

D.D. NICOLAI RODRIGUEZ

FERMOSINI,

HISPANI,

EPISCOPI AUSTURICENSIS,

OPERA OMNIA.

TOMUS OCTAVUS.

D. D. NICOLAI RODRIGUEZ

FERMOSINI,

HISPANI,

EPISCOPI AUSTURICENSIS,

DE

EXCEPTIONIBUS,

AD TITULUM VI.

LIBR. II. DECRETALIUM

GREGORII PONTIFICIS IX.

TRACTATUS

AD TITULOS

DE EXCEPTIONIBUS, usque ad *TITULUM*

DE CONFIRMATIONE UTILI VEL INUTILI,

EDITIO ALTERA.

COLONIÆ ALLOBROGUM,

Sumpt. HÆREDUM CRAMER & FRATRUM PHILIBERT.

MDCCXLI.

RUBRICÆ, TITULI, ET CAPITA

QUÆ CONTINENTUR IN HOC TRACTATU QUARTO Libri II. Decretalium, à Rubrica & Titulo de Exceptionibus, usque ad Rubricam & Titulum de Confirmatione Utili, vel Inutili, quibus integer Liber II. Decretalium, uberrimè enodatur, & prædictorum Titulorum, ejus capita repetuntur & alia quamplura jura in utroque Jure experfa explicantur sub contextura quæstionum omnium, quæ in hoc corpore assignantur.

Ad Rubricam, & ante Rubric. *De Exceptionibus.* p. 1

CAp. I. cum 67. quæst. pag. 25
Cap. II. Cum quæst. 30
C. III. Cum Ecclesiæ, 31
C. IV. Pastoralis, cum 9.q. ibid.
C. V. cum inter. 36
C. VI. Cum venerabilis, cum 19. q. 37
C. VII. Olim, 48
C. VIII. Dilecti. 49
C. IX. Apostolicæ. ibid.
C. X. Dilectæ. 50
C. XI. Significaverunt. ibid.
C. XII. Exceptionum. 51
C. XIII. Adversario, cum 6. quæst. 57
C. XIV. fin. ibid.

Ad Rubricam, & ante Rubric. *De Præscriptionibus*, cum 9. quæst. 58

CAp. I. cum 16. quæst. pag. 64
C. II. Nihil prodest, cum 7. q. 77
C. III. Sanctorum, 1. quæst. 84
C. IV. De quarta, cum 16. quæst. 89
C. V. Vigilanti. cum 9. quæst. 104
C. VI. Adversus, cum 17. quæst. 105
C. VII. causam quæ, cum 21. quæst. 110
C. VIII. Illud, cum 5. quæst. 124
C. IX. Quia indicante, cum 11. q. 142
C. X. Ex transmissa. 145
C. XI. Accedentes. 157
C. XII. Cum non licent; cum 12. q. ibid.
C. XIII. Ad audientiam. 168
C. XIV. cum vobis, cum 6. quæst. 169
C. XV. Auditis. 176
C. XVI. cum ex officii. 177
C. XVII. Si diligenti, cum 12. quæst ibid.
C. XVIII. cum olim. ibid.
C. XIX. Veniens. 187
C. XX. fin. cum 27. quæst. 188

Ad Rubricam & ante Rubric. *De Sententia, & Re Judicata*, cum 64. quæst. 215.

CAp. I. cum 25. quæst. pag. 244
C. II. Jurgantium, cum 8. q. 259
C. III. Non potest. 265
C. IV. Ea quæ. ibid.
C. V. De cætero, cum 11. quæst. ibid.
C. VI. cum aliquibus cum 1. q. 272
C. VII. Lator. ibid.
C. VIII. cum causam. ibid.
C. IX. Inter cæteras. 275
C. X. Tenor. 276
C. XI. consanguinei, cum 14. quæst. ibid.
C. XII. cum olim. 287
C. XIII. cum inter. 288
C. XIV. causam, cum 5. quæst. ibid.
C. XV. Quoad consultationem, cum 26. quæst. 291
C. XVI. Sicut nobis. 310
C. XVII. cum super, cum 48. q. 311
C. XVIII. cum Bertoldus. 334
C. XIX. in causis. 335
C. XX. inter Monasterium. ibid.
C. XXI. Suborta, cum 14. quæst. 339
C. XXII. cum I. & A 343
C. XXIII. cum à te, cum 23. q. 344
C. XXIV. Ad probandum, cum 19 quæst. 357
C. XXV. Quamvis, cum 24. q. 372
C. XXVI. fin. 388

Ad Rubricam, & ante Rubric. *De Appellationibus*, cum 64. quæst. p. 390

CAp. I. pag. 420
C. II. inter cætera. 421
C. III. Ad nostram, cum 10. quæst. ibid.
C. IV. Ad personas, cum 10. quæst. 431
C. V. cum sit Romana, cum 24. q. 438
C. VI. Ad hæc. 432
C. VII. Si duobus, cum 23 quæst. ibid.
C. VIII. Ex ratione, cum 5. q. 474
C. IX. Meminimus. 477
C. X. Super eo, cum 4. quæst. ibid.
C. XI. De appellationibus, cum 23. q. 479
C. XII. Super eo. 493
C. XIII. Pervenit. 499
C. XIV. consuluit, com 3. quæst. 495
C. XV. Suggestum. 496
C. XVI. Ad præsentiam. 499

C. XVII. Cum teneamur, cum 5. q. ibid.
C. XVIII. Consuluit. 505
C. XIX. Cum parati. 506
C. XX. Ad haec. ibid.
C. XXI. Quaestioni. ibid.
C. XXII. Praeterea. ibid.
C. XXIII. Constitutis. 507
C. XXIV. Proposuit. ibid.
C. XXV. Qua fronte. ibid.
C. XXVI. Reprehensibilis. ibid.
C. XXVII. Ad haec. 508
C. XXVIII. Pervenit. ibid.
C. XXIX. Consuluit. ibid.
C. XXX. Ad haec. 509
C. XXXI. De priore. ibid.
C. XXXII. Quia nos, cum 1. quaest. ibid.
C. XXXIII. Ad aures. ibid.
C. XXXIV. Ad audientiam. 510
C. XXXV. Accepta. 511
C. XXXVI. Postremo, cum 1. q. ibid.
C. XXXVII. Ad haec. 512
C. XXXVIII. cum Ecclesia. ibid.
C. XXXIX. Directae. ibid.
C. XL. Praeterea. 513
C. XLI. Secundo requiris. 514
C. XLII. An sit. ibid.
C. XLIII. Novit cum, 4. quaest. 515
C. XLIV. Saepè, cum 3. quaest. 519
C. XLV. Constitutus. 520
C. XLVI. Constitutis. 521
C. XLVII. Ex parte. ibid.
C. XLVIII. Significavit. ibid.
C. XLIX. Significaotibus. 522
C. L. Ex insinuatiooe. ibid.
C. LI. Bonae, cum 22. quaest. ibid.
C. LII. Dilecti. 539
C. LIII. Pastoralis, & §. verum, cum 26. quaest. ibid.
C. LIV. Solicitudinem, cum 1. q. 555
C. LV. Dilectis filiis. 556
C. LVI. ut nostrum, cum 24. quaest. 557
C. LVII. Oblatae. 570
C. LVIII. Per tuas, cum 4. quaest. 572
C. LIX. ut debitus, cum 1. quaest. 573
C. LX. Cum cessaote, cum 4. quaest. 574
C. LXI. Cum speciali, cum 1. q. 575
C. LXII. Cum causam. 576
C. LXIII. Dilecto filio. 577
C. LXIV. Nicolao. ibid.
C. LXV. Soa nobis, cum 4. quaest. ibid.
C. LXVI. Dilecti filii. 581
C. LXVII. Ex parte. ibid.
C. LXVIII. intimasti. 582
C. LXIX. Significante. ibid.
C. LXX. interposita. 587
C. LXXI. inquisitioni, cum 5. q. ibid.
C. LXXII. una sententia, cum 10. q. 590
C. LXXIII. sin. ibid.

Ad Rubricam, *De Clericis Peregrinantibus.* 598.

CAp. unicum ibid.

Ad Rubricam *De Confirmatione utili, vel inutili*, cum 14. quaest. *pag.* 602

CAp. I. *pag.* 612
C. II. De Confirmationibus, cum 2. q. *ibid.*
C. III. Bonae. 614
C. IV. cum dilectae. 615
C. V. Ad nostram. ibid.
C. VI. Porrecta, cum 2. quaest. 616
C. VII. Examinata. ibid.
C. VIII. veoerabilis, cum 3. quaest. 617
C. IX. sin. cum 4. quaest. 119

Sub his Capitibus includuntur, atque tractantur ex proposito 786. Quaestiones, praeter alias quae etsi sint de materia, quia alibi tractata sunt, ut assignantur ante Rubricam Titulorum, non repetuntur; item insinuantur sub Paraphrasi hujus textus alia tractata, aut tractanda.

SERIES

SERIES
CAPITUM, ET QUÆSTIONUM,

quæ continentur in hoc volumine, De Exceptionibus, Sententiis, & Appellationibus Libri II. Decretalium, à Titulo de Exceptionibus, usque ad finem dicti libri.

AD TITULUM

De Exceptionibus, ante Rubricam.

QUÆSTIONES SIGNANTUR ad hanc materiam pertinentes, jam alibi tractatæ.

QUÆST. I. EXCEPTIO, *quæ competit legato, aut aliis privilegiatis pro revocando donum, an sit dilatoria, vel peremptoria?* Egi in cap. fin. de foro comp. q. 27. ubi quod est peremptoria respectu causæ publicæ, dilatoria respectu privatæ. 1

II. *Et an quæ obstat delegato, obstet deleganti?* in cap. si quis contra de foro comp. q. 15. ubi negavi. ibid.

III. *Exceptio Dominii, an obstet agenti interdicto recuperandæ possessionis?* Dixi in cap. 1. de ordine cognit. q. 2. proprius in cap. 1. de restit. spol. q. 1. & in cap. 5. eodem, & affirmavi, ut ibi. ibid.

IV. *Exceptionem opponens, nunquid videatur litem contestari?* In Rubric. de litis contest. q. 8. ubi quod non de Jure communi. *Quid de Regio oppositis exceptionibus peremptoriis.* 2

V. *Exceptio servituti opposita, an impediat litem contestari?* in Rubr. de litis contest. q. 10. affirmo, *nisi in casibus, ubi servus agere potest.* Et de *exceptione spolii opposita per reum. Et quid in excipiente de inventario non confecto, quando excipiens est intra tempus ad illud conficiendum, & quid si opponatur per viam notorii*, ubi resolvo dict. q. 8. ibid.

VI. *Exceptio* (tu plus petis tempore) *an suspendat Judicium in totum?* Dixi in cap. 1. de plus pet. q. 2. versic. *ad secundam*, ubi sub distinctione dilatoriæ, & & peremptoriæ resolvo. ibid.

VII. *Exceptio in quantum facere potest respectu Clerici feudatarii*: in cap. 5. de Judiciis, q. 19. affirmavi. ibid.

VIII. *Exceptio præscriptionis, an obiici possit agenti remedio recuperandæ*; in cap. 1. de restit. spol. q. 4. ubi qualiter. ibid.

IX. *Exceptio vindictæ nunquid admittatur?* in cap. fin. de Judic. q. 5. & affirmavi. ibid.

X. *Exceptio criminis an admittatur, & impediat spolii restitutionem?* in cap. ex litteris, & in cap. item cum quis de restitut. spoliator in præmisso a n. 1. ubi affirmo. ibid.

XI. *Exceptio* (dolo facis) *an obstet interdicto recuperandæ?* in cap. in litteris de restit. spoliat. q. 7. *remissivè Et quod exceptio Dominii incontinenti probanda obstet agenti, interdicto recuperandæ, si adsit culpa ex parte adversarii*; ibi in cap. 1. q. 1. n. 22. & 24. ibid.

XII. *Exceptio loci non tuti, an possit opponi, ubicumque?* in cap. accedens 4. ut lite non contestata, q. 2. à n. 4. ibid.

XIII. *Exceptio inopiæ à Clerico opposita, an impediat executionem latæ sententiæ, & jam in possessorio?* in cap. olim de restit. spoliat. q. 1. ubi affirmavi. ibid.

XIV. *Exceptio renunciationis, an sit legitima?* in cap. 2. de restit. spoliat. q. 1. Et ad aliam, *an reus possit expellere exceptione rei Judicatæ actorem, qui convenit eum interdicto uti possidetis*, in cap. accepta 4. eodem, q. 3. versic. *ad tertiam*, ubi cum distinctione. ibid.

XV. *Exceptio expolii quo tempore proponenda, ut eadem terminetur sententia?* in cap. de ordine cognit. q. 3. ibid.

XVI. *Exceptio an possit opponi post litem contestatam intra quindecim dies?* ibi quæst. 5. ibid.

XVII. *Exceptio an possit opponi adversus agentem actione depositi ad retinendum?* ibi q. 5. ibid.

XVIII. *Exceptio an possit opponi ad interrumpendam præscriptionem?* ibi q. 6. ibid.

XIX. *Exceptio privatarum rerum, an obstet agendi super rebus Ecclesiasticis, & contra?* ibi q. 7. ibid.

XX. *Exceptio spoliationis, an perpetuo possit opponi?* ibi dicta q. 7. versic. *ad secundam*, & dixi ut intra annum. *Et quid opposita spoliatione per viam exceptionis?* in dicto cap. 2. q. 2. de hac dicit Barbosa in cap. 4. hoc tit. quod sit dilatoria. ibid.

XXI. *Exceptio in procuratorem, quandoque opponitur*, in cap. 9. de Judiciis, sub q. 4. & 5. ibid.

XXII. *Exceptio criminis, quæ non fuit opposita contra testem, an possit opponi in secunda appellationis instantia?* in cap. testimonium 54. de testibus, q. 4. ubi *quid si non est probata*, in 1. possit opponi in 2. ibid.

XXIII. *Ex-*

XXIII. *Exceptio illegitimitatis opposita quocumque tempore, an ita sit prajudicialis, ut nullo modo possit laicus Judex in causa successionis procedere, quousque super illegitimitate ab Ecclesinstico pronuntietur:* ubi *de natura prajudicialis exceptionis. Et quid sit exceptio dependens?* in cap. tuam da nrdine cognit. q.2. ibid.

XXIV. *Exceptio rei Judicata in summario? an obstet in ordinario?* in Rub. infra de rejudic. q. 1. versic. *ad secundam.* ibid.

XXV. *Quid de exceptione contra testes quod sant falsarii, & criminosi,* ibi q. 5. versic. *ad quintam*, n. 20. ad aliam dicta q. 4. versic. *ad secundam.* ibid.

XXVI. *Exceptio non numerata pecunia qualiter locum habeat?* Latè dictum ast in cap. si cautin 14. de Fide instrum. q. 4. 5. & ubi videbis ad plura hujus exceptionis. ibid.

XXVII. *Exceptio excommunicationis opposita, an debeat apertè probari, vel sufficiat fama? Et cui incumbat ejus probatio,* in cap. intelleximus de Judiciis q. 17. versic. *ad secundam,* n. 6. & versic. *ad tertiam, n.12.* ibid.

XXVIII. *Exceptio litis pendentia an distet? & quomodo ab ea, qua est, ne continentia causa dividatur:* Egi in Rubr. ut in Rubr. ut lite pendente, nihil noviter, q.1. versic. *ad tertiam.* ibid.

XXIX. *Exceptio prajudicialis qua sit, & quid operetur?* Dixi supra in cap. tuam 3. de ordine cognit. DD. de ea latè sub Rubr. & traditione agunt, eamque connumerari inter dilatorias, docent Azevedus in l. 1. tit. 5. lib. 4. compil. Didacus Perez in l. 1. tit 8. lib. 3. ordinem glossa 1. coll. 707. §. præjudicialis, Maranta in praxi? p. 4. dist. ex n. 1. ibid.

Ad Rubricam. pag. 3.

QUÆST. I. AN sicut exceptinnes communiter dici solent dilatoriæ, seu temporales, & aliæ peremptoriæ, & perpetuæ fortè in Jure nostro, alia exceptionnm scribatur divisio, veluti exceptionis anomalæ, & emergentis? Et nunquid eædem sint, seu differant? Et an in eis proponandis antiquitus certa servaretur formula, sicut nbservabatur in actionibus ab actore deducendis. 4

II. Exceptio litispendentiæ, an impediat executionem sententiæ? An exceptin de Jure tertii detur in Jure? An statuto prohiberi queat, ut exceptio npponatur? Et an exceptio nullitatis rei judicatae possit opponi in executinne sententiæ? Et an exceptio sit indita Jure naturæ? Et an sit Juris aut facti. 8

III. An exceptio declaratoria sit dilatoria? siva peremptoria? Quid de recusatnria? Quando, & coram qun Judice quælibet pruponatur? Quid de exceptione expensarum, compensationis, inventarii; & de aliis similibus? Et an exceptiones modificatæ oppositæ in causa principali, ante santentiam, & rejectæ à Judice, possint post sententiam, npponi? Et quid de peremptoriis. 11

IV. Restitutio in integrum, an sit actin, vel exceptio? & qualiter valeat opponi? Exceptio rei judicatæ quem effectum producat, & qualiter npponatur? Exceptio discussinnis, an pruponatur, ut dilatoria? Et exceptio quod actori non competit, jus quandn debeat opponi? Et an quando sit declarandum à Judice super exceptinnibus appositis? Et an tertius comparens prn suo interesse in causa, possit in quacumque parte Judicii, in qua comparuit exceptiones dilatorias npponere. 13

V. An allegans exceptionem teneatur semper eam probare? Et an qui habet exceptinnes, si tardus sit in proponendis, condemnetur in expressis? Et an exceptione opposita coram laico, quæ spectet ad Ecclesiasticum veluti si sit usurarum nihilominus possit laicus assignare terminum inter quem declaretur? Et an requisitus Judex debeat cognnscere da exceptione opposita, vel rem mittere ad requirentem Judicem? Et an si quis dixerit quod non intendit proponere exceptiones; quia ipsis renuntiat, censeatur renunciasse nmnibus, vel tantom illis, de quibus notitiam habet, ut de aliis ad materiam spectantibus. 17

VI. An semel exceptin disceptata, possit iterum alia in causa refricari, vel sit rejicienda? An cum reservantur exceptiones, sit de illis facienda mentio in sententia? Et an valida sit sententia quæ non prnountiat super expreßè, etiam instania parte? Ubi referuntur duæ formæ prnnuntiandi. 19

VII. An exceptiones, quæ debitoribus competunt, competant, & eorum fidejussotibus? Et an cum plures competant exceptiones, si reus unam proponat, & succumbat, possit postaa aliam proponere? Et an replicationes, & duplicatinnes habeant connexionem eum nostro titulo de exceptionibus? Et an exceptio de Jurejurando, quæ prodest debitori, prosit & fidejussori? Quid da exceptinne periurii. 20

VIII. An exceptio quod in pari causa æquè prævilegiata melior sit conditió possidentis, nbstet adversus executionem contractus bullaris si omnes ex eodem contractu causam habeant? Et an si exceptio probationis detecta fuerit aliquo modo ante executionem tuun præventin super exceptinna impediat executinnem instrumentis, 23

Ad Textum in Capite I. De Exceptionibus, hoc Titulo. 25.

QUÆST. I. AN exceptin falsitatis in testes nppposita, possit ad eorum repulsam npponi in secunda appellatinnis instantia? Et quando sit opponenda instantia? Et an minor restituatur ad npponenda crimina, & vitia adversus testes? Et an sit peccatum, & quale falsum crimen testibus objicera, & sit nbnoxium restitutioni. ibid.

II. An

II. An exceptio criminis possit in causa matrimoniali adversus testes opponi, etiam post rem judicatam? Et an exceptio lenocinii ab uxore intenta, excludat maritum ab accusatione adulterii? Et an repellatur mulier dotem petens à marito criminis participe, etiamsi dicat eam fisco deberi? Et quot sint causæ, quibus infamia irrogetur. 27

III. An testis, cui objicitur crimen per modum exceptionis, & incidenter, si de eo confessus sit, vel convictus, sit pœna ordinaria, sive extraordinaria, aut nulla. 29

Ad Textum in Capite II. hoc Titulo in ipso. 30

Ad Textum in Capite III. Cum Ecclesia, hoc titulo in ipso. 31

Ad Textum in Capite IV. Pastoralis, hoc titulo. ibid.

Quæst. I. AN exceptio dilatoria possit opponi post novem dies à jurante pervenisse ad suam notitiam de novo? Et num ut dilatoria, aut ut peremptoria tunc opponatur? Et an otique verum sit, ut dilatoria superveniens post litem contestatam opponi possit? Et an Judex possit assignate terminum, non solum ad proponendas exceptiones dilatorias, ut hic verum, & ad peremptorias? Quid in dilatoriis contrariis? Et an textus nostri decisio, ut potè nova extendatur ad Jus Civile, & Regium? Et de qua protestatione textus iste loquitur. ibid.

II. An minor, vel Ecclesia omittens allegare exceptionem dilatoriam, vel fori declinatoriam ante terminum à Judice designatum, vel ante litis contestationem, possit restitui in integrum adversus prædictum nocumentum? Et quid de scholastico omittente allegare privilegium Magistri sui, sed errando passus fuit in se litem contestari. 35

Ad Textum in Capite V. Cum inter priorem, hoc titulo in ipso. 36

Ad Textum in Capite VI. Cum Venerabilis, hoc titulo. 37

Quæst. I. EXcipiens quare fateri non videatur ea quæ in exceptione continentur, cum regulariter qui unum confitetur, etiam confiteri censeatur id, quod ex eo necessario sequitur diversis exemplis exornatur conclusio, & aliis limitatur. 38

II. An si petit quis à me centum, quæ verè mutuavit, & ego eidem fœnerò solvi, & distinctè interrogat, ut respondeam, recepèrim, ne illa centum mutuo ab actore possim tuta conscientia, eam positionem prout ponitur, negare stante hodie lege Regia 2. titulo 7. libro 8. recopilat. qua tenor simpliciter interrogare, vel fateri? Et an interrogatus simpliciter debeat, na actori mille ex causa mutui, vel alia, & verè quinquaginta debeat, vel aliam minorem tamen quantitatem an possit totam positionem negare? Et an confessio hæc in Judicio facta *Confiteor* me promisisse centum, vel quid aliud, sed tamen solvi, vel adimplevi, vel factum est mihi pactum de non petendo, sit clara; ita quod statim mereatur executionem? Et quid contingat quando actor exceptionem rei probaverit, sed eam de Jure impugnat. 42

III. An Confessio queat pro parte acceptari pro parte vero non? Quid de confessione qualificata? Et an ille, à quo petitur pecunia jam petita, possit respondere negando? An petens delicti gratiam fateri censeatur? An opponens exceptionem factæ compensationis, videatur confiteri? Et an excipiens, negare videatur, quando est adversus ipsum præsumptio. 43

IV. An excipiens circa habilitatem personæ, videatur fateri? Et censeatur fateri semper qui excipit respectu suæ exceptionis? Quid quando constaret per testes, & instrumenta de obligatione rei, vel quando actor proponit factum interclusum in exceptione rei? Et an quæ dicta sunt respectu rei excipientis, idem intelligantur respectu actoris replicantis contra reum.

V. An petens absolutionem videatur excommunicationem fateri? Et an si negat excommunicationem, & ad cautelam petat absolvi videatur fateri? Et an ex confessione Judici facta, & non apud acta ferri sententia possit? Et an ad aliquid teneatur qui veram dicendo occultum crimen alicujus propalavit illum infamando. 46

Ad Textum in Capite VII. Olim, hoc titulo in ipso. 48

Ad Textum in Capite VIII. Dilecti filii, hoc titulo in ipso. 49

Ad Textum in Capite IX. Apostolica, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite X. Dilecta in Christo, hoc titulo in ipso. 50

Ad Textum in Capite XI. Significaverunt, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XII. Exceptionem, hoc titulo. 51

QUÆST. I. AN Judicialiter conventus, licet alias inhabilis sit, & non possit in Judicio comparere, habilitatus censetur ad comparendum? Et an reus excommunicatus cogatur venire in judicium? Et an prius sit absolvendus à censura. ibid.

II. An exceptio declinatoria possit opponi à Clerico apud Judicem sæcularem, etiam postsententiam rei judicatæ, & etiam si usque adipsum diem opponens tacuerit? Et an sic eam omittens opponere, sit expensis condemnandus? Et an officio Judicis sine partis citatione procedatur. 52

Ad textum in Cap. XIII. Adversario, hoc titulo in ipso. 57

Ad textum in Cap. XIV. fin. hoc titulo, De Exceptionibus in ipso. ibid.

AD TITULUM,

De Prescriptionibus ante Rubricam. 58

QUÆSTIONES SIGNANTUR ad hanc materiam pertinentes, jam alibi tractatæ.

QUÆST. I. P*Rescritio quinque pedum, an aliquomodo redigi possit ad actionem finium regundorum?* Dixi in cap. 3. de prob. q. 3. ibid.

II. *Authoris mala fides, an noceat successori ad præscribendum?* in c. quia v. de Judiciis, q. 2. ubi sine distinctione. ibid.

III. *Jurisdictio an acquiratur præscriptione, quemadmodum privilegio, & consuetudine?* in cap. cum conting. 13. de foro comp. q. 2. adjunges alia dicta in cap. 8. de Judiciis, q. 4. & 5. ubi qualiter 10 affirmativa. ibid.

IV. *Potestas ferendi censuras, an possit consuetudine aut præscriptione acquiri?* in c. cum contingat 13. de foro comp. q. 3. affirmavi si inter Ecclesiasticos. ibid.

V. *Missus in possessionem ob contumaciam rei, si sciat rem esse alienam, an possit eam præscribere ex missione secundi decreti?* Dixi in c. quoniam frequenter, §. in aliis, utlite non contestata, q. 4. & negavi, ubi adduxi, *quæ citatio sit necessaria ad interpretandam præscriptionem?* aliqua dico inf. in c. illud & sub c. fin. q. 1. v. *item intelligitur.* ibid.

AD RUBRICAM. ibid.

Quæst. I. AN usucapio, præscriptio, & exceptio assimilentur, seu differant. 59

II. Cum communiter dictum fuerit, quod usucapio ad res nobiles, præscriptio ad immobiles adjudicaretur, dubium est, an recta diceretur olim divisio rerum nec mancipi, & mancipi? Et à quibus antiquitus usucapio fuit introducta? Et in quo differant usucapio, & longæ possessionis captio. 61

Ad textum in Capite I. De Exceptionibus, hoc titulo. 64

QUÆST. I. QUare Episcopus contra Episcopum locum per se conversum ad fidem præscribat triennio, cum hæc triennalis præscriptio in possessionibus, & immobilibus, nec antiqua decem vir alium determinatione, nec consultorum, aut Imperatorum fuerit cognita? Et quare cum vacat Ecclesia, vel est in schismate, non præscribatur contra ipsum, cum de bonis vacantibus, detur vera Dominii acquisitio. 65

II. An res Fisci ex crimine hæresis præscribantur? An infidelitas privet quem à dominio rerum, & provinciarum? An absolutus ab excommunicatione, omnia sua jura recuperet? Et an absens causa Republicæ restituatur contra usucapionem completam in absentia, vel præsentia? Et an per testes impedimentum probetur. 67

III. An quemadmodum hic de triennio mentio sit, tale tempus, & de Jure Canonico indultum sit, ut de Jure Civili communiter in rebus mobilibus? Et an incorporalia, & jura Episcopatus alieni triennio præscribi valerent, quemadmodum, & possessiones? Ubi debitis, & actionibus? Et an Prælatus conversus ex hæresi recuperet loca suæ Diœcesis, quæ ab alio Episcopo fuerint conversa? Et an legatum rei immobilis factum Ecclesiæ possit à Prælato repudiari? Ubi an factum Prælati noceat Ecclesiæ? Et quid de facto unius, an alteri præjudicet. 71

IV. An salarium Judicum & Advocatorum præscribatur bienno? Quid de salario famulorum, seu filii, & privigni? Et an Salaria Administratorum præscribantur triennio? Et quid de debitis Pharmacopolis ex medicamentis? Et an Matrix Ecclesia, de qua hic intelligitur de Cathedrali, seu alia. 74

Ad textum in cap. II. Nihil, hoc titulo. 77

Quæst. I. AN bona temporalia sint omittenda propter scandalum? Et an sit differendus ingressus religionis propter scandalum? Et an teneamur prætermittere aliquod præceptum ob evitandum aliorum scandalum? Ubi an mulier si sciat se concupiscendam ab aliquo lascivè, teneatur non exire ad audiendum sacrum? Et an attestata non sint revocata ratione scandali, vel ob id desinat quis ante omnia restitui, vel nequeat recuperare suum? Ubi an sufficiant scandala allegari, vel sit necessum ea probari? Et qualiter intelligatur textus noster. 79

Ad Textum in Capite III. Sanctorum, hoc titulo. 84

QUÆST. I.

QUÆST. I. Quare per quietam, & sinceram possessionem triginta annorum præscribantur possessione Ecclesiarum, cum ad talem præscriptionem desideretur spatium quadraginta annorum per textum in cap. de quarta, cap. ad aures 6. & aliis hujus tituli, & in cap. 1. eodem in 6. 85

Ad Textum in Capite IV. De quarta, hoc Titulo. 89

QUÆST. I. An ut præscriptio quartæ decimalis, funeralis; parrochialis Canonicæ, & aliarum circa res Ecclesiasticas procedat; item & obligationum sit præcisa quadragenaria, pacifica, & continuata possessio? Et an debeat esse toto illo tempore cum bona fide, & in simul esse cum titulo. 90

II. An in specie textus nostri Jus commune resistat præscribentis? An successor in beneficio possit præscribere quartas à prædecessore mala fide possessas? Et an servitutes continuæ ad Ecclesiam spectantes præscribantur tempore tantum ordinario 10. vel 20. annorum, aut prærequirant quadragenariam possessionem? Et an Ecclesia, vacante Pastore, currat nihilominus præscriptio, statim, illo vivente, & præsente inchoata. 95

III. An in præstationibus annuis sufficiat una præscriptio? Et an præscriptio locum habeat in promissione in annos singulos in tota obligatione? Quid in legatu? Et quid si transactum fuerit tempore 100. annorum? Quo tempore jus pignoris præscribatur? Quid de præscribenda obligatione? Et an ubi lex excludit præscriptionem, censeatur excludere præscriptionem decem, vel viginti annorum? Et quanto tempore præscribantur actiones; tam reales, quam personales, 98

IV. Præscriptio, an tollat obligationes ipso jure? Et quid tempus in ea importet? Et an debitores se juvent temporis cursu? Et dubitans, an debitum solutum sit, possit uti præscriptione legali? Et an divisio bonorum paternorum præsumatur facta; & ratio reddita per diuturnam possessionem 10. annorum inter præsentes, & 20. inter absentes, Et esto quod admittatur præscriptio legati alimentorum simpliciter facti, aut in annos singulos, sit necessaria 30. annorum præscriptio, vel sufficiat ordinaria 10 aut 20. 102

Ad textum in Capite V. Vigilanti hoc titulo, in ipso. 104

Ad Textum in Capite VI. Ad Aures, hoc titulo. 105

QUÆST. I Quare, ut præscribat una Ecclesia adversus aliam decimas, sit assignatum quadragenarium tempus, cum videamus ad præscribendum decimas in aliena Parrochia sufficere triennalem possessionem? Et quare quadragenalis præscriptio omnem actionem excludat, cum ad præscribendum contra Romanam Ecclesiam, sit necessaria possessio condemnatoria, & in aliis casibus immemorialis. ibid.

II. An privilegium quadragenariæ possessionis concessum Ecclesiæ, procedat etiam quando una Ecclesia contra aliam præscribit? Et an Clerici possint præscribere decimas in aliena Parrochia? Quid de Monasterio adversus alium Monasterium? Et an hæc decimarum præscriptio possit per laicos continuari, & perfici? Et an Clerici præscriptione eximantur à solutione decimarum. ibid.

III. An restitutio adversus præscriptionem decimarum, detur ex justo ignorantiæ capite? Et an ut bona applicata Fisco præscribantur, desideretur semper quadragenaria præscriptio, tam in foro sæculari, quam Ecclesiastico etiam in causa hæresis. 108

Ad Textum in Capite VII. Causam quæ, hoc titulo. 100

Quæst. I. Quare laici decimas præscribere nequeant, cum decimas ex locatione, aliisve modis, percipere valeant, imò & spiritualia administrare? Et an qui præscripsit decimas, debeat probare, quod illas haberet ante Concilium Lateranense? An laici consuetudine possint decimas acquirere? Seu an sint immunes ab earum solutione? ubi quid de præscriptione? Et quid per privilegium? Ubi de differentia inter consuetudinem, & præscriptionem. 111

II. An laici virtute præscriptionis immemorialis possint decimas acquirere, taliter, ut præscriptio vim habeat privilegii? Et si dubitetur an decimæ titulo feudi à laicis possessæ, & concessæ fuerint ante Lateranense Concilium, vel post, an probata eorum immemoriali possessione, præsumantur concessæ ante ipsum Concilium? Et an laicus spoliatus Jure percipiendi decimas, sit ante omnia restituendus, & à quo Judice? Et an laicus possit contra laicum præscribere decimas, quas laicus ex legitima concessione obtinet. pag. 116

III. An laicus possit præscribere Juspatronatus Ecclesiastici, Quid de Patrono laicorum? Et an ad præscriptionem Juris Patronatus simul titulus, & bona fides desideretur cum 40. annorum quasi possessione, An laicus possit præscribere jus eligendi? Et an sit beneficii capax? An collatio beneficiorum, & Episcopatuum possit à Principibus præscribi? Et an legatus de latere possit beneficio laicorum Jurispatronatus, præscriptione acquisita, conferre. pag. 121

Ad Textum in Capite VIII. Illud, hoc Titulo. 124

QUÆST. I. An possessio per actum civilem tantum, non etiam naturalem acquisita, sufficiens sit ad usucapionem? Et an ut præscriptio locum habeat, tam in præscriptione triennali, decennali, vicennali, tricennali, seu quadragenaria, aut centum annorum, ita debeat adimpleri, ut non solum sufficiat attictus postremi anni ultimus dies, sed etiam requiratur transcursus? Et an leges disponentes tempus præscriptionis, minus 40. annorum valeant contra Ecclesiam? Et an possessio quadragenaria requiratur in rebus Ecclesiæ nobilibus, aut centenaria in rebus Ecclesiæ Romanæ, vel sufficiat tricennalis. 127

II. An præscriptio, & usucapio interrumpatur extrajudiciali tantum monitione, seu denunciatione? Et an præscriptio debiti interrumpatur per solam petitionem debitis extrajudicialium coram testibus factam? Ubi quid per interpellationem? An interrumpatur litis contestatione? Quid per solam citationem? Et an per juramentum decisorium extrajudiciale; Quid per promissorium? Et an differant interruptio, & usurpatio usucapionis. 129

III. An tollatur præscriptio per verba apposita in instrumento, *promitto tibi semper, vel quandocumque, perpetuo, vel omni tempore solvere?* An interrumpatur hæreditate jacente? An per longum spatium amittatur possessio, & quanto tempore præsumatur oblivio, an pacto præscriptioni renunciari possit. 134

IV. An Præscriptio interrumpatur per libelli oblationem? An præscriptio servitii, vel alterius debiti currat quotiescumque famulus, vel alius creditor retinet rem Domini, vel alterius debitoris, vel si debitori efficitur debitor in totum? An detur in integrum restitutio contra præscriptionem inceptam in præsentia, consummatam in absentia? Et an naturaliter interrumpatur præscriptio si titulus deficiat? Et an interrupta semel usucapione, possit de novo ab eodem continuari? Et quibus prosit usucapionis interruptio, an non solum usurpanti possessionem, sed & aliis, qui non usurpant? Ubi de aliis modis, quibus interrumpitur, aut non præscriptio. 138

Ad Textum in Capite IX. Quia indicante, hoc Titulo. 142

QUÆST. I. An Judex Ecclesiasticus faciat vim inhibendo Judici, sæculari, si cognoscat inter personas Ecclesiasticas ratione finium regundorum? Et Ecclesiasticus Judex possit exequi Judicium æstimatorum agrimensorum absque revisione? Et an Judex Ecclesiasticus faciat vim exequendo sententias calculatorum, appellatione remota? Et si de terminis communibus dividendis agatur, qualis fiat computatio? Et qui teneantur ad indicationem finium. 143

Ad Textum in Capite X. Ex Transmissa, hoc Titulo. 145

QUÆST. I. Quare præscriptio cœpta non currat tempore hostilitatis, & belli, cum certum sit captivitate præscriptionem naturaliter interrumpi? Et an præscriptio, non obstante impedimento, continuari videatur? Ubi plura remissivè de materia impedimenti, Juris, aut facti. 146

II. An contra ignorantem possit procedere præscriptio? Et quid in servitutibus præscribendis? An currat contra Ecclesiam, dum vacat Pastore? Et an contra successorem agere impeditum? Quid contra absentem ex causa. 149

III. An currat præscriptio tempore pendente ad conficiendum inventarium? Et an præscriptiones legales, conventionales, statutariæ, seu consuetudinariæ currant contra minorem? Et an currat præscriptio contra pupillum, seu filium familias. 152

IV. An præscriptio currat contra creditorem agere impeditum; eo quod debeat prius facere excussionem in debitorem, si res obligata, sit penes alium possessorem? Et an ut præscriptio desinat currere ex causa hostilitatis, Tyrannidis, pestis, aut ex aliis, debeat actor ostendere se fuisse impeditum, & qualiter contingat. 155

Ad Textum in Capite XI. Accedentes, hoc titulo in ipso. pag. 157

Ad textum in Capite XII. Cum non liceat, hoc Titulo. ibid.

QUÆST. I. Quare subditi adversus Prælatum obedientiam non præscribent in perpetuum, cum hoc de visitatione à Prælato facienda, ut corrigat subditorum excessus non æque contingat. 158

II. An suprema jurisdictio Regum possit præscribi? Et quando, & qualiter adversus eam contingat? An præscriptio procedat in actibus facultativis? Et an Jus offerendi præscribatur in pacto redimendi? Et an jurisdictio possit præscribi contra alios Dominos temporales? Et an merum, seu mixtum imperium præscribi possit? Quid de jurisdictione suprema Regis faciendi justitiam? Et de aliis Regalibus circa tertias decimales remissivè. 161

Ad Textum in Capite XIII. Ad audientiam, hoc Titulo in ipso. pag. 168

Ad Textum in Cap. XIV. Cum vobis, hoc titulo. 169

QUÆST. I Quare centenaria præscriptio adversus Ecclesiam Romanam desideratur, cum generaliter Jure Canonico quadragenaria sufficiat adversus quamlibet Ecclesiam; imò & triennalis admittatur adversus res mobiles Ecclesiæ Romanæ? Et in quo differant præscriptio centenaria

centenaria, & immemorialis? Et an detur restitutio in integrum adversus utramque. ibid.

II. An privilegium centenariæ præscriptionis taliter sit soli Ecclesiæ Romanæ concessum, ut non extendatur, nec ad Fiscum, nec ad Principes, nec ad Civitates, nec ad alia pia loca? Et an prærequiratur præscriptio centenaria contra Vasallum Romanæ Ecclesiæ? Seu an eadem, aut qualis prærequiratur, ut Dominus adversus Vasallos præscribat. 173

Ad Textum in Capite XV. Auditis, hoc titulo in ipso, 176

Ad Textum in Capite XVI. Cum ex officii, hoc titulo in ipso. pag. 177

Ad Textum in Capite XVII. Si diligenti, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. Quare præsumptio est contra præscribentem, justus titulus desideretur, ut præscriptio procedat? Et an ex cursu longi temporis præsumatur titulus? Et an si deficiat titulus interrumpatur præscriptio? Et an tituli demonstratio requiratur in præscriptione servitutum? Et an sit in aliis præscriptionibus necessaria allegatio, & probatio. 178

II. An is, qui ignorat se titulum habere necessarium ad præscribendum, valeat præscribere? Et an cum possessor titulum non habeat, præsumatur bona fides necessaria ad præscriptionem? Et an successor possit incipere præscribere rem vitiosam defuncti? Et an titulus pro hærede in suis hæredibus proficiat ad usucapionem? Et an decennalis possessio ex regula Cancellariæ aliquid operetur in Ecclesiasticis titulis? Et quando sine titulo longissimi temporis præscriptio sufficiat? Et de aliis *remissivè.* 182

III. An titulus sit necessarius in præscriptione servitutum. 186

Ad Textum in Cap. XVIII. Cum olim, hoc Titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XIX. Veniens, hoc titulo in ipso. 187

Ad Textum in Cap. fin. hoc Tit. De Præscriptionibus. 188

QUÆST. I. Quare nec in foro Canonico, nec Civili, valeat præscriptio cum mala fide, cum saltim de Jure Civili data scientia rei alienæ præscriptio procedat; imò & cum mala fide? Et an ex justa causa, Jure Canonico, detur mala fide usucapio? Et in quo differant bona, vel mala fides? Et quid in proposito sibi velit conscientia. 189

II. An in præscriptione triennali, seu quadragenali desideretur bona fides semper? An in centenaria, & an in immemoriali? Et an is, qui dubitat, si res sua sit, vel aliena possit præscribere? Et an Juris error posit ad præscriptionem longissimi temporis? Et an credens ex ignorantia crassa, & sopina facti, rem esse suam, censeatur habere bonam fidem ad præscribendum? 194

III. An mala fides authoris successori ad præscribendum noceat? Et mala fides respectu unius impediat præscriptionem respectu alterius? Et an præscriptione completa bona fide is, qui cognoverit rem esse alienam, teneatur in foro conscientiæ eam restituere? Et an bona fides, quæ ad præscribendum desideratur, in Judicio talis præsumatur. 198

IV. An post longissimum tempus queat allegari contra possessorem mala fides? Et an in servitutibus præscribendis bona fides desideretur? Ubi de nonnullis circa præscriptionem earum? Et an bona fides desideretur in præscribendis actionibus personalibus. 201

V. An bona fides desideretur in præscriptione immemoriali? Ubi de privilegiis immemorialis, & de ejus vigore? Et an præscriptio temporis immemorialis currat, & vires amittat, si constet de titulo vitioso, & nullo? Et an in præscriptione immemoriali requiratur scientia, & patientia adversarii? Et quibus bona fides probetur. 206

VI. An taliter omni tempore bona fides desideretur ad præscribendum, ut non solum debeat adesse ab initio usucapionis, sed etiam tempore contractus? Et utrum statutum civitatis, quo cavetur, ut nisi intra certum tempus creditor petierit, debitum excludatur, valeat, & servandum sit? An usucapio, & præscriptio convenienti ratione introductæ sint? Et an taliter operetur translationem Dominii in usucapientem ut non solum adipiscatur utile, sed & directum. 209

VII. An Jure nostro canonico sint leges correctæ, & abrogatæ, quæ mala fide præscriptionem inducunt? Et an 40. annorum præscriptio æquivaleat immemoriali *remissivè.* 213

AD TITULUM,

De Sententia, & Re Judic. 215

ANTE RUBRICAM.

QUÆSTIONES SIGNANTUR ad hanc materiam pertinentes, jam alibi tractatæ.

QUÆST. I. SENTENTIA *lata contra Præceptores religionis, vel contra Administratores Ecclesiæ, an mandetur executioni adversus ipsos, aut adversus conventum, & Ecclesiam?* Egi in cap. cum deputati 16.

de Judic. q. 3. *remissivè.* per dicta in cap. 9. q. 7. & q. 9. in versic. *Verum*, eodem tit. 215
II. *Sententiæ executio super corporalibus, veluti electionibus, qualiter fieri debeat?* in cap. fin. de Judic. q. 6. ibid.
III. *Et an executioni mandetur lata super electionibus Officiorum annalium* ibi q. 8. & affirmavi non obstante appellatione. ibid.
IV. *Sententia lata super possessorio, an sit diffinitiva, vel interloquutoria tantum? Et an ab ea possit appellari?* in cap. fin. de Judic. q. 7. & quod latè super plenario sit diffinitiva. ibid.
V. *Sententia, cui stabitur, quando Judex recusatus, & Decuriones ei adjuncti in criminalibus causis proferunt sententias diversas. Et quid de sententiis ordinarii, & sociorum, & adjunctorum, & de arbitris discordantibus*, in cap. si quis contra Clericum 4. de foro comp. q. 23. ibid.
VI. *Sententia lata à Judice post recusationem nulla est, sed qualiter intelligatur*, in cap. 4. de foro comp. q. 39. ibid.
VII. *Sententia Judicis unius territorii, an possit executioni mandari à Judice alterius territorii?* in cap postulasti 14. de foro comp. q. 2. negativè sine litteris requisitoriis. ibid.
VIII. *Sententia absolutoria pro eo an auferat Dominium ab actore?* in cap. examinata de Judiciis, q. 24. negativè respondi. ibid.
IX. *Sententia absolutoria simpliciter lata, an sit sententia diffinitiva, vel interloquutoria?* ibi quæst 26. est diffinitivam quantum instantiam sequutam, sed quatenus rem deductam in Judicio, est tantum interloquutoria. ibid.
X. *Sententia absolutoria an possit ferri sine causa, & sine scriptis?* in dicto cap. examinata, q. 25. n. 3. & 4. ibid.
XI. *Sententia absolutoria ab absolutione Judicii, in quo differat ab absolutione à causa, vel à petitis?* in cap. fin. de Jurejur. §. 1. q. 8. versic. *ad quartam*, n. 25. Respondi differri in eo, quod una dicitur interloquutoria, altera appellatur diffinitiva. ibid.
XII. *Sententiæ absolutoriæ ab observatione Judicii, qualiter à Judice formentur?* in dicto cap. fin. §. 1. q. 3. versic. *ad ultimam*, n. 34. ibid.
XIII. *Sententia an proferri queat in causa restitutionis contra contumacem, lite non contestata*, in cap. 2. ut lite non contestata, q. 1. ubi respondi negativè. ibid.
XIV. *Sententia Judicis, an valeat, si probationes in Judicio factæ sunt, nullis dilationibus, nec termino assignato partibus?* in cap. 1. de dilationibus, q. 6. versic. *ad secundam*, affirmo, nisi apertè petur. ibid.
XV. *Sententia verbalis super restitutione, an aliquos producat effectus?* in cap. cum super 4. de causa possessionis, & prop. q. 1. & in cap. 3. eodem, q. 1. versic. *unde*, & in versic. *nec enim est minus utilis.* ibid.
XVI. *Sententia qualiter perferatur à Judice contra turbantem aliquem in possessione, & quibus comminationibus?* in cap. accepta de restit. spol. q. 5. versic. *ad quartam*: ubi de praxi. 216
XVII. *Sententia excommunicationis à Judice incompetenti lata, si per aliquos dies observata non subditis, an tribuat incompetenti Judici jurisdictionem; ita ut si petat restitutionem restituatur in Jure taliter quæsito*: in cap. olim de restit. spoliator. q. 1. ibid.
XVIII. *Sententia, an debeat continere condemnationem expensarum?* in cap. finem. litibus de dolo, & contumacia, q. 5. versic. *ad secundam*, affirmativè cum distinctione. ibid.
XIX. *Sententia super beneficio, an transeat in Rem Judicatam respectu superioris, quoniam possit de Juribus partium inquiri?* in cap. cum olim de dolo, & contumacia, q. 1. sub distinctione. ibid.
XX. *Sententia, an ferri possit, lite nondum contestata, cum proceditur per viam Inquisitionis contra aliquem absentem contumaciter?* in cap. veritatis de dolo, & contumac. q. 1. ibid.
XXI. *Sententia sine certa quantitate, an sit inutilis?* in cap. 1. de sequestr. possess. & fruct. q. 2. versic. *ad secundam*, negavi remissivè. ibid.
XXII. *Sententia lata ex falsis instrumentis, an sit ipso jure nulla, aut veniat retractanda?* in cap. 4. de Fide Instrum. q. 1. versic. *ad quintam*, n. 22. adjunges dicta in cap. 9. de Testibus, q. 1. & 2. ubi ad quæstiones Respondi, ut valeat mero Jure, sed rescindi exceptione falsitatis. ibid.
XXIII. *Sententia retractetur, reperto instrumento, vel testamento?* in cap. cum dilectus de Fide Instrument. versic. *ad quartam*, n. 1. remissivè, de qua dico infra in cap. suborta. ibid.
XXIV. *Sententia continens plura, an sit una, vel sint sententiæ plures?* in cap. cum Joannes 10. de fide instrum. q. 4. à n. 1. ubi *de effectibus*, ibi, *ut dicatur pluralis.* ibid.
XXV. *Sententia lata in omnibus causis, præter conjugales, quæ per artis testimonia deciduntur, an transeat in rem judicatam*, in cap. 4. de prob. q. 5. à n. 1. ibid.
XXVI. Vel *an queat retractari, vel ab ea appellari?* ibi. n. 8. ibid.
XXVII. Versic. *ad secundam*, Et *quid de sententia, quæ lata est secundum consilium sapientis?* ibi in versic. *ad tertiam*, n. 11. Et resolvi non transire. ibid.
XXVIII. *Sententia excommunicationis, qualiter probetur?* in c. post cessionem 7. de probat. q. 4. à n. 1. ibid.
XXIX. *Sententia, an possit per testes probari?* in cap. 7. probat. q. 4 versic. *ad secundam*, remissivè. ibid.
XXX. *Sententia lata ad dictum corruptorum testium, an sit retractanda?* in cap. vobis 9. de Testibus, q. 1. affirmavi. ibid.
XXXI. *Sententiæ latæ secundum rescriptum, aut privilegium, an statur? licet adversus ipsum de falso appositum sit, dum non constat de falsitate ipsius privilegii, seu rescripti?* in cap. accepimus 4. de fide instrum. q. 1. dixi, ut valeat, sed fallere. ibid.
XXXII. *Sententia definitiva, an, & quare feratur ex violenta præsumptione?* in cap. afferte de præsumpt. q. 1. à n. 1. & 16. vide ibi, q. 4. ibid.
XXXIII. *Sententia retractari, an queat prætextu perjurii?* in cap. brevi 17. de Jurejur.

q. 2.

q. 2. verſic. *ad ſecundam*, num. 31 Affirmavi, ſi ea præſentans juret de illis antea notitiam non habuiſſe. ibid.

XXXIV. *Sententia per Judicem, an ferri poſſit ex inſtrumento in Judicio non producto?* in cap. 4. de fide inſtrum q. 1. verſic. *ad quartam*, n.20. negavi. ibid.

XXXV. *Et ad quæſtionem, an reſtitutio detur adverſus ſententiam, ſi teſtes falſo non depoſuerunt, corrupti tamen fuerint precibus, vel pecunia ad falſum deponendum*, in cap. ſicut 9. de Teſtibus, q. 1. verſic. *ad tertiam*, à n.25. Et reſpondi non dari, ſi deficit fallitas. ibid.

XXXVI. *Sententia rei judicatæ executio*, vide bis infra aſſignata in cap. 15. hoc tit. ante ejus tractationem. ibid.

XXXVII. *Sententia lata parte præſente, & non citata, an ſit nulla?* Dixi in c. 1. de cauſa poſſeſſ. q. 3. à n. 1. & iterum immemor dico infra in Rub. q. 1. verſic. *ad ſextam*. ibid.

XXXVIII. *Sententia qui non pronunciat ſuper exceptione reſervata, expreſsè, etiam inſtante parte, an valida ſit?* Dixi in Rubrica de Exceptionibus, q. 5. in verſic. *ad tertiam*. ibid.

XXXIX. *Sententia injuſta, ſive præſcritio, an retractentur poſt temp: s tranſactum ad appellandum prætextu denunciationis Evangelicæ?* Dixi in cap. novit de Judiciis ſub q. 44. Affirmavi, ſi lata cum bona fide. 217

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

AD RUBRICAM, 217

QUÆST. I. AN Sententia lata in cauſa ſummariam dicatur diffinitiva? Exceptio rei Judicatæ in ſummario, an obſtet in ordinario? An ſententia nocte lata valeat? Et an ut proferatur, requirat monitionem trinam? Et an ſententia lata in Judicio ordinario, poſſit in alio Judicio retractari? An ſententia ſit nulla, parte præſente, & non citata? Et an in ſententia contra abſentem, præſumantur omnia ſolemniter facta, ſi acta proceſſus non inveniantur. 218

II. An ſententia lata pro mortuo ſive, contra ſit nulla? Ubi an in corpus mortuum queat animadverti? Et an ſententia juſtificetur ex actis? Et an lata, non viſis actis? ſit nulla? ubi de tranſportatione actorum, & de aliis. 224

III. Sententia an ſit proferenda per verbum *abſolvo & condemno*, vel ſufficiat aliis æquipollentibus verbis? Res judicata qualiter intelligatur? An ſtandum ſit rei judicatæ? Ubi de ſententia in partibus? Et quid de reviſione ſententiæ? Et an ſententia debeat eſſe conformis libello? Et nunquid debeat ferri per verba propria, clara & conditione ad favorem alicujus. 231

IV. An ſententia, ut pronuntietur, debeat antea redigi in ſcriptis? Et an poſtquam ſcripta eſt, debeat Judex ut ipſam pronuntiet, ſedere pro tribunali? An ſententia excommunicationis, ſeu cenſurarum, Scripturam requirat? Et nunquid eandem poſtulent gratiæ, & privilegia. 235

V. An ſententia obſcurè prolata ob periculum peremptionis inſtantiæ ſit nulla, ſi ad inſtantiam impediti juſto impedimento fuerit prolata? Et an declaratoria ſententiæ obſcuræ poſt menſes duos lata nulla dici poſſit tanquam extra inſtantiam? Et an ſit nulla ſententia, ſi ſucceſſivè, & paulò antè pronuntiata fuerit ſuper exceptione reſervata in fine cauſæ ſuper meritis. 240

Ad textum in Capite I. De Sententia & Re judic. hoc titulo. 244

QUÆST. I. QUare ſententia lata contra Jus, hoc eſt contra leges, & Canones ipſo Jure ſit nulla, cum valeat ea, quæ contra Jus litigatoris profertur? Et de utriuſque differentia? Et an ſit nulla ſententia ſi proferatur præter Jus? Et an ſententia lata ex falſa ſit nulla? An adverſus ſententiam latam contra Jus litigatoris competat reſtitutio. ibid.

II. An ſententia delegati injuſta, tranſeat in rem judicatam? Quid de ſententia arbitri? An ſententia lata contra conſuetudinem, & ſtylum, ſit nulla? Quid contra privilegium? Quid contra quaſcumque conſtitutiones, ſeu contra quaſcumque leges, etiam ſæculares? Et an textus noſter procedat etiam in ſententia interlocutoria? Et an ſententia lata contra legem loquentem tantummodo in ſimili caſu, ſit nulla diverſa taman ab illo, de quo agitur. 250

III. An prior calculi vitiet ſententiam? An jure tranſgredi ex cauſa licitum ſit? Et an ſententia cenſuræ latæ, contra juſtitiam legalem, valeat? Et an abſolutionis ſententia lata contra Jus litigatoris, aut legis, ſit valida? An ſententia excommunicationis, vel abſolutio lata ex falſa cauſa, valida ſit. 253

IV. An ſententia Judicis injuſta obliget in foro conſcientiæ? An ſententia ſub conditione reſolutiva, ſit valida? An ſententia ſub conditione extrinſeca lata, valeat? An ſententia ſub conditione intrinſeca reſpiciente tempus præteritum (utputa ſi probatum ſit) valeat? An ſententia ſub conditione intrinſeca reſpiciente tempus futurum (puta ſi probabitur) valeat. 256

V. An ſententia poſſit ferri pro fructibus decurrendis in cauſa cenſus, legati, debiti annui, & contractus? Et quid in alimentis? Etiam obtinens ſententiam contra jus litigatoris peccet. 258

Ad Textum in Capite II. De Sententia, & Re Judicata, hoc titulo. 259

QUÆST. I. AN Judex teneatur judicare ſecundum leges ſcriptas, vel ſecundum Epichejam? Et an æquitas præferatur rigori? Qualiter accipiatur in delictis? Et in quo diſtinguatur æquitas & rigor? Et quomodo intelligatur arbitrium. 260

II. An

II. An in conflictu opinionum sit sequenda æquitas, aut rigor? An in casu dubio detur locus Epicheiæ? Et quid debeat Judex facere in dubio pari. 262

Ad textum in Capite III. Non potest, De Sententia, & Re Judicata, hoc titulo in ipso 265

Ad Textum in Capite IV. Ea qua, De Sententia, & Re Judicata, hoc Titulo in ipso. ibid.

Ad textum in Capite V. De Cætero, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. Quare Judex deputatus pro executione sententiæ admittat exceptiones nullitatis, seu fraudis, cum executor nllam exceptionem queat admittere oppositam; imò & si eam admittit de ea cognoscat, nec ad Judicem superiorem remittat cognoscendam? An in executione sententiæ partis citatio desideretur? Et an requirere possit unus, ut alius ejus sententiam exequatur. ibid.

II. An Judex requisitus, ut exequatur sententiam possit cognoscere de nullitate, aut æquitate sententiæ latæ à requirente? Et an in executione præfatæ sententiæ, sit servandus stylus Curiæ Judicis requirentis, aut requisiti? Et an si executor excedat modum in exequendo, appellatur ad superiorem primi Judicis judicantis, vel ad superiorem Judicis auxilium dantis? Et an possit executor se abstinere ab executione sententiæ, quando est notoriè injusta. 267

III. An executor debeat exequi sententiam, adversus quam est oppositum de fraude, & dolo? Et an cognoscere de falsitate precum opposita, seu de ejus veritate? Et an executores gratiarum Apostolicarum debeant Cognoscere? Ubi ad alios casus de executore cognitionem non habente? 270

Ad Textum in Capite. VI. Cum aliquibus, hoc titulo. 272

QUÆST. I. An sententiæ condemnatio, debeat à condemnato impleri in specie rei adjudicatæ, aut per æquipollens possit satis impleri. 274

Ad Textum in Cap. XII. Lator, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad textum in Cap. VIII. Cum causa, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad textum in Cap. IX. Inter Cateras, hoc titulo in ipso. 257

Ad Textum in Capite X. Tenor, hoc titulo, in ipso. 276

Ad Textum in Capite XI. sanguinei, hoc titulo. ibid.

Quæst. I. An sententia divortii transeat in rem judicatam? Et an sententia super valore matrimonii, transeat etiam in rem judicatam? Et an sententiæ, quæ vertuntur in animæ periculum transeant in rem judicatam necne? Et quid circa dotem, & alia à matrimonio dependentia, seu illi contingentia? An sententia corporis transeat in rem judicatam. ibid.

II. An ut retractetur sententia super matrimonio lata sufficiat utriusque partis confessio? Et an transeat sententia matrimonii in rem Judicatam, quoties conjux allegans esse irritum ratione impotentiæ alterius, non allegavit speciem impotentiæ, sed in genere? Et an sententia in favorem matrimonii lata, transeat in rem judicatam? Et an si per sententiam, semel separato primo matrimonio, & secundum initum sit ab aliquo ex litigantibus, vel ab utroque possit nihilominus retractari separationis sententia? Et an sententia iniqua reddat victorem tutum in conscientia. 282

III. An si lata divortii sententia, constet Ecclesiam fuisse læsam, & deceptam, ut quia inventum est conjugem, condemnatum fuisse innocentem vel utrumque pariter nocentem, sit retractanda, & conjuges ad pristinum statum restituendi? Et an sententia, quæ ex concessu conjugum, judicavit fuisse Matrimonium contractum, si ab ea non fuit appellatum, transeat in rem judicatam? Et an sententia divortii lata per testes corruptos probata postea corruptione, retractare possit? Et an reus condemnatus possit agere ad sententiæ rescissionem, vel solùm veniat ratractando Judicis officio. 285

Ad Textum in Capite XII. Cum olim, hoc titulo in ipso. 287

Ad Textum in Capite XIII. Cum inter, hoc titulo in ipso. 288

Ad textum in Capite XIV. Causam, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. An sententia lata de partium consensu sit appellabilis? An sententia valeat, si Judex mandetur à Pontifice, ut pronuntiet in favorem actoris probantis, & pronuntiet pro reo? An Judex magis ad unam speciem probationis attendere possit, quam ad aliam, vel necessario pronuntiare in favorem habentis firmiores, & validiores testes pro

pro se? Et an Judices ex partium consensu electi possint à pertibus ipsis recusari? Et an producens testem, seu instrumentum pro se, possit eum contra se reprobari. 290

Ad Textum in Cap. XV. Quod ad consultationem, hoc Titulo. 291

QUÆST. I. An sententia propriè dicatur transire in rem judicatam, quando ab ea nequit appellari? Et an valeat Principis rescriptum impediens executionem sententiæ supremi Magistratus? An pendente in integrum restitutione fieri possit executio, seu quo ordine fiat? Et num quid fiat appellatione pendente? Seu intra tempus appellationis. 292

II. An sententia lata adversus debitorem exequatur adversus fidejussorem? Et an executio possit fieri in re non contenta in sententia, seu contra non nominatum in ea? An ab exequutione incipiatur? Et in quibus rebus exequutio fiat? Et an appellante fidejussore à sententia lata contra eum, cujus est fidejussor, impediatur executio? Et an sententia lata contra emphiteutam, noceat domino directo scienti. 297

III. An petens tempus ad solvendum, videtur appellatum renunciare, & sententiam approbare? Et an terminum recipiens licet videatur eppellationem interpositæ renunciare; non tamen interponendæ? Et an appellari possit à præcepto de solvendo? Et an sententia & instrumenta, etiam mandatorum, de solvenda, quo ad non expressa. 300

IV. An executio liquidationis fiat, appellatione remota? An executio sententiæ in criminalibus differatur? Et indistinctè executio sit nulla, si hora in ea, non opponatur; ita ut non debeatur decima? An liceat appellari à sententia Judicis, qua pronunciat sententiam exequendam esse. 304

V. sententia mereatur executionem contra unum ex correis, qui non appellavit, si ab eliis appellatio fuit interposita? Et quid, si non fuit appellatum coram pronunciante sententiam, sed tantum coram Judice appellationis? Et an sententia lata contra hæreticos, debeat exequi, seclusa appellatione? Et an differendum sit supplicium reo dicenti se habere secretum Principi revelandum? Et quid de hæretico comburendo, quid jam in Patibolo dicit se pæniteutia ductus, velle fateri. 308

VI. An exceptio nullitatis rei judicatæ possit opponi in executione sententiæ? Ubi plura etiam de nullitate sententiæ, & coram quo Judice opponi possit? Quid de sententia, quæ condemnat ad certam quantitatem, de tractis quibusdam parcellis, an executioni mandetur. 309

Ad Textum in Cap. XVI. Sicut nobis, hoc titulo in ipso. 310

Ad Textum in Capite XVII. Cum super hoc titulo. 311

QUÆST. I. An tertius possit impedire executionem sententiæ? Et an sententia inter alios lata, tertio, qui non litigavit præjudicet? Et an clausula, *Appellatione remota* operetur tertium non esse admittendum ad impediendam executionem? Et an sententia lata taliter executioni mandetur, causa cognita, ut adversus eam tertius non admittatur. 312

II. An tertius comparens pro suo interesse in causa possit in quacumque parte Judicii, in qua comparuit, executiones dilatorias opponere? Et en tertius veniens ad causam, audiri debeat in suspensione petitorii, & intentare possessorium in omnibus interdictis? Et en tertius compareus impediat fieri restitutionem spoliati ante omnia? An exceptio de Jure tertii detur in Jure? Et quidem tertio citatio. 317

III. An tertius, qui potest prætendere sua interesse, possit litem disertam à principali litigatore reassumere in casibus fanam tangentibus? Ubi in quibus, & quando aliquis dicatur legitimus contradictor. 318

IV. An sit legitimus contradictor, ille, qui habet titulum habilem ad translationem dominii ab aliquo tertio in vita testatoris, vel post ejus mortem, si nunquam habuit possessionem, nec sibi fuit tradita, sed possidebatur, vel detinebatur à defuncto, tempore mortis? Et circa dictam leg. prædictam fin. Cod. de edicto Divi Adriani tollendo, quis sit Judex competens? An Judex loci, ubi testator decessit, vel hæredis, vel ubi bona sunt, cum hæres petit ejus virtute se immitti in possessionem, & appareat aliquis contradictor? Et ad quæstiones, an hæres debeat conveniri, ubi defunctis debuit. 319

V. An translata possessione rei litigiosæ in tertium gaudentem privilegio fori, possit Judex, qui sententiam tulit, eam executioni mandare? Et an si possessio rei litigiosæ trasferatur in novum possessorem, in Judicium non vocatum, qui tamen subditus est ejusdem judicis cognoscentis, possit nihilominus sententia lata contra talem possessorem executioni mandari? Et quid si transferatur litigiosa res in aliquam subditum alteri Judici ordinario. 320

VI. An Judicium cœptum ex instantia unius, possit ex instantia alterius terminari? Quid de possessore Clerico virtute Judicis laici? Et quid si laicus jubeat sua servitia solvi Clerico, aut eum immitti in possessionem bonorum debitoris circa præjudicium cæterorum contradictorum, vel oppositorum. ibid.

VII. An si tertius veniat in Judicium post publicatas atteftationes, aut post conclusum in causa, aut post sententiam, si admittendus? Et an tertius accedens ad judicium, actorem, vel reum, aut utrumque à re petita exclusum, cogatur assumere litem in statu, quo versatur, & ad quem

quem effectum? Et an instrumentum confectum inter duos probet contra tertium? Ubi de requisitis, ut tertius contradictor admittatur. ibid.

VIII. An si minor, & Ecclesia litigent, non tanquam principalis, sed tanquam tertius oppositor, restituantur, testificationibus publicatis? Et an quando tertius spoliavit surem, sit ipse restituendus. 322

IX. An judicium inter priores inchoatum, queat tertius impedire, seu retardare; ita ut Judex debeat una sententia trium personarum controversiam, ac litem dirimere? Et an tertius venditor comparens ad defensionem emptoris, hoc non appellante à sententia contra ipsum lata possit appellare? An sententia lata in favorem unius ex deliquentibus, liberet alios? Et qoid dicendum quando aliquis esset condemnatus ad mortem, & tertius compareret, dicens condemnatum esse sibi obligatum ad reddendam rationem alicujus negotiationis. ibid.

X. An condemnatus in criminalibus, si non appellat, audiatur tertius pro eo? An Judex Ecclesiasticus faciat vim exequendo litteras requisitorias contra Clericum tertium possessorem bonorum rei condemnati appellatione remota? Et an agi possit contra tertios possessores? Et an executio competat adversus tertium possessorem. 323

XI. An si tertius habuit notitiam litis, & controversiæ, & noluit comparere pro suo interesse, sibi præjudicet tali modo? Quod si postea compareat pro suo interesse ad implendam executionem, non sit audiendus? Et an tertius impediat executionem, qui habeat contra reum similiter viam executivam, dum contendit se esse priorem, & potiorem, quam ille, qui contra eundem reum executionem petierit, & obtinuerat? Ubi de tertiis oppositoribus se opponentibus viæ executivæ? 326

XII. An tertius oppositor possit se opponere executioni sententiæ, vel instrumenti coram Judice requisito, aut executore? Et an eo casu Judex requisitus, seu executor debeat processum oppositionis instruere, & remittere ad Judicem requirentem, seu principalem? An vero potius possit causam oppositionis definire? Et an exceptio à tertio sit proponenda coram Judicio ordinario, qui sententiam tulit, vel coram delegato, vel ordinario ipsius sententiæ? Quid de exceptione falsitatis? Et qui DD. agant de tertiis oppositoribus. 327

XIII. An tertius possit fieri Judicium cœptum, cum aliquo principali defuncto in causis nobilitatis, seu puritatis sanguinis. 329

XIV. Tertius, an, & quando admittatur ad impediendam executionem instrumenti, docendo de ejus dominio, & possessionem rei per creditorem distrahendæ ante adductum pignus? Et an tertius citatus, quatenus sua putaverit interesse jure proprii fori declinatoriam opponant, & petat principaliter citari, quamvis Clericus, vel alieni fori esset? Tertius de dominio opponens an possit impedire executionem causatam super ejus bonis? Et num in eum possit revocari adjudicatio facta per creditorem citato quatenus pro suo interesse tertio, an possit per eundem tertium executivè infringi, sed alio remedio. 330

Ad Textum in Capite XVIII. Cum Bertoldus, hoc titulo in ipso. 334

Ad Textum in Capite XIX. In causis, hoc titulo in ipso. 335

Ad Textum in Capite XX. Inter Monasterium, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XXI. Suborta, hoc titulo. 336

QUÆST. I. AN adversus rem judicatam detur restitutio propter instrumenta noviter reperta, cum quis ex justa & probabili ignorantia ea non produxerit? Et an Ecclesia audienda sit adversus rem judicatam propter instrumenta de novo reperta? Et an sententia prætextu juramenti retractetur prætextu instrumenti de novo reperti? Et an restitutio in integrum ax clausula generali detur adversus rem judicatam prætextu instrumenti noviter reperti. 337

II. An sententia retractari possit prætextu juramenti noviter reperti? Et an retractari possit per depositionem testium noviter repertorum? An ut retractetur sententia prætextu falsi instrumenti, procedat ipso jure, vel per restitutionem in integrum? Et an retractetur, executio sententiæ. 339

III. An post conclusum in causa producantur testes, val instrumenta de novo reperta? An exceptio falsi possit opponi, antequam obtineatur restitutio adversus sententiam? An petens restitutionem adversus sententiam latam ex falsis probationibus, obtinere debeat si se adstringit: ad probandum testes falsum sponte dixisse, & pecunia corruptos, & solum falsitatem probaverit? Et quid si testes falsum non deposuerint, corrupti tamen fuerint? Et de aliis breviter. 341

IV. An habens rem judicatam pro se in quæstione nobilitatis, si postea conveniatur impropietate relevetur ab onere probandi. ibid.

V. An restitutio in integrum concedatur adversus sententiam prolatam tempore minoris ætatis Judicio cum minore incœpto? Et quid in termino restitutorio, conclusionis tempore, minor majus factus sit; sic ut semper in Judiciis, initium sit spectandum? pag. 342

Ad Textum in Cap. XXII. Cum 1. & A, hoc titulo in ipso. 343

Ad Textum in Capite XXIII. Cum tt, hoc titulo. 344

QUÆST. I. AN condemnatus pro minima injuria notetur infamia? Et an de minimis sit curandum? Et an furtum de re minima irroget infamiam. 345

II. An infamis possit in integrum per Principem ad formam restitui? Et an gratia à Principe concessa ad bona, extendatur confiscata? Et an restitutus in integrum ex gratia Princ'pis, recuperet pretium bonorum à fisco alienatorum? 346

III. An restitutio facta per verbum *restituimus*, absque verbo *in integrum*, operetur plenissimam restitutionem famæ, & bonorum? Et an si fiat per verbum *indulgemus*, vel gratiam, facimus? Quid si fiat per verba *restituimus, seu gratiam facimus*? Et Quid si fiat per hæc tantùm, seu condemnationem sive cancellamus, sive rebannimus? Et ad quid si porrigatur Principis mandatum, quod aperiantur carceres. 348

IV. An restitutio Principis, gratiam in integrum impediat, interim executionem sententiæ? Et an sit transiva ad hæredes? Et an hæreticus reversus ad Catholicam fidem & propterea plené restitutus recuperet bona sua fisco incorporata? Et an non solùm Princeps supremus, & Pontifex concedat prædictam restitutionem, sed etiam aliæ personæ in dignitate constitutæ? Ubi an possit inquisitor eum, qui de crimine hæresis infamatus est, ad famam restituere? 350

V. An quis possit per se, aut per procuratorem petere famæ restitutionem? Et an Proreges possint pro eorum arbitrio aggratiare delinquentes, qui accusatorem non habent & pro dictis gratiis pecuniam accipere? Et an pars accusatrix teneatur remittere reo pœnam mortis à Judice inflictam, si Judex ex parte sua eam remittat. 352

VI. An officialis justitiæ (ut alguacelus) qui tale officium emit suspensus per sententiam Judicis, quam Judices supremi castellæ confirmarunt, queat transacto tempore, suspensionis, sive exilii subimpositi reddere ad exercitium absque ad alia licentia Judicum? Et an si super eadem confirmatoria sententia Princeps, ac Rex consulatur, interim idem officialis adhuc exercere valeat in suo officio? Seu an quia per residentiam fuit condemnatus eo ipso debuisset sententia executioni mandari? sic ut damnatus tantum haberet Jus prosequendi appellationem super devolutivo? Et num condemnato in exilium computetur tempus carceris pro sibi assignato in sententia. 353

Ad Textum in Cap. XXIV. Ad probandum, hoc titulo. 357

Fermosin. de Exceptionibus.

QUÆST. I. AN sententia lata à Judice excommunicato sit nulla, ant veniat annullanda? Et an stante extravaganti ad evitanda, sustineatur decisio textus nostri? Et an sententia lata à publico excommunicato non denunciato, valeat? Et an omnis actus jurisdictionis excommunicato factus, sit nullus? Et an excommunicatus, ita sit privatus spirituali jurisdictione fori contentiosi, ut omnis ejus actio, ipso jure sit irrita? Et an actus intromittendi aliquem in possessionem ab excommunicato lactus, sit validus? An excommunicatus possit validè in Judicem eligi, vel creari. 358

II. An excommunicatus possit esse Index in sæculari Judicio; ita ut suspensus dicatur, & privatus, vel solum prohibitus? Et an excommunicatus Judex alium possit excommunicare? Et an delegatus nominatus à Judice ordinario excommunicato, validè exerceat jurisdictionem? An excommunicatus Judex possit beneficia conferre, seu alio eligere, aut queat qui excommunicatus est beneficium validè resignare? Et an excommunicatus electus in Judicem, ubi denunciatus ignoratur, validè judicet. 361

III. An Clericus excommunicatus validè præsentet ad beneficium? Et quid de Patrono laico? An excommunicatus toleratus Judicium exercens, peccet mortaliter? Et an usurpando Judicium, peccet? An excommunicatus Episcopus possit dare licentiam audiendi confessionem? Et an nominatim excommunicatus, possit validè absolvere à peccatis? Quid de Parrocho non tolerato? An excommunicatus vitandus ex metu mortis, possit ministrare sacramenta. 367

Ad Textum in Capite XXV. Quamvis regulariter, hoc tit. 372

QUÆST. I. QUare res inter alios judicata, aliis noceat, cum hic Pontifex limitat in casu, quo quis passus est illum litigare cur secundo loco competebat actio, vel defensio, vel à quo causam in Jure judicato habuit, & in aliis casibus. ibid.

II. An sententia lata super pignore contra debitorem, noceat creditori? An sententia contra institutum lata, noceat substituto? An lata contra unum hæredem, noceat cohæredi? vel legatariis? seu fideicommissariis? An sententia lata super inhabilitate testatoris ad disponendum, noceat substituto. 375

III. An unius rei stipulatio acceptilatio, vel factum, aliis noceat, vel prosit? An sententia lata cum principali citato fidejussori noceat? An sententia lata pro locatore noceat, vel prosit conductori? Quid de sententia lata contra emphiteutam, vel feudatarium, an noceat Dominis? Et an sententia lata in favorem Domini directi prosit habentibus Dominium utile? An sententia contra proprietarium, noceat usufructuario? Et an lata inter contrahentes noceat Domino quoad laudemii repetitionem. 378

IV. An sententia lata contra Prælatum, seu Rectorem beneficii præjudicet successori? Et an sententia lata contra resignantem, noceat resignatario? An sententia lata contra subditum, seu vassallum, noceat Domino, circa subjectionem? An sententia lata contra cives, vel homines alicujus loci, præjudicet omnibus sequentibus, etiam si non sint hæredes condemnatorum? Et quid de sententia lata contra Mercatores, & datarios gabellæ, seu pedagii? Et an sententia ad favorem, vel contra aliquos alicujus artis, vel officii, prosit, aut noceat postea venientibus, & succendentibus; licet in sententia nominati non sint. 379

V. An sententia lata in causa status præjudicet tertio; idest lata in causa ingenuitatis, seu ætatis? Et an sententia lata in causa nobilitatis, faciat Jus inter successores, & alios? An sententia lata in causa filiationis inter patrem, & filium, prosit aut noceat omnibus aliis? An sententia lata contra unum ex agnatis, super feudo, noceat aliis, ad quos feudum pertinebat? An sententia lata legitimè in causa Majoratus contra possessorem, noceat successori? Et an lata contra Regem, præjudicet ejus filio primogenito? Et de aliis. 380

Ad Textum in Cap. fin. Duobus hujus tituli, De Sententia, & Re Judicata in ipso. 388

AD TITULUM

De Appellationibus, Recusationibus, Supplicat. & Relationibus, ante Rubricam. 390

QUÆSTIONES SIGNANTUR ad hanc materiam pertinentes, jam alibi tractatæ.

QUÆST. I. Appellatio, *seu alternativa, an admittatur*, egi in cap. 2. de libelli oblat. versic. *ad secundum*. ibid.

II. *Appellatio an admittatur à termino nimis brevi assignata, ut partes compareant?* in c. 1. de dilat q. 3. in versic. *ad ultimum* à n. 7. ibid.

III. *Appellatio an admittatur à Judice qui interloquendo pronunciat reum absolvendum ab observatione Judicii; quia actor non probavit ante diffinitivam sententiam?* in cap. examinata de Judiciis q. 26. ibid.

IV. *Appellatio an licita sit à simul cognoscente principali, & exceptionibus præjudicialibus, vel litè nondum contestata, testes recipiente?* In cap. exhibita de Judiciis quæst. 1. ubi affirmavi. ibid.

V. *Appellatio* (de qua in quæst. præcedenti) si pronuncietur *injusta, an cognitio causa debeat redire ad Judices delegatos?* De quibus in dicto cap. exhibita ibique 2. ubi affirmavi. ibid.

VI. *Appellatio an detur à sententia mixti executoris (quis dicatur mixtus executor,) & de aliis?* in dicto cap. exhibita q. 3. ubi affirmavi, secus de mero executore. ibid.

VII. *Appellatio an legitima sit, vel explodi debeat ejus qui cum offerret suam exceptionem probare, admissus à Judice non fuit?* in dicto cap. exhibita q. 4. & affirmavi, si in tempore ordinatio. ibid.

VIII. *Appellatio an licita sit à declaratione facta Judicis suspicionis recusati?* In c. 4. de foro comp. q. 36. n. 13. vers. *ad ultimum*, ubi resolutive affirmavi. ibid.

XI. *Appellatio, & recusatio an ita æquiparentur. (ut delegata causa appellatione,) remota, intelligatur virtute hujus clausulæ etiam sublata recusatio?* in dicto cap. 4t. q. dixi ut æquiparentur per modum regulæ. ibid.

X. *Appellatio an valeat, stante consuetudine, appellandi de Judice sæculari ad Ecclesiasticum?* cap. licet ex suscepto 10. de foro comp. q. 13. affirmavi, sed non de Ecclesiastico ad laicum. 391

XI. *An appellari possit à sententia lata super possessorio? Et an sit interloquutoria, vel diffinitiva?* latè infrà in cap. fin. de Judic. q. 5. plura infrà in cap. 11. & ibi ad aliam, q. 8. ibid.

XII. *Appellationis fatalia, an possint partes litigantes abbreviare seu prorogare?* Dixi in c. 1. de dilat. q. 3. in vers. *ad ultimam*, ex n. 16. & dico inf. sub. cap. 4. & 5. ibid.

XIII. *Appellationis libellus an in die fori acta porrigi possit?* cap. 1. de feriis, q. 3. versic. *ad ultimam*, à n. 7. ibid.

XIV. *Appellationis Judex condemnans ad expensas, an videatur condemnare ad expensas primæ instantiæ?* in cap. finem litibus, q. 5. versic. *ad ultimam*. ibid.

XV. *Appellatione pendente, an possit Judex à quo procedere ad taxationem expensarum?* d. cap. finem litibus, q. 7. n. 1. ibid.

XVI. *Appellatione pendente, an sequestrum admittatur?* in cap. 2. de sequestr. possess. & fruct. q. 2. ibid.

XVII. *Appellans an possit prætextu interpositæ appellationis recusare Judicem, à quo appellavit?* c. si quis contra Clericum 4. de foro comp. q. 36. & negavit, à n. 8. ibid.

XVIII. *Appellandum, an sit ad Dominum feudi* cap. cæterum, da Judic. q. 14. ubi distingui. ibid.

XIX. *Appellare an possit subditus à correptione Prælati?* in c. novit de Judic. q. 5. ubi negavi, si modus non exceditur. ibid.

XX. *Appellare an possit Clericus ad Judicem Ecclesiasticum, quando litigat coram sæculari?* in cap. ex suscepto 10. de foro comp. q. 13. ubi affirmatur, si laicus Judex sit Papæ subjectus. ibid.

XXI. *Appellare an possit victor ab omissa expensarum condemnatione?* in c. fin. litibus de dolo, & cuntumac. q. 6. à n. 1. ibid.

XXII. *Appellare an possit victor ab absolutione expensarum.* ibid.

XXIII. *Ubi de appellatione in eo, qui sibi præjudicat*, in dicto cap. finem litibus q. 6. in versic. *ad tertiam*. ibid.

XXIV. *Appellari an liceat à lata sententia super remedio?* c. re integranda 3. q. 1. in cap. sepè de rest. spol. q. 4. versic. *ad secundam*. ibid.

XXV. Ap-

XXV. *Appellari an liceat à Judice recipiente testes, nondum lite contestata*, in Rub. ut lite non contestata, non procedatur ad testium receptionem q. 1. *remissivè*. ibid.
XXVI. *Appellari an possit à sententia Jurejurando causam decidentis?* in cap. 1. de Jurejurando, q. 4. versic. *ad quintam*. ibid.
XXVII. *Appellatio à lege, vel privilegio, an valeat?* Dixi in cap. cum omnes 6. de const. q. 3. versic. *ad secundam*. 391

AD RUBRICAM.

QUÆST. I. AN appellatio taliter sit inducta à Jure naturæ, ut Princeps nequeat ejus remedium auferre? An liceat excommunicato? An appellans probare debeat se juste appellasse, & perperam fuisse judicatum? Vel an appellatus, juste pronuntiatum, & perperam appellatum? Et an Judex teneatur regulariter admittere appellationem ab interlocutoria. 395
II. An liceat appellari à sententia lata secundum opinionem probabilem? An appellationi possit renuntiari? Et num à decreto torturæ appelletur? Quid in sancto Officio Inquisitionis? Et an sententia migrandi? An rejectione appellationis, detur appellatio? Et faciat vim Ecclesiasticus, non admittendo appellationem intra decem dies? 400
III. An in causa appellationis sit licitum deducere id omne, quod in prima instantia? Et an appellatus possit appellationi adhærere quoad expensas, quando primus Judex, nec absolvit, nec condemnavit? Et an ter liceat provocare? An à mandato executorio liceat cuilibet appellare pro paupere? Ubi de ætate appellantis, & ejus, cui intimatur appellatio. 404
IV. An contumans audiatur appellans? An admittatur appellatio à reo convicto, & confesso? An à sententia arbitri? Et an adversus sententiam mixti executoris? Et an detur reclamatio adversus sententiam Præfecti prætorii? An à sententia Cardinalium? Ubi de Episcopo. 405
V. An ejusdem naturæ sit causa appellationis, au fuit ejus causa principalis? Et an appellatio producat aliquos effectus? An liceat appellari à sententia Judicis, quo pronuntiat sententiam exequendam esse? An in proponenda appellatione ab interloquutoria, seu à diffinitiva, sit in praxi forma diversa? ubi de libellis dimissoriis? Et an possit Princeps, appellatione remota causam committere? Et an hæreticus possit appellare à sententia. 409
VI. An appellanti viva voce cum facultate postea appellandi in scriptis, currat tempus prosequendæ appellationis à prima, vel secunda appellatione? An quilibet possit appellare? An appellatio unius prosit consocio? An si in uno articulo sit appellatio interposita possit nihilominus Judex inferior procedere in principali negotio, & aliis ejus articulis? Et qui articuli in appellatione tractentur? Et an si pendente appellatione, appellans, seu appellatus moriatur, sit in Jore eautum, ad quem spectet litis prosequutio? Et an adhæsionis remedio altera pars oti possit, quandocumque, etiam post decem dies, vel desertam propriam appellationem in capitibus connexis, si ab uno quatenus, & in quantum appellatum fuerit. 415

Ad Textum in Cap. I. De Appellationibus, hoc tit. in ipso. 420

Ad Textum in Cap. II. Inter cætera, hoc tit. in ipso. 421

Ad Textum in Capite III. Ad nostram, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. AN religiosus possit appellare, omisso medio? An Episcopus possit procedere contra religiosum, ut processum superiori remittat? An à decreto visitationis admittatur appellatio? Et ad quem fiat? Et an Prælati regulares possint recusari? An regulares vi oppressi possint auxilium Regium implorare? Et an si Prælatus modum excedat in corrigendo, liceat appellatio? Quid in correctione Clerici sæcularis. ibid.
II. An aliquæ religiones habeant privilegia, ut nollo modo à correctione liceat subditis appellare? Et qualiter hæc privilegia obligent? Et an possit Prælatus corrigere subditos absque consilio sui capituli. 424
III. An Prælati regulares possint compellere subditos ad observantiam religionis, & constitutionis? Et an possint eos compellere post professionem ad strictiorem vitam agendam? Et an correctio, de qua in nostro textu, possit immediatè ad Episcopum pertinere, saltim in aliquo casu? Et an jurisdictio, quam habent Abbates, & Prælati regulates in suos subditos, sit ordinaria? Et an Monachi correctio contineat pœnæ indictionem, aut condemnationem delicti? An pœnæ condemnatio transeat ad hæredes. 426
IV. An religiosi possint appellare, seu recurrere ad superiores supremos sine Prælatorum suorum licentia. 430

Ad Textum in Capite IV. Personas, hoc titulo. 431

QUÆST. I. AN in termino appellandi, sit in Jure standum tempus diversum? seu an in proponenda appellatione, sit statuta forma diversa? An assignatio termini fiat per Judicem à quo, aut Judicem ad quem? An possit Judex terminum appellationis prosequendæ abbreviare? An appellatio deserta censeatur, si die assignata à Judice à quo ad audiendam responsionem, super admissione, vel rejectione appellationis, appellans non compareat. ibid.

II. An ex eo, quod sit appellationi renunciatum, possit illico exequi sententia! An ob paupertatem non appellans, vel non prosequens appellationem, audiatur! An desertione appellationis detur appellatio! An currat tempus ad appellandum interim, dum agitur de nullitate! Et de aliis remissivè. 436

Ad Textum in Capite V. Cum sit hoc titulo. 438

QUÆST. I. Tempus ad prosequendam appellationem, an, & cur dicatur fatale! Et an detur primus annus præcisus ad eam prosequendam! Et an istud tempus sit brevius in nonnullis causis! Et ex qua causa possit fatale prorogari pro secundo anno, vel tertio. 438

II. An Judex appellationis faciat vim proferendo sententiam difinitivam post lapsum temporis ad prosequendam appellationem? Et an Ecclesiasticus faciat vim exequendo suam sententiam post terminum datum à Judice ad prosequendam appellationem? An possit fieri executio sententiæ, dato tempore ad appellandum, seu an mandari queat intra tempus appellationis? An deferatur appellatio procuratore negligente in prosequendo etiam, quod solvendo non sit? Et an ut causa non dicatur deserta, sufficiat, ut commissio causæ esset posita in banco cursorum infra decem dies? Ubi ad plures casus, & de ejus desertione? An terminus, sive dilatio currat articulo dissensus, vel alio præjudiciali pendente? Si opponens succumbat, & quid si habeat justam causam litigandi, & fuerit ab expensis absolutus. 445

III. An appellans à quocumque gravamine, teneatur acta omnia ad Judicem proferre? Et intra quæ tempora appellans teneatur se præsentare, ut desertionem appellationis effugiat? An litigatores possint terminum appellationis prosequendæ; non solum suspendere, sed & prorogare, aut abbreviare? *Quid de Judice?* Et an statuti brevioris termini dies sit spectandus. 447

IV. An Judex ad quem possit appellanti præfigere terminum ad appellationem prosequendam, & illum abbreviare? An appellatus possit appellanti præfigere terminum? Vel an possit præveniendo appellantem intra terminum præfixum impetrare Judicem, commissionem causæ? Et quando dicatur nimium præcurrisse in impetranda commissione causæ? An eo ipso, quod Judex præfigit terminum ad prosequendam appellationem, censeatur illam admittere, si à principio non fuisset recepta? Et an debeat terminum assignare in eodem contextu admissæ appellationis? Ubi de aliis dubiis, & quæstionibus *remissivè.* 450

Ad §. Præterea, hoc titulo. 452

Ad Textum in Cap. VI. Ad hæc, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Cap. VII. Si duobus, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. An appellatio omisso medio, valeat facta ad superiorem, vel debeat gradatim fieri? An à delegato Episcopi appelletur ad Papam, vel ad Metropolitanum, vel ad quos inter alios Judices appelletur in praxi? An omisso medio in terris Dominorum, possit appellari ad Regiam Cancellariam? Et an Baro prohibere queat subditos suos Principem adire? Et an appellatio alternativa valeat. 453

II. An appellantes à Pontifice ad concilium generale, actu existens, incidat in Bullam cœnæ? An Pontifex faciat vim non admittendo appellationem ad Concilium generale? Quid è contra? An à conservatoribus appelletur ad Concilium Toletanum? An Vicarius Generalis possit inhibere foraneum? An faciat vim Judex appellationis, si cognoscat de capitulis, super quibus, non est appellatum. 462

III. An utraque pars possit appellare à sententia super eodem negotio prolata? An à legato proconsulis appelletur ad eundem? nobiles Jurisdictionem habentes habeat Jus, ut ab ordinariis ad illos appelletur? An feudatarius appellet ad Dominum Feudi? Et an quando uterque litigator appellat, unus ad Papam, alius ad Metropolitanum præferatur ille, qui ad Papam? Et quid si tempore hæc sit posterior? Et quid si appellatus jam citatus sit ab Archiepiscopo? Et an consuetudine; seu privilegio effici possit, ut valeat appellatio ad Judicem inferiorem, aut qualem. 465

IV. An Principes queant de facto constituere aliquod tribunal, à quo non detur appellatio, nec ad ipsos? An appellatiu ad Romanum Pontificem habeat semper locum in omnibus causis fori Ecclesiastici? An appellandi ad Papam facultas, possit præscriptione, aut consuetudine tolli? Vel an privilegium aliquod potens sit, ut non appelletur ad Papam. 468

Ad Textum in dicti §. Denique hujus textus. 473

QUÆST. I. An ab Episcopo ad Regem sit appellandum? An appellare possit Clericus ad Judicem Ecclesiasticum, quando litigat coram sæculari? Et an per viam recursus licita sit appellatio de Ecclesiasticis Judicibus ad Regia Tribunalia? Ubi de aliis *remissivè.* ibid.

Ad Textum in Cap. VIII. Ex ratione, hoc titulo. 474

QUÆST. I. AN & quare tertius terminus fatalis assignetur in textu nostro, cum certum sit secundum annum fatalem assignari, etiam ad prosequendam, & finiendam litem, & hoc data causa? An totus integer annus detur ipso Jure, aut ope restitutionis? Et quæ sint justæ causæ dandi? Et an totus integer annus restitui debeat, vel tantumdem temporis, quantum læsio abstulit? Et an in forma sit sententia proferenda super hac restitutione. ibid.

Ad Textum in Capite IX. Meminimus, hoc titulo in ipso. 477

Ad Textum in Capite X. Super eo, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. AN appellatio ab uno articulo includat totam causam? Et an inferior Judex possit procedere in principali negotio, & aliis ejusdem causæ, articulis, si appellatio sit interposita in uno articulo? An appellans à futuro gravamine, audiatur? Et ad alias quæstiones *remissivè*. 478

Ad textum in §. Si autem dicti cap. X. hoc titulo in ipso. 479

Ad Textum in Capite XI. De appellationibus, hoc Titulo. ibid.

QUÆST. I. AN magna, vel parva causa, seu quantitas, à qua apellatio admittitur, seu denegatur, sit de jure, vel pendeat ab arbitrio Judicis? Et quarnam causæ admittant appellationem, quæ vero non? Et an una causa sufficiat ad appellandum, vel desideretur concursus plurium causarum. 480

II. An liceat appellare in causa momentaneæ possessionis? Et generaliter in causis possessoriis? Et an detur appellatio remedio retinendæ? Et an à sententia, per quam hæres in possessionem honorum hæreditatis mittitur, appellatio sit permissa? Et an à sententia possessoriâ summarissimi vulgo *del interim*? Et an à sententia manutenendi capitulum Cathedralis Ecclesiæ contra Fiscum? Et an licita sit appellatio, & citatio ad Judicium Dei in Valle Josaphat. 483

III. An si in sententia possessoria conjungatur proprietatis actus, detur appellatio ab executione? Et an ab ea, per quam confirmatur tenuta, & subhastatio bonorum? Et an causa executiva in prima instantia non executa, mereatur executionem in secunda? Et an Ecclesiasticus exequi possit suam sententiam injustam in Judicio possessorio? Et an possit exequi, appellatione remota in fructibus Judicii possessorii. 488

IV. An appellatio suspendat executionem sententiæ super alimentis latæ? Et an super solutione pensionis? An super solutione excusati, & subsidii? An super congrua sustentatione? Et an suspendat eam, quæ fertur super solutione dimidiarum annatarum, & salariorum? An detur appellatio à mandato de exequendo? Et an appellantes ab ordinationibus Pontificiis, sint excommunicati per Bullam Cœnæ? Et de aliis *remissivè*. 490

Ad Textum in Capite XII. Super eo, hoc titulo in ipso. 493

Ad Textum in Capite XIII. Pervenit; hoc titulo in ipso. 494

Ad Textum in Capite XIV. Consuluit, hoc titulo in ipso. 495

Ad Textum in Capite XV. Sugestum, hoc titulo. 496

Quæst. I. AN appellatio possit interponi, Judice à quo absente? Et an frivole appellans puniatur, & à quo Judice? Quid in criminalibus. ibid.

Ad Textum in Capite XVI. Ad præsentiam, hoc titulo in ipso. 499

Ad Textum in Cap. XVII. Cum teneamur, hoc tit. ibid.

QUÆST. I. QUare Judex à quo possit reformare possessionem turbatam, super qua appellatum est, eum jam appellatione pendente, Judex esse desierit, & causa appellata pertineret, ad Judicem ad quem? Et an Judex quem possit inhibere Judici à quo in Judicio possessorio? Et an ex eo, quod appellans petat à Judice à quo ut reformet possessionem turbatam, appellatione pendente, censeatur appellationi renunciasse? Et an Judex ad quem possit omittere aliquid circa quod fuit appellatum? Et an terminus inutiliter detur pendente appellatione, ab interloquutoria super articulo præjudiciali lata. ibid.

Ad Textum in Capite XVIII. Consuluit, hoc titulo in ipso. 505

Ad Textum in Cap. XIX. Cum parati, hoc titulo in ipso. 506

Ad Textum in Capite XX. Ad hac, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad

Ad Textum in Capite XXI. Quæstioni, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XXII. Præterea, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Cap. XXIII. Constitutis, hoc titulo in ipso. 507

Ad Textum in Capite XXIV. Proposuit, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XXV. Qua fronte, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XXVI. Reprehensibilis, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XXVII. Ad hæc, hoc titulo in ipso. 508

Ad Textum in Cap. XXVIII. Pervenit, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Cap. XXIX. Consuluit, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Cap. XXX. Ad hæc, hoc titulo in ipso. 509

Ad Textum in Capite XXXI. De priore, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Cap. XXXII. Quæ nos, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XXXIII. Ad aures, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. AN sententia lata, à qua appelatum fuit exequatur per Judicem à quo, vel per Judicem ad quem. ibid.

Ad Textum in Capite XXXIV. Ad audientiam, hoc titulo in ipso. 510

Ad Textum in Capite XXXV. Accepta, hoc titulo in ipso. 511

Ad Textum in Cap. XXXVI. Postremo, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. AN quando causa mandatur Cardinali cum clausula, *appellatione remota*, censeatur exclusa appellatio justa. ibid.

Ad Textum in Capite XXXVII. Ad hæc, hoc titulo in ipso. 512

Ad Textum in Cap. XXXVIII. Cum Ecclesia, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad textum in Cap. XXXIX. Directa nobis, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XL. Præterea, hoc titulo in ipso. 513

Ad Textum in Capite XLI. Secundo requiris, hoc titulo in ipso. 514

Ad Textum in §. Tertio postulas ejusdem, Cap. LXI. hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Cap. XLII. An sit, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XLIII. Novit, hoc titulo. 515

QUÆST. I. AN ab executione sententiæ facta per merum executorem, possit appellari, si excesserit in exequendi modo? Et quando dicatur quod excedit modum? Et an ab executore Bullarum Apostolicarum possit appellari? Et quibus cognoscatur quod quis est merus, aut mixtus executor. 516

Ad Textum in Capite XLIV. Sæpè, hoc titulo. 519

QUÆST. I. AN citatus, qui misit procuratorem non comparentem in Judicio, contumax reputetur? Et an termini præfixus ad prosequendam appellationem, reputetur peremptorius? An appellationi, renontians, quando fuit injuste condemnatus, possit agere juste contra Judicem in Syndicatu. ibid.

Ad Textum in Cap. XLV. Constitutus, hoc titulo in ipso. 520

Ad Textum in Capite XLVI. Constitutis, hoc titulo in ipso. 521

Ad

Ad Textum in Capite XLVII. Ex parte, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Cap. XVIII. Significavit nobis, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite XLIX. Significantibus, hoc titulo in ipso. 522

Ad Textum in Capite L. Ex in sinuatione, hoc Titulo in ipso. ibid.

Ad Textum in Capite LI. Bonæ memoriæ, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. AN non solum attentata, & appellatione pendente Judiciali, debeant revocari, sed etiam pendente in appellatione extrajudiciali? Et hæc regula utique vera sit, non solum in innovatis, seu attentatis, circa possessionem, ut hic, sed etiam circa causas beneficiales, matrimoniales, aliasve sæculares, aut Ecclesiasticas? Et in quibus consistant attentatorum privilegia? Qualitèrque super eorum cognitione procedatur. 523

II. An durante competentia, revocentur attentata? An possessio post appellationem ab institutione, sit attentata? Et an innovatio fieri possit contra tertium? Et an quæ poterant fieri, & innovari, pendente causa principali, dicantur attentari, & innovari, pendente appellatione. 528

III. An sequestratio facta post appellationem interpositam, dicatur attentata? An procurator attentare dicatur, seu possit attentata purgare? An appellatione pendente, à censura possit denuntiari excommunicatus, seu privari fructibus beneficii? Et innovata post appellationem dicantur attentata, quando periculum esset in mora? Et an videatur attentatis renunciasse, qui passus est pronunciari super justitia sententiæ. 530

IV. An remedium attentatorum fundetur in Jure naturali? Qualiter definiatur? Et an innovata in causis criminalibus sint revocanda, ut attentata? Et an sicut revocantur, pendente appellatione, ita etiam causa pendente, vel tempore ad appellandum? Et qua actione attentatum revocari petatur? Et qualiter Judex in eorum revocatione se gerat? Ubi de nonnullis *remissivè.* 531

V. An ut attentata revocentur, sit necessum, ut inhibitio præcedat? Ubi multa? Et an attentes ultra fructuum restitutionem puniantur aliis nonnullis pœnis in Jure, & in praxi Ubi quid de Judice attentante. 535

Ad Textum in Cap. LII. Dilecti, hoc titulo in ipso. 539

Ad Textum in Capite LII. Pastoralis, hoc titulo in ipso. ibid

Ad Textum in §. Verum ejusdem textus. ibid.

QUÆST. I. QUare interposita appellatione possit Judex à quo declarare, seu denunciare, aliquem esse excommunicatum, cum appellatione pendente, nihil novandum esset? Et quare, ea pendente, potuisset, privare excommunicatum appellantem à fructibus sui beneficii, & aliis proventibus, cum ex tali facto, denegati appellanti excommunicato defensione, iniquum, & attentatum admitteretur, contra juris regulas. ibid.

II. An appellatio à declaratoria incursus censurarum, vel denunciatione, operetur suspensionem? An declaratus per cedulones incurrisse aliquam excommunicationem, si intra terminum appellavit, possit liberè cum omnibus communicare? Et an post recusationem dormitet excommunicatio? Et an petenti revocationem attentatorum, possit objici excommunicatio? Ubi de aliis ad textum. 542

III. An si in puncto, & momento concurrant simul excommunicatio, & appellatio, præsumatur, quod excommunicatio præcesserit? Et an si per denunciationem excommunicationis latæ, in plus ligaretur appellans, suum effectum operetur appellatio? Et an appellatio suspendat quominus absolutio ab excommunicatione valeat? Et an appellatio impediat incursionem suspensionis, seu interdicti Ecclesiastici? Et an cessatio à divinis, suspendatur, appellatione interposita. 545

IV. An sententia excommunicationis in absentem latam, habeat illico executionem paratam? Et an excommunicatio sub conditione lata, suspendatur, interposita appellatione? An excommunicatio conditionalis retrotrahatur? Et an ubi sententia per appellationem suspensa est, convalescat per desertionem appellationis? Et an debitor sit excommunicatus, elapso termino, prorogationis à creditore factæ? Ubi de absolutione data sub conditione? Quid si censura sub forma disjunctiva feratur. 547

V. An ubi causa fuerit finita per executoriales, excommunicatio lata pro executione primæ, aut secundæ sententiæ, à quo appellatum fuerit, sit nulla? An si Episcopus post sententiam diffinitivam, depositus appelleverit à sententia, possit appellatione pendente, suum officium exercere? Ubi an hoc contingat in quolibet officiali, qui ab excommunicatione appellavit? Et an appellans generaliter à sententia excommunicationis, suspensionis,

vel interdicti, suspendat censuram? Et an sublata, v. g. ab Episcopo suspensione ad reincidentiam, si detur interim appellatio, suspendat sententiam, ne postea suspensio contrahatur? Et idem quæritur de interdicto? Ubi de aliis dubiis *remissivè*. 552

Ad textum in Cap. LIV. Solicitudinem, hoc titulo. 555

QUÆST. I. AN appellans, si compareat coram Judice à quo appellationi renunciasse, etiamsi protestetur ei non renunciasse? Ubi de aliis renunciandi modis. ibid.

Ad textum in Cap. LV. Dilectis filiis, hoc titulo in ipso. 556

Ad textum in Cap. LVI. Ut nostrum, hoc titulo. 557

QUÆST. I. AN inhibitio detur per laicum contra Ecclesiasticum, vel è contra? Et an Vicarius Generalis possit inhibere foraneum? Et qualiter à conservatoribus detur inhibitio? Quid possit Judex incompetens post inhibitionem? Et quando per appellationem Judex ad quem inhibeat Judicem à quo? Et de aliis, 558

II. An si inhibitio fuerit notificata, Notario causæ, valeant gesta per Judicem ignorantem? Et an sit differentia inter inhibitionem simpliciter factam, & inhibitionem cum clausula irritanti? Et an inhibitio possit fieri ex solo Judicis officio? Qui sint inhibitionis effectus? Et de aliis, *remissivè*. Et an Ecclesiasticus inhibere queat sub aliqua pœna? Et an concedatur inhibitio generalis? 561

III. An avocatio causæ semper fiat à Principe supremo? Vel an possit exerceri inter alios Judices inferiores? Avocatio causæ facta ad alterius petitionem quonam modo sit intelligenda? Et an avocatio causæ quæ fit cum decreto irritanti, operetur amplius, quam ea, quæ fit motu proprio? Et an avocatio causarum spiritualium ad laica tribunalia, vetita sit sub censura Bullæ cœnæ, si causæ avocentur tantum à Judicibus sedis Apostolicæ? Et an Judices laici avocantes ad se causas Ecclesiasticas excusentur ex tollerantia summi Pontificis? 562

IV. An avocatio causæ fieri queat à Prætore respectus sui locum tenentis? An ab Archiepiscopo respectu suffraganeorum? An auditores Regii, & legatus Romani Pontificis habeat Jus avocandi? Et an Duces, Marchiones, Comites, & alii Domini vasallorum queant avocare causas à suis Judicibus ordinariis per eos electis, seu confirmatis? An avocatio habeat locum in causa hæresis? Et de aliis ad materiam spectantibus? 566

V. An beneficium maneat affectum, seu avocatum per resignationem factam in Curia, in qua Papa semel manum apposuit? 570

Ad Text. in Cap. LVII. Oblatæ, hoc Titulo. ibid.

QUÆST. I. AN si appellans prosequatur appellationem possit appellatus eum prævenire, supplendo appellantis negligentiam, vel præveniendo ejus diligentiam? Et an rescriptum impetratum ab appellato, præveniendo appellationem, sit ipso Jure nullum, Et debeat fieri mentio appellationis? Et an prædicta præventio locum habeat, si minor, & brevior terminus, quam ordinarius, sit appellanti victo assignatus? ibid.

Ad Textum, in Cap. LVIII. Per literas, hoc Titulo. 572

QUÆST. I. AN in causa appellationis requiratur litis contestatio? ibid.

Ad Text. in Cap. LIX. Ut debitus honor, hoc Tit. in ipso. 573

Ad Text. in Cap. LX. Cum cessante, hoc Titulo. 574

QUÆST. I. AN cessante ratione legis, cesset ipsa lex? Et in quibus causis, cessante causa, cesset ejus effectus? An Judex à quo possit revocare sententiam interlocutoriam à se latam? An diffinitiva revocetur ab eodem? ibid.

Ad Textum, in Cap. LXI. Cum speciali, hoc Titulo. 575

QUÆST. I. AN Judex quilibet etiam Regius supremus recusari queat, si se excuset horis constitutis à præstandis audientiis ulli coram se litigatorum? ibid.

Ad Text. in §. Porro, ejusdem Textus, in ipso. 576

Ad Text in Cap. LXII. Cum causam, hoc Titulo, in ipso. ibid.

Ad Text. in Cap. LXIII. Dilecto filio, hoc tit. in ipso. 577

Ad Text. in Cap. LXIV. hoc tit. in ipso. ibid.

Ad Text. in Cap. LXI. Sua nobis, hoc Titulo. ibid.

QUÆST. I. An in una causa liceat tertio provocare? Seu quot vices? Et an admittatur secunda supplicatio? Et an adversus tertiam sententiam nullitas apponi possit? ita ut retractetur ejus executio? An sententia interlocutoria his confirmata, transeat in rem Judicatam? ibid.

Ad Textum, in Cap. LXVI. Dilecti, hoc Tit. in ipso. 581

Ad Textum, in Cap. LXVII. Ex parte, hoc Tit. in ipso. ibid.

Ad Text. in Cap. LXVIII. Intimasti, hoc Tit. in ipso. 582

Ad Text. in Cap. LXIX. Significante, hoc tit. in ipso. ibid.

Ad Text. in Cap. LXX. Interposita, hoc Titulo in ipso. 587

Ad Textum, in §. Eidem ejusdem Textus, in ipso. ibid.

Ad Text. in §. Ille denique, hujus Textus. ibid.

Ad Text. in §. Sanè parato, hujus Textus, in ipso. ibid.

Ad Text. in Cap. LXXI. Inquisition, hoc Titulo. ibid.

QUÆST. I. An clausula *appellatione remota*, posita in principio, aut in medio, tantum operetur, ac posita in fine? Quos effectus pariat prædicta clausula? An scriptum in principio, vel in fine, seu inter aliqua capitula, referatur ad præcedentia, & sequentia, Quid operetur clausula in fine posita? An prohibita appellatione, concedatur revisio? Clausula *non obstante tali lege*, quid operetur? Et an qui juravit non appellare, audiatur appellans? Ubi de repetitione clausularum. 584

Ad Textum, in Cap. LXXII. Una sententia, hoc Tit. in ipso. 590

Fermosin. de Exceptionibus.

Ad Text. in Cap. Fin. De appellationibus, hoc Tit. ibid.

QUÆST. I. Quare metus Justus cadens in virum constantem, faciat, ut post tempus legis, quis possit appellare, cum certum sit, ut valeant gesta per metum, & si actione qood metus causa veniant rescindenda? Et ao carceratus injustè possit post tempus appellare? Et an sint aliæ causæ, quibus justus incutiatur metus, seu impedimentum, ad hoc, ut post tempus legis possit quis appellare? Et qualiter qui appellare non audet coram Judice, debeat animum appellandi protestari coram testibus?

II. An protestatio necessaria sit omni impedito, seu tantum quando impedimentum procedit à metu, vel vi? Et an protestari queat absque consensu ejus, cui protestatur? An protestatio annullet actum sequentem? Et an valeat facta, absente parte? Et qualiter Judex ad mortem condemnans, protestetur, ut fugiat irregularitatem?

III. An protestatio, seu interpellatio unica sufficiat, ut dicatur stara per Judicem quo minus causam expediat? 598

AD TITULUM
ET RUBRICAM.

De Clericis Peregrinantibus. ibid.

QUÆST. I. An nunc ex litigantibus, eo quod à Judice inferiori sit condemnatus, censeatur se munire appellationis remedio, si solum iter arripuit ad sedem Apostolicam absque olla alia protestatione, seu animi sui declaratione? Et an debeat per se iter facere, aut sufficiat mittere Nuncium cum mandato? Et si illico intra decem dies iter non arripiat, censeatur appellationi renunciasse? Et nunquid de hac itineris arreptiona debeat in scriptis apud acta constare? Et an innovata post itineris arreptionem, seu in tempore illud arripiendi, debeant, ut attentata revocari? Et arreptio ad alium Judicem, præter Papam idem operetur? 595

AD TITULUM

De Confirmat. utili. vel inutili.

AD RUBRICAM. 602

Quæst. I. An ubi confirmationis mentio non fit, intelligatur de confirmatione ex certa scientia, vel in forma communi? Et quæ sit differen-

tia inter utramque? Et an facta in forma Communi præstet præscribendi causam? Et an confirmatio generalis extendatur ad illicita? 603

II. An actus denominetur à confirmante? An Papæ confirmatio, etiam ex certa scientia, prosit in deffectum substantialium? Et an suppleat omnino confirmato supplementum? Et an si confirmatio sit obtenta ex certa scientia, possit nihilominus de ea ab inferiori tractati? Ubi de nonnullis requisitis circa concessionem confirmationis? 607

III. An confirmatio privilegiorum referri queat ad ea, quæ in usu non sunt? Et an causa semel commissa in Curia, semper remaneat in ea, aut ex certa scientia extrahatur ab ea? Et an semper verum sit, ut confirmatio obtenta sit per subreptionem, vel obreptionem ex certa scientia, habet Judex inferior de ea cognoscere? Et quid operetur contractum, seu privilegiorum confirmatio? Et an privilegiorum innovatio, idem sit, quod confirmatio? 609

Ad Textum in Capite I. hoc titulo, De Confirmat. utili: in ipso. 612

Ad Textum in Capite II. De confirmationibus, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. AN partes possint petere à Judice confirmari contractum per eas celebratum? Et an ex appositione manuum Papæ super dispositione alicujus beneficii operetur, ut illud dicatur affectum? ubi de aliis? 613

Ad textum in Capite III. Bonæ memoriæ, hoc titulo in ipso. 614

Ad textum in Cap. IV. Cum dilecta, hoc titulo in ipso. 615

Ad Textum in Capite V. Ad nostram, hoc titulo in ipso. ibid.

Ad Textum VI. Porrecta, hoc titulo. 616

Quæst. I. AN litteræ Pontificiæ, quæ sine hisce verbis expediuntur servus servorum Dei careant fide? Et an argui possint falsitatis? ibid.

Ad textum in Capite VII. Examinata, hoc titulo. ibid.

QUÆST. I. AN quando committitur causa arbitris de Jure, & facto, teneantur partes stare sententiæ prolatæ contra Jus? Et an nullitati sententiæ possit renunciari? ibid.

Ad textum in Cap. VIII. hoc titulo. 617

Quæstio I. AN ex aliquibus possit cognosci confirmationem factam esse ex certa Papæ scientia? Et ex quibus possit cognosci? Et quando causa dicatur devoluta ad curiam 618

Ad textum in Cap. Fin. hoc titulo De Confirmatione utili, vel inutili, 619

Quæst. I. AN occasio & causa eadem sint? Et qualiter fructus Ecclesiastici beneficii sint dividendi inter defunctum, ejusvé hæredes, & successores in eo? An Papa sine causa possit aliquem beneficio privare? Et quando dicatur confirmatio, & collatio ex certa Pontificis scientia? ibid.

QUÆST-

QUÆSTIONES 158. HIC INSINUATÆ *sunt quæ deducuntur ex littera cujusque Textus hic repetiti quæ nec ponuntur ad longum quia cum potius pertineant ad alia capitula ubi vel sunt tractata vel convenit tractari ideo longos commentarios fugiendo sufficit insinuasse illos ut desideranti perlegere facilis sit earum perquisitio.*

De Exceptionibus.

CAPUT III. Cum. Ecclesiæ.

B*eneficiorum incompatibilitatis tractatio hic fundabatur*, sed quia latissimè dico sub cap. multa 28. de præb. recurres ad ibi dicta aliqua sub cap. 4. de ætate ordin.

Morbo eodem laborans, seu an reus criminis possit adversus alium de eodem crimine competere, notavi sub cap. testimonium de testibus cogend. ubi *num. socii criminis admittantur in testes*, Explicabis aliam relatam sub cap. per tuas 20. de testib. quæst. 1. num. 1. ubi *an testis similem habens causam admittatur contra alium*, de quo ibi aliquid sub cap. 6. & aliam, *an Judex recusari queat qui in simili Judicavit causa*, dixi sub cap. 4. de foro compet. quæst. 31. à n. 8 vers. *ad tertiam.* 31

Institutionis collationis atque præsentationis beneficiorum materia, hic valebat excitari & de differentia inter illos, ad verb. *Noscitur investitus*, de quibus aliquid sub tit. de officio Archidiaconi ibi in cap. ad hæc latè in titulis infra de institut. de concessione præbendæ item & de Jure Patronatus notavi aliquid in cap. cum adeo 17. de rescript. in cap. cum super de caus. possess. in cap. dilecti 8. hic. ibid.

Retinendæ possessionis remedium natura, ad verb. *Et pacifica possessione gaudere*, & in vers. *Quo tuam*, applicabis quæ dixi in tit de restitut. spoliat. c. 2. & c. 4. cum ibi notatis. ibid.

CAPUT IV. Pastoralis.

Jus novum an per verbum, decernimus inducatur, ad vers. *Respondendo decernimus*, dixi in cap. 2. de Judiciis, quæst. 1. ibid.

Instrumenta de novo reperta an possint produci post conclusum in causa seu post sententiam, ex Doctrina Textus hic valet disputari, sed dixi in cap. cum dilectus 9. de fide instrument. & applicabis quæ scripsi in cap. 55. de sentent. & re Judic. ibid.

Possessorium an sit proponendum in Judicio ante conclusum in causa, de quo in cap. pastoralis 5. de causa possess. & propriet. & de Doctrina exceptionis ad hunc Textum, bene Covarruvias lib. 6. variar. cap. 16. numero 13. per totum. ibid.

Protestationis materia hic valet applicari, ad verb. *Quos non fuerant protestata*, de qua dixi latissime in cap. fin. de appellat. aliquid in cap. cum M. Ferrar. de constitut. vide infra sub cap. de præscriptionibus eodem verbo. ibid.

CAPUT V. Cum inter priorem.

Excommunicatus actor, aut reus an repellantur à litigando, per textum hic Doctores, verf. inquisitioni sed dixi latissime sub c. intelleximus 7. de Jud. à q. 1. & 19. 36

Reus excommunicatus an possit actorem reconvenire? ad verb. *caterum non sic in reconventione*, dixi in d. c. intelleximus, q. 22. & infra sub cap. 7. ibid.

Reus excommunicatus an possit opponere compensationem, ad verb. *an possit*, de qua in dicto cap. intelleximus, quæst. 23. 37

Recusatio Judicis quando locum habeat, ad verb. *Maxime Judicis recusatio cum periculosum sit coram Judice suspectus litigare*, latissime dixi de hac materia toto c. 4. de foro compet. ibid.

CAPUT VIII. Cum Venerabilis.

Pertenentia quæ dicantur & quænam earum conditio? ad verb. *Cum suis possessionibus & pertenentiis*, dixi in c. cum ad sedem 15. de rest. spol. à n. 2. 77

Resignationis, seu renunciationis beneficiorum, Materia, hic valet disputari ad vers. *Eam tamen non poterat Episcopus vendicare*, &c. latissime sub tit. de rerum permut. sub cap. fin. de pactis, & supra lib. de resignatione sub, c. 2. & de rest spol. ibid.

Contractus bonæ fidei aut stricti Juris hunc Textum disputant Doctores latissime tractat & congerit Pichard. in §. actionum instit. de action. à q. 1. & de cambiis agit per Textum nostrum Narbona in l. 14. tit. 18. lib. 5. Recopil. late dico infra in c. in civitate de usuris. ibid.

Possessio antiquior præferenda noviori, ad vers. porro, sed de hac late dixi sub cap. licet 9. de probat. ibid.

Delictum personæ an debeat ac possit redundare in damnum Ecclesiæ? ad verb. *quia tamen delictum personæ*, applicabis dicta de delicto Prælati in cap. 3. & 4. de Juram. calumn. & in cap. 2. de confessis an *Confessio præjudicet Ecclesiæ*, ibi, q. 1. & quæ dixi de procuratore an *præjudicet Domino*, sub cap. 9. de Jud. à quæst. 3. ad 8.

[****] 3 *Juris*

Jurisdictio Episcopi qualiter fundetur super rebus consistentibus intra suam diœcesim? ad vers. *Quia verb.* applicabis plura quæ dico sub tit. de officio ordinarii, sub Rubr. da officio Archipræsbyt. ubi q. 3. late de potestate & Jurisdict. Episcopi, aliquid in cap. cum causa 13. de prob. *ubi qualiter probentur fines diœcesum*, aliquid in c. cum ad sedem 15. test. spol. & in c. conquerente de officio ordinarii & alibi. ibid.

Sententia lata prætextu falsariorum instrumentorum usque ad quod tempus, valeat retractari, & de aliis quæstionibus positis hic sub n. 8. ad verb. *Cum falsorum instrumentorum prætextu lata sententia usque ad 20. anno.* ibid.

Præscriptionis effectus notatur, à Doctoribus, in vers. *rerum*, hic sed hoc latissime sub. Rub. & tit. infra hoc tract. de præcript. ibid.

Possessio antecessoris qualiter prosit ut successori Jus acquirat? ad verb. *Quanquam probaverit Episcopum sub bona ejusdem Ecclesiæ aliquanto tempore possedisse*, applicabis plura quæ dixi sub cap. quia 5. de Jud. a quæstioo. 1. & per totum tit. infra de præscript. ibid.

Exceptio præscriptionis an objici possit agenti remedio recuperandæ, ad dicta verba hic dixi in cap. 1. q. 4. de restit. spoliat. ibid.

Absolutoriæ sententiæ effectus qui? ad verba *Vos ab impetitione Episcopi quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendos*, late dixi in cap. examinata 55. de Jud. à q. 21. infra sub cap. 13. n. 2. noto. ibid.

Sententia diffinitiva in quo differat ab ea quæ fertur ab observatione Judicii, vel ab ea *quæ fit ab absolutione à causa vel à petitis*, in c. fio. de Jurejur. §. 1. q. 3. vers. ad quartam, n. 25. ibid.

Sententia ab observatione Judicii qualiter formentur, dixi in dict. cap. fio. §. 1. de Jurejur. quæst. 3. vers. *ad quintam*, à n. 34. ibid.

Regressus ad beneficia quando & qualiter permittatur, per textum hunc Balboa hic à n. 73. da quo dixi sub c. solicite 2. & c. 4. detest. spol. aliquid dixi sub tit. sup. de renunciatione alibi. 38.

Beneficiorum provisionem ad Episcopos pertinere, per hunc Textum Doctores & Feliuus hic col. 11. Gratinous, Bernardus Diez & alii, ibid. suo loco latissime sub tit. de concess. præb. & de instit. de præb. & de Jure Patrooat. fallit ex dictis sup. io c. 3. de Jud. q. 5. ibid.

Excipiens an videatur fateri quæ continentur aut non in exceptione, per Textum & Glossam hic disputant Doctores late inde quid probet Confessio debitoris qualificata dixi io Rub. de Confessis; q. 1. de aliis notavi sub præmisso oostri Textus, n. 15. ut *de confitente debitum*, in cap. si cautio 14. de fide instrumeot & hic, sub q. 3. ibid.

CAPUT VII. Olim.

Rescriptum Justitiæ ad quot dietas possit impetrari, ad Textum nostrum Doctores, de quo dixi sub c. nonnulli & alibi de rescriptis. 48

Diæta earum quæ computatio, per hunc Textum disputantur & qualiter dentur, applicabis quæ dixi sub cap. fane 3. de foro comp. quæst. 10. & in cap. ex parte 15. eodem, quæst. 18. ubi ex quibus Leucis Constet. diæta d. quæst. 18. à num. 8. vers. *ad tertiam*, Balboa hic ex num. 3. & quæ dixi in cap. si clericus laicum 5. d. tit. q. 18. n. 28. & 29. ibid.

Cognitio super exceptione declinatoria seu recusatoria an spectet ad Judicem à quo seu ad quem, seu an de illa debeat prius cognosci suspenso negotio principali, ex Textu nostro tractant Doctores sed applicabis dict. sup. in Rubr. quæst. 3. & quæst. 5. & in cap. 1. 2. & 3. de ordin. cognit. & notata in c. 1. hoc tit. 49

CAPUT Dilecti filii.

Litigare alias prohibiti an admittantur pro defensione Ecclesiæ; contra regulam Juris, de qua io cap. testimonium 54. cap. fin. de testibus, cap. 9. c. 16. de Judiciis, & c. 14. de Judice. quæst. fin. ex dictis in cap. tertio loco de probat. in c. iosuper 6. de testib.

Recusari an possit Episcopus de causa sua vel Ecclesiæ seu mensa Episcopalis, applicatur hic sed dixi sub cap. 4. de foro compet. quæst. 31. aliqua sub c. 12. de Jud. applicanda à q. 7. 49

Ad aliam quæstionem de *Bannito audiendo vel non*, per Textum hic Felin. n. 5. Zevallos q. 463. applicantur dicta sub c. iotelleximus 7. de Jud. & in specie de processu facto cum Bannito ibi, q. 11.

CAPUT IX. Apostolicæ.

Suspensionis & censurarum Ecclesiasticarum materiam, tractant Doctores per Textum hunc, & quos prohibeant, *Beneficiari eligi aut litigare sive ordinari*, diversis in locis, per vers. *Quadam suspensionis & amotionis à beneficiis*, dico generaliter sub tit. de sent. excommunic. & alibi lib. 5. decret. & de suspensis, applicabis quæ dixi sub cap. cum booæ de ætate & qualitate ordinand. item ibi de collatione facta excommunicato sub quæst. 2. ubi da aliis; & ad quæstionem de prohibendo litigare in Judicio suspenso in dict. cap. intelleximus de Jud. quæst. 40. de ioterdicto & ejus effectibus in cap. 9. de Jurejur. q. fin. aliis prohibitis excommuoicato sub. c. ad probandum de sent. & Re Jud. & sub. c. pastor. §. verum alibi de appell. & de nonnullis aliis applicabis quæ dixi sub c. illa quotidiana 39. de elect. alibi sæpius de omnibus. ibid.

Judex à quo numquid non obstante appellatione possit cognoscere ne retardetur possessio in beneficialibus? ad verb. *Non tamen ordinationem Contigeret retardari*, da quo latissime dico infra io c. cum teneamur 17. de appell. 50

Absolutio censurarum ad cautelam quando præstetur & ad quos effectus? ad verb *Sententias ipsas relaxamus ad cautelam*, applicabis quæstiones de quibus in c. intelleximus de Jud. q. 13. 15. & q. 10. o. 8. quæ dixi in c. venerabilis 7. hoc tit. q. 4. vers. *ad secundam absolutis ad reincidentiam*, ex notatis hic sub n. 9. & applicabis ad quæstionem dictum in d. c. pastoralis, §. verum de appell. sub q. 5. in fina ibi an *sublata v. g. ab Episcopo suspensione ad reincidentiam*, &c. & de *absolutione data sub conditione*, ibi sub q. 4. circa fioem: iterum, sub c. 16. de appell. ibid.

CAPUT Dilectam Christi.

Innovata appell. pendente & quatenus hic agitur de excommunicatione lata post appellationem, la-

atiſſime de utroque in cap. bonæ 51. cum mutatis in c. 1. ubi de attentatis in c. præterea 40. de appell. & ut hic dicitur, n. 2. qua materia Textus hic pendet à dictis in c. intelleximus 7. de Jud. iden ſcripta ibi hic applicabis ſicut & notatur in c. 11. ſequent. ibid.

CAPUT I. Significaverunt.

Capitulum totum an valeat excommunicari, per Textum hic agunt Doctores, & late ſub tit. de ſent. excommunic. p. 1. ibid.

Electio ab excommunicatis facta an valeat, dixi aliquid ſub Rub. de elect. & in c. illa 39. eodem tit. ibid.

CAPUT XII. Exceptionem.

Communicatio cum excommunicatis quare prohibita, per hunc Textum communiter Doctores agunt, *quando & in quibus caſibus permittatur*, ad notata hic ex n. 3. applicabis quæ dixi in c. intelleximus de Jud. in c. ad probandum 24. de probat in cap. ad paſtoralis, §. verum de appell. & in aliis locis ibi notatis. 51

Expenſarum condemnatio ratione litium quando veniat? ad verb. *Qui ſi eam amiſerit ut actor laboris & ſumptibus fatigetur eſt in expenſis condemnandus legitimis*, de quarum condemnatione latiſſime dixi in c. finem litibus de dolo & contumacia & applicabis dicta de aliis expenſis in c. 2. de Jud. q. 21. & ſub c. gravis 4. de reſt. ſpol. de aliis quæſtionibus hic ſub n. 6. 7. 8. & 9. ibid.

CAPUT XIII. Adverſario.

Sententia an poſſit ferri ſine cauſa & ſine ſcriptis vel an auferat Dominum ab actore lata pro reo? Et an *actor debeat in ea declarari Dominus rei petitæ*, refero hic ſub n. 2. de quibus ſub c. examinata 15. d. Jud. & applicabis nonnulla quæ dico infra ſub Rub. & tit. de ſent. & re Jud. 57

Actio quæ non competebat tempore litis motæ propoſita an valida efficiatur ex Jure ſupervenienti? ad verb. *Si eam modo poſſideat tibi petenti de novo rei judic. exceptio tibi non obſiſtit*, dixi in c. dilecti 6. de Jud. q. verſ. in ſecunda *agens ex una cauſa probans ex alia an à Judicio repellatur*, etiam valet applicari de qua dixi ſub d. q. 13. c. dilect. de Jud. ibid.

Ad alias quæſtiones videbis hic quæ notavi, n. 4. & 5. ibid.

CAPUT FIN.

Reſcriptum an valide ab excommunicato valeat impetrari, per Textum hunc Doctores, ſed bene dixi in c. ab excommunicato de reſcriptis.

Conceſſo aliquo an & concedantur illa quibus illud expediatur, Doctores per Textum hunc agunt ſed late dico ſub c. præterea delegati per Textum ibi. ibid.

De Præſcriptionibus.

CAPUT I.

Taciturnitas prælati an præjudicet Eccleſiæ? ad verſ. *Non præjudicetur matrici Eccleſiæ*, & ibi, *Non ei præjudicetur*, dixi ſub c. 3. & 4. de Juram. Calumniæ. 64

Confeſſio prælati ſive extra, ſive in Judicio an præjudicet Eccleſiæ, dixi ſub cap. 2. de Confeſſis, q. 1. verſ. *ad ſecundam.* ibid.

Tacens quando fateri intelligatur, applicabis ſed dixi ſub c. 1. de Judiciis q. 15. à n. 2. & in c. 1. de litis conteſt. q. 2. à num. 7. ibid.

Conſenſus tacitus Prælati quando ſibi præjudicet in Juriſdictione, dixi ſub c. 1. de foro compet. q. 5. quam applicabis aliqua noto ſub c. 2. hoc tit. ubi *Factum prælati qualiter præjudicet*, etiam ſub quæſtionibus, lib. de probat. ibid.

CAPUT II. Tribus eſt.

Judex cui datum eſt cognoſcere ſimpliciter & de plano qualiter procedat? ad verb. *Nihil cum forali ſtrepitu*, dixi late in c. dilectio de Judiciis, q. 16. & ibi q. 17. & quod notavi ſub cap. novit de Judiciis q. 55. ubi egi de illa, *Quare in correctione fraterna de plano & non in forma Judicii procedendum ſit*, & applicabis nonnulla quæ adduxi ſub c. liceat 9. de prob. q. fin. & ante ubi *qualiter in cauſis ſummariſſimis, delinterim*, item applicabis dict. ſub c. 1. & 2. de fide inſtrum. ubi *Quid per inſtrumenta executiva guarentigia*, & ſub c. examinata 15. de Judiciis, q. 8. & 9. ubi an *electa ab actore via ordinaria poſſit redire ad executivam ut breviorem*, vel *an quis poſſit ab actione propoſita recedere*, &c. 77

Viris perfectis an liceat & expediat in judicio contendere pro rebus temporalibus, hic movet Barboſa ſed ut late agas adjunges pro negativa quæ ſolent Doctores ſcribere ſub tit. de poſtulando, & ne Clerici vel monachi ſæcularibus negociis ſe implicent, aliquid ſub c. 14. de Jud. de Clericis advocatis, & ad propoſitum applicabis quæ de religioſis dixi in c. 9. à q. 1 & in c. 16. de Judiciis ſed qualiter procedat ad verb. hæc *qui vult tecum*, dico hic ſub n. 5. & 6. 78

Tunicam relinquendam eſſe à Clerico & religioſo impetito litigare? ad verb. *Qui vult. tecum in Judicio contendere & tunicam tollere dimitte ei & pallium*, hic expendo ſub n. 5. & 6. & applicabis verb. Textus in c. 1. verſ. *verum*, de homicidio ibi, *poſt tunicam relinquere pallium*, ad propoſitum fugienda à Clericis homicidia & mutilationes, ne incidant in irregularitatem. ibid.

Proteſtatio qua interrumpitur præſcriptio, ad propoſitum per verba hic *Sed illud ſcire vos credimus*, dico late ſub cap. illud hoc tit. ubi de aliis modis etiam quibus interrumpitur præſcriptio & generaliter de effectibus proteſtationis notavi ſup. in c. 4. de exceptionibus eodem verbo. ibid.

Præſcriptio in rebus invaſis an procedat, applicabis quæ dixi ſub c. quia 5. de Jud. à q. 1. & in c. olim 12. & ante in c. gravis 4. & c. ſæpe. & 18. de reſt. ſpol. ibid.

C A-

CAPUT IV. De Quarta.

Quarta decimalis, Canonica, Parrochialis & oblationes quid sibi velit; per hunc Taxtum in vers. *Quarta decimarum & oblationes defunctorum*, sed late dico infra sub tit. de sepulturis & inst. de decimis ubi de oblationibus & primiciis & ad plures quæstiones de materia hujus text. leges quæ dico in præmisso sub n. 26. & 27. 87

CAPUT VII. Ad Aures.

Possidentis conditionem meliore esse de Jure divino & humano? ad verb. *De Jure divino & humano melior est conditio possidentis*, applicabis quæ dixi sub cap. licet de probat. ubi quod *antiquior possessor præfertur*, alia dicta sub tit. de causa posse. & de rest. spoliat. & sub c. fin. da ordiu. cogn. 105

CAPUT IX. Quia indicante.

Agrimensoris unius dicto an stetur circa fines & territoria cuique signanda, Per hunc Textum Doctores, sed applicabis quæ dixi, *de unico teste credendo aut non* in cap. licet 28. de testibus. Item & quæ dixi *de Matronis in arte*, in c. 4. da probat. 142

Fines diœcesum seu aliorum terminorum qualiter & quibus probentur? ad varb. *Exhortam de finibus quæstionem*, late resolvitur per illa quæ dixi in cap. cum causam 13. de probation. & aliquid dixi sub c. 3. eodem quatenus agitur de actione finium regundorum. ibid.

Usus Judicis ad informandum cæteros conjudices præcipue in partitione & distinctione terminorum, vulgo; *Mojones inter duos populos aut fundorum inter duos convicinos*, & de hoc Doctores ad verb. *Præsententia faciatis terminari*, de quo dixi in cap. fin. de libelli oblat. quæst. 4. §. 19. ad praxim, *Et solent instrumenta quibus aliquid intenditur probari inspici à Judicibus & ab aliis peritis, & per comparationem aliorum instrumentorum à Tabellionibus peritis decerni ad quos Judices committunt*, da qua praxi sæpius in inquisitionibus & nostro Consilio vidi & video ad fugiendas simulationes quæ solent intervenire & supplantari in informationibus puritatis & applicabis quæ dixi de inspectione privilegiorum in capit. da fide instrumentorum & sub similibus quæstionibus quas refero in tract. de probat. ad dict. capit. 4. vers. *Inspectio*, & applicabis quæ dico in capit. 1. quæst. fin. & in cap. ex litteris 32. & in capit. inter dilectos, & capit. cum Suarez ubi latissime da falsitate instrument. quibus probanda: videbis infra in cap. 22. da Re Judicata vers. probatio visus & ibi, n. 8. ibid.

CAPUT Ex transmissa.

Matrix Ecclesia sive chatedralis qua dicatur? ad verb. *matrici Ecclesiæ*, dixi sub cap. 1. hoc tit. & sub cap. 1. §. 1. de summa Trinit. & fide cath.

CAPUT Accedentes.

Privilegium in quibus differat, à præscriptione à lege, à consuetudine, ad verba. *per speciale privilegium*, dixi sub Rubrica de constit. & alibi in eo tract. de legibus Ecclesiasticis tit. de rescript. & consuet. aliquid noto hic in cap. penultimo, 145

CAPUT Cum non liceat.

Membra non possunt discedere à capite, ad verb. *Hic cum non liceat à capite membra discedere*, sunt hic applicanda plura quæ dixi sub Rubr. de constit. & sub cap. Ecclesia S. Mariæ ibi, capit. 1. de probat. aliqua sub cap. cum venissent 12. da Judic. & ibi à quæst. 1. ubi *Quod interpretari leges & privilegia etsi capitis non membrorum inferiorum, &c.* 157

CAPUT XIII. Ad audientiam.

Probatio per libros in antiquis fit? ad verb. *Ad quod probandum*, late dixi sub c. cum causam 13. de prob. & valent applicari dicta sup hic in cap quia indicante & sub c. 2. & 3. de officio Archipresbyteri, quæst. 2. vers. *ad secundam, & tertiam, quartam, &c.* ibid.

Ubi de libris & matriculis habendis à parochiis ad comprobandas velationes, Baptisma, funera & alia, & quæ fides eis præstentor in antiquis; *Libri quam probationem faciant*, hic jam est notatum in vers. antecedenti. ibid.

Instrumenta antiqua an debeant esse ut probent custodita in archivio publico & re condito? ad verb. *Liber censualis suspectum existeret quia non fuerat in Camera receptus nostra & ibi, Licet cum in nostra sed in Cardinalis tit.* Doctores per Textum hunc sed applicabis quæ dixi supra per Textum ibi in cap. cum causam 13. da probation. applicando etiam quæ dixi sub c. cum P. & c. fin. de fide instrum. *Originalia instrumenta ubi & in quo loco seu archivio quærenda ut exemplaria eorum credantur.* ibid.

Scrintarius, Vulgo Tabellio scriba sive notarius qualiter credantur & quid si de falsitate impetuntur? ad verb. *Scrinarius alio modo scripsisset, &c. & qualiter ejus instrumentum de falso improbetur*, per hæc verba agi valeat, sed late percipies ex his quæ dixi sub cap. dilect. cap. cum Joannes cap. 1. & 2. cap. cum P. cap. fin. da fide instrument. aliqoid sub cap. quoniam contra falsam 11. de probation. & de aliis noto hic item, & sub capit. 5. de officio vicarii & ante ubi, *de fide qua præstatur nonnullis officialibus Rever. Cameræ Apostolicæ.* ibid.

Probatio per instrumenta an fortior sit quam quæ fit testibus? ad vers. *Nos igitur magis auctoritatem privilegii quam depositiones testium attendentes*, applicabis quæ dixi sub dict. capit. cum causam 13. de probationibus, in capit. in nostra 32. de testibus, quæstion. 2. vers. *ad secundam*; in Rub. de instr. q. 1. & alibi in eo tit. ibid.

Tempus antiquum quod dicatur ut probatio per instrumenta potius quam per testes requiratur, ad verb. relata hic, applicabis quæ sub dicto cap. cum causam 13. de probation. quæstio. 2. vers. *ad quartam*, à n. 41. & de ejus effectibus, n. 45. 253

CAPUT XV. Auditis.

Restitutio an concedatur ex capite ignorantia, per Glossam hic verbo ponante solent disputare Doctores Balboa in capit. 5. hoc titulo numero 60. & 61. Faquineus lib. 8. Controv. capit. 65. & quod hic institut. nostro dicimus contra ignorantes scilicet non dari præscriptione. 176

CAPUT XVII. Si diligenti.

Marchiones quam dignitatem habeant & qua differentia in nostris Regnis inter illos comites ac duces, ad vers. *non licuit à Marchione fidelitatis eripere Juramentum*, leges quæ dixi sub capit. 4. accedens 4. ut lite non contestata, q. 4. 177

Fidelitatis Juramentum, item & obedientiæ per relata, verba qui præstare teneantur & Doctores hic sed late dixi sub capit. veritatis & capit. 4. & 5. de Jurejurando aliquid sub cap. cæterum de Judiciis. ibid.

Confessio propria qualem probationem faciat? ad verb. *Confessionem tuam*, dixi sub Rubr. & tit. supra de ejus, aliquid sub capit. 4. de Judiciis, & in capit. si cautio de fide instrum. de aliquid infra, c. 21. n. 7.

Confessio Prælati an præjudicet Ecclesiæ, agit Barbosa hic num. 10. sed dixi lata in capit. Cum venerabilis de except. vers. *Delictum personæ*, & ibi notata ex aliis locis, pagina 178

CAPUT XVIII. Cum olim.

Episcopus quale Jus habeat super omnibus rebus sui Episcopatus? ad verb. *Institutionem in eis & alia ad Jus Episcopale pertinentia vindicares*, applicabis notata sup. in c. cum venerabilis vers. *Jurisdictio.* 186

Privilegii Pontificii efficacia qua? ad verba ad *Eligendum privilegium exhibuit Papa*, infra sub capit. Penult. hic & sup. sub tit. de constit. & de rescriptis. ibid.

Instituendi Jus an præter indultum Pontificium possit præscriptione requiri? ad verba. *Quia prædictus abbas sufficienter ostendit. &c.*

Monasterium an possint præscribere adversus parochos Jus baptizandi, &c. ad verb. *Baptismo & pœnitentia, quid de cavo*, per verba hic disputant applicabis quæ dico sub num. 5. & ulterius quæ dixi de officio parrochi & plebani supra sub titulo de officio Primicerii. ibid.

Censurarum ferendarum potestas an consuetudine possit ac præscriptione acquiri, ad verba *in excommunicando & interdicendo.*

Monasterium ex quibus valeat probari esse exemptum à Jurisdictione Episcopi, ad verb. *Quia prædictus Abbas sufficienter ostendit Monasterium suum*, & in terminis Tondutus citatus hic numero 11. pag. 1. quæst. 60. benefic. Legendus. ibid.

Sententia lata contra Episcopum & Abbatem an præjudicet successoribus in dignitate, agit Balboa per hunc Textum in cap. 17. infra de Re Jud. à n. 40. & ante à n. 85 187

Fermosin. de Exceptionibus.

Rescriptum quod imperatur debet facere mentionem de conventione inita cum aliquo, ad verb. hic *super aliis omnibus quod ad Jus Episcopale spectare dicantur*, applicabis quæ notavi in cap. cæterum de Rescript. & alibi in eo titulo & infra de privilegio cap. veniens sub numero 5. dixi: aliquid de appellat sub c. 49. ibid.

Arbitrii materia hic poterat disceptari, item & Judicium arbitrorum, per verb. *Arbitrium, & ibi Juxta tenorem arbitri*, quæ dixi de arbitris in capit. quanto 3. quæstion. 3. de Judiciis, & late Dicto es institut. de arbitris, *de forma compromissi servanda*, per hunc Textum idem Doctores sed lata agunt sub dicto titulo, applicabis quæ dixi de rescript. sub c. p. capitulum sanctæ crucis. ibid.

CAPUT XIX. Veniens.

Decimæ an valeant à Religiosis præscribi contra Episcopos, cathedrales Ecclesias & parrochos, ad verba Textus nostri de quo late dico sub cap. nuper de decimis, ubi Doctores. 187

Decimas quo Jure Episcopi percipiant, ad verb. *Præfatum vero Episcopus*, aliquid sub c. 3. & 4. hoc tit. plena in tit. de decimis *Chrismam conferre & Sacramentum confirmationis proprium munus est Episcoporum*, ad verb. *Chrisma*, ad quod applicabis quæ latissime scripsi in cap. unico de Sacra unct. in §. *Per frontis*, item *qua spectent ad officium Episcoporum*, late in Rub. de officio Archipresbyt. q. 4. ibid.

Abrogationes seu derogationis legis generalis materia per privilegia, hic tangetur in vers. *Solum institutionibus non solum Romana Ecclesia sed etiam legatorum*, applicabis quæ dixi sub cap. translato d.q.fin.de constitut.& aliquid ibi sub Rubric. ibid.

Actus unicus contraventionis an sufficiat ut privilegium amittatur? ad vers. *non obstore*; & ibi, *Quasi consummata*, applicabis quæ dixi sub cap. cum Ecclesia Sutrina de causa possess. & propriet. & quod dixi, sub Rub. de consuet. an ea, *unico actu valeat induci aut amitti aliquid*, in cap. cum accessissent 9. de constit. ubi Barbosa à n. 9. de aliis ad materiam necessaria noto sub, n. 9. p. 188. *Interdicti uti possidetis materia*, per Textum hunc tract. Gomezius in l. 45. tauri à n. 169. sed dixi late sub cap. accepta 4. de restitut. spoliatorum. ibid.

Privilegium concessum Regibus cognoscendi per viam violentiæ an possit à Papa revocari, per hunc Textum aliquid Zevallos de cognit. per viam viol. in procem. c. 10. applicabis quæ dixi sub cap. 2. de Judic. quæst. 15. & à quæst. 19. aliquid sub cap. novit. de Judic. quæst. 12. ubi *an privilegium semel concessum possit revocari.* ibid.

CAPUT FIN. hoc tit.

Peccatorum Materia hic valet explanari? ad verb. *Quoniam omne quod non est ex fide peccatum est*, applicabis quæ dixi sub cap. fin. de consuet. quæst. 1. & 2. & in cap. fin. de temporibus ordination. & alibi 188

Conscientia practica & speculativa differentia & ad quæ necessaria? per verb. hic poterat disputari ibi, *Conscientiam alienæ*, applicabis aliquid de dictis in cap. ne initaris de constit. 189

De sententia, & Re Judicata.

CAPUT X. Tenor.

Citatio quæ sit necessaria ad proferendam sententiam? ad verb. *Idem eundem Roderic. muliere absente ab impetitione cap. fuis absolvit*, aliquid infra c. 18. à n. 9. 276

Contumacia in non comparendo an argui possit per verba hic *Dictus vero Rodericus à te vocatus ad causam infirmitate prætensa non adfuit*, applicabis nonnulla cap. de Judic. & tit. de dolo & contum. & ibi c. & veritatis.

Lite pendente super validitate Matrimonii an possit aliquis ad alia Rota seu ad Matrimonium aliud transire, ad verb. *Sed quia nocte sequenti aliam sibi copulare præsumpsit in eum excommunicationis sententiam promulgasti*, dico sub cap. cum Apostolica 18. ubi Doctores de sponsalib. ibid.

Annuli immissio in digitum mulieris an inducat Matrimonium? ad verb. *Mulier suos testes affert ad probandum quod idem Robertus eam dispensationis annullo publice subarrasset*, per hunc Taxtum Doctores vide sap. illud præsump. vers. *amorum*. ibid.

Matrimonium contractum per expressum consensum partium dissolvi non posse, Per hunc Textum Collerius ut dico hic n. 8. ibid.

CAPUT Consanguinei.

Cognitionis spiritualis materia, hic valet inquiri & applicari, ad verba *Cum paternitatem inter ipsam & virum suum legitime probaverunt.* ibid.

Uxori juranti se non esse cognitam quare potius credatur quam viro contrarium asserenti cum Juramento, ad verb. *Quod propter solam mulieris confessionem.* ibid.

Testimonium matris pro filia circa Matrimonium an valeat, ad dicta verba & ibi, *Si legitime in contrarium non probaretur*, dixi in cap. super eo 22. de testibus, q. 1. ibid.

CAPUT XII. Cum olim.

Distributiones duplicatæ an debeantur ei qui in eadem Ecclesia dignitatem & Canonicatum habet? ad verb. hic *Nisi prius duplici sibi voce*, applicabis quæ dico sub cap. de cætero de Clericis non resident. 289

Collatio beneficii à Pontifice facta contra sententiam: cujus in collatione mentio facta non fuit, per verba hic *In irritum revocabimus*, applicabis quæ dixi sub cap. cæterum cap. super litteris de Rescriptis, aliquid sub tit. de filiis præsbyter. quando sub facto Papa dispensat. ibid.

Subreptionis materia hic insinuatur in vers. *Cum aliquid fuerit subreptum*, applicabis quæ dico, sub dicto cap. super litteris de rescript. 288

CAPUT XV. Quoad consultationem.

Dilationis terminus etiam ad appellandum an tractari valeat? ad vers. *Qui à principio sponte recepit terminum breviorem imputari*, &c. & vers. *quid id arctari*, applicabis nonnulla quæ dixi sub tit. de dilationibus, à quæst. 1. & 2. cum aliis, 291

CAPUT XVI. Sicut nobis.

Instantia seu causa semel sententiata an valeat de novo instaurari, ad verb. *Cum alia vice super hoc conventus fuerit & sententialiter absolutus*, applicabis dictum in cap. venerabilis 20. de Jud. & ibi, quæst. 15. & aliquid dixi in cap. 15 à quæst. 20. ubi de sententia absolutoria. 310

Sententia an possit per testes probari? ad verb. *Quod ostendere volait duorum testimonio*, dixi in cap. 7. de prob. 5 à n. 1. ibid.

Consensus Pontificis an præsumatur intervenisse in alienatione rerum Ecclesiasticarum 30. vel 40. annis? per hunc Textum in finalibus verb. egit Faquineus adductis hic num. 13. de qua egi sub cap. 1. de probat in fine. ibid.

Clericatus quomodo probetur ad Glossam hic Doctores & Covarruvias pract. cap. 33. à num. 3. aliquid dixi sub capite 3. de Clericis peregrinis, & sub c. 28. de testib. 311

Remedia possessoria an competant in personalibus obligationibus? per hunc Textum Zevallos, quæstion. 565. nonnulla dixi sub capit. quinam quæst. 1. & aliis de Judiciis, nonnulla alia sub titulo de restitutione spoliatorum. ibid.

CAPUT XVIII. Cum Bertoldus.

Pignus quod Jus præstet illum possidenti item & ad præsentandum in beneficiis, agunt per hunc Textum, in versic. *Cum Bertholdus miles curiam suam sive fundum Petro militi obligasset*, aliquid *nunc sequester valeat præsentare*, & *possessor*. applicabis quæ laconice notavi sub cap. 3. de Judic. quæstion. 16. & quæst. fin. de sequestro in cap. examinata 15. quæst. 29. fin. de Judic. 334

CAPUT XIX. In Causis.

Dispensandi potestatem magnam esse in Pontifice, ad verb. (nisi forte aliquid causa necessitatis & utilitatis inspecta duxerit dispensativè statuendum) dixi plura applicanda sub tit. de filiis præsbyter. & infra DD. per cap. 10. de voto aliquid sub cap. 4. de Judic. de plenitudine potestatis in Papa, DD. per cap. venerabilem qui filii sint legitimi, & quæ noto hic n. 2. & 3. 335

CAPUT XX. Monasterium.

Recusationis materia, hic excitatur in vers. *Tunc quia suspitionis in Jure*, de qua latissimè dixi sub cap. 4 de foro compet infra de appell. cap. 12. aliquid sub cap. 24. ibid.

CAPUT

CAPUT XXII. Cum I. & A.

Litis contestatio an sit pars substantialis Judicii? ad verb. *Tum quia Judices, lite non contestata*, egi in Rub. de litis contest. q. 2. aliqua sub cap. 19. foro compet. q. 1. 344

Jurandi in testibus necessitas, ad verb. *Tum quia Juramenta conspiratorum*, dixi late in cap. 5. de testibus. ibid.

Publicatio attestationum necessaria, ad verb. *Depositionibus, coram partibus minimè publicatis*, latè in cap. præsentium, & alibi de testib. ibid.

Probatio per visum & inspectionem quando necessaria ad verb. hic *personaliter accedentes*: applicabis quae notavi suprà in cap. quia indicante 9. de præscript. vers. *Visus Judicis*. ibid.

CAPUT FIN.

Reos esse favorabiliores quàm actores, per textum hic Doctores, sed latissimè dixi in cap. fin. §. 1. de Jurejurando ibid.

Fisci dotis aut libertatis prælatio & de aliis hic disputatur; applicabis quæ novissimè scribo infrà oct. allegationes Fiscales sancti officii.

Judex an possit Judicare secundum opinionem probabilem relicta probabiliori, dixi in cap. 4. de feriis, quæst.4. & sub tract. de legibus Ecclesiasticis item sub tit. de sacram. non iterandis.ibid.

De Appellationibus. 339

CAPUT I.

Excommunicare, suspendere, seu interdicere, cui proprie incumbat, ad verb. *Archiepiscopus Apostolicæ sedis legatus &c.* applicabis dicta infra in cap. Pastoralis, § verum, in cap intelleximus de Judic in c. 11. de tempor. ordin. & in c. p. 9. de Jurejur. q. fin. sub tit. de sentent. excommunic. de Anathema sub. cap. 10. de Judic. quæst. 31. & 32. 420

Probatio per famam hic excitatur, sed dixi in cap. quosdam 7. cap. quanto 8. de præsumpt. 421

CAPUT III. Ad nostram.

Correctionis fraternæ num detur appellatio, per hunc textum Doctores, & leges quæstiones quas adduxi sub cap. novit de Judic. quæst. 51. aliquid infrà cap. 31. n. 3. ibid.

CAPUT X. Super eo.

Exceptionis cognitio an simul cum negotio Principali currat, appellatione interposita; Doctores per Textum hunc ut dico n. 5. sed applicabis quæ dixi latè sub cap. 1. 2. & 3. de ordine cognit. & alibi sæpius. 478

Dies termini an computetur in terminum ad verf. *si autem*, de quo dixi sub cap. 1. de dilation. q. 10. & ibi in verf. *ad tertiam*. ibid.

Rescriptum ut valeat an debeat inspici tempus præsentationis aut datæ, per hunc Textum Fermosin. de Exceptionibus.

Doctores, applicabis ad materiam notata in cap. cæterum de rescriptis, & in cap. Capitulum sanctæ crucis ibi, & cap. 2. de offic. Judic. delegati. ibid.

CAPUT XVI. Ad præsentiam.

Excommunicati quæ agere prohibeantur in Judicio, & extra ad vers. (quod per excommunicationem, latè in cap. intelleximus, de Judic. in cap. ad probandum de probation. & alibi. 499

Absoluti ad cautelam, ad verb. *licet non esset excommunicatus de Jure, de facto tamen fecerunt eum absolvi*, applicabis dicta suprà in cap. Apostolicæ 9. de except. vers. *absolutio*. ibid.

CAPUT IX. Cum Parati.

Episcopus non veniens ad Rogitum Regis, an ab eo valeat puniri? & aliter, per verba, *quod in legatione Regis esses, & ideò non potuisses ad vocationem prædicti Cardinalis accedere*, applicabis quæst 14. sub. cap. 2. de Judic. applicabi. etiam q. 17. 506

Legatus dum est in legatione gaudet privilegio non comparendi ad litigandum, per verba proximè adducta Doctorum, sed applicabis plura quæ dixi sub cap. fin. de foro compet cap. 21. per alias. ibid.

Nuntio asserenti se aliquem citasse num credendum sit? ad verba, *Te suum cum suis convenisses*, dixi in cap. 7. de probat. & in cap.11. eodem, quæst. 4. à num. 1. & 9. ibid.

CAPUT XXIII. Constitutis.

Electio digniorù debet esse ad prabendas, per Glossam hic Doctores sed applicabis quæ latè Doctores scribant per Textum ibi in cap. 29. de præb. aliquid dixi sub Rub. de electione, & ibi in cap. quia propter & alibi sæpius, item *qui sint digniores ad episcopatus*, dixi in cap.fin. quæst. fin. de translatione Episcopi infra sub cap. 46. n. 2.

CAPUT XXV. Qua fronte.

Excommunicatus ut absolvatur quam satisfactionem debeat præstare? ad verb. *sanè*, applicabis dictum in cap. intelleximus de Judic. quæst.24. & dicta in cap. 2. eodem, q. 29. & 30. ibid.

CAPUT XXX. Ad hæc.

Citatione an radicetur Jurisdictio? ad verb. *Respondemus*, & ibi, *antequam parte essent citatæ*, dixi in cap. 19. de foro comp. sub q. 1. latè. 509

CAPUT XXI Secundo requiris.

Interna animi ex quibus cognoscantur? ad verb. *inquisitioni*, & alibi verba, *intentioni deserviant*, applicabis quæ dixi sub cap. 6 & 9. & de præsumpt. 514

Scripturæ ordo num attendatur, ad Textum hic Doctores sed dixi sub tit. de instrum. ibid.

CAPUT XLIV. Sæpe.

Procuratoris contumacia an ita Domino noceat ut possit excommunicari ? ad verb. *Rota maneat*, dixi in cap. 1. ut lite non cootest. quæst. 6. & applicabis alia quæ dixi sub cap. 9. & cap. 14. de procuratore 519

CAPUT XLVII. Ex parte.

Reus promittens se præsentare intra certum tempus an si non adimpleat mulctetur ? applicabis quæ dixi per Textum ibi in cap. dilecti dedolo & contumacia, in terminis Anton. Gomez. lib. 3. variar. c. 9. num. 9. ubi Haillon num. 10. cum aliis, 521

CAPUT XLVIII. Significavit.

Mandatum procuratorium ad comparendum in Judicio quale censeatur sufficiens ? ad verb *quendam constituerat actorem*, de materia sub tit. de procurat aliquid dixi sub Rubrica de Jud. & in c. 9. & q. 3. & sub. cap. 4. ibid.

CAPUT LI. Bonæ.

Retinenda interdicti materia movetur ? hic ad verb. *ne quis eum super possessione Ecclesiæ*, &c. de qua latè dixi sub cap. 4. de restit. spoliat. & ad alia plura in vers. *cum quo aliquandiu* ? in c. 1. c. in litteris illius tituli. 522

Restitutio facienda à possessore male fidei aut fructuum medio tempore perceptorum, Doctores per verba hic *ac fructus medio temporis*, de quo agi late sub c. gravis 11. de restit. spol. ibid.

Possessionis & proprietatis causa quam communionem habeant ? ad verb. *præmissis & ibi proprietatis*, de qoo dixi latissime sub Rub. & c. 1. 2. 3. 4. & aliis de causa possess. & prop. ubi de utroque terminando & quando. ibid.

CAPUT LIV. Solicitudinem.

Obedire an quis teneatur Judici injusta mandanti ? ad verb. *Si vero Notorium exhiberet quod mandatum Episcopi indiscretum fuerat & injustum cui cum tenebatur subditus obedire*, applicabis aliqua quæ dixi sub Rub. de const. de injustis atque synanis legislatoribus. Et ad quæstinoem an *Excommunicationis sententia à Judice incompetente lata super aliquot dies observetur à non subditis tribuat incompetenti Jurisdictionem*, leges quæ dixi in capit. olim 17. de restit. spoliator. 555

CAPUT LIX. Ut debitus.

Causa quæ dicantur majores & ad Papam referenda ad verb. *Salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam referendis*, applicabis nonnulla quæ scripsi sub cap. 1. de foro compet. quæst. 3. à num. 7. & adducta suprà in cap. ut nostrum de avocatioœ causarum, & dicta de appellatione omisso medio ad Papam in cap. 7. de appell. 573

CAPUT LX. Cum cessante.

Sententia interlocutoria bis confirmata transit in rem Judicatam, per hunc Textum Gratianus Reg. 419. 573

CAPUT LXIII. Dilecto filio.

Extraneæ quæ exceptiones admittant ? ad verb. *Vel alias legitimas exceptiones coram ipsis executoribus*, dixi sub c. de cætero de sent. & Re Jud. 577

CAPUT LXV. Sua nobis.

Probare an quis admittatur ultra tertiam probationem, per hunc Textum Doctores movent sed late dixi sub cap. ultra tertiam 55. de testibus. ibid.

CAPUT LXVII. Ex parte.

Mater ipso Jure transiens ad secundas nuptias amitit filiorum tutelam ? ad verb. *Et prædicti filii ejus sub potestate*, Doctores per verba hic sed dico late io c. penult. & fin. de secundis nuptiis. pagina 581

Pronunciatio tacita ad ulteriora processus procedendum videtur sufficere in emergentibus ? ad verb. *Sed quia dicti Judices.* ibid.

CAPUT LXVIII. Intimasti.

Edere quid sibi velit ? ad verb. *Edere*, applicabis quæ dixi in cap. 1. de prob. *Apud acta*, quid Pontifex significet, adjunges quæ dixi sub cap. quoniam contra falsam 11. de probation. sub quæst. 1. 582

AD TITULUM

De Clericis peregrinis. 598

AD TITULUM

De Confirm. utili, vel inutili. 602

CAPUT IV. Cum dilecta.

Testes quare valeant recipi lite nondum contestata ? ad vers. *Nos igitur attendentes*, late dixi sub tit. ut lite non contestata 1. 615

Mulieres an possint agere pro aliis postulare in judicio ? ad verb. *Quia vero*, & ibi, *eandem Abbatissam*, applicabis quæ dixi sub cap. 33. de testibus, quæstion. fin. & io cap. 9. de Judic. item & sub cap. novit. 13. quæst 9. à num. 25. ubi an mulieres oonnullam valeant Jurisdictiooem exercere.

Locus tutus ad actus Judiciales faciendos est necessarius ? ad verb. *Nolentes*, & *mandamus quatenus locum tutum eligens eripias testes*, applicabis quæ dixi late sub cap. 4. ut lita non contest. ibid.

Uxor an sine licentia viri possit esse in judicio, valet per Textum hic disputari ad quod videbis, in cap. 9. Judic. q. 2. *Scripturæ authoritas & probatio hic* insinuatur & sic adjunges quæ late dixi sub cap. cum causam 13. de probatione. aliquid sub c. quia indicante de præscript. ibid.

CAPUT VIII. Venerabilis.

Compositio amicabilis est appetenda, per textum hic ad verb. *Quod inter ipses*, leges quæ Doctores docent in c. super eo detransact. & applicabis quæ dixi sub c. 1. de mutuis petitiooibus, q. 5. 617

CAPUT FIN.

Patriarchæ Reverentia est adhibenda & quare ? &c. ad verb. *Ipsi Patriarchæ reverentiam & obedientiam*, applicabis quæ late dixi de Patriarchis sub Rub. de officio Archipræsbiteri q. 2. 619

Obedientiam non possit præscribi adversus prælatos, applicabis ad d. vers. de quo dixi in cap. cum non liceat 12. de præscript. cum aliis ibi notatis & in aliis Juribus illius tituli. ibid.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS CAP. DECRETAL. Sexti Decretalium, Clementin. Extravag. Decreti Gratiani Trident. Concilii aliorumque locorum Scripturæ sacræ: Item legum, ff. Codicis, Authentic. Voluminis, & Juris Regii Hispani, Legum Part. 7. ex Recopilatione nova legum ordinamenti Regii Fori, legum, stili, & ex legibus Tauri, ac loca nonnulla bonorum Authorum & enodantur Jura quasi quincenta.

DECRETALIUM GREGOR. IX. CAPITA

CAp. 1. *De Parrochiis, in cap. 1. de præscript. quæst. 3. n. 16.* 73

Cap. 1. *de præscript. ibi late, & in cap. fin. eodem, q. 1. à n. 21.* 106

Cap. 1. *De re Judic. ibi, & intelligitur in q. 1. n. 5. 9. & 15.* 192

Cap. 1. *De rescriptis in rub. de appellat. q. 1. n. 9.* 397

Cap. 1. *De appell. ibi & in cap. unico de Clericis peregrinis quæst. 1. num. 10. 12. 18.* 600

Cap. 2. *De procurator. in cap. 7. de præscript. q. 1. n. 16.* 113

Cap. 2. *De crimine falsi in cap. 4. de Re jud. q. 4. n. 16.* 269

Cap. 2. *De purgatione vulgari in cap. quoad consultationem 15. de Re Jud. q. 4. n. 18. 27. 28. 29.* 305

Cap. 2. *De rescriptis in Rub. de cor[...]rm. utili q. 3. n. 12.* 611

Cap. 3. *De eo qui mittitur in poss[...]s. rei serv. ibi, & in cap. 1. de Re Jud. q. 2. n. 1[...]. & 13.* 253

A

Cap. A*Ccedentes de præscript. ibi & in cap. 12. eodem, q. 1. n. 5. & à n. 56.* 158

Cap. *Accedentibus 15. de privileg. in c. 3. de præscr. q. 1. à n. 21.* 87

Cap. *Ad aures de præs. ibi, & q. 1. num. 8.* 106

Cap. *Ad audientiam de præscript. ibi, & in cap. 12. eodem, quæst. 1 à n. 5. & c. 14. q. 2. n. 23.* 158

Cap. *Auditis de præscript. in cap. 12. eodem, q. 1. à n. 5.* 158

Cap. *Ad dissolvendum de dispens. impuber. in cap. 4. de exception. q. 1. n. 37. & in c. 6. quæstion. 4. sub numero 6.* 35

Cap. *Ad abolendam de hæret. in cap. 1. de præsc. q. 3. sub n. 16.* 73

Cap. *Ad hæc de appellation. ibi & in cap. unico de Cleric. pereg. quæst. 1. numero 12.* 601

Cap. *Ad nostram 3. de appellat. late ibi & in cap. 12. de præscipt. q. 1. num. 11.* 159

Cap. *Ad petitionem 22. de accusation. in cap. 25. de Re Judicata. q. 1. num. 1. & 20.* 372

Cap. *Ad præsentiam de appell. in c. 53. eod. in §. verum, q. 51.* 552

Cap. *Albericus de testibus in Rub. de re judic. q. 4. n. 4.* 236

Cap. *Apostolica de decimis in c. 6. de præsc. q. 1. n. 8.* 604

Cap. *Adversus de immunitate Eccles. 2. in cap. 24. de Re Judicata, q. 2. num. 2.* 363

C

Cap. C*Onstitutis 46. de appellat. ibi & in cap. bonæ 51. eodem, n. 20. 24. & 55. & in c. unico de Cler. peregr. q. 1. n. 12.* 525

Cap. *Constitutus de in integrum restitutione, in cap. 10. de præscript. q. 3. num. 18.* 154

Cap. *Constitutus de testibus, in cap. cum super 17. de re Judicata, quæst. 11. num 9.* 326

Cap. *Cum contingat de rescript. in c. 4. de re jud. q. 1. n. 12.* 267

Cap. *Cum Ecclesia Sutrina de caus. possess. & prop. in cap. 4. de præscr. q. 1. n. 24. & q. 2. n. 13. & 14.* 93

Cap. *Cum ex injuncto de novi operis nunciatione, in cap. 2. de præscr. q. 1. numero 23.* 82

Cap. *Cum instantia de censib. in cap. 12. de præsc. q. 1. n. 23.* 160

Cap. *Cum inter de re Jud. ibi, & in c. 1. eodem, q. 1. n. 6. 9. & 13.* 245

Cap. *Cum nobis de præscript. ibi, & in c. 10. eodem, q. 1. n. 18.* 148

Cap. *Cum olim de præscript. ibi, & in cap. eodem, q. 1. à n. 5.* 158

Cap. *Cum olim de privileg. in c. 12. de præsc. q. 1. n. 7. & in vers. quia vero ibi, d. q. 1. n. 26.* 158

Cap. *Cum olim de caus. possess. prop. in c. 25. de re Jud q. 1. num. 2. & 22.* 372

Cap. *Cum sint homines de decimis, in c. 6. de præsc. q. 1. n. 7.* 106

Cap. *Cum venerabilem ibi & in c. 2. eodem, q. 1. n. 8. vers.* quare.

Cap. *Cum venissent. de const. in c. 1. de Re Jud. q. 1. n. 29.* 258

Cap. *Cum vobis de præscripe. ibi, q. 1. n. 13. & in cap. 12. eodem, quæstion. 1. à num. 5.* 158

D

Cap. D*E quarta de præsc. ibi late, & in cap. 6. quæstion. 1. numero 9.* 85

Cap. *Dilectu de except. ibi, & in cap. bonæ 51. de appellat. q. 5. num. 4. & 5.* 536

Cap. *Dilecti de appell. ibi, & in cap. 7. eodem, q. 1. num. 36. & in c. unico de Clericis pereg. q. 1. n. 10. 12. 13.* 456

E

Cap. E*Xaminata de confirm. utili vel inutili ibi & in Rub. eodem, q. 1. n. 14.* 604

Cap. *Exceptionem 12. except. ibi, & in c. 4. eodem, q. 1. n. 33.* 34

Cap. *Excommunicamus, §. credentes de hæreticis, in cap. 24. de Re Jud. q. 2. sub n. 27.* 363

Cap. *Ex litteris de restitut. spol. in capit. cum consanguinei 11. de Re Jud. q. 1. n. 29.* 280

F

Cap. *Fin. ne prælati vices suas in c. 7. de præscript. q. 1. n. 14.* 113
Cap. *Fin. de re judicata, quæst. 3. num. 13.* 255
Cap. *Fin. de sortilegiis in Rub. de confir. utili q. 3. n. 33.* 612

I

Cap. *Illa quotidiana 39. de electione; in cap. 24. de Re Jud q. 2. n. 19. 20. 21. 22.* 365
Cap. *Illa ne sede vacante in rub. de Confirmat. utili, quæst. 2. num. 15.* 609
Cap. *Illud de præscript. ibi, & in cap. 1. eodem q. 3. n. 4.* 72
Cap. *Inquisitioni 44. in princ. de sentent. excommunicata, in cap. 4. de re judic. q. 2. n. 18.* 269
Cap. *Irrefragabili de officio ordinarii, vers.* autem, *in cap. 12. de præscript. q. 1. n. 11.* 159

L

Cap. *Licet de prob. in c. 1. de except. q. 1. sub num. 8. & in cap. cum consanguinei 11. de re Jud. q. 3. n. 12. & 13.* 26
Cap. *Licet haly de simonia in rub. de Judic. q. 3. n. 26.* 235

M

Cap. *Meminimus 9. de appellat. in cap. unico de Cler. pereg. n. 1. 10.* 159

O

Cap. *Olim de except. ibi, & in cap. 4. de re judicat. quæst. 3. num. 3.* 271
Cap. *Oblatæ de appell. ibi, & in cap. 5. eodem q. 3. n. 18.* 449

P

Cap. *Pastoralis vers.* licet, *de except. in Rub. eodem, q. 1. num. 16.* Unde, 6
Cap. *Pastoralis, §. quia vero de officio delegati in cap. 4. de re judicata, q. 1. num. 13. & 14. & quæst. 2. num. 14. & 15.* 267
Cap. *Pastoralis 53. de appell. ibi & in rub. eodem, q. 1. n. 9.* 397
Cap. *Pastoralis 29. de Jure Patron. in cap. bona 51 de appel. q. 1. n. 19. 24. & 26. & q. 2. n. 15. & 16.* 525
Cap. *Per inquisitionem de electione, in c. 1. de except. q. 3. sub n. 5.* 30
Cap. *Per tuas de sent. excommunic. in c. 1. de re Judicata, quæst. 2. numero 13.* 269
Cap. *Pervenit. 28. de appell. ibi, & in cap. bona 51. eodem, numero 21. & 24.* 525
Cap. *Pervenit. 23. de appell. in 53. §. verum eodem, q. 4. 1. & 2.* 542
Cap. *Præsentium de test. in cap. 4. de except. q. 1. n. 36.* 34
Cap. *Præterea de transact. in c. 6. de except. 1. sub n. 17.* 40
Cap. *Præterea 40. de appell. ibi, & in c. 53. §. verum eodem, q. 4. n. 38.* 551
Cap. *Probibemus de decimis in c. 7. de præscript. q. 2. n. 22.* 120
Cap. *Prudentiam de officio delegati inept. de re jud. q. 1. n. 45. & 46.* 248

Q

Cap. *Qua fronte 25. de appell. ibi, & in c. Pastor. 53. §. verum eodem, q. 3. n. 8.* 545
Cap. *Qualiter de accus. in Rub. de re jud. q. 3. n. 26.* 235
Cap. *Quia circa de cons. & affinit. in c. 2. de præsc. q. 1. n. 31.* 82
Cap. *Quia diversitatem de concess. preb. in c. 10. de præscript. q. 2. n. 3. & q. 4. n. 4. Et in Rub. de confir. utili, q. 1. n. 7. & 10. & q. 2. n. 15.* 149
Cap. *Querelam de electione in c. 7. de præscript. q. 3. n. 15. & in cap. 17. eodem, q. 2. n. 25.* 123
Cap. *Quoniam contra falsam de probat. in rub. de judiciis, q. 4. n. 7.* 237

R

Cap. *Reprehensibilis, §. fin de appellat. ibi, & in c. 3. eodem, q. 2. n. 11. & 14.* 426

S

Cap. *Sæpe 42. de appell. ibi, & in c. Pastoralis 53. §. verum eodem, q. 4. n. 16.* 549.
Cap. *Sicut de testib. in cap. 11. de re Jud. q. 2. n. 10. & q. 3. n. 12.* 286
Cap. *Si de terra de privileg. in c. 3. de præsc. q. 1. à n. 20.* 187
Cap. *Si diligenti de præsc. ibi, & in c. 14. eodem, q. 1. n. 26.* 172
Cap. *Si quando de rescript. in c. 4. de re jud. q. 1. n 19.* 269
Cap. *Sub [illegible] de re Jud. ibi & in c. 1. eodem, q. 1. n. 7. [illegible]* 245
Cap. *Sugestum 15. de appell. ibi, & in c. 1. de Cleric. pereg. q. 8. n. 1. & 10.* 599
Cap. *super litteris de rescriptis, in c. 4. de Re Judic. q. 3. n. 13.* 272
Cap. *Super quibusdam 3. præterea de verb. signif, in c. 11. de præsc. q. 2. sub num. 3.* 191

T

Cap. *Tua de sent. excommunic. in c. Pastoralis 53. §. verum appell. q. 3. n. 7.* 545

V

Cap. *Venerabilem 34. de electione, in cap. 6. de except. q. 1. sub n. 17. & ibi, q. 4. n. 5.* 42
Cap. *Veniens de transaction. in Rub. de confirm. utili, q. 3. n. 33.* 612
Cap. *Vestra de locato in c. 7. de præscript. q. 1. n. 14.* 113
Cap. *Vigilanti de præs. ibi, & in c. fin. eodem, per totum & à n. 3. 4. & 19. q. 1.* 190

SEX-

SEXTI; CAP.

Cap. DE litis contest. in c. 4. d. except. q. 1. n. 33. & in cap. 4. de re jud. q. 4. n. 14. 272
Cap. de præscript. in c. 6. eodem extra, q. 1. n. 10. & in c. 17. eodem, q. 2. num. 7. & ad §. nisi tanti, in c. fin. eodem, q. 2. n. 8. 195
Cap. 1. de postul. prælator, in c. 23. de Jud. q. 3. n. 13. 349
Cap. 1. De efficio vicarii in c. 24. de re judic. q. 1. n 21. 360
Cap. 1. De supplenda negl. prælat. in d. c. 24. de re jud. q. 2. n. 23. 360
Cap. 2. De litis contest. in c. 1. de except. q. 1. n. 33. 35
Cap 2. de præscript. in c. 4. eodem extra q. 2. à n 4. & ad §. si post, in cap. 4. eodem, q. 2. num. 19. & in c. 8. q. 2. n. 1 & in c. 14. n. 16. & 18. 68

A

Cap. AD decimum de restit. spol in c. 4. de præsc. q. 2. n. 14. 97

C

Cap. CUm persona de privileg. §. si autem in c. 11. de præsc. q. 1. n. 7. 188
Cap. Cum sit Romana de appell. §. fin. in Rub. extra eodem, q. 4. n 11. 407
Cap. Cupientes, §. cæterum Glossa verbo, nullum, in c. 25. de Re jud. q. 1. n. 21. 374

F

Cap. FIn de Judiciis in Rub. de Re Judic. q. 4. n. 22. 238

G

Cap. GEnerali de electione, in cap. 7. de præsc. q. 3 n. 16. 123

I

Cap. IS cui §. de sent. excommunic. in cap. Pastor. 53. §. verum de appell. q. 1. à n. 3. 542

L

Cap. LIcet de sent. excommunic. in dict. cap. 53. §. verum de appellat. q. 4. à n. 15. & in cap. 5. eodem, q. 2. num. 5. 446

N

Cap. NOn solum de appell. in c. bonæ 51. eodem, q. 1. n. 47. & q. 5. num. 1. 536

P

Cap. PResidentes de hæreticis, in c. 24. de Re jud. q. 2. n. 4.

Q

Cap. QUi scandalizaverit de reg. jur. in cap. 2. de præscript. q. 1. n. 28. 82

S

Cap. SI Apostolicos 22. de præbend. in Rub. de confirm. utili, q. 1. n. 22. & q. 3. n. 33. 612
Cap. Si is cui de officio deleg. in c. 24. de re jud. q. 1. n. 17. 360
Cap. Si duobus de appell. in c. 56. eodem, q. 3. n. 20. 564

EXTRAVAG.

EXtravag. ambitiosæ de rebus Ecclesiæ alien. vel non, cap. 7. de præsc. q. 1. n. 14. 113

DECRETI GRAT.

CAp. 1. 13. q. 1. in cap. 4. de præsc. q. 1 sub num. 17. 86
Cap. à judicibus 2. q. 1. in c. 14. de re jud. n. 14. 289

A

Cap. AUdivimus 24. q. 1. in c. 1. de præsc. sub n. 16. 73

C

Cap. CUi est illata, in c. 4. de re Jud. q. 1. n. 18. 209

E

Cap. ECce 24. q. 3. in c. 1. de except. q. 3. n. 1. & 6.
Cap. Et qui 41. §. si sententia 2. q. in c. 1 de re jud. q. 1. n. 10. & 12. & ad §. item si sententia ejusdem Textus q. 1. n. 28. ad vers. nullas, ejusdem Textus in c. bonæ 51. de appell. q. 4. n. 6. 251

F

Cap. FIn. 53. q. 1. in c. cum consanguinei 11. de re Jud. q. 2. n. 2. & 10. 283
Cap. Fin. vers. de possess. 2. q. 6. in cap. 11. de appell. q. 2. n. 8. 484

H

Cap. HÆc quippe 36. q. 6. ubi Glossa in cap. 25. de re judic. q. 1. n. 21. 374
Cap. hæretici 24. q. 1. in cap. 1. de præscript. q. 3. sub n. 16. 83

I

Cap. IMmemoriali 19. distinct. in cap. 2. de præscript. q. 1. sub n. 12. 83

Cap. *Julianus* 11. q. 3. *in d. cap.* 2. *de praescript. q.* 3. *sub n.*32. & *in cap.* 4. *de re judic. q.* 1. *num.* 18. ibid.

M

Cap. *Manifesta* 2. q. 1. *in cap.* 23. *de re judic. q.* 3. *n.*23. 349

N

Cap. *Novatius* 7. q. 1. *in cap.* 1. *de prescr. q.* 3. *sub. n.* 10. 73

O

Cap. *Omnis oppressus* 2. q. 1. *in cap. Cum super* 17 *de re judic. q.* 1. *n.* 10. 304
Cap. *Ordinates glossa* 1. *distinct.* 59. *in c.* 25. *de re judic. q.* 1. *n.* 21. 374

P

Cap. *Placuit* 15. 16. *quaest.* 3. *in cap.* 1. *de praescript. q.* 1. *n.* 1. & 8. & *in c.* 3. *eodem, q.* 1. *n.*17. & *ad* §. quas actiones, *ejusdem textus, ibi à n.* 32. & *in cap. fin. eodem, quaest.* 1. *à num.* 22. 65
Cap. *Post quingentes* 16. q. 3. *cap.* 3. *de praescript. q.* 1. *sub num.* 17. & *in cap.* 8. *eodem, q.* 4. *à n.* 18. 86

Q

Cap. *Quicumque* 16. *quaest.* 3. *in cap.* 3. *de praescr. quaest.* 1. *sub n.* 32. 86
Cap. *Qui restitit* 11. q. 3. *in cap.* 2. *de praescr. q.* 1. *sub. n.* 32. 83

S

Cap. *Sacerdos* 16. q. 3. *in cap.* 3. *de praescr. q.* 1. *sub n.* 17. ibid.
Cap. *Si Dominus* 11. q. 3. *in cap.* 4. *de re jud. q.* 1. *n.* 18. 269
Cap. *Si quis cum Clerico* 11. q. 1. *in Rubr. de re judic. q.* 4. *n.* 3. 236

T

Cap. *Tantis* 81. *distinct. in cap.* 25. *de re judic. ubi glossa fin. q.* 1. *num.* 21.282

V

Cap. *Viduum* 2. q. 6. *in cap. Pastoralis* 53 §. *verum de appell. q.* 4. *num.* 37. 551
Cap. *Velumus* 16. q. 4. *in cap.* 3. *de praescript. q.* 1. *num.* 17 & *ad vers.* si quadraginta, *ejusdem textus in cap.* 14. *eodem, num.* 17. 86
Cap. *Votum* 12. q. 1. *in cap.* 23. *de re jud. q.* 3. *num.* 23. 349

TRID. CONCIL.

Cap. *Sess.* 23. *in cap. ut nostrum* 56. *de appell. q.* 1. *n.* 18. 550
Cap. 4. *Sess.* 25. *de Regular. in cap.* 3. *de appel. q.* 1. *n.* 25. 424
Cap. 9. *Sess.* 25. *in cap.* 7. *de praescript. q.* 3. *n.* 5. 122
Cap. 10. *Sess.* 24. *in cap.* 3. *de appell. quaest.* 1. *n.* 14. & *in cap.* 7. *eodem, q.* 1. *n.* 46. & 48. 434
Cap. 13. *de reform. sess.* 24. *in cap.* 17. *de praescript. q.* 2. *n.* 26. 185
Cap. 14. *Sess.* 7. *in cap. ut nostrum* 56. *de appel. q.* 1. *n.* 18. 559
Cap. 20. *Sess.* 24. *in Rub. de re judic. quaest.* 2. *à num.* 4. 229
Cap. 10. *Sess.* 24. *in d. cap. ut nostrum* 56. *de appel. q.* 1. *n.* 18. 459

EX CONCIL. LATERANENSI SUB LEONE PAPA X.

Sess. 10. *tem.* 3. *in Rubric. de appellat. quaest.* 1. *n.* 28. 398

EX SACRA SCRIPTURA.

Cap. *Esdra, in Rubr. de re judicata, q.* 4. *num.* 12. 237
Cap. 18. *Apostolorum, in cap.* 1. *de praescript. q.* 1. *n.* 19. 67

DIGESTOR.

Lege 1. *Digest. ex quibus causis majores in integr. restituantur, in cap.* 6. *de praescript. q.* 3. *n.* 8. & *in cap.* 21. *de re judic. q.* 1. *n.* 5. 109
L. 1. §. *si quis, ff. de itinere, actuque priv. in d. cap.* 6. *de praescript. q.* 3. *n.* 8. ibid.
L. 1. §. *per servum, ff. de acquirend. possess. in cap.* 8. *de praescription. quaest.* 1. *num.* 6. 126
L. 1. *ff. de dolo in d. cap.* 8. *de praescript. q.* 4. *num.* 24. 141
L. 1. *in fine, ff. de servit. in cap.* 10. *de praescr. q.* 2. *n.* 7. 150
L. 1. §. *fin. ff. de aqua publ. arcenda, in cap. fin. de praescript. q.* 2. *n.* 7. 195
L. 1. *ff. ad Turpilian. in cap.* 2. *de re judicata, q.* 1. *num.* 14. & *ad* §. *fin. ejusdem legis, in Rubric. de appellat. quaest.* 5. *numero* 17. 261
L. 1. §. *sed non utique vers.* si autem, *ff. ad Senatusconf. Turpil. in cap. quod Consultatione* 15. *de re Judic. q.* 3. *num.* 15. 302
L. 1. *In princ. ff. de appell. in cap. cum super* 17. *de re judicata, q.* 1. *num.* 10.21. & 22.314
L. 1. §. *fin. ff. de liber. agnoscend. in cap.* 25. *de re judicata, quaest.* 1. *num.* 5. & 32. 373
L. 1. *ff. de excep. rei judicatae, in d. cap.* 25. *de re judicata, quaest.* 2. *n.* 18. 377
L. 1. §. *quaesitum, ff. de appell. in Rubr. eodem, q.* 1. *n.* 24. 398
L. 1. §. *viduum, ff. quando appellandum sit? in cap. Pastoralis* 53. §. *verum, de appell. q.* 4. *n.* 37. 551
L. 1. *in fine, ff. de minor. in cap.* 60. *de appell. q.* 1. *n.* 2. 575

CAPUT XV. Auditis.

Restitutio an concedatur ex capite ignorantia, per Glossam hic verbo ponente solant di putare Doctores Balboa in capit. 5. hoc titulo numero 60. & 61. Fuquineus lib. 8. Controv. capit. 65. & quod hic institut. oostro dicimus contra igoorantes scilicet non dari praescriptiona. 176

CAPUT XVII. Si diligenti.

Marchiones quam dignitatem habeant & qua differentia in nostris Regnis inter illos comites ac duces, ad verf. non licuit à Marchione fidelitatis eripere Juramentum, leges quae dixi sub capit. 4. accedens 4. ut lite non contestata, q. 4. 177

Fidelitatis Juramentum, item & obedientia per veluta, verba qui praestare teneantur & Doctores hic sed lata dixi sub capit. veritatis & capit. 4. & 5. da Jurejurando aliquid sub cap. caeterum de Judiciis. ibid.

Confessio propria qualem probationem faciat? ad verb. *Confessionem tuam*, dixi sub Rubr. & tit. supra de ejus, aliquid sub capit. 4. de Judiciis, & in capit. si cautio de fide instrum. de aliquid infra, c. 21. n. 7.

Confessio Praelati an praejudicet Ecclesiae, agit Barbosa hic num. 10. sed dixi late in capit. Cum venerabilis de except. verf. *Delictum personae*, & ibi notata ex aliis locis, pagina 178

CAPUT XVIII. Cum olim.

Episcopus quale Jus habeat super omnibus rebus sui Episcopatus? ad verb. *Institutionem in eis & alia ad Jus Episcopale pertinentia vindicares*, applicabis notata sup. in c. cum venerabilis verf. *Jurisdictio*. 186

Privilegii Pontificii efficacia qua? ad verba ad *Eligendum privilegium exhibuit Papa*, infra sub capit. Penult. hic & sup. sub tit. de constit. & de rescriptis. ibid.

Instituendi Jus an praeter indultum Pontificium possit praescriptione requiri? ad verba. *Quia praedictus abbas sufficienter ostendit. &c.*

Monasterium an possine praescribere adversus parochos Jus baptizandi, &c. ad verb. *Baptismo & poenitentia, quid de cavo*, per verba hic disputant applicabis quae dico sub num. 5. & ulterius quae dixi de officio parrochi & plebani supra sub titulo de ufficio Primicerii. ibid.

Censurarum ferendarum potestas an consuetudine possit ac praescriptione acquiri, ad verba *in excommunicando & interdicendo*.

Monasterium ex quibus valeat probari esse exemptum à Jurisdictione Episcopi, ad verb. *Quia praedictus Abbas sufficienter ostendit Monasterium suum*, & in terminis Tondutus citatus hic numero 11. pag. 1. quaest. 60. banefic. Legendus. ibid.

Sententia lata contra Episcopum & Abbatem an praejudicet successeribus in dignitate, agit Balboa per hunc Textum in cap. 17. infra de Re Jud. à n. 40. & ante à n. 85 187

Permissio. de Exceptionibus.

Rescriptum quod impetratur debet facere mentionem de conventione inita cum aliquo, ad verb. hic *super aliis omnibus quod ad Jus Episcopale spectare dicuntur*, applicabis quae notavi in cap. caeterum da Rascript. & alibi in so titulo & infra de privilegiu cap. vaniens sub numero 5. dixi: aliquid de appellat sub. c. 49. ibid.

Arbitrii materia hic poterat disceptari, item & Judicium arbitrerum, per va b. *Arbitrium, & ibi Juxta tenerem arbitri*, quae dixi de arbitris in capit. quanto 3. quaestion. 3. da Judiciis, & lata Doctores iostitut. de arbitris, *de forma compromissi servanda*, per hunc Textum idem Doctores sed lata agunt sub dicto titulo, applicabis quae dixi da rescript. sub c p. capitulum sanctae crucis. ibid.

CAPUT XIX. Veniens.

Decima an valeant à Religiosis praescribi contra Episcopos, chathedrales Ecclesias & parrochos, ad verba Textus nostri de quo lata dico sub cap. nuper de decimis, ubi Doctores. 187

Decimas quo Jure Episcopi percipiant, ad verb. *Praefatus vero Episcopus*, aliquid sub c. 3. & 4. hoc tit. p'ena in tit. da decimis *Chrismam conferre & Sacramentum confirmationis proprium munus est Episcoporum*, ad verb. *Chrisma*, ad quod applicabis quae latissime scripti in cap. unico da Sacra unct. in §. *Per frontu*, item *qua spectent ad officium Episcoporum*, late in Rub. de officio Archipresbyt. q. 4. ibid.

Abrogationes seu derogationis legis generalis materia per privilegia, hic tangitur in verf. *Solum institutionibus non solum Romana Ecclesia sed etiam legatorum*, applicabis quae dixi sub cap. translato d.q.fin.de constitut.& aliquid ibi sub Rubric. ibid.

Actus unicus contraventionis an sufficiat ut privilegium amittatur? ad varf. *non obstante*; & ibi, *Quasi consummata*, applicabis quae dixi sub cap. cum Ecclesia Sutrina da causa possess. & propriet. & quod dixi, sub Rub. de consuet. an ea, *unico actu valeat induci aut amitti aliquid*, in cap. cum accessissent 9. de constit. ubi Barbosa à n. 9. de aliis ad materiam necessaris nota sub, n. 9. p. 188. *Interdicti uti possidetis materia*, per Textum hunc tract. Gomezius in l. 45. tauri à n. 169. sad dixi latè sub cap. accepta 4. da restitut. spoliatorum. ibid.

Privilegium concessum Regibus cognoscendi per viam violentia an possit à Papa revocari, par hunc Textum aliquid Zavallos da cognit. per viam viol. in proem. c. 10. applicabis quae dixi sub cap. 2. de Judic. quaest. 15. & à quaest. 19. aliquid sub cap. novit. de Judic. quaest. 12. ubi *an privilegium semel concessum possit revocari*. ibid.

CAPUT FIN. hoc tit.

Peccatorum Materia hic valet explanari? ad verb. *Quoniam omne quod non est ex fide peccatum est*, applicabis quae dixi sub cap. fin. de coosuet. quaest. 1. & 2. & in cap. fin. da temporibus ordination. & alibi 188

[*****] Con-

Conscientia practica & speculativa differentia & ad qua necessaria? per verb. hic poterat disputari ibi, *Conscientiam alienæ*, applicabis aliquid de dictis in cap. ne innitaris de constit. 189

De sententia, & Re Judicata.

C A P U T X. Tenor.

Citatio quæ sit necessaria ad proferendam sententiam? ad verb. *Idem eundem Roderic. muliere absente ab impetitione cap. suis absolvit*, aliquid infra c. 18. à n. 9. 276

Contumacia in non comparendo an argui possit per verba hic *Dictus vero Rodericus à te vocatus ad causam infirmitate prætensa non adfuit*, applicabis nonnulla cap. de Judic. & tit. de dolo & contum. & ibi c. & veritatis.

Lite pendente super validitate Matrimonii an possit aliquis ad alia Rota seu ad Matrimonium aliud transire, ad verb. *Sed quia nocte sequenti aliam sibi copulare præsumpsit in eum excommunicationis sententiam promulgasti*, dico sub cap. cum Apostolica 18. ubi Doctores de sponsalib. ibid.

Annuli immissio in digitum mulieris an inducat Matrimonium? ad verb. *Mulier suos testes affert ad probandum quod idem Robertus eam dispensationis annullo publice subarrasset*, per huoc Textum Doctores vide sup. illud præsump. vers. *annorum*. ibid.

Matrimonium contractum per expressum consensum partium dissolvi non posse, Per hunc Textum Collerius ut dico hic n. 8. ibid.

C A P U T Consanguinei.

Cognitionis spiritualis materia, hic valet inquiri & applicari, ad verba *Cum paternitatem inter ipsam & virum suum legitime probaverunt.* ibid.

Uxori juranti se non esse cognitam quare potius credatur quam viro contrarium asserenti cum Juramento, ad verb. *Quod propter solam mulieris confessionem*, ibid.

Testimonium matris pro filia circa Matrimonium an valeat, ad dicta verba & ibi, *Si legitime in contrarium non probaretur*, dixi in cap. super eo 22. de testibus, q. 1. ibid.

C A P U T XII. Cum olim.

Distributiones duplicatæ an debeantur ei qui in eadem Ecclesia dignitatem & Canonicatum habet? ad verb. hic *Nisi prius duplici sibi voce*, applicabis quæ dico sub cap. de cætero de Clericis non resident. 289

Collatio beneficii à Pontifice facta contra sententiam: cujus in collatione mentio facta non fuit, per verba hic *In irritum revocabimus*, applicabis quæ dixi sub cap. cæterum cap. super litteris de Rescriptis, aliquid sub tit. de filiis præsbyter. quando solo facto Papa dispenset. ibid.

Subreptionis materia hic insinuatur in vers. *Cum aliquid fuerit subreptum*, applicabis quæ dico sub dicto cap. super litteris de rescript. 288

C A P U T XV. Quoad consultationem.

Dilationis terminus etiam ad appellandum an tractari valeat? ad vers. *Qui à principio sponte recepit terminum breviorem imputari, &c.* & vers. *quid id arctari*, applicabis nonnulla quæ dixi sub tit. de dilationibus, à quæst. 1. & 2. cum aliis, 291

C A P U T XVI. Sicut nobis.

Instantia seu causa semel sententiata an valeat de novo instaurari, ad verb. *Cum alia vice super hoc conventus fuerit & sententialiter absolutus*, applicabis dictum in cap. venerabilis 20. de Jud. & ibi, quæst. 15. & aliquid dixi in cap. 15 à quæst. 20. ubi de sententia absolutoria. 310

Sententia an possit per testes probari? ad verb. *Quod ostendere voluit duorum testimonio*, dixi in cap. 7. de prob. 5 à n. 1. ibid.

Consensus Pontificis an præsumatur intervenisse in alienatione rerum Ecclesiasticarum 30. vel 40. annis? per hunc Textum in finalibus verb. egit Faquineus adductis hic num. 13. de qua egi sub cap. 1. de probat in fine. ibid.

Clericatus quomodo probetur ad Glossam hic Doctores & Covarruvias pract. cap. 33. à num. 3. aliquid dixi sub capite 3. de Clericis peregrinis, & sub c. 28. da testib. 311

Remedia possessoria an competant in personalibus obligationibus? per hunc Textum Zevallos, quæstion. 565. nonnulla dixi sub capit. quinam quæst. 1. & aliis de Judiciis, nonnulla alia sub titulo de restitutione spoliatorum. ibid.

C A P U T XVIII. Cum Bertoldus.

Pignus quod Jus præstet illum possidenti item & ad præsentandum in beneficiis, agunt per huno Textum, in versic. *Cum Bertholdus miles curiam suam sive fundum Petro militi obligasset*, aliquid *non sequester valeat præsentare*, & *possessor.* applicabis quæ laconice notavi sub cap. 3. da Judic. quæstion. 16. & quæst. fin. de sequestro in cap. examinata 15. quæst. 29. fin. de Judic. 334

C A P U T XIX. In Causis.

Dispensandi potestatem magnam esse in Pontifice, ad verb. (nisi forte aliquid causa necessitatis & utilitatis inspecta duxerit dispensativè statuendum) dixi plura applicanda sub tit. de filiis præsbyter. & infra DD. per cap. 10. de voto aliquid sub cap. 4. de Judic. de plenitudine potestatis in Papa, DD. per cap. venerabilem qui filii sint legitimi, & quæ noto hic n. 2. & 3. 335

C A P U T XX. Monasterium.

Recusationis materia, hic excitatur in vers. *Tum quia suspitionis in Jure*, de qua latissimè dixi sub cap. 4. de foro compet infra de appell. cap. 12. aliquid sub cap. 24. ibid.

CAPUT

CAPUT XXII. Cum I. & A.

Litis contestatio an sit pars substantialis Judicii? ad verb. *Tum quia Judices, lite non contestata*, egi in Rub. de litis contest. q. 2. aliqua sub cap. 19. foro compet. q. 1. 344

Jurandi in testibus necessitas, ad verb. *Tum quia Juramenta conspiratorum*, dixi late in cap. 5. de testibus. ibid.

Publicatio attestationum necessaria, ad verb. *Depositionibus, coram partibus minimè publicatis*, latè in cap. præsentium, & alibi de testib. ibid.

Probatio per visum & inspectionem quando necessaria ad verb. hic *personaliter accedentes*: applicabis quæ notavi suprà in cap. quia indicante 9. de præscript. vers. *Visus Judicis.* ibid.

CAPUT FIN.

Reos esse favorabiliores quàm actores, per textum hic Doctores, sed latissimè dixi in cap. fin. §. 1. de Jurejurando ibid.

Fisci dotis aut libertatis prælatio & de aliis hic disputatur; applicabis quæ novissimè scribo infrà oct. allegationes Fiscales sancti officii.

Judex an possit Judicare secundum opinionem probabilem relicta probabiliori, dixi in cap. 4. de feriis, quæst.4. & sub tract. de legibus Ecclesiasticis item sub tit. de sacram. non iterandis.ibid.

De Appellationibus. 339

CAPUT I.

Excommunicare, *suspendere, seu interdicere, cui proprie incumbat*, ad verb. *Archiepiscopus Apostolicæ sedis legatus &c.* applicabis dicta infra in cap. Pastoralis, § verum, in cap intelleximus de Judic in c. 11. de tempor. ordin. & in c. p. 9. de Jorejur. c. fin. sub tit. de senteot. excommunic, de Anathema sub. cap. 10. de Judic. quæst. 31. & 32. 420

Probatio per famam hic excitatur, sed dixi in cap. quosdam 7. cap. quaoto 8. de præsumpt. 421

CAPUT III. Ad nostram.

Correctionis fraternæ num detur appellatio, per hunc textum Doctores, & leges quæstiones quas adduxi sub cap. novit de Judic. quæst. 51. aliquid infrà cap. 31. n. 3. ibid.

CAPUT X. Super eo.

Exceptionis cognitio an simul cum negotio Principali currat, appellatione interposita; Doctores per Textum hunc ut dicen n. 5. sed applicabis quæ dixi latè sob cap. 1. 2. & 3. de ordine cognit. & alibi sæpius. 478

Dies termini an computetur in terminum ad verf. *si autem*, de quo dixi sub cap. 1. de dilation. q. 10. & ibi in verf. *ad tertiam.* ibid.

Rescriptum ut valeat an debeat inspici tempus præsentationis aut datæ, per hunc Textum Fermosin. de Exceptionibus. Doctores, applicabis ad materiam notata in cap. ceterum de rescriptis, & in cap. Capitulum sanctæ crucis ibi, & cap. 2. de offic. Judic. delegati. ibid.

CAPUT XVI. Ad præfectiam.

Excommunicati quæ agere prohibeantur in Judicio, & extra ad verf. (quod per excommunicationem, latè in cap. intelleximus, de Judic. io cap. ad probandum de probation. & alibi. 499

Absoluti ad cautelam, ad verb. *licet non esset excommunicatus de Jure, de facto tamen fecerunt eum absolvi*, applicabis dicta suprà in cap. Apostolicæ 9. de except. vers. *absolutio.* ibid.

CAPUT IX. Cum Parati.

Episcopus non veniens ad Regitum Regis, an ab eo valeat puniri? & aliter, per verba, *quod in legatione Regis esset, & ideò non potuisset ad vocationem prædicti Cardinalis accedere*, applicabis quæst. 14. sub. cap. 2. de Judic. applicabi. etiam q. 17. 506

Legatus dum est in legatione gaudet privilegio non comparendi ad litigandum, per verba proximè adducta Doctorum, sed applicabis plura quæ dixi sub cap. fio. de foro compet cap. 21. per alias. ibid.

Nuntio asserenti se aliquem citasse num credendum sit? od verba, *Te suum cum suis convenisset*, dixi in cap. 7. de probat. & in cap. 11. eodem, quæst. 4. à oum. 1. & 9. ibid.

CAPUT XXIII. Constitutis.

Electio digniori debet esse ad prabendas, per Glossam hic Doctores sed applicabis quæ latè Doctores scribant per Textum ibi in cap. 29. de præb. aliquid dixi sub Rub. de electione, & ibi in cap. quia propter & alibi sæpius, item *qui sint digniores ad episcopatum*, dixi in cap. fin. quæst. fio. de translatione Episcopi infra sub cap. 46. n. 2.

CAPUT XXV. Qua fronte.

Excommunicatus ut absolvatur quam satisfactionem debeat præstare? ad verb. *fané*, applicabis dictum in cap. intelleximus de Judic. quæst. 24. & dicta in cap. 2. eodem, q. 29 & 30. ibid.

CAPUT. XXX. Ad hæc.

Citatione an radicetur Jurisdictio? ad verb. *Respondemus*, & ibi, *antequam parte essent citata*, dixi in cap. 19. de foro comp. sub q. 1. late. 509

CAPUT XLI. Secundo requiris.

Interna animi ex quibus cognoscantur? ad verb. *inquisitioni*, & alibi verba, *intentioni deserviant*, applicabis quæ dixi sub cap. 6 & 9. & de præsumpt. 514

Scripturæ ordo num attendatur, ad Textum hic Doctores sed dixi sub tit. de instrum. ibid.

CAPUT XLIV. Saepe.

Procuratoris contumacia an ita Domino noceat ut possit excommunicari? ad verb. *Reta maneat*, dixi in cap. 1. ut lite non contest. quaest. 6. & applicabis alia quae dixi sub cap. 9. & cap. 14. de procuratore 519

CAPUT XLVII. Ex parte.

Reus promittens se praesentare intra certum tempus an si non adimpleat mulctetur? applicabis quae dixi per Textum ibi in cap. dilecti de dolo & contumacia, in terminis Anton. Gomez. lib. 3. variar. c. 9. num. 9. ubi Haillon num. 10. cum aliis. 521

CAPUT XLVIII. Significavit.

Mandatum procuratorium ad comparendum in Judicio quale censeatur sufficiens? ad verb *quendam constituerat actorem*, de materia sub tit. de procurat. aliquid dixi sub Rubrica de Jud. & in c. 9. & q. 3. & sub. cap. 4. ibid.

CAPUT LI. Bonae.

Retinenda interdicti materia movetur? hic ad verb. *ne quis eum super possessione Ecclesiae, &c.* de qua latè dixi sub cap. 4. de restit. spoliat. & ad alia plura in vers. *cum quae aliquandiu?* in c. 1. c. in litteris illius tituli. 522

Restitutio facienda à possessore malae fidei aut fructuum medio tempore perceptorum, Doctores per verba hic *ac fructus medio temporis*, de quo egi late sub c. gravis 11. de restit. spol. ibid.

Possessionis & proprietatis causa quam communionem habeant? ad verb. *praemissis & ibi proprietatis*, de quo dixi latissime sub Rub. & c. 1. 2. 3. 4. & aliis de causa possess. & prop. ubi de utroque terminando & quando. ibid.

CAPUT LIV. Solicitudinem.

Obedire an quis teneatur Judici injusta mandanti? ad verb. *Si vere Notorium exhiberet quod mandatum Episcopi indiscretum fuerat & injustum cui cum tenebatur subditus obedire*, applicabis aliqua quae dixi sub Rub. de const. de injustis atque synanis legislatoribus. Et ad quaestionem an *Excommunicationis sententia à Judice incompetente lata super aliquot dies observetur à non subditis tribuat incompetenti Jurisdictionem*, legas quae dixi in capit. olim 17. de restit. spoliator. 55

CAPUT LIX. Ut debitus.

Causae quae dicantur majores & ad Papam referenda ad verb. *Salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam referendis*, applicabis nonnulla quae scripsi sub cap. 1. de foro compet. quaest. 3. à num. 7. & adducta suprà in cap. :t nostrum de avocatione causarum, & dicta de appellatione omisso medio ad Papam in cap. 7. de appell. 573

CAPUT LX. Cum cessante.

Sententia interlocutoria bis confirmata transit in rem Judicatam, per hunc Textum Gratianus Reg. 419. 573

CAPUT LXII. Dilecto filio.

Executores quas exceptiones admittant? ad verb. *Vel alias legitimas exceptiones coram ipsis executoribus*, dixi sub c. de caetero de sent. & Re. Jud. 577

CAPUT LXV. Sua nobis.

Probare an quis admittatur ultra tertiam probationem, per hunc Textum Doctores movent sed late dixi sub cap. ultra tertiam 55. de test. tibus. ibid.

CAPUT LXVII. Ex parte.

Mater ipso Jure transiens ad secundas nuptias amittit filiorum tutelam? ad verb. *Et praedicti filii ejus sub potestate*, Doctores per verba hic sed dico late in c. penult. & fin. de secundis nuptiis. pagina 581

Pronunciatio tacita ad ulteriora processus procedendum videtur sufficere in emergentibus? ad verb. *Sed quia dicti Judices*. ibid.

CAPUT LXVIII. Intimasti.

Edere quid sibi velit? ad verb. *Edere*, applicabis quae dixi in cap. 1. de pros. *Apud acta*, quid Pontifex significet, adjunges quae dixi sub cap. quoniam contra falsam 11. de probation. sub quaest. 1. 582

AD TITULUM

De Clericis peregrinis. 598

AD TITULUM

De Confirm. utili, vel inutili. 602

CAPUT IV. Cum dilecta.

Testes quare valeant recipi lite nondum contestata? ad vers. *Nos igitur attendentes*, late dixi sub tit. ut lite non contestata 1. 615

Mulieres an possint agere pro aliis postulare in judicio? ad verb. *Quia vere*, & ibi, *eandem Abbatissam*, applicabis quae dixi sub cap. 33. de testibus, quaestion. fin. & in cap. 9. de Judic. item & sub cap. novit. 15. quaest. 9. à num. 25. ubi an mulieres nonnullam valeant Jurisdictionem exercere.

Locus tutus ad actus Judiciales faciendos est necessarius? ad verb. *Nolentes*, & *mandamus quatenus locum tutum eligens eripias testes*, applicabis quae dixi late sub cap. 4. ut lite non contest. ibid.

Uxor an sine licentia viri possit esse in judicio, valet per Textum hic disputari ad quod videbis, in cap. 9. Judic. q. 2. *Scripturae authoritas & probatio hic* insinuatur & sic adjunges quae late dixi sub cap. cum causam 13. de probation. aliquid sub c. quia indicaute de praescript. ibid.

CAPUT VIII. Venerabilis.

Compositio amicabilis est appetenda; per textum hic ad verb. *Quod inter ipsos*, leges quae Doctores docent in c. super eo detransact. & applicabis quae dixi sub c. 1. de mutuis petitionibus, q. 5. 617

CAPUT FIN.

Patriarcha Reverentia est adhibenda & quare? &c. ad verb. *Ipsi Patriarchae reverentiam & obedientiam*, applicabis quae late dixi de Patriarchis sub Rub. de officio Archipraesbiteri q. 2. 619

Obedientiam non possit praescribi adversus praelatos, applicabis ad d. vers. de quo dixi in cap. cum non liceat 12. de praescript. cum aliis ibi notatis & in aliis Juribus illius tituli. ibid.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS CAP. DECRETAL. Sexti Decretalium, Clementin. Extravag. Decreti Gratiani Trident. Concilii aliorumque locorum Scripturæ sacræ: Item legum, ff. Codicis, Authentic, Voluminis, & Juris Regii Hispani, Legum Part. 7. ex Recopilatione nova legum ordinamenti Regii Fori, legum, stili, & ex legibus Tauri, ac loca nonnulla bonorum Authorum & enodantur Jura quasi quincenta.

DECRETALIUM GREGOR. IX. CAPITA

CAp. 1. *De Parrochiis*, *in cap. 1. de præscript. quæst. 3. n. 16.* 73

Cap 1. *de præscript. ibi late, & in cap. fin. eodem, q. 1. à n. 21.* 106

Cap. 1. *De re Judic. ibi, & intelligitur in q. 1. n. 5. 9. & 15.* 192

Cap. 1. *De rescriptis in rub. de appellat. q. 1. n. 9.* 397

Cap. 1. *De appell. ibi & in cap. unico de Clericis peregrinis quæst. 1. num. 10. 12. 18.* 600

Cap. 2. *De procurator. in cap. 7. de præscript. q. 1. n. 16.* 113

Cap. 2. *De crimine falsi in cap. 4. de Re jud. q. 4. n. 16.* 269

Cap. 2. *De purgatione vulgari in cap. quoad consultationem 15. de Re Jud. q. 4. n. 18. 27. 28. 29.* 305

Cap. 2. *De rescriptis in Rub. de confirm. utili q. 3. n. 12.* 611

Cap. 3. *De eo qui mittitur in possess. caus. rei serv. ibi, & in cap. 1. de Re Jud. q. 2. n. 11. & 13.* 253

A

Cap. ACcedentes *de præscript. ibi & in cap. 12. eodem, q. 1. n. 5. & à n. 56.* 158

Cap. *Accedentibus 15. de privileg. in c. 3. de præscr. q. 1. à n. 21.* 87

Cap. *Ad aures de præs. ibi, & q. 1. num. 8.* 106

Cap. *Ad audientiam de præscript. ibi, & in cap. 12. eodem, quæst. 1 à n. 5. & c. 14. q. 2. n. 23.* 158

Cap. *Auditis de præscript. in cap. 12. eodem, q. 1. à n. 5.* 158

Cap. *Ad dissolvendum de dispens. impuber. in cap. 4. de exception. q. 1. n. 37. & in c. 6. quæstion. 4. sub numero 6.* 35

Cap. *Ad abolendam de hæret. in cap. 1. de præsc. q. 3. sub n. 16.* 73

Cap. *Ad hæc de appellation. ibi & in cap. unico de Cleric. pereg. quæst. 1. numero 12.* 601

Cap. *Ad nostram 3. de appellat. late ibi & in cap. 12. de præscipt. q. 1. num. 11.* 159

Cap. *Ad petitionem 22. de accusation. in cap. 25. de Re Judicata. q. 1. num. 1. & 20.* 372

Cap. *Ad præsentiam de appell. in c. 53. eod. in §. verum, q. 51.* 552

Cap. *Albericus de testibus in Rub. de re judic. q. 4. n. 4.* 236

Cap. *Apostolicæ de decimis in c. 6. de præsc. q. 1. n. 8.* 604

Cap. *Adversus de immunitate Eccles. 2. in cap. 21. de Re Judicata, q. 2. num. 2.* 363

C

Cap. COnstitutis *46. de appellat. ibi & in cap. bonæ 51. eodem, n. 20. 24. & 55. & in c. unico de Cler. peregr. q. 1. n. 12.* 525

Cap. *Constitutum de in integrum restitutione, in cap. 10. de præscript. q. 3. num. 18.* 154

Cap. *Constitutus de testibus, in cap. cum super 17. de re Judicata, quæst. 11. num. 9.* 326

Cap. *Cum contingat de rescript. in c. 4. de re jud. q. 1. n. 12.* 267

Cap. *Cum Ecclesia Sutrina de caus. possess. & prop. in cap. 4. de præscr. q. 1. n. 24. & q. 2. n. 13. & 14.* 93

Cap. *Cum ex injuncto de novi operis nunciatione, in cap. 2. de præscr. q. 1. numero 23.* 83

Cap. *Cum instantia de censib. in cap. 12. de præsc. q. 1. n. 23.* 160

Cap. *Cum inter de re Jud. ibi, & in c. 1. eodem, q. 1. n. 6. 9. & 13.* 245

Cap. *Cum nobis de præscrip. ibi, & in c. 10. eodem, q. 1. n. 18.* 148

Cap. *Cum olim de præscript. ibi, & in cap. eodem, q. 1. à n. 5.* 158

Cap. *Cum olim de privileg. in c. 12. de præsc. q. 1. n. 7. & in vers. quia vero ibi, d. q. 1. n. 26.* 158

Cap. *Cum olim de caus. possess. prop. in c. 25. de re Jud q. 1. num. 2. & 22.* 372

Cap. *Cum sint homines de decimis, in c. 6. de præsc. q. 1. n. 7.* 106

Cap. *Cum venerabilem ibi & in c. 2. eodem, q. 1. n. 8. vers.* quare.

Cap. *Cum venissent. de const. in c. 1. de Re Jud. q. 1. n. 29.* 258

Cap. *Cum vobis de præscript. ibi, q. 1. n. 13. & in cap. 12. eodem, quæstion. 1. à num. 5.* 158

D

Cap. DE *quarta de præsc. ibi late, & in cap. 6. quæstion. 1. numero 9.* 85

Cap. *Dilectæ de except. ibi, & in cap. bonæ 51. de appellat. q. 5. num. 4. & 5.* 536

Cap. *Dilecti de appell. ibi, & in cap. 7. eodem, q. 1. num. 36. & in c. unico de Clericis pereg. q. 1. n. 10. 12. 13.* 456

E

Cap. EXaminata *de confirm. utili vel inutili ibi & in Rub. eodem, q. 1. n. 14* 604

Cap. *Exceptionem 12. except. ibi, & in c. 4. eodem, q. 1 n. 33.* 34

Cap. *Excommunicamus, §. credentes de hæreticis, in cap. 24. de Re Jud. q. 2. sub n. 27.* 363

Cap. *Ex litteris de restitut. spol. in capit. cum consanguinei 11. de Re Jud. q. 1 n. 29.* 280

F

Cap. Firme prælati vices suas in c. 7. de præscript. q. 1. n. 14. 113
Cap. Fin. de re judicata, quæst. 3. num. 13. 255
Cap. Fin. de sortilegiis in Rub. de confir. utili q. 3. n. 33. 612

I

Cap. Illa quotidiana 39. de electione; in cap. 24. de Re Jud q. 2. n. 19. 20. 21. 22. 365
Cap. Illa ne sede vacante in rub. de Confirmat. utili, quæst. 2. num. 15. 609
Cap. Illud de præscript. ibi, & in cap. 1. eodem q. 3. n. 4. 72
Cap. Inquisitioni 44. in princ. de sentent. excommunicata, in cap. 4. de re judic. q. 2. n. 18. 269
Cap. Irrefragabili de officio ordinarii, vers. autem, in cap. 12. de præscript. q. 1. n. 11. 159

L

Cap. Licet de prob. in c. 1. de except. q. 1. sub num. 8. & in cap. cum consanguinei 11. de re Jud. q. 3. n. 12. & 13. 26
Cap. Licet haly de simonia in rub. de Judic. q. 3. n. 26. 235

M

Cap. Meminimus 9. de appellat. in cap. unico de Cler. pereg. n. 1. 10. 159

O

Cap. Olim de except. ibi, & in cap. 4. de re judicat. quæst. 3. num. 3. 271
Cap. Oblata de appell. ibi, & in cap. 5. eodem q. 3. n. 18. 449

P

Cap. Pastoralis vers. licet, de except. in Rub. eodem, q. 1. num. 16. Unde. 6
Cap. Pastoralis, §. quia vero de officio delegati in cap. 4. de re judicata, q. 1. num. 13. & 14. & quæst. 2. num. 14. & 15. 267
Cap. Pastoralis 53. de appell. ibi & in rub. eodem, q. 1. n. 9. 397
Cap. Pastoralis 29. de Jure Patron. in cap. bona 51 de appel. q. 1. n. 19. 24. & 26. & q. 2. n. 15. & 16. 525
Cap. Per inquisitionem de electione, in c. 1. de except. q. 3. sub n. 5. 30
Cap. Per tuas de sent. excommunic. in c. 1. de re Judicata, quæst. 2. numero 13. 269
Cap. Pervenit. 28. de appell. ibi, & in cap. bona 51. eodem, numero 21. & 24. 525
Cap. Pervenit. 23. de appell. in 53. §. verum eodem, q. 4. 1. & 2. 542
Cap. Præsentium de test. in cap. 4. de except. q. 1. n. 36. 34
Cap. Præterea de transact. in c. 6. de except. 1. sub n. 17. 40
Cap. Præterea 40. de appell. ibi, & in c. 53. §. verum eodem, q. 4. n. 38. 551
Cap. Prohibemus de decimis in c. 7. de præscript. q. 2. n. 22. 120
Cap. Prudentiam de officio delegati inept. de re jud. q. 1. n. 45. & 46. 248

Q

Cap. Qua fronte 25. de appell. ibi, & in c. Pastor. 53. §. verum eodem, q. 3. n. 8. 545
Cap. Qualiter de accus. in Rub. de re jud. q. 3. n. 26. 235
Cap. Quia circa de cons. & affinit. in c. 2. de præsc. q. 1. n. 31. 82
Cap. Quia diversitatem de concess. preb. in c. 10. de præscript. q. 2. n. 3. & q. 4. n. 4. Et in Rub. de confir. utili, q. 1. n. 7. & 10. & q. 2. n. 15. 149
Cap. Querelam de electione in c. 7. de præscript. q. 3. n. 15. & in cap. 17. eodem, q. 2. n. 25. 123
Cap. Quoniam contra falsam de probat. in rub. de judiciis, q. 4. n. 7. 237

R

Cap. Reprehensibilis, §. fin de appellat. ibi, & in c. 3. eodem, q. 2. n. 11. & 14. 426

S

Cap. Sæpe 42. de appell. ibi, & in c. Pastoralis 53. §. verum eodem, q. 4. n. 16. 549.
Cap. Sicut de testib. in cap. 11. de re Jud. q. 2. n. 10. & q. 3. n. 12. 286
Cap. Si de terra de privileg. in c. 3. de præsc. q. 1. à n. 20. 187
Cap. Si diligenti de præsc. ibi, & in c. 14. eodem, q. 1. n. 26. 172
Cap. Si quando de rescript. in c. 4. de re jud. q. 1. n 19. 269
Cap. Sub orta de re Jud. ibi & in c. 1. eodem, q. 1. n. 7. & 24. 245
Cap. Sugestum 15. de appell. ibi, & in c. 1. de Cleric. pereg. q. 8. n. 1. & 10. 599
Cap. super litteris de rescriptis, in c. 4. de Re Judic. q. 3. n. 13. 272
Cap. Super quibusdam 3. præterea de verb. signif. in c. 11. de præsc. q. 2. sub num. 3. 191

T

Cap. Tua de sent. excommunic. in c. Pastoralis 53. §. verum appell. q. 3. n. 7. 545

V

Cap. Venerabilem 34. de electione, in cap. 6. de except. q. 1. sub n. 17. & ibi, q. 4. n. 5. 42
Cap. Veniens de transaction. in Rub. de confirm. utili, q. 3. n. 33. 612
Cap. Vestra de locato in c. 7. de præscript. q. 1. n. 14. 113
Cap. Vigilanti de præs. ibi, & in c. fin. eodem, per totum & à n. 3. 4. & 19. q. 1. 190

SEX-

SEXTI, CAP.

Cap. *De litis contest. in c. 4. d. except. q. 1. n. 33. & in cap. 4. de re jud. q. 4. n. 14.* 272
Cap. *de praescript. in c. 6. eodem extra*, q. 1. n. 10. & *in c. 17. eodem*, q. 2. *num.* 7. & *ad* §. nisi tanti, *in c. fin. eodem*, q. 2. n. 8. 195
Cap. 1. *de postul. praelator*, *in c. 23. de Jud.* q. 3. n. 13. 349
Cap. 1. *De officio vicarii in c. 24. de re judic.* q. 1. n. 21. 360
Cap. 1. *De supplenda negl. praelat. in d. c. 24. de re jud.* q. 2. n. 23. 360
Cap. 2. *De litis contest. in c. 1. de except.* q. 1. n. 33. 35
Cap. 2. *de praescript. in c. 4. eodem extra* q. 2. *à n* 4. & *ad* §. si post, *in cap. 4. eodem*, q. 2. *num.* 19. & *in c. 8. q. 2. n. 1.* & *in c. 14. n. 16.* & 18. 68

A

Cap. *Ad decimum de restit. spol in c. 4. de praesc.* q. 2. n. 14. 97

C

Cap. *Cum persona de privileg.* §. *si autem in c. 11. de praesc.* q. 1. n. 7. 188
Cap. *Cum sit Romana de appell.* §. *fin. in Rub. extra eodem*, q. 4 n 11. 407
Cap. *Cupientes*, §. *caeterum Glossa verbo*, nullum, *in c. 25. de Re jud.* q. 1. n. 21. 374

F

Cap. *Fin. de Judiciis in Rub. de Re Judic.* q. 4. n. 22. 238

G

Cap. *Generali de electione*, *in cap. 7. de praesc.* q. 3 n. 16. 123

I

Cap. *Is cui* §. *de sent. excommunic. in cap. Pastor.* 53. §. *verum de appell.* q. 1. *à n.* 3. 542

L

Cap. *Licet de sent. excommunic. in dict. cap.* 53. §. *verum de appellat.* q. 4. *à n.* 15. & *in cap. 5. eodem*, q. 2. *num* 5. 446

N

Cap. *Non solum de appell. in c. bona* 51. *eodem*, q. 1. *n.* 47. & q. 5. *num.* 1. 536

P

Cap. *Praesidentes de haereticis*, *in c. 24. de Re jud.* q. 2. n. 4.

Q

Cap. *Qui scandalizaverit de reg. jur. in cap. 2. de praescript.* q. 1. n. 28. 82

S

Cap. *Si Apostolicos 22. de praebend. in Rub. de confirm. utili*, q. 1. n. 22. & q. 3. n. 33. 612
Cap. *Si is cui de officio deleg. in c. 24. de re jud.* q. 1. n. 17. 360
Cap. *Si duobus de appell. in c. 56. eodem*, q 3. n. 20. 564

EXTRAVAG.

Extravag. ambitiosa de rebus Ecclesiae alien. vel non, *cap. 7. de praesc.* q. 1. n. 14. 113

DECRETI GRAT.

Cap. 1. 13. q. 1. *in cap. 4. de praesc.* q. 1 *sub num.* 17. 86
Cap. *a judicibus* 2. q. 1. *in c. 14. de re jud.* n. 14. 289

A

Cap. *Audivimus* 24. q. 1. *in c. 1. de praesc. sub n.* 16. 73

C

Cap. *Qui est illata*, *in c. 4. de re Jud.* q. 1. n. 18. 209

E

Cap. *Ecce* 24. q. 3. *in c. 1. de except.* q. 3. n. 1. & 6.
Cap. *Et qui* 41. §. *si sententia* 2. q. *in c. 1 de re jud.* q. 1. n. 10. & 12. & *ad* §. *item si sententia ejusdem Textus* q. 1. n. 28. *ad vers.* nullas, *ejusdem Textus in c. bona* 51. *de appell.* q. 4. n. 6. 251

F

Cap. *Fin.* 53. q. 1. *in c. cum consanguinei* 11. *de re Jud.* q. 2. n. 2. & 10. 283
Cap. *Fin. vers. de possess.* 2. q. 6. *in cap.* 11. *de appell.* q. 2. n. 8. 484

H

Cap. *Haec quippe* 36. q. 6. *ubi Glossa in cap.* 25. *de re judic.* q. 1. n. 21. 374
Cap. *haeretici* 24. q. 1. *in cap. 1. de praescript.* q. 3. *sub n.* 16. 83

I

Cap. *Immemoriali* 19. *distinct. in cap. 2. de praescript.* q. 1. *sub n.* 12. 83

Cap.

Cap. *Julianus* 11. q. 3. in d. cap. 2. de præscript. q. 3. sub n. 32. & in cap. 4. de re judic. q. 1. num. 18. ibid.

M

Cap. MAnifesta 2. q. 1. in cap. 23. de re judic. q. 3. n. 23. 349

N

Cap. NOvarius 7. q. 1. in cap. 1. de prescr. q. 3. sub. n. 10. 73

O

Cap. OMnis appressus 2. q. 1. in cap. Cum super 17 de re judic. q. 1. n. 10. 304
Cap. *Ordinatos* glossa 1. distinct. 59. in c. 25. de re judic. q. 1. n. 21. 374

P

Cap. PLacuit 15. 16. quæst. 3. in cap. 1. de præscript. q. 1. n. 1. & 8. & in c. 3. eodem, q. 1. n. 17. & ad §. quas actiones, ejusdem textus, ibi à n. 32. & in cap. fin. eodem, quæst. 1. à num. 22. 65
Cap. *Post quingentos* 16. q. 3. cap. 3. de præscript. q. 1. sub num. 17. & in cap. 8. eodem, q. 4. à n. 18. 86

Q

Cap. QUicumque 16. quæst. 3. in cap. 3. de præscr. quæst. 1. sub n. 32. 86
Cap. *Qui resistit* 11. q. 3. in cap. 2. de præscr. q. 1. sub. n. 32. 83

S

Cap. SAcerdos 16. q. 3. in cap. 3. de præscr. q. 1. sub n. 17. ibid.
Cap. *Si Dominus* 11. q. 3. in cap. 4. de re jud. q. 1. n. 18. 269
Cap. *Si quis cum Clerico* 11. q. 1. in Rubr. de re judic. q. 4. n. 3. 236

T

Cap. TAntis 81. distinct. in cap. 25. de re judic. ubi glossa fin. q. 1. num. 21. 282

V

Cap. VIduum 2. q. 6. in cap. Pastoralis 53 §. verum de appell. q. 4. num. 37. 551
Cap. *Volumus* 16. q. 4. in cap. 3. de præscript. q. 1. num. 17 & ad vers. si quadraginta, ejusdem textus in cap. 14. eodem, num. 17. 86
Cap. *Votum* 12. q. 1. in cap. 23. de re jud. q. 3. num. 23. 349

TRID. CONCIL.

Cap. SEss. 23. in cap. ut nostrum 56. de apell. q. 1. n. 18. 550
Cap. 4. Sess. 25. de Regular. in cap. 3. de appel. q. 1. n. 25. 424
Cap. 9. Sess. 25. in cap. 7. de præscript. q. 3. n. 5. 122
Cap. 10. Sess. 24. in cap. 3. de appell. quæst. 1. n. 14. & in cap. 7. eodem, q. 1. n. 46. & 48. 434
Cap. 13. de reform. sess. 24. in cap. 17. de præscript. q. 2. n. 26. 185
Cap. 14. Sess. 7. in cap. ut nostrum 56. de appel. q. 1. n. 18. 559
Cap. 20. Sess. 24. in Rub. de re judic. quæst. 2. à num. 4. 229
Cap. 10. Sess. 24. in d. cap. ut nostrum 56. de appel. q. 1. n. 18. 459

EX CONCIL. LATERANENSI SUB LEONE PAPA X.

SEss. 10. tom. 3. in Rubric. de appellat. quæst. 1. n. 28. 398

EX SACRA SCRIPTURA.

Cap. ESdræ, in Rubr. de re judicata, q. 4. num. 12. 237
Cap. 18. *Apostolorum*, in cap. 1. de præscript. q. 1. n. 19. 67

DIGESTOR.

Lege 1. DIgest. ex quibus causis majores in integr. restituantur, in cap. 6. de præscript. q. 3. n. 8. & in cap. 21. de re judic. q. 1. n. 5. 109
L. 1. §. si quis, ff. de itinere, actùque priv. in d. cap. 6. de præscript. q. 3. n. 8. ibid.
L. 1. §. per servum, ff. de acquirend. possess. in cap. 8. de præscription. quæst. 1. num. 6. 126
L. 1. ff. de dolo in d. cap. 8. de præscript. q. 4. num. 24. 141
L. 1. in fine, ff. de servit. in cap. 10. de præscr. q. 2. n. 7. 150
L. 1. §. fin. ff. de aqua publ. arcenda, in cap. fin. de præscript. q. 2. n. 7. 195
L. 1. ff. ad Turpilian. in cap. 2. de re judicata, q. 1. num. 14. & ad §. fin. ejusdem legis, in Rubric. de appellat. quæst. 5. numero 17. 261
L. 1. §. sed non utique vers. si autem, ff. ad Senatusconf. Turpil. in cap. quoad Consultationem 15. de re Judic. q. 3. num. 15. 302
L. 1. In princ. ff. de appell. in cap. cum super 17. de re judicata, q. 1. num. 10. 21. & 22. 314
L. 1. §. fin. ff. de liber. agnoscend. in cap. 25. de re judicata, quæst. 1. num. 5. & 32. 373
L. 1. ff. de excep. rei judicatæ, in d. cap. 25. de re judicata, quæst. 2. n. 18. 377
L. 1. §. quæsitum, ff. de appell. in Rubr. eodem, q. 1. n. 24. 398
L. 1. §. viduum, ff. quando appellandum sit? in cap. Pastoralis 53. §. verum, de appell. q. 4. n. 37. 551
L. 1. in fine, ff. de minor. in cap. 60. de appell. q. 1. n. 2. 575

L. 1. ff.

L. 1. ff. de confirmando Tutore, in Rubric. de confirmat. utili, quaestione 3. num. 32. 612
L. 2. ff. de fidejussorib. in Rub. de except. q. 7. num. 9. 21
L. 2. §. fin. ff. de administr. tutor. ibi sub n. 18. 22
L. 2. si publico Judicio, ff. ad leg. Juliam de adulter. in cap. 1. de except. q. 2. sub n. 11. 26
L. 2. §. fin. ff. de except. in cap. 4. eodem, q. 1. num. 21.
L. 2. §. si sub conditione, ff. de usucap. pro emptore, in cap. 17 de praescript q. 1. n. 4. & 7. 183
L. 2. §. filium, ff. pro haerede, in cap. cum super 17. de re judicata, quaest. 2. n. 15. 184
L. 1. ductus aquae, ff. de aqua pluvia arcenda, in cap. fin. de praescript, quaest. 1. num 13. 204
L. 2. in fine principii, ff. pro emptore, in dicto cap. fin. de praescript. q. 6. num. 4. 210
L. 2. §. viduum, ff. quando appell. sic in cap. 1. de re judic. q. 4. n. 15. Vide supra l. 1. §. viduum eodem. 258
L. 2. ff. de Jurisdict omn. Judic. in cap. 5. de re Judic. q. 1. n. 5. & 32. 266
L. 2. ff. quis & à quo appell. in cap. 7. de apell. q. 3. n. 4. & 5. 465
L. 3. §. falsus, ff. rem ratam haberi in cap. 1. de re judicata, quaest. 1. num. 18. & 19. 246
L. 3. §. causae cognitio, ff. de carbon. edicto, in Rubr. de re judicata, quaest. 1. n. 14. 120
L. 3. §. sed utrum ff. de major. in Rub. de except. q. 7. n. 14. 22.
L. 3. de except. §. procuratoria, in cap. 4. eod. q. 1. n. 21. 38.
L. 3. §. ductus, ff. de qua quotid. in Rubr. de praescript. q. 1. num. 11. Videl. 3. §. datus. 60
L. 3. ff. ex quibus causis in possess. eatur, in cap. 16. de praescript. quaest. 3. num. 12. & 16. 153
L. 3. §. si plures, ff. de liberis exhibendis, in cap. 15. de re judicata, quaest. 1. n. 5. & 32. 373
L. 4. §. si viam, ff. de usucapion. in cap. 4. de praescript. q. 2. n. 11. 56

A

Lege AB hostibus, ff. ex quib. caus. major. rest. in cap. 6. de praescript. q. 3. n. 9. 109
L. Ab executore, §. alia. ff. de appell. in cap. cum super. 17. de re judic. q. 9. n. 6. 322
L. Adigere, §. quamvis, ff. de Jure Patron. in cap. cessante 60. de appell. q. 1. n. 2. 575
L. A divo Pio §. in venditionibus, ff. de re jud. in cap. 6. de re judic. in princ. n. 17 273
L. Admonendi, ff. de Jurejur. in cap. 21. de re judic. q. 2. n. 20. 340.
L. adoptio. 30. ff. de adoptionib. in Rub. de confirm. utili, q. 3. n. 32. 612
L. Ait Praetor ff. de Jure deliber. in cap. 25. de re judic. q. 5. n. 38. 385
L. Apud Labeonem, §. ait praetor, vers. ea enim, ff. de injuriis, in cap. 4. de praescript. quaest. 2. n. 8. 96
L. Arbitrio, ff. qui satisdare cogantur, in Rub. de appell. q. 4. n. 16. 407
L. Argentarius, §. fin. ff. per quem factum erit in cap. 21. de re judicata, q. 1. num. 7. 337
L. A sententia, ff. de appell. in cap. cum super 17 de re judic q. 1. n. 12. & in cap. 25. eodem q. 1. n. 26. & 28. 314
L. Athleticarius, ff. de servit. rusticor. praedior. in cap. 6. de praescipt. q. 3. n. 9. & ff. urbanor. praed in cap. 9. de praescript. quaest. 1. num. 6. 109
L. Aut facta, ff. de poenis in cap. 2. de re judic. q. 1. n. 15. 261

B

Lege BOna, §. 1. ff. de acquir. rerum dominio, in cap. fin. de praescript. quaest. 1. num. 1. 189

C

Lege CElsus, vers. errare, ff. de usucapion. in cap. 17. de praescrit. quaest. 2. n. 91. 183
L. Ceptam 4. ff. de usucapion in Rub de praescript. q. 2. n. 9. 64
L. Contrahitur ff. de pignor in cap. 6. de re judicata, 7. 273
L. Cum à te, ff. de dolo, in Rub. de except. q. 4. num. 8. 15
L. Cum falsus, §. si castum, ff. de furtis, in c. 1. de praescript. q. 1. n. 12. 66
L. Cum in rem verso, ff. de usuris, in cap. de praescript. q. 4. n. 7. 103
L. Cum mater 18. ff. de inofficioso testam. in c. 25. de re judic. quaest 2. num. 14. 16. & 17. 377
L. Cum mulier 47. ff soluto matrim. in cap. 1. de exception. q. 2. n. 11. 28
L. Cum non justo, ff. de collusione detegenda, in cap. 25. de re judic. q. 5. n 9. 382
L. Cum plures, §. locator horrei, ff. locati, in cap. fin. de appell. q. 2. n. 15. 596
L. Cum Praelatis. ff. de re judicata, in cap. 1. eodem, quaest. 1. num. 6. 10. 11. & 12. 247

D

Lege DEcem, ff. de verb. oblig. in cap. 6. de except. q. 4. n. 6. 47
L. De qua re, §. cum absentem, ff. de judiciis, in cap. 1. de re judicata q. 1. num. 25. 247
L. Diem proferre, §. stari, ff. de arbitris, in Rub. de appell. q. 4. n. 16. 407
L. Dies 4. ff. de damno infecto, in Rubr. de confirm. utili, q. 3. n. 31. 612
L. Divi fratres, §. 1. ff. de liberali causa, in cap. 25. de re judicata, quaest. 4. n. 11. 382
L. Duobus, ff. de liberali causa, in cap. 25. de re judicata, dicta quaest. 5. n. 9. 382

E

Lege EXceptiones 7. ff. de exception. in Rubr. de except. q. 7. n. 9. & 11. 21
L. Ex contractu 44. ff. de re judicata, in c. 25. eodem, q. 1. n. 4. & 24. & ibi, q. 5. n. 53. 372
L. Emilius Largianus, ff. de minor. in cap. 10. de praescript. q. 3. n. 12. 153
L. Etiam 14. ff. de minor in cap. 1. de re judicata, q. 1. sub. n. 25. 247
L. Etiam 45. ff. de minor. in cap. 10. de praescr. q. 3. n. 13. 153
L. Etsi per praetorem, §. 1. ff. ex quibus causis major. in cap. 10. de praescript. q. 3. n. 24. 154
L. Et si quis, §. idem labeo, ff. de Religios. & sumpt. funerum, in cap. 2. de re judicata, q. 1. num. 11. 261

L. *Ex diverse*, §. 1. *ff. de rei vindic. in Rubr. de re judic. q.* 1. *n.* 30. 222

F

Lege F*In. de pactis, in Rub. de except. q.* 7. *n.* 6. 21

L. *Fin. ff. per quem factum erit, in cap.* 21. *de re judic. q.* 1. *n.* 8. & 9.

L. *Fin. ff. de repudiat. hæredit. in cap.* 23. *de re judicata, q.* 2. *n.* 16. 349

L. *Fin. ff. qui & à quibus, in Rub. de appell. q.* 4. *n.* 16. 407

L. *Fin. ff. de appell. recipiend. in cap.* 11. *de appel. q.* 4. *n.* 3. 596

L. *Foramen, ff. de servit. urban. præd. vers.* neque, *in cap. fin. de præscript. q.* 4. *num.* 6. 203

L. *Fulcinus*, §. *quid si adversus ff. ex quibus causis, in cap. fin. de præscript. q.* 3. *n* 3. & 4. 199

L. *Fundum* 37. §. 1. *ff. de usucapion. in cap.* 1. *de præscript. q.* 1. *sub num.* 20. 67

L. *Furti*, §. *si autem, in cap.* 53. *de appell.* §. *verum, q.* 4. *n.* 25. 550

G

GLossa *in l. cognitio*, §. 1. *ff. de liber. causa, in cap.* 25. *de re judicata, q.* 5. *n.* 9. *vers.* nec variè.

Glossa *in l.* 1. §. *si quis in appellatione verbe minorem, ff. de appell. in cap.* 7. *de appell. quæst.* 3. *n.* 22. 407

H

Lege H*Ominem* 19. *ff. de usucapion. in cap.* 8. *de præscript. q.* 4. *n.* 13. 126

L. *Hoc Jure, ff. de aqua quotid. in cap. fin. de præscript. q.* 2. *n.* 7. *Vide supra, l.* 2. *eodem.* 195

I

Lege I*Deoque, ff. de usucapion. in cap.* 8. *de præscript q.* 1. *n.* 10. 126

L. *Igitur, ff. de liber. causa, in cap.* 17. *de præscript. q.* 2. *n.* 7. 183

L. *In causa cognitione, ff. de minor. in Rubr. de except. q.* 7. *n.* 10. 21

L. *In fisci, ff. de jure fisci, in cap.* 6. *de except. q.* 1. *sub. n.* 17. 40

L. *Ingenuum, ff. de statu hominum, in cap.* 25. *de re judic. q.* 1. *n.* 5. & 29. & *q.* 5. *n.* 1. 12. & 13. 372

L. *In omnibus, ff. de action in cap.* 8. *de præscr. q.* 1. *n.* 11. 127

L. *In omnibus, ff. de regul. Jur. in cap.* 2. *de re judicata, q.* 1. *sub n.* 7. 261

L. *In suis, ff. de posthumis, in cap.* 17. *de præscript. q.* 2. *n.* 16. 184

L. *Integrum* 22. *ff. de minoribus, in cap.* 1. *de re judicata q.* 1. *n.* 25. 247

L. *In usucapionibus, ff. de usucapionibus, in cap.* 8. *de præscript. q.* 1. *n.* 8. 126

L. *Is à quo, ff. de re vindic. in c. cum super* 17. *de re judic. q.* 9. *n.* 2. 321

L. *Is qui reus* 15. *ff. de publicis Judiciis, in c.* 1. *de excep. q.* 1. *sub. n.* 11. 28

L. *Is qui fundum* 31. *ff. de usufructu legato, in c.* 25. *de re judic q.* 1. *n.* 4. & 23. 378

L. *Judicata* 29. *ff. de exceptione rei judic. in cap.* 25. *de re judic. quæst.* 1. *num.* 4. & 23. 372

L

LEges *nonnullæ pro regulares inter alios acta referuntur, in cap.* 25. *de re jud. q.* 1. *n.* 4. & 23. 372

L. *Liber homo, ff. ad legem Aquiliam, in cap. consang.* 11. *de sentent. & re judicata q.* 1. *vers.* ad ultimam. 281

M

Lege M*Etum, ff. quod metus causa cum aliis, in cap.* 23. *de re judic. quæst.* 1. *n.* 9. 345

L. *Minor* 51. *ff. de procurat. in Rubric. de exception. q.* 7. *n.* 13. 28

L. *Medestinus* 10. *ff. de exeption. in cap.* 25. *de re judicata, quæstione* 2. *numero* 23. 378

N

Lege N*Am satis* 6. *ff. quemadmodum servit. amittantur, in cap.* 8. *de præscript. q* 2. *n.* 44. 133

L. *Naturaliter, ff. de usucapion. in d. cap.* 8. *de præscription. quæstione* 4. *num.* 29. 141

L. *Non fraudantur* 134. §. *nemo, ff. de reg. Jur. in dicto cap.* 8. *de præscript. q.* 4. *n.* 24. 141

L. *Non solum* §. *qui pignori, ff. de usucap. in dicto cap.* 8. *de præscript. quæst.* 4. *n.* 24. 126

P

Lege P*Anonius. ff. de acquirend. hæredit. in cap.* 2. *de re jud. q.* 1. *sub n.* 7. 261

L. *Papinianus* 29. *de minoribus, in cap.* 10. *de præscription. quæstione* 3. *n.* 23. 154

L. *Patri* 27. *ff. de minor. in cap.* 1. *de re judic. q.* 1. *n.* 25. 247

L. *Patronum ff. si liber ingenuus esse dicatur, in cap.* 23. *de re judicata, quæst.* 5. *num.* 9. 382

L. *Penult. ff. pro emptore, in cap. fin. de præscript. q.* 2. *sub. n.* 1. 96

L. *Perspiciendum, ff. de pœnis, in cap.* 2. *de re judicata, quæstione* 1. *numero* 13. 261

L. *Pignus, ff. de pignor. actione in cap.* 6. *de re judic. n.* 6. 273

L. *Pomponius* 40. §. *sedis qui, ff. de procur. in cap.* 15. *de re judicata, quæst.* 3. *n.* 11. 302

L. *Possessio*, §. 1. *ff. de acquirenda possessione, in cap.* 17. *de præscript. quæst.* 4. *num.* 2. 183

L. *Posthumus* 6. §. *si quis ff. de inofficiose testam. in cap.* 25. *de re judic. quæst.* 2. *n.* 12. 377

L. *Præses provinciæ* 27. *de re judicata, in cap.* 1. *eodem, q.* 1. *num* 6. & *à numero* 10. 245

L. *Procuratorem, ff. de Procuratoribus, in cap.* 4. *de except. quæstione* 1. *n.* 33. 34

L. *Prospexit. ff. qui & à quibus in cap.* 2. *de re judicata, q.* 1. *n.* 9. 261

Q

Lege Q*Ua ratione* §. *fin. ff. de acquir. rerum dominio, in cap.* 1. *de præscript. q.* 1. *sub n.* 12. 66

L. *Quam* 38. *ff. de usucapion. in cap.* 1. *de præscription. quæstione* 1. *sub numero* 20. 67

L. *Quam-*

L. *Quamvis*, ff. *de usucapium. in cap. 6. de præscript. quæstione 3. sub numero* 22. 100

L. *Qualem* 19. *vers.* sed etsi, *ff. de recept. arbitr. in cap.* 1. *de re judicata*, *q.* 1. *num.* 25. 247

L. *Quanquam* 15. *ff. de excusation. tutor. in Rubriç. de appellat. quæst.* 6. *numero* 50. 419

L. *Quædam mulier* 41. *ff. familiæ ercisc. in cap.* 1. *de re judicata*, *quæst.* 1. *num.* 25. 247

L. *Quæsitum*, *ff. de acquir. rerum dominio*, *in cap.* 8. *de præscript. quæst.* 4. *sub num.* 14. 140

L. *Quidam* 12. *ff. de eviction. in cap.* 25. *de re judicata* 1. *numero* 27. & 28. pagina 375

L. *Qui à latronibus*, *§. fin. ff. de testam. in c. bonæ* 51. *de appellat. q.* 4. *num.* 6. & 7. 532

L. *Quid ergo*, *§. pœna gravior*, *ff. de his qui notant. infamia*, *in cap.* 1. *de re judic. q.* 1. *num.* 25. 247

L. *Quinquaginta*, *ff. de prob. in cap.* 6. *de except. q.* 1. *n.* 15. 40

L. *Qui repudiatis*, *§. fin. ff. de inoffic. testam. in cap* 25. *de re judicata*, *q.* 2. *n.* 4. 16. 17. 377

L. *Qui pignori*, *ff. de acquirenda possessione*, *in cap.* 8. *de præscript. quæst.* 1. *numero* 6. 126

L. *Qui superatos*, *ff. de pignor. in cap.* 25. *de re judicata*, *quæstione* 2. *numero* 5. 276

L. *Qui universas* 36. *ff. de acquirenda possessione*, *in cap.* 8. *de præscript. q.* 1. *num.* 6. 126

L. *Qui balneum*, *§. titia*, *in cap. fin. de præscr. q.* 3. *n.* 3. 199

L. *Quod de bonis*, *§. non idcirco*, *ff. ad legem Falcidiam*, *in cap.* 4. *de præscript. q.* 4. *sub num.* 3. 103

L. *Quod Ephesi*, *§. interdum*, *ff. de eo quod certo loco*, *in cap.* 2. *de re judic. q.* 1. *n.* 11. 261

L. *quod pactum ff. de pactis*, *in cap.* 60. *de appel. q.* 1. *n.* 2. 575

L. *Quoniam*, *ff. de his qui notantur infamia*, *in cap.* 6. *de excep. quæst.* 1. *sub num.* 17. 40

L. *Quoties*, *§. qui dolo*, *ff. de prob. in cap.* 17. *de præscript. q.* 2. *n.* 7. 183

R

Leg R*Elegatorum*, *ff. de interdictis*, *in cap.* 1. *de re judic. q.* 1. *num.* 25. 247

L. *Rescripta*, *§. planè. ff. de muner. in cap.* 6. *de re judic. n.* 13. 273

L. *Reus* 7. *§.* 1. *ff. de muner.* & *honor in cap.* 8. *de præscript. q.* 2. *n.* 49. 134

S

Lege S*Æpe* 63. *vers veluti*, *ff. de re judic. in cap.* 25. *eodem*, *q.* 1. *n.* 3. 10. 11. & *latè q.* 2. *à n.* 1. 372

L. *Sequitur*, *§. de illo*, *ff. de usucapion. in c.* 17. *de præscript. q.* 2. *n.* 5. & *ad §.* quod justo, *§.* si via, *in cap. fin de præscript. q.* 1. *sub n.* 1. & *ad §.* viam, *ibi q.* 1. *n.* 16. 183

L. *Servus plurium*, *§.* 1. *ff. de legat.* 1. *in c.* 25. *de re judic. q.* 2. *n.* 14. 16. 17. 377

L. *Servitutes* 14. *ff. de servitut. in cap. fin. de præscr. q.* 4. *n.* 6. 203

L. *Senatus*, *§. Marcel. ff. de leg. in cap.* 23. *de re judic. q.* 1. *n* 9. 345

L. *Si aliena ff. de usucapion. in cap. fin. de præscript. q.* 1. *sub n.* 1. 189

L. *Si à te emero*, *ff. si servit. vindicetur*, *in cap.* 10. *de præscript. q.* 2. *n.* 7. 150

L. *Si à te* 9. *§. fin. de except. rei judic. in c.* 25. *de re judic. q.* 3. *n.* 4. 379

L. *Si ego* 11. *§.* 1. *ff. de publiciana*, *in d. c.* 10. *de præscript. q.* 2. *n.* 7. 150

L. *Si finita*, *§. Julianus*, *ff. de damno infecto*, *in cap. fin. de præscript. q.* 1. *n.* 14. 191

L. *Sicut prætor* 75. *§. Marcellus*, *ff. de Judic. in cap.* 4. *de re judic. q.* 2. *n.* 17. 373

L. *Sicut*, *§.* 1. *ff de accus. in cap.* 25. *de re jud. q.* 1. *n.* 5. & 32. ibid.

L. *Si fur*, *§.* 1. *ff. de usucapion. in cap.* 8. *de præscript. quæst.* 4. *n.* 21. & *cap. q.* 2. *n.* 22. 141

L. *Si fundum*, *ff. de fundo dotali*, *in cap.* 10. *de præscript. q.* 2. *n.* 16. 151

L. *Si inter me* & *te* 15. *ff. de except. rei judic. in cap.* 15. *de re judic. q.* 3. *n.* 13. 302

L. *Si fortè*, *ff. de officio præsidis*, *in cap.* 56. *de appell. q.* 3. *n.* 19. 564

L. *Si is qui*, *ff. pro emptore*, *in cap.* 16. *de præscript. q.* 1. *à n.* 1. & 15. 146

L. *Si is qui pro emptore*, *ff. de usucapion. §. fin. in cap. fin. de præscript. quæst.* 6. *num.* 7. 210

L. *Si ita conveniat*, *ff. de pactis dotalib. in cap.* 2. *de re judicata*, *quæst.* 1. *num.* 7. 261

L. *Si ita rescriptum*, *ff. de liberis* & *posthum. in dicto cap. de re judicata*, *d quæst.* 1. *n.* 7. ibid.

L. *Si Judex*, *§. Marcellus*, *ff. de Judiciis*, *in capite* 1. *de re judicata*, *quæst.* 1. *num.* 59. 249

L. *Si mater*, *ff. de excep. rei judic. in cap.* 21. *de re judic. quæst.* 1. *n.* 2. & *q.* 2 *n.* 7. & 12. 337

L. *Sin autem*, *§. fin. ff. de negot. gestis*, *in Rubr. de re judicata*, *quæstione* 1. *numero* 16. 220

L. *Si me* & *Titium*, *ff. si certum petatur*, *in cap.* 2. *de re judicata*, *quæst.* 1. *num.* 11. 261

L. *Si oleum*, *§. fin. ff. de dolo malo*, *in cap.* 23. *de re judicata*, *quæstione* 1. *numero* 9. 345

L. *Si partem*, *§.* 1. & *glossa ibi*, *ff. quemadmod. serv. amittantur*, *in cap.* 6. *de præscript. q.* 3. *sub n.* 2. 108

L. *Si Patroni*, *ff. ad Trebellian. §. fin. in c.* 25. *de re judicata*, *quæst.* 2. *num.* 14. & 24. 372

L. *Si pignora*, *§. fin. ff. de usucapion. in cap fin. de præscription. quæst.* 1. *num.* 17. 191

L. *Si pupillus* 89. *ff. de acquirenda hæreditate*, *in Rubric*, *de except. quæst.* 7. *num.* 13. 22

L. *Si qua pœna*, *ff. de verborum significatione*, *in. cap. appellat. quæst.* 3. *num.* 27. 429

L. *Si qua* 40. *§.* 1. *ff. quibus ex causis major. in cap.* 8. *de præscription. quæst.* 2. *num.* 43. 132

L. *Si quis ex fundo* 13 *ff quemadmodum serv. amitt. in cap.* 10. *de præscript. q.* 3. *n.* 25. 154

L. *Si quis emptionis*, *§. sed hæc quidem*, 194

L. *Si quis* 10. *ff. si servit. vindic. in Rubr. de præscript. q.* 2. *n.* 20. & *in cap. fin. q.* 4. *n.* 6. & 10. 64

L. *Si quis rem* 24 *ff. de except: rei judicata*, *in cap.* 15. *de re judicata*, *quæst.* 3. *num.* 14. 302

L. *Si quis à liberis*, *§. si quis ex his*, *ff. de liber. agnoscend. in cap.* 6. *de re jud. n.* 18. & 21. 273

L. *Si quis fundum. ff. de acquir. possess. in cap. fin. de præscript. q.* 3. *n.* 3. 199

L. *Scio*, *ff. de in integrum rest. in cap.* 23. *de re judic. q.* 1. *n.* 9. 345

L. *Si stillicidii* 8. *§. fin. ff. quemadmodum*, *servit. amit. in c.* 8. *de præsc. quæst.* 2. *n.* 44. 134

L. *statu liberis*, *§ quintus mutius*, *ff. de statu lib. in cap.* 25. *de re jud. quæst.* 2. *num.* 19. 378

L. *Si servum* 91. *de verb. oblig. in c.* 2. *de Re Jud q.* 1. *n.* 7. 261

L. *Si servum* 34. *ff. de statu liber in cap.* 6. *de Re Judicata*, *numero* 13. pagina 273

L. *Si super*, §. *fin. de appell. in cap.* 25. *de Re judicat. quæst.* 2. *num.* 14. 16. & 17. 377

L. *Si unus*, §. *pactis*, *in Rub. de except. q.* 7. *n.* 6. & *in d. Rub. q.* 2. *n.* 26. & 27. 21

L. *Si vir uxori*, ff. *pro donato in cap. fin. de præscrit. quæstion.* 1. *numero* 14. 191

L. *Solent* 3. ff. *aliment. leg. in cap.* 1. *de Re judic. q.* 1. *sub. n.* 25. 247

L. *Si unius*, §. 1. ff. *pro socio rubr.* 14. *de exceptionibus*, *q.* 8. *n.* 6. 7, & 8. 24

L. *Si debitor*, §. *inter. ipsos*, ff. *de pign. de exceptionibus*, *n.* 7. ibid.

V

Lege V *Indicantem Cum l. seq.* ff. *de eviction. in Rub. de re judic. q.* 1. *n.* 3. 4. 222

L. *Ut fundus* 18. ff. *comm. divid. in Rub. de re Jud. q.* 3. *n.* 25. 235

L. *Unius*, §. *fin. de quæstion in c.* 15. *de re Jud. q.* 4. *n.* 30. & *in c. consanguintei eodem*, *q.* 1. *vers.* ad ultimam. 306

CODICIS, II.

Lege 1. C *Odice de fidejussor. minorum in Rub. de excep. q.* 7. *n.* 11. 22

L. 1. C. *de servis fugitivis*, *in rub. de præsc. q.* 2. *n.* 18. 63

L. 1. C. *superficiebus in d. q.* 2. *sub num.* 20. 64.

L. 1. C. *de annali exceptione*, *in c.* 4. *de præsc. q.* 3. *sub n.* 10. & *in c.* 10. *q.* 3. *n.* 29. 154

L. *Et per totum*, *Cod. ne rei Dominicæ* & *templorum in cap.* 6. *de præsc. q.* 3. *sub num.* 22. 110

L. 1. C. *de in integrum restit. minor. in c.* 10. *de præsc. q.* 3. *n.* 22. 154

L. 1. *Cod. de acquir. possess. in c.* 17. *de præsc. q.* 2. *n.* 1. 183

L. 1. *Codice de servit.* & *aqua*, *in cap. fin. de præscript. quæstion.* 4. *num.* 6. 202

L. 1. C. *de servit. longi temporis in d. quæst.* 4. *n.* 14. 204

L. 1. C. *de postul. in c.* 1. *de re jud. q.* 1. *num.* 8. & 23. 245

L. 1. C. *si adversus minor. in d. c.* 1. *de re jud. d. q.* 1. *d. n.* 25. & *n.* 59. 247

L. 1. *Cod. si sæpius in integrum rest. fuerit postul. in d. c.* 1. *de Re Judic. quæst.* 1. *num.* 60. 249

L. 1. C. *de legibus in cap.* 2. *de Re Judic. quæst.* 1. *n.* 12. 261

L. 1. *Codice de sententiis passis*, *in c.* 23. *de re jud. q.* 1: *n.* 14. & 15. 347

L. 1. *Codice si libertus esse dicatur*, *in c.* 25. *de re jud. q.* 5. *n.* 8. 382

L. 1. *Codice de arbitris in Rub. de appell. q.* 4. *n.* 16. & *ibi expenditur*, *l.* 4. *eodem*, 407

L. 1. 2. & 3. *Cod. de confirm. tutor. in rubric. de confirm. utili*, *q.* 3. *n.* 32. 612

L. *Cod de consortibus*, *ejusdem litis*, *in cap.* 4. *de exception. q.* 1. *num.* 22. 33

L. 2. *Communia de usu capion. in cap.* 6. *de præscript q.* 3. *sub n.* 22. 110

L. 2. *Cod. de præscript. in cap.* 8. *eodem*, *quæst.* 2.

L. 2. *Cod. de servit. in c.* 10. *de præsc. q.* 2. *n.* 6. & *in cap. fin. eodem*, *q.* 2. *num.* 6. & *ibi n.* 14. 150

L. 2. *Cod. si adversus venditionem*, *in dict. cap.* 10. *de præscript. q.* 3. *num.* 15. 153

L. 2. *Cod. quibus ex causis restitutio in integr. non est necess. in d. c.* 10. *q.* 3. *n.* 23. 154

L. 2. *Cod de ordine cognit. in Rubr. de re judicata*, *q.* 1. *num.* 15. 220

L. 2. *Cod. de appell. recip. in Rub. de appell. q.* 1. *n.* 24. 398

L. 2. *Cod. de Episcopali audientia ibid. Rubric.* & *quæst.* 1. *num.* 24. & 25. ibid.

L. 2. *Cod. quorum appellat. non recip. in Rub. de appell. q.* 4. *n.* 11. & *in c. bona* 51. *q.* 4. *n.* 6. 407

L. *Cod. si pendente appellat. in Rubric. de appellat. quæst.* 6. *num.* 56. 420

A

Lege A *B executione*, §. *fin. Cod. quor. appel. non recip. in cap.* 15. *de appel. q.* 1. *n.* 16. 498

L. *Altius*, C. *de servit. in cap.* 4. *de præsc. q.* 2. *n.* 10. 96

L. *Ante sententiæ tempus*, *Cod. quor. appellationes non recop. in Rub. de appell. quæst.* 1. *n.* 24. 398

C

Lege C *Ives*, *Cod. de appell. in cap.* 1. *de re Jud. q.* 1. *n.* 54. 249

L. *Creditor*, C. *de usuris in c.* 4. *de præscript. q.* 4. *n.* 3. 103

L. *Cum acutissimi*, § *in his* C. *de præsc.* 30. *vel* 40. *annor. in c* 4. *de præsc. q.* 3. *num.* 9. & 10. & *ad* §. illud. *ibi.* 99

L. *Cum antiquioribus*, C. *de liber. in Rub. de appell. q* 6. *n.* 50. 419

L. *Cum querelam* 14. C. *unde vi*, *in cap.* 1. *de præsc. q.* 1. *n.* 22. 67

L. *Cum. nec Patronus*, *Cod. de Injuriis*, *in cap.* 2. *de re Judic. quæst.* 1. *n.* 19. 262

L. *Cum tibi* 4. *Cod. de judic. in cap.* 15. *de Re Judicat. q.* 3. *n.* 11. 302

D

Lege D *ies festos*, *Cod. de feriis*, *in Rub. de appell. quæst.* 2. *n.* 40. 404

E

Lege E *Os qui*, *Cod. d. aquæducti lib.* 11. *in cap.* 1. *de præsc. q.* 4. *n.* 35. 74

L. *Episcopale*, *Cod. de Episcopali Aud. in c.* 14. *de Re Jud. n.* 78. 289

L. *Et in minoribus*, C. *de appell. in c.* 11. *eodem in princ.* & *n.* 5. 480

L. *Executorem*, *Cod. de executione rei judicatæ*, *in c.* 4. *de re Jud. q.* 1. *num.* 1. & 11. 266

F

Lege F *In. Cod. de fide instrum. in cap.* 1. *de exception. quæst.* 1. *n.* 5. 74

L. *Fin. Cod. de exception. in c.* 4. *eodem*, *quæst.* 1. *n.* 33. 34

L. *Fin.*

L. *Fin. Codice in quibus cauf. præscript. in cap.* 10. *de præscript. quæst.* 5. *num.* 5. 152

L. *Fin. Cod. Sacrof. Ecclesiis, in c.* 14. *de præscript. q.*2.*n.*1. & 7. 174

L. *Fin. Cod. unde vi, in cap. fin. de præscript. q.*3. *n.*19. & *q.* 4. *n.*2. & 3. 201

L. *Fin. Cod. de præscript. longi tempor. in cap. fin. de præsc. quæst.* 4. *n.* 11. 203

L. 2. *Cod. de fide fideicommiss. libert. in Rub. de re Judicat.* 3. *numero* 27. 235

L. *Fin. C. de leg.* 6. *in c.* 2. *de re Jud. quæst.* 1. *n.* 12. 261

L. *Fin Cod. de sentent. passis, in cap.* 23. *de Judicat. q.*2. *n.*14. & 15. 347

L. *Fin. C. si pendente appell. in rub. de appell. q.* 6. *n.* 50. 419

L. *Fin. in fine, Codice quando prob. non est necess. in cap.* 15. *de appell. q.*1. *sub n.* 28. 498

L. *Fin.* §. *illud, Cod. de tempor appellat. in c. fin. de appell. q.* 1. *n.* 7. 592

I

Lege I*Ta demum, Cod. de procurat. in cap.* 4. *de except. quæst.* 4. *num.* 33. 34

L. *Item veniunt, & petitam, Cod. de petit. hæredit. in c.* 8. *de præscript. q.*2. *n.*12. 131

L

Lege L*Ocum, Cod. de omni agro deserto, in c.* 1. *de præscript. q.* 1. *n.* 1. & 5. 65

M

Lege M*Ulier, Cod. ad senatus Consult. Treb. in cap.* 6. *de re judic. num.* 17. 19. & 20. 273

N

Lege N*Eganda, Cod. qui accus. non poss. in cap.* 1. *except. q.*2. *sub. n.*11. 28

L. *Nemo, Cod. de tempor. appell. in cap.* 5. *de appell. quæst.* 3. *num.* 18. & *in cap.* 8. *num.* 1. & 3. 475

L. *Nihil, Codice pro hærede, in capit.* 17. *de præscrip. quæst.* 2. *n.* 15. 184

L. *Nulli, Cod. de Judiciis in cap. cum teneamur* 17 *de appell. in princ. n.* 2. 449

L. *Nullum, Cod. de test. in cap.* 1. *de except. q.*3. *n.* 6. 30

O

Lege O*Mnes, Cod. de præscr.* 30. *vel* 40. *annorum, in cap.* 1. *de præscript. quæst.* 2. *num.* 13. & *ad* §. sicut, *ejusdem legis in cap.* 14. *de præscrit. quæst.*2. *num.* 17. & *in cap. fin. eodem, q.*5. *n.* 19. 69

L. *Operis C. de operib. libert. in c.* 4. *de præsc. quæst.* 4. *n.*3. 103

P

Lege P*Enult. Cod. de petitione hæredit. in c. cum super* 17. *de Rejudicat. q.*9. *n.*2. & 3. 321

L. *Penult. Cod. de servit.* §. *fin. in c.*4. *de præsc. q.*2. *n.* 11. 96

L. *Penult. Cod. de eviction. in c.* 17. *de præscr. q.* 2. *n.* 7. 183

L. *Placuit, C. de Judiciis, in cap.* 2. *de Re Jud. q.* 1. *n.* 7. 261

L. *Præses, C de pignor. in c.* 25. *de Re Jud. q.*2. *n.*5. 376

L. *Privilegia* 11. *Cod. de sacros. Eccles. in Rubric. in cap. de Confirm. utili vel inutili, quæst.* 1. *n.* 8. 604

L. *Probatum, Cod. de sentent. & interlocut. in cap.* 1. *de Re Judic. q.*1. *n.*8. 251

Q

Lege Q*Ui agros, Cod. de omni agro deserto in c.* 1. *de præscr. quæst.* 1. *num.* 1. & 5. 65

L. *Quoniam Alexandrum, Cod. ad legem jul. de adulter. in cap.* 1. *de except. q.*2. *sub n.* 11. 28

S

Lege S*I certis annis, Cod. de pactis in c.* 4. *de præscript. quæst.* 4. *sub n.* 3. 103

L. *Si cum tibi, Cod. de Judiciis in cap.* 15. *de Re Jud. q.* 3. *num.* 11. 302

L. *Sicut in rem, Codice de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum, in c.* 10. *de præscr. quæst.* 3. *numero* 3. & *in cap.* 14. *q.* 2. *n.* 17. & *in c. fin. q.* 5. *n.* 19. 152

L. *Si fundum, C. de rei vindic. in c.* 8. *de præsc. q.*2. *n.*10. 130

L. *Si contra Cod. de non num. pecun. in d. cap.* 110. *de præscript. quæst.*3. *num.*9. 153

L. *Si mater, Cod. de institut. & substit. in c.*6. *de Re Jud. n.* 17. 19. 20. 273

L. *Si pater, Cod. si pendente appell. in Rub. de appell. q.* 69. *n.* 50. 319

L. *Si pater, Cod. de sentent. passis, in cap.*23. *de Re Judicata quæst.* 3. *num*2. 348

L. *Si parentes, C. de evictiou. in cap. cum super* 17. *de Re Judic. quæst.*9. *n.* 6. 322

L. *Si præses, Cod. quomodo, & quando Judex in cap. Pastoralis,* §. *verum de appell. quæst.* 4. *n.* 6. 549

L. *si quando, C. unde vi, in cap.* 21. *de Re Judicata, quæst.* 1. *num.* 14. & 16. 338

L. *Si quis emptionis, Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum, in cap.* 4. *de præsc. quæst.* 1. *num.*24. *Et in cap.* 17. *q.* 2. *num.* 7. & *in cap. fin. quæst.* 7. *à n.* 2. 93

L. *Si quis testibus, Cod. de testibus in c.* 14. *de Re Jud. q.* 1. *n.* 11. 291

L. *Si ut proponis, C. de executione rei Judicatæ, in cap.* 4. *de Re Judicata, q.* 1. *n.* 1. & 11. & *q.*2. *num.*15. 266

T

T*Itulus Et leges, Cod. si in causa judicati in cap.* 6. *de Re Judicata, n.* 15. & 18. 243

U

Lege U*Nica, Cod. de possess. transform. in Rubric. de præscrip. quæst.* 2. *numero* 7. & *in cap. fin. quæst. prima numero* 1. 62

L. *Unica, Cod. de usucapion. in cap.* 17. *de præscription q.* 2. *num.* 5. 183

L. *Unica*, *Cod. unde vi*, *in cap. fin. de præscript. q. 5. n.* 10. 202
L. *Unica*, *Cod. de rei uxoriæ actione in d. cap. fin. dict. quæst. 5. num.* 19. & *in cap.* 1. *de Re Judic. quæst.* 1. *num.* 54. 208
L. *Ut inter* 23. *Cod. de Sacrof. Ecclesiis*, *in cap.* 14. *de præscript. quæst.* 1. *num.* 13. 171

AUTHENTICÆ.

Authentica *de his qui ingrediuntur*, §. *illud in rub. de appell. q.* 1. *n.* 1. 397
Authentica *ei qui l. finalis*, §. *illud*, *Cod. de tempor. appell. in c. Pastoralis* 53. §. *verum de appell. q.* 4. *n.* 16. 549
Authentica *hac constitutio*, *vers.* quas actiones, *collatione* 8. *titulo* 12. *in cap.* 14. *de præscript. quæstion.* 1 *numero* 13. 171
Authentica *hodie*, *Cod. de pignorib. in cap.* 10. *de præscript. quæst.* 4. *num.* 3. 156
Authentica *si testis*, *Cod. de testibus*, *in cap.* 6. *de exception. quæst.* 1. *sub num.* 17. 40
Authentica *ut Ecclesia Romana collect.* 4. *in cap.* 14. *de rescript. quæst.* 1. *num.* 13. 171

NOVELLÆ

Novella 111. *in cap.* 14. *de præscript. quæst.* 1. *num.* 2. 7. 8. & 10. pag. 170
Novella 131. §. *pro temporalibus ibid. q.* 1. *n.* 3. & 13. ibid.
Novella 160. *in d. c.* 14. *de præs. q.* 2. *num.* 7. & 8. 174
Novella *Constitutione* 9. *tit. ut Ecclesia Romana centum*, *annor. gaudeat privilegio*, *in d. c.* 14. *d. q.* 1. *n.* 4. 8. & 9. 170

INSTIT. §§.

§. *Quod autem inst. de usucap in c.* 1. *de præs. quæst.* 1. *sub. num.* 21. 67
§. *Res fisci inst. de usuc.* 6. *de præscr. q.* 3. *sub. n.* 2. 110

PARTITARUM.

Lege 3. *tit.* 2. *p.* 1. *in c. fin. de præscr. q.* 5. *n.* 25. 208
L. 5. *tit.* 13. *vers.* acaesciendo, *in c.* 15. *de Re Jud. q.* 5. *n.* 6. 308
L. 9. *tit.* 3. *p.* 3. *in c.* 4. *de except. q.* 1. *num.* 24. 34
L. 15. *tit.* 11. *p.* 3. *vers.* Cael *in cap.* 21. *de Re Judicata*, *quæst.* 2. *numero* 18. 340
L. 15. *tit.* 1. *p.* 3. *in c. bonæ* 51. *de appell. q.* 4. *n.* 6. & 7. 532
L. 16. *tit.* 23. *p.* 3. *in d. c.* 51. *de appell. q.* 4. *n.* 6. ibid.
L. 26. *tit.* 23. *p.* 3. *in cap. cum super* 17. *de Re Judicata*, *quæst.* 10. *numero* 4. 324
L. 27. *tit.* 23. *p.* 3. *in c. fin. de appell. q.* 1. *n.* 11. 592
L. 28. *titul* 23. *p.* 3. *in Rubr. de appellat. quæst.* 6. *numero* 50. remissivè. 419
L. 34. *titulo* 2. *part.* 3. *in Rubric. de appellat. quæstione* 2. *numero* 41. 404

RECOPIL. LEG.

Lege 1. *titulo* 5. *lib.* 4. *recopilat. in cap.* 4. *de exception. quæst.* 1. *n.* 33. 38
L. 1. *tit.* 15. *lib.* 5. *recop. in c.* 12. *de præs. q.* 2. *n.* 41. & 46. 164
L. 1. *tit.* 2. *lib.* 5. *recopil. in c. fin. de rescript. q.* 5. *n.* 27. 208
L. 1. *tit.* 15 *lib.* 4. *recop. in d. cap. fin. q.* 5. *n.* 32. ibid.
L. 1. *titulo* 17. *libro* 4. *recopilat. in capit.* 1. *de re Judic. quæst.* 2. *numero* 8. 258
L. 2. *tit.* 14. *lib.* 4. *recop. in cap.* 8. *de præscript. q.* 1. *n.* 28. 128
L. 2. *tit.* 7. *lib.* 4. *recop. in c.* 6. *de excep. q.* 2. *n.* 2. 3. & 4. 42
L. 2. *tit.* 18. *lib.* 4. *recopil. in cap. Pastoralis*, 53. §. *verum de appell. q.* 4. *n.* 16. 448
L. 2. *lib.* 7. *recopilat. in cap. fin. de præscript. quæstion.* 5. *numero* 27. 208
L. 6. *tit.* 15. *lib.* 4. *recop. in cap. de præs. q.* 3. *n.* 31. 101
L. 7. *tit.* 7. *lib.* 7. *recop. in c.* 9. *de præs. q.* 1. *n.* 1. & 7. 143
L. 7. *tit.* 1. *lib.* 6. *recop. in Rub. de Re Jud. q.* 4. *n.* 36. 239
L. 9 & *fin.* 15. *lib.* 4. *recopilat. in cap.* 1. *de præscript. quæst.* 4. *num.* 1. & 8. & *in cap.* 8. *eodem*, *quæst.* 2. *num.* 18. & 20. 73
L. 22. *tit.* 6. *lib.* 3. *recopil. in c.* 9. *de præs. q.* 1. *n.* 14. 144
L. 22. *tit.* 21. *lib.* 4. *recop. in cap.* 15. *de Re Jud. q.* 4. *n.* 32. 306
L. 41. *tit.* 4. *lib.* 3. *recop. in c. cum super* 4. *de Re Jud. q.* 4. *n.* 18. 327
L. *Guadalajare* 23. *Aprilis* 1390. *in cap.* 7. *de appel. q.* 1. *à n.* 64. 468

TAURI LEGES

Lege 46. *Tauri in cap.* 17. *de appell. q.* 1. *n.* 32. 316
L. 63. *Tauri in cap.* 4. *de præscr. q.* 3. *num.* 31. 191

ORDINAMENTI.

Lege 1. *tit.* 3. *Ordinam. in cap.* 4. *de except. q.* 1. *n.* 33. 35
L. 1. *tit.* 9. *Ordinam. in cap.* 8. *de præscript. q.* 1. *sub n.* 23. 128
L. 5. *tit.* 3. *lib.* 7. *Ordinam. in cap.* 9. *de præscript. q.* 1. *n.* 1. & 7. 143
L. 9. *tit.* 13. *lib.* 3. *Ordinam. in cap* 8. *de præscript. q.* 2. *n.* 16. 131
L. 11. *tit.* 1. *lib.* 7. *Ordinam. in cap. fin. de præscript. q.* 5. *n.* 27. 208

STY-

STYLI LEGES.

Lege 111. *styli*, *in cap. cum super* 17. *de Re Jud. q.* 10. *n.* 4. 324
L. 143. *styli*, *in d. cap.* 17. *de Re Jud. d. q.* 10. *num.* 4. ibid.

CICERO.

Lib. 1. *Officior.* & *in oratione pro Milone*, *in c.* 2. *de Re Jud. q.* 2. *n.* 22. 262

D. D.

D. D.

NICOLAI RODRIGUEZ FERMOSINI, HISPANI,

IN TRIBUNALI VALLISOLETANO, SANCTÆ FIDEI INQUISITORIS,

ET JAM

EPISCOPI ASTURICENSIS,

AD RUBRICAM ET TITULUM *DE* EXCEPTIONIBUS.

PRÆMISSUM RUBRICÆ.

I. UBERIUS tractatio de exceptionibus, quibus uti solet à litigatoribus in Judiciis adversùs actionem intentatam agatur, & ne molesta repetitione eorum, quæ jam scripta sunt, aut alibi commodè tractanda legentibus appareant, duxi pro majori extensione internæ materiæ Exceptionum, & ante generalia hujus Rubricæ innectere, & assignare resumptivè quæstiones nonnullas de Exceptionibus jam per me tractatas, ut sic ad eas recurrendo studiosi proportionaliter desiderata apprehendant, accipies sequentia pro Rubricæ Præmisso.

II. Exceptio quæ competit legato, aut aliis privilegiatis pro revocando domum, an sit dilatoria, vel peremptoria, egi *in cap. fin. de foro comp. q.* 27. ubi quod est peremptoria respectu causæ publicæ, dilatoria respectu privatæ. Et an quæ obstat delegato, obstet deleganti, *in cap. si quis contra de foro comp. quæst.* 15. ubi negavi.

III. Exceptio Dominii an obstet agenti interdicto recuperandæ possessionis dixi, *in cap. 1. de ordine cognitionum*, *q.* 2. proprius, *in cap. 1. de rest. spoliat. q.* 1. & *in cap. 5. eodem*, & affirmari ut ibi.

IV. Exceptionem opponens nunquid videatur litem conteftari *in Rubrica de litis conteſt. quæſt.* 8. ubi quod non de jure communi quid de Regio oppofitis exceptionibus peremptoriis.

V. Exceptio fervituti oppofitæ an impediat litem conteftari *in Rubrica de litis conteſtat. quæſt.* 10. affirmo, nifi in cafibus ubi fervus agere poteft de Exceptione fpolii oppofita per Reum, & quid in excipiente de inventario non confecto quando excipiens eft intra tempus, ad illud conficiendum, & quid fi opponatur per viam notorii *ubi reſolvo quæſt.* 8.

VII. Exceptio tu plus tempore, an fufpendat Judicium in totum; dixi *in cap.* 1. *de plus pet. q.* 2. verf. *ad ſecundam* ubi fub diftinctione dilatoriæ, & peremptoriæ refolvo.

VIII. Exceptio in quantum facere poteft refpectu clerici feudatarii, *in cap.* 5. *de judiciis quæſt.* 19. affirmavi.

IX. Exceptio præfcriptionis, an objici poffit agendi remedio recuperandæ, *in cap.* 1. *de reſt. ſpoliat. quæſt.* 4. ubi qualiter.

X. Exceptio de tempore vindemiæ nunquid admittatur, *in c. fin. de Jud. q.* 5. affirmavi.

XI. Exceptio criminis an admittatur, & impediat fpolii reftitutionem, *in cap. ex litteris, & in c. item cùm quid de reſtitutione ſpoliatorum* & in præmiffo *à n.* 1. ubi affirmo.

XII. Exceptio dolo facis an obftet interdicto recuperandæ *in c. in litteris de reſt. ſpoliat. q.* 5. remiffivè, & quod exceptio Dominii in continenti probanda obftet agenti interdicto recuperandæ fi adfit culpa ex parte adverfarii ubi *in cap.* 1. *quæſt.* 1. *numer.* 22. *&* 24.

XIII. Exceptio loci non tuti an poffit opponi ubicumque *in cap. accendens* 4. *ut lite, non conſtet. q.* 2. *à nu.* 4.

XIV. Exceptio inopiæ à Clerico oppofita, an impediat executionem latæ fententiæ etiam in poffeflorio *in cap. olim de reſtitut. ſpoliat. quæſt.* 1. ubi affirmavi.

XV. Exceptio renunciationis: an fit legitima, *in cap.* 2. *de reſtit. ſpolit. quæſt.* 1. & ad aliam an Reus poffit expellere exceptione Rei Judicatæ Actorem qui convenit cum interdicto uti poffidetis *in cap. accepta* 4. *eodem quæſt.* 3. verf. *ad tertiam*; cum diftinctione.

XVI. Exceptio fpolii quo tempore proponenda, ut eadem terminetur fententia, *in cap.* 2. *de ordine cogn. quæſt.*

XVII. Exceptio, an poffit opponi poft litem conteftatam intra quindecim dies *ibi q.* 5.

XVIII. Exceptio, an poffit opponi adversùs agentem actione depofiti ad retinendum *ibi qu.* 5.

XX. Exceptio, an poffit opponi ad interrumpendam præfcriptionem *ibi q.* 6.

XXI. Exceptio privatarum rerum an obftet agenti fuper rebus Ecclefiafticis & è contra *ibi qu.* 7.

XXII. Exceptio fpoliationis, an perpetuò poffit opponi ibi *de q.* 7. verf. *ad ſecundam* & dixi ut intra annum.

XXIII. Et quid oppofita fpoliatio per viam exceptionis *in d. cap. q.* 2. *de hac* dicit Barbofa *in cap.* 4. *hoc tit. quòd ſi dilatoria.*

XXIV. Exceptio in procuratorem quandoque opponitur *in c.* 9. *de Judic. ſub. q.* 4. *&* 5.

XXV. Exceptio criminis, quæ non fuit oppofita contra teftem, an poffit opponi in fecunda appellationis inftantia *in c. teſtimonium* 54. *de teſtib. q.* 4. ubi quid fi non eft probata in 1. poffit opponi in 2.

XXVI. Exceptio illegitimitatis oppofita quocumque tempore, an ita fit præjudicialis, ut nullo modo poffit laïcus Judex in caufa fucceffionis procedere quo ufque fuper illegitimitate ab Ecclefiaftico pronuncietur, ubi de natura præjudicialis exceptionis & quid fit expeditio dependens *in cap. tuam de ordine cognitionis q.* 2.

XXVII. Exceptio Rei Judicatæ in fummario; an obftet in ordinario *in Rubr. intra de re Judicata q.* 1. *n. ad ſecundam.*

XXVIII. Quid de exceptione contra teftes quòd funt falfarii, & criminofi *ibi q.* 5. verf. *ad quintam nu.* 20. ad aliam d. q. 4. *verſ.* ad fecundam.

XXIX. Exceptio non numeratæ pecuniæ qualiter locum habeat latè dictum eft *in c. ſi cautio* 14. *de fide Inſtr. q.* 4. 5. *&* 6. ubi videbis ad plura hujus exceptionis.

XXX. Exceptio excommunicationis oppofita an debeat apertè probari, vel fufficiat fama & cui incumbat ejus probatio *in cap. intelleximus de Jud. q.* 17. verf. *ad ſecundam* n. 6. A verf. *ad tertium* n. 22.

XXXI. Exceptio litis-pendentiæ an diftat, & quomodo, ab ea, quæ eft, ne continentia

nentia causæ dividatur egi in rubrica ut lite pendente nil movetur, *q.* 1. versic. *ad tertiam.*

XXXII. *Ad alias quæstiones videbis*, suprà in Rubrica de litis contest. à q. 4. *Nonnulla applicabis quæ dixi*, sup. in Rubrica, & tit. de dilationibus, *& quia video Ripol.* in cap. 1. *ubi tractat.* de Except. *huic tractatui injungere de oppositione reconventionis, adjunges quæ latè adduxi*, suprà in Rubr. & tit. de mutuis pet.

XXXIII. *Ad alias quæstiones applicabis dicta* suprà in Rub. & tit. cap. 2. de Confessis, quæst. 1. 2. & 3.

XXXIV. Exceptio Rejudicialis quæ sit, & quæ operetur *dixi suprà*, in cap. tuam 3. de ordine *cogn. DD. de ea latè* sub hac Rubrica, & tractat. *agunt, eamque communicari inter dilatorias docent Azevedus* in l. 1. tit. 5. lib. 4. comp. *Didacus Perez* in l. 1. tit. 8. lib. 3. ordinam. gloss. 1. coll. 707. §. præjudicialis, *Maranta* in praxi p. 4. dist. 20. ex nu. 1.

AD RUBRICAM
De Exceptionibus.

SUMMARIUM.

1 *Doctores agentes de materia.*
2 *Exceptio quid sit, & ejus divisio.*
3 *Exceptiones dicuntur arma Reorum.*
4 *Exceptionis vera definitio, & numeris sequentibus expenditur, & n. 7.*
6 *Exceptionis mater æquitas vulgò appellatur.*
7 *Exceptio defensio appellatur.*
9 *Exceptio dicitur etiam præscriptio.*
10 *Præscriptiones longi temporis, etiam exceptiones appellantur.*
12 *Exceptio varios habet significatus.*
12 *Exceptio denegatæ audientiæ quid operetur remissivè: vide remissio sententiæ.*

1 PRimo quidquid desideres pro plena explicatione hujus Rubricæ & Tituli, videbis præter antiquos Ripol. *variarum resolut. cap.* 4. Osvaldum *ad Donell. lib.* 22. *commentar. c.* 1. *per totum, & cap. fin. de replicationibus.* Joannem Baptistam Vauagol, Andream Valensem, Zypæum *in Rubr. nostra* & Uvesembecium *in Rubr. ff. & Cod. eodem*, Anton. Pichard. & alios scribentes *inst. de exceptionibus, & replicationibus*, Riccium *collect.* 1988. Rævardum *variar. tomo* 2. *lib.* 2. *c.* 13. *& de præjudiciis cap.* 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. & 14. Anastosium Germonium *in Paratitlis ad nostrum titulum*, Cauisium *in summa Juris Canonici*, Cartaginem *in expositione Juris Canonici*, & alios, quos adducit Borbosa, ubi assignat Doctores agentes *de exceptionibus*, quæ oriri possunt tam ab intestato, quàm ex testamento. Et de impedientibus litis ingressum, & de exceptionibus judicii, de reprobationibus testium, de dilatoriis & peremptoriis, videbis nonnulla, quæ adduxi *suprà in cap.* 1. *de ordine cogn.* Et inter practicos Villadiego *in Practica*, Curiam Philippicam, Poz. Rodrig. & alios qui diversis in locis scribunt exceptionum materiam, de quibus *inf. plures refero.*

2 Præmissis ergo nonnullis generalibus ad Rubricam, deinde de nonnullis dubiis & quæstionibus scribo certam sedem non Coventibus sub Rubro hujus Tituli, de cæteris autem suis propriis locis acturus.

3 Cum ergo exceptio sit actionis, vel intentionis exclusio agentis *ex l.* 2. *in pr. ff. hoc tit.* quæ in genere, vel est facti, seu intentionis, vel juris, facti, seu intentionis quæ actoris nullo jure agentis intentionem excludit, ut v. g. ejus, qui agit ex promissione, metu, dolove malo, impellente sibi facta ad id quod promissum est, metu, inquam, cadente in constantem virum, *c. cùm dilectus, de his quæ vi metûve causà fiunt*, qualis est metus mortis, amissionis omnium bonorum, vel majoris partis eorum, *cap.* 2. 3. 4. *eodem, tit.* & hujus quæ juris est aliæ sunt dilatoriæ, aliæ peremptoriæ & perpetuæ, de quibus agit Consult. *in d. l.* 2. §. *fin. ff. de exception. de just. in* §. *appellantur inst. eodem*, de quibus, *infra* sigillatim breviter dico & DD. *in dictis juribus & hic.*

Unde cùm jam superioribus titulis latè egerim, 4
de judiciis & personis contendentibus, ut potè actor, & Reus, & huc usque de jure actoris actum sit qualiter in judicio deducatur adversùs reum contingatque malè, aut ineptè intentatum, ob id quæ supersit reo defensionis Jus quod mediis exceptionibus juridicis satiùs expellitur ideo recta docendi series expostulat, ut armis, quibus nituntur actores ad impugnandum reos cognitis, rei instruantur, quibus se adversùs eos tueri, & defendi possint. Exceptiones autem arma reorum solent appellari; Glossa *in principio, inst. hoc titulo*, ad quos absolvendos jura sunt promptiora, *l. Arrianus ff. de oblig. & actionib. c. cùm inter* 5. *hoc tit.* ubi doctores.

Quo pacto, etsi jam breviter dictum sit ut ex- 5
ceptio sit actionis exclusio, *ex d. lege* 2. Et hæc definitio, cùm non explicet integram exceptionis materiam & quidditatem ostensam, *in d. l.* 2. ob id commodiùs definies dicendo, *ut sit oppositio æquitate ad excludendam actionem, vel condemnationem*, ubi verbum *oppositio*, stat loco generis, comprehendens alias oppositiones quæ non diriguntur ad excipiendum necessariò esse opponendam; alioquin si prætermissa sit, non prodesse; quia judex eas non oppositas supplere non potest. Ex officio suo cum positæ sint arbitrio litigantium, *lege Papinianus* 16. *ff. de publicana in rem actione*, expendunt, Zangerus *de exceptionibus tertia parte, cap. finali à numero* 16. Gilkenius *de præscriptionibus prima parte, c.* 3. *n.* 3.

Et illa verba posita in definitione, *competens ex* 6
æquitate, originem & causam difinitionis explicant, quia omnis exceptio ex æquitate orta est, & *Æquitas*, vulgò appellatur exceptionis mater, *l. qui æquitate* 12. *ff. de dolis exceptione, leg. Marcellus* 66. *ff. de regulis juris*, tradunt Turrius Decianua *responso* 41. *n.* 29. *tomo* 3. Folerus *in additionibus ad Marantam sexta parte, membro* 9. *nu.* 10. Petrus Faber *in dicta l. Marcellus*, Fortunius Garcia *in l. si unus* 27. §. *pactus, nu.* 37. † Verba verò 7
illa in definitione posita, *ad excludendam actionem vel condemnationem*, posita sunt ut explicent in-

tentum, & scopum exceptionis, quam cum intendat actor consequi id, quod petit, & per consequens reum condemnare: perinde reus opponendo exceptionem, intendit excludere actorem, & consequi finem suæ defensionis, quæ sibi competit per exceptionem, & præsctiptionem tradit Dominicus *consilio* 95. versiculo *super isto*, bene omnia explicat Pichardus *in Rubrica inst. de exceptionibus*, *à num.* 10. ubi *sub*, *num.* 13. addi hæc verba etiam ostendere, ut nulli competat exceptio, nisi actio præcedat, quia sit obligatus Jure Civili ex Justiniano *hic* & juxta hunc sensum dici exceptionem actionis exclusionem ab Ulpiano, *in dict. leg.* 2. *hoc titulo*, & à Cicerone *libro* 2. *de inventione*.

8 Jam ergo vides reum ab impetitione actoris exceptione defendi ob idque in jure exceptio defensio appellatur, ut *in leg. sed & si* 51. *ff. de judiciis* 14. *l. si quidem* 9. *l. defensionis*, *ff. hoc tit. l. sufficit* 56. *ff. de cond. indebiti l. Bæbius* 30. *ff. de pactis dotalibus*, *l.* 1. *Cod. de juris & facti ign. l. emptio* 18. *C. de evictionibus*, *c. cùm inter* 5. *c. delicti* 8. *hoc titulo*.

9 In super *exceptio*, plerumque solet à juris Authoribus *præscriptio*, appellari in tantùm ut hæc nomina promiscuè accipiantur, taliter ut præscriptio nil aliud sit, quam exceptio, & sic videmus, *in Cod.* scriptum esse titulum de exceptionibus, deinde quia quæ usitatè exceptiones dicuntur, eædem dicuntur præscriptiones & è converso: quare sic dicitur, *præscriptio rei judicatæ*, ut *in l. judicatæ* 29. *ff. de exceptionibus rei jud.* præscriptio doli *in l. si debitor* 91. *ff. de solut.* præscriptio fori, *l. fin. Cod. hoc tit. l. pen. Cod. de pactis*, præscriptio transactionis, *l.* 9. *in princ. de transactionibus*, præscriptio dilatoria, *in l.* 8. *Cod. hoc tit.* præscriptio militiæ, *l. si ita l.* 3. *Cod. de procurat.* præscriptio mandati, *l.* 2. *Cod. si contra Jus, vel util. publ.* præscriptio lenocinii *l. ita* 28. *Cod. ad jul. de adult.* præscriptio non petiti tutoris, *l. mater* 3. *Cod. ad senatum*, *C. ad Tertull.* & alia tradens Barbos. *in Rubr. de præscr. sub*, *n.* 5. ibi strictè, & propriè loquendo ait accipi præscriptionem pro exceptione sua, quæ in principio litis proponenda, & tractanda ante probatam intentionem actoris ad effectum, ut processus deferatur vel ut actio perimatur, & agens omnino excludatur à judicio, cujusmodi sunt exceptiones peremptoriæ & nonnullæ dilatoriæ, quæ in principio ante litem contestatam proponi possunt in vim dilatoriarum concludentes actorem omnino excludendum, juxta Textum *in l. si maritus* 15. §. *ult.* versic. *præscriptiones*, *ff. de adulteriis*, & *ex l. penult. ff. de re judicata*: & insuper probatur ex eo, quia propriè loquendo his tantùm exceptionibus accommodatur nomen *præscriptionis*, si quidem qui prædictas exceptiones proponit præscribit, id est priùs, sive ante scribit, & ante per analogiam, priùs proponit & probat ante quam actor de jure suo doceat, & alia ibi addit.

10 Item ut quæ usitatiùs præscriptiones solent appellari, juxta dicenda *in titulo sequenti*, ut sunt præscriptiones longi temporis, etiam interdum exceptiones appellantur *l. creditor* 12. *ff. de diversis & temporalibus præscript. l. penult. Cod. de præscript. longi temporis*, imò & idem esse *præscriptio* quid *excipere* satis, colliges ex textu *in l. Titia*, §. *Caius*, *ff. de leg.* 2. taliter ut Tertulianus librum scripserit, de præscriptione adversùs hæreticos, quibus & aliis probant, & tenent Zasius *in Rubr. ff. hoc tit.* Vvesembechius, *ff. hoc tit.* Donellus *ad titulum*, *Cod. eodem*, *num.* 15. & 16. & *lib.* 22. *comment. juris cap.* 218. ubi fusissimè Osvald. *littera N*, & *O*, Pratcius *de verbis juris* verbo *exceptio* Revardus *lib.* 1. *de præjudiciis cap.* 7. 8. & 9. Cujac. *in parath. ff. hoc titulo* Zangerus *p.* 1. *de except. cap.* 3. *num.* 25. Conanus *lib.* 3. *comment. cap.* 11. *n.* 3. Alciatus *l.* 4. *disput. cap.* 23. & *in l. quinque pedum*, *nu.* 22. *Cod. finium regundorum*, Petrus Faber *lib.* 1. *semestr. cap.* 21. Covarruvias *in regula possessor. prima parte in principio*, *nu.* 1. 2. & 3. Zangerus *de excep. p.* 1. *c.* 3. *n.* 25. Parladorius *lib.* 1. *rerum quotidianarum c.* 1. §. *à n.* 3. congerit Pichardus *in Rubr. inst. hujus tit. n.* 3. & *sub n.* 14. cum Petr. Gregor. *lib.* 21. *syntagm. cap.* 17. ubi tradit exceptiones dici arma Reorum, qui ex multis, *n.* 3. & 4. explicat rescriptionem *de exceptionibus*.

Et quòd nomen *exceptio* varios habet significatus veluti *detrahere*, *deducere*, seu *excludere* ex *l. siquis* 39. *ff. de usufruct. l. hæres*, *ff. de petition hæred. l.* 1. §. *accusatione*, *ff. ad Turpillianum*: & ita nostra Tractatione, exceptio sit *actionem excludere*, seu *illi detrahere d. l.* 2. *l. Paulus*, *ff. hoc titulo* nam sicut, ex regula casus quosdam detrahit exceptio, ita & hìc de universo jure actionis pars aliqua detrahatur Osvaldus *ad Donell. lib.* 22. *c.* 1. *littera X*, Bargalius *lib.* 4. *de dolo cap.* 2. *n.* 56. Item significat *suscipere* ut *in l. si Titius* 48. *de fidejussoribus l. observare* 4. versic. *antequam*, *ff. de officio proconsulis l. si divortio* 25. *ff. de pœnis leg. eum qui* 41. *ff. de Jure fisci* cum aliis à Brisonio congestis *de verborum signif.* verbo *exceptio*. Item quod excipere aliquando idem sit *quòd pacisci*, *comprehendere*, *sustinere* & *inceptum prosequi* Osvald. *d. lib.* 22. *comment.* Donellus *c.* 1. *littera L*, imo Revard. *de præjudiciis*, ubi latè agens dicit exceptiones non solùm in præscriptiones nonnunquam transmutari verùm & in præjudicium, eum leges *d. c.* 7. 8. & 9. imò & *in capitulis sequentibus* usque ad 14. ubi quid sit præjudicium, scribit. 11

Exceptio denegatæ audientiæ quid operetur scribit Ciriacus *sub cont.* 185. *tomo* 1. quem leges ad alia vide *revisio sententiæ*: & ad Rubricam hujus tituli leges quæ novissimè adducit Matthæus Tollerus *de processibus executivis*, *p.* 1. ad nostrum titulum. 12

QUÆSTIO I.

An sicut exceptiones communiter dici solent dilatoriæ, seu temporales, & aliæ peremptoriæ, & perpetuæ fortè in jure nostro, alia exceptionum inscribatur divisio veluti exceptionis anomalæ, & emergentis, & nunquid eædem sint, seu differant: Et an in eis proponendis antiquitùs, certa servaretur formula, sicut observabatur in actionibus ab actore deducendis?

SUMMARIUM.

1 *Exceptio alia dilatoria alia peremptoria & quid de anomalis & emergentibus*. *n.* 12.
2 *Exceptio hostica quæ.*
3 *Exceptio temporalis & perpetua quæ.*
4 *Dilatoria exceptio est qua tempus nocet & quare dicatur temporalis*, *n.* 6.
5 *Exceptio pacti conjuncti est dilatoria: Item procuratoria*

curatoria & exceptio legitimationis persona.
7 *Exceptio dilatoria regulariter opponitur ante litis ingressum: sed non est substantia, quod opponatur ante litem contestatam, vel post, num.* 15. 11.
8 *Exceptio dilatoria triplex dicitur vel respicit ad Judicis personam, vel ad litigantes, vel ad causam principalem, n.* 9. *&* 10.
11 *Exceptio peremptoria sive perpetua qua exemplificatur.*
12 *Exceptionum divisio in anomalas seu mixtas, & quæ ista, n.* 13. *&* 14.
13 *Exceptio anomala qualiter ut peremptoria opponatur.*
14 *Exceptio anomala opposita ut dilatoria qualiter opponatur.*
16 Cap. Pastoralis, cap. venerabilis 6. *versic.* licet hoc tit.
17 *Exceptio excommunicationis mixta solet esse, & quæ forma in ea apponenda servetur, nu.* 18.
19 *Exceptio incidens, & emergens quæ, ubi de aliis* remissivè.
20 *Exceptionis proponenda formula antiqua, n.* 21. *&* 22.

1 AD Primam difficultatis partem, etsi verum sit
omnes exceptiones dividi in dilatorias, &
peremptorias; hæque (ut statim dico) aliquas sub-
divisiones recipient quas congerunt Maranta *de*
ordine Jud. p. 6. *membro* 9. *c. de Exceptionib.* Pe-
trus Gregor. 3. *p. syntagm. Juris tit.* 21. *c.* 17. *à*
num. 7. etenim & *in cap.* 1. *de litis contest. lib.* 6.
fiat mentio de exceptione, transactionis, litis fini-
tæ, & rei judicatæ, quæ vel in vim dilatoriarum,
sive peremptoriarum exceptionum possunt oppo-
ni, ex Bart. doctrina *in l. fin. ff. pro suo*, Jasonis *in*
l. nam & postea, n. 5. *ff. de Jurejur.* Gregor. *in l.*
8. *tit.* 3. *p.* 3. Azevedo *in l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 4. *recop.*
n. 44. item exceptio excommunicationis, *in cap.*
exceptionem hoc tit. quæ cum sit dilatoria etiam
post litem contestatam potest opponi. Item & Gl.
in cap. 1. *de ordine cognitionis* alias refert excep-
tiones quam sequuntur, Rebuffus *in arbor. excep-*
tionis, à nu. 60. Mandos. *in tract. de commission.*
fol. 8. Patianus *de probat. lib.* 1. *c.* 38. Zangerus
de except. 1. *p. cap.* 3. *n.* 43. dicentes alias esse in-
2 cidentes alias emergentes. † Alia appellatur *Hos-*
tica, habens locum quando aliquis est submonitus
ex parte Regis ad pugnandum contra hostes, &
ad se excusandum, vel ut contumax non appareat,
allegat impedimentum, alia plura tradunt Specu-
lator *in hoc tit. per tot.* Angelus *in tit. de except.*
Abbas & Fellinus *hîc.*
3 Nihilominus dicendum est omnes exceptio-
nes in jure diversis nominibus, ornatas eo quòd
secundùm species diversas materiarum nuncupan-
tur, ut ex breviter jam dictis & assignatis *sup. sub*
præmisso Rubr. nostræ, potest videri ad duo tantùm
genera exceptionem reduci, nempe ad exceptio-
nes dilatorias, & temporales; vel ad peremptorias
& perpetuas juxta textum *in d. l.* 2. *& in l.* 3. *ff. hoc*
tit. & in §. appellant. inst. eod. l. 8. *l.* 11. *tit.* 3. *part.* 3.
ita communiter docent Doctores, inter quos Zan-
gerus 1. *p. c.* 3. *de except. n.* 38. Scaccia *de jud.*
causarum civilium lib. 1. *c.* 101. *n.* 2. Donell. *lib.*
22. *comment. c.* 2. *& in Rubr. hoc tit. n.* 12. Pi-
chard. *in §. appellant. inst. hoc tit.* idem *in manu-*
duct. ad praxim p. 1. *præcepto* 3. *&* 11. Balboa *in*
cap. 1. *de ordine cogn. n.* 18. *& in cap. Pastoralis*
hoc tit. à n. 3. qui cum aliis dicunt hanc esse uni-
cam divisionem exceptionum, seu aliarum prin-
cipalissimam, ad quam omnes aliæ pertinent; si-
quidem vel sunt proponendæ ante litem contesta-
tam, ut pote contingit in exceptionibus dilatoriis,
& temporalibus, vel post, ut contingit in peremp-
toriis & perpetuis.
Quo supposito dicendum est, dilatoriam ex- 4
ceptionem esse eam, quæ ad tempus nocet &
temporis tribuit dilationem, nam eo tempore
transacto non impeditur actor agere in judicio.
† Hujus enim generis est. Exceptio *pacti conven-* 5
ti cum ita conventum est, ne intra certum tempus
ageretur veluti intra quinquennium; nam eo tem-
pore finito, non impeditur actor, rem persequi.
Item exceptio procuratoria exceptio legitimatio-
nis personæ, & similes, quarum meminit Consul-
tus *in d. l.* 2. *ff. h. t. §. fin.* Menoch. *de Arbitr. l.* 2.
casu 240. Scaccia, & alii jam *suprà* adducti, Fa-
chineus *lib.* 8. *controvers. cap.* 52. Donell. *d. l.* 22.
comment. c. 9. † Et ex ipso dici temporalem ut *in* 6
d. l. 3. *ff. h. tit. & in §. temporales, inst. h. t.* & quia
causam differt, & non finit, dicitur dilatoria. † Hæc 7
enim regulariter ante litis ingressum proponenda
est, nam postquam cœptum est judicium ea non
est, utendum ex *l. pen. & l. fin. C. hoc tit. l. ita*
demum, C. de procurat. c. inter monasterium de
re judicata, l. 9. *tit.* 3. *p.* Socin. *Reg.* 226. Grat.
reg. 170. Donell. *d. lib.* 22. *Comment. cap.* 9.
Cujac. *lib.* 18. *observat. cap.* 34. Marta *de juris-*
dictione 4. *parte, centur.* 1. *casu* 36.
Hæc exceptio dilatoria, tripliciter dicitur, 8
nam vel respicit ad personam Judicis, qualis est
exceptio declinatoria fori, & incompetentiæ Ju-
dicis, *l. fin. C. de Except. gl. in cap. Pastoralis hoc*
tit. verbo *protestatus*, de qua nonnulla adduxi *sub*
Rub. de foro competenti, & alibi, utpotè, quia im-
peritus sit Juris, aut impar magnitudini causæ.
Exceptio recusationis Judicis, ut *in l. apertissimi,*
C. de Judic. c. quod suspecti 3. *q.* 5. *cap. postremo* 56.
cap. cum speciali 91. *de appellat.* de qua egi latissi-
mè, *in c.* 4. *de foro competenti.* † Alia respicit ad 9
personam litigatorum, veluti si compareat pu-
pillus sive tutore ut per totum, *C. qui legitimam*
personam, l. fin. §. & filius, C. de bonis quæ liberis,
ubi de filiosfamiliàs sine consensu patris, & *in*
l. 55. *Thauri*, & *in l.* 1. *&* 2. *lib.* 5. *comp.* ubi ut
uxores sine licentia mariti non agant in Judicio,
de quibus & aliis, latè dixi, *in c.* 9. *de Judic.* Balh.
in d. c. Pastoralis hoc tit. n. 5. ubi refert, aliud exem-
plum de procuratore, ne agat sine mandato ad
quod loquitur text. *in l.* 2. *l. ita demum, C. de pro-*
curat. vel de substituto à procuratore, non ha-
bente potestatem substituendi, ut *in l. quòd quis* 8.
C. de procurat. c. 1. §. 1. *eod. tit. lib.* 6. de quo dixi,
in d. c. 9. *de Judic.* ubi etiam adduxi de servo, qui
nequit in Judicio stare sine licentia Domini, item
& de religioso, qui, ut stet, debet esse de licentia
Prælati: item de excommunicato, qui, ut agat non
stat in Judicio juxta latè dicta *sup. in c. intelleximus*
de Judic. de proscripto criminoso, argumento eo-
rum, quæ adduxi, *sup. in c. testimonium* 54. *de test.*
& infrà in c. 1. *hoc tit.* de monte *c.* 10. fœminâ, Mu-
to, Surdo, accusato de crimine & de aliis inha-
bilibus, de quibus *in d. c.* 9. *de Judic.* egi aliqua *ibi*
in Rubr. & breviter refert, & assignat *hîc* Andreas
Valens. *n.* 9. Item si respiciat ad personam rei, ut
si reus convictus, quæratur coram Judice, se ab
actore spoliatum, qui antequam ei cogatur, res-
pondere, beneficium restitutionis implorat, de
qua exceptione plura adduxi, *sup. in c.* 1. *&* 2. *& in*
cap. fin. de ord. cogn. item & *in cap.* 1. *c.* 34. *c. in*
litteris 5. *cum aliis, de restit. spoliat.* vel si actor ex

legitima causa revocet domum, de qua videbis,
quæ latè adduxi, *in cap. fin. de foro competenti* bre-
10 viter exemplificat Valens. *hic n. 10.* † Alia autem
dilatoria dicitur quæ causam principalem respi-
cit veluti exceptio inepti libelli de qua latè ad-
duxi, *in cap. 15. de Judic.* vel obscuri libelli, ut
dixi, *in cap. 2. de libelli oblatione*, vel exceptio,
quæ opponitur contra rescriptum, ut *in cap. cate-
rum 3. & in c. Postulati 27. de rescriptis.* Vel ex-
ceptio illa, ante diem petis, ut latè dixi, *in c. unic.
de plus petitionib.* ut exceptio litis-pendentiæ co-
ram aliquo Judice, juxta textum, *in l. si quis po-
steaquam, ff. de Judiciis*, de qua latè adduxi, *in
c. penult. de foro competenti, & alibi.* Et exceptio
ex loco vel tempore, veluti ut si citatio tempore
feriarum facta sit juxta notata, *sup. in cap. 1. &
toto tit. de feriis*, aut ad locum non tutum de qua
dixi, *in cap. accedens 4. ut lite non contest. qu. 2. à
n. 4.* vias duas assignat hic Valensis *d. n. 10.* versic.
denique. Item exceptio ne fiat condemnatio ultra
quam facere potest, *l. sunt, qui 16. cum seq. ff. de
re judicata*, §. *penult. inst. de actionib.* hæc namque
exceptio tandiu nocet, quandiu debita solvendo
non est, *l. unica*, §. *cùm autem, C. de rei uxoriæ
actione*, de qua nonnulla dixi, *sup. c. fin. de libelli
oblat. q. 4. §. 4.* ubi adduxi, *de processu cessionis bono-
rum*, & latè ago, *in c. fin. de solutionibus*, aliqua
de privilegio Clerici debitoris obligati ad solven-
dum, *sub cap. si diligenti de foro competenti.*
11 Peremptoria sive perpetua exceptio est, quæ
negotium principale perimit omnino quia eâ pro-
batâ jus actoris penitus extinguitur, ut *in l. 3. §.
perpetua, ff. hoc tit.* Bursatus *cons. 201. in princip.*
Petrus Greg. *lib. 21. syntagm. c. 17. n. 8.* Zangerus *de
exceptionib. 3. q. cap. 19. n. 3.* refert Pichard. *in d.
§. appellantur hoc tit.* & Balboa *in d. c. 1. de ordine
cogn. n. 6.* dicentes ad hanc pertinere exceptionem
pacti non petendi, jurisjurandi, rei judicatæ, &
aliæ similes de quibus agit Imperator Justinianus
§. *præterea*, & §. *aquè*, §. *item si in Judicio*, ubi
Pichard. cum multis ab eo relatis, & Donellus
lib. 22. comment. c. 1. quæ in quacunque parte Ju-
dicii possunt opponi, *l. peremptorias, C. sententiam
rescindi non posse*; ubi communiter scribentes, alia
dico *sub q. 4. in fin.* & Gratian. cum multis ab eo
relatis, *reg. 348.* ait quòd exceptio compensatio-
nis, exceptio cessionis. potest post sententiam op-
poni, & quod exceptio solutionis, & exceptio
æris alieni, vel deducto ne egeat, possint opponi
executioni sententiæ, item & exceptio expensa-
rum, quæ in re vendita factæ fuerint, & exceptio
inventarii non confecti. Et Marianus Socinus *in
cap. cum olim, à nu. 16. de litis contest.* enumerat
32 species exceptionis peremptoriæ.
12 Ex his jam vides omnes alias exceptiones, vel
ad peremptoriam vel ad dilatoriam reduci, quia
etsi, ut jam dictum est DD. alias fingant species
exceptionum utpotè anomalas, seu mixtas, alias
justas, alias frivolas, seu impertinentes, alias inci-
dentes, alias emergentes; tamen eas meritò reji-
cit Osvald. Hilligerus ad Donell. *d. lib. 22. Com-
ment. c. 2. littera A*, Pichard. *in d. § appellantur,
n. 3. in fine*, Balboa *in d. c. 2. de ordine cogn. à n.*
13 17. † Et enim licet exceptionis anomalæ, seu mix-
tæ sint, utpotè transactionis, litis finitæ, & rei ju-
dicatæ quæ ante litem contestatam opponi de-
bent, ut actor repellatur à limine Judicii &
quamvis merita causæ respiciant, & Jus actoris
extinguant; Etenim non peremptoriæ, sed ano-
malæ dicantur; quoniam opponi possunt in vim
dilatoriarum, non ideo desinunt esse perempto-
riæ, eo quòd semper actionibus obstent ut ejus
Jus perimant, ut *in d. l. 2. §. fin. cum l. seq. ff. hoc
tit.* nam earum natura non mutatur, ex eo quòd
ante litem contestatam opponi possint cum præ-
cipuè in relatis exceptionibus opponendis Jus
publicum versetur, ne instaurentur jam finitæ li-
tes, ut prohibitum est, *in d. l. postquàm liti, Cod.
de pactis, l. causas Cod. de transact. l. fin. C. de
re judicata*, tradunt relati, & Valensis *hic num.
13.* & has non anomalas, nec mixtas; sed privi-
legiatas appellat Balboa *in dict. cap. 1. de ordine
cognitionum sub nu. 17.* ubi cavendum esse existi-
mat & communi sententia antiquorum panormi-
tani *in d. cap. 1. de ordin. cogn. nu. 89.* Parisii *n.
6.* Felini *in c. exceptionum, num. 36. hoc tit.* di-
centium omnes exceptiones peremptorias admit-
ti & opponi posse ante litem contestatam, ad im-
pediendum litis ingressum, si paratus sit reus de
Jure suo docere incontinenti, & sic præfatas ex-
ceptiones; de quibus fit mentio, *in d. cap. 1. de
litis contest. lib. 6.* expectare ad Jus quoddam sin-
gulare. Imò addo cum Bartolo *in l. fin. ff. pro
suo*, Jasone *in l. nam & postea, n. 15. ff. de Ju-
rejurando*, cum Greg. Lopez *in d. l. 8. tit. 3. p. 3.*
Azeved. *in l. 1. tit. 5. lib. 4. recopil. nu. 44.* quòd
cum prædictæ exceptiones, *in d. cap. 1.* relatæ, op-
ponuntur ante litem contestatam ad impedien-
dum litis ingressum, reducantur ad dilatoria si
verò opponantur ad perimendum Jus actoris, &
causam finiendam, tunc peremptorias vocari;
cum opponantur post litem contestatam. † Sed 14
qualiter debeat opponi exceptio anomala, quan-
do objicitur tanquam dilatoria, aut tanquam
peremptoria; inter Doctores sub Judicio est,
nam aliter Bartol. *in l. fin. ff. pro suo*, Maranta *in
praxi p. 6. tract. de except. num. 13.* post Baldum,
& Alexandrum, aliter Paz. *in praxi tomo 1. p. 1.
temp. 7. n. 3. & 4.* qui tres decidendi modos re-
fert, Carleval. *de Judiciis, parte 2. tit. 3. disp. 5.
nu. 26.* ubi cum eodem Paz. *suprà n. 6.* existimat
id percipi ex forma libelli, quo reus objicit ex-
ceptiones anomalas ut videlicet reus in ipso li-
bello expressè dicat, se objicere exceptiones
in vim dilatoriarum, vel peremptoriarum, prout
meliùs de Jure locum habuerit ad impediendum
etiam litis ingressum vel progressum. † Est enim 15
dicendum non esse de substantia exceptionis,
quod proponatur ante vel post litem contesta-
tam; sed solùm quòd sit temporalis, & ad tem-
pus actionem excludat, quoniam ea solemnitas
Judiciorum à Jure positivo inventa de opponen-
dis dilatoriis ante litem contestatam, & per-
emptoriis post contestationem, naturam excep-
tionis non mutat, Balboa *in d. cap. 1. de ordin.
cogn. n. 18. in fine*, vide *infrà in cap. 4.* versic. *ad
secundam.* † Unde lucem accipit textus, *in c.* 16
Pastoralis 5. & cap. cum venerabilis 6. versic. *li-
cet autem h. t. & in c. nostra de procuratorib.* ubi
habetur quòd si dilatoriæ exceptiones exortæ
fuerint, post litem contestatam, vel post elapsum
tempus, aut ad notitiam suam pervenisse reus Ju-
rejurando affirmet, vel talis sit exceptio quæ re-
trotractum processum reddat nullum cujusmodi
est quæ vel mandati, vel jurisdictionis defectum
arguit, seu præscriptionis, vel non numeratæ
pecuniæ excommunicationis, nam etsi harum,
& aliarum nonnullæ sint de sui natura peremp-
toriæ adhuc proponi queunt ante litem contesta-
tam, juxta text. *in d. c. 1. de litis contest.* item
etsi aliæ de sui natura sint dilatoriæ, quæ re-
gulariter opponuntur ante litem contestatam,
tamen

tamen ex causa justa, ut probatur, *in d. c. Pastoralis, & in dict.* versic. *licet autem, & in dict. cap. in nostra*, & post litem contestatam proponi poterunt notant Panotmitanus *in dict. cap. Pastoralis*, *nu.* 10. Felinus *nu.* 9. Parisius 12. Alexander de Nevo 19. *num.* 14. & 15. Rebuffus *de except. nu.* 102. Azevedo *in dict. l.* 1. *n.* 44. *tit.* 5. *lib.* 5. *recop.* Valensis *hic nu.* 11.

17 Ex quo patet quòd etsi communicationis exceptio sit dilatoria juxta Textum *in cap. exceptionem, hoc tit. cap.* 1. *eodem, lib.* 6. *cap. decernimus de sententia excommunicat. lib.* 6. aliquando mixta solet appellari, nam in vim dilatoriæ opponitur ad repellendum excommunicatum, interdum ad effectum annullandi collationem, seu præsentationem factam ab ipso excommunicato, *cap.* 1. *pastoralis* 7. *de clerico excommunicato ministrante*, *c. cum inter* 16. *de electione*, *cap. constitutis de appellat.* cum adductis à Covar. *in cap. alma mater* 1. *p.* §. 7. *n.* 9. Balboa *in dict. cap. pastoralis*, *n.* 16. qui *in dict. c.* 1. *de ordine cognit.* ait hoc ideo fieri particulari ratione, nempe proptet animarum periculum, *ibi nu.* 26. & ne quis cogatur cum excommunicato communicate, *ex clem.* 1. *hoc tit. & in d. cap. exceptionem*, advertit Valensis *hic sub, d. nu.* 11. Madera *lib. singulari animadversionum*, ob idque concludit, Balboa *in d. cap.* 1. *de ordine cogn. d. nu.* 18. *in fine*, quòd etsi solemnitas proponendi hanc, & aliàs exceptiones dilatorias, post tempus assignatum de jure, vel præfixum à judice sublatum sit, non ideo debere, aliam esse exceptionis speciem constituendam quæ ne-
18 que peremptoria, neque dilatoria sit. † Et notat Valensis *hic d. nu.* 11. *in fine*, quòd in proponenda hac excommunicationis exceptione, debet servari forma præscripta, *in c.* 1. *eodem*, *lib.* 6. ne per malitiam opponatur, hocque procedere in prima instantia, nam si succumbens appellaverit prætextu excommunicationis propositæ à prosecutione appellationis repelli non debebit, cum omnis legitima defensio reservetur etiam excommunicato, *in c. signif.* 11. *hoc tit.* juxta latè adducta *suprà in cap. intellexinus* 6. *de judiciis*, ubi etiam *in quæst.* 17. *nu.* 6. versic. *ad secundum, & num.* 12. versic. *ad tertium*, egi de ea quæstione, *an exceptio excommunicationis opposita, debeat apertè probari*, vel *sufficiat fama, & cur incumbat onus probandi.*

19 Itaque dici debet commentitias esse alias exceptionum divisiones de quibus Glossa *in d. c.* 1. *de ordine cogn.* Rebuffus *in arbore exceptionis*, *n.* 60. Mandosius *in tractatu de commissionibus*, *fol.* 8. Patianus *de probat. lib.* 1. *d. cap.* 38. Zangerus *de except. p. cap.* 3. *n.* 43. quatenus dicunt alias esse incidentes, alias verò emergentes cum revera hujusmodi omnes, aut sunt dilatoriæ, aut peremptoriæ, nam etsi Doctores clarioris Doctrinæ gratiâ sæpe causas occurrentes quæstiones incidentes, aut emergentes vocent, teste Menoch. *de arbitrariis*, *lib.* 1. *quæst.* 45. Fachineo *lib.* 1. *contr. c.* 45. verùm Patianus *de probation. lib.* 1. *cap.* 50. post longam disputationem, & alii relati, & Balboa *in d. c.* 1. *de ordine cognit. n.* 19. & 20. docent incidentes appellari quæ merita causæ respiciunt & Jus agentis perimunt, emergentes verò quæ personas in judicio consistentes, & ordinem judicii respiciunt, sequitur Gilkenius *in l.* 1. *Cod. de ordine judiciorum*, ob idque omnes incidentes, & emergentes, peremptorias, & dilatorias esse, etiam, & justas, sive injustas, frivolas, & alias quascumque jam supra signatas, aut in usu juria nominatas reducendas esse ad relatam nostram divisionem traditam à Jurisconsulto *in d. l.* 1. & 3. *ff. hoc tit.* videbis sic comprobantem Robertum *lib.* 1. *sentent. cap.* 12. & his adjungo, quæ tradit Carleval. *de judiciis p.* 2. *disp.* 5. *tit.* 2. & *tit.* 3. *disp.* 16. & 17. cum ab eo relatis, qui ex multis, *nu.* 4. signat tertium genus exceptionia anomalæ & hujus numeravit Marianus Socinus *in cap. olim. inter ex num.* 16. *de litis contest.* species 33. impedientes litis ingressum & Francus *in d. c.* 1. *eod. lib.* 6. assignat. 43. & præter omnes copiosè Blancus *de except. tom.* 3. *tract.* 1. qui congerit septuaginta exceptiones.

Ad secundam difficultatis partem breviter res- 20
pondeo, quòd sicut olim actio sub certa formula impetrabatur à Prætore, & concipiebatur, *l.* 1. §. *deinde ex his*, *ff. de origine juris*, *l.* 1. & 2. *Cod. de formulis imp. sublatis*, latè Rebardus *in Rubr. de interdictis*, ad quod applicabis *dict. sup. in Rubr. de judiciis*, ubi de ea quæ *in Jus vocando concipiebatur*, ita similiter exceptio eodem contextu & oratione à Prætore certa formula concipiebatur, & judici indando orationem præcedentem de condemnando reum temperabat, *l. sicut* 8. §. *quod si is*, versic. *non voluntate ff. quibus modis pign.* solvatur, ubi ad notant Gothofredus *l. si quis sub conditione* 7. *ff. de conditionibus*, *inst. si in* versic. fin. ita legens. *quanquam & si eantum esset in ipsa actione except. tuendus esset promissor.* cum Brissonio *lib.* 7. *de formulis pag.* 449. quam & alias ad hoc notat Cujac. *lib.* 5. *obs. cap.* 34.

Formula nam concipiebatur, & præscribeba- 21
tur à Jussicente judici dato his voculis & articulis, *nisi*, *si non*, *si nihil* & similibus, *ut in leg. fin.* §. *si ad januam*, versic. *aut exceptionem ff. quod vi aut clam. leg.* 2. §. 2. *ff. de doli except. in l. si quis rem* 28. *ff. de except. rei Jud. l. qui cum hærede* 15. *ff. de oblig. & act. l. si præterius* 15. *ff. de bonorum poss. contra tabulas*, *l. fundum* 16. *ff. hoc tit.* & in aliis, veluti si ita diceret Prætor, *si pact. Lucium Titium decem mutua Caio dedisse nisi quid Lucius Titius pactus erit ne à Caio peteret judex condemnato*, observat Alciatus *lib.* 4. *disp. c.* 23. Zangerus 1. *p. de except. cap.* 3. *nu.* 19. Duarenus *in leg. juris gentium*, §. 1. versic. *actionem à Prætore dandam*, *ff. de pactis*, Cujac. *in parat. C. hoc. tit. & dict. cap.* 34. Donell. *lib.* 12. *com. cap.* 1.

Et quia formula concipiebatur sub conditio- 22
ne, ideo Paulus *in l. exceptio* 22. *ff. hoc tit.* dixit exceptionem nil aliud esse, quàm conditionem, uti eam accipiunt ultra Donellum & Zangerum relatos Hottomanus *in* §. 1. *inst. hoc tit. enunt.* 1. Petrus Faber, *lib.* 3. *semestrium*, *c.* 24. Antonius Faber explicans actionem hypothecariam *de erroribus pragm. decade* 18. *errore* 3. Melchior de Valencia *Epistola juris exercit. Epistola* 3. *exercitat.* 4. *n.* 7. Pichardus *in Rub. de except.* dicens lectionem hanc Pandectarum Florentinarum veriorem esse, non vulgatem quæ habet *contradictionem*, quam amplectitur Petrus Gregorius *lib.* 21. *sintag. cap.* 17. *num.* 2. reprehensus à Petro Fabro *in leg.* 154. *ff. de regulis juris.*

QUÆSTIO II.

Exceptio litis-pendentiæ an impediat executionem ſententiæ: An exceptio de jure tertii detur in jure: An ſtatuto prohiberi queat; ut exceptio opponatur: Et an exceptio nullitatis rei judicata poſſit opponi in executione ſententiæ: Et an exceptio ſit indita jure naturæ: Et an ſit juris aut facti?

SUMMARIUM.

1 *Exceptio litis-pendentiæ quando impediat executionem ſententia, num. 2. ubi de exceptione, ne continentia cauſa dividatur, & qua differentia inter utramque, n. 3*

4 *Exceptio, ne continentia cauſæ dividatur eſt dilatoria.*

5 *Exceptio de jure tertii regulariter non datur, fallit in pleriſque, n. 7.*

7 *Exceptio non obſtante ſtatuto poteſt in multis caſibus opponi, imo & qua eruitur ex viſceribus inſtrumenti, nec cenſetur ſublata exceptio excommunicationis, n. 8. & 9.*

10 *Exceptio nullitatis rei judicatæ qualiter poteſt opponi in executione, n. 11. 12. 13. 14. 15.*

16 *Exceptio nullitatis contra executionem, opponi poteſt in caſibus hîc expreſſis, n. 17. 18. 19. & 20.*

21 *Exceptio eſt indita à jure naturæ & quibus modis conſideretur, n. 22. & 23. & eſt juris non facti, n. 27.*

23 *Exceptionis deſenſio quando per Principem, tolli poteſt, n. 24. & 25.*

24 L. ſi unus. §. ne peteret ff. de pactis.

1 AD primam difficultatis partem, ut plenè reſpondeas, leges quæſtionem de quâ *ſuprà in Rubricâ ut lite-pend. nil novetur, quaſt.* 1. verſic.
ad tertiam, ubi *an exceptio litis-pendentiæ diſtet ab ea ſcilicet, ne continentia cauſa dividatur*, ad
quod applicabis, quæ adduxi *ſupra in c. fin. tota q.*
1. *de judiciis.* † Cùm ergo controverſum ſit, quo
2 tempore exceptio, ne continentia cauſæ dividatur, ſeu litis-pendentiæ opponenda ſit, & Albericus *in l. nulli. n.* 2. *de judiciis*: ubi alii Riccius
collect. 366. Aſſinius *in praxi*, §. 13. *cap.* 2. *limit.* 18.
& cum aliis Carleval. *de judiciis, p.* 2. *tit.* 2. *diſputat.*
2. *n.* 9. 10. 11. cum aliis ut veriùs admittant, poſſe
opponi in qualibet parte judicii ex eo quia, quamvis hæc exceptio ſit dilatoria, cum tamen lex diviſioni judicii reſiſtat, & imponat pœnam, *in dict. l. nulli*, ac per conſequens quidquid contra ſit, nullum eſſe, *l. non dubium, Cod. de legibus*, ob idque
judicium poſt oppoſitionem iſtius exceptionis
quandocunque opponetur eſſe nullum: Nec obſtat Jaſon. *in d. l. nulli, n.* 6. quatenus dicit hanc exceptionem, ut dilatoriam debere opponi ante litem
conteſtatam, juxta Textum *in l. prætor*, §. *fin. ff. de vacatione, & excuſ. mun. l. exceptionem, Cod. de probat. c. inter Monaſterium* 20. *de ſent. & re jud. l.* 9. *tit.* 3. *part.* 3. & alia jam *ſuprà*; adducta; quia
reſpondeo ex dictis ad noſtram Rubricam ubi dixi
non eſſe de eſſentia dilatoriæ exceptionis, ut opponi debeat ante litem conteſtatam, cùm hæc
Regula ab alio principio quidditatem ſumat.
Tunc etiam quia nulla cauſa cùm ſe ipſa poteſt
habere continentiam, quia continentia, cùm relatio ſit, præſuponit diverſitatem inter extrema.
Imò, & ſi, ut veriſſimè alii exiſtimant, præſa- 3
ta exceptio non ſit eadem, ac exceptio litis-pendentiæ, vel præventionis, quia iſta debet opponi
ante litem conteſtatam taliter, ut eâ jam conteſtatâ, non opponatur, ut conſiderant Baldus *in l. peremptorias, num.* 40. *Cod. ſententiam reſcindi non poſſe, & in Auth. ſed novo Jure, n.* 12. *Cod. de ſervis fugitivis*, Alexander *conſ.* 105. *num.* 26. *lib.* 3.
Felinus *in cap. cum M. ferrarienſ. numer.* 25. *de conſtitut.* Carleval. *ubi ſupra dict. numer.* 9. 10. &
11. & quòd inter hanc exceptionem litis-pendentiæ, & alias dilatorias ſit non leve diſcrimen, cum
præfata exceptione ne continentia cauſæ dividatur. Tamen utcunque ſit, exiſtimo hanc exceptionem litis-pendentiæ oppoſitam, impedire executionem ſententiæ. † Et quòd exceptio ne conti- 4
nentia cauſæ dividatur, ſit dilatoria, dicunt Craveta *in conſ.* 8. *numer.* 2. Minſingerius *cent.* 2. *obſ.*
97. Barboſa *in cap.* 4. *hoc tit. num.* 6. & *ibi num.*
8. cum aliis, aut exceptionem litis-pendentiæ,
ubi dilatoriam ante litem conteſtatam opponendam eſſe, ubi *n.* 9. ait, quòd contumax nequit
allegare exceptionem litis-pendentiæ & *ibi n.* 10.
ait cum aliis litis-pendentiam indici ex certa citatione in qua ſint expreſſa ex per quam reus poſſit
inſtrui.

Ad ſecundam quæſtionis partem, reſpondeo 5
cum Bart. *in l.* 2. *C. hoc tit.* non dari de jure tertii exceptionem in jure ſequitur Riccius *col.* 605.
ubi ex Anna *ſing.* 111. referre deciſum, quod
feudum poſſidens conventus non oppoſuit de jure
tertii; & idem, *col.* 1987. *ſuper Rub. ff. hoc tit.*
ait regulariter de jure tertii opponi non poſſe, &
Ferret. *dec.* 330. *p.* 3. refert deciſum poſt ſententiam tranſactam in rem judicatam non admitti exceptionem de jure tertii, & ita viſum fuiſſe ſenatûs catalauniæ.

Tamen in pluribus è contrà dici debet nam 6
fallit regula *numero præcedenti*, ſcripta primò quando hæc exceptio in totum Jus agentis excluderit
Robertus *rerum judicaturum, lib.* 2. *deciſ.* 3. Secundò in ipſomet tertio authore qui de alicujus jure
vult opponere, nam tunc valet oppoſitio, dummodo Jus, quod adducit, plenè probet, & ſit excluſivum juris alterius, ita Rota Romana teſte
Verallo *deciſ.* 254. *parte* 2. Tertiò ubi de jure
tertii poteſt opponi, quando agens ceſſit Jus ſuum
alteri, quia ei poteſt opponi *tu ceſſiſti Jus tuum alteri*, & ſic cùm nullum Jus apud te remanſerit, non
poteſt experiri, ex eo, quia ſufficit reo ut vincat
ob non Jus agentis, etiam ſi de jure ſuo non conſtet ſic Guid. Pap. *dec.* 530. & *dec.* 567. Rubinus *deciſ.* 19. qui allegat Textum, *in l. fin. C. de re vindicatione*: Quartò quando in totum excludit jus alterius, ut ſi dicas rem quam à me petis non eſt tua,
ſed Titii, qui non eſt cur audiaris, cùm petas rem
in qua nullum Jus tibi competit; verùm etiam etſi
ſolùm in parte Jus agentis excludit, ut pote ſi
quis totum petat, cùm ſint alii jus ſimile in eadem re obtinentes, ſic Artamanus *dec.* 3. *de except.*
quem ſequitur Riccius *d. col.* 1988. verſic. *limita ſeptimo.* Quintò poterit etiam opponi, ubi actus,
quo quis utitur, eſſet ipſo jure nullus Vibius *deciſ.* 291. *n.* 11. Sextò ex Cornaz. *in dec.* 23. quatenus agit, poſſe allegari Jus tertii ab eo cujus intereſt, & ſic Theſaurus *dec.* 4. dicit in quacunque
materia poſſe allegari Jus tertii ab eo cujus intereſt, & refert deciſum Michael Ferrer. *in ſenatu Catalau. dec.* 328. *l.* 3. *obſ.* Septimò de jure tertii liceat opponere, ubi quis aliquod damnum pateretur

retur nisi exciperet, prout decisum refert in Se-
natu Catalauniæ Michael Ferrer. *dec.* 328. *lib.* 3.
observat. allegans Textum *in l. quandiu. ff. de bo-
nis* libertorum. Octavò in beneficialibus; Nam
in illis licitum est excipere de jure tertii, Can-
cerius *decis.* 223. *tit. de tertiis opposit.* Nonò ubi.
agitur de bono publico, & allegatio de jure ter-
tii concerneret publicam causam, idem Cance-
rius 8. *tit. de tertiis opposit. decis.* 16. Et ob eam
causam Seraphinus *in decis. Rotæ Rom. M.* 333.
decisum refert posse tertium opponere de nulli-
tate alienationis rerum Ecclesiasticarum ob non
servatam utilitatem, etiam Ecclesia nolente. Item
regula limitatur in casu, de quo scribit Osascus
in dec. 74. & in aliis casibus adductis à Thesauro
d. decis. 4. ubi plenissimè regulam præfatam li-
mitationibus exornat. Alia dico *infrà in cap.* 17.
de re judicata, ubi *de tertio se opponente per ex-
ceptionem.*

7 Ad tertiam quæstionis partem, quia Bart.
in Textum in l. 1. §. *parvi, ff. quod vi aut clam*
magistraliter agit de materia statuti prohibentis
exceptiones opponere; Ideò breviter dico, quòd
non obstante præfato statuto, potest opponi ex-
ceptio simulationis, Robertus *lib.* 1. *rerum judi-
catarum* 16. Secundò ut possit etiam opponi ex-
ceptio præscriptionis Ant. Faber *in decis.* 5. *Cod.
de præscript.* 30. *Annorum.* Tertiò exceptio des-
cendens ex defectu competentiæ Judicis, Min-
sing. *cent.* 5. *obs.* 5. ibi nonnullos casus huic simi-
les adjungit; Alios refert Riccius *collect.* 464. ubi
idem procedere ait in exceptione nullitatis se-
cundum Vibium pulchrè agentem *decis.* 220. I-
tem exceptio quæ provenit ex defectu citationis,
cum citatio sit de jure naturæ, ut colligitur ex
Afflictis *dec.* 282. Item & omnis exceptio oppo-
sita per debitorem, idem Vibius *decis.* 175. Sex-
tò exceptio Judicis suspecti Jafredus *decisione* 29.
quod notat ad intellectum Glossæ *in cap. ad
hæc de rescriptis*, quo loco latè disputatur si
Princeps possit causam remittere cum clausulâ
remota suspicione. Et applicabis quæ dixi *suprà
in cap.* 4. *de foro comp. quæst.* 14. ubi de clausula
appellatione remota: Imò applicabis, quæ dico
statim *infrà* in versic. *ad quintam quæstionis par-*
8 *tem.* † Item nec censentur exclusæ exceptiones
illæ quæ oriuntur ex visceribus instrumenti, vel
contractûs Bart. *in leg.* 1. §. *parvi, ff. quod vi,*
9 *aut clam.* Ripol. *cap.* 4. *num.* 44. † Et idem
num. 140. ait quòd exceptio excommunicatio-
nis non censetur sublata per constitutionem si
auferrentur omnes exceptiones cum Bart. Fe-
lin. & Berojo.

10 Ad quartam quæstionis partem, an exceptio
nullitatis rei judicatæ possit opponi in executio-
ni sententiæ; Igitur ut clarè hæc dificultas in-
telligatur, etsi communis Doctorum praxis sit,
& resolutio, ut possit opponi in executione sen-
tentiæ, ut Doctores agnoscunt *in l.* 1. *Cod. de exe-
cutione rei judicatæ*: Tamen duo sunt distinguen-
11 di casus. † Vel cum nullitas objicitur sententiæ
aut instrumento post captam executionem, ad
impediendum ejus cursum, aut obtinendam
victoriam, aut in casu, quo executio, aut pigno-
rum captura fieret sine citatione, ut hic Castellæ
fit virtute cujuslibet instrumenti guarentigii jux-
ta ea quæ latè adduxi *in cap.* 1. *de fide instr.* vel
objicitur nullitas eo tempore, quo est expeditum
mandatum de parendo virtute sententiæ, aut
præceptum solvendi cum comminatione execu-
tionis virtute instrumenti guarentigiati ad impe-
diendam ipsam executionem, quibus tempori-
bus nullitas objecta planè objicitur per modum
exceptionis. † Secundus est casus quando nul- 12
lius objicitur per viam actionis, veluti si nulla
mota lite ab alio creditore, aut Actore super
executione sententiæ, aut instrumenti, nec pe-
tita executione Reus ipse, aut debitor obligatur
ex sententia, aut instrumento petit sententiam,
aut instrumentum declarari nullum movens ipse
primò litem. Adversariumque præveniens non-
dum provocatus, vel quando jam factâ execu-
tione, & quiescente Adversario, qui eam obti-
nuit victus proponit nullitatem sententiæ, aut
instrumenti executionem contendens omnia revo-
cari debere.

In primo enim casu nullitas objecta constat 13
ex actis, vel potest in continenti probari, tunc
impediet, seu extinguet executionem; quia
quod nullum est, nullum potest habere effec-
tum *l.* 4. §. *condemnatum, ff. de re judicata l.
non putavit*, §. *non quavis, ff. de bonorum pos-
sess. contr. tabulas leg. non dubium* 5. *Cod. de
legibus, l. si aut nullum* 4. *Cod. de legitimis hæ-
red. cap. illud* 8. *de jure-patronatûs, cap. non
præstat* 52. *de regulis juris in* 6. Decius *in cap. in
litteris* 9. *num.* 16. *de officio & potest. Jud. delega-
ti*, Rolandus *consilio* 59. *numer.* 3. *volum.* 3.
Gailius *observ. pract. lib.* 1. *observat.* 113. *n.* 2.
† Aut nullitas proposita, ut probetur, & con- 14
stet requirit altiorem indaginem; Nam tunc non
impedit executionem sententiæ, aut instrumenti,
quia in via executiva non admittuntur exceptio-
nes requirentes altiorem indaginem, Bartolus *in
d. l.* 4. §. *condemnatum, ff. de re judicata, n.* 3.
Romanus *cons.* 76. *num.* 3. Vantius *de nullitate tit.
quot, & quibus modis nullitas in judicio proponatur,
num.* 32. Covarr. *pract. cap.* 24. *num.* 6. & *cap.* 25.
in principio. Scaccia *de appellat. q.* 19. *remedio* 1.
col. 5. *nu.* 4. & *ex tit.* 23. & 34. Giurba *dec.* 100.
num. 8. Cencius *de censibus* 2. *p. cap.* 2. *q.* 4. *art.* 1.
n. 8. Joannes Garcia *de expensis cap.* 24. *ex n.* 11.
Rodericus *de annuis redditibus l.* 1. *q.* 10. *nu.* 29.
circa finem, Gailius *ubi suprà* Carlevallus cum
multis *de Judiciis p.* 2. *tit.* 3. *disp.* 16. *à nu.* 1. de
quibus exceptionibus requirentibus altiorem in-
daginem *infrà* dico.

In secundo autem casu nullitatem non impedi- 15
re executionem sententiæ, aut instrumenti, sed
pendente causâ nullitatis a Reo motam senten-
tiam, vel instrumentum esse executioni mandan-
da contra debitorem; docent Angelus *in l.* 1. *n.* 5.
ff. nil novar. appell. pend. Bald. *in l si quando* 7. *n.* 5.
Cod. de ordin. cogn. Vant. *ubi suprà n.* 29. Guttierr.
de juram. confirm. 1. *p. c.* 2. *n.* 29. Azeved. *in l.* 1. *tit.* 21.
lib. 4. *recop. n.* 143. Scaccia *de appellat. q.* 19. *rem.* 1.
concl. 4. *ex n.* 1724. multis aliis Carlevall. *in d. c.* 16.
à num. 2. ex eo, nam esset iniquum ut debitor
timens ne conveniretur à debitore præveniendo
ipsum solùm propositâ nullitate, & nondum pro-
batâ, fraudaret creditorem, auferens illi viam
executivam, & illum illudens se liberaret à celeri
& brevi exactione debiti, ad quam se obligaverat,
deinde quia nullitas quæ proponitur agendo re-
quirit processum, & rem ordinariam Judicii; quam
regulam limitant Doctores relati, si nullitas sen-
tentiæ, aut instrumenti, aut contractûs consta-
ret in promptu ex ipsis actis, aut instrumento,
aut probaretur in continenti; Nam tunc nullitas
opposita per viam actionis impediet executio-
nem postea intentam, cum similiter hæc nulli-
tet in hoc casu, ac suprà dictum est quando op-

ponitur

ponitur per viam exceptionis siquidem, quod
constat nullum esse, nullum effectum potest ope-
rari ex *d. l. 4. §. condemnatum de re jud.* cum aliis
plenè Antonius de Amato *variarum resolut. lib. 1.
resolut.* 36. Afflictis *decis.* 83. Octavianus Vestr.
in *Curia Romana lib.* 8, *cap.* 1. *n.* 7. Carleval. *su-
pra num.* 23. qui *num.* 24. 25. 26. limita de jure
Neapoli.

16 Itaque secundùm præfatas distinctiones infe-
ro ad casus sequentes, in quibus exceptio nul-
litatis opponi quit contra executionem. Primò
in exceptione administrationis tutelæ, licet non
impediat executionem, Vibius *dec.* 317. *num.
8. lib.* 2. *Rota*, ut per Sarnon *decis.* 65. Licet
Peteus *decis.* 146. *lib.* 1. asserat hunc Articu-
lum non fuisse discussum, & hoc idem fuerit re-
solutum in Romana Salviani interdicti 19. No-
vemb. 1599. coram Cardinali Lanceloto, ut
refert Statilius Pacificus *decis. Rota* 121. & facit
17 Afflictis *in decis.* 13. *num.* 16. † Secundò in ex-
ceptione supplementi legitimi, licet non retardet
etiam executionem, idem Statilius *decis.* 190.
Riccius *collect.* 1245. qui cum Seraphino *decis.*
390. Tertiò ampliat in exceptione dominii, quod
intelligunt Paliotus *decis.* 32. Puteus *decis.* 54.
lib. 2. *& decis.* 233. *&* 243. *lib.* 2. nisi domi-
nium esset jam probatum, vel incontinenti
probatur, quia tunc executio suspenditur, quod
tamen intelligit Riccius procedere in secundo
casu *ex decisione Rotæ* 103. *p.* 1. *divers.* ali-
quid adducit Capicius *decis.* 10. *num.* 19.

18 Quartò procedit in exceptione non comple-
menti, quæ impedit executionem adversùs
obligationem cameralem, Caputaq. *decis.* 817.
p. 3. quæ locum habet etiamsi in minori par-
te verificetur Puteus *decis.* 340. *num.* 1. *lib.*
1. *& decis.* 357. *lib.* 3. Caputaq. *decis.* 386.
p. 3. quod intelligit Riccius *dicta decis.* 1245.
ex Rota divers. decis. 810. *p.* 8. si à partè op-
ponatur aliàs valere Judicium præcipuè in con-
tractibus innominatis, & tradit resolutum in
Rota in una Romana Vinesetrier. 1592. co-
19 ram Cardinali Blanq. † Quintò procedit etiam
in exceptione opposita de non jure agentis,
quæ executionem retardat Cassadorus *decis.* 1.
de destu. spoliatorum, Rota divers. *decisione*
20 340. *p. lib.* 3. † Item procedit in exceptione
perjurii; licet executionem non retardet, ut
fuit resolutum in Rota Romana *in una devo-
lutionis Malendini* die 23. Februarii 1579. coram
Lauretano Riccius *suprà*, ubi tanquam indubita-
tum dicit executionem sententiæ retardari per
appellationem, quoties ea venit admittenda; se-
cùs si non sit permissa, ut in Judicio momenta-
neæ possessionis juxta ea quæ dico latè *infrà in
cap.* 4. *&* 7. cum aliis *de appellat. & sub tit. de re
judicata*, Carlevall. *de Judiciis* 2. *p. l.* 1. *disp.* 17.
ait quasdam exceptiones opponi, non contra
sententiam; sed contra executionem ejus, quæ
modificativè dicuntur, de quibus dico *infrà quas-
tione sequenti.*

21 Ad quintam quæstionis partem, an exceptio
sit juris naturæ indita, ut respondeant Corres.
lib. 2. *miscel. cap.* 16. *num* 81. Didacus Perez. *in
lib.* 1. *tit.* 8. *lib.* 5. *ordinam colum* 22, versic. *quid
22 dicendum* distinguunt. † Dicentes exceptionem,
aut considerari in abstracto, quoad suam subs-
tantiam, & ultimum finem, qui est defendere
& ita consideratam esse juris naturalis quatenùs
defensionem continet, & tunc veram esse sen-
tentiam, Panorm. *num. fin.* Felin. *num.* 4. Decii
num. 6. hic in *Rubr. de except.* eo quòd exceptio-
nes continent defensionem, *l. siquidem* 9. *l. defen-
sionis facultas*, *Cod. de Jure Fisci lib.* 10. *cap.
cùm inter* 5. versic. *inquisitionis*, *cap. significa-
vit hoc tit.* quia ut jam *supra* adduxi, dicuntur ar-
ma Reorum, sed nemo ignorat defensionem esse
juris naturalis, *l. ut vim* 3. *de just. & jure l.* 1. §.
cùm arictes, *ff. si quadrupes paup. fe.isse dicatur*,
l. scientiam 45. §. *qui cum aliter*, *ff. ad legem A-
quill.* ergò & hæc doctrina confirmatur ex ad-
ductis *suprà in cap.* 1. *de causa possessionis q.* 2. *q.*
3. *& q.* 4. ubi multa *de necessitate citationis*, *&
in cap.* 2. *de Testibus*, *& in cap. pen. de foro comp.
cap.* 6. *Judiciis. q.* 11.

Vel esse considerandam in concreto quatenùs 23
respicit modum & formam excipiendi, & eo
casu esse de jure positivo, & civili. sicque posse
tollit Principis rescripto, & secundùm istum di-
cendi modum esse intelligendos Bartoli *in lex. ex
hoc jure*, *ff. de Just. & jure*, *num.* 19. ubi Oroscius
num. 69. Mantua *in Rubr. hic num.* 12. Antonius
Faber *in Papinianea dist.* 2. *principio* 5. *illat.* 5.
eo quòd exceptio est actionis exclusio, sed cum
omnes exceptiones quantumcumque ex obligatio-
nibus juris gentium descendant sint juris Civilis
l. 2. §. *deinde, ex his ff. de origine juris*, *l. actionum
genera* 24. *in fin. ff. de oblig. & act. lege in commo-
dato* 17. §. *sicut*, ibi *actionesque Civiles*, *ff. commo-
dati*, Forcatulus *Dialogo* 82. Faber. *ubi sup.* ergò
& simili modo dicendum erit exceptiones esse juris
Civilis; Item & quia exceptio tollitur lege posi-
tivâ, & Principis rescripto *l.* 3. §. *si is, pro quo, ff.
quod quisq. juris*, *l. exempto* 16. *Cod. de Decurioni-
bus lib.* 19. *cap. ex parte*, *& l.* 2. versic. *nisi exprima-
tur de offic. Judic. deleg. l.* 1. *tit.* 21. *lib.* 4. *recop.*
quæ si juris esset naturalis non tolleretur, *l. eas
obligationes* 9. *ff. de cap. diminut.* §. *sed naturalia
inst. de jure naturali.*

Sed quia Principes, & leges Civiles, seu Ca- 24
nonicæ non solùm tollere possunt exceptiones,
quoad modum, & formam; Verùm & quoad
substantiam, taliter quòd nullomodò exceptio
admittatur *ex d. cap. ex parte*, cum aliis jam rela-
tis; Ideò veriùs cum ad Principem spectet jus na-
turale interpretari, arg. Textûs *in l. bona fides* 31.
ff. depositi, sicut ad Romanum Pontificem jus di-
vinum *ex cap. per venerabilem*, versic. *rationibus,
qui filii sint legitimi*, D. Thom. 2. 2. *q.* 54. *art.* 4.
Soto *de Just. & jure lib.* 1. *q.* 7. *art.* 3. de quo jam
alibi nonnulla dixi, sequitur dicendum quòd etsi
defensio justa sit juris naturalis, sive fiat per mor-
bos ab ipso jure naturali inventos, ut extrajudi-
cialis, armis manibusque, sive per modos ab
ipso jure civili traditos, ut Judicialis, citatione,
appellatione, exceprioneque; Tamen si Principi
constiterit nullam defensionem competere justam,
poterit auferre omnis defensionis modum, sive
sit extrajudicialis prout aufertur condemnatis ad
mortem, qui absque labe peccati defendere se
non possunt, D. Thom. 2. 2. *q.* 69. *art.* 4. Soto *de
Just. de jure lib.* 5. *q.* 6. *art.* 4. Covarr. *lib.* 1. *variar.
cap.* 2. *num.* 21. Guttierrez. *lib.* 2. *Canon. cap.* 24.
sive judicialis ut tollit citationes, exceptiones,
appellationes, & recusationes, *cap. cum sit Ro-
mana*, §. *fin. de appellat.* de quibus aliqua dixi
alibi, sed non ob id dici debet, quòd exceptio
desinat esse juris naturalis, cum tantùm eam in-
terpretetur Princeps declarans casum, aut casus,
in quibus locum non habet; sic docet Pichardus
in Rubr. inst. de except. n. 19. *&* 20. Osvaldus ad
Donell. *lib.* 22. *comment. cap.* 8. *littera E.* † Et ad 25
hanc

hanc doctrinam reduci debet Ripol. *var. cap.* 4. *num.* 9. quatenùs dicit posse Principem tollere exceptiones, quæ recipiunt ordinaria Judicii, & in quibus parùm præjudicium partibus inferri possit; secùs quoad exceptiones, quæ respiciunt merita causæ, & interesse principale partium *ex l. ita nobis pudor, lege quoniam Alexandrum, Cod. ad leg. Jul. de Adult. cap. Pastoralis de re judicata, & in Clement. ejusdem tituli.*

16 Ex quibus dubium est, an exceptio sit quid facti, aut juris, & respondeo breviter exceptiones juris esse, non meri facti; nec obstat Textus *in l. si unus* 27. §. *pactus ne peteret, de pactis* ibi *in stipulationibus jus continetur in pactis autem fa-*
17 *ctum versatur.* † Exceptio est quid juris, non facti; quia etsi Glossa ibi varios cumulet intellectus, existimo ut sit facilis intellectus si prædicta verba conferantur cum aliis præcedentibus. Vult ergò innuere Consultus quod stipulat fortius sit vinculum quàm stipulatio; nam etsi illa contrahatur per actum facti argumento, *l. consilio,* §. *penult. ff. de curator. furios.* Tamen intervenit in eo juris mysterium, quòd videlicet præcedat interrogatio, & sequatur responsio interrogati promittentis dare, fallere super quo interrogatus fuit *l. stipulationum aliæ* 5. §. *stipulatio* 1. *ff. de verb. oblig.* quæ solemnitas constituit vinculum, juris ut *Inst. in princ. de verb. oblig.* quod non procedit in pacto; quia nihil tale est in eo, cùm sit nudi facti consistens; videlicet in consensu, vel placido duorum, aut plurium absque eo quòd procedat interrogatio ejus, cui aliquid dari, vel fieri promittitur *ex l.* 1. *ff. de pactis*, per se non habens aliquod robur juris, Jason. *in d.* §. *pactus*, nisi talis pactio confirmetur, aut adjuvetur *l.* 6. *ff. de pact.* sic resolvit Matthæus Colletus *in Rubr. hoc tit. nu.* 9. dicens ut sicut indubitatum est conventionem inter stipulantes ab initio facti esse, & tamen actio inde nata dicitur juris arg. *l. si ex plagis* 52. §. 2. *in clivo, ff. ad l. Aquiliam* ita exceptiones licet in his principio versetur factum inesse productæ dicantur juris, ex quo à lege non sint reprobatæ.

QUÆSTIO III.

An exceptio declinatoria sit dilatoria, sive peremptoria; quid de recusatoria: Quando & coram quo Judice quælibet proponatur, quid de exceptione expensarum, compensationis, inventarii, & de aliis similibus: Et an exceptiones modificativæ opposita in causa principali ante sententiam, & rejectæ à judice possint post setentiam opponi, & quid de peremptoriis?

SUMMARIUM.

1 *Declinatoria verius est ut sit propriè exceptio dilatoria, num.* 2. *&* 3.

2 *Declinatoria quando opponi possit, num.* 3. *&* 4.

5 *Recusatoria propriè est in Judicem exceptio, & quando opponatur, num.* 6.

7 *Exceptio incompetentiæ, coram quo Judice proponenda.*

8 *Exceptiones expensarum, compensationis, inventarii, pretii cædendarum actionum beneficii Epistolæ Divi Adriani, possunt opponi post rem judicatam.*

9 *Exceptiones attentatorum ineptitudinis libelli, quod debent dari alimenta, & ut quis non conveniatur, ultra quam facere potest, quando opponantur.*

10 *Exceptiones modificatoriæ, quæ & quando possunt opponi num.* 11.

11 *Exceptionis tacita rejectio quando intelligatur cognitum de ea, num.* 12.

13 *Exceptio peremptoria pluribus in casibus post sententiam allegari quit, ubi de Vellaiani, & Macedoniani exceptione.*

15 *Exceptio respectu militum minorum, & majorum restitutorum, & pacti de non petendo quando opponatur.*

16 *Exceptio peremptoria præscriptionis nunquid censeatur tacitè rejecta.*

17 *Exceptio defectûs jurisdictionis, & contra Judicem suspectum, & quæ reddant processum retrò nullum non censentur rejectæ, Judice ad ulteriora procedente.*

AD primam quæstionis partem, ut congruum præbeamus responsum, adverto dubium inter Doctores fuisse, an *dilatoria* verè sit exceptio, & cum partem negativam tutarentur Padilla in *l.* 1. *Cod. de juris & facti ign. n.* 59. Cujacius *in l. diffamari, Cod. de ingenuis, cap.* 6. *n.* 7. Vvesemb. *in parath. Cod. hoc. tit. numer.* 2. Zangerus *de except.* 1. *p. cap.* 3. *numer.* 21. eo quòd exceptio hæc tantùm exceptionem differat, sed non eam excludat contra exceptionis officium; Ideò cum communiter declinatoria exceptio dilatoria dicatur eam propriè exceptionem non esse dixit Panormitanus *in cap. quoniam contra falsam* 11. *de probat. num.* 11. motus ea ratione, quia declinatio jurisdictionis non proponitur adversùs actionem, nec ad excludendum Actorem, sed Judicem, & sic hanc non contineri existimat in statuto loquente de exceptionibus. 1

Verius tamen est ex jam dictis *suprà ad principium Rubricæ*, exceptionem dilatoriam propriè dici exceptionem; Nam dum durat, actionem excludit, quare Osvaldus ad Donell. *lib.* 22. *comment. cap.* 1. *litera* F, ait hanc doctinam comprehendi statuto loquente de exceptione, Gregorius Lopez. Madera *libro singulari animadversionum cap.* 28. *nu.* 5. *&* 6. Pichar. *in Rubr. inst. hoc tit. num.* 16. & probant Doctores per Textum *in l.* 2. §. *sanè. leg.* 3. §. *temporalis, ff. hoc tit.* Ergo & si declinatoria primariò, & directè ad Judicem respiciat; Tamen quia obliquè, & secundariò ad Actorem, ita ut aliquo modo ejus actio deterior efficiatur, ut benè considerat *suprà*, Osvaldus sequitur dicendum declinatoriam verè exceptionem esse juxta Textum *in l. ult. Cod. hoc tit. l.* 2. *Cod. si contra jus, vel utilitatem publ. l.* 2. §. *fin. l.* 3. *in fine, ff. hoc tit.* defendunt Covarr. *in Regula possessor. p. in princ. num.* 5. versic. *quinto hinc apparet*, Zangerus *de except.* 3. *p. cap.* 1. *in princ. & p.* 3. *cap.* 26. *n.* 49. Gothofredus *in notis ad d. l.* 2. §. 2. *tit.* taliter ut statutum loquens de exceptionibus debeat etiam intelligi de dilatoriis ex Zangero *dict. cap.* 26. *nu.* 63. Pichar. *in Rubr. inst. de except. n.* 15. de dilatoria exceptione dixi latè *in Rubr. de foro comp. q.* 3. & applica *ibi q.* 4. *& in c.* 4. *de Judiciis quæst.* 77. 2

3 Cumque inter exceptiones dilatorias illæ, quæ respiciunt personas Judicis, videlicet declinatoria,

notaria, & recusatoria sint ante omnes alias dilatorias proponendæ, ne illis omissis, & procedendo ad ulteriora videatur Judicis persona approbata, & prorogata ejus jurisdictio juxta ea quæ adduxi *suprà in cap. significast. 18. de foro compet.* Ant. Ropol. *variar. resol. cap. 1. ex n. 84.* Maranta *in praxi p. 6. tit. de except. num. 1.* Carleval. *de Judiciis 5. part. disp. 2. quæst. 8. ex num. 991.* in ut ipse *p. 2. tit. 2. disput. 5. à n. 7.* dicant hanc declinatoriam esse proponendam ante suspicionem, seu recusationem Judicis; Nam suspicio Judicis objecta, & recusatio videtur præsupponere Judicem incompetentem, cum incompetens per ipsam declinatoriam faciliter, & sine ambagibus removeatur, non per accusationem quæ plures solemnitates requirit, propositionemque, & examen causarum, propter quas recusatur Judex; Notat cum multis Carleval. *suprà*, Baldus *in leg. fin. Cod. de Judiciis*, Ripol. *d. cap. 2. n. 88.* Bart. *in l. quidam consulebant 57. num. 9. & 11. ff. de re Judic.* & faciunt plurima quæ adduxi *de recusatione Judicum in cap. 4. de foro*
4 *comp. per plures quæstiones legendas.* † Barbosa autem *in cap. 4. hoc tit. numer. 13.* cum altero Barbosà *in leg. cùm Prætor. §. fin ff. de Judiciis num. 13.* probat quòd exceptio respiciens defectum personæ Judicis, potest opponi post litem contestatam.

5 Recusatoria exceptio ligat etiam Judicis manus, ne possit post ejus objectionem ulteriùs procedere, aut saltem non debeat; Nam acta facta à Judice recusato an sint nulla controvertitur inter Doctores, quos referunt Tuscus *littera S. conclus. 913.* Scaccia *de Judiciis lib. 1. cap. 101. ex n. 16.* Bobadilla *in Politica cap. 8. ex n. 118.* Carlevallus *d. secunda parte de Judiciis tit. 2. disput. num. 11.* ubi ex multis probat nullitatis vitio laborare acta facta à Judice suspecto, & recusato solemniter. † Imò hanc exceptionem esse
6 proponendam ante litis contestationem, omnes communiter docent, nisi fortè postea de novo causa recusationis, seu suspicionis emerserit, quæ novo quis habeat remedio *l. de ætate 11. §. ex causa, ff. de interrog.* aut in notitiam ejus venerit Reus cum justa juris ignorantia excuset, *l. qui in alterius, ff. de Reg. juris*: arg. Text. *in cap. Pastoralis hoc tit.* ob idque meritò Judicem recusari posse. probatur *ex cap. insinuante 25. de officio & potest. Jud. deleg.* Andreas Valensis *hic n. 7.* qualiter, & quando de jure Civili proponeretur Textus est, ubi Doctores *in l. qui jurisdictioni 10. ff. de jurisdict. omnium Jud. l. apertissimè 16. Auth. si verò, l. cum specialis 18. C. de Judiciis, quando de jure Canonico in cap. causam quæ est, dict. cap. insinuante 25. cap. suspicionis 39 de officio delegati cap. cum speciali 61. de appellat.* Scaccia *ubi suprà cap. 101. à nu. 22.* de jure noviori quoad recusationes Judicum inferiorum *in l. 1. & 2. tit. 16. lib. 4. recop.* quoad Superiorem *in l. 1. & toto titulo 10. lib. 2. recop. in veteri ordinamento l. 3. tit. 5. lib. 3.* & in prædictis locis Didac. Perez. & Azevedus, cum aliis Carleval. *sub dict. num. 11.* ubi quid de jure Neapoli, sed quia ego dixi latè *in dict. cap. 4. de foro comp.* Ideò hæc sub compendio recipiens de hac exceptione recusatoria proponendas esse omnes alias exceptiones dilatorias multis adductis probat Barbosa *in cap. Pastoralis 4. hoc tit. num. 22.*

7 Unde quia jam ibi egi, coram quo Judice recusationis causa est agitanda; Nunc de incompetentiæ exceptione breviter dico quòd regulariter de hac potest cognoscere Judex, coram quo opponitur ad quem pertinet determinare, an sua sit jurisdictio *l. ex quacumq. 2. in prin. ff. si quis in jus vocatus non ierit, l. si quis ex aliena 5. de Judiciis*, ubi Glossa, & Doctores Canonistæ *in cap. super litteris 20. de rescript.* ubi Panor. Butrius, Felinus, & alii, Valenzuela *cons. 52. à n. 23. & cons. 200. ex n. 52.* de quo jam adduxi *sub. Rubr. de foro comp. & in cap. penult. ibi, q. 26.*

Ad secundam quæstionis partem de exceptio- 8
nibus expensarum, & aliis ibi propositis dico breviter exceptionem expensarum, quæ objicitur vindicanti, aut exceptio compensationis inventarii, prætii ab Emptore non soluti, credendarum actionum, beneficii Epistolæ Divi Adriani, etiam post sententiam, & rem Judicatam opponi posse; Nam cum prædictæ exceptiones non coarguant sententiam de injustitia; sed dumtaxat ejus executionem moderentur, & intra certos limites contineantur posse opponi per sententiam, singula singulis referendo, probant Doctores ex Textu *in l. domum 5. Cod. de Rei vindic. l. finali Cod. de const. pæcun. l. Julianus 13. §. offerri, ff. de act. empt.* Bart. *in l. in fundo 38. num. 16. ff. de Rei vind. & in leg. 2. num. 1. Cod. de compens.* Bart. Cinus, Baldus, Salicetus, Jason. *in l. 1. ff. de juris & facti ignor* Carleval. *de Judiciis 2. p. tit. 3. disp. 17. num.* cum Menesio *in d. l. 1. ex num. 34.*
usque in finem, latè prosequente. † Exceptio at- 9.
tentatorum, & exceptio ineptitudinis libelli potest opponi post litem contestatam, item & exceptio quòd debent dari alimenta, ut cum aliis tradit Barb. *in c. 4. hoc tit. n. 15. 17. & 18.* ubi *n. 16.* idem dicit de exceptione inventarii, *& n. 14.* idem de exceptione ut quis non conveniatur ultrà quam facere potest, vide adducta *suprà q. 1.* toto vers. *hac excep.*

Ad tertiam quæstionis partem breviter etiam 10
dico, quòd licet regula sit ut exceptiones modificativæ possint opponi post sententiam, sed non procedit quando eædem exceptiones fuerint oppositæ ante sententiam in causa principali, & Judex illas expressè, aut tacitè reprobavit, quia eo in casu non poterunt rursus opponi in causa executionis, ut v. g. si maritus condemnaretur à Judice ad solutionem dotis in solidum, quamvis ipse ante condemnationem allegasset se non posse ultrà vires hæreditatis condemnari, quia fecisset solemne inventarium nihilominùs à Judice condemnaretur ad aliquid solvendum ultrà vires hæreditarias, tunc enim exceptiones istæ non possent iterùm allegari post sententiam tempore executionis, quia videntur rejectæ, & ratio est, quia harum, & similium exceptionum rejectio tacita, vel expressa, cum semel sententia, quæ transivit in judicatum, parit, & producit exceptionem rei judicatæ, quoad opponentem juxta Textum, & ibi dicenda *in cap. quoad consultationum 15. de sent. & re Jud.* tradit Gloss. *in l. Nessen. 41. ff. de re jud.* Jason. *in d. l. 1. n. 19. ff. de juris, & facti ignor.* Barbosa *in l. maritum, ff. soluto Matrimonio*, qui alios refert, & respondet ad quosdam Textus difficiles Molina *de just. & jure tractatu 2. disp. 160. n. 24.* Quòd si dubites quando dicatur tacita rejectio exceptionis, & hoc propriè inspiciatur cum v. g. Judex non habità ratione exceptionis oppositæ ad ulteriora procedit in processu, & colligitur *ex c. ex parte 67. de appell. cap. suborta 21. de re jud.* de qua alia *infrà* dico, verùm existimo hoc dictum respectu exceptionum peremptoriarum, quæ sunt incompatibiles cum justitia

justitia sententiæ admitti posse; sed respectu exceptionis modificativæ; si Judex ejus, non habitâ ratione ad ulteriora, procedit, non intelligitur tacitè reprobari, sed magis ad tempus eaecutionis reservare, ideoquè poterit de novo tempore eaecutionis allegari quasi ad illud reservatæ, hæc enim eaceptio est compatibilis cum justitia sententiæ; quia respicit moderationem executionis, & non tam propriè objicitur contra sententiam, quàm contra eaecutionem, & sic non videtur ut Judea procedendo ad sententiam proferendam, pro Actore rejiciat tacitè prædictam eaceptionem, quæ non est incompatibilis cum justitia sententiæ, nec repugnat, aut adversarur illi, potiùs verò eam in tempus executionis reservat, ut notant Panorm. *in cap. cùm in causam 7. n. 25. de juram. calum.* Carleval. *de Judic. d. 3. p. disp.* 18. *n.* 8. *circa finem*, ubi infert cum Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 74. *n.* 13. cum Paulo *in l. ex divers.* 17. §. *si in judic. num.* 1. *ff. soluto matr.* Rip *in l. qui Romæ*, §. *duo fratres n.* 26. *de verb. oblig.* Barb. *in d. l. marit.* 13. *n.* 53. quòd eaceptio modificativa quamvis sit opposita ante sententiam, si de ejus viribus cognitum non fuit, vel fuit cognitum & tamen non fuit à judice eapressè reprobata, possit rursus opponi in eaecutione sententiæ, quia censetur in id tempus rejecta & reservata.

12 Sed quando censeatur cognitum de eaceptione, & quòd necessaria sit cognitio, ut per processum ad sententiam videatur rejecta eaceptio, tractant Paul. de Castr. *in l. ult. in prin. n.* 7. *ff. si cert. pet.* Gabriel *lib.* 2. *commun. opin. tit. de except. conclus.* 1. *n.* 15. & 16. Franc. Marc. *decis.* 157. *p.* 2. *à nu.* 1. quod uberiùs intelligitur *infrà quæstione sequenti.*

13 Ad quartam quæstionis partem, cum jam *suprà* dictum sit *de perempt. except.* quid sit quando opponenda, & quod regulariter opponatur ante sententiam *ex l. perempt.* 2. *Cod. sententiam rescindi non posse*, veluti si reali actione conventûs præscriptionem, vel si personali eaceptionem pacti de non petendo opposuerit, ut repetit Carleval. *d. disp.* 37. *n.* 6. & *d. disp.* 4. *n.* 5. cum pluribus ab o relatis; Tamen prædicta Regula plures limitationes habet ita ut post sententiam pluribus in casibus allegari queat, ut latè prosequuntur DD. *C. de juris & facti ignor.* Gratian. *Regula* 348. nam eaceptio Macedoniani, quæ odio creditorum est introducta.

14 Et eaceptio Vellaiani, quæ favore mulierum, quamvis in actionem intentatam objiciantur poterunt nihilominùs post sententiam opponi, *l. tamen*
15 13. ubi notat Gloss. 1. *ff. ad Macedon.* † Sic & militibus conceditur, quos arma magis, quàm jura scire oportet *l. scimus* 22. *in fine principii, Cod. de jure deliber.* in eo succurritur beneficio prædictæ legis 1. ut peremptoriam eaceptionem omissam post sententiam possint opponere: notant Valasc. *de privil. pauper. & miser. pers. q.* 17. *n.* 159. quemadmodùm & majoribus per beneficium restitutionis *l. minor* 25. *annis omiss. ff. de minor.* Imò & exceptio pacti de non petendo post sententiam poterit opponi si factum fuerit post sententiam Carleval. *d. disp.* 17. *sub nu.* 6. alia adducit videnda cum multis Gratian. *Reg.* 348.

16 Quare, ut ad punctum difficultatis propositæ, de effectu scilicet pronuntiationis tacitæ super peremptoria respondeam, dico aliter dicendum esse, ac dictum est de eaceptione modificativa, Nam si v. g. dominus egit adversùs rei suæ possessorem vindicatione rei & possessor opponit se legitimæ præscriptionis titulo rem comparasse; & Judea non habitâ ratione præscriptionis oppositæ possessorem condemnavit ad rem restituendam, tunc eo in casu dicendum esse. Judicem tacitè rejécisse oppositam eaceptionem præscriptionis juata regulam Teatûs *in dict. cap. en parte de appellat. dict. cap. suborta de re jud. in fine*, & Bart. doctrinam *in l. à procedente* 4. *nu.* 4. *Cod. de dilationibus*, & Pauli qui notabiliter loquitur *cons.* 311. *nu.* 3. *lib.* 2. Carleval. *de Judicis dict. p.* 2. *tit.* 3. *disp.* 57. *sub nu.* 8. ex ea ratione, quia prædicta eaceptio præscriptionis non est incompatibilis cum justitia sententiæ, per quam Reus condemnatur, ut rem restituat, quæ si præscriptio esset completa, non ad Actorem, sed ad ipsum Reum pertineret juxta Teatum *in leg.* 3. *ff. de usu cap.* Et ideò ut sententia dicatur justa dicendum esse videtur Judicem tacitè prædictam exceptionem rejecisse, aliàs injustè judicasse si Reum effectum jam Dominum per præscriptionem ad rei propriæ restitutionem condemnasset, nam cum sententiam approbaverit contrariam, & incompatibilem cum eaceptione, videtur reprobasse, & objecisse exceptionem argumento à contrariis juata usum Teatûs *in eapite cùm renuntiatur.* 32. *quæstione* 1. *leg. sed etsi pupillus* 11. §. *si in institutoria*, *ff. de institutoria actione* facit Teatus *in leg. jus nostrum*, *ff. de regulis juris.*

Et pro complemento breviter dico cum Ri- 17
pol. *variarum cap.* 4. *à nu.* 45. quòd eaceptio defectûs jurisdictionis non censetur rejecta à Judice ad ulteriora procedente, neque eaceptio contra Judicem suspectum ad ulteriora procedentem, nec censeri tacitè rejectas exceptiones, quæ reddunt processum retrò nullum, improbat cum aliis.

QUÆSTIO IV.

Restitutio in integrum an sit actio, vel exceptio, & qualiter valeat opponi: Exceptio rei judicatæ quem effectum producat, & qualiter opponatur: Exceptio discussionis an proponatur, & dilatoria: Et exceptio quòd Actori non competit jus, quando debeat opponi: Et quando sit declarandum à Judice super exceptionibus oppositis: Et an tertius comparens pro suo interesse in causa, possit in quacumque parte Judicii, in qua comparuit, exceptiones dilatorias opponere?

SUMMARIUM.

1 *Restitutio in integrum opposita, quando ut exceptio intelligatur.*

3 *Exceptio rei Judicatæ ad quos effectus opponatur quando ut peremptoria, seu aliter opponatur, num.* 4.

4 *Sententia lata à Laïco inter Ecclesiasticos in possessoris causa obstat agenti coram Ecclesiastico.*

6 *Exceptio rei judicata, quando opponatur. Et quando censeatur Reus pati iterùm de ea disceptari.*

7 *Exceptio rei judicatæ, ut legitimè opponatur quæ requirat.*
8 L. cum aute, ff. de dolo & contumacia.
9 *Exceptio discussionis opponitur tanquam dilatoria, ubi de exceptione discussionis, n.* 10.
11 *Exceptionem non opponens intra legitimum tempus ei renuntiasse videtur, & quale hoc sit, n.* 12.
13 *Exceptio quòd Actori non competit jus opponi potest in vim dilatoriæ, & peremptoriæ.*
14 *Exceptiones dilatoriæ illicò à Judice declarantur, si ad ulteriora procedat, n.* 15.
16 *Exceptiones respicientes personam Judicis, aut defectum jurisdictionis expressè decerni debent. Idem si respiciant personas litigantium, n.* 17. *quid in dubiis, n.* 18.
19 *Exceptiones quando censeantur non requirere altiorem indaginem.*
20 *Exceptiones anomalæ quando illicò decernantur.*
21 *Et quid quando sunt intricatæ tertius ibi, & n.* 13.*comparens pro suo interesse, nequit opponere dilatorias exceptiones: secus quando comparet tanquam author laudatus, n.* 15. *quid in exceptione fori declinatoria, n.* 16.

1 AD primam quæstionis partem breviter respondeo, quòd quando restitutio in integrum proponitur contra executionem per viam exceptionis; tunc eam nec esse veram exceptionem, sed propriè ad officium Judicis pertinere nobile, quo exponitur *ex l.quòd si minor* 24. *§.ult. ff.de minor.l.nam postea* 9.*§.si minor.ff.de jurejur.* ubi DD. Fachin.*controv.lib.*12.*c.*19.*vers.ad ultimum*, Octavian. Vestr.*in praxi Rom.Cur.lib.*8.*c.*3.*n.* 3.sed posse in Judicium deduci tanquam exceptionem, aut actionem ut jam de nullitate *suprà dixi*, probant Bart. Bald. & cæteri *in d.§.si minor Vestr. in d.c.*3.*n.*19.Cout.*in l.*1.*C. si de moment.poss. limit.*8. *n.*60. & 61. Carleval.*de judic. p.*2. *tit.*3. *disp.*18. *à n.*27. Ubi probat cum infinitis exceptionem restitutionis oppositam incidenter, seu in modum exceptionis contra executionem sententiæ, aut instrumenti, cujus justificatio constet ex actis, vel possit in continenti probari impedire executionem sententiæ, vel instrumenti exequibilis ex eo quia si causa restitutionis constat ex actis, aut probatur in continenti, debet restitutio concedi, & concessa rescindi instrumentum, seu contractum, idemque procedere, si per viam actionis opponatur juxta dicta *suprà de nullit.* Idem Carl. *d. disp.*16. *à nu.* 38. omninò videndus quia longè disputat & *n.* 36. cum Fachin. *d.c.*17. Sforc. Oddus *de rest.* 1.*p.* *q.*42. *art.*6. *ex nu.* 22. & in specie *à n.*26. relatam sententiam probat ex eo etiam, quia remedium restitutionis in integrum nunquam censetur sublatum; nisi prohibeatur expressè, & hoc quantumcumque sint generalia statuti verba, nec obest de jure Regio *l.* 5. *tit.*21. *lib.*4. *recop.* ubi videtur ex ejus verbis rejecta restitutionis exceptio; quia etsi ejus verba sint generalia, tamen postea restringit, & admittit omnes exceptiones adversùs executionem, quæ de jure possunt admitti, ad cujus explicationem videbis *ibi* Azeved. *ex nu.* 59. Orosc. *in l.tale pact. in princ. n.* 42. & 43. *ff. de pact.* Paz. *in praxi* 1. *tom. p.*4. *c.*3. *per totum*, Pallad. *rerum quo-*
2 *tid. c.fin. p.*5. *§.* 11. *ex n.*1. † Carleval. autem *in d. disp.* 16. *à n.* 40. refert nonnullas declarationes, seu limitationes hujus sententiæ, videlicet si jam esset facta executio, vel si petatur restitutio contra sententiam Principis, vel si adsit præsumptio, aut suspicio calumniæ contra eum, qui postulat restitutionem, & quòd restitutio postuletur animo prorogandi litem, & protrahendi solutionem debiti, verùm in istis limitationibus adhuc exceptio restitutionis locum habet, si actus, de cujus executione tractatur esset irreparabilis, seu irretractabilis, ut contingeret, si tractaretur de exequenda sententia capitali in criminalibus, aut mutilationis membri, aut torturæ, vel ut multi dicunt carcerationis. Nam in istis casibus semper impeditur restitutione pustulatâ; nullâ factâ distinctione. Ita probant Scacc. *de appell.c.*19.*remedio* 2.*ex n.*73. plures allegans Lancel. *de attent.c.*18.*n.*134. Sforc. Oddus *de rest.c.*43.*art.*1.*n.*17.*art.*1.*n.*86.*articulo* 8.*ex n.*97.

Ad secundam quæstionis partem, exceptio rei judicatæ, quem effectum producat, & qualiter opponatur, ut respondeas adjunges adducta *sup. q.*2. vers. *ad quartam*, ubi de exceptione nullitatis rei judicatæ, nunc verò quia Imp. Just. *Inst. h.t. §.item si in Judic. §. hæc exempli* 6. *& in §. quarum eodem*, describit causam inducendi hanc exceptionem ad defendendum Reum contra Actorem volentem post rem judicatam Reum absolutum impetere, juxta Text. *in l.* 1. *& toto, ff. de excep. rei Jud. l. sed etsi* 3. *ff. de perpet. act. l. term Cod. de fruct. & lit. expens. c.* 5. *de litis contest. lib.* 6. Paul. *lib.* 5. *sent. tit.* 5. Cujac. *lib.* 7. *Pauli ad edict. & in l. & an eadem* 14. *ff. de except. rei jud.* Donell. *lib.* 2. *comm. c.* 5. P. Fab. *lib.*10. *semest. c.*2. Zang. *de except.* 3. *p. c.* 17. Pichard. *in d. §. item si in Judic. inst. h. tit.* omninò videndus cum ab eo relatis optimè expendens. 3

Hoc supposito, dico rei judicatæ exceptionem tanti effectus esse, & valoris, quàm tres sententiæ, ut docent Mich. Ferr. 45.*observ.* 67. *n.*7. *ex c. cum dilect. in fine de elect. c. cùm inter de sent. & re jud. junct. Clem.*1. *eodem*. Item dico quòd, quando hæc exceptio opponitur ad merita causæ, tunc opposita censetur, ut peremptoria, & tunc indefinitiva potest Judex de ea habere rationem, ut declarat Bald. *in l.posteaquam liti, C.de pact. & in l. except. in fine, C.de probar.* Bart. Alex. & communiter omnes *in leg. nam postea in prin. ff. de jurejur.* sed quando ut dilatoria opponitur debet deduci ante litis contestationem, & tunc ad impediendum litis ingressum censetur opposita ex *d.c.*1.*de litis contest. lib.*6. Cu- 4
manus *cons.*56.*n.*5. Assinius *in praxi §.*13.*n.*5. † Et 5
sic intelligitur Riccius *in collect.* 1458. qui addit in versic. *amplia tertiò* quòd sententia lara à Judice laico inter Ecclesiasticos in causa possessoris obstat etiam agenti coram Ecclesiastico; Sic *decis. trevis. Rota ven.* 17. diligenter notans ad Textum, *in cap. fin. hoc tit. lib.* 6.

Unde ad formam proponendi talem exceptionem adverto, quòd Reus statim in termino præfixo debet eam opponere (& alias dilatorias) quæ tunc facit ut Actor omninò repellatur à Judice, & obstabit rei judicatæ exceptio juxta Textum *in d. c.*1. *de litis contest.* verùm si Reus prædictam exceptionem sibi competentem non opposuerit in initio causæ, sed passus fuerit ingredi ad merita & ea disceptari, & in justificatione, & in discursu causæ pro sua intentione sententiam transactam in rem judicatam opposuerit, censebitur de re judicata consentire, quod iterùm cognoscatur, & ipsa iterùm judicio novo subjiciatur, & sic non obstante tali exceptione Judex de meritis cognoscet, sic notant elegantissimè Innoc. *in c. cum dilecta in fine* Gloss. Mag. *de rescrip. & in c. fratern. de frig. & malef. c. cum Berth. de re jud.* & quæ tradit Asin. *de re Jud. in praxi §.*13. *cap.*6.*n.*7. Ripol. *variar.* 6

cap.

cap. 4. à n. 84. ex eo quia Judex debet judicare de rebus, quas in processu videt, *l. de qua re, ff. de re judic. cap. cùm suprà de causa poss.* Alex. *cons. 63. volum.* 4. Ripol. *ubi suprà*, qui *n.* 57. ait hanc exceptionem opponi quandoque, ut dilatoriam, quandoque ut peremptoriam, Maranta *de ord. Jud. 6. p. memb. 9. n.* 11.

7 Quæ tamen requirantur, ut prædicta exceptio valeat legitimè opponi; dico requiri priùs quòd sit finitum tempus ad appellendum juxta tradita per Decium *cons.* 436. *n.* 31. & quæ notant Bart. & cæteri scribentes *in l. 1. ff. de except. rei jud.* DD. *in d. c. 1. de litis contest. lib.* 6. Ripol. *d. c. 4 var. n.* 80. Secundò ut posteà agatur de eadem re, id est, ut sit idem corpus, quantitas eadem, jus idem, *l. cum quæritur* 12. *cùm duabus sequent. l. si cum Testam.* 21. §. 1. *ff. de except. rei jud.* Tertiò ut eadem sit causâ petendi; *l. & an eadem* 14. *l. cùm de hoc* 27. *ff. eodem tit.* & sic Julianus ait exceptionem rei judicatæ obstare, quoties eadem quæstio intra easdem personas revocatur, *l. Jul. 3. l. si quis 7. §. & generaliter. ff. eodem tit.* quæ conjunctim requiruntur; itaut deficiente uno, corruat exceptio, Cujacius *lib.* 70. *Pauli ad edictum in d. l. & an eadem* Hottom. *ad l. 2. C. de Judic.* Petr. Faber. *lib. 1. semest. cap.* 21. Donell. & Osvald *l. 22. comment. c.* 5. Pichardus *in d. §. 5. inst. de except. n.* 7. Zang. *de except. 3. p. c.* 17. *n.* 5. & hæc breviter adducens Ricc. super Text. *in l. cùm quæritur, ff. de except. rei jud.* cum Caput. probante, fuisse decisum in Rota Romana *decisione 93. p. 3.* qui cùm Anna. *singul.* 176. ait præfata tria requisita omninò necessaria esse, videbis eundem Annan. pro amplitudine *in alleg. 43. p. 1.* imò & idem *cons.* 17. *vol.* addit ad hoc ut filius non censeatur eadem persona cùm patre, & quòd propterea exceptio rei judicatæ, quæ obstare poterat contra Procuratorem, non obstet filio cùm deficiat unum ex requisitis prædictæ legis cum quæritur scilicet; ut sit eadem persona.

8 Ex quibus patet intellectus ad Textum *in leg. cùm à te ff. de dolo*, quatenùs ex ea videtur probare hanc exceptionem non competere Debitori absoluto adversùs creditorem de eadem pecunia agentem; nam ut docent idem Pichard. *sup. n.* 8. Cujac. *lib. 11. Pauli ad edict.* Faber *in rat.* ibi eum Textum procedere, quando dolo debitoris fuit persuasus Actor, & passus, ut Debitor absolveretur, nam tunc cessat de dolo actio taliter ut possit Actor ex integro causam agere, & suscitare, & sic concilianda venit lex *servus Titius, l. 2. §. 1. ff. eodem*, ut præcitati senserunt, & videbis Balb. *in cap. Adversario* 13. *hoc tit.*

9 Ad tertiùm, de exceptione breviter dico, quòd hæc exceptio tanquam dilatoria est opponenda: Ita fuit declaratum in Regia audientia Catalaun. ut refert Ant. Olivon. in causa quæ vertebatur inter Vicecomitem de Caneto ex una, & Raphaelem Laudes ex altera 26. Februarii 1592. & Ripol. *var. c. 4. n. 37. n.* 38. & Naguf. *de pign. 1. memembra p. 8. prin. tit.* 39. cùm duobus sequentibus Guid. Pap. *decis.* 39. & 431. *coll.* 3. vers. *an hac excep.* Bart. *cons.* 143. *n.* 6. 8. *l.* 2. Asin. *in praxi* §. 13. *n.* 7. qui docent prædictam exceptionem discussionis competentem tertio possessori ab eo esse proponendam, si conveniat actione hypothecariâ ante litis contestationem, & Alex. *cons. 29. n. 24. in fine*, & 25. *l.* 7. idem *cons. 220. n. 10. l.* 6. Cravet. *cons. 148. n.* 6. Ripol. *suprà n.* 39. docent quòd talis exceptio non fuit inventa ad impediendum ortum obligationis & actionis hypothecariæ, sed solùm ad impediendum illius exercitium; & sic, si non opponatur intra tempus dictum, censebitur ei renuntiatum.
† Et Barb. *in c. 4. b. r. n.* 4. cùm multis ait excep- 10
tionem executionis esse dilatoriam, & si alii ab eo
relati & alter Barb. *in l. si const. n. 99. ff. solut.*
Matr. dicant hanc esse anomalam, ita ut in vim
dilatoriæ & peremptoriæ opponi queat. † Constat 11
enim quòd si quis intrà legitimùm tempus non
opposuerit exceptiones eis renuntiasse *ex c. inter*
Monast. de re jud. cap. causam. de appell. l. ità demum C. de procur. l. sancin. in fin. C. de jud. Jason. *in l. si arrogat. n. 59. ff de apt.* Paris. *in c. except. b. t. à n.* 4. Felin. *in c. insin. n. 1. de offic. de-*
leg. Ripol. *d. c. 4. n.* 49. † Et tempus de jure 12
Regio est novem dierum *in l. 1. tit. 5. lib. 4. camp.* & de jure Catalauniæ octo dierum. Verùm existente nulla litis contestatione; tunc poterit opponi exceptio dilatoria; quia perinde habetur ac si litis contestatio foret juxta textum *in l. licet gloss. mag.* verb. *inveniat C. de procurat. gloss. in l. si pater.* verbo *status. C. de statu defunctor. gloss. in auth. offeratur*, verbo *pro nibilo. C. de litis contest.* Felin. *in d. c. except. n.* 21. vers *fallit 9. de excep.* Alex. & Paul. quos refert, & sequitur Rip. *variar. c. 4. n.* 147. alia tradit videnda Ricc. *collect.* 1091.

Ad quartam quæstionis partem, breviter ex jam 13
suprà adductis dico, quòd exceptio, nempè ut Actori non competat jus ad id quòd petit, possit & in vim dilatoriæ, & in vim peremptoriæ opponi; si in vim dilatoriæ ante litis contestationem impedit litis ingressum, si tamen in vim peremptoriæ in quacumque parte litis proponi poterit. nam quælibet exceptio, per quam concluditur Actori jus non competere de sui natura impedit litis ingressum juxtà Bartoli doctrinam, Baldi, & Alex. & communiter scribentium *in l. Prætor. in princ. ff. de jurejur.* nec obstat quòd in vim dilatoriæ hæc opponatur exceptio, ut etiam peremptoriæ producat effectum juxta tradita per Cened. *in l. 1. C. de litis contest* & Bart. & alios DD. *in l. cùm quærebat. ff. judic. solvi*, Soc. *in d. c. p. de litis cont. l.* 6. *n.* 7. vers. *secundo*, refert Ripol. *d. c. 4. n.* 55. qui cum *gloss. in c. 1. de elect.* verb. *absentia lib.* 6. Ant. de Butr. *in c. cùm M. de const l. nulla*, ubi notant Bart. Imola, & Alex. *Cod. de proc.* exceptionem dilatoriam in causa ubi deficit litis contestatio, docent opponendam post primùm actum, qui fit eo loco, quo scienda esset litis contestatio, nam quando non contestatur litis, primus actus post reproductionem citationis habetur pro litis contestatione.

Ad quintam quæstionis partem, quando sit de- 14
clarandum à Judice super exceptionibus oppositis sub distinctione, credo esse respondendam, & primò dico exceptiones omnes emergentes, quæ non respiciunt merita causæ, sed processum, ut exceptio brevitatis, dilationis, an testes sint recipiendi, vel ne, & similes statim, & ante omnia esse definiendas, & super illis interloquendum tacitè, vel expresè; nam nisi hoc fiat, negotium principale nequit expediri Innoc. *in c. cùm inter R.* 16. *n.* 3. vers. *si verò de elect. gloss. 1. in d. c.* 1. ubi Abb. Panot. & alii *de ord. cogn.* Patian. *de prob. l. 1. c.* 58. *à n.* 19. Menoch. *cons.* 368. ubi plurea allegat cùm multis Carleval. *de judic. p. 2. tit. 3. disp. 5. n.* 18.

Unde etsi eo quòd Judex procedendo ad ulte- 15
tiora videatur exceptiones oppositas à partibus rejicere *c. ex parte M. 67. de appellat.* ubi Baldus *n.* 12. Zarab. *n.* 1. Panpr. *nu.* 2. *Ancharrinus* 2. Imol. 4. Franc. 4. & 5. Decius *ex n.* 8. Menoch. *de præsumpt. l. 2. præsumpt. 64. num.* 10. Parianus *d. cap. 58. n.* 22. Tamen locum non habet hæc

Regula cum proponantur exceptiones respicien-
tes personam Judicis, aut defectum Jurisdictio-
nis; Nam debent expressè determinari, Natta
cons. 271. n. 3. Menoch. suprà à n. 2. ubi adhi-
bet quatuor declarationes. Corrotius de except.
22. q. 8. num. 3. cùm aliis Carleval. de Judiciis
d. disp. 5. n. 8. vers. & quamvis. Idemque erit in
exceptionibus respicientibus legitimationem liti-
gantium, ut notant Vant. de nullit. tit. 11. quibus
modis sententiæ nullæ defendi possint, n. 10. Perez.
de Lara de anniverſ. lib. 2. cap. 10. ex n. 63. Car-
leval. cum aliis suprà, ubi idem existimat procede-
re in omnibus dilatoriis, quæ reddunt Judicium
retrò nullum. Itaque Ripol. dict. cap. 4. varia-
rum à num. 91. agens docet Judicem illicò pro-
nuntiare debere super exceptionibus respicienti-
bus personas litigantium, veluti jurisdictionis,
mandati, & similium, taliter ut si exceptiones istæ
sunt claræ, & in promptu ad probandùm, sit su-
per eis illicò jus dicendum, nec reservari posse
ad merita causæ ex Bart. & aliis in l. fin. ff. de
jurejur.

17 Tamen si sint dubiæ, aut respiciunt altiorem
indaginem, si juris ordo perverteretur illas reser-
vando, tunc super eis est illicò pronuntiandum
secundùm Hostiens. in cap. cum contingat de officio
18 deleg. Felin. ibi, n. 4. versic. credo. † Aut juris ordo
non perverteretur, & tunc posse ad merita causæ
reservare volunt, Glossa, Bart. Angel. & DD. in
l. ille à quo n. 3. §. etsi de testam. ff. ad Trebell. Gram-
mat. decis. 65. n. 83. & 85. Afflictis decis. 63. Capi-
tius dec. 20. n. 19. cum multis, & latè Asinius in
19 praxi §. 18. cap. 3. per totum. † Vide quæ ex mul-
tis docet Ricc. collect. 1519. ad Textum in d. l. ille à
quo, §. si de Testam. ff. ad Trebell. ubi dicit excep-
tiones non requirentes altiorem indaginem eas esse
quæ aliam non requirunt oppositionem, nec pro-
bationem, sed in promptu aliter instrumentis pro-
bantur, & etiam quæ non sunt multis ambagi-
bus innodatæ istasque non reservari ad merita
causæ; secùs de aliis.

20 Ex his infero ad exceptiones anomalas, de qui-
bus jam aliqua dixi suprà sub q. 1. quòd si de eis
constat incontinenti, cum opponuntur, vel of-
fertur à Reo earum probatio incontinenti est su-
per eis ante omnia pronunciandum, ut sopiatur
lis, & ulteriùs non procedat concesso eas alligan-
ti brevi termino ad eas comprobandas, aut non
constat de illis, quia requirunt altiorem indagi-
nem, nec possunt breviter liquidari, quia sunt in-
tricatæ in facto, & tunc reservandas esse in tem-
pus definitivæ probant DD. per Textum in l.
nam postea 9. in prin. & ibi Gloss. verbo exceptio-
ni, ff. de Jurejur. Bart. n. 2. & 5. Bald. n. 1. Menoch.
de arbitr. l. q. 53. & l. 2. cent. 1. casu 19. Scraderus
de feudis p. 10. in præambulis, n. 36. Gratian. discept.
for. tom. 1. cap. 160. ex n. 1. cum infinitis Carleval. de
Judic. d. disp. 5. n. 13. Salgad. de Regia protect. p. 2.
cap. 18. ex n. 45. & 62. & Riccius ubi suprà d. collect.
119. ait inter exceptiones intricatas, & altiorem
requirentes indaginem, quæ reservantur ad meri-
ta causæ annumerari exceptionem l. benè à Zeno-
ne Cod. de quadriennii præscript. Desranch. in dec.
377. item Jurisjurandi oppositam per eum, vel
transactionis, Afflictis dec. 63. Puteus dec. 233. l.
3. Rota Romana collect. in dec. 475. Item excep-
tio pragm. editæ Joannis Angeli Pisanel. in pragm.
1. de possess. non turbari n. 63. & exceptionem re-
quirentem altiorem indaginem esse tractandam, ut
peremptoriam probat Rip. var. c. 4. n. 166. cum
Bart. in l. cum quærebatur, C. de juris & facti ign. &
Alex. in leg. vir bonus in addit. ad Bartolum, ff.
judicatum solvi.

Dubium tamen est, annquid reservetur super 21
eis pronuntiatio, si tales exceptiones sint intrica-
tæ de jure, & quòd statim super illis sit pronun-
tiandum, interim suspenso processu causæ prin-
cipalis, docent Bald. in d. l. postquam liti 4. n. 8. C. de
pact. & in l. ancillæ 12. n. 2. C. de furt. & serv. corrupt.
Marian. Socin. in d. c. 1. de litis contest. l. 6. n. 25.
& 26. Menoch. de arbitr. l. 1. q. 53. n. 4. & 5. Salg.
ubi suprà d. cap. 18. ex n. 50. Mastrill. dec. 8. ex n.
7. & 20. ex eo quia super disputatione juris non re-
quiritur ordo judiciarius, & una debet esse sem-
per apud Judicem determinatio. Et ex eo quia lis,
in qua solùm de jure dubitatur, non de facto,
quod certum est, & in qua partes conveniunt,
expenditur nulla concessa dilatione: termino enim
solùm eget dubium super facto quod in termino
liquidatur juxta doctrinam Innocentii in d. cap.
cum inter R. versic. sedit quod ubicumque de elect.
n. 3. Mastrill. decis. 217. n. 5. 17. & 18. Franchis de-
cis. 221. n. 12. Rovitus pragm. 7. n. 12. de ordin. cogn.
Anna singulari. 470. & hanc partem de jure ve-
riorem esse docet Carlevall. d. disp. 5. n. 7. qui ex
usu & stylo practicabilem refert contrariam opi-
nionem Angeli in §. æquè inst. hoc tit. n. 16. Socini
cons. 59. n. 2. & 3. l. 3. & in Rubr. ff. de reb. dub. n. 1. 2.
& 3. Capicii dec. 10. n. 19. & 29. Franchis decis.
289. n. 4. Castilli decis. 224. num. 9. lib. 2. Surdi
cons. 252. n. 10. & n. l 2. notæ cons. 152. n. 2. ex
eo quia dubitatio juris æquiparatur dubitationi
facti, & quamvis juris determinatio certa sit quod
attinet ad rerum naturam, tamen quatenùs ad ho-
minis intellectum applicatur, lex dicitur esse du-
bia propter varias DD. opiniones, ut notat Mast.
decis. 217. n. 19. optimè Angel. de acquir. possess.
q. 2. art. 4. per totum, tum sic practicari ob Judicum
ignorantiam, & socordiam, qui decisiones dubiaa
semper procrastinare, & differre solent, quia exo-
sum habent studiorum laborem; tamen prædictis
fundamentis in favorem primæ sententiæ satis fa-
cit Menoch. d. q. 13. de arbitr. n. 9. & 10.

Ad ultimam quæstionis partem de tertio com- 22
parente pro suo interesse, quando exceptionem
queat opponere præter infrà referenda in c. cùm
inter 17. de re jud. ubi latè ago de tertiis opposit. di-
co quòd tertius sua voluntate comparens in Judi-
cio, nequit opponere exceptiones, lite jam contes-
tatá dilatoriss scilicet, quia cùm voluntariè com-
pareat sibi imputandum erit, litigare in eo Judicio,
in quo comparuit, maximè cùm frequentiùs sit,
quòd exceptiones dilatoriæ parvi sint præjudicii.
† Verùm quando ipse tertius comparet necessa- 23
riò tanquam actor laudatus, tunc poterit ille ter-
tius deducere tales exceptiones dilatorias in qua-
cumque parte Judicii, Angel. in l. si quis libert. in
prin. col. 3. n. 2. vers. sed Bart. hic ff. de petit. hæred. &
in l. si vend. n. 1. ff. de Jud. Ruin. cons. 98. n. 4. in fine.
lib. 5. Felin. in c. except. h. t. qui pluribus hoc dictum
comprobat ibi n. 18. & n. 11. Barbat. in c. cum M.
Ferrar. de const. n. 39. Ripol. var. d. c. 4. à n. 142.

Sed Felin. in d. c. except. n. 18. Anchor. cons. 24
333. n. 2. Angel. in d. l. si libert. Ripol. d. c. 4. n. 146.
docent quòd etsi tertius possit opponere exceptio-
nes dilatorias in ea parte Judicii, in qua comparet,
non habet locum prædicta resolutio in exceptione
fori declinatoria, quia licet dilatoria sit, non po-
terit per tertium comparentem opponi, ad aliam
verò quæstionem, an possit tertius se opponere
executioni sententiæ coram Judice requisito, di-
co in dict. cap. 17. de re Judicatâ.

QUÆS-

QUÆSTIO V.

An allegans exceptionem teneatur ſemper eam probare: Et an qui habet exceptiones ſi tardus ſit in proponendis condemnetur in expenſis: Et an exceptione oppoſitâ coram laïco quæ ſpectet ad Eccleſiaſticum veluti ſi ſit uſurarum nihilominus poſſit laïcus aſſignare terminum intra quem deſiniatur talis exceptio, ſeu declaretur, & an requiſitus judex debeat cognoſcere de exceptione oppoſita, vel remittère ad requirentem judicem: Et an ſi quis dixerit, quòd non intendit proponere exceptiones, quia ipſis renunciat cenſeatur renunciaſſe omnibus, vel tantùm illis de quibus notitiam habet, ubi de aliis ad materiam ſpectantibus?

SUMMARIUM.

1 *Exceptionem allegans tenetur comprobare quoties habet actoris vim: Secus ſi opponat per affirmativam, ut ſi alleget contra impetrantem reſcriptum falſum narraſſe, n. 2.*

3 *Exceptiones tardus opponens condemnatur in expenſis: Et nunquid pronuncietur ſuper eis ſi opponens ſalariam deponat, n. 4.*

5 *Laicus nequit ſtatuere parti terminum, intra quem pars deducat ad ſui favorem in judicio Eccleſiæ.*

6 *Laïcus quit ſtatuere parti terminum intra quem declarat Eccleſiaſticus.*

7 *Judex requiſitus quando cognoſcat de exceptione oppoſitâ? Et quando eam remittat ad requirentem?* n. 8. *& n. 9.*

10 *Renunciatio generalis exceptionum non extenditur ad non excogitatas aut non deductas in judicio.*

11 *Proceſſus fructus cum excommunicato valet, niſi adversùs eum excipiatur: Et quid de facto abſque legitimatione perſonæ, n. 13.*

12 *Appellatio omiſſo medio valet, niſi pars opponat.*

14 *Teſtibus examinatis abſque interrogatoriis creditur parte non opponente.*

15 *Inſtrumenta poſſunt poſt concluſum in cauſa produci, ſi pars non opponat.*

16 *Libellus generalis ſuſtinetur ſi pars non opponat.*

17 *Excipere probibitum non cenſetur probibitus negare.*

18 *Excipiens probatione oneratur.*

19 *Negatio abſoluta facti, non eſt vera exceptio.*

20 *Defenſio reo non eſt neceſſaria ubi negat factum vel agendi cauſam.*

21 *Reus contendens actorem litem movere non cenſetur excipere.*

22 *Solutio eſt exceptio, & quando opponatur quid in ſtricta diſputatione, n. 24.*

23 *Solutio, acceptilatio, præſcriptio, tua non intereſt annumerantur inter exceptiones anomalas.*

24 *Exceptiones alia facti, alia juris, vel actionis.*

1 AD primam quæſtionis partem, breviter reſpondeo cum Boerio *tomo* 2. *dec.* 344. *n.* 9. & cum Ripol. *variar. cap.* 4. *de except.* à *n.* 170. quòd ſi exceptio dirigatur ad merita cauſæ ſive opponatur in vim dilatoriæ, aut peremptoriæ, aut non afficiens principale negocium, veluti excommunicatio actoris, vel taciturnitas in impetratione reſcriptio, tunc quia aſſumens habet penes ſe partes actoris, tenetur probare, ſi ex Textu *in l. ſi quando, Cod. de dilationibus, c. ei antem dilatio* 3. *q.* 3. † Verùm ſi excipiens opponat exceptionem per 2
affirmativam, veluti ſi dicat, quòd is v.g. qui obtinuit aliquod reſcriptum narravit falſum, tunc ille, qui illud obtinuit, debet probare factum verum, quia cùm fundamentum validitatis reſcripti ſit veritas narrata, ideò debet ab eo, qui illud obtinuit, probari veritas illius, & addit Ripol. *d. c.* 4. *nu.* 106. quòd exceptiones, quæ conſiſtunt in facto, debent probari, & faciunt aliqua, *dict. ſup. q.* 4.

Ad ſecundam quæſtionis partem de eo, qui ha- 3
bet exceptiones, & tardus ſit in eis proponendis, dici condemnandum eſſe in expenſis, docet Bellam. *dec.* 126. qui loquens in clerico, qui ob retardatam ſori declinatoriam exceptionem, in expenſis condemnandus eſt ſequuntur Felinus *in cap. accedens de except.* Ubi Ripa *n.* 17. Capella Tholoſana *dec.* 103. *n.* 4. *&* 5. Ripol. *d. c.* 4. *n.* 174. & Doctores per Textum *in d. cap. exceptionem, hoc tit.* † Et diſ- 4
putans Ripol. *dict. cap.* 4. à *n.* 18. *de quæſt.* an opponens exceptiones, debeat deponere ſalarium, ait quòd, ſi pars deponat ſalarium etiam lapſis 30. diebus nullâ factâ interpellatione per actorem, ſeu contradictione, valeat tale depoſitum, & judices teneri ſuper exceptionibus pronuntiare, & declarari, & dare locum purgationi moræ, quòd ſi lapſis triginta diebus par deduxerit lapſos ipſos fuiſſe, & prædictas exceptiones pro non oppoſitis haberi, tunc depoſitum factum poſt dictam contradictionem nullius eſſe momenti, nec poſſe judicem de illis habere rationem, quia jam rea non erat integra quando depoſitum fuit factum, quia non eſt locus purgationi moræ, juxta notata *in l. & ſi poſt tres, ff. ſi quis cautionibus*, per ea quæ notant Bart. & Ripa *in l. ſi inſulam, ff. de verb. oblig.*

Ad tertiam quæſtionis partem, ut abundan- 5
tiùs reſpondeas applicabis dicta *ſuprà in cap.* 2. 3. *&* 4. *& in cap. qualiter de judiciis*, nunc verò breviter dico non poſſe judicem laicum ſtatuere terminum intra quem declarare teneatur Eccleſiaſticus judex, quia judex laicus quoad hoc, nullam habet juriſdictionem, *cap. ex inſinuatione de appellat*, teſtatur Jaſon *in l.* 2. *num.* 12. *ff. de re judicata, & n.* 15. dicit hanc eſſe communem & receptam ſententiam, eſt enim laïcus incapax judicandi Eccleſiaſticos aut imperandi eis. † Sed benè 6
poſſe laïcum judicem ſtatuere terminum parti ad hoc ut deducat in judicio Eccleſiaſtico quidquid deducere in ſuum favorem prætendat taliter, ut ipſe judex ſæcularis poſſit inſpicere an probata relevent & ſi non relevant ad ulteriora procedere, ita ut hoc ſemper ſit menti tenendum ex ſententia Alexandri refert, & ſequitur Maſcardus *de probat. concl.* 689. *n.* 4. Ripol. *var. d. c.* 4. à *n.* 162.

Ad quartam quæſtionis partem, Bartol. *in* 7
lege à divo Pio, in princ. n. 7. *ff. de re jud.* quem veriſimilibus rationibus defendit Socin. *ibi ex n.* 25. Zaſſius *in d. l. ſententiam, n.* 5. Anchorranus *in clement.* 1. *n.* 10. *de re judic.* Barboſa *in l. ſi Prætor* 75. *in princ. n.* 15. 20. *&* 62. *& in* §. *Marcell.* 8. *ff. de judiciis* docent judicem iſtum requiſitum de quo in quæſtione, non ſolùm non poſſe pronuntiare ſuper exceptionibus, ſed nec de illis cognoſcere quinimo ſtatim poſt quam opponuntur de jure remittere ad judicem requirentem, qui de illis cognoſcat &, eas definiat.

8 Tamen alii Doctores distingunt inter excep-
tiones, quæ respiciunt merita causæ quæ possunt
opponi etiam post latam sententiam, ut in
casu Textûs in l. 1. C. de Juris, & facti ign. &
in hoc casu posse requisitum judicem istas excep-
tiones & de illis cognoscere, non quidem ut eas
definiat sed ut videat an verè omittent, & obs-
tent executioni, quòd si viderit eas non obs-
tare, nec subsistere & calumniosè opponi, de-
beat illis non obstantibus ad executionem proce-
dere, ut in l. satis 2. Cod. ad legem Corneliam de
9 falsis. † Sin autem videat tales exceptiones obsta-
re, non debebit, nec poterit super illis pro-
nunciare, sed debebit abstinere ab exequendo,
& remittere ad judicem Principalem requirentem
juxta Textum in l. cum fideicommissum 7. ff. de
confessis, & in l. si Prætor. 75. in princ. & in §.
Marcellus, ff. de judiciis; sumpto argumento de
Judice dato ad delegatum, vel ordinarium re-
quisitum. Sic Angelus in d. l. à Divo Pio in
principio; num. 4. Imola num. 5. Cumano n.
5. Alexander ex num. 9. Jason. num. 12. & 13.
Glos. in c. Pastoralis 28. §. quia verò, verbo etsi
sciat de officio & potest. jud. de legatis Menochius
de arbitr. lib. 2. quæst. 38. num. 9. Cancerius va-
riar. resol. p. 2. cap. 15. à n. 17. & à n. 23. Sur-
dus cons. 358. n. 14. & n. 15. lib. 3. Salgadus de
Regia protect. p. 4. cap. 7. ex n. 28. Carleval. de
judiciis, p. 2. tit. 3. disp. 17. n. 12. Babadilla l. 2.
politica, cap. 29. ex n. 45. sed quia de hoc latè in-
frà in cap. de cætero 5. de sent. & re judicatâ, ideò
non immorot tamen de requisitis judicibus, & de
requisitoriis applicabis dicta sup. in c. Postulasti
14. de foro comp. & in c. si qui test. à qu. 8. ubi
de remissoriis litteris.
10 Ad quintam quæstionis partem breviter etiam
respondeo, renunciare censendum esse illis tan-
tùm exceptionibus, quæ sibi competebant, de
quibus renuncians habebat scientiam ita Specu-
lator in tit. de except. 1. p. n. 2. probans ex l. Ma-
ter, ff. de inofficioso, l. tres fratres, ff. de pactis, quia
generalis renunciatio exceptionum non valet, nisi
specialiter exprimantur, l. sed si quis, ff si quis cau-
tionibus, §. quæsitum, quia cum renunciatio sit
stricti juris, non est cur extendatur, solùm enim
debent comprehendi in renunciatione ea, quæ ve-
risimiliter apparent esse de mente ipsius renun-
ciantis, juxta tradita per Palacios Rubios in ru-
brica de donat. inter virum & uxorem, §. 70. n.
10. Alex. in l. si ab hostibus, n. 15. ad finem, ff.
soluto Matrim. Ruinus cons. 60. n. 17. vol. 3. Ma-
gon. dec. florent. 64. n. 67. Ripol. variar. dict.
cap. 4. à n. 151. & probatur ex multis adductis, de
renunciatione tacitâ in cap. 1. de foro comp. & in
cap. antepen. 18. eodem, & ibi in cap. si dili-
genti, & alibi.
11 Et quia præcitati Doctores uberiùs materiam
exceptionum pertingunt de quibus & ego alia,
sub Rubro hujus tituli, dico ideò breviter pro am-
pliore enodatione nostræ Rubricæ accipies se-
quentia, Primò quòd in tantùm in multis requi-
ritur, ut exceptiones opponantur à parte, quòd
aliàs valeant, & sic processus factus cum actore
excommunicato valet, nisi opponatur, Rota in
decis. 27. de sent. excommunicationis in antiquis.
12 † Et sic parte non opponente, valet appellatio fac-
ta omisso medio, Minsing. cent. 1. observ. 67. quæ
13 aliàs non valeret. † Et processus factus absque le-
gitimatione personæ, est ipso jure nullus, si scilicet
opponatur, Cornaz. Rotæ Lucens. in dec. 195.
15 † Item quòd testibus examinatis absque interro-
gatoriis parte non opponente præstatur fides. Ro-
ta collect. ad Farinac. in decis. 818. † Item quòd 15
& possint post conclusum in causa instrumenta
produci si pars non opponat. † Quòd libellus in- 16
certus, & generalis sustineatur, si pars non
opponat de quibus omnibus Riccius col. 693. ad
Textum, in l. Patr. furioso, ff. de his qui sunt sui
vel alieni juris, & latè egi suis propriis locis, ut
in cap. 2. de libelli oblatione in cap. præsentium
de testibus in cap. cum dilectus de fide instrum.
& in cap. intelleximus de judiciis, alia infrà qu.
sequenti, versic. ad secundam. † Ex quo infero 17
ut prohibitum excipere, non censeatur prohibitus,
nempe dixit Baldus relatus à Cardinali Tusco
littera, E, conclusione 37. num. 2. quod utile
est respectu legis 4. tit. 8. lib. 3. ord. hodie, l. 1.
tit. 21. lib. 4. recop. ubi is contra quem executio
facta, est prohibetur opponere exceptiones præ-
ter expressas in eâdem lege, tamen poterit ne-
gare se recepisse in scriptura contentum, Azeve-
dus in d. l. 1. num. 101. Pichardus in Rub. inst.
hoc tit. num. 22. Vvesembechius in paratit. ff.
hoc tit. n. 2.
Cumque excipiens oneretur probatione l. in 18
exceptionibus 19. Cod. de probat. & non ille, qui ab-
solutè negat, l. actor 23. Cod. eodem. † ideò dicen- 19
dum est meram & absolutam facti negationem,
non esse veram exceptionem, vidend. Cujacius
lib. 69. Pauli ad edictum in l. 2. ff. de probat. † Et 20
sic ubi à reo factum vel causa agendi negatur, de-
fensio ei non erit necessaria. Textus in l. si qui-
dem in princ. Cod. hoc tit. Petrus Gregorius lib. 21.
syntagm. cap. 17. num. 3. Covarruvias in regula
possessor. p. 1. in princip. nu. 5. Pichardus supra n.
21. † Qui n. 25. ex multis probat, ut Reus con- 21
tendens actorem de facto litem movere, non cen-
seatur excipere, vel quia nunquam fuit, aut si for-
tè fuit ipso jure extincta sit veluti solutione ex-
ceptionem certè non esse, quia implicat quem li-
berari ipso jure, aut ope exceptionis, l. qui servum.
§. 1. ff. de oblig. & act. cum planè omnis obligatio
ipso jure tollatur, §. 1. inst. quibus modis tollitur
oblig. sic docent Corta in l. si exceptione, verbo &
in facto, n. 6. Cod. de non numeratâ pecuniâ, Cuja-
cius in l. si tibi, §. pign. ff. de pact. Donell. in Rub.
C. hoc tit. & in c. 1. lib. 22.
Huic tamen modo dicendi communis inter- 22
pretum assumptio, nempe ut inter exceptiones
annumeretur solutio de quo Panorm. in cap. ex-
cept. hoc tit. n. 12. versic. alii, ubi ait quòd si hæc
exceptio solutionis opponitur ad processum im-
pediendum, si tunc opponenda ante litem contes-
tatam; si verò opponatur ad merita causæ vide-
licet ad extinguendum in totum Jus actoris, ut
sine actione agere videatur tunc ea opponi possit
in toto discursu causæ Cappell. Tholos. qu. 279.
Barbat. in cap. cum M. Ferrar. num. 36. versic.
octavo de constit. Angelus in §. appellantur instit.
hoc tit. numero 35. Ripol. variar. quæst. 4. num.
148. & 149.
Cum multis Carlevallus de judiciis, p. 2. tit. 2. 23
disput. 5. n. 27. ubi inter exceptiones anomalas
annumerat hanc exceptionem solutionis, item &
acceptionis, præscriptionis tuâ non interest, vel
si quæ aliæ, quæ significant actionem actori non
competere; vel sine actione agere, quod id-
em est perempta actione agere eo quòd sine ac-
tione nemo permittatur in judicio experiri, &
reum vexare, l. si pupilli, §. videamus, ubi
Glossa verbo non habuerit, ff. de negotiis gestis, l.
si quid 34. §. illud. ff. de petit. hæred. l. quoties 10. §. item
si

si temporali, *ff. de administr. tutorum l. tutores*, qui 40. *ff. eodem*, Glossa *in cap. constitutis* 47. verbo *quo jure*, de electione nonulla dixi *suprà*, & de exceptione solutionis, & de qualibet alia per quam concluditur actori Bartol. *in l. cum quærebatur* 13. *num.* 3. *ff. de judicatum solvi*, Surdus *cons.* 252. *n.* 1. & 4. *lib.* 2. Marcus Antonius Blancus *tract. de exception. imped. litis ingres. n.* 49. & 50. & sub *tit.* 4. *exactionis defectu ex numero* 91.

24 Verùm etsi in stricta disputandi ratione procedant dicta *suprà*, de solutione quæ liberat ipso jure, & sic exceptionem non propriè dici, sed cum jam, ut *suprà*, adduxi, *in principio Rubricæ*, exceptionem dici etiam defensionem, & usus interpretum communiter obtineat omnis generis defensiones, quæ intentiones agentis repellunt exceptiones dici, aliasque vocari exceptiones juris, vel actionis, aliàs facti, seu intentionis, quando Reus contendit actori, cui nulla sit de jure actio de facto litem movere alii simpliciter exceptiones largiori significatu dicant, ut prosequuntur latè, & doctè hanc sententiam tenentes Medicis *in tractatu de disinit.* 1. *p. cap.* 36. Osvaldus *ad Donellus*, *lib.* 22. *comment. cap.* 1. *littera*, *D*, Petrus Gregorius *lib.* 21. *syntagmat. cap.* 17. *num.* 5. Covarruvias *in Regula possessor.* 1. *in princ. nu.* 4. & 5. Gilkenius *de præscriptionibus*, *cap.* 2. *nu.* 33. Menchaca *libro* 2. *controvers. illustr. cap.* 54. *n.* 8. ideò jam rectè videbis quo pacto hæc exceptionum materia vendicetur.

QUÆSTIO VI.

An semel exceptio disceptata possit iterum alia in causa refricari, vel sit rejicienda: An cum reservantur exceptiones, sit de illis facienda mentio in sententia: Et an valida sit sententia, quæ non pronunciat super exceptione reservatâ expressè etiam instante parte: Ubi referuntur duæ formæ pronuntiandi?

SUMMARIUM.

1 *Exceptio semel discussa iterum non tractatur.*
2 *Exceptiones mentionandæ sunt in sententia si pars instat, sed si non instet vales sententia, etiamsi de eis non fiat mentio: num.* 3. *quid in praxi*, *num.* 4. & 5.
4 *Sententia valet etiamsi expressè non pronunciet super exceptione reservatâ; quid de opposita exceptione in vim dilatoriæ aut peremptoriæ*, *num.* 5.
6 *Exceptiones reservare ad merita causæ vel processûs, differt reservare eas ad finem judicii & num.* 7. & *qualis sit effectus earum*, *num.* 8.

1 AD primam quæstionis partem, ex jam dictis breviter respondeo quòd si inter partes fuerit opposita exceptio aliqua, ut merita ejus fuerint discussa, non possit ulteriùs de eâ ratio haberi, quia declaratio in unâ causâ facit Jus quoad aliam juxta ea quæ tradit Lancelotus *de attentis*, *p.* 2. *cap.* 17. *de attent, nullit. pendente* 151. Ripa *in l. qui Romæ*, §. *duo fratres*, *n.* 58. *de verborum obligat.* ubi Paulus Castrensis; Magon. Decis. Florent. 94. *n.* 1. Ripol. *variar. cap.* 4. *de except. n.* 165.

Ad secundam quæstionis partem, etiam breviter respondent cum distinctione, Doctores; 2
nam, ant Reus instat decidi exceptiones reservatas, aut non instat, primo casu sententia lata, non decisis exceptionibus reservatis erit nulla, & probari videtur, *ex l. de qua re* 74. *in principio*, *ff. de judiciis*, & faciunt quæ adduxi, *suprà quæstione præcedenti in fine*, versiculo & *quia*, ubi de multis, quæ valent parte non opponente, quod supponat, aut petat, nulla sunt; deinde quia omnia quæ in jure disponuntur in favorem alicujus, intelligenda sunt habere locum parte petente, & opponente, non secus cum multis Carleval. *de judiciis*, *p.* 1. *disputat.* 2. *quæst.* 7. *sect.* 1. *n.* 797. & præter eos Rodericus Suarez *in l. quoniam in prioribus ampliatione* 10. *num.* 2. *Cod. de inofficioso testamento*, Franchis *dec.* 487. *num.* 9. qui multos allegat. † In secundo autem casu erit valida, & ratio est, quia Reus dum patitur judicem ad sententiam procedere, & non instat decidi exceptionem reservatam, videtur illi renuntiasse juxta tradita à Decio *in l. res judicata* 20. *num.* 4. Affinius *in praxi*, §. 19. *cap.* 5. *limitat*, 12. Montero *decis.* 12. *num.* 56. Cancerius *variar. resolut. p.* 1. *c.* 20. *ex num.* 20. & 21. & *parte* 3. *cap.* 17. *num.* 2. 3. Gonzalez *in Regula* 8. *Canc. Glos.* 66. *ex num.* 38. Cæsar Burrius 154. *ex num.* 8. *ad utrumque*: Trevis. *decis.* 2. *à num.* 8. *lib.* 1. Giurba *decis.* 21. *num.* 9. & *à numer.* 12. Salgado *de regia Protect. de oppressor.* 2. *p. c.* 18. *ex n.* 61. sed qualiter practicetur dico *infra in seq.* 3

Ad tertiam quæstionis partem, quæ dependet ex integrâ intelligentiâ præcedentis, ut respondeat Carleval. *de jud. p.* 2. *tit.* 2. *disp.* 5. *nu. fin.* ait dubitare de primo membro distinctionis tactæ *suprà dubio præcedenti*, quatenus credit validam esse judicis sententiam, qui specificè non pronunciaverit super exceptione reservata, etiam si pars petierit, & instet pro specifica determinatione & sufficere si solùm determinaverit prolata definitiva super principali negotio, ex eo quoniam dum judex pronunciat super principali, non est necessarium memorare expressè exceptionem oppositam, illam reprobando per ipsam sententiam; ut illam videatur rejecisse, sed sat esse pronunciare super principali, non sic etiam, censetur tacitè pronunciasse super exceptione, dummodo de illa plenè cognoverit, tuncque ex sententia oriri exceptionem rei judicatæ adversùs prædictam exceptionem, probant Gracianus *discept. forens. tomo* 3. *cap.* 445. *ex n.* 13. Pacianus *de probat. lib.* 2. *cap.* 58. *ex n.* 63. Farinacius *in praxi*, *p.* 100. *cap.* 2. *n.* 89. & 90. videndi Menochius *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 2. *casu* 165. *ex n.* 4. & alii *suprà*, relati à Carlevalo & sic video in praxi obtentum, ut quamvis opponens exceptiones petat super illis pronunciare, si judex eas reservet ad difinitivam, tunc in sententia non fieri mentionem expressam, & distinctam de illis; sed sufficere pronunciari super principali quod tamen solet exprimi, est nempe, quòd non obstantibus allegationibus, seu exceptionibus unius partis, quam condemnare vult, pronunciat in favorem alterius super negotio principali. 4

Unde Bartolus *in l. à proced. C. de dilation. n.* 4. & *in* 5

in l. 1. *Cod. de ordine Judiciorum*, n. 8. expressè loquutus de exceptione transactionis rei judicatæ, & jurisjurandi, ait exceptiones opponantur in vim dilatoriarum, & tanquam emergentes, esse de illis pronunciandum; si verò in vim peremptoriarum, & tanquam incidentes satis esse pronunciare super principali. Verùm etsi exceptionibus dilatoriis oppositis Judex ad ulteriora procedit tacitè, de eis videtur pronunciare, eas rejiciendo, ut *suprà* adduxi, & docent præter Bart. Baldum *in l. cum civili* 3. *n.* 2. *Cod. de ordine Judiciorum*, Paulus de Castro *in l. cum prior* 29. *n.* 3. *in ultima oppositione*, *ff. de Judiciis*, à qua ipse solùm excipit Paulus exceptionem incompetentiæ Judicis, super qua expressè pronunciandum asse, ad quod decidendum repetes *suprà dicta q.* 4. versic. *ad quartam.*

6 Ad quartam, quæstionis partem pro complemento hujus nostræ quæstionis principalis dico, discrimen versari inter duas formas pronunciandi super reservatione exceptionum, nam aliud est reservare exceptiones ad merita causæ, vel processûs, aliud reservare eas ad finem Judicii, seu ad tempus ferendæ difinitivæ sententiæ; quia pronunciatio facta primo modo, eum habet effectum, ut factà publicatione in causa, primus actus, qui debeat expediri, parte petente, est,
7 utrum exceptiones reservatæ obstent. † Sed cùm reservantur in finem causæ, seu tempus sententiæ, tunc examinari in finem causæ prædictas exceptiones, etsi constiterit eo tempore exceptiones obstare, tunc totum processum reddi nullum, quia ut optimè dicit Baldus, reservare exceptiones, non est aliud nisi reservare effectum earum *ibi consil.* 96. *volum. n.* 4. per textum, *in l. si fidejussor* 7. *in princip. ff. qui satisdare cogantur.* ita distinguit, Afflictis *in constitut. exceptione filiationis*, *n.* 8. quem sequitur Mascardus *in praxi lib.* 1. *parte* 5. Glossa *reservatis*, *num.* 27. & 28. tu tamen ex dictis jam optimè percipies dubium de quo hîc.

8 Quòd si interroges, qualis posset esse effectus prædictarum exceptionum, respondeo, quòd impedire litis contestationem, & processum causæ, unde cùm ex post facto appareat litem non debuisse contestari, nec in causa procedi, per consequens contestare quidquid factum est, non esse ritè & rectè factum, quia contestatio non ritè facta pro nulla habetur Authent. *offeratur in fine*, *Cod. de litis contest.* quemlibetque actum non ritè factum, censeri non factum docent Bartol. *in l. ille, à quo* 13. §. *si de testamento*, *num.* 5. *ff. ad Trebellianum*, ubi Angelus *numer.* 2. Jason. *in* §. *præterea*, *inst. de actionibus*, *num.* 58. Giurba *decis.* 21. *num.* 5. qui limitat *numer.* 7. Muscatellus *in praxi lib.* 9. *p.* 5. Gloss. *reservatis*, *num.* 26. Salgadus *de Protectione Reg.* 2. *p. cap.* 18. *numer.* 59. & 66. Maranta *in praxi* 6. *parte*, *de exceptione*, *num.* 15.

QUÆSTIO VII.

An exceptiones, quæ debitoribus competunt, competant, & eorum fidejussoribus: Et an cum plures competant exceptiones si Reus unam proponat, & succumbat possit postea aliam proponere: Et an replicationes, & duplicationes habeant connexionem cum nostro titulo de Exceptionibus: Et an exceptio de Jurejurando, quæ prodest debitori prosit, & fidejussori, quid de exceptione perjurii?

SUMMARIUM.

1 *Exceptiones rei cohærentes competunt fidejussori non sic cohærentes personæ debitoris, & quæ sint, & n.* 2. *&* 5.
3 *Exceptio pacti de non petendo rei cohæret, & an competat fidejussori, n.* 5. 6. *&* 7.
4 *Restitutio in integrum opposita in vim exceptionis nunquid competat fidejussori debitoris, & n.* 9. 10. 11. 12. 13. *&* 14.
5 Lege si unus, §. pactus, ff. de pactis.
6 Lege fin. ff. de pactis.
7 *Pactum quando in personam, quando verò in rem concipiatur.*
8 *Pactum, quod intercessit animo donandi non datur fidejussori.*
9 L. 2. ff. de fidejussoribus, l. exceptiones 7. ff. de exceptionibus, & n. 11.
10 L. in causæ cognitione, ff. de minoribus.
11 L. 1. Cod. de fidejuss. minor.
13 L. minor 51. ff. de procurat. l. 2. §. fin. ff. de administr. Tutorum l. si pupillus 89. ff. de acquirenda hæreditate.
14 L. 3. §. sed utrum, ff. de minoribus.
16 *Replicationes, & duplicationes reducuntur ad exceptiones.*
17 *Exceptio jurisjurandi rei cohærens prodest fidejussori, & mandatoribus, n.* 18.
19 *Juratum de re dicitur, si juraverit, non deberi id, quod petebatur de personâ si rem confessus utitur exceptione.*
20 *Exceptio perjurii quæ dicitur litis finitæ, & participat dilatoriæ, & peremptoriæ, quando opponi possit.*
21 *Exceptiones cessionis bonorum, & quæ dantur humanitatis causæ cohæreut personæ.*
22 *Exceptio omnis peremptoria, quæ non impugnat sententiam potest post eam opponi, nisi esset ante sententiam opposita, & per Judicem reprobatæ, n.* 23. *declaratur n.* 24. *&* 25.

AD primam quæstionis partem, ut respondeam, præmitto exceptiones quasdam quibus debitor defenditur fidejussoribus etiam accommodari, quales sunt rei cohærentes veluti pacti conventi, rei judicatæ, doli mali, & simi- 1
les. † Quasdam verò esse quæ debitori soli com- 2
petunt, nec ad fidejussores transeant, ut omnes personæ coherentes, & non rei, quales sunt cessionis bonorum, & inopiæ, ne parens, maritus, Patronus, socius, ultra id quod facere possunt conveniant, juxta textum, *in l. exceptiones* 7. *l. omnes* 19. *ff. hoc tit.* §. *exceptiones* 4. *inst. de replicationibus*, *l. fidejussori* 24. *ff. de donationib. l. ex personà* 32. *ff. de fidejussoribus*, *l. fidejussor* 15.
ff. de

ff. de doli exceptione, l. si eum testamento 21. §. *fin. ff. de except. rei judicata, l. duobus* 28. §. 1. *ff. de Jurejurando, leg. haeredi* 21. §. *fin. ff. de pactis, l. etsi fidejussor.* 24. junctis legibus praecedentibus, *ff. de re judicatâ, l. verum* 63. *ff. pro socio*: praeter ordinarios in dictis Juribus exornant Cujacius *lib.* 19. *observat. cap.* 29. Zangerus *de except.* 3. *p. cap. fin. à n.* 219. Bergalius *l.* 4. *de dolo, cap.* 2. *n.* 84. *& seqq.* Heringius *de fidejuss. cap.* 27. Donell. *lib.* 22. *Comment. cap.* 3. 4. 5. *&* 6. *& lib.* 24. *c.* 7. Anton. Faber. *lib.* 8. *conjecturarum, cap.* 3. & faciunt adducta *in cap.* 147. & *cap.* 9. *de Jurejur.* quae proportionabiliter applicabis.

3 Haec tamen doctrina videtur sequentibus impugnari, primò quia exceptio pacti de non petendo, rei non personae cohaeret, *d. l. exceptiones*, & tamen fidejussoribus non competit. *l. si unus* 27. §. *pactus ne peteret*, ibi, *eadem ratione contingit*, ne & fidejussoribus priùs pactum prosit, juncta *l. fin. ff. de pactis*, ergo quantumvis exceptio rei cohaereat non datur fidejussoribus.

4 Secundò, quia si in integrum restitutio opponatur in vim exceptionis juxta *d. suprà q.* 4. *à num.* 1. causae non personae cohaeret, quia non solùm minoribus, sed etiam eorum haeredibus competit, *l. non solùm* 6. *de in integrum restitutione, l. minor.* 19. §. *fin. ff. de minoribus*, & tamen non competit fidejussoribus minorum, *l. in causa cognitione* 13. *in princ. ff. eodem. d. l. exceptiones* 7. *ff. hoc tit. l.* 1. *Cod. de fidejuss.* ergo claudicat distinctio *suprà n.* 1. jacta. His ergo, & aliis non obstantibus defendenda est praefata distinctio nempe exceptiones rei cohaerentes ad fidejussores transire non verò, quae personales sunt ex *d. l. exceptiones n.* 7. *ff. hoc tit.* cujus decisione declarantur aliae leges sine distinctione loquentes, & sic omnino accipi debent textus, *in d. l.* 19. *ff. eodem*, quae simpliciter dixit omnes exceptiones Reo competentes, eo etiam invito fidejussoribus competere, *l. si stipulatus* 16. *leg. ex persona* 32. *ff. de fidejussor. l. defensiones* 11. *Cod. de Exceptionibus*, advertunt Donell. *in d. leg. defensiones*, & Antonius Faber. *d. lib.* 8. *conject. c.* 3. *in principio.*

5 Haec obstat primum argumentum desumptum ex verbis Pauli *in d.* §. *pactus ne peteret*, quia si fidejussor in posteriori pacto consentiat in pristinam obligationis causam suâ sponte seipsum reponit, & sicut debitor exceptionem amittit ita & ipse fidejussor, nec ullam ei injuriam irro-
6 gari cum consentiat. † Nec turbatur haec solutio per textum, *in l. fin. ff. de pactis*, quatenus probat quòd si Reus pactus sit à se non peti pecuniam, ita ut pacti exceptio fidejussoribus competat, licet posteriori pacto in contrarium hoc agatur, ut peti possit semel quaesita pacti exceptio fidejussori, eo invito, non extorquebitur, & posterius pactum soli debitori nocebit non item fidejussori; quia hîc nullum consensum praestat fidejussor, cùm potiùs Consultus loquatur de eo invito, secus *in d.* §. *pactus ne peteret*, ubi, ut dixi, loquitur Paulus de fidejussore sciente, & consentiente, Cujacius *lib.* 3. *Pauli ad edictum in d. l. si unus*, §. *pactus ne peteret*, & in notis ad textum, *in d.* §. *exceptiones autem instit. eod.* ubi Pichard. *n. fin.* Borcoltem *n.* 2.

7 Ex quo breviter infertur, quòd exceptio pacti conventi fidejussoribus proficit, si in rem factum, sit, *l.* 7. *l. haered.* 21. §. *fin. l. tale pactum* 40. *ff. de pactis*, quod procedit, quando pactum in rem, & generaliter conceptum est, ut scilicet non petatur, vel id suadeat mens contrahentis *ex d. l. exceptiones*, ibi, *igitur etsi Reus pactus sit in rem*, Donell. *d. lib.* 22. *Comment. cap.* 4. Pichardus *sup. num.* 3. qui aliter docent, quando tale pactum in personam conciperetur, & quando pactum in personam, & quando verò in rem concipiatur de primo, *in d. l. haered.* 21. *l. idem* 25. §. 1. *ff. eod.* de secundo, *in l. Jurisgentium* 7. §. *pactorum autem. l. tale pactum, ff. de pactis*, Donell. *d. cap.* 4. & *ibi*, Osvaldus videndus omnino, *littera Q*, *& L*, Anton. Faber. *in d. l. pactorum*, Cujacius *lib.* 18. *obs. cap.* 2. Hottomanus *lib.* 1. *amicabilium, cap.* 29. Conanus *lib.* 5. *Comment. cap.* 5 *n.* 4. *&* 5. Duarenus *ad titulum de pactis, cap.* 6. *n.* 10. Forer. *de pactis, cap.* 4. *membro* 3. Charondas *lib.* 2. *verosimil. cap.* 4.

Quòd si pactum animo donandi intercessit 8
non datur fidejussori, text. est *in l. quod dictum* 32. *ff. de pactis*, ex qua ratio deducitur nempe, quia cum fidejussor, etsi solvat pro Reo mandati actionem contra eum, hoc in casu non habeat, *leg. si remunerandi* 6. §. *si passus, ff. mandati*, non est cur ei subveniatur, cui datur exceptio propter Rei personam; quia qui à fidejussore petit à Reo petere videtur, *l. adversùs* 34. *ff. de receptis arbitris, propter mandati actionem*. itaque Donell. *in d. c.* 4. *lib.* 22. *Comment.* Brissonius *lib.* 3. *de solutionibus, pag.* 418. Cujacius *lib.* 19. *observat. cap.* 19. dicunt, ut quibus in casibus fidejussori solventi non datur actio adversùs debitorem, in his exceptionem, quae debitori competit fidejussori, non prodesse, quia nihil interest debitoris eum liberari.

Non obstat secundum in quo, & similiter 9
distinguendum est, nam vel minor dolo adversarii circumscriptus, fidejussores dedit & restitutioni causam praebet dolus adversarii. Et in hoc casu certi juris est restitutionem in integrum, quae minori competit ad fidejussorem esse protrahendam, textus *in l.* 2. *ff. de fidejuss. minorum*, ita accipiendus textus, *in d. l. exceptiones* 7. in illis verbis, *aut pro minori viginti annis circumscripto, aut circumvento*, ut intelligit Ant. Faber. *lib.* 8. *conject. cap.* 3. ex eo quia restitutionis auxilium doli mali exceptio fidejussori competebat, *l. si testam.* 49. *ff. de fidejussor.* atque ita non mirum, si haec exceptio non personae, sed causae tribuatur.

Vel an minor in re sit deceptus dolo adversa- 10
rii remoto, ita ut sola in integrum restitutio ei supersit ad rescindendum contractum, quia sola laesio cum privilegio aetatis restitutioni causam praebeat, & in hoc casu existimo exceptionem restitutionis fidejussori non prodesse taliter, ut, ea non obstante, posse creditorem securè eum convenire, ad hunc casum referendum esse text. *in arg.* adductum, *in d. l. in causae cognitione* 14. *ff. de minoribus*, ubi dicit Ulpian. aequum non esse subvenire fidejussori in necem creditoris, qui fidem non adhibuit minori, & ideò fidejussorem ab eo exegit, & ne debitor restitutus periclitetur, & actio mandati denegetur fidejussori, quae aliàs secundùm regulas competit fidejussori solventi adversùs principalem, ideò quia quemadmodum minor restituitur contra creditorem, sic & pariter debeat restitui contra fidejussorem, cui si debitum solveret, nullum commodum consequeretur ex restitutione, ut observat Donell. *lib.* 21. *Comment. cap. fin.*

Quo

11 Quo pacto docet Pichardus *in d. §. exceptio-*
nes 4. Inst. de replicationib. n. 11. lucem accipe-
re textum *in l. 1. Cod. de fidejuss. minor*, & id es-
se, quòd scripsit Paulus *in d. l. exceptiones 7. in*
finalibus verbis ibi *quòd si deceptus sit in re, tunc*
nec ipse ante habet auxilium quàm restitutus fue-
rit, nec fidejussori danda est exceptio, docet ergo
C. S. multùm referre, an minor, qui fidejussorem
dedit deceptus, ut in rem, an ex proposito, si ex
proposito competet minori non solùm jus petendæ
restitutionis, sed etiam jus excipiendi de dolo, si
fortè conveniat; quæ exceptio utpotè rei co-
hærens competeret fidejussori, tametsi nec resti-
tutus sit minor, nec exceptionem objecerit, quòd
si in re deceptus sit, doli exceptio minori non
competit, ac proinde nec fidejussori, quare ait
Pichard. cum Antonio Fabro *lib. 7. conject. cap.*
3. in fine, contra Holoandrum aliter legentem,
scilicet cum negatione ibi, *quòd si deceptus non*
sit in re, superesse unum remedium, illud scilicet,
ut in integrum restituatur, quòd fidejussori non
12 competit. † Et quia ex multis idem Pichard. alia
refert, *à n. 12. in d. §. etsi exceptiones 4. de repli-*
cat. ubi reddit rationem quare restitutio in inte-
grum non detur fidejussoribus, cùm ad hæredes
transeat cum Donello *lib. 21. cap. fin.* taliter ut
quàmplura jura, relatâ distinctione concilient
ipse, & Anton. Faber *d. lib. 8. conject. cap. 3.*
Donellus *ad titulum de fidejuss. minor.* Mauricius
de restitut. cap. 14. Trentacinquins *lib. 2. pract.*
13 resolvit, *de minorum resolutione* 4. † Nec turbe-
tur ea distinctio per textum, *in l. minor 51. ff. de*
procurat. in l. 2. §. fin. ff. de administr. tutorum,
leg. si pupillus 89. ff. de acquirenda hæred. qui-
bus generaliter, & indistinctè traditur per resti-
tutionem minorum fidejussoribus etiam succur-
ri, quæ jura loquuntur in casibus specialibus, ut
latè ex multis expendit idem Pichard. *suprà n.*
14 14. *&* 16. videndus omnino. † Ideo cum eo,
& per eum relatis intelliges juxta præfatam
distinctionem textum, *in l. 3. §. sed utrum, ff. de*
minoribus, ad cujus intellectum videbis *ibi*, An-
ton. Fabrum *in rationali*. Cujacium *in recitatio-*
nibus solemnibus ad eundem, Donell. *lib. 21.*
Comment. cap. 7. ubi plura Osvaldus *in notis*
littera E, & F, Melchiorem de Valentia *epis-*
tolarum exercitatio, epist. 3. exercitatione 5.
quare ego non repeto, ne ab instituto absim.

15 Ad secundam quæstionis partem, ut respon-
deas adjunges hîc, quæ dixi *suprà in cap. exami-*
nata 15. de Judic. q. 8. & quæst. 9. ubi an electa
ab actore via ordinaria possit ad executivam redi-
re. Et an quis possit ab actione proposita recedere
aliam intentando. Et applicabis, *q. 4. & 5. & 13. d.*
cap. examinata.

16 Ad tertiam quæstionis partem de replicatio-
nibus, quæ sunt institutæ adversùs exceptiones
Reorum & de duplicationibus, quæ item insti-
tutæ pro Reis sunt adversùs replicationes acto-
rum; quæ nimirum ut omnes agnoscunt, om-
nimodam habeant connexionem cum exceptio-
nibus, sic Imperator Justinianus agnoscit, *in prin-*
cipio titul. Inst. de replicat. & in nostra rubrica
tangit Andreas Valensis *n. fin.* quare ego possem
ad longum de earum natura, & officio hîc in-
nectere; sed quia *infrà sub. rubro in cap. 2.*
cap. dilect. 8. cap. Apostolicæ 9. potest com-
modè de hoc puncto agi, ideò hîc non insis-
to.

17 Ad quartam quæstionis partem, ut respon-
deam supposito, quòd jurisjurandi exceptio
competit debitori, qui juravit se nihil dare opor-
tere adversùs creditorem, qui jusjurandum de-
tulit de ea re, de qua juratum est, *l. nam postea-*
quàm 9. §. 1. Donell. *lib. 22. Comment. cap.*
4. in fine, & ex professo, *lib. 24. cap. 7.* ubi
plura Osvaldus, Pichard. *in §. idem Juris*, cum
aliis, *Inst. hoc tit. à num. 1.* ideò dicendum est,
cum jurejurando exceptio rei, & causæ non per-
sonæ sit, *d. l. exceptiones 7. hoc tit.* quæ nullâ
habitâ ratione personæ datur ea sola, quia jura-
tum est, proficiat fidejussori, & hoc est quòd di-
citur, *in l. duobus 28. §. 1. ff. de Jurejurando*,
quòd Reus juravit fidejussori prodesse. † Idem- 18
que obtinere in mandatoribus, *leg. fin. Cod.*
de const. pecunia, quod est intelligendum, si
de re juratum est; secus, si de persona, ut
Paulus dicit *in dict. leg. duobus §. 1.*

Quòd si scire velis, quando de re, aut de 19
persona jurasse quis videatur, breviter dico,
de re accidere veluti si juraverit non deberi
id, quòd petebatur; de persona autem, si rem
deberi confessus exceptione personæ coherenti
est usus ut exemplificat Consultus *in l. fin. ff.*
de Jurejurando veluti si pupillus aliquid pro-
misit ex justâ causâ fidejussoremque dederit,
nam si postea pupillus conveniat eique Jure-
jurando delato juraverit & absolutus sit, adhoc
ut fidejussori eâdem exceptio competat, vi-
dendum est quomodo juraverit, nam si de con-
tractu, & re juravit se eam pecuniam non debere
hæc exceptio ut pote rei cohærens fidejussori
etiam competet; at si juravit se promisisse sine tu-
toris authoritate fidejussori exceptionem non ac-
commodari, quia de persona jure videtur juxta
sententiam *dict. l. fin.* expendunt Carrocius *q. 2.*
14. quæstionis principalis n. 3. Donellus *in poste-*
rioribus comment. ad titulum de Jurejurando c. 4.
idem Donell. *lib. 24. comment. c. 7. n. 5.* Petrus
Faber *lib. 2. semestrium c. 16. & lib. 3. cap. 24.*
Hottomanus *lib. 4. observat. cap. 15.* applica dic-
ta *in cap. 14. de Jurejurando.*

Ad quintam de exceptione perjurii, dico quòd 20
hæc dicitur litis finitæ, juxta tradita per Hypoli-
tum *cons. 107. n. 9. lib. 7.* & per Doctores *in cap. 1.*
de litis contest. lib. 6. & in l. 1. & in l. non erit, ff.
de Jurejurando, §. dato Ripol. *Variar. cap. 4. n. 131.*
& 132. ubi ait hanc exceptionem participare na-
turam dilatoriæ, & peremptoriæ, taliter ut in qua-
libet parte judicii proponi possit, dummodò ante
processûs denunciationem, & conclusionem in
causâ proponatur, nam si processûs sit denun-
ciatus, & in causa conclusum, licèt de novo per-
veniat ejus notitia non poterit proponi Abbas *in*
cap. Pastoralis hoc tit. col. 5. versic. *item quæritur*
ibi Anton. de Butrio *col. 7.*

Plura ergo alia *hic* innecti possent; sed quia 21
plenè de eis DD. scripserint & dictat ea Pichar-
dus cum eis, *in toto tit. inst. hoc tit.* ubi de excep-
tionibus pacti conventi, Jurisjurandi rei judica-
tæ, doli mali, & his similibus docentes de earum
naturâ Ripol. *d. cap. 4. de except. per totum*, & alii
jam relati interpretes, ideò jam opere pretium
erat ut de aliis exceptionibus personæ cohærenti-
bus ageretur, quales sunt cessionis bonorum &
quæ humanitatis causâ dantur, ne exceptæ perso-
næ ultra id, quod facere possint conveniant
sed quia de istis proprius sit locus scriptus *in*
§. sunt præterea cum tribus sequentibus usque ad
finem tituli de actionibus & ibi Pichard. & ab eo
relati ideò non insistimus, & alia videbis *sub ru-*
bro hujus tituli.

Notabis

22 Notabis pro complemento omnem exceptio-
nem peremptoriam, quæ non impugnat senten-
tiam sed tantùm limitat & restringit opponi
posse post sententiam *l fidejussor.* §. *idem respon-
dit, ff. de fidejussoribus l. Nessenius, ff. de re judi-
catâ l. ex diverso,* §. *fin. ff. soluto matrimonio,* Bart.
in l. 1. Cod. de juris & facti ign. ibi Jason ubi sin-
gularia refert, Felinus *in cap. suborta in princ. de
re judicatâ cap. cùm Joannes de fide instr.* ubi tra-
dit quando exceptio peremptoria possit post sen-
tentiam opponi quando verò Gratianus ubi alia
23 tradit, *regula* 348. † Qui *nu.* 12. limitat hoc dic-
tum, quando talis exceptio esset ante sententiam
opposita, & per judicem reprobata ita ut ea
non obstante sententia lata esset Glossa *in d. l.
Nessenius,* §. *fin.* cum Bartol. *in dicta l. ex diver-
so,* §. *fin.* ubi Alex. & Boërius *decis.* 16. *nu.* 2. &
24 3. † Dicit hoc verum si exceptio fuit opposita ad
unum effectum, & ad illam iterum post senten-
tiam opponeretur secus si primo ad unum, postea
ad alium sit opposita, quia tunc venit admitten-
25 da. † Item regula limitatur si Judex statuisset ter-
minum ad omnes exceptiones opponendas, sic
Gratianus *nu.* 13. cum Jasone *in dict. l.* 2. ubi
alias tres limitationes ponit & ibi Bernardus.

QUÆSTIO VIII.

An exceptio, quod in pari causa æquè privilegiata, melior sit conditio possidentis, obstet adversùs executionem contractûs bullaris, si omnes ex eodem contractu causam habeant: Et an si exceptio probationis detecta fuerit aliquo modo ante executionem, tunc præventio super exceptione, impediat executionem instrumenti?

SUMMARIUM.

1 *Exceptio non solùm anterioritatis æquè privilegiata admittitur adversùs executionem contractûs bullaris, sed & etiam ex æquali causâ pariter privilegiatâ possessio rei subjugatæ penes tertium conventum reperiretur: distingue, n. 7. & 8.*

2 *Possidentis conditio in pari causâ regulariter potior est: qualiter in pignore, à n. 6. & 7.*

3 *Prohibentis conditio in re communi, & sociali, melior est, sive causa turpitudinis sit, sive bona fidei, ut n. 4.*

5 *Exceptio admittitur in primâ executivi Judicii instantiâ adversùs contractum Bullarem, id est, guarentigiatum, si tertius tantùm possideat ex causâ pariter privilegiatâ, putà inter usurarii ejusdem contractûs Bullæ,* cum dist. n. 6. 7. & 8.

6 L. si unus, §. 1. ff. pro socio, n. 7. & 8.

7 L. si debitor, §. inter ipsos, ff. de pignoribus.

8 *Creditores omnes hypothecarii habentur de Jure communi, uti plures socii, & cohæredes inter quos non obstat exceptio paritatis.*

9 *Executio sententiæ per præventionem, non impeditur: secus si agatur de executione instrumenti: & sic componi Innocent. & Bald. ut n. 10. 11. & 12. & qualiter intelligatur Innocentius,* infrà, *n.* 15.

13 *Nullitas impedit executionem sententiæ, vel instrumenti si sit promptuaria, non solùm opposita per viam exceptionis, sed etiam per viam principalis petitionis: secus si non incontinenti probetur, nisi fraudulenter lis nullitatis opposita fuerit, ut, nu.* 14.

14 *Exceptio adversùs instrumentum, non impedit ejus executionem, si altiorem indaginem requirat.*

16 *Præventus tacens, & consentiens exceptionem præventam detegi, sibi præjudicat in disceptando super naturâ sententiæ, aut instrumenti.*

17 *Nullitatis exceptio competens debitori, potest opponi, non obstante pacto de illam opponèndo; aliter si exceptio sit alia: nam tunc pactum non impedit.*

18 *Præventio non potest fieri per debitorem subnegantem, nisi priùs solvat ille, quem excludit, stante statuto rejiciente omnes exceptiones.*

AD primam quæstionis partem, suppositis 1
nonnullis, quæ dixi *suprà sub cap. licet 9.
de probat.* de antiquiori, sive anteriori possesso-
re; item & *sub cap.* 17. *hoc tit.* ubi de contradic-
tore, sive tertio oppositore, ac videam digla-
diantes inter se DD. alii negantes exceptioni præ-
dictæ locum dari, alii affirmantes eam admitti,
de quo sunt videndi respectu contractûs censua-
lis Mulanen. *decis.* 1. *nu.* 173. *lib.* 2. Anton. de
Ballis *lib.* 5. *ad pragmat. de censibus, q.* 2. *nu.* 9.
Giurba *decis.* 22. *num.* 1. Angel. Aretin. *cons.* 55.
nulli, Felician. *de cens. lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 7. *tom.* 1.
Castillo *decis.* 78. *n.* 6. Afflictis *decis.* 16. *sub nu.*
2. Negusant. *de pignoribus p.* 5. *membro* 2. *n.* 1. &
2. Cardinal. Tuschus *conclus.* 374. *num.* 4. *littera
E. tom.* 3. latè Mastrill. *in Additionib. ad Petr.
Gregor. super Bullâ, q.* 6. *n.* 93. & *decis.* 17. Con-
versan. *in Addition. ad Intrigliol. super Bullâ, q.*
51. *litt. A,* Muta *decis.* 27. *nu.* 7. qui & alii infi-
niti, quos refert Amato *resol.* 31. *à n.* 6. viden-
dus per totam firmant, non solùm exceptionem
anterioritatis æquè privilegiatam admitti adver-
sùs executionem contractûs bullaris; sed etiam,
si ex æquali causâ pariter privilegiatâ possessio
rei subjugatæ penes tertium conventum repe-
riretur. † Cùm in pari causâ regulariter sit po- 2
tior possidentis conditio, *ex l. si debitor, ff. de
pignorib. l. verùm, ff. de minorib.* §. *penult. l. de-
creto, Cod. qui potiores in pignor. cap. in pari de
reg. juris.* † Et sicut in re communi, & sociali 3
dicitur meliorem esse conditionem prohibentis
per textum *in l. Sabinus, ff. communi divid. cap.
in re communi de reg. juris lib.* 6. *l. fin.* §. *fin. Cod.
de servitutibus:* post alios ex antiquioribus, &
modernioribus videndi sunt Scaccia *de commer-
ciis, & cambiis,* §. 1. *quæst.* 7. *p.* 2. *ampliat.* 19.
à num. 98. Mantic. *de tacitis & ambig. convent.
lib. tit.* 26. *nu.* 24. *volum.* 2. latissimè Fontanella
de pactis dotalib. glossa 7. *clausula* 5. *à num.* 10.
& 11. *volum.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 343. *n.*
5. versic *præterea,* Farinac. *quæst.* 111. *art.* 7. *à
num.* 107. Tuschus *conclus. quæst.* 27. *littera P,
à nu.* 54. Surdus *cons.* 469. *lib.* 4. Gratian. *dis-
cept. forens.* 402. *num.* 22. *lib.* 3. Gregor. Lopez
in l. 7. *tit.* 14. *p.* 6. Glossa 1. in verbo *festa dies
annos.* † Qui & addunt procedere, sive pax 4
causa turpitudinis sit, sive bonæ fidei, *per l.
per delictum* 197. *ff. de reg. jur. l.* 3. & ibi gl. 1. *ff.
de condit. ob turpem caus.* Tuschus Cardin. Paris
de Puteo *de syndicatu,* in verbo *officialis cap.* 10.
nu. 6. versic. *tamen dans turp.* Boërius *decis.* 153.
nu. 24. Rota Romana *de re judic. decisione* 4. *sub
nu.* 1.

nu. 1. Rondenel. *de syndic. officialis*, *n.* 14. & alii.

5 Et sic Mastrill. *dict. quaest.* 6. *n.* 93. vetsic. *quaro si textus in addit. ad Petr. Gregor.* dixit quòd si tertius non possidet ex causa anteriori, sed ex æquali causâ pariter privilegiatâ, putà pro inter usurarii ejusdem contractus Bullæ idest, ut ego judico instrumentalis gareutigii apud nos, de quo latè dixi, *sub cap.* 1. *de fide instrnment.)* seu pro parte crediti orientis ex eadem otigine titulo, vel contractu; exceptio admittatur in prima executivi judicii instantia adversùs contractum Bullarem; quia in praxi causa melior est conditio possidentis.

6 Sed quia alii DD. videntur contrarium profiteri, *per leg. Lucius, ff. qui potiores in pignore habeantur*, *& per l. si unus*, §. 1. *ff. pro socio*, quos refert idem Amato. *dicta ref.* 31. *à nu.* 10. Negusant. latè examinans *de pignorib. memb.* 5. *p.* 2. *à nu.* 31. *ad* 39. tespondens contrariis Cartac. *decis.* 109. *nn.* 33. *&* 34. Peteita Castro, *decis. Portugal.* 16. Anna *allegat.* 4. dicentes, quòd iuter plures socios, vel cohæredes non est potior conditio possideutis; cum aliis distinguens Cevallos *in pract. quaest.* 148. Molin. *de just. contract. disp.* 411.
7 *sub, nu.* 7. Menochius *cons.* 46. † Tamen rem hanc satis dubiam inter DD. existimo sequenti distinctione componendam: nam si disceptatio sit inter litigantes creditores, de pignore, scilicet actione personali, tunc teverà prima opinio, quòd exceptio anterioritatis, legitimè opponitur sic intelligendus Textus *in l. si debitor*, §. *inter ipsos, ff. de pignoribus*, dum aperit regulam, quòd inter plures creditores pignus insolidum habentes, melior est conditio possidentis, si inter ipsos de pignore quæstio moveatur: sic Assinius *de executione*, §. 7. *cap.* 22. Negusaut. *supra*, & Amato *num. fin.* Viucent. de Franch. *decis.* 260. *nu.* 4. secus tamen si ex contractu ejusdem diei, & super eadem te, & ex eadem contextura: nam tunc creditores agentes hypothecaria, uon datur inter illos possessionis auterioritas, nec intet cohæredes agentes hypothecaria; & si regula, ut meliot conditio sit possidentis, intelligatur respectu diversorum contractuum, & ex dictis titu-
8 lis. † Et sic quemadmodum de jure communi creditores omnes hypothecarii habentur, uti plures socii, & cohæredes, inter quos non obstat prædicta exceptio paritatis, causæ, & melioris conditionis possidentis respectu actionis hypothecariæ, quæ semper remanet communis inter socios, & apud unumquemque insolidum; indeque *ex dicta l. si unus*, §. 1. *ff. pro socio*, *&* §. 1. *instit. eodem*, & ex Glossa, & DD. *in l. verum*, §. *si cum tres*, *ff. pro socio*, *l. labeo*, *ff. fam*, erciscundæ, rem quæ fuerit à socio, vel cohærede acquisita, venire hypothecaria communicandam cum aliis sociis cohæredibus, vel habentibus quasi unicum Jus in re ex uuica otigine, & causa onerosa, uon habitâ consideratione ad privilegium possessionis, & similiter in coutractu bullari, quando omnes ex eodem contractu causam habent: ita distinguit Marta *dicta tes.* 31. *ex nu.* 10. ubi interprætatur dict. Mastrill. ex Franc. *suprà*, quem dicit loqui de diverso contractu.

9 Ad secundam quæstionis partem, in qua video Doctores discetdes quosdam cum Innocentio *in cap. cùm in jure de officio de leg.* firmantes uullomodo executiouem impediri, & si supet usutâ fiat præventio ad rescindendum contractum cotam Ecclesiastico per Textum *in fin. Cod. de ordine cognit.* & quia hæc videtur esse natura instrumentalis processûs juxta quæ adduxi, *sub dict. c.* 1. *de fide instrum.* ubi *de instrumento quarentigio, sententiâ, confessione, & schedulâ recognitâ executioni mandantis per viam, & processum executivum.* † 10
Quosdam alios cum Baldo *in Auth. qua supplic. Cod. de praeib. imper. offerend.* dicentes facta uullitatis, præventione judicem non debere esse velocem ad exequendum, cùm jam tunc dubium sit judici, licet si exequatur non dicatur attentasse, nec tevocari executionem & hoc per Doctrinam Textûs, *in cap. tuam de ordine cognit.* ubi latè expendi, quatenus ibi exceptio litis-pendentiæ super illegitimitate, vel super absolutione à Juramento, de quo etiam latè dixi, *sub c.* 1. *de rest. spoliat.* vel super usurariâ ptavitate, de quo, & sub *c. debitores de jurejurando*, & similibus præjudicialibus, impedit processum coram judice laico, & etiam executionem instumenti.

Cumque negari non possit in praxi propter 11
exceptiones præventas, & oppositas processum executivum sæpe sæpius deserri; imò, & aliquoties ad viam ordinariam reduci; ideò Amato cum Raphael Cuman, & Alex. *in l.* 4. §. *condemnatum. ff. de re jud. in* 4. addit Suarez *post rem declarationis Regni*, § *circa fol.* 706. *n.* 97. Amato *ref.* 36. cum infinitis de hac re loquentibus, existimant Innocentii opinionem fore intelligendam, quando scilicet agitur de executione sententiæ, quæ utrique pet præventionem uon impeditut. † Secus ve- 12
rò quando agitur de executione instrumenti vigore statuti, aut legis municipalis ei paratam executionem præstantis, quia tunc præventio impedit differentiæ rationem; quia in processu, in quo sententia fuit transacta in rem judicatam, fuerunt oppositæ, seu debuerunt opponi omnes exceptiones peremptoriæ quæ post sententiam opponi prohibentur; secus advetsùs instrumeutum: sic intelligendus Baldus, & ejus sequaces.

Et inde Bald. opinionem adversùs Innocentium 13
sine scrupulo procedere, & locum habete, quando non solùm super exceptione tecitionis, vel nullitatis sententiæ, sive instrumenti est ante executionem præventum, sed etiam, si lis est contestata, & processum est ad testium examinationem quibus liquido constat, si sententia, vel contractus sit nullus; vel ne, & non restat, nisi ut publicetut processus, quia tunc cùm sit liquidum, judicis nullitas, vel exceptio præventa, non videtur requirere altiorem indaginem, & tantò magis, quando non solum esset facta publicatio, sed etiam dati essent termini, & præsentatæ exceptioues, & super eis, producti testes. † Eteuim nullitas impedit executio- 14
nem sententiæ, vel instumenti, si sit promptuaria, non solùm per viam exceptionis, sed etiam pet viam principalis petitionis, secus si non incontinenti probetut, altiorem per indaginem exceptio adversùs instrumentum, sententiam requitat juxta nonnulla, quæ dixi *sub c.* 1. *c.* 2. *& d. c. tuam de ordine cognit.* Socin. *cons.* 78. *n.* 5. & Alex. *in d. l.* 4. §. *condemnatum*, & ex Bart. & Castr. *in l. si expressim ff. de appellat.* & ita practicari etiam in nullitate sententiæ per viam præventionis, nisi fraudulenter, lis nullitatis opposita fuerit, aut si coustatet judici de manifesta falsitate, & aliis in casibus latè cum aliis multis loquendus idem Amat. *d. ref.* 36. *à n.* 9. † Qui *& n.* 8. cum Mascard. latissimè lo- 15
quente *de probat. concl.* 687. *n.* 17. *limit.* 5. & ptiùs *num.* 13. *&* 14. Autonio de Canario *de execntione instrumenti*, *n.* 90. *&* 91. *quaest.* 51. *&* 52. *in fine*, dixit etiam opiniones Innocent. intelligi quando coram diverso judice præventum sit; secus si

coram

coram eodem juxta Bald. & juxta hanc distinctionem dicta de executione sententiæ, sunt intelligenda, *num. praecedenti*, ne aliàs obstent plura, quæ dixi, *in cap. suborta, & in c. quoad consult. & in c. 1. de re jud.*

16 Etenim in praxi quotidie videmus, quòd etsi de natura sententiæ, sive instrumenti, veniat in judicio disceptandum executivo termino, at si ipse præventus taceat, & consentiat, ac passus sit exceptionem præventam detegi per probationes, & testes, tunc sibi præjudicet, cùm in judiciis tacens in quantumcumque præjudicialibus, pro consentiente habeatur: sic post ordinarios Fontanella *de pactis dotalib. clausula* 7. *glos.* 2. *p.* 5. *à n.*27. *volum.* 2. & quia in judiciis quasi contrahitur, ut *in l.*3.*§.item scribit, ff. de peculio*, Giurba *decis.*99. *nu.* 4. cum aliis idem Amato *dict. res.* 36. *ex n.* 17. ubi quod talis tacitus consensus idem operatur, ac si expresè præventus consentiret: sic ut non opponendo illicò præventus, & executionem causando sibi præjudicet, cùm videatur viæ executivæ renunciasse. Et ad hæc pro latiori disputatione poterunt adjungi, quæ dixi, *in cap. examinata supra de judic. quæst.* 8. dum egi de illa, *an electa ab actore via ordinaria, possit redire ad viam executivam? Et an pendente judicio ordinario coram uno, possit executivum coram alio intentari.*

17 Dubium verò est, an si in limine instrumenti, à debitore oppositum sit pactum, per quod renuntiat cuicumque exceptioni sibi competenti, obligando se ad nullam exceptionem opponendam, & in hoc puncto sub distinctione est respondendum; quia si debitori competat nullitatis exceptio, non obstante pacto, possit illam opponere; secus si alia exceptio, qua intentatur rescisio contractûs, aliàs validi, tunc quidem, donec solvat illum uti tali exceptione prohiberi, ut docent passim Bursatus *cons.* 291. cum multis Macerat. *var. resol. lib.*1.*res.*38. *n.*19. Amat. *d. res.*36.*n.*23.& 24. Giurba *dec.*103. *per totam*, Mastrill. *dec.* 13. Andreas Georgius *alleg.*34. Fontanell *de pact. dotalib. clausula* 4. *Glos.*9. *p.*5. *à n.* 214. Menoch. *cons.*644. & *cont.* 1111. *n.*63. & 64. Muta *dec.*94. *latè.* † Ubi latè probat, quòd præventio non potest fieri per debitorem subjugantem, nisi priùs solvat ille, quem excludit stante statuto rejiciente omnes exceptiones, qui omnes hoc sic quotidie practicari dicunt.

AD TEXTUM

IN CAPITE I.

De Exceptionibus, hoc Tit.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

4 *Infamia quid sit? & quotuplex tradunt DD. hic.*

1 COmmuniter dividunt DD. integram contexturam nostri Textûs interpretes, id est deducunt ex eo tres conclusiones. Prima, quòd testis, adversùs quem exceptio criminis opponitur, repellitur à testimonio. Et quia de hoc latissimè dixi, *in c. test.* 54. *& in c. fin. de testib.* ideò nec amplius de ea repeto.

2 Secunda probat, quòd si sola objiciantur testibus crimina de quibus alio in tempore convicti, vel confessi fuerant in alio judicio, nihilominus sint testes repellendi à testimonio ferendo, per ea, quæ etiam adduxi *in d. c. testimon.* 54. *& in c. fin. de testibus.*

3 Tertia, quòd si testes de crimine ad solam exceptionem proposito, convicti, vel confessi sunt, non sunt pœnâ ordinariâ criminis puniendi, de quo etiam nonnulla adduxi, *in pracitatis Jurib.* ubi in dictis Juribus dixi, *de infamia, quâ testis à testimonio ferendo repelluntur*, ibi, *in d. c.*54. *q.*2. 3. 4. 5. & 6. & quia Cov. *in c.* 11. *de testam.* per hunc text. *à n.* 6. & *in c.* 18. *pract. à n.* 12. & 5. disputat, an testis præsumatur idoneus, iterum recurres ad dicta jura, & ad text. *in c. quoties* 5. *eod.* & ad
alia *ibi.* † De infamia, quid, & quotuplex sit? dis- 4
putant DD. per nostrum textum, latè Suar. *de censuris disp.* 48. *sect.* 1. *per tot.* & 2. videbis quæ notat Mol. *de Just. & Jure, tom.* 5. *tr.*4. *disp.* 7. 8. 9. & 11. plura Donell. *ad textum nostrum, lib.* 18. *Commentarior. c.* 6. & *seq. de testib. infam.* Rodrig. *de examinando processu, cap.* 90. *ex nu.* 30. alia Balb. & communiter repetentes, & Barb. *hic ad quæst.* Fachin. *lib.*9. *Controversiar. c.* 13. *lib.* 10. *cap.* 81. & *c.* 82. & *lib.* 13. *c.* 43. Grat. *reg.* 113. & 407. Farin. *de Testib. q.*54. Osvald. *ad Donellum, lib.*28. *Comment.* & *in lib.*25. *c.*8. Mascard. *de Probation. concl.*464. & 1362. Morla *in emporio lib.*11. Gom. *tom.* 3. *Variar. c.*11.*n.*22. Cov. *in pract. cap.* 28. Si præter notata, & quæ *infrà* dico, alia cupis scire, leges quæ scribit novissimè Matth. Colerus, ad hunc text. *de processib. executivis, p.*4. *p.*54. *ibi à n.* 14. ponit formas libellandi super exceptionibus transactionis, jurisjurandi, vel rei judicatæ, novationis, compensationis ante litem contestatam, Senatûsconsulti Vellejani, non numeratæ pecuniæ, non adimpleti contractûs, simulationis, super simulata emptione, super contractu in totum simulato, doli mali, super metu & violentia, nullitatis exceptione falsi, non factæ citationis, litis non contestatæ, vel aliter resultantis.

QUÆSTIO I.

An exceptio falsitatis in testes opposita, possit ad eorum repulsam opponi in secunda appellationis instantia: Et quando sit opponenda in prima instantia: Et an minor restituatur ad opponenda crimina, & vitia adversùs testes: Et an sit peccatum & quale, falsum crimen testibus objicere? Et sit obnoxium restitutioni?

SUMMARIUM.

1 *Exceptio falsitatis in testes opposita, an queat opponi ad eorum repulsam in secunda appellationis instantia remissivè.*

2 *Exceptio falsitatis de Jure Regio potest opponi etiam post sex dies ad publicationem datos, & in quo casu, n.* 3. & 4.

5 L. fin. Cod. de fide Instrumentorum.

6 *Sententia ex falsis Instrumentis, aut testibus lator, quando retractari queat, n.* 7. 8. & 9.

8 Cap. cùm venerabilem tit. cap. licèt de probationibus.

9 *Textus noster declaratur.*

10 *Minor restituitur ad opponenda crimina, & vitia adversùs testes, n.* 11.

12 *Peccatum lethale testibus falsa crimina objicere, & obnoxium restitutioni, n.*13.14. *fallit, n.*15.

15 *Peccatum quale sit crimen occultum testes objicere: quando id nequit probari, nec facit ad causam.*

1 AD primam quæstionis partem dixi jam, in d.
e. testimonium 54. de testib. q.4. & q. 5. n.20.
de excipiente contra testes, quòd sint falsarii, & cri-
minosi: nunc de quæstione Joann. Gutt. pract. lib.
1. c. 64. cùm ab eo relatis, & de bac exceptione
falsitatis, seu subornationis testium vide adducta
suprà in cap. sicut 9. de testibus.
2 Ad secundam quæstionis partem, etsi sup. ege-
rim in d. cap. testimonium, de quæstione an hæc
oppositio exceptionis liceat post publicatas attes-
tationes, vel post latam sententiam ibi d. q.4. vers.
ad secundam, n.4. nunc verò ad propositum dubii,
de quo inquiritur dubium facit, si stante lege Re-
già 1. tit. 8. lib.4. recop. quâ assignati sunt sex dies
ad repulsas, & exceptiones testium proponendas
adversùs testes, nunquid & exceptio falsi criminis
adversùs testes objici possit intra id tempus, ac de-
beat, & videtur non solùm intra id tempus, sed &
extra post illos sex dies concessos à die factæ pu-
blicationis ad testium reprobationem opponi posse
ex doctrina Gl. verbo per sententiam, communiter
receptam à Panorm. hîc n.7. Dec. n.4. & ab omni-
bus scribentibus, ut testatur Rodrig. de ordinando
processu, c.9.n.9. & alia simili Gl. in c. ex parte 7. de
3 testib. verbo testes idoneos. † Ubi ait distingui, ac
diversum Jus constitui, si exceptiones istæ obji-
ciantur in personas testium, vel si eorum dicta ve-
lit altera pars redarguere de falso, ita ut priori in
casu omnes illæ exceptiones post publicatas attes-
tationes, vel intra terminum à Judice assignatum,
ante sententiam opponi possint ex communi regula
deducta ex nostro textu, & ex c. Pastor. h. t. & Gl.
verb. trium mensium in c. licet causam 9. de probat.
4 † In ultimo verò casu, quando adversùs testes ob-
jicitur falsitatis exceptio, tunc post publicatas at-
testationes, & terminum à Jure vel à Judice assi-
gnatum ante sententiam, sive post sententiam tale
falsi crimen adversùs testea opponi posse intra vi-
ginti annorum spatium, ut probatur, ex l. querela,
Cod. ad leg. Cornel. de falsis, & in c. cum venera-
bilis hoc tit. in versic. ac non solùm, c. licet causam
de probat. versic. post hoc, l. 13. tit. 22. & in l. 2.
tit. 26. p. 3. & l. 5. tit. 7. p. 7. Ant. Gom. 3. tom. Var.
cap. 1. n. 5. Jul. Clar. lib. 5. pract. crim. §. fin. q. 51.
n. 1. Villadiego in gl. l. 8. tit. 4. lib. 2. recopila-
tionis, n. 4.
5 Obstat verò textus, in l. fin. C. de Fide Instr. qua
sancitum est post sententiam falsitatis quæstionem
nullo modo moneri posse, cùm nec ab ejus senten-
tia, per quam ex falsis testibus, aut instrumentis ju-
6 dicatum est appellatio interposita sit. † Tamen
DD. communiter per Gl. in d. cap. licet de probat.
verb. opponi, respondent, quòd, licet verum sit sen-
tentiam latam ex falsis testibus, aut instrumentis,
quæ in hoc patem vim habeant ex doctrina ejus-
dem Gl. ibi, & in l. Divus ff. de re judicata, verbo
corruptis per vulgatem legem in exercendis, C. de
Fide Instrum. tetractari valeat, si postea falsa esse
probentur, non obstante exceptione aliqua rei ju-
dicatæ, l. qui agnitis, ff. de except. l. si ex falsis, Cod.
de transact. nihilominus si in causa principali falsi-
tatis quæstio mota est, nec quod falso objectum
fuit, probatum est, nec à sententia appellatum,
non possit iterum post sententiam, de falso agi, sin
autem esset appellatio interposita, benè retracta-
retur sententia prætextu falsi instrumenti juxta,
7 d. l ult. ubi notat gl. fin. ibi. † Et ita dixit Greg. Lop.
per text. in l. 18. tit. 22. & ex l. 2. tit. 26. p. 3. quem
sequitur Amator Rodrig. ubi sup. d. c. 9. de except.
n. 10. in fine, quòd sententia lata prætextu falso-
rum instrum. rescinditur, & revocatur, si etiam
ex falsis testimoniis pronuntiata sit falsitate proba-
tâ, etiamsi nulla sit appellatio interposita secun-
dùm textum, in l. 1. & 2. Cod. si ex falsis instr.
vel testimoniis judicatum sit.
Quare post Gl. in d. c. licet causam, verb. opponi, 8
& in nostro textu declarant Bald. & Panorm. n. 5.
hîc, quoa sequitur Amat. d. c. 9. n. 11. accipere lu-
cem text. in d. c. cùm venerabilem hoc tit. & in d.
c. licet de scilicet ut si nunquam antea objectum sit
de falso, tunc post sententiam intra 20. annos possit
opponi exceptio falsitatis adversùs testes, & instru-
menta, quamvis à sententia non fuerit appellatum
propter maximum falsitatis odium, & periculum,
quod in eo versatur. † Faciunt notata per Balb. 9
hic n. 53. & in d. c. cùm venerabilis à n. 49. quate-
nus declarat textum nostrum procedere in excep-
tione, quæ opponitur adversùs personam testium,
v. g. quia criminosus vel inimicus quo casu cum
Panorm. hîc n.7. Dec. n.4. & Mantua n.20. ait op-
ponendam esse exceptionem ante sententiam. Quòd
si exceptio opponatur contra testimonium potius
quàm contra testem, v.g. si pecuniâ corruptus fal-
sum protulit testimonium in illo negotio, vel si ad-
versarius falsis instrumentis usus sit, tunc etiam post
rem judicatam eam exceptionem opponi posse
Barb. hîc n.7. cum Rebusso in tract. de exceptionib.
n. 447. eo quod exceptio, quæ contra testes obji-
citur, est quasi peremptoria quia directè non perimit
intentionem adversarii; sed per obliquum nempe
sublatâ probatione, jus partis inutile remanet.
Ad tertiam quæstionis partem, an transactis 10
dictis ex diebus, ad l. 1. tit. 8. lib. 4. recop. concessis
ad objicienda crimina in testes concedatur minori
restitutio, & Ecclesiæ adversùs omissionem hujus-
modi allegationis, & prædicta lex in verbis: Y que
no sede restitucion para las poner ni para las probar
en la primera ni en la segunda instancia, negati-
vam sententiam demonstrat, sequitur Felinus in
cap. fraternitatis, n. 5. de testibus, Covarr. practi-
car. q. 26. n. 4. versic. 5. ubi & Jure communi eam
probavit Matthæus de Afflictis decis. cap. 390. n.
3. & 6. Didac. Perez in l. 1. tit. 4. lib. 3. ordin.
colat. 937. in princ. & 943. circa finem Capella
Tholosana q. 53. † Sed Boër. decis. 245. num. 7. 11
Caldas Pereira in repetitione legis si curatorem,
verbo læsis, nu. 30. & 31. C. de in integrum resti-
tut. minor, pag. 1308. in secunda parte tractatuum
restitut. in integr. docent quòd si aliàs minor per-
deret causam, tunc restitui debeat ad opponen-
dos defectus, & objectus contra testes, & ut
æquiùs admittit q. 4. à num. 1. in Rubrica, &
probatur hoc dictum ex latè adductis suprà in Ru-
brica de mutuis petit. ibi quæst. 15. egi de dubio,
an minor restituatur ad reconventionem & in Ru-
brica de litis contest. quæst. 15. ubi qualiter suc-
curratur minor contumax in non contestando.
Et in cap. 1. de litis contest. quæstione 8. à nu.
2. & alibi. Et an attestationibus publicatis
minor, & Ecclesia restituantur ad probandum,
in cap. 31. de testibus, q. 2. versic. ad quartam.
Ad quartam quæstionis partem, an pecca- 12
tum sit, testibus objicere falsa crimina ad fal-
sum, aut contra ordinem Juris testantibus, &
Joannes de la Cruz in director. conscien. p. 1. præ-
cept. 8. art. 4. dub. 17. concl. 7. cum Bannez,
Led. Orellana asserit, probabiliter esse tantùm
peccatum veniale objicere testi, in quo crimen
falsum secluso perjurio in objiciente, & testibus
ad hoc inducendis videndi Ledesma in summa
tom. 2. tract. 8. cap. 35. concl. 21. in fin. Gasp.
Hurtado tract. de Judic. forens. disp. 4. diffi-
cultate

13 *cultate* 2. † Alii autem DD. secundùm Malderum *in* 2. 2. *D. Thomæ tract.* 6. *cap.* 3. *dub.* 3. quibus assentire videtur Diana *p.* 3. *tract.* 5. *Miscell.* 1. *resol.* 4. docent sic objicientem peccare mortaliter, nam habent Jus defendendi se illo medio, cum mendacium sit intrinsecè malum
14 nec in finem bonum ordinabile. † Et tunc non dubito sic objicientem esse ad restitutionem obnoxium, etsi Ledesma *ubi sup.* dicat non peccare contra justitiam, & ideo ad restitutionem non teneri.

15 Unde infero quòd si crimen contra testem opponendum sit occultum; sed verum quidem non sit peccatum opponere illud testibus aut infamiæ exceptionem; quia eo ipso quod à jure conceditur, licitum est absque alterius injuria hujusmodi uti beneficio arg. text. *in l. fluminum*, §. *item videamus*, *ff. de damno infecto*, *l. injuriarum actio* 13. §. 1. & §. *quæ Jure. ff. de injurii*; probat in specie Abul. *super Matthæum*, *c.* 24. *q.* 28. ubi declarat id procedere quando sic opponens postet exceptionem probare, aliàs non posse absque gravi diffamationis damno, & peccato arg. text. *in c. accusatores* 46. *dist. c. plerumque* 2. *q.* 7. sequitur Balb. *hic n.* 31. ibi *n.* 40. ait, quod si criminis exceptio necessaria non est ad causæ victoriam, tunc objiciens peccaret lethaliter, etiam si eam probet exceptionem sic eum Soto *de Just. & Jure*, *q.* 7. *art.* 3. quidem dicendum docet, si causa esset parui momenti, & crimen oppositum enorme, propter quod testis infamià viveret notatus, & hoc etiamsi aliter non posset vincere causam, nam vita, & fama proximi temporalibus maximè exiguis præfertur, teste D. Thomâ 2. 2. *q.* 73. *art.* 3.

QUÆSTIO II.

An exceptio criminis possit in causa matrimoniali adversùs testes opponi etiam post rem judicatam, & an exceptio lenocinii ab uxore intentata excludat maritum ab accusatione adulterii: Et an repellatur mulier dotem, petens à marito criminis participe etiamsi dico eam fisco deberi, & quot sint causæ, quibus infamia irrogetur?

SUMMARIUM.

1 *Exceptio criminis potest opponi post rem judicatam adversùs dicta testium secus adversùs eorum personas.*
2 *Lenocinii crimen est gravius adulterio ubi quid sit, n.* 3. *& an sit pejus homicidio.*
4 *Leno est pejor quàm diabolus.*
5 *Leno propriè est qui quæstionis fœminas habet, & de aliis acceptionibus, n.* 6. 7. & 8. *cum aliis.*
6 *Leno denominatur ab alliciendo.*
9 *Lenones quibus pœnis antiquitùs, & hodie plecti consueverint, & n.* 10. *de casu hic Valisoleti punito.*
11 Leg. eum mulier 47. ff. soluto matrim. n. 12. l. 2. §. si publico Judicio, ff. ad l. Juliam de Adulteriis, l. is qui reus 5. ff. de publicis Judiciis, l. quoniam Alexandrum, C. ad leg. Juliam de Adulteriis, leg. neganda, Cod. qui accusare non poss.
12 *Lenocinium oppositum per viam denunciationis non repellit maritum ab accusatione uxoris adulteræ, secus si per viam exceptionis aliter,* Fermosin. de Exceptionibus. *n.* 13.
14 *Uxor dotem petens à marito dicente eam esse criminis participem non repellitur etiam propter fisci Jus allegatum.*
15 *Infamia irrogatur ex tribus causis, & quæ istæ sint.*

Ad primam quæstionis partem si gradus ex dictis *sup. q.* 1. versic. *ad secundam*, & ex aliis dictis *sup. in Rub.* & licet jam dixerim aliud esse opponere crimen, seu infamiam in personas testium; seu opponere contra eorum testimonium quod sit falsum, ita ut in primo casu nunquam liceat criminis exceptionem post latam sententiam opponere licet in secundo aliter fiat tamen regula nostri textûs fallit in matrimonialibus causis, arg. text. *in c. lator*, *c. tenor de sent & re judicata*, Covarr. *in* 4. *p.* 2. *c.* 8. §. 12. *n.* 12. multis probat Sanch. *de Matrim. l.* 7. *disp.* 100. quam rationem non admitiit Balboa *hic n.* 55. itaque ut plenius hoc dubium dissolvas leges, quæ *sup.* adduxi, *sup. c.* 1. *ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem*, & infrà *in d. cap. cùm consanguinei de re judicata*, ubi latiss. 1

Ad secundam quæstionis partem, quia ejus responsio pendet ab intellectu text. *in l.* 2. §. *si publico*, *ff. ad l. Jul. de Adult.* de qua dixi nonnulla, *in c.* 2. *de confess. q.* 1. *n.* 8. ideo nunc breviter supponendum est crimen Lenocinii esse adulterio gravius, quia adulter solùm in se, leno autem in se & in alium et voluit Gl. *in l. Athletas*, §. *Pomponius*, in verb. *eum qui serviunte*, *ff. de his qui notantur infamià*, ubi Bart. & Bald. *n.* 7. & alii communiter. † Facit text. *in l palam*, §. *non est ignoscendum*. *ff. de ritu nuptiar.* ubi dicitur lenocinium facere non minus quàm quæstum corporis exercere, & ibi Gl. verb. *non minus*, dixit, *imò magis delinquere lenonem quàm meretricem*, tradit cum multis Farin. *in pract. crim. q.* 144. *tit.* 16. §. *pœna omnis lenonis*, ubi colligit ex Auth. *de Lenon. in princ.* hoc crimen esse horribile, pessimum, ac crudele ubi multa inde testatione hujus criminis aliàs inquam recensens, & omnes artes fraudes falsitatis, & fallacias Lenonum, quibus utuntur in decipiendis pauperibus puellis, hæc, & alia similia recensent Pele. *in pract. lib.* 1. *c.* 9. in verb. *Lenonum*, *n.* 11. & *seq.* Angel. *de maleficiis*, in verbo *Arena adulterato la mia damna*, *n.* 69. Petr. Cavall. *resol. crim. casu* 171. *n.* 1. Menoch. *de Arbit. qq. l.* 2. *cas.* 134. *n.* 1. *cent.* 6. † Folen. *in pract. in* §. *item quod fuit leno in ps. en n.* 24. ubi ait quod lenocinium est gravius crimen homicidio, & *n.* 33. & 41. ubi quod leno est pejor, quàm diabolus *practica Conradi in Rub. de lenonibus*, *n.* 1. Ludovicus Peguera *decis. crim.* 4. *à n.* 2. 2 3 4

Cumque leno propriè dicatur is, qui quæstuarias fœminas habet in illisque quæstum exercet item & dicatur, qui quæstûs causà libetas fœminas aliis prostituit, & etiam qui proprias ancillas in ejus potestate existentes juxta text. *in d. l. Athletas*, §. *ait Prætor in princip. ff. de his qui notantur infamià*. Menoch. *de Arbitr. lib.* 2. *cas.* 534. *cent.* 6. cum multis Farinac. *d. q.* 144. §. *Lenones*, *n.* 17. & 18. ubi *n.* 21. *usque ad* 25. Lenonem ait esse non solùm is, qui Lenocinium exercet, sed etiam, qui secundariò, & accessoriè sub nomine alterius licità exercitii quæstûs causà fœminas viris prostituit juxta textum, *in dict. l. Athletas*, §. *ait Prætor*, versic. *fin vero artem*, ubi ponitur exemplum in cauponibus, stabulariis, & Balneatoribus, qui ad hunc effectum ut scilicet se viris quibus servitia administrant, se prostituant, fœminas in caupona seu balneo retioent, sub prætextu ut serviant euntibus ad balneum, & 5

& cauponam;ibi Glossa vetba aeceſſoriè, & in ver-
6 bo non officina. † Et leno ioquam denominetur,
ab alliciendo, eo quia ſtupra, & adulteria alliciat,
Menochius dict. caſu 534. num. 3. cent. 6. cam
7 aliis. † Et ſub prædicta de nominatione compre-
hendatur maritus reſpectu ſuæ uxoris, veluti ſi
operam, ut uxor ſua adulteretur, ut inde aliquid
lucretur, quid tunc leno publicus vocatur, vel ſi
retinens uxorem adulteram, ejus adulterio con-
ſentiat juxta Textum in l. 2. §. lenocinii, ff. ad le-
gem juliam de adulteriis, ubi item in eum, qui
adulterio deprehenſam retinaerit, ubi Bartolus n.
1. dixit virum hunc ſic apud ſe retinentem uxo-
rem adulteram dici non publicum; ſed ocultum,
lenonem, ſacit Textus ad literam in l. mariti le-
nocinium, ff. eodem, ubi dicitur, mariti lenoci-
nium lex eoercuit qui deprehenſam uxorem in a-
dulterio retinuit, adulteriamque remiſit, debuit
enim uxori quoque iraſei, qua Matrimonium ejus
violavit, alius Textus ad litteram, in l. 2. Cod.
eodem, & in l. auxilium, §. fin. ff. de minor. & in
l. caſtitati, qui autem, Cod. ad legem juliam de
adulteriis, Petrus Gregorius ſyntagm. juris, lib.
36. cap. 11. num. 8. Menoch. d. caſa 534. lib. 2.
tit. 23. cent. 6. multis adductis Farinac. d. q. 144. n.
23. ubi dicit de publico lenone juxta, Aat. de le-
nonibus, quæ ad publicum lenonem quatuor requi-
8 rit, & ſub eadem quæſtione, §. retentio, n. 84. † Ubi
n. 85. infinitas adducit, ampliat præfatam regu-
lam ad maritum ducentem uxorem damnatam de
adulterio; eam limitans, ſi uxorem adulteram reti-
neat vi, aut metu coactus, aut ſi mariti ſcientia
queat obumbrari aliqua ignorantia vel aliqua ca-
nonica credulitate ex Textu in l. mariti lenoci-
nium in princ. verbo tanc autem, & in §. qui quaſtum
verbo quòd ſi patratur, in fine ibi vel nimiam cre-
dulitatem, ff. ad l. juliam de adult. ubi Albericus
videndus idem Farinacius à num. 90. qui num. 91.
& 95. alias tres limitationes adducit excuſantes à
lenocinio, nempe ſuſpicionem, & patientiam
nam quæſtûs causâ aut retentionem ſeu reconci-
liationem juxta, Auth. ſed hodie, Cod. ad l. juliam
de adult. qua, licet videantur leges de lenocinio lo-
quentes corrigi, eo quod licitum ſit marito adul-
teram uxorem ſibi ſemel, & pluries reconciliare,
ex d. Auth. & Auth. mihi poſita, ut liceat matri &
avia, §. adulterium, tamen Petrus Barboſa in l.
ſecunda in princ. ff. ſoluto Matrimonio, n. 192. Me-
noch. d. caſu 534. n. 31. conſ. 6. Falernus in pract. ver-
bo item quod fuit leno. n. 27. Pegoet. dec. crim. 15.
n. 9. Angelus in d. l. mariti, §. quod ait in fine, Al-
bericus, & Jacobus de Aren. in d. l. caſtitati, ubi
etiam Angelus intelligunt leges antiquas de lenone
& lenocinio loquentes non obſtante, prædict. Auth.
durare, nempe in uxore à marito retenta, quæ ad-
huc durat, & perſeverat adulterans, ſecus ſi ſit
emandata, & ad meliorem ſrugem redierit.
9 Imò & cum idem Farinacius d. q. 144. in pract.
criminali, d. §. lenones, latè cum pluribus agat de
pœnis, quibus leno puniebatur antiquitùs & ibi,
in §. maritus agat, à n. 66. de lenocinio mariti, &
quod ſit multò gravius aliis extraneorum lenoci-
niis ex d. l. mariti lenocinium, §. qui quæſtum ff. ad
l. jul. de adult & quod jure digeſtorum, ex Textu
in l. 2. §. lenocinii, ff. eodem leno maritus adulte-
rii, adulteris pœna debet puniri de jure Auth. de-
beat puniri expreſsè pœna ultimi ſupplicii imò &
Folerius in practica criminali. in verbo item quod
fuit leno, n. 2. ad finem, teſtetur vidiſſe ſemel
quendam lenonem ſuæ uxoris & filiæ combuſtum
& n. 28. poſt Afflict. in loco per eum relato, Anton.
Gomezius in l. 81. Tauri, n. 73. qui optimè pro-
bans relatam ſententiam, apud eum tameo teſta-
tur pœnam fuſtigationis iſto in caſu tantùm im-
poni, ſed Menochius de arbitrar. quæſt. 80. n. 16.
ex eodem Gomezio teſtatur apud nos Hiſpanos ex
Senones ſuarum uxorum morte mulctari quando-
que ex aliis refert Farinacius prædictum rigo-
rem eſſe mutatum in pœnam exilii quandoque in
pœnam fuſtigationis ſeu ductionis ſuper aſinum
facie verſa ad caudam aſini, uxore aſinum per ma-
nus trahente, & præcone ante eos clamante qui ſic
faciet ſic capiet, & quandoque ad triremes, & ju-
re Canonico quòd leno clericus fieri nequeat ex
c. ſi cujus diſt. 34. multi relati etiam à Menoch.
q. 534. lib. 2. num. 22. cent. 6. à Farinac. ſup.
num. 72. & ex infinitis Pichard. in manudac-
tion. ad praxim, quid antiquitùs, quit poſte-
riori jure, & quid apud nos Hiſpanos practi-
cari ſcribens tam in maritis, quàm in aliis ſenten-
tia ſeu intercedentibus, ut mulieres proſtituantur
ad quæſtum, de quo Greg. Lopez in l. 4. tit. 6.
& l. 7. tit. 17. & in l. 2. tit. p. 7. Covar. in 4. p.
2. c. 7. §. 2. n. 4. Abiles in capit. prætor. c. 47. ver-
bo manceva, n. 32. c. 6. n. 1. Petrus de Salacar de uſu-
fructu, & conſuet. c. 1. n. 91. Jul. Clar. in pract. crim.
lib. 5. §. fin. q. 68. Maſcard. de probat. concl. 322. Di-
dacis Perez in l. fin. verbo Rufianes, tit. 24. l. 8. ord.
& alii communiter. † Et hîc Valiſoleti anno præ- 10
terito 1652. per judices criminales hujus Cancel-
lariæ vulgò alcades adversùs quemdam mari-
tum habitum pro lenone, id eſt, cornua conſen-
tientem, & adversùs ejus uxorem quo quæſtu ad-
ulterantem, fuit ea pœna impoſita nempe ut per
calles publicas conſuetas irent in duabus belluis
maritus ſerebat à ſuo collo pendentia cornua an-
te, & retro & ejus uxor illum Flagellabat cum
aliorum corda vulgò riſtre de ajos, ad quod per
miniſtros juſtitiæ etiam ea impellebatur; item
& maritus ſerebat in capite inſigniam depictam
plurium virorum, ambo nudati uſque ad Stoma-
chum, ille ad triremes decennii damnatus; &
hæc exulata à Regno.
Ideo jam ad punctum quæſtionis noſtræ cum 11
videam maximum diſſidium inter Doctores pro in-
telligendis juribus in l. cum mulier 47. ff. ſol. matr.
quatenus judicat maritum repelli ab accuſando
propter exceptionem lenocinii, taliter, ut ejus de-
ciſio debeat intelligi antequam nomen mulieris ſit
receptum inter Reos, èconira verò ſi receptum ſit
jam inter Reos, tunc non poſſe uxorem per excep-
tionem lenocinii maritum ab accuſatione adulterii
repellere ex Textu in d. l. 2. §. ſi publ. jud. ff. ad l.
jul. de adult. quia lenocinium mariti ipſum onerat,
non mulierem excuſat, de quorum jurium expoſi-
tione Barboſ. in l. viro atque uxore, à n. 5. ff. ſoluto
matr. Oſaſcus dec. 149. n. 9. Clarus l. 5. ſent. § fin. q.
14. n. 13. Alciatus l. 2. pererg. c. 10. videndus hic
Balboa à n. 100. uſque ad finem, cum aliis ab eo
adductis, ſic latè explicans, & diſtinguens per ra-
tiones ab eo adductas ibi à n. 101. qui n. 103. ex-
pendit Textum in l. is qui Reus 5. ff. de publicis
judiciis l. quoniam Alexandrum, Cod. ad legem jul.
de adult. l. neganda, Cod qui accuſare non poſſunt,
& noviſſimè plures relati à Farinac. in pract. crim.
q. 482. n. 79. 80. 81. cum Bart. plura ſcribente in d. l.
cum mulier à n. 1. & oppoſitionibus reſpondente.
Tamen ipſe Farinac. ibi n. 82. & 83. referens 12
Gofredium in d. l. cum mulier, præfatam diſtinctio-
nem reſutantem, & aliam adducentem nempe quòd
aut uxor, quæ de adulterio accuſatur viro propo-
nit lenocinium, in modum accuſationis, & tunc non
repelli

repelli maritum juxta Textum *in d. §. si publico*, ubi loquitur de lenocinii accusatione, aut lenocinium proponit per modum exceptionis, & tunc repelli virum juxta Textum sic intelligendum, *in dict. l. cum mulier*, sentit cum Angelo *de maleficiis*, verbo *chabi adultero lamia dona*, *nu.* 30. & ibi Augustinus *in additionib.* Laurent. *cent.* 6. *n.* 176. in
13 fine, versic. *dixi suprà*, & *n.* 77. † Abbas *in cap. significasti de divortiis*, ait magis generaliter opinionem ea *d. l. cùm mulier*, procedere quando maritus agit civiliter ad separationem thori, & amissionem dotis, quia tunc mulier excipiendo de lenocinio excludit maritum, secus si ageret criminaliter, quia tunc eum non excluderet; sed ambo punirentur juxta Textum *in d. §. de publico*, de quo ait Gofredius non colligi primam distinctionem, uxorem excipientem scilicet de lenocinio non admitti, quia ejus nomen erat receptum inter reos nihilominus leges Balboam *hic d. n.* 100. eam sententiam bene expendentem, & quæ adducit Gomezius *in l.* 80. *Tauri*, *nn.* 71. Barbos. *in d. l. viro, atque uxore*, *num.* 10. Felinum *hic num.* 15. Panorm. *in cap.* 2. *de ordine cogn. nu.* 31. & alios ea antiquis in prædictis juribus.

14 Ad tertiam quæstionis partem, respondeo cum Bart. *in l. fin. ff. de cond. sine causa in fin.* & Raphaele, Fulgosio Jasone *ibi*, & si dubitantibus quòd si mulier sciens in gradu prohibito contraheus dotem à marito repetere velit, non repellatur à marito criminis participe, Jus fisci allegante, seu excipiente contra uxorem, & dicentem dotem fisco deberi, ratio est, quia uxor agit ad dotem conditione sine causa, eo quòd matrimonium, propter quod data est dos, sequutum non sit nec contrahi potuerit, quare evenit ut uxor excludi non debeat à marito excipiente, Jus fisci non esse potentius quàm uxoris, eamque à lege probare dote illa, docent Franciscus Ripa *in Rubrica*, *ff. soluto Matrimonio*, *n.* 29. ex Textu nostro, Glossa celebratissima *in l. consequenter*, §. *ff. familiæ ercifcunda*, ubi notatur neminem posse adversùs agentem in judicio Jus fisci opponere, quam Glossam dicit singularem Alexandet. *in l. si patroni*, §. *qui fideicommissum*, *ff. ad Trebell. col. pen.* Jason in l. 2. *Cod. de jure emphiteusis*, *num.* 6. notat Baldus *in cap. tua de procurat.* Bartol. *in l.* 2. *ff. de except. rei judicata*, cum multis Covarruvias *in* 4. *de sponsalibus*, *p.* 2. *cap.* 6. *n.* 23. versic. *sed & si mulier*, ea eo quia, & si ipso jure hæc bona ad fiscum deferantur, non tamen possunt ab ipso delinquente etiam per judicem auferri donec feratur sententia declaratoria *cap. cùm secundùm leges de hæreticis lib.* 6. *l. ejus*, *qui ff. de jure fisci*, alia de actione dotis tepetit, ubi *nu.* 24. 25. *&* 26. alibi explananda nunc & videtur præfata Doctrina confirmari ex distinctione secunda dubii præcedentis.

15 Ad quartam quæstionis partem, quia latè ex adductis, *suprà in cap. testimonium* 54. *de testibus*, poteris respondere, breviter dico esse tria genera causarum, quibus infamia irrogatur, unum eft eorum criminum, quæ hoc ipso notantur, quòd admissa sunt, & hæc dicuntur crimina, quæ absque ullæ condemnatione irrogant infamiam, & de quibus fit mentio, *in l.* 1. *ff. de his qui notantur infam.* Rebat. *lib.* 3. *variar. cap.* 11. veluti qui artem ludicram exercent inde quæstum habituri, Petrus Faber. *lib.* 2. *semestrium*, *cap.* 12. Menochius *de arbitrar casu* 69. Ofvaldus ad Donel. *lib.* 18. *comment. cap.* 7. *littera*, *A*, vel qui lenocinium fecit, *l.* 4. §. 2. *ff. de his qui not. infam. l.* 2. *&* 9. *Cod. ad Juliam de adult. l.* 2. *Cod. de spectaculis*, *lib.* 11. Alterum est eorum criminum, quæ notantur, si quis eo nomine damnatus sit, sive pactus, ut distinguit Ulp. *in l. palam* 43. §. *pen. ff. de ritu nupt.* quibus tantùm ex causis, vel sententia, vel pactione notatum quis infamat, disertè Donel. declarat, *dict. lib.* 18. *nu.* 26. Navarra *tom.* 1. *de restitutione*, *lib.* 2. *cap.* 4. *nu.* 286. Molina *de just. & jure tract.* 4. *disp.* 8. cum multis sequentibus Suarez *de censuris*, *disp.* 48. *sect.* 1. *à nu.* 6. Soto *de just. & jure*, *lib.* 4. *quæst.* 6. *art.* 3. refert hîc Balboa *n.* 23. *&* 24. ubi notat primùm penus esse delictorum quod notat lex, secundùm quod notat sententia, tertium quod notat tum sententia, tum verò pactio, cumque à Doctoribus aliæ duodecim causæ insinuentur, videbis bene explanantem Ofvaldum in notis ad Donellum *d. l.* 18. *coment. c.* 7. *littera*, *A.*

QUÆSTIO III.

An testis cui objicitur crimen per modum exceptionis, incidenter si de eo confessus sit, vel convictus, sit puniendus pœnâ ordinariâ, sine extraordinariâ, aut nullâ?

SUMMARIUM.

1 *Testis cui objicitur crimen per modum exceptionis qualiter venit puniendus referuntur nonnullæ sententia*, *n.* 2. 3. *&* 4.
4 Cap. secundo de confessis, & n. 6. cap. per inquisitionem 26. de electione.
5 *Textus noster intelligitur.*
6 L. nullum, Cod. de Testibus.

Per Textum nostrum, in versic. *cæterum*, & *in cap.* 2. *de ord. cogn.* in versic. *quemadmodum*, disputant DD. de hoc dubio latè; taliter ut 1 nonnulli per Glossam hîc doceant, ut crimine incidenter probato per exceptionem, Reus hujus criminis ordinariè puniatur. ita Ant. de Butrio per Not. *in cap. per inquisitionem* 5. *col. fin. de electione*, Bartol. *in l.* 1. §. *si publico*, *nu.* 20. *ff. ad l. juliam de adult.* Caldas *conf.* 1. *de exception.* Panormit. *in cap. super iis de accusation. nu.* 14. hanc vocat communem Gratianus *Regula* 113. *nu.* 1. & facit pro hac parte ratio illa nam ubicumque delicta clarverint, sunt punienda, per judices competentes ex *cap. ecce* 24. *quæst.* 3. & Textus *in c.* 2. *de confessis*, ubi testis, qui confessus fuit crimen à se factum & per litigantem oppositum pœnâ privationis officiis, & beneficiis fuit punitus.

Ad quintam, docent pœnâ extraordinariâ esse 2 plectendum, ex verbis Textûs nostri in D. versic. *cæterum*, & in D. versic. *quemadmodum*, *cap.* 2. *de ordin. cogn.* ubi quia non pœnâ ordinariâ, sed eâ pœnâ, nempè, ut à perhibendo testimonio testis removeatur, ideò relati à Farinacio *de Reo confesso*, *& convicto*, *quæst.* 81. *nu.* 266. existimant testem incidenter objectum de crimine extraordinariè puniendum esse.

Alii verò existimant distinguendum, inter ca- 3 sum, quo constat de crimine testis per illius confessionem, & inter casum, de quo constat per alios probationis modos legitimos, ut primo casu veniat puniendus testis, in secundo non item sic refert Barbos. *hic sub n.* 4. versic. *unde ex Grat. in d. reg.* 113. & ab eo relatis, *n.* 1. verùm ipsum legi, &

non inveni sic distinguentem, solùm enim refert in præfationem primam relatam opinionem, & Baldum *in l. presbyt. Cod. de Episc. & cler.* dicentem quòd si testis examinatur in aliqua causa & incidenter & casualiter affirmet se occidisse quemdam ex tali confessione non posse eum damnari absque dubio in crimine probatio per confessionem, in crimine autem aliàs probato tantùm refert, quòd aliqui tenuere contrarium ipse tamen credit, quod ex professo facto contra Reum possit condemnari ex probationibus adductis per viam exceptionis, quia nullam invenit differentiam inter confessum, & convictum.

4 Alii enim existimant faciendam esse distinctionem, inter crimen tangens ipsam causam principalem, de qua agitur, & inter illud, quod minimè illam attingit, ita ut in priori probatâ exceptione oppositâ testis puniatur, non verò in posteriori casu in quo textum nostrum procedere dicunt, Abbas *hic n.14.* Felin. *n.10. dec.4. & 7.* Bart. *in d.l.2.§. si publico, ff. ad l. Jul. de adult.* & alii relati à Barbos. *hic*, & sic Granna hic *n.18.* docet intelligenda esse Jura in *d. cap.2. de confessis & in d. c. per Inquisitionem 26. delectione.* quando scilicet crimen objectum tangit negotium principale cum in eo testis tanquam reus sit involutus taliter, ut in hoc casu non solùm repellatur imò & puniatur Balb.

5 verò *hic à n. 92.* † Latè loquitur de hoc puncto *n. 5.* huic tamen solutioni obstant verba textûs nostri ibi præsertim ibi *crimen quod eis objicitur causam de qua agitur contingere non videtur*, quæ etsi hic nonnulli explicent, & verbum illud *præsertim* expendant ac *tantum* sicut de verbo *maximè*, alii intelligunt, Barbos. *hic in d. n.4.* versic. *ego* & ab eo relati, quibus adjungo Alexandrum *in d.l. 2. §. si publico n. 16.* & Apostillam *ff. ad l. Jul. de adult.* Hypolitum *in cons. 67. nu. 49. & in cons. 89. n. 75.* Fachin. *lib. 13. controv. c. 42.* Farinac. *ubi suprà nu. 267.* Felinum, Decium, & alios ex antiquis in nostro textu tenent cessare etiam, pœnam extraordinariam ex eadem ratione, quæ ponderatur in textu nostro quare pœna ordinaria testis non mutetur ac nempe quoniam, accusatio non præcessit; sed hæc ratio etiam habet respectu pœnæ extraordinariæ ubi accusatio, vel Inquisitio non præcedit vel quid simile nunquam pœna imponitur, patet enim ex textu *in c. cùm inter c. dilect. hoc tit.* quòd nec ex dilecto per confessionem probato denegetur delinquenti defensio, nec enim sine instituto judicii ullus datur accusator *ex c. forus & verb. signif.* cum multis Barb. *suprà* ubi infert quòd quando per meram exceptionem crimen aliquod testificanti opponitur in illo Judicio, in quo de causa testimonium dixit quantumcumque crimen objectum probetur etiam per confessionem illius cui objicitur, dum aliud non proponitur nullum Judicium dici esse institutum contra testem, ex eo, quia cum Judicium de quo agitur potiùs contra producentem, quàm contra testem peragatur: ideò si de novo Judicium contra testem non instituatur non sequi ex eo Judicio, cum producente instituto oriri præjudicium testi, cùm res sit inter alios acta juxta *inf. d. in c. 17. de re judic.* deinde quia cùm textûs nostri ibi *sed ejus dumtaxat testimonio non credit.* nullam aliam pœnam irroget testi, sequitur liberum esse, tam ab

6 extraordinaria quàm ab ordinaria. † Nec obstat textus *in l. nullum, Cod. de testibus* quia ut ait Fachin. *suprà* ubi testis ostendit aures judicis falsum dicens non enim sumi argumentum à contrario sensu dicit & addit, quòd cum hæc res sit dubiâ interpretatione, pœnæ sunt potiùs molliendæ, quàm ampliandæ *ex l. interpretatione, ff. de pœnis c. in pœnis de reg. jur.* & Barbos. *hic d. n. 4. in fine* satisfacit textui *in d. c. ecce*, dicens regulam ibi positam procedere, quando de crimine constat per legitimos tramites, idest inchoato judicio cum delinquente & eodem audito, & textui *in d. c. 2. de Confessis* ibi duos intellectus præstans, de quo jam *ibi* dixi actum fuisse judicium cum delinquente sæpè sibi *dicta quæst. 1.* & sic ait Gratian. *ex regul. 113. in fine* quòd quando exceptio criminis esset posita ad repellendam actionem, vel dictum testis tantùm, & non ad accusandum, testis nullo modo puniatur, ut omnes affirment per textum *in l. Luetus. ff. de his qui not. infam.*

Unum tamen notabis cum Maranta *de ordin. Jud. 6. p. tit. de Inquisitione n. 85.* & cum Ferrar. in sua practica, in forma Inquisitionis Gloss. 1. *nu. 36.* quòd si crimen, vel delictum incidenter probatum non sit ordinariè punitum, possit Judex in alia instantia inordinariè punire, secus alias mihi tamen pro responsione hujus dubii non parùm arrident dicta *suprà in d. cap. 2. de confessis quæstione 1.* 7

AD TEXTUM

IN CAPITE II.

De Exceptionibus.

PRÆMISSUM.

I. Longam repetitionem ad hunc textum faciunt repetentes ordinarii in scholis, & quia hic possent quam plura de excommunicatione tam majori quàm minori innecti quoad omnes ejus effectus; ideò in tam prolixa repetitione supersedeo. II. Et pro intellectu textûs nostri repetes omnia, quæ adduxi, & notavi *suprà in c. intelleximus de judiciis* & *alibi* leges Suar. *de censuris disp. 9. sect. 2. quæst. 5. & 3. & disp. 15. per totam* Covarruv. *& disp. 16. per totam in cap. alma mater 1. p. §. à n. 1. & §. 3. à n. 3.* de excommunicatione minori *infrà* dico *in cap. fin. de cleric. excommunic. Ministrante.* III. Applicabis plura *dicta in Rubric.* & quæ dico *infrà in cap. 5. & in cap. 12. hoc tit.* Ubi de actore replicante de excommunicatione adversùs Reum qui excepit de ea contra ipsummet actorem. IV. Et quia video Grannam *hic nu. 3.* aliquid de anathema dicere, ideò adjunges quæ latè scripsi *in cap. cùm non ab homine 10. de judiciis quæst. 32.* & injunges dicta de interdicto Ecclesiastico *in cap. 9. de jurejur. quæst. fin.* & alia, quæ adduxi *infrà de re judicatâ ad probandum 24.* & ut repetas ad textum nostrum leges quæ longè repetit novissimè super eo *& c. dilecti 7. infrà* Matthæus Colerus *de processibus executivis p. 4.*

AD

AD TEXTUM IN CAPITE III.

Cum Ecclesiæ, hoc Tit.

PRÆMISSUM.

Textus iste quatenus tangit pluralitatem beneficiorum, & incompatibilitatem eorum exposcebat dilationem non minimam, de qua *in cap. de multa* 28. *de præbendis*, ubi quando quis dicatur pacificè possidere beneficium. Verùm quia propria hujus textûs materia sit tantùm agere de deneganda potestate ea cipiendi beneficiorum pluralem possessorem adversùs alium pluralem possessorem, ideo incidimus in quæstionibus, an simili morbo laborans, vel an Reus criminis, possit adversùs alium de eodem crimine impetere: ad quod applicabis quæ adduxi, *suprà in cap. testimonium* 54. *de Testibus*: item applicabis nonnulla dicta *in cap. fin. de test. cogend.* ubi nunquid socii criminis admittantur in testes. Item adducta *suprà in cap. per tuas* 20. *de Testibus*, q. 1. *à n.* 1. ubi an testis similem habens causam, admittatur contra alium, de quo aliqua sub *cap.* 6. eodem. Et applicabis quæstionem, an recusari queat Judex, qui in simili judicavit causâ, *in cap.* 4. *de foro compet.* q. 31. *à n.* 8. *ad tertiam*. II. Item quatenus hic agit de investiturâ beneficii *ibi*, in versic. *noscitur investitus*: applicabis *infrà*, dicenda *in Rubr. de institutionib.* & *in Rubr. de concessione præbendæ*, ubi quid sit investire aliquem de beneficio, quæ differentia inter institutionem, collationem, & præsentationem, & proportionabiliter accommodabis notata *suprà in cap. cùm adeò* 17. *de rescriptis*, & dicta *in cap. cum super de causa possessionis, & prop.* & *in cap. dilect.* 8. *hoc tit.* Interim videbis Grannam, & Balboam *hic* cum aliis per eos relatis. III. Et quatenus in verbis ibi, *& pacificâ possessione gauderet*, junctâ integrâ in versic. *quonsam*, dicunt DD. remedio retinendæ, expulsos esse Canonicos excipientes; ideò applicabis quæ de hoc remedio adduxi, *suprà de restit. spol. in c. accepta* 4.

AD TEXTUM IN CAPITE IV.

Pastoralis, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Formularum proponendarum exceptionum dilatorias etiam in personam procuratoriam de loco non tuto, termini angusti, plus petitionis tempore, & de aliis remissivè ex Matthæo Colero.*

1 Similiter integra hujus textûs materia perpenditur satis ex adductis, *suprà in Rubrica*, qua quatenus agit de statuendo termino ad omnes exceptiones proponendas *ibi* dictum est latè, quo in tempore de Jure, & stylo proponantur dilatoriæ peremptoriæ, & anomalæ, aut quæ aliæ, Item applicabis quæ adduxi suprà *in Rub. de dilationib.* aliqua *in Rub. de litis contestat.* videbis notata *sup. in c.* 17. *c.* 18. & meliùs *in cap. præsentium de testib.* ubi quo in tempore opponi possit in personas testium, & alibi: applicabis quæstionem de assignatione termini à Judice factâ, intra quem quis Jus suum deducat, *in cap. licet de probat.* q. 7. *à n.* 1. & alibi. † Et in versic. ibi, *respondea decernimus*: disputant hic DD. an per hoc verbum *in novum*, inducatur, de quo dixi, *sup. in c.* 2. *de Judic. quæst.* 1. 2

3 Et quia in secunda parte nostri textûs admittitur, ut exceptio dilatoria, possit opponi post terminum assignatum in tribus casibus, de quibus hic; ideò pro complemento applicabis quæstionem, an post conclusum in causa, vel post sententiam, possint produci instrumenta de novo reperta, *in c. cum dilectus* 9. *de Fide Instrum.* & adducta doctrina textûs ibi tractant Fachine. cum aliis *lib.* 11. *Controv. cap.* 26. & Covarr. *pract. c.* 20. *n.* 8. Et applicabis doctrinam quæstionis, an possessorium sit proponendum in Judicio, ante conclusum in causa, de quo *in cap. pastoralis* 5. *de causa poss. & prop.* benè sub doctrina exceptionis expendit Covarr. videndus, & applicandus, *lib.* 1. *variar. cap.* 16. *num.* 13. *per totum.*

4 Et in versic. ibi, *quas non fuerint protestata*, de protestatione effectu dico *inf. in c. fin. de appellat.* & DD. *in c. cum M. de constitutionib.* Et quia occasione hujus tractatûs agit Ripol. *Variar. cap.* 4. de tempore, quo reconventio sit proponenda, *à n.* 51. *& n.* 55. agat de quæstione, an reconventio possit fieri, elapso tempore à Jure præfixo; ideò leges, & applicabis dicta *in c.* 1. *de mutuis petitionib.* q. 4. Et pro uberiore explicatione textûs nostri leges quæ novissimè, scribit Matth. Colerus ad hunc textum *de processib. executivis*, *p.* 4. qui *à n.* 13. ponit formas proponendi exceptiones dilatorias, etiam in personam procuratoriam; & cum protestatione, de loco non tuto termini angusti plus petitionis tempore, ratione delicti cujus nomine, aut ea fuit instituta accusatio, de continentia causæ non dividendæ de non permissa reconventione, sed quia de nonnullis hic in textu nostro, & in Rubr. ago & de aliis, *cap.* 4. ut lite non contestatâ de plus petitionibus, de mutua petitionibus, *in cap.* 14. *de Jure comp.* cap. fin. de Judiciis ideo non recedo.

QUÆSTIO I.

An Exceptio dilatoria possit opponi post novem dies à jurante pervenisse ad suam notitiam de novo; & num ut dilatoria, aut ut peremptoria, tunc opponatur: Et an utique verum sit ut dilatoria supervenièns post litem contestatam opponi possit: Et an Judex possit assignare terminum non solùm ad proponendas exceptiones dilatorias, ut hic verùm, & ad peremptorias. Quid in dilatoriis contrariis: Et an textûs nostri decisio, ut pote nova extendatur ad Jus civile, & Regium: Et de qua protestatione textus iste loquatur?

SUMMARIUM.

2 *Jurans pervenisse ad eum notitiam exceptioni-* *sibi*

sibi competentis, potest eam opponere post terminum, n. 2.

3 *Ignorantia probatur juramento eam allegantis.*

4 *Exceptio de novo orta post terminum, qualiter, & quando, ut dilatoria posset opponi, quando, ut peremptoria, n. 5. 6. 7. & 8.*

5 *Litis-pendentia, vel alia exceptio fori, est opponenda ante litem contestatam.*

8 *Exceptio dilatoria de novo orta, est proponenda, cùm primum orta sit.*

9 *Exceptio qualibet dilatoria de novo orta, potest opponi post terminum assignatum, vel post litis contestationem, etiamsi superveniat super pacto de litigando, n. 10. & etiamsi sit omissa per facti errorem, n. 11. & in eo, qui ignorat sibi competere, n. 12. & in eo, qui dubitat, n. 17. & in causa appellationis, n. 15. & etiamsi oriatur post sententiam, n. 16. etiamsi tali exceptioni esset, aliàs provisum, n. 17. declaratur, n. 20. cum qua protestatione, n. 35.*

13 *Exceptio dilatoria opponitur post terminum, quando stetit per Judicem.*

18 *Exceptio, qua incipit competere lite jam contestatâ, si est dilatoria, potest opponi, non obstante termino.*

19 *Exceptio dilatoria, nequit post terminum opponi, si parti negligentia imputetur.*

20 *Exceptio dilatoria, qua concernit principale negotium, quandocunque potest opponi, quid de exceptione procuratoria, nu. 21. quid de exceptione cautionis, n. 22.*

21 L. 2. §. fin. l. 3. §. procuratoria, ff. de except.

22 L. 2. Cod. de consortibus, lit.

23 *Exceptio peremptoria, ut opponatur, non pendet ab assignatione termini, qua Judici denegetur, n. 26. qua differentia inter peremptoriam, & dilatoriam, n. 20. fallit, nu. 27.*

L. 9. tit. 3. p. 3. & n. 33. & 34.

25 *Exceptiones anomala quando opponi queant.*

27 *Exceptio peremptoria in supremo tribunali potest opponi, etiam post 20. dies.*

28 *Exceptiones omnino contraria post terminum, non opponuntur, secus si tantùm diversa sint, n. 29. 30. 31. & 32.*

30 *Exceptiones diversa, qualiter amplificentur, num. 31.*

32 *Exceptio dilatoria, regulariter non opponitur extra terminum à Judice assignatum omni Jure Canonico, Civili & Regio, n. 33. & 34.*

33 L. Procuratorem, ff. de procurat. l. ita demum, Cod. eodem, l. fin. Cod. except. cap. exceptionem 12. de except. cap. c. 1. & 2. de litis contest. lib. 6. lib. 1. tit. 3. lib. 3. ordinamenti, l. t. tit. 5. lib. 4. recopilat.

35 *Protestatio debet esse specifica, nec sufficit generalis, cùm post terminum est opponenda exceptio dilatoria de novo orta, num. 36. & 37.*

36 Cap. præsentium de Testibus.

37 Cap. ad dissolvendum de dispensatione impubet.

1 AD primam quæstionis partem, videbatur dicendum, quòd jurans ad ejus notitiam post terminum Juris, aut Judicis pervenisse, exceptionis opponendæ remedium, non sit locus ei, ut opponat eam ex eo, quia excipienti non est cur credatur absque probatione, nam quemadmodum actor, qui dicit tenetur probare plenè; sic & Reus excipiens suam exceptionem probare debet ex doctrina eorum, quæ adduxi, *suprà in cap. fin. §. fin. q. fin. de Jurejur.* & per totum illum textum, excipiens enim oneratur probatione, *l. in exceptionib. ff. de probationib.* ubi Doctores.

Sed est commune placitum ex nostro textu secundùm Mascardum *de probat. concl. 953. à n. 5.* Patianum *de probat. lib. 5. cap. 4. à n. 9.* Padillam *in l. error, Cod. de juris, & facti ignorantiâ, n. 39.* Balboam *hîc n. 24.* quòd quando exceptio dilitoria orta fuit ante terminum, vel litem contestatam & pervenit postea ad notitiam opponentis, possit præstito juramento post litem contestatam opponi, ex eo quia ea, quæ ab animo pendent, proprio juramento probantur juxta nostrum textum, & *in cap. præsentium 31. de test.* de quo jam dixi, sub *tit. de testibus, & Jurejurando.* † Et 2
3 sic in Glossa hîc verbo *fidem faciat juramento* notant DD. quod ignorantia, cùm sit quid in animo consistens, probatur juramento cum multis Barbosa *hîc n. 19.* contra quod admitti posse probationem in contrarium dicunt Tiraquell. *de retractu tit. l. §. 4. n. 1.* faciunt tradita à Covartuv. qui nostrum textum optimum dicit *lib. 2. variar. cap. 10. n. 1.* versic. *tertio.* Et applicabis quod dixi *in cap. cum à nobis 28. de testibus*, ubi *sub quæst. 1.* egi de quæstione *an testis unicus deponens de facto proprio aliquando probet.* & ibi *quæstione 2.* versic. *ad tertiam, à nu. 43.* & sic non obest argumentum, ut de se patet, etenim parti juranti sæpius creditur, ut percipies ex adductis, *in d. c. fin. de jurejurando.*

4 Ad secundam partem quæstionis, ut respondeas adjunges, *suprà in Rubrica, quæst. 1. à n. 1.* & à versic. *quo supposito*, & versic. *est enim dicendum*, & versic. *ex quo*, nunc verò video quòd Gutierrez *lib. 1. pract. quæst. 53.* inquirens juxta Textum *in l. 1. tit. 9. lib. 4. recop.* an si post novem dies à lege ibi assignatos, Reus allegat exceptionem aliquam dilatoriam in vim dilatoriæ, ad impediendum litis ingressum jurans eam de novo ad suam notitiam pervenisse, dicat eam, non in vim dilatoriæ esse admittendam, sed sic admissam esse, ut peremptoriam, non ut peremptoriam, non ut impediat litis ingressum, non alia ratione nisi, quia in lege illa post limitationem termini novem dierum ad proponendas exceptiones dilatorias, addit eam *lex, y nolesea dado mastermino*; nam aliàs, ut inquit Olanus sic tenens *in suo epilogo leg. part. correct. nu. 19.* multis perjuriis, & dilationibus litium occasio suppeditaretur.

5 Et confirmatur, quia ex eadem lege Regiâ litis-pendentia, vel alia exceptio fori, est opponenda ante litem contestatam, prout jam dictum est, *suprà q. 1.* Rubricæ, & probat textus, *in leg. fin. Cod. de except.* ubi Bartol. & cæteri notat Glossa *in cap. exceptionem hoc tit.* ubi latè Felinus, Bart. & Jason *in l. eleganter, §. si quis post à num. 4. ff. de condict. indebiti*, idem Bartol. *in l. si convenerit, ff. de Jurisdict. omn. judicum*, ubi Jason. *num. 33.* idem Bartolus plura adducens, *in l. quidem consulebant, à nu. 9. ff. de re judicata*, & probat textus, *in l. 9. tit. 3. p. 3.* ubi quòd post litem contestatam non admittuntur; sed quia idem Guttierrez *d. lib. 1. pract. q. 50. sub nu. 1.* cum Gregorio Lopez *in d. l. 9.* Glossa 1. id intelligit procedere, non ut differatur Judicium, quia tunc exceptio dilatoria post litem contestatam non admittitur, secus autem, ut omnino excludatur, quia postea poterit quælibet dilatoria in vim peremptoriæ, ut cum

cum Abbate concludit Gregor. *ubi suprà*, ideò
videbis sequentia.

6 Imò idem Greg. Lop. *in dicta l. 9. Glossa non
debe feroydo tit. 3. p.* 3. aut posse illam exceptio-
nem post terminum, ut dilatoriam admitti, uti
videtur in exceptione peremptoria, seu præjudi.
ciali, quæ admittitur etiam post terminum vigin-
ti dierum *cum juramento de ejusdem nova notitia
juxta Textum in dicta l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 4. *recop.*
cumque Textus noster sermonem faciat de excep-
tionibus dilatoriis tantùm quas in tribus casibus
post terminum assignatum ad eas admittit opponi,
veluti si de novo orta est; Nam ea quæ de novo
emergunt novo indigent auxilio *l.* 1. *in princ. ff.
de ventre inspiciendo, cap. cæterùm de juramento
calumniæ:* notant. Panorm. *hîc num.* 22. Parisius
num. 36. Decius *num.* 17. Felinus *numer.* 39.
& Glossa, & communis Doctorum *in cap. in-
sinuante de officio delegati* in verbo *post medium*,
de quo Textu ait Balb. *hîc num.* 22. sic esse
intelligendum; Nam exceptio declinatoria de
novo orta fuit post litem contestatam; vel ter-
minum à Judice præfixum, & ob id potuisse
post illum exceptionem opponi recusationis.

7 Et confirmatur ex adductis *suprà in Rubr. dic-
ta quæst.* 1. in versic. *est enim*, ubi dixi non
esse de substantia exceptionis dilatoriæ, quod
proponatur ante litem contestatam, vel post,
sed solùm quod sit temporalis, & ad tempus
actionem excludat, & sic Rebuffus *in hoc tract.
de exception. num.* 476. & ad leges Gallicas
in tract. de dilationibus Glossa unica *num.* 1.
Tiraquel. *de retractu lynagier tit.* 3. §. 1. *Glos-
sa* 5. *num.* 10. Perez. *tit.* 6. *lib.* 5. *ordinamen-
ti pag.* 577. & Barbosa *hîc num.* 11. docent quòd
etsi juxta Textum nostrum, vel regulas juris ex-
ceptio dilatoria intra terminum à Judice prostitu-
tum, seu ante litem contestatam proponenda sit;
nihilominùs admittatur opponens eam statim, &
incontinenti post terminum elapsum, aut litem
contestatam.

8 Et sic Felinus *hîc n.* 16. Decius *n.* 17. Covarr.
lib. 1. *var. cap.* 16. *num.* 13. idem *pract. n.* 26. *n.*
2. docent exceptionem dilatoriam de novo ortam
esse ab excipiente proponendam, cum primùm
orta ea sit, & antequam Judex ad ulteriora
procedat, alià eam non admitti, cum oppo-
nens in tali casu videatur eidem exceptioni re-
nunciasse juxta Textum *in dicto cap. insinuan-
te, de officio deleg.*

9 Ad tertiam quæstionis partem, dicendum est
ex nostro Textu quamlibet exceptionem dilato-
riam de novo ortam opponi posse post terminum
à Judice assignatum, vel post litis contestatio-
nem: probant jura *in l. ita demum, Cod. de pro-
curat.* juncta *l.* 2. *Cod. de consort. ejusdem litis*, &
præter ordinarios hîc, & *in dict. cap. præsentium* 31.
*de Testibus, & in dicto cap. insinuante de officio de-
legati*, probant Abbas *in cap.* 1. *num.* 5. *de oblig.
ad ratiocinia*, Felinus & Abbas *in cap. cum M.*
Ferrar. *de constit.* Covarr. *in pract. cap.* 26. *sub n.*
Maranta *de ordine judiciorum* 6. *p.* 2. *actu de ap-
pellat. num.* 74. Alex. *cons.* 33. *l.* 4. Ludov. Rom.
in l. si verò, §. de viro 51. *fallent. ff. soluto Matr.*
Jason. *in l. eleganter, §. si quis post, ff. de condit.
indebiti*, probat optima *lex* 7. ad finem, & ibi
Montalb. *tit.* 10. *lib.* 2. *fori, & dicta lex* 1. *tit.* 5. *l.* 4.
recopil. Socinus *Reg.* 41. *in addit. & Reg.* 126. *li-*
10 *mit. fin.* cum aliis Gratianus *Regula* 136. † Qui
cum Antonio *in cap.* 1. *de Judiciis col.* 22. Felino
in cap. insinuante de offic. deleg. ampliat hoc dic-
tum, ut procedat etiamsi dilatoria superveniat su-
per pacto de litigando,

Imò etiam procedit, quando hæc exceptio 11
omissa sit per facti errorem, Glossa, & communi-
ter omnes *in l. error. Cod. de juris & facti igno-
rantia* ubi Præses de Padilla magis hanc commu-
nem ostendit, *nu.* 34. contra Glossam *in leg. qui
Procuratorem, ff. de procurat.* & alios quos refert
cum ista Glossa tenentes.

Imò Cynus, & Baldus *in l. manifestissimi, §. fin* 12
autem nescius, & dubitans, Cod. de furtis, do-
cent dictum procedere etiam in eo, qui ignorat si-
bi competere dilatoriam. † Rebuffus *tractatu de* 13
exception. n. 379. ubi *num.* 381. idem declarat
quando non stetit per partem, quominùs oppo-
neret, sed per Judicem, Barbosa *hîc num.* 12.
† Imò & in eo qui dubitat, ut sequitur Jason 14
in l. quandiu. Cod. qui admitti, num. 4. † 15
Qui *in l. cum rem. num.* 5. *Cod. de procuratoribus*,
docet & procedere dictum in causa appellationis,
quod qualiter sit, benè docet Villalobos *in æra-
rio, comm. opin. littera F, conclus. seu num.* 103.
† Item Bart. *in dicto l.* 2. *Cod. de juris & fac-* 16
ti, num. 5. ait procedere etiamsi oriatur exceptio
post sententiam, quod qualiter intelligatur, do-
cet Felinus *in dicto cap. insinuante n.* 9. *fallent.*
5. † Et Jason. *in dicta l. eleganter, §. si quis post* 17
num. 4. *ff. de conditione indebiti*, ampliat ut pro-
cedat etiamsi tali materiæ exceptionis noviter or-
tæ esset, aliàs provisum de modo agendi, qui et-
iam tripliciter limitat. † Et Covarr. *dicto lib.* 1. 18
var. cap. 16. *num.* 13. Rebuff. *de exceptionibus
num.* 378. Barbosa *hîc*, & Glossa Textûs nostri
ibi, *id est post terminum*, dicunt quòd exceptio
dilatoria, quæ incipit competere, lite jam con-
testata, potest tunc opponi non obstante termino
finito.

Verùm Abbas *hîc num.* 23. Jason. *in l. natura-* 19
*liter, §. nihil commune, ff. de acquirenda possessione
n.* 136. docent prædictam nostri Textûs declara-
tionem non procedere quando parti potest im-
putari, & negligentia notari, quare dilatoriam
non opposuerit ante litem contestatam: Tradit
Jas. Baldus *decis.* 40. † Imò Panormitanus *in cap.* 20
exceptionem hoc tit. n. 12. Gratianus *dicta Regu-
la* 136. *n.* 9. declarant doctrinam juxta Textum
nostrum, jactam procedere in exceptione dilato-
ria respiciente ipsum Judicium, quæ ut opponi
queat ante litem contestatam, requirit ut de no-
vo proveniat: tamen si exceptio dilatoria concer-
nat negotium principale, tunc quandocumque
opponi posse probant.

Unde infero interpretationem ad Textum *in
l.* 2. *§. fin. l.* 3. *§. procuratoria, ff. hoc tit.* ubi exce-
ptio procuratori, quæ dilatoria est, adhuc oppo-
ni valet in quacumque parte litis, etiam post sen-
tentiam definitivam, *cap. in nostra* 5. *de procu-* 21
rat. quod ideò fit, quia defectus mandati procu-
ratorii reddit retrò processum nullum, & sic res-
picit principale negotium, quemadmodùm jam
suprà in Rubrica dixi de exceptione excommuni-
cationis juxta Textum, *in dicto cap. except. hoc tit.*
quæ quamvis sit dilatoria quia respicit periculum
animæ; Ideò opponitur post contestatam litem
ibi q. 1. versic. *ex quo patet.*

Item infero ad Textum *in dicta l.* 2. *Cod. de con-* 22
sort. litium, ubi cautionis exceptio, de qua *ibi*
potest opponi post litem contestatam, quia ibi
sic factum fuit, quia Procurator intervenit post
litem contestatam, & ob id eam exceptionem
emersisse de novo juxta speciem nostri Textûs.

&

& dicta *ſuprà*, in hoc dubio, notat Bart. *in l. Pom-
ponius*, §. *rati babitationis*, *ff. de procurat.* in cu-
jus etiam ſpecie; & ſi videatur deduci procurato-
riam exceptionem eſſe opponendam, ante litem
conteſtatam: tamen reſpondebis exceptionem
cautionis non præſtitæ, de qua *ibi*, non reddere
judicium retro nullum; & ſic, ut merè dilatoriam
opponendam fuiſſe ante litem conteſtatam, Gran-
na *hîc* ſub n. 3.

23 Ad quartam quæſtionis partem, quia Textus
noſter tantùm expreſsè loquitur de exceptionibus
dilatoriis; ideò ejus deciſionem ad perempto-
rias non extendi, dicendum eſt quia in iſtis
non militat eadem ratio malitiæ differendæ li-
tis, quæ militat in dilatoriis, de quibus judex,
& cognoſcere, & pronunciare, aut judicare te-
netur de peremptoriis, & ſi cognoſcat, non pro-
nuntiat, juxta tradita, *ſupra in Rubrica ex Textu
in cap.* 1. *de ordine cognit.* deinde quia in excep-
tionibus dilatoriis agitur de modico præjudicio,
ſecus in peremptoriis, *l.* 2. *Cod. de precibus Im-
peratori offerendis.* Et ſic tenent Gloſſa hîc re-
24 lati à Felino *num.* 5. Decius *num.* 14. † Balboa
hîc n. 13. rem veriorem & receptiorem dicens; eo
quod magnum eſt diſcrimen inter dilatorias, &
peremptorias exceptiones com aſſignatione ter-
mini ad proponendas dilatorias, juxta Textum
noſtrum, nulla deſideretor cauſa, at in termino
ad proponendas peremptorias, & cauſæ cognitio,
& illius expreſſio deſideretur: argumento Tex-
tûs *in l.* 2. ubi Doctores *ff. de re judicata*, dicit
communem Decius *hîc numer.* 6. Mantua *num.*
16. Et ſic ait intelligendam eſſe, *legem Re-
giam* 9. *tit.* 3. *p.* 3. & ibi Gregor. in verbo
dar unplezo.

25 Quo fit, ut ſecundùm præfatam doctrinam,
nec noſtri Textûs deciſio extendatur ad excep-
tiones mixtas ſeu, anomalas, de quibus jam dixi,
ſupra in Rubrica & notanter docet Balboa *hîc
num.* 14. & mihi tam de iſtis, quàm de peremp-
toriis probatur, quia cum exceptiones peremp-
toriæ, ſeu anomalæ, uſque ad concluſionem in
cauſa de jure proponi poſſint, *l. peremptoriam*, *Cod.
ſententiam reſcindi non poſſe*, *l. fin. tit.* 3. *p.* 3. &
noſtri Textûs deciſio nova ſit, quid miram, ut
non extendatur ad prædictas exceptiones, de
qoibus nec tacitè aliqua fit mentio.

26 Quare non probo Bartoli ſententiam, *in l.* 2.
num. 4. *ff. de re judicata*, Alex. *num.* 5. Jaſonis
num. 20. *ibi* Felini *hîc num.* 5. Pariſii 7. Man-
tuæ 25. dicentium judicem ex juſta cauſa poſſe
deſignare terminum ad proponendas exceptio-
nes peremptorias, quia regulariter omnis dila-
tio à jore conceſſa, reſtringi, vel prorogari po-
teſt à judice ex juſta cauſa, ſecundùm ea, quæ
latè adduxi, *ſuprà in Rubrica & tit. de dilationi-
bus*, *in cap.* 1. *quæſt.* 3. *quæſt.* 4. *quæſt.* 5. *quæſt.* 9.
& quæſt. 11. quia reſpondeo illud intelligi juxta
rationes, de quibus, *ibi* quæ hîc non militant,
27 ex fundamentis pro prima ſententia adductis. †
Video tamen Guttierrez *pract. dicto lib.* 1. *c.* 53.
num. 2. cum Olano *in epilogo leg. part. correct.*
num. 19. exceptiones peremptorias, admitti et-
iam poſt terminum 20. dierum *dicta l.* 1. *tit.* 5.
lib. 4. *recopilation.* apud ſuprema tribunalia, ta-
liter, ut ſi petitum fuerit declareturque *la ſen-
tencia de prueba ſe entienda con ellas*, tamen non
admitti dicunt præjudices inferiores, ſic colli-
gentes, ex verbis prædictæ legis ibi, *ſalvo ſi los
de el nueſtro conſejo vieren por las conſideraziones
ſuſo dichas en la ley primera que con Juramento de
parte ſe deven rezivir, y que no ſe alegan ma-
liciosa mente que en tal caſſo, las puedan re-
zivir.*

Ad quintam quæſtionis partem, ut reſpon- 28
deam præmitto Baldi dictum, *in l. ſi quidem*,
Cod. hoc titulo, & *ibi*, Angeli, & Salicett,
Decii *hîc num.* 12. dicentium Reum excipien-
do, contraria allegantem audiri, per Gloſſam
in dicta l. & Decius hujus dicti, *n.* 13. aſſignat
tria exempla, ut declarat videndus Cepola be-
ne loquens in materia, *in l. vinditioni*, *ff. de
uſu cap. pro emptore*, *num.* 10. & 11. Guid. Pap.
ſingul. 706. § *allegans*. Gratianus *reg.* 97. *num.*
5. † Quare exiſtimo noſtri Textûs deciſionem, 29
etiam procedere in exceptionibus contrariis: ità
ut termino à judice deſignato, elapſo, nullo
modo exceptiones contrariæ poſſint opponi: ar-
gumento Textûs *in* §. *qui autem inſt. de excu-
ſat. tutor.* probant Panormit. *hîc num.* 19. Felinus
16. Alexander de Nevo *num.* 40. Pariſius *num.*
31. Alciatus *de præſumpt. reg.* 2. *præſumpt.* 21.
Decius *decis.* 43. *num.* 10. quod utique ſemper
verum eſt in exceptionibus omnino contrariis in
quibus Reus neceſſario de mendacio convinci-
tur, quæ nec etiam disjunctivè, aut conditiona-
liter oppoſitæ proderunt, aut admitti debebunt:
argumento Textûs *in Auth. contra qui*, *Cod. de
non numerata pecunia l.* 1. §. & cum etiam, in
verſic. *interdum*, *ff. ſi quadrupes pauperem feciſ-
ſe dicatur*, *l. fin. ff. de Rei vindicat. l.* 2. §. *ſed ſi
alius ff. quando appellandum ſit*, *cap. imputari de
fide inſtrum.* ubi plura adduxi videnda *ibi* Bella-
mera *n.* 18. Balboa *hîc n.* 19. Covar. *lib.* 1.
var. c. 2. *n.* 2. *&* 3.

Et quamvis Decius *hîc num.* 34. Bald. *in l.* 1. *C.* 30
de furtis, *nu.* 19. Gloſſa in verbo *audiantur*, Gloſſa
in *cap. cum dilectus de fide inſtrument.* verbo *praſ-
criptione*, abſolutè doceant dilatoriam exceptionem
contrariam poſt terminum admitti poſſe, veluti ſi
Reus propoſuit dilatoriam in termino, & in ea ſuc-
cumbat, poſſit poſt terminum aliam dilatoriam
contrariam opponere, veluti ſi primo oppoſuit
procuratorem non habere mandatum ad agendum,
& in ea non obtinuit, poſtea verò proponit man-
datum non eſſe legitimum, vel ſi opponat excep-
tionem declinatoriam judicis, & in ea ſuccumbat;
poſtea verò opponat judicem eſſe ſibi ſuſpectum,
& illum recuſet ex ea ratione, quia cum à princi-
pio non potuerit contrarias exceptiones oppone-
re, & probare: argum. in *l. ubi repugnantia ff.
de reg. jur. l.* 1. *C. de furtis*, *c. ſollicitudinem de ap-
pellat.* ideo ſit, ut poſſit eas exceptiones ſucceſſi-
vè proponere *in l. nemo ex his* 43. *ff. de reg.* tali-
ter, ut ſuccumbens, in una, poſſit ad aliam accede-
re, ex *l. contra mores*, *C. de inofficioſo teſtamen. c.
auditis de præſcript.* ita ut aliàs puniretur, contra
regulam Textûs *in c.* 2. *de conſt.*

Tamen crediderim prædictas exceptiones, non 31
eſſe contrarias ſed tantùm diverſas, & in diverſis
eam doctrinam libenter admitterem, non in omni-
no contrariis ex jam dictis, niſi fortè conditiona-
liter opponerentur, ita ut in eis Reus non convin-
ceretur mendacio ex *l. ſi quidem*, & ibi Gloſſa *C.
hîc tit.* notat bene Cagnolus in *dict. l. nemo ex his*,
num. 8. *ff. de reg. juris*, ut pote contingit in libel-
lo, qui ſuſtinetur in cauſa appellationis, ubi dici-
tur ſententiam eſſe nullam, & ſi quæ injuſtam, &
ab ex juſtè appellatum eſſe, teſte Gloſſ. *in l.* 1. *C.
quando provocare non eſt neceſſe*, verb. *obtinebit.*
Bart. *in l. ſi expreſſim*, *q.* 3. *ff. de appellat.* Paz. *in
praxi in proœmio ſextæ partis*, *tom.* 1. *n.* 46.

Ad

32 Ad sextam quæstionis partem, respondeo quòd etsi Panormitanus *hic nu.* 28. sentire videatur nostri Textûs decisionem non esse servandam de jure Civili, sed Canonico tantùm, ex quo Judici concedatur termini designatio per Judicem, ita ut queat fieri ante litem contestatam, & minori termino: Tamen credo ex jam *suprà* adductis, etiam de jure Civili in praxi observari, ex eo, nam cùm etiam hoc jure esset terminus præfixus usque ad litem contestatam ad proponendam dilatoriam, imò & ex causa post eam, ut jam dixi in Rubrica, & omnes agnoscunt per Textum nostrum, & per Textum *in dicto cap. insinuante de officio de leg. & in cap. inter Monasterium de re Judicata*: Ideò ex reciproca utriusque observatione, & praxi juxta Textum *in cap.* 1. & 2. *de novi operis nunciat.* id jure Civili admitti dicendum est, notat Balboa *hic*, num. 30. quod etiam procedere de jure Regio docet Textus *in dict. l.* 9. *tit.* 3. *p.* 3. ubi Gregor.

33 Unde & si insurgas dicendo decisionem nostri Textûs, utpotè contra Reorum defensionem esse iniquam, nam si Judex abreviet terminum ad opponendam exceptionem dilatoriam; cùm tam de jure Civili, quàm Canonico antiquitùs admimus usque ad litis contestationem eam opponi, jam sit latè probatum *suprà in Rubr. & hic*, & consequenter aufert indultum à jure beneficium contra juris Regulam, sed ab exordio litis, usque ad litis contestatam terminus utroque jure, imò & Regio est designatus per Textum *in l. Procuratorem, ff. de procurat. l. ita demum, Cod. eodem leg. fin. Cod. hoc tit. cap. exceptionem* 12. *infrà eodem cap.* 1. & 2. *de litis contest. lib.* 6. *dicta leg.* 9. *tit.* 3. *p.* 3. *l.* 1. *tit.* 3. *ordinam. l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 4. *recopil.* ergò numquam potuisse licitum esse, ut à Judicis voluntate penderet prorogatio, seu abbreviatio termini, cùm per id regula juris, & litigantes nimis offendi potuerint.

34 Sed ut jam *suprà* notavi Regulam prædictorum jurium jam regulariter procedere, & declarari juxta praxim relatam Textûs nostri; Taliter ut ea jura non procedant quando judex, ut finem litibus imponat, & malitiis litigantium obviet ante litem contestatam statuerit terminum breviorem, nam eo elapso dilatoriæ non admittentur, ut voluit Bart. per Textum nostrum *in dicta l.* 2. *ff. de re judic. num.* 4. Panormit. *in dicto cap. inter Monasterium*, n. 5. *eodem* & ex Textu nostro *nu.* 5. Felin. nu. 20. Decius 21. & per illum Textum Didacus Perez. *in l.* 2 *tit* 4. *lib.* 3. *ordinam. in verbo que le da la ley.* Quibus non obstant Jason *in dict. l.* 2. *num.* 22. *ff. de re jud.* Imola *in cap. cùm sit Romana de appellat.* ubi Decius *num.* 15. Boërius *n.* 59. docentes quòd Judex nequit tempora à lege præfinita sine ministerio juris mutare; quia respondeo ex dictis *suprà ad titulum de dilation.* hæc omnia limitari quoties relinquitur arbitrio Judicis, ut per Textum nostrum est dispositum, utpotè confirmatur exemplis Textûs *in l. diffamari., Cod. de ingenuis & manumissis l. Titia, ff. de accusat.* ibi *intra tempus à Præside definitum, l. petenda, Cod. de temporibus in integrum restitutionis, leg. quandiu, ff. de acquirenda hæred.* nam quamvis ex juris regulis contrarium, aut diversum statuatur tamen ex causis, de quibus in prædictis juribus Judex terminum aliàs dicta lege designatum ipse abbreviat, seu prorogat.

35 Ad septimam quæstionis partem, de protestatione requisita juxta Textum nostrum ad hoc ut dilatoria exceptio possit opponi post terminum à Judice assignatum, videtur dicendum sufficere ut sit generalis ex Textu *in cap. præsentium* 31. *de Testibus*, sed Glossa ibi, & Panormitanus *hic num.* 17. Felin. *n.* 13. Decius 11. Parisius 29. Balboa 31. Granna 6. docent non solùm protestationem generalem esse inutilem, sed nec etiam sufficere specificam. nisi exprimatur causa impediens talem exceptionem intra terminum proponere, & probare, ut advertit Covarruv. *cap.* 16. *pract. num.* 2. Et sic noster Textus debet intelligi de protestatione speciali, ubi ad hoc ut dilatoria exceptio possit opponi post terminum à Judice designatum necesse est ut protestatio fiat nominatim exceptionem exprimendo juxta Glossam *in dicto cap. præsentium de Testibus* verbo *juramento, & in cap. quoniam contra falsam de probat.* verbo *exceptiones.*

Nec tunc jam obstat Textus in *dicto cap. præsentium*, quia respondetur quòd protestatio, de qua ibi nominatim, & intra terminum proposita fuit, nec fuisse processum impedimentum exprimere, cum sufficeret jurasse: non malitiosè excipere, siquidem forsan Testis in protestantis favorem deponere potuisset Textus ille in fine, secùs autem esse in protestatione exceptionis, in qua causa exprimi debet, cum diversa militet ratio. 36

Nec his obstat Textus *in cap ad dissolvendum de dispens. impuber.* versic. *salvis exceptionibus*, ubi constat quòd etiamsi pars non protestat se velle exceptiones dilatorias opponere, adhuc manet ei salvum opponendi jus; Nam respondetur veriùs dicendum quod ibi ideò admittantur, quia Judex protestavit (*ad* ulteriora procedens) ac ideò salvum manere partibus supponendi eas exceptiones, cum illa Judicis protestatio relevet partes ab illa exceptionum protestatione, sic Granna *hic sub. n.* 6. & confirmatur ex alibi dictis. & hic adiunges quæstionem, quam adduxi *in Rubr. de litis contest. à num.* 1. ubi an protestatio impediat litis contestationem: Alia plura de protestatione dico *in cap. de appellat.* ibi videnda. 37

QUÆSTIO II.

An minor vel Ecclesia omittens allegare exceptionem dilatoriam, vel fori declinatoriam ante terminum à Judice designatum, vel ante litis contestationem possit restitui in integrum adversùs prædictum nocumentum: Et quid de scholastico omittente allegare privilegium magistri sui, sed errando passus fuit in se litem contestari?

SUMMARIUM.

1 *Præmissum aliarum quæstionum.*

2 *Minor & Ecclesia omittentes allgare dilatoriam exceptionem non restituuntur nisi ubi adsit grave nocumentum*, n. 3. 4. 5. & 6. & *esse arbitrarium*, num. 7.

8 *Scholasticus omittens allegare privilegium magistri sui, nunquid lite contestata per errorem restituatur.*

AD

1 AD primam quæstionis partem, ut respondeas præsuppones quæ adduxi *suprà in Rubr. q. 4. à n. 1. ubi disputavi an restitutio in integrum sit actio, vel exceptio* Item applicabis adducta in Rubrica de mutuis petitionibus q. 15. ubi egi *de quæstione an minor restituatur ad reconventionem, & in Rubr. de litis contest. q. 15 à num. 1.* ubi egi *an minor contumax in contestando succurratur*, & ibi *in cap. 1. q. 8. à num. 2.* ubi egi *de alia an minor positionibus non respondens utatur appellationis, vel restitutionis remedio*, & ad alias *in cap. 2. de restit. spol. cap. 2. q. 3.* & ibi. *cap. 14. q. 1. & 2. & cap. ex parte q. 2. & in dicta Rubrica de mutuis, dicta q. 15. dixi item & de restitutione Ecclesiæ, & in cap. 31. de Testibus, an Ecclesia vel minor attestationibus publicatis restituatur, si non litigent tanquam principales, sed tanquam tertius oppositor ad probandum ibi q. 2.* versic. *ad quartam.*

2 His ergò præmissis, ad difficultatem videtur dicendum, quòd non restituantur ex generalitate Textûs. Primò ex generalitate *l. 1. tit. 5. lib. 4. recop.* Secundò *ex l. 5. tit. 5.* eodem *lib. 4. recop.* per locum à speciali, ubi tantùm conceditur minori restitutio ad opponendas exceptiones novas in prima instantia ante conclusionem ad diffinitivam, ergo ad opponendas veteres ea non ceditur, & in terminis per jus commune, docent Innocentius *in cap. coram felicis nu. 2. de in integrum restit.* quem refert, & sequitur Angelus *in l. 2. §. 1. ff. de Judic.* Felin. *in cap. fraternitatis n. 6.* versic. *fallit. 2. de Testibus*, ubi loquitur de exceptione dilatoria, vel declinatoria, quæ non concernit merita causæ, quia illa dicitur modici præjudicii, & Covarruv. alios allegans *in pract. cap. 26. nu. 4.* versic. *quinta*, sequitur Innocentium, quem etiam alii relati à Capicio *decis. 23. à nu. 4.* ubi *num. 11.* concludit secundùm hanc opinionem fuisse vocatum *in Cons. Neapolit.* & fuisse denegatam restitutionem: sequitur Afflict. *decis. 390. nu. 2.* ubi loquitur de Ecclesia Jason. *in l. eleganter, §. si quis post nu. 4. ff. de condit. indebiti*, dicens benè notandum Monterosus *in sua practica, tractatu 2. in princ. fol. 8. col. 2. ad finem.* Sfortia Oddus *p. 2. de restit. in integrum quæst. 64. num. 36.*

3 Verùm contra præfatam sententiam, scilicet ut restituantur minor, & Ecclesia adversùs temporis lapsum *ex Reg. Textûs in l. minor 25. annis, ff. de minoribus*, ubi Glossa 1. amplificat in exceptione dilatoria, latè poteris defendere ex doctrina quæstionum assignatarum *suprà nu. 1.* & ex Regula Textûs *in Clem. 1. de restit. in integrum*, qui generaliter loquitur, & in terminis defendentes refert Orosius *in l. de die, §. si servus, n. 3. ff. qui satis date cogantur*, Speculator *instit. de restit. in integrum, §. 1. nu. 35.* versic. *sed minor*, ubi ita docet.

4 Tamen ex jam adductis *suprà in Rubrica*, hæc difficultas venit sub distinctione intelligenda: nam si contingat ut minor, vel Ecclesia ex omissione ipsius exceptionis dilatoriæ, vel fori declaratoriæ graviter lædatur, tunc competet ipsis restitutio in integrum adversùs prædictam læsionem, sin autem exceptio dilatoria omissa modici momenti, sic tunc amplectendam esse opinionem Innocentii, ut ad eam opponendam post litem contestatam minimè concedatur minori, nec Ecclesiæ; defendit idem Orosius.

5 † Ubi suprà ex Alex. & Croto, Guttierrez. *pract. lib. 1. cap. 52. nu. 4.* probat præfatam distinctionem expressiùs Joannes Andreas *in dicto cap. fraternitatis de Testibus*, ubi totum hoc remittit Judicis arbitrio, ut si minor & Ecclesia in hoc modicè lædantur restitutio denegetur per Textum *in l. scis, ff. de in integ. restit.* Sed si propter id lædantur in lite, tunc concedatur.

Imò & probatur ex fundamento Innocentii, 6
& Felini, quo suam sententiam probarunt, scilicet quia qui hujusmodi declinatorias fori proponunt, nihil vel paucum consequuntur, etsi obtineant, nam sic remanent civiliter, & naturaliter debitores, si obtineant in hujusmodi exceptionibus, sicut si succumbant, & ita non læduntur, quia aliquid non amittunt acquirere, aliàs enim vel si oneri, quod non expediat se subjiciat minor, & hujusmodi omissione benè dicendum erit ex eodem Innocentio restitutionem minori, aut Ecclesiæ dari, ut jam est dictum. Quo pacto Covarr. ubi suprà loquitur in eo, nempè casu, an minor Ecclesia, vel Respublica admittatur ad restitutionem in integrum, ut probat recusationis Judicum causas post conclusum in causa; ante tamen ortas, & resolvit admittendum secundùm receptiorem opinionem in praxi admissam, cujus potest, & debet esse fundamentum; quia recusationis causam spectat admodùm ad exitum litis, in quo grave præjudicium adest, ex adductis *suprà in cap. 4. de foro compet.*

Er quòd præfata materia sit arbitraria, docet 7
Capicius ubi suprà, Guttierrez *dicto num. 4. in fine*, qui dicit dictam distinctionem, & resolutionem esse veram, & tenendam in nostro Articulo, ut sequitur alios citans Sfortia Oddus *dict. 2. p. de restit. in integrum, p. 64. nu. 36.* & Molina *de Hispanorum primogenitis lib. 3. cap. 13. num. 60. & 61.*

Ad secundam partem quæstionis, de scholari 8
omittente allegare privilegium Magistri sui, sed errando passus fuit in se litem contestari breviter Glossa, & Doctores *in l. 2.* verbo *consensus de judiciis*, Angelus, & Salicetus *in l. 1. Cod. de Judiciis*, Jason. *in l. si per errorem columna 2. ff. de jurisd. omn. Judicum* dicens communem tenent non posse litis contestationem condicere; docet cum eis Joannes Guttierrez. *pract. dict. quæst. 52. n. 2.* & pro ampliori enodatione hujus dubii applicabis quæ adduxi de exemptione scholarium suprà *in cap. ex parte q. 16. de foro comp. & in cap. pen. eodem q. 6.* & alibi nonnulla.

AD TEXTUM IN CAPITE V.

Cum inter priorem,

PRÆMISSUM.

I. EX verbis hujus Textûs tria moventur, & discernuntur, quæ speciali tractatione indigebant, nempè de Actore excommunicato repellendo ab agendo, & reconveniendo alium in Judicio, de cujus causa, & ratione latissimè, & per plures quæstiones declarari *suprà in cap. intelleximus 6. de Judiciis à q. 1.* II. Item & de Reo adversùs Actorem excipiente, qui etsi excommunicatus sit, admittitur ex ratione nostri Textûs in versiculo *inquisitioni*, de cujus fundamentis item dixi

dixi latè *in d.c.intelleximus* à q.19.cum aliis pluribus, ubi *q. 21.* juxta nostri textûs doctrinam in versic. *caeterùm non sic in reconvent. sentimus ne quod in defensionis remedium sustinetur ad impugnationis materiam extendatur*, ubi egi de quaestione an Reus excommunicatus ab Actore vocatus litigare possit Actorem ipsum reconveniendo super alia re, ut elidat Actoris intentionem, & se defendat, & ibi *q. 23. an possit opponere compensationem.*

3 † Tertia in versic. *& maximè Iudic. recus. cum periculosum sit coram Judice suspecto litigare, &c.* Ex quibus verbis poterat hîc inneсti integra materia recusationis Judicum, de qua lata suprà adduxi, per quam plures quaestiones *in c. 4. de foro comp.* & quatenùs ad tempus, in quo recusationis exceptio, de qua hîc debeat opponi, dixi aliqua *in c. 4. hoc tit. & in Rubr. q. 3. à n. 1. & ibi* in versic. *recusat. except.*

4 Interim videbis quae pro explicatione hujus textûs adducunt DD. *hîc*, & novissimè Balb. Granua, & Barb. qui innumeros colligunt videndi etiam repetentes *in c. except. 12. & in c. 2. hoc tit.* & Covarr. *in c. Alma mater, §. 4. à n. 1.* ubi non ineptè applicatur quatenus agit de operibus charitatis ab excommunicatis factis ad quaestionem ex multia Gratian. *Reg. 261.* ubi dicit quòd judicialiter conventus, licet aliàs inhabilis fit, & non possit in Judicio comparere habilitatus censeatur ad comparendum, de qua dico *infrà in d. c. except. hoc tit.*

AD TEXTUM
IN CAPITE VI.
Cum Venerabilis,
PRÆMISSUM.

I. **T**Extus iste plures materias claudit, de quibus nonnullis jam alibi dictum est utpotè ex ejus postulatione apparebit, seu ad dicenda aliia in locis congruentiùs spectat. Itaque in verf. ibi *eum suis poss. & pert. petivisset*, ad haec verba adjunges quae adduxi *suprà in c. cum ad sed 15. de rest. spol.* ubi q. 2. dixi à. n. 2. *de pertinetiis, & quid earum nomine veniat.*

II. Et ibi *eam tamen non poterat Episc. vindicare, quam ex permutationis causa*, & ibi in verf. *cum pars* & ibi *cum permutatio inter contract. bona fidei computatur, nec cum alio, quàm cum Domino, vel cum ea, qui habebatur loco Domini valeat legitimè celebrari:* potest agi de integra materia permutationis, resignationis, seu renuntiationis beneficiorum, de qua ad titulos de renuntiatione, & de rerum permutatione, in cujus Rubr. etiam agam de natura contractûs permutationis, nunquid sit bonae fidei, aut stricti juris, de quo videbis cum multis Pich. *in §. act. 29. q. 5. à n. 4.* & an sit contractus innominatus *q. 27. à n. 41.* videbis quae scribit Balb. *hîc à n. 66.* ubi quae requiruntur ad permutationem.

III. Et quare contractus dicantur bonae fidei, aut stricti juris, idem Pich. *in d. §. act. à q. 1.* cum aliis, & de ratione Covar. *in reg. poss. 2. p. §. 6. à n. 4.* per text. nostrum, & per text. nostrum agit de cambiis Narb. *in l. 14. t. 18. lib. 6. recop.* de quibus latè dico *infrà in c. in civit. de usur.* & Grann. *de permut.* plura dicit *hîc à n. 9.* Gait *de cred. pos. Turri*, & alios benè *p. 1. tit. 2.*

IV. Et ibi in verf. *porra* potest agi de possessione *Fermosin. de Exceptionibus.*

antiquiori, & minùs antiquiori, & quae sit praeferenda ad dicta *suprà in cap. licet 9. de probat.* & *alibi sub tit. de rest. spol.*

V. Et ibi *licet autem nimis excesserit, qui transcriptum illius instr. falsavit*, per haec verba applicabis dicta *suprà sub c. 1. c. fin. c. cum dilect. cap. cum Joann. cum P. de fide instr.* ubi egi de falsitate instrumenti, item qualiter transcriptum, seu transumptum ex originali, & protocollo transcribatur, & cujus authoritate, & qua solemnitate, ut fidem faciat.

VI. Et ibi in verf. *quia tamen delict. persona non debet redundare in damn. Eccl.* ad haec verba applicabis quaestionem, de qua egi *suprà in c. 3. & 4. de juram. calum.* ubi an delictum Praelati cedat in Ecclesiae detrimentum, & nunquid taciturnitas praelati praejudicet Ecclesiae Barb. per Gloss. finalem hîc agit *in c. 2. de rescript. à n. 12.* Et an confessio Praelati, sive in Judicio, seu extra praejudicet Ecclesiae, *in cap. 2. de confess. q. 1.* versic. *ad secundam.*

VII. Et in versic. ibi *ac non solùm ante sententiam verùm post objeci potest exceptio falsitatis*, ad haec verba applicabis dicta *suprà in c. sicut vobis 9. de Test.* ubi plura de falsitate objecta, item & adducta *in c. testim. 54. & in c. fin. de Test. & in c. 1. hoc tit. q. 1.* ubi egi de hac exceptione falsitatis opponenda, quando, & qualiter.

VIII. Et in verf. ibi *cùm fals. instr. praetextu latâ sententiâ usque ad 20. annorum spatium valeat tractari*, ad haec verba adjunges quaestionem, de qua *in c. 4. de fide instr. q. 5.* versic. *ad quintam n. 22.* ubi an sententia lata ex falsis instrumentis sit ipso jure nulla, aut veniat retractanda, & etiam adducta *in d. c. sicut vobis 9. de test.* ubi q. 1. egi de quaestione an sententia lata ad dictum corruptorem testium sit retractanda, & *ibi* in versic. *ad tertiam à n. 25.* egi de quaestione an detur restitutio adversùs sententiam, ubi testes non falso, sed pecuniâ, precibusve fuerunt corrupti: aliàs videbis *in c. suborta de re jud. & in d. c. sicut q. 2. à n. 1.* egi de quaest. an exceptio falsi possit opponi antequàm obtineatur restitutio adversùs sententiam ex falsis instrumentis latam, & applicabis quaestionem, an sententia retractari queat praetextu, de qua *suprà in c. brevi 17. 2.* verf. *ad secundam, à n. 31.* nonnulla adduxi de hac exceptione *suprà in Rubr. ad quaest.* an excommunicatio lata ex falsis instrumentis, aut falsa causâ sit nulla, Abbas agit per Gloss. hîc & alii Covar. *in c. Alma Mater de sent. excom. p. 1. §. 11. n. 24.* verf. *secundò*: vel an indigeat absolutione applicabis dicta *in cap. 1. cap. verum de jurejur.*

IX. Et ibi in versic. *quia verò* agunt DD. de fundanda jurisdictione Episcopi super rebus consistentibus intra suam Dioecesim, applicabis dicta *suprà in c. cum causam 13. de prob.* ubi qualiter probantur fines Dioecesum, aliquid notavi *suprà in c. cùm ad sedem de rest. spol.* & ex proposito ago *in c. conquerente de offic. ord.* & expendens textum nostrum, Cened. *in pract. q. 26.* agit de jurisdictione quam habent Praelati in regulares.

X. Et ibi in verf. *verùm*, ibi enim potest agi de effectibus praescriptionis in beneficialibus, & in aliis temporalibus Ecclesiae, de quibus latè ago at *tit. de praescript.* & notanda ibi *in c. 1. c. 2. c. 3. c. 6. in c. illud 8. cap. ad audientiam cap. cum vobis cap. auditis cap. cum ex officii cap. cùm olim.*

XI. Et ibi *quamquam probaverit Epis. Sab. bona ejusd. Eccl. aliquanto temp. possedisse*, per haec verba potest agi de quaest. qualiter possit Antecessoris possessio ut praescribat, & jus acquirat successor ad dicta *in c. quia v. de jud.* & de exceptione praescrip. suprà in principio Rubr. verf. *insuper.* Et applicare

D poteris

poteris quæstionem signatam ante Rubricam, videlicet nn exceptio præscriptionis objici possit agenti remedio recuperandæ *in c.1. de rest. spol. q.4.*

12 Et ibi *vos ab impet. Episc. quoad tempor. ejusdem Eccl. sentent. duximus absolvend.* Per hæc verba potest ad longum agi de effectibus sententiæ absolutoriæ juxta ea, quæ per extensum adduxi *suprà sub c. eam. 15. de jud. à q.11. ad fin.* & adjunges dicta *suprà in c. fin. §.1. de jurejur. q. 3.* vers. *ad quart. n. 25.* ubi sententia absolutoria in quo differat ab ea, quæ fit ab observatione Judicii, & ab ea quæ fit ab absolutione à causa, vel petitis, & ibi vers. *ad quintam nu. 37.* ubi qualiter sententiæ ab observatione Judicii formentur.

13 Et quia *hic* Balb. *n.* 73. agit de regressu ad beneficia, videbis *suprà in cap. 4. de renuntiat.*

14 Item & quia per Textum nostrum Gratian. *in Reg.* 156. dicat Ecclesiarum provisionem ad Episcopos pertinere, cum quatuor ampliationibus, & Felin. *hic col.*11. Bern. Diaz. de Luco *in reg.* 240. relati ab eodem Gratian. à *n.*17. alias duas ampliationes. & quinque limitationes scribant; ideò videbis Garciam *de benef.* longè agentem de his, ad quos spectat Ecclesiarum provisio *p. 5. cap. 1. 2. 3. & 4.* & quæ dico ad titulos *de præbend. de concess. præbend. de instit. & de jure patronatûs.*

15 Manet ergo ex jam adductis solùm principaliter ad textum nostrum pertinere quam plura de quæstione, an excipiens videatur fateri, quæ continentur, aut non in exceptione. Et quia potest adjungi quid probet confessio qualificata, seu de confessione Prælati, aut Procuratoris: Applicabis dicta *in c. 2. & c. fin. de confess.* & de confitente homicidium ad sui defensionem, Balb. *hic à n.* 30. de quo dixi *in c. 1. de confess. q. 6. à n.2.* vers. *ad secundam:* alia de confitente debitum applicabis dicta *in c. si cautio de fide instr.* quibus suppositis jam ad rationem Textûs nostri, & ad quæstiones ejus contexturæ spectantes ex bonis Authoribus & applicabis dicta ad Textum *in cap. 1. de litis contestatione*, ubi de confitente positiones.

16 Si alia desideras præter proximè notata, & quæ in sequentibus quæstionibus dico, leges quæ novissimè repetit Matth. Col. ad Text. nostrum *in tract. de processibus executoriis p. 4.*

QUÆSTIO I.

Excipiens quare fateri non videatur ea, quæ in exceptione continentur, cùm regulariter qui unum confitetur, etiam confiteri censeatur, id quod ex eo necessario sequitur, diversis exemplis exornatur conclusio, & aliis limitatur?

SUMMARIUM.

1 *Excipiens multis exemplis negare potest à se petitum, & de differentia, n. 27.*
2 *Excipiens adversùs Actorem negando ejus intentionem omninò non fatetur, nu. 3.*
3 *Negatio mera, & absoluta facti, non est vera exceptio.*
4 *Negare non censetur prohibitus qui agere, aut excipere prohibetur.*
5 *Excipiens condisionaliter, qualiter negare videatur, & n. 6. exornatur remissivè.*
7 *Excipiens simpliciter opponendo solam juris exceptionem verius est ut non fateatur intentionem Actoris, n. 8. 9. 10. & n. 15. 16.*
9 *Causa limitata limitatum producit effectum.*
10 *Intentio Actoris non fundatur ex simplici exceptione dilatoria, vel peremptoria.*
11 *Exceptionem permutationis, aut empti opponens non fatetur.*
22 *Excipiens non fuisse rectè latam sententiam, eam non fatetur.*
13 *Negans non rectè factum, non propterea confitetur.*
14 *Accusatus repetundarum, si respondeat quidquid feci & habui, justè feci & habui, non censetur fateri factum.*
15 L. quinquaginta, ff. de probat.
17 Cap. præterea de transact. cap. venerabil. 34. de elect. Auth. si Test. C. de Test. l. quoniam ff. de his, qui not. inf. l. in Fisci, ff. de jur. Fis.
18 *Textus noster intelligitur.*
19 *Excipiens sub conditione, si mutuasti, solvi, aut fecisti mihi pactum de non petendo, tranfert probandi onus in Actorem.*
20 *Loquutio conditionalis, non inducit præcisam dispositionem.*
21 *Solvens secretò qui mutuum accepit, qualiter respondendo liberetur. Et quid si sit statutum ut debeat simpliciter respondere affirmando, vel negando, n. 22. & 23. & q. 2. à n. 1.*
24 *Excipiens se solvisse, aut opponens pactum de non petendo præmissâ debiti confessione fateri videtur. Limitatur, nu. 25.*
26 *Excipiens si opponit Actori debitum petenti se promisisse sub conditione, vel confitendo in duplici oratione qualiter fateatur.*

UT ergo hujus Textûs & difficultatis Thesis facilius percipiatur, dico exceptionem, de qua hîc inquiritur contingere posse sex modis aut formulis. Primus est quando Reus proponit exceptionem facti; id est excipit adversùs Actorem negando ejus intentionem, & factum, ut est exceptio non numeratæ pecuniæ, vel quando negatur contractum fuisse celebratum. Secundus quando quis proponit exceptionem juris, ut est exceptio pacti de non petendo, vel quid aliud simile. Tertius est quando excipiens nihil aliud dicit, nisi solvi, præscripsi, vel quid aliud simile. Quartus modus est quando quis excipit sub conditione hoc modo si mutuasti solvi, aut fecisti mihi pactum de non petendo. Quintus modus est quando v. g. Reus fatetur mutuum acceptum ab Actore, sed insimul respondet, aut opponit quòd Actor sibi fecit pactum de non petendo, vel ait jam mutuum solvisse. Sextus est quando Actor petit debitum purè, & Reus excipiendo dicit se promisisse sub conditione, de quibus omnibus, quia latè & meliùs quàm alii scribat Patian. *de prob. lib. 1. c. 20. 21. 22. 23. 24. 25.* cum aliis ab eo relatis, & non pauca dicant *hic*, Balb. Grann. & Barb. cum infinitis, quos ipsi citant; Ideò ego breviori, & clariori, quo possim modo omnia claudam sub distinctionibus, & casibus diversis, quibus nodosa, & aliàs difficillima jura poterunt in concordiam reduci. 1

Quoad primum ergò de excipiente adversùs Actorem negando ejus intentionem, vel factum sine dubio est respondendum taliter excipientem negare cùm intentioni & facto se opponat, sic Butr. *hic sub n. 4. vers. dic. si excep. est fact. col. 6.* Alex. de Nev. *nu.* 48. vers. *tamen & clariùs intell. col. 8.* Aret. *in §. 1. inst. de except. n. 25.* vers. *& circa prim. dic. col. 13.* Pich. *ibi in princ. n. 21.* ubi ex Textu *in l. in except. hoc tit. ff.* 2

Ubi dicit quòd mera, & absoluta facti negatio non est vera exceptio; nam excipiens onera- 3

tur

tur probatione, non autem ille, qui absolutè negat, *l. Actor.* 23 *Cod. eodem*, tenet etiam Cujacius *lib. 69. Pauli ad edictum in l. 2. ff. de probat.* qui referens eam legem ad exceptiones, & ubi factum vel causa agendi negatur à Reo illi defensio, idest exceptio non sit necessaria, ut dixi *suprà in Rubr.* his, & aliis fundamentis observant Petrus Greg. *lib.21. syntagm. cap.17. n.3* Covarr. in *Reg. poss.1. p. in princ. n. 5* Roman. in *l. cum mulier* n. 18. versic. *tu autem pro veritate conclude col. 3. ff. soluto matrim.* ubi dicit hanc sententiam procedere in quacumque exceptione negativa intentionis agentis Butrigar. in *l siquidem col. fin.* versic. *item quæro an ille, Cod. hoc. tit.* ubi distinguendo inter exceptionem facti & juris, dicit quòd si Reus opponat exceptionem facti, eo quia negat se obligatum, & Actorem habere actionem, tunc certum
4 esse, ut pro negante habendus sit. † Tradit etiam Balboa *hic n. 5.* & taliter quòd ex Baldi sententia *in dicta l. siquidem*, dicat ut prohibitus agere, & excipere non sit prohibitus negare, & idem Baldus *in cap. 1. de litis contest. n. 9.* quem sequitur Aret. in *dicto §. 1. inst. hoc tit. n. 27.* expressè docet quòd is qui negat non excipit, sed ille dicitur excipere, qui adversativè objicit. Quare pro explanatione hujus doctrinæ jam à fortiori incidimus in his quæ latè adduxi de negativa *in cap. quoniam contra falsam* 11. *& cap. sequenti de probat.* in qua per rerum naturam nulla est directa probatio *ibi à q. 2.* & in eo quod adduxi *in cap.* nonne 5. *de præsumpt.* ubi an negans unum ex duobus illatis censeatur alterum affirmare, aut fateri.

5 Ad secundum modum, respondetur quòd si Reus priùs negaret post negationem præmissam, posteà opponat exceptionem conditionalem, veluti conventûs actione commodati, vel mutui negat commodatum, vel mutuum, & postea subjungit, quòd si appareret, vel quatenùs de commodato, vel mutuo constaret, ipse opponet exceptionem solutionis vel satisfactionis, tum communiter ab omnibus esse receptum, ut taliter excipiens intelligatur negare Actoris intentionem; adeò ut Actore debitum non probante, ipse Reus absolvendus sit appellat tutiorem Glossa hìc in verbo *confessus*, Abbas *sub n. 26.* vers. *aut Reus dicit non confit. col. 7.* Alex. de Nevo *sub num. 48.* vers. *secundus casus col. 8.* Fel. *num. 15. sub tertio casu*, versic. *nota tamen duo col. 4. glossa in c. except. de Reg. juris* ubi Din. *in fine* vers. *sed sign.* egregia Glossa *in d. l. siquidem* in verb. *contest. C. hoc tit. glossa in l. si filio* verb. *detest. C. de liberali causa*, Cinus *in d. l. siquidem* versic. *secunda forma ibi* Alberic. *n. 2.* versic. *secunda est non confiteri*, *ibi* Bald. *n. 4.* versic. *tertia est concl.* Clarus *in praxi q. 55. n. 17.* versic. *cautiùs* Boër. *in decis.* 243. *n.* 12. versic. *quare secundùm gloss.* practica Papiens. in Gloss. *salvis* aliis *n. 9.* versic. *ampliùs quæritur de forma resp. rei conven.* ubi dicit hanc esse practicam communem, quem modum respondendi, & si de jure in foro contentioso sit securus juxta Glossam *in d. c. except. de reg. jur.* tamen in foro animæ, utpote captiosum non esse æquè tutum, respondet Patianus post longam disputationem, & contra alios *in dict. cap. 21. à nu. 3. ad 9.*

6 Et quia pro perfecto intellectu hujus dubii facit illud quod adduxi *suprà in Rubric. de confessis q. 1. à n. 1.* ubi Reus si sub aliqua conditione confiteatur an sit habendus pro confesso, quod idem est ac interrogare de confessione qualificata, ideò ad *ibi* dicta te remitto. Et quia idem Patian. latè agit *in dicto cap. 21.* de Reo dubitanter respondente illicò, aut datâ ei deliberatione, ut respondeat *ibi à n. 10.* applicabis quæ adduxi *suprà in d. q. 1. de confessis* in versic. *ad secundam partem à n. 10.* ubi egi de quæstione *quid si Reus sub dubio confiteatur.* Et quia insimul ipse & Patian. involvit, seu reducit hunc modum ad illud nempe ad quem Reus tenetur respondere impositionibus ab Actore propositis; ideò adjunges hîc quæ lato calamo adduxi *in c. 1. de litis contest.* & ad propositum declarat idem Patian. *in dicto cap. 21. à nu. 20.* quem ad plura desiderata leges ne prolixus existam transcribendo.

Ad tertium modum, quando Reus scilicet simpliciter opponit solam juris exceptionem, velut 7
pacti de non petendo videatur debitum confiteri tenuerunt multi per Textum *in l. quinquag. §. nam etsi credit. ff. de prob.* ubi habetur quod onus probandi incumbit Reo, quando respondet se solvisse, nam ex hoc solo intentio Actoris intelligitur esse fundata. Secundò ex ea ratione, quòd exceptio sit actionis exclusio *l. 2. Cod. de except.* & ideò sicut privatio præsupponit habitum, *l. manumiss. ff. de Just. & jur.* ita etiam qui confitetur se habere juris exceptionem censeatur confiteri, & præsupponere Adversarium habere actionem, sine qua exceptio stare non potest; Nam quoties ad positionem unius sequitur necessariò aliud antecedens, tunc confitendo consequens videatur ponere, & confiteri ejus antecedens, quo argumento utens Butr. *in d. l. siquidem col. fin. Cod. hoc tit.* & practica Pap. *in d. gloss. salvis sub n. 9.* vers. *aut opponitur*, tenent hanc doctrinam, & Din. *in d. c. except. prope finem ex reg. jur.* vers. *simpliciter*, & alii adducti à Patian. *d. lib. 1. de prob. c. 22. à n. 1.* ubi ex aliis duobus fundamentis per ipsum adductis corroboratur, & insuper faciunt *infrà* dicenda in hoc Articulo secundùm casus, quibus contraria sententia ex nostro Textu communior, & practicabilior inscribitur.

Contraria autem sententia tenenda & sequenda est per Textum nostrum, & per Textum *in d. c. 8
except. de reg. jur. lib. 6. l. utique 9. ff. hoc tit. d. l. si quid. C. & ratio est*, nam sicut Actor non censetur deducere in Judicium quod non sentit, ita nec Reus censetur fateri quod non sentit, ut in Judiciis par sit conditio Actoris, & Rei, ut ait Glossa *in d. l. siquidem*, sed Reus in dubio nunquam censetur velle confiteri intentionem Actoris, cum Reorum natura sit subterfugere; ergò per simplicem exceptionem non dicetur confessus, ut ait Rom. *in d. l. cum mul. ff. solut. matr. sub n. 19.* versic. *quarta quia col. 4.* & confirmatur ex Cino *in l. excepi. C. de prob. sub nu. 2.* versic. *quid dicemus col. 2.* ubi tradit quòd qui simpliciter exceptionem proponit; tunc non videatur approbare intentionem Actoris, nec eum à probatione relevare; tum quia verba, quæ non sunt emissa animo confitendi, non præjudicant; tum etiam quia quod ponitur ad diminutionem alterius, non debet operari ejus augmentum *l. cum tale §. fin. ff. de cond. & demonst.* idem Cin. *in d. l. siquid.* vers. *ergo dico* ubi sic interpretatur Text. *in d. l. utiq.* deinde quia exceptio tantùm opponitur ad excludendum jus Actoris *d. l. 2. ff. hoc tit.* ergò non debet contrarium operari effectum *l. legat. inutil. ff. de leg. 1.* nam aliàs eadem exceptio duos contrarios effectus produceret, unum exclusivum intentionis, alterum corroborativum quod esse non potest *l. qui bon. § fin. ff. sol. matr.* † Cumque limitata causa limitatum producat effectum *ex leg. magis, ff. de acquirend. Domin.* & Reus in præsenti 9

suam exceptionem ea lege, & conditione limitet, scilicet si Actor suam probaverit intentionem, quia aliàs Actore non probante, Reus absolvitur ex latè adductis *suprà in cap. fin. & §. 1. de jurejurando, l. Actor de probation.* cum vulgatis: sequitur ita tenendum. Et sic Salicetus *in dicta l. exceptionem, Cod. de probat. sub n. 5.* versic. *quaro 2. col.* 3. subjungit quòd quamvis exceptio videretur fateri, censeatur tamen fateri conditionaliter, id est si & quatenùs ejus exceptio pro vera ponatur, quâ positâ, pro vera confessio erit nullius præjudicii; Taliter ut nec expediat excipienti probare suam exceptionem, nisi Actor suam intentionem priùs probaverit. Similiter docet Roman. *in d. l. cum mulier sub n.* 19. versic. *tertia*, Farinac. pluribus adductis *tom.* 2. *cum q.* 32. *nu.* 60. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 92. Masc. *de probat. concl.* 70. & 887. Balb. *hîc à n.* 2. Granna cum aliis *à n.* 1. & ex aliis rationibus & DD. *d. c.* 22. *à n.* 6. cum aliis Barb. *hîc n.* 1. & 2.

10 Unde Glossa hîc verbo *confessus*, Innocentius *hîc n.* 2. versic. *si verò non confiteatur*, & *num.* 3. versic. *sed contra* Joann. Andreas *num.* 18. verbo *absolvendos*, Abbas *sub nu.* 26. versic. *Dominus Antonius*, Imola *n.* 20. versic. *in Glossa confessus*, Alex. de Nevo *n.* 49. versic. *tertius casus*, Felin. *n.* 12. versic. *& invenies*, Decius latè *nu.* 75. & alii ex antiquis *in dicto cap. exceptionem de regulis juris, & in cap. cùm in jure de officio deleg. in dicta l. exceptionem de probat. in dicta l. siquidem, Cod. hoc tit.* quos plena manu refert, & sequitur Patian. *dicto lib.* 12. *de probat. cap.* 12. *num.* 15. docentes præfatam sententiam de jure Civili, & Canonico communiter teneri dixerunt, & affirmarunt ex simplici exceptione dilatoria, vel peremptoria intentionem Actoris non fundari.

11 Unde infero breviter ad nonnullos casus, nempe nec eum qui exceptionem permutationis, nec eum qui exceptionem empti opponit confiteri, vel permutantem rei permutatæ, vel venditorem rei venditæ esse Dominum, prout de utroque concludit Angelus *in dicta l. non utique*, ubi dicit quòd hæc sunt quotidiana, & si in praxi vidisse testatur, & de permutatione tenet Speculator *in tit. de except. §. viso sub n. 6.* versic. *hodie*, ubi ait quòd excipiens de permutatione non videtur confiteri rem fuisse permutantis; sed permutantem non posse contra permutationem venire, vel rem permutatam repetere; sic Patianus *dicto cap.* 22. *nu.* 20. & Innocentius *hîc n.* 3. versic. *sed contra*, Alex. *sub n.* 44. versic. *in Glossa* verbo *non fuisse*, & ut ampliùs, & rectiùs percipias istod de permutatione leges *hîc* Balboam *à num.* 66. disputantem; ubi ait *n.* 67. quòd etsi in permutationibus rerum profanarum dominium requiratur sufficere in permutatione rerum Ecclesiæ, quasi dominium, qualiter intelligit verba Textûs nostri ibi, *nec cum alio quàm cum Domino*, id est cum eo qui habetur loco Domini.

12 Secundò infero nec eum fateri sententiam latam fuisse, qui excipit eam non fuisse rectè latam, ut ait Bald. *in l. gallus, §. forsitan, n.* 11. *col.*
13 2. *ff. de liber. & posth.* † Ubi tradit, quòd ille qui negat non rectè factum, non propterea confiteri videatur, vel ponere nudum factum *ibi*, tradit Imola, & sic docent Patian. *in d. c.* 22. *lib.* 1. *de probat. u.*22. Jas. *in l. Jul. sub n.* 13. *col.* 6. *in fine. ff. de cond. & in leg. decem. nu.* 50. versic. *adde quòd Reus, ff. de verb. oblig.* Joann. de Amic. *cons.* 49. *num.* 5. *col.* 2. quòd negans qualitatem facti non videatur necessariò ipsum factum fateri. † Et 14
idem Joann. de Amicis ait quòd si accusatus repetundarum, vel extorsionis responderit, quidquid feci, & habui, justè feci, & habui, non censeatur fateri nudum factum exactionis, ad fundandam intentionem Adversarii, de aliis casibus, veluti de lenocinio de petente remissionem delicti, seu veniam, aut de opponente compensationem dico *infra* per quæstiones.

Adducta in contrarium *suprà* in vers. *ad tertium* 15
jam non obstant, non Textus *in d. l. quinquaginta, ff. de probat.* ubi dictum est quòd alleganti solutionem incumbit onus probandi, quia respondetur legem illam procedere, quando Actoris intentio erat fundata, aliter quàm per simplicem exceptionem, ut ait Alber. *in d. l. siquidem in princ.* versic. *sed contra*, Paul. de Castr. *in l.* 1. *n.* 3. versic. *sed quaro, Cod. de probat.* Aret. *in d. §.* 1. *instit. hoc tit. nu.* 27. versic. *non obstat.* Patian. *d. c.* 22. *n.* 10. & ex hac generali responsione dimanat intellectus ad plures casus, quos congerit Patian. *dicto lib.* 1. *cap.* 22. *à n.* 28. quorum aliquas *infrà* quæstiones expendo.

Nec obstat secundum fundamentum, quia re- 16
spondeo, quòd exceptio non præsupponit necessariò intentionem, cum deputativo debito, vel conditionali, vel naturali possit fieri pactum de non petendo, vel etiam possim solvere indebitum, ex quo fit, quòd ego habere possim pacti exceptionem, vel solutionis, & tamen tale debitum non procedere propter quod actio legitima posset intentari, ut ait Bald. *in l.* 1. *n.* 7. *Cod. de confes.* Roman. *in dicta l. cum mulier. ff. soluto sub n.* 19. Salicet. & Jason jam adducti. Hæc tamen ratio non est urgens, siquidem *ex dicta l.* 2. *ff. hoc tit.* excipiens intendat elidere actionem, seu intentionem Actoris, sed non sequitur, ut eam fateatur quoties non constat de ejus intentione, & sic Cinus declarans *in d. l. except.* & Bald. *in l. alia causa, Cod. quibus ut indignis, col.* 1. Patian. *suprà à nu.* 12. alia adducens *n.* 13. & 14. docent quòd excipiens videtur credere hoc solùm, ut Adversarius possit excludi, sed non ut videatur confiteri habitum processisse si quis est, sed potiùs removere agentem quocumque modo hanc rationem præ cæteris fortiorem asseruit Alber. *in d. l. siquidem, Cod. hoc tit.* Joann. Monach. *in dicto cap. except. de regulis juris*, & hanc esse meliorem affirmavit Aret. *in l. decem, n.*6. versic. *melior col. pen. ff. de verb. oblig.* † Et ex hac doctrina lucem accipiunt 17
jura *in cap. præterea de transact.* in verbis ibi, *confitetur in jure illi domui quondam fuisse subjectos*, & Textus *in cap. venerabilem* 34. *de elect.* quatenùs ex eo probatur, quòd qui excipiens dicit se excommunicatione absolutum fateri videatur Actoris intentionem, quia id ut infrà dico ex alio contingit, expendit Granna *hic n.* 3. ubi *n.* 5. explicat *Authen. si Testis, Cod. de Testib. & Textus in l. quoniam, ff. de his qui notantur infamiâ, l. in Fisci, ff. de jure Fisci*, ubi *n.* 3. *in fine*, dicit exceptionem nostri Textûs de permutatione non fuisse conditionalem, sed simplicem contra Glossam hîc, verbo *confessus*.
† Et ea expendens Balb. *hic à nu.* 43. ait Textum 18
nostrum procedere in exceptione pura, etiam nullâ præmissâ negatione; ita ut non obstet dicere quòd qui taliter confitetur, censeatur fateri id quod ex necessario sequitur. Nam in specie nostri Textûs non sequitur per necessariam consequentiam Episcopus permutavit ergò erat Dominus rei permutatæ, cum potuisset permutatio non de jure, sed de facto intervenire hæc eadem,

ut

ut recollecta à Patiano expendit Balboa *hic à n. 17. ad 26.* legendus.

19 Ad quartum excipiendi modum, quando quis excipit sub conditione, v. g. si mutuasti solvi, aut fecisti mihi pactum de non petendo, & in hoc casu pet Text. nostrum, in versic. *idem nondum Episcopi* & Glossa verbo *confessus*, Doctores notant, ut excipiens nec censeatur negare, nec fateri, sed tantùm habendum pro negante, quoad transferendum probandi onus in adversarium, quoniam actori

20 incumbit onus probandi suam intentionem. † Ex eo, quia conditionalis eloquutio præcisam dispositionem non inducit, *l. si quis sub conditione, ff. si quis omissa causa testam.* tradit ad hoc probandum plura Patian. *in c.21. lib.1. de probat.* & cum multis, *in c. 23. n. 1. 2. & 3.* Quare pro hoc articulo repetens iterum *d. sup.* in versic. *ad secundum mo-*

21 *dum.* videbis Balboam *hic n. 11. 12. 13. 14. 15.* † Ubi exactè probat hujusmodi excipiendi genus, utile esse ad effugiendum laqueos illius dubitationis, quomodo consulendum sit illi, qui mutuum secretò accepit. & secretò restituit. Demumque occasione prædicti mutui in judicio conventus interrogatur sub Juramento, an mutuum acceperit, nam si fateatur accepisse mutuum sibi præjudicat, cùm non possit postea probare restitutionem, remotis arbitris, factum, si verò negat mentitur quod nunquam est faciendum, juxta Textum *in c. omne genus 22. q. 1.* Patian. *d. c. 21. n. 3.* com aliis, cum multis relatis, *d. c. 23. n. 3.* in versic. *qua propter*, quos repetit Balboa *hic n. 15.* quod Reus possit sub prædictâ formulâ jurare, & dicere, si mutuasti, tibi restitui; quoniam per talem exceptionem non censetur Reus, neque propriè negare neque propriè confiteri, & cum non fundet intentionem actoris erit tutus, quoniam ipsi actori incumbit onus probandi mutuum, si voluerit vincere, ut ait Dominicus *in c. cupientes, col.1. de elect.* subjungens, quam Reus possit etiam licitè jurare sibi nihil fuisse mutuatum propter quod sit obligatus; quod ultimum addit Imola *in c. 1. de mutuis petition. n. 12.* Alciat. Purpuratus in locis per Balboam relatis, Alex. *in l. qui totam col. 2. ff. ad Trebell* Curt. Junior, & Jason *in l. manifesta ff. de Jurejurando*, unus, *n. 17.* alter *sub n. 10.* versic. *circa secundum*, Boerius *in dec. 339. col. fin.*

22 Dubium tamen est in praxi, quòd remedium aderit, quando v.g. positio sit solùm de mutuo; aut est tamen statutum, aut lex decernens, ut simpliciter quis debeat respondere affirmando vel negando. Et licet Imola *in c. 1. de mutuis petition. n. 12.* nesciat quomodo succurrendum sit Reo. Tamen Jason *in l. Jusjurandum, & ad pecun.* §. *ait prætor. n. 4. in ult. notab. col. fin. ff. de jurejur.* Alciat. *in l. 1. §. si quis simplicit. ff. de verb. oblig. n. 20. col. 6.* dicit posse Reum coram judice instare, ut ibi liceat respondere, non solùm super mutuo, sed etiam super restitutione. Et quòd judex in tali casu possit duplicem responsionem admittere, & id probat exemplo delati Juramenti, quòd etsi non recusetur, ut jam *sup. dixi, in c. fin. de jurejur.* tamen si actor obtulerit Juramentum super mutuo possit illud à Reo legitimè recusari, eo quia delatio sit captiosa, nisi detulerit illud quoque super restitutione, *ibi* Purpur. *n. 35.* Curtius Junior *n. 10. col. 4.* versic.

23 *circa secundum.* † Imo Ancharranos *in c. 2. de reg. jur. col. 22.* versic. *Juxta prædicta quæro*, Felin. *in cap. ex tenore, in princ. extra detect.* Barbatia *conf. 12. præclare col. 3.* versic. *præmitto vol. 2.* Marsilius *in sing. 177. malitiis hominum*, Covar. *lib. 1. var. c. 2. nu. 4.* versic. *tertiò.* Boërius *dec. 243. nu. 10.*

versic. *sed contrà*, docent quod poterit Reus jurare, salvâ conscientiâ, nihil sibi fuisse mutuatum, ut malitiis obvietur, & quando quantitas esset magna, & Bald. distinguit inter causas summarias, & ordinarias, quasi in istis judex possit cogere partem, ut legitimè, & præcisè respondeat positioni, secundùm formam juris, vel statutorum, secus in summariis, seu extraordinariis; in quibus cum arbitrio judicis sit commissa forma, & modus interrogatorium, sic posse interrogare, secundùm conscientiam, quam habet, an receperit, vel an restituerit: sequitur Lanfrancus de Oriano *in clem. sæpe in fin. de verb. sign.* Tamen Patian. *d. lib. 1. de prob. c. 23. n. 7. in fin.* cogitandum relinquit, & se remittit ad dicta *in c. 21. à n. 29. usque ad fin. ibi* omnino videndus, ubi agit de puncto, an, & quando duplex responsio sit admittenda, & quid in praxi contingat scribit Balboa *à n. 15. & à nu. 33.* & ut exacte respondeas legito quæ adduxi *sup. in c. 1. de litis contest.* ubi egi de obligatione Rei in respondendo positionibus actoris; item & ad quæstiones, quibus potest hoc declarari: leges dicta *sup. in c. 1. de confes. q. 4. & 6.* ubi de obligatione respondendi Rei, judice interrogante, nonnulla notavi, *sub tit. de jurejur.* ubi de amphibologico Juramento, *& huic d. adjunges d. q. seq.*

Ad quintum modum de excipiente præmissa 24 debiti confessione, ut si v.g. Reus fundat intentionem actoris, & eam ab exceptione sua separat, ut si v.g. actore decem petente Reus respondeat, verum est, vel confiteor quod mihi mutuasti decem sed dico, vel oppono, quod mihi fecisti pactum de non petendo, vel quod tibi solvi: tunc revera excipiens censebitur fateri, & sibi incumbat probandi onus suam exceptionem, si velit evadere condemnationem, juxta Textum *in c. præterea el. 2. de trans.* ubi ex propria Rei confessione fundatur, non in exceptione transactionis in verbis ibi *confitetur in jure illi domui quandam esse subjectos*, nullo citato expendit Granna *hic n. 4.* & Balboa *n. 46.* quibus addo Cinum *in d. l. si quidem*, versic. *prima est col. 1. C. hoc tit.* Butrium *hic sub n. 43.* versic. *fallit primo*, Abbatem *sub n. 26.* versic. *aut enim*, Imolam *n. 20.* versic. *si autem*, Alex. de Neno *n. 49.* versic. *prima*, Romanum *in l. cum mulier, ff. de solut. matr. n. 21.* versic. *fallit autem regul.* Alet. *in* §. *1. instit. hoc tit. sub n. 26.* versic. *aut enim Reus*, cum multis Patian. *d. lib. 1. de prob. c. 24. n. 1.* Balboa cum aliis, *hic n. 16.*

Tametsi huic formulæ excipiendi adjecta esset 25 clausula *& non aliter, nec alio modo*, tunc eam limitat probatur ex dictis, *vers. seq.* ut latè scripsit Patian. *de prob. d. lib. 1. c. 26. à n. 25. usque ad finem*: aliqua tetigit, *ibid. c. 21. num. 9.* & alia adducit, *ibi c. 28. q. 7. n. 3.*

Ad sextum modum, v. g. quando actor petit, de- 26 bitum purè, Reus autem excipiendo dicit se promisisse sub conditione, de quo latissimè scribit, Patianus *dicto cap. 25.* cum infinitis ab eo relatis, modo negantibus, modo affirmantibus, & cùm ipse hoc dubium expendat per tres conclusiones jactas *ibi n. 4. n. 28. & n. 42.* ut v. g. Prima quando Reus confiteatur in unica oratione, aut unico capitulo, se conditionaliter, vel sub conditione promisisse. Secunda quando Reus conditionaliter excipit, vel confitetur in duplici oratione, vel in duobus capitulis simul connexis, ut si dicat confiteor promisisse, sed sub tali conditione. Tertia quando Reus excipit, vel confitetur in duabus orationibus; vel in duobus capitulis separatis, de quibus distinctionibus breviùs scripsit Balboa *hic* & hæc reducantur secundùm eos. & DD. ad objicientem

exceptionem qualificatam, ut sentit idem Patianus *in princ. dicti cap.* 25. exprimens per totum de stylo copioso, & quibus casibus confessio qualificata dividi possit, & in parte, & in partibus, ut aiunt acceptari, vocans hanc rem valde notabilem, & in foro versantibus necessariam admodum; ideò ad hunc articulum applicabis quæ adduxi de confessione qualificata, *supra in Rubrica de confessis, quæst.* 1. *& in cap.* 1. *ibi quæst.* 6. ubi de confidente homicidium ad sui defensionem, & *alibi*, item adjunges pro declaratione harum omnium formarum nonnullas quæstiones sequentes *infra*, quas omnes reducit cum multis videndus Cevallos *in pract. q.* 362. ad duos casus, nempe quando quis recipit simpliciter, ita ut in hoc confitens, non videatur fateri, ex *d. c. exceptionem de reg. jur.* & ex nostro Textu, & Glossa *d. l. non utique*, cum aliis in secundo distinguit quando est præsumptio contra confitentem, vel non, ut dico infra.

27 Et in quibus præfati modi differant ex expressione formulæ jactæ, in quocunque facilè colligitur, nam in uno fit expressa negatio intentionis actoris, & postea subsequuta est exceptio conditionis, alter fit absque ulla negatione, sed nec sub ulla confessione, alter inquam sub confessione intentionis, adjecta postea qualitate solutionis, seu pacti de non petendo, aut aliter secundùm explicationem Saliceti *in Auth. si quis dicatur, col.* 2. sub versic. *quid dicemus, C. de testib.* Farinac. *in d. c. exceptionem de reg. jur. lib.* 6. Patianus *d. c.* 22. *n.* 16. *lib.* 1. *de probationibus.*

Q U Æ S T I O II.

An si petit quis à me centum, quæ verè mutuavit, & ego idem secretò solvi, & distinctè interrogat, ut respondeam receperim, nc illa centum mutuò ad actore possim, tutâ conscientiâ, eam positionem, prout ponitur, negare, extante hodie, *lege Regia* 2. *tit.* 7. *lib.* 4. *recopil.* qua teneor simpliciter negare, vel fateri: Et an interrogatus simpliciter debeat, nc actori mille ex causa mutui, vel alia, & verè quinquaginta debeat, vel aliam minorem tamen quantitatem, an possit totam positionem negare: Et an confessio hæc in judicio facta *confiteor*, me promisisse centum, vel quid aliud, sed tamen solvi, vel adimplevi, vel factum est mihi pactum de non petendo, sit clara, ita quod statim mereatur exequutionem: Et quid contingat, quando actor exceptionem rei probaverit, sed eam de jure impugnat?

S U M M A R I U M.

1 *Debitor, à quo petitur mutuum si solvit secretò & à judice interrogetur, ut respondeat fatendo, vel negando sub Juramento, quando si neget accepisse mutuum, tutus sit in conscientia, n.* 2. *&* 3. l. 2. tit. 7. lib. 4. recop. num. 2. & 3 & num. 4.

4 *Debitor, qui verè debet quinquaginta, si ab eo petantur centum, quando totam summam possit negare, n.* 5.

6 *Confessio promittentis, & respondentis solvisse, &c. an habeat executionem paratam.*

7 *Excipiens non videtur fateri, etiamsi actor approbet ejus exceptionem.*

OCcasione Doctrinæ adductæ, *sup. q. præced.* nunc inquiro de nonnullis dubiis, & quoad primum invenio Doctores discordare, agentes de ea occasione verborum, *dict. l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 4 *recop.* in verbis, ibi *confessando, o negando simplemente, y sin cautela y no por palabra de creo, a no creo, so pena de quedar confesso, &c.* Et tenent Covar. *lib* 1. *var. res. c.* 2 *nu.* 3. *&* 4. licitè id posse à reo negari, quia in eo casu, cum ea solverit iniquè, ad judicium trahitur, & injustè interrogatur; & sic eum posse quadam responsione illudere iniquè interroganris versutiam, & exemplia probat. Verùm Gutt. *pract. lib.* 1. *c.* 60. fatetur, quòd etsi ante prædictam legem Regiam plures Doctores sensissent; ut Covar. tamen nec ante eam, nec hodie potuisse ita sentire, taliter ut minimè liceat prædictam positionem negare, quia negatio jurata contineret mendacium; & sic committeretur perjurium. Secundò, quia respondendum est *confesando, o negando simplemente*, ut hac lege cavetur ad excludendas cautelas innumeras Reorum, atque actorum in respondendo positionibus, inventas nervosè, pluribus fundamentis contra Covar. veriùs probavit hanc partem, Didacus Perez contra Covar. *in l.* 1. *tit.* 4. *lib. ord. col.* 911. *& seq.* & ambo respondent fundamento Covar. quod licet verum sit hoc casu, ut iniquè Reus ad judicium trahatur ab actore, iniquè ponatur, & interrogetur, sed non ideò, propter iniquitatem actoris est iniquè respondendum cum Juramento, sed veritas declaranda, taliter, ut & si liceat aliquando verbis ambiguis judici iniquè interroganti fallere, mentiri non utique ei licere. 1

Unde etsi Baldus, quem sequitor Jason *in l. Jusjurandum, quod ad pecunias*, §. *ait prætor. notab. ult. n.* 4. *ff. de jurejurando, & in l. manifestæ, n.* 7. eodem Cæpola, *cautela* 132. incipit, *si debitor*, Curtius Senior, & alii, quos refert Sylva *nuptial. lib.* 3. *nu.* 53. *&* 54. & tractatus Doctor. *vol.* 6. *fol.* 40. *col. fin. in antiquis*, Didacus Perez *in d. l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3. *ordinam. col.* 915. existiment, quòd stante statuto, ut debeat quis cum Juramento simpliciter positionibus respondere, & possit ex causa responsio modificari, puta si est mutuum, & restitutio ejus facta fuerit secretò, possit positioni respondere, *si mutuasti restitui*, sed Menoch. *de arbitr. jud. lib.* 1. *cent.* 1. *casu* 93 *n.* 26. loquens de jure communi, dixit doctrinam Baldi, Jasonis, & aliorum dubitationem babere, ex traditionibus Doctorum *in l.* 1. § *si quis simpliciter ff. de verb. oblig.* Boerii *decis.* 243. *nu.* 12. *&* 13. dicentis communem opinionem esse, ut respondeat simpliciter Alciatus *in d. l.* 1. § *simpliciter*. Et sic jam hodie ex *d. l.* 2. *tit.* 7. *lib.* 4. *recop.* Guttierrez esse à fortiori tenendum, per illa verb. *confesando. o negando*, quibus manifestè videtur sublatam esse formam respondendi conditionaliter dicit, *d. c.* 60. *lib.* 1. *pract. n.* 3. Didacos Perez *ubi sup. d. col.* 915. qui stante dicta lege *de Madrid*. hanc sententiam probat, quamvis aliud velit postea *col. lect.* 926. in Glossa *niego, o confiesso*. 2

Quo fit ut Capellæ Catala. quam probavit Maranta *de ordine jud. p.* 6. *princ. in* 5. *actu n.* 28. nempe ut dicat Reus confiteor te mihil nihil mutuasse, 3

tuasse, propter quòd sim tibi obligatus, prædicta *l.* 2. stante, cesset & non procedat, ut post Didac. Perez. *suprà d. col.* 915. ubi refert aliud consilium Alc. in favorem Rei, ut possit scilicet Judex actorem compellere ad qualificandam positionem eo modo, quo Alciat. existimabat, cùm fatis sit eam specialem, & claram proponere ad hoc, ut Reus solutionem à se factam intendat probare; sic Guttierrez *dicta quæst.* 60. *n.* 2. ubi ait, ut sibi Reus imputet, quod secretè solverit absque testibus vel apocha; ait tamen *ibi nu.* 6. cum Covarr. *dicto lib.* 1. *variar. cap.* 2. *n.* 3. *in* 1. & 2. specie; quòd si positio, vel petitio actoris contineret Reum accepisse centum mutuo ab actore, & illa adhuc ei deberi; tunc si revera soluta sint, jam posse Reum eam negare, prout posita est, quia non est verum actori deberi, cum soluta eidem sint, etsi secretò.

4 Ad secundam quæstionis partem, de qua Doctores practici agunt occasione *dict. leg.* 2. *tit.* 7. *lib.* 4. *recopilat.* adhuc inter eos dubium est non Bartol. *in l. is qui ducenta*, §. *utrum in fine*, *ff. de rebus dub.* & *in l. si quis cum totum*, *ff. de except. rei judicata*, Gloss. *in cap. fin. de confess.* & multis adductis, & videndus Guttierrez *dicto lib.* 1. *pract. quæst.* 61. Sarmientus *de redditibus Ecclesiar.* 4. *p. cap.* 6. *nu.* 10. & Anton. Gabriel, *lib.* 3. *comm. opin. tit. de expensis conclus.* 2. docent ut teneatur fateri illam summam debitam, & aliam negare, ex eo, quia *dict. leg. reg.* ibi *confesando o negando simplemente*, debeat intelligi, non tantùm super tota positione, sed etiam super qualibet ejus parte; ita ut teneatur partem agnoscere, & partem negare, quando veritas in se habet, vel sub pœna peccati mortalis tantùm, vel etiam perjurii juxta resolutionem jam dubio procedenti traditam, quam videtur probare prædicta *lex Regia* ibi *e si la possession tu viere dos, o tres, o ma partes.*

5 Sed totam positionem posse Reum negare probet eadem Glossa *in dicto cap. fin. de confess.* versic. *potest simpliciter*, Speculator *in tit. depositione*, §. 5. versic. *secundo vero* Baldus *in cap. dubium el.* 2. *de elect. n.* 29. Alciatus *nu.* 48. Covarruv. *lib.* 2. *var. dicto cap.* 2. *n.* 5. quam dicit in praxi advocatos communiter servare Abbas *in cap.* 1. *de mutuis petition. num.* 15. & cum aliis Cevallos *in pract. quæst.* 431. ubi dicit esse sequendam, ut veriorem, & si in foro animæ sit securior contraria; & in quocumque eventu Guttierrez expendens verba *dict. leg.* 2. in versic. *mandamos*, cum Avendanno *lib.* 2. *cap.* 27. *prætor*, *nu.* 17. Barbosa & Gabriël *ubi suprà* ait Reum excusari à perjurio, si simpliciter interrogatus ab actore totam summam negaverit, secus si actor interrogans ponat clausulam illam, si non confessus fuerit totam summam declaret quantùm debeat, ut DD. notant *in l.* §. *si stipulanti*, *ff. de verb. oblig.* ubi *n.* 1. videbis Bartol. & Cevallos, benè tractantem *pract. quæst.* 362.

6 Ad tertiam quæstionis partem, de illo, qui confitetur promisisse centum, vel quid aliud, sed tamen respondet solvisse, seu adimplevisse, vel sibi factum esse pactum de non petendo, nunquid ejus confessio taliter sit clara, ut mereatur executionem, dubitant Doctores per textum *in l.* 5. *tit.* 21. *lib.* 4. *recopil.* ibi *e las confesiones claras e echas ante competente Juez traen aparejada execucion*, & non esse claram, & sufficientem confessionem tenent plures, quia confessio, de qua nunc inquiritur est conditionalis, & cum adimento, seu modo facta, quia si Reus v. g. petita cognoscat sed solutionem, aut pactum de non petendo allegaverit, non debet confessionem dici executioni, sed debet probare Reus exceptionem, & Judex debet terminum ad probandum concedere, qua non probatâ, debet condemnari Reus per textum *in l.* 8. *tit. p.* 3. in versic. *conozen a las vegadas* sic docet Albericus *in cap.* 10. *prætor.* in Glossa *execucion nu.* 23. Parladorius *lib.* 2. *quæst. quotid. p.* 1. *cap. fin.* §. 4. *n.* 12. *pag.* 178. contrariam opinionem sequitur Guttierrez *pract. lib.* 1. *cap.* 26. ubi latè agit; de qua novissimè, multis adductis agit Amator Rodriguez *de executione c.* 1. *art.* 2. *à num.* 25. de qua jam ego adduxi latè *suprà in Rubrica*, & *tit. de confess.* & eam resolves ex adductis distinctionibus jactis *suprà quæst.* 1. Et videbis Balboam benè disputantem hic *à nu.* 29. & *à nu.* 40. ad quos te remitto, ne iterum repetam: & applicabis ad quæstiones suprà *in Rubric. de tit. contest. q.* 17. & ibi *in cap.* 1. *quæst.* 2. 7. & 9. cum aliis.

Ad quartam quæstionis partem, etsi Bartolus dicat *in l. non utique*, *ff. hoc tit.* Reum excipientem fateri intentionem actoris, & hoc idem affirmet Panormit. *in cap. exparte decani notab.* 5. *de rescript.* tamen ex nostro textu verius est, ut dicamus, quòd sive actor approbet, sive improbet exceptionem Rei, nunquam intentio actoris videatur confessa, ex doctrina Baldi, Castrensis *in l. decem*, *n.* 3. *ff. de verb. oblig. ibi* Alex. *n.* 25. Panormit. *hic num.* 78. Decius *nu.* 26. Balboæ *n.* 29. qui dicunt, ut Reus nunquam dicatur confiteri, quamvis actor approbet exceptionem; nam voluntas actoris nihil disponit in voluntate Rei excipientis, cum ipse solum intendat perimere & negare intentionem actoris ex jam adductis *quæst.* 1. 7

QUÆSTIO V.

An confessio queat pro parte acceptari pro parte verò non; quid de confessione qualificata. Et an ille à quo petitur pecunia jam petita, possit respondere negando: An petens delicti gratiam fateri censeatur: An opponens exceptionem factæ compensationis, videatur confiteri: Et an excipiens negare videatur, quando est adversùs ipsum præsumptio?

SUMMARIUM.

1 *Confessio quando pro parte acceptari, aut negari possit, duplici conclusione expenditur, n.* 2. *ubi quid cùm continet unicum factum cum qualitate, & nu.* 3.

3 *Confessio continens unicum factum, non potest pro parte acceptari, & negari.*

5 *Fateri non videtur delictum, qui petit gratiam à Principe. Quid de petente gratiam homicidii, n.* 6. *Quid de petente remissionem mutuationis, nu.* 7.

8 *Compensationem opponens, verius est ut fateri non videtur, n.* 9.

10 *Excipiens videtur fateri conditionaliter, si actor probaverit sic, & compensans.*

11 *Excipiens, quando adest adversùs eum præsumptio*

sumptio, qualiter negari, aut fateri videatur, nu. 12. 13. & 14. ubi quid de fatente se mercede extraxisse cum licentia.

13 *Excipiens fatendo fecisse homicidium ad sui defensionem mitiùs punitur.*

1 AD primam quæstionis partem de confessione, quæ pro parte acceptatur; pro parte vero non, ut latè respondeas applicabis quæstionem, an confessio præjudicet confitenti, non sequuta acceptatione, de qua *in Rub. de confessis quæst.* 2. versic. *ad secundam, à nu.* 3. & alibi ideò nunc ad dicta *suprà de confessione qualificata*, addo sequentia ex Panormitano *in cap. cum venissent.*
2 in fine de institutionibus. † Et expendens Riccius *collect.* 1250. duas constituit conclusiones. Prima, quòd confessio continens unicum factum cum qualitate, quæ nullum reddit ipsum factum, seu illud in aliud transfundat; tunc non possit dividi nec acceptari, tejectâ qualitate, sed in totum approbari, vel improbari debet, ut putà, si quis confessus fuerit se possessionem emisse per violentiam: nam qualitas violentiæ reddit actum possessionis nullum, & simul cum ipso concurrere non potest, ob idque non debet considerari seorsum ab ea; ita ut ipsa confessio dividi non possit, ut tenuit Rota in una Astorigen. Archidiaconatûs 27. Novemb. coram Costa, & patet *in decis.* 172. *p.* 2. *divers.*

3 Secunda conclusio est, quòd quando contra qualitatem adest præsumptio juris: tunc possit acceptari confessio tejectâ qualitate, ut tenuit Rota in una Nucerina affictus 13. Maii 1573. coram Cardinali Seraphino, ut patet in ejus *decis.* 163. *lib.* 1. quando verò contra qualitatem, nulla adest præsumptio, tunc confessio continens unicum factum non poterit pro parte acceptari, & pro parte impugnari, ut tenuit Antonius Faber *in decis.* 1. *Cod. de confessis.* ad quod applicabis quæ jam alibi dixi de connexis, & separatis *suprà sub tit. de restit. spoliatorum* aliqua *in Rubr. de appel. sub quæst.* 6. de quibus latè cum multis Patianus *de probation. p.* 1. *cap.* 26. applica dicta *infrà* in versic. *ad quintam*, & dic. ut *ibi.*

4 Ad secundam, de illo à quo petitur pecunia jam petita, & soluta, nunquid possit respondere negando: respondebis secundum *dicta quæst.* 1. & 2. agit cum multis Zevallos *in pract. q.* 362.

5 Ad tertiam quæstionis partem respondeo, quòd qui petit delicti gratiam à Judice, non censetur illud fateri per textum *in cap. exhibita de homicidio*, ubi Abbas *in fine*, quid dicit textum illum probare, quod simpliciter petens veniam ab aliquo, non per hoc fatetur se culpabilem, sed potiùs videtur hoc fuisse ex quadam humilitate, ac animi benignitate: sequitur Felinus *in cap. litteras, n.* 19. *extra de præsumpt.* versic. *adde tamen*, Jason *in l.* 1. nu. 4. *in* 3. *notab. ff. de nov. oper. nunciat, & in l. decem n.* 65. versic. *ad idem facit, col.* 13. *ff. de verb. oblig.* Romanus *in d. l.* 1. *nu.* 3. versic. *circa primum*, Gabriel *in conclus.* 23. *n.* 13. versic. *septimo limita*, *lib.* 7. *de maleficiis*, Patianus *de probat. lib.* 1. *cap.* 22. *nu.* 24. & præter Glossam *in dicto cap. exhibita*, ubi alios adducit Barbosa, & Riccius per eam dicit, ut per petitionem gratiæ non censeatur quis delictum fateri, quemadmodum, ut ait Guido Pap. *decis.* 495. petens veniam non dicitur fateri esse culpa-
6 bilem. † Quod adeo verum dicit Riccius *collect.* 1770. ut petens gratiam, à Principe de prætenso homicidio voluntario; non per hoc censeatur supra dictum homicidium, & consequenter dici posset contraxisse irregularitatem dispensabilem ex vi Trid. *sess.* 24. *canon.* 6. sicut à simili de petente absolutionem ab excommunicatione, de quo *infrà* dico. Sed Afflictis *decis.* 25. *in fine.* limitat præfatam conclutionem, ubi supplicatio fieret per supplicantem in actis producta, quia tunc potest eo minùs contenta, & narrata in dicta supplicatione impugnare: & videbis dicta
infrà in cap. cum te 23. *de re judicata.* † Ex quo 7
infero, quòd petens à judice remissionem renunciationis novi operis, non per hoc videatur fateri adversarium habuisse Jus denunciandi, vel denunciationem fuisse legitimè factam, ut tradit Romanus *in l.* 1. *in princ. ff. de novi operis nunciatione*, & *ibi* Jason. *n.* 4. *in* 3, *notab.* Patianus *d. lib.* 1. *de prob. cap.* 22. n. 23.

Ad quartam quæstionis partem, affirmant Bal- 8
dus *in l. cum Papinianus, Cod. de sentent.* Aretinus *in l. decem col. pen. ff. de verb. oblig.* Natta *cons.* 134. *n.* 6. & *cons.* 648. *nu.* 1. Romanus *cons.* 77. Bovius *de statu urb. præscript. glossa* 21. *num.* 58. Surdus *decis.* 24. *num.* 7. alii relati à Patiano *de probat. d. cap.* 22. *lib.* 1. *num.* 22. ex eo quia compensatio est debiti, & crediti in viam facta constitutio *ex l.* 1. *ff. de compens.* qui ergo vult compensare, fatetur, se debitorem, & creditorem alioquin non posset fieri contributio ista. Nec obstare videtur quòd qui exceptionem opponit, non fatetur *l. non utique*, *ff. de exception. cap. exceptionem de reg. juris lib.* 6. & textus noster, quia respondent compensationem non esse propriè exceptionem, ut tradit Bartolus *in l.* 2. *num.* 3. *ff. hoc tit.* Alex. in *cons.* 12. *lib.* 2. notavi plura *suprà in cap.* 1. & *c.* 7. *de jurejur.* & ad quæstionem *in cap.* 9. ibi *quæst.* 3. versic. *ad tertiam.*

Verius tamen, & practicabilius est, ut com- 9
pensationem opponens, non videatur fateri ex regula juris qui excipit, non fatetur secundum *dicta quæst.* 1. & ex eo quia opponens solutionis exceptionem non videtur fateri, Alex. *in dicta l. decem num.* 25. *ff. de verb. oblig.* adducens Glossam *in l. Julius*, *ff. de cond. indebiti* Felinus *hic n.* 17 versic. *quintus casus est*, Joannes de Amicis *cons.* 49. *num.* 7. versic. *hinc est quod opponendo col.* 2. Patianus *dict. cap* 22. *lib.* 1. *de prob. num.* 20. defendit, & sequitur Fachineus *lib.* 1. *controvers. cap.* 6. tradens regulæ rationem duplicem, una quoniam excipiens intendit excludere actionem, & ideò non videri, ut ejus exceptio operetur contra ejus intentionem ex textu *in l. legata non utiliter*, *ff. de leg.* 1. & hanc rationem dicit habere etiam lo-
cum in opponente compensationem. † Altera 10
quia excipiens videtur fateri conditionaliter, si videlicet actor probaverit suam intentionem, pro ut teneatur probare, ut declarat Joannes de Amicis *dict. cons.* 49. *num.* 7. & hanc rationem similiter limitare ait Fachineus, in opponente compensationem, quia ejus est intentio, ut fiat compensatio, quatenus probetur actoris intentio; hanc partem etiam tenet Carolus de Grassis *tract. de except.* 16. *num.* 10. quare & si Surdus *dicta decis.* 24. primam sententiam acerrimè defendat verùm Fachineus *dicto cap.* 6. respondet fatendo compensationem esse debiti, & crediti factam invicem contributionem, sed ait quòd qui vult compensare, supponit debitum probatum, vel probandum ab actore, sed non autem illud fateri.

Ad

11 Ad quintam quæstionis partem, an excipiens negare videatur, quando est adversùs eum præsumptio, & communis est Doctorum traditio, ut in tali casu excipiens fateri videtur, quia tunc intelligitur fundari adversarii intentio, ut exemplificant communiter Doctores, & in eo, qui se dicit homicidium commisisse ad sui defensionem de quo latissimè scribit cum infinitis Patianus *d. lib. 1. de prob. cap. 25. a nu. 13.* qui id exemplificat in excipiente conditionaliter, vel modaliter, vel qualificativè, quoniam non obstante conditione, aut modo, aut qualitate posset confessio dividi, & in una parte acceptari, ac in alia reprobari, ut egregiè notavit Angelus *in l. 2. Cod. de donat. col. 1.* versic. *si vero*, Bartol. Marsilius, Decius, & alii à Patiano relati, etiam *ibi n. 14.* qui idem probat,
12 *c. 22. n. 29.* † Et notat Aretinus *in §. 1. inst. de except.* hoc procedere, sive simus in causa criminali, sive civili, *ibi nu. 27.* versic. *& prædicta.* Felinus *hîc n. 19.* versic. *tertius casus*, Decius *n. 81.* versic. *& retenta*: refert multa Balboa *nu. 30.* ubi impugnat Bartol. sententiam, *in l. Aurelius*, §. *item quæ*, *nu. 2. ff. de liberatione legata*, qui ita tenuit, & Bartolum, ac alios explicans, ait quòd in præfato exemplo homicidii reverâ, ille, qui ad sui defensionem illud fatetur fecisse, negare potiùs quàm fateri videatur, cum dicat illud jure fecisse, scilicet ad sui defensionem, nisi admodum adversùs ipsum non justè occidisse, urgeret præsumptio, nam tunc habere locum doctrinam Bartoli, & sequacium; ait nonnullos etiam refert ad utramque partem Cevallos *in p. q. 362. à n. 10.* Gailius *de pace publ. p. 17.* Surd. *cons. 173. n. 12.*

13 Et licet Patianus *dicto cap. 22. num. 29.* versic. *advertendum*, dicat istud exemplum de homicidio non multùm convenire conclusioni nostri Text. ubi tractatur de excipiente, & consecutivè quæritur an fateri censeatur, si quidem in prædicto exemplo agitur de confessione expressa inquisiti, in quo minor dubitatio videtur esse verum ipse transiens cum prædicto exemplo *dicto cap. 25. num. 15. & 16.* cum multis ab eo relatis, dicit quòd confessio talis dividi, & acceptari poterit, respectu homicidii confessi, respectu verò confessionis rejici, adjiciens, quòd illa qualitas non admittitur, nisi à confitente probetur, non tamen eam fructu carere, nam propter adjectionem illius qualitatis, non poterit Reus ordinariâ pœnâ puniri, scilicet mortis, ut cum infinitis tradit Cevallos *d. q. 362. n. 12.* cum Gomezio *var. c. 3. lib. 3. n. 26.* Claro Ber-
14 nardo Diez & aliis. † Item & *ibi n. 17.* aliud exemplum ponit in eo, qui confessus est se merces extraxisse cum licentia Datiarii: nam & istam confessionem dividi dicit, cum fraudatio Gabellæ, sit de genere probibitorum; ex quibus contra confitentem, mala præsumptio insurgit & *n. 19.* unum addit, scilicet quòd hujusmodi doctrina intelligatur esse vera, dumtaxat in foro contentioso, sed in foro animæ nequaquam, quoniam ibi confessio qualificata non potest dividi, etiam si præsumptio esset contra confitentem, ut ait Aret. *in d. l. decem in fine, ff. de verb. obligat.* ubi infert quòd quando agitur ex denuntiatione evangelica ad correctionem peccati non possit confessio qualificata dividi, etiam si contra confitentem præsumptio resultaret, de qua re, remittit se ad Doctores *in c. novit. de jud.* de quo ago, à *q. 17.*

QUÆSTIO IV.

An excipiens circa habilitatem personæ videatur fateri: Et censeatur fateri semper, qui excipit respectu suæ exceptionis: Quid quando constaret per testes, & instrumenta de obligatione Rei, vel quando actor proponit factum interclusum, in exceptione Rei: Et an quæ dicta sunt respectu Rei excipientis idem intelligantur, respectu actoris replicantis contra Reum?

SUMMARIUM.

1 *Fateri videtur se inhabilem esse, si fateatur fuisse manumissum opposito ab actore de servitute, & sic debet probare se liberum: quid de actore, num. 3.*

4 *Excipiens videtur fateri suam exceptionem, exemplum, n. 5.*

6 *Fateri excipiens videtur cùm constat de obligatione Rei, & n. 7. ubi quid de creditore petente debitum.*

8 *Excipiens proponens factum in exceptione introclusum, videtur fateri.*

10 *Fateri an, videatur actor replicans contra Reum.*

QUia hæc, & alia dubia inferuntur pro latini doctrina nostri Textûs, & ex ea Doctores tenent referendi, & jam relati; ideò breviter de singulis loquar, quoad primum suppositis his, quæ adduxi, *supra in cap. fin. de præsumptionibus*, de habilitate, & bonitate, in qua quis præsumitur esse, Salicetus *in Auth. si dicatur sub num. 3.* versic. *quid igitur*, *col. 2. Cod. de test.* tenent quòd excipiens fateri censetur, taliter ut habeat locum regula, nempe privatio habitum præsupponit. † Et sic ait quòd si quis 2
opposuerit testi, quòd est servus, vel excommunicatus, vel bannitus, & ipse respondeat se esse manumissum, vel absolutum, vel liberatum, certè per talem responsionem censeatur fateri intentionem adversarii, & ipsi testi incumbere onus probandi, se fuisse liberatum, aut manumissum, quoniam talis exceptio respicit habilitatem ipsi personæ, quæ ab ipso probanda est, quia qui vult admitti, ut talis, debet se talem probare: sequitur Angelus *in l. decem*, *n. 3.* versic. *sunt ergo*, *ff. de verb. obligat.* cujus verba refert Patianus *de probation. cap. 22. num. 39.* ubi cum Bart. Castrense, & aliis ait, quod testificari volens, ut manumissus, quia præsupponit se fuisse servum, si negatur manumissus, non auditur, nisi primò doceat manumissionem.

Dubium tamen est, an præfata doctrina locum 3
habeat, respectu actoris, cui oppositum est se esse bannitum, & respondet se fuisse liberatum, & partem affirmativam tenuit Angelus *in dicta l. decem*, ex eo quod posse agere, solùm concernit habilitatem personæ, ideoque de ea habilitate priùs quærendum esse: sequitur, *ibi* Imola *num. 9. col. 9.* Paulus de Castro *sub num. 2. col. 1. in fine*, ex regula Textûs *in l. si quæramus*, *ff. de testament. l. quidam referunt*, §. *esse enim debet*, *ff. de jure Codicillorum*: Aretinus verò *in dicta l. decem*, versic. *sed in quantum col. 7.* inter cætera dicit quòd non videtur esse verùm, ut agens debeat

debeat repelli ab agendo, si replicando contra exceptionem Rei, ponit privationem, quæ præsupponit habitum ex eo, quod sicut excipiens intentionem actoris, non affirmat; ita nec actor replicans videatur exceptionem Rei confiteri, de quo applicabis quæ dico *infra*, in versiculo *ad ultimam*.

4 Ad secundam quæstionis partem, dico quòd etsi excipiens respectu actoris, videatur negare intentionem ejus: tamen ut jam adduxi *suprà quæst.* 1. dubium non est quòd ipse Reus excipiens respectu sui ipsius, & exceptionis, quam ponit, intelligatur fateri, quia cùm exceptio Rei, dicatur ejus libellus, sicut libellans videtur fateri conclosionem sui libelli, ita excipiens suam exceptionem confiteri videatur, taliter ut hæc confessio præjudicet, etiamsi fuerit facta absente parte, ut ait Franc. *in cap. exceptionem*, *n.* 2. versic. *secundò adverte*, *col.* 5. *de reg. Juris* in 6. Antonius de Butrio *hîc sub n.* 43. *col.* 6. *in fine*, versic.
5 *fallit secundo*. † Ubi ait, quòd quando intentio trahitur ex verbis exceptionis, non interclusæ, vel prægnantis, veluti quando quis petit, aut vindicat fundum, & tu opponis quòd ipsum fundum reductum ab eo per decennium, tunc ille poterit super hoc fundare, quia licèr non fatearis intentionem inclusam in exceptione, fateris tamen ipsam exceptionem; aliud exemplum adducit idem Butrius *in cap. ex parte decani de rescriptis*, per textum *ibi sub n.* 40. versic. *vel secundo*: sequitur & refert Patianus *dicto lib.* 1. *de prob. cap.* 22. *num.* 42.

6 Ad tertium, quòd quando constaret per testes, vel instrumenta de obligatione Rei, & tunc fateris excipiens videatur; nam cùm super illa haberet actor intentionem fundatam, non sufficeret Reo dicere se soluisse, vel sibi esse factum pactum de non perendo, nisi solutionem vel pactum probaret; cùm regulam habeamus, quòd semper transfertur onus probandi in Reum, quoties actor plenè probavit suam intentionem, *l. optimam*, *Cod. de contrahenda stipulatione*, de qua latissimè dixi per sua Jura vulgaria, *suprà in cap. fin. de Jurejur.* tenent & docent Cinus, videndus *in l.* 2. *n.* 6. *in quæst.* 5. versic. *adverte circa hoc*, *col. pen. Cod. de Jure Emphyteus.* ubi tradit, quòd creditori sufficit probare promissionem sibi factam, ut sequatur condemnatio, vel pœna, nisi debitor
7 probet se solvisse. † Idem voluit expressè Innocent. *in cap. super his*, *sub n.* 10. versic. *tamen si creditor*, *col. pen. de accusat.* ubi ait, quòd si creditor agit ad petendum debitum, sufficit ei probare, vel promissionem, vel juramentum, vel excommunicationem factam occasione debiti; nam tunc debitori incumbit probare satisfactionem: cum multis sequitur Patianus *dicto cap.* 22. *lib.* 1. *de prob. n.*43. & pleniùs *in cap.* 51. *in* 3. *declaratione primæ conclusionis.*

8 Ad quartum, respondeo breviter, ex dictis *sub dicta quæst.* 1. sed video inter DD. hîc ad diversa sententiam esse, siquidem Antonius de Butrio in versic. *fallit tertiò*, *col.* 6. allegans textum *in l. quoniam*, *ff. de his qui notantur infamiâ*: docet in casu nostri dubii, ut excipiens super ab actore proposito inrroclusо in exceptione videatur fateri, & fundare intentionem actoris, & ponit exemplum in actore agente ex crimine infamante, ut putà adulterii, vel injuriæ; nam si Reus opponat exceptionem transactionis super dicto crimine factam, censetur fateri crimen esse fa-
9 ctum, ex quo resultat infamia. † Sed Abbas hîc in versic. *tertio limitari potest*, dicit opinionem Antonii de Butrio non probari in prælibata lege, quæ loquitur in transigente non antem in excipiente, ut sequitur Roman. *in l. cùm mulier*, *nu.* 23. versic. *adverte*, *col* 4. *ff. soluto matrimon.* Aretinus *in* §. 1. *inst. de except. n.* 27. *col.* 19. versic. *non obstat*, *d. l. quoniam*, Alex. de Nevo *hîc nu.* 50. versic. *tertia limitatio*, *col.* 2. & hanc videtur tenere Patianus *dicto lib.* 1. *de prob. cap.* 22. *n.* 43.

Ad ultimam quæstionis partem respondent 10
Doctores, regulam Textûs nostri locum habere, etiam respectu actoris replicantis, adversùs exceptionem Rei, nam qua ratione se habet exceptio ad actionem, eodem modo se habet replicatio ad exceptionem, ideòque sicut qui excipit intentionem actoris, non affirmat; ita nec qui replicat exceptionem Rei confiretur. Juxta Glossam elegantem *in dicto cap. exceptionem*, *de reg. Juris lib.*6. Alex. de Nevo *hîc n.*49. versic. *tertius casus*, Abbas *n.*27. versic. *item adverte*, Balboa *hîc n.*25. Patian. *dicto cap.* 22. *nu.* 18. Et idem Balboa hoc exemplificat *n.* 26. per speciem Textûs *in dicta l. cùm mulier*, *ff. soluto matrim.* nam si maritus uxori dotem repetenti, opponat exceptionem adulterii, ut illam à repetitione dotis excluderet; at verò uxor replicando objiciat marito lenocinium, per talem replicationem uxor non fatetur adulterium, secundùm declarationem Pauli, Cumani, & Romani, *ibi* ideòque dotem uxori restituendam esse quasi delicto non commisso, si civiliter agitur; secus si criminaliter, juxta ea quæ adduxi *suprà in cap.* 1. *hoc tit.* ubi egi de exceptione lenocinii; idem itarum refert Patianus cum aliis *sub dicto cap.* 22. *n.* 21. ubi cùm referat Baldum dixisse *in dicta l. cùm mulier*, *n.* 7. Imolam *ibi n.* 12. & *n.* 24. Mulierem opponentem marito lenocinii exceptionem, fateri se esse adulteram dicit in causa criminali, verùm non putare ob præsumptionem, quæ adversùs excipientem insurgit.

QUÆSTIO V.

An petens absolutionem, videatur excommunicationem fateri: Et an si neget excommunicationem, & ad cautelam petat absolvi, videatur fateri: Et an ex confessione Judici facta, & non apud acta, ferri sententia possit: Et an ad aliquid teneatur, qui verùm dicendo occultum crimen alicujus propalavit illum infamando?

SUMMARIUM.

1 *Absolutionem petens, verius est, ut non videatur fateri excommunicationem, ut latè discutitur à num.* 3. *respondetur contrariis*, *n.* 4. 5. 6. & 7.

5 Cap. Venerabilem, de electione.

6 L. decem, de verb. oblig cap. ad dissolvendum da dipens. impub.

7 *Excommunicatus indiget absolutione, sed non sequitur, ut absolutus ab ea fuerit semper excommunicatus.*

7 *Absolvitur ad cautelam qui existimat non incurrisse censuram.*

8 *Absolutionem censuræ petens ad cautelam,*

eam

eam fateri non videtur.

9 *Sententia ferri potest ex confessione coram judice factâ.*

10 *Delictum occultum propalans, verum dicendo ad quid teneatur remissivè.*

1 AD primam quæstionis partem, de qua Doctores agunt per Textum nostrum, videtur respondendum ex dictis *suprà* de eo, qui petit delicti gratiam, seu veniam, nunquid videatur delictum fateri; etenim Riccius *collect.* 1770. cum Rota *in dec.* 11. *de sent. excommunicat.* dicit ut non videatur fateri se excommunicatum esse, nisi, ubi agitur de parvo præjudicio, quia tunc per absolutionem petitionis, dicitur probata excommunicatio, saltem præsumptivè, imo addit cum Rota in uno militem Abbatiæ 27. aprilis 1592. coram Gipsio, quòd ubi agitur de præjudicio, si tunc petitio absolutionis est facta judicialiter, & solemniter sine dubio, ex ea resultat tacita confessio excommunicationis, secus si absolutio petatur extrajudicialiter, non solemniter, Mascardus verò *de probat. conclus.* 700. & Barbosa *hic n.* 3. absolutè docent, quòd excipiens absolutionem excommunicationis obtinuisse, non fatetur se esse excommunicatum: agunt Abbas *in cap. exhibita in fine de homicidio*, Felinus *in cap. litteras de præsumpt. n.* 10. Jason *in l.* 1. *nu.* 4. *in* 3. *notab. ff. de oper. nov. nunciatione*, ibi Romanus *n.* 6. *collect.* 2. Castrensis *in l. decem, n.* 4. *ff. de verb. obligat.* & ibi Bartol. *n.* 7. *col. fin.* ubi ait, quòd dicens se absolutum esse ab excommunicatione, non censetur fateri se esse excommunicatum ad fundandam intentionem illius, qui excommunicationem objecerat, *ibi* Cumanus *nu.* 12. versic. *Bartolus*, Alex. *n.* 30. versic. *ex præmissis*, *col. fin.* Jason *num.* 61. versic. *expedita*, Joannes de Amicis *cons.* 49. *nu.* 8. *col.* 3. tradit Patian. *de prob. c.* 22. *nu.* 25. 26.

2 Sed quia idem Patianus *ibi nu.* 37. cum Paulo Castrense *in dict. l. decem, n.* 4. versic. *ex prædictis col.* 2. aliter sentire videatur, dicens quòd qui petit se absolvi ab excommunicatione, videtur fateri esse excommunicatum, quia hoc tendit ad ejus favorem, non autem ad ejus præjudicium, ut per hoc condemnetur, & repellatur. Et hæc pars juvatur ex multis adductis per Covarruviam *in c. alma mater de sent. excommunicat. p.* 1. §. 12. *nu.* 1. in versic. *imò* ex præposito, Franco, Imola, *in cap. ad præsentiam de appellat.* per Textum *in cap. venerabilem de elect.* & ex eo, quia liberatio præmittit obligationem ex *dict. l. decem & excep. ad dissolvendum de dispens. impuber.* ergo absolutio supponit excommunicationem, & eam petens fatetur se excommunicatum esse; deinde quia in dubio absolutio ab excommunicatione de simplici est intelligenda; juxta Glossam *in c. capitulum de rescriptis*: igitur, ut arguit Bart. *suprà*, petens absolutionem ab excommunicatione, simplicem petere videtur; quæ tamen non datur, nec dari solet, nisi his, qui sunt excommunicatione ligati.

3 Ego tamen pro prima sententia ex regula Textûs nostri, & ex dictis *supra quæst.* 1. & 3. existimo respondendum esse, nam etsi absolutio necessaria, sit ad tollendam excommunicationem, cum verè ea præcesserit, sed non hinc debet assumi efficax probatio, quòd excommunicatio præcesserit, si de ea non aliter, quàm de absolutionis præsumptione constet, ita Covarruvias *in dicto cap. alma mater*, §. 12. *p.* 1. *numero* 1. versiculo *primum*, ubi in versiculo *secundo*, ait cum Bartolo *in dicta l. decem*, minimè fateri se excommunicatum fuisse, qui objicienti excommunicationem, responderit se absolutionem obtinuisse ex regula Textûs nostri, & *dict. cap. exceptionem de reg. jur. lib.* 6. Tertiò quia si quis absolutionem simpliciter petat, aut absolutionem simpliciter postulet, non videtur fateri se esse excommunicatum. Tametsi ex hac petitione præsumi possit quædam excommunicationis confessio, & quandoque vera ipsius excommunicationis, ac legitima probatio ex vi confessionis expressæ; ob idque si quis asserat se excommunicatum fuisse, dicat tamen injustam excommunicationem esse, planè fatetur, petens ab ea absolutionem excommunicatum esse, cùm talis excommonicatio ipsum excommunicatum liget ex alibi dictis, & agnoscunt summistæ; tamen si simpliciter ex jam latè adductis petierit quis absolutionem ab excommunicatione, non poterit inde assumi certa confessio excommunicationis, sed tantùm præsumpta, quæ in rebus maximi præjudicii probationem plenam absque aliis adminiculis, non constituet: docet Rota in antiquis, *decis.* 330. Doctores, Cardin. & Abbas *in dicto cap. exhibita de homicidio*, & *in dicto cap. venerabilem de electione*, Innocent. *in cap. cum dilectus, col.* 3. *de ordine cognit.* sic etiam probantes ex alia ratione, nempe quòd petens absolutionem istam ex humili corde ad cautelam videatur eam petiisse, propter dubium aliquod, quo ejus animus vexatur, an sit excommunicationis censurâ ligatus; ex quo sequitur, ut non debeat adsumi ejusdem confessio ad probationem, quòd verè sit excommunicatus, & licet hæc sententia revera non probetur ex Glossa in *dicto cap. exhibita de homicidio*, cùm in ea tantùm tractetur de venia, quæ petitur ad cautelam; quo casu, ut jam dixi *quæst. præcedenti*, hanc veniam petentem, non fateri se deliquisse: tamen ex jam adductis fundamentis satis probatur.

Nec tunc jam obstant fundamenta contrariæ sententiæ, nam forte illud verum esset in casu quo commodum esset, ut excipienti de absolutione foret antea excommunicatus, nam quoties commodum resultaret, exceptione opposita Rei excipientis: tunc reverâ censeretur fateri, ex jam dictis, *sub quæst.* 1. ita ut tunc habeat locum regula, quòd privatio præsupponit habitum ex Castrense *in dicta l. decem, n.* 2. versic. *ult. ff. de verb. obligat.* Patianus *dicto cap.* 22. *nu.* 36. secus, ubi grave præjudicium eveniret excipienti ex dictis, *hic* cum Riccio *n.* 1. 4

Nec obstat secundum ex *dicto cap. venerabilem de elect.* quia ejus decisio, non est fortis ad probandum assumptum contrariæ sententiæ, cum ex eo cap. ut Covarruvias advertit, *supra dicto* §. 12. *sub nu.* 1. non censetur probata excommunicatio ex sola petitione absolutionis, sed ex ipsius facti veritate, quam ipse Romanus Pontifex refert, & in adminiculum, & majorem vim commemorat, ipsum Reum cognovisse latam à Sede Apostolica excommunicationem, dum per nuncium absolutionem petiit, quasi minimè negare potuerit; imo cognoverit quæ contra ipsum acta fuerint, & erant planè manifesta. 5

Nec obstat tertium *ex dicta l. decem*, & *dicto cap. ad dissolvendum*, quia talis argumentatio procedit: à quadam præsumptione, quæ jure deducitur ad id, quod contrarium præcesserat, ex eo quia illud tollitur, non quod verè semper constet nisi 6

ex

ex naturalibus, & certis, naturaliter enim verò liberatio est instituta ad tollendam obligationem, sed præsumptivè sæpius, & non omnino certa cùm etiam sæpe accidat, ut liberatus revera obligatus non esset.

7 Nec obstat quartum, & ultimum fundamentum, quia dissolvitur eadem responsione, nam & si verum sit semel excommunicatum indigere absolutione; siquidem aliter excommunicatio non auferatur; sed non ideo ea contrario sequi absolutum ab excommunicatione, fuisse excommunicatum, etiam si absolutio fuerit simplex, cùm plerumque soleat peti ad tutiorem salutem, & in dubio, an quisquam sit excommunicatus juxta textum *ex cap. illud de Clerico excommunicato Minist.* itaque ex adductis à *num.* 1. & in versic. *ego tamen* respondendum huic dubio existimo.

8 Ad secundam quæstionis partem, si ex proposito respondere oporteret referre ex omnia, quæ de absolutione ad cautelam in materia censurarum scribunt Doctores, & contingit in eo, cùm dicet nullam fuisse excommunicationem latam adversùs ipsum, quia lata post appellationem, aut quia habet errorem manifestum, & petit absolutionem, ad cautelam, tunc venit absolvendus equidem, non simpliciter, sed ad cautelam, juxta textum *in cap. solet de sent. excomm.* ubi Barbosa cum multis ab eo relatis, & ibi *in cap. per tuas cap. Cum contingat de officio delegati*, quæ absolutio conceditur ex quadam juris benignitate, & gratiâ, cùm excommunicatus minimè simplicem absolutionem petat, humiliter confessus si excommunicatum; imò potiùs negat excommunicationem; atque ideò rigore quodam non esset absolvendus, sed admittendus ad probationem ejus, quòd allegaverat juxta textum *in d. c. per tuas, d. c. Cum contingat*: quo in loco Sanctus Pontifex asserit sedem Apostolicam consuevisse hunc ad cautelam absolvere, sed jam ordinariam esse ejus benignitatem ex dictis juribus, & *in c. Venerabilib. §. sed etsi ex causa eodem*, quamobrem Doctores *hic* & Cov. *in d. c. alma mater p.* 1. §. 12. à *n.* 6. latè agit de casibus, in quibus talis absolutio concedatur, vel denegetur; item DD. in repetitione ad textum *in cap.* 2. *cap.* 9. *c. exception.* 12. *hoc tit.* Sed quoad propositum dico ex jam relatis fundamentis à *num.* 1. præcedentis dubii, & multò securiùs dicendum, ut petens absolutionem excommunicationis ad cautelam, non censeatur fateri se fuisse excommunicatum: nam ex proximè dictis solet ea concedi illi, qui eam impetteretur de excommunicatione, negat fuisse ea ligatum: quare Riccius cum Rota in una militem Abbatiæ 27. Aprilis 1692. coram Gipsio, ita docet cum iste propter humilitatem cum protestatione eam petit absolutionem *ibi in d. col.* 177. in versic. *si verò* in fine, ubi idem dicit de petente absolutionem extrajudicialiter, & ex ratione Felini, Cardinalis, Alex. Jasonis, & aliorum, quos retuli dubio præcedenti, cum Covar. *d.* §. 12. *n.* 1. siquidem absolutionem petens, eam videatur postulare humili corde propter dubium aliquod, quo ejus animus vexatur, an fit excommunicationis censurâ ligatus, in quo dubio excipiens non fatetur secundùm dicta *suprà sub quæst.* 1.

9 Ad tertiam quæstionis partem, nunquid possit Judex sententiam ferre ex confessione coram ipso pronunciatâ, licèt apud acta non sit scripta, & affirmativam sententiam defendat, Felin. *hic n.* 42. cujus occasione utilite, & ex professo de hoc dubio agere vellem: tamen quia ejus solutio pendet ab adductis *sup. in c.* 6. *de Judic.* à *q.* 5. cum aliis, & ex dictis *in c. quoniam contra falsam tota q.* 1. *de prob.* ideò non insisto alibi dicturus; nunc leges ipsam sententiam sequentem Covart. *lib.* 1. *variar. c.* 1. *n.* 9.

Ad quartam quæstionis partem, quia etiam 10 longè egi *suprà in c. ad nostram* 20. *de jurejur.* & *in c. novit,* 13. *de Jud.* à *q.* 17. & *in c.* 28. *q. fin. de testib.* & ibi sub aliis juribus de obligatione non revelandi occultum crimen, ideò *ibi* dicta ad hoc dubium applicabis quòd non extra propositum hic agitari possit de quo cum infinitis agit Diana *p.* 3. *tract.* 5. *Miscell. resol.* 30. DD. cum D. Thoma inter quos Cajet *q.* 62. *art.* 2. Tannerus *disp.* 4. *q.* 6. *dub.* 4. *nu.* 143. Valentia *tom.* 3. *disp.* 5. *q.* 10. *punct.* 5. & *q.* 17. *punct.* 2. Silvius *dicta* 2. 2. *D. Thomæ, quæst.* 62. *art.* 2. Laiman *in Theologia Morali lib.* 3. *sect.* 5. *tract.* 3. *p.* 2. *cap.* 7. Filliucius *tomo* 2. *tract.* 32. *cap.* 10. *n.* 246. Villalobos *in summa, tom.* 2. *tract.* 11. *dis.* 37. *n.* 4. Sotus *de Justitia lib.* 4. *quæst.* 9. *artic.* 3. *ad quartam* & alii communiter agentes de restitutione, ad quam obligatus est, qui lædit alterius famam, & an compensatione procedat, aut per pecuniæ dationem de quo non disputo; applicabis dicta, & notata *in cap.* 2. *de officio ordin.* ubi ego de observatione secreti, & de ejus obligatione. Et an transigens super crimine, censeatur fateri delictum: tractat Gabriel *comm. opinion. conclus.* 23. *lib.* 7. *de maleficiis* de quo dubio propriùs hic agere posset, sed cùm dissolves ex adductis *tota quæst.* 1. 2. & 3.

AD TEXTUM
IN CAPITE VII.
PRÆMISSUM.
Olim, hoc Titulo.
SUMMARIUM.

7 *Protestatio conservat jus protestantis.*

Quia textûs hujus materia, quatenus spectat 1 ad justificandam appellationem coram judice ad quem, vel judice à quo, ut interim non admittatur exceptio opposita à Reo, ex *infrà in c. ut debitus honor.* 59. & *in c. interposita* 70. *de appell.* ubi intelligatur textus iste cum prædictis, & cum *c. ex part.* 67. *c. signific.* 69. *eodem tit. de appellat.* interim pro intellectu leges quæ adducunt Balb. & Granna *hic* cum ab eo relatis, & adductis à Barbos. & de qua exceptione, & judicibus textus iste loquatur, expendit idem Balb. à *n.* 14. † Et quia 2 itidem per hunc textum Doctores communiter deducunt rescriptura Justitiæ, quo quis trahitur ad Judicium, impetrari non posse, ultra duas diætas, juxta text. *in c. nonnulli de rescr.* quod restrictum fuit postea ad unam diætam *in c. statut.* §. *cum verò de rescript. lib.* 6. ideò optimè inquiri posset hic de diætis, & earum computatione, quare recurres ad dicta *in c. sanè* 3. *de foro comp. q.* 10. ubi an diæta computanda fit à fine diœcesis, vel à loco ubi res fita est.

Et diætæ judicibus privilegiatis, qualiter dantur ad exercendam Jurisdictionem contra privi- 3
legiatos

4 legiatos, *in cap. ex parte 15. de foro comp. q.* 18. † Et dicta ex quibus leucis constet; etsi Balboa *hic* perpendat ex *n.* 3. videbis quae adduxi *in d. cap. ex parte, d. q.* 18. *à n.* 8. versic. *ad tertium*, & *in c. si Clericus laicum* 5. *eodem tit. q.* 12. *à n.* 28. *&* 29.

5 Et quia conclusio quae ex nostro Textu deducitur, ea nempe sit, si exceptio Jurisdictionis exclusiva, propter quam fuit appellatum, probatur verè, Judex appellationis non debet de principali
6 cognoscere, sed supersedere. † Dubium oritur an cognitio super exceptione declinatoriâ, seu recusatoriâ Judicis, pertineat ad Judicem, ad quem aut ad Judicem de quo proponitur: applicabis dicta
7 *suprà in Rubrica, & ibi q.* 3. † Et applicabis nonnulla dicta, an de tali exceptione seu de aliis, debeat, suspenso negotio, priùs cognosci, & definiri super exceptione *in d. Rubric. q.* 5. & notata *in c.* 1. *de exceptionibus*, ubi Doctores. Quòd si desideras repetere ex proposito Textum nostrum, leges quae novissimè hic adducit Matthaeus Colerus *de processibus executivis* 40. *per* 41. *numeros*, ubi plenè textum nostrum explicat; ubi agit *à n.* 6. de diaetis, ubi etiam agit de forma pronuntiandi in appellationibus, de qua *infra* in eo titulo, item de declinatoriâ, de fori competentiâ, de foro scholarium, de recusatoriâ exceptione, de quibus latè egi sub *titulo de foro competenti*, & quia *n.* 37. dicit quòd protestatio conservat Jus protestantis, recurres ad ea quae latè dico *infrà in cap. fin. de appellationib.* & *n.* 36. *&* 38. ponit formulas exceptionis declinatoriae & recusatoriae exceptionis quas facilè percipies ex dictis *sub cap. fin. de lib. oblatione*, *q.* 4. §. 1.

AD TEXTUM
IN CAPITE VIII.
Dilecti Filii, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

4 *Testes pro Ecclesiâ admittuntur prohibiti litigare, & criminosi.*

7 *Bannitus si percutitur à Judice de ejus percussione, etiam si statuto prohibitus sit bannitus audiri.*

1 HUjus Textûs materia satis intelligitur ex notatis *suprà* ad Textum *in c.* 7. *hoc tit.* & di-
2 cendis *infra in cap. exceptionem eod.* † Et quatenus Textus noster dicit quòd excommunicati, & perjurii possunt opponere exceptionem excommunicationis, & perjurii contra aliquem indefensionem suae Ecclesiae; ita ut sic excipientes non repellantur, si ab actore replicetur de eorum excommunicatione; ideò de ratione videbis ad intellectum Textûs nostri, quod adduxi *suprà*
3 *in c. intelleximus de Judic. q.* 8. † Et an Reus excommunicatus possit actorem reconvenire, vel compensationem opponere dixi *suprà in d. c. intelleximus, q.* 22. *&* 23. & applicabis quae *q.* 21. *& sup. c.*
4 5. dixi. † Et quamvis criminosus adversus alium similiter criminosum generaliter testis non admittatur, ut latè addoxi *suprà in c. testimonium* 54. *cap. fin. de testib.* ita ut *ibi* dicta proportionaliter applicentur hic, tamen in casu nostri Textûs, & pro defensione Ecclesiae etiam aliàs prohibitis litigare admittuntur, juxta notata *in c.* 9. *c.* 16. *de Judic. Fermosin. de Exceptionibus.*

ubi religiosi admittuntur ad agendum pro Ecclesiis; item Clerici pro Ecclesiâ advocare permittuntur, etiamsi à tali munere de Jure repellantur, ut dixi *in c.* 14. *de Judiciis q. fin.* applicabis alia dicta *in cap. tertio loco de prob. & in cap. insuper* 6. *de testib.* & alibi adducta, ubi pro Ecclesia testes possunt esse Clerici religiosi, & alii. † Et applicabis ad quaestionem, nunquid possit recusari Episcopus cognoscens de causâ suâ, vel Ecclesiae, seu mensae Episcopalis, & an de his causis possit cognoscere, de quâ *in c.* 4. *de foro compet. q.* 31.

Et ibi in versic. *& perjurii crimine irretitus*, de exceptione perjurii de hac aliqua notavi *suprà in* 5
Rub. q. 7. versic. *ad quintam*, de perjurio latè dixi *in cap. brevi* 7. *de Jurejur.* Et de hoc crimine in aliquem objecto, ut removeatur à testificando *sup. sub cap. testimon.* 54. *de testib. q.* 6. *n.* 7. † Et quia per hunc textum Felin. *n.* 5. agit de quaestione, nunquid si statuto caveatur, quòd bannitus non audiatur, nec civiliter, nec criminaliter, & sit ab aliquo percussus, possit Judex de percussione inquirere: Videbis pro utraque parte Zevall. *in pract. q.* 463. ubi affirmativam defendit ut verissimam & consonam, ne delicta remaneant impunita, dixi *in c. intelleximus de judiciis c.* 11. ubi de processu facto cum Bannito. De hoc Textu si plura desideras repetere, leges quae novissimè scribit Matthaeus Colerus *de processib. executivis p.* 4. *ad cap.* 2. *& hoc caput.*

AD TEXTUM
IN CAPITE IX.
Apostolicae, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

8 *Absolutio ad cautelam, quando à censura detur remissivè. Quid absolutione ad reincidentiam, n.* 9. *remissivè.*

QUia Textus iste agit de exceptione suspen- 1
sionis, contra quam replicatur de nullitate, ideò proportionaliter applicabis dicta *sup. in c. Venerabilis* 6. *q.* 4. *de exceptione excommunicationis*, & adducta *sup. de hac exceptione in Rubr. q.* 1. versic. *ex quo.* † Et quia video per hunc Tex- 2
tum agere DD. de censuris Ecclesiae, & principaliter de ea, in qua incurritur per suspensionem; ideò recurres ad dicta *in tit. de sent. excommunic.* Balboa *hic.* † Et quia itidem per verba ibi *qua-* 3
dam suspensionis & amotionis à beneficiis, potest disputari nunquid excommunicati suspensi, seu interdicti, aut aliàs censuris ligati possint ad beneficia admitti; ideò recurres ad dicta sub titulis *de praebend. & dignit. de concess. praebenda, de electione, de jure patronatûs, de institutionibus.*

Et quatenus per Textum hunc DD. agunt de 4
quaestione, nunquid suspensi possint eligere, aut agere in Judicio, saltem pro sua electione: ideò applicabis generaliter dicta *in c. intelleximus de Judiciis*, & ad propositum nostri Textûs adjunges quaestionem, an actor suspensionis censurâ innodatus; ita ut agat, repellatur à Judicio; quemadmodum repellitur excommunicatus, *ibi q.* 40.

Et in versic. ibi *ne tamen ordinationem purg.* 5
Ecclesiae per quam veneratis hujusmodi objectionis E *obsta-*

obstaculo, contingeret retardari: Doctores agere valent tum de materia Textûs *in cap. cùm teneamur*, *de appellat.* & præcipuè de materia Textûs *in c. non solùm eod. lib. 6. & in c. 1. eod.* cùm generaliter, non obstante appellatione, possessio beneficii detur, ne contingat Ecclesiæ detrimentum, propter ejus diuturnam vacaturam; ideò hîc ut ordinatio Ecclesiæ non dilataretur per probationes oblatas, fuit ante omnia absolutio ad cautelam præstita.

6 Et in versic. ibi *quas licet proponeretis vos posse nullas per testes idoneos, & instrumenta probare*, cum versic. ibi *sententias ipsos relaxamus ad cautelam.* Ex his duo inquiri valent. Primùm quòd ut actor suspensus, seu excommunicatus agere possit, debet priùs absolvi, vel sufficiat, ut dicat de nullitate censuræ; ad quod applicabis quæstiones sequentes, relatas *in c. 8. de judic.* nempe an actor excommunicatus possit de nullitate agere, *ibi q. 13. & ibi q. 15.* an si admittatur ad appellandum ad restitutionem, vel dicendum de nullitate, sit absolvendus, antequam prosequatur judicium.

7 † Et dum spectat ad gravem materiam nostri Textûs, quatenus agit de non differendâ ordinatione Ecclesiæ; applicabis quæstionem excommunicatus, an admittatur in judicium, quando eminet grave detrimentum, *ibi q. 10. n. 8.* versic. *ad ult.*

8 Secundùm autem, quòd inquiri valet est de ratione quare absolvatur *ad cautelam*, ad quod applicabis breviter dicta *sup. in d. c. venerabilis 6. hoc tit. q. 4.* versic. *ad secundam*, de qua absolutione ad cautelam latè hic videndus Balboa, Covar. *in c. alma mater p. 1. §. 12. n. 9.* à quo dari possit quibus concurrentibus, an aliqua ex causa impediri valeat: latè Antonius Ricciol. *de jure personarum, lib. 1. c. 66. per totum*, Quaranta *in summa bullarii*, verbo *Archiepiscopi authoritas aut.* 8. versic. *id autem, nu. 14.* notat, *hic* Barbosa *n. 2.* & ego planè ago *infra de sent. excommunic. in c. per tuas* 40. & Doctores per textum, *in cap. solet eodem lib. 6.* interim de absolutione ad cautelam latè Suarez *de censuris disp. 7. sect. 8. à n. 8.* quod

9 idem est, ac absolvere ad reincidentiam. † Et an sit necessaria nova culpa, ut absolutus ad reincidentiam iterum incurrat, Diana *tract. 9. p. 5. res. 15.* & an si pars dilatet tempus absolutionis ad reincidentiam à judice factæ incurratur, elapso tempore, excommunicatio, vel necesse sit aliam excommunicationem ferre; ipse Diana cum multis *d. tract. 9. res. 22.* & an virtute bullæ absolvatur ad reincidentiam, vel per jubilæum: ipse *ibi res. 25.* & an si pendente conditione, sub qua lata est censura, eâ non adimpletâ, incurratur talis censura *ibi res. 64. 65.* videbis aliqua, quæ scripsi sub qua *Pastoralis*, §. verùm *de appellat. sub q. 4. & 5. in fine*, de absolutione factâ à confessario de excommunicatione ad reincidentiam Cenedus *in pract. q. 23.* videbis totam, *& à n. 5.* an interdictum ad cautelam absolvatur Covar. *in cap. alma mater p. 2. §. 2. à n. 5.* Et an excommunicatus à judice ad partis petitionem, possit à quocumque sacerdote, virtute bullæ cruciatæ de consensu ipsius partis ad reincidentiam absolvi, sine licentiâ illius judicis, à quo emanavit excommunicatio, Gutt. *allegatione 9.*

10 De collatione factâ excommunicato per Glossam *hic.* Covar. *in d. c. alma mater 1. p. §. 7. à n. 1.* & *ibi* versic. *quarta* sub *n. 7.* agit de obligatione illius qui se dicit injustè excommunicatum, & *ibi in §. 11. n. 6.* versic. *secundò*, agit an absolutio ab excommunicatione possit dari sub conditione, & ad reincidentiam.

AD TEXTUM IN CAPITE X.

Dilectæ in Christo hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. De vero intellectu hujus Text. dico *infra in c. per tuas 40. de sent. excommunic.* & quatenus agit de excommunicatione latâ post appellationem *infrà in c. præterea 40. c. pastor. §. verùm de appellat.* II. Et quia ex hoc facto inciditur in his, quæ innovantur, appellatione pendente, ideò leges dicta *in c. 51. eod. & in rub. & tit. ut lite pendente nihil innovetur*, item & quæ *in tit. de appellat.* adducuntur de appellationibus admittendis à justo gravamine. III. Nunc verò quia integra præcipuaque materia nostri Textûs pendet à dictis, *sup. in c. intelleximus 6. de jud.* & notatis, *in c. 2. hoc tit.* ideò ad propositum leges quæstiones sequentes. Prima, an ut actor excommunicatus repellatur à judicio, sit necessaria exceptio excommunicationis *in d. c. intelleximus, q. 6. & 2.* an absolutè prohibitus sit stare in judicio, & *ibi quæst. 7.* an actor qui ab origine actor est, si convictus in judicio, postea appellet, & ei tunc de excommunicatione opponatur, debeat audiri, & *ibi q. 13.* an actor excommunicatus possit super nullitate rescriptum impetrare, & *q. 15.* quando admittatur ad appellandum, & *ibi q. 16.* an actor, qui, lite motâ, incidit in censuram debeat à judicio repelli, etiam si Reus velit litigare cum illo ad alias, *ibi q. 17.* per totam, & ad aliam quæstionem bonam, an si Reus objiciat adversùs actorem de excommunicatione, possit actor adversùs Reum replicare, illum esse aliâ excommunicatione ligatum: vide *ibi q. 9.* ad alia *infrà in cap. ad probandum 24. de re jud.*

AD TEXTUM IN CAPITE XI.

Significaverunt, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. Textus iste, quatenus dicit quòd actor originalis per exceptionem excommunicationis, non repellitur à prosequutione appellationis; applicabis notata, *in c. præced. & in c. 2. hoc tit.* & de propriâ quæstione, *in c. intelleximus 6. de jud.* dicta *ibi in q. 7.* jam in præcedenti Textu signata, & alias *ibi* relatas quibus adjunges, aliàs nempe actor excommunicatus, proponens in judicio auxilium *l. diffamari, C. de ingenuis*, aut legis si contendat, *ff. de fidejuss.* an admittatur litigare *ibi in d. c. intelleximus q. 3.* & an actor excommunicatus debeat admitti ad litigandum in judiciis duplicibus, ut communi dividendo, & c. *ibi q. 10.* vel quando evenit grave damnum *in d. q. 10. n. 8.* ad alia *ibi tota, q. 14. 15. 16. 17.* & quare repellatur à judicio, & non Reus excommunicatus, *ibi q. 1. & 2.* & de aliis, *ibi* leges.

II. Et ibi, in versic. *sed à parte*, an totum capitulum, seu conventus possint excommunicari, dubitatur, de quo sub *tit. de sententia excommun.* III. Item per hunc Text. agunt DD. de quæstione, an valeat electio

electio ab excommunicatis facta, de qua Balboa aliqua *in cap.2. hoc tit.à n. 31.* sed de hac & de aliis videbis quæ dico, seu noto *in cap. illa quotidiana de electione.* Videbis ipsum Balboam, Barbosam *hic*, Grannam *in dicto cap. dilecta* 10. *hoc tit.* cum aliis per eos relatis, & quæstionem quam notavi *suprà in d. cap. intelleximus, q.* 31. ubi an excommunicatus possit eligere ad beneficia conferre, aut præsentare: alia *in cap. ad probandum* 24. *de re judicatâ.*

AD TEXTUM IN CAPITE XII.

Exceptionem, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. PEr hunc Textum legitimè poterat agi de Exceptionibus dilatoriis, quo in tempore seu termino proponendis; sed quia *suprà* egi *in Rubric.* latissimè, & *in cap. Pastoralis* 4. *eod.* ideò ad *ibi* dicta te remitto. II. Item quatenus in specie agit de omittente opponere exceptionem excommunicationis; ita ut admittatur in qualibet parte litis; etiamsi dilatoria sit quadam specialitatis ratione, ea nempe, ne in periculum animæ suæ excommunicato communicare teneatur; ideò de nonnullis hîc valet inquiri. Primò, de ratione hujus rationis, ad quod leges dicta *in Rubr. q.* 1. & *ibi* versic. *ex quo.* III. Secundò, de prohibitâ cum excommunicatis communicatione, tam in Judicio, quàm extra; de qua prohibitione plura adduxi *in c. intelleximus 6. de Judiciis*, ubi *q.*2.12. *&* 24. *&* 29. & in quibus casibus & inter quas personas permittatur, ibi per quæstiones casûs tractavi, seu signavi, & de quibus excommunicatis intelligatur, *in d. cap. 6. d. q.* 1. *& in c.* 10. *eodem*, ubi de anathema, *& in c. post cessionem* 7. *de probation.* ubi nonnulla notavi. IV. Quale peccatum sit communicare cum excommunicato, Balb. *hic latè à n.* 5. ubi de ea quæ fit in humanis, aut in divinis, de quo *in cap. sacris 38. cap si verè; cap. significavit*, & in aliis Juribus *de sent. excommunic.* Suar. *de censur. disp.* 15. *sect.* 2. *à num.* 1. ad plura idem Balboa *in c.* 2. *& in c.* 4. ubi plura conducibilia scribit.

V. Et ibi in versic. *qui si eam omiserit, ut actor laboribus, & sumptibus fatigetur, est in expensis condemnandus legitimis:* ex his verbis possunt applicari omnia adducta *in cap. finem litibus de dolo & contumaciâ*, ubi de condemnatione expensarum, & *ibi in Rubr. & tit. qualiter improbis seu calumniosis litigatoribus est obviandum.*

VI. Et in verbis ibi, *excommunicatus autem publicè, & si hujusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio Judicis repellendus:* post hæc verba potest inquiri, an ut excommunicatus repellatur, ut actor à Judicio debeat esse publicè talis, ideò leges adducta *in d. cap. intelleximus de Judic. q.*1. ubi de quibus excommunicatis, talis prohibitio intelligatur hodie. Item inquiri potest, an ut excommunicatus repellatur id contingat, si in eum opponatur excommunicationis exceptio, vel sufficiat illum esse excommunicatum, ut quid agat, nullum sit, & quando excipiendum sit *ibi tota q.*6. & quoad hæc verba *ibi qu.* 12. ubi excommunicatus adversùs quem non opponitur, repellatur per Judicem à Judicio, & ad alias bonas quæstiones *ibi* 17. 18. VII. An Parochus excommunicatus validè assistat matrimonio, Diana qui nonnullas quæstiones adducit *p.* 5. *tract.* 9. *resol.* 78. 79. 80. de quibus alibi.

VIII. Et quia per Glossam *hic* in Verbo *condemnandus*, agitur de exceptione falsitatis litterarum, ut Judex in executione non procedat; ideò leges Balboam cum ab eo relatis *in c. 5. de sentent. & re judic. n.* 33. IX. Et quia etiam video apud Fachineum *lib.*11. *var. cap.* 81. 82. *&* 83. agi per nonnullos, an Judicium incipiat à litis contestatione; ideò leges adducta *in cap. pen. de foro comp.* de quo Doctores *in cap. gratum, & relatum de officio delegati*, quod forte hic potest inquiri, ut sciatur tempus opponendi exceptiones dilatorias. X. Et quia etiam per hunc Textum, de aliis duabus quæstionibus video à Doctoribus agi, ideò eas in medium breviter profero.

QUÆSTIO I.

An Judicialiter conventus licèt alias inhabilis sit, & non possit in Judicio comparere, habilis censeatur ad comparendum: Et an Reus excommunicatus cogatur venire in Judicium: Et an priùs sit absolvendus à censura?

SUMMARIUM.

1 *Habilitatus, qualiter censeatur judicialiter conventus si antea inhabilis erat, expenditur nu.* 2. 3. 4. 5. *&* 6.

AD primam quæstionis partem, ut respondeam, 1
præmitto legenda omnia, quæ dixi, & notavi
suprà in c. 3. *& c. fin. de præsumpt.* ubi de habilitate
quæ circa pœnas præsumitur: quare etsi ad propositum de quo inquirimus hic Innocent. dicat,
quòd judicialiter conventus, qui aliàs inhabilis sit,
& non possit in Judicio comparere, habilitatus censeatur ad comparendum, ut tenent etiam Bald. *in l. cùm mulier*, 2. *col. ff. solut. matrim.* Jason. *in l. fin. n.* 24. *C. de edicto Divi Adriani toll.* ubi communem ostendit Alex. *in cons.* 133. *n.*13. *lib.*7. Joannes Igneus *in l.*3. *§. si quis tabulas, n.*37. *ff. ad Syllanianum*, Aymon. *cons.*108. *n.*5. Casaneus *in consuetud. Burg. Rub.*13. §.6. verb. *ea passer procurations*, *n.*1. eámque receptam teneat Hieronym. Grat. *cons.*6. *n.*22. *lib.*2. Paul de Castro *cons.*12. *vol.*1. *n.*1. incipit *tota disput.* Gratian. *reg.* 261. *in princip.*
Tamen hoc declaratur quòd etsi persona compa- 2
rentis censeatur approbata; non tamen censeatur
approbata ejus qualitas, Bart. *in l. demonstr. falsa, ff. de cond. & demonstr. q.*6. Bald. *in l. eum quem temerè, ff. de Judiciis*, Gratus *in cons.* 69. *lib.*2. *n.* 26. cum aliis. † Item limitatur illa regula, nisi inexpressè, exceptis, Bald. & alii *in l. fi. C. de edicto Divi Adr.*
toll. & *ibi* Dec. & dicit communem Hieron. Grat. 3
*cons.*63. *lib.*2. *n.*2. † Et limitatur tertiò, nisi incitatione sit clausula, *compareas, si tuâ interesse putaveris*, Roman. *in Rubr. de arbitr.* contra Cardinal. *in* 4
fin. col. Hypolit. *in Rubr. ff. de fidejussor. n.*67. Jason. *in l. de pupillo §. servo, ff. de oper. novi nunciat. n.*4. Jason. *in dicta l. fin. Cod de edicto Divi Adriani, tollendo nu.* 24. Afflictis *in decisione Neapol.* 2. *n.*91.
Cepola, *cautela* 205. *si facis aliquem citari.* † Li- 5
mitatur quartò, quando citans ignoraret defectum,
propter quem citatus potest repelli; Felinus *in cap. super his* 8. *col. n.* 20. *de accusat. per* textum *in cap. nulli de electione, lib.* 6. *& in cap. Pasto-*

ralis, hoc tit. Hypolitus *in l. si quis ne quæstio, ff. de*
6 *quæstionibus, n.* 46. † Limitatur quintò, si citatio fieret generalis, de quocumque comparere volonte, juxta Textum *in cap. exhibita de judiciis*, per quem ita tenent Doctores, *in cap. cùm inter, hoc tit.* Jas. *in l. de pupillo, § servo. ff. de op. novi nunciat. n.* 4.
7 Ad secundam quæstionis partem, an excommunicatus cogatur venire in judicium, de qua potest inquiri hîc, occasione præcedentis, dixi *in c. intelleximus* 6. *de jud. q.* 16.
8 Ad tertiam quæstionis partem, an si vocatus in judicium, excommunicatus, sit priùs absolvendus à censurâ, antequam audiatur, *in d. c. intelleximus, de jud.* dixi, *q.* 4.

QUÆSTIO II.

An exceptio declinatoria possit opponi à Clerico, apud judicem sæcularem, etiam post sententiam rei judicatæ, & etiam si usque ad ipsum diem opponens tacuerit: Et an sic eam omittens opponere; sit in expensis condemnandus: Et an officio judicis sine partis citatione procedatur?

SUMMARIUM.

1 *Declinatoria an queat opponi post rem judicatam* remissivè.
2 *Declinatoriam opponere omittens Clericus accusatus apud sæcularem, condemnatur in expensis.*
3 *Clericus omittens declinatoriam in tempore, opponere coram laico, condemnatur in expensis ab Ecclesiastico judice; quid de judice omittente*, num. 4. remissivè.
5 *Clericus, si in litis exordio fidem faciat de clericatu, nunquid fugiet condemnationem expensarum.*
6 *Exceptionem excommunicationis opponere differens, in expensis condemnatur.*
7 *Officium judicis interponitur sine partis citatione n.* 81. *hîc enumeratis, & in aliis, à n.* 8.
8 *Officio judicis reparantur, qua ad jus publicum, & religionem spectant, exemplificatur numeris sequentibus.*
9 *Excommunicationis exceptio debet opponi à Reo contra actorem secundùm aliquos: quid in praxi, nu.* 10.
11 *Judex ex officio contra excommunicatum procedit.*
12 *Judex ex officio potest procedere contra privatum, ad evitandum peccatum.*
13 *Judex ex officio potest investigare innocentiam Rei inquisiti: respuere accusationem, iterum testes interrogare, n.* 14. & 15.
16 *Judex ex officio, potest partes indignas à testimonio repellere: pro utraque parte allegare: libellum ineptum lacerare, Actorem repellere, si constat actione carere, n.* 17. 18. 19.
20 *Judex procedit ex officio si Reo obstet exceptio statutaria, vel legalis, potest supplere allegando, falsitatem, declarare processum nullum, num.* 21. 22.
23 *Judex ex officio providet parti quando adversarius lucratur cum ejusdem naturâ, & quando, ei constat de jure tali, n.* 24.
25 *Judex ex officio potest terminum stare, reformare sententiam nullo petente, n.* 26.
27 *Judex potest supplere id, quod sibi notum est; repellit non habentem mandatum. n.* 28.
29 *Judex impedit officium non petitum inter miserabiles, supplet quando defectus constat in jure, num.* 36.
31 *Judex supplet quando partes in judicio delinquunt: fustigare testem falsò deponentem coram judice n.* 31.
33 *Judex potest curatorem jam datum removere, interrogare testes post publicationem, nu.* 34.
35 *Judex potest ex officio partes interrogare ad clarificanda dubia: admittit partibus invitis exceptionem supervenientem post conclusum, n.* 36.
37 *Judex ex officio concludit in causa partibus invitis, supplet defectum tutoris, n.* 38.
39 *Judex ex officio rejicit libellum contra jus, potest cogere Reum, ut declaret exceptionem obscuram, n.* 40.
41 *Judex procedit super libelli vitia, & quando viderit judicium illusorium, n.* 42.
43 *Judex repellit exceptionem irrationabilem, potest inducere testes non productos super actione, nu.* 44.
45 *Judex potest punire testem falsum, & eum producentem, & cogere, ut declaret dictum suum, num.* 46.
47 *Judex potest procedere ad revocationem attentatorum, & supplet in his quæ sibi constant ex actis, n.* 48.
49 *Judex supplet circa dispositionem juris, & statutorum se informat de teste, n.* 50.
51 *Judex æstimat rem petitam, recipit pro absente, supplet favore dotis, n.* 52. 53.
54 *Judex potest ad infirmum accedere ut liberè testetur, potest mandare solvi pretium non solutum, num.* 55.
56 *Judex tenetur purgare provinciam malis hominibus, potest supplere in causa pia, n.* 57.
58 *Judex ponit pretium in vendendis in foro publico.*
59 *Judex cogere potest ut domus ruinosa reficiatur, pronunciat appellationem desertam, n.* 60.
61 *Judex ex officio tenetur visitare terminos, potest petere bona Ecclesia alienata, n.* 62.
63 *Judex interponit officium, quando agit de bonore judicis superioris.*
64 *Judex compellit partes ad concordiam, condemnat ad restitutionem, recipit probationes innocentia inquisiti: supplet in notoriis, n.* 65. 66. 67.
68 *Judex quærit Rei defensiones, testes non productos pro Rei innocentia examinat, inducit testes contra Reum, accusatore præsente, n.* 69. 70.
71 *Judex potest supplere pro Reo, cùm viderit evidentem calumniam actoris, revocat decretum suum, n.* 72.
73 *Judex ex officio procedit contra sicarium, occurrit iniquitati manifesta, corrigit dolosè gesta, n.* 74. & 75.
76 *Judex removet procuratores negligentes, fures condemnat ad furcam, n.* 77.
78 *Judex potest repellere falsum instrumentum productum, repellit quemcumque falsum testem, potest punire latrones, grassatores, &c. quærere, punire, n.* 79. 80.
81 *Judex potest procedere adversùs accusatorem malitiosum.*
82 *Judex potest ex officio removere curatores, & administratores orphanorum, non rectè gerentes se, punit delinquentem sine accusatore, n.* 83.
84 *Judex repellit à judicio quem lex prohibet, seu prator n.* 88. *potest cogere patrem, ut assignet filia congruam dotem, n.* 85.

85 *Ju-*

85 *Judex potest se intromittere ad interponendam, authoritatem testanti.*
86 *Judex supplet in causâ electionis parte absente.*
87 *Prælatus potest examinare electum sibi præsentatum.*
89 *Judex compensationem admittit, parte non petente, & facere potest, ut in obligationibus res tradatur, condemnare ad interesse, n. 90.*
91 *Judex ex officio potest procedere in spiritualibus, & in beneficialibus supplere.*
92 *Judex in quocumque casu, ubi vertitur periculum animæ supples, & in aliis casibus* remissivè. *num. 93.*
94 *Judex ex officio non procedit absque partis citatione, multis in casibus ut si procedat ad utilitatem privatam, n. 95. 96. 97. 98.*
99 *Potestas nequit conjunctos compellere ad compromittendum, nisi petatur.*
100 *Judex quoties ex officio supplet admittit tertium cujus interest.*
101 *Judex ex officio, in quibus expensis, & quando condemnet*
102 *Judex si non faciat quòd ex mero jure facere potest, an gravet partem.*

1 AD primam quæstionis partem, ut respondeas, adduces *d. in c. & si clerici 4. de Jud.* ubi egi, & insimul adjunges dicta *sup. in Rub. q. 3.* cum aliis agit ex hoc textu Cov. *in pract. q. 33. n. 3.* Felinus *hic num.* 28. post Abatem, Anton. & Imol. aliqua *in Rubr. de foro compet. q. 3. & 4.*

2 Ad secundam quæstionis partem respondebis, ut si Clericus accusatus apud Judicem sæcularem, omisit usque ad sententiam, vel ejus executionem opponere declinatoriam fori exceptionem, meritò in expensis condemnandus secundùm Boërium *in consuetud. Bituricens. tit. de jurisdictione*, §. 21. *in fine*, Joannem Rupellanum *lib. 4. forensium, cap. 6.* Decium *cons.* 241. Felinum, & alios *hic* Covarr. *in pract. d. cap.* 33. *n.* 2. versic. *Clericus*, qui ad hoc probandum dicit nostrum text. satis celebrem esse, cujus authoritatem tenet idem Aufrerius *in element.* 1. *de officio ordin. reg.* 2. *n.* 33. Bellamera *in decis.* 226.

3 Dubium tamen est, quis Judex hanc expensarum condemnationem faciat, & præsuppositis quæ adduxi *sup. in c. 2. de Judic. p. 20. & in d. c. 4. eodem* diversi sunt Doctores: nam fieri per Judicem sæcularem existimavit Boër. *ubi suprà*, cujus opinio apud Gallos teste Rupillano recepta est in praxi; sed ipse Decius, & Cov. jam adducti probant contrarium, veriusque est in jure taliter, ut solus Ecclesiasticus Judex Jurisdictionem habeat ad hanc condemnationem, non sæcularis, qui sicut Judex competens non est ad principalem causam; ita nec quoad incidentem, & sic nec quoad mulctam, nec quoad expensas; sicut constat ex Panorm. *in c. si diligenti de foro compet. col. penult.* ad quod *ibi* adducta & in toto *tit. eod.* & in *tit. de Jud. applic.* & præcipuè etiam adducta *in c. qualiter* 17. *de Judiciis*, & ibi *quæst.* 7. & in *terminis* Bald. *in l. si ex aliena col. pen. ff. de Jud. & in l. generaliter col. 2. Cod. de Episcop. & Cleric.* versic. *per hoc solvitur.*
4 † Et si Judex omittat facere condemnationem expensarum, si petitæ sint an condemnetur dixi, *suprà in c. fin. litibus qu. 6.* versic. *ad secundam*, quam applicabis pro extensione hujus textûs.

5 Imò Decius *in d. cons.* 241. subdit Clericum ab his expensis oportere absolvi ab ipso Judice Ecclesiastico, casu, quo post prolatam Clericatûs scripturam, actor nihilhominus apud sæcularem persistit; ac perseverat in accusatione, & executione sententiæ; tandem in lite principali, cùm ex hoc sit verisimile, quòd etsi in litis exordio, Reus fecisset fidem de clericatu, ab ea tamen actor non fuisset discessurus: unde nihil nocuisse dilationem editionis, & præsentationis scripturæ, quâ Clericatus probatur; verùm Rupellanus *in d. c. 6.* dixit hanc Decii opinionem sibi displicere, & sequitur Cov. *sup. d. n. 2. in fine:* nam si ab initio Clericus edidisset, ac protulisset in Judicium scripturam Clericatûs, omnino evitaretur damnum expensarum illud quod actori contingit, dum in casum litem principalem apud sæcularem Judicem hactenus prosequutus est, quia ubi actor producta scriptura Clericatûs remissioni consentiret, vel non refragaretur planè, statim remissio fieret saltem nullâ culpâ notari posset actor, quòd si ipse remissioni contra diceret, lis tractanda foret, super solâ remissione, suspenso negotio principali juxta decisionem text. *in c. si Judex de sent. excomm. lib. 6.* atque ea ratione in utrumque eventum, si ab initio Clericus litteras Clericatûs produceret, vel se Clericum esse dixisset actor nullas fecisset expensas in prosequutione litis principalis apud Judicem sæcularem, ob idque ait opinionem Decii non satis tutam, nec jure probari.
6 † Et quia Balb. *hic à n. 35. ad* 40. expendit rationem, quare si Reus malitiosè distulerit opponere exceptionem excommunicationis, in expensis condemnetur *ex c. significaverunt, c. cum inter hoc tit.* eam nempe, quia quamvis leges odio excommunicatum prosequantur; non tamen patiuntur illum Innocentem damnari, nec etiam laboribus, & expensis vexari ex nostro textu ob id ad coercendam litigantis malitiam, justissimè hic dispositum esse, ut in expensis condemnetur & *ibi* expendit textum *in c. hoc tit. lib.* 6. quare amplius non repeto.

7 Ad tertiam quæstionis partem, nunquid officio Judicis, sine partis citatione procedatur, ansam præbent hîc disputare, ultima verba textûs nostri *ibi nihilominus est officio Judicis repellendus.* Et quia jam alibi dispersim nonnulla dixerim, in quibus officium Judicis interponitur; ideo breviter, & sine argumentis dico, quòd & si ex textu *in c. si de terrâ, de privilegiis*, & ex dictis *suprà in c. 1. c. si diligenti, c. significavit, de foro comp.* dici posset Judicem non debere suum officium non petitum interponere, quoties pars, cui competit illud non deducit, sciensque, & prudens illud omittit, quia nemo suo Jure, seu privilegio uti cogendus est.

8 Tamen cùm communiter ex textu *in l. 2. §. hoc autem Judicium de damno infecto.* Doctores agnoscant judicis officio reparanda esse quæ ad Jus publicum, & maximè ad Religionem pertinent, & ad nostrum textum pertineat animæ periculum vitare; evenit, ut consequenter ad Judicis officium spectat excommunicatum à Judicio repellere.
9 † Unde fit quòd Reus, qui habet exceptionem opponere adversùs excommunicatum actorem, debeat procul dubio eo jure uti; ita ut nec possit eam non opponere, non enim huic juri renunciare quit, cùm poblicum sit; argumento textûs *in d. c. si diligenti de foro compet.* per latè *ibi* dicta: sequitur Balb. *hic n.* 43. dicens prædictam regulam, ut nemo cogatur suo jure uti, limitari in casu textûs nostri. per ea, quæ Sanctius adducit *de matrim. lib. 9. disp. 6. à n. 14.* Suar. *p. 3. q. 83. art. 6.*

disp. 88. *sect.* 6. Cajet. *in summâ* verbo *matrim. e.*
fin. de peccat. in usu conjugii, Silvester verb. *matr.*
8. *q.* 15. *d.* 7. Adrian. *in* 4. *q.* 14. *de matrim.* versic.
tertio contingit, Palud. *in* 4. *dist.* 38. *q.* 3. *art.* 6.
n. 43. qui exempla alia adducunt; etenim, ut ait
Balboa *hic n.* 44. graviter offenderetur Jus publi-
cum in nostro casu, si Reus omittat, vel renun-
ciet opponere exceptionem excommunicationis;
quare evenit, ut Judex ex officio excommunica-
tum actorem repellat ab agendo.

10 Sed hoc difficile redditur, ex textu *in d. c.* 1. *de*
exceptionib. lib. 6. ex verbis ibi *iisque praecesserunt*
nihilominus in suo robore duraturis, & in versic. *sed*
si postrem. quibus probatur processum cum excom-
municato formatum valere, si nondum ex adver-
so, opposita sit excommunicationis exceptio, &
excommunicatus repellatur; adeò ut postquam
sit absolutus, procul dubio, eo processu formato,
uti valeat: Glossa, & interpretes *ibi* adducunt in
confirmationem alia. Et licet nonnulli ex Docto-
ribus existiment text. *in d. c.* 1. Jus novum indu-
cere docentes jure antiquo, omnia acta, durante
excommunicatione esse invalida, ut sentit Gloss.
ibi verb. *diutiùs*, & Doctores hîc: tamen Panormit.
in c. intelleximus de Jud. Balb. *hîc nu.* 38. existi-
mant eam opinionem non esse benè fundatam, nec
ad rem pertinere quia sufficit ea acta de facto va-
lida esse, quòd verum est, etiam, si excommunica-
tio publica sit ex eo, nam licet excommunicatio
privet commercio humano, & lex ideò præcipiat
excommunicatum à Judicio repelli, non tamen
irritat facta ad petitionem excommunicati, quan-
do ei nulla opponitur exceptio: & quia hæc op-
positio satis intelligi valeat ex his, quæ adduxi
in d. c. intellex. de Jud. q. 6. ubi egi de quæstio-
ne, *an excommunic. reppell. à Judic. sit exceptio*
necessaria, vel sufficiat illum esse excommunicatum
ut quidquid agat nullum sit & ibi q. 17. *&* 18. ubi
an ut repellatur debeat Judex priùs certiorari de
censura, vel an *exceptio excommunic. debeat aper-*
tè probari, vel *sufficiat forma, & cui incumbat pro-*
batio, ideò ad omnia hîc adjungo pro plenâ expli-
catione *d. c.* 1. & nostri textûs & quod adducit
Balbos *hic n.* 39.

11 Unde jam ad infinitos casus, quibus parte non
petente, Judex ex officio suam interponit autho-
ritatem, & ad alios, qui ut prohibeantur, prære-
quiritur, ut sit ad partis petitionem, breviter. I.
Dico, quòd Judex ex officio etiam nullo instante
contra excommunicatum procedit docet Abbas
in c. 2. *n.* 40. *de ordine cognit.* & in nostro text. *n.* 1.

12 II. Poterit Judex ad evitandum peccatum pro-
cedere in causa usuraria ex officio ad privatam
utilitatem, & ad exonerandam conscientiam, ut
notant Innocent. *in c. ad nostram ci* 2. *de Jurejur.*
Jas. *in l.* 1. *nu.* 12. *Cod. de Jud.* Socin. *cons.* 319.
qui dicunt extra peccatum, aliter etiam in causa
usurarum non procedere, nisi instante parte,
Grat. *reg.* 329. ad plura videndus.

13 III. Potest investigare Innocentiam Rei inqui-
sitis, Abb. *in c. veniens*, *n.* 19. *&* 22. *de accusat.* A-
lex. *cons.* 77. *n.* 7. *vol.* 1. quod hodie ait Grat. *reg.*
239. *n.* 12. minimè fit; imò potiùs delictum, quàm
14 Innoc. investigatur. † IV. Potest respuere accu-
sationem, ob turpem causam factam, Panorm. *in*
15 *c. significante*, *n.* 4. *qui matr. accus. poss.* † V. Po-
test iterum ex officio testes interrogare obscuros,
ut dixit Panorm. *in c. in præsent. de probat.* potest
supplere defectum allegationum partis cujuslibet
litigantis, ut ipse ostendit *in c. ex parte*, Alensis
16 *de concess. præb.* † VI. Potest partes indignas à
testimonio repellere, ut ipse dicit *in c. dilecti filii*
hoc tit. Hypol. *in c. si quis me quæstio, ff. de quæstio-*
nib. n. 12. Decius *in l.* 1. *n.* 5. *ff. de officio assesso-*
rum, ad quæ videbis nonnulla adducta *in c. testi-*
monium 54. *c. cùm clamor.* & in aliis juribus de te-
stibus. † VII. Potest pro utraq; parte allegare, & 17
dubio processûs aperire, Abb. *in c. bonæ mem. el.*
1. *n.* 7. *de postulatione* ubi *n.* 9. multa in materia tra-
dit. † VIII. Potest libellum ineptum lacerare, 18
Panormit. *in cap. si Clericus nu.* 4. *de foro compe-*
tent. Jason. *in l.* 1. *n.* 6. *ff. de officio assessor.* Alex.
cons. 146. *n.* 11. *lib.* 1. Nicol. Belion. *cons.* 25. *n.* 1. de
quibus adduxi *in c. examinata de Judic. & in c.* 2.
de officio compet. † IX. Potest actorem repellere, 19
quando constat actione carere, affirmat ipse Pa-
norm. *in c. ad aures*, alios adducens *n.* 9. *de præs-*
cript. Jason. *in l. si unus*, §. *pactus nu.* 34. *ff. de pa-*
ctis, Hypolitus *cons.* 135. *nu.* 9. Didacus à Segu-
ra *in repetitione l. si ex legati causâ, ff. de verbo-*
rum obligat. col. 28. *fol.* 103.

X. Procedit Judex ex officio, si verò obstet ali- 20
qua dispositio statutaria, seu legalis, prout tenet
Abbas, Panormit. *in c. nulli*, *n.* 3. *de accusat.* † XI. 21
Potest supplere ex officio allegando falsitatem in-
strumenti, quando falsitas est evidens, idem Pa-
normit. *in cap. cùm venerabilis hoc tit.* ad quod ad-
junges dicta *sub cap. cùm dilectus, cap. cum Joannes*
de fide Instrument. † XII. Potest declarare pro- 22
cessum nullum, si talis sit, idem Abbas *in cap.* 1.
nu. 4. *de lit. non contest.* † XIII. Providet parti, 23
quando adversarius lucratur cum ejusdem natu-
ra, ut placuit si idem, Panormit. *in cap. dilecti*
filii nu. 17. *de Judiciis*, † XIV. Supplet, quando 24
sibi constat de jure tertii exclusivi intentionis
agentis, sic Abbas *in cap. licèt*, *nu.* 9. *de supplend.*
neglig. Prælat. † XV. Item potest terminum sta- 25
tuere, etiam si non petatur, idem *in cap. licèt de*
pro nu. 15. de quo dici *ibi quæst.* 7. † XVI. Ju- 26
dex appellationis potest reformare sententiam,
nullo petente. † Et etiam potest, & debet sup- 27
plere id, quod sibi notum est, ut ipse affirmat *in*
cap. Raynutius de testamentis notab. 11. *& nu.* 11.
ad quod applicabis aliqua dicta *in cap. dilecti* 6.
de Judiciis quæst. 7. 8. *&* 9. † XVII. Judex repel- 28
lit non habentem mandatum, Panormitan. *in cap.*
innotuit, *n.* 10. *de electione*, Felinus *in cap. causam*
in princ. de Judiciis, Marcilius *in l. si quis ne quæs-*
tio, ff. de quæst. nu. 11. † XVIII. impedit officium 29
non petitum inter miserabiles personas, Panor-
mit. *in cap. si hæredes*, *n.* 7. *de testamentis* Hypo-
litus *in pract. crim.* §. *nunc videndum*, *nu.* 19. De-
cius *in l.* 1. *n.* 7. *ff. de Jurisdictione omnium Judi-*
cum Alex. *cons.* 121. *nu.* 5. *volum.* 1. Balboa *in de-*
cis. 251. † XIX. Supplet, quando defectus con- 30
sistit in jure, Abbas *in cap. cùm in te*, *nu.* 7. *de*
consuetudine.

XX. Supplet, quando partes in Judicio de- 31
linquunt, Abbas *in cap. olim ex literis*, *nu.* 11.
de rescriptis. † XXI. Potest testem falsum depo- 32
nentem coram judice fustigare ex officio, Nellus
de Sancto Gemmiano *in tract. de testis. no.* 243.
† XXII. Potest curatorem jam datum removere, 33
& alium deputare secundùm Abbat. *in cons.* 91.
nu. 6. *lib.* 1. † XXIII. Potest testes interrogare 34
post publicationem, Felinus *in cap. per tuas de te-*
stibus. † XXIV. Et partes interrogare ad cla- 35
rificanda dubia circa merita causæ, etiam post
conclusum in causa, Felinus *in cap. cùm Joannes.*
n. 12. *de fide Instrument.* Hypolitus *in l.* 1. § *fin. n.*
43. *&* 44. de quæstionibus dixi remissivè *in dict.*
c. cùm Joannes Latè *in dicto cap. cùm clamor* 53.

36 de testib. quæst. 3. † XXV. Admittit etiam parti-
bus invitis exceptionem dilatoriam supervenien-
tem post conclusum in causa, Felinus in cap. in-
sinuante de officio deleg. quod notabis ad Textum
37 in cap. Pastoralis 4. hoc tit. † XXVI. Judex ex
officio concludit in causa partibus invitis Jason.
in l. admonendi, nu. 46. ff. de jurejurando. Hypo-
38 lit. in pract. crim. §. sequens, nu. 10. † XXVII.
Supplet defectum tutoris in casibus, Jason. in l.
39 bonorum, nu. 7. & 8. Cod. qui admitti. XXVIII.
Item rejicit libellum conceptum contra Jus, vel
statutum, aut consuetudinem, ut per eundem
Jasonem in l. de quibus, ff. de legibus, juxta ad-
ducta, in dicto cap. examinata de judiciis, cap. 2.
40 de libelli oblatione. † XXIX. Potest cogere
Reum, ut declaret exceptionem suam obscuram,
Jason. in leg. age cum Geminiano, nu. 7. Cod. de
transact.
41 XXX. Supplet, & procedit super libelli vi-
tia : probet Philippus Decius num. 2. de judiciis.
42 † XXXI. Supplet ex officio, quando viderit ju-
dicium illusorium fore, Philippus Decius in cap.
43 causam quæ nu. 2. de judiciis. † XXXII. Et re-
pellit exceptionem irrationabilem, ut & ipse ad-
44 ducit, in c. constituius de appellat. n. 4. † XXXIII.
potest testes non productos super actione induce-
re, ut ipse ostendit in l. is apud quem, Cod. de
edendo, de quo jam aliqua suprà sub tit. de testi-
45 bus. † XXXIV. Potest punire testem falsum,
& eum producentem addicta, in cap. sicut 9. de
testibus, in terminis Baldus cons. 446. num. 3.
46 lib. 5. † XXXV. Potest cogere testem ut de-
claret dictum suum ambiguum ex jam dictis in
terminis, Alex. cons. 122. lib. 2. n. 6.
47 XXXVI. Potest procedere ad revocationem
attentatorum ; idem Alexander cons. 99. num. 5.
48 lib. 5. † XXXVII. Supplet in his, quæ sibi con-
stant ex actis, secundùm eundem Alexandrum
cons. 225. nu. 2. lib. 6. & cons. 138. num. 11. dict.
lib. 6. Covarruvias in cap. Raynutius de testamen-
tis, §. 11. num. 3. Avendannus resp. 1. num. 18.
ad finem, Decius in l. cùm quid mutuum, ff. si
49 certum petatur, nu. 26. † XXXVIII. Supplet
circa dispositionem Juris, & statutorum, idem
50 Alex. cons. 172. num. 6. lib. 6. † XXXIX. Se
informat de conditione, & qualitate testis, So-
cinus cons. 155. nu. 3. lib. 3. & 136. lib. 1. n. 4.
51 XL. Judex æstimat rem petitam ; idem Ale-
xand. cons. 155. n. 4. lib. 2. Pinellus in l. 2. Cod.
52 de rescind. vend. p. 3. cap. 4. num. 7. † XLI.
Item recipit pro absente & illi quærit Paulus de
Castro cons. 382. lib. 2. nu. 2. Aviles in capitibus
prætor. cap. 15. Glossa homicillo, num. 25. Aven-
dannus 15. respons. nu. 6. Decius cons. 429. nu. 2.
53 & 4. † XLII. Supplet favore dotis, Bald. No-
vell. de dote 8. p. privilegia 15. nu. 1. & p. 9. pri-
vileg. 19. num. 2. Matthæus de Afflictis in decis.
54 372. nu. 2. † XLIII. Potest ad infirmum acce-
dere, ut liberè testetur, docet bene Gomez A-
rias, in l. 1. tauri, nu. 159. Didacus de Sigura in
l. 1. §. si vir, ff. de acquir. possess. col. 45. fol. 85.
col. 1. Guillelm. Benedictus in cap. Raynutius de
testam. verbo condidit, in. 2. n. 24.
55 XLIV. Item si viderit pretium non solùm,
potest mandare emptori agenti, ut solvat pre-
tium ostendit Gomez Arias in l. 62. tauri, nu-
56 mero 143. † XLV. Tenetur purgare provin-
ciam malis hominibus, Angelus in summa verbo
Judex, quæst. 7. ad dicta, suprà in c. fin. de libelli
57 oblatione, quæst. 4. §. 19. à num. 1. † XLVI. Po-
test supplere in causâ piâ, Guid. Pap. in singul.
447. §. causa. † XLVII. Ponit pretium in vadis 58
vendendis in foro publico : tradit idem in singu-
lari 406. §. Judex. † XLVIII. Cogere potest ; 59
ut domus ruinosa reficiatur, ut per Cepolam tra-
ctat. de serv. urbanor. prædior. cap. 59. num. 4.
Petrus Duennas in reg. 152. limitatiane fin. Joan-
nes Matthienco in suo dialogo 3. p. cap. 11. num.
12. † XLIX. Item ex officio pronunciat appel- 60
lationem desertam : bene ostendit Petrus Nun-
nez de exeqnendis mandat. c. 1. num. 27. versic.
pro quo.
L. Tenetur judex ex officio visitare terminos 61
civitatis, & villarum, ut & ipse docet, ibi cap. 4.
n. 12. versic. præmisso, Matthæus de Afflictis in
dec. 341. nu. 6. addicta supra in dicto cap. fin. de
libelli oblat. dicta quæst. 4. §. 19. † LI. potest pe- 62
tere bona Ecclesiæ, quæ sunt alienata : idem A-
vendannus ibi in dicto cap. 4. nu. 29. verbo & si
prælatus. † LII. Item interponit officium suum, 63
non petitum, quando agit de honore judicis su-
perioris, Avendannus resp. 11. n. 7. circa finem
ad Textum in cap. ut debitus honor de appellation.
† LIII. Item ex officio compellit partes ad con- 64
cordiam in quatuor casibus adductis per Afflic-
tis in decision. Neapol. 142. num. 6. & 7. refert
Ludovicus à Molina de majoratu lib. 4. cap. 9.
nu. 30. ad quod applicabis quæ adduxi, suprà
in cap. 1. de mutuis petition, quæst. 5. ubi num-
quid judex reconventionis, possit partes ad con-
cordiam reducere. † LIV. Item ex officio con- 65
demnat ad restitutionem pignoris, soluto debi-
to, ut per Afflictis in decis. 32. numera 3. † 66
LV. Recipit probationes innocentiæ inquisiti,
ut per Hypolitum de Marsiliis in singul. 59. &
in pract. §. ultimo, numero 12. † LVI. Sup- 67
plet in notoriis : tradit Hypolitus ipse in practi-
ca, §. examinanda, num. 11. & in l. unica ;
Cod. de raptu virg. num. 171. Decius in cap. ex
insinuatione de appellat. num. 8. & in cons. 655.
num. 27. Matthæus de Afflictis in decis. Neap.
392. post, num. 8. † LVII. Item ex officio 68
quærit (ut jam dictum est) Rei defensiones,
Marsilius in practica, §. nunc videndum numero
7. & cons. 90. num. 25. Alexand. cons. 4. numero
3. libro 6. Boerius decision. 165. numero 1. Affli-
ctis in decis. Neap. 16. numero 5. † LVIII. Item 69
testes non productos pro Rei innocentiâ exami-
nat, Hypolitus in practicâ, §. oportunè, num.
14. & in l. 1. §. fin. num. 3. ff. de quæstion. etiam
contra veram, & spontaneam confessionem, se-
cundùm eundem, cons. 49. nu. 41. & cons. 90.
num. 28. † LIX. Inducit testes contra Reum, 70
accusatore præsente, ut per Hypolitum in eâ,
pract. §. sequent.
LX. Potest judex supplere pro Reo, quando 71
viderit evidentem actoris calumniam tradit Bal-
dus cons. 268. nu. 2. p. 5. Hypolitus in pract. §.
oportunè, nu. 79. & in l. patre vel marito, n. 80.
ff. de quæst. † LXI. Revocat decretum suum, si 72
se deceptum repererit in ipsius interpositione ;
idem Hypolitus in singulari 461. † LXII. Item 73
ex officio procedit contra sicarium, ut ostendit
Hypolitus in l. unius, §. cognituram, ff. de quæst.
n. 65. & in l. unica, nu. 104. Cod. de raptu virg.
† LXIII. Occurrit etiam judex iniquitati mani- 74
festæ ; idem Hypolitus cons. 39. nu. 10. & cons.
60. n. 20. & cons. 82. nu. 22. † LXIV. Corrigit 75
dolosè gesta à partibus ; idem Hypolitus cons.
86. n. 23. † LXV. Item removet procuratorem, 76
& executores negligentes, Castan. in cons. Burg.
Rub. 6. §. 6. Glos. fin. n. 10. & 11. † LXVI. fures ad 77

furcam condemnat, ut tradit ipse Cassaneus *in eisdem consuetud. Rub.* 1. §. 5. *Glossa pove la pre-*
78 *miere, num.* 2. † LXVII. Item ex suo officio, absque accusatore, potest repellere falsum instrumentum ab aliquo præsentatum, scienter ad probandam suam innocentiam, aut exceptionem, *l. penult. Cod. de probat. Textûs, in l.* 28. *tit.* 1. *p.* 7. Ubi Gregorius addit, quòd producens rescriptum suspectum capitur, & sub fideli custodiâ remittitur ad locum, ubi ereditur falsum fabricasse secundùm Ballum. *in cap.* 2. *de rescript.* ubi cum multis dicit ipsum producentem præsumi ipsum
79 falsum fabricatorem. † LXVIII. Item ex eadem lege part. repellit quemcunque falsum testem, qui coram eo deposuerit, juxta Textum *in l. nullum, Cod. de testib. & l.* 42. *tit.* 16. *p.* 3. quam vi-
80 debis, & *ibi* Gregorium. † LXIX. Malefactores, grassatores, & viarum prædones manifestos apud vicinos locorum, in quibus grassantur, aut quorum factum celari nequit, potest proprio officio punire, & ad id quærere, *dictâ l.* 28. *part.* ubi Gregor. in Glossa *ante el.*, dicit probari ex illa dictum Baldi *in dicta l. nullum, col.* 2. versic. *quæ-*
81 *ro judex perusinus.* † LXX. potest officio procedere adversùs accusatorem malitiosum, qui nequit probare accusationem, quam posuit, *dicta l.* 28. *part.* & *ibi*, Gregorins qui id probat in Glossa *el quarto*, ex *l.* 1. *Cod. de calumniatore, & ex l. qui cum major*, §. *si libertus, ff. de bonis libertorum*, quód fallit in nonnullis casibus, in quibus malitiosus accusator non punitur, de quibus *ibi* te-
82 sumptivè, & latè *in l.* 21. & 26. *C. tit.* 1. *p.* 7. † LXXI. Item si judex sciat tutores, curatoresve, seu orphanorum administratores, non rectè eos curare seu in suorum bonis, geri, & in damnum orphanorum, poterit ex officio removere, & punire: docet Gregorius *in dicta l.* 28. *part.* per eam in Glossa ibi *usa mal*, per Textum *ibi*, & *in l.* 3. §. *praterea, ff. de suspectis tutoribus*, alia adducit Gregorins *in Glossa dict. leg.* 28. verbo *ha poder.*
83 † LXXII. Punit etiam delinquentem sine causatore, ut probatur ex dictis, & in terminis tradit Hypolitus *dicto cons.* 86. *num.* 24. † LXXIII.
84 Item repellit à judicio quem lex, vel statutum prohibet admittendum, Cassaneus tradit, *in consuet. Burgund. Rub.* 14. §. 11. *Glossa fin. num.* 8.
85 † LXXIV. Potest cogere patrem, ut constituat filiæ congruam dotem, & potest se intromittere, ad interponendam authoritatem testandi; tradit Pelazios Rubioa *in c. per vestras de donat. inter*, §. 71. *col.* 354. verb. *quinimò*, Bald. *novell. de dote, p.* 6. *privilegio* 18. Boerius *decis.* 130. *nu.*
86 4. & 5. † LXXV. Item supplet in causâ electionis, parte absente, Philipp. Decius *c. consti-*
87 *tutus, num* 1. *de appellat.* † LXXVI. Ex eadem ratione potest prælatus examinare electum sibi præsentatum, *c. nihil est, c. cum nobis olim, c. venerabilem de electione*, notat Panotmitanus *in dicto c. cum nobis*, Balboa *hîc sub n.* 42. Patia-
88 nus *de probat. lib.* 2. *c.* 30. *à nu.* 36. † LXXVII. Item ex his inducit idem Balboa, quos prohibet prætor esse prohibitos, etiam patre non opponente, *l. quos probibet, ff. de postulando, l. filiusfa-*
89 *milias*, §. *veterani, ff. de procurat.* † LXXVIII. Item ait ibi quod judex compensationem admittit, patre non petente, *l. fin. ff. de petit. hæreditat. l. apud labeonem*, §. *si quis, ff. de injuriis.*
90 † LXXIX. Item in obligationibus rem tradi potest ex officio condemnare ad interesse, seu æstimationem, Abbas *in c. olim causam de censib.*

LXXX. Dicendum quòd in spiritualibus om- 91
nibus potest judex ex officio, & parte non petente procedere, ut tradit Abbas *in c. cùm Ecclesiæ, hoc tit.* Applicabis Boerium *decis.* 171. ubi dicit quòd in beneficialibus potest supplere, *c. cùm cupientes*, §. *denique de election. lib.* 6. & in aliis ex *d. c. cum nobis, c. cum dilect. de elect.* † 92
LXXXI. Item & in quocumque casu, ubi vertitur periculum animæ supplet ex officio, nullo petente, Panormitanus *in c. in litteris, nu.* 1. *de restit. spoliator. c. tuas, nu.* 8. *de usuris, & in c. conquerent. num.* 12. *de filiis presbyt.* Felinus *in c. cum dilectus, de fide instrum.*

Alios casus congerit Azor *in tit. Cod. qui ac-* 93
cusare non poss. in summ. col. 1. versic. *in casibus tamen:* tradit Glossa *in l.* 2. §. *si publico ff. de adulteriis*, multos etiam casus, in quibus judex officium non petitum impartitur, congesserunt Rob. Maranta *de ordin. Judiciorum* 6. *p. c. de inquisit. à num.* 106. Joannes Orosius *in l. nec quidquam*, §. *fin. ff. de officio proconsul, nu.* 3. 4. & 5. *col.* 434. Didacus de el Castillo *in l.* 57. *tauri, num.* 17. Vivius *in suis conclus.* verbo *judex non potest*, Romanus *singulari* 519. Jacob. *novel. in reg.* 42. verbo *judex*, Panormit. *hic à nu.* 7. Platea *in l. pracepit. Cod. de canon. largition. lib.* Socinus *Reg.* 245. *vel* 197.

Verùm quia regula est, *ut suprà, in princ.* ad- 94
duxi, quòd judex non procedat sine partis citatione ex *dicta l.* 4. §. *hoc judicium, ff. de damno infecto in l. de pupillo*, §. *qui opus, ff. de novi operis, nunciat Textus, in l. unius*, §. *cogniturum, ff. de quastion.* ubi cavetur quòd si judex aliquid facere teneatur sub pœna, non cadit in eam nisi parte petente, ex quo Textu multa bona infert Hypolitus *ibi nu.* 2. cum aliis, quod revera intelligitur, ubi præcipuè attenditur privata litigantium utilitas, ut patet ex casibus sequentibus. 95
† Primus, quando aliquid alicui competat, aut judex aliquid debeat facere intelligi, si à parte petatur, & non aliàs Cassaneus *in consuetud. Burgund. Rub.* 13. §. 8. *Glossa* 1. *n.* 4. Matthienco *in l.* 10. *tit.* 17. *Glossa* 12. *nu.* 2. *lib.* 5. *recopilat.* Jason. *in l. properandum*, §. *sive autem alterutra, Cod. de judiciis, nu.* 30. & 31. † Secundus, quòd 96
ad commodum partis nequit judex se fundare ex officio, etiam super his, quæ sibi ex actis constant, secundùm Felinum *in c. ex tenore de res-* 97
cript. † Tertius, & in tantùm procedit, ut ad privatam utilitatem, non possit procedere, etiam in criminalibus, nisi petatur, ut *in c. innotuit. de elect. in l. cùm postulassent de officio proconsul.* ibi Bartol. & Doctores, de quo bene Socinus
Reg. 200. *judex ex officio.* † Quartus, quòd ci- 98
tatio facta ex officio sine partis citatione, sit nulla, nec arctat citatum, ut tradit latè Joannes Lupus *in c. per vestras, de donat. inter vir. & uxor. col.* 157. † Unde & quintò infertur cum 99
Alexandro *cons.* 82. *lib.* 1. Decio *in l. si super possess. Cod. de transact. nu.* 10. ut si statuto caveatur, quòd potestas teneatur compellere conjunctos ad compromittendum, debeat intelligi, si petatur.

Notabis autem, quòd in omnibus casibus, in 100
quibus judex potest supplere, admittit tertium, cujus interest, ut consuluit Philip. Dec. alios referens *cons.* 429. *n.* 4. Gratian. *Reg.* 299. *n.* 83.

Sed si dubites, an judex debeat condemna- 101
te ex officio in expensis factis, respondent DD. ut non debeat condemnare in factis post litem contestatam, non petitis; licet possit,

si

si velit, secùs in expensis factis ante litis contestationem, in quibus sine petitione partis nequit condemnare, Decius *in cap. sæpe num.* 10. *de appellat.* Hypolitus *in l. Patre, vel Marito, ff. de quæstion. num.* 67. Jason. *in l. properandum, §. sive autem alterutra, Cod. de Judic. dicto num.* 30. *&* 31. Antonius de Tremo *in addition. ad bona, cur te in practicâ*, verbo *exceptionem, num.* 5. versic. *reficere*, quod notabis ad intellectum *l.* 6. *tit.* 13. *lib.* 3. *fori, & l.* 251. *styli.*

102 An autem Judex dicatur gravare partem, si non faciat, quod ex mero officio facere potest, & utrum pars propter hoc possit appellare: tractat Felinus in nostro Textu *num.* 4. Hypolitus *in l. quæstionis modum, numer.* 65. *de quæst.*

AD TEXTUM IN CAPITE XIII.

Adversario, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. Textus iste agit de exceptione rei judicatæ, cur, & quando desinat competere, & quia de eâ nonnulla dixi *suprà in Rubr. q.* 2. versic. *ad quartam*, ubi de exceptione nullitatis rei judicatæ, & *ibi q.* 4. versic. *ad secundam*, ubi de exceptione, quem effectum producat, & qualiter opponatur; Ideò amplius non repeto, & sic recurres ad ea, quæ adducunt Donellus *lib.* 22. *comment. cap.* 25. Zangerus *de exception.* 3. *p. cap.* 17. Petrus Faber. *lib.* 16. *semestrium, cap.* 21. Langlæus *lib.* 5. *semestrium cap.* 2. Cujacius *lib.* 70. Paulus *ad edictum, in l. & an eadem* 14. *ff. de exceptione rei judicata, & ad leg.* 1. & integrum eum titulum, & ad Textum *in l. sed si ff. de populat. actionibus, & litium expensis, ad cap.* 1. *de litis contest. lib.* 6. & ad Doctores in præcitatis juribus, & adscribentes *in §. item, si in Judicio, & in §. hæc exempli, & §. quartum Inst. hoc tit.* cum pluribus aliqua adducit *hic* Barbosa videndus, & Balb.

II. Ad verba *ibi Adversario tuo per Judicem absoluto, quoniam tempore litis mota rem petitam ab ipso, sine dolo desierat possidere:* adjunges plura, quæ adduxi de absolutoriâ sententiâ, & ejus effectibus *in cap. examinata* 15. *de Judiciis à quæstion.* 19. nonnulla *in cap. fin. §.* 1. *sub quæstione* 2. *de jurejur.* & ad quæstiones concernentes *in dicto cap. examinata qu.* 13. ubi egi de ea, an lata pro Reo auferat Dominium ab Actore, & ibi *qu.* 25. an possit ferri sine causa, & sine scriptis, & ad propositum nostri textûs *ibi q.* 19. ubi egi an Reus sit absolvendus ab observatione Judicii, quando constat eum rem petitam non possidere, quid in aliis casibus *qu.* 20. Et applicabis quæstionem 24. *ibi*, An Actor debeat declarari à Judice Dominus rei repetitæ, quando Reus simpliciter accipit Litem, non asserens rem petitam possidere.

III. Et ad verba ibi *si eam modò possideat tibi petenti denuò rei judicata exceptio tibi non obsistat*, congruit quæstio, an actio proposita, quæ tempore litis non competebat validè efficiatur ex jure supervenienti, de qua *in cap. dilecti* 6. *de Judiciis, qu.* 13. ubi in versic. *in secunda dicta qu.* 13. egi de aliâ, an agens ex unâ causâ, probans ex aliâ à Judicio repellatur.

IV. Et ad quæstiones, qualiter sententia ferri debeat Reo suscipiente Judicium simpliciter, & non possidente per hunc Textum Covarr. *in cap. Raynaldus de Testamentis, §.* 3. *à num.* 4.

V. Et an semel absolutus ab observatione Judicii possit iterùm ob idem delictum accusari, latè *in cap. de accusat.* de quo interim præter alios latissimè Covarr. *lib.* 2. *var. cap.* 10. *per totum.* Ad alias applicabis dicta *suprà in dicto cap. examinata q.* 26. *& in cap. venerabilis* 20. *de Jud. quæstione* 4. *à nu.* 4.

AD TEXTUM IN CAPITE XIV.

Et Fin. hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. De validitate rescripti ab excommunicato impetrati, non factâ mentione de excommunicatione videbis *suprà in cap. ab excommunicato* 41. *de rescriptis*, & quia ad integram Textûs nostri conveniunt notata *suprà in cap. dilecta* 10. *hoc tit.* ibi leges, & in locis ibi assignatis expendit Balboa *in cap.* 2. *hoc tit.* & alii repetentes. II. Per hunc Textum agunt Doctores de eâ quæstione, an concesso aliquo concedantur, & omnia quibus illud expediatur satis, de quo *in cap. preterea de officio delegati:* notavit hîc Abbas *nu.* 5. jam aliqua dixi *alibi*.

III. Item & de illâ, an excommunicatus possit impetrare, Felinus hîc; ubi ampliat, & limitat *leg.* 38. *tit.* 18. *p.* 7. ubi benè Gregorius Bernardus Diez. *Reg.* 330. ibi Salcedus, Covarruvias *in cap. Alma* 1. *p. §.* 7. *& num.* 3. Gratianus *Regula* 177. sed quia ea pertinet ad Actus, qui ab excommunicatis fieri permittuntur, aut prohibentur leges notatæ *suprà in cap.* 2. *hoc tit.* & quæ dico sub *tit. de sent. excomm.* & cum his finem impono exceptionem materiæ hodie 8. Junii 1653. Dominica sanctissimæ Trinitatis utinam in ejus laudem.

AD RUBRICAM
ET TITULUM
DE
PRÆSCRIPTIONIBUS.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Connexio tituli de præscriptionibus cum titulo de exceptionibus.*

2 *Quæstiones nonnullæ de præscriptionibus jam agitatæ hic assignantur*, & n. sequentibus.

1 TITULUS iste dicit continuationem ad præcedentem de exceptionibus cùm jam *ibi in princ. Rubrica*, in verſ. *insuper* dixerim exceptiones ſolvere ſæpiùs præſcriptiones appellari; Etenim earum, & uſocapionum natura ea eſt, ut ab uno in alterum Dominium rei transferatur, cujus occaſione qui petit Dominium, ſolet illudi præſcriptione objectâ in contrariom admodum illius, qui aliter adversùs Actorem excipit: Quare cùm ex ſtylo, quem ſequimur ſemel dicta ex propoſito, ulteriùs non ſint repetenda; ideò quæ jam *suprà* ſcripta ſunt per quæſtiones circa præſcriptiones, & uſucapiones, nunc breviter inſinuabo, ut alia nondum agitata ſub hac Rubrica, & Titulo ſcribam.

2 *Præscriptio quinque pedum, an aliquo modo redigi possit ad actionem finium regund. dixi* in cap. 3. de probation. q. 3.

3 *Authoris mala fides, an noceat Successori, ad præscribendum* in cap. quia v. de Judic. 42. *ubi sub distinctione.*

4 *Jurisdictio an acquiratur præscriptione, quemadmodum privilegio, & consuetudine* in cap. cùm contingat 13. de foro competenti q. 2. *adjunges alia dicta* in cap. 8. de Judic. quæſt. 4. & 5. *ubi qualiter pro affirmativa.*

5 *Potestas ferendi censuras, an possit consuetudine, aut præscriptione acquiri* in cap. cùm contingat 13. de foro comp. quæſt. 3. *affirmavi similiter Ecclesiasticos.*

6 *Missus in possessionem ob contumaciam Rei, si sciat rem esse alienam, an possit eam præscribere ex missione secundi decreti*, dixi in cap. quoniam frequenter, §. in aliis, ut lite non conteſtatâ q.

7 4. † Et negabis ubi adduxi quæ citatio ſit neceſſaria ad interrumpendam præſcriptionem, aliqua dico infrà in cap. illud, & ſub cap. fin. q. 1, verſic, *item intelligitur*,

AD RUBRICAM,

SUMMARIUM.

1 *Præscriptionis materia abundè tractatur per DD. hic relatos num. 2.*

COmmuniter Doctores ſatis latè hanc diffici- 1
lem tractationem in ſcholis, & ad praxim tam in noſtro tit. quàm in titulis, *ff. Cod. & instit. eodem* tractarunt, & alii diverſis in locis, inter quos Baldus, Tiraquellus, Petrus Barboſa, Antonius Gabriel, *tom. 3. comm. opin. sub hoc tit.* Conanus *lib. 3. commentariorum cap.* 11. Rævardus *lib. 3. var. c. unico* ubi plura ex antiquitate de differentiâ uſucapionis, Donellus *lib. 5. commentariorum, & ibi cap.* 4. ubi Oſvaldus *litera A, de definitione cap. 5. de effectu, & æquitate usucapionis cap. 29. & 30.* & de præſcriptione longiſſimi temporis *cap. 31. de tempore usucapionis cap. 19. de usucapione rei donatæ filio* Antonius Faber *de erroribus pragmaticorum decade 42. errore 3. de differentiâ mobilium & immobilium usucapionis*, idem *decade* 88. *errore* 6. Covarru. *latè in Regula possessor.* Menchaca *quæst. illustr. cap.* 3. Rendina *in promptuario recept. sentent. tom. 1. tit.* 89. Parlad. *rerum quotid. lib. 1. cap.* 1. Pachin. *controvers. lib. 1. cap.* 64. latè etiam Anaſtaſius Germon. *de sacrorum immunit. lib. 3. cap.* 18. Didacus *tit. 13. lib. 3. ordinam.* Molina *de just. & jure tract. 2. disp.* 60. cum ſequentibus Leſſius *eodem tractatu lib. 2. cap.* 6. Sairus *in Clavi Regiâ lib. 9. cap.* 12. noviſſimè Ægidius Trullenq. *in opere morali l. 7. cap. 4. per totum* ubi refert alios Summiſtas.

Cumque ab iſtis, & aliis Doctoribus quid- 2
quid deſideres, poſſis prælibare etiam quoad forum animæ, quibus addo magis noviſſimè Thomam Hurtadum Clericorum minor. *tom. 2. variarum tit.* 2. Ideò ego tam ad Rubricam, quàm ad ſingula capita hujus tituli clariori, & breviori modo gerere me curabo. Et præter notata & quæ dico *infrà in sequentibus quæstionibus*, adjunges quæ pro hac Rubrica ſcribit Matthæus Colerus *de processibus executivis p. 4. à fol.* 63.

QUÆS-

QUÆSTIO I.

An usucapio, præscriptio, & exceptio assimilentur, seu differant?

SUMMARIUM.

1 *Usucapio, præscriptio, & exceptio in quo differant remissivè sub n. 4. 9.*
2 *Præscriptio quid sit, & num. 5. quid usucapio, & num.* 10.
3 *Præscriptio & exceptio idem sunt, in quo differant, n. 9. & n. 16. 7.*
5 *Possessio longi temporis vocabatur antiquitùs præscriptio.*
6 *Præscriptio refertur ad exceptionem dilatoriam, & peremptoriam, n. 8.*
7 *Præscriptio militia, id est exceptio.*
8 *Præscriptio dicitur peremptoria, sicut exceptio.*
9 *Præscriptio, & usucapio qualiter idem sint, & quibus differant n. 15.*
10 *Præscriptio, & usucapio, & si idem videantur ad diversos effectus distanti tempore fuerunt introductæ: n. 11. 12. 13 & 14.*
11 L. 3. §. ductus, ff. de aquâ quotidianâ.
12 *Usucapio ad mobiles, & præscriptio ad immobiles deserviunt secundùm aliquos.*
13 *Usucapio est favorabilior præscriptione, & præscribere quid sibi velit.*
14 *Præscriptio, & usucapio differunt octo modis,* numeris sequentibus.
23 *Præscriptio, & usucapio jure Canonico promiscuè solent sumi, etsi eodem jure differant. numero 24. & 25.*
24 *Usucapio omnis, & præscriptio non è contrà.*
25 *Præscriptio, qua extinguitur actio personalis, aut realis, non est propriè usucapio.*

1 UT ergò fundamenta pro hac tractatione radicitùs capias, oportet ut ab antiquitate nonnulla percipias; Differunt ergo usucapio, præscriptio, & exceptio; licet, promissivè à DD. accipiantor, præcipoè præscriptio, & usucapio & item exceptio, & præscriptio; ut *supra in Rubricæ de exceptionibus*, jactavi *ibi*, à versic. *insuper*, pro cujus dicti ampliatione videbis.

Igitur cum Doctores inquirunt quid sit præ-
2 scriptio, dicunt, ut nihil aliud sit qoàm exceptio juxta textum *in l. eum tutoribus in princ. ff. de transact. l. si fideicommissum, §. 1. & ult. ff. de Judiciis l. nihil interest, §. 1. ff. de inofficioso Testam.* ob idque Tribonianus in libris Pandectarum, & Codicis sub *tit. de exceptionibus*, tractat, & de præscriptionibus, & sic extat liber Tertulliani *de præscriptionibus*, id est de exceptionibus, & defensionibus adversùs Hæreticos, atque sic Modestinus *in leg. 3. ff. de tempor. & diverf. præscript.* longæ possessionis præscriptionem dicit, & Ulpianus *in l. 5. ff. eodem longæ possessionis* exceptionem appellat, & idem quod Marcellus *in l. 1. ff. si libertus ingen. dicatur esse* temporis exceptionem vocat Papinianus *in dicta l. 5.* temporis præscriptionem dicit.

Unde videtur non esse dubium inter Authores
3 exceptionem; & præscriptionem idem esse; Nam & Marcus Tullius *in oratione lib. 2. ut Petitor*, inquit, *rursus competeret, nec exceptione excluderetur*: & Cujacius *in paratit. Cod. de præscription. longi temp.* ait, *& inde præscriptioni nomen, quo nihil aliud quàm exceptio significatur.*

Ob idque dici debet præscriptio temporis ex- 4
ceptio, ut colligitur ex serie pandectarum, titulorum, ubi ponitur titulus de temporalibus præscriptionibus, & aliis hujusmodi, qui eo libro continentur *tituli*, quamvis dubium non sit, quin adhuc aliqua sit differentia inter exceptionem, & præscriptionem: Nam illa, ut suprà satis *in tit. præcedenti*, insinuari generalior est, uti constat ex diversis exceptionibus, de quibus *ibi* dixi, sed præscriptio propriè ea est, quæ cursu temporis à lege definiti authoritatem habet contra verum Dominom, aut fructuarium, aut creditorem pignoratitium, & quemcumque alium, cui aliquid est juris in fundo *l. creditor, ff. de diverf. & tempor. præscript.* declarat exemplis Anastasius Germ. *de Sacrorum immunit. lib. 3. cap. 18. à nu. 30. qui n. 28. ex dicta l. 3. ff. de diverf. & tempor. præscrip. & l. Emptor, Cod. de præscript. long. temporis* præscriptionem nihil aliud esse, quàm exceptionem, quæ ex usu temporis, & usucapione insurgit, atque oritur, præit igitur usucapio, & sequitur præscriptio, nam *præscribere* hoc est *excipere*, quoniam modo potero adversùs eum, à quo conventus sum, nisi jam usuceperim.

Ex his fortè factum fuit, ut juris utriusque 5
Interpretes, imò & ipsi Sacratissimi Autistites possessionem, seu acquisitionem longi temporis præscriptionem appellarent quod in jure Civili non caret exemplis, ut *in l. qui alienam in princ. ff. de evict. l. ei à quo, ff. de usucapion. leg. quinque pedum, Cod. finium regund. §. ex his Inst. per quas personas*, ut plurimùm tamen præscriptio est exceptio, quæ definiri potest, ut sit exceptio ex tempore legibus definito substantiam capiens, prout dixit Glossa *ad sum. 10. q. 3.* quam sequuntur Gothofredus *in summa tit. de præscript.* Alciatus *ad Rubricam ejusdem, n. 4. & ad dictam l quinque pedum, & ad leg. ut sunt, ff. de verb. signif.* Covarru. *ad regul. possessor. malæ fidei, n. 4.* qui cum pluribus examinat, & probat.

Imò & idem Covarru, *in dicta Reg. in princ.* 6
rectè existimat, pluribusque probat præscriptionem referri ad exceptionem dilatoriam & peremptoriam; ut est exceptio: sequitur Anastasius Germ. *suprà num. 4. & 5.* siquidem Accurs. *ad leg. 2. Cod. de precib. imper. offerend. & ad leg. præscription. Cod. si contra jus* vel utilitatem publicam interpretatur moratoriam præscriptio-
nem, dilatoriam exceptionem. † Etenim apud 7
Imperatorem Gordianum *in l. ita demum, Cod. de Procur.* legitur præscriptio militiæ, hoc est exceptio quæ militi opponi potest, ne Procura-
toris officio fungi possit. † Sic & peremptoria 8
dicitur præscriptio, sicut exceptio *in l. Titia cum Testamento, §. Cajus, l. cùm Pater, §. Pater qui filio, ff. de leg. 2. l. peremptorias, Cod. sententiam resc. non posse, l. præscriptionem, Cod. hoc tit. l. emptor, Cod. de præscript. longi temporis, dictâ leg. 3. ff. de exception.*

Jam ergo visum est quid præscriptio, & ex- 9
ceptio sibi velint; nunc autem an usucapio, & præscriptio eædem sint, seu differant, sciri oportet; Imò quòd promiscuè sumatur apud juris utriusque Interpretes passim accipitur *præscribere, pro usucapere, cap. causam quæ in fine cap. fin. hoc tit. Reg. Possessor. de Reg. juris, l. 6.* Nam sicut præs-

præscriptio capitur pro acquisitione, quæ fit per possessionem, ita nt pro usucapione *dicto cap. fin. & Reg. sine possessione de Reg. juris*, *lib.* 6. quare Alciatus *in dictâ l. quinque pedum*, Corrasius, & plerique ex novioribus relati à Covar. *in dict. Reg. possessor. in princ. num. fin.* dicunt quòd etsi hæc exceptio non sit ita frequens in libris digestorum, nihilominùs non sit ita impropria, & barbara Jurisconsultis, aut Imperatoribus incognita, Barbosa *hîc*, *num.* 6.

10 Quare Doctores communiter definiunt præscriptionem, seu usucapionem dicendo, ut sit acquisitio Dominii per continuam possessionem temporis à lege definiti secundùm Consultum *in l.* 3. *ff. de usucap.* ubi Ferrer. *à nu.* 15. Cujac. & alii, Abbas *num.* 3. Alciatus 15. Beroius, & nonnulli in hac Rubrica, tangit Glossa verbo *quod autem præscriptionem in summa* 16. *q.* 3. Corradus *de contract. q.* 15. *conclus.* 3. Menchaca *illustr. cap.* 51. *num.* 7. & hanc definitionem admittit Barbosa *hîc*, *num.* 7. licet aliter præscriptionem definiat Glossa dicto verbo *quod autem*, quam in effectu sequuntur Alciatus *hîc*, *num.* 4. Ferretus *num.* 84. *in dicta l.* 3. Couarru. *in dict. Reg. possessor.* 1. *p.* §. 1. *num.* 4. ob idque etsi præscriptio pro exceptione sumatur, ut dixi, tamen hanc acceptionem nimis generalem, & impropriam esse dixit Trullengh. *in opere morali lib.* 7. *cap.* 4. *dub.* 1. *num.* 4. ubi ait cum Lessio *lib.* 2. *de Just. cap.* 6. *dubio* 1. *num.* 2. Sairo in *Clavi Regia lib.* 9. *cap. num.* 1. quòd propriè præscriptio sumitur pro Dominii acquisitione, vel juris alieni elisione ex tempore legibus desinito provemiente, & hoc modo dici præscribere domum, vineam, agrum, vel acquirere Dominium domûs, vineæ, & agri. Et sic ab impugnationibus latè defendit *hîc* Barbosa sub *dicto num.* 7. adversùs illos, qui dicunt acquisitionem Dominii esse effectum usucapionis, sed non esse ipsam usucapionem, quæ à suo effectu distingui debet, nec præsatam definitionem converti cum suo definito.

11 Sed cùm Antonius Pichardus *in* §. 1. *Inst. de usucap. nu.* 4. *& fin.* ut expendat Textum *in l.* 3. §. *ductus aquæ*, *ff. de aquâ quotidianâ*, *& æstivâ*, constituat differentiam inter usucapionem, & præscriptionem, dicens, omissis aliorum erroribus, Textum illum non de usucapione, sed de præscriptione esse accipiendum; Nam quatenùs servitutes osucapi non possint ex *l. servitutes* 14. *ff. de servit.* Tamen si quis aliqua servitute longissimo tempore usus sit, eam præscribit; id est ex longissimâ possessione illâ, præscriptionem; id est exceptionem, qua eam defendat, acquirit, ut latè autumat Parlador. *lib.* 1. *rerum quotidian. cap.* 1. §. 8. *num.* 3. videndus à §. 1. cum aliis, ubi ex bonis Authoribus longè agit differentiis inter præscriptionem, & usucapionem, ubi *n.* 3. cum aliis defendit præscriptionem esse temporis exceptionem, & quòd usucapio, & temporis præscriptio diverso jure à distantibus sæculis introductæ sint, illa nempe 12. tabularum jure, ut apparet ex *princ. Inst. de usucap.* & ex Cicerone *lib.* 1. *de legibus*, de qua re, longissimè agit Rævardus *var. dicta. lib.* 2. *toto tit unico*, ubi expendit tempora varia, quibus usucapio fuit introducta, eum videbis pro curiosâ antiquitatis investigatione in boc puncto, præscriptio autem fuit introducta ex Principum constitutionibus, ut ostendit Textus *in* §. 1. *Inst. de perpet. & temp. action*, §. *quod autem*, *Inst. de usucapion.* Imò addit ex §. 1. *item nobis*, §. *ex his Inst. per quas personas acquiritur ex l. fin. Cod. de edicto D. Adriani tollendo*, §. *quòd autem de usucapionibus Inst. ut nequidem etiam hodie post legem unicam*, *Cod. de usucapion. transfor.* vera sit acceptio Alciati, quam nequaquam Legistatores appellarent longi temporis præscriptionem, & usucapionis præscriptionem.

12 Quare & si communiter Interpretes constituant eam esse differentiam, ut usucapio ad res mobiles, temporalis verò præscriptio ad res soli seu immobiles pertioeat juxta Glossam *in dicta l.* 3. *ff. de usucap. & princ. Instit. de usucap. Glossa in summa* 16. *q.* 3. Bart. *in dicta l. servitutes*, *ff. de servitutibus*, Abbas, & cæteri *in Rubr. hic*, Bald. *de præscript. p.* 1. *q.* 3. tamen ipse Parladorius *dicto lib.* 1. *rerum quotid. in princ. sub num.* 4. 5. 6. *&* 7. eos carpit cùm usucapio non solùm res mobiles, sed & soli comprehendat, nec nimis propriè ad mobiles, & ad immobiles referatur probans ex pluribus juribus, præcipuè *in l. eum qui ædes*, *l. quamvis. l. numquid*, *ff. de usucapion.* & deniquè ex omnibus ferè legibus illius tituli; apparet, & ostendit textus *in l.* 1. *ff. de public. in rei actione*, *l.* 1. *Cod. comm. rerum alien.* §. 1. *&* §. *furtivæ Inst. de usucap.* Ob idque; etsi Alciatus, & alii relati dicant in prædictis & aliis juribus impropriè, & abusivè loquutos, quo commento prædictis juribus satisfacere conantur, Tamen cùm Quintilianus *lib.* 5. & Valla *in Præmio elegant. lib.* 5. Consultos ab impugnatione, & impropriis defendunt, cùm non solùm Jurisprudentiæ Cultores, sed & linguæ latinæ elegantiâ florentes non usurparent usucapionem pro præscriptione, nec econtrà ita sæpè, & sic addit Parlad. *in dicto* §. 1. *num.* 14. non mediocriter peccare Interpretes quod hoc verbum præscribendi cùm generale sit, & ad omnem exceptionem pertinens, ad, temporalem exceptionem redigant, ac obstrudant, cùm nunquam Jurisconsulti urantur in hac significatione, hoc verbo sine oppositione illa *temporis*, vel *temporalis*.

13 Etenim, ut ait Anastasius Germ. *dicto lib.* 3. *de Sacrorum immunit. cap.* 18. *à num.* 21. *præscribere* non significat usucapere, vel usu rei Dominium acquirere, nec quisquam hanc vocem latinè eo sensu usurpavit; sed quia Barbari ita loquerentur eo ex usu Barbarcrum cœpit in forum sensim irrepere, & in scholis usurpari, quocircà ipsi Sacrorum Canonum Conditores, qui se potiùs, ac negotiis, quàm verbôrum delectui, aot proprietati accommodarunt) illis præsertim temporibus; quibus Italiâ à Barbaris vexatâ, & puritas latini sermonis propè extincta est *pro usucapione*, usurparunt *præscriptionem*, & pro *usucapere*, *præscribere*, cùm discrimen sit inter eas non minimum; Nam si quis rem usuceperit, cum bona fide, non solùm præscriptionem habet, hoc est, exceptionem, si conveniat; sed & Dominium, velott si quis rem immobilem dccem annis inter præsentes, vel viginti inter absentes possederit, non tantùm præscriptionem, id est exceptionem acquirit, qua agens removetur, sed acquirit etiam Dominium *l. unica*, *Cod. si adversus Venditorem*, ex quo sequitur, ut favorabilior sit usucapio, quàm præscriptio propter bonam fidem.

14 Ob id brevissimè dico cum Parladorio *dicto lib.* 1. *rerum quotidianarum* & cum eodem Anastasio Germonio *à dicto num* 21. *eum sequentibus* inter præscriptionem, & usucapionem nonnullas

constitui

constitui differentias; quas præfati latè exami-
15 nant. † Itaque ut dixi, justum & legitimum do-
minium consequimur, sed temporalis præscriptio
16 nullum parit. † Item usucapio adversùs illos qui
integrum restitui solent, procedit, sive ii minores
sint, sive majores, *l. nullo Cod. de rei vindicat. l. ab
hostibus, Cod. de captivis, & postlim. reverſ. l. Attili-
cinus, ff. si servitus vindic. l. 1. Cod. si adversùs
usucapionem, l. etiam 6 ff. de minoribus, l. 3. §. si
à Pupillo, Cod. pro emptore*, sed præscriptio longi
temporis decem scilicet vel viginti annorum, ad-
versùs eos, qui restitui solent, non procedit, *l. 1.*
17 *& 2.* cum reliquis *Cod. de restit. militum.* † Ter-
tiò, pignus usucapione non tollitur, *l. usucapio
pignoris, ff. de pignoribus, l. 2. ff. pro hærede, l. cùm
postularem, §. fin. ff. de damno infecto*, sed longi
temporis præscriptio pignus repellit, *l. 1. & 2.
Cod. si adversùs creditorem longi temp. præscriptio*
18 *oppon.* † Quartò, discrepant, quia præscriptio
per litis contestationem interpellatur, *l. more,
Cod. de rei vind. l. nec bonâ fide, Cod de præscript.
longi temporis*; Usucapio autem non interrumpitur
per litis contestationem, *l. 2. §. fin. ff. pro emptore,
l. si post acceptum, ff. de rei vind. §. si ad exhiben-
dum inst. de officio Judicis, l. etsi usucapio, ff. fa-
miliæ ercisçundæ, l. Julianus, §. sed et si quis, ff. ad*
19 *exhibendum.* † Quintò, incorporalia usucapi non
possunt, *l. servus, §. incorporales, ff. de acquirendo
rerum dominio*, sed temporalis præscriptio habet
locum etiam in incorporalibus, *l. sicut, C. de præs-
cript. 30. vel 40. annor. l. hæreditatis, Cod. de pe-*
20 *titione hæreditatis.* † Sextò, tametsi in usufructu,
qui est Jus incorporale, locum habet longi tempo-
ris præscriptio; id est, licèt actio confessoria, vel
negatoria pro usufructu competens longi temporis
præscriptione tollatur, ut luculentissimè ostendit,
l. fin. Cod. de præscriptione longi temporis: tamen
usus fructus, cùm res incorporalis sit usucapione,
haudquaquam acquiritur, *l. Justo §. non mutat,
ff. de usucapion. l. acquiritur, §. fin. ff. de acqui-*
21 *rendo rerum dominio.* † Septimò, servitutes usu-
capi non possunt, *l. si aliena, §. hoc Jure, ff. de
usucapionibus, l. servitutes 4. ff. de servitutibus, l.
& sequitur, §. fin. ff. de usucapionibus*, sed præs-
criptio locum in istis habet, ut manifestè osten-
dit Textus *in l. fin. Cod. de præscript. longi temp.
& l. Cod. de servitut. & aquâ*, & quando usucapi
possunt, dico *infrà*, cùm uberiùs de ratione inqui-
22 ro. † Octavò, in illo etiam usucapio, & præs-
criptio dissentiunt, quòd in usucapione titulus
postulatur, & bona fides; atqui in præscriptione
temporali, etiam longi temporis, scilicet 10. vel
20. annorum titulo opus non est, sed tantùm bona
fides sufficit, & de differentiæ ratione, horum om-
nium sigillatim refert ipse Parladorius *per novem
Paragraphis*, ubi videbis, de quibus ego *infrà* ex-
pendo.

23 Cùmque Andreas Valensis hîc postquam *num.*
3. dixerit, quòd olim præscriptio ab usucapio-
ne distingueretur, nam per usucapionem acqui-
rebatur directum dominium, & directa in rem
actio, per præscriptionem tantùm exceptio per-
emptoria, ut jam dixi, & quamvis deinde Jure
noviori *in l. den. Cod. de præscript. 30. vel 40. an-
norum*, utilis actio per præscriptionem acquirere-
tur, quod itidem etiam dispositum legibus ante-
rioribus demonstrent Textus *in l. si Deo, §. 1. ff. de
Jurejurando*, ibi, *post longi temporis præscriptionem,
etiam utilem actionem habere debere*, & *in l. si quis
diuturno, ff. si servitus vendicetur, & l. 1. §. fin. ff. de
aquâ pluviâ arcendâ*: tamen Jure Canonico hodie,
& passim ab Interpretibus utrumque pro dominii
acquisitione; & Juris alieni elisione sumantur,
evenire ait, quòd præscriptio hoc modo sumpta
propriè ad usucapionem se habeat. † Verùm ad- 24
huc non reticet differentias, quas inter se habent,
nempe ut omnis usucapio sit præscriptio, non
sit è contra. † Item quòd præscriptio, qua ex- 25
tinguitur actio personalis, vel realis non sit
propriè usucapio; & in illo sensu rectè idem Va-
lensis *nu. 6.* expendit, qualiter usucapionis defi-
nitio convenire queat cum ipsa præscriptione.

QUÆSTIO II.

Cùm communiter dictum fuerit quòd usucapio ad res mobiles, præscriptio ad immobiles adjudicaretur, dubium est, an recta diceretur olim divisio rerum, nec mancipi, & mancipi: Et à quibus antiquitùs usucapio fuit introducta, & in quo differant usucapio, & longæ possessionis capio?

SUMMARIUM.

1 *Præmissum Quæstionis.*
2 *Mancipi res, & nec mancipi olim dividebantur ad usucapionem, & quæ erant? n. 3. 4.*
5 *Usucapi poterant res mobiles, & se moventes mancipi, sive non mancipi, & de sublatâ hac differentiâ, & Dominio bonitario, & quidditario, nu. 6.*
7 L. unica Cod. de possess. transform.
8 *Usucapionis introducendæ, qualis causa antiquitùs, & qualiter tunc mobilia, & immobilia usucapiebantur, n. 9. 10. & 11.*
10 *Usucapi solebant res mobiles anno, & immobiles biennio, quod immutatum fuit, & quare? num. 11.*
11 *Usucapiuntur res immobiles inter præsentes decennio, inter absentes annis viginti: expenditur, nu. 12. & 13.*
13 *Usucapio, & longi temporis capio, quæ, & in quo differant, n. 14.*
15 *Usucapia non æquè à consultis, à bonis authoribus linguæ Latinæ, & à Pontificum Constitutionibus accipitur.*
16 *Præscriptio latiùs patet, quàm usucapio.*
17 *Usucapio erat longâ possessione capio, & quæ acquirerentur utraque, n. 18.*
18 L. 1. Cod. de servis fugitivis.
19 *Usucapio decemvirali constituta, deinde longâ possessione capio, partim fuit civilis, partim honoraria.*
20 L. cœptam 40. ff. de usurpationibus, l. si quis 10. ff. si servitus vindicetur, l. 1. Cod. de superficiebus.
21 *Usucapio, & longæ possessionis capio, tempore discernuntur certò, & incertò, quale utrumque, n. 22.*
22 *Vetustas temporis quæ.*
23 *Præscriptionum quædam ad Rubricam spectantia* remissivè.
24 *Præscriptio ut procedat in præsentes, & absentes, qualiter isti sic intelligantur, n. 25.*

QUia Bartol. *in l. servitutes 2. ff. de servituti- 1
bus*, Panormitanus *hîc*, & alii dicunt olim,
hoc est, ante Justiniani Constitutionem, de qua
*in lege unicâ, Codice de usucapione transfor-
mandâ*, usucapionem commune verbum fuisse

mobilibus & immobilibos rebus : at hodie per
dictam leg. unicam esse differentiam, scilicet quòd
usucapio mobilibus, præscriptio rebus immobi-
libus conveniat ; aliique Cæsarei, & juris Ponti-
ficii interpretes, frequentiùs Bartolom, & Abba-
tem sequuti sint juris veteris ; sortè ignoratione
decepti, cùm ot jam quæstione præcedenti adduxi
usucapio ad mobiles, & immobiles, res extendatur
ita ut præscriptio ex juris observantiâ satis dif-
ferat ab illâ, ob idque incidimus jam in inquiren-
do dubio proposito in quæstione.

2 Olim enim res omoes divisæ sunt inter man-
cipi, & nec mancipi ; atque ideò titulus codicis
inscribitur de usucapione transformandâ, & su-
blatâ differentiâ rerum *mancipi*, & *nec mancipi*, res
ergo *mancipi*, dicebantur prædia urbana, & rustica
quæ erant in Italiâ, res Italici solii, & jura rusti-
corum prædiorom, ut *iter*, *via*, *actus*, *aqua duc-
tus*, quæ & ipsa ut res soli Italici accipieban-
tur, & eodem prorsus jure censebantur, quo res
soli, *l.* 1. *C. de servitutibus*, & *aquâ*, quibus
ex Ulpiano Cujacius *in parath. tit. de usucapione
transform. Cod. adjungit servos*, & *quadrupedes*,
quæ dorso, collove damnantur, ut *boves*, *equi*,
muli, *asini*, & ex Plinio *lib.* 9. *cap.* 35. in fine,
uniones, id est, *glandes*, margaritas, & res alias
omnes pretiosas, quæ veneunt auro *contra* vel
auro *suprà*.

3 Nec mancipi autem cæteras esse res, veloti
prædia provincialia, ut *in §. per traditionem inst.
de rerum divisione*, quæ dicuntur, & erant, stipen-
diaria, & tributaria, & feræ bestiæ, quamvis do-
mitæ sint, & *oves*, *capra*, *sues*, & res omnes, quæ
auro sunt inferiores, sed ea tantùm prædia usucapi
posse, quæ *mancipi* erant ; hoc est quæ solo Ita-
lico comprehendebantur, non Provincialia, vel
jura eorum, quæ nec mancipi erant, *cum spons. ff.
de public. in rei actione*.

4 At res mobiles, & se moventes usucapi
posse, sive *mancipi*, sive non *mancipi*, es-
sent ubique locorum in Italiâ, & Provinciis dixit
dicta *l. unica de usucap. transformandâ* ; unde Mar-
cus Tuschus *in topicis*, ait quòd *alienatio est ejus
rei, qua mancipi est, aut traditio alteri nexu, &c.*
quæ verba Boerius *in dicta l. unica comment.* 3.
enarrans dicit, *omnes res, quæ abalienari possunt :
id est quæ à nostro Dominio ad alterius dom. transire
possunt, mancipi dicta sunt :* & qoòd ea abalienatio
fieret per quandam nexûs solemnitatem : hæc re-
fert Anastasius Germon. *de sacror. immun. lib.* 3.
cap. 18. *à n.* 7. qui *n.* 17. ait, non minimam in jure
veteri fuisse differentiam inter res mancipi, & nec
mancipi, inter solum Italicum, & Provinciale, inter
Dominium ex Jure Quiritum, & Dominium in
5 bonis. † Quam Justinianus substulit ac primum
Dominii; ita ut omnes rerum suarum intelligerentur
esse Domioi, eodem pleno, legitimoque jure ex
6 *tit. C. de nudo jure quirit. tollend.* † Et alio in-
quam titulo sustulit differentiam rerum mancipi,
& nec mancipi, ut omnes res quomodo distrahi,
abalienarive possent. Et tempus unius anni mu-
tavit io triennium, biennii in deceonium inter
præsentes, & vicennium inter absentes.

7 Ob idque Covarruvias *in reg. possessor. in princ.
num.* 2. rectè putavit usucapionem immobilium
in illâ Justiniani constitutione relatâ, *in dicta l.
unica de usucapione transformandâ*, non trans-
formari in usucapionem mobilium (ut vulgò in-
terpretes parùm peritè opinantur,) sed qnòd
temporis angustiæ, quæ olim sufficiebant ex *l.*
12. *tabul.* excluderentur, longioraque spatia da-
rentur ad acqoirendas res per temporis usum, &
possessionem, quia usucapio, ut Modestinus de-
finit, *in dict. l.* 3. *ff. de usucapion. est acquisitio,
vel adjectio Dominii, per continuationem posses-
sionis temporis lege definiti*, ut jam adduxi ;
ex quibus ait Anastasius Germ. *dicto cap.* 18.
num. 19. constare planè, & omnibus manifestè
apparere usucapionem, non solùm tempore 12.
tabul. & usque ad Justinianum, sed & post
ipsius Justiniani constitutionem acquisitionem
per usum, & possessionem, tam rerum immobi-
lium significare.

Itaqoe ut ait Rœvardus *variarum tomo* 2. *nu- 8
mero* 4. ratio introductæ usucapionis ea fuit,
nam cum anno 35. ab urbe conditâ, commu-
ni suffragio populi, centuriatis comitiis leges
decemvirales perlatæ, & in æs, ut tradit Livius
incisæ, proponebantur in poblico non in iis-
dem, quibus Italia finibus, sed aogustioribos
multò Romanum Imperium cootinebatur, fuis-
que ita liminibus Romani continebaotur, ut
nisi solvendi voti legationis, vel exilii causâ,
Italicæ fines rariùs egrederentur ; inque suis
possessionibus erant perpetui, nec ab his se bello
deterrebantur, quin statim pulsis hostibus, fu-
gatisque ferro posito, manu rostrum sumerent
ad intermissos agrorum cultus, redeuntes. † Ideò 9
inter illas, quibus de rerum Dominio tracta-
bantur leges usu rei capiendæ tempus certum,
decem viri constituerunt, nec quidem pro tem-
poris qualitate longiùs, nec pro dominorom
negligentiâ rigorosiùs ; quàm qood statui, æ-
quitas ipsa postulabat, cùm in civitate conti-
nui, & agris perpetui cives detinebantur, ra-
riùsque relicto natali solo Italiam egredi con-
sueveraot ; sic rebus mobilibus anni, immobili-
bus biennii spatium usu acquirendis, habitâ in-
ter præsentes, & absentes nullâ distinctiooe
sufficere existimabant.

Hinc ergo factum fuit, ut jure illo antiquo 10
res bonâ fide possessæ usu noo longo videli-
cet anois unius mobiles, & immobiles bien-
nii spatio acquirerentur, quo respicit Cicero *in
topicis*, *quoniam usus & Authoritas fundi biennium
est, sit etiam ædium, at in lege ædes non ap-
pellantur, & sunt cæterarum, quarum annus est
usus, valeat æquitas, quæ paribus in causis pa-
ria jura desiderat*, quo in loco, *plurimarum*,
ait Boërius *rerum usucapionem annuam esse,
& quibus anno continuo aliquis usus est, illas
firmâ juris Authoritate possideat, ut sunt res
mobiles*, immobilium autem usucapionem bien-
nii spatio contineri, non *in topicis* solùm,
sed etiam pro Cæcinna, testatus idem Ci-
cero *ibi lex*, inquit, *usum*, & *Authoritatem
fundi jubet esse biennium :* refert idem Rævar-
dus *ubi suprà sub nu.* 3. qui longè agens pro-
bat, *num.* 5. derogatum fuisse legi de usuca-
pionibus decemvirali prætoris edicto.

Quo fit, ut cùm innumeras temporibus 11
Imperatorum, Romani Proviocias subjugarent
& amplius sic Italia non contineretur, ut
eam rariùs egrederentur, quin imo contrà
sæpius accideret, ut qui Romæ agebant,
in Proviociis prædia possiderent, & qui
in Provinciis erant, in Italico solo posses-
sionibus abundarent, ob idque absentes Do-
minos, & imprudentes suis biennii spatio
privari possessionibus, nec durum, nec iniquum
quo lex edita foit tempore, existimari potuerit ;
sed tandem propagatis in immensum orbis Ro-
ma-

maui finibus, quod æquum fuerat, antea iniquum, injuſtumque, quod olim juſtum erat, ut Prætori viſum fuerit; inde exiſtimat Rævardus *ſuprà dicto lib. 1. variar. tit. 2. nu. 6.* partim expreſsâ, partim tacitâ Civium conventione, uti res immobiles, non biennio ampliùs ſed longo tempore uſu acquirerentur, & ſic factum partim edictis partimque nouis conſtitutionibus; taliter, ut loco anni, & biennii, decennium inter præſentes, vicennium inter abſentes ſubrogaretur, ex *l. 76. ff. de contrahendâ emptione.*

12 Edictum enim de uſucapionibus interpretans Paulus *lib. 55. ad edictum longi temporis*, meminit *in l. 4. §. ſi tu me, ff. de uſucap.* ad quod edictum Ulpianus quoque ſcribens *lib. 16. ad edictum.* ait, *ſervitutes cum ædificiis*, longo tempore capi teſtatus eſt *in l. 10. eodem* taliter, ut quoties de rebus immobilibus uſu acquirendis agebant prudentes ſemper *longi temporis poſſeſſionis minvæ, & uſûs longi meminerint*, ut refert idem Rævardus *ſuprà nu. 5. in fine*, qui *dicto num. 6.* ait ex dicto Paulo interpretante Prætoris edictum de uſucapionibus *lib. ad edictum 54. longum*, ſcilicet *tempus continuò decennii inter præſentes, & inter abſentes vicennii ſpatio comprehendi*; ita ad filium ſcribebat *lib. 5. ſentent. tit. 5.* ut quis non exiſtimet hæc verba *longâ poſſeſſione capere*, & alia his ſimilia à Triboniano reſponſis prudentum incerta eſſe.

13 Ergò jure antiquo biennii novo jure inter præſentes decem, & inter abſentes Annorum viginti ſpatio uſu res immobiles acquirebantur, quæ quidem acquiſitio vetus decem viris *uſucapio*, dicebatur. Novam verò *longâ poſſeſſione capionem* appellabat Jabolenus *in l. 4. in fine, ff. pro emptore*, & quemadmodùm uſucapere per uſum acquirere ſignificat, ſic capere longâ poſſeſſione per longam poſſeſſionem capere interptetari uſus eſt, Scevola *in l. fin. eodem*, ibi quæſitum eſt *cùm ſcierit partem fundi abſentis eſſe, an totum fundum longâ poſſeſſione ceperit reſpondi ſi credidiſſet mandato fratris veniſſe per longum tempus cepiſſe*, & Ulpianus *l. 5. de itinere*, actuque privat acquiſitionem longam *longæ poſſeſſionis prærogativam vocat*: Alia idem Rævardus addit imò, & *num. 7.* ex multis dicit quòd uſucapi poterat id longâ poſſeſſione capi potuiſſe, ſed longè ſub *num. 11. &* 12. probat falſum eſſe, quòd à nonnullis traditum eſt loco uſucapionis longâ poſſeſſione capionem repoſitam eſſe in noſtris pandectis, ut cur id fieri non potuerit in dicto *nu.* 12. rationem, ut veram ipſe tradit *ibi* ad plura legendus de antiquo, & novo illo jure introducendo, ſeu introducto, & ex his ſatis intelligitur ſecundæ difficultatis pars.

14 Ad ſecundam difficultatis partem, reſpondebis ex dictis in verſic. *itaque.*

15 Ad tertiam difficultatis partem, de differentiâ uſucapionis, & longi temporis capio, etiam ex dictis inſpicitur, ſed pro ampliori intellectu, & doctrinâ, adverto primò, quòd hoc verbum *uſucapio*, non eo ſenſu accipiatur apud Juriſconſultos, Imperatorum conſtitutiones, atque linguæ Latinæ Authores, quo à Romanis ipſis Pontificibus, & utriuſque juris interpretibus accipitur, ut adnotarunt Andreas Alciatus *in l. quinque pedum, nu. 27. Cod. finium regund.* Didacus Covarruv. *in Reg. poſſeſſor. in princ. nu. 6.* Anaſtaſius Germ. *de Sacrorum immunit. dicto cap. 18. p. 3. ſub num.* 19. quia veteres juris magiſtri dictionem *præſcriptionis*, non benè intelligentes aliam ſignificationem habere eam putarunt, ut non tantùm exceptionem ſignificaret, vel uſucapionem triennalem, aut longi temporis; verùm etiam ad actiones reales & perſonales, atque omnia ea quæ tempore acquiruntur pertinere, atque etiam dicere fundum agrum; aliam veram præſcribi, ubi dicimus *uſurpari*, cùm tamen, ut jam ſuprà dixi *quæſt. 1.* verbum *præſcribere*, nihil aliud ſit quàm excipere, quod verbum dativo, jungitur per *leg. 3. ff. de prævar. leg. intra quatuor annos, ff. de diverſ. & temp. præſcript.* & apud Ciceronem paſſim, & uſucapio, ut etiam ibi, & ſub hac quæſtione ſit acquiſitio dominii, & ſic Balboa pluribus adductis *in c. vigilanti*, poſtquam *à nu.* 2. agit de ſimilitudine uſucapionis, & præſcriptionis. † Et concludit *nu.* 7. 16
differre in eo quòd præſcriptio latiùs patet, quàm uſucapio, quia interdùm dicimus nos præſcribere adversùs actionem perſonalem, & adversùs jus quod quis in aliquem habebat, & multa ſimilia, in quibus uſucapio locum non habet; cùm præſcriptio plerùmque ſit exceptio, uſucapio autem non exceptio, ſed directa dominii acquiſitio dicatur.

Ergo olim *uſucapio* erat etiam longâ *poſſeſſione* 17 *capio*, hac, jure novo, illâ, antiquo jure, res tam mobiles, quàm immobiles acquiri, & quamvis res immobiles; ſic etiam mobiles longâ poſſeſſione acquiri poſſent: Tamen ſolemni legis antiquæ ſpatio mobiles per uſum acquirebantur ex *l. 1. ff. pro dote*, nec quidem Divo Antonino Magno longæ poſſeſſionis in rebus mobilibus bonæ fidei poſſeſſorem, qui ſolemni præſcriptione tutus erat, uti prærogativâ abſurdum, aut iniquum videtur ex Textu *in leg. 9. ff. de diverſ. & tempor. præſcript.* quamvis alioqui decem, vel viginti annorum, quam unius anni poſſeſſionem improbare Actori eſſet difficiliùs ob id, qui *uſucapere*; id eſt anni ſpatio uſu rem acquirere poteſt eandem longâ poſſeſſione capere, ut ex Divi Antonini inſtitutione apparet.

Sed an quæ uſucapione acquiri non poſſint, 18 poſſint longâ poſſeſſione capi, in dubium meritò vocaretur, niſi expreſsè Imperatores, & Maximianus clarè ſcripſiſſent *in l. 1. Cod. de ſervis fugitivis* ibi, in quibus rebus mobilibus uſucapio (id eſt anni ſpatium) locum non habet, nec in his longi temporis præſcriptionem, ſive longâ poſſeſſione capionem locum habere, & ſic ait Rævardus *dicto tom. 2. var. cap. unico nu.* 7. diſtinguendam eſſe uſucapionem, quæ tunc temporis in ſolis rebus mobilibus locum habebat à longæ poſſeſſionis prærogativâ, ob id, ſi quis uſucapione, ſive annuali præſcriptione ſe tutum ſatis conſideret ſuperfluò, longæ poſſeſſionis prærogativâ defendi poſtularet, eoſdemque Imperatores dixiſſe *in l. 2. C. in quibus cauſis ceſſat, cùm uſucapio locum habet ad longi temporis præſcriptionem ſuperfluè perveniri.*

Erat autem olim omnis *uſucapio*, civilis nimi- 19 rùm lege decem virali conſtituta, *longâ* deinde *poſſeſſione capio*, partim civilis, partim fuit honoraria. Et quatenùs ex Principum conſtitutionibus, vel aliâ juris parte conſtabat, civilis erat, civilemque cauſam habebat: Verùm quatenùs in facto verſabatur Prætoris Juriſdictioni relinquebatur, ut patet ex Modeſtini verbis *in lege 18. de uſurpat.* ibi, *Emptorem prædii ex bonis vacantibus nondum nunciatis, quamvis adversùs fiſ-*

cum usucapio non procederet, nihilominùs tamen rectè diuturnâ possessione capturum, & explicans idem Rœvard. *dicto lib. 2. var. cap. unico, num. 8.* Modestinum subjecisse hæc verba *idque constitutum est*, ne quis Prætoris authoritate fultum illud existimaret, & quibus satis indicare usus est, non omnes longæ possessionis prærogativas, hono-
20 rarias, sed quibusdam legitimas esse. † Et ampliùs expendens textum in *l. 40. de usurpat. l. 10. à si servitus vindicetur* cum *l. 1. Cod. de superficiebus*, ait ut quemadmodùm servitutes constitutæ directis petuntur actionibus; sic ad earum exemplum actionibus utilibus peti servitutes jure Prætorio constitutas; non enim *ipso jure* hoc est jure Civili utiles competunt actiones, sed directæ, solas uamque actiones Prætorias utiles, civilesque omnes vocari directas, & sic authoritate juris differre
21 *longâ possessione capio, & usucapio.* † Item etiam *usucapio, & longa possessionis capio*, tempore discernuntur; Ita ut illa certo, & exiguo, hæc autem longo, eoque partim certo, partim incerto constaret tempus certum, ut jam dixi erat decem inter præsentes, & inter absentes viginti Annorum spatio, incertum verò ex vetustate, cujus origo memoriam excesserat constare; Ita idem Rœvardus *var. dicto temp. 2. cap. unico, num 9.* ubi ait id doceri, ne quis incidat in errorem, ut existimet *vetustatem*, cujus diversis in responsis, meminerunt prudentes, semper excedere memoriam oportere, tempusque exigere incertum, quin contra tempus diuturnum, & longum illud certum decem, vel viginti annorum vetustatis interdùm nomine contineri; hinc defendi posse.

22 Quod cùm vetustatem legis vicem tenere dixisset Ulpianus addit *in l. 1. circa finem, ff. de aquâ quotidianâ interpretans vetustatem* verba sequentia *eum qui diu usus est servitute, nec vi, nec precario, nec clam habuisse longâ consuetudine, velut ex jure impositam servitutem videri*, quo in loco usum diuturnum, longamque consuetudinem, quam decem, vel viginti annorum spatio comprehendi ex paulò jam est probatum, & hoc tempus *vetustatem* visus est appellare Ulpianus; Itaque duplicem considerationem fuisse in quæstionibus rerum longo usu acquirendarum uno modo per vetustatem longum tempus, certumque intelligere prudentes, altero ad uaturæ legem, tempusque incertum, quod memoriam excedebat vetustatem trahere, de quo & decennariâ præscriptione dico infrà *in cap. cum vobis 16. & in cap. illud cum aliis* ubi & de quadragenariâ, seu triginta annorum præscriptione.

23 Ad hanc ergo Rubricam spectant omnia, quæ de titulis requisitis ad usucapiendum, seu præscribendum Doctores solent tractare, veluti de bonâ fide, titulo, & tempore, & de possessione; sed quia de his omnibus agitur sub rubro, ideò pro Rubricâ accipies relata *suprà*, & in usucapione, seu præscriptione Dominium directum acquiratur, vel utile, & si aliqua dixi jam latè infrà disputatur *in cap. fin.* & num Civilis, seu humana lex valeat Dominium ab uno in alterum usucapionis, aut præscriptionis virtute transmitti *ibi* dico sub *q. 6.* quis fuerit Author præscriptionis 30. vel 40. Annorum *infrà in cap. de quarta*, & quæ differentia circa tempus præscriptionis inter jus Cæsareum, & Canonicum ibi; & in aliis juribus de præscriptione adversùs Romanam Ecclesiam.

24 Pro complemento advertes, ut cùm agitur de præscriptione longi temporis decem Annorum inter præsentes, & viginti Annorum inter absentes, si interroges, qui verè dicantur præsentes, qui absentes, recurres ad textum *in l. fin. Cod. de præscript. longi temporis*, quæ docet eos censeri præsentes, qui in eadem commorantur Provinciâ, quamvis res, quæ præscribitur, in aliâ sit, eosve absentes dici, qui in diversis commorantur Provinciis, noluit enim Imperator domicilium ejusdem Ciuitatis attendi, ut præsentes dicantur, sed ejusdem Provinciæ videbis, *Auth. quòd si quis, Cod. tit.*

Hodie autem in praxi non sic observatur, cùm 25
nunc temporis singulæ Civitates plerumque habeant supremos suos Judices sub Rege, Regiosve Senatus, quorum jurisdictio certis terminis clauditur; Est enim dicendum ad praxim præsentes dici, qui in eâdem Regni parte, in eâdem habitant Comarchâ, absentes verò, qui extra eam toto tempore præscriptionis ab Adversario inceptæ habitarunt, sed si per aliquod temporis spatium habitassent; tunc illud absentiâ tempus duplicatur, cùm aliàs præsens reputetur, docent Balb. *in cap. 4. hoc tit. q. 1. num. 18. & 19.* Molina *de just. tom. 1. tract. 2. disp. 69.* versic. *verùm.*

AD TEXTUM
IN CAPITE I.
De Præscriptionibus.
PRÆMISSUM.

I. TExtus iste agit de triennali possessione in rebus Ecclesiasticis, ob id poteris applicare quod adduxi de triennali possessione; & de annali in Rubrica *de causa possess. & propriet. q. 1.* versic. *ad tertiam* & versic. *an annalis.* II. Cumque sive de jure antiquo, sive de Jure Justiniano abolita esset annalis, & bieunalis possessio ad usucapiendum, mutataque in decem, vel viginti Annos, aut 30. vel 40. ad res Ecclesiasticas sit statuta *in cap. de quarta*, & alii hujus tituli, ne cognita triennalis usucapio, seu præscriptio: Ideò licet videre de singularitatis ratione Pontificis in præsenti.

III. Et in versic. *non præjudicetur Matrici Ecclesiæ*, & ibi *non ei præjudicet*: Per hæc verba solent Doctores disputare de quæstione, an taciturnitas Prælati præjudicet Ecclesiæ, de qua dixi *suprà in cap. 3. & 4. de juramento calumniæ*, & ad aliam quæstionem, nempè an confessio Prælati, sive in Judicio, sive extra, præjudicet Ecclesiæ, dixi *in cap. 2. de confessis q. 1.* versic. *ad secundam.* Nonnulla scribit notatu digna Matthæus Colerus *de processibus executivis* ad textum nostrum *p. 4. fol. 68. B.* quæ satis percipiuntur ex dictis *infrà in quæstionibus sequentibus.*

QUÆSTIO I.

Quare Episcopus contra Episcopum, locum per se conversum ad fidem præscribat triennio, cùm hæc triennalis præscriptio in possessionibus & immobilibus, nec antiquâ decem viralium determinatione nec consultorum, aut Imperatorum fuerit cognita: Et quare cùm vacat Ecclesia, vel est in schismate, non præscribatur contra ipsam, cùm de bonis vacantibus, detur vera Dominii acquisitio?

SUMMARIUM.

1 L. qui agros, l. locum, Cod. de omni agro deserto, lib. 11. n. 5.
2 Cap. placuit 15. 16. q.3. n.8.
3 *Textus noster exorbitat à regulis juris, n.9. & de quibus rebus intelligitur, n.17.*
4 *Fidei Catholica nonnulla specialia.*
5 *Præscriptionis terminus ex causa quis abbreviari.*
6 *Princeps ex causa rem alteri adjudicat.*
7 *Triennalis præscriptio favore, fidei sustinetur in immobilibus, & quare?*
8 *Præscriptio sex mensium in immobilibus nunquid sustineatur, n.9.*
9 *Bona fides etiam in præscriptione triennali circa immobilia desideratur.*
10 *Vacantium bonorum, nunquid acquisitio detur.*
11 *Vacuam possessionem ingressus, dat alteri bona fide accipienti titulum præscribendi ipse furtum, & violentiam committit, n.12.*
12 L. cùm falsus, §. si falsum, ff. de furtis, numero 21.
L. qua ratione, §. fin. ff. de acquirendo rerum Dominio.
13 *Præscribendi Jus non præstat, dum vacat Ecclesia pastore.*
14 *Præscriptio non procedit adversùs bona Episcopatûs, dum capitulum administrat, mortuo prælato, seu deficiente hæretico, schismatico, numero 16.*
15 *Præscriptio dormit, si bona Ecclesiæ temerè alienavit Prælatus.*
16 *Præscriptio Ecclesiæ non procedit Prælato, hæretico, schismatico, detento, seu captivo.*
18 *Vacat Ecclesia, quæ caret proprio pastore, & immediato Prælato, qui pro rebus Ecclesiæ, agere debuit.*
19 Canon 18. Apostolorum.
20 *Episcopus negligens in totum, bona Episcopatûs illico illis privatur.*
21 *Absens retinet possessionem rei suæ, nisi desit possidendi animus.*
L. furtum 37. §. 1. cum l. sequent. ff. de usu cap. §. quod autem inst. eodem.
22 L. cùm quærebatur, fin. Cod. de unde vi.
23 *Possessor violentus qui dicatur.*

1 AD primam difficultatis partem, suppositis jam adductis, *suprà in Rubricâ de tempore ad præscribendum illo jure antiquo, & antiquissimo*, invenies regulam Textûs nostri singularem esse, quæ nec juvatur; ex eo quòd aliquando Jure Civili novo terminus præscriptionis sit abbreviatus ad biennium in immobilibus, & possessionibus, uti constat, *in l. qui agros, l. locum, Cod. de omni agro deserto, lib.* 11. ibi *nam si biennii fueris tempus emensum omni possessionis, & Domini carebat jure qui siluit*: expendit Cujacius *lib.6. de temporibus, cap.* 21. *ad Rubricam.*
† Quòd si dicas in favorem fidei, & specialita- 2
tis ratione triennium, hic assignatum esse; tunc obstat alia dispositio canonica ex concilio Affricano, *in cap. placuit* 15. 16. *quæst.* 3. ubi in hac eâdem specie, etiam desumptà ab eodem concilio, sex mensium spatium sufficit ad præscribendum locum conversum ad fidem; nam si favore fidei id statutum est in nostro Textu, ut agnoscunt Doctores communiter, major favor adest in illo breviori tempore sex mensium, & conveniret, ut ex ipsâ solâ conversione, nullo assignato tempore, præscriptio illa duceretur, ut sic negligentia proprii Episcopi in convertendo ad fidem locum, & subditos plecteretur, & præmio honoraretur diligens quilibet Episcopus extraneus in procurando fidei augmento; præcipuè si consideres hanc præscriptionem, seu acquisitionem, nec habere titulum, nec bonam fidem, aut alia requisita, sine quibus usucapio, aut præscriptio non procedit, juxta suprà adducta, & dicenda, *in c. vigilanti, c. fin.* & in aliis hujus tituli.

Verùm quia regula hujus Textûs & *dict. cap.* 3
placuit 16. *quæst.* 3. exorbitet à regulis communibus de præscriptione, tam civili, quàm canonicâ loquentibus, & plura pro intellectu horum jurium adducant in præsenti Balboa, Granna, & Barbosa *hîc*, cum aliis ab eo relatis; ergo ut relevet à longâ exceptione. adductâ specialitatis ratione, ut indultum nostri Textûs, & *dicti cap. placuit.* non officiat communem usucapionem, & præscriptionem, modo sequenti expendo.

Conveniunt ergo Doctores, ut in fidei favore 4
cujus causâ quàm plurima in jure nostro specialia constituuntur, quando aliàs minimè permittitur, ut per Textum *in cap. fidei favorem, cap. præsidentes de hæreticis, lib.* 6. & meritò certè, nam fides est humanæ salutis initium, radix, & fundamentum justitiæ, vitiorum purgativa, aptantium consecutiva, superborum adeptiva, lex dirigens animam credentis, lucerna lucens, gratia Dei infusa; ex qua sancti vicerunt Regna, adepti sunt repromissionem, fortes facti sunt in bello, itaque qui perdiderit illam, nihil habet quod perdat, de quibus, & aliis videndus est D. Paulus *ad Hebræos, cap.* 11. & ad Ephesios. *cap.*6. D Joannes in sua 1. *Canon. cap.* 5. D. Augustin. *de volunt. Dei, lib.* 13. *cap.* 10. Bannez 2.2. *q.* 2. *art.* 1. cum sequentibus juxta longè dicta suprà, *in Rub. & tit. de summâ Trinitate, & fide Catholicâ.*

Quare cùm lex civilis ex qualibet aliâ causâ 5
publicâ, & externâ possit, & potuerit terminos præscriptionibus abbreviare juxta Textum, *in l. locorum*, cui ex diametro obstat *dicta Lex qui agros, Cod. de omni agro, lib.* 11. quæ jura explicat eleganter, Covarruvias *in reg. possessor.* 1. *p. cap.* 11. *num.* 8. † Imò princeps ex cau- 6
sâ rem, & terram alteri adjudicaverit, ut constat ex *l. item verberatum* 15. §. 1. *l. ff. de rei vind. & in l. Lucius* 11. *ff. de evict*, & notatur, *in l. Barbaries*, versic. *multò magis, ff. de officio prætoris, & cap. per principalem* 9. *quæst.* 3. verbo *nos*;

& conducant quæ in proposito scribunt Pinellus *in Rubrica*, *Cod. de rescind. p. 1. cap. 2. nu. 24.* Covarruvias *in reg. peccatum 2.p.§ 9.à nu. 5.* Sotus *de justitiâ, & jure, quæst. 6. art. 3. & lib. 4. quæst. 5. art. 4.* Navarrus *in cap. si quando exceptione 3. de rescriptis*, Suarez *allegatione 20. nu. 1.*

7 † Quid mirum, ut in favorem fidei triennalis præscriptio in odium Episcopi negligentis restituere Christianæ religioni loca ad ejus diœcesim pertinentia statueretur, ut notant *hîc* Abbas, Felinus, Imola, Parisius *num. 2. & 3.* Alexander. de Nevo *num. 2. & 14.* Butrius *num. 7.* Alciatus *nu. 80.* Gomezius *in regulâ de triennali possessore ibi* Mandosius *quæst. 7.* Covarruvias *in reg. possessor. 2. p. §. 11. n. fin.* Menchaca *controvers. illustrium*, *cap. 72. n. 7.*

8 Nec obstat Textus, *in dicto cap. placuit*, ubi consilium milevilitaoum celebratum sub Innocentio 1. anno 402. ut constant ex 1. *tom. concil. pag. 805.* nam etsi sex menses, *ibi* sunt assignati, etiam in præscriptione, de qua nunc loquimur, tamen per Textum nostrum ille declaretur; nam sex menses *ibi* assignati pertinent ad admonendum Episcopum proprium, qui si monitione præmissâ & finitâ per tres alios annos continuos, nolit loca ab alio conversa recuperare, eorum amissione mulctatur, taliter ut alter præscriptione triennali tueatur: Sed ex adductis à Barbosa *hic sub num. 3.* videtur quòd si monitio præcessit, sex mensium spatium sufficiat ad præscribendum per Textum *in dicto cap. placuit* sin autem nulla monitio præcesserit per triennium sit spectanda recuperatio à proprio Episcopo facienda, & referens primum intellectum *ibi* in versic. *ad tertium*, illud impugnat, ut divinatorium, illum leges, primam amplectitur solutionem, *hic* Granna *num. 4.* sed explanationem Barbosæ uberiùs defendit Balboa hîc legendus *à nu. 23.* ubi *à num. 27.* illam acerrimè amplectitur dicens diversas esse species nostri Textûs, & *dicti cap. placuit.*

9 Nec obest dicere hanc præscriptionem carere bonâ fide, & titulo, & aliis requisitis ad eam introducendam, quia etsi nonnulli dixissent posse legem canonicam, Justà interveniente causâ, inducere præscriptionem cum malâ fide, ita ut legis canonicæ authoritas in isto casu possit à peccato excusare præscribentem cum malâ fide, ut notant relati à Balb. *de præscriptionibus 2.p.3. partis princip.q.14. in fine*, Ripa *de peste p. 3. nu. 253.* Avendannus *lib. de exequend. cap. 1. n. 22.* tamen ut *infra in cap fin.* dico per Textum *ibi* omni tempore Jus Canonicum execratur præscriptionem cum malâ fide, ita ut nec peccato coosentiat temporis momenio, juxta ea, quæ dixi per Textum *ibi in c. litteras de rest. spoliat. cap. super eo de usuris, cap. inquisitioni 44. de sent. excommunicat.* & sic ut clariùs *in d. cap. fin.* expendo videbis in nostro Textu, nec defecisse bonam fidem, aut titulum sufficientem ad hanc introducendam præscriptionem.

10 Ad secundam difficultatis partem, contra nostrum Textum faciunt jura *in l. 1.* & per totum, *ff. pro de relicto*, ubi qui rem derelinquit, cùm primùm alter rem occupaverit, nullum ad illam potest habere regressum, ergo & satiùs hîc, vacante Ecclesiæ pastore, debuit præscriptio procedere, si quidem conversio ad fidem non debet pendere à negligentiâ proprii Episcopi non convertentis, nec à vacaturâ pastoris, sed à beneficio conversionis ad fidem; ergo cùm hæc contingere possit, non est ratio ulla, quare diligentia Episcopi convertentis: non adjuvetur beneficio præscriptionis vel acquisitionis Dominii: facit *l. prætor. 7. §. fin. l. finita 15. §. non autem statim, ff. de damno infecto.*

11 Deinde facit, quia qui vacuam possessionem ingressus est alteri bonâ fide accipienti titulum præscribenti, & usucapiendi præstat, *l. fundum 37. §. 1. cum l. sequenti*, *§. quod autem inst. de usucap. & ff.* ergo cùm omnes fateantur specialitatem nostri Textûs, & melior sententiam teneat hîc, nec titulum nec bonam fidem deficere evenit, ut si ex dictis juribus, lex civilis introducat rei vacantis usucapionem, etiam si à primo eam occupante mala fides subesset, ut hîc Ecclesiâ pastore vacante aptiùs præscriptio permittatur: argumento eorum, quæ tradit Justinianus in *§. itemque ab hostibus inst. de rerum divisione*, *l. naturalem 5. §. fin. l. adeo 7. in princ. l. transfugam 11. ff. de acq. rerum Dominio*, *l. 1. in princ. ff. de acq. possess. & in tit. 26. p. 2.* ubi ea, quæ ab hostibus capiuntur jure gentium nostra fiunt, sicut, & lapilli, gemmæ, & margaritæ in littore maris inventæ, inventoris capientis fiunt, *l. item lapilli 3. ff. de rerum divisione*, *§. item lapilli inst. eod. l. 5. tit. 28. p. 3.*

12 Nec satisfacies si dicis, quòd vacuam possessionem ingressus, furtum, & violentiam committit, *l. cùm quærebatur fin. C. unde vi.* quia tunc amplius pro argumento facit Textus *in l. falsus 44. §. si jactum ff. de furtis*, ubi qui res jactatas in mari abstulit, furtum non committit, & si regula juris sit, ut quæ levandæ navis gratiâ in mare ejiciuntur permaneant Dominorum antiquorum nec occupantibus aquirantur ex *l. qua ratione 9. 6. fin. ff. de acquirendo rerum Dominio*, facit, *l. interdum 21. §. fin. ff. de acquirendâ possessione*, *l. qui levanda 8. ff. ad l. rodiam de jactu §. alia sanè, & fin. inst. de rerum divis. l. 46. in fin. tit. 28. p. 3. l. 9. tit. 10. lib. 7. recop.*

13 Adhuc tamen his, & aliis considerationibus non obstantibus, dicendum est juxta Textum nostrum, quòd si Ecclesia, seu Episcopatus pastore vacet; & alienus Episcopus ad fidem convertat aliqua loca; non ob id ea conversio sibi præstare debet præscribendi Jus, quia tempore, quo vacat Ecclesia, non dat præscribendi Jus, eo quòd tunc de facili alii totius Diæcesis jura, & possessiones acquirerent in grauissimum ejus præjudicium; unde succedit regula *c. 22. hujus tit.* & quemadmodum taciturnitas prælati non nocet Ecclesiæ, juxtà latè adducta *in c. 3. & 4. de Juram. calumniæ*: ita & uberiori ratione debet Ecclesiæ obstare tempus, dum vacat pastore, si quidem absentia possidentis negat alteri volenti usucapere præscriptionis jus ex *l. clam possidere 6. §. qui ad nundinas ff. de acq. possess.* etenim Ecclesia, dum vacat, est impedita; taliter ut agere nequeat, sed legitimè impedito agere, non currit præscriptio, *l. 1. §. fin. ff. de annali exceptione*, *l. fin. Cod. ex quibus causis in integrum restitutio non est necessaria*, *cap. de quartâ, hoc tit. cap. transmissa, c. cum vobis, cap. auditis eodem*, ubi etiam in longissimâ, & centenariâ præscriptione deducitur tempus impedimenti, ut *ibi* latissimè duo, & Doctores scribunt: ergo. 14 † Nec enim, & si capitulum succedat in jurisdictione pro illo tempore curret adversùs bona Diæcesis præscriptio, nec etiam, si bonis Episcopus daretur œconomus, quia capitulum non succedit in excellentia dignitatis Episcopalis, nec œconomus supplere valet defectum Episcopi propter magnam Episcopi dignitatem, electaque industria personæ, qua defi-

deficiente non eſt cur, ut retorqueatur in a-
miſſione bonorum Epiſcopatûs, etiamſi loca
converſa ſint per alium Epiſcopum ad fidem: ſic
communiter docent Doctores, & Abbas *hîc n.* 2.
& 4. Felin. *n.* 5. Alex. *n.*23. Pariſ. *n.* 11. Balb. *n.*
31. Granna *n.*3. Barb. optimè expendens cum mul-
tis, *n.* 4. ubi infrà ait, quòd ſic contra pupillum,
dormit præſcriptio, quamvis ſub teſtatoris defen-
ſione ſit *l. ſicut*, verſic. *ſed pupillari. Cod. de præſ-
cript. 30. anno.*

15 Sic etiam, dum vivit Prælatus, qui rem Eccle-
ſiæ temerè alienavit, vel aliquid aliud contra ſa-
cros Canones, & in Eccleſiæ præjudicium fecit,
dormit præſcriptio, quia ſcilicet, dum is vivit, eſt
(quoad hoc) ac ſi Eccleſia non haberet Prælatum,
cùm habeat ad hoc inutilem, quem veroſimiliter
non credit venturum contra id, quod temerè fa-
cit, ut colligitur ex text. *in c. ſi ſacerdotes* 16. *q.* 3. ibi
ex quo talia moriendo quem notat Gloſſ. in verbo
*causâ in c.*1. *de in integrum reſt. lib.*6. Roman. *ſingul.*
16 267. ubi addit Rebuff. *in comp. alien. n.*37. † Et ſic
de Prælato hæretico, ſchiſmatico, detento, ſeu
captivo probat hîc Gloſſa in verſic. *item ſi* juncto *c.
pen. de ſuppl. negligentia Prælat. lib.* 6. reſolvunt
gloſſa ultima, & commun. in præſenti Cov. *pract. c.*
7. *n.* 27. item & ubi Prælatus eſt excommunicatus,
juxta latè dicta *in c. intelleximus de Judiciis*, ſed
nunquid agere prohibeatur pro rebus Eccleſiæ,
notavi *in c. dilecta* 8. *de except.* adversùs quem *ex
c. quia diverſitatem de conceſſione præbendæ* præſ-
criptio dormit, ſicut & contra Eccleſiam *ibi* &
Gloſſ. magna *in c. primâ actione* 1. *q.*1. communis,
ut per Abbat. *n.* 7. Pariſ. 18. *cum ſequentib.* hîc
Bald. 1. *p.* 6. *par. de præſcript. n.*24. quia reſpectu
talia prælati dicitur Eccleſia, quaſi vacans, ut
quia & ſi Prælatum habeat, is tamen quoad juris
effectus, res Eccleſiæ tuendas, ut oportet, ut
mortuus cenſetur, juxta dicta *infrà in c. ex tranſ-
miſſa* 10. *hoc tit.*

17 Et ſic intellectus textus noſter, advertes pri-
mò, ejus regulam procedere non tantum in re-
bus ad Eccleſiam, vel menſam Prælati pertinenti-
bus, verùm etiam in his, quæ Eccleſiæ, vel Præ-
lato inſimul, cum capitulo, & Clericis commu-
nes ſunt, Abbas *hîc n.* 4. Felin. 5. Barb. *d. n.* 4.
verſic. *intellige tertiò*, Balb. *ſuprà n.* 9. Jaſon. *in l.
ſi emancipati*, *n.* 18. *Cod. de collation.*

18 Item advertes ſecundò, Eccleſiam in propoſito
vacare, quæ caret proprio paſtore, & immediato
prælato, qui pro rebus Eccleſiæ jure agere de-
buit, qualis eſt Epiſcopus reſpectu Cathedralis,
ut hîc Abb. reſpectu Abbatialis Eccleſiæ, quan-
tumcunque non deſunt alii Prælati ſuperiores, &
mediati, ut probat text. hîc ibi *fuerit Epiſcopus*, &
ibi *receperit Epiſcopum:* docet Innoc. *in c. olim* 1.
de reſtitutione ſpol. Abb. *n.*2. & alii, ut per Felin.
hîc n. 5. hîc Barb. *d. n.* 4. verſic. *intellige ſecundò*,
ubi & ſi ſecundum aliquos adversùs hæreditatem
jacentem, ſeu vacantem, currat præſcriptio, &
ſecundùm, alios dormiat, ut *infrà* dico, tamen
non datur in ea impedimentum, quale, in Eccleſiâ,
quæ diem vacat regulariter Jus impedit, ne quia
iterum agat *c. fin. & per totum, ne ſede vacante.*

His ergo omnibus obſtat *canon.* 18. *Apoſtolorum*
19 ubi *Epiſcopus, vel presbyter. qui Clerci, vel populi
curam non gerit, & pietatem non docent ſegregentur,
& ſi perſeverant deponantur*, quaſi pœna depoſi-
tionis adversùs Epiſcopum ſit ſtatuta; ergo ſive
ipſe vivat, & negligens ſit, ſive vacet Eccleſia ob
fidem alicuius partis Diœceſis illicò converten-
ti, debet acquiri pars converſa, nullâ ſex menſium
aut triennii, ſuſpectâ dilatione, ut *his & in d. cap.
placuit el.* 2. 16. *p.* 3. † Sed hæc jure ſolùm intelli- 20
guntur de Epiſcopo negligente, in curandâ con-
verſione alicuius partis ſui Epiſcopatûs; ſecùs
ubi in totum reſpuit, & negligit curam totius
Epiſcopatûs, quia tunc eo privatur, ſi integrâ cu-
râ paſtorali abutatur, ſic notat Granna *hîc ſub n.*4.
Anaſtaſ. Germon. *lib.*1. *animadverſion. c. fin. in fine.*

Ex his jam liquet reſponſum ad illud, quod 21
adduxi in principio, verſic. *ad ſecundam:* nec ob-
ſtat adductum in verſic. *deinde facit* ubi *ex l. fur-
tum* 37. §. 1. *cum l. ſequenti de uſucap. & in §. quòd
autem inſt. eodem.* quia fatendum eſt abſentem re-
tinere poſſeſſionem rei ſuæ, quæ non admittitur,
niſi animus quoque illius amittendæ, ſit *quemad-
mod.* 8. *ff. de acquirenda poſſeſſ.* verùm ſi tanto tem-
pore abſit, ut longa illa abſentia inſinuet ejus ani-
mum poſſidere nolentem: argumento text. *in l. ſi
finita, §. non autem, ff. de damno infecto jam* fundus
vacuus dicatur quemadmodum, & cùm quis con-
ſtituit ſe nolle poſſidere, *l. ſiquis ut, §. differentia, ff.
de acquirenda poſſeſ.* Pichard. *in d. §. quod autem n.*6.
qui loquitur cum dictâ *l. fundum* in eo qui vacuam
poſſeſſionem ingreſſus alteri bonâ fide accepien-
ti, dat præſcribendi jus aliter, quàm hic in noſtro
textu ſtatuitur, ut ex dictis patet, & aliter etiam
conſideranda quæ *ibi* adduxi de his, quæ capiun-
tur ab hoſtibus, quia hæc jure belli, abſque ulla
præſcriptione ſtatim adquiruntur captori ex nota-
ta *ſup. in c. ſicut, 29. de Jurejur.* item & ea quæ de
lapillis, margaritis, & gemmis *ibi* dictum eſt, quia
ideò illico inventori acquirantur, eo quòd nun-
quam fuerunt in bonis alterius, quod aliter hîc
etiam conſideratur.

Nec impedimento eſt illa antinomia adducta *ibi* 22
in verſic. *nec ſatisfacies*, ex text. *in d. l. cum quære-
batur fin. Cod. unde vi cum l. falſus* 24. §. *ſi jactum, ff.
de furtis*, quia text. iſte intelligitur de eo, qui ani-
mo illo abjecit res in mari, ut res in Dominio
rerum ſuarum eſſe nolit. † Secus in dubio, ſi de eo 23
non conſtet ex *d. l. qua ratione* 9. † *fin.* cum aliis *ibi* 24
adductis, quia tunc abjeciſſe intelligendum eſt ani-
mo retinendæ dicta *l. cùm quærebatur* ſolùm doce-
re violentum poſſeſſorem, non tantùm eſſe eum,
qui vi aliquem à fundi poſſeſſione ejecit, aut clam
eum occupavit, ſed & illum, qui ſciens rem ali-
quam ad ſe non pertinere, ejus poſſeſſionem in-
greſſus eſt, quo in caſu longiſſimam poſſeſſionem
de Jure Civili eſſe neceſſariam probat Pichard. *in
d. §. quod autem inſt. de uſuc. n.*8. per text. *in l.* 1. §. *ad
hæc, Cod. de annali exceptione;* quod itidem differt
à text. noſtro, & à diſpoſito de Jure Canonico *in c.
fin. hoc tit.* ubi ſcientia injuſtæ poſſeſſionis, nunquam
præſtat uſucapiendi jus, ut *ibi* latè dico *in c. vigi-
lanti, & in c. ſi diligenti hoc eodem tit.*

QUÆSTIO II.

An res fiſci ex crimine hæreſis præſcriban-
tur: An infidelitas privet quem à Dominio
rerum, & provinciarum: An abſolutus
ab excommunicatione omnia ſua Jura re-
cuperet: Et an abſens causâ Reipublicæ
reſtituatur contra uſucapionem comple-
tam in abſentia, vel præſentia: & an per
teſtes impedimentum probetur?

SUMMARIUM.

1 *Filii hæreticorum bona per 40. annos poſſiden-*

tes testi sunt, nu. 2. & expenditur, num. 6.

2 *Præscriptio, ut procedat, adversùs hæretici bona quid desideret.*

3 *Bona fides ad pœnæ præscriptionem non requiritur: fallit, nu. 4. Vide n. 5.*

4 Cap. 2. de præscript. lib. 6. num. 5. 6. & 7.

8 *Possidentes bona hæretici, nondum accusati, Jure Civili post quinquennium defenditur, non sic Jure Canonico, num. 10.*

9 *Pœna in conscientiâ, nisi exacta justè retinetur à delinquente.*

10 *Hæreticus potest, quoad bona ipsa, etiam post mortem damnari item & Apostata, n. 11.*

12 *Fisco semel bona delata, & per sententiam ei tradita, usucapi nequeunt malâ fide.*

13 L. omnes, Cod. de Præscript. 30. vel 40. annorum.

14 *Infideles nunquid à Christianis eo ipso possint debellari, expenditur pro affirmativâ, n. 15. 16. 17. & 18. negativa sententia verior, à num. 19. 20. 21. & 22.*

15 *Regnum auferri quit ob infidelitatis crimen.*

16 *Infideles res suas injustè possident.*

17 *Infideles non coguntur armis Christi fidem suscipere.*

18 *Infideles sub peccato tenentur fidem prædictam, & propositum suscipere.*

19 *Bellum justè à Christianis movetur, quoties sarraceni Christianos persequuntur, secus e-contra, si pacificè vivant, n. 23. aliter, n. 24. & 25.*

20 *Infidelitas non privat quemquam dominio, quod habuit, antè legem Evangelicam, vel quod infideles habent jure humano in Provinciis, & Regnis, quæ obtinent.*

21 *Peccatum non privat quemquam à bonis suis.*

22 *Bellum adversùs infideles, aliâ deficiente causâ, nec authoritate publicâ indici valet, fallit in nonnullis, n. 25.*

24 *Sarraceni sunt perpetui inimici Christianorum.*

26 *Absolutus ab excommunicatione recuperat omnia sua bona, & nunquid ante absolutionem restituatur, n. 27.*

27 *Absens causâ Reipublicæ restituitur adversùs usucapionem, etiam completam, eo absente, & n. 28. 30. & 31.*

29 *Tempus absentiæ deduci debet, n. 30. & 32.*

32 *Impedimentum potest probari per testes, & per Juramentum n. 33. cum aliis.*

1 AD primam quæstionis partem respondeo hodie decisum esse per Textum *in cap. 2. hoc tit. lib. 6.* ubi si aliquis hæreticus, qui videtur Catholicus moritur, & ejus hæredes Catholici per 40. annos bonâ fide possident hæreditatem, Ecclesia ad quam spectabant, non potest illos molestare, qui jam præscripserunt; & sic notant Farinacius *in praxi p. 1. q. 10. n. 82. & q. 25. à num.* 159. Sanchez *in præcepta Decalogi tomo 1. lib. 1.*
2 *cap. 22. n. 40.* † Ubi *n. 41.* subdit per hunc Textum, quòd ad præscribenda bona hæretici, ultra quadragenarium tempus, requiritur, ut hæretici, quorum bona præscribuntur, fuerint tempore suæ vitæ reputati Catholici, & addit quòd ad præscriptionem bonorum hæretici, requiritor ut toto eo quadragenario tempore, non detegatur hæreticus ad verba *dicti cap. 2.* ibi, *nunc detegantur hæretici extitisse*: imò & videtur dicendum, ut ex parte filiorum aut hæredum hæreticorum detur bona fides, tempore præscriptionis, juxta textum *in cap. 5, cap. fin, hoc tit,*

Sed Covarrov. *in tit. de spons. 4. p. cap. 7. p. 2.* 3
n. 16. postquam adjicit, ut quamvis malâ fide præscriptio non procedat *cap. possessor. de reg. Juris, dicto cap. fin. hoc tit.* pœnam tamen præscribi posse, etiam cum malâ fide, eo quòd non debeatur in foro conscientiæ; sic Abbas & Felinus *in dicto cap. fin. col. 2.* Balbus *tractat. de præscription. 2. p. 3. partis princip. q. 13. & 14.* Crotus *in l. nemo potest, col. ante penult. col. 4. ff. de*
legatis 1. † Et Covarruv. *ubi suprà*, refert hoc 4
dictum non impugnari ex *dicto cap. 2. hoc tit. lib. 6.* ubi bona fides requiritur ad præscribendam pœnam, quia textus ille procedit, quando pœna ipso Jure est per legem statuta; quo casu licèt in foro conscientiæ non teneatur delinquens, nec ejus hæres eam fisco afferre, tamen ipsi hæredes bona illa fisco delata, non possent absque bonâ fide præscribere ad hunc effectum, ne bona illa per sententiam Judicis auferantur ab eis.

Huic tamen intellectui fortiter se opponit Co- 5
varr. *d. n. 16.* in versic. *verùm*, cùm etiam ipso Jure imposita pœna in conscientiæ foro debita non sit, & sic credit præscriptionem cum malâ fide procedere etiam Jure Canonico in pœnalibus, si ea sit præscriptio, quæ Jure Civili cum malâ fide approbatur, non aliàs; atque ideò *in dicto cap. 2.* bonam fidem exigi, quia illius capitis præscriptio à Jure Civili inventa non est, nec statuta, sed omninò inventa à Jure Pontificio, & cum bonâ fide seclusâ, peni-
tus malâ fide. † Et prosequens Barbosa *in dicto* 6
cap. 2. sub nu. 5. & 6. ait Textum illum procedere in filiis præscribentibus bona parentum hæreticorum per 40. annos, & ita minori spatio centum annorum, quod solùm datur contra Ecclesiam Romanam, ad quam bona pertineant, ut in principio Textûs, *junctâ Authenticâ, quas actiones, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis.*

Unde ait, non aliter voluisse leges illis com- 7
municare peculiare privilegium, ut possint prædicto spatio 40. annorum, quàm si haberent bonam fidem, non solùm quæ consistit in justâ retentione, & sine peccato, sed bonam fidem; hoc est ignorantia criminis paterni, ne aliàs ex malitiâ, in non denuntiandis & defendendis parentibus hæreticis ad Judicium Inquisitionis commodum reportarent, contra regulam Textûs *in c. intelleximus 6. de Judiciis* nec negare textum *in d. cap. 2.* quòd etiam pro eo tempore tales filii habeant justam, & sine peccato retentionem, interim dum sententia declaratoria non profertur, quin imò si spatium 100. annorum interveniat, præscriptio legitimè detur, & si filii scientiam habeant criminis paterni, juxta regulas generales, quibus attentis Jure Canonico bona fides desideratur, quoties justa datur retentio, & absque peccato, licèt detur scientia rei alienæ: ita Barbos. *d. n. 6.*

Itaque Covarr. *ubi suprà in 4. d. c. 7. p. 2. sub n. 16.* 8
ait Jure Civili post quinquennium ab obitu hæretici, nondum accusati tutè ab hæredibus, bona illius obtineri eosque præfatâ præscriptione defendi, licet sciverint illum hæreticum fuisse, ut sensit Bart. *in l. 2. Cod. de Apostatis*, cujus opinionem in fisco sæculari procedere existimant Abb. *in c. cum nobis col. 3. hoc tit.* Felin. *col. pen.* Francus *in d. c. 2. de præscript. lib. 6. col. 2.* Balbus *de præscript. p. 5. in princ. col. 7.* juxta Gloss. *in l. Manichæos, Cod. de hæreticis* dicentem in crimine Læsæ Majestatis non posse quem accusari post quinquennium

ab

ab ejus morte notat Roman. *ſing.* 431. Imò idem
Covarr. *de ſponſ. dicta 2. p. cap.* 9. §. 8. *n.* 10. Ti-
raquell. *in l. ſi unquam* verbo *revertatur à n.* 236.
Navarr. *in manuali cap.* 23. *à nu.* 66. & Simanc.
9 latè *de Cathol. Inſtitut. cap.* 9. *nu.* 22. † Docent
eſſe apud omnes compertum pœnam quam-
cumque in conſcientia non deberi, ſive ante
ſententiam, ſive poſt, antequàm exigatur ex
Gloſsâ communiter receptâ *in cap. fraternitatis*
12. *q.* 2. Nam licet delinquens ante declarato-
riam ſententiam, jam ſit debitor pœnæ, & retineat
alienum, non tamen injuſtè retinet, & ſine pec-
cato, quia deficit voluntas legis, quæ non in-
tendit obligare ad reſtitutionem ante ſententiam
ut probat textus *in cap. cùm ſecundùm leges*, ver-
ſic. *confiſcationis*, de hæreticis, dum diſponit ne
occupentur bona hæreticorum, vel in illis fiat
executio ante ſententiam declaratoriam; inde-
que ex conſequenti concludi tales, vel ſimiles,
interim habere retentionem.
10 Sed tu colliges ex dictis, quòd licet jus civile
præfatum tempus ſtatuiſſet in actione pœnali,
etiam datâ criminis ſcientiâ in hæredibus de-
linquentis; tamen in Fiſco Eccleſiæ aliud diſ-
poni per textum *in dicto cap.* 2. *hoc tit. & in cap.
accuſatus*, §. *penult. de hæreticis lib.* 6. quo conſ-
tat Hæreticum quoad bona, etiam poſſe poſt mor-
tem accuſari; Imò & ex eo potuerit defunctus
Hæreticus accuſari, ut ejus memoria damnetur,
Joannes Menoch. *ibi*, & cæteri, quod intelliges,
ut infrà quadraginta annos poſſit procedi, etiam
ad confiſcationem bonorum, non autem ultra,
Simancas *de Cathol. inſt. cap.* 17. *num.* 7. Brunos
de hæreticis lib. 5. *cap.* 17. Gomez *de dilect. cap.* 1.
à num. 81. Decian. *in tractatu crim. lib.* 5. *cap.* 57.
nu. 12. Sanchez *in præcepta Decalog. tomo* 1. *lib.* 2.
cap. 22. *n.* 40. Farinacius *in praxi crim. dictap.* 1.
q. 10. *num.* 82. *& q.* 25. *à num.* 159. & per textum
in dicto §. *penult.* docent Roland. *conſ.* 8. *num.* 41.
& 58. *lib.* 3. Sanctarel. *de hæreſi* procedere, quam-
vis ante mortem non fuerit accuſatus, & addit
cum aliis Covar. *dicto* §. 7. *p.* 2. *de ſponſ. ſub dicto
num.* 10.
11 Idem eſſe in Apoſtatis; licet Afflictis *in con-
ſtit. Neapol. tit.* 3. teneat non poſſe eum poſt
quinquennium accuſari; Imò in his Regnis, quòd
bonorum confiſcationem Fiſco, ſæculari appli-
candum locum illius cap. habet conſtitutio ex
his quæ notat *repertor. inquiſ.* verbo *præſcriptio*,
& inſtructio *inquiſit. cap.* 20. Et videbis Care-
nam *de offic. inquiſit. p.* 2. *tit.* 19. ubi agens de mo-
do procedendi contra defunctos ibi §. 8. agit
de dubio, num jus hoc præſcribatur aliquo tem-
pore, & applicabis quæ notat noviſſimè Bor-
don. *de inquiſit. cap.* 30. *num.* 8. *pag.* 512. *& c.* 36.
nu. 20. *pag.* 585. ubi de præſcriptione in delictis,
exceptâ hæreſi.
12 Unum ex præmiſſis conſiderari oportet bona
ob delictum ſemel Fiſco delata, & per ſenten-
tiam ei tradita non poſſe uſu capi mala fide, nec
præſcribi, quia jam tunc non agitur de pœnâ
præſcribendâ, ſed de propriâ ipſius Fiſci per
præſcriptionem acquirendâ, ita Covarr. *dicto.
cap.* 7. *num.* 16. *de ſponſ.* 2. *p.* in verſic. *verùm*,
13 † Ubi ita dicit intelligere textum *in leg. omnes
Cod. de præſcript.* 30. *vel* 40. *Annon.* ex qua An-
ni 40. ad hanc præſcriptionem requiruntur, quod
Bart. *in l. omnibus*, *ff. de diverſ. & temp. præſcript.*
Imola *in l. quamvis*, *ff. de uſucapion.* Angelus *in*
§. *res Fiſci Inſtit. eodem fatentur*, & Boërius *n.* 264.
num. 21. qui etiam examinat quæſtionem iſtam
de præſcribendis bonis Fiſco delatis, aut defe-
rendis, de qua *infrà*, alia ſcribit idem Covarr.
in Reg. poſſeſſor. p. 1. §. 2. *ſub nu.* 7. in verſic. *ne qui-
dem*, vide Fachineum *lib.* 9. *controverſ. cap.* 56
quem refero *in cap.* 12. *quæſtion.* 2. verſiculo *ſed
quanto*.
Ad ſecundam quæſtionis partem, quæ pendet 14
ab illo dubio, an Infideles poſſint à Chriſtianis
bello impeti, ex eo quod Infideles ſunt, etenim
ſolet à pleriſque juſtâ belli causâ cenſeri adverſùs
Infideles ipſa infidelitas, quaſi ex eo ſolùm, quod
Infideles ſint, nec Chriſtianam Religionem ve-
lint profiteri, poſſint à Chriſtianis belli impeti,
ut viſum fuit Hoſtienſi, & Panormit. *in cap. quòd
ſuper de voto*, Alvaro Pelagio *de planctu Eccleſiæ
lib.* 1. *art.* 47. *littera L.* Oldrado *conſ.* 72. Alberti-
no *in Rubrica de hæret. in* 6. *q.* 8. *concluſ.* 3. *&
concluſ. fin.* † Primò nam ob crimen infidelita- 15
tis ab eis auſertur Regnum à Deo quod obti-
nent, & in Chriſtianos transfertur juxta illud
Matthæi 21. *auferetur à vobis Regnum Dei, &
dabitur genti facienti Juſtitiam*, & Eccleſiaſt. 10.
*Regnum agente ingentem tranfertur propter inju-
ſtitias*, quod ad omnes iniquos, & impios exten-
ditur ſecundùm Auguſtinum *lib.* 2. *contra litteras
Petiliani cap.* 43. *& cap. ſi de rebus* 13. *q.* 7.
Secundò, ex Divo Thomâ *in* 2. 2. *q.* 66. *art.* 16
8. *ad* 2. ubi ſcribitur Infideles res ſuas injuſtè poſ-
ſidere, in quantùm eas ſecundùm leges terreno-
rum Principum amittere juſſi ſunt, & ideò ab eis
bona poſſunt per violentiam auferri publicâ au-
thoritate, non privatâ. † Tertiò, nam licet In- 17
fideles cogendi non ſint armis, & vi, Chriſti
fidem ſuſcipere, *cap. de Judæis*, *cap. qui ſincera*
45. *diſt. cap. ſicut de Judæis*, ubi latè ago de
materia belli extra notata *ſuprà in cap. ſicut* 29.
de jurejurando. † Tamen tenentur infideles ſub 18
peccati culpâ mortalis, fidem Chriſti ſibi præ-
dicatam, magniſque rationibus, & argumentis
propoſitam ſuſcipere, & profiteri ex Divo
Thomâ 2. 2. *q.* 10. *art.* 1. ergo & ſi bello ab eis
regna, & poſſeſſiones auferri nequeant; Tamen
præſcriptione ex prædictis cauſis, & juxta noſtri
textûs deciſionem rectè ob beneficium conver-
ſionis, ad fidem poterant poſſeſſiones, & loca
unius Diœceſis, & proprii Epiſcopi negligen-
tiâ, in alium Epiſcopum convertentem trans-
ferri, cum ratione avertendæ injuriæ à proxi-
mis poſſimus bellum ingerere, ne ipſi oppriman-
tur à Tyrannis juxta notata *in cap. quantæ de
ſent. excommunic. & in cap. dilecto eodem. lib.* 6.
l. culpâ caret, *ff. de Reg juris l.* 1. §. *ſed in eo*,
ff. ad ſyllan. pulchrè Ambroſ. *lib.* 1. *de offic. cap.
non auferenda* 23. *q.* 3. & notat in hac ſpecie Ca-
jetanus *in* 2. 2. *q.* 40. *art.* 1. verſic. *in eodem*,
& facit illud *eripite Pauperem, & egenum de
manu Peccatoris liberate*, & facit Gregorii dic-
tum *lib.* 1. *Epiſt.* 73. relatum *in cap. ſi non ex fi-
dei* 23. *q.* 4.
Sed quia verius eſt, bellum adverſùs Infideles 19
etiam authoritate Imperatoris, vel Papæ, juſtè
indici non poſſe juxta textum *in l. Chriſtiani
Cod. de pagan. & templ. & ſacris, eor. & in cap.
diſpar.* 23. *p.* 8. ubi ſtatutum eſt bellum adverſus
Sarracenos: tunc juſtè geri à Chriſtianis, quo-
ties Sarraceni Chriſtianos perſequuntur, & eos
ex urbibus pellunt. † Ergò dicendum eſt in prò- 20
poſito noſtæ quæſtionis, quòd infidelitas non
privat Infideles Dominio, quod habuerunt ante
legem Evangelicam, vel quod habent jure hu-
mano in Provinciis, & Regnis, quæ obtinent,
ut

ut constat ex illo Danielis *cap.2.* ubi cùm esset infidelis Nabuchodonosor, nihilominus à Daniele dictum fuit: *Tu Rex Regum es, & Deus cæli Regnum, & fortitudinem, & Imperium, & gloriam dedit tibi*, quod ipsum Thomas adnotavit *2.2.q.10. art. 10.*& post eum Conradus *in tract.de contract.*
21 *q. 7. p. 1.* † Imò in Concilio Constantiensi fuit damnatus error Joannis Hus, & Vicleff asserentium Dominium rerum ipso Jure amitti propter peccatum; idemque fuit error Armachani in libro cui titulum fecit *defensorium pacis*; quem errorem etiam improbarunt Joannes Major. *in 2. sentent.dist.15. quæst.2.col.10.* Unde sequitur quòd infideles ex eo quòd infideles sunt, nec volunt Christi fidem suscipere, minimè admittant dominium rerum, nec Provinciarum quas obtinent, Jureque humano habuerint.

22 Ex quo inferunt communiter Doctores bellum ex hac causâ adversùs eos à Christianis etiam authoritate publicâ indici justè non valere, ut censent Innocentius & Cardinalis *in dicto cap. quòd super his*, Dominic. *cons.96.* Sylvester. verbo *infidelitas*, q.7. Cajetanus 2.2. *q.66.art.8.* Florent. *3.p. titul.22. cap.5.* §.8. D.Thomas 2. 2. *q.12. art.2.* Cardinalis à Turrecremata *in d. cap. dispar.23.q.8.* idem *in cap.quis nos 24.q.4.* Dominicus à Soto *in 4.sentent. dist.5.q.unic.art.10.* Covarr. qui respondet contrariis *in reg. peccatum 2.*
23 *p.* §. 10. *sub n. 2.* † Et ob id dixit Oldradus justè bellum moveri non posse Sarracenis, si quietè, & pacificè vivant, & nihil occupent; *in con-*
24 *sil. 264. incipit illa videtur probabilior.* † Tamen adversùs Sarracenos, quantumvis in pace degentes, semper & quolibet modo, sine aliquâ novâ causâ Jure optimo bellum indici, quoniam sunt perpetui, & infesti Christianis nominis hostes: docent Marta *de Jurisdictione p. 1. cap. 24.* ex *numero* 22. Gemma *Lusit. decis.* 335. Boërius *decis.* 178. *numero* 10. Gailius *de pace publicâ cap.2. num.* 40. Cevall. *comm. contra comm. tom. 4. q. fin. ex* 210. Solarcan. *de Jure indiar. lib. 2. cap. 19. à numero 36.* Lorca *in 2. 2. sect. 3. disput. 52. num. 8.* Cardinalis Bellarmin. *lib. 3. de Laicis cap. 16.* Molina *de Justitia & Jur. tract. 2. disput.99.* Jacob. Bleda *in historiâ mauror. libro 8.* Seraphinus de Freitas *de Just. imper. Asiat. cap. 9.*
25 *n.10. & 11.* † Imò & idem Covarr. *dicto nu. 2. à versic. primus*, & à versic. *non obstat*, enumerat casus in quibus justè infidelibus indici potest bellum, veluti si occupant terras, quæ olim ad Christianorum Principum jurisdictionem pertinebant, vel Christianos offendunt, & persequuntur, & quando infidelis subditus alicui Principi ejus Imperium, & leges recuset, & quoties fidem blasphemiis, pravisque persuasionibus impediunt infideles, seu liberant Evangelii prædicationem, & in aliis casibus, ut ipse longè scribit; ex quibus jam videbis quàm justè in textu nostro præscriptio fuit introducta ex adductis *suprà quæst. præced.*

26 Ad tertiam quæstionis partem, an absolutus ab excommunicatione omnia sibi jura recuperet, & quia Abbas hîc agit de hoc dubio, ideò breviter cum eo, & cum Doctoribus, *in cap.per priorem de Exceptionibus*, dico omnia sua bona recuperare, de quo agunt Geminianus *in cons.142.* Aretinus *in cons.101.* Gratianus *reg.2.* ubi ampliat regulam ex Tiraquello *de causâ cessante, p.1.n.97. & 98.* & limitat tribus modis, ex Felino *in dict. cap. cùm inter priorem.*

27 Sed ante absolutionem restituatur, & non restitui, certat Hostiensis, nisi animæ periculo imminente: sequitur Panormitanus *in cap. significaverunt de except. n.fin.*& alii non pauci, quos enumerat Duennas *in regula* 270. ubi latè tradit, an audiatur petens restitutionem in integrum, de quo benè loquitur Abbas *in cap. in dubiis, n. 5. de sentent.excommunicationis*: ad quod applicabis nonnulla adducta *in cap. intelleximus de Judiciis*, de quibus omnibus alibi commodiùs, & aptiùs dicitur, quæ hîc tantùm applicantur ex doctrinâ Textûs nostri: hæc adjunges dictis *infrà quæstione sequenti*, versic. *ad tertiam.*

Ad quartam quæstionis partem, cui per am- 28
pliùs ex dicendis *infra, in cap. transmissa*, respondeti valet in terminis quòd absens causâ Reipublicæ, restituitur contra usucapionem completam; sive eo absente, sive eo præsente, lapso parvo tempore post reditum, juxta Textum *in l. ab hostibus*, §.*sed non simpliciter, ff. ex quibus causis, major.* §. *rursus inst.de actionibus*, ubi glossa extendit, etiamsi post reditum magnum temporis spatium labatur, dum tamen deducto absentiæ tempore, reliquum tempus non sufficiat ad complendam usucapionem; & est similis glossa *in cap. dilecto*, verbo, & *futura de verb. signific.* quam dicit veriorem Salicetus *in l. quod tempore, numero 2. Cod. de restit. milit.* ubi dicit communem Albericus, & Jason. *in dicto* §. *rursus, num. 57.* cujus opinionis ea est ratio, quoniam illo tempore absentiæ Dominus fuit læsus per absentiam. † Et sic debet illud absentiæ tem- 29
pus deduci de medio: argumento Textûs *in l. nec non*, §. *fin. cum l. sequenti, ff. ex quibus causis major.* Balbus *de præscript. 1. p. 6. partis, col. 4.* & hæc opinio æquior, & humanior est, & approbata *de jure Regio est in l. 28. tit. 29. part. 3.* ubi Gregor. & facit elegans Textus *in l. P. Antonius, ff. de acquirendâ hæreditate*, quem exornat Antonius Gomez *tomo 1. variar. cap. 9. n. fin.* Cevallos *in pract.* qui ita sequitur *quæst.738.* adjunges quæ dico *in cap.illud 8. hoc tit.4.* versic. *ad tertiam.*

Nec obstant Azon. *in summâ tit. de restitut. mi-* 30
litum, Paulus *in l. divortio*, §. *non solum, n.4.ff. soluto matrimonio*, docentes non deduci tempus absentiæ, nec absentem restitui, transacto non modico tempore ex verbis textûs, *in d.* §. *sed quod simpliciter, d.l. ab hostibus* ibi, *non quodcumque, sed modicum tempus*, maximè quia post multum tempus est, quod imputetur absenti: Unde nimirum si non restituatur, ut *in l. is qui Reipublicæ, ff. ex quibus causis major rest.* quam opinionem reprobat Gregorius *in d. l. 28. part.* verbo *comencasse*, dicens hanc communiter reprobari.

Et quando dicatur tempus completum in usu- 31
capione dico *infrà in cap. illud 8. hoc tit. quæst.* 1. versic. *ad secundam.*

Ad ultimam partem quæstionis, de qua benè 32
inquiritur per verba textûs nostri, suppositis aliis jam alibi, dico breviter impedimentum posse probari per testes ex regulâ textûs, *ff. de re militari.* ubi Doctores. † Sed non impeditur, ut possit etiam per juramentum probari, dum non 33
fuerit affectatum: ut docent Afflictis *in decis.* 50. *n.3.* Boërius *in decis.* 49. *nu.* 5. licet de communi requiratur protestatio, ut testatur Mising. *cent.* 3. *observatione* 59. Ricc. *collect.* 1786. ad textum, *in d. l. commeatus.* † Et sic quando impedimentum 34
esset notorium, puta quòd anno proximo elapso fuerit bellum in Galliâ inter Catholicos, & Huguenotos vel quid simile hujusmodi enim impedi-

di-

dimenta posse Jusomento probori: tradit Boërius
35 *in decision.* 40. † Vel quando concurrerent aliæ
conjecturæ, quia concurrentibus aliis conjecturis,
impedimentum posset probari per Ju-
36 ramentum, Rota *decis.* 311. in antiquis. † Item
in appellationibus ad curiam, quia tunc impedimentum
potest probari per Juramentum,
secus quando non de longinquo. Afflictis *decis.* 79. *numero* 2. & ad propositum *de impedito
allegante contra præscriptionem, quid debeat probare, dico infrà in cap. ex transmissa* 10. *hoc tit.*
versic. *ad secundam* ad plura applicabis quæ adduxi *suprà in cap.* 4. *ut lite non contestatâ quæst.* 1.
ubi de impedimento loci non tuti, & qualiter
37 probetur. † Unde & si multi per textum *in cap.
cùm sit Romana de appellation.* ibi *evidenter*, & *l.* 2. *Cod. de uxoribus militum*, ibi *ad se domum pertinere monstraverit:* Glossa celebris *in cap. ex litteris*, verbo *ad plenum de in integrum restit.* Glossa *in l. fin. ff. de eo quod metus causâ* Osascus *in pedemont. decis.* 28. Sfortia *de restitutione in integrum quæst.* 38. *art.* 3. *à numero* 32. copiosè Mascardus omnino videndus *tomo* 2. *de probat. conclus.* 885. teneant impedimentum plenissimis propationibus esse prohoudum. Tamen ex dictis verius est, ut in multis casibus ea probatio sufficiot per Juramentum *ex cap. quia propter*, §. *illud de electione cap.* 1. 22. *quæst.* 1. Oldradus *cons.* 60. *n.* 4. Guido *decis.* 64. Romanus *in l.* 2. §. *diximus*, *ff. siquis cautionibus* Rota *in antiquis decis.* 303. Et ob id Menoch. *de arbit. casu* 118. *num.* 3. Mascard. *ubi suprà à num.* 17. Balboa cum multis *in cap. ex transmissa hoc tit. sub n.* 11. concludunt hanc probationem subesse arbitrio Judicum, qui arbitrabantur, an sit sufficiens probatio per Juramentum, vel non attentis circunstantiis materiæ, loci, personæ, & similibus, & patet in exemplis jam relatis: ita distinguit Riccius ex Guido *ubi suprà in collect.* 155. & ex Mising. *cent.* 3. *observat.* 92.

QUÆSTIO III.

An quemadmodum hîc de triennio mentio fit, tale tempus, & de Jure Canonico indultum sit, ut de Jure Civili communiter in rebus mobilibus; Et an incorporalia, & Jura Episcopatûs alieni triennio præscribi valerent, quemadmodum, & possessiones. Ubi de debitis & actionibus: Et an Prælatus conversus ex hæresi recuperet loca suæ Diæcesis quæ ab alio Episcopo fuerint conversa, Et an legatum rei immobilis factum Ecclesiæ possit à Prælato repudiari: Ubi an factum Prælati noceat Ecclesiæ, & quid de facto unius, an alteri præjudicet?

SUMMARIUM.

1 *Præscriptio in rebus mobilibus, qualis & in quibus triennalis sufficiat.*

2 *Præscriptio rerum mobilium cum titulo procedit triennio inter præsentes, quadriennio inter absentes, n.* 3.

4 Cap. illud hoc tit. intelligitur.

5 *Actiones ordinariæ, ante decennium finiuntur.*

6 *Centennalis præscriptio in rebus mobilibus Ecclesiæ Romanæ non desideratur, sed sufficit triennalis, n.* 7. *&* 8. *contra aliquos.*

9 *Præscriptio mobilium sine titulo procedit non minus annis triginta.*

10 *Præscriptio rerum incorporalium procedit, quia quasi possidentur, n.* 11.

12 *Jus Ecclesiæ, & privati par est in rebus, quæ minori tempore, quàm decennio præscribuntur.*

13 *Mobiles res quæ dicantur.*

14 *Prælatus recuperet bona suæ Diœcesis ab alio præscripta.*

15 *Pœnitentes, qui recesserunt antea à fide, recuperant bona, honores, & officia, quid de hæretico, n.*16.

Cap. 1. de Parochis, cap. audivimus 24. q. 1. cap. Novarrionus 7. quæst. 1. c. hæretici 24. quæst. 1. cap. ad absolvendam de hæreticis.

17 *Repudiari potest legatum à Prælato suæ Ecclesiæ relictum, & quare, n.* 19. *contra multos, num.* 18.

19 *Prælatus potest Ecclesiæ præjudicare in acquirendis, non in quæsitis, & an Ecclesia restitui valeat, n.* 20.

22 *Factum Prælati non præjudicat Ecclesiæ, nec ipsi in eo, quod est inseparabile, etiam si juret à quo potest capitulum appellare, num.* 24.

21 *Factum Abbatis, & Abbatissæ non præjudicat conventui.*

23 *Prælato asserenti alienationem factam in utilitatem Ecclesiæ non creditur.*

25 *Factum unius non nocet alteri, exemplificatur, numeris sequentibus.*

26 *Factum famuli non nocet Domino in criminalibus, & factum institutoris, non nocet Domino, n.* 27.

28 *Factum villici, seu coloni, nunquid noceat Domino.*

21 *Factum Monachi, vel filii, non nocet in acquisitis perdendis, nec factum Procuratoris, num.* 30.

31 *Factum patris filio non nocet, nec factum venditoris nocet emptori, n.*32.

33 *Factum uxoris non nocet marito, nec econtrà, ubi quid de executione in dotalibus, num.* 34.

35 *Factum tutoris non nocet pupillo in deteriorem conditionem.*

DE triennali possessione, & de ejus effecti- 1
bus *suprà in Rubricâ de causâ possessionis, & proprietatis*, & notavi *suprà in præmisso hujus textûs*, & quid de annali possessione, nunc verò cùm de Jure Civili possessio triennalis in rebus mobilibus sufficiat ad usucapionem, ut ex regulâ textûs probat Justinianus *in* §. 1. *inst. de usucapionibus: textus in l.* 15. *&* 18. *tit.* 29. *p.* 3. ideò cùm in textu nostro specialitatis ratione, propter conversionem ad fidem triennium, an numeretur, dubium non leve est, an hæc triennalis usucapio in rebus mobilibus adhuc permaneat de Jure Canonico, & quod adhuc duret, & pars affirmativa videtur suscipi, & defendi ex Bullâ Pauli III. incipit *cùm sicut*, & Pii V. incipit *cupientes*, qui constituerunt ut familiares, & famulos Prælatorum, salaria pro biennio tantùm petere possint & infrè annum a die obitûs eorum; Imò & Philippus II. Rex noster con-

constituit 5. Martii 1571. ne reddituum cessi Canones plures, quàm trium annorum exigantur, ut refert Zypæus *in Rubr. hic n.* 1.

2 Quare & si contrarium suaderi possit ex Textu *in cap. de quartâ cap. Sanctorum* cum aliis hujus nostri Textûs, ubi 40. anni desiderantur; adhuc existimo dicendum specialitatem nostri Textûs, & determinationes alias Canonicas quibus Jus Civile est immutatum procedere in possessionibus rerum immobilium, non autem mobilium, in quibus triennium Jure Civili assignatum deserviit ad earum usucapionem, & præscri-
3 ptionem. † Et sic præscribendum, seu, ut propriè loquamur ad usucapiendum res mobiles cum titulo inter præsentes triennium; inter absentes verò quadriennium requiritur, sive usucapiatur contra privatum, sive contra Ecclesiam, etiam Romanam, ut docent Cov. *in reg. possessor. 2. p. §. 2. n. 5.* juxta regulam Textûs *in l. 1. Cod. de usucapione transformandâ* quæ loquitur de rebus privatorum & Text. *in Auth. quæ actiones, Cod. Sacro Sanctis Ecclesiis*, quæ loquitur de rebus Ecclesiæ, quas recepit Ecclesia, ut patet *ex cult. & penult.* 16. *q.* 3. docent novissimè Ægidius Trullengh. *in opere mo-*
4 *rali lib. 7. c. 4. dub. 6. n. 2.* † Multis adductis Barb. *in c. illud* 8. *hoc tit. n.* 8. 9. 10. & 11. ubi ait regulam Textûs *in d. c. illud*, cum aliis procedere tantùm in rebus, quæ principaliter, non de his, quæ secundariò pertinent ad Ecclesiam, & in his quæ sunt Ecclesiæ, quoad verum, & proprium Dominium pro quibus competit rei vindicatio, secus verò si sunt illius ratione quasi Dominii pro quibus publicana conceditur, nam in his sufficit tempus ordinarium, Balbus post Corneum & alios *de*
5 *præscript. 1. p. 5. n. 14.* cum Bald. Jason & aliis. † Et si actiones ordinariæ temporales, quæ ad certum tempus à lege tantùm sunt institutæ, & contra privatos antè decennium finiuntur, ut est actio redhibitoria, quantò minoris prætoria cum similibus, de quibus *in tit. de edilitio edicto, §. 1. inst. de temp. action.* & contra Ecclesiam eodem brevi tempore finiri nec requiri annos 40. Textus *in Auth. hac constitutio* ibi *nihil penitus* Gloss. *durantibus in Auth. quas actiones* Balbus *suprà à n.* 12. & alii relati à Barbosâ *n.* 11.

6 Et ita & si Abbas *in cap. cum vobis* 14. & *c. ad audientiam* 13. *hoc tit. num.* 12. per Textum *ibi ad finem*, & *Auth. ut Ecclesia Romana*, Decius *in c. cùm dilecta de confirmat. utili, vel inutili*, Balbus *de præscript. 1. p. quinta partis, n.* 13. & alii Doctores affirment Privilegium concessum Romanæ Ecclesiæ, ut adversùs eam; non nisi spatio centum annorum usucapio procedat, extendatur. etiam ad res mobiles: tamen ex dictis, & cum Angelo *in dict. Auth. ut Ecclesia n.* 2. Barb. *ind. c. cum nobis n.* 4. teneo triennalem usucapionem non esse abrogatam, nam lex, quæ lata est in favorem Ecclesiæ Romanæ, circa centum annorum præscriptionem, tantùm est loquuta, ubi aliàs contra privilegiatos longi, vel longissimi temporis, ob idque cùm hujusmodi privilegium emanaverit, & incipiat à lege civili, ad quam lex Canonica se refert, ut patet *in dicto cap. cùm vobis* ibi *tam Civilis*, & *in dicto cap. fin.* 16. *quæst.* 3. meritò declarari debet, secundùm easdem leges, taliter ut non comprehendat mobiles res, quas prædicta lex non comprehendebat argumento legis, sed & posteriores, *ff. de legib. l. ait prætor, §. 1. de re judicatâ.*

7 Unde Barbosa *in dicto cap. cum nobis, sub dicto nu. 4. in fine*, improbat Saliceti sententiam, quatenus dixit hujusmodi res mobiles Romanæ Ecclesiæ nullo tempore præscribi ad exemplum rerum fiscalium, *in dictâ l. 1. Cod. de usucapione transform.* ex regulâ Textûs *in §. res fisci inst. de usucapion.* cujus regula in proposito non concludit, quia ultra tradita per Butrium *in cap. 1. num.* 121. *de in integrum restit.* procedit tantùm in fine imperiali, & non omnem, nec in omnibus, præscriptionem excludit.

Sed de his dubiis videbis quæ adducit ex multis, Balboa *in cap. 4. hoc tit. à num. 3. ad* 13. ubi bene allegat jura pro contrariâ sententiâ, & ea expendit: Sed Marta 4. *p. de jurisdiction. casu* 48. *centuriâ à num.* 1. cum multis sequentibus acerrimè defendit privilegium Ecclesiæ concessum, etiam ad res mobiles extendi ipsum, videbis. Tamen Barbosa *in d. cap. illud, numero* 11. dicit jam hodie contrariam relatam in praxi observari. 8

Notabis autem quòd ubi deficit titulus ad usucapionem rerum mobilium, requiruntur anni 30. sive alicujus privati illæ sint, sive Ecclesiæ, etiam Romanæ, juxta communem Doctorum, & patet pars prior ex Textu *in l. 3. Cod. de præscript. 30. vel 40. annorum*, ubi res immobiles contra privatum præscribuntur triginta annis sine titulo, & idem dicendum de mobilibus cùm nihil aliud in eis sit statutum sit absente titulo. Secunda pars probatur, quia cùm Ecclesia in mobilibus non habeat privilegium; sed solùm in immobilibus debet eodem jure censeri, quo privatus: sic Lessius *lib. 2. de just. cap. 6. dub.* 7. Sairus *lib. 9. clav. Reg. cap. 12. num.* 25. Egidius Trullengh. *ubi suprà dicto dubio 6. nu.* 7. Covarruvias videndus cum multis, *in dictâ regulâ possessor. 2. p. §. 5. num.* 2. cumque ut dixi nullum privilegium sit concessum Romanæ Ecclesiæ, quoad triennalem possessionem, sed quoad præscriptionem longissimi temporis, quale est spatium 30. annorum, loco ejus concedatur Ecclesiæ Romanæ centum annorum spatium, quid mirum, ut hoc non extendatur ad usucapionem triennalem, & quadriennalem, Lessius *dict. lib. 2. cap. 6. dubio 7. num.* 22. Sed ait Egidius Trullengh. *dicto dubio 6. cap. 4. n. 2. in fine*, cum Hostiensi. & Azor. 3. *p. lib. 1. cap. 22. mor. quæst.* 2. probabilem esse contra Ecclesiam non habere locum triennalem possessionem: Benè verò contra bona patrimonialia clericorum; idem Azor. *ibi q.* 5. videbis infrà nonnulla *in c. illud 8. hoc tit. q. 1. versic. ad quartam.* 9

Ad secundam quæstionis partem, videtur negativè respondendum, quia jura incorporalia non possidentur ex latè dicendis, *in cap. de quartâ, hoc tit.* & ex *l. 3. Cod. de acquirendâ possessione*, ergo cùm loca pertinentia ad Episcopum in suâ Diæcesi, sint jura incorporalia, non fuit, cur in nostro Textu admitteretur triennalis præscriptio, cum actiones civiles circa res mobiles regulariter præscribantur spatio 30. annorum, & eâdem ratione debitâ, quæ illis exigi possent modo adsit bona fides ex *l. sicut in rem Cod. de præscript. 30. annorum*, etenim adversùs Ecclesias, & alia pia loca omnis actio, quæ decennio, aut longiori aliquo tempore durat, nonnisi quadraginta annorum spatio durat quòd si Ecclesia Romana sit, durat spatio centum annorum, ut omnes fatentur ergo. 10

Sed respondeo, quòd etsi res incorporales non possideantur, datur tamen in illis quædam quasi possessio, quæ habet effectus veræ possessionis, *l.* 11

pen.

pen.ff.de ſervit.l.generaliter, ff. de petit.hæreditatis
cop. eum Eccleſiâ ſutrinâ, de causâ poſſeſſ. & prop.
nam ſicut lex efficere poteſt ut transferatur Do-
minium ſine aliquo actu apprehenſionis, ſic ſi-
militer efficere poteſt, ut jura incorporalia qua-
ſi poſſideantur, quæ ficta poſſeſſio in juribus
incorporalibus ſufficit ad præſcriptionem notat
Granna *hîc n.* 5. Covarruv. *lib.* 3. *var. c.* 5. *n.* 6.
Menchaca *de ſucceſſionum creatione*, §. 12. *n.*100.
12 † Et ſic idem Cov. *in d. reg. poſſeſſor.* 2. *p.* §. 2. *n.*
5. & 6. dixit in rebus, & actionibus, quæ minori
tempore, quàm decennio uſucapiuntur, vel præſ-
cribuntur par eſſe jus privati & Eccleſiæ, juxta
dicta dubio præcedenti, & talis eſt actio redhibi-
toria, actio de dolo, quanti minores, & ſimiles:
notat Egidius Trullengh.*in opere morali p.* 2. *lib.*
7.*c.*4.*dubio* 6.*ſub n.* 2.cum Sairo *in clavi Reg.lib.*
9.*c.* 12. *à n.* 25. † Ubi *n.* 1. dicit quòd nomine re-
13 rum mobilium intelliguntur ipſæ res mobiles, ut
animalia, veſtes, tum etiam Jus, & actiones ad illas
obtinendas & tum etiam debita rerum mobilium.
14 Ad tertiam quæſtionis partem, an Prælatus re-
cuperet loca ſuæ Diœceſis, quæ ab alio Epiſcopo
fuerunt converſa, & adjunctis dubiis *q. præcedenti*
verſic. *ad tertiam*, ubi, an abſolutus ab excommu-
nicatione recuperet bona, & in propoſito dicen-
15 dum eſt ex noſtro Textu recuperare. † Nam Ec-
cleſia Catholica primò recedentes à fide, qui ex
ſuâ propriâ voluntate convertuntur, & eos pœnitet
non ſolùm ad pœnitentiam eos recipit, verùm &
eorum vitam conſervat, & interdum adhibitâ diſ-
penſatione, dignitates honores, & cætera omnia,
quæ antea habebant, reſtituit: ſic ex noſtro Textu
Granna *hîc n.* 10. † Ubi reſpondet cum Caſtro *lib.*
16 2. *de hæret. punit. cap.* 23. *ad Jura cap.* 1. *de Par-*
rochis cap. audivimus 24. *q.* 1. *capite Novarianus*
7. *quæſt.* 1. *capite hæretici* 24. *q.* 1. *c. ad abolen-*
dam de hæreticis quatenus ibi conſtat hæreticum
ab omni poteſtate, & honore Eccleſiaſtico adeò
privari, ut etiam ſi poſtea converſus fuerit, nihil
poſſit recuperare; nam prædicta Jura intelligun-
tur de converſis iterum, in hæreſim recidentes,
qui licèt ſemel ad honores, & nobilia officia, &
alia ſint reſtituti; tamen in prædictis reſtituuntur,
niſi ex novâ Pontificis diſpenſatione, de quo latè
dico *in tit. hæreticis.*
17 Ad quartam quæſtionis partem, nunquid le-
gatum rei immobilis factum Eccleſiæ poſſit à Præ-
lato repudiari, & ſuppoſitis quæ adduxi *ſuprà in*
*cap.*4.& 5.*de Juramento calumniæ*, an taciturnitas
Prælati nocet Eccleſiæ; nunc quatenus pertinet
ad expreſſam repudiationem invenio duplicem
Doctorum ſententiam affirmativam defendunt,
Federic.de Senis *conſ.*9. Lupus *alleg.*38. Felin.*hîc*,
& Abb. ubi id intendit ad hæreditatem, Socin. *in*
l.legatum ubi Jaſon. *ff. de leg.*1. dicit communem
Aretinus, & quod ſic ſervatur, in practica *in l.ir,*
qui hæreſ.§.*fin.ff.de acquirendâ hæredit.* Abb.*in c.*1.
de dolo, Doctores *in c.*1.*de rebus Eccleſiæ non alie-*
nandis, Ancharran.*conſ.*136. dicit hanc veriorem
Spinn *de teſt.gloſſâ* 8.*princ.n.*63.*in fine*, ubi expen-
dit pro hac opinione Textum *in l.fin.tit.fin.part.*6.
18 Contrariam negativam tenent Bald. *in l. magis*
puto, § *fundum, ff.de rebus eorum* Paulus *in d.l. le-*
gatum, ubi Alex. dicit communem Imola *in c.tuæ*
nuper de his quæ fiunt à Prælat. Ruinus *conſ.*136.*vo-*
lum. 2.& Felinus *in c.contingit de ſent. excommun.*
qui dicit ſic tenere omnes præter Abbatem, ſe-
quitur Peralta *in l. Titiâ* §. *ſi ea, ff.de legat.*2.& ut
veriorem amplectitur Cevallos *in practicis q.* 661.
in fine, & ſi contrariam ſequatur Antonius Ga-
Fermoſin. de Exceptionibus, briël *lib.* 4. *comm. tit. de leg. concluſione* 3. † Et 19
cum relatis ſuprà primam amplector ex his, quæ
jam alibi dixi, & Balboâ, & ab eo relatis *in*
cap. 2. *hoc tit. num.* 33. quatenus exiſtimat poſſe
Eccleſiæ Prælatum præjudicare Eccleſiæ in ac-
quirendis, non verò in jam quæſitis ab eo, etſi
res Eccleſiæ alienari non poſſunt ſine debitâ ſo-
lemnitate, de qua *in eo tit. & in cap. ſine exceptio-*
ne 12. *q.*2.tamen ſolum Prælatum repudiare poſſe
legatum Eccleſiæ relictum affirmat cum Bald.*in l.*
pupillorum, Cod.de repudiandâ hæreditate, Abbate
*in c.*1. *de in integrum reſt.& in c.*1. *de dolo & con-*
tumaciâ. Innoc.*in c.fraternitatem de donat.*&Gloſ-
ſa in *cap. fin.*16. *quæſt.*1.*gloſſa fin.in c.potuit de lo-*
cato. † Sed etſi hoc ita ſit, fatetur cum Panor- 20
mit.*in c.audiſtis de in integrum reſt.in c.conſtitutus*
*eod.*ex Doctrinâ Text.*in l.ait prætor in fine, ff.de mi-*
noribus, Eccleſiam reſtitui poſſe adverſùs eam le-
gati repudiationem: & ſic Gratian. *reg.* 316. *ſub*
*n.*8. dixit quòd Prælatus poteſt præjudicare Ec-
cleſiæ in non adimplendâ conditione, quod non
aptè impenſum ibi video.
Ad quintam, quia & ſimiliter alibi dictum eſt; 21
ideò breviter in foro ad plures caſus; nempe
quòd factum Epiſcopi, ſeu Prælati, non nocet Ec-
cleſiæ, Rota Romana *in deciſ.*22.*p.*2. Riccius *col-*
*lect.*1549.*ad gloſſam in c.cùm venimt de inſtitut.&*
*collect.*1551.ad Text.*in l.ex factô ff.de hæredib.in-*
ſtituendis, imò nec & ipſi Prælato, quando ejus
præjudicium eſt inſeparabile, cum præjudicio Ec-
cleſiæ, nihil obſtante Juramento Prælati cùm pro-
pter connexitatem præjudicii, non poſſit ſervari
Juramentum ſine interitu ſalutis æternæ, aliquid
per Rotam *diverſ. deciſ.*22.*p.*2. Ricc.*collect.*1549.
faciunt ex traditâ *dec.in c.*2. *de Jur.* Et hoc quem-
admodum in caſu inſeparabilitatis, præjudicii re-
nunciatio non tenet in favorem renunciantis;
eadem Rota *in deciſ.* 170. *q.* 1. & quale ſit præju-
dicium inſeparabile, tradit Cæſar.Barz. *in dec.*89.
† Et quando factum Prælati noceat Eccleſiæ, vi-
debis Rotam *in deciſ.* 552. *p.* 1. & quòd factum
Prælati non præjudicet Eccleſiæ latiſſimè ſcribit
Joan.Bapt.Coſt.*de facti ſcient. & ignor. inſpect.*39.
per totam, ubi multipliciter ampliat, & limitat.
Et ſic in facto Abbatis, quod non præjudicet 22
conventui latè ipſe Ricc. *in deciſ.* 9. & Anna *in*
*ſingulari deciſ.*1.*per text.in cap.cùm dilectus de re-*
ligioſis domibus, quod procedit etiam ſi interveniat
actus poſitivus, ut pote ſolutio facta per colo-
num, mandato Abbatis, Balb. *in deciſ.*3. & multò
minùs factum Abbatiſſæ attenditur in perniciem
Monaſterii, Afflictis *in deciſ.* 136. quod amplia
procedere maximè ſi agatur de facto arduo: Car-
dinalis Puteus *in deciſ.*285. & Franc. Marc.*in de-*
ciſ. 955.*p.* 1.
Hinc eſt, quod non ſtatui aſſertioni Prælati 23
dicendis alienationem factam eſſe in evidentem
utilitatem Eccleſiæ, & ſervatis ſervandis præceſſiſ-
ſe Creſcent.*in dec.*3.*de reſcr.* † Ricc. *d.coll.*1549. 24
circa finem, ubi notat cum Gailio *obſerv.*70. *lib.*1.
*n.*11.quod ſi ex facto Prælati, poſſet Eccleſia præ-
judicari, capitulum poteſt contradicere, appella-
re, poſtulare, in integrum reſtitutionem, & alia
pro Eccleſiâ excitare pinguiora.
Ad ſextam quæſtionis partem, nunquid factum 25
unius alteri præjudicet, applicabis plura adducta
ſuprà in cap. 9. *de Judiciis* & alibi; & ſic breviter
repeto, & addo nonnullos caſus. † Et Primò 26
quòd factum famuli non nocet Domino in cri-
minalibus, Franciſc. Marc. *deciſ.* 61. *p.* 1. & *in*
*deciſ.*521. *p.*2. aliquid per Afflict. *in deciſ.*75. *n.*7.

27 & per Capell. Tolos. *in decis.* 196. *n.* 4. † Secun-
dò ut factum institutori, Domino non noceat,
Rota Genuens. *in decis.* 12. & 14. ad tradita *suprà*
28 *in cap.* 16. *de Judiciis.* † Tertiò nec factum villici,
seu Coloni partisarii, Neapoli vocatur *Missarius*
nocet Domino, ut per Rotam Bonnonien. *in de-
cis.* 93. Capic. *in decis.* 57. aliquid per Magon. *in
decis.* 94. & 101. Rotæ Florent. Joseph Ludovic.
in decis. Perus. 22. & eadem Rota Bonon. *in dec.*
26. Rota Romana *divers. in decis.* 739. *p.* 2.

29 Item nec factum Monachi vel filii familias no-
cet in acquisitis perdendis Priori, Abbati nec Pa-
tri, Afflictis *in decis.* 147. aliquid per Rotam *di-
vers. in decis.* 235. *lib.* 2.

30 Nec Procuratoris factum Domino nocet, Ro-
ta Romana *in decis.* 198. Mysing. *in observat.* 44.
31 *cent.* 5. ad tradita *supra in c.* 14. *de Judiciis.* † Nec
factum Patris Filio nocet, Franc. Marc. *in dec.* 604.
32 *p.* 2. & Gama *in decis.* 373. † Nec factum vendi-
toris nocet emptori aliquid per Osasc. *in decis.* 48.
Magon. *in decis.* 135. *Rota Florent.*

33 Nec factum uxoris nocet marito, nec econtra
Balb. *in decis.* 67. Riccius *collect.* 1551. ubi circa fi-
nem infert cum Guid. Papæ *in decis.* 447. & Ga-
ma *in decis.* 336. Achilles de Grassis *in decis.* 17.
34 *de rescript.* † Quod non potest fieri executio in
bonis dotalibus pro sanando ære alieno per mari-
tum conflato, Capitius *in decis.* 128. nec econtra
fieri executionem in bonis mariti, vigore senten-
35 tiæ contra uxorem latè. † Nec factum tutoris
nocet pupillo, quando est in deteriorem condi-
tionem, Balbus *in decis.* 19. sed notat Thoming. *in
dec.* 21. per Text. expressum *in l. qui fundum*, §. *si
tutor*, *ff. pro emptore*, quod factum tutoris intelli-
gitur pupilli, & intelligit Riccius sub *dictâ collect.*
1551. dummodo fuerint observata, posita per Ca-
picium *in decis.* 50. & limitat cum Vivio *in decis.*
40. *lib.* 1. Caputâq. *in decis.* 323. & 324. *p.* 3. si
Tutor esset falsus, vel talis, qui tutelam minùs le-
gitimè acceptaverit, & idem Riccius *collect.* 1550.
ad Textum *in l.* 2. ubi Bart. *de incendiar. & ruin.
& naufra.* agit de controversiâ, an Dominus te-
neatur ex facto famuli, & ad latiorem tractatio-
nem de his, & aliis adjunges, quæ adduxi *in d.
c.* 9. & *c.* 16. *de Judiciis*, ubi videbis. Et ap-
plicabis quæstionem, de qua *in Rub. de lit. cont.
q.* 16. ubi Procurator non contestans, in termino
litem nunquid noceat Domino.

QUÆSTIO IV.

An salarium Judicum, & Advocatorum præscribatur triennio: Quid de salario famulorum, seu filii, & privigni: Et an salaria administratorum præscribantur triennio: Et quid de debitis Pharmacopolis ex medicamentis: Et an Matrix Ecclesia, de qua hîc intelligitur de Cathedrali, seu aliâ?

SUMMARIUM.

1 *Salaria Judicum non præscribuntur.*
Pragmaticâ 81. Matriti 1582. n. 2. 3. 4. & 5.
L. 9. fin. tit. 15. lib. 4. recopilationis, numer. 8.

2 *Salarium Advocatorum præscribitur triennio.*

3 *Renunciari non potest legi prohibitiva*, *nu.* 4.

5 *Salarii præscriptio litis contestatione interrumpitur: quid si pars salarii solvatur*, *num.* 6.

7 *Salaria debita Notariis, non præscribuntur, secus debita Procuratoribus, & Sollicitatoribus.*

8 *Salaria famulorum præscribuntur triennio, quid si Dominus Juret, neumque solvere, numero* 9. *Romæ biennio præscribuntur, num.* 10. *fallit, à nu.* 11. *quid in foro animæ, num.* 12.

11 *Salaria non præscribuntur, si Dominus citatus, seu interpellatus est à famulo aut si Dominus recognovisset debitum, vel famulo obligationem faceret, aut pignora, seu fidejussores daret.*

13 *Famulus non obstante lapsu triennii, potest sibi retentionem facere pro debito sui laboris, item & compensationem, num.* 14. *potest repetere vestes, & alias res relictas apud Dominum, nu.* 16. *quid si famulus repentinè exiit, & redit*, *n.* 17.

15 *Salarium, quod discipulus dat Magistro non præscribitur triennio.*

18 *Salarium debitum privigno, aut filio præscribitur triennio*, *n.* 20.

19 *Triennium, quo præscribitur salarium incipit à die finiti servitii.*

20 *Præscriptio incipit à die obligationis, aut termino solutionis.*

21 *Salaria Administratorum, executorum, & similium, non præscribitur triennio.*

22 *Debita Pharmacopolis ex medicamentis triennio præscribuntur.*

23 *Matrix, quas significationes habeat & quid sibi velit Ecclesia Matrix*, *n.* 24.

24 *Ecclesia Matrix dicitur, qua est aliarum princeps, id est Cathedralis.*

25 *Matrix dicitur urbs, seu Provincia, qua est aliarum caput.*

26 *Metropolis dicitur Civitas, qua est aliarum caput.*

27 *Metropolis ad coloniam se habet, ut mater ad filiam.*

28 *Hierosolyma Civitas dicitur Metropolis multarum Provinciarum & Regionum.*

29 *Ecclesia suffraganea tenetur sequi Metropolim.*

30 *Ecclesiæ inferiores debent servari, quod in majori servatur.*

31 *Metropolis est dictio græca à matre, & Civitate concinnata.*

32 *Matrices dicuntur Prothocola, id est prima scriptura matrix.*

33 *Matrices dicuntur libelli, in quibus Græco fisco pensitantes continebantur, id est libelli beneficiarii, Imperiales ad exigenda tributa.*

34 *Matricula est series, & ordo, in quo homines continentur vulgò* padrones.

35 L. eos, de aquæ ductu lib. 11.
Fistulæ dicuntur matrices, seu matres, ubi aqua recipitur.

36 *Palma dicitur matrix à qua, velut à matre palmites procedunt.*

37 *Columba, si est bona matrix octies anno pullos educat.*

38 *Gallina apta ad progenerandum appellantur matrices.*

AD primam partem de præscriptione trienali salariorum, dico ad primum, Judicum 1
salaria

ſalaria non præſcribi, quia nullibi reperitur deciſum, cum pragmaticâ curiarum Matritenſium anni 1582. petitione 82. loquatur de ſalario advocatorum, procurarorum, & non aliorum, & *lex 9. tit. 15. lib. 4. recop.* loquatur de ſalariis famulorum, & apothecariorum, & aliorum minutatim vendentium; ſed lex, quæ loquitur de præſcribendo ſalario, non extenditur, niſi ad caſus, de quibus loquitur, ut de ſalario famulorum intelligit Rebuffus ad *leges Gallicas tit. de ſalariis famulorum Gloſſâ* 10. concordat Duennas in regulis ſuis, *reg.6.f.548.lib.6.* ſequitur Flores de Mena *lib. 1. var. q.* 8. n. 44.

2 Declaratio autem advocatorum, dicenda eſt præſcribi triennio ex *dictâ pragmat.*82. quæ ſolum intelligitur de ſalariis currentibus poſt promulgationem ipſius, etiam ſi dependeant ex cauſâ antecedenti, ut patet ex verbis ibi *que corriende a qui adelante*, non enim ſufficit, ut tres anni ipſius præſcriptionis currerent poſt dictam promulgationem conrra ſalaria antea debita, ſed neceſſarium eſſe, quòd debeantur, & currant poſt dictam pragmaticam; licet de ſalario famulorum contrarium voluerit Azevedus *in l. fin. tit. 15. lib. 4. recopil. num.* 1. qui allegat Oroſcium *in l. omnes pupilli, num.* 148. *de juſtitiâ, & jure:* reſolvit Flores de Mena *variarum, dictâ quaſt.* 8. *num.* 61. ubi addit potuiſſe advocatum, non obſtante lapſu triennii, petere ſalaria decurſa ante dictam pragmaticam.

3 Et Jonnes Guttierrez *de Juramento confirmatorio, cap. 14. p. 1. à num.2.* cum Covarruvias, Menochio, & aliis Doctoribus Hiſpanis, ait, quòd dicta pragmatica non poteſt renunciari; ut ipſa dicit quæ annullat contractum, & renunciationem, & inde ſequi ut talis renunciatio, non formetur Juramento, ut circa legem artharum reſolvit ipſe Guttierrez addens quòd legi prohibitivæ nequit renunciari etiam cum Juramento, ut concludunt Anthores *in l. non dubium, Cod. de legibus, l. enim lex, l. ſi quis, pro eodem, ff. fidejuſſoribus:* notat Guttierrez *ſuprà, cap. 16. num. 59. dictâ p.* 1. Flores de Mena *dictâ quæſt.*8. *nu.* 62. 4 † Qui *num.* 65. cum Azevedo *in dictâ l. fin. num.* 59. addit prædictam pragmaticam locum babere, etiam ſi debitor conſtituat ſe ſoluturum ad omnem voluntatem Creditoris, quia ſi expreſsè nequit renunciari, multò minùs tacitè, & hoc ex doctrinâ Textûs *in cap. ſi diligenti de foro competenti*, ita ut *ibi* adducta de ratione illius Textûs, & aliorum in quibus renunciatio non tenet, faciant pro hac Doctrinâ quæ leges.

5 Notandum verò eſt quòd etſi ad interrumpendam præſcriptionem in ſalario famulorum ſufficiat petitio extrajudicialis, ut determinat Rebuffus *ad l. gall. tit. de ſalariis, famulor. art.* 1. *Gloſſa* 15. & poſt longam diſputationem ſequatur Guttierrez *de Juramentorum firmatorio, lib.3. cap.* 1. *numero* 35. licet contrarium teneat Azevedus *in dictâ l. fin. dicto num.* 59. tamen in præſenti caſu neceſſariam eſſe litis conteſtationem: tradit Flores *dicto cap.* 8. *nu.* 63. ex verbis dictæ pragmaticæ ibi *ni aviendo conteſtado de manda*, ad tradita ſupra, *in Rubricâ de litis conteſt. & in cap.*
6 *6. de judiciis, q.* 15. *&* 16. † Nec enim talis præſcriptio interrumpitur, etiam ſi pars ſalarii petatur & ſolvatur intra triennium quoad aliam partem ex verbis illis pragmaticæ ibi *loque ſe eers debiere de los diebos tres annos*, & ibi *y que lo de mas, &c.* ubi legiſlator ſolum dicit poſſe peti, id quod debitor de tribus ultimis, & in deſinitâ æquipollet univerſali, ex notatis, *in l. placet ff. de liberis, & poſth. in l. pluribus ff. de leg.* 1. Et hoc intelligit Flores *dict. à q.* 8. *numero* 64. quando ſolvit, partem, ſine recognitione alterius verbo vel ſcripto factam; ſecus ſi fiat cum eâ recognitione ex Doctrinâ Gutt. *dict. cap.* 1. *num.* 34.

Verùm hæc doctrina de advocatis, non extenditur ad ſalaria debita Notariis, non aliâ ratione. niſi quia nullâ lege cavetur; ſecus verò in ſalariis debitis procuratoribus, & ſollicitatoribus, non in iſtis habet locum triennalis præſcriptio, ut cavetur, *in d. pragmat.*82. & tenent Flores dictâ *q.8. n.72.* ubi id negat de ſalario debito Notariis; quod probatur ex dictis *ſup. n.* 1. *de judic.* De ſalariis debitis, ſeu aſſignandis advocatis dixi, *ſup. ſub c.* 14. *de jud. toto, q.* 9. 7

Ad ſecundam partem quæſtionis, de præſcriptione triennali ſalarii famulorum, reſpondeo locum habere ex *d.l.9.tit.15.lib.4.recop.* quæ babet locum generaliter in omnibus famulis cujuſcumque qualitatis, & conditionis ſint, ut advertit Rebuff. *tit. de ſalariis famulorum Gloſſa* 9. Azeved. *in d.l.fin.in princ.* Flores de Mena *d.q.8.var.lib.*1. §.1.n.38. qui *n.*39. & Azeved. *in d.l.fin.n.*59. 9 † Dicunt quod hæc præſcriprio habet locum, etiam ſi Dominus ſe obliget ſolvere ſalarium ad omnem voluntatem famuli, ſed Rebuff. *ubi ſup. Gloſſâ* 19. dicit quòd ſi Dominus juret ſolvere; tunc ceſſare legis diſpoſitionem; ita ut ſolvere teneatur, non obſtante præſcriptione, verùm hanc opinionem intelligit Flores de Mena *d.q.8.var.* §. 1. *n.*40. quando conſtat non eſſe ſolutum ſalarium, ſi verò non conſtat de ſolutione, dicit ſuſpectam opinionem Rebuff. contra quam tenet Guttier. *d. lib.3. de Jur. confirm. p.3.c.1.n.*20. quia præſumitur ſolutio ex curſu triennali; tum etiam famulus eſt petere impeditus, & juramentum non debet operari contra legem prohibitivam, nec contra bonum publicum, ob quod inventa eſt triennalis præſcriptio, videbis Guttier. *in l. nemo poteſt, n.*201. *&* 202. ubi loquens de iſtis ſalariis ait quòd ſi quis allegaret tempus in ſolutione, eſt condemnandus; & ſic eſſe intelligendas leges Regni, quæ jubent ſalaria famulorum præſcribi. 10 † Et licet triennio in aliis Provinciis præſcribatur ſalarium famuli, Gama *dec.* 354. ſed Romæ biennio per bullam Pii V. 33. *in bull. fol* 973. ut refert Gratian. *dec.* 53. 8

Unde infero, quòd etſi interrumpatur præſcriptio, non habet locum prædicta *lex. 9. tit. 15. lib. 4. recopil.* ex dictis ſuprà, ut quando Dominus citatus fuit à famulo, vel quando interpellatus fuit extra judicialiter: ſequitur cum Guttierrez idem Flores *dict. quæſt.* 8. §. 1. *n.*41. contra Guttierrez, & probatur, nec habet locum, ſi Dominus recognoviſſet debitum, & aut obligationem faceret famulo, vel ei pignora, aut fidejuſſores daret, idem Flores *ubi ſuprà.* 12 † Qui ait prædictam diſpoſitionem, nec habere locum in foro conſcientiæ, ſi Dominus ſciat debere ſalarium famulo, quæ jurare tenetur, & ſi confitetur ſalarium ſolvere, debet non obſtante triennali præſcriptione; quod ultimum ut verum ſit pendet ab eâ quæſtione, an præſcribens cum bonâ fide, ſi poſtea ſuperveniat mala fides, tutus ſit in foro animæ, de qua dixi jam & dico *infrà in cap. fin.* & Covarruvias *in reg. poſſeſſor. p.* 2. §. 2. quod etſi in diſpoſitione *l.9. tit. 15. lib.4. recopilat.* ubi Carolus V. ita diſpoſuit, deficiat bona fides, tamen ejus diſpoſitionem, ut ſi res eſt dubia, 11

sententia feratur pro Domino, sed si debitum sit certum denegatur post triennium famulo actio, ad lites vitandas, sed non ideò Dominium in foro animæ tutum esse Naverr. *in summ. cap.* 17. *nu.* 85. Villalobos *p.* 2. *tract.* 10. *dif.* 27. *num.* 5.

13 Unum tamen notabis, quòd etsi lapsus triennii abstulerit actionem & petitionem famulo ad petendum salarium; non tamen substulit maximem æquitatem, quæ pro eo erat ad recuperationem, & retentionem sui laboris, cùm hæc sine actione existere possit, & ex eâ fonte oriatur; sic in Judicando, & consulendo se servaturum, dicit Flores *dicto* §. 1. *quæst.* 8. *nu.* 48. eo quòd est conforme *in dictâ leg. fin. tit.* 15. *lib.* 4. *recop.* quod pandet ab eo dubio, an quis uti possit retentionis Jure, de quo dixi *in c. gravis* 11. *de rest. spoliat. à q.* 4. & 5, & *in cap. sæpe q.* 5. versic. *ad secundam.*

14 Item & compensationis Jure, de qua dixi *in cap.* 1. *de Jurejur.* & plura notavi *in cap.* 7. *eodem*, & quid de exceptionis Jure ad dicta *in Rubricâ*, & *tit. suprà de Exceptionibus*, de quo ed propositum nostri dubii disputaat Azevedus *in dictâ l. fin.* Gutierrez *de Juram. confirm. dictâ* 3. *p. cap.* 1. *à num.* 21. Flores de Mena *dictâ quæstione* 8. §. 1. *à dicto num.* 41. *ad* 47. ubi benè expendit Bartoli doctrinam *in l.* 2. *ff. de except.* ad quos te remitto.

15 Nec prædicta lex Regia locum bebet in salario, quod Discipulus dat Magistro, nam istud non præscribitur triennio: sic Rebuffus, Azevedus, & Duenuas cum eis, & Flores *dictâ q.* 8. §. 1.
16 *nu.* 51. † Qui *n.* 52. addit nec prædictem legem procedere in vestibus, & aliis rebus famuli quas reliquit apud Dominum, nam has non obstante
17 lapsu triennii potest repetere. † Nec procedit etiam in famulo, qui statim redit; nam huic non currit triennium à tempore discessûs primi, nec dicitur ejecisse famulum, si eum statim recipiat, quia fuit ex aliqua repentinâ irâ, nec impedito justo impedimento currit dictum triennium, nec currit minori, ut Magistraliter ponunt omnia hæc Rebuffus, Azevedus, & Duenne Flores *dicto num.* 52. §. 1. quibus adjungo dicta *suprà ad Rubricam de litis contest. quæst.* 14. & 15.

18 Ad illud in difficultate adjectum de filio, & de privigno, dico quòd de salario præstando privigno, & filio, si non conveniatur, & debeatur, habet locum præscriptio triennalis ex *dictâ l. fin. titulo* 15. *lib.* 4. *recopilation.* quia etiam salarium incertum, & non constitutum præscribitur, ut per Azevedum *ibi num.* 4. & 5. Flo-
19 res *d.* §. 1. *q.* 8. *n.* 53. † Qui addit triennium incipere à die finiti servitii, nam filii respectu parentum, ordinarium est non petere prædicta salarie, usque ad eorum mortem, & sic dies so-
20 lutionis ex communi cursu tunc cedit. † Et præscriptio incipit à die obligationis, aut termino solutionis, ut *in l. cùm notissimi*, §. *illud*, *Cod. de Præscription.* 30. *vel* 40. *annorum*, quod intelligit Flores *ibi dicto*, §. 1. *num.* 54. quia cùm hæc salaria soleant exigi, & peti tempore divisionis hæreditatis inter fratres, aut à tempore redditionis rationum, quod ab illo tempore incipiet currere triennium, sed negat in filiis respectu patris currere dictam præscriptionem, cùm non debeatur salarium, & nec portio, quæ præcipua illi detur, propriè salarium dicetur.

21 Ad aliud de salariis administratorum, etiam breviter ex dictis respondeo salaria administratorum, executorum, & similium non præscribi triennio, quia nullibi id invenitur dispositum: sic emplectitur Flores de Mena ex jam dictis *dictâ quæst.* 8. §. 3. *numero* 22. ubi commendat videri remissionem Azevedi *in l.* 9. *tit.* 15. *lib.* 4. *recopilat. numero* 10. & de salariis debitis applicabis dicta *suprà sub cap.* 14. *de Judiciis.*

Ad ultimum de debitis Pharmacopolis causæ 22 medicamentorum vulgò *Receta* breviter etiam respondeo cum *dicta l.* 9. *titulo* 13. *lib.* 4. *recopilat. in fine* ibi *y esto mismo se estienda à los voticarios, y loyeros y ostros officiales mecanimos, y a los especieros, confiteras, y otras personas que tienen tiendas decossas decomer, losquales pasalos tres anuos no puedan pedir, loque ubieren dado de sus tiendas, ni las echaras qui ubiereuecho*; quod intelligitur juxta adducta *suprà* in versic. *unde infero*; id est quòd istis transacto triennio ed vitandas lites denegatur actio ed petendum; sed non ob id esse Dominos in foro animæ, si certò sciant se illas quantitates debere, &c. in terminis Villalobos *in summâ dictâ parte* 2. *tract.* 10. *difficult.* 27. *numero* 6. fecit Castro *de lege pœnali*, *lib.* 2. *cap.* 10. versic. *quinto*, Henriquez *lib.* 5. *de indulg. cap.* 36. *numero* 6. *in commentar. Littera*, *H.* Gutierrez *in l. nemo potest*, *ff. de leg.* 1. *nu.* 201. & 202. Vide *infrà in cap. de quartâ*, *quæst.* 4. versic. *ad secundam in fine*, & ad hæc dicta videbis quæ refero *infrà in cap. illud* 8. *hoc tit. q.* 1. sub versic. *ad tertiam*: nunquid hæ dispositiones ligent Clericos.

Ad ultimam quæstionis partem, dico hoc ver- 23 bum *Matrix*, plures habere acceptiones: & quatenus ex Verbis Textûs nostri, ibi, *Non præjudicetur matrici Ecclesiæ*, & aliorum, *ut in cap. transmissa infrà, cap. ex parte* 12. *de rescriptis*, &c. ut sumatur *Matrix Ecclesia*, quasi dicta mater aliarum ædicularum & capellarum, & principalis, quando alias sub se capellas habet, Rebuffus *in tract. de decimis*, *quæst.* 6. *n.* 7. Monete *de decimis*, *cap.* 7. *quæst.* 2. *n.* 3. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 12. *quæst.* 13. & *lib.* 9. *cap.* 3. *quæst.* 14. versic. *matrix*, Barbosa *in dicto cap. ex parte nu.* 5. ex Tertulliano *lib.* 4. *adversus Marcionem*, appellat Hierosolymam matricem Religionis, & Cyprianus *lib. de unitate Ecclesiæ* pulchrâ usûs translatione, matricem appellat Catholicam Ecclesiam. † Et 24 ad nostrum propositum matrix Ecclesia dicitur quæ aliarum est princeps *cap. sacrorum* 63. *dist. dicto cap. transmissa hoc titulo Clem.* 1. *de sententia excommunication. Clem.* 1. *de Privileg.* ubi Doctor. adnotant, Budæus *in l. observare*, *ff. de officio proconsul.* Andreas Alciatus *lib.* 2. *dispunctionum capite* 23. Covarruvias *pract. capite* 19. *sub nu.* 2. & Rebuffus *suprà nu.* 6. Moneta, Azor, & alii jam relati asserunt, quòd matrix Ecclesiæ sumitur pro Cathedrali, & de hoc sumitur Textus noster.

Ex prædictis infero dicendum, quòd urbs, 25 seu civitas, quæ est Provinciæ & aliarum urbium caput, dicitur matrix: sic Covarruvias, Budæus, & Alciatus *suprà*, & *in annotation. in tres libros Codicis*, tradiderunt urbem matricem dictam fuisse à Græcis, quia mater sit aliarum urbium, caput Provinciæ, prima, atque item illa ubi coloniæ, deducuntur. † Ob 26 id ergo, Metropolis dicitur civitas illa, quæ mater est aliarum *cap. de his* 12. *dist. l.* 1. *Cod. de Metropoli*, Becito *lib.* 11. fit & Metropolis mentio à Consulte

ſulto *in d.l. obſervare.* inde & Cato *de originibus*,
ſcribit Metropolis fuit *Anxnr*: nunc *Tarracina*
Aægeſippus *lib. 3. de excidio* Hieroſolymitano 7.
de Antiochiâ, inquit, vrbs ea Syriæ ſine retracta-
27 tione primâ; ideoque Metropolis habetur. † Et
ſic ſe habet Metropolis ad coloniam. ut mater
ad filiam; quod ex Duce Thucidide, & Suidâ, Bu-
dæus eleganter explicat. Qua ratione Plutarch. *in*
Thimoleonte Corinthum Sicularium Urbium Me-
28 tropolim appellat. † Et Philo Judæus *de legatione*
ad Caïum, Hieroſol. Metropolim eſſe dicit, non
unius regionis, ſed & multarum, propter colonias
inde olim deductas Æſchilus, item in Berſis Sala-
minem Atticam Metropolim fecit Salaminas, quæ
in inſulâ Cypro à Theuchio condita fuit, & ap-
29 paret hæc ita eſſe. † Cùm etiam videamus ex Text.
in c. altaria 1. de conſecratione diſt. 1. & ex c. inſtitu-
tus de conſecrat. diſt. 2. teneri Eccleſiam ſuffraga-
30 neam ſequi Metropolim. † Imo in Eccleſiis infe-
rioribus ſervandum eſſe, quod in majori ſervatur
Navar. *conſ. 5. numero 3. de reg. in antiquis*, aliàs
conſ. 26. numero 3. eodem tit. in novis alia tradit
Barb. *in d. c. de his diſt. 12. num. 1.* qui cum mul-
tis *num. 2.* per Gloſſ. *ibi* ait Metropolitanum poſ-
ſe ſuſpendere, & excommunicare ſuum ſuffraga-
neum.

31 Metropolis autem eſt dictio Græca à matre, & ci-
vitate concinnatá; tradit Cov. *ſub d. n. 2 c. 19. pract.*
ſic manifeſtans, & impugnans dictum Iſidori, qui
lib. 7. Ethymol. c. 12. relatus *in c. Cleric. 21. diſt.*
opinatur Metropolitanos dictos eſſe à menſurâ.

32 Item ut jam alibi adduxi matrices dicuntur
Prothocola, id eſt prima ſcriptura matrix appel-
lari poteſt, quia inde aliæ traducuntur, & ab ea
originem, atque authoritatem habent, ut habetur
33 apud Suetonium *in Auguſto c. 94.* † Matrices
etiam apud Tertull. *in lib. de fugâ in perſecutio-*
ne, dicuntur libelli, in quibus Cæſareo Fiſco
penſitantes deſcripti continebantur, quos libel-
los beneficiarii, id eſt Imperiales ad exigenda tri-
buta Miniſtri obtinebant, quod Rethanus *ibidem*
exponit.

34 Hinc matricula per diminutionem apud Caſ-
ſiod. *var. lib. 11.* eâdem ſignificatione, Paulo de
Flexa, pro libello, in quo ſeries, & ordo quorun-
dam hominum continebatur, probatur idem *in l.*
matricula. Cod. de agent. in rebus lib. 12. Albericus
aliorum locorum meminit ex Codice Juſtin. *in*
dictionario verbo *matricula.* utitur ex hac dictio-
ne. Vegetius *lib. 1. de re militari*; inde matriculati
& immatriculati, quibus dictionibus paſſim inter
Hiſpanos uſitatur; tametſi *Padrones* appellentur
libelli in quibus penſitantes tributa deſcribun-
tur: & quam probationem faciat matricula, dixi
ſuprà in c. cauſam quæ 13. de prob. quaſt. 3. verſic.
ad ſextam à n. 31. ubi videbis.

35 Ex his ergo venio ad explicationem, & intel-
lectum Textûs *in l. eos qui, Cod. de aquæ ductu lib.*
11. ibi *nec earum fiſtularum matrices vocant*, ubi
fiſtulæ dicuntur *matrices*, quæ cæteris majores
ſunt in ipſis aquæ ductibus, & ex quibus in mi-
nores fiſtulas diſtribuitur ac derivatur aqua; ita
etiam Hiſpani cloacas immunditiarum quæ majo-
res ſunt, & quæ minorum immunditias recipiunt,
ut eas in flumen deferant, matres appellamus: ſic
tradit Covarruv. *pract. d. c. 19. n. 2. in fine* impro-
bans Alciatum, dum exiſtimat *in dictâ l. eos* non
matrices legendum, ſed maſtos; eo quòd non ſa-
tis dictionis vim expendit cùm aſſeveret non
convenire fiſtulis dictionem iſtam, nec quod ma-
trices appellentur atque ideò ſuſpicatus ſit, Co-
dicem vulgarem corruptum eſſe, ſiquidem in ipſo
Codice Theodoſiano, à quo Juſtinianus dictam
conſtitutionem deduxit eadem ſit lectura, quæ,
& in vulgatis Codicibus legitur paſſim.
Palma item dicitur matrix, à qua. velut à ma- 36
tre palmites alii procedunt, apud Columellam,
ubi de columbis, tractat, ita legitur *lib. 8. cap. 8.*
† Nam & octies annos pullos educat, ſi eſt bo- 37
na matrix. Rursùs in eodem capitulo, *nec mi-*
nùs in agros omittant matrices, quæ ovis vel pul-
lis incumbant. † Idem Columella eodem *lib. 8.* 38
cap. 2. & 3. & Marcus Varro *lib. 2. de ruſticâ cap. 4.*
matrices gallinas appellat eas, quæ ad progene-
randum aptæ ſunt.

AD TEXTUM

IN CAPITE II.

Nihil, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Scandali materiam qui tractent.*
3 *Scandali plures quaſtiones aſſignantur*, remiſ-
ſivè.
5 *Viri perfecti, nunquid poſſint in Judicio conten-*
dere cum ſtrepitu, n. 6.

IN Textu noſtro ſolent Doctores agere de 1
ſcandali materiâ, ſed quia Balboa *hîc à nu-*
mero 5. 10. & 23. cum multis expendit, quare
poſſit juſtè Prælatus ob ſcandalum omittere re-
petitionem rerum Eccleſiaſticarum, quæ ab il-
lis contra Juſtitiam uſurpantur; de quo Barbo-
ſa hîc cum multis *à numero 3.* tradit, & Gran-
na cum ab eo relatis; ideò jam te remitto, tum
ad dictum *ſuprà in cap. 4. & 5. de Juramento ca-*
lumnia, ubi egi de quæſtione propriâ Textûs no-
ſtri, an taciturnitas Prælati præjudicet Eccle-
ſiæ; Et applicabis aliam, an confeſſio Præla-
ti præjudicet Eccleſiæ, de qua *in capite 2. de*
Confeſſis quaſt. 1. verſiculo *ad ſecundam.* Item
& dicta *ſuprà in capite 1. hoc titulo quæſt. 3.*
verſiculo *ad quartam*, & verſiculo *ad quin-*
tam, verſic. *ad ſextam*, ubi factum Prælati, qua-
liter præjudicet, vel non. † Et ad materiam 2
de ſcandalo tam activo, quàm paſſivo, & de
aliis ſpectantibus ad ejus intellectum dico latè
in cap. qui ſcandalizaverit infrà in hoc lib. 5. De-
cretalium de regulis Juris de qua agunt D. Tho-
mas 2. 2. *q. 43. per totam* Sanctus Antoninus *p. 2.*
tit. 7. cap. 4. à principio Theologi, cum D. Tho-
mâ *in 4. diſt. 38.* ubi latè Michaël de Palacios
diſput. ultimâ Albertinus *de ſecreto col. 88. cum ſe-*
quent. Adriano *quodlibeto 2.* Navarrus *in manua-*
li cap. 6. n. 19. & cap. 4. à num. 18. & in cap. con-
ſideret, §. advertere à principio de pœnit. diſt. 4. latè
Covarruvias *in regulá peccatum p. 1. in initio à*
num. 3. quibus addo Sanchez *lib. 1. moralium*,
tomo 1. cap. 6. & 7. Vaſquez 12. *quæſt. 73. art. 8.*
diſput. 102. per totam Trullengh. *in opere morali*
lib. 1. cap. 6. dubio 5. ubi refert alios recentiores
de hac materiâ agentes, & præter ordinarios
hîc explicat hunc Textum Covarruvias *ubi ſuprà*
num. 5. & 6.

3 Et ad plures quæstiones de scandalo latè cum multis Diana *p. 2. tract. 7. per totum* ubi *res. 1.* quotuplex sit scandalum, *res. 2.* an omne scandalum sit peccatum speciale, & quo modo scandala sint in confessione explicanda, qui *part. 3. res. 114.* agit de quæstione, an circunstantia scandali sit in confessione aperienda, & *dicta quæst. 5. tractatu res. 3.* an peccans coram aliis, excusetur aliquando à peccato mortali; & pro materiâ scandali, vide ipsum Dianam addentem ex multis *in dictâ 5. p. post tractum* 14. de dante occasionem peccandi, sub prætextu bono, Naldus *in cap. si nulla 28. q. 8.* Aliquas quæstiones pro explanatione, & doctrinâ Textûs nostri subjicio *infrà*, & vide *in cap. 2.* in versic. *quòd licet de novi operis nunciatione.*

4 Ad verba ibi *nihil cum forali strepitu vobis cùm nos velle de causis pauperum definire:* Per hæc verba poteris applicare quæstiones de quibus disputavi *in cap. dilecti 6. de Judiciis quæst.* 16. ubi egi de eâ qualiter Judex procedet, cui datum est, ut agnoscat simpliciter de planè puro, aut sine strepitu, & figurâ Judicii, & an omittere queat ordinem Judiciarium. Et *ibi quæst.* 17. ubi egi an in causis summariis, sit servandus ordo Judiciarius, ubi dixi *num.* 19. causam summariam fieri solere propter miserabiles personas pauperum, viduarum, pupillorum, & rusticorum, & hoc est quod congruit nostro Textui, & verbis relatis. Ob idque applicabis dictum *suprà de probandâ paupertate in cap. siquis testium de testibus, quæst.* 5. & quæ adduxi *in cap. ex parte 15. de foro competente*, ubi de privilegiis miserabilium personarum, ubi *quæst.* 11. egi de quæstione, an pauper, si relictum est legatum pium, possit pro illo consequendo convenire hæredem laïcum coram Ecclesiastico, absque pœnâ *legis* 10. *tit.* 1. *lib.* 4. *recop.*

5 Et quia ex dicto versic. *nihil cum forali strepitu*, moveat quæstionem *hîc* Barbosa, & resolvat, *num.* 6. an liceat, vel expediat viris perfectis in Judicio contendere pro rebus temporalibus. Et cùm affirmativam sequatur ex Divo Thomâ 2. 2. *quæst. 3. articulo ultimo ad* 4. de quo ipse Thomas latè ad utramque partem disputans, *opusculo* 19. *cap.* 19. affirmativam tenet, respondens authoritatibus Pauli *corinth.* 6. ibi *jam quidem omnino dictum est in vobis; quod Judicia habetis inter vos*, & Matthæi 5. circa verba illa *ei qui vult tecum in Judicio contendere, & tunicam tollere, dimitte ei, & pallium*, ubi referitur *in principio 14. quæst.* 1. & per Textum nostrum, ubi Doctores explicant, & Abbas *num.* 41. de quo & Covarruvias *in dictâ regulâ peccatum, p. 1. in initio nu.* 6. versic. *nono* dicunt Textum hunc procedere, cùm Pontifex intellexerit res Ecclesiæ de quibus *hîc* futuris temporibus sine lite, vel strepitu Judiciorum posse recuperari, & in futurum differt, nec statim in judicio cum contentione receperat, & hoc propter scandalum vitandum. Et sic Innocentius, & alii hîc dixerunt Pontificem loquutum fuisse ex superabundanti justitiâ, quia potuit, & quidem forali strepitu contra patriam
6 agere de repetitione rerum Ecclesiæ. † Sed quia hæc difficultas potest latè agitari ex adductis, *suprà in cap. causam quæst. 9. de judic.* ubi de religiosis litigantibus, & *in c. cùm deputati* 16. *eod.* item & ex notatis *in c. insuper 6. capturis quæst. 39. c. nup. 51. de test. & in c. & si Christus de jurejur.* ubi qualiter ad testificandum in judicio, admittantur, cùm dicantur viri perfecti, & ex toto *tit. ne Clerici vel Monachi sæcular. negotiis se immisceant.* & d. *sup. in c. 14. qu. 1. fin.* ubi quòd clerici nisi pro Ecclesiâ propriâ non advocant inter sæculares, &c. ideò non amplius in eâ subsisto.

Et in versic. ibi *sed illud scire vos credimus:* 7
per hæc verba agunt DD. de protestatione, seu monitione, qua interrumpitur præscriptio, dico latè, & de aliis modis eam interrumpendi *in cap. illud 8. hoc tit.*

Et in versiculo ibi *taciturnitatem*, præter ad- 8
ducta *suprà in principio*, quòd taciturnitas, sive factum Prælati, non nocet Ecclesiæ, ut hic agnoscunt Doctores; nunc ergo possem inquirere de duabus illis regulis sexti decretalium, *qui tacet, consentire videtur*, & is, qui tacet, &c. quibus contrarium videtur adversùs Textum nostrum probari; sed quia de earum intellectu dixi *suprà in cap. 1. de Judiciis, quæst.* 15. *à n.* 2. *ff. in cap. 5. de præsumpt. quæst. 9. n. 30. in cap. 1. de litis contestatione, quæst. 2. num.* 7. ideò *hîc* omitto tractare.

Et ibi *patientiam nostram futuris post me Pon-* 9
tificibus in rebus pauperum, præjudicium non facturam: ad hæc verba applicabis dicta *suprà in cap.* 1. ubi de præscriptione triennali in possessionibus diœcesis in præjudicium proprii, & futurorum Episcoporum: Item applicabis notata, *suprà in c. 4. de Juramento præstito Pontifici, nunquid possit successoribus*, & *ibi dicta in cap. 14. eodem:* Et occasione horum verborum agit Abbas hîc de quæst. an successor possit præscribere rem à defuncto malâ fide possessam, de qua Balboa *in cap. 5. hoc tit. cum multis, num. 90. & 94.* & ego disputavi de eâ, an mala fides authoris noceat successori ad præscribendum, *in cap. quia v. de judiciis, quæst.* 2.

Item per hunc Textum agit Covarruvias de 10
quæstione, an Episcopus possit repudiare legatum in præjudicium tertii, de qua quæstione est etiam videndus, *hîc* Balboa latè & *ibi nu. fin.* sed videbis, & applicabis quæ notavi ego, *suprà in cap. præcedenti, quæst.* 3. versic. *ad quartam*, & versic. *ad quintam*, & versic. *ad sextam:* videbis, Covarruvias *in cap. Raynaldus de testamentis*, §. 3. *à nu. 12. & 14.* nunc verò jam ago de nonnullis quæstionibus ad materiam nostri Textûs spectantibus.

Item quia solet communiter summari Tex- 11
tus noster, quòd in rebus invasis non currit præscriptio, applicabis quæ dixi suprà *in cap. olim 12. cap. gravi 11. cap. sæpe 18. de rest. spoliat. & infra, cap. 5. 17. & fin. hoc tit.* ubi de malâ fide. Et pro explicatione Textûs leges Matthæum Colerum *de processibus executivis p. 4. pag.* 70.

QUÆS-

QUÆSTIO I.

An bona temporalia ſint omittenda, propter ſcandalum: Et an ſit differendus ingreſſus Religionis, propter ſcandalum: Et an teneamur prætermittere aliquod præceptum ob evitandum aliorum ſcandalum: Ubi an mulier ſi ſciat ſe concupiſcendam ab aliquo laſcivè, teneatur non exire ad audiendum ſacrum: Et an attentata non ſint revocanda, ratione ſcandali; vel ob id deſinat quis ante omnia reſtituere, vel nequeat recuperare ſuum: Ubi an ſufficiant ſcandala allegari, vel ſit neceſſum ea probare: Et qualiter intelligatur Textus noſter?

SUMMARIUM.

1 *Scandalum qualiter faciat, ut propter id omittantur bona temporalia, n.2. 3. 1. & 5.*
4 *Pontifex poteſt differre recuperationem bonorum Eccleſiæ occupatorum à Principe, propter ſcandalum, quid de alio Prælato, à n.33.*
5 *Scandalum facit omitti plura, aliàs licita.*
6 *Religionis ingreſſus, & opera conſilii propter vitandum ſcandalum, qualiter differantur: quid ſi ſequeretur ſcandalum in fide, aut moribus, n.7.*
8 *Sacrum puellæ an audire, propter vitandum ſcandalum, an aliquando liceat, n.9. & 10.*
11 *Præceptum humanum non adimplere, propter vitandum ſcandalum, an aliquando liceat, ubi de ſacro, de jejunio, & à n.16.17.18. ubi cum diſtinctione, & n.19. 20. 21. & 22.*
12 Miſericordiam volo, *& non ſacrificium, quid ſibi velit.*
13 *Præceptum non ommittitur ex ſcandalo, ſi grave damnum imminet proximo.*
14 *Conjux alteri conjugi petenti, tenetur reddere debitum, etiamſi ex eo alii aſſumant occaſionem exemplificandi.*
15 *Reſtituere teneor alienum, etiamſi ſciam malè abuſurum, cui ſit reſtitutio, expenditur, & n.29. alteri.*
18 *Peccatum mortale non eſt amittendum, propter vitandum ſcandalum, ſecus circa peccatum, num. 19.*
20 *Bonum vitæ æternæ nunquam eſt omittendum, propter vitandum ſcandalum diſtinguitur à num. 21.*
21 *Quid dimittendum ſit, ne alius ſcandalizetur.*
22 *Scandalum Phariſæorum, & puſillorum, quod ſit.*
23 Cap. cùm ex injuncto de novi operis nuntiatione.
24 *Eleemoſynæ largitio, & impletio conſiliorum, ſæpè poſſunt omitti ob vitandum ſcandalum.*
25 *Bonum Juſtitiæ ſæpè dimittitur cauſâ ſcandalum vitandi; id eſt, pœnâ legis.*
26 *Pœnæ inflictio, quando dicatur Juſtitiæ actus.*
27 *Neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii nunquam omittuntur ob ſcandalum; aliterſi neceſſitate præcepti, n. 29.*
28 Cap. qui ſcandalizaverit de reg. Jur. lib. 6.
30 *Sacerdos ſi timet orituras ſeditiones, ex concurſu civium, tenetur à ſacro biduo, aut triduo abſtinere.*
31 Cap. quia circa de conſanguinitate & affinitate.
32 Cap. in memoriam 19.diſt. cap. Julianus, cop. qui reſiſtit 11. q. 3.
33 *Attentata, ratione ſcandali vitandi, nunquid revocentur, ſi probetur ſcandalum, aliàs non, num. 37.*
34 *Spoliatus, ubi imminet ſcandalum, ſeu periculum, non reſtituitur caſus de facto, n.35.*
36 *Creditor nequit furtivo modo recuperare rem ſuam à debitore ſi adſit ſcandalum.*
37 *Scandala allegari, non ſufficit, niſi probentur.*
38 *Textus noſter intelligitur, n.39.40.41.42.43. & 44.*
43 *Præſcriptio interrumpitur, ex ſolâ denuntiatione, ſeu proteſtatione.*
44 *Pauperibus legatum relictum, qualiter valeat.*
35 *Bona Eccleſiæ dicuntur bona pauperum.*
46 *Legatum incertè relictum de facili ad certitudinem ducitur.*

AD Primam quæſtionis partem reſpondet Lorca *in* 2.2. *q.*43. *art.* 8. *n.*11. bona ſpiritualia, & commoda temporalia, quæ non ſunt neceſſaria ad ſalutem, nec debita ex præcepto non eſſe omninò omittenda, propter ſcandalum puſillorum, ſed debere intermitti, ſeu differri donec puſillis reddatur ſufficiens ratio rectitudinis, ut vitetur eorum ſcandalum, quoniam lege charitatis tenemur quantùm poſſumus impedire peccatum proximi quod non ex malitiâ, ſed ex ignorantiâ, aut infirmitate inculpabili oritur, ſed debitâ ratione, qua ſufficienter vitari poteſt ſcandalum, ſi adhuc perſeverat; non jam ex ignorantiâ, & infirmitate, ſed ex malitiâ, aut ignorantiâ culpabili, ſcandalizatur; & ob id ejus ſcandalum poſſe contemni. † Quare dixit D. Thomas, ut refert *hic* Balboa *n.*27. (juxta materiam Textûs noſtri) temporalia bona Eccleſiæ, vel Reipublicæ nobis commiſſa, non eſſe propter ſcandalum dimittenda bona, tamen noſtra, propter ſcandalum puſillorum; vel eſſe dimittenda, vel prius ſcandalum ſedandum, ſed propter ſcandalum Phariſæorum dimittenda non eſſe, ſed repetenda, juxta factum Thomæ Cantuarienſis, qui repetit res Eccleſiorum cum ſcandalo Regis, de quo *in cap. ſicut dignum de homicidio*: refert Balboa *hic n.*4. Granna *n.*5. dicens ſtare in ejus originali *cap.*7. *eod.tit. in* 1. compilatione poſt Concilium Lateranenſe, ſub Alexandro III. *p.*3.*cap.*1. dicens factum illius Sanctiſſimi Patris laudabile fuiſſe; ex eo quod ſcandalum à malitiâ procedebat, & nulla ſpes erat alio in tempore commodiùs res illas recuperare, ut notat Covarr. *in regulâ peccatum n.*6.*verſic. ergo à ſuprà dictis* in fine. 1 2

Cajetanus autem ad D. Thomam *ſuprà*, advertit ſcandalum puſillorum perſeverare poſſe adhuc poſtquam reddita eſt ratio facti, vel quia rationem non recipiunt ob mentis tarditatem, vel ob conſuetudinem diu firmatam in quo caſu docet omittendam eſſe actionem, ex qua ſcandalum accipiunt, vel deferendam, donec ad ſaniorem mentem venerint, quod ſolùm eſt verum ſi actio mitti poteſt, ſine jacturâ noſtræ utilitatis; quòd ſi magna utilitas temporalis, vel ſpiritualis interveniat contemni poſſe ſcandalum puſillorum, poſtquam ſufficienter admoniti ſunt: tradit Lorca, videndus Sanchez *in ſummâ tom.*1.*lib.*1.*cap.*7. *n.*1. Caſtrus Palaus *tom.*1. *tract.*6. *punct.*17. Valentia *tom.*3. *diſp.*3. *q.*18. *punct.* 4. Gaſpar. Hurtados 3

difficultate 6. & Petrus Hurtado *in* 2. 2. *diſp.* 123, *ſect.* 23. §. 477. *& ſequent.* Gordonus *tomo* 1. *lib.* 6. *quæſt.* 16. *cap.* 6. *num.* 15. Diana *p.* 5. *tractat.* 7. *reſ.* 24.

4 Unde Suarez *diſput.* 10. *ſect.* 3. *num.* 10. obſervat excuſari à præcepto Pontificem, qui ſimulat, vel connivet, quando Princeps ſæcularis uſurpat bona temporalia Eccleſiæ, ſi abſque minori damno, vel ſcandalo, poteſt id impedire imò & D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 43. *art.* 4. *& in opuſculo* 19. *cap.* 15. *ad finem*, tenent Textum noſtrum agere de ſummo Pontifice, qui ſupremam, & liberam habeat rerum Eccleſiæ adminiſtrationem, *cap.* 2. *in princip. de præb. libro* 6. *clem.* 1. *in fine, ut lite pendente*, utique potuerit propter ſcandalum omittere, vel differre repetitionem rerum Eccleſiæ, quæ contra juſtitiam uſurpantur, quemadmodum privati ſuarum rerum Dominio, tenentur ob vitandum ſcandalum puſillorum aliquando omittere, vel diſferre repetitionem illarum, quæ injuſtè ab aliis
5 detinentur. † Et confirmatur, quia propter ſcandalum, omittuntur plura aliàs licita, & excluditur quis à Jure ſuo, *cap. niſi*, §. *pro gravi de renunciatione*, *cap. cùm teneamur de præb.* docet Paulus *ad Corinth.* 8. refertur, *in princ.* 23. *quæſt.* 1. reſolvit, *Gloſſa in cap. petitionem de accuſationibus*, *Gloſſa* 1. *in cap. in primis* 2. *quæſt.* 1. ut per Menochium *rem.* 1. *de recuper. n.* 319. proſequitur plura adducens Felinus *hîc à nu.* 2. & Covarruvias *in dictâ regulâ peccatum*, *in princip. num.* 6. dicentes Prælatum ob ſcandalum vitandum juſtè omittere repetitionem rerum Eccleſiaſticarum, quæ ab aliis contra Juſtitiam uſurpantur; ſed an verum hoc ſit, tam in Pontifice, quàm in Epiſcopis, & aliis Prælatis dico *infrà* pro intellectu Textûs noſtri ad ultimam hujus quæſtionis partem.

6 Ad ſecundam quæſtionis partem, de ingreſſu religionis differendo, propter ſcandalum, cùm D. Petrus Hurtado de Mendoza *in* 22. *diſput.* 173. *ſect.* 21. §. 249. diffusè agat, utrum opera conſilii dimittenda ſint propter ſcandalum, de quo etiam Suarez *diſp.* 10. *ſect.* 4. *nu.* 8. Gaſpar. Hurtado *difficult.* 6. Lorca *in* 2. 2. *quæſt.* 43. *art. nu.* 31. Sanctius *in ſelectis*, *diſp.* 37. *nu.* 10. qui docet de operibus conſilii, non eſſe abſtinendum ob ſcandalum ex malitiâ, & ob ſcandalum ex infirmitate ſemel, aut iterum; ideò Valentia *tom.* 3. *diſp.* 3. *quæſt.* 18. *punct.* 4. ait deberi, etiam ad vitandum ſcandalum infirmorum differri quoque ingreſſum religionis, ut v. g. ſi antiqui in ſæculo authoritate, & converſatione alicujus gravis & pii viri, in officio continerentur lapſuri, alioqui facere in aliqua peccata, illo ab eis diſcedente, & Religionem ingrediente, teneri, tum differre ingreſſum, quando quidem ſine peccato poteſt, non tamen teneri perpetuò à religionis ingreſſu abſtinere, ut ſentit D. Thomas *ubi ſuprà art.* 7. *ad quartum*, nam eſſet graviſſimum detrimentum ſpirituale, qui etiam probat ex Divo Gregorio, ſuper Ezechielem, bona ſpiritualia propter ſcandalum non eſſe omittenda; de qua quæſtione omnes Theologi cum eo, *dicto art.* 7. *&* 8. *in* 2. 2. *& in* 4. *diſt. diſt.* 33. *quæſtion.* 2. tradit, Balboa *hîc num.* 24. 25. 26. videndus ad plura.

7 Quod ſi fortè ſequeretur alioqui graviſſimum, & commune ſcandalum in fide aut moribus alicujus totius communitatis, tunc enim putat Valentia, durante periculo, talia ſcandali non poſſe ingredi, nam ad tuendum bonum commune, tenemur ſtrictiſſimè etiam cum quocumque detrimento ſpiritualis boni ad ſalutem non neceſſarii, & cum vitæ quoque corporalis certo diſcrimine: vide Sairum *in clavi Regiâ lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 8. Dianam *p.* 5. *tract.* 7. *reſ.* 23. & Malderus 2. 2. *d. q.* 43. *art.* 7. aſſerit ne parentes turbentur, ad tempus quidem rectè differri ingreſſum religionis, non autem omnino omitti.

Ad tertiam difficultatis partem, quæ pendet 8
à ſequenti, de prætermittendo aliquo præcepto ratione ſcandali; ob idque ſemel aut iterum debeat mulier (ſi ſciat ſe concupiſcendam ab aliquo laſcivè) abſtinere à ſacro: docent Hurtado de Mendoza *in* 2.2. *diſput.* 173. *ſect.* 20. *à* §. 256. ubi ait quòd, ſi quis arrepturus ſit occaſionem peccandi, conſpectâ ſemel fœminâ, debeat illa ſemel aut iterum abſtinere à ſacro, ſed ſi alter diurnus eſſet in eam depereundo, non abſtinere tenetur à ſacro, imò potiùs illi intereſſe, quia peccatum proximi plus habet de malitiâ, quàm de infirmitate, aut ignorantiâ: tenent Valentia *tom.* 3. *diſput.* 3. *quæſt.* 18. *puncto* 4. ubi ait per aliquod tempus in tali caſu fœminam abſtenturam eſſe à ſacro; imò addit eſſe obligationem omittendi per aliquod tempus executionem humani præcepti, etiam Eccleſiaſtici, ut v. g. teneri fœminam non audire ſacrum diebus ſacris, ſi quis eam videns acciperet occaſionem deſiderandi aliquam gravem impudicitiam, quia major obligatio eſt vitandi ſcandali, quàm audiendi ſacri, cùm illa ſit naturalis, & Divina, hæc non niſi Eccleſiaſtica, & addit non eſſe fœminam ad id obligandam per multum temporis v. g. per unum annum, & Pater Suarez *dictâ diſputat.* 10. *ſect.* 3. *à nu.* 10. quærens an teneatur mulier omittere ſacrum ad vitandum ſcandalum; reſpondet interdum poſſe, hoc licere; imò & eſſe neceſſarium; tamen hanc raró accidere obligationem.

Sed alter Gaſpar Hurtado, *dictâ difficultate* 9
6. Caſtrus Palaus *tomo* 1. *tractat.* 6. *diſput.* 6. *puncto* 16. *num.* 4. Jacobus Grando *in* 2. 2. *cont.* 3. *tractat.* 13. *diſput.* 5. *num.* 28. Diana *p.* 5. *dicto tractat.* 7. *reſol.* 22. abſolutè exiſtimant, ut fœmina à ſacro audiendi abſtinere non debeat, nec valet, quia hæc res eſt ſcrupulis plena, ex eo quia unuſquiſque habet Jus ad faciendum, quæ non ſolùm ſunt bona, ſed etiam obligatoria, præſertim ſub gravi præcepto: ergo non tenetur ab illis abſtinere, ut evitet culpam alterius; deinde quia non magis tenetur quis ad vitandum hoc ſcandalum, quàm adimplendum beneficium correctionis fraternæ (juxta ea, quæ latè adduxi, *ſuprà in cap. novit. de judiciis*, *à quæſtione* 17.) Sed nemo tenetur non implere præceptum juris, etiam humani, ut corrigat, imò alia minoris momenti deobligant ab hujuſmodi correctione; ergo nec ut evitet ſcandalum: ita Granadus *ſuprà*, ubi ait, ſi ejuſmodi ſcandalum ſit ex infirmitate, quia nimirum videns ab aliqua perſonâ impleri aliquod præceptum, adeò imbecillis eſt, ut accipiat occaſionem ruinæ, docuerunt etiam Azor. *tomo* 2. *mirab. libro* 12. *cap.* 18. *quæſt.* 12. & Vaſquez *opuſculo de ſcandalo*, *quæſt.* 43. *art.* 8. *dubio* 2. *num.* 22. & videtur confirmari ex Textu *in cap. niſi cùm pridem*, §. *pro gravi*, *de renunciat. cap.* 2. *de novi operis nunciat.* Ubi habetur quòd pro vitando ſcandalo nun-

nunquam est peccatum mortale admittendum; sed ego hoc dubium existimo dissolui ex adductis *num. sequenti.*

10 Ad quartam quæstionis partem, an teneamur prætermittere aliquod præceptum, ad evitandum aliorum scandalum, & affirmativam sententiam tenent Bannez *n.*2.2.*q.*43.*art.*8.*conclus.*2. Tannerus *tomo* 3. *disput.*2. *quæst.* 6. *dub.*9. *nu.* 120. Gordonus *tom.* 1. *lib.* 6. *q.* 16. *cap.* 5. §. 1. Emanuel Sà, verbo *auditio Missæ n.* 3. Lorca *in* 2. 2. *dictâ quæst.* 43. *art.* 8. *num.* 19. Valentia *tom.* 3. *disput.* 3. *q.* 18. *puncto* 4. Suarez *disput.* 10. *sect.* 3. *nu.* 9. Hurtado de Mendoça *in* 2. 2. *disp.* 173. *sect.* 20. à §. 256. *& sequent.* qui multis exemplis *in* §. 268. ait, quòd quando præceptum est humanum, ex cujus omissione nullum aliud sequitur inconveniens in proximum; tunc est vitandum.

11 † Ut si, v. g. ego non possum audire sacrum, quin alicui præbeam occasionem gravis iracundiæ,
12 odii aut luxuriæ, teneor abstinere à sacro. † Item si non possum jejunare, nisi præbendo alicui occasionem gravis peccati, teneor non jejunare, & hoc spectare illud, *Misericordiam volo & non sacrificium;* nam si in misericordiâ corporali id locum habet, multò magis in spirituali, ad quam pertinet directè nihil efficere, unde proximus ruat: nam etsi Religio esset melior virtus, quàm misericordia, tamen Deus non indiget nostris religionis operibus, quæ possunt postea usurpari freqnentiùs, & eâdem causâ teneri nos dimidiare confessionem, imminente scandalo passivo.

13 Quod si ex omissione præcepti immineat aliud damnum grave proximo, non esse prætereundum præceptum; ait idem Hurtado de Mendoça, ut si v. g. ego teneor opitulari alicui indigenti, & alius id videns, sit arrepturus occasionem maledicentiæ; aut aliùs peccati gravis teneor opitulari indigenti, quia præceptum illud benefaciendi plus habet ponderis, quàm propter vitandæ occasionis, nam propter alterius malitiam iniquum est, ut alius partiatur grave damnum, & ob id non probat quòd ait Bannez *supradicto art.* 8. non esse scilicet opitulandum fœminæ extremè indigenti, quando id non potest fieri quin alii occasionem arripiant, aut sinistrè judicandi, aut murmurandi, cùm sit immanitas ferina familiæ morti permittere aliquem, propter aliorum temeraria Judicia; maximè cùm possit ea nota postea deleri.

14 Item eâdem ratione deducit idem Hurtado de Mendoça, teneri conjugem ad reddendum debitum conjugale petitum ab altero conjuge, licèt alii sint accepturi occasionem peccandi, ut v. g. in longâ navigatione, aut diuturno carcere, aut habitatione non amplâ, si quis cum uxore degat, non potest illâ invitâ abstinere din ab usu matrimonii, quamvis aliquis adsit auditurus, & ex au-
15 ditu sit Venerem illicitam concepturus. † Item addit quòd ego teneor restituere homini quæ sua sunt, illo petente, quamvis sciam illum eis abusurum ad peccandum; nam etsi v. g. sint arma, aut aliud instrumentum, quod occisurus est alium, teneor ego illud dare, qua determinatè petitur ad rem malam; idemque procedere in fortunis, si commodè possum protrahere solutionem; tamen si sine gravi damno proportionato, non possum protrahere arma, nec fortunas: tunc posse me illas dare, quia non teneor cum gravi damno abstinere ab eâ actione, quæ de se bona est, quia est actus Justitiæ, & abusus quidem illarum rerum, & propter solam malitiam eas accipientis; nam cùm non immeritò censeant aliqui me posse licitè dare mutuas pecunias, amico eis abusuro, quando sine gravi damno non possum illas negare, multò meliùs me posse illi restituere quæ sua sunt; ita Hurtado, qui alia refert exempla vid『 denda.

Sed absolutè docent alii, ex Innocentio *in cap.* 16
cùm ex injuncto de novi operis nuntiat, nullum præceptum, nec affirmativum, nec negativum omittendum esse propter scandalum, quod aliàs sine peccato omitti non potest; sic enim Pontifex Innocent. III. loquitur *in dicto textu*, in versic. *quod*; ibi, *Quòd licet opera illa, quæ sine peccato mortali omitti non possunt, non sunt pro vitando scandalo dimittenda, nec ea debeant pro vitando scandalo committi quæ sine mortali peccato committi non possunt, &c.* Ex quibus verbis, & aliis exemplis ejusdem Textûs; ita docent Castrus Palaus *tomo*1. *tract.* 6. *puncto* 16. *num.* 3. Becanus *in* 2. 2. *tomo* 1. *cap.* 27. *q.* 5. *n.* 2. Basilius Pontius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 18. §. 2. *nu.* 7. Vasquez *opusculo de scandalo art.* 8. *dubio* 1. *n.* 4. Turrianus *in* 2. 2. *tomo* 1. *disp.* 96. *dubio* 1. quam probabiliorem dicit Diana *p.*5. *tract.*7. *res.* 21. qui omnes ex eo etiam probant, quia unusquisque tenetur habere magis curam propriæ, quàm alienæ salutis, & consequenter magis vitare proprium peccatum quàm alienum, si utrumque vitari non potest: ergo præceptum, quod mihi impositum est, ad vitandum proprium peccatum, potiùs servare debeo, quàm præceptum quod mihi impositum est, ad vitandum peccatum alienum, sed præceptum de vitando scandalo proximi, solùm mihi impositum est ad vitandum peccatum alienum: ergo servandum non esse inferunt, quando occurrit aliud præceptum, quod mihi impositum est, ad vitandum peccatum proprium.

Quòd si replices, dicendo præceptum naturale 17
magis obligare, quàm positivum: ergo cùm præceptum de scandalo vitando sit naturale, magis obligare debet quàm aliud quodlibet positivum Ecclesiasticum; utpote est illud de audiendo sacro, de jejunando, & alia; sed respondent præcitati, antecedens verum esse cæteris paribus; nam quando utrumque præceptum, tam naturale quàm positivum, primariò refertur, ad propriam meam salutem procurandam, vel ad proprium meum peccatum cavendum; tunc magis obligare præceptum naturale, quàm positivum respectu mei; verùm sit naturale primariò referatur, ad cavendum alienum peccatum, & positivum ad cavendum proprium peccatum; tunc positivum magis obligare, quàm naturale respectu mei, ut contingit in proposito.

Ego verò duplici modo dicendi, & sub di- 18
stinctione triplici rerum, quæ sub præcepto continentur, existimo componi omnia jam dicta; primus modus sit quòd pro vitando scandalo, nunquam est peccatum mortale admittendum, ex *dicto cap. cùm ex injuncto de novi operis nuntiat.* in dicto versic. *quod licet*, *dicto cap. nisi cùm pridem*, §. *pro gravi de renuntiatione.*

Secundus modus est, quòd citra peccatum 19
mortale pro scandalo vitando sæpè à Juris regulis recedere licitum est, ex Textu *in cap. illa, dist.* 12. *cap. quisquis* 41. *dist. cap.* 1. *dist.* 51. *cap. inter verba* 53. 11. *q.* 3. *cap. sanè*, *cap. ad aures de temporibus ordinat. cap. cùm olim de Clericis conjugatis*, *cap. cùm teneamur* 6. *de præbendis*: docent in præsenti Abbas, Innocent. Felis

Felinus, Parisius, Balboa, *n.* 28. adducti à Co-
var. *in regulâ peccatum in princ.* 1. *p. n.* 5. Gai-
lius *de pace publicâ, lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 20. D. Tho-
mas 2. 2. *q.* 43. *art.* 7. *& in* 4. *dist.* 33. *q.* 2. ubi omnes.
20 Quæ doctrina clarior fiet adhibitâ triplici di-
stinctione, proposita inter bona vitæ, disciplinæ,
& Justitiæ, de quibus Glossa celebris *in cap. qui
scandalizaverit, de reg. Juris,* quæ docuit bonum
vitæ, id est, bonum vitæ æternæ, nunquam esse,
pro vitando scandalo, dimittendum, quasi dixe-
rit nunquam esse admittendum peccatum mortale,
ad quam partem respiciunt Theologi cum D. Tho-
mâ 2. 2. *dictâ q.* 43. *art.* 7. *&* 8. *& in* 4. *dist.* 33.
q. 2. ubi cùm disputat, an bona spiritualia sint
propter scandalum amittenda, partem negativam
tuetur D. Thomas ex Divo Gregorio *super Eze-
chielem*, dum ait, *Quòd si de veritate scandalum
sumitur, utiliùs scandalum nasci permittitur, quàm
quòd veritas relinquatur*; & sic cùm bona spiri-
tualia ad veritatem pertineant, non est cur di-
mittantur propter scandalum, quod ait procede-
re in scandalo passivo, non inquam in activo;
nam activum scandalum est dictum, vel factum
malum, quo nihil est agendum.
21 Igitur in hoc puncto oportet considerare quid
sit dimittendum, ne alius scandalizetur; nam
bona spiritualia quædam sunt necessaria ad salu-
tem, quæ sine peccato mortali prætermitti ne-
queunt, nec propter scandalum vitandum, nullo
modo sint prætermittenda, cùm nemo mortali-
ter peccare debeat, ut alterius peccatum impe-
diat, eo quòd quis debeat priùs salutem suam
22 spiritualem diligere, quàm alterius. † Quædam
sunt bona non necessaria ad salutem, & in his di-
stinguit D. Thomas; nam aliquando scandalum
ex illis oritur ex malitiâ scandalizati, volentis im-
pedire hujusmodi bona spiritualia, scandalum
concitando, qood appellatur scandalum Phari-
sæorum, qui de doctrinâ Domini scandalizaban-
tur, quod omninò dimittendum est, ut Dominus
docuit Matthæi *cap.* 15. aliquando verò scanda-
lum oritur ex ignorantiâ, aut infirmitate ejus
qui scandalizatur, quod vocatur scandalum pusil-
lorum, propter quod sæpè bona spiritualia, quæ
non sunt de necessitate salutis, vel differenda sunt,
23 vel saltem aliquando occultanda. † Et ad has di-
stinctiones respiciunt casus jam relati, & alia ver-
ba Textûs *in dicto cap. cùm ex injuncto* 2. *de novi
operis nuntiatione*, ibi, *Ab his tamen, quæ sine
peccato mortali committi possunt, pariter & di-
mitti, sit pro scandalo tollendo cessandum, & eis
etiam pro vitando scandalo insistendum.* Unde A-
postolus 1. ad Corinth. c. 8. ait: *si scandalizatur
frater non comedam carnes in æternum*, & Domi-
nus in Evangelio Matthæi 18. contra eos qui
scandali præstant materiam ait: *Væ homini per
quem scandalum venit, &c. & licèt majorum
scandalum sit vitandum, vitandum est etiam
scandalum pusillorum.* Juxta testimonium veri-
tatis, ibidem, *Qui scandalizaverit*, inquit, *u-
num de pusillis istis, qui in me credunt, &c.*
24 Secunda distinctio est de bono disciplinæ, id
est, de bono exempli, doctrinæ, & gubernationis,
quod dicunt Doctores posse omitti ad vitandum
scandalum; & sic fieri ut impletio consiliorum,
& largitio eleemosynæ, sæpè possint prætermit-
ti, & sic hæc sint maxima inter spiritualia ope-
ra, quod ego intelligo cum D. Thomâ; nam cùm
in triplici veritate, de qua loquitur Hieronymus,
scilicet vitæ, disciplinæ, & Justitiæ, non solùm
contineatur id, quod est de necessitate salutis, sed
etiam illud per quod perfectiùs pervenitur ad sa-
lutem (ut sunt Eleemosynæ, & alia opera pia, &
charitatis) evenit ut consilia, non sint simplici-
ter prætermittenda, nec etiam opera misericor-
diæ propter scandalum (quod jam dictum est ap-
pellari scandalum pusillorum) quæ possunt inter-
dum occultari, vel differri propter scandalum;
verùm si contingat, ut si consiliorum observatio,
& impletio operum misericordiæ, sint de neces-
sitate salutis; tunc idem de his dicendum, ac de
aliis operibus ad salutem necessariis, jam dic-
tum est.
Tertia distinctio est de bono Justitiæ, quod ma- 25
jorem continet difficultatem dicendum est, quod
sæpè vitandi scandali causa dimitti debet; nam
expressa legis pœna minuitur, & augetur, si id
justa ratio postulaverit, *l. quid ergo, §. pœna gra-
vior, ff. de his qui notantur infamiâ*: quare Au-
gustini doctrina *lib. contra epistolam Parmeniani*
docens, *quòd ubi timetur schismatis periculum ces-
sandum est à punitione peccatorum*, quod videtur
fieri propter scandalum dimittendum, quantum-
vis talis punitio sit bonum spirituale, & actus
Justitiæ; Justissima enim scandali ratio censetur,
ex ea, quæ sæpè Juris regulas infringi, docuit
Ulpianus *in l. si quis filio, §. quid tamen*, ibi,
*Nisi fortè latro manifestus, seditio prorupta, fac-
tioque cruenta, &c. ff. de injusto rupto*, Modestinus
in l. qui cædem, ff. ad leg. Cornel. de sicariis, ibi,
*Nisi fortè tumultus aliter sedari non possit, l. si ven-
dicari, Cod. de pœnis, cap. si ergo, & ibi Glossa
celebris* 8. *q* 1. cum adductis à Tiraquello *de pœ-
nis temperandis, cap.* 46. Deciano *cons.* 72. *nu.*
14. *volum.* 3. Gailio *lib.* 2. *de pace publicâ, cap.*
9. *n.* 20. Balboa *hic n.* 29. *in fine, & sub nu.* 25.
† Qui ut intelligatur Augustini doctrina jam re- 26
lata, ait cum Divo Thomâ, *ubi suprà*, quòd pœ-
narum inflictio non est propter se expetenda, sed
quod pœnæ imponuntur, quasi quædam medici-
na ad cohibenda peccata, & in tantùm pœnas ha-
bere rationem Justitiæ, inquantùm per illas pec-
cata cohibentur; sed si per inflictionem pœnarum
manifestum fiat, ut sint futura majora peccata;
tunc inflictio pœnarum, non videatur esse Justi-
tiæ actus; & sic loquutum Augustinum, ut quan-
do excommunicatione, aliquorum imminet peri-
culum; tunc excommunicationem ferre non per-
tineat ad Justitiæ veritatem.
Itaque jam vides ex his qualiter relata in hoc 27
dubio intelligantur, & ut clariùs pateat dico
cum Granna *hic sub n.* 3. quædam esse necessaria ad
salutem necessitate medii, veluti baptismum, per-
jurium, adulterium, & similia; & hæc ex nullâ
causâ omitti, aut committi poterunt. † Et de his 28
loqui Textum *in dicto cap. qui scandalizaverit in-
frà de reg. Juris*, ibi, *Utiliùs scandalum nasci per-
mittitur, quàm quòd veritas relinquatur.* † Alia 29
inquam sunt tantùm necessaria necessitate præcep-
ti, ut ablati restitutio, delinquentis punitio, voti
executio, sacri auditio, jejunium, & alia similia,
quæ aliquando deferri poterunt, aut omitti, sive
committi ex causâ justâ, juxta dicta *suprà*, & in his
procedere Textum nostrum, & Jura nonnulla
jam adducta. Quare Hurtado de Mendoza *dictâ*
2. 2. *disp.* 173. *sect.* 20. *dicto* §. 156. & 158. dum plura
exempla tradit jam relata. † Addit quòd si Sa- 30
cerdos timet ex concursu civium ad sacrum ori-
turas contentiones, teneatur à sacro abstinere bi-
duò, aut triduò, donec seditionis pericula, au-
thoritate publicâ, aut aliâ ratione sedentur.
Unde infero, ad intellectum Textûs *in cap. quia* 31
circa

circa de consanguinitate, & affinitate, dum ex eo communiter docent Doctorea, quòd si matrimonium bonâ fide contractum est; & postea delecto impedimento, si scandalum immineat non esse separandum, quo usque cesset scandali ratio, docet Navarrus *in cap. si quis à num.* 67. *de pœnitentiâ dist.* 7. idemque procedere post Tridentinum, docuit idem Navarrus *cons.* 84. *lib.* 4. *sub eodem tit. de consanguinitate*; Balboa *hic n.* 30. cum Hostiense, Joanne Andreâ Abbate, Grassis *in decisionibus aureis, cap.* 68. *à num.* 14. & 17. *lib.* 2. de quo latissimè Bursatus *cons.* 316. *vol* 3.

32 † Respondentes ad jura *in cap. in memoriam* 19. *dist. cap. Julianus, cap. qui resistit* 21. *quæst.* 3. dum docent, quòd mandatis Apostolicis non obtemperare, etiam pro vitando scandalo illicitum est; nam dicunt ea jura esse intelligenda, de eo qui contumaciter resisteret, & ex malitiâ, de quo jam adduxi, sed ubi ea abest, & adest ignorantia, vel causa rationabilis, ut jam retuli, rectè ad vitandum scandalum, multa differri, aut omitti valebunt ex Textu *in cap. si quando de rescriptis, cap. cùm teneamur de prabendis, & ibi Glossa* verbo *non potest*.

33 Ad quintam quæstionis partem, breviter ex Doctrinâ abundè relatâ *suprà*, relatis dubiis, præcipuè *in dict.* versic. *ad quartam*, valet responderi, & in terminis Riccius *collect.* 1227. *ad Textum nostrum*, Rota *in decis.* 8. ut lite pendente, *in antiquis* 531. Sign. *in decis.* 30. *de appellat.* Paz. *in decision.* 1. *de causâ possessionis*, quam refert, & sequitur Grammaticus, dicant quòd attentata non sunt revocanda, ratione scandali, seu periculi in populo, & sic apertè colligi; quòd ex causa recedit ur ab illâ regulâ, quòd attentata, pendente lite, sunt ante omnia, & in primis revocanda; ad quod dicendum fuisse per eos plures causas consideratas, & inter cæteras quando revocatio esset incommoda propter exhumationes, quæ per partes allegabantur, ut fuit dictum *in unâ Callaguritanæ transactionis* 23. *Januarii* 1573. *coram Sarmiento*: quod etiam senserunt, quando revocatio esset difficilis, ut fuit dictum, *in unâ Hispalensis professionis* 14. *Octobris* 1560. *coram de Rubeis*, in qua dubitatum fuit an monialis, quæ prætendebatur, quòd exeundo, lite pendente, monasterium attentasset, deberent attentata revocari, redeundo ad monasterium, cùm id in facto perdifficile reportaretur, & in confirmationem horum applicabis nonnulla, quæ adduco *infrà in c.* 31. *de appellat.* ubi attentatis revocandis, vel non.

34 Ad tertiam quæstionis partem, ex dictis respondetur quòd licet ante omnia spoliatus, sit restituendus, juxta tradita, *in l. si quis ad se fundum, Cod. ad legem juliam de vi publicâ, l. cum sequentibus, Cod. de vi, & vi remotâ, l. meminerit, C. unde vi*, de quo latissimè dixi, *in cap.* 1. *cap. in litteris*, cum aliis, *de restitutione spol.* attamen si immineret periculum, seu scandalum, non fieret restitutio, sed defertur, Glossa *in cap. in primis* 2. *quæst.* 1. *Glossâ* verbo *non est restituendus*, *in cap. petitionem de accusation.* Bursatus *cons.* 282. *n.* 24. *volum.* 3. cum aliis Balboa *hic num.* 31. quibus addo Riccium *dictâ collect.* 1227. ad nostrum Textum versic. *infero secundò*, Avend. *in decis.* 8.

35 † Quare Mohedan. *in decis.* 19. *de rest. spoliat.* ait quòd præterea non fuit restituta Abbatissa cujusdam monasterii, licet obtinuerit tres sententias super spolio ex hoc, quia ratione impudicitiæ quæ contra eam dabatur, imminebat periculum, & scandalum totius monasterii.

An septimam breviter dico, quòd etsi licitum sit creditorem rem suam recuperare à debitore, etiam furtivo modo ad dicta *sup. in cap.* 12. *de restit. spoliat.* id tamen minimè procederent, quandò scandalum imminerèt; ut pulchrè discutit Joseph. Ludovicus *in decis. Lucens.* 1. tradit Riccius *collect.* 1227. *circa finem*, versic. *infero tertiò*, & probatur ex dictis, imò Felinus hic plures retulit casus *numero* 2. in quibus ratione scandali vitandi, multa fieri permittuntur, vel prohibentur contra juris regulas, ut explicuit Andreas Gailius *lib.* 2. *de pace publicâ, cap.* 9. *à nu.* 20. Tyraquellus *de pœnis temperandis causa* 46. *per totam*, & sic ratione scandali vitandi contra juris regulas vanum non exequitur, *dictâ l. qui cadem, ff. ad legem corneliam de sicariis, Glossâ in dicto cap. si ergo*, verbo *clamoribus* 8. *quæst.* 1. *Glossa celebris in cap. lator*, verbo *cedere* 2. *quæst.* 7. *Glossâ in cap. cùm olim de clericis conjugatis Glossâ in cap. cùm teneamur*, verbo *si non potest, ff. de prabendis Glossâ in cap. presbyter. cl* 2. verbo *suspenditur* 2, *quæst.* 5. 36

Ad octavam quæstionis partem, cùm ejus difficultas pendeat ex his, quæ latè adduxi *suprà in cap. fin.* 3. 1. *de jurejurand. quæst.* 5. & alibi sæpe breviter per omnium intelligentiâ, dico quòd non sufficit scandala simpliciter allegare, sed & illa debeant etiam probari, aliàs si de scandalis non constaret, fieret revocatio attentatorum, prout restitutionem spolii non obstantibus scandalis, quæ allegabantur, ut resolvit Rota in unâ Callaguritanæ translationis 26. Junii 1573. coram Blanqueto, Riccius *d. col.* 1224. ad Textum nostrum, versic. *pro omnium* &c. 37

Ad ultimam partem nostri Textûs, in qua verò de intellectu Textûs nostri agitur, & an loquatur de solo summo Pontifice, an utique ejus decisio extendatur ad omnes Ecclesiæ Prælatos, taliter ut ratione scandali vitandi queant, vel non repetere res Ecclesiæ injustè ablatas, vel earum repetitionem differre, & Suarez *disput.* 10. *sect.* 3. *num.* 10. observat excusari à præcepto Pontificem qui simulat, vel connivet, quando Princeps sæcularis usurpat bona temporalia Ecclesiæ, si absque minori scandalo, vel damno potest id impedire; refert Diana *p.* 5. *tract.* 7. *res.* 24. *circa finem*, & sic D. Thomas quem omnes sequuntur ait, *d.* 2. 2. *q.* 43. *art.* 8. & *in opusculo, cap.* 15. *ad finem*. quem refert *hic* Barbosa *n.* 4. Textum nostrum agere de summo Pontifice, qui cùm habeat supremam, & liberam rerum Ecclesiæ administrationem, argumento Textûs *in c.* 2. *in princ. de prabendis lib.* 6. & *elem.* 1. *in fin.* ut lite pendente potuit propter scandalum omittere, vel differre repetitionem rerum Ecclesiæ quæ usurpantur contra justitiam, quemadmodum privati suarum rerum Dominio tenentur, ob vitandum scandalum pusillorum, aliquando omittere, vel differre repetitionem illarum (ut jam adduxi) quæ injustè ab aliis detinentur. Et sic videtur similiter, ut contingat ratione scandali vitandi respectu aliorum Prælatorum Pontifici inferiorum, ut notant DD. *hic* Cov. *in reg. peccatum in pr. numero* 6. juxta *d. sup.* in exemplis jactis, & ex juribus adductis per Barb. *hic numero* 3. *in princ.* † Cùmque ipse Barbosa *sub d. num.* 4. impugnet illud adductum de Pontifice quòd quantumcunque Pontifex maximus in rebus Ecclesiæ habeat supremam plenariam, & principalem potestatem nihilominus tamen ea sit dispensativa 38 39

sativa tantùm, ut prudentèr, & fideliter dispenset res sibi commissas; non verò Dominica, quasi de propriis dispenset ad instar privatorum, ut certum est de Jure. Et de aliis Prælatis inferioribus constet, ut teneamur, sub reatu mortalis culpæ, quatenus in se est repetere, & recuperare res Ecclesiæ contra Justitiam usurpatas, ex *dicto cap. in canonibus ante finem*, ibi, *iniquum enim* 16.*q*.1. Glossa *in cap.* 3. *de officio Archidiaconi*, Abbas *hîc*, *n*. 4. Paris. 6. & ob id non excusari etiamsi ex repetitione insurgat scandalum, quod *non* est pusillorum, hoc est ex infirmitate, vel ignorantiâ; sed potiùs Pharisæorum, scilicet ex malitiâ, ut jam dixi; ad quod juvat factum Divi Thomæ Cantuariensis jam *in princ.* adductum, de quibus D. Thomas 2. 2. *dictâ q*. 43. *art*. 8. Suarez *dictâ disp*. 10. *sect*. 3. *n*. 10. cum eo, & cum utrisque Diana *dictâ p*. 5. *tract*. 7. *res*. 24. *in fine*, aiunt Prælatos, qui non habent Dominium rerum, non posse ratione scandali omittere bona temporalia quia hoc esset scandalum Pharisæorum. Unde manifestum est quàm malè sæculares scandalizentur, quando Episcopi & Prælati Regulares lites agitant ad acquirenda bona Ecclesiæ; nam si hoc non facerent, peccarent mortaliter, & si ipsi de hoc scandalizantur, Pharisaicè scandalizari; unde tanquam ex malitiâ peccantes de illis minimè curandum esse.

40 Quare etsi Panormitanus hîc existimaverit Italiam patritiam, qua (Princeps erat) rectè potuisse à Pontifice conveniri; quia etsi patritia esset Princeps; adhuc tamen ipse, & alii Principes supremi obtemperare Papæ tenentur, juxta ea quæ latè adduxi *in cap. novit. de Judiciis*, *cap. cuncta per mundum*, *cap. per principalem* 9. *q*. 3. *cap. alius* 15. *q*. 6. ob idque potuisse Gregor. Pontificem in præsenti Italiam patritiam judicialiter

41 convenire. † Tamen verius est ex doctrinâ Abbatis *hic n*. 4. Sancti Antonini *p*. 2. *tit*. 7. *cap*. 4. §. 6. *ad finem*, Cajetani 2. 2. *art*. 8. *q*. 43. versic. *in eâdem*, Covar. *in dictâ reg. peccatum*, 1.*p. dicto n*. 6. versic. *nono*, Barbosa *hic n*. 5. Balboa videndus à *n*. 16. & 20. Granna *hîc n*. 2. & alii; quòd etsi habito respectu ad majestatem Pontificiam, potuisset Gregorius, patritiam in Judicio convenire noluisse, tamen facere propter scandali periculum, quod ut evitaret, maluit petitionem differre, quàm patritiæ, & aliis Italiæ Principibus res Ecclesiæ injustè detinentibus, scandali occasionem præbere; nec enim Pontifex, si patritia restituere noluisset, facilè posset eam compellere, nisi ut solent supremi Principes armis, & bello indito, quo medio summè periculoso scandalis pleno expediebat pro tunc, non uti magis, quàm cum illo res iniquè usurpatas recuperare: argumento Textûs *in cap. suscipimus*. versic. *verùm*, *de homicidio*.

42 Nec placet dicere Pontificem in præsenti scripsisse se non posse, sed nihil velle cum scandalo quasi voluerit, possit res Ecclesiæ usurpatas redimere; imò ad id teneri ex jam adductis etiam cum scandalo, ex *l*. 3. *ff. de reg. Juris*, quia in hoc cessat ex dictis, etenim Pontifex Gregor. IX. *lib*. 2. *epistolarum epistolâ* 96. scripsit Italiæ Patritiæ detinenti Sedis Apostolicæ patrimonium violenter ablatam, ut restitueret, qua monitione non obstante, & restituere recusanti, iterum Pontifex hortatur, ut restituat res ita detentas: quare etsi Doctores, ut constat hic communiter, duas ex Textu nostro conclusiones deducant, nempe, ut taciturnitas Prælati non noceat Ecclesiæ; donec sit præscriptum, & quòd in rebus invasis non currat præscriptio tamen; & si hæ veræ sint, non tamen adaptantur ad effectum textûs nostri, de quorum neutro hîc agitur principaliter, sed solùm de interrumpenda præscriptione per admonitionem, & denuntiationem à Pontifice factam hîc Patritiæ; eo quòd tunc temporis Patritia nollet restituere, nec opportunum erat, propter scandalum, ut armis, & strepitu Pontifex adversùs Patritiam impeteret. Et sic ut latè dico *in cap. illud infrà hoc tit.* & dixit Balboa *hîc n*. 21.
& 22. † Verum conclusionem nostri Textûs ita 43
adjiciendam esse, videlicet præscriptio interrumpitur ex solâ denuntiatione, seu protestatione, etiamsi facta fuerit extrajudicialiter eo casu, quando si judicaliter fieret, scandalum immineret dicens cum omnibus Interpretibus esse ad hoc, Textum nostrum singularem.

Pro complemento dubitabis de quibus rebus 44
hîc loquutus sit Pontifex, cùm dixit *de causis pauperum*, & ibi in rebus *Pauperum*. Et licèt olim nonnulli ex antiquis interpretarentur Textum nostrum procedere in legato pauperibus incertis relicto, quod olim valebat favore piæ causæ, *l. id quod pauperibus* 24. *l. nulli* 28. *Cod. de Episcopis & Clericis*; cum adductis à Guttierrez *de Juramento confirm*. 1. *p. cap*. 64. Covar. *in cap. cùm tibi de testam*. *n*.14. Sarmiento *lib*.2. *selectarum cap*. 3. *n*. 4. Spino *de testam. glossa* 10. *à n*. 1. & alii relati à Balboa *hîc n*. 7. id deducentibus ex verbis jam relatis nostri Textûs; tamen ipse illum intellectum improbans *num*. 18. ait nostrum Textum intelligendum esse de Petri patrimonio ab Italiâ Patritiâ injustè detento; & in hoc sensu intelligenda esse illa verba: *in causis pauperum*, *in rebus pauperum*. † 45
Nam ex ordinario, receptoque usu loquendi sacrorum Canonum, & Patrum, bona Ecclesiæ bona pauperum dicuntur, *cap. sicut* 1. 47. *dist. cap. fin*. 16. *q*.1. *cap. quòd autem* 23. *q*.7. *cap. convcn*. 23. *q*.8. *cap. cùm secundum Apostolum in princ. de præbendis*; taliter ut ullo modo possint verba relata intelligi de legato pauperibus relicto, quod 40. annorum spatio, præscribi potest, ut *infrà in cap. de quartâ dico Auth. quas actiones*, ubi omnes *Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*. † Nec talem incertitudi- 46
nem posse in eo legato considerari, cùm facilè ad certitudinem reduceretur: argumento Textûs *in l. quæ conditio* 39. §. *fin. ff. de cond. & demonstr*. ubi si legatum relictum sit, ut aliquid in foro fiat, intelligatur de foro principali; ubi eâ ratione intelligit Bart. legatum Ecclesiæ intelligi, relictum Ecclesiæ Parrochiali; Textus *in l. fin. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*; & sic relictum pauperibus intelligi illius loci, juxta Textum *in cap. cùm tu de usuris*, de quo latè ago *infrà de testam. in cap*. 6. & 7.

AD TEXTUM

IN CAPITE III.

Sanctorum, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. DE materiâ hujus Textûs solent Doctores disputare *in cap. de quartâ*, cum aliis hujus Tituli, ubi agitur de tempore ad præscribendum de Jure Canonico, & cùm ibi assignetur 40. annorum spatium; & hîc ex Sanctorum Patrum sanctio-

ſanctionibus ſimiliter contingat, ut tantùm aſſignetur 30. annorum ſpatium; Ideò ſolent ad diverſos intellectus deſcendere Interpretes pro explanandâ materiâ Textûs noſtri, de quo tantùm ſub unâ quæſtione diſputo.

III. Verùm quia hîc ex verbis ibi, *poſſeſſa ſunt quiete, & ſincerè; & abſque ſynodali proclamatione perpetuò teneantur*, de duobus inquiri valet. Primum, de bonâ fide, ad præſcribendum, ideò videbis *dicta in cap. vigilanti 5. cap ſi diligenti 17. & cap. fin. hoc tit.* Secundum, per verba illa *ſynodali proclamatione*, de modis quibus poſſeſſio ad præſcribendum interrumpitur, & nunquid per citationem, denuntiationem; ſeu proclamationem. De his dico *in cap illud 8. hoc tit.* & quod notavi de interrumpendâ poſſeſſione, citatione, ſeu litis coutellatione *ſuprà in Rubr. de litis conteſt. q. 19. num. 13. 14. 15.*

IV. Et in verbis ibi, *ut omnes poſſeſſiones ad ſingulas Provincias noſtrorum Fratrum pertinentes, à quibus per 30. annos poſſeſſæ:* hic poteſt dubitari nunquid idem deberet dici de poſſeſſionibus ad Pontificis Territorium ſpectantibus; ſed quia de hoc, & de poſſeſſionibus ad Reges ſpectantibus, dico *infrà in cap. audientium 13. & in cap. cum vobis 14.* ideò ad ibi dicta recurres pro exornatione, & doctrinâ Textûs hujus, leges quæ noviſſimè ſcribit Matthæus Colerus *de proceſſibus executivis p. 4. cap. 71.* ad textum hunc ubi latiſſimè, ſed ſatis Textus intelligtur ex notatis ex *infrà dictis*, & *in cap. de quartâ*, & aliis hujus Tituli.

QUÆSTIO I.

Quare per quietam, & ſinceram poſſeſſionem 30. annorum præſcribantur poſſeſſiones Eccleſiarum, cùm ad talem præſcriptionem deſideretur ſpatium 40. annorum per Textum *in cap. de quartâ, cap. ad aures 6.* & aliis hujus Tituli, & *in cap. 1. eodem in 6.*

SUMMARIUM.

1 *Præſcriptio 30. vel 40. annorum adhuc hiſce temporibus cognita eſt; ubi deficit titulus, ſi bona fides adeſt, num. 2. 3. 4.*
3 *Noſter textus intelligitur, & n. 6. 7. 8. 9. 10. cum aliis cum* cap. de quartâ hoc tit.
4 *Fidei mala præſumptio tollitur ſpatio 30. annorum, non ſic ſi conſtat de malâ fide n. 5.*
6 *Bona immobilia Privatorum cum titulo inter præſentes decennio, inter abſentes vicennio, & ſine titulo annis 30. præſcribuntur.*
7 *Præſcriptio 30. vel 40. annorum titulum non requirit ordinariò, niſi eſſet contractus, aut juris præſumptio eſſet contra præſcribentem.*
8 *Poſſeſſio quadragenaria requiritur ad præſcribenda bona Eccleſiæ, & an hac prærequiratur ad res privatas Clericorum, n. 9.*
11 Cap. volumus 16. q. 4. Cap. quicunque 16. q. 3. cap. Sacerdotes *ibi*, cap. placuit 16. q. 1. 13. q. 2. cap. poſt quingentos 16. quæſt. 3.
14 Cap. ſi de terrâ 6. de privileg. num. 21. 22. 23. 24. *cum aliis uſque ad finem.*
15 Cap. accedentibus de privileg. num. 22. *Fermoſin. de Exceptionibus*, 23. 24. *cum aliis uſque ad finem.*
18 *Decimarum tacita renuntiatio inducitur decem annis.*
16 *Privilegium amitti poteſt, vel præſcriptione, vel tacitâ renuntiatione per non uſum.*
25 Cap. placuit el. 2. *verſic.* quas actiones 16. q. 3.
26 *Bona Clericorum præſcribuntur tempore ordinario.*

Licet de jure Civili ſit cognita triginta, vel quadraginta annorum præſcriptio, ubi deficit bona fides, & Titulus ex Juſtiniani *novellâ 119. relatâ in Auth. malâ fide, Cod. de præſcript.* ex qua 30. annorum ſpatium requiritur, quoties quis malâ fide alienat; Item & longiſſima poſſeſſio deſideratur ex *l. 1. §. ad hac, Cod. de annali exceptione* in illo, qui ſciens rem aliquam ad ſe non pertinere ejus poſſeſſionem ingreſſus eſt. † Et ſi dicas jam hodie bonam fidem per jus Canonicum deſiderari; Tamen adhuc quando agitur de præſcriptione 30. vel 40. annorum ordinariò non requiri Titulum, nec de jure Canonico, nec Civili, ſed deſiderari bonam fidem cum poſſeſſione tanti temporis; cum communi docet Covar. *in Reg. poſſeſſor. §. 5. ad 2.* 1 2

Quare etſi multi exiſtiment noſtri textûs deciſionem, & aliorum loquentium de tempore 30. annorum ad præſcribendum, eſſe abrogatam per textum *in dicto cap. de quartâ*, cum aliis de quadragenariâ præſcriptione loquentibus; ego dubito admodùm cùm ex propoſito noſtro, textus aſſignatione 30. annorum ſit in hoc libro compilatus. † Tum etiam, quia ut ait Bartol. *in l. ult. C. unde vi*, Decius *conſ. 267.* Alex. *conſil. 6. lib. 1. n. 6. & conſilio 151. lib. 2. num. 6.* Curtius Senior. *conſilio 82. col. 3.* Matthæus Afflict. *deciſ. 40. n. 12.* Jaſon. *in §. ſed iſta n. 100. inſt. de actionibus, & conſ. 2. n 11.* quatenùs contendit præſumptionem malæ fidei tolli, & purgari poſſeſſione 30. annorum: ſequitur Anaſt. Germ. *de Sacrorum immunitatibus lib. 3. cap. 18.* videndus à *nu. 18.* ubi poſtquam dixerit Juris noſtri Pontificii Legiſlatores, rejecto novo Jure Civili, jus vetus in uſum revocaſſe, quo adversùs malæ fidei poſſeſſorem actio erat perpetua, taliter ut jam jure Pontificio nulla unquam tempore poſſeſſio malæ fidei præſcriptionem pariat, *ex c. 5. c. 17. c. fin. hoc tit.* ita ut nulla ratio poſtulet, aut ſuadeat, ut ex eâ permiſſum cuiquam ſit rem alienam ibi tempore acquirere, ſi is malitiam, & culpam in ejus poſſeſſione habuerit. † Tamen hoc uſum eſſe fatetur Germonius, ubi conſtat de malâ fide ſecùs ubi præſumpta tantùm eſt, de qua tantùm loqnutus eſt Bart. non autem de verâ; uti adnotarunt Aret. *conſ. 153. col. ult.* Cravet. *conſ. 146. & in tract. de antiquit. tempor. 4. p. §. in materiâ, nu. 19.* Covar. *in Reg. poſſeſſor. p. 2. §. 7. num. 4.* dicentes præſumptionem malæ fidei tolli poſſeſſione 30. annorum. Quòd ſi probatum ſit poſſeſſorem verè malam fidem habuiſſe, nunquam vitium illud remittit, nec locum habere Bartoli opinionem, & frequentiorem præfatam opinionem ſcribit Bald. ad text. *in l. celſus in 3. p. col. 6. ff. de uſucap.* 3 4 5

Unde etſi Regula juris ſit, bona immobilia Privatorum præſcribi cum tit. inter præſentes decem annorum ſpatio, & inter abſentes vigiuti; tamen ſine titulo cum bonâ fide triennalem requiri poſſeſſionem ex *l. ſi quis empt. C. de præſcr. 30. annor.* ubi omnes, & copioſè Molina *de Juſt. & Jure tomo 1. tract. 2. diſp. 69. l. unica, Cod. de* 6

usucapione transformandâ, & in princ. inst. de usucap. Balboa *in cap. de quartâ hoc tit. n.* 14. & secundùm istum dicendi modum, expendi textum nostrum: est hîc communis Doctorum per Textum nostrum, & per dictam *l. si quis emptionis*, ut sequitur notanter Trullengh. *in opere morali*
7 *p.*2. *lib.* 7. *dubio* 7. *nu.*1. *in princ.* † Ubi *n.*2. ait quòd præscriptio 30. vel 40. annorum ordinariò non requirat Titulum, nec de Jure Canonico, nec Civili ex traditis per Covar. *in dictâ regulâ possessor. dicto* §. 5. *n.* 2. nisi esset contra jus, aut præsumptio juris esset contra præscribentem; ut docet Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 17. *nu.* 7. quia tunc exigitur Tituli probatio; de quo *infrà in cap.* 17. ut contingit in Episcopo unius Diœcesis volente præscribere decimas sitas in aliâ Diœcesi.

8 Ex quibus evenit, ut dicemus, quòd etsi jam nostro Jure Canonico in rebus immobilibus Ecclesiæ requiratur ad præscriptionem earum quadragenaria possessio ex *dicto cap. de quartâ, c. ad aures* 6. *cap. illud, cap. quia judicante hoc tit. cap. placuit*, versic. *quas actiones* 16. *q* 3. ubi copiosè Doctores, imò ita cautum esse de Jure Civili noviori, in *Auth. quas actiones, Cod. de sacrosanct. Eccl.* & in §. *pro tempor. auth. de Ecclesiast. titul.* tamen & eodem jure Canonico, tam in decreto Gratiani, quâm in nostris decretalibus a Greg. IX. compilatis videmus tantùm desiderari ad complendam præscriptionem, possessionem triennalem, ut in nostro Textu *in cap. si de terrâ de privileg. cap.* 1. & 2. *cap. sicut, cap. quicumque cap. placuit* 8. *cap. si sacerdotes* 16. *q.* 3. *cap.* 1. 3. *q.* 2. ad quos Canones refertur *in cap. dicto illud* 8. *hoc tit.* & in versic. ibi, *licet quidam Canones comprobent triennalem.*

9 Inde *Glossa in dicto cap.* 1. 16. *q.* 4. intelligit textum nostrum procedere in rebus Patrimonialibus Episcoporum, & Clericorùm præscribendis ita Panorm. & Felin. *hîc*, Parisius *num.* 4. Romanus *singul.* 457. Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 4. *num.* 3. Didacus Perez *in l.* 8. *tit.* 2. *lib.* 1. *ordin. Glossa* 1. Tyraquell. *de præscript.* §. 1. *Glossa* 10. *in fine*, refert Barb. *hîc sub num.* 2. *in princ.* & ante eum Balb. *in dicto c. de quartâ num.* 37. quam interpretationem ipsi ex multis admodùm improbant, præcipuè ex verbis Textûs nostri ibi *ad singulas Provincias nostrorum fratrum pertinentes*, quibus denotari hîc non loqui de rebus patrimonialibus Clericorum, & Episcoporum, cùm res patrimoniales non pertineant ad Provincias, sed ad personas; Et adversari etiam illa prima verba Textûs nostri ibi, *Sanctorum Patrum sanctiones*, quæ denotare dicunt triennalem præscriptionem Sacris Canonibus comprobari, sed in nullo Canone reperiri tempus 30. annorum desiderari ad præscribendas res privatas, & patrimoniales Clerici, aut Episcopi; nam talis res privilegio Ecclesiarum non gaudet, ut testatur *celebris Glossa* 1. *in clem.* 1. *de in integrum restit.* cum adductis à Covar. *ubi suprà* Bursato *cons.* 93. *n.* 46. *lib.* 1. nisi aliàs in casibus à jure expressis: ergo.

10 Hinc ergò alii Doctores pro intellectu textûs nostri plura comminiscuntur, tam in explorando textum nostrum, quàm cætera jura jam adducta cum aliis poscentibus spatium 40. annorum. Et sic Covar. *in dictâ Reg. possessor. p.* 2. §. 2. *num.* 2. ait textum nostrum procedere tempore antiquorum Canonum antequàm esset inventa quadragenaria præscriptio contra Ecclesiam ex *dicto cap. de quartâ hoc tit.* cum aliis *cap. accedentibus de privilegiis*, docent Molina *de just. & jure tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 72. Mascard. *de probation. conclus.* 1215. *n.* 25. 73. Rota ex Puteo *decis.* 449. ex Paulo Æmilio *decis.* 306. 1. *p.* Rota *in novissimis decis.* 180. *tom.* 2. quod videtur expressim *in l.* 26. *tit.* 29. *p.* 3. videbis quæ ex multis congerit Barbosa *in cap.* 1. 16. *q.* 3. *à numero* 4 & 5. ubi explosis aliis interpretationibus ab eo relatis, resìdet in ea, nempe, ut iste textus cum aliis procedat, attento tempore antiquorum Canonum.

Verùm hæc expositio videtur turbari quoad 11
antiquos Canones ex *cap. volumus* 16. *q.* 4. ubi Greg. I. qui præfecit Ecclesiæ circa annum 590. quadragenariam præscriptionem admisit, & quòd alios postea editos *in cap. sicut, cap. cuicumque* 16. *p.* 3. qui fuerunt editi in Consilio Toletano 4. quod fuit celebratum sub Honorio I. circa annum Domini 630. & *in cap. Sacerdotes*, quod fuit editum in Consilio Toletano 9. circa annum Domini 650. sub Martino I. sed his temporibus jam erat recepta quadragenaria præscriptio, in rebus ad Ecclesiam pertinentibus, ut *in Auth. de Ecclesiast. titulis* propè annum 530. à Justiniano edita; ergò non est cur dicamus resecatam fuisse eam triennalem possessionem, imperatam in primis antiquissimis Canonibus à Concilio Calcedonensi enarratis, celebrato prope annum 460. nempè *in dicto cap.* 1. & 2. & *in dicto cap. placuit* 16. *q.* 3. & *in dicto cap.* 1. 13. *q.* 2. & à Gelasio I. qui vixit propè annum 500. ut colligitur ex Textu *in cap. post quingentos* 16. *q.* 3. † Igitur 12
& simili modo dicendum est triennalem imperatam in nostro Textu, sive à Gregorio I. ut quidam autumant, quo in tempore fuit cognita quadragenaria præscriptio, cùm iste Pontifex præfuisset Ecclesiæ, circa annum 590. & antea fuisse introducta quadragenaria præscriptio, *in dicto cap. volumus* 16. *q.* 1. *cap. quia indicante hoc tit.* refert Barbosa hîc *sub dicto n.* 2. versic. *non obstat*, qui etsi dicat ibi probabiliùs videri Textum nostrum non esse Gregorii, sed Gelasii, & ante eum Balboa *in dicto cap. de quartâ, nu.* 42. postquam plures adduxit intellectus *à num.* 32. videndus cum multis Granna hîc *à num.* 3. & proprius *num.* 4. per totum tenentes, & exponentes Textum nostrum esse Gelasii: eò quòd inter decreta Alex. III. *p.* 912. *cap.* 7. *tom.* 2. *Concilior.* refertur Textus noster absque Pontificis nomine, ibique stare verba apertè denotantia nostram constitutionem in Concilio editam fuisse, & per illam confirmari leges, quæ adversùs Ecclesiam triennalem præscriptionem, statuerunt; quod Gregorio nequit accommodari, tum quia in Conciliis sub illo celebratis hæc constitutio non refertur: Tum etiam quia tempore Gregorii leges humanæ non triennalem, sed quadragenariam admiserunt contra Ecclesiam, ex dicto *Auth. de Ecclesiasticis Titulis* cum similibus, & tempore Gelasii Canones Concilii Calcedonensis, & leges humanæ triennalem præscriptionem admittebant, tum etiam quoniam hoc caput non invenitur in Registro Gregorii, nec mirum esse hujus textûs inscriptionem esse vitiatam, falsóque tributam Gregorio, cùm debuisset tribui Gelasio; id ex eo etiam probantes: Nam cùm inscriptio textûs *in capite vigilanti infrà hoc Tit.* in vulgatis Codicibus Alexandro III. tributa sit, cùm verè sit Clementis Martyris, ut habetur 1. *tom. Conc. pag.* 912.

Tametsi

13 Tametſi hæc explanatio plauſibilior ſit, & communiter adſiſcatur; ita ut noſtri Textûs deciſio correcta ſit, in quantùm ad tempus per textum *in dicto cap. de quartâ*, & aliis hujus titu-li, ubi quadragenaria præſcriptio deſideratur in rebus Eccleſiaſticis; fore tamen neceſſariam in quantùm requirit ad præſcribendam poſſeſſionem quietam & ſinceram, hoc eſt cum bonâ fide, & ſine interruptione, ad cujus effectum poſitam eſſe inter decretales Gregorii, rurſuſque & quia probat præſcriptionem 30. annorum interrumpi per ſynodalem proclamationem, ad iſtoſque effectus eſſe per Gregorium IX. hic com-
14 pilatam. † Tamen ex non levi fundamento videtur dicendum adhuc durare ex diſpoſitione Canonicâ per Alexandrum III. triennalem præſcriptionem probat Textus, *in dicto cap. ſi de terrâ 6. de privilegiis*, ubi dicitur privilegium Ec-
15 cleſiæ præſcribi 30. annorum ſpatio. † Et in ſimili ſpecie *in cap. accedentibus 15. eodem tit.* deſideratur quadragenaria præſcriptio per Innocentium III. ac contingit hîc in noſtro Textu, & *in dicto cap. de quartâ hoc tit.* ergò male à Doctoribus videtur dici abrogatam eſſe triennalem noſtri Textûs, cùm & eodem modo dici deberet etiam eſſe abrogatam eam triennalem, de qua loquitur *in dicto cap. ſi de terrâ*, per Textum *in dict. cap. accedentibus*, cùm non debeat credi tot jura tam de facili corrigi.

Et licet hæc jura curent expendere Doctores dicentes quòd Textûs *in dicto cap. de terrâ*, intelligatur ſecundùm tempora antiquorum Canonum, ut dictum eſt; Textum verò *in dicto cap. accedentibus de tempore noviori* juxta mutationem *dicti cap. de quartâ*, & aliorum, ubi quadragenaria præſcriptio deſideratur, ſic Gloſſa magna *in dicto cap. accedentibus de privilegiis in fine*, ubi Abbas *n. 4.* Felin. *in cap. cùm accesſiſſent de conſtitutionibus n. 28.* tradit Balb. *hic nu. 55.* Barb. latè videndus *in d. c. ſi de terrâ, à n. 3.* qui hanc ſolutionem non admittunt, ex eo quòd multò ante Alexandr. III. qui fuit author, etiam Textus *dict. cap. de quartâ*, etiam quadragenaria erat admiſſa, cumque idem Alexand. III. ſit etiam Author. *dicti cap. ſi de terrâ*, quid mirum, ut hæc expoſitio non admittatur.

16 Tamen ambo cum multis ab eo relatis, aliter expendere intendunt, vel quod ibi non agebatur *in dicto cap. ſi de terrâ*, de præſcriptione decimarum, ſed de renuntiatione privilegii, quæ ex triginta annis præſumitur, & ſi non præſumatur præſcriptio quadragenaria, & colligentes ex integrâ illius textûs, & ex doctrinâ Joann. Andreæ, & Cardinal. *in dicto cap. ſi de terrâ*, textum verò *in dicto cap. accedentibus*, longè diverſam proponere ſpeciem, cum *ibi* Abbas, & Conventus decimas petentes tales erant, ut illis non deberentur jure communi, qui eas petebant eo quòd 40. annorum ſpatio à Templariis perceperant, & præſcripſerant, ex adverſo verò Templarii non negabant quadragenariam præſcriptionem, & ſolutionem, ſed allegabant privilegium, quo exempti erant; & excuſati à ſolutione decimarum, cujus allegationem Conventus concertavit, quia Templarii per 40. annos decimas ſolventes privilegio renuntiaverunt, ob idque Pontificem in favorem Actorum pronuntiaſſe conſiderantem 40. annorum continuas ſolutiones ſine ullâ interruptione, quod ſufficit ad præſcriptionem, & ex qua renuntiatum videtur ſufficienter Templariorum privilegium, quod econtra accidiſſe in ſpecie textûs *in dicto cap. ſi de terrâ*, ubi Canonici, de quibus ibi erant Actores; qui ex terris, quæ erant intra ſuam Parochiam decimas petebant, ſibi communi jure debitas *cap. cùm contingat de decimis*, & ex adverſo Ciſtercienſes, qui Rei erant non negantes decimas ad Canonicos jure communi pertinere, excipiebant de privilegio Apoſtolico ſibi conceſſo, de quo *in cap. ex parte de decimis*, cumque prædicti Canonici replicarent hujuſmodi privilegium jam illis non prodeſſe; eo quòd eſſet extinctum, ex renuntiatione ipſorum Ciſtercienſium, qui contra privilegium per 30. annos decimas perſolverunt; ideò Pontificem Alex. III. pronuntiaſſe Ciſtercienſes privilegio ſe tueri non poſſe, eo quòd unicuique liberum ſit ſuo privilegio renuntiare; taliter ut ex tacitâ renuntiatione 30. annorum, de qua ibi ſufficienter inducatur in conſequentiam ſolutionum, & Canonicorum poſſeſſionis pacificæ decimas percipiendi, ſicque Canonicos non præſcripſiſſe, nec fundatos fuiſſe in præſcriptione triennali, ſed in renuntiatione, qua fuit excluſum privilegium.

Et hanc explicationem poſt multa Barboſa *in dicto cap. ſi de terrâ ſub n. 4.* & ſub verſic. *quibus*, in verſic. *verùm adhuc* inſiſtit defendere ex verbis utriuſque textûs, cùm *in dicto cap. ſi de terrâ*, per verba ibi *per triginta annos decimas perſolviſtis*, & per verba ibi, *vobis detrahere voluiſtis*, ubi Pontifex expendens non uſum, ſeu contrarium uſum privilegiorum in ratione, ſolùm expendit tacitam renuntiationem eorundem, nihil de præſcriptione loquutus. † At verò *in dicto c. accedentibus*, utrumque comprehendiſſe; imò & principaliter uſum, & poſſeſſionem Monaſterii contra privilegiarios recipiendo ab eis decimas id colligens ex verbis ibi *diu quiete poſſederunt & ibi per quadraginta annos*, & amplius pacificè poſſediſſent, & in deciſione ibi *decimas de terris prædictis per quadraginta annos continuò perceperint*, ex quibus ait apertè Pontificem reſpexiſſe principaliter uſum, & poſſeſſionem Monachorum percipientium decimas à Templariis contra formam ſui privilegii, atque ita veram & propriam præſcriptionem ex parte Monaſterii poſſidentis, quamvis etiam in ratione expendat tacitam renuntiationem privilegiatorum, qui tanto tempore decimas pacificè perſolventes privilegio, quo ab illis ſolvendis exempti erant, videantur renuntiaſſe in conſequentiam ſcilicet poſſeſſionis pacificæ, & juris per eam Monachis acquiſitæ præſcribentibus, ut regulare eſt in quacumque præſcriptione juxta text. *in l. alienationis 28. ff. de verb. ſignif.* & ut ſubterfugiat aliam explanationem Suarez, & de qua *infrà* præfatam explanationem defendit. † Idem Barb. *ibi n. 7.* dicens quòd 19 ea renuntiatio decimarum, etiam contra Eccleſiam minori ſpatio 30. vel 40. annorum per non uſum inducatur, imò & decem annis: arg. text. *in l. cùm de in rem verò in princ. ff. de uſuris, & in l. ſi filiusfam. Cod. de petition. hæred.* cum aliis, quibus, & alia præſumantur acta legitimè, quaſi vellet dicere mentionem 30. vel 40. annorum *in dicto cap. ſi de terrâ*, & *dicto cap. accedentibus* fuiſſe facti narrationem, non juris diſpoſitionem præciſam ad inducendam renuntiationem tacitam privilegii; nam aliàs inſurgeret alia manifeſta pugna inter textum *in dicto capite ſi de terrâ*, & *in dicto capite accedentibus*.

Et ſic dicit Barb. *in dicto n. 4.* verſic. *quibus*, in 20 princ. Privilegium dupliciter amitti poſſe, vel per modum, & viam præſcriptionis, vel per viam tacitæ

renuntiationis per non usum; de primo modo agere Textum *in dicto cap. accedentibus*, de secundo modo Textum *in dicto cap. si de terrâ*, & ob id *in dicto cap. accedentibus* desideratam suisse quadragenariam possessionem juxta Textum *in dicto cap. de quartâ*, & alia ubi spatium quadraginta annorum requiritur ad inducendam præscriptionem rerum Ecclesiasticarum; Sic interpretatur Innocentius *in dicto cap. accedentibus*, in secundo intellectu Gothofredus, & alii antiquiores; Sic intelligit Granna *hîc num. 6.*

21 Tamen quia ex verbis *dicti cap. accedentibus* ibi *cùm enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas solverint eis renuntiasse tacitè præsumuntur*, videatur significari decisionem Pontificis non fundari in præscriptione, seu possessione Monachorum, sed solùm in renuntiatione privilegii resultante ex non usu ipsorum Templariorum, quibus competebat, utpotè colligitur ex *dicto cap. si de terrâ* ibi, *de privilegio indulto tanto tempore vobis detrahere voluistis, cùm liberum sit unicuique juri suo renuntiare, eoque modo non potestis vos in hac parte tueri*; Ideò videtur utrumque Textum loqui de præscriptione; ita ut quemadmodùm Textus *in dicto cap. accedentibus*, intelligatur principaliter de præscriptione quadragenariâ decimarum per non usum privilegii, sic & *in dicto cap. si de terrâ* per non usum triennalem præscriptionem in eâdem specie inductam fuisse per verba ibi, *si de terrâ, quam habetis in parræciâ Canonicorum, de plantio per triginta annos eis decimas persolvistis eas de cætero sibi integrè persolvatis*, quæ verba non ab similia videatur â verbis Textûs *in dicto cap. accedentibus* ibi, *& postquàm Templarii terras acquisiere prædictas* (scilicet privilegio) *decimas earundem per quadraginta annos, & amplius pacificè possident; nunc eis ipsas subtrahere non verentur*, & in versic. *quod à Templariis*, ubi si inito Textu, ut sentiunt jam relati Doctores principaliter agitur de usu, & possessione quadragenariâ contra privilegium, & simili modo inspici ex dicto Textu *in dicto cap. si de terrâ*, in relatis verbis, & in utroque minùs principaliter de renuntiatione.

22 Exindeque possumus in alium intellectum, de quo Suarez. *de legibus lib. 8. cap. 35. n. 21.* ubi ait quòd licet Alex. III. in aliis præscriptionibus, de quibus *in dicto cap. de quartâ*, cum vulgatis, tempus 40. annorum contra Ecclesias necessarium esse voluerit; in hac tamen quando agitur de amittendo privilegio ex vi tacitæ renuntiationis, ex tempore insurgentis minori tempore fuisse contentum; quia eam non considerat, ut puram præscriptionem, sed ut conjunctam voluntariæ renuntiationi, per quam res deducitur ad jus commune, & ideô favorabiliter loquutum fuisse, & sic addit Suarez; Regulam Innoc. III. *in dicto cap. accedentibus*, de tempore 40. annorum in præscriptionibus contra Ecclesias necessariò extendisse ad casum istum, quando agitur de prvilegio per non usum amittendo, quam improbat idem Barbosa *in dicto cap. si de terrâ, n. 7. in princ.* dicens Suarez minimè dissolvere difficultatem, cùm incidat in aliam rem *suprà* improbam; nempe ut decisio Textûs *in dicto cap. si de terrâ*, quòd ad tempus abrogata sit per Textum *in dicto cap. accedentibus*, quòd non est Innocentii III. ut ipse inadvertenter ait, sed ejusdem Alexand. III. *dicti cap. si de terrâ* Anthoris.

23 Equidem Barbosa non rectè improbat Suar. quatenùs dixit inadvertenter loquutum fuisse attribuendo Textum *in dicto cap. accedentibus* Pontifici Innoc. III. cùm potiùs verum sit illum textum fuisse per Innocentium III. decretum, ut apparet à textu *in cap. tuarum 11. eodem tit.* quia attribuitur Innocentio III. cùm quatuordecim sequentibus, quod enim verum est, ut jam dixi textum *in dicto cap. si de terrâ*, & textum *in dicto cap. de quartâ, hoc tit.* esse Alex. III. & mirum admodùm est, quod *in dicto cap. de terrâ*, Pontifex in materiâ decimarum triennali tempore ad earum præscriptionem recordatus sit, & in eâdem materiâ dicat esse necessariam quadragenariam præscriptionem adducens rationem anteriorem ad illam decisionem in verbis ibi; *Nam Romana Ecclesia triennalem præscriptionem contra Ecclesiam non admittit*, utpotè jure canonico jam decretam per jura jam relata.

At qui jam ex hac consideratione non videtur 24
contemnendus (ut evitetur tantorum jurium correctio) alius intellectus Hostiensis ad textum nostrum; nempè ut procedat quando contra Ecclesiam aliquid ex privilegio habentem præscribit, & alia Ecclesia, cujus à principio fuerat, quo casu ait Hostiensis sufficeret triennalis præscriptio eo quòd res de facili revertitur ad suam naturam: argumento textûs *in l. si unus; §. pactus, ff. de pactis, cap. ab exordio 35. dist. cap. cum Apostolico de his quæ fiunt à Prælato cap. 1. de feudis*, & secundùm hunc intellectum potest sustineri textus *in dicto cap. si de terrâ*, de privilegiis, taliter ut & si *in dicto cap. accedentibus*, loquatur Pontifex de tali privilegio, & requirat quadragenariam præscriptionem, id non tantùm sit decretalis decisio quoad tempus prærequisitum ad præscribendos res Ecclesiæ; quàm narratio temporis quadragenariæ possessionis, & plus ut apparet ex verbis ibi, *decimas earundem per 40. annos, & amplius pacificè possedissent nunc eis ipsas subtrahere non verentur*, quasi non ibi principaliter actum fuisse de præscriptione quadragenariâ decimarum, sed de quadam renuntiatione privilegii Templariis competentis, eo quòd solvissent per 40. annos & plus decimas Abbati, & Conventui Naviacensi, ut contingit in solutione factâ per alios 30. annos *in dicto cap. si de terrâ*. Quare videtur dicendum textum *in dicto cap. Sanctorum*, & textum *in dicto cap. si de terrâ* nullam correctionem recipere per textum *in dicto cap. si de quartâ hoc tit.* & textum *in dicto cap. accedentibus* nulla enim *in dicto cap. accedentibus* fit mentio de præscriptione quadragenariâ, sed de possessione 40. annorum, & plus quâ renuntiatum censetur competens decimarum privilegium per relata verbo ibi, *cùm enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas solverint eis renuntiasse tacitè præsumuntur.*

Nec enim existimes ut communiter intelligunt 25
Interpretes *ex dicto cap. accedentibus* prærequiri ad præscribendum privilegium contra Ecclesiam quadragenariam præscriptionem, ut *ibi* Barbosa sentit cum pluribus ab eo relatis *num. 1.* & Balboa *hîc n. 40. in fine*, tamen dico quòd etsi id verum sit de quo dico *in cap. pen. hoc tit.* tamen revera *ibi*, solutum actum fuit de amissione privilegii per non usum, quæ contingit non solùm 40. annorum spatio secundùm factum *dicti cap. accedentibus*; verùm & annis 30. secundùm factum *dicti cap. si de terrâ* quæ etiam renuntiatio; ut jam *suprâ* dixi potest contingere de jure minori temporis transgressione, veluti 10. aut 20. annorum ex doctrinâ Gabriel *commun. opinion. tit. de præsumpt. concl. 1.*
ubi

ubi dicit, *nu.* 3. pariter procedere contra Ecclesiam, & suadetur ea his, quæ adducit Suarez *de legibus*, *cap.* 34. *nu.* 18. & 24. quatenus ubi dicit privilegia hæc à principio concedi sub tacitâ conditione, ut per non usum amittuntur in foro exteriori & in foro conscientiæ, sed 30. annos prærequiri, juxta Textum *in dict. cap. accedentibus contra Ecclesias*: docent post Abbatem, & alios *ibi* Gailius *lib.* 2. *de observat.* 60. *num.* 1. Baldus *de præscript.* 5. *p. princ.* 5. *q.* 4. Padilla *in l. falso*, *n.* 8. *Cod. de diversi. & temp. præscr.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 14. n. 16. Mastrillus Siciliæ *decis.* 96. n. 1. *p.* 1. dicentes contra alios Privatos 10. vel 20. annorum spatio procedere, & sic referens Barbosa *in d. c. si de terrâ n.* 6. *in d. c. accedentibus n.* 6. notat quòd si privilegium per 30. vel 40. annos continuò pacificè, & absque lite aliqua servatum non sit; & sic decimæ post ejus impetrationem solutæ sint in dicto tempore & spatio; tunc perdatur per desuetudinem, & usum contrarium, ut per Vivium *tom.* 1. *comm. opinion. lib.* 1. *tit.* 10. *nu.* 14. versic. *sed si privilegium*, paginâ 186.

26 Ex hinc jam lucem accipit Textus *in c. placuit et.* 2. versic. *quas actiones* 16. *q.* 3. dum probat Ecclesiam secundùm canones adversùs Ecclesiam 30. annis præscribere, sed Monasterium adversùs Ecclesiam nonnisi 40. annorum spatio; in cujus decisione potest fundari decisio Textûs *in d. c. de terrâ*, ubi de præscriptione Ecclesiæ adversùs Ecclesiam per trecennium ea communi summario agnoscatur, Textum verò, *in d. c. accedentib.* de præscriptione Monasterii loqui adversùs Ecclesiam Templariorum, in quo fortè desidaratur quadrageoaria præscriptio. Tamen Balboa *in d. c. de quartâ*, n. 58. putat verba illa esse Gratiani, qui dum loquitur de Ecclesiâ præscribente contra Ecclesiam, præscriptionem admittit annorum 30. secundùm canones antiquos, jam antiquatos; at verò dum Gratian. distinguit monasteria ab Ecclesiis, dicit deceptum fuisse, nam sicut olim Ecclesia contra Ecclesiam 30. annorum spatio præscribere poterat; sic etiam & contra Monasterium, & è converso, & sicut hodie contra Ecclesiam non præscribit nisi 40. annis, sic è converso Ecclesia contra Monasterium juxta regulam Textûs *in c. illud*, *c. quia indicante*, *hoc tit.* Ex his enim jam poteris sine correctione nostrum Textum, & Textum *in dict. c. de terrâ*, intelligere, sed correctione admissâ Textûs nostri, poteris explanare cœtera jura, juxta ponderationes, *sup.* jactas.

27 Unum tamen notabis, ad explodendum illum primum intellectum, *in princ.* adductum, quatenus DD. intelligunt de præscriptione, quam facit Eccles. per 30. annos contra rem privari, taliter ut etsi bona Ecclesiæ, Monasterii, Nosocomii, & aliorum locorum piorum, non præscribantur, nisi 40. annorum Spatio *d. Auth. quas action. C. de sacrosanct. Eccles. l.* 26. *tit.* 29. *p.* 3. Felin. Abbas, & alii relati à Covar. *in reg. possess.* 2. *p.* §. 2. n. 3. Balbus *de præs. p.* 5. *pr.* illud verò privilegium non extendi ad bona Cleric. nam potiùs annumerantur inter Personas privatas, ut copiosè ostendit Molin. *de just. & jure* 1. 1. *disp.* 70. tradit cum multis Balboa *in dict. c. de quartâ*, *n.* 45. ex eo nam privilegium, de quo hic, & in aliis juribus concessum est, non Clericis, sed Ecclesiis, & aliis eodem jure gaudentibus, ut advertit Panorm. *hic n.* 6. & *in c. si diligenti*, *n.* 36. 37. *hoc tit.* Covar. *lib.* 1. *variar. cap.* 4. *nu.* 3. & 4. de quibus, & aliis bonis dico, *in dicto cap. de quartâ.*

Fermosin. de Exceptionibus.

AD TEXTUM
IN CAPITE IV.
De Quartâ, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Res Ecclesiæ, nonnisi quadraginta præscribuntur annis &c.*

8 *Quæstiones diversæ ad Textum nostrum assignantur, simul & Doctores eas tractantes.*

Occasione hujus Text. solent de nonnullis inquirere Doctores & primò, de tempore jam constituto ad præscribendas res Ecclesiæ, quod est annorum 40. per Textum nostrum, *cap. ad aures*, *c. illud cap. quia indicante*, & aliis hujus tituli, *cap. accedentibus de privilegiis*, cum infinitis, *cap. placuit*, *et.* 2. versic. *quas actiones* 16. *qu.* 3. & *in Authent. de Ecclesiasticis titulis*, §. *pro temporalibus*, *Authent. quas actiones*, *Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, sed quia hæc generalis conclusio non leviter impugnatur ex dictis, *suprà in cap.* 1. & *in cap. sanctorum* 3. ubi in possessionibus Ecclesiæ triennium admittitur, ut *in dict. cap.* 1. ut triennalis præscriptio, ut in *dict. c. sanctorum*, ideò *ibi* dicta applicabis pro plenâ intelligentiâ hujus Textûs. 1

Et in versic. *nisi fortè interim pastoralis sedes caruisset Pastore, quia jura sua Ecclesia exigere debuisset.* Per hæc verba inciditur in materiam Textûs *in dicto cap. illud*, & *in cap. ex transmissâ*, & *in cap.* 14. *hoc tit.* ubi agitur tam de actibus, quibus interrumpitur possessio ad præscribendum, quàm de aliis, in quibus ea suspenditur, nec continuatur, quousque de medio impedimentum tollatur. † Imò etiam in materiam Textûs *in cap.* 2. *hoc tit.* quatenus etiam vivente Pontifice, aut Prælato nihilominus eorum patientia, in repetendis rebus Ecclesiæ, non nocet, nec inferi ei præjudicium. 2 3

Et ibi *qui jura Ecclesiæ*, occasione hujus versiculi, disputant Doctores, nunquid quadragenaria hic statuta, non solùm procedat in rebus corporalibus immobilibus, sed etiam in omnibus juribus incorporalibus, veluti in actionibus hypothecis, in servitutibus, tam circa temporalia bona Ecclesiæ, quàm spiritualia, ideò videbis notata, *infrà in cap. causam* 7. *cap. cùm non liceat* 12. *c. ad audientiam* 13. *cap. audistis* 15. *c. cùm ex officio* 16. *c. cùm olim*, 18. *hoc tit.* ubi quæ *infrà* omissa sint invenies ac citata. 4

Et in principio Textûs nostri ibi *quartâ decimarum*, & *oblationes defunctorum.* Per hæc verba latè poterat inquiri, quid sibi velint quarta Canonica, quarta funeralis, quarta eleemosinarum, quarta portio, quarta decimarum, & ex quibus hæ portiones Canonicæ debeantur Episcopis, seu Parochis, & aliis; ideò leges quæ dico *infrà in c.* 14. & *fin. de testamentis*, & *in cap.* 1. *de sepulturis*, & alibi nonnulla, ex multis, *hic* notat Barbosa videndus *n.* 2. & 3. sed quatenus spectat ad tempus præscribendi eas, sive integras decimas, vel procurationes ad Episcopos spectantes dico, *hic* & *in c. ad aures* 6, *c. accedentes* 11. *hoc tit.* † Et quid sit decima, & oblatio, & ex quibus deducantur, *infrà in tit.* & *Rub. de decimis.* † Item, & hic posset adjungi de quartâ falci- 5 6 7

H 3

falcidiâ, trabellianicâ pegasianâ, & de aliis legitimis, seu portionibus legalibus quæ deducuntur ex corpore hæreditatis, aut bonorum, ut deserviant aliis interesse putantibus, de quibus *in cap. Raynutius, cap. Raynaldus, infrà de testament.* hîc enim pertinet conveniens disputatio de tempore; nempe quo valeant præscribi.

8 Nunc verò ut plura excitare possit ad materiam hujus Textûs, mihi visum est adnotare sequentia, e quibus latissimam, & uberrimam materiam pro nostro Textu, & aliorum explicatione poteris adjungere, nam præter ordinarios hîc Antiquos, & Modernos, videbis & applicabis Molinam *de just. & jure, t. 2. disp.* 14. idem de tempore ad præscribendum, & de aliis multis, *disput.* 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. *de præscript. emphytheusis tractat. 2. tom. 2. disput.* 449. videbis Suarez *de divino cultu, lib. 1. tom. 1. de religione, cap.* 30. Azor. *lib. 5. moralium, cap. 26. quæst. 7. & lib. 6. moral. tom. 2. q. 2. cum sequentibus*, ad alia plura Trullengh. *in opere morali, lib. 7. cap. 4.* ubi de tempore ad usucapionem mobilium, & immobilium: de præscriptione juris exequendi, contra legem Regiam, & in viâ executivâ, Curia Philip. §. *via executiva, à n. 5.* ad quæstionem Valenzuela *p. 1. cons.* 21. & ad aliam quomodo rerum incorporalium quasi possessio acquiritur, Fachin. *lib. 8. contr. c.* 20. & an hæc incorporalium præscriptio requirat scientiam, & patientiam Adversarii; Gratianus *Reg.* 370. *de præs. in rebus corporalibus, & discontinuis*, Gomez *lib. 2. variar. cap. 15. à num.* 25. an jus adeundi præscribatur annis 30. Gratian. *reg.* 364. *ad aliam* 368. servitutes discontinuæ quæ tempore præscribantur Covar. *lib. 1. var. cap. 17. à n.* 11. ad alia plura *in reg. posses. 2. p. §. 2. à n. 1. & à n. 3. & ad Glossam hîc in* §. 7. *à n.* 5. versic. *præsertim, & 3. §. 3. n. 4.* de præscriptione servitutum realium, Fachineus *dict. lib. 8. cap. 22. de præscriptione meri, & mixti imperii, cap. 23. quo tempore judicis officium præscribatur*, Riccius *coll.* 809. *ad aliam collect.* 780. & 285. de quasi usucapione servitutum, Osualdus *ad Donel. lib. 8. cap. 11. & 12.* Balboa hîc *q. 2. per totam, & q. 4. & 5.* ubi de præscriptione supremæ jurisdictionis, de quo Fachin. *lib. 13. controvers. cap.* 81. an suprema Principis præscribi queat, Zevallos *in pract. q.* 46. jurisdictio contra Regem, & Dominos qualiter præscribatur ad quæstiones, Guttierrez *lib. 1. pract. quæst. 84. ad* 85. & ad alias, *quæst. 91. 92. & cons.* 28. ubi de tempore, de quo etiam ad præscribendas servitutes Trullengh. *d. lib. 7. moral. cap. 4. dubio 6. 7. 8. & 9.* an regalia possint in aliquem tranferri. Ripol. *variar. cap. 1. ex n.* 332. an usucapio servitutis possit pacto impediri. Guttierrez *in l. nemo potest 2. p. quæst. 1. à n.* 468. ad aliam, *quæst. 2. de præscriptione actionis personalis* Menchaca *quæst. illustr. cap. 76. & 82. ad legem, fin. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis* Zevallos *quæst. 49. ad legem scriboniam*, Rævardus *lib. singulari tom. 2. fol. 709. de præscriptione juris patronatûs*, Fachineus *dict. lib. 8. controvers. cap.* 24. de præscriptione civitatis, *cap.* 25. & an in præscriptione immemoriali requiratur scientia Adversarii; idem *dicto lib.* 13. & idem, an in præscriptione servitutum realium requiratur titulus: de his, & de aliis solent hîc agere Doctores, plura involvendo jura; imò, & de quæstione quòd contra dubiam conscientiam non sit præscribendum, & qualiter deponatur conscientia erronea, ad quæ bene Vasquez 1. 2. *quæst. 19. art. 6. disp. 67. per totam*: & an in præscriptione juris incorporalis præsumatur bona fides, Zevallos *q.* 630. verùm ego de his omnibus in juribus supra jactis, acturus nunc de propriis Text. nostri, & concordantium agere intendo: Ad aliam de lege bene à Zenone, *Cod. de quadriennii præscription. quæstion.* 823. Cevallos ad aliam, Castillus *contr. juris, tomo 2. cap. 5.*

QUÆSTIO I.

An ut præscriptio quartæ decimalis, funeralis, Parochialis, Canonicæ, & aliarum circa res Ecclesiasticas procedat, item & obligationum, sit præcisa quadragenaria, pacifica, & continuata possessio: Et an debeat esse toto illo tempore cum bonâ fide, & insimul esse cum titulo?

SUMMARIUM.

1 *Apostoli, item & Clerici Ecclesiæ primitivæ quidquid haberent, pauperibus erogabant.*

2 *Bona Ecclesiasticis concessa fuerunt immobilia, ut fidelium necessitatibus subvenirent, & quibus modis, seu temporibus, n. 3. 4. 5.*

3 *Bona Episcopo quæ, & quando fuerunt assignata.*

5 *Divisio Episcopatuum, Parochiarum & Provinciarum, quando fuit facta, & à quo Pontifice.*

6 *Decimæ à quo tempore, & qua lege debitæ sint Ecclesiasticis.*

7 *Decimarum administratio spectat ad Episcopos, & ob id eis fuit assignata quarta decimalis.*

8 *Quarta decimalis, sine ullo onere debetur Episcopo.*

9 *Quarta funeralis Episcopis applicata deducitur ex piis defunctorum legatis, & dicitur portio legitima, quæ duplex est, Episcopalis, & Parochialis, & in quo differant, n. 12.*

10 *Quarta funeralis à qua Ecclesiâ persolvatur Episcopo, & secundùm quam quantitatem.*

11 *Quarta Parochialis ex quibus, & à quibus debeatur, & persolvatur.*

13 *Quarta Canonica, quæ.*

14 *Textus noster de qua possessione loquitur.*

15 *Tempus præscriptionis in juribus discontinuis duplicatur, intellige ut n. 22.*

16 *Præscriptio non procedit ex solâ quadragenariâ possessione, ubi jus resistit.*

17 *Parochus respectu quartæ decimalis, seu funeralis, præsumitur non habere bonam fidem contra Episcopum.*

18 *Parocho alleganti ignorantiam, & errorem in præscribendo contra Episcopum, non creditur, & num. 35.*

19 *Intellectus ad Textum nostrum de tempore ad præscribendum, non de effectibus, n. 32. 33. 35. 36. 37. 38.*

20 *Præscriptio, ut procedat, requirit tempus, titulum, bonam fidem, possessionem continuam non interruptam, sed non æquè in omni præscriptione.*

21 *Præscriptio cui Jus resistit, requirit titulum, nisi sit immemorialis, n. 37. & 38.*

22 L. si sic, ff. quemadmodum servit. amittantur, num. 34.

23 *Præf-*

23 *Præſcriptio longiſſimi temporis dicitur perfecta, nec eget in diſcontinui temporis duplicatione.*

24 Cap. cùm Eccleſia ſutrina, de causâ poſſeſſionis, & proprietatis, & quæſt. 2. num. 14.

L. ſi quis emptionis, Cod. de præſcript. 30. vel 40. annor,

25 *Quarta decimalis non actione confeſſoriâ, ſed ex lege, vindicatur.*

26 *Quartæ funerales, jam hodie à Parocho non exſolvuntur Epiſcopo ſed ſupplex pretioſe* vulgò luctuoſa.

27 *Fides bona præſumitur intervenire in præſcrip tione jurium incorporalium.*

28 *Fides bona an præſumatur in præſcriptione ſervitutum*, n. 29. 30. 31.

30 *Servitutis uſucapio procedit, ſi non vi, non clam vel precariò poſſideatur.*

31 *Revertitur res facilius ad ſuam primævam naturam.*

33 *Præſcriptio longiſſimi temporis de jure Canonico fidem bonam requirit, & ſi non ſic de jure civili.*

34 *Intellectus quidam ad Textum noſtrum improbatur.*

38 *Præſcriptio quadragenaria præſtat titulum.*

1 DE his principaliter ab omnibus debet per noſtrum Textum inquiri, verùm, ut cum cognitione aliquâ, paſſim de ratione talis præſcriptionis quadragenariæ inducendæ, inquiratur, neceſſarium eſt advertere; Primò, quòd in principio naſcentis Eccleſiæ, & Chriſti præcepto ejus Apoſtoli, proprium non hab bant, taliter ut omnia, quæ illis offerebantur, publicè vendebantur, proprius que,& Pauperum conſulebant neceſſitatibus, ut patet, *actuum Apoſtolorum cap. 4. & tt.* ut ſcriptum eſt, *in cap. dilectiſſimus, cap. futura, cap. videntes 12. quæſtion. 1.* de quo præcepto patet etiam Matthæi *cap. 10.* Marci *cap. 6.* Lucæ *cap. 9.* & ſic ea multia decretorum canonibus per totam 12. *quæſtion.* 1. ferè conſtire in eâ primitivâ Eccleſiâ Clericos ad ſimilitudinem Apoſtolorum nihil proprium habere, ut eorum exemplo omnes cognoſcerent quanta ſit eorum dandi Eleemoſynam obligatio, ſicut ex multis bene oſtendit, Azor. *tomo 1. moralium, lib. 12. cap. 14.* cum aliis de quo plura dico, *infrà in cap. in officiis cap. ad hæc de teſtam.*

2 Deinde autem poſt mortem Apoſtolorum, numero fidelium creſcente, ſummis Pontificibus viſum fuit, ut Eccleſiæ bona immobilia poſſiderent; ea quorum fructibus, reditibus, & oblationibus, ordinariis neceſſitatibus fidelium ſubvenirettur, ut conſtat, ea *cap. 1. uſque ad cap. certè ego 12. quæſtion. 1.* Verùm quia ex tali communione bonorum, cùm admodum eſſet fidelium numerus auctus, diſcordiæ frequentes, atque ingentes eſſent ortæ difficultates, juxta Textum *in l. cum pater 77. §. dulciſſimis de legat. 2.* ideò meritò ab ipſis ſanctis Patribus fuit ſtatutum, ut bona illa in communione retenta, dividerentur in Epiſcopos, & Clericos, pro dimidiâ parte, *cap. antiquos canones, 10. q. 1.*

3 Itemque cùm jam abundarent Epiſcopi, Eccleſiæ autem egerent, fuit deinde facta alia ſecunda bonorum diviſio, nempe Epiſcopo deſignatâ parte tertiâ, *cap. de his, cap. decernimus 10. quæſtion. 1. cap. unico 10. quæſtion. 3. cap. conſtitutum eſt 16. quæſtion. 1.* † Tamen cùm poſtea nec 4
Clerici diligenter Pauperibus ſubvenirent, atque faverent, deventum fuit tandem ad tertiam bonorum diviſionem, factæque fuerunt quatuor partes immobilium. Prima Epiſcopo; Secunda Clericis, Tertia Fabricæ. Quarta Pauperibus fuit applicata, *cap. cum vobis 23. cap. Vulteraua 25. cap. conceſſo 26. cap. quatuor 27. cap. redditus, cap. cognovimus, cap. mos 12. quæſtion. 2.* † Sicque ex illo tempore Epiſcopi, & Clerici 5
in particulari bona habere cœpiſſe, habetur, *in dicto cap. certè ego, cap. Epiſcopi, cap. manifeſte 12. quæſtion. 1.* Indeque neceſſum fuit, ut dividerentur Epiſcopatus, Parochiæ, & Provinciæ, ſicut Gelaſius fecit, *in cap. 1. & 2. 13. quæſtion. 1.* Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 9. & ſeſſ. 14. cap. 17.* de quibus latè agunt Doct. res *in Rub. & tit. de rebus Eccleſiæ.*

Et quia decimæ tam lege veteri, quàm deinde Apoſtolorum traditione ad Eccleſias, & 6
earum Miniſtros, ſub quarum diſtrictu percipiebantur, pertinerent, juxta Textum *in cap. 1. cap. cùm ſint homines cap. cùm contingat. cap. tua de decimis*, de quo latè, *in Rubricâ, & tit. ibi.* † Harumque decimarum adminiſtratio, & diſtinctio, 7
ad Epiſcopos ſpectet ex Textu *in cap. 1. cum ſequentibus 10. quæſt. 1. cap. præcipimus 12. quæſtion. 1.* ratioque poſtularet, ut propter curam, & ſuperioritatem Epiſcopis ſingulis, in ſuis territoriis aſſignaretur aliqua decimarum pars. † Ideò, 8
in cap. conquerente de officio ordinarii, pro eorum juriſdictionis munere, fuit eis aſſignata pars, quæ quarta decimalis vocatur, Balboa *hîc quæſtion. 3. num. 9.* Suarez *de religione tomo 1. lib. 1. de divino cultu, cap. 28. num. 9.* Tindarus *de decimis, num. 71.* Moneta *eodem tractat. cap. 7. quæſtion. 2. art. 14. in fine*, dicentes, quartam decimarum Epiſcopis deberi ſine ullo onere fabricæ Epiſcopalis, *p. 1.* verbo *decimæ*, taliter ut de Jure communi Epiſcopi in hac quartâ decimatione fundatam habeat intentionem, cenſuit Rota ſæpius allegata à Barboſâ *in Paſtorali, allegatione 86. numero 34.* Seraphinus *deciſione 1449. num. 14. & quæſtion. 7. num. 11.* Moneta *ubi ſuprà.*

Quarta inquam funeralis Epiſcopis adjudicata fuit, deducenda ex piis Defunctorum legatis, quæ dicitur legitima portio, *cap. requiſiſti de teſtament.* ubi latè quæ duplex eſt, ſcilicet Epiſcopalis, & Parochialis, Epiſcopalis quarta funeralis dicitur, quæ debetur Epiſcopis ex omnibus legatis relictis Eccleſiis, in ſuis diœceſibus exiſtentibus, propter curam, & onus, nempe compellendi hæredes fideicommiſſarios, legatarios, & teſtamentorum Executores, ut teſtantium pias adimpleant voluntates, quarum ſæpiſſime iſtæ perſonæ ſolent abuti, eaſque ſubvertere, niſi adeſſet cura Epiſcoporum imperans illas adimpleri, & ſic propter tale onus, talis quarta Epiſcopis eſt aſſignata, juxta celebrem Gloſſam *in dict. cap. conquerente de officio ordinarii*: notat, & docet Covar. *in dicto cap. requiſiſti de teſtamentis*, per illum Textum Hoſtienſ. *in Rubricâ de ſepult.* Thomas Zerola *in praxi Epiſcopali*, verbo *legatum*, verſic. *ad tertium*, Balboa *hîc dictâ quæſt. 3. ſub numero 11.* † Ubi addit hanc quartam 10
ſolvendam eſſe Epiſcopo ab ipſâ Eccleſiâ, cui legatum relictum eſt, non autem ab Hærede, qui legatum præſtitit, & conſtat Jure communi non eſſe taxatam hanc funeralem quartam, quoad

quoad aliquam certam quantitatem, sed consuetudinibus locorum standum esse, juxta Textum *in cap. certificari de sepulturis*, in versic. *se-*
11 *cundùm rationabilem*. † Quarta inquam Parochialis non debetur de legatis, vel de relictis ad pias causas, sed præcisè de illis debetur, quæ Ecclesiæ obveniunt, ratione funeris, & de legatis relictis Ecclesiæ, in qua defunctus elegerit sepulturam, juxta Textum *in elementinâ dudum, de sepulturis*, veluti de omnibus donatis, causâ mortis, de relictis jure institutionis, de oblationibus, candelis, anniversariis; & similibus ratione sepulturæ alibi electæ; Petrus Ubaldus *in tractat. de quartâ Episcopi*, p. 1. *cap.* 6. Julius Laborius *variar. lucubration. tit.* 2. *cap.* 17. *num.* 18. ubi per totum caput agit latè de quartâ debitâ Parochiali Ecclesiæ illius, qui elegit alibi etiam apud Mendicantes sepulturam, de quo Azor. *institution. moral. p.* 2. *lib.* 9. *cap.* 13. *quæst.* 13. dixit Barbosa *de officio, & potestate Parochi p.* 3. *cap.* 2. Sed non deberi de donationibus inter vivos; dixerunt Sebastian. Medicis *de sepult. p.* 2. *quæst.* 12. *num.* 7. *tomo* 2. Laborius *dicto cap.* 17. *num.* 52. tamen ut bene deberetur de legatis, etiam promissis dicendis: notarunt idem Labor. *num.* 18. *in fine*, Barbosa *de officio Episcop. p.* 3. *allegat.* 86. *à nu.* 20. idem *in dictâ clem. dudum*, *nu.* 10. & 11. Petrus Ubaldus *dictâ p.* 1. *cap.* 7. versic. *quod si testator.*

12 Igitur hæc funeralis Quarta Episcopalis, & Parochialis differunt; nam Episcopus ab hærede Episcopalem portionem petere non potest, sed ab Ecclesiâ, cui legatum est relictum, quæ cum Episcopo legatum communicare tenetur, ex Textu *in dicto cap. requisisti de testam.* advertit Covarruvias *in cap. officii de testam. num.* 1. sed Parochus portionem Parochialem ab hærede debet exigere directè, juxta communem Doctorum opinionem, *in cap. de his, de sepulturis*, ubi
13 de multis aliis dico. † Sed hæ omnes quartæ portiones dicuntur Canonicæ ad differentiam aliarum quartarum, trebellianica, & falcidia, &c. de quibus ad *l. falcid. & ad Trebell.* mentio fit, ut advertunt Covar. *in cap. officii de test.* Barboa *hic q.* 3. *n.* 10. *in fin.*

14 Jam ergo ex his, quæ pro Quartâ funerali, & Episcopali, seu oblationis, præcisè ad verba nostri Textûs adnotare oportuit, videbis hîc non agi de tempore assignato quadragenariæ possessionis ad præscribendas decimas in alienâ Parochiâ, nam de hac inquisitione agitur Clarius *in cap. ad aures* 6. *hoc tit.* ubi de concordantibus dico. Unde etsi in quantum ad tempus illi præscriptioni assignatum eadem decisio sit; tamen hæc loquitur in longè aliâ specie, & sic à Doctoribus soleat hîc inuolui.

15 Nunc verò contra præfatam generalem regulam, & Doctrinam Textûs nostri, & aliorum urgent non levia argumenta; & primò, nam cùm Jus quartæ decimalis Parochialis, decimandi, eligendi, præsentandi, sit discontinuum, & in præscriptionibus discontinuis, veluti in jure ducendi aquam: quæ non semper fluit tempus duplicatur, juxta Textum *in l. si sic constituta*, *ff. quemadmodum servitutes amittantur*; sequitur ut etiam hîc tempus 40. annorum deberet duplicari, ut hic præscriptio procederet.

16 Secundò, quia præscriptio, de qua hîc caret requisitis jure inductis, nempe titulo, & bonâ fide, titulo quia non constat de eo; imò præscribenti Parocho adversùs Episcopum Jus resistit, ex jam dictis cùm Episcopo Quarta decimalis debeatur, eà de causâ jam *suprà*, assignante ex *dicto cap. conquerente de officio ordinarii*, *cap. requisisti*, *cap. officii de testament.* sed sic est quòd ubi Jus resistit, non sufficit sola quadragenaria possessio, cùm eo in casu sit necessarium docere de titulo, *cap. si diligenti.* versic. *cùm in præscriptione*, *hoc tit. lib.* 6. ergo Parochus contra Episcopum quartas has præscribere non potuit in illo spatio quadragenario. † Bonâ fide, 17
quia cùm Parochus respectu quartæ decimalis, seu funeralis bonam fidem habere non possit, eo quòd ei Jus resistit, *dicto cap. conquerente*, *cap. fin. de testamentis*, cum aliis cujus juris non præsumitur ignorantia, eo quòd esset lata culpa, per quam non est quis succurrendus, ex verbis Textûs *in l. regula*, §. *pen. ff. de juris, & facti ignor.* ibi *sciant ignorantiam facti non juris prodesse, nec stultis solere succurri, sed errantibus*, *l. liberorum*, §. *notantur*, *ff. de his qui notantur infamiâ*, ibi *ignorantia excusat non juris, sed facti*, lata enim adest, contra Parochum, culpa, volentem præscribere adversùs jus sui Episcopi, quod sibi latere non potuit, si quidem omnibus notum est: argumento Textûs *in l. lata*, *ff. de verb. signif. l. leges sacratissima*, *Cod. de legibus*, *l. constitutiones*, *Cod. eodem*. † Imò nunquam Parocho alleganti igno- 18
rantiam & errorem; posset prodesse usucapio, *l. error. l. juris ignorantiâ*, *ff. de juris & facti ignorantiâ*, *l. nunquam*, *l. si fut*, §. 1. *ff. de usucap.* docent Fulgos. *cons.* 90. & 181. Cumanus *cons.* 37. & 160. Baldus *cons.* 307. *p.* 5. Romanus *cons.* 346. Decius *cons.* 348. Vitaris *lib.* 2. *var. lect. cap.* 22. Robertus *lib.* 1. *sent. cap.* 6. 7. & 8. ergo non est cur bona fides in Parocho præsumatur data, quòd alleget ignorantiam.

Verùm his non obstantibus, ut nostri Textûs 19
decisio maneat ab omni impugnatione libera, notandum est in specie nostri Textûs, dubitatum fuisse principaliter de tempore ad præscribendum, non verò de ejus potentiâ, aut effectibus; nam cùm sit certum præscriptionem pro bono publico justissimè inductam esse, rerum dominia essent in incerto, *l.* 1. & §. *ff. de usucapion.* §. 1. *instit. eodem*, *l.* 1. *ff. pro suo cap. vigilanti infrà*; ideò in præsenti, non de præscriptionis potentiâ aut effectu, nec de ejus requisitis agitur, sed de solo tempore, cùm de titulo, & bonâ fide infrà agatur à Pontificibus, *in dicto cap. vigilanti*, *cap. fin. hoc tit.* ubi latè, & in aliis, ideò Alex. 3. huic respondens dubitationi temporis; dixit Quartam decimalem, seu funeralem præscribi adversùs Episcopum, tempore quadragenario per Parochum, ut quæstio auferretur, orta ex Justiniani constitutione, *in Authenticâ quas actiones*, *Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, ubi tunc temporis fuit assignatum quadragenarium tempus, & à sanctis Patribus, sola in rebus Ecclesiasticis triennalis esset præscriptio constituta, ut latè dixi *suprà in cap. sanctorum* 3. *hoc tit.* Quare Pontifex hîc rationem hujus decisionis reddendo, eam per sequentia verba resolvit, *quia Romana Ecclesia triennalem præscriptionem contra Ecclesiam non admittit*, cùm ad eam præscriptionem satiùs videretur tempus quadragenarium, uti visum fuit Justiniano in dictâ Authenticâ; quas actiones ita interpretantur Hostiensis, Abbas, Felinus, Parisius, Verolus; *hic* Granna *num.* 2. Barboa *sub numer.* 13. relati à Mascardo *de probatism.*

bation. concluſ. 1215. *nu.* 25. & 73. Rota ex Puteo *deciſ.* 449. *lib.* 2. Rota ex Paulo Æmilio *deciſ.* 306. *p.* 1. Rota *in noviſſimis deciſ.* 180. *tomo* 2. probat *lex Regia* 26. *tit.* 29. *p.* 3.

20 Secundò, notandum eſt ad præſcriptionem quàm plura eſſe neceſſaria; tempus, bona fides, titulus, poſſeſſio continua, & non interrupta, ut laté *infrà* explanatur, juxta ſingulaa decretales hujus tituli, quæ & ſi neceſſaria ſint, ad perfectam undique præſcriptionem, ſed non in omnibus præſcriptionibus præcisè deſiderantur; nam etſi in præſcriptione 10. vel 20. annorum, quæ dicitur ordinaria longi temporis ea omnia prærequirantur, ut notant Bartol. & alii *in l. celſus, ff. de uſucapion.* & *in l. nullo, Cod. de rei vendic.* ita ut in hac præſcriptione, reſpectu tituli, nulla ſit differentia, inter Jus Civile & Canonicum, *cap. placuit*, §. *poſt.* 16. *quæſt.* 3. latiſſimè Balboa *de præſcript.* 2. *p.* 4. *partis* 1 explicat eleganter Covar. videndus *in regulâ poſſeſſor* 2. *p.* §. 5. à *num.* 2. & *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *nu.* 7. Tamen in longiſſimâ præſcriptione, ſic nuncupatâ, quia requirit 30. vel 40. annorum ſpatium, nec Civili, nec Canonico Jure Titulum deſiderari, ſed tantùm bonam fidem, communiter notarunt interpretes ex Textu noſtro *in cap. ad aures, cap. ſi diligenti hoc tit.* & *in cap. placuit* 16. *quæſt.* 3. per Textum *in l. omnes, Cod. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum* & ex aliis Juribus.

21 Tertiò, notandum eſt quòd, quando præſcriptio eſt contra Jus commune, ſive in præſcriptione, contra Eccleſiam Romanam quæ centenaria eſt, de qua infrà dico *in cap. ad audientiam*, ſive in quadragenariâ, contra aliam Eccleſiam, ſemper deſideretur Titulus, niſi allegetur poſſeſſio immemorialis *cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. notat copiosè Covarruvias *lib.* 1. *variar. dicto cap.* 17. *num.* 7. expreſſus Textus *in dicto cap. ſi diligenti hoc tit.* ibi *cùm in rebus Eccleſiaſticis Tituli & bona fides deſiderentur.* Quæ etſi indiſtinctè prolata ſint debent intelligi quoties Jus commune præſcribenti reſiſtit, non utcumque, ſed ſi vehementer reſiſtat, ut explicant Panormitanus *in dicto cap. ſi diligenti n.* 34. Corraſius in *l. ſervitutes l.* 4. *nu.* 35. *ff. de ſervitutibus*, Decius *conſ.* 144. Balbus *de præſcript.* 2. *p. tertiæ partis principalis*, *quæſt.* 6. Balboa *hic quæſt.* 3. *n.* 24. & 25.

22 Breviter hîc: ſuppoſitis jam non obſtant argumenta in contrarium adducta, non primum adductum *ex l. ſi ſic, ff. quemadmodum ſervitutes amittantur*, nam etſi reverà in præſcriptionibus diſcontinuis tempus duplicetur, hoc intelligitur de tempore ordinario 10. vel 20. annorum, ſecus de tempore jam ex Textu noſtro requiſito, ſcilicet quadraginta annorum, quia & ſi fateamur, ut actus noſtri Text. & alii ibi ſignati diſcontinui, tamen Cùm Jure Canonico ad præſcribendam quartam decimalem, ſive Parochialem ſint aſſignati 40. anni, & inter abſentes tempore duplicato in diſcontinuis præſcriptionis ad illud tantum tempus, & non amplius extendatur, ſequitur ut optimo Jure dicendum ſit duplicationem temporis Jure Civili eſſe imperatam reſpectu præſcriptionis longi temporis decem, vel viginti, non illius extraordinariæ, ſcilicet 30. vel 40. quæ longiſſimi temporis nuncupatur, in qua de Jure Civili non deſiderabatur, quouſque per Jus Canonicum præſcriptio utcumque, ſine bonâ fide, ſublata fuit *cap. vigilanti*, *cap. ſi diligenti cap. fin. hoc tit.* cum aliis. † Et ratio eſt, 23
quia longiſſimi temporis præſcriptio dicitur perfecta, ob idque non agere temporis duplicatione, etiam in diſcontinuis, uti de ſervitutibus diſcontinuis, quarum præſcriptio prolongatur ad tempus quadragenarium, talis duplicatio non admittitur, ut ſentiunt Panormit. *hic num.* 16. Balboa *dictâ quæſt.* 3. *nu.* 39. & 40. Felinus n. 37. Veroïus *num.* 34. Paritius *nu.* 16. Granna *num.* 10. Covarruvias *ubi ſuprà num.* 10. qui omnes, & Baldus *hic num.* 4. dicunt præſcriptionem longi temporis tantùm minùs perfectam eſſe, ob idque deſideratam fuiſſe temporis duplicationem in diſcontinuis, veluti in ſevitutibus, quæ tantùm tempore longo, aliàs præſcriberentur, juxta Textum *in dict. l. ſi ſic.*

Et ſecundùm hanc declarationem intelliguntur 24
jura *in cap. cùm Eccleſia ſutrina, de causâ poſſeſſionis*, *in l. ſiquis emptionis*, *l. cùm notiſſimi, Cod. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum* in quorum Jurium caſibus non procedit deciſio Textûs *in d. l. ſi ſi.*; nam & ſi loquantur de præſcriptione juris diſcontinui; tamen temporis duplicatio non eſt neceſſaria, cùm procedunt in præſcriptione longiſſimi temporis, Textum verò *in dictâ l. ſi ſic procedere*, quando præſcribitur ſervitus diſcontinua tempore ordinario, ſic relati, itaque ait Covarruvias *dict. nu.* 10. quòd cùm ad præſcriptionem quartæ Epiſcopalis, ſive Parrochialis deſideretur poſſeſſio quadragenaria, quæ longiſſima eſt, ideò locum in ea non habeat temporis duplicatio, *dictæ legis ſi ſic.* † Hæc ergo 25
doctrina verior eſt, etiam ſi ut multi exiſtiment quarta decimalis ſit ſervitus diſcontinua, quod ita non eſt ſumendum, cùm potiùs ſit quoddam Jus competens Epiſcopo, ex decimarum diviſione, quæ quarta Epiſcopu debetur; ad quod Jus vindicandum non competit actio confeſſoria, quæ ſervitutibus competit diſcontinuis, ſed tantùm alio ex *l. notat gloſſa* 1. *in cap. moderamine* 18 *q.* 1. *gloſſa* 1. verbo *tributa*, de decimis, Granna *hic ſub n.* 10. verſic, *cui dubio.*

Secundum argumentum pendet ab intellectu, 26
nunquid bona fides, & titulus hic deſiderarentur, de quibus præter dicenda *in cap. ſi diligenti, cap. fin. hoc tit.* ad propoſitum Textûs noſtri nonnulla expendo; hodie autem quod attinet ad quartas funerales conſuetudine receptum eſt, ut Parochi Epiſcopi quartas non exſolvant, & Epiſcopi illarum loco prætioſiorem ſupellectilem accipiant, quæ vulgò dicitur *luctuoſa*; quæ tamen diverſimodè exſolvitur, ſeu deſinit ſolvi juxta diverſas conſuetudines Regionum, ſecundùm Navarrum *de ſpoliis Clericorum*, *in cap. non liceat Papæ* 12 *p.* §. 9. *nu.* 6. Caſaneus *in conſuetud. Burgund. Rubr.* 4. §. 6. *n.* 10. Capella Toloſana *deciſ.* 388. Balboa *hic dictâ quæſt.* 3. *num.* 34.

Ad ſecundam quæſtionis partem, à qua de- 27
pendet ſolutio ſecundi argumenti adducti *ſuprà* in verſic. *ſecundo*, in eo membro de fide bonâ requiſitâ ad præſcriptionem, de qua hîc; cumque de eâ nulla mentio facta ſit, adeſt non levis difficultas, an ea ſupponatur, & in eo videri dependet aliâ quæſtione, an in Juribus incorporalibus præſcribendis præſumatur bona fides; & quod præſumatur intervenire, eſt Textus *in l. pen. Cod. de evict.* tenet Gloſſa *in princ. inſt. de uſucap.* dicit hanc communem Curtius *conſ.* 28. dum tamen illa bona fides allegatur per Textum in *l. ſi adulterium cum inceſtu*, §. *idem Pollioni*, *ff. ad legem Juliam de adulteriis.*

Itaque

28 Itaque in eo dubio, an præscriptione servitutum bona præsumatur fides, affirmat Cynus *in glossâ lib.* 1. §. *de itinere, actuqne privato*, dicit communem hanc Martinus Laudensis *in l. servitus prædiornm. n.* 14. *ff. de servitutibns*, Albericus
29 *in d. l.* t. §. 1. *n.* 4. † Sed eam non præsumi tenet Glossa unica verbo *usus sit, in dictâ l. si adulterium*, §. *idem Pollioni*, ibi, *sed potest dici contrà, in dict. l.* 1. §. 1. *ff. de itinere, actuque privato*, quam *ibi* Bart. *n.* 12. sequitur Dinum, quod tenuerit contra glossam, cum qua tenet etiam *ibi* Angelus de Perusio, qui tamen falso sibi persuadet, sufficere præscribenti bonam fidem, & opinionem illius Glossæ, tenet etiam Faber *in* §. *aquè si agat, n.* 23. *inst. de actionibus*, Aretinus *cons.* 30. *dubio* 2. Alciatus *in præsumpt.* 3. *regula* 3. *n.* 6. dicit hanc communem Panormitanus *in cap. si diligenti hoc tit. n.* 18. Cynus *in l. Cod. de servit. & aquâ*, ubi etiam Bald. *col. fin.* versic. *quæro ulteriùs*, dicit hanc esse veritatem, & illam dicit magis communem Baldus *de præscription.* 1. *pp.* 4. *principalis q.* 1. *n.* 10.

30 Ego autem in hoc desidio, etsi Franciscus Conanus *lib* 4. *Comment. cap.* 12. *n.* 17. asserat servitutes etiam cum malâ fide quæri posse, semper contra eum & alios dico, ut is qui usucapit servitutem, debeat habere bonam fidem, ex Textu *in l. unicâ, Cod. de usucapione transformandâ, & in l.* 2. *Cod. servitutibus, & aquâ, & in l. fin. in fine, Cod. de præscript. longi temporis*; nam ad servitutis usucapionem necesse est, ut is qui possidet, non vi, non clam, nec precariò possideat, *l. si quis diuturno, ff. si servitus vindicetur*; nam is, qui vi, aut clam, aut precariò possidet, malâ fide possidet; sic communiter probarunt Doctores *in dictâ l.* 2. *Cod. de servitutibus*: latè referunt Padilla *in l.* 1. *n.* 28. *Cod. servitutib.* Rævardus *lib. singulari ad legem Scriboniam, n.* 8. Balboa *hîc sub. q.* 2. *n.* 32. Conanum notans de lapsu; nam omni Jure Civili prohibita est præscriptio, malâ fide existente, saltem initio possessionis, & Jure Canonico, omni tempore requiritur fides bona, ut *in cap. fieri hoc. tit.* cum vulgatis; taliter ut in hoc articulo Panormitanus *in cap. si diligenti hoc tit. n.* 22. testatur standum esse Juri Canonico.

31 Sed quia nos inquirimus de præsumptione bonæ fidei aliter potest tentari, tum ex jam adductis, tum etiam quia in præscribendâ libertate adversùs vitutem impositam, vel acquisitam, sicut in rebus corporalibus, videtur bona fides præsumenda; eo quòd faciliùs res ipsa revertitur ad ad suam naturam, *l, si venus*, §. *pactus ne peteret*, versic. *quod in specie, ff. de pactis, & in l.* 2. *cum glossâ, Cod de inofficiosis donat.* tenet Albericus *in l.* 1. *ff. de servitut. & aquâ, n.* 1. Abbas *in dicto cap. si diligenti*, Florianus *in l. servitutes, ff. de servitutibns*. Padilla *in l. si quas actiones, n.* 37. *Cod. de servitutibns & aquâ*, ubi respondet ad difficoltatem quam videtur facere Textus *in l. sequitur* §. *si viam ff. de usucap.* refert Zevallos *in pract. q.* 630. ad quod est videnda *l. Regiâ* 16. *tit.* 31. *p.* 3. ubi
32 Gregorius. † Ergo cùm hîc in specie nostri Textûs Parochus præscribendo Quartam funeralem, aut Episcopalem reducat ad libertatem, Ecclesiam gravatam, cum onere eam solvendi Episcopo: sequitur dicendum cum bonâ fide illum per 40. annos possessionem optimè præscribere, etsi de tali bonâ fide in Textu nostro non constaret.

33 Unde ad difficultatem argumemti propositi in dicto versic, *secundo*, respondeo dicendum, Summum Pontificem in specie Textûs nostri pro constanti supponere bonam fidem, saltem præsumptam modo dicto; taliter ut si de eâ fuisset interrogatus, etiam super eam responderet ex regulâ Textus *in dicto cap. vigilanti. cap si diligenti, cap. fin. hoc tit. regulæ possessor de regulis Juris* tum enim, etsi ex *l. sicut, l. si quis emptionis*, §. 2. *de præscript.* 30. *vel annorum*, præscriptio longissimi temporis 30. vel 40. annorum absque bonâ fide de Jure Civili procedere possit; tamen de Jure Canonico id non admittitur; tum etiam, etsi Bartolus *in dictâ l. sequitur*, §. *si viam, ff. de usu.* Hostiensis *in summâ hoc tit. de præscriptionibus rerum immobilium*, §. *quæres*, versic. *actiones personales*, Innocent. *in cap. cura de Jurepatronatûs*, & relati de Covar. *in dictâ regulâ possessor*, 2. *p.* §. 10. *n.* 3. Parladorio *rerum quotid. lib.* 1. §. 11. *n.* 14. Menchaca *lib.* 2. *illustrium quæstionum, cap.* 76. *n.* 3. docent actiones personales, etiam cum malâ fide præscribi tempore longissimo 30. vel 40. annorum; tamen existimo asserendum intrepidè omne has præscriptiones, sive rerum, sive actionum, Juriùmve incorporalium sublatas, omninò esse Jure Canonico, taliter ut nunquam cum malâ fide admittantur per regulam *dicti cap. vigilanti, & fin.* cum aliis, & ex eo, nam omne, quod non est ex fide bonâ, peccatum est; sed retinere alienum, est peccatum; ergo apertè dicendum est Pontificem in textu nostro respondisse ad quæstionem temporis prærequisiti ad præscriptionem; nihilque interrogatum fuisse de malâ, vel bonâ fide; imò præsupponitur præcessisse contractum; ex quo bona fides duxit originem; ita post multorum intellectus, concludit Balboa *hîc dictâ q.* 3. *n.* 44. videndus à *n.* 33. † Ubi 34
improbat solutionem aliquorum dicentium Textum nostrum loqui de Parocho successore bonâ fide alterius antecessoris, qui Quartas, de quibus hîc cœperat possidere, & qui licitè potuit credere suum prædecessorem bonam fidem habuisse, quo casu ejus ignorantia prodesse poterit, de quo dubio dico *infrà*, & dixi *suprà in cap. quia, V. de Judiciis*, loco suprà ante principium nostræ Rubricæ citato; hæc enim solutio divinatoria est, cùm in nostro Textu nullum verbum adsit de prædecessore Parochi præscribentis.

Unde etsi Glossa probabiliùs hîc dicat in spe- 35
cie nostrâ, Parochum à seipso usucapionem incepisse ex Episcopi concessione, quæ quamvis ad dominii translationem non sufficiat, *c.* 1. *& per totum de his quæ fiunt à Prælatis sine consensu capituli*, tamen ad usucapionem sufficere ait Textus *in c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. ut probant Panormitanus, & Beroïus *hîc num.* 23. Rebuffus *in compendio alienation. num.* 36. sed cùm hæc alienatio videatur facta, non servatâ debitâ solemnitate, nec Juris formâ, de quibus *in tit. de rebus Ecclesiæ non alienandis*; ideò ex eâ malam fidem induci, probat doctrina Glossæ *in l.* 1. *Cod de Jure hasta fiscalis lib.* 12. cùm ea alienatio nulla sit; taliter ut in eo casu juris error, cùm non possit bonam fidem introducere, nec malam excludere, nequibit excusationem præstare, nec efficere, quominus præscriptio procedere non possit, quia Parochus scire debuit Quartas illas ad Episcopum pertinere; tum etiam debuit scire Episcopom sine Capitulo, illas alienari non potuisse; quæ omnia manifestum Juris errorem inducunt; & consequenter præscriptionem impediunt, *l. nunquam* 31. *ff. de usucap.* de quo latè Covar. *ex regulâ possessor*, 2. *p.* §. 7. *n.* 5.

&

& 9. & faciunt quæ adduxi *suprà in cap. 2. de Jurejurando*, per Textum ibi.

36 Et quamvis relati à Covar. *suprà n.9.* dicant argumentum *suprà* relatum in dicto versic. *secundo*, verum esse; sed in specie Textûs nostri non inveniri Juris errorem, sed tantùm facti, eo quòd Parochus credebat Episcopum de Capituli consensu quartas illas alienasse; tamen hæc solutio non caret quâmmaximâ divinatione ex dictis, & sic ut dixi potiùs est, ut in Textu nostro adsit bona fides titulata ex parte Parochi, ut jam dixi, quæ ista sit, non constat; & sic generaliter *in dicto cap. fin.* cum aliis, ubi bona fides semper desideratur, dicendum est Parochum cum eâ saltem præsumptâ, quartam Episcopalem seu funeralem præscripsisse annis 40. possidendo, ut declaratum est à Pontifice hîc, qui in versic. *cùm Romana*, reddit rationem, quare quadragenaria possessio prærequiratur, & nec sufficiat triennalis.

37 Ad secundam partem argumenti relati in dicto versic. *secundo*, ubi an titulus adesset præscriptioni, de qua loquimur, potest responderi ex dictis de bonâ fide requisitâ ad præscriptionem Textûs nostri, & existimo præcessisse titulum ad præscribendum; nam cùm ex *dicto cap. 1. lib.6.* in præscriptione quadragenariâ contra aliam Ecclesiam, semper desideretur titulus, nisi allegaretur immemorialis, ut jam *suprà* notavi cum Covar. *dicto lib.1. var. cap.17.n.7.* ex Textu *in cap. si diligenti, hoc tit.* & in verbis ibi, *Cùm in rebus Ecclesiasticis titulus, & bona fides desideretur*, quoties Jus resistit *ex dicto cap.1.* Balbus *de præscript. p.2. 1. p. tertiæ principalis q. 6.* & hoc ubi Jus resistit; sequitur dicendum in præscriptione nostri Textûs præcessisse titulum, etiam propter bonam fidem; taliter ut cavendum sit a Glossâ, verbo *mortuariorum in dict.cap.conquerente de officio ordinarii*, dicente quartas illas Episcopis, non de Jure, sed de consuetudine tantùm deberi, ut copiosè tradit Covar. *in d. cap. officiis & testamentis, n. 1.* Rebuffus *in tractatu de decimis quæst. 7. n. 11.*

38 Et sic fatendum esse à fortiori Parochi præscriptionem, de quâ habuisse initium præcedente aliquo titulo, & continuatam esse, cum eo saltem colorato inducto ex quadragenariâ præscriptione, quæ titulum præstat, ut advertit Granna *hîc sub num.9.* & sic Balboa *hîc d. quæst. 3.* videndus *à num. 23. ibi num. 31. & 33.* resolvit præscriptionem Textûs nostri, non solùm ex bonâ fide; sed etiam ex titulo, propter Juris resistentiam continuatam, atque perfectam fuisse, nec de titulo factam fuisse mentionem ex eâdem ratione jàm *suprà* allatâ de bonâ fide, cùm ex *dicto cap.1.hoc tit.n.6.& dict.cap.si diligenti*, supponendum est titulum præcessisse, cùm constet huic præscriptioni Jus commune resistere; sed an hoc verum sit, disputo quæstione sequenti; quod verum in Jure est ad præscriptionem perficiendam, plura requiri, quæ jam notavi, & non eorum singulorum in quolibet textu fieri mentionem; sed subintelliguntur ex aliis Juribus: quare cùm hîc Pontifex de tempore tantùm interrogaretur; ideò solùm definivit, nihil de bonâ fide, & titulo narrans.

QUÆSTIO II.

An in specie Textûs nostri Jus commune resistat præscribenti: An successor in beneficio possit præscribere quartas à Prædecessore mala fide possessas: Et an servitutes continuæ ad Ecclesiam spectantes præscribantur tempore tantùm ordinario 10. vel 20. annorum, aut prærequirant quadragenariam possessionem: Et an, Ecclesiá vacante Pastore, currat nihilominus præscriptio, saltem illo vivente, & præsente, inchoata?

SUMMARIUM.

1 *Titulus in præscriptione quarta funeralis verius est, ut subintelligatur, n.3. 4. 7. & 8.*

2 *Parochus in decimis, & Episcopus in quartâ funerali percipiendis, habent de jure intentionem fundatam, n. 6. & 12.*

3 *Titulus maximè necessarius est ad præscribendum, n. 7. & 8.*

4 *Titulus non est necessarius in præscribendâ libertate contra servitutem, nec fides bona, n.6. 9. & n.11.*

5 *Præscribenti servitutem in alieno fundo, adversatur commune Jus, expenditur. n. 10. & 11.*

8 L. apud Labeonem, §. ait Prætor, ff. de injuriis *in versic.* ea enim.

9 *Quarta funeralis non est servitus; ita ut in ambabus æquè procedat præscriptio.*

10 L. altiùs, Cod. de servitutibus.

11 L. 4. §. si viam, ff. de usucapion. l. penult. §. fin. Cod. de servitutibus.

12 *Episcopus, & Parochus non distinguuntur, nisi secundum plus, & minùs.*

13 Cap. cum Ecclesia sutrina, de causâ possessionis & proprietatis.

14 Cap. ad decimas de restitutione spoliatorum lib. 6.

15 *Successor quando censeatur habere ignorantiæ causam, de malâ fide sui antecessoris, n.16.*

16 *Parochus successor nihil à Prædecessore habere dicitur, etiam renunciante ad beneficium, n.17.*

17 *Collatio sola & Canonica institutio, sunt quæ præstant Jus in beneficio.*

18 *Parochus successor in beneficio quocumque titulo potest præscribere quartam decimalem, vel funeralem.*

19 Cap.2.§. si post de præscript. lib.6.n.20.& 22.

20 *Hæres hæretici à se incipiens præscribere, præscripsit annis 40.*

21 *Lex Pontificia nunquam fictionem admittit, cùm spectet ad animæ forum.*

22 *Servitutes discontinuæ ad Ecclesiam spectantes præscribuntur annis 40. & procedit etiam in Nosocomiis, & Monasteriis, n. 23.*

24 *Patronatûs Jus tempore quadragenario præscribitur sine titulo, aut cum titulo, ut hîc.*

EX dictis *suprà* in versic. *ad textum*, quæstione 1
præcedenti, videtur ad primam partem hujus quæstionis respondendum Parocho præscribenti quartam Episcopalem, sive funeralem, Jus
resistendi. † Deinde quia quemadmodum in par- 2
tibus sibi contingentibus, Clerici habent decimarum

marum fundatam intentionem de Jure communi; Juxta Textum *in fin. de Parochiis*; ita & eodem modo Episcopi in quartis sibi contingentibus habent fundatam intentionem de Jure communi, ut *in cap. conquerente de officio Ordinarii cap. requisitis de testamentis*: taliter etiam, ut potius eâ ratione, qua decimæ ad Ecclesias spectant, ab illisque in ministros descendunt; quarta etiam Pars ad Episcopos pertineat, sicut reliquæ decimæ ad Clericos spectant: notat Balboa *hic quæst. 3. num. 29.* & confirmatur ex adductis *in princ. quæstionis præcedentis*, ubi dictum est de divisione, & adjudicatione rerum Ecclesiarum in quatuor partes, & ob id, ut jam dixi, titulum desiderari ad præscriptionem Quartæ decimalis.

3 Verùm alii existimarunt in præscriptione Quartæ decimalis, seu funeralis à Parocho factâ, nulli dari Juris resistentiam; nam juxta Textum *in cap. aures*, & alios in quibus fit mentio de præscriptione decimarum; solùm fit mentio bonæ fidei, & non tituli; ita ut quamvis denotent jura in hac præscriptione, desiderari bonam fidem, non verò demonstrant necessarium esse titulum, ergò procedit ex eo nempe quòd in casu nostri Textûs, & *dicti cap. ad aures* præscribenti non resistit Jus commune, juxta celebre responsum Ulpian. *in l. item apud Labeonem* 15. §. *ait prætor*, *ff. de injuriis* ibi *ea enim quæ notabilia sint, nisi exprimantur, neglecta videntur*, ergo cùm titulus admodum sit necessarius ad præscribendum *ex cap. si diligenti* 17. *hoc tit. cap. 1. eodem lib. 6.* videtur quod *hic* in nostro Textu, & *in dict. cap. ad aures* fuit titulus neglectus, ut pote non necessarius ad fundandam præscriptionem de quibus *infrà in cap. 17. & fin.*

4 Confirmatur non in præscribendâ libertate contra servitutem, nec est necessarius titulus, nec bona fides, cùm sufficiat, ut is qui servitutem habet illâ non utatur, tempore à jure constituto; *l. 4. §. si viam, ff. de usucapionibus l. pen. §. fin. Cod de servitutibus*: ergo nec titulus desideratur in præscriptione Quartæ decimalis, contra Episcopum, quæ aliàs servituti comparatur: sequitur Imola *in cap cum Ecclesiâ Sutrinâ n. 25. de causâ possessionis*, Padilla *in l. sic quam* n 19. *Cod. de servitutibus*: & sic Parochum, juxta hunc modum in præscriptione Quartæ decimalis, & funeralis, nec indigere titulo, nec bonâ fide, sed tantùm prærequiri, ut necessarium, quòd Episcopus in exactione Quartæ decimalis cessaverit per tempus à Jure statutum; tenuerunt Baldus *de præscript. p. 3. quartæ principalis in princ.* Duarenus *lib. 1. disp. cap* 34. Conanus *lib. 4. comment. cap. 12. n. 13. & 14.* Cujacius *in d. l. 4. de usucap.* Covarr. *lib. 1. var. cap. 17. nu. 11.* juxta Textum *in cap. cum Ecclesiâ Sutrinâ de causâ possessionis, & proprietais, dictâ l. pen. Cod. de servitut.*

5 Et item confirmatur, nam præscribenti servitutem in alieno fundo Juris communi præsumptio adversatur, cùm res aliena libera præsumatur, *l. altiùs, Cod. de servitutibus*, ut in specie notat Bart. in *l. si prius, n. 14. ff. de novi operis nunciat.* sed in præscribendis servitutibus, cœterisque Juribus incorporalibus, titulus non requiritur ex dictis; ergo nec in casu Textûs nostri.
6 ubi de Quartâ decimali agitur. † Et juvatur, nam etsi demus Parocho præscribenti Jus resistendi; tamen cùm hic agatur de liberandâ Ecclesiâ à tali onere Quartæ decimalis, seu funeralis restituendo eam ad plenam libertatem, ex regulâ Textûs *l. si unius* 28. §. *pactus, ne peteret*, versic. *quod in specie dotis*: quid mirum, ut hîc, titulus non prærequiratur; imò & nec bona fides, cùm satis videatur, ut à tali exactione, Episcopus per tempus quadraginta annorum cesset.

Non, inquam, ex prædictis discedi debet à 7
communi doctrinâ relatâ *quæst. præcedenti*; nempe titulum præcessisse in Textu nostro, saltem subintellectum, & coloratum, quia verò Parocho præscribenti commune Jus resistebat, ut ibi dixi, & patet ex dictis *nu. 1.* sic etsi non sit facta mentio de titulo, illud suppleri ex regulâ *cap. si diligenti 17. hujus tit.* ubi inter requisita ad præscriptionem rerum Ecclesiæ, in qua quadraginta anni possessionis requiruntur, est necessarius, non solùm bona fides; sed titulus, & quamvis *in dicto cap. ad aures*, supra in versic. *verum*, pro contrariâ opinione ponderatâ, solùm de bonâ fide, mentio fiat, suppletur titulus ex *dicto cap. si diligenti* ut suppleri debet *in cap. fin. eodem*, ubi tantùm fit mentio de bonâ fide. Et sic videmus in nostro Textu utrumque desiderari; nempe bonam fidem & titulum, cùm de neutro hîc fiat
mentio, ut jam explicui *quæst. præcedenti.* † Nec 8
obstat generaliter Textus *in dictâ l. apud Labeonem* 15. §. *ait prætor, ff. de injuriis*, versic. *ea enim*, quia verba generalia ibi relata non adaptantur ad materiam præscriptionis, de qua jam diximus desiderari, non solùm tempus, sed etiam bonam fidem, titulum, & possessionem continuatam; ergo cùm in omnibus aliis Juribus hujus tituli, ubi de præscriptione agitur, sicut *in dicto cap. si diligenti*, deberent omnia prærequisita exprimi, & hoc non contingat, singularis decisio supplebitur per relatam *in d. cap. si diligenti, & in cap. 1. eodem lib. sexto.*

Nec obstat confirmatio, qua fit comparatio 9
de Quartâ decimali ad servitutem, quia ut jam, *num. 1.* dixi, iniquum est has Quartas decimales servituti comparare, cùm potiùs, eâ ratione, qua decimæ debentur Ecclesiæ, ejusque Ministris debeantur; nam Quarta decimalis, sive funeralis Episcopis debetur, sicut & reliquæ partes Clericis, taliter ut omnes pro suo interesse fundent de Jure, & *ibi* dixi, & sic non obstat quòd in præscribendâ servitute, nec titulus, nec bona fides desideretur ex legibus ibi adductis, quia non est eadem ratio, & ob idque non probo sententiam relatorum *ibi* asserentium in præscriptione Quartæ decimalis, nec titulum, nec bonam fidem desiderari.

Nec obstat secunda confirmatio, in versic. *&* 10
confirmatur, ex *dict. l. altiùs, Cod. de servitutibus*, quia respondetur primò negando, ut titulus non desideretur in præscriptionibus, de quibus loquitur illa lex, de quarum materiâ, *infrà* dico. † Secundò, nam servitutem in alieno fun- 11
do habere, non est contra Jus commune, sed solùm contra quamdam præsumptionem naturalis libertatis, & ideò retentâ opinione *dict. l. 4. §. si viam, l. penult. §. fin. adductarum*, in versic. *confirmatur*, ex præscribendis servitutibus non erit necessarius titulus, sed ubi fortiter Jus commune resistit *in dict. cap. hoc tit.* ut docent Decius *cons.* 134. Corrasius *in l. servitutes l. 4. numero 35. ff. de servitutibus*, Panormit. *in cap. si diligenti, hoc tit.* Balboa *hic quæst. 3. num. 35. in fine.*

Nec

12 Nec obstat altera pars confirmationis in ver-
sic. *& juvatur*, quia illud argumentum nihil con-
cludit: nam si rectè consideretur in illâ Parochi
præscriptione, nulla versatur Ecclesiæ utilitas,
cui nihil interest quartam ad unum, vel ad a-
lium spectare, nam uterque est Ecclesiæ minister
non enim Episcopus, & Parochus distinguuntur,
nisi secundùm plus, & minùs, *cap. cùm in cunctis
7. de electione cap. cùm sit de ætate, & qualitate,
cap. licet canon.* 14. *de electisne*, considerat *hîc*
Balboa *dictâ quæst.* 3. *nu.* 30. declarat nonnullis,
non interest Ecclesiæ, an Episcopus, vel Paro-
chus quartam decimalem, seu funeralem, aut
alias decimas percipiant, quod enim Ecclesiæ,
seu aliis emolumenti foret, ut ipsa eas perci-
peret, vel quod eximeretur ab onere sibi impo-
sito, quod hîc non contingit, nec adoptatur
Regula *dicta l. si unus* versic. *quod in specie*, *ff.
de pactis*.
13 Ex prædictis intelligitur primò Textus *in cap.
cum Eeclesiâ Sutrinâ de causâ possess. & prop.* de
quo latè *ibi*: nam & si magna resistentia juris esset
Clericis in illo Textu prætendentibus Jus sibi
competere eligendi, cùm electio Prælatorum ad
Canonicos pertineret, tamen quia ibi non sim-
pliciter, sed cumulativè Clerici sibi, & Canonicis
prætenderent esse in præscriptione acquisitum
Jus eligendi, ideò factum fuit, ut quamuis da-
retur aliqua resistentia juris, non verò fuit titu-
lus necessarius, cùm sufficere potuit bona fides;
non sic in nostro Textu, & *in dicto cap.* t. *hoc tit.*
14 *lib.* 6. † Balboa *hîc d. q.* 3. *nu.* 32. ubi expendit
Textum *in c. ad decimas de restitutione spoliatorum
lib.* 6. de quo jam *alibi* dixi, in cujus specie, pro
juris resistentiam cesset Privilegium notissimum
spoliato concessum *in cap. cùm dilectus cap. fin. de
ordine cognit.* cum adductis, à Corras. *in Miscel-
lan. lib.* 2. *c.* 2. propter juris resistentiam, de qua
alibi.
15 Ad secundam quæstionis partem, quia nonnul-
li existimarunt, ut jam *suprà* insinuavi *q.* t. Tex-
tum nostrum loqui de Parocho bonæ fidei pos-
sessore, & successore alterius Parochi, qui ince-
pit præscribere, ob idque successor rectè potuis-
set credere ejus Antecessorem bonam fidem ha-
buisse, taliter ut ejus ignorantia posset prodesse,
cùm non juris, sed facti fuerit: nam is, qui in Jus
alterius succedit, videatur habere justam igno-
rantiæ causam *ex l. qui in Jus, ff. de regulis juris,
l. an vitium, ff. de diversf. & tempor. præscript.* juxta
Glossam *hîc* quæ verissima est, quando ipse Jure
prædecessoris non utitur ex *dict. l. an vitium* & se-
cundùm Abbatem *hîc n.* 9. Felin *n.* 23. Paris. *n.* 6.
Beroïum 19. Alexandrum *num.* 9. Covarr. *in reg.
possessor.* 2. *p.* §. 9. *n.* 6. sic & alii eam doctrinam
intelligentes in successore particulari, qui non suc-
cedit in vitium antecessoris; non verò in successore
universali, veluti hæres, qui personam defuncti
repræsentat, ut *in Auth. de Jurejur.* amore *præstito
esllat.* 5.
16 Unde ergo, cùm successor Parochus nihil à
prædecessore suo unquam habere dicatur, etiam
si beneficium eo, vel resignante, vel permutante
consequatur, cùm ex prædecessoris renunciatio-
ne nihil consequatur, juris successor in beneficio,
sed solùm qui renunciat beneficium illud dimit-
17 tit ut alteri conferatur. † Indeque sequi ut sola
Prælati collatio, & Canonica institutio Jus præ-
stet in beneficio *c.* 1. *c. Moses, cum sequent.* 8. *q.* 1.
cap. ex frequentibus de institutin. c. 1. *de regulis juris
lib.* 5. & ex hac ratione vitium personale præde-
cessoris successori non noceat, quoniam in suc-
cessione beneficii, nec Jus sanguinis, nec hæ-
reditatis consideratur *c.* 1. & *ibi* Doctores *de præ-
bendis*.
Ideò etiam nostro Jure Canonico, & juxta ma- 18
teriam Text. nostri dicendum est Parochum suc-
cessorem in beneficio per mortem, resignatio-
nem, permutationem, aut alio quolibet titulo,
posse præscribere quartam decimalem, vel fune-
ralem, aut alias à Prædecessore sub malâ fide pos-
sessores, juxta celebrem Glossæ Doctrinam *in c.* 2.
de novi operis nunciatione, verbo *expensis.* † Et con 19
firmatur ex decis. Text. *in c.* 2. §. *si post mortem hoc
tit. lib.* 6. † Ubi malâ fide parentis hæretici, quo- 20
ad præscribendum filiis, vel nepotibus hæredibus,
non nocet ad præscriptionem 40. annorum, dum
tamen hæres illius, qui habuit malam fidem, à se
ipso incipiat præscribere, & authoris accessione
non utatur: quo casu, attentâ æquitate, Canonica
procedit præscriptio, docet Tiraq. *de præscript.
gloss.* 2. *n.* 4 Gabriël *comm. opinion. in eod. tract. con-
clus.* 5. Bart. *in l. cùm hæres, ff. de diversf. & tempor.
præscr.* Dinus *in reg. possessor. in fine de regulis juris.*
Deinde evidentiùs probatur; nam lex Pontifi- 21
cia, quæ ad animæ periculum, & forum spectat
nunquam fictionem admittit, ut jam alibi dixi, &
agnoscunt Doctores per Text. *ibi in c. præterea de
appellat.* videbis aliqua de fictionibus, & quam
probationem faciant *sup. in Rub. de præsumpt.* ergo
cum leges, quæ aliàs possessionem in successore
vitient, propter vitium prædecessoris in fictione
Iuris fundentur, ut accidit in specie *d. l. cùm hæres,
ff. de diversf & temporal. præscript.* sequitur ut reso-
lutio in specie, de qua nunc loquimur, sit juridica,
& consona veritati; de quæstione, an *vitium ante-
cessoris noceat successori* dixi *sup. in c. quia v. de Judic.*
Ad tertiam quæstionis partem, an servitutes dis- 22
continuæ ad Ecclesiam spectantes præscribantur
per 40. annos & non minùs, dico non tempore or-
dinario, sed 40. annorum præscribi, ut colligunt
Doctores ex regulâ Textûs nostri, eo quod jura in-
corporalia præscribi non possint adversùs Eccle-
sias, nisi quadragenariâ quasi possessione cum ti-
tulo, aut immemoriali sine titulo, ex eo, quia Jure
communi attento omnes Ecclesiæ liberè credun-
tur vehementi juris præsumptione, ob idque ad-
est vehemens juris præsumptio in favorem Ec-
clesiæ & in odium præscribentis; & ita conclu-
dunt DD. per Textum *in d. c.* t. *hoc tit. in* 6. neces-
sariam esse quadragenariam possessionem cum titu-
lo, & immemorialem sine eo, tradunt Balbus *de
præscr. fol.* 41. *per totum* Cov. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 7. *in pr.*
Padilla *in l.* 2. *à n.* 20. *Cod. de fruct. & litium expensis*
Gomez. *lib.* 2. *var. c.* 15. *n.* 28. *in princ. & deinceps.*
Hæc enim Doctrina procedit, etiam ex Doctri- 23
nâ Gloss. hîc in Monasteriis, ut notat Felinus *hîc
n.* 20. & in Nosocomio, Balboa *hîc d. q.* 3. *n.* 30. *& q.*
1. *nu.* 44. ubi porrigit ad legata, & donationes, ad
pias causas, & ad alias res Ecclesiæ, ut *quæst.* 1. ad-
notavi. † Imo & idem dicendum est adversùs 24
eum, qui jurapatronatûs præsentandi, aut eligen-
di præscribit: nam nunquam minori tempore qua-
dragenario præscribitur latè expendit Padilla *in
d. l.* 1. Cov. *in reg. possessor.* 2. *p.* §. 10. *per totum.* præci-
puè, *n.* 7. & ratione adductâ *n. præced.* de Juribus in-
corporalibus, cum eâ tamen differentiâ, ut in Ec-
clesiis, quæ liberæ sunt, jura incorporalia, solâ qua-
dragenariâ possessione (sine titulo non præ-
scribantur & in aliis verò, quæ sunt jurepa-
tronatûs sufficere quadragenariam possessio-
nem) sine titulo) adversùs verum Patronum;

cùm tunc Jus commune non resistat præscribenti, ut tradit latè Covarruvias *suprà contra* Dominum, qui *cons.* 113. affirmat adhuc esse necessarium titulum cum tempore quadragenario, de quo latè *in c. cura de Jurepatronatûs.*

25 Ad ultimam partem quæstionis dico *infrà in cap. illud, & in cap. transmissa, hoc tit.* & dixi *in c. 1. suprà quæst.* 1. versic. *ad secundam.*

QUÆSTIO III.

An in præstationibus annuis sufficiat una præscriptio: Et an præscriptio locum habeat in promissione, in annos singulos in totâ obligatione: quid in legato, & quid, si transactum fuerit tempus 100. annorum: Quo tempore Jus pignoris præscribatur: Quid præscribenda obligatione: Et an ubi Lex excludit præscriptionem, censeatur excludere præscriptionem 10. vel 20. annorum: Et quanto tempore præscribantur actiones, tam reales, quàm personales?

SUMMARIUM.

1 *Præstationes annuæ, qualiter præscribantur, distinguunt nonnulli inter contractus, & ultimas voluntates, n.* 2. *&* 3. vera *n.* 7. *&* 8.

3 *Stipulatio una tantùm est in contractibus, etsi in ultimis voluntatibus, censeatur plura legata conditionalia.*

4 *Præscriptio una pro omnibus præstationibus sufficit, secundùm aliquos, impugnatur, n.* 5.

5 *Redditus annui, transcurso decennio, petuntur viâ ordinariâ, ante viam executivam: expenditur, num.* 12.

6 *Præscriptio in præstationibus annuis æquè in contractibus, & ultimis voluntatibus pro primo anno intelligitur secundùm alios, num.* 9. *&* 10.

7 *Præscriptio in promissione, in annos singulos, qualiter procedat.*

8 *Præscriptio una completa adversùs obligationem unam eximit à tali obligatione, & à præstationibus annuis ab eâ dependentibus.*

9 L. cùm accutissimi, §. in his, Cod. de præscription. 30. vel 40. annorum.

10 Dictâ l. cùm accutissimi, §. illud. l. 1. n. 11. Cod. de annali exceptione.

13 *Tertius possessor adversùs debitorem, præscribit ordinario tempore* 10. *vel* 20. *annorum viam executivam.*

14 *Legatum quo tempore præscribatur.*

15 *Legatum alimentorum pro singulis annis, non solutum ab Hærede, an amittatur à Legatario, etiam postea repetente n.* 16. *&* 17.

17 *Legata annua, tot sunt, quot anni.*

18 *Legatum pro alimentis simpliciter relictum verius est, ut ab Hærede non solvente, non præscribatur, nec ab Hærede hæredis, num.* 19. 22. *&* 23.

20 *Legati petendi potestas, non est Jus, sed facultas.*

21 *Voluntates quæ sunt, possunt quandoque fieri.*

24 *Legatum Ecclesiæ relictum quolibet anno in perpetuum, veriùs non præscribitur, etiam transcursu annorum centum, numero* 26.

27 *Legatum sub conditione relictum vivendi castè, non intelligitur de toto vitæ tempore, sed secundùm Judicis arbitrium per decem annos.*

28 *Pignoris Jus à tertio præscribitur annis decem inter præsentes, viginti inter absentes, n.* 29. *&* 30. *aliter in Debitore, in quo desiderantur anni triginta, n.* 31.

29 *Tertius singularis possessor cum titulo, & fide bonâ, præscribit Jus non solvendi censum constitutum super fundo, quem possidet, si tempore decennio, non solverit.*

30 *Redditus decursi ante decennium non soluti per id tempus præscribuntur, nec debentur inposterum currendi.*

31 L. 63. Tauri, l. 6. tit. 15. lib. 4. recopilationis.

32 *Emphytheusis, seu fundus Ecclesiæ præscribuntur tempore ordinario, decem, vel viginti annorum.*

33 *Patronatûs Jus privatum præscribitur decem, vel viginti annis.*

34 *Debitum, seu obligatio quo tempore præscribatur, n.* 38. *&* 39.

35 *Lex præscriptionem excludens solùm intelligitur de decennali, seu vicennali nu.* 36. *sed in rebus Ecclesiæ, quadragenaria; n.*37. *& nu.* 38.

39 *Actiones omnes tam personales, quàm reales, præscribuntur annis triginta, exemplificatur exemplis multis, alia decennio, alia quinquennio, seu quadragesimis annis, numeris sequentibus.*

AD primam quæstionis partem, de præscriptione in annuis præstationibus, tripliciter respondent Doctores: nam quidam existimant distinguendum esse, inter contractus, & ultimas voluntates. † Nam in contractibus, si Debitor cesset solvere per annos triginta, obligatio annua in totum censetur præscripta, tam pro primo anno, quàm pro sequentibus: sic probat per Textum nostrum Abbas *in cap. audiitis col. fin. hoc titulo*, & de Jure Regio, *Textus in l.* 63. *Tauri* quæ est hodie *l.* 6. *tit.* 15. *lib.* 4. *recopilat.* de quorum Jurium interpretatione, est videndus Acosta *in cap. si Pater.* 1. *p.* verbo *incertâ num.* 31. Segura *in repetitione l. cohæredi, §. cùm filiæ, ff. de vulgari nu.* 89. Gregorius verbo *tributos in l.* 6. *tit.* 29. *p.* 3. Guttierrez *lib.* 1. *pract. quæst.* 90. idem Gregorius *in l.* 22. *titulo* 29. *p.* 3. verbo *triginta annos* Didacus Perez. *in l.* 3. *titulo* 13. *lib.* 3. *ordinam.* Covarruvias *in regulâ possessor.* 2. *p.* §. 11. *n.*2. Menchaca *lib.* 1. *de successionum creatione*, §. 10. *nu.* 26. Duennas *regula* 6. Capella Tolosana, *decisione* 73. *&* 74. *ibi* Aufred. Abiles *in capitibus prætor.* Glossâ verbo *execution. nu.* 69. Parladorius *lib.* 1. *rerum quotidian. cap.* 1. §. 1. *nu.* 39. Olanus *litterâ H, nu.* 23. *&* 36. Salazar. *de usu & consuetudine cap.* 11. *num.* 52. Castrus *de lege pœnali tit.* 5. *cap.* 10. *folio* 188.

In ultimis verò voluntatibus, solùm pro primo anno præscribi, & rationem adducentes differentiæ Doctores citati & referendi eam, nempe dicunt, quia in contractibus est una tantùm stipulatio, in ultimis verò voluntatibus censentur esse plura legata conditionalia, juxta Text. *in l. stichum, §.*1. *ff. de verb. oblig.* docet Alciat. *lib.*1. *Paradoxor. cap.*15. *& lib.*3. *de verborum significatione pag.*89. tenet Glossa *in L. cùm notissimi, §. in his, Cod. de*

de præscript. 30. *vel* 40. *annorum.* & *in l. de pupillo*, §. *si in pluribus*, *ff. de novi operis nunciat.* ubi Cuman. *col.* 3. dixi hanc esse communem, & Fulgosius *in d.* §. *in his* videndus Boërius *decis.* 336. *n.* 3. & 4. ubi optimè loquitur ita docentes, & si fateantur valere argumentum de contractibus ad ultimas voluntates & econtrà, ut *in l. servum filii*, §. *eum qui Chirographum*, *ff. de leg.* 1. Everhardus *loco* 17. Alciatus *in d.l.* 3. *pag.* 96. sed in hoc articulo dicunt esse pulchram differentiam, quæ ornari quit ex aliis pluribus decisionibus, quas tradit Alex. *in l. centesimis*, §. *fin. n.* 9. & 10. *ff. de leg.* 1. Jason. *in l. pactum inter hæredem*, *in princ. ff. de pactis*, ubi posuit septem differentias, & decem, & octo posuit idem Jason. *l. quæ de legato n.* 3. *ff. de leg.* 1.

4 Alii inquam Doctores efficaciter affirmant, quòd una præscriptio sufficiat pro omnibus præstationibus: docent citati per Boërium *ubi suprà num.* 2. qui in finalibus verbis decisionis, fatetur quòd hæc opinio servatur de consuetudine generali Franciæ, pro qua facit Textus *in cap. olim*, *de censibus*, ubi Ancharran. *n.* 28. illum pro hac opinione expendit, & in tantùm verum esse dicit Parladorius 1. p. *rerum quotidianarum*, *cap.* 1. §. 12. *n.* 41. quòd in annuis redditibus, ex stipulatione, vel contractu debitis, si nihil pensionis intra totum decennium solutum fuerit, præscribatur Jus exequendi, non solùm pro præteritis annis, sed etiam pro futuris, quia cùm sit una obligatio, sufficit una tantùm præscriptio; sic probans expendendo Glossam *in dictâ l. acutissimi* §. *fin.* quam communem testatur Balbus *de præscriptionibus* 4. *p. princ. quæst.* 4. & Boërius *decis.* 336.

5 Hæc autem sententia non leviter impugnatur ex doctrinâ Covar. *lib.* 3. *variar. c.* 7. *n.* 1. qui resolvit, quòd etsi mille annis census non persolvatur, non perditur Jus, ubi refert duas communes contrarias: sequitur pluribus citatis Menochius *de præsumpt. lib.* 3. *in præsumptione* 106. *n.* 11. Craveta *cons.* 104. *n.* 20. & *cons.* 293. Natta *cons.* 3. *n.* 2. *volum.* 1. Et confirmatur ex Glossâ, Bartol. & Doctor, *in d. l. cùm acutissimi*, §. *fin.* Paz. *in praxi* 4. *p. tom.* 1. *c.* 3. *n.* 15. resolvens quòd etsi annui redditus præteriti viâ ordinariâ petantur, transcurso decennio, tamen sequentes futuros, viâ executiva, peti posse, nam cùm sit annua pensio & præstatio, quot sunt anni, tot sunt præstationes (ut dicitur in legato juxta Textum *in l. in singulos*, *ff. de annuis legatis*.) & per consequens tot nasci actiones; indeque tot præscriptiones esse necessarias; ita ut præscriptio noceat pro annis præteritis; non verò pro futuris, Et ita videtur, ut intelligitur *l.* 63. *Tauri.*

6 Tertia inquam sententia est, ut quòd tam in contractibus, quàm in ultimis voluntatibus non sit præscriptum, nisi pro primo anno; ita ut in unoquoque requiratur præscriptio, Albericus *in d. l. in singulos*, *ff. de annuis legatis*, Paulus *in l. plures amphoræ*, *n.* 6. *Cod. de fide instrument.* Jason. *in l. de pupillo*, §. *si in pluribus*, *ff. de novi operis nunciat. n.* 4. ubi Alex. *num.* 3. & 4. docent cum modernis Boërius *in decis.* 336. *num.* 3. Guido Papæ *in decis.* 406. Menchaca *de successionum creatione*, §. 30. *n.* 75. plures refert Antonius Gabriel, *lib.* 5. *commun. tit. de præscript. concl.* 7. Milles *in suo repertorio*, §. *præscriptio*, & Aymon Craveta *de antiquitæ. temp.* 4. *p.* §. *materia justa n.* 34. *versic. vigesimo quarto*, & Capella Tolosana *decis.* 344. cum aliis adductis à Cevallos *in practicis*, *q.* 567. *n.* 5. quæ probatur ex adductis *supr.* in versic. *hæc autem sententia*; quæ tamen harum sententiarum verior sit, inspicitur ex dictis in versic. *ad secundam*, infra per totum.

Ad secundam difficultatis partem, an præscriptio locum habeat in promissione, in annos singulos, in totâ obligatione, ut respondeam, adverto, ex jam relatis fundamentis, pro primâ sententiâ, *suprà n.* 1. relata per Antonium Gomezium *lib.* 2. *var. c.* 11. *n.* 45. ex Glossâ *in d. l. cùm acutissimi*; Azor. Bart. Cumano, Felino & aliis pluribus antiquis, & cum Abbate *in d. c. audistis*, ex nostro Textu probante differentiam inter contractus; nempe quòd in his si Debitor cessavit solvere per 30. annos, sit totaliter extincta obligatio, vel promissio annua, tam pro primo anno, quàm pro sequentibus, cùm sit una, & uniformis pro omnibus; secus tamen esse in ultimis voluntatibus: nam tunc pro primo anno, non pro sequentibus intelliguntur, cùm sint plura legata, & conditionalia; & sic evenire, ut post lapsum cujuslibet anni incipiat & requiratur nova præscriptio, Et pro hac distinctione DD. adducunt Text. *in l. eos qui*, *Cod. de usuris*, ubi habetur quòd præscriptâ re principali, censetur præscripta accessoria ejus, ut fructus, & similia, *ibi* Cynus, Bart. Bald. & Paul. & communiter DD. *in l. terminat*, *Cod. de fruct. & pecun.* 1. *col. n.* 3. Paul. & Communiter DD. *in l. sequitur.* §. *fructus ff. de usucapion.* Textus *in l. plures Apochis*, *Cod. de fide instrum.* & Textus *in l. si ususfructus alternis annis*, *ff. quibus modis ususfructus amittatur*, ubi habetur quòd ususfructus annuus relictus in testamento, non præscribitur non utendo, quia sunt plura legata; ergo à contrario sensu; secus est in contractu, vel annuâ promissione, cùm sit unicus tantùm contractus, & ut dixi *suprà dicto n.* 1. Abbas *ibi*, relatam hanc probat sententiam ex Textu nostro. 7

Quare admissâ distinctione inter contractus & ultimas voluntates, tam in primâ parte quæstionis, quàm in hac secundâ, parte, dico unam tantùm præscriptionem completam adversùs præcipuam & unicam obligationem, seu promissionem dandi, non solùm eximere à totali illâ obligatione; verùm à præstationibus annuis ab eâ dependentibus, & probo ex nostro text. ubi agitur de Quartâ Episcopali, vel funerali; imò & DD. porrigunt ejus decisionem ad decimas; unde cùm decimæ sint annales præstationes; item quarta decimalis, seu funeralis sit discontinua solutio: sequitur dicendum, ut quoties agitur de præscriptione harum, intelligitur de Jure præscribendo, sed hoc Jus eas præstandi Episcopo, præscribitur annis quadraginta: ergo & præscribi omnia à tali Jure dependentia, qualia sunt decimarum, & quartæ præstationes, cùm sint in se probabilia ad effectum, de quo loquimur. 8

Nec obstant Jura relata *sup.* pro tertiâ sententiâ, ut *in d. l. cùm notissimi*, §. *in his*, *C. de præscript.* 30. *annor. vel.* 40. inquantum æquiparat contractus, & ultimas voluntates, quia debet intelligi quoad hoc, ut utroque casu currat præscriptio à tempore quo cessatum est in solutis, sed postquam semel incepit currere continuatur, & perficitur per 30. annos in contractibus per *sup.* dicta, ut notant. & respondent Glossa, *ibi* Bart. & communiter DD. 9

† Nec Textus in §. *illud d. l. cùm notissimi*, & *l.* 1. *Cod de annali exceptione* quibus probatur, quòd etsi contractus sit obligatio pura pro primo anno; verùm pro sequentibus in diem, taliter ut eo casu, quo dies exactionis nondum 10

venit,

venit, impediatur præscriptio, quia respondetur, quòd obligatione, vel promissione annuâ potest creditor agere, tam pro primo anno, quàm profuturis, quia fundatur, in Jure de præsenti, quod secus in obligatione, vel promissione particulari; sic Bart. *in dict. §. in his*, & ante Oldr. quem refert
11 Alber. † Vel meliùs respondetur cum Jacob. Butrig. *in dict. §. in his quæst. fin. & ibi* Baldo *in fine*, Gomezio *dict. cap. 11. lib. 2. variar. n. 45.* in fine textum *in dict. §. illud*, cum similibus intelligi debere, quando contractus, vel promissio est particularis, respectu unius præstationis; secus autem esse si sit promissio, vel obligatio annua, quæ comprehendit sub se plures præstationes; nam tunc sufficit una præscriptio pro omnibus, quia est unicum Jus & unica actio pro omnibus, & actione præscriptâ, à qua causantur & derivantur illæ præstationes annuæ, ut colligitur ex Textu nostro. Et sic in hoc casu unam tantùm præscriptionem admitti, juxta dicta *suprà* in versic. *alii*, pro secundâ sententiâ.

12 Nec tunc obstant Covarruvias, Paz. & alii relati *ibi*, in versic. *hac autem sententia*, quia quoad dictum Covar. respondeo verius esse, ut legitimâ præscriptione amitttatur Jus census, sicut alia Jura & obligationes. Nec obstat consideratio Paz. de viâ executivâ & ordinariâ, quia aliud est præscribi per decennium, ut causa, quæ aliàs via executiva poterat antea agitari, eo transacto; nam si viâ ordinariâ, quoad reliquas præstationes præteritas agi possit; aliud verò agi de præscribendo toto Jure, & obligatione, super quibus differentia viæ executivæ, & ordinariæ constituitur, quia tunc transacto tempore 20. annorum vel juxta materiam Textûs nostri 40. annorum præscribitur, ut non tantùm Creditor agat viâ executivâ, verùm nec ordinariâ, cùm jam per legitimam præscriptionem sit ablatum Jus, & radix
13 obligationis. † Quod probatur ex adductis in alio casu à Guttier. *cons. 47. ibi n. 22.* juxta ea quæ dico *infrâ* in versic. *ad quintam*, qui *num. 5.* ait quòd tertius Possessor adversùs Creditorem præscribit tempore ordinario decem, & viginti annorum viam executivam, & ordinariam, ita cum Parladorio *lib. 1. rerum quotid. cap. 1. §. 16. num. 41.*

14 Ad tertiam quæstionis partem de legatis, posset responderi ex dictis suprà *n. 1.* & in resolutione dubii præcedentis, in versic. *ad secundam per totam*, habitâ distinctione inter contractus, & ultimas voluntates; ita ut in his plures præscriptionea prærequirantur, eo quòd quot annis renascitur obligatio annuæ præstationis, juxta Textum
15 in singulos annos de annuis legatis. † Quo supposito incidimus in eam difficilem quæstionem, *an si testator legavit alicui pro suis alimentis, quolibet anno, aliquod legatum præstandum, & hæres pluribus annis illud non præstitit, acquirat Jus non præstandi legatum, ita ut legatarius post longum tempus petendo repelli possit.*

16 In quo dubio videtur, sub distinctione loquendum, nam vel legatum alimentorum fuit simpliciter relictum non distributis temporibus, aut fuit relictum, temporibus distributis in hoc ultimo casu, veluti, *Lego Titio centum pro suis alimentis, in quolibet anno*, tunc nullo tempore etiam longo, potest liberari Hæres ab hujusmodi præsta-
17 tione. † Nam annua legata tot sunt, quot anni, *l. si stichum, §. stipulatis ff. de verb. obl. d. l. cum in annos, de annuis legatis l. 1. ff. quando dies legati cedat:* docet Glossa in hac parte *in d. l. cùm acutissimi, d. §. in his, Cod. de præscript. 30. vel. 40. annorum*, quam esse communem tenent Ruinus *cons. 34. n. 6. lib. 2.* Alciat. *l. 1. Cod de sentent. quæ sine certâ quantitate, n. 16.* Spino. *de testament. glossa 8. n. 65.* & in hoc casu intelliguntur omnes distinguentes *sup. n. 1.* & in vers. *ad secundum* inter contractus, & ultimas voluntates.

Dubium majus est, quid si legatum alimento- 18
rum simpliciter fieret, & in hac specie multi existimant esse unicum tantùm legatum, taliter ut tunc à principio incipiat præscriptio contra Legatarium, non petentem legatum: sic docent Baldus *in d. l. 1. Cod. de sententiis*, Idem *in c. 1. §. ex eâdem lege, n. 1. Cod. de leg. conr.* idem *in l. si stichum, d. §. stipulatis, ff. de verb. oblig.* Alex. *in d. l. 1. quando dies legati cedat.* † Alii inquam quòd Hæres 19
non possit præscribere legatum alteri relictum, etiam simpliciter, absque illâ assignatione alimentorum in annos singulos, & ratio est, nam emolumentum, & Jus legati quæritur Legatario etiam ignoranti, *§. nostra in tit. de legatis, l. cùm Pater, §. de leg. 2.* ergo non poterit Hæres ex quocumque temporis lapsu illud præscribere, cùm sit in malâ fide, sciatque legatum Jure legati, ad alium pertinere: sic docent Glossa *in l. si tibi homo, §. cum servo de leg. 1.* ubi Alexand. *n. 4.* maximè quia à Jure non est tempus constitutum, intra quod debeat peti legatum ut falso fuit opinatus Menchaca *de success. creat. §. 30. n. 75.* † Cùm legati petendi po- 20
testas non sit Jus, sed facultas, nam quando quis debet aliquid facere Judicis præcepto, ut quæsitum Jus teneatur, potestas hæc faciendi non est Jus, sed facultas, ut tenet Bart. *in l. unicâ, n. 4. ff. de conditione ex lege*, sed Legatarius, antequam legatum agnoscat, Jus habet in re legatâ *d. l. cùm Pater, §. surdo ff. de legatis 2.* † Et tamen ea quæ sunt vo- 21
luntatis, potest quis dum voluerit facere, nec excluditur tempore, *l. 2. ff. de viâ publicâ*, Corras. *in l. servitutes, §. servitutis, n. 7. ff. de servitutibus*, & mihi probatur ex doctrinâ Textûs, & *ibi* dicendis, *in c. cùm non liceat hoc tit.* ubi in facultativis negatur præsciptio; ergo cùm certum tempus ad petendum legatum, non reperiatur definitum: sequitur quòd nullo transcursu temporis, possit ab Hærede contra Legatarium præscribi, cùm ex parte Hæredis semper mala præsumatur fides: quare hanc ultimam sententiam, ut veriorem de Jure, & de Jure Canonico securiùs tenent Cuman. *cons. 147.* Dec. *in cap Ecclesia Sancta Mariæ, n. 26. de constit.* Menchaca *lib. 2. controvers. c. 55.* Alex. *cons. 267. n. 6.* Spino. *d. gloss. 8. n. 66. in fine.*

Quia addit hanc esse veram, non solùm in Hæ- 22
rede, sed etiam in Hærede hæredis, ut non possit etiam ex transcursu cujuscumque temporis legatum alicui relictum præscribere, nec tollere Jus petendi illud Legatario: ita Imola, & Felin. *in cap. fin. hoc tit.* & communem dicit Alciat. *cons. 267. n. 7.* servandam esse in foro conscientiæ. † Nec obstat 23
Paul. de Castro *in l. si quis sub conditione in fine, ff. de condition. institut. & cons. 289.* & alii relati per Carolum Ruinum *cons. 34. n. 11. lib. 2.* dicentes, quòd si à morte Hæredis, qui legatum præstare tenebatur, fuit lapsi decem anni, Hæres hæredis à præstatione legati, sit liber, & præscribat, cùm sit bonæ fidei possessor, juxta doctrinam relatam *sup. in cap. 1. & 2.* quia licèt bona fides dari queat in hærede Hæredis, si seipso præscribere incipiat; tamen obest ei prohibitio Juris facultativi.

Sed dato quòd præscriptio admittatur in lega- 24
to alimentorum quantum desideretur tempus dico *infrà*.

Ad

25 Ad quartam partem de legato, ubi tempus centum annorum transcursum est, ut resolutio sumatur in eo casu, scilicet si Testator legavit cuidam Ecclesiæ legatum, v.g. unciarum decem quolibet anno in perpetuum, & cùm esset elapsum a morte testatoris tempus 100. annorum, dubitatum fuit an adhuc duret obligatio persolvendi legatum; in quo dubio Gaspar. Hurtadus *de justitiâ, & jure disputat. 2. difficult.* 10. & plures Doctores penes Vicium *in commun. opinion. l. 2. opinione* 446. quos sequitur Naldus *in summâ*, verbo *usufructus*, *n.* 12. versic. *infinitas*, *num.* 1. docent legatum factum Ecclesiæ semper, & in perpetuum solvendum, adhuc tamen finiri circulo centum annorum à die mortis testatoris, & hoc, ratione infinitatis vitandæ, quàm maximè jura abhorrent; docuit etiam Molfesius *in summâ tom. 2. tract. 13. cap. 5. num.* 56. citans Covarru. Brunum à Sole, Tuschum; Menoch. & Surdum hanc opinionem in jure probabiliorem vocat Diana *p. 5. tract.* 14. *misc. res.*
26 84. † Sed Homobonus *in consultationibus casuum consciens. vol. 2. p. 7. resp.* 27. Bonacina *de contractibus disp. 3. quæst.* 17. *puncto* 8. §. 6. *n.* 2. dicunt tempore centum annorum transcurso adhuc permanere obligationem solvendi tale legatum, in praxi existimo servandum, quia hîc non agitur de præscriptione centenariâ, sed de finiendâ obligatione solvendi tale legatum, ob vitandam infinitatem quæ non est, cur dicatur vitari ex tali transcursu, cum aliàs semper per illos centum annos fuisset solutum.

27 Verùmtamen notandum est conditionem appositam in aliquo legato honestè, castèque vivendi, non intelligi debere toto vitæ cursu, sed tempore arbitrio prudentis sufficienti, quale est annorum decem. Unde fœmina castè vixerit per decennium; licet postea in fornicationem inciderit, deberi adhuc legatum cum tali conditione, scilicet si castè vixerit, relictum: docent Diana *suprà dicta res.* 84. *in fine*, Homobonus *respons.* 44. *dicta p.* 7. Quod mente tenebis pro ampliatione quæstionis, de qua *in cap. ex tenore* 11. *de foro comp.* ubi *quæst.* 5. *à n.* 13. versic. *ad secundum*, egi *an vidua, cui relictus est à marito usufructus, si castitatem servet, aut non luxuriosè vivat, possit illum amittere.*

28 Ad quintam quæstionis partem, solet dici, quòd tertius Possessor præscribit Jus pignoris, vel hypothecæ adversùs creditorem titulo, & bonâ fide decem annis inter præsentes, viginti inter absentes, *l. 1. & 2. C. si adversùs creditorem, l. 39. tit. 13. p. 5. l. 27. tit. 29. p. 3.* tradit videndus Franciscus Baldus *de præscript. 4. p. 4. partis principalis, quæst. 3. per totam fol. 37. & 38. volum. 8. tract. divers. doctor. in antiquis*, Salazar. *de usu & consuetudine, c.*
29 11. *n.* 50. *fol.* 151. † Ubi plures allegat Joannes Gutierrez omnino videndus *cons.* 47. qui cum Balbo *suprà quæst.* 5. & cum Menchaca *lib. 2. quæst. illustr. cap. 6. n. 2. & 16.* addit, quòd tertius singularis possessor cum titulo, & bonâ fide præscribit Jus non solvendi censum constitutum super fundo, quem possidet, si prædicto tempore cùm non solverit, nec sciverit constitutum esse, vel si soluit minus reliquum præscribat.

30 Itaque præscriptâ prædii hypothecâ reliquum est, ut non solùm redditus decursi ante prædictos 10. annos, sed etiam postea præscripti censeantur, cùm omnes à causâ jam præscriptâ procedant imò potiùs nulli cucurrerint; aliàs enim de nihilo aut parùm serviret prædicta præscriptio, si decursi redditus à decem annis infrà, & in posterum decurrendi deberentur, & aliqua adducens in confirmationem eorum, quæ adduxi *suprà*, in versic. *nec tunc obstant*, cum Parladorio §. 12. *numero* 41. Tyberio Decian. *cons.* 2. *volum.* 1. plures referente, *numero* 42. resolvit, *numero* 13. & 14. in terminis de singulari possessore habente titulum, & bonam fidem cum possessione decem annorum continuorum inter præsentes & 20. inter absentes, non solvendi censum præscribi, absque dubio Jus non solvendi censum, cùm per prædictum tempus respectivè, præscribatur ipsum Jus census in proprietate; hoc est capitale; & sic nullos deberi redditus, ut docent in terminis *ubi suprà* Balbus, & Menchaca; itaque pronunciatum fuisse refert in quadam lite.

Sed quia Textus in jam adductis, *l. 63. Tauri.* 31
hodie *l. 6. tit. 15. ibi. 4. recopil.* dicit quòd ubi in obligatione adest hypotheca, debitum præscribitur triginta annis, & non minùs, imò & Parladorius *dict. lib. 1. rerum quotid.* §. 12. *num.* 41. & §. 13. *numero* 44. *ad finem*, loquens in redditibus, ait quód census, & annuæ præstationes præscribuntur spatio 30. vel 40. annorum à tempore, quo cessatum est solvi non solùm pro præteritis, sed etiam pro futuris, ex Abbate per Textum nostrum, ut jam adduxi. Tamen ad difficultatem, *dictæ leg. 63. Tauri*, respondetur non loqui in præscriptione hypothecæ, sed debiti, ut ex ipsâ constat, quod est diversum, ut in terminis docet Joann. Parlador. *lib. 1. rerum quotid. cap. 1.* §. 16. *numero* 51. Et aliter respondetur non loqui de tertio possessore præscribente, sed de principali debitore; sicque remanere incorrectam titulum, *Cod. si adversùs creditorem:* sentit Antoniùs Gomez. *in d. l. 63. Tauri in finalibus verbis:* expressè Cifuentes, & Cajet. *ibidem*, Palacius Ruinus *ibi n.* 51. *col. fin.* item & Parlador, *suprà dict. n.* 51. *ad finem*, Gutierrez *dict. cons.* 47. *n.* 9. Olanus *in suâ concord. juris litterâ, H. n. 27. p.* 138. Salazar, *ubi suprà, n.* 58. post Gomor. de Leon; quem refert, *in suâ centuriâ. responso* 50. *n.* 3. licet Salazar. distinguat posteà, *à n.* 51. Nec obstat adductum illud de annuis præstationibus, ex nostro Textu, quia tunc cùm est præscriptio contra Ecclesiam, vel Episcopum, desideratur quadragenaria, vel tricenaria, ut jam *suprà* explicavi non sic in possessione, respectu tertii singularis possessoris, cum titulo, bonâ fide, & possessione 10. vel 20. annorum.

Unde evenit, ut emphitheusis Ecclesiastica, aut 32
feudum Ecclesiasticum, hoc est illius rei, cujus Dominium directum pertinet ad Ecclesiam adversùs Privatum emphytheutam, vel feudatarium, præscribatur tempore ordinario decem, vel viginti annorum, cum titulo, & bonâ fide, sine titulo verò spatio 30. annorum, ex eo quia cùm id, quod præscribitur sit Dominium rei utile, quòd non est Ecclesiæ sed Privati, non erit necessaria possessio 40. annorum, ut ex multis probat Velascus *de jur. amphit. q. 17. à n. 13.* Gama *decis. 140. n. 7.* Covar. *in reg. possess. 2. p.* §. 2. *n.* 6. & affirmant, Abbas, Felin. & communiter Doctores, *in c. ad audientiam, hoc tit.* Ecclesiæ enim parùm refert habere hunc, vel illum
emphitheutam † Et eodem modo cum parùm refe- 33
rat Ecclesiæ hunc vel illum habere Patronum, Jus quoque patronatûs, adversùs privatum, tempore ordinario præscribatur, ut notat Balboa *hîc q. 1. num.* 46.

Ad sextam partem quæstionis de præscribendâ 34
obligatione, respondeo. *infrâ* cùm ago de præscribendo debito, & quanto tempore.

Ad septimam quæstionis partem, utrum lex quæ 35

excludit præscriptionem, solùm videatur exclu-
dere præscriptionem decem, vel vigniti anno-
rum, & quod virtute hujus prohibitionis censea-
tur exclusa, etiam præscriptio longissimi tempo-
ris, etiam triginta, vel quadraginta annorum, cum
plutibus tenet Zasius *cons.* 15. *volum.* 1. *n.* 1. om-
nino videndus Burgos de Paz. *cons.* 14. *num.* 11.
36 † Sed quod tantùm intelligitur de præscriptio-
ne ordinariâ 10. vel 20. annorum, non obstante
prohibitione generali: tenet Glossa *in cap.* 1. §.
prætereà de capitulis coram Di. quam sequuntur
plures per Tyraquellum relati, *de utroque re-
tractu*, §. 1. *Glossa* 2. *nu.* 12. sub Rubricâ *de re-
tractu conventionali:* dixit communem Jason *in
l.* 1. *num.* 43. *Cod. de servis fugitivis.* Paulus,
Parisius *cons.* 1. *volum.* 1. *num.* 123. Cevallos *in
practicis*, *quæst.* 496. qui dicit pro hac, ut re-
ceptiori, & veriori pluries fuisse judicatum, & in
37 casu sibi contingenti de facto sic obtinuisse. †
Quod ego amplector in rebus privatorum, sed
in rebus ad Ecclesiam spectantibus, intelligo ad
quadragenariam tempus illam legem prohibentem
porrigi, quia adversùs Ecclesiam, & Episcopum,
dicitut quadragenarium tempus ordinarium, ex
nostro Textu, & aliis concordantibus; in aliis
verò ordinariam dicitur 10. vel 40. annorum,
longissimum, & extraordinarium 30. vel 40. an-
norum.

38 Ad octavam quæstionis partem, cujus occa-
sione de plutibus possumus inquirete, quia fusè
tractatum est à Parladorio *dict. lib.* 1. *rerum, quotid.*
à §. 11. *usque ad* 16. ubi de præscribendo debito;
item & de tempore ad præscribendas actiones per-
sonales; item Jus agendi ad supplementum; item
& quoties obligationi hypothecariæ accesserit
debitum: ideò ego nunc resumptivè de nonnul-
lis quid sentiant alii, dico: alia poteris legete, quæ-
stione sequenti.

39 Quare Doctores super Textum *in l. omnes, Cod.
de præscriptionibus 30 annorum:* dicunt quòd ac-
tiones omnes, tam personales, quàm reales, præ-
40 scribuntur 30. annorum spatio. † Quemadmodum
eodem tempore præscribitur conditione, ex l.
41 † Item juri petendi executionem alicujus de-
42 creti. † Item juri implorandi officium nobile ju-
43 dicis. † Item omnis actio personalis. † Item fa-
44 cultati dicendi testamentum nullum. † Item Jus
45 agendi ad supplementum legitimæ. † Item Jus
46 adeundi hæreditatem ex testamento.

47 Etiam in hærede ignorante, & tunc posse agi
48 judicio possessorio hæreditatis. † Item officium
49 judicis. † Item socius possidens rem communem
præscribit spatio 30. annorum.

50 Item Juri retrahendi à die scientiæ. † Jus in-
51 vestiendi. † Spurius, præscribendi bona paterna
52 spatio 30. annorum, de his omnibus agit Riccius
collect. 780. cum Afflictis *in dec.* 13. & cum Rota
Genuens. *in decis.* 20. & 203. & 139. Baldo *dec.*
99. Graffis *decis.* 5. Osasco *dec.* 56. *n.* 7. Guido
53 Pap. *decis.* 416. cum aliis multis. † Item idem Ric-
cius *decis. collect.* 285. *ad Textum, in l. sicut, Cod. de
præscriptionibus* 30. *annorum*, ait quòd omnes ac-
tiones quæ minori tempore limitatæ non sunt, præ-
scribuntur 30. annorum spatio, & adducens, seu
54 repetens nonnullos casu adductos: alios addit. †
Quòd reductio ad arbitrium boni viri, præscribi-
55 tur annis 30. † Item executioni sententiæ nisi es-
56 set cœpta executio, & minùs finita. † Sic & Jus
57 mensurandi, de quo *infrà in cap. quia indicante.* †
Et remedio, *cap. rei integranda* 3. *quæst.* 1. de quo
58 dixi, *in cap. sæpe de restitut. spoliat.* † Item contra
fiscum, & beneficio, *l.* 2. *C. de rescindendâ vendi-
tione.* † Item pactum de retrovendendo, quando- 59
cunque etiam stante Juramento; ut refert pluries
judicatum Boerius *in decis.* 182 sed Riccius *suprà*,
non admittit, & Mynsingerius ait, *in cent.* 1. *obser-
vat.* 16. nec sat esset tempus centum annorum. †
Item quod Salvianum interdictum 10. annis præs- 60
cribatur inter præsentes, 20. inter absentes: docet
Gratian. *dec.* 15. † Accusationi fractæ pacis 20. 61
annis præscribi dixit Mynsing. *centuriâ* 4 *observat.*
35. † Eodemque tempore accusationi homicidii 62
dixit, Thesaur. *dec.* 280. sive voluntarii, sive ca-
sualis. † Res patrimoniales Imperatorum 40. an- 63
nis decisum Guid. Pap. *in decis.* 416. † Et accusa- 64
tioni de adulterio decisum quinquennio continuo
dicit Thoming. *decis. Lipsiens.* 39.

Et annuæ præstationi decisum 40. annis Guid. 65
Pap. *in decis.* 407. cum aliis. † Et quanto tempo- 66
re juripatronatûs decisum tempore immemoria-
li, Franciscus Marcus *decis.* 11. 14. † Quanto tem- 67
pore bona indivisa, Boerius *decis.* 48. † Quanto col- 68
lectæ Auditor, *perus. decis.* 3. † Quanto contra pau- 69
peres incertos: applica dicta *in cap.* 2. *suprà*, in ter-
minis, Boerius *decis.* 39. † Quanto facultas no- 70
minandi decisum anno, Surdus *decis.* 226. † Et 71
quanto juri offerendi Thesaurus *decis.* 157. † Et 72
quanto censui, seu pensioni emphytheuticæ idem
decis. 114. † Et quod præscriptio 30. annorum 73
procedat in actione personali; etiam cum malâ
fide, Franc. Marc. notat, *in decis.* 436. *p.* 1. † Quid 74
de communione inter duas universitates, sine Re-
gis assensu; Afflict. *in dec.* 254. † Et quanto tem- 75
pore præscribat Vassallus adversùs Dominum,
videndus Boerius *in dec.* 182. de nonnullis la-
tè dico *infrà* aliis injutibus.

QUÆSTIO IV.

Præscriptio, an tollat obligationes ipso jure: Et quid tempus in ea importet: Et an Debitores se juvent temporis cursu: Et dubitans, an debitum solutum sit, possit uti præscriptione legati: Et an divisio bonorum paternorum, præsumatur facta, & ratio reddita per diuturnam possessionem 10. Annorum inter præsentes, & 20. inter absentes: Et esto? quòd admittatur præscriptio legati alimentorum, simpliciter facti, aut in annos singulos, sit necessaria 30. annorum præscriptio, vel sufficiat ordinaria 10. aut 20.

SUMMARIUM.

1 *Obligationes an tollantur ipso jure præscriptionis*, *n.* 2. 4. & *aliis*, & n. 12. q. 3. n. 25.

2 *Tempus est modus tollendæ, aut inducendæ obligationis*,

3 L. creditor, Cod. de usuris, l. si certis annis, C. de pactis, & n. 8. l. operis, Cod. de operis libertorum, & n. 9. l. quòd de bonis, §. non idcirco, ff. ad leg. falcid.

5 *Tempus non ponitur inter causas, sed inter media extremorum.*

6 *Tempus non est causa effectiva obligationis, sed occasionalis.*

7 L. cum

7 L. cùm de in rem verſo, ff. de uſuris.

11 *Solutio non præſumitur, niſi probetur, quid ſi tranſierit decennium, n.12.*

13 *Præſcriptione legali uti, ne quid dubitans, an debitum ſit ſolutum.*

14 *Diviſio bonorum paternorum, præſumitur facta inter hæredes, per diutinam poſſeſſionem decem annorum.*

15 *Actio ad petendum legatum triginta annis extinguitur.*

16 *Legati petenti jus periit præſcriptione.*

1 AD primam quæſtionis partem, Gloſſa *in l. cùm notiſſimi*, §. 1. *Cod. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum*, per argumentum Textûs, *in l. obligatio ferè*, §. *placet*, *ff. de actionibus, & obligat.* in verbis ibi *placet autem ad tempus obligationem conſtitui non poſſe, non magis quàm legatum: nam quod alicui deberi cœpit, certis modis deberi deſinit*, ait quòd in præſcriptione obligationum, ipſæ obligationes non tolluntur ipſo jure; Idem voluit Gloſſa *in l. ficus*, verbo *facultatem*, *Cod. eodem*, ubi Salicetus *col. 2. in 6. opponit.* Teſtatur hanc eſſe communem opinionem, & idem quoque voluit Gloſſa *in l. omnibus*, *ff. de action. & obligation.* quam tenent multi allegati per Tiraquell. *de retractu convention.* §.1. *Gloſſa* 2.*n.*39. ubi dicit communem cum Saliceto *ubi ſuprà*, Guttierrez *in leg. nemo poteſt*, *ff. de leg.* 1. *numero* 188.

2 Ad ſecundam difficultatis partem, ex dictis videtur dicendum, & ex his quæ dicimus in toto noſtro titulo, & in noſtro capite, tempus eſſe modum tollendæ, vel inducendæ obligationis, cùm per præſcriptionem dominium tollatur, & obligatio obtruncetur. Unde dicebat Bald. *in Rubricâ extra de conſuet. num.* 5. quòd tempus eſt de ſubſtantiâ præſcriptionis. Sed cùm Textus *in l. Creditor*, *Cod. de uſuris*, *l. ſi certis annis*, *Cod. de pactis*, *l. operis*, *ff. de operis, libertorum*, *l. quod de bonis*, §. *non idcircò*, *ff. ad leg. falcid.* doceant, ut quemadmodùm tempus obligationem non tollit; Ita nec eam inducat; Ideò quid tempus in obligatione, ſeu præſcriptione importet, tractari oportet.

3 Unde & ſi Guttierrez cum pluribus adductis *ubi ſuprà in dictâ l. nemo poteſt*, duplicem rationem aſſignet, unam ex Bartolo, *in dictâ l. nemo poteſt*, *col.* 3. *num.* 16. verſic. *venio ad ſecundam* & *in l. ſervientes*, *num.* 4. *ff. de ſervitutibus* aliam *n.*193. ex Baldo *in l. fin. col. fin. n.* 3. verſic. *amplius conſidera*, *Cod. de legatis*, ipſe tamen utramque improbando, *num.* 194. cum eodem Baldo *in l. unicâ*, *col.*4.*n.*7. verſic. *præterea*, *Cod. quando non pet. part.* ait, ideò tempus non eſſe modum tollendæ obligationis, vel inducendæ, quoniam obligationes ſunt quidam effectus, *l. conſilio*, §. *fin. ff. de cura furioſ.* effectus autem ſemper cauſas præſupponunt, *l. manumiſſiones*, *ff. de Juſt. & Jure.* 4 † Et ſic tempus non eſſe cauſam, ex qua poſſit oriri obligatio, vel tolli, ſed potiùs eſſe quemdam Comitem, quia res humanæ tempore non afficiunt, ſed temporis concomitantia, & Baldus *in l. cautione col. pen. Cod. de non numeratâ pecuniâ* ſatisfaciens ait, quòd tempus præſcriptionis non tollit obligationem, aut inducit, ſed probat eſſe inductam, vel ſublatam: Sequitur Guttierrez *ſuprà*, *num.* 198. *in fine*, ad plura videndus Gratianus *Regula* 450.

Et prædictis addo cum eodem Baldo. *in leg. Æmilius Largianus in 2. lect.* per Textum *ibi*, *ff. de minoribus*, quòd tempus non ponitur inter cauſas, ſed inter media extremorum, quaſi apertè dicat tempus non eſt cauſa actûs alicujus humani, ſed actûs ipſorum concomitantia; Imò idem *in l. precibus n.* 27. *Cod. de impuber.* 5 † Et aliis ait quòd tempus non eſt cauſa effectiva; ſed occaſionalis, quaſi dicat temporis effectu obligatio non reſultat; ſed conſtituitur, ut expoſuit idem Guttierrez *ſuprà in dictâ l. nemo n.* 195. *&* 196. ubi ex eodem Baldo *in l. ſi cùm Hermes*, *Cod. locati*, ait quòd tempus non ponitur inter cauſas, ſed inter menſuras.

7 Unde ex hac reſolutione inſero, juxta materiam noſtri Textûs, ad intellectum Textûs, *in l. cùm de in rem verſo*, *ff. de uſuris*, quæ probat quòd tempus longum decennalis præſtationis inducit obligationem ut in futurum quoque ſolvantur uſuræ, nam quoties quis allegat obligationem efficacem, & ſic ſtipulationem præceſſiſſe, & ad probandum id adducit diuturnitatem temporis; Tunc ſufficere hanc probationem dicendum eſt, cùm hoc caſu tempus non inducat obligationem, ſed probat eſſe inductam juxta jam dicta, quomodo lucem accipit, *dictâ l. cùm de in rem verſo.* 8 † Cujus deciſio non implicatur cum *l. ſi certis annis*, *Cod. de pactis*, quæ probat, ut præſtatio certorum annorum ejus, quod nudo pacto convenit præſtari, non inducat obligationem ad præſtandum in futurum indebitum ſolutum, niſi ſtipulatio interceſſerit, quia procedit, quando quis vult probare pactum nudum, quod quidem eſt inefficax de per ſe jure communi per decennalem præſtationem, & tunc tempus nihil præſtare, quia non facit, nec inducit obligationem efficacem, idemque eſſe, ſi pactum nudum non præceſſerit, ſed ſolùm diutina præſtatio, & per eam ſolam vellet quis probare debitum, ſeu obligationem. 9 † Quomodo etiam intelligitur Textus *in l. operis*, *Cod. de operis libertorum:* Sic expendit hæc Gloſſa *in d. l. cùm de in rem* verſic. *Gloſſa magna* ibi *tu autem breviter*, ad quam Gloſſam ſe remittit Gloſſa *in dictâ l. ſi certis annis*, & *ibi*, Bart. *in utrâque lecturâ* eandem opinionem ſequitur ibi Alexander, teſtantur hunc communem eſſe intellectum *n.*7. Dec. 12. Curtius Junior 18. & Riminaldus *prope finem*, Curtius Senior *n.* 14. Ludovicus Gocadinus, *n.* 7. Bernardus Diez de Lugo *in Reg.*26. Bartolus *in dictâ l. cùm de in rem*, *n.*3. idem *in l. ſolent*, §. 1. *num.* 1. *ff. de officio Proconſulis, & Legat.* ubi Joannes Oroſcius *num.* 13. dicit communem, & declarat: ſequitur Guttierrez *in dict. l. nemo de legatis* 1. *numero* 199. Baldus *in dictâ l. ſi ex cautione nu.* 14. *Cod. de non numeratâ.*

10 Unde ſi quis ad præſcriptionem debiti tantùm allegaret tempus, & non fundaret ſe in ſolutione, Guttierrez, ait *in dictâ l. nemo*, *n.*201. quòd eum condemnaret, ut ſolveret, debitum, ac ſi tempus non prætériiſſet, quia hoc caſu cenſet iniquum remedium præſcriptionis, ſicut quando fatetur ſolutionem minimè factam eſſe, negat tamen ſe eſſe obligatum ad ſolvendum, quia præſcriptum eſt tempus, tuncque condemnationem faceret, non ſolùm in debito principali, ſed etiam in expenſis litis. 11 † Cumque regulariter ſolutio non præſumatur, niſi probetur, eo quòd ſit quid facti, ut tradunt Doctores *in l.* 2. *C. de jure emph. & in l. in illâ*, *ff. de verb. oblig.*

12 † Tamen leges Regiæ quæ loquuntur, ut debitum præscribatur decennio, vel alio tempore, sunt intelligendæ quotiescunque allegatur solutio debiti & ad eam probandam adducitur decennium, seu majus tempus, quia per id tempus præsumitur solutio, & tollitur obligatio: ita Guttierrez *num.* 200. ubi *n.* 202. *&* 203. ait sic interpretandam, *legem Reg.9.tit.15.lib.4.recopil.*de qua *suprà, in cap.*3.& alias loquentes de præscriptione triennali in salariis famulorum, & in debitis Pharmacopoli & aliarum mercium, de quibus *dict. l.* 9. & *nu.*204. admonet debitores, ut non se juvent temporis cursu in præjudicium tertii, nisi cùm reverà solutio debiti facta est, & iterum nunc petitur, & sic eum bonâ fide, non verò cum malâ; & *nu.* 205. ait Jus executivum præscribi certo tempore, quomodocunque allegaretur præscriptio, de quo dixi, *sup.quæst.præcedenti*, Hæc tamen omnia dicta de tempore limitat Gutier. *à nu.*116. in Dominio, quod potest constitui ad tempus *l.fin. Cod.de leg.*limitat in usufructu, qui ad diem constitui potest, *l.cùm ususfructus, ff. de usufructu legato*: item in jurisdictione, quæ ad tempus, & ex tempore constitui potest; & ex multis confirmat, *n.* 117. *&* 118.

13 Ad tertiam quæstionis partem, breviter dico, quòd dubitans, nunquid solutum debitum, nequit uti præscriptione legati, nam licet hoc casu probari possit, ut admittatur, hæc præscriptio, & præsumatur, ut solemnis solutio ibi sit facta, ex temporis diuturnitate: tamen non est cur in conscientiâ desinat eligi tutior pars; taliter ut, si Hæres post diligentem inquisitionem, scire non potest, an sit solutum debitum, nec ne, esset optimum consilium, ut componeret secum, creditore debitum petente, si posset: docet Gutt.*in d.l.nemo potest ff.de leg.*1.*n.*108.ubi *n.*106.*&* 107.ait quòd ipse non admitteret præscriptionem, etiam inductam per mille annos, quia malæ fidei possessor ullo tempore non præscribit, ex *c.fin.hoc tit.reg.possessor. de reg. jur.* taliter ut juri canonico standum sit, etiam in foro civili, in materiâ simili peccatum concernenti, ex *d. c. fin.* de quo latè dico, *ibi.*

14 Ad quartam quæstionis partem, de tempore qun divisio inter fratres contingat, & præsumatur, dico latissimè, *in c.*1.*de paræciis, & alienis paræcianis:* quare breviter refero ex Gloss.*l.pen.C.comm. dividend.*per diutinam possessionem 10.annorum inter præsentes, & 20. inter absentes, præsumi factam divisionem paternorum bonorum inter fratres, licet aliter divisio facta non probetur, si sit æqualitas possessionis inter ipsos fratres: videbis Textum *in l.*8. *tit.*6. *tit.de las berencias, l.* 3. *fori. & l.* 5. *tit.*13. *lib.*3. *ordinam l.*5. *tit.*15.*lib.*4. *recop.* & bona ex multis disputantem Gutt.*in d. l. nemo potest, de leg.*1. *à n.*209. *& ad* 115.

15 Ad ultimam quæstionis partem, suppositis quæ adduxi, *sup.quæst.*3. in versic. *ad quartam*, & versic. *ad tertiam*, ubi de legatis dico quòd ubi præscriptio admitteretur legati alimentorum, ut secundùm aliqnos procedit, modo *ibi* dicto: tunc ad præscribendum necessarium esse tempus annorum 30. cùm actio ad petendum legatum tanto tempore extinguatur: argum. Text.*in l.sicut omnes, Cod.de præscript.*30.*vel* 40.*annorum.* tradit Ruinus *cons.*34.*n.*5. per Textum *in l. si sibi homo*, §.*cùm servus, ff.de legat.*1.ibi *ex die aditæ hæred.ejus in-*

16 *telligitur:* quibus verbis apparet. † Legatum non deberi, donec Hæres agnoverit ac præstari sibi petierit, ergo interim quo legatarius non petit rem legatam, bonâ fide possidet Hæres, & tempore illam sibi quærit. Unde Jus petendi legatum, præscriptione perire: tenuit Ancharranus *in regulâ sine possessione de reg. juris oppositione fin.* Socinus *cons.* 63.*lib.*1.*n.*7. Balbus *de præscr. p.*2.*quæst.*13. plures relati per Covarruvias *in regulâ possessor.* 3.*p.*§.11. *n.*5.& est communis sententia secundùm Cagnolum *l.*2.*Cod.de pactis inter emptorem, n.*28. secundùm Hypolitum, Riminaldum *in princ.inst.per quas personas nobis acquiritur*, secundùm Ripam *in l.fin. C. de revocandis donation.* refert Spino *de testamentis, Glossa* 8. *n.*66. tamen præscriptionem non admitti, dixi *suprà in locis citatis*, sed si admittas hoc dictum in ejus confirmationem applicabis adducta *d. q.* 3. versic. ad *octavam*, per totum.

AD TEXTUM
IN CAPITE V.
Vigilanti, hoc Titulo.
PRÆMISSUM
SUMMARIUM.

1 *Præscriptiones hîc assignantur plures generales quæstiones.*

Quia Textûs hujus materia pertinet ad universam cognitionem totius hujus tractationis, quasi in hoc solo loco, ea posset complecti; ideò quia principaliter agit de malæ fidei possessore, ullo tempore, non præscripturo, & si legibus aliter longissimo tempore contingeret; & quia de his, & aliis longè ago *in cap.fin.hoc tit.* interim videbis quæ præter ordinarios hîc congerunt Cenedus *col.*50.Balboa,Granna, & Barbosa cum multis per eos relatis, quibus addo ad quæstiones Menchacam *quæst. illustr. lib.*2. *cap.*52.53.54.55. 56.70.71.72. 73. 74. 75. 80.81. de malâ fide Fachineus *lib.*1. *controvers.cap.*63. quid si cognovit post præscriptionem rem alienam esse, an teneatur restituere, *cap.*64.an dubitans, præscribat, *c.*65. an mala fides Authoris noceat successori, *cap.*66. an post longissimum tempus allegetur mala fides *cap.*67.an usucapione directum acquiratur Dominium: *cap.*68.69.*&* 70.*de titulo, & bonâ fide, lib.* 8 *controvers.cap.*31.32.33.34.35.& *ibi* de quinque pedum præscriptione, de qua jam *in Rubricâ de bonâ fide, & malâ.* Sanchez *tomo* 1.*mor. lib.*2.*cap.*23. *q.*5. *& lib* 1. *tomo* 3. *c.*17. 18. quid sit conscientia, Azor.*lib.*2.*moral.cap.*8.9.*&* 10.an dubium sit mala fides idem *lib.*8. *moral.cap.*9.*quæst.*5.Covarruvias *in reg.possessor.*2.*p.*§.9.*de præscriptione rerum incorporalium* Sanchez *lib.*1. *moral. tom.*3. *cap.* 20. *de tempore*, *c.*22.*&* 23.quid præscriptio & usucapio, Molina *de just. tract.*2. *tom.*1.*disp.*60.& an habeat vim in foro interiori, *disput.* 61. & de bonâ fide, *disp.* 63. 64. 65. 66. 67. videbis *infra in c. si diligen.* 17. *hoc tit.* & quòd ad usucapiendam servitutem bona fides desideretur, Balboa *in c. de quartâ, hoc tit. quæstion.* 2. *à num.* 32. & cui incumbat onus probandi, *à num.* 33. an aliquando cum malâ fide procedat præscriptio, Trullengh. *in opere morali, libro* 7. *cap.* 4. *dubio* 5. ubi *dubio* 3. an dubitans rem suam esse, censeatur possidere bonâ fide, & *dubio* 2. de conditionibus requisitis

requiſitia ad præſcribendum, & ad alia plura in *toto illo cap.*4. ubi recenſet Recentiores,& Noviſſimos de hac re agentes, Anaſtaſius Germ.*lib.*3. *de ſacrorum immunitatibus cap.* 18. occaſione hujus Textûs agit Riccius *collect.* 2077. *de Regulâ triennali*, de qua *ſuprà in Rubrica de cauſ. poſſeſſ. & prop.* ut notavi *in cap.* 1. *hoc tit.* noviſſimè repetit ſuper hunc textum Matthæus Colerus *p.* 4. *de proceſſibus executivis pag.* 87. qui ſatis percipitur ex notatis *ſuprà*, & ex his quæ latè dico *infrà* in aliis capitibus hujus Tituli.

AD TEXTUM
IN CAPITE IV.
Ad aures, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. SOlent Doctores immiſcere materiam hujus Textûs cum materiâ textûs, *in cap. de quartâ hoc tit*, & licet in tempore ad præſcribendum, eadem jura reputentur: tamen quia agit Pontifex de diversâ ſpecie; nempe circa præſcribendas decimas Eccleſiaſticas alteri Parochiæ, ſeu Epiſcopatui, vel aliis Perſonis ſpectantibus; ideò tribuit ſub diſtinctâ tractatione agere hic.

II. Et in verſic. ibi, *de jure Divino, & humano melior eſt conditio poſſidentis*, ad hæc applicabis dicta *ſuprà in cap.licet* 9. *de probationibus*, ubi plura adduxi de privilegio poſſidentis, & ſic *ibi* dicta, & aſſignata circa poſſeſſores *in tit. de cauſâ poſſeſſionis, & in tit. de reſtitutione ſpoliatorum* ideò jam nunc procedo ad genuina textûs noſtri. Et præter notata, & dicta quæſtionibus ſequentibus, videbis quæ repetit ad textum noſtrum noviſſimè Matth. Colerus *de proceſſibus executivis p.* 4. *pag.* 89.

QUÆSTIO I.

Quare ut præſcribat una Eccleſia adversùs aliam, decimas, ſit aſſignatum quadragenarium tempus. cùm videamus ad præſcribendas decimas, in alienâ Parochiâ, ſufficere triennalem poſſeſſionem, & quare quadragenalis præſcriptio omnem actionem excludat, cùm ad præſcribendum contra Eccleſiam Romanam ſit neceſſaria poſſeſſio centenaria, & in aliis caſibus immemorialis?

SUMMARIUM.

1 *Decimæ præſcribuntur annis quadraginta.*
2 *Quadragenaria præſcriptio omnem actionem excludit.*

1 PRima difficultatis pars redditur difficilis ex textu *in cap. de terrâ privileg.* in cujus deciſione in materiâ decimarum ſufficere videtur ad præſcribendum triginta annorum ſpatium, & redditur difficilis ex textu *in cap. accedentibus* 15. *eodem tit.* ubi in eâdem materiâ requiritur quadragenarium tempus; ſed quia de intellectu horum jurium, & aliorum dixi ſuprà latè *in cap. Sanctorum* 3. *hoc tit.* ideò ad ibi dicta te remitto, ubi explicavi quamplura capita, ex decreto Gratiani, expectantia ad præſcriptionem rerum Eccleſiæ, & ſic decimarum ſolùm poſſeſſionem annorum 30. ubi etiam præter adducta ſuprà *in cap. de quartâ*, retuli rationem, quare in rebus Eccleſiæ, & ſic in decimarum præſcriptione præerequiratur hodie tempus quadragenarium.

Ad ſecundam quæſtionis partem, quare quadragenalis præſcriptio omnem actionem excludat, difficultatem faciunt textûs *in cap. ad audientiam* 13. *hoc tit.* ubi adversùs Romanam Eccleſiam prærequiritur centenaria, & textus *in cap.* 1 *eadem lib.* 6. ubi agitur quando ad præſcribendum requiritur immemorialis; Verùm quia jam ex dictis, & dicendis *ibi & in cap. cum vobis*, apparet de ratione ſpecialitatis, quare in præſcriptione adversùs immobilia Eccleſiæ Romanæ præſcriptio deſideretur centenaria, & quando cùm deficit titulus immemorialis, illum ſuppleat; Ideò dices ex noſtro jure Canonico præſcriptionem quadragenariam, cum bonâ fide & titulo, & poſſeſſione continuatâ, omnem actionem excludere; ita ut præſcriptio poſſit præſcribenti adversùs allegantem ſe Dominum rei fuiſſe, aut eſſe. 2

QUÆSTIO II.

An privilegium quadragenariæ poſſeſſionis, conceſſum Eccleſiæ, procedat etiam, quando una Eccleſia contra aliam præſcribit: Et an Clerici poſſint præſcribere decimas in alienâ Parochiâ: quid de Monaſterio adversùs alium Monaſterium: Et an hæc decimarum præſcriptio poſſit per Laïcos continuari, & perfici, & an Clerici præſcriptione eximantur à ſolutione decimarum?

SUMMARIUM.

1 *Privilegiatus non utitur privilegio contra æqualiter privilegiatum in actu exercito, n.* 3.
2 *Eccleſia præſcribit tempore* 40. *annorum, & non minùs.*
3 *Eccleſia contra quam præſcribitur, tranſacto tempore quadragenaria, non juvatur privilegio ſuo.*
4 *Decimæ nequeunt ab alio præſcribi, abſque Parochiâ, ſeu privilegio, n.* 5. *&* 19.
6 *Clericus in alterius Parochiâ poteſt decimas præſcribere, ſi Parochiam habeat, ſecùs contra, n.* 11. *ubi de ratione.*
7 Cap. cùm ſint homines de decimis.
8 Cap. ad aures, cap. Apoſtolicæ de decimis.
9 Cap. de quartâ 4. hoc tit.
10 Cap. 1. de præſcript. lib. 6.
12 *Clerici agentes ad decimas, debent docere de Titulo.*
13 *Religio, ſeu Monaſterium, qualiter adverſùs aliam decimas præſcribant, num.* 14. 15. *&* 11. *cum aliis.*

Mona-

17 *Monasterium, seu Religio, si rectè acquirunt præscribendo Parochiam, & Jus ad decimas, num.* 18.

18 *Ecclesiæ acquiri præscriptione, potest ab alio, qui sit capax ejus.*

21 *Decimas præscribere, seu retinere differt, cùm possit ab alio, Jus retinendi præscribi, non sic Jus eas acquirendi.*

22 *Clerici possunt consuetudine eximi à solutione decimarum.*

24 *Decimæ, quæ Deo debemur in signum universalis Dominii, in totum non præscribuntur, sed quota illarum.*

25 *Servitus non tollitur tempore, sed tantùm paratur exceptio.*

1 DOctores per Textum nostrum tractant de primâ, & secundâ parte quæstionis principalis; de tertiâ autem, *in cap. sequent.* & quòd Ecclesia, contra quam præscribitur, non possit uti privilegio contra Ecclesiam præscribentem æquè privilegiatam, videtur probari ex Textu *in l. verum*, §. *fin. cum sequenti. ff de minoribus*, sed potiùs conquassato utriusque privilegio, juri communi standum esse, de quo, *in l. unicâ, Cod. de usucapione transformandâ:* argumento Textûs *in l. assiduis*, versic. *duobus*, *Cod. qui potiores, l. sed & milites*, *ff. de excusat. tutor.* & confirmari videtur ex his, quæ adduxi, *suprà latè in cap.* 1. *de restitution. spoliat. quæst.* 2. versic. *ad ultimam;* ubi egi de quæstione, an privilegiatus gaudeat privilegio suo, contrà pariter privilegiatum: Ergo cum certum sit, ut non gaudeat, datâ paritate, in actu exercito, ex *dictâ l. assiduis*, evenit, ut in materiâ nostri Textûs, ubi agitur de præscriptione unius Ecclesiæ in Parœcia alterius, non prærequiratur quadragenaria præscriptio, cùm per privilegium assignata sit adversùs Ecclesias ex *cap. de quartâ*, & ex *ibi* notatis, & *in cap. sanctorum* 3. *hoc tit.* sed sufficiat ordinaria decem, vel viginti annorum.

2 Verùm est defendenda regula Textûs nostri, scilicet, ut una Ecclesia contra aliam præscribat tempore quadragenario, & non minùs ex nostro Textu, *cap. illud*, *cap. quia indicante*, *cap. de quartâ*, *hoc tit. cap. volumus* 16. *quæst.* 4. tradunt Doctores in dictis locis, & *in Authenticâ quas actiones, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, Balbus *de præscription.* 1. *p.* 5. *partis*, *n.* 4. Tiraquellus *de privilegiis, piæ causæ privilegio* 26. versic. *contrarium*, Covarruvias *in regulâ possessor.* 2. *p.* §. 2. *nu.* 3. Balboa *in dicto cap. de quartâ*, *quæstion.*

3 1. *nu.* 48. † Et in tantùm procedit ut Ecclesia, contra quàm præscribitur, non adjuvetur privilegio suo, transacto tempore quadragenario, taliter ut in specie nostri Textûs detur concursus privilegiorum, cùm illa Ecclesia, quæ præscribit, nullum habeat privilegium; si quidem tempus quadragenarium totum est assignatum favore Ecclesiæ, adversùs quam fit præscriptio. Et sic non obstat ratio, *num.* 1. adducta de privilegiato adversùs privilegiatum, non gaudentem de privilegio suo, quia hoc contingit in æqualiter privilegiato, in actu exercito sui privilegii; nam si unus sit privilegiatus in genere; alter actualiter in specie; iste debet præferri ex Bartoli Doctrinâ per Textum *in l. fin. ff. quibus ex causis:* Alia adducit Balboa in comprobationem *suprà*, Videndus *dictâ quæst.* 1. *à num.* 49. de quo ego latissimè adduxi, *in dicto cap.* 1. *dictâ quæst.* 2. versic. *ad ultimam de restitution.* *spoliatorum*, ideò hîc non repetenda, qui *à numer.* 54. respondet ad Textum *in cap. si de terrâ*, cum *cap. accedentibus de privilegiis*, de quorum intellectu ad punctum nostræ quæstionis, Videbis *suprà* quæ dixi, *in c. sanctorum* 3. *hoc tit.*

Ad secundam quæstionis partem, an Clerici 4
possint in alienâ Parochiâ præscribere Jus decimandi, ut respondeam, præmitto dicendum, aliud esse loqui de præscribendo jure retinendi decimas prædiorum; aliud de jure percipiendi decimas jure ordinario alteri Ecclesiæ debitas. † Item 5
suppono dicendum quòd directè, & per se loquendo, Nemo, etsi sit persona Ecclesiastica, potest Jus decimandi sine Parochiâ, vel alio justo titulo præscribere, quamvis per talem præscriptionem, possit sufficienter præsumi, vel probari privilegium, ratione cujus tales decimæ justè postulentur; nam cùm decimæ sint stipendium officii, & ministerii ex naturâ rei, ab eo qui non servit, nec laborat justè, non possunt exigi; itaque fiet ut desideretur Parochia, vel privilegium Pontificium, aut alius justus titulus, ut decimæ à Clericis, vel Religiosis, absque Parochiâ, Ecclesiâve, aut monasterio queant præscribi ita communiter DD.

Unde etsi communis Doctorum assertio sit, 6
quòd Clericus possit in alterius diœcesi, vel Parochiâ decimas præscribere, ut notant Covarruvias *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *nu.* 7. Suarez *de relig. tomo* 1. *lib.* 6. *cap.* 30. Barbosa *in cap. cùm contig.* 29. *de decimis*, *num.* 3. verùm Hostiensis *in summâ de decimis*, §. *an præscribi possint*, Abulens. *super cap.* 23. *Matth. quæst.* 188. Antoninus 2. *p. cap.* 4. *tit.* 3. §. 3. affirmat Clericos, si beneficium, & Parochiam habeant, posse illius ratione decimas aliquas præscribere; secus tamen, si nec beneficium habeant, nec Parochiam. † Et sic Textus *in cap. cùm sint homines de decimis*, loquitur de Ecclesiis parochialibus, quæ cùm habeant Jus percipiendi decimas in suo territorio, interdum extenduntur ex præscriptione, & consuetudine ad illas percipiendas, in alienâ Parochiâ sitis. † Eodemque modo loquuntur Textus *in cap. ad Aures & in cap. ad Apostolicæ eodem tit.* † Imò, & præscriptio, de qua loquitur Textus *in cap. de quartâ, hoc tit.* de Parocho loquitur, qui cùm jura Parochialia habeat, præscriptione extenditur ad illud Jus Episcopale quartæ funeralis, aut decimalis, de quo latè *ibi* dixi. † Imò & *in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Sermo fit de Episcopo qui contra alium Episcopum præscribit extendendo Jus suum de percipiendis decimis ad alterius diœcesim.

Lines 7–10 in margin: 7 8 9 10

Unde evenit, ut in nostro casu Clerici sine Parochiâ, aut beneficio Jus decimandi præscribere nequeant; eo quòd illud Jus, saltem bonâ fide possidere, non possint, cùm nullum queant habere titulum, etiam erroneum, non inquam illi qui Jus percipiendi decimas non habent, poterunt bonâ fide possidere aliarum præscriptionem, quasi credentes, sub suo jure comprehendi, & ita justè præscribere; secus autem esset in Clericis Parochiam, aut beneficium non habentibus cum titulum nullum repræsentare possint, cujus rationem demonstrent, etiam cum bonâ fide possidere, ac percipere decimas in alienâ Parochiâ, vel diœcesi; ita ut continuatione intret legitima præscriptio, ita communiter sentiunt Doctores. † Quare Riccius *collect.* 993. ad Textum nostrum, in versic. *licet*, & Cardinalis Puteus *decis.* 371. *lib.* 1. dicunt 12

quod

quòd Clerici agentes de decimis, debent docere de titulo; ita ut non ſufficiat decennalis poſſeſſio, idemque, ſi ageret de Judicio poſſeſſorio, idem Riccius *ſuprà*, & Puteus *deciſ.* 413. *lib.* 1. *&* qualis Titulus requiratur videndus Veral. *deciſ. p.* 1. *& deciſ.* 306. *p.* 3.

13 Ad tertiam quæſtionis partem, de Religioſis præſcribentibus decimas, ſive in alienâ Parochiâ, ſive Diœceſi, videtur reſpondendum eâdem doctrinâ, ac *ſuprà* de Clericis adductâ; Nam Hoſtienſis, Abulenſis, & Antonius jam *ſuprà* relati, aſſerunt Religionem non poſſe acquirere jus decimarum, niſi aliundè habeant unitam aliquam Parochiam; ratione cujus poſſit præſcribere decimas in alienâ Parochiâ, & conſtituendo differentiam jam *ſuprà* adductam inter jus retinendi decimas; quod poteſt etiam à Laïcis præſcribi, ut dico infrà *in cap. ſequenti*, tota difficultas adeſt in jure percipiendi decimas alteri Eccleſiæ debitas, in qua ſpecie duplex continetur caſus.

14 Primus, quando præſcriptione acquiritur, non ſolùm jus illud percipiendi decimas, ſed etiam fundamentum, quod eſt ſpirituale Miniſterium præſtandum; aliâs ex officio, ratione cujus decimæ dantur. Secundus; quando præſcriptione acquiritur jus ad percipiendas decimas, ſeparatum ab omni Miniſterio ſpirituali, & ab omni obligatione ad illud.

5 Unde & ſi de rebus in tractatu de decimis *q.* 13. *numero* 63. abſolutè dicat Religioſos poſſe præſcriptione acquirere jus decimarum, quamvis non habeant Eccleſias Parochiales, & quamvis pro ſuâ opinione allegat Turrecrematam *in cap. fin.* 16. *q.* 1. referaturque pro eo Textus *in cap. cùm in tuâ* 30. *de decimis*, & in confirmationem alia adducantur de habilitate perſonarum ad præſcribendum, quales ſunt omnes Clerici, & Eccleſiaſticæ perſonæ, ut potè, Religioſi, quæ incapaces non ſunt rerum Eccleſiaſticarum poſſidendarum; Et ſic acquirendi decimas, cùm hæc prohibitio contra Laïcos ſit jure ſcripta *in cap. ſequenti*, *hoc tit.* argumento Textiis, & doctrinæ *in cap.* 2. *cap.* 3. *cap.* 4. cum aliis, & *in cap. qualiter de Judiciis.*

16 Tamen Monaſterium, & Religioſi non acquirere rectè per ſe ſine aliâ adjectione, ſeu adminiculo, decimas in alienâ Parochia, ſive Monaſterio poſſunt, quia, ut jam adduxi, nemo etiamſi ſit perſona Eccleſiaſtica, poteſt jus decimandi ſine Parochiâ, vel alio juſto Tiloto præſcribere, quamvis per talem præſcriptionem poſſit ſufficienter præſumi, vel probari privilegium, ratione cujus tales decimæ juſtè poſtulantur; non enim sbſque eo, vel alio Titulo Parochiali, ſive Monaſterii queunt decimæ in alieno territorio præſcribi, ut jam de Clericis dixi.

17 Quare conſtituendum eſt in hoc dubio Monaſterium, ſive Religioſos, nomine ſui Monaſterii, rectè acquirere poſſe decimandi jus alicujus Parochiæ, præſcribendo ipſammet Parochiam, ſeu Eccleſiam, hoc eſt, illius Parochialia onera in
18 ſe ſuſcipiendo. † Probatur, nam Eccleſia rectè poteſt præſcriptionem ab alio acquirere, qui ejus capax ſit, qoales ſunt Religioſi, ut advertit Silveſter verbo *præſcriptio*, *el ſegundo num.* 4. & vulgò adducunt hîc Doctores, & Balboa *in cap. de quartâ hoc tit. q.* 3. *num.* 20. ſed quando Eccleſia acquiritur, certum eſt decimas etiam acquiri, quaſi acquirendo fundamentum decimarum, ergo cùm ſemper decimæ titulo Parochiæ exigantur, evenit ut ſit conveniens, quòd decimæ ad præſcriptionem Parochiæ præſcribantur, ad tradita per Doctores *hîc*, & *in cap. cùm contingat* 29. *de decimis*, *& in cap. cùm ex officii hoc tit.* ubi præſcriptio juris viſitandi, procuratio etiam poſſit præſcribi, quæ aliàs ſine illo jure non præſcribitur.

Non enim ſub alio colore, præter privile- 19
gium, aut Parochiam, poſſunt decimæ acquiri, itaut nec bona fides præſumatur, cum contineret talis præſcriptio elaram injuſtitiam, imò & nullum poſſet habere titulum juſtum. Et ſic non obſtat doctrina Rebuffi *ſuprà* adducta; quæ vel falſa eſt, vel debet ſuppleri per adjectionem præfatam, cum qua perſonæ Eccleſiaſticæ habiles ſint ad poſſidendas decimas; rectè eas præſcribunt Titulo Parochiali, quem habent, aut ſi illum non habeant ex privilegio, de quo privilegio latè dico *infrà in cap. ſequenti.*

Ad quartam quæſtionis partem, an hæc præ- 20
ſcriptio poſſit per Laïcos continuari circa decimas in alienâ Parochiâ, dico *infrà in dicto cap. ſequenti hoc tit.*

Ad quintam quæſtionis partem, an Clerici 21
præſcriptione eximantur à ſolutione decimarum, ut reſpondeam; iterùm repeto aliud eſſe præſcribere jus retinendi decimas, aliud verò eſſe eas acquirendi, de iſto modo reſpectu Clericorum, & Religioſorum, jam latè egi, & in caſu noſtri dubii dico, quòd cùm hoc jus retinendi decimas ſit jus eas non ſolvendi, quod non eſt ſpirituale jus, ſed quædam immunitas ab onere temporali, qoæ legitimâ poteſt acquiri conſuetudine, & ideò poſſe præſcribi, non ſolùm à Clericis, & Religioſis, verùm & à Laïcis, nti probatur ex textu *in cap. ſtatuto*, §. *penult. de decimis lib.* 6. ubi Doctores latè agunt, ita Covar. *dicto lib.* 1. *var. cap.* 17. *num.* 10. Azevedus *in l.* 6. *tit.* 5. *lib.* 1. *recop.* qui dicunt Clericos, & Religioſos poſſe præſcribere decimas cùm ſint capaces quaſi poſſeſſionis ſpiritualiom Jurium, ita receptum à Juris utriuſque Profeſſoribus, & præſertim à Gloſſâ *in cap. in aliquibus de decimis*, & idem Covar. *ſuprà num.* 10. verſic. *primùm hanc conſtat*, Azor. *lib.* 6. *moral. c.* 26.
q. 2. Moneta *de decimis p.* 6. *n.* 96. † Docent poſſe 22
Clericos conſuetudine eximi à ſolutione decimarum omnium tam prædialium, quàm parſonalium; etiam ratione boo̊rum patrimonialium, ut docet etiam Baldus *de præſcript. p.* 5. *princ. q.* 7. Barboſa *in dicto cap. in aliquibus nu.* 6. Felinus *in cap. cauſam quæ iſto tit.* Dominicus *in cap.* 2. §. *pen. de decimis lib.* 6. juxta textûs deciſionem *in cap. de quartâ hoc tit.* hanc opinionem intelligentes, etiam quoad totam decimarum portionem; & num autem conſuetudo de decimis, ut minores ſolvantur, ad hoc, ut valeat, requiratur probatio Papæ, ttadit Boëtius *deciſ.* 236.

Sed an Laïci jus decimas retinendi, ſeu non 23
ſolvendi, poſſint præſcribere, dico *infrà in cap. ſequenti*, & an conſuetudo in decimarum ſolutione habeat vim aliquam ad eximendos ipſos Laïcos ab eo jure; quo ſolvere decimas tenentur, dico *ibi*, & de aliis, quæ proportionaliter poſſunt ad hunc Textum applicari; ad cujus extenſam tractationem applicabis alia quæ no-
tat. † Ricc. *dictâ collect.* 993. ad textum noſtrum, 24
ubi cùm dicat in principio, ut decimæ poſſint præſ-

præscribi: limitat in illis, quæ Deo debentur in signum universalis dominii, quia in totum præscribi non possunt, ut dicit Baldus *decis.* 29. sed quota illarum uniformiter poterit præscribi ut docent Franciscus Marcus *decis.* 205. *p.* 1. & *decis.* 667. *p.* 2. Paponius *lib.* 1. *tit.* 12. *arresto* 3. Joseph. Ludovicus *decis. perus.* 106. Guido Pap. *decis.* 284. & Joseph. Ludovicus *decis. perus.* 72. docet de tempore quo jus percipiendi decimas præscribitur, & Papon. *lib.* 1. *arresto* 23. *tit.* 3. docet de tempore, intra quod detur restitutio, contra præscriptionem decimarum.

25 Et quia etiam per nostrum Textum Doctores Canonistæ agunt de illâ regulâ, quòd tempore non tollitur obligatio, nec servitus realis ipso Jure finitur, etiam ex conventione partium, sed tantùm paratur exceptio ex *l. enim qui ita*, §. *qui ita*, *ff. de verb. obligation. l. obligationum ferè*, §. *placet*, *ff. de actionibus, & obligationibus*, & inferant præscriptione 30. annorum, supradictam obligationem ipso jure non tolli, sed ope exceptionis, de qua Regulâ afferens duas ampliationes, Gratianus cum multis videndus, *Regulâ* 450. ipse tredecim illam limitat ibi, *à num.* 5. ex multis Doctoribus, & legibus. Tamen quia jam aliqua adduxi. Ideò recurres ad dicta *suprà in cap. de quartâ hoc tit. q.* 4. in versic. *ad secundam*, ubi egi de dubio, an tempus sit modus tollendæ obligationis.

QUÆSTIO III.

An restitutio adversùs præscriptionem decimarum detur ex justo ignorantiæ capite. Et an, ut bona applicata Fisco præscribantur, desideretur semper quadragenaria præscriptio, tam in Fisco sæculari, quàm Ecclesiastico, etiam in causâ hæresis?

SUMMARIUM.

1 *Restitutio ex justo ignorantia capite, quando concedatur adversùs præscriptionem num.* 2. *&* 3. *& aliis, ubi de subdistinctione.*
L. si Pater, §. 1. junctâ Glossâ, ff. quemadmodùm servitus amittatur.
3 *Restitutio competit ex justo ignorantia capite in præscriptione decennali, seu vicennali contrà, num.*6. *de jure Civili.*
4 *Restitutio ex* cap. ignorantiæ. *in præscriptione longissimi, an concedatur, sub lite est.*
5 *Restitutio ex* cap. ignorantiæ *in præscriptione immemoriali denegatur, num.* 6.
7 *Textûs nostri verba intelliguntur.*
8 L. 1. ff. ex quibus causis majores restit.
9 L. 1. §. si quis, ff. de itinere, actuque privato.
10 L. Athilicinus, ff. de servit. Rusticor.
Leg. ab hostibus, ff. ex quibus causis majores.
11 *Restitutio decimarum intra quod tempus detur adversùs præscriptionem.*
12 *Laïcus an possit petere restitutionem de decimis spoliatus.*
13 *Restituuntur Ecclesia, & minores adversùs præscriptionem quadragenariam.*
14 *Bona quæ spectant ad Fiscum, sunt in duplici differentiâ, vel nondum Fisco acquisita, ut pœna, vel vacantia num.*15.
15 *Bona vacantia sine hærede, si non sunt denuntiata Fisco, præscribuntur tempore ordinario.*
16 *Bona Fisco jam denuntiata, & incorporata præscribuntur* 40. *annis, si sunt immobilia, si tamen mobilia quadriennio, n.*17.
18 *Bona Fisco Ecclesiæ incorporata, sive non præscribantur tempore quadragenario, tantùm fallit in Fisco Ecclesiæ Romanæ, in quo desideratur centenaria, n.*19.
20 *Bona Fisco applicata ob vectigal non solutum seu ob crimen hæresis, qualiter, & quo tempore præscribantur adversùs Fiscum Ecclesiasticum, seu Regium, n.* 21. 22.
21 Cap. 2. de præscript. lib. 6.
22 *Hæretici mortui bonorum confiscatio etiam post quadriennium procedit.*
23 *Res Fisci tempore ordinario non usucapiuntur, secus longissimo.*
L. quamvis 18. ff. de usucapion. l. 1. Cod. communia de usucapionibus, l. 1. & per totum, Cod. ne rei dominiæ, vel templorum, §. res Fisci, Inst. de usucap.

AD primam quæstionis partem, de qua disputant Doctores occasione verborum textûs nostri ibi, *quadragenalis præscriptio omnem prorsus actionem excludit*, & quia juris est controversia; an adversùs præscriptionem competat majoribus 25. annis in integrum restitutio ex causâ justæ & probabilis ignorantiæ, de qua scribunt Covarr. *in Reg. possessor. mala fidei p.* 3. §. 2. *de Regulis juris*, *lib.* 6. Abbas, & Felin. *in cap. vigilanti hoc tit.* Pinellus in *Auth. nisi triennale*, *num.* 58. *Cod. de bonis matern.* Cravet. *in cons.* 101. Boërius *decis.* 39. Sfortia Odd. *de restit. in integrum p.* 3. *q.* 90. Franciscus Sarmient. *selectar. interpret. lib.* 2. *cap.* 10. Federicus Scoto *in cons. lib.* 4. *tomo* 2. Fachine. *lib.* 1. *controvers. cap.* 69. ubi non ignorare ait eam sententiam usu forensi receptam, quæ restitutioni favet; Verùm contrariam sententiam legibus magis communem, & consentaneam existimet, quàm probat ex *l. ultim. Cod. de præscript. long. temporis* in versic. *nulla*, & ex *l. sicut*, *Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum*, in versic. *non absentia leg. omnes*, *Cod. eodem*, *l. fin. de fundis Patrimonialibus lib.* 11. in versic. *nullam*, & versic. *à publico*, & ex *l. unicâ*, *Cod. de usucapione transformandâ*, & ex nostro Textu, ex verbis jam adductis, & ex eo quia si restitutioni locus est propter ignorantiam, nunquam vel raró præscriptio locum haberet, cùm nemo pateretur res suas ab alio usucapi. 1

Sed quòd restitutio locum habeat probari videtur; tum ex *leg.* 1. *ff. ex quibus causis majores restituantur* in versic. *si qui*, *alia justa causa esse videbitur in integrum restituta.* Secundò, ex *l.* 1. §. *si quis propter*, *ff. de itinere*, *actuque privato* in verbis ibi, *si quis propter inundationem usus non sit itinere, actuque hoc anno, cum superiore usus sit, potest repetitâ die, hoc interdicto, uti per in integrum restitutionem ex illâ parte edicti, si qua mihi justa causa videtur.* Tertiò, ex Textu *in l. Athilicinus*, *ff. de servitut. rusticor. prædior.* Quartò, ex Textu, *in l. ab hostibus*, *ff. ex quibus causis majores.* Quintò, ex *l. si partem*, §. 1. *junctâ Glossâ*, *ff. quemadmodùm servitus amittatur.* Deinde ex duplici ratione 2

tione. Prima, quia cùm ex causâ infirmitatis restitutio concedatur; Item & ex causâ ignorantiæ erit concedenda; cùm justum impedimentum afferre videatur. Secunda, quia præscriptio inducta esse videatur, in odium negligentis: ergò cùm ignorans adhuc negligens dici non possit, cur non restituetur adversùs præscriptionem contrariam.

3 Et cùm Doctores varias solutiones afferant ad fundamenta cujuslibet præfatæ sententiæ, existimo ad veram ejus solutionem tres esse distinguendos casus. Primus, ordinariæ præscriptionis 10. vel 20. annorum, quæ licet currat contra ignorantes; illis tamen restitutio competit ex justo ignorantiæ capite, *l. etiam ei* 45. *ff. de minoribus*. Secundus casus, in præscriptione longissimâ 30. vel 40 annorum. Tertius casus

4 præscriptionis immemorialis. † In his ultimis casibus, est duplex Doctorum assertio, cùm in prædicto secundo casu existiment nonnulli non dari restitutionem ex Glossa *in cap. auditis*, verbo *Jure minoris de in integrum restit.* Glossa in *Clement. unica eodem tit.* verbo *lapsum* juxta Textum *in dictâ l. omnes, l. competit, l. sicut, Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum*, quibus cavetur omnes actiones, & omnia juris remedia 30. vel 40. annor. spatio finiri: Tamen Accursius *in Auth quas actiones*, verbo *excluduntur*, *Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, Boërius *decis.* 39. Afflictis *decis.* 329. & relati à Covarr. *suprà in Reg. possess. dicta* 3. *p.* §. 5. *numero* 3. Balboa *in cap. vigilanti hac tit. numero* 62. docent adversus longissimam præscriptionem concedendum esse in integrum restitutionem; & Cephalus *consil.* 1. *& consil.* 116. *volum.* 1. ita tenens ait Jura pro contraria jam relata solùm extendere actiones ex transcursu longissimi temporis, non inquam restitutionis beneficium quod favorabilius est.

5 In tertio autem casu immemorialis præscriptionis ex capite ignorantiæ non dari restitutionem: probant Covarr. Pinellus, Sarmient. Sfortia, Oldus, & alii jam relati, ex eo quia talis præscriptio Jus constitutum facit, juxta *l.* 2. *ff. de aquâ pluvia, l. hoc Jure*, §. *ductus*, *ff. de aquâ quotidianâ*, & ita usu forensi, & in praxi receptum testatur Balboa, cum relatis à Doctoribus, *in dicto cap. vigilanti. num.* 63. ubi nu. 4. referens ex Fachineo *dicto cap.* 69. *lib.* 1. *controvers. majoribus*, nullam *ex cap. ignorantiæ* dandam esse resolutionem, & tanquam probabiliùs admittens, in puncto Juris per fundamenta jam adducta *sub num.* 1. *ibi num.* 64. respondet fundamentis contrariæ sententiæ, ex quibus probari videtur non denegari talem restitutionem juxta similem responsionem, quam singulis præstitit idem Fachineus *dicto lib.* 1. *controvers. cap.* 69. à versic. *illud*.

6 Sed si favorabilem sententiam sequaris; tunc dices præscriptionem de Jure, etiam ignorantibus obesse; Tamen non probari, nec idcircò colligi posse restitutionem esse denegandam: Nam & absentibus, causâ Reipublicæ, nocere solet, qui in integrum sunt restituendi; Quam rationem improbent ipse Balboa *suprà num.* 65. & Fachineus *dicto cap.* 69. in versic. *respondent* dicendo legibus cautum esse, ut absentes causâ Reipublicæ restituantur, nihil tamen cautum esse legibus, ut ex causâ ignorantiæ adversùs præscriptionem ignorans restituatur.

7 Quare ex his verbis Textûs nostri, in dicto *Fermosin. de Exceptionibus*. versic. *quadragenalis præscriptio omnem prorsus actionem excludit*, satis probatur, nec privilegio restitutionis esse infringendum Jus jam acquisitum per præscriptionem legitimè introductam, quod non solum videtur admittendum de Jure Canonico in præscriptione quadragenariâ, seu immemoriali, sed etiam de Jure Civili in præscriptione decem, vel 20. annorum.

† Absque eo ut obstent verba Textûs *in dictâ* 8 *l.* 1. *ff. ex quibus causis majores*, quia verba *ibi* jam relata, sunt nimis generalia, & solùm probant restitutionem concedi; Nam ex quâlibet causâ, quæ justa esse videtur, sed ex illâ, quæ legibus plebiscitis edictis, Senatûsconsultis, & aliis Principum placitis, concessum legatur. † Nec 9 Textus *in dictâ l.* 1. §. *si quis*, *ff. de itinere, actuque*, quia non loquitur de impedimento, quod ex ignorantiâ procedit, sed de aliis, in quibus justè conceditur restitutio. † Eodem- 10 que modo esse intelligenda Jura *in dictâ l. Abbilicinus, dictâ l. ab hostibus*, qui loquitur de absente capto: ita Balboa *in dicto cap. vigilanti, num.* 66. Fachineus longè *in dicto cap.* 69. *à dicto* versic. *illud lib.* 1. *controvers.* † Et intra quod 11 tempus detur restitutio contra præscriptionem decimarum, tradit Paponius *lib.* 12. *arresto* 13. *tit.* 3. Riccius *collect.* 993. ad Textum nostrum in fine, ubi eum refert.

Et an Laicus decimis spoliatus, possit petere in 12 integrum sibi restitui, Guid. Pap. *decis.* 288. Imò Covar. *in dictâ p.* 3. *Reg. possessor.* §. 3. acerrimè defendit, *num.* 4. † Ecclesiam, & minores 13 restituendos esse adversùs præscriptionem quadragenariam, cum multis ab eo relatis, & videndus ibi à versic. *quarto* in fine, §. ubi plures commemorat dignos scitu.

Ad secundam partem quæstionis, jam non- 14 nulla notavi *in c.* 1. *hoc tit.* sed ut respondeam dicendum est quod bona, quæ ad Fiscum spectant, sunt in duplici differentiâ, quædam nondùm Fisco acquisita, veluti pœna, quæ admisso jam crimine ante sententiam nondum debentur Fisco, nec in eo censentur incorporata, de quibus bonis loquitur Textus *in l. post contractus*, *ff. de donation. l.* 2. *tit.* 4. *p.* 5. videndi Concius *lib. singulari ad leg. Jul. Majest. pag.* 53. Anton. Faber. *lib.* 7. *conject. cap.* 20. & innumeri relati à Sanct. *lib.* 2. *mor. cap.* 21. *&* 22. Hæc enim bona Fisco incorporata non censentur; sed solùm debita, quamvis aliàs statutum sit, ut ipso Jure incurratur pœna, ut *in cap. cùm secundùm leges de pœnis lib.* 6. † Hæc 15 enim quæ aliàs vacantia dicuntur, quia aliquis v. g. sine hærede mortuus est: Tunc vel non sunt denuntiata Fisco, & præscribuntur tempore ordinario, *l. quamvis*, *ff. de usucap.* simul cum Titulo, & bonâ fide contrà privatos; videlicet si rea sit mobilis triennio, si verò immobilis tempore longo decem inter præsentes; & viginti annorum inter absentes *l. unica*, *Cod. de usucapione transformandâ*, *dictâ leg. quamvis*, sed si bonâ fide sine Titulo possideantur, desideratur Triennalis possessio, & præscriptio; Et hoc intelligitur de quibuscunque bonis Fisci, Fisco nondum incorporatis, *leg. in omnibus*, *ff. de divers. & temp. præscript. leg.* 2. 3. *&* 4. *ff. de requir. Reis*, *leg. quare*, *Cod. ad legem Carnel. de falsis*, nisi in casibus aliter in Jure expressis, ut in specie Textûs *in dictâ leg.* 3. *ff. de requirendis Reis*, Balboa *in cap. de quartâ hoc tit. quæstion.* 1. *n.* 59. *&* 65.

Trulleng. *in opere moral. cap. 3. dub. 10. sub n. 3.* cum aliis per eum.

16 Quod si bona jam sint denuntiata Fisco sæculari, eique acquisita, & in eo jam incorporata, tunc adversùs eum non minus, quam quadragenaria præscriptio procedat cum bonâ fide *l. omnes, l. competit, Cod. de præscript. 30. vel 40. annor.* docent Panormit. *in cap. eum nobis num. 11. hoc tit.* Bartol. *in l. omnibus, ff de diversis, & temporalibus præscriptionibus*, Silvester. verbo *præscriptio 1. q. 7.* cum ad luctis à Covarr. *in quarta p. 2. cap. 6. §. 8. numero 1°. & in dictâ Reg. poss ssor. 2. p §. 2. numero 7.* Bærius *de etc. 264.* Molina *de Justitiâ tom. 1. tract. 2. disp. 73.* Balbus *de præscript. 2. p. 5. partis principalis.*

17 † Et in bonis mobilibus videtur dicendum tempus quadriennii sufficere ad hanc præscriptionem ex *l. 1. Cod. de quadriennii præscriptione*, Trulleng. *in opere morali dicto dubio 10. sub num. 3.*

18 Sin autem bona Fisco Ecclesiæ incorporata sint, sive non, ad eorum præscriptionem adversùs Fiscum Ecclesiæ, semper desideratur præscri-

19 ptio quadragenaria. † Nisi Fiscus sit Ecclesiæ Romanæ, contra quam sola admittitur centenaria præscriptio, ut latiùs docuit Panormitanus *in cap. cum nobis*, à *n. 9 hoc tit.*

20 Unde infero quòd si bona ob crimen commissum Fisco applicantur, putà ob vectigal, non solùm ob Hæresis, vel Læsæ Majestatis crimen; Tunc si loquamur de Fisco sæculari post quinquennium, datur eorum præscriptio, & omnis actio extinguitur Fisci, aut loquimur de Fisco Ecclesiastico, & tunc spectato Jure communi servanda est constitutio *cap. 2. hoc tit. lib. 6.* ut bona ob delictum commissum, Ecclesiæ Romanæ, non nisi centum annorum spatio juxta speciale ejus privilegium, sed adversùs inferio-

21 rem Ecclesiam 40. annis præscribuntur. † Imò & quòd etiam in causâ Hæresis locum habeat ut filii, si Catholici sint 40. annorum spatio, non tantùm contra Ecclesias particulares, sed etiam Romanam præscribere possint; docent Abbas *dicto cap. cum nobis nu. 8. hoc tit.* Covarr. *in dictâ Regulâ poss ssor. 2. p. §. 2 nu. 10.* Layman. *tomo 1. lib. 3. sum. lib. 3. tr ct. 1. cap. 8. n. 14. versic. loquor*, Trulleng. *dicto lib. 7. cap. 4. dubio 10. sub nu. 3.* qui in versic. *unde*, colligit Hæreticorum, bona nunquam præscribi posse contra Fiscum, nec ab ipso Hæretico, nec ab ejus Hæredibus ad quos ea devenerunt, nisi illi ignoraverint eum esse Hæreticum, & 40. annis cum eâ ignorantiâ possederint juxta mentem *dicti cap. 2. hoc tit. lib. 6.* cujus dispositionem, & non Juris Civilis esse servandam in hoc crimine, optimè ostendit Azor. *3. p. Institut. moral. lib. 1. cap. 23. q. 6.* Nam bona confiscata Hæreticorum Fisco Ecclesiastico, & non Regio, nisi speciali aliquo privilegio debentur, ut contingit in inquisitionibus Hispaniæ; Nam in istis quia Reges Hispaniæ inquisitiones dotarunt; Ideò ejus nomine bona Hæreticorum confiscata, Fisco Regio applicantur: Vide Sairum *in Clavi Regiâ lib. 9. cap. 12. nu. 31.* Covarruvias *in 4. decret. p. 2. cap. 6. §. 8.* Lessium *lib. 2. de Justit. cap. 6. n. 38.* & ibi videndus, *n. 37.*

22 Et in hoc crimine Hæresis adversùs Fiscum Regium non datur, nec admittitur minor quadragenaria præscriptio, ut notant Molina *de Justitiâ tom. 1, tr ctatu 2. disp. 37. conclus. 4.* cum Gomezio, & Covarruv. Simancas *de Catholicis Instit. cap. 9. num. 134.* Balboa *in dicto cap. de quarta hoc tit q. 1. num. 63. & 64.* ubi improbat Bartolum *in l. 2. Cod. de Apostatis*, quatenùs putavit Hæreticæ pravitatis Inquisitores post quinquennium à morte Hæretici, non posse inquirere de illius crimine ad effectum confiscationis bonorum, quod aliter in praxi admittitur; Imò & in hac Inquisitione Vallisoletanâ ab ejus erectione circiter per annos 170. Ita video ex Regulis antiquis demonstratum, & practicatum.

Quare & si per Textum *in l. quamvis 18. ff. de usucapionibus leg. 2. Cod. communiæ de usucapion. l. 1. & per totum, Cod. ne rei Dominicæ, vel Templorum, Justinianus in §. res Fisci Inst. de usucapion.* Et Doctores in prædictis locis doceant res Fisci usucapi non posse; Tamen dicendum est usucapionem longi temporis decem annorum contra Fiscum non habere locum ex dictis juribus ita intelligendis, sed non denegari præscriptionem, quasi differant usucapio, & præscriptio juxta tradita *suprà ad Rubricam*: Hæc enim solùm est actionum, illa enim alienarum rerum acquisitio, tradit Balboa *suprà in dicto cap. de quartâ quæst. 1. num. 62.* cum Abbate *in cap. fin. hoc tit. num. 15.* adnotante quòd in casibus, ubi denegatur præscriptio, seu usucapio intelligitur ordinaria, non verò longissimi temporis, &c. Videbis Conanum *lib. 3. comment. cap. 15. numero 6.* Petrum Gregorium *parte 3. syntagmat. lib. 39. cap. 2. nu. 5.* Molin. *de primog. cap. 6. n. 32. & 49.* Aaeved. *in l. 2. tit. 15. cap 4. compil.* Parlador. *lib. 1. rerum quotidianarum, cap. 1.* Pichard. cum ab eo relatis, *in dict. §. res fisci inst. de usucapionibus.* 23

AD TEXTUM
IN CAPITE VII.
Causam quæ, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. Quatenus ex Textu nostro deducitur; Ideò Laïcos spiritualia præscribere non posse, quia ea possidere non possunt, veniunt applicanda illa omnia quæ dicta sunt de incapacitate Laïcorum *in cap. 2. cap. 3. cap. 4. cum novit. cap. 15. 17.* cum aliis, *& in c. fin. de Judiciis, & in dicto c. 8.* ubi quod nec consuetudine in Clericos, Jurisdictionem acquirere valent & de multis aliis adduxi *in toto tit. de foro comp. & in cap. tuam de ordine cognition.* ubi decimarum causa, coram quo Judice sit agitanda: applicabis dicta *in cap. cùm sit generale de foro.*

II. Et de materiâ hujus Textûs præter ordinarios agunt hîc Balboa, Granna, & Barbosa cum infinitis per eos relatis; Sed quia solent Doctores inquirere, non solùm de prohibitâ decimarum Jurispatronatûs collectionis, sive electionis beneficiorum præscriptione à Laïcis faciendâ; & nunquid idem de consuetudine dicatur, & quid operetur privilegium Pontificium, seu alterius; Ideò de his nunc inquiro, qualiter autem decimas Clerici, & Regulares acquirant jam *in c. præcedenti* adduxi, & quoto spatio

præscribantur, *& in cap. 3. & in cap. de quartâ, eodem*, & ad mateiam *in cap. prohibemus de decimis cap. fin. de rerum permutatione in cap. cum Apostolica de his quæ fiunt à Prælatis.* Aliqua ad hunc textum instat novissimè Matthæus Colerus *de processibus executivis qu. 4. p. 91.*

QUÆSTIO I.

Quare Laïci decimas præscribere nequeant, cùm decimas ex locatione, aliisve modis percipere valeant; Imò & spiritualia administrare: Et an qui præscripsit decimas debeat probare quòd illas haberet ante Concilium Lateranense: An Laïci consuetudine possint decimas acquirere, seu an sint immunes ab earum solutione, ubi quid de præscriptione: Et quid per Privilegium, ubi de differentia inter consuetudinem, & præscriptionem.

SUMMARIUM.

1 *Decima à Laïcis locari queunt, num.* 12. 13. 14.
2 *Laïci possunt tractare causas beneficiales, & Ecclesiasticas agere, n.* 16.
3 *Laïci queunt administrare Baptismi Sacramentum, confessiones audire, Juspatronatûs obtinere, num.* 17. 18.
4 *Præscriptio immemorialis comparatur privilegio, nu.* 19.
5 *Laïci queunt privilegio decimas obtinere.*
6 *Præscriptione potest acquiri à non possidente.*
7 *Laïci quare nequeant decimas præscribere, & num.* 8. 9. 10. 11.
8 *Decimandi Jus dependet à Sacramentorum administratione.*
9 *Textus noster intelligitur, & num.* 10.
11 *Lateranense Concilium prohibet ne decima dentur Laicis in feudum.*
12 *Laici interdùm nomine alieno percipiunt Jus decimarum.*
13 *Episcopus potest concedere alicui ad vitam, ut percipiat decimarum fructus.*
14 Cap. vestra de locato, cap. fin. ne Prælati vices suas extravagans ambitiosæ de rebus Ecclesiæ.
15 *Locari decimæ possunt à quolibet Clerico eas possidente, & idem de quolibet alio contractu.*
16 Cap. 2. de Procurat.
17 *Baptizare quare Laicus possit.*
18 *Confessiones à Laico Sacramentaliter non audiuntur. n.* 19.
20 *Decimas præscribens, nunquid debeat probare eas habuisse ante Lateranense Concilium.*
21 *Laicus decimas usurpans dignus est animadversione, nec eas consuetudine acquirit. n.* 22.
23 *Laici consuetudine, quando præscribant obligationem solvendi decimas de prædiis suis, & qualiter. n. 24. 25. 26. n.* 36.
27 *Laici privilegio expresso, & concessione Apostolicâ, decimas queunt percipere, non aliter, etiam concessione Imperiali, num. 32. quid de Episcopis, n. 33. 34. 35.*
28 *Tertiæ reales concessæ sunt ex decimis, Regibus* Fermosin. de Exceptionibus, *Hispaniæ à Pontificibus, num.* 30. 34.
29 *Laici qualiter ex fundatione potuerunt decimas habere, n.* 30.
31 *Decimæ dicuntur esse de jure Divino, & naturali.*
33 *Episcopi ante Lateranense Concilium decimas Laicis concedebant.*
34 *Privilegium, & præscriptio, quoad percipiendas decimas à Laicis, differunt, quid de consuetudine, num.* 35.
36 *Consuetudo, & præscriptio septem modis differunt* num. sequent.
37 *Præscriptione acquiritur Jus privata personæ, sed consuetudine acquiritur in communi aliæ differentiæ præscriptionis & consuetudinis,* num. sequentibus.

Dubitationem movet primò; Nam si ratio 1
propter quam Laici decimas præscribere
nequeunt vera esset, sequeretur, ut neque decimæ à Laicis locarentur, eo quòd spritualia reputantur, quæ à Laicis possideri non possunt, sed constat contrarium ex Textu *in cap. vestra de locato, cap. fin. ne Prælati vices suas extravag. ambitiosæ de rebus Ecclesiæ*, ergò.
Secundò, quia non constat Laicos rerum spi- 2
ritualium esse omninò incapaces, quas sæpè tractare valent *ex cap. 1. de Procurat. lib. 6.* ubi possunt Laici tractare causas beneficiales, acceptare beneficia, & alia spiritualia, seu Ecclesiastica agere juxta longè adducta *in cap. 2. de*
Judic. & in aliis capitulis ejusdem tituli. † Qui 3
etiam possunt administrare Sacramentum Baptismi *cap. constat, cap. mulier, cap. in necessitate de consecratione dist.* 4. possunt etiam confessiones audire *cap. quem pœnitet*, versic. *tanta de pœnit. dist.* 1. possunt etiam obtinere Juspatronatûs *cap. 1. & 2. cap. quia Clerici de Jurepatronatûs*, quod est spirituale, *cap. quantò 3. de Judic* ergò cùm decimæ in rebus temporalibus consistant, quid mirum ut à Laicis possideri, & præscribi queant.
Tertiò, nam præsctiptio præsertim immemo- 4
rialis privilegio comparatur *cap. super quibusdam, de verb. signi. c. 1. §. fin hoc tit lib. 6. l. hoc Jure, §. ductus aquæ ff. de aquâ quotid.* Ita ut vulgò traditum sit id quod privilegio fieri potest, posse etiam & præscriptione, *c. duo simul de offic. ordin.*
c. cùm contingat, de foro compet. † At Laici con- 5
cessione, aut privilegio possunt decimas obtinere, *c. quamvis de decimis, c. 2. eodem lib. 6. c. cùm Apostolica de his quæ fiunt à Prælatis l. 22. tit. 20. pag. 1.* ergò Laicus decimas præscribere poterit, quamvis non possit illas in alium transferre, *c. prohibemus, cap. una, §. fin. cap. dudum decimis.*
Et confirmatur ex *l. juste ff. de usucap. l. 1. §.* 6
Scevola si tract. liber esset jussus, l. si quis diutino. ff. si servitus vindicetur, l. omnes, Cod. de præscript. ubi à non possidente præscriptione potest acquiri.
Ut ergò materiam text. nostri DD. explicent, 7
plura supponunt distinguenda; nam primò distinguunt inter Titulum, seu Jus decimas percipiendi, & inter ipsas decimas quatenùs sunt fructus temporales pretio æstimabiles, de titulo, sive Jure eas percipiendi, dicunt esse quid spirituale, quatenùs habet fundamentum in spirituali Ministerio, potestate, & obligatione ministrandi spiritualia, ratione cujus Ministerii spiritualia debentur ex Textu, *in capite finali, de rerum permutatione*, de quo est

casus nostri textûs; Itaque evenire, ut decimæ quatenùs sunt fructus Ecclesiastici, Laïcis per se non debeantur; nec ullo modo sint eis solvendæ; & sic etiam solvit Textus *in cap. fin.* 16. *q.* 7. usum decimarum, & obligationum ad Laïcos pertinere non posse, *cap. pervenit* 1. *q.* 3. quoniam Laïci spiritualia ministrare non possunt, cùm non sint capaces juris spiritualis, & ob id fieri, ut cùm Laïci nequeunr decimas possidere, & nec eas præscribere ex Textu nostro *cap. sine possessione de Reg. juris lib. 6. l. 3. l. sine possessione, l. naturaliter, ff. de usucapion.* unde Glossa hîc voluit, ut Laïci civilem possessionem decimarum habere non possint à lege approbatam, qualis est ad præscriptionem; quia sunt incapaces talis possessionis in rebus spiritualibos, explicat Balboa *hic, à n.* 4. optimè Covar. *lib. 1. pract. c.* 17. *à n.* 5. Granna *hic à n.* 2. quàm plures in confirmationem adducens Barbosa hîc, cum infinitis ex antiquis, & modernis *num.* 1. & 2. quibus addo Trulleng. *in opere moral. lib. 7. cap. 4. dubio* 13. *sub num.* 1. ubi ampliat non solum decimas, verùm nec Ecclesiam, loca Religiosa Jus primitiarum, oblationum, & alia jura spiritualia, cùm non possint ab ipsis possideri, & addit Covarr. *suprà dicto num.* 5. Ideò Laïcos non posse decimas ptæscribere, quia Jus istud consequuntur Sacerdotes: & ministerio alterius, & spiritualium cum seminantibus spiritualia, debeantur temporalia, quorum exhibitio ordinatur propter ministerium spiritualium, quæ ab aliis, quàm Clericis ministrari nequeunt ex doctrinâ D. Thomæ 2. 2. *q.* 87. *art.* 3. & *quodlibeto* 2. *art.* 8. ex nostro Textu, quem optimum dicit ex *cap. 2. de Judiciis*, & ex *Glossâ cum communi in cap. quamvis de decimis.*

8 Ex dictis ergò videtur, ut ratio fundamentalis hujus decisionis sit, quia jus decimandi dependet à Sacramentorum administratione, cujus ratione dicitur spirituale: taliter ut hac ratione; nec etiam Laïci ex Papæ dispensatione sint hujus juris capaces. Quod difficile redditur ex his quæ notant Guido Pap. *decis.* 284. Moliedan. *decis.* 250. Franc. Marc. *decis.* 17. Riccius *collect.* 993. in versic. *amplia*, dicentes decimas posse præscribi, etiam à Laïcis; quia ipsi post Concilium Lateranense sunt capaces decimarum ex privilegio Apostolico; dum tamen probent eas possedisse, & exegisse à tempore immemoriali cum allegatione tituli, Verallus *decis.* 241. *p.* 1. & *decis.* 367. *p.* 2. Quare Barbosa *hîc nu.* 3. dicit quòd etsi prædicta ratin rectè concludat in jure decimandi spirituali, dependente ab administratione Sacramentorum adæquatam tamen non esse, nec applicari posse decisioni Textûs nostri; qui in suâ generalitate comprehendit etiam decimas titulo temporali percipiendas. Imò autumat, ut de his præcipuè agat, quia credibile non est nobilem virum, de quo hîc, cùm sit Laïcus, prætendere voluisse jus spirituale percipiendi decimas, cujus ex ipsâ lege Divinâ incapax esse noscitur, nec Pontificiam legem decidere casum, adeò indubitabilem contra Regulam Textûs *in l. quòd Labeo, juncta Glossa* 1. *ff. de Carboniano edicto* cum similibus, de quibus adducti ab Alfano *collect. octavâ.*

9 Unde etsi Balboa *hîc sub num.* 5. & 6. existimet Textum nostrum loqui de Jure percipiendi decimas, quatenùs est quid spirituale, & quatenùs pertinet ad decimas; juxta illarum institutionem, quia eo jure dicitur beneficium dari propter officium, itaut quatenùs decimæ sunt fructus Ecclesiastici per se Laïcis non debeantur, nec ullo modo sint solvendæ ex D. Th. *ubi suprà*, ubi omnes, & Abulensis super Matth. *cap.* 23. *q.* 178. idque colligere Theologos ex illo *n.* 18. *filiis Levi dedit omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in Tabernaculo*, in quorum locum Clericos novi Testamenti successisse; ad quos solùm decimas pertinere posse dixerunt copiosè Rebuffus *de decimis q.* 10. *per totam*, ubi probat Textus *in cap. decimas* 16. *p.* 7. *cap. quamvis, cap. prohibemus, cap. ad hac, cap. tua el* 1. *de decimis*, idemque procedere in omnibus oblationibus Ecclesiasticis scripserit Damascenus relatus *in cap. fin.* 10. *q.* 1. ubi refert idem fuisse statutum in Concilio Niceno, ob idque præcipi *in dicto cap. fin.* 16. *quæst.* 1. *cap. pervenit*, 1. *quæst.* 3. usum scilicet decimarum, & oblationum ad Laïcos pertinere non posse.

10 Tamen ea videtur communior resolutio, ut procedat scilicet Textus noster in omnibus decimis quocunque titulo, etiam temporali à Laïco percipiendis, ut multis argumentis ex professo comprobat Beroïus *cons.* 21. *à num.* 18. Covarr. & alii quos refert Gutierrez. *pract. lib.* 1. *q.* 16. & omnes alii, quos plenè adducit Gilkenius *de præscript. p.* 3. *cap.* 7. *num.* 17. affirmant, & sequuntur Suarez *de Religione lib. 1. de decimis cap.* 27. *num.* 1. Barbosa *hic sub n.* 3. in versic. *ex quibus* eâ ratione probantes; Nam Concilium Lateranense juxta communem sententiam simpliciter & directè prohibet, ne decimæ Laïcis quocunque titulo concedantur à Prælatis inferioribus in feudum, vel alio Titulo temporali, ergò si lex simpliciter aliquid alienare, vel acquirere prohibet, prohibitam esse præscriptionem existimant per Textum *in l. ubi lex de usucapion.* & efficaciùs ex Textu *in l. si fundus, ff. de fundo dotali*, & ex textu capitali *in l. alienationis* 28. *in princ. ff. de verb. signif.* cum multis congestis à Gabriele *lib. 5. comm. tit. de præscription. conclus.* 13. *à principio*, & à Petro Barbosâ *in l.* 1. *p.* 5. *num.* 83. *ff. soluto Matrim.* Balboa *de præscription.* 5. *q.* 4. *num.* 33.

11 Imò Covarr. *dicto lib. 1. variar. cap.* 17. *num.* 5. versic. *sed si dubitetur*, Guttierrez *dicto lib.* 1. *pract. cap.* 16. versic. *his tamen non obstantibus*, & multi adducti à Gilkenio *ubi suprà*, *num.* 19. Suarez *dicto cap. 27. de decimis*, *num.* 4. Taliter probant, ut Regula procedat in decimis, titulo temporali percipiendis, quia eam Regulam limitant, ut non procedat in decimis, quas verè, vel præsumptivè constat obtentas esse ante Lateranense, vel si agatur de præscribente contra Laïcum, qui ante Lateranense acquisiverat, cùm eo tompore à Prælatis inferioribus in feudum Laïcis dari constituant, potuisse: ergo cessante lege permittente, & præscriptionem decimarum Titulo temporali prohibitam esse dicunt.

12 Ex bis ergò, & in comprobationem infertur non repugnare, quòd Laïci interdùm licitè percipiant fructus decimarum, non proprio Titulo, sed nomine Clerici, vel per justam aliquam, dispensationem Prælatorum Ecclesiæ; hoc est, non tantùm materialiter, ut percipit Famulus, & Oeconomus, qui fructus colligit, non sibi, sed Domino, in cujus dominium statim transeunt, sed etiam formaliter, quatenùs quis

fructus

fructus illos percipit, ut possessionem, & Dominium eorum acquirat secundùm doctrinam D. Thomæ, & aliorum, & ex Glossâ celebri *in cap. quamvis de decimis*, cum adductis à Rebusso *in tractatu de decimis quæst.*10. *à num* 33. Tiraquello *de retractu, tit.*1.§.1. *n.*51. quia decimæ hoc modo sumptæ, quid temporale sunt; eos tamen percipit nomine Ecclesiæ ut colligitur ex *cap.* 2. *de locato*, ubi Laïcus percipit decimas de consensu Ecclesiæ ratione contractûs, quas aliàs aliter percipere non
13 posset. † Et sic Covarruvias *dicto cap.* 17. *lib.* 1. *variar. nu.* 5. Rebuffus *suprà nu.* 14. & Tiraquellus *nn.*51. Azor *lib.*7.*mor.*1.*cap.* 25.*quæst.* 14 Mascardus *de probat. concl.* 1322. *à nu.* 12. Moneta *de decimis, cap.* 5.*n.* 61. Caldes Perayra *de extinctione emphit.cap.*2.*nu.* 27. Suarez *dicto lib.*1.*cap.*25. *num.* 3. *& cap.* 26. *num.* 1. docent cum Glossâ *in dict. cap. quamvis*, verbo *concesserit*. in verbo *fructus decimarum*, Episcopum posse alicui Laïco ex justâ causâ concedere adjutum, aliudve tempus, non quidem Jus percipiendi decimas, sed ipsarum decimarum fructus; & sic evinci nullo modo à se ipsis principaliter possideri, aut præscribi decimas posse, nisi privilegio universali, aut particulari concessione, in jure permissa qualis est locatio ad aliquod tempus: expendit bene Balboa *hîc à n.*10. cum Azorio *lib.*3.*moriar lib.*8.*cap.*3.*quæst.*4.5.& 6. Molina *de just. tom.*2.*tract.*2. *disput.*490. cum duabus sequentibus argumento Textûs *in clement.* 1. *de rebus Ecclesiæ*, per quam probet idem esse de quolibet alio justo contractu.

14 Alia inquam pro præmisso ad explicationem posse innectere, *in c.quamvis cap. prohibemus*, cum aliis de decimis; sed nunc ex dictis non obstant in contrarium adducta, *à num.* 1. non primum ex *d. cap.vestra de locatis. cap.fin.ne Prælati vices suas, dictâ extravag. ambitiosæ de rebus Ecclesiæ*. quia ut jam ex dictis constat, & latè dico *in dict.cap.*2.*de locato*, personæ sæculares possunt conducere ab Ecclesiasticis decimarum proventus, eo modo quo ibi. † Nam quilibet Clericus Ecclesiasticum habens beneficium, ratione cujus decimas percipit, potest propriâ Anthoritate illas locare ad breve tempus, dando pro illo tempore conductori Laïco potestatem ad illas exigendas, ut declarat Azor. *d. tom.* 3. *mor. lib.* 8. *cap.*3. *quæst.* 4. 5. & 6. Molina *de justitiâ tom.*2. *tract.* 2. *disput.* 490. cum duobus sequentibus, Balboa *hic n.*11. ubi addit idem prorsus dicendum esse, de quolibet alio justo contractu argumento Textûs *in dict. clem.*1.*de rebus Ecclesiæ*. & pluribus adductis probat Barbosa *in dicto cap.* 2. *de locato, num.* 3. qui *num.* 4. ait quòd etsi ad novem annos antea locari valerent, jam hodie nonnisi usque ad triennium; ex quo jam vides nihil Laïcos a se ipsos possidere, imò nec ullo titulo posse decimas præscribere, cùm nunquam dicerentur possessores bonæ fidi, tum quia sont incapaces decimas possidendi adhuc, quoad fructus temporales, nisi quatenus in jure permittitur, ut dictum est.

16 Nec obstat secundum, ex Textu *in cap.*1.*de procurat. lib.* 6. quia, ut jam latè dixi, *in cap.* 2. *de judiciis, quæst.* 12. Laïcus potest esse Procurator in judicio Ecclesiastico; & alia officia exercere, sed hoc materialiter, ut acceptare beneficia nomine alterius procurare, vel patrocinari in causis Ecclesiasticis, ut *ibi* dixit, & resolvit Balboa
17 *hic num.* 32. † Nec obest quòd Laicus possit baptizare, quia ut latè dico *in Rubricâ, & tit. de baptismo*, id permittitur Laicis, sive viris aut mulieribus, propter imminentem baptismi necessitatem, ut declarant Doctores cum D. Thomâ 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. *ad primum, & p.* 3. *quæst.*
67. *art.* 2. ubi copiosè Suarez *ibi sect.* 1. & 2. † 18
Nec obstat; quod ibi dictum est de Laico, ut possit audire confessiones, quia hoc falsum est, si fiat sacramentaliter, eo quòd nequeat à peccatis absolvere, propter defectum potestatis & clavium, ut latè dico *in tit. de pœnit. & remis. & ibi in cap. omnis utriusque*, & quæ differentia sit inter res spirituales, & Ecclesiasticas: videbis quæ ad Iixi *suprà in dict. cap.* 2. *de judiciis quæst.* 2. Ad illud *ibi* dictum; quòd Laici possint obtinere Jus patronatûs, ut explices, leges quæ dico, *infrà quæst. sequenti*, ubi ego, an Laicus possit præscribere Juspatronatûs, seu Jus eligendi, aut conferendi beneficia; ad quod applicabis dicta *in cap. quanto* 2. *de judiciis*.

Nec obstat tertium adductum, in versic. *tertio*, 19
quatenus immemorialis præscriptio comparatur privilegio; & sicut quemadmodum Laïcus privilegio potest decimas percipere, ita & præscriptione immemoriali acquirere, uam respondetur; item ex *dict. quæst. seq.*

Ad secundam quæstionis partem, quia latè 20
Guttierrez *lib. canon.quæst.cap.*20. *à n.*71. *& lib.* 1.*pract. cap.*14 *&* 15. *n.* 4. & 6. & eleganter Menchaca *lib.* 2.*controvers. illustrium, cap.* 89. *nu.* 6. *per totum*, ideò ego resumptivè duas contrarias referam opiniones, prima docet, ut qui præscripsit decimas, debeat probare famam, quòd illas haberet ante concilium Lateranense, quod celebratum fuit sub Alex. III. anno Domini 1179. ut probat Covarruvias *dict. lib.* 1. *variar. cap.* 17. *n.* 5. versic. *quinto dubio*, & hanc dicit communem Cassaneus *in consuetudinibus Burgundiæ fol.* 26. *nn.* 13. sed contrariam innuit esse communem Ripa *in cap. decernimus, n.* 75. *de judiciis*: refert Cevallos *in practicis, quæst.* 368. quam dissolves ex dicendis de hoc concilio Lateranensi relato, *in cap. prohibemus infrà de decimis*.

Ad tertiam quæstionis partem, an Laici consue- 21
tudine possint decimas acquirere, ut respondeam applicabis, *dict.in cap.* 2. *de judiciis, c.* 8. *eodem*, nonnulla *in cap.* 9. *de foro compet.* quibus suppositis dico quòd Laicus decimas usurpans, dignus est animadversione judicii, id est, ut puniatur divinò; hoc est à Deo, ut per Rebuffum *in tract. de decimis* 15. *nn.* 29. Barbosa cum eo *in cap. quamvis de decimis, n.* 3. per verba ibi *divini dignum animadversione judicii*: imò Textus *in cap. ad hoc* 15. *de decimis* probat quòd decimæ Laico concedi non debent jure hæreditario; taliter ut Laicus sit cogendus excommunicatione, ut resignet: sic relati à Barbosa *ibi nn.* 1. qui *nu.* 2. & 3. id probat, & addit decimandi Jus, tamquam spirituale non posse Laicis competere, ut resolvunt plures, quos refert, & sequitur Moneta *de decimis, cap.* 5. *quæst.* 1. *n.* 57. videndi Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.*7. *cap.* 25. *quæst.* 11. Suarez *de relig.tom.*1.*tract.*2.*lib.*1.*cap.*25. unde ex dictis *suprà in dict.cap.*2. *de judiciis.quæst.*2. & *in dict. cap.* 8. *sub quæst.*3.& 8. cum aliis Covarruvias *dicto lib.* 1. *variar. cap.* 17. *nu.* 5. ubi latè probat Laicis non posse competere decimas; aliter quàm privilegio, de quo Guttierrez *d.lib.*1.*pract.cap.*14.& 16. cum aliis jam dictis, etiamsi sit præscriptio immemorialis, ut *infrà* dico. † Ergo multo minùs consuetudi- 22
ne decimas poterit acquirere, quæ potiùs corruptela dicenda est: cum multis videndus Trullengh. *in opere morali, lib.*3.*dub.*9.*cap.*3. imò Covarruvias in eâdem materiâ *sub nn.* 10. ait quòd nulla con-

suetudo, etiam temporis immemorialis, non reddit capaces alicujus juris, eos qui verè incapaces existunt, Abbas *in cap. fin. de consuet. in 5. requisito*, ibi Rochus *fol.* 30. Felinus *hîc* & alii ex Antiquis, sed quadraginta annis ex consuetudine posse Laïcos eximi à jure decimandi sine titulo: docent relati, *infrà*, in versic. *sed plures*, de hoc dubio sequenti.

23 Ad quartam partem difficultatis, de qua in q. nostrâ respondent negando, quod possint Laïci consuetudine, aut præscriptione immunes esse à solutione decimarum de propriis prædiis, aut Laïcorum fructuum, & pro hac parte faciunt jam adducta; nam nec præscribere, nec consuetudine acquirere decimas valent: ergo nec immunes fieri posse ab obligatione solvendi eas, quas debent solvere, cùm esset in specie acquirere Jus spirituale, cujus sunt incapaces ex nostro Textu, & ex adductis, & facit consideratio Covarruvias qui *in d. lib. 1. variar. cap.*17. *sub nu.* 18. in versic. *quibus me herclè*, opinatus est decimas ex ea parte, quæ à juris naturalis, & Divini instituto processere, nempe ut significant, ac præmonstrant ministrantium spiritualia congruam sustentationem, eamdemque necessariam, nullâ consuetudine tolli, nec diminui posse, siquidem Jus naturale, nec divinum, potest consuetudine ullâ tolli, nec ita diminui; argumento eorum, quæ adduxi, *in d. c. 2. de judiciis, sub d. q.* 2. & probat Covarruvias latè omnino videndus ex his, quæ notantur *in cap. fin. de consuetudine*, & circa hanc consuetudinem introducendam, undecim modos loquendi referens, in versic. *undecimo concludit*, diligenter, & attentè omnibus distinctionibus pensatis, quas ibi videre poteris censendam esse irrationabilem, & omnino iniquam consuetudinem, quæ Laïcos omnino ab omnium decimarum personalium quidem, & prædialium solutione, & obligatione eximeret, in aliqua regione, provinciàve, etiam si sacerdotes ejusdem ibidem spiritualia ministrantes; aliunde, quàm à decimis congruè possent alimenta percipere, quia nimia est hæc exceptio; siquidem ex illâ tollitur illa recognitio, quàm Justissimum, & æquissimum est sacerdotibus ministrantibus spiritualia exhiberi, aliquo præstito stipendio: & sic dicit ab Episcopis hujusmodi consuetudinem irrationabilem admittendam non esse; imò penitus resecandam, & rescindendam; licet fateatur jure veram esse consuetudinem, qua quis eximitur à solutione personalium decimarum; item eam, quæ loco decimæ partis vigesimam, aut trigesimam subrogat, seu introducit item & eam, quæ passim in orbe Christiano viget, ut ex certis fructibus nulla solvatur decima, nec ejus aliqua portio, ut pote, de fœno, de herbis, ex oleo, si tamen ex aliis redditibus supersit justa sacerdotum sustentatio: & ita Rebuffus *tract. de decimis, disp.*13. *n.*55. Barbatius *volum.* 2. *cons.*35. Parisius *vol.*4. *cons.*52. *n.*17. & alii penes Fagundez *præcepto* 4. *Ecclesiæ, lib.*3. *c.*1. *n.*24. putant neminem posse eximi præscriptione, seu consuetudine à solutione omnium decimarum prædialium; ita ut nullas teneatur solvere decimas de aliquibus vel de omnibus suis prædiis; posse tamen decimas consuetudine, ad vigesimam trigesimamve partem reduci, ex antiquis infinitos refert videndus Covarruvias *dicto num.* 5. *in princip.* ubi adducit differentiam inter personales, & prædiales decimas.

24 Sed plures Doctores quos citat, & sequitur Layman *in Theologiâ morali lib.*4. *tract.* 6. *c.*7. idem Fagundez, *ubi supra*, Reginaldus *tom.*2. *lib.*19. *cap. ult. sect.*3. *quæst.*4. *nu.*97. Moneta *tract. de decimis. cap.*5. *quæst.*6. *conclus.* 4. *num.* 112. Diana *q.* 3. *tract. Miscell. res.* 77. & Silvius *in* 2. 2. D. Thomæ *q.* 87. *art.* 1. *concl.* 5. & alii ab eis adducti dicentes immunitatem à solvendis decimis, etiam prædialibus, tam à Laïcis, quàm à Clericis cum bonâ fide usucapi posse cum tit. annis 40. sine titulo, vel tempore immemoriali; idque non tantùm ex parte, videlicet ut duodecima, aut vigesima solvatur, sed etiam in totum, modo interim Ecclesiæ Ministris sufficiens sustentatio ex aliis titulis, v.g. amplâ Ecclesiæ fundatione, fidelium oblationibus, piis legatis suppetat; imò quòd etiam sine titulo in tali casu sufficiat tempus quadragenarium: docuit Tannerus *in* 2. 2. D. Thomæ *disp.* 5. *quæst.* 3. *dubio* 2. *n.* 31. Henriquez *lib.* 7. *cap.* 27. *nu.* 2. imò & quidquid sit de hoc, ait Diana nimis scrupulosè loquutum fuisse Molfesium *in summâ tom.* 1. *tract.* 6. *cap.* 4. *num.* 46. ubi inclinat, ut requiratur in nostro casu præscriptio immemorialis, nempe centenaria non distinguens inter centenariam, & immemorialem, de quibus dico *infrà*, & quæ sit efficacior, & Cov. videtur, *in dict. cap.* 17. *lib.* 1. *variar. sub num.* 10. in versic. *hinc* dicere posse Laïcos præscriptione, eximi à Jure solvendi decimas etiam quoad totum, sed hoc verum esse aliis suffragantibus; sed iterum Diana *p.* 5. *tract.* 16. *Miscell. res.* 542. Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *disput.* 75. *num.* 5. Filliucio *tom.* 2. *tract.* 27. *p.* 2. *cap.* 7. Castro Palao *tom.* 2. *tractatu* 10. *disput. unicâ, p.* 5. *num.* 2. Lessius *de just. lib.* 2. *c.* 39. *dub.* 5. *num.* 26. Suarez *de religione tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 1. Valentia *tom.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 5. *punct.* 2. dicentes cum titulo per quadraginta annos sine titulo tempore immemoriali.

Tamen quod tempus legitimum præscribendi 25
decimas, seu eas per consuetudinem acquirendi, & si doctores relati promiscuè loquantur, existimo esse constituendam differentiam; ita ut ex usu quadraginta annorum, dicatur sufficiens præscripta consuetudo à Laïcis non solvendi decimas ex Doctrinâ Textûs insignis, *in cap. fin. de consuetudine*: docent in hac specie Paulus Parisius *cons.* 25. *num.* 6. & 27. *lib* 4. Covarruvias *dict. lib.* 1. *variar. cap.* 17. *sub dict. num.* 5. in versic. *decimo*: nam quoties de consuetudine, non de præscriptione agitur usum legitimum esse annorum quadraginta; tamen si in eâ specie præscriptio longius tempus exigat, Antonius *in dict. cap. ultimo.* Felinus *in cap. ad audientiam, hoc tit. num.*25. ita ut nec ad consuetudinem istam, etiamsi ei adversetur Juris communis præsumptio, titulum esse necessarium dicunt cùm Textus *in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. procedat in præscriptione, non in consuetudine, secundùm Archidiaconum, Dominicum & alios, *ibi* Decium *cons.* 334. Jason *in l. de quibus. num.* 46. *ff. de legibus*, Francisc. Balbum *de præscript.* 1. *p. princ. quæst.* 10. quibus & aliis itidem receptum est, nec bonam fidem requiri ad consuetudinem inducendam; ad alias differentias *infrà*, in versic. *ad sextam*

Et licet Socinus *cons.* 297. *lib.* 2. Fulgosius 26
cons. 116. & expressiùs Balbus *de præscription. p.* 5. *princip. quæstion.* 7. senserint hanc consuetudinem, introduci non posse minori, seu breviori tempore, quàm eo, cujus initii memoria hominum nulla sit: tamen idem Covarruvias *dicto cap.* 17. *variar. num.* 5. in fine, dicti versic. *decimo*, ait eorum sententiam in consuetudine veram esse non posse, quamvis in præscriptionis jure probatissima sit, cùm (ut jam diximus) vel

vel quadraginta anni, probato titulo, vel tempus, cujus initium nulla hominum memoria teneat, tequirantur ad præscriptionem efficiendam in hac re ex *dict. cap.* 1. *de præscriptionibus*, *lib.* 6. iterum leges Covarruvias *ibi sub num.* 10. in versic. *hinc igitur fit*, ubi idem probat de præscriptione. Et abunde loquitur de his difficultatibus Thomas del Bene *de communitate p.* 1. *cap.* 8. *dubio* 29. ubi *sect.* 7. an possit quis consuetudine liberari à solvendis decimis, *& à nu.* 31. *& ibi sect.* 4. ubi agit, an possit quis præscriptione liberari, *& sect.* 6. an transactione, compositione vel commutatione possit quis liberari à tali debito solutionis, ubi leges.

27 Ad quintam quæstionis partem, respondent communiter omnes nullum alium titulum Laicos habere posse ad percipiendas decimas, quàm privilegium expressum, vel concessionem Apostolicam, à summo Pontifice factam ipsis Laicis, ob sua bene merita in Ecclesiam universalem impensa; non enim dubium est posse Pontificem in hoc casu Laicis concedere decimas, sicut concessit Regibus Hispaniæ plura patronata Ecclesiastica honorabilia, ex causis, de quibus jam latè dixi, *in cap. novit de judiciis, & in cap. cum*

28 *Ecclesiâ Sutrinâ, de causâ possess. & prop.* † Et sic de facto concessit eas, quæ vulgò vocantur, *tercias Reales*: docet Gregorius Lopez *in l.* 22. *in Glossâ no los deben aver*, & *in l.* 24. in Glossâ *to-mendiezmo* in versic. *quæ tu nota*, *tit.* 20. *p.* 1. Avendanus *in* 2. *p. in cap. Prætor. cap.* 4. *numero* 20. dicens esse apud nos Jura Regalia ex concessione papali, Didacus Perez *in l.* 1. *tit.* 5. *col.* 197. in versic. Regi *præterea* Hispaniæ; & Clarius, *colum.* 208. *ad finem*, *lib.* 1. *ordinam.* Menchaca *lib.* 1. *controvers. illustrium*, *lib.* 1. *cap.* 89. *n.* 6. Gutierrez *lib.* 1. *pract. quæstion.* 14. expendens verba Textûs *in l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 1. *recopilat.* ibi, *ni se entienda en los diezmos y tercias que los Reyes nuestros predecessores, y nos aeostumbramos allebar antiquamente*, ubi *nu.* 2. probat posse Reges alienare has decimas in Laicos

29 † Imò & posse de eis cognoscere judicem sæcularem, quod, an verum sit, dico, *in tit. de decimis*, aliqua, *in cap. suam de ordine cognition.* bene expendit, *ibi cap.* 15. ubi *& numer.* 3. *&* 4. ait Laicos legitimè habere posse decimas ex infeudatione eorum, propter benemerita eorum in Ecclesiam, vel aliam justam causam factâ à Prælato, ante Concilium Lateranense, de quo Concilio, & ejus prohibitione, & si Doctores hîc tractent, potiùs spectat ad Tex-

30 tum *in cap. prohibemus de decimis*. † Et quòd Laicis privilegia à Pontificibus dentur de percipiendis decimis probant Doctores per Textum *in cap. à nobis* 24. *cap. tua* 25. *de decimis*, videndi Covarruvias *dicto lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num.* 9. Rebuffus *de decimis*, *quæst.* 5. *num.* 28. *& quæst.* 13. *à num.* 103. Henriquez *in summâ*, *lib.* 7. *cap.* 27. §. 3. Frater Emanuel Rodriguez *quæstionum regul. tom.* 2. *quæst.* 44. *art.* 4. Suarez *de religione*, *tom.* 1. *lib.* 1. *tractatu* 2. *cap.* 18. *num.* 1. *& cap.* 19. *num.* 3. dicentes posse Pontificem eximere à præstatione decimarum.

31 Et licet Glossa verbo *exemptus*, *in dicto cap. à nobis*, quatenus per eam Doctores dicant decimas esse de jure Divino & naturali difficile esse assignare rationem, ob quam contra illud disponere videatur summus Pontifex; cùm tamen alioquin non possit, cùm sit immutabile; applicabis plura, quæ adduxi de interpretatione sumendâ, *in cap.* 12. *de judiciis*, & in terminis Gomezius *in l.* 3. *Tauri*, *numero* 24. *in fine*, Tiraquellus *de pœnis temperandis in præfatione*, *num.* 45. Menchaca *quæstion. illustr. cap.* 25. *num.* 18. Gutierrez *cons.* 5. *num.* 8. † Late Moneta *de decimis*, *cap.* 5. *nu.* 47. 32 *cum sequent.* Menochius *cons.* 276. *numer.* 1. Tamburinus *de jure Abbatum num.* 1. *disput.* 15. *quæst.* 18. *à num.* 30. imò idem Rebuffus *de decimis*, *quæst.* 8. *à num.* 15. Moneta *dicto cap.* 5. *num.* 39. & Doctores per Textum *in dicto cap. tuam* 25. *de decimis*, in verbo *imperialis concessio*, docent nullum Laicum, etiam Imperatorem posse concedere immunitatem à solvendis decimis. † Et licet ante Con- 33 cilium Lateranense id Episcopus permitteretur concedere; imò & potuisse Laicos, ex consensu Episcopi, eas in aliquam Ecclesiam transferre, ut eas ipsa Ecclesia eodem titulo obtineat, junctâ Glossâ, & Doctorum communis expositio, & *in cap. cùm & plantare*, §. 1. *de privileg. & in cap. cùm Apostolica de his*, *quæ fiunt*, ubi antiqui, & moderni de quo, *in dicto cap. prohibemus*: eas tamen in Laicos transferre ipsi negant, ut cum multis notat Covarruvias, *in dicto capit.* 17. *lib.* 1. *variar. sub num.* 5. in versiculo *præter*, Rebuffus *de decimis*, *quæst.* 10. *à nu.* 12. Suarez *de religione*, *tomo* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 26. *num.* 3. † Et si Re- 34 ges decimas vulgò, *tercias*, concessionibus Apostolicis eis assignatas, possint in Vassallos donationibus gratuitis, seu remuneratoriis transferre, quia hoc procedit temporaliter, & dum duret concessio Pontificia, de quâ dico, *infrà in fine quæstionis sequentis*, & ad propositum nostri dubii Balboa *hîc nu.* 49. ait verum esse nt Laicus incapax sit Juris spiritualis percipiendi decimas, circa quod non dispensat summus Pontifex, sed circa commoditatem temporalem, quæ consistit in solâ fructuum perceptione, quod intelliges, quæ dico, *in quæst. seq.* versic. *ad quartam*. & versic. *ad quintam*.

Ad sextam quæstionis partem, jam ex dictis 35 patet responsum, & in terminis dicendum est, constitui differentiam inter privilegium, & præscriptionem, eam nempe quòd Laici privilegio Pontificis possunt consequi, & obtinere Jus percipiendi decimas, non sic præscriptione etiam ejus temporis, cujus initium memoriam hominum excedit, ut sæpissimè apud Jus Pontificium, adnotatum est, præsertim, *hîc* Balbus *de præscript.* 5. *p. princ. q.* 7. Covat. *d. c.* 17. *lib.* 1. *var. n.* 6. eo quòd Laici incapaces sunt possessionis hujus juris, quæ necessaria est ad præscribendum; ita ut immemoriali privilegio æquivaleat, ubi etiam adest hæc incapacitas, de qua dico *quæst. seq.* † Et quòd consuetudo à privilegio dif- 36 ferat, patet ex dictis, & ex his, quæ noto in tit. de consuetudine, & privilegiis. Et quòd inter consuetudinem, & præscriptionem maxima sit differentia, satis apprehendes ex adductis, *sup.* in versic. *tamen quoad tempus*, & in versic. *& licet*, & hoc dictum scribunt latè Anton. *in cap. fin. de consf.* & Doctores, *ibi* Balbus *de præscript. p.* 1. *in princ. quæst.* 10. *&* 5. *p. princ. quæst.* 7. Curtius *in dicto cap. fin.* ubi Abbas, & alii Doctores, Gatcia *de expensis*, *cap.* 9. *num.* 43. Molina *de primogenit. libro* 2. *cap.* 6. *num.* 10. *&* 11. Azor. *institut. moral. p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 18. *quæstion.* 16. Cardinalis Tuschus *littera*, *C. conclus.* 810. & præter jam relatam,

eas nempe ut præscriptio det Jus, contra Jus, quod
alter habet; consuetudo det Jus contra legem, vel
37 præter, aut secundùm legem. † Secundò, quia
præscriptione acquiritur Jus privatæ personæ; at
verò in consuetudine acquiritur Jus in communi
38 omnibus, & contra omnes de populo. † Tertio,
quia præscriptionis finis est, ut præscribentem lo-
cupletiorem reddat, cùm inventa fuerit ad distin-
guenda singulorum Dominia, & Dominii acqui-
sitio dicatur; at finis consuetudinis, est legem
constituere, cùm inducta fuerit, ut subiret fi-
nem legis.

39 Quartò, quia etsi præscriptio ad bonum com-
mune dirigatur, nemini tamen sovet, nisi qui per
se, vel per alium legitimo tempore, usus est; con-
suetudo autem neminem excipit, & non minùs u-
tentes, quàm qui nunquam usi sunt, ut defendit.
40 † Quintò, quia præscriptio, nullam publicæ, utili-
tatis, nullamque boni publici causam exigit; con-
suetudo autem sine hac utilitate, & sine hujus bo-
41 ni publici ratione consistere non potest. † Sextò,
quia præscriptio consistit in rebus immobilibus,
tam corporalibus, quàm incorporalibus; at con-
suetudo solùm habet locum in incorporalibus,
veluti servitutibus, jurisdictionibus, electionibus,
42 & aliis hujusmodi. † Septimò & ultimò, juxta di-
cta *suprà in dicto*, versic. *quoad tempus*, quia
præscriptio requirit titulum & bonam fidem,
consuetudo non ita, sed sufficit certus cujusdam
temporis lapsus, ut *ibi* dixi, & ideò non propriè
præscripta, sed quasi præscripta appellatur: ita
colligitur ex relatis, & ex Barbosâ *in dict. cap.
fin. de consuet. num. fin.* Petrus Alfonsus, Vas-
concellos *in harmoniâ Rubricarum Juris canonici
sub Rubricâ hujus tituli*, à *nu.* 9.

QUÆSTIO II.

An Laïci virtute præscriptionis immemoralis possint decimas acquirere, taliter ut præscriptio vim habeat privilegii: Et si dubitetur, an decimæ titulo feudi à Laïcis possessæ, concessæ fuerint, ante Lateranense concilium, vel post; an probata eorum immemoriali possessione, præsumantur concessæ ante ipsum Concilium: Et an Laïcus spoliatus jure percipiendi decimas, sit ante omnia restituendus, & à quo judice: Et an Laïcus possit contra Laïcum præscribere decimas, quas Laïcus ex legitimâ concessione obtinet?

SUMMARIUM.

1 *Præscriptio immemorialis, qualiter comparetur privilegio, n.* 2. 3. 4.

2 *Laïcus ex solâ præscriptione quadragenariâ, seu immemoriali, non acquirit decimas, n.* 3.

3 *Laïcus acquirit decimas ex immemoriali possessione, generaliter ortâ, & fundatâ privilegio Pontificis, etiam si possessor illud allegans, non probet, seu exhibeat, n.* 4.

4 *Privilegii fama præscriptionem immemorialem decimarum acquisitam à Laïco, juvat.*

5 *Tempus immemoriale, & si ut Laïcus decimas acquirat, non præstet Jus, præstat tamen probationem privilegii, sub cujus famâ, est continuata præscriptio, nu.* 6.

7 *Antiquitas temporis maximam præsumptionem inducit, ut Laïcus justus dicatur decimarum possessor, allegato titulo, num.* 8. 9. 10. *ubi de concilio Lateranensi, & num.* 11.

8 *Decima à Laïco præscripta intelliguntur, allegato titulo habito, ante Lateranense concilium, & num.* 11.

12 *Spoliatus, ubi Jus commune resistit, non restituitur.*

13 *Spoliatus decimis, beneficio, vel aliâ quacunque re spirituali, non restituitur, si adversùs ipsum objiciatur tituli defectus.*

14 *Laïci spoliati decimis agentes interdicto unde vi, non restituuntur ante omnia, declaretur, numero* 15. *&* 16.

16 *Laïcus decimis spoliatus à Laïco restituitur, secus si spoliatus sit ab eo, cui jus assistit.*

18 *De decimis à Laïcis possessis, quando cognoscatur per Ecclesiasticos judices, quando per Laïcos, nu. sequenti.*

20 *Decimarum causæ apud regia prætoria, quandoque agitata, & quare.*

21 *Decimæ concessæ Laïcis, possunt ab ipsis aliis concedi, infeudari, seu alio titulo alienationis dari contra alios, n.* 22. *&* 23.

22 Cap. prohibemus de decimis.

23 *Laïcus contra Laïcum potest decimas infeudatas præscribere.*

25 *Decimæ ex consuetudine & privilegio in Regno Galitiæ, ut bona patrimonialia vendi, permutari in dotem, dari, obligari, venire in judicium familiæ ercijcundæ, & retrahi jure sanguinis poterant.*

26 *Statuta Laïcorum, seu leges præcipientes, ut Laïci non solvant decimas non solitas solvi: nunquid absque approbatione Pontificiâ valeant, nu.* 27.

AD primam difficultatis partem, videbatur 1
dicendum; ut sicut privilegio decimæ à
Laïcis possidentur, & percipiuntur, & eodem
modo eis debeantur, virtute præscriptionis im-
memorialis, quia hæc privilegio æquiparatur,
cap. super quibusdam de verb. signif. cap. 1. §.
fin. hoc tit. lib. 6. *l. hoc jure*, §. *ductus*, *ff. de aquâ
quotidianâ*: nam vulgò dici solet idem, quod pri-
vilegio fieri potest, fieri & posse præscriptione
ex Textu *in cap. duo simul de officio ordinarii,
cap. cùm contingat de foro compet.* sed sic est
quod Laïci privilegio possunt habere decimas,
ut jam dixi quæstione præcedenti: ergo & eas
præscribere, eâ præscriptione, quæ excedat
hominum memoriam.

Sed, ut jam ibi dixi, Textus noster est intelli- 2
gendus, non solùm de præscriptione 40. annorum,
verùm etiam de immemoriali, taliter ut nec per
eam Laïcus Jus legitimum percipiendi decimas ac-
quirat; ita ut nec in hoc casu valeat argumentum
de privilegio ad præscriptionem, cùm deficiat ha-
bilitatio, seu capacitas Laïci ad percipiendas de-
cimas, quæ nequit esse, nisi sublatâ eorum inca-
pacitate, privilegio Pontificio: argumento eorum,
quæ adduxi, *in cap. qualiter, & quando de judi-
ciis*, quæ præscriptione per Laïcum introductâ,
circa decimas, aut res Ecclesiasticas, quantum-
vis immemorialis, non sustinetur: docent Felinus,
& Abbas hîc Balboa *n.* 48. Barbosa *n.* 4. dicentes
privilegium & præscriptionem immemorialem
æquiparari, datâ personarum capacitate.

Unde

3 Unde venit dicendum, quòd etſi virtute ſolius immemorialis præſcriptionis decimæ à Laïcis non acquirantur, tamen ſi Privilegium earum à Laïcis allegetur, tunc revera ſi non conſtat de tali Privilegio ad eum probandum, ſufficiat poſſeſſio temporis immemorialis, quia tunc præſumptione juris probato immemoriali tempore, probatur titulus Privilegii allegatus, & ratio eſt, quia ut ſi jam diximus *ſuprà privilegio Pontificis titulo temporali*, decimæ poſſideri poſſunt à Laïcis, cùm eorum incapacitas ſic privilegio tollatur: argumento Textûs *in cap. mennam* 2. *quæſt.* 4. docet Joannes Andreas *in cap.* 2. *de præbendis lib.* 6. Baldus *de præſcript. p.* 1. 3. *part. princip. quæſt.* 3. *n.* 16 Covar. *lib.* 1. *variar. cap.* 10. *nu* 4. & *cap.* 17 *nu.* 5. quid mirum, ut ſi temporis immemorialis intervallo quæſtionum, nemo Laïco decimas percipienti moverit, ut ſit bene fundatus in antiquâ conceſſione Pontificiâ, quia ut noto antecedenter, tutus ſemper Laïcus fuit; & ſic præſumi juſtum habuiſſe titulum ab initio; juxta Textum *in dicto cap. ſuper quibuſdam, & in l.* 3. § *ductus aquæ:* multa alia explicant Gabriel *tit. de præſcript. concluſ.* 1. *à nu.* 44. Låtè Maſcard. *de probat. concluſ.* 137. *à n.*17. Cardinalis Tuſchus *tomo* 6. *littera P.*, *concluſ.* 550. *à nu.* 4. Balboa *hîc nu.* 50. adducens rationem, quia tunc Jus concedere, poteſt ex vi propriâ, præſcriptionem, quando ipſa poteſt ab unâ Perſonâ in aliam transferre Dominium, ſeu Jus in illâ re, quæ præſcribi dicitur, quòd ex ſolâ præſcriptione à Laïcis inchoatâ, circa decimas neutiquam contingere probat, eo quòd proprium decimarum Jus ſit ſpirituale, & ſeu *in nu.* 51. concludit talem præſcriptionem immemorialem poſſe ſufficere, ſaltem in vim probationis ex Felino *hîc nu.* 3. Baldo, & Imola *in cap. cùm Apoſtolicâ de his, quæ fiunt à præd. Dominico in cap.* 2. §. *ſanè de decimis lib.* 6. & his adjunges quæ latiſſimè cum infinitis & ad Textum noſtrum congerit D. Joannes del Caſtillo *de tertiis* ſub *cap.* 3. ubi nunquam Laïcos poſſe juvari ullâ præſcriptione.

4 Ex quibus infero cum Covar. *dicto lib.* 1. *variar. cap.* 17. *n.* 5. verſic. *ſed ſi dubitetur*, Balboa *hîc dicto n.*51. Menoch. *de præſcript. præſumpt.* 86. *num.* 4. Gutierrez *pract. quæſt.* 15. *num.* 2. Menchaca *quæſt. illuſtrium cap.* 39. *num.* 7. Gilkenio *de præſcript. p.* 3. *cap.* 8. *num.* 23. Maſcardus *de probat. concluſ.* 1377. *nu.* 32. Suarez *de religione lib.* 1. *de decimis cap.* 27. *nu.* 4. ad noſtrum caſum de Laïco decimas præſcribente, ut ſuccumbere debeat, ſi immemoriale tempus in vim præſcriptionis allegaverit; & tamen ſit tuendus in ſua poſſeſſione, ſi privilegium Romani Pontificis allegat, & in probationem oſtendat poſſeſſionem temporis immemorialis; ſed hoc ita demum ut communiter requiratur, ultra tempus immemoriale, quod probatur famâ privilegii habiti à Romano Pontifice, vel inferioribus Prælatis Concilium Lateranenſe ex Beroïo *conſ.* 21. *nu.* 15. Rebuffo *de decimis quæſt.* 13. *num.* 69. Menochio *dictâ præſumpt.* 86. *num.* 5. ita Barboſa *hîc dicto nu.* 4. quamvis ab illis diſcedant, Covar. Gilkenius, & Suarez proximè citati; idem Balboa *hîc dicto num.* 51. dicens procedere ſi ex famâ conſtet Laïcos ex juſto titulo decimas poſſediſſe, veluti ex feudo juſto, vel ex quacunque legitimâ conceſſione ad id probandum adducens Textum *in l. fin. ff. de aquâ pluvia arcendâ* ibi *ſolere eos qui juri dicendo præſunt, tum aquæ ductus, quibus auctoritatem vetuſtas daret, tamen ſi jus non proba-*
retur. † Et ſic concludit, ut & ſi in ſpecie noſtra 5
præſcriptio immemorialis, non præſtet Jus, præſtare tamen ſufficientem probationem privilegii, ſub cujus opinione, & famâ, continuata eſt talis præſcriptio, aliàs ſi fama privilegii cum tali præſcriptione non concurreret, exiſtimat præſcriptionem inutilem in hoc caſu, & ſic cum Maſcardo *de probation. concluſ.* 483. *num.* 6. Æmilio Verallo *deciſ.* 241. *p.* 1. componit argumentum, quod ſit de privilegio ad immemorialem præſcriptionem, vel è contra, & accedente famâ privilegii, ſeu feudi obtenti ante Concilium Lateranenſe immemoriali præſcriptione allegatâ, Laïcum tutum eſſe tenuit Rota Pampiloo. 10. num. 8. Martii 1603. coram Coccino, & in Toletanâ decimarum 4. Decemb. 1615. coram Dunuceio, cum aliis relatis à Moneta *de decimis cap.* 5. *nu.* 118. in novâ editione, ubi ex eâdem Toletanâ decimarum, & aliâ Valentinâ decimarum 21. Junii 1613. coram Cardinali Cavalerio, tenet ſolam immemorialem præſcriptionem ſuffragari Perſonæ Eccleſiaſticæ; & ad acquirendum Jus decimandi, & ego addo ex dictis *ſuprà quæſt. præcedenti*, etiam ſi titulus deficiat: itaque quod ſi juſtificetur præſcriptio immemorialis circa decimas à Laïco percipiendas, & ſupponenda præſata facultas eis fruendi, aliàs eam ſolam non juſtificari, dixit Bal-
boa *hîc dicto nu.* 50. *in fine.* † Et Riccius *col-* 6
lect. 993. *ad Textum in cap. ad aures hoc tit.* dicens, quòd à Laïcis decimæ præſcribi poſſint, quià ipſi poſt Lateranenſe Concilium ſunt capaces decimarum ex privilegio Apoſtolico; dum tamen probent eas exegiſſe à tempore immemoriali cum allegatione tituli, nec arctari ad probandam aliam infeudationem: ſic ex Guido Pap. *deciſ.* 284. Mohedan. *deciſ.* 250. Franciſco Marco *deciſ.*17. Verallo *dictâ deciſ.* 241. *p.* 1. & 367. *p.*2. Capella Toloſana *deciſ.* 440. & Cardinalis Puteus *deciſ.* 371. *lib.* 1. & *deciſ.* 413. *lib.* 1. addit quòd Clerici agentes ad decimas, debent de titulo docere, nec ſufficere decennalem poſſeſſionem, etiam ſi agerent Judicio poſſeſſorio.

Ad ſecundam quæſtionis partem, breviter reſ- 7
pondeo ex jam dictis, ut ſi dubitetur, an decimæ titulo feudi à Laïcis poſſeſſæ, conceſſæ fuerint ante Concilium Lateranenſe, vel poſt, ſi antiquitas poſſeſſionis immemorialis temporis fuerit maximam præſumptionem inducere ad ſufficientem tituli probationem ante Concilium acquiſiti, ſiquidem cenſendum non ſit Eccleſiam ipſas decimas ſine titulo legitimo tanto tempore percipere Laïcos aſſentiri; ut tenet Joannes Andreas Antonius Cardin. & Imola *in dicto cap. cum Apoſtolicâ de his, quæ fiunt* Ancharranus, & Cardin. *hîc* Alexand. *conſ* 6. *nu.* 5. *ad finem lib.* 1. Jaſon. *conſ.* 156. *à nu.* 1. *volum.* 2. Latiſſimè probat Barbatia *conſ.* 35. dicit communem Baldus *de præſcript.* 1. *p.* 5. *partis princ. quæſt.* 7. *ad finem num.* 21. Petrus Nunnez de Avendano
lib. 2. *prætor. cap.* 4. *nu.* 21. illos referens. † 8
Ubi dicit quòd ſi allegetur titulus habitus ante Concilium Lateranenſe, probatâ immemoriali præſcriptione, poſſent Laïci decimas percipere, Covar. *dicto lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num.* 5. verſic. *ſed ſi dubitetur*, Gregorius Lopez *in l.* 23. in verbo *tomen diezmo col. fin. tit.* 20. *p.* 1. ubi aſſerit quòd hæc opinio videtur eſſe magis communis, eandem teſtatur Burgos de Paz *conſ.* 50. *num.* 5. Molina *de primogeniis lib.*2. *cap.* 6. *n.* 47. Joannes Garcia *de expenſis*, & Melchior *in cap.* 9. *nu.* 96.

Maſ-

Mascardus *de probat.* verbo *decima conclus.* 483.
*à num.*8. Menchaca *lib.2.controvers.illustr.cap.*89.
num. 6. *&* 7. licet nimis hoc inculcet cum præ-
dictâ communi opinione, Guttierrez *lib.* 1. *pract.*
9 *cap.* 16. *num.* 2. versic. *bis.* † Ubi ait esse veram
hanc sententiam, dum tamen semper allegatur
prædictus titulus habitus ante Concilium La-
teranense, ultra antiquitatem possessionis imme-
morialis, qua ipse titulus probatur & præsumi-
tur, ut jam dixi.

10 Quare & si multi contrarium existimaverint,
quia Laici sunt incapaces decimarum ex *cap. du-
dum de decimis* & ex nostro Textu; ob idque
nunquam posse eos habere titulum ad præscri-
bendum. Sed quia jam satis hoc manet explo-
ratum in hac quæstione *à num.* 2. ideò latè non
respondeo, & in terminis ad omnia respondet
Guttierrez, *ubi suprà* videndus *toto num.* 1. & in
versic *non obstant.* ubi dicit, contraria dicentes lo-
qui, quando non allegatur titulus legitimus ha-
bitus ante concilium, sed solùm niterentur Lai-
ci præscriptione immemoriali, quæ quidem mi-
11 nimè sufficeret, ut jam est dictum. † Tamen
si allegatur titulus habitus ante Concilium &
contingat, ut de eo dubitetur: tunc immemoria-
li probatâ possessione præsumi, & probari suffi-
cienter titulum acquisitum ante Concilium ex
jam dictis, non aliter. Et sic improbat Mencha-
cam, *ubi suprà num.* 7. asserentem id procedere,
etiamsi revera Laici privilegium à Romano Pon-
tifice non habuissent, cum hoc casu videantur,
cum animarum periculo Laicis decimas detinere,
sed non esse necessariam probationem famæ, ex
qua deducatur has decimas ante Concilium La
teranense in feudum concessas fuisse, ut contra
Abbatem, & Silvestrum refert Mascardus, *ubi
suprà num.* 6. Gregorius Lopez, & Covar. licet
fortasse requireretur, saltem ex famâ constare
Laicos easdem decimas titulo feudali possedisse,
ut cum Rege probavit Covar. *ubi suprà*: tu ta-
men circa hoc ultimum resolves, secundùm ad-
ducta *in fine dubii præcedentis.*

12 Ad tertiam quæstionis partem; an Laicus spo-
liatus Jure percipiendi decimas, sit ante omnia
restituendus, ut respondeas, præmittes illa, quæ
adduxi *suprà in cap. conquerente 7. de rest. spol.* ubi
egi *ibi quæst.* 2. an spoliatus nihilominus sit resti-
tuendus, quando Jus commune ei resistit, &
quæ adduxi *ibi & in cap. in litteris* 5. *eodem q.* 1. *à
num.* 43. pro explicatione Textûs *in cap. ad deci-
mas de rest. spol. lib.* 6. quibus suppositis, & quæ
ibi solent Doctores adducere, communis est
Doctorum sententia, quòd spoliatus ubi resi-
stit Jus commune, non est ante omnia restituen-
dus, tàm in causis spiritualibus, quàm tempo-
ralibus, quòd ut declaret Barbosa plura addu-
cit videnda *in dicto cap. ad decimas à num.* 3. ubi
expendit, textum *in cap. cum Ecclesiâ Sutrinâ, de
caus. possess. & prop. & in cap. licet Episcopus de præ-
bend. lib.* 6. *in cap. quoniam de filiis Presbiterorum.*
13 † Et sic ex *dicto cap. ad decimas* pro regulâ solet
statui, ut spoliatus decimis, beneficio, vel aliâ
quacunque re spirituali, non sit restituendus, si
adversùs ipsum objiciatur notorius tituli defec-
tus, quia si in his terminis spoliato fieret resti-
tutio, foveret lex peccatum, quod procedit ex
notoriè injustâ rei alienæ occupatione contra
Domini spoliatoris voluntatem, ad quem res
præsumptivè pertinet: sic Covar. *lib. pract. c.*23.
num. 24. Menochius *remedio ultimo de recuper.
num.* 23. & multis adductis Barbosa *in dicto cap.
ad decimas num.* 13. ubi *n.*14. id procedere, ait,
non solùm in Jure decimandi, de quo Textus
ille loquitur, sed etiam in omnibus causis matri-
monialibus, spiritualibus, & beneficialibus, id
probans multis adductis *ibi & nu.* 15. *&* 16. quod
satis jam expeditum manet locis jam assignatis *in
dicto cap. conquerente, & cap. ex litteris de restit.
spoliatorum.*

Unde jam ad difficultatem propositam firmi- 14
ter respondendum esse, quòd Laïci spoliati deci-
mis, agentes interdicto unde vi, non sunt resti-
tuendi ante omnia, hoc est, si spoliati sint Jure de-
cimandi, & petendi decimas, & agant prædicto
interdicto, ex eo, quia cùm necessarium sit pos-
sessionem probare, juxta Textum *in cap. consul-
tationibus in fine de officio delegati*, & Laïci præ-
dictum Jus decimandi, nullo modo possidere pos-
sint ex nostro Textu, eo quòd illius juris sint
incapaces, ut latè jam explicui, cùm dependeat
à spiritualibus, scilicet ab administratione Sa-
cramentorum, ubi tanquam accessorium inse-
parabiliter adhæret *cap.* 1. ibi *Jure sacerdotum*
16. *quæst.* 7. *cap. quamvis* 17. *de decimis cum
similibus*, aut eo modo, secundùm quem expla-
natum est *suprà quæst.* 1. imò in specie, de quæs-
tione nostrâ, *an Laïcus spoliatus à Jure perci-
piendi decimas, ante omnia sit restituendus*, di-
xi *in dicto cap. in litteris de restit. spoliat. quæst.*
3. ubi videbis, & occasione nostri Textûs trac-
tant *h.c* Barbosa *numero* 6. Covar. *dicto lib.* 1. *va-
riar. cap.* 17. *num.* 5. versic. *ex quibus*, Menchaca
lib 1. *controvers. illustr. cap.*89. *num.*4. tetigit
Guttierrez *dicto lib.*1. *pract. cap.*16. in fine versic.
sed an Laïcus.

Ego autem soppositis quæ adduxi *in dicto* 15
cap. ex litteris de restit. spoliat. dicta quæst. 3.
& si Bartolom. Briexiens. in Glossâ 14. *quæst.* 1.
cap. 1. quem refert Covar. *ubi suprà* existimet
Laïcos spoliatos Jure decimas percipiendi, re-
stituendos esse ante omnia, cujus opinionem apud
Gallos in praxi servatam sequutus sit Guido Pap.
quæst. 288. ex eo quòd sæpissimè spoliatus eâ
in re, quam Jure communi obtinere nequit,
est ante omnia restituendus, *cap. licet Episco-
pus de præb. in* 6. *l.* 1. *§. dejicitur, ff. de vi,
& vi armatâ, l.* 1. *Cod. si per vim, vel alio mo-
do*, ita ut & si adversùs Laïcum sit præsumptio
juris, cùm tamen Jus istud obtinuerit decimas
percipiendi, & eo sit spoliatus. Quid mirum!
ut ante omnia veniat restituendus, cùm hoc
idem contingat in Prædone, ut dixi in *dicto cap.
ex litteris.*

Sed quia communiter hic modus sentiendi re- 16
jicitur, ut cum Navarro *in cap. accepta de restit.
spol.* rejicit Covar. *ubi suprà*, existimo in hoc
dubio distinguendum esse; nam vel Laïcus spo-
liatur decimis ab alio Laïco, & contra illum agit
interdicto unde vi, in quo casu tenendum est
cum Briexien. relatos à Glossâ *in dicto cap. ad de-
cimas*, & Glossa *in cap.* 1. 14. *quæst.* 1. ut sit res-
tituendus, uti sequuntur alii per Gabriel. *comm.
sub tit. de decimis conclus.* 1. *à nu.* 71. & per Men-
chacam *cap.* 89. *nu.* 5. Covar. *dicto lib.* 1. *variar.
cap.* 17. *nu.*6. remissivè Moneta *de decimis cap.*5.
*num.*82. Barbosa *in dicto cap. ad decimas nu.* 19.
ex eo, quia cùm Laïcus proponatur spoliatus de-
cimis, quas possidebat, ab alio Laïco, & uterque
de Jure incapax habeatur ex regulâ Textûs no-
stri, & similiter, ut jam dixi, possit à Laïco al-
legari aliquis titulus justificativus suæ possessio-
nis; ut jam *suprà* in hac quæstione adduxi, quid
mi-

mirum, ut tanquam Prædo reſtituatur adverſus
alium Laïcum ſpoliatorem, qui ſimili morbo
17 laborat. † Verùm ſi Laïcus ſpolietur ab eo, cui
Jus commune aſſiſtit, veluti à Parocho intrà
ſuam Parochiam, juxta terminos Textûs *in dicto*
cap. ad decimas de reſtit. ſpoliat. lib. 6. tunc non eſt,
cur reſtituatur Laïcus ſpoliatus, eo quòd Jus ei
reſiſtit, & ſpoliatori, non item: ita Covar, & jam
ſuprà adducti Barboſa *in dicto c. ad decimas n.* 20.
& hîc dicto num. 6. ubi in fine concludit cum plu-
ribus ab eo relatis, & addit ad intellectum dicti
capituli ad decimas, ut procedat duabus illis
concurrentibus copulativè, quòd ſcilicet Jus
commune aſſiſtit ſpolianti, & inſimul ſpoliato
reſiſtat, ſecus ſi ſpolianti non aſſiſtat, quamvis
ſpoliato reſiſtat, quia tunc regula illius Textûs
reducitur ad rigorem juris, de quo *in dicto cap. in*
litteris de reſtit. ſpoliat. ut diſtinguunt poſt Butrium,
& alios Covar. *dicto l. 1. var. cap.* 17. *num.* 6. Moneta
de decimis dicto cap. 5. *num.* 82. Menchaca *illuſtr.*
dicto cap. 89. *num.* 4. Gutierrez *Canon. cap.* 21. à
num. 74. latè diſputans à *num.* 72. ultra ea quæ tra-
dunt Corraſius *lib. 2. Miſcellaneor cap. 2. a n.* 4. Co-
var. *de ſponſalibus p. 2. cap.* 7. §. 5. *num.* 10. Menoch.
rem. 1. de recuper. n. 566.
18 Ad quartam quæſtionis partem, ſic quòd Laï-
cus veniat reſtituendus, dubium eſt à quo Judice
ſit reſtituendus, an à ſæculari, an verò ab Eccle-
ſiaſtico, & præmiſſâ longâ illâ *diſp.* de qua *in cap.*
fin. de Judic. quæſt. 2. an Laïcus ſit Judex competens,
ſuper facto rei ſpiritualis, & aliorum, quæ addu-
xi *in cap. 5. de foro competenti*, & in aliis pluribus
juribus, *ut in cap. 2. cap. 3. cap 4. cap. 8. cap. novit.*
cap. qualiter & quando de Judiciis. cap. cùm ſit ge-
nerale & in multis aliis *de foro compet.* item & in
cap. tuam de ordine cognitionem. Etenim Federi-
cus de Senis *conſ.* 245. incipiente *Domino Andr.*
Petrus Bellug. *in ſpeculo princip. Rubr.* 13. *de de-*
cimis, §. reſtat fol. 45. & ſequenti, Gutierrez cum a-
liis *lib. 1. pract. cap. 14. num.* 5 in fine, & alii diſ-
tinguunt, nam vel quæſtio decimarum vertitur
ſuper Jure ſolvendi decimas; & tunc ejus co-
gnitio pertinet ad Judicem Eccleſiaſticum, ta-
men ſi ſuper factu decimarum, tunc pertine-
bit ad ſæcularem, ut in exemplis per Andream
de Iſernia, partis, quod confirmabis ex doctri-
nâ jactâ *in dicto cap. fin. de Judiciis quæſt.* 2. &
ex adductis *in dicto cap. 2. cap.* 3. & aliis jam re
latis; ex quibus poteris quàm plura in confirmatio-
19 nem adducere. † Sed Barboſa *numero* 10. in
Gloſſâ hîc *nobilem virum*, ait quòd licet in pro-
poſito Textûs noſtri, is nobilis Reus & Laïcus
conveniatur apud Judicem Eccleſiaſticum, non
inde ſequi, ut agatur de Jure ſpirituali deciman-
di, ſic cùm communi, tum etiam, quia decima-
rum cauſa (etiam extra Jus decimandi) in ple-
riſque articulis contra Laïcos pertinet ad Judi-
cem Eccleſiaſticum, juxta Gloſſam *in ſum. 11. q. 3.*
gloſſa 3. in cap. ex tenore de foro comp. Doctores per
Textum *ibi in cap. pervenit, & paſſim in tit. de deci-*
mis, & in Clem. 2. de Judiciis, Rebuffus *de decimis*
quæſt. 10. Covar. *pract. cap. 35. n.* 2. tum etiam, quia
ut patet, ex ſuperſcriptione, cujus Textûs cauſa
hæc contra Laïcum agitabatur in Civitate Par-
menſi, quæ tunc temporis ſubjecta in temporali-
bus erat de patrimonio Eccleſiæ, & ex his, quæ
tradunt Doctores, ubi Felinus *in c. ſi diligenti hoc*
tit. ac ſubinde etiam contra Laïcum competens
Pontifex Max. ut cauſam merè temporalem per
ſe, vel per alium decidere poſſit, ita Barboſa.
20 Vnum tamen notabis cum Covar. *in practicis*
c. 35. n. 35. verſic. *dices* ſe ſemel vidiſſe decima-
rum cauſam tractari inter Eccleſiaſticos apud Gra-
natenſem prætorium ex eo, quòd Reges Catholi-
ci Ferdinandus, & Elizabeth, decimas illius Re-
gni Granatenſis obtinuerint à Pontifice Maxi-
mo cum onere dotandi Eccleſias, de qua con-
ceſſione, & ipſius tenore teſtatur Rodericus Sua-
rez *allegatione 28. per totam*, & in Hiſpaniâ co-
gnoſcere ſæculares Judices de decimis vulgò *ter-*
cias nuncupatis juſto titulo à Pontificibus, Re-
gibus noſtris Hiſpaniæ condonatis: ita dicit Pe-
trus Belluga *ubi ſuprà*, imò id ipſum ſervari in
Regno Franciæ; idem ex Carolo Molineo tra-
dit *Iuniâ* Cov. teſtatur Rebuff. *de decimis q. 10. n.*
39. dicens quòd hodie ex privilegio conceſſo Re-
gi Franciæ Philippo (ut quidam aïunt) quòd
Philippinam vocant Judices Laïcos de decimis
feudalibus cognoſcere, refert Gutierrez *d. lib. 1.*
pract. c. 14. n. 4. qui *n.* 5. ait, ut ſi Laïci inquie-
tantur ſuper hujuſmodi decimis coram Judicibus
Eccleſiaſticis ante Concilium Lateranenſe, in
feudatis ſoleant impetrare litteras à Rege ad in-
hibendum Judicibus Eccleſiaſticis, ne de his
cognoſcant, cauſaſque ad Judices ſæculares re-
mittant, quibus per Regem mandatur, ut fa-
ciant Laïcos uti & gaudere privilegio dicto, &
jura tenendi, portandi, colligendi, & poſſidendi
hujuſmodi decimas, in vim prædicti privilegii?
ſicut referunt Reges Ferdinandus & Elizabeth
Reges Hiſpaniæ, id præcipientibus Judicibus re-
gnitibus Audientiæ Galliciæ, ut refert Joannes
Garca *de expenſis & meliorationibus, c. 9 à n. 97.* ut
idem videndus, de quo meminerunt Benedictus,
& Caſſaneus relati per Rebuſſum *in tract. de deci-*
cimis q. 13. n. 55. verſic. *niſi contra Laïcum*, ubi ait,
quòd prædictum eſt ex Petro Bellugâ, *ubi ſuprà*
ſpeculo Princip. aiente in Hiſpaniâ ſæculares Judi-
ces cognoſcere, quando ſcilicet Laïci Jure tene-
rent iſtas decimas, alioquin, non poſſent cognoſcere
teſte Federico de Senis *d. conſ.* 245. & ſic vidi; imò
video adhuc pendere in Regno ſupremæ Caſtel-
læ litem maximam ſuper decimis, quæ vocantur
in Epiſcopatu Conchenſa *de coronados*, eo quòd
fiſcus nomine Regis prætendit prædicta tertias
habere, ex decimationibus à Laicis, qui antequam
eſſent uxorati, primâ tonſurâ ordinati ſint, ſeu ab
aliis Clericis primâ tonſurâ, & aliis minoribus
ordinatis, & Epiſcopus, capitulumque illius Ec-
cleſiæ, pretendunt ad ipſos ſolos omnes, & inte-
gras decimas iterum ſpectare.
Iterum Gregor. Lopez in *l. 22. tit. 20. p. 1.* Gloſſ. 21
no las deven aver, ex Doctrinâ Felini in noſtro Tex-
tu *n. 4.* verſic. *limita ſecundò*, ut cum Reges Hiſpa-
niæ juſto titulo prædictas decimas habeant, &
poſſideant, ſic, & quòd ſint in cummercio Laico-
rum, & exemptæ à ſummis Pontificibus, atque
ſeparatæ à Jure Eccleſiæ, poſſint alienari ab ipſis
Regibus noſtris in Laicos, eiſque concedi; ita ut
ſint earundem capaces, addens hoc ita eſſe de Ju-
re, & eſſe conſuetudinem in his Regnis, quod ego
vidi prædictarum in privilegio conceſſo à prædi-
ctis Regibus Ferdinand. & Elizabeth, deſcendenti-
bus ab *Antona Garcia* Civitatis Tauri & in privi-
legio conceſſo loco nuncupato *de Balderas*, per Re-
gem Joannem I. & in privilegio conceſſo loco *de*
Simancas, per Regem Henricum IV. & in Regno
Franciæ eſſe eandem conſuetudinem refert Guil-
lelmus Benedictus relatus ab eodem Gregorio;
ſequitur Garcia *de expenſis dicto cap. 9. n. 97. fol.* 84.
& de jure idem latè probat Menchaca *lib. 1. con-*
troverſ. illuſtr. cap. 89. num. 26. aſſerens has tertias
ſolere,

ſo ere, & poſſe alienari à Principibus noſtris; tam in Duces, Comites, & Marchiones, quàm in alios viros inferioris conditionis, & in eis Jure hæreditario ſuccedi, & præſcribi poſſe; & migrare de perſonâ in perſonam poſſe, tam quoad juſtam Dominii, quàm poſſeſſionis cauſam: ſequitur etiam idem Guttierrez *dicto cap. 14. lib. 1. pract. num. 2.* dicens ita quotidie videri à Regibus has tertias Laïcis concedi, quamvis Palacius Rubios *in repetitione Rubricæ de donationibus inter virum, & uxorem, § 37. ex iſtis, numero 13.* referens Montaloum in contrarium relinquat cogitandum.

22 Nec obſtat dicere ex Textu, *in cap. probibemus de decimis*, non poſſe Laicum transferre decimam in alium Laicum, etiamſi cum titulo eam poſſideat, ut cum multis ex antiquis, docet *ibi* Barboſa & ex modernis, *n. 1. & 4.* quia verius eſt ut Laici decimas, quas juſto titulo feudi habent à ſummo Pontifice, ut contingit in prædictis tertiis reſpectu Regum Hiſpaniæ, vel ab alio Prælato inferiori, ante Concilium Lateranenſe; poſſe licitè in alios Laicos transferre; ita Menchaca *d. c. 89. n. 2.* Guttier. *pract. lib. 1. c. 5.* Gilken. *de præſcriptionib. p. 5. c. 8. à n. 6.* Cevall. *in pract. q. 357.* Cavedus Luſitanus *deciſ. 63. n. 8. p. 2.* Suarez *de religione tom. 1. tr. 2. lib. 1. c. 26. n. 7.* pariter ſulventes hujuſmodi Laicos poſſe de illis diſponere, ſicut de quibuſcunque ſuis aliis bonis profanis, per donationes, venditiones, emphytheuſim, & ſimiles contractus, quæ poſtquam in Laicos licitè fuerunt alienatæ, efficiuntur de ipſorum patrimonio, & ut profana bona cenſeri debent juxta regulam Text. *in l. pater filium 36. §. quindecim. ff. de leg. 3.* & magis ad noſtrum propoſitum Text. *in c. 2. de feudatis* cum ibi notatis, docet, & expendit Caſtillus *tom. 7. de tertiis c. 1. n. 3.* cum Barb. & pluribus ab eo relatis; ubi pro hac parte, & Barb. *hîc n. 7* expendit pro hac ſententià verba Text. *in d. cap. probibemus* ibi *cum animarum ſuarum periculo detinentes* ea retorquendo ut non intelligatur reſpectu illorum, qui conceſſione Apoſtolicâ, vel alio juſtu titulo, eas detinent decimas, quia iſti Laici abſque periculo, jam tunc animarum eas puſſident, ac percipiunt: vid. bis Seſſe *deciſ. 162. n. 21. & 22.* Paul. Chriſtinæ *decis. 235.*

23 Quare non erunt audiendi Cardinal, & Abb. *in d. c. probibemus, n. 4.* Beroius *conſ. 210 n. 9. vol. 1.* Cov. *d. lib. 1. var. c. 17.* verſic. *præter hæc* Barb. *in l. Titiâ à n. 45.* verſic. *non obſtat ſecundò, ff. ſoluto matrim.* Rebuff. *ex decimis quæſt. 10. à n. 11.* Martin. Carat. *in tract. de feudis lib. 1. tit. 11. & fin.* Nicolaus Intrigl. *eodem tract. quæſt. 44. à num. 15.* Moneta *de decimis c. 5. num. 72.* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 7. c. 25. quæſt. 13.* qui contrarium tenentes reſolvunt hujuſmodi decimas, non poſſe in alios Laicos fendi titulo transferri etiam de conſenſu Epiſcopi aſſerentes, & multipliciter pro ſuâ parte expendentes Text. *in dicto c. probibemus*; nam, ut intelligit Barboſa *num. 8. ibi* & Cardinalis illius littera non patitur intellectum, quem aliqui afferunt referentes clauſulam illam *eum animarnm periculo* ad verbum *transferre*, quia hujuſmodi tranſpoſitio offendit, & impropriat litteram, ex qua apertiſſimè conſtat clauſulam illam jungi verbo *detinentes:* Vide quæ longè ſcribit idem Guitierr. *lib. 1. pract. cap. 25. à num. 5. & 6.* ubi expendit Textum *in dicto cap. probibemus*, de cujus intellectu latè Balboa *hîc à n. 14. & 18.*

24 Ad quintam quæſtionis partem ex dictis docent communiter Doctores poſſe Laicum contra Laïcum prædictas decimas infeudatas præſcribere, ut cum communi contendit Menchaca *lib. 2. controverſiarnm illuſtrium, num. 3.* & quod adversùs Laicum infeudatum de decimis, currat præſcriptio: latè probavit Cuman. *conſ. 83.* incipienti, *cauſa decimalis*, cujus meminit Tiraquell. *lib. 1. de retractu, §. 1. gloſſa 3. numero 8.* pleniùs tradit Pariſius *conſ. 25. n. 10. lib. 4.* quos refert & ſequitur Alvarus Velaſcus *de Jure emphit. q. 17.* idem tenet Petrus Rebuffus *de decimis, q. 13. n. 55.* verſic. *niſi contra Laïcnm*, Guttierrez *dicto lib. 1. pract. q. 14. num. 3. & q. 15. num. 7.* ubi addit cum Guillelmo, Benedicto, Caſſaneo, & Staphileo, cum Joanne Garcia *de expenſis, & melior. dicto cap. 9. n. 93.* ut ita decimæ conceſſæ Laïcis, quas puſſident ante Concilium Lateranenſe,
dicuntur beneficia patrimonialia. † Et idem Gar- 25
cia *dicto cap. 9. num. 97.* tenet quòd cùm beneficia, quæ Nubiles Regni Galleciæ habent ex conſuetudine & privilegio eiſdem ante dictum Concilium Lateranenſe conceſſa, ſint patrimonialia, poſſe ad inſtar patrimonii vendi, permutari, in dotem dari, obligari, & venire in Judicium familiæ erciſcundæ, dicens ita ſe vidiſſe ſæpè practicari in Senatu Gallico; taliter ut ſuſtinerentur venditiones, permutationes, & locationes harum decimarum, & quòd quotidie deducuntur in Judicio familiæ erciſcundæ, & retrotrahuntur Jure retractûs ſicut reliqua bona habita, & quòd vidit latas plures ſententias; & ſi novis Senatoribus, qui à ſcholis quotidie ad illud Regnum veniunt, nova res ſemper viſa ſit, plura alia poſſent *hic* adjungi notanda *in dicto cap. probibemus.*

Ex his inquiro de dubio, an valeant ſtatuta 26
& Conſtitutiones Civitatum, vel leges Regum & Principum; quibus vetantur decimæ à Laïcis exigi, quæ per conſuetudinem ſolvi minimè ſolent, & affirmativam ſententiam docent Covarruvias *in pract. quæſt. 35. numero. 2. verſic. quarto, & lib. 1. variar. cap. 17. numero 8.* Turrianus *in ſummâ, part. 1. cap. 137. dubio 4. concluſ. 2.* ubi ſic ait: Juſtæ ſunt leges Caroli V. & Philippi II. Regum Hiſpaniarum, quibus decernunt, ut Laïci non ſolvant decimas, quæ per
conſuetudinem conſueverunt non ſolvi. † Sed 27
Raphaëi de la Torre *num. 22.* D. Thomas *quæſt. 87. artic. 1. diſput. 9. num. 17.* Azor. *in ſummâ, tomo 1. lib. 7. moral. cap. 26. quæſt. 3.* dicunt tales leges nullam habere vim, niſi fiant privilegio Romani Pontificis, aut authoritate firmentur, quia de decimarum Jure, cùm ſit ſpirituale, nihil Laïci ſtatuere poſſint, nec obſtare dicunt Reges ſolùm præcipere, ut conſuetudo recepta ſervetur, & omnia Jura decernere, approbatas conſuetudines vim legis habere, quia reſpondent hoc argumento tantùm probari, ne talis conſuetudo violetur, ſed præcipere, ne contra eam Clerici faciant, Laïcorum non eſſe, ſed Eccleſiaſticorum Judicum, videlicet Epiſcoporum, & Summi Pontificis.

QUÆS-

QUÆSTIO III.

An Laïcus poſſit præſcribere Juſpatronatûs Eccleſiaſtici: Quid de Patrono Laïcorum: Et an ad præſcriptionem Juriſpatronatûs, ſimul titulus & bona fides deſideretur cum 40. annorum quaſi poſſeſſione: An Laïcus poſſit præſcribere Jus eligendi: Et an ſit beneficii capax: An collatio beneficiorum, & Epiſcopatuum poſſit à Principibus præſcribi: Et an Legatus de latere, poſſit beneficia Laïcorum, Juriſpatronatûs præſcriptione acquiſita, conferre?

SUMMARIUM.

1 *Juſpatronatûs præſcribi per Laïcum, qualiter poſſit, n. 2. 3. 4. 5. & 6.*
2 *Juſpatronatûs à Laïcis poſſidetur.*
5 Cap. 9. ſeſſ. 25. Trident.
7 *Laïcus quis præſcribere Juspatronatûs contra Laïcum, ſed quoto tempore, n. 8. & 9.*
10 *Reges Hiſpaniæ habent Jus præſtandi Epiſcopatûs.*
11 *Laïcus ut præſcribat Juſpatronatus, nunquid debeat habere titulum, & bonam fidem, & quam poſſeſſionem.*
12 *Eligendi Jus Laïcus præſcribere nequit, & de differentiâ eum Jurepatronatûs, nu. 17.*
13 *Laïcus poſſidens ſpiritualia, præſumitur in malâ fide.*
14 *Habitus ex privilegio ad poſſidendum, non ob id dicitur talis ad præſcribendum.*
15 Cap. querelam de electione.
16 Cap. generali de electione, lib. 6.
18 *Laïcus capax non eſt beneficii conferendi, niſi ex privilegio Papæ: & ſic Jus conferendi non præſcribit.*
19 *Beneficium Laïco conceſſum ſecularizatur.*
20 *Reges, & Imperatores verius eſt, ut nequeant Jus conferendi beneficia præſcribere, num. 21.*
22 *Legatus de latere quit præſcribere Jus beneficia conferendi.*

1 PLura conducibilia ad primam quæſtionis partem ſcripſi, *ſuprà in cap. quantò de Judiciis*, ubi videbis quibus ſuppoſitis pro majori doctrinâ hujus dubii, de quo diſputant hîc Felinus *n.* 7. & alii, quos referunt Balboa à *n.* 33. Barboſa *n.* 8. & 9. cum multis Cevallos *in pract. quæſt.* 614. Fachinens perdoctè, & meliùs, quàm alii *lib.* 8. *controverſ. capite* 74. cum multis aliis; eſt ergo hæc diſputatio egregia nimis, ut agnoſcit citatus Fachineus, qui exiſtimat Laïcos præſcriptione temporis, non poſſe Juſpatronatûs acquirere, niſi juſtus adſit titulus, bona fides, & ſpatium 40. annorum, vel tantùm tempus, quod hominum memoriam excedat: argumento Textûs *in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. qui ut hanc partem defendat ſatisfacit fundamentis contrariæ ſententiæ, ortum habentibus ab incapacitate Laïcorum, in quorum confirmationem poſſemus plura applicare ex jam dictis *q.* 1. & 2. hujus textûs, & *in d. cap.* 3. *de Judiciis*. Et quod poſſit præſcriptione acquiri docent Joan. Andreas, & Antonius *in cap. querelam de electione*, *per textum ibi & gloſſam*, verbo, *conſuetudine*, Rochus de Curte *de Jurepatronatûs*, verbo *ipſe velis*, *num.* 81. & 86. ubi rationes aſſignat, & ſine ſcrupulo admittunt Joan. Bota *conſ.* 3. *n.* 7. Corneus *conſ.* 47. *num.* 3. *vol.* 3. Roland. à Valle *conſ.* 47. *nu.* 32. Ripa *in Rubricâ de Judiciis*, *n.* 79. Balbus *de præſcript.* 1. *p. p.* 5. *princ. q.* 9. *n.* 1. & 3. Covar. *in pract. cap.* 36. *n.* 6. & *de Regulâ poſſeſſor.* 2. *p.* §. 10. *nu.* 3. Padilla *in l. ſi aquam*, *n.* 53. *Cod. de ſervitutibus*, & alii adducti a Cevallos *in pract. d. q.* 614. *ſub n.*
2. † Et facit ea ratio, nam ſicut Juſpatronatûs à 2
Laïcis poſſidetur *cap. conſultationibus de Jurepatronatûs*, ita ab eiſdem poſſe præſcribi, latè defendit Joannes Andreas *in reg. quæ alicui gratioſè de reg. juris lib.* 6. ubi expendit Textum *in d. c. querelam*, & *c. generali* 13. *de electione lib.* 6. ibi *fundatione*, *vel antiquâ conſuetudine*, & hanc dicit hîc Barboſa ſatis defendi, *n.* 9. quia cùm Laïci mero jure poſſidere valeant Juſpatronatûs, ne ullâ lege prohibeantur præſcribere, utique ſi reliqua concurrant verè ait præſcribere.
Alii inquam abſolutè tenuerunt Laïcos iſtud 3
Jus præſcribere non poſſe, Archidiac. *in c. hortamur* 71. *diſt.* poſt longam diſputationem quam ſequitur Abb. *in d. c. quarelam*, *n.* 9. docent eam ſententiam plures allegari à Rocho de Curte *ubi ſuprà*, *n.* 85. Selva *de beneficiis* 3. *p. q.* 11. *n.* 69. ubi hanc innuit eſſe communem dicens ita tenere. Doctores hujus ſententiæ rationem adducunt, quia cûm Juſpatronatûs ſit annexum antecedenter ſpiritualibus, dum ex authoritate erigitur in ordine, ad conſtituendos Miniſtros ſpiritualis officii, juxta longè dicta per Text. *ibi in d. c. quanto de Judiciis q.* 1. & in aliis, & ſic à Laico Judice diſcuti nequeat, ut ibi dixi, ſequitur ut nec à Laico poſſideri, aut præſcribi poſſit, uti de decimis jam ex noſtro Textu dictum eſt, & ut contingit in Jure eligendi *ex c. maſana de electione*, *c. Sacroſanctæ eodem*, quod ad ſimilitudinem Juriſpatronatûs videtur inſtitutum, ut *infrà* expenditur, ſequuntur Abbas *hîc n.* 4. Felin. *n.* 7. & relati à Balb. *ſuprà n.* 71.
Quia ut Doctores hanc controverſiam diſſol- 4
vant, in eam itum eſt diſtinctionem per eos ſcilicet, ut prima opinio intelligatur, quando Eccleſia eſſet aliàs patrona, ſecunda autem, quando non fuiſſet, hanc amplectitur de Jure Cevallos *dictâ quæſt.* 614. *n* 2. quam concordiam expreſsè fatetur communem Covar. *in dictâ reg. poſſeſſor. n.* 2. & 3. ubi latè agit, videbis quæ congerit Balboa *hîc à n.* 35. ubi adducit plures dicendi modos, quos non admittens Fachineus, *ubi ſuprà dicto cap.* 74. *lib.* 8. *controverſ.* in verſic. *licèt* verſic. *non ignoro*, abſolutè negat eam præſcriptionem, niſi ſtante titulo, bonâ fide, & poſſeſſione, de qua jam *nu.* 1. Et præter illos, quos ipſe refert illius diſtinctionis Doctores, addo noviſſimè Trullengh, *in opere morali lib.* 7. *cap.* 5. *dubio* 9. *n.* 1. ubi præfatam difficultatem intelligit, ut Juſpatronatûs ſic conſtat Eccleſiam olim fuiſſe omnino liberam, præſcribi à Laico non poſſit, ſin autem dubium ſit, an ut Eccleſia Parochialis libera ſit ab antiquo, tunc tale Juſpatronatûs, poſſe à Parochianis quadraginta annorum tempore præſcribi cum titulo, ſed tempore immemoriali abſque titulo; & ſic Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. cap.* 6. *dubio* 10. *nu.* 31. primam partem hujus dicti probat, quia cum titulo colorato, vel præſumpto, poſſunt præſcribi à Laico bona immobilia, & Jura, ut feudum, & emphytheuſis contra Eccleſiam, & ob eandem rationem, & Juſpatronatûs, quod eſt minoris momenti, ſecundam

verò partem probat, quia ex possessione hujus Juris immemorialis, præsumitur justus titulus in Parochianis.

5 Ego autem existimans quemlibet intelligendi modum esse aptum pro cognitione perfecta hujus dubii, dico ut cùm ex Tridentino *in cap. 9. sess. 25.* nemo possit acquirere Juspatronatûs, nisi ex fundatione, vel donatione, vel ex multiplicatis præsentationibus, & per antiquissimum temporis cursum; qui hominum memoriam excedat, & sic requiratur immemorialis præscriptio, cum multiplicatis præsentationibus; & in communitatibus verò, vel universitatibus plenior probatio ad docendum, titulum verum, requiratur, ut denotant verba ibi, *Nec immemorialis temporis probatio aliter eis suffragatur quàm si prater reliqua ad ea necessaria præsentationes, etiam continuata, non minori saltem, quàm quinquaginta annorum spatio, qua omnes effectum sortita sint authenticis scripturis probetur:* indéque Cevallos *in pract. dicta quæst.* 614. à n. 3. *& 5.* ait hoc in casu non sufficere immemorialem præscriptionem per se, nisi quoad jubetur cum præsentationibus continuis per quinquaginta annorum spatium, & quod magis est, quòd omnes illæ continuæ præsentationes effectum sortiantur; aliàs enim de nihilo eis servire: quare concludit, ut debeant Advocati esse cauti, circa probationem Jurispatronatûs ex præscriptione immemoriali, quia debent attendere ad illius decisionem, & non ad communem opinionem, de qua per Padillam *in dictâ l. si aquam, n.* 33. qui resolvit quod per 40. annorum spatium præscribatur Juspatronatûs, Navarrus *cons* 4.*n.*5. *lib.* 3. *tit. de Jurepatronatûs,* Covarr. *in locis jam citatis*, & Mascard. *conclus.* 958.*de probat*, ubi tradit quinque modos probandi Juspatronatûs, de quibus *in illo tit.* dico, ad plura leges cum multis Barbosam *in dicto Trid. decreto*, qui etsi *num.* 20. *& de officio Episcopi, allegatione* 72. *num.* 68. Gonzales in *regulâ* 8. *Cancell. glossa* 18. *num.* 57. & Rota *decis.* 146. *num.* 5. *p.* 2. recentior, & apud Postium *tract. mandati de manutenendo decis.* 239. *num.* 10. cum aliis dicat Juspatronatûs posse præscribi ab uno contra alium Compatronum, spatio 40.annorum cum titulo colorato, quod verum est in suo sensu, tamen non implicat circa dispositionem Tridentini, jam *suprà* jactam.

6 Adhuc dicunt aliqui quòd etsi Laici, non sint absolutè incapaces Jurispatronatûs; sufficit tamen, ut incapaces sint generaliter, nisi, vel privilegio, fundatione, dotatione acquirant Juspatronatûs ad hoc, ut his deficientibus prohibeatur præscriptio ad similitudinem decimarum, quas nequeunt præscribere, nisi certis in casibus: sic relati à Balboa *hic nu.* 34. *&* 35. ubi à *n.*37. respondet contrariis, ut Archidiaconus, & sequaces voluerunt, quia Barbosa *hic in dicto n.*9. versic. *nec adversatur*, ut explicet ait non sequi, ut etsi Juspatronatûs sit annexum spiritualibus, ob id nec vendi, absque labe Simoniæ, nec à Judice Laico pertractetur, cùm Laici sint incapaces possidendi Juspatronatûs, quia etiam Matrimonium, & reliqua Ecclesiæ Sacramenta sunt spiritualia, quæ absque Simonia vendi non possunt, & Judicio tantùm Ecclesiastico definiuntur, & tamen Laici capaces sunt possidendi, etsi judicare nequeant; nam judicare, est de his, quæ reservantur potestati, & personis Ecclesiasticis *ex cap.* 2. *& dicti cap. quanto* 3. *de Judiciis.* Unde existimat nihil concludere similitudinem Juris decimandi, & Juris eligendi, quia Jus decimandi officio spirituali administrandi Sacramenta; eligendi verò Personis Ecclesiasticis in Collegio degentibus, reservatur ex *dicto capite Massana de electione.*

Ad secundam quæstionis partem, de Patronatu Laicorum præscribendo ab uno Laico adversùs alium Laicum, non adversùs Ecclesiam, an 40. annorum spatium sit necessarium, & Dominicus docet *cons.* 123. 40. annos, & titulum, & bonam fidem prærequiri, quod difficile videtur, dum exigit in tali præscriptione titulum; siquidem in eâ specie, nulla sit Juris præsumptio, contra præscribentem pro libertate Ecclesiæ, eo quòd constet Ecclesiam patronatam esse, nec de ejus libertate dubitetur, sed de vero Patrono. † Quare Rochus de Curte de *Jurepatronatûs*, verbo, *ipse velis*, *quæst.* 36. *num.* 86. censuit hoc Juspatronatûs à Laico adversùs Laicum Patronum, tempore ordinario decem, & viginti posse præscribi; ego verò cùm Baldo *in l.2 Cod. de servit. & aqua*, Alexandro *cons.*75 *lib.*4. Federico *cons.* 234. Decio *cons.* 134 Corneo *cons.* 47. *lib.*3. Lambertino *de Jurepatronat. lib* 1. 2. *parte, quæst.* 11. *art.*5. Balboa *hic sub num.* 47. & ex aliis jam adductis *in cap. de Quartâ, hoc titulo*, existimo prædictam doctrinam non probari, quia etsi talis præscriptio non procedat contra Ecclesiam; Ecclesiæ tamen interest non mutare Patronum; & sic quadragenarium tempus in eo præscribendo contra Laicum prærequiri; alia idem Balboa refert videnda *hic num.* 42 ubi agit de quæstione illâ, *An Laicus exigens, vel dotans Ecclesiam Collegialem acquirat Jus patronandi Clericos ad eam, sicuti acquirit, dato quòd Ecclesia non sit Collegialis*, de qua alibi agit Trullengh. *in opere morali dicto cap.*4.*lib.*7. *dubio* 9. *in* 2. † Qui *n.*3. refert in 9
Ecclesiâ non liberâ, quæ à primâ sui constitutione Patronum habuit Juspatronatûs à Laico contra verum patronum, præscribi posse cum titulo colorato decem annis inter præsentes, viginti inter absentes, sine titulo annis triginta, ut est communis Doctor. teste Covar. *in reg. possessor, p.*2. §.10. Lessius *lib.*2. *de Inst. cap.*6.*n.*33. quia est eadem ratio, quæ bonorum immobilium, & Jurium contra Privatum, cùm hîc non agatur contra Ecclesiam, sed Privatum Azor. *Institut. moral. p.*3.*lib.*1.*cap.*23. requirit 40.annos, sed Trullengh. commendat, ut consuetudini attendatur.

Unum verè notabis ex adductis longè *in cap.* 10
cum Ecclesiâ Sutrinâ, de causâ possess. & prop. Reges Hispaniæ etiamsi nullum à Romanis Pontificibus habuerint privilegium ad præsentationem Episcoporum in Ecclesiis Cathedralibus Jure optimo hoc Jus præscriptione acquirere potuisse, eo quòd tales Ecclesias construxerint, atque dotaverint, ut constat *ex l.*118. *tit.*5.*p.*1. *l.*3.*tit.*3. *lib.*1.*ordinam.l.*1.*tit.*6.*lib.*1.*recop.* quia habent enim Reges Hispaniæ hujusmodi possessionem ab eo tempore, cujus initium memoriam hominum excedit; ita ut, nisi à Rege nominatus sit, nemo possit in Episcopum à Pontifice confirmari, quod etiam Regibus in Concilio Toletano XII. *cap.* 6. concessum esse, testatur D. Rodericus Archiepiscopus Toletanus *lib.* 3. *cap.* 12. copiosè Covarr. *in reg. possessor. p.*2.*n.*6. refertur à Gratiano *in cap. cùm longè* 63. *dist.* Balboa *hic n.*45. notat Archidiaconus *in cap. lectis* 63. *dist.* Corsetus in *tract. de excellentiâ Principum & Regum q.* 34. faciunt plura, *suprà notata in cap. novit. de Judiciis*, *totâ parte* 1.

Ad

11 Ad tertiam quæstionis partem; an ad præscriptionem Jurispatronatûs, simul titulus, & bona fides desideretur, cum quadraginta annorum possessione, respondebis ex proximé dictis, in versic. *ad primam*, & versic. *ad secundam*; & sic breviter dico in jure communi, extra Tridentini dispositionem, *in cap.9.sess.*25.desiderari titulum & bonam fidem, cum quasi possessione annorum quadraginta, & deficiente titulo desiderari tempus immemoriale, quoniam in tali specie gravis juris præsumptio, & specialis contra præscribentem versatur, cùm omnes Ecclesiæ liberæ præsumantur, & in omnibus Jure communi collatio beneficiorum, & Ministrorum institutio ad Episcopum pertineat, *cap. omnes Basilicæ* 76. *quæst.* 7. *cap. ex frequentibus de institution. cap. cùm venerabilis de exceptionibus :* Unde necesse est in specie admittendam esse regulam Textûs *in dict. cap.* 1. *hoc tit. de præscr. lib.* 6. docent Panormit. *cons.* 106. *lib.*2. Alex. *cons.* 75. *lib.* 4. Baldus *de præscript.* 1. *p.* 5. *principalis*, *quæst.* 9. versic. *tertia conclusio*, Balboa *hic num.* 46. & jam *supra.* relati, videbis Azor. *lib. 6. moral. tomo* 1. *quæst.* 11. cum aliis, Suarez *de divino cultu t.* 1. *de relig. c.* 25. 26. & 27.

12 Ad quartam quæstionis partem, an Laicus possit præscribere Jus eligendi, negativè respondendum
13 est ex Doctrinâ Textûs nostri. † Quia Laicus non se intromittit in spiritualibus, & illi annexis, nisi de licentiâ Papæ *cap. cùm contingat. de arbitris, cap. Princeps* 26.*quæst.*3. *cap. Adrianus, dist.* 63.per Geminianum *in cap.2.de præb.*Marta *de jurisdictione, p.*4. *cent.* 1. *casu* 47. *n.*2. nisi in casibus à jure expressis, Glossa singularis, *in c. fin.* 23. *q.*1.
14 † Unde dixit Innocentius *in cap.constitutus de electione*, quòd Laicus possidens spiritualia, semper præsumitur in malâ fide esse, idem dicit Baldus *in l.super longi, col.*4.*Cod.de præscript.longi temporis, & in l.malè agitur, Cod.de præscript.* 40. *annorum*, ubi dicit quòd possidens spiritualia cogitur ostendere titulum : ergo infert Marta, ut nulla temporis præscriptio, etiam immemorialis, possit juvare Laicum in istis spiritualibus, ex Textu nostro,
15 & Abbate. † Quia non valet argumentum de privilegio ad præscriptionem, quando Persona non est habilis ad possidendùm, cùm tunc fiat habilis tantùm privilegio Papæ, Glossa *in* §.*verum, dist.* 32. *& in cap. bene quidem, dist.* 96. *& in dict. cap. Adrianus*, ubi Papa concessit Imperatori, & multis Regibus facultatem conferendi beneficia, eo quòd sine privilegio capaces non sint, ut latè adduxi, *suprà, in cap.quantò de judiciis, quæst. fin.* & sic
16 nec posse præscriptione acquirere. † Nec obstat Textus *in dicto cap.querelam de electione*, ut videbis ibi *cùm nobis constiterit quòd populus, in quasi possessione præsentandi Clericum, existebat, quando ipsum Præsbyterum ad ipsam elegit*, quia respondent Fachineus *d. lib.* 8. *controv. cap.* 24. Balboa *hîc n.*37. quòd *ibi* Pontifex loquutus est in eo casu, quo Clerici præsentatio ex consuetudine populi, ad populum pertinebat, ut ejusdem Textus indicant verba ibi, *sed ipse per electionem populi, ad quem de antiquâ consuetudine pertinet electio*, nam aliud est consuetudo; aliud verò præscriptio; nam illa vim legis habet, *cap. consuetudo* 1. *dist. l. de quibus, ff. de leg.* secundùm ea, quæ adduxi,
17 *suprà quæst.*1. versic. *ad sextam.* † Et sub quâ differentiâ procedit Textus *in cap. generali de elec-*
18 *tione, lib.* 6. † Nec etiam obstant *adducta suprà de præscriptione jurispatronatus*, quia ut jam latè dixi, *in hac quæstione à numero* 1. ex aliâ causâ admittatur præscriptio in Jurepatronatûs, quæ locum nunquam habet in electione; solùm ea poterit habere locum respectu Clerici præscribentis : Balboa *hic numero* 40. ubi non admittit æquiparationem, quam facit Federicus Seneos. *cons.* 234. quatenus dicit Jus eligendi, quoad Clericos in Ecclesia, & jus præsentandi, quoad patronatum esse paria.

Ad quintam quæstionis partem, an Laïcus sit 19
beneficii capax, respondeo breviter quòd cùm beneficium sit Jus spirituale, non posset à Laico ut pote spiritualium incapace, ex nostro Textu, sine privilegio Apostolico teneri Felinus *in cap. cùm adeò*, *à numero* 2. *de rescriptis.* Stuphsens. *de litter. gratiæ novâ formâ spectivar. numero* 24. Ripa *in cap.* 2. *de judiciis, numero* 129. & 134. Franciscus Leo *in Thesauro Ecclesiast. c.* 22. *à numero* 19. & 24. Tuschus *concl.* 56. *littera, B.* multis adductis Garcia *de beneficiis, p.* 1. *cap.* 2. *à numero* 28. † Qui *num.* 29. dicit quòd cùm 20
Laico conceditur beneficium privilegio Apostolico, tunc efficit ipsum beneficium quid sæculare, & Laicum, hoc est sæcularizatur, ita ut si quoddam Jus sæculare in merâ temporalitate percipiendi fructus consistens, & consequenter in eo non posse intervenire Simoniam; & sic eâdem ratione infert non posse à Laico conferri, nisi ex privilegio Apostolico; eo tamen secluso, non erunt Laici capaces conferendi beneficia, etiam si apposita fit conditio in limine fundationis, ut de concessu ordinarii, ea conferant, alia infinita videnda, congerit ex multis Garcia *à num.* 33. *in dicto cap.* 2. qui *num.* 38. ait in hoc casu non posse ex immemoriali tempore præsumi privilegium, cùm adest incapacitas, nisi fama privilegii concurrat ex Felino *hîc à num.* 2. & ex multis per Garciam relatis, ubi *à num.*39. plures decisiones refert; & sic ait Marta *ex regulâ sine possessione de regulis juris, lib.* 6. quòd etsi Papa multis Imperatoribus, & Regibus; seu Principibus dederit Jus conferendi beneficia, tamen ea conferre ex præscriptione non posse affirmat ex nostro Textu *in d.*4. *p. cent.* 1. *casu* 47. *n.* 2. *in fin.*

Ad sextam quæstionis partem, an collatio be- 21
neficiorum, & Episcopatuum possit à Principibus præscribi, poterat affirmativè responderi ex dictis, *suprà* de Regibus Hispaniæ, quibus Jus præsentandi potest competere, tum ex his quæ dicit Michael Martinez del Villar. *del patronado, de Calataynd* 9.*p.* §. 2. *num.*4. *ad finem*, qui affirmavit ex consuetudine immemoriali posse Reges habere Canonicatus, non obstante quòd sint Laici citans Abbatem *in cap. extirpanda*, §. *qui verò, num.* 27. & 28. *de præbend.* Montalbum. verbo *Rex*, versic. *Rex Franciæ*, & verbo *Regaliæ*, qui id non dicunt, ut sentit Garcia *dict. p.*2. *de benef. cap.* 2. *num.*28. *in fine*, ut satis, *à n.* 35. convincit, eo quòd sint incapaces, in terminis plura adducit de nostrâ quæst. videnda Diana *p.* 3. *tr.*1. *ref.*65. sed quia satis intelliguntur ex his, quæ adduxi, *suprà in cap.*3. *de judiciis, quæst.* 5. *& in cap. cum Ecclesiâ Sutrinâ*, ideo applicabis, *ibi* adducta. † Et licet Trullengh. *in opere moral.l.*7.*c.* 22
4.*dub.*9.*n.*4. dicit beneficium Ecclesiasticum cum titulo colorato, posse præscribi contra alium ad quem verè pertinebat decem annis inter præsentes, 20. inter absentes, sicut alia Jura, quæ bonis immobilibus annumerantur : tamen hoc si verum est, est accipiendum inter Ecclesiasticos capaces ad præscribendum, & addit quòd qui triennio pacificè, & absque simoniaco ingressu

possedit, aliquod beneficium præscribit contra actionem cujusvis impetritoris; sic ex *reg. 35. Cancellariæ* de qua diai *suprà in Rubricâ de causâ possessionis.*

22 Ad ultimam quæstionis partem, an Legatus de latere, possit beneficia jurispatronatûs Laicorum præscriptione acquisitâ, conferre respondent relati à Cevallos *in pract. q.* 613. Legatum de latere beneficia juspatronatûs Laicorum conferre non posse, Clericorum posse, ex Textu cum *ibi* notatis *in cap. dilectus de Jurepatronatûs ibi*, Anania *n.* 8. & hanc extendit Cevallos ad beneficia jurispatronatûs miati per ea, quæ habentur *in c.* 2. *de preb. lib.* 6. ubi limitat quotiescunque Juspatronatûs fuerit Laicorum acquisitum dotatione, aut fundatione; nam tunc benè posset conferre, ait, secus, si esset acquisitum præscriptione, ut tenet Abbas *in dicto c. dilectus*, sed Carolus Molineus ad Alex. *cons.* 74. *vol* 4. *num.* 27. testatur, quòd veritas, & communis observantia est in contrarium, quam crederem in puncto juris; eo quòd Legatus de latere est capax ad præscribendum, cùm sit Persona Ecclesiastica, ex jam adductis, & finitur is Textus die 21. Julii 1655.

AD TEXTUM
IN CAPITE VIII.
Illud, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

5 *Doctores agentes de materiâ nostri Textûs.*
7 *Possessio continua ad præscriptionem requiritur, tam in mobilibus quam in immobilibus.*

1 Textus iste continet duo difficilia, nempe ut contra Ecclesiam sola præscriptio quadraginta annorum currat, sed qualiter hæc prima pars intelligatur, & de quibus jam latè *in c.* 1. *c.* 3. *c.* 4. *c. ad aures*, & *in c. causam* 7. *hoc. tit.* dixi.

2 Et in versic. *verùm* quatenus dicit, ut si inter partes fuerit mota quæstio de præscriptione, & de ejus interruptione, tunc ait Urbanus III. debere ab utrâque parte recipi testes, & si probata fuerit interruptio, præscriptionem non retinere. Ex hac ergo secundâ parte duo etiam deducuntur, nempe, ut interruptio præscriptionem impediat: Secundum, ut ab utrâque parte fit super hoc articulo testium probatio recipienda, & ex hoc ultimo possumus incidere in materiam textûs *suprà in cap. licet causam de probationibus*, & sic *ibi* dicta applicabis pro majori explicatione Textûs nostri. Sed quia longè Balboa *hic* & alii Doctores agunt de interruptione, tàm naturali, quàm civili, & quibus modis contingat plura Jura, & plures Doctores adducendo, & explanando, ideò ego adducendo Textûs nostri rationem ad nonnullas quæstiones descendam.

3 Et ibi in versic. *& Ecclesia se potest adversùs Ecclesiam, quadragenariâ temporis præscriptione tueri de re illâ, quam inconcussè quadraginta annis nescitur possedisse*: per hæc verba etiam possunt inquiri duo difficilia, an taliter continuata, & inconcussa debeat esse possessio ad præscribendum & usucapiendum, ut nullo temporis momento queat præscribens derelinquere possessionem.

† Secundum, an Ecclesia adversùs Ecclesiam præscribens debeat gaudere privilegio quadragenariæ præscriptionis, eo quòd dubium est in Jure, an Privilegiatus contra pariter Privilegiatum utatur privilegio suo, de quo dubio jam *suprà* diai *in dicto cap. ad aures* 6. *tit. q.* 2. *à n.* 1. 4

Et pro integrâ materiâ Textûs nostri, præter relatos à Barb. & Granna *hic* videbis Gratianum *reg.* 367. & 368. Cov. *in reg. possessor.* 2. *p.* §. 2. & §. 12. Cevallos *in pract. q.* 98. & *q.* 174. Trullengh. *in opere morali lib.* 7. *c.* 4. *dub.* 14. Valasc. *de privileg. pauperum q.* 32. Guttierrez *de Juramento confirm.* 3. *p. c.* 1. Cevallos *q.* 732. Pinell. *in Auth. nisi triennale à n.* 14. *Cod. de bonis maternis* Molin. *de Just. & Jure tom.* 1. *tract.* 2 *disp.* 78. Azevedum *in l.* 7. *tit.* 15. *lib.* 4. *recop.* Balboam *in c. hoc tit. à n.* 15. & *in c. de libelli oblatione à n.* 39. Cevall. *q.* 201. Riccium *collect.* 185. *collect.* 427. & *collect.* 2107. Martam *de Jurisdictione* 4. *p. cent.* 1. *casu* 48. Donell. *lib.* 5. *commentarior. c.* 20. & *c.* 21. ubi Ofualdum *dicto cap.* 21. Anton. Faber. *de erroribus pragmaticor. errore* 9. *decade* 3. 5

Ratio quare in præscriptione adversùs Ecclesias, seu res Ecclesiasticas desideretur quadragenaria, & continuata possessio, jam desumpta est ex latè adductis *in d. c.* 3. *c.* 4. *c.* 6. & *c.* 7. *hoc tit.* 6

† Et quare si illud tempus interrumpatur, evanescat semel continuata possessio, illa communis est, quia ipsa interruptio possessionis, est contra naturam, & substantiam præscriptionis, siquidem usucapio nihil est aliud, quàm capio, seu acquisitio per usum, id est per possessionem continuatam, juxta Textum *in l.* 1. *ff. de acquirendâ possess.* tradit Granna *hic n.* 6. eam desumit ex verbis *l.* 12. *tabularum*, quibus placuit eum usucapere olim, qui rem mobilem anno, immobilem verò biennio possedisset; nunc verò qui mobilem triennio, immobilem verò decem, vel viginti annis possederit *l. unic. Cod. de usucap. transformandâ*, & *in princ. inst. de usucap.* quòd tempus continuum debere esse dicit, quia Jure nostro id receptum est, ut quoties actio constituitur inter duos, aut plures annos, continui intelligantur, si utiles non nominentur, *l. fin. Cod. de dolo*, *l. fin. Cod. de temporibus in integrum restituendis*. Quam doctrinam de usucapione, & præscriptione introductâ per continuationem possessionis, non solùm procedere in usucapione rerum, sed etiam immobilium generaliter tenendam probat *ibi n.* 8. *ex l.* 3. *ff. de usuc. l.* 2. *Cod. de præscriptione longi temporis*, quæ apertè de præscriptione rerum immobilium loquendo dicens usucapionem esse adjectionem Dominii per continuationem possessionis; unde quod scriptum est *in l. unquam*, §. 1. *ff. de usucap.* scilicet in usucapionibus mobilium rerum, continuum tempus esse numerandum, accipi debere, quasi etiam sit scriptum in usucapionibus immobilium, quia ibi de mobilibus commodè dubitari potuisset, cùm res illæ, ex naturâ suâ, loco mutari possint, ob idque facilè potuisse interrumpi temporum possessionem, novissimè repetit ad Textum nostrum Matthæus Coler. *de processibus executivis p.* 4. *pag.* 91. *satis intelligendus per hic dicta.* 7

QUÆS-

QUÆSTIO I.

An possessio per actum civilem tantùm, non etiam naturalem acquisita sufficiens sit ad usucapionem: Et an ut præscriptio locum habeat, tam in præscriptione triennali, decennali, vicennali, tricennali, seu quadragenaria, aut centum annorum, ita debeat adimpleri, ut non solùm sufficiat atictus postremi anni ultimus dies, sed etiam requiratur transcursus: Et an leges disponentes tempus præscriptionis minus 40. annorum valeant contra Ecclesiam: Et an possessio quadragenaria requiratur in rebus Ecclesiæ mobilibus, aut centenaria in rebus Ecclesiæ Romanæ vel sufficiat tricennalis?

SUMMARIUM.

1 *Possessio civilis sufficiat ad usucapionem, non vero naturalis sine civili n.* 2. 3. 4. 5. 6.
3 *Possessio sola naturalis, quando prosit ad usucapionem.*
5 *Usufructuarius, seu feudatarius, aut emphytheuta ex sola naturali possessione non præscribunt, sed ex quasi civili.*
6. L. 1. §. per servum, ff. de acquirenda possess. l. qui pign. 36. ff. eodem, l. qui universas 36. ff. eodem, l. non solum, §. qui pign. ff. de usucap. remissivè.
7 *Dies ultimus ad usucapionem implendam, sufficit atictus, nec requiritur transactus, n.* 8. *& distingue ut n.* 13.
8 L. in usucapionibus ff. de usucapionib.
9 *Annos complesse dicitur, qui duravit usque ad ultimum diem anni postremi, cœpto die tantùm.*
10 L. ideoque, ff. de usucap.
11 L. in omnibus, ff. de actionibus, & obligationibus.
12 *Actiones temporales, quæ intra certa tempora constitutæ sunt, de nonnullis specificatur.*
13 *Actiones personales, & reales quatenus ad præscriptionem, in quo differant. n.* 14. *infertur. intellectus.*
15 *Leges exigentes ad præscriptionem quadragenale tempus non porriguntur ad Ecclesias, quæ aliunde hoc tempus requirunt, n.* 16. *&* 24.
16 *Statutum disponens, ut contra Ecclesiam currat præscriptio minori tempore annorum* 40. *non valet.*
17 *Statutum, quod Ecclesia nunquam præscribat, non valet.*
18 *Statutum de præscriptione crediti, nullo modo afficit Ecclesiasticos quid in praxi, n.* 19. *quid in statuto contra fœneratores, n.* 20.
21 *Statutum de præscriptione, non nocet Ecclesiæ hæredi creditoris, contra quem erat incepta.*
22 *Centenaria præscriptio nunquid requiratur in rebus mobilibus Romæ Ecclesiæ, vel quadragenaria in mobilibus aliarum Ecclesiarum.*
23 L. 2. tit. 14. lib. 4. recop.
Præscriptio anni, & diei de Jure Regio qualiter practicetur, & nunquid contra Ecclesias, numero 24.
Fermosin. de Exceptionibus.
L. 1. tit. 9. ordin.
25 *Ecclesia donataria Imperatoris nunquid se juvari possit minori spatio* 40. *annorum.*

AD primam difficultatis partem, dixerunt Barbatia *in cap. 2. de consuetudine*, Glossa & Panormitanus, quos ipse allegat solam civilem possessionem ad præscriptionem, & usucapionem non sufficere; imò quod naturalis possessio, tantùm ad præscribendum non sufficiat; etsi Menchaca *quæst. illustr.* acerrimè conatus sit probare ut sufficiat, *lib. 2. controvers. illustr. cap. 57. n. 7.* tamen Bartol. *in l. 1 §. per servum, qui in fuga n. 3. ff. de acquir possess.* Covarruvias *in reg. possessor. 2. in p. in princ. num.* 7. contrariam defendunt sententiam ex Textu *in l. acquir. 10. §. fin. de acquir. rerum Dominio, l. celsus, §. Julianus ff. ad exhibendum, l. 1. §. pen. ff. de acquir. poss ff.* ex eo quia ut ait consultus, *in dict. l. 10. §. fin.* naturalis tantùm possessor; plerumque Dominii opinionem non habet, & pro alieno possidere videtur, ut patet in usuario, usufructuario, depositario, commudatario, colono, inquilino, creditore, & eo, qui precario rogavit; imo quamvis Domini opinionem habeat, talis possessio ad usucapiendum non prodesset, interim dum absens habet civilem, quia incipit præscriptio ab eo die, quo absens civilem amisit, Felinus *in cap. vigilanti, hoc tit. num. 6. & 7.* Abbas *cons. 62. num. 6.* & omnes per Glossam singularem, *in l. 1.* versic. *præscriptionem, Cod. de servis fugiti.* ergo & videtur idem dicendum de sola civili, ut non sufficiat. 1

Verùm idem Bartolus *in l. celsus, ff. de usucapionibus*, Baldus *in l. nullo in fine. Cod. de rei vind.* Jason. *in l. Pomponius, §. si is qui precario, ff. de acquir. possess.* Anchoranus *cons.* 419. Alex. *cons.* 83. Guido Pap. *decis.* 358. nam cum per constitutum, v. g. vel precarium, vel per retentionem usufructus, vel per traditionem instrumenti de contractu confecti leges proclament, translatam esse possessionem, juxta regulam Textûs *in l. quod meo in princ. de acquir. possessione, l. 1. §. si jusserim, ff. eodem, l. 1. Cod. de donationibus*, consequens est, ut cum suis effectibus transire, & acquiri videatur; alias superflua videretur ejus acquisitio contra regulam Textûs *in l. non cogendum, §. sabinus, ff de procuratoribus, l. hac stipulatio, §. Divus. ff. ut legatorum nomine caveatur* Balboa *in cap. si diligenti, hoc tit. num.* 5. Covarruvias *in reg possess. p. 1. §. unic. nu.* 7. Trullengh. *in opere moral. lib. 7. cap. 4. dub. 2. num.* 2. 2

Nec obest dicere quòd qui naturaliter tantum possidet nequit usucapere, quia adhuc videtur dicendum solam naturalem possessionem, aliquando ad usucapionem prodesse veluti quando agitur de præscriptione alicujus Juris à verò Dominio separati, v. g. ad Jus emphitheusis, vel feudi, ut advertit Alexander *in l. 3. §. ex contrario, numero 6. de acquirenda possessione*, Felinus *in cap. causam, hoc tit.* notatur vulgò *in l. comperit. Cod. de præscript. 30. vel. 40. annorum* † Tamen verius est, ut sola naturali possessione, præscriptio non procedat, ne sequatur absurdum, quòd duo insolidum possint eandem rem, quoad idem Dominium usucapere, *l. ut certò, §. duobus, ff. commodati, l. quod contra, §. nui duo, ff. de Regulis Juris, l. hæreditate, §. pater, ff. de castrensi peculio.* † Et sic communiter receptum est in usufructuario, ipsum 3 4 5

non præscribere Jus usufructûs per naturalem pos-
sessionem, sed per quandam, quasi Civilem pos-
sessionem illius Juris usufructûs, eodemque mo-
do procedere in feudatario, & amphitheuta, quia
in his omnibus, sicut in usufructuario consti-
tuenda est quædam possessio Civilis, & natu-
ralis; respectu illius Juris omninò à vero Do-
minio distincti, quæ quamvis ad præscriptionem
illius rei non sufficiat; sufficit tamen ad præs-
6 criptionem illius Juris à Dominio separati. † Qua-
re resolvendum est solam naturalem possessionem
non sufficere; & si secundum aliquos naturalis
simul, & Civilis prærequiratur, sed ego teneo
solam Civilem prodesse, Balb. videndus *in dic-
to cap. diligenti hoc tit. à numero* 5. qui *à numero*
10. expendit Textum *in l.* 1. §. *per servum, ff. de
acquiranda possess. Textum, in l. qui pignori* 36.
ff. de acquirand. possess. Textum *in l. qui univers.*
30. §. *si ego, ff. eodem l. non solùm*, §. *qui pi-
gnori, ff. de usucapion.* de quibus etiam viden-
dus Cujac. *in dicto* §. *si ego. & in l.* 4. §. *si
rem, ff. de usucap.* Conanus *lib.* 4. *comment.
cap.* 14. *numero* 6. Anton. Faber. *lib.* 20. *con-
jectur. cap.* 9. & Trullengh. *suprà dicto numero*
2. ubi dixit quòd invasor, qui me absente,
vel præsente, occupat res meas nequeat præs-
cribere, quia naturaliter tantùm possidet; Imò
omnes conveniunt usucapionem causari ex ci-
vili, & naturali possessione simul, & quòd
de sola civili idem procedit: notant Bartolus,
Alex. & alii jam relati *in l.* 1. *ff. de acquiren-
de possess. & in l.* 1. *Cod. de servis fugitivis*, do-
cent innumeri relati a Menchaca *quæst. illustr.
cap.* 57. *à n.* 1. Tiraquell. *de constit. p.* 2. *num.* 17.
qui omnes tunc dicunt communem opinionem
per Textum *in l.* 1. §. *per servum*, qui in fuga, *ff.
de acquirenda possess.* ubi Consultus docet ser-
vum fugitivum, quem civiliter tantùm posside-
mus rectè nos usucapere posse, interim, usu-
capi, & ex Textu *in l. si servi ex filii* 17. §. *fin. ff.
de furtis*, ubi Ulpianus *de servo in fuga* loquere-
tur ait, *quod enim video possidere ad usucapionem
tantùm proficere*, & ex Textu *in l. accessione* 8. *ff.
de diversis, & temporalibus præscriptionibus*: ubi
Ulpianus ait *in accessione temporis, & id tempus,
quo in fuga sit servus, Domino ejus procedere ve-
rum est*, quæ Jura, & si intentum non probent
specialiter, ut conatur probare Balboa *in dicto
cap. diligenti, num.* 3. ubi cuilibet propriam spe-
ciem assignat, sed efficaciter probari docet *n.* 4.
& 5. per Textum *in l. si quis fundum*, versic. *sed
si Pomponius, ff. de acquirenda possessione, & in l.
locum*, §. *proprietarius, ff. de usufructu*, ubi pro-
batur nudum proprietarium usucapere non posse,
sed is civiliter possidere, non naturaliter, *leg.
sciendum in princ, ff. qui satis dare cogantur.*

7 Ad secundam quæstionis partem; an ut res
præscribatur, debeat esse transactus ultimus dies,
in quo completur præscriptionis possessio, vel
sufficiat esse actibus, & quòd transcursus debeat
esse, videtur probari ex *l. ff. de actionibus, &
obligationibus*, dum docet in omnibus tempo-
ralibus actionibus, nisi novissimus totus dies
compleatur obligationem non finiri, ut rectè
considerat Joannes Robertus *lib.* 1. *sentent cap.* 3.
eum Textum, cum loquatur sine exceptione in
omnibus temporalibus actionibus, in quantum
numero est actio in rem antiquo Domino com-
petens; deinde quia si totus non interveniat
dies, non poterit totus computari; Tum ex aliis
adductis suprà *in Rubr. in omnibus de dilat. q.* 10.
ubi egi de dubio, an *dies termini computetur in
terminum*, & videtur facere Textus *in l. sicut.
Cod. de præscript* 30. *annorum* cum aliis, ubi sta-
tuitur tam actiones reales; quàm personales,
ultra triginta annorum spatium, non protendi,
quia si requirant ad perfectionem actûs, ut to-
tum illud tempus completum sit transcursu ul-
timi diei, qui in terminum solet computari, ut
probavi *in dicta quæstione* 10. *in Rubrica de dila-
tion.*

Sed in puncto, de quo loquimur, Donellus 8
lib. 5. *comment. cap.* 19. Joannes Robertus *lib.* 1.
rerum judicat. cap. 2. & 3. Ludovicus Charond.
lib. 3. *verosimil. cap.* 17. Joannes Mercerus *lib.* 2.
opinionum cap. 4. docent sufficere ut inceptus sit
ultimus dies, adhuc ut dicatur completa præscri-
ptio, & usucapio, nec requiri exactum esse, sic
ex verbis Textûs *in l. usucapionibus* 6. *ff. de usu-
capionibus* ibi *in usucapionibus non de momento ad
momentum, sed totum postremum diem computa-
mus*, itaut Consultus *ibi* nos docere voluisse,
non esse in usucapionibus computandum tempus
legitimum & necessarium ab hora ad horam;
Itaut sit necesse, quòd qua hora cœpit pos-
sidere, & usucapere in eadem hora ultimi an-
ni finiatur tempus usucapionis, sed potiùs to-
tus postremus dies computetur; Itaut cum ad il-
lum perventum sit, quamvis non sit finitus ni-
hilominùs totus accipiatur, & sic quasi finitus ad
usucapionem implendam prodesse possit; Nam
computatur totus quasi totus exactus esset, quan-
do cœptus est; argumento Textûs *in l. pen. ff.
de divers. & temp. præscript.*

Deinde quià complesse tot annos dicitur in 9
ætate, aut facto, qui in tali possessione usque
ad ultimum diem postremi anni duravit, cœp-
to die tantùm etiam non exacto *ex l. an-
niculus* 1. & 2. *ff. de verborum signif. l qua ætate.
ff. qui Testamenta facere possunt, l.* 1. *ff. de ma-
numission.*

Quæ sententia videtur apertè declarari ex *l.* 10
si ideoque, ff. de usucap. ubi proponit Ulpianus
quòd quisqoe cœpit possidere Kalendis Janua-
riis horâ 6. (quòd additum fuit, exempli causâ)
ut inquit Donellus *dicto lib.* 5. *comment. cap.* 19.
unde inquit Ulpianus, qui ita cœpit, implet
usucapionem pridie Kalendas Januarias, quód
est intelligendum anni quarti in rebus mobili-
bus, anni verò undecimi inter præsentes in re-
bus immobilibus, quasi dicat implere usucapio-
nem, cum pervenerit ad ultimum diem anni;
is namque dies Romanis dicitur pridie Kalen-
das insequentis anni, & dum inquit Ulpianus
implere usucapionem cum pervenerit ad eum
diem horâ sextâ noctis; Itaut idem sit apud Ro-
manos, quòd vulgò dicimus *la doze de manoche*,
quia hi noctem, & lucem in duodecim horas
dividebant: Sic Cajetanus, Cotta *in memorab.*
verbo *diem*, Antonius Augustinus *lib.* 2. *emen-
dationum, cap.* 13. Joannes Robertus *lib.* 1. *sen-
tentiarum, cap.* 1. Older. Dopius *de sentent. cap.
si noctu* Judicatum sit, Gellius *lib.* 2. *noctium at-
ticar. cap.* 3. Plutarc. *problema* 82. Cujac. *lib.* 15.
observation. cap. 32. qui diem civiliter consti-
tuunt, ut à media nocte incipiat, & sequenti-
bus noctis media parte finiatur: videlicet *desde
las doze de la noche de un dia asta las doze de la
noche de otro, sequenta un dia civil.* & concludit
Balboa *in cap. de quarta hoc. tit. q.* 1. *n.* 25. illum
dici constitutum ad usucapiendum annorum
tempus complevisse, qui ad ultimum saltem
postre-

poſtremi anni diem, ita pervenit, ut eum minimo ſolùm momento attigerit, etiamſi non ſit tranſactus dies, ut *in l. penult. ff. de diverſ. & tempor. præſcript.* alias ſequi, ut duo infimul poſſeſſores ejuſdem rei eſſent contra regulam Textûs *in l. 5. fin. ff. mandati*, de quo dixi latiſſimè *in cap. licet de probat.*

11 Hac ergo retentâ opinione reſpondet Donellus *ſuprà* ad Textum *in dicta l. in omnibus*: qui eſt contrariæ ſententiæ fundamentum, nempè ut illa lex ſolùm procedat in actionibus perſonalibus; taliter ut ejus verba ad actionem realem, quæ uſucapione rei finitur non poſſint pertinere; Nam in dicta ſpecie inquit Paulus obligationem non finiri, eſt enim obligatio in actionibus in perſonam, quæ ſolum ex obligatione naſcuntur, ſecùs actionem in rem §. 1. *Inſt. de actionibus*: illa enim verba dictæ *leg. in omnibus temporalibus actionibus*, quæ ex loquutionis generalitate, etiam actiones in rem comprehendere videntur ad actiones perſonales meritò reſtringi, notat etiam Balb. *in dict. c. de quarta de præſcript.* § 1. *num.* 27. & 28.

12 Quia temporales actiones propriè dicuntur, quæ intra certa tempora conſtitutæ ſunt, quales ſunt actiones perſonales, ut intra annum pœnales ex edicto intra biennium, actiones de dolo intra triginta annos, quæ priùs erant perpetuæ, ut *in princ. Inſt. de perpetuis, & temporalibus actionibus, l. fin. Cod. de dolo, l. ſicut, Cod. de præſcript.* 30. *annorum.* Actiones autem in rem non ita eſſe intra certa tempora conſtitutas; Nam actio in rem, quæ Domino competit; quanto tempore apud illum rei dominium manet, perpetua eſt; Imò quanto diutiùs ut cum actio hæc non conſtituatur intra certa tempora conſequenter, nec propriè temporalem dici, quia ſi Dominus eſſe deſierit, actio quoque finietur tempore non certo, ſed incerto tantùm; Itant ſtatim quilibet poſſit hujuſmodi actionem in rem amittere, veluti ſi rem quam hodie emero, eodem die, vel pro derelicto habuerint, leges prædictum Donellum *dicto lib. 5. comment, cap.* 19.

13 Quid ſi inquiras de ratione differentiæ inter actiones perſonales, & reales, quoad effectum, de quo loquimur, ea videtur planſibilior, nempe quod actio in perſonam conſtituitur intra certum tempus ſub tali conditione, quæ palam exactum eſſe poſtremum diem deſiderat, ut v. g. conſtituitur actio perſonalis intra annum, intra biennium, intra triginta annos, & tunc præſcriptione excludetur, cum intra annum, intra biennium, intra triginta annos, non egerit, & verum eſt eum intra annum agere, qui, ultimo die anni egit, nam ultimus dies totus quamvis annum compleat, adhuc ex eo anno eſt, Et ſic rectè dicitur Actorem non priùs in actionibus perſonalibus excludi, quàm ſi ultimus anni dies totus completus ſit; ſed hoc eſſe diverſum in actione reali, quæ uſucapione, aut præſcriptione tollitur; Patet nam hæc in rem actio, priori Domino conſtituitur, non ſi ipſe intra certum tempus egerit, videlicet intra decem, aut triginta annos, quibus res ab alio poſſidetur; Sed ſi uſucapiens, aut præſcribens poſſeſſor tot annos non poſſederit, aut non impleverit; quibus tamen impletis, prior Dominus definit eſſe Dominus, & conſequenter actio in rem quæ dominium committatur, finitur; itaut hoc modo uſucapione rei impletâ veteris dominii jus finiatur, & ſimul actio in rem quam in eam rem habebat; nam cum poſſeſſor eodem die incipiat eſſe Dominus (cum id efficiat uſucapio ex *l. 3. ff. de uſucap.*) neceſſe eſt fateamur ut eodem tempore quo dominium rei ad poſſeſſorem ex vi uſucapionis pervenit, eodem prorſus Dominus antiquus incipiat non eſſe Dominus, & conſequenter nec habere actionem in rem, quæ ſoli Domino competit, ex *l. in rem, ff de rei vind.* indeque evenire, ut neceſſe non ſit ultimum diem eſſe tranſactum, ſufficere verò attitum cùm eo annorum tempore compleatur ipſum tempus, ut jam dixi, & ſic ſecundum fundamentum diſſolvi; quia hic in propoſito uſucapionis non quærimus completum diem ad implendam præſcriptionem, & uſucapionem, ſed impletum annum, & ſecundùm præfata intelliguntur dicta *ſuprà in Rubrica de dilation. q.* 10. & ibidem accipit Textus *in dicta leg. ſicut de præſcript.* 30. *annor.*

Ex his infertur intellectus ad quæſtionem 14 illam, *an abſens cauſâ Reipublicæ reſtituatur adverſus præſcriptionem completam*, de qua dixi ſuprà *in cap. 1. hoc tit. q. 2. verſic. ad quartam.*

Ad tertiam quæſtionis partem, an leges di- 15 ſponentes tempus præſcriptionis, minùs quadraginta annorum valeant contra Eccleſiam, de qua optimè inquirimus hic per verba Textûs, hic, *licet quidam Canones comprobant triennalem*, quam ut latè diſcutias, repetes quæ adduxi *ſuprà in cap. Sanctorum 3. hoc tit.* Quibus ſuppoſitis pro longa diſputatione, & quæ ſolent notare Doctores *in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtitut.* & plura quæ adduxi *in cap.* 2. *cap.* 3. *cap.* 4. *cap.* 8. *cap.* 13. cum aliis multis de Judiciis & foro compet. nunc per nonnullas concluſiones declarabo quæſtionem propoſitam. Igitur cum ex Textu noſtro Doctores dicant præſcriptiones minoris temporis quadraginta annorum de Jure Civili non comprehendere Eccleſias: Ideò præſcriptio quadriennii, de qua *in l. bene à Zenone, Cod. de præſcript.* non procedere de Jure Canonico, quod debet ſervari in Eccleſia, ex *cap. quicunque militum* 12. *q.* 2. & *ibi* Gloſſa in verbo *conſenſu* Gloſſa, & Doctores *in cap. 2. de rebus Eccleſiæ non alienandis*, Marta *de Juriſd.* 4. *p. cent.* 1. *cap.* 48. *n.* 24. ubi addit quòd ſi Eccleſia non ſit uſa reſcripto infra annum, non præſcribitur Jus ejus, ſic *n.* 26. Joannes Andreas *in cap. plerumque col.* 1. *de reſcriptis*, Gollectarius *in cap.* 1. *n.* 5. *de in integrum reſtit.* Abbas *in conſ. 31. pro prima parte*: Imò quòd præſcriptio unius anni actionem de dolo, de Jure Civili, non comprehendat Eccleſiam, in qua non admittitur præſcriptio cum mala fide, ipſe Marta ſequitur *dicto cap.* 48. *num.* 27.

Unde dixerunt Baldus *in conſ.* 450. *vol.* 3. An- 16 charran. *in conſ.* 258. *ſuprà dictum ſtatum*, Tiraquell. *in tract. de præſcript. Gloſſa* 10. §. 1. Joann. Andreas *in cap.* 1. *de Jurepatronatûs lib.* 6. & Marta cum aliis *dicto cap.* 48. non valere ſtatutum diſponens ut contra Eccleſiam currat præſcriptio minori tempore quadraginta annorum; quia procederet in derogationem Jurium Eccleſiæ ex Regula Textûs *in dicto cap. Eccleſia de conſtitut.* cum vulgatis, & ſic ſtatuens incidere in pœnam Textûs *in cap. noverit de ſententia excommunicat.* ex defectu poteſtatis.

Nec valet ſtatutum quòd Eccleſia nunquam 17

præscribat Baldus *in Rubr. de constitut.* Octavianus Vulpellus *in tractatu de libertate Ecclesiastica, p.* 2.*n*.2. & est ratio, quia cùm præscriptio, sit etiam inducta de Jure Canonico in Ecclesiasticis, non poterunt statuentes illi derogare, Abbas *in cap. Ecclesia Sancta Mariæ, in lect.* 2. *nu.* 27. cum aliis Marta *dicta cent.* 1 *p* 4.*cap*.48.*n*.29. & 30. ubi impugnat Nattæ *consilium* 647. *viso themate, nu*.11, quatenus ibi dixit, valere hujusmodi statum, ex eo quia respicit quærenda Ecclesiis, in quibus per laicos fieri potest præjudicium, quod Marta non admittit cum Villagut *decis*.1. *à n*.52. latè dicente, nec etiam in quærendis posse inferri præ-
18 judicium Ecclesiæ. † Imò Bartolus *in l. omnes populi, ff. de Just.* Joannes Andreas *in cap.* 2. *de excep. lib.* 6. *ibi*. Anchor. Imola, & Geminianus; idem Anchor. *in reg. possessor, de regulis Juris lib.* 6. docent statutum de præscriptione crediti, nullo modo afficere Ecclesiasticos; imò nec Laicos tanquam nullum & invalidum; eo quòd sit nutritivum peccati, cum inducat præscriptionem in favorem debitoris cum mala fide. Sed quia Bartolus *in l. sequitur*, §. *si viam, ff. de usucapionibus*, contrarium dixerit, eumque sequantur Baldus *in cap*.1.§ *si quis per triginta annos, col*.3.*tit. si de feudo fuerit controversia*, Abbas *in dicto cap. fin. col*.2. *hoc tit.* & multi alii, quos recenset Gabriel. *de præscription. conclus.* 4. & multa congerat Marta omnino videnda *in dicto cap.* 48. *à num.* 32. *ad* 40.

19 † Ideo incidimus in his, quæ adduxi *suprà in c.* 1. *quæst.* 3. *à nu.* 1. & *ibi quæst.* 4. ubi exinde præscribendo triennio Salarium Judicum, famulorum, & aliornm, & qua ratione, Innocent. *in c. quia plerumque de immunit. Ecclesiast.* Capicius *decis.* 4. dicunt quòd si cessaret ratio peccati, putà quia debitor ignorasset se debitorem, vel fuisset obligatus ex facto procuratoris, tunc præscriptionem procedere Marta. *num.* 38.

20 Sin autem statutum induceret præscriptionem crediti odiosi, putà quòd *infrà* quinquennium præscribatur creditum fœneratorum validum esse firmant Antonius de Butrio, & Imola *in dicto c. fin. hoc titulo.* Anchoranus *in dicta regula possessor*, Marta *dicto c*.48. *num*.39. & 40. id verum credit, quia præsumitur fœneratorem *infrà* quinquennium tantùm egisse de usuris, & verò similiter confundere totam sortem, ob idque debitor non sit in peccato; sed si statutum sit inductum in solum odium fœneratorum, his in casibus adhuc non valere contra Ecclesiasticos & defectu potestatis, ait Marta ex *dicto c. Ecclesia Sanctæ Maria*, quia tenderet in diminutionem jurium ipsorom, ut *in dicto c. noverit de sent. excomm.* & commendat videndam *decis. Rotæ* 86. quæ loquitur de statuto Avenionen. quo mercatores non possunt petere credita post tres annos.

21 Et Baldus *in Auth. quas actiones n*.9. *de Sacrosanctis Eccles.* Decius *in dicto c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu*.207. & Felinus *ibi num.* 11. post Antonium de Butrio, & Cumanus *cons.* 139. cum aliis Marta *dicto c.* 48. *centuria* 1. *p.* 4. *n.* 41. docent statutum de præscriptionibus non nocere Ecclesiæ hæredi creditoris, contra quem erat inepta præscriptio, & cum Capicius *decis.* 4. *num.* 11. Militis *in repert.* verbo *præscriptio contra privatum*, Corsetus *in singulari præscription. n.* 2. distinguant ut si sumus in realibus, & contra privatum, & cucurrisset præscriptio per octo annos, pro complemento præscriptionis contra Ecclesiam illius hæredem requiri alios triginta duo, secus autem procedere in actionibus personalibus, quia sufficit tempus triginta annorum, & minùs secundùm qualitatem actionis: tamen Marta hanc distinctionem non admittit cum Romana Ecclesia nullam aliam, propter quadraginta annorum præscriptionem admiserit contra Ecclesiam, vel latè probat *in dicto c*.48. *à n.* 1. usque *ad* 22. ob id concludens quòd si volumus contra Ecclesiam hæredem præscribi ex suo privilegin, non requiri minus temporis.

Ad quartam quæstionis partem, quæ omnino 22
venit tractanda hîc ex proximè dictis *quæstione præcedenti*, quibus, & aliis multis acerrimè defendit Marta *dicta* 4.*p. de Juris, casu* 48. *à n*.1.*cent*.1. non solùm in rebus immobilibus, cujuslibet Ecclesiæ quadraginta annos prærequiri, & in rebus Ecclesiæ Romanæ centum, sed etiam prædictum tempus exigi, etiam in aliis rebus mobilibus, in quibus aliàs de Jure Civili, anni, biennii, seu triennii præscriptio sufficeret. Sed quia hoc Barbosa hîc non admittit intelligens dispositionem Textûs nostri, & aliorum tantùm esse intelligendam de præscriptione circa res mobiles; ideo hanc partem quæstionis resolves ex his, quæ adduxi *suprà in c.* 1. *hoc tit.* versic. *ad tertiam, à num.* 1.

Unde infero ad intellectum Textûs *in l.* 2. 23
tit.14.*lib*.4. *compilat.* in verbis ibi *en los fueros de alguna ciudados se contiene que el que tu viere, oposeyere casa obisia par año y dia, &c.* Et ibi *mandamos que el que tu viere la casa año y dia no se excuse de responder por ella an la possession salva si tu viere la casa aña y dia con titulo y buena fee.* Sed quia ex verbis istis communis sit intellectus ut anni, & dici præscriptio procedat in rebus, de quibus hîc mentio fit, in illis tamen locis, in quibus sic usus receptus sit, sic Azevedus *ibi* Didacus Perez *in l*.1. *tit*.13. *lib*. 3. *ordinam. glossa* 1. Covar. *in reg. possessor*.2. *p*.§. 11. *n*.7. qui ut hanc rem declararet, dixit hanc legem fuisse deductam ex *l.* 1. *tit.* 9. *ordinationum* Balboa *in cap. de quarta hoc tit. quæst*.2. *n*.21. & 22. ita expendens adversùs eundem Covar. & Molinam Theologum, *qui de Justitia, & jure tomo* 1. *tract*.2. *disput*.39. versic. *illud hoc* interpretantes legem illam non quòd loquatur de præscriptione inductiva anni, & diei in rebus immubilibus; ita ut possidentis fiant in foro conscientiæ, sed quod solùm statuat, ut in illis locis ubi illa lex recepta est, actio præscribetur eo tempore adversùs eum, qui ita fuit negligens ad agendum, quasi quamvis per talem præscriptionem actio adversarii præscribatur ad tollendas lites, non tamen per illam acquiratur Dominium præscribenti, sicut per alias præscriptiones acquiritur; imò Covarr. addat Regem Alfons. *in d. l. tit.* 9. *ordinamenti* ex qua desumptam dicit *d. l.* 2. *recop.* eam legem non tulisse in eum sensum, ut res possessa per annum, & diem, titulo, & bona fide præscribatur inter præsentes, sed solùm fecisse mentionem illius fori, quòd talis pacificus possessor conventus super illa re respondere non teneretur, sed potiùs defenderetur ea præscriptione, & docet tandem minimè in Judicio admitti præscriptionem anni, & diei, etiam cum bona fide, & titulo, nec in rebus mobilibus, nec in immobilibus pro qua expositione, quæ non est parùm apta faciunt illa verba *d. l. tit.* 14. *lib.* 4. *recop.* ibi *que el que tuviere la cossa año, y dia no se escuse de responder, salvo si tu viere la cossa año, y dia con titulo y buena fee:* quæ verba potiùs ad actum respondendi in Judicio

dicio

dicio, vel non reſpondendi, quàm ad præſcriptionem, qua transfertur dominium reſpicere videndus. † Sed admiſsâ ſententiâ relatâ, ut intelligitur de vera præſcriptione, dubium hic ſe offerebat, an locum haberet contra Eccleſiam, in quo dubio, quia loquitur de rebus immobilibus; exiſtimo non procedere ex *Regula Textûs noſtri*; Imò & ſi loqueretur in rebus mobilibus, exiſtimo idem dicendum; tum quia eſt diſpoſitio Laicorum contra Eccleſiam, tum & meliùs, quia cùm de Jure Civili talis annalis præſcriptio non adſit in rebus mobilibus, quid mirùm ut reſpectu Eccleſiarum *dicta lex 2. recopil.* locum non habeat per dicta in verſic. *ad tertiam*, & per adducta *in dicto c. 1. quaſt.* 3. verſic. *ad primam*, quæ in hoc caſu non loquuntur.

24 Dubium verò eſt ex dictis, an Eccleſia donatoria Imperatoris, poſſet ſervare minoris temporis ſpatio 40. Annorum, & Balbus *in tractatu de præſcription. in 5. p. princ. q. 1. num.* 11. tenet quòd non, ſed Marta *in dicto caſu* 48. *p.* 4. *de Juriſdictione eccl. num.* 25. cum Joanne Andrea *in cap. qui ad agendum nu.* 3. *in fine de Reg. Juris lib.* 6. contrariam ſententiam dicit eo quod in dubio non præſumitur legem Civilem per Jus Canonicum corrigi, niſi quatenùs expreſsè cavetur.

25 Hæc de primâ parte Textûs noſtri ſufficiant ad ſecundam, quia ſolent involvere Doctores interruptiones præſcriptionum cum aliis impedimentis, quibus illa ſuſpenditur, & de his propriè agatur *in cap. ex tranſmiſſa* 10. *hoc tit.* Ideò ſolùm hîc agam de interruptione.

QUÆSTIO II.

An præſcriptio, & uſucapio interrumpatur extrajudiciali tantùm monitione, ſeu denuntiatione: Et an præſcriptio debiti interrumpatur per ſolam petitionem debiti extrajudicialem coram Teſtibus factam: Ubi quid per interpellationem: An interrumpatur litis conteſtatione: Quid per ſolam citationem: Et an per Juramentum deciſorium extrajudiciale: Quid per promiſſorium: Et an differant interruptio, & uſurpatio uſucapionis?

SUMMARIUM.

1 *Præſcriptionem dormire differt ab eo, quòd aliquo caſu ſit impedita, ſeu interrupta, expenditur, & num.* 2.
2 *Interrupta dicitur præſcriptio, ſi poſſeſſionis continuatio ceſſet, & qualiter contingat numeris ſequentibus.*
3 *Interruptionis ſpecies duæ ſunt, Civilis, aut naturalis, & quæ utraque, n.* 4. 5.
5 *Mala fide probatur, ſi filius denuntiet emptori ante venditionem, ne emat.*
6 *Denuntiatio multis in caſibus conſtituit in mala fide.*
7 *Monitio Pontificis & proteſtatio conſtituit quem in mala fide.*
8 *Princeps ſi Principi extrajudicialiter denuntiet, facit interrumpi præſcriptionem, expenditur à num.* 9. *&* 14.
9 *Denuntiatio extrajudicialis non interrumpit præſcriptionem jam cœptam, niſi in caſibus à Jure expreſſis, eum.* 11.
10 L. ſi fundum, Cod. de rei vindicatione.
11 *Denuntiatio extrajudicialis conſtituit in mala fide poſſidentem ſine Titulo.*
12 L. item veniunt; §. petitam el 2. Cod. de pet. hæred. cap. 2. hoc tit. de præſcript. & num. 14.
15 *Præſcriptio per ſolam debiti petitionem, nunquid interrumpatur, n.*16. 17. 19. 20.
16 L. 3. tit. 13. lib. 3. ordinam.
17 *Interpellatio extrajudicialis conſtituit debitorem in mora.*
18 L. 9. tit. 15. lib. 6. compil. n.20.
20 *Petere verbum intelligitur cum effectu in Judicio, & ſubſequuta litis conteſt.*
21 *Præſcriptio aut eſt introducta in favorem præſcribentis, aut in odium non petentis, aut eſt mixta, n.* 22.23.
22 *Interrumpitur præſcriptio litis conteſtatione, ſed quali, n. ſequent.*
24 *Reſtituenda Actori eſt omnis cauſa, id eſt, omne id quod habiturus eſſet, ſi res tempore litis conteſtata eſſet reſtituta.*
25 *Actio litis conteſtatione perpetuatur uſque ad* 40. *annos.*
27 *Præſcriptio qualiter citatione, libellive oblatione interrumpatur, n. ſequent.*
29 *Præſcriptio ſtatuaria interrumpitur ſola citatione.*
30 *Libelli oblatio in criminalibus facit præſcriptionem interrumpi, n.* 31. 32.
32 *Juramentum deciſorium habet conteſtationis vim & perpetuat actionem, n.*33. *&* 37. *quid promiſſorio, ſeu confirmatorio, n.* 39.
33 *Juramentum qualiter litis conteſtationi æquiparetur.*
34 *Juramentum deciſorium habet, inſtar Judicii, vim ſententiæ, n.* 35. *& majorem vim, quàm Judicata res, n.* 36.
37 *Actio quibus modis perpetuatur litis conteſtatione itidem, & Juramento.*
38 *Præſcriptio interrumpitur Juramento deciſorio, quid de promiſſorio, ſeu confirmatorio; num.* 39.
40 *Uſurpare, & uſucapere in quibus differant, & quid ſibi velit uſurpatio, n.*44.
42 *Uſurpatio Actoris, id eſt interruptio uſucapionis illius.*
42 *Uſurpatio quandoque dicitur uſucapionis interruptio declaratur, n.* 43.44.
30 Leg. ſi qua 40. §. 1. ff. ex quibus cauſis Majores.
44 L. nam ſatis 6. l. ſi ſtellidii 8. §. fin. ff. quemadmodùm ſervit. amittantur.
45 *Uſurpatio ſolet dici, ut nihil aliud ſit, quàm frequenter uti re aliqua, n.*47.
46 *Uſurpari etiam dicitur alicujus memoriam.*
47 *Uſurpatio ſignificat præſcriptionis interruptionem, & accipitur etiam pro uſu cujuſque rei.*
48 *Uſurpare interdictum honorem, id eſt interdicto honore uti.*
L. Reuo 7. §. 1. de muneribus, & honoribus.

1 UT ad has difficultates reſpondeas, advertes, ſeu præmittes ſequentia aliud eſſe præſcriptionem dormire, ſeu aliquo caſu impeditam eſſe; aliud vero eam interrumpi; Tunc dicitur dor-

dormire, quando jam inchoata aliquanto tem-
pore cessat: Ita ramen, ut exacto illo rursùs
vim habeat, & continnetur cum tempore prio-
ri, quod fit v. g. tempore belli, quando Jus non
dicitur, vel homines diffugiunt in aliud Terri-
torium, vel tempore pestis; vel dicirur non
procedere, quando is, contra quem præscribi-
tur non potest agere, ut est Filiusfamilias, pu-
pillus durante pupillari ætate, uxor vivente ma-
rito, aut quando Ecciesia caret Rectore, de
quibus dico *infrà in eap. ex transmissa* 10. *hoc
Titulo.*

2 Interrumpi dicitur præscriptio, quando in-
choata jam ita cessat, ut si rursùs reviviscat,
non continuetur cum tempore priori; sed de
novo inchoari debeat, quod fit dupliciter. Pri-
mò quando incipit aliquid deesse, quod est
necessarium ad naturam præscriptionis, ut pos-
sessio, bona fides. Secundò, quando per aliquem
actum Juridicum interpellatur juxta dubia in
3 quæstione proposita, & *infrà* dicenda. † Et ex
his jam vides duas esse interruptionis species,
quia præscriptio, & usucapio, aut interrumpi-
tur naturaliter, aut civiliter, ut cum Glossa in
præsenti verbo *interruptio*, advertunt commu-
niter Doctores, Bart. & alii *in l. naturaliter*, *ff.
de usucapion.* relati à Balbo *de præscriptionibus* 3.
p. 6. partis, §. 12. à *num.* 1. Covarr. in *Reg. pos-
sess.* 2. *p.* §. 12. *à num.* 1. Petrus Gregorius 3. *p.
syntagm. lib.* 30. *cap.* 6. *num.* 5. Zangerus *de exce-
ption.* 3. *q cap.* 8. *num.* 52. Donellus *lib.* 5. *com-
ment. cap.* 21. versicul. *interrumpitur usucapio*,
ibidem Osvaldus *littera C.* Conanus *lib.* 3. *com-
ment. cap.* 14. Duarenus ad Titulum *de usuca-
pion. cap.* 7.

4 Constat ergò interrumpi naturaliter usuca-
pionem, amissa naturaliter possessione rei, ve-
luti dejectis nobis de fundo, quem bona fide
possidebamus, aut re mobili à nobis erepiá; sic
apparet ex *l. naturaliter*, *ff. de usucapionibus*, ibi,
naturaliter possessio interrumpitur, cùm qui
de possessione dejicitur, vel alicui res eripitur, &
hujus dicti exempla sunt *in l. ei à quo*, *ff. de usu-
cap. in l. non solùm* 33. §. *qui pignori*, *& in l. non
solùm*, §. *si rem tuam*, *ff. eodem*. de quibus latè
jam adducti, & relati à Balboa *num.* 16. 17. 18.
& quia abundè expendit Balboa hìc de natura-
li interruptione per amissam rei possessionem,
quæ satis declarari valet ex infinitis, quæ ad-
duxi in toto Titulo *de restitutione spolat.* Ideò
eam disputationem missam facio, & perve-
nio ad modos, quibus in Jure præscriptio in-
terrumpitur.

5 Ad primam difficultatis partem, an præscri-
ptio, seu usucapio interrumpatur extrajudicia-
li tantùm monitione, seu denuntiatione, & vi-
derur quòd sic ex *l. si fundum*, *Cod. de rei vindic.*
ubi omnes dum probat malam fidem probari,
si filius v. g. denuntiet emptori ante venditio-
nem, ne emat, ut patet ex verbis ibi, *vel alio
modo mala fide contraxit*, docet Felinus *in cap.* 2.
hoc tit. num. 5. *fallentia* 6. Afflictis *decis.* 369. *n.* 10.
Baldus *in l. Celsus* 3. *p. num.* 13. *ff. de usucapion.*
6 † Et sic multi sunt casus, in quibus talis denun-
tiatio constituit in mala fide, ut in casu Textûs
in l. de pupillo 6. §. *si quis ipsi Prætori*, *ff. de novi
operis nuntiat.* juxta communem interpretatio-
nem Bartoli, Baldi, & Alexandri, *& in leg.
ut perfectiùs Cod. de annali exceptione*, *cap. pla-
cuit*, §. *is autem* 16. *q.* 3. & facit Textus *in dicto*
7 *cap.* 2. *hoc tit.* in versic. *semel & iterùm.* † Et sic
Covarr. *in dicta Regula possessor. p.* 2. §. 12. *num.* 5.
dixit quòd monitio Pontificis, & protestatio in-
terrumpit præscriptionem: plures alios casus,
quibus ea interrumpitur extrajudiciali denun-
tiatione, congerunt Felinus *in dicto cap.* 2. *n.* 5.
Parisius *nu.* 13. Præpositus in *cap. sollicitudinem*,
num. 58. *de appellation.* Rota ex Puteo *decis.* 385.
lib. 3. & in novissimis *decis.* 188. *p.* 2.

Et sic celebris est ille casus, de quo Glossa 8
finalis *in dicto cap.* 2. *hoc tit.* verbo *sed illud vos
scire credimus*, Felinus *dicto num.* 5. Parisius 13.
Alexander de Nevo *n.* 16. ut quando Princeps
Principi denuntiat, vel protestatur, hæc ex-
trajudicialis denuntiatio sufficiat ad interrum-
pendam præscriptionem: rectè adnotarunt In-
nocentius, Imola, & Abbas *in dicto cap.* 2.
Imò ex Rotæ *decis.* Moneta *de dicimis cap.* 5.
num. 112. versic *hæc præscriptio* in nova edi-
tione probat præscriptionem interrumpi per
protestationes extrajudiciales, si sunt aptæ indu-
cere malam fidem, & hæc pars confirmatur
ex multis *infrà* dicendis *dubio sequent. de petit.
debit.*

Contraria sententia plausibilior in praxi, ut 9
monitio, seu extrajudicialis denuntiatio non
interrumpat præscriptionem, probatur eo quòd
talis extrajudicialis denuntiatio non constituat
finem in mala fide, *ut in cap. placuit el.* 2. §. *po-
test.* 19. *q.* 3. *& in l. penult.* ubi *Glossa*, *ff. pro em-
ptore*, *Glossa fin. ad finèm in dicto cap.* 2. *hoc tit.*
ubi Felinus *dicto num.* 5. constituit hanc Regu-
lam per illa Jura, & assignat sex fallentias, ad
eam idem Felinus *hîc n.* 7. Balbus *de præscript.
6. p. princ. partis q.* 4. *num.* 18. *&* 19. Joannes
Guttierrez. *lib.* 3. *de Juramento confirmat. cap.
1. nu.* 27. ubi *num.* 28. probat cum Aries Pinello
in Auth. nisi triennale num. 14. *Cod. de bonis ma-
ternis*, asserens eam denuntiationem post præs-
criptionem cœptam non constitnere quem in
mala fide docet Balboa *in dicto cap.* 2. *hoc
tit. num.* 14. sic probans, dicens nec ad ma-
lam fidem sufficere denuntiationem extrajudicia-
lem, extra vulgarem obligationem Textûs *in
dicta l. pen. ff. pro emp.* quæ loquitur quando
res jam est possessa, cujus non dabitur mala
fides, sine Judiciali denuntiatione: Prosequi-
tur latissimè videndus Pinellus *dicto num.* 14.
ubi etiam latè agit an interrumpatur Judiciali
denuntiatione.

Nec obstat Textus *in dicta l. fundum*, *Cod.* 10
de rei vindicatione; Nam ex sententia Bart. Bald.
Alberic. *ibidem num.* 3. Salicet. *d.* 2. Textus ille
in quo fundatur prima communis opinio; ha-
bet locum, quando denuntiatio facta fuit
ante alienationem, nam post emptionem, &
venditionem omnes fatentur non procedere de-
cisionem *in dicta leg. si fundum*, nec ad malam
fidem sufficere denuntiarionem extrajudicialem
juxta Textum *in dicta l. pen.* quæ loquitur quan-
do res jam est possessa, Testatur Alexander in
dicta l. de Pupillo, §. *nuntiationem*, *num.* 12. *ff. de
novi operis nuntiat.* Pinellus *dicto nu.* 14. Guttier.
dicto num. 28.

Nec obstat ut in illis casibus *suprà* numera- 11
tis, & in aliis denuntiatio extrajudicialis inter-
rumpat præscriptionem, quia illi sunt intelli-
gendi, si ita signanter in jure scripti sint, ut
contingit in specie jurium ibi adductorum, quo
fit, ut si quis possideat sine Titulo; Tunc de-
nuntiatio extrajudicialis constituet, quem in
mala fide, secundùm Antonium de Butrio, &
Abba-

Abbatem *in cap. gravis de resti. spol.* quos refert,
12 & sequitur. † Felinus *ubi suprà*, dicens ita loqui Textum *in l. item veniunt*, §. *petitam*, *el.* 2. *ff. de petition. hæred.* & Textum *in dicto cap.* 2. *hoc tit.* & hanc vocat Guttierez. *dicto cap.* 1. *de Juramento confirm. p.* 3. *num.* 29. præcipuam fallen-
13 tiam prædictæ Regulæ. † Ubi *num.* 30. addit aliam scilicet quando in denuntiatione extrajudiciali fuisset expressum tale quid, quod inducit seu inducere debet malam fidem informando conscientiam partis in facto, putà per extensionem Jurium suorum secundùm Balbum *de præscript. dicta* 6. *p. q.* 4. *num.* 20.

14 Et de intellectu *dicti cap.* 2. hujus Tituli *ibi*, dixi, & si nonnulli existimaverint denuntiationem extrajudicialem, de qua *ibi*, sufficientem fuisse ad constituendum Possessorem in mala fide, quia inter Principes commodè, & opportunè fieri nequit denuntiatio Judicialis: arg. Textûs *in dictâ l. de Pupillo*, §. *si quis*, *ff. de novi operis nuntiatione* quasi ita colligatur ex *dicto cap.* 2. in verbis, *semel*, *& iterùm*: dixi communem Antonius Rubeus *in l. non solùm*, §. *morte*, *n. fin. ff. de novi operis nuntiat.* refert Balboa *ibi sub num.* 36. Sed Panormitanus, & alii illum intellectum non admittunt; & si fateantur difficillimum esse inter Principes posse fieri has denuntiationes Judiciales: Quare aliam intellectum ad Textum præstant, de quo jam *ibi*, Balboa verò *in cap.* 1. *de libelli oblatione num.* 39. *in fine*, loquens de extrajudiciali interruptione dixit eam regulariter non sufficere ad interrumpendam præscriptionem, & ex *l. alienam*, & ibi, *Gloss. ff. pro emptore*, nisi quando Princeps alterius Principis præscriptionem interrumpit, quo casu propter difficultatem conventionis ait sufficere solam denuntiationem, Joannes Andras Abbas, Parisius, Felinus *in dicto cap.* 2. *hoc tit.*

15 Ad secundam quæstionis partem videtur idem respondendum ex dictis; tum quia petitio debiti extrajudicialis nihil aliud videtur, quàm quædam monitio, seu denuntiatio extrajudicialis, & sic de jure communi est decisum in præscriptione statuaria, quod per solam citationem interrumpatur secundùm Bartolum, & Angelum *in l.* 2. §. *si rem*, *ff. pro emptore*: Testatur communem plures referens, & amplians, & limitans Balbus *de præscript.* 3. *p.* 6. *partis princ. q.* 4. *num.* 10. *& sequent. fol.* 69. *volum.* 8. *tract. divers. Doctor.* Et prò hac parte urget ulterius, quia usucapio triennii est merè favorabilis, quia accusatur ex mero favore præscribentis, tantùm propter ejus Titulum, & bonam fidem, non consideratâ negligentiâ non petentis, Et ideò ista non tollitur, nec per citationem, nec per litis contestationem, sed requiritur sententia, ut tollatur, ut *in l. si post acceptum*, *ff. de rei vindicatione* secundum Jasonem *in l. pœnales* à *n.* 123. *Inst. de actionibus*, idest constituta opinio secundùm Covarr. *in Regula possessor. p.* 2. §. 12. *n.* 4. *f.* 84. ubi allegat alia jura.

16 Imò Textus *in l.* 3. *tit.* 13. *lib.* 5. *ordinam.* videtur probare ad interrumpendam prædictam præscriptionem non sufficere petitionem extrajudicialem in verbis ibi *nole demendare eu Juiçio*, *o no lesiciere emplazar la parte sobre ello o noficere seeba entegra y execuzion por ello fasta die annos que den de on delante pierda la lemanda.* Et sic ut infert Guttierez, ex his verbis à contrario sensu requiritur petitio extrajudicialis, vel saltem citatio, vel executio ad hoc, ut interrumpatur præscriptio, & sic non sufficere extrajudicialem petitionem.

Pro contraria sententia faciunt sequentia; 17
Nam si fiat extrajudicialis interpellatio constituitur in mora Debitor non solvens ex *l. si ex legati causa*, *ff. de verb. oblig.* ibi, quod ita fit, si interpellatus non dedisti, quia non requirit actum Judicialem: Ita notat Bartol. *ibi*, *col. fin.* idem voluit Glossa *in l. qui Roma*, §. *cohæredes*, in verbo *testato*, *ff. de verb. oblig.* Glossa *in l. fidejussor.* §. *fin.* verbo *Reus*, *ff. de fidejussoribus*, Glossa *in l. amplius non petitum* verbo *non committi ff. rem ratam haberi*, utrobique notant Bartolus & Guttierez. *de juramento confirmat. cap.* 56. à *num.* 7. vbi *num.* 8. ait in tantùm procedere quòd etiam verba deprecativa constituant debitorem in mala fide. Et pro hac opinione est bona *l.* 18. *tit.* 11. *p.* 5. ibi *y despues de esso gela pidiesse* ubi Gregorius in Glossa *pidiesse*, dicens etiam extrajudicialiter juxta Textum *in dicto* §. *cohæredes*, alia congerit videnda idem Guttierez. *sub dicto n.* 7. ubi *num.* 9. dicit quòd obligatus officio Judicis tantùm; non constituitur in mora ex interpellatione extrajudiciali, sed requiri Judicialem, & *num.* 10. alia dicit de effectu interpellationis, de qua ad constituendum in mora dico latè *in cap. fin. de solutionibus.* Et hanc partem videtur tenere idem Guttierez. *in dicto cap.* 1. *p.* 3. *sub n.* 26. in versic. *sed procuratoria.*

Et probari videtur ex verbis Textûs *in leg.* 9. 18
tit. 15. *lib.* 4. *compilat.* de qua jam dixi *suprà in cap.* 1. *hoc tit. sub q.* 4. ubi de præscribendo salario famulorum, & aliorum, ut ibi, & tamen in verbis ibi, *sean obligades a pedir lo que pretendieren que selas que dare debiendo y acostamiento que tuvieren de sus señores, despues que fueren pedidos de los tales señores*, & ibi *exceptò si mostraren averlo pedido dentro de los dichos tres annos à los dichos sus señores*, *&c.* Quibus verbis in sua generalitate videtur, ut non requiratur petitio in Judicio ad interrumpendam præscriptionem trium annorum, sed sufficere quemlibet petitionem debiti extrajudicialem, etiam dummodo probetur factam fuisse.

Quòd si queris primam sententiam, respon- 19
debis ad dictum de interpellatione non huc respicere ut dicatur præscriptio interrupta, cùm ea sit extrajudicialis ad instar eorum quæ adduxi de denuntiatione, seu monitione extrajudiciali, ut si fiat constitui debitorem in mora.
† Et ad verba prædictæ *legis* 9. *tit.* 15. *lib.* 4. 20
recopil. respondebis quòd verbum *petere* intelligitur cum effectu, scilicet in Judicio; & subsequuta litis contestatione, & non aliàs, ut *in l. amplius non peti*, *cum similibus*, & ita ait Gutt. *in dicto cap.* 1. *sub nu.* 29. *in fine* constare ex *dicta l. Regia*, ibi *que passados aquellos no lo puedan mas pedir*: Et sic concludit verbum, *petere* simpliciter positum, ut necessariò debeat intelligi, non solùm de petitione extrajudiciali, sed etiam Judiciali, quia aliàs in annis esset legis illius dispositio.

Ad tertiam quæstionis partem, quia longè 21
Balboa agit hîc à *nu.* 80. ubi cùm agat de interruptione civili præscriptionis agit latè de litis contestatione, ubi *nu.* 92. ponit distinctionem, quæ adest inter interruptionem naturalem & civilem. Verùm Donellus *dicto lib.* 5. *commentar. cap.* 21. versicul. *interrumpitur civiliter*,

Cuja-

Cujacius *in dicta l. naturaliter*, *ff. de usucapionibus*, ubi postquam Bart. ut totam interruptionis materiam civilis comprehenderet, consideravit triplicem præscriptionis speciem, aliam merè favorabilem introductam in favorem possidentis rem mobilem cum titulo, & bona fide, ut *in cap. placuit* 16. *quæst.* 3. §. *potest*, quam Doctores dicunt interrumpi per litis contestationem civiliter, juxta Textum *in l. post acceptum*, *ff. de*
22 *rei vindicatione*. † Alia dicitur merè odiosa, qualis est, longissimi temporis 30. vel 40. annorum, quæ cum mala fide currit, & est introducta in odium non petentis, & de hac dicunt Doctores sola citatione interrumpi, ex *l. cum notissimi*, §. *imò*, *Cod. ad præscriptionem* 30. *vel* 40. *annorum*, *dicto cap. placuit*, §. *potest* 16. *quæstion.* 3. nam cum talis præscriptio fundata sit super odio, & negligentia non petentis, per citationem, cessare dicunt negligentiam; ita ut sequatur præscriptionis interruptio juxta celebrem Glossam *in l. sicut*, verbo *precibus*, *Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum*, Glossa magna, *in Authentico de ex-*
23 *hibendis Reis in principio*. † Tertia dicitur mixta, partim introducta in favorem præscribentis, partim in odium negligentis, veluti præscriptio longi temporis 10. annorum, & 20. cum titulo, & bona fide, quam dicunt litis contestatione interrumpi, ut *in dicta l. cum notissimi*, §. *imò*, & *in dicto cap. placuit*, §. *potest*, facit Textus *in l. mora litis*, *Cod. de rei vindic.* plura cumulat Balbus *de præscriptionibus*, *p.* 3. *p.* 6. *quæstion.* 4. de quibus jam nonnulla dixi, *in Rubrica de litis contest. quæst.* 19. *num.* 14. & 15. igitur ipse Cujacius, & Donellus relati prædictam interruptionem civilem declarando prædictis modis negant eam naturaliter illis interrumpi, cum non obstante citatione, & litis contestatione, adhuc possessor existat usucapiens, qui solùm ex citatione, seu litis contestatione constituitur in mala fide, ad hoc ut possit intelligere, & existimare, se non
24 justè possidere rem, quam præscribit. † Et sic Donellus, & Cujacius dixerunt, tunc post litem contestatam, sic rem usucapi, ut nihil prosit usucapio, nam si victus sit rem usucaptam restituere cogitur, quasi non possedisset, *dicta l. post acceptum*, *ff. de rei vind.* ex ea ratione, nam jure civili cautum est omnem causam restituendam esse actori; id est omne id, quod habiturus esset, si res tempore litis contestatæ restituta esset, *l. præterea*, *ff. de rei vind. l. cum fundus*, *ff. si certum petatur*, *l. sed & partus*, *ff. quòd metûs causa*, *l. domum*, *Cod. de rei vindicatione*, *l. Julianus*, §. *idem Julianus*. *ff. eodem*, *tit.* plura alia refert Balboa *hic à dict. num.* 80. usque *ad* 94. Et quod per litis contestationem actiones temporales fiant perpetuæ, probat Textus *in l. aliam*, versic. *nec enim*, *ff. de novation.* melior Textus *in l. nam postea*, §. *si is qui temporali*, *ff. de jurejurando*.

25 Unde dixit Guttierrez *dicto lib.* 3. *de juram. confirmat. cap.* 1. *num.* per litis contestationem super actione etiam personali, interrumpi præscriptionem, & perpetuari actionem, usque ad quadraginta annos à tempore cessationis, à lite inchoandos, quæ actio perpetua ad hæredem transit, ut probat Textus *in l. fin. Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum*, ubi notat Baldus, & Salicetus requirentes expressè ad hoc litis contestationem, ut bene constat ex verbis illius Textûs, tenet etiam Bartol. *in l. fin. in principio*, *ff. de eo*, *per quem factum erit*, Glossa *in dicta l. cum notissimi*, verbo *solam*; in medio Castrensis *in dicta l. fin. nu.* 5. Jason. *num.* 3. *ff. de eo, per quem factum erit*, qui omnes reprobant Glossam *ibi* contrarium tenentem, & dicunt præscriptionem 30. vel 40. annorum, tantùm interrumpi per solam conventionem in judicio factam, ut *in dicta l. cum notissimi*: latissimè Rodericus Suarez, *in l. post rem judicatam*, in 2. *notabili*, versic. *considera ultim. num.* 3. *pag.* 240. *de re judicata*, ubi dicit quod nulla alia interruptio operatur perpetuationem actionis, nisi litis contestatio, quia aliæ interruptiones auferunt omne tempus ante lapsum & actio manet præscriptibilis secundùm suam naturam, juxta Glossam, quam *ibi* approbat Baldus *in dicta l. cum notissimi*, §. 1. *col.* 2. & *in dicto* §. *imò*, in Glossa *multò minùs*, & in versic. *interrupta*, & Glossa *in dicta l. sicut*, dicit communem Rodericus, *ubi suprà*. † Sed Abbas *hic col. fin.* 26 *num.* 24. & Glossa *in dicto cap. placuit cl.* 2. 16. *quæst.* 3. §. *præscriptionum*, verbo *interrupta*, Socinus *in reg.* 308. *fallentia* 2. & *in reg.* 304. docent prædicta procedere, quando litis contestatio fuit facta animo persequendi, aliàs secùs: Sed Guttierrez *in dicto cap.* 1. *n.* 3. cum Felino *hic*, Covarruvias *in regula possessor*. §. 12. *p.* 2. *num.* 4. Balbus *sup. num.* 33. & alii dicunt, ut quocunque animo intersumpatur præscriptio.

Ad quartam quæstionis partem, jam vides 27 sub versic. *ad tertiam*, declaratum esse, quando videlicet præscriptio interrumpatur, cum deficit titulus, & bona fides in ea, quæ est introducta in odium non petentis; quia tunc sufficit citatio, & quod per citationem interrumpatur, decisum affirmat Pegueira *in decis.* 157. quod intelligit Riccius *collect.* 427. ad Textum *in dicta l. cum notissimi*, §. *imò*, *Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum*, & Anneus Robertus *decis.* 5. *lib.* 3. † 28 Primò, si nuncius retulerit se citasse. Secundò, quando actor in termino citationis comparuit; aliàs actore, vel reo citato non comparentibus, citatio circumducitur, & sic non operatur effectum interruptionis præscriptionis, Main. *in decisione* 27. *lib.* 1. & quomodo per citationem interrumpatur, Franciscus, Marcus, *in decisione* 326. *p.* 2.

Et quod sola citatio ad interrumpendam præs- 29 criptionem statutariam inductam, ex mera negligentia non petentis sufficiat: tradit latissimè Balbus *de præscription. dicta* 3. *p.* 6. *partit principalis*, *quæst.* 4. *per totam*, *volum.* 8. *tract. diversi. Doct. fol.* 89. ubi latissimè ampliat, & limitat; alios refert Didacus Perez in *l.* 3. *tit.* 13. *lib.* 3. *ordinamenti*, *col.* 1237. *in fine*, & *in principio*, *eolum. nu. sequenti*, ubi inadvertenter dicit perpetuari actione, & inquit notandum esse perpetuo, quod nunquam per talem citationem interrumpitur præscriptio, nisi de tali citatione sit facta relatio Judici per nuncium, & sit in scriptis redacta: ibi, plures allegat ita tenentes quod etiam tenet, *ubi supra*, *num.* 25. Guttierrez *dicto cap.* 1. *de Juramento confirmation. numero* 2.

In criminalibus verò ait Jaffredus *in decisione* 252. præscriptionem interrumpi per solam libelli oblationem, aut inquisitionis à Judice formationem, sed non in hoc casu sit necessaria citatio, decisum negat Antonius Faber *in decis. fin. Cod. de rei vindicat.* imo Jaffredus idem *in dec.* 119. negat interrumpi per citationem minus legitimè factam, 30

31 factam, aut nulliter. † Sed num præscriprionis
interruptio, quæ proponitur *in l. fin. Cod. de
duobus Reis* procedat factâ petitione partis debiti
contra unum ex Reis debendi decisum negat
Thesaurus *in decis.* 203. & ex quibus actibus in-
terrumpatur præscriptio decidit Surdus *in de-
cis.* 4. Er an attento jure Canonico per interrup-
tionem causetur mala fides; ita ut nullo tem-
pore præscribatur, tradat Felinus *hîc num.* 10.
de quo dico *infrà.*

32 Ad quintam, & sextam quæstionis partem,
nunquid interrumpatur præscriptio per Jura-
mentum decisorium extrajudiciale; ita ut per-
petuet actionem, & an idem procedat in jura-
mento promissorio? ut dissolvas, adjunges plura
quæ adduxi *in cap. fin. de Jurejurando*, ubi de
effectibus Juramenti decisorii & promissorii plu-
ra adduxi, & in terminis de his dubiis agentes
ad primum de juramento decisorio Judiciali di-
cunt talem habere virtutem inter alias, ut ha-
beat contestationis vim, & perpetuandi actio-
nem, ubicunque per litiscontestationem perpe-
tuatur; aliàs secùs; Ita ex Textu *in l. nam po-
stea*, *§. si is qui temporali, ff. de Jurejurando*, in
illis verbis, *si is qui temporali actione mihi obliga-
tus erat, detulerit Jusjurandum, ut jurem eum dare
oportere, egoque Juravero, tempore non liberatur:
quia post litem cum eo contestatam perpetuatur ad-*
33 *versus eum obligatio.* † Ergò sicut per litiscon-
testationem actio perpetuatur in 40. annos, ut
in dicta l. fin. Cod. de præscript. 30. *vel* 40. *anno-
rum*, ita, & eodem modo per Juramentum, ut
in dicto §. si is qui temporali, ubi in hoc æquipa-
ratur Juramentum litiscontestationi; ubi tenent
Glossa, Bart. & cæteri DD. & probatur ex-
pressiùs hæc conclusio desumpta ex *dicto § si*
34 *is qui temporali in l.* 14. *tit.* 13. *p.* 3. † Et ratio
est quia Juramentum habet instar Judicii, ut *in
l. qui jurasse, §. fin. l. Tutor in fine, ff. de Jureju-
rando, l. sed etsi restituatur, §. ex quibus. ff. de Ju-
diciis*, ibi, *quia hoc Jusjurandum in locum litis*
35 *contestatæ succedit, & in l.* 15. *tit.* 11. *p.* 3. † Item
habet vim sententiæ, ut *in l. sed etsi possessor, §.*
36 *fin. ff. de Jurejurando.* † Imò majorem vim habet
quam res judicata, ut *in l.* 2. *ff. eodem*, ex quibus
Bartol. *in dicto §. si is qui temporali, nu.* 3. *&* 4. &
cæteri Doctores, Gomez. *in §. item si quis postu-
lante in* 5. *instit. de actionibus*. Gozadinus Bono-
niens. *in repetit. l.* 2. *col.* 16. *Cod. de pactis inter
Emptor. & Venditor.* Hypolitus de Marsiliis *in sin-*
37 *gularibus suis notab.* 141. incipit *audistis.* † Eam
verissimam conclusionem inferunt quod in om-
nibus, in quibus perpetuatur actio per litiscon-
38 testationem non perpetuaretur. † Alia tradit
videnda Guttierr. *dicta* 3. *p. de Juramento con-
firm. nu.* 4. 6. ubi multis probat, juramentum
decisorium extrajudiciale habere eandem virtu-
tem, ut interrumpat præscriptionem, & perpe-
tuet actionem in 40. annos; alia tradit omni-
nò videnda Guttierrez. à *num.* 5. ubi expendit
Textus *in l.* 3. *tit.* 13. *lib.* 3. *ordinam. & l.* 6.
tit. 15. *lib.* 4. *novæ recopilat.* quæ agunt de præs-
cribendo debito, seu actione personali decen-
nin, ut *in dictà l.* 3. & novissimè annis vigin-
ti *in dictâ l.* 6. Ita ut harum legum decisio
procedat, etiamsi Debitor juraverit solvere
debitum, &c.

39 Nunquid tamen hæc dicta de Juramento de-
cisorio locum habeant in Juramento promisso-
rio, seu confirmatorio, non levis est controversia
cùm *in d. §. si qui temporali, & in d. l. Regiâ* 14. tan-
tùm loquutum esse videatur in Juramento deci-
sorio, delato à parte parti, ex earum conventio-
ne. Verùm quia latissimè hanc rem examinat
Rodericus Suarez *in l. post rem Judicatam, ff. de
re judicatâ in* 2. *notabili num.* 6. & Guttierrez
cum i. finitis *in dicto lib.* 3. *de Juram. confirm.*
à nu. 8. ubi *sup. nu.* 9. in versic. *quidquid sit*,
decidit Articulum, de quo *infrà q. sequenti*,
& num. 15 ait Juramentum promissorium, seu
confirmatorium non impedire, præscriptionem
debiti in terminis *dictâ leg.* 6. *tit.* 15. *lib.* 4.
novæ recopilationis, ideò ego ad eos te re-
mitto.

Ad ultimam quæstionis partem, an differant 40
interruptio, & usurpatio usucapionis, cùm ergò
sit Titulus scriptus *in ff. de usucapionibus, &
usurpationibus, & in l.* 2. *ff. de usucapionibus*, de-
claret usurpationem, ut sit usucapionis inter-
ruptio, quasi idem sit usurpare, quàm usuca-
pionem interrumpere; nam quod ego utendo
acquiro, id Dominus non utendo quodammo-
do amittit, & econversò quod usu retinet Do-
minus, ego usu acquirere non possum; Et sic
usucapio, & usurpatio videntur contraria, nam
usu retinere, quod alter acquirere cœperat,
usurpare est, ut *in leg. naturaliter, ff. de usu-
capionibus leg. nam satis, §.* 1. *leg. si stillicidii
in fine, leg. si in partem, l. aquam, ff. quemad-
modum servitutes amittantur*, utriusque enim usu-
capionis, & usurpationis mentio fit in 12. Ta-
bulis, ut ostendit Pomponius *in leg.* 2. *ff de
origine juris*, & meminit Gellius *lib.* 3. *noct. atti-
car. cap.* 2. † Et sic dicitur uxoris usurpatio, 41
idest interruptio usucapionis illius: Ita Cuja-
cius *in dictâ l.* 2. *ff. de usucapion.* Brissonius *lib.
singulari de ritu nuptiarum, fol.* 155. Rosinus
lib. 5. *antiquitatum cap.* 38. Hottomannus *in* 12.
tabul. lib. 8. *p.* 3. *cap.* 21. Gellius *lib.* 18. *noct. at-
ticar. cap.* 6. Rævardus *in* 12. *tabulis cap.* 21. † Et 42
sic videtur certum dici, ut usurpatio nihil aliud
sit; quam usucapionis interruptio, ut rectè de-
clarant Hottomannus *lib.* 1. *observat. cap.* 9. We-
sembecius *ad Titul. ff. de usucapionibus num.* 5.
Donellus *lib.* 5. *comment. cap.* 21. versicul. *con-
tinuo tempore*, Cujacius *in dictâ leg.* 2. *ff. de usu-
capion.*

Verùm etsi hæc ita sint, tamen non semper 43
omnis usurpatio est usucapionis interruptio, nam
ut notat Donellus *dicto cap.* 21. versic. *quòd sanè*
quem sequitur Balboa *hîc num.* 10. nec omnis
usurpatio est usucapionis interruptio, nec econ-
versò omnis usucapionis interruptio est usurpa-
tio; nec enim Paul. *in. d. l.* 2. attulit omninò ve-
ram usurpationis definitionem, cùm videamus
in l. si qua 40. *ff.* 1. *ff. ex quibus causis majores* po-
tiùs sumere usurpationem pro usurpatione, quàm
pro interruptione in verbis ibi, *quòd eo tempo-
re, quo insula alicujus fuit ex pœnâ ei irrogata
cujus restitutionem impetravit ab alio usurpatam
ex bonis, quæ non erant adempta, probatum fue-
rit, sua causa restituendum est.* Quæ verba decla-
rant Doctores dicentes Ulpianum *ibi* usurpatam
vocare quasi usucapionem, nam cùm loquatur
de restitutione quæ majoribus adversùs usuca-
pionem datur usurpationem ibi; nam interrup-
tionem usucapionis denotare, sed potiùs ipsam
usucapionem, apparet enim non omnem usurpa-
tionem esse usucapionis interruptionem, & sic
non omnem interruptionem esse usucapionem,
quia multis modis possessio amitti potest,
quibus omnibus interrumpitur usucapio, qui

contingere possunt absque ulla aliena usurpatione; Fatemur verò Paulum *in dictâ leg. 2. de usucapionibus*, in eam significationem loqui, cùm quis scilicet re aliqua sic utitur, ut hoc casu inhibeat alienam usucapionem.

44 Unde Juris conditores sic loqui dicti sunt in servitutibus; Nam quando is qui servitutem habet, curat ne illam non utendo amittat, ita fieri dicunt, si quis Jus servituti, vel servitutem usurpet, quia utendo servitute illâ Adversarii interpellatur usucapio, quæ non in ipsius possessione, sed non in usu Domini consistit; Quo in casu loquitur Textus *in leg. nam satis 6. in princ.* ibi: *& sibi quisque Dominorum servitutibus usurpat servitutem*: Et Textus *in leg. si stillicidii 8. § fin. ff. quemadmodùm servitutes amittantur* ibi, *& sibi quisque Dominorum usurpat servitutem*, usurpare enim docet Barboa *hic, numero 12.* usucapionem interrumpere significat, ut apertissimè denotavit Caius *in leg. naturaliter, ff. de usucapion.* Ubi cùm loquatur de interruptione usucapionis, & ostendatur naturaliter usucapionem interrumpi, cùm quis de possessione vi dejicitur statim ait, *nec eo casu quisquam interest is qui usurpaverit, Dominus sit, necne*, Id est, is qui usucapionem interrumpit.

45 Usurpare etiam aliter sumitur à Latinis, probatisque Authoribus, cùm dicant nihil aliud esse quàm aliqua re frequenter uti, ut copiosè advertunt Hottomannus *de feudis cap. 22.* Rævardus *de authoritate Prudentum, cap. 9.* Conanus *lib. 3. comment. cap. 14. num. 1.* Osvaldus ad Donellum *dicto cap. 21. comment. littera B.* Et sic Oratores frequenter usurpationem vocant rei usum.

46 Dicunt etiam frequenter alicujus memoriam usurpare: Ita Cicero *de amicitiâ* ibi, *Quis est, qui C. Fabricii, Martii Curii, cum charitate aliqua, & benevolentiâ memoriam non usurpet*: id est, ut declarat Conanus, ubi suprà *de eo loquatur*, & plura ipse alia Authorum testimonia refert videnda.

47 Verùm nostri Authores hoc verbo *usurpare* utuntur, non solùm ut denotet usucapionis interruptionem, ut dictum est, sed extra usucapionis quæstionem pro usu cujuscunque rei, imò & in usucapione dupliciter sumi solet uno modo pro usu comparato ad impediendam usucapionem; alio autem modo sumi, ut significetur usus; qui usucapionem constituat, extra usucapionem fit.

48 Ut cùm de aliquo dicimos usurpare interdictum honorem; id est interdicto honore uti, ut Martian. loquitur *in leg. Reus 7. §. 1. ff. de muneribus & honoribus* ibi, *cùm contra quem propter honores appellatum est, si pendente appellatione bonorum usurpaverit, cavendum D. Severus rescripsit.* Ex his enim verbis apparet Consultum usurpationem, non interruptionem, usucapionem vocasse, & sic concludimus ex suprà dictis sæpe in usucapione sumi usurpationem, ut usucapionem constituat.

QUÆSTIO III.

An tollatur præscriptio per verba opposita in instrumento, *promitto tibi semper, vel quandocunque, vel perpetuò, vel omni tempore solvere*: An interrumpatur hæreditate jacente: An per longum spatium amittatur possessio, & quando tempore præsumatur oblivio, an pacto præscriptioni renuntiari possit?

SUMMARIUM.

1 *Præscriptio qualiter tollatur per verba opposita in instrumento, semper, perpetuò, quandocunque, n. 2. 3. 4.*

2 *Promittens semper solvere, potest opponere emptionem præscriptionis.*

3 *Dictio perpetuò verificatur in decennio, triennio, & in triennali tempore, nu. 6. 7. & sumuntur humaniori significatu, n. 14. fallit n. 17.*

4 *Retrò vendendi promissio habet vitam solùm 30. vel 40. annorum, sed quòd sit perpetua num. 5.*

6 *Dictio perpetuò solet importare tempus in sæcula sæculorum, item & ad vitam n. 7. usque ad tertiam generationem n. 8.*

9 *Dictio semper, & si perpetuitatem importet, aliquando accipitur pro multoties, frequenter, plerumque, num. 10.*

11 *Dictio quandocunque, est dictio distributiva, & multiplicativa temporum, & temporis reservationem, nu. 12. & restringitur ex naturâ actûs n. 19. & 20.*

15 *Perpetuum nihil sub sole dici potest, nisi per subrogationem.*

16 *Dictio perpetuò accipitur secundùm subjectam materiam ampliativè, seu restrictivè.*

18 *Dictio semper in materiâ præscriptionis restringitur ad annos 30.*

20 *Præscriptio interrumpitur hæreditate jacente secundùm jus, fallit jure singulari. n. 24.*

21 *Hæreditas jacens non dicitur persona possidens.*

22 *Possessio semel interrupta, non prodest ad præscriptionem.*

23 *Præscriptio ficta non datur, cùm interventus personæ veræ desideratur, ubi quid de postliminio.*

24 *Usucapio à defuncto semel cœpta, dicitur continuari causâ utilitatis.*

25 *Oblivio quo tempore præsumatur, & in materia præscriptionis, n. 26.*

27 *Præscriptioni, quando & qualiter renuntiari queat n. 28. 29. & 38. ubi quid respectu juris quæsiti.*

28 *Usucapio principaliter est instituta ad bonum publicum.*

29 *Obligatio, nec jus exequendi præscribuntur, si actum sit in contractu, ut perpetuò & quandocunque debitum petatur.*

AD primam quæstionis partem, Bald. *in l. quòd si nolit, §. quid ita venerit, ff. de edilitio edicto* in lectura antiqua asserit, quòd si statutum dicit quòd instrumentum, quo quis non est usus infra decennium, postea non mereatur executionem, ut si tunc Debitor in instrumento dixit, quo valebat quandocunque posse compelli, quòd non currat prædicta præscriptio, & sic Abil. *in c. Prætor 10.* verba execution. in fine illius glossæ tenet in effectu, quòd si ponantur dicta verba in instrumentis obligatoriis, scilicet *promitto solvere ad talem diem, & posteà quandocunque possim compelli ad solvendum, hoc in casu præscriptionem non procedere de* 1

qua

qua in l. 14.*tit.* 11.*p.* 3. jam quæstione præcedenti
relatâ ; & sic addit quòd Lex Regia ordinamenti
quæ probat debitum præscribi decennio, non
procedit, & fallit, & si in contractu apponitur
verbum *quandocunque*, vel verbum *perpetuò*, quia
tunc non currit præscriptio.
2 Verùm cùm ipse Baldus *in l.* 1. *ad finem*, *ff. so-
luto Matrim*, dixerit, *quòd si promisi tibi semper
solvere* ; nihilominus possum opponere exceptio-
nem præscriptionis per Textum *in dictâ l.* 1. *jun-
ctâ l. in rebus*, *Cod. de Jure dotium*, & per Tex-
tum singularem *in l. in cognitione*, junctâ Glossâ
verbo *accusare*, *ff. ad Syllanianum*, ubi Textus
dicit semper accusare permittitur, exponit Gloss.
viginti annis ; sicut est statutum tempus cæteris
criminibus per *legem querelam*, *Cod. de falsis*, de
qua notavi nonnulla sub *cap.* 1. *de exceptionibus*,
docet Rodericus Suarez *in l. post rem judicatam
in* 2. *not. b ff de re judicatâ*, allegans eundem Bal-
dum in *dictâ l. quod si nolit*, §. *si quid ita venerit*.
ff. de edilitio edicto per quatuor fundamenta ; nam
quamvis in instrumento guarentigio Debitor
obligatus ad solvendum debitum *semper perpe-
tuò*, *&* *quandocunque* possit compelli ad solven-
dum ; adhuc possit uti remedio præscriptionis per
tempus à Jure Regio constitutum ; dum tamen
3 id bonâ fide fiat. † Facit Glossa *in l. nam Im-
perator*, *ff. de legibus*, quæ exponit dictionem
perpetuò ibi positam, id est *decennio*, Textûs *in
l. adversùs*, versic. *semper*, junctâ Glossâ verbo
certos annos, *Cod. de usuris*. Ex quibus Baldus,
& Salicetus *ibi in fine*, notant hanc dictionem
verificari in triennio ; & decennio, & viginti
annis : videbis Tiraquell. ubi alios refert *de
utroque retractu tit.* 1, §. 1. *Glossa* 10. *numero*
34. *fol.* 72. idem tit. 2. §. 1. *Glossa* 2. *numero*
8. *pag.* 278. idem *ibidem numero* 10. ubi ex-
presse loquitur in nostris terminis ; scilicet quòd
dictio *semper*. *non* tollit præscriptionem, ubi
bene cum aliis probat Juribus, & rationibus ;
Imò idem cum Baldo dixit, ut dictio *quando-
cunque*, non excludat præscriptionem 30. vel
40. annorum : Sic cum Baldo, & aliis, contra
alios Boërius *decis.* 183. *numero* 3. *&* 5. Co-
var. *lib.* 3. *variar. cap.* 9. *numero* 4. Hugo Celsus
cons. 71. *n. fin* ubi refert se latiùs dixisse *cons.* 26.
sed quia latissimè authoritatibus probat Gut-
tierrez. 3. *p. de Juramento confirmat. cap.* 1. eum
leges à *n.* 9. ubi *n.* 10. ait quòd verbum *semper*,
vel *perpetuò* intelligitur secundùm subjectam
materiam, hoc est secundùm naturam, &
vitam actionis super qua interponitur, & in
terminis hujus dictionis *quandocunque*, probat,
& tenet idem Tiraquell. *de utroque retract. tit.* 2.
§. 1. *Glossa* 2. *num.* 9. *fol.* 278. *& ibi num.* 10. in
dictione *semper*, & ita post plura exempla, in
quibus prædictæ dictiones verificantur sub *di-
cto n.* 10. in versic. *& ita dixit* : Guttierrez in-
fert bonam declarationem ad leges hujus Regni
inducentes præscriptionem debiti per certum tem-
pus, ut procedant etiamsi prædicto modo De-
bitor obligatur, dum tamen præscriptio bona fi-
de allegetur.
4 Et confirmatur prædicta opinio, quæ mihi
in praxi verior videtur ; nam si emptor promisit
rem vendere, quoties Debitor offerret sibi pre-
tium, & juravit adimplere, & sic dicta promis-
sio sit facta cum Juramento adhuc. 30. annis,
quia cum promissio de retrovendendo habeat
solam vitam 30. vel 40. annorum, ut voluit, alios
referens, Gregorius Lopez *in l.* 42. *tit.* 5. *p.* 5. in

Fermosin. de Exceptionibus.

Glossâ *quandoqui*. nec in Judicando, consu-
lendo, non esse ab eâ recedendum, dicant Bald.
& alii, quem refert Antonius Gomez 2. *tom. var.
cap.* 2. *n.* 18. † Licet ipse dicat perpetuò du- 5
rare, & plures alios referat Didac. Perez *in l.* 2. *tit.*
13. *lib.* 3. *ordinam.* ; Ideò Roderici Suarez opinio
verior videtur, quam sequuntur idem Guttierr. *&*
videndus *suprà à n.* 9. *&* 13. ubi hoc dictum *n.* 14.
latissimè expendit, & Covar. optimè *in dicto
lib. var. cap.* 9. *à n.* de quo ago *infrà in cap. fin. de
empt. & vendit.* ubi de retroventionis natura ;
ideò ex his & aliis relatis fundamentis ex Rode-
ric. & Guttierr. *n.* 11. *&* 12. hanc secundam opi-
nionem conservabis, & expendes dictum Abi-
lesii, & Baldi relatum pro contrariâ, secundùm
id quod tradit Guttierrez. *sub. dicto n.* 9. in ver-
sic. *quid dicendum sit* intelligens loqui Baldum
de statuto duorum mensium inducente præscri-
ptionem, quæ non est introducta odio negligen-
tis, sicut *redhibitoria*, *& quanto minoris*.
Et prædicta opinio confirmatur, consideratis 6
iis prædictis dictionibus *perpetuò*, *semper*. *&
quandocunque* ; nam & si per eas nulla temporia
præfinitio generaliter deducatur, cum dictione
perpetuò commune dicterium sit, ut significet
tempus in *sæcula sæculorum*, ac importet idem
quod *semper*, & omni tempore *l. purè in fine*, *ff.
de exceptionibus l. fin. dicto* §. *labeo*. *ff. de actioni-
bus empti l. eum debere*. *ff. de servit. Urbanorum
prædior. l. fin. Cod de suis*, *& legitimis hæred. l.* 1.
Cod soluto Matrim. de qua Molina *de primog.
lib. cap.* 5. *n.* 33. Joannes Garcia *de nobilit. Glos-
sa* 1. §. 1. *n.* 19. Petrus Barbosa *in l. quia tale*, *ff.
soluto Matrim.* Surdus *cons.* 67. *n.* 36. *& cons.* 123.
num. 5. Tuscus *cons.* 326. *num.* 8. *littera D.* Ce-
nedus *singulari* 78 *num.* 1. Giurba *cons. crimin.* 12.
n. 22. Decianus *cons.* 34. *n.* 57. multis adductis
Barb. *dict.* 354. † Tamen ipse cum multis aliis 7
probat *ibi*, *n.* 6. quòd dictio *perpetuò*, sive *in per-
petuum*, quandoque accipitur ad vitam, seu
quandiu aliquis fuerit superstes, & *n.* 7. *ex l.
sufficit* 56. *ff. de conditione indebiti*, *& ex cap. fin.*
juncta Glossa verbo *perpetuus*, dicit perpetua di-
ci omnia, quæ licet aliquo modo ante mortem
finiri possint, apta sunt ad vitam durare, quia
non habent tempus certum, intra quod dura-
tura sint, & refert ex *l.* 3. §. *fin. ff. quibus modis
ususfructus amittatur*, *& ex l.* 1. *ff. pro socio in* §.
finitur Instit. de usufructu, hanc dictionem per-
petuò *non* in infinitum, sed donec quis vivit
propter subjectam materiam, sicut in usufru-
ctu, qui morte finitur, & *ibi num.* 11. † Et 12. 8
iterùm ex multis affirmat quandoque accipi
usque ad tertiam generationem, ut in emphi-
theusi Ecclesiasticâ *in Auth. de non alienandis*,
§. *emphyteusis* Tuschus *suprà dicta conclus.* 326.
n. 7. Item usque ad quartam generationem, ut in
prohibitione factâ, *ne* bona alienentur extra
Familiam, quæ extenditur etiam ultrà quartum
agnationis gradum, secundùm Menochium *cons.*
197. *& cons.* 195. *num.* 4.
Ex his patet, quòd dictio *semper*, & si impor- 9
tet continuationem temporis, quæ exponitur
pro *quotidie*, vel assiduè ex *l.* 1. §. *perenne*, *ff. de
fluminibus* Corneus *cons.* 171. *num.* 6. 7. *&* 13. *vo-
lum.* 2. Boërius *decis.* 158. *n.* 6. 7. *&* 9. cum aliis
Gratianus *discept. forens. tomo* 3. *cap.* 597. *nume-
ro* 14. Farinacius *in praxi quæstione* 29. *n.* 70. Ce-
nedus *singul.* 44. *n.* 2. Riccius *in decis. Curiæ Ar-
chiepiscopi Neapol. decis.* 287. *p.* 2. *num.* 8. cum
multis Barbosa *dictione* 362. *num.* 6. ubi refert,

M 2 &

& num. 1. in fine, quod interpretetur sine aliqua præfixione temporis; & quod perpetuitatem iudicat; & infert ad omne tempus, & quod habeat tractum in futurum, & nocet tempus in sæcula sæculorum, & sine præfinitione, ut tradunt Caputaq. *decis. 35. uumero 9. p. 2.* Rolandus *cons. 23. numer. 38. & 39. tomo 4.* Mantica *decis. 39. num. 43.* ubi dicit quòd significat
10 actum successivum, & in futurum respicit. † Aliquando tamen accipitur *pro multoties frequenter plerumque*, ut *in l. 1. §. semper*, ubi Glossa eodem verbo, *ff. ut legatorum causa, & in l. nam quem 149. ff. de verb. signif. & in l. fin. Cod. de testam.* ut notant Osascus *decis. 86. num. 8.* Farinacius *dicta q. 29. num. 70.* Cenedus *dicto singul. 44. num. 1.* D. D. Joannes de Scobar. *de utroque foro in Aualogia adversùs Amaïam pro vero intellectu statuti colleg. Concben. n. 42.*

11 Item & si dictio *quaudocunque* omue tempus comprehendat, itaut sit multiplicativa, & distributiva temporum; ut tradunt Doctores *in l. Centuris, ff. de vulgari, & in leg. precibus, ff. de impuber.* Felinus *in cap. cùm accessissent de constitut.* Corneus *cons. 199. n. 17.* Menochius *cons. 399. n. 32. & 34.* cum multis Barbosa *dictione 308. num. 1.* & Fussarius *cons. 182. uum. 3.* ubi quòd est distributiva, ut continet plura tempora, aptaque sit comprehendere omnem modum, omnemqoe qualitatem, Anchoranus *cons. 268.* incipit *Jure Divino*, Tuschus *in pract. tom. 2. litte. D. coucluf. 349. num. 2.* universalisque sit, & omnia comprehendat, etiam in materia odiosa Riccius *in decis. Curia Archiep. Neapol. decis. 887. num. 1. p. 2.* Itaut si adjecta sit substitutioni de sui natura nullum tempus excludat: *arg. leg. Julianum, ff. de leg. 3. cap. solna de major. & obedient.* Menochius *dicto cons. 398. num. 34.* Barbosa *numero 3. ubi suprà.*

12 Qui *uum 4. & 5.* cum Menochio *cous. 143. num. 11. & cons. 151. uum. 33.* ait significare etiam temporis reservationem; seu quandam perpetuitatem; Imò in contractibus denotare quandam infinitatem, ut tradunt Reb. *cons. 3. num. 4.* Alex. *cons. 145. col. 1.* versic. *sed hoc lib. 2.* Tiraquel. *de retract. tit. 2. §. 1. Glossa 2. numero 19.* Boërius *decis. 131. numer. 21.* Ce-
13 nedus *sing. 85. num. 1.* † Tamen hæc dictio quandocunque restringitur secundùm naturam actus, cui attribuitur, ut per Cott. *in memorab.* verbo *quandocunque*, Tiraquel. *de retract, tit. 1. §. 1. Glossa 7. n. 16. ad finem, & tit. 2. §. 1. Glossa 2. num. 9.* Boërius *decis. 131. uum. 28.* Menochius *consil. 143. numero 9.* Surdus *cons. 281. num. 23.* Vulpellus *de præposit. & adverbiis signif. sub hac specie pagin. 86.* Cenedus *singul. 85. num. 3.*

14 Secundùm præfatas harum sumptiones, & significationes fortiter facit doctrina Baldi, & Abilesii jam *n. 1.* relata; sed quia prædictæ dictiones alio humaniori significatu sumantur de Jure secundùm relata pro secundâ sententiâ, quam sequitur ex ibi jam dictis; Ideò ad quamlibet prædictam dictionem addo sequentia.

15 Quoad dictionem *perpetuò, vel iu perpetuum.* dico quòd cùm nihil sub sole possit dici perpetuum; nisi per subrogationem *l. cùm debere columnam ff. de servitut. Urbanor. prædior.* cum traditis per Molinam *de primogeniis lib. 1. cap. 4. n. 15.*

16 † Ideò dici debet, ut hæc dictio plures habeat significatus, & diversimodè accipiatur secundùm subjectam materiam, Alex. *cons. 71. n. 2. lib. 2.* Tuschus *conclus. 326. u. 3.* Menochius *cons. 451. n. 25.* Bertazol. *de clausul. instrum. clausulâ 41. Glossa 5. n. 1.* Giurba *cons. 12. crim. num. 31.* Ubi ait quòd à subjectâ materiâ regulatur, & quòd dispositionem nou ampliat, & post Decianum *cons. 13. uum. 53. & 55. vol. 2.* quod restringitur secundùm actus naturam, cui adjicitur, & ab eo regulatur.

Et sic videmus; ut uon semel etiam impor- 17
tet 30. vel. 40. annos, ut *in priuc. instiut. de perpet. & temp. actiou.* Bald. *cons. 326. n. 6.* unde excludere præscriptionem 10. vel 20. annorum non verò etiam 30. & 40. hac dictione tolli probant, *l. minor. §. statu liber. ff. de eviction. & in l. Prætor ait, §. hoc interdum, ff. de novi operis nuutiat. & in §. 1. instit. de perp. & tempor. action.* per Cenedum *singul. 78. num. 5.* quia licet denotet perpetuitatem longissimam temporis, uon tameu excludere præscriptionem longissimam; sic cum multis resolvit Guttierrez. *dicto lib. 3. de Juram. cap. 11. num. 12.* Barbosa *dictâ*
dictione 254. n. 14. † Et sic dictio semper in 18
materiâ præscriptionis restringitur ad annos 30. ut voluerunt Cenedus *singul. 44. uumero 4.* Tiraquellus *de retractu, Cona. §. 1. Glossa n. 9.* Surdus *decis. 2. numero 12. & Glossa in cap. 8.* versic. *quandocunque de feudo, dato in vicem legis comis.* Surdus *suprà num. 10.* Tiraquell. *dicto num. 9.* Cevallos *in pract. q. 207.* & alii eam restringuunt à lege ad spatium 30. annorum.
† Ita etiam dictio *quandocunque* terminat Pe- 19
rez *cons. 75. u. 20. volum. 3. spatio 30. annorum*, & in pacto redimendi, de quo jam nonnulla adduxi, probat cum infinitis Barbosa *dictâ dictione 308. n. 7.* & Boërius *decis. 131. num. 21.* docet quid importet prædicta dictio addita cum clausulà *toties quoties.*

Ad secundam difficultatis partem, an inter- 20
rumpatur præscriptio hæreditate jacente agit ex proposito Quesada *quæstionum Juris cap. 2.* & quod inducatur interruptio præscriptionis apparet ex sequentibus. Primò, quia naturaliter usucapio interrumpitur, si quis desiit possidere ut *in l. naturaliter. ff. de usucap.* sed morte usucapientis possessio cessare videtur, ergò in hoc dubio necesse est, ut fateamur naturaliter interrumpi usucapionem hæreditate jacente ex *l. sine possessione, ff. de usucap. l. 1. §. Scevola ff. si quis testam. liber. esse jussus fuerit:* Nam cùm possessio; & animi, & facti sit, ut jam dixi *ad Rubricam de causâ possess.* Utrumque, mortuo Testatore, cessat, eo quòd fictio in possessione locum non habeat, cùm facti sit, *l. deuique, ex quibus causis majores aguoscunt omues in Rubr. ff. de acquir. possess. G. in l. si is qui pro Emptore, ff. de acquir. possess. G. in l. si is qui pro Emptore, ff. de usucap.* de animo etiam constat, cùm voluntas morte finiatur *l. 4. ff. locati cap. fin. de precario.*

Deinde quia nec dicere possumus hæredita- 21
tem jacentem personam possidentem esse *ex l. fin. ff. de crimine, expilata hæreditatis l. 5. §. cessatum. ff. ut in possessionem legatorum eatur:* Imò in usucapione continuam desiderari possessionem, palam est in jam dictis *in cap. de quartâ, cap. 6.* & aliis.
† Quæ si semel fuerit interrupta; nunquam ad 22
usucapionem proderit *l. Pomponius §. quæsitum, l. possideri, l. labeo l. universas, §. item, ff. de acquir. possess. l. naturaliter, ff. de usucapionibus.* Unde & si casu fortuito cesset possessio, cessare usucapionem, dicit Textus *in l. 1. §. si quis propter inundationem, ff. de itinere, actuque privato*, &

facit

facit Textus *in l. pen. ff. de usucapione pro donato*, dum apertè docet Consultus, quòd si quis desiit possidere, qnamvis fictè possideat, usucapio interrumpitur, & faciuot jura *in l. 2. ff. de crimine expilata bæreditatis, & in l. si homo, ff. de usucapionibus.*

23 Tum etiam, nam quando interventus personæ veræ desideratur, ficta repræsentatio non datur, nec sufficit, sed veræ personæ interventus requiritur, quando factum personæ desideratur: ergo cum hæreditas jacens ficta persona sit, evenit ut dum jacet, nequeat acquisitio procedi, non consentiente personâ: Et confirmatur quia nec post liminum, nec lex Coroelia operari aliquid, possunt circa possessionem semel captivitate interruptam, *l. fi. is qui pro emptore, ff. de usucapionibus*, sed mortuo civiliter possidente per captivitatem fictio non admittitur circa possessiooem: ergo à fortiori non admittstur eo naturaliter mortuo, ne plus operetur fictio in ficto, quàm veritas in casu vero *l. sicut, ff. quibus modis ususfructus amittatur, l. licet, ff. de ususfructu legato*: ergo cum hæreditate jacente nulla præexistentis personæ remaneat imago; eo quia lex, velut deficiente materia non fingat: argumento Textûs *in l. huic scripturæ, §. sed etsi, l. item ait. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* sequitur, ut bæreditate jacente interrumpatur usucapio.

24 Ex prædictis, & aliis congestis à Balboa *hîc à num.* 68. in puncto juris prædicta sententia verissima est, sed quia Jure singulari receptum est, ut hæreditate jacente, si à defuncto semel cæpta fuit usucapio, causa utilitatis intelligatur usucapio continuari, secundùm juris regulas, attenta ejus utilitate, qua largo modo dicitur hæreditate jacente, non interrumpi possessionem, sed continuari, quatenus ad usucapionem necessaria est, cùm saltem in illa, qualis possessio rerum hæreditariarum attendi pussit, ut indicant verba legis gerit, *ff. de acquirenda bæreditate*, ibi, *cujus possessio, etiam qualis fuit in bæreditate, & ita virtute hujus, qualis possessionis, etiam possessore mortuo utilitatis causâ, dici possessionem non interrumpi, & consequenter, nec cessare usucapionem morte usucapientis*: ita Paulus Castrensis, *in dictâ l. gerit*, quia aplicat illius Textûs rationem ad regulam Textûs *in l. cæptam. ff. de usucapionibus*, Corrasius *in Miscellaneis, lib. 6. cap. 21. num. 1.* Balboa *bic à num* 70. ubi *à num. 71. ad* 76. expendit præsata jura adducta pro prima sententia, & Textum *in l. bæreditas in multis, ff. de acquirendo rerum Domuio, l. si servus 25. ff. de stipulatione servorum*, ubi *num. 74. in fine*, ait quòd etsi Juris rigore attento, jacente hæreditate, usucapio interrumperetur; Jure tamen singulari, utilitatis causâ receptum esse, per jacentem hæreditatem, usucapionem continuari: nam nondum hæreditatis tempus usucapioni datum est, sive servus hæreditarius aliquid comparuerit, sive defunctus usucapere cœperit: tamen bæc jure singulari recepta esse eisdem verbis, probat Textus *in l. justo, §. nondum, ff. de usucapion.* & addit Balboa *in cap. ex transmissa, hoc tit. num. 13. in fine*, quòd hæreditate jacente præscriptio continuari non possit, & sic cœpta jam cum defuncto, jacente hæreditate perfici possit: notat Alex. *in l. ea quæ in fine, C. de temp. in integr. rest.*

25 Ad tertiam quæstionis partem, ut respondeas advertes ad ea, quæ adduxi, *suprà in cap. de quarta, hoc tit. quæst. 4.* versic. *ad secundam*, ubi dixi, *quid*

importet tempus in præscriptione, nunc vero sunt qui existiment per longum temporis spatium, licet non amittatur possessio; inducatur tamen possessionis oblivio, amissionem inducens, quòd tempus relinquitur judicis arbitrio: sic Glossa; versic. *vel longo, in l. furtum, ff. fundi, ff. de usucapion.* Albericus *ibi.* & Jason *in l. 1. col. fin. Cod. de servis fugitivis*, Socinus Senior *cons. 2. lib. 3.* Aymon Cravet. *cons.* 241. & plures, quos citat Tiraquell. *in tract. de præscript. § 1. Glossa 4. in fine*, Socinus Junior *in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquirenda possess.* qui omnes affirmant Judicem pro qualitate Rei & personarum Judicaturum; quaoto tempore oblivio præsumatur; nam majus tempus tribuit viris, quàm fœminis, quæ ob sexûs fragilitatem, facilius memoriâ labuntur; & ita in Principe, vel aliis hominibus variis implicatis negotiis, faciliùs oblivionem induci, & præsumi, ut dixit Ripa *in l. quòd jussit, num. 47. ff. de re Judicatâ*, Socinus Senior *cens. 260. lib. 2. & cons. 115. lib. 3.* Gozadinus *cons. 9. num.* 35. Parisius *cons. 11. num. 12. lib. 1.* & sic esse habendam rationem qualitatis personæ: sequitur hanc sententiam Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 26. num. 2.*

Sed quòd requiratur tempus decem annorum 26
tenet Glossa *in l. licet, C. de acq. poss.* quòd sequuntur relati à Socino Juniore *cons. 38. volum 1.* idem respondet Gozadinus *cons. 9. num.* 35. Marsilius *cons. 20. numero 23. & 24.* Tiraquell. *supra* & est Glossa *in §. quòd autem instit. de usucapionibus*, quam sequitur Decius, & Bartolus *in dictâ l. furtum*, Alex. *in l. si de eo fundo, §. si forte, ff. de acquirendâ possessione*, Alciatus *in reg. 2. præsumpt. 11. numero* 30. latè agunt Guttierrez *in l. nemo potest, numero 18. ff. de legatis* 1. Gratianus *reg.* 450. Tiraquellus *de Jure constituti 3. p. limit. 21. numero* 10. disputat Boërius *decis. 239. col.* 26. alios adducit Cevallos *in pract. quæst.* 98. Et licet referat quòd Boerius hæc dicta componit, id non inveni, *in dicta decis.* 239. Fachineus *lib. 8. controversiarum*, versic. *illud cap.* 30. reprehendens dictum Vaschii *controversiar. illustr.* dicentis oblivionem ex longo tempore testium esse præsumendam, id impugnat tam de jure, quàm de experientiâ, nam quis, ait, obliviscitur eorum, quæ ante decennium vidit.

Ad quartam quæstionis partem, an pacto 27
præscriptioni queat renunciari: quod renunciari non possit: tenet Bartolus *in dictâ l. Nemo potest, ff. de leg.* 1. ubi Claudius *col. fin.* Crotus *n.* 107. Ripa *num.* 104. hanc asserit esse communem, & secundùm Alexandrum *ibi num.* 25. qui dixit, ut sit sustentabilior, dixit eam communem Alciatus, ubi alios refert, *in Rubricâ præscriptionibus, n.* 60. Boerius *decis. 182. n.* 8. idem fatetur Tiraq. *lib. 2. de retractu, §. 1. Glossa 2. n.* 15. dixit eandem communem Balbus *de præscrip. 5. p. 5. part. princ. q. 6. n. 1.* Balboa *in c. 1. & c. si diligenti de foro compet. q. 2.* probat hanc partem dicendo verius esse renuntiationem præscriptionis non valere.

Nam cùm usucapio principaliter ad bonum 28
publicum sit introducta, *l. 1. ff. de usucapion.* Felinus *in Rubr. de præscript. num.* 11. ibidem Alciatus *numero 8. in tractatu de quinque pedum præscriptione, numero* 1. copiosè Baconius *lib. 11. declarationum juris, cap. 28. numero* 4 Petrus Gregorius *3. p. syntagmatum, lib. 40. cap.* 11. Pinellus *in Authent. nisi triennale, n. 34. Cod.*

de bonis maternis. Pichardus *in l. ingenua, C. de mutilegitlis*, *n.* 34. unde dicunt succedere Juris Regulam non valere, supra dictam renunciationem praescriptionis; eo quòd jus publicum pactis privatorum nequit tolli, ut docent Bart *in dict. l. Nemo potest. n.* 19. ubi Jason. *in* 1. *lectura*, *n.* 30. *&* *in* 2. *n.* 111. Menchaca *de successionum creat.* §. 10. *n.* 62. & hanc partem poteris confirmare ex multis adductis, *sup. per Textum ibi in d. c. si dilig. de foro comp.*

29 Sed Dinus *in d. l. Nemo potest*, Baldus *ibi col.* 2. post medium, Alex. *n.* 25. Ripa 15. Barbatia *cons.* 22. *col. fin. volum.* 4. refert Gualdensis *de arte testandi. tit* 6. *Cautela* 31. *n.* 3. Socinus *cons.* 86. *vol.* 1. *nu. fin.* docent contrariam; disputat Guttierrez *in d. l. Nemo à n.* 468. videndus omnino, ubi sequens hanc eam ampliat, ut non solùm procedat, si renunciatio fuerit expressa, sed quòd sufficiat tacita, ut si actum sit in contractu, ut perpetuò, & quandocunque debitum petatur quia tunc, nec obligatio, nec Jus exequendi praescribitur: tradit Cevallos *in pract. q.* 174. dicens hanc esse optimam limitationem ad textum *in l.* 63. *Tauri, quæ est l.* 6. *tit.* 15. *lib.* 4. *recopil.* docet Gregorius *in l.* 1. *tit.* 29. *p.* 3. Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 9. *nu* 4. Parladorius *lib.* 1. *rerum quotidianarum, c.* 1. §. 12. *n.* 43. *&* 44. & pro cautelâ tradit Cœpola *cautela* 75. *quæ* utilis est in omnibus contractibus, ut in perpetuum, non obest praescriptionis exceptio, quoad actionem, nec quoad Jus exequendi contra Guttierrez *de Jur. confirm. p.* 3. *c.* 1. *n.* 9. & ipse Gutt. *ibi nu.* 10. in versic. *& ita*, ubi docet quòd si praescriptioni renuncietur, non habet locum praescriptio: Et facit textus *in l. cùm notissimi*, §. *sed & si quis*, *C. de praescript.* 30. *vel* 40. *annorum*, ubi per pactum potest interrumpi praescriptio: faciunt dicta in hac quaestione *à nu.*

30 1. † Sed Balboa, *ubi suprà n.* 48. respondet, quòd respectu juris jam quaesiti praescriptionis renunciatio interrumpat praescriptionem; eo quòd jam sit jus privatum; sed illam renunciationem, vel pactum, ait, non procedere ad impediendum cursum temporis futuri; quo casu dicit bonum publicum impediri; & ita loqui Bartolum, quem vulgò sequuntur alii DD.

QUÆSTIO IV.

An praescriptio interrumpatur per libelli oblationem: An praescriptio servitii, vel alterius debiti currat, quotiescunque famulus, vel alius Creditor retinet rem Domini, vel alterius Debitoris, vel si Debitori efficitur Debitor in totum: An detur in integrum restitutio contra praescriptionem inceptam in praesentiâ, consummatam in absentiâ: Et an naturaliter interrumpatur praescriptio, si titulus deficiat: Et an interrupta semel usucapio, possit de novo ab eodem continuari: Et quibus prosit usucapionis interruptio, an non solum usurpanti possessionem, sed & aliis, qui non usurparunt: ubi de aliis modis, quibus interrumpitur, aut non praescriptio?

SUMMARIUM.

2 *Praescriptio interrumpitur per actum judicialem, & per libelli oblationem, expenditur, & nu.* 2.

3 *Praescriptio debiti, qualiter currat cum famulus retinet rem Domini, n.* 4. 5. 6. 7. 8.

4 *Annalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum.*

5 *Exceptio non praescribitur, si est propriè exceptio, secus si queat opponi, ut actio.*

6 *Famulus, seu creditor alius, qualiter opponant compensationem pro debito sibi credito.*

7 *Exceptio, quæ dicitur talis, quia est actio eatenus durat, quatenus ipsa actio.*

8 *Negligens non sum, ex quo desino agere, sciens me posse repelli, n.* 9.

10 *Restitutio conceditur contra praescriptionem inceptam in praesentiâ, consummatam in absentiâ, num.* 11.

12 *Praescriptio interrumpitur, si titulus deficiat, n.* 13. 14. 15.

13 L. si hominem 19. ff. de usucapionibus, numer. 15.

14 *Titulus spectat ad substantiam usucapionis.*
L. quaesitum, ff. de acquirendo rerum Dominio.

16 *Praescriptio semel interrupta, nequit continuari, aut de novo incipi ab eodem de Jure Canonico, aliter jure Civili, n.* 17. *expenditur, num.* 19.

18 Cap. placuit 16. qu. 3.

20 *Praescriptio non dicitur interrupta, si dubium adsit, de superveniente malæ fidei, eo dubio durante in actu practico, n.* 21. 22.

21 L. si fur. §. 1. ff. de usucap.

23 *Interruptio praescriptionis, quibus prosit, nu. sequent.*

24 L. non fraudantur 134. §. nemo, ff. de reg. jur. l. 1. ff. de dolo, *cum aliis.*

25 *Nemo dolo debet ferre praemium.*

26 *Interruptio violenta, possessori nihil nocet; vide num.* 27.

28 *Interruptio, nunquid prosit ei, qui possessionem, non usurpavit, n.* 29. 30.

29 L. naturaliter, ff. de usucapionibus numer. 30. 31.

30 *Interruptio possessionis nocet omnibus, quibus potuit prodesse.*

31 *Dictio* adversùs *sonat, quandoque; id est erga eum interdum pro contra.*

32 *Praescriptio interrumpitur per protestationes, per litem introductam, coram Laïco etiamsi nulla sit, n.* 33. 35.

33 *Praescriptio interrumpitur per executionem monitorii, per monitionem litis, n.* 37.

34 *Exceptio spoliationis, nunquid interrumpat praescriptionem.*

36 *Praescriptio non interrumpitur per Judicium, in quo, Actor succurrit, nisi sententia esset nulla, vel justa, seu appellatum ab eâ, & de aliis num.* 38.

AD primam quaestionis partem, an praescriptio interrumpatur per libelli oblationem, ut respondeas, praemittes quae adduxi, *suprà quaest.* 2. *de petitione, & citatione*; nunc verò in terminis dico praescriptionam interrumpi civiliter per actum judicialem, veluti per sententiam, *l.* 2. §. *fin ff. pro emptore*, per litis contestationem, *l. more*, *Cod. de rei vindicatione*, *l.* 2. *Cod. de praescriptione longi temporis*, *l. nemo*, *Cod. de acquirendâ poss.* de qua jam dixi, *sub praedictâ quaest.* 1

2 *quæst.* 1. † Et ad propositum nostrum, item contingit per libelli oblationem *in l. cùm notissimi in princ.* & in §. 1. *l. sicut, Cod. de præscript.* 30. *annorum*, Abbas *in regula possessor. de regulis juris lib.* 6. §. 12. *n.* 2. Balboa *in c.* 1. *de libelli oblatione*, n. 39. ubi ex *dict. l.* Sicut referens effectus libelli oblati, unum esse, ait, ut præscriptionem interrumpat, addit verò in rebus mobilibus contingit talem interruptionem, per solam sententiam, nec sufficere libelli oblationem, nec litis contestationem, & quòd ea interrumpatur, si fit temporis longissimi per libelli oblationem dixit Padilla *in l.* 2. *Cod. de servit. & aquâ*, *num.* 75. & Balbus *de præscriptionibus* 3. *p.* 6. *partis*, *in princ.* dixit quòd Reus succumbens, cogitur res restituere; de actibus verò extrajudicialibus jam dixi *in d. q.* 2.

3 Ad secundam quæstionis partem, suppositis quæ adduxi *suprà in c.* 1. *hoc tit. q.* 4. ubi de præscriptione salarii, & debiti, & suppositis, etiam quæ adduxi *in hoc c. subq.* 2. ubi an præscriptio debiti interrumpatur per solam petitionem, video in puncto juris duas contrarias opiniones. Prima, ex doctrina Felin. *in cap. ex transmissâ hoc tit. n.* 9. & Anchoran. *consl.* 9. expressè determinatis quòd si habeo, v. g. te mihi debitorem in decem, & postea efficior tibi debitor in totidem, certè si non peto quod mihi debes non præscribis contra me, quia non sum negligens, ex quo desino agere, sciens me posse repelli exceptione compensationis; & sic fiet compensatio ad evitandam pœnam præscriptionis, appositam negligenti: refert, & sequitur Aviles *in cap. prætor* 21. *n.* 69. *col.* 2. versic. *quoque fallit, dict. l. ordinamenti, dicens*. Et sic videtur ut si petis mihi debitum, possum petere tibi & instrumentum meum contra te, mandabitur executioni; licet sit transactum decennium; idem in effectu cum eodem Felino, & aliis tenet Avendanus *in* 2. *p. cap.* 30. *prætor*, *num.* 13. in versic. *item dicta præscriptio*, addens quòd hoc casu incipiet currere præscriptio ex die, quod creditor solverit.

4 Et eandem opinionem tenet loquens, quando famulus habet rem Domini, ut si ab eo dicta res petatur, possit famulus excipere de salario, etiam post tempus, Petrus Duennas *in reg.* 306. *limit.* 7. eo fundamento, quia annalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum, ut *in l. purè*, §. *fin. ff. de dolo malo, & metûs exceptione*, quia quando quis agere in civilibus prohibetur, excipere tamen potest, Bartol. *in l.* 1. §. *sublata. & ibi* Jason. *in* 2. *lectura*, *ff. ad Trebellian.* Rebuffus *in tract. de salariis, famul, n.* 9. *fol.* 244. & Joannes Guttierrez *dicto lib. de juramen. confirm. cap.* 1. *n.* 23. versic. *posset*. Hanc opinionem dicit de æquitate salvari, propter odium præscriptionis debiti, & quòd sine dubio sit servanda in foro Ecclesiæ, ubi non curatur de præscriptione illâ: sic Petrus Duennas *dicta reg.* 306. *fallent.* 8. *limit* 6. tenet etiam quod *lex* 9. *tit.* 15. *lib* 4. *comp.* de qua jam loquuti sumus, in *dicto cap.* 1. *sub dictâ quæst.* 4. *hoc tit.* de salariis famulorum triennio præscribendis, non procedat in foro Ecclesiastico, quando Dominus scit, se adhuc debere salarium, quia non solvit; idem tenuit Guttierrez *in dictâ l. Nemo potest de leg.* 2. *à num.* 200. & sic *in dicto cap.* 1. *sub dicto nu.* 23. *in fine*, concludit eam non procedere in foro Ecclesiastico, circa nostrum casum, ubi Creditor possidebat rem, vel debitum Debitoris sui.

5 Ego autem in hac celebri quæstione, etsi fateor de Jure Canonico, ita sententiam respectu Juris Civilis, & regii implicat Doctrina Bartoli, *in l.* 2. *num.* 3. *ff. de exception. n.* 3. ubi tenet, quòd quando exceptio; ideò est exceptio compensationis, quæ ita potest intentari principaliter per viam actionis, sicut per viam exceptionis, tunc huic exceptioni præscribi ex ea ratione, quia est in potestate tuâ, quando exerceas; sin autem exceptio est propriè exceptio, quia non potest opponi, nisi per viam exceptionis, tunc illi non præscribi, & esse perpetuam, quia non est in manu tuâ, quando exerceas, nisi postquam sit per me intentata actio, ut *in dictâ l. purè*, §. *fin.* qui in hoc casu loquitur, ut constat manifestissimè ex ejus verbis cum actor quidem in suâ potestate habeat quando utatur Jure suo; is enim, cum quo agitur non habeat potestatem, quando conveniat: Ergo si exceptio poterat intentari per viam actionis principalis, consequens est, ut non sit perpetua, quandoquidem sit in potestate alterius, cui competit.

Et inde evenit, ut debeat dici, quòd famulus, 6
vel alius Creditor, qui etiam erat Debitor in totidem Domini sui, vel debitoris sui, potuerit compensationem opponere per viam actionis petendo principaliter debitum suum; quòd si omiserit, transierit tempus à Jure præfixum ad id petendum, præscribatur hæc exceptio compensationis; & ita ut, si ab eo petatur per Dominum, vel Debitorem debitum suum, quod quidem non sit præscriptum, & ipse famulus, vel Creditor excipiat, & opponat compensationem sui salarii, vel debiti post tempus præscriptionis, & Dominus, vel Debitor replicet de præscriptione, quòd nullo modo admittatur supra dicta exceptio compensationis, cùm sit præscripta, eo quòd potuerit, & fuerit in suâ manu petere, per viam actionis, debitum suum ante tempus præscriptionis completum, juxta dictam Bartoli doctrinam, quam idem Bart. tenet etiam, *in l. pactum, Cod. de except* † Ubi dicit quòd 7
quando exceptio; ideò est exceptio, quia est actio; eatenus durat exceptio, quatenus durat actio, & sequuntur Paulus, Alex. & Jason. *in l. nam postea*, §. *si minor. ff. de Jurejurando*, ubi Curtius Junior. *numero fin.* dicit hanc esse communem limitationem ad regulam Textûs *in dictâ l. purè*, §. *fin.* sequitur Paulus de Castro in *l. Papinianus*, §. *si filius*, *num.* 3. *ff. de inofficioso testam.* & Felin. *in cap. si autem num.* 5. *col. fin. illius numeri de rescriptis*, sequuntur etiam Covarruvias *in pract. cap.* 25. *num.* 4. versic. *quod poterit multis comprobari*, Antonius Gomez. *tom.* 1. *variar. cap.* 11. *numero* 20. aliis adductis probat, & sequitur Guttierrez *dicto cap.* 1. *lib.* 3. *de Juram. n.* 22. & 23. ubi confirmat, ex aliis, & concludit ibi quòd cum in proposito sit Jus agendi sublatum ad debitum per temporis cursum, consequens sit, ut nec etiam famulus, vel Debitor possit uti exceptione compensationis adversùs Dominum, vel Creditorem petentem à famulo, vel Debitore, rem suam, vel sibi debitum, & sic eodem fundamento, quo Petrus Duennas, *ubi suprà*, probat contrariam sententiam, Guttierrez confirmat istam, *dicto nu.* 23. ex Bartolo, & aliis, qui ut se expediat à sententiâ Felini, & aliorum *ibi*, in versic. *nec obstat*, & in versic. *nec etiam obest*, multa congerit residens in sententiâ Bartoli, de Jure Civili, & de Jure Regio, eum leges satis anxium, pro re novâ explorandâ.

Unde tamen sine dubio notat, *in dicto nu.* 23. 8
circa finem, in versic. *absque dubio*, hanc ultimam suam sententiam, absque dubio procedere, quando

do id, quod famulus, vel alius Debitor possidebat quod est creditoris sui, non esset compensabile, ut quia est species, quæ non compensatur, cum quantitate, vel econtrà, ut *in l.fin.Cod.de compensationibus, cap. fin. de deposito*, vel si esset illi, qui dam licet Petrus Duennas, *ubi supra dicta limit.7.* loquatur; quando famulus habet aliquam rem Do-
9 mini. † Et concludit, juxta sententiam Felini *in dicto cap. transmissa*, quòd ego negligens non sum, ex quo desino agere, sciens me posse repelli exceptione compensationis; & sic fieri compensationem, ad evitandam pœnam præscriptionis negligenti impositam, quia exceptio hæc compensationis, non est propriè exceptio, sed est exceptio, quia actio alia plura congerens in dictis versiculis.

10 Ad tertiam quæstionia partem, an detur in integrum restitutio contra præscriptionem incœptam in præsentiâ, & consummatam in absentiâ, ut respondeas, leges quæ adduxi *suprà in cap. 1. hoc tit.* versic. *ad quartam*, *quæst.* 2. ubi egi de illâ quæstione, *an absens causâ Reipublicæ, restituatur adversùs præscriptionem completam*; quibus suppositis nunc tantùm referam duas contrarias opiniones; igitur quod in hoc casu denegatur tenuerunt Martinus, & Placentinus *in l. ab hostibus*, §. *sed quod simpliciter*, *ff.ex quibus causis majores*, Odradus, & Petrus *in l. quo tempore, Cod.de restitution. militum*, ubi Zinus *quæst.* 9. & Paulus eam esse veram testatur tenei Faber. *in* §. *rursus*, *n.* 5. *usque ad* 11. *instit. de action.* ubi Zasius *col.* 49. testatur esse conclusionem indubitatam, & eam dicit communem Paulus *in l. divortio*, §. *non so-*
11 *lum*, *ff. soluto matrimonio.* † Sed quod debeat restitutio concedi, tenuit Vulgarinus, & post eum Accurs. *in dicto* §. *sed quod simpliciter*, ubi Albericus *num.* 12. Bartol. *in dictâ l.quo tempore*, ubi idem Albericus *col.* 2. Baldus *col.* 2. *in fine*, Salicet. *col.* 1. *in fine*, qui testatur banc esse communem opinionem, quam testatur Glossa *in dicto* §. *rursus*, ubi hanc esse communem dicit, Jason. *numero* 57. & Gomezius *numero* 28. Balbus *de præscriptionibus* 1. *p.* 6. *partis princip. quæst.* 4. & eam dicit veram Cevallos *in in pract. q.* 201. ita ut non sit ab ea recedendum in judicando, & consulendo, quia est magis benigniur.

12 Ad quartam quæstionis partem, an si titulus deficiat, naturaliter præscriptio interrumpatur? ut respondeam, noto ex dictis, *supra in princ.* duplicem dari interruptionem præscriptionis naturalem alteram, cujus exempla tradit Glossa *in cap. placuit el* 2. §. *hac* 16. *quæst.* 3. verbo *interrupta*, Balb. *de præscript.* 3.*p.*6. *partis princ* Ferretus *in l.* 3. *num.* 44. *ff. de usucapion.* Pechius *in cap. fine possessione. num.*5. *de regulis juris, lib.*6. Abbas *in reg. possessor. p.* 2. §. 12. Aliam civilem,
13 ut jam, *à quæstione* 2. latè explicui. † Et quod ex defectu tituli, non interrumpatur, videtur probari ex Textu *in l. si hominem* 19.*ff. de usucap.* in verbis, ibi *si hominem emisti*, ut *si aliqua conditio extitisset, ineptus fieret*, & is *tibi traditus est, & postea conditione, emptionem resolvit tempus, quod apud emptorem fuit, accedere debitori debere existimo:* ex quibus verbis jam esse usucapionem cœptam, & quod evidenter titulum amisit Venditor, & sic possessionem eo ipso, quod vendidit, & nihilominus docet Consultus, tempus illud, quó desiit possidere, & homo apud emptorem fuit, prodesse venditori ad usucapionem, plura de intellectu hujus legis cumulant, Bart, *in l. Celsus*, *ff. de usucapionib.* & relati à Balbo *de præscriptionibus p.*3.6.*partis, princ.quæst.*3. Covarruvias *in reg. possessor. p.*2.§.5.*in fine.* & Cujacius accuratè agens, *in dicta l. si hominem, & in l.tempus, ff.de usucapionibus*, colligit illius legis verum sensum ex finalibus verbis ibi, *quoniam ea venditio propriè dici non potest*, & putat mendosam esse litteram, & legendum esse *quamquam ea venditio*, & sic ostendit variis consultorum locis erratum esse in ea voce.

Tu verò in hoc dubio dices, ut cùm titulus 14
ad substantiam usucapionis spectet ex dictia *suprà in Rubricâ*, *& in cap.* 3. *cap. de quartâ. hoc tit.*& ex notatis *infrà in cap.si diligenti* 17.*per Textum ibi* & notatur, *in dict. l. Celsus*, ideò naturaliter interrumpi præscriptionem, præcipuè si incœpta jam usucapione, superveniat defectus tituli, quia possessor de illius nullitate certificatur, eo quòd constituitur in malâ fide, ex tali titulo supervenienti: argumento Textùs *in l. quæsitum. ff. de acquirendo rerum Dominio*, qui sic est necessario intelligendus, ut declarat Donellus *lib.* 4. *commentariorum, cap.*24.25.26. facit etiam Textus *in l.fin.* §.*donec. Cod.de Jure deliberandi, l. ea qua*, §. *fin. Cod. de temp.in integr.restit.* notat Paulus *in l. naturaliter*,
ff.de usucap.†Quòd si tituli defectus oriatur, ex eo, 15
quòd contractus resolvitur, ut *in dictâ l.si hominem*, existimant Cujacius *ubi suprà*, citatus & Balboa *hic num.* 79. *in fine*, præscriptionem non interrumpi, ut si v.g. rem, quam ego, bonâ fide, possidebam; tibi vendiderim, adjecto pacto, ut res illa esset inepta in eventum certæ alicujus conditionis quo casu datâ contractûs resolutione, cœpta usucapio vel præscriptio non interrumpitur, sed Venditor poterit cœptam usucapionem complere per continuationem prioris temporis, cùm eo ipso quod resoluta fuit, venditio dici non potest, ut inquit Consultus *in d. l. hominem*, adeò, ut rectè Venditor accessione emptoris utatur, ut docet, Ulpian. *in l. Pomponius*, §. *præterea*, *ff. de acquir. possess.*

Ad quintam quæstionis partem, an interruptâ 16
semel possessione, possit de novo ab eodem continuari? quia hæc difficultas pendet à dicendis, *infrà in c.fin.hoc tit.* ideò breviter distinguendo, respondeo, de Jure nostro Canonico semel, interruptam usucapionem, non posse de novo adimpleri, quia cum ex *d. c. fin* & ex aliis, semper fides bona desideretur, & per interruptionem mala fidea causetur, ut jam latè dixi, *sup.in q.præced.* quibus mirum; ut hoc nostro jure semel, interrupta præscriptio nequeat continuari, sentit Glossa *in dict. c. placuit* 16.*q.*3. communiter omnes, *in cap.sine possessione de reg.jur. lib.*6. Balboa *hic n.*98. † De Ju- 17
re autem Civili aliter dicendum est procedere per Textum *in l.si ædes*, §. *libertas*, *ff.de servit. urban.* per Textum etiam *in fin.Cod.de præscrit.* 30. *annorum.* nam hoc Jure præscriptio semel bene cœptâ, non interrumpitur, ex supervenienti malâ fide; & sic mirum non esse; docent Doctores quòd præscriptione semel interruptâ, possit de novo præscriptio adimpleri, & continuari, præcipuè si consideres quòd actiones personsles, etiam cum malâ fide præscribuntur tempore longissimo 30. vel 40. annorum, quod verum esse latiùs existimant, Bartol. *in l.sequitur*, §.*si viam. ff.de usucap.* Innocent. *in c.cura de jurepatron.* Hostiens. *in summâ de præscr. tit. de præscript. rerum immobilium*, §. *quæres*, versic. *actiones personales*, & relati à Menchacâ, *lib.* 2. *illust. quæst. cap.*76.*n.*3. Parlador. *rerum quotid. lib.* 2. §. 11. *num.* 14.

Et

18| Et quatenus de jure Canonico apptehendi videatur ex *dicto cap. placuit*, ut interrupta poſſeſſio, poſſit iterum inchoari, ut contra communem opinionem ſentit Salicetus *in l. 2. Cod. de fructibus, & litium expenſis*, tamen verius eſt ex *dicto cap. fin. hoc titulo* ex ſemel interruptâ poſſeſſione, iterum continuari non poſſe de novo præſcriptionem ſemel cœptam. Nec obſtare dicunt Doctores textum *in dicto cap. placuit*, quia non habet authoritatem legis Canonicæ, cùm ibi Gratianus ad litteram tranſcripſerit Textum *in d. l. fin. Cod. de præſcriptione 30. an-*
19 *norum.* † Ex his ergo manet dicendum, ut ſemel interruptâ poſſeſſione, nunquam ad uſucapionem poſſeſſori proſit, etiamſi poſtea recuperatâ poſſeſſione, tempora uſucapione compleat, volens priorem poſſeſſionem poſteriori jungere *l. 2. Cod. de præſcript. longi temporis*, nam habetur ea præcedens poſſeſſio, ac ſi nunquam poſſediſſet, & ita ſi eandem rem voluerit uſucapere debet incipere à ſecundâ poſſeſſione; adeò ut, ſi is, qui bonâ fide, rem cœperat poſſidere, illam poſſidere deſierit, ante completam uſucapionem, & ſic uſucapio fuerit interrupta, & cognoverit rem eſſe alienam, ſi iterum poſſeſſionem recuperet, uſu tamen non capiet, etiam jure Civili attento, quoniam initium poſſeſſionis, quod etiam, eo Jure ſpectamus, vitioſum eſt ex *l. ſi is, qui pro emptore, ff. de uſucapionibus*, §. *ſi quis bona*, ubi expreſſis verbis Julius Paulus demonſtrat, & *ibi* Doctores, Barboſa *hic n.* 93.

20 Dubium tamen eſt, an ſi bonâ fide, inciperet poſſidere, poſteà verò dubitet, an eo caſu interrumpatur præſcriptio? verius eſt, ut non dicatur præſcriptio, vel uſucapio interrupta, ſi moralem adhiberet diligentiam ad deponendum dubium, ut ſentiunt, Abbas, Felinus, & multi alii, *in dicto cap. fin. hoc tit.* de quo ego latiùs *ibi* Balbus *de præſcript. 2. p. 3. partis quæſt.* 2. Sarmiento *lib. 2. ſelect. cap.* 10. Fachine. *lib.* 1. *controverſ. cap.* 75. Covar. *in reg. poſſeſſor. 2. p.* §. 7. *à num.* 3. Molina *de juſt. tom.* 1. *tract.* 2. *ſp.* 63. verſic. *ſe-*
21 *cunda concluſio.* † Secus tamen ſi illam moralem diligentiam adhiberet, & ex inſcitiâ dubius eſſet de bonâ fide, quia tunc jam iſte bonâ fide non poſſidet, & conſequenter bonam fidem interruptam eſſe; & ſic uſucapionem, vel præſcriptionem: ita ſentit Balboa *in cap. vigilanti 5. hoc tit. n. 17. & 20. ex l. ſi fur.* §. 1. *ff. de uſucapionibus* in verbis ibi *ſi quis, id quod poſſidet, non putet ſibi per leges licere uſucapere, dicendum eſt, etiamſi erret, non procedere, tamen ejus uſucapionem, vel quia non bonâ fide videatur poſſidere, vel*
22 *quia in jure erranti, non procedat uſucapio.* † Unde Covarruvias *ubi ſuprà*, §. 8. *numer.* 5. rectè colligit quòd, ſi quis rem poſſideat, credens eſſe Titii, cùm revera ſit Sempronii, nullam habeat malam fidem, ſed potiùs invincibiliter ignoret rem illam Sempronii eſſe, ſed contra propoſitum *dicta l. ſi fur.* & Balboa, ſentit Molina *dicta diſputat.* 63. verſiculo *dubium eſt hoc loco.*

23 Ad ſextam quæſtionis partem, quibus proſit interruptio præſcriptionis, reſpondeo, ei prodeſſe primò, qui uſucapionem uſurpat, ne contra illum procedat uſucapio; ſibi enim eo in ca-
24 ſu vigilaſſe videtur. † Huic modo dicendi fortiter obſtat Textus *in l. non fraudantur* 134. §. *nemo, ff. de reg. Juris l.* 1. *ff. de dolo*, ubi is, qui alterius poſſeſſionem invadit, & uſurpat, etiamſi Dominus ſit, delinquit, cùm id propria authoritate facit: confirmatur exemplis legum *in l. 3.* §. *ſi meum, ff. ad exhibendum, l. eum qui*, §. *is autem, ff. de furtis, l. ita demum, ff. de receptis arbitris. l. ſi duo, ff. ſi quis, cautionibus l. ſi communis, l. ſi ex duobus, ff. de noxalibus actionibus*, cum multis adductis à Petro Fabro *in d. l.* 134.
† Quibus id generaliter probatur neminem ex 25
dolo ſuo præmium ferre, non debere, ob idque in ſpeciebus prædictorum jurium doloſè actionem ortam ex dolo non prodeſſe. † Imò, & ho- 26
die verum eſt quòd interruptio violenta poſſeſſori adversùs eum, qui vim fecit, nihil noceat ad conſequendum Dominium rei; nam is, qui vim adhibuit Dominium amittit, ſi aliàs Dominus erat, ita ut ſine uſucapione ſtatim Dominium poſſeſſori acquiratur, ut in §. *nedum inſtitut. de vi bonor. raptor. l. ſi quis intentam l. penultim. & ultim. Cod. unde vi*, & utrobique Doctores, & applicabis quæ latè adduxi *in cap. olim cauſam* 12. *cap. cùm ad ſedem de reſtit. ſpoliator. in capite gravis*, & in aliis illius tituli capitibus, ubi egi de violento poſſeſſore, Balboa *hic num.* 65. *in fine* verſiculo *qua omnia.*

De jure tamen prædictæ difficultati occurren- 27
res Donellus *lib.* 5. *comment. cap.* 21. verſic. *hujus interruptionis*, ubi Oſvaldus Balboa *hic num.* 94. & 95. docent quòd Dominus uſurpans rem ſuam ab uſucapiente eam, & ſic uſucapionem interrumpens, tantùm in eo delinquat, quod vim adhibet, ſed in eo quòd poſſeſſionem uſurpat, ne amplius proſit adverſario, hactenus dicunt uti jure ſuo; ſiquidem quod ſuum eſt adversùs alienam poſſeſſionem tuetur, nec dolo facit, qui jure ſuo utitur, *l. nullus, ff. de reg. Juris*: adeò ut ſi poſſeſſor interdicto unde vi experiatur ad poſſeſſionem recuperandam, in quo omnia, damna continentur, & omne id, quod actoris intereſt vim factam non eſſe, *l.* 1. §. *non ſolùm, ff. unde vi* non verò æſtimandum eſſe, quòd poſſeſſio, & uſucapio intetrupta ſit, quoniam damnum non eſt ſi quis eo jure, quod ex re meâ faciebat, uti prohibeatur *l. Proculus, ff. de damno infecto.*

Ad alteram hujus dubii partem, an interru- 28
ptio proſit aliis, qui poſſeſſionem non uſurparunt videtur dicendum quòd non, nam ſicut latè dicimus, *in cap.* 17. *de re Judicatâ*, per Textum *ibi*, res inter alios acta, aliis non nocet; ſic nec etiam aliis podeſſe, *l. ſi unus*, §. *pacta*, verſic. *ſi ante, ff. de pactis, l. 2. Cod. quia res judicata non*
nocet. † Sed ex adverſo videtur pro affirmativâ 29
ſententiâ ſtare Conſultum, *in l. naturaliter, ff. de uſucapionibus*, dum ait uſucapionem naturaliter interrumpi, non ſolùm ad eum, qui dejecit, vel eripuit, ſed ad omnes, ut rectè notat Cujac. *ibi*. & in fragmentis ad Ulpianum *tit.* 20. §. 14. Gilbertus *lib.* 2. *enantiaphanon, cap. fin.* quos notat Robertus *lib.* 2. *recepta lectionis, c.* 32. Donellus *dicto cap.* 21. *comment.* verſic. *ſed interrumpitur*, & Balboa *hic num.* 67. *in fine*, concludit dicendo certum eſſe omnibus interruptionem prodeſſe, etiam illis, qui non uſurparunt, quamvis alias factum alienum, nulli nocere ſoleat: nam amiſsâ ſemel poſſeſſione ex naturâ ſuâ concedit uſucapio; adeò ut omnes, qui poſtea rem uſucaptam eſſe negaverint, non tueantur alieno facto, ſed propriâ naturâ uſucapionis, quæ
ſine poſſeſſione, nulla eſt. † Et licet verba, *dict.* 30
l. naturaliter, ibi *quo caſu non adversùs eum tantùm, qui eripit, interrumpitur poſſeſſio, ſed adversùs*

omnes,

omnes, difficillima sint adhuc dicendum fuit in-
terrumpi possessionem potiùs omnibus, quibus
31 potuit prodesse, & non adversùs omnes. † Tamen
Robertus *d. lib. 2. receptæ lectionis c. 32.* respondet
ea verba *adversùs eum* intelligenda esse; id est
erga eum, cum sæpè *adversùs* pro *erga*, apud bo-
nos authores sumatur, uti ex Terentio, & Cice-
rone, notat Osvaldus ad Donellum *dicto lib. 5.
commentariorum cap. 21. littera D.*, & etiam ex Pe-
tro Fabro ostendit Cujac. *in dictâ l. naturaliter*,
Balboa *sub dicto n. 67.* hic & Barbos. *in dictione* 33.
ex eodem Cicerone *lib. 1. de natura Deorum*; idem
sentit in illis verbis *pietas, & Justitia adver-
sùs Deos*, & idem Cicero *lib. 1. de officiis*, ibi *ad-
hibenda est reverentia quædam adversùs omnes*;
id est *erga*; & interdum pro *contra* usurpavit
idem Cicero *1. in Verrem* ibi *pecuniæ concilia-
tæ adversùs leges, adversùs Remp.* idem *lib.
14.* ibi *non contendam adversùs te, si duriorem te
præbes.*

32 Ad ultimum, pro complemento materiæ inter-
ruptionis, breviter ex adductis à Barbosa hîc ad-
do præscriptionem interrumpi per protestationes
extrajudiciales, si sint aptæ inducere malam fi-
33 dem, ut jam notavi *sub quæst. 2.* † Et per litem
introductam coram Judice Laico, etiamsi nulla
sit, quia Reus constituitur, etiam in mala fide co-
ram Judice incompetente, ad quod pro, & con-
34 tra, aplicabis *dicta in cap. 4. de Judiciis.* † Et quod
per executionem monitorii censeatur interrupta:
dixit Rota apud Farinac. *decis. 9. numero 3. p. 2.
recent.*

35 Sed an exceptio spoliationis interrumpat,
quærunt Doctores per Glossam *in cap. 1. de ordi-
ne cognit.* verbo *illud potest*, per Glossam, etiam
37 notant. † Ad hoc, quod lis introducta per mo-
dum exceptionis, non interrumpit præscriptio-
nem, ut notant *ibi* Abbas *n. 20.* Imola *n. 10.* idem
Abbas *hîc n. 13. post medium* versic. *per exceptio-
nem vero.* Felin. *n. 12.* cum aliis Barbosa *in dicto
38 cap. 2. n. 8.* † Ubi à *num. 9.* ait, cum Burat. *de-
cis. 172. num. 16. & decis. 436. n. 7.* quòd præscri-
ptio non interrumpitur per judicium, in quo
actor succubuit, nisi sententia esset nulla, vel in-
justa, Felinus *hîc n. 57.* & fuit dictum in Romanâ
vineâ, coram Obtembergo, & per Beltram. *ad de-
cis. 477.* Gregor. *littera A*, vel nisi à sententiâ
fuerit appellatum, si pars appellationem fuit
prosequuta, Seraph. *decis. 1023. num. 14. & de-
39 cis. 1086. num. 6.* Beltram. *loco citato.* † Et quòd
præscriptio dicatur interrupta per monitionem
litis: tenuit Rota apud Farinacium *decisione 208.
numero 4. p. 1. recent.* sed si fuerit jam perfecta,
non interrumpi per litem postea motam, dixit
eadem Rota *in decisione 285. num 1. p. 2. recen-
40 tior.* quæ & *decis. 726. num. 8, dictâ p. 2.* † Idem
dicit, si litem intentans succumbit, ubi addit
quòd nec interrumpitur per oppositionem factam
per viam oppositionis.

AD TEXTUM IN CAPITE IX.

Quia indicante, hoc tit.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

4 *Prædiorum finis Ecclesiasticorum, non nisi 40. annis præscribitur.*

DE intellectu hujus Textûs dixi *in cap. 28. de* 1
Testibus quæst. 1. à n. 44. & conducunt *ibi*
dicta in totâ quæstione, an testimonio unius te-
stis sit credendum, cùm ex hoc Textu, quæstio de
finibus unius Agrimensoris definitione termine-
tur. † Et ex hoc respectu poteris applicare quæ 2
adduxi *suprà in cap. proposuisti 4. & in cap. causam
matrimonii 14. de probationibus*, ubi latè dixi de
matronis, & peritis in arte, qualiter probent, &
unus sufficiat.

Et in Textu ibi *exortam de finibus quæstionem*, 3
qualiter fines Diœcesum, seu aliorum termino-
rum probentur, dixi latissimè *in c. cùm causam 13.
de probation.* ubi leges ad plures casus. Item
etiam ... *in cap. 3. de probation.* ubi
agitur de ... regund.

Sed quia ... Textûs nostri conclusio est, 4
ut finis prædiorum Ecclesiasticorum, nonnisi 40.
annorum spatio, præscribuntur; ideò adjunges
adducta *suprà* de hac quadragenariâ præscrip-
tione in *cap. Sanctorum, in cap. de quartâ, cap. ad
aures, cap. illud hoc tit.* ubi latissimè hanc partem
expendi.

Et in versic. ibi *hortamur igitur ut ad loca, de* 5
*quibus est contentio accedentes eam in vestrâ præ-
sentiâ faciatis terminari*, per hæc verba potest hîc
inquiri de rebus, in quibus desideretur Judicis
visio, vulgò *vista de ojos*, ut decerni optimè va-
leat, hæc solet practicari in divisione termino-
rum, & finium, tam publicorum, quàm privato-
rum, ut sic de facili ac æqualitatem quisque restitua-
tur ad quod applicabis quæ adduxi *sup. in c. fin. de
libell. oblat. q. 4. §. 19.* ubi qualiter formetur pro-
cessus à Magistratibus, invisentibus, delicta, ter-
minos, vel officia locorum. † Et occasione hujus 6
Textûs potest agi de eâ quæstione, an Doctori,
tanquam perito aliquid asserenti, credatur, latè
disputat Cevallos *in pract. quæst. 1.* & de Agri-
mensore *ibi n. 23.* de Agrimensore, & peritis
in arte.

Et facit ad materiam hujus Textûs dictum *in* 7
dicto cap. 3. de probationibus, ubi egi *ibi quæst. 2.*
qualiter finium regundorum actio, seu Judicium
metiatur, Et *ibi quæst. 3.* egi, an præscriptio quin-
que pedum possit aliquo modo redigi ad actionem
finium regundorum, nec de nonnullis, aliis
quæstionibus agam ad materiam Textûs spectan-
tes. Repetit novissimè ad Textum hunc Mat-
thæus Colerus *de possessib. executivis p. 4. pag. 95.*
satis ex notatis hîc & in sequentibus quæstioni-
bus intelligendus.

QUÆS-

QUÆSTIO I.

An Judex Eccleſiaſticus faciat vim inhibendo Judici ſæculari, ſi cognoſcat inter perſonas Eccleſiaſticas, ratione finium regundorum: Et an Eccleſiaſticus Judex, poſſit exequi Judicium æſtimatorum agrimenſorum, abſque reviſione: Et an Judex Eccleſiaſticus faciat vim exequendo ſententias calculatorum, appellatione remotâ: Etſi de terminis communibus agatur, qualis fiat computatio: Et qui teneantur ad indicationem finium?

SUMMARIUM.

1 L. 5. tit. 3. lib. 7. ordinamenti, lib. 3. tit. 7. lib. 7. recopilat. numero ſequenti, num. 7.

2 *Judices laïci cognoſcunt de aliquibus rebus poſſeſſis ab Eccleſiaſticis, n. 3. expenditur, n. 4. & vide, à n. 5.*

3 *Finium regundorum Judicium eſt declaratorium Dominii.*

5 *Eccleſiaſticus Judex inhibet ſæculari cognoſcenti inter Eccleſiaſticos, actione finium regundorum.*

6 *Finium regundorum actione agens, tenetur probare ſe Dominum.*

8 *Reviſio admittitur in taxatione fructuum, vel damni, & habet vim appellationis, num. 9. fallit, n. 12.*

10 *Eccleſiaſticus Judex vim facit non admittendo reviſionem æſtimatorum, ſeu agrimenſorum. Quid de appellatione, ſub n. 11.*

11 *Periti in arte, ſunt nominandi, ad revidendum cum æſtimatores, & agrimenſores diſcordent.*

13 *Eccleſiaſticus Judex, non facit vim exequendo calculorum ſententiam, n. 14. & 15.*

14 L. 22. tit. 6. lib. 3. recopil.

15 *Reliqua quanta ſit, in ſuſpenſo eſt, antequam expenſi ratio habeatur.*

16 *Computatio, id eſt diviſio terminorum, quo modo fiat inter populos, expenditur, num. 17. & 18. ubi de paſcuis dividendis inter vicinos, num. 20.*

19 *Communio de individuo, cenſetur facta pro æqualibus partibus, & portionibus.*

20 *Paſcua dividuntur pro ratâ poſſeſſionum, & pecudum, idem de terminis inter populos, n. 21. & n. 22. fallit, n. 23. ubi quod procedat Judicis arbitrio.*

24 *Pauper nequaquam poteſt tot ligna ſcindere in nemore, quot dives.*

25 *Fines indicare qui teneantur, num. 26. ubi de emphyteutâ, & poſſidente bona Eccleſiæ, & nu. 27.*

27 *Fines indicare tenetur pars, ubi exorta eſt controverſia, circa cauſam renovationis bonorum.*

28 *Finium indicatio debet eſſe concludens. Et quòd mutans, ſeu occultans confines tenetur declarare, & certificare, n. 29.*

1 AD primam quæſtionis partem, quæ ex eo oritur, quia ſolent plerumque Monaſteria, & Perſonæ Eccleſiaſticæ occupare terminos publicos, alicujus villæ, vel civitatis, ad quorum petitionem in ſupremo Regis conſilio deputantur Judices terminorum ad exequendam legem Toleti, quæ eſt *lex 5. ordinamenti tit. 3. lib. 7. & lex 3. tit. 7. lib. 7. recopil.* ubi datur pleniſſima facultas procedendi, contra quaſcunque perſonas, & univerſitates, & ſolet controverti, an ex diſpoſitione illarum legum ſint comprehenſæ Perſonæ Eccleſiaſticæ?

2 Et pro affirmativa ſententia, faciunt plures caſus adducti, *in cap. 2. cap. 4. cap. fin. de Judiciis, & alibi*, ubi laïci Judices ſunt de quibuſdam rebus temporalibus poſſeſſis ab Eccleſiaſticis; tum etiam ea generalitate prædictarum legum Regiarum, quia nihil excludunt, cùm totum dicant, *l. in agris, ff. de acquirendo rerum Dominio lex age cum Germiniano, Cod. de tranſactionibus.*

3 † Primò, quia Judicium finium regundorum de ſui naturâ eſt declaratorium Dominii, ut docet Baldus *in l. ſi quis, num. 3. Cod. finium regund.* verſic. *nota*, & ſic non agitur, quia qui declarat terminos ad aliquem pertinere de novo inducit, ut docet Cardinalis *in clement. conſtitutionem, §. 1. num. 2. de electione, & in clement. ſtatutum, n. 4. eodem. tit.* Fulgoſius *conſ.* 147. Gabriel *conſ.* 1. *de reg. Juris.*

4 † Et ſic videri ut Judex Eccleſiaſticus vim faciat procedendo per cenſuras contra Judicem ſæcularem, cùm ipſe nihil judicet adversùs Eccleſiaſticas perſonas, nec eorum bona, ſed ſolùm declaret terminos ad alios pertinere & injuſtè fuiſſe occupatos; & ſic quia cognovit tantùm de nudo, & mero facto intra regulam, de qua latè dixi *in dicto cap. fin. de Judiciis quæſt. 2.* ubi egi de quæſtione, an Laïcus cognoſcat de facto rei Eccleſiaſticæ?

5 Adhuc verò, in puncto noſtræ quæſtionis verius eſt, ut dicamus Eccleſiaſticum optimè Laïcum inhibere, eo quòd actio finium regundorum continet in ſe cauſam proprietatis, juxta Textum *in dictâ l. ſi quis, Cod. finium regund.* ubi Baldus, & Paulus, & Rota Bononienſ. *decis.* 86. ubi *n. 2.* dicit communem opinionem: ſequitur Cephalus *conſ. 63. num. 8. lib. 1.* contra *in l. unicâ, Cod. ſi de moment. poſſeſſ. p. 13. n. 99.*

6 Secundò, quia agens actione finium regundorum, tenetur ſe probare Dominum, ut per longam diſputationem docet Faber. *in §. quædam actiones, nu. 32. inſt. de actionibus*, Angelus *ibi num. 11. per leg. 3. Cod. finium regund.* ubi Jaſon. *num. 72.* Hieronymus de Monte *de finibus regund. cap. 41. nu. 3. tomo 3. p. 2. tract.* & ſequitur Marcus Antonius de Amatis *decis. 19. num. fin.* videndus Baldus *conſ. 379. & 420. volum. 1. & conſ. 268. volum. 2. & conſ. 408. volum. 3. & conſ. 445. volum. 5.* Jaſon. *conſ. 6. volum. 1. & conſ. 200. volum. 2.* ubi latè declarat hanc materiam, & ſic cùm agens hoc remedio finium regundorum, ſit actor, & teneatur probare Dominium contrarium conventum, ſequitur, quòd tenetur ſequi forum rei *l. actor, Cod. de probation.* cum vulgatis, de qua regulâ dixi *in cap. cum ſit generale de foro competenti.*

7 Nec obſtant adducta *ſuprà* fundamento pro primâ, non dictæ leges Regiæ, quia nihil diſponunt contra Perſonas Eccleſiaſticas, quæ per verba generalia, non ſunt comprehenſæ ea defectu poteſtatis, & Juriſdictionis, juxta ea, quæ latè adduxi *in d. cap. 2. 3. 4. 8. 13. & fin. de Judiciis*,

&

& alius *de foro competenti*, *& in cap. tuam de ordine cogni.* docent Doctores ex regulâ Textûs *in cap. Ecclesia sancta Maria de constit.* multis adductis Cevallos *de cognit. per viam violentia p. 2. quæst.* 29. *à nu.* 6. ubi *à num.* 15. refert in puncto se patrocinantem quandam causam Monasterii Sancti Clementis Toleti, adversus quod proceditur actione finium regundorum per ipsam Civitatem, coram Domino licentiato Villobetâ de Montoya, Judice terminorum, à supremo Regis consilio nominato, & ex aliis fundamentia ab eo ralatis, qui etiam ibi *à num.* 17. concludit appellatione remotâ in Judicio finium regundorum esse sententiam exequendam, absque metu violentiæ.

8 Ad secundam quæstionis partem, an Judex Ecclesiasticus possit exequi Judicium æstimatorum, & agrimensorum, seu aliorum peritorum in arte absque revisione? ut respondeatur, videtur admittendam esse revisionem in taxatione fructuum, vel damni, vel Domûs, vel alterius rei in quibus nominantur Æstimatores ex Textu *in l. hac edictali*, §. *his illud*, ubi Baldus illud notat, *Cod. de secundis nuptiis*, Alex. *cons.* 21. *volum.* 7. Bart. Bald. & Angelus *in l. arbitro*, *ff. qui satis dare cogantur*, Imola *in l. fin. ff. qui, & à qui-*
9 *bus.* † Et Ratio est quia talis revisio habet vim appellationis, ut tradit Afflictis *decis.* 158 Marcua
10 Antonius Peregrin. *decis.* 30. *num.* 3. † Ob idque etiam dici debere Judicem Ecclesiasticum vim facere, non admittendo revisionem, sicut si non admitteret appellationem, exequendo declarationem æstimatorum, vel agrimensorum, revisione rejectâ, sicut contingeret, quando exequitur sententiam, appellatione remotâ, quia isti Æstimatores possunt recusari, ut tradit Cephalus *cons.* 750. *volum.* 5. & prosequendo Cevallos *de cognitione per viam viol. p.* 2. *quæst.* 261. admittit prædictam sententiam, dum tamen revisio petatur à parte.

11 Quid si fuerint discordes Æstimatores, agrimensores, vel illi, qui vocantur *Alarifes*, tunc alteri in arte periti erunt nominandi, & tandem erit Judicandum, secundùm suam revisionem nihil addendo, vel detrahendo, & in tali eventu, jam Judex non faciet vim, appellatione remotâ, nec tertiâ revisione desideratâ quoad effectum suspensivum; secus verò quoad devolutivum, quia appellatio est admittenda, dum tamen æstimatio, & taxatio non procedat virtute alicujus executoriæ, vel instrumenti publici, vel sententiæ translatæ in authoritatem rei judicatæ, quia tunc quoad omnes effectus, erit appellatio excludenda, sicut excluderetur ab ipsâ sententiâ difinitivâ, vel executoriâ, & in hoc casu Judex Ecclesiasticus, non faciet vim, nec sæcularis injustitiam, ut testatur Cevallos in casibus ita contingentibus Judicatum esse; imò & se ju-
12 dicasse. † Et hoc in sensu accipiendam esse sententiam contra prima relatam eorum, qui dixerunt posse à Judice Ecclesiastico exequi Judicium peritorum, & declarationem factam ab ipsis, quia ipsi non proferunt sententiam nec Judicium proprium, & non est sententia Judicis, non est admittenda revisio, cum ille non sit actus Judicialis, sed declaratorius Æstimatorum.

13 Ad tertiam quæstionis partem, quia de peritorum in arte procedit; ideò ex libito adjunctam hîc præmissis, quæ *suprà* adduxi *in cap. cùm causam* 13. *de probat. quæst.* 2. versic, *ad ultimam*, *nu.* 10. *&* 11. ubi an calculationes in libris mercatorum factæ, habeant executionem paratam, & *in cap.* 1. *de fide instrument. quæst.* 9. *n.* 32. an error calculi habeat executionem paratam? & cùm dubium sit in Jure, an Judex exequendo sententiam suam, per quam confirmat Judicium calculatorum appellatione remotâ, vim faciat? ideò existimo vim non facere, quia calculatores electi à partibus, censentur esse Arbitratores, ut scribit Alex. *cons.* 21. *nu.* 8. *&* 12. *lib.* 7. à quorum sententiâ non datur appellatio, ut resolvit se hac *quæst.* 17. *limit.* 14. maximè quia talis calculatio, dicitur partium transactio, ut tradit Alexander. *cons.* 21. *ex nu.* 9. & sic, quando talis calculatio confirmatur per sententiam, habet executionem paratam, quæ non suspenditur per appellationem, ut docet Schac. *ubi suprà dictâ quæst.* 17. *limit.* 33. *num.* 5. tenent hanc sententiam, Bartolus *in l.* 2. *nu.* 3. *Cod. de jure fisci*, Cevallos *de cognitione per viam violentiæ p.* 2. *quæst.* 142. quod verum est quidquid pro contrariâ sententiâ dixerint Germinius, Gabriel *cons.* 43. *lib.* 1. *num.* 3. Marches *in tract. de commission.* 1. *p. cap.* 22. *nu.* 54. ubi dicit, quòd à peritorum relatione potest appellari, & talis suspendit executionem.

Et confirmatur nostra sententia de jure Regio, 14
ut sentit Guttierrex *lib.* 1. *pract. q.* 37. *ad l.* 22. *tit.* 6. *lib.* 3. *recop.* in illis verbis *que los aleances echos percontadores de conformidad siendo confirmados por sentensia de juez competente se executen sin enbargo de apelacion*, in tantùm quod confessio recepti, non potest exequi, ut tradit Avendanus *de exequend. mandatis* 2. *p. cap.* 10. *num.* 31. Bobadilla *in sua polit. lib.* 5. *cap.* 8. *nu.* 72. *&* 78. & Guttierrez *de tutelis* 3. *p. cap.* 1. *n.* 53. Parlador. *lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin. p.* 1. §. 6. *ex num.* 1. Fachineus *lib.* 8. *controvers. quæst.* 58. eleganter Nunnes de Scobar. *in suo tract. de ratiocin. cap.* 21. *à num.* 20. ubi ponderat *l.* 3. *tit.* 5. *lib.* 9. *recop.* ibi *por cargo y descargo.* † Quia 15
anteaquàm expensi ratio habeatur in suspenso erit quanta sit reliqua, & ita concludit Scobar. *num.* 22. judicatum in hac Regali Cancellariâ Pintianâ, novissimè Rodriguez *de executione cap.* 1. *art.* 3. *à nu.* 20. *&* 21. & practicam procedendi, tradit Author Curiæ Philippicæ 2. *p.* §. 4 verbo *cuentas*, *nu.* 2. ubi resolvit nostram quæstionem, scilicet quòd Judex Ecclesiasticus non facit vim exequendo, appellatione remotâ *quando los contadores estan conforme, o con terceros en discordia*, secus verò non servatâ illâ formâ, ut tradit Guttierrex, *ubi suprà*, quod notandum est.

Ad quartam quæstionis partem, de computa- 16
tione terminorum, quia sæpè numero contingit, ut plures populi communitatem pascuorum de antiquo habentes, compascua illa dividere, & distincta habere conentur, & cum ignoretur quia plus, quisve minus termini in dictâ communitate, ab initio contulerit; ideò dubium est qualiter hæc terminorum, & compascuorum computatio, & distributio fieri debeat, an pro modo possessionum, & vicinorum, & pecorum, an verò pro æquis portionibus? † Et quòd cuilibet 17
vico, & æquali pars termini sit in computatione applicanda; non habito respectu ad ovium, vel vicinorum majorem, vel minorem quantitatem: colligit Albericus *in l. usûs pars per Textum ibi*, *ff. de usu & habitatione.* † Ubi di- 18
cit quòd quando pascuum legatur duobus & alter

alter habet decem equos; alter verò centum, æqualiter cuilibet sunt pascua præstanda, non habito respectu ad majorem numerum equorum, & ratio ejus est, quia ita absorbent totum pascuum decem, sicut centum pecora: docet in terminis Gregorius Lopez *in l. 26. tit. 31. p. 3.* verbo *plobasen despues*, ubi dicit quòd è contra quantum quisque partem in communione contulerit, eadem pars illis sit præstanda; si verò constare non possit omnes admittentur pro virili.

19 † Et facit quia ubi aliter non apparet communio de individuo semper pro æqualibus partibus, & portionibus facta censetur, ex *l. etiam partis ff. de usufructu*; & respectu conjugalis quæstus constitutum, constat ex *l. 103. styli*, & *ex l. 1. tit. 9. lib. 6. recop.* tenuit hanc sententiam in terminis nostræ quæstionis Antonius Thesaurus *decis. 72. num. 3.* & faciunt plura, quæ dico *in cap. 1. de Parochiis*, ubi qualiter divisio fiat.

20 In terminis tamen aliis, verior est ea sententia, quæ docet pro ratâ possessionum, & pecudum dividenda esse compascua, & terminos; item respectu vicinorum cujuslibet vici, & oppidi esse dividendos terminos: argumento Textûs *in l. quærebatur, ff. ad legem Falcidiam*, ibi, *ejus, quòd exigi potest, pro ratâ, sit distributio*, & ex *l. Imperatore, Cod. de servitut. rusticor. prædior.* ubi Antonius & Verius Augusto Cæsari in hæc verba rescripserunt: *Aquam de flumine publico pro modo possessionum ad irrigandos agros dividi oportere, nisi proprio quis Jure plus sibi datum ostenderis*, & aquarum divisione, sic reputat dicendum Menochius *lib. 2. de arbitr. casu* 128. *num.* 2. Calcaneus *cons.* 34. *col.* 3. ex Textu *in l. pecoris, cum l. sequenti, ff. de servitut. rusticor.* Franc. Marcus *decis.* 223. Odofredus *in l. usûs pars, ff. de usu & habitatione.*

21 † Ubi tenuit quòd si duobus legatus sit usu pascui, qui sufficiat pro decem equis, & unus habet tres equos, alter verò septem, unus habere debeat tres, alter verò reliquas septem partes: tenuit Petrus Surdus hanc sententiam *cons.* 65. *nu.* 25. & Nunnez de Scobat *de ratiociniis, comput.* 7. *n.* 2. & 7. addens eo maximè casu, locum habere, quando aliquis ex consociis Populis, inter quos communio dissolvitur aliqua speciali dignitate, vel prærogativâ fulgeret: argumento Textûs *in l. plenum*, §. *equitii*, & rursus *in* §. *lubentiùs, ff. de usu & habitatione*, ibi, *aliquando enim largiùs cum usuario pro dignitate ejus, cui relictus est usus.*

22 Et confirmatur ex dicto Gregorii Lopez *in l. 9. tit.* 18. *part.* 3. verbo *como los Ricos*, dicens quòd universitatis pascua inter universitatis homines, & eorum Dominos dividi debent, pro modo facultatum, & possessionum. Et quòd singuli homines debent pro ratâ suarum facultatum, mittere eorum animalia in pascua, ita ut nec ipsi Domini, nec incolæ totum absorbeant territorium, sed secundùm patrimonii qualitatem possideant, quia ille qui habet minores possessiones; debet etiam uti minus pascuis. ut tenuit Bertrandus *dicto cons.* 37. & *cons.* 202. *volum.* 2.

23 *nu.* 6. † Qui *in cons.* 37. *lib.* 1. & *cons.* 75. *lib.* 2. *nu.* 15. & *cons.* 1. *lib.* 3. computationem, de qua loquimur, dixit pendere à Judicis arbitrio: tenuit Afflictis *in constitution. Neapolit. Rubrica* 85. *num.* 8. quos refert Menochius *lib. 2. de arbitr. casu* 245. *num.* 14. & 15. ubi dicit quòd in hoc arbitrio Judex considerabit pascuorum qualitatem, incolarum quantitatem, conditionem, & æquitatem; nam extant Agricolæ pauperes, quibus Liberis concedere pascua, quàm opulentis totum, ac bonum est, quod arbitrium non dissonat ab hac nostrâ sententiâ, quam tuetur, juxta dictum Gregorii Lopez *in dictâ l.* 9. Hieronym. de Monte *in tract. de finib. regund. cap.* 72. *n.* 20. & 21. † Imò confirmatur ex Burgos de Paz 24 *cons.* 42. *nu.* 12. ex Rebuffo *in l. 1. de apochis publicis lib.* 11. ubi dicit Pauperem nequaquam posse tot ligna scindere ex nemoribus universitatis, sicut Dives: & sic ibi tenuit Platea, & dicit rationem D. Thomas 2. 2. *quæst.* 61. *art.* 2. quia Justitia distributiva, tantò plus alicui de bonis communibus dat, quantò quis habet majorem principalitatem, & dignitatem in communitate.

Ad quintam & ultimam partem, qui teneantur ad indicationem finium? ut respondeam præmitto ea, quæ adduxi *suprà in cap.* 13. *de prohibition. sub quæst.* 3. *à nu.* 36. ubi de indicatione confinium: quibus suppositis jam breviter ad nonnullos casus infero. 25

Primus, quòd emphitheuta regulariter cogi poterit à Domino directo, ad talem indicationem; latè Ricciusin *decis. Curiæ Archiepisc. Neapol.* 29. quam dicit *in collect. ad Textum in l.* 3. *ff. finium regundor.* 1489. ampliandam in casu decis. Rotæ Romanæ, ut per Farinac. *in decis.* 91. & melius *in decis.* 193. ubi fuit dictum quòd possidens bona Ecclesiæ, sive emphytheuta, sive fructuarius sit, sive Colonus, tenetur ad indicationem bonorum, pro quibus Canonem solvit; & rationem reddit Balbus *in decis.* 29. quia aliàs omnia bona præsumerentur Ecclesiæ, & ita hoc fuisse sæpius per Rotam resolutum, testatur Farinacius *in citata decisione.* 26

Secundus casus, ubi exortâ controversiâ, circa causam renovationis bonorum; nam tunc pars tenetur indicere fines antiquos, & propterea non sufficit sola novorum expressio, ut tradit Farinacius *suprà decis.* 147. Riccius *dictâ collect.* 1489. † Tertius casus est, secundùm eosdem pro ampliatione primi, quia circa præfatam indicationem bonorum emphitheuticorum, dicunt debere esse verisimilem, quæ si talis non esset, rejiciendam fore, ut refert decisum idem Farinacius *dictâ decis.* 147. & idem Riccius, *ubi suprà* cum eodem Farinacio *in decis.* 149. infert quòd indicatio, nedum verisimilis, sed etiam concludens debet esse. Et quia plura de hac indicatione scribit Farinac. *ibi decis.* 150. ideò alia non addo, eum videbis. † Et addo pro complemento, quod Reus qui mutavit vel occultavit confinia Conventûs, actione reali tenetur ad instantiam actoris illa declarare & certificare, Cirtacus *tom.* 1. *sub controvers.* 60. alta scribens. 27 28 29

AD TEXTUM

IN CAPITE X.

Ex transmissâ, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. Materia principalis hujus Textûs spectat eo quod est sub Rubro de præscriptionibus, ad eam quæstionem, an tempore hostilitatis,

tatis, vel ubi adest, impedimentum currat præscriptio, aut semel cœpta prosequi valeat, & qualiter nonnulla dicta *in c.illud* 8. *suprà*, pertinent ad hanc tractationem; imò & involvi valent, ea quæ *ibi*, latè adduxi de modis, quibus interrumpitur, seu usurpatur præscriptio, & usucapio.

II. Et in versic. *quòd cùm Ecclesia* & in vers. *Clerici, qui prædictas habuerunt Ecclesias minutatim omnes Jus paræciale, præter Jus funerandi Matrici Ecclesiæ subtraxerunt.* Ad hæc verba applicabis dicta *suprà in cap. de quartâ*, item plura dicta sub *tit. de rest. spol.* III. Quatenus hìc, Pontifex in versic. *mandamus*, ibi *restitui faciatis, decimas oblatione cum aliis conventionibus.* Applicabis alia adducta juxta intellectum Textûs *in cap. ad decimas de restitut. spol.* suprà *in cap. causam* 7. *hoc tit.*

IV. Et ibi *Matrici Ecclesiæ*, quæ dicatur Matrix Ecclesia, jam latè *in c.* 1. *hoc tit. q.* 4. versic. *ad ultimam*, repetit super Textum hunc Matthæus Colerus *de processibus executivis p.* 4. *pag.* 97. qui ex notatis & ex sequentibus abundè percipitur.

QUÆSTIO I.

Quare præscriptio cœpta non currat tempore hostilitatis, & belli, cùm certum sit captivitate præscriptionem naturaliter interrumpi: Et an præscriptio, non obstante impedimento continuari videatur, ubi plura remissivè de materia impedimenti juris, aut facti?

SUMMARIUM.

1 L. si is pro emptore, ff. de usucapion. numero 15.
2 *Impedito non currit præscriptio.*
3 *Præscriptio non currit, quia dormit, differt à præscriptione interruptâ, n.* 4.
4 *Præscriptio, quæ dormit, aut cessat impedimento, eo sublato continuatur, non sic, si fuit interrupta.*
5 *Præscriptio tempore hostilitatis, & belli, non currit, declaratur, n.* 7. 8. *&* 16. 17. *item tempore Schismatis, Tirannidis, tempore pestis, num.* 10. 11. 12. *&* 13. *ubi durat treuga.*
6 *Præscriptio non currit contra populum hostilitate destructum, n.*8. *fallit, n.*9
14 *Præscriptio non currit, ubi Jus non redditur, ex defectu Judicis.*
16 L. Attilicinus, ff. de servit. urbanor. num. sequenti.
17 *Textus noster intelligitur, num. sequenti.*
18 Cap. cum nobis hoc tit.
21 *Verus intellectus Textûs nostri.*
22 *Præscriptio dormit, si is, contra quem procedebat, agere non posset, facto Judicis, vel adversarii, & propter possidentis potentiam.*
23 *Retrahi à consanguineo res potest, non obstante temporis transcursu dati ad id, si adsit justum impedimentum.*
24 *Impedimentum facti, distinguitur ab impedimento juris circa præscriptionem turbandam.*

1 AD primam quæstionis partem, deductam ex visceribus Textûs nostri difficultatem facit Textus difficilis *in l. si is qui pro emptore, ff. de usucapionibus*, ubi Paulus propositæ quæstionis, *ibi* unica conclusione respondet dicens quòd captivitate interrumpitur usucapio rerum, quas captus se usucapiebat; ita ut præcedens possessio semel interrupta, nec prosit hæredi, propter legis Corneliæ fictionem, eo apud eos mortuo, nec ipsimet prosit Jure postliminii in civitatem reverso.

Nec respondebis, si dicas aliud esse loqui de 2
præscribente impedito prosequi suam præscriptionem; aliud autem de eo adversùs quem præscribitur, quo impedito aut capto, aut hostilitate suppresso ex nostro Textu, & *cap.* 1. *hujus tituli*, iterum dum durat impedimentum, cessat, seu dormit præscriptio; id est, tollitur de medio illud tempus impedimenti durantis, quo deducto, cœpta præscriptio continuari intelligitur argumento Textûs, *in cap. cum nobis* 14. *cap. auditis, cap. illud cum aliis hoc tit. cap. primâ actione* 16. *quæst.* 3. *cap. cum sit Romana de appellationibus, l. retrò, l. in bello, §. facti, ff. ne captivis, l.* 1. *§. fin. ff. de annali exceptione, l. ut perfectius, Cod. de bonis maternis, Authent. nisi tricennale eodem, l. etsi per Prætorem* 26. *ff. ex quibus causis, l.* 28. *tit.* 29. *part.* 3. quia tunc & simili modo videtur procedere respectu præscribentis in casu *dictæ legis, si is qui pro emptore*; nam cùm ibi ex Juliani sententiâ eo in casu erat impendentis usucapionis jus; idem etiam deberet à Paulo responderi, præcipuè si considęres cum Tiraquello *in l. si unquam, Codice de revocandis donationibus, n.* 26. ab hostibus captum per captivitatem non videri animum habuisse amittendi possessionem, ne alias sibi jactare præsumatur contra regulam Textûs, *in l. cùm de indebito, ff. de probationibus*; ergo cùm adhuc Juliano non obstante, Paulus responderit *in dictâ lege, si is qui pro emptore usucapionem esse interruptam*, & sic omninò cessasse, ut latè explicui *suprà in dicto cap. illud* 8. *hoc tit.* sequitur, ut dicamus in nostro Textu, & aliorum speciebus præscriptionem continuari, etiam adversùs Dominum captum ab hostibus, præcipuè si attendas ad Textum *in l. Attilicinus, ff. de servitut. urbanor. prædiorum*, ubi præscriptio semel cœpta, non requiescit, dormit, seu suspenditur, imò potiùs continuatur, nullo obstante impedimento.

Ut rectè ad praxim nostri Textûs materia re- 3
ducatur, notandum est primò, multùm interesse, an præscriptio non currat, quia dormit, an non currat, quia interrumpitur; nam per interruptionem, ut jam *in dicto capite* illud explicui, omninò extinguitur, & conquassatur præscriptio; ita ut nullo modo præcedentia tempora possessionis ad præscriptionem prodesse possint, ut omnes agnoscunt, *in lege naturaliter, ff. de usucapionibus*, Covarruvias, & ab eo relati, *in regulâ possessor.* 2. *parte, §.* 12. *nu.* 2. *ad finem*, Molina *de justitiâ tom.* 1. *tract.* 2. *disput.* 78. Balbus *de præscript.* 6. *part. quæst.* 1. *in proœmio*, declarat eleganter Glossa magna *in l. sicut, Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. verbo *servanda*, Balbus *in l. cùm notis-*
simi, Cod. eodem. † Secus tamen, ubi præscriptio 4
semel cœpta dormire, aut cessare, seu suspendi dicitur, quia talis nec extinguitur, nec conquassatur, sed cessante impedimento currit; ita ut tempora præcedentia cum sequentibus continuentur, sublato de medio tempore impedimenti, ut hìc, quo temporis spatio durante, dormire, cessare, seu non currere præscriptionem di-

dicimus, ut notant jura jam suprà relata, Molina, Covar. Baldus, ubi suprà Osvald. ad Donellum, plures referens lib. 21. comment. cap. 7. littera K, & l. & in eodem lib. cap. 9. littera E, & F, Menoch. cons. 25. Rebuff. in tract. de pacificis possess. fol. 66. versic. hostilitatis, Mascard. de prob. concl. 7. num. 11. & conclus. 116. num. 1.

5 Unde jam rectè ad Textum nostrum patet, ut semel cœpta præscriptio tempore hostilitatis, & belli, non currit, sed potiùs dormit, ita ut finitâ hostilitate, tempus sequens continuetur, possitque ad præscriptionem, subducto tempore illo hostilitatis de medio, ac si semper fuisset continuata, perfecta usucapio: ita expressè Textus noster, & Textus in cap. primâ actione 16. q. 3. & ibi in cap. sequenti, & est ratio, quia quemadmodum agere impedito non currit præscriptio, juxta Textum in l. 1. Cod. de annali exceptione, in Authent. nisi triennale, Cod. de bonis Maternis, & ut agnoscunt Doctores in cap. quia diversitatem de concessione præb. de regula, præter relatos in prædictis locis diversos casus congerit Riccius collect. 155. ad Textum in dicto cap. quia diversitatem, aliis etiam in cap. fin. de electione, sic etiam pro-
6 cedere, & tempore hostilitatis. † Imò Rebuffus de pacificis possessoribus, nu. 301. ampliat prædictam conclusionem, ut procedat sive unâ die duraverit hostilitas, sive pluribus annis, & nu. 302. etiam ampliat nedum tempore durante belli, sed etiam post, quia contra populum hostilitate destructum, & bello, non currit præscriptio, prout etiam cuilibet alio impedimento, non currit, ut docent Barbosa hîc n. 5. Pinellus in Authent. nisi, Cod. de bonis mater. nu. 42. & 43. Flaminius de resignatione benef. lib. 11. quæst. 13. nu. 1.

7 Quæ conclusio procedit utroque jure Canonico, & Civili, ut advertunt Panormitanus hîc & Balboa n. 4. sive inter Ecclesiasticas personas, sive sæculares, sive tempus hostilitatis diu duret, sive non, quia semper de medio subducetur, ut ostendit Bart. in dictâ l. naturaliter, ff. de usucapion. ad finem, versic. quæro an ista usucapio, docens quòd etsi in aliis casibus cœpta præscriptio contra impeditum currat; ita tamen, ut restituatur: ut in leg. sed etsi per prætorem, in princip. §. sed etsi feria, ff. ex quibus causis majores, tamen in prædictâ hostilitatis causâ dormire ait, & non currere præscriptionem, ut sequitur Castrensis cons. 291. versic. quarto quia, & cons. 290. versic. item posita, Baldus in leg. cùm notissimi, §. imò Cod. de præscriptione 30 vel 40. annorum, Corneus cons. 92. volum. 4. Et licèt Annib. in dictâ l. naturaliter, num. 294. & 303. intelligat Textum nostrum, & Textum in cap. cum vobis hoc tit. in verbis ibi, tempore tamen intercidentium schismatum quæ secundùm juris cursum, ordine præscriptionem impediunt nolumus aliquatenus computari, &c. procedere impetratâ priùs restitutione, contra præscriptionis cursum, tamen potiùs est, ut hîc ipso jure procedat absque necessitate restitutionis, ut contingit in aliis, de quibus infrà.

8 Et in tantùm præfata conclusio procedat, ut non solùm præscriptio tempore hostilitatis dormiat, sed etiam finito bello, aliquando dormiat, nam contra populum destructum ab hostibus præscriptionem non currere probat Baldus cons. 258. volum. 1. verbo, tertio quæritur: asserunt
9 Abbas, Balboa, & cæteri Doctores hîc. † Verùm si quis, dum usucapit, posset ire ad locum illum hostilitatis transeundo per hostes, cum salvo illo conducto, de quo dixi latè in cap. accedens, el. 2. ut lite non contest. non obstante bello, tunc præscriptionem currere, & non dormire, explicat videndus Felinus hîc, versic. quod autem dictum est de hostilitate.

Hæc nostri Textûs conclusio sic expedita, por- 10
rigitur etiam ad impeditos ratione schismatis ex dicto cap. cum vobis 14. hoc tit. Gratianus in cap. si sacerdotes, versic. item 16. q. 3. tradunt multis, explicantes hîc Barbosa, Balboa, & Granna, & idem Barbosa in dicto cap. cum vobis, Bartolus in dictâ l. naturaliter, n. 23. & 26. ff. de usucap Balbus de præscript. 2. p. 6. à num. 3. Parisius cons. 104. Rebuffus de pacificis possessoribus à num. 501.

Porrigitur etiam ad tempus Tyrannidis, ex eâ- 11
dem ratione, quæ de hostilitate scripta est argumento textûs in cap. 1. hoc nostro tit. notat Bartolus in tractatu de Tyrannide, quæst. 7. & ostendit Alex. ad Bartol. in dictâ l. naturaliter, Balboa hîc d. num. 4. in fine.

Et ex eâdem ratione dormiet tempore pestis, 12
quando ratione pestis non redditur; valet enim argumentum de bello ad pestem, cùm pestis bellum divinum appelletur, teste Bartolo in dictâ lege naturaliter, versic. idem fortè, Baldo in dictâ lege cùm acutissimi, §. imò, Cod. de præscriptione 30. vel 40. annorum, Alexand. cons. 81. volum. 5. Abbas hîc n. 7. ubi docet hanc doctrinam procedere, si in loco pestis jus reddatur: notat Glossa in dicto cap. primâ actione 16. qu. 3. glossa in cap. si verò de jurejur. decis. Pedemont. 177. nu. 5. † Ubi idem concludit in tempore, 13
quo per treugam, & inducias bellum hinc inde remittitur: refert Barbosa hîc sub n. 3.

Unde inferunt Doctores dormire, & cessare 14
à paritate rationis præscriptionem, ubi jus non redditur, propter defectum Judicis: sic Panormitanus hîc n. 5. & Innocent. Balbus de præscript. part. 6. princ. in 2. part. in princ. n. 6. ex l. sed etsi per prætorem 26. ff. ex quibus causis, Balboa tamen hîc nu. 7. ait Ulpianum ibi non dicere; ut præscriptio dormiat tempore illo, quo propter Judicis defectum Dominus non egit, sed ei eam ob causam dandam esse restitutionem asserit, ut in §. ait prætor, ibi, sed etsi Magistratûs copia non fuit, labeo ait restitutionem faciendam: imò Abbas loquutus hîc de impedimento pestis, ex celebri doctrinâ Bartoli in l. de ætate, ff. ad Trebell. ad finem, ait quòd etsi pestis inducat justum timorem mortis, adhuc non dormiat præscriptio, sed currat, concedendam tamen esse in integrum restitutionem.

His ergo suppositis, non obstat objectio re- 15
lata nu. 1. de interruptâ possessione per captivitatem, quia ut patet, longè abest à casu nostri Textûs, & aliorum, ubi non agitur, nisi tantùm de impedimento, ratione cujus adversùs Dominum, sit in suspenso præscriptio. Quare etsi Balboa in explanandâ dict. l. si is qui pro emptore, plura de legis Corneliæ, & postliminii fictione adducat, in dicto cap. illud 8. hoc tit. à nu. 19. usque ad 92. ubi videbis: tamen nihil ad propositum nostri Textûs referunt, cùm sint de casu omninò diverso.

Ad secundam quæstionis partem, quæ con- 16
sistit in vero intellectu dictæ legis Attilicinus, ff. de servitutibus urbanorum prædiorum, ubi præscriptio semel cœpta, non requiescit, seu suspenditur; imò non obstante impedimento continuatur, quia communiter respondent

Doctores Textum *in dictâ l. Attilicinus* loqui de impedimento facti; quod non sufficit, ut præscriptio non continuetur, sed continuatur licèt postea restitutio competat, *l. unus ex sociis, §. fin. ff. de servitut. rusticor.*

17 Ad Textum nostrum dicunt procedere in impedimento juris, quod impedit, ne præscriptio currat juxta Textum *in l. fin. Cod. de annali exceptione l. 5. §. donec, Cod. de Jure deliber. l. in rebus, C. de Jure dotium, cap. fin. de electione lib. 6. dicto cap. quia diversitatem de concess. præbend.* sic notat Balbus *de præscript. p. t. 6. partis casu* 22. Granna *hîc num.* 3.

Quare cùm nonnulli dixissent, ut impedimentum ex hostilitate, ex bello, schismate, & similibus, sit facti, & non Juris, quia non Lex, sed factum impedit, tunc in Judicio agere, & lites exercere, ac subinde præscriptio jure currere debeat, quamvis contra illam ex justâ causâ detur restitutio, juxta Textum *in dictâ l. Attilicinus*, & similes, in specie observat Annicola relatus *in d. l. naturaliter dicto num.* 294. & 303. intelligena Textum nostrum, & *in dicto cap. cum vobis*, impetrata priùs restitutione. Sed cùm Barbosa *hîc sub dicto num.* 3. hunc intellectum improbet, quia refragantur
18 verba Textûs nostri ibi, *non currere.* † Et Textus *in dicto cap. cum nobis* ibi, *cursum præscriptionis impediunt*, in quibus apertè dicitur præscriptionem in bis terminis, ipso Jure, & ita secluso omni restitutionis beneficio, non currere. Ideò nonnulli amplectuntur alium intellectum ad Textum nostrum, & alioa similes nempe ut procedant, ubi tempore belli, & schismatis grassantis, non redditur Jus partibus, & cessant omnia judicia, ita ut potiùs Juris, quàm facti impedimentum subsistat, sic Bartol. *in dictâ l. naturaliter*, ubi omnes communiter sic sentiunt, & in hunc censum explicat Granna *hîc sub. num.* 4. dicens quòd & si impedimentum hostilitatis ex facto proveniat, & facti sit *ex dictâ lege unus. §. finali, ff. de servitut. Rusticorum*, & regulariter ex impedimento, facti restitutio detur, eam tamen restitutionem dicit non esse necessariam in impedimento hostilitatis, licèt facti sit cum ipso Jure durante bello, Jus reddi non possit, & sic præscriptio quiescat, cùm censeatur feriæ repentinæ, juxta Textum *in dictâ l. sed & si, §. feria. ff. ex quibus causis majores* addens ex his constare duo esse impedimenta. Primum hostilitatis, quod facti est, posterius feriarum repentinarum, quod est Juria, & sic meriro, propter hæc duo vincula, non currere præscriptionem; licèt ex illo facti impedimento regulariter currat, & restitutionis beneficium competat.

19 Verùm cùm prædictam distinctionem alii non admittant, ut sentit *hîc* Barbosa *sub dicto n.* 3. ideò Pinellus *in Auth. nisi triennale, num.* 47. & alii ab eo relati existimarunt distinctionem illam impedimenti juris, & facti tantùm procedere attento Jure Pontificio, quo inspecto præscriptio non procedit ipso jure, sed dormit interim, vel dum etiam impedimentum facti perdurat; & sic intelligendam esse decisionem Textûs nostri, & *dicti cap. cum vobis autumant.*

20 At Barbosa, & alii hunc intellectum, etiam improbant, quare alii putarunt in specie hujus Textûs, & *dicti capituli cum vobis hoc tit.* impedimentum facti æquiparari impedimento Juris, & illud sicut hoc, stante præscriptione, dormire, quia Jure cautum reperitur, ut in his casibus speciatim Jure expressis, limitatur prædicta differentia communis collecta ex *dictâ l. Attilicinus* cum aliis: sic Abbas *hîc num. 13. ad finem* Felinus *num.* 8. Boërius *decis.* 40. *num.* 3. Pinellus *ubi suprà num. 47. col.* 2. tamen quia Bartolus *in l. Senatusconsultum, num. 2. ff si quis cautionibus, & in l. 1. §. si quis autem. ff de itinere, actuque privato*, Baldus, Paulus, Jason, Parisius, Cassaneua, Boërius, & alii relati a Pinello *in dictâ Authenticâ, nisi triennale, num.* 42. dicant impedimento facti, etiam ex justâ causâ nimis præscriptionem non cessare, sed ex justâ causâ restitutionem dari, ideò Barbosa *in dicto numero 3. in fine*, hîc ait, nec hunc intellectum difficultates observare; ob idque *numero* 4. versiculo *unde*, aliter interpretetur.

Tamen ego existimo dicendum prædictam di- 21
stinctionem inter impedimentum facti, & juris non esse perpetuam, quippe quòd & si considerem eam esse veram utique respectu impedimenti juris, ita ut, eo adstante, præscriptio interim dormiat, specialiter, quando datur juris impedimentum negantis alicui Jus agendi, ut negatur filio familias, Patre vivente, *in dictâ Auth. nisi triennale*, è contra impedimento facti non sic perpetuum esse, cum in aliquibus facti impedimentis non ita procedat cum aliqua, ipso jure, etiam faciant cessare præscriptionem, ut pote, si juris impedimenta forent, & hujus metri sunt impedimenta, hostilitatis, schismatis ex nostro Textu; & *dicto cap. cum vobis*, quæ non solùm impediunt præscriptionem inchoari, sed etiam jam inchoatam faciant dormire: sic advertunt Bartol. *in dictâ l. naturaliter, ff. de usucapionibus*, Paulua *cons.* 289. Guido Pap. *quæst.* 416. Boërius *decision. 40. num.* 3. Balboa *hîc num.* 31. legendus *à num.* 29. Etsi in multis impedimentis facti ex regulâ generali, præscriptio non suspendatur, licèt restitutione in integrum impeditos succorratur ex *dictâ l. Attilicinus*, ubi cùm quis esset in possessione ducendi aquam ex fonte fundi, & per aliquos annos, cessasset ducere, eo quòd fons aruisset, & quæreretur, an jus ducendi aquam esset amissum, postea quando ex eodem fonte aqua fluere cœpisset? & respondit Paulus restituendum esse in antiquum jus, non alia ratione, nisi quia ille propter facti impedimentum usua non fuit. Verùm in impedimento Juris, taliter absque ullâ distinctione præscriptio non curret, ut etiam æquè procedat, quando contra volentem agere, legitima exceptio objici potest, ut consuluit Anchoranua relatua à Felino *hîc numero* 9. Balboa *numero* 32. Deciua *in cap. cùm inter, numero 13. de exception.* Cassaneus *in consuetudine Rubrica* 22. §. 2. *numero* 39. facit Textus *in l. is, cui, ff. de actionibus, & obligationibus*, ibi *sic tamen, ne exceptione excludantur.*

Unde verum est, quòd Parisius *cons.* 101. *lib.* 1. 23
num. 92. dixit præscriptionem non currere, quando is, contra quem procedebat, præscriptio agere non poterat, propter possidentis potestatem, etiamsi tale impedimentum sit facti, quia & similiter accidit, quoties quis impeditur agere facto Judicis, vel adversarii, ut notat Glossa *in l. in omnibus causis, ff. de reg. juris* ubi Decius *numero* 10. Felinus *hîc limitat.* 3.

Boërius

Boerius *dictâ deciſ.* 40. *num.* 9. ubi dicit hanc do-
ctrinam eſſe ſequendam in judicando, & conſu-
lendo: amplectitur Balboa *hic dicto num.* 31. *in*
fine, quam intendit probare ex ſpecie Textûs *in*
22 *l. fin. Cod. ad leg. Jul. de adult.* in verſic. *niſi.* † Imò
Tiraquell. *de retractu*, §. 3. *Gloſſa* 4. *n.* 5. docens
tranſcurſum temporis, dati ad rem retrahendam,
non nocere conſanguineo, ait juſtum ſufficere
impedimentum. Et ponit exemplum in impedi-
mento facti, v. g. propter ægritudinem, ſeu pro-
pter impedimentum maris, vel hiemis. Cujus
doctrina mihi etiam vera videtur ex dictis, ſe-
cundùm præfata, ſunt intelligendi Barboſa *hîc*
num. 4. alia adducens, & Riccius *dicta colleg.* 155.
23 in verſic. *amplia.* † Quatenus docet regulam
non valenti agere, non currat præſcriptio ex *di-*
ctâ l. 1. Cod. de annali exceptione, intelligendam de
impedimento juris: ſecus de impedimento facti,
ut docuit etiam Capella Tholoſana *deciſ.* 92. cu-
jus dictum debet intelligi cum jactâ diſtinctione
proximè relatâ. Etenim ipſe Barboſa ait, ut quan-
do facti impedimentum generale eſt, & commu-
ne, & ut notorium in jure proponitur, tunc idem
prodeſſe, ac impedimentum juris, & ſic contin-
git hîc, & in præcitatis exemplis.

QUÆSTIO II.

An contra ignorantem, poſſit procedere præſcriptio: Et quid in ſervitutibus præſcribendis; An currat contra Eccleſiam, dum vacat Paſtore: Et an currat contra ſucceſſorem agere impeditum: Quid contra abſentem ex cauſa?

SUMMARIUM.

1 *Ignorans reputatur impeditus.*
2 *Præſcriptio contra ignorantes procedit: expenditur num.* 4. 5.
3 Cap. quia diverſitatem de conceſſione præbendæ.
4 *Epiſcopo, & Patrono ignorantibus non currit tempus ad electionem.*
5 *Abſens reſtituitur adversùs præſcriptionem, & ignorans.*
6 L. 2. Cod. de ſervitutibus, & aquâ, num. 7. 8. & 9.
7 *Præſcriptio in ſervitutibus procedit contra ignorantes.*
8 L. 1. in fine, ff. de ſervitut. Ruſticor. l. ſi ego 11. §. 1. ff. de Publicanâ, l. ſi à te emero, ff. ſi ſervitus vindicetur.
9 *Servitutis traditio, non aliter fit, quàm per patientiam utendi.*
11 *Præſcriptio non currit contra Eccleſiam, dum non habet Epiſcopum, aut Parochum, etiam ſi habeat œconomum.*
12 *Res Judicata contra poſſeſſorem majoratûs, nocet omnibus ſucceſſoribus.*
13 *Præſcriptio incœpta adverſus majoratûs inſtitutorem, nocet ſucceſſoribus in majoratu.*
14 *Alienationis prohibitio, præſcriptionem, jam cœptam, non excludit, n.* 17.
15 *Præſcriptio completa omnibus ſucceſſoribus nocet.*
16 *Præſcriptio non currit contra ſucceſſorem agere impeditum, non item ſententia procedit: fallit in præſcriptione immemoriali, num.* 18.
17 L. ſi fundum, ff. de fundo dotali.
19 *Præſcriptio numquid currat contra majoratûs ſucceſſorem agere non impeditum, numero* 20. 21. 22.
21 *Dominium, & poſſeſſio majoratûs tranſeunt in ſucceſſorem, adveniente die ſucceſſionis.*
23 *Præſcriptio an currat contra abſentem impeditum ex cauſâ, remiſſivè?*

AD primam quæſtionis partem, quia igno- 1
rans, reputatur impeditus: argumento Tex-
tûs *in l. malè agitur, Cod de præſcriptione* 30.
vel 40. *annorum*, & contra impeditum non
currat præſcriptio, ut jam dixi, *q. præce-*
denti, *ex l.* 1. §. *ne autem*, *Cod. de annali*,
exceptione: ideò dubitatur an præſcriptio con-
tra ignorantem currat. † Et pro affirmativâ 2
ſententiâ, facit Textus *in l. fin. Cod. de præſ-*
cript. longi temporis, ibi, *nulla ſcientia, vel*
ignorantia ſpectanda, Panormit. & alii, *in cap.*
5. *hoc tit.* Covarruvias *in reg. poſſeſſor.* 2. *p.*
§. 3. *numero* 25. *&* 2. *p. in princ. numero* 8.
deinde ex Textu *in dicto cap. vigilanti* 5. ubi indi-
ſtinctè probatur procedere præſcriptionem ſive
contra ignorantes, ſive contra ſcientes, quod mi-
hi veriùs videtur.

Nec obſtat Textus *in cap. quia diverſitatem, de* 3
conceſſione præbendæ, ubi Epiſcopo, & Patrono ig-
norantibus, non currit tempus ad electionem,
vel præſentationem, quia cùm Epiſcopi; & Pa-
troni pœna ſit, ut illis non eligentibus, electio,
vel præſentatio ad ſuperiorem devolvatur, rectè
ibi dictum *eſt*, ignorantibus illis, non currere tem-
pus à Jure præfinitum, ne pœna ſit, ubi non eſt
delictum, ſicque in illis caſibus procedet præſ-
criptio tantùm à tempore ſcientiæ. Nec obſtat
etiam dicere ignorantem impeditum reputari;
& ſic nec adversùs eum præſcriptionem proceſ-
ſuram ex reg. Textûs *in dictâ l.* 1. *Cod. de anna-*
li exceptione, l. in rebus. 30. *Cod. de Jure dotium*;
l. 1. *in fine, Cod. de bonis maternis*, quoniam ve-
tius eſt ignorantiam non præſtare impedimen-
tum præſcriptione, quamvis aliquando ſufficiat
ad beneficium reſtitutionis.

Quare Antonius Faber *de errorib. pragmat. de-* 4
cade 3. *errore* 9. agens de præſcriptione tempo-
ris adversùs eum oppoſitâ; qui non potuit age-
re rem hanc, ſub diſtinctione declarando con-
cludit, *ibi num.* 5. quòd ſi qua actio competat,
quæ tamen exerceri non potuit, propter abſen-
tiam, aut ignorantiam ejus, qui agere debuit,
aut quâ aliâ de cauſâ, ob id ſolùm quod toto
illo tempore agere non potuerit, negat impediri
præſcriptionem; alioquin dicendum eſſet, nun-
quam futurum, ut præſcriptio temporis currat
contra ignorantem; quod tamen falſum dicit,
quia currit quoties præſcriptionis tempus con-
tinuum eſt, non utile, ut *in l.* 1. *ff. de diverſ. &*
tempor. præſcription. non continuum enim dicit,
niſi cùm lex utile eſſe vult, ſi enim contraria ſen-
tentia verior eſſet, & ſimiliter procederet in eo,
qui, cùm, Reipublicæ cauſâ, abeſt, agere non po-
tuit, præſertim cùm abſentia illa non modo pro-
babilis; ſed etiam juſta, & neceſſaria ſit † Sed 5
tamen præſcriptionis, tempora contra eum cur-
rere ex eo apparet, quòd dat ei Prætor in inte-
grum reſtitutionem ex generali illâ clauſulâ, ſi
quâ mihi juſtâ cauſâ videbis eſſe, ex *l.* 1. *&*

toto tit. ff. ex quibus causis majores; ergu nun est cur præscriptio adversùs ignorantem turbetur, esto quòd ex cousâ iguorautiæ ei possit res tituli competere: alia adducit videnda Faber, & iterum, *in lib. 7. conjectur.* & Balboa *in dicto cap. 5. hoc titulo sub num.* 58. ait, ignorantiam non esse in consideratione, uam sicut cum bonô fide indistinctè admittitur præscriptio, & simpliciter cum malâ fide improbetur, adeò ut nec scientia, nec ignorantia adversarii aliquod Jus præscribenti præstare possint, ut colligit ex verbis Textûs ibi, in versic. *nobis autem*, & ita Barbosa *in dicto cap. 5. num.* 3. ex verbis ibi, *tam in rebus cognitis, quàm latentibus*, colligit contra ignorantem præscriptionem currere, de quo & an restitutio sit concedenda? scribit Tiroquellus *retractu*, §. 35. *Glossa* 4. de qua jam dixi, *suprà in cap. de quartâ, quæst.* 3. *à numero* 1. ubi egi de quæstione illâ, *an restitutio adversùs præscriptionem decimarum, detur ex justo ignorantia capite.*

6 Ad secundam quæstionis portem, quid iu servitutibus præscribendis, & videtur, ut in istis non procedot præscriptio absque scientiâ, & patientiâ Domini, adversùs quem præscribitur, ut colligitur ex verbis Textûs *in l. 2. Cod. de servitutibus*, & *qua*, ibi, *sciente eo aquam duxisti* ergo si adest ignorantia, non est cur procedat præscriptio; & sic Bortol. *in l. 1. §. hoc interdicto, num. 11. ff. de itinere, actuque privato, & in l. 1. §. fin. num. 4. ff. de aqua pluvia*, Panormitanus *in cap. de quartâ, hoc tit. nu.* 29. Cæpola *de servitut. urbanor. num.* 40. Gregorius Lopez *in l. 15. tit. 31. p. 3.* iu verbo *no contra diziendo*, Covarruvias qui hanc defendit tanquam communem, & receptam, *in reg possessor. 2. p. in princ. num.* 8. Corrasius *in l. servitutem, ff. de servit. num.* 40. & iu eom inclinot Conanus *lib. 4. comment. cap. 12. num.* 17. asserentes ad usucapionem servitutem, & aliorum jurium incorporalium scientiom, & potientiam adversarii desiderori, nam horum Jurium quasi possessio non aliter acquiritur, aut retinetur, quàm scieute & patiente adversorio.

7 Verùm existimo etiam iu istis juribus coutra ignorantem præscriptiouem procedere, primo, ex *l. fin. in fine, Cod. de præscriptione longi temporis*, ubi cùm Jostinianus dixisset in usucapione rerum incorporalium, non esse necessariam scientiam adversarii, oit, idem esse in usufructu dicendum, & reliquis servitutibus; quod argumentum efficaciter probat nostrom seutentiam, quæ itidem confirmatur ex dictis, *supra in prima quæstionis parte.* Iterum facit Textus *in l. 1. §. hoc interdicto, ff. de jure, actuque privato*, ubi tantùm desideratur ut quis eu anno usus est servitute, non vi, non clam, non precario, pro argumentu Bortolus expresè docuit non esse necessariam scientiam in illo interdicto: sequitur Franciscus Ripa *in cap. cùm Ecclesia sutrina de causa possessor. & prop. nu.* 64. Balboa *in cap. de quartâ de præscript. quæst. 2. num.* 38. ubi ait rectè Jus incorporale acquiri, & quosi possideri posse, absque scieutiô illius, in cujus præjudicium possidetur, & sic teuendum. Etsi communem defendens Padilla *in dictâ l. 2. Cod. de servitut. nu. 24. l. 2. interpretationes*, assignaverit, *dict. l. fin.* docent etiam Fulgosius *cons.* 214. Anchoranus *cons.* 196. Romanus *cons.* 379. Videndus Socinus *cons.* 37. Lougobardus *in l. Imperium, num.* 260. ubi communem aliam sententiam reprehendit, *ff. de jurisdict. omnium judicum*, Cujacius *in l. sequitur, §. fin. ff. de usucapionibus*, Rævardus *lib. singul. ad legem scriboniam, numero* 8.

8 His autem videtur obstare Textus *in l. 1. in fine, ff. de servit. rustlcor.* ibi, *traditio planè, & patientia servitutum inducit officium Prætoris*, & *in l. si ego 11. §. 1. ff. de publicana*, *l. si à te emero. ff. si servitus vindicetur*, in quibus omnibus probatur patientiam ejus, adversùs quem currit præscriptiu esse necessariam, sed patieutia, sine scientiâ non contiugit, ut *in l. 1. §. scientiam, ff. de tributoriâ, l. qui patitur ff. mandati*, ait, is, qui ignorat, peti uon dicitur, ut *in dicto §. scientiam*; ergo evenit ut usucopio non aliter procedot, nec servitutes aliter acquirantur, quàm sciente & patieute adversorio, uon ignorante? † Sed Respondeo in 9 his juribus uon loqui Jurisconsultos de usucapione servitutis, uec dicere patientiam, & traditionem esse necessariom ad usucapionem. sed loqui, ut quando quis olteri servitutem constituit, tunc uou teneatur tradere servitutibus possessionem, cùm traditio in bis non aliter fieri possit, quàm per patientiam utendi, sic declorat Bolboa *in dict. cap. de quartâ. quæst. 2. num.* 40. Videns *à num.* 41. quia in juribus incorporalibus traditio possessionis, nihil aliud est, quàm usus, Textus *in l. quoties, la 2. ff. de servitutibus.*

10 Unde jam non obstat fundamentum sententiæ eoutrariæ, ex *dict. l. 2. Cod. de servit. & aquâ*, nam omissa emendotione Longo vallii in eu Textu existimantis ita legendum, *maxime eo sciente*, quam sequuntur Aretinus *cons.* 30. Panormit. *cons. 29. p. 1. & cons. 18. p.* 2. Oldrodus *cons* 154. Bald. *cons. 108. p. 2. & cons. 142. p.* 1. Menochius *de arbitrariis, lib. 2. casu* 161. quæ ut testatur Padilla *num. 24. in dict. l. ferè ab omnibus*: reprehenditur & verè respondendum est cum Cujaciu *in dict. l. 2.* diceate, *ibi*, *in dict. l. 2.* referri aquam duxisse per fuudum martialis, *eo sciente*, uon quia scientia illius esset necessaria, sed quia eo modo significavit Imperator possidentem, non vi, non clom, non precario possedisse: sequitur Balboa *ubi suprà, num.* 39. Carpens Covarruviom, modò negoutem, modò affirmantem, ex *d. l.* 2.

11 Ad tertiom quæstiouis partem, an currat præscriptio contra Ecclesiam, interim dum Episcopum, aut Parochum uon habet? in quu dubio dicendum est non currere præscriptionem per Textum *in cap. 1. de quartâ, cap. auditis, hoc tit.* quod procedit, etiamsi Ecclesia habeat œconomum, ut *in dicto cap.* 1. dixi; sed quia de hac difficultate latè dixi, *in dict. cap. 1. quæst.* 1. versic. *ad secundam*, ideò ad *ibi* dicto te remitto: plura tradunt Barbosa *ibi, toto n.* 4. Balboa cum multis, *hîc numero 12. & in dict. cap. 1. num 7. & 31. & 32.*

Ad quartam quæstionis partem, an præscriptiuta currat contra successorem ogere impeditum? videtur, pro affirmativâ sententiâ, respoudendum, ex eo quòd res judicata contra possessurem majoratûs, nocet omnibus suecessoribus, coutra quos etiam rei judicatæ habet Authoritatem, ut testantur communiter, verum esse Velascus *de emphit. quæst. 10. à num.* 3. Caldas *de ronovatione emphitbenticâ, quæst. 17. nu. fin.* Pinellus *in l. 1. p. 3. à num. 48. Cod. de bonis maternis*, Oldradus

cons.

*conſ.*98. *num.*19. Tiraquellus *de jure primog.q.*35.
num. 7. Covar. *in pract. cap.* 13. *num.* 6. Boerius
13 *dec.* 255. † Et ſic videmus quòd quando præſ-
criptio cœpit, vivente majoratûs inſtitutore, ante
majoratûs fundationem, bona poſtea fideicom-
miſſo obligata tempore ordinario præſcribi cum
titulo & bonâ fide, etiam adversùs omnes ma-
14 joratûs ſucceſſores. † Argumento Testûs *in l,
ſi fundum, ff. de fundo dotali.* ubi alienationis pro-
hibitio, etſi regulariter præſcriptionem cœptam
ante inductam talem alienationis prohibitionem
excludit; imò potiùs præſcriptionem cœptam
perfici poſſe: docent Bart. *in l. fin. Cod. in quibus
cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria*, Bald.
*in l.*1.*n.*19.*Cod. de ſervis fugit.* Abbas *in cap. cùm
non liceat* 12. *hoc tit. n.* 7. ubi Pariſius *num.*17. &
relati ab Antonio Gabriel. *lib.*5. *commun. tit. de
15 præſcript. concluſ.* 13. *nu.* 8. † Ergo ſimiliter com-
pleta præſcriptio, an contra poſſeſſorem omnibus
ſucceſſoribus debeat nocere? ut colligitur ex
verbis, *dict. l. ſi fundum*, ibi, *non tamen inter-
pellat, tam poſſeſſionem, quæ per longum tempus
fit ſi antequam conſtitueretur dotalis fundus, jam
cœperat.*

16 Sed nihilominus dicendum eſt diverſum eſſe
inter præſcriptionem, & rem judicatam in præ-
dicta ſpecie, in qua præſcriptio currere non po-
teſt, niſi contra negligentiam; & ideò non cur-
rit contra ſucceſſorem agere impeditum; at ſen-
tentia, & res judicata contra illum, qui primam
litis defenſionem habet, omnibus meritò nocet,
cumque majoratûs poſſeſſor primam litis defen-
ſionem habeat, ſufficiet cum illo litigare, ut om-
nibus noceat: tenent jam *ſuprà* relati, Velaſcus,
Caldas, Covarruvias, Oldradus, & defendit
Balboa *hic n.* 47. & latè ſcribens, *in cap. cum ſu-
per de re Jud. à num.*40. pro qua ſententia faciunt
Jura *in l.*1.§. *denunciari, ff. de ventre inſpiciendo,
l. ex contractu* 44. *ff. de re Jud. l. ſæpe ff. eodem, l. in-
genuum, ff. de ſtatu hominum, l. Divi*, §. 1. *ff. de
liberali cauſa, l. ſi patroni* 55. *ff. ad Tribellian. l.*
1. *l.*1. §. *fin.* cùm, *lege ſequenti, ff. de liberis ag-
noſcendis.*

17 Verùm, etſi ita de præſcriptione, ſciendum ſit,
tamen prædicta ſententia limitatur in caſu jam
adducto, justa Textum *in l. ſi fundum, ff. de fun-
18 do dotali.* † Item ut non procedat etiam in præſ-
criptione immemoriali, quæ non ſolùm poſſeſ-
ſori; ſed omnibus ſucceſſoribus majoratûs præ-
judicat, quia cùm immemorialis vim tituli ha-
beat òmnia neceſſaria præſupponit, ex *l.* 2. §. *duc-
tus, ff. de aquâ quotid.* reſolvit Suarez *de allegatione*
3. Gregorius Lopez *in l.*10.*tit.*26.*p.*4. verbo *ni le
empece*, Molina *de primog. lib.*4. *cap.* 10. *nu.* 10.
ad alios caſus, *ibi*, videndos, de quibus, *hic* Bal-
19 boa à *num.* 44. † Qui cum multis agunt de illa
celebri quæſtione, an præſcriptio bonorum ma-
joratûs poſſit ſucceſſori nocere, quando contra
poſſeſſorem perficitur, & reſolvunt talem præſ-
criptionem, ſi ſit decem, vel viginti annorum, non
admitti; Gomez verò tenuit, *in l.*40.*Tauri, n.*90.
verſic. *certè*, contrariam ſententiam defendere, in
præſcriptione 30. vel 40. annorum majus dubium
eſt, & in hac reſolvunt probabiliùs Doctores pro-
cedere eam præſcriptionem in poſſeſſorum majo-
ratûs, non contra cæteros ſucceſſores, quorum
dies nondum ceſſit: nam cùm ſucceſſores, & non-
dum nati vivente poſſeſſore majoratûs, agere non
poſſunt, nec illis debebit currere præſcriptio, ex
regula Testûs noſtri, *c. cum nobis* 14. *c. audiris*
15. *hoc tit. cap. quia diverſitatem de conceſſione
præbenda Auth. niſi triennale, Cod. de bonis ma-
ternis, l.* 1. *Cod. de bonis maternis, l.* 1. *Cod. de
annali except.* ex quibus deducunt regulam, ut
impedimento agere non currat præſcriptio: docent
Greg. *in dict. l.*10. *partita*, Suarez *dict. alleg.* 3,
Molina *dict. cap.* 10. *n.*3. Gomez *in dict. l. Tauri,
n.* 90. verſic. *quod tamen ſubintellige*; Et ſic cum
Paulo Caſtrenſi. *conſ.* 467. *num.* 2. & 3. *lib.* 1. De-
cio, Caſtro, Ripâ, Alciato, Curtio, Rubeo, Pari-
ſio, & aliis multis ſequuntur, Pinellus *in dictâ
Aut. niſi triennale*, à *n.* 49. Gabriel. *lib.* 5. *comm.
tit. de præſcript. concl.* 11. & 13. † Sed iſte prædic- 20
tam conclusionem limitat, *n.*17. & 18. quando ad-
veniente die fideicommiſſi, & ſucceſſionis majo-
ratûs; denuò à tempore novi ſucceſſoris compu-
tatur, eo quòd contra illum novum ſucceſſorem
currere poteſt præſcriptio: ita declarat cum Ca-
ſtrenſi *in l. fin.* §. *& quia, Cod. comm. de legat.* Cor-
neus *conſ.*11. *nu.*10. *lib.* 1. † Tamen Balboa ex re- 21
gulâ Testûs *in l. ſine poſſeſſione, ff. de uſucap. cap. ſine
poſſeſſ. de reg. jur. lib.*6. *l. malè agitur, C. de præſcr.*
30. *vel* 40. *annorum*, hanc limitationem Antonii
Gabrielis, Cornei, & Caſtrenſis, non admittit in
majoratibus Hiſpaniæ, in quibus adveniente die
ſucceſſionis, Dominium, & poſſeſſio Civilis, & na-
turalis bonorum majoratûs in ſucceſſorem tran-
ſeunt, & ſi vivente poſſeſſore alienata fuerint; &
ſic infert ut præſcriptio locum non habeat con-
tra ſucceſſorem, etiam à tempore, quo ipſe ſucceſ-
ſionis, amittat poſſeſſionem civilem, quæ tranſit
illico in ſucceſſorem nullo modo præſcribere po-
terit, cùm præſcriptio ſine Civili poſſeſſione, non
procedat ex dictis Juribus, & faciunt quæ adduxi
ſup. in c. illud, & in c. de quartâ, hoc tit.

Unde, etſi Pinellus *in d. Auth. niſi triennale, C.* 22
*de bonis maternis, n.*55. multis fundamentis cone-
tur probare, contra omnes Doctores, præſcriptio-
nem longiſſimi temporis 30. vel 40. annorum in
bonis majoratûs, ſtante titulo, & bonâ fide, non
ſolùm contra poſſeſſorem majoratûs; ſed contra
omnes etiam ſucceſſores perpetuò procedere ex
ſententiâ Cornei *conſ.* 308. *lib.* 3. ſed ejus funda-
menta, Balboa *hic nu.*46. diluit eo quòd præſcri-
ptio eſt odioſè introducta, in odium negligentis;
& cùm nulla poſſit conſiderari negligentia in
ſucceſſore majoratûs, qui, vivente poſſeſſore, age-
re non poteſt, infert dicendum, ut contra illum
nulla poſſit currere præſcriptio, cùm iniquum eſ-
ſet punire, ut negligentem, eum qui nondum fuit
negligens: alia expendit, *ibi à nu.*48. & 49. quæ
non multùm obſtant, de quibus videndus Moli-
na *dict. lib.* 4. *de majoratibus, cap.* 9. *per totum*;
ubi agit de illo capitulo, quòd ſuper bonis ma-
joratûs, ſaltem ſtante regiâ facultate, tranſige-
re licet: Et applicabis quos, *ibi*, ejus additio-
natores adducunt.

Ad quintam quæſtionis partem; an currat 23
præſcriptio contra abſentem ex cauſâ? ideò
quòd legitimè eſt impeditus, reſpondebis ex ad-
ductis, *ſuprà in cap.* 1. *quæſtion.* 2. verſic. *ad
quartam.*

QUÆSTIO III.

An currat præscriptio, tempore pendente, ad conficiendum inventarium: Et an præscriptiones legales, conventionales, statutariæ, seu consuetudinariæ currant contra minorem: Et an currat præscriptio contra pupillum, seu filiumfamilias?

SUMMARIUM.

1 *Præscriptio pendente confectione inventarii verius est, ut currat, n. 2.*
3 *Præscriptiones sunt legales conventionales, statutaria sen consuetudinariæ, num. sequent. ubi de singulis.*
4 *Præscriptiones quo tempore contra minores currebant ex lege, n. 5. 6. 7. 8.*
8 L. sicut in rem, Cod. de præscript. 30. vel 40. annorum.
9 L. si intra, Cod. de non numeratâ pecuniâ.
10 *Præscriptio conventionalis quæ & qnaliter currat contra minorem*, n. seq.
11 L. Æmilius Largianus, ff. de minoribus, num. 12.
12 L. 3. ff. ex quibus causis in possessionem eatur num. 16.
13 L. etiam ei 45. ff. de minorib. nu. 14.
15 L. 2. Cod. si adversùs venditionem.
16 *Minores qualiter restituantur adversùs conventionales præscriptiones.*
17 *Præscriptiones statutariæ, & consuetudinariæ, quæ & qualiter contra minores eurrant.*
17 Cap. constitutæ de in integrum restitutione, nu. 19. 20. *ubi quid de statutariâ triennali super salariis famulorum.*
21 L. 2. Cod. in quibus causis restitutio non est necessaria.
22 L. 1. Cod. de in integrum restit. minor.
23 L. Papinianus 29. ff. de minorib.
24 L. etsi per prætorem, §. 1. ff. ex quibus causis majores.
25 L. si quis ex fundo 13. ff. quemadmodum servit, amittant.
26 *Præscriptio currit contra minores, deducto tempore pupillaris ætatis.*
27 *Præscriptio contra filiumfamilias existentem sub patriâ potestate, non currit, n. 29.*
28 *Filiusfamilias, nunquid possit agere contra alienationem rei suæ: expenditur, n. 30. 31.*
29 L. 1. Cod. de annali except.

1 AD primam partem quæstionis, ut respondeas, adjunges dicta *suprà in cap. illud 8. hoc tit. quæst. 3.* versic. *ad secundam*, ubi dixi de quæstione, an hæreditate jacente interrumpatur, seu cesset præscriptio: quare cùm hæc difficultas à tempore dato, ad conficiendum inventarium, currat contra hæredem præscriptio, contra hæredem inchoata appendix sit ad illam, ideò etsi Paul. & Alex. ad Text. *in l. Imperator. §. donec, C. de jure deliber.* & Castr. *in l. ea qua in fine, C. de temporib. in integ. rest.* affirment non currere talem præscriptionem, nam sicut hæres, eo tempore pendente, creditoribus hæreditariis respondete non tenetur, cum illo tempore agete impeditus sit; sic & ptopter eandem rationem debeat dormire præscriptio contra illum, quæ jam erat cœpta adversùs defunctum, in tantùm, ut ait Castrensis *suprà*, quòd hæc doctrina procedat, in casu jacentis hæreditatis; ita ut illo tempore dormire dicatur præscriptio. † Tamen quia jam, in 2 loco citato, dixerim hæreditate jacente continuari adhuc præscriptionem jure singulari, ut ibi adduxi; sic & pendente inventario; in terminis Balboa *hic n. 13.* à simili ratione.

Ad secundam quæstionis partem, ut plura jura explicem, advertendum est præscriptiones esse aut legales, aut conventionales, aut statutarias, vel consuetudinarias; legales autem quædam fuerunt olim præscriptiones, quæ contra minorem efficaciter procedebant, & absque auxilio restitutionis currebant, ut *in l. auxilium 38. ff. de minorib.* ubi probatur legalem præscriptionem currere contra minorem, adeo ut nec restitutionis auxilio jubetur: idem probat Textus *in l. si mater, Cod. ne de statu defunctorum;* idemque est in præscriptionibus legalibus, olim contra minores, non currentibus, ut *in l. interdum 19. ff. de minorib. l. adolescentia, C. in quibus causis in integr. restitut. non est necessaria.* 3

Aliæ inquam sunt præscriptiones legales, quæ etsi contra minorem currerent inefficaciter tamen quoniam contra illas, restitutio in integrum antiquitùs dabatur. 4

Quare etsi *in l. fin. C. in quibus casibus, in integ. restit. non est necessaria*, Justinianus dixerit præscriptiones minoribus currere; & sic inferri, ut illis restitutio adversùs præscriptionem non sit necessaria nec titulus hodie, quòd si adversùs usucapionem necessarius videatur, tamen hæc Lex Justiniani, non abstulit primas illas præscriptiones legales, quæ contra minorem efficaciter procedebant, sed tantùm has ultimas, quæ inefficaciter currebant, eâ restitutione, præscriptio adversùs minores evacuabatur: ita illum Textum in hac specie intelligunt Doctores communiter, ut refert Balbus *de præscr. 1. p. casu* 23. *n.* 36. Tiraq. *de retract. lib.* 1. §. 35. *Gloss.* 4. *n.* 36. Cotta *in l. si ex cautione n. 5. C. de non numeratâ pecuniâ*, Mauritius *de rest. c.* 47. Menchaca *de success. creatione*, §. 10. *n.* 40. Granna *hic* nu. 9. Balboa *n.* 20. 5

Sed clariùs, ut respondeas advertes quòd jam olim inter veteres obtinuit præscriptiones decem vel viginti annorum, vel minoris temporis contra minores incipientes non currere; ideóque restitutionem non esse necessariam; at verò præscriptiones cum defuncto prædecessore incœptas contra minores currere, rescindi: tamen beneficio restitutionis in integrum, *l. etiam 45. ff. de min. l. unic. C. si adversùs usucap.* † Indeque Justinian. ut omnem tolleret ambiguitatem statuit, *in d. l. fin.* temporales præscriptiones non currere contra minores, cùm melius sit illorum Jura intacta servare, quàm post vulneratam causam, remedium quærere; idem probant, *l. 8. tit. 18. p. 3. l. 9. tit. 19. p. 6.* Granna *hic n.* 6. Balboa *n.* 15. & 16. ubi ex Glossâ verbo *currere*, *in d. l. fin.* refert eam constitutionem, solùm procedere in constitutionibus incœptis, & perfectis cum minoribus, non verò inceptis cum prædecessoribus, & perfectis cum minoribus. 6 7

Huic autem distinctioni obstat Textus, *in l. sicut in rem, C. de præscr. 30. vel 40. annorum*, ubi contra minorem currit præscriptio legalis, & datur restitutio, sed respondetur hanc legem loqui in longissimis præscriptionibus quas Justinian. *in d. l. fin. exceperat*, ut advertit Glossa 8

is

in dictâ l. ficut in rem, verbo *ſervanda*, quia Juſtinianus *in dictâ l. fin.* ſolùm eſt loquutus de præſcriptione 10. vel 20. aunorum, ut expendunt Granna hic, *num.* 10. Balboa *num.* 21. alia adducentes.

9 Iterùm etiam obſtat Textus, *in l. ſi intrà*, *Cod. de non numeratâ pecuniâ*, ubi minor contra legalem præſcriptionem, etiam à defuncto cœptam non reſtituitur; Verùm Coſta *in l. ſi ex cautione*, verſic. *hoc autem*, *Cod. de non numeratâ pecuniâ*, *n.* 6. Balboa *hîc*, *n.* 18. Granna *n.* 8. exiſtimant Textum illum eſſe intelligendum, quando tempus legitimum præſcriptionis contra defunctum majorem exceſſerat, & ſic cum eo perfectâ præſcriptione, quia tunc cùm nullum, cum minore, negotium geſtum eſſe diceretur, nec illâ ſuâ fragilitate læſus cenſeatur; Ideò juſtâ de causâ ibi fuiſſe reſtitutionem denegatam ex *l.* 1. §. *apparet*, *ff. de minoribus*, *l. eum mandato* 23. *ff. eodem*. & ita colligit Accurſius *ibi*, ex verbis *dict. legis ſi intrà* ibi, *ſin verò legitimum tempus exceſſit*; Imò Balboa *num.* 19. ait quòd & ſi in ſpecie *dict. leg.* ſi intraſſemus, in eo caſu, ubi tempus legitimum eſſet conſummatum contra Pupillum ipſum adhuc poſſe contendi ſalvâ illius Textûs conſtitutione, pupillum eſſe reſtituendum; quia verba illius legis in dicto verſic. *ſin verò*, non excludunt reſtitutionis beneficium, ſed ſolùm denotant compellendum eſſe Pupillum ſolvere, habito reſpectu ad jus commune; non verò ad particulare ætatis privilegium, quaſi dixiſſet Pupillum verum debitorem manere, uti Coſta ex multis *ubi ſuprà* conſiderat, & apparere videtur ex verbis ſtatim ſequentibus illius legis ibi *in querimoniam creditore minime deducto omninò ejus hæret*, *etiamſi pupillus ſit debitor ſolvere compellitur*, & hæc de legali præſcriptione.

10 Conventionales verò præſcriptiones, quando ſcilicet temporis ſpatium conventione conſtituitur; tunc iſtæ à Prædeceſſore incipientes, currunt contra minorem, abſque ullo reſtitu-
11 tionis auxilio. † Quomodo lucem accipit Textus *in l. Æmilius* 39. *ff. de minoribus*, ubi incipit præſcriptio cum defuncto, & cum minore perfecta fuit, & nihilominùs denegatur reſtitutio, cujus deciſio adducta in præſcriptione legali, eam omninò deſtruit, & ſicut Doctores difficultatem componunt, affirmant eum Textum loqui de præſcriptione conventionali, quaſi tota reſolutio ſit diſtinctionem facere, reſpectu minoris inter præſcriptionem legalem, & conventionalem, ut illa quando cum Anteceſſore cœpta eſt, contra minorem currat, ei tamen auxilium reſtitutionis concedatur, ut *ſuprà* jam dixi pro intellectu *dict. leg. fin. Cod. in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria*, hæc conventionalis non ita ſe habeat, ſed potiùs etiamſi cœpta fuerit cum defuncto minori reſtitutio
12 non concedatur. † Balboa *hîc n.* 17. & 22. ita etiam intelligit Textum *in l.* 3. *ff. ex quibus cauſis in poſſeſſione eatur*, ubi proponit conſultus rationem, ob quam minor reſtituitur ad id, quod cum eo geſtum; Sed in hoc caſu nihil cum minore, ſed cum Prædeceſſore geſtum dicitur, & concludit Juſtinianum non loqui de hac ſpecie conventionalis præſcriptionis *in dicta l. fin.* Verùm Granna *hîc*, *nu.* 7. Oſvaldus ad Donellum *lib.* 21. *comment. cap.* 7. *littera L.* Antonius Faber *tom.* 1. *de erroribus decade* 25. *errore* 5. & *in rationali ad Textum in dictâ l. Æmilius* *Largianus*, rejectâ illâ diſtinctione, aliter interpretantur Textum *in dictâ l. Æmilius*, *in dictâ l. fin. dicentes Textum in dicta l. Æmilius in prima ejus parte*; convenire cum deciſione *dicta legis fin. in* 2. *ejus parte*, atque ob id, *quia in dictâ l. fin.* Antonius plura alia ſcripſerit, quàm Paulus Conſultus *in dictâ l. Æmilius*, videlicet Tutores Pupillæ ſuſpectos fuiſſe, & alia plurima relata à Duareno *in tit. Cod. ſi adverſùs venditionem* meritò ex æquitate, & ſi ſingula illa non prodeſſent & multa tamen collecta juvent in illâ præſcriptione conventionali *in* 2. *illius Textûs parte* reſtitutionem competere.

Tu verò à primâ ſolutione non diſcedas, cui 13
non obeſt Textus *in dictâ l. etiam ei* 45. *ff. de minor.* dum aſſerit poſthumum adversùs completam præſcriptionem, dum in utero eſt, reſtitui debere; nam procedit in præſcriptione legali, non in conventionali, in legali enim ut notant Antonius Faber ad Textum illum *in rationali*, Morla *in Emporio tit.* 5. *q.* 5. *nu.* 16. Bartol. *in dictâ l. etiam*, Granna *hîc*, *num.* 5. Balboa *n.* 24. Alciatus *in l. cùm filius* 49. §. *in hac ſtipulatione*, *num.* 15. *ff. de verb.* etenim nulla culpa imputari poteſt ei, qui in utero eſt, & ſic quamvis præſcriptio jacente hæreditate procedat, etiam contra poſthumum, tamen dicunt citati, poſthumum dignum eſſe remedio reſtitutionis.

Cujacius verò *in dictâ l. Æmilius*, aliter inter- 14
pretatur Textum *in dictâ l. etiam*, dicens poſthumum non reſtitui in illâ ſpecie jure minoris, ſed reſtitui quaſi major ex clauſulâ generali, *ſi qua mihi juſtâ causâ videbitur*, juxta Regulam Textûs *in leg.* 1. & *per totum*, *ff. ex quibus cauſis majores*; ita ut illud verbum *etiam*, non referatur ad perſonas, ſed ad cauſas, quaſi dixerit Juriſconſultus, non ſolùm ex edicto de minoribus, ſed ex illâ generali clauſulâ, quaſi ratione juſtæ ignorantiæ poſthumum reſtitui natum; Ita ille.
† Sed quia impugnat intellectum hunc Balboa 15
hîc nu. 24. dicens illud verbum *etiam*, ſolùm ampliare edictum de minoribus, ut non ſolùm competat jam natis, ſed etiam naſcendis, ut colligit ex contextura illius Textûs, & ex aliis antecedentibus, tum etiam quia *ibi*, tantùm agitur de reſtitutione jure minoris: quare Textus ille à Triboniano poſitus eſt ſub *tit. de minoribus*, ubi de prædicto indulto agitur, aliàs enim ſi per illud verbum *etiam*, ut vult Cujacius illa deciſio extenderetur ad reſtitutionem, etiam quæ contingit majoribus, ex juſtâ causâ conſtitui, & poni deberet ſub *tit. ff. ex quibus cauſis majores*: argumento Text. *in l. Imperatores*, *ff. de die in diem adjectione*; ob idque prædictum Textum intelligi de præſcriptione legali, non conventionali.

Ideò tantùm dices, cum eo, *n.* 25. & cum Bar- 16
tolo & Fulgoſio *in dictâ l. Æmilius*, & cum Cujacio *ibi ad finem*. Quòd ſi certum ſit adversùs conventionales præſcriptiones minores non reſtitui ex edicto de minoribus; ſecùs tamen contingere ex prædictâ generali clauſula, *ſi qua mihi juſtâ causâ*, vel ex juſtâ ignorantiâ, quoniam potuit minor conventionem defuncti ignorare quo pacto Pinellus *in Auth. niſi triennale à n.* 38. *Cod. de bonis maternis* cum multis ab eo relatis intelligit Textum *in dictâ l.* 3. *ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem eatur*, & *in leg.* 2. *Cod. ſi adverſus venditionem pignorum*: Nam licet in dictis ju-
tibus

ribus restitutio minoribus denegetur ex edicto de minoribus, potest tamen illis competere ex justæ ignorantiæ capite quomodo Cujacii potest admitti intellectus.

17 Statutariæ, seu consuetudinariæ præscriptiones currunt contra minores, sed competit eis ex edicto de minoribus restitutio ex Regulâ Textûs *in l. ait Prætor. 7. in princ. ff. de minoribus.*

18 † Et ex Textu expresso *in c. constitutus de integ. restit.* quem & si de legali præscriptione nonnulli intellexerint, quia obest doctrinæ, quem de hac *suprà* retuli, verius est, ut loquatur in hac præscriptione statutariâ, seu consuetudinariâ: docet Balboa *hic*, *num.* 20. *in fine*, meliùs *à num.* 26.

19 Et quamvis Bartolus *in dictâ leg. fin. numero* 14. *Cod. in quibus causis restitutio non est necessaria*, *& in dictâ l. Æmilius Largianus*, *ff. de minor. numero* 4. Abbas *in dicto cap. constitutus num.* 6 Menchaca *de successión. creat* §. 10. *numero* 6. & relati à Tiraquell. *de retractu tit.* 2. §. 1. *Glossa* 2. *à numero* 34. eâ ratione, quoniam statuta recipiunt Juris interpretationem argumento Textûs *in l. omnes populi*, *ff. de Justitia*, *& Jure*, *l. de quibus ff. de legibus*, *cap. cum delectis de consuetudine*, ob id dicentes, nec statutariam, nec legalem præscriptionem hodie currere contra minorem, respondentes ad Textum, *in dicto cap. constitutus*: Ideò in illâ specie contra minores currere præscriptionem; quoniam agebant minores de lucro captando, quasi dicant, quòd si in specie Textûs *in dicto cap. constitutus*, agerent minores propter læsionem, & damnum non curreret contra illos præscriptio, ut tenet Decius Bartolum sequutus, *cons.* 556. *n.* 7. *volumine* 2.

20 Tamen ut Innocentius advertit *in d. cap. constitutus*, has præscriptiones statutarias, sive consuetudinarias non comprehendit Justinianus *in dictâ l. fin.* & sic verior est contraria sententia, quæ comprobatur, *ex leg. si sine* 33. §. *Lucius*, *ff. de administratione Tutor. cap.* 1. §. *præterea si quis de prohibitâ feudi alien.* per Federicum in usibus feudorum, ubi tempus annale petendi investituram, currat contra minorem, tum etiam quia Justinianus *in dicta l. fin.* non movetur ratione lucri, vel damni vitandi, nec hoc in consideratione venit, ut probant Alex. *cons.* 119. *à n.* 34. *volum.* 6. Tiraquell. *de præscription.* §. *miniores*, *Glossa* 9. Joannes Baptista Bovin. *de statutariâ præscriptione glossa* 19. *nu.* 33. Afflictis *decis.* 370. Et Cyriacus cum multis loquens de statutaria, *tom.* 2. *sub cons.* 307. *à n.* 4. ait quòd præscriptio statutaria decennalis contra Creditores ex causâ mercedis, procedit in mercedibus famulorum, non autem Artificum, vel Notariorum, alia adducens *n.* 5. 6. *&* 7. cum Duennas *Reg.* 406. Surd. *decis* 24. Gama 339.

21 Nec obstat Textus *in leg. 2. Cod. de quibus causis restitutio non est necessaria*, ubi Jure novissimo cursus quinquennii adversùs minorem nullius est momenti; adeò ut nec restitutio sit necessaria; sed respondetur Textum illum loqui de
22 præscriptione legali juxta adducta. † Cui non obstat Textûs *in l.* 1. *Cod. de in integr. restit. minor.* ubi si minor amiserit quinquennium ad querelam inofficiosi petendam adeò adversùs eum præscriptio currit, etiam Jure novissimo, ut restitutionis remedium sit necessarium; quia respondeo cum Duareno *in dictâ l.* 2. *& in dictâ leg. fin. Cod. ex quibus causis in integrum restitutio* *Textum in dictâ l.* 1. non loqui de præscriptione, nec de temporis lapsu, sed de renuntiatione tacitâ à minore, qui reipsâ sine verbis fit, veluti si minor, qui querelam intentare poterat intra legitimum tempus eam amisit, & legatum ab hærede accepit; quia eo ipso videtur agnovisse Judicium defuncti, ac ideò restitutionem ei competere; non tamen ex eo, quòd transcursus temporis ei noceat; sed ex eo, quòd legatum accepit.

Sed his obstat Textus *in l. Papinianus* 29. *ff.* 23
de minoribus, ubi si minor læsus in exilium fuerit relegatus, si annale antiquum tempus ad postulandam restitutionem fuerit transactum absque ullâ restitutione, & temporis prorogatione adversùs illum præscriptio procedit, etiamsi impeditus esset, quominùs Prætorem adiret. † Et 24
huic decisioni obest alia Textûs *in leg. & si per Prætorem*, §. 1. *ff. ex quibus causis majores*, ubi Relegato, etiamsi posset Procuratorem relinquere subvenitur, Verùm ut respondet Antonius Faber. *in rationali dictorum Jurium in dicta l. Papinianus*, annus utilis juris antiqui non prorogatur, quia relegatus licet adsit; tamen quoad Jus petendæ restitutionis pro præsente habetur, cùm Procuratorem in civitate relinquere potuerit, per quem posset restitutionem postulare; siquidem relegatus non amittit libertatem, nec rerum suarum administrationem: Et sic cùm petendæ tempus restitutionis fuerit transactum, ei denegatur petitio, uti deducitur ex verbis ejusdem Textûs ibi, *cùm potuit adire Prætorem per Procuratorem*; Textum verò *in dicto* §. 1. loqui in aliâ causâ restitutionis, nempe si idoneus, vel securus Procurator inveniri non possit: Sequitur Granna *hic num.* 5. † Qui *nu.* 4. expendit 25
Textum *in l. si quis ex fundo* 13. *ff. quemadmodum servitus amittatur*, de qua benè Antonius Faber. *in rational, ibidem.*

Ad tertiam quæstionis partem, an currat 26
præscriptio contra Pupillum, seu Filiumfamilias ad eam partem de Pupillo; adjunges dicta *suprà in dubio præcedenti de præscriptione contra majores*, ob idque breviter dico hodie præscriptiones longissimas currere contra minores deductâ ætate pupillari; Nam pupillaris ætatis tempore, præscriptio dormit, ut expresè dicit Textus *in l. sicut in rem. l. bona fidei* 48. *ff. de acquirendo rerum dominio*, sed restituuntur contra illas; quoniam ut jam dixi *in dicto dubio præcedenti*, eas præscriptiones longissimi temporis non comprehendit *dictâ l. fin, Cod. in quibus causis restit. non est necessaria*, quæ solùm loquitur de præscriptione 10. vel 20. annorum.

Ad illam partem, quæ pertinet ad Filiumfa- 27
milias durante Patriâ potestate, ut etiam ad unguem respondeas, præmittes quæ adduxi suprà *in cap.* 9. *de Judic. q.* 10. *&* 11. ubi egi de quæstione, an Filius possit esse Judicio ad aliquid petendum, vel esse Judex sine Patris licentiâ: quibus suppositis, utpotè necessarium ad verum intellectum hujus difficultatis, ut terminat Balboa *hîc à num.* 33. *&* 36. respondeo cum Pinello *in dictâ Auth. nisi triennale*, *Cod. de bonis maternis anteà num.* 45. quod Regula illius Textûs indicat, ut dum Filii sunt in Patriâ potestate, ne dum possit contra eos currere præscriptio, tanquam impeditos.

Et sic, si in eis non admittatur facultas agen- 28
dis contra alienationem, quod ultimum difficile

vide-

videtut ex Textu *in dicta l.fin. Cod. de annali exceptione*, *& in Auth. de nuptiis. §. ſed quod ſancitum*, ex quo deductus eſt Textus *in dicta Auth. niſi triennale*, Covart. *lib.* 1. *variar. cap.* 8. idem Bart. *in l. ſi conſtante*, *ff. ſoluto matrim.* & ut conſiderat Baldus *in l. fin. §. in computatione*, *num.* 7. *Cod. de Jure deliberandi*, Jaſon. *conſ.* 56. *lib.* 3. verſic. *confirmatur*; Nam dicunt iniquum eſſe quòd, Patre bona filii alienante; non poſſet filius, eo vivente, admitti ad revocationem alienationis, & ſic, non ſolùm filium audiendum eſſe; ſed Patrem etiam eſſe compellendum filio conſentire; quamvis aliàs promiſiſſet ſe nunquam contra illam alienationem venturum.

29 Et licet teplices, dicendo idem & dici debete in præſcriptione; quia non eſt major ratio in ea, quam in alienatione: Tamen adhuc dicendum eſt ex Textu *in dicta l.* 1. *Cod. de annali exceptione*, ubi expreſsè dicitur filium agere non poſſe, tantùm referri ejus verba de præſcriptione circa aliqua ad filium ſpectantia, vel illa verba non auferre filiis omnimodam facultatem agendi, ſed conditionaliter: hoc eſt ut agere non poſſint ſine licentiâ Patris, ex Regulâ Textûs *in l. fin. §. neceſſitate Cod. de bonis quæ liberis*, expendit, alia refetens Balboa *ubi ſuprà videndus ibi*, *à num.* 37. plura congerit pro explicando Textu *in cap. quia diverſitatem* 5. *de conceſſione præbendæ*, ubi adeſt impedimenti ad agendum materia, & qualiter, ſeu quando impeditis ſuccurratur; ubi etiam dicit quòd impedimentum etiam excuſat, quando ejus origo culpa impediti provenit, ſi culpâ non fuit ordinata ad caſum impedimenti, quod qualiter verum ſit, *ibi* dico: interim leges Riccium *collect.* 155. ad illum Textum, ubi plures caſus congerit de hac impedimenti materiâ.

30 Sed adhuc nodus difficultatis non ſolvitut, quare ut diſſolvat Antonius Faber *de erroribus pragmatic. decade* 3. *errore* 9. *à n.* 5. *&* 8. qui dum negavit præſcriptionem impediri poſſe toto tempore abſentiæ aut ignorantiæ, aut quâ aliâ de cauſâ, eo quòd toto illo tempore agere non potuerit impeditus, cum jam ex *l.* 1. *Cod. de divers. & tempore. praſcript.* dixerim *ſuprà*, *quæſt.* 1. præſcriptione currere, quoties tempus continuum eſt, non utile, & ſic contra abſentem cauſâ Reipublicæ currat, etſi Prætot det ei reſtitutionem ex clauſula generali, *ſi qua mihi juſta cauſa eſſe videtur*, *l.* 1. *& toto tit. ff. ex quibus cauſ. minor.* & ob idem poſſet dici reſpectu
31 filii agere impediti, Patre vivente. † Tamen & ſi Filius familias agere, vivo Patre, ex quocunque contractu poſſit, ſi pater conſentiat, & non aliter, ex *dicta l. neceſſitate*, *§. fin.* & ſit difficile, ut Pater, qui bona filii vendidit, conſentire velit Filio acturo ex eâ cauſâ; quæ Patrem ipſum de evictione ſit obligatura, ſive ponas materna bona, ſive aliundè quæſita, & in hoc caſu conjiciatur filius in eas anguſtias, ut vel paternam verecundiam violare, vel jure ſuo cadere cogatur; Ideò dicit Faber æquiſſimè proſpectum eſſe ut totius temporis, quo Pater vivit, negligentia ipſi imputari non poſſit, docens, ut vivo Patre, non currat præſcriptio Filiofamilias, bona Paterna per Patrem vendita, vendicaturo, nec Mulieri, vivente Marito, & ob Jus ſingulare conſtitutionem Juſtiniani, ſed extra hanc cauſam, & ubi ceſſant conſtitutiones, concludit regulariter dari locum præſcriptioni temporis, etiam adverſùs non valentem agere ex aliqua, ſalvo tamen reſtitutionis auxilio, ſi qua probabili ratione concedi debere videatur.

QUÆSTIO IV.

An præſcriptio currat contra Creditorem agere impeditum, eo quòd debeat priùs facere excuſſionem in Debitorem, ſi res obligata ſit penes alium poſſeſſorem: Et an ut præſcriptio deſinat currere ex cauſâ hoſtilitatis, Tyrannidis, Peſtis, aut ex aliis, debeat Actor oſtendere ſe fuiſſe impeditum & qualiter contingat?

SUMMARIUM.

1 *Impeditus non dicitur qui poteſt tollere impedimentum per ſe, aut adeando Judicem*, *& num.* 5.
2 *Præſcriptio qualiter currat contra Creditorem num.* 4. 5.
3 Auth. hodie, Cod. de pignor. n. 4.
4 Cap. quia diverſitatem de conceſſione præbendæ.
6 *Impedimentum non excuſat, ſi ſit evitabile; aut ſi culpa ſupervenerit, num.* 7. *quid de incarcerato, aut paupere, n.* 8.
9 *Impedimenti allegatio, dum eſt fundamentum intentionis debet probari ab allegante.*
10 *Impeditas quis non præſumitur in dubio.*
11 *Impedimentum allegans quominùs præſcriptio debet procedere, illud debet probare, & qualitates neceſſarias, num.* 13. *& quod removere non potuit, nam.* 14. *veniſſeque ſine culpa, num.* 15. *&* 16.
12 *Impedimenti allegati libellus, quod debeat continere.*
17 *Impedimentum nunquid probetur Juramento Actoris.*
18 *Impedimentum allegans, quominùs præſcriptio procedat, debet probare fuiſſe illum impedimentum cauſam non agendi.*
19 *Compenſatio impedit præſcriptionem, & tollit ejus exceptionem.*

AD primam difficultatis partem, ut reſpon- 1
deam præmittenda eſt ea Regula; nempè quòd non cenſetur impeditus ille, in cujus poteſtate eſt tollere impedimentum ex Textu, *in l. qui poteſt facere* 135. *ff. de Reg. Juris*, *cap. fin. de electione*, ubi Panorm. & alii, *l. quibus diebus*, *ff. de conditionibus*, *& demonſtrat.* ibi, *ne per Teſtes quominùs agendo eum ſubmoveas*, ubi omnes docent non excuſari impeditum, qui Judicem adeundo, poteſt impedimentum removere, ut declarant Alex. *conſ.* 72. *num.* 13. *lib.* 3. Paulus *l.* 2. *ff. de Judiciis*, nec excuſari litigantem, cujus Teſtes noluerunt Teſtificari; niſi priùs ipſe Judicem adiret, debuit enim adire; Nam ut Pinellus docuit *in Auth. niſi tricennale*, *num.* 48. verſic. *inde infertur*, *Cod. de bonis maternis*, non dicitur impeditus, qui impedimentum, Judicem adeundo, tollete poteſt.

Unde jam ad difficultatem reſpondent Baldus 2
de præſcript. p. 4. *partis* 4. *princ.* Neguſantius *de pignoribus* 2. *p. membro* 2. *nu.* 3. Decius *in leg.* 1. *Cod. qui admitti*, Rolandus *conſ.* 69. *n.* 17. Socin. *conſ.*

conf. 73.*n.*86.*lib.*1. Aymon. Craveta *conf.* 263.*ad*
finem, præscriptionem non impediri actionis hy-
pothecariæ tertio possessori, rei obligatæ, pro-
pter oeglıgentiam Creditoris non agentis con-
tra debitorem, cùm Creditor agere potuerit,
quando voluisset, etiam ante factum, excussio-
nem Debitoris juxta regulam Textûs *in l. purè*,
§. *fin. de doli exceptione*, ibi *cùm Actor suâ pote-*
state habeat, quando utatur Jure suo, & sic voluit
Textus *in l. 1. Cod. si adversùs Creditorem*, quòd
tertius possessor, ad quem pervenit res obligata,
præscribit contra Creditorem longo tempore
cum Titulo, & bonâ fide, ita ut hoc modo tol-
latur actio hypothecaria.

3 Nec huic resolutioni obstat Textus *in Auth.*
hodie, *Cod. de pignar.* ubi cùm hæc actio non
detur contra Creditorem in effectu, nisi factâ
priùs excussione in bonis principalis Debitoris;
ob id non currat Creditori tempus illud præ-
scriptionis, nisi post factum, illam excussionem
videlicet postquam Creditor incipit, agere posse
4 contra tertium possessorem. † Quia respondeo
quòd si hoc fundamento hanc doctrinam in
praxi servandam dixerit Alexander *cauf.* 58.
lib. 5. allegans pro ea Textum *in cap. quia diver-*
sitatem de concessione præbenda. Tamen Glossa *in*
dicto cap. quia, verbo *suspensionis*, nostram de-
fendit sententiam, declarans ut tunc non sit
tempus suspensionis imputandum intra sex
menses Concilii Lateranensis, quando Præla-
tus, suspensus negligens fuit in petendâ absolu-
tione.

5 Et sic contingere in nostro casu, etiamsi per
dictam Authenticam hodie excussio illa Debito-
ris sit priùs necessaria, siquidem eo non obstan-
te ex *dictâ l. purè*, §. *fin.* potuerit Creditor agere
quandocunque; Imò Aymon. Craveta *dicta*
conf. 203. impugnando prædictum Alexandrum,
ibi, refert illum alibi contrarium, & pro nostrâ
sententiâ scripsisse, secundùm quam est tenen-
dum, potuit enim Creditor de facili illud im-
6 pedimentum submovere. † Et facit doctrina
Sebast. Medic. *in decis. Rota Marchiæ*, & Capel-
la Tholos. *in decis.* 301. & cum eis Riccius *col-*
lect. 155. ad Textum *in dicta cap. quia diversitatem*
in fine, ubi impedimentum non excusat, si illud
sit evitabile.

7 Item, ut quis citatus, tardè suum iter arri-
piat, & propter impedimentum superveniens,
8 non possit comparere. † Et faciunt congesta à
Balboa *hic num.* 38. cum multis ab eo relatis
dicentibus, quòd ubi culpa data est ad impedi-
mentum, non excusaret allegantem illud: argu-
mento Textûs *in l. nec timarem*, §. *proinde*, *ff.*
quòd metûs causa, copiosè probat Decius *in cap.*
quæ in Ecclesiarum, *num.* 30. *de constit.* Aymon.
Craveta *conf.* 247. *in fine*: argumento Textûs, *in*
lege. quamvis, *ff. soluto Matrimonio*, *&* in *l.* 4. §.
illud, *ff. si quis cautianibus*, ut etiam accusatus,
& in vinculis detentus excusatur, *&* in *l. succur-*
ritur cum l. sequenti, *ff. quibus ex causis majores*, re-
solvit rectè Alex. *in l. Marcellus*, §. *res quæ*, *n.* 3.
ff. ad Tribell. & in *l. recusare*, §. *fin. num.* 6. *ff.*
9 *eodem.* † Et sic resolvit Jason. *in leg.* 2. *num.* 72.
Cod. de Jur. emphit. in quæstione emphiteutæ
incarcerati non solventis, eâ ratione Canonem.
Et Glossa *in cap. Sacrorum* 12. *q.* 2. ita etiam lo-
quitur in impedimento paupertatis.

10 Ad secundam quæstionis partem, ut explo-
ratè loquaris, adjunges quæ adduxi *suprà in cap.*
fin. §. *fin.* & *ibi q. fin.* ubi quòd alleganti incum-
bit probandi onus. Et ad difficultatem, de qua
hîc, quod dixi *suprà in cap.* 1. *hoc tit. q.* 2. versic.
ad ultimam, cumque allegatio impedimenti sit
fundamentum principale intentionis, & ob id al-
leganti incumbat onus probandi, ut advertit in
simili Bartol. *in Auth. de his qui ingrediuntur*
ad appell. num. 14. versic. *quare appellans*, ubi
docet quòd appellanti, qui prosequutus est cau-
sam appellationis, & ipsam non produxit ad fi-
nem, dicenti se temporis brevitate impeditum
in integrum restitutio non est danda, nisi pro-
bet impedimentum, allegans casus expressos,
in cap. constitutus de appellation. † Quoniam 11
in dubio quis non præsumitur impeditus ex
leg. 2. §. *quod diximus*, *ff. si quis cautianibus*,
leg. qui commeatus, *ff. de re militari*, copiosè
Felin. *in cap. si pro debilitate*, *nu.* 5. *de offic. de-*
legati Casaneus *in consuetudinibus Burgundiæ*,
Rubrica 4. §. 20. *n.* 4. *&* 5. Sfortia Oddus *de resti-*
tutione in integ. q. 38. *Art.* 1. *num.* 7. & relati à
Mascardo *de probationibus conclus.* 116. *à num.* 1.
tom. 1.

Ideò, in specie nostrâ, is qui intendit, vel 12
præscriptionem dormisse propter impedimen-
tum, vel adversùs ejus cursus, esse concedendam
restitutionem, debebit probare impedimentum,
quod allegat juxta Textum *in l.* 2. *ff. quibus ex*
causis majores, *l. ab ea parte*, *ff. de probat. leg. in*
exceptionibus, §. 1. *ff. eodem*, & qualiter contin-
gat probatio impedimenti, latè Felinus hîc, Alex.
& Jason. *in dicto* §. *quod diximus*, Baldus *in leg.* 1.
Cod. de dilation. † Francisc. Marcus *decis.* 626. 13
num. 3. Sfortia Oddus *dicto Art.* 1. *num.* 9. Ita ve-
rum esse dicunt, ut non sufficiat impedimentum
in libello allegare, nisi ulteriùs offerat Actor
probare impedimentum, ut colliges latè ex ad-
ductis *in dicta cap. fin.* §. *fin. de Jurejuranda q. fin.*
† Imò potiùs etiam teneatur probare omnes 14
qualitates necessarias; ut justum censeatur tale
impedimentum: argumento Textûs *in dictâ leg.*
qui commeatus, & *ibi*, Bartol. communiter recep-
tus ex relatis à Vantio *in tractatu de nullit. ex*
defectu Jurisdictianis ordinaria, *n.* 166. Meno-
chio *de arbitrariis lib.* 1. *casu* 118. *nu.* 30. Sfor-
tia Oddus *dict. q.* 38. *Art.* 2. *num.* 30. Mascardo
dicta conclus. 116. *nu.* 3. *& conclus.* 884. verbo
impedimentum, *nu.* 9. *fallentia* 6. *volum.* 2. Et
quia plura dixi de probando loco non tuto *suprà*
in cap. 4. *ut lite non contestatâ sub quæst.* 1. quæ
conducunt pro plenâ explicatione hujus du-
bii; Ideò cum illa legeris, accipies tantùm
sequentia.

Ex his infero, primò, ut debeat Actor proba- 15
re tale impedimentum fuisse, ut removeri mini-
mè potuerit; Argumento Textûs *in l. sed etsi*
per Prætorem, §. 2. *ff. ex quibus causis majo-*
res, notat Bartol. *in l. quibus diebus*, & *ibi*,
Socinus *num.* 3. *ff. de condit. & demonstrat.*
Decius *in l.* 1. *in fine. Cod. de bonor. possess. se-*
cundùm tabul. & conf. 677. *num.* 4. de quo jam
in dubio præcedenti notavi cum Riccio *dictâ*
collect. 155. *in fine.*

Infero secundò, ut Actor probare debeat, non 16
solùm fuisse justum impedimentum, sed etiam
non evenisse culpâ alicujus tertii, sed ex acci-
denti, quo casu actio competit impedito adver-
sùs tertium ad id, quod interest, *leg. fin. ff. de*
ea per quem factum erit, & respondet Bartolus
conf. 97. *nu.* 6. *volum.* 1. Jason. *in l. fin. nu.* 48.
ff. de feriis. † Deinde ut culpa data non sit ad 17
impedimentum, ut jam suprà adduxi: argumento
Textus

Textûs *in l. nec timorem*, §. *proinde*, *ff. quòd metus causâ*, cum multis Doctoribus *ſuprà* relatis.

18 Dubium tamen eſt, an actor debeat impedimentum probare pleniſſimis probationibus teſtium, aut ſufficiat per Juramentum? ad quod adjunges *dicta ſuprà in dicto cap.* 1. *quæſt.* 2. verſic. *ad ultimam.*

19 Imò amplius dixerunt Panormit. *hîc num.* 7. & Innocent. Ut actor teneatur oſtendere ſe voluiſſe agere, & non potuiſſe, propter cauſas, nempe hoſtilitatis, Tyrannidis, peſtis & aliorum, de quibus aſſignavi *ſuprà quæſt.* 1. *ex l. ſed etſi per Prætorem* 26. *ff. ex quibus cauſis*, & ſic docent utile eſſe, ut actor impeditus proteſtetur ad formam Textûs, *in l. perfectiùs*, *Cod. de annali exceptione*, ut reſolvit Jaſon. *in dictâ l.* 2. § *quòd diximus*, *ff. ſi quis cautionibus*, *num.* 8. non tamen ita ut proteſtatio ſit neceſſaria, ut declarant *ibi* Alexander. *nu.* 7. & Pinellus videndus, *in Authent. niſi triceennale*, n. 43. verſic. *amplia tur quartò*, ex regulâ Textûs *in l.* 4. *in fine*, *ff. de lege commiſſoriâ* ibi, *Non habeat cui offerat, poſſe eum ſecurum eſſe*; adeò ut ſecundùm Bartoli doctrinam menti tenendam *in dicto* §. *quòd diximus*, non ſufficiat probare fuiſſe impeditum, niſi probetur illum impeditum fuiſſe cauſâ non agendi, juxta ea, quæ notant Corneus rectè oſtendens *conſil.* 278. *volum.* 4. *num.* 9. & Doctores *in dictâ lege qui commeatus in princ. ff. de re militari*: quibus addo Boërium *in deciſ.* 40. Verallum *in deciſione* 72. 73. *part.* Ricciam *collect.* 155. dicentes quòd ſi actor probet ſe adhibuiſſe diligentiam non requiratur proteſtatio; & ſi, pro cautelâ, bona ſemper ſit.

20 Pro complemento notabis quòd compenſatio impedit præſcriptionem & tollit ejus exceptionem, Anchoranus *conſ.* 5. verſic. *ſuper quarto & ultimo*, Felinus *hîc n.* 9. Mohedan. *deciſ.* 200. *aliàs deciſ.* 3. *hoc tit.* Vobius *in tract. de ſtatutariis urbis præſcript. gloſſa* 29. *num.* 12. Cyriacus *tom.* 2. *cent.* 307. *num.* 7. dicentes, quòd ſi habeo te in debitorem, & poſtea efficiatis meus creditor, nec petam quod mihi debes, non admittatur præſcriptio contra me.

AD TEXTUM IN CAPITE XI.

Accedentes, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. Textus iſte quatenùs agit, ut procurationes debitæ legatis, & nuntiis Apoſtolicis non præſcribantur; applicabis *infrà* dicta, & notata *in cap. cùm ex officii* 16. *hoc tit.* De iſtis procurationibus debitis Epiſcopis, & Viſitatoribus latè ſub *tit. de cenſibus*, & *ibi*, *in cap. cum inſtantiâ* 16. *cap. ſuper eo* 22. *cap. procurationes* 23. *cap. venerabilis* 24. *cap. cùm nuper* 25. & *cap. fin.*

II. Et ibi, *dicti ordinarii*, id eſt, Canonicè, *per ſpeciale Privilegium oſtenderint ſe immunes*, per hæc verba ſolent DD. expendere quando æquiparentur Privilegium, & præſcriptio, & reſolvunt id contingere in his, in quibus ſpeciatim Fermoſin. *de Exceptionibus*, non prohibetur præſcriptio, vel ubi præſcribitur cum ſcientiâ Principis, qui Privilegium poteſt concedere: argumento Textûs, *in leg. alienationis* 28. verſiculo *vix enim*, *ff. de verb. ſignificatione*, & *in c. ſuper quibuſdam*, §. *præterea. de verb. ſignif.* Et qualiter differant præſcriptio, Privilegium, & conſuetudo dixi *ſuprà*, *in cap. cauſam* 7. *hoc Tit. quæſt.* 1. verſic. *ad quintam*, & verſic. *ad ſextam*, & *ſub Rub. de conſtit.* latè.

III. Et ibi, *etiamſi longiſſimo tempore procurationis obſequium non impenderint, cùm in talibus præſcriptio ſibi locum nequeat vindicare*: Per hæc verba faciunt ad materiam noſtri Textûs, quæ *infrà* dico *in cap. cùm non liceat*, ubi de rebus in præſcriptionibus; inter quas obedientia debita ab inferiore Superiori, non præſcribitur. Repetit, videndos ſuper Textum hunc, Matthæus Colerus *de proceſſibus executivis*, *parte* 4. *paginâ* 99. Non alia addens præter jam notata.

AD TEXTUM IN CAPITE XII.

Cùm non liceat, hoc Tit.

PRÆMISSUM.

I. Ad materiam hujus Textûs, quatenùs ponit obedientiam Superiori præſtandam, adjunges notata *ſuprà*, *in Rubricâ*, & *in toto Titulo de majoritate, & obedientia*: Item & ea quæ de voto Religionis agitur *infrà in tit. de Regularibus*, & *in tit. qui Clerici*, vel voventes, ubi inter requiſita ſubſtantialia in voto Religionis annumeratur obedientiæ votum, à cujus obligatione dependet impræſcriptibilitas noſtri Textûs.

II. In verſic. ibi, *cùm non liceat à capite membra recedere*: hæc verba ſunt motivum deciſionis noſtræ, quatenus membra miſtica, debent diligere, & obſequi capiti, & ab eo non diſcedere, Rebuffus *in praxi beneficiali tit. de conſtitutionibus*, *gloſſa capiti*, *pag.* 522. aliqua notat *hîc* Barboſa *num.* 4. quibus adjunges quæ dico de præcedentiis *in cap. ſtatuimus* 15. *de majoritate, & obedientiâ*: & *ibi in cap. inferior* 16. ubi dico cum Sanchez *de Matrimonio*, *an poſſit inferior in lege ſuperioris diſpenſare?* Et applicabis nonnulla quæ adduxi *ſuprà in cap. cùm venîſſent* 12. *de Judiciis per plures quæſtiones.* Item adjunges quæ *ſuprà* adduxi *in cap. cùm contingit de foro compet. quæſt.* 2. ubi egi de quæſtione, an Juriſdictio acquiratur præſcriptione? Et quia propriè hîc ſedet materia, eorum, quæ nequeunt præſcribi, & plura ſoleant interpretes adducere; ideò videbis quæ cum multis notat, & ſcribit Oſvaldus ad Donell. *lib.* 5. *comment. cap.* 22. ſibi agit de rebus uſucapi à naturâ prohibitis, & ipſum ad alia leges *cap.* 23. & 24. de quibus nonnulla per quæſtiones dico, & ad plura conducibilia Textûs noſtri, Fachineus *lib.* 13. *controverſ. lib.* 13. *cap.* 81. Socinus *conſ.* 64. *num.* 6. *volum.* 6. Decius *in lege petens*, *num.* 7. *Cod. de pactis*, Balbus *de præſcription.* 2. *p. parte* 3. *quæſt.* 13. *à num.* 10. Covarruvias *in pract. cap.* 1. *num.* 2. Molina *de Juſtitiâ tomo* 1. *tractatu* 2. *diſput.* 79. idem Covarruvias *in pract. cap.* 4. *à n.* 1.

Quibus in locis latissimè Covarr. *de ratione, & fundamento supremæ Jurisdictionis in Principe respectu subditorum.* Ad quæstionem bonam videbis *suprà in cap. 4. sub q. 3. à n. 15.* ubi de præscriptione in annuis legatis pro ornatu hujus Textûs leges repetentem Matthæum Colerum *de processibus executivis p. 4. pag. 100. B*, sed abundantiùs dico *infrà*, & ex proximè notatis; & quæ dixi de consuetudine in facultativis *sup. in Rub. de consuet. sub quæstione. 1. à num. 6.* versic. *ad primam.*

QUÆSTIO I.

Quare subditi adversùs Prælatum obedientiam non præscribant in perpetuùm, cùm hoc de visitatione à Prælato faciendâ, ut corrigat subditorum excessus, non æquè contingat?

SUMMARIUM.

1 *Visitatio continet obedientiam, quæ prælatis debetur, & circa præscriptionem, qualiter procedant, num. 9.*
2 *Visitatio est de Juribus Episcopalibus,*
3 *Procurationes, & subsidia in signum obedientiæ dantur, à quibus subditi Privilegio eximi possunt.*
4 *Præscribi non possunt res quæ pertinent ad Principem supremæ potestatis.*
5 Cap. accedentes, n. 13. 16. 22. cap. auditis, cap. cum olim, cap. ad audientiam, cap. cum vobis hoc tit.
6 *Obedientia debita Prælato, qualiter, & quare præscribi quit, num. 8.*
7 Cap. cùm olim de Privilegiis, cap. cùm personæ, §. si autem eodem tit. lib. 6.
8 *Subditus non omninò quit præscribere obedientiam adversùs Prælatos, sed se eximere ab uno, ut obediat alteri benè potest.*
9 Cap. cùm ex officii 16. hoc tit. num. 10. 11. 12. 13. 14.
10 *Præscriptio impediens morum correctionem justè impeditur.*
11 Cap. irrefragabili, *versic.* ut autem *de officio ordinarii*, cap. ad nostram 3. de appellation.
12 *Præscriptio, per quam transfertur visitatio, seu accumuletur, procedit.*
13 *Procurationes quæ ratione præscribatur, n. 14. vel non, num. 15.*
15 *Procurationes queunt acquiri Privilegio, quid præscriptione.*
16 *Procuratio est Jus quoddam expensarum præstationis, seu victualium, debitum nuntiis, & legatis, aut Episcopis visitantibus, quæ non præscribitur, num. 18.*
17 *Nuntii Apostolici propter publicam utilitatem mittuntur.*
19 *Procuratio qualiter hodie queat præscribi.*
20 *Procuratio non prohibetur respectu modi.*
21 *Procurationis præscriptio prohibetur in futurum.*
22 D. c. accedentes. *versic.* subsidium hoc tit.
23 Cap. cum instantiâ, de censibus.
24 *Episcopalia jura præscribi possunt, sed non omnia, num. 25.*
26 C. cùm olim ad fin. *vers.* quia verò *de privileg.*

Glossa verbo *citationem in cap. cùm ex offici.* 1
16. hoc tit. existimant visitationem continere
obedientiam, quæ Prælatis debetur; ac subinde
præscribi non posse, ait, ex Reg. Text. nostri; sed
sic est, quòd præscriptio, per quam transfertur,
seu accumulatur visitatio in alterum, non prohi-
betur ex Reg. Text. *in d. c. cùm ex offic.* in verbis
ibi, *quamvis alius contra eundem præscribere pos-*
sit: ergo. † Deinde quia visitatio est de juribus 2
Episcopalibus, *c. conquerente de offic. ordin.* Sed
Episcopi jura Episcopalia possunt præscribi,
cap. de quartâ, cap. auditis, cùm olim hoc tit.
ergò non est cur statim spatio quadraginta an-
norum præscribatur obedientia adversùs Præla-
tum.

Ultimò, nam procurationes, & subsidia quæ 3
Prælatis debentur fiunt in signum obedientiæ,
& subjectionis, ut omnes agnoscunt *in cap. acce-*
dentes hoc tit. in c. cum instantiâ de censibus: quare
notant in his prohibitam esse præscriptionem,
at sic est, quòd per Privilegium potest quis exi-
mi à procuratione præstandâ suo Prælato, ut
habetur in dictis juribus: ergò cum Privilegium
& præscriptio æquiparentur, eveniet, ut etiam
præscriptione saltem quadragenariâ, hæc subsi-
dia, & procurationes præscribi valeant ex Reg.
Text. *in cap. de quartâ cap. 6. & cap. 7.* cum aliis
hujus Tituli, & quòd præscriptio, & privilegium
æquiparentur: probat Textus *in c. super quibusdam*
§. præterea de verb. signif. † Et confirmatur ex eo, 4
nam & si Regula sit, ut res, quæ ad Principem
pertinent in recognitionem supremæ potestatis,
& in signum supremæ subjectionis præscribi
non possint, ut solent DD. agnuscere, *in cap. ad*
audientiam hoc tit. tamen cùm adversùs res Prin-
cipis habet locum præscriptio, ut Baldus docet,
in l. 2. in princ. C. communia de usucap. latè Aym.
Cravet. *de antiquit. tempor. 4. p. c. absolutus, n.*
40. sequitur ut in nostro Textu similiter dici de-
beat, eo quòd in omnibus relatis favor publicæ
causæ versatur, cujus ratione, ut saltem dico,
præscriptio obedientiæ prohibetur.

Occasione harum difficultatum, veniunt hîc ex- 5
plicandi Textus *in d. c. accedentes, c. auditis, cap.*
cùm ex offic. cap. cùm olim hoc tit. nec non Textus
in c. ad audientiam, c. cum vobis eodem, quatenùs
in illis agitur de præscriptione contra Romanam
Ecclesiam, & sic contra supremam potestatem
Pontificiam. † Unde jam ad nostrum Textum, ea 6
nempè ratio cur prohibeatur præscriptio obe-
dientiæ debitæ Prælato est; nam cùm omnis illa
præscriptio prohibeatur, quæ juri publico no-
cet, & confusionem, atque inordinationem con-
tinet juxta Textum, *in l. fin. §. de usucap. leg. viam*
public. ff. de viis public. l. præscript. C. de oper. public.
c. licet in princ. ibi, *confusio nasceretur 16. q. 3.* &
constet, ut præscriptio, quæ prædictam obedien-
tiam extinguit, noceat juri de bono publico,
quod in subditorum obedientiâ consistit, *c. fin.*
versic. *obedientia 8. q. 1.* & insuper contineat con-
fusionem dum membrum suo capiti non obtem-
perat, sequitur concludenter in hoc Texto fa-
ctum optimè esse, ut talis præscriptio maneat
prohibita, ut docent DD. per Glossam ultimam,
hîc per Gloss. 4. *id d. c. auditis in fine*, & per Gloss.
in c. cùm inter de consuet. verbo *consuetudine c. 2.*
de pœnit. dist. 6. Aretin. Alex. & alii *in l. is qui*
putat, ff. de acquir. hæredit. latè Balbus *de præs-*
cript. 1. p. 5. partis, à nu. 91.

Huic tamen resolutioni obstant Text. *in cap.* 7
cùm olim de privileg. cap. cùm personæ, §. si autem

eodem

eodem lib. 6. ubi ſubditus contra Prælatum, po-
8 teſt obedientiam præſcribere. † Verùm iſtis juribus non obſtantibus, Reſpondeo veram eſſe deciſionem noſtri Textûs ex adductis, *num. præcedenti*, quæ intelligitur eâ ſubditi præſcriptione; quæ omnimodò, & in totum eum eximat à ſubjectione Prælati; Itaut ſubditus ille jam abſque ullo capite ſuperiore, & prædominante extitiſſet: ſecùs tamen procedere, ubi ex eo quòd ſubditus adversùs unum Prælatum, obedientiam & ſubjectionem præſcribens, recaderet in alium Prælatum, cui eam præſtare debuiſſet; Nam tunc reverà iſte non præſcribit adversùs jus publicum, ſed tantùm adversùs privatum, ut ex caſibus ſequentibus apparebit; & in terminis docent Gloſſa fin. *hîc*, Abbas *n.* 13. Innocentius X. Barboſa *num.* 3. *in fine*, ex eo; quia ubi obedientia in totum per præſcriptionem extinguitur, verum eſt ſubditum manere acephalum, id eſt, ſine capite contra textum *in cap. nulla*, 93. *diſt.* in quo verificantur prima Textûs noſtri verba, ſed quando obdientia alteri acquiritur, propriè loquendo, ſubditus non præſcribit obedientiam, quam non extinguit; ſed alius Prælatus, ſcilicet in ſubditis illam præſcribit contra Epiſcopum, ac ſubinde non manet acephalus, nec abſolutè recedit à capite, quia recognoſcit alium Superiorem loco Epiſcopi, & ſic ſentire videtur Granna *in cap. accedentes* 1. *hoc tit. num. fin.*

9 Unde jam non obſtant contraria adducta, *num.* 1. cum aliis non primùm ex Gloſſa verbo *viſitationem*, *dicto cap. ex officii*; quia etſi aliquo modo viſitatio contineat obedientiam; ſed non inde ſequi Regulam Textûs noſtri deſraudari, eo quòd viſitatio præſcribi poſſit, quia Textus noſter agit de præſcriptione, per quam directè, & abſolutè tollitur obedientia, non verò illa obedientia, quæ per indirectum cernitur in hoc, vel illo actu particulari, alioquin nullum Jus Epiſcopale poſſet præſcribi, cùm in omnibus obedientia, & ſubjectio per indirectum conſiderari valet: Sic notat Barboſa *in dicto cap. cùm ex officii. numero* 12. explodens prædictæ Gloſſæ intellectum. Deinde quoniam Abbatiæ, de quibus in illo Textu, licet ab Archiepiſcopis non viſitarentur; tamen in reliquis omnibus cognoſcebant; & non ſubtrahebant obedientiam Metropolitano debitam.

10 Er pro majori enodatione, *dicti cap. cùm ex officii*, adverto quòd præſcriptio, quæ tollit omnino viſitationem jure communi injunctam meritò prohibetur, ut impediens morum correctionem, & reformationem Eccleſiarum: argumento Textûs, *in cap. cùm inter*, *& cap. ex parte de conſuetudine*, cum aliis; quippè quia cedit in damnum publicum, ex jam dictis pro noſtro Textu, & ex eo quia inde perveniunt majora mala in Republicâ, quàm ſit bonum virandi lites, & ſervitutem Dominorum, pro quibus bono publico introducta fuit præſcriptio. *leg.* 1. *cùm vulgatus*; *ff. de uſucapionibus*, ſed præſcriptio omninò tollens viſitationem injunctam, jure communi impedit morum correctionem, & reformationem Eccleſiarum; & ita obviat bono publico, qood per viſitationem prætenditur jux-
ta addita, *in dicto cap. accedentes hoc* tit. † Et facit
11 Textus *in cap. irrefragabili in princip.* verſic. *ut autem* de officio ordinarii, *cap. ad noſtram* 3. *de appellat.* Sic Barboſa *in dicto cap. cùm ex officii ſub* Fermoſin. de Exceptionibus, *n.* 3. ibi, in verſic. *& ſatis*, illum Textum ſic interpretatur, quatenùs agit de viſitatione Jure communi competenti, qualis illa, quam Archiepiſcopus exercet in Provinciâ, & dicit contra viſitationem hanc præſcribi non poſſe. Quæ verba intelliguntur de præſcriptione, quæ ex diametro opponitur, & omninò tollit viſitationem, ut dicant verba ibi; *aliquo modo*, quæ intelliguntur de mòdo, per quem præſcribitur contra viſitationem, ſcilicet tollendo, & extinguendo illam, adversùs quam nullus modus præſcriptionis admittitur.

Verùm, ſi ea præſcriptio non auſert viſita- 12
tionem omninò, ſed illam transfert, vel alii accumulat; tunc reverà præſcriptio viſitationis locum habebit, ex dictis de obedientiâ, quia eſt admittenda ea, quæ nullo jure prohibetur, nec impedit morum, aut Eccleſiarum reformationem, nec aliàs obviat bono publico *ex dictâ leg.* 1. ſed præſcriptio, quæ transfert viſitationem, vel alii accumulat, tanquam privata eſt quæ omninò viſitationem non extinguit, licet removeat perſonam, & aliam ſubroget, non prohibetur, ut indicant dicta verba jam, *num.* 2. adducta ibi, *quamvis alius contra eundem præſcribere poſſit*, ubi apertè ſignificatur admitti præſcriptionem, per quam transfertur, vel accumulatur viſitatio; quia talis præſcriptio abſolutè loquendo, non eſt contra viſitationem, quam non tollit, ſed contra Prælatum, cui præjudicat. Et ſic habet locum argumentum; nam ſicut non prohibetur præſcriptio, quæ competit jure ſpeciali, & quæ morum, & Eccleſiarum reformationem non prohibet, nec bonum publicum offendit, cùm adhuc maneat viſitatio facienda ab eo, in quem transfertur, vel accumulatur, vel etiam ab ipſo, cui jure injungitur, penès quem etiam ſublatâ viſitatione jure ſpeciali competenti remanet viſitatio juris communis, per quam bonum publicom reputatur; ergo in hoc caſu nec textus ille, nec noſter offenditur.

Iterum pro exornatione textûs noſtri, & verò 13
intellectu textûs *in d. c. accedens*, 11. nec non etiam Textus *in d. c. cum ex officii*, quatenus ibi procurationes debitæ Legatis Apoſtolicis, ſeu Epiſcopis viſitantibus, præſcribi prohibentur, & pro reſponſione argumenti *ſuprà in princ.* adducti verſic. *ultimo*, dico contra procurationem ratione viſitationis jure communi debitam, manente onere viſitandi omnem præſcriptionem prohiberi, ut docent Felin. *in d. c. cùm ex offic. num.* 15. Barb. *num.* 4. Marian *de viſit. numero* 74. Bern. *Reg.* 604. verſ. *ſexto* Capella Thol. *in deciſ.* 336. Ricc. *collect.* 426. *ad Text. in l. uſucap.* Trull. *in opere morali lib.* 7. *cap.* 4. *dubio* 13. *in princ.* qui plura alia referunt quæ prohibentur præſcribi.

Et bujus deciſionis ea eſt ratio, nam ſicut 14
omnis præſcriptio tollens viſitationem jure communi inductam meritò prohibetur, ut jam dixi & præſcriptio contra procurationem, ratione viſitationis jure communi debitam, ſaltem Juris præſumptione tollit in effectu viſitationem ipſam, quia ordinarii præſumuntur omittere, & negligere, admiſſâ præſcriptione, contra procurationem, quæ ad viſitationem peragendam jure inſtituitur, ut colligitur *ex dicto cap. cùm ex officii*, dum dicit, contra procurationem ratione viſitationis debitam, præſcribi non poſſe, quemadmodùm, nec contra viſitationem ipſam; Ita omnes præſentiunt ſecundùm Barboſam,

advertentes procurationem esse annexam, visitationi, ac subinde de illâ, & de istâ circa præscriptionem esse idem judicium: argumento Textûs *in cap. super eo de Parochis.*

15 Nec obstat ratio argumenti *suprà* adducti in dicto versic. *ultimò*; Scilicet ut quemadmodùm per privilegium ab Ecclesia procuratione liberari, quis possit ex Textu *in dicto cap. accedentes* 11. *hoc tit.* versic. *mandamus*, *dicto cap. instantia, de censibus*: Sic & per præscriptionem juxta æqniparationem utriusque, de qua in argumento, quia respondeo quòd & si procuratio quæratur per privileginm; per quod Ecclesia Superioris authoritate illius procurationis capax efficitur; Tamen præscriptione procurationem illam acquirere non poterit, cùm Ecclesia incapax sit illius præscriptionis, eo quòd obedientia â qua resultat visitatio, nequeat præscribi, ut jam de utroque dictum est, ergo cùm ob visitationem veniat procuratio, ut dixi, & per consequens fit, ut in eâ denegetur præscriptio, cùm obedientia sit accessoria, ut notant Abbas *in dicto cap. accedentes*, *n.* 3. Granna *n.* 5.

16 Unde infero, interpretationem ad Textum *in dicto c. accedentes*, quatenùs in eo procuratio debita Nuntiis vel Legatis Sedis Apostolicæ, aut Episcopis, vel aliis, visitationis ratione, non præscribuntur, ex jam relatis juribus, quibus consonat Textus de jure victualium debitorum Nuntiis, & Legatis Apostolicis, vel Prælatis visitantibus, aut eorum vice gerentibus, quod jus ab ipsis visitatis debetur ratione officii; vel aliâ justâ causâ *dicto cap. cum instantia*, *cap. procurationes de censibus:* explicant Abbas *cons.* 28. Surdus *de alimentis tit.* 2. *princip.* 18. *numero* 13. Azor. *institut. moral. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 42. *q.* 17. Molina *de Justitiâ & jure*, *tractatu* 2. *disp.* 85. Menochius *de arbitrariis casu* 44. *numero* 6. *& cons.* 143. Gonçalez *ad Regulam* 8. *Cancellaria*, *Glossa* 4. §. 6. *num.* 37. Stephanus Gratian. *discep. forens. cap.* 57. *num.* 19. Covarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 9. Donellus *lib.* 4. *comment. cap.* 3. *& lib.* 5. *cap.* 22. ubi Osvaldus *litterâ B, & C.*

17 Cumque Nuntii Apostolici propter publicam utilitatem mittantur, *dicto cap. procurationes*, *cap.* 1. *cap. dilectus officio Legati cap. valdè* 94. *dist.* merito dicunt Interpretes justum esse, ut Ecclesiæ ad procurationis solutionem teneantur, cùm propter earum favorem, & publicam utilitatem Legati mittantur, adversùs quam præscriptio admitti nunquam debet ex Textu, *in l. præscriptio*, *Cod. de operibus publicis:* argumento Textûs *in cap.* 6. *diligenti de foro competenti.* & plurium difficultatum *ibi* adductarum.

18 Hanc conclusionem probat Barbosa *num.* 2. *&* 3. cum multis adductis *in dicto cap. accedentes*, *& in dicto cap. cùm ex officiis*, *n.* 1. *&* 2. eo quòd in hoc casu agitur de utilitate publicâ Ecclesiarum & agitur de recognitione subjectionis, & de compensatione sollicitudinis, quam omnes Ecclesiæ debent Apostolicæ Sedi, quæ aliundè commodè nequit suos Legatos sustentare, ac subinde ne legationes impediantur, meritò ab omnibus Ecclesiis procurationes persolvit, ut intendit *ibi* Textus, in illis verbis ibi, *quod omnibus imminet*, nec posse aliquem præscriptione excusari, ait, quæ in his terminis prohibetur in præjudicium Sedis Apostolicæ, ut satis expressit Pontifex *in dicto cap. cùm instantia in fine princ.* & utrobique DD. & *hîc*, Abbas *n.* 5. Felin. *n.* 6.

19 Itaque jam pro majori enodatione *dicti capituli accedentes*, explicatione, & aliorum de procuratione debitâ Superiori loquentibus, intelliges eam non præscribi, sive in toto, sive in parte, veluti cùm minuitur quantitas, aliàs solvenda juxta Textum *in cap. cùm Apostolus de censibus extravag.* 1. *illo tit. inter communes:* Id etiam intendit Glossa, *in cap. relata* 10. *quæst.* 1. Abbas *in dicto cap. cùm ex officiis*, *num.* 13. & alii per Felinum *n.* 12. & Parisium, & suadetur ex illo Textu ibi, *Qua ratione visitationis debetur*, siquidem procuratio sic debita est illa integra, de qua *in dicto cap. cùm Apostolus*, ibi, *nec aliquo modo:* Nam aliquo modo contra procurationem præscribitur, si quoad aliquam ejus partem admittatur præscriptio; Ita Barbosa ibi, *numero* 5. contra Abbatem, & Felinum, *dicto numero* 6. *& numero* 13. Marianum *de visitatione*, *numero* 43. *&* 55. quorum opinio est, ait, ut non probetur hodie ex dicta extravaganti, versic. *nostra*, ut existimant Felinus, & Parisius *suprà*, quia Textus ille non approbat præscriptiones minuentes procurationem, sed consuetudines, in quibus longè videtur esse diversa ratio, uti jam suprà adduxi *in cap.* 7. *quæst.* 1. versic. *ad ultimam.* Verùm ex noviori jure Tridentini Concilii, *sess.* 24. *de reformatione cap.* 3. versic *in his vero locis* apprehenditur, ut possit præscribi procuratio; itaut peti non valeat, ubi illam non dandi viget consuetudo, ut per Giasetium *in praxi Episcop. p.* 2. *cap.* 3. *n.* 65. Barbosa *in dicto cap. cum ex officiis*, *num.* 2. *in fine*, & faciunt adducta â Gratiano *discept. forensium*, *cap.* 57. *num.* 19.

20 Notandum verò est etiam, de jure communi procurationem non prohiberi respectu modi, ut scilicet procuratio potiùs in fructibus his, vel illis, quàm in pecuniâ, vel econversò, se juxta alium, quamvis modum diversum præstetur, ut observant Doctores communiter, *in dicto cap. cùm ex officiis* ex Felino *à num.* 10. Marianus *ubi suprà dicto num.* 49. Bernardus *Regula* 604. *versic.* 1. Concilium Trident. *ubi supra*, versic. *si tamen in opinione*, Barbosa *ibi*. *& in dicto cap. cùm ex officiis sub dicto n.* 5.

21 Ubi similiter advertit prohiberi præscriptionem contra procurationem futuram, ne scilicet in futurum eximatur quis à solutione illius, sed eam admitti dicit contra procurationem præteritam, id est annorum præteritorum, secundùm omnes; quia cessat ratio, de qua *suprà* cùm jam tunc nullum vertatur præjudicium visitationis, quæ jam præ illis annis processit, sed solius ordinarii; cui quantitas est solvenda, & contra quem præscribi aperté docet Pontifex, quamvis alius contra eundem; & probatur hoc ex dictis *suprà in cap.* 1. *q.* 4. de præscribendis debitis famulorum, & aliorum, quæ triennio præscribi valent.

22 Nec obstat Textus *in dicto cap. accedentes*, in versic. *subsidium impertiri*, ubi quia Clerici, & Canonici pro parte contribuebant, videtur inductam fuisse præscriptionem contra procurationem; quia respondetur in Textu *ibi*, tantùm esse dissidium inter Canonicos, & Clericos, eo quòd Clerici petebant, ut Canonici pro parte contribuerent in procuratione Legatorum, à qua contributione contendebant Canonici se esse exemptos præscriptione. Unde oritur non fuisse quæstionem super allegata præscriptione Canonicorum adversùs Pontificis Legatos, sed

tantùm

tantùm inter Canonicos, & Clericum, & nihilominus Pontifex in his terminis improbat præſcriptionem, & ſic eam non valere, per quam una pars Clerici in præjudicium alterius non eximitur, ab onere procurationis, de quo, *ibi*, ita ut pars reliqua ad integram procurationem teneatur, ut obſervant, *ibi*, Felinus *num. 6. ante finem*, & Zabarella, & Doctores, *in d. cap. cum inſt. de cenſibus*. Et hunc intellectum ſequi videtur Barboſa *in d. c. accedentes, num. 5.* ex illis verbis,

23 *omnibus immines ab omnibus, &c.* † Et ex *d. cap. cum inſtantia*, ibi, *nullam habere volumus excuſatam*, ſed ego magis probo in hoc caſu contrariam ſententiam, quam tenent Joan. de Lignano, & alii relati à Felino *dict. nu. 6.* verſic. *cæterum*, Marianus *de viſitatione. nu. 50.* Bernard. *dict. reg. 604. limitatione 2.* Abbas *conſ. 94. num. 2. lib. 1. & conſ. 27. nu. 5. lib. 2.* dum tamen ex hoc factum nullum orietur præjudicium Legatis Apoſtolicis, in quotâ procurationis ſibi debitâ ab Antiquo, eo quòd obligatio partis Canonicorum recaderet contra Clericos litigantes, mediâ præſcriptione Canonicorum, ex jam antea dictis de præſcriptione obedientiæ & viſitationis, ſi præſcribens adversùs unum, recadat in obedientiam alterius, ita ut ſemper ſubditus maneat, & ſi non eidem Prælato.

24 Nec his omnibus, impedimento eſt adductum illud, *ſuprà, in princ.* quòd hæc ſcilicet obedientia, viſitatio, procuratio, & alia ſimilia, ſunt de juribus Epiſcoporum, ſed jura Epiſcopalia præſcribi poſſunt, ut docet Textus *in dicto cap. de quarta, cap. auditis, cap. cùm olim hoc tit.* ergo & præfata debent abſolutè præſcriptionem admitte-

25 re. † Sed reſpondeo; ut in plurimum jura Epiſcopalia poſſe præſcribi, ſed non omnia, qui excipiuntur nonnulla ſpeciatim jure prohibita, in quibus ſpecialiter bonum publicum, & graviſſimum Reipublicæ præjudicium ita ſuadet. Et ſic fit, ut licet ſubditi poſſint præſcribere exceptionem, à nonnullis oneribus, in quibus Epiſcopo ſubjiciuntur, ut in dictis capitibus de quartâ, auditis, & cùm olim, ſed non ob id poterunt præſcribi obedientia, viſitatio, & procuratio, ex rationibus jam longè adductis, niſi eo modo, ut dictum eſt.

26 Nec iterum obſtat Textus, *in cap. cùm olim ad finem*, verſic. *quia verò*, ibi, *aliis etiam ceſſantibus*, de privilegiis, ubi probatur ceſſantibus privilegiis ſedis Apoſtolicæ potuiſſe Monaſterium, de quo ibi præſcribere exemptionem, & obedientiam Epiſcopo debitam, quia reſpondetur Textum illum procedere, & intelligi debere de illâ præſcriptione, per quam odedientia ab Epiſcopo transfertur ad Romanam Eccleſiam, cui ſe Monaſterium ſubjecerat, & ſic fieri, ut ſubditus non fiat acephalus, id eſt, ſine capite, contra dictum ad rationem Textûs noſtri, ſed potiùs adhuc ſit ſubditus, cum mutatione unius Prælati, & ſubrogatione alteriùs, in quo facto nulla datur propria præſcriptio, ut jam dixi, & conſiderat Barboſa *hic nu. 3. in fine*. Ad confirmationem adductam, *ſup. in princ.* in verſic. *& confirmatur*, quia ſpectat ad intellectum, an ſuprema Principum juriſdictio poſſit præſcribi? ideo advertea ad ea, quæ *infrà*, ſubjicientur in quæſtione ſequenti.

QUÆSTIO II.

An ſuprema Juriſdictio Regum poſſit præſcribi, & quando, & qualiter adversùs eam contingat? An præſcriptio procedat in actibus facultativis? Et an jus offerendi præſcribatur in pacto redimendi? Et an juriſdictio poſſit præſcribi contra alios Dominos temporales? Et an merum, ſeu mixtum imperium præſcribi poſſit? Quid de juriſdictione ſupremâ, Reus faciendi juſtitiam: Et de aliis Regalibus circa tertias decimales remiſſivè?

SUMMARIUM.

1 *Res ſpectantes ad Regem ſunt in duplici differentiâ.*
2 *Juriſdictio poteſt conſuetudinem acquiri, & an præſcribi, n. 3.*
3 *Præſcribi queunt res Principi competentes, ratione dignitatis præſervata, & quæ ſint.* Cap. ſuper quibuſdam, §. præterea de verb. ſignificat.
4 *Res Principi reſervata in ſignum poteſtatis ſupremæ, non præſcribuntur.*
5 *Tributi præſtatio in recognitionem univerſalis Dominii, tempore non tollitur, nec cenſus ſic conſtituti præſcribuntur.*
6 *Conſuetudo adversùs collectas, & tributa Regi debita, improbatur.*
7 *Tributa regalia, ut ſua petens, repellitur, niſi oſtendat titulum ſui privilegii.*
8 *Res ad Regem pertinentes, quæ utique alii cuivis privato poſſent ſpectare, præſcribi queunt, & quæ iſta ſint.*
9 *Res Principi delatæ, ratione delicti alicujus, queunt præſcribi, & quanto tempore? numero 10.*
11 *Quaſi poſſeſſio non acquiritur per actus jure familiaritatis contrà, n. 12. defenditur ſub diſtinctione, n. 13.*
12 *Actus dandi vocem in capitulo, ſolent jure familiaritatis concedi, & exerceri jure proprietatis.*
13 *Actus merè facultativi, ut in fructibus, & ſervitutibus negativis, à quo tempore præſcribi queant, n. 14. & 15.*
16 *Præſcriptio immemorialis in actibus facultativis, qualiter procedat.*
17 *Actus eundi ad molendum, ſeu ad loquendum, quando præſcriptionem inducant.*
18 *Jus negativum non præſcribitur tempore immemoriali, ſi nulla præceſſit prohibitio.*
19 *Vicinus etiam per mille annos, non tollens Domum ſuam, poteſt tollere, non obſtante allegatâ præſcriptione ſui convicinii.*
20 *Immemorialis uſus, qui nequit allegari in actibus negativis, poteſt allegari in judicio ad probationem tituli.*
21 *Præſcriptibilia non ſunt ea, quæ ſunt facultatis publicæ, ſecus ſi ſunt facultatis privatæ.*
22 *Offerendi jus in pacto redimendi, ſecundùm aliquos nunquam præſcribitur, num. 23. 24. Versus eſt annis 30. aliquando 40. numeris 25. 26.*

27 *Jurisdictio contra Dominos præscribitur Jure ordinario 10. seu 20. annorum, si adsit patientia, & scientia, n. 28.*
28 *Jurisdictio, qua transit in privatum, quantum ad præscriptionem admittit qualitatem Jurisdictionis Regiæ.*
29 *Immunitas solvendi collectas privato præscribitur annis 10.*
30 *Imperium merum consistit in potestate maximâ concedendi leges, & movendi bellum, Magistratus creandi, nova vectigalia instituendi, remittendi pœnam, Jus appellandi, num. 31. 32. 33. 34.*
35 *Appellationes fuerunt populo reservatæ lege valeriâ, Regibus expulsis, & sub qua pœna.*
36 *Imperium merum nulli Jurisdictioni conjunctum est, denotat enim meram executionem.*
37 *Imperium merum Jurisdictionale potest præscribi, sed quoto tempore Doctores varians sub distinctione contingit, n. 39. 40. 41.*
38 *Imperium merum, nequit in alios transferri.*
39 *Potestates impræscriptibiles, resident in Principe.*
40 *Jurisdictio Civilis, seu criminalis, quanto tempore adversùs Regem præscribatur, num. 41. & an requiratur scientia ejus, seu suorum officialium? n. 43.*
41 L. 1. tit. 15. lib. 4. recop.
42 *Præscribuntur solo tempore immemoriali, quæ absque Principis concessione exerceri nequeunt.*
44 Cap. 1. de præscript. lib. 6.
45 *Ecclesiastica res turpiter sine titulo possidentur.*
46 *Jurisdictio faciendi Justitiam, hoc est ut gravati non appellent ad Regem, nequit præscribi, num. 47.*
48 *Appellatio est fundamentum pupillaris libertatis.*
49 *Præscriptio incorporalium, quando contingat remissivè.*
50 *Præscriptio non procedit in communione inter duas universitates, absque Regio assensu, nec in aliis multis,* numero sequenti, ad 58.
51 *Præscriptio cessat, stante Principis prohibitione, cessat in decimâ, sed non in quotâ, num. 52.*
53 *Præscriptio cessat existente juramento.*
54 *Loca religiosa, non præscribuntur à Laïco, & alia, ut hîc, nec Res publica, & aliæ.*
55 *Persona non præscribitur, nec Parochiarum fines, nec termini Ducatuum.*
56 *Præscribens debet rem proprio nomine possidere.*
60 *Creditor, cui pignus aliquod commissum est, non præscribit.*
61 *Persona, quæ aliis præscribunt.*
62 *Regalia an possint acquiri titulo, præscriptione aut aliter remissivè? ubi etiam quoad tertias decimales.*

1 QUia Glossa hîc, verbo *non obstante*, enumerat quasdam res, in quibus præscriptio non procedit, seu prohibetur, & Glossa *in c. Clerici 16. quæst. 3.* ideò de præfatis quæstionibus, & de aliis optimè hîc inquiritur, & quatenus pertinet ad primam quæstionia partem, ut respondeam, dico constituendam esse differentiam inter res, quæ ad Principem pertinent in recognitionem supremæ potestatis, & in signum subjectionis, item inter res, quæ ei non debentur in signum ejus dignitatis; item inter res, quæ Principis sunt, quia pertineot ad Regiam coronam, & inter illas, quæ ad Principem spectant tali titulo, ut etiam possent ad privatum spectare.

Quo supposito, & suppositis his, quæ ad- 2
duxi, *suprà, in cap. cùm contingat de foro compet.* ut jam supra notavi ante Rubricam hujus tituli de Jurisdictione: generaliter docent, Panormitanus *in dict. cap. cùm contingat.* ubi alii, & *in cap. irrefragabili, §. excessus de officio ordinarii*, Covarruvias *in reg. possessor. 2. p. §.* 3. Menchaca *quæstion. illustrium lib. 2. cap.* 82. Azevedus *in l. 1. §. denique, ff. de aquâ quotidianâ, & æstivâ, & in l. imperium, ff. de jurisdiction. omn. judic.* post multos resolvit Balboa *in cap. de quartâ, de præscription. quæst. 4. num. 1. & 2.* in fine dicens quòd si hæc conclusio in dictis juribus non probetur, eo quòd loquantur de consuetudine, & in multis differant consuetudo, & præscriptio, ut jam alibi adduxi; & sic, etsi consuetudine jurisdictio dari possit, & Glossâ celebri, *in cap. quanto de officio ordinarii, & in cap. conquæstus 9. quæstion. 3.* & notant cum Bartol. & Jasone Doctores, *in l. more, ff. de Jurisdictione omnium Judicum:* copiosè Felinus *in cap. auditis, hoc tit.* tamen & si nonnulli existiment id non rectè ad præscriptionem extendi, adhuc etiam ad præscriptionem porrigi, cùm in rei proprietate talis consuetudo, potiùs dicatur præscriptio.

Ego tamen sic constituo ad primam difficul- 3
tatis partem, quòd etsi Bartolus *in dicto §. denique, & in l. infamem, Cod. de publicis judiciis, & in l. hostes, ff. de captivis*, Balbus *de præscription. 2. p. quæst. 4.* versiculo *secundo principaliter 5. partis, princ. num.* 1. Et alii doceant etiam supremam Jurisdictionem posse præscribi ex Textu *in cap. super quibusdam, §. præterea de verb. signif.* ubi Tabellionum institutio, legitimatio, & similia, quæ Principi competunt, præscribuntur: tamen hoc procedit in illis rebus, quæ Principi competont, non io signum supremæ potestatis, sed tantùm ratione dignitatis reservatæ, ut nullus eam, præter Principem expedire possit juxta contenta, *in dicto cap. super quibusdam, & in cap. 1. quæ sint regalia*, Bartol. *in l. Publicanus, §. ultim. ff. de publicanis:* latè Covarruvias, quem sequitur Fachineus *controversiarum, lib. 13. cap.* 81. commendans, ut videatur, Surdus *decis.* 1. cum aliis Balboa *in dicto cap. de quartâ dictâ quæst. 4. num.* 8. quid id
porrigit ad inductionem vectigalium. † Secus 4
tamen esse in rebus servatis Principi in signum potestatis supremæ, quæ cùm ita ossibus ejus inhæreant, ut ab ipso nullo pacto, nulloque jura divelli queant, nullam præscriptionem admitti: tradunt, Joannes Andreas ad Speculatores *tit. de Jurisdictione omnium Judicum*, in Glossâ magnâ, Decius *consil. 303. col.* 3. Boërius *decision.* 50. *numero* 12. Covarruvias *in reg. possessorib. 2. p. §. 2. nu.* 7. & in hoc casu intelligendi sunt, Abbas *in cap. venerabilem, qui filii sint legitimi*, & in hoc nostro Textu, quam dicit communem opinionem, Socinus *consil. 275. col. 3. libro 2.*
† Et fundamentum est, *in l. competit. Cod. de* 5
præscriptione triginta, vel quadraginta annorum,
ubi

ubi præstatio tributi, quæ fit in recognitionem universalia Dominii, tempore non tollitur; & sic tributa, & census, qui hac ratione Principi debentur, non præscribuntur, Abbas *in cap. ad audientiam*, *hoc titulo*, Balbus p. *de præscription. quæstion.* 2. Balboa *ubi suprà dicta quæst.* 4. *numero* 5. & facit Textus, *in l. ultima*,
6 *tit.* 13. *lib.* 3. *ordinamenti.* † Et facit, etiam dispositum, *in l.* 1. *titulo* 18. *lib.* 9. *recopilat.* quæ improbat, quamlibet consuetudinem adversùs collectas, vulgò, *aleavalas*, Regibus præstandas; imo & jure Regio ita cautum est, *in l.* 2. *tit.* 14. *lib.* 4. *comp.* ut jus exigendi Gabellas nulli unquam competat, nisi Principibus supre-
7 mis. † Ob idque si aliqui eas prætendant, utique obligentur ad ostendendum titulum, & privilegium concessionis Regiæ bene Azevedus in dictis legibus, Avendanus *in cap. Prætorum*, *cap.* 4. *num.* 2. *lib.* 2. & accedit ea ratio, quia cùm suprema potestas à Deo dicatur provenire, *Authentica quomodo oporteat Episcop.* & *ibi*, Glossa in verbo *Jancimus*, certè impræscriptibiliserit, ut tradit Innocent. *in c.bonæ el* 2.*de postul. Prælator.*
8 Unde infero ad aliam divisionem, nempe ut in illis rebus, quæ ad Regiam coronam pertinent, & tamen possent Jure Communi ad alias Personas privatas spectare præscriptionem admitti, veluti prata pascuorum, Ferarum vivaria, prædia rustica, & urbana, quæ fisco Principis, propter aliquod crimen, delata non sunt, de
9 quibus fit mentio, *in l.* 1. *tit.* 17. *p.* 1. † Imò constituo res Principis delatas, vel ex delatione acquisitas, præscribi posse, ostendit, Covarruvias *in* 4. *de sponsalibus* 2. *p. cap.* 6. §. 8. *numero* 16. ubi de rebus delatis fisco ex causâ hæresis, aut læsæ Majestatis humanæ, vel ex causâ commissi, ob non solutum vectigal; pro quibus faciunt adducta, *suprà in cap.* 1. *de fisco*, & quæ cum multis notat Balboa, *ubi supra*, *num.* 4. *dictâ quæst.* 4. *&* *à numero* 9. quì, *numero* 12. ait, quòd in rebus Principis, sed ut Privati habeat adversùs Principem locum præscriptio illa, quæ alias adversùs quoscunque privatos admittitur: sic Baldus *in l.* 2. *in principio*, *Cod. communia de usucapionibus*: latius ostendit, Aymon. *de antiquitate* 4. *p. cap. absolutus*, *num.* 33. 34.
10 Sed quanto temporis spatio res fisco applicatæ præscribantur, non una est Doctorum sententia, alii quinquennio, alii triginta annos, petunt, alii 20. alii 40. pro quinquennio facit Textus *in l.* 2. *Cod. de Apostatis*, *l.* 2. *Cod vectigal*, *& commiss.* *l. in cognitione*, *ff. ad Sillanianum*: pro annis 30. *l. sicut*, *l. omnes*, *Cod. de præscription. triginta*, *annorum*, pro annis quadraginta; Textus *in cap.* 2. §. 1. *de præscription. lib.* 6. & rectè in illâ specie, ubi agitur de confiscandis Hæreticorum bonis, fuit processum, uti jam *alibi* explicui, *in cap.* 1. *quæst.* 2. *à numero* 1. sed dictum de quinquennio, & triginta annorum, Fachineus improbat, *lib.* 9. *controvers. cap.* 56. pro annis viginti, affertur Textus *in l. in omnibus*, *ff. de Jure fisci*, & hanc probat per Textum, *ibi*, & per Textum, *in l. querela*, *Cod. ad legem Corneliam de falsis.* Et facit optimum argumentum Peregrini de Jure Fisci, *libro* 6. *titulo* 8. *numero* 36. nam ait si de delicto cognosci potest, usque ad annos viginti, quoad condemnationem in persona, multò magis, quoad condemnationem in rebus, quæ est accessoria, & quia personæ sunt digniores, videbis Farinacium cum multis, *de inquisition. quæst.* 10. *numero* 82. *& titulo*, *de delictis*. *& pœnis*, *quæstione vigesimâquintâ*, *à num.* 158.

Ad secundam quæstionis partem, jam alibi 11
dixi, quòd per actus familiaritatis, non acquiritur quasi possessio, quia non fuit Jure proprio, nec animo Domini, ex *l. Jure familiaritatis* 41. *ff. de acquirendâ possessione*, *l. si mulieri* 22. *ff. de quibus modis usufructûs petatur*, *l. & habet*, §. *hospes*, *ff. de precario*, *cap. bonæ el.* 2. *de postulatione Prælatorum*, ubi Doctores. † Quod videtur ex aliis improbari, 12
ex eo quòd actus dandi vicem in capitulo; solet jure familiaritatis concedi, sed iste, jure proprietatis, solet exerceri, ut probant Doctores, *in cap. cùm Ecclesia Sutrina de causâ possessionis*, *& proprietatis*, ubi Innocentius, Anchoranus, *numero* 18. Panormitanus *numero* 24. Ripa *numero* 38. Covarruvias *in reg. possessor.* 2. *p.* §. 4. *numero* 6. Mascardus *de probationibus*, *tomo* 3. *conclusion.* 1183. 1225. & actibus, qui jure familiaritatis exerceri possunt, probat Textus, *in l.* 1. *Marcellus*, *l. si in meo fundo*, *ff. de aquâ pluviæ arcendâ*, *l. flumium* 24. §. *videamus*, *l. Proculus* 26. *ff de damno infecto*, *l. operis* 31. *ff. de operis Libertorum*: ergo in his potest admitti præscriptio.

Verum dicendum est, quòd in actibus à 13
merâ facultate dependentibus, veluti si fructus jure familiaritatis percipiuntur, & in actibus dependentibus à merâ facultate, sive etiam in servitutibus negativis, veluti in servitute altiùs non tollendi, non venandi, non eligendi, nisi certis personis exceptis, nunquam acquiri quasi possessionem, nisi ab eo tempore, quo quis prohibuit voluntatem amplius ædificare, aut venari, aut is qui prohibitus est eligere, acquiescit prohibitioni.

Et ratio est, quia in prædictis juribus 14
nullus datur casus jure proprio, gestus ab eo, qui vult quasi possidere, nisi per solam prohibitionem, & ante illam, nullus est actus, nisi meræ facultatis ex parte illius, qui altiùs Jus non tollit, non venatur, non eligit, agnoscunt Doctores per Textum *in l. penult.* versic. *ego puto*, *ff. de servitut.* *l. servitutes* 19. versic. *utor*, *ff. de servitutibus urbanorum*, probant Textus, *in cap. Abbate* 25. & *ibi*, Glossa *de urbanorum significatione*, *& in cap. significante* 69. *de appellat.* *l. etsi fortè*, §. 1. *ff. si servitus vindicetur*, *l. hæc autem quintò*, *ff. de servitutibus urbanorum*, *l. injuriam* 13. §. *fin. eùm*, *l. sequenti*, *ff. de injuriis*, Glossa *celebris*, *in l. qui luminibus*, *ff. de servitut. urbanorum*, *& in l.* 1. *Codice*, *de servitut.* sic docent communem, Gomezius *in l.* 46. *Tauri*, *numero* 7. Padilla *in dictâ l.* 1. *numero* 14. *Cod. de servitut.* Bursatius *consil.* 192. *numero* 10. *volum.* 2. Rebuffus *ad leges Gallicas titulo de materiis possessoriis in præfatione*, *numero* 184. Covarruvias *in regula possessor.* 2. *p.* §. 4. *numero* 6. Rota diversi. *decisione* 411. *p.* 1. † Imò Glossa *in dicto cap. Abbate*, in versiculo, *eeutum*, Glossa *in dictâ l. qui luminibus*, Ripa *in dicto cum Ecclesia Sutrina*, *numero* 68. dicunt prædictam 15

sententiam esse servandam ; etiamsi ante prohi-
bitionem elapsum sit tempus immemoriale , quòd
Decius *cons.* 271.*n.*14. *&* 15.non videtur admitte-
re , cùm etiam dicat in actibus facultativis recep-
tum sit , datâ immemoriali , præscriptionem ac-
quiri.

16 Sed utcunque hoc dictum velis intelligere
cum Covarruvia *in dict. reg. possessor.* §. 4. *p.* 2.
*n.*6. versic. *huic sanè objectioni*, debes dicere sem-
per prohibitionem esse præcessuram , alioquin
immemorialem usum in vim præscriptionis non
prodesse , quia nisi quasi possessionem legitimè ob-
tentam præsumamus , præscriptio hujus tempo-
17 ris deficit. † Et sic Cœpola *de servitutib. urba-
norum* , *cap.* 50 Boërius *quæst.* 125. Ripa *in dict.
cap. cum Ecclesia sutrina* , *de causâ possessionis* ,
& prop. & ibi, Balboa *à numero* 63. *&* 69. Ay-
mon. *de antiquitate temporum* 4. *p. cap. materia
ista numero* 98. expressè docent in aliquibus
servitutibus incorporalibus veluti in servitute ,
ut Nemo possit , nisi ad tale molendinum , vel
ad tale furnum , triticum , vel panem ad mo-
lendum , vel coquendum deferre , non suffice-
re tempus immemoriale , nisi à die prohibitio-
nis præcesserit legitima præscriptio , & in hoc
sensu dico cum Saliceto *in l. Authoritatem* , *Cod.
unde vi* , & cum Covarruvia *dict. num.* 6. ver-
sic. *ego sanè* , ex tempore immemoriali sumendam
18 esse præsumptionem seu præscriptionem. † Itaque
quoties agitur de acquirendo Jure merè , & sim-
pliciter negativo : tunc reverà Jus negativum
non acquireretur , etiam tempore immemoriali ,
si nulla præcesserit prohibitio , ut probat apertè
Textus *in dictâ l. qui luminibus*, *ff. de servitutibus*
19 *urbanorum.* † Nam si vicinus domum habens ,
etiam per mille annos altiùs non ædificaverit ;
non tamen ideò poterit allegare Jus quæsitum
esse servitutis altiùs non tollendi contra vici-
num , imò ipse poterit liberè altiùs tollere , ut
sentiunt relati , de quo latè videndus Ri-
pa *in l. quominus* , *numero* 131. *ff. de flumi-
nibus.*

20 Unum fateri potest ex multorum sententiâ ,
ut tradit Covar. *in lib.* 1. *variar. cap.* 17.
quòd etsi usus immemorialis in prædicta spe-
cie nequeat allegari in vim præscriptionis , possit
tamen in judicium deduci , quasi ad approbatio-
nem tituli , quem actor asseverat se ipsum ha-
bere , ad percipiendum hujusmodi incorpora-
le Jus , nam ex usu immemoriali probatur ti-
tulus , qui vim habet constituti , & privilegii ,
l. hoc Jure, §. *ductus aquæ* , *ff. de aquâ quotidianâ
cap. super quibusdam de verb. signif. cap.*1. *de præs-
cription. hoc tit. lib.* 6. ubi Doctores , de qua im-
memoriali , dico *infra in cap. ad audientiam* 13.
21 *cap. cum nobis* 13. *hoc tit.* † Et ego cum Co-
var. *lib.* 1. *variar. cap.* 9. *numero* 2. generaliter
dico ea , quæ sunt facultatis publicæ , præscribi
non posse ; ea verò, quæ facultatis privatæ , esse
præscriptibilia , secundùm Baldum *in l. licet* , *&
ibi* , *Corneus*, *col.*1. *Cod. de Jure deliberandi* , *l. in
bello*, §. *si quis servum*, *ff. de captivis*, *l. ultima*, *ff.
de usucap. l. quisquam*, *ff. de diversis*, *& temporali-
bus præscriptionibus.*

22 Ad tertiam quæstionis partem , an Jus offeren-
di præscribatur ? ut pleniùs intelligas , adjunges
dicta , *suprà in cap. de quartâ* , *quæst.* 1. *hoc ti.*ubi
de præscriptione oblationis Defunctorum à Pa-
rocho adversùs Episcopum , nunc verò de alio
offerendi Jure agitur , nempe in contractu con-
ventionali , retractus, de quo latissimè *in cap. fin.
de emptione* , *& venditione*, in quo contractu
competit venditori , oblato pretio , jus redimendi
rem venditam , quod ei ex conventione acquisi-
tum est ; & sic videtur , quòd cùm hoc jus pen-
deat à merâ facultate venditoris, nequeat ullo
tempore præscribi ab emptore , & facit Textus
in l. purè, §. *ultimo ff. de doli except. l. Paulus*, §. *ult.
ff. quibus modis pignus*, *vel hypoth. solvantur* , sed
hoc redimendi ad pretii oblationem pertinet, *l.* 2.
Cod. de pactis inter emptorem , *& venditorem*, &
sic consequitur eo Jure præscriptionem nequa-
quam obesse , sed & hoc tollitur ex eo quod Juri
offerendi conjuncto juri excipiendi , & tandem
exceptioni nunquam præscribi , ut notat , Bartol.
in l. pignori , *ff. de usucapionibus.*

Secundò, videtur probari ex Textu *in l. quòd si* 23
nolis , §. *quid ita venerit* , *ff. de edilitio edicto* ,
& in dictâ l. 2. *Cod. de pactis inter emptorem* , *&
venditorem* , ubi conventio redimendi rem ven-
ditam , si certum tempus præfinitum non fue-
rit , in perpetuum Jus redimendi tribuit. † Ter- 24
tiò , quòd emptor , cùm sciat se obligatum re-
vendere venditori , quoties is redimere volue-
rit , nullo tempore possit præscribere , quippe
qui malam fidem habeat , contra regulam Textùs
in c. vigilanti c. fin. hoc tit.

Sed pro contrariâ sententiâ , facit Doctorum 25
commune placitum , *in dictâ l.* 2. *in l. Regiâ* 42.
titulo 5. *p.* 5. & multi , inter quos Felinus *in
cap. cùm accessissent de constit. num.* 27. *& in Ru-
bricâ hujus tituli* , Anchoranus *cons.* 331. *col.*
2. Baldus *cons.* 303. *lib.* 1. *numero* 3. Joannes Fa-
ber , *in l. cum notissimi numero* 14. *Cod. de præs-
cript. triginta annorum* , Alexand. *consilio* 228.
lib. 6. *col. ultima*, Jason. *in l. si mater* , *numero*
5. *Cod. de institution. & substitution.* idem *nume-
ro* 10. Decius 7. Jacobinus *col.* 5. Claudius *nu-
mero* 5. Antonius Rubeus *cons.* 3. *num.* 7. Socinus
Junior *cons.* 145. *lib.* 1. *num.* 36. Cagnol. *in dic-
tâ l.* 2. *Cod. de pactis numero* 4. Parisius *cons.* 92.
col. 1. *lib.* 3. Balbus *de præscriptionibus* 4. *p.* 5.
partis princip. q. 3. Rebuff. *in l. unicâ* , *Cod. de
sentent.* quæ pro eo quod interest 1. notab. *nu-
mero* 53. Tiraquellus *lib.*2. *de retractu* , §. 1. *Glos-
sa* 2. *num.* 7. *&* 29. Cassaneus *in consuetud. Bur-
gund. Rubrica* 5. §. 1. *& cons.* 11. *num.*9 Angelus
ante omnes *cons.* 55. & Covarruvias cum aliis
in hoc pacto Juris offerendi præscriptionem ad-
mittit spatio 30. annorum , cùm ab initio hoc Jus
venditori, actione personali, competat, quæ com-
petat illo temporis cursu ex *l. sicut rem* , *Cod.
de præscription. triginta annorum* , taliter , ut
his elapsis , non possit venditor actionem ipsam
in Judicio deducere; imò Tiraquellus , Felinus,
Parisius , & alii relati *suprà* & Covar. *edicto lib.*
1. *variarum cap.* 9. *à numero* 2. *&* 5. docent
hoc Jus offerendi , id est redimendi , oblato pre-
tio rei venditæ , procedere etiam ipso emptore
sciente , nec ignaro propriæ obligationis. Et
quia longè Covarr. hanc difficultatem expla-
nans *suprà à numero* 6. illam amplectitur , im-
probans Anchoranum *cons.* 531. dicentem hoc
Jus redimendi , decem tantùm annis tolli : ve-
rius tamen est ex dictis , ut desiderentur an-
ni 30. si bona fides aderit. † Imò & *num.* 7. 26
ait eum multis , quòd si tale pactum juratum sit,
pertinet ad promissionem , & pactum redimendi
necessarium esse , & quadragenariam præscriptio-
nem , eo quòd Juramentum perpetuat actionem
ad

ad 40. annos, etſi alioquin temporalis ſit, l.nam & poſteà, §. ſi is qui temporali, ff. de Jurejur.ubi Bartol. Angel. Alex. & DD. l. 14. tit. 11. p. 3. junƈta l. ult. Cod. de præſcript. 30.annor. ad quod adjunges quæ adduxi in cap. 4. hoc tit. quæſt. 3.
27 Ad quartam quæſtionis partem, & ad alias ſequentes, de præſcribendâ Juriſdiƈtione, diſtinguendum eſt; nam aut agimus de præſcribendo contra Regem, aut contra Dominos alios privatos, ſi contra iſtos, dicendum eſt præſcribi tempore ordinario 10. vel 20. annorum, juxta regulas præſcriptionis inter præſentes, & abſentes, dum tamen adſit patientia, & ſcientia illius, contra quem præſcribitur, quæ habet vim tituli, ut in l. 2. Cod. de ſervit. & aquâ: facit Textus in l. fin. Cod. de longi tempor. præſcript. Bernadus Diez de Lugo reg. 396. in terminis noſtris tenent Avendanus in cap. Prætor. lib. 1. num. 21. verſic. ſexto deducitur, Guttiertez lib. 1. pract. quæſt 87. Covarr. in reg. poſſeſſor, 2. p. §. 3. num. 5. ubi pluribus cum ſequentibus teſtatur eſſe communem, in quo frequentiores conveniunt, ſecundùm Padillam in l. 1. numero 53. Cod. de ſervit. & aquâ, ſequitur
28 Salcedus in reg. 397. † Et confirmatur ex l. 1. tit. 15. de las præſcripciones, lib. 4. recopil. quæ cùm loquatur de præſcriptione adversùs Regem, ubi aſſignatur aliud tempus: ſequitur dicendum, cùm agitur de præſcribendo adversùs alios Dominos, veluti Duces, Marchiones, Comites; etſi à Rege juriſdiƈtionem habeant, eam poſſe præſcribi prædiƈto tempore 10. vel 20. annorum, ſi adſit bona fides, & titulus ex regula Textûs in diƈto cap. fin. hoc tit.
29 Iterùm probatur ex eo, quia quando Juriſdiƈtio tranſit in privatam perſonam, amittit quantùm ad præſcriptionem, qualitatem Regiæ juriſdiƈtionis, ut cum judicio notavit Jaſon. in l. fin. num. 21. Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis, Avendanus & Guttierez ubi ſuprà, & ita dixit Balboa in diƈto cap. de quartâ. de præſcript. quæſt. 4. n. 20. Juriſdiƈtionem in præjudicium privati, & contra illum ordinario tempore acquiri, quo aliæ res privatorum acquiruntur, quia nulla ratio differens ſtat in præſcribendâ Juriſdiƈtione, ac præſcribendis aliis rebus incorporalibus, ut communiter docent Doƈtores in l. imperium, ff. de juriſdiƈt. omn. Judic. teſtatur Baldus in l. 1. n. 18. Cod. de emancip. liberor. & conſ. 439. lib. 3. Alexand. conſ. 16. num. 27. lib. 1. Balbus de præſcript. p. 5. princ. 2. p. verſic. circa primam quæſtionem.
30 Et conducit illud, quod dicit Nicolaus Boërius deciſ. 236. ubi concludit quòd immunitas à collectis, ſi debentur Regi, non præſcribitur minori tempore 40. annorum, ſi verò debentur privato ex privilegio, præſcribatur communi 10. & 20. annorum tempore.
31 Ad quintam quæſtionis partem, an merum, ſeu mixtum imperium præſcribi poſſit? Ut expendas advertes breviter, merum imperium conſiſtere in poteſtate concedendi leges, quæ maxima dicitur, quia cum ſubditis non eſt communicabilis, ut notant Carbonius in tract. de legibus, lib. 1. diſput. 10. Guillotus de juriſdiƈtione & imperio, lib. 1. cap. 3. Doƈtores per Textum in l. fin. Cod. de legibus; item poteſtas movendi bellum effeƈtus eſt ſupremi imperii, ut Doƈtores agnoſcunt per Textum in leg. 1. Cod. ut armorum uſus lib. 11. Aufrerius in tit. de guerris, Joannes de Li-
32 gnato in tract. de bello, cap. 23. 24. & 25. † Item poteſtas Magiſtratus creandi, eſt effeƈtus ſupremæ juriſdiƈtionis, cap. 1. quæ ſint regalia in uſibus feudor. l. 1. Cod. de metropol. Beryto lib. 10. † Quar- 33
to, nova veƈtigalia inſtituere effeƈtus eſt ſupremæ juriſdiƈtionis, l. 3. Cod. nova veƈtigalia, cap. innovamus de cenſibus, cap. ſuper quibuſdam de verborum ſignif. quod idem eſt de impoſitione collectarum, & tributorum, l. 3. Cod. de annonis, & tributis: copiosè ſcribit Anchoranus in Pedemontanis deciſ. 155. Lucas de Penna in l. contra publicam, Cod. de militari, lib. 12. † Quintò, pœ- 34
næ remiſſio eſt effeƈtus ſupremæ juriſdiƈtionis, & Imperii, quam ſolus Princeps facere poteſt, l. ad beſtias, ff. de pœnis, §. planè, inſtit. de Jure naturali, ubi Principis voluntas, ſola dicitur indulgendi, circa l. 1. & 2. Cod. de ſententiam paſſis: tradit Iſernia cap. 1. quæ ſint regalia. † Sextò, jus 35
appellandi ad Principem ſupremum poſt omnem ſententiam: & antequam executio exerceatur, quæ vocatur appellatio, ſeu ſupplicatio, eſt effeƈtus meri imperii & ſupremæ juriſdiƈtionis.
Et ſic Livius lib. 1. & lib. 7. & lib. 10. ait, om- 36
nes appellationes populo reſervatas fuiſſe, lege Valeriâ, Regibus expulſis; adeò ut lege Duillâ, pœnâ capitis pleƈteretur, Qui legem Valeriam non obſervaſſet, & Dionyſius Halicarnaſſeus teſtatur, lib. 10. de Republicâ Athenienſi, ſic fuiſſe apud Athenienſes. † Et quid ſit merum 37
Imperium, & in quo conſiſtat, videnda eſt lex Julia, ff. ad legem Juliam de vi publicâ, ibi, lege Juliâ, Doƈtores in l. Imperium, ff. de juriſdiƈt. omnium Judic. & quæ congerit Balboa in cap. hoc tit. q. 5. ubi dicit num. 8. merum Imperium nulli conjunƈtum eſſe Juriſdiƈtioni; id eſt, nullam admittere cauſæ cognitionem, quæ propriè ad Juriſdiƈtionem pertinet, ſed meram denotare executionem, ex diƈtâ l. Juliâ, & concludit merum Imperium eſſe, id eſt, ſolum & purum, quia nihil habet juriſdiƈtionis admixtum, & ſic Zaſius in l. 1. ff. de juriſdiƈt. omnium judicum, appellavit merum Imperium, id eſt, abſolutum eſſe in ſolo Principe; indéque ſequi executionem criminalis ſententiæ eſſe effeƈtum meri Imperii, quia tempore executionis Judex nullam admittit cauſæ cognitionem, & nullam allegationem, non ſolùm ut non fiat executio, ſed ut non differatur, l. ſi quis fortè. ff. de pœnis: idémque dici de executione Civilis ſententiæ: nam hæc ſpeƈtat ad merum Imperium, de quo in l. ſi ſe non obtulit, §. ait Prætor, ff. de re judicatâ.
Unde jam videtur ad difficultatem, reſponſum 38
poſſe præberi ex diƈtis ſuprà in hac quæſtione à num. 1. uſque ad verſic. ad ſecundam. Sed quia in terminis de hac præſcriptione agunt Jaſon. & alii Antiqui, in diƈtâ lege imperium, Balbus de præſcriptionibus, 2. part. 5. principalis, quæſt. 3. Covar. in regulâ poſſeſſor. part. 2. §. 3. Balboa in diƈto cap. 4. hoc. tit. quæſt. 4. à n. 14. ubi agit de præſcriptione juriſdiƈtionis meri & mixti Imperii, & ſecundùm proximè diƈta hæc videantur præſcriptibilia; ideò videbis Fachineum lib. 8. controverſ. cap. 23. bene diſputantem, ubi in verſic. non de rebus feudalibus, poſtquam retulit quinque dicendi modos. Primus, præſcribi non poſſe ex l. 3. in fine, ad legem Juliam, qua cavetur privatos homines, ſi pro poteſtate, vel Magiſtratu ſe gerant, lege Juliâ majeſtatis teneri. † Tum 39
quia cùm merum Imperium transferri non poſſit in alium, lege 1. ff. de officio ejus, cui mandata eſt Juriſdiƈtio, ſic nec uſucapi, lege 2.
Cod.

Cod. de usucapion. pro emptore. Secundùs, ut possit præscribi. Tertiùs, pro se quidem, sed tempore excedente hominum memoriâ. Quartus, posse ordinario tempore 10. vel 20. annorum; cum aliqua distinctione. Postremus, quadraginta annorum spatio, si Possessor titulum habuerit, sin autem illum non habeat; tantùm tempus requiri, quod hominum memoriam excedat, ipse Fachineus illam amplectitur sententiam, nempe merum, & mixtum imperium præscribi posse spatio quadraginta annorum cum bonâ fide ex Textu, *in l. omnes, Cod. de præscript. longissimi temporis* 30. *vel* 40. *annorum*, ubi Imperator, *nullum Jus publicum, vel privatum in quacunque causâ, vel personâ, quod quadragin. ta annorum extinctum est jugi silentio, mori prohibet*, cumque publicæ res usucapionem non recipiant longi temporis, *l. usucap. nemus, ff. de usucap.* ergo nec Jurisdictio merum ac mixtum imperium, quia publici, & non privati juris sunt.

40 Ego verò, cùm fatear plures in Principe supremo esse potestates, quæ impræscriptibiles sunt, ut *suprà à num.* 1. dixi, & videntur denotari ex dictis, *suprà*, in versic. *ad quintam*; ideò ut hanc partem explicem existimo res, quæ spectant ad Principem ex absoluto mero imperio, ut putà Jus imponendorum vectigalium, pedagia, salinaria; quidagia, & alia hujusce modi, ut leges ferre, creare magistratus, quæ ipse vetat præscribi, ut *in l. competit, Cod. de præscript. longissimi temporis, in cap. super quibusdam*, §. *præterea de verborum significat.* in quibus nulla datur causæ cognitio Jurisdictionis, sed absolutissimi imperii, & supremæ potestatis, nullam in eis admitti præscriptionem: sed si loquamur de illo mero, & mixto imperio, quæ ad jurisdictionem judicialem Regis spectat, eam admitti dicendum est, sed quoto tempore, non est facilis explanatio.

41 Longè ergo de hoc dubio disputat, Joannes Guttierrez *lib.* 1. *pract. à quæstione* 54. cum aliis nonnullis, dum expendit Textum *in l.* 1. *tit.* 15. *de las prescriciones, lib.* 4. *recopil. l.* 6. quæ est finalis, in versic. *y establecemos*, & in versic. *pero, tit.* 13. *lib.* 3. *ordinamenti*, ubi dicitur adversùs Regem Jurisdictionem criminalem præscribi centum annis, civilem vero 40. annis, quod immutatum videtur, *in dict. l.* 1. siquidem per Regem Philippum 2. anno 1566. additur ut possessio immemorialis legitimè probata, sufficiat ad acquirendum contra Regem civitates, villas & oppida, sive Castra, jurisdictiones civiles, & criminales. Et sic videri ut non sufficiat minus tempus immemoriale, & ita acerrimè defendit idem Guttierrez omnino videndus, *totâ dictâ quæstione* 84. *& ibi, num.* 3. sic cum Molina *de Hispanor. primog. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 32. dum dicit in præscriptione Jurisdictionis, requiri immemorialem, Matienzius *in l.* 1. *tit.* 10. *lib.* 5. *recopil.* Glossa 19. *num.* 5. ubi dicit quòd per prædictam, legem 1. merum imperium, & quælibet Jurisdictio immemoriali tempore Jurisdictionem etiam civilem præscribi, & ita dicendum quid dicat Lex dicta ordinam. veteris, & sic intelligendam *dictam legem* 1. *recopil. lib.* 4. *tit.* 15. docent videndi, Covar. *in dictâ reg. possessor.* 2. *p.* §. 3. *numero* 4. Didacus Perez *in dicta l.* 6. *ordinamenti, columna* 1244. versic. *quæro utrum*, Petrus Avendanus *lib.* 1. *cap. Prætor, cap.* 1. *num.* 21.

Sed ita tenendum sit de Jure Regio; adhuc difficilis est prædicta *lex* 1. *tit.* 15. *lib.* 4. *recopil.* dum probat præscribi posse Jurisdictionem civilem 40. annorum spatio, cùm in primâ ejus parte ad præscriptionem civilis, & criminalis jurisdictionis tempus immemoriale desideret, ut dictum est, sed Balboa *in dicto cap.* 4. *quæstion.* 4. *num.* 19. existimat in eâ differentiâ esse quòd *in* 1. *p.* Lex Regia loquitur de præscriptione jurisdictionis, quæ sola nititur possessione, quo casu desideretur immemorialis possessio, in posteriori verò ejusdem legis parte ad præscribendam criminalem jurisdictionem centenaria, ad præscribendam civilem quadragenaria desideratur possessio; cum titulo, saltem allegato, qui defectum immemorialis supplet juxta decisionem Textûs *in cap.* 1. *de præscription. lib.* 6. & sic à *num.* 15. resolvit quòd Jurisdictio aut merum imperium, quando adversùs Principem præscribitur, & ejus præjudicium, non minori tempore, quàm immemoriali, aut 40. annis cum titulo, & bonâ fide præscribi, & sic, *num.* 16. 17. 18. dicit dictam Legem Regiam, & dictum Textum *in cap.* 1. *hoc tit. in* 6. assimilari, reddit rationem Paulus Castrensis *in dictâ l. imperium ff. de Jurisdiction. omn. Judicum.* † Nam ea, quæ absque Principis concessione exerceri 42 nequeunt, non minori tempore, quàm immemoriali præscribuntur, *l. hoc Jure*, §. *ductus, ff. de aquâ quotid. & æstivâ*; continet ergo merum imperium, vel Jurisdictio Principis, illud scilicet ut sine ipsius mandato, à Nemine exerceri possit, ut vulgò agnoscunt, Doctores, *in l.* 1. *ff. de jurisdictione omn. Judic. in l.* 1. *ff. de constitut. Princip. in l.* 1. *&* 2. *tit.* 1. *lib.* 3. *ordin.*

Et ad majorem disputationem leges Guttierrez *dict. lib.* 1. *pract. quæst.* 85. *&* 86. ad explicationem, *dict. leg.* 1. *tit.* 15. *lib.* 4. *recopilat.* ubi longe cum multis agens, resolvit non requiri Principis scientiam in præscriptione immemoriali contra ipsum; requiri tamen in præscriptione quadragenariâ, & hanc scientiam in casibus, ubi desideratur, sufficere, si officiales Principis, vel Regis, & Procuratores sciant; nam tum sit præjudicium ei. Et sic etiam, *in dictâ quæst.* 86. dum ait quadraginta annos cum titulo ejus, qui concedere possit sufficere ad præscribendam Jurisdictionem civilem, & criminalem contra Regem, & in hoc casu requiri, ait, Principis scientiam, vel suorum officialium: latè de his agit dicens, *dict. quæstion.* 85. *num.* 3. ita desiderari in omnibus casibus, in quibus requiritur ad introducendam præscriptionem in ipsum Regem. 44

Adhuc his obstat Textus *in dict. cap.* 1. *de præscript. lib.* 6. in illis verbis, ibi, *possessori jus commune est contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi, nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cujus contrarii memoria non existat.* Et sic in proposito videri, ut qui merum & mixtum imperium præscribit Jus commune adversetur, quo omnis potestas, est penes Principem, *dicta l.* 1. *ff. de constitution. Princip.* & præsumptionem adversùs eum pugnare, quasi videatur injustè possidere, Juraque Principis usurpare, sed respondet Fachineus *dict. lib.* 8. *controvers. cap.* 23. in fine illud responsum Pontificis ad præscriptionem decimarum, & rerum Ecclesiasticarum pertinere; 45

cùm

cùm de his loquatur, nec porrigendum eſſe, ait,
ad alias res longè diverſas, ac profanas, contra
expreſſam juris civilis conſtitutionem, *in dictâ
l. omnes, Cod. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum*,
ubi ſpatio quadraginta annorum omnem præſ-
criptionem includit, tam privatarum, quàm pu-
blicarum rerum, inter quas rectè numerari
45 merum imperium. † Et reddit rationem deci-
ſionis Pontificiæ; nam turpe eſt res Eccleſiaſticas
Quem poſſidere ſine titulo, cùm Jus commune
repugnet, eique adverſatur præſumptio, putâ
cùm decimas exigit in Diœceſi alienâ, præbet ſcan-
dalum; murmurationem generat, aut certè quan-
dam pravam opinionem. Verùm in rebus profa-
nis, ſi bona fides adſit, ceſſare, ait, hæc incom-
moda (nam ſine ea ruit omnis præſcriptio,) pu-
blicèque intereſſe poſſeſſorem tanti temporis au-
thoritate munitum, omni prorſus lite, inquie-
tudineque liberari, ita ille, ſed tu non impro-
bes præfatum intellectum, juxta ſenſum, *dict. leg.
Regia* 1. *tit.* 15. *lib.*4.*recopil.* Tamen juriſdictio pri-
vati, & adversùs ipſum, ut jam in principio dixi
tempore ordinario decem annorum, inter præ-
ſentes, & viginti inter abſentes præſcribetur uti-
que, ut omnes agnoſcunt, *in d. l. imperium, ff. de
juriſdic. omn. judic.*

46 Ad ultimam quæſtionis partem, an Juriſdictio
ſuprema Regis faciendi juſtitiam in defectum alio-
rum Dominorum, hoc eſt, *la majora*, præſcribi
poſſit; ex dictis optimè infertur, cùmque de
hac quæſtione agat hîc Felinus latiſſimè ad utram-
que partem, *à numero* 10. ubi pluribus autho-
ritatibus, & conſiderationibus pro utrâque par-
te relatis, atque expreſſis, neutram firmat, vo-
lens potiùs notari de obſcuritate, quàm de
audaciâ, igitur ipſe vult non poſſe præſcribi,
ut quis non ſubſit Imperatori, quam expreſſe
refert eſſe magis communem, nempe, quòd
præſcribi poſſit adversùs ſupremam poteſtatem
Principis ſæcularis, Aymon. Craveta *de an-
tiquitate tempor. cap.* incipit, *materia iſta ſin-
gularitatis teſtium, num.* 73. *fol.* 212. ubi eam
probat.

47 Verum in propoſito Didacus Perez, *in l.* 6. *tit.*
13.*l.*3.*ordinam.* Matienzius *in l.*1. *tit.*10. *Gloſſa* 10.
num. 2. *lib.* 5. *novæ recopilat.* Gutierrez *d. lib.* 1.
pract. c. 88. contrariam negativam amplectuntur
per Textum *in dict. l.* 1. *tit.* 15. *lib. recopil.* in
verbis ibi, *pero la Juriſdicion, ocriminal ſupre-
ma, que los Reyes an por mayoria, o poderia Rea
que es de la facer y cumplir, donde los otros ſeno-
res, y Juezes lamenguaten, declaramos que eſta,
nos epueda genar, ni preſcribir, por el dicho
tiempo, ni por otro alguno* : ita de Jure Regio
procedit; & ſic defendi debere illam commu-
nem negativam, quam defendunt Relati per
Aymon. *ubi ſuprà nu.* 72. latè agit Didacus Perez
48 relatus. † Et facit quia cùm appellatio ſit fun-
damentùm popularis libertatis, quia per ipſum
defenduntur oppreſſi, defenſioque ſit de Jure na-
turali, *l. ut vim. ff. de juſtitia, & Jure, l. ſcientiam*, §.
*qui cùm aliter, ff. ad legem Aquiliam, cap. ſignifica-
ſti, el.* 2. *de homicidio*, §. *fin.* quid mirum, ut que-
madmodum cognitio ultimæ appellationis, ſit ef-
fectus ſupremæ juriſdictionis, qui præſcribi non de-
bet, nec poſſit: ſic nec ille, qui pertinet ad hanc
majoriam, qua Judices inferiores, non adminiſtran-
tes ſubditis Juſtitiam, reprimuntur per Regem. Ap-
plicabis quæ dico *infrà in c.*7. *de appellat.* q.4. ver-
ſic. *per ad tertiam.*

49 Plura ad hunc Textum poterant tractari, &
adjungi de præſcriptione ſervitutum, de quibus
jam nonnulla notavi *in cap. de quartâ, hoc tit. & in
cap. cauſam cum aliis*: de præſcriptione ſervitu-
tum, longè ait, *ibi*, Barboſa videndus, *in dict. cap.
de quartâ totâ, quæſt.* 2. ubi expendit Jura de api-
cibus, cum multis Doctorum dictis: aliqua dico:
infrâ in c. ſi dilig. & in c. fin.

Pro complemento, quia ſolent Doctores per 50
Textum noſtrum agere de rebus prohibitis
præſcribi, ſeu de perſonis, quæ ſunt prohibitæ
uſucapere; ideò jam dictis de utriſque addo ſe-
quentia, quoad primum de rebus. Primò, non
præſcribitur communio inter duas univerſitates,
abſque Regio aſſenſu, Afflictis *in decis.* 254. Ric-
cius *collect.* 426. † Secundò, ceſſat præſcriptio, 51
ſtante Principis probatione, Anton. Faber *in de-
cis.* 5. *Cod. de præſcription.* 30. *annorum* † Tertiò, 52
ceſſat in decimâ; licet quota ejus præſcribi poſſit;
tam ratione petitorii, quam poſſeſſorii, idem
Faber *in decis.* 14. *Cod. eodem, tu dic. ut in cap.
de quartâ, & in cap. cauſam* 7. *hoc tit.* † Quar- 53
tò, ceſſat præſcriptio, exiſtente juramento, Cap-
pel. Tholoſ. *in decis.* 200. ſed an intelligatur per
verba, *ſemper, & quandocunque*, negat Surdus
in decis. 15. *tu dic, ut ſupra in cap.* 8. *quæſt.* 3. 54
† Quintò, præſcribi non poſſunt à Laico loca
religioſa, Eccleſia, Jus decimarum, primitia-
rum, oblationum, & alia Jura ſpiritualia, nam
hæc poſſideri ab illis non poſſunt *ex dict. cap. cau-
ſam* 7. tradit Trullengh. *in opere morali, lib.*7.*cap.*
4. *dub.*13. *ſub, n.*1. Nec Reſpublicæ quæ ad uſum
publicùm civitatis ſunt inſtitutæ; ut viæ, plateæ,
Pontes, &c. *l. uſucapion. ff. hoc tit.* Sextò, nec
res furtivæ; niſi juxta dicta à Doctoribus, *in* §.
furtiva inſt. hoc tit. † Septimò, nec una perſo- 55
na ab aliâ, nec fines Parochiarum, ſi ſunt jam
præfixi, bene ſi non ſint Epiſcopatuum, & Pro-
vinciarum, *cap. ſuper eo de Parochiis*, de quo,
ſuprà in cap. quia indicante, hoc tit. Et ex eâdem
ratione, nec termini Ducatuum, & Comitatuum
præſcribi poterunt, aut hujuſmodi limites agro-
rum, ſeu prædiorum, & terminorum, qui ad
perſonas privatas attinent, *cap. ultim.* 16. *quæſ-
tion.* 1. † Nec res ſacræ, quæ jure ſtatutæ ſunt, 56
præſcribantur, vel alienentur, Silveſter verbo
præſcriptio 2. qui ait, idem dici de re prohibitâ,
alienari per pactum, ſed alius à prædictis paciſcen-
tibus bene poterit. † Nec præſcribitur contra ad- 57
ventitia filiifamilias, ſi Pater ea alienet; in his
enim inchoabitur poſſeſſio, tempore, quo filius
erit extra patriam poteſtatem, & non antea, &
ab illo tempore debet continuare per 30. annos
ad malam fidem ejus, qui ea alienavit: vide Saï-
rum *in clavi Regiâ, lib.*9. *cap.*12. *à n.*3. Azor. 3. *p.
lib.* 1. *mor. c.*20. *per totum.*

Nec præſcribitur res indiviſa communis plu- 58
ribus, Trullengh. *d. dub.* 13. qui hæc refert.

Quoad ſecundum, dices, quòd qui rem proprio 59
nomine non poſſidet, non præſcribit, *ex cap ſi dili-
genti. hoc tit.* ut Servus mente captus, nec poſſidens
precario, nec Colonus, nec Uſufructuarius, de qui-
bus jam dixi nonnulla ſub *tit. de reſtitution. ſpoliat.*
† Nec Creditor, cui pignus aliquod commiſſum 60
eſt, Trullengh. *dicto dubio* 13. *ſub, num.* 1. imò
ceſſat præſcriptio in creditore confitente ſe de-
bitum recepiſſe, Capella Tholoſana, *in deciſ.*
418. ceſſat in exiſtente in malâ fide, ut dico *infrà
in cap. fin.* Minſing. *cent.* 4. *obſervat.* 16. Riccius
dicta collect. 426. † Sed ſervus Domino ſuo 61
præſcribere poteſt Tutor, ſeu Curator Pupil-
lo, & mente captus ſibi, ſi tempore quo rem
ali-

alienam possidere cœpit, usum rationis habuerit simul, & in fine Trullengh. *ubi suprà*, qui *n.* 5. refert in quibus rebus Filiusfamilias & Pupillus præscribant, furiosus, sicut mente captus; servus autem nec Domino hæreditatem præscribit, quia si jussu Domini ipse acquirit, si absque eo nihil facit. Filiucius *in tract.* 31. *cap.* 8. *q.* 7. *n.* 205. 206. Azor. *p.* 3. *lib.* 1. *cap.* 19. *q.* 5. & ad regulam generalem, de his omnibus videbis, quæ scribit *hîc* Barbosa *num.* 5.

62 Et quia hîc possent adjici plura, an Regalia valeant acquiri præscriptione, consuetudine, aut aliter; & num Ecclesiastici valeant tempore immemoriali sibi præscribere jus non solvendi tertias decimationes? Videbis quæ longè scribit de his & de aliis cum infinitis D. Joannes del Castillo *de tertiis, cap.* 21. 30. 31. 32. & 33. omninò legendus, & applicandus pro Regalium præscriptione, & quòd dictæ tertiæ sint de Regalibus, Regis. latè differit idem Castillo *suprà cap.* 41. ubi de aliis multis Regalibus disputat, etiam ibi legendus, ubi quòd etiam nobilitates & Majoratus, & facultas ad illum alienandum; & Magistratuum præcedentiæ.

AD TEXTUM
IN CAPITE XIII.
Ad audientiam, hoc Tit.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

7 *Tempus antiquissimum dicitur centum annorum.*
8 *Jurisdictio præscripta in uno casu, an ad alios extendatur?*

1 IN Textu nostro solent Doctores agere de præscriptione centenariâ in Juribus ad Romanam Ecclesiam spectantibus, de qua dico *in cap. cum vobis* 14. *hoc tit.* Item solent agere Doctores de præscriptione immemoriali, & in quo utraque differant, de hac dico *in cap. fin. hoc tit.* in versic. *unde.*

2 In versic. ibi. *Tibi in Castro Palatioli concessisse singulis annis* 40. *sol. denarior. Papiens. quos Romana Ecclesia ibi consueverit recipere annuatim, insuper comestiones, banna, placita, foris facta, & omnia jura, quæ ibi ad possid. habeat.* Per hæc verba, & alia agi debet de præscriptione annuorum præstationum, sive ratione legati, donationis, sive ratione census; ad quod applicabis dicta *suprà in cap. de quartâ, q.* 3. ubi an in præstationibus annuis, sufficiat una præscriptio? Et an habeat locum in promissione in annos singulos in totâ obligatione? quid in legato, & quid si transactum fuerit tempus centum annorum? Et *ibi quæst.* 4. in versic. *ad ultimam.* Et quid velint verba Textûs? hîc Glossa.

3 Et in versic. *ad quod probandum*; in isto versic. agi valet de probatione quæ fit per libros antiquos; ad quod applicabis dicta *suprà in cap. cùm causam* 13. *de probation.* ubi quòd tempus dicatur antiquum, quale antiquissimum agit Riccius *collect.* 1716. Item agi potest de probatione per privilegium, qualis ejus usus requiratur, ut probationem faciat; item & quanto tempore per non usum amittatur, de quo nonnulla adduxi *in cap. Sanctorum* 3. *hoc tit.* ubi expendi Textum *in cap. si de terra, cap. accedentibus* 15. *de privilegiis*: aliqua *infrà in cap. pen. hoc tit.* De libris censualibus Ecclesiæ, Barbosa *hîc n.* 2. ubi refert plures qui scribunt qualem fidem faciant.

Et ibi, *Et liber censualis suspectus existeret, quia non fuerat in Camerâ receptus nostrâ.* Et ibi, *Licet non in nostrâ, sed in Cardinalis S. Adriani Camerâ sit inventus, qui eum, quando Camerarius fuerat de Camerâ Sancti Petri suscepit.* Per hæc verba agi potest de loco, in quo debeant esse publica & antiqua instrumenta, ut fidem faciant item & privilegia, seu libri, ad quod iterum applicabis nonnulla dicta *in dicto cap.* 13. *de probat.* & *in cap.* 1. *cap. cùm P.* 15. *cap. fin. de fide instrumentorum.* Et adjunges Barbosam *num.* 3. in versic. *de Camerâ*, ubi plures refert. 4

Et ibi, *Ac Scriniarius alio modo scripsisset dicta testium;* & ibi, *Nec credentes ipsum scriniarium, cùm juratus sit officium suum fideliter exequi, aliud scripsisse quàm à testibus diceretur.* Per hæc verba agunt Doctores de fide scriniarii, hoc est Notarii, aut Tabellionis, de qua dixi *suprà in cap. quoniam contra falsam* 11. *quæst.* 1. *de probationibus*, & *in dicto cap.* 1. *cap.* 2. *dicto cap. cum P*, & *cap. fin. de fide instrument.* Plura congerit Riccius ad hunc Textum *collect.* 242. & 1169. nuntio dicenti aliquem citasse, qualiter credatur *in dicto cap.* 11. *de probationibus, quæst.* 4. *n.* 1. & in versic. *ad secundam, n.* 9. Et de juramento Officialium in ingressu suorum Officiorum, dixi *in cap.* 4. *de jurejur. quæst.* 4. versic. *ad secundam, n.* 57. & *ibi nu.* 67. quid de Officialibus Sanctæ Inquisitionis. 5

Et ibi, *Nos igitur magis authoritatem privilegii, quàm depositiones testium attendentes.* Per hæc verba potest agi de ea quæstione; an fortior sit probatio per instrumenta, quàm ea quæ fit per testes? de qua *in cap. in nostra* 32. *quæst.* 2. versic. *ad secundam, n.* 5. *de testibus*, & *in Rubr. de fide instrument. quæst.* 1. *num.* 1. remissivè. Et ad quæstionem, quod pro Tabellione contra testes præsumatur; benè Covarr. per Textum nostrum *lib.* 2. *variar. cap.* 13. *n.* 10. & 11. ubi agit quibus testibus possit, improbari instrumentum? de quo dixi *in Rubr. de fide instrument. quæst.* 2. versic. *ad primam*, & instrumento; an stetur, donec contrarium probetur? *ibi dicta quæst.* 2. versic. *ad secundam*, à *n.* 19. 6

Per hunc Textum disputant Doctores, quale dicatur, tempus antiquum? de quo dixi *in dicto cap. cùm causam* 13. *de probation. q.* 2. *ad quartam, num.* 42. & quot effectus pariat? *ibi*, versic. *effectus*, à *num.* 45. Sed si dubites quòd tempus dicatur antiquissimum, de eo etiam dixi, quare breviter nunc dico, quòd etsi quidem voluerint spatio 30. annorum, ut testatur Afflictis *in decis.* 13. Quidam alii 90. annor. ut fuit resolutum in Rotâ Romanâ bonorum 12. Novembris 1545. coram Mohedan, Cardinal. Puteus *decis.* 209. *lib.* 2. & multis tenuerint hoc arbitrio judicis, ut per Balbum *in decis.* 159. Tamen receptior opinio ab omnibus approbata, ea nempe est, tempus antiquissimum dici spatio centum annorum, & maximè in materiâ probationis jurispatronatûs, Cassador. *in decis.* 3. *lib.* 3. sequitur Riccius *collect.* 1716. super Textum *in l. fin.* ubi Doctores *Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, ubi ait tempus in factis antiquis, hoc est, in ponendis forestis, ac aliis prohibitis, est centum annorum, ut fuisse decisum, testatur Afflictis *in const. authoritatem, titulo de locato*, versic. 7

tertio

tertio quæro, *n.9.* & novissimè, Narbona *anno* 100. quæstio unica agens de effectibus 100. annorum cum multis tradit, & dicit, quòd vita 100. annorum reputatur longior.

8 *Suprà in cap. præcedenti, quæſt.* 2. dixi plura de præſcribendâ Juriſdictione, & *ibi* dictis addo quòd Juriſdictio cum titulo, hoc eſt, cum ſcientiâ, & patientiâ adverſarii, longo tempore præſcribitur, ſine eo autem centum annis: ſic tradit Jaſon. ex communi Theoriâ *in l. imperium*, *n.* 20. *ff. de jurisdic. omnium Judicum*, Balbus *de præſcript.* 2. *p.* 5. *partis princ.* 3. *quæſt.* 2. Covar. *in reg. poſſeſſor. de regulis juris*, *lib.* 6. §. 3. *per totum*; de qua *in l.* 1. *tit.* 15. *lib.* 4. *recopil.* plures refert Gratian. *reg.* 369. *num.* 4. & per totam, ubi *num.* 2. & 3. refert plures agentes de illis quæſtionibus, an Juriſdictio præſcripta in uno caſu, vel in certis rebus, ad alios actus extendatur? ubi an præſcriptio Juriſdictionis in una ſpecie porrigatur ad aliam? videbis Socinum *conſ.* 47. *num.* 37. & 38. *lib.* 4. Paulum *conſ.* 444. *num.* 2. *lib.* 1. latè Abilem *in capit. Prætor. cap.* 1. *gloſſa à num* 8. Didacum à Lerva *in practicis quæſtion. cap.* 1. *num.* 9. *circa finem*, Petrum Nunnes latiſſimè *de exequendis mandatis cap.* 1. *num.* 14. & videbis ſingularem *lib.* 6. *partita tit.* 29. ubi, Gregor. Gloſſa *Ea juſticia*.

AD TEXTUM IN CAPITE XIV.

Cum vobis, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. HIc eſt agendum de præſcriptione centenariâ, contra Romanam Eccleſiam, & an reſpectu rerum imperii, ſeu civitatum ea prærequiratur? ubi de Pleriſque, & quid reſpectu inferiorum Eccleſiarum, an quandoquidem centenaria prærequiratur præſcriptio? Et nonnulla dico de immemoriali, quatenus differat à centenariâ, eo quòd utraque una à multis cenſeretur.

II. Sed quia in Textu illo in verſic. *tempora*, ſubducit Pontifex tempus intercidentium ſchiſmatum; ideò adjunges ad hunc Textum quæ adduxi de interruptione præſcriptionis *in cap. illud hoc titulo*, idemque adduxi de impeditis cauſâ hoſtilitatis & ſchiſmatis, *in cap. ex transmiſſâ* 10. *hoc titulo*, videbis pro ampliori declaratione, quæ repetit hîc Matthæus Colerus *de proceſſibus executivis p.* 4. *p.* 104. ſatis intelligendus ex his dictis.

QUÆSTIO I.

Quare centenaria præſcriptio adversùs Eccleſiam Romanam deſideretur, cùm generaliter jure Canonico quadragenaria ſufficiat, adversùs quamlibet Eccleſiam: imò & triennalis admittatur adversùs res mobiles Eccleſiæ Romanæ, Et in quo differant præſcriptio centenaria, & immemorialis? Et an detur reſtitutio in integrum adversùs utramque?

SUMMARIUM.

1 *Centenaria præſcriptio, qualiter procedat in rebus immobilibus Eccleſiæ Romanæ*, *n.* 5. & 6.
2 Novella 111. n. 7. 8. & 10.
3 Novella 131. §. pro temporalibus, & n. 13.
4 Novella conſtitutione 9. titulo ut Eccleſia Romana centum annorum gaudeat præſcript. n. 7. 8. & 9.
5 *Centenariæ præſcriptionis privilegium, ſublatum non eſt, nec Civili jure, nec Regio, imò indultum*, *n.* 6.
12 *Centenariæ præſcriptionis privilegium, cur non ad alias Eccleſias, quàm ad Romanam ſpectet*, *n.* 14. & 15.
13 *Textus noſter*, *verſic.* tam legali, Authentica, ut Eccleſ. Roman. coll. 4. l. ut inter 23. Cod. de Sacroſanctis Eccleſiis, Authentica hæc conſtitutio, *verſic.* quas actiones coll. 8. *tit.* 12.
16 Cap. 2. de præſcript. lib. 6. n. 18.
17 Cap. volumus 16. q. 4. *in verſic.* ſi quadraginta, n. 19.
18 *Hæreticorum bona præſcribuntur ab eis, qui ignorabant defunctum in vita eſſe hæreticum.*
19 *Præſcriptio adversùs Eccleſiam exemptam, currit tempore communi, & adversùs Monaſterium exemptum*, *n.* 20.
21 *Centenaria ceſſat adversùs Romanam Eccleſiam, ſi habet admixtum uſum contrarium, & tunc ſufficiet quadragenaria.*
22 *Centenariæ præſcriptionis privilegium ſolum eſt reſpectu bonorum immobilium, quid de mobilibus?* & *n.* 23.
24 *Immemorialis, & Centenariæ præſcriptionis quæ differentia*, *num. ſequent.*
25 *Titulus ad præſcribendum eſt neceſſarius, ubi eſt præſumptio contra præſcribentem*, *n.* 26. & 27.
26 Cap. ſi diligenti de præſcript. n. 27.
27 *Immemorialis major dicitur Centenariâ, quo ſenſu*, *n.* 28. *contrà*, *ſub n.* 32.
28 *Differentia inter Centenariam, & immemorialem præſcriptionem, conſiſtit in formâ, & modo probandi eas*, & *n.* 35.
29 *Centenaria præſcriptio qualiter probatur*, *n.* 31.
30 *Immemorialis præſcriptio quo tempore probatur, & qualiter ſuper eo deponant teſtes*, *n.* 32. & 34.
31 *Centenaria præſcriptio poteſt probari teſtibus, & inſtrumentis ab allegante eam per neceſſe, & non per poſſibile*, *n.* 32.
32 *Centenaria non dicitur probata per immemorialem concludenter, ſed per poſſibile.*
33 *Centenaria præſcriptio non currit, cum conſtat ab initio de titulo invalido, & nullo.*

34 *Testes de immemoriali deponentes, cujus ætatis debeant esse.*
36 *Centenaria, & immemorialis præscriptio, unquid restitutionem admittat?*

1 AD primam quæstionis partem, difficultatem facit: nam & si constat ex nostro Textu, *ex c. audientiam* proximè relato, & *ex Novellâ constit. 9. tit. ut Ecclesia Romana 100. annorum gaudeat præscriptione:* tamen videtur, ut hæc centenaria sublata sit alia posterior Novella, ut respondent Hugolin. & Accurs. *in in Auth. quas actiones*, Salicetus *ibidem, numero* 1. Pinellus *in Auth. nisi tricennale, Cod. de bonis mater. numero* 57. Jacobus Cujacius
2 *lib.* 5. *observat. c.* 5. † Et probatur primò, quia *Novella* 111. generaliter loquitur de Ecclesiis, eisque nullâ adhibitâ distinctione, privilegium aufert centenariæ præscriptionis. Secundò, quia Ratio propter quam motus est Justinianus ad revocandum privilegium centenariæ præscriptionis, & quæ *in dictâ Novellâ* 111. prolixè exprimitur, locum habet etiam in
3 Romanâ Ecclesiâ. † Tertiò, patet, *ex Novella* 131. §. pro temporalibus, ubi dicit Imperator *Pro temporalibus autem præscriptionibus, decem, viginti, & triginta annorum Sacrosanctis Ecclesiis, & aliis universis venerabilibus locis solùm præscriptionem quadraginta annorum opponi præcipimus*, cùmque Imperator *in princip. hujus Novellæ*, faciat mentionem Romani Pontificis, sequitur, ut loquatur etiam de præscri-
4 ptione adversùs Romanam Ecclesiam. † Nec his respondebis, si dicas specialiter fuisse Romanæ Ecclesiæ tributum privilegium Novella 9. ac proinde aliâ speciali constitutione tolli debuisse: quia respondetur dictam Novellam 9. concedere privilegium, non Romanæ Ecclesiæ solum, verùm aliis quoque Ecclesiis, ut patet ex illis verbis *ut ex hac in universas Catholicas, quæ ad Oceanum usque adposita sunt saluberrimè legis vigor extendatur.*
5 Sed quòd præscriptio rerum immobilium adversùs Romanam Ecclesiam, gaudeat spatio centenarii temporis, veriùs dicendum est non solùm de jure nostro Canonico hic, & *in dicto cap. ad audientiam* 13. *cap. diligenti in*
6 *fine hoc titulo, lib.* 6. † Verùm & de jure Civili *Authenticâ quas actiones, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, dictâ Authenticâ, ut Ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione, collatione* 6. de Jure Regio *in l.* 26. *titulo* 29. *p.* 3. exornant Balbus *de præscriptione* 5. *p. princip. col.* 6. Covarruvias *in regulâ possessor.* 2. *part.* §. 2. *num.* 6. Arias Pinellus *in dictâ Authenticâ nisi tricennale num.* 36. Molina *lib.* 2. *de primogeniis cap.*6. Cujacius *de divers. præscript. cap.*31. *& lib.* 5. *observation. cap.* 5. Granna, & Balboa *hic*, ubi cum multis, Barbosa, & sic fere omnes Doctores *in dictâ Authenticâ, quas actiones*, ubi Bartolus, Baldus, Castrensis, Jason. & alii nec non Accurs. *in Rubricâ Novellæ* 111. hæc constitutio innovat constitutionem, &c. tenuerunt per fundamenta nostræ conclusionis, sublatum non esse, adversùs Romanam Ecclesiam, privilegium centenariæ præscriptionis.
7 Quam ut explicet, Fachin. statuit, nec dicti Justiniani Novellam 111. trahi posse ad Romanam Ecclesiam, & dict. Novellam 9. speciale privilegium continere, non autem generale omnium Ecclesiarum, de hoc sic probo, ex verbis Rubricæ, quæ secundùm tam veterem, quàm novam translationem, sic habet, *ut Ecclesia Romana centum annorum præscriptione gaudeat*, deinde ex illis verbis novellæ, quæ initio ponuntur, *ut legum originem anterior Roma sortita est, &c. necessarium duximus patriam legum fontem sacerdotii speciali nimis nostri illustrari lege.* † Sed si est quòd in dictâ, *novella* 9. Ecclesiis, & venerabilibus locis non dedit Imperator privilegium centenariæ præscriptionis, sicut illud, *in dictâ novellâ* 111. datum, supponitur revocatum: ergo, *dicta novella* 111. trahi non debet ad dict. novellam 9. in qua nulla fit mentio Ecclesiarum, *venerabilium locorum, xenodochiorum*, & similium, sed ad *leg. ultimam, Cod. de sacrosanct. Ecclesiis*, quibus Justinian. concessit privilegium centenariæ præscriptionis generatim, *Ecclesiis, & venerabilibus, ac religiosis locis, xenodochiis, &c.* sicut ex verbis dictæ legis perspicuum est, etsi Fachineus doceat, *lib.* 8. *controvers. cap.*4. in versic. *Imperator*, Justinianum, *in dictâ novellâ* 111. dicere in illis negotiis perfrui debere 40. annorum præscriptione religiosos contractus, *in quibus eis centum annorum prærogativam constitutio sua contulerat*, de contractibus autem nulla fit mentio, *in dictâ novellâ* 9. sed, *in dictâ l. ultimâ*, nimirum de venditione. 8
Nec obstare ait, Fachineus illa verba sequentia, *ut ex hac in universas Ecclesias Catholicas, quæ usque ad Oceanum posita sunt, saluberrimæ legis vigor extendatur:* nam quæ postea sequuntur, hæc declarant in hunc modum, *quod igitur nostræ æternitas ad Omnipotentis Dei honorem venerandæ sedi summi Apostoli Petri, dedicavit, hoc habeant omnes terræ, omnes Insulæ totius Occidentis, quæ usque ad ipsos Oceani recessus extenduntur, nostri Imperii, providentiam per hoc in æternum reminiscentes, hujusmodi autem legis prærogativam, sicut supra dictum est, non solum in occidentalibus partibus Romanæ Ecclesiæ condonamus, sed etiam in Orientalibus partibus, in quibus Ecclesiasticæ urbis Romanæ possessiones sunt, vel posteæ fuerint.* Quibus verbis sic superiora declarari, ait, ut sensus sit, privilegium istud pertinere ad Romanam Ecclesiam, quoad omnes res possessiones, Ecclesiasque eidem subjectas, ut rectè exponit, Glossa *in Rubricâ dictæ novellæ* 111. ergo infert privilegium extendi ad omnes alias Ecclesias, tam Orientis, quàm Occidentis Romanæ Ecclesiæ subjectas. 9
Et secundùm hanc explicationem respondet, Fachineus, ad primum fundamentum contrariæ sententiæ, ex *dictâ Novellâ* 111. non auferri per eam privilegium speciale Romanæ Ecclesiæ concessum, quod est, *in dictâ novellâ* 9. sed illud generale, quod omnibus Ecclesiis, & venerabilibus, & causis in quibusdam negotiis, fuerat collatum à Justiniano, *in dictâ l. ultimâ, Cod. de sacrosanctis Ecclesiis.* Ad secundum, quod dato, sit eadem ratio, non licere; tamen nobis priores corrigere; & hoc esse quod ex illo loco adferri solet correctionem legis non esse inducendam ex rationis identitate, ut loquuntur Doctores. † Ad tertium ex *dictâ novellâ* 131. §. *pro temporalibus*, respondet, Justinianum loqui de cæteris Ecclesiis, & piis, ac venerabilibus, & religiosis locis, sicut loquitur *in dictâ novellâ* 111. non autem de Romanâ Ecclesiâ, cui speciale privilegium dederat, *novel.* 9. Nec ad propositum facere dicit verba *dictæ novellæ* 131. *in principio.* In quibus Romani Pontificis fit mentio, nam in 10 11

in illis verbis hoc dumtaxat declaratur, Papam Romanum primum esse omnium Sacerdotum, secundùm definitionem quatuor Conciliorum Niceni, &c. quod nihil ad rem istam pertinet; ob idque rectè Irnerium *in d. Auth. quas actiones* dixisse *solam Romanam Ecclesiam centum annorum præscriptione gaudere*.

12 Et sic Granna adducens rationem ad nostrum Textum cum aliis *num.* 2. ait, ut etsi antiquitùs, quoad præscriptionem omnes Ecclesiæ, æquales essent, id postea quoad Romanam Ecclesiam fuisse mutatum, siquidem quoad inferiores excellior sit, cum Romana Ecclesia, caput, & mater omnium appellatur; ideò propter ejus excellentiam, ut diutiùs res ejus conserventur, speciali favore decisum, ut non aliter: contra eam præscriptio procedat, quàm si centenaria sit, & sic non obstare ait, cum Cujacio, *dicto lib.* 5. *observ. cap.* 5. & cum Balboa *in dic-*

13 *to cap. ad audientiam à numero* 27. † Textum nostrum in versiculo *tam legali*, *dictâ Authenticâ*, *ut Ecclesia Romana col.* 4. Textum *in l. 21 inter* 23. *Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, *Authentica hac constitutio*, versiculo *quas actiones collat.* 8. *titulo* 12. Ex quibus deducunt Doctores privilegium centenariæ præscriptionis currere, contra omnes, etiam inferiores Ecclesias, posteaque fuisse abrogatum, uti perniciosum omnibus, & sic jam legibus civilibus, etiam Romanam Ecclesiam gaudere, solâ quadragenariâ præscriptione; ut acerrimè defendit videndus Balboa *in dicto cap. ad audientiam à numero* 25. 26. 27. & 28. ubi dicit jam hodie Jure tantùm Canonico ex *dicto cap.* & ex nostro Textu, hoc privilegium centenariæ præscriptionis incumbere Ecclesiæ Romanæ; sed idem Granna *numero* 3. respondet secundùm jam dicta pro secundâ sententiâ, cui ex fundamentis jactis cum Fachineo assentior, si Balboa *suprà numero* 26. cum Cujacio *dicto capite* 5. & Pinello *in Authenticâ*, *nisi tricennale*, versiculo *ego autem*, *Cod. de bonis maternis*, dicat verius esse, ut semper Justinianus æquipararerit in hoc omnes Ecclesias, nec aliquid speciale Ecclesiæ Romanæ tribuisse, eo quòd post *dicta*

14 *l. fin. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*. † Et post *Authenticam*, *ut Ecclesia Romana*, Justinianus *in dictâ Authenticâ*, *hac conclusio collat.* 8. seipsum corrigens, expressè ait, quòd postquam concessum fuit Ecclesiis illud privilegium centenariæ præscriptionis, experientia docuit esse Reipublicæ perniciosum, & sic statuisse, quòd abrogatis suis legibus hodie generaliter contra omnem Ecclesiam sufficeret quadragenaria præscriptio; id etiam apertissimè colliges, ex *d. Authent. de Ecclesiast. titul. collat.* 9. *d.* §. *pro temporalibus*, & ex Accursio *in d. Auth. quas actiones*, Salicetus *ibi*, *num.* 2. Bart. *num.* 2. quamvis Glossa *in d. Auth. ut Ecclesia Romana*, contrarium censerit.

15 Unde etsi Bartolus *in l. cùm sponsus*, §. *vectigalibus*, *ff. de publicianâ in rem actione*, adducti à Carolo Ruino *consf.* 195. *lib.* 2. *n.* 2. sentiant privilegium centenariæ præscriptionis, solo jure Canonico, competere Ecclesiæ Romanæ, ut sequitur Balb. *in d. c. ad audientiam*, *n.* 28. tamen ex dictis dices illud etiam competere de Jure Civili, ut jam notavi.

16 Nec obstat Textus *in c.* 2. *hoc tit. lib.* 6. ubi videtur etiam de Jure Canonico abrogatum privilegium centenariæ præscriptionis, taliter ut pri-

vatus quadraginta annis possit præscribere, non solùm contra Ecclesiam inferiorem, verùm etiam contra superiorem matricem Romanam. † Nec 17 Text. *in c. volumus* 16. *q.* 4. in versic. *si quadraginta*, ubi quadragenariam præscriptionem constat fuisse admissam contra Romanam Ecclesiam.

Quia ad Textum *in dicto cap.* 2. *hoc tit.* respon- 18 deo cum Covarru. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 6. §. 8. *nu.* 29. Abbate *ibi num.* 7. Felino *num.* 11. Abbas *hic n.* 7. Felinus *in dicto cap. ad audientiam*, ubi Balb. *n.* 15. Granna *nu.* 5. & ex versic. ibi *Sancimus*, ut notat Glossa verbo *hæretici*, in illo Textu, speciali de causâ, bona hæreticorum præscribi ab illis, qui ignorabant Defunctum in vitâ esse hæreticum, quia si Catholici illa, bonâ fide, per spatium quadraginta annorum possederint, etiamsi bona illa ad Ecclesiam Romanam pertinerent, præscriptio procedat, cùm id speciale concessum sit hæredibus hæreticorum, propter eorum bonam & sinceram fidem. † Ad Text. *in d. c. volumus*, Respon- 19 deo ibi non agi de præscriptione principaliter contra Ecclesiam Romanam, sed secundariò, cùm loquatur de Ecclesiâ exemptâ, adversus quam currit præscriptio tempore communi: sic DD. colligunt ex verbis, ibi *etiamsi quid Romana Ecclesiæ competere potuit*, junctâ Glossâ *ibidem*, verbò *Ecclesia*: sic optimè Panormitanus observat *in dicto cap. ad audientiam numero* 12. Balboa *numero* 11. Granna 4. aliàs adducentes, Balbus *de præscriptionibus p.* 4. *in princip. n.* 19. Alexander. *consil.* 69. *volum.* 2. † Et probatur ex celebri Doc- 20 trinâ Glossæ *in cap. dilectus de capellis Monachor.* verbo *generetur*, dum docet contra Monasterium exemptum præscribi spatio quadraginta annorum; licet non contra Papam, ubi movetur authoritate *dicti cap. volumus*, & facit Textus *in cap. cùm dilecta*, *de confirmatione utili*, *vel inutili*.

Ex quibus infero, ut conclusio Textûs nos- 21 tri non procedat, quando præscriptio habet admixtam consuetudinem, quo casu, etiam contra Ecclesiam Romanam, & Romanum Pontificem, sufficiet quadragenarius usus, ut resolvunt, Butrius *in cap. fin. de consuetudine*, Balboa *in d. c. ad audientiam hoc tit. num.* 17. eò quòd præscriptio vim legis habere videtur, propter admixtam consuetudinem, ut agnoscunt *ibi* Doctores.

Nec obstat dicere adversùs res mobiles Eccle- 22 siæ Romanæ, tricennalem sufficere præscriptionem, quia ut jam *suprà* latè dixi, *in cap.* 1. *hoc tit. quæst.* 3. *à n.* 1. privilegium centenariæ præscriptionis concessum Ecclesiæ Romanæ solùm esse de rebus immobilibus, ad eam spectantibus non de mobilibus; nam sicut hæc triennalis hodie in ista sit, respectu rerum mobilium aliarum Ecclesiarum inferiorum; sit & respectu mobilium Ecclesiæ Romanæ, ut *ibi* dixi, & contra Balb. *de præscription.* 1. *p.* 5. *partis pr. n.* 23. qui Text. nostrum, & ex *d. c. ad audientiam*, & ex *d. Auth. ut Ecclesia Romana* 100. *annorum gaudeat privilegio* defendensem ea Jura comprehendere videri, etiam res mobiles Ecclesiæ Romanæ; eo quòd nimis generaliter loquantur, Balboa *in capite* 4. *hoc titulo*, *quæst.* 1. *à num.* 8. tenet res nobiles, etiam Ecclesiæ Romanæ, triennio præscribi, quem video *in dicto capite ad audientiam*, *numero* 15. illud repetere, cum Felino, *ibi* & Angelo, *in dictâ Authenticâ*, *Ecclesia Romana*, ut non procedat centenaria in usucapione, in qua, etiam contra Ecclesiam Romanam, sufficit possessio trien-

triennalis per *dictam Authenticam quas actiones*, *Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, ubi dicitur, quòd circa usucapionem rerum mobilium nihil immutatum est, sed manet integrum jus antiquum.

23 † Sed in illo loco reputat tutiorem sententiam contrariam opinionem, videlicet quòd ad usucapionem rerum Ecclesiæ Romanæ, non sufficit triennalis possessio, ut probat Salicetus *in l.* 1. versic. *ex his*, *Cod. de usucapione transf.* docent quòd res mobiles Ecclesiæ Romanæ, nunquam usucapi possunt, eo fundamento, quòd Ecclesia Romana habet fiscum, sicut Imperator, sed in rebus mobilibus fisci Imperialis, non currit præscriptio, ut *in §. res fisci, inst. de usucapion. l. quamvis l.* 8. *ff. eodem* cum aliis ergo & idem dici debere ait in Ecclesiâ Romanâ; nam tu jam ex dictis in loco præcitato *dictâ quæstione* 3. respondebis. Et quatenus spectat ad res fisci, respondebis ex *alibi* dictis *in quæstione sequenti* insinuandis.

24 Ad secundam quæstionis partem, in quo differant præscriptio Centenaria, & immemorialis, respondent Doctores, quòd Centenaria adversùs Romanam Ecclesiam requirit, non solùm illud tempus, & bonam fidem, sed etiam titulum, ut agnoscunt, Aymon. Craveta *de antiquitate tempor. cap. absolutis*, *n.* 8. ubi docet, idem esse contra quamlibet Ecclesiam, ut probat, ex *cap. si diligenti hoc titulo*, Bellamera *consilio* 3. *& hic n.* 7. non sic in immemoriali, ubi titulus, non est necessarius id deducentes ex Textu *in*
25 *l.* 2. *§. ductus*, *ff. de aquâ quotidianâ.* † Quam differentiam improbat Balboa *in dicto cap. ad audientiam hoc titulo*, *sub nu.* 5. dicens quoad rationem tituli nullam esse differentiam inter jus Canonicum, & Civile, ut copiosè ostendit, Covarruvias *lib.* 1. *variarum*, *cap.* 17. *nu.* 7. cum utroque jure in ordinariâ decem, vel viginti annorum præscriptione, titulus desideretur; secus autem in præscriptione, triginta, vel quadraginta annorum, vel inter centenaria, etiam contra Ecclesiam Romanam, nisi quando præsumptio juris est contra præscribentem, juxta
26 regulam juris *in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. † Quo in sensu intelligere, ait, Doctores, vulgò Textum *in dicto cap. si diligenti* præsertim Bellamera *n.* 9. qui dum Pontifex in specie illius Textûs contra Ecclesias inferiores, & Romanam, titulum exigit, interpretatur procedere, ubi est in contrarium juris præsumptio, quasi alias, nec in quadragenariâ, nec in centenariâ, titulus sit necessarius, quam Doctrinam dicit communem, *ubi suprà d. n.* 17. Covarruvias, & sic Felinus prædictam differentiam, *in dicto cap. ad audientiam* amplectitur, quando contra præscribentem est juris præsumptio; ita ut tunc quadragenaria, & centenaria titulum desideret.

27 Unde Cardinalis *in cap. si diligenti hoc titulo*, & Felinus *ibi*, in fine, & *in dicto cap. ad audientiam*, & in nostro Textu, dum dixerunt immemorialem præscriptionem majorem multò esse centenariâ præscriptione, eo quòd immemorialis non exigit titulum; centenaria verò absque titulo, non procedat, ut probari videtur ex *dicto cap. si diligenti in fine*, intelligi debent eo in casu, ubi datur contra præscribentem juris præsumptio aliàs non item, sic Cardinalem, & sequaces, interpretatur, Afflictis *in constitutione Neapol. Rubrica* 7. *cap.* 1. *no-*
28 *tab.* 6. † Sed Covarruvias *in regulis. possessor.* 2. *p.* §. 3. *num.* 6. putavit quòd quandoque major censetur immemorialis, quandoque centenaria, ob idque, Balboa *in dicto cap. ad audientiam*, dixit *à num.* 6. præcipuam differentiam inter utrumque consistere in modo, & formâ probandi immemorialem, de qua dixi *suprà in cap. licet ex quadam de testibus*, *&*
num. 9. † Concludit centenariam probari per 29
centum annorum possessionem, vel quasi possessionem, nec censeri probatam, eo quòd immemorialis probata sit possessio, contra Covarr. *ubi suprà*, & Molinam *lib.* 2. *de primogeniis cap.* 6. *nu.* 46. ubi ad eorum fundamenta, respondet, & *nu.* 7. censet cavendum esse, à Guidone Papa *quæst.* 573. Accursio, Juniore *cons.* 90. *ad finem*, dicentibus ad probationem immemorialis,
necessariam esse probationem 100. annorum. † 30
Cùm verius sit ad probandam immemorialem necessum esse probare possessionem, memoriam hominum excedentem, ut advenit, Alexand. *cons.* 16. *lib.* 5. nempe per testes asserentes se vidisse semper ita fieri, & nunquam contrarium actum fuisse, & à majoribus suis; ita factum audivisse, qui dixerunt; ita vidisse factum, vel audivisse ab aliis, qui dicebant se vidisse ita factum, nec audivisse unquam contrarium, talemque esse publicam opinionem, & famam apud illos, qui rei habebant illius cognitionem de hac praxi docent, Glossa *in cap.* 1. *hoc titulo*, *lib.* 6. *& in cap. quid per novale*, *de verborum significatione* omnes *in dicto cap. licet de Testibus*, Oldradus *cons.* 271. Alex. *cons.* 16. *lib.* 5. Corneus *cons.* 268. Balb. *de præscript.* 2. *p.* 3. *partis princip. quæst.* 6. copiosè Joannes Garcia *de nobilitate gloss.* 12.

Centenaria autem præscriptio, non eo modo 31
probatur: sed illo nempe tempore, cujus initii extet memoria; itaque & poterit testibus probari, ut docet Covarr. *dicto lib.* 1. *variar. cap.* 17. *n.* 8. Abbas *hîc n.* 5. Balboa 8. item per instrumentum, ut observat Panormit. *hîc n.* 5. de possessione enim sæpe constat per instrumentum, ut quando de rei vindicatione constat per scripturam, *l.* 2. & *ibi gloss. Cod. de acquirenda possess.* notatur vulgò, *in l. prædia*, *ff. eodem*, & idem de constituto notatur *in l. quod meo*, *ff. de acquirenda possessione* illamque allegans, in specie probare juxta notata *in l. actor*, *ff. de probation. & suprà in cap. fin.*
§. *fin. de Jurejur.* † Et quod magis est quòd cùm 32
tempus centum annorum sit fundamentum intentionis præscribentis ex vulgatis regulis, debeat ab illo probari concludenter pernecesse, & non sufficiat possibile, at probando immemorialem, non probetur centenaria pernecesse, sed per possibile siquidem probatâ quasi possessione ejus rei, cujus initium memoriam hominum excedat, possibile est, non esse centum annorum: ergo non est sufficiens probatio centenariæ præscriptionis.

Alia adducit hîc ex multis Barb. *à n.* 3. ubi dicit 33
potiorem esse præscriptionem centenariam immemoriali. Novissimè verò Cyriac. *sub controv.* 3. *n.* 8. 66. *&* 67. cum pluribus ab eo relatis, ait, quòd quando constat de titulo ab initio invalido, & nullo non currit, nec centenaria præscriptio, cum Vasch. *controv. illustr. c.* 81. *sub n.* 11. versic. *contrariam.*

Testes autem de immemoriali deponentes, 34
debent esse ejus ætatis, ut possint memoriam habere, eorum, quæ quadraginta annis facta sunt, ut notabiliter advertit Lapus *in dicto cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Aymon. *de antiquitate temporum* 4. *p. dicto cap. absolutis* Balboa *in dicto cap. ad*

ad audientiam, hoc tit. sub, num. 6. ubi videtur id comprobare ex *l.* 41. *Tauri*, *& l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 5. *recopil.* quibus legibus ſuperior probationis forma, in teſtibus de auditu, proponitur; idem, *in l. ultim. tit.* 13. *lib.* 3. *ordinamenti*, videlicet quòd tales debent deponere, de primo, vel ſecundo auditu, dum tamen declarent ſe audiviſſe ab illis, qui dicebant ſe ita factum vidiſſe, juxta formam Textûs, ubi omne *in l. ſi arbiter, ff. de probationibus*; non enim requiritur ad probandam immemorialem, ut probetur centenaria præſcriptio teſtibus, aut inſtrumentis, ſed ſufficere, ut prædictis teſtibus modo dicto, immemorialis probetur, quæ poteſt contingere minori tempore, quàm centum annorum, ut jam dixi.

35 † De longiſſimi temporis præſcriptione, Donellus *lib.* 5. *comment. cap.* 31. ubi Oſvaldus, & in quibus differat centenaria, & immemorialis latè ſcripſerunt, Covarruvias *in reg. poſſeſſor.* 2. *p.* §. 3. *à num.* 6. *&* §. 4. Pinellus *in Authent. niſi triennale* 5. *Cod. de bonis maternis*, *à numer.* 57. Videndus Molina *de primog. lib.* 2. *c.* 6. *à numer.* 43.

36 Ad tertiam quæſtionis partem, an detur reſtitutio in integrum adversùs utramque præſcriptionem, ſive immemorialem? Suppoſitis quæ adduxi, *ſup. in c.* 1. *q.* 2. verſic. *ad quartam*, & *in c. illud* 8. verſic. *ad tertiam*. Reſpondeo cum Covar. *in reg. poſſeſſor.* 3. *p.* §. 3. per Textum ubi cum multis probans majoribus ætate adversùs præſcriptionem dari in integrum reſtitutionem ex cauſâ juſtâ, & probabilis ignorantiæ, & *ibi n.* 4. quòd Eccleſia, & minor reſtituuntur adversùs præſcriptionem, etiam quadragenariam; cùm dubium ſit inter Doctores, nunquid reſtitutio detur, adversùs præſcriptionem triennalem, ſeu quadragenariam, de qua jam, *ſupra*, adduxi: tamen de præſcriptione centenaria controvertatur, multi reſpondent, non dari reſtitutionem, eo quod hæ præſcriptiones præſtent pleniſſimam ſecuritatem: argumento Textûs *in l. omnes, Cod. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annor. l. ultim. C. de fundis patrim. lib.* 11. ubi expreſſim probatur præſcriptionem quadragenariam pleniſſimam inducere ſervitutem, ſed ubi pleniſſima ſecuritas eſt, locus non eſt reſtitutioni in integrum. Gloſſa *in l. ait Prætor*, §. *permittitur*, verbo *imputandum ff. de minoribus*, *Gloſſa in clem.* 1. *de in integrum reſtitutione*, verbo *lapſum*, cum aliis ergo a fortiori in noſtro caſu denagandam eſſe videtur, & multò longiori tempore: ſic Jaſon; Socinus, Pariſ. & alii relati à Covarruviâ *dicto num.* 2. in verſic. *cæterum*: ubi refert Aymon. Craveta *in tractatu de antiquitate temporum* 4. *p. e. materia iſta*, *num.* 44. acerrimè deffendentem adversùs centenariam dari, ex *c. juſta ignorantiæ* reſtitutionem, & melius adversùs quadragenariam; non item in immemoriali, ob difficillimam probabilis & juſtæ ignorantiæ probationem, Covarruvias verò *ibi dicto num.* 4. *verſic.* 8. *& verſic.* 9. defendit ex rationibus antea adductis ibi videndus ad plura ut *toto num.* 4. tam in quadragenariâ, quàm centenariâ, denegandam eſſe reſtitutionem *ex cap. ignorantia*, ex clauſulâ generali majoribus competenti.

QUÆSTIO II.

An privilegium centenariæ præſcriptionis taliter ſit ſoli Eccleſiæ Romanæ conceſſum, ut non extendatur nec ad fiſcum, nec ad Principes, nec ad Civitates, nec ad alia pia loca: Et an prærequiratur præſcriptio centenaria contra Vaſſallum Romanæ Eccleſiæ, ſeu an eadem, aut qualis prærequiratur, ut Dominus adversùs Vaſſallos præſcribat?

SUMMARIUM.

1 L. fin. Cod. de Sacroſanctis Eccleſiis, n. 7.
2 Novella 160. n. 8.
3 *Fiſcus major privilegia habet, quàm Civitates, intellige, ut n.* 9.
4 *Fiſcus jus habet in rebus debitorum, & tacitam hypothecam.*
5 *Fiſco non competit privilegium centenariæ præſcriptionis.*
6 *Actiones nequeunt moveri poſt quadraginta annos.*
10 *Uſucapio in multis caſibus admittitur contra fiſcum, in multis, nec uno tempore, n.* 11.
12 *Centenaria præſcriptionis privilegium, quando Principibus competat, n.* 13. 14. *&* 15.
16 *Civitatibus obſtat annorum triginta præſcriptio, num.* 17.
17 L. omnes l. ſicut, Cod. de præſcript. 30. vel 40. annorum.
18 *Centenaria præſcriptio, non requiritur contra Vaſſallum Romanæ Eccleſiæ, nu.* 19.
20 *Præſcriptio tempore ordinario procedit contra Feudatarium Romanæ Eccleſiæ, ſi agitur de utili Dominio.*
21 *Feudalem rem poſſidens, qualiter poſſideat ad præſcribendum, nu.* 22.
22 *Feudum quis de novo acquirere poteſt præſcriptione.*
23 Cap. ad audientiam hoc tit.
24 *Centenaria præſcripsio deſideratur in ſpectantibus ad Romanam Eccleſiam principaliter & non ſecundariò.*
25 *Emphyteuſis Eccleſiaſtica, ſive feudum, præſcribuntur tempore ordinario.*
26 *Regalia jura præſcribit unus Donatarius adversùs alium tempore ordinario.*
27 *Centenaria præſcriptio deſideratur in præſcriptione directi Dominii contra Papam.*
28 *Juriſdictio præſcribitur contra eam habentem ab Eccleſiâ, tempore ordinario.*
29 *Dominus populi nequit, niſi immemoriali tempore præſcribere ſalaria, quæ ipſe debet ſuis Judicibus, ut ab ipſo populo ſolvantur, numer.* 30.
31 *Judices rationales, quibus ſalaria ſua recuperent, & qualiter hanc parcellam in calculo notent, num.* 32.
34 *Centenaria requiritur quoties rem communem habet particularis cum Eccleſiâ Romanâ.*

SUb hac quæſtione principali plures inclu- 1
duntur; etenim de præſcriptione contra fiſcum, ut reſpondeam adjunges nonnulla adducta *ſuprà in cap.* 1, *quæſt.* 2. *à nu.* 1. ubi de præſcribendo

bendo contra fiscum in crimine hæresis, & pro
affirmativâ sententiâ, nempe fiscum gaudere
privilegio centenariæ præscriptionis: probant
multi ex Textu *in l. fin. Cod. de sacrosanctis Ec-
clesiis* in illis verbis *inter publicum jus; & privata
commoda competens sit discrimen*, sed jus fisci pu-
blicum est, non autem privatum, ergo illa Lex
2 ad fiscum quoque pertinet. † Et confirmatur
ex *novella* 160. ubi Imperator dicit *oportere se
ex æquo citatum, & rerum fisci curia custodire*,
ergo principaliter ea Lege tributum Civitatibus,
3 debet interpretationes extendi ad fiscum. † Præ-
sertim quia fiscus majora habet, quàm Civitates
privilegia: nam ædilitiæ actiones, quæ in ven-
ditionibus fiscalibus cessant, si quæ Respublica quid
vendiderit, locum habent *l. 1 §. illud, ff. de edi-
4 ctis*. † Tum quia fiscus jus habet in rebus de-
bitorum, *l. aufertur 46. §. fiscus, ff. de jure fisci*,
& tacitam hypothecam *l. 1. & 2. Cod. in quibus
causis pignus, vel hypotheca tacito contrah.* Civi-
tates autem non habent: nisi quæ singulariter
id à Principe impetraverint, vel pacto quæsie-
rint, *l. simile 10. ff. ad municip. l. 1. Cod. de Jure
Reipublic.* docent Accursius *in dictâ l. ultimâ*
verbo *centum annorum in 4. solutione argum.
allati ex l. in omnibus, ff. de divers. & tem-
pore præscript.* Bartolus, Balbus, Salicetus,
& jam *ibi* Peregrinus *de fisci lib. 6. tit. 8.
num. 2.*

5 Verum contrariam sententiam, nempe illud
privilegium centenariæ præscriptionis fisco non
competere, primò, *ex dictâ l. in omnibus 20 ff.
de divers. & tempor. præscription. l. 1. §. divus
& §. præscription. ff. de jure fisci leg. 1. Cod.
de quadriennii præscript. l. jam pridem, Cod. com-
munia de usucapion. l. comperit, Cod. de præscri-
ptione triginta vel quadraginta annorum, § res fisci
institut. de usucapionibus*, ubi specialiter cautum
est de præscriptionibus adversùs fiscum con-
stitutis, deinde quia cùm *dictâ l. fin. Cod.
de Sacrosanctis Ecclesiis*, tale privilegium non ex-
primatur, non debet fisco competere.

6 Præterea quia Lex omnes *Cod. de præscript. tri-
ginta, vel quadraginta annorum*, apertè statuit
quadraginta annis omnes actiones removeri,
nullumque Jus publicum, vel privatum, post
lapsum annorum quadraginta, movere posse: sic
docent Paulus Castrensis *in dictâ l. ultimâ, n. 7.*
Fachineus videndus *lib. 8. controvers. cap. 3.* in
versic. *verum*, Balboa *in cap. ad audientiam hoc
titulo num. 18.* Granua *ibi sub n. 7.*

Nec obstant fundamenta contrariæ senten-
7 tiæ, non primum, ex *dictâ l. fin.* nam in verbis
ejus jam relatis ratio legis continetur generalis,
illa quidem, sed postea Lex sequitur specialis,
de Ecclesiis, Civitatibus, piis locis, & redem-
ptione Captivorum nullum verbum de fisco ad-
ducens, ob id debebit ad expressa adoptari,
ut alibi Imperator dicit *in novella de administr.
8 officio in sacris appellat.* † Nec secundum, *ex dictâ
novellâ* 160. quia non est bona consequentia, ex
illo antecedenti, Imperator ibi circa usuras
eandem curam habet fisci, & Civitatum: ergo quid-
quid in Civitatibus constitutum est ad fiscum
quoque pertinere, quia ex uno singulari casu
regula constitui non debet. † Ob idque datur
9 responsio ad ultimum fundamentum; nam non
ex eo quòd in aliquibus, causa fisci potior sit,
quàm Civitatum, idcirco in omnibus potiorem
esse oportet, cùm quædam sint, quæ movere
possint, aliquid de Civitatibus statuendum, quæ
non habent locum fisco, indeque evenit, ut
non plus fisco favendum sit, quam Cæsares, au-
thores legum, facere voluerint.

Videmus enim quod in multis casibus adver- 10
sùs fiscum admittitur usucapio, ut *in l. 2. Cod.
de vectigal. & in l. quærela 12. Cod. ad leg. Cor-
nel. de falsis, l. 2. Cod. de requir. Reis l. intra
quatuor 10. dicta l. in omnibus 13. ff de divers. &
tempor. præscript.* † Econtrariò verò videmus, 11
ita nonnulla debita esse fisco, ut nullo etiam
tempore immemoriali acquirantur, contra illum,
ut latiùs notant Covarruvias *in regulâ possessor.
2 p. §. 2. & §. 3.* Balboa *de præscriptionibus 5. part.
in princip. numero 24.* sic in rebus mobilibus fisci
imperialis, nisi quatenus in jure cavetur *dicto
§. res fisci inst. de usucapionibus, l. quamvis 18. ff.
eodem, l. 2. Cod. communic. de usucapion. l. 1. &
per totum, Cod. rei Dominicæ, vel templorum*,
videndus Covarruvias *suprà, §. 2. num. 7. & in 4.
p. 2. §. 8. numero 16.* Parladorius *lib. 2. rerum
quotidianar. cap. 1.* Conanus *lib. 3. commentar.
cap. 15. numero 6.* Petrus Gregorius *3. p. Syn-
tagmat. lib. 39. cap. 2. numero 5.* Molina *de
princip. lib. 2. cap. 6. n. 32.* Azevedus *in l. 1. tit.
15. lib. 4. compil.*

Ad secundam quæstionis partem, ut respon- 12
deant Doctores plura solent adducere dicentes
prædictum centenariæ privilegium, competere
Principibus; itaut adversùs illos aliter non
præscribitur, fundamentum est, quia hoc privi-
legium competit fisco, item & Civitatibus,
deinde ex Glossa *in §. ut autem Lex* in versic. *nec
multum in Authent. de non alienandis rebus Eccle-
siæ* in illis verbis *cùm nec multum differat. ab al-
terutro, Sacerdotium, & Imperium, &c.* Ergo cùm
Ecclesiæ competat, & Principi debet compe-
tere, & sic multi dixerunt, quos refellunt Co-
varruvias *in regulâ possessor. in 2. p. §. 2. num 9.*
Peregrinus *de jure fisci lib. 6. tit. 8.* etiam extra ca-
sus expressos *in dictâ l. ultima, Cod. de Sacrosan-
ctis Ecclesiis* exceptionem istam centenariæ præs-
criptionis competere. Et hanc docent senten-
tiam, Alexander *cons. 24. lib. 5.* Socinus ju-
nior. *cons. 65. à num. 4. lib. 1.* Crayeta *de antiqui-
tate tempor. in 4. p. § absolutus, num. 36. & 37.*
Felinus *in cap. ad audientiam hoc tit. n. 22.* referunt
alios Covarruvias, & Peregrinus.

Alii, inquam, dixerunt Principis res præscri- 13
bi posse spatio quadraginta annorum in casibus
dictæ l. ultima, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, quia
præscriptio centum annorum, quæ ibi con-
stituta fuit, sublata est, *Novella Justiniani
III.* innovat constitutionem illam: viden-
dus Boërius *decis. 264. num. 22.* & Tiberius,
Decianus *in cons. 124. num. 24. lib. 3.* post alios
ab eo citatos, dicit Principibus obstare præscri-
ptionem 40. annorum quoties possessor titulum
habuit ad ipsos.

Sed quia jam *suprà in cap. 12. hoc titulo quæst.* 14
2. dixerim plura de præscribendâ Jurisdictione,
& alia adversùs Reges & Principes supremos;
ideò existimo breviter in hoc puncto respon-
dendum sub distinctione, nam si de præscriben-
do mero, vel, mixto imperio agatur, juris-
dictione; vel Regalibus respondebis, ut *ibi*
respondi *in dictâ quæstione* sic de tributo-
rum præstatione præscribendâ, idem dices,
ut ibi, *ex dictâ l. competit., Cod. de præscript. 30.
vel. 40. annor.* si de aliis rebus agatur longi tem-
poris præscriptionem, locum non habere existi-
mat Fachineus *dicto lib. 8, cap. 3.* versic, *de aliis*,

per

per Textum *in l.2. & 3.Cod. de dominica rei, vel templor.vindic.* Sed longissimi temporis habere locum juxta, *l. sicut, & l. omnes Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum*, si bona fidea adsit juxta
15 Canonicas sanctiones *ex cap. fin. hoc tit.* † Sin autem de rebus feudalibus sit quæstio, nullum Principibus ad directum feudi dominium auferendum, temporis præscriptionem obstare ex constitutione Federici, *in cap. Imperialem de prohibitâ feudi alien.* per Federicum, quod præclarè defendit Zasius *in cons.* 15. *lib.* 2. bene Fachineus *sub lib.* 7. *controversi. & in dicto cap.* 3. in versic. *ego*, qui specialiter fundamentis contrariis respondet Balboa, *in dicto cap. ad audientiam à numero* 20. Granna *hic*, *num. fin.*

16 Ad tertiam quæstionis partem, de præscriptione contra Civitates, etsi multi existiment adhuc hodierno Jure ei competere prædictum Privilegium centum annorum ex *dictâ l. fin. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, eo quòd *dicta novell.* III. in qua Imperator illam centum annorum præscriptionem correxit; & ad annos quadraginta reduxit, nulla Civitatum mentio habetur, sed Ecclesiarum dumtaxat, & aliorum piorum locorum. Et sic ex *l. præcipimus in fine, Cod.de appellation.* stare videtur quod prohibitum, non prohibetur: docet hanc Pileus, & Joannes Antiquus Glossator, & Castrensis, *num.*8. Bartolus *n.*8. Jason. *num.* 21. *in Auth. quas actiones, Cod. eodem tit.* Covarruvias alios citans, *in dictâ Reg. Possessor. p.* 2. §.2. *n.*9. Jacobus Cujacius *lib.*5. *observat. cap.* 5.

17 Tamen contraria sententia est receptior, nempè ut obstet Civitatibus 30. annorum præscriptio, juxta Textum *in l. omnes, dicta l. sicut, Cod. de præscriptione* 30. *vel* 40. *annorum*, & ratio est, quia cum Ecclesiis inferioribus præter Romanam, jam sit adempta centum annorum præscriptio ex *dictâ novellâ* 111. *ut suprà* latè, *quæst.* 1. adduxi, & nulla major sit respectu Civitatum; quid mirùm ut sufficiat tricennaria, latè defendit videndus Fachineus *dicto cap.* 3. *lib.* 8. *controvers.* per verba dictæ novellæ ibi, *quoniam per tantum sæculi, magis quàm temporis spatium, nec documentis integritas, nec actis fides, nec atas valet Testibus suffragari*: quæ ratio æque militat in Civitatibus, sicut in Ecclesiis, & uberiùs probat ex versic. *& jubemus*, dictæ Auth. ubi infert multominùs competere Civitatibus illud quadragenale tempus Ecclesiis ultimo inductum, Itaque, & si de Civitatibus ibi expressum non sit ex rectâ ratione, respectu earum correctam esse dictam *leg. fin.* & respectu aliorum piorum, quasi plus, *in dictâ Auth.* dictum, quàm scriptum, sic Bart. Bald Cynus, Salicetus, & Fulgosius *in dictâ Auth. quas actiones*: Boërius *decis.* 264. *n.*22. Balboa *in dicto cap. ad audientiam, nu.* 23. & 24. Granna *n. fin.* his omnibus addo cum multis Cevallos *q.*49. *in practicis*, Covar. *in practicis cap.*37. *n.* 8. ubi dicit de modo præscribendi per annos 40. ut in viâ publicâ, plateâ, & similibus, Rodericus *allegat.* 5. *l.*3. *tit.* 3. *lib.*7. *ordinam.* ubi latè Didac.

18 Ad quartam quæstionis partem, an prærequiratur præscriptio centenaria contra Vassallum Romanæ Ecclesiæ? & videtur quòd sic, eo quòd si dominium utile præscriberetur contra Vassallum Romanæ Ecclesiæ, tempore legitimo, videtur hoc modo inferri Romanæ Ecclesiæ præjudicium? Nam cogeretur alium habere Vassallum, quàm vellet. † Verùm dicendum est in 19
hoc casu deficere Regulam Textûs *in dicto cap. ad audientiam hoc tit.* ex quo deducunt Doctores quòd Castellanus, de quo ibi proculdubiò potuisset tempore communi præscribere contra illum nobilem virum Ecclesiæ Vassallum; itaut præscriptione completâ Castellanus ipse maneret Ecclesiæ Vassallus, quoniam per illam præscriptionem non fit Ecclesiæ Romanæ præjudicium, sed solùm mutatur persona Vassalli juxta Glossam *ibi*, verbo *principaliter*, Glossam ordinariam sequuntur *ibi*, Panormit. *num.* 13. Butrius *numero* 21. & *numero* 24. & *num.* 25. & solet allegari Textus *in cap. volumus* 16. *q.* 4. de quo jam dixi *q.* 1. Textus *in cap.* 2. *de capel. Monach.*

Et sic fiet contra feudatarium Romanæ Ec- 20
clesiæ dominium utile præscribi poterit tempore communi; Itaut præscribens incipiat esse Feudatarius, quod declarat rectè Balbus *de præscript. p.*4. *in princ. num.* 19. quando solùm agitur de præscriptione utilis dominii contra priorem Vassallum; recognoscendo Papam in dominium directum. † Quod ut explicem dico, ut 21
possidens rem feudalem non sufficere, ut eam possideat tanquam feudalem, & tanquam Vassallus, ut etsi ex aliqua feudali quæstione apparet Domino feudi factâ, tanquam a Vassallo, juxta Textum *in cap. si quis*, de feudo fuerit controversia inter Dominum, & agnat. & *in cap. fin. de feudatario invicem leg. commissæ in* usibus feudorum: quo casu Dominus feudi, scilicet, Ecclesia Romana, cognoscit præscribentes, se pro Vassallo gerere, & ita cùm non reclamet, videtur sponte suâ novum habere Vassallum; Ita defendit Balboa *in dicto cap. ad audientiam*, *n.* 13. Glossæ opinionem contra Hostiensem, & alios, † Nam sicut potest quis de novo acquirere 22
per hanc patientiam & in specie Textûs *in dicto cap. si quis*, dum docet quòd si quis per 30. annos rem aliquam, ut feudum possideat, ut servitium Domino exhibeat, quamvis facta non fuerit investitura, poterit tamen se 30. annorum præscriptione tueri, & sic infertur meliùs posse, & fortiùs Jus jam formatum, & constitutum, & in alium translatum præscribere contra alium Vassallum.

Unde evenit, dicendum ad intellectum Tex- 23
tûs *in dicto cap. ad audientiam hoc tit.* Ideò Romanum Pontificem condemnasse Castellanum, de quo *ibi* super illis Juribus super quibus cum illo viro nobili Ecclesiæ Vassallo, quæstio vertebatur, eo quòd juxta illa, super quibus erat controversia, principaliter tangebant Romanam Ecclesiam, ob idque fuisse necessariam præscriptionem centenariam, quare ex verbis ibi *principaliter*, & ex Glossæ sententiâ colligitur, quòd si non principaliter, sed secundariò spectaret ad Papam, non esset opus præscriptione contrariâ, argumento Textûs *in cap. accedentibus de privilegiis, cap. si de terrâ eodem*, ubi contra Ecclesiam exemptam currit præscriptio quadragenaria in suis juribus (de quorum intellectu latè *suprà in hoc tit.*) Sed sic est, quod quælibet Ecclesia spectat ad Romanum Pontificem, seu ad Ecclesiam Romanam secundariò, non tamen principaliter. † Ergò ex mente Hostiensis *in dicto cap. ad au-* 24
dientiam, Panormitanus *numero* 12. Anchorani *cons.* 116. tunc demum centenaria præscriptio procedet, quando principaliter spectet ad Romanam Ecclesiam, hoc est ad propriam mensam,

seu Patrimonium, & ita Felinus *ibi*, ait expressè Textum illum procedere in Ecclesiis, quæ sunt proprium Patrimonium Ecclesiæ Romanæ, veluti Marchiæ, & Ferrariæ; non tamen in Ecclesiis Romano Pontifici subjectis Jure exceptionis, quarum bona, jure communi, præscribuntur *ibi*, Barbosa *n.* 10. Baldus *in dictâ Auth. quas actiones ad finem*, Balbus *de præscript.* 4. *p. in princ. numero* 18. qui alii observant Ecclesiam exemptam præscribi 40. annis, & Textus *in cap. dilectus, cap. Monach.* verbo *generetur*, docet contra Monasterium exemptum præscribi annis 40. licet non contra Papam ex Textu, *in dicto cap. volumus* 16. *q.* 4. *ex cap. cùm delicta de confirmat. utili, vel inutili*,
25 sed cessare si Papæ præjudicet. † Et sic emphyteusis Ecclesiastica, aut Feudum Ecclesiasticum hoc est rei, cujus dominium directum ad Ecclesiam pertinet, præscribitur adversùs privatum emphytheutam, aut feudatarium spatio ordinario, Covarr. *in Reg. possessor.* 2. *p.* §. 2. *numero* 6. Velascus *de jure emphyth. q.* 17. *à numero* 13. Gama Lusit. *decis.* 149. 5. Barb. *in l. alienam, num.* 60. *ff. soluto Matrimonio*, Molina *de Justitia tract.* 2. *disp.* 7. *numero* 3. Azor. *Instit. moral. p.* 3. *lib.* 1. *cap.* 23. *quæst.* 3. Caldas Pereira *de nom. Emphit.*
26 *q.* 14. *numero* 2. † Imò Cavedus *decis.* 41. *num.* 6. *& decis.* 65. *num.* 10. *p.* 2. ex Glossa in dicto versic. *principaliter, ibi, possèt tamen iste Castellanus*, notat quòd jura Regalia, quamvis adversùs Regem præscribi non possint, præscribi tamen posse per unum donatarium adversùs alium.
27 Ex quibus jam in nostro casu venit dicendum, quòd si econtra ageretur de præscriptione directi Dominii contra Papam, necessaria esset centenaria præscriptio, ex *suprà* dictis omnibus, ex celebri doctrinâ Bartoli *in l. cùm Sponsus* §. *in*
28 *vectigalibus, ff. de publicanâ.* † Ubi docet quod etsi Jurisdictio, contra Romanam Ecclesiam, non præscribatur, nisi centenariâ præscriptione, nihilominùs contra habentem jurisdictionem ab Ecclesiâ, præscribitur legitimo tempore, ut sequuntur, Romanus *consil.* 166. Anchoranus *cons.* 5. Alex. *consil.* 169. *volum.* 2. Angelus, & Imola *in leg. usucapionem; & in leg. quamvis, ff. de usucapion.*
29 Ad ultimam quæstionis partem, videlicet an Dominus Populi possit præscribere contra Populum? v. g. ut Salaria Judicum solvat, ubi Dominus ad id solvendum erat obnoxius, & in hoc casu communis est Doctorum, ut licet talis præscriptio procedat, debet esse non ordinaria, sed immemorialis, eo quia in bis præscriptionibus Dominorum contra Vassallos, violentia, & oppressio præsumitur; Et quòd talis consuetudo per Tyrannum fuerit introducta, ut *in l. ultim.* §. *justè, ff. quod metus causa*, voluit expressè Innocent. *in cap. bona, el.* 2. *de postulat. Prælat* Canonistæ communiter *in cap. si diligenti de præscription.* Boërius *decis.* 304. *num.* 4. Covarr. *in Regulâ possessor* 2. *p. cap.* 4. *num.* 5. & in terminis firmarunt Avendanus *in cap.* 10. *Prætor, n.* 5. *versic. quod limitarem*, ubi tenet quod Concilia horum locorum temporalium Dominorum, non debet solvere Salarium Judicum electorum à Domino loci, nisi à tempore immemoriali, tempore omnis oppressionis, & violentiæ suspicio purgatur, ut notat Felinus hîc.
30 Item quia hoc Salarium à Populo, tam ab antiquo solutum justè debitum, & jure solutum præsumitur, sequitur Covarr. *de ratiocin. p.* 1. *c.* 27. *à num.* 8.

31 Ubi *num.* 8. infert Judices rationales à Regio Concilio missos pro revidendis Populorum rationibus, circa hujusmodi Sportulas, & Salaria de bonis Reipublicæ soluta, maximè cautos esse debere liquidando, & perquirendo, à quo tempore retrò Concilium Populorum voluntariè, ac involuntariè illa solverit. † Quòd si invenerit adhuc memoriam hominum extare, non debebunt hanc parcellam in calculo recipere Decurionibus, & hac de causâ rem hanc citiùs in Judicium deducant, ut ita Respublica à tali gravamine liberetur, & incolumis efficiatur. 32

Alia, & plura de immemoriali, quæ hic agi tari possent præscriptione dico *infrà in cap. fin. hoc tit.* ubi videbis, & inmisces cum tractatione de centenaria, & ... jam dixi *q.* 1. diversa sint. 33

Unum tamen notabis pro complemento centenariæ præscriptionis, quòd si aliquis Privatus habet aliquod jus commune, cum Ecclesiâ Romanâ non curret contra eum minor præscriptio centum annorum; Sic Innocentius *in dict. cap. ad audientiam hoc tit.* Marsilius *in l. de minore, ff. de quæst ion.* Gratian. *Reg.* 367. *num.* 5. cum multis aliis. Et quid in præscriptione contra Pauperes, Boërius *decis.* 31. *num.* 1. 34

AD TEXTUM

IN CAPITE XV.

Auditis, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Prælatus quit præscribere totum Jus Episcopale in certis Ecclesiis suæ Diœcesis.*
4 *Abbates præscribere possunt aliqua Jura Episcopalia contra Episcopos.*
5 *Abbates quibus insigniis Episcopalibus uti queant.*
6 *Quæstiones plures notantur remissivè.*
7 *Præscriptio potest introduci adversus consuetudinem præscriptam.*
8 *Institutio authorabilis non præscribitur adversus Episcopum.*
9 *Inferior ab Episcopo, nequit dare curam animarum.*

Textus hic tria comprehendit, scilicet ut Prælatus possit præscribere totum Jus Episcopale in certis Ecclesiis suæ Diœcesis, veluti Abbas jurisdictionem habens intra Diœcesim, & hoc spatio annorum 40. argumento eorum, quæ addnxi *in cap. de quartâ q.* 1. *in causam.* 7. & aliis hujus Tituli. 1

Potest etiam hîc adjungi tractatio de Jure Abbatum, de qua latissimè Tamburinus *de jure Abbatum.* † Item & in versic. *si per tantum temporis vacasse contingerit*, veniunt applicanda quæ addnxi *suprà in cap. illud, cap. ex transmissâ*, de interruptione præscriptionis, seu de impedimento ejus, contra quem præscribitur, quominùs posset eam impedire. Alia notat ex multis *hic*, Barbosa omninò videndus, & multi per eum ad- 2 3

adjunges ad Textum alia adducta *in c.cùm contin-*
4 *gat, de foro compet.*† Et applicabis quæ tradit Flo-
res *variar. cap.* 24. ubi de Abbatibus exemptis,
ubi *n.* 10. agit an Abbas poſſit præſcribere certam
partem Diœceſis, & ordinationem Clericorum?
Balb. *de præſcript. p.* 5. *q.* 11. Petrus de Perufio *in
tract.de unione, n.*30.Hieron. de Monte *de finibus*
5 *cap.*75. † Pariſius *conſ.*95.*lib.*4.*& conſ.*35. *n.*9. *&
conſ.*22.*n.*14. ubi eleganter notat quod talis, Abb.
poteſt uti annulo, & Mitra, & Pontificalibus, &
Benedictione ſolemni, & deputare Vicarium, &
Tribunal erigere, & Episcopus non poterit in di-
ſtrictu Vicarii, ſine ejus licentiâ, Pontificalia exer-
cere, ex Textu *in c. pervenit, & ibi gloſſ.*16.*quæſt.*1.
& dimiſſorias præſcriptione dare, cùm in juriſdic-
tione Episcopali contineatur: ita Flores *ſuprà d.
n.*10. aliqua dico *ſub tit. de ætate, & qualitate or-
dinandorum.*
6 Per hunc Textum in Gloſſâ, hîc verò *ponentes,*
ſoleat Doctores agere de quæſtione, an ex parte
ignorantiæ detur reſtitutio? de quo jam alibi ad-
duxi, interim videbis, Balboam *in c.*5.*hoc tit.n.*60.
& 61. Fachin.*lib.*8.*controv.c.*65.Item de tempore
minoris ætatis, de quo Molin. 1.*p. tom.* 5. *q.* 5. vi-
debis ad quæſtionem,Covar. *in* 4.*p.*2.*c.*8. §.12. ex
n. 1. ubi quis verus ſit Judex ad cauſam conjuga-
lem tractandam, de qua *in c.tuam de ordine cognit.*
& alibi, ubi quod pertinet ad Episcopum ejus
cognitio; de quodam dicto Innocentii, hîc dixit
Covar. *lib.*1. *variar.cap.*13. ubi de indefinitis pro-
poſitionibus. Et quòd præſcriptione 10.vel 20.an-
norum minori non currit per hunc Text. Gratian.
Reg. 371. per Text. ubi notatur *in l. fin. Cod. in
quibus cauſis reſtitu.. non eſt neceſſaria*, & de Jure
Regio *in l.*98.*tit.*29.*p.*3.*& in l.*3.*tit.*11.*lib.*3.*fori*,
ex pluribus ſcribit ampliationes,& limitationes, ibi
7 videndas. † Et quòd præſcribatur adversùs con-
ſuetudinem præſcriptam, idem Grat. *reg.* 366. &
quando tempore conſuetudines præſcribantur *ibi*
ex Abb.*hic n.*11.cum pluribus aliis, & *reg.*367.*de
præſcript. quadragenaria adversùs Eccleſias, & re-
gul.* 368. ubi quod præſcriptio non procedit hæ-
reditate jacente; licet etiam incœpta continuetur
de quibus dixi jam, ampliat, & limitat, per hunc
Textum agit Anchoran. *de inſtitutione authorita-
bili*, ubi Abbas *n.*6.Balb.*in c.*18. *de re Judic. à n.*
8 16.de qua *in tit.de inſt.*† De hoc enim dicunt Doc-
tores, nec præſcriptione, nec conſuetudine poſſe
per inferiores ab Episcopo acquiri *ex c. cùm ſatis
de officio Archidiaconi*, & ratio eſt, quia animarum
cura reſervata eſt Episcopali ordini, cui incumbit
eam committere: argumento Textûs *in cap. nullus
omnino* 16.*quæſt.*7. facit Text. Trid.*cap.*18.*ſeſſ.*24.
9 *de reformat.*† Item probatur, quia Jus reſiſtit, ut
inferior ab Episcopo poſſit acquirere Jus dandi
curam animarum, nam ibi agitur de publicâ uti-
litate, quæ in Sacerdotiis, & eorum diſtributione
verſatur, ſed præſcriptio de publico detrimento
admitti non debet, *l.præſcriptionem, Cod. de operi-
bus publicis:* ita Balb. ubi hanc Juris reſiſtentiam
non ita verſari in conſtitutione, titulo *collativa*, re-
petit ſuper Textum hunc Matthæus Colerus *de
proceſſibus executivis p.*4. *à pag.* 109. ubi legendus
ex propoſito ſcribens.

AD TEXTUM
IN CAPITE XVI.
Cum ex Officii, hoc Tit.

PRÆMISSUM.

I. DE materiâ hujus Textûs, quatenus ait non poſſe ſubditum contra ſuperiorum viſitationem acquirere, vel procurationem, qualiter contingat, dixi latè *ſuprà in cap. cùm non liceat* 12. *hoc titulo.* II. Hîc agi poterat de viſitatione Episcoporum, de qua latè, Azor. *lib.* 3. *moralium cap.*4. *quæſt.*2. *&* 3. & alii communiter, & an præſcribatur? agit Chuchus *lib.* 4. *inſtitut. moral. titulo* 2. dixi jam *in dicto cap.*12.Barboſa *in paſtorali* 3. *p. alleg.*73.74. *&* 75. ubi cum infinitis dico *infrà ſub cap.* 14. *de cenſibus.*

III. Et ibi in verſiculo, *quia ſecundùm Apoſtolum*, ubi qui ſpiritualia ſeminat, non eſt magnum, ut metat carnalia: applicabis quæ notant Doctores per Textum *in cap. cùm ſecundùm de præbend.& dignit.*aliqua notat breviſſimè ſuper Textum hunc Matthæus Colerus *de proceſſibus executivis p.* 4. *pag.* 119.

AD TEXTUM
IN CAPITE XVII.
Si diligenti, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Marchionum dignitas remiſſivè.*

MUlta continet hujus Textûs Littera, quæ 1
deſiderant amplam tractationem, ſed quia
de pluribus jam *ſuprà*, & alibi dictum ſit,
ideò ſolùm hîc agam de titulo prærequiſito ad
præſcriptionem: quare nunc breviſſimè ad lit-
teram videbis ſequentia. † Ibi *tibi non licuit à* 2
*Marchione Maſſa, Judice Calaritano, fidelitatis
exigere Juramentum.* † Ex hoc verſiculo de 3
duobus inquiri valet; primò, de dignitate
Marchionum, de qua ſcribunt noviſſimè Ma-
ſtrilla, *de Magiſtratibus*, cum pluribus per eum
relatis *p.* 6. *lib.* 4. *c.*6. & qualiter fuerint primò
creati in his Regnis Hiſpaniæ, Salazar. de Men-
doza *in libro Dignidades de Caſtille lib.*3. *c.* 12.
proſequitur *c.* 13. & de rationibus quare præfe-
rantur Marchiones, Comitibus, *ibi*, *c.* 14. ve-
rùm quia de dignitate Comitum plura, *ſuprà*
ſcripſerint *in c. accedens* 4. *ut lite non conteſtatâ:*
recurres ad ibi dicta. † Secundò, de Juramento fi- 4
delitatis exigendo, aut præſtando, de hoc latè
dixi, *in c.ego num.*4. *& c.*5. *& c.*14.*de Jurejuran-
do.* Ubi adduxi de Juramento præſtando Papæ,
& Eccleſiæ Romanæ ad verſic. *hic, per quod con-
ſtat Eccleſiam Romanam ſemper in quaſi poſſeſſione
fuiſſe.*
Et ibi *cùm in præſcriptione rerum Eccleſiastica-* 5
rum

rum bona fides: de bonâ fide ad præscribendum dixi, *sup. in c. de quartâ*, cum aliis juribus hujus tituli, & latè *infrà in c. fin.*

6 Et ibi, *non credimus centenariam præscriptionem (quæ sola currit adversùs Ecclesiam Romanam) posse probari*: per hæc verba agi potest de tempore ordinario ad præscribendam, tam in rebus Laicorum, quàm Ecclesiarum, de quo tempore videbis adducta *in cap. 1. cap. 3. cap. de quartâ, cap. 7.* & aliis hujus tituli; item & de centenariâ præscriptione, quæ solùm currit adversùs Ecclesiam Romanam, dixi latè, *in cap. cum vobis 14. hoc titulo*, aliqua, *in cap. ad audientiam 13.*

7 Et in versic. ibi, *& is etiam possidere dicatur*: per hæc verba sentiunt omnes, quòd qui alieno nomine possidet, veluti commendatarius, simplex colonus, & similes non præscribunt, eo quòd, etsi habeant justam detentionem *rei*, tamen non possident opinione Domini: ex multis probat videndus Barbosa *hic num. 7. 8. & 9.* de quo dixi nonnulla, *suprà in cap. 8. hoc tit. q. 1. à nu. 1. 2. 3. & 4.* aliquid, *in cap. 12. quæst. fin. in fine.*

8 Et ibi, in versic. *confessionem tuam*: per hæc verba quit disputari de probatione, quæ fit per propriam confessionem, & quatenus ea confitenti præjudicet, de quo latè adduxi, *in Rubricâ & tit. de confessis*, iterum de eâ quæstione, an solius Prælati confessio præjudicet Ecclesiæ? Quam hîc movet, & tractat Barbosa *nu. 10.* dixi latè, *suprà, & ibi, in cap. fin. de confessis, q. 1.* versic. *ad secundam*: latissimè in alio loco, *ibi*, adducto. Repetit novissimè ad Textum nostrum Matthæus Colerus *de processibus executivis, p. 4. & fol.* 119. intelligendus ex proximè notatis; & in quæstionibus sequentibus.

QUÆSTIO I.

Quare si præsumptio est contra præscribentem, justus titulus desideretur, ut præscriptio procedat? Et an ex cursu longi temporis præsumatur titulus? Et an si deficiat titulus interrumpatur præscriptio? Et an tituli demonstratio requiratur in præscriptione servitutum? Et an sit in aliis præscriptionibus necessaria allegatio, & probatio?

SUMMARIUM.

1 *Præscriptio, ut procedat requirit causam habilem ad transferendum Dominium, vel usucapiendi conditionem, & qualis sit?*

2 *Præscribere nequeunt Commendatarius, Depositarius, Colonus, Inquilinus, & omnes alii, qui non affectione Domini possident, nec tempore longo, aut immemoriali, nu. 4. nec centenaria, nu. 5.*

3 *Titulus est origo Dominii, ita ut, si ea sit, vera, titulus sit verus, si præsumpta, præsumptus, & n. 7. in fin.*

6 *Conductor & usufructuarius, nunquid queant præscribere, quid de possidentibus titulis aliis, num. 7.*

8 *Præscriptio, cui jus resistit contra præscribentem titulum requirit, etiam in Ecclesiasticis, ubi desideratur possessio quadragenaria, nu. 9. & etiamsi alteri non assistat. nu. 10.*

11 *Titulus in præscriptione legitimandâ decennali tempore, præsumitur in rebus parvi præjudicii, secus in aliis, n. 12. 13. & in quibus verificetur, nu. 14. & 15.*

16 *Beneficii titulus, quanto tempore præsumatur?*

17 *Tituli demonstratio, quando requiratur, aut non, nu. 17. 18. Et quid in Regibus Hispaniæ, circa tertias remissivè?*

18 *Possessionis usus pro traditione accipitur.*

19 *Utens servitute longo tempore non vi, non clam, non precario habet Jure impositam servitutem.*

20 *Titulus in servitutibus realibus non requiritur, secus in corporalibus.*

21 L. alienat. ff. de verb. sig.

22 L. incorporalium Jurium præscriptio requirit scientiam & patientiam adversarii: *limitatur*, nu. 23.

24 *Possessio jurium incorporalium, in quo consistat; & nu. 25.*

26 *Tituli allegatio, & probatio, quando in præscriptionibus sint necessariæ.*

UT ad has difficultates respondeam, præmitto 1
dicendum, prærer possessionem, & bonam fidem requiri titulum justum ad præscriptionem, id est, causam habilem ad transferendum Dominium, vel usucapiendi condirionem, qualis est stipulatio, emptio, donatio, permutario, testamentum, legatum, & similia, ut *in l. diutina, C. de præscr. longi tempor.* ritulus enim hujusmodi est causa justæ possessionis, quæ est proxima causa
præscriptionis, seu usucapionis. † Cumque regula 2
juris ex hoc nostro Textu, & aliis sit, ut absque justo titulo, non possit Dominium per usucapionem, seu præscriptionem acquiri, *l. nulla Juste 23. C. de rei vindic.* ubi Doctores sequitur, ut Commendatarius, Depositarius, Colonus, Inquilinus, rem commendaram, depositam, conductam præscribere non possint, quia non sunt illi justi tituli; id est, habiles & sufficientes, ad transferendum Dominium, Andreas Valensis *in rub. hîc, §. 5. n. 1.* cui addo Anton. Gomez. *in l. 45. Tauri à n. 7.* Menoch. *rem. 1. de recop. à n. 62.* Balbum *de præscr. p. 4. pr. 4. n. 34. & 1. p. 6. n. 91.* Surdum *dec. 52. n. 8.* Perex *ad leg. 2. tit. 13. lib. 3. ordin.* dicentes ut rales nequeant præscribere, eo quòd alieno nomine possident, & eo quòd licet habeant licitam *rei* detentionem, etiam cum titulo; non tamen habent possessionem, quia *rem* non aprehendunt opinione Domini, nec ut sua; sed magis, ut aliena utantur, *l. officium 9. ad fin. ff. de rei vind. l. rei comm. ff. commodati, §. possidere*, versic. *per eos
inst. de interdict. Gloss. magna poss.* † Et Ægidius 3
Trul. *in opere mor. c. 4. dub. n. 4. lib. 7.* dicit quòd titulus est radix & origo; unde rei Dominium, & jus oritur; ita ut, si radix Dominii sit vera, titulus erit verus, si præsumpta, titulus erit præsumptus; ut *infra*, explano.

Et taliter hanc Doctrinam amplectuntur DD. 4
ut docent Balbus, Paulus, & alii, *in l. nec C. de usufructu*, Jason *in l. 2. Cod. de jure emphyt. n. 157.* Bald. *n. 37.* Tiraq. *de coust. ampl. 34. limit. 21. n. 7.* procedere etiam, quamvis præscriptio longissima, vel immemorialis proponatur, quia nec per illam præscribet, is qui alieno nomine possidet, cum non possideat ipse, ac subinde deficiat substantia præs-
criptionis respectu illius. † Imò quamvis Gloss. *in c.* 5

cum

hoe non procedere in præſcriptione centenariâ: Tamen veriùs eſt eam locum non habere in eo, qui alieno nomine poſſidet, licet aliàs contra Eccleſiam Romanam in vero poſſeſſore ſufficiat. Sic Barboſa *hic*, *num.* 7. verſic. *amplia idipſum*, in fine.

6 De conductore videbis Textum *in l. pretia ff. communia de uſucapionibus*, *l. habet*, §. *eum qui*, *ff. de precaria*, Surdum *dict. deciſ.* 52. *n.* 8. *de uſufructuario*, Menoch. *conſ.* 139. *n.* 1. Velaſc. *conſult.* 66. *n.* 18. de colono, ſeu inquilino, & illo, qui habet rem pignoratam: Videbis Stephanum Gratianum *diſcept. forenſ. cap.* 124. *à nu.* 18. & adjunges ea quæ adduxi *ſuprà de reſtit. ſpoliat. cap.* 4. *de reſtitutione ſpoliatorum ſub quæſtione* 2. ubi videbis de aliis.

7 De his titulis, & aliis, videbis quæ hîc congerit Balboa *q.* 2. cum multis Doctoribus ab eo relatis, & Granna, quibus addo Fileucium *tract.* 31. *cap.* 8. *q.* 4. Azor. *Inſtitut. moral. p.* 3. *lib.* 1. *cap.* 21. Ægidium Trullengh. *in opere morali lib.* 7. *cap.* 4. *dubio* 2. *nu.* 4. qui numerant titulos ſequentes pro Soluto, pro Emptore, pro Hærede, pro Donato, pro Derelicto, pro Legato, & Teſtamenti ſeu ſucceſſionis ab inteſtato, pro dote, pro ſuo, pro tranſacto, pro Judicato, pro permutato, pro ſocio, & aliis, qui etiam de his titulis diſputant qualiter veri ſint, & uberiùs Balboa omninò videndus *dict. q.* 2. *per totam*, & idem *in cap. illud* 8. *hoc tit. nu.* 77. dicit quòd Titulus pertinet ad ſubſtantiam uſucapionis, & præſcriptionis per Textum noſtrum, & *l. Celſus*, *ff. de uſucap.* ubi copiosè Bartol. Covar. *in Regulâ poſſeſſor.* 2. *p.* §. 5. *in fine*, Balbus *de præſcript.* 3. *p.* 6. *partis q.* 3.

8 Ex his jam ad primam difficultatis partem, facilis eſt reſponſio; ut ſi præſumptio eſt contra præſcribentem, juſtus Titulus deſideretur, ut præſcriptio procedat: nam ſi ea non procedit ex quacunque poſſeſſione in Commendatario, & aliis, eo quòd poſſeſſionem non habent titulatam, & quia illis reſiſtit jus, quid mirum, ut quoties præſcribenti jus reſiſtit titulus ſit neceſſarius, ut de Laico præſcribente decimas dixi *ſuprà in cap. cùm cauſam* 7. *hoc tit.*

9 Quare licet in præſcriptionibus longiſſimi temporis 40. ſcilicet annorum, quàm in rebus Eccleſiaſticis obtinere certum eſt, ut dixi *in cap. de quartâ*, *dicto cap. cauſam* 7. & aliis hujus Tituli regulariter, Titulus neceſſarius non ſit; requiritur tamen in eiſdem præſcriptionibus, ſi jus commune, vel ejus præſumptio ſit contra præſcribentem, ita probant Doctores per Textum noſtrum ad finem, *& Gloſſa ult.* ibi Teſte Pariſio *nu.* 46. & per Textum *in cap.* 5. *hoc tit. lib.* 6. verſic. *non licet ei*, per quem ita Barboſa *ibi*, *n.* 8. *&* 9. Covar. *in Reg. poſſeſſor. p.* 2. §. 5. *num.* 2. *& lib.* 1. *variar. cap.* 17. *nu.* 6. optimè Ægidius *in repetitione l. ex hoc Jure*, *ff. de juſt. & jure c.* 8. *n.* 74. *p.* 1. Pinellus *in Authenticâ*, *niſi triennale*, *Cod. de bonis maternis nu.* 10. *in fine*, Molina *de juſtitia & jure*, *tomo* 2. *diſp.* 75. Tuſchus *littera P*, *concluſ.* 535. *à nu.* 22. Maſcardus *de probationibus concluſ.* 1379. *à nu.* 108. Gilkenius *de præſcript. p.* 2. *membro* 1. *cap.* 9. *&* 11.

10 Et taliter iſte titulus neceſſarius eſt, ut non ſolùm prærequiratur in præſcriptionibus, in quibus jus commune, & ejus præſumptio reſiſtit præſcribenti, & ſimul aſſiſtit adverſario, contra quem præſcribitur, ſed etiam quando jus commune, vel ejus præſumptio reſiſtit ſolùm præſcribenti, etiamſi Adverſario, contra quem præſcribitur, non aſſiſtat, veluti quando inter duos Epiſcopos, vel Parochos contentio eſt ſuper decimis, quæ non, *in cap. ſuorum*, ſed in tertiâ alterius Epiſcopi, vel Parochi Diœceſi vel Parochiâ conſiſtunt. Ratio eſt, quia quando Jus commune præſcribenti reſiſtit, ſi Titulum non oſtendit, præſumitur rem ipſam injuſtè occupaſſe, quæ ſanè ratio militat, & concludit, non ſolùm quando Jus commune reſiſtit Adverſario; ſed etiam quando ſolùm reſiſtit præſcribenti; quando alteri non aſſiſtat: uti denotant verba Textus *in dicto cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. ibi, *cum Jus commune contra ipſum faciat*, & rursùs ibi, *ubi tamen eſt rei jus commune contrarium*, quibus maniſeſtiſſimè Pontifex ſignificat ad hoc, ut Titulus præſcribenti neceſſarius ſit, ſatis eſſe, quòd Jus commune contra eum faciat, minimè verò exigit, quòd alteri aſſiſtat, contra quem præſcribitur. Quibus fundamentis ita tenuerunt Joannes Andreas, Antonius, & Abbas *nu.* 35. Boyſ. *nu.* 10. *ad finem* Felinus *n.* 7. *ampliatione* 2. hic teſtatur communem Covar. *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num.* 6. & eſt de mente reliquorum omnium, ut notat Barboſa *in dicto cap.* 1. *num.* 9. refert, & ſequitur Tuſchus *tomo* 6. *littera P*, *concluſ.* 135. *à n.* 23. Molina *de juſtitiâ*, *dictâ diſp.* 75. *tomo* 2. verſic. *notat optimè.* Ad alia ubi quoties Jus commune reſiſtit in præſcriptione electionis, Titulus, & bona fides ſufficiat, Balboa *in cap.* 3. *de cauſâ poſſeſſ. & propriet. n.* 70. de quo dixi *ſuprà*, *in dicto cap. cauſam* 7. *hoc tit.*

Ad ſecundam quæſtionis partem, an ex curſu 11
longi temporis præſumatur Titulus? cumque eam confusè, & cum tantis ambiguitatibus à Doctoribus agitatam videamus, ut vix poſſit intelligi quid tenendum ſit, & ſi abſolutè illationibus Doctorum credas, penè totam juriſperitiam deſtrues; Ideò quia admodùm utilis eſt in praxi hæc inveſtigatio; ideò illam conabor declarare, in cujus gratiam duxi præmittendam Doctores, qui jam tractarunt, ex antiquis, Bart. Bald. Salicetus, Florianus, & omnes *in l. cùm de in rem verſo*, *ff. de uſuris*, Abbas, Anchoranus, Butrius, & Canoniſtæ *hîc*, *& in cap. pervenit*, *de emptione*, *& venditione*, *& in cap. pervenit de cenſibus*, *& in c. querela de electione*, Jaſon, Curtius, Alciatus, Riminaldus, & omnes ſcribentes *in l. ſciendum*, *ff. de verb. oblig.* latiſſimè Tiraquell. *de præſcript.* §. 1. *à n.* 13. Felinus *in cap. ſicut de re judicatâ*, *à nu.* 29. Antonius Gabriel. *in ſuis commun. lib.* 1. *tit. de præſumpt. concluſ.* 1. per totam Chaſſanæus *in conſuetud. Burgund. tit. diſcentes Rubricâ* 11. §. 2. *à nu.* 3. Aymon. Craveta *tract. de antiquitate* 2. *p. cap.* 1. 2. 3. Maſcardus *de probationibus p.* 3. *concluſ.* 1362. *&* 1317. Balbus latè *de præſcript.* 2. *p. q.* 10. Flores de Mena latiſſimè *variar. q.* 23. *lib.* 3. Menochius latiſſimè, & eleganter *de præſumpt. p.* 1. *lib.* 3. *c.* 131. *&* 132. per totum Fachineus *lib.* 8. *controverſ. cap.* 30. Balboa *hîc q.* 3. *à nu.* 60. & alii ab iſtis relati. Verùm quia prædicti Doctores ſoleant plures caſus adducere, & illa ſit communis diſtinctio, nempè inter res parvi præjudicii, in quibus ex decennali poſſeſſione titulus præſumatur; ſecùs autem in rebus magni præjudicii aſſignantes, qui iſti caſus ſint. Ideò nunc primò ad propoſitum noſtri dubii ſequentia refero.

Primò, nam & ſi reverà Vaſquez *controverſia-* 12
rum illuſtrium, *lib.* 2. latè videndus ad materiam Textûs

Textûs nostri *cap.* 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 79. 84. *&* 87. ipse tamen latè agens *dicto cap.* 61. cum aliquot sequentibus, an ex Diutinâ possessione titulus ad præscriptionem idoneus præsumendus sit, si allegetur, & pro affirmativa sententia, nempè ut probetur, afferat ex Tiraquello *de præscriptionibus* §. 1. *Glossa* 4. ultra quinquaginta argumenta, veluti titulum præsumi ex diutina usurarum præstatione, & titulum beneficii ex diutina ejus possessione legitimum Matrimonium, & in aliis casibus, præter præscriptionem, de qua nunc inquirimus; ideò ego, licet nonnulli, quos commemorat Balbus *de præscriptionibus in* 1. *p.* 3. *princ. q.* 10. dicant Titulum ad præscriptionem necessarium, ex longo tempore præsumi: Tamen cum Bartolo; & eodem Baldo, existimo illum Titulum ex longo tempore non præsumi in præscriptione.

13 Nec obstat Vasquius *suprà relatus*; nam major pars Doctotum, quos ipse citat, non id quærit, an ex *lege cum de in rem verso*, *ff. de usuris*, præsumatur hoc modo titulus præscriptionis à quodam tertio habitus, sed an sicut in annuis præstationibus titulus præsumitur ex longo tempore (de quibus jam *suprà* dixi); Ita etiam in aliis rebus præsumendus sit titulus inquam ab Adversario habitus, qui scit, & patitur, non à tertio aliquo, Ita Fachineus videndus *dicto lib.* 8. *controvers. cap.* 30. ubi ait in versic. *retuli*, & in versic. *postremo*, statum nostræ quæstionis esse, si probavero me rem tuam longo tempore possedisse, sive te ignorante, sive te sciente, an titulus quem allegavero ex diutina possessione præsumendus sit titulus, inquam justus, quem acquisiverim ab alio non Domino, quem Dominum esse credebam, bona fide, & in hoc casu ipse Fachineus cum aliis loquitur; dicens quod præsctiptio non requirit Titulum, nec causam ab eo, qui rei Dominus est, sed ab alio non Domino, quem Dominum esse credebat, qui præscribit; In Domino autem scientiam, & patientiam justam possidenti, causam tribuisse dicit, ita ille alia plura adducens pro vera resolutione videndus.

14 Undecim. pro illa Regula generali titulum præsumi in aliis casibus ex diutina possessione longi scilicet temporis; Tunc ex Doctoribus existimo sub præfata distinctione intelligendum, nempè ut in rebus parvi præjudicii, decennali possessione Titulus præsumatur; ut v. g. ex patientia decennali præsumitur licentiam Domini intervenisse in alienatione rei censuariæ emphytenticæ feudalis, Secundò, ex decennali possessione servitutem constitutam censeri. Item præsumi domicilium duarum Ecclesiarum unio, Item partis pro diviso, divisio, dispensatio, professio Religionis; Item de Jure antiquo ex diutina cohabitatione præsumi Matrimonium: argumento Textus *in l. qui in aliena*, §. 1. *ff. de acquirenda hæreditate*, ubi si filius per decennium aliquam hæreditatem possideat, præsumitur additio, & argumento Textus, *in l. si filius*, *Cod. de petit. hæreditatis*, ubi si filius per decennium hæreditatem possideat, præsumitur jussus, visus, & hæreditatem in forma solemni audivisse, & ex Textu, *in l.* 1. *Cod. de patria potestate*, ubi etiam ex longo tempore emancipatus præsumitur idem, *in leg. post mortem*, *ff. de adoptionibus*; titulum libertatis, *l. circa*, *ff. de probationibus*; consensum in alienatione requisitum à lege, vel statutô, ratificationem quoque necessariam donationem quoque ex *l. proculo*, *ff. de donation.* transactionem sustineri, *ex cap. contingit de transact.* votum continentiæ præsumi, *c. vidi duas* 27. *quæst.* 1. initiatum quem sacris, consensumque Episcopi in unione, Boërius dicit ad præsumendam beneficii unionem, spatium quadraginta annorum desiderari, ut refert, & sequitur Balboa *hic*, cum aliis *sub nu.* 61. *q.* 3. Item & præsumi consensum, ut alter ex conjugibus ingrediatur Religionem ac Monasterium mutationem voluntatis, consecrationem Ecclesiæ, Juramentum, tabellionatum, privilegium, mandatum, acta Judicialia; executionem sententiæ ritè factam, solemnia alienationis rerum Ecclesiasticarum, citationem partis, instrumenti exemplo sumpti solemnitatem; Præterea tempus esse veritatis Patrem, magnam vim habere scientiam, & patientiam vim habere consensûs, *leg. si ergo*, *ff. de publiciana*, *l. alienationis verbum*, *ff. de verb. significatione*, *l. si quis diuturno*, *ff. si servitus vendicetur*, hæc & alia congerunt Fachineus *dicto cap.* 30. versic. *dixi*, Balboa *hic*, à *num.* 61. latè ad disputationem videndus Flores de Mena *dicto cap.* 23. *per totum*.

In his ita pleraque videntur quæ sunt magni 15
præjudicii, veluti unio beneficii, donatio, quæ diuturnitate temporis non præsumitur, sic nec remissio debiti, nisi concurrentibus indiciis, de quibus, *in l. proculo*, ubi omnes, *ff. de probationibus*; Imò & Mascardus ex solo decennio, non præsumi titulum beneficii dixit *concl.* 1372. *per totam*, Menochius *lib.* 6. *præsumptione* 75. Item quod in rebus minorum, universitatum, Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum, quorum bona immobilia sine decreto, & certis solemnibns alienari non possunt, ex decennio, nunquam præsumatur titulus: dixerunt Mascardus *de probationibus* 1. *p. conclus.* 482. Cavalcanus *decis.* 45. *à num.* 13. *lib.* 1. Reduanus *de reditibus Ecclesiast. Rubr.* 27. *casu* 11. Idem Mascardus, & Menochius, *dicta conclus.* 1372. *&* *præsumpt.* 75. Cephalus *cons.* 316. *lib.* 3. *&* *cons.* 396. *à num.* 11. *lib.* 2. Everardus *conclus.* 196. *num.* 2. Parisius *conclus.* 98. *num.* 11. *lib.* 1. Roland. *cons.* 90. *à num.* 38. *lib.* 1. Capicius *decis.* 16. *num.* 1. Afflictis *decis.* 245. *num.* 4. *&* *decis.* 107. Osascus *in pedemont. decis.* 272. *&* 173. Alciatus *resp.* 45. *num.* 2. *&* *resp.* 151. *num.* 3. *lib.* 1. Menochius *de arbitrariis lib.* 2. *centuria* 6. *casu* 433. *num.* 24. Et pro vero intellectu; & an annis 30. præsumatur verus titulus, cum infinitis agit D. Juanes del Castillo *de tertiis sub cap.* 3. *in fine*.

Ad tertiam quæstionis partem, an si deficiat 16
titulus, interrumpatur præscriptio? de hac quæstione dixi jam *in cap. illud* 8. *hoc tit. sub q.* 4. versic. *ad quartam*: ubi egi de ea quæstione, an si titulus deficiat, naturaliter interrumpatur præscriptio?

Ad quartam quæstionis partem, an tituli de- 17
monstratio requiratur in præscriptione servitutum realium? & quod ea non reqoiratur, probat textus *in l. si quis diuturno*, *ff. si servitus vendicetur*, & rationem dicunt Bartolus *in l. servitutes prædior.* in versic. *secundò quæro*, *ff. de servitutibus in generali*, Imola *hic*, *num.* 2. Paulus *in dicta leg. servitutes*, Salicetus *in l.* 1. *opinio* 6. *Cod. de servitut.* ubi dicit communem Cepola *in tract. de servitut. cap.* 20. *col.* 3. & dicit esse speciale in ser-

vitutibus

vitutibus realibus, ut fine titolo præscribantur, ut tenet Glossa *in dicta leg. si quis diuturno*, & est communis opinio secundùm Abbatem, *in cap. 4. hoc tit. col. 2.* Cepola *ubi suprà*; Cevallos videndus *in practicis quæst.* 47. Et facit Textus de Jure Regio, *in leg. 15. tit. 31. p. 3.* de cujus Textûs interpretatione, & materiâ, ultra antiquos, & ordinarios agit Olanus *in Antimonia Juris, littera A, num.* 136. Parladorius 1. *p. rerum quotidianarum, cap. 1. §. 8. num. 23.* ubi declarat Textum, *in dictâ leg. si quis diuturno*, & Padilla referens plures rationes ad Textum, *in dicto cap. 2. hoc tit. lib. 6.* qui videtur obstare, *in leg. si aquam, num. 18. Cod. de servitutibus, & aquâ*, hanc partem probat ex verbis dictæ Legis, si quis ibi, *non est necesse docere de jure*; id est de titulo, ex quibus verbis advertit non solùm excludi tituli probationem, sed etiam allegationem. Et quod Reges Hispaniæ, & alii habentes privilegia Pontificia de percipiendis tertiis decimalibus, non teneantur titulum demonstrare, latissimè cum multis D. Joannes del Castillo *de tertiis toto cap. 3.*

18 Sed ratio, ut arbitror ea nempè est, quam scribit Fachineus *lib. 8. controvers. cap. 30.* versic *& quidem*, quia usus possessionis pro traditione accipitur *ex l. quoties. ff. de servitutibus*, & patientia vicem obtinet traditionis *l. si ego, §. 1. ff. de publicianâ.*

19 Et sic obtinuit, ut qui longo tempore usus fuerit servitute, *non vi, non clam, non precario* habuisse, velut Jure impositam servitutem videatur *leg. 1. § ff. de aquâ pluvia arcendâ, dictâ leg. si quis diuturno.* Quam tamen rationem existimo veram esse in servitutibus discontinuis, in quibus sine dubio non requiritur tituli allegatio, ut docet Bartolus *in dicta leg. servitutes, num.* 4. Cevallos *ubi suprà sub num. 4. contra Glossam, in leg. 1. §. denique, ff. de aquâ pluvia arcendâ, & in dictâ leg. cum de in rem verso*, Imola, & Jason *in dictâ leg. qui in aliena, ff. de acquirendâ hæred.* Socinus *Reg.* 431. Padilla pluribus citatis dicit communem, *ubi suprà* Paulus, Florianus, Felinus, Curtius, Alexander, Corneus, Angelus, citati à Cevallo, & Boërio *decisione* 42. *num.* 34.

20 In aliis autem rebus corporalibus; quia vera traditio locum habere potest, non idem obtinere dicit Fachineus *ubi suprà*: quare venit dubitandum, quæ sit ratio differentiæ, ut in servitutibus realibus, non requiratur titulus, ut in corporalibus, sic & Dinus *in Reg. possessor, de Regulis Juris lib. 6.* Bartolus *in dictâ leg. servitutes prædiorum, numero 5. & in leg. 2. Cod. de servitut. & aquâ*, ubi Baldus dicunt, sic fieri, quia in incorporalibus tractatu de minori præjudicio, sed Gratianus *Regulâ 37. num. 1.* dicit ex eo in incorporalibus, titulum non requiri, quia scientia & patientia loco ejus succedunt, *ex dictâ leg. si quis diuturno*, & addit veram rationem differentiæ, & inter corporalia colligi; Nam in corporalibus requiritur titulus, quia non est necessaria scientia, nec patientia, licet Petrus *in leg. 2. Cod. de servit.* dixerit aliam esse rationem scilicet, quia servitutes reales quæruntur rei, quæ sibi non potest de titulo providere, quod in corporalibus cessat; Tamen Gratianus dicit prædictam rationem tantùm ad servitutes adaptari, & non ad omnia jura incorporalia, & Fachineus addit *dicto lib. 8. controvers. cap.* 30. versic. *verùm*, quòd & si scientia & patientia unà cum diuturnâ possessione, idem in rebus corporalibus efficerent, quod efficit in *suprà dictis*, non inde efficere titulum ab alio, quàm à sciente, & patiente præsumendum esse, ut Paulus Castrensis rectè annotavit, *in dicta leg. servitutes*, his verbis, non procul à fine, *sed quid si non allego Titulum ab Adversario, sed à quodam tertio, & ad ejus probationem induco tempus longum, dico hoc non sufficere, quia scientia, & patientia Domini non faciunt resultare præsumptionem in facto alieno, sed in proprio.*

Nec ex Textu *in l. alienationis; ff. de verborum*, probari illud, nempe cùm qui patitur rem suam usucapi videri Titulum tribuere usucapienti, quia jam illud haber justum, alioquin usucapere non potest, sed hoc significare; ut videatur alienare, qui patitur rem suam usucapi; ratio est, quia cùm eam vindicare possit, & id negligat, videtur consentire, ut in alium transferatur: Et idem juris esse in annuis usuris, ac præstationibus, de quibus loquitur, *dicta lex de in rem verso, ff. de usuris*: tradit idem Fachineus *dicto cap.* 30. in dicto versiculo *& quidem in fine.* 21

Ex his ea conclusio infertur, quod præscriptio jurium incorporalium requirit scientiam, & patientiam Adversarii, ut docent Bartolus *in leg. 1. §. 1. col. 3. ff. de itinere, actuque privato*, Innocentius *in cap. 2. de in integr. restitutione*, Balbus *de præscript. 2. parte 4. partis princip. quæst. 1. num.* 12. & eam communem esse attestatur Covar. *in dicta Reg. possessor, de Regulis Juris lib. 6. in initio 2. p. num.* 6. Molina *de primogen. 1. p. lib. 2. cap. 6. numero* 23. Matiencus *in leg. 1. Glossa 6. num. 7. & 8. tit. 7. lib. 5. recop.* facit Textus *in leg. 3. §. dare, ff. de usuris, leg. venditor §. 1. ff. communia prædior.* 22

Sed Felinus *in cap. de quartâ hoc tit. columna pen.* post Paulum *in leg. servitutes, la magna ff. de servitut.* Cepola *tractatu de servitut. cap. 20. & 24.* dupliciter prædictam Regulam limitant & Salcedus ad Bernardum Diez. *in Regula* 576. trea posuit limitationes obtinere loquendo, quas priùs retulit Joannes Baptista *in suo aratio commun. opinion. littera P, num* 317. Imò idem Salcedus *limitatione* 3. dicit eam non procedere, quando in præscriptione servitutis, vel rerum incorporalium titulus adest, ut *in dicta leg. si ergo, §. 1.* ubi Glossa *ff. de publiciana*, quia cùm scientia, & patientia habeantur loco tituli, cùm titulus adest, ipsa erit superflua. 23

Unde infertur falsam esse sententiam eorum, qui dicunt possessionem, vel quasi Jurium incorporalium consistere in scientiâ, & patientiâ Adversarii, ut attestatur Cepola *de servitut. Urbanor. prædior. cap. 20. num. 4. in fine*, Jason. *in leg. 1. num. 85. ff. de acquirenda possessione*, Balbus *de præscript. dicta 2. parte 4. partis quæstione 1. num.* 12. Gratianus impugnans; *dictum Reg. 370. numero* 3. ait eam nullatenùs veram esse posse; Quia cùm scientia, & patientia pro titulo habeatur, non debet etiam, & pro possessione haberi; Item à fortiori ratione; quia cùm in præscriptione Jurium incorporalium Titulus adest (ut dictum est) scientia, & patientia non requiruntur, quod si scientia & patientia pro possessione haberentur, non deberent abesse, etiamsi adesset titulus; quia sine possessione præscriptio non procedit ut cavetur in 24

in vulgatis Juribus; Igitur vel prædictam opinionem esse falsam, aut reprobatam communem, ut veriùs amplectitur Gratianus, & sic Baldus hanc reprobando, *in dictâ leg. 2. Cod. de servitut. & aquâ*, dixit quasi possessionem, consistere in dominanti prædio, quæ quidem minimè sustineri potest, nam secundùm eam daremus semper continuam possessionem, quod contradicit *dicta l. servitutes, la magna.*

25 Tamen si dubites, in quo consistat possessio rerum incorporalium, communiter Doctores docent cum Bartolo *in leg. justo, §. non mutat, num. 3. ff. de usucapionibus, & in l. 3. §. unde vi, ff. de vi, & vi armatâ, & in l. hæc autem Jura, ff. de servitutib. Urbanor. & in leg. 1. num. 12. ff. de acquirendâ possessione*, consistere in usu, sequitur Franciscus à Ripa *in Rubricâ de causâ possessionis, & propriet. nu. 25.* Padilla *in dictâ leg. 2. Cod. de servitut. num. 3.* quod credit verum Gratianus, si consistat in usu, & animo simul, & non separatim: aliàs per nonusum interpellatio, non fieret, ut in casu *dictâ leg. servitutes*, quod videtur amplecti Fachineus, jam relatus *dicto cap. 30. lib. 8. controvers.* in versic. *quidem*; dicens ex *l. quoties, ff. de servitutibus*, usum possessionis pro traditione accipi, & ita tenendum, & si Padilla *ubi suprà* affirmet consistere quasi possessionem in scientiâ, & patientiâ, allegana *in l. 1. tit. 30. p. 3.* quæ benè considerata affirmat aliud tertium genus, quod consistat in usu & consensu Adversarii: Ita considerat Gratianus *dicto num. 3.* in fine legendus, quia subobscurè illam explicat.

26 Ad quintam, & ultimsm quæstionis partem, satis liquet ex dictis in dubio præcedenti, nempè ut titulus ex diuturnitate temporis non præsumatur, nisi juxta dicta *ibi*, sed illum esse probandum ex *l. nullo, Cod. de rei vindicatione, leg. diutinâ, Cod. de longi temporis præscriptione*; agit in terminis hîc omninò videndus Balboa *q. 3. à num. 51.* Tiraquellus *de præscript. §. 1. à nu. 13.* Mascardus *de probation. conclusione* 1162. Balbus *de præscriptionibus, p. 2. quæst. 10.* Menchaca *lib. 2. illustrium cap. 61.* Flores de Mena *dictâ quæst. 23. lib. 3. variar.* ubi abundè, & sigillatim agit de casibus, ubi Titulus præsumitur, & applicabis quæ adduxi *suprà* in versic. *ad secundam*, & Menochium *de præsumpt. p. 1. lib. 3. cap. 131. & 132.* & Barbosa *in cap. 1. hoc tit. lib. 6.* postquam dixit *num. 3.* Tituli præscriptionem oriri ex longissimi temporis cursu, idest 30. annorum, vel plurium, & *ibi num. 6.* quod præscriptionem objiciens, eam probare teneatur: expendit, *num. 4.* Textum *in cap. cum Ecclesia Sutrina*, de quo *ibi*, dixi latè cum *dicto cap. 1.* ubi *num. 5.* dicit præsumptionem Tituli, non oriri ex solo longissimi temporis cursu, sed ex pluribus simul concurrentibus, *ut in dicto capite, cum Ecclesia.*

QUÆSTIO II.

An is qui ignorat se Titulum habere necessarium ad præscribendum, valeat præscribere? Et an cùm possessor Titulum non habeat præsumatur bona fides necessaria ad præscriptionem? Et an successor possit incipere præscribere rem vitiosam defuncti? Et an Titulus pro Hærede in suis hæredibus proficiatur ad usucapionem? Et an decennalis possessio ex Regula Cancellariæ aliquid operetur in Ecclesiasticis titulis? Et quando sine Titulo longissimi temporis præscriptio sufficiat, & de aliis *remissivè?*

SUMMARIUM.

1 *Præscribere valeat ignorans se titulum habere, secus qui ignorat se possidere, n. 2. 3. 4. 5.*
2 L. possessio, §. 1. ff. de acquirend. possess. l. 1. Cod. eodem.
4 L. 2. §. si sub conditione, ff. de usucap. pro Emptore.
5 L. sequitur, §. de illo, ff. de usucap. l. unica, Cod. de usucapion. transform.
6 *Probus quilibet præsumitur.*
7 L. penult. Cod. de evictionibus, l. si quis emptionis, Cod. de præscript. 30. vel 40. cap. 1. hoc tit. lib. 6. l. 2. §. sub conditione, ff. de usucap. l. igitur, ff. de liber. caus. l. quoties, §. qui dolo, ff. de prob. remissivè, num. 6.
8 *Bona fides non præsumitur sine titulo.*
9 L. Celsus, ff de usucap. *versic.* errare.
10 *Successor nunquid possit incipere præscribere rem vitiosam Defuncti, u. 11. 12.*
13 *Titulus pro Hærede in suis hæredibus proficit ad usucapionem, num. 14.*
15 L. 2. §. filium, ff. pro Hærede.
16 L. nihil, Cod pro Hærede.
17 L. in sui, ff. de Liberis, & Posthumis.
18 *Possessio decennalis habet vim Tituli in Ecclesiasticis beneficiis, nisi de intrusione constet, n. 19. quid in pensione, n. 22.*
19 *Possessor decennalis in beneficialibus non cogitur exhibere Titulum suum.*
20 *Triennalis possessor, nunquid titulatus dicatur, sicut decennalis.*
21 *Possessio annalis, & triennalis, in quo differant.*
22 *Pensionis titulus nunquid præsumatur ex decennali possessione, seu alio tempore, seu sit exhibendus, num. 24.*
23 *Pensio datur, aut in titulum beneficii, aut ob aliqua servitia.*
24 *Titulus ex possessione decennali de jure in beneficiis non præsumitur, n. 27.*
25 Cap. querelam de electione.
26 Trid. cap. 13. de reformat. sess. 24.
28 *Bona fides quit dare absque titulo.*
29 *Præscriptio de Jure Canonico sæpe ex bonâ fide absque titulo procedit exemplificatur, & n. 30.*
31 *Quæstiones plures remissivè de titnla ad præscriptionem.*

AD primam quæstionis partem nonnulli existimant ea ignorantia præscriptionem non 1
procedere, tum ex eo, nam qui titulum ignorat, perinde

perinde habetur, ac ſi Titulum non haberet, ſed is qui titulum non habet bonam fidem habere non præſumitur, ergò qui titulum ignorat
2 non poteſt uſucapere. † Deinde *ex l. poſſeſſio*, §. 1. *ff. de aquir. poſſeſſ.* ibi; *etſi poſſeſſio per Procuratorem ignoranti quæritur, uſucapio verò ſcienti competit. & ex l.* 1. *Cod. de acquirenda poſſeſſione*, ubi Imperator Severus, & Antonius *per liberam perſonam, ignoranti quoque acquiri poſſeſſionem, & poſtquam ſcientia intervenerit uſucapionis conditionem inchoari, tam ratione utilitatis, quàm juriſprudentiâ receptum eſt*, hanc docent Baldus, & Salicetus *in l.* 1. *Cod. per quas perſonas nobis acquiritur*, quos Felinus refert, Vaſquius *controverſ. illuſtrium, lib.* 2. *cap.* 68.

3 Sed ut advertit Fachineus *lib.* 8. *controverſ. cap.* 31. præfati Doctores illud non dicunt, nec prædictis legibus non negatur, eum uſucapere qui titulum poſſeſſionis ignorat, ſed eum qui poſſeſſionem ſibi quæſitam ignorat, licet enim ignoranti poſſeſſio acquiratur; Uſucapio autem ignoranti non conceditur, & ex eo putat Fachineus, quia is qui ſe poſſidere ignorat; non habet bonam fidem; hoc eſt, non credit eum Dominum qui tradidit; neſcit enim ſibi quæſitam poſſeſſionem, licet ſuæ poſſeſſionis titulum ignoret uſucapere, nihilominùs poteſt; idem docet Balboa *hic*, non facta mentione Fachinei
4 & ambo. † Ex Paulo *in l.* 2. §. *ſi ſub conditione*, *ff. de uſucapion. pro Emptore in toto* §. & *ibi*, in verſic. *quod apertiùs quæri poteſt, ſi cùm emiſſet hæredi ejus tradatur, qui neſciat Defunctum emiſſe, ſed ex aliâ causâ ſibi tradi, an uſucapio ceſſet, ſed mihi cum uſucapere poſſe videtur*, quibus verbis diſertè Paulus reſpondet eum uſucapere poſſe, qui titulum ſuæ poſſeſſionis ignorat: Nam Hæres ignorabat defunctum emiſſe, is quoque, qui ſub conditione emerat, ignorabat conditionem exiſtiſſe; Et ideò ſimilis erat illi, qui non putabat ſe emiſſe, & tamen iſti omnes uſucapere ex Pauli ſententiâ poſſunt, quia ſubſtantia rei potiùs ſpectanda eſt, quàm opinio; hanc ſententiam tenent Bart. & Angel. & Imola *in dicta lege* 2. §. *ſi ſub conditione*, Vaſquius *controverſ. illuſtr. cap.* 69.

5 Balbus verò *in tractatu de præſcriptionibus p.* 1. *p.* 3. *q.* 9. dicebat non requiri, ut præſcribens initio ſuæ poſſeſſionis ſciat ejus titulum, & cauſam, & ita accipiendam hanc poſtremam ſententiam, ſed ſufficere, ut ſcientia tituli ſuperveniat poſt completam præſcriptionem, & ita priorem ſententiam accipiendam eſſe. Tamen hanc diſtinctionem non admittunt Fachineus *dicto cap.* 31. nec Balboa *hic*, *num.* 66. dicentes nec eſſe conſonam Juri; quia ſive initio Poſſeſſor titulum ignoraverit, ſive poſtea ignorantia tituli præſcriptioni non eſt impedimento ex Pauli reſponſo *in dicto* §. *ſi ſub conditione*, & ex ratione Sabini, qui potiùs ſubſtantiam intuetur, quàm opinionem, ut ibi dicitur, quia ſi neceſſaria non eſt tituli ſcientia initio poſſeſſionis, quod tempus maximè ſpectandum eſſe conſtat, ut bona fides initio adſit præſcriptionis, *l. ſequitur*, §. *de illo*, ibi, *initium uſucapionis intueri debemus*, *ff. de uſucapion. leg. unicâ, Cod. de uſucapion.* ibi, *ut in omnibus caſibus ab initio eam bona capiat, ſecundùm quod exigit longi temporis præſcriptio*; Ergò multominus neceſſaria erit poſt inchoatam præſcriptionem: Et ideò Bart. annotavit *in dicto* §. *ſi ſub conditione*, poſſeſſori non nocere tituli ignorantiam, initio ſuæ poſſeſſionis, quia non ignorabat initium ſpectandum eſſe.

Ad ſecundam quæſtionis partem, quæ dependet ab intellectu primi fundamenti, pro prima opinione dubii præcedentis, Reſpondetur duas eſſe contrarias, & firmas opiniones, prima docet bonam fidem in Poſſeſſore præſumendam eſſe, etſi titulum non habeat, ſi jus commune non contradicit, nec alius Poſſeſſor antiquior apparet, tum ex eo quia Nemo præſumitur delinquere; ſed probus quilibet præſumitur, *leg. meritò ff. pro ſocio.* 6

Secundò *ex l. penultimâ, Cod. de evictionibus.* 7
Tertiò, *ex l. ſi quis emptionis, Cod. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum.* Quartò, *ex cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. ubi Pontifex diſtinctè loquitur de bonâ fide, & juſto titulo. Quintò, *ex dictâ leg.* 2. §. *ſi ſub conditione*, *ff. de uſucapionibus*, ubi præſcriptio locum babet; licet quis ignoret titulum ſuæ poſſeſſionis. Sextò, *ex l. igitur, ff. de liberali causâ*, ex qua dici ſolet bonam fidem induci ex juſtis, & injuſtis cauſis, & quamlibet cauſam, etiam injuſtam à dolo excuſare. Septimò, *ex l. quoties*, §. *qui dolo ff. de probation.* dum probat dolum non præſumi, ſed probandum eſſe infertur, nec malam fidem, quæ à dolo non procul diſtat præſumendam: ergo bona fides præſumi debet his, & aliis fundamentis; docent Moderni, ex Baldo *ad leg. Celſus, ff. de uſucapionibus in* 3. *p. n.* 9. Vaſquius *controverſ. illuſtr. lib.* 2. *cap.* 79. *n.* 15. & *cap.* 81. *num.* 7. Maſcard. *de probat. concluſ.* 224. *num* 4. Menochius *de præſump. lib.* 3. *præſumpt.* 130. *num.* 7. quos refert Fachineus *dicto lib.* 8. *controverſ. cap.* 31. Balboa *alios hic, num.* 67. Covar. *in Reg. poſſeſſor*, 2. *p.* §. 8. *n.* 2. alios refero *infrà in cap. fin. q.* 3. *verſic. ad quartam.*

Contraria tamen ſententia de Jure plauſibilior, & verior videtur, etiam *ex l. ultimâ, Cod. unde vi*, ibi *omnes ſcire debent, quod ſuum non eſt ad alios modis omnibus pertinere*, eam docent Innocentius, & Baldus *in cap. per tuas de Teſtibus*, Imola *in cap. fin. hoc tit.* Felinus *hic poſt. num.* 4. Ruinus *conſ.* 41. Balboa *hic, n.* 68. Fachineus *dicto cap.* 31. *lib.* 8. *controverſ.* verſic. *contrarium*, nam ſi quis rem alienam teneat, nec probat ullam cauſam, ob quam credat eam ad ſe pertinere, non eſt in bonâ fide, ſi bona fides præſumenda eſſet, excuſaret ſe Poſſeſſor, dicens ſe credere ſuam eſſe, quam excuſationem, ut ridiculam rejicit Imperator, & hanc acerrimè defendens Fachineus, rejicit reſponſionem; & intellectum Vaſquii, dum dicit Imperatorem ibi loqui de eo qui ſciebat rem alienam eſſe, quem cùm non improbet, plures rationes adducit, ut hanc ſententiam à calumniis defendat, ibi videndus & ad ſingula jura priuſquàm Balb. *hic à n.* 70. reſpondet ſigillatim, & benè Fachin. quem perleges pro ampliori intellectu hujus dubii. 8

Ego vero hanc poſtremam opinionem amplectendo, ulteriùs confirmo *ex l. Celſus, ff. de uſucap.* in verſic *errare*, ubi ſubdit Text. non valere uſucapionem, ſi nulla dos, nulla donatio, nullum legatum intervenerit, licet hæc ſit bona fides, credere ſibi donatum, aut venditum eſſe, & tamen non ſufficit: ergo titulus neceſſarius eſt, ex quo bona fides oriatur, ſive in præſcriptione longi temporis de Jure civili, ſive in qualibet aliâ longiori, præter immemorialem, de qua dico *infrà, in c. fin.* benè loquitur Fachin. *d. c.* 31 *controv.* circa finem videndus, ubi ſatisfacit legibus contrariis. 9

10 Ad tertiam quæstionis partem, An Successor possit incipere præscribere rem vitiosam Defuncti? De qua occasione hujus Textûs disputat Cevallos *in pract. q.* 25. Abbas *hic*, *numero* 30. Felinus *numero* 6. sed quia de hac jam *suprà* egerim; tunc *in cap. quia v. de Judic. q.* 2. tum *suprà*, & *sub hoc nostro Titulo*, *& in cap. fin.* Ideò pro negariva sententia videbis Glossam *in l. fin. Cod. commuuia de usucapionibus*, Glossam *in l. nihil*, *Cod. de usucapione pro Hærede*, similem Glossam *in l. vitia*, *Cod. de acquirendâ possessione*, *& in l. quòd ipsis qui*, *ff. de regulis Juris in Glossâ magnâ in fine*, & est alia Glossa *in l. Pomponius*, §. *cum quis*, in versic. *cùm quis*, *ff. de acquirendâ possessione*, sequuntur Abbas, & Felinus relati, Alexander *cons.* 172. *numero* 23. *volum* 6. Decius *cons.* 172. aliàs 272. *nnmero* 5. Cagnolus *in Reg. qui vice alterius*, *numero* 16. *ff. de Reg. juris*, Bernard. Diez *Reg.* 572. Bart. *in l. cùm hæredes ff. de divers. & tempor. præscript.* Paulus *cons.*

11 50. † Pro affirmativâ sententiâ, nempè ut præscribat, si à se incipiat: Tenent Dinus *in Reg. possessor. de Reg. juris*, *num.* 42. Socinus *cons.* 203. *col. penultima volum.* 2. Covarr. *in dictâ Regulâ possessor*, 2. *p.* §. 9. *per totum*, Menchaca, pluribus citatis, *lib.* 2. *controvers. illustr. cap.* 73. *numero* 6. quod ampliat contra communem, etiamsi Successor utatur accessione sui Prædecessoris; Dum tamen habuerit bonam fidem.

12 Sed in hac controversiâ Doctorum, Angelus *in l. si ego*, §. *partus ff. de publicanâ*, assignat eam concordiam, quod opinio 1 Glossarum procedat de jure Canonico, altera verò Dini, & aliorum de jure Civili. Verum hanc concordiam rejicit Cevallos *dictâ quæstione* 25. *in fine*, recepta ea, quæ traditur per Baldum *in l. nihil*, *ff. de usucapionibus pro hærede*: Videlicet quod opinio Glossarum procedat in præscriptione longissimi, quæ concordia dicitur communis secundùm Socinum *in cons.* 203. *col. peu. & fin. & in cons.* 70. hanc verò quæstionem vocat Cevallos *dictâ quæstione* 25. *in fine*, pro annuo, datâ bonâ fide, in bono Possessore præscribente, & opinionem Menchacæ relatam, sibi Juridicam videri etiam de Jure Canonico, licet contraria sit magis communis, & in practicâ receptâ, secundùm Fabium Turretum *cons.* 63. *numero* 3. ubi plures refert; Tu autem resolves, ut in locis prællegatis.

13 Ad quartam quæstionis partem, An Titulus pro Hærede in suis hæredibus proficiat ad usucapionem? & non prodesse dixerunt, Accursius, Bartol. Paulus, Alexander, Alciatus, & alii antiquiores, & recentiores Interpretes, quos refert & sequitur Covarr. *in Regulâ possessor*, *de Regulis juris p.* 5. *lib.* 6. & latiùs Relati a Pinello *in Rubricâ*, *Cod. de bonis Maternis in* 2. *p. post num.* 38. Primò, *ex l.* 2. §. *filium*, *ff. pro hærede*, ibi *cui consequens est, ut filius à Patre hæres institutus, res hæreditarias à Patre sibi donatas pro parte cohæredem, usucapere non possit.* Secundò, *ex leg. nihil*, *Cod. pro hærede*, ibi, *nihil pro hærede posse usucapi, suis hæredibus existentibus obtinuit.* Tertiò, *ex leg. in suis*, *ff. de liberis*, *& posthumis*; Nam si filii, Patre mortuo, dicuntur potiùs possessionem continuare, quàm hæreditatem acquirere, Pauli Testimonio, *ex dictâ leg.* infertur eodem, nec possessionem, ex Titulo pro hærede adipisci, nec ex eo titulo pro hærede (quem non habent) usucapere posse.

Verùm affirmativam sententiam sequuntur 14
Viglius *Inst. de hæredum qualit & dif. in* §. *sui*, Forcarulus *Dialogo* 36. Cumanus *in l.* 2. §. *filium ff. pro hærede*, Fulgosius *in leg.* 1. *Cod. eodem Titulo*, Pinellus *in Rubricâ*, *Cod. de bonis maternis post num.* 38. docentes æquè suos, atque alios hæredes, pro hærede, posse usucapere, id colligentes ex verbis *dicti* §. *sui*, *Inst. de hæredum qualitate*, ibi, *sui hæredes ideò appellantur*, *quia Domestici hæredes sunt*, *& vivo quoque Patre*, *quodammodò Domini existimantur*, & Franciscus Conanus *lib.* 10. *comment. cap.* 5. *numero* 7. declarat, *domestici hæredes*, id est *proprii*: Quamobrem dicit Fachineus *lib. controvers. cap.* 11. cùm sint veri, & proprii hæredes, cæterisque favorabiliores, ut notum est se non videre rationem ullam, cur non sicut cæteri hæredes usucapiant.

Nec obstant fundamenta contrariæ sententiæ, 15
non primum *ex dictâ leg.* 2. §. *filium*, *ff. pro hærede*, quia respondetur ex Titulo pro hærede meritò usucapionem non habere locum in re donatâ filio; quia illam, vivo Patre, possidet ex causâ, sine titulo donationis, & licet donatio non valeat, transfert tamen possessionem naturalem, sicut cùm vir uxori donat, *leg.* 1. §. *si vir uxori*, *ff. de acquirendâ possessione*, & ideò non potest filius rem donatam ex aliâ causâ, nempe Titulo pro hærede possidere; quia Nemo potest mutare sibi possessionis causam, juxta *dict. l.* 2. §. 1. *ff. eodem*, *l.* 3. §. *illud. ff. de acquirendâ possessione*, & consequenter, nec usucapere pro hærede, ita Fachineus *suprà*, imò, & acutè Pinellus *ex dicto* §. *filium*, ait, ut potiùs argumentum sumi possit, nempè filium regulariter usucapere quia si non possit usucapere pro hærede, nulla erat ratio, cur quæreretur, An in ea specie posset usucapere, in qua illud obstabat, quod nactus erat filius possessionem ex aliâ causâ, quàm pro hærede.

Nec obstat secundum, *ex dicta leg. nihil*, *Cod.* 16
pro hærede: Nam respondetur, non esse sententiam illius legis, suos hæredes usucapere non posse, sed suis hæredibus existentibus, alium nullum posse usucapere, cujus rei ratio afferri potest, ait Fachineus *dicto cap.* 11. *ex leg. in suis*, *ff. de liberis & posthumis*, ubi Paulus inquit, *in suis hæredibus continuationem Dominii*, *eo rem producere*, *ut nulla videatur hæreditas fuisse*, *quasi hi olim Domini essent*, ex quo apparet in suis hæredibus, & rerum dominium, & possessionem, mortuo Patre, transfundi, & quamvis possessionem non apprehenderint, tamen eosdem intelligi possidere, ut si alius ex Testamento fortè vitioso hæreditatem adierit, usucapere non possit; quia non possidet; præcedit enim ejus additionem ea possessio, quam suis hæredibus Lex tribuit, quæ Lex expenditur ad nostrum casum, *numero sequenti.*

Nec obstat ultimum *ex dictâ leg. in suis*, nam 17
respondet idem Fachineus *dicto cap.* 11. *in fine*, filiis optimè, ac præ cæteris convenire Titulum hæredis, quia sunt veri, & proprii hæredes, & consequenter usucapere Titulo pro hærede posse, licet hoc ampliùs, quàm cæteri hæredes habeant, quod vivente Patre, quodammodo existimantur Domini; & ideò videantur potius liberam bonorum administrationem, mortuo Patre consequi, quàm hæreditatem percipere; sed non impedit hæc res

titulum

titulum hæredis, & non facit quominus Filii
hæredes dicantur, erant quidem, vivente Pa-
tre, exiſtimatione quadam Domini, ſed ei,
mortuo Patre, verè ſunt Domini, verè ſunt
hæredes; etenim continuatio illa Dominii ex
legis interpretatione, rei veritatem non im-
mutat, atque adeò filii Jus, & titulum hære-
dis non auſert, ex quibus ſecundam ſententiam,
ut probabiliorem admitto.

18 Ad quintam quæſtionis partem, An decennalis
poſſeſſio operetur ex regulâ Cancellariæ in Ec-
cleſiaſticis titulis? Ut reſpondeas adjungo dicta
ſuprà in c. 1. ubi de triennali poſſeſſione, & de-
cennali, item & de annali, & quæ adduxi
ſup. ſub Rub. de causâ poſſeſſ. & propriet. & nunc
legendo, ad longam diſputationem, Lapum *alle-
gat.* 89. & noviſſimè Tondutum *p. 1. cap.* 85.
per totum, *à n. 1.* qui dicit poſſeſſionem decen-
nalem habere vim tituli, niſi de intruſione con-
ſtet, quia ſcientia, & tolerantia ſuperiorum
19 habet vim tituli. † Ita ut poſt tantum tempus
non cogatur quis exhibere titulum ſuum ex *c.
ordinarii de officio ordinarii lib.* 6. ubi cum
multis Barb. ubi, *nu.* 7. dicit, ut Beneficiarius
cogi nequeat ad oſtendendum ſui beneficii titu-
lum per impetrantem, vel alium qui prætendat
Jus in eo, niſi plura beneficia obtineat, ut *ibi n.* 6.
20 ſic cum multis. † Et addit, Tondutus *ſub n. 5. &*
6. hodie decennium iſtud redactum eſſe ad trien-
nium, propter regulam de triennali, quæ poſtea
21 ſupervenit, de qua *ibi à n.* 30. † Ubi ſcribit dif-
ferentiam, quæ adeſt inter annalem, & trienna-
lem poſſeſſionem, nempe ut illa non impediat or-
tum actionis, hæc verò ſic, & omnem moleſtiam,
quæ adversùs poſſeſſorem moveri poſſet exclu-
dit, ita Lotterius *de re beneficiaria lib. 2. q 53. n. 3.*
ubi plures alias adducit differentias; item in eo
quia ut Poſſeſſor juvetur annali, non exigitur ti-
tulus, ſed ut juvetur triennali omnino neceſſarius
eſt titulus, iſque Coloratus, Seraphinus *dec.* 1060.
n. 7. & 8. & deciſ. 1068. *n. 2.* quia regula de annali
contenta eſt, ſolâ poſſeſſione facti; & ideò con-
cludit illi regulæ locum eſſe, etiamſi quis fuerit
intruſus in beneficio reſervato, ut optimè expli-
cat, *C. fabr. lib. 1. tit. 2. diſ.* 15. alia plura videnda
de his duabus regulis congerit Tondutus *d. c.* 85.
à n. 16. ubi reſolvit plures difficultates circa pra-
xim prædictarum regularum.

22 Verùm ex his inferendo ad quæſtionem, An ti-
tulus penſionis præſumatur ex diuturnitate, hoc
eſt, ex decennali ſolutione penſionum? Videbatur
dicendum quòd non, ſed ex Rotâ antiquâ *in tit.
de reſtit. ſpoliat. deciſ.* 3. etſi clarè non loquatur,
negativè videtur reſpondendum, eo quòd hæ pen-
ſiones Eccleſiaſticæ habent admixtam cauſam
poſſeſſionis, & proprietatis, quæ mixtio non re-
peritur in aliis ſolutionibus temporalibus; item
23 & ne detur in beneficiis vitioſis ingreſſus. † Quod
procedit, quando penſio detur ad titulum benefi-
cii & loco beneficiis, ſuper aliquo beneficio aſſi-
gnata, quia tunc cenſetur quoddam ſpirituale,
& venit appellatione beneficii, ut cum Ludov. Go-
mez. Gigante *de penſionibus* concludit Mandoſius
in 1. p. regul. Cancell. reg. 19. q. 11. n. 11. qui di-
cit quod penſiones, quæ hodie aſſignantur in Ro-
manâ curiâ, ex causâ reſignationis, aut aliàs pro
majori parte, datur in titulum beneficii; ſed ſi tan-
tùm dantur alicui Laïco, ad tempus, ob aliqua
ſervitia, & quæ ſolùm in merâ temporalitate con-
ſiſtunt, tunc non judicari, ut beneficia, ſed ut quid
merè temporale; & ſic addit, Flores *var. lib. 3. c. 23.*

ſub, nu. 35. ex Rotæ *dec. in novis de reſt. ſpoliat*
quòd quando poſſeſſio eſt recens, non præſumi-
tur titulus, & poſſidens tenetur exhibere titu-
lum: Ex diuturnâ tamen poſſeſſione eum præſu-
mi *ex d. l. cùm de in rem verſo*: ſequitur hanc
diſtinctionem Gigas *de penſion. q.* 47. per totam.

Et eam communem dicit cum pluribus, Maſ- 24
cardus *de probation. p. 3. quæſt.* 1324. *à nu.* 3. ſed
Decius *conſ.* 136. *tom.* 1. per totum, abſolutè te-
nuit poſſidentem penſionem non teneri, titulum
exhibere, ibi inſurgens maximo conatu contra,
dict. deciſ. 3. de ſpol. in antiquis ex Abbate *in cap.
quærelam de elect.* cujus dictum admittit, ut ve-
rum Flores in penſione temporali, *ex d. c. quere-
lam*, non item in penſione Eccleſiaſticâ, eo, quòd
in hac, eſt præſumptio contra poſſidentem: vi-
dendus latè loquens Andreas Gambara *de penſion.
n.* 513. ob idque concludit, Flores *nu.* 39. cum
Maſcard. *ubi ſup.* & cum eo *p. 3. concl.* 1373. *per
totam*, nempe ut in penſionibus Eccleſiaſticis in-
diſtinctè non procedat illa generalis concluſio,
nempe titulum præſumi ex decennali poſſeſſio-
ne, aut ſolutione, niſi alia adminicula, aut in-
dicia, præter decennalem poſſeſſionem, concur-
rant in favorem petentis penſionem; & ſic vide-
tur deciſio Tonduti, & Lapi *n. præced.* relata in-
culcari ex dictis in hoc *n.*

Imò, & idem Flores de Menâ *d. c. 23. n.* 36. 25
& 37. cum Gambarâ *in tract. de leg. tit. penſion.*
ait, relatam Doctrinam procedere etiam in penſio-
ne temporali; dum tamen ſuper corpore beneficii
impoſita ſit; ita ut ſemper decennalis Poſſeſſor te-
neatur juſtificare ſuam poſſeſſionem cum titulo, &
ita ut titulus ex ſolâ decennali, non præſumatur;
quia de Jure omnia beneficia libera ſunt, & præſu-
muntur, & non penſione onerata, nec penſioni,
quamtumvis temporali gravi, poſſe abſque Ordina-
rii licentia, *ex c. prohibemus de cenſib.* ubi Lex ſim-
pliciter prohibet imponi novos cenſus, aut penſio-
nes ſuper Eccleſias, & ſic ex hac prohibitione ti-
tulum non præſumi. † Tum quia Textus *in d. c.* 26
querelam, ſolùm procedit in materiâ poſſeſſoriâ ſu-
per penſionem profanam, in qua nullum inconve-
niens militat reſpectu perpetuæ alienationis; non
verò in titulo præſumendo, reſpectu proprietatis;
qui tanquam caſus omiſſus remanet in diſpoſitione
juris communis; ob idque poſſumus defendere Ton-
dutum, & Lapum, nam titulus in beneficio optimè
præſumi poteſt, cum cohæreat habilibus perſonis.

Unde infert Flores ad declarationem Tridenti- 27
ni, *ſeſſ. 24. de reform. c.* 13. qua prohibetur impo-
ſitio penſionis in beneficio curato, valore centum
ducatorum, ut etiam procedat, quando in benefi-
cio, ſimili valore Rector ſolviſſet penſionem per
longum tempus, nam non ideo præſumeretur ti-
tulus; nec teneretur in futurum ſolvere, cum con-
tra petentem militet præſumptio ex prohibitione
dicti decreti, ex jam dictis reſolvit, *ibi*, *d. c.* 23.
var. lib. 3. n. 38.

Ad ſextam quæſtionis partem, quando ſine ti- 28
tulo longiſſimi temporis ſufficiat præſcriptio: agit
in terminis, Molin. *de juſt. & jure t. 1. tract. 2. diſp.* 75.
& ut explicem, adverto Jure noſtro receptum eſſe
omnibus præſcriptionibus bonam fidem deſidera-
ri, non tamen in omnibus titulum eſſe neceſſa-
rium, quodque bona fides poſſit dari abſque titulo,
probatur ex Textu *in l. ſi quis emptionis. §. 1. Cod. de
præſcri. 30. vel 40. annor.* † Deinde quia ex jure Ca- 29
nonico ſæpe abſque titulo, & ſolâ bonâ fide pro-
cedit præſcriptio: argumento Textûs *in d. c. 1. hoc
tit. lib.* 6. & ſic conſequenter fatendum eſt bonam

fidem in præscribente absque titulo dari posse, quod variis exemplis fieri constat, ut notant, Covar. *in reg.possessor.p.*2.§.8.*n.*1.Baldus *in l.Cel-sus, ff. de usucap.à n.*45. Balboa *in c.si diligenti, hoc tit.n.*83.Primò, in eo, qui 30.vel 40.annis rem possidet esse suam; est tamen immemor tituli, ratione cujus ad eum pervenit, propter longum tempus, facile enim, propter antiquitatem temporis solet oblivio contingere, *l. peregr. ff. de acquir.possess.* quo casu, quamvis titulus probari non possit,
30 sola bona fides ad præscriptionem sufficiet, † Secundò, bona fides datur in eo, qui rem habuit, ab eo, qui bonâ fide possidebat, sine titulo tamen. Tertiò, verificatur bona fides in eo, qui rem possidet, credens, vel legatam, vel donatam fuisse à Domino, cùm revera, nec legata nec donata, qua in specie nullus titulus probari potest, quoniam nunquam fuit; & sic evenit, ut res, solâ bonâ fide longissimi temporis, absque titulo possit præscribi, ut colligitur ea jam dictis *sup. in c. de quartâ*, & aliis hujus tituli, præcipuè cum præscribenti Jus assistit, secus si resistat ea dictis, *in c.* 7. *hoc tit.*
31 Et pro ampliori declaratione Textûs nostri, præter congesta à Granna *hic*, ubi nonnulla jura conducibilia expendit, & à Balboa, & Barbosa *hic*, & *in dict. cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6, adjunges quæ adducit idem Balboa *de bonâ fide necessariâ ad præscribendum in cap. Vigilanti*, & *in cap. fin. hoc tit.* ubi latè dico, Facbineum *lib.* 1. *controvers. cap.* 57. 58. 59. & 60. ubi de Possessore bonæ fidei; an faciat fructus suos? & *à cap.* 63. ubi plura de malâ fide, Donellum *lib.* 1. *comment. à cap.* 14. de requisitis ad præscriptionem, Azor. *lib.* 1. *mor. tom.* 3. *à cap.* 17. *de titulis*, idem, *cap.* 21. Molina *de just. tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 61. & 63. ubi de possessione ad præscribendum, *disp.* 64. ad plures quæstiones, Menchaca *quæstionum illustrium*, jam, *supra*, citatus, *in præmisso*, Az-vedus *in l.* 4. *tit.* 15. *lib.* 4. *recop.* & *in l.* 5. Molina *in emporio disp.* 75. Gratian. *reg.* 53. & 54. & 465. Covarr. *reg. possessor.* 2. *p.* §. 8. & §. 9. ubi de universali, & §. 11. ubi de præscriptione malâ fide, & an proficiat in animæ judicio, ipse 3. *p.* §. 2. alia solent Doctores per hunc Textum longè agere.

QUÆSTIO III.

An titulus sit necessarius in præscriptione servitutum?

SUMMARIUM.

1 *Titulus ad præscribendas servitutes non desideratur, & saltem putativus, n.* 2.

1 AD uberiorem cognitionem præscriptionis servitutum, leges adducta, *infrà in cap. fin. hoc tit. quæst.* 4. versic. *ad secundam*, & *suprà*, in locis, *ibi*, relatis, sed breviter easitimo dicendum in hac quæstione, ut licet multi easitiment in harum præscriptione titulum non requiri, sicut ad præscriptionem rerum corporalium, sed sufficere tantum quasi possessionem longi temporis, & bonam fidem per Teatum *in l. si quis diuturno, ff. si servitus vindicetur*, ibi, *non est necesse ei docere de jure, quo aqua constituta est*, & *ex l. fin. ff. de aquâ pluvia*, ibi, *quibus vetustas Authoritatem daret*, *l. apparet*, §. *penult. ff. de itinere, actuque privato*, ubi ex prærogativa longæ possessionis illud interdictum conceditur, etiamsi quis non habeat jure impositam servitutem: sic docent Glossa 1. *in l.* 2. *Cod. de servitut.* Glossa *in cap. cum Ecclesia Sutrina de causâ possess.* in versic. *brevitatem*, passim ubique Castrensis, Balbus *de præscript.* 2. *p.* 4. *princ. quæst.* 2. Menchaca *controvers. cap.* 78. Avendano *de exequendis* 1. *p. c.* 1. *nu.* 70. inclinat Conanus *lib.* 4. *comment. cap.* 21. *num.* 18. Cujacius *in l. sequitur*, §. *fin. ff. de usucapionibus*, & hanc in praxi admittit Balboa videndus *in cap.* 4. *hoc tit. quæst.* 2. *à num.* 43. † Sed de jure verius videtur etiam in hac præscriptione, sicut in aliis titulum desiderari, saltem putativum; justo tamen causatum errore, *ex l. Celsus, ff. de usucap. l. quod vulgò, ff. pro emptore, l. nullo, ff. de rei vindic.* & *unica, Cod. de usucap. transform.* cùm usucapio servitutum procedat exemplo aliarum præscriptionum, ut *in l.* 2. *Cod. de servit.* & *aqua*, ubi, *exemplo rerum immobilium*, probari etiam videtur ea *l. fin. Cod. de præscript. longi temporis*, & ea Teatu, *in c. hoc tit. in* 6. sic probant de jure; etsi non in praxi Balboa *ubi sup. à nu.* 44. Covar. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 11. Duarenus *lib.* 1. *disput.* omnino videndus, cùm banc defendat eleganter Rævardus *lib. sing. ad legem scriboniam*, *nu.* 7. alii ergo distinguunt, ut Balbus *supra quæst.* 6. Menchaca *cap.* 78. *nu.* 1. Bart. Alberic. & Paulus, *in d. l. si quis diut.* quos impugnat Covar. 2

AD TEXTUM IN CAPITE XVIII.

Cùm Olim, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

16 *Excommunicandi præscriptâ potestate, non est præscripta absolvendi, seu è contra.*

AD Textum istum, quatenùs ex ejus principali conclusione colligitur, ut Abbas in Capellis præscribere possit jura Episcopalia; adjunges notata, *sup. in c. auditis* 15. *hoc tit.* Item in versic. *institutionem in eis*, & *alia ad jus Episcopale pertinentia vindicaret*, &c. Per hæc verba potest agi de jure, quòd competit Episcopis, super omnibus Ecclesiasticis rebus sui Episcopatûs, notavi aliqua, *suprà in c.* 6. *de exceptionibus*, de quibus, & de juribus Episcopalibus videbis *sup. in c. conquerente* 16. *de officio ordinarii*, ubi latè, & adducta, *in c.* 12. *hoc tit.* 1

Ibi, *arbitrium*, per hunc versiculum, & aliis verbis Textûs nostri, potest adjici, quod adnotatur, *in Rubricâ*, & *titulo de arbitris*: item & adjungi materia Teatu *in cap. contingit.* 8. *eodem*, de cujus intellectu dixi; *in c. quanto* 3. *de judiciis*, ubi an compromissum de rebus spiritualibus possit in Laicum fieri? 2

Et ibi, *ad eliciendum privilegium exhibuit Papæ*, & ibi, *dictus Abbas privilegiis utebatur, post arbitrium promulgatum obtentis*: De efficaciâ privilegii Pontificii, *infrà in cap. venient* 19. *hoc titulo*, & *in Rubr.* & *tit. de privilegiis.* 3

Et

4 Et ibi, *quia prædictus Abbas sufficienter ostendit Monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus Plebani, & Clericorum.* An extra privilegium Pontificium, & solâ temporis præscriptione, vel consuetudine possint Monasterium, & Abbas acquirere institutionem in beneficiis, vel destitutionem ab eis? Dico *infrà*, de institutionibus: Doctores *in cap. ex frequentibus* 3. & uberiùs, *in cap. cùm venissent*, eodem, uti quòd institutiones, & custodiæ possunt ad non Episcopum pertinere.

5 Et ibi, *baptismo, & pœnitentiâ in levioribus culpis*, per hæc verba potest inquiri. An Abbas, & transitorium possint præscribere adversùs Parochos, & Episcopos jus baptizandi publicè, & jurisdictionaliter? Quòd Laicus, sit minister baptismi satis compertum est, instante necessitate, sed quod extra eam de jure ad Episcopum, & Parochus pertineat, Nemini dubium est, ut *infrà*, expendo, *in Rubricâ & titulo de baptismo.* Et quod Sacramentum pœnitentiæ ad nobis, *in tit. de pœnitentiis*, præcipuè *in cap. omnis utriusque sexûs*, eodem, ubi de Ministro hujus Sacramenti, & quis possit à levibus peccatis absolvere, sed nunquid aliquando Laicus ea riteandiat, & absolvat.

6 Et ibi, *sepultura*, quid de Jure sepeliendi, latè, *in cap. in nostrâ* 10. *de sepulturis*, adjunges nonnulla, quæ adduxi, *suprà, in cap. quarto de Judiciis.*

7 Et ibi, *decimarum perceptione.* An decimæ possint à Monasterio & Abbate præscriptione acquiri contra Episcopum, seu Parochos, quibus de Jure debetur? adjunges dicta, *suprà in cap. sanctorum* 3. *cap de quartâ, & in cap. causam* 7 *hoc tit.* & alibi, *in tit. de decimis, & in tit. de privilegiis.*

8 Et ibi, *à divinis celebrandis, tam in plebe, quam in capellis.* Applicabis dicta. *in dicto cap. auditis*, & aliqua *in Rubr. de celebratione missarum.*

9 Et ibi, *in excommunicando, in interdicendo, & etiam absolvendum, legitimâ præscriptione, munitum*: per hæc verba potest agi de quæstione, an potestas ferendi censuras, possit consuetudine, ac præscriptione acquiri dixi, *in c. cùm contingat de foro comp. quæst.* 3. Alia notat videnda hic Barbosa.

10 Nunc verò potest hîc de sequendis inquiri de Jure excommunicandi competens Episcopis, Suarez *de cens. disp.* 1. *sect.* 2. *præcipuè à n.* 41. *& sect.* 3. Et per hunc Textum potest agi de quæstione, quo tempore Jus exemptionis contra Ecclesiam præscribatur; de quo applicabis dicta, *sup. in d. c. de quartâ*, & quando adduxit Balboa *in c.* 1. *de foro*

11 *comp. q.* 1. *à n.* 40. † Ex ex quibus probet ur Monasterium esse exemplum ab omnimodâ Jurisdictione Episcopi, & de aliis videndus Tondutus t.

12 *p. c.* 60. † Item & per hunc Textum agit Balboa *in c.* 17. *de re Jud. à n.* 85. Videndus à *n.* 40. de eâ quæstione. An sententia lata contra Episcopum, vel Abbatem præjudicet successoribus, ut in dignitate? applicabis nonnulla, quæ adduxi *in c. quia v. de jud.*

13 Et in versic. ibi, *super jam dict. artic.* quòd præscriptio non extendatur ad alios casus, ultra incomprehensos, agunt Doctores per Textum nostrum; ea enim stricti Juris est, ut adduxi *sup. in Rub.* uti ego considero, ex his, quæ adduxi de Juramento non extendendo *in c. pen. de Jurejur.* & alibi, *in eo tit.*

14 Et ibi, *super aliis omnibus, quòd ad jus Episcopale spectare dicuntur:* per hæc verba Menoch. *cons.* 36. *n.* 57. Surdus *alleg.* 28. *n.* 23. Barb. *hic n. fin.* notant, quod quando conventio inita est cum aliquo, si postea impetratur privilegium in eo, de ipsâ conventione esse faciendam mentionem ad tradita in Textu *in c. cæterum*, cum aliis de rescriptis.

Et ibi, *Juxta tenorem arbitrii eundem Abbatem, quoad plebem & capellas prædictas sententialiter condemnantes*: per prima verba notant DD. quòd à formâ compromissi, non est recedendum: sic Barbosa *hic n.* 2. Tiraq. *in l. si unquam*, verbo *libertis*, *n.* 11. *C. de revoc. donat.* itemque inferunt per secunda verba præscriptionem non extendendam ad alios casus, ut jam adduxi. † Et sic fieri, ut præscriptâ potestate excommunicandi, non sic præscripta potestas absolvendi, vel èconfra ut notant Palacios Rubios *in c. per vestras de donat. inter virum, & uxorem notab.* 4. *n.* 35. & 36. Barbosa *hic n.* 3 inferens, ut qui consuetudine, vel præscriptione, acquisivit potestatem excommunicandi, non possit alias censuras ferre ex Abbate *hic n.* 7. Felino *in d. c. auditis, hoc tit. num.* 11. Suarez *tom.* 2. *disp.* 2. *sect.* 2. *à n.* 13. Ugolino *de cens. tabul.* 1. *cap.* 2. §. 11. *à num.* 3. alibi dixi aliqua. 15 16

AD TEXTUM IN CAPITE XIX.

Veniens, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

3 *Episcopalis officii quæ sint propria?*
4 *Exempti subjiciuntur Episcopo in his, quæ sunt ordinis Episcopalis, & quæ ista sunt?*
5 *Privilegium secundum, non faciens mentionem de privilegio alii concesso, ei non derogatur.*
6 *Gratia secunda, non faciens mentionem de primâ, limitata est sub repetita.*
8 *Specificata intelligitur quæ sunt in termino ad quem fit relatio.*
9 *Privilegium per non usum, quando amittatur. Et quid de Regiâ facultate ad majoratum, remissivè, Et qualiter ex usu conservetur?*

Per hunc Textum, potest agi de Jure, quo Abbas, & Conventus possint contra Episcopum in ejus territorio, decimas percipere. Et de privilegiis religiosis, concessis ad talem præscriptionem; & non detur communicatio privilegiorum super decimis percipiendis? *in tit. de decimis*, & applicabis quæ notant, DD. *ibi, in c. nup.* 34. *& in c. ex part.* 10. 1 2

Et ibi, in versic. *Præfatus vero Episcopus*, hujus versiculi occasione potest agi de Jure, quo Episcopi decimas percipiunt, *in dict. tit. de decimis, & in cap. de quartâ. c. sanctorum, c.* 7. *hoc tit.* Et ibi, *si restitui faceremus*, ad hunc versiculum applicabis quæ adduxi pro intellectu Textûs *in c. ad decimas de restit. spoliat. in cap. literis* 5. *eodem sup. q.* 1. *à nn.* 43. *& q.* 3. *& in c. conquerente, q.* 2. ubi de restitutione decimarum. 2

Et ibi, in versic. *Chrisma*: per verba hujus versiculi denotantur plura, quæ spectant ad officium pastoralis officii Episcoporum, ut sunt Chrisma, Oleum sanctum, de quibus, *in tit. de sacrâ unctione*, item consecrationes Altarium, seu Basilicarum, de quibus *in tit. de consecratione Ecclesiæ, vel altaris*; item ordinationes Clericorum, 3

ut *in tit. de ætate, & qualitate ordinandorum*, & de tempore ordinandorum, & de aliis adjonges notata, *suprà in cap. præcedenti, & dicta in*
4 *cap. cùm non liceat 12. hoc tit.* Imò & per prædicta verba notant communiter DD. hîc quòd exempti subjiciuntur Episcopo, in his omnibus, quæ sunt ordinis Episcopalis, nempe in petitione Chrismatis, consecrationis Ecclesiarum, susceptionis Ordinum, & similium; ita ut ea ab Episcopo postulare teneantur. Abbas *hic num.* 2. Chocbier *de jurisdictione ordinarii in exemptos, p. 2. quæst. 45. num. 16. p. 1. quæst. 6. num. 17.* Balbus *de præscriptionibus, in 1. p. 5. partis quæstion. 12. num. fin.* Glossa *in cap. Abbatibus 17. quæst. 2.* Franchis *in cap. 1. num. 7.* versic. *in Glossa de privileg. lib. 6.* nonnullos adducit casus, *in cap. 2. de foro competenti*, in quibus exerceri non debet Episcoporum Jurisdictio: Ubi de aliis Judicibus, qui solent in primâ instantiâ cognoscere: Quod fit causâ alicujus privilegii indulti; sive personæ, sive causæ; ad quod respiciunt verba Textûs nostri, ibi, *alioquin ab alio, quàm maluerint.*

5 Et ibi, in versic. *non obstante privilegio*, per verba hujus privilegii notari potest materia Textûs *in cap. cæterum*, & aliorum *de rescript. & in cap. 2. de officio Delegati*, ubi si in secundo rescripto per Adversarium impetrato, non fiat mentio, de primo, valet primum, & non secundum, & sic in præsenti notant, Suarez *allegatione 9. num. 8. & allegatione 28. num. 9. 10. & 13.* Menochius *de præsumpt. lib. 6. præsumt. 40. à num. 2.* quod ubicunque secundum privilegium, non facit mentionem de primo alteri concesso, non operatur derogationem, nec per secundum privilegium videri primum revocatum: Item & applicabis quæ adduxi, *suprà in cap. fin. ut lite pendente, quæst. 1. & quæst. 2.* ubi privilegium impetratum non faciens mentionem de litispendentiâ, An sit irritum, & quid quando lis esset desertâ? An valeat non faciens mentionem de ea? Adjunges hîc, quæ tradit Cyriacus *sub contr. 57.* ubi agit de dubio, quando privilegium amittatur per nonusum, quando verò non? De quo dixi latè, *in Rub. de consuet. 92.* versic. *ad septimam*, per totum ubi leges & repetes ad Textum nostrum.

6 Unde Butrius *hîc num. 2.* Abbas 14. Barbosa *n. 4.* Menochius *de arbitra. casu 203. num. 32.* Petrus *decis. 246. nu 8. lib. 1. & dec. 91. lib. 3. p. 3.* Verallus *decis. 218. p. 2.* Guttier. *Canonic. lib. 2. c. 15. num. 92.* docent quòd secunda gratia ampla, non faciens mentionem de prima, limitata est subrepetita &
7 nulla. † Imò, & idem Barbosa, *n. 5.* ex Tiraq. *de jure mariti*, notat præstum versiculum hujus Textûs, ad id, nempe quod ea, quæ sunt in termino ad quem fit relatio, intelligantur specificata in termino referente; ad quod applicabis, quæ adduxi, *in c. illud de præsumpt. q. 3.* ubi quid probant verba enunciativa, de intellectu hujus partis dixi, *sub c. 3. de rescr. quæst. 2. & 3.* ubi & *de c. 2. de filiis præsbyt. lib. 6.*

8 Et ibi, *Salvis, institutionib. non solum Romanæ Eccl. sed etiam ipsius Legatorum:* per hæc verba potest agi de abrogatione, vel derogatione Legis generalis per privilegia specialia, de quibus, *in tit. de const. & in tit. de privil.*

9 Et ibi, in versic. *nec obstat, poterat præscriptio*, cum versic. *quasi consummata, quando ab Alexandro Papa privilegium impetravit, juri præscriptionis renunciasse videtur:* per hæc verba agunt Doctores de renunciatione proprii juris, & præscriptionis; & de amissione privilegii Riccius *collect. 1738.* applicabis nonnulla adducta, *in c. 2. & 3. de rest. spoliator.* & aptè applicabis quæ adduxi, *sup. in c. 3. hoc tit.* de præscribendo contra privilegium, seu de ejus amissione, tacita renunciatione pro concordandis juribus, *in c. si de terrâ 6. c. accedentib. de privileg. à n. 20. & 26.* cum aliis: Et an unicus actus contraventionis sufficiat, ut privilegium amittatur? Disputat Barbosa *in c. cùm accessissent 9. de constitut. à n. 6.* & quòd privilegia in eo valeant, & teneant, in quo usitata sint: probat cum multis idem Barbosa *ibi, n. 5.* Et num ea nonusu privilegium tertiarum, & quando generaliter privilegia per nonusum amittantur, & quid de Regia facultate ad majoratum instruendum Castillo de tertiis, cum multis, *c. 19.* & qualiter ea usu conservetur? idem de tertiis, *c. 37.* legendus & applicandus.

Et in dicto, versic. *consummata*, potest agi de 10
quæstione, An completa præscriptione, si superveniat mala fides, possit adhuc tutus esse in conscientia præscribens, ut non teneatur ad restitutionem? De qua dico, *infrà in c. fin. hoc tit.*

Et ibi in versic. *si verò nondum consummata* 11
erat, sed erat in præscribendo: per hæc verba potest agi de eâ quæstione, quando nempè tempus præscriptionis dicatur completum, tam in præscriptione triennali, vicennali, decennali, trecennali, quadragenariâ, quàm centenariâ, de quo, *infra in cap. fin. hoc tit.*

Et ibi, *impetratum hujusmodi privilegium, bo-* 12
nam fidem non habuit; & ideò secundum Canones non præscripsit: Ad hæc verba de duobus valet inquiri, primùm, quibus modis, vel actionibus possit præscribens constitui in malâ fide; quominus præscriptionem perficere possit, & applicabis dicta *in c. illud hoc tit.* ubi de interruptione, insimul adjunges dicta *in c. ex transmissâ*, ubi de impeditis præscribere. † Secundò, in versic. *& ideò*, 13
inquiri valet; An adsit differentia inter jus Canonicum, & civile, circa bonam fidem requisitam, ad præscribendum? De qua plura dico, *infra in c. seq.* & adjunges notata, *in cap. de quarta. c. vigilanti*, & aliis hujus tituli.

Et ad nostrum Textum applicabis quæ de in- 14
terdicto, uti possidetis, scribit Gomez. *in l. 45. Tauri, à n. 169.* de quo interdicto plura adduxi, *in c. accepta*, & alibi, *de rest. spol.*

Et per hunc Textum potest disputari de eâ 15
quæstione, An si Regibus esset concessum privilegium cognoscendi per viam violentiæ, possit Pontifex illud revocare? Ad quam quæstionem videbis in terminis, Cevall. *de cognit. per viam violentiæ & in proœmio, c. 10.* nonnulla dixi, *sup. in c. 2. de judic. sub q. 15. 19. & in c. novit. de judic. q. 12.* ubi an privilegium semel concessum possit revocari?

AD TEXTUM IN CAPITE FIN.

De Præscriptionibus, hoc Tit.

PRÆMISSUM.

I. Hujus Textûs materia spectat ad radicem, & fundamentum totius materiæ præs-

præſcriptionis, five uſucapionis, in qua omni Jure bona deſideratur fides.

II. Et quia ex verbis, Textus noſter ibi *Quoniam ómne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*, agunt Doctores materiam de peccatis, ideò recurres ad DivumThomam.1.2.q.71.&ad Expoſitores, & Doctores *ibi diſt*.17. Azor. *lib*. 4. *moral. tomo* 1. Villalobos *in ſummâ part*. 1. *tract*. 3. & poteris hîc adjungere quæſtionem. An qui eſt in peccato poſſit eſſe Dominus alicujus rei? Videbis Molinam *de juſtitiâ, & jure tomo* 1. *tractatu* 2. *diſputatione* 19. *& diſputatione*. 66.

III. Et ibi in verſic. *Cùm generaliter ſit omni conſtitutioni, atque conſuetudini derogandum, quæ abſque peccato mortali, non poteſt obſervari*. Hæc verba ſunt fundamentum rationis ad noſtram deciſionem, ideòque poſſumus hîc longè agere de requiſitis, & circumſtantiis, bonæ, & benè ordinatæ Legis, de quo latè *inſtitut. ſuprà de conſtitutionibus*: item de requiſitis, ut conſuetudo legitimè præſcripta dicatur, de quo *inſtituto de conſuetudine*, præcipuè *in cap. fin*. nonnulla, *hic* diſputat Balboa.

IV. Et ibi in verſiculo, *Ut nullâ temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ*: per hæc verba poterat etiam agi de integrâ materiâ conſcientiæ, practicæ, ſpeculativæ, & de aliis ejus partibus, ad quod adjunges quæ docent Doctores cum Magiſtro *in* 2. *diſtinctione* 39. Divus, Thomas 1. *p. quæſt*. 79. *artic*. 1. *&* 1. 2. *quæſt*. 19. *artic*. 5. *&* 6. ubi Cajetanus, Medina, Vaſquez, & alii, Azor. *tomo* 1. *inſtitut. moral. lib*. 2. *cap*. 8. *& ſequent*. 9. *&* 19. Corduba *in quæſtionario lib*. 3. *per totum*, Sanchez *de matrimonio* variis in locis, Navarrus *in manuali cap*. 27. *ad finem*, Pater Franciſcus, Antonius Perez, latè & benè *in ſuâ laureâ Salmantinâ, certamine* 10. Scholaſtico, Villalobos *in ſummâ, tractatu* 1. *p*. 1. Diana *part*. 4. *tractatu* 3. per totum: latè poſt omnes, Pater Franciſcus Lugo in libello de conſcientiâ, & opinione.

V. Et quia hic in verſic. *Quoniam omne, quod non eſt ex fide*, poſſe agi latiſſimè de attributis fidei, & quale peccatum ſit ire contra fidem: tamen quia de pluribus ſignificationibus fidei dicitur latè *in Rubr. & tit. de ſummâ Trinitate, & fide Catholicâ, & in tit. infrà de Hæreticis, & de Apoſtatis*: ideò nunc oportebat inquiri, in quâ ſignificatione ſumatur, de quo aſſumpto dico *infrà* in corpore. Ad Textum hunc longiſſimè poſt hæc ſcripta, lego repetentem Matthæum Colerum, *de proceſſibus executivis p*. 4. *à pag*. 121. illum videbis adjungendo hîc à me dictis.

QUÆSTIO I.

Quare nec in foro Canonico, nec Civili valeat præſcriptio cum malâ fide, cùm ſaltem de Jure Civili, datâ ſcientiâ rei alienæ, præſcriptio procedat? Imò & cum malâ fide: Et an ex juſtâ causâ jure Canonico detur malâ fide uſucapio? Et in quo differant bona, vel mala fides? Et quid in propoſito ſibi velit conſcientia?

SUMMARIUM.

1 *Præſcriptio de jure Civili, perfici quit cum malâ fide, & nu*. 2. L. ſequitur, quòd ſi juſto, §. ſi via, l. ſi aliena, ff. de uſucapion. l. unica, Cod. de uſucap. transformandâ 10. l. bonæ, §. 1. ff. de acquirendo rerum Domin. l. penult. ff. pro Emptore, numero ſequenti.

2 *Præſcriptio eſt fundata jure naturali, ita ut proſit vigilantibus, & negligentibus obſit, expenditur, nu*. 18.

3 Cap. vigilanti hoc titulo, n. 4. & n. 19.

4 *Temporis mentio ad præſcribendum, intelligitur decem, vel viginti annorum.*

5 *Præſcriptio immemorialis procedit etiam abſque titulo, & bonâ fide, ſecundum aliquos contra, num*. 6.

6 *Bona fides in omni præſcriptione, etiam immemoriali ad præſcribendum deſideratur.*

7 *Præſcriptio ſecundùm aliquid de jure Canonico introducta, non differt ab eâ, quæ jure Civili introducebatur. Et de differentiâ utriuſque quoad bonam fidem, n*. 8. *&* 11.

8 *Temporis diuturnitas bonam fidem non præſtat.*

9 *Peccatum eſt omne quod non eſt ex fide, nu*. 23. *&* 34.

10 *Delinquens ex ſuo peccato nullum acquirit præmium.*

11 *Bona fides in præſcriptione triennali omni jure, etiam Civili, continuata deſideratur, & quare? nu*. 12.

13 *Præſcribere poteſt errans in genere donationis, num*. 14.

14 L. ſi vir uxori, ff. pro donato.

15 L. ſi finita, §. Julianus, ff. de damno infecto.

16 *Poſſeſſor bonitarius, valet præſcribere.*

17 L. ſequitur, §. ſi viam, ff. de uſucapion.

18 L. ſi pignora, §. fin. ff. de uſucapion. *n*. 19.

20 *Præſcriptio tricennalis, vel quadragenalis, quando de jure Civili cognita fuit?*

21 *Præſcriptio cum malâ fide, ex causâ introducta poteſt de jure Canonico, ſecundùm aliquos, & n*. 22. *contra, n*. 23.

22 Cap. 1. cum aliis hoc tit. & n. 23. & à n. 25. 26. 27. 30.

23 Cap. placuit 16. quæſt. 3. & à nu. 24. 25. 26. & 29.

24 *Peccatum non permittitur admitti, etiam in fidei favorem.*

25 *Derelicta res, quando habeatur, ut uſucapio procedat?*

28 *Agrum deſertum acquirit novus Colonus biennio.*

29 *Poſſidens, authore Pratore, quit præſcribere.*

31 *Bona fides, aut mala, conſiderantur dupliciter verè, vel fictè, & quis has habere dicatur? nu*. 32.

32 *Dubietas eſt medium quoddam inter bonam, vel malam fidem.*

33 *Bona fides, vel mala, non eſt quid juris, ſed facti.*

34 *Conſcientia rei alienæ quid ſibi velit, & quid ſignificet conſcientia? n*. 35. *&* 36.

AD primam difficultatis partem, cùm ex hoc noſtro Textu in verbis ibi, *Ut nulla valeat abſque bonâ fide præſcriptio, tam Canonica, quàm Civilis*, quibus videtur hoc jure coæquatum jus noſtrum Canonicum. & Civile, ſed de jure Civili, etiam cum malâ fide, perficitur præſcriptio, ut patet ex *l.ſequitur, §.quod ſi juſto, l.ſi aliena* 10.*ff.de uſucapion.l.unica,C.de uſucapione transform.l. bonæ §.*1.*ff.de acquirendo rerum dominio, l.penult. ff.pro empto*, 1

emptore, ubi si ante perfectam præscriptionem cognoscam rem alienam esse, non esse impedimento, quominus præscriptio procedat. Et confirmatur *ex l. si vir uxori 3. ff. pro donato*, ubi etiamsi ab initio possessionis mala fides interveniat, usucapio procedit, & *ex l. si finita*, §. *Julian. ff. de damno infecto*, & *ex l. sequitur*, §. *si viam 27. ff. de usucapion.* & *l. si piguora*, §. *fin. ff. eodem.*

2 Tum etiam videtur destrui nostri Textûs, & *cap. vigilanti 5. suprà hoc titulo*, decisio, cum aliis ex eo nempe quod præscriptio est fundata Jure natutali, ut vigilantibus prosit, negligentibus obsit, & ne detur rerum dominium in incerto esse, ut constat ex multis Juribus: ergo cùm hæc ratio æquè procedat, tam in malæ fidei Possessore, quàm bonæ: sequitur ut dispositum in Possessore bonæ fidei ex nostro Textu debeat servari, & in malæ fidei Possessore, ex regulâ Textûs *in l. additio 108. ff. de verb. signif.*

3 Ut ergo banc tractationem compleamus de bonâ fide requisitâ, per singula momenta de Jure Canonico in omni præscriptione, qualiterque de Jure Civili sumpta esset; oportebat nunc scire, an Lex Canonica ita potuisset obumbrare legem Civilem de præscriptione disponentem, cum malâ fide, ut radicitùs in hoc absorta Civilis Lex, sit nunc temporis conglutinata, cum lege Canonicâ; quæ difficultas petit intelligentiam aliorum verborum Textûs: *in dicto cap. vigilanti, hoc tit.* ibi, *quoniam nulla antiqua dierum possessio juvat aliquem mala fidei possessorem*, cum verbis ibi: *Ephesinus enim Legislator, solùm propter vitandam miserorum segnitiem, & longi temporis errorem, & confusionem, Primus triceunali, vel quadragenali præscriptione, vigorem legis imposuit*, sed sic est, quòd bona fides non desideratur in præscriptione longissimâ, qualis est 30. vel 40. annorum, *l. sicut, l. si quis emptionis, Cod. de præscr. 30. vel 40. annorum*: ergo malè *in dicto cap. 5.* in dicto versic. *quoniam nulla*, & *hic*, & in versic. *Ut nulla valeat absque bonâ fide præscrip.* & ibi, *ut in nullâ temporis parte rei habeat conscientiam rei aliena*, quasi sensus sit, ut licèt de Jure Canonico hodie desideretur antiqua dierum possessio, cum bonâ fide, quæ de Jure Civili sic continnata, non exposcebatur, ut patet ex Juribus *n. 1.* adductis. Tamen hanc determinationem esse intelligendam respectu longi temporis, quod invenitur in præscriptione decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, ut patet ex verbis jam relatis *dicto cap.*
4 *vigilanti*, ibi, & *longi temporis.* † Et quia in hac materiâ præscriptionibus in omnibus Juris locis, in quibus fit mentio, intelligitur tempus decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes: sic Julius Pacius *lib. 2. receptarum sententiarum*, Justinianus *in princ. instit. de usucapion.* Hottomannus *de verbis Juris*, verbo, *longum tempus*, & ibi Baronius, nullaque in nostro Textu, nec *in dicto cap. vigilanti*, fiat mentio de longissimo tempore, videlicet 30. vel 40. annorum, nisi quatenus Ephesinus fuerit primus, qui tricennali, vel quadragenali præscriptione, vigotem legis imposuit, eâ ratione, qua mihi exprimit Pontifex: sequitut ut hæc longissima præscriptione possit juxta regulas Civiles, etiam hodie Jure Canonico continuari, quasi ab eo non explosa, sive teptobata, adhuc bonâ fide deficiente.

5 Et confirmatur, quia si omnis præscriptio, jam hodie desideraret à principio, & pet continuationem temporis bonam fidem, sequeretur, ut etiam in præscriptione immemoriali idem contingeret, sed hæc immemorialis præscriptio potest impleri ex solo temporis transcursu, in quo consistit absque titulo, & bonâ fide, ut plures cognoscunt per Textum *in l. 1. §. fin. ff. de aquâ pluvia arcendâ*, ibi: *Vetustatem legis vicem tenere*, & *in l. 2. §. ductus aqua, ff. de aquâ quotidiana*, & *ex cap. 1. hoc tit. lib. 6.* ubi postquam Summus Pontifex docuit bonam fidem in præscriptionibus necessariam esse: titulum verò, quando Jus resistit, subjicit ea verba: *Nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cujus initii memoria non extiterit*: ita sentiunt expressè Abbas, & Felinus *in cap. si diligenti hoc tit.* Decius *in l. traditionibus, nu. 12. Cod. de pactis*, Parisius *hîc num. 17.* Antonius Gabriel. *lib. 5. commun. opinionum, conclus. 1. in hoc tit. num. 55.* Boërius *decis. 39. num. 7.* Salicetus *in l. 2. Cod. de servitutib. & aquâ*, Baldus *cons. 352. num. 3. lib. 2.* idem Decius *cons. 638. n. 4.* Jason, *cons. 209. lib. 2.*

Adhuc verò dicendum est, Jure nostro Canonico, taliter bonam fidem desiderari in omni tempore, quo præscribitur, & in omni præscriptione, non solùm longi temporis, sed etiam longissimi 30. vel 40. annorum; imò & in præscriptione centenariâ, & immemoriali, ut de singulis dico. De præscriptione legitimi temporis decem vel viginti annorum in rebus immobilibus. 6
† Patet quia hæc bona fides requiritur saltem in 7
initio præscriptionis ex eodem Jure Civili, ob idque scies in formandâ præscriptione, Jus Canonicum, & Jus Civile aliquando convenire, & aliquando differre, eo quòd Jure Civili bonam fidem exigimus in possessore, ad usucapionem sufficére tamen, ut eam habuisset initio possessionis; nam ille qui cœpit possidere; quamvis postea cognoscat rem esse alienam, nihilominus ei perseverat usucapio, *ex dictâ l. bonæ, §. 1. ff. de acquirendo rerum dominio, l. penult. ff. pro emptore, dicta l. unica. Cod. de usucapione transformandâ*, cum aliis *n. 1.* adductis, quod ita procedit, si nihil aliud præter malam fidem obstaret usucapioni, quod ut rectè notat Donellus, *lib. 5. comment. juris Civilis, cap. 17.* sic accidit in rebus immobilibus, cùm in illarum possessione, quamvis Possessor malam fidem habere incipiat, non tamen aut ut possidentur, aut furtivæ fiunt, cùm earum rerum furtum fieri non possit, §. *quod autem, instit. de usucapionibus*, ubi omnes agnoscunt quod Jus Canonicum non admittit, nec probat; imò potiùs ex nostro Textu, & *dicto cap. vigilanti*, cum aliis detestatur quamlibet præscriptionem, quocunque interveniat mala fides: sic Balboa *in dicto cap. vigilanti, à n. 47. & 52.* Granna *n. 3.* cum infinitis: *hîc* Barbosa *à nu. 3.* ubi *nu. 4.* refert quod Possessor malæ fidei, nullo tempore præscribit; Balbus *p. 3. hoc tit. quæst. 13. nu. 2.* Covar. *lib. 1. variar. cap. 9. nu. 5.* Molina *de primogeniis, lib. 2. cap. 6. n. 67.* Bonacos. *commun. criminal.* verbo *præscriptio, fol. 92.* Mascardus *de probation. conclus. 999. n. 1. & conclus. 1213. num. 20.* Seraphinus *decis. 614. n. 4.* Fachin. *lib. 1. controvers. cap. 64. & 65. & lib. 8. cap. 31. 32. 33.* Antonius Faber. *lib. 8. conjectur. cap. 3. & lib. 7. cap. 13.* Idem *de erroribus pragmaticorum, decade 41. errore 10.* Donellus *lib. 5. commentariorum, cap. 17. & lib. 4. cap. 12.* Solorzanus *de Jure Indiarum, lib. 3. cap. 3.* Cujacius *lib. 3. observation. cap. 7. lib. 18. cap. 27. lib. 20. cap. 35.* Idem *lib. 6. quæstionum Africani, in l. generaliter 26. ff. de noxalibus actionibus*, Duarenus *in paraphrasi ad titulum de diversis & temporalibus præscriptionib.*

Ræ-

Rævardus *lib. singulari de usucapionibus*, Robertus *lib.* 3. *sentent. cap.* 5. & alii generaliter sic sentientes.

8 Sed quare sic de jure Canonico sit statutum, & non de jure Civili, non eadem est ratio Doctorum variantium in eâ præstandâ, uti videre poteris præscribentes, tam hic, quàm *in dictâ regulâ possessor. de reg. juris in dicta cap. vigilanti*, *cap. si diligenti*, *hoc tit. in cap. veniens eodem*, *cap. omne quod* 25. *quæst.* 2. *cap. si virgo* 32. *quæst.* 2. & in aliis etiam juribus Civilibus, & inter illas sequens ratio fortior, nempe, nam diuturnitas temporis bonam fidem non præstat, ex jam dictis & dicendis infrà de fide bonâ requisitâ, ad præscriptionem centenariam, & immemorialem, cùm tantò sint graviora peccata, quantò diutiùs infeli-
9 cem animam detineant alligatam. † Unde cùm omne, quod non est ex fide, peccatum sit ex nostro Textu, justâ de causâ, hîc statutum est, & in prædictis juribus Canonicis, quòd nullo tempore, deficiente bonâ fide, præscriptio procedat.

10 † Deinde quia cùm nullus delinquens per suum peccatum, & ejus continuationem ex legis authoritate acquirat præmium, vel commodum aliquod ex regulâ Text. *in c. intelleximus de judiciis*, ubi de excommunicato latè dixi, & *in cap. ex tenore de rescriptis*, cum aliis constat, ut si malæ fidei Possessor ullo tempore præscriberet, jam delinquens ipse per suam malitiam, nequitiam, & peccatum, etiam continuatum, contra omnem justitiam retinens alienam rem, præmium, & commodum acquireret, scilicet Dominium ejusdem rei, vel jus alienum, quod præscribit, *l.* 2. *ff. de usucapion.* Barbosa *hic sub dicto n.* 4. ex Soto *lib.* 4. *de justitia, & jure, quæst.* 5. *art.* 8. & aliorum scribentium *in dicto cap. vigilanti*, *& hic* Granna *n.* 2. ubi dicit cum Covar. *in regulâ possessor.* 2. *p.* §. 2. & Anastasio Germon. *de sacror. immunit. lib.* 3. *cap.* 12. *&* 13. usucapionem non esse introductam ad defendendas malitias, nec ad finem peccati, ut res aliena retineatur, & contrahetur, sed tantùm ad tuendam innocentiam, seu defensionem illius, qui ignorans, bonâ fide, & legitimâ causâ, rem alienam possidet.

11 Conveniunt tamen jus Canonicum, & Civile circa præscriptionem rerum mobilium, nam sicut in istis ex regulâ generali nostri Textûs, debet bona fides esse continua: ita similiter de jure Civili, hoc est, in præscriptione triennali, & longi temporis, in quibus utroque jure bona fides initio possessionis desideratur, ex *l. nunquam* 31. *ff. de usucapion. l.* 2. §. *sed si servus communis*, *ff. pro emptore*, *l. longi temporis*, *Cod. de præscript. longi temporis.*

12 Et quare in his rebus mobilibus, hæc diversitas de jure Civili statuitur, ac observatur in rebus immobilibus, ea nempe est, quia si aliquis eas retineat fraudulenter, eas contrectat; ita ut ipso facto fiant furtivæ, & inusucapibilea, §. *furtiva instit. de usucapion. l. sequitur*, §. *quod autem cum sequenti*, *l. ubi Lex*, *l. non solum* 33. *ff. de usucapion. l. fin. ff. de vi bonor. raptorum*, *l. si partem*, *Cod. de usucapione pro emptore l.* 4. *tit.* 29. *p.* 3. docent, & declarant rectè Conanus *lib. comment. cap.* 15. Donellus *lib.* 5. *comment. cap.* 25. *cum sequent.* Covar. *in dictâ reg. possessor.* 2. *p.* §. 9. Petrus Gregorius 3. *p. Syntagmat. lib.* 39. *cap.* 2. Balduinus *ad leges Romuli cap.* 9. *& cap.* 11. sic intelligendi, Balboa *in dicto cap. vigilanti*, *num.* 47. *in fine & nu.* 52. Granna *ibi num.* 3. *in fine.*

Ex his jam lucem acceperunt illa jura Civilia, *nu.* 1. adducta; restat enim intelligere alia in conformationem adducta, ubi videtur probatum, non obstare, ut à principio cum malâ fide incipiat præscriptio, ad hoc, ut legitimè prosequatur contra regulam juris Civilis exigentis à principio, saltem bonam fidem, ex juribus antea adductis *dicta n.* 1. † Non inquam obstat, primò, Textus ibi adductus *in l. si uti uxori* 3. *ff. pro donato*, quia respondeo, ideò in eâ specie usucapionem processisse, quia quamvis uxor in genere donationis creasset, existimans generaliter donationes omnes inter conjuges esse permissas: tamen in specie donata minimè erravit, siquidem res à Marito donata non erat ipsius mariti, sed aliena, ex qua donatione Maritus non efficiebatur pauperior, & sic meritò Uxor usucapere potuit, cùm non errasset in jure, sed in genere donationis: sic intelligunt, Covar. *in dictâ reg. possessor.* §. 5. *num.* 10. Osvaldus ad Donellum *lib.* 5. *comment. cap.* 14. *littera B.* Hottomannus *lib.* 12. *observat. cap.* 17. Cujacius *in l.* 1. §. *fin. ff. pro donato*, Antonius Faber *lib.* 7. *conjecturarum cap.* 13. Eschifordegerius *lib.* 2. *tractatu* 26. *quæst.* 4. 13 14

Item intelligitur Textus, *in dictâ l. si finita*, §. *Julianus de damno infecto*, de qua latè adduxi intelligenda primum, & secundum decretum *in cap. quoniam frequenter*, §. *in aliis, ut lite non contestatâ à nu.* 93. *&* 95. & *in Rubricâ de causâ possessionis*, *nu.* 16. & Prætor ibi dicta, ad propositum respondet Cujacius *lib.* 6. *ad Africanum*, missum in possessione ex secundo decreto usucapere posse, quia licet cognoscat rem esse alienam; non tamen dici posse possessionem malæ fidei. † Quia interim dum possessio durat, dicitur Dominus bonitarius, & impletâ usucapione, Quiritarius Dominus appellatur cum bonâ fide, & justo titulo possideat, authore Prætore, ex *l. justè possidet ff. de acquirendâ possessione*, quod declaratur ex infrà dicendis in quibus constat mala fides, & scientia rei alienæ, uberiùs hoc dubium explicavi *in dicto* §. *in aliis q.* 4. dum egi de illâ quæstione, an missus in possessionem ob contumaciam rei, si sciat rem esse alienam, possit eam præscribere, ex missione secundi decreti? 15 16

Ex his intelligitur Textus *in dictâ l. sequitur* §. *si viam* 27. *ff. de usucapion.* nam ut Cujacius *lib.* 3. *quæstionum Pauli in dicto*, §. *si viam*, etsi tu me vi expuleris ab illâ viâ, seu servitute, de qua ibi adhuc, non obstante malâ fide, servitutem à te acquiri: tamen illam malam fidem non nocere, quominus acquisitio procedat, quia ibi non agitur de servitutis præscriptione, sed tantum de servitutis amissione, quæ rustica servitus, per nonusum amittitur; cumque ejiciens nihil detineat alienum, nihilque possideat, malæ fidei Possessor non dicetur: sic hic intellectus colligitur ex verbis: ibi, *per longum tempus amittam viam.* 17

Item accipit lucem Textus *in dictâ l. si pignora* §. *fin. ff. eodem*, quo constat, ut si quis jusserit Titio, ut fundum nomine mandati violet, & nomine proprio emat, possit eam præscribere, adhuc eâ malâ fide interveniente: nam Cujacius, Angelus, & Paulus *in dicta*, §. *fin.* intelligunt emptorem, is qui fefellit mandati fidem præscribere adversus alios, si nominè proprio emit, cùm emisset ab eo, quem verum Dominum esse credebat, sed non præscribere adversùs mandantem cum mandati 18

actione,

actione, ad rei traditionem compelli posset, ut constat ex ultimis verbo illius Textûs & ea *l. nec ex mandato*, *ff. de aequir. rer. Dominia*.

19 Nec obest vulgare principium additum, *suprà num.* 3. versic. *tum etiam*, quia respondeo, ut quamvis naturali ratione præscriptio sit invenra & ratio illa militet, tam in bonæ, quàm in malæ fidei possessore; verùm ratio illa magis urget, quoad prohibitionem præscriptionis cum malâ fide, eo qnód in se continer peccatum, & periculum animæ ea jam adductis in ratione decidendi: docent in terminis Granna *in d.c. vigilanti hoc tit. n.* 14. alia colliges ea Balboa ibi multa scribente.

20 Nec etiam obstant verba Textûs nostri, & *dicto cap. vigilanti suprà* in versic. *ut ergo*, qnia respondeo, *ut infrà quæst.* 2. videbis Jus Canonicum auferre omnem præscriptionem, etiam longissimi temporis centenariam, sive immemorialem, malâ fide introductam, & continuaram, nec aliud suadere relara ibi verba Pontificis *in dicto cap. vigilanti*, ibi, *Ephesinus Imperator*, quia ibi solùm demonstrat Pontifea non suisse cognitam antiqnitùs tricennalem, & quadragenalem præscriptionem, eo usque Ephesinus primus inventor fuit, & legislator eà ratione, de qua Pontifea scribit, ibi *Propter vitandam Miserorum segnitiem, & longi temparis errorem, & confusionem*.

21 Ad secundam quæstionis partem, An justâ de causâ, de Jnre nostro Canonico detur præscriptio cum malâ fide? Aliquid addusi, *in cap.* 1. *suprà hac tit.quæst.* 1. versic. *nec obest*, sed his longè agens videtur pro affirmativa sententiâ Teatus ille, siquidem deficienre in ejus decisione non solùm titulus de cujus necessitate diai, suprà *in cap. si diligenti hac titula*, & in illa specie, qui locum alterius Diœcesis convertit, non habuit suæ possessionis titulum; irem deficiente possessione requisita, de qua diai ibi, & latè *in cap. illud, cap. Sanctorum, cap. de quartâ*, & aliis hujus tituli; item deficiente tempore præfinito ad præscribendum contra Ecclesiam, scilicet quadraginta annorum ea dictis Juribus, cùm hîc solùm de triennio fiat mentio. Demum deficiente bona fide, juata Textum nostrum, *in cap. si diligenti, cap. violanti hoc titulo, cap. possessor, de regulis Juris, l. si aliena* 10. *l. ubi Lex* 24. *l. Celsus* 27. *ff. de usucap. l.* 2. *l. emptor, Cad. de præscriptione langi temporis, cum aliis num.* 1. *adductis*, cùm ibi revera bona fides uequeat adesse in præscribendo, eo quòd præscribens sciat locum à se conversum, alterius Episcopi esse, similis est decisio *in cap. placuit* 16. *quæst.* 3. ergo evenit, ut de Jure Canonico sit casus, in quo deficiente integro præscriprionis tempore, bonâ fide, adhuc præscriptio, & usucapio legitimè procedant.

22 Quare Abbas, Felinus, Imola, Parisius *numero* 2. & 8. Aleaander de Nevo *num.* 2. & 14. Butrius *num.* 7. Alciatus 80. Gomesius *in regulâ de triennali possessore*, *quæst.* 42. & ibi, Mandosius *quæst.* 7. Covar. *in dictâ regulâ possessor.* 2. *p.* §. 11. *num. fin* Menchaca *cantroversi. illustr. cap.* 72. *n.* 7. & alii Doctores communiter dixerunt veram esse totam præscriptionis substantiam deficere in specie illius Teatûs, particulari fidei favore; ira ut singulare sit ibi, ut præscriptio admittatur cum scientiâ rei alienæ. Et taliter procedere eaistimant Doctores, & relati à Baldo *de præscriptionibus*, 2. *p.* 3. *p. princip. quæst.* 14. *in fine*, Ripa *de peste*, *p.* 3. *n.* 253. Avendano *lib.* 1. *de exequend. mandatis, cap.* 2. *n*, 22. legem Canonicam, interveniente justa causa, posse inducere præscriptionem cum mala fide, ita ur Legis Canonicæ authoritas, hoc in casu, possit à peccato eacusare præscribenrem, cum mala fide; imò & posse ex justa causa tempus ad præscribendam rem Ecclesiasticam moderare; nam cùm de jnre Ecclesiastico quadragenale tempus statuatur, & hoc solo triennio præscriptio perfecta sit, quo pacto negari poterit, ut quemadmodum ob Reipublicæ utiliratem Lex Civilis abbreviat, ut *in l. qui agros, l. locum, Cad. de omni agro deserto, lib.* 11. Et de Jure Canonico in fidei favorem triennium sufficiat *in dicto cap.* 1. sic etiam, sine bona fide, introducta præscriptio, eacusata à peccato, legis Canonicæ indulro, ut etiam contingit de Jure Civili in præscriptione longissima, juxta adducta *suprà in cap.* 1. *hujus quæstionis*.

Adhuc verò dicendum eaistimo nunquam cum 23 mala fide præscriptionem procedere ex nostro Teatu, & aliis jam relatis, nec aliud apparere ex Teatu in *d. cap.* 1. *hoc tit. d. cap. placuit* 16. *q.* 3. ita ut mala fide, ibi præscriptio procederet; taliter ut non obstante injusta retentione, seu possessione rei alienæ, præscriptio procederet: voluit ibi Africanum Concilium efficere, quod Episcopus locum aliquem ad fidem convertens, possit legitimo rriennio præscribere illum, & hoc modo, negligenti Episcopo pænam irrogarî, juxta peculiarem præscriprionis instirurionem; non enim præsupponit ibi mala fide præscribentis locum illum conversum, quæ nequaquam potest admitti, nec eriam favore fidei. † Ad cujos defensio- 24 nem nequaquam licebit peccatum admittere, eo quod Lex Pontificia peccato, nec momento consenriat ex regula Textûs *in c. litteras de rest. spol.* ut ibi latè adduxi *cap. super eo* 4. *de usuris*, *cap. Inquisitioni* 44. *de sent. excom.* cùm alienum detinere, peccatum sit, & contra præceptum Divinum, cui Lea Pontificia detrahere non potest, *cap. sunt quidam* 25. *q.* 1. *cap. fin. di consuetudine*.

Unde Covar. *ubi suprà*, ut difficultatem eapen- 25 deret *d. cap.* 1. & *c. placuit* 16. *q.* 7. eaistimavir Episcopum convertentem non habuisse ibi malam fidem, nec rei alienæ scientiam, sed justam possidendi causam, & justum tirulum; eo quòd Episcopus in conversione suorum locorum negligens, videtur ea loca deserere, quasi titulus præscriptionis sir pro derelicto: ita expendens per Jurs, *in d. l. locarum, l. qui agras, Cod. de amni agro deserto, lib* 11. de quibus jam *supr.* aliqua diai, cùm tituli pro derelicto substantia sit, rem jam non esse delinquenris, cùm primus alter illam occupaverit, *l.* 1. *cum sequentib. ff. pro derelicta, l. Prætor.* 7. § *fin. l. si finita* 15. §. *nan autem statim, ff. de damno infecto.* † Hæc enim interpretatio Covarr. eam difficul- 26 tatem paritur, nempe quia qui rem dereliquit, cùm primum alter rem occupaverit, nullum ad eam videtur habere regressum, ex *d. l.* 1. & *per totum, ff. pro deralicta*, sed Episcopus negligens in specie *d. cap.* 1. intra tres annos poterat recuperare locum ab alio conversum; eo quod nondum erat impleta præscriptio: ergo convertens non potuit pro derelicto possidere.

Ob idque eaistimo dicendum non pro derelic- 27 to, sed authoritate Concilii Africani possidere convertentem, fundata in eo, quod proprius Episcopus locum deseruit, cùm negligeret illum ad fidem convertere; non adimplens Ministerium sui officii, in cura & administratione quam debuit impendere; sicque ex tali desertione, seu negli-

gentiâ

gentiâ procedere, ut possessio convertentis locum incipiat esse legitima, ratione cujus acquirat per tempus legibus definitum, præscriptionem.

28 Nam sicut agrum desertum novus Colonus acquirit biennio *ex dict. l. locorum, l. qui agrum, C. de omni agro deserto, lib.* 11. ob negligentiam nolentis excolere agrum tributarium Reipublicæ; ita ut illud biennium detur antiquo possessori negligenti ad repetendum: sic *ex dict. c.* 1. locum convertens conversum dignitati, sui authoritate Concilii acquirere potest triennio irrevocabiliter, quia quidam quasi contractus gestus videtur inter proprium Episcopum, & convertentem, ut proprio admonito, sex menses negligente *ex d. c. placuit*; deindeque per triennium, non repente, locus conversus in convertentis Ecclesiam transferatur; ita ut sicut anteà ad Ecclesiam Cathedralem proprii Episcopi pertinebat lege diœcesanâ; & nunc ad Ecclesiam convertentis pertineat lege & beneficio conversionis, Authoritate concilii Africani fundato; optimè considerat, *hic* Balboa *n.* 18. cum aliis Barbosa videndus, *à n.* 2. ubi argumenta refert, & ea dissolvit ex multis bonis Authoribus, Granna *n.* 1. *&* 2. cum aliis per

29 eum relatis. † Cumque jam dixerim *ex dict. l. si finita, §. Julianus, ff. de damno infecto*, quòd qui possidet rem ex secundo Judicis decreto eam præscribere possit, eo quia authore Prætore possidet, etsi sciat rem alienam possidere, & ex eo, quia cui servus noxali judicio à bonæ fidei possessore datur, eum potest usucapere, quamvis sciat alienum esse *ex l. generaliter* 28. versic. *& secundam ff. de noxalibus actionibus*: sequitur ut convertens locum, juste illum possideat, dum à proprio Episcopo intra triennium, non repetitur, bonæ fidei possessor censeatur.

30 Unde considerari oportet in specie, *d. cap.* 1. *& c. placuit*, omnia requisita ad præscriptionem inveniri, *titulus*, nempe qui datur, & fundatur in conversione loci ad fidem, & in desertione proprii Episcopi *possessio*, nam illam convertens habet à die conversionis, ex solo conversionis actu, si quidem Lex per actus fictos, absque corporali possessione, possit possessionem transferre *ex l. quod meo* 18. *ff. de acquir. possess. l.* 45. *Tauri*, ubi DD. Regnicolæ latissimè agunt sic limitantes regulam, *in l. cùm hæredes* 22. *ff. de acquir. possess.* bona fides desiderata hîc, & *in d. c. vigilanti, hoc tit.* cum aliis, quia adest authoritate Concilii Africani introducta respectu convertentis locum ad fidem: sic Balboa *ibi, n.* 19. *&* 20. quod clariùs apparebit ex duobus dubiis sequentibus, scilicet de differentiâ bonæ fidei, & malæ, item & quid in proposito sibi velit conscientia: ad alia, inquam, quæ solent ibi, ab Interpretibus adduci pro explicatione illius Textûs, cum Textu *in d. c. placuit*, videbis quæ longè affert, Barbosa *ibi à nu.* 3. & in versic. *ad tertium*, Balboa *à n.* 23. præter illa, quæ jam ego retuli, *in d. c.* super illo dubio, An habitâ priùs monitione contra negligentem repetere locum ab alio conversum convertens impleat præscriptionem, sex mensibus transcursis? *Ex d. c. placuit*, vel præter illos sex menses, debeat triennium currere juxta Textum *in d. c. placuit*: latè inquam agunt Balboa *à d. n.* 23. *ad fin.* & Barbosa *in d.* versic. *ad tertium*, ubi cum aliis videbis, ne longè extra bonam fidem, de qua nunc inquiro, agam.

31 Ad tertiam quæstionis partem de differentiâ inter malam fidem, & bonam, ut respondeas advertes ad ea, quæ communiter adducere solent institutarii *in §. si quis à non Domino de rerum divisione, & in §.* 1. *inst. de officio judicis*, & ubicbique Pichard. plura adducens ex bonis authoribus, ad quod adjunges quæ adduxi, *in tit. de rest. spoliat.* & præcipuè, *in c. gravis & in c. sæpe eodem*: sed in proposito existimo sic scribendum, bonam fidem, vel malam esse in duplici differentiâ; nam alia est vera bona, vel vera mala. alia verò ficta bona, vel ficta mala fides, bona fides vera dicitur; quando quis probabiliter putat rem esse suam; aut illum, à quo illam accepit jus habuisse illius distrahendæ, juxta mentem jurisconsulti, *in l. bona fides* 110. *ff. de verb. signif.* in verbis, ibi, *bona fidei emptor esse videtur, qui aut ignoravit eam rem esse alienam, aut eum, qui vendidit, jus putavit vendendi habere*, idem, *in l.* 3. *ff. ad leg. Flaviam de Plagiariis, & in l. qui à quolibet* 27. *ff. de contrahendâ emptione, & in d. §. si quis à non Domino de rerum divisione, & in §. jure Civili, inst. de usucap. l. apud Antiquos, §. cùm igitur ff. de furtis, l.* 49. *tit.* 28. *p.* 3.

Econtra verò malam fidem habere dicitur, qui 32
rem accipit ab eo, quem Dominum esse non credebat; vel non alienandi habere potestatem, & sic Menchaca *lib.* 2. *contr. illustr. c.* 7. *in princ.* dicit esse medium quoddam inter bonâ fidem, & malam, nempe dubietas, nam qui nec bonam fidem, nec malam habet, dicitur dubius: arg. Text. *in l.* 1. *§. sciendum ff. de tributariâ actione*; & sic quod is, qui dubitat, non dicatur esse in bonâ, nec in malâ fide: sentit Gloss. *in l.* 1. *C. de acquir. possess. Glossa in l.* 2. *ff. pro soluto*, Glossa in *l.* 3. *§. generaliter, ff. de acquir. possess.* docet Covar. *in reg. possess.* 2. *p.* §. 7.

Unde deducunt Interpretes veram, & malam 33
fidem non esse quid juris, sed quid facti, quia id pendet ex propriâ uniuscujusque conscientiâ, quam Jus nullo modo potest inducere; nam si Possessor credat rem, quam possidet esse alienam, nequibit jus efficere, ut ille veræ bonæ fidei Possessor sit, nec e converso, ut sit Possessor veræ malæ fidei, si Possessor credat rem esse propriam, ut advertit, Covar. *d.* §. 7. *n.* 6. Balboa *in c. vigilanti, hoc tit. n.* 9. *&* 10. Videndus *nu.* 14. Joannes Garcia *de expensis, c.* 23. *n.* 12. etiam possit efficere jus, ut Possessor non gaudeat illis, quibus in jure gaudet bonæ fidei Possessor, ex his enim oriuntur dubia inquirenda. An dubius malam fidem habere dicatur vel bonam? An credens rem esse suam ex crassâ, & supinâ ignorantiâ facti, dicatur bonam habere fidem? De quibus *infrà*, dico, unde jam ad ultimum de conscientiâ deveniamus.

Ad ultimam quæstionis partem, quid in pro- 34
posito Text. nostri, & materiæ sit conscientia: Respondeo conscientiam dici fidem, vel quia est credulitas quædam circa proprios actus vel quia sicut fides includit judicium, quo aliquid judicantes credimus, ita conscientia, quæ est applicatio scientiæ, ad ea, quæ agimus, secundùm D. Thom. 1. 2. *q.* 19. *art.* 4. *&* 5. *& quodlib.* 3, *art.* 26. importat judicium, quo de nostris actibus, bonis, vel malis practicè judicamus, secundùm Covar. *lib.* 1. *var. c.* 1. *in princ.* Castrum *de lege pœnali, lib.* 2. *cap.* 11. *pag. parv.* 151. itaque fiet ut quando conscientia, id est, existimatio mentis respondet animo, & animus rem apprehensam habet, ut suam sic & existimatio mentis, (quæ conscieotia dicitur) credit illam rem esse suam: tunc bona fides ex parte mentis Possidentis, dicitur, taliter ut, qui ita possidet bonâ fide, dicatur possidere, sed quando animus (hoc est voluntas) rem habet ut suam & conscientia,

ſeu mentis exiſtimatio, credit eſſe alienam, dicetur mala fides; ita ut, qui ita poſſidet, dicatur malâ fide poſſidere, ex Auguſt. relato, *in c. ſi virgo 34. quæſt. 2.*

35 Ex his enim cùm Paulus dicat ad Romanos 14. *omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſſe*, & fides accipiatur hîc in noſtro Textu pro conſcientiâ, Pauli authoritate, juxta explicationem Gloſſæ, & Doctorum hîc: ſequitur dicendum ex mente Textûs noſtri, omne id, quod non eſt ex conſcientiâ, vel ſecundùm conſcientiam, & ita contra illam, eſſe peccatum, non tantùm, ubi conſcientia recta eſt, ſed etiamſi falſa ſit, & erronea, & declarat Pontifex *in dicto cap. litteras de reſtitut. ſpoliat. cap. per tuas 36. de ſimoniâ*, D. Thomas *dicto art. 5. & 6. & dict. quodlib. 3. art. 27.* ubi argumentis contrariæ partis reſpondit, *& quolib. 8. art. 14.* Navarrus *in manuali, cap. 27. n. 280.* Silveſter verbo *conſcientia*, & alii Summiſtæ. *in eodem verbo*, Barboſa *hic n. 2.* Balboa *in dicto cap. vigilanti*, ubi refert, *num. 8.* non levem eſſe Theologorum controverſiam.

36 † Quid ſignificet conſcientia, ideò quia plerique exiſtiment ad voluntatem pertinere, alii & meliùs, potiùs ad vim & facultatem rationis ſpectare, nam *conſcientia*, ut copioſè declarat videndus Azor *lib. 2. moral. tit. 1. cap. 8. quæſtion. 1. eſt animi quadam vis, ratio, & lex, à qua de bonis & malis operibus admonemur.*

QUÆSTIO II.

An in præſcriptione tricennali, ſeu quadragenali, deſideretur bona fides ſemper? An in centenariâ, & an in immemoriali? Et an is, qui dubitat, ſi res ſua ſit, vel aliena, poſſit præſcribere? Et an juris error proſit ad præſcriptionem longiſſimi temporis? Et an credens ex ignorantiâ craſsâ, & ſupinâ facti, rem eſſe ſuam, cenſeatur habere bonam fidem ad præſcribendum?

SUMMARIUM.

1 *Præſcriptio longiſſimi de jure Civili cum bonâ fide, actionem, & exceptionem producebat, cum malâ fide ſolùm exceptionem.*

2 L. ſi quis emptionis, §. ſed hæc quidem C. de præſcript. 30. vel 40. annor. n. 3. 4.

4 *Spoliatus agens rei vindicatione probare tenetur Dominium.*

5 *Centenaria præſcriptio à principio deſiderat bonam fidem in Præſcribente.*

6 *Antiqua, quæ hominum memoriam excedunt nullam probationem deſiderant, præter probationem famæ, ſed prærequirunt fidem bonam, n. 7.*

7 L. 1. §. fin. de aquâ pluviæ arcendâ, l. hoc jure, §. ductus, ff. de aquâ quotidianâ.

8 Cap. 1. hoc tit. lib. 6. *verſic.* niſi tanti.

9 *Dubitans practicè, ſi res ſua ſit, ne quid præſcribere eam, ſi cum dubio cœpit poſſidere, n. 10.*

10 *Dubitans cùm incipit poſſidere, non poteſt habere bonam fidem.*

11 *Dubitans, an rectè poſſideat, qui bona fide incœpit poſſidere, nequit præſcribere, ſi dubitat practicè? num. 14. 15. contrarium, à num. 16. 17.*

12 *Dubitans, an id, quod facit ſit peccatum, incidit in peccatum?*

13 *Periculum amans peribit in illo.*

14 *Dubitans æquabiliter, nunquid rem, quam poſſidet ſua ſit vel aliena, non tenetur ad reſtitutionem? ſecus ſi inæquabiliter, n. 15.*

17 *Poſſidentis conditio, potior eſt in dubio.*

18 *Dubitans, an res ſua ſit, ſi ſimul dubitet, an poſſit eam præſcribere, non uſucapit?*

19 *Practicum medium non datur inter bonam, & malam fidem.*

20 *Dubium duplex eſt, practicum, aut ſpeculativum, & quale unumquodque in materiâ præſcriptionis?*

21 *Dubium ſuperveniens ſpeculativum, non interrumpit præſcriptionem, n. 22.*

22 L. ſi fur, §. 1. ff. de uſucap.

23 *Error juris qualiter proſit ad præſcribendum, aut non? n. 24. 25.*

24 *Error juris reſiſtentis, differt ab errore juris non aſſiſtentis circa præſcribendum.*

25 *Error juris non conſtituit quem in bonâ fide, ut præſcribat.*

26 *Ignorantia craſſa, & ſupina facti rem eſſe ſuam, conſtituit quem in malâ fide, ut præſcribat, & quando excuſabit? n. 28.*

27 *Ignoranter accipiens rem à fure, emptione, aut donatione, eam valet præſcribere.*

29 *Ignorantia juris clari non ſufficit ad præſcribendum.*

30 *Ignorantia facti, non juris: excuſat, & num ignorantia juris, valdè dubii ſufficiat ad præſcribendum? n. 32.*

31 *Ignorantia juris invincibilis producit bonam fidem, quoad fructum acquiſitionem.*

32 *Error juris valde dubii, non impedit præſcriptionem.*

AD primam quæſtionis partem, jam ſupra reſpondi ſub *quæſt. 1.* affirmans deſiderari de jure Canonico continuo, bonam fidem, etſi de jure Civili cum malâ fide poſſit procedere; juxta Textum *in l. ſicut, l. omnes, ſi quis emptionis, §. 1. Cod. de præſcriptione 30. vel 40. annorum*, videbis adducta, in verſic. *ut ergo cum aliis*; ea tamen in jure Civili obſervabatur differentia, ſcilicet, quòd præſcriptio iſta longiſſimi temporis cum bona fide actionem, & exemptionem producebat; cum mala verò ſolam exemptionem, *ex dict. l. ſi quis emptionis, §. 1.* † Cui obſtat Textus *in §. ſed hac quidem*, ejuſdem legis, receptum eſt violento Poſſeſſori à poſſeſſione cadenti, rei vindicationem competere priori poſſeſſori: ergo jure Civili in longiſſima poſſeſſione, & præſcriptione non dabatur exceptio præſcribenti, ſed contra eum actio, nam rei vindicatio, actio realis eſt, quæ pro conſtanti præſupponit Dominium, *l. officium, ff. de rei vindicat. §. actionum inſt. de action.* 1 2

Sed huic difficultati communiter occurrunt DD. quod in ſpecie, *in d. §. ſed hac quidem*, competit rei vindicatio, abſque ulla probatione Dominii propter magnum ſpoliatis conceſſum privilegium, ut à te omnia reſtituantur, *c. in litt. de reſtit. ſpoliat.* ſic reſpondent Bart. *in l. pen. n. 4. ff. de condit. inſtit.* Caſtrenſ. *in l. commodati, n. 6. ff. commodati*, Balbus *de præſcript. 2. p. 3. part. quæſt. 6. num. 8.* Gomez. *in l. 45. Tauri, n. 183.* † Hunc verò intellectum non admittit Balboa *in c. vigilanti, hoc tit. ſub nu. 53.* eo quòd multò verius eſt ſpoliatum agentem rei vindicatione 3 4

ad

ad Dominii probationem distingui, ut resolvit Jason in *l. naturaliter*, §. *nihil commune*, *num.* 120. *ff. de acquirendâ possess.* Ripa *in cap. cum Ecclesia Sutrina*, *n.* 16. *de causa possess. & prop.* & in *l.* 4. §. *Cato*, *n.* 29. *ff. de verb. obligat.* Nec obstare ait Balboa *d.* §. *sed hæc quidem*, probans ibi declarasse Justinianum suam sententiam, quam proposuerat, *in d.* §. 1. *dict. legis*, si quis emptionis, videlicet Possessorem malæ fidei nullam habere actionem, sed tantummodo exceptionem, si adversùs eum ageretur; quàm dispositionem videtur, ut Justinianus declaret procedere in illis Detentatoribus, qui sine violentiâ rem nacti sunt, nam si rem nanciscantur, mediante violentiâ, nec eis competeret actio, nec exceptio ex constitutione Justiniani *in d.* §. *sed hæc quidem*, ita deducens ex verbis ibi, *sed hæc quidem super Detentatoribus, qui sine violentia rem nacti sunt*, junctis sequentibus ibi, *nam si quis rem violenter abstulerit*, &c.

5 Ad secundam quæstionis partem, de præscritione centenariâ nunquid per continuationem à principio bonam fidem desideret? Respondeo affirmativè, ex nostro textu, & aliis, ubi absolutè in omni præscriptione semper ea bona fides desideratur, ut adduxi, *sup. in c. cum vobis* 14. *hoc tit.* versic. *ad secundam*, ubi longè egi de centenaria, præscriptione, & ejus effectibus; tum demum confirmatur ex proximè dicendis de immemoriali præscriptione.

6 Ad tertiam quæstionis partem, An bonâ fides à principio, & per continuationem desideretur in præscriptione immemoriali? Videtur negativè respondendum, tum ex dictis *sup. q.* 1. versic. *& confirmatur quia*, deinde facit ea ratio, nam Antiqua, quorum origo memoriam hominum excesserit, nullum genus probationis admittunt, præter probationem famæ, & ideò sola fama sufficit, absque aliis adminiculis: docent Gloss. *in l. atqui natura*, §. *cùm me absente*, *ff. de negotiis gestis*, Duennas *reg.* 299. *num.* 7. Ruin. *cons.* 13. *num.* 3. *lib.* 4. & *cons.* 103. *num.* 15. *lib.* 5. Tiraq. *de primogeniis in præfatione*, *n.* 103. Afflictis *decis.* 277. *n.* 1. Paris. *cons.* 23. *lib.* 1. *n.* 236 Bald. *in Authent. quas actiones*, *C. de Sacros. Eccl.* & *in l.* 4. *C. de probat.* Felin. *in c. veniens*, *n.* 9. *de testib.* Lambertin. *de jure patronatûs* 2. *p. lib.* 2. *art.* 9. *q.* 10. ergò cùm deficiat probatio per testes, non est cur in ea præscriptione fides bona prærequiratur, quæ nequit apertè probari: ita tenent Citati sub *d. q.* 1.

7 Adhuc verò ex regulâ generali nostri textûs dicendum est præscriptionem immemorialem prærequirere fidem bonam aliàs non procedere, Primò, authoritate D. Pauli, de qua textus noster dicens omne, quòd non est ex fide, peccatum esse, & tantò esse graviora peccata, quantò diutiùs animam detinent obligatam, ut dicit Gregor. Pontifex *in cap. fin de consuetud.* Ergo cùm quis est in malâ fide rem alienam detinens peccet, nec possit absque peccato obtinere legis beneficium: sequitur ut præscriptionem non compleat, & sic Pontifex, hic *in cap. vigilanti hoc tit.* declarat nullam præscriptionem absque bonâ fide valere, in qua generalitate includitur immemorialis: sic denotant verba hìc, *nulla valeat absque bona fide præscriptio;* quæ verba cùm sint universaliter negativa omnem præscriptionem, etiam immemorialem comprehendunt: ita hanc tenent Gl. *in c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. verbo *nisi*, ubi Philipp. Francus, Angel. & Aretin. *in* §. *furtivæ*, *inst. de usucapion.* Craveta *in cons.* 146. Balb. *de præscriptionib. p.* 2. *p.* 3. *princ. q* 6. Afflictis *dec.* 368. *n.* 10. Abbas, Panorm *hîc*, Covar. alios citans, *in reg. possessor. p.* 2. §. 8. *n.* 4. Guid Pap. *cons.* 91. *n.* 5. Zasius *in cons.* 16. *n.* 51. *lib.* 2. alios citat Anton. Gab. *tit. de præscript. concl.* 1. *n.* 57. versic. *contrarium*, & *n.* 59. Fachin. *lib.* 8. *controvers. cap.* 26. Balboa *in cap. vigilanti hoc tit. n.* 45. & alii Relati à Menoch. de recuperanda, *remedio* 15. *n.* 417. dicente sic esse intelligenda jura, *in l.* 1. § *fin. ff. de aquâ pluviæ arcenda*, & *in l. hoc jure*, §. *ductus*, *ff. de aqua quotidiana*; eo quòd in omnibus bona fides est præsupponenda.

8 Et sic prædicta jura non obstant, ut retuli *in d.* versic. *& confirmatur d. q.* 1. nam sunt intelligenda cum bonâ fide, nec text. *ibi*, adductus, *in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. ex verbis ibi, *nisi tanti temporis allegetur præscriptio*, quibus videtur post tot longissima tempora bonam fidem, non prærequiri ex præfatâ particulâ *nisi*, qua denotari videtur, quòd quando præscriptio est immemorialis, nec titulus est necess. nec bona fides necessaria: sed Glossa respondet ibi verbo *nisi*, illa verba non esse referenda ad bonam fidem, quæ indistinctè in omnibus præscriptionibus desideratur, sed tantùm ad titulum, qui de jure Canonico, necessarius non est, nisi quando jus resistit, ut jam notavi, *in cap. si diligenti hoc tit.* cujus rei observatio non procedit ex nova Pontificis decisione relatâ, *in d. cap.* 1. quoniam immemorialis temporis transcursus sufficit ad præsumendum titulum; ob idque rectè DD. relati concludunt bonam fidem in omni genere præscriptionis desiderari, sive triennalis, sive longi temporis decem, vel viginti annorum, sive longissimi 30. vel 40. annor. sive centenaria, sive immemorialis. Et in hoc sensu intelligantur plures quos refert, & sequitur Barb. *hic n.* 6. inter quos Menchaca *quæst. illustr. cap.* 81. *n.* 10. Menoch. *de Arbitrariis*, *casu* 225. *a princip.* Velasc. *consult.* 8. *n.* 25. & *de jure emphyt. q.* 8. *n.* 25. Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 67.

9 Ad quartam quæstionis partem. An si quis dubitet si res sua sit, vel aliena, possit præscribere? Existimo distinguendum esse, nam vel ab initio dubitavit, an res sua sit, vel aliena, vel post jam inceptam præscriptionem, incidit in tale dubium, & quoad primam partem dixit Fachineus ex placitu omnium Doctorum, ita dubitantem præscribere non posse: sic nihil aliud addens, *lib.* 1. *Controvers. cap.* 65. sed hanc partem sequuntur, *in leg. bonæ fidei* 48. *ff. de acquirendo rerum dominio*, & *in l.* 1. *C. de usucapione transformanda*, & *in l. cum hæres ff. de diversis, & tempor. præscription.* ratio est qoòd ille, qui dubitans, an sua sit res, eam usucapere incipit, peccat; quoniam rem suam esse non existimat, sed præscriptio, quæ sine peccato non est, nequit admitti. ex nostro textu: ergo præscriptio, à Dubitante inchoata, non potest ad præscriptionem prodesse. 10 † Deinde quia ad præscriptionem bona fides desideratur; sed is, qui dubitans incipit possidere, nullo modo videtur bonam fidem habere, nec factâ comparatione ad quæstionem speculativam; videlicet, An res sua sit, vel non? Quoniam non existimat eam esse suam, sed dubitat, nec facta comparatione ad quæstionem practicam. Videlicet an existente eo dubio res illa sua sit, necne, liceat ei illam usucapere, quin potiùs habito respectu, ad hoc practicum judicium, malam fidem habet, cùm isti illo judicio in eo casu conscientia dictat; non licere rem usucapere, sed immemorialis de fide ratio haberi debet per comparationem ad quæstionem practicam; id est, habenda est tatio de dictamine conscientiæ, jux-

juxta illud Pauli *omne, quod non est ex fide, peccatum est*, in Textu nostro sic intelligendum, non de judicio speculativo, nisi quatenus ea eo pendet fides, & dictamen conscientiæ, ad quæstionem practicam; ergo qui rem incipit possidere dubitans, an sua sit, vel aliena, præscribere non pot st, cùm non existimet qu. d judicium practicum, licitè posse rem possidere, sed potiùs dubitet: docet Balboa in *dicto cap. vigilanti hoc titulo, numero 15.* addens ideò vulgò dici malam fidem non semper esse conscientiam rei alienæ, sed injustæ possessionis, nam ille, qui malâ fide possidet, injustè possidere existimat, ut jam dixi: videbis, quæ congerit novissimè Trullengh. *in aperc morali lib. 7. cap. 4. dubio 3.*

11 Majus enim dubium adest, quando cum bonâ fide præscribens, incipit possidere, & postea dubitare incipiat, An res sit sua, vel aliena? & in hoc dubio, video non parùm discrepare Doctores, quos congerit hîc Barbosa *n. fin.* in Glossâ *nulla*; etenim quòd præscribere non possit, probant Butrius *hîc*, Dominicus de Soto *de Justitiâ & Jure, libro 4. artic. 4. quæstione 5.* quos adducit Fachineus *dicto libro 1. Controvers. cap. 65.* eo fundamento, quòd præscriptio requirit bonam fidem, sed dubitans in bonâ fide esse, non videtur, imò non procul esse à pec-
12 cato. † Quandoquidem is, qui dubitat, an id quod facit, sit peccatum, in peccatum inci-
13 dit, juxta sententiam illam. † *Qui amat periculum peribit in illo*, ut habetur, *in cap. literas de restitutione spoliatar.* & *in cap. in præsentiâ de sponsalibus*: præcipuè si consideres, ex regulâ textûs nostri, hodie bonam fidem exigi toto tempore possessionis, in qua non videtur esse, Qui dubius esse incipit: hanc sequuntur Parisius *in cap. illud hoc titulo num. 13.* Imola *hîc, nu. 36.* Cumanus *in leg. naturaliter, ff. de usucapionibus, num. 4.* Angelus, *in Floribus Theologor. in quæst. de præscriptione articulo difficult. 2. versic. quo ita.*

14 Et licet Doctores existiment, quatenus Glossa hîc per illa verba *item quid si dubitet, an res sit sua, & habet justam dubitandi causam, adhuc dicitur bonæ fidei possessor*, in hoc puncto existimari bonæ fidei possessorem; sic & posse præscribere, sub illâ distinctione; nempe, ut Glossa procedat in dubio justo, & speculativo, si consideres bonam fidem, prout jure Canonico consideratur alteram opinionem Butrii, & sequacium procedere in dubio injusto & culpabili, vel etiam in dubio practico, sicut si dubium sit æquale, taliter ut non inclinet magis in eam partem, ut res sit aliena, quàm in aliam, ut sit propria, non teneatur ad restitutionem, quia justè possidet, ut resolvunt Saytus *in clavi Regiâ libro 10. tractatu 2. cap. 3. num. 29.* Bartholomæus à Sancto Fausto *in speculo confessorum disputatione 4. quæstione 260.*

15 † Secus si dubitet inæquabiliter; ita ut si magis inclinet in eam partem, ut res sit aliena, dicatur Possessor malæ fidei, & restituere teneatur, ut docent, Solan. *in 2. 2. quæst. 62. art. 6. Controvers. 4. conclusione 4.* Bannez *2. 2. ante quæst. 62. in præamb. ad illam, dubia ultimo, conclusione 2.* Petrus de Ledesma *de Matrimonio, quæstione 45. articulo 1. ad tertium*, Sanchez *eodem tract. libro 2. disputati. 41. numero 10.* ubi latè de dubio ad præscribendum, & ad alia practicabilia de voto, hîc accedit cum aliis novissimè Trullengh. *ubi suprà dicto cap. 4. dub. 3. in fine, num. 1.* ubi postquam ex Covar. Lessio, Soto, & aliis nonnulla refert, dicit ea intelligenda esse de dubio æquali, quòd vinci non potest, factâ debitâ diligentiâ; sed si, suborto dubio, nullam diligentiam adhibeat, tunc & peccare ait, & non præscribere, sed si, factâ diligentiâ, deprehenderit alterum habere majus jus, tunc pro qualitate dubii teneri ad restituendam rem possessam; sed solùm jus ita sit attenuatum, ut appareat ferè nullum teneri totam rem alteri restituere, ita ille cum Reginaldo *in Clavi Regiâ lib. 9. cap. 12. n. 17.* qui alios citat.

Tamen adhuc alii Doctores, absque præfatâ 16 distinctione, absolutè docent, quòd etiamsi pro altero qui non possidet rem, fortiores videantur rationes, & conjecturæ, circa res proprietatis; Verùm si non sunt usque adeò efficaces, ut generare possent assensum illius partis, sed rem adhuc dubiam relinquant, quia dubia res æquè videtur utramque partem tenere, & respicere; Ideò præscriptionem cum bonâ fide inductam censeri Sanchez, qui se tractavit *in præcepta Decalogi tam. 1. lib. 1. cap. 10. n. 9. & lib. 2. cap. 23. nu. 179.* Salas *in parte 2. q. 21. tract. 8. disp. unica, sect. 23. num. 181.* Bonacina *de restit. disp. 1. q. 1. puncto 2. n. 6.* Balbus *de præscript. 1. p. 3. princip. q. 2. & 3. p. 7. princip. num. 17.* Menochius *de arbitrariis, casu 225. n. 17.* Menchaca *quæst. illustr. cap. 77.* Barbosa *hîc, num. fin.* Abbas *n. 40.* Parisius *à n. 48.* Balboa *in dicto cap. vigilanti à n. 17.* cum aliis multis ab eo relatis, Fachineus *dicto cap. 65. lib. 1. controvers.* Molina Theolog. *de justitiâ, & jure tam. 1. tract. 2. disp. 63. versic. secunda conclusio*, Covarr. *in dictâ Reg. possessor. 1. p. §. 7. à num. 3.* Navarrus *in cap. si quis autem, nu. 79. de pænit. dist. 7.* Sarment. *selectar. cap. 10. à n. 5.* Jason, *in l. 3. §. genera, num. 17. ff. de acquirendâ possessione*, Imola, & Felinus hîc eam sic probantes ea nostro Textu principio juncto cum fine ibi *definimus, ut nulla valeat absque bonâ fide præscriptio*, (sed in specie nostrâ Possessor finem habet) sequitur deinde Textus, *itaque oportet, ut qui præscribit in nullâ temporis parte rei, habeat conscientiam rei alienæ*, tamen Possessor in quæstione propositâ non habet conscientiam rei alienæ; quia qui dubitat, non dicitur habere scientiam, ut declarat optimè Bartol. *in l. admonendi, n. 18. de jurejurando*, igitur præscribere poterit.

Insuper pro dictâ sententiâ faciunt sequentia, 17 nam cùm in dubio potior sit possidentis conditio, qui rem aliquam incipit bonâ fide possidere, quamvis superveniat probabile dubium pro utraque parte, licitè continuare potest possessionem, & eam sibi retinere, cumque jus Canonicum solùm deroget præscriptionem, quæ sine peccato fieri non potest, proculdubio jure Canonico non improbari possessionis continuationem dicendum est, dubio probabili, postea superveniente. Deinde facit, nam qui dubius usucapionem, vel præscriptionem perficit, bonam fidem habet, habito respectu ad quæstionem practicam: cujus in foro conscientiæ est ratio potissima, cùm justè credat rem, quam bonâ fide possidere cœpit, non obstante supervenienti dubio, posse possidere, ex jam latè adductis: ergò potiùs est ut sequamur secundam sententiam in dubio probabili, & practico; secus

secus tamen; ubi aliter illud contingeret ex doctrinâ Trullengh. *sup.* Relati cum aliis.

18 Ex his notandum venit, quòd si dubitans, An res sua sit, simul dubitet? An liceat eam retinere, & tamen retineat malâ fide, non continuat possessionem? Ita ut præscriptio ei non procedat, ut expressè habetur, *in l. si fur. ff. de usucapionibus*, ubi dicitur, si is, qui possidet, non putat sibi licere per leges usucapere, dicendum est, etsi erret, non procedere tamen ejus usucapionem, vel quia non bonâ fide, videatur possidere, vel quia in jure erranti, non procedat usucapio, de cujus legis intellectu, jam alibi dixi, & dico, *dub. seq.* interim videbis Lessium *lib. 2. de just. c. 6. dub. 4.*

19 Secundò, ex dictis notandum est, non dari medium practicum, inter bonam & malam fidem: nam si dubitet in principio, habet malam fidem, si dubitet, dum est in progressu, habet bonam speculativè, tamen qui habitat, nec bonam, nec malam fidem habet: Lessius *ubi suprà dub. 3. nu. 12.* Covar. *in dictâ reg. possessor. 2. p. §. 7.* videndus Bartolomæus à sancto Fausto, *in suo speculo disputat. 4. quæst. 4. & 5.* & Layman. *in Theologia morali, tomo 1. lib. 3. tractatu 1. cap. 8. num. 10.*

20 Tertiò, notabis ex dictis, esse duplex dubium, unum practicum, alterum speculativum, qualeque sit unumquodque, jam ex longè actis videre poteris, sed pro brevi declaratione, dico speculativum esse, cùm quis dubitat, An res sit sua, vel aliena? Practicum verò, cùm quis dubitat, An possit illam sine peccato retinere? Priori dubio involutus, non semper peccat, nec semper est in malâ fide: nam etsi dubitet, An res sit sua, vel aliena, potest tamen credere, si justè illam possidere, & retinere possit, donec deposito dubio cognoverit rem alienam esse; solus enim is, qui involutus est posteriori dubio peccat, & præscribere non po-
21 test, nec justè possidere. † Ob idque, quando dicimus dubium superveniens non interrumpere bonam fidem, nec usucapionem, vel præscriptionem, non loquimur de dubio practico, de illo videlicet, quo Quis dubitat, An justè possidere possit? Sed de solo dubio speculativo, quo Quis, etsi dubitet an res sit sua, vel aliena? Credit tamen se justè possidere: sic Balboa *in dict. cap. vigilanti, hoc tit. n. 19.* Fachineus *dict. lib. 8. controvers. cap. 65. in fine*, quod videtur esse contra jam supra relatum ex doctrina Barbosæ non admittentis cum multis distinctionem, quam retuli,
22 & ipse refert sequutus multos. † Imò Balboa *suprà*, contra Molinam *de Justitia, & jure, tom. 1. tract. 2. disput. 63.* versic. *dubium est*, hoc loco, *ex dicta l. si fur. §. 1.* infert quòd si daremus, quod ille, qui bona fide cœpit possidere, postea incipiat dubitare, an res sit sua, vel aliena, & simul ex inscitia dubitet, an existente illo dubio, posse licitè eam retinere? Respondet non bonâ, sed malâ fide retinere, quia peccat in continuando possessionem illam, eo modo, nam sufficit ad hoc, quòd conscientia illa erronea dictet, nefas esse rem illam possidere, & sic existimat, eo in casu, interruptam esse bonam fidem, & consequenter ipsam quoque usucapionem, & præscriptionem interrumpi, de quo erit etiam legendus, Covarr. *in dicta reg. possessor. 2. p. §. 8. num. 5.* & sic Filleucius, *tract. 31. cap. 8. nu. 188.* cum Molina, & Covar. & Trullengh. *in opere morali dict. dubio 3. cap. 4. lib. 7. num. 2. in fine*, dicunt quòd Qui putat rem esse Petri, cum revera sit Pauli simpliciter in malâ fit fide.

Fermosin. de Exceptionibus,

Ad quintam quæstionis partem, An error 23
Juris prosit ad præscriptionem longissimi temporis? infertur ex proximè relatis, à versic. *notabis tertiò*, & in hoc dubio invenio triplicem sententiam, unam prodesse per Textum *in cap. pervenit de emptione, & venditione*, ubi nihil de errore Juris dicitur. Secundò, quia in præscriptione longissimi temporis titulus non requiritur, sed bona fides sufficit, ex jure Canonico necessaria, error autem Juris, bonam fidem non impedit, *l. sed etsi lege, §. scire, ff. de petitione hæredit.* sic docent Paulus Castrensis *in l. Celsus non procul. ab initio, ff. de usucapion.* & alii multi à Covarr. Citati in *dicta reg. possessor. p. 2. §. 7. numero 5.* versic, *secundo contrario.* Et facit pro hac sententiâ aliud dictum contrarium, Filleucii, Trullengh. Covar. & Molinæ jam relatorum, *numero præcedenti in fine*, ubi dicunt quòd si quis putat ex uno titulo, ut emptione, se esse in bona fide; ex alio vero, ut donatione, putat esse in mala poteric præscribere.

Sed alii distinguunt inter errorem Juris resistentis, & errorem Juris non assistentis, nec re- 24
sistentis, in priori casu dicunt præscriptionem longissimi temporis non prodesse; posteriori autem prodesse: ratio est, nam si Jus resistat possessori, dicitur esse in mala fide, quia contra Jura mercatur, *l. quemadmodum, Cod. de Agricolis, & censitis*, mala fides verò præscriptioni est impedimento, de qua ex Jure Canonico, ex nostro Textu, si vera non resistat, tunc possessorem esse in mala fide dicunt, & consequenter præscribere posse: ita Covar. jam allegatus, *d. §. 7. n. 5.* versic. *hac autem conclusio secunda.*

Verùm Fachineus utramque impugnando sen- 25
tentiam, *lib. 8. controvers. cap. 28.* cum Felino *in cap. de quarta de præscription. num. 34.* dicit simpliciter Juris errorem non prodesse ad hujusmodi præscriptionem, primò, ex *l. 7. ff. de Juris, & facti ignorantia*, ubi Papinianus respondit, *Juris ignorantiam non pordesse acquirere volentibus*, & rursus, *in l. 8.* ibi, *errorem Juris in compendiis non prodesse.* Secundò, quia Juris error non prodest in usucapionibus, juxta Textum *in l. 4. ff. eodem, l. nunquam 31. ff. de usucap. l. 1. §. si à Pupillo, ff. pro emptore*, ubi sine controversia Doctores docent errorem juris non prodesse ad usucapionem & præscriptionem longi temporis, sed hæc eadem ratio, quam habent prædictæ Leges in longi temporis, scilicet 10. annor inter præsentes, vel 20. inter absentes, militat ex nostro Textu, & *ex dicto cap. Vigilanti, hoc tit.* ut jam, *suprà*, notavi, *quæst. 1. & quæst. 2. in princip.* & quia bonam fidem non inducit, interdum à malâ fide excuset: ergo hæc debet amplecti.

Ad ultimam quæstionis partem: de eo, qui 26
credit ex ignorantia crassa, seu supina facti rem esse suam, suppositis jam, *suprà*, adductis, versic. *ad quartam*, de dubitante, & in versic. *ad quintam*, de errante, nunc aliquâ sub distinctione dicam, nam quatenus pertinet ad propositum nostri dubii existimant Medina, *in Cod. de restitutione, quæst. 13. in fine*, Covar. 4. Trullengh. *in opere morali, lib. 7. cap. 4. dubio 4. n. 1.* Molina *de Justitia, tom. 1. disput. 64. & tomo 3. disput. 723. num. 2. 7. & 8.* Rehellus *de obligationibus Justitiæ 1. p. lib. 2. quæst. 4. num. 14.* Navarrus *in manuali, cap. 17. num. 84.* Silvester *in summa*, verbo, *restitutio 3. quæst. 7. dicto 2.* alii communiter, nempe ignorantiam crassam,

& affectatam, quæ vinci potest, impedire præscriptionem, nam facit malam fidem cùm talis peccet mortaliter, non adhibens diligentiam ad tollendam ignorantiam, ac per consequens censetur malâ fide possidere; nam, ut ait, Sayrus *in clavi Regiâ*, *lib. 9. c. 8. nu.* 21. peccat enim tali modo rem non suam tetinendo.

27 Tamen si rem à Fure, emptione, donatione, vel aliàs acceperit aliquis, cum ignorantiâ facti, seu facti errorem, ignorans esse furem; sciens tamen nihil à Fure posse accipi: tunc sufficieotissimè posse accipientem præscribere, docent Doctores; *in l. pro emptore*, *ff. pro emptore*, dicentes similiter, si aliquid modo dicto, à Pupillo acceperit, ignorans de facto esse Pupillum; sciens tamen de Jure nihil posse Pupillum alienare, vel si aliquid à Prælato emerit, putans capitulum concessisse, est error facti, sciens autem de Jure requiri concessum, quia credulitas aliqua, vel bona fides requiritur ad præscribendum, non autem sufficit credulitas ex ignorantiâ juris, modo dicendo, Sayrus *sup.* Lessius *lib. 2. de just. c. 6. dub. 5. n.* 18. cum aliis Fillencius *tract.* 31. *n.* 198. Bonacina, & alii citandi.

28 Et prædictam doctrinam in utroque casu procedere, quando ex temerariâ fatuitate Possessor non advertit rem alienam esse, tradit Balboa *in dicto cap. vigilanti sub nu.* 11. ubi ait, ex Rebello, Molina & aliis relatis, quòd ut excusetur, ignorantia debet esse invincibilis, imò Molina *dictâ disput.* 723. dicit talem debere esse ignorantiam in hoc proposito, ut bonam fidem inducat, qualis sufficiat ad excusandum à culpâ Theologicâ: explicat Rebellus, *ubi suprà*, *quæst.* 5. *num.* 5. dicens debere esse ignorantiam excusantem à culpâ lethali, in acceptione rei, & omissione inquirendi, cujus sit, & idem Molina advertit prædictam ignorantiam excusantem à culpâ Theologicâ, esse Judicandam, Juxta capacitatem excipientis.

29 De ignorantiâ Juris, aliter dicunt Doctores, nam si ignorantia est Juris, non sufficit ad præscribendum, etiamsi sit omnino inculpabilis, ut, si v. g. comparasti rem aliquam contractu usurario, quem putabas justum, eo quòd existimabas usuras mediocres justè exigi: accepisti à Religioso vestem, vel aliquid aliud, sciens esse Religiosum, nesciens tamen Religiosum posse donare; in hoc enim casu docent communiter Doctores, & Covar. *in dict. reg. possessor. p.* 2. §. 7. *num.* 6. Trullengh. *dicto dubio* 4. *lib.* 7. *nu.* 3. quod etsi bonâ fide credas rem possidere, non sufficiat talis credulitas, & fides ex juris ignorantia ad præscribendum: sic probantes ex Textu *in l. nunquam. ff. de usucapion.* ubi dicitur, *nunquam in usucapionibus Juris error possessoribus prodest*, & *in l. Juris, ff. de Juris, & facti ignorantia, l. error, ff. eodem*, nam sicut præscriptio Jure humano constat; ita & ab eodem potest cirumscribi.

30 Prædicta sunt de Jure positivo, non de naturali, circa quod communiter Doctores affirmant nullam Juris naturalis ignorantiam excusare tradit Balboa *in dicto cap. Vigilanti*, *hoc tit. num.* 12. dubium tamen est, an ex tali ignorantiâ Juris positivi, impediatur fructuum acquisitio, Et multi existimant bonam fidem non oriri, nisi ignorans sit practicus, minorve, & Jus ita dubium, ut varias patiatur interpretationes, & fundatur, nam passim Jura clamant, ignorantiam facti, non juris, excusare, *cap. ignorantia de regulis Juris, lib.* 6. copiosè, Pinellus *in l.* 2. *p.* 2. *cap.* 4. *à n.* 34. *Cod. de rescindendâ*: optimè defendit videndus Fachineus *dicti lib.* 8. *controvers. cap.* 29. per ea nempe fundamenta, quæ adduxi, *sup.* in versic. *ad quintam.*

Sed Balboa *in dict. cap. Vigilanti*, *nu.* 13. existimat satis esse invincibilem Juris ignorantiam ad 31
producendam bonam fidem, saltem quoad fructuum acquisitionem, per Textum *in l. sed etsi lege* 28. §. *scire, ff. de petitione hæreditatis*, & apertiùs ex eo, quòd, quando Lex positiva voluit hanc ignorantiam non prodesse, ut quoad usucapionem id expressè declaravit, *dicta l. si fur*, §. *si quis, ff. de usucap.* ubi *in jure erranti non proderat usucapio*, & plura Jura, & Doctores hujus sententiæ refert, quibus favet Lessius *lib.* 2. *de just. & Jure, cap.* 6. *dub.* 6. *nu.* 14. & 15. Sayrus *suprà n.* 22. Filleuc. *loco citato*, cum aliis, Bonacina *disput.* 1. *de restitut. quæst. ultim. punct.* 2. *nu.* 19. Layman. *lib.* 5. *tract.* 1. *cap.* 8. *n.* 11. versic. *sed limitanda*, & tradunt rationem, quia error circa fructus videtur esse error facti cùm putet Possessor, se ex re suâ eos percipere. Verùm idem Layman. eo quòd Covar. *in dictâ reg. possessor.* §. 7. *nu.* 7. & *lib.* 1. *variar. cap.* 3. *n.* 8. Navarrus *lib.* 1. *cons.* 6. *tit. de officio Judicis*, doceant Juris hujus ignorantiam, vel errorem inculpatum sufficere ad præscribendos fructus, ex re illâ perceptoa, limitat modò illi non extet, aliter existimat, etiam in hoc casu, unâ cum re, quæ præscribi non poterat, esse restituendos; utrumque probabile, dicit Trullengh. *sup. d. n.* 3. *in fine.*

Ego autem, in dubio principali, de errore ju- 32
ria existimo sic dicendum, si error, vel ignorantia Juris valde dubii sit, & etiam verè dubii, non impedit præscriptionem, ut tenent, Covar. *dicto* §. 6. *num.* 12, Navarrus *dicto cons.* 6. *de officio Judicis*, Silvester. verbo, *præscriptio*, §. 4. Trullengh. *dicto dubio* 4. *numero fin. cap.* 4. *lib.* 7. *in opere morali*, & alii sic intelligentes leges, & eas limitantes, nam si postquam Quis dotes consuluit, & fecit, quod in se fuit, adhuc dubius manet, invincibiliter ignorat; ob idque durum videri existimant, talem non posse præscribere, & continuare possessionem bonâ fide inceptam; imo & videri hoc per epicheîam, exceptum dicit Lessius *dicto lib.* 2. *de Justitiâ*, *cap.* 6. *dubio* 5. *num.* 16. Et hinc inferunt, idem Lessius, *suprà*, *nu.* 17. Filleucius *dicto cap.* 31. *num.* 189. Bonacina *dicta disput.* 1. *de restitutione*, *quæst. fin. puncto* 2. §. 2. *numero* 19. posse præscribere eum, qui aliquid contractu ambiguo retinet, de quo utrinque sunt opiniones Doctorum.

QUÆSTIO III.

An mala fides Authoris successori ad præscribendum noceat? Et an mala fides respectu unius impediat præscriptionem respectu alterius? Et an præscriptione completâ bonâ fide, is qui cognoverit rem esse alienam, teneatur in foro conscientiæ eam restituere? Et an bona fides, quæ ad præscribendum desideratur, in dubio talis præsumatur?

SUMMARIUM.

1 *Fides mala Authoris, nunquid ad præscribendum noceat successori remissivè?*

2 Fi-

2 *Fides mala reſpectu unius, qualiter impediat præſcriptionem, reſpectu alterius, num. 4. & qnando impediat, n. 5.*

3 L. ſi quis ſundum, ff. de acquirendâ poſſeſſione.

L. ſi quis Balneum, § Titia, ff. qnis potiores in pign. babeantur, l. Fulcianus, §. quòd ſi adverſus, ff. ex quibus cauſis, n. 6.

6 *Fides mala, reſpectu unius juris, non impedit præſcriptionem, reſpectu alterius.*

7 *Veritas in uſucapionibus ſpectatur, non opinionis error.*

8 *Placere Deo non poteſt quidquid fit, ſine bonâ conſcientiâ.*

9 *Leges Civiles, dicto Chriſti, ſunt revocatæ ad naturalem Legem.*

10 *Mala fides, quæ ſupervenit, poſt completam præſcriptionem, nunquid turbet eam affirmativè & n. 11.*

12 *Præſcriptio ſemel completa, ex ſupervenientiâ malæ fidei, & conſcientiâ rei alienæ, non amittit effectum.*

13 *Præſcribens ſimilis eſt ſolventi.*

14 *Denunciatio Evangelica non competit contra præſcribentem.*

15 *Præſcriptionis Lex bono publico inducta, tutatur præſcribentes in conſcientiâ.*

16 *Locupletari Nemo debet injuſtè cum alterius jactura, ſecus juſtè.*

17 *Fides bona ad præſcribendum deſiderata, nunquid præſumatur, ſeu debeat à Poſſidente probari? n. 18. 19. & 20.*

19 L. fin. Cod. unde vi.

1 AD primam qoæſtionis partem, ſatisfit ex dictis, *ſuprà in cap. quia v. de Judiciis, quæſt. 2.* aliqua, *ibi, quæſt. 1.* quare nunc pro longâ diſputatione videbis quæ refert, Fachineus *lib. 1. controverſ. cap. 66.* Covar. *in reg. poſſeſſor. 2. p. §. 9.* uberiùs præ cæteris Balboa *in cap. Vigilanti, hoc tit. à num. 9.* verſic. *ſeptima dubitatio,* Pinellus *in Authenticâ, niſi tricennale, in princ. Cod. de bonis maternis,* Balbus *de reſcript. p. 2. part. 3. princ. quæſtion. 12.* Molina *de Juſtitia, tract. 2. diſputat. 65.* Donellus *lib. 5. comment. cap. 20.* noviſſimè agit Ægidius Trullengh. *in opere morali,* ubi plures ex Summiſtis recentiores refert, *p. 2. c. 4. dub. 12. in opere moral.* quare non immoror.

2 Ad ſecundam quæſtionis partem, quam inſignem ſolent Doctores appellare, ut poſſis tractare, oportet exemplum præmittere, ad ejus declarationem, & tale eſt per litis conteſtationem poſſeſſores efficiuntur malæ fidei, *l. ſed etſi lege, §. ſi ante, ff. de petitione hæreditatis, l. nemo, Cod. de acquirenda poſſeſſ* ubi præclarè Conſtantinus loquitur ſequentia verba, *interpellatione verò, & controverſia progreſſa, non poſſe eam intelligi Poſſeſſorem, qui licet poſſeſſionem corpore teneat: tamen ex interpoſita conſtitutione, & cauſa in Judicium deducta, ſuper Jure poſſeſſionis vacillet, ac dubitet:* docent communiter Doctores, *in §. ſi quis à Domino inſt. de rerum diviſione,* ubi bene Pichardus agit, dixi ego nonnulla, *in tit. de litis conteſt. & in cap. illud 8. hoc tit.* unde ſi Titius v. g. litem poſſeſſori intendat, & ſuccumbat, quia verus Dominus non eſt, quæritur, quia præſcriptio interrupta eſt reſpectu Titii, An Poſſeſſor adversùs Caium, qui verus Dominus eſt, præſcribere valeat, ſi reſpectu ipſius Caii poſſeſſor eſt in bonâ fide?

3 Et in hoc dubio invenio duplicem ſententiam, primam Bartoli, ad legem naturaliter, *ff. de uſucapionibus, nu. 12.* & Antonii de Butrii *in cap. illud, hoc tit.* & Socini Senioris, alios citantis, *conſil. 47. num. 17. lib. 3.* dicentium præſcribere per Textum, *in l. ſi quis fundum, ff. de acquirenda poſſeſſ.* ubi mala fides, reſpectu unius juris, nempe uſûsfructûs vel hypothecæ, non nocet præſcriptioni alterius Juris; deinde ex Textu *in l. qui Balneum, §. Titia, ff. qui potiores in pignore habeantur,* ubi mala fides, reſpectu unius creditoris, cui res oppignorata erat, non nocet reſpectu alterius. Ultima *ex l. Fulcinius, §. quid ſi adverſus, ff. ex quibus cauſis in poſſeſſ. eatur,* ubi Pomponius ſpectavit, An aliquis latitare adversùs omnes, an adversùs aliquos tantùm?

Secunda ſententia, cui adhæreo, eſt non poſſe præſcribere, quia iſte Poſſeſſor eſt in malâ fide, cùm ſciat rem alienam eſſe, licet non ſit ejus, cujus ipſe putat: ergo præſcribere nequit ex regulâ Textûs noſtri. Secundò, *ex l. aut qui aliter, §. ſi quis dum putat, ff. quod vi, aut clam,* ibi, *ſi quis dum putat locum tuum eſſe, qui meus eſt, celandi tui, non mei cauſa fecerit, mihi interdictum competere.* Tertiò, *ex l. 1. §. ſed & per eum, ff. de acquirenda poſſeſſ.* ubi reſpondetur hominis verè liberi poſſeſſorem non acquirere per miniſterium illius, quem exiſtimabat bonâ fide ſervum eſſe; ſed tamen malâ fide Poſſeſſor bonam fidem habet, exiſtimabat hunc ſervum eſſe, ſed habet malam fidem, reſpectu alterius, quem cenſet Dominum eſſe illius hominis; quæ mala fides totam poſſeſſionem vitioſam reddit, ſic hanc ſequuntur Abbas, Panormit. *in dicto cap. illud,* & alii quos refert, & ſequitur, Covar. *in reg. poſſeſſor. p. 2. §. 8. num. 5.* Aretinus *in l. 2. §. item acquirimus, ff. de acquir. poſſeſſ. nu. 56. & in l. 3. §. Neratius col. ultim. Cod. eodem, tit. & in conſ. 17. ante n. 12.* Fachineus *lib. 8. controverſ. cap. 34.* quod ut declarat, in verſic. *tertiò,* extra præfatum exemplum de litis conteſtatione, ſi quæſtio præponatur, advertit propoſitam noſtram quæſtionem, duobus intelligi poſſe modis, Primò, de malâ fide, hoc eſt de ſcientiâ rei alienæ, cùm videlicet Poſſeſſor, poſt inchoatam præſcriptionem, ſcientiam habet rei alienæ, licet neſciat verè cujus ſit; imò putet unius eſſe, cùm ſit alterius, & hoc eſſe quod ſanctus Pontifex hîc decernit, oportere, ut nullo tempore Poſſeſſor rei conſcientiam habeat, & ſic concludit præſcriptionem eſſe nullam. 4

Secundò, ait, Fachineus *dicto cap. 34. in fine,* in noſtro dubio malam fidem, reſpectu unius, non veram Poſſeſſori ſupervenire, ſed opinionem quamdam falſam, quia ſcilicet exiſtimant (falsò tamen) rem eſſe Titii, qua dubitatione ſublatâ ac ceſſante, ſuam eſſe non dubitaſſet; ſuſpicabatur etenim eſſe Titii, errore quodam, & falſâ opinione inductus, quò in caſu, ait, iſtum non eſſe in malâ fide, nec rei alienæ conſcientiam habere, ſed tantùm ſuſpicionem, & dubitationem, & ideò, ſi initio poſſeſſionis id acciderit, quia bona fides requiritur, non uſucapere, ſin autem poſtea uſucapere, ait, quia dubium eſt ſpeculativum, dubitat enim, an res ſit ſua, exiſtimat verò eſſe Titii, ſed non putat ſe peccare, eam rem poſſidendo, donec de Jure Titii conſtiterit, juxta ea, quæ adduxit, *lib. 1. controverſ. cap. 65.* de quo ego dixi quæſtione præcedenti, verſiculo *ad quartam.* 5

6 Ex quibus non oberunt fundamenta contrariæ sententiæ, quæ non probant aliud, quàm malam fidem, respectu unius Juris, non impedire præscriptionem, respectu alterius Juris diversi, putà mala fides, respectu usûsfructûs, præscriptionem non impedit; quoad proprietatem; Item mala fides, respectu unius hypothecæ, non impedit præscriptionem alterius hypothecæ, quæ res differt à quæstione propositâ. Et expendens Fachineus, exemplum de litis contestatione, nimirum induci malam fidem, per litis contestationem, cum uno factam, non impediri præscriptionem, respectu alterius, & hoc probat, quia acta inter alios, aliis nec nocent, nec prosunt, toto Titulo, *Cod. res inter alios acta*, de quo dico infrà *in cap. 17. de re judicatâ*: Deinde quia non fuit inducta vera mala fides per litis contestationem, sed dubitatio quædam, & vacillatio, ut loquitur Constantinus *in l. Nemo, Cod. de acquirendâ possessione*: sed dubitatio orta post inchoatam præscriptionem illam non impedit, si dubium speculativum sit; non autem practicum, ut disserui cum Fachineo *dictâ quæst.* 2. ver-
7 sic. *ad quartam*, ergò. † Ultimò quia in usucapionibus veritas spectatur, non opinionis error, ut patet ex *leg 2. §. si sub conditione, ff. de usucap. pro emptore*, & cum pluribus sequitur Cevallos *in pract. q. 595.* (dicens ab eâ non esse recedendum in judicando, & consulendo) secundam sententiam, ubi pro prima, alios Doctores adducit.

8 Ad tertiam quæstionis partem, quæ adhuc ingenia Interpretum torquet, nonnulli existimaverunt adhuc, si post completam præscriptionem, superveniat mala fides in possidenti, oriri obligationem restituendi; eo quòd omne illud quod fit sine bona conscientia Deo placere non possit, ex illo *ad Romanos 4. vers. 23. & ad He-*
9 *bræos 11. vers. 6.* † Deinde ex illo Matthæi 7. *vers.* 12. quo cavetur omnes leges Civiles dicto Christi, revocatas esse ad æquitatem naturalem, pariter omnibus. incultam, sed quando Sacræ Litteræ approbant ordinationes politicas, eas tantùm approbant, quæ rationis Judicio, quod nostris mentibus, tanquam dedicatum, aliquod Simulacrum Divinæ Justitiæ indutum est, congruè respondeat.

10 Ergò cum hæc deficiant in eo, qui jam cognovit rem esse alienam in malâ fide versari debet: Cùmque hinc descendat Regula illa, Neminem cum alienâ jacturâ locupletari debere *ex l. 206. ff. de Reg. Juris*, sequitur, ut qui præscriptionem implevit, adhuc tutus non sit, sic Ciprianus Regnerus *de injustitia quarundam legam Romanorum lib. 1. cap. 11.* ubi ait, tutum non esse in conscientiâ, nec se videri; Quò pacto Judex exterioris fori Dominum agentem repellere possit, & malæ fidei possessorem defendere per illas exclamationes: sic docens *num igitur placebit, quòd Deo displicet Minister, ne erit supra Herum suum, Homo est-ne Deo sapientior*, Matthæi 10. versic. 14. *possunt-ne Judex exterioris fori, & Judex interioris, de eodem contraria pronuntiare.*

11 Et prædicta sententia confirmatur ex aliis fundamentis Hennigi Arnisæi, *de Jure Majestatis lib. 1. cap. 2. n. 5.* sic prorumpentis, *habet enim omnis præscriptio aliquid iniquum, quod vergat contra naturalem, & positivam Justitiam, & sic consistit in Jure quidem bono, sed non æquo, cùm teneatur aliquem contra verum Dominum rei, & locupletet eum, cum aliena jactura, sustinetur autem solis his ratiuncalis, ut homines ad res suas custodiendas reddantur attentiores, quomodo & Lacedemonii sua furta probarent, ne dominia rerum incerta fiant, quas omnes rationes notandam in foro civili verisimilitudinis habere, apud conscientiam verò neminem excusare; quia peccatum non excusant in ipso animo, sed tantùm in Republicâ*: Ita ille per hæc, & alia fundamenta; sic etiam tenuerunt nonnulli ex nostris, nempe Joannes Vanabel. *in Breviario certi in Reg. possessor. de regula juris lib. 6.* ubi existimavit in eo casu præscribentem ad restitutionem teneri, & ibi Joannes Andreas, & Alciatus *de quinque pedum præscript. n. 33. & n. 50.* Butrius *in cap. vigilanti hoc tit.* Angelus *in leg. 1. numero 59. Cod. de Judic.* docuit etiam Petrus Greg. *syntagm. Juris lib. 4. cap. 8. numero 4.* & alii Theologi, quos citat Covarr. *in dicta reg. possessor. 3. p. §. 2.* & Baldus ex eo defendit, *in Auth. ad hac, numero 8. Cod. de usuris*, quia per præscriptionem non tollitur naturalis obligatio, de quo dubio *infrà dico q. sequenti*, quo explanato, & manet clarior ista Dubitatio.

Quare ergo, etiamsi nonnulli, quos refert 12
Molina *de just. & Jure tom. 1. tract. 2. disp. 6.* distinguant, inter præscribentem rem cum titulo oneroso, veluti emptionis, sive permutationis; & aliis, sive cum titulo gratioso, veluti donationis legati, quasi in primo casu præscriptio utrique valeat; In secundo autem, ad restituendum teneatur præscribens, existimo præscriptione completa, tutum esse, non solùm in foro sæculi, sed etiam poli præscribentem, eo quòd verè res præscripta sua sit recta: Ita docet crebrior Doctorum sententia; tum quia qui præscripsit bonâ fide jam dominium acquisivit rei alienæ, & sic consequenter ipsum non teneri ad ejus restitutionem, quia non alterius, sed ipsius est, qui præscripsit. Et quia absurdum esset præscriptiones, quæ Sacris Canonibus receptæ sunt vimque habent in foro externo, ac Possessorem tutantur, eas equidem in foro interiori locum non habere, quia si ita esset, sequeretur eum, peccare, qui Sacris Canonibus innititur, quo nihil est à veritate magis alienum *cap. qui peccat 23. q. 4.* præsertim cùm in hac præscriptionis materiâ, magnopete sacri Canones invigilarent, nec aliquod peccatum inducatur ex hoc nostro Textu, ut patet ex jam abundè adductis: sic docent Tiraquell. *de præscript. §. 1. Glossa 2.* Covar. *suprà*, Franciscus Sarmientus *lib. 2. selectarum cap. 10.* Alciatus parùm sibi constans. *in Rubricâ de præsumpt. n. 13.* Fachineus *lib. 1. controvers. cap. 64.* Molina *de Justitia tom. 1. tract. 2. disp. 7.* D. Thom. *quodlibeto 12. art. 4.* cum aliis Diana *p. 6. tract. 7. resol. 12.* Trullengh. *in opere morali lib. 7. cap. 4. dubio 15. num. 1.* Cajetanus verbo *præscriptio*, Sotus *lib. 4. de Justitia q. 5. art. 4.* Lopez. *1. p. instruction.* Salon. *2. 2. q. 5. de dominio, art. 7.* cum multis, Sayrus *in Clavi Regia lib. 9. cap. 12. à n. 34.* & Bonacina *disputat. 1. de restitutione q. ult. puncto 2. §. 2. num. 52.* cum aliis ex Juribus Balboa *in dicto cap. vigilanti hoc tit. à num. 35. & 38. 39. & 40.* ubi de ratione alios quamplures refert, & sequitor Cevallos *in practicis, q. 597.* ex aliis etiam fundamentis.
† Quia præscribens similis est solvendi; *leg. si* 13
Pupillas, ff. de administr. Tutorum.

Deinde quia contra præscribentem non com- 14
petit denuntiatio Evangelica, ex quo naturalis obli-

obligatio quæ ſupereſt, eſt inefficax, & ille qui præſcripſit bonâ fide, non peccat, ut tenent Abbas *hîc*, *col.* 5. ubi Gloſſa, Bartolus *in extrav. ad reprimendum*, verbo *per denuntiationem*, conſuluit Corneus *conſ.* 176. & dixit communem Alciatus *in dictâ Rubricâ de præſcript.* n. 47. plures alios refert Barboſ. *in dicto cap. vigilanti nu. fin.* Cenedus *ad decretales collect.* 50. n. 3. Spino. *gloſſa* 33. *num.* 70. Gutierez. *pract.* 4. *p. q.* 1. *à n.* 20. hanc eandem cum infinitis, pro utraque parte adducens Doctores; Iterùm defendit videndus Cevallos *q.* 657.

15 Quibus, & aliis ſuppoſitis fundamentis pro hac ſententiâ, quæ abundè citatus Balboa congerit, *ubi ſuprà à dicto num* 38. *in dicto cap. vigilanti*, jam non obſtant fundamenta prioris ſententiæ Regneri, & Arniſæi, quibus ſatisfit ex dictis, & ex eo quia præſcriptionis Legem publica utilitas expoſcit, quæ poſtulat, ut bonæ fidei Poſſeſſor, intervenientibus aliis requiſitis, rem quam poſſidet, præſcribat, & ejus acquirat dominium, ob idque Principes, tam Laicos, quàm Eccleſiæ, potuiſſe condere legem, hanc vim habentem in foro conſcientiæ; Nam ſi talis non eſſet in Republicâ Lex Dominica, Res in magnum præjudicium in incerto manerent, ut notavit Conſultus *in leg.* 1. *ff. de uſucapion*, quam in hoc non dedignatur jus noſtrum Canonicum: Sic Balboa *num.* 39. & Fachineus *dicto cap.* 64. *lib.* 1. *in fine*, ſatisfacit dicendo potuiſſe leges, ob juſtas cauſas, etiam in foro conſcientiæ, præſcriptionem hanc inducere, ſicut & aliæ leges, quibus ex juſtis cauſis decernitur, dominio rei ſuæ aliquem privari poſſe, & rationem illam naturalem contrariæ ſententiæ potuiſſe à Legiſlatore temperari, ob juſtas cauſas in aliquibus caſibus, ſicut ex notatis *in c. quæ in Eccleſiarum de conſtitut.* & alibi.

16 Et ad Regulam quòd ex lege naturali locupletari Quis nequit, Reſpondet Diana *dicta ſeſſ.* 12. *lib.* 6. in verſic. *unde* dicens quod Nemo locupletari debet cum alterius injuriâ, vel jacturâ, & iniquè ſcilicet illatâ, non autem quòd id nullo modo fieri poſſit cum alterius jacturâ; Nam qui ludis licitis, aut ſponſione, aut certamine, debitis circumſtantiis veſtitis, lucrum faciunt, locupletantur cum jacturâ aliorum, nec tamen ad reſtitutionem obligantur, & ſic dicunt Balboa *ſuprà num.* 37. & 40. idem Diana *dicta ſeſſ.* 12. ex verſic. *ex his quod & ſi medicina in Cod. de reſtitutione q.* 17. & Adrianus *in* 4. *de reſtit.* quòd ſi Dominus nimis negligens fuit in quærendâ re ſuâ; Tunc præſcribens ſit tutus in conſcientiâ, ſecùs econtra tamen Relati, & alii omnes hanc diſtinctionem non admittunt per jacta fundamenta, & quia aliàs graves oriuntur in Republicâ lites, & contentiones quæ debent vitari ex Regulâ Textûs *in l. ultimâ*, *ff. pro ſocio*, ubi conceſſa dicitur uſucapio, ut litium eſſet finis: Alia pro hac parte refero, cùm ago *infrà*, An dominium directum præſtet uſucapio, & præſcriptio?

17 Ad ultimam quæſtionis partem, Plures dicunt bonam fidem, quæ ad præſcribendum deſideratur, in dubio præſumendam eſſe, niſi contrarium probetur, notat Gloſſa *in cap. ſi diligenti hoc tit.* verſic. *bona fides*, ubi dicitur quòd bona fides præſumitur in dubio, ſi contingat ex facti ignorantiâ, ut per Tiraquell. *de præſcript.* §. 1. *Gloſſa* 2. verbo *bona*, Menchaca *quæſtion. illuſtr. cap.* 79. *n.* 15. Maſcardus *de probat. concluſione* 231. Sanchez *in præcepta Decalogi*, *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 43. Rota apud Farinacium *deciſ.* 91. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* & *deciſ.* 280. *nu.* 2. *Gloſſa* in *l. pen. Cod. de evictıon.* copiosè Balbus in *leg. Celſus*, *in* 3. *p. de præſcript.* Alexander *conſ.* 200. *lib.* 2. & *conſ.* 75. *lib.* 4. Alciatus *de præſcription. Reg.* 3. *præſumptione* 5. Balboa in *dicto cap. vigilanti hoc tit. num.* 84. dicens hanc eſſe doctrinam ab omnibus receptam, & procedere, etiamſi Poſſeſſor habeat cauſam lucrativam, Imò & hanc bonam fidem præſumi; & locum habe e etiamſi nullus probetur titulus, quoniam in dubio illam eſſe præſumendam, in eo etiam, qui ſine titulo poſſidet, tradit Bartolus *in dictâ l. Celſus num.* 17. & communiter receptum eſſe, teſtatur Alciatus, *ubi ſuprà dicta præſump.* 5. & Bolboa ſic veriorem putans; quia poteſt bona fides abſque titulo contingere.

Contrariam verò ſententiam alii ſequuntur; 18 nempè ut nec bona fides, nec titulus præſumantur in præſcriptione: Ita Rota apud Farinacium *deciſ.* 600. *nu. eadem*, *p.* 2. *recentiorum* refert Barboſa *in dicto cap. ſi diligenti ſub nu.* 4. Balbus *in cap. tua de teſtibus*, Bartolus ſibi contrarius *in l. fin. Cod. unde vi*, *nu.* 15. aſſerentes nunquam bonam fidem eſſe præſumendam ſine Titulo per Textum *in dictâ leg.* fin. *Cod. unde vi.*

† Verùm reſpondent primam ſequentes ſenten- 19 tiam illum Textum non impedire, cùm loquatur de eo, qui ſcit rem, quam poſſidet, ſuam non eſſe: quo caſu tenebitor credere alterius eſſe, ut indicant verba ibi, *omnes autem ſcire debent quòd ſuum non eſt, hoc ad alios, modis omnibus, pertinere*, ſed ille qui credit rem alienam ab eo poſſeſſam, propriam eſſe, in bonâ fide præſumendum eſſe, cum deficiat in eo caſu prædictæ legis fin. Ratio ob quam mala fides præſumitur de intellectu *dictæ legis fin.* Cujacius *lib.* 9. *obſervat. cap.* 16. Fachineus *lib.* 1. *controverſ. cap.* 67. Covar. *lib.* 3. *variar. cap.* 16. *num.* 7. Antonius Gomez *in l.* 45. *Tauri*, *n.* 189. Ripa *in cap. ſæpe de reſtit. ſpol. n.* 45. Rubeus in *l. naturaliter*, §. *nihil commune*, *ff. de acquirandâ poſſeſſione*, *num.* 86. Suarez *in lege* 8. *tit. de las herencias*, *num.* 18. Et pro faciliori hujus dubii expeditione tepetes adducta *ſuprà quæſt.* 2. ex verſic. *ad quartam*, per totam quæſtionem.

Et adjunges quæ adducit Fachineus *lib.* 8. *con-* 20 *troverſ.* ubi agit de quæſtione, An bona fides ad præſcribendum neceſſaria præſumatur, cum Poſſeſſor titulum non habet? ubi acerrimè defendit eam non præſumi, de quo uberiùs *quæſtione ſequenti*, & de eâ jam dixi *ſuprà in cap. ſi diligenti q.* 2. verſic. *ad ſecundam.*

QUÆSTIO IV.

An poſt longiſſimum tempus queat allegari contra Poſſeſſorem mala fides? Et an in ſervitutibus præſcribendis bona fides deſideretur? Ubi de nonnullis circa præſcriptionem earum: Et an bona fides deſideretur in præſcribendis actionibus perſonalibus?

SUMMARIUM.

1 *Mala fides poſt tempus* 30. *annorum*, *quit allegari contra poſſeſſionem.*

L. ultim.

L. ultima, Cod. unde vi num. 2. 3.

2 *Possessor rem, quam possidet, malâ fide, restituere tenetur eam, nisi eam possederit annis 30.*

4 *Fides bona nunquid in servitutibus præscribendis desideretur* remissivè.

5 *Servitus jurium incorporalium continua, aut discontinua, quanto tempore præscribatur? n. 6. aliter, num. 7.*

6 L. 14. ff. de servitut. l. 1. §. oltimo, ff. de aqua pluviæ arcenda, l. 10. ff. si servitus vindic. l. 1. & 2. num. 10. Cod. de servitut. & aqua, l. foramen, ff. de servitut. urbanor. prædior. *versic.* neque, *remissivè*, & num. 8. & num 19.

7 *Servitutes Rusticorum prædiorum, & urbanorum usucapi nequeunt jure, secùs utilitatis causa, num. 8.*

9 *Servitus competit longo usu, non jure præscriptionis, n. 10. 11. 12.*

10 Leg. si quis diuturno, ff. si servitus vindicetur,

11 L. fin. Cod. de præscript. longi temporis.

12 *Servitutes longo tempore acquiruntur, sed non usucapiuntur, fallit, n. 16.*

13 *Servitutes discontinuæ tempore ordinario possunt præscribi, vel amitti.*

14 L. 2. §. ductus aquæ, ff. de aquâ pluviæ l. 2. Cod. de servitut. l. 1. Cod. de servitutibus longi temporis.

15 *Servitus potest longo tempore capi, & si non usucapi.*

17 *Usucapio antiquitùs exigebat biennium longi temporis acquisitio decennium.*

17 *Usucapio directam producit actionem, Acquisitio longi temporis utilem.*

18 *Servitutes quæ non habent causam continuam, non præscribuntur, nisi tempore immemoriali, si habeant causam continuam tempore ordinario, num. 19.*

20 *Servitus juris pascendi, requirit tempus immemoriale fallit, nu. 21.*

21 *Servitus pascendi, quando tempore ordinario præscribatur.*

22 *Servitus personalis, etsi discontinua præscribatur ordinario tempore.*

23 *Servitutes discontinua in rebus Ecclesiæ, quanto tempore præscribantur?*

24 *Immemorialis præscriptio in servitutibus nunquam censetur exclusa.*

24 *Possessio incorporalium qualiter acquiratur ex num. 26. 27. 28.*

27 L. fin. Cod. de præscript. longi temporis.

29 *Jura quædam præscribuntur ex solo non usu Adversarii, quædam requirunt etiam factum præscribentis.*

31 *Actiones, & jura verius nunquam, cum malâ fide, præscribuntur, nu. 32. nisi uterque, tam Debitor, quàm Creditor debitum ignorabat, vel quando solus Debitor, numero 33. & 34.*

1 AD primam quæstionis partem, Bartolus *in l. ultimâ, Cod. unde vi*, propter verba ibi *si non ex die, ex quo possessio detenta est triginta annorum excesserint curricula*, existimat malam fidem adversus Possessorem longissimi temporis allegari non posse: sequuntur Bartolum nonnulli, quos refert Covar. *in Reg. possessor. p. 2. §. 1. num. 3.* Verùm quia Fachineus *lib. 1. controvers. cap. 67.* plura congerit ex Craveta, *in cons. 146. num. 5.* Corneo *in cons. 207. col. 2. lib. 3.* Hypolito Riminaldo *cons. 249. lib. 3.* Aretino *cons. 154.* dicentibus prædictam, *l. fin.* tripliciter intelligi posse, nempe vel de jure Civili tantùm, non de Canonico, vel de mala fide, vel quia in ea lege cavetur; ut Nemo possit absentia Possessoris possessionem invadere, ac invadens eam restituere teneatur, ea allegatione rejecta, quòd per ignorantiam se alienam rem occupasse dicat, dum propriam esse putaret, excipi tamen illum casum, quo ex die occupationis triginta effluxerint anni, & sic, quoad illam speciem attinet malæ fidei præsumptionem, ex lapsu 30. annorum cessare, & hos intellectus non amplectatur.

Ideò existimo, cum eodem Fachineo *dicto* 2
cap. 67. in versic. *ego*, & ex jam adductis *sub q. 2. & 3. & Textum in dicta leg. fin. Cod. unde vi*, nihil aliud docere, nisi ut Possessor rem quam occupavit, restituat, oportetque, nisi annorum 30. curriculum excesserit; Ita ex prælibatis verbis, à versic. *bis videlicet* colligi, & nullum verbum ibi percipi de præsumenda, vel non præsumenda mala fide, post longissimum tempus, de qua potestate eam allegandi, vel non allegandi, quæ allegatio, sive præsumptio, aut objectio non tollitur ex lapsu longissimi temporis; quoniam & post longissimum tempus, ut jam *suprà* adduxi *q. 1. & q. 2.* versic. *ad primam*: mala fides Possessoris durat, qui alienam rem occupavit; Itaque & si de jure Civili non prærequiratur bona fides, in præscriptione longissimi temporis, ut jam *ibi* notavi; Tamen quia in hac tractatione loquimur de juris Canonici dispositione, nunc ita tenendum est.

Nec *ex dicta leg. fin. Cod. unde vi*, ea Dispo- 3
sitio civilis percipitur, sed ea nempè ut tollatur conditio, ex ea lege, sicut & omnes aliæ actiones regulariter tolluntur, per triginta annorum spatium, mala fide Possessoris non obstante, ut *in l. omnes, l. sicut, Cod. de præscriptione longissimi temporis*, ita Fachineus *dicto cap. 67. in fine*, ubi sigillatim satisfacit interpretationibus, Cornei, Hypoliti, & Cravetæ, quibus ex jam adductis, facilis stat intellectus.

Ad secundam quæstionis partem, An in servi- 4
tutibus præscribendis bona desideretur fides? Ut respondeas, repetes quæ adduxi *suprà in cap. de quartâ quæst. 1.* versic. *ad secundam*, ubi de juribus incorporalibus.

Quare nunc devenio ad membrum aliud dif- 5
ficultatis propositæ, nempe de præscriptione servitutum, & jurium incorporalium, de quibus longè scripsit Barboa, omnimò videndus, *in cap. de quartâ suprà hoc tit.* cum pluribus ab eo relatis, ubi agit longè de tempore, de fide bonâ, de Titulo, & de aliis requisitis, ad earum præscriptionem, & pro verâ resolutione, præmitto à Doctoribus eam communem distinctionem, aut servitus habet causam continuam, vel quasi, scilicet quia ad eum non requiritur semper hominis factum continuum, veluti servitus aquæductûs, item servitus altiùs tollendi stillicidium, vel ductus aquæ ex cœlo cadentis, & de hac dicunt decem annis inter præsentes, & viginti inter absentes præscribi. Sin autem servitus habet causam non continuam, seu discontinuam, ut est servitus itineris, viæ Tractus, & similes, quæ requirunt semper, factum hominis continuum, & successivum: De hac dicunt Doctores præscribi per tempus, quod hominum memoriam

memoriam excedat; Tameu ſi longo tempore quis ſciente, & patiente Adverſario, uſus fuerit ſervitute, licet quæ cauſam habeat uon continuam præſumi ex Titulo, qui allegatur ſervitutem rectè conſtitutam, de quo videndus Accurſius, & alii, *in l. ſervitutes* 14. *ff. de ſervitutibus* Balbus *de præſcription.* 2. *p.* 3. *part. princ. q.* 1. Covarr. qui de virtute juris paſcendi loquitur, *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *nu.* 11. & 12. Mynſinget. *cent.* 4. *obſervat.* 53. & alii quamplures, & horum fundamentum potiſſimum eſt, quia ſunt tot, variæque interpretationes Doctorum, ut nullo alio modo tot, tam variaque reſponſa queant componi, quàm ſi prædicta diſtinctio adhibeatur: Sic refert Fachineus *lib.* 8. *controverſ. cap.* 22. omninò videudus, longè aliter interpretatus à verſic. *ego.*

6 Et pro hac diſtinctione ſoleut adduci Textus *in dictâ l.* 24. *ff. de ſervitutibus*, & *Textus in l.* 1. §. *ultimo*, *ff. de aqua pluviæ arcend.* & Textus *in l.* 10. *ff. ſi ſervitus vindicetur*, *l.* 1. & 2. *Cod. de ſervitut. & aquâ l. foramen*, *ff. de ſervitut. urbanor. prædior.* in verſic. *neque*, quorum ponderationes refert idem Fachineus, & impugnat à verſic. *in primis*, ubi ſigillatim expendit, & ob id non repeto, quia ipſe longè exprimit peccata prædictæ diſtinctionis.

7 Quare ipſe in dicto verſic. *ego*, & à verſiculo *congerit*, ex Longovallio *in leg. Imperium*, *ff. de jurisdic. omn. Judic.* ex Cujacio *in l. ſequitur* 4. §. *libertatem*, *ff. de uſucapion.* Corraſio *ad dictam legem ſervitutes* 14. *ff. de ſervitut.* Duareno *ad leg. ſi quis diuturno* 10. *ff. ſi ſervitus vindicetur*, Conano *lib.* 4. *comment. juris cap.* 12. *nu.* 14. docet ruſticorum prædiorum ſervitutes uſucapi non poſſe, & idem in urbanis ſervari ex *dicta l.* 14. *de ſervit.* & *ex dicta l.* 4. §. *libertatem*, ibi *libertatem uſucapionem ſuſtulit Lex ſcribonia*, *quæ ſervitutem conſtituit*, *leg. ſi aliena*, §. *hoc jure*, *ff. de uſucapion.* quibus in locis diſertè id probat expreſſum.

8 Sed utilitatis causâ, receptum eſſe, ut diuturno uſu acquirantur, ſi nec vi, nec clam, nec precariò Quis uſus fuerit ſervitute, & hujus ſententiæ adducunt Teſtimonia *dictæ l.* 1. §. *fin. ff. de aquâ pluvia arcend. l.* 5. §. *ult. de itinere*, *actuque privato dictæ legis quis diuturno*. *ff. ſi ſervitus vindicetur*, *leg.* 1. & 2. *Cod. de ſervitut. & aquâ.* Et quia ex legibus præcitatis non requiritur adverſarii ſcientia; Ideò Imperator *in dictâ lege* 2. *Cod. de ſervitut. & aqua*, refert Martialem, ſciente Domino aquam duxiſſe, ut intelligeremus clam ab eo minimè aquam deductam eſſe, ut *in leg.* 5. §. *ſed & ſervitus*, *ff. quod vi*, *aut clam*, ibi *quamquam etiam illud ſufficiat celandi animum non habere*: ita ut ſufficiat non habere animum celandi Dominum, licet eo ignorante quis aquam duxerit, & ſervitute uſus fuerit.

9 Unde Fachineus in verſiculo *non eſt*: *in dicto cap.* 22. dicit quòd hæc non eſt uſucapio, nec ex tempore acquiſitio ſervitutis, ſed hoc operari temporis diuturni uſum, ut rectè impoſita ſervitus videatur, ut credatur eam verè fuiſſe conſtitutam, quia patientia Domini certum præbet argumentum impoſitæ aliquando ſervitutis, ut ſic ait, ut ſervitus competat longo uſu non jure præſcriptionis, ſed tanquam conſtituta ſit, & impoſita.

10 Et ob id Ulpianum *in dicta leg. ſi quis diuturno* dicere ei, qui longo tempore nactus ſit jus aquæ ducendæ non eſſe docere de jure, quo conſtituta ſit, & *in dictâ l.* 1. §. *ult. ff. de aquâ pluviæ arcend.* Textus ait *habuiſſe longâ conſuetudine*, *velut jure impoſitam videatur ſervitutem.* Et ſic idem Fachineus improbat Duarenum relatum, eo quòd dixerit titulum requiri, in acquiſitione ſervitutis: quia requiritur in uſucapione, quæ non eſt uſucapio, & ſic ſufficere probat uſum longiſſimi temporis, nec in præfatis legibus aliquid de titulo dictum fuiſſe, ut rectè monet Conanus *dicto lib.* 4. *comment. cap.* 12. *n.* 16.

Nec turbatur Fachineus ex Textu *in leg. ult.* 11
Cod. de præſcript. longi temporis, quo tentari poteſt longo tempore poſſe præſcribi ſervitutes per verba *eodem obſervando*, & *ſi res non ſoli ſint*, *ſed incorporales quæ in jure conſiſtunt*, *veluti uſusfructus & cætera ſervitutes*: Nam dicit ibi Juſtinianum ſolùm de eo ibi agere, quæ ſit cauſa inter abſentes, & inter præſentes, & dum in fine dixit *eodem obſervando*, & *ſi res non ſoli ſint* alludere voluiſſe non ad præſcriptionem rerum incorporalium, & ſervitutum quæ longo tempore amittuntur, non utendo ſcilicet 10. annis inter præſentes, vel 10 inter abſentes *ex lege ſicut*, *Cod. de ſervitut.* Quare & in illis locum habere eam conſtitutionem, quæ declarat, quando inter præſentes, vel inter abſentes, cauſa agi videatur, ſicut & Accurſius rectè explicavit *in dictâ lege ult.* non inquam *ibi* Juſtinianum agere, & decernat præſcribi poſſe ſervitutes, contra veterum Juriſconſultorum authoritatem, quorum reſponſa, non niſi ſeriâ præfatione corrigere ſolitum eſſe, & magno cum apparatu, ſed fatetur Fachineus tempore 30. vel 40. annorum, & ſervitutes præſcribi, per Textum *in leg. ſicut*, *leg. omnes*, *Cod. de præſcript. longiſſimi temporis* 30. *vel* 40. *annorum*, quod ex adductis pro ſententiâ ſecundò relatâ aliquid difficile videtur, nam ſi in illis admittitur; igitur & in his; quæ ad longum tempus ſpectant 10. vel 20. annorum, & ſic hoc verum eſt, ut ſubſiſtendum eſſe videatur in diſtinctione adductâ pro prima ſententiâ, cui favet de jure Regio praxis: tradit Balboa *in dicto cap. de quartâ quæſt.* 2. Legendus à *nu.* 1. & *num.* 6. cum Doctoribus, ſic eam colligentibus *ex dictâ lege ſervitutes* 14. nam dum prohibet uſucapionem ſervitutum expreſsè de ruſticâ loquitur, & Julius Paulus ejuſdem legis author *in dictâ leg. foramen*, *ff. de ſervitutibus urbanor.* prædictam diſtinctionem confirmat in illis verbis, *nec enim perpetuam cauſam habet*, *quod manuſit*, à qua tamen communi ſententia adhuc ipſe Balboa recedendum eſſe arbitratur ibi, *à nu.* 7. Legendus ubi longè de intellectu plurium jurium agit, *à n.* 8. referens modum dicendi Longovalli, quem reprehendit Corraſius *in dictâ leg. ſervitutes*, & alium Franciſci Conani *dicto lib.* 4. *comment. c.* 12. *n.* 15. quem non amplectitur idem Balboa *ibi*, *à nu.* 11. & 12.

Et reſpuens alium dicendi modum Parlado- 12
rii *lib.* 1. *rerum quotid.* § 8. *nu.* 22. ait, *nu.* 14. magis ad veritatem accedere Cujacium *in dictâ leg. ſequitur*, §. *fin. ff. de uſucapion.* dum docet veriſſimum eſſe ſervitutes omnes eſſe inuſucapabiles: Ita ut jura, quibus nititur contraria ſententia non obſtent, quia ea tantum probant ſervitutes longo tempore acquiri, non tamen uſucapi; de cujus fundamento iterùm longè repetit idem Balboa omninò videudus *in dictâ quæſt.* 2. *à dicto num.* 14. ubi à *num.* 16. rationem ab ipſo jure

jure antiquo *leg.* 12. *Tabularum*, deducit expendens sigillatim jura contraria.

13 Iterùm ipsum leges Balboam *in cap. cum Ecclesia Sutrina de cauf. poffeff. & prop. à n.* 80. ubi agit non ita latè sicut *in dictâ quaſt.* 2. qualiter procedat, vel usucapio in servitutibus discontinuis, ubi etsi referat plures asserentes in illis requiri tempus immemoriale, ipse autem concludit verius esse prædictas servitutes, tempore ordinario, posse præscribi, vel amitti *ex l. sequitur*, §. *si viam*, *ff. de usucapion. & ex l. pen. Cod. de servit.* post Julium Paulum *lib.* 1. *receptarum sentent.* Longovallium *in dictâ leg. Imperium*, *nu.* 240. Duarenum *lib.* 2. *disput. cap.* 34. Conanum *lib.* 4. *comment. dicto cap.* 12. *nu.* 10. Charondam *lib.* 1. *verisimilium cap.* 10. Parlado-
14 rium *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 1. §. 8. *n.* 24. † Ubi respondet ad Textum *in l.* 2. §. *ductus aqua l.* 2. *Cod. de servit. l.* 1. *Cod. de longi temporis præscriptione dicta l. servitutes* 14. constituens differentiam, quia in urbanis prædiis datur utique continua possessio; non sic in Ruralibus, in quibus prodest distinctio *suprà* jacta: Alia adducit *ibi* videnda.

15 Utcunque tamen sit, & si servitus nequeat tempore ordinario usucapi; verumtamen poterit longo tempore capi, ut colligitur ex dictis pro secundâ sententiâ de jure communi, probat idem Balboa *in dictâ q.* 2. *cap. de quartâ, de præscript. nu.* 27. & longè expendens rationem, *in dicto cap. cum Ecclesia Sutrina à nu.* 84. tradens *ex dictâ leg. servitutes*, rusticas servitutes usucapi non posse, eo quòd non continuò possidentur; postea docet idem in servitutibus urbanis observari, non quia in illis non detur continua possessio, sed quia ita Lege scriboniâ cautum est quæ urbanorum servitutum usucapionem prohibet, ut tradunt Cujacius *in dicta l.* sequitur Conanus *lib.* 4. *comment. cap.* 13. *nu.* 11. Hottomannus *de legibus Romanorum*, verbo *Lex Scribonia*
16 *el.* 2. † Et sic ait Balboa *nu.* 85. ut quando dicimus jure Civili attento, servitutes rusticorum prædiorum usucapi non posse, intelligi de usucapione biennali, quia in eis continua possessio non datur, & cùm postea hoc tempus porrectum sit ad tempus longum 10. vel 20. annorum causâ juris adjuvandi, ut notant omnes, *in* §. 1. *Inst. de usucapion.* Ideò affirmat Textum, *in dicta l. servitutes*, cum similibus intelligendum esse de usucapione vera servitutis, non autem loqui de longâ temporis acquisitione, quæ diversæ sunt; Nam usucapio ante Justinianum solo biennio contingebat, ut *in princ. Inst. de usucapion.* sed longi temporis acquisitio decennium exigebat, ut dixit Paulus *lib.* 5. *sentent. titulo de usucapione.*

17 Tum etiam, nam usucapio directam producit actionem, acquisitio verò longi temporis utilem, ut *in dictâ l. si quis diuturno*, *l. si duo* 13. §. *fin. ff. de jurejurando*, usucapio enim ipso jure Civili inducta; acquisitio verò longi temporis tuitione Prætoris, *l. fin. ff. de aqua pluvia arcenda*, uti idem Balboa variis etiam rationibus declaravit, etiam *in dicto cap. de quarta dicta quastione* 2.

18 Jam ergò pro praxi adverto ex *l.* 13. *tit.* 13. *p.* 3. servitutes, quæ non habent causam continuam non præscribi, nisi tempore immemoriali juxta communem intellectum Textûs, *in d. l.* 7. §. *ductus aqua*, *ff. de aqua quotid. & astiva*, istæ verò servitutes discontinuam causam habentes, sunt rusticorum prædiorum, quæ à facto hominis pendent: Sic docent Longovallius *in dicta l. Imperium*, *ff. de jurisd. omn. judic. eum.* 207. Covarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 17. *num.* 11. Antonius Gomez. *cap.* 15. *nu.* 27. Cæpolla *de servitut. urbanorum*, *cap.* 9. † 19
Qui etiam dicunt aliter procedere in servitutibus habentes causam continuam, quales sunt urbanorum prædior. quæ tempore ordinario 10. vel viginti annorum usucapere valerent, sic intelligentes Textum *in dictâ leg. si quis diuturno* cum similibus jam adductis. Et quod Imperatores, *in dicta l.* 1. & 4. *Cod. de servitut. & aqua*, cum similibus, quatenùs probant servitutes usucapi posse, quia loquuntur de servitutibus habentibus causam continuam, & idem dicendum esse affirmant de servitutibus habentibus causam quasi continuam; ut *in dicta l. foramen. ff. de servit. urbanor. prædior.*

Unde receptum est secundùm hanc praxim 20
à communi prima sententia deductam in servitute juris pascendi ad ejus præscriptionem tempus immemoriale requiri; Nam hæc servitus realis rustica est; & inusucapibilis, uti in servitute pascendi resolvunt Bertrandus *conf.* 24. *lib.* 1. *num.* 10. Parisius *conf.* 27. *num.* 7. *lib.* 1. Guid. Pap. *decif.* 573. Casaneus in *consuet. Burgund. Rubr.* 13. §. 5. *nu.* 16. cujus sententiæ est ratio, nam hæc servitus juris pascendi rustica est, & quæ causam habet discontinuam, & ita aliter quam tempore immemoriali præscribi non posse, *ex dicta l. hoc jure*, §. *jure*, §. *ductus aqua*, & ex communi stylo, & praxi observari in Hispaniâ affirmant Covar. *dicto lib.* 2. *variar. cap.* 16. *num.* 11. & meus Concanonicus jam defunctus Doctor Otero *de pascuis*, videndus *cap.* 17. ubi postquam à *num.* 1. dicit jura pascendi *imprascriptibilia* esse plura adducens jura sic intelligenda: excipit tamen tempus immemoriale.

Prædicta tamen communis sententia praxi 21
recepta, & Lex nostra Hispaniæ relata in versic. *jam ego* in Judiciis & consiliis necessariò observanda; primò, debet limitari in eo, qui Titulum habet ab aliquo tertio, cum bonâ fide, nam tunc ad præscriptionem servitutis tempus ordinarium sufficit etiam ignorante Domino fundi servientis, juxta Textum *in l. fin. in fine*, *Cod. de præscriptione longissimi temporis*, ibi *bono initio*, & ibi, *nulla scientia*, *vel ignorantia spectanda*, Sic interpretantur Castrens. in *dicta leg. servitutes* 14. *n.* 9. *ff. de servitut.* & *in l.* 2. *n.* 3. *Cod. eodem.* & ibidem Padilla *n.* 20. in versic. *quartum intellectum*, ubi plures alios retulit, sequitur Balboa *in dicta q.* 2. *n.* 28. quidquid Accursius dixerit *in dicta leg. fin.*

Secundò, nonnulli dicunt prædictam secun- 22
dam opinionem non procedere in servitutibus personalibus, qualis est usufructus, quæ servitus licet discontinua sit, tempore tamen ordinario quæritur, ut *in l. si ego* §. 1. *ff. de publiciana*, & *in l. fin. Cod. de præscriptione longi temporis.* Quamobrem Padilla *ubi suprà* defendit in *leg.* 2. *Cod. de servit. & aqua* cum aliis multis *nu.* 20. usumfructum quæri posse tempore ordinario; Verùm Gomezius *tom.* 2. *variar. cap.* 15. *n.* 25. Petrus Augustinus *in Emporio p.* 1. *tit.* 6. *quaſt.* 4. *à nu.* 27. Balboa *dicta quaſt.* 2. *nu.* 29. dicunt non sine difficultate procedere dictam limitationem.

Tertiò, limitant Doctores communem præ- 23
dictam

dictam doctrinam ; ut non procedat in rebus Ecclesiasticis, nam & si servitutes continuæ sint, tempore tamen ordinario per quadragenariam possessionem acquiri constat, ea adductis. *in dicto cap. de quartâ*, *& cap.* 6. *&* 7. ut in juribus Monasteriorum, & Iurispatronatûs, de quibus jam dixi talia jura incorporalia præscribi non posse, adversùs Ecclesiam, nisi quadragenariâ quasi possessione cum Titulo, & immemoriali; sine titulo, eo quòd omnes Ecclesiæ liberæ vehementi juris præsumptione creduntur, & in omnibus beneficiorum collatio ad Episcopos pertineat de jure : notat Covar. *in Reg. possessor.* 2. *p.* §. 10. *per totum*, & præcipuè *numero* 7. cum multis diai *in dicto cap. de quarta*, . ubi videbis.

24 Nec his omnibus obstant jura excludentes servitutum usucapionem, oam præscriptio immemorialis, nunquam censetor exclusa secundùm Glossam receptam, *in Auth. ut de cætero commutatio non fiat collatione* 5. in verbo *præscriptio*, Panormit. *hic*, *num.* 35. Balbus *de præscript. p.* 6. *partis* 5. *princip.* Aymon. Craveta *de antiquitate tempor.* 4. *p. n.*43. Tiraquellus *de retractu conventionali.* §. 1. *Glossa* 2. *num.* 3. & plures refert Otalora *de nobilitate* 3. *p. cap.* 7. *num.* 11. Ex quibus omnibus deducitur, quòd etsi Lex prohibeat usucapionem, nunquam tamen immemorialem excludere præscriptionem, de cujus naturâ, & requisitis, dico etiam *infrà.*

25 Hinc enim pro complemento hujus difficultatis potest inquiri ; quomodò rerum incorporalium acquiratur possessio, eo quòd res incorporales non possideantur ; sed tantùm corporales, per Textum, *in leg.* 3. *ff. de acquirendâ possessione*, *l. servus*, §. *res incorporales*, *ff. de acquirendo rer. dominio*, *l. sequitur.* §. *si viam*, *ff. de usucapion.* sed quasi possideri vulgò dicitur : Quæstio tamen est qualiter hæc quasi possessio contingat, & ut tradunt Covarr. *in dictâ Reg. possessor. in* 2. *p. in initio*, *nn.*8. Menochius *de arbitrariis*, *casu* 160. & sequenti existimantes usu acquiri, quem jure proprio Quis non jure familiaritatis exercet cum scientiâ, & patientiâ Adversarii, per Teatum, *in l.* 1. *Cod. de servitutibus, & aquâ, in l. quoties*, *ff. de servitut. leg. si à te emero*, *ff. si servitus vindicetur*, *l. si ego*, §. 1. *ff. de publiciana junctâ leg.* 1. *ff. de servitut. rusticor. prædior.*
26 † Verùm Joannes Longnvallius *in dictâ l. Imperium in* 4. *p. in* 2. *art.* § *de Jurisd. omn. Judicum*, existimat scientiam, & patientiam non requiri ex *l. quoties* 20. *ff. de servitut.* *l.* 1. §. 1. *ff. de itinere, actuque privato*, & ex *l. ultima*, *Cod. de præscript. longi temporis.*

27 Tamen Fachin. *lib.* 8. *controvers. cap.* 20. hanc difficultatem duobus conclusionibus putat intelligi, prima, ut ad acquirendam quasi possessionem rerum incorporalium, non requiratur scientia, & patientia Adversarii, si de possessione absolutè agatur ; Ita ut tam justa possessio intelligatur, quàm injusta, & probat *ex dictâ leg. ultimâ Cod. de præscript. longi temporis*, in verbis ibi, *nullâ scientiâ*, *vel ignorantiâ spectandâ*, & paulò post *eodem observando*, *etsi res non soli sint, sed incorporales* : Nam si præscriptio longi temporis locum habet in rebus incorporalibus absque scientiâ Adversarii. consequens est possessionem etiam acquiri absque scientiâ posse ; quia sine possessione non procedit usucapio, sive
28 præscriptio. † Secunda conclusio, cùm titulus deest ad acquirendam quasi possessionem rerum incorporalium necessaria est scientia, & patientia Adversarii ; illa enim subit vicem tituli, *l.* 2. *Cod. de servitut. & aquâ*, *l.* 1. *ff. de servitut. rusticor. prædior. leg. si ego*, §. 1. *ff. de publicianâ*, ita ille, qui hac distinctione adhibitâ, ait, sententias contrarias de facili conciliari.

Deinde pro majori declaratione, quod attinet 29
ad jurium præscriptionem, dico esse Jura quædam, quæ præscribuntur ex solo nonusu Adversarii absque aliquo facto præscribentis, quædam verò præter Adversarii nonusum exigunt factum præscribentis, ut rectè declarat Textus *in l. hac autem*, *ff. de servitut. Urbanor. dictâ leg. sequitur*, §. *si viam. ff. de usucapion.* tradit Balboa *in cap.* 5. *hoc tit. nn.* 77. de quo *suprà* diai in hoc Titulo, ubi leges.

De titulo ad præscribendam servitutem dixi 30
suprà in cap. si diligenti hoc tit. q. fin.

Ad ultimam quæstionis partem, videtur di- 31
cendum, quòd actiones personales cum malâ fide, præscribuntur tempore longissimo 30. vel 40. annorum, ut existimant latè Bart. *in dictâ l. sequitur*, §. *si viam*, *ff. de usucap.* Innocent. *in cap. si cura de jurepatron.* Hostiensis *in summâ*, *de præscriptione rerum immobilium*, §. *quæ res*, versic. *actiones personales*, & Relati à Menchaca *lib.* 2. *illustrium quæstionum*, *cap.* 76. *num.* 3. Covar. *in Reg. possessor.* 2. *p.* §. 10. *nn.* 3. Parlador. *lib.* 1. *rerum quotid.* §. 11. *nu.* 14. & videtur confirmari ex adductis *suprà in cap.* 1. *quæst. fin.* ubi de præscribendis Salariis Advocatorum, Famulorum, & aliorum, ubi nulla in tam brevi tempore potest adesse bona fides.

Tamen Balboa *in cap. vigilanti* 5. *hoc tit.* à 32
nn. 67. latè agens usque ad *num.* 81. ibi videndus acerrimè defendit, *num.* 68. omnes præscriptiones, sive rerum, sive actionum, juriumve incorporalium omninò esse sublatas, & nunquam cum malâ fide admittendas, per Textum nostrum, ex illâ Regulâ generali, quòd Quidquid non est ex bonâ fide, peccatum est, de qua latè adduxi *in q.* 1. & sic concludit, ut quamvis jura quæ de præscriptione cum bonâ fide loquuntur, solùm expressè loquantur in præscriptione rerum corporalium, quæ verè possidentur, tamen cùm eorum ratio, etiam in præscriptione actionum, & jurium procedat ; Ideò in istis etiam taliter bonam desiderari fidem, ut cum malâ fide nunquam admittatur præscriptio.

Nisi quando uterque, tam Debitor quàm Cre- 33
ditor debitum ignorabant, vel quando solus Debitor ignorat ; quia tunc Debitor, id est, præscribens sit in bonâ fide, propter ejus ignorantiam, mirum non esse, ait, ut præscriptio etiam de jure Canonico procedat.

Et ut meliùs intelligas, leges quæ *infrà* dico 34
super eâ quæstione, An leges civiles statuentes præscriptionem, cùm malâ fide sint omninò obrogatæ de jure Canonico, seu admissæ videantur? De quo diai nonnulla *suprà q.* 1. & in terminis propositæ quæstionis; Surdus *decis.* 158. *num.* 56. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 52. *num.* 2. Duennas *Reg.* 6. Marta *de jurisd. p* 4. *casu* 48. *n.* 35. cum multis Barb. *hic n.* 7. ubi de rationibus, & *n.* 8. idem dixit de debito & *n.* 9. etiam in pacto de retrovendendo cum clausula *quandocunque semper*, item & *num.* 10. ampliat in Hærede, qui non potest præscriptionem continuare, quando Defunctus fuit in malâ fide, & *numero* 11. in præscribente contra Fiscum, & *numero* 12.

item ampliat in contrahente cum minore, Judicis decreto non interposito, ubi barum ampliationum, seu conclusionum plures adducit Defensores ; de quibus singulis jam dispersim adduxi, aliis in locis hujus tituli, ob quod non repeto molestè : Et ut benè intelligas quæstionem, de qua hic adjunges Cevallos *in pract. q.* 173. ubi cum infinitis ab eo Relatis, pro utroque sententiâ agit, pro complemento adjunges quæ scribit D. Joannes del Castillo *de tertiis, cap.* 28. 29. ubi de requisitis ad præscribenda jura incorporalia.

QUÆSTIO V.

An bona fides desideretur in præscriptione immemoriali? Ubi de privilegiis immemorialis, & de ejus vigore? Et an præscriptio temporis immemorialis currat, & vires amittat, si constet de titulo vitioso, & nullo? Et an in præscriptione immemoriali requiratur scientia, & patientia Adversarii? Et quibus bona fides probetur?

SUMMARIUM.

1 *Immemorialis præscriptio bonam exigit fidem.*
2 *Immemorialis præscriptio, quas habeat prærogativas, nu.* 3. 4. 5. 6. 7. 8 9.
7 *Regalia præscribi queunt, tempore cujus non extat memoria.*
10 *Immemorialis præscriptio non evacuatur clausula*, nulla præscriptione obstante.
11 *Præscriptiones immemoriales, & centenaria nunquam censentur exclusa, nisi præter casus in jure expressos.*
12 *Immemorialis, ut legitimè probetur, exposcit requisita quatuor n.* 13.
14 *Immemorialis probatio An requirat in Teste, ut deponat, quod Majores non viderint : nec audierint contrarium?*
15 *Immemorialis probatur ex visu Testis per annos* 40. *& de formâ remissivè, n.* 16. *& si deponat Testis de his, quæ viderit in ætate pupillari, num.* 18.
17 *Immemorialis, ut probetur apertè, nunquid singuli Testes debeant deponere de singulis ejus requisitis, vel sufficiant duo de uno, & cæteri de aliis.*
19 L. sicut, l. omnes, l. cùm notissimi, Cod. de præscriptione longi temporis, l. ultima, Cod. unde vi, l. unica, Cod. de rei uxoriæ actione, num. sequent.
20 *Immemorialis præscriptio habet vim privilegii.*
21 *Præscriptio immemorialis corruit, si clarè constat de ejus titulo vitioso, & non habili ad præscribendum, ut si sit locationis Emphyteusis, & c. n.* 22. 23. 24.
25 L. 3. tit. 2. p. 1.
26 *Consuetudo immemorialis, non requirit Principis scientiam.*
27 L. 11. tit. 1. lib. 7. ordinam, l. 1. & 2. tit. 2. lib. 7. recopil remissivè.
28 *Immemorialis præscriptio, ut procedat, non requirit scientiam : ac patientiam Adversarii n.* 29. *nec Regis, n.* 31. 32.
29 *Immemorialis præscriptio præstat omnia solemniter acta.*
30 *Scientia Regis non requiritur in præscriptione jurisdictionis ipsius.*
32 L. tit. 15. lib. 4. recopilationis.
33 *Fides bona, vel mala in præscriptione probatur aliquibus modis, aut conjecturis, & n.* 34.

AD primam quæstionis partem, dixi *suprà sub* 1
q. 2. versic. *ad tertiam*, & in quo differant
immemorialis, & centenaria, dixi *suprà in cap. ad
audientiam hoc tit. q.* 1. versic. *ad secundam*, ubi
dixi de modo eam probandi, de quo Articulo
dixi latè *in cap. licet ex quadam de Testibus*, vide
proxim, quam refert Riccius *collect.* 233. *in l.* 11.
de præscription. in vers. *quo modo*, alia, de præscriptione
hoc, adduxi *suprà in cap. causam* 8. *hoc tit.*
q. 2. *ibi*, videnda, de qua ex multis nonnulla
congerit Barbosa *in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. ibi videnda,
præter quæ videbis quæ subsequuntur,
& quod præscriptio immemorialis prærequirat
bonam fidem : congerit sic probantes plures
idem Barb. *in dicto cap.* 1. *num.* 16.

Ad secundam difficultatis partem, de qua 2
nonnulla dicit Valenzuela, Velazq. sub *cons.* 20.
p. 1. cùm agit de servitute aquæductûs : ergò sub
compendio dico immemorialem habere aliqua
privilegia, sed effectus, & prærogativas. Primus,
ut habeat vim privilegii, Caputaq. *in decis.* 376. *p.* 2. Osascus *in decis. pedemont. n.* 5. *n.* 14.
Afflictis *in* 254. † Secundus, ut habeat vim Ti- 3
tuli legitimi, pulchrè Verall. *in decis.* 235. *p.* 2.
† Item & habet vim constituti, Papon. *lib.* 12. 4
tit. 3. *arresto* 3. aliquid per Afflict. *decis.* 239. *n. fin.*
Ricc. *collect.* 778. ad Textum *in l. hoc jure, §. ductus
aqua, ff de aquâ quotid. & collect.* 223. *in l.* 11.
& Glossa *ibi*, *Cod. de præscript.* † Ubi dicit cum 5
Minsing. *cent.* 1. *observat.* 30. ut contra immemorialem
non admittatur probatio in contrarium
de uno aliqua dico in vers. *ad tertiam.* † Item 6
effectus præscriptionis immemorialis, ut per
eam tantùm præscribatur jus ducendæ aquæ ex
flumine publico, Vibius *in decis.* 226. de quo
latè & benè idem Valenzuela *dicto cons.* 20. sicuti
& Jus pascendi, Guid. Pap. *in decis.* 573. Otero, *de
pascuis cap.* 17. Riccius *dicta collect.* 323. † Imò & 7
Bolbus *in decis.* 29. dicit quòd Regalia possunt
præscribi per tempus, cujus initii memoria non
extat, seu Francisc. Marc. *in decis.* 234. limitat in
regalibus, quæ sunt in signum universalis dominii,
& subjectionis, quæ sunt impræscriptibilia,
quod intelliges juxta illa, quæ jam *suprà*
adduxi *in cap.* 11. *q.* 2. † Item est alius effectus, 8
ut licet adversùs alias præscriptiones detur restitutio,
ut jam alibi dixi *ex cap. ignorantia*, & refert
Cevallos *in pract. q.* 48. tamen in hac immemoriali
denegatur, ita ut Princeps non possit restituere
sub *dictâ collect.* 778. † Imò & Osascus 9
ait posse contra Principem tali præscriptione
præscribi *in decis.* 56. & secundùm dicta, *in dicto
cap.* 12. *sub q.* 2.

Et in tantùm immemorialis præscriptio est 10
privilegiata, ut clausula, *nullâ præscriptione obstante*,
non excludat præscriptionem immemorialem,
Papon. *lib.* 3. *arresto* 4. Aliquid per Afflict.
in decisione 254. *num. fin.* Quod ampliat
Guido Pap. *in decisione* 409. etiamsi Princeps
tolleret quamcunque præscriptionem, vel si
adesset clausula, *non obstante quacunque præscriptione.*

Et sic Anton. Faber *in decis.* 5. *de præscript.* 30. 11
vel 40. *annor.* dixit quòd præscriptio immemorialis,

rialis, ſive centum annorum nunquam cenſetur, excluſa præter quam in caſibus à jure expreſſis & Theſaurus *fil. in deciſ.* 27. *p.* 2. dixit quòd inveſtitura præſumitur obtenta à Domino, quando Quis per tempus immemoriale fuit in poſſeſſione bonorum, Paponius tamen *lib.* 2. *arreſto* 10. ſuprà dicta de præſcriptione immemoriali limitat pluribus modis.

12 Et licet *ſuprà in dicto cap. ad audientiam*, aliqua congeſſerim, circa modum probandi immemorialem: tamen praxis communis eſt ut quatuor prærequirantur; nempè ut Teſtes ſint adminùs 50. annorum, & quadraginta teſtentur de viſu; Sic Rebuffus *de decimis* q. 13. *num.* 99. Brunon. à Sole *in locis communibus*, verbo *Teſtis num.* 20. Flores de Mena *variar. q.* 10. *nu.* 44. & fuit dictum in una 20. Novembris 1609. coram Rever. à Trebatenſ. in cauſâ ſigninâ pœnarum, & in Cordubenſ. Redecimarum 18. Maii 1618. coram Reverend. Decano. Secundò, quòd Teſtes dicant communem eſſe opinionem, quod de contrario uſu non extat memoria. Tertiò, quod Teſtes ita ſemper viderint, & audierint à ſuis majoribus nominando, ſaltem unum ex his à quo audierit. Quartò, quòd nunquam fuerit obſervatum contrarium: hæc requiſita nominat, & cumulat Miſing. *cent.* 1. *obſervat.* 30. ultra quem videbis Vibium *in deciſ.* 77. ubi dicit in cauſis matrimonialibus deberi nominari duobus ex Majoribus; Riccius *dicta collect.* 223. *circa finem*, & Caputaq. *in deciſ.* 290. *p.* 3. *& in deciſ.* 291. dicit Teſtes non probare, ſi tantùm dicunt articulum verum, non debent reddere rationem dicti concludentem.

13 Quo pacto quatenùs Gloſſa *in d. c.* 1. *lib.* 6. *hoc tit. lib.* 6. in verbo *memoria*, debet explanari in illis verbis, ubi videtur exprimere requiſita neceſſaria ad probandam hanc immemorialem ibi, *quòd ſemper viderunt, & audierunt ita eſſe, nec unquam viderunt; vel audierunt contrarium, & quod communis eſt opinio, & fuit ſemper, quod ſic fuerit, & quòd non extat contrarii, vel initii memoria*, de quibus ſcripſerunt latè Molina *de primogeniis lib.* 2. *c.* 6. *n.* 31. Garcia *de expenſis c.* 9. *n.* 9. Sancta, *variar. q.* 15. *n.* 1. Valenzuela *conſ.* 93. *p.* 1. *ex n.* 33. Caſtillus *tomo* 7. *de tertiis c.* 27. ubi latè explicat quibus modis immemorialis probari debeat.
14 † Illud verò requiſitum quod Majores non viderint, nec audierint contrarium, cenſuit non eſſe neceſſarium, & cenſuit Rota in Chonchenſ. decimarum de Gravana 31. Maii, 1617. coram Patriarcha Mancanedo, quod etiam non expreſsè requiri ab hac Gloſſa, obſervavit Covar. *in Regulâ poſſeſſor. p.* 2. §. 3. *ſub n.* 7 verſic. *hac autem:* Imo prædictam Gloſſam ſequi à Rota paſſim refert Barboſa *in dicto c.* 1. *n.* 17. & ſignanter apud Seraphin. *deciſ.* 1102. *num.* 2. *& deciſ.* 1450. *num.* 2. & apud Greg. *deciſ.* 196. *numero* 1. & in Romana ſervitutis 15. Martii 1619. coram Ubaldo Sixtin. *de Regalib. lib.* 1. *cap.* 5. *ex num.* 156. & non diſcrepat Riccius, *dicta collect.* 778. verſic. *quomodo*, dicens ſic recitari à Gloſſa *in dict. l.* 11. *Cod. de praſcript.* videbis Capicium *deciſ.* 193.

15 Et quod ad hoc ut poſſeſſio, & præſcriptio immemorialis probetur, ſufficiat memoria 40. annorum, & quod de reliquo tempore talis deponat ſecundùm auditum, & formam, tradunt Covar. *d. n.* 7. Molina *n.* 31. *d. cap.* 6. alter Molin. Theologus *de Juſt. tom.* 2. *diſp.* 76. *n.* 5. Moneta *de decimis c.* 5. *n.* 77. Rota *deciſ.* 557. *ad finem* apud Fa-

Fermoſin. de Exceptionibus.

rin. *in* 1. *collect. noviſſimarum*, aliàs *p.* 4. *diverſ.* Maſcard. *de probat. concl.* 1038. Joann. Garc. *de expenſis c.* 9. *n.* 9. Rebuffus *dicto cap.* 13. *a n.* 94. Balbus *de præſcript.* 2. *p.* 5. *partis princip. q.* 6. *n.* 34. † For- 16
mam autem probandi immemorialem traditur, *in l.* 6. *tit.* 33. *lib.* 2. *ordinam.* ubi vectigalia non præſcribuntur ibi *los pechos a nos devidos leg.* 6. *tit.* 29. *p.* 3. ubi Gregor. verbo *tributos*, de quibus adduxi *ſuprà in cap.* 12. *q.* 2. Doctores *in l. ſi arbiter*, *ff. de probat.* Salazar. *de uſu. & conſuet. c.* 10. *n.* 44. Otolora *de nobilit.* 3. *p. cap.* 7. DD. *in l.* 41. *Tauri*, & alii & notat Cujacius *tom.* 2. *contr.* 39. quòd præſcriptio immemorialis non poteſt probari à Teſtibus de auditu, niſi habeant ſaltem 46. annos, & à Teſtibus viſa habeant 40. annos; ſic cum Maſcard. *concl.* 1036. aliàs 1042. Auchor. Gemin. & aliis.

Dubium tamen eſt, An ſinguli Teſtes debeant 17
deponere de ſingulis requiſitis *ſuprà* adductis ad probandam immemorialem, vel ſufficiat, ut duo de duobus & alii de reſiduis? *in Reg. Cam. ſuum.* Referunt quidam fuiſſe judicatum, unumquemque Teſtium debere deponere de omnibus requiſitis, ſic Riccius refert *dicta collect.* 778. *in fine*; ubi dicit iſtud poſtea non fuiſſe admiſſum in fac. conſ. ut apparet ex Vincen. & Franc. *in deciſ.* 56. quia difficilis eſt probationis præſcriptio immemorialis; Et ſic meritò eſſe conjungenda dicta teſtium, ad faciendum unum totum. † Et addit Cevallos *in pract. q.* 45. *num.* 18
3. probari etiam immemorialem, per Teſtes deponentes de his quæ viderunt in pupillari ætate juxta Gloſſ. *in* §. *teſtes*, verſic. *nec impubes Inſt. de Teſtam.*

Ad tertiam quæſtionis partem, An præſcriptio 19
immemorialis currat, & vires amittat, ſi conſtet de Titulo vitioſo, & nullo, & quod tanto tempore tranſacto non corruat, etiam ſuperveniente falſo titulo? Defendit latiſſimè Vaſquius videndus *illuſtrium quæſtion. lib.* 2. *cap.* 82. *& n.* 11. per Textum *in l. ſi ut*, *l. omnes*, *l. cùm notiſſimi*, *C. de præſcript. longiſſimi temporis.* Secundò, *ex leg. ultimâ*, *Cod. unde vi*, qua probatur ex longiſſimo tempore, purgari malam fidem. Tertiò, *ex l. unicâ*, *Cod. de rei uxoriæ actione*; Nam ſi tanti temporis præſcriptio nullum titulum requirit, ergò licet titulus adſit, & non idoneus, nihil obſtare poterit. † Quartò, infertur ex privilegiis 20
hujus præſcriptionis immemorialis, de quibus *ſuprà*, cùm hæc immemorialis præſcriptio habeat vim privilegii *ex l. hoc jure*, §. *ductus aquæ*, *ff. de aquâ quotid. & æſtiva*, *cap.* 1. *de præſcription. lib.* 6. *cap. ſuper quibuſdam*, §. *præterea de verb. ſignif. l.* 1. *Cod. de aqua pluviæ arcenda*, ubi *vetuſtas pro lege habetur minuendarum litium gratiâ*, & ex aliis tribus fundamentis, quæ refert Fachin. *lib.* 8. *controverſ. cap.* 33.

Verùm ego, ex jam longè actis, per Textum 21
noſtrum, exiſtimo dicendum, etſi maxima ſit præſumptio pro eo qui tanto tempore poſſedit, veritati tamen eam cedere oportere, non enim talis immemorialis debet vincere rationem, aut legem, nec præferri veritati, ex doctrina textûs noſtri, videndo *ſuprà à quæſtione* 1. de bonâ fide ſemper requiſitâ in omni præſcriptione, etiam immemoriali: de qua dixi *ſuprà*, *quæſtione* 2. & *ibi*, verſiculo *ad tertiam*, quare ſi ex juſto Titulo appareat injuſta rei alienæ occupatio, & mala fides non debet haberi ratio temporis, & vetuſtatis: Cumque Titulus injuſtus, & vitioſus malam inducat

finem, & mala fides præscriptionem impediat ex dictis hîc, *& in cap. si diligenti hoc tit.* evenit ut si de utroque appareat eam immemorialem reddi irritam, cùm juxta Augustinum *in cap. veritate dist.* 8. & Ciprianum *in cap. si consuetudinem, & in cap. sequenti*, & totâ fere illâ distinctione, illud axioma communiter practicari, & veritate manifesta, cedat consuetudo veritati; Et inde sequi, ut in hoc dubio, ex quo apparet de injusto titulo, & fide falsa; nunquam tamen immemorialem suis Privilegiis gaudere, quominùs irrita possit reddi, & declarari; quia jam tunc constat de principio injusto, iniquo, vitioso, & absque bona fide initiato: Ita docent Fachineus, *ubi suprà*, & longè Mascardus videndus *de probation. volum.* 3. *conclus.* 1371. *numero* 38. 43. *&* 63. qui contrariis respondent fundamentis.

22 Et hujus dubii exemplum ponit Fachineus in responso ab eo præstito, nomine Collegii interrogato de sequenti facti specie, proponebatur quædam Civitas possedisse rem alienam tempore longissimo, memoriamque hominum excedente, quæ Titulum habuerat, nec idoneorum ad dominii translationem, nec ad usucapiendi conditionem, puta locationis, *l. malè agitur, Cod. de præscript. longissimi temporis* 30. *vel* 40. *annorum, vel Emphytheusis, l. cùm notissimi, §. ult. Cod. eodem tit.* & quærebatur, An cùm in malâ fide esset, eo quòd ex dictis causis intelligere poterat, eam alienam esse, præscriptione tamen se defendere posset, & ait, fuisse conclusum, non posse, quia mala fides ita obstat præscriptioni, ut nulla prorsùs valeat, & in nostro Textu, & consequenter, nec præscriptionem, quam vocamus temporis immemorialis per ea, quæ ipse adducit *dicto lib.* 8. *controvers. cap.* 26. de quo jam suprà dixi sub *quæstione* 2. versic. *ad quartam*.

23 His tamen videtur obstare, quod *suprà adduxi q.*3. in versic. *ad tertiam*, dum agens de quæstione illa; An præscriptione completa, bona fide, is, qui cognoverit rem esse alienam teneatur in foro conscientiæ restituere? Et respondens affirmativæ sententiæ dixi non teneri propter rationem, de qua *ibi*, sed major videtur militare respectu immemorialis præscriptionis, quæ ut notavi habet vim privilegii, Tituli, & constituti: ergò potiùs videtur respondendum cum Vasquio; præcipuè si cum alio præter alia consideres, ex multorum sententia titulum injustum non nocere præscriptioni, temporis memoriam hominum excedentis, quam cum Fachineo, & Mascardo.

24 Adhuc verò existimo, veram esse sententiam istorum, eo quòd, dum constat de Titulo causam dante præscriptioni, jam tunc patet de initio illius præscriptionis, quæ si Titulus non appareret, esset immemorialis: unde evenit ut cùm talis Titulus injustus, & nullus ad præscribendum sit; ut in exemplo jam posito locutionis, & Emphytheusis, loquitur, ut non obstat objectio, ex dictis *suprà in dictâ quæstione* 3. versic. *ad tertiam*, quia illa sunt intelligenda in casu, quo à principio, & continuò per tempus longum aut longissimum 30. vel 40. annorum, aut per centenarium tempus, aut immemoriale adfuit bona fides in præscriptione, quia tunc si completâ præscriptione, supervenit postea mala fides non est impedimento, quominùs subsistat illa præscriptio, tam in foro fori, quàm poli; secùs ex quo constaret post ejus impedimentum de titulo vitioso, qui præstitit fundamentum cuilibet præscriptioni, etiam immemoriali.

Ad quartam quæstionis partem, An in præ- 25
scriptione immemoriali requiratur scientia, & patientia adversarii? Video Doctores distinguere inter consuetudinem immemorialem, & præscriptionem; Ita ut in hac debeat probari scientia, & patientia, secùs in consuetudine: Sic Balbus *de præscriptiou. p.* 1. *q.* 10. *num.* 8. Abbas *in cap. fin. de consuet. num.*13. ubi Barbatia *n.*71. dicit communem, quampluribus citatis exornat Duennas *Regula* 141. sed Glossa *in cap. in istis, §. leges in* 4. *distinctione*; Abbas *cons.*7. *volum.* 2. docent etiam in consuetudine immemoriali requiri scientiam, & patientiam Adversarii, ut notat Greg. Lop. *in l.*3. *tit.* 2. *p.* 1. in vers. *consintiendolo el señor*, & est text. *in l.* 5. *d. tit.* 5. *p.* 1. ibi, *sabiendolo el señor de la tierra, e non lo contradiziendo*.

Verùm quia Gregorius *in dictâ l.*3. *in fine* re- 26
solvit ut in consoetudine immemoriali, non sit necessaria Principis scientia, *ex dictâ l. hoc Jure, §. ductus aqua, ff. de aquâ quotid.* & ex *dicto cap. super quibusdam, §.præterea de verborum significatione*, ut notant Imola *in leg. si publicanus, §. fin. ff. de public. vectigal.* quam legem partiæ declarat Avendanus *de exequendis mandatis cap.*1. *n.*2. *& cap.* 8. *num.* 3. *in Dictionario* verbo *costumbre*.

† In lege autem ordinamenti contrarium vide- 27
tur dispositum, ut *in l.* 11. *tit.* 1. *lib.* 7. *ordinam. quæ est, l.* 1. *&* 2. *tit.*2. *lib.*7. *recop.* quos leges, & ut ait Cevallos *dicta q.* 45. *sub num.* 2. sunt intelligendæ secundùm tradita per Gregor. *in dictâ l.* 3. verbo *consentiendo*.

Jam ergo ad casum præscriptionis immemo- 28
rialis adhuc Doctores dissentire videntur, siquidem Bartolus *in l. si Publicanus, §. in omnibus, ff. de public. & vectigal. n.*2. Abbas *in cap. cum nobis hoc tit.* docent requiri scientiam & patientiam Adversarii dicit communem Palacios Rubios *in repetit. cap. per vestras notab.* 2. *§. sed est pulchra dubitatio, fol.*80. *n.*34. *&* 43. *& in novis fol.*395. Et pro hac parte probandâ, facit, quia ut jam *suprà* adduxi *in cap.* 1. *sub hoc tit.* sicut in aliis præscriptionibus requiritur scientia, & patientia Adversarii; ut tradunt etiam Alex. *cons.* 69. n.11. *volum.* 3. Aymon. Craveta *de antiquitate folio* 201. *in parvo n.* 16. *cum sequentibus*, ita ut in casu isto.

Contraria enim sententia verior est, nempè 29
ut non requiratur scientia, & patientia Adversarii, eo quòd in præscriptione tanti temporis præsumatur Titulus, & bona fides, & omnia solemniter acta, ut tradit Baldus *in cap. si diligenti hoc tit. in fine*, quem sequitur Balbus, dicens esse benè notandum *de præscriptionibus* 2. *p.* 3. *partis princip*, in versic. *sexto quæro*, nu. 18. *fol.* 34. *& n.*23. Decius *cons.* 85. dixit communem. Purpuratus *in l. Imperium, n.*191. *ff. de Jurisdic. omn. Judic.* Alex. *cons.* 6. *volum.* 1. ubi dicit communem Felinus *in dicto cap. cum nobis col. fin. & lib. cap. de quartâ hoc tit. col. fin.* Jason. *in dictâ leg. Imperium versic.* 20. *in fine*, innuit Glossa *in dictâ leg. hoc jure, §. ductus aqua, ff. de aquâ quotidianâ & æstivâ*, verbo *in memoriam*, Tiraquellus *de primog. q.* 4. *n.* 45. *& de nobilitate, quæstione* 14. Cevallos *in pract. dictâ quæst.* 45. *in fine*, ubi postquàm nonnulla adduxit, à *numero* 4. *&* 5.

† Quòd in præscriptione Jurisdictionis contra 30
Regem non requiratur illius scientia, cùm sit ne-

necessaria immemorialis, ut docet Montalb. *in l.6.tit.11.lib.1.fori l.5.tit.15.lib.4.recopilat.* ubi Matiencus *Glossa 1. num. 1.* Gutierrez *pra-*
31 *cticar. lib. 1. q. 84. n. 3.* benè declarans. † Qui etiam addit benè *in lib. 2. pract. q. 31. n. 9.* non requiri scientiam & patientiam Regis in præscriptione immemoriali, in præscribente Regalia, Jurisdictiones, pedagia & similia, & quòd si requiratur in aliis rebus sufficere scientiam Officialium, & Auditorum, ut docet Garcia *de Hispan. nobilit. Glossa 7. num. 7.* idem Gutierrez *lib. 2. q. 85. n. 3. & q. 86. n. 1.*

32 Ex quibus Cevallos, sequens hanc secundam opinionem *sub n. 6. dicta q. 45.* ex prædictis, declarationem recipere Textum, *in dictâ l. 1. tit. 15. lib. 4. recopilat.* ex qua Parlador. *quotid. parte 2. cap. 1. num. 13. & 14.* infert non solùm præscriptam esse jurisdictionem accumulativè; sed etiam privativè, ad quæ adjunges notata *suprà in cap. 12. hoc tit. q. 2.* ubi egi de præscribendâ jurisdictione, & aliis Regalibus & quanto tempore, & multa de effectibus immemorialis præscriptionis, D. Joannes del Castillo cum infinitis, de tertiis omnino legendus *cap. 22. 23. 24. 25.* & controverf. *cap. 93. sub §. 8.*

33 Ad ultimam quæstionis partem, quibus bona fides probetur in præscribentes jam satis colliges, ex longè actis *suprà in* hoc nostro Textu; sed An mala fides probetur per conjecturas? Agit Menochius *de arbitrariis casu 225.* & *de præsumptionib.lib.3. præsumpt. 130.* ubi videbis, & ex jam adductis, etiam satis superque colligi valet, ut longè agens Menochius *dictâ præsumptione 130.* An & quando bona vel mala fides præsumatur? & *n. 1.* ait bonam præsumi fidem, cùm adest titulus in possidente: & etiamsi illum habeat possidens putativum, eo quòd bona fides causatur etiam ex injustis, & temerariis causis, variis exemplis & casibus exornans à *n. 3.* ut puta, si emisset bonâ fide ab eo qui verè Dominus non est, putans esse Dominum, & sic dicit *num. 31.* quòd habens insignia, & arma insculpta in Ecclesiâ, præsumitur ut Quis sit possessor bonæ fidei jurispatronatûs.

34 Econtra verò, ut malæ fidei Possessor præsumatur, qui titulo caret, & ejus possessio sit nova *ibi n. 21.* sibi exornat pluribus casibus, idemque esse de illo qui habet titulum à jure reprobatum, etsi possessio sit contra juris præsumptionem; id aliis multis exornans, *à dicto num. 21. & à num. 33.*

QUÆSTIO VI.

An taliter omni tempore bona fides desideretur ad præscribendum, ut non solùm habeat adesse ab initio usucapionibus, sed etiam tempore contractus? Et utrum statutum Civitatis, quo cavetur, ut nisi intra certum tempus Creditor petierit debitum excludatur, valeat, & servandum sit? An usucapio & præscriptio convenienti ratione introductæ sint? Et an taliter operetur translationem dominii in usucapientem, ut non solùm adipiscatur utile, sed & directum?

SUMMARIUM.

1 *Bona fides desideratur non solùm ab initio præscriptionis, sed à tempore tituli, super quo fundatur, n. sequent. & 4.*
2 L. 1. in fine principii, ff. pro emptore n. 4.
3 *Stipulatio rei alienæ valet, quid de emptione? num. 5.*
5 *Stipulationis, & venditionis rei alienæ discrimen, num. 8.*
6 *Emptor rei alienæ, in quibus puniatur.*
7 L. si is qui pro Emptore 15. §. fin. ff. de usucap. num. 11.
9 *Statutum quo cavetur ut Creditor, si debitum intra certum tempus non petit, cadat à jure suo; quo pacto valeat, expenditur quatuor conclusionibus à num. 14.*
10 *Statutum valet, quatenùs debiti probationem infringit secundùm aliquos, alii distinguunt tripliciter num. 11.*
12 *Debitum contra Creditorem, si sit famuli, aliorumve Salariatorum, qualiter præscribatur?*
13 *Statuta sunt plura apud Italos, quibus cavetur, ut nisi Creditor intra certum tempus non petat, sibi debitum excludatur.*
14 *Statutum ut Creditor cadat à jure suo, si Debitor est in malâ fide, non tenet.*
15 *Statutum ut Creditor à jure suo cadat, debet esse justum, si enim probationem infringit, videtur injustum.*
16 *Statutum quòd ex justâ causâ infringit probationem, valet etiam indebitò jurato, n. 17.*
17 *Juramentum non habet vim, & potestatem supplendi potestatem probatoriam.*
18 *Statutum exprimens ut Creditor cadat à jure suo nunquid tollatur obligatio, aut remaneat vis agendi.*
19 *Statutum quo cavetur, ut qui per decem annos aut 20. debitum non petit, cadat à jure, non valet in utroque foro.*
20 *Statutum quo cavetur, ut contractus, seu instrumentum censeatur post aliquod tempus fictitium vales.*
21 *Statutum disponens actionem realem, vel personalem spatio 30. annorum, vel minori, tolli secundùm quod jus intelligatur.*
22 *Usucapionis introducendæ quot rationes, numer. 23.*
23 Salus populi suprema Lex esto *quid sibi velit?*
24 *Princeps potest aliquem ex justâ causâ ejus bonis privare.*
25 *Dominium ex quibus titulis de uno in alium transferatur virtute legis civilis? n. 26.*
27 *Dominium utile ex præscriptione acquiri aliqui sentiunt, verius est ut acquiratur directum etiam, num. 28.*
28 *Præscriptio completa bonâ fide plenissimam securitatem præstat.*
29 *Præscriptio potiùs est exceptio intentionis, quàm actionis exclusio.*
30 *Usucapio quare dicatur adjectio dominii? & num. 31.*

1 Communis est Doctorum traditio bonam fidem desiderari continuam ab initio usucapionis extra contractus, sed quoties ex Titulo contractûs incipitur præscriptio, dubium non leve adest, nam Paulus agens de contractu, & de præscriptione ex Titulo, ait *in lege si is qui pro Emptore 15. §. fin. ff. de usucapion.* existimationem ejus temporis expectari, quo res traditur, idem videtur notare Papinianus *in lege Justo 44. §. & si, ff. de usucapion.* Nam etsi, verbi gratiâ, stipuler rem alienam, sciens alienam esse

esse, vel si mihi scienti, Res aliena legetur, nihil mihi nocere ad justam usucapionem, & præscriptionem, si eo tempore quo mihi res traditur
2 putem esse tradentis. † Imò idem Paulus *in lege 2. in fine principii, ff. pro Emptore*, in illis verbis, *sic denique, si sciens stipuler, rem alienam usucapiam, si, cùm traditur mihi, existimem illius esse*; ita docet.
3 Econtra autem sit manifesta pugna; nam sicut potest quis rem stipulari, quæ promissoris non sit, similiter Jure traditur emptionem rei alienæ, & venditionem, non minùs esse, quàm stipulationem, *l. rem alienam 28. ff. de contrahenda emptione*, & aliis congestis à Rebuffo *in lege unica, Cod. de sentent. quæ pro eo quod interest*, à
4 *num. 426.* † Sed sic est quòd præscriptio, & usucaptio ex Titulo emptionis, & venditionis requirunt, tam tempore contractûs, quàm tempore traditionis, bonam fidem *ex dicta l. 2. in fine princip. ff. pro Emptore*, in illis verbis *igitur, & bona fide, emisse debet, & possessionem bona fide adeptum esse*, ex quo utroque tempore, hoc est, tempore quo emit possidens, & insuper tempore possessionis adeptæ, bonam fidem desiderari: Ergò est pugna manifesta, & bona fides requisita ad præscribendum, longè cum infinitis omnino videndus agit D. Joannes del Castillo *de tertiis cap. 26.*
5 Adhuc verò respondendum est, discrimen esse inter stipulationem, & emptionem; Nam etsi rei alienæ venditio valeat, sicut & stipulatio, Emptori rem alienam scienti, id non est impunè, cùm ab eo res auferri possit, ut *in dicta lege rem alienam 28. ff. de contrahenda emptione*, ut patet ex verbis ibi, *rem alienam distrahere, Quem posse nulla dubitatio est, nam emptio est, & venditio, sed res Emptori auferri potest*: Venditor tamen Emptori eo casu de evictione non tenetur *l. si fundum 27. Cod. de evictionibus*, de qua præter ordinarios agunt Corneus *cons. 2. numero 13. volum. 3.* Aymon. *cons. 64. numero 4.* Bertachinus *cons. 88. volum. 1.* Panormitanus *cons. 30. volumine 2. numero 3.*
6 Deinde in eo punitur Emptor, qui sciens rem alienam emerit, quòd si Servus, verbi gratia, fugitivus fuerit, aut aliquod vitium erit propter quod redhiberi res potest, sciens Emptor redhibitionem non habebit, *leg. 4. §. item labeo, ff. de doli exceptione.*
7 Ex quo modo dicendi, improbatur quidam intellectus, qui videtur colligi à Paulo *in dicta l. si is qui pro Emptore, ff. fin.* quatenùs denotat non minùs in stipulatione, quàm in emptione contrahendâ, bonam fidem intervenire debere, sed diverso modo; Nam in stipulatione bona fides semper intervenisse creditur, etiamsi Quis rem alienam stipuletur, quoniam id concessum est; in emptione autem bona fides intervenisse non creditur, nisi Quis rem emat, quam ignoret esse alienam, quia concessum non sit.
8 Hæc enim ratio insufficiens est, quare Donellus *lib. 5. comment. cap. 26.* dum quærit, quare concessum sit stipulationi, ut rei alienæ impunè fieri possit, & cur emptio rei alienæ non fiat impunè, ait, discrimen inde nasci, quòd in cæteris contractibus, in quibus ex alterâ parte, tantùm est, obligatio solùm intervenit factum, & consilium Debitoris ad rei præstationem; Siquidem ipse solus de re præstanda spondit, Creditor tamen nihil facit, ut invitat Debitorem ad rei alienæ obligationem, & consequenter nihil malâ fide facere videatur, nam cùm obligandi se voluntas à solo Debitore proficiscatur, ipse qui de se existimare debet, utrum rem, quam tempore promissionis alienam obligat, emat postea, & suam tradat, An non, & consequenter ipse solùs potest esse, vel non esse in bonâ, vel malâ fide, tempore contractûs, sed in venditione, non solùm venditor se movet ad venditionem rei alienæ, sed etiam Emptor suo facto maximè provocat, dum & ipse de re negotiatur, & ei rei pretium offert, quod si faciat rem alienam, sciens non posse negari, ait Donellus, quem alii sequuntur, quin non bona fide in re aliena ad se revocanda, id faciat ergo.

Ad secundam quæstionis partem, variè respondent Doctores: Nam Bartolus *in l. sequitur, §. si viam, ff. de usucapion.* & alii, quos commemorat Antonius Gabriel. *commun. opinion. de præscript. conf. 4.* statutum Civitatis, quo cavetur ut nisi intra certum tempus Creditor sibi debitum petierit, excludatur à Jure suo, validum esse, & servandum in odium Creditoris, & in pœnam ipsius; Ita ut sciens se Debitorem esse præscribat; Ita ut possit cum mala fide inducere præscriptionem. 9

Alii inquam dixerunt statutum valere, quatenùs debiti probationem infringit, puta si modo justâ ratione id fiat, aliàs secùs: Sic Joannes Andreas *in specul. tit. de instrument. edit. §. compenso casu*, Antonius de Butrio, & Abbas *in cap. 2. de probationibus.* 10

Alii inquam distinguunt, utrum statutum excludit Creditorem à Jure suo, An verò debiti probationem infringat? Priori casu, illud non valere docent Alex. *conf. 170. lib. 7.* Socinus Senior *in conf. 120. numero 19. lib. 1.* Antonius Gabriel. *communium conclus. tit. de statutis, conclus. 12. numero 12.* Hieronimus Gabriel. *in consil. 4.* qui in casu posteriori valere existimant. Etenim alii hac distinctione utuntur, ut siquidem statuti verba ad Debitorem referuntur, non valeant, si ad Creditorem valeant. Sunt etiam qui distinguunt alio modo, nempè utrum debitum sit Juratum, necne, ut primo casu non valeat, secundò autem casu valeat: Sic Angelus, Ros, & Jason. *in leg. nam & postea, §. si is, qui temporali, ff. de Jurejurando.* 11

Primam equidem sententiam fortiorem reddunt illa quæ adduxi *suprà in cap. 1. hoc tit lib. 4.* ubi explicavi legem Regiam; quæ præscriptionem inducit, circa Salarium Advocatorum, & Famulorum, de quibus ibi dictum est triennio illud præscribi virtute *legis Regiæ 9. tit. 15. lib. 4. compilat.* ubi expresè cavetur mercedes Famulorum, seu Salaria, & aliorum Officialium, de quibus ibi fit mentio, nempè *voticarios, joyeros, specieros, confiteros*, triennio præscribit; Itaut elapso, nihil petere possint, cujus occasione notavit Balboa *in cap. vigilanti hoc tit. num. 81.* ex doctrinâ Molinæ *de justitiâ, & jure tom. 1. tract. 2. disp. 67.* non obstante lege Canonicâ prohibente cum mala fide præscriptionem posse legem civilem eam præscribere, cum mala fide Debitoris, non quod Creditor liberetur obligatione solvendi: Sed quod Creditor agere volens non audiatur: Nam sicut jure Civili licitè sancitum est, nullo modo audiendum esse, 12

qui

qui læſionem infrà dimidiam in contractu voluerit allegare quamvis is, qui læſit in foro conſcientiæ non ſit tutus, ſed ad reſtitutionem teneatur, qua ex parte læſit, cùm ſi talis actio concederetur, multiplicarentur lites, gravioraque Reipublicæ mala imminerent, & commerciorum uſus fortaſſe ceſſaret, ſic etiamſi Reipublicæ judicaretur expediens in aliquo eventu, nullam Creditori actionem concedendam eſſe, tranſacto prædicto tempore, licita eſſet Lex, quæ illam omnino denegaret, quamvis aliàs datâ ſcientiâ Debitoris, ipſe in foro conſcientiæ teneretur ſolvere, ita ille: qui tamen poſtquam, *in cap. 1. hoc tit. num.* 13. & 14. egerit de quæſtione, quam inquiro, & afferat duas contrarias opiniones, ſub diverſis diſtinctionibus, in fine, *dict. nu.* 14. docet ut ſtatutum ſimpliciter dicens quòd qui debitum non petat intra certum tempus, cadat à jure ſuo, vel non audiatur, debeat intelligi ſecundùm jus commune, datâ videlicet bonâ fide præſcribentis, v. g. quia ignorabat ſe obligatum; vel credebat ſolutum eſſe debitum, ſed non valere ait, datâ malâ fide Debitoris.

13 Verùm quia ſatis difficile eſt, ut bona fides ex parte præſcribentis concurrat, & apud Italos multis in locis ſimilia ſtatuta vigeant, quibus ita cavetur, ut niſi Creditor intra certum tempus ſibi debitum petierit, excludatur à jure ſuo, & hujuſmodi ſtatuta non valere doceant Joannes Andreas, & Anchoranus *in cap. 2. de Exceptionibus, lib.* 6. & multi à Gabriele citati, *comm. opin. concluſ.* 4. *de præſcription.* quia peccatum inducere videantur, propter Debitoris malam fidem, juxta doctrinam Textûs noſtri; ideò Fachineus agens de hoc puncto, *lib.* 1. *controverſ. cap.* 68. reducit quæſtionem præfatam ad quatuor concluſiones.

14 Prima concluſio eſt ſtatutum, quo cavetur, ut ſi Creditor non petierit debitum intrà certum tempus, excludatur à Jure ſuo, non valet, ſive verba in Creditorem dirigantur, ſive ad Debitorem, ſi modo Debitor ſit in malâ fide, regulâ ex Textûs noſtri, ibi, *cum ſit omni conſuetudini, & conſtitutioni derogandum, quæ abſque mortali peccato ſervari non poteſt*, ſanctus enim Pontifex, ut jam; *ſuprà dixi, quæſtion.* 1. ſtatuit hîc ut nulla valeat, abſque bonâ fide, præſcriptio, tam Canonica, quàm civilis *ex d. c.* 5. *hoc tit.*

15 Secunda concluſio, ea nempe eſt ſtatutum Creditorem excludens, & debiti probationem infringens, ſi ob juſtam cauſam conditum eſſe non appareat, non valet; eo quòd ſtatutum, ſicut & Lex, debet eſſe juſtum, *cap. erit autem lex.* 4. *diſt.* ubi latè dico, *ſuprà, de conſtitution.* in terminis, Innocentius *in cap. pleriſque in fine de immunit. Eccleſ.* Abbas *in cap.* 2. *de conſuetudine*, ubi etiam Pontifex improbat conſuetudinem, quæ abſque juſta cauſa derogabat probationibus factis, ut *ibi*, latè adduxi, ſed ſtatutum præfatum, eſt injuſtum, quia legitimis probationibus eſt adhibenda fides: Deinde quia tale ſtatutum probationem infringens, licet non directè; attamen effectu ipſo conſiderato præſcriptionem inducit cum mala fide, nec ſervari poteſt, abſque mortali peccato, quia Debitor ſcit ſe debitorem eſſe; Creditor, inquam, id probare nequit; atque ideò excluditur à probatione; & ob id excluditur *à jure ſuo.*

16 Tertia concluſio eſt ſtatutum, de quo agimus, ſi probationem infringat ex juſta & legitima cauſa, valeat, & ſervandum eſt, quia lex poteſtatem habet ex juſta, & probabili cauſa, juſtam & plenam probationem infirmandi; eo quod legitima probatio regulariter conficitur ex duobus, vel tribus teſtibus, ex regula Textûs *in cap. in omni negotio, cap. licet, cap. à nobis de teſtibus, cap. forus, §. in omni negotio de verb. ſignif. cap. cum eſſes de teſtamentis*, & tamen ad fraudes tollendas juſte in teſtamentis, & codicillis, & in aliis caſibus pluribus ſtatutum eſt, & ſancitum, ut plures alii recipiantur teſtes juxta ea, quæ adduxi, *in dict. cap. à nobis* 28. *de teſtib.* quam juſtam cauſam hîc non præſumere, nec facilè probari exiſtimat Fachineus; niſi fortè, ut adduxi in ſtatuto, & lege de præſcribendis ſalariis ob rationem, de qua jam adduxi, & *in d. c.* 1. *hoc tit. ſub, qu.* 4.

Quarta, & ultima concluſio talis eſt ſtatutum ex juſta cauſa probationem infirmans, valet, & locum habet, etiam indebito jurato, quia juramentum adhibetur ad contractum confirmandum non autem ad probationem inducendam, ſed probatio differt ab eo quod in obligatione continetur; igitur in hoc caſu juramentum nihil operatur, quia ſcilicet ipſum juramentum nequit probari, ut dicebat Alciatus *in cap. cùm contingat de jurejurando, num.* 242. & ideò receptum eſſe juramentum, nequaquam habere vim, & poteſtatem ſupplendi ſolemnitatem probatoriam, ut loquuntur Doctores, quia talis ſolemnitas jure publico inventa eſt, ac proinde pacto, & juramento partium ſuppleri non poſſe: docent Bartolus *in l. ſi quis pro eo n.* 1. *ff. de fidejuſſoribus*, Panormitanus *in dicto cap. cùm contingat, num.* 24. Gabriel *commun. opinion. tit. de ſtatutis concluſ.* 11. *num.* 12. hæc ſic tradit Fachineus *dicto cap.* 68. *lib.* 1. ſed An hoc ultimum verum ſit? Conſiderabis ex his, quæ adduxi de juramento ſuppletorio, & probatorio, *in c. fin. de jurejurando.* 17

Alii inquam dicunt, ut quando ſtatutum dicit, & exprimit quod Creditor cadat à jure ſuo, 18 tollitur obligatio civilis, & effectus naturalis obligationis, ſed quod quando ſtatutum dicit, quòd non ſit audiendus, nulla tollitur obligatio, ſed omnino præcluditur via agendi, ſed remanet adhuc via agendi per remedium denuntiationis Evangelicæ, juxta Textum *in cap. novit. cap. in omni negotio de teſtibus* · docent Bartolus *in l. Nemo poteſt, columna* 4. *ff. de legatis* 1. *& in l. ait Prætor, §. hi planè, ff. ex quibus cauſis Majores, & in l. legavi, ff. de liberatione legata, & in l. cùm mulier, ff. ſoluto Matrimonio*: latiſſimè Angelus, *in l.* 1. *Cod. de judiciis*, qui addidit, quòd per tale ſtatutum, omnis tollitur obligatio; adeo ut nec denunciatio Evangelica poſſit habere locum, Corneus *conſ.* 777. *vol.* 4.

Sed Bartolus ſibi contrarius *in l. omnes populi*, 19 *quæſt.* 3. *princip. ff. de juſtitiâ, & jure*, latiſſimè Imola *in dict. l. ſequitur, §. ſi viam, ff. de uſucapionibus*, Caſtrenſis *conſilio* 285. & *conſilio* 288. Panormitanus *conſilio* 77. Cumanus *conſilio* 67. Fulgoſius *conſilio* 123. Joannes Andreas *in cap.* 2. *de exception. lib.* 6. ſic aliter docent, nempe non valere ſtatutum in utroque foro, quo cavetur quòd qui per decem, verbi gratia, annos, debitum non petit, cadat à jure ſuo; ſicut nec valeret Lex imperialis,

20 quæ hoc statueret. † Verum si statueretur, quòd contractus seu instrumentum, censeretur fictitium, eo tempore elapso; tunc valere statutum, & legem, nam illa causa excluderet rationem peccati, & hanc esse Canonistarum opinionem, in Textu nostro, docent Doctores.

21 † Ita ut Alex. *cons.* 185. doceat quòd, si statuto caveatur, actionem realem, vel personalem; vel miatam spatio 30. annorum, vel minori tolli, tale statutum debeat intelligi, secundùm jus commune; quando scilicet præscribens esset in bonâ fide: Ita Castrensis *cons.* 298. Socinus *cons.* 86. copiosè Imola *cons.* 123. Corneus *cons.* 338. & secundùm has postremas distinctiones, existimo potiùs intelligendum esse sensum nostri dubii.

22 Ad tertiam quæstionis partem, quæ potiùs spectat ad Rubricam, ex ibi dictis, satisfit, nam etsi Joannes Andreas *in reg. possessor. de regul. lib.* 6. Cagnolus *in l. jure naturæ à nu.* 4. *ff. de reg. jur.* Alex. *in l. possessio quoque*, §. *etsi possessio*, *ff. de acquirendâ possessione*, Baldus *in l. fin. Cod. de præscriptione longi temporis*, existimant præscriptionem, & usucapionem inductas esse contra naturalem æquitatem; eo quòd jure naturæ caveatur, Neminem cum aliena jactura absque facto Domini acquirere posse, ex vulgata regula juris: tamen Cagnolus *in l. jure naturæ de reg. jur.* id interpretatur de jactura, quæ dolosa est, & non de sola jactura, ex qua tantum aliena iniquitas non inducitur. Ob idque cùm usucapio bono publico sit introducta; Primò, propter rerum necessariam conservationem. Secundò, propter ipsas Dominorum personas, ut metu, ne rebus suis priventur, cogantur illis animum intendere, diligenti curâ, & administratione; ita ut ad laborem, non ad otium invitentur, quo respicit Angelus *lib.* 4. *cap.* 12. dum commemorat, apud Romanos Censoria nota fuisse punitos, qui negligenter agros suos coluissent. Tertiò, fuit introducta usucapio propter negotia, ut aliquis finis litium esset in Republica *ex l. fin. ff. pro suo*, *l. quidam* 21. *ff. si certum petatur*: qua ratione, eam, à jure Canonico admissam esse, advertit Felinus, *in Rubrica*, *hoc tit. à num.* 11. Alciatus *de quinque pedum præscript. num.* 28. Wbesenbecius *in paratitla ff. de usucap.* Baconius *lib.* 1. *declaration. cap.* 28. Petrus Gregorius 3. *p. syntagmat. lib.* 40. *cap.* 11. Pinellus *in Authentica*, *nisi triennale*, *num.* 24. *Cod. de bonis maternis*, Menchaca *illustrium quæstion. lib.* 2. *cap.* 25. & alii communiter Summistæ, & probatur ex jam latè actis, in hoc nostro titulo & Rubrica, & omni jure præscriptio est introducta, & maximè utilis materia, tum ad scholas, tum ad praxim, ut in princ. notavi, si adsint tempus, possessio, titulus, & bona fides, secundùm jam adducta.

23 Cùmque Cicero *lib.* 3. *de legibus*, meminerit illius gravissimæ naturæ legis, qua Uxor clamat (*salus populi suprema Lex esto*,) & propter hanc multa introducta sint, contra singulorum utilitates, pro publica Salute, ut copiosè declarant, Covar. *in dicta Reg. possessor.* 3. *p. in principio*, Pichardus *de nobilitate communicata*, in explicatione Textûs *in l. ingenuè*, *Cod. de murilegulis*, *num.* 11. & 74. Conradus *de contractibus*, *quæst.* 9. & 11. ideò propter eandem publicam utilitatem: Covar. *supra*, Menchaca *illustrium*, *lib.* 2. *cap.* 52. *nu.* 1. Molina *de justitia*, *tom.* 1. *tract.* 2. *disput.* 61. & alii existimant usucapionem, & præscriptionem jure naturali dictante; & ita humanis necessitatibus exigentibus inductas esse; en quòd, si Domini rerum tanto tempore eas curare spreverunt, ne in interitum, & ruinam inciderint, voluisse præsumitur à lege, eas deseruisse, & voluisse potiùs, ut ab alio possiderentur, curarentur, & colerentur; indeque nasci leges civiles, & canonicas, introducentes, & practicantes usucapionem, & præscriptionem, justas fuisse, & esse; Ob idque improbo Decium dicentem, *in dict. l. jure naturæ*, iniquitatem esse quemquam locupletari, cum alterius jactura, etiam omni cessante injuria, Molus *ex l. nam hoc*, *Natura*, *ff. de condit. indebiti*, *l. cùm Pupillus*, *ff. de conditione*, & *demonstratione*, quæ debent intelligi de jacturâ injuriosâ. qualis invenitur in præscribente sine bona fide, & justo titulo, ex hoc nostro Textu, & ex Textu *in c. si diligenti de foro compet.*

Alia infinita referunt Doctores, ad fundandam nostram hanc sententiam, cùm Princeps possit licitè aliquem ejus bonis, eo invito, spoliare, & in alia, ex justa causa eum transferre, ut docent Sotus *lib.* 4. *q.* 5. *art.* 1. *concl.* 2. Solon *q.* 5. *de Dominio art.* 1. *concl.* 1. Trullengh. *in opere moral. lib.* 7. *c.* 4. *dub.* 1. *n.* 1. & 2. 24

Ubi, ait, Dominium transferri ab uno in alium tripliciter, vel volente dominio uti, donatione, contractu, sine ultima voluntate, aut eo invito, veluti jure gentium, in rebus bello captis, aut authoritate legis alicujus specialis; idque vel ob culpam Domini, ut in crimine hæresis, læsæmajestatis, ob incestas nuptias, & ob alia crimina, vel sine culpa Domini, ut per Legem præscriptionis, de qua nos nunc agimus. 25

Aut sententia Judicis, ut si Fur damnetur in quadruplum, qui modus obligat in conscientia, quando sententia non nititur falsa præsumptione: & ut uberiùs tractes, adjunges quæ adducit Anastasius Germon. *de sacrorum immunit. lib.* 3. *cap.* 18. *à nu.* 74. dum agit de ea quæstione, num civilis, seu humana Lex possit justè Dominium privatum ab uno in alterum, usucapionis, aut præscriptionis virtute transmittere? Et posse, videbis ex dictis, *sup. in c.* 1. *hoc tit.* Ipse tamen Germonius bene contraria dissolvit; & dissolvuntur, ex dictis, & ex dicendis dubio sequenti. 26

Ad quartam quæstionis partem, ad quam ex prædictis legitimè infertur, video Doctores admodùm dissentire; nam Glossa *in l. traditionibus*, *Cod. de pactis*, & *in Auth. nisi tricennale*, *Cod. de bonis maternis*, Bartolus utrobique, Felinus *in Rubrica nostra*, & *ibi*, Panormit. Balb. *de præscription.* 2. *p.* 3. *partis*, *princip. quæst.* 2. & Alii relati à Covar. *in reg. possessor. p.* 3. *princip.* ubi latè agit; docent tantùm acquiri dominium utile, *ex l. si duo Patroni*, §. 1. *ff. de jurejurando*, ibi, *post longissimi temporis præscriptionem*, *etiam utilem actionem habere debere*, *ex l.* 1. *in fine*, *ff. de aqua pluviæ arcenda*, & *ex l. si quis diuturno*, *ff. quemadmodùm servitus vindicetur*, in quibus locis habetur acquisita servitute per præscriptionem, actionem utilem competere: Deinde quia dicitur, ut ex præscriptione oriatur exceptio, juxtà tradita supra ad Rubricam, *ex l. super longi*, *Cod. de longi temporis præscriptione*, *l. si Quis* 27

emptionis, *C. de præscript. longissimi temporis*, deinde etiam quia Dominium provenit à jure gentium, *l. ex hoc jure*, *ff. de just. & jure*, ergo jure Civili, tolli non potest ex præscriptione, *§. fin. inst. de jure naturali*, *gentium*, *& civili*.

28 His tamen non obstantibus, dicendum est verum, plenum, & directum Dominium transferri; Primò, quia ut jam dixi in hoc Text. si fortè completà præscriptione, mala fides superveniat, adhuc ita tutus est in conscientia præscribens, ut nullo modo ad restitutionem teneatur, ergo ex eo evenit, quòd transtulit præscriptio Dominium omnino, & irrevocabiliter: Deinde facit Textus *in l. 3. ff. de usucap. l. acquiritur 2. §. non solùm*, *ff. de acquirendo rerum Dominio*, *l. traditionibus*, *Cod. de pact.* quibus probatur in usucapionibus nobis acquiri rerum Dominia, & significat Justinianus *in §. 1. inst. de usucap.* in versic. *& ideo*; & faciunt jura *in l. ult. Cod. de edicto divi Adriani tollendo*, *l. omnes in fine*, *Cod. de præscript. longissimi temporis*, quibus in locis habetur ei, Qui bona fide præscripsit plenissimam securitatem super Dominio præstari; *& ex cap. inter memoratos 16. quæst. 3.* ubi Dominium præscriptione acquisitum appellatur æternum, & *ex c. Clerici eadem dist.* ubi proprietas nuncupatur, hanc partem docent Doctores Galli veteres, Decius, & Alciatus *in l. traditionib. Cod. de pactis*, Corrasius *lib. 6. miscellaneorum*, *cap. 20.* Covar. *ubi supra*, Vasquius *controvers. illustr. cap. 54.* Pinellus *in d. Auth. nisi tricennale*, *C. de bonis maternis*, *nu. 39.* Fachin. qui contrariis respondet, *lib. 1. contr. c. 70.*

29 Optimè Balboa *in cap. vigilanti 5. hoc tit. à num. 30.* Videndus ubi contrariis etiam respondens aliis fundamentis, hanc nostram sententiam defendit, dicens quòd præscriptio potiùs est exceptio intentionis, quàm actionis exclusio, uti probat cum multis, *ibi nu. 33. & 34.* quòd benè expendit Fachin. *d. c. 70. in fine*, ut non obstet ullum contrariæ sententiæ fundamentum, apud quos, & alios videbis: ne longè agam.

30 Ne his nova illa consideratio obest, nempe, ut sit adjectio Dominii, ut scripsit Modestinus *in d. l. 3. Cod. de usucap.* ergo si adjectio est priori Dominio, novum adjicitur, & sic Dominium, quod est, duplicari usucapione potest, quo assumpto, existimo potiùs utrumque Dominium, tam utile quàm directum adjungi mediâ usucapione completâ; nam ante ejus complementum, possidens usucapit utilitatem rei, quæ pertinet ad utile, & ea completa, acquirit ple-
31 num Dominium. † Adjunges ad propositum, quòd ex multis congerit Pichardus *in §. sic itaque diseretis inst. num. 7. & à num. 91. & 93.* ubi expendit, quòd usucapio dicitur adjectio Dominii eo quia usu, & tempore latenti quodam incremento possessioni Dominium adjicitur, quod ultimo possessionis momento impletur, & plenum, integrum, & perfectum jus præstat, quasi ad allusionis instar; & sic docet Dominium, non Domino, sed possessione adjici.

QUÆSTIO VII.

An jure nostro Canonico sint leges correctæ; & abrogatæ quæ malâ fide præscriptionem inducant, & 40. annorum præscriptio cum titulo æqui valeat immemoriali remissivè?

SUMMARIUM.

1 *Leges præscriptionis, nunquid jure Canonicò sint abrogatæ, modificatæ, seu declaratæ?* nu. *sequenti.*

2 *Præscribendi modus servatur de jure Civili, etiam hodie secundùm aliquos.*

3 *Præscriptio, cum mala fide rerum, non procedit; secus actionum, ut alii expendunt.*

4 *Leges civiles præscriptionem inducentes, cum mala fide in actionibus personalibus, non sunt sublatæ, secundùm alios.*

5 *Leges civiles præscriptionis, cum mala fide introductæ, correctæ non sunt, quoad forum externum, sed veriùs contra*, nu. 6.

6 *Leges Civiles inducentes præscriptionem cum mala fide, de jure Canonico sunt correctæ, etiam in actionibus realibus, & personalibus.*

7 *Debitor, qui scit se obligatum, etsi Creditor non petendo debitum, possit actionem amittere, sed non excusatur Debitor.*

8 *Quadragenaria præscriptio cum titulo, num æquivaleat immemoriali remissivè?*

Quia Balboa hîc longè agit de ratione fundamentali, à quo proveniat, ut jus Canonicum corrigat, seu abroget leges civiles aliquid cum peccato disponentes, & ex nostro Textu, item ex dictis *q. 1.* apertè colligatur fundamentum juris Pontificii exigentis omni tempore bonam fidem, ad præscribendam rem; ideò nunc, non longè agens, tantùm referam modos dicendi hic, usque nunc à Doctoribus inventos, pro intelligentia hujus difficultatis; & cùm hæc inquisitio multùm pendeat à dictis quæstione præcedenti, in versic. *ad secundam*, ubi egi, An statutum Civitatis, quo cavetur, ut nisi intra certum tempus Creditor petierit debitum, valeat, & servandum sit? Dices, in nu. seqq. 1

Igitur in proposito nostræ difficultatis, prima sententia dicit, ex Glossâ hîc, præscriptiones jure Canonico sublatas non esse, sed servandas esse in Foro, ac jurisdictione Cæsaris; Canones verò in foro Pontificis; eo quòd Textus noster leges civiles non corrigat, sed tantùm dicat nullam præscriptionem, cum malâ fide, valere, sive Canonicam, sive Civilem, quorum verborum, sensus esse videtur, sive de re temporali agatur, & Ecclesiastica, nullam jure Canonico, atque in Foro Ecclesiastico, valere præscriptionem, cum mala fide. 2

Secunda sententia est, præscriptionem quidem rerum cum malâ fide, non procedere; secus in præscriptione actionum; eo quòd sanctus Pontifex, dum statuit præscriptionem cum mala fide, non valere semper, loquitur de Possessore rei alienæ, ut patet ex *c. possessor. malæ fidei de reg. jur. lib. 6.* & ex nostro Textu, ibi, *oportet, ut qui præscribit in nullâ temporis parte rei, conscientiam habeat* 3

beat aliena, & ob id leges, quæ de actione loquuntur, non videri esse sublatas, hanc docent Hostiensis *in summâ de præscr. tit. qua res præscribi pos. col.* 1. versic. *actiones verò personales*, Bart. *in l. sequitur*, §. *si viam*, *ff. de usucap.*

4 Tertia sententia docet leges civiles præscriptionem inducentes, cum malâ fide sublatas, non esse in actionibus personalibus, quando scilicet Debitor, non est in morâ solvendi, nec offerre tenetur Creditori debitam pecuniam; nam si non fuerit ab eo petita, is videtur se præscriptione tueri posse, eamque præscriptionem, non tam ea malâ fide procedere, quàm ea negligentiâ Creditoris non petentis, ita docent Panormit. hîc & Alii.

5 Quarta sententia est Aliorum dicentium, leges correctas non esse, de quibus dictum est, quantùm attinet ad Forum externum; secus quoad Forum internum animæ, & conscientiæ, sed cùm dicat Pontifex nullam præscriptionem valere, ubi mala fides adest, tam canonicam, quàm civilem, sequitur ut nec in Foro externo, rectè objici possit, aut aliqua ejus ratio haberi debeat, secundùm tritam Regulam, non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum; præsertim quia sanctus Pontifex derogat omni legi & consuetudini, quæ absque peccato mortali, servari non potest, qualem proculdubiò, ibi, existimat esse legem, & constitutionem, quæ absque bonâ fide præscriptionem inducit, & sic non debent audiri Relati à Covar. *in dict. reg. possessor. p.* 2. §. 11. qui distinxerunt, secundùm dicta in hoc corollario.

6 Quinta, & verissima sententia est omnes leges, & constitutiones, quæ præscriptionem absque bona fide inducunt jure Canonico sublatas, & correctas esse, sive pertineant ad actiones reales, & sive agatur de Foro interno, sive externo, ut patet ex jam longè adductis in hoc nostro Textu, tum quia si leges prædictas sanctus Pontifex tollere potuit, & corrigere; ergo & voluit ex eâ ratione Textûs nostri, cùm agatur hîc de peccato vitando, cujus causâ, propter animæ salutem, summam habet potestatem decernendi, & statuendi, ut colligitur *ex cap. novit.* 13. *de judiciis*, ubi latè dixi, cùmque Pontifex hîc decernat, ut nulla valeat absque bona fide, præscriptio tam Canonica, quàm civilis, quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est: sequitur ut Pontifex sic decreverit, in versic. *generaliter constat*, ubi vult derogari omni constitutioni, & legi, quæ est cum peccato, qualis est Lex præscriptionis cum malâ fide inducta: hanc partem in terminis docent communiter Doctores, Ancboranus, & Francus *in d. reg. possessor.* Imola, & Felinus hîc, & Multi à Barbosa relati, Balbus *de præscription.* 2. *p.* 3. *partis princ. quæst.* 13. & alii, quos refert, & sequitur Covar. *ubi suprà*, Antonius Gabriel cum multis, *de præscript. conclus.* 3. *num.* 3. Fachineus *lib.* 1. *controvers. cap.* 63. ubi expendit cæteras sententias, qui ad primam, & secundam satisfacit ex verbis nostri Textûs, ibi, *diffinimus*, *ut nulla valeat absque bonâ fide præscriptio*, *tam Canonica*, *quàm civilis*, ut jam expendi quæstionibus præcedentibus. † Et ad tertiam dicit quòd licet Creditor sit negligens, Debitor tamen scit se obligatum esse, & consequenter, si post longissimum tempus ab eo petantur debita, non posse se præscriptione tueri, quia est in malâ fide, nostram sententiam, ut communem amplectatur Balboa videndus *in cap. vigilanti* 5. *hoc tit. à n.* 71. *usque ad* 76. Legendus, qui optimè expendit, & ego expendi, *suprà quæst. præced.* versic. *ad secundam*, & *in cap.* 1. *sub quæst.* 4. cùm egi de salariis præscribendis, cætera tamen pro ampliori tractatione hujus quæstionis, leges apud præcitatos Doctores præcipuè Balboam *hîc* & *in dicto cap.* 5. Covarr. Fachineum *in locis præcitatis*. Et cum his finitur tota hæc præscriptionum inquisitio, Die 27. Septemb. sanctorum Martyrum Cosmæ, & Damiani, in hac almâ urbe Vallisoletanâ, celebratissimo, ob reliquias horum Sanctorum, anno 1653. utinam in laudem Dei, Virginisque Mariæ. 7

Ad ultimam à num. 40. annorum præscriptio cum titulo æquivaleat immemoriali, quia bene intelligitur ex adductis supra, *in cap. de quartâ*, *cap. causam*, *cap. illud*, & *cap. si diligenti*, *hoc titulo*, ad ibi dicta te remitto, item ad ea quæ ex proposito cum infinitis scribit D. Joannes del Castillo *de tertiis*, *cap.* 34. & de ratione dixi hîc *sub cap. vigilanti* 5. idem Castillo *sub cap.* 93. *controvers. verùm & sub* 58. ubi etiam de emptore immemoriali. 8

AD

AD TITULUM
DE SENTENTIA
ET RE JUDICATA.

PRÆMISSUM.

ANte Rubricæ expositionem, & eorum quæ sub Rubro possunt tractari, libet præmittere, & præsignare quæstiones alibi dispersim in hoc Lib. 2. designatas, & tractatas, quæ ut iterum non repetantur ad longum hic resumptivè ponuntur, ut locis præcitandis, possis legere, & videre.

I. Sententia lata contra Præceptores Religionis, vel contra Administratores Ecclesiæ, An mandetur executioni adversùs ipsos, aut adversùs Conventum, & Ecclesiam? *Egi in cap. cùm deputati 16. de judiciis, q. 3. remissivè, per dicta in cap. 9. q. 7. & q. 9. in versic.* verùm, *eodem tit.*

II. Sententiæ executio, super corporalibus, veluti electionibus, qualiter fieri debeat? *in cap. fin. de judiciis, q. 6.* Et An executioni mandetur lata super electionibus officiorum annalium? *ibi q. 8. & affirmavi non obstante appellatione.*

III. Sententia lata super possessorio, An sit definitiva, vel interlocutoria tantùm? Et An ab eà possit appellari? *in cap. fin. de judiciis, quæst.* 7. Et quòd lata super plenario sit definitiva?

IV. Sententiæ, cui stabitur, quando Judex recusatus, & Decuriones ei adjuncti in criminalibus causis, proferunt sententias diversas? Et quid de sententiis ordinarii & sociorum, & adjunctorum, & de Arbitris discordantibus? *in cap. si quis contra Clericum 4. de foro compet. quæst.* 23.

V. Sententia lata à Judice post recusationem nulla est, sed qualiter intelligatur? *in cap. 4. de foro compet. quæst. 39.*

VI. Sententia Judicis unius territorii, An possit executioni mandari à Judice alterius territorii? *in cap. postulasti 14. de foro competenti, quæst.* 2. Negativè sine litteris requisitoriis.

VII. Sententia absolutoria pro Reo, An auferat Dominium ab Actore? *in cap. examinata de judiciis, q. 14. negativè respondi.*

VIII. Sententia absolutoria simpliciter lata, An sit sententia definitiva, vel interlocutoria? *ibi, q. 26.* Est definitiva quantùm ad instantiam sequutam; sed quatenus ad rem deductam in judicio, est tantùm interlocutoria.

IX. Sententia absolutoria, An possit ferri sine causa, & sine scriptis? *in dicto cap. examinata, dicta quæst. 25. n. 3. & 4.*

X. Sententia absolutoria ab absolutione Judicii, in quo differat ab absolutione à causa, vel à petitis? *in cap. fin. de Jurejurando, §. 1. quæst. 3. versic.* ad quartam, *num. 25.* Respondi differre in eo quod una dicitur interlocutoria, altera appellatur definitiva.

XI. Sententiæ absolutoriæ ab observatione Judicii, qualiter à Judice formentur? *in dicto cap. fin. §. 1. quæst. 3. versic.* ad ultimam, *n. 34.*

XII. Sententia, An proferri queat in causâ restitutionis contra contumacem, lite non contestatâ? *in cap. 2. ut lite non contestatâ, quæst.* 1. ubi respondi negativè.

XIII. Sententia Judicis, An valeat si probationes in judicio factæ sunt, nullis dilationibus, nec termino assignato partibus? *cap. 1. de dilationibus, quæst. 6. versic.* ad secundam. Affirmo nisi à parte petatur.

XIV. Sententia verbalis super restitutione, An aliquos producat effectus? *in cap. cum super 4. de causâ possessionis, & proprietatis, quæst. 1. & in cap. 3. eodem, quæst. 1. versic.* Unde, *& in versic.* nec enim est minùs utilis.

XV. Sententia qualiter proferatur à Judice, contra turbantem aliquem in possessione, & quibus comminationibus? *in cap. accepta de restitut. spoliator. quæst. 5. versic.* ad quartam, *ubi de praxi.*

XVI. Sententia excommunicationis à Judice incompetenti lata, si per aliquot dies observetur à non subditis, An tribuat incompetenti Judici jurisdictionem; ita ut, si petat restitutionem, restituatur in jure taliter quæsito, *in cap. olim, de restitutione spoliatorum, quæst. 1.*

XVII. Sententia, An debeat continere condemnationem expensarum? *in cap. finem litibus, de dolo & contumaciâ, quæst. 5. versic.* ad secundam, *affirmativè cum distinctione.*

XVIII. Sententia, super beneficio, An transeat in rem judicatam, respectu Superioris, quominus possit de juribus partium inquiri? *in cap. cùm olim de dolo & contumaciâ, quæst. 1. sub distinctione.*

XIX. Sententia, An auferri possit, lite nondum contestatâ, cùm proceditur per viam Inquisitionis contra aliquem absentem contumaciter, *in cap. veritatis de dolo, & contumaciâ, quæst. 1.*

XX. Sententia, sine certâ quantitate, An fit inutilis? *in cap. 1. de sequestr. possess. & fruct. quæst. 2. versic.* ad secundam, *negavi remissivè.*

XXI. Sententia lata ex falsis instrumentis, An sit ipso jure nulla, aut veniat retractanda, *in cap. 4. de Fide Instrument. q. 1. versic.* ad quintam, *num. 22. adjunges dicta in cap. 9. de Testibus, q. 1. & 2. ubi ad quæstiones, respondit ut valeat mero jure, sed rescindi exceptione falsitatis.*

XXII. Sententia, An retractetur reperto instrumento, vel testamento, *in cap. cùm dilectus de Fide Instrumentorum, versic.* ad quartam, *nu. 1. remissivè, de qua dico infrà in cap. suborta.*

XXIII. Sententia continens plura, An sit una, vel sint sententiæ plures? *in c. cùm Joan. 10. de Fide Instrum. q. 4. à n. 1. ubi de effectibus. Ubi, ut dicatur pluralis.*

XXIV. Sententia lata in omnibus causis, præter conjugales, quæ per artis testimonia deciduntur, An transeat in rem judicatam? *in cap. 4. de probat. q. 5. à n. 1.*

XXV. Vel An queat retractari, seu ab ea appellari? *ibi n. 8. versic.* ad secundam.

XXVI. Et quid de sententiâ, quæ lata est, secundùm consilium sapientis, *ibi in versic.* ad tertiam, *n. 11. Et resolvi non transire.*

XXVII. Sententia excommunicationis qualiter probetur? *in cap. post cessionem 7. de Probationibus, q. 4. à n. 1.*

XXVIII. Sententiâ, An possit per testes probari? *in cap. 7. de Probationibus, quæst. 4. versic.* ad secundam, *remissivè.*

XXIX. Sententia lata ad dictum corruptorum Testium, An sit retractanda? *in cap. sicut vobis 9. de Testibus, quæ 1. Affirmavi.*

XXX. Sententiæ latæ secundùm rescriptum, aut privilegium, An stetur, licet adversùs ipsum de falso oppositum sit, dum non constat de falsitate ipsius privilegii, seu rescripti? *in cap. accepimus 4. de Fide Instrum. q. 1. à n. 1. Dixi ut valeat, sed favere.*

XXXI. Sententia diffinitiva, An, & qua referatur ex violentâ præsumptione? *in cap. afferte de præsumpt. q. 1. à n. 1. & 6. vide ibi q. 4.*

XXXII. Sententia retractari, An queat prætextu perjurii? *in cap. brevi 17. de Jurejurando, q. 2. versic.* ad secundam, *à n. 31. affirmavi si ea præsentans jures de illis antea notitiam non habuisse, &c.*

XXXIII. Sententia, per Judicem, An ferri possit ex instrumento in Judicio non producto? *in cap. 4. de Fide Instrum. q. 1. versic.* ad quartam, *n. 20. negavi.*

XXXIV. Et ad quæstionem, An restitutio detur adversus sententiam, *si testes* falso non deposuerunt; corrupti tamen fuerint precibus, vel pecuniâ, ad falsum deponendum, *in cap. sicut 9. de Testibus, quæst. 1. versic.* ad tertiam, *à nu. 25. Et respondi non dari si deficit falsitas.*

XXXV. Sententiæ rei judicatæ executivæ, videbis infra assignata, *in cap. 15. hoc tit. ante ejus tractationem.*

XXXVI. Sententia lata, parte præsente, & non citatâ, An sit nulla? dixi, *in cap. 1. de causa possess. quæst. 3. à num. 1.* & iterum, *immemor dico infrà in Rubrica quæst. 1. versic.* ad sextam.

XXXVII. Sententia, quæ non pronunciat super exceptione reservata, expressè, etiam instante parte, An valida sit? *dixi in Rubrica de Exceptionibus, quæst. 5. in versic.* ad tertiam.

XXXVIII.

XXXVIII. Sententia injusta; sive præscriptio, An retractentur post tempus transactum ad appellandum prætextu denunciationis Evangelicæ? *dixi in cap. novit. de judiciis sub quæstione 44. Affirmavi, si lata cum bonâ fide, n. 7.*

AD RUBRICAM

De Sententiâ, & Re Judicatâ.

SUMMARIUM.

1 *Sententia, & Re Judicata, quid sibi velint?*

2 *Sententia, aut est difinitiva, aut interlocutoria, illa, aut est absolutoria, aut condemnatoria?*

3 *Sententia difinitiva vocatur, quæ controversiam definit absolvendo seu condemnando.*

4 *Sententiæ nomine non includuntur arbitrium, transactio, jusjurandum, nec præceptum de solvendo.*

5 *Sententia interlocutoria, dicitur quæ inter principium, & finem causæ profertur super aliquo incidenti, aut emergenti.*

6 *Sententia interlocutoria dividitur, in interlocutoriam meram, vel in aliam, quæ habet vim definitivæ, & quæ utraque?*

7 *Sententia difinitivæ finis est litem finire, & Judicis potestatem, qui post eam latam nequit corrigere, aut emendare.*

8 *Sententia difinitiva facit jus inter partes, & producit Actori, actionem judicati, numero 9.*

9 *Sententia difinitiva plures effectus producit de ejus Authoritate remissivè, n. 10.*

11 *Sententia exequitur, dum res non recipiunt mutationem.*

1 UT ad quæstiones, & dubia, quæ potius debent tractari, tam sub hac Rubrica, quàm sub ejus Rubro descendam, duxi incipiendum nonnullis generalibus propriè ad Rubricam spectantibus, cumque hîc titulus instituatur de sententiâ & Re judicatâ, præmittendum est quid sibi velint sententia & Res Judicata; igitur sententia hîc dicitur ipsa pronunciatio, seu diffinitio Judicis finem controversiæ imponens; Res autem judicata est ipsa causa controversa, quæ finem controversiæ Judicis pronunciatione accipit, vel absolutione, vel condemnatione: sic Doctores per Textum *in l. 1. ff. de re judicata*: etsi revera hæc duo promiscuè sumantur.
2 † Est enim sententia duplex, alia definitiva, alia interlocutoria; & illa, quæ dicitur difinitiva, subdividitur in condemnatoriam, & absolutoriam, de quibus omnibus videbis *in d. l. 1. & in l. præses 3. Cod. de sentent. & interlocutionibus omnium Judicum*, Glossa *in clem. de sequestrat.*
3 *possess. & fructuum.* † Sententiam namque definitivam, vocamus eam, quæ principalem caussam, seu controversiam definit, ac terminat absolvendo, vel condemnando.

4 Et nomine sententiæ, non includuntur arbitrium, transactio, jusjurandum, præceptum de solvendo quod fit in confessum, non *Fermosin. de Exceptionibus*, servato ordine judiciario, & sine causæ cognitione, quia licet hæc causam definiant; non tamen sunt sententiæ definitivæ; quod si sententiam non absolvat, vel condemnet, non dicetur definitiva, nisi quando causa devoluta per appellationem ad alium Judicem superiorem erit in pronunciando, malè appellatum, bene judicatum, vel contra, quia tunc talis pronunciatio dicitur definitiva sententia, juxta Textum *in l. eos qui 6. C. de appellat.*

Sententia verò interlocutoria, dicitur ea, 5
quæ inter principium & finem causæ, super aliquo incidenti, vel emergenti, profertur, juxta Glossam *in clem. 1. de sequestrat. possessionum*, in verbo *definitiva*, Maranta *in speculo p. 6. tit. de sententiis, num. 2.* etsi interdum accidat, ut interlocutoria pronuncietur, post finem causæ, & sententiam latam, juxta Textum *in l. cum Clericis, Cod. de Episcopis, & Clericis, l. jubemus & ibi, Glossa, Cod. de Advocatis divers. judiciorum*; interdum dicitur interlocutoria, ubi non est aliud principium, vel finis, *in §. si quis autem novellâ de hæredit. & falcidia.* & sic generaliter poterit d finiri, ut sit pronunciatio Judicis facta ad alicujus articuli expeditionem; & ob id dicitur interlocutoria à modo proferendi, vel quia Judex per eam non definiat causam, sed ut plurimùm summariè inter partes interim, & dum spectatur judicium definitivum, super aliquo incidenti, vel emergenti interloquitur, vel quia inter Partes loquendo, sine solemnitate scripturæ pronunciat, veluti si Judex inter loquendo concedat, vel deneget Parti petenti dilationem, aut Testium productionem, si dicat procedendum esse in causa, si declaret se Judicem competentem.

Interlocutoria sententia, etiam dividitur in 6
meram interlocutoriam, & in interlocutoriam, quæ habet vim difinitivæ, Prima est, quæ nec instantiæ, nec negotio principali, nec etiam articulo substantiali negotii principalis, finem imponit, seu quæ quoad id super quo fertur, non parit præjudicium irreparabile, nec quantùm est ex se, facit cessare officium Judicis, sed potest ab eodem Judice revocari; ea tamen, quæ vim habet diffinitivæ, ex eo dicitur, quia quoad id super quo fertur, parit præjudicium irreparabile per diffinitivam, vel appellationem à definitiva, & post quàm non expectatur alia sententia in illud, super quo lata est, seu quæ causam principalem non definit, sed unam partem negotii principalis, & post se aliam spectat sententiam, quæ toti causæ finem imponat; talis est, qua pronunciatur causa deserta, præceptum de solvendo, & omnis sententia, quæ definit unum articulum substantialem negotii principalis, ut si Judex, Minorem petentem restitui in integrum, pronunciet non esse minorem, si admittat vel rejicit exceptionem peremptoriam, & insuper omnis interlocutoria, quæ continet aliquid dari, vel fieri: docet Maranta *de ordine judicior. p. 6.* in versiculo, *& demum fertur sententia*, §. *decisoria judicii*, *à numero 42. ad 45.* Hæc omnia tradunt, Hostiensis, *in summa, hoc tit.* Joannes Baptista, Banagel;

Andreas, Valensis, Cypræus, & Alii, *in hoc titulo*, qui omnes agunt de differentia difinitivæ sententiæ, & interlocutoriæ, quæ jam ex adductis percipitur: de his agit cum aliis, Barbosa *hic n.5. & 6.& in d.clem. 1. de sequestr. possess. à n.35.* ubi Alios adducit.

7 Quòd si interroges, Quis finis, seu effectus definitivæ sententiæ sit? Dico primò, ut ea finiat litem, & potestatem Judicis, quia is, posteaquàm semel sententiam dicit, quoad eam causam desinit esse Judex; & ideò sententiam semel latam nequit mutare, corrigere, aut revocare, *ex l. Judex posteaquàm 55. & ex l. quod jussit 14. ff. de re judicata*, nec in ea reservare sibi condemnationem in expensis, quia jam functus est officio *ex l. Paulus 42. ff. eodem, & ex dicta l. Judex:* nec alia facere referanda ex *dicta l.Paulus, & l.3.Cod. de litium expensis*; ad quæ applicabis dicta de expensis litium, *in c.fin.litibus, de dolo, & contumacia*, ubi abundè scripsi.

8 Secundus effectus rei judicatæ, boc est, definitivæ sententiæ, est, ut faciat jus inter Partes, inter quas lata est, si ab ea, in tempore appellatum non sit, vel si sit appellatio deserta, quia tunc pro veritate habetur, *ex l. res judicata, ff. de reg. juris*, fallit, si res inter alios sit acta, juxta latè dicta, *infra in cap. 17. hoc tit.* ita Valensis *hic num. 2.§.6.* Barbosa *num. 12.* qui dicunt quòd inter Partes jus constituitur per verba Textûs *in cap. cùm inter hoc tit.* ibi, *jus ex sententia factum fuit*, babet authoritatem juris, & censetur facere partem illius, ut probat, sic intelligendus Textus *in l. nam imper. ff de legibus:* advertunt Barbosa, & Cabedo, *Lusit. decision. 212. numero 5 p.1.*

9 Tertius inquam effectus est, ut producat Actori, pro quo lata est, actionem judicati, sive rei judicatæ, ut præstet Reus id, in quo condemnatus est, satisfaciatque sententiæ, *l. actori, Cod. de rebus creditis, l. miles 6. §.fin.ff.de re judic. l. si Prætor. 75. in fine, ff. de judiciis, l. 1. C. de Arbitris*: sic Barbosa *sub dicto nu.* 12. & Valensis *num. 3. §. 5.* hîc docet quòd hæc est civilis actio descendens *ex l. 12. tabul. personalis, l. 3. §. 11. ff. de peculio*, perpetua, & rei persecutoria, hæredi & in hæredem competens, *l. miles, §. ultimo, ff.de re judicata*, item ex ea resultat exceptio rei judicatæ, juxta totum titulum, *ff. de exceptionibus rei judicata*, de quo nonnulla, *supra in Rubrica de exception.* sic Barbosa, quæ Reo competit absoluto per sententiam contra Actorem ejusque hæredem, vel alium ejus nomine agentem, *l. Res judicata, ff. eodem*, nisi fortè nunc ab intestato conveniatur, quia ante ex testamento conveniebatur, ut declarat, Valensis *sup. dict. num. 3. in fine*; illa etiam executioni mandatur, *in l. à Divo Pio, ff. de re judicata, & dicto toto tit. ff. de except. rei judicata:* sic Barbosa *sub dict. num.* 12. de qua executione dico latè *in cap. 15. infrà*, alios denique habet effectus, de quibus, *infrà*, poteris videre; nunc
10 verò descendo ad quæstiones. † De Authoritate sententiæ, Osvaldus *lib. 27. comment. cap.* 1. & de definitione judicati, *cap.* 2. de absolutoria, *cap.* 5. de nullitate, *cap.* 6. de vitio sententiæ, ex dolo Adversarii, *cap.* 7. de pœna Indicantis injustè, & de solemnibus ferendæ sententiæ, *lib. 28. cap. 2. & 3.* de sententiarum pronunciatione antiqua. Rævar. pro Tribunali *tit. 2. c. 21*,

Et pro generali conclusione hujus materiæ, 11
dico quòd sententia sicut & quælibet alia dispositio intelligitur; rebus sic stantibus & illis mutatis, opus est novâ provisione, ita ut si Judex condemnat Debitorem, ad dandum, secundùm veterem æstimationem, in solutum, quæ erat favorabilior Creditori, & ipse differat satisfactionem in tempus, quo valor variatus est, & quia aliàs erat favorabilia Creditori, & nunc est ei damnosus, tunc variati debeat sententia & Creditori subveniendum, Surdus *decis. 289. num. 11. & 12.* Bursatus *cons. 284. num. 7.* cum infinitis Aliis, Cyriacus *tom. 3. cont. 481. à num. 39.* & faciunt, quæ longè dixi, *sub cap. quemadmodùm 25. de jurejurando*, ubi de juramento non implendo, ob rei mutationem; & videbis Textum *in l. nulli 7. Codice de erogatione militari annona*, ubi Qui petere desinens annonam in tempore fertili, post non auditur petens in tempore charestiæ; Applicabis Textum *in cap. si propter sterilitatem infrà de locato*, ubi infinita conducibilia, dico, pro Rubrica hujus tituli, leges novissimè Matthæum Colerum *de processibus executivis. p. 4. pag. 138.*

QUÆSTIO I.

An Sententia lata in causa summaria, dicatur difinitiva, exceptio rei judicatæ in summario? An obstet in ordinario? An sententia nocte lata valeat? Et an ut præferatur, requirat monitionem trinam? Et an sententia lata in judicio ordinario, possit in alio judicio retractari? An sententia sit nulla, Parte præsente, & non citatâ? Et an in sententia contra Absentem, præsumantur omnia solemniter facta, si acta processûs non inveniantur?

SUMMARIUM.

1 *Sententia summariè lata tendens ad expeditionem negotii, dicitur definitiva, & exemplificatur, & num. 2. aliter sentiunt Alii, num. 3.*

2 *Instantia currit etiam in summariis, quæ non venit, nisi post litem contestatam.*

4 *Exceptio rei judicata in summario, nunquid obstet in ordinario judicio? n. 5. 6. 7. & n. 13. ubi expenditur.*

6 *Probationes plena in summario facta, faciunt ut latâ sententiâ in summario, præjudicet in ordinario, qualiter? n. 13.*

7 *Sententia lata super principali, nocet incidenti, si plenè super illo cognitum sit.*

8 *Litigator non est aquè diligens in summario judicio, ac in ordinario.*

9 *Summarium judicium, caret forma veri judicii.*

10 *Cognitum, & decisum in judicio summario, potest iterum deduci in ordinario.*

11 *Sen-*

11 *Sententia lata extra ordinem judiciorum, non habet rei judicatæ vim.*

12 *Forma juris posita est, ut probationes fiant post litem contestatam.*

13 *Sententia in summario lata, dicitur difinitiva revocabiliter.*

14 L. 3. §. cauſæ cognitio, ff. de Carboniano edicto.

15 L. 2. C. de ordine cognit.

16 L. ſin antem, §. fin. ff. de negotiis geſtis.

17 *Sententia lata, horâ primâ noctis, non valet, & de ratione, n. 18. & n. 23. nox à quota hora incipiat, n. 14.*

18 *Lites debent procedere, sine aliqua frandis suspicione.*

19 *Judex proferendo sententiam debet habere partis præsentiam.*

20 *Transitus de nocte, non conceditur.*

21 *Sententia debet ferri palam, & non occultè, imò & publicè debet recitari, nisi sit interlocutoria num. 14.*

22 *Tenebræ sunt apta ad fabricandum falsum, & quæ etiam fiunt, habent delicti speciem.*

23 *Judex, si sententiam noctè proferat, sustinetur partium consensu, seu consuetudine.*

24 *Dies, & Nox, à quotâ horâ dividantur.*

25 *Sententia nequit proferri sine trina monitione, aut una pro tribus, assignatâ die, per Judicem ad ejus probationem.*

26 *Citatio ad sententiam audiendam est necessaria, aliàs ejus omissio inducet nullitatem ipso jure, num. 32. 33.*

27 *Citatio ad sententiam debet esse peremptoria, nisi in beneficialibus, & aliis summariis, item & specifica, non per æquipollens, n. 28. 51.*

29 *Citatio non est necessaria quando superior vult cessare statuta, contra jus Divinum.*

30 *Citatio necessaria non est, quando terminus est assignatus ab homine jurisdictioni Judicis, vel instantiæ causa, nec in sententia ferenda super expensis, n. 31. 32.*

33 *Sententia, si fertur super notorio crimine, nunquid sit necessaria citatio?*

34 *Citatio ad audiendam sententiam in causa appellationis, An sit necessaria?*

35 *Citatus, An debeat spectari, usque ad tempus diei?*

36 *Citatio nunquid necessaria, si constat Absenti nullam competere defensionem?*

37 *Ubi quod omnes litigantes ad sententiam sunt citandi aliàs ex non citatis nulla sit inter citatos in connexis?*

38 *Sententia lata in judicio incidenter, aut per exceptionem, poterit in alio judicio tractari, ut suadetur exemplis intelliges, numero 39.*

40 *Sententia lata in judicio ordinario, contra Actorem, pro excipiente, nequit tractari in alio judicio, in quo agitur ad rem successoriam, & n. 41. 42.*

41 L. ex diverſo, §. 1. ff. de rei vindicat.

42 *Decisum in judicio ordinario plenario incidenter contra excipientem pro Actore, nequit in alio judicio deduci, si concernat causam status, aut in alio æquè principali deduci, num. 42.*

43 *Agi ad eundem finem dicitur, quando agitur de eodem facto, etsi per media diversa.*

44 L. vindicantem, cùm l. ſequenti, ff. de eviction.
Fermosin. de Exceptionibus.

45 *Citatio ad audiendam sententiam, non est necessaria, si Pars citanda adsit præsens in judicio, n. 46. & n. 49.*

47 *Citatio est introducta ad effectum comparationis.*

48 *Actus judiciarius, qui fit præsente Parte, si statum non contradicat, nocet.*

49 *Actus à Judice factus præjudicat Parti scienti, à quo nequit appellare.*

50 *Citatio ad sententiam, utraque Parte præsente necessaria non est.*

51 *Sententia ut valeat debet ferri, partibus præsentibus, aut debet eas citare Judex ad ejus prolationem, si præsentes non sint.*

52 *Acta processûs, quæ non inveniuntur, quando contra Absentem, ritè facta præsumatur? n. 53. 54. 55. & 56.*

AD primam quæſtionis partem exiſtimo di- 1
cendum, quòd ſententia lata, in cauſa ſum-
maria, ſi tendat ad expeditionem negotii, licet
ſummariè tractetur, definitiva debeat appellari,
tum ex latè adductis, *in cap. dilecti 6. de judiciis, quæstion.* 16. & 17. ubi egi de ordine procedendi
in cauſis ſummariis, & ex nonnullis adductis, *in cap. licet 9. de probationibus*; Secundò, quia, *in clem. sæpe de verb. signif.* ubi hæc ſententia dicitur definitiva, & tamen ibi, ſummariè proceditur. Tertio, *ex l. 1. ff. de re judicata*, ubi ut jam, *suprà*,
adduxi, res judicata dicitur, quæ continet abſolutionem, vel condemnationem. Quartò, quia
ſumma cognitio ſucceſſit in locum ordinariæ;
& ideò ſapit naturam ordinariæ, ex Doctrina
Bartoli, & Baldi *in l. si olei, Cod. de locato.* Quintò, quia etiam in ſummariis, lis conteſtata dicitur, ſeu intelligitur per primum actum, quo incipit agi de meritis, *cap. 1. de electione lib. 6.*
justa ea, quæ dixi, *in dicta quæst. 16. & 17.*
dict. cap. 6. de judiciis. † Ob idque dixit Abbas 2
in cap. fin. eodem, quòd currit inſtantia etiam
in ſummariis, quæ inſtantia non venit, niſi
poſt litem conteſtatam, *ex l. properandum, §. & si quidem, Cod. de judiciis*, de qua latè adduxi *suprà in cap. venerabilis 20. de judic.* Sextò, quia Bartol. *in l. si quis à liberis, §. sive parens ff. de liberis agnoscendis*, dicit ſententiam
latam, in cauſa alimentorum, eſſe definitivam,
licet ſummariè procedatur in ea. Septimò, patet
ex definitione relatâ à Speculat. *tit. de sent. prob.*
& ab Hoſtienſe *in tit. de re judicatâ*, dicentibus, ut ſit Judicialis definitio; quæ finem imponit controverſiæ per abſolutionem, aut condemnationem. Octavò, quia ex ſimili ſtipulatio
dicitur propriè; licet non requirat ſolemnitates,
quæ olim requirebantur, §. *sed hæc solemnia inst. de testament.* & teſtamentum dicitur, etiamſi in
eo ſolemnia antiqua ceſſarent, *ex l. quoniam Cod. de testam.* imò & actio propriè ea dicitur, in qua
jam non concurrunt illæ antiquæ ſolemnitates,
justa *l. 1. Cod. de formulis sublatis*; & ſic hanc
partem docent Fachineus *lib. 13. controvers. cap.* 18. cum multis, Menchaca *usu frequentium, cap. 35. à num. 1.* ubi cum aliis ſequitur Barboſa *in d. clem. sæpe n. 11.*

Unde non obſtant Decius, & Angelus *in Auth.* 3
de collat. §. prohibemus, & in Glossa l. 2. ff. de offic. ejus qui vicem alter gerit, ubi in verbo *mixtum*, interrogantes de hac quæſt. ſic loquuntur, eam non
dici definitivam, quatenus non ſervatur in ea ordo
judiciarius, quibus ſatis reſpondetur ex adductis.
Nec obeſt Bartol. *in l. Titia. ff. de accusation. num. 8.*

num. 8. quatenus dicit difinitivam ratione ordinis
& solemnitatum, & quia definis negotium, quia
non ut necessarium exposcit utrumque, sed ait,
dici difinitivam, vel ratione solemnitatum, quæ
in sententia requiruntur, vel quia sententia defi-
nis negotium; & ideò concludit ibi sententiam
absolutoriam ab observatione judicii esse definiti-
vam, quod expendis juxta quæstionem assigna-
tam ante Rubricam, *nu.* 8. Et sic præter relatos
tenuerunt nostram sententiam, ex Antiquis, Ri-
minaldus *in dicta l. Titia, num.* 12. negando Bar-
toli doctrinam, quòd non admitto, cùm non possit
negari Bartoli doctrina, in alia materia; & sic sta-
bis in intellectu proximè adducto, juxta quem
Castrensis, & Cagnolus, cum eo, *nu.* 86. *supra*,
Riminaldus *ubi suprà*, Bolognetus *num.* 41. de
hac quæstione pro utraque parte plures adducit
videndos, Cevallos *in pract. q.* 641.

4 Ad secundam quæstionis partem, An exceptio
rei judicatæ in summario, obest in ordinario? Ut
pleniùs expendas, adjunges dicta *in cap. cau-
sam* 11. *de testibus*, ubi egi de dubio, An Testium
dicta in uno judicio, fidem faciant in alio? *Quæst.*
1. & quòd probationes factæ in Judicio summa-
rio, non noceant in judicio ordinario; docet Tex-
tus *in cap. veniens, el* 2. *de testibus*; & ob id ad-
junges etiam quæ adduxi, *in cap. fraternitatis*
17. *eodem, quæst.* 2. *à n.* 1. ubi egi de quæstione,
An Testium publicatio facta in summario impe-
diat examen testium in plenario possessorio, &
petitorio? & *ibi*, in versic. *ad secundam, num.*
4. egi de illâ, quid de factâ in uno judicio res-
pectu alterius, ubi de aliis dubiis.

5 Et videtur respondendum ad nostrum du-
bium, ut quemadmodum sententia lata in judi-
cio summario, dicitur definitiva, ex proximè di-
ctis; sicut ea quæ fertur in judicio ordinario;
ita similiter debeat responderi in præsenti dubio.

6 Ob idque dixerunt multi, quòd ubi proba-
tiones factæ in summario sunt plenæ, sententia
lata in summario, præjudicet in ordinario; nam
etsi Textus *in dicta l.* 3. *Cod. de Carboniano edic-
to*, dicat, ut in summario sufficiat semiplena pro-
batio, de quo latè disputavi, *in dicto cap. licet de
probation. quæst.* 5. versic. *ad secundam, à nu.* 14.
ubi videbis: hoc tamen cessare existimant, quan-
7 do probationes sunt plenæ in summario. † Deinde
quia sententia lata super principali, nocet etiam
super incidenti, quando plenè fuit cognitum super
incidenti Glossa *in l.* 2. *Cod. de ordine cognit.* ul-
timo *ex l. sin autem* §. *ultimo, ff. de negotiis gestis,
& in l. quod in diem*, §. 1. *de compensat.* sic tenue-
runt Alexander *in dict. l. à Divo*, §. *si super, n.* 9.
Decius *consilio* 96. Panormitanus *cons.* 59. *lib.* 1.
Ripa *in l. qui Roma*, §. *duo fratres, ff. de verb.
obligat. n.* 21. Socinus Junior *n.* 60.

8 Alii inquam aliter dixerunt ex eo, quia Litiga-
tor non præsumitur, tam diligens in judicio sum-
mario, sicut in ordinario. Secundò, quia probatio
non necessaria, non relevat, §. *ultimo*, & *ibi*,
Glossa *Cod. qui legit. person. stan. in judicio*, sed
9 plenæ probationes relevant. † Tertiò, quia judi-
cium summarium caret forma veri judicii; ergo
sententia in eo lata, non nocet in alio judicio.
10 † Ultimò, quia cognitum, & decisum in judicio
summario, potest iterum deduci in ordinario ju-
dicio, juxta Textum *in dict. l. à Divo Pio*, §. *si
super, ff. de re judicatâ, l. pen. ff. de his, qui
sunt sui, l. si quis à liberis, ff. de liberis agnos-
cendis, l.* 3. §. *causa cognitio, ff. de Carboniano
edicto, l. si autem*, §. *si quocunque, ff. de negotiis
gestis*; & per hæc fundamenta sic docent Areti-
nus *in cap. causam quæ de testibus, nu.* 29. Baldus
in l. 2. *in fine, Cod. de edendo*, Crotus *in l. qui
Roma*, §. *duo fratres, ff. de verb. obligation.* Fa-
chineus *lib.* 10. *controversiarum, cap.* 8. tum quia
leges non distinguunt: ergo, sive probationes
in summario plenæ sint, seu semiplenæ; idem
dicendum esse, ait. † Tum etiam, quia senten- 11
tia, quæ lata non est secundùm ordinem judi-
ciorum, non habet vim rei Judicatæ *ex l. pro-
latam, Cod. de sentent. & interlocutionibus*; & ta-
lem esse, ait, sententiam, quæ fertur in judicio
summario, ob idque bene dixisse Baldum *in l. fin.
Cod. de edendo*, processum summarium non fieri,
secundùm formam juris. † Sed forma juris, ut 12
loquitur Glossa *in dict. l. prolatam*, in hoc posita
est, ut probationes fiant post litem contestatam;
item ut libellus detur, litis contestatio fiat, &
servetur, forma judicii ergo.

Ego autem video hoc fundamentum Fachinei 13
impugnari ex dictis ab eo, *in dict. lib.* 13. *cont. c.*
18. ubi appallat sententiam in judicio summario
latam, difinitivam, ut jam adduxi, *suprà in dubio* 1.
à num. 1. Et ob id existimo, ibi dictum proce-
dere revocabiliter, hoc est, ut sententia lata in
judicio summario, dicatur definitiva, in quantùm
ad præstandum jus parti, interim dum alia non
movet quæstionem in judicio alio ordinario, super
alia re; quod non est æquè in sententia difinitiva
in judicio ordinario; quo pacto in dubio præ-
senti, potest sustineri Fachineus, qui respon-
det fundamentis contrariæ sententiæ. † Ad il- 14
lud *ex dicta l.* 3. §. *causa cognitio, Cod. de Car-
boniano*, non cessare prorsus rationem legis, quia
potuisset Pars esse diligentior, si ordinarium
fuisset judicium, ut dicebat Aretinus *in dicto
cap. causam quæ, numero* 29. *de testibus.* † Et ad 15
adductum ex Glossa *in dicta l.* 2. *Cod. de ordine
cognition.* dicit nihil ad rem facere, quia non
agitur in præsenti de incidenti quæstione. † Et 16
ad adductum ex dicta *l. sin autem*, §. *ultimo de ne-
gotiis gestis*, Respondet ibi non agi de judicio or-
dinario, & summario, sed de emptione semel co-
gnitâ in uno judicio, quæ iterum nequit in alio
deduci.

Ad tertiam quæstionis partem, An sententia 17
nocte lata valeat? Glossa *in l. more majorum, ff.
de feriis*, §. *omnis inst. de verb.* docet quod sen-
tentia lata, horâ primâ noctis, non valet: sic tenent
& sequuntur Petrus de Bellapartica *in l. non mino-
rem, Cod. de transact.* Innocentius *in cap. consu-
luit per illum Textum de officio Delegati*, ubi Fe-
linus *numero* 18. dicit communem opinionem;
& sic fuisse observatum de facto, tenet etiam
Aretinus *in dicto* §. *omnis, nu.* 7. & Jason di-
cit communem, *in dicta l. non minorem, nu.* 2.
alios plures refert, & sequitur Padilla *ibi n.* 9.
† Et ratio est, quia aliàs præsumitur Fraus, & 18
Cautela Judicis, cum debeant lites procedere
sine aliqua suspicione, ut *in l. apertissimi, Cod.
de judiciis, l.* 1. §. 3. *ff. de ventre inspiciendo.* † 19
Tum quia, cùm Judex profert sententiam, debet
habere præsentiam partia, ut *in l. Judices, ff.
de Judiciis, l.* 2. *Codice, si per vim, vel alio
modo.*

Tum etiam, quia transitus de nocte non conce- 20
ditur, ut *in l. in itinere, Cod. communia prædiorum,
l. hoc edicto, ff. de his, qui dejecerunt, vel effude-
runt.* † Ultimò, quia sententia debet ferri palam, 21
& non occultè, imò & publicè, ut *in l. eum
sententiam, Cod. de sent. & interlocut. omnium
Judi-*

Judicum: Ob idque sententia, quæ non præfertur in luce, dicitur fieri occulta & clandestina, ut *in l. 1. ff. de furtis*, §. 1. *princ. inst. de obligation. qua ex quasi delicto nascuntur*: quare Judices supremorum Consiliorum & regalium Cancellariarum, ac Audientiarum; ita observant publicè legentes, & recitantes sententias; & hoc tutissimum vocat Cevallos *in practicis*, *quæst.* 670. dicens apud omnes esse observandum; imò & ex prædictis fundamentis, hanc opinionem dicit Synorolus de Homodeis *consil.* 52. communem esse Legistarum, & Canonistarum, sicut ipse consulerit pro ea. † Sunt enim Tenebræ aptæ ad fabricandum falsum, quia tale tempus dicitur suspectum, cùm tunc in actu facto, in loco occulto, vel tempore nocturno, præsumatur dolus, Mascardus *de probationibus*, *conclus.* 531. *num.* 43. illa enim quæ clam fiunt, habent delicti præsumptionem, Cenedus *ad decretales collect.* 58. *num.* 1. imò delicta tunc commissa acriùs puniuntur. Hypolit. *cons.* 83. à *num.* 16.

23 Verùm Glossa *in Authentica de Judiciis*, §. *sedebunt*, verbo *matutino col.* 6. dicit quod Judex potest, (si velit) sententiam nocte proferre, quam dixit communem opinionem Lancelotus, Decius, *in dicta l. non minorem*, *Cod. de transaction.* cumque Judices inferiores soleant non curare de precibus, solent sæpius sic practicari, quod inquam, tacito assensu partium sustinetur, aliàs si reclamarent, existimo de Jure statuendum esse in priori opinione: Pro hac secunda sententia facit, Curiæ Romanæ stylus: tradunt Barbosa *in dict. cap. constitution. numero fin.* Vantius *de nullitate sententiæ ex defectu Jurisdictionis ordinaria*, *numero* 132. Jason. *In l. more Romano*, *numero* 12. *ff. de feriis*, Cotta *immemor.* verbo, *sententia*, *pag.* 753. Azevedus *in l.* 10. *tit.* 17. *lib.* 4. *recopilation.* Menochius *de arbitrariis*, *lib.* 1. *quæstion.* 62. & idem Azevedus *numero* 84. *dicta l.* 10. dicit quòd Judex potest matutinò, vesperè, mane & meridie judicare. † Et per noctem intelliges post datum signum ad salutationem Angelicam, quousque videri potest lumine artificiali, usque ad diem; id est usque ad illud tempus, quo jam albescit, quia tunc propriè appellatur dies, sic Tiraquellus *de retractu linagier.* §. 1. *Glossa* 11. *numero* 52. Natta *cons.* 469. *num.* 6. versic. *item casus*, Navarrus *cons.* 8. *de electione in novis*, Julius Laborius *variar. lucubrat. tom.* 1. *tit.* 4. *cap.* 18. *num.* 11. alia Barbosa *suprà a num.* 3. Verùm Andreas Valensis *in hac Rub. num.* 11. dicit, ut debeat ferri de die, nam de nocte lata, communiter non valet; *& dict. cap. consuluit*, & Glossa *ibi*, addens in hoc distingui interlocutoriam à definitiva, quod illa noctu, & quolibet tempore ferre possit, sicut & quolibet loco, nisi requirat causæ cognitionem. Verùm si consuetudo aliter admittit, ut definitiva etiam noctu lata sustineatur, vel Partium præsentia, & non contradicentium, non dubitat de ejus valore: alia adducit Rod. *de process. c.* 12. *à n.* 42.

24

25 Ad quintam quæstionis partem, breviter respondebis, ut sententia nequeat proferri sine trina monitione, vel una peremptoria pro omnibus: sic docent Felinus *in dicto cap. consuluit de officio de leg. num.* 12. ubi limitat modis 11. ad quod idem videnda est, *lex.* 5. *tit.* 22. *p.* 3. ubi bene, Gregorius Lopez verbo, *emplazar*, est etiam optima, *lex styli* 42. *l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 4. *recopilation.* optimè tradunt, Baldus *cons.* 268. *volum.* 1. Alex. *cons.* 122. *col.* 2. *vol.* 2. Paulus Castrensis *cons.* 254. *lib.* 2. *& singulari* 27. *&* 28. *& in singulari* 38. indeque Judex diligenter discussis atque examinatis omnibus allegationibus processûs, maturo judicio, curat citari utrumque Litigantium, ut certo die compareant ad audiendum jus dici, & sententiam ferri, juxta Textum *in cap. cùm Bartolus*, *hoc tit.* in verbis, *nec per se*, & *in cap.* 2. *de dolo*, *lib.* 6. † Quare 26
Vantius *de nullitate ex defectu citationis*, *nu.* 10. Romanus *cons.* 366. *num.* 8. Alex. *cons.* 105. *n.* 5. *lib.* 5. Felinus *supra num.* 16. Rota in Toletana. seu Almeriens. decimarum 15. Novemb. 1613. coram, R. P. D. Pirovano, impressa per Farin. *decis.* 478. *numero* 2. *p.* 2. *recent.* & *decis.* 584. *numero* 1. *eadem p.* 2. Gregorius *decis.* 46. *numero* 6. Aloisius, Riccius *collect. decis.* 1470. Gonzalez *ad regulam* 8. *Cancellar. Glossa* 9. §. 1. *in annotation.* 117. Bernardus Greve *in pract. cameræ imperialis*, *conclus.* 109. Vivianus *in praxi*, *Juris patronatûs*, *lib.* 11. *cap.* 4. *cons.* 71. *in ultima impress.* docent quòd citatio ad sententiam, est necessaria; ita ut omissio illius inducat nullitatem ipso Jure: pro qua doctrina faciunt, quæ de necessitate citationis adduxi in Rubrica *de causa possessionis*, & *prop.* & *in cap. penult. de foro compet.* item & *adducta in cap.* 2. *de testibus*, & alibi sæpius. † Imo Gonzalez *ubi suprà*, *num.* 13. dixit quòd 27
citatio ad sententiam debet esse peremptoria, nisi in causis beneficialibus, & aliis summariis, qui etiam, *dicta Glossa* 9. §. 1. *in annotation. numero* 118. Rota *decis.* 141. *num.* 3. apud Farinacium, *p.* 2. *recent.* † Dicunt quòd hæc citatio ad 28
sententiam, debet esse specifica, *ad sententiam*, ita ut non sufficiat fieri per æquipollentia verba: tenuit eandem Rota *decis.* 18. *num.* 2. *p.* 2. *recent.* Barbosa in *clem. sæpe de verborum significat. numero* 15. & 26. & *numero* 12. qui *numero* 24. per Glossa *ad id*, ibi, *non sufficit ergo citari*, *nisi exprimatur*, notat citationem generalem non sufficere: sic cum Menochio *consilio* 345. *numero* 14.

Ultra limitationes, quas facit Felinus *in dicto cap. consuluit*, prædictam regulam limitabis modis sequentibus. Primò, ut non procedat, veluti quando Superior vellet pronunciare, & frangere statuta facta contra Ecclesias, & Jus divinum; ita Bartol. *Presbyteri*, *Cod. de Episc. & Cleric.* Romanus in *singulari* 668. Gratianus *regna* 415. *num.* 4. † Secundò, quando terminus 29 30
est assignatus ab homine jurisdictioni Judicis, vel instantiæ causæ, Baldus *in Authentica ei qui*, *Cod. de tempor. appellation.* sequitur nimis commendans Jason. *in l. admonendi*, *ff. de Jurejurando nu.* 76. † Tertiò, ut non procedat regula in sen 31
tentia ferenda super expensis, Paulus *in singulari* 31. Panormit. *in cap. fin.* §. *porro*, *num.* 4. ut lite non contestata: aliàs plures limitationes videbis in locis jam citatis, ubi latè adduxi de citationis necessitate. † Plura congerit Cevallos 32
in pract. quæst. 108. ubi probat, *num.* 1. quòd sententia lata contra Partem, non citatam, est nulla *ex l. ea qua*, *Cod. quomodò*, *& quando Judex*, ubi plures reddit rationes, & non levia fundimenta.

Sed si dubites, An cùm sententia fertur, super 33
notorio crimine, sit necessaria citatio? Videbis quæ scribunt, Romanus *in singulari* 768. adde

bene Corsetum *in singul.* verbo, *citatio lo.* 4. Panormitanus *in cap. Ecclesia Sancta Mariæ, de constitution. numero* 15. Felinus *in cap. ex litteris, numero* 13. *&* 15. *eodem, tit.* Jason. *in l. furiosus numero* 10. *ff. de re judicata*, idem tradit latissimè, *in l. ne quidquam* ; §. *ubi decretum, ff. de officio Proc. à numero* 23. Socinus *in reg.* 352. Jas. Balb. *in decision.* 489. Ferdinan. de Loaces *in tract. super nova, pagan. convers. col.* 73. *numero* 14. Tiraquellus *post leges connubial. Glossa* 2. *num.* 1. *& lib.* 1. *de retractu*, §. 8. *Glossa* 9. *num.* 17. Hypolitus *consilio fin. numero* 28. *& singular.* 173. *& in pract. crimin.* §. *aggredior. numero* 127. *& in l. unoquoque, ff. de re judicata*, Nepos de Monte Albano *de exception. in exceptione contra sententias definitivas, col.* 1. *&* 9. *in parvis*, Montalbus *in l.* 1. *tit.* 13. *lib.* 2. *fori, Glossa* 3. Iterum Jason. *in l. properandum*, §. *si quidem, numero* 11. *Codice de Judic.* Vide, *sub quæstione quarta, infra hoc titulo, & Rubrica.*

34 Et An appellans ab interlocutoria, sit ulteriùs citandus ad audiendam sententiam in causa appellationis? Latè scribit Jason. *in l. qui Roma*, §. *Seya, ff. de verb. obligation. à numero* 20.

35 Et An iste citatus debeat spectari, usque ad
tempus diei? Tradit bene Jason. *in l. liber homo*,
36 §. *decem hodie, nu.* 7. *ff. de verb. obligat.* † Quòd
si constat Absenti nullam competere defensionem, Matienc. *in l.* 3. *tit.* 10. *Glossa* 10. *num.* 4. *lib.* 5. *recopilation.* ubi tradit; imò Socinus limitat relatam regulam modis 27. *in regna*, 437. *sententia.*

37 Unum pro complemento notabis, ut quoties agitur Judicium, inter connexos, hoc est, si citandi prætendant venire ex eadem causa, aut fideicommisso & Aliqui litigantium non sint citati ad audientiam, nullo modo sententiam valere, etiam contra citatos, cùm omnibus sit eadem causa defensionis, ex Glossa *in l. hoc judicium, ff. fam. ercisennda*, ut referunt plures decisum in Rota Alex. Ludovicus, *& ibi, Beltram enm multis decision.* 319. Postius *de manutentione observat.* 12. *num.* 57. & in aliis locis, uti ex multis aliis concludit, DD. Franciscus Salgadus *de retensione Bullar. p.* 1. *cap.* 13. *à num.* 39. *ad* 52. plura congerens, dicens fallere, quando inter Consortes, adest Jus separabile, ipsum leges & applicabis quæ dixi *infra in Rubr. de appellat. quæstion.* 6. ubi de connex. & separatis.

38 Ad quintam quæstionis partem, An sententia lata in Judicio ordinario, possit in alio Judicio retractari? *in cap. etsi Clerici* 4. *de Judiciis*, dixi aliqua, nempe An processus factus coram Laico, faciat fidem coram Ecclesiastico, aut econtra, & quod possit in alio Judicio tractari, videtur probari, *in l. vindicantem cum l. sequenti, ff. de eviction.* ubi probatur quod est in judicio decisum cognitum per modum exceptionis posse in alio judicio deduci, atque cognosci; & sic Bartolus *in l. qui Roma*, §. *duo fratres ff. de verb. obligation. in* 4. *oppositione*, ait, ut quod est decisum in Judicio ordinario, sed incidenter potest in alio Judicio tractari, principaliter agendo.

39 Ut si, verbi gratiâ, egi confessoria pro servitute debita fundo meo, debui incidenter probare me Dominum fundi, *l. sicuti*, §. *sed si quæratur, ff. si servitus vindicat. ibi Glossa, l. uti frui*, §. 1. *ff. si usufructus petatur*, victua sum, quia non probavi, possum in alio Judicio fundum vindicare, *l. sed si ante, ff. de exception.* Jason, Ripa, Socinus Junior, & omnes *in dicto* §. *duo fratres in* 4. *oppositione Bartoli*: Secus tamen esse, si priùs fundum vindicassem & fuissem victus, quia non possem servitutem vindicare, *l. fundum, ff. eodem titulo de exceptionibus.*

Ergo, ut rem hanc percipias; facies sequen- 40
tes conclusiones, Primam, ut sententia lata in judicio ordinario, contra Actorem pro excipiente, non possit tractari in alio Judicio, in quo agitur ad rem successoriam, veluti ad pœnam, vel ad fructus, juxta Textum *in dicta l. qui Roma*, §. *duo fratres*, & confirmantur ex regula, accessorium sequitur naturam principalis, *de reg. jur. lib.* 6.

Et licet Ripa adducat, ad id probandum Tex- 41
tum *in l. ex diverso*, §. 1. *ff. de rei vindicatione*:
tamen loquitur, quando pronunciatum est pro
Actore, contra excipientem. † Secundam esse 42
conclusionem, quod est decisum in Judicio ple-
nario, sive ordinario incidenter, contra exci-
pientem pro Actore, non posse in alio judicio
principaliter deduci, si concernat causam sta-
tûs: sic Bartolus *in dicto* §. *duo fratres in* 4. *op-*
posit. cum quo omnes transeunt: argumento
Textûs *in l.* 1. *Cod. de ordine cognitionem*, & vo-
luit allegare notata per Glossam *in l.* 2. *in ultima*
Glossa; Ratio est, quia intelligitur pronunciatum
super incidenti, *l.* 1. *Cod. de ordine Judiciorum*,
juxta nonnulla, quæ adduxi, *suprà in cap.* 1. *de*
ordine cognition. † Tertiam esse conclusionem, 43
quod est decisum in Judicio ordinario pro Acto-
re, contra excipientem, non posse in alio æquè
principali deduci, & in dubium revocari, quan-
do agitur ad eundem finem, Bartolus *in dicto*
§. *duo fratres in* 4. *oppositione, argumento leg. quod*
in diem, §. 1. *ff. de compensat.* † Et tunc dicitur 44
agi ad eundem finem, quando de eodem facto;
licet per diversa media, *l. duobus, ff. de exce-*
ptione rei judicata; secus si agatur ad diversum
finem, ut per Bartol. & alios, communiter Ri-
pâ teste, *numero* 27. argumento Textûs *in dic-*
ta l. vindicantem, cum *l. sequenti, ff. de evic-*
tionibus.

Et licet ex adductis, in principio hujus dubii 45
aliud *ex dicta l. vindicantem*, probari videatur, omissis interpretationibus ejusdem Bartol. *in d.* §. *duo*, & alteram Jasonis, *ibi, à n.* 41. quas impugnat, seu non amplectitur Alciatus *in l. pure* §. *ultim. de doli mali exception. & in dicto* §. *duo*, eas referendo Fachineus *lib.* 10. *contr. cap.* 82. *&* 83. *in fine*, Respondet, *in dict. l. vindicantem cum l. sequ.* non fuisse rationem habitam exceptionis oppositæ; quo casu, ait, idem quod in alio Judicio peti posset, clarum esse, quando Judex rejecit exceptionem, non quia non obstaret, in illo Judicio, Juxta Textum *in l. si autem*, §. *ult. ff. de negotiis gestis, l. quòd in diem*, §. 1. *ff. de compens.*

Ad sextam quæstionis partem, An sententia sit 46
nulla, Parte præsente & non citata? Ex præmissis jam adductis, *suprà*, in versic. *ad quartam*, quæ adjecta sunt de citatione, ad sententiam, quando Pars est absens. Nunc dubium est, An sit nulla sententia, Parte non citatâ; si tamen præsens est? Pro affirmativa sententia faciunt, *ibi*, dicta, & quæ longè adduxi, *in Rubrica de causa possess. & prop. & in cap. penult. de foro compet.* & alibi sæpe de multis fundamentis, pro necessitate citationis, ut Judicium valeat: de hac quæstione dixi, *in*

cap. 1.

cap. 1. de causa possess. q. 3. à num. 7. sed non pigeat iterùm repeti contra nostrum institutum, eo quòd immemor nunc de novo repetiissem pro ornato nostræ Rubricæ. Tamen dicendum est, tam in judicando, & consulendo, quàm ubi Pers præsens est in judicio, valeat sententia; etsi citata ad audiendam sententiam, non fit, ut defendit Jason. *in l. 1. ff. de in jus vocando*, Menochius *lib. 2. de præsumption. præsumptione* 22. dicit communem idem Jason. *in l. nequanquam, §. ubi decretum, nu. 23. ff. de officio Proconsul.* Curtius *num. 8. in Rubrica de in jus vocando*, Cevallos *in pract. quæst.* 808. *à num.* 18. ubi *à num.* 2. docet defendisse in quadam causa matrimoniali coram ordinario Toletano litigatâ, ubi refert, *num.* 20. sic decisum fuisse in Rota Romana, ut constat ea ea, *decis.* 311. *in 1. p fol.* 101. ubi partia Procurator fuit præsens; quia illius præsentia supplet defectum citationis, quæ non est de
47 substantia litis, quando Pars est præsens. † Probatur hæc opinio, ex eo quia, cùm citatio sit introducta ad effectum comparationis, ne procedatur inauditâ parte, ut *in cap. 1. de causa possess. & propriet.* si Pars est præsens, sequetur, ut non sit opus alia citatione, juxta verba Textûs, sic expendenda *in l. 1. tit. 18. lib. 4 recop.* ibi, *y biniere a su noticia*, ubi latè Azeved.

48 Et sic Angelus, Aret. *in l. fin. ff. quando appellandum sit*, resolvit, quòd omnis actus judiciarius, qui fit præsente Parte, statim nisi contradicat, nocet; Ita ut taciturnitas habeatur pro consensu, *ex leg. de ætate, §. qui tacuit, ff. de in-*
49 *terrogation. & action.* † Balbus *in leg. 1. num. 1. Cod. de relationib.* ubi dicit perpetuò esse tenendum per illum Textum, quòd si Judex facit aliquem actum præjudicialem præjudicat Parti scienti & tacenti, ita ut ulteriùs non habeat facultatem appellandi, nec reclamandi, sicut eleganter docet Mexia, *ad leg. Toleti* 7. *p. fund. 1. num.* 5.

50 Et probatur ulteriùs prædicta sententia de Jure communi, *ex l. etiamsi Patre, § fin. ff. de minoribus*, in verbis ibi *præsente*, vel ad hoc legitimè citato, *l. in causa, §. si causa cognita* ibi, *præsentibus, ff. eodem tit.* Expressus *in leg. de unoquoque, ff. de re judicata*, probatur ibi, *præsentibus omnibus, quos causa contingat judicari oportet*, ubi illud notat Glossa, verbo *præsentes*, & sic eleganter docent Andreas Gailius *lib. 1. observat. observatione* 58. *num.* 5. sequitur Azevedus *in l. 7. tit. 18. num. 96. lib. 4. recopilat.* & Montalb. *in lege 1. tit. 13. lib. 3. fori*, ubi ponderans verba illius legis ibi *e por si misma de el Juiicio, eno por otro, e ambas las partes, que sean delante, quando diere Juiicio:* Rectè dicit Glossa *de la sentencia*, per proximè allegate Jura, quòd si utraque Pars est præsena, sententia valida erit absque ulla citatione: sequitur Rodriguez *de ordinando processu, cap. 12. num.* 43.

51 Ex quibus, primò notatur, quòd ed hoc ut valeat definitiva sententia, debet à Judice præsentibus Partibus ferri, & pronuntiari, vel ad ejus probationem, si præsentes non sint, citare eos, eliter etiam proletam sententiam nullius esse momenti, ut confirmatur eleganter ex doctrine Textûs *in lege 1. fori in fine*, in illis verbis ibi, *mas de luego el Juiicio, si ambas partes fueren de lante epongales placo aque vengan ante el aori su Juiicio.* Unde Montalbus ait, in Glossa ibi; *epongales plaço*, hoc est, si præsentes non fuerint per alternativam ibi positam, juxta Regulam in alternativis *de Reg. Juris lib. 6.* Rodriguez *ubi suprà num.* 44. ubi refert id eleganter confirmari *ex l. 5. tit. 22. p. 3.* per verba ibi *seyendo las partes emplacades, debe el juigador dar su Juiicio mas si el demandador; y el demandado, no fuesen emplacados, no debe entonce, el Juigador sobre el mas de los emplacar, quando el quisiere dar so Juizio que vengen ante el:* & meliùs probari videtur *ex l. 11. ejusdem tit.* ibi, *o fuese dando Juizio contra otro nosiendo emplazado primeramente aquelo viniesse aori.*

Ex quibus legum verbis, eit, Gregorius Lo- 52
pes *in dicta l. 5.* Glossa verbo *emplacar*, quòd peremptoriè debet citari *ad sententiam*, nisi sit in causis summariis, in quibus non requiritur peremptoria citatio, & inclementina sæpe de *verb. signif.* ubi notat Glossa verbo *ad id.*

Ad ultimam quæstionis partem, Bartol. post 53
Innocentium, & Speculatorem *in l. acta n. 3. ff. de re judicata, & in l. fin. Cod. de relationibus*, ait, quòd, quando sententia est lata, partibus præsentibus, & non contradicentibus, & in ea sit mentio de litis contestatione, & libelli datione, probantur acta, & litis contestationem intervenisse, ac præcessisse, in illo processu, uti communem dicunt Vitalis *in tractatu clausularum, col.* 207. *num.* 1. Aymon. Craveta *de antiquit. temporum fol.* 82. *num.* 1.

Verùm in dubio nostro, quando sententia 54
est lata, contra Absentem contumacem; idem dixerunt Compostellanus *in cap. bona el. 1. de electione*, Imola *in cap. in jure de officio Delegati, numero* 30. dixit communem opinionem esse hanc, tenet Rota nova 301. *de probation.* juxta impressionem Venetorum, & tenent Alicui citati per Aymon. Craveta ubi *num. 2. fol.* 2. † Tamen 55
contra prædicta, nempe ut in sententia lata contra contumacem; non præsumantur præcisè dicta acta, ex hoc quod de illis, in processu fiat mentio, dicunt Innocentius *in dicto cap. cùm in jure, num.* 4. ubi Barbatia *numero* 40. eddit apertè falli Imolam, dum contrariam esse communem asseruit.

Sed Cevallos *in practicis quæst.* 157. dicit inter 56
prædictas duas opiniones posse assignari concordiam, nempe ut dictum Compostellani, & eliorum procedat in vero Contumace, contra quem omnia præsumuntur solemniter facta, secùs verò in Contumace ficto, in quo habebit locum postrema Innocentii, & aliorum sententia, ipsam concordiam assignat Rota Nova jam allegata 301. *de probat.* quam dicit communem Aretinus *cons. 62. col.* 2. Sequitur Aymon. *ubi suprà nu.* 3. & hanc, sub distinctione prædicta, amplectens Cevallos ait, sequendam esse in judicando, & consulendo, cùm summam contineat æquitatem.

QUÆSTIO II.

An sententia lata pro mortuo, sive contra, sit nulla? Ubi an in corpus mortuum queat animadverti? Et an sententia justificetur ex actis? An lata non visis actis sit nulla? Ubi de transportatione Actorum, & de aliis?

SUMMARIUM.

1 *Sententia contra Mortuum lata est ipso jure nulla, etiamsi vivere putaretur, & de ratione n. 2. 3. quid de lata contra Febricitatem, n. 5. fallit, num. 6.*
3 *Judicium finitur morte Rei, etiamsi Judex ignoret de morte.*
4 *Judex contra Mortuum dari nequit.*
6 *Sententia lata contra Mortuum valet favore libertatis, quid si Judici, non ut talis, sed parti constet de morte? n. 7.*
8 *Cadaver non plectitur, nec suspenditur, n. 9. fallit in casibus n. 11.*
9 *Pœna extinguitur, delinquente mortuo, etiamsi sit mortuus post sententiam contra eum latam à qua appellavit, n. 10.*
11 *Latronum famosorum manent suspensa corpora ad terrorem aliorum, & Bestiis traduntur.*
12 *Injuriam Magistratus non facit, etsi aliquid faciat ad ignominiam alicujus familiæ, ob causam publicam, num. 16.*
13 *Judex & Magistratus cogere potest vilem hominem, ut aliquem suspendat, & exequatur Justitiam.*
14 *Morte alicujus Delinquentis, non obstante, potest procedi contra ejus bona confiscata in ejus Successores in aliquibus casibus, & criminibus Læsæmajestatis, & hæresis, & aliis, n. 18. quid ad Pœnam pecuniariam in aliis minoribus causis? n. 19. 20. 21.*
15 *Heretici defuncti in sancto officio Inquisitionis puniuntur, etiamsi moriantur ante incarcerationem.*
17 *Suspecti de Hæresi post mortem, nec in bonis puniuntur.*
18 *Pœna pecuniaria, nunquid adversus Defunctum delinquentem, queat à Judice imponi, latè discutitur, n. 19. 20.*
20 *Actiones pœnales generaliter post litem contestatam transeunt contra Hæredes, qualiter contingat, num. 21.*
22 *Sententia justificatur, ex actis, n. sequent. aliàs erit nulla, & n. 26. fallit, à n. 27.*
23 *Sententia extra Curiam Romanam latam, non exequitur, nisi constet de bono jure.*
24 *Judex ad judicandum nequit aliundè, quàm ex actis moveri, & de ratione, n. 29.*
25 *Sententia super Jurepatronatûs valebit, si canonicatur ex actis.*
27 *Sententia probat acta in Antiquis, & in censuris.*
28 *Acta inducunt esse, & producunt substantiam sententiæ.*
30 *Judex præsumitur rectè judicasse, nisi aliud sit contrarium, & econtra sententiam, numero 31.*
32 *Solemnitates non enuntiatæ præsumuntur non adhibitæ in sententia.*
33 *Sententia à qua appellatum est, nunquid præsumatur justa? n. 34.*
35 *Judex ad sententiandum, debet acta processûs rimari, num. 37. 38.*
36 *Sententia non visis actis est nulla.*
37 *Sententia principaliter lata est nulla.*
38 *Fructus divinus est, justitiam sæpius recenseri.*
39 *Dispensatio commissa Executori cum clausula, si ita est, redditur nulla, si illicò Executor dispensat, eo quòd deficit causæ cognitio.*
40 *Transportatio actorum ita requiritur, ut eis non transportatis, sententia sit nulla, nu. sequent. & de ratione, n. 43.*
41 *Sententia lata à Judice appellationis, non transportatis actis, est nulla.*
42 *Actis dismembratis, gesta nulla sunt.*
43 *Judex non visis actis, nec potest absolvere, nec condemnare.*
44 *Transportatio actorum non justificatur, ex dicto Judicis.*
45 *Transportatio actorum procedit, etiamsi causa fuerit commissa cum clausula summariè, & quantùm sufficere videbatur in causa Ecclesiastica, & profana, n. 46. & 47.*
46 Cap. 20. Sess. 24. Trid. & n. 47. & 48.
49 *Transportari, An debeant acta irrelevantia? num. 50.*
51 *Transportationis actorum omissio vitiat sententiam, fallis, à n. 52. & 56.*
57 *Actis non transportatis, Judex ad quem videtur carere jurisdictione.*
58 *Transportatio actorum, non requiritur, coram incompetente.*
59 *Transportanda sunt acta, non solùm coram Judice appellationis, sed etiam coram alio quolibet.*
60 *Transportanda sunt acta, quæ debent influere in causam, non quando causa est diversa.*
61 *Transportanda non sunt acta, facta in diverso Judicio, etiamsi multùm conferat, n. 62.*
63 *Transportanda sunt acta, tantùm sententiæ, à qua est appellatum.*
64 *Transportanda acta in dubio intelliguntur integrè, & alleganti contrarium incumbit probatio, n. 65.*
66 *Transportanda sunt acta legitimè sub Actuario, vel Successore in ejus officium: quid si ab alio Notario? n. 67. & 68.*
68 *Processus extractus à Notario, censetur in forma probanti, Cui creditur attestanti, de integra transportatione, seu alia extractione, n. 69.*
70 *Originalia acta non cogitur Notarius mittere primæ instantiæ, nisi adsit suspicio.*
71 *Notarius qualiter copiam actorum tradat?*
72 *Actorum transportationem, quæ decisiones tractent?*
73 *Transportare tenetur qui appellavit acta prioris instantiæ, n. 74. & potest jubere appellationis Judex, n. 75.*
76 *Complicatio actorum, seu transportatio, intelligitur facta, si ex impedimento appell. non fiat, aut impedimento per recursum ad curiam, n. 77.*

AD primam partem quæstionis, Respondent Doctores per Textum *in l. in summa*, *§. si quis ex edicto*, *ff. de re judicata*, sententiam contra Mortuum latam, esse ipso Jure nullam, ita ibi Bartolus, Castrensis, & Alexander, Angelus *cons.* 1

conf. 233. Bartolus ad Textum *in l. defuncto*, *ff. de public. Judiciis* Marsilius ad Textum *in leg. fin.* n.16. *ff. de quæst.* Sebastianus Medicis *in tractatu mors omnia solvit p.* 2. *conclus.* 110. Sebastianus Nævius *in syntagma. Juris*, *in dicto* §. *si quis*, & per Textum, ibi Riccius *collect.* 1529. Capicius *in decis.*1. Vrbius *in decis.*52.idem dicentes,etiamsi sententia lata fuisset pro mortuo.

2 Et in tantùm est verum, ut procedat, etiamsi is, contra quem fertur sententia vivere putaretur, aut à vivente defenderetur, ut refert, fuisse decisum, Polidor. Ripa *in observatione* 23. licet regulariter, nedum alleganda, verùm & probanda sit, secundùm decisionem Josephi Ludovici 12. & Magon. Rotæ Lucen. *conf.* 44.

3 Ratio est, quia morte Rei finitur Judicium: sic Præcitati, & Rubeus *in decis.* 91. cujus ratione dicunt Cornazon. *in decis.* 145. Verallus *in decis.* 140. *p.* 3. procedere prædictam conclusionem, etiam quòd Judex ignoret de morte; nam prædicta ratio militat, sive Judex sciat; sive ignoret mortem Conventi, cùm finiatur illa possibilitas Judicis ad condemnandum, Balbua *in decis.* 13.

4 Imò Cavedus *in decis. Lusitanâ* 197. ampliat
procedere, ut nec etiam Judex dari possit con-
tra mortuum, quo pacto testatur decisum de
Franchis *in decis.* 245. quem refert, & sequitur
Vivianus citatus *decis.* 52. Cardinalis Puteus *in*
5 *decis.* 186. & Polid. Ripa *cit. observ.* 23. † Imò
etiam Minsing. *in observatione* 57. *cent.* 4. am-
pliat præfatam sententiam procedere, ne dum
in sententia lata contra mortuum; Verùm & in
lata contra Febricitantem Videbis quæ congerunt
Doctores *in lege* 4. *Paulus*, *ff. quæ sunt sine ap-
pellation.*

6 Hæc impugnari queunt ex dicendis in dubio
sequenti, & sic sufficiet pro nunc adducere li-
mitationes quasdam, Primò, ut ea doctrina non
procedat favore libertatis, Rubinus *in decis.* 39.
7 aliquid per Mastrillum *in decis. Silicia* 137. † Et
Gailius secundò limitat *lib.* 1. *observatione* 109.
ut non procedat, si Judici, non uti Judici, sed
uti Parti, constet de morte, sic singulariter li-
mitans Textum *in dicta l. Paulus*, & ita sæpis-
sime fuisse judicatum in Camera Imperiali, te-
statur Guido Pap. *in decis.* 82. Quare ait Riccius
dicta collect. 1529. non procedere ex his eam re-
latam ampliationem; nempe Regulam proce-
dere, etiam quod Judex ignoret de morte Con-
venti. Et sic cum Grammatico *in decis.* 324. in-
fert quòd licet sententia lata contra mortuum,
sit ipso jure nulla, nihilominùs esse verum,
quando Judex habet scientiam de morte, ob
idque Gram. dicit Senatum hanc nullitatem au-
dire non solere, ex quo non est circa merita, &
juxta hanc opinionem plures judicasse Sena-
tum Regni Siciliæ, testatur Mastrillus *in deci-
sione* 137. & iterùm suo tempore judicasse refert
D. Joannes del Castillo *in decis.ejusdem Regni* 60.
quam videbis: Videbis dicta infrà *in Rubrica de
appellat.* q.6. versic.*ad sextam*, ubi *An morte Ac-
cusatoris, vel Rei extingnatur delictum, etiam
quoad pœnam?* Vide etiam *in cap.*3. *de appellat.* q.
3. versic. *ad ultimam*, An pœnæ condemnatio
transeat ad hæredes?

8 Ad secundam partem difficultatis, per Textum *in leg. defuncto*, *ff. de publicis Judiciis*, ubi Defuncto delinquente, extincta est pœna, & ex Canone quorundam 23. *distinct.* ubi delictum mortui reservatur Divino Judicio puniendum, & ex Canone 124 q. 2. ubi ferè idem habetur; docent Doctores animadvertendum esse in corpus animatum, & consequenter non esse animadvertendum in corpus mortuum: Ita Decius & Cagnolus *n.*66. Bolognetus *num.* 37. Valascus *num.* 20. Rimin. Junior, *n.*177. in Glossa, verbo *animadvertendi*, *l. Imperium*, *ff. de jurisdict. omn. Judic.*

Sequitur Fachineus *lib.* 13. *controvers. cap.* 17. 9
ubi hanc partem probat, etiam ex notatis per
Angelum, & alios *in l.*2. *Cod. qui testamenta fa-
cere possunt*, ubi reprehendunt Judices, quica-
davera mandant suspendi Delinquentium: Ita-
que dico, respectu Delinquentium, verum esse;
quòd, eis mortuis, pœna sit extincta, ut probat
Textus, & ibi Doctores *in l.*1.2.*&* 3. *Cod. sciens*,
vel Accusatus mortuus fuerit. † Et est verum, 10
etiamsi Reus mortuus fuerit post sententiam
contra eum latam, à qua appellaverit; ut probat
Textus, ubi Doctores, *in lege fin. Cod. eodem*,
Titulo.

Nec his obstat dicere, multis in casibus pro- 11
cedi contra Defunctum corpus Delinquentis, ve-
luti in famosis Latronibus, quorum Cadavera
manent suspensa ad terrorem aliorum, & Be-
stiis traduntur, ut notat Glossa *in lege* 2. in ver-
bo *Latrones*, *ff. arborum* furtim cæsarum, probat
Textus *in leg. capitalium*, §. *Latrones*, *ff. de pœ-
nis*, Clarus in §. *fin. q.*51. versic. *sed hic inciden-
ter quæro*, quod practicatur quotidie. † Cujus 12
facti, & aliorum ea est ratio, quæ deducitur
ex l. Cod. Reipublica, *ff. de injuriis*, ubi dicitur
Magistratum non inferre injuriam, licet aliquid
faciat ad ignominiam, & deducus alicujus Fa-
miliæ, quando id facit ob publicam utilitatem.
Et sic Decius, & aliis communiter ex Bartoli
doctrina *in leg. ultima*, §. 1. *de pignor. actione
tenet.* † Ubi dicit Bartolus posse Magistratum 13
uti re Alicujus, ad aliquam publicam utilitatem,
& cogere posse vilem hominem, ut aliquem su-
spendat, & exequatur justitiam, quæ tamen
fiant propter publicam utilitatem, sed extra eam
dicit Fachineus servandam esse primam Sen-
tentiam.

Sed Quod in multis casibus respectu bono- 14
rum confiscationis procedi possit, contra hære-
des, & Successores hæredis defuncti delinquen-
tis; Probatur primò, in eo, qui sibi mortem
conscivit *ex l. pen Cod. si Reus, vel Accusat.fuerit
mortuus*, Menochius *de arbitr. casu* 284. Peregri-
nus *de jure Fisci*, *tit. de his*, *qui sibi mortem con-
sciver.* Secundò, quando ex delicto Defuncti ad
Hæredem ejus aliquid pervenit, *l.* 1. *Cod. ex de-
lictis defunctorum.* Tertiò, in crimine Læsæ Maje-
statis, quia memoria Defuncti damnatur, & bo-
na confiscantur, *leg. ultima*, *ff. ad leg. Juliam
Majest.* Quartò, in crimine hæresis, in quo ex-
pressa dispositione Juris prosequi potest ince-
ptum jam Judicium: Imò & de novo formari
contra Defunctum, ex textu *in l.ex Judiciorum* 20.
ff. de accusat. l. Manichæos 4. *Cod. de Hæreticis.
& Manichæis*, *cap. filii vel hæredes*, *cap. accusa-
tus*, §. *in eo verò casu*, ubi Glossa *de Hæreticis
lib.*7. *cap. si quis Episcopus eodem tit. in decretal.
cap. sanè profertur* 6.24.q.2. Concilium Biterren-
se *cap.* 18. Pegna ad Bymericum *p.*3. *comment.*92.
versic. *in crimine tamen Læsæ Majestatis*, Farina-
cius *de inquisitione*, q. 10. *nu.* 37. Petrus Acrod.
lib. 2. *rerum judicatar. tit.* 6. *de hæreticis*, *cap.*22.
Anania

Anania *in cap. si quis Episcopus de haeret.* praxis judiciaria inquisit. de verbo *cadavera*; Tiberius Decianus *lib. 5. crim. cap. 67. num. 6.* Simanca *de Cathol. institut. tit. 18. de Defunctis, num. 13.* Rojas *de Hæreticis 2. p. num. 307.* Paramus *de origine inquisit. lib. 3. num. 84.* ubi hoc idem extendit ad Fautores, Receptatores, & Defensores Hæreticorum, Sousa *Aphorismo inquisit. libro 2. capite 50. num. 14.* Carena *de officio Inquisitor. tit. 19. p. 1. §. 10.* Castro Palao *tract. 4. disp. 8. puncto 16. §. 4. num. 5. & 11.* Farinacius *de Hæresi, q. 197. num. 100.*

15 Loquentes, ut legitimè procedatur in Sancto Officio, contra Hæreticos defunctos, nonsolùm post litem contestatam, sed etiamsi moriantur ante eorum incarcerationem, si delictum sit sufficienter probatum, ut ego in Tribunali Sancti Officii inquisitionis Vallisolet. vidi practicari juxta communem praxim omnium Tribunalium. Quòd verum est etiamsi Albergin. *in manuali Qualificatorum cap. 36.* videatur contrarium docere, sine sufficienti fundamento, qui tamen, ut autumat DD. Franc. Marin. de Rodeyno, hodie Præses Granatenf. in quadam allegatione facta ab eo, contra quemdam Defunctum in carceribus secretis, dum esset Fiscalis Supremæ Inquisitionis, *num. 185.* Videndus à *num. 164.* eum intelligit in terminis denuntiationis, nondùm lite inceptâ, & dum tamen qui Criminosus reputatur, sit mortuus, solâ hæresis suspicione, dicens adhuc in hoc casu esse procedendum, ex jam adductis. Quare hîc posses dubitare, An queat pronuntiari sententia adversùs Defunctum, qui nondum convictus de Hæresi formali, & confessus, mortuus fuit causa conclusa, suspectus tantùm de Hæresi, per depositionem aliquorum Testium, & per alias præsumptiones condemnando illum ut abjuret de vehementi, sive de levi, aut in aliqua mulcta pecuniaria, de quo dubio dico infrà *in titulo de Hæresi cap. si quis Episcopus:* Interim videbis instructiones Baldesii *cap. 59.* Pegna *comment. 92.* versic. *cum Reus moritur* Caren. & alios ab eo Relatos *2. p. tit. 19. §. 5. num. 10. instruct. de Madrid. cap. 46. & cap. 65.* Pegna *3. p. comment. 169.* versiculo *quòd si lite pendente*, & pro negativa sententia, est etiam quædam Epistola Consilii supremi Inquisit. 27. Maii, Ann. 1552.

16 Hæc enim omnia procedunt propter utilitatem, & vindictam publicam; ex jam dictis, & sic Fachineus, *dicto lib. 3. controvers.* in fine ait, procedi posse contra Hæredes Defuncti, si illis fuerit contestata cum defuncto *ex lege 20. ff. de accusation.*

17 Dubium verò est, An in mulctis, & pœnis pecuniariis, tam in hæresi, & aliis publicis delictis, quàm in aliis privatis & personalibus, queat imponi pœna adversùs Hæredes Defuncti, & quoad hæresim, & alia delicta publica; videtur respondendum affirmativè, ex jam adductis, quando in delictis adest probatio sufficiens adminùs ea, quæ contra Delinquentem, si viveret, esset sufficiens. Difficultas est in eo defuncto adversùs quem est tantùm de Hæresi suspicio, & & adhuc in hoc puncto D. Præses Narin. jam citatus *à num. 187.* affirmativè respondet, sed ego aliter in praxi video observari: Sic Rojas, Simanca, Farinacius, Sousa, Castrus Palao, & Carena, jam citati; Imò idem Simanca per textum *in dicto cap. accusatus: §. porrò de Hæreticis lib. 6.* & per Textum *in l. fin. ad leg. Juliam Majestat. leg. 1. Cod. ex delictis Defunctor. dicto tit. 46. num. 77.* tenet contra Hæredes suspectorum de hæresi, qui mortui fuerunt accusatione pendente, non potuisse imponi pœnam pecuniariam, ex ea ratione, quia suspiciones vehementes morte extinguuntur, & sic idem Farinac. *de Inquisitione, q. 10. nu. 40.* postquam dixit quod bona Hæretici formalis juxta juris Regulas, confiscantur post ejus mortem: Addit id non procedere in eo, qui tantum suspectus de Hæresi est defunctus, nam si adhuc viveret, ejus bona non confiscarentur.

De aliis inquam delictis adversùs Defunctum 18 probatis, qui mortuus est post litem contestatam, aut ante pronuntiationem sententiæ, vel jam pronuntiatâ, tempore habili ad appellandum, potest esse dubium quotidianum, & quod pœna pecuniaria adversùs defunctum imponi non possit, nec adversùs hæredes ejus, suadetur, ex adductis in versic. *ad primam*, & in versic. *ad secundam*, tum quia per Textum *in l. 1. ff. de privatis delictis, l. 3. & l. defuncto, ff. de publicis Judiciis, l. ex judiciorum 20. in princ. ff. de accusa. l. crimin, ff. de pœnis l. 2. & l. 3. & leg. fin. Cod. si Reus, vel accusat. mort.* suadetur, ut Delinquente mortuo ante sententiam, tam quoad criminalitatem, quàm quoad Hæredes defuncti, ab eis nulla exigatur pœna, ob delictum ejus cùm sit extinctum delictum, docent Bart. *in dicta l. defuncto*, Marsil. *in dicta l. fin. numero 28. ff. de quæstion.* & plures Relati à Cevall. *resolut. crimin. cent. 3. casu 298, numero 3.* Pichardus *in §. non autem omnes Inst. de perpetuis, & temporalibus actionibus, & ibi, à nu. 59.* ubi expendens *l. fin. ff. ad legem Juliam peculatus*, & dicens esse quædam delicta, quorum Judicia, peculiari ratione, placuit adversùs hæredes exerceri, quamvis Reus ante ullam accusationem adversùs eum institutam decesserit, ut sunt jam relata crimina Læsæ-Majestatis Divinæ, & humanæ, & crimen peculatûs *l. ultima ad leg. Jul. peculat.* item desertionis militiæ, si Miles in ea decesserit, *l. defunctorum de re militari*, & ejusdem conditionis esse Manichæos, Donatistas, Apostatas *l. 4. Cod. de Manichæis, l. Apostata, Cod. de Apostat.* tamen *à num. 26.* excipit alia crimina, ubi etiam lite jam contestata cum Defuncto, actiones non transeunt ad hæredes: *ex dicta l. ex judiciorum, Cod. de accus.* nam requiritur, ut procedat condemnatio.

Verùm in hoc puncto, etsi extincta videantur 19 esse delicta, mortuo Reo delinquente, quoad pœnam corporalem, tamen quoad pœnam pecuniariam, non item; & quod per consequens debeant ejus Hæredes obligari, & compelli ad pœnæ solutionem per Judicem impositæ, docent Bart. *in dicta l. unica, Cod. ex delict. defunct. in 2. lectura, num. 9.* Alexander. *ibidem in additionibus.* Salicetus *num. 9.* Bart. *in dicta l. 5. de privatis delictis*, versic. *si extra contractum*, & *num. 7.* Baldus *in dicta l. ultima num. 9.* versic. *sed hic dubitatur*, Angelus *in dicta l. 2. Cod. si Reus vel accusat.* versic. *quid autem*, Curtius Senior. *cons. 59. numero 5.* Bosius *in pract. crimin. tit. quomod. proced. in crimin. numero 22.* Alba *cons. 90. à num. 1.* Menochius *de recuperand. rem 1. num. 159.* versic. *accedit praterea*, Cevall. *resol. crimin. cent. 3. c. 198. à n. 10.* ubi *nu. 18.* addit hoc procedere, non solùm

in

in pœna applicanda Fisco, seqnuntur Boër. *de-
cis.* 259. *num.* 12. Aretinus *cons.* 51. *nu.* 19. Ofas-
cus, Cacheranus *decis.* 148. *num.* 7. & 8. Guaz-
zin. *de defensorib. Reorum, defensione* 26. *nu.* 2.
in fine, contra Bartol. qui *in dicta l. ex judicio-
rum, ff. de accusation.* dixit quòd si actio inten-
taretur civiliter, ob interesse Partis, illi detur
adversùs Delinquentis hæredes, & non detur
Fisco, nisi quando actio intenderetur crimina-
liter, ut Fisco adjudicaretur, quem Relati im-
pugnant.
20 Eo quòd Generaliter omnes actiones pœna-
les post litem contestatam, transeunt contra
hæredes, per Textum *in lege per omnes, ff. de
action.* §. *non autem*, versic. *pœnales Inst. de di-
vers. & tempor. action.* ubi Pichardus, & ab eo
relati Doctores *in dicta l. ex judiciorum* versic. *&
cæteris*, ubi Glossa, *l. Caïus*, *ff. ad Senatûscon-
sult. Si illanian.*
21 Imò ipse Pichardus postquam plura retulit
ut explicet Regulam, qua cavetur lite contesta-
ta, actiones omnes transire ad Hæredes locum
habere, ait, in omnibus privatis delictis, & cri-
minibus, & in actionibus pecuniariis; non ve-
rò in publicis criminibus, in quibus cautum
est, crimen morte Rei extingui, sive Reus an-
te reatum, sive in reatu decesserit, hoc est, an-
tequam accusaretur, sive post, nisi accusationem
institutam sequatur condemnatio, *d. l. ultima,
ff. ad legem Juliam Majest. dicta l. ex judiciorum,
de accusation*, & condemnationem sequutam ac-
cipi debere, eamque cum effectu sequuta sit, &
non appellatione suspensa, nam si Reus conde-
natus appellaverit, appellatio quodam modo judi-
catum extinguit, *l. 1. in fine, ff. ad Senat. Cons.
Turpil.* Unde ait, ut si Reus condemnatus, pen-
dente appellatione, decesserit, etiam morte ejus
crimen extingui, ac si non fuisset condemna-
tus, & sic procedere juxta distinctionem legis
3. *Cod. si pend. appellatione Mors interveniat. &
dicta l. ult. Cod. si Reus, vel Accusat. mort. fue-
rit*, relata nempe procedere, si propter capita-
lem pœnam irrogatam bona adempta sint, ex qua
bona publicantur, quia tunc pœna ademptio-
nis bonorum non transit in hæredem: Tamen di-
versum esse, si Præses speciali sententia par-
tem bonorum publicaverit, nam tunc etiam
post mortem damnati, causa appellationis est
examinanda, ut inquiratur, An justa fuerit, nec-
ne specialis damnatio? Alia adducit omnino vi-
denda Pichardus à *num.* 7. & à *num.* 32. ubi
nu. 45. ait, lite cum defuncto contestatâ, Hæ-
redes ejus in solidum teneri, de hoc videbis
Fachineum *lib.* 9. *controvers. cap.* 5. cum aliis
Cujacium *in dicta l. unica, Cod. ex delictis
defunct.* Donellum ibi, idem Cujacius *lib.* 7.
observation. cap. 37. Fab. *lib.* 4. *conject. cap.* 1.
Antonius Gomez *lib.* 3. *variarum cap.* 1. *num.*
85. & Alii latè loquuntur de actione pœnali
Rei persecutoria, adjunges ad hanc difficul-
tatem, quæ dixi infra *in Rubr. de appellat. q.*
6. versic. *ad ultimam*, & pro latiori explana-
tione, leges de Amayan. *in l. fin. Cod. de jure
Fisci*, *lib.* 10. ubi quando dicuntur delicta mor-
te extingui, & quando non?
22 Ad tertiam quæstionis partem, An sententia
justificetur ex actis? Quòd sententia debeat esse
conformis libello? Dico *infrà*, & sic quod ex
actis debeat justificari, docent Grammaticus
decisione 33. Riccius super eum, *collect.* 1733.
23 † Contingatque ut Rota nunquam exequatur
sententiam extra Curiam latam, nisi constitu
de bono jure, ut tradunt Mohed. *in decis.* 148.
& 319. Caputaq. *in decis.* 84. *p.* 1. Imò eadem
Rota *in decis.* 9. *de sentent. & re judic. in novis*,
dicens quòd etsi in dubio præsumatur pro sen-
tentia, & semper pro non desertione, sit tenen-
dum, Cassad. *in decis.* 4. *in fine de appellat.* ta-
men eadem Rota *de sententiis latis in partibus*,
quia non multùm tribuere solet, nisi in pro-
cessu curiali justificetur, Rota *divers. in decisio-
ne* 498. *lib.* 3. & sola sententia, sine productione
processûs, non probet in Rota, quando est lata
in partibus juxta decisionem Rotæ *divers.* 1146.
num. 1. *eodem lib.* ubi videnda est *decisio* 3. *de
Testibus*, & inde evenire valere tale argumen-
tum, non justificatur sententia, ex actis, ergo
apparet de ejus notoria injustitia, ut docet Car-
dinalis Seraphin. *in decis.* 987. *lib.* 2. qui *decisio-
ne* 734. quòd de sententia, ex actis non justifi-
catâ, judicandum est, quemadmodùm de senten-
tia nulla, & sic idem *in decis.* 536. ait, senten-
tiam ex actis justificandam esse, & iterùm Ric-
cius *collect.* 1948. dicens, quòd ea, quæ sunt
extra acta, sunt extra Mundum, Rubeus *decis.*
16. Farinac. *decisione* 336.
Unde infero, quòd ex hujusmodi nullitate, 24
nequit fieri transitus in rem judicatam, Puteus
decis 396. *lib.* 1. Seraphinus *in decis.* 1261. imò
Cassador. *in decis.* 179. Puteus *in decis.* 401. *lib.*
1. Mohed *in decis.* 190. dicunt omnino requiri ad
validitatem sententiæ, ut justificetur, ex actis,
hinc scribit Farinac. *in decis. ejusdem Rotæ* 278.
quòd Rota non tenet illam opinionem, quam
refert, & sequitur Aymon. *in cons.* 198. *in fine*,
nempe ut Judex ad judicandum aliunde possit
moveri, & sic ex his, quæ extra acta fuerunt
gesta, quod existimo posse practicari in Nota-
riis, in quibus poterit moveri aliundè, quàm
ex actis, ut est punctualis decisio Rotæ fin. *de
fide instrumentor.* in Antiquis Farinacius latè, *in
decisione* 278.
Itaque ex doctrina jam relatæ conclusionis 25
infert Riccius *dicta collect.* 1732. versic. *infertur
sextò*, procedere eam etiam in probatione juris-
patronatûs, nam Præsentato, non sat est exhi-
bere sententiam ordinarii Canonicantis Juspa-
tronatûs; nisi fuerit ex actis justificata, ut ipse
in Curia Neapolit. refert *decisum*, *decis.* 395. ubi
alloquitur plurima ad propositum. † Qui *in* 26
dicta collect. 1732. in versic. *tertio*, & in versic.
quarto, ait, prædictam notoriam nullitatem, de
qua in conclusione, dixi procedere ex recepta
Rotæ opinione, ut *in decis. Seraph.* 1268. & quòd
hujusmodi sententia dicitur pariter nulla, quæ re-
parari minime potest partium consensu, Balbus
in decis. 159. & Rota in una Romana, tenuit
notoriam injustitiam constare, eo ipso quòd sen-
tentia non justificatur ex actis, videbis Textum,
in l. ait, §. *si hoc tit.*
Verum jam dicta de justificatione sententiæ
ex actis limitantur, ut non procedat quando 27
licet sententia non fuisset ex actis justificata,
justificari tamen possit ut fuit resolutum in una
Calaguritana jurisdictionis 8. Aprilis 1585. co-
ram Decano in Rota. Secundò, non procede-
re in Antiquis, quo casu tunc sententia probat
acta; ut probat pulchrè Grammaticus *in deci-
sione* 34. Item ut non procedat in censuris,
quoniam in ipsarum materia, sententia probat
acta nec justificatio exigitur Cardinalis Puteus
in decisione 65. *lib.* 1. quod ampliat Riccius
dicta

dicta collect. 1732. in versic. *limita secundò*, maximè procedere in censuris latis in Curia, quia habent præsumptionem pro se, & ab illis non solet dari absolutio, nisi causa cognita, ut fuit in Rota resolutum, in una Romana mercedis 15. Februarii 1566. coram Seraphino, & facit decisio ejusdem in propriis termi-
28 nis loquens 1164. *p.* 2 † Et quod acta inducant esse, & producant substantiam sententiæ: docent de Grassis *decis.* 2. *num.* 6. & 10. *de solut.* Riccius *dicta collect.* 1949. exhartam.

29 Et quòd Judex nulla aliâ via possit ad pronuntiandum moveri, tenuit Rota in una Toletana positionis 24. Martii 1610. coram Coccino, & in Porlibiens. census 16. Novembr. 1605. coram Lanceloto, ut alibi sæpe refert Riccius, quia aliàs legitimæ tollerentur defensiones; nam pars non potest divinare ea, quæ sunt extra acta & inde facere suas diligentias, & propterea, ut jam dixi, vulgò dici solere, quòd ea quæ sunt extra acta, sunt extra Mundum: videbis Rotam prosequentem prædictam opinionem in una præceptione 27. Januarii 1556. coram Robusterio, & in Barchitonen. Parochialis 7. Julii 1610. coram Ortembergo: videbis Textum *in lege ait Prætor*, §. *si Judex*, *ff. hoc titulo*, ubi Doctores.

30 Nec prædictis obstant sequentia, nempe, ut semper præsumatur pro justo Judicis mandato: Ita ut ejus sententia lata justa præsumatur, ut agnoscunt Doctores *in cap. in præsentia de renuntiatione* per Textum ibi, *& tanta sit judicialis authoritas*, ubi Glossa plures concordantes Textus adducit, & Decius in Rubrica *de appellationibus*, *num.* 7. & 8. & *in cap. super eo in* 2. *eodem*, Panormitanus *in cap. quoniam contra de probat. n.* 19. *in fine*: ubi aliquid dixi. Felinus *in cap. cùm causam*, *de officio Deleg. num.* 1. & *cap. cùm dilectus*, *in* 2. *à num.* 1. *de rescriptis*, Duennas *Reg.* 189. Mant. *lib.* 3. *Dialogo* 50. Hypolitus *singul.* 354. Maranta *de ordine judicior.* 2. *p.* 6. *princip. tit.* 9. *num.* 21. Covarr. *de sponsalibus p.* 2. *cap.* 8. §. 12. versic. *ex quibus primò*, Menochius *de præsumpt. lib.* 2. *præsumptione* 67. & *cons.* 100. *à nu.* 1. Aymon. *de antiquitate tempor. p.* 2. *nu.* 19. & *cons.* 202. *num.* 8. Aldrete *de religiosa disciplina*, ita ut etiam procedat, si à sententia sit appellatum; Surdus *de alimentis tit.* 1. *q.* 120. *nu.* 11. quia Judex præsumitur judicasse, prout de jure debebat, Surdus *decis.* 170. *nu.* 4. Barbosa *in dicto cap. in præsentia sub nu.* 2. & 3. quidquid dicat Mascardus
31 *de probation. conclus.* 1296. † Quia respondeo hæc vera esse, nisi aliud esset contra sententiam & Judicem, quia tunc revera sententia est justificanda ex actis, alia requires *infrà in cap. causam* 14. *hoc Titulo*.

32 Sed notabis, quòd si stante Judicis decreto omnia præsumantur ritè, & rectè gesta, ut fuit dictum, in causa Romana fideicommissi 15. Novembr. 1614. coram bonæ memoriæ Ronboldo in versic. *non obstat*; illud autem non sufficiet ad hoc, ut præsumantur adhibitæ solemnitates, non enontiatæ, Felinus *in dicto cap. quoniam contra sub num.* 37. *post medium*, versic. *limita*, ibi Decius *à nu.* 174. Rota *decis.* 72. *n.* 33. & 34. *p.* 2. *divers.* Gabriel *commun. tit. de senten. conclus.* 5. *num.* 37. Paris. *cons.* 12. *num.* 57.
33 & *sequent. lib.* 2. † Videndi etiam Covarr. *in practicis*, *c.* 6. *n.* 6. versic. *secundùm*, & Barbosa *in cap. cum inter hoc tit. num.* 5. dicentes ut sententia à qua fuit appellatum, quæ non transit in rem judicatam, non præsumatur ritè lata; Imò quod dicitur injusta: tenent Zasius *in l.* 1. *ff. hoc tit.* Minsing. *cons.* 41. *num.* 7. quia magis præsumitur pro appellatione, utpotè favorabili, quàm pro sententia, Torreblanca *de Magia lib.* 5. *crimin. pun. cap.* 25. *num.* 6. & 8. Ferret. *cons.* 51. *num.* 23. *lib.* 3. Barbosa *in cap. dilectis* 55. *de appellation. nu.* 12. Menochius *de præsumption. lib.* 2. *præsumpt.* 67. *nu.* 36.

Dixit inquam *num. præcedenti*, citatus Surdus 34
de alimentis, in tantùm præsumi pro sententia, ut etiam appellatione pendente locum habeat, ut sequitur Baldus *in cap. cùm super* 17. *hoc tit. col.* 1. tamen quod verius sit, ut pro sententiæ justitia non præsumatur, docent Decius *in dict. cap. quoniam contra de probat. nu.* 32. Card. Perei. *de nominat. Emphyteus. q.* 5. *n.* 25. Scaccia *de appellationibus q.* 17. *nu.* 65. Barbosa *in dicto cap. cùm super num.* 2. eo quòd sententiæ effectus suspenditur per appellationem ex Burat. *decisione* 436. *in fine*, Rota in Romana vinea 17. Martii 1624. coram bonæ memoriæ Ubaldo, & etiam procedere, quoad præsumptionem juris, dicunt Gabriel, *tit. de sentent. conclus.* 4. *nu.* 31. & *conclus.* 6. *num.* 23. Menochius *de præsumpt. lib.* 2. *præsumptione* 67. *num.* 36.

Ad quartam quæstionis partem, An lata sen- 35
tentia, non visis actis, sit nulla? Ad respondendum præmitto, ut necessarium debere Judicem antequàm pergat ad proferendam sententiam, cuncta & singula acta processûs rimari, & diligenter, ac maturè videre, ut elegantissimis verbis docet Textus *in cap. fin.* 30. *q.* 5. notant Vantius *de nullitatibus processuum tit. qualiter processus & Sententia, quæ dicuntur nulla, reparari possint*, *à nu.* 2. Paz. *in praxi tempore* 11. *num.* 5. *directorium Judicum* 1. *p. cap.* 1. cum aliis eruditè Matiencus *in Dialogo Relatoris* 3. *p. cap.* 39. quem sequitur Paz. *ubi suprà*, *n.* 1. Rodriguez. *de ordin. processu*, *cap.* 12. *de Sententia*, *nu.* 14. & *nu.* 48.

Unde ex adductis etiam in versic. *ad tertiam.* 36
Respondeo, quòd sententia lata non visis actis, licet habitis, pro productis, sit nulla: docet Riccius *collect.* 1879. *super Trid. cap.* 20. dicens ita judicasse Rotam, coram Justo in una Ravenaten. pecuniariâ 13. Jannarii 1603. nec posse procedi ad ejus confirmationem, nisi priùs super nullitate pro nuntiato, ut per eandem Rotam Romanam coram Orano in una Burgen. decimar. 1. Julii 1598. & quòd sententia lata, non visis actis; sed illis habitis pro productis: tenuit Rota Bonon. diversor. *in decis.* 89. & reddit rationem Anton. Faber *Cod. de judic.* dicens quòd sententia, quæ non habet præsumptionem causæ cognitionis, dicitur nulla ipso jure; à quo sic infert Riccius *ubi suprà*.

Ob id dixit Bartolus *in l. probatam*, *Cod. de* 37
sententiis, & *interlocutionibus*, *nu.* 5. præcipitanter latam sententiam non esse, ut refert Menochius *de arbitrariis q.* 19. *nu.* 7. & *q.* 32. *n.* 3. Paz. alios referens, *in praxi tempore* 11. *in princ.* etenim Textus *in dicto cap. fin.* 30. *q.* 5. reprobat nimiam celeritatem in reprobandis, definiendisque causæ meritis, & ne præcipitatam proferat sententiam, debet esse benè de causa instructus, ut sic possit de veritate constare, & justitiâ Partis, *ut in cap. tum ex litteris*, versic.

prospexi.

prospeximus de in integrum restit. docet Innocentius, quia veritas sæpiùs exagitata, magis splendescit.

38 Et fructus Divinus est, justitiam sæpiùs recenseri, ut *in cap grave 35. quæst. 9.* alias enim judicis præcipitata sententia, & voluntas sit Noverca Justitiæ, ut ex *Clementinâ Pastoralis*, §. *verùm hoc Titulo*, colligitur, ubi notat Cardinalis relatus à Paz. *ubi supra num.* 3. & iniquitati comparatur, cum iniquibos omnia præcipitet, ut notant Rodriguez *de ordinando processu cap.* 11. *num.* 15. & 16. Matienco *in Dialogo Relator.* 3. *part. capite* 39. *num.* 9. ubi benè exornat.

39 Unde breviter infero, quòd dispensatio commissa Executori cum clausula *si ita est*, redditur nulla, si statim præsentatis litteris Executori ille dispensavit; sic docent Achilles de Grassis *in decis.* 2. *de filiis Presbyt.* Ricc. *dicta collect.* 1879. in versic. *cujus*, ubi reddit rationem, quia ex brevitate temporis non poterat adfuisse hæc caosæ cognitio, quòd adeò verum dicit, ut procedat, etiamsi Judex in dispensatione narret eam cognitionem adhibuisse, Rota *in decis.* 4. *de filiis Presbyter.* in Antiquis.

40 Ad ultimam partem quæstionis, de actorum transportatione, & prosequendo institutum difficultatum præcedentium, constituo eam Regulam, nempe actorum transportationem adeò esse necessariam, quod sententia, ipsis non transportatis, sit nulla, Riccius *super Rubrica*, *ff. de re Judicata*, *collect.* 1564. ubi am-
41 pliat multipliciter, ut *infrà* dico. † Et ita idem Riccius *in decis.* 143. *Curiæ Archiepiscop. Neapol. parte* 4. dixit sententiam latam à Judice appellationis, non transportatis actis, esse nullam, censuit Rota, apud Manticam *decis.* 170. & *decis.* 197. *num.* 1. Barbosa *collect. Trid. cap.* 20. *de*
42 *reformatione sess.* 24. *num.* 68. † Ubi *n.* 69. ait gesta, actis diminutis & dismembratis, esse nulla: sic docent etiam Campan. *in decis. Juris Canon. Rubr.* 11. *cap.* 13. *sub num.* 314. versic. *& si non integraliter exportentur*, refert videndus D. Franc.
43 Salgado, *de protectione Regia p.* 1. *cap.* 1. *n.* 2. † Et ratio, quare sit nulla sententia, actis non transportatis, ea nempe est, quia Judex, non visis actis, non potest absolvere, nec condemnare: sic Farinacius, *in decis.* 216. *volum.* 2. *consil.* Rota in una Albanen. beneficiorum 9. Aprilis 1612. coram Pilovano, & sæpissimè fuisse dictum per eandem Rotam, & signanter in una Britonorien. bonorum 14. Novembris, & 4. Junii 1598. coram Domino Pegna, & in una Imolen. Salviani, 30. Octobris 1600. coram Lanceloto. Riccius
44 *dicta collect.* 1964. versic. *amplia decimo.* † Ubi adeò prædictam conclusionem veram dicit, ut hæc qualitas trasportationis verificari nequeat ex assertione Judicis in sententia, sed ex actis omninò esse justificandum, ut firmavit Rota in una landen. Devolution. 23. Maii coram Corduba.

45 Et præfata conclusio locum habet, etiamsi causa fuerit commissa, cum clausula, *summariè, & quantùm sufficere videbitur*, Rota in una Bononien, de Herculanis 5. Julii 1589. coram Illustrissimo Prælato, tradit Riccius *ubi suprà* in versic. *amplia primò*, qui in versic. *amplia tertiò*, ait cum Farinacio, *in collect. decisione* 40. *volum.* 2. procedere etiam in omni facto, & omni materiâ, & contra omnem Personam.

Fermosin. de Exceptionibus,

Imò Doctores per verba Tridentini, *in dicto* 46 *cap.* 20. *sess.* 24. *de reformatione*, in versic. *teneantur acta omnia*, dicunt illud decretum circa transportationem actorum, esse de forma, quando causa est Ecclesiastica, & Rota *decis.* 56. *num.* 12. & *decis.* 561. *n.* 12. *p.* 1. *recent.* & *decis.* 268. *n.* 3. inter impressa per Farinac. *post lib.* 2. *consil.* & *decis.* 121. *nu.* 3. apud Pauficum, de Salviano *interdicto*, & Immolen Afflictus coram Penia impressa per Masches *de commission. p.* 2. *pag.* 539. ubi etiam fuit dictum procedere hanc resolutionem, etiamsi ageretur de causa profana coram judice Ecclesiastico, & quod hujusmodi transportatio necessaria sit in causa beneficiali, tradit ex Rota Barbosa, *in dicto Trid. cap. n.* 66. & *in tractatu de officio Parochi cap.* 29. *numero* 25. ubi subdit, id videtr conforme jure communi.

Verùm Riccius absolutè videtur asserere, in 47 quolibet judicio procedere relatam doctrinam, ne dum in caosis spiritualibus, verùm etiam & in causis profanis: sic *in dicta collect.* 1964. versic. *amplia secundò*, cum Rota in una Turdetina bonorum 15. Martii 1586. coram illustrissimo Blanqueto, & cum Farinacio ejusdem Rotæ, *collect.* 38. *inserta in dicto volum.* 1. *cons.* † Sed 48 in puncto quod dispositio Concilii, non habeat locum in causis profanis, & Fori sæcularis, & solùm in causis fori Ecclesiastici; juxta declarationem Sacræ Congregationis, censuit Rota *decis.* 278. *num.* 2. apud eundem Farinacium p. 2. *in posthum.* & *decisione* 377. *num.* 3. *ead. p.* 2. & quòd prædictum Tridentini decretum non comprehendat causas profanas, per appellationem ad Judicem Ecclesiasticum relatas; refert decisum Narbona *in l.* 59. *lib.* 2. *tit.* 4. *Glossa* 1. *n.* 93. *recopilat.*

Imò Farinacius *ubi suprà*, *decisione* 56. *ejus-* 49 *dem volum. cons.* Riccius *suprà dicta collect.* 1864. versic. *amplia quartò*, dicunt præfatam primam assertionem de transportatione actorum procedere, etiam qòòd ista transportanda essent in relevantia, atque etiam quòd non agatur coram Episcopis, sed coram quocunque Judice, & Rota in Immolen. Afflictus 20. Aprilis 1604. coram Penia, & *decisione* 564. *numero* 4. & 5. *parte* 2. Recentiorum, & coram bonæ memoriæ Buratio *decisiones* 418. *num.* 4. dicit actorum irrelevantiam excusare à transportatione actorum; Imò eadem Rota *decisione* 104. *numer.* 1. *parte* 4. *diversf.* & *in lege eo die in dominii de Stovordia* 13. *Julii* 1623. coram Reverendissimo Domino Coccino Decano, videtur tenere contrarium, cùm in ea fuerit decisum, sententiam latam in causa Ecclesiastica, non transportatis omnibus actis, etiam irrelevantibus, esse nullam, & quòd irrelevantia acta non sint transportanda, dixit Rota, post cons. Farinac. & coram Dur. *decisione* 116. *numero* 2. ad Trident. *dicta sessione* 24. *capite* 20. *numero* 66. *in fine*.

In causis aotem profanis, licet procedatur, 50 actibus integrè non transportatis, si acta quæ deficiunt, non sunt relevantia ad inferendum, quod Judex Justitiam fecerit, Sententia non est nulla, sed solùm debet supersederi, donec acta omnia videantur; Et ideò sufficit, quòd remaneat justificata ex nova transportatione, Achilles *decisiones* 7. *de sentent.* & *re judicata*, Rota in dicta Leodiens. Domin. Barbosa *in dicto Trid. decret, num.* 73. & *num.* 74. videndus

V

videndus cum Rubeu, in singulari Rotæ verbo *acta*, §. 4. & 5.

51 Ex his plura notabis, nempe, ut actorum transportationis omissio vitiet sententiam, etiam ad effectum, ut suspenso petitorio; procedatur in petitorio, secundùm decisionem Farinac. 77. *insertam in dicto 2. vol. consil.* sequitur Rota in una Licienfis Abbatiæ 19. Decembris 1595. coram Illustrissimo Pamphilo, & iterùm in una Tabertina bonorum de Giannellis 11. Maii 1589.

52 coram Perusino. † Quæ doctrina fallit, quando non sunt transportata acta verbaliter tantùm producta, ut censuit Rota *in decis.* 561. *n.*10. *p.* 1.

53 *recent.* † Secundò, quando non sunt transportata jura producta, non citatâ parte, vel extra terminos citationis, quia tunc non dicuntur de actis, eadem Rota *dicta decis.* 561. *num.* 11.

54 † Tertiò, vel quando, sine illis actis omissis, sententia potest justificari, Ruta *ubi suprà num.* 12. Barbosa *in dict. Trid. cap.* 20. *sess.* 24. *num.* 70.

55 Quartò, ex Rotæ decisione collecta per Farinacium *decis.* 341. *dicto vol.* 2. *cons.* & ex decis. Rotæ Albanen. beneficiorum 4. Novembr. 1609. coram Lancelotto transportationis actorum omissionem non vitiare sententiam quotiescunque tempore transportationis talia acta non

56 reperiebantur. † Quintò, ex decisione ejusdem Farinacii 88. *in prædicto volum.* ubi fuit dictum omissionem transportationis actorum non vitiare sententiam, quando non fuerunt transportata acta diversæ causæ.

57 Notabis secundò, ut actis non transportatis, Judex, ad quem censeatur carere jurisdictione, ut pluries censuit Rota Romana, & signanter in una Valentina de Campanor. 1. Junii 1580. coram illustrissimo Blanqueto, & iterùm in una Compostell. Parochialis 20. Maii 1590. coram Pennia, & tandem in una Verdunens. repetitionis fructuum 5. Januarii 1597. coram eodem, tradit Riccius *dicta collect.* 1964. versic. *amplia* 7. qui in versic. *amplia octavo*, ex eodem Farinacio *decis.* 125. *ejusdem volum.* ait, quòd sententia lata ob non integram transportationem actorum, redditur nulla, & Judex, ad quem nedum caret jurisdictione, verùm etiam, ut causa ad eum non devolvatur.

58 Et quòd minimè requiratur actorum transportatio quotiescunque facta sunt coram Judice, penitùs incompetenti, Rub. *in decis.* 97. & Farinacius *in sua collect. decisione* 116. *volum.* 2. *consilior.*

59 Notabis tertiò, ex eodem Farinacio *in decisione* 268. quem refert Riccius *dicta collect.* 1964. versic. *nono*, quod actorum transportationis omissio vitiat sententiam de jure Civili, etiam circumscripto decreto Sacri Concilii Trident. quod in profanis locum non habere dicunt, dicentes etiam acta transportanda esse, non solùm coram Judice appellationis, sed etiam coram alio quocunque Judice, cui fuerit causa commissa.

60 Notabis quartò, esse transportanda acta illa, quæ debent influere in causam, aliàs si non respiciant merita illius: ita ut Judex non possit ex illis instrui de justitia, vel injustitia sententiæ, non erit necessaria eorum transportatio, censuit Rota *in decis.* 278. *nu.* 3. ubi *num.* 4. subdit, quod actorum transportatio, non est necessaria, quando causa est diversa, & *nu.* 5. dicit causas dici diversas, quando concurrit diversitas personarum Rei, & Actoris, refert Barbosa *in dicto Trid. cap.* 20. *sess.* 24. *num.* 66.

61 † Imò & Farinacius *decis.* 178. *dicto volum.* 2. *cons.* quem sequitur Riccius *dicto collect.* 1964. versic. *quartò limita*, dicunt actorum transportationem non esse necessariam, quando acta sunt facta in diverso judicio, quam doctrinam ampliat Riccius procedere, tam de jure, quàm ex dispositione Trid. Concil. ut pluries censuit Rota Romana in una Oscen. indulti 27. Novembr. 1598. coram Orano, & iterùm in una Censenaten. decaccia gerris 15. Januarii 1599. coram Litta, & iterùm in una Valentina Baroniæ coram Octembergo, Barbosa *suprà num.* 71. † ubi addit procedere, etiamsi acta diversi judicii multùm conferant ad causam, de qua agitur 63. † Et addit etiam *num.* 66. *in fine*, esse transportanda acta, solùm sententiæ, à qua fuit appellatum & quæ petitur revocari, ex Farinacio *decis.* 116. *num.* 1. 62 63

64 Notabis quintò, in dubio præsumi acta integrè transportata: sic Ruta collecta à Farinacio *in decis.* 116. *dicto vol.* 2. *cons.* Ricc. *d. collect.* 1964. versic. *sexto*, qui hoc intelligit; Secundò, nisi contrarium ostendatur, ut pluries censuit Rota Romana & signanter in una Calagurit. de Naeaio 13. Januarii 1595. & iterùm in una Pieutina Capellæ 7. Januarii 1596. coram Litta, & tandem in una Venetæ illegitimitatis 2. Maii 1597. coram Penia; iterùm Riccius *suprà* in versic. *tandem*, cum Farin. *in decis.* 143. *volum.* 2. multis adductis decisionibus probat Barb. *in dicto Trid. decreto n.* 64. & cum aliis multis DD.

65 Et Sigismundus Scaccia *de appellationib. q.* 20. *n.* 15. subdit hoc adeò verum esse, asserenti acta non esse integra, sed diminuta incumbat onus probandi, ad quod plures alias decisiones Rotæ citat Theodos. de Rubeis *in sing. Rota, p.* 1. verbo *acta*, §. 1. idem refert, & sequitur Farinac. *decis.* 144. & sic Riccius addit sic esse, quemadmodùm processus præsumitur integrè extractus & transportatus.

66 Unde notabis sextò, ut non solum acta debeant integrè transportari, sed etiam legitimè, nempe ab Actuario, vel Successore in officio, cum compulsoria partis citatione, pro ut requiritur. Rota *decis.* 1. *de fide instrument. de novis.* Mohedanus *in decis.* 8. *eodem tit.* & coram Gregor. V. *in decis.* 469. *num.* 4. sequitur Barbosa *in dicto Trid. decreto sess.* 24. *cap.* 20. *num.* 67. ubi refert decisum in Toletana spolii 13. Julii 1623. coram R. P. Navarro, & in Feretrana Parochialis 22. Maii 1628. coram Cardinali Virili. † Et in ponto de processu extracto ab alio Notario, quàm Actuario, vel Successore in officio, ita fuit etiam dictum in Algaren. dismembrationis 5. Julii 1617. coram bonæ memoriæ Rembordo prout refert, & sequitur Beltramin. *de annotat. ad Greg.* 15. *num.* 9. *decis.* 59. 67

68 Notabis septimò, quòd processus extractus à Notario Actuario, censetur esse in forma probanti, & originali, absque alia partis citatione, & Judicis authoritate, ut ex multis Rotæ decision. probat Theodosius de Rubeis *in singularibus Rotæ p.* 2. verbo *processus*, §. 2. *pagina* 84.

69 † Imò Notario attestanti de integra transportatione, seu extare alia acta, credi censuit Rota post *lib.* 2. *cons.* Farinacius *decis.* 144. *n.* 5. & in Bracbaren. Parochialis 29. Januarii 1610. coram bonæ memoriæ Cardinalis Sacrato, ubi etiam fuit

fuit dictum sufficere; quod Notarius attestaretur
simpliciter se fideliter extraxisse, Rota *decisio-
ne* 369. *n.* 6. apud Farin. *p.* 2. *in posth.* idem Barb.
70 *dict. n.* 67. *in fine*, & *n.* 75. † Ubi *n.* 77. ait quòd No-
tarius non cogitur mittere acta originalia pro-
cessûs primæ instantiæ ad Judicem appellatio-
nis, nisi probabilis aliqua falsitatis causa, &
suspicio incidat, quæ judicialiter objiciatur; &
tunc terminata causa remittenda esset ad Ordi-
narium, ut in suo Archivo conserventur, ita
ex Sil. *c.* 42. referente fuisse decisum sub die 16.
Octobr. 1600. quod ait Farin. *suprà n.* 78. proce-
dere in omnibus causis Ecclesiasticis vertenti-
bus coram quocunque Judice, etiam non Epis-
copo, ut censuit Rota in Leodiens. Dominii,
de Stebordia 3. Julii 1623. coram Coccino De-
71 cano, & inter ejus impressas *decis.* 274. *n.* 3. † Et
quòd Notarius Tribunalis Ecclesiastici teneatur
in copia actorum tradere sententiam, absque eo
quod solvantur sportulæ postea repetendæ, scri-
bit Barbosa *in dicto Trid. dicto n.* 79. & 80. cum
Aliis videndus *num. sequent.*
72 De transportatione actorum vide nonnullas
alias decisiones Rotæ, præsertim in una Anxi-
mana Tutelæ 17. Februarii 1572. coram Rubeo,
& iterùm in una Bononiens. bonorum 16. Jan-
narii 1601. coram Litta; item in una Burgens. Ca-
nonicatûs 19. Januarii 1607. coram Ludovisio:
item in una Valentina Legitimitatis 16. Martii
coram Pamphilo congerit Ricc. *d. collect.* 1964.
versic. & *de* ubi nostram jam relatam conclusio-
nem dicit limitandam esse in tribus casibus, de
quibus per Farinac *in sua collect. decis.* 34. *inser-
ta in* 5. *volum. consil.* item & in casu ejusdem Ro-
tæ ab eodem Farin. *collect. decis.* 200. *dict. vol.*
73 Jam ergò pro complemento, Notabis debere
eum, qui appellavit ex dispositione Tridentini,
in dicto cap. 20. *sess.* 24. transportare acta prioris
instantiæ, ut tenuit Rota penes Cavel. *decis.* 43.
ubi *n.* 7. subdit quod transportare acta coram ul-
timo Judice, qui priorem sententiam revocavit,
teneatur appellans, sed non acta facta in priori
instantia, ut refert Narbona ad Textum *in l.* 59.
74 *glossa* 1. *n.* 92. *tit.* 5. *lib.* 2. *recop.* † Ubi infert sa-
cram Congregationem censuisse teneri eum, qui
appellavit, vel ob lapsum biennium, causam ab
Ordinario avocavit, vigore illius decreti Trid.
transferre non solùm acta gesta coram Ordina-
rio, à quo appellavit, vel causam avocavit, sed
& alia omnia, si quæ, occasione ejusdem causæ,
75 coram alio Judice, gesta fuerint. † Et subdit ea-
dem sacra Congr. pariter fuisse decisum, posse
Judicem appellationis jubere sibi originalia
exhiberi, quatenùs de fide exempli sit dubius.
76 Unde infero, ut si appellatus occultaverit pro-
cessum vel impedimentum præstiterit ut compul-
satio, & transportatio non fieret; tunc in ejus
præjudicium habeatur pro compulsato & tran-
sportato, ita ut Judex appellationis possit appel-
lantem absolvere, & acta gesta in prima instan-
tia annullare, & irritare, sic refert decisum Gon-
77 zalez. *ad Regul.* 8. Cancel. *glossa* 27. *n.* 41. † Et
sic etiam acta haberi pro transportatis, stante
impedimento per recursum ad Curiam sæcula-
rem, dixit Rota *decis.* 751. *n.* 1. *p.* 2. *recens.* Theod
de Rub. *in singulari Rota p.* 2. verbo *acta* §. 1. *pa-
gina* 17. *in princ.* videndus Bab. *in dicto cap.* 20.
Trid. num. 86. & 64.

QUÆSTIO III.

Sententia an sit proferenda per verbum *absolvo* & *condemno*, vel sufficiat aliis æquipollentibus verbis? Res judicata, qualiter intelligatur? An standum sit Rei judicatæ, ubi de sententia in partibus: Et quid de revisione sententiæ? Et an sententia debeat esse conformis libello? Et nunquid debeat ferri per verba propria clara, & certa? Ubi de lata sub conditione ad favorem Alicujus?

SUMMARIUM.

1 *Sententia proferri debet à Judice condemnando, vel absolvendo per verbum* condemno, *vel* absolvo, *saltem virtualiter, quid in secunda instantia? num.* 2.

2 *Sententia in secunda instantia satis pronuntiatur, si Judex dicat justam, aut injustam fuisse primam, vel ut debeat confirmari, vel infirmari.*

3 *Sententia non desiderat continere causam condemnationis, vel absolutionis.*

4 *Sententia transit in rem judicatam, si condemnatus non appellat, vel si ab ea non potest appellari, num.* 5.

6 *Sententia transacta in rem Judicatam plures habet effectus, est altera natura, & facit de albo nigrum.*

9 *Judicata res habetur pro veritate, cui statur in dubio: fallit, num.* 10.

10 *Princeps potest rei judicata derogare, non dominio.*

11 *Judicata rei, quando renuntiatum intelligatur.*

12 *Sententia in Partibus quam authoritatem habeat num.* 13.

14 *Revisio sententia ab uno ex Collitigantibus impetrata communis est Partibus.*

17 *Revisio, & appellatio à pari procedunt, & n.* 17. *de aliis fallit, num.* 18.

19 *Sententia debet esse conformis libello, qualiter contingat, num.* 21. 22.

20 *Judex potest pluris, minorisve, quàm petitum est, condemnare.*

21 *Judex de re in Judicio non tractatâ, decernere nequit.*

22 *Sententia lata, ultra petita, est nulla, fallit, num.* 23.

24 Leg. ut fundus 18. ff. communi dividundo.

26 Cap. qualiter de accusation. cap. licet Hely, de Simonia.

26 L. fin. Cod. de fideicommiss. libert.

27 *Sententia debet proferri per verba clara, & certa.*

28 *Sententia, sub conditione lata, debet adimpleri in forma specifica.*

AD primam quæstionis partem: Respondebis ex dictis *suprà in cap.* 1. *de judiciis, quæstione* 18. ubi per Textum, ibi egi de quæstione, An Judex teneatur uti in sententia, verbo *condemno*?

Et suppositis ibi adductis, nunc breviter cum Accursio dico *in lege fin.* verbo *proferant*, *Cod. de sentent.* ex periculo recitandis, & Glossa verbo *absolutione* per Textum *ibi in l.* 1. *ff. hoc tit. glossa in cap. fin. hoc tit lib* 6. verbo *proferri*, sententiam à Judice proferendam esse condemnando, vel absolvendo Reum in totum, vel in partem, & sic docent Doctores prædicta verba *condemno*, vel *absolvo* formalia esse verba sententiæ, ut colligitur ex *l.* 2. *tit.* 22. *p.* 3. *usque adeò*, ut si sententia à Judice per verbum *condemno*, vel *absolvo*, non pronuntiaretur, nullam esse, ut docet Textus *in l. in hoc judicio* 28. *ff. Familiæ ercifcundæ*, *& in l. Præses* 3. *Cod. de sentent. & interlocut. omnium Judic.* ubi tradunt Bart. Bald. Salicetus, & alii plures, Maranta *de ordine judiciorum p.* 6. *tit. de sent. num.* 121. sic sonant verba *l.* 5. *tit.* 22. *p.* 3. in verbis ibi, *ca abonda que diga, despues que la sentencia fuere leyda aquellas palabras en que es la fuerza de ella, comoda porquito o condena a aquel contra quien fue fecha la demanda*: docet etiam Montalbus, per Textum, *ibi in leg.* 2. *tit.* 13. *lib.* 2. *fori in Glossa* verbo *por quito*, & Andreas Valensis *in Rubrica hîc*, *num.* 13. dicit ut semper debeat sententia continere absolutionem, vel condemnationem expressè, vel virtualiter per Textum *in l. quid tamen si arbiter*, *ff. de arbitris*, aliàs vel aliter non valeat ex *l.* 1. *ff. hoc tit. cap. in fine de accusation.*

2 In causæ instantiâ primâ, vera est, & practicabilis relata sententia; Dubium verò est, An in causis secundæ instantiæ, ita observetur, tamen Speculator *in tit. de sentent.* §. *ut autem n.* 26. Rodriguez *de ordin. processu cap.* 12. *n.* 39. *in fine*, docent ut in causa appellationis sufficiat Judicem pronuntiare sententiam justam, vel injustam esse vel aliis uti verbis; veluti sententiam à se confirmari, vel infirmari, & ita pronuntiare benè judicatum, & malè appellatum esse, nec formalia verba *absolutionis*, vel *condemnationis* desiderari, sic per Glossam à Doctoribus approbatam, *in dicta l. Præses*, *& in l. eos*, verbo
3 *vel injustam*, *Cod. de appellat.* † Sed causam condemnationis; vel absolutionis exprimi non oportere, docent Doctores per Textum *in cap. fin. hoc tit.* ubi Panormit. ex multis Barbosa *nu.* 2. & reddit rationem ibi Felinus *num.* 22. quia in sententia de facili potest mala causa exprimi, & bona supprimi; solent enim Judices sæpiùs moveri per causis minùs concludentes, ut notat *ibi*, *num.* 4. sequitur Valensis *in Rubrica hoc tit. dicto* §. 3. *n.* 13. ubi addit posse eandem sententiam, & absolutionem, & condemnationem continere respectu diversorum articulorum: *Sed An sententia debeat continere expressam condemnationem expensarum? Dixi in cap. finem de dolo q.* 5. versic. *ad secundam.*

4 Ad secundum, res judicata qualiter intelligatur, colliges ex dicendis *in hoc tit.* ex *alibi* dictis secundùm quæstiones *suprà* positas in præfatione, quare nunc breviter etiam Respondeo quòd, si condemnatus non appellat, facit transire sententiam in rem judicatam, ut docent Menochius *de præsumpt. lib.* 2. *præsumptione* 94. *nu.* 5. Aymon *cons.* 103. *nu.* 1. Gailius *lib.* 3. *observation.* 139. *num.* 2. Rota in Collon. Pension. 9. Junii 1604. coram R. D. Decano, relata per Farinacium *in decisione* 81. *nu.* 2. *p.* 1. *recent.* ubi *nu.* 3. ait, quòd sententia facit transitum in rem judicatam, quando ex termino præfixo à Judice, à quo ad docendum de prosecutione appellationis, de ea non fuit doctum, Valerius *de different. inter utrumque forum*, verbo *sententia*, *differentia* 6.

Imò Covarruvias *practicar. cap.* 23. ait, ut sen- 5
tentia dicatur res judicata, quando ab ea non potest appellari, vel non fuit appellatum intra decem dies, & sic dicit Menochius sententiam esse exequendam, quando jam in judicatum lapsa est, sic Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *præsumptione* 91. *num.* 1. indeque idem Covarruvias *de sponsl. p.* 1. *cap.* 8. §. *ultimo nu.* 18. Decius, Abbas, & alii *in cap. sæpe hoc tit.* dicunt, quòd qui intra decennium, cùm possit non appellat, quamvis non verbo, facto tamen suo sententiæ consentire, & parere voluisse secundùm omnes, *in cap. quoad consultationem* 15. *hoc tit. ex l. ultima*, *ff. quando appellandum*, *& ex l. ultima*, *Cod. de sentent.* quæ sine certa quantitate *Glossa penult.* ubi communis *in cap.* 2. *de concessione præbendæ.*

Et sic plura adducens videnda, & juribus 6
probans Valenzuela Velazquez *cons.* 68. *lib.* 1. à *num.* 15. ait, quòd sententia lata præsumitur, ex quibus causis debebat; Et sic rectus processus, & juridicus lata sententia transacta in rem judicatam, habet præsumptionem juris, & de jure, & facit jus inter partes, & quòd res judicata pro veritate habeatur; Et sic standum esse rebus judicatis, & quod sententia facit de albo nigrum, & quòd adversùs rem judicatam nequit judicari. etiam ex partium consensu; Nam sententia transacta in rem Judicatam, non de illa, sed secundum illam judicari oportere, cùm ille qui rem judicatam habet pro se, dicatur habere rei evidentiam, est enim sententia, sicut altera natura jus novum, & originem creans, æquum enim dicitur: Quod re judicatâ est decisum, quia translacta sententia in rem judicatam non quæritur de ejus justitia, An injustitiâ? Etenim talis sententia impedit super eodem novam litem, & judicium; re enim judicata nequit ulterius pars audiri, qui alia quamplura tradit ad authorisandam vim rei judicatæ.

Ad tertiam quæstionis partem, † jam ex dictis 7
in versic. *ad secundam*, patet; Etenim Doctores per Textum, *in lege* 1. *Cod. de sentent. & re judicata*, dicunt standum esse rei judicatæ. Unde Riccius *collect.* 933. infert ad clausulam *parito*, quæ frequens est in Rota Romana, quæ quidem reddit commissionem, & jurisdictionem conditionalem; ut pulchrè decidit Cardinalis Puteus *in decisione* 421. *libro* 1. Et ita fuisse resolutum ait in una Caleguritina Capell. Sanctæ Crucis 13. Januarii 1589. coram Orano; Et ideò non tribuere jurisdictionem, prius quàm sit paritum, Balbus *in decisione* 23. quam notat idem Riccius ad ampliationem Textûs, *in capite cum dilecta de rescriptis*, ita fuit resolutum in dicta Caleguritana coram Orano; nec sufficiet, quod sit paritum; nisi constet in actis de pariatione, Rubinus *in decis.* 29. & fuit pariter resolutum in una Tarracon. pensionia 15. Novemb. 1593. coram Gipsio.

Unum tamen animadvertit Riccius, *ubi suprà* 8
quòd prædicta clausula *parito* præsupponit rem judicatam, idem tradit in Curia Archiep. Neapol. *decisione* 123. quare ait: ut si super expensis non adest res judicata, Quis illas solvere debet, & earum respectu non obstare clausulam *parito*, ut fuit resolutum in una Mediolan. Capellaniæ 13.

Mar

Maii 1599. coram Seraphino; ob idque signatura non solet dare hanc clausulam, nisi quando adsunt tres conformes sententiæ; & sic non referri ad condemnationem unicam sententiam; licet ob non interpositam appellationem, vel non prosequutam, transivit in rem judicatam, ut fuit dictum, in una Tolet. pension. 12. Novembris 1590. coram Litta: alia similia tradit videnda Valenzuela *dicto consil.* 68.

9 Ex his duobus prælatis dubiis, jam operæ pretium est dicere, ut res Judicata habeatur pro veritate, juxta textum, *in l. res judicata, ff. de regulis juris*, ubi Doctores; ita ut ei in dubio standum sit, ut colligitur ex adductis in versic. *ad secundam*, & ex eo, quia sententia est, quæ definit quæstionem, *leg. quale*, §. *dicere, ff. de receptis arbitris*, *leg. eos in princip. Cod. de appellat. dicta leg. in hoc judicio, ff. Familiæ erciscundæ*, Surdus *de alimentis tit.* 5. *quæst.* 8. *n.* 2. & decidit ea, quæ sunt in actis, Joannes Garcia, Gregor. *allegat.* 43. *nu.* 5. ad quæ refertur, *l.* 3. *Cod. de sentent. quæ sine certa quantitate, cap. cùm ad sedem de restit. spoliat.* & notatur, *in leg. hac enim, ff. de suspectis Tutor.* pro his ad Josn. Monach. *in cap. Religiosus, num.* 10. *de testamentis*, à quibus etiam recipit interpretationem, *leg. ait Prætor*, §. *si Judex, ff. hoc. tit.* Cephalus *consil.* 77. *num.* 34. Grattus *respons.* 40. *nu.* 40. *libro* 2. Rota *decisione* 369. *nu.* 11. *parte* 1. *Sacri Palatii*, Valenzuela *dicto consil.* 68. *à num.* 5. ubi infert ex *leg. de qua re, ff. de Judiciis*, ob id dixisse Judicem debere pronuntiare, de qua re cognovit.

10 Tamen hæc prærelata conclusio limitatur in Principe, qui poterit rei judicatæ derogare, secundùm Mohed. *decis.* 5. *hoc tit.* quòd intelligit Riccius *collect.* 998. in Principe, Superiorem non recognoscente, aliàs secus, ut voluit Jaffredus *decis.* 122. *parte* 2. imò intelligit etiam secundò, cum Rota divers. *decis.* 368. ut Jus quæsitum ex sententia tolli possit per Principem; non verò dominium, nisi esset quæsitum ex contractu, quia non potest id facere, etiam de plenitudine potestatis, Rota *decisione* 16. *numero* 7. *part.* 2. *divers.* & idem Mohedan. *in decisione* 6. ampliat conclusionem limitationis ad Ducem Mediolan. & Sayrus *in decisione* 13. *de censibus*, ad Ducem Mantuæ, Riccius *ubi suprà*, & Magonius *in decis. Florent.* 26. 60. & 73. Qui dicunt procedere etiam in alio quolibet Principe non recognoscente Superiorem, quia quilibet ipsorum potest per suum rescriptum, jus quæsitum ex sententia auferre, & Mohedan. *decisione* 3. *de Fide instrumentorum*, ampliat limitationem procedere, in Imperatore ex majori ratione, quia *Clementina* 1. *de Probation.* dum loquitur in Papa, & in Principe, locum habet in Imperatore; imò Rota *decisione* 114. *parte* 1. & *decisione* 279. *parte* 2. ampliat nedum in Principe, verùm etiam in Parte, quæ poterit juri

11 sibi, ex sententia competenti, derogare. † Imò etiam ut renuntiare censeatur Quis rei judicatæ patiendo quod procedatur super meritis, & eadem causa instruatur, pulchrè docuit Mohedanus *in decis.* 4. *hoc tit.* referens ita decidisse Rotam.

12 Ad quartam quæstionis partem, de sententia in partibus; quam tamen authoritatem habet, respectu Romanæ Curiæ, jam *suprà* aliqua notavi, nunc verò pro exactiori tractatione videbis Staphileum *de litteris gratiæ*, §. *quispiam* Fermosin. de Exceptionibus, *decidentem*, quod sententia in Partibus facit in curia, Medicam probationem; & propterea dixit Bellamera *in decisione* 74. quòd communiter processus, qui portantur ad Curiam, modicum valent; & hunc refert Riccius 1103. quod Rota non multùm curat de sententia de partibus, ut decisum fuit à Rota *decisione* 498. *parte* 3. *divers.* non enim vult exequi sententiam de partibus; imò ait Mohedan. *in decisione* 11. *hoc titulo*, nec probationem facere processibus non visis, in quibus tales sententiæ fuerunt fundatæ, & constito de justificatione illarum; idem dicunt Grassis *decis.* 10. *numero* 12. *hoc titulo*, Puteus *decisione* 204. *num.* 3. *libro* 1. Caputaq. *decisione* 128. *num.* 1. *parte* 3. Rota *decisione* 84. *num.* 1. *parte* 1. & *decisione* 181. *num.* 1. & *decis.* 704. *num.* 2. & *decis.* 1146. & 1302. *p.* 2. *divers.* & aliàs passim tenuit Rota, ut ait Riccius.

Prædicta tamen Regula, & Doctrina ardua esset, si pluribus in casibus non limitaretur, nam firma esset sententia respectu Curiæ, si non ageretur de ejus executione, sed tantùm de remissione causæ ad partes, Puteus *decisione* 304. incipit, *fuit decisum numero* 3. *libro* 1. Secundò, quando talis sententia esset de antiqua, ultra 30. vel 40. annos, & de illius observantia constaret, Cassad. *decisione* 3. *num.* 3. *de Procurat.* Puteus *decisione* 338. *libro* 3. & quando sententia dicatur de antiquis, scripsit videndus Mohedan. *decisione* 12. *hoc titulo*. Tertiò, limitatur ad effectum reprobationis testium; Cæsar de Grassis *decisione* 1. *numero* 8. *de locato*; & Caputaque. *in decisione* 134. *num.* 2. *parte* 3. limitat. Quartò, in sententia ratione hæresis prolata, de qua non solet dari processus ab Inquisitoribus, ut vidimus temporibus hisce denegatum, etiam in causis minùs arduâ, à supremo Inquisitore generali. D. Michaeli Remoso, & consilio, in quadam causâ, in his Castellæ Regnis, admodum ardua, respectu Personæ ibi gravantis ad supremum Ecclesiæ Præsulem deferri. Quintò, limitatur, si non ageretur ad probandum, sed ad adminiculandum tantùm, ut fuit decisum in una Pampilon. beneficii die 20. Novembris 1595. coram Mantica. Sextò, limitat Puteus *in decisione* 65. *libro* 1. in materia censurarum, ut fuit resolutum, in una Salm. censurarum 5. Decembris 1595. coram Seraphino. Octavò, limitatur, quando sententia de partibus esset confirmata à Papa, Caputaque. *decisione* 134. *parte* 3. *nu.* 1. Riccius *ubi suprà de collect.* 1003. *in fine*, ubi admittit aliam limitationem, Maynard. *decis.* 300. 13

Ad quintam quæstionis partem, de revisione sententiæ, Præmitto, *in cap.* 529. Regni Siciliæ, quæ disponit quòd revisio ab una ex Colligantibus impetrata est communis alteri; ita ut non egeat aliâ Principis concessione, quæ potest confirmari ex his, quæ de Appellante, dicunt Doctores, quòd Appellans prodest aliis litigantibus. 14

Sed in puncto nostro, adsunt duæ contrariæ sententiæ, Gailii una *lib.* 1. *observat.* 154. Josephi Ludovici *decis.* 59. dicendum, ut petita ab altero, revisio Adversario suo communicatur; taliter ut sententiam Judices revidere possint, quatenus etiam ipsum gravat. † Ex eo, quia idem accidit, ut Parti non appellanti, communia fiat alterius appellatio, nam à pari procedunt revisio, & appellatio, docent Ozascus, Bart. 15 16

Bart. *decis.* 67. Surdus *decis.* 143. & 317. Gailius *lib.* 1. *observation.* 122. Peguer. *decis.* 196. Osasc. *decis.* 131. Franc. Marc. *decis.* 143. etsi de stylo Franciæ contrarium servari affirmet, Boërius *decis.* 73. ubi & *decis.* 247. excipit aliquos casus, quibus non assimilantur revisio, & appellatio. Farinacius verò *decis. crimin.* 84. dicit quòd obtenta revisio idem operatur quòd appellatio; Imò Osascus *decis.* 92. Carthar. *decis.* 66. Girax *decis.* 39. Vivian. *decis.* 255. dicunt validum esse argumentum ab æquiparatis, ut refert Riccius *collect.* 1918.

17 De hac revisionis materia, alia scribit remissivè Riccius *collect.* 2029. ex Guiurba *in decis. Rota Siciliæ* 4. obi dicit quòd revisione decem dies petitâ; Victor qui vult exequi sententiam, tenetur præstare cautionem, in casu retractationis, & idem Guiurba *in decis.* 14. agit, An Testes in judicio revisionis ob Partis contumaciam, recepti sint de processu, vel potiùs deberi debeant? Et *in decis.* 35. An à sententia in revisionis Judicio latâ, possit appellari, & cui revidendi jus competat? *Et decis.* 38. An supplicans in revisione audiatur, quo in loco debitum, & expensas solvere teneatur? *Et decis.* 66. An revisio revisionis eidem parti sit concedenda? *Et decis.* 81. An revisione petita illius Judicii, tantùm expensæ solvi debeant? Cujus sententia petitur revideri, & aliorum judiciorum eadem in causa præcedentium: Et An fructibus illiquidis, non solutis, in revisione audiri possit victus? Idem *in decis.* 90. An Tertius non audiatur in revisione sententiæ contra Reum latæ, non soluto pretio?

18 Altera dicit contrarium, cùm velit ut petita, alterius revisio non adjuvet contrarium, nec illi adhærere possit, ut emendetur in ejus favorem læsio, siqua in sententia reperiatur, quia communis non est revisio: Sic Valascus *decis.* 51. & ita in Tribunali Siciliæ refert decisum Mastrillus *decis.* 55. cujus ratio est secundùm Guiurb. *in decis.* 30. quòd revisionis remedium non assimiletur appellationi, sed gravamini potiùs, quo non emendatur sententia; nisi in favorem illius qui gravatum se dixit, & sic dixerunt Mastrillus, & Valasc. non procedere in revisione Textûs, *in l. ampliorem, Cod. de appellation.* & sic conferre ad propositum videtur decisio, Afflictis 231. nempe ut constitutio de appellatione loquens in revisione, non procedat, quæ opinio in jure satis fundari quit, non obstante simili de appellatione, quæ dicit ordinem de inferiore Judice ad superiorem, per quem aufertur gravamen, non sic respectu ejusdem Judicis sententiantis. & revidentis.

19 Ad seatam quæstionis partem, etsi incidenter nonnulla dixerim, aliquibus in locis, ad probandum, ut sententia debeat esse conformis libello, ut potè dicterium juris, de quo Doctores agunt communiter per Teatum, *in leg. ut fundus* 18. *ff. communi dividundo* ibi, *quia ultra id quod in Judicium deducitur excedere Judicis potestatem, non potest,* & *in c. qualiter, & quando* 24. *§. pen. de accusat.* ibi, *eo semper adhibito moderamine, ut juxta judicii formam sententia quoque forma dictetur.* Quæ verba etiam repetuntur, *in cap. licet Hely* 31. *de Simonia*, obi latè Felinus *ibi*, Barbosa, Jason. *in l.* 1. *col.* 3. *Cod. de action. & obligat. & in §. curare inst. de action. num.* 28. idem & Decius *in l. vinum ff. si certum petatur*, Ripa *num.* 20. *in cap. cum Ecclesia de causa possess. &* *prop.* eleganter Joannes de Monte Briaien. *in tractatu de finibus regundis cap.* 101. *n.* 7. optimè Raynaldus Corsus *lib.* 2. *indagationum cap.* 27. singulariter notat Glossa *in dicto cap Hely*, verbo *formam*, & consonat *Lex Regia* 6. *tit.* 22. *p.* 3. ubi Articulum hunc suo more tangit eruditissimè Gregorius Lopez, Glossa 1. dicens sententiam debere esse libello conformem in tribus; scilicet in re, in causâ, & actione, ex doctrina Baldi, *in l.* 1. *Cod. si plures una sententia, & n.* 7. cujusque rationem assignat Julius Clarus, *in dicta l. ut fundus, ff. comm. dividundo*, nempe qui ad id quod ultra Judicium deductum est, non extenditur Judicis potestas, & hic Imperator *in l. fin. Cod. de fideicommis. libert.* stultum appellat Judicem, qui ultra petita & contenta in actione & libello, sententiam profert.

Sed cùm videam ab aliis hunc modum dicen- 20
di, ita crassum impugnari, eo quòd talis sententia contineat implacabiles difficultates, cùm Judex possit pluris, minorisve condemnare per Teatum *in l. verbum oportere* 37. *ff. de verb. signif.* & supplere, si minùs dictum fuerit, *l. unica. Cod. ut quæ desunt, advocat Judex suppl.* juxta tradita à Bart. *in l. omnes populi, n.* 76. *ff. de justitia, & jure, & in l.* 2. ubi etiam explicat Jason *nu.* 11. *Cod. si contra jus, vel utilitatem publicam.* Craveta *cons.* 137. *nu.* 5. idemque possit quamvis res absolutè petatur, si ejus non sit facilis præstatio in æstimationem, sententiam concipere, *leg. vinum* 22. *ff. si certum petatur, l. ultima, Cod. de cond. insertis l.* 6. *tit.* 1. *p.* 5. *& aliis juribus*, quæ considerat Anton. Guibertus Costanus, quæstionum juris *cap.* 9. communem allegationem rejiciens, quam etiam securè impugnat Nicolaus Valla *tract.* 1. *de rebus dubiis, n.* 22.

Quare & si dicterium illud verum dicatur, & 21
ordinarium, est tamen intelligendum, non quod sententia necessariò debeat esse conformis, sed ita non posse, scilicet Judicem de re in Judicio non tractatâ decernere, nec super re, quæ libello comprehensa non est, proferre, ut cautiùs, & rectiùs docuit Baldus *in* 1. *Cod. de fideicommis. libert. & in dicta l. Cod. si plures una sent.* Joannes Matienco *in l.* 1. *tit.* 11. *lib.* 5. *recopil. Glossa* 5. *numero* 3. Pichardus alia adducens *in §. si itaque discretis, Inst. de action. à numero* 60. † Et ita intelligendus Maranta *de ordine* 22
Jud. 6. *p. tit. de sentent. numero* 61. quare Glossa *in leg. & puto, ff. familia erciscunda*, singulariter docet, quod si Judex pronuntiat ultra petita; sententia est ipso jure nulla, cujus Glossæ doctrinam communiter receptam, & veram esse testatur Gregor. *ubi suprà*, ita etiam intelligendi Menochius *de arbitr. lib.* 1. *q.* 31. *num.* 3. Petrus Morla *in emporio p.* 1. *tit.* 9. *q.* 19. *num.* 5. alios referens Rofredus *q.* 51. *nu.* 5. Valensuela *dicto cons.* 68. *n.* 6. dicentes quòd Sententia venit intelligenda, juxta petitionem, & hodie ita videtur intelligi, ex *l.* 10. *tit.* 17. *lib.* 4. *recopil.* versic. *contemiendose todavia*, ex qua constat, quòd etsi in negotiorum explicatione, solâ veritate inspectâ, spretis & rejectis juris communis solemnitatibus, procedendum sit, ut suprà insinuavi, *in cap. dilecti* 6. *de Judic.* & alibi, illud tamen accipiendum erit de veritate restricta, circa rem petitam, ut cum Judicio observat Avend. *respons.* 1. *n.* 23. Et sic licet Cardosius, Gironda, Rota, & Alii citati à Barbosa *in Clem. sæpe de verb. signific. n.* 9. notent per verba ibi, *juxta petitionis formam,* &c. quod sententia debeat esse conformis libello,

ta-

tamen, *ibi*, *numero* 10. cum Menoch. *conſ.* 80. *numero* 44. Gom. *lib.* 3. *variar. cap.* 1. *numero*
23 39. Bonaſcos. † Camillos Borellus dicit limitari in criminalibus in quibus Judex poteſt condemnare in plus, quàm ſit petitum: agit latè Buccar. *de different, inter civil. & criminal. differentia* 7. *per totam.*

24 Ob idque verba Textûs *in d. l. ut fundus*, videtur non probare præſatum dicterium, ut ſonat, quoniam in ea; ideò Arbiter diſponere non potuit fundum hæreditarium, non hæreditario ſervire, quia jam agebat de re non communi, quam in illud Judicium non venire conſtât, ex *l.* 1. verſic. *denique*, *ff. comm. divid.* atque ita exceſſit fines mandati, contra Textum *in d. diligenter* 3. *ff. mandati*: unde convinces quòd ſcripſit Bartol. *in l. cum aquiliana*, *ff. de tranſaction.* quem ſequitur Jacobus Menochius *lib.* 1. *de arbitriis*, *cap.* 31. *num.* 7. poſſe ſcilicet Arbitrum diſponere ultra petita: ſic Pichardus *ſupra num.* 64. & 65. tamen ſi legeris Socinum *in regula* 357. & Felinum *in cap. inter dilectos de fide instrumentorum*. Thomam. Grammat. *deciſ.* 19. *nu.* 19. & Villadiego *Gloſſam in l.* 6. *tit.* 2. *lib.* 2. *recopilat. num.* 4. quos notat Rodriguez *de ordinando proceſſu*, *cap.* 12. *num.* 36. *in fine*, invenies prætatam regulam, de qua loquimur nonnullis limitari modis, quos ipſi ſcribunt.

25 Et ſequendo Baldi, & Aliorum Doctrinam, videtur etiam, ut commune illud dicterium, *Sententia debet eſſe conformis libello*, non probetur ex verbis Textûs *in dicto cap. qualiter jam Relatis*; nec ex verbis Textûs, *in dicto cap. licet*, *Hely*, ibi, *eo adhibito moderamine*, *ut juxta Judicii formam ſententiæ quoque forma dictetur*, niſi illud explices modo dicto, qualiter ſignificari videtur, ex proximè relatis verbis, *cap. licet Hely*; quo in ſenſu interpretatur. Pichardus *in dicto* §. *itaque diſcretis*, *num.* 67. & 68. Textum *in dicta clem. ſæpe de verb. ſignificat.* quæ aliæ communem allegationem, *dict. l. fundus*, & prædictorum capitulorum probare videtur, niſi velis contendere, eam deciſionem proceſſiſſe ex falſo, & craſſo illius vulgatiſſimæ regulæ intellectu; ſicuti in ſimili ad interpretationem Textûs *in cap. Raynucius de teſtam.* Qua in parte, deductione duarum quartarum, agit audacter, firmavit Gujacius *lib.* 8. *obſervation. cap.* 3. Antonius Goutius *lib.* 1. *diſput. cap.* 3. Et ſic *in dicto cap. qualiter*, & *cap. licet Hely*, advertere debes inibi, conſtitui Judicem obſervare debere, An de crimine cognoverit per denuntiationem, inquiſitionem vel accuſationem, ut Judicii formam ſententia ſequatur? Docet Pichard. *ſuprà*, *num.* 62.

26 Nec prædicta Regula illius Arbitrii adjovatur, ex Textu *in dicta fin. Cod. de fideicommiſ. libert.* verſic. *minamur quare Judex*, ſi quidem, *ibi*, Libertatis favor, ut commoditas rei reſtituendæ, ſtultum fecerunt Judicem, ut notat Pichard. *dict. numero* 62.

27 Ad ultimam quæſtionis partem, nunquid ſententia debeat proferri per verba propria clara & certa. Reſpondeo affirmativè; ita ut intelligibilia ſint, ut notant Paz. in praxi, *c.* 11. *num.* 12. *per Textum in* §. *curare inſt. de actionibus*. quod comprobat Textus *in l.* 5. *tit.* 22. *p.* 3. ibi, *debe ſer dictado el Juiçio por buenas palabras ea pueſtas que lo puedan bien enterder ſin duda ninguna*: Rodriguez *de ordinando proceſſu*, *cap.* 12. *num.* 37. & Alii communiter: unde incidimus in dubium, An debeat redacta inſcriptio pronunciari? *de quo q. ſeq.*

Pro complemento, adverto ut ſententia lata 28 in favorem alicujus, ſub certâ conditione, ab eo adimplenda, non poſſit exequi, niſi adimpletâ conditione, in forma ſpecifica præciſè, abſque aliqua additione, vel duplica. *l. unica*, §. *& cum*, verſic. *vel ipſum*, *Cod. de caducis tollen. l.* 3. *Cod. de condit. inſert. l.* 2. *Cod. de inſtitut. ſubaſtation. ſub condit. fact.* Cyriacus *p.* 3. *cont.* 520. *num.* 5. id comprobans. de juramento adimplendo, ſpecificè, de quo dixi, *ſub cap. ad noſtram* 0. *de Jurejurando licitè qui*, *n.* 2. ait ut adimpleviſſe videatur ſufficienter, Qui obtinuit ſententiam ſub certa conditione, ſi præſtitit, in quòd imponebat ipſa ſententia, ex *l.* 39. *ff. de jurejur. l. Pupillus*; *l. ff. ad fal. c.* 1. *la diſt. infrà c.* 14.

QUÆSTIO IV.

An ſententia ut pronuncietur debeat antea redigi in ſcriptis? Et an poſtquam ſcripta eſt, debeat Judex, ut ipſam pronunciet, ſedere pro tribunali? An ſententia excommunicationis, ſeu cenſurarum ſcripturam requirat? Et nunquid eandem poſtulent gratiæ & privilegia?

SUMMARIUM.

2 *Sententia debet proferri in ſcriptis, ſi definitiva ſit, ut fraus evitetur in judicis*, nu. 2. fallit num. 3. & 4. & ſub nu. 5.
3 Cap. ſi quis cum Clerico 11. q. 1.
4 Cap. Alberic. de teſtib.
5 *Sententia interlocutoria habens vim definitiva; debet in ſcriptis proferri: ſecus in alia interlocutoria n.* 6.
6 *Appellatio ab interlocutoria proponitur in ſcriptis.*
7 Cap. quoniam cuntra falſam de probat.
8 *Scriptura in quibus caſibus requiratur remiſſivè?*
9 *Sententia ut pronuncietur, debet legi per Judicem, ſtylo tamen legitur à Notario, n.* 10.
11 *Sententia profertur, Judice pro tribunali ſedente, n.* 12. 13. *ubi de formâ ſolitâ opponi, cùm ſic ſententia profertur: quid de aliis actibus judicii, num.* 14? *Quid ſi Judex infirmet? n.* 15. *Quid in cauſis ſummariis? n.* 16. *Et aliter de ſtylo, n.* 20. *ubi quid de conſenſu Partium?*
12 Cap. 8. Eſdræ.
16 *Sedere ut pronuncietur ſententia, cur deſideretur, n.* 17. 18.
17 *Sententiæ Maturitas deſcribitur ſedendo.*
18 *Sedere debet Judex ad ſuæ Majeſtatis decorem, & authoritatem conſervandam.*
19 *Epiſcopus, & ejus Vicarius, poſſunt proferre ſententiam, in quolibet loco ſuæ Diœceſis.*
20 *Excommunicationis ſententia in ſcriptis pronunciatur à Notario, & per eum ſit nota condemnatio n.* 21. *ubi idem de interdicto, & ſuſpenſione, n.* 22.
21 Cap. fin. hoc tit. lib. 6.
22 *Sententiam excommunicationis, abſque ſcriptura Pronuncians punitur, etiamſi poſt ejus pronunciationem, redigat in ſcriptis, limitatur, n.* 23.

24 *Episcopi non pronunciantes censuras in scriptis, pœnam non incurrunt*, n. 25.

26 *Excommunicatio lata à Prælato, tanquam Parte, pro defensione jurium, potest sine scriptura ferri, aut per statum*, n. 27. *quid in judicio inferiori?* n. 28.

29 *Scriptura, ut pronuncietur excommunicationis sententia, non requirit Authentica, requirit ut exprimatur causa*, n. 30.

31 *Excommunicationis sententia, seu censura, lata sine scriptura, est valida.*

32 *Excommunicatio lata valet, etiamsi causa expressa falsa sit, dum tamen eam Judex intelligat.*

33 *Prælati Regulares, qualiter in subditos pronunciantes sententiam excommunicationis, sine scriptura, excusentur à pœna, vel eam incurrant*, n. 34. 35. 36.

36 *Guardianus probibens sub excommunicatione, ne in toto suo triennio talem Domum Religiosi ingrediantur, incurrit pœnam, si id fecerit sine scriptura.*

37 *Scriptura, in gratiis, & privilegiis, An desideretur?* n. seq.

38 L. 7. tit. 1. lib. 6. recop.

42 *Gratiâ seu Privilegio usurus, tenetur præsentare originaliter scripturam ipsius*, & n. 44. *quid in beneficiis, seu Episcopatu, casus de facto?* n. 45.

43 *Scriptura faciens mentionem alterius, non probat.*

46 *Quæstiones aliæ, quæ pro Rubrica possunt tractari.*

1 UT ad primam partem satiùs Respondeas, Præmitties quæ adduxi; *suprà de libelli oblatione, in cap.* 1. quatenus egi de illo dubio, An Libellus debeat porrigi in scriptis? *Quæst.* 2. Nunc verò ad difficultatem, respondent communiter Doctores, sententiam esse proferendam in scriptis, si definitiva sit, Juxta Textum *in l.* 2. ibi, *scriptas, l.* 3. *Cod. de sent. ex brevi calcul. recitand.* Glossa, verbo *sententiam, in §. curare instu. de action. & in clem. sæpe de verbor. signif.* tradunt Bartol. *in l.* 1. *§. fin. num.* 2. *ff. de haredibus instituendis*, Innocent. *in cap. sub orta, hoc tit.* Perusin. *in cap. quoniam contra falsam, de probationib. num.* 14. ubi Abbas *num.* 5. Felinus, 7. Decius, 15 Ripa *in Rubr. de constitution. num.* 44. Bellamer. *decis.* 339. *de consuet. num.* 1. Boërius *decis.* 258. *numero* 60. Maranta *de ordine Judicior. p.* 6. *cap. de sententia, num.* 17. & 22. Vantius *de nullitate, tit. ex defectu processûs, à num.* 94. Menochius *de arbitriis, quæst.* 60. Vivianus *tom.* 2. *comm. opinion. lib.* 7. *tit.* 8. *numero* 32. *p.* 244. *ordinatio Portug. lib.* 3. *tit.* 62. §. 6. Petrus Barbosa *in l. si debitor. num.* 139. *ff. de re judicata*, Augustinus Barbosa *in dicta clem. & in cap. fin. hoc tit. lib.* 6. Paz. *in praxi, cap.* 11. *numero* 13. iterum Vantius, *ubi suprà numero* 69. ubi dicit requiri pro forma, quòd sententia priùs scribatur, & deinde recitetur, & ideò si sententia non scriberetur, antequàm proferretur, ipso jure non valere, ex Multis, quos pro hac opinione ipse adducit: sic docet Glossa 1. *in l. prolatam, Cod. de sententiis*: ego nonnulla adduxi, *suprà in dicto cap. quoniam contra falsam sub quæstione*. quatenus, *ibi*, adduxi, ut Notarius, seu Tabellio, debeat acta processûs, in scriptis redigere, ubi reddidi rationem, & Plures assignat Glossa, *in dicta clem. sæpe*, verbo, *in scriptis*: tradit Rodriguez *de ordinando processu, cap.* 12. *num.* 38. & probatur de jure Regio, *in l.* 5. *tit.* 22. *p.* 3. ibi, *esenalada mente ser escrito en el, como quita y ordena aldemandado entoda la demanda, ode cierta parte de ella.*

† Et hoc fieri, ut evitetur Fraus in Judiciis, 2
quæ facilè eveniret pro alio proferendo, Valensis *in Rub. hîc* §. 3. *n.* 6.

Nec obstat Textus *in cap. si quis cum Clerico*, 3
ibi, *sententia ab ipso, sine scriptis, feratur*, 11. *quæstion.* 1. quia specialiter procedit in Episcopo, qui est Persona illustris, cui circa proferendas sententias à jure favor conceditur, Juxta Textum *in l.* 2. versic. *sed nec, Cod. de sent.* ex brevic. advertit Bellam. *n.* 4. *in c.* Albericus 43. *de testibus.*

Nec etiam Textus, *in dicto cap. Albericus*: 4
Dum supponere videtur sententiam non fuisse prolatam in scriptis, quis respondent Doctores, *ibi*, non agi utrum sententia cum scriptis sit proferenda? Sed supposito (quando sunt termini habiles) quòd in scriptis proferatur, illius Publicatio redigenda sit in actis per Notarium publicum, quæ reductio facienda est, Ad hoc ut ex ea actis Judicialibus publicam fidem faciat, uti colligitur ex verbis, ibi, *redacta non fuit*, quibus non significat in scriptis redactam non fuisse, & prolatam, sed licet in illis prolata esset in actis scriptis per Notarium, non tamen fuisse redactam ad faciendum prædictum effectum, juxta Textum *in dict. c. quoniam contra falsam de probat.*

Quare ampliatur prædicta conclusio, ut ha- 5
beat locum in sententia interlocutoria habente vim definitivæ: sic Petrus Barbosa *in dicta l. si Debitor, num.* 139. *ff. de judiciis*, Alex, Trentacinqu. *variar. resolut. lib.* 2. *tit. de sententia, resolut.* 2. *à numero* 2. ubi *à numero* 4. subdit quòd hæc Solemnitas in causa gravi, & ponderosa à Partibus remitti non potest, secus in causa vilis, & modici momenti, ob idque Jason. *in dicto* §. *curare inst. de actionibus*, plures posuit casus, in quibus in scriptis à Judice sententiam proferri necesse non est, qui referuntur à Glossa verbo *illustrium, in cap. fin. hoc tit. lib.* 6. & *à lege* 3. *tit.* 22. *p.* 3. ubi notat Gregorius Lopez, & articulum hunc, plura adducens, tractat Menochius *lib.* 1. *quæstion.* 6. *per totam.* Valensis *hîc in* §. 3. *numero* 6. *ex Authentica nisi brevis, C. de sent. ex breviculo recitand.* & in causa Matrimonii favore ejus, & Liberorum.

Unde Dubium esse potest, nunquid præcisè 6
Sententia interlocutoria, debeat à Judice in scriptis pronunciari, Respondetur negativè, quia etsi revera hæc vera sententia sit, tamen ex decisione Textûs *in dicto cap. fin. hoc tit. lib.* 6. in verbis ibi, *etsi sententia definitiva*, patet, *ibi* jus speciale decerni, respectu sententiæ definitivæ, quo fit, ut quantùmcunque scriptura desideretur in appellatione, quæ interponitur ab interlocutoria sententia, ut probat Textus *in cap.* 1. *de appellation.* & resolvit Navarrus *in cap. cum contingat. causa* 6. *nullit. de rescriptis*: tamen nullo modo in illis prolatione desiderari scripturam, dicendum est, ut in specie tradit Glossa *in dicto cap. quoniam contra de probation.* verbo, *interlocutiones*, Glossa *in dicto cap. fin. hoc tit. in* 6. verbo, *definitiva*, Franchis *nu.* 4. Anchoranus *in princ.* & Alii, ibi, Glossa *in l.* 2. *ff. de appellationibus*, post Alios, Jason.

in

in l. nequidquam de officio Proconsulis, *à numero* 58.

7 Nec refrigatur Textus *in dicto cap. quoniam contra falsam*, nec quæ, *ibi* dixi, quia respondeo, *ibi*, non constitui ipsam sententiam in scriptis à Judice proferendam, sed à Notario, in actis scriptis esse redigendam per Textum, *ibi*, in verbo, *scribat*, de qua reductioue, *ibi* Pontifex agit tantùm ad probationem actûs, non inquam, ut sit præcisè necessarium: sic Barbosa *in dicto cap. fin. hoc tit. num.* 4. *in fine*, id probans ex verbis, *dict. cap. quoniam*, ibi, *nee pra ipsius præsumatur processu*, *nisi quatenus*, & ex ratione, quam, *ibi*, Textua reddit iu principio.

8 Et ut pleniùs hoc intelligas, adjonges quæstionem, An scriptura in multis casibus requiratur, & ad quos effectus? De qua, *in dict.c. quoniam contra falsam de probationibus*, q. 4. versic. *ad quintam*, *à n.* 16.

9 Ad quintam quæstionis partem. An ut Judex pronunciet sententiam, debeat pro tribunali sedere? Ut respondeam, Præmitto ex notatis, *suprà sub quæstion.* 1. & cum Bernardo, *Regula* 679. Socino, *Reg.* 249. Azevedo, *in l.* 10. *n.* 74. *cum sequent. tit.* 17. *lib.* 4. *recopil.* Quòd sententia debet legi per Judicem illam pronunciantem. Et hodie observari tradunt Vivianus *tom.* 2. *comm. opinionum*, *lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 32. versic. *unde*, *pag.* 245. Azevedus *loco citato*, Menoch. *de arbitrariis d. casu* 60. *& cons.* 45. *nu.* 3. *& cons.* 100. *numero* 258. Gama *Lusit. decis.* 57. *num.* 1. Bonacos *comm. crim. p.* 1. verbo *sententia*, *fol.* 151.
10 Guttierrez *pract. lib.* 1. 99. *num.* 4. † Sed ego de hac praxi dubito, in tribunalibus inferioribus, & jam adduxi qualiter in Cancellaria procedatur. stylus ergo qui practicaretur, est, ut pronuncietur, seu legatur à Notario, Judice præsente.

11 Quo supposito jam ad difficultatem; Respondetur de Jure, ut postquam sententia est scripta, teneatur Judex eam proferre sedens pro Tribunali, ut *in Authentica illustribus*, versic. *sancimus collat.* 5. *& in Authentica de Judicibus*, §. *debebunt collatione* 6. docet Glossa verbo; *recitabit*, *in l.* 1. *Cod. de sent. ex periculo recitandis*, cum aliis Juribus adductis ab Speculatore, *in tit. de sententia*, §. *juxta*, *num.* 10. & à Glossa magistra, verbo, *sedendo*, *in cap. fin. hoc tit. lib.* 6. sic dispositum videtur per Textum *in l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 2. *fori*, sub his verbis, ibi, *y el Alcalda estando asentado de el Juizio, e no estando enpie levantodo, e por si mismo de el Juizio y no por otro*, ob idque dicunt Doctores, sententiam esse proferendam à Judice sedente pro Tribunali, & ab eo recitandam, aliàs nullius esse momenti, docent Doctores, per Textum *in dicto cap. fin. hoc tit. lib.* 6. Baldus *in dicta l.* 1. *nu.* 5. *Cod. de sent. ex brevi loco recitand.* Vantius *de nullit. tit.*
12 *de nullitate ex defectu processûs*, *n.* 84. † Ideoque *Esdræ cap.* 8. legitur Esdram in Gradu ligneo stetisse, quem fecerat ad alloquendum, cujus authoritatis meminit Menochius *de arbitrariis*, *lib.* 1. *quæstion.* 61. *num.* 2. ubi elegantissimè refert hujus rei rationes. Et sic Baldus, & Doctores communiter, *in l. cum sententiam*, *Cod. de sentent. & interlocutionibus*, Bartolus, Baldus, idem Jason, & alii Doctores, *in l. pen. per illum Textum*, *ff. de justitia*, *& jure*, dicunt solere apponi in sententiis formam sequentem, *nos talis Judex*, *&c. & sedentes pro tribunali in tali loco*, *&c.* ad demonstrandum quòd ista solemnitas formalis, &c. intervenit in sententia: quare Rodriguez *de ordin. processu*, *cap.* 12. *sub num.* 41. infert ex Textu *in l.* 11. *tit.* 22. *p.* 3. quòd aliter sententia lata valida non erit.

Unde deducitur, quòd ubicunque actus re- 13
quirit causæ cognitionem; sit de substantia, quòd sedente Judice, & pronunciante fiat, quia talia à Judice sedendo, & non procedendo expediuntur; *l. à procedente*, *Cod. de dilationibus*, *cap. induciæ*, §. *à Judice*, ubi expressè docet Glossa, verbo, *sed considente* 3. *quæst.* 3. probat Textus *in l.* 2. §. *Dies*, *ff. quis ordo in bonorum possessionibus servetur.* † Tamen Glossa, in versic. *se-* 14
dendi, ibi, *quòd si ita doleret, quòd sedere non posset*, *dicto cap. fin. hoc tit. lib.* 6. excipit casum, nempe, ut licet per eam Glossam sententiam, Lata à non sedenti pro tribunali sit ipso jure nulla: tamen si Judex habeat tale impedimentum, aut dolorem, quòd sedere non possit rectè tenere, ait, quamvis non sedeat: sic Barbosa, *ibi*, *n.* 10. Gonzalez *in reg.* 8. *Cancellariæ Glossa* 60. *à n.* 48. ubi citat Bartol. *in l.* 1. *n.* 3. *Cod. de sent. ex brevi cal. recit.*

Quare infero, relatam sententiam limitari, in 15
causis summariis, & aliis brevioribus, quibus summariè, & de plano proceditur, juxta casus, quos signanter retuli, *in cap. dilecti de judiciis*, *quæstion.* 16. & 17. tradit Glossa communiter à Doctoribus recepta, verbo, *status*, per Textum *ibi*, *in clem. sæpe in fine de verb. signif.* & idem confirmat, *Textus in l. lenia*, *ff. de accusation. l. nec quidquam*, §. *de plano ff. de officio præsid.* cum aliis adductis à Vantio, *ubi suprà*, *n.* 84. quòd verissimum dicit Menochius, *dicta quæstion.* 61. *in fine.* † Qui *nu.* 5. ait, ideò Judicem sedere, cùm 16
pronunciat ut intelligat muneris sui esse sedere, & re omni diligentissimè perpensâ, sententiam ferre debere, ob idque antequam in jus se conferat, debere ista considerare; quod autem ad Majestatis decorem sedeat, necessitatis non esse, doceat; licet Maranta *de ordine judiciorum* Judicem quando fert sententiam stare debere in loco solito Majorum suorum, ubi sui Prædecessores soliti sunt reddere jus, aliàs sententia non valeret, per Textum, ubi Baldus, & Doctorea, *in d. l. cum sententiam*, *Cod. de sent. & interlocut.*

Alias, inquam, rationes nostræ conclusionis 17
tradiderunt Baldus, *in l.* 1. *num.* 5. *Cod. de sent.* ex brevi loco, Vantius, *ubi suprà*, *nu.* 84. *circa finem*, inter quas videlicet à Lege requiri, ut sedendo Judex pronunciet, quia (Teste Philosopho) sedendo, & quiescendo animum effici Prudentiorem, constat: cùm ad extranea intellectum non distrahat, & hinc D. Hieronimus *super Danielem*, *cap.* 8. ibi, *Antiquus dierum sedet*, inquit, sedens describitur, ut maturitas sententiæ approbetur, quem locum retulit Glossa *in d. c. fin. hoc tit. lib.* 6.

Alia etiam fuit Ratio ejusdem Baldi, & Sali- 18
ceti, *ubi suprà*, nempe Judicem ad sui Majestatis decorem, & Authoritatem conservandam, sedere oportere, *l. Quisquis in fine*, *Cod. de postulando*, *l. ultima*, *Cod. de officis divers. Judicum*, *l. ultima* versic. *sedendi*, ubi notat Glossa *Cod. ubi Senatores*, *vel Clarissimi.* † Eleganter expendit An- 19
dreas Valensis *hic nu.* 3. *&* 4. ubi dicit quòd, si stylus aliud induxerit, ita debeat practicari, ubi, etiam ait, quòd potest Episcopus in quolibet loco suæ Diœcesis, ferre sententiam, *cap. cùm Episcopus de offic. ordin. in* 6, item & per Vicarium;

rium, & quot ex consensu partium potest Judex ferre sententiam in loco non solito.

20 Ad tertiam quæstionis partem, An sententia excommunicationis, seu censurarum scripturam requirat? Et communiter Doctores per textum, in cap. 1. de sentent. excommunic. lib. 6. docent in scriptis esse proferendam, & Ratio ea esse videtur, quam adduxi in versic. ad primam, de aliis sententiis, probant in terminis præter Antiquos, quos refert Barbosa in dicto cap. 1. nu. 1. & sic specialiter de sententia excommunicationis, tenent Sayrus de censur. lib. 1. cap. 13. à n. 1. Farinac. in fragm. crim. p. 1. littera E, num. 15. Riccius collect. 757. Villalobos in summa parte 1. tract. 16. difficult. 8. Diana p. 5. tract. 9. resolut. 73. Suarez de cens. disput. 3. sect. 13. nu. 4. ubi dicit non prærequiri, ut illam Judex pronuntiet per se ex scriptura: nam sufficere ait, ut per alium illam notam faciat Delinquenti, juxta com-
21 munem stylum, & practicam. † Nec obstare dicit textum, in dictis cap. fin. de Sentent. & Re judicatâ, lib. 6. secundùm dicta suprà, in dicto versic. ad primam, quia respondent Suarez, & Alii, jam consuetudine receptum esse, ut non à Judice, sed ab alio Ministro, veluti à Notario sententia pronuntietur nomine Judicis, & quia à regula generali excipitur Episcopus, ratione suæ dignitatis, ut jam alibi in dicto versic. ad primam, dixi ex cap. cùm Episcopus de officio ordinarii lib. 6. Verùm Ugolinus in aliis Judicibus inferioribus dicit servandum esse, ut ab eis pronuncietur: sic in Tabul. 1. de censuris, cap. 21. §. 1. & Villalobos ubi suprà, & Alii, quod dicitur de sententia excommunicationis; idem quoque admittunt in suspensione, & interdicto per verba Textûs, in d. cap. 1. Sententia Excommunicat. lib. 6. ibi, & hac eadem in suspensionis, & interdicti sententiis, volumus observari.

22 Hæc tamen conclusio, sic de jure procedit, ut Qui sententiam prædictam censurarum sine scriptura pronuntiet, incurrat pœnam, de qua in dicta cap. 1. etiamsi postea eam in scriptura redigat: ita Suarez de censuris dicta disput. 3. sect. 13. nu. 2. Bonacina de suspensionibus omnibus in particulari, disputat. 3. quæst. 5. punct. 1. §. 2. n. 2.
23 Riccius, & Farinac. ubi suprà. † Qui tamen limitant, primò, ut non habeat locum in Prælato regulari, sed qualiter hoc sit, dico infrà in ver-
24 sic. notandum. † Item secundò, ut in eam pœnam non incurrant Episcopi, eo quod in dicto cap. 1. de sent. excomm. lib. 6. non fiat de eis mentio expressa, juxta textum, in cap. quia periculosum eodem tit. lib. 6. Thoming. in decis. 23. part. 2.
25 † Tertiò, ut nec etiam locum habeat pœna præfata, quando copia Notarii, vel alia necessaria ad scribendum haberi non potest, Balbus in
26 decis. 29. † Quartò, quando excommunicatio fertur à Prælato, non tanquam Judice, sed tanquam Parte pro defensione jurium, Cavalcanus in decis. 38. Fiviz. p. 2. quam commendat, ut reportes, Riccius suprà ad doctrinam Innocentii in
27 cap. venerabile de censibus. † Quintò, ut pariter locum non habeat pœna illius textûs, quando excommunicatio fertur per statutum sic Lapus allegatione 173. ubi dicit ita decisum, sed An verum sit? Dico infrà notandum, versic. ve-
28 rùm. † Sextò, adjungo ut in foro pœnitentiali Sententia Excommunicationis non proferatur in scriptis, eo quòd sit judicium secretum inter Confessarium, & Pœnitentem.

Sed advertes quòd scriptura prærequisita ad 29
sententiam censurarum, non prærequiritur Authentica, & publica manu Notarii conscripta; Suarez ubi suprà d. sect. 13. numer. 3. disput. 3. Sayr. dicto cap. 13. num. 5. Costa num. 25. & Barbosa numer. 3. in dicto cap. 1. de Sentent. Excommunicat. lib. 6. † Iterum advertes quòd 30
excommunicationis, seu censuræ causa est exprimenda in sententia: sic docent Sayrus d. cap. 13. nu. 6. & 7. Farinac. in fragm. crim. p. 1. dicta littera E, num. 13. Bonacina dicto §. 2. num. 7. ubi num. 8. ampliat, non solùm, quando censura fertur in specie contra Quemdam, verùm etiam, quando fertur in genere, non expresso illo Quodam; & n. 10. tenet requiri expressionem causæ: ita etiam Villalobos dicta diff. 8. num. 5. ubi dicit hoc esse speciale, eo quod censura sit medicinalis, ad hoc, ut constet Reo de causa, ut faciliùs resipiscat; item & ut Judex attentiùs advertat qualiter censuram poterat; quam expressionem in aliis sententiis non requiri, jam suprà dixi, & qua ratione docent Doctores, in dicto cap. 1. per verba ibi, & causam excommunicationis expressè conscribat.

Item advertendum est quòd Sententia Ex- 31
communicationis, seu alterius censuræ, quæ sine scriptis pronuntiatur, est valida nihilominus, ut colligitur ex illo textu, dum dicit ut Judex eam debeat relaxare: argumento eorum, quæ adduxi, in cap. 1. & alibi illo titulo de jurejurando, quod supponit validam esse: docent expressè Villalobos ubi suprà dicta difficult. 8. n. 3. & alii jam relati; imò, & Bonacina suprà dicto §. 2. nu. 11. tenet validam esse censuram sine scriptura, aut sine expressione causæ. † Imò 32
quòd excommunicatio liget, etiamsi falsa sit causa in ea expressa probant Doctores per verba Glossæ in dicto cap. 1. de Sentent. Excommunicat. lib. 6. in versic. propterquàm, ibi, & licet falsa sit causa, ligat tamen excommunicatio: sic Covarr. in cap. alma mater, p. 1. §. 11. nu. 24. Conr. in q. lib. 1. quæst. 13. Clarus §. fin. 77. n. 33. Ricciolus de jure personar. lib. 4. cap. 1. nu. 8. ubi declarat procedere, dummodo Judex intelligat causæ falsitatem, & hoc non obstante, proferat excommunicationem; secus si credebat veram causam, eam quæ erat falsa, & si scivisset, non fuisset excommunicaturus, quia excommunicatio sumit etiam vires ab intentione excommunicationis.

Notandum est, non leve dubium esse, ut 33
dictum de scriptura requisita ad censuras; sic etiam intelligatur respectu Prælati Regularis proferentis censuras in subditos suos, in quo puncto, triplicem reperio opinionem, unam negativam; eo quòd sit durum Prælatis Regularibus illum ordinem servare, cum sæpè censuras ferre debeant: sic refert Bonacina de cens. disputat. 1. quæst. 1. punct. 9. nu. 2. ubi citat Sayrum, & Enriquez. Secunda opinio affirmat, ex dictis suprà, per textum, in dicto cap. 1. de Sentent. Excommunicat. lib. 6. qui absolutè loquitur; & quia non adest ratio sufficiens, propter quam sint excipiendi Religiosi, qui non debent temerè, & ex levi causâ graves censuras ferre; & sic Prælati solâ voce, absque scriptis excommunicantes suspenduntur, uti tenent Frater Emanuel Rodriguez quæst. regular. tom. 1. quæst. 20. num. 14. Sanchez de Matrimonio, lib. 3. disputat. 2. nu. 5. Marcus Anton. Genuens. in practicab. Ecclesiast. quæst.

quæst. 739. ubi ait procedere si non proferat ore,
sed facit legi per Notarium ipso præsente, de
quo etiam Navarrus *cons.* 1. *de sent. excomm.* Ste-
phanus à Costa *in d. cap.* 1. *de sententia excommu-
nicat. lib.* 6. *num.* 6. Ugolinus *lib.* 1. *de censur. c.* 13.
n. 3. per Textum illum versic. *si quis autem.*
34 Ego autem in hoc dubio existimo, responden-
dum sub distinctione, nempe ut si Prælati regu-
lares proferunt censuras, sine scriptura, & per
modum statuti: tunc eos incurrere pœnam, *d.
cap.* 1. *de sent. excomm. lib.* 6. ita Frater Emanuel
Rodriguez *tom.* 2. *quæst.* 3. *art.* 3. Portel *de dubiis,
regular.* verbo, *excommunicare*, *num.* 1. Villalo-
bos *p.* 1. *de difficult.* 8. *nu.* 5. eo quòd ad hoc nul-
lum est privilegium, sicut adest illud Leonis X.
quod refertur in compendio, verbo *excommuni-
catio*, per illa verba *concessit quod Prælati ordinis
Minorum regularis Observantiæ, cùm aliquem Fra-
trem, propter apostasiam, vel aliam causam, excom-
municant, in capitulo Fratrum, aut in Commu-
nitate, non teneantur proferre sententiam in scrip-
tis, prout in jure, sub pœna suspensionis, percipi-
tur proferentibus*: sequitur Diana *d. p.* 5. *tract.* 9.
resol. 73. ubi dicit illam esse censuram per modum
statuti, vel ordinationis, quæ ponitur omnibus
35 Fratribus Provinciæ, & permanenter. † Et addit
quod Leo Pontifex excusans Prælatos excommu-
nicantes absque scriptis, solùm loquitur de ex-
communicatione ab homine, & contra Particula-
rem; & hoc pacto existimo verum esse quod di-
cunt Barbosa *in d. cap.* 1. *de sent. excommunicat.
lib.* 6. *num.* 5. *in fine.* Suarez *de censur. tom.* 5.
disput. 3. *sect.* 13. *n.* 4. Bonacina *in d.* §. 2. *num.*
5. quatenus existimant probabilius esse, ut non
sit necessarium, quòd Judex per seipsum excom-
municationem proferat.
36 Verum si Guardianus pro suo triennio dicat
sub excommunicatione, ne sui subditi talem do-
mum ingrediantur, vel quid simile, si hoc faciat
sine scriptis incurret, quia illa non est ab homi-
ne, nec contra aliquem Particularem Fratrem,
taliter ut, etsi non sit statutum, est ad minus ordi-
natio: ita Diana *ubi suprà*, *d. resol.* 73. *circa finem*,
ubi ait per inadvertentiam, ignorantiam, seu
consuetudinem præscriptam, excusari illum Præ-
latum, sic sine scriptis excommunicationem pro-
ferentem. Et secundùm hunc dicendi modum,
debet intelligi Lapi allegatio, quam retuli, in
versic. *hac tamen.* sub versic. *quinto.*
37 Ad quartam quæstionis partem, An gratiæ, &
privilegia scripturam requirant? Ut pleniùs agas
quæ adduxi, *in cap.* 3. *de fide instrument.* ubi egi
de rescriptis.
38 Nunc verò tota hæc difficultas pendet ab in-
tellectu verborum, *l.* 7. *tit.* 1. *lib.* 6. *recop.* dum di-
cit, *mandamos que para probar los que pretenden
ser exemptos por Cavalleros armados, y declara-
dos por tales Cavalleros armados, no baste que
tengan solamente testimonio de la Cavalleria, si
no que muestren realmente el privilegio que tu-
vieren de ello*: per quæ verba videtur dicendum,
quod cùm prædicta Lex requirat actualem præ-
sentationem privilegii ad probationem ipsius;
inde sequi ad valorem ipsius sufficere, ut sit
facta gratia ore Principis; ita ut ex tunc dicatur
firmum, validum, ac perfectum privilegium,
quod probant, *Leges regiæ* 6. 7. 8. & 9. *hoc tit.*
28. *p.* 3. ibi, *e porque esto sea firme e non venga
39 en dudadile esta carta, &c.* † Sic in terminis
Baldus *in l. si qua per calumniam, Cod. de Epis-
cop. & Clericis*, ubi docet, ut eo ipso quòd Prin-
ceps facit gratiam simplici verbo, statim gratia
est perfecta, antequam litteræ expediantur,
quamvis probatio ejus non fieri possit per Te-
stes, sed per ipsas litteras, non absolutas, at-
que expeditas; hæc est communis sententia, se-
cundùm Plures relatos ab excelso, *consilio* 16. *n.* 6.
Molina *de primogeniis*, *lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 55. Petrus
Surdus *cons.* 109. *nu.* 6. *volum.* 1. imò Rebuffus
loquens de gratia Papæ, per verbum, *fiat*, ait, ut
statim sit perfecta: ita in praxi Beneficiorum. *in
2. p. signaturæ*, *nu.* 15. latè Gomezius *in regula
de non judic. quæst.* 1. constat enim ut solo ver-
bo Principis, gratia perficiatur: hanc partem
probant exempla relata à Joanne Guttier. *pract.
lib.* 4. *cap.* 9. Videndus à *num.* 1. † Ubi à *n.* 7. 40
dicit verius videri ut sit necessaria expeditio lit-
terarum, per quam datur forma, & perfectio
gratiæ, quæ ante eam dicitur informis; atque
imperfecta, ut voluerunt Domini de Rota *de-
cis.* 458. *nu.* 5. *in novis*, & *decis.* 20. *nu.* 5. de
concessione Præbendæ: latissimè Gomez *in d. re-
gula de non jud. juxta formam*, *quæst.* 1. *à nu.* 2.
& sic videtur desumi ex constitutione Julii 3. edi-
tâ, anno 1553. Maii 21. quam refert Flamin. Pa-
risiens *de resignatione beneficior. p.* 1. *quæst.* 12.
num. 18. *pag.* 59. nempe quòd gratia dicitur in-
formis, litteris non expeditis.
Sed Alii distinctione utuntur, nempe ut tunc 41
demum per verbum, *fiat*, Principis ipsa gratia
perfecta, & confirmata sit, quando ipsa gratia
amplius, quàm Principis concessionem requirit;
secus verò, quando gratia Alicui confertur, ut
aliquid facere possit; nam tunc non poterit il-
lud facere, ante ipsarum litterarum expeditio-
nem, quamvis gratiâ ab initio obtineat effec-
tum, sic opinatur, reconciliat, & resumit Bal-
dus *in l. falsus*, *nu.* 21. *Cod. de furtis*, omnia,
quæ in hoc puncto scripta sunt, sequitur Pluri-
mos citans Molina *d. lib.* 2. *cap.* 7. *à nu.* 57. Aze-
vedus *in d. l.* 7. *à num.* 1. ex quibus idem dicit
procedere Guttierrez *d. quæst.* 9. *lib.* 4. *pract. n.*
9. in facultate ad instituendum Majoratum; sic
probans ex Multis.
Ex his enim infero, ut Quis utatur suâ gratiâ 42
à Principe factâ, quod teneatur præsentare ori-
ginaliter scripturam ipsius gratiæ, seu privilegii,
ita ut non sufficiat ipsius testimonium: sic ex-
pressè decidit, *d. l.* 7. *tit.* 1. *lib.* 6. *recopil.* & Ratio
est quia privilegii tenor est attendendus, & ob-
servandus, ut *in cap. porro*, cum vulgatis *de pri-
vilegiis*: aliàs enim mille Fraudes fierent. † Et 43
quia scriptura faciens mentionem alterius, non
probat illam, nisi originaliter producatur Tex-
tus *in Auth. si quis in aliquo documento cum ma-
teria*, *Cod. de edendo*, & probatur ex Textu *in l.
probatorias*, *Cod. de divers. offic. & Apparitor Ju-
dic. lib.* 12. & in terminis, idem probat ex qua-
dam Regia schedula, Otalora *de nobilit.* 4. *p. cap.*
2. *n.* 5. Didacus Perez *in l.* 24. in Glossa *y asenta-
dos en nuestros libros*, *tit.* 4. *lib.* 4. *ordinam. col.*
1452. & licet id non audeat affirmare: tenet
tamen idem Guttierrez *in d. quæst.* 9. *nu. fin.* per
dictam, *leg.* 7. *recopil.* † Et hæc confirmantur 44
ex determinatione, *extravagantis injunctæ* 1. *de
electione*, inter communes; & ex alia Ponti-
ficis, *in cap. qualiter de electione*, ubi nullus
Provisus Apostolicus, sive ad Episcopatum,
sive ad alia beneficia, quit se ingerere in ad-
ministratione, Litteris nondum expeditis, &
ostensis. † Et ita de facto anno 1639. 45
cum essem Canonicus Doctoralis Asturic.

Ecclesiæ acerrimè defeodi, ut nullo modo D. D. Didacus de Salcedo, & Beancos Episcopus electus, ad illam Ecclesiam admitteretur, solâ schedulâ regiâ, cum testimouio gratiæ factæ, & Litterarum expeditarum; nam etsi illa schedula multis comminaretur pœnis, porrigendo ad temporalitates, si tanquam Gubernatorem, etsi non ut Episcopum, Ecclesia illum non admitteret: tamen meis allegationibus tenuit eum admittere, quonsque Litteras originales suæ gratiæ Capitulo præsentavit; En ubi non solùm gratia requirit, ut fiat, sed quod ejus Litteræ expediantur; imò & qood præsententur, ita exigente jure, ex quibus jacta distinctio supta satis probatur. Videbis quæ noto *suprà de elect. cap. 6. 9. & 15.*

46 Pro complemento hujus Rubricæ, plura possent adjungi de præparatione Judicis ad judicandum, ut scilicet excutiat manus à muneribus, de quo latè, *in cap. cum ab omni, de vita, & honestate Clericor.* & An peccet, si pecunia mediante, citiùs judicet? Diana *p. 3. tract. 5. M. 1. resol. 45.* & judicium temerarium quale peccatum sit; Trullengh. *in opere morali, lib. 8. cap. 1. dubio 1.* de quo jam dixi, *sub. tit. de præsumpt.* item & possent adjungi plura, de nullitate sententiæ; interim ad quæstiones Guttierez *practic. cap. 95. lib. 1. q. 96. & q. 105.* Riccius *collect. decis.* 747. 851. 1472. 1480. De exceptione rei judicatæ, nonnulla *suprà in tit. de exception.* alia adducunt Joannes Baptista, Banagel. Andreas Valensis *sub* §. 3. & Alii, in Rubrica hujus tituli, de quorum multis, *in sub Rubro dico*, & de sententia lata, sob conditione *infrà in cap.* 1.

QUÆSTIO V.

An sententia obscurè prolata ob periculum peremptionis instantiæ sit nulla, si ad instantiam impediti, justo impedimento fuerit prolata? Et an declaratoria sententiæ obscuræ, post menses duos lata, nulla dici possit, tanquam extra instantiam? Et an sit nulla sententia, si successivè, & paulò antè pronunciata fuerit super exceptione, & reservata in fine causæ, & super meritis?

SUMMARIUM.

1 *Instantia diversis de causis potest retardari, quæ non currit, si impediatur Judicis facto publico, ut n. 2.*

3 *Instantia, quæ non perimitur respectu unius ex litigantibus impediti Judicis facto, nec respectu alterius.*

4 *Instantia cursus suspenditur, stante articulo præjudiciali, vel si de mandato Procuratoris differatur, ut n. 5.*

6 *Instantia non currit, dum pendet terminus probatorius, ultra mare, aut apud Indos.*

7 *Sententia, ut valeat, debet esse sine obscuritate.*

8 *Sententiæ validitas in dubio præsumitur; & sic pronuntianda, ne actus pereat.*

9 *Declaratio sententiæ obscuræ in quo tempore, & super quibus articulis? n. 10. & 12.*

11 *Declaratio sententiæ obscuræ debet fieri à Judice, qui tulit sententiam, non ab alio.*

12 *Instantia non perit intra tempus, quod habet Judex ad declarandam sententiam suam obscuram.*

13 *Prohibitum ad tempus censetur, & post tempus.*

14 *Sententia lata extra tempus assignatum à Judice, valet si dictus terminus præfigatur à Judice sub pœna, non si instantiæ, & n. 15. & quare? n. 16. & 17.*

15 *Statuta duo referuntur Bononiæ, & Florentiæ, de tempore assignato ad sententiandum, aut finiendam instantiam.*

16 *Actus à Lege, vel statuto prohibitus cum pœna, nullus est, nisi Lex annullet ultra.*

17 *Judex pronuntians extra tempus sibi assignatum sub pœna, solùm incurrit in illam.*

18 *Sententia lata extra tempus assignatum à Lege, vel à statuto sine pœna, nulla est, & quare? Et quid quando verba negativè diriguntur Judici, & non causæ? n. 19.*

20 *Tempus assignatum ad litem finiendam, in dubio censetur datum instantiæ, & causæ, non Judici, & quibus verbis intelligatur istis, & non Judici præstitum, n. 21.*

22 *Sententia super principali nulla dicetur, si super incidentibus Judex impeditus pronuntiare, omiserit, num. 23. 24. & num. 28. & 29. contra n. 25.*

24 *Exceptio in promptu probata ante litis ingressum, est terminanda; sicut non sit reservanda in fine causæ; præcipuè si Pars petierit, ut pronuntietur.*

25 *Pronuntiari simul, & semel super exceptione reservata, & meritorum causæ, ubi quid de constitutione Bononiæ? nu. 26. & quare sic practicetur? ut nu. 2.*

28 *Reservatio exceptionis pronuntianda ad merita processûs, si exceptio fuerit præjudicialis.*

29 *Appellatio admittitur à Judice nolente pronuntiare super exceptionibus, reservatis præjudicialibus scilicet.*

ADjectis ad primam difficultatis partem, quæ 1
de instantiæ peremptione, latè dixi, *in cap. Venerabilis 20. de judiciis*, aliquid etiam de instantia, *in cap. quia vers. 11. eodem, q. 7. & 8.* & *in cap. penult. de foro comp. q. 18.* & quæ dixi hîc, *in Rub. sub quæst. 3.* ubi ut clara sit sententia, quibus verbis sit proferenda, & quid de lata sub conditione, ad favorem Alicujus, *ibi in fine*, & *in cap. 1. eodem, q. 4.* & discordent inter se DD. in modo explanandi, dicentes, cuidam ob periculum instantiæ finiendæ licere obscuram sententiam, etsi Alii negent. Ego breviùs agens, & considerans diversis de causis posse instantiam retardari in jure cognitis; sicut interim suspendi, potius quàm finiri dicatur tempus instantiæ.

Ideò Respondeo, quòd si facto Judicis justo, ac 2
legitimâ causâ præcedente, contingat, causam minimè prosequi posse, instantiam tunc ipso jure non currere, ut firmarunt Abbas *in cap. venerabilis, n. 10.* Maranta *de ordine judicior. p. 5.* Afinius *in praxi*, §. 2. *cap. 12. n. 29.* Muta *super consuet.* Panorm. *cap. 16. n. 9.* Ponte *cons. 142. nu. 7. lib. 2.* Cumia, *ritu 137. n. 64.* & addunt Craveta *cons. 230. n. 3.* & Alii relati ab Amato *resolut. 60. n. 11. & 12.* ex notorio impedimento Judicis, vel per acta publica nullam desiderari protestationem. † Qui *sub n. 10. in fine*, firmat ambabus 3
Partibus jus esse quæsitum, ne dicatur instantiam

tiam perire; & sic desiderari sententiam claram,
aliter ut, si illa obscura nulla redderetur fun-
ditus periculo deficiente peremptionis ipsius.
Unde evenit quòd, si Judex sæcularis ab Eccle-
siastico, vel à Superiore, sit inhibitus, instantia
non currat; quamvis impedimentum sit facto
Judicis, juxta terminos, cap. tuam de ordine cogn.
Abbas in dicto cap. venerabilis, n.10. Maranta in
praxi, p. 5. n.39. Corsetus lib. 2. q. 5. nu.2. ante
versic. sed hac consideratio, Asinius in praxi, §.
2. cap. 11. n. 3. & 4. Afflictis in constit. hac leg.
nu. 35. Trentacinq. Variar. resol. lib. 2. de Jud.
res. 4. nn. 27. versic. in 4. casu, Carpan. super
statut. Mediol. cap. 21. u. 71. volum. 1.
4 Et idem dicendum est, si Articulus præjudicia-
lis penderet de eo, disceptandum esset juxta ter-
minos dicti cap. tuam, ubi diai, & exemplificavi
latè, quia tunc interim instantiæ cursus suspen-
ditur, veluti emergente articulo audientiæ, At-
tentatorum, peremptionis, instantiæ, nullitatis,
disertionis, incompetentiæ Judicis, admissionis,
appellationis, vel de compromittendo vigore
statuti, vel quòd Testes producantur, vel non,
vel simili ex l. pesenda, ubi Bartol. declarat, C. de
temporib. in integr. restit. l. intra utile, ff. de minor,
Cumia ritu 88. n. 63. & 65. Capic. decis. 11. à n.
10. Muta ritu 171. n.28. Scaccia de appellat. lib.
3. c. 2. q. 15. à n. 82. Gratian. discept. forens. 61.
n. 3. Bradero de appellat. p. 2. à col. 157. Tusch.
conclus. 207. 208. littera L, volum. 4.
5 Et eodem modo instantiam suspendi, ejusque
cursum cessare, si de mandato Procuratoris dese-
ratur, seu de Personæ legitimatione, ut docent in
terminis Balb. in l. contra Majores col. fin. C. de
inofficiosi testam. & in l. post edictum, §. circum-
ducto, ff. de Judic. Jason. in l. properandum, nu.
6. Cod. de Judic. Cotta immemorabil. verb. instan-
tia de Syndicatu, n. 72. Vibius comm. spin. ver-
bo Judex non potest, num. 10. Asinius in praxi,
§. 2. cap. 11. nu. 3. Muta super consuet. Panon.
cap. 12. n. 10.
6 Vel si pendeat Terminus probatorius ultra
mare juxta ritus, aut Legum Regiarum disposi-
tionem, ad Testium examen, extra Regnum exi-
stentium, vel in longinquis partibus, veluti
apud Indos agentes in remotioribus per illa, quæ
dixi, sub cap. 1. de dilatis n. q.8. ubi egi de termi-
no latiori assignandum, ad probandum ultra mare
Legibus nostræ Castellæ assignato, & in termi-
nis Abbas in dicto cap. venerabilis, n.10. de Judi-
ce, Guttierrez de juram. confirm. p.3. cap.4. n.14.
Muta d. ritu 171. à n.22. Scipio Rovit. super prag-
mat. Regni Neapol. in tit. de ordine Judicior. pragm.
7. n. 36. Carpan. super statut. Mediol. cap. 21. n.
75. & 76. vol. 1. Asinius in praxi d. §.2. cap. 11.
n.25. in fine, & n.26. Joan. de Amico cons. 5. n.
10. Pinan. cap. 6. n. 87. in fine, versic. secunda
limitatio, Trentacinq. Variar. resol. d. lib. 2.
resolut. 4. n. 27. versic. prima est, Scaccia de ju-
diciis, d. lib.2. cap.3. n.101. & 102. & de appell.
lib. 3. cap. 2. q. 25. sub n. 291. fol. 368. Amato,
Alios plures referens, d. resol. 60. n. 8. & 10.
7 Ad secundam quæstionis partem, An declara-
toria sententiæ obscuræ, post menses duos lata,
nulla dici possit; tanquam extra instantiam;
Et præmissis quæ notavi hîc à num. 1. & quòd
sententia obscurè lata est nulla, cùm debeat
continere claram condemnationem, vel abso-
lutionem controversiæ, vel saltem per æqui-
pollens, ut præter Adductos suprà q. 3. & præter
Ordinarios per textum, in leg. cum Judex, Cod. de
Fermosin. de Exceptionibus,

sentent. & interlocut. omn. & leg. Præses eadem, leg.
ait Prætor, §.1. leg. Præses, l. in summa, ff. de Re
judic. l. non quemadmodùm, ff. de judic. §. curare,
instit. de act. Glossa in l. diem proferre, §. si plu-
res, ff. de Arbitrar. tenent Mynsinger. cent. 5. ob-
servat. 100. n.2. Rebuff. in tit. de restitut. in fine,
tomo 3. Corsetus lib. 2. q.5. in fine, Cartarius de-
cis. 119. n. 9. & 11. Giurba decis. 37. n.1. Alphon-
sus Moditius in suis dubitat. lib. 2. §. Principum
placita, dubit. 157. n.3. Mar. Anguis. cons. 275. n.
9. Torniola cons. 92. n.13. Sola super const. Sabau-
dia. tit.27. de sentent. glossa 1. n.7. Muta decis. 45.
n.21. Muscatell. in praxi civili, p. 7. Glossa con-
demnando, n. 34. 35. & 39. cum infinitis Aliis
Amato legendus res. 66. & ibi à num. 7. Tuschus
conf. 108. n. 78. & conclus. 132. littera G. vol. 6.
Gratian. discept. forens. cap. 201. n.44. Scaccia de
appell. lib.3. cap.2. q. 4. n.20. Barbosa in 3. p. Ru-
bricæ, ff. soluto matrim. n.47. & Latius in l. viro,
atque uxori, n. 16. ff. de eodem, fol. 49. vol. 2.
Mastrill. decis. 241. n.71. lib. 3. & Alii communiter.
Item & quòd sententia in dubio debet esse va- 8
lida, & sic pronuntiandum, ne actus pereat, &
quia nullitas pœna est, Decian. cons. 356. Beroi.
conf. 60. lib. 2. cons. 1. n.25. 26. 37. & 101. lib.3.
Aldobrandin. cons. 17. n. 13. Mandell. cons. 161.
262. 281. & 352. Hipolyt. Riminald. cons. 376.
n. 41. Lancellot. Gall. cons. 111. n. 38. Rota Ge-
nuens. decis. 164. n. 18. Perus. decis. 36. & Alii
communiter per textum, in cap. in præsentia de
renunciat. ubi aliquid dixi.
Et præmitto etiam quòd declaratio sententiæ 9
obscuræ debet fieri super eisdem actis, & scri-
pturis præsentatis, quæ nec possunt de novo præ-
sentari post decisam causam obscurè, quomodo-
libet, nec super eis sententia declaratoria funda-
ri, nisi Pars, infra tempus sententiæ, sibi cœperit
terminum ultra marinum ad probandum, juxta
ritûs dispositionem, etiam hîc notavi per dicta
suprà in cap. 1. de dilat. q.8. † Quia super illis at- 10
testationibus, poterit quoque dicta sententia ob-
scura declarari, quæ intrant in causam, tan-
quam probationes factæ infra instantiam. † Et 11
ita quòd declaratio fiat ab eodem Judice, qui
protulit obscuram, non à diverso, ut notant
Muta super consuetud. Panorm. cap. 3. nu. 65.
Amato resolut. 66. num. 34. & 35. qui etiam lo-
quitur de primo casu cum Anton. de Ballis
libro 5. super comment. ad pragmat. de sentent. obs-
curit. u.10. & 11. qui affert Baldum in l. si Judex,
Cod. de sent. & interlocut. & cons. 229. lib.1. Ruin.
consil. 133. n. 11. lib. 5. Jason. in dicta l. ait Præ-
tor, §. si Judex, ff. de re Judic. n. 19. ubi Ripa
n. 8. 9. & 17. Rota Romana apud Cassador. de ap-
pellat. decis. 9. n. 10.
Quibus præhabitis, & omissis aliis non sic 12
aptis ad resolutionem præsentis difficultatis, bre-
viter respondebitur, per principia sequentia: nam
cùm de jure communi, possit quandocunque
ferri declaratoria sententiæ obscuræ, infra instan-
tiam triennii, quòd Judici præfigitur; sicut li-
cet intra illud, clarè non judicet, sed obscurè, ad-
huc instantia non pereat, ut docent DD. & So-
cinus in dicto cap. venerabilis de judic. Bart. & Jas.
in l. properandum, Cod. de judic. Hipolyt. Rimi-
nald. consil. 376. n.43. Asinius in praxi, §.2. cap.2.
n. 4. Caravita ritu 245. n.6. Beroi. cons. 213. lib.
3. n.5. Vantius de nullit. ex defectu jurisd. Ordin. n.
124. Parisius, 158. n.3. lib.4. Bero. in cap. de causis,
de offic. Deleg. n.49. Trentacinq. Variar. res. lib.2.
tit. de appell. res. 3. sub n. 3. Cardin. Tusch. concl. 143.

littera S. tom. 7. n. 13. Scaccia de judiciis, lib. 2.
cap. 2. à n. 709. & de appell. lib. 3. cap. 2. quaest.
14. n.288. & 353.
13 Et confirmatur, nam etsi Permissum ad tem-
pus, censeatur post tempus prohibitum; & sic in
terminis dubii nostri, quoties statuto, aut Prag-
matica aliquod tempus signatur, ad declarandam
sententiam, ut v.g. intra Bimestre, aliumve termi-
num, quo quidem transacto, jam cesset facultas
declaratoria: argum. Textûs in l. statu liberorum,
§. stichum, ff. de leg.3.l.1.§. si Mulier, juncto princ.
ff. de Liberis agnoscend. Auth hodie, Cod. de appell.
dict. cap. de causis de officio. Deleg. l. nuns, §. 1. ubi
Bald. ff. de legat. 1. Paulus de Castro cons. 184.
num. 1. lib. 1. Craveta cons. 425. num. 8. & 26.
Surdus cons. 8. nu. 7. & 8. cons. 88. num. 7. & 8.
cons. 371. num. 10. & 11. & decis. 75. à nu. 1. &
dec. 203. Decian. cons. 34. num. 14. lib. 3. Becc.
cons. 12. n.7. & cons. 32. nn. 2. Cephal. cons. 422.
num. 4. Olascus decis. 85. nu. 13. Cardin. Tusch.
concl. 143. littera, S. num. 44. vol. 7. Asinius in
praxi, §.2.cap.1.n.45. Tyraq. de retract. convent.
14 §.1. Glossa 2. n. 44. † Nihilominus etiam est ve-
rissima alia juris conclusio, quòd sententia lata
extra instantiam, vel terminum ab statuto praefixum
Judici ad decisionem causae, valida sit; si dictus
terminus praefigatur à Judice sub poena ab statuto,
& non instantiae, quia tunc statim Mens non est
annullare sententiam, post terminum praefixum Ju-
dici latam, etsi Judex incidat in poenam: sic do-
cent; secus etiamsi instantiae tempus assignaretur
per legem, aut statutum, Pragmaticamve, ut de
utroque post antiquiores Ordinarios, in l. properan-
dum, Cod. de jud. & in d. cap. de causis de officio De-
leg & d. cap. venerabilis 20. de judic. docent Vant.
de nullit. ex deffectu jurid. ordin. n.119.120.& 123.&
sequen. Caravita, Ritu 245.n.6. Beroï. d. cons.101.
15 nu.8. & cons.213.n.5. & 15. lib. 3. † Qui loqui-
tur in statuto Bononiens. statuente terminum Ju-
dici duorum mensium ad expeditionem causae,
Catal. de sindic. col. 6. fol. 3. Scaccia de jud. lib.
2. cap.2. n.739. & 712. & de appell. lib.3. c. 2. q.
15.n.288. 289. & 353. Afflict. in constitut. hac le-
ge, n. 3. Rubric. 39. lib. 1. Asinius in praxi Civi-
li, §. 2. cap.2. ubi affert aliud statutum duorum,
mensium Florentinae, Cumia de sindicatu, cap.
17. n.28. Octav. Corset. lib.2. quaest.5. n. 3. Car-
dinal. Tuschus. conclus. 143. littera, S. n.12. 22.
& 49. & conclus. 371. num. 10. vol. 7. Bardellon.
cons. 171. n.21. cons. 200. num. 13. vol. 2. Mus-
catel. in praxi, p. 3. Glossa condemnando, n. 10.
Trentacinq. variar. res. lib.2. tit. de appel. res. 3.
sub, n. 3. & per tot. ubi in fine, refert bis decisum,
in Curia Aquilana, & in M. R. C. Vicariae, Ro-
ta Genuae decis. 13. n.7. 8. & 9. Sola, super con-
stit. Sabaudiae, p. 2. tit. de sentent. Glossa 1. nu. 3.
Carpan. ad stat. Mediol. c. 21. num. 125. vol. 1.
Cavall. cons.152. n.6. & 7. vol. 1. & cons.62. n.5.
vol. 2. Carroc. de except. exception. 127. à nu. 2.
Amato dict. res.66.n.21. cum multis Aliis, referens
ab hac magis communi recepta, solum Ricardum
Malumbr. dissentire, cujus determinationem re-
fert Joan. Andr. in addit. ad Speculat. de offic. De-
leg. §. restat. quid si stat. & in tit. de appel. §. nunc
breviter.
16 Non enim Actus à Lege, vel statuto prohibitus,
etiam cùm poena, nullus est, nisi Lex ulteriùs pro-
cedat actum annullando, l. fin. Cod. de sentent. ex
brev. Calc. recit. ubi notant Salicet. Jason. in l. non
dubium, Cod. de legib. n.18. Abbas & Felin. post
Alios, in dict. cap. venerabilis de jud. Felin. in cap.
cum dilecti ampliat. 10. versiculo, est verum de
rescript. Alexand. consilio 24. lib. 6. & consilio 24.
num. 2. lib. 4. Gratian. decision. 167. num.16. Ca-
vall. cons. 62. num. 5. volum. 2. Ponte cons. 5.
num. 84. & cons. 81. volum. 1. Surdus cons. 360.
num. 46. lib. 3. Vant. de nullit. ex defectu jurisd.
num. 12. Carroc. de exception. 127. num. 16. A-
sinius in praxi, §. 2. cap. 2. num. 3. Menochius,
consilio. 1193. num.36. 37. & 38. vol. 11. Trenta-
cinq. var. resol. lib. 1. tit. de legib. & constit. res. 1.
† Et sic quoties Pragmatica, statum, aut Lex diri-
guntur cum poena Judici, tunc revera, etsi tem- 17
pus transeat, non inde sententia prolata repute-
tur nulla, cùm tantùm Judex sic pronuncians
subjaceat poenae: sic Bartol. in dict. l. properan-
dum, Cod. de jud. ubi Butrigar. Fulgos. Ale-
xand. Salicetus, & Abbas in dict. cap. venerabi-
lis de jud. Bero. in dict. cap. de causis, nu. 48. de
offic. Deleg. Vant. de nullit. ex defectu jurisdict. ord.
dict. num. 118. & 122. Asinius in praxi, §. 2.
cap. 1. n.2. & cap.2. n. 1. Carroc. de except. dict.
exception. 127. nu. 10. Cardinal. Tusch. concl. 571.
n.14. litt. S. vol. 7. Scaccia de appell. lib. 3. c. 2.
q. 15. n. 359. fol. 379.
Tamen si sine poena, verba statuti, Legis aut 18
Pragmaticae, dirigantur, quandoque, si sententia
post terminum feratur, nulla erit; quia tunc
tempus dicitur praefixum jurisdictioni & in-
stantiae, licet verba Judici dirigantur, vel lata
extra terminum ab statuto, pro causae definitio-
ne traditum, etiam quod verba simpliciter Ju-
dici dirigantur: nam tunc etiam nulla redde-
retur, si id esset favore Ecclesiae, vel favore
publico, vel quando tempus assignaretur Ju-
dici, ejusque officio, & simul instantiâ. † Vel 19
quando verba statuti negativè ab eodem Judice
dirigerentur, & non causâ, vel instantiâ, ut si
dixisset, quod Judex non posset certo termi-
no decurso, decidere, vel se intromittere,
vel cognoscere, vel aut similia verba negativa,
& prohibitoria proferret; quamvis Judici de-
tecta, nec procedet in delegato, sive Judici
dirigantur verba, sive Jurisdictioni causae, vel
Partibus, statuto termino, intra quem causa
decideretur: nam tunc sententia extra lata, erit
nulla, cum mandata Jurisdictio lapsu temporis
expiraverit, per l. 2. §. si Judex ff. de jud. dict. cap.
in caus. de offic. deleg. & de arbitr. & est Textus, in
l. 1. C. de arbitr. & utrobique DD. quos omnes ca-
sus limitatos congerit Amato cum infinitis le-
gend. d. res. 66. à n. 25.
Quòd si sit dubium, An tempus censeatur 20
praefixum instantiae, & causae, aut Judici? Di-
cendum est instantiae, & causae praefigi, non au-
tem Judici ad effectum quidem, ut immortali-
tati litium obvietur, Juxta Textum, in dicto c.
venerabilis de jud. cap. finem litibus, ubi latè di-
xi, de dolo, cap. 4. & 5. de appellat. ubi de fata-
libus, & praeter Antiquiores, & Ordinarios in
dicto cap. de causis, & in l. fin. Cod. ut infra cert.
tempus, Vantius de nullit. ex defectu jurisdict. or-
din. sub nu. 116. & 120. Intrigl. sing. 84. num. 61.
lib. 5. Carroc. de except. dict. except. 127. n. 9.
Trentacinq. var. res. lib.2. de judic. res.4. n.43. Car-
pan. super stat. Mediolan. c.21. n.23. vol.1. Corset.
lib.2. q.6. sub n.3. Aloïsius in praxi, §.2. cap.3. à n.3.
Rota Genuae dec.13. num.9. Scaccia de appel. lib.
3. q. 15. n. 357.
Et sic etiam dicetur, tempus appositum instan- 21
tiae, & causae, quando per statutum fuerit facta
mentio de causa & instantia, & inde dicat, quae
debeant

debeant terminari intra certum tempus, vel simpliciter, quòd causa infra certum tempus expediri debeat vel quòd post tantum tempus instantia causæ perempta censeatur, vel quòd instantia causæ duret spatio duorum mensium, vel per similia verba in rem, & causam, & non in personam Judicis loquentia, vel delicta: sic Bald. *in l. observare*, §. *proferri*, q.3. *ff. de officio Proconsulis*, & *in l. fin. Cod. ut infra certum tempus*, Ruinus *cons.* 26. *n.* 9. *lib.* 4. Alex. *cons.* 24. *n.* 2. *lib.* 6. Corasi. *de except. dict. except.* 127. *nu.* 8. Amato *dict. res.* 66. *n.* 30. Rota Genuæ *decis.* 13. *n.* 7. 8. & 9. Trous Cavens. *ritu* 245. *n.* 11. Anton. de Vall. *lib.* 6. *quæst.* 2. *n.* 8. Vant. *de nullitate ex defectu jurisd. ordin. nn.* 119. Cardinal. Thusc. *concl.* 571. *n.* 13. *littera S, vol.* 7.

22 Ad tertiam quæstionis partem, An fit nulla sententia, si successivè, & Paulò ante super exceptione reservata in fine causæ, & super meritis pronunciat fuerit? Et quia quoridiana praxis observat in omnibus tribunalibus in pluribus casibus incidentibus in causam principalem, illos reservare ad merita causæ. Dubium quidam nunc est. An non obstante tali reservatione, valeant nihilominus Judices priùs de illis incidentibus, etsi per viam, exceptionibus oppositis pronunciare? Et suppositis quæ dixi latè, *sub cap.* 1. *de ordine cognit.* ubi de incidentibus, & emergentibus, quando priùs, vel non pronunciandum, & dictis de præjudicialibus, sub *dicto cap. tuam eadem*, jam ad præsens dubium præbendum venit responsum.

23 In puncto, nunquid si post reservatum à Judice, pronunciare simul cum lite principali, & ex officio, vel ad instantiam illam Apponentis exigatur, ut antea pronuncier, si id faciat, sententia illa sit nulla, & quòd nulla videatur, si super meritis pronunciasset Judex stante dicta exceptione per Reum apposita, videatur esse de mente ejus, *decis.* 2. *lib.* 1. nam quemadmodùm de ordine cognitionis esset priùs, & distinctè cum spatio temporis ad appellandum pronunciare super exceptione reservata, & præjudiciali ad causam meritorum definitivè Juxta notata, *in l.* 2. & *per totum, Cod. de ordine cognit.* & *in l. C. de appell.* Baro. *cons.* 36. *lib.* 3. *n.* 6. & DD. per Textum *in dicto cap. tuam de ordine cognit.* quia multùm interest, & refert; ac Reo proponente exceptionem, expedit ita distinctè super articulo pronunciari, cùm de emergente præjudiciali, & de negotio principali, simul tractari non posse videatur, quod esset confundere, & inordinare, ac complicare Judicium, & processum, quæ confusio & inordinatio reparari nequit per appellationem à definitiva, sicque posse appellari ab omni interlocutoria afferente gravamen; quod per appellationem à definitiva reparari valet, Beccius *cons.* 31. *n.* 2. Bero. *cons.* 34. Bald. *in Auth. habita*, *n.* 28. versic. *quaro nunquid*, *C. ne filius pro patre*, Tuschus *conclus.* 526. *littera*, *S*, *n.* 12. Scaccia *de appellat. lib.* 3. *c.* 2. *q.* 17. *limit.* 47. *membr.* 1. *n.* 78. *limit.* 6. *memb.* 7. *n.* 113. *fol.* 590.

24 Et confirmari videtur, quia exceptio in prompro probata ante litis ingressum; terminanda est, nec in fine causæ posse reservari, ut hodie constat, hodie agatur, veluti etiam quæstio Juris certi, ut post omnes plena manu posuit Guiurba *decis.* 21. & novissimè Cast. *decis.* 124. Cancer. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 27. *nu.* 21. & 22. Faber. de Anna *cons.* 18. *in fine*, Laderchius *consilio* 123. *sub n.* 5. Trenacinq. *variar. resol. lib.* 1, *tit. de rescript. & privileg. res.* 5. *sub n.* 25. præcipuè si Pars petierit, ut pronuncietur super quæstione reservatæ exceptionis, cùm tunc, nisi reservata illa exceptione, per sententiam terminata, ad definitivæ pronunciationem Judex devenerit, nullirer agat, ut dixit Trevis. *sup.* & planè, *dec.* 2. *n.* 9. *per tot. lib.* 1. Guiurba *dec.* 21.

25 Adhuc verò in puncto quæstionis quòd simul, & semel exceptione reservatâ, & meritorum causâ, validè, & consecutivè Judice pronunciari possit, docent Guiurba *dicta decis.* 21. *n.* 6. Amato *res.* 80. *n. fin.* Legendus à *n.* 1. Afflictis *in constitut. exceptiones filiationis*, *n.* 6. *lib.* 2. *Rub.* 22. Hypolyt. de Marsil. *singul.* 367. Menoch. *cons.* 488. *n.* 15. *lib.* 5. Vincen. de Anna, *singulari* 605. versic. *fuit dubitatum*, Thorus *in compend. dec.* verb. *appellari an possit*, Cancer. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 17. *de sentent & earum execut. n.* 538. Beroi. *cons.* 34. à *n.* 7. & *cons.* 91. *sub n.* 15. *lib.* 3. Cardinal. Tusch. *concl.* 379. *littera E*, *n.* 7. & *conclus.* 526. *littera*, *S*, *n.* 6. & 7. † Ubi de Constitr. 26 Bononiæ id disponente: nam dum in fine causæ, & judicii per Judicem reservatur, exceptio terminanda intelligitur, scilicet tempore ferendæ sententiæ definitivæ; siquidem cùm reservat Judex in fine causæ, tunc in fine discutiuntur, & terminantur dictæ exceptiones, simul cum causa meritorum, quia si tunc legitimæ obstent, totus processus nullus redderetur; reservare enim exceptiones, non est aliud, nisi reservare effectum earum.

Et sic concluditur non esse necessarium provinciari separatim super incidenti, & emergenti, ne detur appellatio, & in infinitum judicium trahatur, ut dixerunt Bero. *cons.* 34. *n.* 8. *lib.* 3. Amaro *dict. res.* 80. *n. fin.* Fachineus *lib.* 1. *controversiar. cap.* 43. versic. *prima conclusio*, Afflictus *in praxi*, §. 18. *cap.* 2. Rota Romana apud Ludovicum *decis.* 470. *n.* 10. quod est praxi quotidianæ conforme, & juxta quæ dixi videnda latè de incidentibus, & emergentibus, *in dicto cap.* 1. *de ordine cognition.* † Aliter verò procedere dicunt 28 Relati, *nu. praced.* & hîc, si judex reservaret ad merita processûs; quia tunc, factâ publicatione in causa, primus actus, qui deberet expediri, Parte petente, deberet cognosci, & determinari, Utrum exceptio reservata obstet, vel non? Et ad hanc partem existimo respicere quæ etiam latissimè, dixi sub *dict. cap. tuam de ordine cognit.* ubi quod priùs est pronunciandum super exceptione præjudiciali. † In his exceptionibus, si reser- 29 vatio fiat in finem causæ, locum habet appellatio, ne aliàs daretur perversio judicii, quæ debet obviari, ut contingeret, si priùs non pronunciaretur in exceptione incompetentiæ, vel illegitimitatis, *ut in dict. cap. tuam*, Gratian. *discept. forens.* 170. *n.* 3. Reginell. *de appell.* §. 2. *cap.* 3. *n.* 303. *in fine*, vel quando liquidam, & claram exceptionem, & non reservabilem de jure, Judex reservasset; quia reservando, diceretur gravasse, Grat. *sup. n.* 3. cum aliis multis, Amato *d. res.* 80. à *n.* 3. *ad* 7. ubi ex illis probat Judicis arbitrio relinqui quæ exceptiones altiorem indaginem requirere videantur, de quo dixi, *in dict. cap.* 1. & *dict. cap. tuam*, &c.

AD TEXTUM IN CAPITE I.

De Sententiâ & Re Judicatâ, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. AD generelem doctrinam textûs nostri, quatenus docet, quòd Sententia contra Leges, vel Canones leta, non tenet, ut uberiùs intelligas, edjunges quæ adduxi *suprà in eap. quod Clerici 9. de foro competenti*, quatenus ibi dicitur, quòd causæ Clericorum secundùm jura, & non secundùm consuetudines Leicorum terminentur, nonnulla adducta *in cap. dilecti 6. de judiciis à quæst.* 12. II. Hîc enim spectant omnia, quæ de nullitate sententiæ commendant Doctores, de quo *infrà in eap. nostro, & in hoc tit.* III. Hic etiam de formulis, quæ antiquitùs in proferendis sententiis observabantur, poterat adjici; jam enim in usu non sunt; & ideò leges Brissonium *de verb. significat. lib. 1. littera A*, & latiùs, *lib. 5. de form. pag.* 535. Rosinum *lib. 9. antiquitat. Romanar. cap.* 24. Corrasium *lib. unico, Epistolarum quæst. cap. fin.* Hotomannum *de verbis juris littera A*, Budæum *in annotationibus ad Pandectas, in l.* 2. versic. *post vindicias, ff. de Origine juris*, Cujacium *lib.* 18. *observation. cap.* 32. Pro intellectu textûs nostri adjunges etiem, quæ novissimè scribit Matthæus Colerus *de processibus executivis, p. 4. pag.* 236. *ad textum hunc.*

QUÆSTIO I.

Quare sententia lata contra jus, hoc est, contra Leges, & Canones, ipso jure sit nulla, cùm valeat ea, quæ contra jus Litigatoris profertur: Et de utriusque differentia? Et an sit nulla sententia, si proferatur præter jus? Et an sententia lata ex falsa causa, sit nulla? An adversùs sententiam latam contra jus Litigatoris, competat restitutio?

SUMMARIUM.

1 *Nullitas ex pluribus eapitibus potest resultare.*
2 *Nullitas sententia resultat, si Index contra Leges, vel Canones pronunciet: non sic si contra jus Litigatoris*, n. 3. & 9.
4 *Sententia contra Canones, & Leges prolata, nulla est.*
5 *Textus noster expenditur, & n.9. & 15.*
6 L. Præses Provinciæ 27. l. cum proletio, ff. de Re Judiceta, & n. 10. 11. 12. 13. cap. cum inter 13. hoc tit. n. 9. & 13.
7 Cap. suborta hoc tit. n. 9. & 21.
8 L. 1. Cod. de postulando, n.23. cap. causem 14. hoc tit. n. 24.
10 *Sententia lata contra Canones, & Leges, si non exprimatur error, non est nulla, vide à n.26. 34. & 35.*
11 *Usurarum usuras exigens, notatur infamia, & in eas Index condemnans nihil facit, nisi tantùm exprimat quantitatem, n. 12.*
15 *Appellatio in sententia nulla, non est omnino nulla, n. 16. & quòd si non interponatur in termino, n. 17.*
16 *Sententia nulla, non convalescit, eo quòd ab ea, non interpolatur appellatio.*
18 L. 3. §. falsus, ff. rem retem haberi, n. 19.
19 *Processus factus per falsum Procuratorem, est ipso jure nullus, saltem quoad dominium principale.*
20 *Clausula* selvo jure nullitatis, *utiliter apponitur in appellatione.*
21 *Sententia lata contra privilegium Partis, valet ipso jure, & de ratione, n.22.*
25 L. quid ergo, §. pœna gravior, ff. de his, qui notentur infamiâ, l. relegatorum, ff. de interdictis, l. quædam mulier 41. ff. familiæ erciscundæ, l. 1. C. si edversùs Minorem, l. etiam 29. ff. de Minor. l. solent 3. ff. de aliment. l. qualem 19. *versic.* sed etsi, ff. de receptis Arbitris cum l.27. & l. 27. §. 1. de minor. l.1. C de errore calculi 59. l. de qua re, §. cùm Absentem, ff. de judiciis remissivè.
26 *Sententia lata contra Canones & Leges, est nulla, & etiam non expresso errore pluribus, ut à n. 27. & n. 33.*
27 *Contractus gestus contra jus, etiam non expresso errore, nullus est, n. 36. ubi in quo differat à sententia. n. 28. 29. 30. 31.*
32 *Sententia lata sine citatione, aut in die festo, aut in loco sacro, est nulla, n. 33.*
34 *Sententia contra Canones, & Leges lata, est nulla, non expresso errore, si lata sit à Judice, qui habuit necessitatem obtemperandi: secus si habeat potestatem descernendi, n. 35. 36.*
37 Cap. Ecclesia S. Mariæ. cap. in Ecclesiarum de constitut. cap. per tuas qui filii sint legitimi, n. 38. & n. 44.
39 *Sententia non vitiatur ex causa erronea expressa, si in ea alia sit idonea ex animo Iudicis*, n. 14. in fine.
40 *Sententia est nulla, ubi error exprimitur contra legem affirmativam, qualiter contingat, n. 41.*
42 *Sententia lata contra Leges, & Canones, & contra jus Litigatoris, ex quibus intelligetur, & de testamento impuberis, n. 43.*
44 *Sententia præter jus lata, non est nulla.*
45 Cap. prudentiam de officio Delegati, n. 46.
46 *Delegati duo ex tribus procedentes, fiet contra rescripti formam.*
47 *Dictio* citra *quid sibi velit?*
48 *Sententia lata ex falsa causa, in ea expressa, est nulla, secus si expressa non sit, n. 49. 50. & 58.*
51 *Transactio ex falsa causa corruit.*
52 *Sententia notoriè injusta ex actis, nulla est. n. 53.*
54 L. unice, Cod. de rei uxoriæ actione, l. cives, Cod. de appellat.
55 L. si Judex, §. Marcellus, ff. de judiciis, l. 1. Cod. de errore calculi.
56 L. 1. Cod. si sæpius in integ. restitutio fuerit postul.
57 *Restitutio adversùs sententiam contra jus Litigatoris latam, non conceditur omissa appellatione, n. 58. 59. nisi in beneficialibus, n. 60. fallit, in Principe, n. 61.*
62 *Sententia præsumitur ritè lata, nisi oculo aliud videatur.*

Ut

1 UT primam difficultatem dissolvam, Præmit-
to dicendum dun à jure extare remedia in-
ducta contra Judicum sententias, appellationes, &
nullitates, de quibus solent Doctores agere, per
Textum nostrum, & Aliis concordantibus de nul-
litatibus ago, *infra in cap. nostro*, *& in hoc tit.*
cùmque nullitas, non ex uno, sed ex pluribus re-
sultet capitibus, & sint plures nullitatum species,
quibus sententia impugnari potest, quas longum
hîc esset recensere.

2 Sed inter eas, inquam, adest, de qua Textus
noster loquitur, veluti si Judex contra Leges, vel
Canones sententiam protulerit; de appellationi-
3 bus verò latissimè ago, *infrà in tit. sequenti.* † Sed
quoad propositum, tunc reveta appellatio inter-
ponitur, si sententia lata fuerit, contra jus Liti-
gatoris, ut illius iniquitas, vel ex malitia Judi-
cis, seu imperitia resultans per Judicem supe-
riorem, corrigatur, juxta Textum, *in l. 1. ff. de*
appellation. & de jure Regio *in summâ tit. 22. p. 3.*
Glossa fin. ubi Gregor. Lopez, Petrus Gregorius
lib. 32. syntagmatum, p. 10. ex num. 2. Glossa fin.
in l. 1. Cod. quando provocare non est necesse, ubi
Baldus *num. 13.* dicit de duobus prædictis reme-
diis.

4 In bis duobus Dicteriis consistit perfecta co-
gnitio hujus decisionis; nam quatenus sententia
dicitur non valere, si lata sit contra Leges, &
Canones, ita ut ipso jure nulla sit, nec ab ea
provocare necesse sit, nec Authoritatem obti-
neat rei judicatæ, præter jura Canonica, ex
hoc nostro Textu *cap. inter cæteras 9. cap. cùm*
inter 12. ibi, *eum contra jus constitutionis, ex-*
pressè lata non fuerit, cap. quoad consultationem,
hoc tit. cap. per tuas de sent. excommunicat. cap.
si qui, versic. *item si sententia contra jus scriptum*
2. quæst. 6. probant etiam de jure Civili, *l. Ne-*
mo, Cod. de sentent. & interlocutionibus, ibi,
Sed omnes Judices veritatem, & legum, & ju-
stitiæ sequi vestigia sancimus, Auth. hodie, Cod.
de judiciis; l. si expressim 19. ff. de appellation.
l. 4. §. condemnatam, ff. de re judicata, l. in hoc
judicio 27. ff. Familiæ erciscundæ, l. si Quis Filio
exhæredato 6. §. quod si Quis, ff. de injusto Rap-
to, l. 1. §. item contra sacras, ff. Quæ sententiâ,
sive appellatione rescindantur, l. 1. & 2. quando
provocare non est necesse, l. 1. §. sì à non comp. ju-
dice. & de jure Regio, *in l. 1. & 19. tit. 22. p. 3.*
l. 1. tit. 6. lib. 3. ordinamenti: exornat præter Or-
dinarios, quos referunt, *hîc*, Balboa, Barbosa,
& Granna, Maynerius *in l. res judicata 108. ff. de*
divers. regulis, juris, Vantius *de nullis. ex defectu*
processûs, Cassiodor. *decis. 7. super Reg. cancell.*
Afflictis *decis. 24. & 151.* Antonius Goveanus *lib.*
1. variar. cap. 27. Gellius *lib. 14. noctium Atticar.*
c. 2. Alciatus *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 9.* Padil-
la *in l. pen. Cod. de juris, & facti ignorantiâ*, Joan-
nes Guttierrez *cons. 18. nu. 67. & 68.* Petrus Au-
gustinus *in tit. de legibus, quæst. 15. per totam, &*
in tit. de jurisdic. omn. Judicum, quæst. 6. n. 13. Me-
nochius *de recuperanda possess. remed. 8. num. 15.*
Riccius *collect. decis. 341.* Præter Covarruvias
cap. 25. pract. Pichardus *in §. 1. instit. de officio ju-*
dicis, Facbineus, Antonius, Faber, Cujacius,
Donellus, & Hiligerus in locis relatis ab eo-
dem Pichardo *num. 1.* & ab eodem, Granna *hîc*
cum Aliis, Rodriguez *de ordin. processu cap. 12.*
p. 2. num. 8.

5 Adversùs hanc conclusionem, non levia
sunt argumenta, & primum desumitur ex ver-
bis Textûs nostri, in versiculo, *licet non sit*,
ubi contraria proponere videtur, cùm à princi-
pio affirmet sententiam, contra Leges latam, nul-
lam esse, & statim, in dicto versiculo *licet*, di-
cens appellatione non esse suspensam, videtur
significare, ut si appellatio interponeretur, ef-
fectus suspenderetur, sententiæ contra jus, &
Leges latæ, quasi fateri debeatur, senten-
tiam valuisse. † Et confirmatur, nam adeò sen- 6
tentia contra jus & constitutiones, valet ipso
jure, ut ab ea appellari necesse sit; alioquin
eam transire in rem Judicatam, *l. Præses Pro-*
vinciæ 27. l. cum prolatis 32. ff. de re judi-
cata, cap. cum inter 13. hoc titulo. † Imò 7
Textus *in cap. suborta, hoc titulo*, dicit quòd
sententia contra immunitatem, & privilegium
à Pontifice concessum, taliter valeat de ju-
re, ut si ab ea non sit appellatum, transeat
in rem judicatam. † Et conducit Textus *in* 8
l. 1. Cod. de postulando, & fortiter ex Tex-
tu *in cap. causam 14. hoc tit.* ubi sententia la-
ta, contra rescripti formam valet, etsi aliter
deprehendatur, ex Textu *in cap. cum dilecta de*
rescriptis.

Quatenus autem Doctores per Textum no- 9
strum, & alios dicuot, & affirmant, quòd sen-
tentia contra jus Litigatoris lata, valet, & te-
net, quamvis annullari valeat, probant ex eo
quòd tunc Leges non offendantur directè, quip-
pe non agatur de jure constitutionum, sed de
jure Litigantium, ut *in cap. cum inter 13. hoc*
tit. & ex aliis juribus, jam adductis, *numero*
præcedenti, Plures refert Barbosa *in dicto cap.*
cùm inter, numero 1. ubi *numero 7.* addit,
qood sententia lata, nonobstante privilegio con-
tractûs Litigatoris, mero jure tenet, si non
appelletor, ubi Abbas *num. 1.* Maranta *de or-*
dine judiciorum, p. 4. disputat. 5. num. 7. & 39.
Erasmus à Chockier. *de jurisdictione ordinar. in*
exemptos, p. 2. quæst. 40. num. 7. Pichardus *in*
dict. §. 1. inst. de offic. judic. sub num. 7. Ro-
drignez bene agens *de ordin. processu d. cap. 12.*
p. 2. num. 25.

Unde etsi aliqui Doctores existiment abso- 10
lutè, quòd utcunque sententia prolata videa-
tur contra Canones, & leges, nulla sit; etiam
non expresso errore nullitatis: ita deducentes
ex Textu nostro; ut docet Panormitanus *in cap.*
inter cæteras, hoc titulo, & in cap. venerabili-
bus, §. porro de sentent. excommunicat. lib. 6. Quem
multi ex Antiquis sequuntur, & Alii ex antiquis:
tamen verius est, quòd si in sententia lata con-
tra jus, & leges, error in sententia non expri-
mitur, tunc est, ac si esset tantùm lata adversùs
jus Litigatoris; eo quòd tunc directò jus non
offenditur, & sub hac distinctione sunt intelli-
genda jura *in dicta l. Præses Provinciæ, ff. hoc titu-*
lo, in qua cùm legibus 12. tabularum cautum
esset usurarum usuras exigi non posse, easque
in stipulationem non deduci, *l. si non sor-*
tem 26. §. 1. ff. de conditione indebiti, l. placuit,
ff. de usuris, l. ultima, Cod. de edendo. † Adeo 11
ut infamiâ notetur ille, qui usurarum usuras
exigerit, ex *l. improbum, Cod. ex quibus causis*
infamia irrogetur, ideòque si Judex palam, &
imprudenter in usuras usurarum aliquem con-
demnaverit, Sententia, non valet ipso jure, ut
pote contra jus lata. † Tamen si Judex Debito- 12
rem condemnaverit; non expressim in usurā-
rum usuras, sed in certam quantitatem, etiam-
si ea quantitas, & sortem, & usurarum usu-
ras complectatur, sententia valet, adeò ut intra

statuta tempora, opus sit ab ea appellare, quia
error in ea non expressus, non fertur apertè
contra leges; sic rectè Cujacius interpretatur
Textum *in d. l. Præses, lib. 1. responsorum Mode-*
13 *stini.* † Et sic etiam esse intelligendum Calistra-
tum *in d. l. cum prolatis 32. eodem,* ut apertè de-
monstrant verba illius legis ibi, *eo quòd non exi-*
stimat causam, de qua judicat per eas, juvari non
videtur, contra constitutiones sententiam dedisse.
14 † Et venit etiam intelligendus Innocent. Ter-
tius *in d. cap. cùm inter. 13. hoc tit.* dum ait, sen-
tentiam transire in rem judicatam, etiamsi
contra jus Litigatoris lata fuisset, cùm contra
jus constitutionis expressè lata non fuerit, ut
notant Bartol. & Jason in dictis Juribus, Bal-
dus *in cap. quod translatione 4. num. 5. de officio*
Delegati, Cujacius *ubi proximè, & lib. 18. observat.*
cap. 33. Pichardus *in d. §. 1. inst. de officio Judicis,*
num. 12. Granna *hîc num 14.* Balboa videndus, à
num. 41. ubi plures adducit intellectus ad dicta
15 Jura; *l. cum prolatis, & l. Præses.* † Et sic addu-
ctum, *suprà,* in versic. *adversùs,* ex littera Tex-
tûs nostri non implicat, Quia respondeo con-
siderationem deductam, *ibi,* ex dicto versic. *li-*
cet, ita solùm esse accipiendam; nempe quod
etsi à sententia, quæ ipso jure nulla est, appella-
ri possit; non inde videri per appellationem ap-
probatam, quia etsi in sententia nulla, frustra
sit appellatio, *l. si constet 12. l. ex consensu 23. ff.*
de appellationibus, sed non erit omnino inutilis,
eo quòd, etsi sententia ipsa, non suspendatur;
suspenditur enim figura extrinseca ipsius senten-
tiæ: Argumento Textûs *in l. vulgo, l. illud, ff. de*
bonorum possess. contra tabulas, Granna *hîc n. 18.* an-
te eum Balboa *n. 40.*
16 Nec replices dicendo, quòd qui a sententia
nulla, non appellat, illam approbare videatur
ex *l. 1. Cod. si sapius in integrum restitutio postule-*
tur, & ex Textu in l. ab eo, Cod. quomodo, &
quando Judex, l. 1. Cod. de Jurisdictione omnium
Judicum, l. hi, qui ad civilia, Cod. de appellat. &
ob id, qui sic non appellat, teneatur stare sen-
17 tentiæ, etiam aliàs nulla, † Quia respondeo,
quòd non ex hoc induci debet, ut non appel-
lando, sententia aliàs nulla convalescat; sed id
tantùm induci, ut non appellando, approbata
videatur, quoad remedium appellationis, ut am-
plius appellatio, non possit interponi ab eadem
sententia, ex Textu *in cap. quoad consultationem,*
hoc tit. cap. Romana, §. si verò de appellation. lib.
6. Glossa *in cap. non solùm,* verbò, *innovata eodem,*
tit. non inquam sententiam dici approbatam,
quoad nullitatis remedium, quod omnino di-
versum est ab appellatione, quamvis à senten-
tia, etiam nulla, appellari possit, ut significat
Textus noster in dicto versic. *licet:* sic intelli-
gendus, juxta communem, & *in l. si expressim,*
ff. de appellationibus; non enim qui in simili spe-
cie appellat, renunciat exceptioni nullitatis, ut
in d. l. si expressim: docent Doctores, Vestrius *de*
stylo curiæ, lib. 8, in princ. Balboa hîc legendus,
num. 37. & 38. ubi alia ponit cum Bartol. *in dicta*
l. si expressim, Covarr. *in pract. c. 27.* Felino *hîc*
n. 17.
18 Sed obstat Textus *in l. 3. §. falsus, ff. rem ra-*
tam haberi, ubi appellat à sententia nulla, il-
lam appobare videtur: ita ut videatur, non
ulteriùs posse de ea agere, uti videtur esse in
19 Glossa *cap. constitutus 2. quæst. 1.* † Quia respon-
deo supponendo quòd processus factus per fal-
sum Procuratorem, est ipso jure nullus, saltem
quoad Dominum principale: Argumento Tex-
tûs *in cap. 1. de Procuratore, l. licet, l. si Procura-*
tor, Cod. de Procuratoribus, in dicto cap. ergo,
§. falsus, sententia per appellationem, non ap-
probatur, sed solùm gesta per Procuratorem,
quæ omnino à Domini consensu pendent juxta
notata, *in cap. in nostra in fine de Procurator. &*
in l. licet ff. de Re judicata: ita Felinus *hîc nu.*
17. Abbas *num. 22.* Butrius *num. 16.* Balboa
38. Granna 4. & sequuntur, Bartolus, &
Cumanus *in dicto §. falsus.* † Qui etiam di- 20
cunt utile tamen fore, ut apponatur in appel-
latione clausula illa, *salvo jure nullitatis,* Os-
valdus ad Donellum *lib. 18. comm. c. 14.* Cu-
jacius *lib. 12. respons. Papiniani.*
Ex prædictis accipit lucem Textus *in dicto* 21
cap. suborta, hoc titulo: Nam etsi. Non nulli exi-
stiment illum Textum intelligi de sententia la-
ta à Pontifice, contra privilegium: sic Colligen-
tes ex verbis, *ibi, Alexandro fuit præsentatum,*
quod convincitur, *ex cap. in causis, hoc titulo,*
& Panormitanus *hîc num. 18.* existimet valuisse
sententiam contra privilegium latam, quia Pri-
vatus potuit ei renunciare; imò communiter
ex eo Textu probetur, ut sententia contra pri-
vilegium lata valeat, si ab ea non fuerit appel-
latum vel supplicatum, sed revera Textus ille
loquitur in casu privilegii non renunciati; qua-
re est opus incidere in communem distinctio-
nem supra adductam; scilicet ut loquatur de
sententia lata contra jus Litigatoris, non con-
stitutionis: sic colligunt Doctores, *hîc* & Bal-
boa *num. 45.* & Alii, *in dicto cap. suborta,* ubi
Cujacius, Pichardus, *in dicto §. 1. inst. de officio*
Judicis, num. 13. Dicunt enim in illa spe-
cie fuisse controversiam, inter Episcopum Mel-
densem, & Monasterium Rubescense, super
statu, libertate, & subjectione, dicti Mona-
sterii; quod esse liberum dicebatur; Episcopus
verò contendebat, suo juri, & potestati esse
subjectum, sententia contra privilegium lata
fuit, & tamen valuit ipso jure, cum privile-
gium nihil aliud sit, quàm Lex quædam pri-
vata, *cap. fin.* versic. *privilegia namque di-*
cuntur 25. quæst. 1. † Quod ea ratione con- 22
tingere dicunt, quod in ea sententia lata con-
tra privilegium, non agitur de jure constitu-
tionis, sed solùm de jure Partis, in cujus fa-
vorem concessum fuit privilegium; indeque
nullitatem cessare, cùm nulla lex offendatur er-
roris expressione, dumtaxat, quippe ostenditur
privilegium Partis favorem respiciens. Unde
resolvunt mirum non esse, ut sententia Ale-
xand. III. lata pro Episcopo, contra illud pri-
vilegium exemptionis, quod Abbas allega-
bat, valeat, & nullitatis prætextu rescindi non
possit.
Et reducitur ad prædictam distinctionem Tex- 23
tus, *in d. l. 1. Cod. de postulando,* cùm senten-
tia de qua, *ibi,* loquitur Imper. non fuit nulla
ipso jure, sed tantùm injusta contra jus Litiga-
toris: ita latiùs respondens resolvit Granna *hîc*
num. 3. in fine. † Et similiter lucem accipit 24
Textus *in dict. cap. causam 14. hoc tit.* nam omis-
sâ Innocentii, & Butrii interpretatione, quam im-
probat Panormit. *ibi, nu. 14.* verissimè dici vide-
tur; ideò, *ibi,* valuisse sententiam, quia non
fuit prolata contra rescripti tenorem, siquidem
Clarius non integrè, & plenè probavit, à ma-
jori parte Capituli, electum fuisse, ac ideò
nihil iniquum sententiam continuisse, quam
solu-

solutionem præstat Granna *hic n.* 15. ubi respondet ad verba ibi, *sicut per attestationes*, quæ demonstrare videntur electionem prolatam fuisse; nam satisfacit, ex eo quòd, etsi allegatio illa, quæ præsupponit aliquam probationem; non tamen denotet, cùm Judex non plenam, seu non concludentem potuerit excludere, ut demonstrant alia verba ibi, *quia tamen Judicis animus*: Videndus Abbas *ibi n.* 14. & sic concluditur ex illo textu legitimè, quòd sententia lata, si nihil continet iniquum, licet sit appellatum; si non probetur quòd Judex non servaverit for-
25 mam mandati, sit confirmanda. † Sic Barbosa *ibi n.* 1. cùm Multis ab eo relatis, plura alia jura intelligunt Granna, & Balboa, apud ipsos videnda, ut sunt textus, *in l. quid ergo*, §. *pœna gravior*, *ff. de his qui notantur infamiâ*, quam expendit Antonius Faber. *in rationali ibi*, & textus, *in l. Relegatorum*, *ff. de interdictis*, *& Relegatis*: Videbis Cujacium *ad titulum*, *Cod. de modo mulctarum*, & textus, *in l. quadam mulier* 41. *ff. Familiæ ercifcundæ*, de qua Cujacius *lib.* 20. *observat. cap.* 1. & textus, *in l.* 1. *Cod. si adversus Minorem*, *leg. l. etiam* 29. *ff. de Minoribus*, de qua Cujac. *lib.* 23. *ad edictum in l. in hoc Judicio*, *ff. Familiæ ercifcundæ*, & textus, *in l. solent* 3. *ff. de aliment*, *& cibariis legat.* quam intelligit Faber. *in rationali*, ad textum, *in d. l. quadam mulier*, & textus, *in l. qualem* 19. §. 1. versic. *sed si de pluribus*, *ff. de receptis Arbitris*, *cum l. Labeo* 27. *eodem*, quas expendunt Antonius Faber. *in d. l. Labeo in rationali*, & cum text. *in l. etiamsi* 22. §. 1. *ff. de Minoribus*, ubi idem Faber. *in rationali*, *in d.* §. 1. Cujacius *lib.* 23. *observat. cap.* 1. item *in d. l. hoc Judicium*, *ff. Familiæ ercifcundæ*, & textus, *in l.* 1. *Cod. de errore calculi*, de qua *infrà*, & textus, *in leg. de qua re*, §. *cùm Absentem*, *ff. de Judiciis*, de qua videndus Cujacius, *in l.* 2. *Cod. de compens.*

26 Ad secundam partem difficultatis, per quam est assignanda ratio differentiæ, quare sententia lata expressè contra Leges, vel Canones, sit nulla, nec egeat appellatione; quare autem valeat, quoties non exprimitur in ea, sed est contra jus Litigatoris, non parùm est investigare, si consideres, esse plures actus, ubi non expresso errore, adhuc sint nulli per sententiam definiti; ita ut succedat Regula generali; quòd quoties actus de se videatur gestus contra legem, si ipso Jure, nullus, per textum, *in l. non dubium*, *Cod. de Legibus*, *cap. vides dist.* 10. *cap. qui contra jus de regulis juris*, *lib.* 6. *l. Jurisgentium*, *ff. si paciscar*, *ff. de pactis*, præcipuè si attendas leges abom-
27 nibus esse observandas ex *cap.* 1. *de constit.* † Et confirmatur; Nam quemadmodùm contractus gestus contra jus, etiam non expresso errore, nullus est; sic nimirum, & sententia, non expresso errore, nulla debeat esse: notat Balboa *hic nu.* 30. qui etiam *n.* 11. notat plures casus, ubi sententia absque expressione erroris, nulla est, veluti si feratur ab incompetenti Judice, ex *cap. at si*
28 *Clerici de Judiciis.* † Secundò, Parte non citatâ,
29 *cap.* 1. *de causâ possess. & prop.* † Tertiò, si Judex sit notoriè excommunicatus, *cap. ad probandum*
30 *hoc tit.* † Quartò, ex defectu Litigatorum, veluti si Minor sine Curatore agat, vel alius impeditus, sine licentia Superioris, juxta adducta, *in cap.* 9.
31 *de Judiciis.* † Quintò, ratione Temporis, ut si sententia feratur in die Festo, secundùm quæ
32 adduxi, *in cap.* 1. *de feriis.* † Sextò, ratione Loci, ut quia in Ecclesia profertur à Judice Laico, *cap.* *docet de immunitate Ecclesiarum lib.* 6. & in aliis casibus congestis per Azevedum, *in l.* 2. *tit.* 17. *lib.* 4. *compilat. à num.* 12. Præpositus *in cap. dicto filio*, *de appellat.* ubi congerit 36. causâ nullitatis, Maranta *in praxi dist.* 16. *per totam*, Rodriguez *de ordin. processu*, *cap.* 12. *p.* 2. Ricc. *d. collect.* 341.

In his omnibus casibus, videtur turbari Distinctio relata; imò potiùs videtur probari, ut generaliter textus noster improbet, ipso jure quamlibet sententiam, contra Canones, & Leges, latam, etiamsi Judex animi sui motum non exprimat, ad sic pronunciandum, cùm satis superfit, ut ea lata, advertatur, adversùs ipsum jus, aliter sentiens, & disponens aliàs inquam; esset in potestate Judicis, plures iniquas ferre sententias, & à Jure improbatas, si aliàs valerent, eo quòd animi sui motum erroneum, in eis non expresserit: quare videtur prædicta distinctio pluribus cavillationibus involuta. 33

Tamen ab ea arbitror non esse recedendum, eo quòd à tam Jurisperitis interpretibus supra relatis, & ab Aliis communiter admittatur, nam si ex adverso voluisses improbare sententias, quas solent Judices proferre, non solùm injustas, sed jure improbatas; sequeretur, ut sæpe sæpius, tum imperitia plurimorum Judicum, tum verò dolo, & machinâ, sententia eorum utique nulla redderetur, quod jus, non sustinet stylus, nec praxis. † Quare existimo aliter etiam esse in clariùs explanandum, nam quoties leges taliter 34 disponunt, ut non ponant in Judicis arbitrio sententias proferre, sed necessitas obtemperandi; tunc revera adhuc non expresso errore, sententia erit ipso jure nulla, ut patet ex doctrina textûs, *in cap. fin. de Feriis*, *& per totum*, *Cod. quando provocare non est necesse*, *& ff. qua sententia sine appellatione rescindatur*: at verò in casu nostri textûs, non sic se habet, cum Judex habeat potestatem discernendi, cui etiam credendum est, etiamsi contra leges judicaverit, dum tamen errorem non exprimat in sententia, quia tunc juxta textum, *in cap. in præsentia*, *de renunciatione*, debet præsumi pro sententia illius, & quod judicaverit, juxta suam bonam, & rectam intentionem, & inde oriri, ut jam supra adduxi, quòd. etsi plures sint casus, in quibus sententia ipso jure nulla sit, ut retuli, non, inquam, eos comprehendi in sententia textûs nostri; eo quòd in illa directo Leges non lædantur: sic Doctores communiter hic quidquid existimet Maynerius *in l. Res Judicata*, *nu.* 42. *ff. hoc tit.* † Nec officit 36 illud, quod retuli de contractibus gestis, contra jus, qui nulli dicuntur, etiam non expresso errore, quia Respondeo, contractus sic nullos expressim ab ipso Jure annullari, quasi celebratos, jure impediente. Verùm in sententia, de qua *hic*, si juris error non exprimatur, in ea, debet censeri utique lata, secundùm rectam intentionem Judicantis, ut jam adduxi, & notant relati Doctores, & Abbas *hic nu.* 5. optimè Pichardus *in d.* §. 1. *inst. de officio Judicis*, *sub n.* 7. ubi concludit, quoties error in sententia, non exprimitur, non potest dici directo contra leges, quia non agitur de jure constitutionis, sed de jure Litigantium; secus si exprimeretur, quia tunc revera, directo offenduntur Leges & Canones, quasi ex animo Judex intendisset dispositionem subvertere juris.

Adhuc verò huic communi sententiæ obstant 37 jura, & textus, *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de* conf-

constitut. & textus, *in cap. in Ecclesiarum de constitut.* ubi etsi sententia sit expressè lata contra leges, valet, & tenet. Et obstat etiam textus, *in cap. per tuas, qui filii sint legitimi*, ubi Judex, qui pronuntiavit illo expresso, quod in sententia contentum probabatur, adhuc sententia valet. Sed breviter respondetur ad primum ex textu, *in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ*, & *in cap. quæ in Ecclesiarum*; ideò voluisse sententiam expressè contra leges latam, quia Leges illæ factæ à Laicis super rebus, & Personis Ecclesiasticis, nullius sunt momenti, ex his, quæ notavi, *in cap.2.* & in aliis juribus *de judiciis, & foro comp.* non enim Laici habent potestatem decernendi in Clericos ei res Ecclesiæ, nisi eorum dispositionem in vim Canonum, & Constitutionum
38 Pontificiarum, adhuc observarentur. † Ad secundum, Respondeo textum, *in dicto cap. per tuas*, continere duas causas; unam expressè falsam; sed cùm haberet aliam veram; ideò potuit rectè defendi sententia *ibi* lata, non obstante illâ falsâ causâ expressâ, vel quia probata erat Legitimitas, nam actus in jure factus, debet potiùs
39 interpretari, ut valeat, quàm ut pereat. † Nec obest dicere falsum expressum, ita annullare actum, ut nullo modo valeat, & vero concomitante, & adjuncto: ex regula textûs, *in cap. non firmatur de reg. juris, lib. 6.* & ex doctrina Glossæ *in cap. cùm Dilectus, de consuetudine*, ubi plura destruit negatio, quàm affirmatio potest prodesse, quia Respondeo, ut quando duæ causæ, non veniunt ad inducendum, seu ad declarandam mentem, sententia vires non sumit à causis expressis, quia sine eis sententia, etiam nullâ causâ expressâ, valeret; ob idque cùm animus Judicis firmiter non consistat in causa erronea, evenit ut non vitietur sententia, si in ea inveniatur alia causa idonea, & honesta: ita Balboa *hîc n. 46.* sic inducens ex Aliis ab eo relatis.

40 Pro perfecta declaratione horum, existimo ita intelligendum, nempe si error expressus in sententia sit contra legem affirmativam, revera tunc ex tali expressione, sententia dicatur
41 nulla; secus si non exprimatur. † Et qualiter talis Lex intelligatur, erit, nempe, veluti si Lex dicat *faciendum est, vel taliter est procedendum*, & tunc erit necessaria appellatio, ut rescindatur; sin verò error expressus sit; si verò non exprimatur in sententia, quæ est directò contra legem prohibitivam, veluti si Lex dicat *non valeat*, vel *non possit:* tunc ipso jure nulla erit, uti agnoscunt Menchaca *de success. creat. §. 4. num. 7.* Jason. *in leg. non dubium, Cod. de Legibus*, Alexand. *consilio 14. libro 14.* Salicetus, & Alii ordinarii, *in l.2. Cod. de sentent. ex brevi loco recitand.* & juxta hanc distinctionem, existimo omnia inter se pugnantia fore intelligenda: optimè expendit legendus Barbosa *hîc numero 2.* cum Multis probans, tunc demum sententiam esse nullam, expresso juris errore, quando error in tenore illius ponitur pro fundamento ejusdem; ita ut adeò totaliter dependeat, & in eo principalis causæ definito consistat; non verò, quando ultra prædictum errorem expressum, in eadem sententia exprimitur aliud fundamentum legitimum, & secundùm jus procedens, ex quo eadem sententia consistere possit: sic cum Tiraq. & Vantio; & addit ita debere esse errorem expressum, ut oculo corporeo legi possit; nec sufficere, quòd mente intelligatur, & addit alia; & *ibi n. 3.* ubi quòd sententia in dubio præsumitur justa.

Quod si adhuc dubites, quando dicatur senten- 42
tiam proferri, contra leges, & constitutiones directò, seu contra jus legitimum, ultra jam relata: sic ex sequentibus, Declaro, ut v.g. contingit, ut si discutiatur de valore Alicujus testamenti, & Actor contendat testamentum non fuisse validum, quia ab Impubere factum, Judex autem sententiam profert, qua pronuntiat testamentum factum, validum fuisse, licet hujusmodi sententia, contra Legum authoritatem, lata sit, quibus cautum reperitur Impuberem testamenti activam factionem non habere, *l. qua ætate 5. ff. de testam. §. præterea inst. quibus non est permissum facere testamentum, l. 13. tit. 1. p. 6.* adhuc verò valet talis sententia, si remedio appellationis non extinguatur; ita ut remedio nullitatis nequeat impugnari, eo quòd contra Leges prolata sit, cum directò non offendantur, sed tantùm jus Litigatoris, nec error exprimatur in sententia. † Quòd si Judex pro- 43
nuntiat testamentum factum ab Impubere valere, non obstante, quòd Impubes sit, talis sententia prætextu nullitatis potest impugnari, quasi contra Leges prolata, cùm non solùm contineat iniquitatem contra jus Litigatoris, sed earundem constitutionum jus principaliter offendatur erroris expressione, *l. 2. Cod. quando provocare non est necesse*, Bart. *in l. is, cui bonis 6. num. 4. ff. de verb. signif.* Jason. *in l. fin. num. 3. ff. de Justitia & jure, & in dicta l. cum prolatis, num. 10. & 20.* Cujacius *in recitationibus Posthumus, ad dictum tit. Cod. quando provocare non est necesse*, Azevedus *in l. 2. num. 31. & 34. tit. 17. lib. 4. recopil.* Pichardus *in d. §. 1. inst. de off Judicis, num. 7.* ubi *num. 8.* alia infert: aliud exemplum ponit hîc Balboa *num. 25. de minore, cujus res alienatur absque Judicis decreto*, ubi leges.

Ad tertiam quæstionis partem, An sit nulla 44
sententia, præter jus, lata? Ex dictis, jam de facili respondetur, non esse nullam, quia expressè non est contra Leges; imò nec directò contra eas faciat: sic in terminis docent, Felinus, *hîc numero 29.* Balboa *num. 13.* qui *n.46.* ut explicet textum, *in dicto cap. per tuas, qui Filii sint legitimi*, existimat *ibi* errorem expressum, an sententia esset præter jus, non contra jus, Quod sententiam, non annullat, Imola *in cap. ex tua de Clericis non residentibus.* † Nec 45
obest textus, *in cap. prudentiam de officio Delegati*, quo Doctores deducunt, ut quando à Pontifice ponitur certa forma in rescripto; idem esse quòd fiat aliquid contra formam rescripti, vel præter formam, ut assignant *hîc* Abbas *num. 5.* Decius *n.4.* Felinus *in cap. cum dilecta ampliatione t. de rescriptis.* † Quia Respondeo, non inquam 46
ex littera *d. cap. prudentiam*, tale, quid deduci, sed solùm id nempe, ut si procedant duo Delegati, ex tribus absque eo quòd Tertius sit impeditus, illud non fieri præter formam, sed potiùs contra rescripti formam, ut *ibidem* advertunt Baldus, & Decius *num. 24.* Balboa *hîc n.13.* † Nec audieris si objicias, Pontificem ibi visum fuisse illâ dictione *citra*, quæ idem videtur significare, quòd *præter:* tamen Respondetur *ibi* dictionem *citra* formam, aut præter formam, idem esse, quòd sine forma, hoc est sine jurisdictione, quo in sensu, sæpè accipi notarunt Alciatus *in l. transigere, Cod. de transactionib.* Brisson.

de

de verbis juris lib. 3. verbo *citra* & *ibidem*, Prætejus, quo in modo accipitur, *in l.fin.Cod.de publicis judiciis*, *l. ut sit* 31. *ff. pro Socio*, quod verum est. Etsi communiter talis dictio idem importet quod *ante*, cum Multis explanat Barbosa *dictio.* 58. *ibi num.* 2. ubi *n.* 4. ponit quid ea importet, quando est cum dictione *&*, & *n.* 5. dicit quòd exceptiva est, & *n.* 6. quòd aliquando inclusivè ponatur.

48 Ad quartam quæstionis partem, An sententia lata ex falsa causa, sit nulla? Optimè infertur, ex adductis *suprà*, in toto versic. *ad primam*. Quare nunc breviter Respondeo, etsi Doctorum sint sententiæ adversæ, sub distinctione hac comprehendi. Nam si causa falsa fuit expressa in sententia; tunc fit nulla, quia apparet Judicem non habuisse causæ cognitionem, sicut oportet ex *l.* 2. *Cod. de sentent. ex brev. recit.* & cessat bona præsumptio, quæ pro Judice confert Textus *in l. qui Testam. ff. de excusat. Tutor.* ubi consideratur vitium in pronunciatione.

49 Sin vero falsa causa non exprimatur in sententia; tunc valet, quia si talis sententia diceretur nulla, omnes sententiæ essent injustæ, essent nullæ, quod factum est ex jam dictis, ut notat Fachineus *lib.* 10. *controvers. cap.* 84. cùm semper Judex moveatur ex aliqua causa vera, vel falsa, ex Textu *in l.* 1. *&* 2. *Cod. si ex falsis instrumentis*, quatenùs *ibi*, rescinditur sententia lata ex falsis instrumentis, per in integrum restitutionem.

50 Et sic Jason *id l.* 1. *num.* 11. *Cod. de errore calculi*, Felinus *in cap. inter cæteras in* 2. *conclus. hoc tit.* Rota *decis.* 347. *nota quod licet in Antiquis*, Craveta *cons.* 134. *in fine*, dicunt quòd sententia, ex falsa causa lata, sit nulla, si de falsitate causæ constet ex actis ex *dicta l. qui testam. de excusatione Tutorum*, *l. cùm verò*, §. *subventum*, *ff. de fideicommiss. libert. cap. pastoralis hoc tit. cap. sollicitudinem ad finem de apellation. dicto cap. inter cæteras hoc tit. l. si pars*, *ff. de inofficioso Testam. cap. cùm ad quorundam, de excessibus Prælatorum.*
51 † Tum etiam quia transactio ex falsa causa corruit, Menochius *cons.* 91. *num.* 49. quæ æquiparatur sententiæ, *l. non minorem, Cod. de transact.* & facit Textus *in l. seia. ff. de Tutoribus*, *& Cu-*
52 *ratoribus datis ab his.* † Deinde quia ut notant Ventius *de nullit. ex defectu proces. nu.* 127. Gabriel. *tit. de sent. conclusio.* 10. *nu.* 5. sententia notoriè injusta ex actis nulla est. Ultimò, quia ex falsitate causæ apparet adhibitam non fuisse causæ cognitionem, ut oportet: ergo nulla est sententia, *dict. l.* 1. *Cod. de sent. ex brevi calcul. l. ultima*, *Cod. communia Epistol. & ex lege ex stipulatione*, *Cod. de sentent. & interlocut. omn. Judic.*

53 Unde quatenùs Bartolus *in l. qui Roma*, §. *duo fratres in* 6. *oppositione*, dixerit sententiam latam ex falsa causa, dolo Adversarii, esse nullam, aliàs secùs, cum quo transeunt Alii, teste Sociño Juniore *num.* 62. per Textum *in l. si Judex*, §. *Marcellus*, *ff. de judiciis l.* 2. *Cod. quando provocare non est necesse*, *ff. dicta l. Præses*, *ff. hoc tit. l. si expressit*, *ff. de appellat. leg.* 1. *Cod. quæ sententiæ sine appellat. rescind.* debet expendi juxta distinctionem jam relatam *num. præcedenti*; & licet Bartolus dicat *in dicta l. prolatam Cod. de sententiis & interlocutionibus num.* 8. causæ cognitionem in hoc consistere, ut partes sint præsentes vel citatæ; Respondetur consistere etiam in aliis multis, *l. in causæ cognitione*, §. *causæ cognita*, *ff. de minor. dicta l.* 2. *Cod. de sentent. ex brevi recit. dicta l. ex stipulatione*; *Cod. de sent. & interlocut. omnium Judicum*, *cap. Judicantem* 30. *quæstione* 5.

Nec obest Textus, *in l. unica*; *Cod. de rei uxoriæ actione*, ubi videtur non vitiari sententia, si 54
causa exprimatur, & falsa sit, quia Respondeo quòd *ibi* Lex fingit stipulationem, ex omni parte perfectam, sed hîc Lex non fingit sententiam latam ex vera causa, loquitur enim Lex illa, in alio casu diverso, ut Textus *in l. Cives*, *Cod. de appellationibus.*

Nec obest Textus, *In dicta l. si Judex*, 55
§. *Marcellus*, *ff. de judicis*, quia *ibi* locus est quærelæ, quod intelligit Fachineus *dicto lib.* 10. *controvers. cap.* 84. *in fine* per restitutionem in integrum, sicut *in l.* 2. *Cod. si ex falsis instrumentis.* Et ad prædictam distinctionem reducendi sunt Bart. & alii Doctores *in l.* 1. *Cod. de errore calculi & ibi*, Decius, quatenùs dicunt sententiam valere; licet error ex actis appareat, nisi referat se ad acta, uti etiam tradunt Abbas & Felinus
in dicto cap. inter cæteras de re judicata. † & Tex- 56
tus *in l.* 1. *Cod. si sæpius in integrum restitutio fuerit postulata*, quia causa non est exprimenda in sententia, *cap. sicut nobis hoc tit.* Alexander *in dicto* §. *duo fratres*, qui voluerunt dicere errorem expressum in sententia eam non vitiare, quod per quam est, ex dictis; sic etiam leges *ibi* Jasonem, *num.* 52. dicentem nullam esse sententiam; si error in ipsa exprimatur, ergò aliàs non æquè.

Ad quintam quæstionis partem, An compe- 57
tat Restitutio, adversùs sententiam latam contra jus Litigatoris? Ut resolvas, præmittendum est, hanc remedio appellationis emendari, ut contingit in omnibus sententiis, quas, ut injustas, Judicia appellationes solent reformare, ut colligitur, ex jam dictis, in toto versiculo *ad*
primam. † Nunc verò ad dubium respondet 58
Socinus *in cap. significantibus de purgat. Canonica*, *& in cap.* 2. *de crim. falsi*, quòd non retractatur sententia; & hanc opinionem esse communem Legistarum, dixit *in cap.* 2. *de purg. vulgari*: Sequitur Corsetus *singul.* 8. versic. *sententia*, quia aliter nunquam sententia transiret in rem judicatam; si quando jam appellationi ampliùs non est, esset locus restitutioni in integrum, ex solo prætextu, quòd sententia sit iniqua, & contra jus Litigatoris prolata, quod non videtur, nec juri, nec rationi consentaneum. Et sic dicit securiorem, & æquiorem Sfortia *de restitutione p.* 2. *quæst.* 79. *Art.* 2. *num.* 10. versic. *ego puto*, propter authoritatem rei judicatæ, & ut finis litibus imponatur, *l. properandum*, *Cod. de judiciis*; *cap. jurgantium de re judicata*, & hanc veriorem, & quod communiter practicetur, docet Cevallos *in practicis q.* 839. tam de jure Canonico, quàm Civili, nisi Princeps adeatur per viam supplicationis, ut tradunt Abbas *de purg. vulgari in dicto cap.* 2. Decius *in cap. proposuisti*, *num.* 50. Hypolitus *singulari* 473. *num.* 2.

Unde etsi Hostiensis *in dicto cap.* 2. *de purg.* 59
vulgari, Hostiensis *in suo repertorio*, versic. *sententia*, Decius *in cap. proposuisti de probationibus*, *num.* 49. Amicis *cons.* 33. *num.* 21. Albericus *in Præmio digestorum in princ. col.* 4. pro affirmativa sententia Respondent, ad quod allegant *in cap. ex litteris de restit. in integrum*, & Textum *in l.* 1.
ff. ex

ff. ex quibus causis Majores, & confirmari videatur ex eo, quòd remotâ, vel prohibitâ appellatione, adhuc sit locus supplicationi, vel revisioni, ut docent Guido Papa *decis.* 50. Menoch. *rem. 4. de adipiscend. à num.* 895. Vincent. de Franchis *decis.* 148. Capicius *decis.* 144. Decianus *resp.* 47. *volum.* 1. Surdus *cons.* 177. Vander *in tractatu revisionum, conclusione* 27. Etenim & Valascus *consilio* 40. Menochius *de Arbitrariis, libro* 1. *quæstione* 70. *numero* 24. Aldrete *de Religiosa disciplina, libro 2. capite.* 28. *num.* 25. Advertant, ubi appellatio denegatur, permissum esse, per viam querelæ ad Superiorem. Videatur Rolandus à Valle *cons.* 94. *nu.* 2. *vol.* 1. tradit Barbosa *in dicto cap. ex litteris num.* 4. & 5. Verùm ipse, cum Corseto *singul. sentent.* 8. *in cap. cùm inter* 13. *hoc tit.* docet quòd sententia lata, nonobstante privilegio, contra jus Litigatoris, mero jure tenet, si non appelletur; tamen, ait, per restitutionem in integrum, non rescindi; est ergo diversum, ut revideatur, mediâ supplicatione, vel quod rescindatur per in integrum restitutionem.

60 Hæc tamen secunda opinio admitti poterit in causis beneficialibus, in quibus ex gratia conceditur restitutio adversùs tres sententias: Ita Staphilæus, *de litteris gratiæ, & justitiæ, in contractu de gratiis, expectant*, §. *dicendum, num.* 41. quem sequitur Sforria, *suprà num.* 18. ubi sex modis declarat præfatam opinionem, & in quadam causa beneficiali cujusdam Capellaniæ oppidi *de lalamo*: Sic testatur vidisse judicatum Cevallos, *ubi suprà, ad dictam quæstionem* 839. *à n.* 6. ubi ait, rectissimè pronuntiatum fuisse, qui ut jam dixi in toto versic. *ad primam*, concludit sententiam latam, contra jus constitutionis, semper esse nullam & non transire in rem judicatam ex *dicta l. 1. Cod. quando provocare non est necesse, l. 1. §. iterùm. ff. quæ sunt sine apel. l. 3. tit. 26. p.* 3. ubi Greg. *l. 1. tit. 32. eadem part.*

61 † Et adjunges Fachineum, *dicto lib.* 10. *controvers. cap. 93. in principio*, ubi in sententia contra jus Litigatoris, à qua non appellatum est, admittit restitutionem à Principe, per Textum, *in l. Divi fratres, ff. de pœn. l. 1. §. ultimo, ff. de quæst.* Oddus *de restit. p. 2. a. 79. art.* 2.

62 Notabis cum Cyriaco *tom. 1. cent.* 186. quod sententia præsumitur ritè, & rectè lata, nec dicitur continere errorem expressum, nisi legatur oculo corporali, aliàs dici validam, & ab ea esse appellandum, & non dici nullam, semper enim sententia de jure præsumitur valida, *cap.* 23. versic. *porrò, de elect. cap. cum inter, hoc tit. leg. Herennius* 63. §. *Gaiod. ff. de evictionibus cap. in præsentia de re*, nunc alia ex multis tradit Cyriac *ibi. & num.* 21. quò nec sit nulla per errorem redactum ad acta, vel si intellectualiter, aut per interpretationem deducatur, si oculo corporali legatur error: sic cum Innocent. Alex. Jasone, Bald. & Surd. *cons.* 223. *sub num.* 21. *volum.* 2.

QUÆSTIO II.

An sententia delegati injusta transeat in rem judicatam? Quid de sententia Arbitri? An sententia lata contra consuetudinem, & stylum, sit nulla? Quid contra Privilegium? Quid contra quascunque constitutiones, seu contra quascunque leges etiam seculares? Et an Textus noster procedat, etiam in sententia interlocutoria? Et an sententia lata contra legem loquentem, tantummodo in simili casu, sit nulla diverso tamen ab illo, de quo agitur?

SUMMARIUM.

1 *Sententia lata à Delegato, contra jus Litigatoris valet, num.* 2.

3 *Rescripta Delegatorum Principis recipiunt interpretationem ex jure, sicut alia.*

4 *Sententia lata ab Arbitro contra Leges, & Canones est nulla: Quid si contra jus Litigatoris? nu.* 5. *quid in Arbitratore? nu.* 6.

7 *Sententia lata contra stylum & consuetudinem est nulla, nu.* 8. *& 9.*

8 L. prolatam, Cod. de sentent. & interlocut. l. 1. tit. 17. lib. 4. recopil.

10 Cap. ei qui, §. item si sententia 2. quæst. 6. num. 12.

11 Cap. 3. de eo qui mittitur in possess. causa rei sexu, num. 13.

15 *Sententia lata, contra extravagantes constitutiones Sinodales, & Leges municipales, est nulla, & nu.* 16. 17.

18 *Sententia lata contra extravagantes, maximè notas, etsi non expressas in jure, est nulla, errore expresso.*

19 *Sententia lata, contra dicta Sanctorum Patrum, est nulla.*

20 *Sententia lata, contra extravagantes, de quibus dubitatur, valet, quid si producta aliqua sit à Litigante, num.* 22.

21 *Extravagans publicata si recepta non obligat?*

23 *Dictio*, VE, *solet diversa conjungere, sicut dictio &.*

24 *Index Ecclesiasticus deficientibus Canonibus tenetur Judicare secundùm Leges.*

25 *Sententia interlocutoria lata à quolibet Judice, expresso errore, est nulla.*

26 *Sententia lata, expresso errore, contra legem loquentem, tantùm in simili casu valet.*

27 *Judicium de similibus ad similia, qualiter valeat.*

29 Dicto cap. ei, qui; §. item si sententia 2. quæst. 6.

Gratianus multis in locis reprobatur remissivè.

29 *Sententia valet quoties Leges, aut Canones varios, seu subobscuros habent intellectus, si lata sit contra aliquem eorum intellectum minùs probabilem.*

AD primam quæstionis partem; Respondebis, ex traditis *suprà q.* 1. versic. *ad secundam*, ubi dixi de intellectu Textûs *in cap. prudentiam de officio Delegati*, cujus occasione video Fachineum, 1

præter

præter Alios, agere de præſenti dubio *lib.* 10. *controverſ. cap.* 93. quatenùs dicens *ibi*, ex jam adductis in fine quæſtionis præcedentis, quòd ſententia contra jus Litigatoris lata, habet authoritatem rei judicatæ, ſi non fuerit appellatione ſuſpenſa, inquirit, nunquid idem ſit: etiam in Judice delegato, proferente ſententiam, contra Jus Litigatoris. Et licet Doctor Cardinalis Portuenſis *in cap. ultimo de præbendis* dixiſſet hujuſmodi ſententiam Delegati injuſtam nullam eſſe, quia non eſt ſervata forma mandati, *ex l. diligenter, ff. mandati, cap. dilecta de reſcriptis*, cùm forma mandati eſt, ut juſtitiam faciat.

2 Tamen in præſenti idem dicendum eſt, ac de Judicibus ordinariis, ſententias proferentibus. Dixi *in dicta quæſt.* 1. & ſic Jaſon. *in l. qui Romæ, §. duo Fratres in* 2. *nota*, & Canoniſtæ *in cap. fin. de præbendis*, hoc multis rationibus defendunt, præter quas id probo; quia à ſententia Judicis delegati, neceſſe eſt appellare, juxta Textum, *in l.* 1. *ff. à quibus appel.* At ſi eſſet nulla, non eſſet opus appellat. ut latè adduxi *in d. q.* 1.

3 Tum etiam accidit doctrina Innocentii *in dicto cap. prudentiam de officio Delegati, & in cap. cum ad ſedem, de reſtit. ſpoliat.* dum dicit reſcriptum Delegatorum Principis, ſicut alia reſcripta recipere interpretationem, ex jure communi juxta *l. ſi quando, Cod. de inofficioſo Teſtamento, l. reſcripta, Cod. ſi contra jus:* Ergo intelligitur, ut Delegatus debeat juſtè judicare, & perinde evenire, ut ſi iniquè judicaverit, nihilominùs ejus ſententia vim obtineat rei judicatæ, ſi lata ſit contra jus Litigatoris, quia ſic jure communi eſt conſtitutum.

4 Ad ſecundam quæſtionis partem, quæ loquitur de Judice Arbitro, ſi ille proferat ſententiam, contra conſtitutiones, Canones, aut Leges, directò, & expreſſo errore, ſeu falsâ causâ; exiſtimo idem dicendum eſſe, ac de Judice ordinario, ſeu delegato adduxi, docet Gloſſa, verbo *ſive iniqua. in l. diem proferre, ff. de receptis Arbitris*, Gloſſa, verbo *ſopiatur.* ſecundùm veram illius litteram *in cap. Paſtoralis* 14. *in princ. de reſcriptis*, & in effectu Gloſſa, verbo *commiſſa in l.* 3. *ff. de receptis Arbitris*, Imola *in cap.* 1. *num.* 1. *de conſtit.* Felinus *hîc*, *num.* 6. Gabriel *comm. opinion. ſub hoc tit. concluſ* 4. *num.* 7. ubi extendunt ad Arbitros compromiſſarios; non verò ad Arbitratores, Barboſa *hîc*, *num.* 6. & ſatis probatur, quia reverà Arbitri juris ſunt Judices, quorum ſententiis debet ſtari, ac ſtatur ſententiis Aliorum, ut dixi *in cap.* 3. *de judiciis*, & clarius *in tit. de Arbitris patet.*

5 Dubium tamen eſt, ſi Arbiter pronuntiaret tantùm contra jus Litigatoris, & Bartolus *in dicta l. diem proferre, §. ſtare, ff. de Arbitris*, dixit quòd Arbitri ſententia eſt nulla, ſi lata ſit contra jus Litigatoris, quando compromiſſum factum eſt in eum, ut pronuntiaret ſecundùm jus; quoniam Arbitri poteſtas pendet ex compromiſſo, *l. non diſtinguemus. §. nunc de Officio, ff. Arbitris*, ſed Fachineus *dicto lib.* 10. *controverſ. ſub dicto cap.* 93. reſpondet hoc idem eſſe, etiam in Judicibus ordinariis, ac in his, quibus mandatum eſt à Lege, ut juſtitiam faciant, juxta Textum, *in §.* 1. *Inſt. de officio Judicis*, & ita etſi Bartoli ſententia communis ſit, Teſte Ripa *in dictâ l. qui Romæ, §. duo Fratres, nu.* 8. *ff. de verb. obligat.* Reſpondet Fachineus in ſententia Arbitri rationem eſſe: quia ſtandum eſt ejus ſententiæ; licet iniqua ſit, *dicto §. ſtari:* ergò (ait
Fachin.) dum exprimitur in compromiſſo, ut
ſecundùm jus pronuntiet, non exprimitur id
quod tacitè inerat, ſicut in Judice, cui tacitè
intelligitur mandatum, ut juſte judicet; Et ſic
meritò illius expreſſionem nihil operari, *l.* 3.
ff. de legibus, & ita Balboa *hîc*, *nu.* 14. in fine dicit idem de Arbitro, ſive juris, ſive compromiſſatio, cùm uterque juris ordinem ſervet,
& ſententiam proferat, *l. idem Pomponius* 14.
§. recepiſſe, ff. de Arbitris, Alciatus *in l. pronuntiatum, num.* 5. *ff. de verb ſignif.* † Sed 6
non comprehendit ſententiam Arbitratoris, ſeu
amicabilis Compoſitoris, quia iſte ordinem juris non ſervat, ut advertit Abbas *in cap.* 1.
num. 1. *de Arbitris.*

Ad tertium, An ſententia lata contra ſtylum, nulla 7
ſit? Quo in caſu etiam dico ſententiam latam contra ſtylum, & contra legitimam, ſeu receptam
conſuetudinem eſſe nullam; ita ut provocationis
remedio non ſit opus: Argumento Textûs *in cap.
quàm grave, de crimine falſi*, docent Felinus *in
cap.* 2. *de reſcriptis*, *num.* 16. Rebuffus *ad leges
gallicas, in proœmio Gloſſa* 5. *num.* 133. Zaſius *in
l. de quibus, ff. de legibus.* † Et ſic Pichardus 8
in d. §. 1. *Inſt. de officio Judicis*, *num.* 16. intelligit juxta hunc modum illud quod dicitur,
in l. prolatam, Cod. de ſententiis, & interlocutionibus omnium Judic. & in l. 1. *&* 12. *tit.* 22.
p. 3. nempe prolatam ſententiam à Præſide, contra ſolidum Judiciorum ordinem, authoritatem rei
judicatæ non obtinere, junctis traditis ab Avendano, *reſponſo* 1. Azeved. *in l.* 1. *tit.* 17. *lib.*
4. *recopilat.* † Sed Maynerius *in l. res judicata*, 9
ff. hoc tit. iſtud declarat procedere, quando
ſtylus notorius eſt, & conſuetudo, aliàs enim
ſententiam nullam non eſſe, cum poſſit probabiliter à Judice non ignorari, juxta doctrinam relatam *q. præcedenti, à n.* 1. idem ex Aliis probat
Barboſa *hîc n.* 4. cum Menochio *de Arbitrariis
lib.* 1. *q.* 52. *nu.* 2. Ludovic. Rodulphus *de Brachio Regio, nu.* 32. quod intelligit Petrus Barboſa, *in Rubrica, ff. ſoluto Matrimonio*, ſi ſit expreſsè contra ſtylum, vel conſuetudinem, vel
etiam contra aliam, ſi prima fuit valida, vide
Baldum, *in l.* 2. *Cod. quando provocare non eſt
neceſſe*, Relatos à Duennas *Reg.* 5. Tyraq. *in tract.
l. le mort, declaratione* 7. *n.* 5.

Sed huic reſolutioni videtur obſtare Textus 10
in cap. ei qui, §. item ſi ſententia 2. *q.* 6. ubi conſtat ſententiam, contra jus ſcriptum, non valere; ergo cùm ejus ſententiam, tantùm ad jus ſcriptum referatur, videtur ut non porrigatur ad conſuetudinem, & ſtylum, & facit Textus noſter cum aliis, in quibus dicitur quod ſententia contra Leges, & Canones prolata, nulla eſt, loquuntur enim de legibus, & conſtitutionibus communibus, & ſcriptis.

Et juvatur ex Textu, *in cap.* 3. *de eo, qui* 11
mittitur in poſſeſſionem, causâ rei ſerv. ubi ſententia contra conſuetudinem lata valet. † Sed Reſ- 12
pondeo Textum *in dicto cap. ei qui, §. item ſi ſententia*, poſuiſſe verbum illud *jus ſcriptum*, potiùs ad expeditionem ſententiæ: quàm ad excluſionem juris non ſcripti, hoc eſt conſuetudinis, & ſtyli, cùm hæc vim legis habeant: Argumento Textûs *in §. conſtat. Inſt. de jure naturali gentium* & ſic nec noſtrum Textum, nec alios implicare cum eorum ſententia claudat, etiam conſuetudines, & ſtylum, dum tamen ſint noti, & apud populum, & in judicio probentur, ut jam dixi; nam ſi de his aliqua dubitatio extet, non eſt cur
expreſsè

eapresè loquens sententis contra stylum, & consuetndinem dubiam, sen improbabilem, nulla sit.

13 Et in hoc casu est intelligendus Textus *in dicto cap. 3. de eo, qui mittitur in possessionem.* Graña *hîc, n. fin.* intelligendus Balboa *hîc, sub n. 32. in fine, & num.* 34. ubi ex Multis eapendit Textum *in dicto §. ei qui.*

14 Ad quartam quæstionis partem, An sententia lata contra privilegium sit nulla? Respondebis ex jam adductis *q.* 1. versic. *ex prædictis*, ubi eapendi Textum *in cap. suborta hoc tit.* qui agit de sententia lata contra privilegium, *à nu.* 24.

15 Ad quintam quæstionis partem; An sententia Teatûs nostri procedat in quibuscunque constitutionibus eatravagantibus Canonicis? Videtur quòd sic, quia etiam istæ constitutiones Canones vocantur, *cap. Nicena in princ.* 31. *dist.* Abbas *hîc, n.*1. Imola *in cap.* 1. *de constitut.* ubi Decius *in l. lect. n.*1. sequitur *hîc* Barbosa, ubi cum Multis, *nu.* 9. declarat procedere in factis; tam in Concilio Generali, quam à Romano Pontifice, etiamsi sint Synodales Episcopales, quando non continent juris Canonici repugnantiam: siquidem, & hæ constitutiones quoad hunc effectum Canones Judicantur, Ita ut contra illas, prolata sententia nullius sit momenti, Abbas *hîc, notab.*1. Decius *in dicto cap.* 1. *de constit. n.*4. *in* 1. *lectura.*

16 † Et sic dicit Balboa *hîc, n.*33. nostri Textûs sententiam procedere, non solùm contra quascunque Leges, Canonesve generales, sed etiamsi sint alicujus loci; ut inter seculares, Leges municipales comprehendantur, inter Ecclesiasticos verò, statuta Synodalia, ea communi Doctorum sententia per Teatum *ibi, in l. omnes Populi, ff. de just. & jure cap. jus naturale dist.*1. *cap. Reg.* 3. *dist.* sequuntur Relati ab Antonio Gabriel. *in tit.* 17 *de re judicata conclus.*7. *n.*15. † De Legibus municipalibus, vulgò *ordenanzas de los consejos*, si sententia contra eas eapresè loquatur, nulla erit, ut docent Pichardus *in dicto §.* 1. *Inst. de officio Jud. num.* 16. Jason. *in l. penult. ff. de just. & jure:* exornat Vantius *de nullitate ex defectu proces. num.* 5. Pinellus *in l.* 1. *p.* 2. *cap.* 4. *num.* 40. *Cod. de rescind. vendit. & dicto de constitutionibus Synodalibus:* contradicit Baldus *in cap. cum venisset de eo, qui mittitur in possess.* Barbosa *hîc, num.* 8. nostram amplectitur sententiam.

18 Unde infero, quòd etsi plures extravagantes non sint insertæ in corpore juris Canonici, si illæ essent valde notæ, tunc etiam sententia contra eas lata, expresso errore, nulla esset, ut contingeret, si pronuntiaret contra extravagantem, ad evitanda scandala, notat Baldus *in l.* 1. *Cod. quando provocare non est necesse*, Jason. *in l. cum prolatis, ff. hoc tit.* Balboa *hîc num.*36. *in fine*, Vel si eatravagans habet clausulam decreti irritantis: Argumento Teatûs *in cap. penult. de præbend. lib.* 6. Cassiod. *decis. unica de rerum permut. num.* 3. Covarruvias *in pract. cap.* 9. *n.* 7. Mandosius *Reg.* 7. *Cancellar. q.*4. *n.*7. & *Reg.* 11. *quæst.* 7. *num.* 2.

19 Et sic etiam idem dicendum eaistimo, si sententia, eapresso errore, proferatur contra dicta Sanctorum Patrum; quæ quidem sub verbo *Canones*, de quo in nostro Teatu, contineri dicendum est, dummodò referantur *in cap. fin.* 15. *dist. & in cap. de Libellis dist.* 20. tradunt in specie Glossa *in cap. noli meis dist.*9. recepta ea Felino *à num.*3. ubi Decius *à num.* 4. *in cap. ne innitaris de constit. Canon. de locis Theolog. lib.*7. *c.* 3. Albericus *de agnoscend. q.* 15. *à n.* 7. & 13. & *q.*40. *à n.* 47. & 53. & *q.* 21. *à num.* 8. Covarr. *lib.*4. *variar. cap.* 17. *à n.* 1. Vivaldus *in Candelab. aureo p.* 1. *in initio num.* 1. Barbosa *hîc, n.* 9. *in fine*, qui hoc tenet quidquid aliter intendat Castrus, adversùs Hæredes *lib.* 1. *cap.* 7. & *lib.*2. *de lege pœnali, cap.* 9. *vers.* 2.

Verùm, si de eatravagantibus dubitetur, ut 20
solet, quia non sunt insertæ in corpore Juris; tunc dicendum est, sententiam contra ipsas latam, mero jure, valere, ut sentiunt communiter Doctores *in dictâ l. cum prolatis, ff. de re jud.* & Relati à Padilla *in l. pen. Cod. de juris & facti ignorantiâ, numero* 12. Cassador. *decis.* 7 *num.* 5.

Nec obstat dicere extravagantes esse Leges 21
statutas à Romano Pontifice, quæ obligant, & ligant etiam ignorantes, post duos menses, à die publicationis in Curia: Argumento Teatûs *in cap.* 2. *de const. lib.* 9. Nam Respondeo, quòd etsi eatravagans publicata sit; Si verò minoribus non sit recepta, non obligat juxta Teatum, *in cap. in istis in princ. & §. leges dist.* 4. sic Balboa
hîc num. 35. † Ubi addit quòd, si eatravagans 22
esset producta a Litigante, seu ex officio Judicis in forma publica, in judicio, tunc sententiam contra ipsam latam, expresso errore, nullam esse: ut declarat Gomezius *in proœmio Regul. Cancel. q.* 2. Franciscus Pavinus *in proœmio Joannis* 21. *§. notandum.* Videbis Variolam ad commentarios Pegnæ circa finem, verbo *flores*, Stravab. *pag.* 236. versic. *si contra*, ubi nullam dicit sententiam, contra eatravagantem cognitam, secùs si dubiam, aut incognitam: sive ignotam, & non productam, nec in corpore juris clausam; ex *cap. Pastoralis de fide instrument.* explicans latè, & novissimè Pater Franc. Valente *in suo lib. Concordia juris Pontificii, cap.*1. in proœmio, ait sententiam latam contra extravagantes notas in libris, vel positas in Archivio publico, esse nullam; Secùs, si contra ignotam, nisi ea authenticè produceretur: ubi addit, ut quando non est notitia de eatravaganti, quæ alligatur, non est consulendus Superior à Judice, esseque meliùs, si non consulat, eo quòd videatur extravagans allegata in fraudem, ad dilationem causæ, sin autem de extravagante habeatur aliqua notitia, & ea allegetur; tenebitur Judex consulere Superiorem, *ex dicto cap. Pastoralis*, & addunt Abbas, Butrius, & Imola, quòd si Judex adhuc, inconsulto Superiore, sententiam ferat contra extravagantem, validam fore, quamvis judex malefecerit non consulendo, & veniat puniendus, ea eo quia in illo capite præcipitur Actus consulendi, sed non irritatur actus sententiæ ferendæ, & deinde quia, quoties judex certus non est de decretali, non offendit juris authoritatem, quia sicut contra jus dubium sententia lata, valida est; Ita contra extravagantem dubium, in dubio facti.

Ad sextam quæstionis partem, & juxta nostri 23
Teatûs mentem, Respondent Doctores hîc, ut nostri Textûs doctrina procedat, etiam in quibuscunque Legibus Civilibus; sic Glossa hîc, & Felinus *num.* 2. & apertiùs Abbas, eo quòd dictio *Ve*, hîc posita, solet diversa conjungere. sicut & dictio &, juxta Rubricam, in Glossa. *ff. de juris, & facti ignorantiâ*, Barbosa, *hîc, nu.* 6. Nam cùm Pontifex adjiciat verbum, *Canones*, necessariò debet dici, verbum *Leges*, procedens esse

esse intelligendum de civilibus, & sæcularibus Legibus; quia ego intelligo, dummodò Leges civiles non sint Canonibus contrariæ, aut ab eis impugnatæ; quia tunc revera sententia contra eas prolata non improbaretur, etiam expresso errore, *nbi suprà quæstione* 1. explicui, ex doctrina Textûs, *in capite Ecclesia Sancta Mariæ*, cum
24 Aliis; versic. *ad secundam*, in verbo adhuc. † Et alias rationes adjungit Barbosa *hic*, *sub. dicto, num.* 6. quatenus ait, agi in hoc Textu, de mora prolata à Judice Ecclesiastico, qui de fruentibus Canonibus; secundùm Leges, tenetur judicare; ut tradunt Glossa *verbo secundùm Canones in cap.* 1. *de officio ordin.* Decius *in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ*, *num.* 42. juxta illa etiam, quæ adduxi *in capite quod Clericis*, *de foro competenti.*

25 Ad septimam quæstionis partem, An Textûs nostri Regula porrigatur ad sententiam interlocutoriam, expresso errore, latam contra Jus? In quo dubio idem dicendum esse existimant Doctores, ac de definitiva sententia, jam supra manet Dictum, ut docet Jason. *in lege fin. n.* 4. *de justitia, & jure*, sive sententia sit lata ab ordinario, sive à Delegato Judice, quia id denotat generalitas illius verbi *sententia*, ex identitate rationis, quæ in omnibus sententiis æquè versatur, eo quòd in omnibus Lex ipsa offenditur, si error exprimatur; Imò potiùs, sic Balboa *hic*, *nu.* 14. ubi alia addit de Arbitratore & Arbitro juris, quæ adduxi *suprà*, in versiculo. *ad secundam*.

26 Ex his infero ad ultimam quæstionis partem, nempe cùm profertur sententia, expresso errore, contra legem loquentem tantummodo in simili casu diverso; Tamen ab illo, de quo agitur eam valere, ut notant Felinus *hic num.* 25. versic. *limita* 9. Baldus *in Lege* 2. *nu.* 7. *Cod. quando provocare non est necesse*, Gabriel *commun. opinion. sub hoc tit. conclusione* 7. *num.* 21. Barbosa *hic*, *n.* 10.

27 Nec obest dicere, de similibus ad similia, idem Judicium esse habendum ex Regula Textûs per argumentum *in Lege non possunt*, *ff. de Legibus.* Tamen in specie, de qua loquimur; ut sententia dicatur nulla contra legem lata, oportet ut Lex loquatur in propriis terminis, non, si loqua-
28 tur in simili, tantùm casu diverso. † A quo iterum lucem accipit Textus *in dicto cap. ei qui*, §. *item si sententiæ* 2. *quæst.* 6. Nam etsi existimant Multi illum Textum Gratiani nullam aliam authoritatem habere, quàm si esset quædam Doctoris opinio, ob idque multis in locis Gratianum reprobari, ut ostendunt Felinus *in cap.* 2. *de rescriptis*, Covarruvias *in cap. Raimuñius*, *numero* 20. *de Testam.* Sarmiento *de reditibus Ecclesiastic.* 3. *p. num.* 2. *cap.* 1. Duarenus *de Sacris Ecclesiæ Ministeriis*, *in præmio.* Tamen quia illud difficile videatur, eo quòd Textus ille sit deductus à Gratiano *ex lege si expressim*, *ff. de appellationibus*, & ex Textu *in lege* 2. *quòd quando provocare non est necesse*; Ideò Balboa *hic*, *sub num.* 34. Veriùs putat, quòd *in dicto* §. *item si* sententia jus scriptum non fuit positum ad differentiam juris non scripti, ut jam suprà explicui de consuetudine in versic. *sed huic solutioni*, sub versic. *ad tertiam*, sed accipi pro certo, & expresso ad effectum annullandi sententiam, quod etsi sit simile, loquitur verò in aliis terminis: ita ille sentit, & concludit resolvendo quæstionem nostram, sententiam contra Legem loquentem, in casu simili ipso jure valere.

29 Unde infero quòd, quando Leges, aut Canones, non claros, sed varios habent intellectus, seu obscuros, de quibus probabiliter dubitari possit; tunc sententiam mero jure valere, licet prolata sit contra aliquem intellectum, non verum & minùs probabilem, docent Bartolus *in l. cum prolatis*, *ff. hoc tit. num.* 2. *in fine*, & ibi Albert. *in principio* Jason. *n.* 12. Alexander *à n.* 8. & Alii; Baldus *in dicta l.* 2. *Cod. quando provocare non est necesse*, *num.* 6. Abbas *hic nu.* 9. Felinus *num.* 15. Antonius Gabriel, *sub hoc tit. conclus.* 7. *num.* 19. & patet ex lungè ante adductis.

QUÆSTIO III.

An error calculi vitiet sententiam? An jura transgredi ex causa licitum sit? Et an sententia censuræ lata, contra Justitiam legalem, valeat? Et an absolutionis sententia lata contra jus Litigatoris, aut legis sit valida? An sententia excommunicationis, vel absolutio lata ex falsa causa, valida sit?

SUMMARIUM.

1 *Sententia non vitiatur errore calculi, nec transit in rem judicatam, n.* 5. *n.* 7. *ubi distinguitur inter magna, & parva.*
2 *Revideri debet error calculi: quid si rationes legitimæ, sint dispuncta? n.* 3.
4 *Error calculi, potest opponi, usque ad sententiam, & aliter.*
5 *Ratio non sufficienter reddita iterùm distingui debet, qui ratione non obstante, ubi quid in facto, & in jure? n.* 6.
8 *Transgredi jura ex causa, possunt à Judice.*
9 *Sententia censuræ contra justitiam legalem, nunquid sit nulla remissivè?*
10 *Absolutio censura lata contra jus Litigatoris valet, etsi injusta sit.*
11 *Dictio* nullatenùs *solet habere vim decreti irritantis.*
12 *Absolutio lata, deficiente formâ clausula, sub qua debeat concedi, nulla est.*
13 Cap. fin. de rest. spoliat.
14 *Excommunicatio lata ex falsa, errore non expresso, valida est, etsi injusta, nisi notoriè esset injusta, ex processu, n.* 16.
15 Cap. per toas de Sententia excommunicationis.
17 *Excommunicatio lata ex causa, qua falsis Testibus probata sit, tantùm est injusta, & nu.* 18.
19 *Absolutio lata ex falsa causa erit nulla, aut injusta, sicut excommunicatio, sic lata, numero* 20.

AD primam quæstionis partem, ut respondeas, leges quæ adduxi *suprà in capite* 1. *de fide Instrumentorum*, *quæstione* 9. *nu.* 32. ubi An calculi error trahat executionem paratam? Quare nunc breviter videtur quòd error calculi sententiam non vitiat *ex l.* 2. *Cod. de re jud.* 1

Et propterea dixerunt Fr. Marc. *in decis.* 441. 2

Riccius *collect.* 1149. computa revidere debere
3 errore in calculo commisso. † Quod videtur confirmari ex eo, nam jure civili, & Regio satis constitutum est, ut rationibus semel legitimè dispunctis, iterùm revideri non debeant, ut *in l. semel, C. de apochis publicis, lib.* 10. ubi Bartol. Monachus, Archidiacon. Joannes Andreas *in cap. unico de Clerico agrotante*, Socinus *cons.* 92. Scobar. *de ratiociniis* cum Aliis, *latè cap.* 41. facit Textus *in lege* 51. *tit.* 5. *lib.* 2. *recopil.* ibi, *e mandamos que de aqui adelante en ningun playto aya mas que vias cuentas que se ayan de ajer por Contadores*, legendus Avendanus 1. *p. cap.* 9. *n.* 2.

4 Deinde confirmatur, quia ex quo post longum tempus hujusmodi erroris Retractatio potest peti, ut decisum in propriis terminis; refert Jafredus *in decis.* 122. quæ notanda est ad Textum celebrem, *in l. calculi error, ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium*: Imò quòd calculi error possit apponi, usque ad sententiam: dixit Sesse *decis.* 18. Rotæ Arag. & postquam Partes inter se pepigerant facto calculo, seque mutuis stipulationibus liberaverant. Rota Avenion. *decis.* 124. *diversor.* & quandocunque, ut latè sequitur Scobar. *suprà*, *à num.* 15.

5 Verius autem est, juxta doctrinam Textûs nostri, quòd ubi erratum est in calculo, sententia non transeat in rem judicatam, ex Textu, *in lege cùm putarem, ff. Familiæ erciscundæ*, Azevedus *in l.* 22. *tit.* 6. *lib.* 3. *recopilation.* Gregorius Lopez *in l.* 14. *tit.* 18. *p.* 3. ubi dicit, quòd si Ratio non sit sufficienter reddita, vel legitimè dispuncta, qui ratione non obstante, iterum reddi debent, non tamen plus, quamvis de jure Civili dispungitur, ut *in lege fin.* §. *fin. ff. de bonis authorit. Jud. possidentis*, tenuit Baldus *in l. si plures, Cod. de condition. insertis*: Multis adductis; refert Scobar. *de ratiociniis*, omninò legendus *in*
6 *cap.* 41. *nu.* 5. † Ubi *à nu.* 6. addit, quòd rationes, non solùm poterunt de novo fieri, revideri, & restitui, quando error in Mathematicis consisteret, ut puta, quando Calculatores dixerunt *duo, & tres esse octo*, sed etiam, ubi erratum esset in jure; eo quòd oneratus fuit Administrator de parcellis, quibus jure onerari non debuit, vel versà vice, non fuit oneratus de parcellis jure ab ipso debitis, quo in casu, ait, ut ersi ex juris dispositione, retractande Ratio non esset per modum actionis, sed debere Judicis officio, ex Bartolo, & Plateâ *in l. instar, Cod. de jure Fisci, lib.* 10. Parisio, *cons.* 89. *n.* 27. Mascard. *de probationibus, conclus.* 235. *nu.* 1. & 13. Et ad confirmandam hanc sententiam, refert doctrinam Textûs *in l. si post divisionem, Cod. de juris, & facti ignor.* ex Textu *in l.* 1. *Cod. de conditione indebiti, l. si Fidejussor*, §. *in omnibus, ff. mandati, l.* 33. *tit.* 14. *p.* 5.

7 Hæc tamen intelliges, ubi erroris causa sit expressa, & contingat in rebus magni momenti; nam si sit in rebus parvis, tunc revera sententia, errore confirmato, propter authoritatem rei judicatæ, non debet retractari; ut evitetur processus in infinitum, neve rationes immortales fierent: Argumento Textûs *in l. properandum, Cod. de judiciis, cap. finem litibus de dolo & contumacia*, & quando in jure consistit talis error, ex Textu, *in lege quamvis*, ubi notant scribentes, *ff. de condit. & demonstrat.* Baldus *in lege* 1. *Cod. si adversùs solutionem, & in leg. penultima* versiculo *in tempore, Cod. de cond. insertis*, Bobadilla *in politica lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 76. quod intelliges in via executiva, in qua non jure actionis, sed officio Judicis, quis ad solvendum compellitur; Cùmque de minimis non curet Prætor, ut *in l. Sesa ff. de in integrum restit.* evenit, ut illum Judex revocare non debeat, propter authoritatem rei Judicatæ; Secus erit in magnis, juxta jam dicta, quia tunc talis error lædit Parti admodum, & Judici; nimis ponderosus est, refert judicatum Scobar. in hac Cancellaria, in causa executionis loci *de chinchon*. hæc enim, & alia poteris applicare distinctione habitâ, *suprà quæstione* 1. ad intellectum Textûs nostri.

Ad secundam quæstionis partem, An jura 8
transgredi ex causa licitum sit? Quæ, occasione Textûs nostri, possent admodum tractari: Tamen quia potiùs spectat ad Titulum de legibus, & constitutionibus; Ideò non insisto; Interim videbis Innocentium, *in capite* 1. *de constit.* Baldus *in lege etsi severior, Cod. de infamib.* ibi Salicetus, item Baldus *in Authentica, sed novo jure, Cod. de servis fugitivis*, Jason. *in lege* 1. *Cod. de precibus imper. offerend.* Decius, *in Regula quoties Æquitatem de Regulis juris*, Matienco *in suo Dialogo* 3. *p. cap.* 62. *num.* 5. & 6. Afflictis *in decisione Neapol.* 391. *num.* 10. Robertus *in decisione* 251. *num.* 6. Catellanus Cotta *in memorab. juris*; verbo *decretum majoris*, Julius Clarus *in praxi crim. lib.* 5. §. 1. *nu.* 10. Gratianus, cum Aliis, ubi ad alios casus infert, *Regula* 268. affirmativè tenentes posse transgredi, ubi *numero* 4. Notat, tunc demum procedere quòd ad hoc, ut Judex transgressor excusetur, debet exprimere in sententia causam, quare leges transgreditur, ut per Paulum, *in leg. quid ergo*, §. *pœna gravior, ff. de pœnis, num.* 15. Felinus *in dicto cap.* 1. *de constitut.* sequitur Alios referens Abiles, *in capitibus Prætor, cap.* 1. Glossa *de re clamante, num.* 9. Matienco *in leg.* 1. *tit.* 11. *Glossa* 2. *num.* 53. *in fine, lib.* 5. *recopilationis*, in quo casu, si advertas, videtur, vel impugnari, limitarive Regula Textûs nostri, ubi sententia lata contra leges, causâ expressâ, nulla est.

Ad tertiam quæstionis partem, poteris re- 9
spondere, ex dicendis *infrà*, in versiculo *ad ultimam*, interim lege quæ adducit Suarez *de censuris disputatione* 4. *sectione* 1. ubi agens de illa quæstione, An censura lata ab homine, per specialem sententiam, nulla sit ex defectu causæ, vel tantùm injusta? Ubi de sententia injusta contra justitiam legalem; Hoc est contra ordinem juris, & *num.* 4. de sententia injusta, contra justitiam commutativam, ex defectu legitimæ causæ, ubi etiam *à num.* 8. agit de alia quæstione: Num censura lata ex causa, in re falsa juridicè tamen probatâ, valida sit? Quæ rectè ad nostrum Textum valent applicari, leges etiam Villalobos, *tractatu* 16. *parte* 1. *difficultate* 10. Vide *infrà* in versiculo *ad ultimam.*

Ad quartam quæstionis partem: An absolutio- 10
nis sententia lata contra Jus Litigatoris, vel Legis, sit valida? Potest, ex doctrina Textûs nostri, poni dubium juxta speciem Textûs *in capite* 1. *de judiciis*: Ubi plura adduxi de Cobuldeo Episcopo, contumaci, & excommunicato, & sic si contingeret: ut Cobuldeus ille absolveretur nullâ præstitâ satisfactione, nunquid valeret

leret absolutio ; & Covarruvias *in c. Alma Mater*, §. t t. *p.* 1. *num.* 7. Navarrus *in cap.* 23. *num.* 37. *summæ* Henriq. *lib.* 13. *excomun. cap.* 28. *num.* 3. docent validam esse, eo in casu, absolutionem, eo quòd non sit lata contra jus Legis, aut Constitutionis, sed contra Jus Litigatoris tantùm, & consequenter quamvis dicamus sententiam esse injustam ; non tamen dicemus nullam, juxta vulgarem traditionem Textûs, & sic in proposito deducunt Doctores *ex cap. Venerabilibus*, §. *sanè in fine*, *de sententia excommunicationis*, *lib.* 6. sed Balboa, *in dicto cap.* 1. *de judiciis*, cum Multis ab eo adductis, *num.* 75. & 76. distinguit : Nam vel is, qui absolvere debet, Parte satisfactâ, habet jurisdictionem, & in hoc casu, sit, veram esse Doctrinam relatam : Nam valet sententia illius, qui aliàs Jurisdictionem habet, etiamsi juxta præscriptam formam actua absolvat, nisi adjectio formæ fiat cum clausula decreti irritantis, ut notat Glossa singularis *in Clement.* t. verbo *inhibentes de jurepatron.* vel si adjecta esset dictio *nullatenus*, juxta Glossam in *Clem. unica de sequestrat. possess.* verbo *nullatenus*, ubi Cardin. Anchoranus, & Alii, Henriq. *ubi suprà*.

11 Quia dictiu *nullatenus* solet habere vim decreti irritantis, ut docet Glossa *in Clem.* 2. *de ætate, & qualitate*, verbo *nullo modo*, quod putat verum, nisi materia subjecta aliud suaderet : Argumento Textûs : *in cap. Pueri*, & ibi Glossa verbo *ad sacros* 1 *q.* t. de qua dictione cum Pluribus novissimè Barbosa, *dictione* 126. ubi de ejus
12 effectibus. † Secùs, si facultas absolvendi daretur ei, qui aliàs jurisdictionem non habebat, adjecta clausula *satisfactione præmissâ*, *vel satisfactâ Parte*, ut vulgò in Bulla Cruciatæ, & Jubilæis concedi solet cuilibet Confessario approbato ; quia tunc Absolutio lata, formâ illâ non servatâ, nulla erit, quia sub ea conditione, & non aliter videtur concessa facultas absolvendi : Argum. Text. *in l. si quis sub conditione* 8. *ff. si quis omissa causa Testam.* & patet ex adductis *suprà in quæst.* 4. in versic. ad primam ex Regula Textûs, *in cap. prudentiam de officio Delegati*, &
13 Textus in *cap. cum dilecta* 22. *de rescriptis.* † Et evidenter *in cap. fin. de restit. spoliatorum*, ubi cùm fuisset concessa absolvendi facultas, factâ restitutione possessionis ; eo quòd hæc adjectio adimpleta non fuit, non valuit Absolutio, ut ibidem agnoscunt communiter Doctores, Navarrus *cons.* 50. & *cons.* 52. *de sentent. excommunicat.* Suarez *de censuris disp.* 7. *sect* 6. *n.* 41. & adjunges, quæ *ibi* tradit ex Multis Barbosa, à n. 3. ubi formæ omissio, etiam in minimo, totum vitiat, de quo *ibi* dixi, & notavi.

14 Ad quintam, & ultimam quæstionis partem t An sententia excommunicationis : vel absolutionis, ex falsa causa lata, valida sit ? Satis ex dictis in versic. *ad tertiam*, & in versic. *ad quartam*, resolvi valent. Et quoad excommunicationem latam, ex falsa causa, Dico quòd si ea lata sit, nullo expresso errore, tunc etsi ex falsa causa feratur, & non expresâ, hæc non erit nulla, sed injusta, quæ valet mero jure, etsi absolutione indigeat.

15 Sic notatur *in capite per tuas*, *de sententia excommunicationis*, quem Textum optimum de hac re vocat Covarruvias *in capite*, *Alma mater*, *parte* t. §. 11. *nu.* 14. versic. *ego*, quem ita intel-
16 lexit ibidem Glossa, & omnes ibidem. † Verùm si excommunicatio, secundum acta processûs, manifestè falsam haberet causam, esset notoriè injusta, & ideò nulla, *cap. inter cæteras de re judicata*, ubi Abbas, & Felinus *nu.* 5. idem Abbas *in cap. Oduardus de solution. col. ultima*, Sylvester. verbo, *excommunicatio* 2. *col.* 2. & Cajetanus 2. 2. *quæst.* 70. *Articulo* 4. quamvis in hoc Glossæ verbo, *errorem*, & *ibi*, Panormitanus, *in dicto capite per tuas*, contrarium teneat.

Verùm si excommunicatio lata sit, ex causa, 17
quæ falsis Testibus probata sit, aut falsis instrumentis ; tunc illa non erit nulla, sed tantùm injusta, quia hoc, & in aliis sententiis regulare est, nempe quòd sententia ita lata sit injusta, licet non sit nulla, juxta Textum, *in lege Divus*, *ff. hoc titulo*, ubi Glossa, Bartolus, & Doctores, Glossa *in lege*, *qui agnatis de except.* tradit cum Infinitis, Covarruvias *sub dicto* §. 11. *in dicto nu.* 14. versiculo *secundo*, & comprobat *ex lege* 2. *Titulo* 22. *parte* 3. & ex eo quia posset contingere falsitas Testium, aut scripturæ absque dolo producentia eos in judicium.

Nec deinde nulla erit sententia lata ex falsa 18
causa, quæ tamen Testibus minimè falsis probata sit ; quia vel memoriæ lapsu, aliâve ratione, decipi potuerunt, & falli ; existimarunt verò se verum dixisse, & verum esse eorum Testimonium, & sic in hoc casu tantùm, illam sententiam dicit Covarruvias *ubi suprà dicto* §. 11. *sub numero* 14. versiculo *tertio*, dici posse injustam secundùm rei veritatem ; non secundùm acta causæ, qui etiam alia adjungit *ibi* legenda in versic. *quarto*, *quinto*, & in versiculo *postremo*.

Quatenùs attinet ad absolutionem latam ex 19
falsa causa, dixerunt Nonnulli, ut sit nulla, nec prosit excommunicato, juxta Textum, *in capite officii*, *de sententia excommunicationis*, & *in capite cùm pro causa hoc Titulo*, *cap. ex parte de officio Ordinarii*, ubi Glossæ, & ex Textu *in lege* 29. *titulo* 9. *parte* 1. & ex D. Thom. & Aliis in 4. *sent. dist.* 18. *quæst.* 2. *Articulo* 5. Ita ut in hac conclusione, non sit aliqua Dubitatio, quæ possit eam improbare, aut dubiam reddere ; prætet quàm quòd Glossa *in dicto capite ex parte*, conatur constituere differentiam, inter excommunicationem, absolutionem in specie hujus quæstionis, ut excommunicatio lata ex falsa causa valida sit, absolutio autem ex falsa causa minimè absolvat, & respectu excommunicationis, probatur ex dictis, & *ex cap.* t. 11. *quæstione* 3. de quo dixit idem Covarruvias *in dicto capite Alma mater* t. *p.* §. 7. *n.* 7. Glossa *in capite* t. *de sent. excommun.*

Sed Panormitanus *in dicto cap. ex parte*, 20
reprobans dictam distinctionem, existimat absolutionem ex falsa causa latam, validam esse, si Absolvens habeat animum absolvendi, non obstante falsâ causâ, licet iniqua sit absolutio, ut constat *in dicto capite Venerabilibus*, §. *sanè*, *de sententia excommunicationis lib.* 6. & rursus idem Panormitanus censuit excommunicationem ex falsa causa latam minimè ligare, si Excommunicator non habuerit ligandi intentionem ; alia congerit Covarr. *in dicto* §. 11. *numer.* 14. *in principio*, cum quo ego existimo *ibi*, in versic. *quibus*, & versiculo *igitur*, nullam constitui differentiam, inter sententiam absolutionis, ab excommunicatione, ac inter ipsam sententiam excom-

municationis; ita ut ex quibus causis diximus, ut ista in causa, vel nulla sit, & absolutio, quod probatur ex jam traditis de sententia excommunicationis lata injustè, vel nulla. Et adjungea quæ latè scribit Suarez. *dicta disp.* 4. *à num.* 31. *&* 36. ubi agit de censuræ sententia injusta ex defectu causæ. & probationis.

QUÆSTIO IV.

An sententia Judicis injusta obliget in foro conscientiæ? An sententia sub conditione resolutiva, sit valida? An sententia sub conditione extrinseca lata, valeat? An sententia sub conditione intrinseca, respiciente tempus præteritum, ut putà (si probatum sit) valeat? An sententia sub conditione intrinsecâ, respiciente tempus futurum, puta (si probatur) valeat?

SUMMARIUM.

1 *Sententia Judicis, ex quibus dici queat injusta, num.* 2.
3 *Sententia dicitur totaliter injusta, & nulla, qua pronuntiatur contra facti veritatem, vel qua spoliatur aliquis, re, vel jure suo, n.* 5. 7.
4 *Justitia eatenus obligat in conscientia, quatenùs habet judicii rationem.*
5 *Jus illæsum manet Parti condemnatæ injustè, si adsit error intolerabilis.*
6 *Sententia, quæ continet errorem tolerabilem, valet; etsi sit injusta, quid si prætermittatur ordo? num.* 7.
8 *Sententia lata in beneficii provisione pro uno, omisso digniori, qualiter valet in simplici beneficio, aut curato, num.* 9.
10 *Sententia Judicis pronuntiantis valere electionem à suspensis factam, valida est, si error non exprimatur Juris, secus econtra.*
11 *Sententia valet, quibusvis verbis lata, si contineat absolutionem, aut condemnationem, num.* 16.
12 *Sententia lata sub conditione resolutiva, valet num.* 13. 17.
14 *Sententia lata sub conditione extrinseca valet, num.* 15.
17 *Sententia lata sub conditione, si probatum est, non tenet, num.* 19.
18 *Judex nequit pronuntiare, ubi non liquet.*
20 *Sententia lata sub conditione, si probabitur, non tenet, num.* 21. *contra, numero,* 23. *vide num.* 25.
31 *Probationes debent fieri ante lationem sententiæ.*
22 *Sententia fertur ex probationibus Partium factis, non ex faciendis.*
23 *Probationes non sunt de substantia judicii.*
24 *Incertitudo non vitiat, Parte non opponente, vide, num.* 28.
26 L. 2. §. viduen. ff. quando appell.
29 Cap. cùm venissent, de constit.

1 QUam opinionem, Judex in sententiando, sequi debeat, diai *suprà in cap. Capellanus de Feriis, sub q.* 4. nunc verò, ut respondeam ad primam difficultatis partem, Adverto Judicis sententiam posse dici injustam; Primò ex malitia Judicis tantùm, licet non recedat, nec à veritate, nec à juris ordine, quo casu, etsi peccet ratione animi deprobati, validam esse sententiam & in conscientia servandam: Docent Salon. 2. 2. *D. Thoma q.*60. *Art.* 5. *dubio*, ex Gratiano *in cap. si Episcopus* 11. *q.* 3. Ægidius Trullengh. *in opere morali lib.* 7. *dubio* 7. *cap.* 1. † Qui secundò di- 2
cunt quòd, quando Judex facti veritatem, non tamen ordinem, & solemnitates Juris, ut quando adjudicat Petro rem, revera suam, sed sine sufficienti probatione; Tunc etiam servandam esse sententiam in conscientia; eo quòd veritati innitatur: facit quod latè adduxi *in cap. Dilecti de judiciis, & alibi.*

Quòd si ea natura rei, & causæ, ut quando 3
contra veritatem facti pronuntiatur, vel spoliatur Aliquis, re vel jure suo, de quo est quæstio, & tunc dicendum est hanc sententiam esse taliter injustam, ut nullo modo in conscientia valeat, vel si lata sit, omisso ordine juris necessarii, simpliciter sive per falso allegata, & probata, sive ea Judicis iniquitate; Sic D. Thom. *dicto Art.* 5. Cajetan. *ibi*, Sotus *lib.* 3. *de Justitia, q.* 4. *art.* 5. *& in* 4. *dist.* 22. *q.* 1. *Art.* 3. Salon. *suprà conclus.* 3. ubi testatur de communi, cum Aliis, Sayrus, *in Clavi Regia lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 8. Bonacina, *disp.* 10. *q.* 2. *puncto* 4. *num.* 6.

Quia, ut docet D. Thomas, justitia eatenùs 4
obligat in conscientia, quatenùs habet judicii rationem, hoc est, ut est determinatio juris ac definitio justi; eo quòd judicium injustum non est determinatio juris, & definitio justi, & hoc ita verum est, ut conveniant Theologi, & Jurisperiti, quo in casu, docent Doctores. † Ut si 5
Pars læsa injustè non appellet, maneat nihilominùs ipsi jus suum, unde fit, ut si causa ita est injusta, quòd contineat apertè errorem intolerabilem, ut si Judex præciperet aliquod impossibile, vel quod est apertè in alium, aut condemnare Innocentem, sine ulla probatione; tunc nec in foro animæ, nec in foro conscientiæ, hæc sententia robur habebit, nisi dubium adsit de tali injustitia; quia tunc est sentiendum pro Judice ea jam adductis.

Verùm, si sententia continet errorem, non ta- 6
men manifestum, sed tolerabilem, ut quando Reus, Innocens probatus, tamen nocens juridicè condemnatur; tunc etsi talis vocetur injusta, erit tamen valida; sic docent Relati. † Tamen 7
de illa sententia, quæ est contra facti veritatem, aliter ex Allegatis pronuntiata in foro Judiciali & exteriori servandam esse, dicunt Præcitati, dummodo servetur ordo juris necessarius; nam ex omissione hujus ordinis simpliciter necessarii, redditur sententia nulla, nec obligat in conscientia; secùs si prætermittatur ordo juris, non simpliciter necessarius; Nam tunc & si graviter peccet Judex, sententia valida est in conscientia.

Sed si dubium fit, de Beneficiario per injustam 8
sententiam Beneficium possidente? Respondeo quòd si Beneficium sit simplex, non pendens ex meritis, sed ex sola voluntate Episcopi, sententiam illius injustam, sive declarativam, sive privativam, modo ab illo bona fide lata sit juxta allegata, & probata, & Partes bona fide litig(a)veriot conferre jus, & titulum beneficii in utroque foro, nec teneri ad resignandum qui illud accepit, docent Salon. *ubi suprà dicta q.* 60. *articulo* 5. *dubio ult. conclus.* 3. Sayrus

dicto

dicto cap. 6. cum Aliis, *num.* 5. Trullengh. *dicto cap.* 1. *lib.* 8. *dubio* 7. *numero* 6. ubi addit aliter nihil firmum, aut securum esse in Ecclesia, circa hæc beneficia, alia tradit in comprobationem, *ibi*, ex Bonacina *tomo* 2. *disputat.* 20. *quæstion.* 2. *puncto* 4. secus si adsit dolus, &
9 fraus. † In beneficiis verò curatis dicunt præcisati, & alii communiter Doctores, quòd si Provisus est dignus: tunc justè possideat in conscientia; etiam omisso digniori; etsi peccet conferens contra justitiam distributivam, modò adsit dolus, vel fraus, vel si talis Possessor inhabilis, & indignus sit, addit etiam Ægidius Trullengh. *ubi supra*, *numero* 8. & 9. acta à Beneficiario habente titulum coloratum, valida esse: Et valde probabile esse, ut sententia materialiter injusta tantùm, & privativa sit valida, etiam in parochialibus.

10 Unde etiam fit, ut si Judex pronunciet sententiam dicendo, valere electionem à suspensis, factam valeat sententia, sic lata, quia in ea non exprimit juris errorem. Verùm si exprimeret dicendo; *Quia suspensi de jure eligere possunt*: tunc revera ex regula Textûs nostri, & ex Aliis jam adductis, *à quæstione* 1. electionem non valere, cum de jure suspensi eligere nequeunt ex regula Textûs *in cap. cùm dilectus de consuetudine*: docent Alex. *in. lege cum probatis*, *ff. hoc titulo*, *numero* 20. Decius *in Rubrica de appellat. numero* 7. Afflictis *decision.* 152. *numero* 6. Alciatus *de præsumption. regula* 3. *præsumptione* 9. *num.* 8. Balboa *hic num* 7. *in fine*.

11 Ad secundam difficultatis partem, cum aliis sequentibus, Ut respondeam, Præmitto dicendo ex jam adductis, *suprà in Rubrica*, & *sub Rubrica de judiciis*; ita tamen sententiam quibuscunque verbis latam valere, si contineat absolutionem vel condemnationem, quoniam id semper exigitur, *ex l.* 1. *hoc titulo* ibi, *Quod absolutione vel condemnatione contingit*, *l. in hoc judicio*, *ff. Familiæ ercifcundæ*, alioqui nullam esse, cùm finem liti, & controversiæ non imponat, *ex l.* 3. *Cod. de sentent. & interlocution. omnium Judicum*, quia Judex, ad cujus officium litis diminnere spectat, *l. quidam existimaverunt*, *ff. de rebus creditis*, debet eo animo esse, ut velit Litigantes à tota controversia discedere, *l. qualem*, §. *dicere*, *ff. de receptis Arbitris*. Et sic Ugodenolus *lib.* 26. *comment. cap.* 3. & *in l.* 3. *Codice*, *hoc titulo*. Sarmiento *lib.* 1. *selectar. cap.* 13. dicunt quòd cùm in omni judicio intendat Actor Reum sibi obstrictum esse, & per consequens eum condemnari debere ad aliquid faciendum, vel dandum, Reus verò neget, se nihil præstare debere: tunc, ut Litigantes ab hac controversia discedant, necessariò sententia Judicis absolutionem, vel condemnationem continere debet.

12 Unde ad difficultates, de quibus nunc inquiro, potest esse non leve dubium, nunquid sententia valeat proferri sub aliqua ex conditionibus, de quibus designavi in præfatione quæstionis? Et quoad primum, An sententia sub conditione resolutivâ lata, sit valida? Negativè respondit Bartol. *in l. Judex posteaquam*, *ff. de judiciis*, quem Alii sequuntur, qui citantur à Gabriele copiosè, *comm. conclus. tit. de sentent. conclus.* 1. Osascus *decision.* 146. *sub numero* 10. per Textum *in dicta l. Judex*: & *in l. moris*, §. 1. *ff. de pœnis*, quibus cavetur Judicem non posse corrigere sententiam suam. † Contrariam 13 autem sententiam sequuntur Angelus *in dicta l. Judex*, Baldus *in l. certa in fine*, *Cod. quando provocare non est necesse*, Felinus *in cap. cùm contingat*, *sub numero* 22. *de officio Deleg. per Glossam*, *in l. item Labeo*, versiculo *purè*, *ff. Familiæ ercifcundæ*, ubi valet sententia cum resolutione, de qua, *infrà*, & facit Glossa *in cap. Prædicator* 16. *quæst.* 1. quæ probat valere sententiam, si Judex dicat, *condemno*, imò, *absolvo*; Et sic alia adducens Fachineus *lib.* 11. *controverſ. cap.* 16. non sequutus Bartolum, nec Alexandrum *in dicta l. Judex*, *num.* 15. respondentem adductam Glossam *l. item Labeo*, dicentem clausulam illam venire ad qualificandum, non ad corrigendum, ait, prædictam sententiam valere, quia sententia sub conditione lata, valet, ex *l.* 1. §. *biduum*, *ff. quando appellat.* sed arguere Judicis imperitiam, quia priùs debuit statutum considerare, An conforme esset condemnationi, necne, non autem pronunciare?

Ad tertiam quæstionis partem, An sententia 14 sub conditione extrinseca lata teneat? Licet Baldus, Salicetus, & Albericus *in l. cùm judex*, *Cod. de sentent.* & *interlocutionibus omnium Judicum*, Baldus idem, *in l. non dubium*, *Codice de legibus in* 5. *opposit.* doceant non valere ex regula textûs, *ff. de regulis juris*, & quia sententia debet esse conformis libello, & quia sententia non valet lata, sine causæ cognitione, ex Aliis, de quibus ad Rubricam, *suprà*. † Tamen pro affirmativa 15 sententia potiùs existimo respondendum per Textum *in l.* 2. §. *biduum*, *ff. quando appellat. sit*, ubi Glossa, & Bartol. Gabriel *conclus.* 1. *titulo de sententiis*, Osascus *ubi suprà*, *decisione* 146. Fachineus contrariis satisfaciendo, *in dicto libro* 11. *controverſ. cap.* 17. ex eo quia, *in dicto* §. *biduum*, ait aliàs factum fuisse Jurisconsultum, qui disputando, à quo tempore appellandum sit, ubi sententia sub conditione lata est, si necessaria non esset appellatio; eo quòd hujusmodi sententia non valeret; & tantò magis, cùm ibi dicat sententiam non esse ferendam sub conditione; nam sicut reprehendit hujusmodi sententiam, quæ sub conditione fertur; ita ait credibile esse eundem Jurisconsultum dicturum esse non valere, si revera non valeret.

Nec obstant adducta, *suprà*, in versiculo, *ad secundam*, de necessitate sententiæ per verba, *absolvo*, & *condemno*, quia non deficit hæc forma in sententia sub conditione lata, extrinseca, aut resolutiva. 16

Ad quartam quæstionis partem, de sententia lata sub conditione intrinseca respiciente tempus præteritum, Respondent Bartol. Alexand. Jason. & Alii communiter, *in l. ait Prætor*, §. *si Judex*, *ff. de re judicata*, Osascus *decis. pedemont.* 146. *num.* 10. Gabriel *conclus.* 1. *n.* 21. *titulo de sententiis*, valere sententiam; & hanc dicunt communiorem sententiam, per Textum *in dicto* §. *si Judex*, *l. in summa*, *ff. eodem*, *l. à Divo Pio*, §. *si in venditione eodem*, *l. qui testamento*, *ff. de excusat. Tutor*, *l. generaliter*, 17

Cod. de rebus creditis, l. cum Judex, Cod. de sent. & interlocutionibus, omn. Judic. ex quibus juribus,
ut docent Alii contrariam tenentes sententiam;
nempe, ut non valeat sententia Judicis, qua Reum
condemnaverit sub tali conditione, ullo modo
probatur, cum prædictæ Leges loquantur de sen-
tentia Judicis referente se ad alium, & habente in
se conditionem intrinsecam, vel extrinsecam, in
bis, in quibus nihil Judici imputari potest, & in
quibus certa nihilominus est sententia, & con-
demnatio; Cùm autem ubi conditio totam sen-
tentiam reddit incertam, ubi apparet Judici non
liquere, prout accidit, quando condemnat Reum,
18 *si probatum est*; cùm tunc dubius sit Judex. † Sed
ubi non liquet Judici, nec pronunciare debet; *l.
ubi, Cod. de falsis, l. hæc autem ex quibus causis in
possess. eatur*, Glossa *in l. si de meis*, §. *ultimo, ff. de
arbitris*, Glossa *in cap. pen. de eo qui mittitur in
possessionem*; ergo apparet, ut hæc ultima sententia
debeat amplecti, quam docent Cumanus, & Baju-
tius, quos sequitur Castrensis *in cons. 424. lib. 1. &
in l. 2. §. biduum ff. quando appell. sit, nu. 7.* inquam,
& Ripa inclinare videtur, *in dicta l. ait Prætor*, §.
si Judex, eam acerrimè defendit Fachineus *dicto*
19 *lib. 11. controvers. cap. 18.* † Ex eo quia sententia
lata, *si probatum est*, nihil definit; quod tamen fieri
oportet, ex *l. penult. & ult. Cod. de sentent. qua
sine certa quant. profer. l. in summa*, §. *fortis de re
judicata, l. 1. ff. eodem, tit. l. 3. §. tu magis, ff. de testi-
bus, l. quinquaginta ff. de probation.* & in hoc casu
faciunt pro hac sententia adducta in dicto versic.
ad secundam, hujus quæstionis, & confirmatur,
quia talis sententia sic lata, videtur absque causæ
cognitione, cùm ex actis Judex non cognove-
rit, An fuerit probatum, necne? Ergo non est cur
valeat talis sententia juxta Textum *in l. 2. C. de
sent. experi. recit. c. judicantem 30. q. 5.*

20 Ad quintam quæstionis partem, & simili
modo dicendum est, latam sententiam, sub con-
ditione intrinsecâ respiciente tempus futurum,
puta si probabitur, non valet, quia nihil certi
continet: argum. *l. 3. Cod. de sentent. quæ sine
certa quant.* §. *curate inst. de actionibus*, ma-
ximè cùm ista conditio non statim impleri pos-
sit, quemadmodùm illa, *si juraveris*: quo ca-
su valet, ut *in l. generaliter, Cod. de rebus
creditis*, ut notat Glossa *in l. cum judex, Cod.
de sentent. & interlocutionibus*: docent Bartol.
in dicta l. cùm Judex, Castrensis *in l. conti-
nuus, Cod. de verb. obligation.* Osascus *decis.
pedemont. 146.* Gabriel. *conclus. 1. tit. de sen-
tent. num. 27.* Fachineus *dict. lib. 1. controvers.
cap. 19.*

21 Et confirmatur, nam hujusmodi sententia vi-
detur pervertere ordinem judicii; debent enim
fieri probationes ante sententiam, non autem
post, *l. perempt. Cod. de sentent.* rescindi non pos-
se; imò nec posse dici latam, causâ cognitâ, cùm
22 nulla probatio fuerit facta. † Et confirmatur
amplius, quia sententia ferri ex probationibus
Partium factis, non ex futuris, nisi futuræ pro-
bationes pertineant ad executionem, & liqui-
dationem pronunciari: ita Relati.

23 Sed pro contraria opinione, quam defendunt
Relati ab Osasco *dicta decis. 146.* Gabriel *supra in
tit. de sentent.* est Textus *in dicta l. 2. §. biduum,
ff. quando appell. sit*, & faciunt pro ea sequentes
considerationes. Prima, quia probationes non
sunt de substantia Judicii, *ex l. cùm putarem, ff.
Familiæ erciscundæ*. Secunda, quia hæc sententia
est contra jus Litigatoris; nam Actore non pro-
bante, Reus absolvitur, *l. qui accusare, Cod.
de edendo*, de quo dixi latissimè, *in cap. fin.
de jurejurando*, ergo valet, & appellare ne-
cesse est, *ex l. 1. ff. qua sententiam sine appella-
tionibus rescind.*

Tertia, quia Parte non opponente, incertitudo 24
non vitiat; ut notatur, *in l. ult. C. de annali ex-
cept.* & facit etiam Textus, *in cap. cùm venissent
de constitution.*

Adhuc verò nullo modo recedas à prima 25
opinione, quâ retentâ, non obstant proximè ad-
ducta, non Textus *in dicto §. biduum*, quia
loquitur de sententia, quæ suspendit, ut notat
Ripa, *in dict. l. ait Prætor*, §. *si Judex*, sed con-
ditio de qua nunc loquimur, *si probatur*, pror-
sus incertam, & aliam sententiam spectat post se,
contra Textum *in l. judex, ff. de re. judicata*.
† Nec obstat prima consideratio relata, nam 26
respondeo esse de substantia sententiæ, ut cau-
sam definiat, quòd ista sic lata non facit. † Mi- 27
nùs obstat secunda consideratio, quia potiùs vi-
detur esse contra jus constitutionis, cùm ea
mandet probationes fieri ante sententiam. † Non 28
inquam obstat Tertia, quia ex quo sententia est
ipso Jure nulla, semper est nulla, etsi Pars de
nullitate, non opponat; nec appellet. † Alia 29
tradit Fachineus *pro respons. dict. cap. 19. in
fine*, qui ad Textum *in dict. cap. cum venissent*,
ait, respondendum esse, ex adductis, per Osas-
cum *d. dec. 146. in fine*, & addit sententiam la-
tam sub conditione, *si probabitur*, esse notoriè
injustam; & sic non valere per Textum *in cap.
inter cæteras hoc tit.* Gabriel *tit. de sent. concl.
10.* Rota *novissim. decis. 85. in parte 1.*

Applicabis quæ dici *infra quæst. 6. in cap. 15.* 30
versic. *ad secundam*, notabis autem quæ silentii
perpetui, formâ judicii non servatâ, etiam in mi-
nimo, omnia redduntur nulla; probat cum
Multis Cyriacus *cont. 186. n. 4.* ubi refert Plotum,
Bornium, Rolan. Solam. *& decis. cons. 12. nu. 57.*
tamen idem, *n. 20.* ait silentii perpetui & substa-
tio, num Judicia non videantur reddi nulla ex
quavis omissione, sed ex ea tantùm quæ possit esse
alicui ex partibus præjudicialibus.

QUÆSTIO V.

An sententia possit ferri pro fructibus de-
currendis in causa censûs, legati, debiti
annui, & contractûs, & quid in alimen-
tis? Et an obtinens sententiam contra jus
Litigatoris peccet?

SUMMARIUM.

1 *Plus tempore peti nequit.*
2 *Sententia pro fructibus decurrendis, census & legati, & aliorum, qualiter valeat, & qualiter formetur? n. 5.*
3 *Judex quando judicet de obligatione futura, & in legato annuo? nu. 4.*
6 *Condemnatio potest sequi ratione adjuncti; fallit, nu. 7.*
7 *Sententiam obtinens, contra jus Litigatoris, peccat mortaliter & tenetur restituere.*

1 JAm adductis quæstionibus, proxima est præ-
sens, & quia congruit ad materiam Textûs no-
stri, & quia non est in hoc titulo alius ubi po-
natur, nisi ponetur in Rubrica: & suppositis
quæ adduxi ad Textum *in cap. 1. de plus petitioni-
bus*, ubi de petentibus, plus tempore ex quo vi-
detur, ut ea ferri ante tempus non possit, quasi
ante tempus non possit agi *ex dicta cap.* 1. cum
concordantibus, ex Bartolo, *in l. exceptionem in
add. in fine, n.12.* versic. *sed si fuisset* Cagnol. *in l.
in omnibus obligationibus* 14. *n.*17. *&* 18. *ff. de re-
gulis juris*, cum Aliis *ibi* adductis, *in d. c.* 1.
2 Tamen respondetur quòd quando debitum
est annuum, vel de semestri in semestre, ut pro fru-
ctibus census; vel similis contractus, licitum est
agere contra Debitorem, ut condemnetur ad præ-
standum fructus pro omnibus annuis, seu seme-
stribus futuris, debitis temporibus, nec semper
esse necessum litem instituere adveniente anno,
vel die, ut docent Bartol. *in l. Libertis*, §. *manumissis
in fine ff. de alim. & cibar. legatis*, Baldus *in l.* 1.
Cod. de sentent. qua sine cert. quant. col. 2. ubi multa
3 notabilia. † Quando Judex de obligatione fu-
tura judicat, Alexand. *cons.* 95. *lib.* 1. versic. *sed res-
pondeo*, Surdus *de alimentis tit.* 3. *quæst.* 9. *in fine &
tit.* 8. *privileg.* 25. *n.* 7. ubi legato annuo, pro quo
datur actio, pro futuro tempore, durante legato,
ne cogatur Actor, singulo anno, de jure suo expe-
riri, *l. malè agitur, Cod. de præscript.* 30. *annorum*,
Bartol. *in l. de Pupillo*, §. *si in pluribus, ff. de novi ope-
ris nuntiatione*, quæ procedunt, quamvis in con-
tractu sit causatum debitum, Simon de Prætis *in-
terpretatione* 2. *ultimarum voluntat.* ubi de exce-
ptione opposita in debito primi anni, seu primæ
solutionis, & rejectâ per Judicem, an possit opponi
iterum ad debita sequentium annorum, non ob-
stante exceptione rei judicatæ; de qua per Ripam
in l. ita stipulatus 115. *n.* 93. *col. penult. in princ.* ver-
sic. *sed quid. ff. de verb. obligat.* Imola *cons.* 130. *col.*
4 *fin. n.* 7. † Et quod in legato alimentorum pos-
sit peti pro futuro tempore, licèt nihil de præsen-
ti fuerit debitum, docent, Baldus *in l. in princ.*
versic. *nota speciale in alimentis, Cod. de fidei-
commis.* quod multum notandum, advertit Sur-
dus *decis.* 120. *in fine*, *nu.* 15. versic. *adverten-
dum.*
5 Et quomodo sententia sit formanda, ponit
6 Ludovicus Peguer, *decis.* 54. † Et quod ratione
adjuncti, possit sequi condemnatio in prædictis,
tam pro fructibus decursis, quàm decurrendis.
7 † Secus, quando tantùm ageretur pro futuris,
extra alimenta, quia tunc nihil est in actione, vel
obligatione, super quo possit quiescere Peti-
tio: docent Gratianus *discept. forens. cap.* 151. *n.* 40.
Osascus *decis.* 130. *n.* 14. versic. *nec*, Asinius *exequut.*
§. 7. *cap.* 126. *n.* 27. versic. *idem*, Bartol. *in l.* 2. *in fine*,
versic. *tamen*, *Cod. de fideicommis.*
Ad ultimum, suppositis quæ dixi *suprà, in q.* 1.
de sententia lata, contra jus Litigatoris. Dico nunc
quòd, etsi valeat, tamen quod sic eam obtinens,
vel obtinere procurans, peccat & tenetur ad re-
stitutionem, casu quo, quidquam injustè obti-
neret, Abbas *in cap. sub n.* 4. *de concess. præb.* cum
Multis, Cyriacus *tom.* 2. *cont.* 349. *n.* 31. *&* 32. ubi
addit quòd Qui attentè solùm ordine judiciario,
omissis meritis, defendit, vel obtinet injustè, pec-
cat mortaliter, & obligatur ad restitutionem, &
sic ait, quòd propter istud periculum sit cognos-
cendum super meritis.

AD TEXTUM IN CAPITE II.

De Sententiâ & Re Judicatâ, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

5 *Æquitas, & rigor possunt simul esse, cùm
verba legis tendunt ad idem, n. 6. & 7.*
8 *Æquitas, seu Epicheia, quando faciat locum,
ubi de interpretatione remissivè.*

VErba Textûs nostri, quæ sub compendio 1
referuntur à Gregorio *hîc*, nòn minimam
materiam amplectuntur; imò potiùs latam, cùm
per eam incidamus in materiam Textûs, *in c. finem
litibus de dolo, & contumacia*, & in titulum de di-
lationibus litigantibus concedendis, item & in
materiam Textûs *in c. venerabilis* 20. *de judiciis*,
ubì egi latissimè de tempore, quo litis instantia
finitur. † Juxta quæ debent verba hîc *celeri sen- 2
tentiâ terminare*, accipi, & moderari, nam ibi dicta
convenit, ut ad materiam Textûs nostri applicen-
tur, & quæ revera conveniunt æquitati, & rigori.
† Et An æquitas, sive rigor debeant in judicio 3
attendi? Videbis quæ latè dico *in c. fin. de transa-
ctionibus*, adjunges quæ adducit *hîc* Balboa, Gra-
tianus *reg.* 110. 111. *& regula* 44. † De Distinctio- 4
ne æquitatis, & rigoris, Covar. *in reg. possessor.
p.* 2. §. 6. *à n.* 5. An rigor præferatur æquitati?
Fachineus *lib.* 1. *cont.* 3. *& lib.* 11. *c.* 3. † Un- 5
de, etsi latè Præfati loquantur, & existimet Ty-
raquel. *de retract. tit.* 1. §. 35. *glossa* 2. *nu.* 4. *&*
12. *&* 11. non posse simul esse rigorem, & æqui-
tatem. Tamen Maynerius rectè videndus osten-
dit *in l. in omnibus, n.* 8. *ff. ff. de reg. juris*, posse
simul inveniri; uti contingit in præsenti, quod
fit, quando verba Legis tendunt ad idem, quia
tunc possint esse simul.
Etenim cùm Textus noster spectet ad profe- 6
rendam sententiam, ut lites abbrevientur, assi-
gnat, ut celeri sententiâ hoc fiat, nam id convenit
rigori, & æquitati. † Rigori quia, sic terminis ob- 7
servatis, statuitur in jure; æquitati, quia convenit
ut lites non protelentur, adhibitis dilationibus,
& probationibus competentibus, ne veritas ob-
umbretur, juxta ea quæ latissimè dixi sub titulis
de prob. & testibus.
Quando faciat locum æquitas, seu Epicheia, 8
Vasquez *in* 2. 2. *D. Thom. q.* 96. *per totum*, de Epi-
cheia quàm Judex sequitur, seu Doctor, An idem
sit, quòd interpretatio, & quo pacto circa leges,
& privilegia procedat? Dixi *in c. cùm venissent de
judiciis q.* 4. *& q.* 5. remissivè. An Æquitas præfera-
tur legis rigori? De quo, & de aliis dico, quia mul-
tùm conducunt ad perfectam tractationem de sen-
tentia, & Re judicata: de Epicheia videbis quæ
tradit Salcedus, *de lege polit. lib.* 2. *c.* 5. de legibus,
& æquitate ad judicandum. Donellus *lib.* 26. *com-
ment. cap.* 2. *ibi* Osvaldus, & de extentione, & re-
strictione Legum: idem Osvaldus ad Donellum *lib.*
1. *commentar. cap.* 14. *littera A*, ad quæstiones
Gratianus *regul.* 411. Sanchez *in element.* 2. *de te-
stibus*, *à nu.* 150, Quesada *quæstion. illustr. c.* 16.

Morla *in emporio*, *p.* 1. *tom.* 1. *quæst.* 11. pro intellectu Textûs nostri, leges quæ novissimè scribit Matthæus Colerus, *de processibus executivis p.* 4. *paginâ* 142.

QUÆSTIO I.

An Judex teneatur judicare secundùm leges scriptas, vel secundùm epicheiam? Et an Æquitas præferatur Rigori? Qualiter accipiatur in delictis? Et in quo distinguantur Æquitas, & Rigor? Et quomodo intelligitur Arbitrium?

SUMMARIUM.

1 *Judicare Judex tenetur secundùm Leges continentes jus naturale: quid si leges positivæ continerent aliquid injustum?* *n.* 2,

3 *Judex nunquid possit mitigare juris, seu legis rigorem in judicando: & An debeat exprimere causam?* *n.* 4.

5 *Judex inferior, etsi secundùm leges scriptas teneatur judicare, interdum poterit recedere ab eis, si constat aliam esse mentem Legislatoris, nisi dubium sit de ea*, *n.* 6.

7 *Æquitas quando præferatur Rigori in judicando*, *n.* 11.

L. si ita conveniat, ff. de pactis dotal. l. si ita scriptum, ff. de lib. & post: l. Panonins, ff. de acquirenda hæreditate, l. si servum 91. ff. de verb. oblig. l. in omnibus, ff. de reg. jur. l. placuit, C. de judic. & num. 11.

8 Lex quamtumvis dura, observanda est, expenditur, n. 9.

9 L. prospexerit, ff. qui & à quibus.

10 *Arbiter sequitur æquitatem in judicando.*

11 L. etsi quis, §. idem Labeo, ff. de Religios. sumptibus funer. l. quòd Ephesi, §. interdum, ff. de eo, quod certo loco: l. si me, & Titium, ff. si certum petatur.

12 Lex dubiè determinans, est declaranda à Principe.

L. 1. & l. fin. Cod. de legib.

13 *Æquitas præfertur Rigori in delictis.*

L. perspiciendum, ff. de pœnis, cum aliis.

14 L. 1. ff. ad Turpilianum.

15 L. aut facta, ff. de pœnis.

16 *Pœna legis quit ex causa à Judice moderari.*

17 *Æquitas est opposita rigori, & stricto juri, & quæ sit.*

18 *Æquitas est admirabile legum quoddam temperamentum, quòd ex perfecta ratione omnia moderatur, absque juris læsione.*

19 L. cùm Patronus, Cod. de injuriis.

20 *Jus strictum quid sit, vocaturque subtile, oppositum humanæ, ac benignæ interpretationi*, *n. sequens.*

21 *Jus summum, à quo dicatur summa injuria*, *num.* 22. 14.

22 Cicero lib. 1. officior. & in oratione pro Cecinna.

23 *Summum jus, sæpe summa malitia appellatur.*

24 *Clausula*, arbitrio Rotæ, *qualiter intelligatur, & quod per eam possit recedi à regulis juris*, *num.* 25.

AD primam quæstionis partem, per conclu- 1
siones: Respondeo, & Dico quòd, si Leges
scriptæ continent jus naturale, ut quod Patri sit
obediendum, & alienum non retinendum, tunc
teneri utique judicem, sive supremum, sive inferiorem
juxta illas judicare, quia nunquam licet
à jure naturali recedere, cùm contrarium talia
juris semper sit iniquum: docent Salon. 2. 2.
quæst. 60. *art.* 5. *conclus.* 1. Sayrus *in clavi regia
lib.* 12. *cap.* 9. *nu.* 2. Læssius *lib.* 2. *de justit.
cap.* 29. *dubio* 5. *n.* 45. Filleuc. *tom.* 2. *tract.* 40.
cap. 6. *q* 7. Trullengh. *in opere moral. lib.* 8.
cap. 1. *dub.* 5. *num.* 1. *nu.* 2. † Addit quòd, 2
si Leges positivæ ratione temporis, vel loci aliquid
iniquum contineant, erit iniquum secundùm
eas judicare, ut si v. g. Lex, obsessâ Civitate,
præciperet, ne Portæ aperirentur, & contingat Cives
foris extantes esse, Hostesque fugientes, se in
ea recipere conantes, debent nihilominus aperiri,
ut docuit Salon. *suprà conclus.* 3. sed si Lex est justa,
teneri Judicem supremum, secundùm eam judicare:
docuerunt D. Thomas 2. 2. *quæst.* 60. *art.* 5.
Filleucius, *ubi suprà*, *n.* 177. Bonacina cum Aliis,
tomo 2. *disput.* 10. *q.* 2. *punct.* 4. nisi bono communi
expediret: ut dispensaret in lege positiva; & quod
relaxaret Legis rigorem, ut pœnam mitigaret: ita
Trullengh. *ubi suprà num.* 3. & tradit Villalobos
in summa p. 2. *tract.* 14. *dif.* 17. *n.* 1. † Ubi postquam 3
dixit ex D. Thoma 2. 2. *q.* 97. *art.* 4. quòd quando
Pars non dimittit offensam, non possit Judex inferior,
sive Superior mitigare Legis rigorem, cùm
teneatur, æquâ lance, justitiam ministrare: tamen
hoc fallere ubi convenientissimum esset communi
bono, ut relaxaretur pœna, posse fieri à Judice
superiori, cum bonum commune, præferatur
Particulari: sic ex Textu *in cap. pænituerit* 2. *q.* 7.
Et licet ex D. Thomâ, *ubi suprà*, dicat, *nu.* 3. hoc
non ita concedi Judici inferiori, quia debet Superioris
mandata observare. Tamen ex bono communi
posse epicheia, uti tradunt Salcedo, ad Bernardum
Diez *in pract. cap.* 144. versic. *moderari
possunt*, Aragon. in D. Thom. *ubi supra dict. art.* 4.
Frater Emanuel *q. reg. q.* 21. *art.* 1. † Et advertit 4
Bernardus in hoc casu debere Judicem exprimere
in sententia, causam talis relaxationis, seu mitigationis,
ut excusetur, sed si eam non exprimat
valere sententiam, docent; ita ut sufficiat dicere
in sententia, ex justis causis id facere, quibus fuit
motus. † Quibus accedit Julius Clarus *in pract.* 5
quæst. 85. versic. *ulteriùs quare:* optimè expendit,
Trullengh. *ubi supra dicto dubio* 5. *nu.* 4. ubi dicit
quòd, etsi Judex inferior, secundùm Leges scriptas,
teneatur judicare, possit interdum à lege scripta
recedere, quando scilicet constat mentem Legislatoris
esse aliam, nec voluisse hunc casum verbis
Legis esse comprehensum; ita ut magis teneatur
sequi Legislatoris mentem, quæ est Legis anima;
& addit non teneri: tunc consulere Legislatorem,
quia id tantùm requiritur, quando ejus mens
non constat; quo in casu consuli debet, si ejus
aditus facilis sit, & absit moræ periculum.
† Tamen si utrinque sit dubium æquale, & 6
Princeps consuli nequeat: tunc ait Læssius *lib.* 2.
de just. cap. 29. *dubio* 1. *nu.* 41. teneri Judicem
inferiorem judicare, secundùm verba Legis; & sic
ex dictis Filleucius, *ubi suprà* docet, & Trullengh.
sub num. 5. refert quinque casus, in
quibus Judex inferior, secundùm Epicheiam
potest

potest Judicare, non juxta Legis rigorem, quorum quatuor ex dictis deprebenduntur; & Quintus est, veluti quando dispensatum est à Superiori in Lege scripta, cum causa justa; extra illos vero casus, docet Sayrus *in clavi regia lib.* 12. *c.* 9. *num.* 5. & 6. judicandum esse secundùm Leges scriptas.

7 Ad secundam quæstionis partem, etsi ut respondeant Doctores, plura soleant comminiscere in sedanda difficultate. An Æquitas præferatur rigori, seu ècontra Rigor æquitati? De hoc dubio lata repetat Balboa, *hic à n.* 14. ubi pro parte æquitatis adducit Textum *in l. si ita conveniat, ff. de pactis dotalibus, l. si ita scriptum sit, ff. de Liberis, & Posth. l. Pannonius, ff. de acquirenda hæreditate, l. si servum* 91. *ff. de verborum oblig. l. in omnibus, ff. de reg. juris, l. placuit, Cod. de Re judicata*, & ex Aliis, *ibi*, adductis,
8 *nu.* 16. † Et pro parte, ut rigor præferatur æquitati adducat, Textum *in l. prospexit, ff. qui, & à quibus*, quatenus probat, ut quamtumvis Lex dura sit, semper debeat servari; Et ex eo quia cùm Lex sit regula, ab ea recedere non liceat ex Regula Textûs *in l.* 1. *Cod. de legibus*; & ex eo etiam, quia Æquitas, & Rigor ab stricto jure non differunt. Nam cùm jus à justitia descendat, & sit Ars boni & æqui, *l.* 1. *in princ. ff. de just. & jure*, & sit ordinatio Rationis, in bonum commune, ut ait D. Thomas 2. 2. *quæst.* 60. *art.* 4. sequitur dicendum, ut Rigor, & Æquitas in jure non differant; quod idem videtur, ex nostro Textu, probari; nam dum Pontifex scribit, *jurgantium controversias cessari, sententiâ terminare*, quod debet fieri, juxta terminos juris, addit verba sequentia, *& Æquitati convenit. & Rigori*: has voces simul jungendo, quasi nihil diversum significantes.

Tamen ut subterfugiam nonnullos modos
9 dicendi, & exponendi hanc difficultatem, Ego existimo tribus conclusionibus eam exponere; Primò, quòd ubi verba Legis adeò clara sunt, ut salvâ ratione recti sermonis, nequeant interpretationem recipere, quæ, ex bono & æquo, adhiberi potest: tunc esse servandam Legem, quamtumvis duram, ad quod respexit Ulpianus *in dict. l. prospexit*. Erant enim, in ea Lege, verba Legis satis clara, ut perpendit, *ibi*, Ulpianus dicens ibi *quia ita verba faciunt, ut ne eum quidem Servum, qui extra ministerium ejus Mulieris fuit, vel in agro, vel in Provincia, possit manumittere, vel alienare*, & addit verba, *perquàmdurum est; sed ita Lex, scriptum est*. Et hîc pertinent Rationes aliæ adductæ in confirmationem, *num. præcedenti*;
10 † Et quòd adducit Augustin. *dist.* 4. *cap.* 3. Respondet, postquam Leges scriptæ sunt, non de ipsis judicari oportere, sed secundùm ipsas; & illud Aristotelis *lib.* 1. *Rethoric. cap.* 13. ubi hanc inter Arbitrum & Judicem, differentiam statuit, quòd Judex Legem scriptam sequi debeat; Arbiter verò æquitatem. Et illud Ciceron. *in oratione pro Ligario*, quatenus dicit Populo, & Senatui permissum esse, non autem Judicibus, à verbis Legis recedere.

11 Secundò, quòd ubi verba Legis, non sunt adeò clara, atque adeò generalia, ut excludant interpretationem, ex bono & æquo; tunc eam interpretationem valere, ac juris rigori præferendam: sic percipitur ex jam *supra*, adductis, *à nu.* 1. & secundùm hoc, sunt intelligendæ Leges, pro Æquitate præferendâ adductis; Quibus accedunt jura sequentia, *l. & si Quis §. idem, Labeo, ff. de Religios. & sumptib. funer. l. quòd Ephesi, §. interdum, ff. quod certo loco, l. si me & Titium, ff. si certum petat*, cum Aliis multis.

Tertiò, quoties verba Legis, tam clara & præ- 12
cisa non sunt, ut interpretationem, ex bono & æquo, respuant; verùm tamen certum & expeditum, Quid bonum, Quid æquum existat: tunc Principem consulendum, adeundumque existimo, ex jam, *suprà*, adductis; quo pacto accipi debet Textus *in l.* 1. *& ultima, Cod. de legib.* vel si quæ aliæ sunt Leges, & Authoritates, quibus est Judicibus prohibitum, ne à verbis Legis recedant: ita expendit Fachineus *lib.* 1. *controvers. cap.* 3. dicens aliter à Cardinali Bologneto explicari, & de hac quæstione videbis præter classicos D. Thomam 2. 2. *quæst.* 120. *art.* 1. Franciscum Connanum *lib.* 1. *comment. cap.* 7. & eundem Bolognetum *in commentar. de Lege, Jure & Æquitate, cap.* 23. alia adducit Balboa, *hic, n.* 18. ubi refert, Soto *de justitia & jure; lib.* 1. *quæst.* 6. *art.* 8. Roberto, *lib.* 3. *sent. cap.* 12. dicentibus Æquitatem scilicet scriptam præferri rigori; secùs, si ea scripta non sit, ut docent Maynerius *in dictâ l. in omnibus, ff. de reg. juris.* Decius, & Cagnolus, *ibi*, sic intelligentes; Leges quæ faciunt pro præferenda Æquitate, quòd non admittens Balboa, aliter expendit, *à n.* 21. qui *n.* 25. ait, quatuor de causis præferri debere Æquitatem rigori, qui reducuntur ad distinctiones *suprà*, jactas, *à nu.* 1.

Ad tertiam quæstionis partem, quid in De- 13
lictis videtur respondendum, utique præferendam esse Æquitatem rigori, ut satis probatur, ex Textu, *in l. perspiciendum, ff. de pœnis*, ubi ait Martianus *in gravioribus pœnis severitatem legum, cum aliquo temperamento benignitatis subsequantur, in levioribus delictis proniores ad levitatem, Judices esse debent, l. Præses, l. interpretatione eodem titulo, cap. disciplina, cap. namque* 45. *distinctione, cap. vera, cap. licet ibidem*; ita docent Plures adducti à Farinacio, *titulo de delictis, & pœnis, quæst.* 17. *num.* 4.
† Sed quia Multi ab eodem relati contradixe- 14
runt, per Textum *in l.* 1. *ff. ad Turpilianum, ibi, facti quidem quæstio*, dicitur esse in arbitrio Judicantis, sed pœnæ persecutio reservatur Legi, & *in §. oportet in Authentica de Judicibus*, & ex multis aliis testimoniis ab eo relatis, ideò cum Fachineo, *lib.* 11. *controvers. cap.* 3. existimo distinguendum, juxta *suprà* dicta, esse spectandam rationem Legis & Justitiæ; & ubi illa exigit modò rigorem, modò Æquitatem amplectendam, ut latissimè docet Tyraquellus *in tractatu de pœnis legum*
temp. † Juxta verba Jul. Clar. *in l. aut facta*, 15
ff. de pœnis, dum ait, *spectanda esse audita, aut scripta, aut consilia, & hæc septem modis considerando esse, causa, Persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, & eventu.* Ex quibus patet certam quidem regulam tradi non posse: tamen ex dictis colligi, fere in omnibus, Æquitatem esse sequendam. Et de ratione qualiter pœna à Lege, vel ab Homine sit infligenda: Videndus Covarruvias *libro* 2. *variarum, cap.* 9. † Ubi addit, *numero* 8. quòd si 16
Lex certam pœnam statuat, possit Judex, ex causa, illam moderare, vel augere: *ibi*, latè Videndus, *& in cap.* 8. ubi agit de alio dubio, An justum sit Aliquem ob alterius culpam puniri?

Ad quartam partem quæstionis, in quo di- 17
stin-

stinguantur Æquitas, & Rigor? Jam ea dictis, non parùm patet; sed ut uberiùs pateat; Accipies quæ sequuntur; etenim Æquitas rigori, existimo, juri est opposita; Nam illa est mitigatio, Juris scripti, ea aliqua justa causa & circumstantia Personarum, Rerum, aut Temporum, quemadmodùm deducitur Ab Aristotele *lib.5. Æthicorum cap.16.* & Author est Consultus *in l. bona Fides, ff. de exposito*, qui exempla huic dicto suppeditat: sic & Quintilianus *lib.7. institut. cap.7.* eo exemplo utitur, quo & Michaël Ephesius *super Aristotel. in dict. cap. 10.* de Lege statuente, quòd Peregrinus muros ascendens occidatur, cujus Legis verbis, & rigori stricto subest Peregrinus muros ascendens, Hostes urbem invadentes ejecit, & fugavit; sed tamen adest Æquitas quæ Legem *supra* scriptam interpretatur, & dictat hunc Peregrinum occidendum non esse.

18 Unde constat Æquitatem esse admirabile quoddam temperamentum; Quod ea perfecta ratione omnia moderatur, *l. Divus, ff. de integ. restit. l. si servo Fideicommiss. ff. de hæred. instituen.* explicat Joannes Corrasius *lib. 2. Miscellan. cap. 18.* Furruntus, & Budæus *in l.1 4. ff. de justitia*. Et hinc fieri ut hæc moderatio ab æquitate deducta jus ipsum non violet, si Legislatoris mentem inspiciamus, sicut manifestum est; imo addit Covarruvias *in reg. possessor. 2. p. §.6. n. 3.* ut æquitas ista proferat justitiam, Authore Consulto *in l.1. ff. de justitia*, ubi scriptum est jus esse Artem boni & æqui, uti ex pluribus legibus jam est dictum; quo fit ut Æquitas sit moderatrix, quæ à jure non dissentit; nam & Cicero *ad Herennium lib. 3. Justitia* inquit, *est æquitas jus unicuique tribuens pro dignitate cujusque*, & idem Cicer. *lib. 1. offic.* inquit, *in primis operam dabunt, ut juris,*
19 *& judiciorum Æquitate suum Quisque teneat.* †Uti etiam probat Textus *l. cum nec Patronos, Cod. de injuriis*. Quòd si quando Æquitas à jure, vel à justo distingui videatur: tunc eam distinctionem, vel referendam esse ad jus strictum, & ad justum, quod à scripta lege descendit, vel ad æquitatem, quæ remissio potius benigna sit, & ad indulgentiam quamdam atque humanitatem quæ ad jus ipsum spectet.

20 Ex his infero jus strictum dici, quod prædurum sit, ita & asperum, à quo non liceat, nec latum unguem discedere, cuique nihil addi, nec detrahi possit, nisi quod scriptura loquitur, *l. si alii, ff. de usufructu legato, l. contractus, Cod. de fide instrumentorum.* Hoc, inquam jus strictum, quod nullam admittit interpretationem, subtile appellatur, & benignæ, atque humanæ interpretationi, æquitatique opponitur *l. generaliter, §. siquis servo, ff. de Fideicommiss. libert.*

21 Et ea hac ratione, talè jus nullam admittens interpretationem, & intelligens prædurè leges, & constitutiones, juxta litteram, à veteribus Authoribus dictum est summum jus; Quod idem summa injuria censetur, cùm nimis durè, atque severè, absque nullo temperamento, ea eo Leges accipiantur; etenim summum jus appellatur, quoties de verbis tantùm Legis contenditur, nec spectatur quid senserit, Qui scripsit, aut qui loquutus est, quo in genere plerumque sub authoritate juris, perniciosè erratur, dicta *l. si servum, §. sequitur, ff. de verb. oblig.*

22 Et hinc Cicero *lib. 1. officiorum, existunt*, inquit, *etiam sæpè injuriæ calumnia quadam, & nimis callida, juris interpretatione, ex quo illud summum jus summa injuria, factum est, jam tritum sermone proverbium*, hactenus Cicero qui & *oratione Cecinna*, eleganter scribit, cæteri tam ad istam hortationem decurrunt, cùm se in causa putant habere æquum, quod defendant, si contra, verbis, & litteris, ut dici solet summo jure contendunt, solent hujusmodi iniquitati, & boni, & æqui nomen, dignitatemque opponere, meminere hujus proverbii, Columella *lib. 1. rer. Rusticar. cap. 7.* † Et Valerius Maximus *lib. 8. cap. 2.* & 23
Terent. *in Heauton.* dixit *summum jus sæpè summa malitia*; & hoc in jure sæpè appellatur jus subtile, ut *in l. si ita scriptum in princip. ff. de Liberis, & Posthumis, l. in libello, §. Codicilli, ff. de Captivis, l. siquis ita scripserit, §. 1. ff. de manum. testam. l. si tibi, ff. de donation. l. filio præterito, ff. de injusto rupto, l. per fundum, ff. de servitut. Rusticor. prædior.* hocque jus æquitati opponitur, de qua jam diximus, quæ dictat talè jus alioqui ex variis causis interpretandum, & moderandum in maximam Reipublicæ utilitatem.

Ad ultimam quæstionis partem: Quomodo 24
intelligatur arbitrium, Dico, plerumque accidere super clausula solita apponi in rescriptis *Arbitrio Rotæ*, quæ etiam apponi solet in commissionibus causarum, quæ diriguntur à Judicibus, & intelligitur illa clausula; ideft omisso rigore juris, & servata æqualitate juris gentium: sic notant pulchrè Beninten. *in decis.* 32. Rotæ Bononiens. Riccius *collect.* 1297. ubi refert sic tentum per Rotam, in una Cataniens. illegitimitatis, anno 1583. coram Fel. Rec. Clemente Papa Octavo, tunc Auditore, & quamvis hæc clausula *arbitrio*, *&c.* importet, prout de jure, Cæsar. de Grassis *in decisione* 8. *hoc titulo*, cum similibus. † Tamen est verum quòd dat facul- 25
tatem aliqualiter discedendi à Regulis juris, Crescent. *in decis. 4. de testam.* maximè quando rescribitur illi qui alia habebat jurisdictionem, & sic facultatem procedendi, prout de jure, quia tunc videtur magis accedere ad liberum Arbitrium, ne aliàs, si redigatur ad meros juris terminos, illa commissio fiat superflua, ut fuit latè in Rota resolutum in una Romana Cortini 6. Martii 1606. coram Sacrato, resolvit Riccius *suprà*, quod adjunges pro majori intellectu, Teatûs *in cap. prudentiam de officio Delegati*, cum *cap. eum dilecta de rescriptis*, de quibus aliqua adduxi *suprà in cap. 1. hoc tit.*

IN CAPITE II.

An in opinionum conflictu sit sequenda Æquitas, aut Rigor? An in casu dubio detur locus Epicheiæ? Et quid debeat Judex facere in dubio pari?

SUMMARIUM.

1 *Opinio probabilior, est à Judice sequenda.*
2 *Variari fere omni potest tempore & loco.*
3 *Justinianus suo tempore admisit usuras, & repudiat.*
4 *Dicterium quot capita, tot sententiæ, à quo habuit ortum?*
5 *Pictoribus orbis, tot sunt mores, quot in orbe figuræ?*
6 *Opinio una quare cesset, propter aliam?*
7 *Æquitas est præferenda Rigori, in opinionum conflictu, & varietate.*

8 *Æqui-*

8 *Æquitas est omnium plenior, & certior modus interpretandi Leges.*
9 *Practica est Legum intellectrix.*
10 *Opinio, quæ nititur posterioribus fundamentis, præfertur aliis, n.* 11.
11 *Opinio communis plurium Doctorum corroborata authoritate, & rationibus præfertur.*
12 *Doctori ex proposito scribenti in aliquod punctum, plus creditur, quàm aliis obiter alloquentibus.*
13 *Opinio, usu, & consuetudine recepta, sequi debet, cum plures Doctores diversè sentiunt.*
14 *Opinio totius integri Collegii anteponitur, & quæ dimanat ab Auditoribus Rotæ? n.* 25.
16 *Bartoli opinio in Hispania anteponitur aliis, si probabili fundamento nitatur?*
17 *Opinio glossæ præfertur in concursu diversarum.*
18 *Epichiæ locus est in dubio speculativo: non sic in practico, n.* 19. *ubi quid fiat?*
20 *Judex in pari dubio pendulus, favet possidenti, & quid si nullus possideat?*
21 *Gratificationi locus est in justitia distributiva, non sic in commutativa.*
23 *Judex pro Amico nequit judicare in varietate opinionum, nisi, in casu, quo abstractus à titulo Amicitiæ, & effectu, sic pro ea existimet judicandum in conscientia, num.* 24. & 25.
26 *Judex tenetur judicare sine retardatione, & secundùm probabiliorem sententiam, juxta,* l. 6. tit. 5. lib. 2. recop.

1 AD primam quæstionis partem, ut uberiùs respondeas; Adjunges, quæ adduxi *suprà in cap. Capellanus* 4. *de Feriis, quæst.* 4. ubi An ultima opinio prævaleat antecedentibus? Ubi quid de opinione minus probabili? Quam opinionem teneatur sequi Judex, &c. Unde jam supervacaneum videtur ulteriùs agere, cùm debeat opinio probabilior à Judice sequi, vide *infrà n. fin.* cumque in hoc latissimo Jurisprudentiæ cam-
2 po, nihil firmum, nihil constans sit, imò ut † Inquit Consultus, parùm fit, quod subverti non possit, ex *l. omnis definitio. ff. de reg. juris*: & hac de causa varientur interdum leges deficiente ratione primævâ, quæ à principio leges ipsas peperit, atque produxit, & mutantur circa rationem ipsam naturalem, quæ nullo circonscribitur loco, nec tempore, secundùm conditionem, exigentiam locorum, Hominum mores diversos,
3 rerumque ipsarum vicissitudinem. † Ob idque Justinianos corruptissimi sui temporis, necessitate impellente usuras, & repudia (duo in Republica detestanda mala) admisisset, Actor est Bernard. *in cap. Imperatur* 10. *dist.* possentque rerum similium, prope infinita exempla commorari.
4 † Indeque ortum cùm Homines sint faciles ad dissentiendum; illud dicterium, *quot capita, tot sententiæ*, juxta illud Portii relatum à Glossa in verbo *multo magis*, *l. Barbatius, ff. de officio prætoris.*

Mille hominum species, & rerum discolor usus.
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

5 Nam ut etiam, Ovidius 1. *de Arte amandi in fine*, asserit.

Pictoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ.

Comprobat Glossa *in cap. quia diversitatem de concess. præbendæ* verbo *diversitatem*, pulchrè Burgos de Paz *in proœm. leg. Tauri ex n.*277. optimè, Cevallos *in proœmio pract. quæstion. ex n.*127.
Cenedo *in pract. quæst.*8.*n.*1. † Ubi ait inde oriri, 6
quòd una opinio, quæ olim magis fuit communis, hodie sit sublata, & contraria recipiatur, dicunt Jason. *in l. Venditores, de verb. oblig.* advertit Qoesada *cap.* 16. *ex n.* 4. & ab hinc Doctores laborare, quænam sit opinio sequenda, ubi earum adest conflictus, nunquid quæ æquior, vel quæ rigorem continet.

Unde primò existimo respondendum ex adductis quæstione præcedenti, quòd in opinionum conflictu, & earum varietate, si commodè fieri potest utique pro æquitate contra rigorem pronunciandum sit; ita ut benignior Opinio, debeat præferri, juxta Textum *in l. ea quæ* §. *in re dubia, ff. de reg. juris, l. si fuerit in fine*, ibi *hoc valere, benignum est, ff. de leg.* 3. *l. proximè*, versic. *sed in re dubia, ff. de his, quæ in testam. delentur*, Cevallos *in præfation. quæst. pract. n.* 41. & 42. Menochius *cons.* 401. *n.* 119. tradunt Natta *cons.* 36. *num.* 10. & *cons.* 452. *num.* 43. Cagnol. *in l. non potest videri improbus, num.* 5. *ff. de reg. juris*, Decius *in l. si tibi pecuniam, num.* 6. *ff. si certum petatur*, Rolandus *cons.* 64. *volum.* 3. *ex nu.* 13. Trevizan. latè *in silva nuptial. lib.* 5. *num.* 68. Farinacius *in praxi crimin. lib.* 1. *quæst.* 27. *n.* 116. nam Æquitas præfertur rigori, ex *l. placuit, ff. de judiciis*, Jason. *in l. stipulati sumus in* 4. *notab. ff. de verborum obligatione*, Morla cum Aliis *in emporio p.* 1. *tit.* 1. *quæst.* 11. *num.* 33. † Æquitas enim, est omnium plenior, 8
& certior modus interpretandi Leges, ut inquit, Baldus *in l. si Defunctus, Cod. de suis, & legitimis col. ultima*, versic. *& noto quod æquitas*, & ex Textu *ibi*, notant omnes Canonistæ *in cap. fin. de transact.* Felinus *in cap. ex parte el* 2. *n.*3. *de officio Delegati*, & satis liquet ex ante adductis *suprà tota quæst.* 1.

Unde infero, ut cùm consuetudo sit optima 9
Legum interpres, de cujus efficacia dico *in tit. de consuetudine*: aliqua *suprà in cap.*8. *de judiciis*, & in aliis juribus, & practica sit vera Legum intellectrix, quia tunc intelliguntur Leges, quando practicantur, ut notant Bartol. *in cap.* 1. *de Feudit sine culpa, non amit. in princ.*& ex aliis multa congerens de excellentia practicæ: Referunt Marsilius *in princ. sua pract. crimin.* Aymon. *consil.* 118. *num.* 2. Simon, de Pratis *in proœm. ultimar. voluntat. n.* 32. Cavallin. *in Milleloquio* 140. pulchrè Cevallos, *in præfatione practic. ex nu.* 71. & Alii relati à Cenedo *dicta quæst.*8. *n.* 5. † Ideò 10
omissis modis dicendi, circa eligendas Doctorum opiniones, Quos ipse refert, existimo nullâ habitâ distinctione, sive opinio reperiatur in consiliis, sive lecturis, vel tractationibus Doctorum, illa, inquam, sit præferenda, quæ potioribus nititur fundamentis, ut jam *suprà* dixi *in dicto cap. Capellanus de Feriis sub dicta quæst.*4. Quare cùm latè *ibi*, & in hoc puncto scribat Cenedus *dicta quæst.* 8. ideò non repeto quæ cum Multis ipse scribit: sic Ego sub Laconismo definio.

Nam si sententiæ contrariæ reperiuntur su- 11
per aliqua re, sive in lecturis, tractatibus, vel consiliis, illa opinio præferenda est, quæ communis dicitur, vel quæ plurium Doctorum authoritate corroboratur, præsumitur verior, sed rationes earum sunt attendendæ. † Ob idque 12
Doctori ex professo aliquam quæstionem ad Partes agitatam, sive in lecturis, sive in consiliis ma-

major fides est adhibenda, quàm Doctori, qui
13 per transennam de illa aliquid dicat. † Tamen si sint Doctores plures, qui ex proposito quæstionem, seu opinionem pertractent, & sint inter se dissidentes, sive in lecturis, vel tractatibus illam sententiam esse anteponendam, quæ usu, & consuetudine Provinciæ approbatur.
14 † Et sic inter opiniones contrarias proferendam esse illam, pro qua respondit totum unum integrum Collegium, maximè, quando est sapien-
15 tissimorum Virorum. † Et in conflictu opinionum esse anteponendam eam, quæ dimanat ab Auditoribus Rotæ, ob summam eorum autho-
16 ritatem. † Imò Bartoli opinio anteponitur Aliis in Hispania, etiamsi communis alia sit, in contrarium; Quod intelliges, si probabili & solido
17 fundamento nititur. † Item quòd opinio Glossæ, in concursu diversarum opinionum, sit præferenda: Alia ex multis videnda congerit Cenedus *ubi suprà dicta quæst.* 8. *à num.* 10. ubi ex proposito dubium nostrum agitat. Quare nunc amplius non insisto; & quia jam alibi nonnulla adduxi, & leges Gomezium *in l.* 1. *Tauri.*

18 Ad secundam quæstionis partem, Quia Thomas Sanchez, *lib.* 2. *de matrim. disput.* 41. *à n.* 37. repetit de dubio, nunquid in dubiis, locus sit Epicheiæ; & quia de ea adduxi sub *c.* 12. *de judiciis*, ubi etiam ad quem spectet explanatio Legum, & privilegiorum, item & interpretatio; ideò nunc brevissimè respondeo, quòd etsi Joannes Sanchez *in selectis disp.* 43. *nu.* 8. Mordicus teneat negativam sententiam, quia injustum esset jus dubium ab Epicheia dictari, præferendumque esse juri certo, Sotus *de justitia lib.* 6. *q.* 1. *quæst.* 6. *artic.* 8. Vasquez *in* 3. *p. D. Thom. tom.* 3. *disp.* 219. *cap.* 8. *n.* 43. Suarez *de legibus lib.* 6. *c.* 8. *n.* 10 Morla *tom.* 1. *disput.* 3. *coroll.* 7. *n.* 128. & sic recurrendum esse ad Superiorem, ut declarat, si voluerit ad illum casum, Legem suam extendi, quam sequitur Diana *p.* 4. *tract.* 3. *resol.* 23.

19 Verùm existimo quòd, quando dubium est speculativum, & incomplete practicum; quando dubium, v. g. adest, An Superior, in illo casu, velit obligare Aliquem, poterit ipse ad vitandam incommoditatem sequi partem minùs tutam, quia, ut ait Enriquez, *lib.* 14. *cap.* 3. *n.* 3. *in glossa littera X*, Æquitas, & Epicheia suadet temperandum legis rigorem in dubio juxta præsumptam intentionem Legislatoris, quia in dubio melior est conditio possidentis Innocentiam suam. Verùm si dubium est complete practicum; ita ut de intentione Legislatoris non est; cur dubitetur: existimant Doctores primam sententiam tutiorem: vide Sylvestrum, verbo *Papa q.* 16. *dist.* 2. *in fine*, & verbo *dispensatio quæst.* 4. Cordubam. *in quæstionibus lib.* 3. *q.* 13. *ante regul.* 1. Salas *in* 12. *tom. tract.* 2. *disp. unica sect.* 25. *nu.* 260. Et videtur suaderi ex dictis *suprà quæst. præced.* Alia dicit videndus Castrus Palaus *tomo* 1. *disp.* 3. *punct.* 8. *n.* 4. cum Aliis.

20 Ad tertiam quæstionis partem, Quid sentiendum in pari dubio; & quia jam alibi non pauca adduxi, Dico primò, existente pari dubio juris utriusque partis; ita ut omnino Judex sit pendulus, teneatur tamen Judex possidenti favere, nec ipsam posse cogere, ut partem restituat, quia jus
21 retinendi habet Possidens, in hoc dubio. † Sed si Neuter possideat, teneri Judicem inter utrumque dividere, quia æquum est utriusque jus. Petrus de Ledesma *de matrim. q.* 45. *art.* 1. *dub* 2. *ad* 3. primæ sententiæ docet rem individuam posse Judicem applicare, cui voluerit, ut duobus æquè dignis petentibus Beneficium possit Episcopus eligere quem maluerit, quia individuum est. † Sed hoc exemplum non facit, quia lo- 22
quitur in justitia distributiva, in qua locus est gratificationi, non æquè in commutativa, de qua nunc loquimur, & ex Sanchez impugnat, hoc Joannes Salas *in* 12. *tract.* 8. *disp. unica sect.* 23. *nn.* 240. dicens forte dividendum, quia Lex justitiæ, & hanc ut inter eos dividatur docet Salas, sed tu ad eam respondebis, ex his quæ latè adduxi *in cap. licet* 9. *de probat. quæst.* 1. cum Aliis, ubi de duobus Possessoribus, vel Neutro possidente, rem aliquam petente: de hac quæstione scribunt, Valer. *in different. utriusque fori*, verbo *opinio. differentia* 3. Tuschus verbo, *medium concl.* 370. Homobonus *in consult. casuum conscient. p.* 7. *resp.* 26. *vol.* & videbis quæ dixi *sub c.* 9. *de prob. q.* 1.

Unde infero ad dubium, An in dubio æquali 23
possit Judex uni gratificare Parti, & ut latè dissolvas; Legesque adduxi *supra in d. cap. licet* 9. *de probation. sub quæst.* 1. & ex proposito *in cap. in nostra* 32. *de testibus q.* 2. versic. *ad primam.* Et ut urgentiùs eam tractes quæstionem: Leges, Cenedum *in d. q.* 8. *practicarum*, ubi reprehendit Doctores tenentes in conflictu opinionum, posse Judicem pro Amico pronunciare ex rationibus ab ipsis relatis, eo quòd potest Judex ad libitum, quam velit opinionem sequi, quando magnus est Doctorum conflictus, ut cum Pluribus relatis, tradunt Menoch. *de arbitriis casu* 177. *n.* 7. & de retinenda *remed.* 3. *n.* 764. Burgos de Paz. *in proœm. leg. Tauri*, *n.* 162. & 402. Mascardus *conclus.* 1138. *n.* 20. Cevallos *in præfat. pract. quæst.* 101. Morla *in emporio t. p. tit.* 2. *q.* 5. *n.* 15. & 30. inferentes bonum esse, habere Judicem favorabilem; & sic Glossa *in cap. venerabilem de electione*, docet verbo *favere*, ut cùm causa fuerit ambigua posse Judicem favere licitè cui voluerit parti favere, ex Textu *l. si quis servum*, *§. si inter duos ff. de leg.* 2. Tamen ut dixit Cenedus, *dicta quæst.* 8. *n.* 21. Joannes Garcia *de nobilitate*, *in initio*, *n.* 11. irridens eos, qui existimant in jure, esse quæstiones pro Amico. † Non 24
enim Judex debet moveri amicitiâ, vel alio animi motu, sed Deum solùm spectando declinare debeat in eam Partem, quam in sui conscientia, veriorem esse existimat, ita animadvertens, ut quamvis jura debeant in re dubia pro Reo, pro dote, pro matrimonio, pro Religione, pro testamento, & Ecclesiâ, ac pro aliis causis similibus judicandum fore; non tamen jubent judicandum pro Amico ut pulchrè advertit Menochius *de arbitrariis*, *casu* 339. *n.* 32. Dixit etiam Cenedus *collect.* 34. *n.* 2.

† Et sic in varietate opinionum poterit Judex 25
eligere, quam maluerit, si abstrahatur à titulo, & affectu amicitiæ, Salon. 2. 2. *q.* 63. *art.* 4. cum Aliis, Cenedus *dict. q.* 8. *n.* 22. ubi cum Tyraquello *de privilegiis piæ causæ*, respondet ad Textum *in cap. nisi in pract. de officio Delegatis*, ubi Papa cuipiam pœnam peccati remisit, ratione specialis dilectionis, ubi Ordinarii, quia aliud est respectu remissionis pœnæ, aliud tamen cùm sit dicturus sententiam inter Partes, &c.

Et adjunges alia quæ notavi *sub præmisso cap.* 1. 26
de constit. à n. 5. verba *Legis Regiæ* 6. *tit.* 5. *lib.* 2. *Recopilationis*, ubi loquens de juramento præstando ab Auditoribus Regiis inter alia jurant juxta, versic. *illius Legis* 16. *Otro si que en los pleytos que ante nos vinieren los libraremos lo mas ay no*

na y mejor que podieremos bien y lealmente por las leyes de los fueros y derechos por denarios de vuestros reinos no per amor ny des amor, ny miedo, ny per don, ny promisso de ma emos de la verdad, ny del derecho, quibus verbis, jactatur à paucis Judicem debere judicare secundùm probabiliorem opinionem, de quo dixi *in dicto cap. 4. de feriis q. 4.* verf. ad tertiam

AD TEXTUM
IN CAPITE III.
Non potest, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. QUatenus in Teatu nostro agitur de deponendo Sacerdote, & quòd non fiat non justa causa; Ideo applicabis quæ latè adduxi *suprà, in cap. At si Clerici 4. & in cap. cùm non ab homine 10. de judiciis*, ubi nonnulla addaxi de depositione, seu degradatione Sacerdotum, & docet Barbosa intelligi Textum de verbali depositione.

I I. Et ibi *non potest*, quid hoc verbum *non potest* importet, dico *infrà in cap. 1. de Regulis juris lib. sexto*. Pro intellectu, & materiâ, scribit nonnulla legendus novissimè Matthæus Colerus *de processibus executivis parte 4. paginâ 143. ad Textum hunc.*

AD TEXTUM
IN CAPITE VI.
Ea quæ hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. HIc agunt DD. de confirmanda sententia, per Papam ab inferiori latâ, de quo adjunges, quæ dico *infrà de confirmatione utili, vel inutili.*

II. Item adjunges infrà referenda *in cap. 7. de appellationibus*, ubi ago de quæstione; Utrum ab inferiori omisso medio appelletur licitè ad Papam?

III. Et adjunges quæ dicò *infrà in cap. in causis 19. hoc. tit.* ubi quòd Papa in sententiis, quas profert, ordinem juris servat.

IV. Et pro exornatione novissimè lege ad Textum hunc Matthæum Colerum *de processibus executivis p. 4. pag. 144.* ubi *num. 5.* dicit quòd superabundans cautela non nocet, & *n. 6.* quòd petitio confirmationis habet triplicem effectum, Primò, ut faciat rem confirmatam majoris authoritatis, ex Textu *in c.* Quis nesciat, *dist. 11.* Secondò, si actus minus est validus, reddit eum validum, si ex certo fiat, *cap. 1. de transact.* quia geminatus actus plus operatur, quàm simplex *l. Balista 32. ff. ad Senatûsconsult. Trebell. Auth. si mulier, C. ad Senatûsc. Velleianum.* Tertiò, si ex certa scientia, & cum causæ cognitione sententia prima fuerit confirmata, non potest postea inferior Judex, contra illam judicare, ea Glossa hîc in verbo *roborentur, & ex cap. 1. & 2. de confirmat, utile*, nam alia dicit Felinus.

Fermosin. de Exceptionibus.

AD TEXTUM
IN CAPITE V,
De Cætero, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. TEatus iste agit de facultate Judicum executorum, quibus mandatum est exequi sententiam, cumque Teatus iste videatur confundi cum decisione Teatûs, *in cap. cùm consultationem 15. hoc tit.* in ultima ejus parte, in versic. *sed nec executionem:* ideo advertes, ibi agi de actu sententiam latam exequendi à Judice pronuntiante, quando, & quot modis contingat.

II. Hic tantùm agitur de Judicibus executoribus, sive mandatariis, qui pertinent ad tractationem tituli, *de officio Deleg.* de quibus expressim, *in cap. pastoralis*, §. *quia verò igitur*, cùm de natura & officio horum Judicum executorum, hîc agant Doctores; ideò existimavi hîc nonnulla prælibare, quæ conducunt ad praxim nostri Teatûs, utpotè quo ordine executor se gerat in exequendo, & in cognoscendo de aliis incidentibus Articulis objectis à parte condemnatâ, & ab aliis Tertiis.

III. Et pro perfecta explicatione: An appelletur de executore Judice? Videbis suprà, *in cap. exhibita, de judiciis q. 3.* infrà *de appellationibus in Rubrica, quæst. 4.* versic. *ad quartam*, & quæ dico infrà, *in cap. novit. 43. de appellationibus.* Adjunges, pro exornatione, quæ ad hunc Teatum, novissimè scribit Matthæus Colerus, *de processibus executivis p. 4. pag. 146.* ubi postquam *n. 9.* ait, quòd omnes exceptiones, etiam peremptoriæ ante conclusum in causa proponendæ sunt, non autem post sententiam ponat fallentia, octo veluti nullitatis, & fraudis, ac similibus in exceptione, noviter ortâ, emergente quæ demum incipit competere post demandatam executionem, & in exceptionibus, quæ non concernunt ipsam causam, ac in Aliis ab eo relatis, quarum nonnullas infrà expendo.

QUÆSTIO I.

Quare Judex deputatus, pro executione sententiæ, admittat exceptiones nullitatis, seu fraudis, cùm Executor ullam Exceptionem queat admittere oppositam, imò etsi eam admittat de ea cognoscat, nec ad Judicem superiorem remittat cognoscendam? An in executione Sententiæ Partis citatio desideretur? Et an requirere possit unus, ut alius ejus sententiam exequatur?

SUMMARIUM.

1 L. si ut proponis, l. executorem, Cod. de executione rei judicatæ, n. 11.
2 L. 1. ff. de jurisdict. omn. Judic.
3 *Executor potest cognoscere de veritate, seu falsitate precum.*
4 *Executor admittit exceptiones nullitatis, seu fraudis,*

5 *Executores Judices, quare vocentur extraordinarii.*
6 *Executores sunt in triplici differentia meri facti, aut juris, aut mixti numeris sequentibus.*
7 *Merus executor, propriè executor dicitur, de quo intelligitur Textus noster, n. 8. & 11.*
9 *Mixtus Executor, quis dicatur, & verus est Judex? n. 10.*
11 *Merus Executor, nullam habet cognitionem, nec exceptione admittere post & de eis judicare.*
12 Cap. cùm contingat de rescriptis.
13 Cap. pastoralis, §. quia vero de officio Delegati, n. 14.
15 *Executor in executione sententiæ, nunquid necessario debeat citare Partem? n. 16. & 17.*
18 *Requirere potest Judex unus, ut alter exequatur ejus sententiam.*

1 AD primam quæstionis partem, & contra decisionem Textûs nostri insurgunt sequentia, Primò, Textûs, *in l. ut proponis, l. executorem, Cod. de executione rei Judicatæ*, ubi Executor non
2 potest exceptionem aliquam admittere. † Secundò, si contingat ut exceptionem admittat, de ea cognoscere posse patet, cum exeat illius cognitionem ad Superiorem remittere: ex utroque latere, videtur Textus hic claudicare: sic colligitur ex Textu *in l. 2. ff. de jurisdict. cap. praterea, cap. prudentiam de officio Delegati.* † Et sic videmus quòd possit Executor cognoscere de veritate, seu falsitate precum, ut patet ex Textu, *in l. & si non cognitio, Cod. si contra jus, vel utilitatem publicam, cap. dicenti, §. etsi non cognitio 25. quæst.* 2. imò & sunt alia, quibus hæc decisio labefactari videtur.

4 Sed revera ea est defendenda decisio, quæ confirmatur ex Textu, *in l. si Prætor 35. in princ. & in §. Marcell. ff. de judiciis*, Textus optimus, *in d. l. sicut proponis, Cod. de executione rei judicata, c. pastoralis, §. quia verò de officio Deleg.* Tradunt, & alia jura congesta à Granna *hic*, Balboa, & Alii ordinarii citati à Barbosa, quibus ex Modernis adduntur, Vantius *de nullit. tit. coram quo, n.* 22. Menoch. *de arbitrariis. q.* 38. Roland. *cons.* 37. Granna *dec.* 207. *à n.* 6. Albertinus *de agnoscend. q.* 22. *à n.* 6. Covarr. *lib.* 1. *variar. c.* 1. *num.* 10. Marant. *de ordine, disp.* 1. *num.* 12. Bobadilla *in polit. lib.* 2. *cap.* 20. *nu.* 47. Scaccia *de appellat. q.* 17. *limit.* 10. *nu.* 37. Grat. *discept. forens. c.* 146. *num.* 10.

5 Ut tamen clariùs pateat, adnotandum est, hos Judices executores, extraordinarios vocari, nam sunt qui ex sacrâ jussione & formâ dentur, Qui Judices, propriam jurisdictionem non exercent; sed sibi commissam ab Habente potestatem; quo pacto extraordinarii appellantur; ut resolvunt Paz. *in praxi temp.* 1. *num.* 50. Rodriguez *de examinando processu, n.* 43. *in fine.*

6 Et Hi verò sunt in triplici differentiâ, nam vel Executor est merus facti, cui scilicet merum factum executionis committitur, absque aliqua cognitione, quoniam tam omnis cognitio præcesserat, tam super principali negotio, quàm super aliis accidentibus; & super ipsa executione, *l. Executorem, Cod. de executione rei judicatæ* notant Bartolus *in l. à Divo Pio nu.* 10. *ff. de re*
7 *judicata*, Abbas & Felinus *hic, nu.* 5. † Et iste solus revera propriè Executor dicitur, ut *ex dicta l. Executorem*, rectè ostendit Glossa ibidem verbo *Executorem, cap. super quæstionem de officio Delegati*, cui tantùm competat curare, ut sententia è Judice prolata exequatur, absque eo, quod tali executioni fiat impedimentum; alius dicitur Executor juris, alius mixtus.

Unde existimo, Textum nostrum intelligi, in 8
mero Executore, cui in auxilium jurisdictionis integra adhuc, non discussa sententiæ executio committitur, nam cum Textus hic agat de Executore, qui propter discussionem causæ principalis, tantummodò potest cognoscere de exceptionibus sententiam infringentibus ad effectum, ut remittat, non verò ut definiat, ut probant præter relata jura Textus, *in cap. fin. §. fin. de officio Deleg. cap. si quando, cap. sanè* 2. *ejusdem tituli, cap. ei qui, §. ab Executore* 2. *q.* 2. *cap.* 2. *de crimine falsi cap. sollicitudinem* 54. versic. *si verò* de appellationibus, & iste est ille, qui vocatur Executor juris, de quo Textus hic intelligitur; nam iste Executor juris est ille, cui jus executionis committatur, & habet in executionem ipsam, jurisdictionem; nam quoad illam adhibita non fuit à Judice superiore cognitio *l. pen. ff. de confess. dicta l. à Divo Pio in princ. & §. si super rebus, ff. hoc tit. dicta l. si Prætor, ff. de judiciis*, advertit Abbas *hic n.* 4. *& in d. c. Pastoralis, §. quia verò, de officio delegati, n.* 3. probant Balboa hic *n.* 18. contra Glossam hic volentem intelligi solùm de mero Executore; etenim dicendum est Textum nostrum intelligi de prædicto juris Executore, cui committitur executio, de qua non fuerat cognitum per Pontificem: sequitur etiam Barbosa *hic n.* 2. qui hunc intellectum probat, etiam ex verbis hic, *à nobis latam*, ex quibus apertè constat sententiam, de cujus executione tractatur, esse prolatam à Romano Pontifice, cui quidem ad illam exequendam, non deficit jurisdictio ex regula Textûs *in cap. per mundum* 9. *q.* 3. ac proinde necessariò dicendum esse Executorem in hoc Textu, non in defectum, sed in auxilium jurisdictionis, & ita ad faciliorem expeditionem fuisse constitutum; & ulteriùs probat ex illis verbis ibi, *sententiam præcipimus per aliquem executioni mandari*, quibus constat fuisse delegatam sententiæ executionem integram, & adhuc non ventilatam.

Item notabis mixtum Executorem esse illum, 9
cui commissum est, tam jus causæ principalis, quàm executionis; vel quia id venit ex natura negotii, vel quia expressim id ei commissum est, Abbas & Felinus hîc, Decius 322. *n.* 2. ubi docet quòd quoties Alicui committitur alicujus facti executio, in quod nulla fuit lata sententia, cùm ad executionem perveniri non possit, nisi præcedente cognitione *l.* 1. *Cod. de executione rei judicata*, committendo executionem, videtur etiam causæ cognitio commissa. † Et sic Barb. ex Gloss. 10
ibi, *Executor talis esset ordinarius, in d. c. super quæstionum, n.* 15. dicit, quòd Executor mixtus, verus est Judex: sic Navarrus *in cap. cùm contingat de rescriptis, causa* 2. *nullit. n.* 1. & in hoc casu intelliguntur jura, quæ dicunt posse Judicem Executorem cognoscere, ut *infrà* expendo *n.* 3. & iterùm Quis merus, Quis mixtus Executor dicatur, Barbosa declarat, cum multis *in cap. nostri.* 44. *de appellation.* ibi videndus *à n.* 5. ubi de utroque exemplificat.

Ex his patet merum Executorem, nullam ha- 11
bere cognitionem, de quo intelligitur Textus, *in dicta lege si ut proponis, dicta lege Executorem de exception. rei judicatæ*, loquuntur enim hæc Jura

Jura in mero Executor facti, qui propriè dici-
tur ille, cui nudum factum executionis commit-
titor, veluti Nuntius, cui committitur aliquem,
in possessionem mittere, postquam causæ cogni-
tio præcesserit, super principali negotio, & super
executione, ut declarat Bartol. *in d. l. Divo Pio*,
*n.*10. Balb. *hic n.*42. qui dicit textum nostrum pro-
cedere in executore juris, non enim merus Exe-
cutor quit cognoscere de justitiâ, vel injustitiâ
causæ, quia hoc non spectat ad ejus officium, sed
solùm exequi, cum multis, Barbosa *hic*, inter quos
Sigismundus, Scaccia *de appellat. q.* 17. *limitat.* 10.
n. 37. ubi *num. seqq.* multa tradit ad hanc materiam
conducentia, non enim habet jurisdictionem, nec
cognitionem, Salgado *de protectione regia tomo* 1.
*p.*4. *c.*3. *n.*11. Gratian. *reg.* 178. & cum Aliis, etiam
idem Barbos. *in d. c. pastoral. de offic. Delegati*, *n.*12.
in versic. *quòd si non cognitio.* Et sic notarunt Feli-
nus *ibi à n.* 16. Abbas *à n.* 3. Cardin. *quæst.* 8. Co-
varruv. *in pract. quæst.* 16. *num. ultim.* quòd merus
Executor nequit exceptiones admittere, nec de
eis judicare.
12 Sed obstat Text. *in c. cùm contingat de rescript.*
ubi Ordinarius, cui non cognitio, sed meri facti
executio fuerat commissa, ut patet in princ. Text.
ibi *denuncies excommunicationis*, & ibi *denuncies
absolutam*, potest de rescriptorum validitate, &
utriusque Delegati cognoscere; ita ut ex his, quæ
cognoverit exequi, vel supersedere debeat: ta-
men Imola *ibi*, cum Aliis Zabar. *in d. c. Pastor. c. quia
verò* Butr. *n.* 13. Navarr. *in d. c. cùm conting. causa* 9.
nullitatis, dicunt Text. illum, ut ex fine constat non
agere de cognitione jurisdictionali, nec de illa,
per quam discutitur justitia, vel injustitia man-
13 dati. † In qua specie procedit Text. *in d. c. pastor.* §.
quia vero, quem etiam Barb. intelligit procedere
in mero juris Executore, in auxilium jurisdictio-
nis, dato *hic n.* 3. sed tantum de informatione, &
instructione quadam extrajudiciali, per solam lit-
terarum inspectionem, quæ ex nova provisione,
& authoritate illius Text. necessariò exhibenda
sunt Ordinario, ut constat in littera ibi, *ex ipsa-
rum tenore reprehenderis evidenter*, *& ibi ex litte-
rarum inspectione*, junctis illis verbis, *quas tibi au-
thoritate præsentium præcipias exhiberi.*
14 Imò & Navarrus *in dict. c. cùm contingat rem* 1.
num. 7. refert Textum *in dicto* §. quia verò loqui
de Executore, & habere locum in Judice, à quo
petitur auxilium ab Ecclesiastico, qui non est
ipsius Executor, sed Par ejus, Suarez *de pace in
praxi*, *tom.* 2. *in præludio*, *n.* 7. versic. *quando Judex*,
Gailius *lib.* 1. *observat* 115. *num.* 4. *&* 6. Azevedus
in l. 15. *tit.* 1. *lib.* 4. *recop. num.* 6. Franciscus Molin.
de Brachio sæculari cap. 11. *num.* 15. latè Farinacius
in praxi crimin. quæst. 97. *à num.* 67. ubi *num.* 73.
asserit non procedere in criminalibus, Salcedo
ad Bernardum Diaz *in pract. cap.* 154. *n.* 12. versic.
decimo.
15 Ad secundam quæstionis partem, suppositis
multis jam adductis de necessitate citationis *in
cap. penult. de foro competent. in Rubrica, de causa
possess.* & ibi, *cap.* 1. & *in cap.* 2. *de testibus*, &
alibi, nunc jam breviter in specie hujus diffi-
cultatis resolvendum est, & Glossa *in l.* 1. *prope
finem*, *Cod. de judiciis*, disponit sententiam
mandari executioni, sine Partis cognitione. Et
sic inferunt Doctores citati à Gabriel. *commun.
opinion. de citatione conclusione* 1. citationem non
16 esse necessariam. † Sed ut citatio prærequira-
tur, tanquam æquiùs, & humanius, tenuit Cassa-
dor. *in decis.* 6. *de caus. possess. & propriet.* Quam sen-
Fermosin. de Exceptionibus.

tentiam aliàs fuit Rota sequuta, coram Cardin.
Blanqueto, in causa Tauriens. Capellaniæ 24. Fe-
bruarii 1589. & iterum in una Barchionen. bo-
norum 16. Februarii 1587. coram Seraphino, &
ampliat Joseph. Ludovicus *in decis.* 10. id locum
habere, quamvis fiat executio super eadem re,
super qua fuit judicatum, & inter easdem Perso-
nas, inter quas fuit pronunciatum: sequitur Ric-
cius. *collect.* 1268. *ad relatam glossam d. l.* 1. *Cod.
de judiciis*, ubi refert, sic fuisse tantum per Rotam,
in una Romana S. Thomæ 17. Decemb. 1564. co-
ram Covino, & dicit hanc quæstionem esse mi-
nus controversam. † Sed in praxi, & in mero Exe- 17
cutore facti, existimo priorem esse in usu rece-
ptam, quia non multùm curatur de ea citatione
cum jam coram Judice sententiante, facta fuerit
ad omnia.
Ad tertiam quæstionis partem: An requirere 18
possit unus, ut alter ejus sententiam exequatur?
Ut amplius agas de hac Judicum requisitione,
Adjunges plura, quæ adduxi *suprà in c. postu-
lati*, *de foro comp.* & adjunges quæ adduxi
suprà de testib. in c. si qui testium 8. *q.* 3. *&* 4.
ubi de remissorialibus, ad Testium examen,
& aliis. Quibus suppositis nunc breviter dico,
quòd potest unus Judex alterius jurisdictionis
Judicem requirere, ut ejus sententiam exequa-
tur, ut notant Doctores per Text. *in d. l. à
D. Pio*, §. *sententiam*, *ff. de re judicata*, ibi
Bart. Alex. Jason. & Ripa, Decius *ad leg. fin.
n. fin. Cod. de edicto D. Adriani tollendo*, Jason
in l. cùm quidam ff. de jurisd. omn. Judicum, Me-
noch. *in tract. lib.* 1. *q.* 38. *nu.* 16. Bald. *cons.* 221.
vol. 3. ob idque Gailius dixit *pract. observation.
lib.* 1. *observation.* 115. *nu.* 2. Jurisdictiones sibi
in viam mutuas operas ac manus præstare, qui
agit de puncto, ut in executione, Jurisdictio
una aliam invocet; fit enim executio per mu-
tua diversorum Magistratuum subsidia, ut do-
cent Relati, & Sebastian. Nevius *in sintagma*;
d. §. *sententiam*, ubi attingit *n.* 3. cum eodem
Gailio *d. observ.* 115. *lib.* 1. *n.* 7. An Judex sæcu-
laris ad invocationem Ecclesiastici, Brachium huic
porrigat? Sed quia de hoc egi plenè *suprà*, *in c.
cùm non ab homine* 10. *de judiciis à q.* 33. ideò
ad *ibi* dicta te remitto, ut intelligas quidquid de-
sideraveris de hac invocatione Brachii.

QUÆSTIO II.

An Judex requisitus, ut exequatur senten-
tiam, possit cognoscere de nullitate, aut
æquitate sententiam latam à requirente? Et
an in executione præfatæ sententiæ, sit
servandus stylus curiæ Judicis requirentis,
aut requisiti? Et an si Executor excedat
modum, in exequendo appelletur ad Su-
periorem primi Judicis judicantis, vel ad
Superiorem Judicis auxilium dantis? Et
an possit Executor se abstinere, ab exe-
cutione sententiæ, quando est notoriè in-
justa?

SUMMARIUM.

1 *Executor non cognoscit de viribus sententiæ: li-
mitatur in Judice requisito, in juris subsidium,
num.* 2.

2 *Judex requisitus, potest de nullitate sententiæ cognoscere, si non requirit altiorem indaginem, si altiorem, remittet eam ad superiorem, n. 3. fallit, n. 4.*
4 *Executor potest differre executionem, si ex ea, sequeretur irreparabile damnum, & exceptio nequit incontinenti probari.*
6 *Appellatio ab Executore modum exedente in executione, ad quem interponetur; & in quibus ab Executore appellatur, n. 7.*
8 *Appellatio ab obligatione camerali, est prohibita.*
8 *Executor merus tenetur exequi sententiam Judicis, etiam injustam, n. 10. nisi nulla sit notorietate facti, n. 11. 12. 13. 14. expenditur, num. 13.*
12 *Carnifices Martyrum, peccabant exequendo sententias Judicum.*
13 *Executor potest se abstinere, ab excutione sententiæ, quæ notoriè nulla est.*
14 Cap. Pastoralis, quia verò de officio Delegati, n. 15.
15 L. si ut proponis, Cod. de exceptione rei Iudicatæ.
16 Cap. 2. de crimine falsi, n. 17.
17 L. ait Prætor 75. §. Marcellus, ff. de Judiciis.
18 Cap. cui est illata, cap. si Dominus, cap. Julianus 11. quæst. 3. cap. Inquisitioni 44. in principio de sententia excommunicationis, cap. per tuas, el 2. de Simonia.
19 Cap. si quando de officio Delegati, n. 20.
20 *Delegato exequenti, non est restituendum violenter, sed est requirendus ejus Superior, n. 21. & n. 22.*
22 *Judex ordinarius nequit resistere violenter Principis Delegato, ubi quid faciet?*
24 *Nullitas notoria dicitur, & evidens, quando se constaret ex actis, n. 28.*
25 *Defectus patens dicitur, qui apparet ex actis; aliàs quod in eis non reperitur fingitur non factum.*
26 *Legata non facta probantur ex facie testamenti.*
27 *Nullitas probanda incontinenti, impedit executionem.*

1 UT ad primam partem quæstionis Respondeam, dicendum est ex nostro Textu Executorem de viribus sententiæ non cognoscere, concordat Textus, *in l. etsi non cognitio, Cod. de exceptione rei judicatæ.* Riccius *collect.* 1160. ad Textum nostrum, qui limitat in Judice requisito in Juris subsidium, quia potest cognoscere de viribus sententiæ per alterum Judicem prolatæ; Guido Pap. *decis.* 23. & 574. Jafredus *in decis.* 88. & Mynsing. *observatione* 69. *centuria* 3. & faciunt *d. quæst. praeced.* in versic. *ad primam*, & juxta hoc dixit Guidn Pap. *in decis.* 419. & 574. jam relata, Judicem requisitum non cognoscere de nullitate, aut æquitate sententiæ: sequ tur idem Riccius *collect.* 1323.

2 Quod limitat, Antonius Faber, *in decis.* 1. *Cod. de executione rei judic.* ubi ait, ut quando discussio sententiæ exequendæ, non continet altiorem indaginem, possit Judex requisitus, de illius nullitate cognoscere: facit Textus *in l. si Prætor*. §. 1. ibi, *liquido*, *ff. de judiciis*; quæ probat Balboa, *hic n.* 35. cognoscere Executorem posse, quoties exceptio nullitatis, quæ opponitur probanda incontinenti, altiorem indaginem non exigat, quia in omni exceptione, quæ opponitur, ait, id considerandum esse, juxta Textum *in l. fin. Cod. si ex falsis instrum.* Covarruv. *in pract. cap.* 25. & facit Textus *in l.* 2. *tit.* 21. *lib.* 4. *compilat.* & *in l.* 64. *Tauri.* † Tamen si exceptio nullitatis opposita, altiorem requirat indaginem, ait, admittendam esse, & remittendam ad Superiorem; sicut interim Executor prosequatur executionem, ut probat Textus, & *ibi*, Bartol. *in fin. Cod. de ordine cognition.* † Nisi quando ex tali executione resultaret irreparabile damnum, veluti si pœna corporalis esset imponenda, quo casu differendam esse sententiæ executionem, quamvis exceptio non possit incontinenti probari: Argumento Textûs *in l.* 2. *Cod. de appellation.* Suarez *in l.* 2. *tit. de los govieruos, lib.* 3. *fori q.* 4. *n.* 36. Ripa *in l.* 4. §. *condemnatum*, *n.* 21. *de re judicata.* Sed quando dicatur exceptionem altiorem indaginem requirere, dixi *suprà, in cap.* 1. *de ordine cognitionum*, & *in cap. litteras de rest. spoliat.* Nec obstat his Textus *in cap. Pastoralis*, §. *quia verò de officio Delegati*, quia de illo, & de aliis loquimur, *infrà* in hac quæstione, in versic. *ad quartam.* 3 4

Ad secundam quæstionis partem, quia jam ex alibi adductis potest latè disputari, ideò breviter Respondeo, cum Riccio *dicta collect.* 1323. versiculo *secundo*, & cum Guido. Pap. *decis.* 23. & cum Mariliano *decision.* 16. & Trevis. *decision.* 32. *p.* 2. servandum esse stylum curiæ Judicis requisiti. 5

Ad tertiam quæstionis partem: An si Executor excedat modum in exequendo, appelletur ad Superiorem primi Judicis? An verò ad Superiorem Judicis auxilium dantis? In quo dubio respondetur, ut si Judex alius exequitur, ad litteras alterius sit appellandum ad Superiorem illius exequentis, si verò ipse non exequitur, sed Exequenti præstat auxilium: tunc siquidem præstat auxilium juris, puta excommunicando, vel interdicendo, vel jurisdictionem denegando: tunc ab ipso appellatur, quoniam ipse actus est, qui me lædit, sin autem præstat auxilium facti, puta concedendo primo Judici familiam, milites, & similia, tunc à primo Judice requirente appellatur, quia ipse actus est; Qui lædit minister Alterius: sic in terminis decidit, & tenet Capella Tolos. *in decis.* 340. Ricc. *collect.* 1323. *in fine*, videndus etiam *in collect.* 982. † Ubi quamvis per Textum *in l. ab Executore, C. quorum appell. non recipiautur*, dicat quòd ab Executore non est appellandum, sed illud limitat quando Executor non admisit compensationem; item si fiat ab Executore mixto; & quod possit appellari, à sententia, qua pronunciatum est, procedendum esse ad executionem inchoatam, & quando Executor excessit fines mandatis; item & posse ab Executore appellari, si contra jus existat aliqua Regionis constitutio, & de his loquitur, cum Fabro *decis.* 28. *de appellat.* Raud. *decis.* 29. Francisco Marco, *in decis.* 376. & 392. Balbo, *decis.* 300. Fabro, *decis.* 33. Bellameræ *decis.* 31. † Et idem Ricc. *collect.* 1907. probat quòd appellatio est prohibita, ab obligatione camerali obligationis: sic Galles. *q.* 37. *n.* 4. *fol.* 118. firmat cum multis ampliationibus, & limitationibus; & probatur ex aliis decisionibus traditis à Riccio, *ubi suprà*, videbis *infrà in cap. quoad consultationem.* 6 7 8

Ad quartam quæstionis partem: An possit Executor se abstinere ab executione sententiæ, quando est notoriè injusta? Videtur ut non possit, se absti- 9

abstinere, cùm teneatur exequi sententiam Judi-
cis injustam, ut probat Textus *in d. cap. Pastoralis*,
§. *quia verò de officio Delegati*, cùm ad subditum
non pertineat decisio Justi, vel Injusti Superioris
præcepti; eo quòd satisfit, quod apparenter fit
justum, vel ita præsumatur, *cap. in istis dist.* 4.
cap. qui resistit. 11. *quæst.* 3. *cap. quo jure* 8. *dist.*
cap. Inferior 21. *dist. cap. omnis anima de censi-*
10 *bus* 1 *cap. magnum* 11. *quæst.* 3. † Et sic Archidia-
conus, Joannes, Andreas, Dominicus, Fran-
cus, & Monachus, *in cap. si eo tempore de res-*
criptis, *lib.* 6. Alciatus *in cap.* 1. *n.* 108. *de offic.*
Ordinarii Afflictis *decis.* 220. Rolandus *cons.* 137.
num. 7. *lib.* 1. Maranta *disput.* 1. *à n.* 4. Gig. *de*
crim. læsa majest. tit. qualiter in crimine læsa ma-
jestatis procedatur, *quæst.* 16. Belluga, *in specu-*
lo Princip. Rub. 11. §. *tractandum*, *nu.* 4. *ad fi-*
nem, Jacob. de Graffis *in aureis*, *dec. p.* 1. *lib.* 2.
cap. 10. *n.* 23. docent merum Executorem posse
iniquam exequi sententiam; nam ipse, & si vi-
deat, sententiam injustam, & exequendo eam
faciat contra propriam conscientiam, non ta-
men per hoc debeat retardare dictam executio-
nem, cùm nullam habeat cognitionem.
11 Sed quia Felinus *hîc col.* 1. Gratianus *reg.* 422.
n. 8. Abbas *in dicto* §. *quia verò*, *n.* 2. Imola, *n.* 3.
Rolandus *cons.* 37. *n.* 13. versic. *quintò*, Franciscus
Molinus, *de Brachio*, *cap.* 11. *nu.* 39. Salcedus
cap. 154. *n.* 12. versic. *verum*, Menochius *de ar-*
bitrariis, *quæst.* 38. *n.* 21. docent per Glossam *in*
dict. §. *quia verò*, versic. *secus, si sciat illam nullam*,
ut merus Executor non teneatur exequi senten-
tiam notoriè injustam, continentemque nullita-
tem, vel intolerabilem errorem.
12 Imo sanctus Thomas 2. 2. *quæst.* 64. *art* 6. *ad ter-*
tium, dicit quòd eo nomine peccabant Martyrum
Carnifices, quòd sententias intolerabilem erro-
rem, & notoriam injustitiam continentes exe-
quebantur, ut probant Abbas *hîc nu.* 5. Felinus
nu. 4. quod intelligit Barbosa *in dict.* §. *quia verò*
cum Præceptore Corroâ *ibi*, quando injustitia
notoria est notorietate facti inexcusabili, quæ
nullam requirit probationem, aut excusationem
admittit, & usque adeò verum esse, ut non pos-
sit hujusmodi sententia exequi; quod infecerit,
possit licite eidem; & impunè resisti perinde,
ac Privato vim inferenti, ut probat Textus *in l.*
prohibitum, *& ibi Glossa*, verbo *resisti*, *Cod. de ju-*
re fisci, *lib.* 10. Afflict. *lib.* 1. *constit. Rub.* 8. *n.* 56.
Duennas, *reg.* 190. *ampliatione* 8. Menochius *rem.*
8. *de recuperand.* *n.* 9. additio ad Bernardum Diez
reg. 382. *limit.* 1. & sic Navarrus *in cap. cùm con-*
tingat. de rescriptis, *rem.* 4. *nu.* 1. & Glossa *in*
dict. §. *quia verò*, in versic. *item nota quod sem-*
per, dicunt quòd Executor, non semper tenetur
exequi sententiam.
13 Unde dicendum, ex eodem Navarro, *in dict. c.*
cùm contingat, *rem.* 4. Scaccia, *de appellat. quæst.*
17. *limit.* 10. *n.* 38. Surdo, *cons.* 405 *n.* 26. versic.
quinto: respondetur, Stephano Gratiano *discept.*
forens. c. 146. *à n.* 10. Barbosa *hic n.* 7. executorem
posse se abstinere ab executione, quando senten-
tia est notoriè nulla; ita ut si stante sententia ini-
qua, Judex velit illam exequi, dicat Menoch. *cons.*
28. *n.* 12. & possit resisti convocatis Amicis.
14 Et inde jam dicendum est, quòd etsi Textus *in*
dict. cap. Pastoralis, §. *quia verò*, procedat in mero
Executore, qui nullam notionem habet; & per
hoc possit, & debeat exequi sententiam, juxta no-
tata in princ. hujus dubii. Tamen ille Textus est
intelligendus, quando scilicet allegatur senten-
tiam fuisse injustam, contra Jus litigatoris latam:
sic Balboa *hic nu.* 34. † Ubi dicit ita procedere 15
Textum *in l. si ut proponis*, *Cod. de exceptione rei*
judicata: ita ille, ubi addit executorem revera
non debuisse exequi sententiam nullam, quòd aliud
est juxta speciem nostri Textûs, & Granna *hîc sub*
n. 8. expendens Textum *in dict. cap. Pastoralis*, §.
quia verò: dixit cum Felino, Abbate, & Barbo-
sa, quod cùm Delegatus Pontificis fuisset Supe-
rior, & Ordinarius inferior, justa causa non po-
tuerit Ordinarius de sententiâ Judicis delegati,
etiam injustâ cognoscere, sed diligenter absque
morâ exequi, nam justa præsumitur ex eo quod in
rem judicatam transierit, qua de causa, si forte
vitium habuisset purgatum, censeretur, ex tacito
consensu condemnari, ob lapsum appellationis
terminum: argumento Textûs, *in l. fin. Cod. ut*
lite pend. dict. l. si ut proponis, *l. si Prætor* 75. *ff.*
de Judiciis.
Sub qua Doctrinâ, & distinctione accipit lu- 16
cem Textus *in cap.* 2. *de crimine falsi*; ubi habe-
tur, quòd si coram Judice executore, exceptio
falsitatis fuerit opposita, videlicet per falsas litteras
fuisse sententiam prolatam, non posse Executorem
in executione procedere, quia præter Glossæ ex-
plicationem, *ibi*, & bonum alium intellectum ad-
ductum à Barbosa *hîc num.* 14. Respondebis cum
Balboa *hîc nu.* 33. Textum illum solùm probare
Executorem non debere exequi sententiam latam
prætextu falsarum litterarum: nam quoties nul-
litatis exceptio contra sententiam opponitur, ut
in specie Textûs nostri, & *d. cap.* 2. *de crimine*
falsi; executor debet ad Superiorem remittere, &
interim supersedere in negotii executionem, ut
probat Glossa & *in dict.* §. *quia verò*, dicunt com-
munem Bartol. *in dicta l. à Divo Pio*, *Cod. de sent.*
& re Judicata, ubi Jason. *n.* 12. † Quo in sensu 17
intelligunt Textum *in dict. l. ait prætor.* 75. §.
Marcellus, *ff. de judiciis*, & fit ex eo, nam pen-
dente relatione, nihil est innovandum, *l. ex illo*,
Cod. de appellation. cap. licet de officio Delegati;
cap. bona el 2. §. *nec novebit*, *de postulatione Præ-*
latorum. Et sic Granna *hîc n.* 7. resolvit Textum,
in dict. §. 2. non probare, ut Executor nequeat
illam exceptionem admittere, sed tantùm ne sen-
tentiam exequatur; donec de nullitate ipso apud
Superiorem constiterit.
Unde infero, ad interpretationem Textûs *in c.* 18
cui est illata, *cap. si Dominus cap. Julianus* 11. *qu.*
3. *cap. inquisitioni* 44. *in primo responso de sent.*
excommunicat. per tuas el 2. *de Simonia*, Quibus
probatur non esse parendum injusto præcepto Su-
perioris, quia illa jura generaliter intelliguntur,
non tantùm de sententia injusta, sed etiam nulla,
vel quia tale præceptum repugnat omnino præ-
cepto Dei, ut latè expendit Granna, Videndus
hic num. 9. *&* 10.
Nec dicendum est huic doctrinæ Adversarii 19
Textum *in cap. si quando de officio Delegati*, ubi
evidens, & certa injustitia sententiæ Judicis dele-
gati fuit; & nihilominus Judex inferior debuit eam
executioni mandare juxta verba ibi, *non debet Ju-*
dicis delegati mandato resistere. † Sed respondetur 20
ibi, non asserere Pontificem, sententiam eviden-
ter iniquam, ab Inferiore exequendam esse, sed
tantùm consilium referre, ut videlicet non sit re-
sistendum violenter ipsi Delegato, eo quòd est Su-
perior, cui maxima reverentia debetur; etsi mani-
festè injustum præciperet, sed subterfugere illius
executionem meliori modo: quo possit, Superio-
rem consulendo, & veritatem inquiri reverenter

& ſuppliciter inſinuando, ut indicant verba, ibi,
21 *non debet ei reſiſtere violenter.* † Sed apud impium
inſtare, ut differat eas poſſeſſionem mittere, do-
nec rei Veritas innoteſcat: Multis adductis, pro-
22 bat Barboſa *ibi*, *n.* 1. *& n.* 5. † Et Maranta *diſ-
put.* 1. incipit, *plerumque nu.* 13. notans, quòd Or-
dinarius nequit reſiſtere violenter Delegato
Principis volenti exequi ſententiam, ſed quòd
debeat precibus, apud eum inſtare: ut reſcribatur
Principi, ſi ſententia apparet injuſta, quòd argu-
mento Textûs *in cap. ſi quando de reſcriptis*, con-
firmatur, & illis, quæ adduxi, *in c. cùm veniſſent de
judiciis.*

23 Verùm adhuc his obſtant ſequentia, nam etſi Executor non poſſit pronunciare in nullitatem ſententiæ, ſed debeat remittere ad Judicem, qui eam tulit, ex hoc noſtro Textu ex Jaſone, & Bartolo *in dictâ l. à Divo Pio.* Tamen ſi nullitas ſit notoria poſſe Executorem de ea cognoſcere, & pronunciare: tenuerunt Felinus *hic num.* 4. Romanus *conſ.* 5. Imola, *conſ.* 127. *num.* 3. Gigas *de penſion. quæſt. fin num.* 22. tradit Cevallos, *de cognitione, per viam viol. quæſt.* 126. *num.* 2. qui advertit ut id probari videatur, per Textum *in dictâ l. ſi Prætor,* §. 1. *ff. de judiciis*, ea nempe ratione, quia ideò Executor non pronunciat de nullitate, ne Inferior infringat factum Superioris, Bart. *ubi ſuprà, num.* 9. quæ Ratio ceſſet, quando nullitas eſt notoria, quia tunc ipſa ſententia ſe infringit: Argum. *l. vetere ff. de itinere actuque privato*, quo caſu, docent Baldus *in l. adversùs*, *nu.* 1. *Cod. ſi adversùs rem judicatam*, Socinus, *conſ.* 83. *num.* 23. *lib.* 4. quòd, hoc caſu, Inferior intromittit ſe de facto Superioris: tamen hæc intelligo procedere juxta diſtinctionem, *ſuprà*, jactam, & juxta eandem eſſe intelligendos Doctores, in hoc eodem caſu, negantes tali Executori cognitionem, & solùm concedentes ei, quòd teneatur ſuſpendere executionem, & nullitatis exceptionem remittere cognoſcendam Judici, qui ſententiam tulit, ad notata hîc, *& in dictâ l. à Divo Pio*, per Doctores & *ſuprà*, in verſic. *ut ad primam*, inter exceptionem, quæ requirit altiorem indaginem, & eam non requirentem, & Cevallos *ubi ſuprà*, hanc poſtremam opinionem, utcunque veriorem dicit, nempe ut Executor ſemper teneatur remittere exceptionem nullitatis oppoſitam.

24 Quòd ſi dubites, quando revera nullitas di-
catur notoria, & evidens: Reſpondeo, ſic talem
dici, quando conſtaret ex actis, ut ſentit Bartolus
in l. 4. §. *condemnatum, ff. de judiciis*, cum Multis
videndus Cevallos *dict. quæſt.* 116. *à nu.* 1. *& n.* 2.
verſic. *intelligo*, Covarruvias *practicar. quæſt.* 25. eſt
enim nullitas patens & manifeſta, ea quæ patet
ex facie actorum; quia ex actis ſit notorium, nec
comprehenditur in ſtatuto de nullitate, ut tradit
Socinus *conſ.* 3. *lib.* 1. *nu. fin.* & *ibi*, additio ubi plu-
25 ra ad hanc rem. † Et quòd defectus evidenter
ex actis appareat, & dicatur, defectus patens, Ale-
xand. *conſ.* 219. *n.* 25. Felinus *in cap. inter cæteras,
hoc tit.* & in hoc noſtro Textu, Nevizanus, *con-
ſil.* 70. *num.* 3. & quod *ibi* non reperitur, factum
non præſumitur, eritque concludens, & legi-
tima probatio, quia negativa coarctat ad certam
ſcripturam probabilis, per oculorum inſpectio-
nem. Nam illud quod non reperitur in actis, nec
in proceſſu præſumitur, ac fingitur, non factum,
ex Textu *in c. cùm ad ſedem, de reſtit ſpol.* in verſic.
prioris cap. 1. *de litis conteſt. l. fin. Cod. de rebus credi-*
26 *tis.* † Ob idque legata non fuerint facta, proba-
tur ex facie teſtamenti, ubi ſcribentes, *& in dict.*
§. *condemnatum* ubi Bart. Ripa *nu.* 11. *&* 28. Ale-
xander *conſ.* 33. *in fine, lib.* 1. † Qui dicunt nullita- 27
tem probandam incontinenti, impedire executio-
nem: pluribus adductis, tradit Cevallos *in dict.*
quæſt. 126. *num.* 1. verſic. *quoniam*, dicens eſſe
bonum caſum, Textus *in dicta l. fin. Cod. ſi ex fal-
ſis inſtrumentis.* † Qui etiam addit, *n.* 4. Videndus 28
cum Multis, quòd, etſi per ſtatutum diceretur,
ut aliquid valeret, etiam remota nullitate, nun-
quam excluſa videretur nullitas, ex facie actorum
reſultans, cùm talis dicatur evidens, & notoria,
quæ omnem malitiam, & calumniam excludat, *c.
inter cæteras, hoc tit. c. qua fronte, c. Paſtor. de appel-
lat. c. veniens de teſt.*

QUÆSTIO III.

An Executor debeat exequi ſententiam adversùs quam eſt oppoſitum de fraude, & dolo? Et an cognoſcere de falſitate precum oppoſita, ſeu de ejus veritate? Et an Executores gratiarum Apoſtolicarum, debeant cognoſcere: Ubi ad alios caſus de Executore cognitionem non habente?

SUMMARIUM.

1 *Executor cognoſcit de fraude coram ipſo commiſſa; ſecus, ſi coram Superiori; & de quibus exceptionibus? n.* 2.

3 Cap. olim in fine de exceptionibus, & n. 4.

4 *Judex, ad quem, propter incompetentiam Judicis, à quo tenetur ſuperſedere in negotio principali.*

5 *Executor merus, tantùm cognoſcit de exceptione nullitatis, ut eam remittat, cum negotio ad Superiorem.*

7 *Executores reſcriptorum, & gratiarum, ſunt tantùm meri, niſi adſit intruſus, vel apparet contra dicta: & tunc ſunt mixti, n.* 8.

9 *Executores gratiarum, ſeu reſcriptorum, vel ſunt in forma gratioſa, ſeu in formâ dignum, & de eorum differentiâ, n.* 10.

10 *Executor in formâ dignum: quid ſuper proviſo ad beneficium inquirat?*

11 *Executor poteſt cognoſcere de veritate, vel falſitate precum, & de dolo, & fraude.*

12 *Executor poteſt cognoſcere de diminutione penſionis.*

13 Cap. ſuper litteris reſcriptis.

14 Cap. 1. de litis conteſt. lib. 6.

15 *Executores ad quos caſus ſe extendant, vel non? n.* 16. 17. 18. 19. 20.

AD primam quæſtionis partem: Quod Execu- 1
tor diſputans de executione ſententiæ admit-
tat exceptionem fraudis: notat Riccius ad Textum noſtrum, quem celebrem vocat, *in collect.* 1160. cum Bellamerâ, *in deciſ.* 21. Et ſic non eſt mirum, quòd ſi Fraus aliqua coram ipſo Executore committatur, poſſit ipſe Executor de ea cognoſcere per Textum, *in l. cùm fideicommiſſum penult. ff. de confeſſis*, *de reſcriptis*: Ubi reſpondetur tunc verum eſſe, ut poſſit cognoſcere Executor, ſi fraus fuerit commiſſa, coram ipſo; ſecus tamen, ſi ſit commiſſa coram Judice ſuperiori, de quo tantum intelligitur Textus noſter, per verba, ibi, *fraus intervenerit;*
quæ

quæ verba idem denotare ait Granna *hîc nu. fin.* cum Abbate *nu.* 3. At si Textus dixisset, si fraus
2 jam apud Superiorem intervenisset. † Et sic resolvitur, Eaecutorem posse cognoscere de eaceptionibus concernentibus executionem ipsam; non autem de oppugnantibus definitivam sententiam.

3 Sed obstat Textus, *in c. olim in fine de exceptionib.* Ubi cùm Judices in causa appellationis dati essent eis, præcipit Summus Pontifea, ut, quo casu, appellationem legitimam declarent, in negotio principali supersederent, qui simul cum declaratione Glossæ, *ibi*, in verbo *supersedere*, de executoribus loquitur datis ad quasdam suspensionis sententias exequendas, lata post appellationem legitimam: & sic videri, ut etsi Executores essent; adhuc cognitionem habuisse super appellatione; etsi in principali negotio supersederent, ut existimarunt, *ibi*, Felin. *n.*4. & ibidem Hostiensis, & Cardinalis, quòd si dicas Teatum illum procedere in Judicibus appellationis, ut voluerunt Abbas *ibi*, Imola, & Balboa *in c. ut debitus honor de appellationib. n.* 51. tunc obstat illos Judices debuisse in causa procedere, & non supersedere, si ut volunt, isti erant appellationis judices.

4 Verùm Felinus, Abbas, Decius, Parisius *in dict. cap. alim*, eaistimant quòd, quando eaceptio, ob quam appellatur, interponitur super defectu competentiæ Judicis, à quo; ita ut sit exclusiva suæ jurisdictionis; tunc tali eaceptione probata teneatur Judea, ad quem in negotio principali supersedere, ut in specie Teatûs *dict. cap. cùm olim* ex eò quoniam justificatâ appellatione, Judea ad quem, succedit locu judicis à quo, & ideò si judea à quo non erat judea in causa principali, nec etiam judea ad quem judex erit, ita ut consequenter non possit, amplius in negotio procedere: argumento Teatûs *in l. si eum*, §. *qui injuriarum*, *ff. si quis cautionibus*, cùm subrogatus sapiat naturam ejus, cujus subrogatur, ob idque Glossæ intellectum *in dict. cap. alim*, divinatorium vocat Balboa, *ubi*
5 *suprà*, *n.*50. † Nam præterquàm quòd merus Executor admittere possit eaceptionem nullitatis, & de ea cognoscere, ut eaistimarunt Felinus, *ibi*, Bart. Alea. & alii, *in dict. l. à Divo Pia*, *ff. de re judicata.* hoc tamen solùm procedere, ait, quoad effectum, ut supersedeatur in eaecutione, & negotium ad Superiorem deferat, ut communis opinio hîc agnoscit, juxta adducta, *in l.* 1. *&* 2. *quæstione supra.*

6 Ad secundam quæstionis partem, quæ etiam spectat ad dicenda, *infrà*, in versic. *ad tertiam*, de executoribus rescriptorum, & gratiarum, ex *ibi*, dictis satisfit.

7 Ad tertiam quæstionis partem, de executoribus rescriptorum, & gratiarum, ut respondeam, Adverto prædictos Executores esse meros, & non miatos, ut tradunt Garcia, *de beneficiis*, *p.*6. *cap.*2. *n.*106. Flores de Mena *practic. q.*4. *n.*2. *&* 3. *&* 71. Navarrus, *in cap. cùm contingat. de rescriptis*, Gomez, *in cap. statutum. de rescript. lib.*6. *n.*75. *&* 76.
8 Ubi agunt de hoc puncto. † Quod fallit, nisi adsit intrusus, vel compareat contra dicta. Et sic ex nostro Textu, dico istos non habere majorem jurisdictionem, quàm habent cæteri Executores, cognoscentes de causa nullitatis. Verùm si adsit intrusus, vel compareat contradictor legitimus, sunt mixti Executores, & debent assumere partes Judicis, ac judicialiter procedere cum causæ cognitione, quidquid dicat Flores, *dictâ quæst.* 4. *d. n.* 35. 42. 44. *&* 59. *&* *in quæst.*12. *à n.*9. Videndus de his Executoribus; imò & poterunt definitivè sententiare, juxta notata, per Doctores communiter: *in cap. fin. de præsumpt.* ubi Butrius *n.*7. Abbas ex *n.* 11. *ad* 14. Felinus *ex nu.* 16. 23. 27. 33. *&* 34. Veroius *cons.* 13. *vol.* 1. Flaminius Parisius *lib.* 11. *quæst.* 10. *n.* 15. 21. 33. *&* 34. Marcus Anton. Genuens. *cap.* 83. *n.* 4. *seu cap.* 84. *n.*4. *&* *in annot.* *n.*16. Mandos. *de inhibition. quæst.* 46. Leo *in thesauro fori Ecclesiastici*, *cap.* 17. *à n.*8. *&* 18. & pluribus decis. Rotæ, probant Garcia vidend. *à n.*111. ubi *n.* 207. *&* 188. expendit qualiter isti judices eacommunicent.

Isti enim Executores, vel sunt in forma gra- 9
tiosa, seu in forma dignum dati; Eaecutores in forma gratiosa non tenentur verificare aliquid pro executione faciendâ: nam ad capiendam possessionem, nequaquam probatio requiritur, Flamin. Parisius, *de resignat. lib.* 10. *q.* 3. *num.* 54. qui ait esse communem, & receptam Doctorum sententiam, in stylo observatam, quam sequitur Garcia, *ubi sup.* §. *à nu.* 156. contra Zerolam *in praxi Episcopali*, cuntrarium dicentem Resignatarios capere possessionem beneficii resignati, in curia, vel eatra absque verificatione narratorum, & quomodo cugnoscatur Eaecutores dati in gratiosa, seu in forma dignum, præter Relatos novissimè eapendit Tondutus *t.* 1. *p.* 2. *c.* 4. §. 2. *n.* 1.

Ubi *nu.* 4. dicit Executorem in forma dignum, 10
debere duas facere inspectiones; Primò videre, utrum narrata sint vera. Secundò, examinare, utrum provisus sit idoneus ad beneficium? Quibus duobus verificatis, debet illi, qui in litteris nominatus est, beneficium conferre, non propriâ, sed Apostolicâ Authoritate, ut notat Parisius *de resignat. lib.* 8. *q.* 7. *n.* 198. latè eapendit Garcia vidend. *sup. d.* §. 2. *à n.* 156.

Unde jam ad adductam in secunda difficulta- 11
tis parte, de verificandis precibus ab Executore, Respondeo, quatenus per Teatum *in l. etsi non cognitio Cod. si contra jus, vel utilitatem publicam*, *c. dicenti*, §. *etsi non cognitio* 25. *quæst.* 2. probatur Eaecutorem posse cugnoscere de veritate, vel falsitate precum; & sic de dolo, & fraude id contingere, respectu, mixti Executoris, cum clausula illa solita in scriptis, seu Bullis apponi, *si ita est*, *si constiterit*, indicet, ut non possit solùm Executor cognoscere de veritate precum, ut executio impediatur, sed etiamsi fraus in rescripto intervenerit, quoad principale negotium, ut docent, Glossa *in dicto cap. dicenti*, §. *etsi non cognitio* 25. *quæst.* 2. *cap. Pastoralis*, §. *quia verò de officio Deleg.* Bartolus *in dictâ l. à Divo Pio*, *nu.* 4. *ff. de re judicata*, Cujacius *in paratitl. ad titulum*, *Cod. si contra jus*, *vel utilitatem publicam*: notant *hîc* Barbosa, *nu.* 27. Abbas, *num.* 3. Baldus, & Jason. *in dicta l. etsi non*
cognitio. † Etenim executor potest etiam co- 12
gnoscere de diminutione pensionis, ut docet Riccius, *dictâ collect.* 1169. in fine ad nostrum Textum; ipse latè, *in dec.*29. Curiæ Archiepisc. quod intelliges de mixto Eaecutore, ex dictis; quod cognoscitur, quando adest clausula, *constituto*, quæ facit de mero miatum Executorem, secundum Rotam *decis.*32. de rescriptis, in antiquis eodem, *decis.* 15. de dolo & contumacia in antiquis, & refert decisum Riccius. *in d. l. etsi cognitio collect.* 748. in fine in una Milevilitana, coram Seraphino, quam notat ad Textum, *in cap. novit. de appellation.*

13 Nec huic sententiæ, & intellectui obstat Textus *in cap. super litteris de rescriptis*, in verbis ibi, *nullatenus de causa cognoscat*, ubi probatur quòd si Delegato fuerit facta fides; fraudis rescripti, non possit ulteriùs procedere in causa sibi commissa. Quia respondet Fulgosius, *in l. præscriptione, num.* 8. *& in l. etsi legibus, nu.* 1. *C. si contra jus*, quod Textus, *in dicto cap. super litteris*, procedit in subreptione concernente im-
14 petrationem. † Secus, si merita causæ respiceret, ut *in cap.* 1. *de litis contest. lib.* 6. quia in primo casu, detectâ subrogatione, Judex amplius virtute rescripti procedere, non potest, quasi ex defectu Jurisdictionis, secus, in secundo casu: Nam cùm in eo falsitas respiciat merita causæ, non impedit quominus judex possit de veritate judicare, ut *in d. cap.* 1. *de litis contest. lib.* 6. Balboa *n.* 18. Granna, *hic n.* 6. & Alii communiter.
15 Ad ultimam, de aliis casibus spectantibus ad Executores, breviter dico eos colligi, & expendi à Riccio, *in collect. ad Textum in dictâ l. etsi cognitio, Cod. si contra jus collect.* 784. Nam quatenus ex ea habetur Executorem, nullam habere causæ cognitionem, ut tradit etiam Guid. Pap.
16 *decis.* 70. † Ampliat primò Antonius Faber *in decis.* 46. *Cod. hoc tit.* ut Executor datus à Senatu, non possit cognoscere de Tertii præjudicio, sed
17 ad Senatum remitti debeat. † Secundò, ex Balbo, *in decis.* 99. quod pronunciatio Executoria, non infringit pronunciatum; quod notat, ad Textum, *in l. si ut propenis Cod. de executione rei ju-*
18 *dicata.* † Tertiò, quod non potest requisitus Judex cognoscere, de nullitate sententiæ, si nullitas non à Jure communi dependet, sed ab alia causa, de qua Judex requisitus cognoscere non potest, Seraphinus. *in decis.* 579. Anton. Faber, *in de-*
19 *cis.* 29. *Cod. de execut. rei judic.* † Quartò, non potest cognoscere de æquitate & nullitate sententiæ Anton. Faber, *in decis.* 1. *Cod. de execut. rei*
20 *judic.* † Nec potest admittere aliquas exceptiones, Rota *anniversf. in dec.* 229. quod reponit Riccius, ad Textum nostrum, ubi etiam ait cum Fabro, *supra in decis.* 20. quòd Executor admittens exceptionem, quemadmodum; non debuit, & ita deliquit, in officio condemnari debet, Et in quibus cognoscatur mixtus Executor, dico *infra in cap. novit.* 43. *de appellat.*

AD TEXTUM
IN CAPITE VI.
Cum aliquibus, hoc Tit.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Plura remissivè, quæ huic textui applicantur, n.* 2. 3. 4. 5.
6 *Textus noster intelligitur, nu.* 7. *&* 8. *&* 14 23. 24. 25.
7 L. contrahitur, ff. de pignoribus, l. pignus, ff. de pignoratitia actione.
8 *Pignora dando non satisfacit, qui per sententiam condemnatus est, adjudicatam aliis possessionem tradere, vel restituere, etiamsi ea dederit, pro æstimatione, num.* 10. *aut majoris valoris ea sint, numerò* 11. *cum aliis.*
9 *Lite discussâ, aliàs lis non debet super ea suscitari.*
12 *Solvere condemnatus, non satisfacit dando pignora, vel fidejussores.*
13 L. servus 34. ff. de statu liber. rescripto 6. §. plane, ff. de muner. & bonor.
15 Titius; Cod. si causa judicati 16.
16 *Executio sententiæ, quando in quantitate, & æstimatione facienda est?*
17 *Sententia per æquipollens non adimpletur, n.* 19. l. si mater. Cod. de institution. & substitutionibus. l. Mulier, Cod. ad senat. conf. trebel. n. 19. & 20.
18 L. à Divo Pio, §. in venditionibus, ff. de Re judicata, l. 1. Cod. si in causa judicati, l. si Quis à Liberis, §. si Quis ex his, ff. de Lib. agnosc. n. 21.
20 *Solvere, & dare pignora, non sunt æquipollentia.*
22 *Debitor præcisè liberatur, rem ipsam dando, non si interesse præstet.*
25 *Possessio frequentiùs corpore, & actu traditur.*

Occasione hujus Textûs possent hîc quàmplura pro ejus doctrinâ moveri, nam quatenus docet quòd qui ex lata sententia possessionem dare debet, non sufficiat dare pignus: Adjunges quæ adduxi *suprà*, *de litis contest. q. fin.* ubi de pluribus cautionibus, quæ præstantur. 1
† Et quæ adduxi, *in c.* 1. *de sequestr. possessionum, & fructuum*, ubi ago de quæstione: An pignus, vel Fidejussor dari debeat, ex quo Lex præcipit, cùm cautio nulla non sufficiat? De quo etiam Gratian. cum Pluribus, *reg.* 191. † Et quæ adduxi, *sup. in c. quoniam frequenter*, §. *in aliis, ut lite non contestata q.* 3. ubi egi de quæstione: An sufficiat pignora præstare quando aliquia missus est in possessionem causâ rei servandæ? 2 3

Item applicabis quod adduxi, *in cap.* 1. *supra de jurejur.* An juramentum debeat adimpleri in specie, seu sufficiat per æquipollens? † Etiam adjungi valet quæstio illa quotidiana, & juridica, An aliud pro alio, invito Creditore solvi possit; ita ut Debitor adimpleat solvendi obligationem? De quo *in tit. de solutionib.* † Quare nunc ad Textum nostrum, qui satis expendi potest per supra dicta, aliud non repeto, cùm ejus materiam in puncto, de quo loquimur, tractent novissimè Barbosa, Balboa, & Granna adducentes alios plures, & alia quàmplura jura concordantia. † Et explicantes alia jura, quæ solent in contrarium adduci veluti Textus *in l. contrahitur ff. de pignor. l. pign. de pignor. action.* Quæ, & alia habent locum in pignore conventionali; nostrum verò Textum loqui in prætorio pignore causâ cognitâ, veluti cùm res alicui per sententiam adjudicatur, quo in casu tenetur victus, rei possessionem tradere, ut notant Ripa *in l.* 4. §. 1. *n.* 4. *hoc tit.* Tyraq. *de retractu tit.* 1. §. 3. *Glossa* 3. *n.* 15. 4 5 6 7

Ratio autem verissima ad Textum nostrum, ea debet esse verior, quia qui per sententiam tenetur adjudicatam aliis possessionem tradere, vel restituere, non satisfacit dando pignora verbis sententiæ quæ propriè, & præcisè debent intelligi, ut notat Bartolus communiter receptus, *in l. Julianus, nu.* 5. *ff. de condit. indebiti*, Menochius *de arbitriis, quæst.* 69. *nu.* 15. † Quia cùm Judex velit; ut super lite discussâ, nulla alia lis suscitetur super pignoribus, *l. terminato, in fine, Cod. de* 8 9

de fructibus, *lege* 4. §. 2. *ff. hoc titulo*, sequitur
ut aliter, quam tradendo possessionem rei, pet
sententiam adjudicatæ Victori, non impleatur
Judicis intentio: tradit Barbosa *hîc sub n.* 4. ubi
num. 5. ampliat procedere, etiamsi Victor, cui
possessio adjudicatur, acceptet hujusmodi pigno-
ra, quæ ad cautionem, & securitatem præstan-
tur, quia nihilominùs nisi aliàs facta sit nova-
tio, non sufficere, ait, hujusmodi pignorum da-
tionem, ut satisfiat sententiæ possessionem ad-
10 judicanti. † Ampliat secundò, etiamsi con-
demnatus det pignora, pro æstimatione rei adju-
dicatæ, ut ex illis satisfiat Victori, tam de va-
11 lore, quàm de eo quòd interest. † Imò etiam-
si pignora multò majoris valoris detur, pro re
ipsa, vel possessione adjudicata, quia adhuc id
non sufficit, nisi Victor consentiat, nec libere-
tur victus à traditione; quippe cùm non satis-
fiat sententiæ, nec Victori, cui invito aliud
in quantùmcunque in se utilius præstari non
potest, *ex Regula Textûs in l.* 2. §. 1. *ff. si certum*
12 *petatur, l. ult. ff. de usu, & habitatione.* † Ob id-
que Textus *in dictâ l.* 4. §. 1. *hoc tit. l. promissor.* 21.
§. 1. *ff. de constituta pecunia*, dixerunt, ut qui per
sententiam solvere tenetur, non satisfacit dan-
do pignora, vel Fidejussores, ut notant *ibi* Doc-
tores, Bald. *hic*, Decius, & Cagnolus *num.* 3.
in l. Nemo dubitat, *ff. de Reg. juris*, Neguzant.
de pignoribus p. 5. *membro* 2. *n.* 4. Tyraquellus *de
retractatu tit.* 1. §. 3. *à nu.* 24. Rota Bonon. *de-
cis.* 77. *num.* 3.

13 Nec prædictis obstant Textus *in l. si Servus* 34.
in fine, ff. de statu Liber. l. rescripto 6. §. *planè, ff.
de muneribus, & honoribus*, cum aliis, ubi vide-
tur, ut condemnatus solvere sufficiat si pignora
præstet, quia, ut docent *hîc*, Granna *n.*4. Bar-
bosa *num.* 6. *in fine*, Textus noster, & alii con-
cordantes intelliguntur quando condemnatus
tenetur solvere quantitatem liquidam; Alioquin,
si Testis non sit, dicunt Prædicti, Angelus, Ja-
son, Ripa, & Cumanus *in dicta l.* 4. §. 1. & Mul-
ti per Tyraquellum *dicto tit.* 1. *de retractatu*, §.
1. *Glossa* 19. *n.* 2. satisfacere si pignora, vel Fi-
14 dejussorem præstet. † Textus, inquam, noster
intelligitur, ubi res certa, vel possessio adjudi-
catur tradenda, seu restituenda, & id existat;
ita ut Victor lætari queat corporali ejus posses-
sione, ut Textus habet, & tenet Barbosa *hîc*,
num. 5. *in fine*, ubi Respondet ad illud vulgare,
quod solet referri *ex l. si rem* 28. *ff. de verb. obli-
gat. l. si quis* 13. §. *ult. ff. hoc tit.* de quibus etiam
Granna *hic*, *nu.* 6, & Balbos, quibus cavetur,
ut Nemo præcisè compellitur; sed liberatur
præstando interesse; quod etsi verum sit, de-
bet limitari ex sententia Judicis, vel ex man-
dato Superioris, qui potest præcisè cogere, &
ad dandum sicut & ad faciendum, *ex l. qui resti-
tuere* 68. *ff. de rei vindic.*

16 Nec obstat Titulus, *Cod. si causa judicati*, ubi
pignoribus, seu illorum æstimatione satisfit Vic-
16 tori. † Quia respondent Granna, *nu. fin.* Bar-
bosa *sub num.* 5. & Balboa dictum titulum; &
jura similia procedere, ubi executio non in re
certa, sed in quantitate, facienda est, veluti cùm
Reus quantitatis Debitor ad eandem persolven-
dam condemnatur, vel etiam ubi rem certam
per actionem realem, vel personalem tradere,
vel dare condemnatus est, & nihilominùs, quia
res illa non existit in ejus defectum, venit fa-
cienda executio in æstimatione *ex dicta l. qui
restituere*; His enim in casibus pignora in
causam Judicati capiuntur, & sufficiunt, ut
ex illis distractis, per solutionem satisfiat Vic-
tori.

Tamen omnibus obstat, pro conclusione, & 17
intellectu nostri Textûs adductis, ut sententia
lata queant adimpleri per æquipollens: Argumen-
to Textûs *in l. si mater, Cod. de institut. & substi-
tut. l. Mulier, Cod. ad Senat. consultum Trebel-
lianum*; Ergo mirum non est si datio pignoris,
quod debiti securitatem æquivaleat dationi pos-
sessionis, §. *furti, Inst. de obligat. quæ ex de-
licto nascuntur.* † Et sic videmus, ut condem- 18
natus præstando pignora satisfaciat, in speciebus
jurium; *in l. à Divo Pio*, §. *in venditionibus cum
sequentibus, ff. hoc tit. l.* 2. *Cod. si in causa judi-
cati, l. si Quis à Liberis*, §. *si Quis ex his, ff. de
Liberis agnoscendis.*

Sed Respondetur, ad primum, revera senten- 19
tiam non posse per æquipolleus adimpleri, nec
id probari in relatis juribus, quia aliter patet,
tum ex Textu nostro, & ex doctrina *leg. non po-
test, l. quòd si non, l. Debitor*, §. *fin. ff. de
pignoratitia actione, l. quemadmodùm, ff. de
acquirenda possessione, l. licet, l. Nemo, Cod.
eodem l. traditionibus, Cod. de pactis: l. uni-
ca Cod. de rei uxoria actione Auth. hoc nisi De-
bitor, Cod. de solutionibus, l.* 5. § 1. *ff. de usu-
fructu, l. si partim, quemadmodùm servientes
amittantur, l. solutam, ff. de solutionibus dic-
ta l. promissor.* 21. *ff. de constituta pecunia,
dicta l. qui restituere, ff. de Rei vindic.* Tum
etiam *ex l. pecuniam in fine, ff. ut in possessionem
Legator eatur.* † Præcipuè quia solvere, & dare 20
pignora non sunt æquipollentia, *l. item libera-
tur*, §. 1. *ff. quibus modis pignus, dicta l. promissor*,
§. *fin. ff. de constit.* eo quòd virtute sententiæ
posset Quis compelli rem ipsam tradere *ex dicta
l. qui restituere*, ut notant hîc jam citati Docto-
res. † Ad Textum *in dicto* §. *in venditoribus cum* 21
dicta l. 1. & §. *si Quis ex his*, Respondetur hæc ju-
ra locum habere in pignoribus judicialibus, quæ
dantur pro executione sententiæ publicis Mini-
stris intervenientibus, ut ex illis fiat solutio
Creditori, sed Textus noster agit tantùm de
pignore dato pro securitate Victoris, quo in
casu non sufficit præstare pignora in executio-
ne, ut in illis etiam distractis fiat solutio, cùm
Debitor teneatur rem ipsam tradere. † Ut indi- 22
cant verba Textûs nostri, ibi, *adjudicata possessio*,
quæ denotant Debitorem compellendum esse
præcisè rem ipsam tradere; Ita ut interesse dan-
do non liberetur: Sic docent Relati, & in ter-
minis Antonius Gomez *tom.* 2. *variar. cap.* 10.
num. 22. Antonius Faber. *in rationali ad Textum
in dicta l. qui restituere, ff. de Rei vindicat.* viden-
di Cujacius *lib.* 5. *de observation*, *cap.* 30. *idem
lib.* 9. *cap.* 37. Menochius *de recuperanda rem.* 15.
nu. 644. *& de Arbitrariis q.* 69. *num.* 35. Donel-
lus *in dicta. Auth. nisi Debitor, Cod. de solution.*
Guttierrez *de juram. cap.* 29. *p.* 1. Parladorius *re-
rum quotid. lib.* 2. *cap. fin. p.* 5. §. 17. Sarmient.
lib. 1. *selectar. cap.* 8. *nu.* 22. Tyraquellus *de re-
tractu tit.* 1. §. *Glossa* 3. *n.* 35.

Ex his enim inferunt Hostiensis, Abbas, & 23
Alii hîc jam adducti Textum nostrum intelligi de
pignore præterito, de quo *in tit. de pratorio pi-
gnore, & in l. missio, ff. pro Emptore*, explicant
Cujacius *dicto lib.* 5. *observat. cap.* 30. *& lib.* 9.
cap. 27. Maynus *lib.* 2. *actionum cap.* 14. & Butrius
hîc. † Vel intelligi forsan; cùm Aliquis v. g. à 24
Judice causa custodiæ, vel rei servandæ id pos-
ses-

sessionem mittitur juxta jam *suprà* assigneta *in princ.* Ita ut non sufficiat in his terminis dari pignora, sed oporteat corporalem possessionem tradi. Tamen Barbosa *hic sub nu.* 4. ex doctrina Textûs *in cap. Abbate*, versic. *adjudicare hoc tit. lib.* 6. dicit, quòd etsi prædictus intellectus verus sit, restringit tamen casum nostri Textûs, & Titulum, sub quo collocatur: tum quia verba hîc posita, *adjudicatâ possessione*, propriè, & simpliciter importent possessionem absolutè, & in totum adjudicatam, id est, applicatam alicui per sententiam, tanquam ipsius propriam.

25 Deinde venit declarandus Textus noster, per verba illa, *corporali possessione*, quòd etsi excludantur pignora, non inquam excludi possessionem quibuscunque modis legitimis tradendam, & licet de corporali possessione egerit, quia frequentiùs corpore, & actu traditur, & acquiritur, ex adductis, *suprà in Rubr. de causa possess.* sed non voluisse hîc Pontificem excludere reliquos modos legitimos, & minus frequentes juxta Glossam, *Clem.* 1. *de præscription.* verbo *Præsidentes*, cum aliis latè adductis à Tyraquello *de retractu tit.* 1. §. 20. *n.* 4. *&* 6. & Aliis præsertim, quia etiam per alios modos vera possessio acquiritur: Argumento Textûs, *in lege quòd meo* 16. §. 2. *in fine*, *ff. de acquirenda possess.*

26 Et sic etiam ex doctrina, jam adducta, verba Textûs nostri ibi, *adjudicatâ possessio.* possunt intelligi: vel pro re ipsa, & proprietate juxta Textum, *in l. interdum* 78. *ff. de verborum significatione*, *cap. possessiones de rebus Ecclesiæ*, vel etiam pro usu, & possessione rei, juxta Titulum de acquirenda possessione, ut notent Tyraquell.& Menochius jam *suprà* adducti, Barbosa *hic*, *n. fin. & dicto nu.* 4. *in fine*. Adjunges quæ repetit novissimè ad Textum hunc Matthæus Colerus *de processibus executivis p.* 4. *pag.* 452.

QUÆSTIO I.

An sententiæ condemnatio, debeat à condemnato impleri in specie rei adjudicatæ, aut per æquipollens possit satis impleri?

UT hanc quæstionem perfectè tractes, legee proximè dicta ad hunc Textum nostrum.

AD TEXTUM IN CAPITE VII.

Lator, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. DE materia hujus Textûs, quatenùs agit quòd sententia lata in causa Matrimonii non transit in rem judicatam, Ago *infrà in cap. consanguinei* 11. *hoc tit.* de cujus intellectu dixi *suprà in cap.* 1. *ut lite non contestata q.* 1. *à num.* 11. *& in cap.* 2. *ut lite pend.* II. Et in versic. *quod cùm quandam Mulierem legitimè disponsasset, & carnalis esset copula subsequuta.* Per hæc verba recurres ad Textum, *in cap. is qui fidem* 30. *de sponsalibus*, ubi sponsalia de futuro transeunt per copulam carnalem in Matrimonium; sed quæ hodie requirantur adducit Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. ubi Expositores.

III. Et in versic. *scandalum est subortum, cujus occasione debitum est substractum*, quid scandalum in sua propria significatione sit, egi *in cap.* 2. *de præscriptionibus*, & quale sufficiat ad subtrahendum debitum ago *infrà de nuptiis*: nonnulla adduxi *in cap. litteras de rest. spol.*

IV. Et ibi in versic. *Consanguinei*, usque ad versic. *separati*, continentur aliqua impedimenta velut metus, & vis, & impotentiæ ratione ætatis, de quibus, sub *tit. de sponsalibus*, præcipuè *in cap. cùm locum*, *& in cap. veniens* 13. *& in tit. de desponsatione Impuberum*, ubi agitur de ætate.

V. Item per verba ibi, *quoniam idem cupiebat agere dissolutam.* An Adulterium viri sufficiat ad dissolvendum Matrimonium, sicut Uxoris? *Infrà in cap. gaudemus*, *& in cap. quantò*, *& cap. ex litteris de divortiis*, aliqua *in dicto cap. litteras de rest. spoliat.*

VI. Et in versic. *nolentes*, qua solemnitate fiat tori separatio, & Matrimonii dissolutio: egi nonnulla ad praxim *suprà in cap. fin. de libelli obligatione q.* 4. §. 14. ubi qualiter formetur processus super Matrimonio, & ejus divortio.

VII. Pro intellectu hujus Textûs etiam præter notata adjunges, quæ novissimè scribit Matth. Colerus *de processibus executivis p.* 4. *pagina* 149. ubi postquam proponit aliqua argumenta contra decisionem hanc; primùm quòd sententiæ non suspensa appellatione remota transit in rem judicatam, & quòd res semel judicata habetur pro veritete, & quòd allegans propriam turpitudinem ampliùs non audiatur; Dicit quòd conjugia debent esse libera, & voluntaria, & quòd Nemo prohiberur favori, pro se introducta renuntiare: Item quòd nupta ante 12. annos, tunc erit Uxor, quando 12. annum complevit, & quòd legitimè Conjuncti nunquam ex levitate sint separandi, quæ omnia satis expenduntur *infrà sub dicto cap. consanguinei* 11. *infrà hoc tit.*

AD TEXTUM IN CAPITE VIII.

Cum causâ, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Causa Ecclesiastica est terminanda secundum bonam terræ consuetudinem.*

AD Textum hunc quatenùs agit de retractanda sententia, prætextu iniquæ consuetudinis latâ contra Ecclesiam: Applicabis dicta *suprà hoc tit.* & quæ infrà *dico in cap. suborta de causis, quibus sententia lata retractari valet.* Interim præter ea, quæ ex Multis *hic* adducit Barbosa, Adjunges quæ ego adduxi *in cap.* 8. *de judiciis*, *& in cap. quod Clericus* 9. *de foro comp.* Applicabis quæ adducuntur ad Textum *in c.* 7. *&* 10. *de const.* & quæ adduxi *in c.* 2. *de jud.* 1

Et

2 Et causam Ecclesiasticam esse terminandam, secundùm bonam terræ consuetudinem: agit Balboa, *in dicto cap. 2. per hunc Textum de judiciis à num.* 89. & Ego de hoc Textu ibi egi *in dicto*
3 *cap. 2. q. 3. & ibi n. 9.* † Et quod Ecclesia ex consuetudine nequeat: Tradit ex multis Gratianus, per hunc Textum, *Reg.* 155. alia de consuetudine, dixi *in cap. 2. de probat.*

4 Et *ibi*, in versic. *sententiam contra nos, spretâ formâ Canonum, secundùm ejusdem terræ consuetudinem:* Per hæc verba recurres ad dicta, *in dicto cap.* 1. *hoc tit.* & ad relata de consuetudine, & adjunges vario per hunc Textum agente, *in cap. nulli de rebus Ecclesiæ non alienandis*, An valeat consuetudo, in alienandis rebus Ecclesiæ, sine consensu Superiorum?

5 Et in versic. *Nos autem considerantes quòd licet usus, vel consuetudinis non minima sit authoritas, nunquam tamen Veritati, aut Legi præjudicat*, per hæc verba potest de valore consuetudinis, & quòd tantam vim habeat: ut valeat vincere Legem scriptam, de qua dixi *in dicto cap. 2. de probat. q.* 3. ubi de aliis.

6 Et ibi *Vos ab impetitione absolventes*, de absolutoria sententia poterat hîc agi, de qua plura videbis notata *suprà ante principium Rubricæ hujus Tituli, & sub cap. 13. de judic. & in cap. fin. de*
7 *jurejur.* † Per hunc Textum agit Guttierrez de quæstione. An Lex tollens consuetudinem, tollat præteritam tantùm? *Lib. 3. pract. q.* 31. de qua Ego adduxi, *in dicto cap. 2. de prob. dicta q.* 3. versic. *ad secundam*, & de intellectu hujus Textûs dixi *in cap. 2. de judic. q. 3. & ibi num.* 9. Quòd si aliqua notabili, pro intellectu cupis, leges quæ ad hunc Textum repetit novissimè Matthæum Colerum, *de processibus executivis parte 4. pagina* 150.

AD TEXTUM
IN CAPITE IX.
Inter Cæteras, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

2 *Sententia non redditur nulla ex errore, qui ex actis colligitur.*

6 *Clausula* appellatione remota, *nihil operatur, ubi evidenter, & iniqua sententia.*

8 *Clausula*, si quid exequendum exequaris, *quos habeat effectus? n.* 9.

1 MAteria hujus Textûs satis tractata manet *suprà in cap. 1. hoc tit.* & quæ adduxi *suprà in cap. 5. de sententia non exequenda propter iniquitatem, seu nullitatem manifestam*, possunt applicari, vide Glossam *hîc* verbo *manifestam.* Et pro hac Glossa est videndus Felinus *in cap. 5. num. 1. & 2.* ad quæstionem, leges
2 Thesaurum *decis.* 128. † Item ad Glossam hîc sententia non redditur nulla ex errore, qui ex actis colligitur, agit Gratianus *Reg.* 417. ubi plura adducit legenda juxta hunc Textum, de quibus plura dixi *in dicto cap.* 1. & dico *infrà, in cap. suborta*, dum ago de retractan-
3 da sententia. † Et quatenùs per hunc Textum agit Covarruvias *lib. 1. var. cap. 1. n. fin.* versic. *ultimo*, de quæstione firmans conclusionem, quòd Executor requisitus, ut sententiam exequatur, non possit justè, nec teneatur eandem exequi, quoties notoriam iniquitatem, aut intolerabilem errorem habeat, & per Textum, *in cap. Pastoralis*, §. *quia verò de offic. Delegati:* leges quæ dixi *in dicto cap. de cætero hoc tit.*

Ex hoc Textu, potest agi de quæstione, An 4
sententia iniqua reddat Victorem tutum in conscientia? De qua agit Covarr. *in 4. p. 2. cap. 8. §.*
fin. n. 19. & ago *infrà.* † Item occasione hujus 5
Textûs agit Covarr. de alia quæstione, *in cap. Alma Mater, de sententia excommunicat. 1. p. §. 11. n.* 14. An absolutio ab excommunicatione obtenta ex falsa causa, seu excommunicatio, sic lata teneat? De qua *suprà* dixi *in d. c. 1. hoc tit. sub q.* 2.

Et in versic. *item cum aliqua causa, appellatione* 6
remotâ, committitur. De effectu hujus clausulæ, dixi *suprà in cap. 4. de foro comp. q.* 41. Sed quatenùs hîc probatur clausulam *appellatione remotâ*, nihil operari, ubi evidenter est iniqua sententia, ad hoc probandum Plures adducit *hîc* Barbosa n. 2.
† Per hunc Textum agi valet de nullitate sen- 7
tentiæ, de quo dico, *in dicto cap. suborta infrà*, aliqua *in cap. 1. & in cap. quinto*, & novissimè Matthæus Colerus infrà citatus ponens hanc notabilem clausulam, ut regulariter appellatione remota removeatur omnis appellatio, dicit *à n.* 17. ut procedat in manifesta, & notoria injustitia, & fallat in Tertio appellante, & in appellatione quæ, non obstante dictâ clausulâ, reciditur à Superiore, & Delegante, ex certa scientia, & tunc debeat medio tempore Judex supersedere ab executione; donec causa appellationis ventilatur: *ex cap. Pastoralis*, §. *præterea de officio Delegati.*

Et quia in hoc Textu *nu.* 8. Abbas agit de 8
effectu clausulæ, *si quid exequendum exequaris*, & Respondeo, ut primò operetur, quòd sententia mandetur executioni, in ea parte, in qua est justa, ut fuit dictum, in causa Romana, pretii domus de Balellis 26. Junii 1579. coram Oldobadimo, ut patet *in decis.* 224. *nu.* 1. & intelligitur prout de jure, quatenùs executioni locus sit, ut fuit decisum in causa Romana Censûs de Vellis 21. Aprilis 1597. coram Cerdone, & in una Tudertina Officii Cancellariæ 19. Januarii 1597. coram Lanceloto, quæ Riccius declarat procedere ad effectum, ut detur executio; quia hoc casu debet justificari, ex eisdem actis; secùs ad effectum, ut non sit locus executioni; quia tunc sufficit, quòd detur injustitia, ex noviter deductis, ut fuit dictum in una Tudertina officii coram Lanceloto, & est *decis. 31. p. 3. divers.*
† Imò idem Riccius *ibi collect.* 954. advertit cum 9
Bellamerà *decis.* 41. & cum Cassadoro, *decis. 8. n. 5. de rescriptis*, quòd prædicta clausula censetur in omnibus commissionibus repetita, ut fuit resolutum, circa eam in una causa Romana societatis 3. Januarii 1577. coram Blanqueto, ut patet *in decis. 321. p. 1. diversor.* Repetit latè ad hunc Textum novissimè Matthæus Colerus *de processibus executivis p. 4. pagina* 152. ubi ponens *à nu.* 6. quòd sententia, continens manifestam iniquitatem, est ipso jure nulla, & quòd error facti, circa calculationem expressus in sententia, ipso jure eam vitiat, amplians quadrupliciter, & ponens *n.* 10. indicium ex stipulatione consanguinis, ponit etiam tres fallentias.

AD

AD TEXTUM IN CAPITE X.

Tenor, hoc Titulo.

PRÆMISSUM SUMMARIUM.

5 *Annuli subarratio, quando sit sufficiens judicium Matrimonii, remissivè.*

1 TExtus hic comprobat sententiam latam super Matrimonio, non transire in rem judicatam: Adjunges notata, *suprà in cap. Lator 7. hoc tit.* de quo ago *infra in cap. consanguinei*, sed quia ex ejus littera nonnulla possunt moveri, adjunges sequentia.

2 Ibi in versic. *idem eundem Roder. Mullere absente ab impetitione ipsius absolvit*: per hæc verba agi potest de citatione necessaria ad [illegible]erendam sententiam, dixi latè *suprà in Rubrica q. 2.*

3 Et ibi *dictus verò Rodericus, à te vocatus ad causam, infirmitate prætensâ, non adfuit*: nunquid, per hæc verba, agi possit de contumacia, in non compareudo, adjunges adducta *in capite 1. de judiciis.*

4 Et ibi, *sed quia nocte sequenti aliam sibi copulare præsumpsit, in eum excommunicationis sententiam promulgasti.* Per prima verba, potest aliquid adnotari de his, quæ dico *infrà in Clandestina desponsatione*, etsi non rectè, & meliùs de quæstione: An licitè, pendente causâ super validitate Matrimonii, possit Aliquis ad alia vota, seu Matrimonium transire? De quo videbis, *in cap. cum Apostolica 18. de sponsalibus.*

5 Et ibi *Mulier suos Testes offert ad probandum, quod idem Roder. eam dispensationis à nullo publicè subarrasset*, quando subarratio annuli sit sufficiens sponsaliorum, aut Matrimonii, Judicium agunt Doctores *hic*, & Barbosa adduxit Nonnullos, *n. 4.* inter quos Sanchez, *de Matrim. lib. 1. disp. 22.* & latè Francisc. Molin. *de ritu nuptiarum lib. 1. c. 11. per totam*, & propriè in titulo de sponsalibus. Et pro hoc puncto, videbis quæstionem, *in cap. 4. de præsumptionibus, quæstione 4.* versic. *ad secundam: n. 3.* ubi remissivè egi: An annuli immissio in digitum mulieris inducat Matrimonium? Alia
6 adducit Barbos. *hic. nu. 2. & 3. & n. fin.* † Et pro plena explicatione, leges quæ repetit novissimè ad hunc Textum Matthæus Colerus *p. 4. de process. execut. pag. 1.* §. ubi ait quòd Matrimonium, per expressum consensum partium contractum, dissolvi non potest, addit *n. fin.* quòd Sponsus, pendente lite super Matrimonio, per verba de præsenti aliam sibi copulans abstinere debet à secundo Thoro, donec de primo sententiato aliter sit cognitum. † *Imò num. 8. & 9.* addit quòd
7 subarratio per desponsationis annulum, probat Matrimonium saltem præsumptivè, & quod Juvenes non facilè digitis Mulierum annulos suos injiciant, ad quod adjungea dicta *suprà in cap. illud de præsumpt.*

AD TEXTUM IN CAPITE XI.

Consanguinei, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. PRomisi in hoc Textu agere de ratione; quare sententia super Matrimonio, aut super ejus divortio, ritè lata, adhuc non transeat in rem judicatam; quin possit revocari veritate compertâ, quam ut scias, leges quæ adduxi, *suprà in cap. 1. ut lite non contestatâ, quæst. 1. n. 11. & in cap. 2. ut lite pendente.*

II. Item applicabis quæ adduxi *in cap. 4. de probat. q. 5.* ubi egi; An sententia in omnibus caussis, præter conjugales, quæ deciduntur per Testimonia Peritorum transeat in rem judicatam, vel queat retractari, seu ab ea appellari? Item applicabis nonnulla adducta, *in capite litteras de restitutione spoliat.*

III. Et quia alia ex verbis Textûs, possunt inquiri, ideò in versic. *Compaternitatem inter ipsam, & Virum suum legitimè probaverunt.* Per hæc verba possunt adjungi quæ spectant ad impedimentum cognationis spiritualis, de quo in ejus Titulo, *infrà lib. 4.*

IV. Et ibi in versic. *cùm sit tibi post modum confessa, quòd ejus Commater ante sententiam in veritate non fuisset.* Et ibi *quòd propter solam confessionem Mulieris non est recedendum è sententia per Judicium Ecclesiæ, rationabiliter promulgatâ, nisi legitimè in contrarium probaretur.* Per hæc verba applicabis dicta, *in dicto cap. 4. de probationibus, q. 1.* ubi egi de quæstione, quare potiùs creditur Uxori juranti, se non esse cognitam, & non Viro contrarium asserenti cum Juramento. V. Et applicabis alia conducibilia ad hanc tractationem quæ adduxi *in cap. super eo 22. de Testibus q. 1.* ubi egi de testimonio Matris pro Filia circa Matrimonium, & de aliis, videbis notata *suprà* Ad *in cap. Lator, & cap. Tenor hoc tit.* Ad Textum hunc video post infrà scripta, quæ latè scribit Matthæus Colerus *de processibus executivis p. 4. pagina 157.*

QUÆSTIO I.

An sententia divortii transeat in rem judicatam? Et an sententia super valore Matrimonii, transeat etiam in rem Judicatam? Et an sententiæ, quæ vertuntur in animæ periculum transeant in rem Judicatam, nec ne? Et quid circa dotem, & alia à Matrimonio dependentia, seu illi contingentia? An sententia corporis afflictiva transeat in rem judicatam?

SUMMARIUM.

1 *Divortii sententia transit in rem judicatam, in his, quæ sunt in odium Adulteri, secus in favorem, n. 2. & 3. 4. 5. 6. 7.*

3 *Adul-*

2 *Adulter transacto tempore ad appellandum non admittitur.*

3 *Exceptio rei judicata non profuit ei, contra quem judicatum est.*

9 *Matrimonii sententia nunquam transit in rem judicatam, sive lata pro, aut contra, n. 9.*

10 *Sententia, qua continet injustitiam litigantium potest retractari num. 11.*

11 *Sententia super non Matrimonio legitimo, quod revera legitimum est, continet injustitiam Litigantium, & retractatur n. 12.*

13 *Sententia Matrimonii à qua decennio appellatum non est, querela remedio quit retractari, etsi non appellatione, num. 28. ibi qualiter ad id agatur?*

14 *Sententia super Matrimonio, non transit in rem judicatam quoad veritatem, sed quoad subtilitatem benè, & sic eam impugnans debet allegare aliquam rationabilem causam, numero 15. de qua Judex cognoscet priùs; num. 16.*

17 *Sententia super Matrimonio, quare non transeat in rem judicatam: alia verò sententia sic transacto tempore ad appellandum impugnatur, n. 19. & 20. satisfit, n. 21.*

21 *Sententiæ quæ possunt in rem judicatam transire sunt in duplici differentia.*

22 *Sententia pœna corporalis damnans, & qua non est appellatum: transit irrevocabiliter in rem judicatam.*

23 *Pœnæ mortis quis nequit expressè consentire, secus tacitè.*

24 *Sententia nunquam transit in rem judicatam, ubi adest peccati materia, vel ubi jus per Partes non est remissibile, dum constat de bit, & à num. 31.*

25 *Retractare potest Judex sententiam, quoties de errore certior factus fuerit.*

26 *Sententia præsumitur justa, quando ab ea intra legitima tempora non est appellatum, & Alleganti injustitiam incumbit probandi onus, num. 27.*

27 *Sententia injustitia potest probari tam respectu meritorum causa, quàm ordinis processûs, n. 22.*

28 *Sententia super Matrimonio transacto tempore ad appellandum quoad instantiam causa transit in rem judicatam.*

29 Cap. ex litteris, de rest. spoliat.

30 *Querela super nullitate, aut validitate Matrimonii, coram quo Judice sit proponenda?*

31 *Sententia in qua vertitur periculum animæ etiamsi excommunicationis sit, non transit in rem judicatam n. 32. & in quolibet alio casu, nn. 34.*

33 *Lex, Privilegium, juramentum cessant, ubi adest periculum animæ.*

35 *Allegans turpitudinem suam audiri declaratur, n. 36. fallit, num. 37.*

38 *Sententia super dote, quando transeat in rem judicatam? num. sequent.*

39 *Sententia in sponsalibus de futuro, qualiter transit in rem judicatam, probato aliquo impedimento?*

40 *Sententia in causa Matrimoniali respectu Tertii illud impugnantis, transit in rem judicatam, Alii contra num. 41.*

42 *Sententia circa expensas, in matrimoniali litigio factas, transit in rem judicatam.*

43 *Sententia in causa Matrimonii lata detecto errore etiam post annos 40. retractari quit.*

44 *Sententia lata in causa criminali transit in rem judicatam ubi n. 45. & 46. expenduntur* l. liber Homo ff. ad legem Aquiliam l. unius 18. §. penult. ff. de quæstionibus.

Fermosin. de Exceptionibus.

AD primam quæstionis partem, quòd senten- 1
tia divortii transeat in rem judicatam, ita-
ut illa semel lata transacto tempore ad appellan-
dum, nempe decem dierum, neutra liceat recla-
mare conjugi: videtur docere Abbas *in c. Lator,*
hoc tit. n. 12. ibi, Alex. de Nevo *n. 12.* Bellarm. *n. 3.*
& ratio est quia in separando matrimonio, non
est cur timeri queat peccatum inter Conjuges, si
fortè sine jure coïrent, & commiscerentur; sicut
à contrario accideret, si sententia lata fuisset
pro valore matrimonii, juxta Textum *in d. c. La-*
tor hoc tit. de quo *infrà* dico in versic. *ad secundam,*
Sententia enim divortii conservantis, potest uter-
que Conjux à fornicatione abstinere, ergo venit
dicendum id privilegium matrimonii, ut ejus
sententia non transeat in rem judicatam, mini-
mè ad divortii sententiam protrahendam. † Sed 2
Hostiens. *in c. ex litteris n. 2. de divortiis,* ubi Joan-
nes Andreas *n. 10.* Antonius *in d. c. Lator, hoc tit. n.*
fin. Imola *in fine,* docent non transire in rem ju-
dicatam, donec alteruter Conjux separatus mu-
taverit statum, v. g. profitendo in aliqua Religio-
ne, vel assumendo Ordinem sacrum: Primò, ex
doctrina *d. c. Lator,* quia sententia super divor-
tio, respicit ad ipsum matrimonium. Secundò,
quia lata divortii sententia, nec statu Conjugum
variato, potest Innocens agere, ad adulterii in-
viti Conjugis reconciliationem quòd non esset, si
sententia divortii, transiret in rem judicatam.

Verùm existimo respondendum esse, sub di- 3
stinctione nempe sententiam divortii, non transi-
re in rem judicatam, in his, quæ sunt in adul-
teri Conjugis favorem; benè tamen in his quæ in
ejus odium, & Innocentis favorem cedunt, ac pro-
inde minimè audiendum illum transacto termino
ad appellandum, volentem allegare injustitiam
sententiæ, reconciliationemve petentem, at In-
nocentem semper audiendum esse, agentem ad
reconciliationem Adulteri, nec Adultero suffragari
exceptionem rei judicatæ: docent Hostiens. *in c.*
de illa de divort. n. 3. ubi Joan. Andr. *n. 3.* Anton.
n. 4. Præpositus *n. 7.* Alex. de Nevo *n. 9.* Enric.
in c. quanto, n. 7. de divort. Felin. *in d. c. lator*
hoc tit. favet Abb. *in d. c. in litteris de divort.*
ubi ait sententiam divortii; non transire omnino
in rem judicatam: docet Sanch. *de matrim. lib.*
10. *disp.* 9. *n.* 4. ubi refert in fine aliquos ex præ-
citatis Doctoribus, & si ita teneant dissentire in
modo dicendi, & exponendi.

Et ratio quare hæc sententia, sic est tenenda, ea 4
nempe videtur, quia cùm sententia divortii fera-
tur in favorem Innocentis, & ad ejus instantiam,
& in odium Adulteri, cui nullo modo vult Ec-
clesia facere, Æquitas possit, ne in favorem rei
transeat in rem judicatam, & Innocentis perni-
ciem, quia ut ait Consult. *in l. evidenter, ff. de ex-*
cept. rei judic. iniquissimum est proficere rei judi-
catæ exceptionem ei, contra quem judicatum est.
† Secundò, quia si omnino sententia illa transiret 5
in rem judicatam, quamvis posset Innocens inju-
riam Adulteri condemnare, atque ita reconciliari
sibi Adulterum volentem; ipso tamen retinen-
te minimè posset coram Judice agere ad il-
lius reconciliationem, obstante sibi exceptione
rei judicatæ, & proinde tunc foveretur pec-
catum. † Tertiò, quia cum divortium perti- 6
neat ad matrimonium, non tamen illius vin-

culum solvens, sed ab obligatione Thori, & ha-
bitatione absolvens æquum est, ut non omnino,
sed aliquatenus, ejus privilegium participet sen-
tentia in divortii causa, non ex toto, sed partim in
7 rem judicatam transeunt. † Et sub hac distinctio-
ne existimo intelligendum Covarruvias *in* 4. *p.* 2.
cap. 8. §. 12. *nu.* 20. qui videtur inclinare sen-
tentiæ huic, quatenus dicit sententiam latam,
quoad Thori separationem, in favorem ejus,
qui separationem postulavit: ita transire in rem
judicatam, ut si ipse velit alterum conjugem
petere conjugale consortium, & sibi reconci-
liare possit, *cap. ex parte de sponsalibus*, sed
quod victus, qui non appellavit, non possit,
comperto errore illius, sententiæ revocationem
petere, cùm posset in hanc matrimonii separa-
tionem consentire, *cap. quod Deo pari* 33.
quæst. 5. ita ex Abbate, & Felino *in cap. La-
tor, hoc tit.* utroque addente procedere, nisi
timor esset fornicationis in ipsis Conjugibus, ita
segregatis, quia tum posse, ait, ex officio Ju-
dicis cognosci de errore, quo cognito, Con-
juges cogere ad cohabitandum.

8 Ad secundam quæstionis partem; Respondebis
ex dictis, & assignatis *supra in præmisso, dicti cap.
tenor, cap. Lator*, & hîc speciali jure stabilitum
esse, ut sententia in conjugali causa lata; qua-
cunque circunspectione præmissa, sive bis ab ea
provocatum fuerit, confirmataque sit, sive lapsus
terminus ad appellandum sit, nusquam transeat
in rem judicatam; ac proinde, non ita efficacem
authoritatem sortiatur, quin retractanda sit, quo-
ties compertum fuerit, eam errore quodam latam
fuisse: ita patet ex prædictis juribus, & præcipuè
ex verbis Textûs *in dicto cap. Lator*, in versic.
mandamus: sic docent in prædictis juribus inter-
pretes ordinarii, & *in cap. fraternitatis de frigidis,
& maleficiatis*, quibus accedunt Covarruvias *in*
4. *p.* 2. *cap.* 8. §. 12. *nu* 12. Marcus Antonius *va-
riar. resolution. lib.* 1. *resolutione* 93. *nu.* 7. Joannes
Valerius *de differentiis inter utrumque forum*, ver-
bo *sententia differentia* 5. *n.* 2. Bernard. Græve
ad pract. camer. imperial. lib. 1. *conclus.* 112. Veun.
tom. 2. *commun. opinion. lib.* 7. *tit.* 14. *n.* 178. *pag.*
271. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *quæst.* 100. Joa-
chim Beust. *tract. de matr. c.* 39. Heyron. à Lau-
rent. Avenion. *decis.* 70. *nu.* 3. Santius *in repetit.
ad Textum in clem.* 2. *de test. nu.* 20. Menochius
de arbitrariis, casu 103. Tyraquellus *de retracta-
tu tit.* 2. §. 1. *Glossa* 2. *n.* 37. Maranta *de ordine ju-
dicior. p.* 3. *à n.* 14. Osvaldus ad Donellum *lib.* 21.
9 *cap.* 12. *littera*, F. † Quod intelligit Glossa verbo,
permanere, ibi, id est, *cùm in gradu prohibito*, ut
procedat sive sententia sit contra matrimonium,
ut quia pronunciat non esse matrimonium, vel non
esse legitimum, quod in rei veritate legitimè
contractum est, ut accidit in proposito, *dict. cap.
Lator*, sive pro matrimonio, veluti quia pronun-
ciat esse legitimum, vel admittit illud, quod in
veritate jure contrahi prohibetur, nam utroque
in casu, veritate compertâ, debet retractari sen-
tentia, quantùmcunque transierit in rem judica-
tam: docent, Felinus hîc communis, *in cap. jura-
vis de probat.* Palacios *in repetit. cap. per vestras
de donat. inter virum, & uxorem, nu.* 20. Gabriel
com. opinion. tit. de testibus, conclus. 5. *n.* 69. Co-
varruvias *in dict. p.* 2. *de sponsalibus, cap. ultimo*,
§. *ult.* §. *ultim. num.* 9. versic. *secundo*, Barbosa
in dict. cap. Lator, num. fin. & hoc quidquid
contrarium intendat, Glossa magna, *in dict. cap.
juravit*, Glossa ultima, *in cap. series* 26, *& in cap.
cùm in sua* 44. *de testibus*. Et quidquid etiam di-
cat Glossa *in dicto cap. fraternitatis de frigidis*,
verbo, *fornicario*, in fine, quam transcribit,
Monaldus *tract. de matrimonio*, *titulo de impossi-
bilitate coeundi quid sit*, *col.* 3. quæ videtur con-
trarium sentire, cùm referat triplicem tantùm sen-
tentiam esse ferendam, nec tertiò appellare lice-
re; & sic, ut transeat in rem judicatam, quando
duplici sententia est confirmata, quàm quasi hoc
sentientem impugnat, Antonius *in dict. cap fra-
ternitatis*, quæ revera non sentit contrarium, sed
tantùm vult transire in rem judicatam, ad hunc
sensum, ut per viam appellationis, nequeat am-
plius retractari, sed per viam querelæ, ut Mul-
tis adductis, probat Sanchez *d. lib.* 7. *de matr.
n.* 4. Abbas *in d. c. fraternitatis*, *n.* 21. Præpo-
situs *n.* 19. Alex. de Nevo §. *quamvis*, *n.* 26. &
Barbosa *in dict. cap. Lator*, *n.* 7.

Et confirmatur; nam si Quis pronunciet non 10
esse matrimonium, quod est legitimum, vel quæ
jure prohibitum, admittit, non ita transit in rem
judicatam; cùm veritate compertâ, possit omni
tempore retractari, quia sententia, quæ injustitiam
continet Litigantium consensu, irremissibilem, non
ita transit in rem judicatam, quin possit, veritate
compertâ retractari, *Glossa summa* 35. *Glossa ult.
in c. inter, hoc tit.* ubi omnes resolvunt, Abbas
n. 9. Felin. 16. *in d. cap. Lator*, Maranta *de or-
dine judicior.* 3. *p.* 6. *n.* 147. Tyraq. *de retract. tit.*
2. §. 1. *Glossa* 2. *n.* 37. Barbosa *in d. c. lator*, *n.* 4.

Sed sententiam pronuncians non esse matri- 11
monium contractum, vel legitimum, cùm rei veri-
tate legitimum sit, continet injustitiam Litigan-
tium consensu irremissibilem, eo quòd remittere
non possunt vitium, & injustitiam illorum, quæ
non sunt in potestate ipsorum, & ad Superiorem
spectant: Arg. Textûs *in clem.* 1. *in princ.* versic.
nos inter de elect. cap. ult. in fine de pactis: ergo. † 12
Et confirmatur ulteriùs quia uterque litigans sciens
sententiam injustam, graviter peccat, si illi obe-
diat, cùm potius teneatur oppositum facere: Ar-
gumento eorum, quæ dixi, *in cap. litteras de restit.
spoliatorum*. Et facit dictum Abbatis *hîc nu.* 8. as-
serentis quòd sententia, quæ non tantùm contra
jus privatum, sed etiam contra jus Reipublicæ
promulgatur, potest, veritate compertâ, retractari;
ex Textu *in l. Imperator.* 35. *ff. hoc tit.* & notat Glos-
sa, *in c.* 1. 35. *q.* 9. sed sententia in terminis nostræ
locutionis, non tantùm est contra jus Litigato-
ris, verùm & contra Jus, & bonum Reipublicæ: Ar-
gum. Dictorum, *supra in c.* 1. eo quòd publicè inter-
est Matrimonia legitimè contrahi, & contracta, ad
publicam tranquillitatem perdurare, & illegitima
omnino evitari; taliter ut quilibet de Populo ad
hoc ut id fiat, admittatur; *ex cap. fin. in princ.* ubi
Glossa verbo, *voluerit*, de clandestina desponsa-
tione, *cap. ult. qui matrim. accusare possunt*, uti ob-
servat Abbas, *in dict. cap. tenor, hoc tit. n.* 7. ergo.

Hæc tamen sic corroborata sententia intelli- 13
gitur de sententia, non solùm quæ duplici senten-
tia confirmata est, sed de ea à qua decennio appel-
latum non est, nam eo tempore transacto, etsi re-
medio appellationis adversùs ejus injustitiam
dici non possit, sed remedio querelæ poterit re-
tractari adversùs eam allegando, & solùm as-
sumere dicendum est, authoritatem rei judi-
catæ, ut prætextu appellationis corrigi ne-
queat. † Ob idque dixit Hostiensis *in dicto cap.* 14
tenor, hoc titulo in fine, sententiam matrimonii,
non transire in rem judicatam, quoad veritatem;
bene tamen quoad subtilitatem, à quo prædictum
intel-

intellectum sequuntur, Autouius *in dicto cap. lator.* ubi Abbas *num.* 10. Imola *num.* 7. *in initio*, & versic. *item videtur*, Alexander de Nevo *num.* 10. & 11. Felinus *num.* 4. *declarat.* 30. & *num.* 5. *declar.* 4. idem Abbas *in cap. sua de pœnis num.* 7. ubi Decius ampliat 4. *num.* 16. in nova editione idem Imola *element.* 1. *num.* 1. *hoc sit.* Francus *in cap. venerabilibus*, §. *porro n.* 2. *de sentent. excommunic. lib.* 6. & tradit Glossa *in dicto cap. fraternitatis de frigidis, & maleficiatis*, uti eam jam præcitati intelligunt, & *ibi*, Abbas *num.* 21. Præpositua *num.* 19. Alexander de Nevo §. *quamvis, n.* 47. idem tenet Glossa *in cap. ad reprimendum*, versic. *suspendatur de officio Ordin.* ubi Abbaa *num.* 6. Covarr. *in* 4. *p.* 2. *dicto cap.* 8. §. 12. versic. *sententia verò*, Sanchez *dicto lib.* 7. *de Matrim. disp.* 100. *num.* 3.

15 Secundò, venit intelligenda, ut quamvis non omninò transeat in rem judicatam, transeat tamen quo ad hoc, ut non discriminatim eam impugnare volena audiatur, sed oporteat allegare aliquam injustitiæ causam verisimilem, quæ jure optimo Judicem, ad id credendum ducat, ne infinãtum Para contraveniens audiatur; cùm valde esset absurdum, quod passim audiretur, contraveniens sententiæ lapso appellandi tempore, vel jam confirmatæ duplici pronuntiatione definita.
16 † Et ob id præmittendam esse cognitionem à Judice de causæ injustitia, nt Pars possit audiri: docent Innocent. *in dicto cap. tenor, num. unico ad med. hoc tit.* nbi Hostiensis *in princ.* Joannea Andreas *num.* 1. *fin.* Anton. *n.* 14. Cardin. *num. unico*, versic. *oppono ad hoc*, Bald. *num.* 1. Anchoranus 4. Imola 7. *fin.* Abbas *in cap. fraternitatis de frigidis num.* 21. ibi Præpositus *num.* 19. Alex. de Nevo, versic. *quamvis, n.* 26. idem Abbas *in cap. fin. de clandestina desponsat.* ubi Alexander de Nevo *in fine*, idem Abbaa *in dicto cap. Lator. hoc tit. n.* 11. ubi Cardin. *fin.* Alex. de Nevo *n.* 11. Felinus *n.* 6. *declarat.* 5. Sanchez *de Matrim. dicto lib.* 7. *disp.* 100. *n.* 4. videndus Balboa *in dicto cap. Lator num.* 13. 14. & 15.

17 Sed jam pro vera ratione hujus doctrinæ, & decisionum jurium *in dicto cap. nostro, cap. tenor, cap. Lator hoc tit. dicto cap. fraternitatis de frigidis, & maleficiatis, cap. quod Deo* 35. *q.* 9. *cap. causam Matrimonii penult. de probat. cap. series* 26. *cap. sicve nobis ex tenore* 35. *cap. cùm in tua* 44. *c. constitutus* 46. *de Test.* ubi Doctores eam comprobare solent, & ut Sanchez *dicto lib.* 7. *de Matrim. disput.*100. *sub n.*1. in versic. *ratio*, constituat rationem differentiæ, quare in cæteris aliis sententiis fere transacto decennio, ad appellandum succedat authoritas retractabilis rei judicatæ, & non sic in causa Matrimoniali eam esse dicit, quia ex quo omittitur appellatio debito tempore censetur consentire sententiæ ratione cujus consensûs accipit virea sententia, juxta Text. *in c. consultationem hoc tit.* ibi, *cùm per hoc videatur per interpretationem juris lata sententiæ paruisse*, sed in Matrimoniali causâ nequit consensus omittentia appellatione efficere, ut Matrimonium cum impedimento dirimenti initum sit validum, vel ut legitimè contractum dissolvatur. Et sic Balboa longè agens *in dicto cap. Lator, & à num.* 8. *de ratione discriminis.* ait, *num.*9. inter utramque sententiam illud discrimen constitui. Nam sententiâ lata, extra casua Matrimonii, habet in bono publico fundamentum, ne transacto decennio, de jure Canonum, aut alio termino, de jure Civili & Regio dierum quinque queat retractari, ut finis litibus imponatur, eo quòd in talibus casibus, Partes omnes Jus suum remittere censeantur; quod non sic contingit in casu, de quo loquimnr, in quo Partes non habent Jus remittendi, & renunciandi potestatem.

Prædictæ tamen rationi, ultra argumenta, qui- 18
bus videtur probari, ut etiam sententia in causa matrimoniali queat retractari, si aut confirmata duplici pronunciatione vel ab ea, intra decem dierum spatium, non repellatur, quæ scribunt Balb. *hîc à num.* 2. & Granna *à num.* 3. per Textum *in c. Juravit de probat d. c. constitutus* 46. *de Testibus cap. ex litteris de divortiis, cap. bona el primero*, §. *porro de elect. cap. is qni fidem de sponsalibus, ex l.* §. *viduum, ff. quando appellandum sit, l. eos* §. *si autem, Cod. de appellat. d. cap. quoad appellationem hoc tit.* cum Aliis, quæ ipse dissolvunt, & intelligunt, & quorum non est difficilis intellectus, in suis speciebus, admissâ ratione specialitatia nostri Textûs & aliorum Jurium.
† Obstat sequena consideratio, nempe ut 19
si consensu utriusque Conjogia, cessat culpa, & matrimonium constare possit, tunc si non appellatur in tempore legitimo sententia transit in rem Judicatam, ita ut ea amplius ob eam rationem, nequeat retractari: ita docent Henric. *in d. c. Lator, num.* 3. & 4. Joannes Andreas *in fine*, Butriua *num.* 8. Balb. *num.* 3. Panormit. *num.* 9. Felin. *num.* 2. *declarat.* 1. Abbas de Nevo *num.* 8. Scaccia *de appellat. qu.* 17. *n.* 6. Calefat. *inter consilia matrimonialia, cons.* 76. *num.* 1. Covarruvias *in* 4. *dicto* §. 12. *cap.* 8. *num.* 12. versic. *ex quibus*, Sanchez *dicta quæst.* 100. *num.* 13. dicentes, ut si v. g. litigetur; An aliquod fuerit legitimum matrimonium, allegante altero metum, vel conditionem servitutis alterius Conjugis, à se ignoratam, succubuit hic, & sententiâ pronunciatum valuisse conjugium.
† Et 20
sic Marcua Anton. Genuens. *variar. resolut. resolutione* 93. *n.*8. quem sequitur Barbosa *in dicto cap. Lator, sub n.* 3. ait sententiam latam in favorem, & pro validitate matrimonii, transire in rem Judicatam, Bernardus Diez *regula* 24. Sanchez *ubi suprà n.* 13. Alexander de Nevo *inter consilia, cons.* 38. *n.*1. ergo non est efficax relata doctrina, & distinctio.

Deinde tamen, ut ab impugnatione doctrinam 21
defendaa; Advertes quòd sententiæ quæ possunt in Rem Judicatam transire, sunt in duplici differentia, nam aut continent vitium, quæ ab ipsis Partibus remitti potest, aut continent vitium per Partes irremissibile, veluti, ac si sententiæ acquiscant Litigantea, nihilominus peccarent, quia tunc revera, remissio nihil potest, ut exemplis exornat Balboa *in dicto cap. Lator, sub num.* 8. qui *num.* 10. & Granna *hîc num.* 3. docent quòd cùm sententia, in causa matrimoniali, non contineat Jua aliquod per partes remissibile; ideò eam non posse in rem Judicatam transire affirmant, ad effectnm illum, ut postea retractari non possit; non enim matrimonium semel ritè, & legitimè contractum, postea Partibus consentientibua, dissolui valet; ut habetur Matthæi *cap.* 9. & *in c. licèt ex quadam de Testibus*, videndua Covar. *dicto* §. 12. *cap.* 8. *n.* 13. Barbosa *in dicto cap. Lator, n.* 3. *in princ.* qni ait conclusionem illiua Textûs & aliorum, intelligi, quando ex illius sententiæ observantiâ nutritur peccatum; ita ut nec consensu utriusque Partis, possit cessare culpa, ut si lata sit contra legitimum matrimonium, declarans id esse irritum

aut in favorem Matrimonii initi cum impedimento dirimenti, quia tunc ratione peccati nequit sententia transire in rem judicatam in casibus, ubi non debet, nec potest dari remissio Litigantium, aut Partium: Sic docent Abbas *in cap. novit*, *n.* 21. *de judiciis*, ubi tradidi nonnulla conducibilia, Mantua. *lib.* 3. *Dialogo* 52. *ad finem*, Bonacos *comm. crim. p.* 1. verbo *sententia*, *folio* 250. verbo Bernard. *Regula* 25. *limit.* 5. Tyraquell. *de retractu tit.* 2. §. 1. *Glossa* 2. *num.* 37. Joannes Valerius *de differentiis utriusque Juris*, verbo *sententia*, *differentia* 5. *numero* 2.

22 Nec obstabis, si opponas, dicendo; quod sententia pœnæ corporalis damnans à qua non appellatur, transeat in rem judicatam; Ita ut revocare nequeat, compertâ Rei innocentiâ, nisi speciali Principis indulgentiâ *l.* 1. *ad finem*, *ff. de quæstion. l. Divi*, *ff. de pœnis*, sed pœnæ Mortis Nemo assensum præstare potest, ex Textu, *in l. liber homo*, *ff. ad legem Aquil.* quia Nemo propriæ vitæ dominium habet, ex his quæ adduxi *suprà in cap.* 9. *de jurejur.* ergo videtur dici relatam rationem decidendi, sive contineat jus per partes irremissibile, sive peccatum non esse adæquatum, cùm in hoc casu, ubi utramque invenitur, adhuc sen-
23 tentia transit in rem judicatam. † Sed quia Balboa *in dicto cap. Lator*, videndus à *n.* 26. difficultatem dissolvit ex Decio *in cap. juravit de probat.* ubi latè agit *num. sequentibus*, ubi à *nu.* 30. agit de alia difficili quæstione, ideò ego cum Sanchez *dicta disp.* 100. *lib.* 7. *de Matrim. sub nu.* 1. & cum Covarr. *in dicto* §. 12. à *n.* 16. Respondeo ut quamvis expressus consensus nihil operetur, ut possit Quis corporaliter puniri, at tacitus consensus, sed potiùs patientia ea, qua non appellans finit sententiam transire in rem judicatam ei valde nocet, jure sic disponente, nec tunc adest peccati materia, ut contingit in eo qui postquam bonâ fide præscripsit, si deinde præscriptione impletâ, mala fides superveniat, adhuc tutus manet lege superveniente, & uberiùs expendo *infrà* in versic. *ad ultimam*, & *in cap.* 15. *q.* 4. versic. *ad secundam.*

24 Itaque dico, quòd ubi adest peccati materia, & ubi per partes jus non est remissibile, nunquam transeat sententia in rem judicatam, quin possit sive appellatione, sive alio remedio retractari, ubi de ejus injustitia, & iniquitate constiterit; & sic contingit in aliis etiam casibus, extra matrimoniales, ut dico *infrà* in versic. *ad tertiam*. Tamen si sit dubium nunquid talis sententia sit justa, audiri debet Allegans, quòd animæ periculum vertatur, juxta Textum, *in cap. cum speciali*, §. *fin.* versic. *excessu quoque dubio de appellat.* Hostiensis *in cap. tener*, *hoc tit. n.* 2. Joannes Andreas *n.* 11. *fin.* Anton. *num.* 11. Anchoran. *n.* 4. Cardinalis *num. unico.* versic. *quæro circa*, ubi etiam subdit, ut si Judex, non præmissâ cognitione summariâ, non Citato Adversario de causa allegata, num justa sit, & audiat petentem sententiam, revocari, non posse Adversarium opponere, nec appellare, sed posse puniri Judicem à Superiore, atque posse etiam dici integrum esse Adversario opponere, & appellare.

25 Notabis etiam posse Judicem ex officio, Parte invitâ, procedere ad retractandam hujusmodi sententiam, ubi de errore certior factus fuerit, quia sua interest auferre peccata sed est gravissimum illegitimè conjunctos in Matrimonio perseverari, aut legitimè conjunctos separari, ut constat, *in cap. porro in fine de divortiis* ibi *tui officii interest Matrimonia illa adhibitâ gravitate dissolvere, quæ illicitè contracta noscuntur*, & ut dicit Sanchez *d. disp.* 100. *lib.* 7. *num.* 2. ad id teneri ex illo Textu: benè Cardinalis *in d. c. Lator num. unico Glossa fin.* ubi Abbas *num.* 11. & Alex. de Nevo *num.* 11. Felinus *n.* 6. *declarat.* 5. dicunt arbitrio judicis relinqui attentâ causâ, quæ coram eo allegatur, cùm certa regula dari nequeat, ut volens prædictam sententiam impugnari audiatur.

Notabis secundò, præsumi pro sententia, ac 26
justitia processûs, quando ab ea intra legitimum tempus non est appellatum, donec ejus injustitia constiterit; quare ejus injustitiam alleganti incumbit onus probandi: sic docent Innoc. *in d. c. bonæ el primero de elect. n.* 8. Archid. 2. *q.* 6. *in summa n.* 3. Joan. Andr. *in d. c. lator hoc tit. n.* 3. ubi Antonius ad finem, Abbas *n.* 3. & 11. Imola *n.* 3. & 7. versic. *item transit*, Alex. de Nevo *n.* 3. & 11. Covarr. cum aliis, *in* 4. *p.* 2. *d.* §. 8. *n.* 12. versic. *ex quibus constat.* † Sanchez *d. disp.* 100. *n.* 7. ubi *n.* 27
2. cum eodem Abbate, *in d. c. Lator n.* 5. Alex. *ibi n.* 4. ait quòd in his sententiis non transeuntibus in rem judicatam, potest probari injustitia sententiæ, tam respectu meritorum causæ, quàm respectu ordinis processûs, per acta causæ quamvis transierint decennium à tempore sententiæ.

Sed tunc revera id continget non per appella- 28
tionem, quæ jam tractando termino ad appellandum cessat, sed ea nova querela, novoque libello, in quo petat damnatus eam causam conjugalem semel jam definitivam, iterùm ad judicium deduci, & sententiam revocari, ratione erroris delicti: nam ut jam dixi quod instantiam causæ illa sententia, omisso termino appellationis transivit in rem judicatam, ut docent Hostiens. *in c. ex litteris n.* 13. *de rest. in integrum*, Abbas *in d. c. Lator n.* 12. *ibi*, Alex. de Nevo *n.* 12. Felin. *n.* 8. *declaratione* 7. Henric. *n.* 2. & Imola *n.* 7. & in nostro Textu *in fine*, Covar. *in* 4. *d.* 2. *p. c.* 8. *n.* 12. versic. *secunda*, † Sanch. *ubi suprà n.* 8. id deducens cum 29
Præcitatis ex *d. c. ex litteris* in verbis *ibi* & *ad audientiam restituimus eam pro Matrimonio postulantem*, ubi non dicit Textus contra sententiam restituimus, quod ea nunquam transierit in rem judic. quantùm ad veritatem, sed ait *ad audientiam restituimus*, ut perinde audiatur, sicut poterat audiri ante sententiam, & pro majori enodatione, leges Balb. *in d. c. Lator* à *n.* 19. *usque ad* 31. ubi plura intelligit, & *n.* 13.

Tamen si dubites de Judice, coram quo talis 30
querela sit præstanda tibi, Respondeo eam non esse proponendam à subditis Episcopi suffraganei, coram Episcopo, utpotè qui inter eos solùm est Judex in causa appellationis, & non per viam querelæ, juxta Textum expressum *in cap.* 1 *de officio Deleg. c. pastor. in princ. de offic. Ordin. c. venerabilis in princ. de sentent. excom. in* 6. quamobrem querelam, esse coram eo Judice, qui adiri potest per simplicem querelam, & iste est ille qui sententiam tulerat Pontifex, etiam vel ejus Legatus, ut habetur *in cap.* 1. *de officio Legati*, docet Alexander. de Nevo *in dicto cap. Lator hoc tit.* Abbas *num.* 10. Felinus *num.* 4. *declaratione* 3. Alexander. *hic*, *num.* 16. Covarruvias *in* 4. *dicto capite* 8. *parte* 2. §. 12. versiculo *tertio*, Sanchez *dicto lib.* 7. *de Matrimonio*, *disputatione* 100. *num.* 9. Balboa *in dicto cap. Lator*, *num.* 14. Imò addit Sanchez videndus *numero* 10. non posse

Ar-

Archiepiſcopum cognoſcere de tetractatione il-
lius ſententiæ, ſive coram eo proponeretur nul-
litas principaliter, ſive incidenter notat Covar-
ruvias in *dict.* nu. 12. verſic. *quarto*, quamvis
alitet Abbas diſtinguat, *in dict. cap. ex litteris*,
n. fin. dicens quòd ſi principaliter ponitur, ſit in
electione Petentis, eligere Judicem: alia vide-
bis, *n. ſequentibus.*

31 Ad tertiam quæſtionia partem; An ſenten-
tiæ, quæ vertunt in animæ periculum tranſeant
in tem judicatam, poteris reſpondere, ex jam
adductis, & in verſic. *itaque dico*, quòd non
tranſeunt ex ratione, & exemplis jam addoctis
de matrimonio; etenim Petrus Barboſa *in l. Ti-
tia, n. 54. ff. ſoluto Matrimonio*, Valaſcus *conſ.* 22.
docent quod ſententia in cauſa uſurarum lata
32 non tranſit in rem Judicatam. † Et ſic Balboa
cum Hoſtienſi agens de utili quæſtione, *in c. 11.
de executionibus, n.* 16. *&* 17. an v. g. excommu-
nicatus actor, ſive reus per ſententiam condem-
natus, à qua non appellavit, poſſit petere in inte-
grum reſtitutionem adversùs ſententiam, & reſ-
pondet quòd ſi petatur reſtitutio, ex clauſula ge-
nerali, tali causâ expreſsâ, & probatâ; quòd ſi
ei non ſubveniretur, vel condemnaretur Inno-
cens, vel aliàs animæ periculum eo caſu eſſet,
proculdubiò, non obſtante excommunicatione,
audiendus: argumento Textûs *in cap. cùm in-
ter de except.* ex eo quia, ubi adeſt animæ pericu-
lum, nunquam tranſit ſententia in rem judica-
33 tam. † Nam ſemper excommunicatus debet au-
diri, quoties agitur de periculo animæ, quia in
tali caſu ceſſat omne periculum, & omnis Lex,
& Conſuetudo; imò, & omne juramentum; &
communiter notatur, *in cap. extirpandæ de præ-
bendis:* advertit Joannes Andreas *in dict. cap.* 11.
& Felinus, *& Gloſſa in cap. inter dilectos de do-
nation.* Et quòd ſicut ſuper matrimonio ſenten-
tia non tranſit in rem judicatam: ſic, & lata ſu-
per excommunicatione, voluerunt Joannes An-
dreas *in cap. venerabilibus paulo poſt princ.* ver-
bo, *quærimoniam de ſentent. excommunicat. lib.*
6. & *ibi*, Anchoranus *in princ. notabili* 3. *nu.* 9.
Dominicus *in* §. *porro*, *nu.* 5. verſic. *quaro de
qua quærimonia.* Francus, *eodem* §. *nu.* 2. *notab.*
5. Antonius *hic ad finem*, & Abbas *num.* 9.
Alex. de Novo *num.* 16. Imola *ad finem*, idem
Abbas in *cap. ad reprimendam*, *nu.* 7. *de offi-
34 cio Ordinarii.* † Er ita generaliter Abbas *in
dict. cap. novit. de Judiciis*, *num.* 21. Mantua,
Bonacos, Bernard. Tyraq. Joannes, Valerius,
jam, *ſuprà*, Relati, dixerunt generaliter ſen-
tentiam ratione peccati non tranſire in rem ju-
dicatam.

35 Et in tantùm procedit, ut audiatur quilibet
allegans turpitudinem ſuam, pet Textum no-
ſtrum, & *in dicto cap. Tenor & cap. Lator*, *hoc
tit.* Balboa *ubi ſupra*, *n.* 17. & ſic Gloſſa *in dict.
cap. Lator*, verbo *in ſimulatione*, verſic. ibi, *in
quibus vertitur periculum animæ:* voluit Maritum,
de quo, *ibi*, contra ſactum proprium, & propriam
turpitudinem allegantem audiri, proptet pericu-
lum animæ, & peccatum, in quo perſiſtebat ma-
trimonio aliàs legitimo, per fraudem illegitimè
diſſoluto: ſic ibi communiter Doctores ſequuntur,
& Gloſſa, verbo *turpitudinem*, *in cap. inter
dilectos de donation. Gloſſa* 2. *in cap. tertio loco de
probat.* ubi Felinus *nu.* 6. Mantua. *dialogo* 52.
lib. 3. Bernardus *reg.* 24. verſic. *quinto*, ſecundùm
quos refert Barboſa *in dict. cap. Lator*, *n.* 8. limi-
tari regulam, *dict. cap. inter dilectos*, & legit,
Fermoſin. de Exceptionibus,
cùm profitearis, *Cod. de revocandis donation.* de
qua late Felinus *in princ. & ubi ſupra*, Tyraquell.
de retractatu tit. 1. §. 1. *Gloſſa* 13. *nu.* 20. *& à n.*
24. † Sarmiento *lib.* 3. *ſelectar. cap.* 13. *n.* 5. *& n.* 36
qui ex Aliorum ſententia & mente, recte adver-
tit regulam procedere tantùm in materia, in qua
turpitudinem allegans liberam habet poteſta-
tem, & poteſt de jure exponere; tum enim, ne
eidem turpitudo patrocinetur, contra Textum *in
cap. ex tenore* 15. *de reſcriptis*, non auditur illam
allegans, de quo latè dixi; *in cap. quemadmodùm*
25. *de jurejurando*, *quæſt.* 5. §. 1. verſic. *ad ter-
tiam*, *n.* 38. ſecus ait Barboſa *in dict. cap. Later*,
hoc tit. ſub dict. num. 8. liberam poteſtatem non
habeat prout contingit, ubi principaliter in Rei-
publicæ, Eccleſiæ, Tertii alicujus, vel etiam
animæ, bonum, propria turpitudo allegatur, ad
quæ reduci, ait, omnes fere limitationes con-
geſtas à Felino, & Bernardo, *ubi ſupra.* † Imò 37
addit Barboſa in proprio caſu, ex alio capite,
allegationem turpitudinis propriè non obeſſe,
quia agebatur contra participem ejuſdem tur-
pitudinis, ut ex dicto Textu probat, ibi, *u-
triuſque ſtudio interveniente*, juncta *l. de tute-
la*, *Cod. de in integrum reſtitut. Minor.* ubi Do-
ctores communiter, ut per Bernardum, *dicta
regula* 24. *limitat.* 1. cum ſequent. Felino *in dicto
cap. Lator*, nu. 1. *& in dict. cap. tertio loco de
probation.*

Ad quartam quæſtionis partem: An circa do- 38
tem, ſententia tranſeat in rem judicatam? Ut
reſpondeas, Adjunges quæ adduxi, *ſupra in cap.
tuam de ordine cognit. quæſt.* 1. *num.* 14. *& quæſt.*
11. *n.* 3. *&* 5. ubi expendit Textum *in cap. de pru-
dentia de donation. inter*, ubi patet quam depen-
dentiam habeat Dos à validitate matrimonii, ra-
tione cujus poteſt dici, ut quoties ſemel con-
tractum, retractatur matrimonium, & itidem
retractetur dotis datio: tamen ſi ſola lis ſit ſuper
dote, manente matrimonio, exiſtimo ſententiam
ſuper dote tranſire in rem judicatam, ut colligi
valet ex dicendis.

Nam tranſit in rem judicatam in ſponſalibus 39
de futuro, quando ea, ſcilicet diſſolvuntur,
probato aliquo impedimento, nec à ſententia
appellatum eſt, quia poſſunt Partes ſibi præjudi-
care, non appellando, cùm etiam poſſunt, omni
ſententia ceſſante, diſſolvere ſponſalia, abſque
aliquo peccato; ſecus ſi lata ſit ſententia in fa-
vorem Sponſalium, non probato impedimen-
to dirimenti matrimonii, quia foveretur pec-
catum compellendum, virtute illorum Sponſa-
lium ad matrimonium irritum ineundum; uti
docent Antonius *in dicto cap. juravit*, *num.* 6.
de probation. Abbas *ibi*, *num.* 5. Decius *in novâ
editione*, *num.* 18. *concluſ.* 2. Thomas Sanchez
dicto lib. 7. *de Matrimonio diſput.* 100. *num.* 13. *in
fine.*

Tranſit etiam ſententia, in rem judicatam, 40
etſi non reſpectu Conjugum, ut latè dixi, in ver-
ſic. *ad ſecundam*: tamen reſpectu Tertii contra
matrimonium agentis; ob idque ſi quidam
Tertius oppoſuit impedimentum, & ſuccumbit,
ſententia contta ipſum lata, à quo non appella-
vit legitimo tempore: ita tranſit in rem judica-
tam, ut Nemo deinceps audiatur volens id impe-
dimentum proponere, quòd actio, populari uno
agente, conſumetur, *l. eum qui*, §. *in popularibus*, *ff.
de jurejur.* ſic docuit Godofredus *in cap. de clande-
ſtina deſponſatione.* † Tamen Hoſtienſis *hic n.* 3. Fe- 41
linus *in dicto cap. Lator*, *n.* 13. *declarat.* 11. Antonius

hic n. 21. *q.* 4. Abbas, Alex. de Nevo, & Praepositus *n.* 4. quos sequitur Sanchez *dicto lib.* 7. *de Matrim. disp.* 100. *num.* 12. praedictam limitationem impugnant, quia, eâ retentâ foveretur peccatum, sustinendo Matrimonium irritum.

42 Transit etiam sententia in rem judicatam, quoad expensas factas, in litigio circa ipsum Matrimonium; nam si succumbens, & non appellans à sententia super Matrimonio latâ, etsi ea non transeat in rem judicatam, ut jam dixi in dicto versic. *ad secundam*, tamen respectu expensarum transiet; ita ut non restituantur postea reclamanti alio remedio extra appellationem, & docenti errorem sententiae; Nam in expensis cessat ratio peccati, propter quam sententia super ipso Matrimonio non transit in rem judicatam, quo fit ut super expensis sententia sortiatur naturam aliarum sententiarum, quae transeunt in rem judicatam: sic Felinus *in dicto cap. Lator*, *num.* 10. *in declaratione* 9. *de senteut. & re jud.* Sanchez *dicta disp.* 100. *num.* 11. qui cum Multis dicit sententiam excommunicationis non transire in rem judicatam, ut potè conjugalis sententia non transit, & confirmatur, ex adductis in versic. *ad tertiam*, & sic Hostiensis *hic in fine*, & Cardinalis dixerunt sententias has transire in rem judicatam, quoad utilitatem privatam; secùs quoad publicam; Etenim super expensis respicit ad Litigantes super Matrimonio ad animam.

43 Verùm quae dicta sunt de retractanda sententia super Matrimonio, à qua non est appellatum, si de errore & ejus invaliditate possit constare ita effectum possunt habere, ut etiam post longissimum tempus annorum quadraginta possit agere in tantùm, ut probata veritate post illud tempus Matrimonium separetur, & sententia Matrimonialis, qua sustinetur, retractetur: sic colligitur ex Imola *in Clem.* 1. *hoc tit. num.* 10. Maranta *de ordine judicior. p.* 6. *n.* 154. & sequitur Barbosa *in dicto cap. lator*, *nu.* 5. & 6. ubi dicit satis deprehendi ex Glossa ultima *ibi*; & ex eo, quia ratio peccati irremissibilis per Partes, de quo diximus jam non tollitur per illud spatium, imò augeri docet *ex Regula cap. fin. de consuetudine.*

44 Ad ultimam quaestionis Partem An sententia corporis afflictiva transeat in rem judicatam? Videtur quòd non, *ex l. liber homo*, *ff. ad legem Aquiliam*, ubi Nemo est Dominus membrorum suorum, juxta quae dixi etiam *in cap.* 9. *de jurejur.* item *ex l. unius* 18. §. *penult. ff. de quaestionibus*: ubi probatur quod in causa criminali Reus condemnatus, quandocunque venit probaturus aliquid de sua Innocentia, audiri debet juxta verba ibi, *quamvis defensionem quoeunque tempore Reo postulante negari non oportet*, de quo dubio longè non dico, *infrà in cap.* 15. *q.* 4. versic. *ad secundam* ago, & *suprà n.* 22.

45 Verùm dici debet, ut talis sententia transeat in rem judicatam: sicut nequeat retractari regulariter propter aliquam injustitiam, quae deinceps apparet, ut docent Panormit. *hic*, *num.* 12. Felin. *num.* 4. Matthaeus Colerus *de processibus executivis p.* 4. *ad Textum hunc pag.* 158. *num.* 15. qui respondet ad Textum *in d. l. liber*: Nam etsi liber homo ex contractu obligare se nequeat per solam conventionem: Argum. eorum quae dixi *in dicto cap.* 9. *de Jureiur.* secùs autem in sententia, ubi concurrit duplex vinculum, authoritas scilicet judicati super probationibus, vel veris, vel saltem verosimilibus, & consensus judicati, qui condemnationi acquiescit, sicut tacitè non appellando videatur confiteri delictum, & crimen ei intentatum. Felin. *hic num.* 8. per Textum *in l. furti à contrario sensu*, *ff. de his, qui notantur infam. l. qui sententiam, Cod. de poenis* & ad Textum *in dicta l. unius*, §. *penult.* dicens verba illa intelligenda esse de defensione; scilicet quateuùs proponitur defensio ante conclusum in causa, ex *l. peremptorias, Cod. sen. rescindi non posse.* Et poni ibi à *num.* 16. Matthaeus Colerus excellentias quinque, ut in indulto Principis. Item quòd executionem dilationis donec consulatur Princeps 16. *quaest.* 4. versic. *ad secundam*

Item quando sententia lata fuit, praesumptione interveniente, *sup. in* 2. *cap. nonne de praesumpt.* etenim sententia condemnatoria, quàm apparet ex falsis probationibus latam, ut *infra capite subsorta* 21. item si lata est ex probatione speciali alicujus statuti, vel consuetudinis, illa enim non transit in rem judicatam: videbis Felinum *sub nu.* 9. 10. *&* 11. & probat ultimum, quia faciliùs tollitur privilegium speciale quàm jus commune *l. ejus militis*, §. *militia*, *ff. de militari Testam.* 46

QUAESTIO II.

An ut retractetur sententia super Matrimonio lata, sufficiat utriusque Partis confessio? Et an transeat sententia Matrimonii in rem judicatam, quoties conjux allegans esse irritum ratione impotentiae Alterius, non allegavit speciem impotentiae, sed in genere? Et an sententia in favorem Matrimonii lata transeat in rem judicatam? Et an si per sententiam semel separato primo Matrimonio, & secundùm initum sit ab Aliquo ex Litigantibus, vel ab utroque, possit nihilominus retractari separationis sententiâ? Et an sententia iniqua reddat Victorem tutum in conscientia?

SUMMARIUM.

1 *Sententia super Matrimonio lata non retractatur, etiam ex confessione, in cujus favorem est lata, & errorem allegat, & de ratione?* *num.* 3.

2 *Sententia in aliis causis, ubi transit in rem judicatam: potest retractari ex confessione ejus, pro quo fuit lata.*

4 *Sententia super Matrimonio lata non transit in rem judicatam, allegato impedimento impotentia, n.* 5 *&* 6.

7 *Sententia in favorem Matrimonii lata non transit in rem judicatam, allegato impedimento dirimenti: secùs de alio. num.* 8.

9 *Sententia in causa Matrimoniali prolata contra veritatem, ut vitium continens per Partes irremissibilè retractatur, etiamsi post sententiam, secundum fuerit contractum, n.* 10. *&* 11.

10 Cap. sicut 9. de Testib. cap. fin. 33. q. 1. n. 11.

12 *Sen-*

12 *Sententia iniqua non favet Victori in foro conſcientia.*
13 *Judicia iniqua utens ſcienter peccat.*
14 *Condemnatus ex iniqua ſententia conſentiens, nec ab ea appellans non peccat.*
15 *Cōdemnatus, ac victus ex iniqua ſententia in cauſa Matrimoniali non appellans, & ei obediens peccat.*
16 *Matrimonium nequit ab eo contrahi, qui lata pro ſe iniqua ſententia, Matrimonium verum dirimenti ſcienter ſecundum contrahit.*
17 *Conjuges, qui certa ſciunt nullum eſſe eorum Matrimonium nequeunt cohabitare etiam ex ſententia lata pro Matrimonio.*

1 AD has difficultates, ex jam adductis, *q. precedenti*, facilis adeſt reſponſio, & ſic ſuppoſitâ doctrinâ quæſtionis præcedentis, præcipuè
in verſic. *ad ſecundam*, & in verſic. *ad tertiam, & quartam*. Reſpondeo ad primam partem difficultatia, non ſufficere ad retractandam ſententiam
matrimonialem, confeſſionem Conjugis pro qua lata eſt, etiamſi dicat in ea fuiſſe errorem, & veritatem fuiſſe in contrarium; Imò nec ſatis
eſſe, ut per confeſſionem utrinſque Conjugis ita declaretur, quia ſuppoſitâ ſententiâ, pro qua jus præſumit contra illos, eſt præſumptio, & timor
colluſionis: ſic docent Gloſſa *hic* ubi Barb. *n.* 6. Abbas *in c. ſuper de eo, qui cognovit Conſang. Uxoris ſuæ*, Menoch. *de arbitr. caſu* 103. *à princ.* Covarr.
in 4. *p.* 1. *cap.* 4. §. 1. *num.* 4.
2 Nec obſtat quòd in reliquis cauſis, in quibus ſententia tranſit in rem judicatam, & irretractabilis eſt, ſufficit ad retractationem confeſſio il-
lius pro qua lata fuit, ut notant Innocent. *in cap. plerique n.* 3. *de immunit.* quem recipit Decianus *in cap. quoniam contra*, ubi Beroius *de probat.* Valaſc.
3 *de jure emphyt. q.* 7. *n.* 32. † Quia reſpondeo doctrinam illam Innocent. procedere tantùm, ubi
fit confeſſio circa ea, quæ pendent à libera voluntate & poteſtate Confitentis, & ipſius tantùm reſpiciunt præjudicium nec ullatenùs juri
repugnat confeſſio; ac ſubinde veroſimilis præſumitur: ſecùs verò ſi confeſſio emanet ſuper his, quæ non ſunt in poteſtate Confitentis, & alterius præjudicium continent, vel ubi confeſſio
repugnat juri communi, itant non veroſimilis, ſed per Colluſionem facta præſumatur, ut *in d. s. ſuper Gloſſa pen. de Raptoribus*, Menoch. Covarr. &
Barb. *ubi ſuprà*, & intelligo quia in caſu, de quo loquimur, adeſt peccati materia; non enim Conjuges poſſunt ſuo conſenſu Matrimonium, aliàs
validum, irritum reddere, ut jam adduxi *in dicta quaſt.* 1. ſub verſic. *ad ſecundam*.
4 Ad ſecundam quæſtionis partem, videtur dicendum quòd tranſeat in rem judicatam, allegato impedimento, impotentiæ generaliter tenent
Abbas *in cap. fin. de frigid. n.* 4. Alex. de Nevo *n.* 6. Præpoſit. *n.* 1. Joann. Andr. *n.* 2. Anton. *n.* 6. Cardinalis ſtatim *in princ.* Anchor. *n.* 1. *notab.* 3. ex
eo quia in hoc caſu eſſe animæ periculum, ratione cujus non tranſit; Nam ſi nequeunt ut Conjuges habitare, ratione veræ impotentiæ poſſunt ut Frater, & Soror, *ex cap. conſultationi de
frigidis, & maleficiatis.* Tum etiam, quia ſuccumbens, in hac generali petitione, non poſſet poſtea allegare aliquam impotentiæ ſpeciem, uti poſſet,
ſi ſolam ſpeciem aliquam allegaſſet.
5 Sed exiſtimo, nullo modo relatam doctrinam poſſe in caſu, de quo loquimur ſuſtineri, nam
certum eſt quòd ſi illa ſententia nequiret veritatis errore probato retractari, utique manerent conjugati ſub periculo mortalia peccati, eo
quod eſt declaratum validum Matrimonium, quod reverà nullum eſt, ſtante impedimento dirimenti. Nec obſtat ſine peccato habitare poſſe, ut
Fratres; Nam Eccleſia non declaret eos ut fratres habitare, ſed ut veros Conjuges, cùm tamen tales eſſe nequeant; tum etiam quia idem procedit ſtante conſanguinitate, aut quovis alio impedimento dirimenti, nunquam enim docet Sanchez *de Matrim. disp.* 100. *lib.* 7. *ſub n.* 15. ex tranſitu talis ſententiæ in rem judicatam, foveretur
peccatum, cùm ſemper poſſent abſque peccato habitare, ut Frater, & Soror, & ita falſam eſſe deciſionem Textuum aſſerentium ſententiam in
cauſa conjugali non tranſire in rem judicatam. Deinde quia etiam allegata ſpecie impotentiæ, ſi allegans damnetur, nec appellet, cùm tamen vera eſſet impotentia, poſſet abſque culpa habitare
tanquam Frater cum Sorore. Et tamen in hoc caſu Adverſarios fateri ſententiam non tranſire in rem judicatam.
Unde ex hia videtur nullo modo admitten- 6
dam primam ſententiam etſi Abbas *in d. c. fin. de frigidis, n.* 4. & expreſſiùs Alex. de Nevo *n.* 7. eam limitet, niſi petenti immineret periculum
incontinentiæ; Nam tunc ait, eo quòd foveret peccatum non tranſiret in rem judicatam, nec ex ſolo dicto Felini *in cap. Lator hac tit. n.* 2. *declarat.* t. dicentis in caſu hujus periculi doctrinam
illam eſſe dubiam & fortè dici poſſe Judicem ex officio eſſe proviſurum, nam reverà iſtæ declarationes, ſeu intellectus ad dictam primam ſententiam reſpectu ſecundæ jam relatæ non debent
placere, ubi non placent Sancio *ubi ſuprà*.
Ad tertiam quæſtionis partem, An ſententia 7
in favorem Matrimonii lata, tranſeat in rem judicatam? Jam *ſuprà* reſpondi *ſub q.* 1. verſic. *ad ſecundam*, & ſi aliqui, quos tacito nomine refert
Felin. *in dicto cap. lator, n.* 3. *de re jud. declarat.* 2. dicant eam tranſire in rem judicatam, quia cùm non tranſire emanaret in favorem Matrimonii;
non debet contra illud operari ex *l. quod favore*,
Cod. de legibus. † Tamen idem Felin. & Hoſtienſ. 8
in dicta cap. Lator in fine, Anton. *in cap. ſeries, n. fin. de Teſtibus*, & Abbas 6. Sanchez *dicta q.* 100. *de Matrim. lib.* 7. *n.* 14. docent prædictam doctrinam
tantùm eſſe veram quando is qui Matrimonium impugnat non allegat impedimentum dirimens, quia tunc poſſunt Partes conſenſum novum
præſtare in Matrimonium; ſecùs ſi impedimentum dirimens allegaretur ex dictis *n. præcedenti*, quia tunc quantumvis in favorem Matrimonii
emanaret ſententia declarando id eſſe validum, nequibit tranſire in rem judicatam, eo quòd peccatum foveretur, & quia ita eſt Matrimonii favor irritum diſſolvere, ac validum tueri, ut jam
adduxi in dicto verſic. *ad ſecundam*.
Ad quartam quæſtionis partem: reſpondeo, ut 9
ſententia in cauſa Matrimoniali prolata contra veritatem vitium continens irremiſſibile, per Partes veritate legitimè probatâ, poſſit retractari, etiamſi poſt ſententiam ſecundum Matrimonium ab utroque; vel altero Conjuge contractum
proponatur, ut notant omnes in præſenti per verba ibi, *ad ſecundas nuptias convolavit, & in c.* 1. ubi Gloſſa verbo *retractare*, *in cap. laudabilem
in fine de frigidis:* Obſervat Gloſſa penultima, ubi omnes *in cap. ſicut* 9. *de Teſtibus*, *Gloſſa in*

ſumma 35. *q.* 9. & utrobique communis, ut notat,
& tenet Barboſa *hic num.* 3. ex ea nempe ratio-
ne injuſtitiæ irremiſſibilis, juxta dicta ab ipſo,
in *dicto cap. Lator*, qui illum Textum ampliat
procedere in iſto caſu, ſiquidem multò magis
concludit, ubi ſecundum matrimonium contra-
ctum eſt, & manet cum peccato, ſi aliud in rei ve-
ritate legitimum exiſtebat.

10 Sed huic doctrinæ videntur obſtare Jura *in dict.*
cap. ſicut 9. *de teſtibus*, & *in cap. ultimo* 33. *quæſt.* 1.
Nam præter ſolutionem Gloſſæ *in dicto cap. ſicut*,
dicentis, ſupplendam eſſe particulam, *maxime*,
ut ſequuntur Doctores *ibidem*, eam tamen im-
pugnando Barboſa *hic num.* 4. reſpondet, in ver-
ſic. *unde*, ex mente Joannis Andreæ, Butrii,
Imolæ, Aretini, & aliorum, ibi, ex Dominici,
conſ. 27. in ſpecie illius Textûs non retractari ſen-
tentiam ſequuto ſecundo matrimonio, quia non
conſtabat legitimè de veritate contra illam pro-
ut requiritur in præſenti, & in ſimilibus: nam
licet teſtes aſſeruerint, ſe corruptos falſum per-
hibuiſſe teſtimonium; illis tamen (ut Textus
habet) non creditur, & ita venit intelligendus
Textus ille, in verſic. *ſuper quo*, alia congerit
Barboſa *hic*, Videnda cum Felino *num.* 30. &
Decio *num.* 20. *in cap. licet de probat.* alia dico,
q. ſequenti.

11 Nec obſtat Textus *in dicto cap. ult.* 33. *quæſt.* 1.
in verſic. ibi, *reconciliare nequibit:* nam ultra Gra-
tianum *Gloſſa ultima*, & Alios, *ibidem*, ex men-
te Gloſſæ 3. & *in dicto cap.* 1. *Gloſſa ultima*, &
in dicto cap. laudabilem, Gloſſa verbo, *Divinum*,
& *in dicto cap. fraternitatis*, *dicto tit. de frigidis*,
& *maleficiatis*, D. Thom. *ad* 3. *part. quæſt.* 48.
art. 2. communis, *in* 4. *diſput.* 34. ubi Sotus *q.* 1.
art. 3. Capella Tholoſ. ubi latè, *additio* 380. Reſ-
pondetur Textum illum ſpeciatim agere de ma-
leficio, quod cum ſuâ naturâ probetur, & ſit
impedimentum reſpectu unius tantùm; non ve-
rò quoad alios, & propterea jure concedatur
impedito facultas contrahendi cum altero, me-
rito, dum is, contracto ſecundo matrimonio, po-
tens apparet: ſic Barboſa *hic num.* 5. ubi dicit non
conſtare de veritate contra ſententiam, vel Ec-
cleſiam deceptam eſſe; quippe, quæ non judi-
cavit illud ſimpliciter, & abſolutè impedimen-
tum, reſpectu omnium, ſed tantùm reſpectu il-
lius, cum qua primò contraxerat id, quod ſe-
cus eſt in impedimento frigiditatis, de quo, *in d.*
cap. 1. & *in dicto cap. laudabilem in fine*, & *in di-*
cto cap. fraternitatis; in hoc enim advertit Abbas
in d. c. 1. *in fine*, probatâ potentiâ, conſtat de veri-
tate contra ſententiam, quæ abſolutè, quoad om-
nes pronunciavit Conjugem impotentem, quod
eſt de omnium mente.

12 Ad quintam quæſtionis partem; An ſententia
iniqua reddat victorem tutum in conſcientia? Vi-
detur, ut poſſis reſpondere ex his, quæ adduxi
in cap. 1. *hoc tit. quæſt.* 4. ubi egi de quæſtione,
An ſententia Judicis injuſta obliget in foro con-
ſcientiæ? Sed viſis ibi adductis, nunc ad
propoſitum hujus dubii, Reſpondeo, quòd is,
qui ſententiam, iniquam obtinuit à qua con-
demnatus, non appellavit, minimè tutus eſt, in
conſcientiæ Foro, ſi ſciat ſententiam iniquam
fuiſſe, quia jus pro ſententia præſumit, quæ
præſumptio in judicio interiori ceſſat; quæ do-
ctrina eſt generalis, tam in conjugali lite, quàm
in alia diverſa, contra id, quod exiſtimavit Ab-
13 bas *hic col. penultima.* † Quia conſenſus tacitus
illius, qui non appellando permittit ſententiam
tranſire in rem judicatam, non tollit peccatum
illius, pro quo ſententia lata eſt, nec eum ul-
lo modo excuſat cùm mortaliter peccet utendo
judicio iniquo, ſcienter: ſic docent Innocentius
in cap. quia plerique de immunitate Eccleſiaſt. ubi
Doctores, Alexand. *in l. Nemo poteſt*, *nu.* 23. *ff. de*
leg. 1. & notatur, *in l. Julianus ff. de condit. indebiti*,
explicat Fortun. *in l. veluti col.* 6. *ff. de Juſtitia*, &
jure, Abbas *in cap.* 1. *num.* 30. *de præſcription.* Silve-
ſter verbo *ſententia*, §. *fin.* quam opinionem fate-
tur communem eſſe, Pyrrhus poſt Aureliæ conſue-
tudines, ſequitur Covarruvias *in* 4. *p.* 2. *cap.* 8. §. 12.
nu. 19. cum Adriano *in quodlibeto* 6. *art.* 11. verſic.
ex quo infero. † Ubi ait condemnatum ex iniqua 14
ſententia, licitè poſſe ei parere & ſolvere, abſ-
que donationis titulo, & animo dandi pecuniam
quam Judex ſolvere juſſit; id enim agit, ad evi-
tandas moleſtias judiciales, Abbas autem *in dict.*
cap. plerique, exiſtimat illud Condemnato non li-
cere, ne peccatum Victoris foveat, quem impro-
bat Covarruvias, cùm hic Damnatus, non fo-
veat peccatum Victoris; ſed tantùm obediat Ju-
dicis præcepto; Victor enim peccat ex ſua pro-
pria malitia, non ex obdientia Damnati, cùm
cauſam Victori præbeat Condemnatus obediens,
ſi quidem Victor paratus erat, eandem pecuniam
recipere: arg. eorum, quæ adduxi, *in c. Debitores*,
de jurejur. de uſuras ſolvente.

Unde infero, ad materiam matrimonialem, de 15
qua hîc inquiritur, ut Victus appellationem omit-
tens, ſciens ſententiam iniquam peccat mortali-
ter, & obediens; ob idque tenetur pro viribus
ejus revocationem diligenter procurare, cùm
alioquin ex ſententia iniqua, ipſe à crimine mor-
tali non excuſatur: ſic Covarruvias *in dict.* §. 12.
ſub num. 19. ubi addit inde ſequi, ut nec ejus ta-
citus conſenſus; eum poſſit in peccato defende-
re; & patet ex latè adductis, *quæſt. præced.* † Imò 16
idem Covarruvias infert, *dict. num.* 19. in verſic.
ex quo, ut latâ ſententiâ iniquâ, quæ matrimo-
nium verum, ac legitimum dirimat, minimè poſſit
aliud matrimonium contrahi, ab eo, qui certo
ſcit, vel dubitat ſententiam erroneam eſſe,
niſi dubium deponat in eo caſu, quo dubius erat:
nam tunc poterit contrahere aliud matrimo-
nium; nunquam tamen ſi ſit certus de errore
ſententiæ. † Et addit Covarruvias *dict. num.* 19. 17
verſic. *ſecundo*, ut latâ ſententiâ iniquâ, quæ ma-
trimonium inter Conſanguineos contractum, va-
lidum, & firmum eſſe, decernit minimè poſſe in
eodem Conjugio manere, ac vitam agere conju-
galem, eum qui certò ſciat ſententiam erro-
neam fuiſſe: hæc & alia adducit Covarruvias,
de quibus etiam latè, *in d. quæſt.* 1. verſic. *ad ſecun-*
dam, dixi, & de dubitante dixi ibi, nonnulla, &
latè ipſe Covarruvias dicit, *in* 4. *dict.* 2. *p. cap.* 7.
§. 2. ibi videndus: alia videbis, ſub ſequenti
quæſtione.

QUÆS-

QUÆSTIO III.

An si lata divortii sententia constet Ecclesiam fuisse læsam, & deceptam, ut quia inventum est, Conjugem condemnatum fuisse innocentem, ut utrumque pariter nocentem, sit retractanda, & Conjuges ad pristinum statum restituendi? Et an sententia, quæ ex consensu Conjugum judicavit, fuisse matrimonium contractum: ab ea non fuit appellatum, transeat in rem judicatam? Et an sententia divortii lata per Testes corruptos, probata postea corruptione, retractari possit? Et an Reus condemnatus, possit agere ad sententiæ rescissionem, vel solùm veniat retractanda Judicis officio?

SUMMARIUM.

1 *Divortii lata sententia, si constet Ecclesiam fuisse læsam qualiter retractetur, vel non distinguitur tripliciter*, n. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.

9 *Sententia, quæ ex consensu Conjugum judicavit matrimonium esse verum, non retractatur, etsi metus intervenisset*, n. 10.

11 *Sententia divortii lata per Testes corruptos, probata corruptione, retractari valet: quid in aliis sententiis?*

12 Cap. licet causam de probationibus, cap. sicut 9. de Testibus, & n. 13.

14 *Condemnatus potest petere, ut retractetur sententia divortii, etiam tertiò confirmata, conflito de veritate? Et an beneficio restitutionis?* n. 15. 16. 17.

16 *Sententiæ extra matrimonium injusta tempore transacto, ad appellandum, restitutione petitâ, queunt rescindi: quid in matrimonialibus?*

18 *Judex non debet reconciliare Conjuges, si periculum adsit fornicationis, quando sententia divortii fuit injusta?*

19 *Conjux factus Sacerdos, post latam divortii sententiam, nunquid restituatur Innocenti, & nunquid ab altero Conjuge, debeat peti restitutio.*

20 *Professio Conjugis ex causa divortii separati, An valeat, vel non? Et nunquid injustè professum possit Religio invitum retinere?* n. 21.

1 AD primam quæstionis partem, latè agens omnino videndus Thomas Sanchez *de matrim. lib.* 10. *disp.* 9. *à n.* 6. & quæ multùm dependet à dictis *suprà q.* 1. *in princ.* existimat triplicem esse distinguendum casum. Primus, si neuter statum mutaverit Conjux, nec castitatem voverit. Secundus, quando alter mutavit statum vovens castitatem, aut factus Sacerdos, Religiosusve. Tertius, quando uterque statum mutavit. † Et in primo
2 casu Respondet, ex doctrina adducta *d. q.* 1. *à n.* 1. usque ad versic. *ad secundam*, ubi retulit distinctionem, qualiter sententia divortii transeat in rem judicatam. Et sic Paludanus *in* 4. *dist.* 39. *q.* 2. *art.* 2. *n.* 18. & Sanchez *suprà* asserens nullum Contradictorem invenisse affirmant, ut ex quo tes, est integra ex parte utriusque Conjugis, quia neuter statum mutavit retractandam esse sententiam, Conjuges reconciliando, quia sententia divortii solùm transit in rem judicatam in favorem Innocentis, & in odium Rei, & in hoc eventu, aut neuter est Innocens, sed simili erat labe infectus, ante sententiam, aut uterque Innocens erat, ac proinde sententia illa non potuit transire in rem judicatam, sed esse revocandam, ait. † Et sic infert 3
Sanchez *n.* 8. cum Palud. *d. dist.* 35. *q.* 2. *art.* 2. *n.* 18. D. Anton. 3. *p. tit. c.* 21. §. 6. *ad finem*, alterum Conjugem, in cujus favorem lata est divortii sententia, ubi veritatis Innocentiæ alterius Conjugis, conscius fuerit teneri in foro conscientiæ, ad suum consortium conjugale, illum revocare, cùm nequeat juvari sententia lata, quam sibi constat inniti falsâ præsumptione.

In secundo, autem casu, Divi Thomæ *in* 4. 4
dist. 35. *quæst. unica art.* 5. *ad tertiam*, Astensis *lib.* 8. *summa* 2. *p. tit.* 34. *art.* 2. *quæst.* 3. Abulens. *in cap.* 19. *Matthæi quæst.* 76. *art.* 3. Sotus *in* 4. *dist.* 36. *quæst. unica art.* 3. Stephanus de Gareta *in repetit. ad Textum in cap. ad limina* 30. *q.* 1. §. 1. *n.* 225. Grassio 2. *p. decis. lib.* 1. *c.* 12. *n.* 62. Sanchez cum Aliis ab eo relatis *disp.* 9. *de matrim. lib.* 10. *n.* 9. docent, ut quando jam Innocens mutarat statum factus professus in Religione approbatâ, cognitâ falsitate, sit restituendus, similiter alteri Conjugi, cui debitum reddere tenetur, sed non posse ab eo exigere, quia votum illud castitatis in professione emissum, obligavit illum in quantùm ille se obligare potuit, absque alterius Conjugis præjudicio, uti in simile habetur *in c. places de convers. conjugat. de conjuge, qui existimaut alterum defunctum est professus.* † Et idem dicendum esse 5
probant Relati, si Vir erat jam sacro Ordine initiatus, quia eadem est ratio, ut tradunt Bonaventura *in* 4. *dist.* 35. *in exposu. lit. n.* 5. Joannes de Triburg. *summa confessorum lib.* 4. *tit.* 19. *q.* 4. Rosellus, verbo *divortium*, *n.* 6. Silvester. *eodem verbo q.* 21. *n.* 24. Armilla *n.* 16. Tabiena verbo *matrimonium* 4. *q.* 5. *n.* 6. & idem dici debere ex eadem ratione, quamvis simplici castitatis voto astrictus sit, ut notant Sotus *ubi suprà* Triburg. *lib.* 4. *tit.* 22. *q.* 14. & Sanchez ubi *n.* 10. agit de quæstione, An ad hanc restitutionem petendam desideretur, ut alter Conjux repetat? De quo dico *infrà* in versic. *ad quartam.*

In tertiò verò casu, quando statum uterque mutarat, docent Nonnulli licere ei qui mutavit, v. g. 6
professionem faciens, ideò quòd existimaret divortium justè celebratum, aliàs minimè mutaturus repetere alium, qui jam professus erat, aut Ordine sacro initiatus, & ita si uterque eâ falsâ causâ inductus, professus licere utrique alterum repetere: sic Rosellus, verbo *divortium*, *n.* 7. id probans eò quòd illa Professio, non errore facta sit nulla, & in simili idem dicit Astensis *lib.* 8. *summ.* 2. *p. tit.* 34. *art.* 2. *art.* 5. ubi telata contraria fudit Hugonem sentire, quando uterque Conjux professus est existimaus, alterum obiisse licere utrique alterius repetitionem, quia Neuter eo animo Religionem ingressus est, ut Monachus fieret, altero superstite. † Verùm Sanch. *d. lib.* 10. *de matrim.* 7
disp. 9. *n.* 12. Joannes de Triburg. *in summa confess. lib.* 4. *tit.* 19. *quæst.* 6. Silvester, verbo *divortium q.* 22. *n.* 25. ubi Atmilla *n.* 16. docent neutrum posse alterum repetere, quia falsum est professionem, cui falsa causa ansam præbuit esse irritam, de quo latè ipse Sanchez. Et ex eo quia uterque sciens alterius ingressum, videtur facto ipso licentiam concedere; secus quando ignorantia alterius ingressus adesset, ut in simili scribit idem Tho-

Thomas Sanchez *lib.* 7. *de Matrimonio*, *disp.* 35. *num. fin.* quando uterqne Conjux profitetur licentiâ non petitâ, ipsum leges ad plura alio condncibilia ad nostrum Textum; & sic citca votum & Juramentum, ex falsa causa, An obliget? Ex *num.* 13. cum aliis sequentibus.

8 Ad secundom quæstionis portem, Respondet Covatruvias *in* 4. *de sponsalibus p.* 2. *cap.*8. §.12. *sub num.* 19. versic. *tertio*, sententiam ertoneam, quæ mattimonium ex consensu conttoctum suisse judicavit, non propositâ provocatioue ab ipso Victo omnino ttansire in rem Judicatam; cùm ex eo novus ad conjugium præstetut consensus saltem præsumptus à Lege Juris, & de jure præsumptione, qui quidem consensus antea præstitus non fuerat, & Litigontes nullo jutis impediente matrimonio conjungi poteront, ex Glossâ ab omnibus comprobatâ, *in cap. Lator*, *hoc tit.* ubi optimè Felinus *num.* 2. & Abbas *cons.* 60. *volnm.*2. quod Ergo intelligo ex dictis, *supra quæst.* 1. sub versic. *ad secundam*, quando scilicet consensu uttiusque, potest cessare culpa, & motrimonium constare.

9 Ut si litigetut: An aliquod fuerit matrimonium legitimum allegante altero metum? Ut ibi adduxi, vel allegante conditionem servitutis olterius Conjugis à se ignoratam, succubuit hîc, & sententiâ pronunciatum est, valuisse conjugium: Nam tunc si Condemnatus non appellavit legitimo tempore, transit in rem Judicatam, ita ut amplius ob eam rotionem tettactati nequeat, quia ex observatione illius sententiæ, nulla consurgit culpa, cùm possint Parres denuo consentite, & compellentut non desistere, ex dicto Covortuviæ, cui accedunt Anton. *in dicto cap. Lator*, *num.* 8. Boldus *num.* 5. Joannes Andreas, Alex. de Nevo *num.* 8. Henric. *n.* 3. & 4. præter Abbatem, & Felinum, jam dictos, *ibi*, idem Anton, *in cap. juravit*, *n.* 6. *probat*, & *ibi*: Abbas *n.* 5. Decius *in nova addition. n.* 18. *concl.* 2. Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 10. *sub n.* 13.

10 Ad tertiam quæstionis partem, An lata sententia divortii pet Testes corruptos, probatâ postea corruptione, possit revocari, & ut ad banc difficultatem respondess, Præmittes plura, quæ adduxi de revoconda sententia lata, ad dictum cotruptorum, seu falsorum Testium, *in cap. sicut* 9. *de testibus.* Quibus suppositis, nunc ad punctum nostri dubii, quod spectat ad materiom Textûs nostri, tespondent Abbas, *ibi*, *in dicto cap. sicut*, *num.* 6. Felinus *num.* 5. Imola *nnm.* 7. Balbus 7. Bellamera, & Anania, *ibi*, ubi Mynsing. *num.* 13. & Alii, & Glossa verbo; *opponi in cap. licet de probationibus*, & *ibi*, Abbas *num.* 24. Decius *num.* 30. Bsttolus *num.* 7. Alexander *nnm.* 19. & Jason *num.* 27. *in l. Divus ff. hoc tit.* & Alii relati à Velasco *cons.* 51. *num.* 14. existimantes sententiam divottii in causa matrimonii latam, per Testes cotruptos, proboiâ postea corruptione, tevocari: ita per Textum *in dicto cap. sicut de testibus*, quod intelligunt, *dict. num.* 6. Decius *in dict. cap. licet*, *num.* 20. procedere ex eo, quia in specie illius, non solùm fuit proposita corrupiio, & probata, sed etiam falsitas, ab eisdem Testibus relata, pet quæ dico divortium
11 pronunciotum suisse. † Tomen Alii ex relatis, ut Felinus, Bartolus, Alex. & Jason; existimant faciendam esse differentiam inter corruptionem simpliciter: ita & in genere; & sic ab aliquo quocunque modo factam, & illam, per dationem pecuniæ fieri solet; ita ut priori casu probotio illius non sufficiat ad revocandom sententiam divortii, ptout sic intelligunr Textum *in dict. cap. licet causam de probationibus*, secus autem in posterioti casu, in quo solùm sufficit cotruptionis probotio, sicnt etiam requiritur. † Sed 12
Bathosa *in dicto cap. sicut sub num.* 1. versic. *ego*, ait Textom illum specialiter procedere in causa matrimoniali, in qua licet de falsitate nou constet, probatô tantummodo cotruptione, interim dum secundum mattimonium non conttahitur, resultat præsctiptio falsitatis, ptopter quam, supposito favote matrimonii, sententiam divortii tevocandom esse ttadit ad effectum, ut sepatati Conjuges, iterum conjungontut, quorum conjunctione minus præjudicium teperiri, ait, reducendo illos ad stotum antiquum, in quo ante sententiom permanebont. Et ita hunc intellectum confirmot, ex finalibus vetbis, ibi, *in hoc casu, &c.* quasi sentiot Textus extra hunc casum, id est mattimonii testimonium esse sustinendum, & sententiom non esse ttactandam ex defectu probationis, citca ipsam folsitatem; licet constaret de cortupiione, ex quo ait cessate difficultotem, *d. c. licet causam de probat.* de cujus intellectu, quotenus agit de corruptis Testibus dixi; *in d. c. sicut de test. qu.* 1. & 2.

Ad quortam quæstionis partem, An Reus con- 13
demnatus, possit agere ad tesciffionem sententiæ super divottio, vel veniat retractanda Judicis officio? Hæc difficultas potest obundè intelligi ex adductis, *supra in dicta quæst.* 1. sub versic. *ad secundum*, unde bseviter dico, ut quamvis auditi nequeot, si ex antiquis actis, & allegates nitatur, sententiam illam impugnate; eo quòd præsnmatut ttansire in rem Judicatam adversùs ipsum; posse tamen illum audiri adversùs illam sententiom ex novis Testibus, aut ex Antiquorum falsitate, volentem probare antiquæ sententiæ injustitiom, petito beneficio restitutionis, ex clausula generali. *Si qua mihi causa justa subest*, cujus meminit consultus, *in l.* 1. §. *fin. ff. ex quibns causis majores*, quod beneficium conceditur quibuscunque Majoribus, ut retractetut sententia, quæ in tem judicatam transietit, ut cum Plerisque, tradit Gregotius Lopez *in l.* 19. vetbo *contra el Rey*, *tit.* 22. *p.* 3. Padilla *in l. sub pratexin*, *num.* 17. *Cod. de Jus. & facti ignorantiâ*, Guttierrez *de Jurament.* 3. *p. cap.* 7. *num.* 8. Joannes Gorcia *de nobilitate Glossa* 6. §. 2. *nnm.* 8. Cevallos *in pract. quæst.* 542. à *num.* 3. Sanchez *dicto lib.* 10. *de matrimonio*, *disput.* 9. *sub num.* 7. ubi dicit cum eodem Garcia *nnm.* 5. & Cevallos *num.* 3. & 4. id locum habete, sive adsit una sententia, quæ in rem Judicatom transierit, sive tres sententiæ; declatans etism prædictam testitutionem, tam Reo, quàm Actori, ut contra Paulum docenr Gregorius, Lopez, Padilla, Guttierrez, Joannes, Gorcia, *num.* 11. & 12. & Cevallos *num.* 7. *ubi suprà.* † Imò addunt idem Cevallos *num.* 6. & 14
Gatcia *num.* 10. com Plutibus aliis latè probantes, idem esse probata denuò veritate, sive ex insttumento, sive ex Testibus, vel probatâ antiqnâ falsitate instrumentorum, vel Testium, & si ferè omnes Doctores eam restitutionem concedant, quando nova allegantur instrumenta priùs ignorata.

Sed cùm ad Textum nostrum, & ad Textum *in cap. Lator. & cap. Tenor cum aliis hoc tit.* jam, *supra*, dictum sit, ex communi Doctorum sensu, *q.* 1. in versic. *ad primam*, & versic. *ad secundam*, cum aliis

in

in illis juribus ratione matrimonii, constitui specialitatem: tune obstant proximè dicta, quibus probavi etiam adversùs alias sententias injustas competere restitutionem; ergo non est cur dicatur adesse aliam specialitatis rationem in matrimonialibus causis, ac adest in aliis quibus-
16 libet. † Sed Respondeo id esse speciale; quoniam etiam constante veritate, ad omnes sententias, quæ transeunt in rem judicatam, retractandas non audietur, reclamans adversùs eas, nisi petito beneficio restitutionis, ex clausula generali jam adductâ, sed si veritas aliunde constaret, contra divortii sententiam, posset Conjux damnatus absque eo beneficio restitutioni reclamare, imò & Judex ex officio adversùs eam venire, eo quòd in eo eventu non transierit in rem judicatam; verùm dum id non constiterit, cùm præsumatur pro Justitia sententiæ, & transitus in rem judicatam adversùs Reom, audiri minimè poterit, contrarium volens probare ex novis actis, nisi beneficio restitutionis, ex clausula generali, petito.
17 Unde ipse Sanchez non amplectitur, *d. disp.* 9. *lib.* 10. *de matrim. n.* 7. *in princ.* Abbatis intellectum *in d. c. Lator*, *nn.* 12. & Alex. de Nevo *num.* 12. Felinus *ibi, num.* 8. Dicentium debere tunc Judicem reconciliare Conjuges, si periculum adsit fornicationis, ut illud vitetur: tum quia etiam quando jam Conjux Innocens est professus, restituendus est priori Conjugi, & ipso petente, ut *infra dico num. sequent.* & ita dari actionem Conjugi reputato reo, tum etiam quia Doctores allegati, *supra*, in versic. *ad primam*, in versic. *in secundo autem casu*, non dicunt hanc restitutionem faciendam, ob periculum incontinentiæ, & solùm eo existente, sed generaliter docent retractandam esse sententiam illam, tanquam cognitam injustam, & ex errore procedentem tanquam non transierit in rem judicatam in eo eventu.
18 Et ab hoc infertur responsio ad aliud dubium, ut cognitâ deceptione, postquam innocens mutavit statum, factus Sacerdos, vel voto ligatus, vel Religiosus, sit restituendus: de quo dixi in hac quæstione, versic. *ad primam*, in versic. *in secundo casu*, An ad hanc restitutionem faciendam desideretur, ut alter Conjux repetat? Rosellus, verbo *divortium nu.* 6. sentit juncto, *num.* 7. eam repetitionem minimè desiderari, & Sotus videtur tenere, *in* 4. *dist.* 36. *q. unica, à n.* 3. ubi ait hanc restitutio-
19 nem faciendam, maximè Altero petente. † Et hæc sententia placet Thomæ Sanchez *de matrim. d. disp.* 9. *n.* 10. *lib.* 10. Quia ea Professio tanquam sine licentia, & absque vera causa facta, fuit omnino irrita; ac proinde, non potuit valere, absque ratificatione, ac tanquam non professus, poterit Conjux propriâ authoritate, cessante scandalo, exire, & repetere manentem in sæculo, ut de professo absque licentiâ, dicit ipse Sanchez *lib.* 7.
20 *de matrim. disp.* 34. *n.* 15. † Ubi agit, *n.* 16. An si hic professus, malâ fide deciperet Religionem, posset Religio eum invitum retinere, altero Conjuge non repetente, in fraudis pœnam, Concludit, *ibi*, *& in dict. disp.* 9. *nu.* 10. *in fin.* ut ipse non teneatur, donec damnetur: sed Joan. de Triburgo *in summ. confess. lib.* 4. *tit.* 19. *q.* 5. Astensis *lib.* 8. *summ.* 2. *p. tit.* 34. *art.* 2. *q.* 4. D. Anton. 3. *p. tit.* 4. *cap.* 21. §. 6. Graffis 2. *p. decis. lib.* 1. *c.* 12. *n.* 62. Contrarium tenent ex eo, quòd ea professio tenuerit in voventis præjudicium.

AD TEXTUM

IN CAPITE XII.

Cùm Olim, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Distributiones Ecclesiasticæ debentur duplicatæ ei, qui dignitatem, & Canonicatum habet in Ecclesia.*

3 *Collatio Beneficii facta à Pontifice; non valet, contra sententiam ab ipso prolatam, si in collatione de ea mentio facta non fuit.*

5 *Citatio in notoriis, & cùm non competit Absenti, defensio necessaria non est, n.* 7. 8. 9.

7 *Textus noster intelligitur.*

Solent Moderni omittere tractationem, seu repetitionem hujus Textûs, quasi non multùm spectantem ad titulum de sententia, & re judicata, sed de nonnullis tractant, *hic* Barbosa. † Nam in versic. *nisi priùs duplici sibi voce*, docet cum Multis distributiones duplicatas deberi ei, qui in eadem Ecclesia dignitatem, & Canonicatum habet ex vi consuetudinis, seu dispensationis, de qua quæstione dico, *infra ad tit.* de Clericis non residentibus, *in cap. de cætero.* 1 2

Et ibi, in versic. *in irritum revocavimus*, infert non valere collationem Beneficii à Pontifice factam contra sententiam ab ipso prolatam, cujus in collatione mentio facta non fuit; de cujus ratione ipse docet, & nos dicimus, *in c. super lit. & alibi*, de rescriptis: aliqua ad propositum, *infra in c. inter monaster.* 20. *hoc tit.* 3

Et in versic. ibi, *cùm aliquid fuerit subreptum posse in meliùs commutari*, de subreptione latè, *in d. c. super litt. de rescriptis.* 4

Et in versic. *& licet Absenti:* per hunc dicit quòd citatio in notoriis non requiritur, *ibi, n.* 3. & reddit Rationem ad Textum, *ibi n.* 5. per verba Textûs hic *cum de subreptione, liquido constet*, quibus considerat Pontifex subreptionis notorietatem, velut causam procedendi contra Absentem, qui se indefensum conqueri non potest, quando notorium est et nullam competere defensionem; quo casu posse Principem contra Absentem procedere sine ulla citatione: dixerunt *hic* Abbas *n.* 20. & Felinus *nu.* 11. Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *q.* 17. *n.* 15. Vantius *de nullit. tit. de defectu citationis*, & Aliis, de quibus Cenedus *ad decretales collect.* 94. *n.* 4. & Plures adducti à Farinacio *in praxi crim. quæst.* 21. *à n.* 70. † Quare poteris adjungere quæstionem, de qua Balboa *in c. t. de causa possessionis, & propriet.* ubi cùm per illum Textum *à n.* 59. longè agat de illa quæstione, An contra Partem indefensam, & inauditam, sententia ferri possit? Id negans ex regula generali, ubi *à n.* 60. agit de potestate Principis in auferenda citatione: tamen *à n.* 85. respondet Textui *in c. cùm sit Romana*, §. *fin. de appellationibus*, de cujus intellectu dixi, *in cap.* 1. *de judic. q.* 23. *à n.* 4. *&* 5. † Et *à n.* 90. Respondet ad Textum nostrum, de quo aliquid Ego dixi, *in c.* 2. *de Testib. q.* 1. *n.* 48. ubi refero, ut licet sententia contra Absentem lata valeat, de quo jam dixi, *supra ad Rubricam*, non 5 6 7

non inde colligi in Textu nostro citationem non fuisse præmissam; imò eam præsumi ex Textu *in l. de unoquoque*, *ff. de judiciis*, & hoc pacto interpretatus fuit ibi Text. nostrum; & sic hoc retento non erit, cur sit admittendus alius intellectus, quem tradit ipse Barbosa *n.* 4. Quem, & ipse non admittit; nempe ut Papa possit sine causa auferre ab Aliquo beneficium, de quo videbis *in cap. penult. de Clericis non residentibus*, & expendi *suprà in cap.* 1. *de causa possess. q.* 1. *n.* 12. & 13.

8 Plura etiam de citatione videbis *suprà in c.* 1. *de Judiciis in cap. pen. de foro compet. in cap.* 1. *de causa possessionis*, & *in cap.* 2. *de testib.* Et quòd sententia feratur cum monitione triplici, aut unâ pro tribus, dixi *suprà in Rubrica q.* 1. versic. *ad quartam*; & An in sententia contra Absentem præsumantur omnia solemniter facta, si acta processûs non inveniantur? *ibi* in versic. *ad ultimam*.

9 † Hinc applicabis quæstionem, An citatio sit necessaria in notoriis? De qua *in cap. de causa possess.* & An sit nulla, parte præsente, & non citatâ? *ibi quæst.* 3. Item & applicabis quæstionem, An Absens, & irrequisitus possit excommunicari? *Ibi in dicto cap.* 1. *de Judiciis quæst.* 26. Et pro verò intellectu Textûs nostri, & *dicti cap. cùm sit Romana, de appellationibus*, & *cap. dudum* 22. *de electione* cum aliis juribus, quibus probatur in notoriis, non esse necessariam citationem, videbis *in dicto cap.* 1. *de causa possessionis quæst.* 1. *à nu.* 10. cum Aliis. Et item applicabis quæstionem, de qua *ibi in d. cap.* 1. *q.* 8. An asserenti Principi se ex justa causa motum procedere sine citatione, sit adhibenda fides? & quid in dubio? *ibi*.

AD TEXTUM
IN CAPITE XIII.
Cùm inter, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

4 *Sententia temporis antiqui, dicitur ritè, quæ lata.*
5 *Sententia, quæ transit in rem judicatam, facit jus, & habetur pro veritate.*

1 PRo exacta, & vera intelligentia hujus Textûs, Repetes, quæ *suprà* adduxi *in c.* 1. *hoc tit.* & *ibi*, quæstione ultimâ, de sententia censuræ, vel absolutionis latæ contra jus Legis, vel Litigatoris: alia notat videnda *hic* Barbosa.

2 † Et quia in versic. ibi (*cum nulla fuerit appellatione suspensa:*) Applicabis nonnulla *dict. in c. consanguinei*, & de tempore ad appellandum, quo desinat sententia transire in rem judicatam, & effugiat executionem, *infrà in cap. quoad consultationem hoc tit.* & *in tit. de appellationibus*. Et quatenus ex nostro Textu deducunt Doctores quòd sententia lata contra Episcopum, vel Abbatem, præjudicet Successori; ideò recurres, ad dicta *infrà in cap. per hoc tit.* ubi de sententia inter alios lata, quibus præjudicet; itemque adjunges dicta *in cap. quia v. de judiciis*, ubi plures quæstiones scripsi, quibus probatur Successorem teneri, ex facto Prædecessoris.

Et quatenus hîc in versic. *quæ præsumitur ritè*, 3 dicit Barbosa, *num. fin.* quòd sententia propter antiquitatem temporis, dicitur ritè, rectéque lata, & talis præsumitur per relata à Tyraquello *de præscript.* §. 1. *glossa* 4. versic. *trigesimo secundo* ideò applicabis quæ dixi *suprà in cap.* 13. *de probationibus*, ubi plura de probatione per libros, & instrumenta antiqua: aliqua *in capi. indicante de præscript.* & applicabis dicta *in cap. illud de præsumptionibus*.

Et ibi *cùm nulla fuerit, appellatione suspensâ*, 4 communiter notant Doctores relati a Barbosa *hic nu.* 4. quòd sententia, quæ transit in rem judicatam, facit jus, & habetur pro veritate; sed qualiter contingat videbis in contrarium adducta, *suprà in cap. consanguinei* 11. *hoc tit.* Et quia ultra proximè notata scribit nonnulla, Matthæus Colerus *de processibus executivis ad Textum hunc p.* 4. *p.* 159. ubi *à nu.* 13. dicens quòd sententia deberet esse conformis libello ponens fallentias decem: & alia notabilia quæ non difficulter explicantur, ex dictis *in cap.* 1. *cap.* 11. *hoc tit.* & *in cap.* 1. & 2. *de libelli oblatione*, & *suprà ad Rubricam*, ideò non repeto.

AD TEXTUM
IN CAPITE XIV.
Causam, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Appellari potest à Judice dato de partium consensu, nu.* 2. 3. & *à sententia Arbitri, & ad quem, n.* 5.
4 Cap. à Judicibus 2. q. 1.
6 *Appellari quit à Judice, cujus jurisdictio de Partium consensu, fuit prorogata.*
7 L. Episcopale, Cod. de Episcopali audientia, nu. 8.
8 *Appellari quit à sententia Episcopi.*
9 *Sententia valet lata contra formam illam, si Pontifex commiserit causam, ut si Actor talem rem probaverit, in ejus favorem pronuncietur, n.* 10. & 11.
10 *Judicis animus, non adstringitur ad unam speciem probationis.*
11 *Textus noster intelligitur.*
12 *Judex, cui committitur, ut ferat pro uno, alium condemnando, poterit, si causa commissa, non est probata alium absolvere, & si nihil de absolutione caveatur in commissione.*

POst Antiquos, Balboa scribit, dicens multùm Interpretes laborare, in assignanda vera hujus Textûs ratione; & ut explicet ex littera deducit duas conclusiones; Prima, ut possit appellari à Judice, dato de Partium consensu. Secunda, quòd si Pontifex commiserit causam, ut si Actor talem rem probaverit, in ejus favorem pronuncietur, valet sententia contra hujusmodi formam lata. † Primam probat ex Textu *in l. ex consensu*, *ff. de appellationibus*, cum Addictis à Maranta *de ordine judiciorum* 6. *p. cap. de appellation. n.*145. & rationem reddit, quia 1

Partes approbando Personam Judicis, non viden-
tur approbare sententiam ab eo proferendam, ut
contingit in Teste; cujus Persona à producente
approbata, adhuc contra ejus dictum potest ali-
quid Reprobante allegari, ad ejus reprobationem
ex *c. præsens. de test. c. si testes, §. si quis testibus 4.*
q. 3. l. si quis, Cod. de testib. Barbosa, *hic sub nu.* 2.
cum Pluribus ab eo relatis, dicentes prædictam
doctrinam fallere, in Arbitrio electo, ex commu-
ni Partium consensu, à quo nequit appellari ex
Textu, *in c. à Judic. 2. q. 6. & l. 1. C. de arbitr.* qui
Textus loquuntur in Arbitriis compromissariis.

3 Sed adhuc, & in illis appellationem admitti
probant relati ex adductis à Ripa, *in l. nemo potest,*
n. 91. ff. de leg. 1. ubi Guttierrez, *n.* 425. arg. Textûs
in cap. 2. de arbitr. imò & Jure Civili procedere
post decisionem Textûs *in l. penult. C. de arbitr.*
ut advertunt Bart. *in d. l. 1. C. eodem n. 3.* & hoc
quemadmodum à plerisque actibus extrajudiciali-
bus appellari licet, ex *c. consultationi de appellat.*
lib. 6. nisi oppositum cautum esset Principis rescrip-
4 to, Juxta *d. l. 1.* † Et hoc relato expendens Barbo-
sa Textum, *in d. c. a Judicib. 2. q. 1.* docet non ibi
agi de Judicibus consensu Partium Delegatis, sed
de Arbitris, qui ab eisdem eliguntur, & passim
Judices appellantur, *l. si minor. l. qui nec ff. de jud.*
prout intelligit Glossa, ubi Doctores *in c. ab ar-*
bitr. de offic. deleg. 6.

5 Dubitabis verò ad quem tunc appellandum sit,
declarat optimè Covarruvias, *lib 2. variar. c. 12. à*
n. 1. de quo *infra sub tit. de appellat. & in d. c. 2.*
de arbitr. imò quamvis per leges partitæ, non pos-
sit appellari à sententia Arbitri, ut habetur, *in l.*
fin. tit. 4. p. 3. & in l. 17. tit. 23. p. 3. hodie autem
rectè appellari, advertit Gregor. *in l. fin. Glossa*
1. arg. Textûs *in l. 4. tit. 21. lib. 4. recop.*

6 Et ex dictis etiam infertur, quòd à Judice, cu-
jus Jurisdictio, Partium consensu, fuit prorogata,
quit appellari: sic colligitur, ex Bart. *in d. l. ex*
consensu de appellat. & in d. l. 1. C. de arbitr. docent,
hic Panormit. *n. 2.* & Balboa, *n. 6.* id colligens per
7 argumentum ab speciali. † Ex Textu *in l. Episco-*
pale, Cod. de Episcop. audientiâ. ubi cavetur speciale
esse in Episcopo, propter dignitatem Episcopalem
ut ab ejus sententia lata in prorogatione Jurisdic-
tionis, non possit appellari, uti judicatum fuisse,
testatur Grammat. *decis. 9. ex d. l. Episcopale:* ita
ut talis sententia ex prorogatione lata, semper sit
8 exequenda, remotâ appellatione † Sed hunc in-
tellectum indistinctè non admitrit Balboa, *hic n. 7.*
cùm à sententia Episcopi regulariter appelletur,
ex *c. Pastoralis de officio ordin. & ex c. Romana de*
appell. lib. 6. in 2. responso, & sic Imperatorem
privilegium speciale concessisse Episcopo in Juris-
dictione prorogata, & hoc respectu Laicorum, qui-
bus potuit Imperator, per suum privilegium, præ-
judicare; non autem respectu Clericorum, quia
si Clerici de Jure Canonico, possunt à sententia
Episcopi appellare; quando ipse inter Subditos
pronunciat, multò meliùs appellare posse, ait, à
sententia lata in prorogatione, De natura proro-
gatæ Jurisdictionis dixi latè, *sup. in cap. signif. de*
foro compet. & conducunt dicta, *de prorogatione*
juram. in c. pen. de jurejur.

9 Secundam tamen conclusionem relatam, *sub*
n. 1. probat Balboa, *hic n.* 12. cum Panormit. *n. 9.*
ex sententia Glossæ primæ hîc, quòd Actor in spe-
cie Textûs nostri, quamvis primâ facie probasse
videretur, non tamen probavit; & ideò satis fuisse
ad confirmationem sententiæ, quòd nihil conti-
neret iniquum. Nec huic doctrinæ obstat dicere,
quòd hic Textus denotat ab Actore fuisse proba-
tum. † Dum ait Judicis animum, non esse ad 10
unam probationis speciem adstrictum, *c. in præ-*
sentia de renunciatione, cap. si testes 4. q. 3. l. ob car-
men §. fin. de testibus, cap. in nostra 32. eodem, nam
etsi ea allegatio præsupponat aliquam probatio-
nis speciem, primâ fronte validam, in actis po-
tuisse nihilominus Judicem illam non plenam,
aut concludentem judicare; præcipuè, quia
in specie Textûs nostri, minor est dubitatio: Nam
concurrentibus tribus illis circumstantiis, de qui-
bus hîc fit mentio, præsumendum esse pro sen-
tentia docent, Primò, quod sententia nihil conti-
neat iniquum. Secundò, quòd communi consensu
Partium causa fuit commissa. Tertiò, quòd Pars
requisivit Judicem, ut ferret sententiam; & sic
credendum esse Judicem in eo casu, contra Acto-
rem pronunciasse, ex justa causa, quamvis in At-
tentionibus apparuisset probasse; & sic Balboa te-
nens ex doctrina Panormit. *n. 7.* reprehendit, *hic*
n. 11. doctrinam Innocentii, & Butrii, aliter ex-
ponentium Textum nostrum.

Imò idem Balboa, *sub nu. 9.* existimat quòd in 11
Textu nostro, non fuit lata sententia, contra for-
mam mandati, & rescripti. Nam ut advertit Inno-
centius, Judici mandatum fuerat in rescripto, ut
ferret sententiam pro Clerico Actore, si probasset
se à majori parte Capituli electum fuisse, & im-
probans dictum Innocentii, nempe per Testes vi-
les probasse, & corruptis, & dictum Butrii, non
admittentis Innocentium, & dicentis ideò factum,
quia Judex præcisè non cogitur ad unam speciem
probationis, animum suum applicare; ob idque
non potuisse retractari sententiam; quoniam
acts processûs non concludunt apertam injusti-
tiam, quod nimis esset periculi plenum; ideò
insistunt, dicendo satisfuisse, ut in Textu nostro,
nihil contineretur iniquum, ad hoc, ut confirma-
retur sententia. Et sic non obstat dicere, ex regula
Textûs, *in cap. cum dilecta de rescript. l. diligenter,*
ff. mandati; hic tulisse Judicem sententiam contra
formam mandati; & sic non potuisse valere, de
quo aliqua dixi, *supra in cap. de cætero, hoc tit.*
sub q. 1. & expendens illa Jura, *cùm cap. prudentiam*
de officio Delegati, quia revera, ut dictum est in
specie nostrâ, non fuit lata sententia, contra for-
mam mandati.

Unde infero quòd, si commissum, & delega- 12
tum sit Judici, ut si Quis coram eo probet in-
tentionem, ferat sententiam pro eo, alium con-
demnando, & nihil dictum sit, de absolutione; si
tamen intentio, vel in causa commissa non est
probata; posse etiam condemnare, & Adversarium
absolvere; sic Barbosa, *hic* ex versic. ibi, *commissi-*
mus terminandam: tradunt Menoch. *de arbitr. q.*
43. n. 7. Antonius Gomez, *in l. 76. Tauri, n. 14.*
volum. 1. Felinus, *in cap. cum inferior. n. 4. de ma-*
joritate, & obedientiâ. Vincent. Herculanus, *in l. 3.*
ff. de sententia, & re Judicata, n. 9. col. fin. argum.
Textûs *in l. 2. ff. hoc tit. cap. præterea de officio De-*
legati: Imò ex dictis existimo posse pro perfecta
nostri Textûs tractatione, circa hanc secundam
conclusionem, adjungi quæ adduxi, *in d. cap. in*
nostra 32. de testib. Ubi latè egi, ad quem spe-
ciem probationis, debeat Judex attendere: Ali-
qua quæ ex notatis & dicendis, *à q. 1.* explanan-
tur scribit, Matthæus Colerus ad Textum hunc,
p. 4. de processibus executivis, pagina 164.

QUÆSTIO I.

An sententia lata de partium consensu, sit appellabilis? An sententia valeat, si Judex mandetur à Pontifice, ut pronunciet in favorem Actoris probantis, & pronunciet pro Reo? An Judex magis ad unam speciem probationis attendere possit quàm ad aliam, vel necessariò pronunciare in favorem habentis firmiores, & validiores testes pro se? Et an Judices ex Partium consensu electi, possint à Partibus ipsis recusari? Et an producens Testem seu instrumentum pro se, possit eam contra se reprobare?

SUMMARIUM.

2 *Recusare nequeunt Partes Judicem ab ipsis approbatum, nisi ex nova causa.*
4 *Testem producens pro se, nunquid contra se in eodem, alio in easn improbet negativè. num, 5.*
5 *Testem pro se Producens, approbat & ejus personam.*
6 *Instrumentum Producens, videtur approbare Notarium, qui illud confecit.*
7 *Scriptura minus solemnis, probat contra Producentem.*
8 *Instrumentum, seu scriptura, nunquid impugnari queant à Producente, sub pretextu, quod non sunt in forma probante? n. 9.*
10 *Testis personâ approbatâ à Producente, nunquid sit tam pro tempore futuro sed & pro praterito? n. 11.*
11 L. si Quis testibus, Cod. de testibus.
12 *Testis persona, num à Producente censeatur approbata, ex sola productione verbali?*

1 CIira ea, quæ de appellatione possent hîc referri reservata, ad titulum de appellationibus, possunt nihilominus per litteram Textûs nostri, & ejus intellectu prælibatæ difficultates agitari; Sed quia de primis duabus manet dictum à principio hujus nostri Textûs, in versic. *ad primam*, & in versic. *ad secundam*; ideò ad jam dicta recurres.

2 Ad tertiam, An Judex magis ad unam speciem probationis, quàm ad aliam, Recurres ad ea, quæ longè scripsi, *sup. in c. in nostra de test.* per plures quæstiones egi de æstimandis Partium litigantium probationibus.

3 Ad quartam, de qua Barb. *hîc sub d. nu.* 1. & Balb. *sub nu.* 5. ad motivandam rationem decidendi ad primam nostri Text. conclusionem obiter tangunt dicentes, ut Pastes per consensum ex nostro Text. approbando Judicis personam, de qua certi sunt, non possunt illum, nisi ex nova causa, recusare ex *c. super q. §. verum* ubi Gloss. & Doct. *de offic. deleg.* & ideò recurres ad ea, quæ adduxi *in c. 4. de fors comp. q.* 18. ubi egi de quæstione, An possint recusari illico Judices, qui per sortitionem de consensu Partium eliguntur? & *ibi q. 9. à n. 6. & à n.* 10. ubi de recusatione Arbitrorum, & quid de adjuncto, de electo ab Ordinario, de Arbitris nominatis, secundùm formam Text. *in c. cum speciali de appell.*

4 Ad quintam, & ultimam partem quæstionis, An producens instrumentum pro se, vel testem, possit contra se reprobare? De his duobus, & præcipuè de teste obiter etiam, ut reddant rationem ad Text. nostrum, Balb. & Barb. *hîc sub d. n. 5. &* 1. affirmant ut quemadmodum testis à me in uno Judicio productus, si in alium contra me ipsum producatur, non potero adversùs ejus personam allegare, nisi ostendam inimicitias inter nos de novo ortas, vel aliam justam causam, ex Text. *in l. si quis testibus, C. de testib.* ubi Donell. *n.* 3. expendens ait, id ibi procedere, nam qui testibus antea usus est, utendo, illos tales approbavit, quales tunc erant quos semel probatos, postea improbari non posse, resolvit, & facit regula, *in c. quod semel de reg. Jur. lib. 6. l. Pompon. ff. de negot. gest. l. uxor. §. fin. ff. ad leg. Jul. de adult.* imò *in nu.* 7. idem Donell. ait illos approbare videor, quales eo tempore erant non quales eo postea sunt, quia ex causa nova, sicut testis suspectus recusatur: sic & in nostro Text. potuit Judex ex nova recusari causâ, nam quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio ex *l. de atate §. ex causa, & §. qui justs, ff. de interrogation. in Jure faciendis.*

Unde in proposito hujus dubii, dicendum est quod Producens testem pro se, non potest illum reprobare, cùm per ejus productionem, censeatur personam illius approbare, ut docent Stephanus Grat. *discept. forens. c.* 151. *ad* 23. Paz *in praxi tom. 1. p. 1. temp. 9. n.* 26. Amator Rodrig. *de ordin. process. c. 9. n.* 6. versic. 1. Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumptione 45. n. 3. & cons. 60. n.* 17. Ludov. Miranda *de ordine Judic. q. 24. art.* 7. Azeved. *in l. 1. n. 46. tit. 8. lib. 4. recop.* Gutt. *in l. nemo potest ff. deleg. 1. n.* 127. Doctores & Barb. *n.* 8. per Text. *ibi in c. præsentium de test.* & facit ordinatio Lusit. *lib. 3. tit. 55. §. ult.* Non nulla faciunt quæ dixi *in c. testimon. 54. eod. tit.* ubi latè ago de oppositionibus contra testes. Et applicabis quæ *suprà* dixi *in c. quemadmod. de Jurejur. §. 1. q.* 5. in versic. *ad quartam.* Item & applicabis aliam quæstionem, An possim reprobare testem, quem in Judicio pro me produxi, sed examinatus non fuit, de qua Gutt. *in d. l. nemo potest à nu.* 130. quàm utilem vocat in praxi, sed de ea dixi *suprà sub tit. de testib.* item & applicabis aliam, de qua *in d. c. testimonium*, An si tempore testimonii testis est requisitus idoneus tamen actualiter criminosus, & in peccato perseverans, sit admittendus in testem? *Ibi q. 2.* versic. *ad tertiam.* 5

Unde infero ad alium casum, de Producente instrumentum, ut videatur approbare Notarium, qui illud scripsit, ut notant Mascardus *de probationibus conclus.* 1235. *n.* 16. Azevedus *in c. l. 1. n. 51. lib. 4. recopilat. tit.* 8. † Et sic evenit, ut scriptura minùs solemnis probet, contra Producentem, ut tenuit Baldus *in l. alia à n. 3. Cod. de his, quibus ut indignis*, Alexand. *cons. 184. num. 2. lib.* 7. Betoius *cons. 90. num. 10. volum.* 3. cum aliis per Cravetam *de antiquitate temp. p. 1. §. viso de verbis, num. 36. & consil. 275. num.* 2. versic. *rursus*, Osascus *decis. pedem. 39. num. 23. & 24.* Battol. *in Authentica si quis in aliquo, num.* 14. & ibi Alexand. *n. 4. Cod. de edendo.* Addentes ad Alexand. *cons. 108. lib. 5. sub littera D*, ubi quòd hæc opinio, sit verior, & magis communis, Jason *consil. 181. num. 12. ad finem & sequent. lib.* 2. Parisius *cons. 125. num.* 10. ubi de communi *lib.* 1. Surd. *dec. 268. n.* 2. Coccin. *dec. 450. n.* 2. Greg. 15. *dec. 452. in fine quæ inrecentior est decis. 274. p.* 2. & fuit resolutum in Monopolitana hebdomadæ 5. Dec. 1614. coram Cardin. Verospio, & in alia Metropolit. beneficii Capell. 6. Jun. & 14. Nov. 1622. coram. R P. D. Merlin. 6

ut

ut refert Barbosa *in dicto cap. præsentium, dicto n. 8. in fine de testibus.*

8 Dubium verò est, An Produceus scripturam, vel instrumentum, possit impugnare illam sub prætextu, quòd non sit in forma probanti? Quòd eam sic Producens, eam nequeat impugnare, refert Terent. *in annot. ad decis.* 381. *Buratti:* docet
9 Barbosa, & videtur ex dictis sustinendum. † Sed contrarium, nempe, quòd Producens instrumentum, vel aliam scripturam, quæ non est in forma probanti, sibi non præjudicet, quin possit illam impugnare, ex quo productio eatenus noceat, quatenus scriptura probat, tenent, Bar. *in l. post legatum, n.* 2. versic. *respoude, ff. de his, quibus ut indignis,* Alex. sibi contrarius *conf.* 108. *n.* 5. versic. *& idem, lib.* 5. Afflictis *decis.* 25. *n.* 5. *&* 6. Caputaq. *decis.* 199. *p.* 1. Greg. 15. *decis.* 432. *n.* 4 Rota *decis.* 159. *n.* 1. *p.* 2. *divers.* eadem Rota in Ellerd. Canon. 19. April. 1624. Coram R. P. D. Pirbvano, Beltram. *in annot. ad Alex.* 15. *sub num.* 15. *limit.* 1. Marescot. *variar. resol. lib.* 1. *cap.* 82. à n. 17.

10 Item dubium est, An ita censeatur approbata persona testis à Producente, ut nedum sit pro tempore futuro, sed & pro præterito hoc examine futuro, aut præterito; ideo quod contra eum, non possint objici objectiones personales, quamvis contra illius dictum, sed testimonium possit opponi, & notabiliter negat posse reprobari, seu in testem objici; Gratianus *discept. foreus. d. c.* 151. à *n.* 25. † Sic interpretatus Textum *in dicta l. si quis testibus, Cod. de testibus,* ex ea ratione, quia nulla probabilis differentia, videtur esse inter casum dictæ legis, respectu futuri examinis, vel præteriti, imò magis censeri testem approbatum, respectu præteriti, quàm futuri temporis, quia præterita sunt magis nota, & futura incerta, & quia Juri de futuro faciliùs renunciatur, quàm Juri præterito, maximè, quia fides testis est individua; ita ut semel approbatus, non possit amplius reprobari, nisi ex causa superveniente, vel de novo detectâ, prout in specie quoad utrumque tempus est decis. Rotæ per Cardin. Seraphin. 4. Maii 1576. ubi quod ita fuit per tres vices proposita, intelligendo in expressa approbatione, quæ resultat in productione, secus ex tacita, quia in hac non procedit dispositio dictæ legis, si Quis testium, respectu facti examinis, prout concludit Salicetus *ibidem, n.* 9. versic. *quæro nunc sexto.*

11 Et quando sufficiat productio testium verbalis, ut censeatur approbata persona testis, sicut realis, Alex. *conf.* 191. *ad finem, n.* 4. versic. *hac ratio videtur militare in proposito lib.* 7. & nulla quoad testium approbationem videnda apud Farinac. *de testibus q.* 62. *limit.* 20. à *n.* 211. de oppositione contra personas testium.

AD TEXTUM
IN CAPITE XV.
Quòd ad Consultationem, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

1 DUas continet partes Textus iste principales; prima, quæ incipit à principio litteræ, pertinet ad terminum, intra quem appellatio, sic *Fermosin. de Exceptionibus,* opponenda, de aliis affectibus appellationis, circa suspendendum, ut sententia, à qua appellatur, transeat in Rem judicatam, & licèt de hoc puncto plura Ordinarii tractent, quia potius est *de Rubrica & tit. sequenti de appellat.* ideò ad ibi longè assignata, & dicta te remitto. † Secunda, quæ 2
incipit à versic. *sed nec executionem sententia,* spectat ad tempus, admodum seu praxim exequendi sententiam, jam semel transactam in Rem judicatam, & cùm de Judicibus executoribus, latæ sententiæ, jam *suprà* dixerim, *cap. de cætero* 5. *hoc tit.* ideò nunc de spectantibus ad sententiæ executionem, vel de exceptionibus adversùs eam oppositam tractabo.

Interim ad verba Textûs nostri, notabis sequentia in Textu, ibi, *Utrum appellationi sit Clerici deferendum, qui purgationem indictam sibi per sententiam?* &c. Quid sit purgationis pœnam indicere? *infrà ad titulum de vulgari, & ad titulum de purgatione Canonicâ,* & nunquid ab ea appellatio admittatur, dico *ibi,* aliqua *infrà in cap. cùm sit Romana* 3. *de appellationibus,* §. *fin.* 3

Et ibi *Ad diem veniens, consequenter appellat causam non exprimens appellandi.* Per hæc verba etiam de duobus valet inquiri, An in ultimo die termino, appellatio possit interponi? Qualiter is terminus computatur? An qui appellat debeat causam exprimere appellandi? De quibus *infrà in Rubrica de appellat.* 4

Et ibi *Taliter duximus respondendum, quòd cùm post* 10. *dierum spatium sententia in authoritatem Res transeat Judicata, &c.* Per hæc verba dispositum est, ut de Jure Canonico, sit locus decem dierum ad appellandum; Quid tamen de Jure Civili, & Regio? Dico *infrà in Rubr. de appellat,* sed obstant dicta in *c. consanguinei* 11. *hoc tit.* 5

Et ibi, *quid id arctari,* & ibi, *& etiam prorogari.* De facultate prorogandi, seu arctandi terminum ad probandum, dixi latè *suprà sub Rubr. & tit. de dilationibus* & ad punctum, *in c.* 1. *q.* 9. & ibi, *q.* 2. *&* 3. 6

Et ibi, *Qui à principio sponte recipit terminum breviorem, imputari sibi debet, cùm ex hoc videatur Beneficium contempsisse, unde talis non audietur appellans.* Per hæc verba potest etiam de duobus inquiri. An Partes litigantes, seu earum aliqua possit renunciare dilationes sibi competentes? Et quid de termino ad appellandum? *infrà,* dico *in Rubr. & tit. de appellat.* Et An audiatur appellans à termino brevi? Applicabis quæstionem: appellatio An admittatur à termino nimis brevi assignato? Ut partes compareant in Judicio, de qua *in c.* 1. *de dilat. q.* 1. 7

Et *ibi,* in versic. *Nisi fortè adversùs eum, modus executionis canonicus excedatur,* de quo aliqua retuli *in dicto cap. de cætero hoc tit.* ubi de Executore excedente, & dico *infrà nonnulla.* Præter notata proximè & quæ dico *in sequentibus quæstionibus,* scribit ad Textum hunc Matthæus Colerus *de processibus executivis p.* 4. *pag.* 165. ubi videbis. 8

QUÆSTIO I.

An sententia propriè dicatur transire in Rem judicatam, quando ab ea nequit appellari? Et an valeat Principis rescriptum impediens executionem sententiæ, supremi Magistratûs? An pendente in integrum restitutione, fieri possit executio, seu quo ordine fiat? Et nunquid fiat, appellatione pendente, seu intra tempus appellationis?

SUMMARIUM.

1 *Ad 10. Sententia, quoad executionem remissivè aliqua quæstiones.*

14 *Sententia propriè dicitur transacta in Rem judicatam, quando ab ea nequit appellari?*

15 *Sententia dicitur res judicata, quando jam ab ea nequit appellari.*

17 *Res judicata, dicitur, quæ accipit finem controversiarum.*

18 *Executio vocatur ultimus actus judiciarius, qui coram Judice adito expenditur.*

19 *Res judicata nondum dicitur, ubi appellari potest, & n. 20.*

20 *Sententia, à quo, appellari potest, dicitur abusivè.*

21 *Sententia transit in Rem judicatam, quando qui appellavit, non fuit appellationem prosequutus coram Superiore.*

22 *Sententia peritorum criminalis, & matrimonialis, non transit in Rem judicatam, etiam post tempus.*

23 *Rescriptum Principis impediens executionem Magistratûs, non valet, nec revisio eam impedit, n. 24. Vide n. 33. ubi fallit.*

42 *Authoritas in Rebus judicandis, debet esse illæsa Curiis supremis.*

26 *Executio sententiæ, minimè retardatur pendente lite, super retractatione, & de casu, n. 27.*

28 *Rescriptum, quod deviat à Justitiæ tramite, non debet, à Delegato adimpleri.*

29 *Princeps tollere potest impedimentum Parti ad iterum litigandum: & qualiter hoc mandet? num. 30.*

30 *Princeps dicendo, fiat Justitia, vel sequatur, non aperit ostium ad iterum litigandum, nisi concessa esset revisio causæ.*

31 *Consequens qui vult, videtur velle, & antecedens.*

32 *Sententia non est veritas, sed pro veritate habetur.*

33 *Princeps potest ex certa scientia suo rescripto sententiam rectè latam rescindere, & revocare, item si precibus factis, cum clausula,* non obstante, *n. 34.*

35 *Princeps potest remittere omnes pœnas tam corporales, quàm pecuniarias, etiamsi sententia translata sit in Rem judicatam, si interveniat Partis concordia: fallit in condemnatione Parti applicata, n. 36.*

37 *Restitutus à Principe, quando recuperet bona applicata fisco, per sententiam n. 38. & 39.*

40 *Res semel acquirens aliquam qualitatem, perpetuò durat, & conservatur in suo esse.*

41 *Res semel ab obligatione liberata hypothecæ, non reincidit in primam obligationem, causâ cessante.*

42 *Actus perfectus, & consummatus, non vitiatur: licèt pervenerit ad casum primævum: exemplificatur, n. 43.*

44 *Nullitas aut restitutio in integrum principaliter petita, nunquam impedit executionem, fallit, n. 48.*

45 *Causa semel extincta, non debet amplius suscitari.*

46 *Liberatus per sententiam, semper remanet liberatus.*

47 *Executionem sententiæ suspendit, si restitutio petita quis incontinenti probari, nec requirit altiorem indaginem, n. 51. & n. 49. ubi etiam in criminalibus, & civilibus.*

48 *Restitutio habet naturam appellationis.*

50 *Executio sententiæ suspenditur, interim dum Nuntius missus ad Regem pro restitutione venerit, etiamsi habeat damnum irreparabile.*

52 *Restitutio tantùm aufert, quantùm abstulit læsio.*

53 *Restitutio in integrum, habet effectum suspensivum, ita ut attentet qui exequitur, eâ petitâ, etiamsi in commissione, adsit clausula,* quod exequatur, si quid exequendum.

54 *Restitutionis exceptio, contra instrumentum, vel sententia, quando allegauda, & probanda?*

55 *Capellania, nunquid conferatur, nonobstante appellatione, vel restitutione?*

56 *Restitutio adversùs sententiam, ut admittatur, requirit concludentem probationem læsionis, maximè si imploretur, adversùs tres sententias.*

58 *Exequenda sententiæ ordo, qualis in rebus mobilibus, & immobilibus, & nominibus Debitorum, ubi de nullitate defectûs formæ? & quid de stylo contrario, & de praxi Regni Franciæ? n. 59.*

60 *Executio in Judicio executivo, in quibus rebus ordinatim procedat?*

61 *Executio in nominibus non fit stabilibus stantibus, nec in bonis hæreditariis, nec dotalibus, & de aliis.*

62 *Executio sententiæ, non fit appellatione pendente, etiam per Tertium, n. 63. etiamsi esset deserta, propter inopiam, n. 64. etiamsi videretur injusta, n. 65. n. 66.*

66 *Executio sententiæ, nonobstante appellatione, fit multis in casibus, num. seqq.*

70 *Appellans debet detineri in carceribus Judicis à quo, & quid si carceratus petatur à Judice Ecclesiæ? n. 71.*

72 *Sententia non exequitur intra tempus proponendæ appellationis.*

1 ANtequam præsignatas, & alias quæstiones subsequentes spectantes ad executionem sententiæ scribam, duxi hîc adnotare aliquas ad executionis materiam spectantes, de quibus, jam *suprà* egi suis in locis competentibus.

2 Executio sententiæ super incorporalibus, veluti electionibus, qualiter fieri debeat, dixi, *in cap. fin. de Judiciis q. 6.* ubi dixi, ut fieri queat absque litis contestatione.

3 Executio, An fieri possit per Judicem sæcularem in prædio, & possessione, specialiter obligatâ, & hypothecatâ à Laico, cum pacto de non alienando, quæ ex aliquo titulo transivit in Ecclesiasticam personam? Dixi *in cap. quia v. d. Judic. q. 9.* ubi dixi ut debeat fieri coram Ecclesiastico.

4 Executio, An possit fieri in pecoribus Clericorum, quæ damnum dederunt in prædio alieno? Dixi *in d. c. cap. quia v. de Judiciis q. 9.* versic. *ad secundam*, à n. 9. ubi negavi, si fiat à Laico.

Exe-

5 Executio tributorum ex lege Civili, An possit fieri à Laico, ex commissione Ecclesiastici? Dixi, *in c. qualiter, & quando de judic. q.* 6. & negavi, & ad saturitatem dicta *in cap. Ecclesia Sancta Mariæ de constitutionibus.*

6 Executio instrumenti executivi, An peti debeat coram Judice, ubi destinata est solutio? Et de aliis, *in c. dilecti* 17. *de foro comp. q.* 10. & affirmavi si pro-
7 prio foro renunciaverit. † Et plura qualiter scriptura, seu instrumentum habeant executionem paratam, adduxi, *sub c.* 1. *de fide instrum. a q.* 5. *cum aliis.*

8 Exequi, An possit Ecclesiasticus sententiam suam contra Laicum, dixi *in c. si Cleric. laicum de foro compet. q.* 9. versic. *ad ult. n.* 24. affirmavi si contra delinquentem laicum sacrilegum.

9 Executio, An possit fieri contra Clericos in fructibus beneficiorum: & An quando Clericus convenitur ex maleficio, vel quasi habeatur, ratione egeat? Dixi, *in c. olim, de rest. spoliat.* 16. *q.* 2. *remissivè.*

10 Executio, An habeat locum, post moram commissam, ex instrumento publico, in quo aliquod factum commissum est *in c.* 1. *de fide instr. q.* 7. *à n.* 1.

11 Et de aliis instrumentis, quæ merentur executionem, dixi *in tom. de probationib.* ut videbis *in indice generali quæst. ibi, in eo tom. adductarum*, verbo *cautio*, *scriptura*, *instrumentum*, *clausula*, *ratiocinia rescriptum testamentum, liber, rationes, error, calculi*, de quibus, *sub d. c.* 1. *de fide instrum.*
12 multa adduxi. † Item & de confessione judiciali, & extrajudiciali, qualiter habeat executionem, dixi *suprà, sub Rubr. & tit. de confessis*, *in d. tom. de probat.*

13 Ex quibus fere integra tractatio, quæ spectat ad probationes, quæ merentur executionem posset, *hic*, in Textu nostro involvi, cùm ex ejus littera appareat de sententia, quæ dum est transacta in Rem judicatam, meretur executionem, ac quodlibet aliud instrumentum, quantumvis Quarentigium: & de nonnullis quæstionibus dico, *infrà*, jam ergo respondeo ad propositas difficultates.

14 Ad primam difficultatis partem, de sententia propriè dicatur transire in Rem judicatam, quando ab ea nequit appellari; Respondeo ex dictis, *sup. in cap.* 1. *cap. de cætero*, & in aliis juribus expositis nempe, ut lata sententia transacta in Rem judicatam, executionem mereatur, quia aliàs frustra ferrentur sententiæ, nisi debitæ mandarentur executioni, ut communiter docent Doctores, per Textum nostrum. & *in l. minor* 25. *annis*, cui fideicommissum est *ff. de minoribus*: sic docent Menochius, *de præsumptionibus, lib.* 1. *præsumpt.* 91. *nu.* 1. Barbosa *hic n.* 10. Covarruvias, *pract. cap.* 23. *nu.* 2. versic. *illud.*

15 Dicentes sententiam dici Rem judicatam, quando jam ab ea nequit appellari, vel non fuit appellatum intra decem dies; & sic esse ex se exequendam, quando jam est lapsa in judicatam Rem; imò (ut aiunt) docet Parladorius, *lib.* 2. *rerum quotidianarum, cap.* 22. §. 1. *in princip.* rem esse Lipsis, & Tonsoribus notam: sic tenent post Speculatorem, *in tit. de executione sententiæ in principio*, Maranta *in speculo advocatorum, p.* 6. *tit. de executione sententiæ, n.* 3. latè regulam hanc prosequitur Matthias Colerus, *in tract. de processib. executivis* 1. *p. cap.* 2. *n.* 1. & 2. cum aliis sequentibus, & eleganter Gregorius Lopez per Textum *ibi, in l.* 15. *tit.* 4. *p.* 3. *Glossa* 1. & notat Azevedus, *in Rubr. tit.* 21. *lib.* 4. *recop.* ex doctrina Glossæ Rubricæ. *C. de execut. rei judic.*

Fermosin. de Exceptionibus.

Unde evenit dicendum propriè dici senten- 16
tiam transire in Rem judicatam, quando ab eâ nequit appellari, veluti si pronunciata sit, in casibus, in quibus de jure appellatio denegatur, ut ex doctrina Glossæ, verbo *denegata*, communiter à Doctoribus receptâ, *in cap. non solùm de appellationibus, lib.* 6. tradit Covarruvias Alios referens, *in practicis cap.* 15. *n.* 3. quorum aliquos rectè congessit Avendanus, *de exequendis mand. Regum, c.* 6. *ex nu.* 4. *p.* 1. quam veram doctrinam confirmare videtur Textus, *in cap. cum inter hoc*, cujus sententia, cùm mota fuerit, appellatione suspensâ, transit in Rem judicatam; pro quo etiam facit Textus *in l.* 1. *ff. hoc tit. l. executore, Cod. de executione Rei judicatæ*, ibi, *Rei judicatæ vigorem ad effectum videtur adducere.*

Quibus probatur Rem judicatam dici, quæ 17
finem controversiarum accepit: tradit Amator Rodriguez, *de executione, cap.* 1. *de executione sententiæ, sub num.* 2. † Ubi ex jam adductis, 18
Doctoribus, *num.* 1. executionem autem esse, & nos vocare ultimum actum judiciarium, qui coram Judice addito expeditur, sive in judicio plenario, sive summario, quo nimirum mediante, Creditor, aut Dominus, id, quod ipsi quomodocunque debetur consequi, vel rem suam recuperare intendit, sicut definitionem hanc explicans, defendit Matthæus Colerus, ubi proximè *in præfatione ex n.* 9.

Tamen ubi appellari potest, nondum dici Rem 19
judicatam, patet ex nostro Textu, & aliis, quia nondum accepit finem controversia, cùm adhuc non sit Res judicata perfectè; quod si appellatio submoveatur, Res judicata dicetur, cùm jam ex tali sententia controversia finiatur, & justè executioni mandetur ex *l. penult. Cod. de executione Rei judicatæ*, ubi post Covarruvias docet Parladorius, *dicto lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 4. † Unde 20
evenit, ut licet sententia, à qua potest appellari, & interim dum appellatio pendet, Res judicata dici possit, per Textum *in l. post Rem judicatam, ff. de transact. & in Litigatoribus, Cod. eodem*: id tamen procedit abusivè, & in larga significatione; quia etsi latinè Res judicata dicatur, post sententiam difinitivam, etiam intra tempus constitutum ad appellandum, quia post sententiam, res, vel causa judicata fuit. Tamen ut dictum est, nos Rem judicatam accepimus cum effectu pro causa taliter decisâ, ut finem acceperit controversia, & sententia possit executioni mandari, omni prorsus appellationis remedio sublato, ut rectè tradit Covarruvias ita, *dict. l.* 1. *ff. hoc tit.* intelligens, *dicto cap.* 15. *pract. num.* 3. *in fine*; & probat Textus *in l. eleganter*, versiculo *si post rem Judicatam*, juncta Glossa *ibi*, verbo *attentari potest*, *ff. de condit. indebiti*: quare optimè Parlador, *dicto cap.* 22. §. 1. *num.* 4. animadvertit ad hanc juris ambiguitatem fugiendam, Juris Conditores apertiùs loquentes pro Re judicata, quæ statim paratam habet executionem, dicere sententiam transire in Rem judicatam, ut in nostro Textu, & *in dicto cap. cùm inter, hoc tit. in cap. cum dilectus in fine de elect.* & ante eum, Maranta *ubi supra dict. tit. de executione sententiæ, n.* 2. Rodriguez *dicto cap.* 1. *num.* 5. & sic notant, Rebuffus 1. *tomo comment. legum Franciæ in præfatione, nu.* 6. Sarmiento *lib.* 1. *selectar. cap.* 3. *in princ.* Paz. *in praxi* 1. *p. temp.* 12. *à num.* 1. praxim communem, & stylum hanc loquendi rationem admisisse.

21 Aliter etiam contingit, ut sententia transeat
in Rem judicatam, nempe quando ab ea fuit ap-
pellatum. Sed tamen quia appellans, non fuit
prosequutus appellationem, coram Judice supe-
riore; ideò, certo tempore transacto, poterit exe-
cutioni mandari, à Judice inferiore, qui eam tulit,
dum tamen præcedant nonnullæ diligentiæ Ju-
diciales; & quod appellatio declaretur deserta, de
quo puncto, seu modo, etsi hic optimè posset agi-
tari, id propiùs spectat ad Textum in c. personas,
& c. cum sit Romana, de appellat. ubi dico latè. Unde
jam concludendo dico præfatam sententiam non
turbari ex regula Textûs in cap. Lator, cap. Tenor,
c. Consanguinei, hoc tit. ubi sententia super matrimo-
nio, non transit in Rem judicatam, quia jam, ibi,
adduxi specialitatem illorum jurium & aliorum.
22 † Et sic postquam Riccius in collect. 732. ad Tex-
tum nostrum ampliat procedere doctrinam rela-
tam, ut, transactis decem diebus, sententia etiam
Peritorum in arte, transeat in Rem judicatam,
sicut cæteræ transeunt, ex Thesauro in decis. Rotæ
Pedemont. 25. quam notat Riccius ad ampliationem
Textûs in c. proposuit 4. de probat. ubi dixi latè, ille
limitat in sententia nulla, & in causa matrimo-
niali, sententia causæ criminalis, & in sententia
quæ profertur, secundùm consilium Sapientum,
de quibus aliqua, infrà, & dixi, in dictis cap. Con-
sanguinei.
23 Ad secundum quæstionis partem, An valeat
principis rescriptum impediens executionem
sententiæ supremi Magistratûs? Respondeo ex
Doctoribus, & per Doctrinam Textûs in l. apud,
ff. de manumissis vindicta, non valere Principis res-
criptum, impediens supremi Magistratûs execu-
tionem sententiæ, l. rescripta, Cod. de precibus impe-
rat. offerendis: ex eo quia justum, & indicibile est
rescriptum, per quod Rei judicatæ tollitur effectus,
Guido Papa dec. 220. referens quòd de stylo Par-
lamentorum Franciæ non statur rescripto Princi-
pis indulgentis sententiam non mandari execu-
tioni, donec de meritis causæ, in revisione sit co-
gnitum, cui nec unquam obtemperatum fuisse:
tradit Riccius collect. 1953. ad Textum in d. l. apud,
aliquid super prædictam materiam adducit Ve-
lascus in decis. 51. n. 29. Anna, sing. decis. 448. Masul.
ad Capicium, dec. 169. de Franch. decis. 228. n. 104.
24 † Et Ratio rationis, ea nempe est quia integra, &
illæsa esse debet Curiis supremis, in Rebus judica-
tis authoritas; Giurba dec. 7.
25 Nec hoc casu revisio, sui naturâ, suspendit
executionem, ut tradit Tileman. decis. 5. vers
7. Franc. Marcus, in decis. 83. p. 1. & aliquid per
eundem, in decis. 315. p. 2. Magon. decis. 120.
n. 14. & 15. aliquid per Afflictum decis. 231. n.
2. decis. 141. num. 2. decis. 358. Guido Pap.
in dec. 50.
26 Unde Mynsing. cent. 1. decis. 48. voluit quòd, si
lis pendet super retractatione, quam olim adversùs
sententiam præfecti prætorio, usitatam legimus,
executionem minimè retardari; idem Mynsinge-
rius, cent. 6. & decis. 15. Gailius, dec. seu observat. 47.
lib. 2. aliquid per Saccam dec. 40. & per Guid. Pap.
27 dec. 69. † Et ita Giurba decis. 7. dixit ex prædictis
fuisse resolutum, in prætorio Regni Siciliæ, in ca-
su, de quo ibi. provisionem illam non esse servan-
dam, dictosque Deputatos in revisione audiendos
non esse, nisi soluto priùs debito, ad quod fue-
rant per sententiam condemnati, ut per illustres
Viros & praxi apprimè versatos, sæpius decisum
vidimus, & sic fuisse executum, ut refert Riccius
28 d. collect. 1954. in versic, ex his. † Nam rescriptum
quod deviatur à tramite justitiæ, non debet De-
legatus implere, cùm Res judicata suo effectu ca-
rere non debeat; & legis atque constitutionis vir-
tus, & quia finis in executione consistit, ut jam
dixi, & probat Gailius, in decis. 17. lib. 2. de Pace
publica; & facit Textus in cap. in causis, hoc
tit. ubi supra, in sententiando ordinem Juris servat.
Sed his omnibus sit impugnatio ex sequenti- 29
bus, quia Princeps potest tollere impedimen-
tum Parti, ad iterum litigandum, adversùs quem
fuit sententia translata, in authoritatem Rei judi-
catæ: sic Baldus, in l. 1. & fin. Cod. de sent. pacis, &
restitutis, Carlos de Tapia, in Rubrica de consti-
tutionibus, in princ. num. 66. quod notat, ut sin-
gulare Cevallos, in pract. q. 906. à n. 373. para
los pleytos de las mil, y quinientas, Quia nonob-
stante quod non detur recursus post latam senten-
tiam, potest tamen Princeps tollere impedimen-
tum, ut Pars læsa de novo audiatur, ut explicat
Antonius de Amatis, dec. 8. nu. 8. eleganter Vin-
cent. de Franchis, decis. 700. num. 2. ultra eam,
Joannes Petrus Bimi, consil. 98. num. 33. † Ubi 30
dicit quòd licet Princeps possit mandare, ut Res
judicata, & in judicatum transacta, iterum videa-
tur, & perpendatur, ut si quid abstulit injustitia,
restituat Justitia. Tamen quando non dat novos Ju-
dices, sed solùm dicit, fiat justitia, vel sequatur ju-
stitia: tunc ait ut non censeatur aperire Ostium
clausum ad litigandum, tamen si dicat Princeps,
fiat Justitia, dando novos Judices: tunc illa datio
Judicum, nihil operaretur, nisi concessa esset cau-
sæ revisio, ut tradit Decius, cons. 198. nn. 3. ex
ea ratione, quam sequitur, ubi suprà Cevallos,
à n. 399. † Quia qui vult consequens, videtur 31
etiam velle & antecedens, per quod venitur ad
illud, ex Textu in l. ad rem mobilem l. ad legatum
ff. de procurator. maximè. † Quia sententia non 32
est veritas, sed pro veritate habetur, l. ingenuum
ff. de ingenuis, & manumissis. Et sic Princeps non
rigorem Rei judicatæ, sed ipsam veritatem spe-
ctare solet. Unde non iniquè agit, si non obstante
Re judicata, mandet de veritate cognosci; & quid
importet clausula, hagase justitia, prolata à Rege,
expendit Cavalcanus, de brachio regio in princ. &
Cevallos, n. 381. & 382. tradit quòd ubi est ex-
clusa appellatio, seu supplicatio; non censetur
exclusa restitutio, en los casos de las mil y qui-
nientas.
Jam ergo facilis est explanatio ad difficultatem. 33
Nam si ex certa scientia rescriptum concederetur
à Principe, qui de plenitudine potestatis inhibe-
ret molestari condemnatum: tunc revera rescri-
ptum, de quo, in versic. ad secundum, validum, &
observandum esset, quia ultra alia, quæ Princeps
potest ex suprema sua potestate, de quibus lon-
gissimè agit, cum multis, per totam, q. 906. pract. ubi
videbis, potest ex suprema sua potestate senten-
tiam rectè latam, quæ in Rem judicatam transivit
rescindere, & revocare, sententiam suo rescri-
pto abolere, ut docent Rub. decis. 3. Riccius, dict.
decis. 1953. † Ubi cum Guidone Pap. dec 420. & 34
Gailio, lib. 2. observat. 48. declarat secundo, ut non
procedat conclusio, si in precibus Principi obla-
tis, facta sit mentio, cum clausula nonobstante.
Unde infero posse Principem remittere omnes 35
pœnas, tam corporales quàm pecuniarias; etiamsi
sententia fuerit translata in Rem judicatam, ut do-
cet Glossa, in l. 2. Cod. de in Jus vocando, Carlos de
Tapia, sup. cap. 3. n. 3. Prosper, Farinac. tit. de in-
quisit. q. 6. per totam videndus, quod est intelli-
gendum, si interveniat Partis concordia, de qua
debet

debet constare per instrumentum publicum, ut
docent, Grammat. *voto* 35. *n.* 8. *& cons.* 34. *n.* 15.
Julius Clarus *receptarum sententiarum*, *quæst.* 59.
n. 3. Gregor. Lopez. *in l.* 12. *tit.* 8. *p.* 3. verbo *ea*
36 *el Rey loquita.* † Et tunc temporis non posse Re-
gem tollere condemnationem Parti applicatam:
docent Afflictis *in cap.* 1. *bona*, *n.* 50. quæ sint
Regalia, & Doctores per Textum *in dicta l.* 2.
Cod. de in Jus vocando.

37 Sed quid dicendum, si bona fisco per senten-
tiam applicata fuerint, in quo casu si Reus fuerit
restitutus ad bona, & illa sint alienata, docent
Bartol. *in l. fin. n.* 7. *Cod. de sent. passis. & in l.*
Gallus, §. *& quid sit tantum*, *n.* 13. *ff. de liberis*,
& posthumis, Lucas de Pena, *in l. si coloni*, *q.* 15.
Cod. de agricolis, & cens. lib. 11. Decius, *cons.* 352.
& 347. *n.* 3. Platea, *in l. si quando*, *n.* 9. *Cod. un-*
de vi, Parisius, *cons.* 1. *nu.* 21. *lib.* 4. Farinacius,
suprà, *nu.* 33. Menoch. *cons.* 103. *n.* 25. *vol.* 1.
Acosta, *in dict.* §. *& quid sit tantum*, verbo *quid*
enim si aquæ, *n.* 96. Julius Clarus, *in pract. dicta q.*
56. *n.* 6. tunc non posse Reum virtute illius gra-
38 tiæ recuperare bona à fisco alienata. † Non enim
restitutio trahitur ad fructus perceptos, ut *in au-*
thentica idem est de Nestorianis, *Cod. de hæreticis*
l. eum allegatis, *Cod. de re militari*, *l.* 12. Anton.
Gomez, *variar. cap.* 3. *n.* 35. *de tortura reorum.* Gre-
gor. *in l.* 2. *tit.* 32. *p.* 3. verbo *primer estado*: di-
cit communem Bursatus, *cons.* 54. *vol.* 1. *n.* 13.

39 Quod intelligunt Covarruvias, *lib.* 1. *variar. c.*
3. *n.* 15. *& cap.* 5. *n.* 7. Platea, *in dict. l. si quando*,
C. unde vi, *n.* 10. Cevallos, *pract. dict. quæst.* 906.
n. 388. in restitutione gratiæ; secus in restitutio-
ne justitiæ, quia tunc restitutio comprehendit
omnia alienata, ut *in dict. l. fin. C. de sent. passis.*
& in d. §. *& quid si tantum.*

40 Ad tertiam quæstionis partem, admodum in
jure utilissimæ, & quæ sæpius in praxi contingit,
uti multum necessaria, Juxta mentem Joann. Gar-
ciæ, *de nobilitate Glossa* 6. §. 2. *n.* 17. qui tanquam
tunc temporis fisci Patronus plures casus de fa-
cto sibi contingisse narrat, & pro negativa senten-
tia, videtur ratio Textûs *in l. videamus*, versic.
sufficit, *ff. de eo quod metûs causa*, ubi res quæ se-
mel acquisivit, aliquam qualitatem perpetuò du-
rat, & conservatur in suo esse, & non multatur
per causam supervenientem, ut contingit in casu,
41 *legis fin. Cod. de remissione pignor.* † Ubi deducunt
Doctores, quòd res semel ab obligatione liberata
hypothecæ, non reincidit in primam obligationem,
causâ cessante, etiamsi revertatur in Debitoris po-
testatem, cujus bona præsentia, & futura genera-
42 liter obligantur. † Eo quòd actus perfectus, &
consummatus, non vitiatur; licet pervenerit ad
casum primævum, ex *l. fin. Cod. de nuptiis*, & sic
licet restitutio, sit in pristinum statum rei positio,
l. quod si minor, §. *restitutio*, *ff. de minoribus*; Non
tamen debebit virtute ipsius sententiæ impediri
executio, quia aliàs lites fierent immortales, &
vitam hominum pene excederent, Argum. Textûs
43 *in cap.* 2. *hoc tit. & ibi*, dictis. † Et confirmatur ex
l. penult. ff. de collus. detegenda, ubi causa semel
finita per sententiam, si resuscitetur per viam col-
lusionis, qua mediante petitur rescissio sententiæ,
quod in isto casu lite pendente super collusione,
debet persona ingenoa manu teneri in possessione;
ita ut sententiæ executio, non impedietur per
collusionem. Et sic à fortiori, nec per restitutio-
nem in integrum, & iterum facit decisio Textûs
bene considerata, *in l.* 1. *C. de in integrum rest.*
ut eâ postulatâ, nihil novi fiat.

Hanc opinionem ex prædictis, & aliis docent 44
Bereius *cons.* 119. *vol.* 3. Ubi resolvit quòd nun-
quam nullitatis, nec restitutio in integrum princi-
paliter petita, impedit executionem. Baldus, *in l* 1.
Cod. ne liceat tertio provocare, *n.* 16. cujus dictum
declarat Joannes Garcia, *sup. n.* 28. *cum sequenti-*
bus, Sforcia, *de rest. p.* 1. *q.* 15. *art.* 3. *nu.* 35. *in*
quæst. 42. *art.* 7. *& q.* 43. *art.* 1. † Non enim causa 45
semel extincta, debet amplius suscitari, *l. qui res*,
§. *aream*, *ff. de solution. l. inter stipulantem*, §. *sa-*
cram, *ff de verb. obligat. l. ejus qui Delatorem*, §.
fin. ff. de Jure fisci, *Textus notabilis in l. servus*, *le.*
2. *ff. de action. & obligation.* Ubi si homo liber ef-
fectus sit servus propter pœnæ delictum, & ad li-
bertatem postea, ex Principis beneficio sit resti-
tutus, non reincidit in primævam obligationem
Creditor. † Quia semel liberatus per sententiam, 46
semper remanet liberatus, *l. cùm servus ff. de adi-*
mendis legatis. Rebuffus etiam sequitur, *in tract.*
de litter. civil. art. ult. Glossa 6. *n.* 13, & facit,
lex ordin. 4. *tit.* 8. *l.* 3. *tit.* 21. *lib.* 4. *recop.*

Existimo quòd his non obstantibus, adhuc si 47
restitutio petita, adversùs sententiam, non requi-
rat altiorem indaginem: tunc posset suspendi; ita
ut impediatur sententiæ executio, cùm causa re-
stitutionis, possit incontinenti probari; secus si
requirat altiorem indaginem, faciunt nonnulla,
quæ adduxi, *supra, in c.* 1. *hoc tit. & in cap. de cætero.*
& *textus in l. si Prætor*, § *Marcellus*, *ff. de judiciis*, *l.* 2.
Cod. de falsis, ibi, *salva executione criminis*, *Debito-*
rem ad solutionem compelli debere. † Et Imola, *in l.* 48
4. §. *condemnatum. ff. hoc tit.* Sine ulla distinctione
resolvit quòd restitutio petita impediat executio-
nem, quia restitutio habet naturam appellationis, *l.*
unica ff. & C. nihil novari appell. pend. Ergo cùm ap-
pellatio, ex nostro Textu suspendat executionem
sententiæ, sequitur ut restitutio, *l. Præses ff. de Mi-*
noribus. Textus bonus in l si causa cognita, *C. de tran-*
sact. ibi, *appellationis vel in integrum restitutionis*
solemnitate suspensa non est, Textus *in l. pen ff. de*
authorit. præst. Ubi restitutio impedit executionem
sententiæ: sequitur Romanus, & Alexander, *in l.* 3.
§. *si servus ff. de acquir. idem*, Imola, *in l. Qui à La-*
tronibus, § 1. *ff. de testamentis*, Baldus, *in Rubrica de*
edicto Divi Adriani, & multi alii, quos refert, &
sequitur Cevallos, *in pract. q.* 830. à *n.* 16. ubi *n.* 30.
dicit hanc esse veriorem Jure regio in judicando,
& consulendo. † Et quòd non solùm procedit in 49
caosis civilibus; verùm & in criminalibus, in qui-
bus à communiter accidentibus, executio esse so-
let majoris præjudicii, docent Romanus, *in l. pos-*
sessori, §. *si servus*, *ff. de acquirenda possessione*, Pau-
lus, *in d.* §. *condemnatum*, ubi Alexander, *n.* 29.
Boer. *decis.* 65. *n.* 9. Cappell. Tholos. 420. *&* 54.
ubi Aofrer. Roderic. Suarez, *in l.* 2. *tit. de los go-*
viernos lib. 3. *fori*, versic. *quarto quæritur.* † Quod 50
late Miles declarat, etiamsi Nuncius sit missus ad
Regem, ad petendam restitutionem, quia est spec-
tandus Nuntius, taliter ut interim non fiat execu-
tio, quòd malè adeunt Judices perquisitores, qui
totam felicitatem suæ commissionis collocant in
executione sententiæ, etiamsi habeat damnum ir-
reparabile, quia ex hoc ad apicem majoris digni-
tatis ascendere intendunt, & sæpe versâ vice
contrarium illis contingit.

Et quod restitutio impediat sententiæ execu- 51
tionem, etiamsi requirat altiorem indaginem, do-
cent contra Bartol. & Paulum, *in dict. l.* 4. §. *con-*
demnatum, *ff. hoc tit.* & contra Boer. *dec.* 65. Suarez,
in l. in d. l. 2. Lancelotum, *de attentatis* 2. *p. c.* 8. *n* 10.
& 15. & alios solum admittentes procedere quando

incontinenti poteſt probari, Cumanus, *in dict.*
§. condemnatum, Alex. qui dicit iſtam eſſe magis
communem, ſecundum Canoniſtas, per Textum
52 ibi, *in cap. ſuſcitata de in integrum reſtitutione.* † Eo
quòd tantùm aufert reſtitutio, quantùm abſtulit
læſio, ex *l. quod ſi Minor*, *§. reſtitutio ff. de Minori-*
bus, *l. fin. Cod. de ſentent. paſſiſ.* melior Textus *in l.*
ſi ex cauſa, *ff. de Minoribus*, qui expreſsè decidit
iſtam quæſtionem, quam ponderat Otolora *de no-*
bilitate 3. p. cap. 6. n. 18. ubi dicit, quòd hæc opi-
nio, eſt magis Juridica, quamvis in regali Can-
cellariâ aliquando contrarium fuerit judicatum,
& ſtante lege regni relata, hanc opinionem ſe-
quuntur Paz. *in praxi 4. p. tom. 1. cap. 3. n. 9.* alii
relati à Cevallos *in pract. 48. n. 16.* tenet eam Aze-
vedus *in l. 1. tit. 21. lib. 4. recopilat.* ubi tenet cum
Alexandro eſſe magis communem, etiamſi reſti-
tutio requirat altiorem indaginem, ſive loquamur
ad impediendam executionem ſententiæ, ſive in-
ſtrumenti publici.

53 Et pro ea facit, *decif. 85.* Benint. *n. 15.* ubi di-
cit reſtitutionem in integrum habere effectum
ſuſpenſivum; ita ut dicatur attentare Judex, qui
procedit ad executionem ſententiæ, petita reſti-
tutione, ut tradit Francus *in cap. bonæ, nu. 36. de*
appellat. & pro hac opinione fuiſſe judicatum re-
fert Mohedan. *decif. 179. Rub. de integ. reſtit.* Pe-
trus, Robertus, Lancelotus, *tit. de in integr. reſtit.*
n. 15. & 18. Covarruvias *pract. cap. 25. num. 7.*
verſ. 12. Cevallos cum aliis *dict. quæſt. 830. n. 28.*
54 † Ubi *n. 36.* quòd reſtitutionis exceptio de Ju-
re Regio contra inſtrumentum, vel ſententiam,
intra decem dies, eſt alleganda, & probanda, &
n. 39, quòd reſtitutio conceditur de Jure Canoni-
co, ceſſante Calumniâ, & *n. 43.* quod ſententia non-
dum exequuta, petitâ reſtitutione, non exequetur
& *n. 41.* quòd facta jam reſtitutio, ſit deneganda,
55 † Sed quòd Cappellania ſit conferenda, non ob-
ſtante appellatione, vel reſtitutione, ibi tradit de
communi ſtylo, de quo dico, *infrà in cap. 1.* & aliis
de appellat. ubi ago de attentatorum materiâ, quia
Judex in beneficialibus, non dicitur attentare.

56 Unum tamen notabis, quòd ut admittatur
prædictum reſtitutionis beneficium, requiritur
probatio concludens læſionis, maximè, ſi adver-
ſùs tres ſententias conformes, imploretur, ut tra-
dit Rota, *de reſt. in integrum*, in Antiquis *decif. 5.*
Paleottus, *decif. 304.* quem refert, & ſequitur Lan-
celotus, *ſup. n. 35.* ubi hanc dicit magis commu-
57 nem. † Et ampliat, etiamſi in commiſſione ſub-
ſiſtat clauſula, *quod exequatur, ſi quid exequendum*,
quia etiamſi petatur reſtitutio in integrum, &
Judex procedat ad executionem, dicitur novare,
& attentare, quod dicit Cevallos eſſe mirabile,
& mente tenendum in executionibus penſionum,
ubi ſemper adjicitur clauſula, *ſine retardatione ſo-*
lutionis, Quia ſi petatur reſtitutio ex cauſâ legi-
timâ, & probetur læſio, non ſunt exequendæ lit-
teræ penſionis, uti refert revocatum fuiſſe, in una
cauſa Toletana penſionis in hac regali Cancella-
riâ, & refert alia; *à n. 3. d. q. 830.*

58 Ad quartam quæſtionis partem, quia multi
ſcribunt de ordine exequendæ ſententiæ; ideò
breviter referam aliquas deciſiones. Primò, quod
debet fieri in mobilibus; deinde in immobilibus,
& demum in omnibus Debitorum; & ordine præ-
fato prætermiſſo. nullitatem parere, refert deci-
ſum Afflict. *in dec. conſ. Neapol. 358.* Riccius, *col-*
lect. ad Textum in l. à Divo Pio, *§. in vendit. ff.*
de re judic. collect. 1156. ubi refert ſic pariter de-
ciſum fuiſſe in cauſa Comitis Caſertæ; & Credito-
rum Ducis Agriæ in anno 1552. ubi fuit annul-
lata executio, non ſervato ordine, ſecundùm quod
refert, Urſil. *dec. 358.* imò ampliat Anton. Faber.
in dec. 26. C. de execut. rei Judicatæ, ubi loquitur
de non ſervata ſtatuti forma, & aliter ipſe, *dec. 48.*
ubi ait quod executio aliter facta, nullius dici-
tur momenti, etiamſi negetur per Creditorem ul-
la eſſe bona mobilia, quia neceſſaria adhuc erit
omnimoda inquiſitio.

Tamen ſi exiſtat ſtylus contrarius in uſu, ali 59
ter dicendum eſſe, Guid. Pap. *dec. 281.* qui ait quòd
in Regno Franciæ poſſunt capi Debitoris mobi-
lia, aut immobilia, in cauſa judicata, ad electionem
Creditoris: ſic *dec. 568.* imò Rota Romana, ut tra-
dit Mohedan. *dec. 7. hoc tit.* judicavit, quòd perver-
ſio ordinis, adhibita per executorem, non indu-
cit nullitatem, ſed tantùm injuſtitiam, ex qua de-
cis, infert Riccius, *ſupra ad aliam 60. Veralli, p. 2.*
quòd hujuſmodi perverſio ratione injuſtitiæ illa-
tæ, gravat Partem & propterea appellari poterit.

Sed inquiſitio hujus difficultatis, ſpectat, non 60
tam ad executionem, ſententiæ tranſactæ in Rem
judicatam, ſed ad illud longum Judicium, quod
ſolet dici via executiva, ad quam pertinent in-
ſtrumenta guarentigia, rationes diſpunctæ, reſcrip-
ta & alia aſſignata, *in c. 1, de fide inſtrum.* & *ſup.* an-
te principium noſtræ quæſtionis principalis; ideò
ad longum hanc quæſtionem non repeto, interim
videbis de ordine exequendi, & in quibus rebus
Roderic. Suarez, *in repetit. Textus in l. poſt rem jud.*
in declarat. legis Regni, *limit. 12. n. 2. & 3.* & per
Avendanum, *in explicat. leg. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. or-*
din. n. 26. verſic. *his omnibus* Covarruvias, *lib. 2.*
variar. c. 11. n. 3. Didacum Perez, *in l. 4. tit. 8. lib. 3.*
ordin. in Gloſſa verſic. *dubitari*, Paz. *in praxi 4. p.*
tom. 1. c. 2. à n. 18. Azeved. *in l. 19. tit. 21. lib. 4. re-*
cop. bene Parlador. *lib. 2. rerum quotidianarum*,
c. 5. §. 1. à quo tradit Author Curiæ Philippicæ 2.
p. §. 13. & præter alios, longè Amator Rodriguez,
de execut. c. 5. ubi plures examinat quæſtiones,
per plures etiam noviſſimè Carleval. *de jud.* omni-
no Videndus *p. 2. tit. 3.* ubi agit de judicio execu-
tivo. † Et videbis laconicè, ad plures caſus, Ric- 61
cium, *in collect. 386. in d. l. à Divo Pio*, *§. in ven-*
dit. ff. hoc tit. Ubi dicit non fieri in nominibus De-
bitorum, ſtantibus ſtabilibus; nec in bonis hæ-
reditariis, in præjudicium Uſufructuarii lata ſen-
tentia contra Hæredes, nec in bonis dotalibus, pro
debito Uxoris, poſt dotis conſtitutiones contrac-
to, ſed bene in bonis Paraphernalibus extra do-
tem, ſi quæ habeat, ſin minùs tenebitur Uxor
cavere, de ſolvendo ſoluto Matrimonio, ſed etſi
cavere non valet, ſufficiet cautio juratoria,
Guid. Pap. *dec. 447.* nec in diſtributionibus quoti-
dianis Canonicor, Maynard. *dec. 17. lib. 1.* nec pro
penſione in bonis depoſitis penes Conductorem,
nec in bonis hypothecatis, in præjudicium Reluc-
tantis, nec in bonis adventitiis Filii, in quibus
quæritur Patri uſuſfructus, nec in aliis, & contra
alios Tertios, *ibi*, de quibus latè jam adducti.

Ad quintam quæſtionis partem; nunquid fiat 62
executio ſententiæ appellatione pendente, jam ſa-
tis ex dictis, *à n. 1.* Reſponſum præbui ex noſtro Text.
& aliis: quare nunc breviter pro doctrina decla-
rando per ampliationes, & limitationes; igitur qua-
tenus executio ſententiæ fieri non poteſt appella-
tione pendente ex noſtro Textu, & aliis item & ex
Textu *in l. non tantum*, *ff de appellationib.* ubi DD.
† Applicabis primò, etiamſi per Tertium appel- 63
latio eſſet interpoſita, ſecundùm Rotam, *in dec. 50.*
de appell. † Secundò, etiam appellatio propter 64
ino-

inopiam esset de incerta, Boerius, *in decis.* 247.
65 † Tertiò etiamsi appellatio videretur injusta, quia nec tunc executio est facienda, ut notat Riccius *collect.* 1457. ad Textum *in dicta lege non tantùm*, tradit aliquid Boërius *decis.* 153.
66 Sed fallit Regula ex nostro Textu, & aliis, quando is, qui appellasset, esset confessus, & convictus, quia tunc non obstante appellatione, & aliâ pendente, potest contra eum fieri executio, Guid. Pap. *decis.* 74. *in fine*, Capella Tholosana *decis.* 176. Balbus *decis.* 400. quæ omnes conferunt ad Textum, *in l.* 2. *Cod. qua appell. non reci-*
67 *piuntur*. † Nec quando periculum est in mora, ut tradit Boërius *decis.* 153. *à num.* 5. Riccius *ubi suprà*, qui infert, quòd ratione periculi, potest Judex exequi, & deinde processum scribere.
68 † Deinde fallit Regula, quando sumus in appellatione interpositâ à Judice, à qua non potest appellari, nam ut ait decis. Tolet. 500. generale est, quòd executio non suspenditur per appellationem interpositam, in casibus à jure
69 prohibitis. † Deinde limitatur, quando sumus in appellatione à carceratione, & à sententia, quòd Quis detineatur in carceribus, nam etiam pendente appellatione is detinetur in carceribus & sic successiva quædam executio fit sententiæ contra Appellantem; non obstante sua appellatione; Ita in propriis terminis Guid. Pap. *decis.* 235. *&* *decis.* 238. & aliquid *in decis.* 436.
70 † Quibus in locis ponit etiam quòd Appellans debet detineri in carceribus Judicis, à quo, ad quod dictum, & ad limitationem relatam videbis
71 eleganter decisionem Franc. Marci 919. † Circa quam notat Riccius, *dicta collect.* 1357. in fine non esse omittendam, ut si Clericus fuerit, per Judicem laicum captus; & à captu appellaverit ad Parlementum, & Episcopus petat illum tanquàm Clericum sibi remitti, quòd conditio ista an benè, vel malè fuerit? Carceratus sit apud Parlamentum, ex sententia Joannis Galli, *in decis. Paris.* 354. pro qua potest facere doctrina longè adducta, *in cap. fin. de Judiciis*, q. 2. ubi quòd Laicus cognoscit, de facto rei spiritualis, & Ecclesiasticæ; sed ipse Riccius sentit contrarium, & Ego veriùs existimo Clericum esse remittendum ad Judicem Ecclesiasticum, per tradita *suprà*, *in cap. cùm non ab homine* 10. *de Judiciis*, & alibi sæpius.
72 Ad ultimam quæstionis partem, An executio sententiæ possit fieri intra tempus appellationis; hoc est intra decem dies ad appellandum? Jam ex adductis respondebis, & ex nostro Textu eam concordantibus; Nam cùm aliud sit sententia, aliud quòd, sit transacta in authoritatem Rei judicatæ, ex adductis *suprà ad Rubricam*, *& in cap.* 1. *cap. de cætero*. Et in hac quæstione principali, *à num.* 1. ideò fit, ut nisi transactis decem diebus sententia non dicatur transacta in Rem judicatam, quod necessarium est, ut exequi valeat, si ipsa à principio sit appellabilis; Ideò quid mirum, si nondùm termino illo transacto nequeat executioni mandari: Et quia ex verbis Textûs nostri, ibi, *licet ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sic statuium, & quia id arctari*, & etiam *prorogari* secundùm notata, *suprà in præmisso*, ideò ad perfectam cognitionem hîc adjunges, quæ ex multis tradit Osvaldus ad Donellum, *lib.* 21. *comment. cap.* 4. *qui in cap.* 3. egit latissimè de executione, & actione judicati, & in aliis capitibus, alia refert ad materiam, omninò
73 videnda. † Et quòd ea non mandetur executioni intra tempus appellationis, tenet cùm infinitis, Gratian. *Reg.* 445. Glossa unica, in verbo *novare*, *ff. nihil novari appell. & in cap. non solùm* verbo, *novata de appellationibus lib.* 6. *Glossa in cap. periculosè de pœnit. dist.* 3. plures casus congerit Antonius Gomez *tomo* 3. *variar. cap.* 13. *n.* 35. 17. Speculator, *de except. senten.* §. *postremò*: plures congerunt alii relati, *suprà* à Gratiano, de quibus *infrà in cap.* 5. *de appellationibus*, *& alibi in eo titulo.*

QUÆSTIO II.

An sententia lata adversùs Debitorem exequatur adversùs fidejussorem? Et an executio possit fieri in re non contenta in sententia, seu contra non nominatum in ea? An ab executione incipiatur? Et in quibus rebus executio fiat? Et an appellante Fidejussore à sententiâ latâ contra eum, cujus est Fidejussor, impediatur executio? Et an sententia lata contra Emphyteutam noceat damno directo scienti?

SUMMARIUM.

1 *Sententia latâ contra principalem Debitorem, potest exequi contra ejus Fidejussorem sine novo processu, num.* 4. *& qua cognitio super exceptionibus ab isto oppositis? num.* 2. *vide num.* 15. *&* 16. *& de præcepto Judicis, quod procedītur, constituatur in mora, num.* 17.
3 *Appellatio locum non habet à mandato de exequendo.*
6 *Executio sententiæ nequit fieri, contra Nominatum in ea.*
7 *Exceptio quando admittatur contra instrumenta publica, quæ ex statuto habent paratam executionem?*
8 *Incipi non debet ab executione: fallit in Nonnullis num.* 9. *cum aliis.*
10 *Obligatio cameralis: paratam habet executionem.*
11 *Littera Cambii paratam habent executionem, fallit, num.* 12.
13 *Legatarius agit viâ executivâ, pro consequendo legato.*
15 *Fidejussor nequit impedire sententiæ executionem.*
17 *Fidejussor condemnatus propter principalem; priùs monetur, antequam adversùs eam executio fiat.*
18 *Executio debiti guarentigii, ante transactos aliquot dies, non rectè petitur: Quid si debiti instrumentum habet pactum: ut ante diem certificetur Debitor? num.* 19.

AD primam quæstionis partem, Respondeo secundùm communem praxim, quòd sententia lata contra principalem Debitorem, potest exequi contra ejus Fidejussorem, sine novo processu; Ita ut si aliquas exceptiones habeat Fidejussor hîc sine novo alio Judicio, debeant examinari, docet Bartolus *in l.* 1. *nu.* 2. versic. *puto quod contra Fidejussorem*, *ff. judicatum solvi*, &

& *ibi*, Glossa, & sic de Fidejussore judicati sol-
vendi faciunt verba, *dict. l.* 1. ibi, *in speculatione*
judicatum solvi post Rem judicatam, statim dies
cadit, sed exactionis tempus Reo principali indul-
tum differtur. ex quo Textu probat Joannes Gut-
tierez, *cons.* 29. *num.* 5. esse dandum hujusmodi
Fidejussori, terminum principali indultum; Itaut
illo transacto debeat fieri executio, adversùs Fi-
dejussorem, absque novo processu; Imò Rode-
ricus Suarez *in lege* 2. *tit. de los emplaçamientos*,
lib. 2. *fori num.* 2. dicit quòd jam ipse motus
æquitate consuluit, quòd Judex lata sententia,
contra Reum, si producatur, coram eo, instru-
mentum publicum, in quo Quis fidejusserit judi-
catum solvi prædicto Reo, quòd tunc dicto Fi-
dejussore citato, mandet in eo exequi sententiam.
2 † Etsi Fidejussor alleget aliquas exceptiones pen-
dente executione summariè examinentur, & de-
cidantur: Et refert ita practicasse in duobus ne-
3 gotiis. † Et facit pro hac parte, quia à manda-
to de exequendo non habet locum appellatio;
sic tradit ex communi Doctorum Maranta *de*
ordine Judiciorum p. 6. *cap. de appellatione*,
num. 249. *fol.* 612. refert plures sic tenentes
Roderic. Suarez *in l. post rem judicatam in de-*
claratione dictæ legis Regiæ, versic. *quæro utrum*
num. 2. *&* 3. *ff. de re judicata*, *fol.* 257. *& se-*
quent. Licet ipse contrarium doceat in hoc ca-
su; Verùm additio ad eum, illum satis impug-
nando, respondet pro Maranta, docens ab eo
non esse recedendum in judicando & consulen-
do ex Testimonio Alex. *cons.* 95. incipit, *visis*
lib. 2. *in* 2. *columna*, & refert Guttierrez fuisse
postea judicatum Placentiæ, eo qoòd jussum
fuit procedi per Judicem in executione, usque
ad ultimam pignoris licitationem, vulgò *sen-*
tentia deremate, & solui principale debitum
Actori cum expensis.

4 Et facit Textus *in lege fin.* §. *fin. Cod. de usu-*
ris rei judic. & ibi Glossa secundùm Bartol. *in*
dicta l. 1. & communem amplectuntur prædic-
tam opinionem Paulus de Castro, *in l. duobus*,
§. *exceptio num.* 5. *ff. de jurejur.* Jason *in* §. *ergo*
si quis ipsius legis num. 2. & tenet Glossa magna
in cap. 1. *ad finem de injuriis lib.* 6. sequitur plu-
rimos allegans Boërius *decis.* 277. *num.* 3. est
communis ut latissimè tradit Rodriguez *in dicta*
l. 2. *lib.* 2. *fori à num.* 5. & statur Abiles *in capi-*
tibus prætor, in Glossa *execucion num.* 41. docent
etiam Antonius Gomez. 2. *tom. variar. cap.* 13.
num. 1. Mascardus *de probation. conclus.* 707.
Caldas Pereira *de emptione*, *& venditione cap.*
33. *num.* 7. Barbosa *in dicto c.* 1. *de injuriis lib.*
6. sic per dictam Glossam in versic. *prægravetur*,
ibi *an condemnato debitore*, *intelligatur condem-*
netur fidejussor, dicentes ut principali condemna-
to possit sine novo processu, & Judicio mandari
executioni sententia contra fidejussorem debito-
ris condemnati.

5 Ad secundam quæstionis partem, An execu-
tio possit fieri in re non contenta in sententia, ut
expendas adjunges quæ adduxi *suprà in cap. cum*
aliquibus hoc tit. sed quatenùs Tertius possit im-
pedire illam executionem dico *infrà in cap. pen.*
& notant DD. *in cap.* 17. *hoc tit.*

6 Ad tertiam, An sententiæ executio possit fie-
ri contra non nominatam in ea? Responde, fieri
non posse, ut expressè notat Baldus, *cons.* 149.
idem *in l. si pro te in fine*, *Cod. de dotis promis.*
idem & Joannes de Imola *in l. si bina*, *ff. de in-*
juncto rupto, ubi tradunt, quòd is, qui non repeti-
tur in instrumento, non potest ex illo prætendere
executionem, nec activè, nec passivè, quamvis ex
eo interesse prætendat, & facit Textus cum sua
materia, *in dicta l. à Divo pio*, §. *si suprà rebus*, *ff.*
de re judicata.

Et quod tenet Jason *in l. juris gentium*, §. *Præ-* 7
tor ait, *num.* 9. *ff. de pactis*. Ubi inquit quòd, si
ex statuto publica instrumenta statim paratam ha-
beant executionem, & contra eam nulla possit
opponi exceptio, illud utique intelligendum sit
quando agitur contra illum, cum quo factum
fuit instrumentum; secus contra tertium, quam
sententiam, ante eum tenuit Angel. *in leg. si unus*
§. *ante omnia*, *ff. de pactis*, Joannes de Imola *in*
Clem. 1. *num.* 11. *ff. de re jud.* eandemque tenuit
idem Jason *in lege certi conditio*, §. *quoniam*, *num.*
10. *ff. si certum petatur* idem Jason *in dicto* §. *ante*
omnia num. 4. *& in l. Imperatores in princ. num.*
2. *ff. de transact.* Cevallos *de cognit. per viam vio-*
lentiæ p. 2. *qu.* 26. *num.* 20. & ad aliam quæstio-
nem an instrumentum possit exequi contra ter-
tium dico *infrà. & in cap.* 17. *& pen.* quare ulte-
rius non progredior. An fiat executio pro debi-
to Mariti in bonis Uxoris? Riccius *decis.* 1914.
ubi tradit nonnulla.

Ad quartam quæstionis partem, An ab exe- 8
cutione incipiatur? & respondendum est ex Tex-
tu nostro, & aliis jam *suprà* adductis ab ea in-
cipi non posse, nam cum executio dicat ordi-
nem ad sententiam, vel ad alia instrumenta,
cujus occasione ea provenit non est cur ab exe-
cutione incipi possit, & docent DD. communi-
ter per Textum *in l. si cum*, *ff. hoc tit.* † Ta- 9
men hæc Regula fallit in nonnullis, primò, con-
fessio proprio ore facta, licet detur terminus
adversùs confessionem, Vibius *decis.* 68. Riccius
collect. 600. ubi cum Jafredo *decis.* 51. limitat
in crimine Notorio, vel ubiquis in flagranti cri-
mine esset captus.

Et sic etiam paratam habent executionem 10
obligatio cameralis, instrumentum guarentigium.
† Litteræ Cambii pulchrè Mastrillus *in decis.* 11
9. quam ampliat Rota Genuens. tam contra
scribentem, quam contra acceptantem. † Ta- 12
men si litteræ deperditæ essent; tunc non me-
rerentur executionem, ut tradit de Vening. *in*
decis. Rotæ Bonon. 58. † Item legatarius pro 13
consequendo legato potest agere via executiva,
Vibius *decis.* 464. Sed cum de his, & de aliis
suprà tradiderim *sub cap.* 1. *& cap.* 3. *de fide*
instrument. Ideo non ultra progredior de obli-
gatione camerali dixi *ibi*, etiam, de qua cum
aliis loquitur Riccius *collect.* 1490. *&* 1907. ubi
quod appellatio est prohibita in obligatione ca-
meralis obligationis.

Ad quintam quæstionis partem, in quibus re- 14
bus executio fiat, dixi latè *sub cap.* 1. *de fide*
instrumentorum.

Ad sextam quæstionis partem, quæ depen- 15
det ex dictis *in hac quæstione*, in versic. *ad*
primam respondeo quod & si omnes interesse
habentes possent, ut tertii impedire executionem
sententiæ, seu ab ea appellare; Tamen in casu,
de quo loquimur non poterit fidejussor impedire
executionem ea ratione, cum sententia lata non
fuerit contra ipsum, sed contra Reum princi-
palem debitorem, cujus respectu transivit in rem
judicatam, & fidejussor se adstrinxit judicatum
solvi: ergo cum sit judicatum, & sententia
transierit in rem judicatam, nullo modo appel-
lando poterit impedire executionem sententiæ,
quia

quia ipſe eſt obligatus virtute decreti judicialis & guarentigiæ. Et ſic Doctores relati in dicto verſic. *ad primam*, concludunt, quod hæc fidejuſſio ſimul cùm dicta ſententia habet executionem paratam, quia ſi admittenda eſſet prædicta Fidejuſſoris appellatio, & ſententia prædicta tranſacta in Rem judicatam, non exequeretur ſimul cum dictâ fidejuſſione, eſſet procedere viâ ordinariâ, & cum novo proceſſu, quod eſt contra opinionem adductam in dicto verſic. *ad primam.*

16 † Item contingeret, ut idem Fidejuſſor daret alium Fidejuſſorem, de judicato ſolvendo, & per conſequens Fidejuſſore Primo condemnato deberet iſte Secundus conveniri viâ ordinariâ, & poſſet appellare, & poſtea alius, & ſic res procederet in infinitum, quod eſt abſurdum, ut præter cæteros adducunt Rodericus *in declaratione dicta leg. 2. tit. de los emplazamientos lib. 2. fori*, à *num.* 4. *&* *à folio* 289. Joannes Guttierrez *dicto conſil.* 29. *num.* 2.

17 Sed notabis quòd, etſi Fidejuſſor ſit obligatus in prædicto caſu guarentigiæ; quia in ipſius fidejuſſione non fuit oppoſitus dies certus ſolutionis; tamen oportet ut præcedat præceptum Judicis, ut intra certos dies ſolvat quantitatem contentam in ſententia ſub pœna executionis, quod ſit ad conſtituendum eum in mora, ut *in l. ſi Debitori*, *ff. hoc tit.* ubi Bartol. & Doctores *in l. ſi domus*, §. *in pecunia*, *ff. de leg.* 1. & in terminis executionis docent Rodericus Suarez, *in dicta l. poſt rem judicatam in 7. notabili* verſic. *ſextus caſus in fine*; & idem *in 3. notab. ejuſdem legis 2. num.* 2. pro quo eſt bona Lex 13. *tit.* 11. *p.* 3. præcipiens quod ſi debitum eſt purum, debet aſſignari terminis ſolutionis arbitrio Judicis, de quo eſt etiam videndus Antonius Gomez. 2. *to-*
18 *mo variarum de qualit. contract. num.* 2. † Et confirmatur, quia ſi in inſtrumento guarentigio non apponitur dies; non poteſt virtute ejus peti executio, antequam petatur debitum, & tranſeant aliqui dies, quibus Debitor ſolvere poſſit ut *in l. ſi decem cum petiero*, *ff. de verb. obligat.* Felinus *in cap. licet Heli num.* 2. *&* 3. *de Simonia*, Guttierrez *dicto conſ.* 29. *ſub num.* 4. & Gregorius Lopez *in l.* 8. *tit.* 14. *Gloſſa* 2. *ad medium parte* 5.

19 † Ubi amplius dicit quòd, licet inſtrumentum habeat diem certum, ſi adſit pactum, quòd ante diem debeat fieri certificatio, per Actorem, non poteſt exequi tale inſtrumentum, niſi conſtet de certificatione, & de dilatione ab abſolvendum poſt condemnationem, Covarr. *in Reg. peccatum, p.* 1. *à num.* 1. ad idem vide, *ſuprà in c.* 26. *de officio delegati.*

20 Ad ſextam quæſtionis partem, An ſententia lata contra Emphytheutam noceat Domino directo ſcienti? Et applicabis hic, quæ *infrà dico in cap. cum ſuper* 17. *hoc tit.* ubi de Regula *res inter alios acta*, in quo dubio breviter reſpondetur, ſententiam latam ſuper poſſeſſorio contra Emphytheutam, Vaſſallum, vel Fructuarium, non nocere directo Domino, etiam ſcienti, niſi citato, & cauſam defendenti; quia ſententia lata contra civiliter Poſſidentem, non nocet, ut docent Doctores per Gloſſam magnam *in l. Pomponius*, §. *ſi is qui precario*, *ff. de acquirenda poſſeſſione* & ita intelligitur Bart. *in l. ſæpe numero* 6. *ff. de re jud.* ubi Angel. & Alex. *num.* 106. Afflictis *deciſ.* 380. *numero* 4. Covarr. *in pract. cap.* 13. *num.* 8. Pompon. *conſ.* 126. Alvar. Valaſc. *de jure emphyt.* q. 38. *n.* 33. Camill. Dellar. *conſ.* 1. *n.* 45.

Et ſic econtra lata ſit ſententia, contra Domi- 21
num directum ſuper poſſeſſione Civili, non nocebit emphyteutæ, Vaſſallo uſufructuario, & ſimilibus, ſi tantùm ſuper poſſeſſorio civili lata ſit, eo quòd iſti tantùm naturaliter poſſident, & jure proprio, non autem pro Domino directo; ut de Emphyteuta, docent Gloſſa, Bart. Paul. de Caſtro, & Alii *in l.* 3. §. *ex contrario*, *ff. de acquirenda poſſeſſ.* ubi Alex. *num.* 6. *&* 20. Jaſon, *n.* 44. Gloſſa, *in l. ſi ut certo*, §. *ſi duos*, *ff. commodati*, & Bart. *num.* 4. Bald. *col.* 2. *in l.* 2. *Cod. de jure emphyt.* & poſt alios antiquiores, Aret. Fulgoſ. & Alciatum, Salicet. Covarruv. *in Reg. poſſeſſor*, *p.* 2. §. 4. *in princ.* Gregor. Lopez, *in l.* 5. *tit.* 30. *p.* 3. Alvar. Valaſc. *ſuprà q.* 18. Anton. Gomez. *in l.* 45. *Tauri*, ubi *num.* 10. enumerat omnes Perſonas, quæ habent naturalem tantùm poſſeſſionem, quas jam adducti *ſub tit. de reſtit. ſpoliat. & de cauſa poſſeſſ. & propriet.* Afflictis, *deciſ.* 380. *n.* 4. Bolognet. *conſ.* 20. *nu.* 21. Ponte, *conſ.* 147. *n.* 6. *vol.* 2. Fontanella, *de pact. nuptial. clauſ.* 5. *Gloſſ.* 8. *part.* 14. *n.* 65. *fol.* 304. *volum.* 2.

Et de uſufructuario, quòd naturaliter poſſi- 22
deat ipſam rem; Proprietarius verò civiliter dixerunt Doctores, cum Gloſſa communiter probatâ *in l. naturaliter*, *ff. de acquirenda poſſeſſione*, *& per leg. poſſeſſio in princip. ff. eodem*, Covarr. *ſuprà* 2. *p. in princ. num.* 5. & D. Joannes del Caſtillo de Sotomaior plenè cum Multis *de uſufructu lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 27. Anton. Gomez. *variar. reſol. de contract. cap.* 15. *num.* 25. ubi cum aliis pluribus *numero* 26. ejus Additionator Haillon, idem pleniùs *in dicta l.* 45. *Tauri dicto nu.* 100. & cum aliis Amato *reſ.* 79. *n.* 1. *&* 2. qui *num.* 4. cum Accurſ. & Alex. *num.* 13. *in dicta l.* Papin. §. *ſi is qui*; *& cum Gloſſa in Rubrica*, *ff. de Rei vindic.* ubi Jacob. *nu.* 15. reſolvit concluſionem propoſitam, quam & tuentur, Afflict. *in cap.* 1. §. *ſi Vaſſall. in l.* 3. *num.* 6. *ſi de feud. fuer. contr.* Zabarell. *in cap. penult. de re judic*, Barr. & Paulus de Caſtro *num.* 6. *in dicta l. ſæpè*, *ff. eodem*, Corraſius *in dicta l. naturaliter*, §. *nihil commune*, *ff. de acquirend. poſſeſſ. num.* 27. *&* 28. Alvar. *d. q.* 18. *num.* 18. Caſtillo *in l.* 17. *Tauri n.* 92.

Tamen ſi Judicium fuerit agitatum, cum Em- 23
phyteuta, Vaſſallo, vel Fructuario, datâ Domini ſcientiâ, ſuper dominio, tunc ſententiam Domino nocere, ſi Reus in ſe onus probandi ſe eſſe Dominum aſſumpſerit, & ſententia declaratorii dominii, pro ipſo convento contra Emphytheutam fructuarium, vel Vaſſallum lata ſit, fueritque cauſa defenſa, & de dominio plenè cognitum, & diſcuſſum, aliàs non nocere, dicunt Bart. *in dicta l. ſæpe num.* 6. *juncto n.* 3. Roſenthal. *de feud. cap.* 9. *n.* 456. *vol.* 1. *memb.* 1. *concluſ.* 23. Alvar. Valaſc. *de jure emphyt. quaſt.* 38. *num.* 33.

Et ſic convento Emphyteutâ, ſuper Domi- 24
nio, vel reali actione, aut Hypothecariâ, ſententiam contra eum latam, nocere Domino directo, ſaltem ſcienti, vel citato, ſi de dominio fuerit cognitum, juraque deducta, dixerunt Angel. Paul. de Caſtro, Raphael Cuman, & Alex. *num.* 105. *in dicta l. ſæpe*, ubi Imola, *col.* 15. verſic. *fortè poteſt dici.* † Nam Emphyteuta, vel 25
alius utilis Dominus dicitur à directo in rem ſuam Procurator conſtitutus, qui poteſt cauſam defendere, quique dicitur legitimus Contradictor, ut *in l.* 1. §. *fin. ff. de novi operis nunc.* docuerunt, Afflictis, *dicta deciſ.* 380. Anna Rol.

conſ

conf. 92. *n.* 5. & 13. *lib.* 4. cum multis aliis Amato *dicta ref.* 69. *nu.* 6. 7. & 8.

26 Indeque econtra sententiam latam, contra dominum directum nocere Emphyteutæ scienti, dixerunt etiam Doctores per Glossam, 1. *in cap. quàmvis hoc tit. de re Jud. & per l. sæpe eodem* Bart. & Alex. *ibi*, *num.* 108. Caldas Pereira *de renov. emphyt. lib.* 1. *q.* 10. *num.* 28. Paris. *conf.* 28. *à n.* 13. *vol.* 1. Isernia *in dicto* §. *si Vassallus nu.* 11. & per eandem rationem sententiam latam contra Usufructuarium in Judicio reali, vel rei Vindicatorio, & contra Vassallum proprietario scienti, vel citato nocere, docent Paul. de Castro, & Imola *in dicta l. sæpe*, & cum Gams, Achilles, & Graff. Corseto, Costa, & aliis Amato, *dicta ref.* 79. *n.* 9. 10. & 11. Covarr. *d. c.* 13. *pract. nu.* 8. & contra proprietarium latam nocere usufructuario scienti, vel citato, aliàs secùs Proprietario tamen se defendente, & non per contumaciam fortè condemnato, dixerunt etiam Bart. *in dicta l. sæpe*, *q.* 4. & 5. Imola, *n.* 27. Alex. *num.* 108. Afflict. *decis.* 139. *num.* 6. Trentacinq. *variar. ref. lib.* 1. *de peculio ref.* 6. *num.* 3. *in fine* Achilles de Graff. *decis.* 10. *hoc tit. de re jud.* Tyraquel. *de retractu convent.* §. 1. *Glossa* 6. *num.* 29. Mantica, *decis.* 246. *num.* 6. & cum aliis Amato, *dicta ref.* 79. *nu.* 12. Gayto, *de credito. cap.* 2. *tit.* 3. *à num.* 410. ubi an etiam obest transactio? Et quando legendum D. Joann. del Castillo, Sotomaior *de usufructu*, *cap.* 24. *num.* 6. alios plures referens.

27 Hæc tamen dicta de sententia, contra Emphyteutam, Usufructuarium, aut Vassallum, existimamus nocere Dominio juxta proximè dicta, si duo scilicet concurrant, Primò, quod fuerit in Judicio contra Emphiteutam de juribus Domini directi, exactè cognitum, & discussum cum sit generale dici non posse decisum, nisi illud quod est cognitum, & discussum, ex Bart. *in l. receptitia*, *ff. de const. pecun.* Socin. *conf.* 94. *n.* 3. Lambert. *contract. Glossa.*16. verbo *non valeat*, *nu.* 17. *in fine*, Mantica, *decis.* 66. *nu.* 2. Franc. *decis.* 278. *n.* 6. & *decis.* 367. *nu.* 14. Lanar. *consil.* 73. *n.* 11. Vincent. de Anna, *allegat.* 102. *n.*

28 2. † Et quòd Judicium ab Emphyteuta sit defensum quacunque suspicione collusionis penitùs cessante, cum simus in materiâ suspectâ propter regressum evictionis, qui competeret, contra directum Dominum: sicut per conjecturas, illa valeat probari; Imo quod sufficiat una collusionis per Glossam, *in cap. audivimus de collus. deteg.* ubi Doctores, & Farinac. *decis.* 40. *n.* 4. *in primis recollectis*, & *nu.* 5. aliàs directo Domino penitùs non nocere sententiam per collusionem latam contra emphytheutam, Vassallum, aut usufructuarium, sicut nec latam contra legitimum contradictorem per collusionem aliis non nocere, quibus aliàs docuisset, dixerunt Doctores, *per leg. si servus plurium*, §. *si hæreditatis Judex*, *ff. deleg.* 1. Cyn. Bald. & Albericus *in l. ingenuum*, *Cod. de statu homin.* Abbas, Imola, & Felin. *in dicto cap. cum super* 17. *hoc tit.* Alciatus, *conf.* 44. & in terminis Amato, *dicta ref.* 79. *à nu.* 13. cum DD. *in dicta l. sæpe ff. de re jud.* Covarr. *in dicto cap.* 15. Cephalo *conf.* 307. Valasc. *quæst.* 38. *de jure emphit. nu.* 32. Rosin. *de feud. cap.* 9. *membro* 1. *dicta conclusione* 23. *sub. n.* 10. ubi sic dicit posse accipi *leg. offic. consilio* 10. *num.* 25.

29 Et quòd reputetur conjectura non minima ad collusionem detegendam in hoc puncto erit si principalis victus non curaverit diligenter jura deducere, vel exhibere, vel juris etiam allegationes omiserit, ut ex *dicta l. si servus plurium*, §. *si quis ante*, *ff. deleg.* 1. vel minùs plenè defendit causam, vel sub colore litis passus fuerit vinci, vel si per Conventum Dominus laudatus non fuisset, qui potuerat melius causam defendere, magis de juribus instructus, vel si non fuerit appellatus, ut docent ibi Doctores Classici, Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 9. Ubi ejus Additionator Gregorius Lopez, *in lege* 20. *tit.* 22. *p.* 3. *Glossa* 4. versic. *quod forté*, Valenzuela *conf.* 60. *num.* 67. Cujac. *in addition. ad Gloss. in Rubr. ff. de collus. deteg.* cum infinitis Amato, *dicta ref.* 79. *à num.* 22. qui & *num.* 22. refert alios plures. † Dicentes sententiam latam non haberi pro 30
sententiâ, nec mereri allegari; imò & esse ipso jure nullam, nec nocere, cui aliàs conscripta de jure non noceret per collusionem latam, & amplius putasse sententiam collusivè latam, nec ei nocere contra quem lata est principaliter, inter quos Giurba, *decis.* 91. *nu.* 15. Castill. *decis.* 89. *num.* 32. Seraphin. *decis.* 763. *num.* 9. & *decis.* 120. *n.* 4. Sesse, *decis.* 5. *nu.* 6. Faber de Anna, *conf.* 104. *num.* 18. *lib.* 2. Molin. *de primog. lib.* 4. *dict. cap.* 8. *num.* 8. Ubi Additionatores, Intrig. *l. de substitut. cent.* 3. *quæst.* 73. *num.* 126. Guid. Pap. *consil.* 147. *num.* 5. versic. *licet dictæ partes*, Majer, *de fideicommis. quæst.* 72. & alii.

Huc usque dicta procedunt, quando sententia 31
lata est, citato Domino, aut eo scienti: Verùm si Judicium cum Emphiteuta usufructuario, vel Feudatario sit agitatum, & institutum propter dominium actione reali, vel Judicio Rei vindicatorio, data tamen quomodolibet ignorantiâ directi Domini, nunquam illi sententiam nocere Doctores omnes adducti, & alii plures, & magis communiter affirmant, per Textum, *in d. l. sæpè ff. de Re Judicata*, Amato, *dicta ref.* 79. *num.* 5. & sic etiam procedere, quantùmvis collusio etiam modica, vel nulla reperiatur.

QUÆSTIO II.

An petens tempus ad solvendum, videatur appellationi renuntiare, & sententiam approbare? Et an terminum recipiens, licet videatur appellationi interpositæ renuntiare; non tamen interponendæ? Et an appellari possit à præcepto de solvendo? Et an sententia, & instrumenta etiam mandatorum, de solvendo habeant executionem paratam, quoad non expressa?

SUMMARIUM.

1 *Renuntiare quando videatur appellationi, qui petit tempus ad solvendum?* *n.* 2. & 3.

4 *Renuntiare appellationi interposita videtur terminum recipiens, non interponendæ.*

5 *Appellari quando possit, vel non à præcepto de solvendo?* *num.* 6. & 7. *ubi de quadam cautela.*

8 *Sententia, & instrumenta exequi valent pro expressis, & tacitis dependentibus, num. sequent. fallit à num.* 17. & 18.

9 *Expres-*

9 *Expressum, aut explicitum seu tacitam virtualiter sunt propria.*
10 *Sententia, quæ v.g.declarat aliqnem esse debitorem Titii, licet non condamnat, meretur executionem num. sequent.*
11 L. si cum tibi 4. Cod. de re judicata.
12 L. Pompon. 40. §. sed & is qui, ff. de procur.
13 L. si inter me, & te 15.ff.de except. rei judic.
14 L. si quis rem 24. ff. eodem.
15 L.1.§.sed non utique, *versic.* si autem pronuntiaverit, ff. ad Senatû consult. Turpilianum.
16 *Sententia est stricti juris, & ejus verba strictè sunt accipienda.*
17 *Omissum in sententia censetur pro omisso.*
18 *Sententia exequi nequit pro tacitis non dependentibus ab expressissima, & de ratione n.19.*
20 *Statutum de exequendis instrumentis est strictè intelligendum.*
21 *Instrumenta merentur executionem, etiam in tacitis dependentibus ab expressis, secus si non dependeant, n. 24.*
22 *Instrumentum dotale etsi expressè non obliget ad restituendam dotem, ad id extenditur, num. 32.*
25 *Executionem qualiter debeant habere instrumenta mandatorum de solvendo, vulgò* libranças *num. sequent.*
26 *Provisiones expedita adversùs Thesaurarios Regios, seu Receptores redituum, habent executionem paratam.*
27 *Thesaurarii Regii, seu Depositarii sunt executivè obligati ratione officii ad solvendas librantias.*
28 *Depositarius, qui rem depositam habet, aut instrumento, aut authoritate judiciali est ad reddendum executivè obligatus, n.29. 30.31. ubi limitatur.*
29 *Executio locum habet adversùs tertium, qui rem habet à Debitore deposito, vel commodato.*
31 *Mandatum de solvendo non dicitur executivum, si Debitor non est executivè obligatus, etiam in instrumento publico.*
32 *Instrumentum mandari de solvendo, cùm non habeat clausulam guarentigiam, non mandatur executioni.*
33 *Sententia Judicis jubentis restituere malè expensum, habet executionem paratam.*
34 *Sententia contra Absentem potest pronuntiari, & executioni mandari.*

1 AD primam quæstionis partem; Potest in uno contextu responderi; Igitur quoad primam: Cevall.*in pract.* q.732. refert duas contrarias opiniones, unam Innocentii, & Felini, *hîc*, affirmativam sequentium, ex Textu, *in l.fin.C.de temp.appellat.l. ab eo, Cod. quomodo, & quando Judex ex eo*, Quia paria sunt non appellare, vel appellare & postea appellationi consentire, seu quiescere, ex *l.ad solutionem, C.hoc tit.* Quem ad propositum singularem, dicunt Hypolyt.*sing.*136.Rota *decis.2.in tit.de appell.* Marant. *de ordin.Judic.in 2.act.princ. partis ult. n.*306.*&* 312.declarant Ant.Gabriel.*de appell.conclus.*3.*fol.*141. Matienc.*in l.*14. *tit.* 10. *Glossa* 2.*n*.9. *lib*.5. *recop*.& conduci potest Textus *in l. postquam liti, C. de pact.* ibi, *actionem finitam instaurari posse, nulla ratio permittit.* Et sic Innocentius resolvit, quod petens dilationem ad solvendum, dicitur sententiam approbare; hujus sen-
2 tentiæ adducit Alios plures, Cevallos. † Et alteram Butricam in contrarium *hîc*, cujus fundamenta ex pluribus aliis refert Cevall. per Glossam, *in dicta l. ad solutionem* verbo *acquievisse*, & Fermosin. de Exceptionibus, cum multis ex Doctoribus, qui videntur idem sequi, ac Innocentius.

Quare Cevall. *suprà à n.* 8. concordando dicit 3
cum Abbate *hîc nu.* 15. ut secunda opinio procedat, quando Condemnatus ipse, vel ejus Procurator terminum ad solvendum, petiissent spontè & prima Innocentii, & aliorum procedat, quando appellatio fuit interposita; tamen Judicis metu ad redimendam vexationem, fuit facta solutio, quia aliàs detineretur in carcere Reus, donec solveret; itaut licet postea Adversarius coram Superiore opponat hanc exceptionem taciti consensûs, non audiatur; imò ut admittatur appellans ad prosequendam appellationem; sic cum Baldo, *in cap.fin. de appellation.* ubi videbis quæ Ego dixi.

Ad secundam ex dictis breviter Respondeo, 4
cum Felin. *hîc n.*2. Innoc. & Panormit. item cum Imola, *in l.*4. *§.si Quis condemnatum, ff. hoc tit.& ibi* Alex. *col. fin.* ut terminum recipiens, licet appellationi interpositæ renuntiare videatur, non tamen interponendæ, sed Socin. limitat Quinque modis *in Reg.*25. Quatuordecim Aufret.*in Capella Tholos. q.* 193. & Quindecim modis restringit Præposit.*in cap.sollicitudinem n.*18.*de appellation.* benè etiam de Regula Anton. de Butr. *in cap. gratum in fine de offic. deleg.* Roman. *in Rubr.de arbitr.* 24. *colum.* versic. *& adde quod lata sententia*, & *cons.* 8. Petrus de Anchor. post Joannem Andr. *in cap. fin. de appell. lib.* 6. *col. penult.* Dominic. de Rota, *decis.* 287. *tit.de renunc. & appellat. in novis*, Jason. *in l. si convenerit num.* 20. *ff. hoc tit.* Guid. Pap. *in singulari* 497. §. Franc, Felin. *in d. c. gratum, num.* 7. *& in c. significaverunt, num.* 2. *de Test.* qui in nostro Textu dupliciter ampliat Regulam dictam, Gratian. *Reg.* 454. Imola *cons.* 144. Hypolyt. *cons.* 126. Marant. *de ordine Judiciorum* 6. *p.* versic. *appellatio, n.* 412.

Ad tertiam quæstionis partem, An appellari 5
possit à præcepto de solvendo? Quia de ea agit Felin. *hîc, columna* 8. ideò Respondeo quòd, cùm agitur de prætextu, quod vocatur mandatum de solvendo, ortum nempè ab instrumento guarentigio, seu à sententiâ transactâ, in rem judicatam, non debet appellatione suspendi, ex Glossa Textûs, *in l. si cùm except. §. hac autem ff. quod metûs causa*, Felin. *hîc*, cum multis Alex. *cons.*95. *n.*4. *vol.* 2. *& cons.* 181. *n.*12. *vol.*6. sequitur Bern. Diez, & Lugo, *in Reg.* 45. Roderic. Suar. *in l. post rem judic. ff. hoc tit. in declarat. l. Regni q.* 6. *nu.* 3. Didac. Perez, *in l.* 5. *tit.* 8. *lib.* 3. *ordinam.Glossa* 2. Sarmient. *select. cap.* 8.*n.* 4. Paz. *in praxi p.* 4. *tom.* 1. *num.* 38. versic. *rursus.*

Sed hanc communem traditionem tribus mo- 6
dis limitat *hîc*, Felin. quem sequitur Bern. Diez de Lugo, & Roder.Suar.*ubi suprà*, & limitat etiam Paz. quandò negativè pronuntiatum esset à Judice, ut puta sententiam, vel instrumentum non esse exequendum, nam hujusmodi gravamen reparari non potest per appellationem interpositam à definitiva; quia nulla alia sententia separatur: ita Roderic. Suar. *ubi suprà q.*6. *nu.* 4. post Aurel. *in l. quisquis, C.duorum appell. non recipiantur*, & ita tenendum est, quamvis Glossa, *in l. ab execut. C. quorum appell. & in l. ab execut. ff. de appell.*& plures relati à *supra* adductis teneant contrarium.

Verùm optima erit cautela Angeli, quam se- 7
quuntur Cepola, *cautela* 44. & Socinus, *Reg.* 26. *fallentia* 5. Rodericus, *in dicta q.*6.*n.*3. Paz. *sub dicto n.*38.*in fine*, nempe quòd Judex realiter mandet

executioni sententiam, vel instrumentum, sine pronuntiatione super executione præcipiendo, quod mandatum detur ad hoc, ut alquazeli, & Ministri Judicis capiant pignora, & personam Debitoris pro quantitate debita, & expensis, imò Pax. consuluit Judicibus quòd ita observent ad evitandam dictam appellationem, & sedandas opiniones Doctorum.

8 Ad quartam quæstionis partem; An instrumenta habeant executionem paratam, non solùm quoad expressa, sed quoad tacita, suppositis his, quæ adduxi *supra in c.t.de fide instrum*. Ubi plura de instrumentis, & aliis, quæ merentur executionem: Respondeo ex communiori, & practicabiliori DD. sententiâ, tam sententiam, quàm instrumenta posse executioni mandari, non solùm pro expressis, sed etiam pro tacitis virtualiter contentis, & resultantibus ex sententia, aut instru-
9 mentis ex ea ratione. † Quia paria sunt aliquid esse expressum, & explicitum, vel esse tacitum virtualiter contentum implicitum, & subintellectum in expresso: nam id etiam habetur pro explicito, & expresso, *l. jam hoc jure 4.C. de vulgari, & pupillari substit. l. cum quid 3. ff. si certum petat.* Decius *cons. 15. n. 6. & cons. 68. n. 3.* Craveta *cons. 149.* Cephal. *cons. 152. n. 76. lib. 2. ad leg. connub. l. 16. Glossa 7. n. 179.* Roderic. Suar. *in l.post rem judic. in declarat. legis Regni*, §. *secundo extende nu. 1. & 2. ff. hoc tit.* Parlador. *lib. 2. rerum quotid. c. fin. p. 1. §. 11. in 4. ampliat, n. 18. & 19.* Guiurba *decis. 45. ex n. 2.* Carlevall. *de Judic. p. 2. tit. 3. cap. 5. n. 5. & 10.*

10 Unde exemplis declarando constat, ut si v. g. sententia declaret Sempronium esse Debitorem Titii, vel Titium debitorem Sempronii, sed non condemnat Titium ad solvendum Sempronio, ea meretur talem executionem, ut cùm effectu sol-
11 vat Titius, seu econtra Sempronius. † Ubi probat Textus *in l. si cum tibi 4.C. de judic.* quem *ibi* commendat Bart. dicens nescire se alibi ita claré dis-
12 poni. † Item probat Text. *in l. Pomponius 40. §. sed & is qui ff. de procur.* ibi, *nam cum judicatur rem*
13 *meam esse simul judicatur illius non esse.* † Textus *in l. si inter me, & te 15. ff. de except. rei jud.* ibi, *quia eo ipso, quo meam esse pronuntiatum est ex adverso*
14 *pronuntiatum videtur tuam non esse.* † Textus *in l. si quis rem. 24. ff. eodem*, ubi Possessor rei petente domino absolutus; si à possessione cadat, & ad dominum revertatur, juvat se ad obtinendum in hoc secundo Judicio exceptione judicari resultan-
15 te ex prima absolutione. † Deinde ex Textu *in l. 1. §. sed non utique versic. si autem pronuntiaverit calumniatus est, condemnavit eum, & quamvis de pœna nihil subjecerit, tamen legis potestas adversus eum exercebitur, ff. ad Senatuscons. Turpil.* docent in hoc puncto præter Ordinarios Barb. *in l. si Prætor 75. n. 1.* post Text. & Bart. *ibi, ff. de Jud.* Afflict. *decis. 157.* Surd. *decis. 212. n. 12. & 13.* Magon. *decis. Florent. 3. ex n. 19.* Cachem. *decis. 64. n. 3. & sequent.* Rober. *decis. 60.* Hypolyt. de Marsil. *in Rubr. de fidejus. q. 25. n. 219.* Asin. *in praxi judiciorum, §. 31. c. 2. ampliat. 2.* Gratian. *discept. forens. tom. 3. c. 445. n. 20. & tom. 5. c. 833. ex n. 28.* Azeved. *in l. 22. tit. 6. lib. 5. recop. n. 9.* Abiles. *in c. 1. Prætor*, verbo *mandado, n. 17.* Tusch. *littera E, concl. 491. n. 13. & littera S. concl. 128. & 129. n. 16.*

16 Nec obest dicere quòd sententia est stricti juris; taliter ut ejus verba sint strictè accipienda, ex his, quæ adduxi per Textum *ibi, in c. cum aliquibus hoc tit.* & ubi cessante ejus verba, cesset ejus dispositio *l. dies cautioni 4. toties, ff. de damno infecto* nec comprehendere ea, de quibus non fuit expressum. † Imò quod omissum in sententia 17 censeatur pro omisso ex *l. Divi 27. §. rectè, ff. de liberali causa, l. si à te 9. in princ. ff. de except. rei jud. l. 1. C. si plures una sententia*, Bartol. *in l. Julianus 6. n. 5. ff. de cond. indebiti, & in l. si expressim 19. n. 2.* versic. *quandoque sententia prima, ff. de appellat.* Decius *in l. 1. n. 50. ff. de officio ejus, cui mand. est jurisdictio*, Roland. à Valle *cons. 79. ex n. 10. vol. 3.* Craveta *cons. 188. n. 6.* Menoch. *cons. 110. ex num. 13. lib. 2.* Surdus *cons. 189. ex num. 37. lib. 2.* Cacher. *decis. 64. numero 1. & 2.* & post longam plurimorum allegationem tradidit Tusch. *littera S, concl. 126. ex n. 57. ad 63.* † Ergo sententia non poterit execu- 18 tioni mandari, nisi pro expressis in ea. Et Baldus, *in l. juris gentium 7. §. quod fere, ff. de pact. & in l. ab Anastasio 23, n. 4. C. mandati*, Alex. Jason. Decius, & Orof. *ibi*. Butr. *in §. translato 3. de consit. n. 8.* Imola, & idem Decius *ibidem*, & Cancer. *variar. resolut. 2. p. c. 3. n. 87. & 88.* docent sententias, aut instrumenta habentia paratam executionem pro expressè contentis, & promissis, & pro expressa obligatione. † Sed respondetur veram es- 19 se hanc doctrinam, quæ procedit in tacitis, quæ non veniunt in necessariam consequentiam, respectu verborum ipsius sententiæ. Tamen ubi, etsi verba expressè non exprimant, sententia utilem effectum nequit habere, nisi extendatur ad non expressum, ut in exemplo *suprà* posito; revera est procedendum, juxta nostram sententiam jam relatam.

Unde infero ad aliud exemplum, de instrumen- 20 tis, respondendum esse eodem metro, quia etsi ex *l. Minor annis 15. cui fideicommissum 40. ff. de minor.* Dicatur quòd statum de exequendis instrumentis sit contra jus, & obeid strictè intelligendum ex *l. quod vero 14. ff. de leg.* ut notant Bart. & DD. *in l. 3. §. hac verbo, el secundo ff. de negot. gest.* &, ob id idem Bart. *in l. eum stipul. sim. 113. n. 4. ff. de verb. oblig.* Dec. *in l. cum quid 3. in 1. lect. n. 4. & in 3. lect. n. 3. ff. si certum petat.* Dixerint quòd ubi inter Partes non sit conventum ultra expressa, itaut si in obligatione facti nihil fecerit conventum de interesse: quia illud convenit ex dispositione Legis non competere viam executivam. † Tamen21 quoties ex verbis, & tenore ipsius instrumenti censetur, ut concedatur vis executiva quoad ea, quæ non sunt expressa in eo, sed virtualiter, & implicitè continentur in eo, & sunt connexa cum expressis, tunc revera procedit, ut executio ad tacita, & non expressa extendatur, nam ista videntur etiam expressa, & explicita; quia circa ea, quæ tacitè, & virtualiter resultant ex contractu juxta legis dispositionem, intervenit utriusque consensus, & de illo censentur contrahere Partes, & facere instrumentum executivum, quod possit executioni mandari pro omnibus in eo, quomodolibet contentis per Textum *in l. si duo 38. ff. de acquir. hered. l. heredes mei 57. §. cum ita*, & ibi Ripa *n. 57. ff. ad Trebel.* Menoch. *lib. 4. præsumpt. 202.* Pelaez *de majorat. 2. p. in initio à n. 170.* Barb. *in l. si cum dotem 22. in princ. n. 50. circa medium, ff. soluto Matrim.* Tusch. *littera C. concl. 151.* Surd. *cons. 42. n. 6.* Carlevall. *dicta 2. p. tit. 1. cap. 5. n. 12.*

Itaque si, verbi gratiâ, ponamus Maritum fa- 22 cere instrumentum dotale, quo confiteatur, vel constat re ipsa recipere dotem, sed non obligasse se ad dotem restituendam, & dixerint Relati in principio dicti versiculi *unde infero*, non posse hoc instrumentum executioni mandari contra Ma-

Maritum, ut dotem restituat, quia hoc uon est ex-
23 pressum in instrumento. † Tamen in eodem ca-
su Bald. dicit contrarium, *in l.ad probationem* 21.
n.3. *Cod. de probat.* Ubi dicit se sic consuluisse, &
fuisse primum cousilium, quod dederit; & *in l*. 1.
§. *ut plenius n*. 6. per Textum *ibi*, *C. de rei uxoriæ*
actione, Imola, *in l*.1. *n*.6.*ff. de his quæ in Testam.*
delentur, Andreas Barbatia, *in repet. leg. acutissi-*
mi, *n*.176. *Cod. de fideicommissar*. Carrar. *de exe-*
cutione instrument. qu. 29. *n*. 64. Baldus, *novel.*
de dote p. 6. *privig*. 2. *n*. 10. Roderic. Suarez, *in*
d. l. post rem judicatam in declaratione legis Reg-
ni, §. *secundo extende*, *n*. 1. & 2. *ff. hoc tit.* An-
ton. Gomez. *in l*. 64. *Tauri n*. 6. Menoch. *de adi-*
pisc. possess. remedio 4. *n*. 125. Azevedus, *in l*. 1.
num. 11. *tit*. 21. *lib*. 4. *recopil*. & *n*. 10. loquitur
generaliter de omnibus tacitè inclusis, & virtuali-
ter contentis in contractibus, Paz. etiam generali-
ter loquitur, idem exemplum commemorans *in*
praxi tomo 1. *p*. 2. *cap*. 1. *n*. 13. & 14. Parlador.
lib. 2. *rerum quotid. cap. fin*. 1. *p*. §. 11. *ampliat*.
4. *n*. 20. loquens in specie de hoc exemplo, &
generaliter de omnibus ex *n*. 18. Et facit Textus
in l. si duo Patroni, §. *Marcellus*, *ff de jurejuran-*
24 *do*, qui spectat ad relatum exemplum. † Et quod
universim instiumenta possint executioni manda-
ri, etiam quoad tacitam, & virtualem obliga-
tionem iu eis implicitè contentam, senserunt
Imola, *in dicta l*. 1. *n*. 6. *ff. de his*, *quæ in testam.*
delentur, Aretinus, *in l. si in Testam*. 5. *ff. de vulg.*
pupil. substit. suprà *in l. ultima n*. 54. *Cod. de*
edicto Divi Adrian. Tollend. Barcius, *tract. de gua-*
rentigia p. 1. *q*. 9. *post medium*, & *q*. 10. & 11.
Surd. *decis*. 254. *n*. 39. Patianus, *de probat*. Istè
agens *lib*. 1. *cap*. 26. *ex n*. 65. Ruginel. *practic.*
quæst. *cap*. 20. qui examinat specificè Colerus
de process. execut. p. 2. *cap*. 3. *ex n*. 487. Gratia-
nus, *discept. forens. tomo* 1. *cap*. 37. *n*. 46. & 37.
& *cap*. 115. *ex n*. 27. Cevallos, *in pract*. *q*. 46.
Parlador. *rerum quotid*. 1. *p. dicto* §. 11. *dicta* 4.
ampliat. ex num. 18. Galesius, *de obligatione ca-*
merali, & ad eum Zacchias, *q*. 31. *n*.16. 17. Fran-
chis, *decis*. 325. Villadiego *in politica c*. 2. *n*.17.
Heuia Tolano *in Curia Philippica* 2. *p*. §.7.4. op-
timè examinat Rodriguez, *de executione cap*. 1.
§. 3. *de instrument. execut. à n*. 32. & de execu-
tione instrumentorum adduxi plura, *in cap*. 1. *de*
fide instrument. à *q*. 5. ubi, & applicabis *dicta q*.
& ibi in versic. *ad sextum*, ubi de parcellis non
nexis, & separatis.

Ad ultimam quæstionis partem, de instrumen-
25 tis mandatorum, de soluendo, quæ vulgò vocan-
tur *libranzas*, *seu librantias* quibus, vel Debi-
tori, vel depositario ætario Campsori, & simili-
bus mandatur, ut solvat alicui aliquam certam
pecuniæ quantitatem; quamquam habeant execu-
tionem paratam, & quia video quod Carllevalus
novissimè latè dicat, præter alios multos, quos
ipse congerit *de judiciis p*. 2. *tit*. 3. *de executione*
26 *disp*. 6. per totam. † Ideò resumptivè dico quòd
de Jure Castellæ provisiones expeditæ adversùs
Thesaurarios, seu Receptores Regiorum redi-
tuum, habent paratam executionem ex *l*. 14. *tit*.
7. *lib*. 9. *recopilat*. ubi de jure hoc statuitur Li-
brantias expeditas in Concilio Regii Patrimonii à
computatoribus majoribus habere contra prædic-
27 tos executionem paratam. † Quia prædicti The-
saurarii, seu Receptores, ut Depositarii sunt
executivè obligati ratione officii restituere pe-
28 cuniam Regiam, quæ est apud ipsos. † Qui-
cunque ergo Depositarius executivè potest con-
veniri ad restituendum depositum: argumento
Textûs, *in l. enim pro quo* 17. *ff. de in jus vocando*,
& est Textus expressus *in l. si quis* 11. *in princ. ff.*
depositi: dum tamen constet de depositio, ex ins-
trumento publico, quod facit notorium, vel ex
Chyrographo recognito, sed Mantica, *de tacit. &*
ambig. convent. lib. 19. *tit*. 10. *ex n*. 1. non exigat
scripturam, sed probationem quamcunque fi-
dem faciat; quia probato qualitercunque depo-
sito, ipsum depositum ex natura sua producit
actionem, & obligationem executivam, ut pla-
nè voluit Parlador. *lib*. 2. *rerum quotid. cap. fin.*
§. 5. *n*. 12. † Dum statuit executionem locum ha- 29
bere adversùs Tertium, qui rem habet à Debito-
re deposito, vel commodato: sequitur Rodrig.
de execut. cap. 4. *n*. 55. † Et sic si Judex interve- 30
niente Actuario, seu Scriba, expediat ex processu
mandatum, quo jubet solvi pecuniam alicui
Creditori ex deposito facto à Debitoribus ejus,
vel jubet Debitori Debitoris, ut solvat sui Cre-
ditoris Creditori, quod interdùm facere potest
ex *l. non intelligitur* 3. §. *multa*, *ff. de jure Fiscl*,
tale mandatum habebit executionem paratam,
non quidem virtute ipsius mandati, seu libran-
tiæ, sed virtute obligationis Depositarii, quâ te-
netur restituere depositum, docent post Anti-
quos, & Nonnullos alios Depositores Rodrig. *in*
tract. de concursu, & *privileg. Creditor* 1. *p. art*. 6.
n.43. Colerus, *de processibus executivis p*. 3. *cap*. 1.
ex n. 23. Asinius, *in praxi in tract. de executionibus*
§. 1. *cap*. 4. *ex n*. 1. Mantica, *ubi suprà dicto tit*. 10.
ex n. 1. Paz. in praxi *tom*. 3. *cap*. 6. §. 6. *n*. 26.
Scaccia, *de Judiciis lib*. 1. *cap*. 62. *num*.11. Graf-
fis, *de exception. in præjudicio ex n*. 3. Campeg.
de dote p. 5. *q*. 111. & alii quos sequitur viden-
dus Carleval. *ubi suprà n*. 2. & de Librantiis ex-
peditis à Consilio Regii Patrimonii, Parlador.
lib. 2. *rerum quotid. cap. fin*. 1. *p*. §. 5. *n*. 19.
Curia Philippica 2. *p*. §. 10. & §. 12. *n*. 6. † Quod 31
limitat cum multis Carleual. quoties Debitor,
cui fuit mandatum, ut solvat, non est obliga-
tus executivè ad solutionem: Nam tunc man-
datum de solvendo, seu librantia, etiamsi sit
instrumentum publicum, non habebit paratam
executionem; ita ut contra mandatarium ne-
queat agi viâ executivâ.

Sed quia, ut jam dixi plura adducat cum plu- 32
ribus Carleuallus, ipsum leges pro exacta expe-
ditione hujus difficultatis; Unum tamen cum
eo notabis *n*. 10. & cum Avendano *de exequend.*
mand. 2. *p. cap*.10. Bobadilla, *lib*. 2. *polit. cap*. 4.
ex n. 6. Villadiego, *in politica cap*. 5. §. 30. & 32.
ex n. 50. *de ratiociniis. tom*. 1. *ex cap*. 22. *ad* 27.
quòd si ex statuto in instrumento requiritur clau-
sula guarentigia, ut possit executioni mandari li-
brantia, seu instrumentum mandati de solvendo
etiamsi constet, ex ipsius tenore esse injustum, &
destinatum, in expensam inutilem, seu damno-
sam Fisco universitati Ecclesiæ, vel pupillo
non posse executioni mandari contra mandan-
tes, eo quod hoc instrumentum mandati nun-
quam habet clausulam guarentigiam contra
Mandatarium, nec in eo soleat inseri hujusmodi
clausula & sic non posse habere executionem pa-
ratam; licet ex illo agi possit contra mandantes
viâ ordinariâ summariâ, concesso termino, intra
quem possent se defendere.

Iterum notabis ad nostrum Textum quod sen- 33
tentia Judicis restituere jubentis malè expen-
sum, habet executionem paratam; ita ut nec
ab ea possit appellari, ut appellatio habeat

effectum Suspensivum; docet Scobar. *de ratiociniis*, loquens in malo Administratore *tomo 1. cap. 31. num. 11. in fine*, Carlevallus *dicto cap. 6. tit. 3. lib. 2. de Judiciis sub nu.* 18. probans singulariter ex Textu, *in l. 2. §. quod de frumentaria, ff. de adm. rerum ad Civitat. pertinet.*

34 Ut contra absentem possit pronuntiari sententia, & executioni mandari, de quo est videndus eodem Scorbar. *dicto cap. 31. ex n. 22.* Bobadilla *lib. 5. polit. dicto cap. 4. nu.* 83. Redin. *de majest. princip.* verbo *sed etiam per legitimos tramites n. 98.* Belluga, *de speculo Princip. Rubr. 37. §. inhumanum, num. 2.* Avendanus *de exequend. mand. p. 1. cap. 9. num. 3. & p. 2. cap. 10. n. 36.* & quid dispositum sit de Jure Castellæ, *leges l. 79. cap. 4.* versic. *y en quanto tit. 4. lib. 3. recopilat.* ubi de modo exequendi aliquas partitas, appellatione non obstante juxta rationes redditas ab Oeconomo, vel Depositario, seu detentore pecuniæ universitatis.

QUÆSTIO IV.

An executio liquidationis fiat appellatione remotâ? An executio sententiæ in criminalibus differatur? Et an indistinctè executio sit nulla, si hora in ea non opponatur: ita ut non debeatur decima? An liceat appellari à sententia Judicis, qua pronuntiat sententiam exequendam esse?

SUMMARIUM.

1 *Liquidationis executio, nunquid admittat appellationem num. sequent. & de praxi, numero 14. 15.*

2 *Liquidum per se, aut per informationem summariam factam virtute instrumenti publici, seu executoriam paria sunt.*

3 *Executio fit liquidatione factâ qualiter? n. 11.*

4 *Instrumentum, & non liquidum ut executionem mereatur? quid fiat?*

5 *Appellatio admittiur in dubio in omni casu?*

6 *Statutum quot tribuit instrumentis executionem intelligitur de liquidis?*

7 *Exceptio non liquidi admittitur adversùs instrumentum.*

8 *Instrumentum non liquidum, non est probatio probata; & sic ordinariè super eo procedetur.*

9 *Liquidationis negotium est distinctum à principali, & non habet executivum privilegium.*

10 *Statuta prohibentia appellationem, restringuuntur ad decisoria litis, non ad emergentia, & incidentia, n. 13.*

11 *Appellatio admittitur à sententia Judicis super liquidatione instrumenti, & super fructibus & conditione, num. 14.*

12 *Appellatio etsi non detur in possessorio, datur verò in emergentibus.*

13 *Statutum appellationem probibens, strictè interpretatur.*

14 *Appellatio locum non habet, si Index absque sententia selum ex probationibus decernit mandatum, u. 15.*

15 *Liqnidatio, de qna constat per probationem, si per Indicem exequi mandetur, non admittit appellationem.*

16 *Executio sententia in criminalibus defertur donec sit lapsum tempus ad appellandum, & n. 17. ubi de bannito, & n. 19.*

18 Cap. 2. de purg. vulgari n. 27. 28. 29.

19 *Bannitus ad opponendum contra sententiam non admittitur, nisi restitutus à Principe, vel à Senatu.*

20 *Sententia transactis diebus datis ad appellandum adhuc suspendi potest, ut exequatur, ut in pragnante muliere n. seq. & de aliis n. 24.*

21 *Sententia lata in die feriato differtur exequenda die non feriatà.*

32 *Sententia in rem judicatam transacta, qualiter non exequitur Meretrix aliquem in Maritum petens.*

23 *Sententia Arbitri, pendente reductione non exequitur.*

24 *Sententia exequi incœpta in causa decapitationis quando suspendatur, quando ex remissione processûs? n. 25.*

26 *Hæreticus traditus comburendus ab Inquisitoribus, venit comburendus absque aliqua alia cognitione Laici, etiam ne sub pratextu injustitia fiat suspensio.*

27 *Sententia lata potest optimè retractari prætextu fallaciæ, & fraudis.*

28 *Sententia quandoque retractari potest, quoties ejus causa redditur ad non causam errore detecto.*

30 L. unius, §. fin. ff. de quæstion.

31 *Executio qualiter annulletur, nec decima debeatur, ex eo quòd hora ab Executore in ea non sit apposita? n. 31. 33. 34.*

32 L. 22. tit. 21. lib. 4. recopil.

33 *Hora in executione si posita non est, eam non impedit si aliter constet de solutione, numero 39.*

35 *Appellari nequit ab executione econtra, à n. 39. expenditur, n. 40.*

36 *Pronuntiatio de exequendo est verbalis executio, à qua non licet appellari, & est præambulum executionis, n. 37.*

37 *Probibito uno censetur probibitum id, per quod pervenitur ad id.*

40 *Appellatio à pronuntiatione facta per Judicem sententiam esse exequendam: qualiter admittatur?*

AD primam quæstionis partem, quia sæpe 1
contingit in Judicio ut producatur instru-
mentum non liquidum, vel conditionale, & Actor
petit fieri liquidationem summariè Reo citato, &
judex profert sententiam interlocutoriam super
liquidatione, à qua Reus interponit appellatio-
nem, Judex ea non obstante procedit in causa
executivè. † Et quòd locus non sit appellationi 2
videtur ex eo probari, quia paria sunt, quòd
quid sit liquidum per se, vel per liquidationem
summariam virtute instrumenti publici factam,
vel per executoriam, ut sæpe etiam in exequenda
sententia contingit: Docent Jason. *in l. certo con-
ditio n. 20. ff. de rebus eredit*, Parlador. *lib. 2. rerum
quotid. c. 6. §. 1. n. 11.* † Ubi resolvit quòd factâ li- 3
quidatione, sit facienda executio Paz. *in praxi p. 4.
tom. 1. cap. 1. n. 15.* ubi dicit. † Quòd habens in- 4
strumentum incertum, & non liquidum, produ-
cat illud coram Judice, petens executionem re-
ceptâ informatione summariâ super liquidatio-
ne, citato Reo, & tunc Judex debeat mandare
executioni prædictum instrumentum plura pro
hac sententia in confirmationem adducit Ce-
val-

vallos, *de cognit. per viam viol. quæst. 39. p. 2. à num.* 1.

5 Sed quod talis executio liquidationis non
auferat appellationem Multi tenuerunt; Primò,
quia in dubio, est admittenda appellatio, quæ
in omni causa, est permissa, nisi expresè pro-
hibeatur, juxta Textum *in l. & in majoribus,*
Cod. de appellationibus, Sed super instrumento
non liquido adest Doctorum diversitas, quoad
ejus executionem: Ergo debet dari locus ap-
pellationi à sententia super liquidatione, ex
doctrina Bartoli, *in l. proinde, §. notandum,*
6 *ff. ad legem Aquiliam.* † Ubi cum dicit statu-
tum tribuit instrumentis executionem, intelli-
gitur de liquidis, non verò de non liquidis,
7 cujus liquidatio requirit altiorem indaginem. †
Et sic dicit Baldus, quod si nulla exceptio po-
test opponi contra instrumentum; ea tamen ad-
mittitur, qua dicitur illud non esse liquidum:
sic Corneus, *consilio* 296. *num.* 11. *vol.* 3. Alex.
cons. 115. *num.* 10. *vol.* 7. Decius, *cons.* 322.
num. 3. Asinius, *de executione, p.* 1. *cap.* 29.
8 *num.* 5. & 18. Beckius, *cons.* 5. *num.* 6. † Rur-
sus quia instrumentum non liquidum, non est
probatio probata, cùm requiratur extrinseca pro-
batio, pro liquidatione; ita Decius, *cons.* 424.
Natta, *cons.* 221. *num.* 14. Ergo cum debeat
proferri Libellus, & hinc inde sint diversæ pro-
bationes faciendæ, perinde est, ac si viâ or-
dinariâ ageretur, ut docet Bartol. *in l.* 3. *n.* 15.
Cod. de pignoribus, Baldus, *in l.* 2, *num.* 7. *Cod.*
de executione rei Judicatæ, Antonius de Canario,
9 *q.* 14. *num.* 33. † Socinus, *cons.* 51. *vol.* 1. Masa,
tit. de liquidatione, num. 2. Ubi dicit quòd liqui-
dationis negotium, est diversum à principale, &
non habet executivum privilegium; ob idque
esse locum appellationi; maximè quia via execu-
tiva est odiosa, *l. minor* 25. *annis*, cui fideicom-
missum, *ff. de minoribus*, & sic esse restringendum
secundùm Baldum, *in l. si ex causis, §. nunc viden-*
10 *dum, ff. de minor.* ubi dicit. † Quod statuta pro-
hibentia appellationem, restringuuntur ad deci-
soria litis; non autem ad emergentia, & inci-
dentia, sic Perusinus, *in cap. pastoralis de ap-*
pellationibus, Decius, *in l. penult. num.* 35. *ff.*
de pactis, Bossius, *in sua praxi crimin. tit. de appel-*
lat. n. 20. & ex aliis hanc partem refert Ceuallos,
dict. q. 39. *de las fuer, à n.* 10.

11 Ego tamen, cùm jam de hoc puncto egerim;
suprà in cap. 1. *de fide instrument.* scilicet quate-
nus ad praxim exequendi instrumentum non li-
quidum, & conditionale, *ibi, quæst.* 6. versic.
ad tertiam, & in versic. *quòd si*, & in versic. *ad*
quartam; ideò te remittendo ad *ibi*: dicta quoad
Judicialia, quibus illa liquidatio fiat, ut exe-
quatur instrumentum: tamen quia ibi, nihil
actum sit, nunquid à sententia Judicis, super
illa liquidatione, admittatur appellatio; ideò exi-
stimo posteriorem proximè relatam esse verio-
rem ex rationibus, *ibi*, adductis; tum quia di-
versa est ratio inter id, quod liquidè probatum
est per instrumentum, & illud, quod est extra
instrumentum probatione egens, quia executio
dabitur instrumento, non aliis probationibus,
ex longè adductis, *in dicto cap.* 1. *de fide instru-*
12 *mentorum à quæstione* 6. cum aliis. † Deinde quia
etiamsi in Judicio possessorio; non detur appel-
latio, ut *in l. unica, Cod. si de moment. poss.* fue-
ris appellatum: tamen in emergentibus licebit ap-
pellare, Baldus, *in l. post sententiam, num.* 8. *Cod.*
de senten. & alii, quos refert Conradus, *in dict.*
Fermosin. de Exceptionibus.

l. unic. limit. 4. *n.* 1. Ubi generaliter dicit quòd
in materiâ odiosâ, nunquam accessorium sequi-
tur naturam sui principalis. † Quia statutum ap- 13
pellationem prohibens, est strictè interpretan-
dum, ut docent Decius, *cons.* 44. *num.* 3. Ce-
phalus, *cons.* 209. *n.* 13. *vol.* 1. Surdus, *cons.* 271.
n. 17. *& in decis.* 26. *num.* 4. versic. *detulit*, Ubi
resolvit quod Senatus Mantuanus detulit appella-
tioni in quadam liquidatione.

Quare Judex proferat sententiam liquidationis, 14
super fructibus, vel conditionis: tunc revera sit
admittenda appellatio ad utrumque effectum;
sed si Judex, non profert sententiam super li-
quidatione, sed factis probationibus, decernit
mandatum executorium pro quantitate liquidâ:
tunc non dari locum appellationi interpositæ
dicendum est, & in hoc sensu habere locum
primam sententiam: docet Ceuallos Legendus,
dict. quæst. 39. *à num.* 25. Ubi ait Judicem, in
tali casu, vim non facere exequendo, appel-
latione remota; quam resolutionem, & distin-
ctionem commendat, memoriæ tenendam; uti
usu frequentissimam, tam in foro Ecclesiasti-
co, quàm seculari, tam in executione instru-
menti, non liquidi, quàm Rei Judicatæ, in qua
veniunt fructuum liquidationes ab utraque per
legitimas probationes. † Et ne tollatur vis execu- 15
tionis, ait Cevallos, non deberi sententiam pro-
ferri, super liquidatione, sed statim factis pro-
bationibus decernere mandatum executivum,
pro quantitate liquidâ, cujus executio non im-
peditur per appellationem; quæ resolutio col-
ligitur, ex doctrina Petri Surdi, *cons.* 271. *num.*
17. & ex *decis. ejusdem* 26. *num.* 8. ibi, *sed post*
quam pronunciatum est, ea esse liquida; & sic
in pronunciatione consistit damnum, & tollitur
vis, ac potestas executionis, ut etiam videtur
sentire, Paz. *in praxi* 4. *p. tom.* 1. *cap.* 1. *num.* 17.
ibi, caveat tamen actor, ne super tali liquidatio-
ne sententiam interlocutoriam pronunciet. Aliqua
vide, *infra sub qu.* 6. versic. *ad secundam.*

Ad secundam quæstionis partem, An exe- 16
cutio sententiæ in criminalibus differatur? Di-
xi nonnulla, *in cap. consanguinei* 11. *hoc tit.*
Ubi ex proposito dico, sed nunc ex doctrinâ
Bartoli, & aliter, seu in aliâ specie, quam su-
pra tetigi, Respondeo, per *l. qui ultimo de Ju-*
re esse, ut executio sententiæ in criminalibus sit
differenda, donec lapsum sit tempus ad appel-
landum: Tradit Riccius, *collect.* 1924. & am-
pliat Rub. *in decis.* 60. † Ubi exceptio op- 17
posita per Bannitum, non differt executionem
mandati, quoties agitur contra Bannitum cap-
tum extra Territorium; Ergo ex his infertur
nullum habere privilegium causam criminalem,
præter alias, cui sententia, sit executioni man-
danda, tanquam non transacta in Rem Judica-
tam; uti de matrimoniali causa; & de aliis di-
xi, *in d. c. consanguinei.*

Verùm obstat Textus, *in cap.* 2. *de purg. vul-* 18
gari. Ubi sententia, semel lata, in causâ crimina-
li, etiam postquam transierit in Rem Judicatam,
detecto errore, retractari potest, & juvatur, ex
decis. Textûs *in l. unius, §. fin. ff. de quæstioni-*
bus, in illis verbis, *quocunque tempore*, & è con-
tra facit Clari doctrina, in praxi, *quæst.* 96. & con-
tra tempus decem dierum nostri Textûs, cùm di-
cat sententias capitales, immediatè immitti exe-
cutioni, non spectatis dictis decem diebus, uti in
specie in Patria Delphinali; ita servari affirmat
Guid. Pap. *in decis.* 74. *in fine.* † Imò, *num.* 5. 19

ait va nunquam bannitus audiatur ad opponen-
dum, nisi sit à Principe, vel à senatu, ad novas
desensionet admissus. Et sic servari in Senatu
Mediolanensi; & *num.* 6. asserit se vidisse plures
bannitos, captos in territorio alieno, & remis-
sot ductos contra eorum voluntatem, in terri-
torium Judicis bannientis decapitari, & suspen-
di, quinimo refert recordari superioribus annis,
quod quidam sicarii banniti ab illo ducatu qui
traditi fuerunt, non à Jndice, sed à Carcerio
loci Ulanolæ Agri Brigiensis Prætori Cremonæ
jussi fuerunt illico supendi 19. Junii 1556.

20 Adhuc verum dicendum est aliquos dari ca-
sus, in quibus sententiæ eaecutio differenda est
etiam transactis illis decem diebus ad appellan-
dum, veluti in muliere prægnante condemnata
ad supplicium ex vulgatis Juribus in tarminis
Clarus *in praxi, quæst.* 97. refert ita jussisse serva-
ri Senatum in quadam Ursina Mereta capitaliter
condemnata, quam mandavit custodiri, donec
pareret 27. Junii 1548. quod locum habet se-
cundùm eundem, non solùm in pœna ultimi
supplicii, sed in quacunque alia pœna corpora-
li; & sic refert de quadam alia agnata, quæ
fuerat condemnata in fustigatione, cum reperta
esset gravida fuit jussu Senatûs in pace dimissa
6. Aprilis 1554. Videbis Reusner. *in decis.*14.
21 *lib.* 4. † Item ut ait Franciscus Marcus si sen-
tentia corporalit pronuncietur in die feriato:
tunc ejus executionem ait differendam esse;
qui tamen, *in decis.* 409. dicit in enormissimis
delictis, soleat fieri in eis capitalis esecutio.
22 † Et Paponius *lib.* 24. *tit.* 10. *arresto* 44. tes-
tatur fuisse in facti contingentia servatum in
Parlamento Parisiense ut aliquo condemnato ad
supplicium comparavit meretria petens illum in
maritum: tunc non solùm dilatam fuisse sen-
tentiæ eaecutionem, verùm & liberatum de-
linquentem: quod applicabis ad tradita per Doc-
tores *in eap. inter opera charitatis de sponsalibus
per Textum ibi.*

23 Quartus casus erit in sententia arbitri, quæ
pendente reductione non debet eaecutioni man-
dari, Jafredus *in decis.* 36t. Riccius *dicta col-*
24 *lect.* 1924. *in fine.* † Quintut casus, secundùm
Papon. *lib.* 24. *tit.* 17. *arresto* 14. est quoties in
actu eaecutionis contingit, qnod securis non
possit csput amputare condemnato; vel laqueus
rumpatur; ita ut non potuerit remanere suspen-
sus, qui refert ita in facto Judicatum: Et Cla-
rus *in praxi, quæst.* 98. refert quod Cremonæ qui-
dam Marchetus Capistrus; laqneo suspensus,
& pluries à carnifice pedibus calcatut cum ea-
pirasse crederetur, cecidit fracto laqueo, qui à
se ipso surreait incolumis, & Senatus jusserit, ut
per dies aliquot suspenderetur, intra quos pos-
set, & pacem, & gratiam impetrare; & ita ha-
bita gratia à Principe, dimissum fuisse 10. Maii
1546.

25 Sextus casus est secundum Jafredum *in deci-
sion.* 105. quoties fit remissio delinquentis, quia
Judex, cui fit remissio, non tenetur stare pro-
cessui remittentit Judicis, ad tradita, *supra,
in cap. at si Clerici de Judiciis, & in cap. de
catero, hoc titulo, cap. postulasti de foro ecm-
petenti.*

26 Tamen in crimine hæresis, in quo ab inqui-
sitoribus, seu ab alio Judice fit remissio, non
debet aliquo modo sententiæ eaecutio suspendi,
quia statim quod hæreticus remittitur absque ali-
qua cognitione executorum, debet tradi com-
burendum flsmmit, ut referunt decisum Boeriut
decis. 9. Clarus *quæst.* 96. *in praxi*, ubi dicit sic
Senatum exequi jussisse in causa Vincent. Gsm-
mat. 2. Julii 1594. & ita Judices laici, quibus
relaaandi, & concremandi traduntur, non de-
bent ullo præteatu suspendere eaecutionem,
etiam nec sub prætextu injustitiæ ut sæpius cum
multis novissimè repetit Carena *de officio inqui-
sit.* 2. *p. tit.* 1. & 2. Diana *tractatu* 8. *p.* 4. *res.*
26. bene Farinacius de Castro Palao *in opere
morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 14. *à num.*
5. & 6.

Ea his enim jam respondeo ad Textum *in dict.* 27
cap. 2. *de purg. vulg.* omisso intellectu Decii, *in
cap. juravit. de probation.* Aretini *in cap. quoniam
contra eodem* 45. qui plures alios intellectus præs-
tant, & omisso alio, Panormit. *in dict. cap.* 2.
& Hostiensis: nempe quod cum in illa specie fuis-
set sententia lata prætextu reprobatæ probationis,
& fallaciæ, optimè potuerit retractari sententia:
argumento Teatus *in c. cum venerabilis de ex-
cepitonibus, & per totum, Cod. si ex falsis instru-
mentist* hunc verò convincit Balboa *in cap. Lator,
hoc tit. sub n.* 31. dicent, quod tempore Textûs
admittebatur probatio per duellum.

Unde Panormitanus, *ibi*, alios duos intellec- 28
tus præstat, *in dicto eap.* 2. primo quod sen-
tentia per duellum lata, censetur ex non inte-
gra probatione; & sicut sententia lata ad Ju-
ramentum, solùm parti delatum, postea com-
pertà veritate retractatur, ut notatur, *in l. ad-
monendi, ff. de jurejurando*, similiter in specie
dicti cap. 2. debuerit errore detecto retractari
sententià. † Et rectiùs idem Panormit. respon- 29
det quod ubicunque causa sententiæ, redditur
ad non causam, detecto errore, sententia po-
terit retractari, & probat ex Teatu *in l. si fulo,
ff. de conditione sine causa*, ubi si quis dedit pan-
nos lavandos, & ipse eos perdidit; ideoque fuit
condemnatus ad eorum æstimationem, illis à
Domiao repertis, retractatur sententia, quia
causa reddit ad non causam; Et sic in specie,
dict. eap. 2. illi fuerunt condemnati, quia præ-
sumebantur illas res subtraaisse: ergo illis reper-
tis, cessat sententia; ita ut nec ad æstimatio-
nem tenerentur.

Nec obstat Teatus *in d. l. unius,* §. *fin. ff.* 30
quæstionibus, in verbis, *quocunque tempore*, quia
illa verba referri debent ad tempus aptum; vi-
delicet antequam sententia transeat in rem Judi-
catam, ut ibidem advertit Hypolitus, *num.* 19.
Felinus *in dict. cap. consanguinei, hoc tit. nume-
ro* 8. Balboa *in dicto eap. Lator, numero* 91.
in prine.

Ad tertiam qoæstionis partem, an executio in- 31
distincte sit nulla; ita ut nec decima eaecutionis
debeatur, si in ea hora non apponatur; & quod in
judicio eaecutivo hora, qua fit citatio soleat ap-
poni, & quare ita sit necessarium? Dixi, *sup. in c.* 1.
de causa possessionis, & prop. sub qu. 1. *& sub quæst.*
3. versic. *ad quartam*, ubi quid in illis Judiciis.
† Nunc ansam præbent verba legis Regiæ factæ 32
in Curiis, *de Madrid*, anno 1573. in cujus *cap.*22.
cavetur, *que pagando eldeudor dentro de undi a
natural ladeuda, porque le ubieren echo execu-
cion, no sea obligado à pagar decima por razon de
ella, y el escrivano ante quien pasare asiente la ora
en que se hijicere la dicha execuzion, por qui se vea
y entienda natural, so pena de pagar el daño ala-
parte y que la tal execution sea en si ninguna*; & ad
alia verba pergens ait, *que depositando el deudor
den-*

dentro de veinte y quatro oras despues que fue requerido ladeuda porque es executado en persona legay abouada ante un Elcalde y en sua usenzia ante un Regidor y no ante otra persona, qua de libre de pagar dezima, ni otro derecho de execution, conque asucosta dentro de tercero die despues de echo el deposito, lo haga saver à la persona, acuyo pedimento es executado, loqual se entienda no aviendo obligazion de hazer lapala en algun lugar particular, quæ est, *lex. 22. tit. 21. lib. 4. recop.*

33 Et licet practici communiter agant de prædicto dubio per verba relata, uti videre est per Guttierrez plures referentem, *lib. 1. pract. quæstion.* 33. & Uberiùs, ac propiùs, *lib. 3. quæst.* 22. ubi expendit Textum *in l.* 32. *tit.* 4. *lib.* 3. *recop.* & latè agens defendit, ut nihilominus in praxi valida sit executio; & ita se pronunciasse, *mandando hacer y pasar el Yemate, por principal costas y decima, aunque no estava puesta la ora de la execuzion, ni dado fee de ella, &c.* primò, quia ratio finalis, *in dict. cap.* 32. est, *porque se vea y entienda quando secumple y acava el dia natural*: quæ verba ait, nisi aliud obsit, denotant executionem esse validam: Et deinde probat ex aliis verbis, *que el escrivano de la execuzion asiente la ora se pœna de pagar el daño, &c.* per quæ probat quod si scriba ad damna tenetur: ergo deficiente hora si aliter constare possit de solutione debiti, non est cur executio invalida sit, nam illud, quod est, *asentar la ora*, debet priùs verificari per suppositum; hoc est, *que se hijo la paga*, Juxta Glossam *in l. mancipia*, verbo *avocandum*, *Cod. de servis fugitivis*, quam ultra ordinarios singularem, & unicam vocat Romanus *singul.* 489. Philipus Decius *cons.* 201. *num.* 2. *& cons.* 233. *nu.* 6. & in aliis pluribus consiliis ejusdem Mexia *in l. Regia Toleti de los terminos in 4. fundamento* 2. *p. nu.* 2. Franciscus Beccius *consil.* 53. *num.* 7. *& cons.* 62. *num.* 5. idem Gutierrez *dict. quæst.* 22. *sub n.* 3. ubi *n.* 4. addit, quod non est necessaria horæ executionis appositio in civitatibus, & locis, ubi decima de consuetudine non exigitur.

34 Nec obstat dicere per verba dictæ legis Regiæ, & *cap.* 32. *que la execuzion sea ensi ninguna*, quæ verba cum præsupponant horam per tabellionem apponendam, si in forma defectum est, cur non currat executio: argumento Textûs *in l. de pretio cum similibus*, *ff. de publiciana in rem actione*: quia respondet idem Guttierrez *dicto num.* 3. *in fine*: tunc revera executionem annullari; quando intra præfatum spacium 24. horarum solutio debiti facta non est, nec vere oblata cum effectu: nam si hæc præcesserint, & solum horæ appositio deficeret, non debet ex eo solùm executio annullari, cum probata solutione posset aliter probari solutio, seu ejus oblatio, requisitio, apud depositum, Juxta tenorem dictæ legis: & videbis præter alios Vallaños in Curia Philippica 2. *p.* §. 23. *numero* 14.

35 Ad quartam quæstionis partem, an liceat appellari à sententia Judicis, quia pronunciavit sententiam exequendam esse, in qua difficultate, quæ plurimum ad materiam Textûs nostri, conducit, invenio diversas Doctorum sententias, negativa fundatur, quia ab executione appellari non potest ex *l. ab executione*, *Cod. quorum appellat. recopil. l. ab executore*, *ff.*

36 *de appellat.* † Ergo nec à pronunciatione de exequendo, quia pronunciatio de exequendo, nihil aliud est, quàm verbalis executio, à qua non licet appellari. † Secundò, quia talis pronunciatio nihil aliud est, quàm præambulum 37
ipsios executionis; ergo lex, quæ prohibet appellationem ab executione, videtur etiam prohibere ab hujusmodi prounnciatione de exequendo, cùm sit eadem ratio, & lex non fit posita verbis, sed rebus, ex *l.* 2. *Cod. comm. de legatis.* † Tertiò, quia prohibito uno censetur 38
etiam prohibitum, id, per quod pervenitur ad illud, *l. oratio*, *ff. de sponsalibus*, sed prohibita est appellatio ab executione; ergo etiam videtur prohibita à pronunciatione de exequendo, per quam pervenitur ad ipsam executionem.

Alii verò existimarunt contrariam sententiam esse veriorem, eo quod ab omni sententia licet appellare, *l. & in majoribus*, *Cod. de appellat.* Ergo & ab hujusmodi pronunciatione de exequendo, & licet ab executione appellari non possit; est tamen ratio differentiæ, quia executor, non potest gravare partes, nisi modum excedat ex dictis, *suprà in cap. de catero*, *hoc titulo*, cùm ejus officium sit in exequendo, sed qui pronunciat sententiam esse exequendam, priùs cognoscere debet, an sit exequenda; & sic facile accedere potest, ut perperam pronunciet; est enim appellatio licita ab illo, qui malè sententiam interpretatur, ut *in l. ab executore*, *ff. de appellationibus*, *& relation.* † Ego verò cum jam latè, *in dicto cap. de catero*, dixerim esse executorem merum, à quo nulla datur appellatio; eo quod non cognoscit de sententia, sed tantùm latam exequitur: Respondebo, quod secundùm hanc partem prima sententis est verissima; respectu autem mixti executoris, qui cognitionem habet potest locum habere secunda sententia, ut dixi, *in dicto cap. de catero.* Et secundùm hanc distinctionem, ita interpretatur præsentem difficultatem Fachineus, *lib.* 1. *controvers. cap.* 74. *ex regula Textus*, *in cap. super quastionum de officio Deleg.* in illis verbis, *non tam cognitorem*, & sic concluditur quod si prædicta distinctio recipiatur, non obstant in contrarium adducta, cum utraque sententia possit esse vera: imo & de nostro Jure Canonico, fere nullam dubitationem dicit, quoniam eo Jure inspecto, appellari licet ab omni sententia, & interlocutione Judicis: Et de hoc dubio videbis fusè agentem, Gabriel, *comm. conclus. titulo de appellationibus*, *conclusione* 4. à quo argumenta, & rationes relatæ desumuntur: videbis quæ noto, *infra in cap.* 43. *de appellationibus.*

QUÆSTIO V.

An sententia mereatur executionem contra unum ex Correis, qui non appellavit, si ab aliis appellatio fuit interposita? Et quid si non fuit appellatum, coram pronunciante sententiam, sed tantùm coram Judice appellationis? Et an sententia lata contra Hæreticos, debeat exequi, seclusâ appellatione? Et an differendum sit supplicium Reo dicenti se habere secretum Principi revelandum? Et quid de hæretico comburendo, qui jam in patibulo dicit se pœnitentiâ ductus velle fateri?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio facta per unum ex Correis, prodest cæteris non appellantibus, nisi sententia consentiant*, n. 3. *quid in revocatione?* n. 5.

2 *Executio sententiæ impeditur, appellatione interpositâ ab uno, ita ut contra Correos non procedat.*

4 *Sententia expresè seu tacitè approbata, transit in Rem judicatam.*

5 *Sententiæ revocatio facta post appellationem, Correi non prodest ei tacitè, aut expresè consentientibus.*

6 L. 5. tit. 13. p. 3. *versic.* aveciendo.

8 *Hæretici non appellant à deffinitiva sententia; bene autem ab interlocutoria, ut à* tortura, *nu.* 9. *nec etiam per viam recursûs apud nos Hispanos*, n. 10.

10 *Hæretici damnati ad relaxandum non fit executio, nisi habito consilio supremi Consilii.*

11 *Executio sententiæ non differtur eo quòd Damnatus dicat habere secretum Principi revelandum de casu*, n. 12.

13 *Hæreticus positus in patibulo, ut comburatur, si petat misericordiam, quando queat executio suspendi?*

1 AD primam quæstionis partem, ex communi
Doctorum calculo, & per Textum, *in l. si
unus ex pluribus appellaverit, & in l. fin. Cod. eodem*, *tit.* ibi, *si in unâ, eâdemque causâ unus appellaverit,
ejusque justa appellatio pronunciata est,
ei quoque prodest qui non appellaverit*, receptum
est, quòd ubi causa est communis, senteotia lata,
favore unius, prodest alteri; & ob id appellationem
ab uno interpositam impedire executionem:
& sic Greg. Lopez, *in l. 5. tit.* 23. *p.* 3. Ubi
movens & solvens hanc quæstionem, verbo, *to-*
2 *dos.* † Dicit illud esse notandum, quòd appellatione
unius ex sociis impeditur executio sententiæ
contra alterum, qui non appellavit, ubi
allegat Imolam, *in l. si qui separatim*, §. *fin. ff. de
appellationibus*, per Textum, *in l. 1. ff. nihil novari,
appellatione pendente:* sequuntur Lancelotus,
de attentatis. ampliatione 11. Gratianus, *decis.*
142. *nu.* 5. Ubi hoc declarat Alvarus Velasqus,
tom. 1. *consult.* 53. *n.* 24. Sigismundus, Scaccia,
de appellat. quæst. 5. *nu.* 58. Ubi hanc dicit
communem opinionem Cevallos, *de cognit. per
viam violentia*, *q.* 120. *p.* 2. *n.* 3.

3 Tamen, si Correus consentit, seu approbat
sententiam contra eum latam, sive tacitè, sive
espresè: tunc appellatio Consocii nihil ei proderit;
ita ut adversùs non appellantem procedet
rectè sententiæ executio: docent Francus, *in
cap. una sententia*, versic. *septimo requiritur*, de
appellationibus, Lanfrancus, *decis.* 460. † Eo 4
quòd sententia expresè, seu tacitè approbata,
transit in Rem judicatam, ut colliges ex nostro
Textu, & ex jam adductis, in terminis Aymon.
Craveta, *consf.* 165. *nn.* 13. † Et in tantùm 5
procedit, ut licet prima sententia, à qua unus
appellavit sit revocata, talis revocatio non prosit
ei, qui ab ea non appellavit; seu sententiæ
contra se latæ consensit tacitè, aut expresè, si
constet de approbatione, ut tradit decisum
Gratianus, *dicta decis.* 142. per illa verba ibi,
*unde non mirum, si non debent gaudere appellatione,
quam ignorarunt, & per consequens
non proderit victoria sententiæ latæ in causa
appellationis, ad favorem unius appellantis,
illis, quo non appellarunt, nec nocebit aliis,
contra quos fuit appellatum.* † Et secundùm 6
hanc declarationem menti tenendam, sunt intelligenda
verba, *dicta leg.* 5. *titulo* 23. *p.* 3.
versiculo *aveciendo*, Ubi dicitur prodesse appellationem
alteri Correo: applicabis dicta,
infra in Rubr. de appellat. q. 3. versic. *ad tertiam.*

Ad secundam difficultatis partem, quæ spec- 7
tat ad nostram decisionem, ago propius, *infra
in tit. de appellat. in c.* 5.

Ad tertiam quæstionis partem, de sententia 8
lata contra Hæreticos, Respondeo breviter,
quod Hæretici non possunt appellare à definitivà;
bene autem ab interlocutoria, si gravamen
continet, secundùm Canonistas, *in cap. ut
inquisitionis de hæreticis, lib.* 6. ubi Barbosa, *numero*
6. Rosa, *singulari* 1. *nn.* 19. Farinacius,
de haresi, quæst. 185. *nu.* 227. Paranco, *de origine
inquisitor. lib.* 3. *quæst.* 4. *num.* 58. Diana,
resol. moral. p. 4. *tractat.* 8. *resol.* 20. & 32. Castro
Palao, *in opere morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disputatione*
8. *puncto* 7. *num.* 1. Sousa, *in aphorism.
lib.* 2. *c.* 35. *à n.* 2. † Et sic cùm torturæ decre- 9
tum sit sententia interlocutoria, ab eo admittetur
appellatio, ut tradit Diana, cum multis,
ubi supra, tract. 6. *resol.* 20. nisi appellatio esset
calumniosa; idem Diana, *resolut.* 32. versic.
notandum, Pet. Masim. *in praxi*, *p.* 10. *assertione*
193.

Et licet Castrus Palao, *ubi suprà*, *num.* 3. 10
& Diana, *dicta res.* 32. Carena, *de officio inquisitorum*,
p. 3. *tit.* 14. *nu.* 7. dicant quod interdicta
in causa hæresis appellatione, non videatur
interdictus recursus, ad sacram congregationem,
per viam quærelæ: tamen hoc posset practicari
in Inquisitionibus Italiæ, non in Inquisitionibus
Hispaniæ, ubi solùm incondemnatis per Inquisitores
ad relaxandum, & comburendum non fit
executio, nisi habito consilio, & voto supremi
Consilii, & Domini Inquisitoris generalis; in aliis
autem, ubi votorum non adest discordia, absque
ullâ appellatione, seu quærelâ, sententia mandatur
executioni, & ita vide practicari in Vallisoletano
tribunali: & in hoc Consilio supremo
alia cum aliis tradunt relati, ibi, videnda, sed
alii sunt casus, ubi absque remissione ad consilium
concors sententia Inquisitorum non exequitur
statim, veluti respectu Clerici damnati:
Vide dicta *in Rubrica de appellat. quæstion.* 2.
versic. *ad quartam*, ubi de remissione sententiæ,
& *in cap.* 71.

Sed

11 Sed an à ſententia qua quis ut hæreticus fuit combuſtus, ſeu reconciliatus Eccleſiæ; aut pœnitentiatus publicè vel ſecretè, à qua ipſe non appellavit poſt multos annos poſſint ejus hæredes appellare, ſupplicare, aut petere remiſſionem, ſeu reſciſſionem, ut innocentiæ rei aſcendentis conſulatur ejus famæ, item & ſuorum deſcendentium, ſicut poſſint obtinere honores quibus potiri ſolent ſanguine puri ac nobiles in quo dubio exiſtimo dari locum tali reviſioni, reſciſſioni ac declarationi tantum in caſu quo ex actibus proceſſûs reviſis ab Inquiſitore generali, & conſilio ſupremo Inquiſitionis conſtiterit malè ab Inquiſitoribus judicatum, ſi ex illis actis conſtet de innocentia Rei condemnati & qui non appellavit imò & ſententiæ conſenſit, vel ſi teſtibus non è propria familia, nec ſuſpectis in fide, ſed fidei alias celatoribus qui probent Reum, v. g. hæreticalia verba aut facta perpetraſſe, cùm eſſet in mente non ſana, & quod nec antea fuerit ſuſpectus vel diffamatus de hæreſi. Juxta doctrinam Textûs, & ibi Doctores *in cap. filii vel hæredes 3. de hæreticis*, *lib. 6.* qui caſus etſi rarus ſit, contingit in Patrono fiſcali in hoc Conſilio Supremo Matriti hoc anno 1657. in menſe Maii in perſona nepotis cujuſdam publicè pœnitentiati, multis retrò annis, aliàs fidelis, puri ac nobilis, à teſtibus variis damnati.

12 Ad quartam quæſtionis partem, etiam breviter dico, non poſſe ſupplicium differre ob eam cauſam, nec in Reo hæretico, nec in aliis quibuſcunque cauſis, ex *l. ſi quis fortè ff. de pœnis*, ibi, *Cæterum, ut mea fert opinio prorsùs eos, non debuiſſe poſtquam ſemel damnati ſunt audiri, quidquid allegent, quis enim dubitat ait Juriſconſultus eludendæ pœnæ cauſa ad hæc eos decurrere magiſque eos eſſe puniendos, qui tandiu conticuerunt, quod pro ſalute Principis habere ſe dicere jactant; nec enim debebant tam magnam rem tandiu reti-*
13 *nere.* † Et ita in facti contingentia Judicaſſe Senatum Sabaudiæ die 14. Auguſti 1599. atteſtatur, ex dicto Textu præſes ab avo de reatibus, *qu.29. à num.* 60. quem refert, & ſequitur Carena *de officio inquiſit. dicta 3. p. de pœnis ſalutaribus tit. 16. num. fin.* in quodam milite; qui paulo antea geſtabat arma pro hoſtibus Sereniſſimi Ducis Sabaudiæ, & cum eſſet abjiciendus torturæ dixit ſe Principi velle denunciare ſecretum pro ſua, & patriæ ſalute: quare cum eodem Sereniſſimo, & ejus Senatui communicatum fuit, torturæ ſuppoſitus, & laqueo ſuſpenſus, nec ultra de dicta ſalute auditus.

14 Unde in foro ad aliud quid de hæretico, ſeu Judæo comburendo pertinaci, qui poſitus in publico patibulo, antè, vel poſteaquam lecta fuerit in eum ſententia relaxationis miſericordiam poſtulans, affert ſe confiteri veritatem: nunquid ſententia, nihilominus ſit exequenda, ſeu debeat iterum ad carcerem reduci, ut declaret contra ſe, ſeu complices alios; in quo dubio, quod pluries valet contingere, & in reſolutione momentanea inquiſitores in trono poſitos de facili turbare. Ideo pro diſſolutione hujus difficultatis opponam verba, quibus utitur D. D. Ferdinandus Baldes Inquiſitor Generalis, *in ſuis inſtructionibus inſtruct. 44.* loquens vernaculo ſermone, ut ſequitur. *Muchas vezes los Inquiſidores ſacan al tablado à algunos reos, que por eſtar negativos ſi determinam de relixarlos, y porque en el tablado antes de la ſentenzia, ſe convierten, y dizenſus culpas, los reziven à reconciliazion, y ſobreſe en la determinazion de ſus cauſas, y parece, cauſa muy peligroſa, y de que ſe deve ſoſpechar, lo hazen mas con temor de la muerte que con verdadero arrepentimiento. Pareze que ſe debe hazer pocas vezes, y con muy particulares conſiderationes. Y ſi alguno notificandole la noche antes de el auto que ſe confieſe por que ha de morir confeſſare Judicialmente ſus delitos en todo o en parte de tal manera que parezca conviene ſobreſeer la execuzion de la ſentencia que eſtava accordada nole ſaquen alsablado, pues ſu cauſa noſe ha de determinar. Y deſalir al tablado teniendo complices, en ſus delitos ſe ſiguen muy grandes in convenientes, per que oye los ſentenzias de todos y vee quales ſon condenados, y quales reconciliados, y tiene tiempo de componer ſu confeſion a ſu voluntad, y aſemelantes perſonas ſe les deve dar muy poca fee, en lo que dijeren contra terceras perſonas y ſe deve dudar mucho de lo que de ſi miſmos confeſaren, por el grave temor de muerte que obieren.* Ex quibus verbis patet quantum iſte caſus decernatur prudentia Dominorum Inquiſitorum. Et in terminis agens Carena, *de officio Inquiſitor. part.2. de Hæreticis pœnitent. p. 2. tit. 2. §. 1. n. 6.* de dubio quid faciendum quando Reus traditus ad comburendum bracbio ſæculari petit miſericordiam, & dicit cum Burſato, *conſ. 90. n. 34. vol.1.* Farin. *de hæreſ. q. 93. n.62.* alios allegante hoc totum relinqui Judicis arbitrio, refert ex Eimerico caſum cujuſdam Clerici Catalauniæ, qui cùm cœptus comburi, petens miſericordiam, ad illam fuit receptus, & poſt 14. annos fuit iterum in eo deprehenſus & combuſtus, referunt Penna, *2.p. directorii, comment. 36. ſub littera E, & 3. p. com. 46. ſub littera H*, latiùs Albertinus *cap. 1. de Hæret. q. 12. n. 16.* Rojas, *p. 2. n. 193.* Simancas, *de Catholicis Inſtit. tit. 46. n. 40.* latiſſimè Azeved. *l. 3. à n. 10. lib. 8. tit. 3. recop.* Diana, *p. 4. tract. 7. reſ. 34. verſiculo* ſed reſtat. Souſa *Aphoriſmo Inquiſitor. lib. 2. cap. 34. n. 8.* & alii, penes eos, *Director. Inquiſit. p. 3. in decimo modo terminandi proceſſ. n. 204. verſic.* & de facto.

QUÆSTIO VI.

An exceptio nullitatis Rei Judicatæ, poſſit opponi in executione ſententiæ, ubi plura etiam de nullitate ſententiæ, quandò, & coram quo Judice opponi poſſit? Quid de ſententia quæ condemnat ad certam quantitatem detractis quibuſdam parcellis An executioni mandetur?

SUMMARIUM.

4 *Sententia qua condemnat ad certam quantitatem detractis quibuſdam quando exequatur nec poteſt exequi niſi facta liquidatione.*

5 *Et Executio ſententiæ non debet ſeparari à liquidatione nec ſeparatur à conditione, & de aliis, n. 6. & 7.*

1 AD primam quæſtionis partem, dixi *ſuprà in Rubr. de exceptionibus quæſt.* 2. verſic. *ad quartam*, & applicabis etiam quod adduxi *ibi qu.* 3. verſic. *ad tertiam*, ubi de exceptionibus modificativis adversùs ſententiam, & in verſic. *ad quartam*, de exceptionibus peremptoriis. Item applicabis ad noſtrum Textum quod *ibi*, dixi qu. 3. in verſic. *ad ſecundam*, exceptio Rei Judicatæ, quem effectum producat.

Ad

2 Ad alia de nullitare opponenda, & quando,
3 jam alibi dixi, & nonnulla *in cap.* 9. † Et *infrà*
in cap. suborta, ubi de retractandâ sententiâ.

4 Ad secundam partem, Video Cytiacum age-
re, etsi non explicité *tom.* 3. *cont.* 424. de ea
quæstione: An sententia, quæ condemnat ad cer-
tam quantitatem, detractis tamen quibusdam par-
cellis, & detractâ dimidiâ parte quæ apparebit ex
calculis ineundis in executione ipsius sententiæ
cum participatione ipsius Judicis possit exequi
antè factos dictos calculos pro summa certa? Et
quòd si Creditor offerat fidejubere, vel calculi
requirant altiorem indaginem, & suppositis quæ
dixi suprà, in hoc Textu de sententia lata, &
executione liquidationis videtur respondendum.
5 † Quòd cùm conditio faciat actum individuum,
& executio sententiæ non debeat separari à con-
ditione, sub qua effectum sortiri debeat, *Ex l. qui
duob.* 23. *l. cum fundus* 55. *ff. de condit. & de-
6 monstr.* Surdus, *decis.* 7. *nu.* 37. † Cyriac. cum
Craveta, *suprà n.* 31. *&* 35. qui *num.* 36. *&* 37.
ait, quòd sententia incerta propter liquidationem
faciendam non potest exequi, nisi priùs factâ li-
quidatione, quâ mediante certificatur, & quòd
executio non potest fieri de debito non liquido
& certo, donec liquidatur quantitas certa quæ de
eo tractanda est, & *n.* 39. † Quod nec fieri possit,
7 quando inchoandus est calculus & computandæ
sunt rationes, ante solidationem computorum,
cum Scobar, *de ratiocin. cap.* 21. *n.* 12. Menoch.
cons. 7. *n.* 2. & aliis. Et addit Cyriacus, *n.* 16. *&*
17. cum Surdo, *cons.* 186. *n.* 9. *&* 13. & Socino
Jun. *cons.* 67. *vol.* 1. *n.* 8. *& sub n.* 16. quòd si la-
ta est sententia sub conditione semper opponi po-
test, de eâ non impletâ · quando condemnat sub
aliqua limitatione & modificatione, retardatur
executio donec cognitum sit de limitato Jure,
etiamsi Actor velit fidejubere. Applicabis dicta,
sub *cap.* 144. ubi An debeat sententia lata sub
conditione?

AD TEXTUM

IN CAPITE XVI.

Sicut nobis, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Sententia potest probari per Testes, & num la-
ta sit, an non?* n. 2. *Etsi non deponant de
causa*, num. 3.
4 *Textus noster intelligitur.*
17 *Rotæ decisiones Jus faciunt.*
19 *Sententia ut valeat non debet continere ratio-
nes quæ Judicem movent.*

1 COmmunis Doctorum doctrina, ex nostro
Textu, ea nempe est, quòd sententia potest
probari per Testes, licèt non disponant de cau-
sis, quæ solent Judicem movere, ad sententian-
dum, ea qua conclusione possunt applicari non
pauca, præcipuè unum, nam sicut probatio per
Testes est inter omnes præcipua, ut latè dixi in
Rubrica, & Titulo de Testibus; ita similiter, &
habilis ad quamcunque probationem faciendam
2 erit. † Poteritque probari per testes, Nunquid
sententia lata sit, necnec? Et à quo Judice?
† Item quòd etsi Testes non deponant de causa, 3
ea qua Judex ad sententiandum motus fuerit,
adhuc illa probatio valeat. Unde venit dicendum
quòd etsi testis videatur non adstringi ad red-
dendam rationem sui dicti, nisi de ea fuerit inter-
rogatus, ex Glossa, 2. hîc, & ex Glossa, verbo,
de causis, *in cap. cùm causam de testibus*, *& in
cap. si testes*, §. *solùm* 3. *q.* 4. & tradit Glossa, &
communis, *in l. solam*, *Cod. de testibus*, Crottus.
de testib. à n. 305. Menochius, *de arbitrariis*, *q.*
25. Zas. *lib. singularium responso* 6. † Sed quia 4
jam *suprà* latè dixi *in cap. cùm causam* 37. *de
Testibus*, qualiter interrogatus, vel non Testis
teneatur reddere rationem sui dicti: tamen ut-
cunque sit, quatenus pertinet ad speciem Tex-
tûs nostri, animadvertes Textum non agere de
ratione, vel causâ testimonii, sed sententiæ, su-
per qua Testes deponebant; cumque malè po-
tuissent scire Testes Judicis motum, non est, cur
ipsi interrogarentur de causâ, quæ Judicem mo-
verit ad sententiandum, cùm illa consistat in
animo: tunc quia verba, ut Textus advertunt
in versic. *verùm*, & in versic. *cùm autem*; eo
quòd Judices in sententiis non soleant, nec de-
beant exprimere ea, quibus non moventur ad
proferendam sententiam, sufficit nuda testium
depositio: An sententia lata sit, necne? Ad hoc si
lata sit sufficienter maneat probata sententiæ
Judicialis pronunciatio, ut omnes agnoscunt,
hîc expendit optimè Barbosa, in versic. *quæst. un-
dè prolatum*, & in versic. *non exprimatur in sen-
tentiis*, & ante eum novissimè Balboa, & ambo
cum multis ex Antiquis & Modernis.

Unde jam ad paraphrasim Textûs nostri ve- 5
nio, ibi, *per annos singulos exsolvendos*: per hæc
verba potest adjici, quod adduxi *suprà in cap. de
quarta, de præscriptione, quæst.* 3. *in princ.* Ubi egi de
illa quæstione, An in præstationibus annuis, suf-
ficiat una præscriptio?

Et sic in annuis præstationibus una sententia 6
lata obliget in singulos annos venturos, Dixi
suprà.

Et ibi, *Cùm aliâ vice super hoc conventus fuerit* 7
& sententialiter absolutus: per hæc verba de duo-
bus valet inquiri, nunquid instantia, seu causa
semel sententiata valeat de novo instaurari, dixi
suprà in cap. pen. de Judiciis, *q.* 15. & applicabis ali-
qua dicta *in cap.* 15. *eod. de sententia absolutoria à
quæst.* 20.

Item applicabis quæstionem, de qua dixi *in* 8
Rubr. quæst. 3. An sit pronuncianda sententia per
verbum *absolvo*, aut *condemno*, aut sufficiat aliis
æquipollentibus verbis, dixi *sup. sub Rubrica.*

Et ibi, *Quod ostendere voluit duorum testimo-* 9
nio, *&c.* per hæc verba inquiritur de præcipua
difficultate Textûs nostri, nunquid sententia
possit per Testes probari, de qua agunt relati, Bar-
bosa & Balboa, & poteris applicare aliam quæ-
stionem, nunquid sententia possit Testibus re-
probari, de qua dixi *in cap.* 7. *de probat.* *q.* 5. *à n.* 1.

Sed quot sint necessarii ad reprobationem, po- 10
teris expendere per dictum in alia quæstione in-
strumentum, quibus Testibus improbetur, de qua
dixi *suprà in cap. cùm Joannes, de fide instrum. q.* 1.
versic. *ad secundam.* Item applicabis quæ adduxi
de numero Testium ad probandum quemlibet
actum, nunquid contingat per duos tantùm Te-
stes, de quo videbis dicta, *in cap.* 28. *de testibus*,
ubi latè.

Et ibi in versic. *verùm*, versic. *cùm autem* & ibi, 11

Propter

Propter authoritatem Judiciariam præsumi debet omnia legitimè praecessisse, per hæc verba poteris applicare *dicta in cap.* 1. *hoc tit.* & dictum *ibi*, *quæst.* 1. in versic. *ad quartam*, an Sententia lata ex falsa causa sit nulla, & dicta *in Rubric. quæst.* 1. versic. *ad ultimam*, & qualiter pro Judice præsumatur in casu hîc, dixi *in cap. quoniam* 11. *de prob. quæst.* 1. *nu.* 1. *&* 35. & applicabis dicta *in cap.* 28. *de testibus q.* 1.

12 Item communiter agunt Doctores per Textum nostrum, an sit necessarium, ut sententia in scriptis proferatur; ad, quod videbis addncta *suprà in Rubr. toto q.* 4. principali ubi de aliis dubiis, & an requiratur scriptura ad probationem libelli dixi in eo titulo.

13 Et per ultima verba hîc potest agi de quæstione, an præsumendum sit intervenisse consensum summi Pontificis in alienatione rerum Ecclesiasticarum 30. vel 40. agit Fachin. *lib. controv. c.* 44. de qua ego dixi *in c.* 1. *de probat in fine.*

14 Item per eadem verba ultima Textûs nostri solent agere Doctores de quæstione, an & quando solemnitas requisita in aliquo actu præsumatur intervenisse? de quo agit, Anton. Gomez, abundè *lib.* 2. *variar. cap.* 11. & hîc Baldus agit.

15 Et ad quæstionem quomodo Clericatus probatur, Covar. *pract. c.* 33. *à n.* 3. & ad Gloss. Textûs nostri, de qua quæstione agit, Patian. *de prob. lib.* 2.

16 Item per hunc Textum agit, Cevallos de quæstione, An in personalibus obligationibus remedia possessoria competant? *in pract. quæst.* 565. ubi videbis.

17 Et quod decisiones Rotæ faciant Jus probat ex contextura Textûs nostri. Riccius, *collect. decis.* 1957. ad Textum *in c. fin.* 20. *dist.* quare ex hoc dicto de Juribus, ad quæ recurrere debeant Judices pro decisione causarum. dixi *suprà sub tit. de testib. & Rub. de constitutionib.* ubi adduxi quando per decisiones totales, est sententia ferenda; sed quia prædicta non plurimum ad Text. nostrum faciunt; ideo sufficit ea attigisse, & assignare Doctores, à quibus valeas prælibari, pro uberiori tractatione hujus Textus.

18 Et quia in Textu nostro Felinus, *n.* 34. agit de quæstione, An diuturnitas temporis, faciat, ut omnia solemniter acta præsumantur? Ideo ad quam plures casus videbis quæ adduxi *suprà in c. illud* 11. *de præsumpt. q.* 2. versic. *ad quartam.*

19 † Et quia benè Textum nostrum expendit novissimè, Matthæus Colerus *de processibus executivis p.* 4. *pag.* 172. ubi *n.* 7. *&* 8. ponens conclusiones quod Jure Saxoniæ quando per testes est probatum debitum ordinaria tela opus est item ut non sit necessarium in sententia exprimere rationes quæ movens Judicem ad ita pronunciandum, ponit *à nu.* 9. fallentia novem veluti in sententia lata super ineptitudine libelli, in refutatione appellationis cui Judex deferre recusat in sententia absolutoria ab instantia Judicii in sententia excommunicationis in causa appellationis ubi retractatur sententia prioris Judicis ex novis actis in 2. instantia productis in sententia condemnatoria per quam potest lædi alicujus honor in causa criminali & in aliis, &c. ad quos casus, Panorm. *hîc n.* 11, 13. *&* 14. Felin, *nu*, 13. 14. *&* 18.

AD TEXTUM
IN CAPITE XVII.
Cùm super, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

2 *Contraditor legitimus datur, etiam respectu venientium ex testamento, aut ab intestato.*
6 *Contradictor quis propriè dicatur, legitimus, num. seqq.*
7 *Contradictor legitimus dicitur ille, qui audiendus est ad docendum de Jure suo.*
8 *Contradictoris legitimi conditiones quæ sint, aut circa quod considerentur.*
9 *Contradicendi modos, duos hîc enumerari, aut directus, aut indirectus, Doctores docent, ubi de utroque.*
10 *Contradicendi finis, & effectus est quadruplex, ut hîc.*
11 *Contradicendi tempus triplex.*
12 *Contradicendi effectus est impedire eum, cui contradicitur.*
13 *Sententia lata in causa status, facit Jus sisu cum legitimo contradictore.*
14 *Sententia lata super Jure decimarum, citato Rectore, titulum non habent, non nocet successoribus.*

Per contexturam Textûs nostri, non solùm moderni, verum, & antiqui agunt de tertio contradictore, ad Judicium veniente pro suo interesse; sed quia Balboa, Granna, Barbosa, *hîc* latè agunt, & novissimè unum integrum tractatum scripserit de legitimo contradictore Cæsar Argel. Ideo existimavi hîc apponere sequentes remissiones, ex quibus poteris ad congruum de materia hujus Textûs prælibare. † Igitur hîc in Textu nostro specifice de tertio contradictore sententiam impugnante, & ejus executionem agit Pontifex, de quo *infrà*, per quæstiones exactè actum videbis; sed quia legitimus contradictori datur etiam respectu venientium ex testamento, aut ab intestato, tum in fideicommissariis, tum in legatariis, & aliis, ideo leges Argelum suprà longè agentem per 14. quæstiones, in pluribus earum articulis ad explicationem Textûs *in l. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tollendo.* † Et tota *quæst.* 15. agit de legitimo contradictore in beneficialibus. † Et de legitimo contradictore respectu bonorum emphyteuticorum tota quæstione 16. † Et de legitimo contradictore in bonis feudalibus ipse à quæstione 17. usque ad finem tractatûs. Et de hac materia agit plura manu videndus Carrocius de exceptione 123. & ad dilucidationem materiæ, Rotæ diversorum Bononiens. 14. & de requisitis, ut dicatur legitimus contradictor, Rota in Romana Casal. Lunæ 12. Junii 1573. coram Robusterio in recollectis Farin. *decis.* 4. 6. etiam habetur in novissimis *divers.* 103. *p.* 1. & in Roman. Salon. 14. Novembris 1575. coram Cardinalis Seraphino habeatur *in decis. illius* 271. *p.* 1. priùs impressa, in novissimis divers. *p.* 1. *in decis.* 565. & quæ agent de tertio contradictore congerit

gerit Carlevallus, *de Judiciis p.3.disp.12. n.1.* videbis Ricciùm *collect.* 1872.

6 Et antequam ad quæstiones proprias nostri Textûs descendam, generaliter duxi præmittendum Contradictorem, in sensu communi esse, qui contradicit ex vi vocis; in sensu autem lagati esse, qui ex legis præscripto contradicit; & in materia dictæ leg. fin. dici illum, qui impedit Adversarium, quominus in possessionem petitam immittatur. Ob idque legitimus Contradictor est, qui potiora, & meliora ostendit. Trentacinq. *variar. resolutionum fol.* 11. vel allegans quid, quod sit exclusivum Juris Hæredis, & incontinenti

7 probandum, Novar. *decis.* 167. † Seu dicitur ille, qui audiendus est ad docendum de Jure suo, & qui admissus, impediat immissionem, seu remedium datum, & inductum per dict. *l. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tol.* Parlador. *rerum quotid. lib.2. cap.5. n.2. & 3.* alias referunt descriptiones, Donellus, *ad dictam l. fin.* Antonius Gomez. *ad leg. 45. Tauri ex n.145.* Castillus, *controvers. c.24. p. 3. n. 9.* & legitimi contradictoris conditiones,

8 optimè, † expendit idem Cæsar. Argelus, *q. 1. in princ. à n. 9.* Ubi ait circa quinque considerari legitimi Contradictoris conditiones, nempe circa modum, causas, tempus, rem seu materiam subjectam, finem seu effectum, & horum aliquo deficiente, nullum esse legitimum contradictorem ait.

9 Unde quoad modos contradicendi, docet duo tantùm esse, alterum directum, quo quia primò, & per se dicitur contradicere, quando, v. g. rectâ viâ, hæredi petenti immissionem, eam concedendam negat, quod solet contingere ad instar exceptionis. Alterum esse indirectum, seu obliquum, veluti si Quis voluerit immitti in possessionem, vel quia aliud, v. g. testamentum ostendat, vel alio, inquam, modo, ut exemplis in materia, *dictæ leg. fin. declarat*, Qui etiam, à *num.* 12. de singulis etiam expendit qualiter assumantur.

10 Sed Ego solùm de fine, & effectu considero quadrupliciter posse contingere: Nam contradictor ad hunc finem contradicere potest, ut absolutè, & simpliciter immissionem impediat, omninóque à consecutione bonorum prætensorum, Adversarium excludat; quod contingit, si v. g. titulum, & possessionem à vivente, Defuncto acquisitum allegaret, aut non absolutè impediat rei prætensæ consecutionem, sed solùm viam executivam, efficiatque causam ordinariè tractari, veluti si alleget possessionem, & partem titulum, aut nec, ut viam executiva præcludat, sed ut cogat Hæredem, ut secum priùs de potioritate Jurium agat, antequam immittatur, veluti, si Quis, ex eo solùm contradicat, quia citatus, aut tandem, ut impediat durationem effectûs ipsius immissionis, quia instet immissionem revocari, ut exemplificatur in eo, qui post immissionem venit ad contradicendum.

11 Quare consequens est dicere de tempore ad contradicendum, ut possit considerari tripliciter antè sententiam, post sententiam, sed antè immissionem, post sententiam, & immissionem; etenim Argelus scribit, dicto *artic 2. quæst.1. num.* 14. singulis his temporibus, quàm ad contradicendum venire posse; licèt non ad eundem effectum, & finem: Nam pro diversitate temporum, diversos consequitur effectus, perinde ac etiam pro diversitate causarum, & modorum; sit ergo varietatem effectuum pendere à varietate causarum, temporum, & modorum, quibus Quis contradicere potest, variàque earum conjunctione, ut apparet, ex *suprà*, prælibatis materiis, in quibus directus, seu obliquus Contradictor dari potest.

Cumque effectus contradicendi sit eum im- 12
pedire, cui contradicitur; quominùs optatum finem consequatur, & ex Text. nostro cum aliis, reperiatur illud legitimi Contradictoris genus illius, nempe contra quem, aut pro quo sententia lata, non ei solùm; sed aliia etiam in eâdem conditione; seu statu versantibus nocet, vel prodest, uti solet non raro contingere, ut multis exemplis infrà declarabo, & contingit in sententia, qua Quis nobilis, vel ignobilis declaratur: nam talis sententia facit Jus inter alias personas, secundùm Tyraquellum, *de nobilitate, cap.* 37. si fit lata cum justo, & legitimo Contradictore; hoc est cum eo, cujus partes essent causam tueri, ut latè idem Tyraquellus *dicto capite* 34. *numerò* 4.

Item etiam in causa status, in quo sententia 13
lata super statu unius, facit quoad omnes, *l. ingenuum, Cod. de statu homin.* quod pariter erit verum, quando sententia lata fuerit cum legitimo Contradictore, ut refert decisum Argelus, latè in una Barchionen. illegitimi 31. Maii 1613. coram Reverendissimo Patre Domino Caranelio. † Et sic infert idem Arge- 14
lus, quòd sententia lata super Jure decimandi, citato Rectore, cujus titulus non erat validus, non faciat Jus quoad omnes nec noceat Successoribus, cùm non fuerit agitatum, cum legitimo Contradictore. Argumento Textûs *in l. cum non justo*, ubi Glossa, *ff. de collusione detegendâ*, Alexander, *in l. sæpè num.* 76. *ff. hoc titulo*, & refert Argelus, *dicto num.* 9. *articulo* 1. *in fine*, sic fuisse decisum in una Pampilonen. decimarum 14. Januarii 1591. coram Comiculo, de quibus exempla, & de aliis, quibus materia Textûs nostri optimè expendatur, *infrà* ago per quæstiones sequentes. Et quibus expenditur illa regula, de qua, *hic & in capite penultimo res inter alios acta aliis non nocet*, aliqua tangit pro hoc Textu, videndus, Matthæus Colerus *de processibus executivis p. 4. pag.* 174.

QUÆSTIO I.

An Tertius possit impedire executionem sententiæ? Et an sententia inter alios lata, Tertio, qui non litigavit præjudicet? Et an clausula, *appellatione remotâ*, operetur, Tertium non esse admittendum ad impediendam executionem? Et an sententia lata, taliter executioni mandetur, causâ cognitâ, ut adversùs eam, Tertius non admittatur?

SUMMARIUM.

1 *Tertius comparens, potest impedire executionem trium sententiarum conformium, etiam, n. 2. distingue, ut n. 6.*

3 *Tertius*

3 *Tertius ratione pleni, vel qualis qualis præjudicii, potest executionem impedire, & de nullitate dicere, & eam prosequi, numer.* 4.

4 *Tertius potest de nullitate actorum dicere, sive nunc fuerit vocatus, sive ad causam pro suo interesse comparuerit, item & appellare, n.* 5. & 18.

6 *Tertius se opponens executioni, quando eam impediat, vel non? n.* 7. & 8.

7 *Executio, quæ fit super re, super qua cognitio præcessit, & sententia lata est; non impeditur à Tertio opponente, illi verò eavetur de indemnitate.*

9 *Tertius se opponens executioni sententiæ latæ super beneficialibus, eam non impedit, præstitâ victo Cautione de eo defendendo contra Tertium.*

10 Cap. omnis oppressus 2. quæst. 1. leg. 1. in principio, ff. de appellationibus, n. 21. & 22.

11. *Injuria non infertur ab aliquo adversùs quem non cognoscit.*

12 Leg. à sententia, ff. de appellationibus, num. 22.

13 *Tertius veniens ad Judicium ad defendendum, vel quoad juvandum, assumit litem in eo statu, ac principalis prosequi debebat.*

14 *Tertius comparens, ut excludat priores litigantes, auditur de novo, sed non impedit litis examen inter eos, numero* 15. & 16.

17 *Textus noster intelligitur, numero* 21. 22. & 23.

18 *Tertius potest pro suo interesse semper appellare, si justam allegaverit causam, secus si non ei interest, n.* 21.

20 *Tertius appellans, debet saltem summariè causam appellationis probare.*

22 *Appellatio Tertio est necessaria, quando omnino ei præjudicat, etiam præsumptivè.*

24 *Sententia inter alios lata Tertio, qui non litigavit non præjudicat.*

25 *Clausula*, appellatione remotâ, *non impedit, ut Tertius appellet intelligitur tantùm inter litigantes, nu.* 26.

27 *Tertius impedit sententiam exequi, quæ appellatur*, de trance y rem te.

28 *Sententia notoriè injusta, in qua constat de manifesto gravamine, ex actis processûs, non exequitur etiam, si adsit clausula*, appellatione remotâ, *etiamsi commissio fuerit amplissima, n.* 29. & 30.

30 *Appellatio à sententia notoriè injusta, habet utrumque effectum.*

31 *Appellationis remotio, non impedit appellationem, ubi manifestè Quis gravatur.*

32 L. 46. Tauri.

33 *Appellationis prohibitio in litteris commissionis, non tollit appellationem, ubi manifestè Quis gravatur.*

34 *Sententia lata, causâ cognitâ, executioni mandatur, nec impeditur à tertio, sed illi cavetur de indemnitate: limitatur, nu.* 36. & 37. *cum aliis.*

35 *Tertio se opponenti, cavetur de indemnitate, licet ei opponatur de nullitate Juris sui, de quo sufficit, ut apparenter ostendat.*

36 *Tertius se opponendo, post translatam sententiam in rem Judicatam, non impedit ejus executionem.* Fermosin. de Exceptionibus.

37 *Executio sententiæ differtur in re, quæ non est divisibilis absque peccato.*

38 *Tertius impedit executionem rei, super qua non litigatur.*

39 *Tertius impedit executionem, si partes litigent contra ipsum, & quando ipse possideres, n.* 40. *& dum agitur actione personali, num.* 41.

41 *Contradictor quilibet impedit executionem, dum agitur actione personali, puta mutuo, vel locato.*

42 *Tertius se opponens executioni non admittitur, quoties adsit suspicio fraudis, aut calumniæ.*

43 *Tertius non admittitur opponens, quando scit litigium, etiam data cautione.*

44 *Sententia inter alios lata, non impeditur exequi à Tertio, qui dum scivit litem acquievit, donec ea lata fuit.*

AD primam quæstionis partem, Respondeo quod etsi executio trium sententiarum conformium impediri non possit per victum, etiamsi alleget illarum nullitatem: tamen Tertius comparens pro suo interesse, poterit impedire: sic notant Doctores per Textum nostrum, & post Antiquos, & Joannem Andream, *hic in principio*, Antoninum, *in* 2. *notabili*, tenent additio Aufrerii ad Capellam Tolosanam, *decision.* 430. *in fine*, Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ parte* 2. *quæst.* 126. *num.* 15. Parladorius, *libro* 2. *rerum quotidianarum parte* 5. §. 11. *numero* 58. Covarruvias, *practicarum capite* 16. *numero* 1. Barbosa, *in leg. si alienum*, *numero* 19. *ff. soluto matrimonio*, Menochius, *de adipiscend. remed.* 4. *quæst.* 110. *numero* 487. Boërius, *decision.* 79. *numero* 1. Duennas, *regula* 275. versiculo *sexto*, *limita*, & *reg.* 277. versiculo *quinto limita.* † Salgadus, *de protectione regiâ*, *tomo* 1. *part.* 4. *cap.* 8. *ex num.* 14. cum multis aliis Barbosa, *hic num.* 5. qui *num.* 6. hoc ampliat, ut possit Tertius intervenire ad impediendam executionem trium conformium sententiarum. † Potest enim Tertius ratione pleni, vel qualis præjudicii executionem impedire, & de nullitate dicere, ut comprobat eleganter Vantius, *de nullitate Rubr.* 3. *cap. Quis possit dicere de nullitate à nu.* 3. 1 2 3

Illudque generale est, ut Tertius possit objicere nullitatem, & de nullitate Actorum dicere quæ inter alios acta sunt personæ in actu, vel in Judicio, principaliter non comprehensa, sive persona hujusmodi fuerit necessarius Defensor, putà quòd ab aliquo ex litigatoribus in Judicio nominatus extiterit, juxta *l.* 2. *Cod. ubi in rem actio*, *& cap. quoniam frequenter*, §. *in aliis*, *ut litè non contest.* & per Baldum, *in Authentica*, *nunc si hæres col.* 1. *Cod. de litigios.* sive nunc fuerit vocatus, sive pro suo interesse; ad causam sponte ad executionem impediendam accesserit ratione sui interesse, ac proprii præjudicii, nullitatem proponere, vel eam impositam prosequi poterit: Argumento *leg. ille à quo*, §. 1. *juncta l. ita tamen*, §. *quoties*, *ff. ad Trebel.* & ibi Bart. & *in l. si Quis libertatem*, *ff. de petitione hæreditatis*, *l. Titia*, *ff. soluto matrim.* † Prout talis persona possit ratione præjudicii appellare, ut habetur 4 5

in l. ſuſpecta, *ff. de inofficioſo teſt.im*, *l. ſi per-
luſorio*, *& l. ſi à creditore*, & Utrobique,
DD. *ff. de appellationibus*, *l. ſi Divo Pio*, §.
ſi ſuper rebus, *ff. hoc titulo*, *l. ſi parentes*, *Cod.
de eviction. cap. 2. in fine*, *ut lite pend. & in
cap. noſtro*, & latè perſcribentes, *in cap. ve-
niens*, *col. 2. de Teſtibus*, ponit Rota, *deciſ.*
282. *nota qualiter*, in antiquis, Alexand. *conſ.*
101. *in princ. lib. 5.* Cevallos, *ubi ſuprà dicto n.*
15. *in fine.*

6 Sed quia in materia executionis, An Tertius
ſe opponens, eam poſſit impedire? Mihi non
diſplicet diſtinctio, Minſing. *cent. 3. obſervat.*
73. ubi communiter Senatorum ſententia tres
caſus diſtinguit, videlicet ſi fiat in re vacua-
te executio, id eſt, à Nemine poſſeſſâ, aut
in re per alium poſſeſſâ, aut ſi condemnatio
in unâ re facta eſt, & in aliâ fit executio,
in primo enim caſu Tertius Contradictor illam
impediet; & ſic procedit Textus, *in dicto*
7 *cap. veniens de teſtibus.* † In ſecundo autem
caſu: tunc non obſtante Tertii contradictione,
executionem fieri poſſe, probatur ex Textu *in
l. ſi ego*, *ff. de rei vindicatione*, tamen Vic-
tor de deſtituendo cautionem præſtabis: ſi
tertium obtinere contingat, cui dicto ſuffraga-
tur Juris regula, quæ habet quod quando exe-
cutio fit ſuper re, ſuper qua cognitio proceſ-
ſit, & ſententia lata eſt, non impeditur à ter-
tio ſe opponente, ſed illi cavetur de indemni-
tate. Quam regulam probat Textus, *in l. is à
quo*, *& l. ſequenti*, *ff. de rei vindicatione*, *& l.
cum idem*, *ff. de petitione hæreditatis.* Et ita
per illa Jura concludit Bartolus notabiliter, *in
dicta l. à Divo Pio*, §. *ſi ſuper rebus*, *ff. hoc
titulo*, *& in dicta l. cum idem*, idem Barto-
lus, *in l. ſi alienam rem*, *ff. de ſolutionibus*, *&
in l. ita tamen*, §. *quoties num. 2. ff. ad Tre-
bellianum*, Innocent. *hîc num. 4.* Felinus, *n. 11.
& in dicto cap. veniens el num. 7. de teſtibus*,
Jaſon, *in dicto* §. *ſi ſuper rebus num. 17.* & *ibi*
Alexand. *num. 24.* & Vincentii de Herculan.
num. 32. tradit, Antonius Gomezius, *in ad-
dition. ad Octavianum*, *lib. 5. iſagoga*, *cap. ul-
timo*, *num. 26. fol. 151.* verſic. *quam regulam*,
ſcripſit Bernardus Diez, *reg. 266.* & poſt eum
8 Petrus Duennas, *regula* 274. † In tertio autem
caſu, Tertius executionem impedit, rectè Bar-
tolus, *in dicto* § *ſi ſuper rebus*, cui adhæret
Imola, *in dicto cap. veniens*, ſequitur Ceval-
lus, *in dicta quæſtione* 126. *lib. 2. de cognit per
viam violentiæ*, *num. 19.* eam diſtinctionem,
& ſi non ſic ſulcitam refert, & ſequitur, An-
tonius Grabat. *in addition. ad Octavian. lib. 5.
Iſagoga in cap. ultimo num. 26. ad medium.* Et
has diſtinctiones videtur amplecti, Balboa, *hîc
num. 32. & 33.* videndus, ubi loquitur quan-
do Tertius non appellando, ſed aliter oppo-
nenda contra ſententiam, & executionem, &
tunc ex Innocentio, *in dicto cap. veniens*, ait ad-
hibendam eſſe diſtinctionem, vel reſpectu poſ-
ſidetur, & tunc non habere locum, aut non
poſſidetur & tunc ſic.

9 Unde ſecundùm reſolutionem ſecundi caſûs,
contingit ut in beneficialibus Tertius ſe oppo-
nens executioni ſententiæ latæ ſuper beneficio,
non impediat executionem, præſtitâ cautione
Victo, de eum defendendo contra Tertium: ſic
docet Innocentius, *hîc* idem, & Joannes An-
dreas, & Doctores, *in cap. 1. de conceſ. præb. lib.
6.* Felinus, *in dicto cap. veniens de teſtibus*, *nu. 7.*
verſic. *tertia concluſio*, Jaſon. *in dicto* §. *ſi ſuper
rebus*, *n. 17.* Afflictis, *in cap. ſi à duo homines n.
33. de pace tenenda, & ejus viol. & in uſibus feu-
dor. & in cap. Imperialem*, §. *præterea inter duos*,
n. 69. de prob. feud. alien. per Federic. Anton.
Granat. *ubi ſupra num. 26.*

His omnibus obſtat regula illa generalis, ex 10
*cap. omnis oppreſſus cum aliis 2. quæſt. 1. l. 2. in
princ. ff. de appellationibus*, Ubi conſtat, quòd
appellare non poteſt is, qui ſententiâ opponens,
nec gravatus eſt, ſed in ſpecie Textûs noſtri, per
ſententiam latam pro Epiſcopo Auriensi contra
Monaſterium, non fuit gravatus Epiſcopus Ove-
tenſis, ſiquidem cum Ovetenſi Epiſcopo non li-
tigabatur. † Ergo cum nemo poſſit injuriam in- 11
ferre in eum, quem cognovit, *l. eum qui no-
centem*, §. *fin. ff. de injuriis*, non eſt cur Ove-
tenſis Epiſcopus appellare poſſit. † Et confir- 12
matur ex Textu, *in l. à ſententia*, *ff. de appellat.*
ubi probatur, quod ut Tertius appellans admit-
tatur debet prius de juſta cauſa conſtare, quem
Ovetenſis Epiſcopus hîc non probavit, & vide-
tur colligi ex verſic. *hic abſque Ovetenſis Eccleſiæ
præjudicio.*

Tamen ut ad hæc reſpondeam, Adverto pro 13
doctrina de Tertio oppoſitore ad Judicium ve-
niente, ſæpè contingere, ut duobus in Judicio
Litigantibus, Tertius aliquis litis examini ante
ſententiam, ſe aliquando opponat, & offerat
eo quòd ille cauſam illam, vel defendere, vel
proſequi voluerit. Et in hoc articulo Doctores
ut certum fatentur, quod ſi tertius veniat, non
ut Jus Litigatorum excludat, ſed ad coadjuvan-
dum reum, vel actorem: tunc proſequetur
cauſam in eo ſtatu, quo proſequebatur princi-
palis Litigator. Et in hoc ſenſu poterit ia Tertius
oppoſitor omnia probare, & allegare, quæ nec
allegavit principalis, nec probavit quæ neceſſa-
ria ſint ad cauſæ defenſionem, dum tamen Tertius
voluerit allegare, & probare intra Terminum
principali datum ad probandum, Gloſſa, *in d. l.
ſi ſuſpecta*, *ff. de inofficioſo teſtamento*, *& in c. 2. de
procurat. lib. 6.* & ſic communi Doctorum calcu-
lo habetur in hoc caſu, non poſſe Tertium illum
oppoſitorum probare, & allegare in Judicio, poſt
factam publicationem, vel concluſum in cauſa,
quia is Tertius non admittitur, niſi ad ſumen-
dam litem in eodem ſtatu, in quo ipſam in-
venerit tempore oppoſitionis: ſic docent *hîc*
Innocentius, Butrius, Balboa, *numero* 13. pro-
bans ſic eſſe receptum in omnibus tribunalibus,
quidquid Bart. dixerit *in l. ſi perluſorio*, *ff. de
appellationibus*, Abbas, *in dicto cap. veniens &
2. de teſtibus num. 7.* Felinus, *num. 18.* Afflictis
deciſ. 235.

Vel autem Tertius oppoſitor venit ad Judicium 14
lite inter alios pendente, non ad coadjuvandum
Jus alterius Litigantis, ſed ut excludat utrumque
à rebus, aut Juribus ſuper quibus litigatur:
Nam tunc ad cauſam agendam ab initio audien-
dus erit; ita ut cum illo omnia ſint de novo
repetenda; taliter ut is tertius, non teneatur
litem aſſumere in eo ſtatu, in qua eam inve-
nerit inter ipſos litigantes tempore oppoſitionis
copioſè reſolvit, Covarruvias, *in pract. cap. 13.
per totum.*

Sed tunc, & ſi revera ſi de novo audiatur: 15
tamen ipſe ita debet audiri, ut nullatenus li-
tis examen pendente inter Reum, & Acto-
rem, ſuſpendatur, quoad ipſorum commo-
dum, & præjudicium: probat Textus, *in dicta
l.*

l. is à quo 57. *ff. de rei vindicatione*, & facit Textus, *in l. penultima*, *ff. de petit. heredit.* Sequuntur Innocentius, & Butrius, *num.* 24. Bellamera, *num.* 11. Felinus, 17. † Qui retulit Rotæ decisionem in antiquis, qua decisum fuit, examinationem, aut definitionem litis, quæ inter duos tractatur, non esse impediendam ex oppositione alterius tertii petentis rem illam litigiosam sibi dari, sed potius inter Reum, & Actorem causa illa definienda est, sine tertii præjudicio oppositoris, quod ita sæpè pronuntiatum esse in Granatensi Senatu, testatur Covarr. *in pract. cap.* 14. *in fine*.

16

17 His ergò præmissis venit intelligenda decisio Textûs nostri; Ideò nempe tertium posse à sententia appellare, seu ejus executioni se opponere si ei intersit sententiæ executionem impedire.

18 † Potest enim tertius pro suo interesse semper appellare; ut per Felinum *cons.* 94. *numero* 9. Cevallos *dicto lib.* 2. *de cognit. per viam violentiæ cap.* 126. *numero* 18. ubi addit quod & si appellatio prohibita sit; quoad principalem, & ejus hæredes; non tamen quoad tertium, nam licet à principali removeatur appellatio, non tamen à tertio, ut tradit Rebuffus *tom.* 1. *ad leg.* 1. *Gallicas tit. de litter. oblig. art.* 1. *Glossa* 10. *n.* 1. idem *eodem titulo art.* 2. *Glossa num.* 63. & 64. ubi dicit quod si tertius appellet impeditur executio de quo dico *infra* in versic. *ad tertiam*, videbis hîc latè agentem, & explanantem Balboam à *num.* 11. & 19. ubi dicit quod interpositâ appellatione est differenda executio sententiæ, nam ea est appellationis natura, ut suspendat sententiæ executionem, *ex cap. venientes de Jurejurando*, *l.* 1. & *per totum ff. nihil novand. appel. pend.* & colliges ex adductis *suprà in c. quoad consultationem*, advertit Abbas *hîc*, *nu.* 5. Butrius *num.* 11. Imola *n.* 2.

19 Quod tamen locum debet habere, si tertius appellans justam appellandi causam allegavit ex *dicta l. à sententia*, *ff. de appell.* tradit Balboa *in dicto cap.* 19. Abbas *hîc num.* 5. Felinus 10. Mathesilanus *singul.* 124. non ut inquit Covarruv. *dicto cap.* 15. *pract. in princ.* ubi appellatio, quæ contra juris regulam proponitur, non aliter admittetur, quàm si expressa causa justificata fuerit propter doli præsumptionem, ut adnotavit Glossa celebris, *in cap. Romana*, §. *si autem de appellat. lib.* 6.

20 Imò debebit tertius appellans, saltem semplenè, & summariè causam appellationis probare, ut *in dicto cap. venient el* 2. *de Testibus* & ibi, Felinus *numero* 13. & *hîc*, *numero* 19. Decius *in l. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tollendo numero* 46. denotat Textus noster ibi, *si constiterit*, ut notant Abbas *hîc*, *numero* 7. Butrius 10. Cumanus *in dicta l. à sententia*, *numero* 1. *ff. de appellation.* quæ appellatio proponenda est intra decem dies à tempore sententiæ latæ computandos per ea, quæ adduxi *in dicto cap. quoad consultationem hoc Titulo*, & tradit Covarruvias *in dicto capite* 15. *num.* 2.

21 Ex his patet solutio argum. relati *suprà*, in versic. *his omnibus*, ex Regula in *dicto cap. omnis oppressus* 2. *quæst.* 6. *l.* 1. *ff. de appellationibus*, quia ea jura locum habent, ubi nulli alii præjudicium gerat lata sententia, nisi per eam condemnato tamen si ea redundet in tertii præjudicium, ut contingit in specie Textûs nostri; Ideò appellans debet admitti, ut patet de Episcopo Obe-tensi, in cujus præjudicium illa sententia lata erat; Nam si in favorem Episcopi Auriensis exequeretur; magna injuria, & plurimum gravamen Episcopo Obetensi irrogaretur, sic ex præcitatis resolvit *hîc* Granna, *num.* 6. ante eum Balboa *dicto numero* 18. & 19. cum aliis. † Est 22 enim appellatio Tertio necessaria, quando scilicet ei omninò præjudicat juxta decisionem Textûs, *in lege sæpè* 63. *ff. hoc Titulo*, aliquando verò utilis est Tertio appellare, etsi necessarium non sit omnino, quando scilicet sententia contra alium lata, Tertio præjudicat, saltem quoad præsumptionem, ut advertit Glossa magna hîc, verbo *habituram*, per Textum, *ibi*, *in l. si duo* 13. *ff. de Jurejurando*, cum adductis à Covarruv. *in pract. dicto cap.* 13. *num.* 4. Tyraquello, *in tractatu res inter alios acta*, *limitatione* 19. vel quia irrogaretur Tertio præjudicium si executioni sententia mandaretur, ut in specie Textûs nostri.

Et mentem Textûs nostri declarabis, cum Jasone, *in l. si his qui*, §. *fin. num.* 2. & 3. *ff. de Jurejurando*, Socino, *Regula* 10. in versiculo *secundo*, *fallit*, quòd quemadmodùm hîc Episcopo Obetensi non nocet sententia; Sic nec acta nocebunt, Surdus, *decisione* 256. *num.* 5. & sic ex contrariis omnibus, quibus sententia, & res judicata præjudicat, pariter omnia acta processûs, & Judicii noceant, & præjudicent, ut Doctores docent, per Textum, *in cap. causam quæ el.* 1. *de Testibus*, Barbosa, *hîc*, *n.* 10. Afflictis, *decisione* 396. *num.* 3. & 7. Salgadus, *de Regia protectione parte* 4. *cap.* 8. *num.* 301. Et Alexander. Trentacinq. *variarum resolutionum*, *lib.* 2. *tit. de re Judicata*, *resolut.* 10. à *num.* 2. ait, quòd si Tertius ex sua voluntate, absque alia speciali citatione, vel generali venit, & comparet, dicitur Actor. 23

Ad secundam quæstionis partem, An sententia inter alios lata, Tertio, qui non litigavit præjudicet? Videtur quòd non, ex Regula illa res inter alios acta, aliis nocere non debet, nec possit, *ex cap. quamvis hoc Titulo*, & ex hoc nostro Textu, ex *l.* 1. & *per totum*, *Cod. res inter alios acta*, *leg.* 1. & *per totum*, *Cod. quibus res judicata non noceat*, *dictâ lege sæpè*, *ff. hoc Titulo*, comprobat Textus, *in capite inter Dilectos de fide instrumentorum*, *cap. veniens de transact. dicto capite veniens*, *el.* 2. *cap. constitutus de Testibus*, *capite* 2. *de exceptiou. cap. super eo de officio Delegat. cap. cum olim de causa possessionis*, & *prop. dicta leg. à sententia*, *l. ab Executore*, §. *alio*, *ff. de appellationibus*, *leg. de unoquoque*, *ff. hoc Titulo*, *l. is qui fundum*, *ff. de usufructu*, *leg. l. servus plurium*, §. 1. *ff. de legatis* 1. *leg.* Modestinus, *cum aliis*, *ff. de exceptiou. l. quia*, *leg. nam & postea*, *ff. de Jurejurando*, *l.* 1. & 2. *Cod. si unus ex pluribus l.* 2. *Cod. de exception. l.* 2. *Cod. de fide instrumentorum*, *l. Claudius*, *ff. qui potiores in pignore habeantur*, *l. optimam*, *Cod. de transact. l. circa*, *Cod. de locato*, *leg.* 4. & 7. *Titulo* 22. ejusdem pertitæ exornat Cardoso, *in praxi*, verbo, *exceptios num.* 21. & verbo, *res*, *num.* 25. & verbo *sententia*, *num.* 63. Tyraquellus, *de retractu*, *capite res*, inter alios acta in princ. Duarenus, *ad Titulum de re Judicatâ*, *in dicta leg. sæpè relect.* 43. Gratianus *discept. forens. tomo* 4. *capite*, 736. *numero* 5. Mascardus *de probation. concl.* 394. *num.* 29. & *concl.* 1243. & 1267. *n.* 2. Cujacius, *lib.* 2. *observation. cap.* 7. & *lib.* 2. *cap.* 26. 24

Fermosin. de Exceptionibus. Dd 2 De

Donellus, *lib. 27. cammeut. cap. 1. & lib. 5. cap. 21.* Osvaldus, *ad euudem lib. 11. cap. 13. littera A*, Antonius Faber, *in rationali ad Textum, iu l. nam postquam 7. l. quia 10. l. duo Patrani, l. in duobus cum suis §§. ff. de Jurejur.* de qua Balboa, *hic à nu.* 20. Ubi numeris sequentibus congerit jura prædicta, & post eum Granna, *hîc, nu.* 1. cujus Regulæ occasione ad plures casus, quibus alius præjudicatur, agunt Doctores, quas congerunt relati Balboa, & Granna, *hîc*, & citati suis in locis, & Barbosa, *hîc à num.* 11. Et pro ampliatione multos adjunges casus, & quæstiones, quas adduxi *suprà in cap. quia V. de Judiciis*, Ubi An facta à Prædecessore noceant Successori, & de multis casibus, qui solent occasione hujus dubii notari? Videbis penes Balboam, & Barbosam, *hîc à num.* 13. quorum plurea Ego repeto, *infrà, in cap. penult. hoc tit.* Interim leges quos uberrimè congerit, novissimè Gaitus, *de eredit. cap. 1. tit. 3. de lib. mercatorum à num.* 224. *articulo* 5. *& art.* 2. *à num.* 339. & *tota art.* 3. *num.* 376. ubi infinita congerit hîc applicanda.

25 Ad tertiam quæstionis partem, cùm latè *suprà* diaerim, de effectibus clausulæ, *appellatione remotâ, in cap. 4. de foro compet. quæst* 44. hic breviter dico, ut cum lata sententia opponatur de nullitate, & injustitia, & inspectione Actorum, vel Tertius pro suo interesse in Judicio comparuit, tunc revera illam clausulam non tollere defensionem Gravati, aut Tertii: De Tertio probatur, quia effectus illius clausulæ solùm intelligitur quoad nominatos, non quoad Tertios; quia non obstante quilibet Tertius potest appellare, ut *iu cap. super eo*, ubi notant Cardin. *in 7. notabili* Abbas, & Decius, *num.* 4. *de officio deleg.* Menochius, *de adipiscenda reme.* 4. *n.* 896. Scacc. *de appell. q. 16. limit. 6. n. 42. membro* 6. sic judicavit Rota, 15. Junii, 1598. ut refert Marta, *in tractatu de clausulis, clausula* 11. *num.* 3. Lancelotus, *de attentatis 2. p. cap. 12. limit.* 8. *num. fin.* Cevallos, *de cognit. per viam violentiæ, quæst. fin. à nu.* 1.

26 Ea eo quia quælibet Lex, vel statutum, quæ excludit appellationem intelligitur inter ipsos contrahentes; non vero respectu tertii, ut tradunt Cardin. Abbas, & Felinus, & Decius, *in dicta cap. super ea*, Alexander, *cons. 83. num.* 13. *& cons. 84. num. 8. volum.* 4. Decius, *cons.* 198. *n. 4. in fine.* Parisius, *cons. 107. nu. 125. volum.* 3. Menochius *ubi suprà num.* 848. quod est generale quia quotiescunque tollitur appellatio, intelligitur respectu litigantium; non autem respectu tertii, qui non litigavit, Corsetus, in suis singularibus verbo, *appellatio*: in principio, *in 4. fallentia* Menochius, *suprà rem. 4. num.* 846. quod intelligitur à sententia interlocutoria, non à diffinitiva, ut eaplicat cum Cenedo, idem Cevallos *ubi suprà dicta quæstione fin. numero* 3.

27 Et in sententia, quæ dicitur *de trance y remate*, illud Doctores notant, quia licet, *lex 64. Tauri*, sit exequenda, *appellatione remotâ*, illud intelligitur respectu rei, secùs verò respectu Tertii, qui comparuit in Judicio pro suo interesse; quia tunc quoad utrumque effectum habet locum appellatio, ut docent Rebuffus, *in tit. de litter. obligatur art.* 1. *Glossa* 10. *nu.* 10. Guttierrez, *in repetitione legis Nemo potest, ff. deleg.* 1. *nu.* 350. Parladorius, *rerum quotid. §. 15. n. 2.* Azevedus, *in l. 19. tit. 2. nu. 140. lib. 4. recopilationis* Rodriguez, *de executione, cap. 6. num.* 52. Cevallos *ubi suprà dicta quæstione fin. numero* 3.

28 In secundo autem casu, quando sententia esset notoriè injusta, & constaret de manifesto gravamine ea actis processûs: Tunc illam clausulam, *appellatione remotâ*, nihil operari, nec respectu Litigantium, nec Tertii qui pro suo interesse comparuit, docent Glossa, *in cap. ex conquæstione de restit. spoliatorum*, verbo, *post appellationem*, Abbas, *in cap. inter cætera hoc tit. & in cap. Pastoralis, num. 4. de appellation.* Ripa, *in cap. 1. num. 9. de rescriptis*, Lancelotus, *de attentatis appel. pend. limit. 8. cap. 12. num.* 24. cum aliis multis, Cevallos, *dicta quæstione fin. à num. 4. & quæst. 125. num.* 4. & sic judicatum fuisse per Rotam 1. Maii 1562. ut tradit Lancelotus *ubi suprà*: Alias decisiones refert Marta, pro hac sententia de clausulis *dicta clausula 11. num. 7. in fine.*

29 Ubi *num.* 8. ampliat etiamsi commissio fuerit amplissima cum clausula, *omni, & quacunque appellatione remotâ*, quia illa non obstante Domini resolverunt non operari in illo casu, in quo aderat notoria injustitia: docet etiam Barbosa, *in l. ad peremptorium, à num. fin. ff. de Judiciis.*

30 Ubi dicit, quòd appellatio habebit in hoc casu effectum suspensivum & devolutivum, non obstante clausulâ, *appellatione remotâ*, Glossa, ubi Doctores, *in dicto cap. ex conquæstione*, ubi Abbas, 31 † Dicit enim quòd remotio appellationis non impendit appellationem, ubi manifestè Quis gravatur: Sic *ibi*, Barbosa, *n. fin.* videndus Hypolitus, *in l. 1. §. servi quæst num.* 10. *ff. de quæst. & singul.* 592. & *cons.* 89. *num.* 11. Perez, *in l. 2. Glossa, 1. pag. 572. col. 2. tit. 3. lib. 3. ordinam.* Farinacius, Rotæ Romanæ *decis.* 59. *nu. 4. in l. collect. novissim.* Menochius, *de adipiscenda, remedio 4. num.* 850. Gratianus, *discept. forens. p. 1. cap. 76. nu. 76. num.* 8. Qui ad hoc ponderat Textum, *in cap. 20. sess. 24. Trid. reformat.* Quia, remotâ appellatione, non eacluditur illa, qua Quis manifestè gravatur, ut tradit Abbas, *consil. 44. volum.* 1. Surdus, *decis. 36. num. 13. usque ad* 17.

32 Ex quibus cum multis refert Cevallos, *dicta quæstione fin. num.* 5. notabilem declarationem ad Textum, *in leg. 46. Tauri*, Ubi sententia quæ dicitur *deremate*, est eaequenda, appellatione remotâ, ut non procedat, quando ex actis constaret de injustitiâ notoriâ sententiæ; quia tunc non est eaequenda, sed suspendenda: Sic cum Guttierrez, *lib. 1. pract. quæstione* 119. ubi dicit, quòd ita practicatur Gaspard. Rodriguez, *de annuis redditibus, cap. 16. num.* 66. Rodriguez *de executione, cap. 6. num.* 52. versiculo *alter casus*, sic Probantes. 33 † Ea Regula Textûs *in dicto cap. ex conquæstione*, ubi disponitur remotionem appellationis prohibitæ, in litteris commissionis, non impedire appellationem, ubi manifestè Quis gravatur, ut *in cap. ut debitus honor de appellat.* Et ita tradunt Rolandus, *consilia* 29. *num. 37. lib.* 1. Natta, *cons. 51. nu.* 21. Menochius, *de adipiscendâ, reme. 4. nu.* 850. Joseph. Ludovicus, *decis. Perusina*, 39. *num.* 9. Gratianus, *discept. Forensium 1. parte, cap. 41. nu. 7. & fin. & cap. 102. n.* 18. omnia esse revocanda, quæ post appellationem legitimam eaecutioni tradita sunt, & esse à tali sententiâ admittendam appellationem.

34 Ad quartam quæstionis partem, Respondeo, quòd

quòd sententia lata, causâ cognitâ, executioni maudatur, si transacta fuit in Rem judicatam, nec à Tertio oppositore impediri, sed illi cavendum de indemnitate, per Textum, *in l. pen. ff. de petitione hæredit. & in l. is à quo fundus, eùm, l. sequenti, ff. de rei vindic.* per quæ jura tenet, Bartol. *in l. à Divo Pio, §. si super rebus, ff. de Re judicata, in l. si alien im rem, ff. de solution.* Baldus, *in cap* 1. *§. si duo de pace tenendâ, in usibus feudor.* Sequuntur Multi, quos refert Salced. in addition. ad Bernard. Diez, *in reg.* 266. ubi Bernard. limitat duobus modis, cum Jasone, *in dict. §. si super rebus*, eandem cum duobus ampliationibus, & aliis duabus restitutionibus assig-

35 navit Petrus Duennas, *regula* 274. † Et Felinus hîc limitat quinque modis, *num.* 7. ubi addit, quòd Tertio se opponenti, debet caveri de indemnitate; licet ei opponatur de nullitate Juris sui, & sufficere quòd de Jure suo apparenter ostendat; Docuit etiam Hypolitus, Multos ad id referens; *in consf.* 274. Innocentius, *in cap. veniens el 2. de testibus*, Gratianus videndus, *reg.* 418. *num.* 1. & probatur relata doctrina, ex *l.* 6. *tit.* 10. *p.* 3. ubi bene Gregor. Lopez loquitur, Barbosa, *hîc num.* 4.

36 Verùm prædicta Doctrina venit multis modis limitanda, seu declaranda, Primò, quando, pendente Judicio, Tertius se opposuit; secus si post latam sententiam, & in Rem judicatam translatam; quia tunc etiam sine cautione indemnitatis, potest sententia executioni mandari, Glossa, 2. *hîc in fine*, & Felinus, *dict. num.* 7. & Doctor. Bernard. *ubi supra, limit.* 2. Boërius, *in dec.* 79. *num.* 3. & est communis, secundùm Covar. *in pract. cap.* 16 *num.* 3.

37 Secundò, ut non procedat in rem, quæ non est divisibilis, absque periculo peccati, ut est Uxor, de qua litigatur, quia non traditur Uxor primo Vincenti, sed differtur executio, donec de Jure alterius apparuerit, Innocent. *in cap. cùm inhibitio de clandest. desponf.* idem, *in Rubrica de sponf. duor.* Felinus, *hîc limit.* 2. Bernardus, etiam, *li-*

38 *mit.* 2. † Tertiò, quando executio fieret, non in re illa, super qua litigatur, sed in alia loco pignoris; quia tunc Tertius impedit executionem: sic Innocent. *hîc n.* 3. Ubi omnes, Grat. *dict. reg.* 418. *num.* 7.

39 Quartò limitatur, si partes inter se nihil litigent, sed solùm contra Tertium possessorem, ut si unus Petitor infringit contra petitorem objiciendo se sibi ita quod res, super qua litigatur, vacat, Innocent. *in dict. cap. veniens el 2. de testibus*, quem sequitur Baldus, *in cap.* 1. *§. si duo, col.* 2. *de pace tenendâ, & in l. penult. ff. de petitione hæredit.* Felinus, *hîc limit.* 3. Covarruvias, *dicto cap.* 16. *pract. num.* 3. Ferrara, *in sua practica in forma executionis sententiæ difinitiva, Glossa* 1. *num.* 16.

40 Quintò limitatur, quando Tertius oppositor possideret, Innocent. *in dicto cap. veniens.* Baldus, *in dicta l. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tollendo*, Imola, *in l. à sententia, in princ. col.* 5. *ff. de appellat.* Alex. *in dicta l. à Divo Pio, dicto §. si super rebus, ff. hoc tit.* Felinus, *hîc limitat.* 4. dicit idem communiter, *in dicto cap. veniens, nu.* 11. & 12. Petrus Duennas, *dicta reg* 274. *in fine limit.* vel si Tertius; & quidem ex Litigatoribus possidetent, ut per Paulum, *consf.* 199. *num.* 22. *lib.* 1. Covat. *dict. cap.* 16. *num.* 3. Ferrara, *in dict. pract. Glossa* 1. *num.* 16.

41 Sextò limitatur, dum agitur actione personali, putà mutuo, vel locato: Nam tunc quilibet Contradictor impedit executionem, ut per Innocent. *in dict. cap. veniens.* Ferrara, *in dict. pract. in forma executionis sententia difinitiva, n.* 16. sic loquitur Didacus del Castillo *in l.* 64. *Tauri, num.* 69. qui contrariam Regulam adduxit, & bene declaravit: Nam ut ait Gratianus, *dicta regula* 418. *n.* 8. ea sunt declaranda, secundùm istam limitationem, vel in eo, cui non satisdatur: Videndus, qui bene tradit Covar. *dict. cap.* 16. *num.* 4.

Fermosin. de Exceptionibus.

Septimò limitatur, quoties præsumi posset ca- 42
lumnia Tertii se opponentis; quia tunc nec ei cavetur, ut *in cap. suscitata, de in integ. restit.* Abbas, Felinus, & Decius, *in dict. cap. super eo de officio deleg.* quæ est communis sententia, secundùm Covarruvias, *dicto cap.* 16. *pract. num.* 2. qui id intelligit, dum oppositionem non offerat se continenti, & summatim probaturum; ubi, *nu.* 5. bene tradit, apud quem Judicem hæc Tertii oppositio facienda sit: Videbis Jasonem, *in l.* 4. *§. condemnatum, num.* 10. *ff. hoc tit.* Michaelem Grass. *tom.* 2. *commun. lib.* 7. *tit.* 16. *num.* 119. *pag.* 283. Menochius *de recuperand. à num.* 325. Valascum *de partition, cap.* 39. *nu.* 49. dicentes quod si adsit suspicio calumniæ, non est admittendus Tertius opponens se executioni: Videndus Riccius *collect.* 188. ubi plures casus refert, in quibus petitio restitutionis in integrum non impedit sententiæ executionem.

Octavò, limitatur, ubi intervenisset scientia 43
ipsius Tertii; quoniam si scit, & pro suo interesse, non comparet, non auditur, etiam datâ cautione, per Textum *in cap. quamvis, hoc tit. & in l. sæpe, ff. eodem*, Antonius, Panormitanus, Felinus, *in cap. veniens el 2. de testibus*; *num.* 10. quam communiter receptam esse inquit Alexander *in dict. l. à Divo Pio, §. si super rebus, ff. hoc tit. num.* 24. Duennas, *in dict. reg.* 274. *limit.* 1. Covar. *dict. cap.* 16. *pract. n.* 2. Afflictis, *in decif. Neapol.* 380. *num.* 5. & 6.

Et sic si Tertius scivisset litem agitari, & ac- 44
quievisset, donec sententia esset lata: tunc adversùs eum executionem competere dixerunt, Gabriel, *tit. de execut. Rei judicatæ concl.* 1. *num.* 20. Mynsing. *in dict. cap. veniens* 39. *nu.* 9. Surdus, *consf.* 334. *num.* 11. & 13. cum aliis Barbosa, *hîc num.* 8. Ubi cum aliis, idem limitat, quando victor præstaret cautionem de restituendo ad Judicatum, tertio in casu, in quo vinceret, Videndus sub *num.* 6. *in fine.*

QUÆSTIO II.

Án Tertius comparens pro suo interesse in causâ, possit in quacunque parte judicii, in qua comparuit, exceptiones dilatorias opponere? Et an Tertius veniens ad causam audiri debeat, in suspensione petitorii, & intentare possessorium, in omnibus interdictis? Et an Tertius comparens, impediat fieri restitutionem spoliati ante omnia? An exceptio de Jure Tertii detur in Jure? Et quid de tertio citato?

1 AD primam quæſtionis partem? dixi, *in Rubrica de Exceptionibus, quæſt.* 4. verſic. *ad ultimam.*

2 Ad ſecundam quæſtionis partem; Dixi, *in c. paſtoralis de cauſa poſſeſſionis, & propriet.* q. 3. verſic. *ad ſecundam.*

3 Ad tertiam quæſtionis partem; Dixi, *in c.* 5. *de reſt. ſpoliator. quæſt.* 4. aliquid, *in cap.* 1. *quæſtion.* 2. *num.* 26.

4 Ad quartum; Dixi, *in Rub. de Except.* q. 2. verſic. *ad ſecundam.*

QUÆSTIO III.

An Tertius, qui poteſt præcedere ſua intereſſe, poſſit litem deſertam, à principali Litigatore reaſſumere in caſibus famam tangentibus? Ubi in quibus, & quando aliquis dicatur legitimus Contradictor?

SUMMARIUM.

2 *Contradictor legitimus eſt, qui retinet res, quando petitur miſſio? Quando eas poſſidebat tempore mortis defuncti?* n. 3.

4 *Hæres quando mittatur in poſſeſſionem virtute* Leg. fin? Cod. de edicto Divi Adriani tollendo, n. 5.

6 *Contradictor legitimus eſt, qui habuit titulum à Defuncto: & qui poſt mortem Teſtatoris habet titulum verum, habilem ad tranſlationem, num.* 7.

7 *Adipiſcendæ poſſeſſionis remedium, non datur contra titulo Poſſidentem.*

8 *Contradictor legitimus, eſt qui dicit ſe Filium, vel Succeſſorem ab inteſtato, & diceret teſtamentum nullum.*

9 *Contradictor legitimus eſt qui allegat aliud teſtamentum ſolemne, quod deroget priori.*

1 AD primam quæſtionis partem: Dixi, *ſuprà in cap. penultimo de foro competenti quæſtione* 18. *à num.* 1.

2 Ad ſecundam difficultatis partem, ut reſpondeas, Adjunges nonnulla adducta in præmiſſo hujus Textûs, quibus addo claritatis gratiâ, quæ ſequuntur; cumque ſit maxima difficultas, & valdè neceſſaria, Quis revera dicatur legitimus Contradictor, & quando dicatur habere Jura potiora; etſi Gloſſa, *in l. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tollendo*, in verbo, *legitimo*, & omnes Doctores, tam Antiqui, quàm Moderni, nimis variaverint: tamen Reſpondeo breviter, ut primò dicatur legitimus Contradictor ille, qui detinet, vel poſſidet illas res, quan-
3 do petitur miſſio. † Et ſimiliter habebat, & poſſidebat eas tempore mortis Defuncti; & in eis non poterit fieri miſſio; Argumento Textûs, *in dicta l. fin. earum rerum, quæ Teſtatoris tempore*
4 *mortis fuerunt.* † Ubi probatur quòd ita demum hæres debet mitti in poſſeſſionem virtute illius legis, quando bona poſſidebantur, vel detinebantur à Defuncto tempore mortis, ſecundùm ea, quæ latè tradit Angelus de legitimo Contradictore, circa teſtamenta, & hæreditates, ac legata, & fideicommiſſa: Argumento eorum, quæ adduxi, *ſupra in cap. fin. de foro compet.* ubi debeat Hæres conveniri pro rebus Prædeceſſoris defuncti: docent hanc Doctrinam, Bartol. *in dicta l. fin. num.* 12. Paulus, *ibi, numero* 12. Corneus, *n.* 14. Baldus, *n.* 43. Decius, *num.* 40.

Ex quo Doctrina, infert Matiencus *in l.* 2. 5
tit. 9. *lib.* 5. *recopilat. Gloſſa* 3. *num.* 20. quod ſi hæres in teſtamento inſtitutus ex remedio, *dicta leg. ultima, Cod. de edicto Divi Adriani tollendo*, petierit ſe mitti in poſſeſſionem bonorum Defuncti, quæ tempore mortis relinquit, non poterit mitti in poſſeſſionem dimidiæ bonorum partis, conſtante matrimonio, acquiſitorum; quippe quorum Domina erat, & poſſeſſor Uxor in vita defuncti, & cùm miſſio petitur, ipſa poſſidebat: refert Anton. Gomez. *in l.* 45. *Tauri, n.* 147.

Secundò, erit legitimus Contradictor ille, qui 6
habuit titulum à Defuncto, & de ejus voluntate occupavit poſt ejus mortem, poſſeſſionem propriâ authoritate, Juxta Gloſſam, & communem opinionem, *in l. Titia cum teſtamento, Lucius Titius, ff. ad leg.* 2.

Tertiò, erit legitimus Contradictor ille, cui 7
poſt mortem Teſtatoris habet titulum verum, & habilem ad tranſlationem dominii, & ſimiliter poſſeſſionem ab aliquo Tertio, etiamſi tempore mortis Teſtatoris fuerint penes eum, quia cùm iſtud remedium ſit adipiſcendæ poſſeſſionis, non datur contra titulum poſſidentem, ut probat Textus, *in dicta l. fin.* ibi, *non autem legitimo modo ab alio detinentur*: & idem in remedio quorum bonorum, & petitionis hæreditatis.

Quartò, erit legitimus Contradictor ille, qui 8
diceret ſe Filium, vel Succeſſorem ab inteſtato, diceret teſtamentum nullum, ratione præteritionis, vel diceret nullum ex defectu Perſonæ teſtantis, vel diceret teſtamentum falſum, & offerret ſe incontinenti probare, quia tunc impeditur miſſio, ut probat Textus, *in l.* 2. *C. de edicto Divi Adriani tollendo*, & *ibi*, Gloſſa ordinaria, & communiter DD.

Quintò, erit legitimus Contradictor ille, qui 9
allegaret aliud teſtamentum ſolemne, quod deroget priori: ita probat Textus, *in dicta l. fin.* ibi, *& hæc poſſeſſio acquiratur, qui potiora, ex legitimis modis Jura oſtenderit.* Et occaſione hujus, quærunt, *ibi*, Gloſſa, & Doctores, de ſubtili quæſtione, ſi duo, vel plura teſtamenta ſunt contraria, in quibus diverſi hæredes ſunt inſtituti, An admittetur uterque, vel nullus? De qua agit bene videndus Antonius Gomezius, *in dicta l.* 45. *Tauri, ſub numero* 147. in verſiculo *quinto*, ibi, *occaſione cujus, & numero* 148. *&* 149.

QUÆS-

QUÆSTIO IV.

An sit legitimus Contradictor ille, qui habet titulum habilem, ad translationem dominiü ab aliquo Tertio in vita Testatoris, vel post ejus mortem, si nunquam habuit possessionem, nec sibi fuit tradita, sed possidebat, vel detinebatur à Defuncto, tempore mortis? Et circa, *dict. l. prædictam, fin. Cod. de edicto Divi Adriani tollendo.* Quis sit Judex competens? An Judex loci, ubi Testator decessit, vel hæredis, vel ubi bona sunt, cùm Hæres petit ejus virtute, se immitti in possessionem, & appareat aliquis Contradictor? Et ad quæstiones, An Hæres debeat conveniri, ubi Defunctus debuit?

SUMMARIUM.

1 *Contradictor legitimus non est qui licet habuerit ab aliquo titulum, non habuit possessionem, nec impedit, ut Hæres mittatur in possessionem bonorum Defuncti, n. 2. 5.*

3 *Contradictor legitimus non est, qui licet sit verus & titulatus Dominus rerum, testator eas possidebat & de ratione, n. 4.*

6 *Glossa ordinaria,* in l. 2. C. de edicto Divi Adriani tollendo.

7 *Missio in possessionem solet impediri nonnullis exceptionibus.*

8 *Missio in possessionem bonorum Defuncti, cùm apparet aliquis Contradictor, à quo Judice fiat n. 9. 10. & 11.*

1 AD primam quæstionis partem, Respondeo, ut non sit legitimus Contradictor, quia tunc ex eo quòd habeat titulum, & incontinenti velit probare, eum non impeditur missio; imò Hæres institutus mittendus erit in possessionem; & ille non erit legitimus Contradictor, quia ille titulus sibi produxit actionem personalem contra obligatum, qui titulum concessit; non verò contra Defunctum possessorem; ut *in l. fin. §. fin. cum similibus ff. de contrahenda emptione*, ergo similiter non datur contra ejus hæredem; & sic
2 non impeditur missio. † Imò licet ab ipso Defuncto habuerit titulum; non tamen habuit possessionem, non erit legitimus Contradictor; imò etiam hoc in casu, Hæres debet mitti in possessionem, quia ab ipso Defuncto, vel ejus Hærede, oportet per viam Juris petere possessionem, & traditionem, nec propriâ authoritate, occupare poterit, ut *in l. si ex stipulatione, ff. de acquir. possessione*, cum similibus: Ergo etiam hoc casu Hæres mittendus est in possessionem, nec eam ille Tertius poterit impedire: sic videntur decere, Bartol. etsi sic non declaret, *in dict. l. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tollendo colum. penult.* versic. *aut allegat titulum*, ubi Paulus, *in 5. colum.* versic. *breviter mihi videtur*, Baldus, *columna* 12. versic. *tertio per instrumenti dissimilia* Corneus, *colum. ante penult. in medio*, versic. *recolligendo itaque concludas*, Decius, *colum.* 12. *n.* 40. Antonius Gomez. *in l.* 45. *Tauri*, *n.* 150.
3 Unde ex prædictis etiam resolvendum est, ut licet ille Contradictor sit verus Dominus rei, vel rerum, quia habuit titulum a Domino, & similiter possessionem, vel traditionem in vita ipsius Testatoris: tamen Testator eam, vel eas possidebat, vel detinebat tempore suæ mortis; & tunc tempore contradictionis; & sic si post mortem Defuncti non est in actuali, & reali possessione, vel detentione, non erit legitimus contradictor, nec poterit impedire missionem in possessionem, etiamsi vellet incontinenti probare prædictum Dominium ejus. † Et ratio vera, & mentalis est, quia 4
licet verè sit Dominus: tamen suam actionem realem, hoc est rei vindicationem, debebat proponere contra ipsum Defunctum in vita, tanquam possessorem viâ ordinariâ, & ipse Defunctus deberet esse in sua actuali possessione; donec lis, & causa proprietatis decideretur, ut *in l. 1. ff. de alien. Jur. tit. causa fact. in toto tit. ff. & Cod. de rei vindicat*, & expressiùs, *in l. ordinariis, Cod. de rei vindicat. l. incerti Juris, Cod. de interdictis, §. retinendæ inst. de interdictis*, cum similibus.
† Ergo ita eodem modo nunc Hæres debet mitti 5
in possessionem rei, vel rerum, quæ erant penes Defunctum, mortis suæ tempore, non obstante Dominio Contradictoris, & in ea debet defendi, donec per actionem realem, & Judicium proprietatis avocet ab eo res.

Nec obstat Glossa ordinariâ, & communis 6
opinio, *in l. 2 Cod. de edicto Divi Adriani toll.* ubi habetur quòd si Dominus, & contradictor incontinenti probat de dominio suo, impeditur missio, quia debet intelligi, quando ille qui allegat exceptionem Dominii, est in actuali possessione; non verò aliàs per rationem superiorem.

Nec etiam secundò obstat, quòd aliæ exce- 7
ptiones, puta nullitatis, testamenti, vel falsitatis, impediunt missionem, quia illæ exceptiones omnino adversantur testamento, & per consequens excludunt Jus agentis; hoc est hæredis instituti, ex eo, quia est Jus incompatibile cum dictis exceptionibus, sed ista exceptio Dominii, non adversatur testamento, vel hæredi, nec per eam excluditur Jus agentis, cum bene stat, quod contradictor possit esse Dominus, & hæres possit esse possessor, sicut defunctus erat: sic ex prædictis, Bart. Paulo, Gomez. & aliis subtiliter videtur tenendum.

Ad secundam difficultatis partem quis sit 8
Judex competens, & resolutivè dicendum est, quod si, quidem quando hæres petit se mitti in possessionem virtute, *dict. l. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tollendo*, appareat aliquis contradictor, cujus persona subest illi Judici, coram quo petitur, ut pronunciet de mittendo: tunc talis Judex censetur competens, & potest pronunciare, & executionem remittere ad Judicem loci, ubi res hæreditariæ sunt: argumento Textûs cum materia, *in l. Divo Pio, §. sententiam Romæ, ff. hoc tit. & in l. cum unus, §. penult. ff. de bonis authorit. judic. possid. & in l. properandum, §. sin autem, Cod. de Judiciis, & in cap. Romana, §. contrahentes de foro compet. lib.* 6. notatur per Glossam, & Doctores,
in l. heres absens, §. s. de judiciis. † In qui- 9
bus locis habetur, quod per litteras Judicantis diffinitivè, vel etiam interlocutoriè, debet fieri executio per Judicem alterius territorii; in quo bona sunt. † Si verò nullus 10
appareat contradictor, tunc missio debet

peti coram Judice illius territorii, ubi sunt res, & ille erit Judex competens, ut possit pronunciare, & mittere in possessionem, alter verò Judex, vel originis, vel domicilii hæredis; non erit Judex competens, non ratione personæ, cum non sit persona, contra quem dirigatur, non ratione rerum, qnia non sunt in suo territorio Argumento Textûs, *in l.fin.ff.de Jurisdictione omnium Judicum*, & in expresso istam sententiam docent Doctores per Textum, *in l. unica, Cod. ubi de hæreditate agitur*, Bartol. *in dicta l.fin.Cod. de edicto Divi Adriani tollendo, col.6.n.13.* Paulus Castrensis, *ibi col. 4. num.* 10. qui dicit quod est pulchrum, & subtile, Baldus, *col. antepenultimâ, quæst.7.* Salicetus, *col. 2. n 8.* Alexand. *col. 4. in fine*, Jason. *col.6. n.17.* Decius, *col. 9. num.* 31. Paulus de Castro notat, *in dicta l. unica, Cod.* ubi de hæreditate, & *ibi*, Baldus, & ante omnes, Azor. *in summa*, Antonius Gomez. *supra*, qui hanc vocat communem opinionem, pro qua Ego adduco dicta, *in cap.sane 3. de foro compet.* Ubi de Judice, ratione rei sitæ, & *in cap. fin.* ubi de Judice, ratione originis, & domicilii, *in d.l. Tauri, n.* 151. ex quà regulâ, agit etiam idem Gomez.

11 De illâ quæstione, quòd si Hæres intentat interdictum adipiscendæ, quorum bonorum, vel petitionem hæreditatis, cùm sint remedia, quæ requirunt res Adversariorum; & sic Personam, contra quam dirigantur, quòd illa possunt intentari in loco, ubi res sunt; licet ubi Reus non habeat domicilium, & in loco, & domicilio ipsius Rei continenti, etiamsi ibi non sint res, ut probat Textus, *notab. in dict. l.unic. Cod. ubi de hæred.* in versic. *fin.* ubi Glossa, fin. & *ibi*, Azor. *in summa*, Petrus de Bellapertica, Baldus, Salicetus, Paulus, & communiter Doctores: Alia tradit in confirmationem videnda Gomezius, quæ satis expenduntur à me, *in dicto cap. sane, & in dicto cap. fin. de foro com. & alibi.*

12 Ad tertiam quæstionis partem, ut explices: Videbis quæ adduxi, *in dicto cap. fin. de foro comp. quæst.* 10. 11. 12. 13. 14. Ubi ad longum videbis, An hæres debeat conveniri, ubi Defunctus debuit? Quas applicabis pro ampliori tractatione de Tertio contradictore, cum hærede agente.

QUÆSTIO V.

An translatâ possessione rei litigiosæ in Tertium gaudentem privilegio fori, possit Judex, qui sententiam tulit eam executioni mandare? Et an possessio rei litigiosæ transferatur in novum Possessorem, in Judicium non vocatum; qui tamen subditus est ejusdem Judicis cognoscentis, possit nihilominus sententia lata contra talem possessorem executioni mandari? Et quid si transferatur litigiosa res in aliquem Subditum alteri Judici ordinario? &c.

1 AD has tres quæstiones, quæ spectant ad Judicium cum Tertio, Leges quæ adduxi, *in c. penult. de foro comp. q.* 14. 16. & 17.

QUÆSTIO VI.

An Judicium cœptum ex instantia unius possit ex instantia alterius terminari? Quid de possessore Clerico, virtute Judicis laici? Et quid si Laicus jubeat suâ sententiâ, solvi Clerico, aut eum immitti in possessionem bonorum Debitoris, circa præjudicium cæterorum Contradictorum, vel Oppositorum?

DE his duabus quæstionibus, quæ etiam ad materiam spectant de Tertio, Videbis adducta, *in d.c. pen. de foro compet. q.*18. & *q.*19. & *q.*15. Dixi de illa, An Judex laicus possit ex qui instrumentum census, adversùs Clericum ex titulo particulari Successorem hypothecarum in specie census obligatorii? Ibi remissivè. 1

QUÆSTIO VII.

An si tertius veniat in Judicium post publicatas attestationes, aut post conclusum in causa, aut post sententiam, sit admittendus? Et an Tertius accedens ad Judicium Actorem, vel Reum, aut utrumque à repetita exclusurus, cogatur assumere litem in statu, quo versatur, & ad quem effectum? Et an instrumentum confectum inter Duos, probet contra Tertium? Ubi de requisitis, ut Tertius contradictor admittatur.

SUMMARIUM.

1 *Tertius auditur se opponens, cùm duo litigant, super dominio, aut possessione, n.2. & 3.*
4 *Tertius ut admittatur ad litigandum, debet priùs nonnulla probare, seu legitimare.*

AD primam quæstionis partem; Respondebis ex dictis, *sup. quæst.*1. versic. *ad primam*, in versic. *tamen*, & in versic. *vel autem.* Ubi sub distinctione responsum præbui, & illis addo, quòd ubi contingit, quòd inter duos litigatur de rei alicujus dominio, seu possessione, & Tertius ad Judicium veniat, ac petat sibi rem adjudicari, ac ita se Litigatoribus opponat, Omnes docent eum admittendum, & audiendum esse, ex *l. bona fides, ff. depositi*, & ex aliis plerisque Juribus: sic Fachineus *lib.* 1. *controversi. cap.* 5. *in princ.* illud tamen Advertas, post sententiam non admitti, nisi in secundâ appellationis instantiâ, ex adductis, *sup. d.q.*1. in versic. *ad tertiam*, & versic. *ad quartam.* 1

Ad secundam quæstionis partem, & similiter Respondebis, sub distinctione, de qua, *in dict.q.*1. versic.*ad primam*, ubi in verbo, *tamen*, & verbo, *vel autem*, de quo longè agit videndus Covar. *in c.* 14. *pract. n.* 4. & Ego dixi non ita latè in dicto verbo, *vel autem.* 2

Ad tertiam quæstionis partem. An instrumentum inter duos, probet contra Tertium? Dixi, *sup. in Rubr. de fide instrum. q.* 3. 3

Ad

4 Ad quartam quæſtionis partem, quatenus fatemur, ut Tertius veniens in cauſa, audiatur ex dictis, *ſupra*, ut locum habeat, debent nonnulla concurrere. Primò, quod Tertius de ſuo intereſſe ſaltem ſummariè probet. Secundò, quod audiatur in illis terminis, in quibus reperitur cauſa. Tertiò, ut veniat uno ſaltem de tribus modis, & aſſiſtat; ſcilicet ne fiat colluſio, velut cauſam adjuvet ad Victoriam, ſeu aſſumendo in ſe litem quæ ad eum pertinet principaliter: hæc omnia recolligit Riccius, *collect.* 986. ad Textum, *in l. ſi pro luſorio*, §. 1. *ff. de appellat. recipiend.* & primo caſu Joſeph. Ludovic. *deciſ. perus.* 26. Doctores de Rota, *in deciſ.* 56. *de Judic. in antiquis*, Creſcent. *in deciſ.* 13. *de reſcriptis*, Rota Romana, *in deciſ.* 1. *dicto tit. in antiquis*, Rota Gennenſ. *in deciſ.* 143. De ſecundò, benè Afflict. *in deciſ.* 15. De tertio, Gailius, *obſervat.* 70. *lib.* 1. Benint. *in deciſ.* 75. quæ omnia latè explanantur *ſuprà in hoc Textu*, *& in quæſtionibus ſequentibus.*

QUÆSTIO VIII.

An ſi Minor, & Eccleſia litigent, non tanquam principalis, ſed tanquam Tertius oppoſitor reſtituantur teſtificationibus publicatis? Et an quando Tertius ſpoliavit Furem, ſit ipſe reſtituendus?

AD primam quæſtionis partem; Dixi, *in cap. præſentium* 13. *de teſtibus quæſtione.* 2. *verſic. ad quartam.*

Ad ſecundam quæſtionis partem, Dixi *in cap.* 4. *ad tertiam.*

QUÆSTIO IX.

An Judicium inter priores Litigatores inchoatum, queat Tertius impedire, ſeu retardare ita ut Judex debeat, una ſententiâ, omnium trium Perſonarum controverſiam, ac litem dirimere? Et an Tertius Venditor comparens ad defenſionem Emptoris, hoc non appellante à ſententiâ contra ipſum latâ, poſſit appellare? An ſententia lata, in favorem unius ex Delinquentibus, liberet alios? Et quid dicendum, quando Aliquis eſſet condemnatus ad mortem, & Tertius compareret, dicens condemnatum eſſe ſibi obligatum ad reddendam rationem alicujus negotiationis,

SUMMARIUM.

1 *Tertius ſe opponens non impediat proſequi Judicium cæptum inter Litigantes, dum tamen, cui adjudicatur caveat de reſtituendo*, n. 2. 3. 4.
2 L. is à quo, ff. de rei vindic. l. pen. Cod. de petit. hæred. n.
5 *Venditor, ut Tertius optimè appellet, Emptore victo non appellante: fallit ubi tres ſunt ſententiæ, Venditore ſciente*, n. 6. 7. 8. 9.
6 L. ab Executore, §. alio, ff. de appellat. l. ſi parentes, Cod. de evictionibus.
8 *Emptor victus ſemper tenetur appellare.*
9 *Venditoris appellatio, non reddit deteriorem cauſam Actoris.*
11 *Sententia, lata in favorem unius ex Delinquentibus, prodeſt aliis in delictis connexis: Quid ſi condemnatoria?* n. 2. *Quid in non connexis?* à n. 20.
12 L. denuntiaſſe, §. fin. ff. de adulteriis.
13 *Sententia condemnatoria adversùs Delinquentem principalem, nocet alteri, qui tenetur in conſequentiam.*
14 *Sententia lata contra Occiſores Defuncti, prajudicat hæredibus, ſed qualiter?* n. 15.
16 *Sententia, lata contra principalem, Delinquentem, à quo tempore noceat bonorum Poſſeſſoribus in delictis, ubi prohibita eſt alienatio à die commiſſi delicti.*
17 *Sententia lata contra Servum ex delicto capitali, nocet Domino: Ita ut eo non citato exequatur.*
18 *Sententia lata contra Filium, quatenus prajudicet Patri in legitima?*
19 *Nocens non liberatur à pœnâ, eo quod innocens, Alius non nocens reputaretur, fuit occiſus & damnatus à Judice.*
20 *Delinquentes in delictis non connexis ſigillatim plectuntur, nec ſententia adversùs unum, aliis officit.*
21 *Solutio facta per unum ex pluribus, qui ad rem, vel intereſſe tenebantur, liberat alios, ſecus ex delicto*, num. 22.
23 *Delinquentes plures poſſunt accuſari in uno, eodemque libello.*
24 *Sententia poteſt à Judice proferri contra unum ex pluribus Accuſatis in eodem libello, & cauſâ proſequi; deinde contra alios & uno Appellante non exequitur*, n. 25.
26 *Sententia mortis lata in Aliquem, per quod tempus exequi, ſuſpendatur Tertio comparente, & dicente ſibi eſſe obligatum damnatum ad reddendam rationem*, n. 27.

AD primam difficultatis partem: Reſpondent Felinus, *hîc*, *nu.* 11. *in* 3. *limit.* & Imola, Alciatus, *in l. bona fides*, *ff. depoſiti*, Baldus, *in cap.* 1. §. *ſi de pace tenendâ*, *& ejus Violatoribus*, Innocentius, *in cap. veniens el* 2. *de Teſtibus*, Alex. ad Bartolum, *in l. is à quo*, *ff. de rei vindic.* Afflictis, *in dicto* §. *ſi duo*, Urſillus ad Afflictum, *deciſ.* 235. Jacobus Menoch. *in conſ.* 488. *lib.* 5. Dicentes, unâ ſententiâ omne negotium terminandum eſſe, & tenuerunt Bartol. *in l. ſi Quis libertatem*, *n.* 1. *ff. de petit. hæredit.* Anguiſola, *in conſ.* 62. Vincent. de Anna Neapolit. *in allegatione* 76. *n.* 6. *lib* 2. qui affirmat, ſic obſervatum fuiſſe in cauſa Illuſtriſſimorum Fratrum de Gonzaga. 1

Cæterùm Fachin. *lib.* 1. *controverſ. cap.* 5. prædictos referens, & cùm non ſit in animo eorum ſententiam refutare; Exiſtimat enim Tertium comparentem, ac ſe opponentem, audiendum quidem, & admittendum eſſe; etſi meliorem cauſam habuerit rem illi adjudicandam fore, & colligit ex Conſulto, *in dicta l. is, à quo*, *ff. de rei vindic.*, *& in l. pen. ff. de pet. hæreditatis*: Quid in tali ſpecie Judicem ſervare oporteat, nempe ut priori, qui actionem inſtituit per ſententiam res adjudicetur, ea cautione præſtitâ, ut ſi aliter fundum evincat, illum reſtituat. Et licet verba, *dicta leg.* is à quo dicat Menochium *ſuprà*, loqui quando agitetur de ſententiæ executione, ex Gailio *lib.* 1. *obſervat. cap.* 70. *num.* 15. 2

Sed

3 Sed tanti viri Pace non rectè sic intelligitur asfatur Fachin. quia repugnant dicta legis verba, ibi, *Quærebatur si alteri eorum fundum Iudicis jussu restituisset, &c. Respondi, ut priori Judex adjudicaret.* Ex quibus dicit indicari sententiam proferendam non autem executionem sententiæ, prout & sequentia, *eum oportere ita Petitori fundum restitui jubere*, Quæ verba convenire, ait, sententiæ dictioni, non executioni; & sic repudiatâ priori sententiâ, hanc rem sunt interpretatis Antonius de Butrio, Bellamera, Felinus, & Angelus, Quos refert, & sequitur Covarr. *pract cap.* 14. *n.* 4. Rota, *decis.* 4. *tit. Judiciis in antiquis* incipit, *tres venientes ad causam* Ioseph. Ludovic. *decis. Perus.* 26. *n.*26. Joannes Marcus Aquilin. *in l.naturaliter*, §. *nihil commune*, *ff. de acquirend.possess. num.* 48. *in p. s.*

4 Quâ retentâ opinione, ad sententiam contrariam: Respondet idem Fachineus, *dicto cap.*5. *in fine*, quia & sic Tertius admittendus sit, & audiendus, non tamen sequi eum impedire, & retardare posse causæ priùs institutæ exitum, sed impedire restitutionem ipsius concedit, si de jure suo docuerit, antequam sententia à Judice proferatur inter priores Litigatores. Nam si tardè ad Judicium venerit, non eum expectare, donec causam instruat Judex, jubetur, sed Petitori rem adjudicare cautione præstitâ; Ita ille addens contrariam sententiam niti in solâ Innocentii authoritate, ita dicentis ex quadam Textûs Canonici interpretatione, quam nec ipse sequutus est, nec alii.

5 Ad secundam quæstionis partem: Videtur pro negativâ sententiâ, ut Venditor non possit appellare, ex eo, quia sententia non est lata contra Venditorem, sed contra Emptorem, & quia Venditor venit pro defensione Emptoris, debetque suscipere causam in statu, & terminis, in quibus reperitur; ita ut non possit reddere duriorem Actori actionem: Argomento Textûs, *in l.* 1. §. *defendi*, *ff. ex quibus causis in possess. eatur*, sic Covarruvias, *cap.* 15. *pract. num.* 4. ante Castrensem, *in lege ab executione*, §. *alio*, *ff. de appellation.*

6 Tamen Dominicus Cephalus, *in cons.* 106. ex Ursullis ad Afflict. *decis.* 50. Fachin. *lib.* 1 *s. controvers. cap.* 5. dicunt, quòd si Tertius comparens sit Venditor, qui venit ad defensionem Emptoris, cui lis super proprietate mota fuit, ex latâ sententiâ, contra Emptorem, ipse non appellat, & sic transeat in Rem judicatam, ut nostri loquontur, possit Venditor appellare, ex *dicta l. ab Executore* §. *alio*, *ff. de appellat. ibi*, *item si Emptor de proprietate victus sit, eo cessante author ejus appellare poterit*, & in *l. si parentes*, *Cod. de evict.* ibi, *si appellationem non interposuistis*, Venditoribus licet appellare, quod intelligunt, quando Emptor victus non appellavit; Nam si Emptor appellavit; potest Venditor ejus adhærere, & hoc esse, Quod dicitur, *in dicto* §. *alio*, ibi *eo cessante*, *Author ejus appellare poterit.*

7 Unde ad contrariam sententiam; Responderi dicunt, quòd, etsi sententia lata fit contra Emptorem, liceat tamen Venditori, suo interesse ab ea appellare, & provocare ut dicitur, *in dicto* §. *alio*. Nec ob id Venditor appellans, Emptore cessante, dicitur minùs suscipere Judicium in statu, & terminis, in quibus reperitur, quia jam fuit admissus in defensionem, vel admitti potuit, ac debuit, nec de hoc nunc agi, sed agi de alio, de scilicet culpa Emptoris, ac negligentia in appellando ei noceat.

Non enim semper tenetur appellare Emptor victus, juxta notata, per Bald. & alios, *in l. Herennius*, §. *Caia*, *ff. de evictionibus*, & *ideò Venditoris*, *interest appellare*. † Nec reddit causam Actoris deteriorem appellatio Venditoris, quia nullum ei jus petit, quòd enim ipse appellat, Emptore non appellante, non reddit jus deterius, seu causam deteriorem, alioquin nunquam liceret appellare Venditori, Emptore cessante; quod repugnaret, *dict. l. ab Executore*, §. *alio*, & *dict. leg. si parentes*, *Cod. de evictíon.* 8 9

Fatetur etiam Fachin. ut si tres sententiæ fuerint latæ adversùs Emptorem appellantem, non liceat Venditori appellare, si sciebat causam agi, ut declarat Bartol. *in l. à sententia*, *au.* 8. *ff. de appellation.* & hoc esse, quod voluit dicere Textus, *in dicta l. si parentes*, ibi, *si appellationem non interposuistis*, & benè Amedeus, *cons.* 24. *nu.* 28. *lib.* 1. esset enim absurdum, ut Actor, qui tres conformes retulit sententias, contra Emptorem deberet de novo alias tres expectare, contra Venditorem. 10

Ad tertiam quæstionis partem: An sententia lata in favorem unius ex delinquentibus liberet alios: Respondeo per quatuor conclusiones, Prima, quòd in delictis connexis sententia absoluta lata in favorem unius, prodest alii. Textus *in l. denuntiasse*, §. *fin. ff. de adult.* † Sed addit Antonius Gomez. *lib.* 3. *variar. cap.* 1. *subna.* 8. versic. *secunda*, illum Textum esse intelligendum specialiter in adulterio propter favorem, & decus Matrimonii. Unde secus esse in aliis delictis etiam connexis, ut in crimine incestûs, stupri, Sodomiæ, & similibus, ex Bartolo, *in dicta l. denuntiasse*, §. *fin. & ex l.* 19. *tit.* 17. *p.* 7. quæ sic debet intelligi, & quæ hodie idem disponit, & alia addit Gomezius, in versic. *item adde*, Qui *num.* 89. ait, quòd sententia condemnatoria lata contra unum, non præjudicat Alteri, etiam in delictis connexis, imò etiam in Adulterio, ut est casus, *in dicta l. denuntiasse*, §. *fin. & in dicta l. partiia*, per rationem, quam ibi ponunt illa jura. 11 12

Secunda conclusio est, quòd quando delictum est commissum ab uno principaliter, & pœna bonorum pervenit ad alium in consequentiam, sententia, & condemnatio principalis nocet Alteri, qui tenetur in consequentia, sic probat Textus, *in l.* 1. *Cod. ubi causa fiscales*, *l. Quisquis*, §. *Filii vero*, *Cod. ad leg. Jul. Majest.* per quæ jura istam Theoriam, & doctrinam ponit Bartolus, *in l. cum Filiisfamil. ff. de verb. obligationibus*, *col.* 2. & ibi Angel. de Perus. Imola; Alex. Socin. Jason, & communiter DD. 13

Ex quo primò, infert Bartol. *in dicta l.* 1. *Cod. ubi caus. fiscal.* per Textum, ibi idem Bart. *in l.* 1. *Cod. de his*, *quibus*, *ut indignis*, quòd sententia lata contra Occisores alicujus Defuncti, nocet, & præjudicat Hæredibus. Huic dicto est contrarius Paulus, *in l.* 1. *Cod. ubi causa fiscales*, quia imò processus de novo agitari cum Hæredibus eo quòd fortè ignoraverunt, quod Defunctus fuit interfectus, vel aliam justam causam defensionis habuerunt. † Sed Corneus notabiliter, *in dicta leg.* 1. *Cod. de his*, *quibus ut indignis col.* 2. concordat dicendo quòd sententia contra Occisores lata, nocet Hæredibus, quantùm ad hoc, ut constat Defunctum esse occisum, & amplius non requiratur probare, non 14 15

tamen

tamen præjudicet quoad hoc, ut statim bona auferantur ab Hæredibus, sed tunc requiratur processus, citatio, & sententia, cum eis.

16 Secundò, infert Bart. *in dicta l. cum filiusfamilias, ff. de verb. oblig. col.* 2. & *ibi*, Doctor. commun. quòd si delictum est tale, ex quo prohibetur alienatio bonorum, à die commissi criminis, sententia lata contra principalem Delinquentem præjudicat Possessoribus, in quibus bona repeniuntur alienata, ut probant Textus, *in l. quisquis §. filii vero, Cod. ad leg. Juliam Majest.* Textus, *in cap. cùm secundùm leges de hæret. lib.* 6. sequitur Gomezius, *dicto lib.* 3. *variarum num.* 70. dicens esse notabile pro extensione Textûs, cum mate-
17 ria, *in l. post contractum, ff. de donat.* † Ubi infert tertiò; quòd sententia lata contra Servum, qui commisit aliquod delictum capitale, nocet & præjudicat Domino non citato, nec vocato, & possit mandari executioni contra Servum.

18 Et infert quartò, Bartolus, *in dicta l. cum filiusfamilias, ff. de verb. oblig. col.* 2. & communiter Doctores, & idem Bart. *in quæstionibus suis q.* 3. docens quod si ex forma legis, vel statuti Pater tenetur solvere pœnam pecuniariam filii, quatenùs tangit legitimam suam, sententia lata contra filium nocet, & præjudicat Patri non vocato, nec citato; Secùs tamen esse, si processus principaliter ordinetur contra jus tertii, & in ejus præjudicium, ut quando fit discussio in bonis debitoris ad effectum, ut perveniatur in tertium possessorem pignorum, vel fidejussorem; quia tunc requiritur eorum citatio, ut notant Angelus *in dicta l. cum filius, ff. de vera oblig. in fine*, & *ibi* moderni.

19 Tertia conclusio, & quæ à fortiori ex Superioribus procedit, est quod si innocens, qui commisit delictum ex ignorantia, vel malitia Judicis, vel Testium condemnatus, & occisus est, & postea reperiatur, & vero constet de illo, qui maleficium commisit, quod pœna innocentis non liberet illum sed tenetur pœna delicti: ita ut sibi debeat imponi pœna mortis; sic Gomez, *in dicto cap.* 1. *n.* 9. versic. *quarta.*

20 Majus dubium est quid dicendum in delictis non connexis à pluribus commissis, in quo videtur respondendum; ut in connexis jam dixi ex eo quod quando plures tenentur insolidum ex uno, eodemque facto, vel obligatione solutio unius liberat alios, ut *in l.* 2. *ff. de duobus Reis*, & *in l.* 3. *Cod. eodem tit.* sed revera aliud est dicendum in delictis, non connexis à pluribus commissis; quia tunc unusquisque principaliter, & de per se tenetur; ita tunc sententia lata, sive absolutoria, sive condemnatoria in persona unius nec noceat, nec prosit aliis, nec pœna ab uno soluta corporalis, nec pecuniaria liberet alios ex *l. si quis ad quod, §. fin. cum lege sequenti, ff. de jurisdictione omnium Judicum*, & *ex l. fin. ff. eodem tit.* & *ex l. idem mala, §.* 1. *ff. ad leg. Aquiliam*, & *ex l.* 1. *in principio, Cod. de conf. fur.* docet Antonius Gomez, *dicto lib.* 3. *variar. cap.* 1. *num.* 88. ex eo quia in qualibet persona censetur proprium delictum principaliter, & de per se.

21 Ex quo infero quod si plures teneantur etiam ex delicto, vel dolo ad rem, interesse, & non ad pœnam solutio unius benè liberet alios ex Textu, *in leg.* 2. *in* 2. *p. Cod de confus.* & ex Textu *in l.* 1. *§. si plures, ff. de eo per quem factum erit*, quia tunc pertinet ad contractus in quibus omnes tenentur respectu unius interesse rei, vel summæ deductæ in obligatione, unde solutione facta ab uno merito alii liberantur, in quo casu accipitur in principio hujus dubii dictum.
† Secus tamen esse quando tenetur ex delicto 22
principaliter ad pœnam, quia tunc solutio facta ab uno, non liberat alios, quia videtur solvere pro suo proprio, & distincto delicto.

Unum tamen notabis quod omnes prædicti 23
delinquentes possunt accusari simul in uno eodemque libello, juxta Textum *in l.* 1. *Cod. si Reus, vel accus. mort. fuerit* Textus *in l. qui pupillam, §. fin. ff. de adulter.* & *in l. vim passam in fine, ff. eodem.*

Quo casu benè poterit Judex ferre sententiam 24
contra unum si liquet de casu, & contra eum exequi sententiam, licet processûs instantia adhuc duret contra alios, ut probat Textus *in l. de unoquoque, ff. hoc tit.* † Item etiamsi contra 25
plures feratur sententia, & unus appellavit, alter non poterit Judex statim sententiam mandari executioni contra non appellantem; contra alium vero non, sed durabit instantia appellationis ex Textu *in l. minoribus, Cod. de his, quibus, ut indignis* notat Gomezius *dicto num.* 88. in versic. *unum.*

Ad quartam quæstionis partem non desunt 26
qui dicant differendam esse executionem, donec rationem negotiationis mercaturæ seu administrationis reddat Condemnatus; sic voluit Cynus *in l.* 1. *notab.* 2. *Cod. de bonis proscriptor. notab.* 2. Cæpola *cautela* 5. licet dicat non servari, quod si verum esse nimis singulare videretur, sed vera non est nec approbata hæc opinio, & in praxi inusitata, ut attestantur Angelus, & Imola *in dicta l.* 1. *Cod. de bonis proscrips.* Paris. de Puteo *de syndicatu cap.* 2. *nu.* 1. *fol.* 136. & *pract.* Carrer. *fol.* 352. † Tamen Gratianus *Regula* 418. 27
in fine, cum Julio Claro *in pract. crim. lib.* 5. *§. fin. q.* 97. *num.* 1. & 2. dicit non esse denegandam brevem dilationem bidui, vel tridui, si non appareat illam oppositionem malitiosam esse.

QUÆSTIO X.

An condemnatus in criminalibus si non appellat audiatur tertius pro eo: An Judex Eclesiasticus faciat vim exequendo litteras requisitorias contra Clericum tertium possessorem bonorum Rei condemnati, appellatione remotâ: Et an agi possit contra tertios possessores: Et an executio competat adversùs tertium possessorem?

SUMMARIUM.

1 *Tertius appellans pro condemnato in criminalibus non appellante, fallit in confessis, & convictis n.* 2. 3. *hodie Consanguineus tantùm admittitur, num.* 2.

2 *Consanguineus admittitur, appellans pro condemnato non appellante.*

Damnatus ad mortem, non est illico ad supplicium trahendus, nisi convicto confesso, & in notorio crimine exorbitanti, num. 4.

11 Ex quo infert Jaſon, *in dicto §. ſi ſuper rebus, n.*
1. quod quando movetur quæſtio de ſola poſſeſ-
ſione, ipſa ſola per ſe debet impedire executio-
nem ſententiæ, ſequendo Gloſſæ ſententiam, *in*
dicto §. ſi ſuper rebus, quam dicit eſſe communi-
ter probatam; idem tenet Abbas, *hîc*, ubi dicit
quod quando contradictor movet controverſiam
ſolùm ratione poſſeſſionis, poteſt impedire execu-
tionem ſententiæ eum contradictio, & oppoſitio
tertii ſolùm reſpiciat poſſeſſionem, & non rei do-
minium.

12 Et quemadmodùm ſi condemnatus in una re,
ſi executio fiat in alia, poteſt ſe opponere, &
impedire executionem; argumento Textûs, *in l.*
ſi quis ſtipulatus fuerit decem in mille, ff. de ſolutio-
nibus, ſimiliter etiam condemnatio facta contra
tertium, non debet mandari executioni contra
Sempronium, & ſi de facto mandetur erit legi-
timus contradictor ad impediendum executio-
13 nem ſententiæ. † Et ad probandam poſſeſſio-
nem, ſofficit ſummaria rei cognitio, ut tradit
Covarr. *pract. cap.* 16. n.4. Abbas, *hîc*, *n.* 7. per
Textum, in *cap veniens de Teſtib.* Natta, *conſ.* 412.
n. 8. *vol.* 1. Rolandus, *conſ.* 5. *lib.* 2. D. Ludovicus
Peguera, *deciſ.* 215. *num.* 7. ibi, *& conſtando de*
dicta poſſeſſione, etiam ſemiplenè eſt impedienda
executio ſententiæ, quia ſolùm cognoſcitur de more
14 *facto poſſeſſionis.* † Et Jaſon, *ubi ſuprà n.* 9. ait
quod ſi executio de facto facta fuerit, de facto
revocari debet.

15 Imò & poterit iſte Tertius à ſuâ poſſeſſione
ſic ejectus illam incontinenti recuperare propriâ
authoritate, ut in *l.* 3. §. *cum igitur, ff. de vi,*
& vi armata. Rolandus, *conſ.* 5. *n.* 12 & faciunt,
quæ longè adduxi, *ſuprà in cap. olim* 12. *de reſtit.*
ſpoliat. quia Judex nunquam habet animum præ-
judicandi Tertio poſſeſſori, & ſic dicitur in his
16 caſibus, *ſine præjudicio tertii poſſeſſoris.* † Et ob
hanc cauſam dicit unum notabile idem Jaſon, *in*
l. juſtè poſſidet, ff. de acquir. poſſeſſ. nu. 9. *in fine*,
quòd miſſio facta per Judicem in poſſeſſionem,
non citato poſſeſſore nun privet eum ſua poſſeſ-
ſione ex defectu voluntatis, & intentionis ipſius
Judicis, qui non intendit tertio præjudicare, ut
in l. fin. Cod. ſi per vim, vel alio modo: Ita
Baldus, *conſ.* 149. *lib.* 3. *in fine* Craveta, *conſ.*
235. *in* 2. *p.* Roland. *dicto conſ.* 5. *numero* 12.
lib. 1.

17 Quod ampliatur, etiamſi iſte Tertius poſſeſſor
eſſet Prædo, & injuſtè poſſideret, juxta ea, quæ
adduxi, *ſuprà in cap. literis* 5. *de reſtitutione ſpo-*
liatorum, Quia ea non audito, nec citato, nec de-
bet, neque poteſt per executionem rei judicatæ
à ſua poſſeſſione expelli; imò ſi ſpolietur eſt an-
te omnia reſtituendus, ut dixi, *in d. c. In literis*,
& probat Textûs, in *l. colonus, & in l. cum fundus,*
ff. de vi, & vi armata, l. 1. §. *qui vi, ff. eodem tit.*
Ubi qui vi dejectus eſt, debet damnum recu-
perare, & reducendus eſt ad priſtinum ſtatum,
in quo erat antequam fuiſſet dejectus; ita Me-
nochius, *de recup. poſſeſſ. remedio* 1. n. 11. qui lo-
quitur de prædone, Anton. Gabriel, *de citatione*
concl. 1. *n.* 69. *limit* 9. Guid. Pap. *conſ.* 13. Nevizan.
conſ. 81. Hypol. de Marſil. in *l. de unoquoque n.* 37.
ff. hoc tit. Cevall. *de cog. per viam viol. dicta* 2. *p.*
dicta quæſt. 16. *num.* 20.

18 Ad tertiam quæſtionis partem, Dico regulari-
ter agi non poſſe contra Tertios poſſeſſores, niſi
excuſſo principali Poſſeſſore, deciſum teſtatur
Capic. *deciſ.* 54 Joſeph. Ludovic. *deciſ. Perus.* 45.
Andr. Gail. *obſerv.* 27. *lib.* 2. quo loco ampliat Re-
Fermoſin. de Exceptionibus.
gulam in ſex caſibus. † Tamen excuſſionis excep- 19
tio cum dilatoria ſit, opponi debet ante litem
conteſtatam, Oſaſc. *deciſ.* 44. Guid. Pap. *deciſ.* 570.
Capel. Tholoſ. *deciſ.* 81. Rota Genuenſ. *deciſ.* 78.
aliquid per Boër. *deciſ.* 221. Papon. *lib.* 10. *tit.* 4. *ar-*
reſto 21. Gailius, *obſervat.* 27. *lib.* 2. Riccius, *col-*
lect. 1079. *ad Textum in l. hoc ſi debitor, Cod. de pi-*
gnor. Et quid ſi opponatur poſt litem conteſta-
tam, Puteus *deciſ.* 188. *lib.* 1. † In nonnullis ta- 20
men caſibus opponi non poteſt exceptio hæc
prout primo ſtante juramento Borg. *deciſ.* 27.
licet contrarium teneat Capella Tholoſana, *in*
deciſ. 139. pro cujus contrarietatis conciliatione
videbis Theſaur. *deciſ.* 166. † Secundò, ſi De- 21
bitor principalis ſolvendo non ſit notoriè, Afflic-
tis, *deciſ.* 318. Capell. Tholoſ. *deciſ.* 197. Ve-
rall. 272. *p.* 2. & notorium quod Quis non ſit ſol-
vendo, probatur per librum æſtimi, Guid. Pap.
deciſ. 432.

Tertiò, non poteſt opponi, quoties agitur in- 22
ter Mercatores; Boërius, *deciſ.* 221. aliquid per
Ludovicum, *dicta deciſ.* 45. *n.* 12. † Item ceſſat, ſi 23
illi ſpecialiter fuerit renuntiatum, idem Guid.
Pap. *deciſ.* 94. † Item quando adeſt difficultas 24
in exigendo † Item fidejuſſores, de judicato 25
ſolvendo Boër. *deciſ.* 227. Papon. *lib.* 10. *tit.* 4.
arreſto 24. & 26. † Item ubi de inſtrumento 26
adeſſet pactum de capiendis bonis propriâ au-
thoritate, Capicius, *deciſione* 54. Guido Pap.
deciſ. 432.

Item contra abſentem, non poteſt opponi ex- 27
ceptio diſcuſſionis, Joſeph. Ludovic, *deciſ.* 21.
Gailius, *obſervatione* 27. *lib.* 2. & quis dicatur ab-
ſens, vide Rotam Genuenſ. *deciſ.* 49. & quomodo
probetur, vide Franciſcum Marcum, *deciſione*
231. *parte* 2.

Ad quartam quæſtionis partem: An adversùs 28
Tertios poſſeſſores executio procedat, regulariter
reſpondetur ex adductis, *n. præcedenti* in verſic. *ad*
tertiam. Igitur Tertius ſingularis poſſeſſor exe-
qui non poteſt, non enim adversùs Tertium, exe-
cutio locum habere poteſt, ſive ea ex re judica-
tâ, ſive ex contractu guarentigio petatur, cum
conſtet ex noſtro Textu, rem inter alios actam
aliis non nocere, *l. ſæpè* 63. *ff. hoc tit. & in Cod.*
res inter alios actas, vel judicatas, aliis non noce-
re, *l.* 20. *tit.* 22. *p.* 3. Bartol. *in l.* 3. *Cod. de pignor.* Ubi
dicit ſic procedere, ſive ex perſonali, ſive ex rea-
li actione agatur, Parlador. cum aliis 4. *p.* §. 5. fa-
ciunt jura, *in l. nam poſtea* 4. §. *fin. & l ſeq. ff. de ju-*
rejur. l. ſi ſuperatus 3. § 1. *ff. de pignor. l.* 1. *&* 2. *C. qui-*
bus res judicata non noceat; videndus Pichard. *in*
manuduct. ad prax. 2. *p. præcepto* 2. *& ibi n.* 6. † Ubi 29
accipit Tertium poſſeſſorem hoc loco, qui non
ad Hæres, vel Succeſſor ex aſſe, vel ex parte illius
in Quem exequendi jus competit, ſed rem ſingu-
lari titulo nactus eſt, ut Legatarius, Donatarius,
Emptor, & ſimiliter ex ſententia Textûs. *in l. quæ-*
dam 8. §. *nihil intereſt, ff. de edendo, l. ſi hæredit.*
32. *ff. mandati*, §. *legatariis inſt. de Teſtam. ordin.*

Verùm, cùm is, qui ex titulo nullo, & à Lege 30
probato poſſidet, pro Poſſeſſore non ſit, & aliena-
tio habeatur, ac ſi non fuiſſet facta eo caſu, Bart.
in d. l. 9. *n.* 23. ſcripſit adversùs eum executionem
dandam, ita ſuperiorem regulam limitando. Et ſic
ſecundò porrigitur executio adversùs Tertium dolo
poſſidentem, ſeu naſciſcentem rem aliquam, Cyn.
in l. 1. *q.* 9. *C. de alien. judic.* ſi dolus in executionis
fraudem, & quando jam lis pendebat commiſſus
fuit, nec aliàs obſtat Bart. doctrina, *in d l.* 3. *n.* 23. *C.*
de pig. † Item & tertiò, locum habebit executio 31

adverſùs tertium poſſeſſorem, qui ſimulatum
contractum celebrando rem ſuerit nactus, cum
talis ſit nullius momenti ex *l. nuda 65. ff. de contra-
benda empt. l. 2. Cod. plùs valere*, quod agitur, &
aliis nonnullis modis limitatur à Pichardo *docto*
32 *præcepto 2. à n. 7.* videndo uſque ad finem. † Qui
n. 17. & 18. ait ut quamvis adverſùs tertios op-
poſitores, non poſſit agi Hypothecaria, niſi ex-
cuſſo priùs principali debitore, *Auth. hoc niſi de-
bitor C. de Pignor.* videndus Parlador. *lib. 2. rerum
quotid. 4. p. §. 7.* ubi longè agit de executione: ta-
men ſi pactum de non alienando adjiciatur, ait
tunc tertium poſſeſſorem, etiam principali, non
excuſſo conveniri poſſe ex Barr. Roderic. Suarez,
33 Baldeſ. Guttierr. & aliis. † Idem Pichard. viden-
dus *à n. 29. 30. & 31.* ubi quando adverſùs ter-
tium oppoſitorem in contractu cenſuali locum
haberi poſſit, ubi uberrimè hæc & alia ſcribit
videndus, *in toto illo præcepto 2.* alia applicabia
quæ dico *q. ſequenti* verſic. *ad primam.*

QUÆSTIO XI.

An ſi tertius habuit notitiam litis, & contro-
verſiæ, & noluit comparere pro ſuo inte-
reſſe ſibi præjudicet tali modo quod ſi poſ-
tea compareat pro ſuo intereſſe ad impe-
diendam executionem non ſit audiendus?
Et an tertius impediat executionem, qui
habeat contra Reum ſimiliter viam execu-
tivam, dum contendit ſe eſſe priorem, &
potiorem quam ille qui contra eundem
Reum executionem petierit, & obtinuerat,
ubi de tertiis oppoſitoribus viæ executivæ?

SUMMARIUM.

1 *Sententia tertiò præjudicat quando lis eſſet in-
ter alios, & ſuper re tertio tangenti, ſi ipſe
ſciat, & taceat.*
2 *Tertius ut præjudicetur, etiam ſciens, tutus
eſt ut citetur, & n. 3. 4. & 5. remiſſivè de non-
nullis dubiis.*
6 *Tertius oppoſitor quis remiſſivè, & n. ſequent.*
7 *Executiva via impeditur à tertio oppoſitore pe-
tente in Judicio, & allegante ſe habere cauſam
potiorem, quam alii creditores, & proceditur
via ordinaria, n. 8. & 10. limitatur n. 11.*
9 Cap. conſtitutus de Teſtibus.
10 *Tertius oppoſitor hodie non habet neceſſe, ut au-
diatur ſummatim probare de jure, ſeu intereſ-
ſe, quod habet, niſi alleget bona eſſe ſua, ut
non debitoris executati, n. 11.*
12 *Oppoſitor tertius non impedit viam executivam
ſi calumnioſè ſe opponat, ut retardetur exe-
cutio, vel ſi debitor eſt ſolvendo omnibus ſuis
creditoribus, n. 13. vel ſi primus litigator tan-
tùm peteret pignora in cauſam judicati, nu-
mero 14. 15.*
15 *Tertius ſe opponens, prætendens ſolùm jus pig-
noris, & prioris hypothecæ, non impedit exe-
cutionem factam ad petitionem alterius poſte-
rioris.*
16 *Via executiva facta ordinaria & oppoſitione
tertii non omninò extinguitur quoad decisio-
nem cauſæ, ubi de praxi à Judice procedendi,
n. 17. 18.*
18 L. 41. tit. 4. lib. 3. recopilat.

AD primam quæſtionis partem, video diſcor- 1
dare DD. nam Boërius, & ab eo citati, *in
deciſ. 79.* expreſsè reſolvunt tertium in hoc ca-
ſu non eſſe admittendum probata ſcientia, tamen
Covarr. *pract. c. 13. n. 7. & 8.* dicit quod non nocet
tertio ſcientia ſententiæ, ſi in Judicio non tracte-
tur de jure ipſius, ita declarans Textum *in c. pen.
hujus tit.* & Textum *in l. ſæpè, ff. hoc tit.* ſed Cevall.
de cogn. per viam violent. p. 2. q. 16. à n. 12. ut con-
cordet has opiniones, dicit quod tunc ſententia
tertio præjudicat, quando in Judicio inter debi-
torem, & creditorem ageretur de jure tertii, quia
tunc taciturnitas, & ſcientia litis habetur pro
conſenſu, & ſibi imputet tertius ſi non contra-
dixit; ſi verò in Judicio nihil actum ſit de jure
tertii, tunc ſcientiam, vel ignorantiam litis mo-
tæ illi non præjudicare ait; ſic tenent Alex. *in
d. l. ſæpè* verbo *ſed ſcientibus n. 8.* per Textum *in c.
quamvis*, ubi Felin. *n. 3. hoc. tit.* † Et ſic ait in tali 2
caſu tutiùs eſſe, ut tertius poſſeſſor rei litigioſæ
citetur, ut una ſententia omnes condemnentur,
& tunc non dicetur tertius, ſed Reus condemna-
tus, ut tenet Andr. Gayl. *in obſervat. 70. n. 26. & 27.*
dicens quod ita in camera imperiali practicatur,
& eſſe ſalutare conſilium, ſi Actor de Jure ſuo
non dubitet aliàs ſecùs, & videbis latè agentem
eundem Cevall. *d. q. 15. à n. 26. & 28. & 38.* † Ubi 3
quid dicendum ſi lis mota ſit ſuper actione per-
ſonali ſuper recuperatione alicujus debiti, ut pu-
ta; quando agitur contra debitorem, ut ſolvat
pecuniam. † Et quid ſi actio deducta ſit realis, &
ipſa res ſit affecta ratio reali, & litigioſa, & nihi- 4
lominùs alienetur in fraudem creditoris lite pen-
dente. † Et quid ſi contingat dictam alienatio- 5
nem ex mandato Judicis factam fuiſſe, & ſic non
ex cauſa voluntaria debitoris, ſed ex cauſa neceſ-
ſaria, & idem Cevall. *ibi n. 42.* affirmat exequi
non poſſe ſententiam contra tertium, qui poſſi-
det rem debitoris lite pendente.

Ad ſecundam quæſtionis partem, quia in ter- 6
minis longè agit Carlev. *de Judic. p. 2. lib. 1.
tit. 3. diſp. 12.* Ideò ad illum recurres, ubi
infinitos refert agentes de oppoſitoribus, quos
in fine hujus tractationis referam, & pro co-
ronide de tertiis oppoſitoribus circa impedien-
dam viam executivam: videbis quæ ſubſequuntur.

In quo advertendum eſt primò proceſſum; 7
ſeu cauſam executivam agitatam inter credito-
rem ejus hæredes, vel ſucceſſores ſolere aliquan-
do per aliam tertiam perſonam comparentem in
Judicio turbari, eo quod alleget ſe aliquod Jus
ſpeciale habere adverſùs bona debitoris execu-
tati à principali creditori, velnti ſi alleget ſe ha-
bere cauſam potiorem. † Et tunc praxis eſt, ut 8
ſuſpendatur terminus viæ executivæ, & in cauſa
cum tertio oppoſitore proſequatur via, & for-
ma ordinaria; ita ut termini ordinarii reſpectu
ipſius tertii oppoſitoris datur creditori, & aliis,
& articuli porriguntur; & teſtes, & inſtrumen-
ta producuntur, docent Caſtillus *in l. 64. tauri,
n. 65.* Avendanus *de exequend. cap. 26. n. 6. p. 6.*
Parlador. *rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 10. n. 22.*
Paz. *in praxi c. 4. n. 2.* Guttier. *in l. nemo poteſt, ff. de
legatis 1. n. 390.* verſic. *ſecundo ex illo.* † Dicens 9
pro hac ſententia facere Textum *in c. conſtitutus
de Teſtib.* quem quotidie practicari affirmat Sua-
rez *in repetitione, leg. poſt rem Judicatam in de-
claratione legis Regni, limitat. 2. numero 2. ad
finem*, ubi eſt caſus quod ſi tertius compareat
pro ſuo intereſſe ad proceſſum agitandum inter
duos poteſt producere Teſtes poſt publicationem.

Et

10 Et licet ad praxim prædictam doceant Co-
varr. *pract. cap.* 16. *n.* 1. Parladorius *dicto lib.* 2.
quotid. cap. fin. p. 5. §. 11. *n.* 59. Paz *ubi suprà c.*
4. *n.* 2. ut debeat procedere aliqua informatio
summaria de tertii interesse; ita ut ille tertius in-
tra breve tempus de jure suo doceat per Textum,
in cap. veniens 2. *de Testibus*, ubi Panormit. & re-
liqui ordinarii: tamen ex Jure Regio noviori, *in*
l. 41. *tit.* 4. *lib.* 3. *recop.* non est necesse, ut tertius
hic oppositor antequam audiatur, doceat summa-
tim de jure suo, sed causa incontinenti recipi-
tur ad probationem cum termino ordinario, & de
via executiva efficitur ordinaria: sic jam citati,
& Azevedus *in dicta l.* 41. *n.* 1. Rodriguez *de*
executione cap. 8. *n.* 4. qui alia adducit ex mul-
11 tis. † Ubi *num.* 11. ait quod si tertius opposi-
tor executioni factæ in rebus debitoris compa-
reat in Judicio, asserens bona illa, in quibus
facta est executio sua esse, & non debitoris, &
sic super hoc controversia moveatur; tunc sum-
marim Judicem de hac cognoscere, & veritatem
inquirere: sic ex Consulio *in l. à Divo Pio* §. *si*
super rebus vers. *est illud*, *ff. hoc tit. l.* 3. *tit.* 27. *p.* 3.
12 Relata tamen doctrina, nempè, ut ex compa-
ritione tertii oppositoris via executivè tractata
reddatur ordinaria limitatur tripliciter. Primò si
oppositio tertii sit calumniosa eo fine facta, ut
retardetur executio; tunc enim nec est admit-
tenda oppositio ex Textu *in cap. suscitata* 6. *de*
in integ. restit. sic Covarr. *dicto cap.* 16. *num.* 2.
Avendanus *de exeq. p.* 1. *cap* 16. Parlador. *suprà*,
Rodriguez *dicto cap.* 8. *n.* 2. versic. *cæterum*, ubi
alios refert; præter quos Peguera *decis.* 7. *n.* 22.
p. 2. Gayl *pract. lib.* 1. *observat.* 69. *n.* 5. *&* 6. *&*
observat. 70. *n.* 26. Marelc. *variar. resol. lib.* 2. *c.*
121. *n.* 15.
13 Secundò limitatur in casu, quo debitor est
idoneus, & solvendo utrique Creditori, & ha-
bet plura bona, quam capta in causam judicati
in prima executione; nam tunc sunt relinquen-
da pignora controversa, & alia capienda juxta
Textum, *in dicta l. à Divo Pio*, §. *sed & illud*, &
ibi tradita à Doctoribus. Cum quo Textu de
Jure Castellæ convenit *l.* 3. *tit.* 27. *p.* 3. & ita fa-
ciendum esse tradit Parladur *lib.* 2. *rerum quotid.*
cap. fin. p. 5. *n.* 60. Carleval. *dicta disp.* 12. *tit.* 3.
p. 2. *de Judiciis*, *n.* 15. ubi dicit quod in isto casu
non impeditur prima executio per oppositionem
14 tertii. † Tertiò, si primus litigator non peteret
sibi solvi, sed pignora in causam judicati capta
vendi, ut de pretio satisfiat ei, qui potiora
jura habuerit auditis super pretio, tam ipso,
quam tertio oppositore, non debet impediri bo-
norum venditio à quocunque petatur, etiamsi
alter contradicat: Nam cum actus venditionis
sit omnibus utilis, qua fronte poterit recusari,
impediri, aut contradici; ita ex Textu *in dicta l.*
à Divo Pio, §. sed & illud in versic. *quod si res:*
tradunt Negusant. *de pignor. p.* 6. *membro* 1. *n.* 30.
post Bartol. Alex. & Jasonem Fabrum *in l. si eo*
tempore n. 4. *Cod. de remiss. pignor.* Tuschus *littera*
C. conclus. 1059. *num.* 4. *& littera E. conclus.* 489.
15 *num.* 2. † Et sic elegantissimè Gregorius Lopez
in l. 11. *tit.* 14. *p.* 5. *in Glossa* 1. *in fine*, ait quod
si tertius se opponat prætendens solùm jus pi-
gnoris, & prioris hypothecæ sibi competere in
bonis debitoris, & controversia super hoc oria-
tur, non impediri executionem factam ad peti-
tionem alterius creditoris, licet sit posterior in
hypotheca, nec etiam rei captæ in causam judi-
cati venditionem impedire poterit, sed ex pretio
ipsius satisfiet priori creditori, & residuum con-
vertetur in solutionem secundi, qui petiit exe-
cutionem, tradit Rodrig. *dicta cap.* 8. *num.* 11.
versic. *ex cujus*, de executione.
Notabis autem quod & si ex oppositione tertii 16
de via executiva intentata, & prosequuta inter
Creditorem & Debitorem fiat ordinaria quoad
ordinem procedendi, ex *dicta l.* 41. *tit.* 4. *lib.* 3.
recopilat. tamen quoad decisionem causæ si is,
qui petiit executionem fuerit præferendus præ-
cipiet Judex, quod in executione petita proce-
datur sententiam additionis; hoc est *de trance, y*
remate pronuntiando.
Idemque observandum esse in quocunque 17
gradu, & loco, in quo inter Creditores, qui se
opposuerunt, potiùs fuerit ille, qui executio-
nem petiit; Nam respectu ejus, & quoad solu-
tionem debiti, semper Judex pronuntiare debe-
bit, quod in executione procedatur, ut sibi sol-
vatur, nec appellatio ab aliis creditoribus in-
terpositam impediet executionem, sed ei erit sa-
tisfaciendum, ut resolvúnt Paz. *in praxi dicto*
cap. 4. *num.* 7. Curia Philippica 2. *p.* §. 26. *n.* 23.
Rodriguez *dicto cap.* 8. *num.* 12. ubi satisfacit ob-
jectioni Panormitani *in cap. super eo de offic. dele-*
gati, existimantis, ut statutum removens appella-
tionem, quod instrumentum guarentigium non
censeatur removere quoad tertium oppositorem.
† Nam *dicta l.* 41. *tit.* 4. *recop.* loquitur tantùm 18
quoad ordinem procedendi, ut dictum est.

QUÆSTIO XII.

An tertius oppositor possit se opponere exe-
cutioni sententiæ, vel instrumenti coram
Judice requisito, aut executore? Et an eo
casu Judex requisitus, seu Executor de-
beat processum oppositionis instruere, &
remittere ad Judicem requirentem, seu
principalem, an verò potius possit causam
oppositionis definire? Et an exceptio à ter-
tio sit proponenda coram Judice ordina-
rio, qui sententiam tulit, vel coram de-
legato, vel ordinario ipsius sententiæ: quid
de exceptione falsitatis, & qui Doctores
agant de tertiis oppositoribus?

SUMMARIUM.

1 *Tertius se opponere potest coram Judice requisi-*
to aut executore, & distinguuntur duo casus n.
23. & sigillatim à n. 4.
4 *Requisitus Judex cognoscit, cum tertius se oppo-*
nens allegat se possidere bona, in quibus à Ju-
dice requisito, seu executore facta est executio,
& de omnibus exceptionibus.
6 *Executor potest decidere controversiam super pi-*
gnore capto in causam judicati.
7 *Executor nequit cognoscere etiam requisitus cum*
tertius oppositor allegat, & contendit sibi de-
beri, & cum prælatione, & tunc debet causam
remittere ad Judicem requirentem, & si co-
gnoscat de oppositione, n. 8.
9 *Continentia causæ in concursu creditorum non*
est dividenda.
10 *Exceptiones quæ contingunt causam principa-*
lem non sunt tractandæ à Judice requisito, sed
à requirente, & n. 11.

12 *Executori non committitur causa cognitio, cognosci tamen de exceptione, quod res non est debitoris, sed propria.*

13 *Executores possunt cognoscere de dominio, & de illis rebus, in quibus facienda est executio n. 14.*

15 *Executor quis admittere exceptiones falsitatis oppositas, aut nullitatis à tertio oppositore, non ut cognoscat, sed ut remittat ad requirentem Judicem.*

16 *Tertii oppositoris materiam qui tractent.*

1 AD primam difficultatis partem, supposito
tanquam vero, & indubitato posse tertium
qui se opponit executioni, proponere oppositionem
suam coram Judice requisito, aut Executore,
& ab eo audiri & de exceptionibus
ejusdem oppositis contra executionem ab eo
cognosci, juxta quæ latè tradit Menochius *de
arbitrariis lib. 1. q.* 38. Respondeo distinguendos
2 esse duos casus. † Primus, quando tertius se opponens
executioni allegat se possidere bona,
in quibus à Judice requisito, seu Executore
facta est executio, & sic esse executum in
bonis alienis, non propriis debitoris condemnati.

3 Secundus casus est, cum tertius opponit, &
allegat exceptiones tangentes sententiam, &
causam principalem, ut si allegaret nullitatem
sententiæ, vel instrumenti; vel diceret se esse
præferendum ei pro quo sententia lata est, &
qui impetravit litteras hortatorias ad Judicem
requisitum pro facienda executione, seu commissionem
datam Executori; Et sic iste Executor
prætenderet habere priorem hypothecam in
rebus debitoris, quam litis victor apud requirentem.

4 In primo autem casu poterit Judex requisitus
non solùm de oppositione cognoscere, sed etiam
eam decidere, & definire; ita ut opus non sit remittendi
causam ad Judicem requirentem, ex eo
quia ista exceptio non impugnat sententiam, nec
ei adversatur, sed illam quasi modificat, & sic
frustrà haberetur recursus ad Judicem requirentem
longissimè fortassis distantem cum maximo
oppositoris dispendio, qui nec Judici requirenti
subditus est, nec se illi subjecit, aut submisit:
sic docent Zasius *in l. à Divo Pio*, §. *sententiam,
n.* 5. versic. *& ita de similibus casibus*, *ff. hoc tit.*
Menoch. *dicta q.* 38. *n.* 8. Covarr. *pract. cap.* 16.
n. 5. Larrea *decis.* 82. *ex n.* 4. Salgadus *de Regia
protect. p.* 4. *cap.* 6. *n.* 85. Paz. *in praxi tom.*
1. 4. *p. cap.* 4. *n.* 7. versic. *adverte etiam*, qui
dicit se semel, & iterùm in praxi obtinuisse:
sequitur Carlevallus *de Judiciis p.* 2. *tit.* 3. *disp.*
17. *n.* 20. ubi dicit quod duo ultimi DD. loquuntur
de hoc casu, & comprobat ex Ignacio del
Villar *in silva respons. lib.* 2. *respons.* 16. *cap.* 4.
n. 20. Peguera *decis.* 8. *ex n.* 3. *p.* 2. Cancer.
variar. cap. 2. *p.* 2. *n.* 246. versic. *quæro* 28. *&*
5 *n.* 247. † Azeved. *in l.* 6. *n.* 6. ex versic. *ibi
bagalo executar* cum *n.* 7. *&* 8. *tit.* 17. *lib.* 4. *recop.*
qui loquitur generaliter de omnibus exceptionibus
allegatis à tertio oppositore coram
Judice requisito, etiam de nullitate, & Covarr.
censet hoc probari, ex *dicta l. à Divo Pio*, §. *si su-
6 per rebus*, cum quo convenit *l.* 3. *tit.* 27. *p.* 3. †
Ubi Executori conceditur, ut possit decidere controversiam
ortam super pignore capto in causam
judicati, & Judici requisito, Bartolus *in dicta
lege à Divo Pio*, *numero* 6. quæ comprobantur
ex adductis *suprà in capite* 5. *hoc Titulo.*

In secundo autem casu, quamvis iste tertius 7
oppositor non directo impugnet sententiam latam
pro victore per indirectum ei adversatur,
quatenùs contendit non potuisse justè ferri, si
ipse opportuniùs coram requirente comparuisset
& quod consequens est ista exceptio tangit causam
principalem, in qua tractatum est an debeatur,
& cui debeatur, iste autem oppositor contendit
sibi deberi, & deberi sibi cum prælatione
alterius, cùm ista quæstio non veniat in examinatione
executionis, ut rectè docuit Bartol. *in l.
cum fideicommissum* 7. *n.* 3. *ff. de confessis.* † Ideò 8
in hoc casu censeo Judicem requisitum, aut Executorem
posse cognoscere de oppositione, non ut
eam definiat, sed ut processum instructum remittat
ad Judicem requirentem, aut principalem
ut eum definiat, & causam oppositionis decidat
ad eundem enim Judicem pertinet agere de concursu
creditorum, qui Reum habentem plures
Creditores condemnavit, & constituere quemlibet
in suo loco, & gradu respectu bonorum
debitoris, ex quibus sunt satisfaciendi. † Non 9
enim debet dividi continentia concursus plurium
creditorum, *l.* 1. *&* 2. *ff. de quibus rebus ad
eundem Judicem eatur*, *l. nulli*, *Cod. de Judiciis*,
de quo latè Carlevallus egit *dicta parte* 2. *de Judic.
tit.* 2. *disp.* 2. *n.* 1. *&* 5. & hanc resolutionem
juxta hunc casum secundum colligit ipse, seu
comprobat, *dicto tit.* 3. *disp.* 17. *n.* 21. ex dictis
ibi, *n.* 12. *&* 15. † Ubi agit de exceptionibus re- 10
cipientibus merita causæ, & de restitutione nullitatis,
aut restitutionis contra sententiam de quibus
egi sub Rubrica *de exception.* quæ cum tangant
causam principalem, non sunt decidendæ à Judice
requisito, sed requirente, ut jam dixi suprà *in
dicto cap.* 5 *hoc tit.* tenent Larrea *decis.* 82. *n.* 3.
& 9. Peguera *dicta decis.* 8. *n.* 6. *&* 7. *p.* 2. Ignacius
del Villar *dicto responso* 16. *n.* 4. *&* 20. & hoc
est verum, & si Azevedus *ubi suprà in d. l.* 6. *lib.*
4. *recopil.* sine fundamento contra communem
Doctorum sententiam proruperit.

Ad secundam quæstionis partem quæ est illa- 11
tio, seu sequela procedentis, communiter docent
DD. non esse proponendas exceptiones coram
Judice Executore, sed coram ordinario, qui sententiam
tulit, ad quem omnia acta sunt remittenda,
& spectanda ejus determinatio, interimque
in executione esse supersedendum per Textum
in *dicto cap. de cætero* 5. *hoc. tit.* ubi Abbas
n. 8. *& in cap. pastoralis*, §. *quia verò num.* 3.
in fine de officio Deleg. Bartol. *in l. si Prætor n.*
1. per illum Textum, *ff. de Judiciis*, Vantius
de nullitate sententiæ tit. coram quo nullitas proponenda
sit, *n.* 22. cum aliis Andreas Gaylius *observat.*
123. *n.* 7. Cevallos *de cognit. per viam
viol. p.* 2. *q.* 16. *n.* 43. ante omnes Speculator
tit. de executione sententia, §. *fin. n.* 11. † Et ra- 12
tio est quia Executori non committitur causæ
cognitio, sed executio, quod qualiter procedat
dixi *suprà in dicto cap. de cætero*, alia longè adducit
idem Cevallos, & à *n.* 44. ubi probat, seu
temperat in exceptione; quod non debitoris est,
sed propria, de quo dicit eam proponi posse coram
Judice executore ad impediendam requisitoriam

Et addit *n.* 45. quod Executores possunt co- 13
gnoscere de dominio, & proprietate rerum,
quia hæc cognitio non adversatur sententiæ, sic
ex Bartolo *in dicta l. à Divo Pio num.* 6. de quo
testatur Covarr. *dicto cap.* 16. *pract. num.* 5. comprobat

probat ex aliis multis Cevallos, qui *num.* 47. ex
14 eodem Bart. *in d. l. à Divo Pio*, *num.* 16. † Ait quod executor sententiæ ab alio latæ, & cui executio tantum commissa est, potest cognoscere de illa quæstione, in quibus rebus sit facienda executio, quia ista non rescipit merita causæ principalis, nec illo modo adversatur sententiæ, nec opponitur Jurisdictioni superioris Judicis, vel æqualis, ut *in l.* 1. *Cod. de juris, & facti ignorantia*, & Videndus est Menoch. *de arbitr. dict. quæst.* 38. *num.* 8. & 16. & *inibi*, & *in dict. quæst.* sex casus distinguit, ad quem Judices, & advocati possunt recurrere, cum lis de facto contingat: Videndus Cancerius, *variar. resol. cap.* 2. *de jurisdict. num.* 247. Cacheranus *decis.* 8. *nu.* 14. Joseph. Ludovic. *dec.* 26. *num.* 15. D. Ludovic. Peguera, *in decis. civil. in decis.* 138. *per totam.*

15 Ad tertiam partem, & similiter ex dictis respondetur, ut si exceptio falsitatis opposita sit coram executore per tertium oppositorem, seu nullitatis exceptio: tunc possit executor eas admittere, non ad effectum Judicandi, sed ut omnia remittantur ad Judicem; qui sententiam tulit: sic Bartol. *in dict. l. à Divo Pio*, *nu.* 9. Alexander, *num.* 10. Jason. *nu.* 16. Felinus, *in dict. cap. pastoralis*, §. *quia vero*, & *in dict. cap. de cætero*, *hoc tit.* ubi ego late adduxi, & alibi facit Textus *in dict. l. si prætor*, §. *Marcellus*, *ff. de judiciis*: alia adducit Videnda ipse Cevallos *supra d. q.* 16. *n.* 50. ubi impugnat, *nu.* 51. & 52. opinionem Imolæ, *in d. l. Divo Pio*, in contrarium loquentis.

16 Ad ultimam de Doctoribus, qui agunt de tertiis oppositoribus, ut uberius hanc materiam attingas Videbis Covarruviam, *in pract. cap.* 13. 14. 15. & 16. Trentocinquium, *lib.* 2. *variar. tit. de judiciis resol.* 16. Gaylium, *lib.* 2. *observat.* 70. 71. & 72. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *casu* 18. Tepatum, *in compendio variar. tit.* 90. & *tit.* 278. *cap.* 9. Scaccia, *de appellat. quæst.* 17. *limit.* 6. *memb.* 4. *ex n.* 51. Roland. *cons.* 5. *vol.* 2. Barbosam, *in l. si alienam* 12. *ex nu.* 16. & *in l. Titia* 35. *n.* 7. versic. *item & secundo*. *ff. soluto Matrim.* Bernard. Diez *in reg.* 266. Duennas *reg.* 274. Riccius *collect.* 1257. Beninten. *decis.* 75. Cacheranus *decis.* 38. Cavalcan. *decis.* 17. *nu.* 37. Joseph. Ludovic. *decis. perus.* 26. Franchis *dec.* 261. & *dec.* 492. Carrarius *decis.* 52. Surdus *decis.* 335. Peguera *decis.* 7. & 67. *p.* 2. Castillo *decis.* 220. *lib.* 3. Valascus *consult.* 55. Fabius de Anna *cons.* 97. & 98. *lib.* 2. D. Franciscus Merlinus *controvers. forens. c.* 30. Salgadus latissime, *de reg. protect. p.* 4. *cap.* 0. *ex nu.* 56. Giz. Zarell. *decis.* 41. & Doctores legistæ tractant, *in l. enm idem penult. ff. de petitione hæreditatis*, & *in l. à quo* 57. *ff. de rei vindicat.* & *in d. l. à Divo Pio* 15. §. *si super rebus*, & §. *sed & illud*, versic. *quod si res*, *ff. hoc titulo*, Canonistæ *in cap. veniens* 38. *de testibus*, & *in Textu nostro*, ubi Felinus tradit sex limitationes ad Textum, *in dicta l. is à quo.*

QUÆSTIO XIII.

An Tertius possit finire Judicium cœptum; cum aliquo principali defuncto in causis nobilitatis, seu puritatis sanguinis?

SUMMARIUM.

1 *Puritas sanguinis quibus probetur remissive?*

2 *Tertius oppositor quit finire Judi inm cum aliquo defuncto, seu vivo desistente seu invito, ut finiat, si sua interest.*

3 *Defuncti status agitur, non propter defunctum; sed propter viventes.*

4 *Consanguineis interest informationes puritatis cœptas finiri, ne posteris relinquatur memoria injusta generationis.*

JAm *supra in cap.* 33. *de testibus*, *quæst.* 2. 1
versic. *ad secundam*, *à num.* 10. egi de numero testium, quo sanguinis puritas queat probari; item & *in c.* 47. *quæst.* 3. *à num.* 1. egi de quæstione an per testes de auditu, & an Judices electores in causa nobilitatis, seu puritatis sanguinis, possint inquirere post sententiam, dixi *in cap. cum dilectus de fide instrum. quæst.* 3. versic. *ad secundam*, *num.* 10. item ad propositum nostri dubii applicabis quæstionem, de qua *in cap. penult. de foro compet.* an Judicium cœptum ex instantia unius, possit ex instantia alterius terminari, *ibi*, *quæst.* 18. & ad aliam, *quæst.* 19. item.

Unde jam respondeo in casu nostri dubii pos- 2
se tertium, cujus interest finire Judicium cœptum cum aliquo principali eo defuncto, aut vivo, & desistente, aut etiam eo invito Judicium suscipere, & reassumere ad illud finiendum ex *l.* 1. ubi Alvericus, *l. cognitio* 8. *l. si pariter* 9. *ff. de liberali causa*, *l. principaliter* 14. *l. principalis* 19. & *ibi*, *Glossa ultima*, *Cod. eod.* idem probat Textus *in l. si suspecta* 29. *ff. de inoffic. testam.* ubi Glossa verbo *ad esse*, item Textus *in l. quamvis* 3. *C. ne de statu defunctor. l. si is qui* 3. *l. quamvis* 5. *C. si pend. appell. mors interv. l. ult. C. de assert. toll.* facit, Textus *in l. ab executore* 4. §. *actio condemnato*, *ff. de appell.* sentit Fulgos. *in l. ad proband.* 18. versic. *ex l. principaliter C. de liberali causa*, Bald. *ibi n.* 5. † Ubi ait, *nota* 3
quod de statu defuncti potest agi, non propter defunctum, sed propter viventes, & *in l. princip. la* 2. *num.* 1. ait: *tu nota istam solemnem, quod quoties aliqua causa agitur cum aliquo, cujus eventus mihi præjudicare potest: possum ego probationem inducere, etiam invito eo, cum quo negotium principaliter agitur*: facit etiam Doctrina Felini, *hic nu.* 11. versic. *etiamsi*, & in specie hac docent cum multis Valenzuela, *consilio* 95. *ex num.* 27. Ponte *cons.* 6. *ex num.* 31. *vol.* 1. *ibi ex nu.* 39. tradit qua forma sit proferenda sententia pro tertio, Otalora *de nobilitate* 2. *p.* 3. *princ. cap.* 6. cogerit alia Carleval. *de judic. p.* 1. *tit.* 2. *disp.* 3. *n.* 3. 4. & 5. † Eo quod interest omnium 4
consanguineorum informationes cœptas exitum habere, ne posteris relinquatur memoria injustæ generationis, iniquitatis, & impuritatis nota: faciunt optima Jura, *in l. filio* 31. §. *Seia*, *ff. de adimendis legatis*, qui unicus est injurè, *l.* 1. §. *quoties*. *ff. de injuriis.*

QUÆSTIO XIV.

Tertius an, & quando admittatur ad impediendam executionem instrumenti, docendo de ejus Dominio, & possessione rei per Creditorem distrahendæ ante addictum pignus? Et an si tertius citatus suâ putaverit interesse Jure proprii fori declinatoriam opponat? Et petat principaliter citari, quamvis Clericus, vel alieni fori esset: Tertius de Dominio opponens, an possit impedire executionem causatam super ejus bonis? Et an adversùs Tertium opponentem de Dominio, & possessione, possit replicari de nullitate tituli? Et an adjudicatio facta per Creditorem, citato quatenùs pro suo interesse tertio, possit per eundem tertium executive infringi, sed alia via?

SUMMARIUM.

1 *Pignus addictum censetur, quando per Judicem est adjudicatum, & si ejus possessionis nondum sit facta, etsi aliud dicat Giurba, n. 3.*

2 *Licitator, emptor, seu creditor pœnitere nequit cum pignus est distractum, vel adjudicatum, vel liberatum.*

4 *Tertius debet Jus suum opponere ante addictum pignus, tuncque summarie cognoscendum de ejus jure.*

5 *Tertius se opponere potest de Dominio, & possessione ante addictum pignus: sicut impediat executionem, si celeriter, & in promptu doceat ex actis de Jure suo aliàs non, ut n. 6. & 7.*

7 *Tertius docens in promptu de sua possessione tantum, vel de Dominio, impedit executionem, & sufficit quod summariè doceat, ut n. 8.*

8 *Tertius si venit docens de possessione, & Dominio, impedit executionem trium sententiarum: fallit si judicium jam penderet, ut n. 9.*

10 *Tertius opponens de possessione sui Coloni, & conductoris, impedit instrumenti executionem.*

11 *Clericus tertius oppositor debet coram laico comparare, cognoscetur de causa, ut executionem impedire valeat.*

12 *Tertii aliena Jurisdictionis interesse habentes possunt citari, ut compareat coram Judice alieno qui de causa cognoscit, & n. 13.*

13 *Clericus litigaturus contra laicum, citatus à Judice laico, ut pro suo interesse compareat, non offendit Jurisdictionem Ecclesiæ nec admittitur declinatoriam opponens, ut n. 14. 16. & 17.*

15 *Clericus per viam competentiæ legitima exceptionis provocatus, constringitur comparere.*

16 *Possessio post Judicium inceptum cum vitio litigiosi affecta, non sufficit, ut tertius valeat declinatoriam opponere.*

17 *Possessio cum vitio litigiosi dicitur attentata, & possessor intrusus.*

18 *Clericus possessor cum citatur à laico judice, habet posse declinatoriam opponere, quia dicitur Reus.*

19 *Tertius de Dominio opponens, potest impedire executionem, si apparenter, vel probationes obtulit.*

20 *Nullitas tituli valet replicari adversùs tertium opponentem de Dominio & possessione.*

21 *Instrumentum rectè exequitur contra tertium titulo nullo, & lege improbante possidentem.*

22 *Tertius nequit executionem impedire, si principalis cum vitio litigiosi, aut dolo desierit rem possidere, & si in promptu doceat de Dominio, possessione: fallit, ut n. 23.*

24 *Tertius ut impedire valeat creditoris executionem, debet justam ostendere possessionem.*

25 *Tertius contra quem processit contractus censualis executioni opponere se non potest de Dominio, & possessione nec de hypotheca tantum se opponens, ut n. 26. nec impedit de personali se opponens, n. 27.*

28 *Tertius opponens de hypothecaria cum constituto impedit executionem, & depositi restitutionem & de ratione, n. 29.*

30 *Citatus quatenus non possidet sed habet aliud interesse, gaudet remissione.*

31 *Adjudicatio facta à tertio, quatenus sua putaverit, interesse infringi non potest, nec revideri ad instantiam tertii, cui adjudicatio præjudicabit: fallit, n. 32.*

33 *Tertius dum non se opponit de possessione, & Dominio, sed tantùm de hypothecis, tunc viâ ordinariâ prospicitur. Et quid si in promptu doceat de Dominio, & solet interloqui, sient, ut num. 34.*

35 *Declaratoria nullitatis, num debeat procedere contra tertium possidentem cum vitio litigiosi?*

AD primam quæstionis partem, ut respon- 1
deamus, Suppono primò, addictum pignus Juxta veriorem sententiam dici, quando per Judicem ex secundo decreto est adjudicatum; etsi ejus possessionis apprehensio nondum sit facta, vel ante captam possessionem non esset Dominium rei venditæ translatum ad Textum *in l. traditionibus, Cod. de pactis*, quia secundum decretum est perfectio adjudicationis, & distinctionis.
† Et sic licitator, emptor, seu creditor, cum 2
pignus est distractum, vel adjudicatum, seu liberatum, pœnitere nequibit, & pignus stabit ejus periculo, Judexque dicitur jam functus officio; & perfecta distractio, & venditio; pro quo applicabis plura, quæ adduxi de effectibus primi, & secundi decreti, *in cap. quoniam frequenter*, §. *in aliis de litis contest.* in terminis, Amato *res.* 95. *sub n. fin.*

Et quamvis Giurba *decis.* 64. concludat pi- 3
gnus tantùm dici addictum post apprehensionem realis possessionis, quasi tunc dicatur perfecta distractio, referens ita decisum in consistorio, multa allegans pro utraque parte, sed aliud quandoque responsum esse, & quidem Juxta Juris regulas per Glossam Mag. *in l. à Divo Pio*, §. *si post*, *ff. de re judic.* in verbo *cessabunt*, ubi dicitur pignus esse addictum, sive tradita sit jam possessio, sive non; dummodo contracta, & perfecta sit venditio; & sic quia à Classicis dicta Glossa canonicatur; prout docent Joan. de Imola, Angel & Alex. *ibi*, ac sequuntur ex verbis, Bartol. *in summarium ad dict. Text. in prima oppositione*, & Pauli de Castro, Jasonis, & omnium scribentium, & firmat Antonius Faber, *C. de Jure emphyt. lib.* 4. *tit.* 43. *definit.* 65. *num.* 9. & sentiant cum aliis pluribus Cumia *ritu* 99. *n.* 107. Ballus *ad pragm. de censib. lib.* 5. *q.* 2. *n.* 2. Mastrill. *dec.* 253. *n.* 7. *in princ. vol.* 3. ideo secundum decretum sufficiens dici, ut *n.* 1. dictum est.

4 Secundò, supponitur quod ad impediendam creditoris executionem antè addictum pignus, tertius debet Jus suum opponere juxta Textum *in d. l. à D. Pio*, §. *si post addictum*, cum tunc quando antè addictum pignus, tertius venit summariè, cognoscendum sit de Jure hujus tertii, & quod ejus causa pariter sit executiva, sicut, & principalis, de quo, seu an ordinariè procedatur dico *infrà* in versic. *ad quartam*.

5 Unde jam dicendum est, ut possit tertius quandocunque se opponere de Dominio, & possessione antè addictum pignus, sicut impediat executionem instrumenti, si de suo Dominio, vel possessione rei distrahendæ doceret, tunc quæ pariter de Juribus ipsius tertii, esse pariter cognoscendum, & determinandum, docet Perusin. *decis.* 26. Covar. *in pract. c.* 16. *num.* 3. versic. *tertius*, Soler. Duennas *regul.* 274. Socin. *cons.* 306. *lib.* 4. Petrus Antonius Anguiola *cons.* 13. *num.* 35. *lib.* 4. Monaldus *cons.* 49. Scaccia *de appell.lib.*3.*c.*2.*quæst.*17.*limit.* 6.*memb.* 4. à *n.*51. Farinacius *decis.* 604. *n.* 3. *p.* 1. *tom.* 2. Giurba *decis.*62. Amato cum Carp. Roland. Craveta, Gregor. Lopez, Barbosa, Abile, Anna, Molan, Marta, Intrigliolo, Balb. Rota, & aliis *res.* 94. *art.* 4. & 5. Cancer. *variar.res.* 3. *c.*17. *de sentent. & execut. n.* 436. & 548. & *res.* 2. *c.* 16. *de Jur. text. n.*63. Sola *ad Decretum Sabaudiæ tit. quomodo procedendum sit in executione gloss.* 3. à *n.* 1. & *tit. de pignor. sub hasta. glossa* 6. *n.* 1. Costa *de re integra dist.* 95. *n.* 6.

6 Quod intelligunt, si ille tertius coleretur, & in promptu doceret ex actis, & publicis documentis secus si in continenti sic non doceret, tunc enim non esse retardandam executionem & causæ expeditionem principalis creditoris, cum tertius non veniat ad judicium paratus, ut debet, & quia aliàs esset dare materiam eludendi executionem, vel dilatandi Jure creditorum, docent Octavian. Corsetus *lib.* 2. *quæst.*4. *forens.* versic. *secundus casus*, Monta. *ritu* 110. *n.*26. & *decis.* 26. *n.* 5. Intrigl. *singulari* 173. *n.* 22. *lib.* 2. Carrarius *decis.* 52. *n.* 6. Giurba *decis.* 62. *n.* 1. Osascus *decis* 37. Rota Lucens. *divers. decis.* Ball. *ad pragmat. de cens. quæst.*2. *lib.*5. *n.*3. Carroc. *de remedio contr. sent. except.*69. *n.*27. Aviles *in c. prætor* 16. Glossa *executio*, *n.* 2. Barbosa *in l. si alienam. n.* 20. *ff. solut. matr.* Amato *d. res.* 94. *n.* 5. Covar. *d. c.* 16. *pract. n.* 3. Gregor. Lopez *ad l.* 11. *Glossa* 1. *tit.* 14. *p.* 5. firmanter tunc in praxi solvere Judices mediam assumere viam juxta hanc distinctionem.

7 Et in tantùm procedet oppositio in promptu, ut docens tertius de suo Dominio tantùm, vel de sua possessione tantùm, impediat executionem, ut docent Jason in §. *si per rebus*, *d. l. à Divo Pio*, *n.* 1. *in fine*, & *nu.* 9. Cuma *ritu* 17. *nu.* 107. & 109. Intrigliol. *singul.* 173. *n.*18. & 19. Monter *decis.* 20. Covar. *d. c.* 16. *nu.* 3. & 4. Boërius *decis.*255. *n.* 5. Milan. *dec.* 12. *nu.*2. & 65. *lib.*2. Amato cum aliis, *d. res.* 94. *n.* 9. qui & *nu.* 7. & 8. cum Felino *hic* in Textu nostro, *n.*18. Puteo *dec.*226. *p.* 2. Milan.
8 & Cumia relatis illo, à *n.* 3. isto. *n.* 109. † Ait quod si tertius veniret adversùs executionem trium sententiarum conformium, & rei Judicatæ, docendo de suo Dominio, & possessione, impediret executionem ejus, etiam; imò quod sufficit, ut de Jure suo summariè doceat ad impediendam dictam executionem, quamvis non plenè firmarunt Craveta *cons.* 997. *n.* 21. *lib.*6. Roland. *cons.* 5. à *n.* 2. *lib.* 2. Grattus *cons.* 16. *lib.* 2. Gozadin *cons.* 103. *n.* 10. Cart. *dec.* 56. *n.* 11. Milan. *dec.* 12. à *n.* 3. & *n.* 66. *lib.* 2. latè Trentacinq. *var. res. lib.* 2. *tit. de Judice res.* 16. *nu.* 10. Cumia *ritu* 38. *num.* 26. Gratian. *discept. forens*, *c.* 439. à *n.*21. Jacob. de Laurent. *de jud. suspecto cap.* 15. *nu.* 175.

Quod si quando tertius venit docendo de suo 9
Dominio, vel possessione, aut de interesse, Judicium quomodocunque penderet, seu post sententiam in prima instantia Judicii executivi ad favorem creditoris prolatam, tunc executionem sententiæ non impediri, etsi in promptu per tertium de Jure suo doceatur, docent DD. per Text. *ibi*, *in l. is à quo*, *ff. de rei vind.* dicentes tunc executionem sententiæ non impediri, si per creditorem, vel cùm, qui sententiam obtinuit, fidejussio de restituendo rem in casu succumbentiæ in favorem tertii præstetur: sic Covar. *d. c.* 16. *sub n.* 2. versic. *his tandem*, Perus. *decis.* 26. *per tot.* & *n.*12. post Casan. *in cons. Burgundiæ*, *Rubr.* 5. §. 3. *col.* 7. Boërius *decis.* 79. *n.* 2. Duennas *reg.* 274. Riccius *collect.* 619. Ursil. ad Afflict. *dec.* 235. Anguiola *cons.* 62. Menoch. *cons.* 488. Anchor. Regiens. *lib.*2. *q.*42. Amat. *d. res.* 94. à *n.* 30. dicens Textum illum procedere in beneficialibus & feudalibus, cum Felino, Flavio Amendula à D. Franc. Carrocio, Afflict. & aliis, qui & alios refert pro dicta limitatione latè, & bene Fach. *lib.* 1. *contr. c.*5. Grat. *discept. forens. c.*439. *n.*3. & 8. & *cap* 261. *n* 28. Carroc. *de remed contr. sent. except.*69. *n* 41. & 42. Gaylius *lib.*1. *observ.* 70. *n.* 15. & 21 Mynsing. *cent.*3. *observ.*74. *n.*5. Trentacinq. *var. res. lib.* 2. *de judic. res.* 16. *n* 5. versic. *moventur*. Farin. *dec.* 604. *n.*2. *p.*1. *t.*2. Surd. *dec.*335. *lib.*2. Anna *alleg.* 76. *n.*6. *lib.*2. qui etiam distincta docent, quando, & in quibus casibus, procedat decisio *d. l. is à quo.*

Sed an possessio actualis, quæ non sit penes ter- 10
tium opponentem, sed penes colonum, & conductorem ejus, possit impedire executionem, ex ostensione instrumenti locationis. & dicatur suam possessionem in promptu probasse, firmat post Covar. Carroc. *de remed. contr. sent. except.* 69. *n.* 36. imo Farinac. *dec.*63. *n.* 3. *p.* 1. insuper firmavit posse hanc Tertii possessionem ab alio allegari, & excipi ad impediendam executionem.

Ad secundam quæstionis partem, suppositis 11
nonnullis, quæ dixi, *in c. penult. de foro comp.* circa instantiam cum laico cœptam prosequendam cum Clerico, & de aliis, *alibi*. Et supposito etiam, ne à limitibus dubii resoluti, *hic à n.* 1. discedamus, quod etiamsi tertius opponens de Dominio, vel possessione, esset Clericus, deberet nihilominus coram Judice laico comparere ad impediendam creditoris executionem, qui coram laico sedi exerat, ut notant Apostilla ad Guillielm. Benedict. *in c. Raynucius*, verbo *uxorem nomine Adalusiam*, *n.* 416. *apostilla*, incipiendo, *via reconventionis*, de testament. Miranda *in constitution. Regni*, in aliquibus, in versic. *comitum*, & *Baronum*, *col.* 3. versic. *sicuti*, *nn.* 10. *fol.* 27. Vincent. de Franch. *dec.* 545. *nu.* 10. *p.* 4. Aufrerius *de potest. sæculari super Ecclesiast. person. in reg.* 2. *fall.* 10. latè Graff. *de effectibus Clericatûs effectu* 1. à *n.* 925. Vivius *dec.* 387. *n.* 1. & 2. Amato *dict. res.* 94. *n.* 29. Ambrosin. *de immunit. Ecclesiast. cap.* 20. *n.* 34. Giurba *dec.* 62. *n.* 2. *in fine*, & ante illos Anchoran. *cons.* 332. *ad dubia colum.* 2. versic. *ex quibus in isto primo dubio.*

Jam ad dubium dicendum est, ut quoties in- 12
teresse spectare valet ad alios alienæ Jurisdictionis, possint quidem citari, ut compareant pro suo interesse, defendendo, aut consequendo coram Judice, qui de causa incœpit cognos-

cere, etſi citandus ſit Clericus: nam in caſu
quo iſti non poſſident, ſunt actores petituri,
& litigaturi coram Judice ordinario loci; & ſic
Cardinalis Tuſcus, *concluſ.* 239. *nu.* 11, *littera*,
13 *C. vol.* 1. † Dixit, ut quoties laicus poſſidet,
& eſt contra eum Judicium principaliter funda-
tum, poſſet Clericus citari, quatenus ſua puta-
verit intereſſe, nec turbari Juriſdictionem Ec-
cleſiaſticam, ex quo Clericus non poſſidens pro
intereſſe, quod habet, ſemper debet eſſe actor
contra laicum, & per conſequens forum rei; &
ſic ſæcularis ſequi, ſi volt ſua Jura expediri con-
14 tra laicum poſſeſſorem. † Sicut non admitta-
tur declinatoriam opponens, in terminis teſta-
tur deciſum, *anno* 1603. Caſtil. *deciſ.* 2. *ſub n.*15.
Amato *reſ.* 32. *num* 8. dicens etiam deciſum in
Curia Prætoriana pro Octavia de Forte, contra
Oeconomum conventûs S. Franciſci de Paula *an-
no* 1613. ex Gramm. *dec.* 21. & docent Mateſcot.
*in praxi lib.*2. *p.*2. *Gloſſ. intimato*, *n.*34. Muta, *ritu*
97. *ſub n.*45. *in fine*, Rotæ Genuæ, *deciſ.*143. *n.*6.
& 7. Nata, *conſ.*99. *n.* 8. & alios affert Giurba *de-
ciſ.* 1. *ſub n.* 34. & 35.

15 Et confirmatur latiſſime per illa, quæ ſcrip-
ſi, *in cap. ſi Clericus Laicum de foro comp.* vi-
denda, & applicanda hic; item ut alii DD. fir-
mant per Textum, *in l. ſi contendat*, *ff. de fide-
juſſorib.* & *l. diffamari*, *Cod. de ingenuis*, & *ma-
numiſ.* in quibus Clericus, vel alienæ Juriſdic-
tionis per viam competentiæ legitimæ exceptio-
nis provocatus conſtringitur comparere, cum ac-
tor dicatur coram laico.

16 Et procedit in tantum, quod ſi poſſeſſio poſt
Judicium inceptum cum principali vitio litigio-
ſi effecta, tranſierit interitum, quatenus ei in-
tereſſe putaverit, citatum nihilominus prohi-
beatur opponere declinatoriam, etſi ſit alienæ
Juriſdictionis; qui nec Judicii impedit proceſ-
ſum, quo minus uno, eodemque Judicio hu-
juſmodi tertii poſſeſſoris cognoſci, & terminari
debeat: ſic in terminis Decius, *conſ.* 187. *ſub n.*4.
Rota, *conſ.* 89. *à nu.* 18. Craveta, *conſ.* 14. *n.* 6.
Benint. *in dict. deciſ.* 75. *ſub n.* 5. & 6. Port. *con-
ſilio* 172. *à n.* 11. nihil de Graſſ. *deciſ.* 185. Rota
Rom. *deciſ.*4. *in antiquis*, & *deciſ.*24. & 25. *de re
judicata*, Joſeph. Ludovicus, *deciſ. Peruſin.* 26. *n.*
26. & 27. & in Lucenſ. *deciſ.* 239. *à n.* 2. *lib.* 3.
17 † Qui dicit poſſeſſionem prædictam attentatam, &
tertium intruſum eſſe; & ſic quod ipſo Jure veni-
ret revocanda, Cabalo, *deciſ.* 15. *ſub n.*38. verſic.
tertius eſt caſus, *num.* 36. 40. 46. & 59. *p.* 4.
Lancelotus, *de attent. p.* 1. *cap.* 3. *à nu.* 16. & *à
n.*24. & *n.*70. Ferrer. *conſ.*352. *n.*10. Covar. *pract.
q. c.* 15. *ſub n.* 6. & 7.

18 Verùm ſi citatus, quatenus ei putaverit inter-
eſſe poſſidet, tunc de Jure eſt in favorem Cleri-
ci excipientis, & opponentis declinatoriam,
reſpondendum; quia iſte ratione poſſeſſionis
dicitur, ut reus indiſtinctè conventus, & non
eſt actor voluntarius, ut eſſe ſolet, quatenus ci-
tatus; & ſic debeat coram ſuo Judice principa-
liter citari, quod eſt verum per illa, quæ dixi,
in dict. cap. ſi Clericus Laicum, & alibi ſub eo, *tit.
de foro compet.* ſæpius, & in terminis in tribuna-
li ſanctæ Inquiſitionis Siciliæ, ſuiſſe deciſum te-
ſtatur Giurba, *d. dec.* 1. *n* 15. *in fine*, inter Mariam
Scarfilliteo cum Bernardina Viviacito, & in ma-
gna Regia Curia inter Hieronium Babera, cum
D. Laurea Ballo Baroniſſ. Callativi, & docent Ca-
pic. *dec.*8. *n.*8. Cardinal. Tuſch. *concluſ.* 239. *n.*11.
littera, *C*, Amato *reſ.*32. *p.*4. cum Decio, Crave-
ta, Grammatico, Anchoran. Roland. Alexand.
Franc. Marc. & aliis, Maſulla ad Capic. *dict. dec.*
8. *n.*8. Caſt. *dec.*2. *à n.*8. Farin. *q.*8. *in praxi*, *n.*
88. & *dec.* 56. *ſub n.*4. *p.*2. *tom.*3. & *dec.*185. *eod.
tit. n.*2. Amato, *deciſ.* 48. *n.*8. & 15. Marta, *de ju-
riſdict. p.* 4. *cent.* 1. *caſu* 17. *n.* 16. Muta, *ritu* 97.
ſub n. 47. & alii communiter.

Ad tertiam quæſtionis partem, an tertius de 19
Dominio opponens, poſſit impedire executio-
nem cauſatam ſuper ejus bonis? Reſpondeo bre-
viter per dicta *ſup.* ſub verſic. *ad primam*, ubi affir-
mavi; & docent Grammaticus, *conſ.* 92. *à num.*3.
Franc. Marc. *d. c.*530. *n.*8. Decius Abbas, Felin.
& alii, *in c. ſuper eo de offic. deleg.* Covarr. *lib.*1. *pr.
c.*16. *n.*1. Surdus, *conſ.*181. *n.*23. *lib.*2. dicentes, ut
ſufficiat tertio ſaltem apparenter, vel ſi probatio-
nes obtulit; dummodo per calumniam non ſece-
rit, ut pota deſerendo probare, & quod ſufficeret
verbaliter; quia licet ſtatuta, & ritus dicerent pro-
hibendo excipi, & executionem retardari non
poſſe; id non habere locum contra tertium op-
ponentem pro ſuo intereſſe, dixerunt Imola *in l.
fin. à quibus appell. non liceat*, *col.*10. verſic. *adver-
te tamen*, ex propoſito Muta *dec.*25. *n.*27. Legen-
dus *à n.*1. ubi ſic concludit de filiis donatariis; de
quibus, *ibi*, dicendo, illos potuiſſe ſe opponere pro
ſuo intereſſe, tanquam tertium adversùs execu-
tionem cauſatam, & ſic cum aliis, & cum Carolo
Ruino, *conſ.* 209. *n.* 21. Ball. *in ſuo tract. var. lib.*
5. *tit. de prag. Reg. ſuper Bulla*, *q.*2. *n.*3. ex Dom.
Corſet. Cavalc. Natt. Milan. & Caſtill. *dec.* 35.
num. 4. & 5. refert pluries deciſum, & præci-
puè in cauſa Dom. Fabii, & D. Anton. Guiffre
contra D. Iſabell. de Afflict. anno 1615. in curia
Prætoris.

Ad quartam quæſtionis partem, an adversùs 20
tertium opponentem de Dominio, & poſſeſſione,
poſſit replicari de nullitate tituli? Affirmativè reſ-
pondetur, ſi titulus ſit invalidus, & ejuſdem nul-
litas evidens, & notoria ſit, non ſic ſi aliquo
modo colorata eſſet tituli nullitas, ut de primo
teſtatur Calderin. *conſ.* 161. *alias* 6. *tit. de pro-
bat.* Bartol. *in l. filio præterito*, *ff. de injuſto rupto*,
& *irrito teſtament.* Bellamera, *deciſ.* 49. & 50.
Zuchard. *in l. fin. num.* 296. *ff. de edicto Divi
Adriani tollendo*, Vantius, *de nullit. tit. de qui-
bus modis nullitas propon. nu.* 20. Menochius, *de
adipiſc. poſſeſſ. rem.* 4. *num.*624. Perſonal. *de adi-
piſcend. poſſeſſ. nu.* 67. *de utroque caſu*, Amato, *d.
reſ.* 94. *à n.* 34. Tuſchus, *littera*, *T*, *concluſ.* 82.
*nu.*2. & 3. *volum.*8. Giurba, *dict. deciſ.*62. *n.* 21.
ubi dicit ita procedere dicta per Parlador. *lib.* 2.
*rerum quotid. cap. fin. p.*4. §.5. *nu.* 4. † Qui voluit 21
inſtrumentum rectè exequi contra tertium, titu-
lo nullo, & lege improbato poſſidentem; & ſic
practicatum dicit ſignanter idem Amato. De ſe-
cundo verò caſu negant Zabar. centum manibus
ſignandus, *in cap. Textu noſtro*, quem, *ibi*, refert
Felin. *n.*6. *de re Jud.* & *in cap. veniens el* 2. *col.* 4.
verſic. *quinta concluſio de teſtibus*, Gozadinus, *conſ.*
103. *n.* 10. Bald. *in l. fin. Cod. de edicto Divi Adria-
ni coll.* Hypolyt. de Marſill. *ſingul.*274. & *de ban-
nitis*, verbo *nullitas*, *n.* 72. Puteus, *deciſ.* 266. *in
fine*, *lib.*3. Cattar. *deciſ.* 47. *num.* 4. Montet. *de-
ciſ.* 42. *n.* 96. Abba Mandel. *conſ.* 92. *n.* 5. & 6.
Maſtill. ad Petr. Greg. *de cenſ. q.*6. *n.* 95. *in fin.*
Roland. *conſil.* 5. *n.* 2. *lib.* 2.

Quare ècontra dicendum eſt, ut ſi tertius vitio 22
litigioſi, vel ſi dolo deſiderit principalis rem di-
ſtruendam poſſidere, nequeat executionem
impedire, quamtumvis in promptu doceat de
Do-

Dominio, & possessione Gozadin. *consf.* 103.*n.*10. Peruf .*decif.*26. *n.*6. Giutba *decif.*32. *à n.*3. Amato *d.ref.* 94. *à num.*16. ut quia rem acquisierit post interpositionem primi decreti, & post subhastationes factas quibus omnibus innotuit rem distrahendam fore, Bartol. *lib.* 1. *in fine*, *Cod. de litigios.* Ripa communiter receptus *in l.* §. *si heres. num.* 21. *&* 22. *ff. ad Trebell.* Cumia *ritu* 185. *à num.* 37. Surdus *conf.* 405. *num.* 11. *& conf.* 533. *num.* 5. Sola *ad Decretum Sabaudia tit. quomodo proced. sit in executione sententi. gloss.* 3. *num.* 7. Ofascus *decif.* 64. *num.* 5. refert plures Giurba *d. decif.* 62. *num.* 5. 10. 11. 13. *&* 20. Carrer. *dec.* 55. *n.* 3. §. 4. *& seqq.* & hoc procedere dicunt Joannes Aloysius de Setim per eum *suprà à n.* 37. Intrig. *decif.* 46. *num.* 6. Anna *singul.* 28. Giur-
23 ba *d. decif.* 62. *n.* 20. † Nisi rei alienatio post primum decretum, anteriorem & verum creditorem facta fuisset, cum tunc vitium litigiosi non contrahatur, nec in fraudem paratæ executionis possit dici facta rei translatio, nec debitorem dolo desiisse possidere, indéque tertium benè opponere de suo Dominio, & possessione ad impediendam executionem.

24 Unde cum possessio in vim tituli invalidi acquisita, nullius sit momenti, sequitur quod ad impediendam creditoris executionem, debet tertius justam ostendere possessionem, ut resolvunt ex Baldo *in l. ob maritorum*, Covarruvias *in pract. d. c.* 16. *num.* 4. versic. *sextum*, Cephalus *conf.* 225. *num.* 24. Craveta *conf.* 134. *num.* 23. *& conf.* 151. *num.* 3. Peregrinus *conf.* 3. *num.* 91. *volum.* 1. Carroc. *de remed. contr. sent. except.* 69. *à. n.* 31. Bim. *conf.* 12. *n.* 43. *volum.* 1. Giurba *d. decif.* 62. *à num.* 3. Amato *d. n.* 94. *n.*13. & hoc quidquid dicant, Rvin. *conf.* 128. *n.* 5. Hypolitus de Marsil. *sing.* 174. Gozadin. *conf.* 103. Craveta *conf.* 978. Sola *ad conf. Sabaudia tit. de pignor. & subhast. gloss.* 6. *num.* 2. Costa *de scient. & ignor. cent.* 1. *dist.* 57. *à num.* 12. per Textum *in l. fin. Cod. si per vim c. licet de praeb. lib.* 6. dicentes talem tertium posse impedire executionem; etiamsi exceptio non esset legitima, & justa, sed quomodolibet vitiosa, vel nulla ex nullo invalido titulo procedente.

25 Alia cum Mil. Mastrill. Vall. Graff. Cavalcano, Duennas, Tuscho, Giurba, Cancerio, Anna, Ofasco, Thesauro, Carrario, Intrigliol, Philippo Paschalio, Surdo, Castillo, Fontanella, Ambrosin. Trentacinq. Suarez, Scaccia, Gratiano, Carp. Saliceto, Mantica, Minatdo, Franch. Divio, & aliis, resolvit videnda idem Amato *d. ref.* 94. *à num.* 20. *ad* 29. nempe quod tertius, contra quem processit executio vigore contractûs censualis non potest se opponere de Dominio, & possessione ad impediendam exe-
26 cutionem. † Nec quod eam impedit de hypotheca tantum se opponens adversùs executionem, cum non reperiatur Jure cautum, ut docent contra alios Ofascus *decif.* 64. *num.* 6. Tuschus *conclus.* 86. *n.* 25. *Littera T. volum.* 4. Giurba legendus *decif.* 91. ubi respondet Cancerius *ref.* 2. *c.* 16. *de Jure tertii*, *n.* 65. *& ref.* 3. *c.* 17.
27 *de Sent. execut* & alii † Et quod nec impedit de personali se opponens, Giutba *d. decif.* 61. *n.* 18. Bald. *ad pragmat de cens. q.* 2. *n.* 7. Costa *de re integra dist.* 95. *n.* 8.

28 At si tertius opponat de Hypotheca cum constituto, impedit executionem, qui & impedit executionem, & distractionem nominis debitoris, si tantùm de hypotheca se opponat. Et quod depositi restitutio impeditur per tertium ratione hypothecæ rei depositæ, ut de primo ad instar habentis veram possessionem, resolvunt DD. *in l. quod meo*, *ff. de acquirenda possess.* relati à Giutba *d. decif.* 61. *n.* 20. Fontanella *de pactis clausula* 4. *gloss.* 27. Surdus *conf.* 73. *n.* 44. *& conf.* 162. *num.* 26. Castillo *decif.* 74. *n.* 7. Petrua *decif.* 29. *n.* 7. Tyraquellus *de constitut. p.* 3. *limit.* 26. *à n.* 5. *& p.* 2. *ampliat.* 1. *à n.* 1. † De 29 secundo est ratio, quia per exactionem nominis à creditore faciendam, extingueretur hypotheca tertii oppositoris se opponentis, & hypothecarii creditoris, Jus efficeretur deterius; imo penitus periret, atque evanesceret hypotheca, & quoad tertium de hypotheca, & opponentem de irreparabili præjudicio ageretur, Alexander *conf.* 15. *à num.* 4. *lib.* 6. *& conf.* 17. *n.* 4. *lib.* 1. Giurba *decif.* 61. *n.* 11. Ambrosin. *decif.* 2. *n.*42. Gratianus *discept. forens. cap.* 439. *n.* 7. Trentacinq. *lib.* 3. *variarum tit. de solut. resolut.* 29. *n.*1. *&* 8. & alii de tertio, ratione rei depositæ ante, vel post depositum specialiter hypothecatæ, resolvunt Mantica *de tacitis & ambig. convent. volum.* 1. *lib.* 10. *tit.* 10. *n.* 21. *&* 22. Salicetus *in l. penult. n.* 3. *Cod. depositi*, Amato *de omnibus d. ref.* 94. *n.* 25. 26. *&* 27.

Ex quibus evenit pro ampliori enodatione, 30 versic. *ad secundam*, & de hypotheca, quod si citatus, quatenus non possidet, sed habet alicui interesse ratione, vel alterius Juris, DD. vacillent, num declinatoria competat, veluti pro remissione clerici alteriusve tertii alienæ Jurisdictionis abdicativè, & affirmativè pro remissione concludunt Phannut. *de invent. p.* 3. *n.* 23. versic. *& praterea adverte*, Marta *de Jurisd. p.* 4. *casu* 37. *à n.* 16. *& casu* 122. *à num.* 4. Ambrosin. *de immunit. latè cap.* 20. *n.* 73. Surdus *decif.* 22. *ex num.* 11. Mastrill. *decif.* 79. *num.* 2. qui testatur decisum, Farinac. *quaest.* 8. *à num.* 90. Cesareus Vasquez *decif.* 106. *sub n.* 12. *&* 13. Vivius *dec.* 30. *à num.* 2. Amato *ref.* 32. *num.* 7. cum Capicio *decif.* 8. *num.* 3. Carroc. *decif.* 19. *à num.* 7. Menoch. *de recuperand. remed.* 15. *num.* 252. Joseph. Ludovic. *conclus.* 5. verbo *& in casu* Intrigliol. *sing.* 191. *lib.* 2.

Ad ultimam quæstionis partem, an adjudica- 31 tio facta per creditorem, citato quatenus pro suo interesse tertio, possit per eundem tertium executio infringi, sed alia via? Jam ex dictis breviter respondeo (& si longè agat, confusè quidem, Marius Muta *decif.* 16.) nempe, ut si adjudicatio est facta à dicto tertio, quatenus suâ putaverit interesse, non possit infringi, nec revideri ad instantiam tertii; cui adjudicatio præjudicabit, ex quo fuerit citatus, & ex quo cum eo principaliter fuerit processum, ex Judicio illo tunc tentato per doctrinam, Alexand. *conf.* 56. *volum.* 2. Franc. de Ponte *conf.* 75. *num.* 3. non enim erat amplius tempus dicendi *ftent.* † Dummodo non impeditur exe- 32 cutio, ex quo non poterat impediri; dum suum effectum operata fuit, esset qui dare novam praxim, ut exemplificando tradit idem Muta *n.* 6.

Itaque dicendum est, quod dum tertius non 33 se opponit de Dominio, & possessione, sed tantùm de hypotheca, ut dictum est, tunc non aliâ viâ dicatur posteriori cautum, nisi ut veniat viâ suâ ordinariâ, ex quo dum est posterior, nullâ aliâ, quàm illa est ei reservata, nisi remedio Juris offerendi

offerendi, si quod haberet, & si est anterior viâ hypothecariâ: ita idem Muta *n.5.* cum Covarruvia, Corseto *quæst.* 4. Milan. *decis.* 1. *n.* 173. *&* 174. *lib.* 2. & cum Giurba idem Muta relatus, & *in decis.*24. *à n.*4. item & *in ritn* 110.*n.*26.*tom.*4.

34 † Ubi dicit, quod si doceretur de Dominio, & possessione, in promptu, solet interloqui *stent*, sin alias non doceretur, dici solere *stent*, dummodo non impediatur executio ad effectum, ut vel demonstrent, & probent in causa oppositoria per testes, & retractetur ipsa executio. Alia dixit hic applicanda Amato, *sub d.ref.* 31.*&* 94.

35 Sed an possit procedere contra tertium possidentem cum vitio litigiosi absque declaratoria nullitatis sui tituli, possessionis, vel nou latè dixit, & distinguit legendus Giurba, *decis.*62.*ex n.*6.*ad* 20. cum infinitis, & sic nou immoramur.

AD TEXTUM
IN CAPITE XVIII.
Cùm Bertholdus, hoc Tit.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Præsentatio circa Juspatronatûs elucidatur remissivè.*
4 *Delegatorum Judicium nonnulla remissivè.*
6 *Præsentatio patroni dat Jus ad beneficium remissivè*
12 *Sententia lata contra Jus litigatoris à qua non est appellatum transit in rem Judicatam nec retractus fallit in decem casus remissivè.*

1 DE littera hujus Textûs, solent plura excitari à Doctoribus, & quia de ejus intellectu latè scribunt post antiquos Joannes de Balboa, & Mogrovejo, Granna, & Barbosa cum multis utriusque Juris prudentiæ; ideo ad illos te remittens ejus contexturam tantùm adnotabo.

2 In versic. ibi *cum Bertholdus miles curiam suam, sive fundum P. militi obligasset*, de Jure acquisito ex pignore, latè *infrà in tit. & Rubric. de pignor.*

3 † Et per verba sequentia, à versic, *eodem*, agitur de præsentatione facta ab uno, qui succedit in pignus, eo quod pignori erat annexum Jus patronatûs, & de præsentatione facta in alium à prædicto Bertholdo, qui curiam dedit in pignus, & dubium erat quæ præsentatio valeret. Unde quia hujus dubii occasione non pauca possent adjungi; ideo recurres ad ea quæ adduxi, & signavi *in c. quanto de Judiciis*, & ad Jura, ubi ibi promisi tractare quæstiones circa præsentationem factam à sequestro, ab usufructuario, donatario & aliis veluti à creditore, seu ab habente fundum in pignus, super quo est Juspatronatûs; & quando censeatur cum fundo vendito, seu cum bonis, transire Juspatronatûs: latè *infrà in c. ex litteris de Jurepatronatûs:* Interim videbis Garciam *de beneficiis p.*5. *à n.*9. *& c.*6. *& c.* 9. ubi latè de patronis.

4 Et ibi *Remens. Episcopus Apostolicæ sedis legatus Judicibus negotium delegavit, &c.* Occasione horum verborum plura de Judicibus delegatis, & subdelegatis, solent DD. inquirere, de quibus ago *sub tit. de officio Judicis delegati*, interim de quæstione, An subdelegare non possit legatus inferioris à Principe? Gratianus *reg.*442. *&* 443. An delegatus à Principe possit unum articulum subdelegare? Cevallos *quæst.* 284. An delegatus legati de latere possit subdelegare? Cevallos *quæst.* 314. ad aliam quæstionem applicabis ipsum 316. & an articulum examinandi testes possit delegatus subdelegare? *de testibus quæst.* 77.*n.*150. de qua *alibi* dixi.

Et ibi *dictus T. nec per se, nec per responsalem idoneum comparere curavit*, quod principalis persona, aut per se, aut per procuratorem possit agere in Judicio, dixi latè *in c.* 14. *de Judiciis.* 5

Et ibi, *Quod præfatus A. in possessione Juris patronatûs extiterat cum eundem ad prædictam Ecclesiam præsentavit*; & ibi, *Nisi quod pro quodam jure, quod de illa Ecclesia consuevit exhiberi patronis prædicti P. & A. annuatim decem solidos acceperunt*: ex his verbis potest applicari materia Textûs *in cap. cum Ecclesia Sutrina de causa possessionis, & propriet.* quatenus *ibi*, adduxi de Jure acquisito electoribus ex actibus eligendi, seu præsentandi, & quod per præsentationem patroni acquiritur jus in beneficio, Riccius per hunc Textum *collect.* 1661. & alii communiter, item applicabis quod dixi de præscriptione Jurispatronatûs, *suprà in c.*7. *de præscript.* ubi Balboa *à n.*33. 6

Et ad quæstiones circa hunc Textum, videbis Gratianum *reg.*76. Farinacium *de hæresi quæst.*186. § 2. *à n.*29.*&* 39. & Covarruv.*lib.*3. *variar.c.*20. *à n.*5. *&* 10. ubi explicat Textum, *d.n.*10. versic. *superest*, & io *n.* 11. An sequæster bonorum, ubi est Jus patronatûs, possit præsentare? Geoedo *in pract. q.* 10. idem Garcia *d.* 5. *p. c.* 6. 7

Et de intellectu nostri Textûs dixi *suprà in c.*1. *de causa possessionis & propriet. q.* 7. *sub n.* 22. 8

Et quatenus hîc agitur de citato nou comparente; & an sententia eo obstante lata valeat necne applicabis quæ adduxi *suprà in c.* 1. *de Judic.* aliqua dixi *suprà in Rubr.* cætera tamen videbis pleuè agitata hic à Balboa, Granna, & Barbosa, & ab aliis per eos relatis: quare insisto in planiori, & uberiori explicatione hujus Textûs, aliàs difficilis. 9
† Et quia hîc agitur de retractanda senten- 10
tia, ex justa absentiæ causa, quia de puncto retractationis egi *in c.*1. & in aliis hujus tituli; item & *in c suborta* 21.*& in c.ad probandum* 23.ideo ad *ibi* dicta recurres.
† Alia notat hîc Barbos. *n.* 5. 11
nempe ut protestatio non est necessaria, ubi impeditus non fecit id, quod tenebatur, & *n.*6.quod præsentatio, seu electio est ;fructus Jurispatronatûs; de quo *infrà de Jurepatronatûs:* de protestatione dico *infrà in c. fin. de appellationibus.*

Ad Textum hunc videndus est Matthæus Colerus *de processibus executivis p.* 4. *pag.*176. ubi quatenus ibi *n.* 6. ponit conclusionem ut sententia lata contra jus litigatoris non suspensæ per appellationem regulariter transeat in rem judicatam nec possit retractari & ponat fallentias decem *à n.*7.ideo applicabis quæ dixi *suprà in c.*1. 12

AD TEXTUM
IN CAPITE XIX.
In causis, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

3 *Potestas Principis in quibus remissivè.*
4 *Veritas, & aquitas observatur in consistorio Papa, & jus cujusque.*
5 *Sententia Papa, seu Principis Jus facit, & n. 6. ubi fallit quadrupliciter.*

1 EX hujus Textûs littera, quamplura de summo Pontifice, & de ejus potestate in Judicando possem adjicere; sed quia hîc adjicit Innocentius III. quod Papa in sententiis, quas profert ordinem Juris servat; ideo applicabis adducta *in cap. 1. de probationibus*, ubi qualiter Princeps, seu Papa contrahens cum subditis obligentur: item alia plura, quæ adduxi *suprà in cap. cum venissent 12. de Judiciis*, & plura *in cap. dilecti 6. eodem.*

2 Et ibi, *Nisi fortè aliquid causa necessitatis, & utilitatis inspecta duxerit dispensativè statuendum:* per hæc verba satis apertè constat posse Pontificem multa dispensare; & sic reccurres ad dicta *in c. 10. de voto*, ad Thomas Sanchez *toto lib. 8. de matrim.* & ad Dianam novissimè plura de dispensatione superioris congerentem, *toto tract. 3. p. 8.* ubi ad plures casus cum multis.

3 Ad quæstiones an possit Princeps citationem, seu appellationem auferre, egi *suprà in cap. 1. de causa possess. & prop.* ubi Barboa *à n. 59.* ita ut sic ordinem Juris non servet, de quo etiam Fachin. *lib. 1. contr. c. 62.* Et de Potestate Principis circa tollendum Jus quæsitum, idem Fachineus *lib. 8. controv. c. 63.* & dico *infrà in c. venerabilibus, qui filii sint legitimi.* Et quod Princeps ex sua privata utilitate non vult tollere Jus alterius, Riccius *collect.* 1858. ipsum ad Textum videbis *collect.* 1283. *& in collect.* 1953. & quod pro bono publico tollit *collect.* 1967. & ipse per hunc Textum *collect.* 1480. agit de nullitate sententiæ, de *qua suprà in Rubrica & in c. 1.*

4 Item applicabis quæ adduxi *suprà in c. 2. hoc tit.* ubi egi, an rigor, an verò æquitas præferatur, & quæ adducit Pichardus *in §. eadem ratione 6.* & ultimo *inst. quibus modis testamenta infirmantur.* Et Barbosa *hic nu. 2.* probat quod æquitas & veritas rei observatur in consistorio Papæ, & unius.
5 cujusque. † Et *nu. 3.* quod sententia Papæ, vel Principis vim legis habet, & facit Jus & *nu. 4.* quod exemplo optimi Principis firmiter est Ju-
6 dicandum, quæ ex multis probat. † Pro ampliori adjunges quæ ad Textum nostrum scribit novissimè Matthæus Colerus *de processibus executivis p. 4. pag.* 179. ubi ponens *à n. 11.* quod sententia principis facit Jus non tantùm inter partes sed etiam ubique ponit *à nu.* 12. fallentias quatuor veluti si nec in corpore Juris redactum sit ejus placitum item in sententia lata sine causæ cognitione quantumvis lata sit à Principe & in sententia Principis cujus tenor non patitur extensionem; & in sententia Judicum inferiorum à Principe ut Duces, Comites, Marchiones, Barones, & alii similes Magistratus, videbis Felin. *hic nu.* 3. 5. *&* 8. Panormitan. *nu.* 4. alios refert Colerus *dict. num.* 12. 13. 14. *&* 15. ubi Juribus probat & expendit.

AD TEXTUM
IN CAPITE XX.
Inter Monasterium, hoc Tit.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Sententia prima non subsistit, si in secunda instantia sit lata alia, & contraria, & num. 10.*
4 *Suspicionis exceptio est allegenda, antè litem contestatam, in praxi aliter.*
5 *Littera impetrata, debent facere mentionem de lite, & processu, super materia, in qua impetrantur: aliàs non valent.*
6 *Jurisdictio prorogatur, non opposita declinatoria exceptione, & si alia opponantur remissivè.*

QUatenus ex Textu isto colligitur, ut prima sententia non subsistit in primo Judici, 1 si secunda sententia lata in secunda instantia ei sit contraria, applicabis quæ dico *infrà in c. 4. & 5. de appellationibus*, aliqua *suprà in c. quoad consultationem.* † Item & quatenus adhuc 2 vera, & legitima secunda sententia, etiamsi sit injusta, applicabis dicta *suprà in cap. 1. hoc tit.* quatenus *ibi*, latè egi de sententia contra Jus litigatoris lata, quæ optimo Jure valet.

Et in versic. *Tum quia causa suspicionis in Jure* 3 *proposita frivola videantur:* de recusatione Judicum ob suspicionem videbis ad saturitatem *in cap. 4. de foro compet.*

Et quia per verba Textûs nostri ibi, *Quas* 4 *etiam tanquam dilatorias ante litis ingressum opponere debuissent*; Barbosa dicat hîc exceptionem suspicionis tanquam dilatoriam esse allegandam antè litis ingressum, quia regulariter omnis exceptio dilatoria, est opponenda, & probanda ante litem contestatam; ideò recursus *ad suprà* dicta *in Rubrica de exceptionibus*, ubi latè egi de tempore, in quo debeant dilatoriæ opponi; item & exceptio recusationis, seu incompetentiæ *q. 2.* & per hunc Textum Riccius agit *collect.* 1082.

Et *ibi*, in versic. *Nihil in secundis litteris dice-* 5 *batur*, quod impetrans litteras ad delegatum, debeat facere mentionem de processu, & litis pendentia, quæ est super tali causa, super qua postulatur rescriptum; ita ut aliàs commissio fit nulla, dixit *hîc* Barbosa *n. 4.* cum Peregrin. *ad tit 1. in princ.* versic. *hinc infertur lib. 3. ordinam. pag.* 449. *& lib. 6. quæst,* 33. versic. *quid autem tit. 12. eodem lib. 3. pag.* 701. quare occasione hujus versiculi poteris applicare materiam Textûs *in cap. 4. & 20. de rescriptis*, & da rescripto non faciente mentionem processûs, Balboa *in cap. 10. de exceptionibus*, *à nu.* 8. aliquid notavi *suprà in cap. 12. hoc titulo.*

Et in versic. ibi, *Quibus coram delegatis eisdem* 6 *sub*

subeunda Judicium renunciasse videntur: per hæc
verba notat Barbosa *nn.* 5. *hîc* quod quando reus
conventus coram Judice non suo, non opposuit
exceptionem declinatoriam ante litem contesta-
tam, sed solùm opposuit aliàs exceptiones dila-
torias, vel peremptorias; hoc sanè casu consen-
sisse, & prorogasse Jurisdictionem illius præsu-
matur cum Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsump-
tione* 19. *n.* 6. Sed quia ego latissimè egi de modis
Jurisdictionis prorogandæ in *cap.* 1. *& cap. signifi-
casti* 18. *de foro competenti*; ideo *ibi*, dicta adjun-
7 ges *hîc.* † Et quando exceptio Judicis declinato-
ria sit opponenda, dixi *suprà in dicta Rubrica de
exceptionibus* & de incompetentia, *sub Rubrica de
foro compet.*

8 Et in Glossa *confirmantes* in versic. ibi, *ubi vertitur periculum animæ* notat hîc Barbosa, quod sententia nunquam transit in rem Judicatam, ubi vertitur periculum animæ cum aliis ab eo relatis sed de ratione hujus dicti adjunges quæ notanter adduxi *in cap. latè cap. tenor*, & quæ latè scripsi *in cap. consanguinei* 11. *hoc titulo.*

9 Et in versic. ibi *cum sub prætextu novarum instru-
mentorum, lites non debeant instaurari:* de hoc, seu
quando possit retractari sententia dico *infra in cap.*
10 *suborta sequenti*; & videbis *in cap.* 1. † Ad Text.
hunc latè & benè repetit videndus Matthæus
Colerus *de processib. executivis p.* 4. *pag.* 180.
ubi ponens *à n.* 16. ut sententia contra senten-
tiam quæ in rem Judicatam transit lata non va-
leat ponit *à n.* 17. fallentia octo de quibus etiam
Felinus *hic à n.* 18. Butr. *à n.* 13. & alii.

AD TEXTUM

IN CAPITE XXI.

Suborta, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

4 *Sententia retractatio, indicatur remissivè per plures quæstiones, & n.* 11.

1 DE intellectu hujus Textûs, aliàs difficilis in versic. *Ut Episcopa in quasi possessionem obedientiæ restituto*, & autè in versic. *quasi* egi *in cap. cum ad sedem* 15. *de restit. spoliat. quæst.* 1. *num.* 12. ubi leges.

2 Et *ibi* in versic. *Quia per confessionem partis*, infert Barbosa, quod procuratoris vera, & non ficta confessio præjudicat Domino; item & *n.* 3. ostendit quando confessio Prælati, seu alterius procuratoria de Ecclesia; eidem præjudicet, recurres ad ea, quæ dixi *suprà in cap. fin. de confessis quæst.* 1. versic. *ad secundam*, ubi de confessione Prælati, & *quæst.* 2. *à num.* 2. ubi de confessione procuratoris.

3 Et in versic. ibi *pretextu privilegii de novo reperti:* occasione hujus, pleraque de retractatione sententiæ solent Doctores scribere: quare ego ne amplam repetitionem faciam cum aliis conducibilibus suprà scriptis, ideo libuit *hic* adnotare nonnullas quæstiones *alibi* scriptas.

Sententia lata ex falsis instrumentis an sit ipso Jure nulla, aut veniat retractanda, dixi *in cap.* 4. *de fide Instrument. quæst.* 1. versic. *ad quintam.* Sententia lata ad dictum corruptorum testium, an sit retractanda *in cap. sicut nobis* 9. *de testibus quæst.* 1. & ad alias videbis *ibi quæst.* 2. Et an sententia queat retractari prætextu perjurii, dixi *in cap. brevi* 17. *de Jure Jurando quæst.* 2. versic. *ad secundam à n.* 31. Et an sententia injusta, sive præscriptio retractentur post tempus transactum ad appellandum prætextu denunciationis Evangelicæ; dixi *in cap. novit de Judiciis q.* 44. Et an delegati Judices possint restitutionem concedere adversùs suam sententiam difinitivam constito de læsione Ecclesiæ, vel alterius communitatis gaudentis beneficio restitutionis, dixi *in cap.* 2. *ut lite non contestata quæst.* 6. & quoties locum habet restitutio adversùs sententiam, debeant restitui omnia, quæ sententiæ occasione occupata sunt *in dicto cap.* 2. *quæst.* 7. Restitutio adversùs sententiam an detur, si testes falso non deposuerunt, corrupti tamen fuerunt precibus, vel pecunia ad falsum deponendum dixi *in cap. sicut* 9. *de testibus quæst* 1. versic. *ad tertiam*, in quo Textu egi de aliis dubiis ad propositum.

Et quia de renunciatione privilegii agi potest 5
ex hoc Textu, infra aliqua notabo.

Et per hunc etiam Textum potest agi de 6
nonnullis sequentibus dubiis; primo de dubio quid probare debeat agens de interdicto recuperandæ: per hunc Textum Fachin. *lib.* 8. *contr. c.* 9. de quo dixi, *in cap. in lit.* 5. *& alibi*, *tit. de restit. spoliat.*

Et in versic. *per confessionem partis*, qualem 7
probationem faciat hæc confessio, abunde dixi, *in Rubrica*, & *in c.* 1. *&* 2. *de confess.*

Per hunc Textum etiam, & alios disputat 8
Balboa *in cap.* 5. *de causa possess. & prop. à nn.* 38. *& ibi*, *num.* 43. 66. 67. *&* 68. an possessorium, & petitorium possint, cumulari, vel prius de possessorio pronuncietur, dixi, *in cap.* 2. *& in cap. cum dilectus de causa possess. & prop.* & aliqua, *in cap.* 1. ubi Balboa agit de petitorio, & possessorio, *à numero* 54. *& in dicto cap.* 2. ubi de Judice definiente prius causam possessionis.

Et applicabis quæstionem an testes reprobati 9
per sententiam, fidem faciant, vel non de qua dixi *in cap. testimonium* 54. *quæstion.* 6. *à numero* 1. *de testibus.*

Et quia occasione hujus Textûs solent aliqui 10
movere quæstionem: an Judex teneatur super exceptionibus pronunciare; imo Felinus *hic*, in principio affirmet quod exceptio peremptoria, quæ non impugnat sententiam, sed tantùm limitat, possit opponi post sententiam, de quo Gratianus ex multis, *reg.* 348. id eo recurres ad ea, quæ dixi, *in cap.* 1. *de ordine cognit. & in cap. de cætero*, *hoc tit.*

Textum nostrum repetit Matthæus Colerus 11
de processibus executivis, *p.* 4. *pag.* 184. ubi dicens *quæst.* 26. quod sententia quæ semel transit in rem judicatam deinceps non rescindatur, excipit, *à n.* 7. quatuor casus qui ex dicendis; *à q.* 1. diluantur.

QUÆSTIO I.

An adversùs rem Judicatam detur restitutio; propter instrumenta noviter reperta, cum quis ex Justa, & probabili ignorantia, ea non produxerit: Et an Ecclesia audienda sit adversùs rem Judicatam, propter instrumenta de novo reperta? Et an sententia lata prætextu Juramenti retractetur prætextu instrumenti de novo reperti? Et an restitutio in integrum ex clausula generali detur adversùs rem Judicatam, prætextu instrumenti noviter reperti?

SUMMARIUM.

1 *Restitutio adversùs rem Judicatam negatur ei, qui non præsentavit instrumenta ex ignorantia, n. 2. 3. 4. & 5.*
3 *Judicatarum rerum authoritas illudi non debet.*
4 *Læsus ex fortuito casu non restituitur, etiam minor.*
5 L. 1. ff. ex quibus causis major.
6 L. si mater, ff. de except. rei Judicatæ.
7 L. Argentarius, §. fin. ff. per quem factum erit, n. 8.
8 *Argentario, & ei per quem factum erit, ne aliquis in Judicio sistat, competit actio restitutoria, ex n. 9.*
10 *Ecclesia propter instrumenta de novo reperta restituitur, adversùs latam sententiam ex justa causa.*
11 *Ecclesia utitur Jure minoris, qui etiam restituitur.*
12 *Textus noster intelligitur.*
13 *Sententia lata in prætextu Juramenti, revocari valet, & qua fundatur præsumptione, nu. 14. & 15.*
14 L. si quando, Cod. unde vi, n. 16.
15 *Sententia prætextu novorum instrumentorum retractatur, si ea producens Juret, ac probet se illis nunquam notitiam habuisse: & quid prætextu solutionis ex instrumento noviter reperto, n. 18. 19. 20. & 21.*
16 *Probatio relinquitur solo Juramento illius, qui damnum passus est in odium violentiæ: Et an adversùs tale Juramentum admittatur probatio in contrarium? n. 17.*
19 *Solutio opposita ex instrumento noviter reperto, facit, ut retractetur sententia antea lata, n. 20. ubi contra tres sententias, si victus habet probabilem ignorantiam?*

1 AD primam quæstionis partem, video inter se Doctores pugnare, affirmativam sententiam teneat Innocent, Imola, Joannes Andreas, Baldus, & Panormitanus, *in c. ultra tertiam de test.* & alii, quos refert Sfort. Odd. *de In integ. restit. q. 72. art. 3.* quorum fundamenta sunt Jura *in l. 1. ff. ex quibus causis major*, ubi restitutio in integrum conceditur, ex justa causa, etiam majoribus 25. annis, & *in l. si mater. ff. de except. rei Judicatæ in verbis, sibi si peteret rursùs hæreditatem, ob statutam exceptionem rei Judicatæ. Neratius ait ego exceptionem obesse ei rei Judicatæ non dubito, sed ex causa succurrendum erit ei*, & *in l. argentarius, §. ultimò, ff. de edendo juncta l. ult. ff. de eo, per quem factum erit.*

Sed verior videtur negantium sententia per 2
Textum, *in l. Imperatores, ff. hoc tit.* ubi loquens de ipsa restitutione sic ait, *Imperatores Verus, Antoninus rescripserunt, quanquam sub obtentu novorum instrumentorum restitui negotia minimè oporteat*, & Clarius, *Textus in l. sub specie, Cod. hoc tit.* ibi *sub specie novorum instrumentorum postea repertorum res Judicatas restaurari exemplo gravè est.* † Non 3
enim debet eludi rerum Judicatarum authoritas, *l. servo invito. §. cum Prætor, ff. ad Trebellianum,* † Tum etiam; nam is, qui fortuito casu læditur 4
in integrum non restituitur; etiamsi minor sit, *l. verum, §. si locupleti, ff. de minoribus*, sed is, qui victus est in Judicio, propterea, quod instrumenta non produxit ex ignorantia, vel alio impedimento, videtur casu fortuito victus; ergo non est restituendus in integrum: sic docent Cumanus, *in d. l. Imperatores*, Fulgosius, *cons. 181. & in l. arbitrio: §. dolo ff. de dolo malo:* Fachineus, *lib. 1. controv. c. 51.* qui prædicta Jura intelligit, ut porrigantur ad casum, ubi adest ignorantia: & applicabis quæ adduxi *suprà de præscript. in c. 10. q. 1. à n. 1.* ubi an contra ignorantem currat præscriptio?

Nec obstant Jura pro contraria sententia, non 5
Textus *in d. l. ex quibus causis*, quia & si majores in integrum restituantur ex justa causa, quoad per leges, plebiscita, Senatusconsulta, ut ibi cavetur, sed per leges hoc in casu, non licèt, quia ignorantia non est justum impedimentum, & justa restitutionis causa majorum est, quando sunt in vinculis, vel in hostium potestate, vel causa Reipublicæ absunt, *in d. l. 1. & toto tit.* non autem, quando instrumenta, & Jura sua ignoravit.

Nec obstat Textus *in d. l. si mater*, quia lo- 6
quitur, quando ex una tantùm causa quis egit, & cum alia subesset, mater ibi bona filii vindicabat tanquam intestati defuncti; & quia putabat patrem alium in testamento substituisse filio suo, dicebat ruptum esse testamentum patris; & sic substitutioni locum non esse, quia verò testamentum ruptum non erat, succubuit. Postea apparuit nullum in eo testamento substitutum fuisse, ait Consultus succurrendum esse ei, quæ unam tantùm causam egit rupti testamenti, ut nempe aliam causam deducere possit, ut ibi, quæ facti species longè distat à casu nostro.

Nec ultimum obstat ex *d. l. Argentarius, §.* 7
ult. cum d. l. ult. ff. per quem factum erit, quatenus ex utriusque specie, apparet, ut si condemnetur is, per quem factum erit, ne aliquis, in Judicio sistat, vel Argentarius succumbens, propterea quod alicui rationes non edidit. † Tamen 8
si uterque solvendo non sit, actio restitutoria competit, quo argumento Sfortia Oddus nimis urget, jam *suprà* adductus.

Tamen id procedere, quando solvendo non 9
sunt; item quando argentarius dolo fecisset, quominus rationes ederet, ne scilicet ex ejus dolo, debitor lucrum faciat. Et sic ait Fachin. *sup. d. c. 51. in fine*, multa in ea specie concurrere; sed nos loqui absolutè, & simpliciter, an injustâ ignorantiâ quis restituatur ex instrumentis noviter repertis?

Ad secundam quæstionis partem, an Ecclesia 10
audiatur, adversùs rem Judicatam; & si sint qui negent, & qui affirment, ut videre poteris ex Jasone *in dicta leg. Imperatores, ff. hoc titulo, num. 8.* & ex Sfortia cum multis

de in intergrum restit. p. 2. q. 75. art. 2. Tam existimo Ecclesiam de justa causa; propter instrumenta de novo reperta, restituendam esse ex *d. l. Imperatores*, ubi dicitur in negotio publico ex causa permitti, ut quis adversùs rem Judicatam, novis instrumentis utatur, si in causa, & negotio publico; id est permissum, ergo & in negotio Ecclesiæ id erit permittendum, quia videtur publicum: argumento Textûs *in cap. Jus publicum distinct.* 1. imò Ecclesia, & Civitas, solent notari *in cap. fin. de Sacrosanctis*
11 *Ecclesiis.* † Et confirmatur quia Ecclesia utitur Jure minoris *cap.* 1. *de in integrum restitutione* sed minor restituendus est: ergo & Ecclesia de minore, patet *in leg. minor* 37. *ff. de minoribus*, & faciunt quæ adduxi *suprà in præmisso*, in versiculo *sub prætextu*: & quando sententia per instrumenta, seu privilegia de novo reperta retractari possit agunt, Molina *de Justitia tractatu* 2. *disputatione* 568. *num.* 6. Peregrinus *de Jure fisci libro* 7. *titulo* 4. *nu.* 4. Guttierrez *de Juram. part.* 3. *cap.* 7. *num.* 7. Gregorius *in l.* 23. *tit.* 14. *p.* 5. Suarez *tom.* 2. *comm. opinion. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 9. *pag.* 387.

12 Nec obstat prædictæ sententiæ Textus noster ibi *si vero non fuerit coram exhibitum prætextu privilegii de novo reperti, non debet sententia retractari*, quia Textus iste intelligitur regulariter si reperiatur instrumentum; secus, si adest, causa justa, ut jam dixi ex *dict. l. Imperatores*, & docet Fachin. *lib.* 1. *contr. cap.* 53.

13 Ad tertiam quæstionis partem, de qua accuratius, Sfortia Oddus *de rest. in integrum p.* 2. *q.* 74. Menoch. *de arbitrariis casu* 190. & 241. Seraphinus *de privilegiis Juram. privileg* 38. Cujacius *lib.* 18. *observat. cap.* 15. Donellus *lib.* 24. *comment. cap.* 19. *ad finem*, ubi multa Osvaldus, Antonius Faber, *de erroribus pragmat. errore* 5. *decade* 19. accuratè Corrasius, *in l. admonendi per Textum ibi.* Existimo dicendum revocandam esse sententiam latam prætextu Juramenti, ut tenent Ripa *ibi num.* 69. faciunt quæ adducit Tyraquellus *de retractat. lib.* 1. §. 4. *glossa* 1. *à n.* 28. 29. & 32. Cevallos *in pract.*
14 *quæst.* 97. † Ex eo quia dispositio dictæ legis si quando, *Cod. unde vi*, per quam contrariam sententiam docent, Bartolus *ibi n.* 9. Jason cum aliis in *lectura n.* 47. & *in repetitione num.* 44. & 303. & 304. dixit communem, fundatur in præsumptione, quæ cessat per probationem, & instrumenta in contrarium *l. filium quem pater, ff. familiæ ercifcundæ, ne imagine naturæ veritas obumbretur*, declarat optimè Ludovicus Peguera, *in cap.* 23. *per totum in quæstion. crimin.*

15 Et verum est, licèt repugnent adducta *suprà*, in versic. *ad primam*, quia quoties sententia fundatur in præsumptione, faciliùs debet retractari, quàm quæ in veritate. Addo tamen veram esse nostram sententiam, si producens instrumenta, juret se notitiam eorum instrumentorum, quæ de novo se reperisse, ait non habuisse ex Guido. Pap. *decision.* 201. *nu.* 1. & *decision.* 243. *nu.* 3. Antonius Faber *decade* 29. *errore* 4. Item si probet se priùs diligentia usum in illis perquirendis, cui probationi, si levior sit, & indiciis tantùm, sive præsumptionibus, præcipuè jubetur, ne stetur, contrarium adversarius probare poterit, nimirum nec nova, nec de novo reperta instrumenta esse ea, quæ hodie producit; alia tradit Pichardus ex §. *si quis postulante de action. à num.* 105. & *à nu.* 107. latè examinet Felinus *hic nu.* 18. *fallentia* 5. Et videbis cum multis pro utraque opinione Fachineum, *lib.* 11. *controvers. c.* 27. ad causum Textûs *in dict. l. admonendi de Jure jurando.*

Et sic pro latiori explicatione, *dict. l. si quan* 16
do, dico in odium violentiæ relinqui probitionem ablatorum solo Juramento illius, qui damnum passus est, ex *dicta leg. si quando* & *in cap. fin. de his, quæ vi, metuve, casu, fiunt*, *leg.* 5. *tit.* 18. *part.* 3. ubi Gregorius, verbo *qua Jure*, & *in leg.* 5. *tit.* 11. *part.* 3. *leg.* 4. *tit.* 7. *part.* 5. in quibus legibus damnum probatur per Juramentum, ut tradit Cassaneus *in consuetudinibus Burgundiæ Rubrica* 1. §. 5. *nu.* 176. † Et 17
an adversùs hoc Juramentum admittatur probatio in contrarium? Tradit Tyraquellus *suprà dicta gloss.* 1. *de retractu*, §. 4. *à num* 28. plura Salcedo in *addition.* ad Bernard. Diez, *regul.* 186. *limitation.* 10. ubi affirmativè illud resolvit per Glossam *in l.* 2. §. *si absens, ff. si ex noxali causa agatur.*

Ad ultimam quæstionis partem, videtur ut 18
sententia non retractetur, repertis novis instrumentis, nec restitutio in integrum contingat adversùs eam ex clausula generali, per Textum nostrum, *l. sub specie, Cod. de executione rei Judicatæ*, ubi Baldus, & Paulus, & per Textum *in dict. l. Imperatores, ff. de re Judicata*, ubi Bartol. & Jason & Felinus *hic n.* 11. Jason in *dict. l. admonendi, ff. de Jurejurando*, & per Textum de Jure Regio in *l.* 19. *tit.* 22. *p.* 3. ubi Gregorius verbo *monstrando despues cartas*, Alexander *in dict. l. Imperatores, num. fin.* Baldus *in dict. l. argentarius*, §. *cum autem num.* 3. *ff. de edendo.*

Et sic si contingat, ut adversùs sententiam, 19
quæ transivit in rem Judicatam, opponatur solutionis exceptio per instrumentum noviter repertum, petita priùs restitutionis in integrum ex clausula generali si qua mihi justa causa, de qua in *l.* 1. §. *fin. ff. ex quibus causis major*: docent in hoc casu Abbas hîc in versic. *adverte*, Glossa in versic. *aut omissam, Cod. de sententiis contra fiscum latis, non retractandis lib.* 10. Cinus, & Baldus *in l.* 1. *ff. hoc tit.* prædictam sententiam non esse retractandam, & Aretinus dicit esse communem *in cap. ultra tertiam, de testibus*, & confirmatur ex dictis in versic. *ad primam*, ubi dixi etiam ex capite ignorantiæ non retractari.

His tamen non obstantibus in præsenti du- 20
bio contrariam amplector sententiam; ita ut petita restitutione ex clausula generali, admittatur exceptio solutionis per instrumentum noviter repertum, etiam contra sententiam translatam in rem Judicatam, & contra tres sententias conformes; maximè quando victor habet probabilem ignorantiam, succedens in Jure alterius, vel si fuit aliqua occupatione implicitus; ita quod non potuit uti illo instrumento: sic Baldus *in dict. l. Argentarius*, Alexander *num. fin. in dicta l. Imperatores*, ubi Angelus, Paulus, Jason, *num.* 11. & Imola; idem Paulus *in dict. l. sub specie.* Et pro hac sententia consuluit Alexander, *consil.* 194. *volum.* 1. Zasius *consil.* 15. *num.* 62. *volum* 2. Sosinus *consil.* 194. Matthæus de Afflictis *in decision. Neapolit.* 61. Boërius *decision.* 107. *volum.* 1. qui dicit communem opinionem Cevallos *in pract. quæst.* 542. *à n.* 3. & hanc esse magis communem testatur

Auto-

Antonius Gabriel. *lib.2. commun. conclus.2. tit. de restitutione in integrum:* tradit Guttier. *de Jurejurand. confirm.p.3. c.7.n.8.* cum aliis ab eo relatis: & sic fuisse Judicatum secundum Padillam, *in dict. l. sub prætextu, n.17. Cod. de Juris, & facti ignorantia;* & idem dixit Cevallos ex aliis *quæst.48. in fin. pract.* qui *d. quæst.542. n.1.* refert casum, quo adversùs tres sententias conformes; ita fuit Judicatum petitâ restitutione ex clausula generali, eo quod hæres cujusdam adversùx quem litigatum erat ostendit instrumentum solutionis; imo & Joannes Garcia, *de nobilitate gloss.6. §. 2. à nu. 5.* sic obtinuisse de facto refert, cum esset meritis-
21 simux fisci Patronus. † Nec turbatur ex dictis in versic. *ad primam,* quia hîc procedit, quando adest causa legitima, præter ignorantiam, ibi autem sola ignorantia non fuit legitima causa, ad retractandam sententiam.

QUÆSTIO II.

An sententia retractari possit prætextu Juramenti noviter reperti. Et an retractari possit per depositionem testium noviter repertorum? An ut retractetur sententia, prætextu falsi instrumenti procedat ipso Jure, vel per restitutionem in integrum? Et an retractetur executio sententiæ?

SUMMARIUM.

1 *Sententia ex Juris rigore non retractatur prætextu testamenti noviter reperti, secus de æquitate, n. sequenti expenditur, à n. 14.*

3 *Sententia lata contra Regem, seu ejus personas quis retractari.*

5 *Sententia, & transactio æquiparatur, n. 10.*

6 *Transigi nequit de his, quæ pendent ex testamento, nisi ejus verbis perspectis, n. 11.*

7 L. si mater, ff. de exceptione rei Judicatæ, nom. 12.

8 *Juramentum, & sententia æquiparantur.*

10 *Transactio quare queat retractari.*

11 *Judex nequit ferre sententiam de his, quæ pendent ex testamento, nisi cognitis verbis testamenti.*

13 *Juramentum retractatur per testamentum noviter repertum.*

16 *Sententia quit ex causa retractari testibus de novo repertis.*

17 *Sententia lata prætextu falsi instrumenti; nunquid ipso Jure, aut ope restitutionis retractetur.*

18 L. 15. tit. 11. p. 3. *versic.* cael.

20 L. admonendi, ff. de Jurejurando.

21 *Sententia vulgò* de remate, *revocatur instrumento noviter repertò.*

22 *Instrumenta liquida de novo reperta, possunt produci, ad impediendam executionem, & etiam contra tres sententias, n.23.*

1 AD primam quæstionis partem, videtur respondendum, ut non retractetur sententia prætextu testamenti noviter reperti, ut expressè docet Gloss. *in l.3. §. si legatarius,* verbo *evicerit, ff. cum plusquam per leg. falcid.* quam sequitur Alexand. *in l. sic prætextu col.2. Cod. de transact. & in l.* Fermosin. de Exceptionibus. *Imperatores, ff. hoc tit.* Curtius *in l. admonendi, ff. de Jurejur. num.4.* ubi dicit quod ita communiter tenent Doctores, & rationem assignat, quia Judex, & testamentum æquiparantur, *l. non est mirum, ff. de pignoratitia actione,* & par in parem non habet imperium, *l. ille à quo, §. Tempestivum, ff. ad*
Trebell. l. nam & Celsus, de receptis arbitriis. † Et 2
facit quia generaliter cautum est ex nostro Textu, & aliis adductis *in dict. quæst. 1.* sententiam retractari non posse prætextu instrumentorum noviter repertorum ex *l. sub specie 4. Cod. hoc tit. l. sub prætextu la primera, Cod. de transaction. l. Imperatores, ff. hoc tit. l.19. tit.22. p.3. l.15. tit.11. p.3.* sed testamentum dicitur instrumentum, *l. 1. ff. de fide Instrum. ergo.*
Et facit argumentum ab speciali Textûs *in dict.* 3
l. Imperatores, & in dict. l. partita, ibi, *fueras en de fiel Juiçio fuere dado contra el Rey, o contra sus personas, l.1. Cod. de sentent. adversùs fiscum latis lib.10.* Unde cum illud ibi specialiter procedas in causa fisci, sequitor, quod in contrarium sit regula, *l. nam quod liquidè, §. fin. de penu legata, l. cum Prætor, ff. de Judiciis.*
Nihilominus alii acerrimè defendunt præ- 4
textu testamenti noviter reperti esse retractandam sententiam inter quos Baldus, *in l. 4. ff. 1. ff. de transact.* Romanus, *singul.* 198. & alii, quos refert, & sequitur Sfortia Oddus, *de restit. in integrum p. 2. quæst. 37. art. 4.* Felinus, *hic num.12.* & cum infinitis aliis Cevallos *in pract. quæst.848. à numero* 8. per Glossam communiter approbatam, *in l. 1. §. ratio quemadmodum testamenta aperiantur,* Glossa *in l. si mater in princ.* verbo *ex causa* in fine, *ff. de exceptione rei Judicata,* Glossa *in l. 3.* verbo *de Jure in §. 1. ff. de transactionibus,* Glossa *in l. 2. ff. de exceptione rei Judicata.*
Et fundamenta potiora hujus sententiæ sunt, 5
primùm quia sententia, & transactio æquiparantur *l. non minorem, Cod. de transaction.* sed transactio retractatur prætextu testamenti noviter reperti, *l. Imperatores, §. cum transactio l. non est ferendus, ff. de transactionibus ergo.*
Secundum, nam de his, quæ pendent ex 6
testamento, sicut transigi non potest, nisi perspectis, cognitisque verbis testamenti, *l. de his ff. de transact.* ita nec Judicari poterit ex *dict. l.1. §. ratio, ff quemadmodum testam. aperiantur,* igitur sententia non valet, & consequenter ob testamentum noviter repertum retractandam esse.
† Tertium, ex *l. si mater, ff. de exceptione rei Ju-* 7
dicata, ubi mater, contra quam fuit Judicatum admittitur: tamen ad petendam hæreditatem ex testamento, in quo apparuit nullum fuisse datum
substitutum. † Quartum, nam Juramentum, & 8
sententia æquiparantur, *l. nam postea, §. quid temporali, ff. de Jurejurando;* sed Juramentum retractatur, propter testamentum noviter repertum, *l. fin. Cod. de rebus creditis:* ergo.
In hoc ergo conflictu; Cevall. alia adducens 9
sequutus secundam hanc sententiam; ait primam procedere de stricto Juris rigore; secus autem de æquitate ex clausula generali, siqua mihi justa causa ex dictis *suprà dicta quæst. 1.* in versiculo *ad quartam,* cum Joanne Garcia, & aliis *ibi,* dicens ita Judicari non solùm in causa fisci, & Ecclesiæ, & minoris, sed in causa privati, ut tenet Gregorius pluribus citatis *in dicta l. 19. tit. 22. p. 3.* verbo *contra el Rey,* ubi hanc dicit communem opinionem, & quid non sit facienda differentia respectu

actoris, vel rei contra Paulum Castrensem *consil.* 257. *vol.* 2. contra quem fuit Judicatum, ut tradit Boërius *decis.* 307. *in fine*, & facit contra Paulum Textus de Jure Regio *in l.* 13. *in fine*, *tit.* 22. *p.* 3.

10 Sed quia Fachineus *lib.* 1. *controvers. cap.* 52. videatur amplecti primam relatam sententiam, singulariter respondens, ad fundamenta jacta pro secunda; ad primum nempe transactionem ideo retractari, quoniam transigentes de eo tantùm cogitasse censentur, quod in ea scriptura tabularum, quas tunc noverunt, continebatur quæ ratio non habet locum in sententia.
11 † Ad secundum nihil aliud eo probari, nisi quod Judex ferre sententiam, nequeat de his, quæ pendent ex testamento, nisi cognitis verbis testamenti: quod si testamentum viderit, & super eo pronunciaverit, non debet res Judicata retractari, quamvis aliud testamentum postea repertum fuerit.
12 † Ad tertium ait Textum *in d. l. si mater loqui*, cum quis egit ex una causa, deinde vult agere ex alia; licèt ex eadem facto. Quo in casu succurri ei, ut agere possit, ob idque matrem, quæ causa testamenti agere intentaverat, ex testamento agere posse, quod ruptum non esse pronunciatum est, quia nullus in eo datus fuit substitutus, sicuti mater ipsa putavit, ob quam causam, & testamentum ruptum esse dicebat, sed in nostro casu non item, cum tantùm agatur, quando res Judicata directè impugnatur ex testamento noviter reperto.
13 † Ad quartum respondet Juramentum retractari per testamentum noviter repertum, quia Juramentum est species transactionis, *l.* 2. *ff. de Jurejurando*, & transactio retractatur, ut dictum est ex testamento noviter reperto *l. non est ferendus*, *ff. de transactionibus*, ad quod applicabis *dicta suprà quæst.* 1. versic. *ad tertiam*, & per Doctores *ibi.*

14 Ideo ego cum eodem Fach. ut hanc difficultatem explanem dico duobus modis, potissimum accidere posse dictam controversiam ex testamento noviter reperto, primo si quis petat certam quantitatem testamento sibi relictam, & secundùm eum pronunciatum sit, deinde aliud testamentum proferetur, in quo major quantitas relicta sit; quo in casu agi poterit ex novo testamento, re Judicata non obstante, quia nova petitio est, & novum Judicium diversum à primo *l.* 2. *ff. de except. rei Judicatæ*, *l. si ex testamento ff. eod.*

15 Secundo si quis agat ex testamento, & ex Judiciis sententia consequatur legatum, vel hæreditatem, & postmodum appareat aliud testamentum quo illud prius revocatum sit, & hoc in casu retractandam non esse rem Judicatam, sub prætextu talis testamenti noviter reperti, quia ex tali testamento nihil aliud constat, quam nihil deberi ei, pro quo est pronunciatum, nam tanta est rei Judicatæ authoritas, ut rescindi non possit etiamsi constet postea nihil deberi, nec repeti poterit, quod in debito solutum authoritate rei Judicatæ, ex *l. si fidejussor.* §. *in omnibus ff. mandati*, *l.* 1. *Cod. de condict. indebiti*, quod in puncto Juris verius existimo, & si de æquitate aliud sentiendum sit ex jam dictis, & ne obstant relata *suprà in dicta quæst.* 1. versic. *ad ultimam.*

16 Ad secundam quæstionis partem, respondeo breviter ex causa admittendos esse testes ex novo repertos, ne veritas obumbretur, ut docent Bart. & Jason in *l. Imperatores*, *ff. hoc tit.* argum Textûs *in l. in exercendis litibus*, *Cod. de fide Instrum.* & dicunt esse opinionem æquitate plenissimam, ut veritas detegatur: sequuntur Boërius *decis.* 107. Cevallos *in pract. q.* 542. à n. 6. qui dicit hoc verum esse, sive sententia sit contra reum, sive contra actorem adversùs Gregor. *in l.* 19. *tit.* 22. *p.* 3. & Padill. *in l. sub prætextu* n. 19. *Cod. de Juris, & facti ignorantia*, Gutt. *de Jurament. confirm. p.* 3. *c.* 7. *n.* 5. qui dicit communem, cum militet eadem ratio, ac in instrumento noviter reperto, quod ex clausula generali, de qua quæstione præcedenti facit retractari, sententiam quam æquitatem, probat Joannes Garcia in utroque casu *de nobilitate glossa* 6. §. 2. à *num.* 5. & 10.

Ad tertiam quæstionis partem, communiter 17 docent Doctores in *l. admonendi ff. de Jurejurando*, Socin. *in c. fin. eod.* Roman. Fulgos. & Caccialup. in *d. l. admonendi*, n. 7. Corras. *n.* 37. Ripa n. 25. Jas. n. 10. fieri ut prætextu falsi Instrumenti lata sententia ipso Jure retractetur, & non per restitutionem, & faciunt verba *d. l. admonendi*, ibi *constitutionibus Principum ex integro causam agere* ergo si illud cavetur ex Principum constitutionibus; sequitur quod de Juris rigore procedat retractatio, & non petita restitutione in integrum. Secundo quia si necessaria esset restitutio in integrum, sequeretur quod illius legis remedium de nihilo serviret, cum aliàs pro restitutione rescindatur sententia ex instrumento noviter reperto, ut dico *infra*; & sic verba dictæ legis diriguntur ad partem, & non ad Judicem ibi, *ex integro causam agere*, quæ verba referuntur ad partem, ut sentit Cevallos *in pract. quæst.* 840. *sub* n. 1. † Et confirmatur ex 18 Textu in *l.* 19. in *medio tit.* 22. *p.* 3. *Cael pleyto que es librado por Jura se podria revocar por cartas que fuesen falladas de nuebo sciendo a tales que por elles se pudiesse aberigar el contrario de aquello per Jurata el que venzio el pleyto por la Jura*, quam ponderat Cevallos dicens per eam rescindi sententiam absque beneficio restitutionis per instrumenta noviter reperta.

Contraria autem sententia, nempe, ut median- 19 te restitutione rescindatur, sententia videtur fulciri ex verbis Textûs *in d. l. admonendi* ibi *ex integro causam agere*; & sic mediante restitutione, quæ est repositio in statum pristinum *l. quod si minor*, §. *restitutio*, *ff. de minoribus*: sic Bartolus, Baldus, & Alexander *in d. l. admonendi*, ubi Albericus, dicit communem, Zasius *in l. Divus* nn. 4. per illum textum, *ff. hoc tit.* & dicit magis communem Mantica *singul.* 370. quem, & alios refert Sfortia *de rest.* 2. *p. quæst.* 74. *art.* 5. *n.* 45. ubi de hoc laté declarat referens duas communes & pro hac adducitur Textus in *l. servo invicto*, §. *cum Prætor*, ubi Glossa *ff.* à *Trebell. l. Divi fratres*, *ff. de pænit. arguendo à fortiore*: & Cevallos omnino videndus *practicar. dicta quæst.* 840. à *n.* 27. longè defendit, ut ipso Jure rescindatur sententia lata ex falsis instrumentis: sic defendens contra aliam communem sententiam cujus fundamentis respondet sigillatim. † Et Textus *in d. l. admonendi*, dicens illum lo- 20 qui in sententia lata prætextu falsi Juramenti, quod multum dissimile probat; secus si ex falsis instrumentis, & testibus; & sic non debet obstare idem Cevallos qui *in quæst.* 838. à *num.* 11. in retractanda sententia reperto testamento de novo, debeat esse per restitutionem; ipsum utrobique leges, & attentè, & tu adjicies quæ adduxi *suprà in cap.* 9. *de testibus quæst.* 2.

Ad quartam quæstionis partem, breviter di- 21 co sententiam vulgò *de remate*, revocari ex instru-

22 strumento noviter reperto. † Ira ut in via executiva ; transactis decem diebus , & lata illa sententia , *de remate* , possint produci instrumenta liquida de novo reperta ad impediendam executionem : ira Gregorius , *in l. 33. tit. 14. p. 5.* verbo , *allegation.* sequuntur Gironda de Gabelis, 4. *p.* §. 2. *num.* 25. Cevallos, *in practicis, quæst.* 650.
23 *in fine.* † Qui etiam, *quæst.* 838. *à num.* 13. ait , ut hæc exceptio impedrar viam executivam contra tres sententias conformes , quia in tali casu , præsumitur errónea sententia , & exceptio erroris impedit viam executivam : docer Padilla, *in l. error* , *num.* 17. *Cod. de Juris, & facti ignorantia*, & eo nnn citato Parlados. *lib.* 2. *rerum quotid. dict. cap. fin. p. 5. cap.* 40. *nu. fin.* & Munnoz. *de ratiociniis, cap. 38. nu. 3.* Guttierrez, *de Juramento confirm. p. 1. cap. 40. num. fin.* & probar de Jure Regio Textus, *in l. 4. tit. 20. p. 3.* ibi, *esso mismo decimos quando fuesse puesto yerro en la sententia, sobre la quentia de maravedises, oeostas quese ubi essen dedar que mager, nose alcasen de estos juicios puedense revocar quando quier, eno deben obrar por ellos bien, ansi como si no fuessen dados.*

QUÆSTIO III.

An post conclusum in causa producantur testes, vel instrumenta de novo reperta : An exceptio falsi possit opponi antequam obtineatur restitutio adversùs sententiam : An petens restitutionem adversùs sententiam latam ex falsis probationibus obtinere debeat , si se adstringit ad probandum testes falsum sponte dixisse , & pecunia corruptos , & solum falsitatem probaverit : Et quid si testes falsum non deposuerint , corrupti tamen fuerint : Et de aliis breviter ?

SUMMARIUM.

1 *Testes, & instrumenta. etsi de jure controversum sit , ut post conclusum in causa queant produci, n. 2. hodie licet , n. 3.*

7 *Sententia non revocatur prætextu privilegii noviter reperti.*

8 *Privilegium à principio exhibitum , contra quod Judex prounuciavit , censetur revocatum , num. 9.*

9 *Textus noster intelligitur.*

10 *Exemptus renuncians ex privilegio suo non officit pontificio juri.*

11 *Testes enervatis, & reprobatis, quanta fides per sententiam adhibeatur* , remissivè.

1 AD primam quæstionis partem , quæ ex dictis infertur , etsi ejus materia spectet ad Textum, *in cap. cum dilectus 9. de fide instrument.* & in eo dubio dicas , invenio contrarias opiniones , & prima fundatur in regula , *dicti cap. cum dilectus* , quia cavetur , ut post conclusionem in causa non possint produci testes , aur instromentis : facit Textus de Jure regio, *in l. 34. tit. 16. p. 3.* & ultra limitationes , quas adducit Franciscus Curtius , *in repetitione Textus , l. admonendi* , *à n. 69. ff. de Jurejurando.* Felinus *in dicto cap. cum delictus*, limitat. Bartol. *in dicta l. admonendi, n. 2.* Fermosin. de Exceptionibus, quando instrumenta essent de novo reperta ; & idem procedere in testibus , tenet Jason *in l. Imperatores , ff. hoc tit.* Curtius Senior videndus , *in dicta l. admonendi, nu. 67.* & Jason. *in l. 1. num 43. in repetitione, & in 2. lectura, à num 50.* opinionem, Bartoli , dicit communem Ripa, *ibi num. 45. & 48.*
† Sed Romanus reprobat. *ibi* Bartoli opinionem 2
num. 16. & 25. qui resolvit quòd post conclusum in causa , non possunt produci instrumenta , etiam de novo reperta : sequitur idem Curtius Senior *ibi*, *n.* 23. dicens quòd communiter reprobatur Bart. opinio.

Sed has contrarias opiniones concordat Ripa 3
ubi suprà, num. 48. scilicet quòd, quando conclusio fuit facta à Judice , vel statuto , procedat Bartoli limitatio, & quando conclusio fuit facta ex consensu Partium , non procedat ; Quam concordiam assignat Felinus, *in cap. cum dilectus, num. 22. limitat. 11.* (sed alio proposito) & *ibidem in limitatione 13. num. 16.* dicit omnes allegare Bartol. pro primâ opinione; non tamen apperit: An illum omnes teneant , vel transeant cum eo : hodie tamen in quacunque partes litis admittuntur instrumenta cum Juramento producentis pro de novo ad ejus notitiam venerunt, ut *in dicta l. 34. tit. 6. p. 3.* ibi Gregor. *Glossa fin. l. 2. tit. 5. lib. 4. recop. l. 1. tit. 2. & l. 1. tit. 5. lib. 4. recop.* & utrobique Azevedus, Cevallos, *in pract. quæst.* 605. Paz. *in praxi, p. 1. t. 1. tempore 8, num.* 178. quod quidem procedit etiam in via executiva , ut adduxi , *suprà in fin. quæst. præcedentis.*

Ad secundam quæstionis partem dixi , *sup. in* 4
c. 9. de test. q. 2. versic. *ad primam.*

Ad tertiam quæstionis partem dixi, *sup. in dict.* 5
c. 9. de test. q. 1. versic. *ad secundam.*

Ad quartam quæstionis partem dixi , *in d. c. 9.* 6
de test. d. q. 1. versic. *ad tertiam.*

Ad ultimam pro complemento Textûs nostri, 7
& ejus intellectu, dico secundùm Cevallos, *in practicis, quæst. 840. num. 43. 44. & 45.* ideo in Textu nostro sententiam latam adversùs Ecclesiam non retractari prætextu privilegii noviter reperti , quia censetur Judex à Papa delegatus , tacitè illud privilegium revocare ex doctrina Textûs nostri , qui loquitur non de aliis instrumentis noviter repertis , sed de privilegio noviter reperto ; in quo aliud est , cum privilegium sit lex privata , *cap. ut privilegium dist.* 1. & sic contra Jus commune , & per consequens magis odiosum , quod est de Jasonis mente ; *in dicta l. Imperatores . ff. hoc tit. n. 6.* ita Abbas , & Doctores *hic* idem Abbas *in c. 1. de re judic.* cujus materiam applicabis ad hoc dictum, & *in cap. considerabimus*, per illùm Textum
de electione notab. 2. † Zabal. *ubi suprà* , ubi di- 8
cit quod licet illud privilegium fuisset à principio exhibitum in Judicio & præsentatum ; si tamen Judex protulisset sententiam adversùs eum, talem sententiam esse validam ; eo quod censeatur tacitè illud privilegium fuisse revocatum.

Unde etsi hìc possem nonnulla adjungere de 9
renunciando privilegio ab exempto ; & dicere
cum Veroio *in cap. 1. de judiciis, nu.* 117. † Exem- 10
ptum non posse fori privilegio renunciare , quoad Pontificis privilegium ; secus quoad præjudicium ipsius exempti ex verbis Textûs nostri , ibi , *ita tamen, ut nullum per hoc Apostolicæ sed i præjuditium generetur; quominus si voluerit, suam justitiam prosequatur* : tamen revera hoc ex dictis verbis non probatur ; solùm enim docent ea verba sententiam latam contra privilegium , quando super

exemptione erat controversia, à qua non est appellatum per condemnatum, transire in rem Judicatam, esseque irretractabilem; ita ut exemptionem intendens, non sit amplius audiendus, nec verba, *in dicto*, versic. *ita tamen*, faciunt ad rem, cum solùm denotent quod sententia lata contra exemptum litigatorem, & in rem Judicatam translata, sedi Apostolicæ nocere non possit quominus ipsa quandocuoque voluerit, possit de Jure suo disputare, quasi res inter alios acta aliis nocere non possit, ex reg. Textûs *in cap. cum super* 17. *& in cap. pen. hoc tit.* ubi late dixi: ita Balboa *in c.* 1. *de foro compet. q.* 1. *n.* 40. *&* 42. ubi dicit in hoc nostro Textu, nec ullum verbum renunciationis reperiri, quem videbis in tota illa quæstione.

11 Item per hunc Textum potest disputari de fide testium enervatorum, & reprobatorum per sententiam, de quo latissimè Scobar *de sanguinis paritate*, p. 1. *quæst.* 13. §. 3. *& num.* 26. ubi ex Glossa hîc ibi, *se præfati Innocentii privilegium Alexandro fuit in judicio præsentatum, & ipse tulit sententiam, contra illud intelligitur reprobasse.* Occasione hujus egi, *supra in cap. testimonium* 54. q. 6. à n. 1. de quæstione illa an testes reprobati sententiam fidem faciant, vel non ad alias plures leges eundem Scobar latissime, §. 4.

QUÆSTIO IV.

An habens rem Judicatam pro se in quæstione nobilitatis, si postea conveniatur in proprietate relevetur ab onere probandi in ea?

* Quia ad contexturam nostri Textûs conducit quæstio præsens, poterat hic innecti; sed quia de ea latissimè scripsit Videndus Gutierrez *lib.* 3. *pract. quæst.* 19. *ad Textum in l.* 8. *tit.* 11. *lib.* 2. *recop.* ipsum leges: Et quæ, *supra*, adduxi ad Textum *in cap. veniens* 38. *de testibus*, ubi egi, nunquid attestationes receptæ in summario, fidem faciant in pleanrio, & *in cap.* 50. applicabis quæ adduxi, *sup. in c. fraternitatis* 17. *de testibus*, q. 2. ubi publicatio testium in summario an impediat examen testium in plenario possessorio, aut petitorio.

QUÆSTIO V.

An restitutio in integrum concedatur adversùs sententiam prolatam in tempore minoris ætatis, Judicio cum minori incœpto: Et quid in termino restitutorio, si conclusionis tempore, minor major factus sit; sicut semper in Judiciis initium sit spectandum?

SUMMARIUM.

1 *Minor læsus ex communi juris regula, juvatur restitutionis beneficio.*

2 *Minor, major factus restitutionem petens prætextu injustitiæ non restituitur adversùs sententiam, secus si prætextu erroris proprii, ut num. 3. declaratur, à num.* 4.

4 *Minor si est actor, & ab initio adesset temporis angustia usque ad conclusionem, ut interim propter terminos datos, Reus major esset factus, restituitur tunc in integram adversùs latam sententiam; item si causa fuerit adversarii calliditate protelatâ ad tempus majoris ætatis, ut n.* 5.

6 *Minor restituitur, etiam major factus adversùs sententiam, quoties finis habet connexionem cum initio exemplificatur, n.* 7. *aliter vero non, ut n.* 8.

7 *Initium est expectandum in judiciis, quando finis, & id, quod progreditur habet necessarium antecedens cum principio, nisi causa successiva, successivum producat effectum, & effectus cessat pro tunc, ut n.* 8.

8 *Major si promisit sub conditione potestativa, quæ tempore majoris ætatis implementum habet, non restituitur.*

9 *Minor renunciando probationibus, jam major factus, non restituitur adversùs sententiam, nec adversùs probationes.*

10 *Minor factus major non restituitur adversùs sententiam modo dicto, nisi calliditate adversarii læsus esset; & eo quod protelarit Judicium usque ad majorem ætatem, etiam si contingat judicis facto, ut n.* 11.

Ad hanc quæstionem, an restitotio in integrum concedatur adversùs sententiam prolatam tempore minoris ætatis, Judicio cum minori incœpto; Et qoid in termino restitutorio, si minor factus est major? Et licet communis, & cognita Juris regula sit minorem læsum restitutionis in integrum beneficio Juvari adversùs sententiam difinitivam; ejusque executionem per, *l.* 1. *& tot. tit. Cod. si adversus rem judicatam*, *l. præfecti*, *& l. seq. ff. de minoribus. cap.* 1. *de restitution. in integr. lib.* 6. *cap. suscitata eodem tit.* Morla *in emporio juris tit. de restit. in integr. quæstion.* 3. *à num.* 12. Surdus *consilio* 79. *num.* 13. Turret. *consilio* 54. *n.* 3. *lib.* 3. Sfortia Oddus *de restitut. in integrum, quæst.* 72. *art.* 3. *lib.* 3. Bursatus *cons.* 101. *n.* 25. tamen in puncto nostri dubii; non caret difficultate, cum alii negent, alii verò affirment. 1

Quare nos existimamus sub distinctione rem hanc esse sedandam: nam vel major factus restitutionem petit prætextu injustitiæ ipsius sententiæ adversùs sententiam vel prætextu erroris proprii, & in primo casu illum non restitui; quia contra eum jam majorem factum lata fuit; ob idque nequeat de sua imprudentia rectè conqueri, quod Judicari permiserit, antequam Judex melius de actis, & processu fuerit instructus, docent DD. per Textum *in l.* 3. §. 1. *ff. de minor.* 25. *ann. & l. t. C. si adversùs rem judicatam*, Caldas Pereira *in l. si curatorem*, verbo *implorare*, *n.* 50. Maurit. *decret. in integ. c.* 196. Urlil. *decis.* 210. *n.* 1. *&* 3. Mastrill. *dec.* 268. *lib.* 3. *n.* 5. Sfortia Odd. *d. q.* 72. *art.* 5. *à n.* 76. ubi *n.* 78. † In secundo autem casu illi restitutionem concedi dicunt idem Sfort. *sup. n.* 62. Amat. *res.* 65. *n.* 3. *&* 4. post Bart. Bald. & Alberic, *in d. l.* 3. §. 1. *ff. de minor.* pro quo faciunt quæ dixi late sub *c.* 1. *nostri tituli.* 2 3

Sed idem Amat. *n.* 5. *&* 6. *d. res.* 65. duobus modis hanc partem existimat declarari posse. † Primo cum minor est actor, & ab initio litis usque ad conclusum, adeo esset in temporis angustia positus, ut dando terminos Reo Juxta naturam causæ ab initio litis necessariò, conclusionis tempore, major efficeretur, & tunc restitutionem in integrum adversùs 4

adversùs latam sententiam indulgendam esse, cum tunc ea conclusio habeat necessariam consequentiam ad actum factum in minori ætate, ini-
5 tiumque fore spectandum. † Secundò in casu, etiam, quo minor conventus fuisset, per illum conclusum fuerit in lite tempore majoris ætatis, fueritque tunc cum adversarii calliditate, & malitiæ causæ conclusio prolata ad tempus majoris ætatis, adhuc etiam veniet restituendus per *d. l.* 3. §. 2. *ff. de minor.* ita videntur etiam docere Angel. *in d. l.* 1. Aretin. per illum Textum, *Cod. si adversùs rem Judicatam*, Jacob. de S. Georg. *ibi*, *n.* 10. Fulgos. *in l.* 1. *n.* 1. *ff. de minor*, *quos* sequitur, Sfort. Odd. *d. art.* 5. *n.* 76. Pereira *d. n.* 50. *in d. l. si curatorem*, Maurit. *d. c.* 196. *col. fin.*

6 Et omnium horum ratio fundamentalis est, si finis habeat necessarium antecedens cum principio: nam quidquid minor, major factus, egerit, subjacet, ut si fecisset in minori ætate, cum principium spectandum sit Juris indubitati, ut si probationes omiserit, vel aliquid aliud: nam est de esse principali, sicut pars de esse totius, quod spectatur, sicut fundamentum, & prædominat, quemadmodum initium attendi, ubicunque quid in executionem præcedentis actus fit, ut probant, Anchoran. *cons.* 28. *n.* 3. Bald. *cons.* 153. *n.* 154. *lib.* 4. Afflict. *decis.* 210. Maurit. *d. c.* 196. *col. fin.* Pereira *d. n.* 50. Ponte *decis.* 21. *n.* 19. Tusch. *concl.* 703. *à n.* 16. *littera P.* Anton. Faber. *in Cod. lib.* 3. *tit. de inofficios. testam. definit.* 23. *n.* 20. *in allegatis*, Surdus *decis.* 297. *n.* 12.

7 Et confirmatur: nam adeo in Judiciis spectandum est initium, quando finis, & id quod progreditur habet necessarium antecedens cum principio, ut si vidua pupilla, vel alia persona miserabilis utatur beneficio *l. unica*, *Cod. quando Imperator inter pupill. & vid.* tempore illo viduitatis, aut minoris ætatis, durante, eligat forum Principis, & inde vidua nubat, vel pupillus major effectus sit, aut cesset miserationis privilegium, adhuc in foro Principis causa manere debeat, Calerius *in const. statuimus*, *n.* 27. Menoch. *de arbitr. casu* 66. *n.* 28. Franch. *decis.* 257. *in fine*, Thesaur. *decis.* 177. Giurba *decis.* 82. *n.* 13. *& in consuet. Messan. c.* 10. *gloss.* 4. Cumia *ritu* 45. *n.* 2. Ricc. *collect.* 300. Burg. *de laudemio p.* 3. *inspect.* 4. *n.* 2. Torus *in compend. decis.* verb. *viduam*, Muta *in consuet. Panormit. c.* 3. *n.* 47. Mastrill. *decis.* 268. testant decisum in magna curia, Novarius *de elect. & variat. fori quæst.* 7. *n.* 4. *sect.* 1. *& quæst.* 10. *n.* 1. *sect.* 2. Alvar. Velasc. *decis.* 57. respondens ad regulam cessante causa, ut non cesset effectus jam consummatus, si alicuid est Jus quæsitum, ad Textum, *in l. fin. ff. unde liberi*, Surd. *cons.* 250. *n.* 24. *& decis.* 18. *n.* 12. Giurba *decis.* 82. cum multis alius Ameta *d. res.* 65. *n.* 51. *&* 51. ubi *n.* 53. cum Monter. Casanat. Hondedon. Ganca, & aliis, limitat contra alios, nisi causa, sive momentanea, successivum producat effectum; quia tunc saltem pro futuro, cessante causâ, semper cessat effectus: alia inquam refert videndi idem Amato, *à n.* 54. *ad finem: & ante à n.* 17. quæ sufficienter ex dictis explanantur, & faciunt quæ longissimè dixi de foro privilegiato viduarum, pupillarum, & aliarum & miserabilium personarum, *in c. ex parte de foro compet.* hîc applicanda, cum aliis adductis de causa semel incœpta in uno Judicio, *ibi* prosequenda non obstante mutatione status personæ, ut sub *c. penult. dixi*, & *alibi eo titulo*, & præter adductos, sunt legendi, Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *tit. de cit. resol.* 24. *n.* 15. Vincent. de Franc. *decis.* 719. *n.* 1. & 2. *lib.* 4. Gratus *cons.* 63. *n.* 37. *lib.* 1. Didacus Perez *lib.* 3. *ordinam. tit.* 5. *sub Rubr. de las recusaciones*, *quæst.* 5. *n.* 569. Tyraquell. *in l. si unquam*, verbo *susceperit liberos*, *n.* 158. & cessante causa limitat. 12. Intrigliol. *de substitut. cent.* 3. *quæst.* 73. *n.* 337 & alii.

Tamen si actus sit gestus in majori ætate consequentiam necessariam non habeat ad actum in minori ætate gestum, sed tantummodo voluntariam, puta, si à minori quid promissum sub conditione protestativa, quæ tempore majoris ætatis implementum habuerit, vel si minor hæreditatem adiisset, & factus major, legata exsolvisset, tunc denegari, nec ei competere restitutionem probant idem Sfort. Odd. *de rest. q.* 25. *art.* 6. *n.* 8
62. Amato, *d. res.* 65. *n.* 12. † Item quando ipse 9
major factus, in causa concluserit, qui tunc censetur tacitè per conclusum, probationibus renunciasse, sibique debeat imputare, quod ita voluerit errorem, & defectum probationum sic renunciando confirmare, Bart. Bald. & Alberic. *in d. l.* 3. §. 1. *ff. de minor.* idem Amato, *suprà sub n.* 4. ubi *n.* 15. & Lancelot. *de attent. c.* 4. *limit.* 20. *n.* 13. Afflictis, *decis.* 210. ampliant procedere, nedum in restitutione obtinendo adversùs sententiam. sed etiam adversùs probationes post conclusum fieri omissas, insistendo distinctioni; Sfortia Oddus *suprà n.* 78.

Hæc de restitutione deneganda majori de mi- 10
nori facto procedunt, nisi calliditate adversarii id actum esse probaretur, etiamsi levior in hoc adversarii suspicio calliditatis sit, quod ejus dolo usque in majorem ætatem minoris, & ferendæ sententiæ tempus, Judicium protractum sit, ut Ulpian. statuit *in d. l.* 3. §. 1. *ff. de minor. l. intra utile*, *ff. eodem* Sfortia *d. q.* 72. *art.* 5. *n.* 79. & *q.* 25. *art.* 4. *n.* 32. Cald. Pereir. *de rest. in integ.* verb. *implorare*, *n.* 50. *fol.* 157. Maurit. *de rest. in integ. c.* 196. Molfes. *in consuet. Neapol. tom.* 1. *p.* 4. *de success. ab intestato*, *q.* 6. *n.* 4. imo ad sunt, Molfes. *dist. q.* 6. *n.* 4. Caldas, *d. n.* 50. Giurba, *decis.* 82. *n.* 10. Afflict. *dict. decis.* 210. *n.* 5. Amato, *dict. res.* 65. *n.* 13. & 14. ut quod Consulius subdit de adversarii calliditate, extendendum quoque esse ad factum Judicis, si id ejus facto, & culpa, etiam eveniat. Cum quibus manet sufficienter explanata difficultas, nec ad aliud porrigimus, ad quæ præcitari nonnulli porrexerunt.

AD TEXTUM

IN CAPITE XXII.

Cùm. I. & A. hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Sententia retractatur ad dictum testium conspiratorum.*

2 *Testes contradicente parte quid probent, remissivè?*

7 *Testis inhabilitas, qua non fuit opposita in prima instantia, quit poni in secunda.*

1 Materia hujus Textûs terminatur ex dictis, *in cap. præcedenti*, ubi actum est, *de retractatione sententia*, & *in cap.*1. *& in cap. cum inter* 13. Et quia hìc habetur retractandam esse sententiam latam ad dictum conspiratorum testium, si ab ea appellatum est: applicabis quæ adduxi, *in c.*9.*de test.* ubi de retractanda sententia lata ad dictum corruptorum testium: Et quid probent testes recepti, contradicente parte.

2 Et adjunges dicta, *in c. testimonium* 54. *de test.* ubi de oppositione adversùs testes.

3 Ibi, in versic, *Hos Chatalem. Episcop. dedimus in mandatis, ut ad Ecclesiam personaliter accedentes, tam in capite, quam in membris corrigerent corrigenda*, & ibi, *correctione membrorum delata, quam tunc non poterant expedire:* per hæc verba poteris adjungere nonnulla dicta *sub p.*2. *cap. novit de Judiciis à quæstione* 17. *cum aliis*, ubi de correctione subditorum, seu prælatorum; & late, *ibi*, explicui quando, & qualiter correctio expediat fieri.

4 Ibi, *tum quia judices lite non contestata in ipso negotio processerunt:* per hæc verba adjunges dicta *in Rubrica de litis contest*, *& ibi*, *quæst.* 2. ubi egi de quæstione, an litis contestatio sit actus substantialis Judicii, à qua pendet objectio opposita adversùs sententiam probationis, de qua *hic*.

5 Et ibi, *tum quia juramenta conspiratorum*, & ibi, *depositionibus coram partibus minime publicatis nec ostensis eisdem, &c.* de necessitate Juramenti per testes dixi, *in cap.* 5. *testib.* & quod testis conspirati Juramentum non probet, sed tanquam iniquum rejiciatur; adjunges dicta *in c.* 12. §. 1. *& in cap. quinta vallis*, *& alibi* dicta de Jurejurando iniquo rejiciendo: Item de necessitate publicandi dicta testium, & dandi copiam vulgo, *translado*; alteri parti, dixi latè: Et an hoc sit de substantia processûs, late dixi, *in cap. præsentium* 31. *de testibus*, & plures adducit *hic* Barbosa *n.* 2.

6 Et ibi, *ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa:* per hæc verba Tyraquellus cessante causa, *limitatione* 62. *numero* 54. Barbosa cum eo, *hic n. fin.* dicunt quod sententia, quæ nititur duobus fundamentis, uno vero, & altero falso, sustinetur in vero, de quo, *in hoc tit.*

7 Et per hunc Textum Panormit. post Innocent. *n.* 13. *hic*, Gratianus *reg.* 39. *n.* 3. dicunt inhabilitatem, & probationem testis primæ instantiæ opponi in causa appellationis; ex eò quod sit exceptio quasi peremptoria; & ita usu servari; ad quod applicabis dicta, *in c. testimonium* 54. *de testibus*, *quæst.* 4. ubi de quæstione; an exceptio, quæ non fuit apposita contra testem, possit opponi in secunda instantia.

8 Iterum *versic.* 1. *n.* 2. in verbis, ibi. *personaliter accedentes:* applicabis dicta. *supra in cap.*4.*de probat.* ubi de probatione per visum matronarum, & *cap.*13. *eodem de probat. finium:* item & dicta *in cap.* 9. *de præscript.* ubi de eodem, & dicta *in cap. fin. de libelli oblatione*, *quæst.* 4. §. 18. ubi de processu instituendo in visitatione, & §. 19. ubi de processu instituendo à Magistratibus, invisentibus delicta, terminos, vel officia locorum; & §. 20. *de processu in carcerum visitatione*, *&* §. 22. *de processu contra vehentes merces*, *& earum registratione:* quæ omnia pendent ab approbatis visus.

9 Et quia in versic. *de positionib. coram partibus*, agit, *hic* Barbosa *n.* 2. an & quando testium publicatio, sit de substantia Judicii, ubi cum multis; ideo leges quæ ego adduxi, *in cap. præsentium* 31. *de*
10 *testib. q.* 1. ad alia, *in c.*17. *eod. q.*2. † Aliqua nota pro hoc Textu. Matthæus Colerus *de processib. execut. p.*4. *pag.*186. ubi *n.* 3. dicit quod conspiratores & capitales inimici æquiparantur & quod publicatio testimoniorum non est de substantia; ideoque omissa non vitiet processum: ad primum Videbis *in c. per tuas* 32. *de simonia*, *c. repellantur de accusationibus*, ad secundum, *supra sub tit. de test. in c. præsentium* 31.

AD TEXTUM
IN CAPITE XXIII.
Cùm te, hoc Tit.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Damnatus in actione injuriarum, infamis est, & à Papa valet restitui n. sequent. & quæst.* 1. *n.* 1.

2 *Injuria non tam facto, quam verbis irrogatur.*

3 *Injurians tenetur actione injuriarum, etiam quod dicat verum, etiamsi proveniat culpa injuriam passi.*

8 *Famosi libelli author flagellatur.*

Littera hujus Textûs probat quod damnatus in 1
actione injuriarum, infamis est, & per Papam potest fama restitui: Ad primam partem, quod damnatus in actione injuriarum infamis sit, qualiter injuria irrogetur dico, *infra*, latè, *in tit. de injuriis*, & ex pluribus plura congerit, *hic* Barbosa à *n.* 2. † Ubi dicit quod injuria, non facto, 2
quàm verbis irrogatur, & quod dicitur ea non tantùm, quæ verbis; sed quod scribendo fit. † Et 3
quod injurians tenetur actione injuriarum, etiam quod dicat verum, & etiam quod proveniat culpa injuriam passi. Sed quia de istis, & aliis dico late *infra in d. tit. de injuriis*; ideo interim præter adductos ab eodem Barbosa leges Covar. *lib.* 1. *var. c.*11. de injuria, quæ verbis fit, & ea quæ veri criminis objectione irrogatur Pichard. *inst. ad tit. de injur.* ubi expendit ex pluribus. † De scriptis, di- 4
ctis, & famosis Rævardus *lib.* 1. *conject. c.*18. Gom. *tom.*3.*var. c.*7. ad bonas quæstiones, Fachin. *lib.*9. *contr.* à *c.* 7. cum aliis Riccius *coll.* 49. idem, *coll.* 138. ubi plura de actione injuriarum. † Et quibus 5
competat Jus quærelandi, ipse *coll.*176.† De obla- 6
tione ex delicto injuriæ Osvaldus *lib.* 15. *comm.* Donelli *c.*23. *cum aliis*.† De tractatione Trullengh. 7
in opere morali, lib. 5. *c.* 10. *ex dub.* 1. 2. 3. leges eundem Riccium *coll.* 1875. *&* 1984. † Et author fa- 8
mosi libelli flagellatur, idem, *coll.* 1630. de famoso libello. Pius V. de quo Scortia *epitom.* 121.

De secunda, parte Textûs nostri, quæ pertinet 9
ad restitutionem famæ à Principe, seu Papa contra sententiam, aliqua dico, *infra*: & sic pro prima parte leges quæstionem sequentem quæ est propria Textûs nostri.

QUÆSTIO I.

An condemnatus pro minima injuria notetur infamiâ? Et an de minimis sit curandum? Et an furtum de re minima irroget infamiam?

SUMMARIUM.

1 *Infamia pro minima injuria, nunquid irrogetur, n. 2. resolvitur à num. 3.*

3 *Parva rei nulla habetur ratio, nec curatur de minimis.*

4 *Minima in consideratione non sunt, cum agitur de jure speciali contra Regulas Juris, secus ubi agitur de jure Canonico, num 5. 6 7. 8. & num. 13. casus plures remissivè fallit, num. 14.*

9 L. scio, ff. de in integ. restit. l. si oleum, §. fin. ff. de dolo malo.

Leg. Senatus Petrus Marcellus, ff. deleg. 1. leg. metum, ff. quod metûs causa cum infinitis.

10 *Simonia non committitur in rebus minimis.*

11 *Solemnitas Juris in causis brevioribus est remissa.*

12 *Expensa modica non sunt in consideratione inter virum, & uxorem.*

13 *Donatio non revocatur modica injuria.*

14 *Curandum de minimis pluribus juribus, & casibus remissivè exemplificatur.*

15 *Appellari licet propter gravamen minimum.*

16 *Radhibitoria datur pro re minima.*

17 *Filius Patre superstite uno momento facit deficere conditionem si sine liberis.*

18 *Filius ex testamento Patris, ut hæres dicatur satis est ut momento supervixerit.*

19 *Hæres tenetur legatorum nomine caveri, licet res minima sit legata.*

20 *Servus pecularis dicitur, qui minimum habet peculium.*

22 *Furtum committit, qui detinet lucrandi animo animalia mansueta.*

23 *Actio pro minima re, aut pro minimo furto non datur criminalis.*

24 *Restitutio non conceditur pro minima re, quando majori sit prajudicium.*

1 REgula enim est ex Textu nostro, quod injuriarum condemnatus notetur infamiâ, ut ex multis probat Farinacius, *in praxi crim. p. 3. q. 105. à n. 61.* Ferdinandus Grave, *lib. 2. concl. 102. in practica Cameræ imperialis*, Clarus *in §. injuria, n. 5.* sed dubium est: An pro minima injuria infamia irrogetur? In quo dubio ait Tyraquellus quod illa ex levi injuria non irrogatur *in tractatu de Judicio in rebus exiguis* versic. 64. Et sic videmus decisum in Textu nostro in versic. *nos autem considerantes* ex minima facta injuria sententiatum infamiâ non notari. Et sic Glossa hic testatur actionem injuriarum pro modico non esse admittendam, & advertit Balboa, *in cap. 11. de appellat. num.* 8.

2 Sed quia ex hoc Textu dicat Barbosa *n. fin.* contrarium potiùs deprehendi eo quod fuerit opus restitutione in integrum, ad hoc ut condemnatus pro minima injuria infamiam non incurreret: ob idque inferat cum Claro, *in dicto §. injuria, nu. 9.* versic. *item condemnatus*, Farinac. *dicta quæst. 105. num. 65.* Suar. *in Thesauro recept. sent. littera I. nu. 29.* ideò opere pretium est recurrere ad secundam partem, & ad tertiam quæstionis, ut hæc dubitatio satiùs intelligatur.

Ad secundam partem, An de minimis sit cu- 3
randum, & quod non sit curandum, & quod
parvæ rei nulla habeatur ratio justa plena manu
scripta per Corsetum, *lib. singulari de modicis*, ubi
habetur *in tractatu Doctorum en los dieas y octo
cuerpos volum. 1. fol. 324.*

Imo & Tyraquellus, *de Judicio in rebus, exiguis*, 4
ait quòd minima non sint in consideratione,
quando scilicet agitur de jure speciali contra ju-
ris communis regulas, puta per viam restitu-
tionis, quia tunc de minimis nulla solet esse
Prætoris cura: nam pro modica læsione à jurè com-
muni, non recedimus. † Sed ubi agitur de ju- 5
re communi curatur de minimis, etiamsi simus
in pœnalibus, puta in furto quod committitur
in Ansere aut Gallina, hæc & alia tradit viden-
dus Barbosa *in Axioma* 150. cum infinitis, præter
quæ, & quos addo sequentia.

Unde quia in multis casibus, etiam de mini- 6
mis curandum sit, quid ad certam Regulam re-
duci non possint; sicut econtra dictum est, ut
de minimis non sit curandum. Ob id existimo
dicendum quod Butrio, *in cap. si proponente de re-
scriptis*, & cum Balboa, *in dicto cap.* 11. *de appel-
lationibus* n. 18. Quod si loquamur de jure com-
muni; Tunc de minimis curandum, sin autem
de jure speciali, ut jam dixi curandum non esse
juxta Bartoli doctrinam in *l. si proprietarius, ff.
de damno infecto, & in l. scio, ff. de in integrum re-
stitutione*, Imola, *in cap. de majoribus de præben-
dis*, † Quod verum est etiamsi Panormit. in *dicto* 7
cap. 11. *de appellationibus eodem tit* dicat quod,
quando in minimis eadem ratio militat; ac in
majoribus de minimis, jure nostro curatur, sicut
de majoribus, sequitur Aretinus, *in l. si servum §.
Prætor ait, ff. de acquirenda hæriditate.* † Et 8
quamvis etiam idem Panormitanus aliter expen-
dendo dicat quòd in extraordinariis remediis re-
gulariter de minimis non curetur; secùs verò in
ordinariis, tamen hoc dictum est concordandum
cum nostra distinctione, eo quod si loquamur de
jure speciali, & extraordinario, quod est contra
Jus commune, in quo continetur omne reme-
dium, quod restitutionem concedit eo casu non
curaretur de minimis ex jam adductis.

Et secundùm hanc partem, qua docemur de 9
minimis non esse curandum, sunt intelligendi
Textus *in l. scio, à de in integ. restit.* ubi pro mi-
nima læsione, non datur restitutio, *l. si oleum,
§. fin. ff. de dolo malo*, ubi actio de dolo malo
in re modica non attenditur, & in alio propo-
sito, aut dubio probat Consultus *in leg. Senatûs,
§. Marcellus, ff. delegatis* 1. *l. metum, ff. quod
metus causa, l. res bona fide, ff. de contrahenda
emptione, l. 2. ff. quod cum eo, l. si ex causa in
principio, ff. de minoribus, l. si quis, §. sed &
si quis, ff. de pignoratitia actione, l. 1. ff. de
conjug. cum emancipato liberis. l. licet, §. fin. ff.
de adim. legatis, l. lex Cornelia nisi tamen, ff.
de bonis eorum, qui sibi mortem consciver. l.
ult. §. idem rescripsit, ff. de manum. Testam. l.
qui habebat, l. si quis ante, §. fin. l. si quis con-
duxerit, ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris,
§. ult. Inst. de Judiciis.* † *Cap. & si quæstiones* 10
de Simonia, ubi in rebus minimis Simonia non
committitur.

Sic

11 Sic etiam in causis brevioribus, juris solemnitas remissa est, *Auth, nisi breviores Cod. de sent. ex periculo recitandis, & in l. levis, ff. de ac-*
12 *cusationibus.* † Et Textu *in l.omninò, ff.de impensis in rebus dotalibus factis*, ubi de modicis, etiam
13 expensis inter virum, & uxorem non curatur. † Imo & pro modica injuria donatio non revocatur, ut *in l. fin. Cod. de revocand. donation.* & adducit Corsetus, *ubi suprà lib. singulari de modicis* 79. *casus, in quibus de minimis non curatur*, & alios 94. retulit Tyraquel.*ubi suprà, in quibus de minimis non curatur.*
14 Econtra tamen Regula, quæ dicit de mini-
15 mis curandum, confirmatur. † Ut puta in minimis causis; in quibus, & propter minimum gravamem appellari licet ex Textu *in dicto c.* 11.
16 *de appellationibus.* † Secundo ex *l.si tamen, §.fin.* & ibi Glossa verbo *simplicem, ff. de adilitio edicto,*
17 ubi pro re minima datur rehedibitoria. † Tertio *ex l. ex falso, l. si quis autem, ff. ad Trebell.* ubi Filius Patri superstes uno solo momento facit deficere conditionem, si sine liberis decesserit.
18 † Similis Textus *in l. si duos, §. fin. ff. de rebus dubiis*, ubi satis est filium Patri momento supervixisse, ut ex ejus Testamento hæres esse dica-
19 tur. † Quarto ex *l. quamvis, ff. ut in possessionem legatorum eatur*, ubi quamvis minima res sit legata, tenetur hæres legatorum nomine cavere, aut legatarius mittatur in possessionem bono-
20 rum. † Quinto servus peculiaris datur, qui minimum habet peculium, ut advertit Archidiaconus *in cap. non debet de præbendis lib.* 6. & alios casus usque ad quadraginta, & tres, de quibus Corsetus *ubi suprà*, de Judicio in rebus exignis in quibus apertè constat de minimis curandum esse, habebit locum juxta præfatam distinctionem, de qua in versiculo *unde* & in versic. ad *secundum.*
21 Ad tertiam quæstionis partem, an furtum de re minima irroget infamiam? ut latè respondeas repetes pro affirmativa, & negativa sententia omnia dicta in versic. *ad secundam*, cum aliis; item videbis latè de hac quæstione Bartol. *in l. si proprietarius* 22. ubi bonus Textus in fine principii, *ff. de damno infecto*, Jason. *in leg. sciendum, n.* 8. *ff. qui satis dare cogantur*, Abbas, *in cap. dilecti de Judiciis n.* 2. Tyraquell. *ubi suprà, tractatu de Judicio in rebus exiguis ferendo*, Meneses, *in l. quamvis in lucro n.* 4. *Cod. de Juris, & facti ignorantia*, Portius, *lib.* 3. *conclus.* 30. Covarruv. *lib.* 1. *variar. cap.* 3. fere per totum, Pinellum, *in leg.* 2. *p.* 1. *cap.* 1. *num.* 25. *Cod. de rescindenda venditione.*
22 Omnium tamen opinionibus omissis, quoad tamen Textum, *in l. naturale* 7. *§. gallinarum, ff. de acquirendo, rerum dominio, l. vulgaris* 21. *l. pavonum* 37. *ff. de furtis, §. gallinarum instit. de rerum divisione, cap. vulgaris de pœnit. dist.* 1. *l.* 24. *tit.* 28. *p.* 3. *l.* 17. *tit.* 4. *lib.* 3. *fori*, quibus probatur furtum committere illum; qui animo lucrandi detinet animalia mansueta, ut sunt gallinæ, & anseres mansuetæ.
23 Quod dictum impugnatur ex jam adductis exemplis, ubi de minimis non curatur, nec pro eis actionem de dolo dari, ex *dicta lege si oleum* 10. *§. fin. ff. de dolo*; Et sic nec dari furti actionem, cum sit iniquum pro minima re eam dari, quod tamen intelligo sic actionem de dolo quæ famosa est; Item nec furti criminalem pro re minima dari non posse, ut *in dicta l. si oleum*, cum similibus, dari tamen actionem furti civilem, ut damnum illatum resarciatur ex dictis juribus, quæ contrarium videntur denotare, ut considerat Pichardus *in dicto §. gallinarum, n.* 3. *de rerum divisione*, ubi cum Pinello *in dicta l.*2. *Cod. de rescind. n.* 26. ait quod & si *ex dicta lege scio* 4. *ff. de in integrum restitutione*, vulgo probetur adducta Regula in versic. *ad secundam*, nempe ut de minimis non curet, Prætor tamen ipse ex ejus littera eam vulgarem allegationem non probet. † Sed illud tantùm scilicet pro mini- 24
ma re, quando majori sit præjudicium; restitutionem non esse concedendam; aliàs enim pro minima minorem restitui, alia pro hac difficultate dico latè *in Titulo infrà de furtis, & de injuriis.*

QUÆSTIO II.

An infamis possit in integrum per Principem ad famam restitui? Et an gratia à Principe concessa ad bona extendatur confiscata? Et an restitutus in integrum ex gratia Principis recuperet pretium bonorum, à Fisco alienatorum?

SUMMARIUM.

1 *Infamis num queat ad famam restitui in integrum per Principem remissivè?*
2 *Beneficia Principum sunt latissimè interpretanda.*
3 *Restitutio integrum à Principe facta differt à gratia, seu indulgentia, n.* 45.
4 *Gratia à Principe concessa non extenditur ad bona confiscata, n.* 5
6 *Verba dubia intelliguntur, ut sonent restitutionem magis, quam indulgentiam quasi sequenti, n.* 10.
7 *Rescripta Fisco damnosa sunt, si strictè accipienda.*
8 *Gratia decreti plenissima est, & continet bonorum restitutionem.*
9 *Restitutus à Principe ex gratia recuperat pretium bonorum à Fisco alienatorum, n.*14.
10 *Possessor bonæ fidei tenetur quatenùs locupletior factus est, ex pretio rei hæreditariæ, quam vendidit.*
11 *Fiscus cum bona sunt confiscata bona fidei possessor est, & loco hæredis habetur.*
12 *Gratia, ac dispensationes Principis restringendæ sunt, quominus Fisco præjudicent, ut delinquentes aliquam pœnam sustineant.*
15 L, sed & si, §. item si rem distraxit, ff. de petir. hæred. suprà num. 11.
14 L. 1. & fin. Cod. de sent. pacis 15.
15 *Gratia Principis non extenditur ad bona alienata.*
16 L. fin. Cod. de repudiatione hæreditatis.

HÆc pro secunda nostri Textûs parte hîc annectuntur, dum alia de contrahenda infamia: advertas ex annotatis *suprà in cap.* 1. *de Judiciis in cap.* 1. *de except. & in cap. Testimonium* 54. *de Testibus per totum*, ubi q. 6. versic. *ad quartam*, egi de prima parte nostræ quæstionis. 1
Ad secundam quæstionis partem reperio duas contrarias Doctorum, nam quidam existimant 2
ut

et si Princepa delinquenti fecerit gratiam plenè restitutum videri, & ob id bona confiscata recuperare; eo quod Principum beneficia sunt latissimè interpretanda, ex *l. beneficium*, *ff. de constit. Principum*, & *ex leg. 1. §. si quis ultro*, *ff. de quæstion.* ibi, *potest itaque decreti gratiam facere*, & rursùs ibi, *hac Epistola significatur quasi servus damnatus, si fuisset restitutus*: sic docuerit Clarus *in praxi q. 59.* versic. *quæro nunquid*, Bosius *de remediis ex sola Clementia Principis nu. 5.* Bonacose *lib. 1. comm. opinion* versic. *gratia, seu remissio*, ex Bartoli doctrina *in l. ultima circa finem, Cod. de senteni. passis*, cujus mentionem facit Jason. *in dicta l. beneficium, col. 4.* versic. *perpetuò.*

3 Sed Cynus, & Salicetus *in l. fin. Cod. de sentent. passis* Angel. *inter consilia criminalia vol. 1. cons. 76. n. 104. & 107. lib. 1.* Bursatus alios citans *cons. 84. num. 10. lib. 1.* Rolandus à Valle alios similiter adducens *cons. 45. num. 2. lib. 4.* Farinac. *tit. de inquisitione p. 5. num. 28.* Fachineus *lib. 9. controvers. cap. 17.* Peregrinus *de jure Fisci lib. 5. tit. 2. num. 17.* dicentea nec veram esse præfatam sententiam, nec communem.

4 Et veram non esse probant ex eo quod leges discrimen constituunt inter gratiam, sive indulgentiam, & restitutionem; Nam restituere in integrum est honoribus, ordini, & cæteris omnibus restituere, *l. 1. Cod. de sent. passis. indulgentia restitutio bonorum, ac dignitatis uno nomine amissorum omnium est recuperatio*, *l. ultima, Cod. eodem.*

5 † Indulgentia verò, sive gratia simplex liberat tantum à pœna, nisi specialiter bonorum restitutionem quis impetravit, *l. 2. Cod. de sententiis passis l. 4. 3. eodem tit. l. 3. Cod. de generali absolutione l. 2. ff. eodem tit.*

6 Et ego sic teneo; ita ut sententiam Bartoli dictum *in dicta l. ultima circa finem, Cod. de sententiis passis*, sic prorumpentia, *Civitas statuit quod banniti rebanniantur: an istud rebannire habeat vim indulgentiæ, an restitutionis, & breviter dico quod de hoc est casus, quod verba dubia debent intelligi quo sonent restitutionem magis, quàm indulgentiam, l. 1. §. penult. ff. de quæstion.* Non enim ex his verbis probatur prima sententia, cum solùm dicat si non constet, an Princeps restituere vel gratiam facere voluerit beneficium Principis latissimè interpretandum ut contineat restitutionem; nec dicit ut gratia idem sit, ac restitutio, cum omnes loquamur in claris terminis gratiæ concessæ; Ideò illa tantùm liberavit à pœna, nec extendetur.

7 Unde & si beneficium Principis ex Regula generali sit extendendum, tamen locum non habet, ubi specialiter loquitur de gratia absque restitutione; Etenim rescripta Fisco damnosa sunt strictè accipienda: argumento Textûs, *Cod. de precibus imperat. offerendis* quo pacto dissolvuntur contrariæ sententiæ fundamenta. Nec ad rem pertinet aliud ad luctum, *ex dicta l. 1. §. si quis ultra*, quia loquitur de Reo Innocente.

8 † Gratia decreti proculdubiò plenissima est, ut & bonorum restitutionem contineat, si quæ ablata essent, quia iniquum est innocentem puniri bonorum amissione.

9 Ad tertiam quæstionis partem existimant multi ut restitutus à principe in integrum ex gratia, licet bona alienata à Fisco non recuperet, recuperare tamen pretium, quod ad Fiscum pervenit, ut docent Bartol. *in l. ultima, nu. 7. Cod. de sent. passis*, Jason. *in leg. Gallus, & quid si tantùm, nu. 57. ff. de liberis, & posthumis*, Sfortia Oddus alios citans *de restitutione in integ. p. 2. q. 99. art. 5.* videndus à *quæst. 91.* ubi longissimè agit de restitutis ad famam, & per quos id contingat, & per quæ verba intelligatur talis restitutio quoad famam, jura, & actiones, & per quæ quoad famam, seu quoad pœnam tantùm, ubi plenâ manu.

Et videbis ad nostrum dubium Peregrinum *de jure Fisci lib. 5. tit. 2. num. 27.* ita tenentem ex *l. sed & si legem, §. item si rem distraxit, ff. de petitione hæreditatis*, ubi patet bonæ fidei possessorem teneri, quatenùs ex pretio hæreditariæ rei, quàm vendidit locupletior factus est. 10

11 † Nam cum bona confiscata sunt, Fiscus bonæ fidei possessor est, & loco hæredis habetur *l. Tutoris, ff. ad leg. Jul. de vi.*

12 Sed Alciatus *in dicta lege Gallus, §. & quid si tantùm, n. 122. ff. de liberis, & posthumis*, Antonius Gomez *3. tomo variarum cap 13 nu. 39.* & Clarus *in praxi q. 39.* versic. *item quæro*, Farinacius *de inquisit. q. 6. post num 43.* docent contrariam sententiam per Textum *in l. ultima, Cod. de repud. hæredit.* & quia gratiæ, ac dispensationes odiosæ sunt, & restringendæ, ne Fisco præjudicent, & ut delinquentes aliquam pœnam sustineant, quo magis homines à criminalibus abstineant, & sic Andreas Gaylius *lib. 2. de pace publica cap. 19. num 21.* dicit servari in Germania, & Nellus *tractatu de bannitis in prima parte tertii temporis q. 6.* dixit in Italia non servari eorum sententiam, qui restituendum à Fisco pretium voluerunt.

13 Et dicit valdè infirmum esse fundamentum contrariæ sententiæ, quia dictum *§. item si, §. distraxit*, ad rem non pertinet, eo quod loquitur de restitutione, quæ jure communi fit ex Justitia, cum scilicet hæres verus hæreditatis jura recuperat; quo casu bonæ fidei possessor in quantùm locupletior factus est, tenetur ex Senatusconsulto, quod recensetur *in l. & non tantum, §. præter hæc, ff. eodem tit. de petitione hæreditatis*, at verò in nostro dubio tantùm loquit de restitutione, quæ fit ex Principis gratia, quæ non tam favorabilis esse debet, sicut quæ ex Justitia fit.

14 Pro prima tamen sententia acerrimè facit Fachineus *lib. 9. controvers. cap. 18.* eo quod in integrum restituere nihil aliud est quam honoribus, ordini, cæterisque omnibus restituere, *l. 1. Cod. de sentent. passis*, item *indulgentia restitutio bonorum, ac dignitatum uno nomine amissorum omnium recuperatio est, leg. ultima, Cod. eadem tit.*

15 † Et licet ad bona alienata non extendatur, quia gratia uni concessa non debet alteri præjudicare *l. 2. §. merito, ff. ne quid in loco publico*, sed nihil tamen proponi quoad pretium bonorum venditorum quoad Fiscum pervenit, porrigi non debeat.

16 † Nec obstare ait fundamenta Alciati, & aliorum, non Textus *in dicta lege ultima, Cod. de repud. hæredit.* eo quod illa ad rem non facit cum tantùm loquitur de Filio abstinente ab hæreditate, & potestatem habente, rursùs eam adeundi, si res non sint venditæ, alia congerit idem Fachineus, cujus sententiam ego libenter admittam ex forma, & modo, seu ex verbis, quibus gratia restitutionia à Principe facta sit, ut ex quæstione sequenti apparet, & his omnibus, & aliis sequentibus adjunges, quæ scribit Ripol. *de Regalibus toto §. 23.* plura ex mo-

der-

dernis omninò videndus *de remissionibus delictorum*, Mastrilius *de Magistratibus tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 7. *& cap.* 10. ubi *de Juribus Regalibus*, *Regi competentibus.*

QUÆSTIO III.

An restitutio facta per verbum *restituimus* absque verbo *in integrum*, operetur plenissimam restitutionem famæ, & bonorum: Et an si fiat per verbum *indulgemus*, seu *gratiam facimus*: Et quid si quid fiat per hæc tantùm, seu condemnationem cancellamus: Et ad quid si porrigatur Principis mandatum, quod aperiantur Carceres?

SUMMARIUM.

1 *Restitutio à Principe plenè datur, si loquatur per verbum* restituimus, *seu per verbum* reintegramus, n. 3.
2 L. si Pater, Cod. de sent. passis.
4 *Restitutio facta ad ea omnia, quæ occasione criminis amissa sunt, est plenissima.*
5 *Restitutio plenaria non conceditur, cum Princeps loquitur per verbum* indulgemus.
6 *Restitutio plena non fit à Principe loquente per verbum* gratiam facimus, n. 8. *secus dicente plenam gratiam facimus*, n. 9.
7 *Gratiatus dum est in patibulo, recuperat feudum secundùm aliquos.*
8 *Indulgere verbum est pœna gratiam facere tantùm.*
10 *Restitutio plenaria conceditur si Princeps loquatur per verba* restituimus, *&* indulgemus *vel* restituimus, *&* gratiam facimus.
11 *Verbum quod importare quit gratiam, aut restitutionem, & n.* 12.
13 Cap. 1. de postul. præl. lib. 6.
14 Indulgeo *verbum acceptum in genere determinatur à verbo restituo, secùs si in specie, n.* 16.
15 *Verbum commune junctum directo, quando in compendiosa determinetur à directo.*
17 *Restitutio integra conceditur à Principe, si loquatur bannum, sive condemnationem cancellamus, sive rebannimus ex certa scientia, numero* 18. 19. *&* 20. *non liberat ab irregularitate n.* 24.
22 *Rebanniti, quando à Principe dicantur in integrum restituti.*
23 Cap. votum. 12. quæst. 1. cap. manifesta 2. quæst. 1.
24 *Rebellis restitutus, amplius non dicitur proditor.*
26 *Restitutio tantùm fit quoad pœnam, quando Princeps dicit aperiantur carceres exemplificatur lege antiquâ.*
27 *Restitutionis effectus à Principe condemnati nonnulli assignantur remissivè.*

1 AD has difficoltates, quæ multùm spectant pro elucidatione nostri Textûs, breviter respondeo ad primam per illud verbum *restituimus* plenam dari restitutionem, ut colligitur ex jam antedictis sub quæstione 2. versic. *ad secundam*, & in terminis, quod quando Princeps dixit in integrum restituimus plenariam restituimus, concedi, docent omnes per Textum *in leg.* 1. *Codice de sentent. passis.* Imò & si simpliciter dicat *restituimus*; idem esse existimo per Glossam *in l.* 1. §. *penult.* in verbo *eximi*, *ff. de postulando* Andreas de Isernia *in cap.* 1. *n.* 2. *in tit. de Vassallo decrepito ætatis*, Aldobrand. *tit. quibus modis jus patriæ solvat*, §. 1. *a n.* 45. Sfortia Oddus plenè *de restitutione in integrum*, *p.* 1. *q.* 1. *art.* 3. idem *p.* 2. *q.* 93. *art.* 1. *n.* 3. sic probans ex Textu expresso, *in l. videamus*, §. *in Fabiana*, *ff. de usu*, & in proposito hujus restitutionis, *in dicta l.* 1. *Cod. de sent. passis.* † Nec 2
obstare ait Textum, *in l. si Pater*, *Cod. de sent. passis.* Ex quo tenuit contrarium Joannes Faber vir eximiæ scientiæ, qui videtur tenere, etiam *in* §. 1. *Inst.* quibus modis jus patriæ potestatis solvitur non esse idem in integrum restituimus ac restituimus simpliciter, cui respondet faciliter Aldobradin. *dicto* §. 1. *n.* 43.

Quod idem dici debet quando Princeps allo- 3
quutus est per verbum *reintegramus*, cum restitutionem plenariam hæc locutio importet, ut docent Alexander, *cons.* 86. *n.* 3. *lib.* 7. Sfortia Oddus *dicta p.* 2. *q.* 93. *n.* 4. quia idem est integrare, quod in integrum restituere, ut latè
ipse Sfortia tradit *lib.* 1. *q.* 1. *art.* 1. 2. *&* 3. † Imò 4
& si restitutio fiat ad ea omnia, quæ occasione criminis omissa fuerunt, idem dicendum est; ut tenet idem Sfortia *dicto art.* 1. *q.* 93 *n.* 5. Cardinalis Albanus, *in l. non solum*, §. *idem ait in fine*, *ff. de Procuratoribus*. cum aliis ab eo relatis.

Ad secundam quæstionis partem, si Princeps 5
loquatur per verbum *indulgemus*, Respondeo ex adductis *in dicta quæst.* 2. non concedi plenariam restitutionem, sed simplicem indulgentiam, seu pœnæ remissionem, *l. Indulgentiam*, *Cod. de sent. passis*, & similibus in specie Bonifac. vita *in sua praxi tit. de benefic. & indulgentiis Princip.* Sfortia Oddus *dicta parte* 2. *q.* 93. *art.* 2. *n.* 7.

Majus dubium est, si Princeps alloquatur per 6
verbum *gratiam facimus*, & licet Alciatus *in l. Gallus*, §. *& quid si tantum*, *n.* 130. *ff. de liberis*, *& posth.* cum Bartolo *in l. fin. Cod. de sent. passis*, qui etiam allegatur à Bosio, & in terminis Petrus Gil. *de relata carcer. tit. de beneficiis Principum in* 2. *quæstione*, teneant ut plenaria concedatur restitutio ex doctrina Textûs *in l.* 1 §. *fin. ff. de quæst.* & per id, quod notant Baldus, & Afflictis, *in c.* 1. versic. *non venerit*, *num.* 2.
tit. hic finitur lex Federici. † Dum dicunt quod 7
si quis, dum fuerit in patibulo, gratiatus fuerit, recuperat etiam feudum, quod quidem non recuperaret is, qui simplicem indulgentiam consequutus fuisset, & sic videatur tenere Bartol. *in dicta l.* 1. §. *fin. ff. de quæstionibus*.

Tamen contrariam sententiam, ut commu- 8
niorem defendunt Doctores, quia verbum *indulgere*, est pœnæ *gratiam facere*, sed qui indulget non plenè restituit, ut dictum est: ergo ita in terminis docent Salicetus, *in dicta l. fin. Cod de sent. passis* contra Bart. *ibi*, & Felinum *in cap. inter quatuor ad finem de majoritate. & obedientia.* Casaneus, *super consuetudinibus Burgundiæ in Rubrica des Justices*, *num.* 144. *carta* 58. Bosius *de remed. ex sola Clem. Principis*, Marsil. *singulari* 246. Barbatia, *in cap. eam te*, *n.* 33. *de rescriptis*, qui dicit se ita consuluisse casu cujusdam banniti, qui fuerat receptus in principis gratiam,

tiam, Angelus in verbo *gratia*, *num.* 1. ubi latè
Rolandus à Valle *conf.* 41. *n.* 29. *lib.* 4. *cum con-
cord.* Menochius, *conf.* 103. *in* 2. *dubio à num.* 18.
& facit Textus, *in l. Tutor, Cod. de sent. passis*, ubi
quod priùs vocaverat indulgentiam Imperator
mox vocat gratiam, quod ex communi usu lo-
quendi passim recipitur, ut verbum *facere gra-
tiam delicti*, sit pœnam dumtaxat indulgere non
delinquentem in integrum per omnia resti-
tuere.

9 Et hac retentâ opinione limitabis, nisi esset
dictum à Principe, *plenam gratiam facimus*, quia
tunc plenaria restitutio erit concessa, non sim-
plex indulgentia, ut vult Felinus, *in dicto cap. inter
quatuor*, *nu.* 7. *in fine*, post Salicetum per alle-
gatum, Baldus, *de pace constantia* in verbo *de ple-
nitudine gratiæ nostræ*. Cardinalis, *in cap. quia de
electione*, Casaneus, *ubi suprà*, *n.* 146. post Jaso-
nem, *in l. posthuma, calumn. fin. Cod. de bonor. pos-
sess. contra Tabulas*, & *in l. si tibi decem*, §. *quæ-
dam*, *num.* 5. *ff. de pactis*, & alios per eum Sfor-
tia Oddus, *dicta* 2. *p. de restitutione in integr. dicta
quæst.* 93. *num.* 10. Parisius, *conf.* 1. *nu.* 38. *lib.* 4.
Rolandus à Valle, *dicta conf.* 55. *num.* 29. Marsi-
lius, *singulari* 142.

10 Ad tertiam quæstionis partem respondeo, ut
si Princeps loquatur per verba *restituimus & in-
dulgemus*, *sive ex indulgentia restituimus*, vel *resti-
tuimus*, *& gratiam facimus*, & tunc revera dicen-
dum est plenariam concedi restitutionem per
Textum, *in l. si quando*, *ff. de leg.* 1. Secundò, quia
in beneficiis plenissima interpretatio est facien-
da, *cap. dilecti de donat. l. fin.* ubi Bart. *ff. de con-
stitut. Principum.*

11 Tertiò, quia quando verbum aliquod potest
utrumque importare, id est, tam simplicem in-
dulgentiam, quàm restitutionem in integrum
trahitur ad restitutionem, non ad indulgentiam
simplicem: tenent post Bartol. *in l.* 1. §. *si quis
ultro*, *ff. de quæstionibus*, per Textum, *ibi*, Hypo-
lit. de Marsil. Aldobrand. *in* §. 1. *præ alleg n.* 47.
& in terminis hanc sententiam defendunt An-
gelus, *in l. fin. col.* 2. versic. *si autem dixit*, *Cod. de
sent. passis* post Bart. *ibi*, Aldobrand. *Institut. qui-
bus modis jus patriæ potestatis solvitur*, §. 1. *n.* 46. Pe-
trus Grill. *de relaxatione carcerat. in tit. de benefi-
ciis Princip. q.* 1. *n.* 4. Sfortia Oddus, *de restit. di-
cta* 2. *p. q.* 93. *à n.* 11. Bonifacius de Vital. *in sua*
12 *praxi in tit. de beneficiis Princip.* † Et confirma-
tur ex eo, nam verba in dubio debent interpre-
tari, ut significent plenariam restitutionem Bar-
tol. *in dicta l. fin. Cod. de sent. passis*, *& in dicta l.* 1.
§. *si quis ultra*, *ff. de quæstion.* Alex. *conf.* 95. *n.* 3.
lib. 7. Port. *inst. de capitis diminut. num.* 37. Ruinus,
conf. 86. *nu.* 6. versic. *præterea dica lib.* 5. *per dict.*
§. *si quis ultro*, *& ibi Glossa*, *& per leg.* 1. *in fine*;
Cod. de sent. passis, *& per leg. filio*, *ff. de liberis*, *&
posthumis.*

13 Nec obstat dicere quòd in dubio videatur
concessa simplex indulgentia per Textum, *in c.* 1.
de postulatione Prælat. lib. 6. ubi verba illa *resti-
tuenda. indulgeo*, & illa *indulgenda restituo* pro In-
dulgentia simplici ponuntur, quia respondeo
ibi non dici, quod præsuppositum est; videli-
cet quòd verba illa *postula eligenda*, sive illa *eligo
postulando*, resolvantur in sensum minùs plenum
& efficacem; id est *postulo*, sed ibi dici quòd
hujusmodi postulatio est nulla, quia hæc ver-
ba tanquam contraria implicant simul, & semel
duas contrarias petitiones, unde in nihilum re-
solvi, sed hîc secus quia verbum *indulgeo*, &

Fermasin. de Exceptionibus,

verbum *restituo*, non sunt contraria, sed diversa
sicut duæ species ejusdem generis.

Quo fit, ut si accipiatur verbum *indulgeo* in 14
genere, tunc determinetur à verbo, *restituo*, &
copula *&* pro *id est*, videtur posita inter spe-
ciem, & genus, ut in Rubrica *Cod. de servit. &
aqua*, & illo Evangelii Matthæi *cap.* 11. *dicite
Discipulis*, *& Petro*, sic declarat Sfortia Oddus,
p. 2. *de restit. dicta q.* 93. *art.* 3. *n.* 15. † Pro quo 15
adducit quod dicunt Soc. Claud. de Seys. Ga-
laul. & aliis, *in l. Centurio de vulgari*, *& pupilla-
ri*, dum disputant de compendiosa facta per ver-
ba duplicia, videlicet directa, & communia si-
mul, & dicunt quòd quando verbum commu-
ne est junctum verbo omnino directo, & quod
obligari non possit, videlicet substituo Titium
hæredem meum, tunc verbum commune deter-
minari à verbo directo, & intelligi substitutio-
nem directam tantùm.

Quòd si accipiatur verbum *indulgeo* in specie; 16
tunc cùm minùs sit in specie indulgere, quàm
restituere in integrum non auferri potentiam si-
gnificationis ipsi verbo *restituo*, per verbum *in-
dulgeo*; sed illam esse significationem, & gratiam
in integrum restituo, quia verbum indulgere,
& gratiam facere idem significant in hac mate-
ria per Textum, *in l. Tutor*, *Cod. de sent. passis.*

Ad quartam quæstionis partem, etsi nonnulli 17
existiment idem importare *cancellatio*, quod re-
missio pœnæ, quia bannum in pœnam delicti
datur, ob idque his verbis simplicem tantùm
indulgentiam concessam esse existiment Baldus,
in l. si ademti, *Cod. de sent. passis.* Alban. *in l. fin.
Cod. eadem*, prout refert, & sequitur Bosius, *in
tit. de remidiis ex sola clementia Principis in princ.
n.* 2. Felinus *in dicto cap. vergentis.* † Tamen 18
idem Bald. *in d. l. fin. C. de sent. passis*, & ibi
Bartol. & Jacobus Butrig. Felinus, *in dicto ca.
inter quatuor de majorit. & obed.* Gozadin. *conf.*
95. *num.* 9. Bosius, *ubi suprà*, & cum aliis Sfor-
tia Oddus videndus, *dicta* 2. *p. de restit. q.* 93.
art. 3. *à num.* 16. plenam restitutionem concedi
existimant. † In tantùm ut procedat etiamsi 19
dictum fuerit per Principem, quod talis ab
banno extrahatur: nam per hoc, etiam dicitur
plenaria restitutio concessa, & hoc nisi aliquid
Fisco confiscatum fuerit. † Etiamque procede- 20
re non solùm si sententia dicat bannitum exin-
de pro cancellato haberi. † Sed etiamsi can- 21
cellandum mandet Baldus singulariter, *conf.*
145. *lib.* 2. *nu.* 25. item procedere quod bona
alienata, quando tamen adest clausula, *quod nihil
de tali banno possit objici* Rim. Sen. *conf.* 68. *post
medium*, *& in specie sub n.* 22. *lib.* 1. versic. *se-
cundo.* † Et notabilissimè ut procedat etiam in 22
rebannitione, quæ fit vigore statutorum reban-
nientium occidentes bannitos; nam sic rebanniti
dicuntur in integrum restitui, videndus Sfortia
Oddus, *dicta quæstione* 93. qui *nu.* 21. limitat, &
intelligit pluribus modis, ubi *num.* 25. putat
quoad crimen læsæ Majestatis, seu falsi non
extendi plenariam restitutionem ex generali can-
cellatione banni, si Princeps illud ignorat; ali-
ter vero si ex certa scientia, cùm non sit dis-
putandum de potentia Principis, & ejus libe-
ralitate.

Quo pacto intelligitur Textus, *in cap. vol.* 12. 23
q. 1. & Textus, *in cap. evidentia. & cap. manifesta
2. q.* 1. quibus aliqui conantur dicere rebelles,
& Proditores patriæ, vel Principis in integrum
non restitui, cumulat alia Sfortia.

24 Sed quod restitutio in integrum non liberet bannum ab irregularitate; docet Decius *in cap.*
25 *quia diligentia de electione.* † Sed quod rebellis restitutus non possit dici amplius proditor, tenent Barbatia, *in cap. at si Clerici*, §. *de adulteriis n.86. de Judiciis*, Ferretus *conf.* 12. *n.* 3. Sfortia Oddus, *de restit.* 2. *p. q.* 200. *art.* 3. *n.* 10. *& 11.*
26 Ad quintam quæstionis partem, quod per mandatum Principis quod aperiantur carceres, prout in nova aliqua lætitia fieri solet, tunc tantùm simplex indulgentia concessa dicatur, id est remissio pœnæ, uti accidit in his, qui cruci condemnantur in die Sacrosanctæ passionis Domini nostri Jesu Christi, quia pœnam tantùm remittere est intentio ejus Principis ad exemplum dimissionis illius, quæ de uno delinquente fiebat Populo Hebræo in tali die, ut in Evangelio passionis legitur: tradit idem Sfortia Oddus, *dic-*
27 *ta quæst.* 93. *à num.* 34. † Ubi *q.* 94. per plures articulos agit de effectibus restitutionis gratiosæ simplicis, & quoad in validationem eorum quæ interim validè gesta fuerunt, & econtra; item *q.* 96. de restitutione gratiosa quoad recuperationem bonorum, graduum, dignitatum, & prærogativarum, & *q.* 97. quoad recuperationem jurium, actionum, aliarumve rerum incorporalium, & *q* 98. quoad recuperationem honorum allodialium, & præsertim alienatorum.

QUÆSTIO IV.

An restitutio Principis gratiosa in integrum impediat interim executionem sententiæ? Et an sit transitiva ad hæredes? Et an hæreticus reversus ad Catholicam fidem, & propterea plenè restitutus recuperet bona sua Fisco incorporata? Et an non solùm Princeps Supremus, & Pontifex concedat prædictam restitutionem, sed etiam aliæ personæ in dignitate constitutæ: Ubi an possit Inquisitor eum, qui de crimine hæresis infamatus est, ad famam restituere?

SUMMARIUM.

1 *Restitutio à Principe concessa, gratiosa interim impedit executionem, quid si interim dum supplicatio pendet?* n. 2. *&* 3.
3 *Bannitus non est offendendus, dum pendet petitio restitutionis, aut gratiæ coram Principe.*
4 *Mortui in banno queunt restitui.*
5 *Restitutio à Principe facta banni, quando transeat ad ejus hæredes, & filios: etiam quoad honores famam, & boni*, num. 6.
7 *Filius Patris restituti non recuperat jus legitimandi quod Patri competebat.*
8 *Hæreticus restitutus plenè recuperat etiam bona.*
9 *Restitutiones delictorum, & bonorum, à quibus concedi valeant*, n. sequent.
10 *Imperator restituit ad famam, & ad bona.*
11 *Papa concedit restitutionem pœnæ, & bonorum in spiritualibus, quid in temporalibus*, numero 12.
14 *Princeps quilibet supremus potest restituere delinquentes in integrum* 15.
15 *Reges, Marchiones, Comites, Duces, & alii non recognoscentes superiorem possunt restituere delinquentes ad famam juris, quid ad famam facti*, n. 16.
17 *Episcopus nequit restituere delinquentes ad famam*, num. 18.
18 *Judex inferior nequit delinquentes restituere, etiamsi de Innocentia constaret banniti, nisi competat restitutio legis remedio*, n. 19.
20 *Senatus Romanus, Rectores, & Gubernatores aliarum Civitatum, & Præsides Provinciarum non possunt ad famam restituere.*
21 *Inquisitor damnatum de crimine hæresis ad famam non restituit, nec mitigat pœnas hæresis impositas, quod solum est proprium Inquisitoris Generalis in Hispania*, n. 22.
23 *Inquisitores nequeunt bona confiscata relinquere hæreticis pœnitentibus.*

AD primam quæstiones partem, ut respondeas duos casus distingues, Primus, post obtentam restitutionem, & tunc executionem impediri dico; quia per omnia reponit bannitum in pristinum statum, in quo erat ante bannum, sed priùs contra eum executio aliqua capitalis fieri non poterat ergo. 1

Secundus casus, quando restitutione non est adhuc obtenta, sed supplicatio est Principi porrecta, & sic pendet rei exitus, an Princeps gratiam facturus sit, vel ne? Tunc Doctores dicunt executionem non impediri, & sic bannitus infortiam curiæ capite mulctaretur, Jason, *in l quod si non obtulit*, §. *condemnatum*, *n* 4. 27. *& 28. ff. de re judicata*: idem *in L num.* 4. *Cod. de precibus Imperat. offerendis*, Cardinalis, *in cap. ex litteris in* 8. *opposit. in integ. restitut.* & *in cap. suscitata in* 6. *eodem*: ubi ponit duas pulchras rationes Bellamera, *in dicto cap. ex litteris*, *n.* 9. *eodem tit.* Benedict. *decis* 85. *num.* 12. 2

Sed limitabis primò, ut non procedat quoad offensionem banniti, quia pendente petitione hujus restitutionis, & gratiæ, non poterit interim impunè offendi bannitus ad tradita, *supra ut lite pendente nihil innovetur*: docent in terminis post Imol. Socinus Senior, *in l.* 3. §. *si servus n.* 15. *in princ. ff. de acquir. poss. qui de communi idem testatur*, Nell. *de bannitis in* 4. *p. tertii tempor. n.* 6. Sfort. Odd. *d. lib.* 7. *de rest. q.* 100. *art.* 1. *n.* 4. ubi *n.* 5. cum Cumano, *in l. si quis à filio*, §. *bis autem* sed illum Text. *ff. de injusto testam. limitat*, secundò nisi spectaretur restitutio à Principe per viam Justitiæ. 3

Ad secundam partem quæstionis, an sit transitoria ad hæredes, hoc est, an hæredes banniti, & infames restituti possint petere post mortem ejus, ut ille restituatur in gratiam Principis, & licet affirmet Loffr. *sing. conf.* 8. *n.* 23. *& sequentib.* quia possunt restitui mortui in banno, ita ut dicantur, sive fingantur mortui fuisse testabiles; item etiam, & si neget Bosius, *de remediis ex* [illegible] *Clementiâ Principis*, *n.* 14. † Ego sic statuo quod si Principi ita videtur, videlicet, ut etiam banniti, & rebelles jam defuncti intelligantur in integrum restitui, & Cancellatâ memoriâ banni, & rebellionis eorum, hoc facere possit, præsertim ex causa publicæ utilitatis, & propterea filii illorum, sint reintegrati ab bona parentum suorum bannitorum, vel rebellium, quod fieri posse, testantur Angelus, *conf.* 156. *col.* 1. *& 2.* Bosius *met. in tit. de restitut. quæ fiunt à Principe post bellum*: *num.* 2. Sfortia Oddus *dict. q.* 100. *à num.* 8. ubi sic ait procedere *conf. Loffr.* 8. *à num.* 23. *&* 35. *&* 36. 4 5

Aliis

6 . Alias inquam nihil ad hæredes transire posse restituitur; quia istius restitutionis nulla spes competit, quæ transmitti possit, nisi ex justa causa petenda veniret, puta Innocentiæ: Nam tunc ad hæredes posset dici transitoria, quia spes de jure competeret, non autem à mera Prin-
7 cipis gratia penderet. † Sed quod filius Patris rebellis restitutus ex gratia ad bona Patris à Fisco occupata non recuperet jus legitimandi, quod Pater habebat nisi in restitutione dictum esset in omnibus, & per omnia docent singulariter Ruin. *cons.* 109. *lib.* 3. *n.* 24. Sfortia Oddus *dictâ quæst.* 100. *art.* 3. *nu.* 12.

8 Ad tertiam partem quæstionis, de hæretico restituto, ad fidem reverso, Quidam quos citat Paris. *cons.* 2. *lib.* 4. *n.* 186. negativè respondent, sed idem Paris. *n.* 188. dicit ut in integrum intelligatur restitutus, etiam quoad bona Fisco incorporata: & hoc si restitutio sit plena, non autem in gratia simplici, juxta Petr. Grill. *de hæret. q.* 6. *n.* 1. & 2. sic sentire videtur Sfortia Oddus, *dicta quæst.* 100. *nu.* 13.

9 Ad quartam quæstionis partem, ubi agitur de personis, quæ præfatas restitutiones concedunt, dico primò, de Imperatore, quod in terris Imperii potest absque dubio ad famam restituere, & hoc ipse solus, *ut in l.* 1. §. *pen. ff. de postul.* alibi
10 verò non. † Et sic debet intelligi Azo, qui *in Rubrica*, *Cod. ubi*, & *apud quem*, dixit absolutè quod Imperator, & Senatus hoc facere poterant docent in terminis Henric. Boyc. *in c. causam* 11. *de restitutione in integrum*, Paulus, *in l.* 1. *n.* 1. *C. de his*, *qui veniam ætatis impetraverunt*, Abbas, *hic*, *n.* 17. Turrecrem. *in c. si quis n.* 9. 6. *q.* 1. dum inquit quod restitutus ab Imperatore non potest promoveri, nisi Papa quoque huic restitutioni consenserit, & sic sequens Sfort. Oddus, *dicta lib.* 2. *de restit. in integ. q.* 92. *art.* 7. *n.* 79. concludit ut hodie non possit nisi suos subditos ad famam restituere.

11 De Papa idem dicendum est, nam etsi Gelasius Papa dixerit per hæc verba *infamiam abolere non possumus*, tamen quia Papa potest ea omnia in spiritualibus, & temporalibus, quæ potest Imperator in Regno suo, ut docent Baldus, *in d. l.* 1. §. *eum qui ff. de postulando n.* 1. & Bald. *cons.* 40. *Imperator n.* 1. *lib.* 4. ideo dicendum est ut possit dispensare, quod tamen sic explico, nam quatenùs spectat ad dignitates spirituales Papa potest ubique terrarum, & undecunque quis originem tractat illum habilitare, qui infamis est, ut eas obtinere possit, ac si infamis non esset, Bartol. *in dicta l.* 1. §. *de qua re*, *ff. de postulando*, Innoc. in præsenti in fine, & Abbas *n.* 10. Lucas de Penna, *in l. fin. col. pen. Cod. de his qui muner. subeunt lib.* 10. Turrecrem. *in c. Eusemum* 2. *q.* 3. à *n.* 4. Angelus in verbo *infamia*, & sic dixerunt idem Innoc. *hic*, Abbas *n.* 11. Felin. 10. Turrecrem. proximè citatus *nu.* 6. & *ibi* Atchidiac. quod si Papa vellet restituere non subditum ad hoc, ut ad Clericatum promoveri posset, sicut etiam legitimare ad hunc effectum potest, & faciunt dicta, *in cap. novit. de Judic.* à *quæst.* 1.

12 Tamen de temporalibus dignitatibus, & honoribus non sic latè, quia hoc tantùm poterit in terris Ecclesiæ sibi subjectis, alibi verò non, ut docent Innoc. *hic in fine*. Abbas *n.* 10. Bald. *n.* 4. & Boch. *n.* 11. qui dicit hanc saniorem Achoran. *n. fin.* Turrecrem. *in dicto cap. Eusemium* 2. *q.* 3. *n.* 4. & 6. Angelica in verbo *infamia n.* 12. & 13. Fermosin. de Exceptionibus. D. Thomas 2. 2. *q.* 68. *art.* 3. *in fine*, Sfortia Oddus, *dicta quæst.* 92. *lib.* 2. *de restit. n.* 44. *per Textum in dicto cap. Eusemium*, Bartol. *in dicta l.* 1. *ff. de postulanda dicta* §. *de qua re*, ubi Albericus clarè affirmat *n.* 1. & 3. Bartol. *in l. infamem n.* 3. *ff. de publicis Judiciis*, & sic Baldus, *hic n.* 1. & 3. Bartol. *in l. infamen nu.* 3. *ff. de publicis Judiciis*, & Baldus, *hic* 4. dixit, ut nec Papa possit restituere in integrum laicum in territorio immediato Principi sæculari, quod non subest immediate in temporalibus jurisdictioni Ecclesiasticæ.

Dubium verò est, an restitutus ad famam per Imperatorem sit habilitatus ad jura spiritualia? De quo *infrà* dico *quæst. sequenti*. 13

Quod dictum est de Imperatore, & de Papa, porriges ad quemlibet alium Principem supremum, quia in eo loco, vel Civitate, vel Provinciâ, ad quam vult restituere superiorem non recognoscit, Afflictis, *in tit. quæ sint Regalia à n.* 13. & procedit hæc conclusio sine dubio, ut omnes fatentur, & sic Barbosa, hic *n.* 6. dixit generaliter cum Felino, Decio, Covarr. *lib.* 3. *variar. cap.* 3. *n.* 3. & aliis solum Papam vel Principem posse principaliter ad famam restituere, quod ampliat Sfortia Oddus, *dicta quæst.* 82. *nu.* 13. etiamsi utile tantum dominium habeat, cujus tamen vigore exerceat immediate merum, & mixtum imperium, & Regiam potestatem ex ea ratione, quia ipsi, quorum Majestas immediatè offensa est, immediatè quoque injuriam, & offensam remittere debent. † Et sic generaliter dico omnes Principes, Reges, Marchiones, Duces, Comites, & cæteros Dominos Civitatis non recognoscentes superiorem in temporalibus, & in suo territorio posse ad famam in integrum restituere, ut contingit in potestatibus Italiæ, quî licet contingat, ut Imperatorem recognoscant, vel Ecclesiam in Dominos directos: tamen virtute potestatis sibi concessæ, & ex usu, & consuetudine illam restitutionem faciunt, tradit idem Sfortia, *d. n.* 13. & *art.* 9. à *n.* 99. ubi alia congerit. 14 15

Quæ tamen omnia procedunt, quoties agitur de infamia juris auferendæ; sed an æquè verum sit, si agatur de infamia facti? Non est leve dubium, de quo videbis quæ congerunt Tyraquell. *de constit. p.* 3. *limit.* 7. *n.* 20. Romanus, *singul.* 469. Farinac. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 6. *n.* 45. versic. *in proposita*, Sfortia Oddus, *dicta p.* 2. *de restit. in integrum q.* 92. *sub art.* 4. à *nu.* 29. Balboa *in c.* 1. *de except.* aliqua ego notavi *in cap. Testimonium*, *de Testibus q. fin.* 16

De Episcopo dicendum est non posse, ut satentur hic communiter DD. Abbas, *n.* 14. Fel. 11. *n.* 144. Boch. *n.* 11. *in fine*, & *n.* 12. Ancboran. *n.* 6. Nam si Papa non potest, nisi quatenùs sunt ejus subditi in temporalibus; ergo non est cur Episcopus eam dispensationem facere queat, ut latè cum aliis idem Sfortia Oddus, *dicta quæst.* 92. à *n.* 53. *art.* 5. sed applicabis nonnulla quæ ego adduxi *in cap. at si Clerici de Judiciis*, in §. *in adulteriis*, in his verò spiritualibus, in quibus positivo aliquo jure, & ratione sui populi terrendi, infamiam pro aliquo crimine induxisset; tunc ad famam Episcopus restituet illum, qui in crimen incidisset, vel quando Episcopus haberet jurisdictionem temporalem, in qua superiorem immediatum non recognosceret, idem Sfortia, *ubi suprà*, *num.* 57. & 58. & patet etiam dictis. Alia congerit videnda, idem Sfortia, ubi à *num.* 69. agit de quæstione, an 17

an possit Episcopus restituere Claricum deposi-
tum, vel degradatum, de quo nonnulla *in dicto
cap. at si Clerici circa finem.*

18 De Judice autem inferiore dicendum est, ut
non possit restitutionem facere, ut patet ex in-
tegro titulo, *Cod. de sentent. passis, & de restit.*&
per Textum *in l. 1. ff. de quastion.* & hoc etiamsi
Innocentia banniti constaret, quia etiam in hoc
casu inferior à Principe nequit restitutionem
concedere ex Textu *in dicta l. 1. §. si quis ultro, ff.
de quastion.* ubi Marsilius *num.* 46. post Bart. &
alios *ibi*, & Ruin. *cons.* 21. *lib. 4. num.* 2. Sequitur
Menochius *de arbitrariis lib.* 1. *q.* 92. *n.* 4. qui *n.* 6.
post Bartol. procedere etiam dicat si bannum ex
causa Civili datum esset, & ratio horum est,
quia Principis majestas offensa fuit, ob idque ad
eum solùm spectare hujus offensæ gratiam face-
re: sequitur Sfortia Oddus *dicta 2. p. de restitut.*
19 *q. 92. art. 3. à num.* 20. † Ubi limitat quando ista
restitutio gratiosa concedenda veniret remedio
legis, quod expendit *ibi à nu.* 13. alia adducens
20 qui *à num.* 83. agit de dubio. † An scilicet Se-
natus Romanus possit hodie ad famam restitue-
re, sicut olim poterat ubi *n.* 88. negat, & *n.* 89.
infert quod hodie Rectores, Gubernatores, &
Potestates Civitatum, & etiam Præsides Pro-
vinciarum non possunt ad famam restituere, quia
loco Præiorum, & Præsidum sunt, quibus hoc
non est jure datum, & *à n.* 96. *art.* 10. agit, an Ci-
vitas vel populus queat ad famam restituere.

21 Ad quintam de Inquisitore, an possit damna-
tum de crimine hæreticæ pravitatis ad famam
restituere? Respondeo negativè eo quod id
pertineat ad Papam, seu D. inquisitorem gene-
ralem, qui poterit pœnas agratiare, prout quo-
tidie practicatur cum causa legitima commutan-
do pœnas in alias deprecativas orationes, seu
jejunia ad arbitrium Inquisitorum, ubi Reus pu-
nitus fuit, nisi ex privilegio particulari, etiam
Inquisitori inferiori concessum esset, ut conclu-
dit Albericus *in Rubrica, Cod. de sent. passis*, di-
cens non nisi Papæ hoc de jure competere ex
Textu nostro: tradit Sfortia Oddus *dicta q.* 92.
Art. 6. *n.* 69. vide Textum *in cap. vergentis de
haret.* versic. *nec ad eos bona*, ubi Anchoranus,
Felinus, Abbas, & Farinac. *q.* 190. *nu.* 114. non
enim restitutio intelligitur facta, nisi de ea fiat
mentio axpressa cum aliis novissimè Bordonus *de
officio inquisit. cap.* 12. *q.* 37. *n.* 131. ubi addit
quod Fiscus habitâ apprehensione bonorum, &
eis in contractum deductis cum tertio, non so-
let ea condonare hæretico pœnitenti, spemque
durate quoad sententiam, post vero nullum
audiri juxta Textum, *in c. ad absolvendam de
haret.*

22 Et de praxi hodierna in Hispania & in Curia
Romana scribit Diana videndus, *pag. 4. res* 37. ver-
sic. *notanda tract.* 7. Et Ausonius ejus compila-
tor, verbo *Inquisitores n.* 20. ubi tradit pœnam
in Hispania posse mitigari, & agratiari, ab In-
quisitore Generali; jam in hoc abolitâ disposi-
tione Textûs *in cap. commissi, §. nec non de hæ-
ret. lib.* 6. quo permittebatur Inquisitoribus fi-
dei una cum Episcopo mutare, seu mitigare sen-
tentias in hæreticos jam prolatas, alia tradunt
relati, & aliis per Dianam, & Rojas, *singul.* 155.
23 *n. fin.* † Inquisitores verò nequeunt bona confis-
cata relinquera pœnitentibus hæriticis, Cantera
quæst. crimin. cap. 1. de hareticis nu. 18. Rojas *sin-
gul.* 27. *n.* 4. Conrad. Brun. *de haret. lib. 5. cap.* 6.
n. 10. cum aliis Diana *p. 4. tract. 8. res.* 44. versic.
verum, videndus contra Paris. *lib. 4. cons. 2. n.* 184.
Humbert. locatum *in praxi Inquisit.* versic. *Inqui-
sitor nu.* 33. Zanchin. *de hæret. cap. 25. n.* 3. Za-
sium Bursat. & alios, quos citat Riccius *in tract.
de jure pers. lib. 5. cap.* 41. *n.* 2. dicentes & ad id
teneri Inquisitores, sed in Hispania, ubi confis-
cata bona Hæriticorum applicantur Fisco rea-
li, non est verum ex jam dictis.

QUÆSTIO V.

An quis possit per se, aut per Procuratorem petere famæ restitutionem, & an Proreges possint pro eorum arbitrio agratiare delinquentes, qui Accusatorem non habent, & pro dictis gratiis pecuniam accipere? Et an pars accusatrix teneatur remittere Reo pœnam mortis à Judice inflictam, si Judex ex parte sua eam remittat?

SUMMARIUM.

1 *Infamatus per se, aut per Procuratorem potest petere restitutionem, & debet per se, si extra carcerem existat, num.* 3.

2 *Supplicatio non est actus judicialis.*

4 *Restitutio prodest absentibus, & ignorantibus.*

5 *Bannitus existens extra mare, censetur reversus à die restitutionis.*

6 *Restitutio gratiosa trahitur retro ad tempus gratia facta.*

7 *Proreges nequeunt delinquentes ad famam restituere, nec eorum agratiare delicta n.* 8. *ubi nisi bono communi expediat.*

9 *Comes de Lemos Prorex Neapol. agratians delicta pecuniis, carpitur, nu.* 11.

10 *Princeps peccat si sine rationabili causa minuat delinquentium pœnas & etiamsi condonet passim delicta levia facinorosis, nisi raro ob minorem atatem, aut servitutem infirmam, aut in delicto sine animo commisso, vel in arte perito.*

11 *Proreges nequeunt pecunias recipere pro condonatione delictorum, & an officia vendere? n.* 12.

13 *Accusatrix pars, an teneatur remittere pœnam mortis à Judice inflictam, si Judex eam remittat? n.* 13.

AD primam quæstionis partem, Respondeo 1
ut tam per seipsos regulariter, quàm per
Procuratorem etiam non habentem ad hoc spe-
ciala mandatum possit quilibet infamatus pete-
re, & obtinere restitutionem, Speculator *in tit.
de restit. in integr. §. quis autem in princ. n.* 23. Bal-
dus, *in l. 1. §. eum qui in fine, ff. de postul. & in re-
pet. in 2. lect. n.* 3. Felin. *hîc n.* 15. † Ex eo quia 2
supplicatio non est actus Judicialis *l. 1. Cod. de
precibus Imperat. offerend.* expendit Sfortia Oddus
de restit. q. 92. art 1. † Ubi puta quod Reus prin- 3
cipaliter debet esse constitutus in carceribus pro
gratia obtinenda ex *l. 1. §. 1. ff. de quæst.* Et tunc
posse ejus Procuratotem gratiam petera, quod
si extra carceres degat, tunc ait, ut debeat Reus
personaliter comparere; quod mihi arridet ex
his quæ adduxi *in cap. 14. de Judiciis à quæst.* 3. ubi
quando possit Procurator in criminalibus petere.
† Imò addit Sfort. *ibi à n.* 7. quod restitutio profit 4
etiam absentibus, & iguorantibus ex doctrina
DD. *in l. fin. Cod. de sent. passis*, ubi Bart. *nu.* 5.
Albe-

Albericus, *n.* 10. Salicetus, *col.* 2. versic. *nunc*
5 *quaro.* † Et hoc quidquid Aliì ab eo relati sentiant, qui etiam, *n.*10. infert, quòd si bannitus esset ultra mare, statim, eodemque die, qua fuit restitutus, habetur pro reverso, secundùm Albericum præallegatum; *num.* 10 & idem tenet, & tribus rationibus confirmat Socinus Senior, *in l. quidam relegatorum, n.* 4. *ff. de rebus dubiis,*
6 post Bart. *in dict. l. fin.* † Et confirmantur prædicti inferendo, & ampliando per id, quod dixit Baldus, *cons.* 64. incipit, *punct. lib.* 1. *n.* 1. videlicet quod restitutio gratiosa trahitur retrò ad tempus gratiæ factæ.

7 Ad secundam quæstionis partem, etsi Mastrillus, *de Magistratibus tomo* 2. *lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 147. videatur affirmativè his verbis, *Prorex potest de criminibus, & pœnis gratiam facere; dummodo adsit Partis remissio*, ut clarè colligit ex ejus parente ibi, & ibi, *desit Partis instantia, pœnas remittere, relaxare, prout nos facere possemus:* Docet etiam
8 Sesse *de inhibition. cap.* 1. §. 4. *n.* 10. † Tamen Ego existimo id non posse frequenter facere, nec pro suo arbitrio agratiare Delinquentes, si Accusatorem non habeat, cùm debeant attentare ad qualitatem delicti, quod est remittendum, & ad cæteras circunstantias concurrentes ex quibus omnibus est Judicandum; Num bono communi expediat, aut certè cum illo, non repugnet tale delictum tunc remitti, quod in terminis docent Molfesius, *in summa tom.* 1. *tract.* 9. *n.* 4. Ledesma, *in summa tom.* 2. *tract.* 8 *cap.* 22. *difficult.* 5. *conclus.* 6. Aragon. *in* 2. 2. *D. Thom. qu.* 67. *art.* 4. Azor. *tom.* 3. *lib.* 13. *cap.* 23. *quæst.* 3.
9 † Diana, *p.* 6. *tract.* 6. *ref.* 1. Ubi refert patrem Ferdinandum de Mendoça Societatis Jesu, acriter carpentem, *comitem de Lemos*, Proregem tunc temporis, Neapolitanum de facili, & pretio agratiantem, & ejus verba refert; quam sententiam probat Diana, quia bene ut advertit D. Thomas, 2. 2. *q.* 67. Bannez, Silvius, & cæteri expositores *ibi posse*, Principem pœnas delinquentibus minuere, & in totum relaxare arbitrio suo. Videbis Villalobos, *in sum-*
10 *ma tom* 2. *tract.* 14. *dif.* 17. *num.* 2. † Constat enim Legislatorem ex bono communi posse pœnam remittere Delinquenti. Quòd si Princeps id faceret sine rationabili causâ, peccaret, cùm esset in magnum Reipublicæ nocumentum, cujus interest delicta punire, ex *l. si ita vulneratus, ff. ad leg. Aquil.* cum aliis. Ergo debebit id facere ex rationabili causâ, quando magis hoc procedit in Proregem; Quare etsi etiam semel pœnam remittere Delinquenti facinoroso, ut Homicidæ, ex industria, alicui sicario, &c. Vel si passim delicta levia condonaret, peccaret mortaliter, cùm talis remissio, semper vergeret in damnum Reipublicæ; & sic rarò Diana admittit sententiam contrariam, nisi aliquando ob minorum ætatem, aut senectutem infirmam, aut in delicto, sine animo deliberato commisso, sed ex impetu, item si Delinquens esset nimis arte peritus, seu ars Reipublicæ necessaria, & aliis modis, & casibus, de quibus Tassonius, *in pragmat. de Antifato, vers.* 12. *observation.* 1. *à numero* 125 Sanchez, *in opusculo, tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *dubio* 21. *numero* 11. & adjunges Farinacium, *in praxi tom.* 1. *de pœnis tempor.*

11 Unde quamvis Mastrillus, *tom.* 1. *de Magistratibus, lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 53. videatur tenere, ut possit Prorex recipere pecunias pro tali condo-
Fermosin. de Exceptionibus.
natione, & gratiâ; tamen veriùs existimo id non posse, tum ex fundamentis relatis; quia Rex Proregi non tribuit; imò prohibet, ut recipiat pecunias pro condonando Reis pœnam, & hoc quidquid in contrarium Proreges praxi observent: ita docent Ferdinandus Mendosa, & cum eo Diana omnino Videndus *dicta ref.* 6. à versiculo, *sed an Proreges*, ubi plura tradit,
† Qui etiam Videndus est, *ref.* 3. *dict. tract.* 6. 12
p. 6. ad aliam quæstionem, *an Proreges possint vendere officia, & pecunias sibi ipsis applicare?* & contra aliquos negativam sententiam defendit, cujus fundamenta faciunt pro perfecta resolutione.

Hîc posses adjungere quæstionem, scilicet, 13
An pars accusatrix, teneatur remittere Reo pœnam mortis à Judice inflictam, si Judex ex parte sua eam remittat? De qua dico *infrà in Rubricâ de pœnis:* interim leges Dianam, *p.* 10. *tract.* 16. *ref.* 43. Patrem Arriagam, *in cursu Theolog. tom.* 5. *disputat.* 39. *sect.* 3. *nu.* 16. Trullengh. *in decalog. tom.* 1. *lib.* 5. *dub.* 5. *à nu.* 7. qui affirmare videntur cum lata sententia sit satisfacta Respublica, & per consequens Pars accusatrix; Ergo, Judice tunc remittente, non est cur Pars accusatrix remittere nequeat: Tamen non sic in praxi video receptum: Et adjunges Cyriacum, *p.* 1. *contr.* 20. Ubi agit quando Princeps possit facere gratiam Delinquenti in vita, Parte offensâ, Vide *infrà*, de pœnis.

QUÆSTIO VI.

An officialis Justitiæ (ut Alguacelus,) qui tale officium emit, suspensus per sententiam Judicis residentiæ, quam Judices supremi Castellæ confirmarunt, queat transacto tempore suspensionis, sive exilii sibi impositi redire ad exercitium absque aliâ licentiâ Judicum? Et An si super eâdem confirmatoriâ sententiâ Princeps, ac Rex consulatur, interim idem Officialis adhuc exercere valeat in suo officio? Seu An quia per residentiam fuit condemnatus, eo ipso debuisset sententia executioni mandari; sicut damnatus tantùm haberet Jus prosequendi appellationem super devolutivo? Num condemnato in exilium, computetur tempus carceris pro sibi assignato in sententia?

SUMMARIUM.

1 *Officialis suspensus ab officio nequit in praxi redire ad exercitium sine licentiâ sui superioris, ut num.* 2.

3 *Inquisitores, aut Officiales semel suspensi, nunquam finito tempore suspensionis, visi sunt redire ad exercitium sine licentiâ D. Inquisitoris generalis communicata cum Dominis de Consilio.*

4 *Suspensus officialis ab officio ante sententiam; vel post sententiam, quando non obstante appellatione, nequeat exercere officium, quando autem appellatio illi prosit; latè discutitur? n.* 5. *&* 6. *factâ distinctione, inter suspensum extra syndicatum, vel in illo, & visitatione, ut nu.* 6. 7. 8. 9. 10.

8 *Suspensus nequit provideri ad novam dignitatem, quousque determinetur causa.*

11 *Suspensus per sententiam extra syndicatum, etsi appellanda non amittat exercitium officii ut sub, n. 7. 8. 9. & 10. At fallit in pragmatica depositorum.*

12 *Casus delictorum plures privant Judices, & Officiales ab exercitio in officiis & recensentur, num. 13.*

14 *Judex semel ab officio privatus, non est illico admittendus ad illud, nec aliud simile, nisi ex certa scientia Principis.*

15 *Judices ne de facili privent, atque suspendant Officiales ab officiis,* & exercitio.

16 *Carcer non minuit in delinquente, exilii tempus.*

17 *Tempus unius suspensionis debet finiri priusquam subintret terminus alterius.*

1 AB his omnibus breviter Respondendo liberabimur per nonnulla, *hic* dicta, & sub, *tit. de appellat.* Fuit igitur in mense Decemb. anni 1658. discussum super præsentibus dubiis, apud magnificos Judices nostræ Castellæ; inter quos, adhuc non leve dissidium est, pungit occasio aliquid doctrinaliter in medium profero, donec sciam definitionem. Et pro affirmativa sententia faciunt verba legis Imperator. 8 *ff. de postulando*, ibi, *Imperator Divus Antonius rescripsit eum cui advocationibus in quinquennium interdictum est, post quinquennium pro omnibus postulare non prohiberi.* Marescoto, *lib. 1. variar. cap. 4.* Joannes Baptista Costa, *cons.* 70. Martin. Magero, *de advocatia armata, cap. 6. n.* 354. Osvaldus, *in notis, lib.* 18. *comm. cap.* 8.

2 Sed revera dicendum est non posse, sic suspensum finito tempore suspensionis reassumere exercitium sui officii absque authoritate Judicis declarantis terminum suspensionis fuisse completum: ita Montano, *de Regalibus Glossa de Regalibus officiis*, *num.* 54. & refert decisum Moles, Regios scilicet Officiales suspensos ad certum tempus non posse reassumere officium elapso tempore absque licentia Regis ratione reverentiæ illi debitæ; sicque practicari in consilio supremo Cameræ quotidie videmus, cujus supremis Judicibus data est facultas agratiandi, & remittendi, atque dispensandi, ut breviter notavi, ad *cap. fin. de translat. Episcopi sub quæst. fin.* dum, *ibi*, actum est de quæstione, An liceat frequens translatio Episcoporum ad majores Diœceses proponi Domino nostro Regi per istos
3 Consiliarios de Camera. † Imo quotidie videmus Inquisitores, atque officiales sanctæ inquisitionis suspensos ad tempus, qui non reassumpserunt unquam officia in illis inserviendo, nisi præmissa licentia Domini Inquisitoris Generalis, communicato prius processu cum consiliariis nostri Consilii supremi, quod frequentatus est quotidie, me præsente, *Illustrissimus D. Didacus de Arce Reynoso Episcop. Placent. jam per* 18. *annos inquisitor generalis litteratissimus piissimus, & justitia amantissimus.*

4 Ad secundam quæstionis partem, nunquid officialis, quæ à prima sententia suspensionis appellavit, interim possit in officio, à quo per eam suspenditur exercere? Et pro affirmativa sententia facit Doctrina generalis Juris, *in l.* 1. §. *fin. ff. ad Turpilian.* ibi: *quia provocationis remedio condemnationis extinguitur pronunciatio l.* 2. §. *ult. ff. de pen. l. furti, ff. de his, qui notant infamia, l. si quis filio,* §. *hi autem, ff. de injusto rupto.* Tum etiam quia regulariter appellatio suspendit, atque extinguit sententiam quoad utrumque effectum, ut patet ex, *l. præcipimus 32. Cod. de appellat.* ibi: *eorum enim sententiis appellatione suspensis, l. si causa 32. Cod. de transaction. l. ultim. Cod. de sent. rescind. non poss. cap. cum inter 13. de sententia, & re jud.* ibi: *cujus sententia cum nulla fuerit appellatione suspensa*, de quo late sub illo, *tit. & hoc de appellat.* de quorum Jurium intelligentia Petrus Gregor. *lib. 6. de appellat. cap.* 11. *num.* 4. Andreas Gaylius *lib. 6. observat. cap.* 14. Covarruvias *pract. cap.* 23. *n.* 1. Osvaldus *in notis ad Donell. lib. 28. comment. cap. 4. littera, A,* Fontanella *de pactis Glossa 10. p. 1. à num.* 68. Giurba *decis.* 19. *nu.* 2. & faciunt quæ dico latè, *infra in c. pastoralis, §. verum de appellat.* ubi quod applicatio suspendit, aut aufert effectum sententiæ excommunicationis, suspensionis, ac interdicti, ut ibi dictum est.

Contra hoc faciunt plura, quæ dixi; *in c.* ut, 5
de appellat. ubi habetur in multis casibus, non obstante appellatione, sententiam esse exequendam, & insuper ex proximè dicendis de officialibus suspensis per Judicem syndicatûs, & ex Doctrina Azevedi *in l. 17. tit. 8. lib. 3. recopilat. num. 1. & 2,* quem sequitur Mastrill. *de Magistrat. cap. fin. lib. 6. num.* 13. ubi ponens quando Competere possit revisio seu supplicatio, quid sit in Judice syndicato per alium quam eum sub cujus potestate officium exercuit, vel in nostris Regnis Hispaniæ, ubi etsi appellatio admittatur in omni crimine, & delicto, etiam in officio commisso, sive condemnatio sit civilis, sive criminalis, intelligi dici procedere appellationem, admittique tantùm quoad effectum devolutivum, non autem suspensivum, sicut, & ante eum dixerunt, Aviles, *in cap. 9. syndic.* verb. *appellat. & in cap. 9. Prætor. num. 4. lib.* 1. Avendanus *de exequend. mandat. lib. 1. cap. 2. num.* 10. versic. *& contra Ministros*, & *num.* 14. versic. *nec ab hujusmodi*, videturque colligi ex litteris visitatoribus datis per verba sequentia: *y no suspendiendo las ordenas, decretos, y otros actos, que por raçon de esta visita, y comision se hicieren por ningun acto de apelaçion, recurso, a simples querellas, que se interpongan, los quales quiero que se executen, no embargante la tal apelacion, recurso, ò otra qualquier cosa, como si fuera dado por mi supremo consejo*, ut refert idem Mastrill. *supra dicto cap. fin. lib. 6. de Magistrat. sub num.* 16. & hoc quidquid sit in terminis Juris communis, de quo Paris. de Puteo, *in tract. de syndicatu*, in verbo *au stanse*, qui videtur tenere contrarium, latâ causâ legitimâ ad not. per Balbum, *in l. incerti, Cod. de interdict.* ubi ait quod licet non appelletur à sententia lata in possessorio, potest appellari ab emergenti, vel incidenti secundùm, Innocentium, *in cap. significaverunt de testibus*, Aviles *in dicto cap. 10. syndicat. numero* 3. qui hoc intelligit, quando emergens non habet naturam principalis, ut quia examinatur Justitia ejus seorsum à principali ad Textum, *in l. si ex causa* §. *nunc videndum, ff. de minorib.* ubi Baldus.

Unde, quia ad praxim de officialibus, atque 6
Ministris visitatis, residenciatis, atque Syndicatis, est *lex Regia 14. tit. 7. lib. 3. recopilat.* qua disponitur, ut si per Inquisitionem vulgò *perquisa secreta*, apparet culpa adversùs aliquem

ex

ex Decurionibus, ex fidelibus vulgò *Jesmeros*, ex Procuratoribus, Tabellionibus, aut aliorum officialium Senatûs, Judex illos suspendat ab officiis cujus legis rigor, etsi in praxi non custodiatur, non alia administratio Justitiæ, aliorumque negotiorum expeditio cessaret contra bonum Reipublicæ gubernium ex doctrina Textûs *in c. tam litteris*. §. 1. *de Testibus, cap. constitutus de excessibus Prælatorum*, Puteus, *de Syndicatu*, verbo *accusatus*, *cap. 1. à nu. 2.* Grammat. *cons.* 10. à *nu.* 1. idem *de rien magna enria*, *lib. 2. fol.* 78. *nu.* 12. Didacus Perez, *in l. 3. per textum*, *ibi tit. 13. lib. 2. ordinam. col. 323.* Azevedus *in l. 2. tit 7. lib. 3. recopilat.* Glossa, *esten*, *num.* 8. *in princip.* & *l. 2. tit. 1. lib. 8. recopilat.* propiùs *in Authentic. de administrat.* § *fin.* versiculo *non enim*, & *in cap. pervenit* 28 *de appellation.* Glossa verbo *moriente in clem. ne Romani*, §. *sanè de elect.* Tamen ejus observantiam practicari in magnis nonnullis, in quibus culpati appareant, aut per notorietatem, vel si ita potentes forent negotiatores, atque rixosi, ut conveniret de hoc constito ut suspenderentur tales officiales, durante relatâ inquisitione secretâ ex Gregor. Lopez doctrinâ *in l. 7. tit. 6. p. 7.* verbor. *de belas*, & *l. 6. tit. 25. lib. 4. recopilat.* Avendanus *in cap. 2. Prætor*, *n.* 10. *in fine*, Azevedus *in l. 2. tit. 7. n. 17. lib. 3. recopilat* ubi citat alios, & *in l.* 14. à *num.* 1. *eodem*, *tit.* & *lib.* Castillo de Bobadilla *lib. 5. politic* à *nu.* 190. legendus, ubi referens suspentionem quam fecerit in *Metimna del campo*, Licent. *de la Mota*, primus Tabellionum visitator ab initio dictæ inquisitionis secretæ illos incarcerendo, ait practicari in Audientiis, & Cancellariis Regiis visitatores mandando, ut aliquis ex auditoribus, aut ex Judicibus criminum. Vulgò *Alcalde*, suspectus ex dictis causis pergat à populo exeundo, & à territorio per tot leucas, nec ibi assistat, visitatione durante. Qui etiam refert se aliquoties vidisse practicari in visitationibus Gubernatorum Indiarum ob magnam visitandorum potentiam.

7 Ex quo supposito idem Castillo de Bobadilla ad partes disputavit, *dicto cap. 1. lib. 5.* à *n.* 191. de quæstione, an dicti officiales suspensi ab officiis per Judicem residentiæ, durante lite, sive ante sententiam, sive post, durante appellatione, valeant in officiis exercere, & resolvit cum Boërio, *decis.* 150. à *n.* 15. Paulo *cons.* 168. *n.* 4. *volum.* 1. Azevedo *in l. 2. tit. 7.* à *num.* 16. & *in l. 14. nu. 3. ibi lib. 3. recopilat.* nempe ut durante dictâ Inquisitione secretâ, & ante sententiam habitura sit effectum prædicta suspensio in jam relatis casibus, sed post sententiam privationis, aut suspensionis adversùs Judicem, Decurionem, Tabellionem, aliumve officialem latam refert, practicam Concilii esse dari scilicet Regiam provisionem, ut Judices ordinarii illos non admittant ad exercitium propriorum officiorum, quousque visitationes vulgò *las residancias* sin finitæ, visæ, atque determinatæ. Et hanc praxim defendit Castillo de Bobadilla *dicto cap. 1. lib. 5. nu.* 192. præstans intellectum primæ adductæ legi Recopil, per alias, etiam legi Recopil. scilicet *l. 1.* & *2. tit. 5. lib. 3. recopil.* ubi cavetur ex eadem ratione culpæ non esse providendum ad aliud officium gubernii Prætorem, cujus residentia nondum fuerit determinata, & ex *l.* 100. *tit. 13. lib. 7. recopil.* qua cautum est ex eadem ratione officialem publicum privatum, sive suspectum per sententiam visitationis, sive residentiæ duraturum fore in sua vacatura, & in interdicto sui officii, quousque illius causa determinetur: cui opinioni, & si sub dubio refert inclinasse Abilesium, *in cap. 7. Syndicat.* Glossa *suspende*, in fine referentem vulgarem eam doctrinam, nempe quemlibet ab officio suspensum non posse provideri ad novam Dignitatem, & honorem.

Et confirmatur, quia nec promovebitur ac- 8
cusatus de culpa gravi quousque etiam ejus determinetur causa per Textum, *in l. reus delatus*, *ff. de muneribus, & honoribus*, *l. unica*, ubi Bartol. & Platea, per Textum *ibi*, *Cod. de reis postulandis lib. 10. l. qui de libert. ff. de liberali causa*, *cap. omnipotens*, *de accusation. l. 5. tit. 5. p. 3.* Bartol. *in l. Barbarius*, *num.* 27 & ibi Orozius, *num. 20. col. 395. ff. de officio Prætor.* Boë ius *dicta decis.* 150. *num.* 15. Mascardus, *de probation. tom. 1. conclus. 27. nn. 1.* & 6. Gregorius Lopez, *in dicta l. 7. tit. 6. p. 7.* verb. *de velos perder*, per Textum *ibi* Abiles *in cap. 5. Prætor*, Glossa *suspendidos*, *nn.* 4. Azevedus, *in l. 2. num.* 8. & 16. *tit. 7. lib. 3. recopilat.* & *cons.* 83. *volum.* 1.

Acerrimè tamen Azevedo, quem refert idem 9
Castillo de Bobadilla *sub. dicto num.* 191. *in fine*, contra Avendano *in dicta l. 14. tit. 7. lib. 3. recopil.* Glossa *la suspenda*, à *num.* 3. dicit prædictam legem Regiam tantùm committere Judici residentiæ, ut possit suspendere culpatos, durante Inquisitione vulgò *la pesquissa secreta*, seu decreto interlocutorio usque ad sententiam difinitivam, sed non inde induci, nec disponi, *in dicta lege*, quod si suspensi per latam difinitivam sententiam appellaverint, maneant interdicti, atque suspensi ab officii exercitio, quousque causa terminetur, nec ut careant universali illo Juris remedio, de quo latissimè dixi *infrà sub dicto tit. de appellat.* & nonnulla *sub. cap.* 15. *hoc tit.* nempe appellationem suspendere effectum sententiæ, ut nihil innovetur, ea pendente, juxta quæ latissimè dixi sub *cap. bonæ* 51. *de appellat.* aliquid *sub. cap. 1. eodem*, & *sub titulo*, *ut litè pendente nihil innovetur*: nam juxta Juris regulas suspensus seu privatus ab aliquo officio, seu Dignitate, appellans, manet illæsus in eadem Dignitate, eodemque honore, quo antea fruebatur secundùm communem Doctorum opinionem, ex Glossa *in cap. sæpè* verbo *sententia in fine*, *de appellat.* communiter approbata, secundùm Abbatem *ibi* & Jasonem *in l. 1. num. 10. ff. de re Judicata*, & Glossa *quod autem in summa* 8. *quæst.* 4. Albericus, & Bartolus, *in lege furti*, *ff. de his*, *qui notantur infamiâ*, & alii in recitatis locis, & alibi.

Has inquam opiniones conatur idem Castil- 10
lo de Bobadilla componere, *dicto cap. 1. lib. 5. Politicæ*, *num.* 193. ut prima Boërii, & aliorum sententia, quam, & ipse amplectitur, scilicet, ut appellatio non suspendat effectum sententiæ, privationis aut suspensionis, intelligatur tantùm in sententia lata in residentia, & Syndicatu, visitatione, non verò si extra illam ordinarius quilibet alius Judex, aut delegatus superior privet, sive suspendat Judicem, Decurionem, aut ministrum publicum occasione alicujus criminis, etsi sit de delicto commisso in suo officio, sive procedat ad petitionem partis aut ex officio: nam in tali casu ait appellationem suspendere effectum sententiæ; & sic testa-

tur vidisse practicatum in hoc consilio supremo justitiæ, deuegatamque fuisse relatam provisionem solitam in consilio expediri anno 1580. adversùs quendam Decurionem Civitatis Guadalaxaræ suspensum ab officio per certum Judicem commissionis, iu quem prætendebat Decuiionem, ne uteretur dictu suo ufficio: lite durante; & secundùm hanc doctrinam, atque distinctionem, ait intelligi Bertrandi, *cons.83. vol.* 1. & Avendanus, *in cap.19. prætor, p.1. n.25.* versic. *Decimus casus*, Azevedus, *in dicta l.2. tit. 7. Glossa, esten, n.8.9. & 12. lib.3.recop. & in l.11. tit. 5. Glossa 1. n.2. eod. lib.*

11 Solùm tamen excipit idem Castillo de Bobadilla, *d.lib.5.cap.1.Politica, n.194.* casum quendam specialem, *leg.9.tit.5.lib.7.recop.* in quo extra residentiam, iuquisitionem vulgò, *perquisa*, item & extra visitationem, in quo ait esse sententiam exequendam suspeusionis, aut privationis, nonobstante appellatione, quando scilicet per trangressionem pragmaticæ depositum Aliquis fuerit suspensus aut privatus ab officio, sicut disponit iu verbis sequentibus ibi: *que las Justicias sean obligadas à luego executar en ellos las dichas pœnas,*
12 *so pœna, que pagaran los daños, e intereses.* † Qui *num.196.* refert plures casus privationis, suspeusionis designari in legibus civilibos, & Regiis; item & à Doctoribus, inter quos Jason. *in l. fin. Cod. de fideicommiss.* Aviles, *in cap. 9. Prætor. Glossa 1. à n.1.* Azeved. *in l.9. in fine, tit.5. lib. 3. recop.* Latius, *in l.23. tit. 25. lib.* 4 post Gregor. *in l.1. tit. 9. p. 1. Glossa 5.* Doctores *in l. si quos, Cod. de offic. Præfect. Prætor.* Bart. *in l. Judices, Cod. de annonis, & tribut. lib.* 10. Julius Clarus, *in praxi, §. fin. quæst. 73. à n. 1.*

13 Quorum quidem breviter placuit recensere, primò, si Judex malitiosè procederet, per *leg.2. tit. 31. p.2.* & quæ tradit Aveudanus *in c. 2. Prætor, num. 3.* versic. *& omnis Judex*, vel si sit nimis servus atque crudelis, Cataldiu. *de syndicatu, quæst. 256. num. 171. fol.* 32. Guid. Papa *singul.* 564. post Bartol. *in l. de Jure in fine, ff. de his qui notantur infamiâ*, specialiter, si committeret subornationum delicta vulgò, *baraterias*, ex Doctrinâ Baldi, *in l. 2. §. Dominorum, nu. 2. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni Juris*, vel si incorrigibilis fuerit: Argum. eorum quæ de Clerico incorrigibili dixi, *in cap. cùm non ab homine 10. de Judiciis:* iu terminis Conrad. *in templo Judicum, lib. 1. n. 6. §. 2. fol. 21. & n. 10.* vel si fuerit negligens multùm: Argumento coram quæ dixi, sub *cap. qualiter, & quando 17. de Judiciis, & sub tit. de supplenda negligentia Prælator*: in terminis Castillo de Bobadilla, *dict. lib. 5. Polit. cap.1. n.153. & sub n.196.* Ubi idem dicit de illo, qui est inobediens Regiis mandatis cum Puteo *supra de syndic.* aut si sit vilis, & objecta persoua, idem Puteus, vel si uon evitat, atque effugit quæstiones rixosas, Catald. *ubi suprà*, Bald. *in l. nullus, C. de summa Trinit. & fide Cathol.* Puteus, *de syndicatu*, verb. *negligentia, cap. 5. n. 8. fol.* 241. item per furta, vulgò etiam, *Coechos, y baraterias*, & iguaviam à legibus habent privationis officiorum poenam, iu quibus Doctores dicunt posse Prætorem, aut officialem publicum amoveri ab officio ante residentiam, & visitationem, tempore durante soæ administrationis Juxta, *l. jubemus, Cod. ad leg. Juli. repetund.* Baldns, *de pace constantiæ, §. fin.* Vincentius Cygaul. *in opere aureo*, in versiculo, *Judic. fol. 114. col. 1.* Amadeus, *de syndicatu, numero 42. fol. 43.* incipit, *an officiales possint durante officio conveniri:* Puteus, *in eodem tractatu*, verbo, *durante officio, cap. 2. numero 12. fol.* 174. & verbo, *Barateria, numero 2. fol.* 133. & *ibi, additio, l. si quis, Codice de officio Præfect. Prætor.* Orozius *in l. jubemus, Codice de Dignit. lib.* 10. idem Castillo de Bobadilla, *supra dicto numero* 196. ubi cùm Hillescas *in Historia Pontificali, libro 6. cap. 9. fol. 37. col. fin.* dicit nec ex hoc mirandum, cùm constet voluntate Bonifacii IX. Pap. fuisse amotum ab Imperio Vencesiaum Imperatorem propter ejus maximam desidiam, ignaviam, & negligeutiam, vitia, comestioues opiparas, atque ambitionem, à Principibus, atque statibus Alemauiæ, & *Franc fordia.*

Pro complemento addo, quod Judex, aut 14
Minister semel ab officio privatur per aliquam ex culpis adductis, aut aliis gravissimis, non est iterum admittendus ad serviendum in illo, neç ad obtiuendum aliud ejusdem generis, ac ministerii, in tantùm, ut nec possit illud petere, nec acceptare, si ei illud concedatur ex proprio motu, nisi restitutus, habilitatus, atque agratiatus ille fuisset ex certâ Principis scientiâ, per dicta jam sub hoc Textu de restitutis & agratiatis: Nam qui semel se habuit, atque gessit malè in officio, præsumitur idem futurus, ac perpetraturus in posterùm, ut ducent Platea, *in l. ad splendididioris, Cod. de divers. offic. lib.11.* Puteus, *de Syndicat.* verbo, *Judices cap. 8. fol. 109. in princip. & numero* 1. Dulcetus, *in eodem tractat. numero fin. fol.* 360. Tyraquellus, *de pœnis. tempor. causa 58. versic. 6. à numero 7.* & notant Doctores per Textum, *in l. si aliquod de susceptor. & arcer. lib. 11. l. fin. ff. de offic. procurator. Cas. l. 7. tit. 7. lib. 3. recopil.* ubi Azeved. post Baldum, *in l. 2. ff. de Senatorib.* Castill. de Bobadilla, *suprà numero* 197. præstaut, *in Glossa littera O*, rationem, quia boni homines debeut diligi, cùm Deus diligat eos; & quia boni semper vincunt, & mali homines debeant expelli ab omni honore, eo quòd serviunt Diabolo, & suut sine conscientia faciunt plura quæ dixi, *sub c. ex studiis, c. penult. & fin. de præsumpt.* & quæ DD. adducunt ad regul. Juris semel Malus semper præsumitur Malus in eodem genere mali: quam praxim observavit ab hinc 18. aunis D. Inquisitor generalis uon restituens semel privatos ab officiis Inquisitionis; imò nec passus est dispensare cum multis eorum, quos propter excessus suspendit ad tempus, metuens illos redituros ad vomitum; potiùsque Pauperibus, ex illis condonat aliquas portiones Eleemosinarias, ut subleventur in propriis uecessitatibus.

Et ob hæc idem Castillo de Bobadilla, cum 15
iusinitis, *d. c. 1. lib. 5. Politica ex glossa penult. c. fin. de Jurepatron. communiter approbata, & ex verb. l. 1. & 9. tit. 27. in Cod. Theodos.* ex Plutarcho, *in politicâ*, & per illa quæ refert, *in d. suâ polit. lib. 1. cap. 16. num.* 50. & utrobique cum infinitis movet Judices ordinarios, aut delegatos, aliosve superiores, ne inconsultò, & præcipitanter procedant ad privandum aliquos Justitiæ Ministros ab officiis, aut ad suspendendos illos, nisi in casibus expressis in Jure: Relati in dicta Gl. fin. & hoc cùm sit inhumanum, spem auferre illius, qui leviter deliquit, per verba Osorii *lib.18. de Regis instit.*

instit ibi: *Quia in officia sibi commisso deliquerint, & honore priventur, & gravem pœnam peccati luant, nisi sit ejusmodi peccatum, mediocri pœna corrigi, & emendari possit. Inhumanum enim est spem de illo, qui leve aliquod flagitium admisit abjicere: quis enim est qui vita cursum sine aliquo lapsu possit conficere? Magni tamen refert qua lapsus extiterit, qui enim pecuniâ corruptus, aut malitia, & improbitate cæcatus, malè suum officium gerit, acerrimè plectendus est; malum enim quod præsumitur, vix sanari potest, is autem qui per rei alicujus imperitiam, aut incuria erravit, facilè potest ad officium revocari.*

16 Ad ultimum, num condemnato in exilium competetur tempus carceris? Breviter omissis quæ solent Doctores adducere, an carcer datus sit ad pœnam, vel ad custodiam? videtur in proposito affirmativâ fulciri sententiâ per capitalem *leg. omnes* 23. *Cod. de pœnis*, Tyraquell. *de pœn.* Antonius Gomez, *lib.* 3. *variar. de exilio c.* 8. *n.* 2. ubi plures adducit, Haillon, cum Solorzano *de parricid. lib.* 1. *c.* 23. Raguera *in crimin. c.* 21. & alia pro negativa, quod sit institutus ad custodiam: DD. *per l.* 6. *&* 7. *ff. de custodia Reorum*, *l. aut damnum* §. *solent*, *ff. de pœnis*, *l. mandatis*, *ff. eadem*, *l. incredibile*, *Cod. eodem*, *l.* 1. *& per tot. Cod. de custodia Reorum*, Simanca. *de Cathol. instit. c.* 16. Petrus Gregorius, *syntagmat. lib.* 3. *c.* 33. Doctore *in l.* 4. *Cod. de custodia reor.* latè Bobadilla cum multis, *lib.* 3. *politic. sub c.* 15. *de custodia Reorum*, Farinac. *in praxi*, *in tract. de carcerib.* cum infinitis videndi, ad saturitatem distinguentes, atque resolventes quando carcer imputetur loco pœnæ, aut partis illius, quando verò ad custodiam tantùm, quod multum, ut quotidie videmus pendet ab arbitrio Judicum, præcipuè quando delicta non sunt ex atrocissimis, aut atrocioribus, & quando carcer diuturnus fuit: argumentum eorum, quæ dixi sub *c. fin. de consuet. quæst.* 1. *&* 2. hîc applicanda; & si non immoramur, cum Gotofred. Bald. Salicet. & Fulgos. latè explicent *in d. l. omnes*, *aut in d. l. aut damnum*, §. *solent*, *si quis*, quem explicat, & intelligit D. Gomez, *suprà n.* 2. ubi Odofred. *littera V, & A*, eruditè de Franc. *decis.* 317. curia Philippica 2. *p.* §. *prælation. n.* 65. ubi item & quod condemnatus in exilium, debet illud implere, non obstante incarceratione pro debito.

17 Quare cum dubitari soleat materia, de qua loquuti sumus, si suspensus ob diversos casus, atque capitula in distinctis temporibus, ut v. g. ex uno capitulo per sex menses, & in alio per integrum annum, an tempore currente unius suspensionis currat interim tempus aliorum capitulorum de Syndicatu? Et juxta doctrinam Bart. *in. l. Senatus*, §. *quamquam*, *ff. ad Turpillian.* resolventis, tempus pro unaquaque suspentione currendum, atque finiendum esse, quo finito aliud subintret, eo quod suspensiones, & exilia debent esse successiva, & continuata unum post aliud, quod ex multis probat Salacar. *de usu*, *& consuetudine*, *c.* 6. *n.* 22. *fol.* 92. sequitur, & Bobadilla *dict. lib.* 5. *politic. c.* 1. *n.* 195. dicens ita in consilio supremo Castellæ practicari; ex quo videtur ut potius in atrocissimis carcer datus sit ad custodiam.

AD TEXTUM
IN CAPITE XXIV.
Ad probandum, hoc Tit.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

6 *Sententia lata à Judice excommunicato, est nullius momenti, etiamsi inter plures, unus sit ligatus, num.* 7. *&* 8. *etiam sententia interlocutoria, num.* 9. *intellige ut quæst.* 1. *num.* 7.

AD Textum istum quatenus agit de revocata 1
sententia, ob defectum Jurisdictionis, applicabis
universaliter dicta *in cap.* 2. *cap.* 3. *cap.* 4.
cap. 8. *cap.* 10. *cap. novit* 13. *cap. qualiter de Judice*,
& in tota tit. de foro compet. ubi de Judicum incapacitate,
& incompetentia † Alia applicabis 2
ex *cap.* 1. *cap. suborta*, *hoc titulo*, ubi de retractanda
sententia ex causis ibi positis. † Item appli- 3
cabis dicta *in cap. intelleximus de Judiciis*, ubi
de actore excommunicato agente in Judicio non
audiendo. † Item & quæ adduxi *suprà in cap.* 4
quæst. 7. *de probation.* ubi quod procurator excommunicatus
à procuratione repellitur. † Item 5
applicabis quæ notanter dico *suprà in cap. illa
quotidiana* 39. *de electione*, ubi an electio Canonica
facta ab electoribus, ubi si unus, aut plures
sint excommunicati, sit nulla, aut veniat
annullanda. † Ex littera hujus Textûs Barbo- 6
sa *hîc à nu.* 2. primò, dicit quod sententia lata à
Judice excommunicato, est nullius momenti,
juxta Glossam hic, verbo *insdatus*; & *nu.* 3.
ampliat. 1. sive excommunicatus exerceat Jurisdictionem
solus, sive simul cum aliis; nam sufficit,
quod unus tantùm sit excommunicatus,
ad hoc, ut actus, & sententia vitietur in totum
juxta Textum hunc. † Et *nu.* 4. *ampliat.* 2. ut 7
procedat etiamsi plures Judices fuissent dati
cum clausula *quod si non omnes*, quia etiam procedendo
cum uno excommunicato inficiunt
propriam Jurisdictionem, ubi dicit verum in
delegatis; secus in ordinariis Judicibus, & procedere,
quando Judices, non excommunicati
scienter admittunt excommunicatum; secus si
ignoranter, quia tunc sententia sustinetur ex
authoritate eorum, qui non erant excommunicati:
ita ex Ricciolo *de Jure personarum extra
gremium Ecclesiæ existent. cap.* 18. *nu.* 8. *&* 9.
† Et idem Barbosa *nu.* 5. *ampliat.* 3. dictum, ut 8
procedat dictum in arbitrio Judice, electo à
partibus, ut Judicis partes suscipiat, & servato
Juris ordine procedat, pariter arbitri excommunicati
sententiam nullius esse momenti, fic
cum eodem Ricciolo *dicto lib.* 5. *cap.* 18. *n.* 3.
& cum Reginaldo *in praxi fori pœnitent. lib.* 32.
num. 3. versicul. *septimo*, omnino videndo, Guttierrez
Canonic. lib. 1. *cap.* 1. *nu.* 74. *cum sequent.*
† Et ampliat, *num.* 6. Barbosa, ut procedat, 9
nedum in sententia definitiva; verum, & Interlocutoria,
& in simplici decreto: sit cum eodem
Ricciolo *d. c.* 18. *n.* 2. Imo idem Barbosa *n.*
7. hoc ampliat, sive Judex fuerit excommunicatus
à principio, sive medio tempore, de quo idem
videndus *in c. sciscitatus* 13. *n.* 5. *de rescriptis.*

Et

10 Et quatenus *hic*, ex versic. *ipsa casata iterum cognoscatis*, possunt, DD. agere de quæstione an eo, quod veniat annullanda sententia, ordine Juris aut Judiciis; non servato, sit iterum de novo, in actis agendum à partibus: applicabis plura, quæ adduxi *suprà in c. examinata* 15. *de Judiciis*, ubi longè dixi, quod si actio, intentio, seu libelli, sunt inepti, absolvitur Reus ob instantia Judicii, ita ut actor iterum de novo audiatur, si ipse agere velit.

QUÆSTIO I.

An sententia lata à Judice excommunicato, sit nulla, aut veniat annullanda? Et an extante extravaganti ad evitanda sustineatur decisio Textûs nostri: Et an sententia lata à publico excommunicato, non denunciato, valeat? Et an omnis actus Jurisdictionis ab excommunicato factus, sit nullus? Et an excommunicatus ita sit privatus spirituali Jurisdictione fori contentiosi, ut omnis ejus actio ipso Jure, sit irrita? Et an actus intromittendi aliquem in possessionem, ab excommunicato factus, sit validus? An excomunicatus possit validè in Judicem eligi, vel creari?

SUMMARIUM.

1 *Conducibilia quadam ad primam partem quæstionis.*

2 *Sententia lata à Judice excommunicato, est ipso Jure nulla, sed quando expenditur? à num.* 4.

3 *Electio ab excommunicato facta, est ipso Jure nulla*: latè quæst. 2. *versic.* ad quintam, *à num.* 15.

4 *Rescriptum ab excommunicato impetratum, non valet, nec collatio.*

5 *Excommunicatus Jure antiquo, non poterat testificari.*

Extravagans ad evitanda scandala late intelligitur.

6 *Excommunicatus, etiam publicus hodie non venit vitandus, nisi sit denunciatus, aut Clerici notorius percussor.*

8 *Sententia lata à publico excommunicato, nondum denunciato, est valida: quid si pars, in cujus favorem lata est, sciat illum esse excommunicatum? n.* 8.

9 *Actus ab excommunicato denunciato, facti sunt nulli, si sint Jurisdictionis, n.* 10.

10 *Subditus nequit uti licentiâ ei datâ à Judice excommunicato.*

11 *Actus Jurisdictionis facti ab excommunicato occulto, sunt validi.*

12 *Excommunicatus publicus de Jure antiquo, publicè erat vitandus, occultus tantùm occultè.*

13 *Actio ab excommunicato, non denunciato facta; etsi sit alii nociva, adhuc valet, num.* 14.

15 *Actus habentes originem à lege positiva, etsi divina, valent ab excommunicato non denunciato facti, ut professio, ordinis susceptio, num.* 16. *&* 17.

18 *Excommunicatus alium excommunicare nequit, est enim privatus spirituali Jurisdictione fori contentiosi, n.* 20. vide *quæst.* 2. versic. *ad secundam.*

19 *Sententia excommunicationis lata ab excommunicato occulto, & tolerato, valida est.*

21 Cap. 1. de officio Vicarii lib. 6.

22 Cap. si ia cui de officio delegati lib. 6.

23 Cap. 1. de supplenda negligentia Prælator. lib. 6. & alia.

24 *Excommunicatus non denunciatus, potest facere plures actus Jurisdictionales, ut hic num.* 25.

25 *Excommunicatus, quare sit interdictus ab usu Judicandi?*

26 *Excommunicatus Judex quit mittere in possessionem beneficii, ante excommunicationem collati: fallit si ad id faciendum exerceret Jurisdictionis actum? n.* 28.

27 *Excommunicatus nequit accipere possessionem beneficii sibi collati ante excommunicationem.*

29 *Excommunicatus nequit in Judicem eligi, vel ad dignitates Jurisdictionem habentes assumi: expende, ut n.* 10. *&* 31. *secus ad alios actus particulares, ut n.* 32.

30 *Temporalia non æquè prohibentur excommunicato, sicut spiritualia.*

3 *Excommunicatus facere quit actus privatos.*

32 *Doctoratûs gradus collatus excommunicato validus est.*

AD primam quæstionis partem, ut respondeas, Adjunges nonnulla, quæ adduxi, *supra in cap.* 1. *quæst.* 1. 2. 3. 4. *hoc titulo*, ubi de sententia ipso Jure irrita, aut annullanda, *& in cap.* 3. *de fide instrument. quæst.* 1. ubi an sententia lata ex falsis instrumentis sit ipso Jure nulla, aut veniat annullanda? Et *in cap.* 4. *de foro compet. quæst.* 39. An sententia lata à Judice post recusationem, sit ipso Jure nulla? Et *in cap. sicut.* 9. *de testibus*, An sententia lata ad dictum corruptorum testium sit ipso Jure nulla? *ibi q.* 2. Unde quia ex prædictis, & dicendis ad difficultatem, poteris congruè respondere, & uno verbo posteaquam de aliis dubiis hujus difficultatis dixerim; respondebo. 1

Igitur communis est Doctorum assertio, ut sententia lata à Judice excommunicato, sit nullius momenti, probant Doctores per Textum, *in cap. audivimus* 24. *quæst.* 1. Geminianus, *in c.* 1. *col. pen.* versic. *in ea Glossa de officio vicarii*, *lib.* 6. ubi Franchis, *num.* 7. Socinus, *in cap. sacris*, *numero* 264. *de sentent. excomm.* Barbosa, *in dicto c. audivimus num.* 2. Antonius Ricciol. *de Jure personarum extra gremium Ecclesiæ exist. lib.* 4. *c.* 18. *nn.* 4. & Villalobos, *in summa*, *p.* 1. *tractat.* 17. *difficult.* 5. *sub num.* 1. dicit ex dicto, *cap. audivimus*, ut quod sit ab excommunicato, sit ipso Jure nullum, & ex nostro Textu, ex quo probat non solùm sententiam latam ab excommunicato Judice, sed latam à pluribus conjudicibus, quorum unus est excommunicatus, esse cassandam, verùm ex eo videtur, ut potius veniat annullanda, quod ex infra dicendis uberius expenditur. 2

Ad secundam partem quæstionis, an stante extravaganti, ad evitenda, sustineatur decisio Tex- 3

Textûs nostri, & videtur quod sententia, sit ipso
Jure nulla; primò quia electio ab excommunica-
to facta, etiam, ut privatus, est ipso Jure nul-
la, ut probat Innocentius, *in cap. cum dilectus de*
4 *consuetudine*, Felinus *hic num.* 1. † Deinde quia
rescriptum ab excommunicato impetratum non
valet, nec collatio facta ab excommunicato, valet,
*cap. postulati de Clerico excommunicato ministran-
te*; & hoc sicut, & alia quælibet gratia impe-
trata, *cap. cum parati de appellat.* sed hæc nulla
sunt, etiam privatâ authoritate petitâ ab ex-
communicato; ergo fortius erit in Judice sen-
tentiam ferente etiamsi adhuc non sit denun-
5 ciatus. † Imo & Covarruvias *in cap. alma ma-
ter* 1. *p. art.* 1. *de senten. excommunic.* existima-
vit quod sicut Jure antiquo excommunicatus à
testimonio repellabatur, *cap. veniens* 28. *de testi-
bus*, *cap. decernimus de sentent. excommunicatio-
nis*, sic etiam post dictam extravagantem, pos-
sit etiam testificari, nam ea constitutio Mar-
tini V. nihil induxit in excommunicati favo-
rem; quam partem probat Balboa, *in cap.* 2. *de
exceptionibus*, legendus *à num.* 44. ubi expen-
dit, *dict. extravagantem*, & *ibi*, *num.* 52. ubi
contra alios ita tenent, eo quod excommuni-
catus, etiam ante denunciationem infamis est,
quamvis fidelibus non sit prohibitum cum nul-
lo commercium, *cap. illi* 6. *quæst.* 1. non enim
in testem admittitur infamis infamiâ Canoni-
câ, *cap. infamis* 6. *quæst. cap. constituimus* 3.
quæst. 5.

6 Sed adhuc existimo ut stante dicta extravag.
quæ docet quod non tenemur vitare quemcun-
que excommunicatum, etiam publicum, &
notorium, nisi sit denuntiatus, vel nisi sit
Clerici percursor notorius, sententia ab ex-
communicato lata, valida sit ipso Jure, quia
decisio Textûs nostri, & aliorum hodie servan-
da sunt; adhuc non obstante dict. extravagan-
ti, etiam in quolibet excommunicato; dum ta-
men occulto, quia etsi excommunicatus ad
quoscunque actus à lege positiva inductos, de-
bet inhabilis reputari; ita ut irriti Judicentur:
tamen si adest ratio publicæ utilitatis & æqui-
tate attentatâ sustinebuntur: quare fit; ut pro-
cessus cum excommunicato gestus; antequam
ei sit objecta excommunicationis exceptio susti-
neatur, *cap.* 1. *de exceptionibus*, *lib.* 6. quod
verum est ad Textum nostrum; etsi revera
actus de quibus, *numero præcedenti*, sint ipso
Jure nulli.

7 Ad tertiam quæstionis partem, an sententia
à publico excommunicato lata, si nondum sit
denunciatus valeat? Respondeo talem senten-
tiam, validam esse, ut docet Covarruvias, *in
dicto cap. alma mater de sententia excommunicat*,
p. 1. §. 7. versic. *similiter actus*, ubi hanc dicit
communem opinionem, quia in pertinentibus
ad officium publicum nequaquam ipsis nocet
sententia excommunicationis, in quos pu-
blica potestas exercetur: hanc sequitur, Ce-
vallos, *in pract. quæst.* 902. docens eam esse ve-
ram; & ita ut in praxi observari, sine aliqua con-
troversia, ita ob hanc causam se unquam vi-
disse sententiam esse nullam; & ita ex Textûs
8 nostri mente sequor. † Etsi Abbas, *in cap. di-
lectus*, *num.* 11. *de presb.* Albericus, *in l. Barba-
rius*, Philippus, *num.* 33. *ff. de officio Prætor.* &
Decius communem dicens *in dicto cap. post ces-
sionem de probat.* affirment sententiam latam in
favorem partis scientis Judicem esse excommu-
nicatione nullam esse; & ita sequitur Balboa
cum aliis *in dicto cap.* 2. *n.* 57. 58. *&* 59.

Ad quartam quæstionis partem, an omnis 9
actus Jurisdictionis ab excommunicato factus
sit ipso Jure nullus; in quo dubio respondent
communiter Doctores distinguendo, actus ge-
stus ab excommunicato publico, vel simplici-
ter, Juxta Jus antiquum, vel Juxta novum à
manifesto Clerico percussore, aut nomina-
tim denunciato irritos esse, & nullius momen-
ti: sic probat Suarez, *de censuris disput.* 14. *sect.* 1.
num. 4. ex Textu nostro, ubi non tantùm sen-
tentia lata ab uno Judice excommunicato, sed
etiam lata à multis, ex quibus unus tantùm ex-
communicatus est, cessanda dicitur, ubi Glos-
sam advertit cassandam dici, quia causa, & irrita
declaranda est, nam si valida fuisset, non esset
cur irritaretur, propter solam culpam Judi-
cantis, cum illa culpa non esset contra Justi-
tiam, nec contineret defectum essentialem, &
alia longe scribens Suarez addit, *ibi*, *num.* 5.
reum non ligari sententiâ à tali Judice latâ, ut-
pote ipso Jure nullâ, nec subditum teneri ad
parendum superiori excommunicato, aliquid
præcipienti; imo nec posse ei obedire in his,
quæ ut prælatus præcipit. † Et sic fieri, ut 10
multò minus debeat, aut possit talis subditus uti
licentiâ, dispensatione, aut Jurisdictione de-
legatâ à tali superiore excommunicato, quia
omnes isti, sunt actus Jurisdictionis; & conse-
quenter invalidi; ita ille, ubi & *num.* 6. alia
addit videnda, & probat ex eo, *sub dictis n.* 4.
versic. *ratio autem est*, quia Ecclesia per excom-
municationem prohibet hujusmodi actus quan-
tùm potest, & expendit ob bonum Ecclesiæ re-
gimen, ut hujusmodi censura timeatur, sed Ec-
clesia potest hoc prohibere, auferendo Jurisdic-
tionem, quantùm ad talem actum seu; pro illo
tempore, & postquam excommunicatus publi-
cus est, nihil aliud expectari poterat ad hunc ef-
fectum, Juxta antiqua Jura, & juxta dict. extra-
vag. ad evitanda, idem & nunc post specialem
denunciationem: ergo sine dubio talis excom-
municatio inducit efficaciter hunc effectum, &
suspensionem Jurisdictionis.

Sin autem actus jurisdictionis gesti sint ab 11
excommunicato occultè; tunc revera illi erunt
validi, quia dum aliquis sustinet, & exercet in
Republica munus publicum; licèt habeat de-
fectum occultum acta ejus ex ejusdem Reipu-
blicæ interpretatione, & concessione, valida
erunt: sic docent in proposito Ricardus, *dist.*
18. *art.* 7. *quæst.* 1. Baldus, *quæst.* 2. *art.* 3. *&
quæst.* 4. Soto, *dist.* 22. *quæst.* 2. *art.* 1. *circa fi-
nem*, Navarrus, *in sum*, *cap.* 27. *num.* 21. idem
sentit *cap.* 9. *numero* 8. Covarruvias, *in dicto
cap. alma p.* 1. §. 11. *numero* 4. Suarez, *ubi
suprà dicta sect.* 1. *disput.* 14. *de cens. numero*
8. *&* 9. qui hoc etiam probat à contrario sen-
su ex nostro Textu, propter verbum illud *si
publicè excommunicationis vinculo irritus sit*,
ubi Abbas, Felinus, & alii notant, si non sit
publicè irritus; non infirmari ejus senten-
tiam, & ipse improbat sententiam Glossæ, *in* §.
verumtamen post *cap. infamis* 3. *quæst.* 7. Silve-
stri verbo *excommunicatio* 1. *num.* 6. *in fine* & *ex-
communicatio* 2. *n.* 1. cum aliis dicentes omnia acta
ab hujusmodi excommunicato invalida esse, quan-
tumvis occultus sit.

Et confirmatur nostra sententia, quia Jure 12
Canonico antiquo statutum est publicum ex-
com-

communicatum publicè esse vitandum, occul-
tum verò tantùm occultè, *c. cum non ab homine de
sent. excommunic.* quod non in favorem excom-
municatorum, sed Reipublicæ Christianæ pro-
videntiâ, non irritantur; id est, ut dicit Sua-
rez, *sub dicto num.* 729. non vitantur, ubi iterum
probat, tum ex pari ratione, seu necessitate;
tum quia si fideles non tenentur publicè vitare
excommunicatum, etiamsi sibi cognitum priva-
tim, hoc ipso habent Jus ut acta ab illo valeant
quia si ille est v. g. Judex, & non est publice
excommunicatus, debent coram illo petere Jus
suum: ergo oportet; ut alter validè illud dicere
possit, aliàs inæqualis & iniqua esset con-
ditio.

13 Dices autem quod etsi prædicta vera sint,
de his nempe acta, quæ in aliorum utilitatem
facta sunt, non verò de iis, quæ cedunt in gra-
vamen, vel detrimentum aliorum, quandoqui-
dem hoc privilegium, non ipsi excommunica-
to, sed aliorum utilitati conceditur, ob idque
dicitur, *in l. Barbarius, ff. de officio Prætoris*, va-
lere hujusmodi acta, *Propter utilitatem eorum,
qui apud eum geruntur.* Sed respondeo hoc Jus
non concedi, propter utilitatem privatam hu-
jus, vel illius personæ, sed propter publicam
14 Reipublicæ, vel Ecclesiæ. † Et ideo licet con-
tingat actionem hujusmodi excommunicati, esse
alicui nocivam, vel onerosam; nihilominus va-
lida erit, quia ad commune bonum Reipublicæ
ita expendit, & de facto procedit ab eo, qui ab
Ecclesia habet potestatem toleratam: ita Sua-
rez *suprà num.* 10.

15 Notabis autem quòd si actus aliunde ha-
beant originem, quàm à lege positiva, veluti
à Jure naturali, & gentium, & ab excommu-
nicato geruntur, validi erunt, quamvis ipse
gerens peccet se prohibitâ ingerendo commu-
nione: ita Balboa, *in dicto cap. 2. de except. sub
num. 33. in fine*, ubi infert ut omnes contractus
ab excommunicato gesti, validi sint: & addit
procedere hanc doctrinam, etiam in actibus à
16 lege divinâ pendentibus. † Et sic valere ait
excommunicati professionem: nam observatio
voti, est Juris Divini, quamvis solemnitate ad
Jus Canonicum pertineat, *ex cap. unica de vo-
17 to lib. 6.* † Et ait sic etiam valere ordinis sus-
ceptionem factam ab excommunicato, *ex cap.
cùm illorum de sententia excommunic.* sed ut
vides isti actus non sunt Jurisdictionis ex par-
te dantis, de quibus nunc, aut hìc, non dis-
putamus.

18 Ad quintam quæstionis partem, an excom-
municatus; ita sit privatus spirituali Jurisdic-
tione fori contentiosi, ut omnis ejus actio, sit
ipso Jure irrita: videtur ex dictis optimè satis
fieri; sed ego hanc constituo regulam genera-
lem, nempe usum talis Jurisdictionis esse pro-
hibitum excommunicato, Juxta Doctrinam,
dict. cap. audivimus 24. quæst. 1. ubi dicitur ex-
communicatum non posse alterum excommuni-
care, quod non alia ratione dicitur, nisi ob
defectum Jurisdictionis: quare nonnulli sense-
runt sententiam excommunicationis ab excom-
municato, etiam occulto prolatam esse nullam
Juxta Glossam, *in cap. in summa 24. quæst.* 1.
Jason. *in dict. l. Barbarius*, *numera* 61. *ff. de
officio Prætoris*, S. Dominicus, *in cap. is, cui
in princ. de officio deleg. lib. 6.* eo quod
excommunicatus alium excommunicare non po-
test, cùm propter excommunicationem omn

Ecclesiasticâ Jurisdictione probibetur: tradit
Balboa, *in dict. cap. 2. de except. nu.* 58. Suarez
de cens. d. disp. 14. sect. 1. sub n. 10. ex Abbate
hic n. 12.

Sed revera dicendum est, ut quemadmodum 19
sententia aliqua quælibet lata ab excommunica-
to tolerato, & non denunciato, valet ex dic-
tis, & ex Panormitano, *in cap. veritatis, nume-
ra 33. de dolo, & in cap. ab excommunicato de
rescriptis*, Covarruvias, *in dicta cap. alma ma-
ter 1. p. §. 11. num.* 4. ita similiter procedat in
sententia excommunicationis, lata à Judice ex-
communicato, quia licet sententia excommu-
nicationis ab excommunicato lata nulla sit;
hoc tamen non procedit in excommunicato oc-
cultè, cùm, ut dixi publicæ utilitatis causâ re-
ceptum sit hujusmodi sententiam, & Judicia su-
stineri, ne lites jam finitæ cum tantâ Reipubli-
cæ vexatione suscitarentur: Argumento Textûs
in dicta l. Barbarius, ff. de officio prætoris, ex re-
gula Textûs, *in l. ita vulneratus* 52. versiculo,
*cum multa, ff. ad leg. Aquil. l. 3. ff. ad Macedon.
§. sed si cùm aliquis instit. de testament. cap. si tibi
concesso 26. de præbendis, lib. 6.* explicat Balboa,
supra, num. 59. & Frechilla, *de excommunicat.
p. 2. art. 2. num.* 8. † Et addit Suarez, *dict. dis-* 20
put. 14. sect. 1. sub num. 10. in fine, quod licet
simpliciter excommunicatus, non possit excom-
municare; nihilominus excommunicatio lata ab
excommunicato occulto, valida sit: nam etsi
quatenus est excommunicatus, sit privatus usu
Jurisdictionis: tamen quatenus est minister pu-
blicè toleratus, recipit aliâ ratione illum usum,
non, ut illi liceat per se loquendo exercitium
ejus, sed ut valorem habeat, si de facto illum
exercuerit: vide *infra quæst.* 2. in versic. *ad se-
cundum.*

Et sub hac doctrina, *infero* 1. intellectum ad 21
Textum, *in cap. 1. de officio vicarii, lib.* 6. ubi di-
citur qui vices gerebat alicujus officialis, seu Ju-
dicis Ecclesiastici, hoc excommunicato existente,
non posse munera illius officii exercere, quia per
excommunicationem suspenditur principalis Ju-
risdictio, in eo, qui excommunicatur; inde-
que fieri, non derivari ad illum, qui illius vices
gerit.

Infero secundò, ad Textum *in cap. si is cui de* 22
officio deleg. lib. 6. quando delegatus excommu-
nicatus est carere sub delegatum Jurisdictionis
usu, & ideo non ad illum, sed ad sedem Apo-
stolicam esse appellandum. † Quod idem so- 23
let probari ex Textu, *in cap. 1. de supplenda ne-
gligentia Prælat. lib.* 6. ubi dicitur excommunica-
to Episcopo, Jurisdictionem non devolvi ipso
Jure ad Archiepiscopum: unde ait Suarez, *d.
disput. 14. de cens. num.* 1. supponi quod Jurisdic-
tio tollatur; & ad aliquem devolvatur; licèt
negetur devolvi ad talem personam, & idem
probat, ex Textu, *in cap. decernimus de senten-
tia excommunic. lib. 6.* & ex *dicta cap. veniens el 2.
de testibus*, & ex aliis, quibus probatur excom-
municatum nec testem, nec actorem esse posse
in Judicio, de quibus adduxi, *in dicto cap. ve-
niens. & in cap. intelleximus de Judiciis*, ubi la-
tissimè, & reddit illam generalem rationem, quia
excommunicatus privatus est omni Ecclesiasticâ
communione.

Ex his infero tertiò, ut prædicta regula ex- 24
tendatur ad omnes actus, qui propriæ Jurisdic-
tionis sunt, quales sunt omnes illi, qui sunt
propriè Judicis, & superioris Ecclesiastici, ut sunt,

i præ-

præcipere, aut leges ferre, vel in latis dispensare, seu licentiam præbere ad quolibet munus Ecclesiasticum exercendum, & ferre judicium, & alii similes, qui numerantur; *in cap. accedentibus de excessibus prælator, in cap. dilectus filius de officio ordinarii*, & inter hos actus annumeratur concessio indulgentiæ, ut notat, Navarrus *in commentario de jubileo notab.* 31. *numero* 10. Silvester, verbo, *indulgentia, numero* 13. Abbas *in dicto cap accedentibus*: Est enim eadem ratio de his omnibus; nam licet Jura interdum loquantur de jurisdictione simpliciter, & absolutè, ad quam propriissime per-
25 tinent omnes dicti actus. † Et ratio ob quam interdictus est usus judicandi excommunicato, non est ob specialem naturam illius actus, sed simpliciter ob suspensionem ab officio, & ab omni actu jurisdictionis, quam excommunicatus incurrit; sic hunc effectum, explicant omnes Jurisperiti in locis adductis, & *in cap. cum dilectus de consuetu.* specialiter Innocent. & Abbas *in dicto cap. veritatis de dolo*, & hic in Textu nostro, Theologi *in* 4. *dist.* 18. & 20. summistæ verbo, *excommunicatio*, specialiter Cajetanus *in summ.* verbo, *excommunicatio*, *cap. quod excommunicatio plura sunt prohibita*, Navarrus *in summ. cap.* 27. *numero* 21. Suarez, *dicta disput.* 14. *de cens. sect.* 1. *numero* 2. ubi *numero* 3. probat quod excommunicatus Jurisdictionem exercens peccat mortaliter: Quæ omnia intelligo secundùm, *suprà* dicta.

26 Ad sextam quæstionis partem, an actus intromittendi aliquem in possessionem ab excommunicato factus, sit ipso Jure nullus, seu validus? Abbas *in dicto cap. veritatis de dolo, & contumacia, numero* 42. & *in cap. pro illorum de præb. numero* 16. docet quod talis possessio collato ob excommunicato tradit Jus possessori; ita ut validus sit ille actus, quod intelligit Suarez, *de censuris dicta disput.* 14. *sect.* 1. *num.* 33. de collatione possessionis, quantùm ad merum actum recipiendi, vel constituendi aliquem in possessionem sui officii, aut beneficii, quod per collationem, seu electionem jam quoad totum Jus, & Dominium obtinuerat, ex ea ratione, quia per talem possessionem, non datur aliquod Jus, sed solùm datur alicui quod suum est; Quapropter ait talem actum non solùm validum esse, sed etiam licitum, si alioqui necessarius sit, quia excommunicatus non prohibetur solvere debitum, nec dare alicui quod suum est: Hanc sententiam sequitur Villalobos, *p.* 1. *tract.* 17. *dist.* 12. *n.* 4.

27 Econtra autem excommunicatus non poterit postulare possessionem beneficii sibi debiti; quia etsi ante excommunicationem plenum, & confirmatum Jus obtinuit beneficii, & quod reliquum est, ad factum tantùm pertineat, ut dixi: tamen dispar est ratio in excommunicato recipiente possessionem, ac adest in Judice excommunicato eam conferente: Nam cùm in excommunicato, cui traditur possessio, magna utilitas consideretur, & qui excommunicatus est, fit suspensus ab omni usu sui beneficii, & privatus omnibus fructibus, & commodis ejus, sequitur, ut etiam sit privatus à possessione capienda, si illam non habet; quia non est dubium, cum ille sit usus valdè utilis, & commodus beneficii: nam licet possessio non conferat novum Jus; multùm tamen illud firmat,

Fermosin. de Exceptionibus.

& securiùs reddit: ita Suarez, *supra, num.* 34. Qui denique probat ex eo, quia actus ille, ex parte ejus, qui possessionem accipit Juris spiritualis existit, & ideò, si ipse excommunicatus sit, illi prohibitum dicit, ac invalidum esse.

Quod æquè non militat respectu Judicis 28
excommunicati possessionem dantis, qui nullam in se considerare potest utilitatem; verùm si in illâ possessione conferendâ, necesse esset aliquem Jurisdictionis actum exercere, ut cùm Judex Ecclesiasticus possessione suâ utitur ad admittendum Aliquem in possessionem: tunc si sit excommunicatus id facere non poterit, nec ille actus ex eâ parte robur aliquod, vel valorem accipiet, quod verum dicit Abbas, *in cap. fraternitatis de testibus, numero* 9. etiamsi talis Judex solùm sit executor Jurisdictionis usum habens, Juxta dicta, *suprà, in cap. de cætero* 5. *hoc titulo.* Nam omnis usus Jurisdictionis, per excommunicationem suspensus est: Sequitur Suarez, *supra dicto numero* 33. *in fine*, contra additionem ad Abbatem, *in cap. pro illorum de præbend. numero fin. littera, B*, solùm ergo dicit receptionem, vel collationem possessionis validam esse, prout à privatis Personis fieri potest, absque ullâ Jurisdictione, etiamsi talis Persona excommunicata sit.

Ad ultimam partem quæstionis, An Ex- 29
communicatus possit validè in judicem eligi, vel creari? Cui dubio generale respondent Butrius, *in cap. per venerabilem* 34. *de electione, numero* 12. & 13. Abbas, *numero* 11. & alii relati, per Riccium, *de Jure personarum, lib.* 4. *cap.* 17. *numero* 1. & per Caldas Pereyra, *de renovatione emphyteusis, quæst.* 7. *numero* 1. Prope finem dicendo in Judicem vel ad dignitates seculares, quibus sit annexa Jurisdictio, assumi excommunicatum non posse; & sic communiter Doctores docent, quòd videtur sequi ex illo principio, *cap. ult. de Clerici excom. ministr.* Per quod Nemo potest eligi ad munera ordinata, ad actiones, de quibus per Sacros Canones, prohibitus est, quia excommunicatus prohibitus ab actione Jurisdictionis temporalis; & ob id videtur prohibitus; ne ad illam Jurisdictionem accipiendam, eligi valeat, & Doctores, cum Glossa, *in dicto cap. venerabilem*, verbo, *electus*, sentiunt talem electionem esse nullam, ipso facto; & Suarez omnino videndus; *de censuris, disputat.* 16. *sect.* 2. *numero* 1. infert ad minùs talem electionem irritandam esse, ut apertè dicitur, *in dict. cap. ult.* sed An ipso Jure irrita sit? Maxime dubitatur; eo quod nullum fundamentum valeat ad asserendam collationem hujusmodi, & electionem esse ipso Jure nullam.

Nec obstat dicere collationem dignitatum 30
Ecclesiasticarum esse ipso Jure irritam, de quo, *quæst. sequenti*, aliqua dico: Ergo idem de electione Judicis debeat dici: Nam respondeo in spiritualibus Jura Canonica directè disponere, ut nulli excommunicato dignitates conferantur, sed de temporalibus nulla est talis generalis dispositio, cujus ratio fortasse ea potissima est, quia temporalia non directè cadunt, seu prohibentur per excommunicationem, sicut spiritualia: Prosequitur Suarez, *ubi supra, n.* 4. 5. & 6. Ubi signatim loquitur de dignitatibus, quæ ad Jurisdictionis

Hh ac-

actus ordinantur, ut sunt Imperialis, Regia, Ducis, Comitis, & similes Magistratus, sive perpetui, sive temporales, addens, *n.6.* quod isti excommunicati possunt aliâ viâ Jurisdictionem obtinere, quam per electionem, veluti Jure hæreditario, ut cum qui intrat majoratum, cui annexa est Jurisdictio: tunc enim venit Jurisdictio minus principaliter, eo quod successione, excommunicato, est radicaliter Jus acquisitum ad illam, seu ad bonam, cui est Jurisdictio annexa ante excommunicationem contractam, quæ non privavit excommunicatum tali Jure; non enim excommunicatio privat aliquem à tali Jure, maximè quando successio est necessaria ex Jure primogenituræ, vel alio Jure idemque dicit Suarez, etiamsi successio sit ex testamento per voluntariam institutionem, quia quoad hoc testamentum imitatur naturam contractûs, seu donationis à privata persona factæ de rebus suis, quæ valida est, etiamsi excommunicato fiat, Et consequenter ait valere translationem Jurisdictionis, quæ ibi se habet, tanquam quid concomitans, & accessorium? Argumento Textûs *in c.ex litteris de Jurepatronatus*, additque Suarez non solùm valere eam Jurisdictionis translationem, sed nec etiam posse irritari, ob solam excommunicationis causam.

31 Secus verò esse quando confertur per collationem, electionem vel alium modum provisionis ex publico munere, vel authoritate factæ: nam de hoc loquuntur Jura quando dicunt esse
32 eam electionem irritandam. † De aliis inquam actibus, qui solùm sunt ad honorem personarum, vel ad temporale lucrum; licet donatio illicite fiat, quatenus includit communicationem cum excommunicato: tamen semel facta electio non solùm non est ipso Jure irrita, verum nec irritanda, sed absolutè firma, quia nullo speciali Jure aliud statutum est; ita Suarez *d. disp.* 16. *sect.* 2. *sub n.* 4. eo quod illa tantùm est quasi contractus quidam, vel simplex donatio rei temporalis, quæ excommunicato facta valida est.

33 Unde Decius *in c.intelleximus de Judiciis, n.2.* cum Cardinali, Suarez, *sub d. n.4. in fine*, & alii communiter tenent quod gradus doctoratûs excommunicato collatus, validus est, quia nec Jurisdictionem includit, nec ullo jure speciali impeditur, quominus collatus valeat; quod maximè verum est de gradibus, quia regiâ dantur authoritate: nam de gradu Theologiæ, vel juris Canonici, qui dantur authoritate pontificia, dicit Suarez magis posse dubitari, eo quia magis spirituales, & Ecclesiastici videntur; sed nihilominus resolvit idem, ac de aliis gradibus, quia non sunt propriè beneficia, aut Ecclesiasticæ dignitates, & de eis non est aliquod jus expressum, & sic aliter respectu judicis Ecclesiastici, cum excommunicatus est, tota adest dubitatio, quod ex dicendis maximè diluitur sub quæstione sequenti in principio.

QUÆSTIO II.

An excommunicatus possit esse Judex in sæculari Judicio; ita ut suspensus dicatur, & privatus, vel solùm prohibitus: Et an excommunicatus Judex alium possit excommunicare: Et an delegatus nominatus à Judice ordinario excommunicato, valide exerceat Jurisdictionem: An excommunicatus Judex possit beneficia conferre, seu alios eligere, aut queat qui excommunicatus est, beneficium valide resignare: Et an excommunicatus electus in Judicem, ubi denuntiatus ignoratur, valide Judicet?

SUMMARIUM.

1 *Excommunicatus nequit esse Judex etiam in sæculari Judicio, & num. 4. impugnatur respectu Judicis sæcularis, num. 2. & 3. & 6. nulla data differentia in Ecclesiasticum, & laicum.*
2 Cap. adversùs de immunit. Eccles.
3 Cap. excommunicamus, §. credentes de hæret.
4 Cap. Præsidentes de hæret. lib. 6.
5 *Subditi absolvuntur ab obligatione obediendi superioribus excommunicatis.*
6 *Excommunicandi, seu suspendendi Jurisdictio, non tollitur, nisi per manifestam sententiam, num. 8. & 9.*
8 *Excommunicatis nullum Jus favet etiam hodie.*
9 *Judex, cui opponitur, ut sit excommunicatus, & ab eo declinatur, si excommunicet, nulliter facit.*
10 *Delegatus à delegante excommunicato nihil facere quit in his, quæ dependent à delegatione.*
11 *Judex excommunicatus, non toleratus, nequit eligere, aut conferre beneficia, n.12.*
12 *Collatio annumeratur inter beneficii fructus.*
13 *Provisus beneficio à Judice excommunicato, appellatur intrusus, & tenetur relinquere beneficium.*
14 *Excommunicatis nunquid licitè conferantur beneficia, seu possint pensiones, aut alia beneficialia dari remissivè.*
15 *Excommunicatus Judex non toleratus, nequit eligere ad beneficia.*
16 *Electio computatur inter actus Jurisdictionis, & facta ab uno excommunicato qui ut talis inter alios electores est, nunquid sit nulla, à n.19. quid de excommunicato minori? n.25. remissivè.*
17 *Electio à suspenso judice facta non est valida, etiam simpliciter suspenso, n. 18.*
18 *Suspensus simpliciter declaratus: nunquid ex eo intelligatur ab officio, & beneficio.*
19 Cap. illa quotidiana 39. de electione, n. 20. 21. & 22.
22 *Electio Pontificis ab excommunicatis facta valida est, n. 23.*
23 *Cardinales non repelluntur ab electione Pontificis, prætextu excommunicationis, suspensionis, aut interdicti.*

24 Suf-

24 *Suspensus ab officio, nec eligere, nec eligi potest.*

26 *Resignatio beneficii facta ab excommunicato, etiam non tolerato, simpliciter valet; secus si fiat ad favorem Tertii, n. 27. & 28.*

29 *Excommunicatus publicus & denunciatus in uno loco validè exercet Jurisdictionem in alio loco, ubi reputatur, non sic excommunicatus, aut suspensus, n. 29. & 30.*

31 *Denunciatio excommunicati in uno loco facta, porrigitur ad alia, si ibi sciatur, ut sit denunciatus.*

32 *Excommunicatus denunciatus in uno loco, vitandusne sit in alio, ubi scitur, quòd sit sic excommunicatus remissivè.*

1 AD primam quæstionis partem, ut respondeam, Dico excommunicatum non posse etiam esse Judicem sæculari Judicio, saltem ob eam rationem communem, quòd ab humana communicatione exclusus est, & alii à communicatione cum illo; item, quia excommunicato vim suam exercet, etiam in seculari foro, ut probat, Suarex, *de cens. disp.* 16. *n.* 1. *ex textu in c. decernimus de cent. excommunic. lib.* 6. ubi de Actore patrono & teste, sermo est, quod magis mutat in Judice, quòd Balboa docet, *in c.* 2. *de exceptionibus n.* 11. Videndus, *à nu.* 12. Ubi plura adducit in puncto quæstionis, de quibus latè loquutus fuit idem Suarez, *d. disp.* 16. *à num.* 2. & novissimè videndus cum aliis pluribus, Diana, *p.* 3. *tract.* 9. *resol.* 108. agens de quæstione, An effectus excommunicationis, quoad privationem usus Jurisdictionis habeat locum in Judice excommunicato non tolerato?

2 Igitur Malderus, *tract.* 6. *de Just. c.* 1. *dub.* 11. censet non satis probari ex Canonibus sententiam Judicis sæcularis excommunicati esse irritam: Nam capitula, quæ solent citari, apertè loquuntur de Judice Ecclesiastico, & alia solùm agere de excommunicatis, propter certas causas, ut *in c. adversùs, de immunitate Ecclesiast.* Ubi decernantur irritæ sententiæ consulum, & rectorum civitatum, qui excommunicantur, propter exactionem factam ab Ecclesiis, vel Ecclesiasticis. Et *in* §. *credentes de hæreticis lib.* 6. *c. excommunicamus*, non annullatur sententia excommunicatis in genere, sed excommunicati, propter hæresim: Ergo.

3 Et facit pro hac sententia quæ adducunt Suarex, *ubi suprà à nu.* 3. & 4. & Balb. *in d. c.* 2. *de exceptionib. n.* 13. & 14. Ubi adducunt relata Jura, & deinde duplicem aliam rationem: Prima, quia ferre sententiam in sæculari Judicio, est actio merè temporalis, quæ Jure gentium in omni Republicâ, tam fideli, quàm infideli politicè benè institutâ, introducta est. Secunda, quia ex generali commercii prohibitione non sequitur probatio Jurisdictionis, cùm sæpè prohibeatur actus illius, absque ullâ privatione, præcipuè quando actus prohibetur in genere, non in specie, videndus, Victoria *in summa excommunic. num.* 16.

4 Adhuc verò dicendum est, Judicem sæcularem, propter excommunicationem, non solùm esse prohibitum, verum & suspensum, & privatum judicare; taliter ut sententia à Laico sic excommunicato lata nulla sit, ut probatur ex antiquâ Ecclesiæ consuetudine, seu traditione, quæ sufficit ad inducendam, vel tolerandam jurisdictionem *c. irrefragabili de officio ordinarii*, itaque probatur ex Textu, *in c. præsidentes de hæreticis lib.* 6. Ubi aliis deficientibus datur potestas peculiaris in judicibus excommunicatis procedendi contra hæreticos ad instantiam ordinariorum, supponitur enim *ibi*, ut Pontifex aliàs impediat eorum potestatem, ratione excommunicationis. Docent Præpositus, *in* 3. *p. quæst.* 2. *de excommunic. dubio* 12. *num.* 75. Hurtado, *disp.* 8. *de excommunic. difficult.* 2. *num.* 3. Turrianus, *lib.* 2. *disp.* 14. *lib.* 1. Suarez, *disput.* 16. hanc sententiam probat ex consensu, & consuetudine Ecclesiæ.

† Eamque etiam colligit *ex cap. penult. & ultim.* 15. *q.* 6. Ubi subditi absolvuntur ab obligatione obediendi superioribus excommunicatis Diana, *d. p.* 5. *tract.* 9. *disp.* 108. *in fine* Balboa, *in d. c.* 2. *de exceptionibus*, *n.* 5. Ubi infert ex dictis juribus fatendum esse omnia acta à Iudice excommunicato esse nulla, tanquam ab eo, qui nullum habet exercitium jurisdictionis, quod non solùm procedere, ait, in sententia, sed in aliis actibus ad jurisdictionem pertinentibus, ut ferre leges, privilegia, & dispensationes concedere, Iudices delegare, ut vulgò traditur in textu nostro, & *in c. veritatis de dolo, & contumacia*, & Theologi, *in* 4. *dist.* 18. Suarex, *ubi suprà de cens. disp.* 16. *sect.* 1. *num.* 6. qui debent intelligi de excommunicato denunciato, seu publico Clerici percussore. 5

Unde etsi inter Iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem magna adsit differentia, ita ut quatenus de Iudice Ecclesiastico, nulla sit dubitatio ex Textu nostro, & *c. tanta de excessib. Prælator. d. c. audivimus* 24. *q.* 1. & *in c. Pia de exception. lib.* 6. quæ jura referunt idem Balb. *in d. cap.* 2. *de exception. n.* 13. Suarex, *d. disp.* 16. *de cens. sect.* 1. *nu.* 2. ex quorum contextura, nihil de Iudice laico excommunicato percipitur tamen, ut dictum est, non est cui recedamus à prædicta sententia. 6

Ad secundam quæstionis partem, An excommunicatus Iudex possit alium excommunicare? Ut benè respondeas videbis adducta *quæstione præcedenti*, in versiculo, *ad quintam* & *ibi*, dictis addo quòd si excommunicatio est occulta: tunc communis Doctorum sententia, docet apud Bizozerum, *in summa de excommunicatione parte* 2. *capite* 1. *numero* 5. Dianam *dicta parte* 5. *tractatu* 9. *resolutione* 50. Jurisdictionem excommunicandi, vel suspendendi, non tolli, nisi per manifestam sententiam; quod verùm mihi videtur, etsi Angelus, *in summa verbo excommunicati* Ledesma sequutus Glossam, 24. *quæstione* 1. Gaspar Hurtado, *de excommunication. difficult* 2. *disputatione* 7. asserant talem Judicem non habere authoritatem excommunicandi; ita ut si tentet excommunicare, excommunicatio sit nulla. 7

Itaque ex his respondeo, ad sententiam Suarez dicens, *disputat.* 24. *section.* 2. *num.* 14. Hurtadi *ubi suprà*, Laiman. *lib.* 2. *tractatu* 5. *parte* 2. *capite* 5. *num.* 7. probantium ex extravaganti Constantiensi, nullum jus, favorem, aut licentiam datam esse ipsis excommunicatis, nisi quatenus cedit in gratiam, commodum, aut petitionem aliquorum fidelium, & sic prædicti negant Iudicem excommunicatum, toleratum alium posse validè excommunicare; in quo casu contrarium 8

dici debet ex adductis à Guttierrex *in Canonicis, lib.* 1. *cap.* 1. *nu.* 81. Conink. *de Sacram.disput.*14. *dub.*10. *num.*91. Diana *p.*5. *tract.* 9. *resol. fin.* quod probo ex late antea adductis, *quæst.* 1. quia eodem modo quo ad exercitium Judicialium actuum, jam se habet excommunicatus occultus, nam eodem modo à parte rei habet uterque impeditam Jurisdictionem, & tamen ejus actus, valide exercet, Ecclesia supplente ejus defectum, tum etiam, nam sicut tali Judici olim reus tenebatur obedire, nisi contra eum legitime exciperet, ut patet, *in cap.* 1. *de exceptionibus, lib.* 6. *& in cap. exceptionem* 12. *eodem*, & simili modo tenebitur obedire malo tolerato, etiam publicè excommunicato.

9 Ex quo notabis ut possit quia talia Judicia Judicium declinare opponendo excommunicationem; & tunc si Judex excommunicet, excommunicatio sit nulla, quia ille non erit contumax non obediendo, Præpositus *in* 3. *quæstion* 2. *dubio* 12. *num.*78. *&* 79. qui censet dicta de excommunicato vitando, videlicet, si talis transferat se ad alium locum, ubi passim ignoratur, quod sit nominatim excommunicatus, denunciatus, vel publici Clerici percussor, & eligatur in Judicem acta valere in favorem publicum tradit Diana *d. p.* 5. *tract* 9. *res.* 109. Ausonius ejus recopilator, verbo, *excommunicatio* 51. *&* 52.

10 Ad tertiam quæstionis partem, de legato à delegante excommunicato, respondeo cum Suarez *de cens. disput.*14. *sect.* 1. *sub num.* 2. versic. *an verò*, ut Jurisdictio delegata ante excommunicationem delegantis, suspendatur propter supervenientem excommunicationem, si res sit integra, non verò si inchoata jam, juxta Doctrinam Textûs *in cap. gratum*, & relatum, *de officio deleg.* agnoscunt Doctores, *in cap.* 1. *de officio vicarii in* 6. ubi Barbosa cum multis, *numero* 3. 4. 5. *&* 6. dicit procedere quando delegati Judicis Jurisdictio pendet à Jurisdictione delegantis, secus si dependeat à lege, vel à Principe, & omnibus a Barbosa adductis, addo Villalobos *p.* 1. *sum. tractat.* 17. *dif.* 11. *numero* 2. Videndus *tractat.* 16. *de cens. dif.* 6. *numero* 2. & Doctores, *in cap. si is, cui de officio deleg. lib.* 6. ubi Barbosa.

11 Ad quartam quæstionis partem; an excommunicatus possit beneficia conferre, cum hæc inquisitio spectet ad actum Jurisdictionis; ideo solent Doctores disputare de hoc dubio, & aliis sequentibus in hoc Textu nostro; & quod excommunicatus toleratus, possit valide beneficia conferre, item & electionem: docent Lessius *lib.*2.*de Justitia cap.* 29. *dubio* 7. *nu.*62. Hurtado *disput.*7.*de censuris difficultate* 2, item, *& disput.*8. Suarez *de cens. disput.* 14. *sect.* 2. *à nu.* 1. ubi longe scribit; etenim extra prædictum casum cum toleratus non est, existimo, ut nequeat valide excommunicatus conferre beneficia, Abbas cum aliis, *in cap. postulastis de electione*, Covarruvias *in cap. alma mater* 1.*p.* §. 7. *num.* 9. & patet ex Textu, *in cap. tanta de excessibus prælator. cap. quia diversitatem de concess. præbenda*, quod ex eo, verum est, quia talis actio procedit à Jurisdictionis usu, Juxta Glos-
12 sam, *cap. transmissa de electione.* † Tum etiam quia ut ait alia Glossa, *in cap. cum olim de majorit. & obedientia*, collatio annumeratur inter beneficii fructus, à quibus excommunicatus adest privatus: docet latè Videndus Suarez *ubi suprà*, qui hoc probat ex Textu, *in cap.* 1. *ne sede vacante, lib.*6. ubi sermo est de Episcopo, vel capitulo suspenso à beneficiorum collatione, quæ in excommunicatione includitur, ut probat ex verbis ibi, *Si omnes de capitulo majoris excommunicationis vinculo enodari contingat.* Quam Glossam impugno satis supra *in cap.* 8. *de majorit. de obedient. quæst.* 2. versic. *ad secundam*, ubi dico solum esse fructus Jurisdictionis & non beneficii.

Quapropter sic provisus de beneficio, so- 13
let potius intrusus appellari, Juxta stylum curiæ, & sumitur ex Textu, *in dicto cap. tanta de excessibus prælat.* in verbo illo, *in transit.* tradit idem Suarez *dicta sect.* 2. *sub numero* 2. ubi addit quod talis intrusus tenetur in conscientia tale beneficium relinquere absque alia condemnatione, quia nec potest Justè retinere rem non suam, nec illius fructus percipere, & aliunde injuriam facit, Ecclesiæ beneficium retinens, sine vero titulo. alia congerit videnda idem Suarez, *ibi, à numero* 3. Villalobos *supra tractat.* 17. *dif.* 12.*num.*1. & de hoc Barbosa *in cap. cum inter* 16. *de electione, numero* 6. *&* 7. Balboa *in dicto cap.* 2. *de exceptionibus, num.* 54.

Ad alias quæstiones an collatio beneficii, fac- 14
ta excommunicato tolerato, sit invalida, vel facta suspenso; vel interdicto, & an excommunicatus, cui facta est collatio beneficii, possit post absolutionem retinere, vel acceptare illud sine nova collatione, vel acceptare valide beneficium, si ante excommunicationem fuerit ei collatum, vel an excommunicatus sit inhabilis ad recipiendas pensiones, vel an excommunicatus privetur fructibus beneficii, ante excommunicationem legitime obtenti, & quam pænam incurrant conferentes beneficia excommunicato dico alibi, & quia hæ non spectant ad Judicem excommunicatum, actum Jurisdictionis exercentem, sed ad eum, cui cum sit excommunicatus beneficium confertur; ideo de his quæstionibus non ago; interim videbis Dianam *p.* 5. *tractatu* 9. *res.* 99. 100. 101. 102. 103. 104. *&* 107. de quibus & aliis quæstionibus de suspenso dixi, *supra in cap.* 8. *de ætate & qualit. ordin. sub*, q. 1. 2. *&* 3.

Ad quintam quæstionis partem, de elec- 15
tione facta ab excommunicato Judice seu quando sunt plures electores, quorum unus, aut plures sunt excommunicati, Suarez præter alios ex Textu nostro longissime disputat, *de cens. disputat.* 14. *à numero* 6. omnino legendus, de quo dubio ego ago, *in cap. illa quotidiana est quæstio* 39. *de electione*, sed nunc breviter dico electionem factam ab excommunicato denunciato, seu notorio Clerici percussore, esse nullam, *cap. constitutis* 1. *de appellat. cap. cum inter* 1. *de electione*, ubi sermo est de electione facta a suspensis, & cassanda dicitur, id est cassa declaranda, ubi Glossa exponit, & *in cap. cum dilectus de consuetud.* & ratio est quia excommunicatus suspensus est omnino à beneficio, & officio; & ideo nihil eorum agere valet, quæ ratione officii, aut beneficii illi conveniunt,
quorum unum est electio. † Item quia electio 16
computatur inter actus Jurisdictionis quatenus est actus cujusdam publicæ potestatis, & ad com-

commune bonum, & regimen suo modo or-
dinatur: ergo sicut alii actus jurisdictionis,
ita & electio ab excommunicato facta itrita
est; quo fit ut si electio ab uno tantum facien-
da sit, & ille sit excommunicatus, vel à multis,
vel à capitulo, cujus singulæ personæ, om-
nes excommunicatæ sint, electionem esse ir-
ritam; quia omnia & singula suffragia in-
valida sunt; idque etiam à simili sumitur ex
dicto cap. unico, ne sede vacante libro 6. do-
cent in terminis Glossæ in prædictis juribus
Innocentius, Abbas, & alii in *cap. postulas-
ti* 2. *de postulat. prælator*, Covarruvias cum
aliis *in cap. alma mater part.* 1. §. 7. *numero*
8. Silvester. verbo *electio*, *num.* 5. Suarez *ubi
suprà dict. num.* 6. Villalobos *dicta deffinit.* 12.
num. 1.

17 Dubium tamen est an electio facta à suspen-
sis, sit etiam ipso jure nulla, in quo dubio
ex dictis breviter respondeo, quod sive quis
sit suspensus ab officio, & beneficio simul,
sive ab officio tantùm, nequit eligere: do-
cent Redina *in promptuario receptarum sen-
tent. tom.* 1. *titulo* 41. *numero* 21. Ricciolus *in
tractatu de Jure personarum extra gremium
Ecclesia exist. lib.* 4. *cap.* 3. *numero* 9. Tam-
burin. *de jure Abbatum tomo* 1. *disputation.* 5.
quæst. 8. *numero* 13. Julius Laborius *variarum
lucubrationum tomo* 2. *titulo* 4. *cap.* 15. *nume-*
18 *ro* 61. † Quod idem est quando quis suspen-
sus est simpliciter nulla facta mentione officii,
& beneficii, quia sic suspensus intelligitur ab
officio, & beneficio, ubi contrarium ex ver-
bis, aut intentione ferentis, aliud non intel-
ligeretur, Glossa verbo *à suspensis in dicto cap.
cum dilectus de consuetudine*, ubi Innocent.
numero 4. Panormitanus *numero* 18. Baldus *nu-
mero* 13. Seraphinus *decision.* 860. *num* 6. Barbo-
sa *in dicto cap. cum dilectus*, *num.* 12. idem *in dic-
to cap. cum inter*, *num.* 16. *de election. num.* 4.
qui tamen hoc limitat, si sit suspensus solùm
à beneficio, nisi vox competeret ratione illius
beneficii, à quo aliquis reperitur suspensus:
rectè tradunt Navarrus *in man. cap.* 27. *n.* 163.
versic. 6. Henriquez *in summa lib.* 13. *de excom-
munic. cap.* 32. §. 4.

19 Sed aliud dubium est, non leve, an præ-
dicta doctrina vera sit, quando electio facien-
da sit à pluribus, vel capitulo, & quidam
eorum excommunicati sunt, alii verò habiles,
& videtur ex nostro Textu, ut notat Suarez
dicta disput. 14. *num.* 7. ut talis electio sit nul-
la, quia hîc sententia à pluribus judicibus lata,
ex quibus unus excommunicatus erat, irri-
ta declaratur, & facit Textus *in cap. super Ab-
batia de officio delegati*, ubi factum à duobus,
pro infecto habetur; eo quod alter eorum
potestate carebat: ergo idem in proposito dici
debet.

20 Ego autem, & si longè videam à Docto-
ribus agi, de hoc puncto, & plura præter
alios referant Doctores in prædictis juribus,
& *in dicto cap. illa quotidiana* 39. *de elect.* &
ibi Barbosa, ubi *numero* 6. ait indefinitè, ut
qui majoris excommunicationis nodo adstric-
ti sunt, nullum jus eligendi habeant: vi-
dendus idem Suarez *suprà à numero* 8. respon-
deo breviter, nempe ut si eligentium habi-
litas major sit in numero suffragiorum isti
concurrentes ad electionem eam validam esse,
secus autem, si ut adimpleretur ex habi-
libus ultimus eorum eligentium, qui eis ad-
jungitur, esset excommunicatus; verùm si
sine illo voto numerus aliorum adimplere
electionem, votum excommunicati adjunc-
ti, esset tanquam si non accideret. † Ta- 21
men si illa electio fieret per suffragia secreta,
tunc inspici debet excessus habilium; & si tan-
tus ille sit, ut Abbate, ac remotis excommu-
nicatis; adhuc manet numerus sufficiens ha-
bilium, valet electio, aliàs non item, nisi
appareret, quod excommunicati non dede-
runt suffragia pro electo: nam tunc tales ex-
communicati habentur, tanquam si electioni
non interfuissent docent Richardus *in* 4. *dist.*
18. *articulo* 7. *quæst.* 1. *ad tertium*, Suarez,
ubi suprà, latè, ubi addit secundùm com-
munem Canonistarum opinionem, quod elec-
tio facta ab illis, qui ad eum voluntariè ad-
mittunt aliquem excommunicatum, est nulla
per Textum *in capite finali de procurator.* In-
nocentius, & Glossa *ibi*, tradit Villalobos *in
summa dicta* 1. *parte tract.* 17. *disinitione* 12. *sub
num.* 2.

Sed prælibata doctrina non intelligitur, nec 22
locum habet in electione Pontificis, cui non
obest excommunicatio juxta *Clementinam*, *ne
Romani*, §. *caterum de electione*, ubi Doctores,
in qua nec admittitur ulla exceptio ne detur lo-
cum fraudibus, *cap. licet de elect.* hoc idem do-
cet Villalobos *dicto tractatu* 17. *p.* 1. *summa dicta
diff.* 12. *num*, 2. *in fine.*

Probat enim *dict. Clement.* quod Cardinales 23
per exceptiones excommunicationis, suspensio-
nis, vel interdicti ab electione Papæ non re-
pelluntur, quod idem statutum fuit à Pio V. in
sua constitutione, incipit *in eligendis*: sub data
9. Octobr. 1561. in versic. *& ne dissentiones*, &
à Gregorio V. in sua Bulla incipit *Greg. Episcop.*
in versic. *volumus etiam & decernimus*; sub data
17. Kalend, Decembris Anno Incarnation. 1621.
confirmata per Sanct. Urban. VIII. in sua Bul-
la, incipit *ad Romani Pontificis providentiam*,
sub data 5. Kalend. Februarii 1625. refert Julius
Laborius *variar. lucubrat. tom.* 1. *tit. de concla-
vi cap.* 3. *num.* 18. *& tit.* 4. *de elect. cap.* 6. *nu-
mero* 23. Barbosa *in dicto* §. *caterum dict. Clement.
n.* 27. *&* 28.

Itaque Valerius Reginaldus *in praxi fori pæ-* 2
nitent. lib. 31. *tract.* 2. *num.* 18. Barbosa *de potest.
Episcopi p.* 1. *tit.* 2. *cap.* 3. *nu.* 23. cum aliis idem
in dicto cap. cum dilectus de consuetudine nu. 12.
notat in dubio nostro quod suspensus ab offi-
cio, nec eligere possit, quia is est actus officii,
nec eligi possit, quia nequit exercere officium
ad quod tenetur electus, quæ omnia intelligo
de excommunicato denuntiato, aut publico
Clerici percussore secundùm jam dicta de colla-
tione, & aliis. † Et ad quæstionem an electio, ex- 25
communicati excommunicationis minoris ad be-
neficium fit irritanda si electores illam ignorent:
agunt Covarr. *in c. alma mater p.* 1. §. 8. *num.* 3.
Suarez *de cens. disp.* 24. *sect.* 2. *num.* 18. Conink.
de sacram. Laym. & alii, quos refert Diana *p.* 5.
tract. 9. *ref.* 132. legendus, de quo alibi dico,
quia hæc non pertinet ad actum Judicialem Tex-
tûs nostri.

Ad sextam quæstionis partem: quid de resig- 26
natione ab excommunicato facta, de hoc dubio
agunt nonnulli *infrà*, referendi; & videtur di-
cendum resignationem valere, quia non est
actus Jurisdictionis, sed actio omnino privata,

& proprio, ac personali dominio. Tum etiam quia resignatio, nec est institutio, collatio nec præsentatio, nec electio, & patet ex dictis solùm ergo vult resignans relinquere beneficium sub conditione, ut detur alteri. Et licèt iste posset peccare in communicatione: tamen non apparet Jus, ob quod dicimus nullam esse resignationem ita docet Turrianus *lib. 2. disp. 15. dub.* 3. quod verum existimo cum Diana *p. 5. tract. 9. resol.* 106. in versic. *notandum*, si simpliciter fiat resignatio, quia est merum factum & res pendens à voluntate.

27 † Tamen si resignatio fiat in favorem tertii existimo cum Covarr. *in d. c. alma mater p. 1. §. 7. n. 9.* versic. *quid autem respondendum sit* renunciationem esse nullam, Suarez *n. 35. disp. 14. de cens. sect. 2.* videndus *ibi n. 36.* Barb. *in d. c. cum inter* 16. *n. fin. de elect.* sic intelligendus Fillencius *tom. 2. tract.* 10. *c.* 6. n. 163. Diana *ubi suprà*, quorum ratio ea nempe est, quia resignatio facta in favorem tertii à resignante, facit, ut resignans concurrat, etiam ad collationem beneficii nominando, determinando personam, & resignando cum conditione, dummodo detur illi, & non alteri: unde acquiritur aliquod Jus nominato, & æquivalet præsentationi, sed excommunicatus & privatus omni Jure spirituali: ergo & sic in hoc casu refert Turrianus *ubi suprà*, ut aliqui Doctores Judicent non esse eam resignationem validam, id probantes, quia excommunicatus est privatus omni usu beneficii: ergo multo magis potestate donandi, deinde quia resignatio in favorem tertiæ personæ, videtur esse quadam præsentatio, cum designet personam, tunc etiam quia sic facta pertinet ad Jurisdictionem, alia Doctores tradunt.

28 Notandum vero est quod & si Covarruv. *ubi suprà*, intelligat, prædictam suam sententiam, procedere, etiam in excommunicato occulto resignante, dum ait collationem beneficii quæ fit ab aliquo, ut privato & non ratione publici muneris esse nullam, si ille sit excommunicatus, etiam occultus. Tamen ego cum Suarez *d. disp.* 14. *sect. 2. n. 36. in fine*, sentio post extravagans, ad evitanda, & ex jam dictis *q. 1. & 2.* solùm resignationem in favorem tertii factam in excommunicato vitando, scilicet denunciato, seu publico Clerici percussore: tamen si ille non est vitandus, & si publicus ille sit dicendum censeo idem, ac de collatione, & de electione, aut aliis actibus Juridicis dixi, & sentit etiam Diana sub dicto versic. *notandum d. ref.* 106. dum *ait in eo autem, qui vitandus non est, non videtur, nec in valida, etiamsi fiat in favorem tertii, quia potius est in favorem resignatarii, nec illicita, quando requiritur ab aliis, ut enim non est videndus in aliis actibus: ita nec inde propterea servatus id quod dicitur in extravag. ad evitanda, ut non relevetur in aliquo ipsemet excommunicatus sed alii tantùm*, ita cum Filleucio jam citato, & tenet Villalobos *dict. p. 1. tract. 17. difficult. 12. nu.* 5.

29 Ad ultimam quæstionis partem, an excommunicatus electus in Judicem, ubi ignoratur denunciatus valida Judicet, & videtur quod non, quia si ita contingeret aperiretur via fraudibus; & sic quisque publicè excommunicatus, secundùm Jus antiquum, aut post *dict. extravag. ad evitanda*, quilibet denunciatus, aut publicus Clerici percussor in uno loco de facili diceretur, ignoratus in alio, ex quo eveniret, ut al-

30 legaretur omnia ab eo acta valida esse. † Tamen in contrariam loquuti sunt Canonistæ, & Panormitan. *in c. ad nostrum 3. de Jurejurando, n. 6. & in c. sciscitatus de rescriptis, n.* 23. sequitor Suarez *de cens. dicta disp. 14. sect. 1. n. 16. & 17.* id probans quia cum accidere possit ut unus, qui denunciatus est excommunicatus in uno loco, in alio autem loco pro excommunicato publicè habeatur, vel etiam in eodem loco pro diverso tempore, ut si jam denunciatio memoriâ excidit, vel jam publicè creditur absolutus, cum revera non sit; ideo in eo casu acta hujusmodi excommunicati valitura, cumque quoad hunc effectum occultum censeri, non tam ex Jure, novo, quàm ex antiquo, quo in nulla re per novum restrictum esse ait, sed amplificatum tantùm. † Et addit ut quod dicimus, juxta 31 antiquum Jus de excommunicato publico in uno loco; nunc etiam procedat de percusore Clerici notorio in uno loco, & occulto in alio: nam quoad hunc, Jus antiquum in integrum mansit, nihilque immutatum esse, idemque procedere in excommunicato denunciato ex *d. extravag. ad evitanda*, ubi denunciatos nominatim, & publicus Clerici percusor æquiparentur excommunicatus cum quolibet publicè excommunicato de Jure antiquo, & sic cum ante prædictam extravag. excommunicatus publicus in uno loco; licèt ibi denunciatus esset, si in alio loco esset occultus, in illo procederet doctrina dicta, quæ generalis est ex jam dictis. † Itaque 32 ut explicet fundamenta contraria, sub *num.* 17. Idem Suarez dicit non esse necessarium, ut denunciatio ubique, & in singulis provinciis, seu locis fiat, seu sicut excommunicatus alicubi, ubique excommunicatus est, ita denunciatus alicubi per se, & ex vi denunciationis, ubique denunciatus sit, quia solùm requiritur, ut per publicam famam censura, & denunciatio ad alia loca pervenerit, & sic econtra dici debet quod ubi excommunicatus ignoratur, valide Judicet. Et hæc omnia docet Suarez per doctrinam Textûs *in l. Barbarius, ff. de officio Prætor*, videbis Trulleng. *in opere morali p. 2. lib. 8. cap. 1. dubio 9. num. fin.* & Bonacina *de cens. disput. 2. quæst. 2. puncto* 5.

Ex his possem descendere ad dubium: an te- 33 neatur in alio loco, ubi delictum est occultum, vitare denunciatum, vel Clerici publicum percussorem, qui talis est in uno loco in quo dubio agunt Bonacina *de cens. disp. 2. quæst. 2. puncto 6. §. 2. num.* 48. Sanchez *in summa tom. 1. lib. 2. cap. 11. num.* 20. Vasquez *de excommunicatione dubio 8. num.* 2. Henriquez *lib. 13. cap. 24. num.* 11. Gaspar. Hurtado *disput. 9. difficult.* 4. Diana *p. 5. tract. 9. resol.* 134. Præpositus *in 2. p. quæst. 2. de excommunic. dubio 16. num.* 114. Et alii pro affirmativa, & negativa disputantes, sed quia hæc Inquisitio spectat ad actum Judicialem nostri Textûs, ideo eam omitto.

QUÆS-

QUÆSTIO III.

An Clericus excommunicatus valide præsentet ab beneficium: Et quid de patrono laico: An excommunicatus toleratus Judicium exercens, peccet mortaliter: Et an usurpando Judicium peccet: An excommunicatus Episcopus possit dare licentiam audiendi confessionem: Et an nominatim excommunicatus possit valide, absolvere à peccatis: Quid de parrocho non tolerato: An excommunicatus vitandus ex metu mortis, possit ministrare Sacramenta?

SUMMARIUM.

1 *Præsentatio facta à patrono Ecclesiastico, nominatim excommunicato denunciato, est nulla: quid si sit occultus: & quid si à patrono laico? n.2. & 3. ubi idem aliter, n.4.*

3 *Præsentatio facta à laico, est meri facti; secus si fiat à Clerico, quia est Juris.*

5 *Præsentatio, quæ fit à laico potest mutari, non sic quæ fit ab Ecclesiastico, hæc dat Jus præsentato, n. 6.*

7 *Præsentatio à laico excommunicato facta, etsi valida, potest ab Episcopo non admitti, n.8.*

9 *Episcopus poterit cui voluerit collationem beneficii facere, si patronus excommunicatus sit in mora præsentandi, aut ejus præsentatio non admittatur.*

10 *Præsentatio ab excommunicato tolerato, nulla est.*

11 *Postulatio, & nominatio ab excommunicato facta, nullæ sunt, ut præsentatio: quid si Episcopus nominationem acceptet. n.12.*

13 *Institutio, seu confirmatio factæ ab excommunicato nullæ sunt, quia sunt, actus Jurisdictionis spiritualis.*

14 *Excommunicatus Jurisdictionem exercens, qualiter peccet & n.15. 16.17.*

18 *Excommunicatus, usurpans Judicium, qualiter peccet, & nam restituere teneatur, distinguitur inter publicum, occultum, aut denunciatum, & de Jure antiquo, & novo, n.19.20.21.*

21 *Excommunicato Judici partes se subjicere valent, n. 22.*

23 *Episcopus excommunicatus, nunquid valide præstet licentiam audiendi confessiones, num. sequent.*

24 *Excommunicatus, etsi sacramenta nequeat administrare, potest tamen in articulo mortis, n. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.*

27 *Absolutio excommunicato lata in articulo mortis valet, item & hæretico schismatico, nondum excluso in totum ab Ecclesia, n. 28.*

29 *Absolutio sacramentalis præstita ab occulto excommunicato, valet.*

30 *Excommunicatus sacerdos, potest à venialibus absolvere secundum aliquos, & secundum alios non n. 31.*

32 *Parochus excommunicatus valide assistit matrimonio, ita ut peccet, n.33. 34. 41.*

35 *Parochus excommunicatus valide, & sine peccato, dat alii sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, n. 36. 37.*

38 *Parochus excommunicatus, nequit administrare etiam in mortis articulo Sacramenta matrimonii ordinis, & unctionis fallit, n. 39. 40. 41.*

42 *Excommunicatus vitandus, nunquid metu mortis licitè absque peccato Sacramenta administret? n. 43. 44. 45.*

46 *Excommunicatus denunciatus, aut publicus percussor Clerici, in aliquibus casibus valide Sacramenta administrat.*

AD primam difficultatis partem, quia plura, quæ dixi supra de collatione, & electione ad beneficia per excommunicationem: faciunt ad decisionem hujus dubii; ideo existimo respondendum, quod si præsentatio fiat à Clerico patrono beneficii, si præsentans sit nominatim denunciatus, ejus præsentatio nulla sit, eo quod electio, & præsentatio æquiparantur, colligitur ex Textu *in c. ultimo*, juncta Glossa *ibi, de electione, lib. 6.* & sic quemadmodum nequit eligere qui nominatim denunciatus est, aut Clerici publicus percussor, secundùm dicta *supra, quæst. 2.* versic. *ad quintam*, ita nec præsentante docens communiter Doctores, Covarruvias *in c. alma mater*, §. 7. *p.* 1. post Abbatem, & communem, *in c. à nobis de Jurepatronatûs*, longe agit de tota difficultate legendus Suarez *de censuris*, *disput.* 14. *sect.* 1. *à num.* 21. ubi *à numero* 22. refert in puncto tres sententias, respectu cujuslibet patroni, & refert tertiam sententiam distinguentem, *à numero* 25. inter Juspatronatûs laicorum, & Clericorum, sed tu breviter de Clerico excommunicato præsentante, tene sicut docet etiam Villalobos *in summa p.* 1. *tract.* 17. *dif.* 12. *num.* 3. † Imo Barbosa, *in c. cum inter* 16. *de elect. num.* 8. ait quod præsentatio facta à patrono Ecclesiastico, etiam occulto, sit nulla, & hujus dicti refert nonnullos, qui etiam dicitur quod si fiat à patrono laico, etiam publico excommunicato sit valida cum Gomez. *de expectiv.* Zerola, *in praxi Episcop.* verbo *beneficium* 55. *dub.* 3. cum aliis, quos sequitur Garcia, *de beneficiis, p.* 5. *c.* 4. *n.* 317. Diana *p.* 5. *tr.* 9. *resol.* 105. 1

De patrono autem laico majus dubium est, & in puncto hoc, in quo Turrianus *lib.* 2. *disput.* 15. *lib.* 3. negativam sententiam docet; imo, & Gaspar. Hurtado *disput.*7. *de excommunicatione difficult.* 2. *num.* 9. ait quod præsentatio acta ad beneficia à Patrono excommunicato, etiam laico, est nulla, & illicita, etiamsi fiat à Clerico, ut laico, quia per præsentationem, non solùm facta à Clerico, sed etiam per eam, quæ fit à laico, confertur Jus ad beneficium, quod non potest ab excommunicato conferri, nec licite, nec valide, cum beneficium sit bonum commune omnibus membris Ecclesiæ, & excommunicatus sit extra eam, & in utroque casu invalidam existimant præsentationem, Covarruvias *in cap. alma mater, p.*1. §. 7. *nu.* 9. dicens non posse congruam discriminis rationem assignari, Lambertinus *de jurepatron.* 3. *p. lib.* 2. *q.* 3. *art.* 4. 3

Ego autem existimo aliter dicendum esse respectu patroni laici, ac dictum est de patrono Ecclesiastico, ut distinguunt jam, *supra* adducti, quibus addo Cornejo *in* 3. *partem, tract.* 5. *de excommunicatione disput.* 10. §.5. *dub.* 5. Balboa *in* 2. *de except. n.* 55. & sic Rota observatum fuit anno 1533. in una causa civitatis Camæ, ut tenent Ce- 4

Covar. *suprà*, Gomezius *in tract. expectativ. numero* 6. Rebuffus *in cap. postulasti*, *num.* 104. *de Clerico excommunic. minist.* & dicunt omnes, ut ratio discriminis sit, quia præsentatio, quæ fit à laico, est meri facti, & non fit ratione publici officii, sed jure privato, & à persona tanquam privata: tamen quando institutio fit ad præsentationem Ecclesiastici excommunicati diversum est, nam jus præsentandi beneficium Clerici annexum est, & in ea specie præsentatio fit ratione publici officii. † Tum etiam quia
5 præsentatio, quæ fit à laico potest mutare; interim, dum pendet institutio non differt ab electione: ita Abbas, alii relati à Villalobos; &
6 Diana, *ubi suprà*. † Dicentes quod præsentatio Clerici dat jus præsentato, non sic si laicus præsentans; eo quod iste nequeat præstare jus spirituale, quale est jus ad beneficium; & sic concludit Balboa *dicto nu.* 5. *in fine*, quod cum per excommunicationem privatus sit fructibus beneficii; inter quos præsentatio computatur, ut *in cap. cum Bertoldus*, *hoc tit.* non sit mirum ut præsentatio ab eo facta sit ipso jure nulla: Et ut ait Hurtadus, *ubi suprà*, in patrono laico verum est jus collatum ab eo, ita usque ad institutionem, seu collationem factam ab Episcopo manere pendens in conservari ab ipso patrono laico, ut ipse pro libito possit absque injurià præsentati, alterum præsentare, ut deducit ex Textu *in cap. cum autem* 24. *de Jurepatronatus.*

7 Dubium tamen est, an prædicta præsentatio facta à laico sit ita valida, ut teneatur Episcopus eam admittere, in quo dubio docet Garcia *de beneficiis dicta p.* 5. *cap.* 4. 319. verum esse posse Episcopum non admittere præsentationem factam à patrono laico, quem scit esse excommunicatum, cum ille male faciat præsentando cum non sit denunciatus; etsi esset denunciatus, debet illam repellere, aliàs peccaret, saltem venialiter, propter communicationem cum illo; & consequenter, si aliàs legitime non præsentaret infra tempus datum ad præsentandum, daretur devolutio, ut recte ait Suarez *de censuris dicta disput.* 14. *sect.* 2. *num.* 28. refert Barbosa *in dicto cap. cum inter* 16. *de electione sub dicto num.* 8. *in fine.*

8 In terminis nostri dubii docet Cornejo *in* 3. *p. tract.* 5. *de excommunic. disput.* 10. 5. *dubio* 5. quod Episcopus non tenetur admittere talem præsentationem factam à laico excommunicato, etiamsi persona præsentata digna sit, & sola excommunicatio præsentantis obstat ex eo, quia cum iste patronus, peccet præsentando potest Episcopus licite, imo tenetur ejus præsentationem non admittere, ne eam admittendo cum excommunicato communicet: quare ait Cornejo, ut quamvis ut talis illicita præsentatio sufficiens sit, Episcopi acceptatio accedat, ut institutio, & collatio, & sit valida, non tamen sit efficax.

9 Ex quo fieri ut si patronus excommunicatus in mora sit præsentandi, aut si Episcopus nolit præsentationem ab eo factam, acceptare possit Episcopus alteri, cui voluerit collationem beneficii facere, quoniam ob moram jus præsentandi ad Episcopum devolvitur, propter quod existimat Suarez *de censuris dicta disput.* 14. *sect.* 2. *nu.* 21. valorem supra dictum, quem habet præsentatio facta ab excommunicato, quando ab Episcopo admittitur, non provenire ab ipsa præsentatione, sed acceptione Episcopi, in quem est virtualiter devolutum jus præsentandi, & juxta hanc Doctrinam dicit Diana *dict. res.* 105. *in fine*, esse intelligendam opinionem Covarruvias *ubi suprà*, adducti, ut expendit idem Cornejo relatus *d. disp.* 10. *dub.* 5. §. 5.

Et quoad hoc idem quidquid Vasquez *de ex* 10
communic. dub. 5. Covarruvias *in dict. cap. alma mater. dict. p.* 1. §. 7. dicant, dicendum est, quod etiamsi patronus sit excommunicatus toleratus, quia cum illi nullus favor fiat per *dict. extravag. ad evitanda*, illicita sit præsentatio ab eo facta, nisi jure aut alia justa causa, fuerit ab ipso præsentato postulata, atque adeo non erit efficax, ut cogat Episcopum eam acceptare: nam quamvis licitum sit cum tali excommunicato communicare; nullus tamen ad hoc obligatur: ita Cornejo *ubi suprà*, & Præpositus *in* 3. *p. q.* 2. *de excommunicatione dubio* 11. *nu.* 69. Hurtado *dict. disput.* 7. *de excommunic. difficult.* 2. *nu.* 9. & dixit Cornejo, quem refert Diana *dict. res.* 105. *in fine de cens.* ideo illum dixisse ita procedere, nisi ab eo sit postulata, quia in eo casu jam erit licita: leges eundem Suarez *dicta sect.* 2. *à nu.* 28. ubi aliqua dicit de hoc puncto, *num.* 3.

Ex his infero breviter idem, quod dictum est, 11
jam, *suprà*, de præsentatione, & electione dicendum est de postulatione, nominatione: nam hæ sunt quodammodo præsentatio: docent latè Doctores, *in tit. de postulatione prælator.* tradit Villalobos *in summa dicta p.* 1. *tract.* 17. *difinitione* 12. *nu.* 4. & expendit Suarez *dict. disput.* 14. *de cens. sect.* 2. *sub nu.* 32. ubi dicit nominationem, & postulationem ad conferendum jus spirituale esse inefficaces, & invalidas, etiamsi alioquin possent illud conferre, quando cum solemnitate fiunt, ut docet Abbas *in cap.* 1. *de postular. prælator.* ubi Barbosa dixit *n.* 3. cum Covar. *d.* §. 7. *n.* 1. *in c. alma p.* 1. Rebuffo, Alterio, & Riccinlo excommunicatum non posse postulari.

De simplici autem nominatione dicit Suarez 12
quod, etsi non producat vim cogendi Episcopum propter rationem jactam: tamen si ipse velit acceptare existimat factum teneri, ob eadem fundamenta.

De institutione autem, seu confirmatione 13
idem existimant dicendum Villalobos *ubi suprà*, *dict. nu.* 4. quia hæ sunt actus jurisdictionis; & de institutione dicit idem Suarez *dict. nu.* 32. *in fine*, *sect.* 2. idem esse judicium, quod de collatione beneficii: nam licet hæ à Jurisperitis distinguantur ab illa re: tamen vera est collatio quædam, sed accommodata est illa vox, ad significandam collationem beneficii pertinentis ad juspatronatus, quæ non est omnino libera collatori, sed facere illam debet in personam nominatam, seu præsentatam, ut exposuit Abbas *in titulo de institution. cap. ex frequent.* & aliis, ubi Doctores. Constat enim, ut ait Suarez institutionem esse proprie actum potestatis spiritualis, ac proinde factam ab excommunicato nullam esse: Et idem judicat de confirmatione beneficii, quæ est actus jurisdictionis spectans ad electionem, ut omnes autumant; sicque procedere in omnibus aliis actibus similibus.

Ad secundam quæstionis partem, an excom- 14
municatus toleratus judicium exercens, peccet mortaliter; ut uberius respondeas leges dicta

infra

infrà in versic. *ad tertiam*, an peccet excommunicatus usurpans Judicium; etenim Ledesma *de excommunicatione dubio* 9. Cajetanus verbo *excommunicato vetita*, Navarrus *cap.29.in manuali à num.* 28. Gaspar. Hurtado *disp.* 9. *difficult.*2. Judicem excommunicatum toleratum judicantem cujus acta valida sunt, ut jam adduxi q. 1. peccare tantùm venialiter ex eo quia Concilium non suspendat talem Judicem ab officio, nec privet usu istius potestatis, solùm videtur illum actum prohibere, quatenùs communicatio quædam humana, non autem præcisè quatenùs est actus Jurisdictionis, & potestatis judiciariæ hanc sententiam, ut probabilem dicit Lessius *de Justitia lib.* 2. *cap.* 29. *dubio* 7. *nu.* 59. Laiman *lib.*2. *tract.* 5. *p.* 2. *cap.* 3. *num.* 2. novissimè Trulleng. *in opere morali lib.* 8. *cap.* 1. *dubio* 9. *nu.* 4. ubi refert, sed ipse dicit peccare mortaliter, quod limitat si se ingerat, & irrequisitus jurisdictionem exerceat; secùs autem si requisitus exerceat; quia tunc gaudet favore non excommunicatorum.

15 Sed Suarez, ut jam *suprà* notavi *dicta disp.* 14. *de censuris sect.* 1. *n.* 3. ait peccare graviter excommunicatum, quoties actus jurisdictionis exercet, quod sine dubio ex genere suo, & in individuo ferè semper esse peccatum mortale, quia & materia hujus præcepti gravis est, & pertinens ad directam, & primariam privationem excommunicationis, & in individuo rarissimè contingere posse, ut ex levitate materiæ peccatum hoc veniale sit, quanquam interdum esse posset, ut si daret licentiam in re parvi momenti.

16 Imò & Ægidius Conink. *de Sacramentis*, *disput.* 14. *dubio* 14. *& dubio* 148. ait execommunicatum toleratum peccare mortaliter contra hanc prohibitionem, si extra casus, quibus ob aliorum commodum, ac instantiam, aliasque rationes ad hoc necessitatus, beneficia confetat, aut eligat ad ea, aut Judicium seculare, aut etiam Ecclesiasticum exerceat, quia hi actus sunt valdè honorifici excommunicato, cumque supra cæteros fideles à quibus ut putridum membrum præcisus est extollunt, ob idque magnam indecentiam continere multumque repugnare rationibus hujus prohibitionis, & sic in his actionibus non videtur dari materiam parvam; quia eorum repugnantia non tam consistit in duratione actionis, quam in dignitate, quæ statui excommunicati repugnat, quæ necessario inest omnibus istis actibus.

17 Secùs autem esse dicit de actibus aliis judicialibus, v. g. Advocati, Procuratoris, Actoris, & Testis, & similibus, quia hi non continent illam dignitatem, nec repugnantiam ita gravem cum fine illius prohibitionis: quare de his ferè judicandum esse, sicut de humana conversatione; tradit Diana *p.* 5. *tract.* 9. *ref.* 131. Laiman, & Lessius jam *suprà*, adducti, & addit Suarex ut quantùm attinet ad obligationem ipsius excommunicati, quantùm ad ipsum pertinet esse hanc actionem peccaminosam in omni excommunicato, sive publicus sit, sive occultus, sive ex jure antiquo, sive post novum ex *dicta extravag. ad evitanda*, quia illi nullum est privilegium concessum, requiri tamen, ut verè, seu validè sit excommunicatus.

18 Ad tertiam quæstionis partem de excommunicati peccato usurpantis Judicium, respondebis ex dictis *suprà*, & adjunges quæ adduxi *in Rubrica de foro competenti q.* 2. ubi quinam peccent usurpatione Judicii, & sic hic tantùm nonnulla pro majori intelligentia præcedentis dubii notabo. Primò enim dico quod Judex Ecclesiasticus, seu sæcularis excommunicatus vitandus, peccat mortaliter usurpatione Judicii, quia violat Ecclesiæ prohibitionem in re gravi ex dictis; imò & ejus acta esse nulla; docent Doctores, quia Concilium Constantiense hos prohibet vitare, & eos à Jurisdictione suspendit, quare dum judicant hi sine authoritate, & Jurisdictione judicant, ac proinde, sententia, & acta sunt irrita; quod procedit, tam de Judicibus sæcularibus, quam Ecclesiasticis propter rationem superiùs dictam, probat latè Lessius *ubi supra dub.* 7. *num.* 6.

Indeque fieri ut teneatur ad restitutionem 19 damni secuti si proferat sententiam aliàs justam suspendendi latronem; & eam exequatur secundum probabiliorem opinionem: Tamen Sanchez *in consiliis* 1. *p. lib.* 3. *cap. unico*, *dubio* 18. Ægidius Trulleng. *in opere morali dicto lib.* 8. *dubio* 9. *num.* 6. *cap.* 1. oppositum referat, ut probabile & tutum ut in simili docuit ipse, *lib.* 1. *cap.* 11. *dubio* 5. *de immunit. Eccles.*

Secundò dico quod si excommunicatus sit 20 publicus, non tamen adhuc nominatim denuntiatus nec manifestus Clerici percussor, peccabit secundùm jus antiquum usurpatione Judicii, & sententia erit irrita quia tales excommunicati tunc erant suspensi ab officio, & jurisdictione; tum & vitandi, ita Trulleng. *dicto dubio* 9. *num.* 3. quid id probat ex nostro Textu; sed post dictum Concilium Constantiense, aliter probat, ut jam dixi, quia & si peccet, ejus tamen sententia erit valida; imò & ab eo acta quandiu toleratur ab Ecclesia, eo quod Concilium Constantiense *in dicta extravag. ad evitanda*, solùm prohibuit communicationem cum denuntiatis, & manifestis Clericorum percussoribus, & concessis, ut cum aliis fideles communicare possent, tam in Divinis, quam in humanis, tam in publicis, quam in privatis, ergo tacitè voluit, ut acta ejus valida essent: Sic Navarrus *in manuali cap.* 27. *num.* 7. Henriq. *de excommunicat. cap.* 7. Salon. 2. 2. *q.* 67. *art.* 1. *controvers.* 3.

Unde jam ex dictis tertio dico, quod excom- 21 municatus non denuntiatus, nec manifestus Clerici percussor si occultus sit, non peccat usurpatione Judicii & sententiam cæteraque ejus acta, tam in foro exteriori, quam interiori & pœnitentiæ esse valida, quin non est hic suspensus à Jurisdictione, nec à communione vitandus, cum per Canones tantum publici excommunicati suspendantur; aliàs enim sequentur gravissima incommoda, tum in Ecclesia, tum in Republica, quæ nullo modo possent vitari, ita ut innumeræ sententiæ, præsentationes; electiones, & collationes beneficiorum, & officiorum deberent rescindi cum damno, & perturbatione innocentium contra Regulam Textûs *in dicta l. Barbarius*, *ff. de officio Prætoris*, *& in cap. infamis* 3. *q.* 7. docent Lessius *dicto dubio* 7. *de justitia num.* 54. Silvester verbo *excommunicatio* 3. *nu.* 3. *&* 5. Filleucius *tract.* 40. *cap.*6. *q.* 2. Trulleng. *dicto dubio* 9. *cap.* 1. *lib.* 8 *num.*2. qui *num.* 5. dicit ut non teneamur admittere Judicem excommunicatum, non vitandum, ita ut possimus contra eum excipere dicendo esse excom-

communicatum, ex Textu *in cap.* 12. *de except.*
modo tamen excommunicatio publica sit, vel
probari possit, quia etsi Concilium concedat,
22 non tamen cogit. † Verùm si Partes tali Judici
excommunicato se subjecerint, tunc sententia
justè lata non erit, cur ob excommunicationem
Judicis proferentis debeat rescindi, quia ei se
voluntariè subjecerunt.

23 Ad quartam quæstionis partem, An excommu-
nicatus Episcopus, & denuntiatus validè licen-
tiam præstet audiendi confessiones? De quo du-
bio agit in terminis Naldus, *in extravag. & si de-*
ceat de majoritate, versic. *audivi*, cui dubio re-
sponderi potest, tum ex dictis, *suprà quæst.* 1. *&* 2.
in versic. *ad tertiam*, ubi dixi de Delegato nomi-
nato à Judice excommunicato, An validè jodi-
cet? Tum etiam in proximè dicendis in versic.
ad quintam.

24 Ad quartam quæstionis partem, An excom-
municatus publicè denuntiatus validè absolvat
à peccatis? In quo dubio, aut loquimur extra
casum necessitatis, aut in casu necessitatis, aut
de excommunicato absolvente tantùm à pecca-
tis venialibus. In primo casu, cùm iste sit actus
jurisdictionis, existimo ex jam dictis nullo modò
25 posse absolutionem impendere. † Tota ergò
difficultas adest in secundo casu: Nam D. Thom.
in 4. sentent. dist. 17. *q.* 3. *art.* 3. *q.* 1. *ad secundum,*
& dist. 19. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 3. *& p.* 3. *q.* 82. *art.* 7. *ad* 2.
& communis omnium Theologorum sententia,
docet Sacramentum Baptismi, in casu necessita-
tis validè & licitè, posse suscipi ab hæretico, &
excommunicato, non sic Sacramentum Pœni-
tentiæ, & Sacramentalem absolutionem, & Co-
varr. *in cap. Alma Mater p.* 1. §. 6. *n.* 8. ait quòd
Excommunicatus publicè denuntistus, quique
per Ecclesiæ constitutiones vitandus est; non
potest Sacramantalem absolutionem etiam exi-
stenti in articulo mortis ministrare, qui hoc
probat, quia bic Sacerdos jurisdictione necesta-
riâ, quoad se, & quoad alios privatus est, ut
ipse ante probat, & sic dicit absolutionem ab
eo non posse dari, quia cùm careat jurisdictio-
ne ob excommunicationis defectum, non est
cur absolutio ab eo præstita, valida sit; sequitur
Joannes à Medina, *tract.* 2. *de confessione nescienter*
facta excommunicato & Melchior Cano fatetur,
in relectione de pœnitent. 5. *p. fol.* 85. esse commu-
26 nem opinionem. † Sed quia longè cum multis
Diana, *p.* 5. *tract.* 9. *difficult.* 76. agit de quæstione,
An excommunicatus possit conferre Sacramen-
ta? Affirmet *in* §. *igitur in articulo mortis*, posse
in articulo mortis excommunicatum, etiam non
toleratum conferre Sacramentum Baptismi, pœ-
nitentiæ, & Eucharistiæ. Ideo ad uberiorem
explanationem hujus dubii eum leges.

27 Tamen multi alii existimant in casu necessi-
tatis, & mortis articulo posse absolutionem im-
pendi ab Excommunicato; & nominatim de-
nuntiato quasi Ecclesia Catholica eo in casu
non abstulerit excommunicato jurisdictionem,
quam quilibet Sacerdos Jure Divino habet non
tantùm proprius curam animarum exercens,
cum quilibet alius Sacerdos Jure Divino autho-
ritatem habeat absolvendi constitutum in mor-
tis articulo, ut sentit Divus Thomas, *in* 4. *q.* 1.
dist. 20. Ubi Paludan. *art.* 2. *& ibi* Divus Tho-
mas, *dist.* 19. *q.* 2. Ubi Durandus, sic hanc
sententiam acerrimè disputando defendit Cano,
ubi suprà, quia Sacramentum Pœnitentiæ in
casu necessitatis licitè potest recidi ab hærede, &
schismatico: sic cum Palud. *in* 4. *dist.* 25. *q.* 1.
Silvestro, verbo, *confessor.* 1. § *ult.* refert Co-
varr. *ubi suprà.* Imò & Glossa fin. *in cap. non*
est vobis 11. *de sponsalibus*, ubi Barbosa, *nu-*
mero fin. cum Angelo, Rosellâ, & Azorio,
institut. moral. p. 1. *lib.* 8. *cap.* 11. *p.* 12. Vale-
rio Reginaldo, *in praxi fori pœnitent. lib.* 1. *nu-*
mero 60. Ægidio Conink. *de Sacrament. & cen-*
sur. tomo 12. *disp.* 14. *à numero* 134. Dicentes
quod Catholicus recipere potest in casu ne-
cessitatis Sacramentum pœnitentiæ ab hæreti-
co contra Covarr. Navarrum, *in manuali cap.*
26. *numero* 26. *& in cap.* 1. *de pœnit. dist.* 6.
numero 87. *& in* §. *laboret*, *numero* 2. † Sed 28
ut ait Covarruv. & idem Barbosa docet om-
nium sententia componitur, nam si Hæreti-
cus, & Schismaticus fuerit omninò ab Eccle-
sia expulsus, & condemnatus ejus absolutio
non teneat, & quia potest in eo adesse peri-
culo subversionis, secus in non sic repulso ab
Ecclesiâ: Leges Guttierrez *in Canonic. lib.* 1.
cap. 1. *n.* 67.

Unde existimo ex jam ante dictis, *q.* 1. 2. *&* 3. 29
improbandum Paludanum, & alios cum eo, qui
in 4. *sentent. dist.* 17. *q.* 6. *art.* 1. *conclus.* 4. & Sil-
vestrum, verbo, *confessor*, *q. ult.* dicentes Sacra-
mentalem absolutionem præstitam ab excom-
municato; etiam occulto nondum denuntiato ei
qui excommunicationis scientism habet invali-
dam esse; atque ideò iterandam esse confessio-
nem; quia ut ait Covarr. *dicto* §. 6. *sub num.* 8.
versic. *ex his*, cum Calderino, & aliis in hoc
debet procedere in excommunicato occulto, seu
denunciato, qui adhuc Jurisdictionem retinet,
iste enim validè absolvit, cùm adhuc privatus
non sit, etiamsi absolutus sciverit absolventem
taliter esse excommunicatum, quod probstur ex
jam latè adductis.

In tertio autem casu, An nominatim excom- 30
municatus possit validè absolvere à venialibus?
Videtur quòd sic, quia Sacerdos Jure Divino ha-
bet jurisdictionem; & materiam applicatam res-
pectu venialium; sed sic est quòd quilibet Sa-
cerdos potest validè absolvere, absque approba-
tione sui Prælati à venialibus, seu à mortali-
bus, jam iterùm absolutis, ex communi Docto-
rum suffragio, quia hæc materia tantùm est vo-
luntaria, non necessaria: Ergo & dictam senten-
tiam: Docet Vasq. *in* 3. *p. tom* 4. *q.* 93. *art.* 1. *du-*
bio 6. *num.* 8. cujus sententiam probabilem pu-
tat Diana *p.* 4. *tract.* 4. *ref.* 84. quam Ego liben-
ter admitterem quia datum à Jure Divino, non
suspenditur per censuram; Cumque Sacerdos
ratione ordinis possit absolvere à venialibus, à
quo Iure Divino habet habitualem absolvendi
potestatem; licet non in actu, docet D. Thom.
in 4. 18. *q.* 1. *art.* 3. *& in addition. quæst.* 8. *art.* 4.
& Theologi, *ibi*, Villalobos, *in summa p.* 1. *tract.*
9. *diff.* 44. *n.* 10. id probans ex Textu, *in cap. om-*
nis utriusque sexus de pœnitent. Ubi dicitur &
peccata mortalia confiteantur proprio Sacerdo-
ti; ex quo colligitur ut venialia possint con-
fiteri cuilibet Sacerdoti, sic contra Medinam, *in*
Cod. de pœnitentia; sequitur ut validè excommu-
nicatus absolvat.

Sed Præpositus, *in* 3. *partem q.* 2. *dubio* 8. *n.* 49. 31
Raynaldus, *de monit. p.* 2. *cap.* 2. *n.* 23. Abila, 2.
p. 2. *cap.* 6. *disp.* 3. *dubio* 1. *conclus.* 3. & Diana, *su-*
prà, ut verius contrarium existimant dicentes
nullo modo nominatim excommunicatum posse
validè absolvere à venialibus, & hoc probant
sup-

nendo jurisdictionem respectu etiam venialium Jure Ecclesiastico Sacerdoti competere, eamque posse ab Ecclesia suspendi, ergo cum suspendat aperte Jurisdictionem nominatim excommunicati, sequitur ut nullo modo excommunicatus nominatim possit nedum à mortalibus, verum nec à venialibus absolvere, cum hæc facultas pendeat à Jurisdictione data ab Ecclesia, quæ per eam tali excommunicato ablata est; quæ sententia securior, & verior erit; dato quod talis Jurisdictio quoad absolutionem venialium, procedat tantùm à Jurisdictione data per Ecclesiam de jure positivo.

32 Ad sextam quæstionis partem an Parochus non toleratus validè, sed illicitè assistat Matrimonio, seu validè licentiam conferat Sacerdoti, ut assistat Matrimonio, ad primum respondeo contra Abilem *de censuris p.* 2. *cap.* 6. *disp.* 3. *dubio* 1. *conclus.* 5. Silvestrum Navarrum negativam sententiam docentes, eo quod actus quoa excommunicatus exercet ratione publici officii, sunt nulli juxta dicta *quæst.* 1. & 2. & *suprà* in hac quæstione nullo modo prohibitum esse talem excommunicatum assistere Matrimonio, quia talis assistentia Parochi non est actus ordinis, nec actus Jurisdictionis ut latè probat Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 3. sed solum esse ejus præsentiam, ut authoritatem præstet Matrimonio: ita docent Diana *p.* 5. *tract.* 9. *resol.* 78. Raynardus *de monit. p.* 2. *cap.* 2. *num.* 23. Hurtad. *disp.* 5. *de Matrimonio difficult.* 8. *num.* 26. Coninch. *de Sacrament. disp.* 27. *dubio* 2. *num.* 24. Pontius de Leon *de Matrim. lib.* 5. *cap.* 16. §. *unico num.* 9. ubi citat pro hac sententia Vasquez & Sanchez omnino videndus, qui respondet fundamentis contrariæ.

33 Sed dubium est an sic Parochus assistens peccet mortaliter, idem Basilius Pontius *de Matrimonio dicto lib.* 5. *cap.* 17. §. *unico*, *nu.* 11. cum aliis acerrimè defendit Parochum excommunicatum assistentem Matrimonio peccare mortaliter ex vi ejus juris, in quo prohibita est communicatio excommmunicati cum fidelibus, quia dici nequit Parochum tunc communicare in re necessaria cum Sacramentum Matrimonii non videatur esse necessitatis, ut statim dico velfic.

34 *notandum.* † Sed verius est ut nec venialiter peccet etiamsi toleratus non sit, quia quamvis in his duobus communicet cum aliis; id tamen efficit ob utilitatem Ecclesiæ; imò ob necessitatem contrahentium, quia absque eo, aut absque ejus licentia nequeunt contrahere: Unde nec ipsi contrahentes peccant, dum coram ipse contrahunt, ita teneo cum Diana *dicta* 5. *parte tract.* 9. *res.* 79. Hurtado *disp.* 5. *de Matrim. dif.* 8. *num.* 27.

35 Tamen in secundo casu si Parochus non toleratus det licentiam, ut alius Sacerdos assistat Matrimonio, & si Ledesma *de Matrim. q.* 45. *art.* 9. *puncto* 3. *dubio* 4. & Conink. *de Sacramentis disp.* 27. *num.* 25. negativam sententiam teneant, qui talis licentiæ actus est Jurisdictionis, cujus exercitio privatus est nominatim ex-

36 communicatus ex longè antea adductis. † Tamen ego ex dictis contrariam affirmativam sententiam teneo, quia collatio dictæ licentiæ non est actus Jurisdictionis, quia non est institutio; sive creatio Judicis, sed tantùm est quædam designatio Spectatoris Matrimonii, ut possit de eo testificari facta extraordinatione Tridentini, quo Sacerdos dicta designatione supposita accipit potestatem ad id, & non à Parocho, quia ea supposita Sacerdos qualificatur à Tridentino ad id, sicut & ipse Parochus, & non à Parocho quatenùs Parochus est sed à Tridentino, itaque teneo. † Et addo non solùm validè hanc 37 licentiam præstari à Parocho excommunicato non tolerato, imò & licitè absque peccato ex jam dictis, & docent Diana *dicta* 5. *p. tract.* 9. *res.* 80. Hurtado *de Matrimonio dicta difficult.* 8. *num.* 27. contra Basilium Pontium *ubi suprà.*

Notandum vero est nec hoc Sacramentum 38 Matrimonii; nec Sacramenta ordinis Extremæ unctionis, aut confirmationis posse dari, aut administrari, etiam in mortis articulo, eo quod hæc Sacramenta non sunt necessaria ad salutem ita docent Cornejo *in* 3. *p. tract.* 5. *de excommunic.* §. 1. *dubio* 4. Gaspad. Hurtado omnino legendus *de Sacramentis disp.* 4. Diana *dicta p.* 5. *tract.* 9 *diff.* 83. *in fine*, ubi dicit sic procedere regulariter loquendo.

Nam possent contingere aliqui casus, qui 39 possint ab excommunicato non tolerato ministrari, veluti si nequeat absolutio Sacramentalis dari moribundo, quia signa contritionis non potuit in mortis periculo monstrare poterit ei Sacram unctionem ministrare Parochus non toleratus, ex eo quia jam in tali casu moraliter Sacramentum unctionis est necessarium moribundo ad salutem. † De Sacramento ordinis, ve- 40 luti si in aliqua provincia remota esset Sacerdotum penuria, & non esset nisi unus Episcopus & ille esset excommunicatus; denuntiatus, aut publicus Clerici percussor, in quo casu licitè posse sine damno commune ab ipso Sacramentum Ordinis ministrari. † Tertium in Matrimo- 41 nio potest contingere, veluti quando Parochus denuntiatus assistit Matrimonio ejus, qui in articulo mortis duxit uxorem, quam anteà habuerat Concubinam, quia ita expedit saluti spirituali ipsius infirmi, vel temporali commodo filiorum, tum quia hæc necessitas est gravissima, tum quia etiam Parochus non est verus minister hujus Sacramenti, sed contrahentes ut omnes agnoscunt juxta Trid. decretum *sess.* 24. *de reformatione cap.* 1.

Ad ultimam quæstionis partem, an excom- 42 municatus vitandus, ex mortis metu possit ministrare Sacramenta, & in denuntiato, & nominatim publicato, Silvester verbo *excommunicatio* 5. *num.* 6. Navarrus *in cap. inter verba* 11. *q.* 3. *pract.* 3. *art.* 8. & alii negativam sententiam docent, alii autem affirmativam tenent ad vitandum periculum mortis, quia lex non obligat cum tanto periculo; sic exprimit Hurtado *disp.* 9. *diff.* 4. † Et utramque sententiam, ut 43 veram amplectitur Diana *dicta p.* 5. *tract.* 9. *res.* 96. & pro secunda refert licitam esse, non quia licitum sit manente excommunicatione, sed quia pro tali eventu Ecclesia non vult aliquem excommunicare.

Vasquez tamen *dubio* 7. *numero* 15. illud rese- 44 rens in *l.* 2. *disp.* 161. *cap. fin. nu.* 21. & *tom.* 4. *in* 3. *p. q.* 93. *art.* 1. *num.* 16. *num.* 17. refert varios philosophandi modos sub distinctione in Sacramentis licitam non esse talem communicationem, nec illi licere administrare, quia semper datur, vel recipitur ab indigno, ab excommunicato, & esse de Jure divino, naturali hoc præceptum, ac proinde nunquam licere.

Notabis

45 Notabis autem, cum Philippo Fabro, *de cens. in 4. sentent. dist.* 23. *q.* 1. *disp.* 4. *cap.* 4. *num.* 165. excommunicatum denuntiatum, & publicum Clerici Percussorem peccare mortaliter, administrando aliquod Sacramentum, & probatur ex longè ante adductis, *q.* 1. 2. 3.

46 Sed est difficultas specialis, An in aliquo casu excusetur à peccato, ita quòd possit sine periculo ministrare? Respondeo affirmativè ex jam ante addictis, sub versic, *notandum*; Item si adsit naturalis oblivio, vel inadvertentia, seu ignorantia invincibilis; item & in gravi aliqua necessitate, ut in casibus, *suprà* positis, uti exemplificat etiam Faber, *suprà* relatus, cujus verba refert Diana, *dicta p.* 5. *tractatu* 9. *resf.* 96. in versic. *non desinam*, quem leges.

AD TEXTUM
IN CAPITE XXV.
Quamvis Regulariter., hoc Tit.

PRÆMISSUM.

I. HUjus Textûs materia uberrimè tractabitur, si legas quæ *suprà* adduxi *in cap. cum super* 17. *hoc Tit.* Ubi de tertiis litigantibus venientibus ad Judicium.

II. Ubi dixi nonnulla, *sub quæstione* 1. de Regula res inter alios acta, aliis non noceat; de qua hìc intendo tractare, tanquam in proprio loco; & applicabis ad materiam quæ adduxi, *suprà in cap. quia V, de Judiciis.*

QUÆSTIO I.

Quare res inter alios judicata aliis non noceat, cùm hic Pontifex limitet in casu, quo Quis passus est illum litigare, cui secundo loco competebat actio, vel defensio: vel à quo causam in jure judicato habuit & in aliis casibus?

SUMMARIUM.

1 Cap. ad petitionem 22. de accusat. n. 20.
2 Cap. cùm olim de causâ possessionis, & prop. num. 22.
3 L. sæpe 64. versic. *veluti*, ff. de re judicatâ à num. 10. 11. & 23. latè quæstione 2. num. 1.
4 L. ex contractu 44. ff. de re judicatâ n. 24. l. si Patroni, ff. ad Trebell. §. fin. 24. l. Judicatæ 29. ff. de exceptione Rei judicatæ num. 25.
5 L. ingenuum, ff. de statu hominum n. 29. l. 3. §. si plures, ff. de lib. exhibend. n. 32. l. sicut, §. 1. ff. de accusat. num. 32. l. 1. §. fin. l. 2. ff. de agnoscend. liberis n. 32.
6 *Res inter alios acta, aliis non nocet, & quæ concurrant ut verificetur hac regula, à n. 7. num. 9. 10. de ratione, à n. 13?*
8 *Res inter alios acta non nocet alteri, etiamsi queat prohibire causam illam ab alio tractari in Judicio nisi tractetur de eo quòd Quis ab ipso habuit, qui causam agit, vel defendit? num. 11. 12.*
9 *Res inter alios acta affert præjudicium illi, qui primas habens actiones, vel defensionis partes, passus alium, à quo causam habuit, de eo jure tractari, num. 10.*
13 *Citatus debet esse Aliquis, ut ei sententia præjudicet.*
14 *Facto alieno aliquem onerari iniquum est, quando nihil est? Quod ei impugnari possit, num. 15.*
15 *Gesta debent ad Actores suos restringi, non ad alios extendenda.*
16 *Res inter alios acta non nocet eis, ad quos æquè principaliter spectat, secùs si agatur cum eo contra quem negotium spectat; nam tunc nocebit aliis, ad quos secundariò spectat.*
17 *Sententia inter alios lata regulariter aliis nocet, aut prodest quoad præsumptionem quandam, quæ oritur in favorem ejus, pro quo lata est, quæ præsumptio posita est arbitrio Judicis, num. 18.*
18 *Præsumptio quæ oritur ex sententia inter alios acta, locum habet in connexis, n. 21.*
21 Cap. hæc quippe 36. *ubi Glossa*, cap. tantis 81. dict. Glossa fin. cap. ordinatos, Glossa 1. dist. 56. cap. cupientes, §. cæterùm *Glossa verbo* nullum, de elect. lib. 6.
25 *Sententia cohæredi nocet favore Libertatis 28. vide* quæstione 2. *versic. ad tertiam, n. 12. versic.* ad tertiam, n. 12.
26 Leg. à sententia ff. de appellationibus, & num. 28.
27 L. quidam 12. ff. de evict. num. 29.
30 *Reus absolutus non potest ab altero accusari in populari actione.*
31 *Popularis actio non est constituta, ut singuli ex Civibus eum ea experiantur, sed ut semel Quivis de Populo.*
33 *Textus plures remissivè pro Regula res inter alios acta.*

DIfficilis fit conclusio nostri Textûs ex se- 1
quentibus. Primò, ex Textu, *in cap. ad petitionem* 13. *de accusationibus.* Ubi sententia inter alios alia aliis nocet, quòd sententia restitutionis Abbatis propter juris ordinem non servatum, præjudicet Electo in ejus locum.
† Secundò, ex Textu, *in cap. cùm olim de* 2
causa possess. & proprietatis. Ubi sententia lata in Judicio possessorio contra Electum, vel præsentatum præjudicat Electori, seu Præsentanti.

Tertiò, de Jure Civili Regula Textûs nostri 3
labefactatur ex Textu, *in l. sæpe* 63. versic. *veluti, ff. hoc tit.* Ubi si lis cum Debitore super pignoris proprietate fuerit disceptata sententia, contra
Debitorem lata, nocet ipsi Creditori. † Textus, 4
in l. contractu 44. *ff. hoc tit. l. si Patroni* 55. §. *fin. ff. ad Trebel.* Ubi sententia contra institutum lata nocet substituto. Textus *in l. Judicata* 29. *ff. de exceptione rei judicatæ.* Ubi si duo Hæredes possideant servum, & Servus contra unum ex hæredibus agat asserens Libertatem sibi per fideicommissum fuisse relictam, & eum condemnet, Libertus efficitur, & alteri cohæredi sententia nocet.

Et Textus, *in l. ingenuum, ff. de statu hominum.* 5
Ubi si de ingenuitatis statu actum fuerit, etsi pro ingenuitate fuerit pronuntiatum, sententia illa

illa omnibus uocet, Textus, *in l. 3. §. si plures, ff. de liberis exhibendis*; Ubi si Quis populari actione egerit, & victus fuerit tunc alius de ea agens non audiatur, quòd idem probatur ex Textu, *in l. sicut*, §. 1. *ff. de accusat.* & deinde Textus, *in l. 1. §.ultimo, l.2.ff.de agnoscendis, & alendis Liberis.* Ubi si Maritus negaverit ex se quam uxorem prægnantem esse, & noluerit custodes ad partum mittere, etsi Maritus non comparuerit, ac Judex pronuntiaverit super partu ex Marito Uxorem gravidam esse, sententia illa Fratribus, & Consaguineis noceat, etsi ipsi in Judicio non intervenerint, faciunt alia jura, & casus in quæstionibus sequentibus assignati: Ergo.

6 Sed revera non est recedendum, à suprà dictâ, generali, & communi Regulâ, ut res inter alios acta aliis non noceat, in cujus confirmationem plura jura, & Doctores adduxi, *suprà*, *in dicto cap. 17. hoc titulo quæst.1.* in versic. *ad secundam*, Ubi obtuli hîc agere de intellectu prædictæ regulæ, ut potè in loco aptiori. † Quare ut facilis existas ad solutionem prædictorum, & aliorum jurium Advertes tunc sententiam inter alios latam, aliis nocere, cum tria concurrunt simul, non aliàs regulariter. Primum, scientia illius, cui nocere debet sententia; oportet enim quòd his sciat causam agi, & tractari. Secundùm, quòd hujus litis, & controversiæ defensio; & actio primo loco, & præcipuè, ac directè spectet ad illum, non ad Litigantem, etiamsi ejus intersit Victoriam obtinere. Tertiùm, quòd in hac lite tractetur de jure, & dominio litigantis, à quo velut ab actore proprio constat jus, vel dominium ipsius, qui patitur litem istam cum alio tractari.

7

8 Quo fit non esse satis, ut res inter alios acta alteri noceat, quod possit Quis prohibere causam illam ab alio tractari in Judicio; hoc enim non sufficit, nisi de eo tractetur; quod Quis ab ipso habuit, qui causam agit vel defendit, quæ omnia, ut infrà videbis probantur ex intellectu Textûs, *in dictâ l. sæpe cum suis* §§. *ff. hoc Titulo*; Nam Consultus censet satis esse, ut sententia inter alios lata aliis non noceat, etiam scientibus quod non possit Qui agentem, vel defendentem prohibere actione, vel defensione uti, de quo longè præter alios agit Covarruvias, *pract. cap. 13. sub n.7. & 8.* cum aliis.

9 Unde aperitur intellectus, ad sententiam nostri Textûs, in quo, & duo casus videntur excipi à dictâ Regulâ, ut res inter alios acta aliis non noceat: Tamen revera unicus tantùm casus, ut unica tantùm exceptio continetur, quæ deducitur à Jurisconsulto, *in dicta l. sæpè*, versiculo *sed scientibus*: à qua brevem, & compendiosam sententiam deducit Gregorius Pont. 9. *hic*, uam cum *in dicta l. sæpè*, de qua optimè, *dict. lib. pract. cap. 13. sub num. 7.* Cujacius, *lib. 24. observa. cap. 36.* Balboa, *in dicto cap. cum super hoc tit. numero 35.* Consultus, *ibi*, à versic. *scientibus* ad versic. *nam & si libertus* hauc rem exemplis declarat, veluti in Creditore, & Debitore, Socero, aut Uxore, & Marito, Venditore, & Emptore, de quibus *infrà*, ex quibus constat scientibus aliquando nocere sententiam inter alios datam, ex ea tantùm ratione, quòd Quis patiatur priorem dominium, quàm sequentem appellat de jure ejus tractare quòd ex ejus persona habuit.

Ideò optimè Pontifex, *hic*, ex priori exceptio- 10 ne infert secundam, qua prior fit aptior in hunc sanè sensum, ut in utràque exceptione præjudicium ex sententiâ inter alios latâ, constituatur illi, qui primas habens actiones, vel defensionis partes passus est alium, à quo jus & causam, ac dominium habuit de eo jure tractare, quod in ipsum jam transtulerat.

Etenim dum Consultus, *in dict. l. sæpè in ultima* 11 *parte illius responsi*, scribit hæc verba, *nullum tamen præjudicium patior, quia uec ex eo jure, quo Titius victus est veudico, nec potui Titio interdicere, quominus jure suo utatur.* Hæc enim verba, ut sententia noceat per conjunctionem, requirunt, & exigunt duo, primùm, quòd possim ego interdicere alteri, ne vel actione, vel defensione utatur, quia mihi primo loco defensio, aut actio secundùm quod in ea lite tractetur de jure quod ipse ab altero litigante habui, & obtinui, & expendens Covar. *sub d. numero 7. in fine, c. 13. pract.* ait, hæc duo ad uuum redigi, si exactè intelligantur, qui *ibi* tractatur de jure, quod in me Titius transtulit, in quo possum ego ipse Titio interdicere, ue pro eo jure agat, vel defendat primas opiniones litis ac defensoris Partis, tametsi me iuvito liti, & causæ assistere, quia plerique ejus maximè interest.

Unde cum Pontifex hîc adjiciat sequentia ver- 12 ba, *ei tamen qui cùm sibi primum de ea re actio, vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere, & alii etiam, qui passus est eum, à quo causam habuit expediri est præjudicium generatum.* Per quæ non aliam sententiam voluit significare, quàm priùs significaverat Consultus, *in d. l. sæpè*, sequitur, ut duo de quibus hîc videtur loqui ad unum, & ibi redigantur; itaut prior exceptio per posteriorem, aptior fit in sensum jam *suprà* adductum, ut optimè ipse Covar. declarat, & expendit, *in dicto c. 13. pract. numero 8.* dicens hoc idem constare ex rationibus, & exemplis Consulti, *in d. l. sæpè*, a quo deducitur omnino hæc Gregoriana decisio, alioquin ait Covar. si Quis existimet priorem exceptionem à posteriori distingui; & eam sufficere simpliciter ad hoc, ut sententia inter alios data alius præjudicet, multa utique probaret, quæ admodùm essent aliena à vero Jurisconsulti sensu, ab his, quæ ex aliis utriusque juris responsis palam deduci possunt.

Ex his enim patet jam assignare rationem 13 prædictæ regulæ, res inter alios acta, aliis non nocet, nam cùm regulare sit, ut ad eum actum, ex quo Quis lædi possit vocari debeat, quòd si non sit vocatus, ei non præjudicet; *l. nam ita divus, ff. de adopt.l.de unoquoque ff. hoc tit.l.fin.Cod. si per vim, vel alio modo, c. licet de majorit. & obedient. c.cùm ex litteris de in integ. restit. Clem.pastor. de re Jud.* secundum quæ dixi, *in c. pen. de foro comp. c. 1. de caus. possessiou.* Ubi dixi, citationem esse initium omnium instituendarum actionum, §. *fin. Instituta de pænâ temerè Litigantium*, sine qua omnis alius actus corruit, cùm sit omnium ratio; Quoniam is qui non est ad judicium vocatus illi subjectus non est, nec tanquam Pars, nec tanquam Adhærens, vel instruens causam; Ideò evenit ut causam ratificare videatur, quia vigor pronuntiationis ex Judicio nascitur, in quo inclusus erat, ut adnotavit Baldus, *in lege 2. Cod. de fide instrumentorum, in 3. notabili, in lege ingenium, ff. de statu homin.* Balboa, *in dicto cap. cum super 17. hoc tit. n. 34.*

14 Deinde facit ea naturalis ratio, quæ suadet iniquum esse quemquam, facto alieno onerari, quando nihil est quod ei impugnari possit, cur ita actum, & judicatum sit, siquidem res, quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit, juxta Textum, *in cap. 2. de constitut.* Granna, *in dicta cap. cum super 17. hoc tit. num. 2.* Ubi addit quòd si diversum est Judicium, & inter diversas personnas disceptatur id facit, ut alia res, & alia quæstio intelligatur, & sic tanquam inter alios facta, aliis non noceat, ex *l. cùm quæritur, ff. de except. rei judicata*, ex Donello, *in dicta lege sæpè, ff. hoc Titulo*, & ex Duareno, *ibi*, §. *cur autem.*

15 Item facit, quia gesta debent ad Actores suos restringi, nec ad alios sunt extendenda, *l. sancimus, Cod. de pœnis cap. qua sint de his, quæ fiunt à majori parte, cap. nam ut rectè*, Donellus docuit, *in dicta leg. sæpè*, iniquum esse quemquam, alieno facto onerari, quando nihil est, quod ei imputari possit, cur ita actum, & Judicatum sit; Argumento Textûs *in l. in causa, ff. de Procuratoribus.*

16 Ex his enim fit, ut res inter alios judicata non noceat aliis, de quos æquè principaliter spectat, ut in specie Textûs, *in dicto cap. cum super 17. hoc tit. & in dicta leg. sæpè, ff. eodem*, secùs verò, si agatur cum eo, ad quem negotium spectat principaliter: Nam in eo casu sententia lata contra Principalem, aliis nocebit, ad quos minùs principaliter, & secundariò spectat negotium: quia quotiescunque lis tractatur cum legitimo Contradictore, de quo dixi latè, *in dicto cap. cum super*, sententia lata etiam non litigantibus, & ignorantibus prodest, & nocet, ut probatur, *in l. 1. §. fin. & in l. sequenti, ff. de liberis agnoscendis*, Covarruvias, *dicto capite 13. pract. num. 3.* versiculo *secundo*, cum multis.

17 Ex quo evenit ut sententia inter alios lata regulariter aliis noceat, aut prosit, quoad præsumptionem quandam, quæ in favorem illius, pro quo lata est sententia oritur, notant Bartolus, & Glossa, & ordinarii communiter, *in l. si duo Patroni*, versiculo *habiturum, ff. de jurejurando*, Abbas, Butrius, & Felinus, hic ubi idem Abbas, & addit, ut ad cognoscendum quanta sit hæc præsumptio, & quale præjudicium Tertio irroget relinquendum esse Judicis arbitrio, imò Balboa ita docens, *in dicta cap. cum super, num. 45. & 36.* subdit prædictam doctrinam evidenter procedere quoad eos, qui aliquam videntur habere in causa Communionem; etsi non præjudicet illis sententia quoad exceptionem rei judicatæ, & quoad Hæredes Compatronos, & his similes; ut *in dicta leg. si duo Patroni, ff. de jurejurando.*

18 Itaque Covarruvias, *dicta cap. 13. pract. n. 4.* postquam comprobat prædicta ex aliis, ut Jason, Alexander, & Curt. & ex Glossa, *in cap. interrogatum 3. quæstione 5. & in cap. dilectus in 2.* versiculo *dantes de Simonia*, ait sibi non placere Bartoli impetrationem, *in leg. admonendi, ff. de jurejuranda, num. 59.* Dum opinatur ex sententiâ inter alios latâ, oriri quoad alios præsumptionem quandam, quæ efficiat semiplenam probationem, quia dicit Covarruvias non esse tanti effectûs hanc præsumptionem, ut illum indicat; ob idque à Bartoli opinione dissentire Aretinum, *consilio 165. col. 2.* Jason. *in dicta l. admonendi, num. 242.* Imola, *in dicta l. si duo Patroni*, Ubi optimè Jason. & asseverat Ferdin. Loaces *in rep. l. filiusfamilias, §. Divi, ff. de legatis 1. num. 329.* & Alexander, *in dicta l. sæpè n. 71.* Satis dubitat, Ao vera sit opinio Bartoli, quæ non est ex præmissis temerè admittenda.

Unde dici debet, quòd etsi Nonnulli relati 19
à Tyraquello *in tractatu res inter alios acta limitatione 22.* & per Glossam, *hic*, ut Regula res inter alios acta, non habeat locum in connexis, tamen verius est, ut hic intellectus non sit sustinendus, juxta Textum, *in l. denuntiasse, §. quæritur, ff. de adulteriis, cap. dilecto 25. in fine de præbendis, Glossa in cap. ad hæc 3. quæst. 6.* Abbas, *hic num. 22.* & Balboa, *in dicto cap. cum super num. 200.* dicit communem Alexander, *in dicta l. sæpè num. 27. ff. hoc tit.* & sic Felinus, *hic num. 11.* Balboa, *dicto num. fin. Glossa in dicta cap. 25. de præbendis*: ubi Barbosa *num. fin.* & DidacusPerez, *in l. 4. propè finem*: Glossa, *si è lesposo tit. 15. lib. 8. pag. 312.* Docens quòd sententia lata contra unum, non nocet alteri, qui non fuit in lite nec ei parit præjudicium.

Quibus suppositis, jam non obstant ju- 20
ra in principio adducta, non Textus, *in dicta cap. ad petitionem 22. de accusationibus*, quia jus illius, qui in Abbatem fuerat electus pendebat à jure, vel non jure illius, qui amotus fuerat in cujus locum fuerat electus ipse, tumque sententiam nocere, nam non inter alios, sed inter eodem videtur Judicium disceptatum.

Et in hoc sanè sensu accipit lucem Textus, 21
in dicta cap. hæc quippe 36. quæst. 6. & Glossa ibi verbo *bis amovit*, & Textus, *in cap. tanùr, Glossa fin. 81. dist. cap. ordinatos 2. Glossa dist. 59. cap. cupiente, §. caterùm, Glossa* verbo, *nullum, de electione lib. 6.* Quia jura hæc intelliguntur, quoties Qui causas habent connexas litigaverunt in eodem Judicio, Felinus, *hic, num. 11.* Balboa, *in dicta cap. 17. n. fin. in fine*, & alii communiter.

Nec obest Textus, *in dicto cap. cum olim de causa* 22
sa possessionis, & proprietatis; Nam præter ibi dicta respondent Covarr. *in practicis c. 14. n. 1. & 2.* Tyraquellus, *in dicto tract. res inter alios acta declarat. 14.* Mascardus, *de probat. conclus. 1268.* Abas, *ibidem n. 10.* & Granna, *in d. c. 17. n. 11.* dicentes Regulam Textûs nostri, *& in dicto c. 17.* adaptari ad decisionem Textûs, *in d. c. cum olim*, ut constat verbis ultimis illius Textûs, & ita verum esse, ut sententia lata contra Archidiaconum, ibi non noceat Canonicis, nec quoad possessionem, nec quoad proprietatem, quominùs si velint, possint etiam de possessione litigare, nec obstat facta ibi proprietatis reservatio Canonicis: quia Pontifex ideò solùm reservavit proprietatis causam; Nam prudenter credidit Canonicos, contra Episcopum super possessione illâ non litigaturos, in qua propter Episcopi possessionis succubuerant, quia si ab instituto vincuntur ab Episcopo etiam Consideratione dicunt Relati Pontificem ibi solùm Canonicis proprietatem reservasse, licet si voluissent possent de possessione illa iterùm agere.

Nec obstat Textus, *in dict. leg. sæpe hoc tit.* in 23
versiculo *veluti*; quia præter quam quòd intelligitur ex dictis, *suprà*, à versiculo, *sed reverà*: Tamen quia accipit lucem à quæstione illa,

illâ, nunquid sententia lata, super pignore contra Debitorem, noceat Creditori; Ideò recur-
24 res ad infrà dicta, *quæst. sequenti.* † Nec Textus *in l. ex contractu 44. ff. hoc tit. l. si patroni 55. § fin ff. ad Trebellianum*, Ubi sententia contra institutum lata nocet substituto, quia infrà etiam dico qualiter hoc contingat.

25 Non Textus, *in dictâ lege Judicatæ 29. ff. de exceptione rei judicatæ*, de qua sub versic. *tertia* in principio, quia etsi stricto juris rigore, sententia cohæredis non noceat cohæredi: Tamen favore Libertatis, quia servitus est individua, sententia illa alteri cohæredi nocet: Eapendit Granna, *in dicto cap. cùm super 17. hoc tit. n. 15.*

26 † Ubi dicit non obstare Textum, *in l. à sententia 5. ff. de appellationibus*, ubi etiamsi causa non sit libertatis, si Cohæres sit condemnatus; alter Cohæres tutus non remanet, cùm eis sit necesse à sententia illa appellationem interponere.

27 † Nec Textum, *in lege quidam 12. ff. de revictionibus*, ubi venditio facta ab uno hærede re evicta, venditio illa nocet cohæredi, ut de evictione teneatur.

28 Nam ad Textum, *in dicta l. à sententia*, respondet Duarenus, *in dicta l. sæpè hoc tit. prælectione 42.* quòd quamvis cohæres ille absque appellatione esset Turus ex regulâ Textûs nostri & Textûs, *in dicto cap. 17.* Tamen propter connexitatem, aliquod præjudicium ei generatum, videri cùm sententia illa adversùs cohæredem lata secum trahat aliquam præsumptionem contra alterum Cohæredem juxta notata *suprà*, in versic. *ex quo*; cùm tunc alter Cohæres faciliùs condemnari possit, ob idque merito propter illud præjudicium appellare ei permitti. Ad Textum verò *in dicta l. quidam 12.* ideò venditionem factam ab uno Cohærede, alteri cohæredi nocere re evictâ, quia hæres, qui vendidit pretium ex re venduâ tradidit cæteris cohæredibus ob idque mirum non esse, ut omnibus noceat; vide *infra quæst. 2.* versic. *ad tertiam*, & versic. *ad quartam.*

29 Non inquam obstat Textus, *in dicta l. ingenuum, ff. de statu hominum*, De qua *suprà* sub dicto versic. *tertia*, quia ejus intellectus, infrà declaratur, cùm ago de dubio, an sententia lata in causa statûs, aliis prosit, aut noceat?

30 Non inquam obstat Textus, *in dicta lege 3. §. si plures, ff. de liberis exhib.* nec Textus, *in dicta l. sicut 31. ff. de accusationibus*, De quibus sub dicto versic. *tertiâ.* Quia respondeo jura hæc procedere in populari actione, & publicâ accusatione, in qua si Reus fuerit absolutus, alter eum non poterit iterùm accusare cum omnibus sententia illa noceat, quia cùm illa popularis actio jam sit ab altero in Judicium deducta, & nulla actio posteriori remaneat; ideò, fit, ut postquam ab uno est intenta, alter non audiatur.

31 † Cùm actio popularis non sit constituta, ut singuli ex Civibus, cum ea experiantur; sed ut semel Quivis de Populo, *leg. 1. ff. de popularibus actionibus*, unde si unus ex populo eam actionem intenderit, omnino extinguetur, *dict. l. 3. §. si plures*, notat Donellus, *in dicta l. sæpè, & lib. 27. comment. cap. 1. & lib. 1. cap. 21.* Covarruvias, *in practicis dicto cap. 13. 14. 15. & 16.* cum eis Granna, *in dicta cap. 17. numero 21.*

32 Ultimò, non obstant jura adducta, *suprà*, in dicto versic. *tertia*, *in dicta l. 1. §. ultimo dicta l. 2. ff. de agnoscendis, & alendis liberis*, quia solutio horum pendet à dictis suprà, *in Fermosin. de Exceptionibus.*

dicto cap. cum suprà 17. hoc tit. Ubi de Judicio litigato, cum legitimo Contradictore plura adduxi; Quare cùm in relatis legibus Judicium illud sit disceptatum inter legitimos contradictores, hoc inter filium in ventre inclusum, & ejus nomine Matrem & inter Patrem justa de causa justitia *ibi*, lata præjudicat fratribus, & cognatis ipsius Patris, ut notant Donellus, *in dicta lege sæpe, ff. hoc Titulo.*

Pro interpretatione ad Textum, *in l. 1. §.* 33
sed si agat, de judiciis, videndi sunt Granna, *supra in dicto cap. cum super hoc tit. numero fin.* Antonius Faber, *in rationali ad Textum in dicta l. 2.* Et pro interpretatione ad Textum, *in l. si rem aliquam 31. §. si duo., ff. de donation. l. si duo 34. ff. de receptis Arbitris*, & videndi sunt Textus, *in l. fidejussor. §. 1. ff. de pignor.* cui obstat Textus, *in l. Caïus Seïus, ff. eodem*, de quibus idem Antonius Faber, in rationali, ad relata jura idem videndus, *lib. 1. conject. cap. 2. & pro lege si superatus 13. ff. de pignoribus*, idem, *in rationali* ad eundem, & Cujacius, *ibi*, & adjunges Textum, *in cap. inter dilectos*, versic. *secunda per instrumenta*, & nonnulla quæ *ibi* notavi *de fide instrument.*

QUÆSTIO II.

An sententia lata super pignore contra Debitorem, noceat Creditori? An sententia contra institutum lata, noceat substituto? An lata contra unum Hæredem, noceat Hæredi, vel Legatariis, seu Fideicommissariis? An sententia lata super inhabilitate Testatoris ad disponendum, noceat substituto?

SUMMARIUM.

1 *Sententia lata super pignore contra Debitorem, quando noceat Creditori? n. 23.*

5 L. si superatus, ff. de pignoribus, l. Præses Cod. eodem.

6 *Sententia lata contra Debitorem, antequàm cum Creditoribus contraxerit, nocet eis etiam nescientibus, quid post contractum? n. 7. & ad casum, n. 10.*

8 *Sententia lata in judicio Actorum, nocet Creditoribus, cum Reus probavit de dominio.*

9 *Sententia lata contra Creditores, quando præjudicet Debitoribus?*

11 *Principalis in negotio præsumitur rectè defensurus,*

12 *Sententia lata contra institutum, nocet substituto, qualiter? n. 27.*

13 L. Posthumus 6. §. si Quis primò, ff. de inofficioso Testam.

14 *Testamentum pronunciatum inofficiosum contra hæredes, nocet Legatariis.*

15 L. Servus plurium; §. 1. ff. de inofficioso Testam. l. si super, §. fin. ff. de appellationibus, l. cum Mater 18. ff. de inofficioso, *de quibus. n. 17. & 18.*

19 *Sententia lata contra Hæredem, nocet Legatariis, seu Fideicommissariis, fallit si lata sit propter Hæredis contumaciam, n. 17. 18. & 23.*

18 *Legata debentur, si Filius à Matre præteritus est.*
19 L. 1. ff. de except. Rei judicatæ.
20 L. statu liberis, §. Quintus Mutius, ff. de statu Liberis.
21 L. is qui fundum 31. ff. de usufructu legato, num. 22.
22 *Sententia contra heredem Mariti lata non nocet Uxori legatariæ.*
24 L. Modestinus 10. ff. de except.
25 *Sententia lata contra Venditorem hæreditatis nocet Emptori.*
26 *Sententia lata super inhabilitate Testatoris nocet Substituto.*
27 *Sententia lata contra hæredem nocet substituto, si sciat litem agitari cum hærede.*

1 AD primam quæstionis partem, dixit Surdus, *decis.* 259. *n.* 6. Quod sententia lata contra Debitorem post contractum pignus utique noceat Creditori, quominus jus pignoris retineat, si scivit causam agi, secùs si ignoravit. Sed cùm hoc dubium dependeat ab intellectu Textûs, *in l. sæpè* 63. *ff. hoc tit.* Ubi traditur exemplum de Debitore, qui passus sit Creditorem tractare litem super proprietate pignoris, ubi hæc sententia præjudicat, ut noceat ipsi Debitori, cui verè competit hujusce quæstionis defensio juxta communem deductionem, quam longè expendit, omninò videndus Covarruvias, *in practicis cap.* 13. *à numero* 7. versic. *his igitur*, & versic. *sed in specie* usque ad finem Balboa, *in dicto cap. cum super* 17. *hoc tit. à numero* 95. Qui ambo dupliciter exemplificant Textum illum, & resident in exemplo jam posito.

2 Et aliter dicunt, nempe ibi tractari de Creditore, qui patitur litem cum Debitore tractari super proprietate pignoris, & tunc sententiam contra Debitorem latam præjudicare Creditori quod non admittunt, quia juxta veriorem lectionem, *dicta l. sæpe* in versic. *veluti*, exemplum proponi debuisset, non in Debitore, sed in Creditore, ut in Pandectis Florentinis legitur ut tenet Donellus, *ibi*, ac ideò legendum esse veluti *si Creditor*, non verò *si Debitor*, quasi sensus sit, ut si Creditor patiatur litem cum Debitore super proprietate pignoris tractari; tunc sententia contra Debitorem lata nocet ipsi Creditori ex eo: Nam tunc scientibus, & permittentibus sententia inter alios lata nocet, quoties de ea re actio, vel defensio priùs competebat, & alios agere patiantur, & cùm actio, & defensio pignoris priùs competebat Creditori, qui Debitore excluso poterat litem in se suscipere ex hoc Textu nostro, justè si Creditor Debitorem agere patitur super proprietate pignoris, aut Maritus Socerum, vel Uxorem de proprietate rei in dotem datæ sibi imputet; ex eo quòd agere passus est.

3 Et hujus intellectûs rationem assignat Martianus Juris Consultus, *in dicta l. sæpè*, Quia ex eo solùm quòd Quis patiatur litigare, quem prohibere potuit sententia contra alium prolata sibi præjudicat, cum dolo præsumatur tacuisse; sed si prohibere non potuit, non præjudicat, veluti cohæredibus. Quo pacto ait Covarruvias, *dictis lib. pract. cap.* 13. *numero* 7. versic. *ceterùm*, sic ad concordiam Textum illum reduci debere, sequitur Granna, *in dicto cap. cum super numero* 7. videndus Cujacius, *lib.* 24. *observat. cap.* 36. comprobatur etiam ex Textu, *in l.* 19. & 20. *tit.* 22. *p.* 3. & sic etiam longè agens Balboa, *in dicto cap. cum super à numero* 96. ubi communem referens *numero* 97. eam impugnat *num.* 98. † Deinde *numero* 99. amplectens prædictum intellectum, addit hanc doctrinam intelligi in proprio pignore, videlicet, cùm res tradita est Creditori reali traditione, *l. si rem alienam*, §. *propriè*, *ff. de pignoratitia actione.* Nam si Quis agere velit actione reali ad rem istam, primò Creditorem ipsum convenire debet; nam defensio, & actio pro hac re eidem primo loco competit, *l. servi nomine*, *ff. de usucap.* sed in vero hypothecæ jure obligata Creditori, non tamen idem tradita, aliter dicendum esse testantur Cumanus, & Alex. *in dicta l. sæpè*, *n.* 89. quo casu sententia lata contra Debitorem non nocet, etiam Creditori scienti, ob idque Consultus mire prædicta comprehendit, *in dicta lege sæpe* à versic. *sed scientibus*, ad versic. *nam*, & *si libertus.* 4

5 Nec prædicto intellectui obstant jura, *in l. si superatus*, *ff. de pignoribus*, *l. Præses*, *Cod. eodem*, in quibus sententia super pignore, contra Debitorem lata, non nocet Creditori, quia ex Glossa, *in dicta l. si superatus* cum Covarr. *dicto cap.* 13. *pract. numer.* 7. versic. *ex quibus*, Antonio Fabro, *in rationali ad Textum in dicta l. si superatus*, Cujacio, *lib.* 20. *quæstion.* Paulo, *ibidem*, post quos video novissimè Merlinum, *de pignoribus q.* 38. 39. 40. omninò videndum, ubi agit de tribus illis, Primò, An sententia lata contra Debitorem in favorem tertii noceat hypothecæ Creditorum? Secundò An sententia lata adversùs Debitorem præjudicet Concreditoribus, quando lata fuit ad unius Creditoris favorem? Tertiò, an sententia lata contra primum Creditorem, & ad favorem Tertii præjudicet Tertio, cui non competit jus experiendi adversùs Tertium? De quibus omnibus ipse differit per Textum *in d. l. sæpè*, Ibi videndus, sed ad propositum dictorum jurium, Dico cum præcitatis multùm referre, an Actor Debitor fuerit condemnatus in Judicio vindicationis per sententiam simpliciter absolutoriam absolvendo eum contra quem agit, An verò fuerit condemnatus per sententiam declaratoriam; videlicet declarando dominium rei ei competere, adversùs quem, Debitor egit itaut in primo casu quando sententia est absolutoria eo quod Debitor non plenè probavit: Tunc non noceat Creditori etiam scienti, ex eo quia cùm non plenè probaverit, non debet Creditori nocere? Et juxta hunc sensum intelligi prædicta jura non sic in secundo casu, quando sententia non est absolutoria, sed etiam declaratoria est dominij illius, contra quem Debitor egit: Nam tunc, si causa ex qua ille dominium probavit, antiquior sit pignori obligationi, & ita extet declaratum in sententiâ illâ, Creditori nocebit, ut notat Glossa, 1. & 2. *in dicta lege si superatus.*

Ego tamen pro clariori intellectu hujus dubii, Existimo constituendos esse casus sequentes; Nam sententia lata contra Debitorem, antequam cum Creditoribus contraxit, nocet eis, quia jam per ipsam sententiam fuerunt effecta ipsius Debitoris jura quæsitum Creditoris: sic probat Bartolus, *in dicta lege si superatus*, & probat idem Merlinus ex Textu, *in lege si Mater* 11. §. *fin. de Exceptione rei judicatæ*, *Glossa in dictâ lege sæpè* 63. in verbo, *experiri*, 6

experiri, *ff. hoc tit.* Negusantius, *de pignor. p. 6. numero 39. memb. 3.* & hoc verum esse, sive sciverit Creditor, sive ignoraverit sententiam esse latam cootra debitorem, Surdus, *decis.* 256. *numero* 6. Scaccia, *de re judic. Glossa*, 14. *quæst.* 12. *numero* 28. Alex. *in dict. l. sæpe*, *num.* 86.

7 Verùm, si sententia lata est contra Debitorem
conventum, post rem obligatam Creditori, boe
casu præjudicabit sententia Creditori, qui scit
causam motam esse, & ipse patitur, nihilque op-
ponit, ex *dicta l. sæpe*, in versic. *sed scientibus.*
Ubi Bartol. & Alexander, Negusantius, *de pi-
gnoribus, p. 6. memb. 3. num. 39.* versic. *secunda*,
ex eo quia interesse Creditoris, dicitur esse de-
pendens, & consecutivum à Jure Debitoris, cui
incumbit onus præstandi defensionem Creditori:
alia adducit Merlinus, *dicto lib. 5. de pignoribus*,
quæstion. 38. qui à num. 6. alios casus distinguit, &
8 ponit † Dicens, quòd sententia lata in Judicio
actorum, nocet Creditoribus, cùm Reus pro-
bavit de Dominio; sed, *numero* 7. dicit fallere;
quando succubuit Debitor, quia ipse non pro-
9 bavit. † Deinde: *numero* 8. ait, quòd senten-
tia lata contra Creditotes, non præjudicat De-
bitori, nisi Creditores sint actores, & Reus
probaverit se Dominum, & alia addit, *usque ad
num.* 15. qui *num.* 16. Docet etiam quòd senten-
tia lata contra Creditorem, non præjudicat De-
10 bitori in simplici hypotheca † Sed An senten-
tia lata contra Debitorem præjudicet Creditori,
in re pignotata, in favorem scilicet Tertii? Agit
Negusant, *de pignoribus dist. 6. memb. 3. à num.*
38. quòd idem est, ac jam adductum, *in quæst.*
38. Merlini.

11 Ad secundam qoæstionis partem; An sen-
tentaa lata contra institutum noceat substituto?
videtur dicendum, ex Textu; *in l. ex contract.*
44. *ff. hoc tit. l. si patroni 55. ff. ad Trebellianum.*
12 † Eam sententiam nocere substituto, quia prin-
cipalis, & legitimus contradictor, & defensor
litis, est ipse institutus, & ideo substitutus vo-
candus non est, *l. 1. §. denunciare, ff. de ventre
inspiciendo:* Præsumitur enim, ut ille qui prin-
cipalis est in negotio, rectè defensurus, ut co-
piosè advertit Pinellus, *in l. 1. p. 3. à n. 48. ff.
de bonis, maternis*, Et docent Balboa, *in cap. cum
super 17. hoc tit. n. 37.* cum aliis Granna, *ibi n. 12.*
Cujacius, *lib. 3. Pauli ad edictum*, *in l. si unus*,
ff. de pactis: Argumento Textûs, *in l. 1. §. fin.
cum lege sequenti*, *ff. de liberis agnoscendis*, &
patet ex aliis casibus infra annumerandis; & ut
optimè explices leges Balboam, *in. 17. hoc tit. à
n. 74.* Ubi expendit Textum, *in d. l. ex contract.
usque ad n.* 82.

13 Ad tertiam quæstionis partem, An lata contra unum hæredem noceat cohæredi? respondeo ex dictis, *supra quæst.* 1. versic. *non Textus in dicta l. Judicata*, ex quibus etiam accipit lucem Textus, *in l. posthumus 6. §. si quis primo*, *ff. de inofficioso testam.* Ubi si Quis de inofficioso egerit, etsi ei quærela non competeret, ac adversùs hæredem obtinuerit sententia illa adversùs eam prolata, noceat cohæredi, sed aliis litigantibus prodesse, hoc est ab intestato venientibus, & ut Anton. Faber notat, *in rationali*, ibi, ideò illud sic ibi procedit, Primò, quia testamentum est individuum. Secundò, quia actum est super statu, & conditione testatoris, hoc est, An furiosus esset necne, & præcipuè quia cum legitimo contradictore, fuit in Judicium disceptatum, hoc est cum hærede scripto, qui solus in causa, erat legitimus Litigator, cùm ad se pertineret hæreditatem semel additam defendere, *l. 8. §. si condit. ff. de inoffic. testam.*

Ad quartam quæstionis partem; An noceat 14
legatariis, vel fideicommissariis, si lata sit
contra hæredem? Videtur dicendum, quòd sic,
Primò, quia si testamentum fuerit pronuncia-
tum inofficiosum contra hæredem, nocet le-
gatariis, *l. Papinianus*, *§. si ex causa ff. de inof-
ficio. testament.* Siquidem principalis persona
hæres reputetur, ut cum agi debeat, ut notat
Covarruvias, *in pract. cap. 13. numero 5.* † Sed 15
obstat Textus, *in l. servus plurium*, *§. 1. ff. de
leg. l. qui repudiatis*, *§. fin. ff. de inofficioso*,
l. si super, *§. fin. ff. de appellationibus*, in
quibus Juribus, sententia contra hæredem la-
ta non nocet legatariis. Item obstat Teatus,
in l. cum mater 28. ff. de inoffic. test. Ubi le-
gata debentur; etsi testamentum per quærelam
sit ruptum.

Adhuc tamen sustinetur doctrina desumpta, 16
ex *dict. l. si Papinianus*, *§. si ex causa*, *ff. de inofficioso*, quia, ut ibi etiam dicitur, *in §. fin.* si legitimus hæres inofficiosum testamentum dicat, & contra scriptum Judex pronunciaverit hæres ille rei Judicatæ, adeo victus manet, ut nec legata, nec libertates debeantur, quod, *in dicto §. fin.* procedit, quia actum est, contra hæredem institutum, & hæres ab intestato successurus egit, qui legitimus actor est, ut de universali Jure testamenti disputet; Ob idque inofficioso dicto testamento, cætera membra, tanquam ex illo capite pendentia perivisse; cùm hæres scriptus, tanquam caput testamenti pereat: Argumento Teatûs, *in §. ante haredis instit. de legatis*, & ab hinc naturali ratione proveniat, ut cætera membra, tanquam ex illo capite pendentia pereant: Videndi sunt, Fulgosius, *in dicto §. fin.* Ubi Cujacius; & Antonius, Faber, Donellus, *lib. 22. commentar. cap.* 5.

Neč impedimento sunt Jura, *in dicta l. si* 17
servus plurium, *§. 1. ff. de legatis 1. l. qui repudiatis*, *ff. de inofficioso*, *dictâ l. si super*, *ff. de appellationibus*, *dicto §. fin.* Quia adeò, *ibi*, non nocet Legatariis, quominus possent, non obstante eaceptione Rei judicatæ, contra Victorem agere, & legata petere, quia non fuit lata contra Hæredem, propter ejus contumaciam, vel collusionem, cujua culpa Legatariis non nocet; secus tamen procedere, si in aliâ culpâ Hæres fuisset, veluti quia non provocavit: Nam tunc Legatariis sententia illa nocet, si intra legitimum tempua non appellavetint, Juata Textum, *in l. super luxurio. l. absentia*, *cum aliis de appellationibus*, notat Covarruvias, *in practicis dicto cap. 13. numero 9.* Granna, *in dicto cap. cum super sub*, *numero* 12.

Non inquam, oberit hìc Textus, *in dicta l. cum* 18
mater 28. ff. de inofficioso, Nam ut notant Cujacius, *in dicto §. fin. dicta l. cum plures*, *& lib. 10. observat. cap.* 22. Pacius, *centuria 3. qu.* 35. Ideò enim ibi legata deberi, quia Filius à Matre præteritus erat, ex eo quòd Mater existimabat filium antea decessisse; & ideò filio duobua modis succurri, vel ex Matris voluntate, quia aliàs si scivisset visum eatitisse, non præteriisset, vel per remedium inofficiosi, & primo casu, legata debeti, juxta Textum,

in d. l. cum mater. Videbis Antonium Fabrum ad Teatum, *in l. Titia* 13. *ff. de inofficioso testamento*, & Panormitanum, *in comment. ad eundem titulum cap.* 4.

19 Unde lucem accipit Textus, *in l.* 1. *ff. de exceptione rei Judicatæ.* Ubi sententia inter alios lata non valet, ut si ex testamento, ubi libertas legata est, agi possit; licet ruptum, vel irritum dicatur testamentum, nec superatus fuerit Legatarius, præjudicium fiat libertati; quæ Lex procedit, non quando hæres ab intestato egit, sed Legatarii ipsi de Jure testamenti egerunt; nam cùm hi non sint legitimi Contradictores, utpote particulares Successores, sic evenit ut sententia adversùs eos lata, non officiat libertati: sic docent Donellus, *dicto lib.* 22. *comment. cap.* 5. Cujacius, Antonius Faber, & Fulgosius, *in dicta leg. Papinianus*, §. *ultimo.*

20 Secundò, accipit lucem Textus, *in l. statu liberis*, §. *Quintus Mutius*, *ff. de statu liberis*, Ubi si servo libertas sub conditione sit relicta, si decem dederit, & primò obtinuerit Hæres scriptus, & servus ei decem solverit, etiamsi Hæres postes filio de inofficioso fuerit condemnatus legatum valet, & sententia non nocet libertati, quia ut notat Glossa, *in dicto*, §. *Quintus Mutius*, Cujacius, *lib.* 5. *observat. cap.* 7. Lege duodecim tabularum, cautum est conditionem illam, quoad libertatia statum adimpleri posse in quacunque persona, quæ quoquo modo dominium acquisierit, *leg. statu libera*, §. *statu liber*, §. *de statu de liberis*: Nam sicut in emptore conditio illa adimpleri potest: Sic & in persona Victoris; vel alterius, cui Dominium in servo quocunque modo fuerit adeptus, & sic sive apud scriptum ante victoriam, sive apud legitimum hæredem post victoriam legati conditionem adimpleri posse.

22 Tertiò, accipit etiam lucem Teatus *in l. is qui fundum* 31. *ff. de usufructu legato*, Ubi si Maritus, qui communem habet, & ejus usumfructum Uxori legavit, decesserit; & inter socium, ac meriti Hæredem, sit interpositum communi dividundo Judicium; ita ut inter eos fundus sit divisus: tunc sententia contra hæredem mariti prolata, non noceat, quominus, non partis, sed totius fundi fructus Uxori debeantur, quia ut Cujacius ait, in commentariis ad illum Textum; Ideò fieri, integrèque fructus Uxori deberi, & sententiam contra hæredem mariti latam, non nocere Uxori legatariæ, quia Uxor legatum à morte Testatoris acquisivit, etiamsi rei alienæ esset, cùm sciens Maritus Uxori ita legasset, ac ideò cùm Uxor jam Jus in re habetet, & legatum ei deberetur, nihil mirum quòd

22 sententia illa sibi non noceat. † Et secundùm prædicta debet intelligi communis, quæ docet, ut sententia lata contra hæredem, præjudicet Legatariis, & Fideicommissariis, ut tradunt Mieres, *de majorat. p.* 4. *quæst.* 14. *à n.* 1. *in novis impressis*, Peregrinus, *de fideicommis. art.* 52. *à nu.* 40. & Barbosa, cum aliis, *in cap.* 17. *hoc titulo*, *num.* 15.

23 Ex his, & ex dictis, *suprà quæst.* 1. in versic. *non textus in d. l. Judicata*, & ex dictis *suprà hac quæstione* versic. *ad tertiam*, interpretor Teatum, *in l. Modestinus* 10. *ff. de exception.* Ubi loquens Consultus in personâ Victi, dubitatur, An v. g. contra Petrum lata sententia, si postea, ipse hæres extiterit Joanni, & contra Joannem nihil sit pronunciatum, noceat ipsi Petro, ita ut saltem quasi hæres Joannis, non possit iterum in Judicium venire? Respondet Consultus Rei judicatæ exceptionem, Petro non obstare, quia in hoc secundo casu, Petrus judicatur diversa persona, cumque antea litigatum non fuerat: Nam in primo casu egit Petrus proprio nomine, & proprio Jure, & ex propriâ personâ, & secundo casu agit nomine, & Jure Defuncti, cum quo nunquam fuerit litigatum, ita docent verba à Juris Consulto prolata ibi, *Nec si is, contra quem Judicatum erit hæres extiteris contra quem nihil est pronunciatum hæreditariam ei litem inferenti præscribi in ea sententia posse, quam proprio nomine disceptans, antequam hæres exceperit.* † Videbis Balboam, *in d. c. cum super* 17. *n.* 88. 24 *& nu.* 83. Ubi interpretatur etiam Teatum, *in d. l. posthumus*, §. *si quis ex his*, *ff. de inofficioso*, & Text. *in d. l. Papinianus*, §. *si ex causa*, *eodem*, *textum in l. si mater*, §. *fin. ff. de exceptione rei Judicatæ*, *l.* 2. §. *solet quæri*, *ff. de petitione hæredit.* Ubi sententia lata contra Venditorem hæreditatis, nocet emptori.

Ad ultimam quæstionis partem, An sententia 25 lata super inhabilitate Testatoris, noceat substituto? Ut respondeas, Leges jam dicta à versic. *ad secundam*, & sic breviter respondeo, cum Menochio, *consil.* 311. *n.* 28. & Barbosa, *in dicto cap. cum super* 17. *hoc titulo*, quòd sententia lata super inhabilitate Testatoris ad disponendum, non noceat minimè citato, vel si nocet quoad quandam præsumptionem; imò addit Menochius, *nu.* 94. & Barbosa, cum eo, *num.* 26. † Quòd ut sententia lata contra hæ- 26 redem, noceat Substituto, debet ipse Substitutus scire, litem agitari cum ipso hærede; alioquin, si ignoret agi illam, non præjudicare.

QUÆSTIO III.

An unius rei stipulatio, acceptilatio, vel factum aliis noceat, vel prosit? An sententia lata pro Locatore, noceat, vel prosit Conductori? Quid de sententia lata contra Emphytheutam, vel Feudatarium, an noceat Dominis? Et an sententia lata in favorem Domini directi, prosit habentibus dominium utile? An sententia contra proprietarium noceat Usufructuario? Et an lata inter Contrahentes noceat Domino, quoad Laudemii repetitionem?

SUMMARIUM.

1 *Stipulatio, seu factum unius, quando aliis noceat remissivè?*
2 *Sententia lata contra principalem, citato Fidejussori præjudicat, n.* 3.
3 *Exceptio Rei Judicata. qua venditori prodest, etiam ejus Fidejussoribus, n.* 4.
4 L. si a te 9. §. fin. ff. de exceptione Rei judicatæ.
5 *Sententia lata pro Locatore, prodest, vel nocet Conductori, sicut agere volentibus obstat exceptio Rei judicata.*
6 *Sententia pro Locatore lata, non potest executioni mandari, ad instantiam Conductoris.*

7 Sen-

7 *Sententia lata contra Emphiteutam, vel Feudatarium in possessione, non nocet Dominis, etiam scientibus.*

8 *Sententia lata pro Domino directo, prodest habenti dominium utile, si à directo causam habet.*

9 *Sententia lata contra Proprietarium, nocet usufructuario scienti.*

10 *Sententia lata inter Contrahentes, nocet Domino, quoad Laudemii repetitionem.*

1 HUjus quæstionis dubia pertinent ad contractus. Ubi An res, sive sententia inter alios lata, noceat, aut prosit? Et quoad primam difficultatis partem, ut eam intelligas, videbis Textum, *in l. rem*, §. *si duo*, *ff. de donationibus*, cui obstat Textus, *in l. si unus*, *ff. de pactis*, & *l. 5.* §. *si maritus*, *ff. de donationibus inter*, *l. fin. ff. de duobus reis*, *l. mora*, §. *fin. ff. de usuris*, *l. si duo 34. ff. de receptis arbitris*, cui obstat Textus, *in l. pen. ff. de duobus reis.*

2 Ad secundam quæstionis partem, breviter
etiam Respondeo cum Surdo, *decis.* 218. *nu.* 11.
& *decis.* 256. *nu.* 17. Cotta, *in memorabil.* verba,
sententia, *pagina* 758. Quòd sententia lata contra
principalem, citato Fidejussore, illi præjudicat: sequitur Barbosa, *in cap. cum super 17. hoc*
3 *tit. num.* 19. † Et probatur ex Textu, *in l. 7.*
§. 5. *ff. de exceptionibus.* Ubi exceptio Rei
judicatæ, quæ Venditori prodest, etiam &
Fidejussoribus, cujus ea est ratio quia, etsi
illæ distinctæ personæ sint, inter quas res acta
est: tamen quia in hoc casu, & in casu Textûs, *in l. si à te 9.* §. *fin. ff. de exceptione rei
judicata.* Ubi exceptio Rei judicatæ, quæ
prodest Venditori & Emptori continuatur, sed is,
qui in Jus succedit alterius, eodem Jure, quo
ille uti debet, cumque Fidejussor conventus
non sit pulsatus nomine proprio, sed Debitoris;
ideò non diversæ, sed una, eademque per-
4 sona censetur. † Ob idque notat, Donellus, *lib.* 22. *comment. cap.* 5. & Granna, *in dict.
cap. cum super* 17. *hoc tit. nu.* 18. *in fine*, Juxta
hanc Doctrinam interpretari Textum, *in l.* 9. §.
ult. ff. de except. rei judic.

5 Ad tertiam quæstionis partem, breviter etiam
Respondeo, cum Puteo, *p.* 5. *decis.* 12. *n.* 2. *in
antiquis*, & cum Barbosa, *in cap. cum super* 17.
hoc tit. n. 21. Quòd sententia lata pro Locatore,
prodest vel nocet Conductori, ab eo causam habenti; imò idem Puteus, *dict. decis.* 12. *n.* 15. Resolvit quòd sententia pro Locatore lata, tantùm
Conductori prodest, ut agere volentibus obstet
6 exceptio Rei Judicatæ. † Et idem Puteus, *n.* 16.
tenet quòd ad instantiam Conductoris, non potest sententia, pro Locatore lata, executioni
mandari.

7 Ad quartam quæstionis partem, etiam breviter Respondeo, cum Valasco, *de jur. emphyt. q.* 38. *n.* 33. & Barbosa, *in dict. cap. cum super* 17. *hoc tit. n.* 28. Quòd sententia lata contra emphyteutam, vel feudatarium in possessione non noceat Dominis, etiam scientibus, quia ipsi possident civiliter; at emphiteuta, vel feudatarius naturaliter.

8 Ad quintam quæstionis partem, An sententia lata contra Dominum, vel in ejus favorem, prosit habentibus Dominium utile; etsi lata sit pro Domino, prodesse habenti Dominium utile, maxime si causam habet ab ipso directo Domino, probat Cravetta, *consilio* 206. *num.* 5. sequitur Barbosa, *in dict. cap.* 17. *hoc tit. num.* 27.

Ad sextam quæstionis partem, etiam brevi- 9
ter Respondeo, cum Puteo, *p.* 3. *decis.* 336. *nu.* 1. Pinello, *in l.* 1. *Cod. de bonis maternis p.* 3. *nu.* 68. Barbosa, *in d. c.* 17. *hoc tit.* Quòd sententia lata contra Proprietarium, pariter Usufructuario scienti noceat, secus ignoranti.

Ad ultimam quæstionis partem, Respondeo 10
etiam breviter, cum Caldas Pereira, *de resolut. emphyteut. cap.* 16. *num.* 70. & Barbosa, *in dict. c.* 17. *hoc tit. n.* 23. quòd sententia lata de nullitate inter contrahentes causâ planè cognitâ, noceat Domino, quoad Laudemii repetitionem.

QUÆSTIO IV.

An sententia lata contra Prælatum, seu Rectorem beneficii, præjudicet Successori? Et An sententia lata contra, Resignantem, noceat Resignatario? An sententia lata contra Subditum, seu Vassallum, noceat Domino, circa subjectionem? An sententia lata contra Cives vel Homines alicujus loci, præjudicet omnibus sequentibus, etiamsi non sint Hæredes Condemnatorum? Et quid de sententia lata contra Mercatores, & Datarios Gabellæ, seu Pedagii? & An sententia ad favorem, vel contra Aliquos, alicujus artis, vel officii, prosit, aut noceat postea venientibus, & Succedentibus, licet in sententia nominati non sint?

SUMMARIUM.

1 *Sententia lata contra Prælatum, & Rectorem beneficii, nocet & præjudicat Successori & Oeconomo, & fisco, & aliis Successoribus, num.* 2. *q.* 5. *num.* 51.

3 *Sententia lata simpliciter contra Resignantem, nocet Resignatario, & n.* 4.

5 *Sententia lata contra Vassallum, seu Subditum, nocet Domino, circa subjectionem, quoad possessionem, non quoad proprietatem.*

6 *Sententia contra Cives, vel Homines alicujus loci, præjudicat omnibus sequentibus, etiamsi non sint hæredes condemnatorum.*

7 *Sententia lata contra Mercatores, & Datarios Gabellæ, seu Pedagii, præjudicat aliis successoribus.*

8 *Sententia lata ad favorem, vel contra aliquos alicujus artis, juvat, vel nocet succedentibus.*

9 *Sententia lata in favorem unius Fratris in sedilibus, juvat alteri fratri Consanguineo.*

10 *Sententia lata contra legitimos Administratores, successoribus, & aliis præjudicat, si fideliter litem tractaverunt, secus si dolosè, & qualiter collusio probetur? n.* 11.

11 *Collusio probatur, eo ipso quòd principalis Victus sua Jura non curavit deducere, & exhibere, aut appellare omisit.*

1 HÆ omnes difficultates conducunt etiam pro bonâ, integrâ, atque rectâ explicatione Textûs nostri, sed quia nonnullæ jam alibi agitatæ sunt, ex quarum doctrina, & fundamentis satis, superque delucidari valent; Ideò etiam breviter respondebis ad primam difficultatis partem, quod sententia lata contra Prælatum, seu Rectorem beneficii nocet, & præjudicat Successori, ut docent Mieres, *de majorat. p. 4. cap. 14. numero 5.* in nova impressione, Tyraquell. *in tractatu de jure primog. q. 35. numero 17. & 18.* Jacobus Cancerius, *variar. resolut. p. 2. c. 19. num.* 100. Salgado, *de Regia protectione p. 4. tom. 1. cap. 8. à num. 315.* Pinel. *in l. 1. p. 3. sub num. 28. ante finem. Cod. de bonis maternis*, Barbosa, *in cap. cum super*
2 17. *hoc tit. num.* 29. † Imò addit Tyraquell. citatus *num.* 18. idem esse de Episcopo Oeconomo & Fisco, ac aliis succedentibus in universali regimine, & administratione bonorum, seu jurium; itaque pro ampliori tractatione & doctrina, Adjunges adducta, *suprà in cap. quia V. de Judiciis q.* 11. 12. 13. 14. 15. & aliàs, & de ratione vide, *infrà q.5.* sub versic. *ad quintam*, à versic. *sed quia adhuc.*

3 Ad secundam quæstionis partem, breviter etiam Dico quòd sententia lata contra resignantem respectu beneficii resignati, utique possessore patiente & sciente, parit exceptionem Rei judicatæ, erga ipsum, si agere velit, ut notat Puteus, *lib. 1. decis. 12. in. 19.*

4 Quòd si simpliciter sententia, lata contra Resignantem sit, non nocebit resignatario: docet idem Puteus, *p. 3. decis.* 80. Quem refert, & sequitur Paris. *de resignat. beneficior. lib. 1. q. 16. n.* 25. Barbosa, *in dicto cap. cùm super 17. hoc tit. n.* 17. quod videtur verum, quia ut ait novissimè Franciscus Tondutus, *quæst. benef. p. 2. cap. 4. §. 7. de resign. n. 5.* Resignatio simplex statim jus abdicat à Resignante.

5 Ad tertiam quæstionis partem, etiam ex multis adductis, *q. 3.* Respondeo breviter, ut sententia lata contra Vassallum, seu Subditum, noceat Domino, circa subjectionem, quoad possessionem, non quoad proprietatem: Docet Valascus de Jure Emphyteutico, *q. 38. n.* 33. tradit Barbosa, *in dicto cap. 17. hoc tit. num. 28. in fine* ad cujus intellectum, & doctrinam, Adjunges, quæ *suprà* adduxi, *in cap. 12. de præscription. de præscribenda subjectione.*

6 Ad quartam quæstionis partem, Dico cum Menochio, *cons. 390. ex n. 10.* Peregrino, *de fideicommiss. art. 53. n. 48.* Salgado, *dicto cap. 8. n.* 326. cum Barbosa, & aliis; quòd sententia lata contra Cives, vel Homines alicujus loci præjudicat ominibus sequentibus; etiamsi non sint hæredes condemnatorum, & pro latiori doctrinâ hujus dubii, Applicabis dicta, *suprà in cap. veritatis 14. de Jurejurando*, ubi sub *quæst. 1.* An Respublica, Collegium, seu Confraternitas teneantur stare contractui à prædecessoribus jurato? Et *ibi quæstione 2. & 3.* De aliis quæ possunt adjungi.

7 Ad quintam de sententia lata contra Mercatores, & Datarios Gabellæ; seu Pedagii, affirmativè respondent Menochius, *cons. 390. nu. 57. & 58.* Guid. Papa, *decis.* 549. Ubi expressè loquitur, & hoc dubium determinatur per subsequentes.

8 Ad sextam quæstionis partem, Dico quòd sententia lata ad favorem, vel contra aliquos alicujus artis, vel officii, nocet, & prodest etiam venientibus, & succedentibus, licet in sententia comprehensi, & expressè nominati non sint, idem Menochius, *suprà*, Fontanella, *de pact. nuptial. clausula 4. Glossa 17. à num.* 87. Cancerius, *variarum resolutionum lib. 3. cap. 17. de sententia num.* 190. & confirmatur ex adductis, *suprà* in versic. *ad quartam.* † Et sic sententia lata in 9
favorem unius fratris in sedilibus juvat alteri fratri consanguineo, refert decisum Anna, *singul.* 963. *in Anno 1548. in causâ delli Pandoni, cum Sedili Capuano*, Riccius, *collect.* 835.

Et igitur notandum pro relatis quæstionibus, 10
quòd sententia lata contra legitimos Administratores, Successoribus, & aliis quibuscunque præjudicat, quando ipsi fideliter litem tractaverunt; Nam si Successor velit probare sententiam, quæ sibi objicitur latam fuisse ob culpam, dolum, vel negligentiam ejus, contra quem lata est, ita quod vel cum Adversario colludat, seu in lite ipsâ negligenter se gesserit, vel lis ob ejus contumaciam, eo absente, tractaretur, tunc revera in his casibus, prosecuta lis, sequentibus successoribus, præjudicium non affert ex Textu, *in l. in contractu, ff. hoc tit.* versic. *nisi culpa Tutoris, l. si Sponsus, §. si uxor 2.* versic. *si modo, ff. de donationibus inter*, Molina, *de primogeniis, lib. 4. cap. 8. n. 7.* Antonius Gomez *in lege 40. Tauri n.* 37. Peregrinus, *de fideicommissis art. 53. à n. 57.* Otalora, *de nobilitate 3. p. 3. princ. cap. 8. à n. 7.* Valascus, *de Iure Emphyteutico q. 10. n. 7.* Salgado *de protectione Regiâ, dicta 4. p. cap. 8. num.* 135. † Qui *num.* 136. subdit hanc collu- 11
sionem, seu negligentiam probari eo ipso quòd principalis Victus sua jura non curavit deducere & exhibere, *& num.* 137. Addit idem esse dicendum, ubi appellationem omisit in casu quo illa permittebatur; vel etiam interpositam deseruit: & alibi adduxi, An sententia lata contra Procuratorem præjudicet Domino? Videbis aliqua sub *cap. 12. de judiciis.*

QUÆSTIO IV.

An sententia lata in causâ statûs, præjudicet Tertio, id est, lata in causâ ingenuitatis seu ætatis? Et An sententia lata in causa Nobilitatis, faciat Jus inter Successores, & alios? An sententia lata in causâ filiationis, inter Patrem, & Filium prosit, aut noceat omnibus aliis? An sententia lata contra unum ex agnatis, super feudo, noceat aliis, ad quos Feudum pertinebat? An sententia lata legitimâ in causâ majoratûs, contra Possessorem, noceat Successori? Et An lata contra Regem, præjudicet ejus Filio primogenito: & de aliis?

SUMMARIUM.

1 L. ingenuum, ff. de statu hominum, & numer. sequent. num. 12. 13.

2 *Sententia lata in causa statûs, hoc est ingenuitatis, cum legitimo Contradictore, facit jus quoad alios, n. 3. & 4.* fallit *n. 8. 9.*

3 *Contradictor legitimus, in causâ statûs quis sit?*

5 Sen-

5 *Sententia lata inter duos litigantes, in causâ statûs, prajudicat Tertio?*
6 *Sententia lata, qua pronunciatum est quem esse hæredem cum beneficio inventarii, nocet Creditoribus, etiam non vocatis.*
7 *Sententia declarans beneficium esse patrimoniale, vel non facit fidem inter omnes.*
8 Leg. 1. Cod. si libertus ingenuus esse dicatur.
9 L. duobus, ff. de liberali causa, l. Patronum, ff. si liber esse ingen. dicatur, l. cùm non justo, ff. de colluf. deteg. Glossa in l. cognitio, §. 1. ff. de liber. causâ, *verbo* nec variè.
10 *Sententia lata, quâ Quis pronunciatur servus, seu Libertus Titii, non nocebit, quoad alios, non habentes jura Titio.*
11 L. Divi Fratres, §. 1. ff. de liberali causâ remissivè.
13 *Sententia lata in causa statûs, nocet Victo quoad omnes, qui dixerint, & allegaverint, quod ille sit Servus: vel Libertus, si citati fuerint, aut sciverint litem, numero 14. & 15.*
15 *Sententia lata in causâ statûs contra Absentem, non nocet aliis.*
16 *Sententia lata super ætate non prajudicat aliis, & quare, n. 17.*
18 *Sententia lata causâ Nobilitatis, si litigatur cum eo, ad quem negotium principaliter spectat, prajudicat aliis secus aliter? num. 19.*
20 *Nobilitatis executoria possessoria, etiamsi sit proprietatis, non prodest collateralibus, nisi quoad præsumptionem: quid in proprietate? num. 21.*
21 *Sententia, quæ declarat quem nobilem esse in sanguine, prodest aliis, quia est jus reale, non personale tantùm, & prodest etiam collateralibus, n. 22. & 23.*
23 *Nobilis probatus unus ex Fratribus, cæteris sufficit.*
24 *Res inter alios acta, faciliùs aliis prodest, quàm nocet.*
25 *Sententia lata in causâ filiationis cum Patre prodest, aut nocet aliis, secus si lata sine legitimo Contradictore, num. 26. & 27. ubi quid in ea, An quis sit Filius legitimus, aut Spurius?*
27 *Sententia lata in causâ legitimationis, facit Jus quoad omnes.*
28 *Sententia lata contra unum ex agnatis super feudo, nocet, sicut in majoratibus Hispaniæ, n. 29. & 30.*
30 *Sententia lata contra feudi Possessorem, Successori pariter juvat, vel prajudicat, n. 37. vide à n. 43. & 49.*
31 *Sententia lata super majoratu, quando, & qualiter præjudicet Successoribus citatis, aut non citatis, latè discutitur? num. sequent. & à num. 39.*
33 *Sententia lata contra unum prodest, vel nocet aliis, quando est eadem ratio vincendi? num. 56.*
34 *Citandus est in quocunque Judicio ille, ad quem pertinet litis defensio, non qui veniunt in consequentiam, seu Successores, num. 69.*
36 *Majoratûs possessor nunquid, ut possit bona majoratûs alienare, nec actiones exercere, num. 38.*
38 L. ait Prætor, ff. de Jure deliberandi.
39 *Sententia lata super ea controversia, An sit majoratus, vel non, vel An bona, super quibus litigatur sint vinculata, vel libera, nocet Successori?*
40 *Sententia lata successione majoratûs, videtur ut non noceat Successoribus.*
41 *Successor in majoribus, venit à propria vocatione independenter à sententia victi, Quid si Hæres victi repræsentet Defunctum, nu. 42. Qui in feudis? n. 43. & 55.*
44 *Sententia nocet tertio, qui habet vel habere sperabat causam ab alio, qui sententiam contrariam habuit, vel prodest tertio qui à Vincente potest habere causam.*
45 *Majoratûs Successor Jus habet à Feudatore, sicut omnes cæteri vocati: ita ut tot vocationes censeantur qui sunt personæ.*
46 *Sententia lata non nocet in vim exceptionis successoribus.*
47 *Sententia super majoratu, aliter nocet hæredi, & successori simul, ac soli descendenti.*
48 *Majoratûs primus successor, succedat Jure hæreditario, non ob hoc sequentes censentur heredes ultimi Possessoris, sed Institutoris, n. 49. & 50.*
51 *Sententia lata contra Episcopum, vel Abbatem, prajudicat Successoribus, in Juribus realibus dignitatis, secus in personalibus, num. 54.*
52 *Sententia lata in successione majoratûs, seu ad Judicatione, vel separatione bonorum aliquorum, ejus recipit differentiam, ut Successori noceat.*
53 L. ex contractu, ff. de Re judicatâ.
55 *Successor quilibet etiam post mille generationes successor est fundatoris, non ultimi possessoris.*
57 *Instantia cœpta cum majoratûs possessore, transit in sequentes successores; sicut lis non debeat de novo cum eisdem inchoari.*
58 *Sententia lata super lite cœptâ cum majoratûs Successore, non nocet aliis sequentibus vivente Possessore, sed lata inter successorem, & possessorem majoratûs, nocet aliis.*
59 *Sententia, & acta alia contra majoratûs Possessorem, successoribus nocent, aut prosunt, si litem prosequutus sit cum bonâ fide; & contra dolum, n. 60.*
61 *Sententia contra Regem lata prajudicat ejus filio promogenito, si Hæres sit Patri.*
62 *Rex potest alienare bona Regni ad libitum, & consequenter ea in Judicium deducere.*
63 *Primogenitus Regis habetur loco hæredis, & tanquam hæres obligatur.*
64 *Rex in Regno Jure hæreditario succedit, potiusquàm sanguinis.*
65 *Sententia lata contra possidentem, naturaliter, non prajudicat, possidenti civiliter.*
66 *Sententia inter alios lata, tunc nocet, aut prodest aliis, quoad Jus publicum, si causa fuerit examinata, quoad hoc commodum publicum.*
67 *Sententia inter alios lata, regulariter, non facit Jus, nisi Quis sit intrusus, lite pendente.*
68 *Sententia lata contra principalem Reum, potest executioni mandari, contra eum, Qui rem litigiosam emit.*

70 Re-

70 *Resolutio, Jure Dantis, resolvitur Jus accipientis.*
71 *Actus voluntarius in Judicio, non nocet Successori, sed necessarius nocet.*
72 *Alienatio voluntaria differt à necessariâ, qualis ex ea, quæ resultat ex sententia?*

1 AD primam quæstionis partem, quæ pendet ex vero intellectu Textûs, *in l. ingenuum, ff. de statu homin.* ut plenè, & longè attingas, & percipias; Leges præter alios Covarruviam, cum multis ex antiquis, *pract. cap.* 13.
2 *à num.* 5. † Ubi affirmat quod sententia lata in causâ statûs, hoc est ingenuitatis, aut servitutis, si fit lata cum legitimo Contradictore, faciat Jus quoad alios omnes, ex *dictâ l. ingenuum, l. Divi*, §. 1. *ff. de liberali causâ, Glossa hic.*
3 Et pergit Covarruvias, dicendo eum esse Contradictorem legitimum, Qui verus est Domini Servus, vel verus Patronus Liberti, Glossa insignis, communiter recepta, *in l. eùm non justo, ff. de collusione deteg.* ob idque, si sententia lata fuit cùm principali interessato, aliis præjudicat, docent Tyraquellus, *in tractatu res inter alios limitat.* 27. Gutierrez, *consf.* 1. *numero* 3. Azevedus, *in l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 7. *recopilat. numero* 7. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancellaria, Glossa* 9. §. t. à *numero* 85. Peregrin. *de fideicommiss. art. fin. numero* 44. Marcus, Antonius, *variar. resolut.* 108. *numero* 21. Parladorius, *lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin.* §. 1. *numero* 1. Sulis, *de censibus, lib.* 3. *cap.* 2. Joannes Garcia, *de nobilitate, Glossa* 6. *numero* 48. & in terminis statuti legionem Mohendan. *decis.* 8. Achiles, *decis.* 5. *de re judicata*, Crescent. *decis.* 18. *de probat.* Alex. Ludovic. *decis.* 498. *numero* 9. & in decis. Legionen, puritatis sanguinis 26. Maii anno 1631. Coram R. P. D. Queipo, quibus addo Balboam, *in cap. cum super* 17. *hoc tit. n.* 39, qui refert Mathesilianum, Boërium, & alios, Grannam, *ibi, n.* 20. Donellum, *in l. sæpe* 63. *ff. hoc tit.* Riccium, *collect. ad Textum in dicta l. ingenuum* 835.
4 Igitur si Quis contendat se liberum esse, aut ingenuæ conditionis, & ea lis tractetur cum verò Domino, vel Patrono; & sic cum Contradictore legitimo, sententia in eâ causâ lata, qua fuerit pronunciatus ingenuus, vel Libertus, Liber, aut Servus, omnibus aliis proderit, vel nocebit ex ea potissima ratione, quod ex Jure illius, qui in hac controversia cum servo; vel liberto litigabat, Jus pendeat, & deducatur, cum ille fuerit, aut dicatur verus Dominus, vel patronus, cujus Dominii, aut patronatûs ratione hic servus, vel ingenuus allegatur, vel asseritur, liber ingenuus, servus, aut libertus hanc rationem summatim commendat Covarruvias *sub dicto numero* 5. *pract. cap.* 13. omnino videndus, quatenus pro dicta lege ingenuum plures casus distinguit; à versiculo, *primum*; & quia longe ad saturitatem agit; ideo, *hic* omitto breviter sequentes casus scribendo.
5 Primus erit quod sententia lata inter duos litigantes in causa statûs, præjudicat etiam, tertio, *decis. Rota Romana* 24. *hoc titulo*, in novis, Riccius *dicta collect.* 835. versiculo *infero tertio.*
6 Secundus, quia ut Faber existimat, *decis.* 15. *hoc titulo*, sententia lata per quam pronunciatum est quem esse hæredem cum beneficio legis, & inventarii, nocet omnibus creditoribus, etiam non vocatis, quasi statutum afficiat, & conditionem personæ. † Tertiùs, quòd 7 sententia in causa statûs, puta declarans beneficium esse patrimoniale, vel non, facit fidem inter omnes: sic Achiles de Grassis. *in decis.* 5. *hoc tit. ad decis. Rota Romana*, Riccius *suprà dicta collect.* 835. dicente ex eo procedere, quia pariter quoad omnes Jus facit.
Nec obstat prædictis omnibus Textus *in l.* 1. 8 *Cod. si libertus ingenuus esse dicatur*, ubi dicitur liberti patronum audiendum esse, & ei sententiam non nocere, ex qua libertus alio contradicente declaratus fuit ingenuus, quia respondeo ideo, *ibi*, sententia Domino non nocet, quominus adversùs libertum agere possit, quia libertus, non cum patrono, sed cum alio, qui voluit intendere libertum illum suum esse; & sic sententiam illam latam pro ingenuitate non noeere vero Domino, qui victus non fuit, com Jus, quod habet contra libertum non dependeat à Jure alterius victi, sed à se ipso: sic docent Covarruvias *lib.* 1. *variar. cap.* 3. versiculo, *erit*, Donellus *in dicta l. sæpe, ff. hoc titulo*, Granna *in dicto cap. cum super* 17. *hoc titulo, num.* 20.
Quo pacto accipiunt lucem Textus *in l. duobus, ff. de liberali causa, l. patronum, ff. si liber ingenuus esse dicatur, l. cum non justo, ff. de collusione detegenda, Glossa in l. cognitio*, §. 1. *ff. de liberali causa*, verbo, *nec varie*, ex quarum specie colligitur sententiam pro ingenuitate latam, non nocere alteri, qui victus non fuit; ut v. g. si victor sit proprius servus, aut libertus, qui a non est sententia lata cum legitimo contradictore; ob idque talis sententia non nocebit ei, qui Jus à se ipso deducit, non à vitio: notant Alexander, *in dictâ l. sæpe, ff. hoc tit. n.* 65. Covarruvias *pract. dicto cap.* 13. *num.* 5. versic. *secundo.* † Ubi addit quòd sententia, qua Quis 10 pronunciatur Servus, aut Libertus Titii, non ei nocebit, quoad alios, qui ab eodem Titio jus non habent, nec ab illius Titii Jure propriam intentionem probare contendunt, imo petunt victum in propriam servitutem, aut libertinitatem, seu juspatronatûs. Quo pacto debet meo videri intelligi Innocentius *in cap. causam qua qui filii sint legitimi*, cum, *ibi col.* 2. existimet sententiam latam pro ingenuitate in ea controversia, in qua agitur, an quis sit libertus; & sic de libertinitate, & ingenuitate non nocere omnibus, nec quoad omnes prodesse, ex *dicta l. duobus, dicta l. patronum*, quia responsa ibi, non hoc probant, ut vult. Innocent. leges Covarruvias, *supra dicto cap.* 13. *pract. num.* 5. versic. *tertio.* † Qui in versic. quarto expendit 11 Textum *in l. Divi Fratres*, §. 1. *ff. de liberali causa*: alia utilissima adducens, *in versiculis sequentibus.*
Itaque concludo quæstionem hanc dicendo, 12 cum eo, in versic. *tertio*, & in versic. *primum*, nihil referre ad Iurisconsulti responsum, *in d. l. ingenuum, ff. de statu homin.* quòd Quis agat de libertate contrariâ servituti, vel de libertate contrariâ ingenuitati: nam sive Quis pronuncietur liber, aut ingenuus in controversia de servitute, aut ingenuitate obtinebit decisio, *dict. leg. ingenuum*, ut notant, *hic* Felinus, *nu.* 10. Imola, & Antonius, Doctores, *in dicta l.* 1. *ff. si liber-*

bertus ingenuus esse dicatur, Alexander, & Imola,
13 *in dicta l. 1. num.* 56. † Et sic tractetur Lis su-
per statu alicujus & is pronuncietur Servus, vel
Libertus illius, qui cum eo litigat, talis senten-
tia nocebit Victo, quoad omnes, qui dixerunt,
& allegaverint quod ille sit Servus, aut Libertus,
itaqueècontrariò, si Quis per sententiam fuerit
pronunciatus liber, aut ingenuus, talis sententia
proderit ei, quoad omnes, & nocebit omnibus,
qui eum esse Servum, aut Libertum dixerint; eo
quòd fuit in utroque casu lata cum legitimo
Contradictore, & optimam rationem adjungit
idem, Covarruvias, *in dicto*, versic. *primum*,
14 Prædicta tamen omnia declarabis procedere,
nempe ut sententia in causa status, faciat Jus
quoad omnes, nempe citati fuerint, vel ha-
buerint sententiam litis, secundùm decisionem
Rotæ Romanæ, de qua per Mohendan. *in de-
cis.* 8. *hoc tit.* Riccius, *collect.* 835. *in fine*, di-
centes, quòd sententia lata in causa statûs, non
facit Jus, quoad omnes, nisi fuerint citati, vel
habuerint notitiam litis; quòd, An sit generali-
15 ter verum; dubitari potest? † Sed videtur con-
firmari ex adductis ab eodem Covarruvia, *dict.
lib. pract. cap.* 13. *num.* 1. *in princip.* versic. *hac
sane*, Ubi probans regulam, *dict. leg. ingenuum*,
ut sententia lata in causa statûs modo dicto no-
ceat, aut prosit quoad omnes, limitat, cum
sententia non fuerit contra Absentem, nam in
in eo casu non facit Jus inter alios, quia præ-
sumitur Absens, potiùs condemnatus ex con-
tumacia, quàm ex Jure, & Justitia, *l. qui re-
pudiantis*, §. *ultimo*, *ff. de inofficioso testamento*,
Abbas, *hic nu.* 21. Bartol. *in dicta l. si ingenuum*,
& in l. si superatur, *ff. de pignoribus*: alia adducit
videnda Covarruvias ubi commendat Videndam
l. fin. Cod. de legibus, *& l. si perlusorio*; §. *ult.
de appellationibus.*
16 Ex regula, *dictæ leg. ingenuum concordatis*,
Respondeo ad illud propositum in dubio primo,
de sententia lata super ætate alicujus; quòd etsi
revera, Abbas Panormitanus, *in cap. cum dilecti*,
col. ultima de electione, dicant idem, in hoc casu
procedere, ac in sententiâ latâ super causâ sta-
tûs, ita ut omnibus præjudicet, sicut illa lata
super ætate sententiâ, & hanc repetat opinio-
17 nem idem Panormit. *hic num.* 20. † Tamen
cùm non videam rationem urgentem, ut sic
etiam procedat super ætate sententia, nec si-
milis sit ei, qui fertur super ingenuitate, &
statu; ideo contrarium dici debere, teneo cum
Covarruviô, *in dicto lib. pract. c.* 13. *sub n.* 5. versic.
quinto: non enim in hoc potest dari ita Contradi-
ctor legitimus, quo aliis prosit, aut noceat sen-
tentia, sicut in ea.
18 Ad secundam quæstionis partem, An senten-
tia lata in causa nobilitatis, faciat Jus inter suc-
cessores, & alios? Docent Otalora, *de nobilita-
te 2. p. 3. partis*, *cap.* 8. *num.* 5. Tyraquellus, *de
nobilit. cap.* 37. *num.* 7. Quòd, si causa nobilitatis
litigetur cum eo, ad quem principaliter nego-
tium spectat, sententia contra ipsum lata, præ-
judicet aliis, ad quos minus principaliter spe-
ctat, veluti, si litigatur cum Patre, præjudi-
19 cat Filiis. † Secus, si litigatur cum eo, ad quem
æquè principaliter spectat, veluti si talis causa
cum Fratre, sit agitata, Surdus, *decis.* 289. *n.* 17.
Cotta, *in memor.* verbo, *sententia pag.* 759. Bar-
bosa, *in cap. cum super* 17. *hoc tit. num.* 24. Balboa,
20 *num.* 91. † Qui *num.* 94. conclusionem decla-
rat, ut executoria nobilitatis, possessoria etiam-
si sit proprietatis: Tunc non prosit Collaterali-
bus, quia non continet Jus reale, sed perso-
nale, tantùm ejus, qui possedit ex notatis per
Alexandrum, *in dicta l. sæpe*, *num.* 49. *ff. de re
judicata*; ita ut eo casu sententia illa solùm
faciat præsumptionem, in favorem Collatera-
lium; non vero probationem, quia possessio quid
facti est, & quid personale, *l. cum hæredes*, *ff.
de acquirenda hæreditate*, *l.* 3. §. *ex contra-
riò*, *ff. idem*, Dicens sic praxi servati in tribunali-
bus.
Quòd si Res judicata orta sit ex sententia lata 21
in causâ nobilitatis: Tunc revera, si declarat
quem nobilem esse in sanguine vulgò, *de sangre,
y solar conocido*, quod facilè dignoscitur ex for-
ma, & verbis sententiæ, ea nempe, *le declara-
mos por hombre hijo dalgo*: Tunc revera cùm hæc
sententia sit de Juribus Realibus generis, non
de personalibus Litigantis; nihil aliud facit,
quàm eum nobilem declarare, non enim sen-
tentia facit eum nobilem, sicut in actione Reali
sententia non facit Victorem, Dominum fundi,
sed Dominum esse declarat, *l. ex diverso*, §.
fin. ff. de rei vindicatione ibi, *& Judex sententia
declaravit meum esse*, *l. Pomponius*, §. *sed his*,
ff. de procurator, ibi, *quod enim si in hoc Ju-
dicio rem meam esse pronuncietur*, *l. sicuti*, §. *sed si
quaratur*, *ff. si servitus*, *vindicetur*, ibi *quia per
sententiam*, *non debet servitus constitui*, *sed quæ
est declarari*: docet Otalora, *de nobilitate supra
dicta 2. p. 3. part. cap.* 8. *numero* 6. † Joannes 22
Garcia, *de nobilitate Gloss.* 6. *numero* 48.
Ubi vulgari sermone ait, *aunque la executo-
ria sea de collateral: fies de solar à provecha al
collateral, probata descendentia de la casa y fami-
lia executoriada*, & reddit rationem, quia hoc
est Jus Reale, & naturale: & sic intelligitur,
cum aliis Cevallos, *in practicis*, *quæst.* 636. *num.* 12.
& 13. & Mieres, *de majorat.* 2. *p. illatione* 2.
num. 9. *&* 10.
Unum tamen notabis, quòd quando senten- 23
tia, non affert præjudicium, sed commodum,
poterit aliis prodesse collateralibus: Quare di-
xit Gregorius, *in l.* 7. *tit.* 15. *p.* 4. in verbo, *los
otros hermanos*, Quòd uno ex fratribus probato
nobili, cæteris hoc sufficit, in verbo, *los otros
hermanos*, dicens quòd si sint plures Fratres ex
eodem Patre nati, quorum unus per senten-
tiam, sit pronunciatus civis Perusinus, quòd
per istam sententiam censeantur omnes pro-
nunciati cives Perusini, & statim addit, *quòd
uno ex tribus pronunciato nobili, hoc sufficit cæteris
Fratribus*, *quod est singulare.* † Quia ut expen- 24
dunt, Aymon. Cravet. *cons.* 206. Balboa, *suprà d.
cap.* 17. *hoc tit. num.* 92. faciliùs res inter alios
acta, aliis prodest, quàm nocet: Videbis Sal-
gadum, *de protectione regia tom.* 1. *p.* 4. *cap.* 8.
num. 312. Ubi probat ex relato exemplo Civis
Mediolani: Et confirmatur prædicta Doctrina,
ex *l. si Quis liberos*, *Cod. de naturalibus Liberis*, ibi,
*etsi uni ex multis Filiis testimonium quodlibet ex præ-
dictis modis præbuerint cæteris*, *ex eadem Muliere
natis ad legitima jura sufficiet.*
Ad tertiam quæstionis partem, An sententia 25
lata in causa filiationis inter Patrem, & Filium,
noceat, seu prosit omnibus aliis? Responde-
tur affirmativè, si aliis ex ea radice Jus alioquin
competat, Juxta Textum, *in l.* 1. §. *fin. cum lege
sequenti*, *ff. de liberis agnoscendis*, Baldus, *in l. in-
ter alios*, *Cod. quibus res judicata non noceat.* Alex.
in dicta l. sæpe, *hoc tit. n.* 60. Panormitan. *hic
nu.* 18.

nu. 18. Balboa, *in dicta cap. cum super* 17. *hoc tit. num.* 38. ex eo quia hoc in casu, negotium factum est cum legitimo Contradictore, videlicet cum Patre, à quo causa filiationis in omnes alios derivatur, ob idque talem sententiam omnibus aliis etiam non vocatis, aut ignorantibus prodesse aut nocere, ut etiam probat Textus, *in leg.* 19. *tit.* 22. *p.* 3.

26 Quòd si lis non fuisset cum Patre acta, sed cum aliquo ex transversa linea, sententia aliis agnatis, cognatisve non præjudicabit, ex jam adductis dubio præcedenti: Notant relati & probant, ex *dict. l. Duobus*, *ff. de liberali causa*, *l. patronum*, *ff. si liber ingen. esse dicatur*, Nam cùm eo casu omnes æquè principaliter tangat negotium; videtur tantùm actum esse de privato commodo litigantis.

27 Unde infero hoc idem dicendum esse in causâ illâ, in qua tractatur, An Quia sit filius legitimus alicujus, An Spurius? Ut tradit Covarruvias, *dicta cap.* 13. *pract. num.* 5. *in princip.* Balboa, *in dicta cap. cum super* 17. *hac tit. num.* 38. *in fine*, ob idque Rota divers. *p.* 3. *decis.* 108. Riccius, *dicta collect.* 835. *ad Textum in dicta l. ingenuum*, *ff. de statu hominum*, versic. *infera*, Quartò, dicunt quòd sententia lata in causâ legitimationis, facit Jus, quoad omnes, eo quòd continet causam status.

28 Ad quartam quæstionis partem, An sententia lata contra unum ex agnatis super feudo, noceat aliis, ad quos feudum pertinebat? Verùm quia hæc difficultas connexitatem habet à Doctrinâ, quæ deservit pro verâ intelligentiâ, statim sequentis de majoratu Hispaniæ, eo quòd Tyraquell. *de jure primog. quæst.* 35. *nu.* 7. Boërius, *decis.* 255. Oldradus, *cons.* 98. *num.* 19. Gomezius *in l.* 40. *Tauri*, *num.* 73. Covarruvias, *in practicis dicto cap.* 13. *num.* 6. Molina, *de primag. lib.* 4. *cap.* 8. *per totum*, Dicunt sententiam latam contra Possessorem in bonis majoratûs, aut feudalibus nocere illis, qui post victum successuri sunt; ideo ex dictis, ibi, veram hujus dubii resolutionem intelliges, & nunc tantùm referam duas communes sententias.

29 Prima ergo communis sententia est, quòd sententia lata contra unum ex agnatis super feudo, nocet aliis agnatis, ad quos illo deficiente feudum veniebat, si non fuerint citati vel si nescierint causam agitari, secundùm Iserniam, *in c. si Vassallus*, si de feudo Defuncti fuerit contentio, inter Dominum, & agnatum, cum aliis, quæ allegat Felinus, *in cap. humilis de majoritate. & obedientia.* Quam opinionem dicit communem Decius, *con-*
30 *silio* 445. *num.* 29. † Et sic Suarez, *tom.* 2. *comm. opinianum tractat. de feudis*, *tit.* 2. *num.* 226. *pag.* 609. Covarruvias, *dict. cap.* 13. *num.* 5. Pinellus, *in l.* 1. *q.* 1. *num.* 48. versic. *sed contrario*, *Cod. de bonis maternis*, dicunt quòd sententia lata contra feudi Possessorem, Successori pariter juvat, vel præjudicat. Nostri dubii contrariam opinionem defendit, Alex. *in l. Filius familias*, §. *Divi col.* 3. *ff. de legatis* 1. qui ita, *ubi suprà*; tenet ex Isernia, sed fallitur, eo quòd Isernia potiùs sit pro primâ opinione, ut bene defendit idem Decius, *dict. cons.* 445. *dicto num.* 29. tradit Cevallos, *in practicis*, *q.* 520. & utique Iserniam defendit contra Alexand. Balboa, *in dict. cap.* 17. *hoc tit. à num.* 60. Videndus à *num.* 51.

31 Ad quintam quæstionis partem, An lata super majoratu, præjudicet aliis Successoribus, non bene conveniunt Doctores; Nam etsi Garcia, *de nabilitate Glossa* 40. *à num.* 9. Palladorius, *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin. p.* 5. §. 9. *num.* 22. Gregorius, *in l.* 20. verbo, *ebora. tit.* 22. *p.* 3. Didacus Perez, *lib.* 5. *ordinandam. ad tit.* 2. *p.* 93. Gomezius, *in l.* 40. *Tauri*, *num.* 75. Suarez, *num.* 73. Suarez, *allegatione* 27. *num.* 3. Burgos de Paz. *cons.* 140. *num.* 69. Pinellus, *in l.* 3. *& l.* 10. *num.* 49. *&* 50. *Cod. de bonis maternis.* Padilla, *in l. unum ex familia*, §. 1. *num.* 14. *ff. de leg.* 2. Menchaca, *de successionum creatione*, §. 16. *num.* 27. *& quæstion. usufrequent. num.* 6. *cap.* 6. Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opinion. tit.* 17. *num.* 2. *pag.* 285. Velascus, *de Jure emphyt. quæst.* 10. *num.* 3. teneant ut sententia in causa majoratûs legitimè lata pro, vel contra Possessorem, utique nocet, vel juvat Possessori; idemque teneat Caldas Pereira, *de emptione*, *cap.* 31. *num.* 29. Ubi etiam tenet hoc fallere, si successor, vellet probare sententiam, quæ sibi objicitur, latam fuisse ob culpam, dolum, vel negligentiam ejus, contra quem lata est.

Et hanc defendunt multis adductis, Covar- 32
ruvias, *pract. dict. cap.* 13. *nu.* 6. *omninò.* Videndus Molina, *de primageniis*, *lib.* 4. *cap.* 8. & *ibi à num.* 3. cum infinitis, Mieres, *de Majorat.* 4. *p. quæst.* 14. Qui dicit, quòd ita practicatur, ne judicia procedant in infinitum, modò cum hoc Possessore, & statim cum ejus Successore, & sic deinceps litigando, Simancas, *de primogenitis*, qui dicit quòd ita servatur in his Regnis, Otalora, *de nabilitate* 2. *p.* 3. *part. cap.* 8. *numera* 7. Alciatus, *responso* 492. *numera* 33. qui dicit ab ea non esse recedendum & dixit magis communem, Boërius, *decis.* 255. *& cons.* 102. *volum.* 2. *numero* 46. Et hujus sententiæ alios Patronos adducit Cevallos, *in practicis quæstian.* 636. *num.* 2. dicens eam confirmari, *ibi numero* 4. ex sententia Bartoli, *in l. ad diem*, aliàs in diem volentis, non esse citandum substitutum, ad examinationem causæ quæ tractatur cum instituto, & sequuntur Angelus, &
Romanus. † Secundò, nam sententia lata con- 33
tra institutum, exequitur contra substitutum non citatum, ex *l. ex contractu*, *ff. hoc tit.* Quia ubi est eadem ratio vincendi, sententia lata contra unum prodest, vel nocet alteri, ex *l.* 1. *Cod. si unus ex pluribus appellaverit*, *l.* 5. *tit.* 32. *p.* 3. Ubi Gregorius, verbo *atro si decimos*, & est Glossa *hîc* in nostro Textu, verbo, *eadem causa*, & amplius *à num.* 5. Confirmat ex aliis: & sic in tantùm cum aliis ab eo relatis, tenuit Molina, *dicto cap.* 8. *à num.* 3. ut dixerit quòd sententia cum majoratûs Possessore lata, præjudicet cæteria omnibus Successoribus in infinitum non citatis, nec etiam per generale proclamatum, vel edictum, vel aliàs certioratis, & probat ex Textu, ex *l.* 1. §. *quamvis*, versic. *decuneiare*. & versic. *denunciari*, quem dicit expressum, *ff. de ventre inspicienda*, *ex dicta l. contractu*, *l. si patroni* 1 §. *fin. ff. ad Trebellianum*, *l. si superatus*, versic. *atqui*, *ff. de pignor. l. Papinianus*, §. *fin. & l. qui repudiantis*, §.
fin. & in l. si suspecta in principia, *ff. de inofficioso.* † 34
Et tum demum probat ex eo Molina, *num.* 4. *dicta cap.* 8. quia regulare est in quocunque Judicio illum solùm ad quem defensio pertinet, citandum esse, nec exigi citationem eorum, qui ex eo Judicio, in consequentiam lædi possunt, *l. de unoquaque*, verbo, *quos causa*, *ff. de Re Judicata*, quam facit ab omnibus aliis Doctoribus singulariter extolli.

Sed

35 Sed contrariam opinionem; ut successori non
citato talis sententia minime noceat, docet sub
dubio Bartol. *in l. filiusfamilias*, §. *Divi*, *n.* 19. *ff.*
de legatis 1. *per Textum*, *in l. in concedendo*, *ff. de*
aqua pluviæ arcend. & *in dicta l. sæpe*, *ff. hoc tit.* &
& *per totum titulum.* Res inter alios acta sequitur
ex professo Andreas de Isernia, *in cap. Vassallus*,
si de feudo fuerit controversia, ubi Albarotus, *col.*
fin. Matthæus de Afflictis, *n.*20. Et quòd hæc opi-
nio habeat maximam æquitatem, firmant Alex. *in*
dicto §. *Divi*, *n.*9. & esse communem asserit De-
cius, *cons.* 445. *n.* 19. Ripa, *in dicto* §. *Divi*, *n.*
63. Burgos de Paz. *cons.* 14. *n.* 69. & in sententia
lata per confessionem majoratûs, tenet Mieres, 4.
p. q. 1. *nu.* 31. & hujus sententiæ Doctores alios
congerit Cevallos, *dict. q.* 636. *n.* 1. alios addu-
cit Covar. *ubi suprà.*

36 Quæ sententia fundatur ea ratione, quia cùm
Possessor majoratûs non possit bona alienare, pa-
riformiter, nec actiones exercere, ut assignant So-
cinus nepos, *cons.* 131. *lib.* 2. *num.* 93. Aymon.
Craveta, *cons.* 117. *num.* 7. Tyraquellus, *de*
de Jure mariti, *Glossa* 5. *num.* 207. qui sequi-
tur Cagnolus, *in l. res Judicata*, *ff. de regulis*
Juris; sequitur Felinus, *in cap. fin. de majori-*
tate, & *obedientia.* Capicius, *decis.* 20. *n.* 23.
Cacheranus, *in decis. pedemont. per totam*, & *n.*7.
eamque defendunt plures relati à Covarruvia
dicto cap. 13. *pract. sub dicto n.*6. Et videtur pro-
bari ex Textu, *in l. ait prætor*, *ff. de Jure deli-*
berandi, ibi, *est enim absurdum ei, cui aliena-*
37 *tio interdicitur permitti actiones exercere.* † Et sic
Decius docuit quòd in feudis, & bonis simili-
bus restitutioni subjectis, qualia sunt bona ma-
joratûs, sententia lata contra aliquem non
noceat descendentibus Successoribus, quibus
successio defendenda est post mortem victi ex ra-
tione adductâ; quia qui alienare non potest,
nec actiones exercere: videbis Curtium, *de feu-*
dis, *p.* 7. *quæstion.* 11. *nu.* 29. Zasium, *de feud.*
alienat. numero 21. Gregorium, *in lib.* 16. *titu-*
lo 26. *p.* 4.

38 Si ergo resideas in primâ sententiâ, quæ
plausibilior, & communior est, non inquam
obstat fundamentum pro secunda deductum
ex *dicta l. ait prætor*, *ff. de Jure deliber*, Pri-
mò, quia falsa est argumentatio, quam De-
cius ex ea deducit: Nam licet verba ejus jam
relata indistinctè, ut jacent allegentur, ut ex
multis advertit Pinellus, *nu.*47. tamen illa alle-
gatio non est indistinctè vera, cùm in multis ca-
sibus, qui non potest alienare, potest agere
in Judicio, ut apparet in Patre, & in Tutore, &
aliis Administratoribus, & econtra potest Quis
aliquando in Judicio agere, quamvis, non pos-
sit alienare, ut *in l. Cod. de his, qui veniam æta-*
tis impetraver. & ex aliis pluribus Balboa, *in cap.*
cum super à num. 40. longè agens de hoc dubio
ad *num.* 82. omnino videndus: Qui ut explicet
neutram absolutè sententiam amplectitur, nisi
cum moderamine, eo quòd probet, & affirmet
fere nullum ex Doctoribus primæ sententiæ pro-
bare simpliciter, & absolutè, seu indistinctè
sententiam in causam majoratûs, latam nocere
Successoribus, sed tantùm in illis casibus, in
quibus Jus Successionis dependet à Persona vic-
ti; pro quo facere videntur adducta, *suprà*, *in*
c. 1. & *aliis seq. quæst.*

39 Quare videtur dicendum, ut quæstio, de
qua nos agimus, sit proponenda sub triplici
specie. Prima, quando sententia lata fuit in ea
controversia, An sit majoratus, vel non sit ma-
joratus? Secunda, quando controversia, & lata
sententia fuit super ea quæstione; nempe An bo-
na, super quibus litigatur, sint vinculata, vel
libera? Tertia, quando controversia fuit, & sen-
tentia lata in quæstione successionis: videlicet
An majoratus pertineat ad hanc, vel illam fa-
miliam ex litigantibus, hanc, vel illam fami-
liam, hanc vel illam lineam, sexum vel gra-
dum? In duabus primis speciebus, procul-
dubiò prima communis opinio, ut sententia
Successoribus noceat, etiam non citatis, videtur
tenenda, ut defendit in specie Balboa, *suprà*
num. 49. Colligens prædictam distinctionem ex
Sarmiento, *in l. unum ex familia*, *num.* 4. *ff.*
de leg. 2.

Itaque, etsi Doctores communitèr de duabus 40
illis speciebus, nihil distinguant, sed com-
muniter loquantur de sententiâ latâ adversùs
Possessorem: Nunquid noceat ejus Successori in
majoratu, & *num.* 51. idem Balboa ex Decio,
dicto cons. 445. *num.* 23. 29. 30. 42. & 45. pro-
ponit, ut indubitabilem sequentem conclu-
sionem scilicet; *Sententiam latam in causâ ma-*
joratûs, quando lata est super successione, nullam
facere Rei judicatæ exceptionem, adversus succes-
sorem victi, nec illum excludere à novâ petitione,
etiamsi simile, vel idem Jus in judicium deducat
ex propriâ personâ, & propriâ vocatione, quod non
dependet à personâ Victi, sed à jure, quod ipse
vocatus habet à Fundatore. † Et probat ex mul- 41
tis, Primò, quòd in majoratibus Hispaniæ, si-
cut etiam in feudis, in quibus unusquisque ve-
nit ex propriâ personâ, & propriâ vocatione,
independenter à personâ Victi, sententia lata
contra litigantem non nocet. † Quod secus 42
erit, quando Hæres victi repræsentat defunc-
tum victum, ex celebri Doctrinâ Glossæ, *in l. ean-*
dem, *ff. de exceptione rei judicatæ*, *Auth. de jure-*
jur. à moriente præstito, §. 1. *l. hæredes*, *ff. de regu-*
lis Iuris. † Cùm ergo in feudis, & majoratibus 43
Successor causam habeat à propriâ personâ, &
vocatione independenter à personâ, & Jure Vic-
ti, sententia contra victum lata, non poterit
Successori nocere; pro quo facit Textus, *in l.*
posthumus, §. *si quis ex his*, *ff. de inofficioso te-*
stamento, & adducit Balboa, *in dicto cap. cum*
super, *num.* 54. Textum nostrum, & Andream
de Isernia, *in cap.* §. *si Vassallus*, in versic. *sed*
nunquid hæc sententia, si de feudo fuerit con-
troversia inter Dominum, & Agnatos, qui ex-
pressè loquitur in feudis, & ibidem Afflictis,
numero 5. loquitur. † Et *Sic habet quod sen-* 44
tentia nocet Tertio, qui habet, vel habere
sperabat causam ab alio qui sententiam contra-
riam habuit, vel prodest Tertio, qui à Vincen-
te potest habere causam, & *à numero* 55. plu-
ra alia tradit Balboa, cum Afflictis, *in dicto* §.
si Vassallus, Ubi quæstionem de feudo, ad
utramque partem disputans resedit in prædictâ
sententiâ.

Ob idque Balboa alia adducens, *à n.* 56. po- 45
stea, *à nu.* 59. ait idem ex eadem ratione dicen-
dum in sententiâ latâ in successione majoratûs,
quæ nullo modo Successori nocere potest, quia in
Jus habet à Fundatore, sicut omnes cæteri voca-
ti; ita ut tot censeantur vocationes, quot sunt
personæ, ex Decio, *d. cons.* 445. *lib.*4. *n.*7. So-
cino, *consilio* 38. *n.* 3. *lib.* 4. Ruino, 149. *n.* 14.
*lib.*1. Molina, *de primogenitis.* Ubi Additionator
cum multis, *lib.* 1. *cap.* 1. *à n.*17.

46 Ob idque Gama *decis.* 174. *num.* 17. dixit sententiam latam non nocere in vim exceptioni Rei judicatæ Successoribus, Sigismundus Losfredus, *cons.* 10. *à num.* 13. Ubi propositâ quæstione nostrâ, sic respondet, *Sed in casu, de quo quæritur, non agitur de commodo publico, sed privato merito, dicendum est sententiam filiæ non citatæ non nocere*, Parisius, *cons.* 5. *à n.* 36. *lib.* 1. Beroius, *cons.* 102. *à n.* 41. Brunus, *cons.* 367. *n.* 5. 7. & 16. inter consilia Purpurati, & in simili casu ita fuisse Judicatum, in Rota, refert Ferretus, *consil.* 105. *n.* 18. *lib.* 1. Dicens hanc esse communem opinionem,
47 & semper in Judicio servatam. † Ob idque & ex aliis multis collectis, ex Menochio, *cons.* 1. *tomo* 6. *à num.* 1. & ex aliis Doctoribus, idem Balboa, *in dicto cap. cum super*, videndus, *à n.* 68. distinguens duos casus; nempe quando is, qui prætendit succedere in majoratu, tantùm est descendens victi, seu quando est etiam descendens, & hæres: Nam & si in hoc secundo casu controversum sit, An sententia contra Possessorem, noceat successori: tamen *à num.* 71. *&* 72. quando tantùm est descendens, latè defendit cum pluribus sententiam contra Patrem latam, tam in feudis, quàm in majoratibus, non nocere Successoribus, quia hujusmodi Filii, & Descendentes, nihil habent à Patre; sed à primo Institutore, & in majoratibus Hispaniæ, putat sine controversiâ hanc esse veriorem, *ibi numero* 73. ex adductis à Pinello, *in l.* 1. *p.* 3. *numero* 99. *Cod. de bonis maternis*; Gregorius Lopez, *in l.* 4. *tit.* 15. *p.* 2. *gloss.* 1. *& l.* 2. *tit.* 5. *p.* 2. in verbo, *sino el bijo major*, Peralta, *in l.* 3. §. *qui fideicommissum*, *ff. de hæredi-*
48 *bus instituendis*, *num.* 48. *&* 52. † Et facit doctrina Molina, *dict. lib.* 1. *de primogeniis*, *cap.* 8. *num.* 10. Nempe quòd si primus Successor majoratûs, & Possessor succedit Jure hæreditario sequentes non censeantur hæredes ultimi possessoris; sed Jure sanguinis, ex vi fundationis; ita ut nihil accipiant ab ultimo possessore, sed totum ab ipso institutore, ob idque sententiam latam contra Patrem, nullo modo nocere Filio.

49 Imò & ipse Balboa responsum præbens sigillatim, *in dicto cap. cum super* 17. *hoc titulo*, ad fundamenta communissimæ opinionis, quæ jam retuli, videndus, *à num.* 74. ait *num.* 70. omnes authores citatos, pro illa communiori, non loqui in specie prædictæ conclusionis relatæ suprà sub versic. *quare*; Quos omnes ait moveri, ex *decis. textûs*, *in dicta l. ex contractu*, *ff. hoc titulo*, quam retorquet pro sua sententia, *ibi dicto num.* 71. Ubi refert, & impugnat Gomezium, *in dicta l.* 40. *Tauri*, *num.* 73. cùm in proposita Balboæ specie, contrarium probavit, ejusque fundamenta impugnat, *à dicto n.* 74. & de aliis Doctoribus, non regnicolis, dicit ipsos loqui in feudis hæreditariis, in quibus Successor simul est Hæres, quæ nullo modo ad naturam majoratûs debent applicari, ut ostendit latissimè videndus Molina, *dicto lib.* 1. *de primogeniis. cap.* 8. in quibus Filius, non succedit Patri, ut Hæres, sed ut Filius juxta formam vocationis
50 ut cum multis ex antiquis probat. † Quare *sub dicto num.* 71. resolvit Balboa, quòd cùm prædicti hæredes, & descendentes in majoratibus, nihil habeant à Patre, à primo Institutore, sententiam illam nocere tantùm patri, & illis, qui ab ipso victo causam habuerunt, ut *in l. si à te*, §. *Julianus*, §. *de exception. rei Judicatæ*, *l. penult. ff. de diversis*, *& temporalibus præscription. l. emptori*, *Cod. de evictionibus*, *l. si mater*, §. *Julianus*, *ff. de exceptione rei Judicatæ*.

Sed quia adhuc non leve dubium restat, pro- 51
pter fundamenta contrariæ communissimæ sententiæ: tum etiam quia sententia probata contra Episcopum, vel Abbatem, præjudicat Successoribus, ut *suprà* dixi *sub quæstione* 4. & patet ex Textu, *in cap. cum inter hoc titulo*, *cap. cum olim de præscriptionibus*, Tyraquellus, *de præscriptionibus*, *quæst.* 37. *numero* 17. *&* 18. Albericus, *in l.* 2. *Cod. de donationibus inter.* Aymon. *consil.* 10. *numero* 8. Panormitanus, *consil.* 62. *lib.* 1. Cevallos, *dictæ quæstione* 636. *practicarum numero* 7. & Craveta, *consil.* 10. *num.* 8. Tum etiam ex dicendis *infrà*, in versiculo *ad sextam*, de Successore Regis. † Ideò pro clariori intellectu 52
posterioris sententiæ, Dico differentiam esse constituendam inter sententiam latam in successione majoratûs. seu in adjudicatione, aut separatione aliquorum bonorum ejus; ita ut nullo modo possit fieri ab uno ad alterum argumentum: Nam in hoc secundo casu existimo absolutè dicendum, quòd sententia lata contra possessorem, nocet ejus successori, eo quòd tunc sententia sic lata super adjudicatione, aut separatione aliquorum bonorum à majoratu, cum lata videatur contra ipsum fundatorem, & consequenter omnibus successoribus noceat: Nam tunc patet, ut legitimus majoratus, & bonorum ejus defensor, si ipse majoratûs possessor, qui, si victus sit, cæteri successores censeantur, & etiam victi. † Et 53
sic putat Balboa, *in dicto cap. cum super sub n.* 81. *&* 82. intelligi Textum, *in dicta l. ex contractu de aqua*, & aliis longissimè loqnutus, *à dicto n.* 74. Dicens in specie illa hæredem fuisse condemnatum ex contractu paterno in certâ quantitate, ob idque Jurisconsultum dicere quòd cùm hæreditas ad substitutum delata esset, cùm hæres pupillus tutoribus authoribus se abstinuisset, sententiam nocere substituto: Nam eo casu censetur, contra Defunctum testatorem lata, à quo substitutus habet Jus suum. † Ob idque etiam in 54
exemplo prælati, & simili modo dici debet, quòd cùm Episcopus, seu Abbas, sint legitimi Administratores suæ dignitatis, & tanquam tales, & ut Defensores, litem prosequantur, super Jure dignitatis, quoties de eo agi contingat, evenit ut sententia noceat, aut prosit Successoribus in dignitate, eo quòd sit lata super Jus reale ejusdem dignitatis, secus tamen fore si sententia sit tantùm personalis, ut v.g. super particulari Jure Episcopi, aut Abbatis: tunc enim non præjudicabit Successoribus in dignitate, de cujus Jure actum non est ex doctrinâ Textûs, *in cap. dilecto* 25. *de præbendis*. Ubi tantùm fuit deductum Jus Litigatoris, quia ut ait Glossa, *ibi* in verbo *non obsistat*, sententia inter aliquos lata, aliis etiam paribus, non præjudicat, cùm unusquisque habet Ius independens ab alio: Nam agendo contra unum, non agitur de Jure alterius: facit Textûs, *in l.* 3. *Cod. de exception. l.* 2. *Cod. quibus res Judicatæ*, Bolognius, *consil.* 78. de cujus intellectu, jam *suprà* dixi.

Facit etiam, nisi aliud obsistat, nam quilibet 55
successor habet Jus ex propria personâ, & propriâ vocatione, ordine mortalitatis servato, Baldus, *in cap.* 1. §. *denique*, quæ sit prima causa be-

beneficii amittendi; Gama *decis.* 171. *num.* 17. Parisius *conf.* 65. *lib.* 3. *à n.* 16. quia quilibet successor, etiam post mille generationes, successor est fundatoris, non verò ultimi possessoris, Peralta *in l.* 3. §. *qui fideicommissam*, *num.* 130. *ff. de haeredit. instituendis*, Molina *de primogenit. dicto lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 10. itaque dixit Sarmientus *in l. unum ex familia*, §. *si de falcidia*, *num.* 3. *ff. de leg.* 3. respectu fundatoris, quemlibet esse successorem habentem Jus proprium distinctum à Jure alterius cujuscunque successoris; & ob id Balboa *in dicto cap. cum super*, *num.* 80. & 81. videtur deducere ex antedictis, ut ex sententia lata adversùs possessorem majoratûs non fiat praejudicium successori in eo, eo quod, ut jam, *suprà*, dixi nonsquisque litigantium fundatur in propria

56 vocatione. † Sed ego adhuc pro prima communissima sententia, cum successor dependet à Jure possessoris; cum quo litigatum fuit probabiliter, & non minus crederem; in ea insistendum, ex fundamentis jam, *suprà*, adductis pro ea: & Menchaca *de success. creat. lib.* 2. §. 15. *num.* 7. utramque vocat probabilem, & communem: videbis Mieres, *de majorat. dict.* 4. *p. quaest.* 14.

57 Pro complemento hujus dubii advertes cum Molina *dict. lib.* 4. *cap.* 8. *de primogeniis*, & cum multis ab eo relatis, & aliis adductis per ejus additionatores sequentes casus; primus quod instantia coepta cum majoratûs possessore, pertransit in sequentes successores, ita ut lis non debeat denuo cum eisdem inchoari, sed sequens successor in eo statu Judicium subire debeat, in quo ab ipso majoratûs possessore relictum fuerit ex *l. in Judicio*, *ff. familiae erciscundae*, pro cujus vera pro doctrina adjunges dicta *sup. in c. pen. de foro*, *d. quaest.* 18.

58 Sed ipse Molina cum aliis, *num.* 11. ait quod si lis coepta fuerit cum majoratus successore, vivente possessore: tunc sententia nullo modo sequentibus successoribus praejudicium afferat sed tantùm noceat litiganti, quòd limitat, versic. *fin.* in eo casu, quo successor majoratus litiget cum eodem possessore super dilapidatione, alienationeve, seu aliâ causa: tunc praejudicabit successoribus, cum Judicium non super Jure futuro, sed praesenti agatur.

59 Secundus casus, est ut non solùm sententia cum majoratus possessore lata, sed etiam omnia acta Judicii sequentibus successoribus praejudicium afferat, ex *cap. inter dilectos*, versic. *nec attestationes de fide instrument. l. sed etsi possessor.* §. *fin. ff. de Jurejurando* melior Textus, in *l. lege Julia*, *ff. de manumissionibus singularis ad hoc*, secundum Jasonem *in l. de die in princ. ff. qui satis dare cogantur*, Doctores, *in eap. causam quae de testibus*, & multis adductis probat idem, Molina *dicto lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 3. Balboa tradit cum aliis, *in dicto cap. cum super hoc tit. num.* 45.

60 † Imo idem Molina *num.* 7. 8. 9. & 10. declarat praedictam regulam, ut sententia lata contra possessorem majoratus, noceat successori, dum tamen litem prosequutus sit; atque in ea bona fide, atque citra dolum, & negligentiam se gerat; vel lis ob ejus contumaciam, eo absente tractetur: sic probans ex multis, & procedere, probata fraude, & collusione, quae satis probatur, eo ipso, quod principalis victus non curavit Jura sua deducere, vel exhibere, vel quando majoratus possessor, qui diligentissime se gessit in lite, victus à sententia non appellavit, vel ubicunque circa sententiam versabitur dolus, fraus, negligentia, collusio, omissio, vel actus voluntarius succumbentis, de quo jam ex multis dixi, *sup. in q.* 4. versic. *est igitur*, quae omnia intelligi debent in majoratu, secundum primam hujus dubii opinionem.

Ad sextam quaestionis partem, an sententia 61 lata contra Regem, praejudicet ejus filio primogenito, ut late respondeas, praeter jam dicta adjunges quae adduxi, *supra in cap. quia v. de Judiciis*, *quaest.* 14. ubi egi de quaestione illa, an successor majoratus, seu Regni, teneatur stare locationi praedecessoris, de qua aliqua cum multis adduxit Cevallos *dict. quaest.* 636. *in practicis*, *à num.* 14. & sic breviter dico sententiam contra regem latam, ejus filio primogenito praejudicare, si haeres sit patri, ut docent Anchoranus *in cap. licet universis de voto*, Oldradus *conf.* 98. Balboa *in dicto cap. cum super* 17. *hoc tit. nu.* 64.

† Qui infra, *sub nu.* 70. supponit cum Oldrado 62 *cons.* 44. *num.* 22. Regem potuisse alienare bona Regni ad libitum, & consequenter ea in Judicium deducere, in quo quasi contrahitur, *l.* 3. §. *idem scribit ff. de peculio*, & sequitur cum Oldrado Albericus *in proemio*, §. *discipuli*, *n.* 17. & 18. & *in l. penult. Cod. de donationibus inter*, versic. *pro parte filiorum*, & versic. *ex quo concluditur*, Anchoranus *in dicto cap. licet num.* 17.

† Supponunt enim Albericus, & Anchoranus 63 primogenitum Regis, haberi loco haeredis, & tanquam haeredem obligari. † Ob idque Ty- 64 raquellus *de primogeniis nervosè defendit*, & Otalora *de nobilitate* 2. *p.* 3. *part. princip. cap.* 8. *num.* 1. 2. & 7. Regem in Regno Jure haereditario succedere, potiùs quàm Jure sanguinis: alia Doctores adducunt, & ego alibi nonnulla dixi, *in c.* 1. *de probat. in fine.*

Unde jam pro complemento materiae Textus 65 nostri, praeter casus jam adductos, dico primò, quod sententia lata contra possidentem naturaliter, non praejudicat possidenti civiliter, *Glossa ult. in fine*, *l. Pomponius*, §. *si is qui precario. ff. de acquir. possess.* Imola, *in l. saepe num.* 26. versic. *si autem fertur*, *ff. hoc tit.* Barbosa *in d. c. cum super*, *hoc tit. sub num.* 15.

Secundò Dico quòd regula ex nostro Textu 66 deducta, nempe ut sententia inter alios lata; aliis noceat; aut prosit, quoad Jus publicum, quoad munera scilicet publica, quoties causa fuerit examinata, quantum ad hoc publicum commodum, *l. eum qui*, §. *in popularibus*, *ff. de Jurejur.* & confirmatur ex exemplis adductis, *sup. q.* 4. à versic. *ad quartam*, cum aliis, in terminis, Covar. *d. lib. pract. cap.* 13. *n.* 5. *in princ.*

Tertiò, regulam declaro, cum Rotâ *decis.* 67 548. Riccio *collect.* 835. *ad Textum*, *in l. ingenuum*, *ff. de statu hominum*, ut regulariter sententia inter alios lata, non faciat Jus, nisi Quis sit intrusus lite pendente.

Quartò, ut sententia lata contra principalem 68 Reum, possit mandari executioni contra eum, qui rem litigiosam emit, Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib.* 2. *tit. de Judiciis res.* 17. *n.* 49. Barbosa, *in dict. cap. cum super* 17. *hoc titulo*, *n.* 16.

Quintò Jure cautum esse, ut in quocunque 69 Judicio, solus ille citandus sit, qui primam habet litis defensionem; adeo ut successorem citare necessum non sit, Glossa, *in l. de unoquoque*, verbo, *quot causa*, *ff. hoc titulo*, Tyraquellus *in tractat. res inter alios acta*, *in princ.* Balboa,

Fermosin. de Exceptionibus.

in

in d. c. cum super, *n.* 44. ubi ponit alia generalia hujus regulæ.

70 Sexto idem Balboa, *num.* cum Decio *in l. aliud est vendere*, §. *fin. ff. de regulis Juris*, Tyraquello *de retractatu lingger*, §. 36. *Gloss.* 2. *num.* 19. per Textum *in l. lex vectigalis*, *ff. de pignoribus*, & *in cap.* 1. §. *rursus*, *quibus modis feudum admittatur*, ponit aliam Juris regulam, qua docemur quod resoluto Jure dantis, resolvitur Jus accipientis.

71 *Septimo advertendum est*, cum Bartol. *in l. diem*, *n.* 2. *ff. de aqua pluvia*, *num.* 1. ubi Cumanus, & cum Gomez. *in l.* 50. *Tauri*, *n.* 32. in fine magnam constitui differentiam inter actum voluntarium, & necessarium Judicii: nam voluntarius, successori non nocet; necessarius vero, qualis est, qui resultat ex Judicio, & re Judicata successori noceat.

72 † Et sic dixit Balboa *in dict. cap. cum super hoc tit. n.* 43. notabilem resultare differentiam inter alienationem voluntariam, & necessariam, qualis est quæ resultat ex sententia, quæ fertur in invitum. Ex quibus omnibus constituitur vera intelligentia regulæ Textûs nostri, & cum his finitur Textus Die 15. Mai 1654. in festo sancti Isidori Agricolæ hîc Vallisolet.

His omnibus de regula res inter alios acta adjicies plura quæ scribit Gaitus *de credit.* cum infinitis, *cap.* 2. *tit.* 3. *art.* 1. 2. & 3. cum infinitis ab eo relatis.

AD TEXTUM IN CAPITE FIN.

Duobus, hujus tituli, de Re Judicata.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Matrimonialis contractus omnes alios antecedit prærogativis.*

3 *Rei favorabiliores sunt, quàm actores.*

7 *Sententia quæ valeat lata à Judicibus discordantibus*, *n.* 8. 9. 11.

8 *Sententia quæ profertur cum majore parte votorum præfertur: quid in æquali Judicantium numero.*

9 *Sententia in qua summa debeat intelligi, quando ex tribus Judicibus, unus condemnat in* 5. *alias in* 10. *in tertius in* 15.

1 Littera hujus Textûs sub compendio verborum longam, & diversam materiam tangit, quam si sigillatim tractarem longiores commentarii fieri deberent; sed quia de singulis ejus partibus in aliis locis abundantius dico; ideo hîc breviter adnotabis quæ refert ex multis Barbosa, de privilegio sententiæ circa matrimonium, & dotem, de quo applicabis aliqua dicta *in cap. cum consanguinei* 11. *hoc tit.* quam de sententia ferenda pro fisco, pro libertate, seu in aliqualibet favorabili, ut alimentorum, & sic præterea, & Doctores adductos à Barbosa *ibi*, quibus addo Riccium *collect.* 564. ad Textum nostrum, ubi refert 17. privilegia matrimonialis causæ, *ibi* Videndus aliquid dixi, *suprà in cap. tuam de ordine cognit. quæst.* 10. 11. 12. *ibi*, ut causa Matrimonii, & dotis, debeat tractari coram Ecclesiastico, & quare non coram laico: De privilegio Matrimonii, ut filii nascantur legitimi dico *infrà in cap. tanta qui filii sint legitimi.* Et de dote plura, *in cap. plerumque de donat. inter virum, & uxorem.* † Et quod matrimonii contractus omnes 2
alios favoribus, & prærogativis antecedat dixit Francisc. Molin *de ritu nuptiarum*, *lib.* 1. *compar.* 17. *n.* 4. nam Judicis officium in causis Matrimonialibus exuberat Trevisanus Venetiæ *dec.* 6. *n.* 5. *lib.* 1. Barbosa *in cap. dilectæ* 39. *n. fin. appellat.* ubi etiam cum Robuster. *dec.* 117. *n.* 2. & 4. *part.* 1. *divers.* dicit quod causa Matrimonialis, favorem publicum concernit; ita ut sit/ote favorabilior.

Hîc etiam agitur de regula, quod favorabiliores sunt Rei potius quàm actores; & sic in dubio 3
pro eis sententiam esse ferendam: videbis ad regulam, *infra de reg. jur. lib.* 6. *cap.* 11. cum sunt partium & *ibi*, Dinum, & cum multis Barbosa videndus, etiam Balboa *in cap.* 1. *de probat.* à *n.* 70. & 71. ego ipse, *supra in cap. fin. de Jurejurando*, §. 1. & *fin.* ubi latissimè egi de regula, ut actore non probante, reus sit absolvendus, & *ibi*, dicta hîc debent magnopere applicari.

De privilegio fisci jam alibi dixi aliqua de 4
præferendo fisco: late & bene agit videndus Covarruvias *lib.* 1. *variar. cap.* 16. *num.* 4. & 5. per hunc Textum nonnulla, *sub cap.* 1. & aliis de præscriptionibus.

De privilegio libertatis; eo quod pro ea potius 5
sit ferenda sententia: videbis quæ docent, *hîc* Doctores communiter.

De alimentis, & aliis causis privilegiatis, seu 6
summariis, applicabis dicta, *in cap. dilecti* 6. *de Judiciis*, *quæst.* 15. & 16. ubi de Judicio in eis faciendo; eo quod statim istæ causæ exequantur, non obstante appellatione: Videbis *supra in cap.* 15. *hoc tit.* & *infra in cap.* 7. *de appellationibus.*

Ad Textum hunc principalis conclusio est 7
quænam sententia valeat lata à Judicibus discordantibus, & facit Pontifex differentiam, lata per Judices ordinarios, & à lata per delegatos, seu arbitros; quæ inquisitio pertinet ad Textum *in l. de die*, §. *si plures*, *ff. de arbitriis*, *ad Textum in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. & de Judicibus disparibus late cum multis Videndus Donel. *lib.* 22. *comm. cap.* 8. & Covarru. *lib.* 1. *variar. cap.* 2. à *num* 6. legendus, ubi agit de Judicibus discordantibus; & sic de arbitro nominando.

His ergo suppositis breviter libuit adnotare 8
sequentia; primo quod sententia, quæ profertur cum majori parte votorum, est proferenda, Afflictis *decis.* 1.

Secundo quod inæquali Judicantium numero 9
præfertur causa dignitatis, Thesaurus *decis.* 1. Tertio quod si ex tribus Judicibus primus condemnat in quinque, secundus in decem, tertius in quindecim: tunc præferri sententiam in decem, prout pluries Senatus Judicavit, de quo qualiter verum, videbis ad Textum *in dicto cap.* 1. *hoc tit.* & Osascum *dec.* 22. & Thesaurum *dict. decis.* 1. *num.* 10. Videbis Mastrillum *in decis.* 183. Sed de Franchis decidit *in decis.* 556. quod in sententia in majori summa, non est minor; ob idque Riccius, qui hæc, & alia congerit, *collect.* 512. *ad Textum in l. inter pares*, *ff. hoc titulo*, dixit hodie limitari dispositionem, Textus, *in cap.* 1. *de arbitris*, *lib.* 6. ubi dicit Textum, *in dicta l. inter pares*, & ejus

ejus dispositionem, servari tantum in tribunali Regiæ Cameræ, & non in aliis, cùm deponit *in decis.* 3.

10 Per hunc Textum potest etiam agi de quæstione, An Judex possit Judicare, secundùm opinionem probabilem, relicta probabiliori? De quo jam dixi *in cap.* 4. *de feriis quæst.* 4. interim videbis Dianam, cum multis ab eo relatis, *p.*5. *tract.* 14. *in addition. res.* 13.

11 Et ad propositum nostri Textûs, aliqua omnino videnda adducit, Gratianus, *de probationi. p.*2. *cap.* 43. *à num.*69. Ubi quando sententia plurimorum prævaleat, Ubi *num.* 72. quòd sententia majori partis, valet in pluribus Judicibus ordinariis, Quid sit unus ex Collegis absens sit sub dicto *num.* 69. & *dicto num.* 70. Ubi quòd, sententiæ Arbitrorum in pari numero, non valent: Videbis dicta ad Textum, *in cap. prudentiam de officio delegati*; Et cum his absolvitur sic summariè ista Inquisitio.

AD RUBRICAM,

ET TITULUM,

DE APPELLAT. RECUSAT. SUPPLICAT. ET RELATIONIBUS.

SUMMARIUM.

1 *Partitio hujus Rubricæ, & tituli.*

2 *Appellationis materia, quibus in locis Juris sedeat, & à quibus ex proposito tractetur?* *num.* 3.

4 *Appellationis materiæ quæstiones 26. jam alibi ex proposito agitatæ designantur, sub num. sequent. à num.* 1. *ad* 27.

1 HUJUS Tituli materia latissima est, & generalis, quam Ego, ut nihil intactum relinquam, tum sub hac Rubricâ, tum sub Rubro, & ejus singulis capitibus, totâ brevitate, qua possim, tractare conabor. Et Quia in hoc titulo sunt nonnulla Jura, in quibus agitur de Recusationibus Judicum; ideò ut repetitionem fugiam, Adjunges hîc quæ latè dixi, *suprà in cap.* 4. *de foro compet.* Ubi ferè per quadraginta quatuor quæstiones integram Recusationis materiam peregi. De materia inhibitionum, quæ ad hanc tractationem spectat, Ago *infra in cap. ut nostrum, hoc titulo.* De materia attentatorum ago, *sub cap.* 1. *& in cap. bona* 51. *hoc etiam titulo*, Ubi latè videbis nonnulla quæ dixi, *suprà*, ut lite pendente nihil innovetur; item alia quæ dixi in titulo, ut lite non contestata, non procedatur ad testium receptionem. Sub hoc titulò etiam agitur de nullitate, & revocatione sententiæ, de quo *suprà in cap.* 1. *& cap. suborr.* & in aliis Juribus de sententiâ, & re judicatâ.

2 Et quia sunt plures Doctores, tam Practici, quàm Theorici, & etiam Theologi Morales, qui de hac materiâ titulos, capita, quæstiones, seu integros tractatus fecerunt, & composuerunt; ideò, ante ingressum hujus tractationis, ut ad uberiorem Inquisitionem totius materiæ, possis pervenire, assigno sequentes, cum pluribus aliis ab eo citatis. Et *Fermosin. de Exceptionibus.* ante omnia in Jure antiquo Civili, & Canonico, & nostro Regio, assigno loca, Ubi Doctores Classici, Scholastici, Antiqui, & Neotherici hanc tractationem peragunt. In pandectis enim agitur de materia, *lib.* 49. *ff. ex titulo* 1. *ad* 4. in Codice Justinianeo, *ex titulo* 62. *ad tit.* 7. *lib.* 7. & *Novell. constit.* 23. 93. *&* 103. De hoc nostro Jure Canonico in hoc nostro titulo, & in eisdem *titulis lib.* 6. & Clementinis, & in Gratiani decreto, per totam causam secundam, *quæst.* 6. de Jure nostro Regio in practicis, *sub titulo* 23. *p.* 3. *& in ordinamento reali titulo* 16. *lib.* 3. *& in nova recopilat. titulo* 28. *lib.* 4. De usu appellationum scripsit cum multis ab eo relatis. Osvaldus ad Donellum, *lib.* 28. *comment. cap.* 3. *de fine cap.* 4. de introductione, & ratione appellationis *cap.* 7. de Judicis officio in appellatione *cap.* 9. Quo Jure fuit introducta appellatio ea mediante, ut recurratur per viam violentiæ ad Cancellarias, & Audientias, sive Concilium reale supremum, Cevallos, 1. *&* 2. *parte*, de cognitione per viam violentiæ uberrimè. Divus Franciscus Salgado, *de regia protectione*; post eos Salcedo, *de lege politica*, cum aliis, quos Ego collegi, *suprà in cap.* 2. *de Judiciis*, *quæst.* 19. cum aliis duabus.

Et prætereo antiquos Doctores, qui scripserunt, 2
de hac materiâ, in præcitatis locis, & integros tractatus fecerunt, Guido Pap. Federicus Schanch. & Joannes Ferrara, qui inveniuntur *in tomo* 14. *tractantum in antiquis Bonin Contrus. tomo* 5. *tractatuum Doctorum folio* 55. Petrus Gregorius, Tolosanus, *sintagmat. libro* 50. *titulo* 2. Derodius, Julius Cæsar, Buginellus, & Sigismundus Scaccia, *de appellation. temporum diversis*, Albericus Gentilis, *de appellation. Ecclesia Affricana, ad Romanam sedem*, Marius Antonius, *de Capella*, Divus Joannes de Narbona, *de appellatione Vicarii ad Episcopum* latè Lancelotus, qui integrum fecit tractatum de attentatis, sive de appellationibus, Joannes Ubamesius alterum ad titulum hunc

Petrus Rebuffus, *tom.* 3. *ad leges Gallicas*, *titulo de appellation. & altero titulo de appellation. ab Abuſu*, Antonius Gabriel, *tomo* 3. *commun. opinion.* Donellus, *libro* 28. *commentar. ex cap.* 4. *ad* 14. Maſcard. *de probat. concl.* 114. *ad concl.* 126. Hieronymus Porioles, *in additionib. ad Molinam* 1. *tomo*, §. *appellatio*, Seſſe, *in tractatu de inhibition. cap.* 2. §. 3. *ex n.* 88. videndus Guttierrez, *de Juram. confirmat.* 3. *parte*, *cap.* 5. Alexander Trentacinq. *variarum reſolutionum libro* 2. *titulo de appellationibus*, Bellacomb. Vivan. & alii, *tom.* 2. *commun. opinionum*, *lib.* 7. *titulo* 22. *cum ſequent.* Brunor. à Sole, *in locis communibus*, verbo *appellatio*, Cardoſus *in praxi Judicum* eodem verbo, Galganettus *de Jure publico lib.* 1. *titulo* 40. *cum ſequentibus*, Barboſa cum multis, Balboa, Granna ad ſingula noſtri tituli Jura, Joannes Baptiſta Banagier, & Andreas Valenſis, ad Rubricam noſtri tituli plures quæſtionea congerunt ad praxim, Antonius Pichardus, *in manuduction. parte* 4. *per totam*, Amato Rodriguez, *de ordinando proceſſu cap. fin.* Curia Philippica, *tom.* 1. *parte* 5. *per totam* Regnicolæ, Gregorins Lopez *titulo* 23. *parte* 3. Didacus Perez, *in ordinam. libro* 3. *titulo* 6. Azevedus, *tit.* 18. *lib.* 4. *recopilat.* Paz. *in praxi* 6. *part. tomo* 1. *in proœm. & per totam*, *& tomo* 2. *part.* 5. *cap. unico.* Ad plures quæſtiones. Paz. *in comment. leg.* 150. *& ſequent. in legibus ſtyli*, Hugo Celſus, *in repertorio legum Regni littera A*, verbo, *appellation. ex num.* 2. *ad* 33. & quoad appellationes, quas dicimus, *de menor quantia* quæ deferuntur ad Decuriones Civitatum, lato ſermone ſcribunt, Didacus Perez, *dicto titulo* 16. *libro* 3. *ordinam.* Gloſſa, *Regidores*, Avendano, *in cap. prætor*, *cap.* 1. *num.* 3. 1. *& reſponſ.* 26. Acbiles, *in forma Syndicatus articulo* 49. Bobadilla, *in politic. lib.* 3. *cap.* 8. *ex nu.* 183. de Monte roſo, *in practicar.* 2. *tractatu folio* 13. Guttierrez *ſuprà.* Et ad plura alia in praxi omnium criminalium, etiam alterius Regni, Robertus, Maranta, *in praxi part.* 6. *actu* 1. *ex num.* 1. Covarruvias, *de appellatione pendente novata*, *& revocatione attent. in pract. cap.* 23. *&* 24. *cap.* 25. *de nullit. objectione cap.* 26. *de recuſation.* & *infrà*, ſub hac Rubricâ, plures alios Refero, dum ago de nonnullis generalibus, & quæſtionibus ad eam ſpectantibus.

Quare cum ſtylus noſtri inſtituti ſit, non 4
repetere ad longum quæſtiones jam alibi adductas, quæ juxta materiam capitum, ubi tractatæ manent, ſunt ad longum poſitæ, hîc ſummatim Refero ſequentes, ad quas recurres in locis proximè aſſignatis, ut ſubterfugias longos commentarios; etiamſi tibi parùm moleſtum videatur eos inviſere.

SUMMARIUM QUÆSTIONUM
ALIIS IN LOCIS TRACTATARUM.

I. APPELLATIO, ſeu alternativa, An admittatur? Egi *in cap.* 2. *de libelli oblatione*, verſic. *ad ſecundum.*

II. Appellatio, An admittatur à termino nimis brevi aſſignato, ut partes compareant? *In c.* 1. *de dilationibus*, *quæſt.* 3. in verſic. *ad ultimam*, *à numero* 7.

III. Appellatio, An admittatur à Judice, qui inter loquendo pronunciat Reum abſolvendum ab obſervatione Judicii, quia actor non probavit ante definitivam ſententiam? *In cap. examinata* 15. *de Judiciis*, *quæſt.* 26.

IV. Appellatio, An licita ſit à ſimul cognoſcente de principali, & exceptionibus præjudicialibus, vel lite nondum conteſtatâ, Teſtes recipiente? *In cap. exhibita de Judiciis*, *quæſt.* 1. ubi affirmavi.

V. Appellatio (de qua in quæſtione præcedenti) ſi pronuncietur injuſta, An cognitio cauſæ debeat redire ad Judices delegatos? De quibus *in dicto cap. exhibita*, ibi *quæſt.* 2. ubi affirmavi.

VI. Appellatio, An detur à ſententiâ mixti executoris? Quis dicatur mixtus executor, & de aliis, *In dicto capite exhibitâ quæſtione* 3. ubi affirmavi ſecus de vero executore.

VII. Appellatio, An legitima ſit, vel explodi debeat, ejus, qui cùm offerret ſuam exceptionem probare, admiſſus à Judice non fuit? *In dicto cap. exhibita quæſt.* 4. & affirmavi, ſi in tempore ordinario.

VIII. Appellatio, An licita ſit à declaratione factâ ad Judicem ſuſpicione recuſatum? *In cap.* 4. *de foro competent. quæſt.* 36. *num.* 13. verſic. *ad ultimam.* Ubi reſolutivè affirmavi.

IX. Ap-

IX. Appellatio, & recusatio An ita æquiparentur, Ut delegata causa, Appellatione remota, intelligatur virtute hujus clausulæ, etiam sublata recusatio? *In dicto cap.* 41. *quæst.* Dixi ut æquiparentur per modum Regulæ.

X. Appellatio an valeat stante consuetudine appellandi de Judice sæculari ad Ecclesiasticum, *cap. licet ex suscepto* 10. *de foro compet. quæst.* 13. Affirmavi, sed non de Ecclesiastico ad laicum.

XI. An appellari possit à sententia lata super possessorio: Et An sit interlocutoria, vel deffinitive? latè *infrà in cap. fin. de Judiciis, quæst.* 7. *plura infrà in cap.* 11. *& ibi ad aliam quæst.* 8.

XII. Appellationis fatalia: An possint partes litigantes abbreviare: Seu prorogare? Dixi, *in cap.* 1. *de dilation. quæst.* 3. in versic. *ad ultimam, ex num.* 13. & Dico, *infrà sub cap.* 4. *&* 5.

XIII, Appellationis libellus, An in die feriata porrigi possit? *Cap.* 1. *de feriis q.* 3. versic. *ad ultimum, à num.* 7.

XIV. Appellationis Judex condemnans ad expensas, An videatur condemnare ad expensas primæ instantiæ? *in capite finem litibus, quæstione* 5. versic. *ad ultimam.*

XV. Appellatione pendente, An possit Judex à quo procedere ad taxationem expensarum? *dicto cap. finem litibus quæst.* 7. *num.* 1.

XVI. Appellatione pendente, An sequestrum admittatur? *In cap.* 2. *de sequestrat. poss. & fruct. quæst.* 2.

XVII. Appellans, An possit prætextu interpositæ Appellationis recusare Judicem è quo appellavit? *Cap. si quis contra Clericum* 4. *de foro competenti, quæst.* 36. & negavi *à num.* 8.

XVIII. Appellandum, An sit ad Dominum feudi? *Cap. cæterum de Judic, quæst.* 14. Ubi distingui.

XIX, Appellare, An possit subditus à correptione prælati? *In cap. novit. de Judic. q.* 50. Ubi negavi si modus non exceditur.

XX. Appellare, An possit Clericus ad Judicem Ecclesiasticum, quando litigat coram sæculari? *In cap. suscepto* 30. *de foro compet. quæst.* 13. Ubi affirmatur si laicus Judex sit Papæ subjectus.

XXI. Appellare, An possit Victor ab omissa expensarum condemnatione? *In cap. finem litibus de dolo & contumacia q.* 6. *à num.* 1.

XXII. Appellare, An possit Victor ab absolutione expensarum?

XXIII. Ubi de, Appellante in eo, Qui sibi præjudicat, *In dicto cap. finem litibus quæst.* 6. in versic. *ad tertiam.*

XXIV. Appellari, An liceat à lata sententia super remedio? *cap. reintegranda,* 3. *q.* 1. *in cap. sæpè de rest. spoliat. q.* 4. versic. *ad secundam.*

XXV. Appellari, An liceat à Judice recipiente testes nondum lite contestata? *Rubrica ut lite non contestata, non procedatur ad testium reception. quæst.* 1. Remissivè.

XXVI. Appellari, An possit à sententia Jurejurando causam decidentis? *In cap. fin. de Jurejurando quæst.* 4. in versic. *ad quintam.*

XXVII. De nonnullis aliis Dico, *suprà sub textu in cap. quoad consultationem hoc tit.* Ut videri poteris in Alphabeto generali quæstionum.

XXVIII. Appellatio à lege vel privilegio an valeat? Dixi *in cap. cum omnes* 6. *de constitution. quæst.* 3. versic. *ad secundam.*

AD RUBRICAM

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Appellationis definitio quæ, & ad quam finem?*
2 *Appellatio duplex, Judicialis, aut extrajudicialis, quæ utraque? à numero* 4. *&* 5.
5 *Appellatio extrajudicialis, solet dici provocatio, ad causam, & habet vim conventionis, in quibus fiat, & ad quos Judices? num.* 6. *&* 7.
7 *Provocatio extrajudicialis ad quos Judices interponatur? n.* 8.
8 *Appellationis extrajudiciales vocantur vulgò, requirimientos.*
9 *Appellationes Judiciales, sive extrajudiciales, alia Justa alia frivola, & quæ ista?*
10 *Appellatio fuit nimis necessaria, ut sententia Judicum inferiorum, gravamen inferentes revocarentur, sed moderarentur.*

11 *Appellatio est innocentiæ præsidium, & defensio à natura indula, remedium necessarissimum, & mundo bonum, num. 11. 13. Ubi de aliis Epithetis.*

12 *Sol Justitiæ est prodens, ac redarguens opera tenebrarum.*

13 *Libertatis tuendæ, artes duæ Tribunitium Auxilium & provocatio.*

14 *Judicium hominum fallitur sæpè, cum Nemo mortalium omnibus ortis, æquè sapere soleat.*

15 Appellare *verbum, quas habeat significationes. n. 16. 17. 18. 19. 20.*

21 *Appellationis plura remissivè insinuantur.*

22 *Recusationis materia spectat ad titulum hunc, & ubi plenâ manu, tractata maneat.*

23 *Supplicatio à sententia, quando fiat, & in qua differat ab appellatione?*

24 *Supplicatio prima, & secunda, quando locum habeant? n. 25.*

25 *Supplicatio non censetur prohibita, appellatione prohibitâ, ubi quando fallit?*

26 *Relatio habet affinitatem cum appellatione: Nam sicut istâ pendente, nihil novandum, ita illa pendente?*

27 *Relatio Juris inferioris de jure Dubitantis ad Superiorem transmissa consultatio, ut sciat quid in Judicio sequendum? n. 30.*

28 *Relatio interponitur ante sententiam, exceptis causis Criminalibus.*

29 *Consultationis exemplum dandum est Partibus; ut possint opponere suas rationes, & refutatorios libellos Principi offerre, n. 38.*

30 *Relationis usus jam penitus est sublatus, Quid hodie apud nos hispanos n. 32.*

31 *Relatio causæ pluries solet fieri ad consilium, qua durante, suspenditur jurisdictio inferioris.*

33 *Consultor potest cuncta rimari, & considerare.*

34 *Consilium peti debet ante expeditionem, aliàs actus erit nullus.*

35 *Relationes duæ, in parte conformes; in qua summâ mandentur executioni;*

36 *Relationes duæ conformes, si contineant iniquitatem manifestam: numquid queant mandari executioni.*

37 *Relationes duæ conformes pro Testium examinatione sunt exequendæ, nisi essent nulla ipso Jure.*

38 *Consultatio differt ab appellatione, & relatione, eo quod consistit in sola nuda interrogatione, super aliquo juris dubio.*

39 *Relatio ad Superiorem fit totius causæ explicatione transmissis actis.*

40 *Consultatio maximam habet connexitatem cum Consilio.*

1 Est enim appellatio ab inferiori Judice ad Superiorem, facta provocatio, ratione gravaminis illati; vel inferendi, & hoc etiamsi Judex extrajudicialiter procedat, fit enim ad reparandam sententiæ, seu gravaminis iniquitatem, sive per malitiam, sive per ignorantiam acciderit, cujus definitionis partes expendit Barbosa hìc,
2 *sub. num.* 4. † Est enim duplex, una judicialis, alia extrajudicialis, Judicialis dicitur illa quæ de rebus in Judicium deductis, fit in quacunque Judicii parte: Extrajudicialis, quæ adhuc causâ non cœptâ, interponitur, veluti à spoliatione, vel electione, seu ab aliis, quæ pertinent potiùs ad causam inchoandam; cùm tamen ipsa non inchoet, non per ejus interpositionem fiat litis pendentia: latè Francus, *in cap. bona 51. hoc tit. decisio Rotæ* 763. Pichardus, *in manuduction. p. 4. in præjudicio num. 16. & 17.* Andreas Valensis, *hic, num. 2. & 3.* expendit Barbosa, *in cap. 1. hoc tit. à n. 6*

Unde si plures, quos Petrus Gregor. recenset, 3
3. *p. Sintagm. tit. 2. lib. 50. num. 4. & 5.* plures appellationum species constituant, sed reverà eas omnes ad duas prædictas referre dicendum est, ut resolvunt etiam idem Petrus Gregor. *dicto num. 5.* Ferrarius, *lib. 1. de appellat. cap. 3.* Rebuffus, *in eodem tractatu n. 53. in præfat.* Paz. *in praxi p. 5. tom. 1. in procœmio n. 8. 9. & 10.* Azevedus, *in Rubr. tit. 18. num. 4.* imò hæc divisio colligitur satis, ex *cap. cum sit Rom. 4. hoc tit.* ubi Doctores agunt uberrimè, & ferè omnes jam suprà adducti.

Judicialis, dicitur propriè appellatio; imò & 4
strictâ, Extrajudicialis verò dicitur appellatio latè sumpta; illa est à sententia, sive definitiva, sive interlocutoria, ut ea corrigatur Valensis *d. num.* 3. imo dicitur illa, quæ de rebus jam in Judicium deductis in quacunque Judicii parte fit, quæ & illa membra continet; quæ alii constituunt, dum aiunt esse *ante Judic.* quæ ante litis contestationem fit, *c. significante. c. Rodulph. 35. de rescript.* Dicunt etiam esse extrajudicialem; id est quæ interponitur à sententia definitiva; item aliam dicunt esse post judicialem, quæ adjicitur executioni juxta Textum, *in cap. quoad consultationem 15. l. ab executione, Cod. quorum appell. non recipiantur, l. ab Executore 4. Cod. de appell.* Videbis Bald. *in cap. 1. hoc tit. à num. 9.*

Extrajudicialis, inquam, est ea, quæ solet in- 5
terponi ab actibus extrajudicialibus, ut *in c. 1. cap. concertationi hoc tit. in 6. leg. 1. §. solent, ff. quando appellandum sit*, & hæc solet dici provocatio ad causam, & habet vim conventionis, *dicto cap num. sit Romana, §. si verò hoc tit.* † Fit 6
enim hæc provocatio, non tantum ab his, quæ geruntur per Judicem, exequendo, vel statuendo extra Judicium, & contra alias partes, quam litigantes, sed etiam ab his, quæ aliquis alius contra nos sine Judicio agit, quod frequenter contingit in electionibus, ut in contentione, & discordia eligentium: Plures enim in ea interponi solent appellationes, ut *in cap. consideravimus 10. de electione*, de quibus uberiùs, *in dicto capite 5.*

Et hæc Provocatio extrajudicialis debet fieri 7
ad Judicem ordinarium, coram Quo citandus, & vocandus esset Adversarius pro lite, dum est litigandum via ordinaria, *dicto cap. cum sit Romana, cap. contentioni*, ubi Glossa versic. *gravatum*, nec unquam suspendit executionem, nec causat attentata, *cap. cum inter 22. de elect.* Gonzalez, *in Regula* 8. Chancel. *Glossa 9. in annotat.* contra nullitates, & attentata, ubi subjungit hanc esse unam differentiam inter appellationem extrajudicialem, & judicialem ex quatuordecim, quas assignat Abbas, *in cap. bona 51. hoc tit.* tradit Andreas Valensis, *suprà n. 3. in fine §. 1.* Qui rursus, *n. 4.* ait, quòd hæc extrajudicialis appellatio, sive provocatio est duplex, aut non à Judice, sed à Parte extrajudicium appellatur, *ex dicto cap. bonæ memoriæ*, vel à Judice extrajudicialiter procedente.

Notabis enim, quòd Provocationes, sive Ap- 8
pellationes, quæ extrajudiciales dicuntur, & fiunt, vocantur vulgò, *requirimientos*, in quibus ne

ne quid desit in macera, & posteriore parte utile semper sit adjicere illa verba *taliter ex nunc prout ex tunc salvo jure nullitatis*, tanquam à gravamine comminato: vel verosimiliter inferendo appellare ad eum, ad quem de jure potest, & debet, ut consuluit Guid. Pap. *decis.* 436. *n.* 33. *&* 39. quoniam placuit etiam à futuro gravamine appellari posse quando imminet, & verosimiliter timetur *l. & in multis* 25. *Cod. de appellat. Auth. de collator.* §. *si quis autem putaverit collat.* 9. non alias juxta doctrinam Guidonis Papæ *tract. de appellat. quæst.* 26. & ea quæ latius scribit Speculator *tit. de appellat.* §. 2. versic. 37. *&* §. *qualiter*, versic. *deesse*, Innocent. *in cap. significaverunt de Testibus.*

9 Iterùm notabis appellationes, sive Judiciales, sive extrajudiciales alias esse justas, rationabiles, & legitimas; alias inquam frustratorias, frivolas, inanes, & leves Frustratorias, ut quæ morandæ solutionis, vel suspendendi Judicii causa, *l. Tutor*, *ff. de usuris*: Frivolas, & leves, quæ pro ministris rebus interjiciuntur; Quæque ut tales, & temerariæ rejiciuntur, & quas etiam rejicit Ulpianus, *in l. si rem alienam*, §. *solutam autem*, *ff. de pignoratitia actione*, de quibus *infrà* sub Rubro; suis in locis, & adjunges quæ congerit hîc Barbosa, *sub numero* 5. in versic. *duplici.*

10 Fuit enim Appellatio, per quam necessaria, cùm frequenter eveniret, ut inferiores Judices; vel per malitiam, aut ignorantiam iniquas ferrent sententias; ob idque oportuisse, ut adhiberetur remedium, quo Iniquitas, vel Imperitia Judicantium corrigeretur, quamvis aliquando per accidens, & præter intentionem contingeret sententias reformari in pejus *l.* 1. *in princ.*

11 † Tradit Barbosa, *hic*, *num.* 5. ponderat videndus Pichardus, *in manudict. dicta* 4. *p. in præludio*, Ubi postquam appellationem præsidium vocavit Innocentiæ, *ex cap. omnis oppressus*, *cap. ideo* 2. *q.* 6. *l. à sententia* 5. *ff. de appellat. l.* 1. *tit.* 23. *p.* 3. imò & defensionem à naturâ indultam, *ex cap. cum speciali* 61. §. *porrò*, *cap. dilecto* 63. *hoc tit. num.* 6. Dixit cum D. Bernardo, *lib. de considerat.* ad Eugenium, appellationis remedium esse grande, & generale Mundo bonum, & tam necessarium, quàm Sol mortalibus.

12 Sol enim justitiæ est prodens, ac redarguens opera tenebrarum, ut ex eodem retulit Grego-
13 rius Lopez, in proœmio, *d. tit.* 23. *p.* 3. † Ubi Rex Alphonsus appellationem nuncupat tutissimum, ac tranquillum navigantibus Portum, victis militibus munitissimam Arcem, & sic Livius, *lib.* 3. quem refert Petrus Gregor. *lib.* 32. *Syntagm. c.* 10. *num.* 2. Posuit duas Arces libertatis tuendæ, *tribunitium* scilicet *auxilium*, & provocationem, & Baldus, *in l.* 1. *ad finem*, *Cod. si de moment. possess. fuerit appell.* Appellationem vocat Theriacam contra sententiam primi Judicii; ob idque iterùm Pichardus, etiam in præludio, sub *n.* 21. Dicens non tam utilem, quàm necessarium appellandi usum, ex *dict. l.* 1. *hoc tit.* ait, institutum, ne via defensionibus præcluderetur, & ut solidiùs, & diligentiùs negotiorum merita in diversis Tribunalibus excuterentur, juxta eandem, *l.* 1. *l. ad dictos* 6. *Cod. de Episcopali audientia*, *l. addict.* 29.
14 *Cod. de appell.* † Eo quòd Judicium hominum fallitur sæpè cùm Nemo Mortalium omnibus horis (ut est in proverbio) æquè sapere soleat præcipuè in Juris, atque æqui, & boni dimensu, Quem multi Tramites, multi Ambages in transversum agunt, ex *l. omnis definitio*, *ff. de Reg. juris*, ut tradit idem Pichardus, *suprà in præjudicio num.* 3.

Hinc provenit scire breviter, quòd *appellare*, 15
sicut appellatio habet multiplicem significationem, & præcipuè tres; Nam interdùm importat alium in Judicio convenire, ut accipitur apud Valerium, *lib.* 4. *cap.* 8. ibi: *nec de sorte quemquam Debitorum suorum, nec de usura appellari à suis passus est*, *&* *lib.* 5. *cap.* 8. ibi, *pro eo pecuniam spopondi, quo nomine nunc appellor*, & apud Senecam, *lib.* 1. *de benefic.* ibi, *Nemo beneficia in Calendario scribit, nec avarus Exactor ad horam, & diem Debitorem appellat*, *&* *lib.* 2. *cap.* 6. *si Appellatio, si ad Judicem voco, incipit non beneficium esse, sed creditum*, & Quintilianum, *lib.* 5. *cap.* 2. *Pauper eras, & tam maximè à Creditoribus appellabaris*, eodemque sensu, *Sponsorem appellare*, & apud Cicer. *lib.* 1. Epistola ad Atticum hunc, *& bona non appellando mala fieri*, & Sextus Alphius, Fænerator crebris sermonibus usurpare solebat; & est videndus Textus, *in l. Qui prior* 29. *ff. de Judic. l. fidejussor* 16. §. *fin. ff. de fidejussor.*

Aliquando enim importat si non proprio, ap- 16
pellativo tamen nomine, dignitatis scilicet, vel officii, Aliquem nominare, de qua significatione agunt Doctores, *in l. filia* 18. §. 1. *ff. de condit. & demonstr. l. si quid*, § *fin ff. de leg.* 3. *l. si hæres* 127. ubi. Bartol. annotavit, *ff. de leg.* 1. *cap. quoniam*, Abbas, 14. *de offic. deleg. cap. requisiti* 15. *ff. de Test.* §. *appellamus*, *Instit. de actionibus*, Barbosa, *n.* 3.

Imò aliquando, *Appellare* significat accusare, 17
vel ad Judicium vocare, *dict. l. qui prior* 29. *ff. de Judic.* sic Barbosa, *dict. n.* 3. Ubi ait quòd in hoc sensu, idem est quòd interpellare, *l. si fidejussor.* 17. §. *fin. de fidejussor*, ibi, *cum interpellatus Reus*, & ibi *cum interpellaretur*, post alios Covarruvias, *in pract. cap.* 39. *n.* 1. in versic 3. *& num.* 7. versic. *hinc etiam*, in qua significatione intelligi ait Barbosa Textum, *in cap. de priore* 31. *hoc tit.*

Aliquando *Appellare* significat blando sermo- 18
ne alterius pudicitiam attentare, quo significato Valer. Max. *lib.* 6. *cap.* 1. *filiam de stupro appellare, & Cornicularium stupri causâ appellare*, dixit Seneca, *lib.* 2. *controvers.* Terent. *illum appellavit, de stupro adjectis pretiis.* Quintilian. *in declam. pro milite contra Tribunum, appellatis de stupro vim affert*, *&* *lib.* 4. *Inst. Orator*, *cap.* 1. *Uxor Marito dixit, appellatam esse se de stupro à Tribuno*, & apud Ulpianum, *in l. item apud* 15. §. *si Quis Virgines appellasset*, §. *appellare*, *ff. de injuriis.*

Aliquando tamen importat remedium pro- 19
vocandi de inferiore ad Judicem superiorem, ut constat ex definitione, & dicit Barbosa hîc imo Pichardus, *in manudict. dict.* 4. *p. num.* 13. & Brisson. *lib.* 1. *verb. signif. pag.* 34. *& sequent.* videndus; sic intelligunt, sive provocatio fiat voce, sive porrectis libellis, dicunt enim, *Appellare* ad Imperatorem, Principem; Præsidem,
† Appellare Judicem Senatum, Appellare Ju- 20
dices in Arbitros; Appellare à Judice; appellare Imperator. Magistratus; appellare adversùs aliquem, adversùs sententiam; Appellare contra sententiam, contra aliquem, contra Fiscum. Appellare de sententia, & multa alia, quæ passim offenduntur in digestis, & congerit Brissonius *suprà.*

De aliis pro Rubricæ expositione, veluti 21

Quia

Quis appellare possit, à quibus Judicibus appelletur, à quibus sententiis; seu actibus, coram quo Judice appelletur, ad quos gradatim, vel omisso modo, quando, & à-quo tempore, & qualiter interponatur appellatio, & sub qua differentiâ fiat à deffinitivâ sententiâ, vel interlocutoriâ: De tempore petendi Apostolos, hoc est acta, quibus appellationibus deferatur; de tempore introducendæ appellationis, & de fatalibus ad eam prosequendam, & de attentatis post appellationem; imò de aliis effectibus appellationis, & quæ liceant Judici, aut partibus appellatione pendente, & de aliis multis, Dico *infrà* per quæstiones, tam sub hac Rubrica, quàm sub capitibus hujus tituli.

22 Recusationis materia continetur, sub Rubro hujus tituli in nonnullis capitibus, ob idque scribitur de appellationibus, & recusationibus. Sed quia de hac, & quando interponi debeat, qui Judices recusari queant, & quæ illa sit, & ad quos effectus introducta latè jam dixerim, *in cap.4. de foro competent.* Ideò ibi dicta videbis, ut sic expendas Jura, quæ sub hoc titulo de recusatione loquuntur quæ ibi assignavi, & intellexi.

23 Supplicatio quid sibi velit, & quando interponatur, solent Doctores expendere, sub hoc Rubro; sed quia *suprà in cap. fin. de libelli oblatione q. 4. §. 2. à n.22.* Dixerim qualiter hæc introducta sit in praxi, ad quem effectum, Ideò ibi videbis, & Paz. in *praxi tom. 1. p.7. §.unico*, Ubi latissimè *de supplic. 1. & 2.* & à quibus Judicibus, & ad quos propriè tamen, etsi ab omni Judice queat appellari: Tamen à sententia Principis, & suorum Tribunalium supremorum, cùm eum representent, sit supplicatio tantùm propter excellentiam, & dignitatem eorum, & quia cum appellatio propriè fiat de Judice minori ad majorem, & supplicatio tantùm ad eundem Principem, vel ejus Consiliarios supremos, qui primo cognoverunt, nec de eodem, ad eundem detur Appellatio, sed ad alios Judices superiores, Ideò evenit, ut etsi supplicatio sit in effectu tanquam appellatio, verum quia hæc pendet à Principis voluntate per eum introducta, evenit, ut ab eo possit tolli; non sic in appellatione, ex *l. 17. tit.27. p. 3.*

24 Et Azevedus in proœmio, & *in lege 1. tit. 19. lib.4. recopilat.* & Curia Philippica, *5.p.1.partis §. 4.* plura commemorat de primâ supplicatione, de qua videbis, *l. 4. tit. 4. lib. 7. recop. l. 9. tit. 17. lib. 4. recop. l. 25. tit. 23. & l. 4. tit. 24. p. 3. l. 5. tit. 17. ex l. 2. tit. 19. lib. 4. l. 5. tit. 5. lib. 7. l. 4. tit. 19. lib. 4. recopil. l. 3. tit. 17. lib. 3. recopilat. l. 1. tit. 11. lib. 3. l. 9. tit. 13. lib. 8. l. 5. tit. 12. & 2. lib. 4. recopilat. l. 7. dicto tit. 17. lib. 4. recop. l. 1. tit. 19. dicto lib. 4. recopilat. l. 1. tit. 20. eodem lib. 4. l. 14. tit. 14. p. 3. l. 1. & 7. dicto tit. 20. lib. 4. recop.* cum aliis congestis ab eodem Paz. Azevedo: Ubi suprà, in quibus latissimè agitur apud nos, de primâ, & secundâ supplicatione, quando locum habeant, & quando cessant, & ob id alios commentarios non facic: His agunt Guid. Pap. *q.189. n. 2. & q.345.* Avendanus, de secundâ supplicatione, *n. 1. & 2.* Gailius, *lib. 1. pract. cap. 155. n 3.* aliqua recolligit videnda Pichardus, *in manudict. dicta 4. p. §. 22.* aliqua dixi, *suprà in cap.6. de re Jud. q.3.* versic. *ad quintam*, de revisione sententiæ, & aliqua in secundâ supplicatione, & revisione, congerit Riccius videnda, *collect.2518.* ad Textum, *in l. si quis adversus, Cod. de precibus imperat. offer.*

25 Et Riccius, *collect.* 2069. Dicit quòd regulariter prohibitâ appellatione, non censeatur prohibita supplicatio, Gratianus, *decis.* 39. Tamen statutum Bononiense, de quo loquuntur quod aufert appellationem, comprehendit supplicationem Rota Bononiens. *divers. in decis.* 7. quam limitat Franchis, *in decis.* 148. Milaneu. *in decis.* 2. Mastrillus, *in decis.* 158. Ubi constaret de notoriâ nullitate; Nam tunc utique supplicatio videtur admittenda.

26 Relatio verò affinitatem com appellatione, quia sicut appellatio fit ab inferiore ad superiorem; ita & relatio, & sicut pendente appellatione, ita & pendente relatione; Imò etiam promissa, dumtaxat nihil attentari, & innovari debere agnoscunt Doctores per Textum, *in cap. licet de officio delegati, l. 1. ff. nihil innocari, appel. pend. l. ex illo, Cod. appellation. l. si quando, Cod. de relationibus*, & ibi Baldus, quia sicut per appellationem causæ cognitio devolvitur ad Superiorem; ita & per relationem, sic quod apud referentem, seu remittentem esse desinat, *l. ad Principem 22. ff. de appellationibus, & relationibus.*

27 Est enim relatio, aliis omissis acceptionibus, de quibus Marta, in praxi *p. 6. actu 2. num. 10.* Judicis inferioris de jure dubitantis ad superiorem Pontificem, vel Principem, aut etiam Proconsulem, vel Præsidem transmissa consultatio, ut sciat Quis in judicando sequendum sit, *leg. eum quem, §. 1. ff. de Judic.* Wesenbech. videndus ad Titulum, *ff. de appellat. num.10.* Andreas Valensis, *in Rubrica hic, §. 20. num.3.* Ubi dixit sic procedere, quando dubitatur in Jure, non in facto.

28 Qui etiam ait, *num. 2.* quòd relatio differt ab appellatione, nam appellatio interponitur post sententiam exceptis causis Criminalibus, *l. inter pœnas 6. ff. de interdictis, & relegatis, l. si Quis filio, §. quid tamen, ff. de inofficioso Testam.* Imò idem Valensis, *dicto §. 20. numero 4.* Dixit hanc fieri dupliciter, aut implicitè, prout olim juxta Canones in magnâ Judicum ignaviâ, aut timiditate fieri solebat, *cap. dudum electione cap. 1.* ut lite non contestatâ, vel additâ declaratione ejus in qua est referens.

29 Item etiam Wesenbech. *in dicta Rubrica, ff. hoc tit. sub num.* 10. ait consultationis exemplum dandum esse Partibus, ut si fortè alicui minùs plena videatur possit apponere suas rationes; & refutatorios libellos Principi offerre, *l. 1. & 2. Cod. de relationibus*, quod Judices in petendis hodie à sede aliqua, ut loquuntur Scabinali, sententiis facere convenit. † Et sic Textus, *in cap.* 30 *intimali 68.* ubi Barbosa cum multis, *num. 1.* ait quòd si Judex dubius de jure vult consulere Superiorem, debeat consultationis copiam Partibus dare, alter ei non credi; imò notat cum Glossa, *ibi*, verbo, *de inquisitionis in tertio:* quòd si Judex inferior ad Superiorem referat quæstionem facti, præsumitur ut faciat hoc causâ se exonerandi, ut per alium Barbosam, *in l. eum qui temerè, §. fin. n. 32. ff. de Judiciis.*

31 Usus tamen relationis faciendæ, etsi olim de Jure Civili frequens esset, & obvius, *dicta lege 1. & sequent. Cod. de relationibus.* Atque etiam Justiniani constitutionibus retentus, & ampliatus, *novel.82. §. ult. 133. 115. in princ.* Sed per

No-

novellam 125. penitùs fuit ſublatus; Imo & Pontificiæ relationes, uſum quoque ſuum ferre amiſerunt, ut conſiderat Andreas Valenſis, *hîc, dicto* §. 20. *num.* 5. eo argumento quod de relatione tantùm fiat mentio, *in dicto cap. intimaſti hoc tit.* & non in alio niſi quod in inferioribus Ruſticorum Tribunalibus, adhuc utcunque retineatur, in quibus ad proxima ſuperiora Tribunalia fieri ſolet relatio.

32 Solet etiam hodie, pleriſque in locis relatio cauſæ fieri ad conſilium, ut vocant Sapientis, & plerùmque Juriſperitorum, qua relatione durante ſuſpenditur Juriſdictio Judicis inferioris, ut notant Doctores per Textum, *in cap. cum in veteri de elect.* Valenſis, *hîc, dicto* §. 20. *n.* 5. *in fine*, & Barboſa *in dicto cap. cum in veteri nu.*2. Gonzalez, *Regula* 8. Cancel. *Gloſſa* 46. *nu.* 40. Bertachin. *de Epiſcopo* 1. *p. lib.* 3. *nu.* 87. & 88. docent per verba ibi *non fuit ſpectatum conſilium* quod poſt requiſitum conſilium ſit ſpectandum
33 reſponſum per tempus neceſſarium. † Ita ut Conſultor poſſit cuncta rimari, & conſiderare & idem Gonzalez, *in dicta Gloſſa* 46. *num.* 38. & *Gloſſa* 48. à *nu.* 12. & Barboſa, *in dicto cap. cum in veteri num.*2. per verba Textûs, ibi, *licet*
34 *poſtea requiſitum fuerit.* † Dicunt quod conſilium debet præcedere, ac peti ante actûs expeditionem; Ita ut ſi poſt modum petatur, actus ſit nullus, & hoc quamvis ſctus ſit delegatus ex Cabedo, *decif.* 59. *p.* 1. *n.*7. Rebuffo, *in tract. nomin. q.*8. *num.* 14. quæ doctrina vera eſt, & ſi conſilium non obliget ad ſequendum juxta Bartol. *in l. cum Prætor* 59. §. *mando, ff. de leg.*2. Menochius, *de præſumpt. lib.* 6. *q.*33. *à nu.* 25. Sanchez, *de Matrim. lib.* 1. *diſp.* 34. *num.* 24. cum multis Barboſa, *Axiom.* 92. *nu.* Guttierrez, *de Tutel.* 1. *p. cap.* 8. *num.* 4.

35 Ex his quæro pro hac Rubrica, an relationea duæ in parte conformes, ſi una contineret ſummam Ducatorum 20. & alia decem, debeant executioni mandari pro ſumma Ducatorum 20. tantùm, quia in majori ſumma ineſt minor, & fuit deciſum quod mandentur executioni tantùm quosd decem; quia in illis ſunt conformes, & fuit exequutum ſic, ut tradunt Riccius *collect.*1635. *ad Rubricam, Cod. de relation.* Afflict. *decif.* 362. de Franchis, *in decif.* 710. *numero* 8. & 359. Theſaurus, *in pedemont. decif.* 122. *numero* 10. Marcus Anton. de Amatis, *in decif. Marchiæ Anconit.* 55. Peregrin. *in decif. Pataviæ* 60. *num.* 1.

36 Secundò, quæro pro eadem Rubrica cum eodem Riccio, an duæ relationes Magnæ Curiæ Vicar. conformes, ſi continerent manifeſtam iniquitatem, ſint executioni demandandæ, ſi ab eis fuerit appellatum, & refert deciſum affirmativè; Tamen ſi procedatur in cauſa appellationis, quod ſervatis ſervandis revocabuntur relationes tanquam injuſtè latè, & factâ executione præſtetur fidejuſſio, Afflictis *in decif.* 39. & 47. Cardinalis Puteus, *in decif.* 401. *p.* 1.

37 Tertiò quæro an relationes duæ conformes ſuper Teſtium examinatione, parte non citatâ, ſint validæ, & executioni poſſint demandari, & dicit Riccius pro eadem Rubrica, *Cod. de relat. dicta collect.* 2635. Affirmativè deciſum, nec retardari executionem, niſi eſſent nullæ ipſo jure & nullitas vera eſſe debet ſecundùm Afflict. *in decif.*28. ſed Farinacius *in decif. collect.*77. tradit contra iſtam deciſionem fuiſſe deciſum.

38 Conſultatio eſt etiam in uſu, & licet in appellationis materiâ plerumque confundatur cum relatione, eo quòd per conſultationem fiat relatio, & per relationem conſultatio tranſmiſſis actis; ſed hæc Juſtinianus ſeparavit: titulo *Cod. de relation.* & *tit. Cod. de appellation.* & *conſultation. eodem*; eo quod conſultatio in ſola nuda interrogatione ſuper aliquo juris dubio
plerumque conſiſtat. † Relatio autem in ex- 39
plicatione totius cauſæ, tranſmiſſis etiam actis notat Andreas Valenſis §. 20. *num.* 7. per Textum *in l. fin. Cod. de relationibus*, & *l. ſciendum, ff. de appellat. recipiendis.*

Igitur ut mihi videtur ex jam dictis conſulta- 40
tio maximam habet connexitatem cum conſilio, de quo per Textum *in dicto cap. cum in veteri de elect.* Et jam plura adjunges, ut ſciss ad quos Judices inferiores debeant recurrere pro ſedandis dubiis privilegiorum, & legum, recurres ad longè dicta *ſupra in cap. cum veniſſent* 12. *de Judiciis.*

QUÆSTIO I.

An appellatio taliter ſit inducta à jure naturæ, ut Princeps nequeat ejus remedium auferre: An liceat excommunicato: An appellans probare debeat ſe juſtè appellare, & perperam fuiſſe indicatum; Et an Judex teneatur regulariter admittere appellationem ab interlocutoria?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio eſt inventa, ut Judici iniquè judicanti imputetur materia, eſtque defenſionis ſpecies nemini deneganda, expende, ut numero* 7. & 8.

2 *Appellatio habet primordia ad defenſionem ob id, quæ dicitur juris naturalis, expende, ut num.* 6. & 7.

3 *Citatio competit unicuique jure naturæ, nec à Principe tolli poteſt, cum in his, quæ ſunt Juris naturalis poteſtas Principis plena nihil operatur, & in quo differat appellatio, à num.* 5. & 10.

4 *Appellandi conſuetudo fuit introducta ab origigine mundi, & à tempore Luciferi fuit inventa per Angelos bonos, & in Paradiſo à primo Parente, &c.*

5 *Appellatio poteſt tolli per Principem commiſſa cauſâ, appellatione remota: fallit n.* 7.

6 *Appellatio quoad inventionem eſt juris naturalis, quoad formam jure Civilis.*

8 *Appellatio ſecundùm alios, non eſt propriè defenſio.*

9 Cap. 3. de reſcriptis, cap. Paſtoralis 53. hoc Titulo.

10 *Lites non debent eſſe immortales.*

11 Clem. 2. de Re judicata.

12 *Citatio in nonnullis caſibus non prærequiritur.*

13 *Princeps quit interpretari naturale jus, & auferre modum defenſionis extrajudicialem, prout aufertur legitimè condemnatis ad mortem.*

14 *Excommunicatus quando appellare poteſt; num.* 15. 16.

17 *Appellanti incumbit probare ſe appellaſſe, & cur-*

currit ei tempus à tempore scientiæ, si absens fuit, num. 19.

18 Auth. de his qui ingrediuotur ad appell. §. illud.

21 *Appellanti habenti præsumptionem pro se non incumbit probare; sed Parti contraria n.* 22.

23 *Appellatio admittitur ab interlocutoriâ sententiâ, sicut à deffinitivâ ab appellante justâ allegatâ causâ, & dum interlocutoria vim habeat deffinitiva, n.* 28. 29. *Ubi exemplificatur, n.* 30. 31. 32. 34.

24 L. 1. §. quæsitum, ff. de appellationibus, l. 2. Cod. de appell. recip. l. ante sententiæ tempus, Cod. quorum appell. non recipiantur, L. 2. Cod. de Episcopali aud. Num. sequent.

27 *Judex cui est interposita appellatio, nequit de causa cognoscere, etsi non sit inhibitus, dum tamen admiserit appellationem.*

28 Concil. later. sub Leone X. tom. 3. Concil. sessione 10.

30 *Appellatio admittitur ab interlocutoriâ, qua Quis declaratur Minor, aut Major.*

31 *Appellatio admittitur à Judice, qui se declarat competentem, si ejus incompetentia allegetur, vel si pronuntiat desertam esse appellationem, num.* 33. *vel si pronuntiat non esse audiendum Eum, qui intra terminum non egis? num.* 33.

34 *Appellari quit ab interlocutoriâ continente gravamen irreparabile, vel si difficulter, n.* 35.

36 *Sententia interlocutoria, quando contineat damnum irreparabile? num. sequent.*

38 *Appellari quit à sententia interlocutoria tortura, & captura, aut actualis incarcerationis, num.* 38.

1 AD primam quæstionis partem, videtnr dicendum, quòd cùm appellatio sit inventa, ut oppressi releventur, ot suprà insinuavi, & Judicii iniquè judicanti imputetur materia, ut *in l.* 1. *Cod. de appell.* Cumque sit talis defensionis species, ut à Nemine impediri possit, ut latè considerat cum multis Salgadus, *de protectione Regia p.* 1. *eap.* 1. *præludio* 3. *à num.* 79. & ex aliis probet Cevallos, *in proœmio de cognit. per viam violentiæ cap.* 11. *ubi num.* 1. plura jura, & rationes adducens, probans à *num.* 10. illa omnia procedere ex principii juris naturalis, ex *l. scientiam*, §. *qui cum alter.*, *ff. ad leg. Aquiliam Clem. Pastoralis de re Jud. l. defensionis facultas*, *Cod. de Jure Fisci lib.* 10.

2 Cumque appellatio etiam habeat primordia ad defensionem, & ob id dicatur juris natoralis, Andreas de Isernia, *in cap.* 1. verbo, *committentium*, *nu.* 17. & 18. Quæ sint Regalia in usibus fendor. Alex. *cons.* 12. *volum.* 5. Vincentius de Anna, *in eap.* 1. *num.* 105. de Vassallo decrepitæ ætatis videtur dicendum: ut talis defensio per Principem tolli nequeat, ut tradit Innoc. *in cap. eùm inter de exceptionibus.*

3 Secundò facit; Nam sicut citatio tolli à Principe nnn potest; ita nec appellatio: Utraque enim ad defensionem spectat, competit enim unicuiqoe citatio jure natnræ ad defensionem comperentem, *l. ut vim de Justitiâ, & jure*, *l.* 1. §. *eùm arietes*, §. *si Quadrupes pauperem fecisse dicatur*, *eap eùm inter de exception.* Sed citatio juxta communem Doctorum sententiam tolli à Principe nequit, adjecta etiam clausula, *ex certa scientia, & de plenitudine potestatis, & proprio motu;* Quia in his, quæ sunt naturalis juris, potestas Principis plena nihil operatnr, *eap. fin. de consuet.* rectè Covarr. *lib.* 3. *variar. cap.* 6. *nu.* 8. Molina, *lib.* 2. *de primog. eap.* 8. *nu.* 31. Thesaurus, *in Pedemont. decis.* 91. Ergo & idem de appellatione cum ejus primordialis natura sit, ne via defensionis præcluderetur, instituta tanquam Innocentiæ præsidium, *cap. eum speciali*, §. *porro de appellat.* cum multis eam esse Juris naturalis, probant adducta, tum de Jure, tum ex bonia Authoribus à Pichardo, *in manudiction. p.* 4. *in prælud. à num.* 21.

Et sic Cevall. ex multis, *dicto cap.* 11. *in proœmio per viam violentiæ à num.* 11. probat ab origine Mundi, appellandi consuetudinem introductam esse, & à tempore Luciferi fuerit inventa per Angelos bonos: Item quòd fuerit introducta in Paradiso à primo Parente, eo quòd fuit facta ab occiso Abele, contra violentiam Caini, & quòd Paulus Apostolus appellavit ad Cæsarem, & quòd Moses fuit Judex constitutus à Deo, inter Israelitas & Pharisæos ad tolerandam violentiam. 4

His tamen; & aliis longè adductis à Doctoribus existimo dicendum appellationem posse per Principem tolli commissâ causâ, appellatione remotâ, ex Textu, *in leg.* 1. §. *interdum*, *ff. quando appell. non licet*, *eap.* 1. *de rescript. cap. Pastor.* 53. *de appellat. cap. super eo* 13. *cap. super quastionum* 47. §. *si vero de officio deleg. l* 13. *ad finem tit.* 23. *p.* 3. & per consequens non videri appellationem à jure naturali inductam, sicut & citatio, quæ propria est Juris natnralis, taliter ut nequeat à Principe tolli ex dictis, & patet ex *Clem.* 2. *de re Judicata;* Videbis quæ latissimè adducit Balboa omnino videndus, *in cap.* 1. *de causa possess. & propriet. à num* 49. & 79. Ubi agit de citatione, & appellatione Pichardus, *suprà num.* 27. & 28. 5

Ego autem, ut hanc difficultatem expendam, Existimo dicendum inventionem appellationis esse juris naturalis, quoad formam verò juris Civilis, ut colligitur ex Alciato, *in practiea Civili* 3. *p. tit. de appellationibus*: & sic cùm forma appellationis sit de jure Civili; sequitur quòd defensio quæ inducitur per appellationem, sit etiam Civilis, & per consequens ut queat Princeps eam auferre, adhibitâ clausulâ *appellatione remotâ* sequitur Cevallos, *dicto cap.* 11. *in Proœmio à num.* 13. ob idque multi adducti à Balboa, *in dicto cap. de causa possess. num.* 81. dixerunt ideo citationem tolli non posse, quia naturalis est defensio, appellatio autem, ideò à Principe tolli queat, quia est defensio Civilis, qood idem Balboa improbare videtur, *à num.* 82. & in prædictam distinctionem, inclinat Pichardus, suprà videndus, *à dicto num.* 21. *ad* 26. 6

Qoi post multos authores addit, *num.* 28. *in fine*, quòd licet appellatio generaliter sumpta defensio sit juris humani, & positivi; sed tunc demum sit juris naturalis, quoties omnino perpensis nogotii circumstantiis, & qnalitatibus necessaria sit, ad Justitiam ministrandam, jusque suum unicuique reddendum. Et in boc casu, ait Covarruvias, à Principe tolli appellationem non posse: Videndus Mantua, *in Rubrica*, *ff. de appellat. num.* 13. Rebuffus 2. *tomo tit de rescriptis in præfatione*, *n.* 161. Pinellus, *in Rubriea*, *Cod. de resemd.* 1. *p. cap.* 2. *num.* 21. ultra ea quæ adducit 7

ducit Didacus, Covarr. doctè, & latè suprà
citatus.

8 Verùm idem Pinellus, *suprà 1. p. cap. 2. n. 22.*
in versic. *quæ conciliatio*, dixit appellationem
non esse propriè defensionem, ita ut remotâ ap-
pellatione defensio non tollatur, quæ propriè
est, ut plenè Reus audiatur, eique injuria non
fiat, *ex dicta Clementina Pastoralis de re judicatâ*,
quia an autem debeant esse plures instantiæ, vel
plura Tribunalia, merè arbitrium est, Nemo
enim scire potest, An in prima, An in secunda
instantia justior sententia erit? Tradit Balboa *in
dicto cap. 1. de causa possessionis & proprietatis,
num.* 83. Videndus à *num.* 84. Ubi adducit infra,
per quæ citatio non est necessaria, de quibus
jam dixi sub *dicto cap. 1. de causa possessionis.*

9 Ex his enim jam deducitur vera interpretatio
Textûs, *in dicto cap. 1. de rescriptis*, *dicto cap.
Pastoralis 53. de appellationibus*, & ad alios suprà
adductos, quibus dictum est posse justis de cau-
sis Papam, & Principem causas appellatione re-
mota examinandas committere; nec ex eo de-
fensionem naturali jure inductam tollere, si
cujuscunque causæ etiam gravis committat exa-
minationem Judici docto, & integerrimo, apud
quem cum in primâ instantiâ omnes hi, quos
negotium principale tangit citentur, eorumque
defensiones audiantur, satis, superque sit juri
naturali subventum, etiamsi appellatio non ad-
mittatur cum lites immortales esse non debeant.

10 † Imò expediat Reipublicæ, brevem litibus fi-
nem imponi, *l. properandum*, *Cod. de Judiciis
Trid. sess. 24. cap. 20. cap. finem litibus de dolo*,
cap. 2. de causa possessionis, Pichardus, *in dicto
proœmio manuduct. ad prax. 4. p. num. 29.* & ad-
dit Balboa, *in cap. 1. hoc tit. n. 12. & 13.* cum
Covarr. *lib. pract. cap. 23. nu. 6.* appellationem
quoad suam substantiam, & essentiam, & quate-
nùs respicit innocentiæ defensionem esse juris na-
turalis, ex *dicto cap. cum speciali 61. §. porro,
hoc tit.* sed generaliter sumptam respicere defen-
sionem juris humani, qui à Principe tolli potest,
& non tolli totalem defensionem; sicut si à Prin-
cipe tolleretur citatio; quia hæc directè tendit
ad defensionem juris naturalis. † Quo in sensu
loquitur *dicta Clem. 2. de re judicatâ*, & post ali-
qua quæ congerit Barbosa, *in cap. 3. hoc tit. à
n. 5.* videnda videtur sic resolvere.

12 Et ut Ego considero etiam hanc doctrinam
posse; etsi non ita frequenter accidere incita-
tiones; Nam sunt aliqui casus, in quibus ea
non prærequiritur, de quibus alibi dixi: &
probant Doctores per Textum, *in cap. Roma-
na*, §. *fin. hoc tit. cap. cum autem de electio-
ne*, *cap. cum olim ad finem de re judicata l. 1.*
§. *quod. de frumentaria*, *ff. de administr. ad ci-
vitat. pertin.* Ex quibus colligitur contra inde-
fensum, & non citatum procedi posse, & *in
cap. dudum. 12. de elect.* quibus singulis res-
pondet Balboa dicendo, *in dicto cap. 1. de cau-
sa possessionis à nu.* 85. ibi non fuisse sublatam
13 citationem. † Sed sub *dicto n.* 84. ait ut cum ad
Principem spectat interpretari jus naturale: ar-
gum. Text. *in cap. venerabilis* 13. versic. *rationi-
bus* Qui filii sint legitimi, notat Covarr. *in 4. p.
2. cap. 6. §. 9. n. 2.* ipsum posse declarare, quan-
do competit alicui justa defensio, ob idque rectè
posse modum defensionis auferre, etiam extra-
judicialem, prout aufertur legitimè condemna-
tis ad mortem, ex D. Thom. 2. 2. q. 69. *art.* 4.
Covar. *lib. 1. variar. cap. 1. nu.* 13. Cenedo, *ad*

decretales, collect. 43. n. 2. sive etiam judicialem,
eoque modo posse tollere exceptiones, ut dixi,
suprà sub Rubrica de exceptionibus, appellationes,
ut hîc, & ut probo ex multis casibus infrà, *in
cap. 7. hoc tit.* & in aliis juribus hujus Tituli;
Item recusationes juxta ea quæ adduxi, *suprà in
cap. 4. de foro competenti*, *q.* 44. item & ex legi-
timâ causâ citationes, ut dixi sub *dicto cap. 1. de
causa possessionis*, & alibi videbis adducta, *infrà
q. 5.* versic. *ad sextam.*

Ad secundam quæstionis partem, An liceat 14
excommunicato appellare, videtur quòd sic ex
cap. cùm inter, de exception, & quòd magis est
etiamsi à principio Actor fuerit juxta ea, quæ
dixi videnda, *in cap. intelleximus de Judic. q. 13.
14. & 15.* Etenim si Quis ex sententia condem-
natur, indiget primò, defensione adversùs sen-
tentiæ iniquitatem, & apprehensionem, ex *dicto
cap. ad Romanam*, *el 1. el 2. 2. q. 6. cap. suggestum
in principio hoc. tit. l. 1. eodem*, è qua inquam
defensione, cùm sit juris naturæ, nec excommu-
nicatus privari debet: Tradit Pichardus, *in ma-
nuduct. ad praxim. p. 4. in proœmio n. 26.* & Bal-
boa, *in dict. cap. 1. hoc tit. n. 12.* dixit, *ex dicto
cap. cum speciali 61.* §. *porro hoc tit.* per verba,
ibi, *sed ad præsidium, innocentiæ institutum.* Ap-
pellationem quoad substantiam & essentiam, qua-
tenus eam defensionem respicit esse juris natura-
lis. † Et ob id dici communiter licitam esse ex- 15
communicatis appellationem, ex *dicto cap. cum
inter de exceptionibus*: Nam eo ipso quòd Quis
sententia condemnatur, indiget defensione ad-
versus oppressionem, ut dictum est. Sed quia
solemnitas appellationis est de Jure Civili in-
venta ex *l. 1.* versic. *exactis deinde Regibus*,
ibi *lege latâ factum est, ut ab eis provocatio esset*,
ff. de origine juris l. 2. ibi *legum adminicula Cod.
de sentent. Præfectorum prætorii*, Balboa, *suprà*,
& Pichardus videndus, *à nu.* 21. Ubi plura ex-
empla ex bonis authoribus adducit, & *dicto n.*
26. cum Abbate, Silvestro, & Paz; Ideò eve-
nit, ut excommunicatis, quandoque appellatio
auferatur, sicut & aliis ex dictis in hac quæs-
tione, *à nu.* 1. † Et hoc pacto intelligitur Va- 16
lensis hîc, §. 2. *nu.* 4. quatenùs dicit quod ex-
communicatus potest appellare judicialiter, quia
illa appellatio est species defensionis, quam ne-
quidem denegandam scribit Speculator; sed quod
appellare nequeat extrajudicialiter dicit, quia
talis appellatio habet vim conventionis; non enim
excommunicatus alium convenire potest, cum
ut dixi, *in dicto cap. intelleximus fungeretur
vice Actoris, excommunicato denegata.* Et ad-
junges quæ adduxi, *infrà in cap. Pastora-
lis §. verum q. 2.* versic. *ad quartam*, *hoc Ti-
tulo.*

Ad tertiam quæstionis partem; Bartolus dixit, 17
lege is qui ad Civilia, *Cod. hoc Titulo*, duos ca-
sus esse distinguendos; Primus est, cùm ritè hoc
est, An legitimo tempore fuerit appellatum? Se-
cundus, cùm quæritur, An justè fuerit appella-
tum? In primo casu, ait Bartolus ut appellanti
incumbat onus probandi: Sequitur Capella
Tholosana, *decisione* 341. & probare videtur Tex-
tus, *in dicta l. is qui*, in verbis ibi, *cùm igitur
ad munus vocatus appellaveris apud Præsidem
Provinciæ justè appellasse ostende*, & Bartolum
sequutus Fachioeus, *lib. 1. controvers. cap. 81.*
illum explicans dicit ab eo dictum verum esse,
quando appellans fuit præsens sententiæ latæ,
qui cùm scientiam habeat, tenetur appellare

intra decem dies; sed probare se id fecisse, quia non præsumitur aliter factum: Argumento, *in l. quicunque*, §. *qui à pupillo*, *ff. de Publicana.*

18 Obstat prædictæ resolutioni Imperator, *in* §. *illud in Authentica*, de his, qui ingrediuntur ad appellandum in illis verbis, *ita potiantur Victores sententiis, si eas rectè habere monstraverint*; ob idque Rota, *in decis.* 316. in novis, *item si possessor.* decidit non incumbere id onus appellanti, ut doceat se intra decem dies appellasse, sed Adversario, ut contrarium demonstrat: docent Francus, *in cap.* 1. *n.* 11. *hoc tit. & in cap. bonæ eo-*
19 *dem. col.* 8. versic. *octavo debet appellans.* † Ex eo fundamento quia tempus appellanti currit à die scientiæ; non autem à die sententiæ latæ, *cap. concertationi hoc titulo. lib.* 6. Quia ignorantia præsumitur, *ex l. veriùs, ff. de probationibus* & hæc sententia ne sit contra Bartolum, vera mihi videtur in eo casu, quando tempore latæ sententiæ appellaturus ab ea absens fuerat: sic Fachineus, *ubi suprà.*

20 In secundâ distinctione Bartoli relatâ, si quæratur, An justè fuerit appellatum? Resolvit Bart. quòd si ex negatione, fundatam habeat intentionem, Appellans sufficiat ei dicere se injustè condemnatum, & acta exhibere; Quòd si ex testibus, & instrumentis pendeat probatio, tunc onus probandi pertineat ad eum, in causâ ipsâ principali; sic probans, *ex l. per hanc Cod. de tempor. appell. l. eos* §. 1. *Cod. hoc tit.* Quòd si ex Litigatoribus Unus tantùm prosequatur appellationem, Altero absente, tunc probare debeat is, qui prosequitur, juxta Textum, *in dicto* §. *illud*, *Authentica his, qui ingrediuntur ad appel.*

21 Sed Fachin. Ubi *suprà d. lib.* 1. *controv. c.* 8. versic. *quod verò*, Etiam distinguit Bart. intelligendum in hoc secundò casu, sicut in primo: Nam si Appellans pro se non habeat præsumptionem, ac ut vulgò dicitur intentionem fundatam: Tunc is probare debeat se rectè appellasse, veluti Actor qui se Creditorem esse contendit in primâ sententiâ succubuerit, & aliâ appellaverit, non habet intentionem fundatam, sed probare debet se Creditorem; atque adeò se justè appellasse, & secundùm hanc partem esse
22 accipiendum Text. *in d. l. is qui*, ubi Bart. † Quòd si is qui prosequitur appellationem, Altero absente, ex solâ præsumptione sententiæ, contra se latæ præsumptionem habent pro se, veluti si tanquam Debitor fuerit condemnatus, etsi Debitorem esse negat, tunc probare non debeat se justè appellasse, quia Adversarius ejus, qui est Actor probare debet *l. actor quod asseverat*, *Cod. de probationibus* & sic Fachin. ait accipiendum esse Text. *in d.* §. *illud Auth. de his, qui ingred. ad appellandum.* videbis Menoch. *lib.* 2. *de præsumpt. cap.* 95. *lib.* 2. de hoc dubio agit Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ quæst.* 48. *à n.* 15.

23 Ad quartam quæstionis partem; Existimo dicendum, ut sicut à definitiva debet per Judicem à quo admitti appellatio: Ita etiam ab interlocutoriâ, quia sicut per definitivam Appellans gravatus dicitur; Ita & per interlocutoriam, ut infrà latè dico: Quare si talis causa ab eo fuerit allegata qui provocavit; quæ si fuisset vera meritò appellatio fuisset interposita; videtur ut Judex debeat appellationi deferre, juxta Textum, *in c. ut debitus honor* 59. *infrà hoc tit.* in versic. *talem ex c. cordi hoc tit. l.* 6. Ubi Pontifex docet apertè appellationem esse admittendam, si justam causam appellans allegaverit. Et *ex c. Romana*, §. *quòd si objiciat. eod. tit. lib.* 6. Ubi probatur appellationem admittendam non esse, Ubi ex legitimâ causâ interpositio non est, igitur si ex causâ debebit admitti. Deinde quia appellationibus frivolis deferendum non est, *c. cum appellatione eod. tit.* Ergo legitimis est deferendum *ex c. super eo* 10. *c. super eo* 12. *hoc tit. c. cum speciali* §. *porro. significante* 69. *hoc tit.* Ergo quoties justa & rationabilis aderit, appellandi causa, debet ab interlocutoria appellatio admitti, *ex. c. cum causam hoc tit. c. eod. tit. lib.* 6. Hanc doctrinam defendit Fachin. *lib.* 1. *controvers. cap.* 80. & Doctores in præcitatis Juribus.

Quæ tamen patitur non leves difficultates; 24
Nam ex Textu, *in l.* 1. §. *quæsitum, ff. hoc tit. l.* 2. *ff. de appellationib. recipiendis*, *l. ante sententiam tempus*, *C. quorum appellationes non recipiuntur.* Satis apertè apparet sententiam ante definitivam esse immaturam. Deinde facit Textus, *in l.* 2. *Cod. de Episcopali audientia.* Ubi Appellans ante sententiam definitivam quinquaginta librarum argenti mulcta punitur; Ergo Appellans ab interlocutoria hanc pœnam incurret.

Quòd si, ut communiter Doctores distinguunt. 25
Respondeas verum esse, ut de Jure Civili appellatio ab interlocutoria non admittatur; Sic intelligi Jure relata; Secus tamen contingere de Jure nostro Canonico, *ex dicto cap. super eo* 22. Ubi hoc expresse cavetur, & *in cap. non ita* 12. *q.* 6. doceantque relati à Vivio, *lib.* 2. *comm. opinione* 17. Rebuffo. *in l. quod jussit n.* 222. *ff. de re Judicata*, Castrensi, *cons.* 334. *volum.* 1. Alex. *cons.* 27. *volum.* 3. Baldo, *in dicta l.* 2. *n.* 4. *Cod. de Episcopali audientia*, videndus Balboa latè disputans, *in dicto cap. ut debitus honor à n.* 7.

Tamen illa distinctio labefactari videtur ex 26
nostro jure Canonico: Nempe quia si appellationi deferre teneretur Judex appellatione admissâ, ulteriùs ipse Judex non posset de causâ cognoscere *ex d. c. cum appellationibus*, *hoc tit. l.* 6. sed sic est quòd non obstante Appellatione, potest Judex adhuc in causâ cognoscendâ procedere, antequam inhibeatur, ut *in c. Romana*, §. *si verò*, & *in c. non solum hoc tit. l.* 6. ergo fiet ut regulariter Judex non teneantur admittere appellationem interpositam ab interlocutoriâ sententiâ, ut docent Gloss, & Francus *in c. de priore*, *hoc tit.* Bald. *in l. quoniam judices*, *Cod eod.*

Sed Respondeo esse, ut Judex à quo est appel- 27
latum, non possit de causâ cognoscere, postquam appellationem admisit, quia dicitur Jurisdictionem à se abdicasse, ut *in dicto cap. cùm de appellationibus*, *hoc titulo*: verùm si appellationem non admittat, tunc existimo, ut possit procedere in causâ, antequam inhibeatur, taliter ut constiterit vera causa appellationis, processus revocetur, & attentatum post eam, Juxta dicenda, *infrà in cap.* 1. & 51. *hoc titulo*, & in hoc casu respondet Fachineus *dicto lib.* 1. *controvers. cap.* 81. *in fine*, loqui Textum, *in dicto cap.* non solùm tamen si minus rationabiliter: tunc revera appellans debeat remitti ad Judicem inferiorem, à quo scilicet appellavit, & in expensis condemnandus, *ex dicto cap. ut. debitus*, & de ratione expensarum, latè agens expendit, Vidandus *ibi*, Balboa, *à n.* 79.

Tamen est impedimento consilium Lateranen- 28
se *sub Leone X. celebratum* 3. *tom. concil. ibi, sess.* 10.

ubi

Ubi cùm Litigatores appellandi facultate sibi concessâ abuterentur, & experientia rerum doceret legalem provisionem utiliorem esse Reipublicæ; ideò stabilitum fuisse circa hoc legales decisiones in foro Ecclesiastico esse servandas, Quod postea præceptum fuit, *in regul.* 8. *Cancel.* 15. ut refert Gomez. *in reg. de annali possessore q.* 1. & per Tridentinum, *sess.* 13. *cap.* 1. *de reformat. in fine*, cavetur ab interlocutoriâ appellationem non esse licitam; nisi quando interlocutoria habet vim deffinitivæ, idem, *in c.* 24. *sess.* 20. Taliter ut hodie in omnibus Tribunalibus juris Civilis Regula servetur, & confirmatur de Jure Regio, *in l.* 13. *tit.* 23. *p.* 3. *l.* 3. *tit.* 18. *lib.* 4. *ordinament. l.* 3. *tit.* 18. *lib.* 4. *recop.* Ubi cavetur dispositionem legalem, & non Canonicam esse servandam.

29 Hæc tamen omnia, & præcipuè Tridentinum existimo non esse correctoria juris Canonici, sed tantùm declaratoria, tam Juris Civilis, & Regii, quàm Canonici: Nam etsi in Tridentino caveatur; ut ab interlocutoria Appellatio non admittatur; hæc regula sic generaliter sumpta habet duplicem limitationem, quatenùs dicit appellationem esse admittendam ab interlocutoriâ, quan-
30 do talis sententia habet vim deffinitivæ. † Ut exemplificatur etiam de Jure Civili, *in l. intra utile* 40. *ff. de minor.* Ubi constat appellationem admitti à sententiâ interlocutoriâ, qua aliquis Minor, aut Major declaratur, ut ibi cùm Glossa Bartol. ostendit Robert. *lib.* 1. *sentent. c.* 12. Menoch. *de arbitr. casu* 167. imò dicit Texatus, *in dicta l.* 3. *tit.* 18. *lib.* 4. *recop.* Ut liceat appellari à sententiâ qualibet interlocutoriâ habente vim
31 deffinitivæ. † Et sic fieri, ut si quis Judex dicatur à partibus incompetens, & ipse se incompetentem declaret poterit gravatus & oppressus à tali sententia appellare, quæ verè interlocutoria est, sed habet vim irreparabilem sicut deffinitiva, nam semel lata adhuc nec ab eodem Judice queat reparari, Bartol. *in l. quod jussit de re Jud. num.* 9. Alex. *n.* 12. Jason. 13. Ripa 16. Azeved. *in tract. de secunda supplic. de las mil y quinientas*, *à n.* 1. videbis Glossam *in Auth. habita*, *C. ne filius pro Patre*, Bald. *in d. l.* 2. *C. de Episcopali Audientia*: Bartol. *in l.* 1. *n.* 13. *ff. de appell. recip.* Rebuffum *in dicta l. quod jussit*, *n.* 43. & Textum *in l.* 3.
32 *tit.* 4. *lib.* 4. *recop.* † Aliter exemplificat *Glossa* 1. *in cap. cum dilecti de electione*, ubi Doctores, velut si Judex pronunciat desertam esse appellatio-
33 nem. † Item quando pronunciat non esse audiendum eum, qui intra terminum non egit, vel Testes non præsentavit ex *l.* 3. Bart. *ff. de execut.* alios plures casus congerit usque ad 15. Barbosa *in d. c.* 20. *Trid. sess.* 24. *à n.* 19. *ad* 35. ubi probat cum multis, *n.* 20. refert quamplures Doctores agentes de multis casibus, in quibus licita est appellatio ab interlocutoria, inter quos Salgadum *de protect. Reg. p.* 1. *cap.* 1. *à num.* 4. Gonzal. *in Reg.* 8. *Cancel. Glossa* 9. §. 1. *in annotat. à n.* 191. Scacciam *de appel. q.* 17. *limit.* 47. Menoch. *rem.* 4. *adipiscend. q.* 9. *à n.* 822. videbis etiam quos congerit Pichardus *in manduct. ad praxim p.* 4. §. 11. *per totam*, ubi benè expendit.

34 Secunda inquam limitatio, sive declaratio Regulæ prædictæ, est ut quoties interlocutoria sententia continet gravamen irreparabile per sententiam deffinitivam; tunc ab ea queat appellari, licet ex Texto *in dicta l.* 2. *ff. de appell. recip. cap. non solent*, §. *ante sententiam* 2. *q.* 6. *dicto cap.* 20. *Trid. sess.* 24. *d. l.* 3. *tit.* 18. *lib.* 4. *recop.* Socinus *Reg.* 33. *fall.* 1. Beroius *in dicto cap. super eo, hoc tit.* Balboa *in d. c. ut debitus*, *num.* 22. Menoch. *de adipiscend. rem.* 4. *num.* 117. idem *de arbitr. casu* 490. *n.* 3. Decianus *resp.* 62. *n.* 21. *volum.* 5. Petrus Gregor. *de appell. lib.* 2. *cap.* 4. Surdus *decis.* 36. *numero.* 13. Stephanus Gratianus à Marchiæ *decis.* 202. Cevallos *de cognit. per viam violentia Glossa* 7. *n.* 10. & *p.* 2. *q.* 49. *à n.* 1. *Sigism.* Scaccia *de appell. q.* 17. *limitat.* 47. *n.* 85. Amator Rodriguez *de examin. processu*, *cap. fin. p.* 1. *n.* 4. versic. *verumtamen*, Barbosa *in dicto Trid. decreto n.* 36. † Qui *num.* 37. addit hoc procedere, etiamsi gravamen possit reparari, sed non ex 35
toto, vel magna cum difficultate, seu præjudicio partis, ut docent Duenas *Reg.* 51. *limit.* 10. Surdus *decis.* 39. *n.* 14. & 15. Stephanus Gratianus *discept. forens. cap.* 74. *n.* 12. & 13. & *cap.* 77. *num.* 9. Scaccia *de appell. dicta quæst.* 17. *limit.* 47. Gonzalez *in Reg.* 8. *Cancellaria Glossa* 9. §. 1. *in annotat. num.* 177.

Dicitur tamen interlocutoria damnum irrepa- 36
rabile continere, quando gravamen etiamsi sententia deffinitiva obtineat adhuc gravatus, & læsus remaneret. † Veluti in sententia interlocu- 37
toriâ torturæ, quæ cum gravamen irreparabile contineat certum est posse ab ea appellari *l.* 2. *ff. de appell. recip. l.* 13. *tit.* 23. *p.* 3. ostendit Gomez. *tom.* 3. *variar. cap.* 13. *num.* 13. latè Salgado *de protect. Regia* 1. *p.* Scaccia *dicta quæst.* 17. *limit.* 48. *à num.* 143. Trentacinq. *variar. resolut. lib.* 2. *resolut* 13. *n.* 15. Riccius *collect. decis.* 641. versic. *secundo*, & in praxi rerum *fori Eccles. resol.* 405. *n.* 4. versic. *tertius*, Narbona *l.* 59. *tit.* 4. *lib.* 1. *recopilat. Glossa* 1. *n.* 108.

Sic etiam ut appellari possit à sententia captu- 38
ræ, seu etiam ab actuali incarceratione injustâ, quia gravamen capturæ non potest per deffinitivam reparari, quæ appellatio etiam intra decem dies poterit interponi; ex eo quia gravamen est continuum, & successivum, ut advertit Alexander, *in l. enim qui*, §. *in popularibus n.* 11. *ff. de Jurejurando*, & relati à Gomezio, *tomo* 3. *variarum cap.* 9. *num.* 10. aliot etiam casus similes adducit, *l.* 3. *tit.* 18. *lib.* 4. *recopilat.* in quibus appellatio ab interlocutoriâ licita est. Tradunt relati à Duenas, *Regula* 52. Marsuta, *in praxi* 6. *p. actu* 2. *de appell. num.* 269. Refert præfatos Balb. *in dicto cap. ut debitus hoc tit. num.* 22. Quibus addo Ignatium de el Villar, *in silva respons. lib.* 1. *responso* 15. *num.* 6. Surdum, *decis.* 36. Gonzalem, *in dicta Reg.* 8. *Cancellaria*, *Glossa* 9. §. 1. *in annot. à num.* 176. Scacciam, *hoc tit. dicta quæst.* 17. *limitatione* 47. *à num.* 159. Gratianum, *discept. Forensium cap.* 77. Salgadum, *dicta p.* 2. *de protectione Regia cap.* 1. Alios congerit Barbosa, *in dicto Trident. decreto cap.* 20. *sess.* 24. *num.* 38. videndus, *à num.* 18. & 21. Et ad aliam quæstionem, An liceat appellari à sententia interlocutoria lata in possessorio? Dico infrà *in cap.* 12. *hoc tit.* & applicabis quæstionem, quam assignavi suprà ante Rubricam, *sub. num.* 3. *appellatio*, *An admittatur à Judice, qui interloquendo*?

QUÆSTIO II.

An liceat appellari à sententia lata secundùm opinionem probabilem? An appellationi possit renuntiari? Et num à decreto torturæ appelletur? Quid in Sancto Officio Inquisitionis? Et an sententia migrandi? An rejectione appellationis detur appellatio; Et faciat vim Ecclesiasticus non admittendo appellationem intra decem dies?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio à sententia lata secundùm opinionem probabilem, non licet secundùm Aliquos, n. 2. & 3. contraria est verior praxis, etiamsi Judex pronuntiet secundùm probabiliorem opinionem, si appellandi assistat alia probabilis, num 4. 5.*

2 *Judicare tenetur Judex secundùm probabiliorem opinionem; aliter docent Doctores. n. 6.*

3 *Votantes Consules quoad Justitiam Tributorum, & donativi tenentur sequi probabiliorem opinionem aliter, num 7.*

5 *Opinio quæ inferiori Judici visa est probabilior, potest Superiori videri minùs probabilis.*

8 *Appellatio qualiter à Partibus queat renuntiari. num. sequent.*

9 *Appellatio tolli potest ex Partium consensu, & pacto de non appellando, num. 10.*

10 *Pactum de non appellando valet quando fuit facta obligatio de stando unica sententia.*

11 *Appellationi in Criminalibus, nec tacitè, nec expressè renuntiatur, nisi cum crimen est notorium, expende num. 12.*

13 *Renuntiari potest ex pacto nullitati Actorum, vel sententiæ.*

14 *Exceptio renuntiasti appellationi impedit litis ingressum.*

15 *Appellationis renuntiatio valet, si res sit integra, non aliter, & tendat in favorem Appellantis num. 16.*

17 *Procurator nequit appellationi renuntiare sine consensu Domini, ut nec donare.*

18 *Appellatio locum habet, si gravamen est notorium, non obstante Appellatoris renunciatione.*

19 *Appellatus poterit in syndicatu agere contra Judicem ex malâ judicaturâ.*

20 *Reductio ad arbitrium boni viri nequit renuntiari, si læsio esset in quantitate magna.*

21 *Denuntiatio appellationis, ut valeat debet esse expressa, & non sic ea intelligatur, cum partes convenerint stare scientiæ Judicis ferenda,* quæcunque illa sit.

22 *Renuntiationis appellationis casus qui sint?*

23 *Appellans quando renuntians appellationi adhuc appellato prosequenti appellationem condemnetur in expensis, nu. 24. 25. quandonam condemnetur? num. 26.*

27 *Appellatio licet à decreto torturæ, non tantùm cùm Judex declarat Reum torquendum in principali, sed ad habendum responsum affirmativum, aut negativum n. 28. nec interim novandum est n. 29.*

29 *Appellari licet à communicatione torturæ.*

30 *Inquisitores debent admittere appellationem à sententiâ, torturæ, nisi appellatio esset frivola, aut calumniosa, num. 31.*

32 *Appellatio frivola, & calumniosa quæ dicatur? ponitur in Judicis arbitrio, & num. 33.*

33 *Appellatio dicitur frivola cum constat clarè de Appellantis calumniâ.*

34 *Appellatio non admittitur à mandato migrandi cùm requirat celeritatem, & expeditionem.*

35 *Appellatio à rejectione appellationis quando detur, vel non. num. 36.*

37 *Appellari quin à Judice; qui interpositam appellationem in die feriata non admisit.*

38 *Actus quilibet extrajudicialis potest exerceri die feriatâ.*

40 L. dies Festos, Cod. de feriis, l. 34. tit. 2. p. 3.

41 *Appellatio in dubio judicari debet, non deserta.*

42 *Dies non currit de momento ad momentum, nec dies feriati computantur in termino.*

UT ad primam difficultatis partem, respondeas: Suppones quæ adduxi *suprà in cap. 4. de feriis p. 4.* Ubi de opinione probabili: An Quem reddat tutum in conscientia relictâ probabiliori? Unde quia hæc quæstio est curiosa. Referam priùs DD. diversas sententias, & ex eis eligam in praxi veriorem. Etenim pro negativâ sententiâ sunt Petrus de Ledesma, *in summa tomo 2. tract. 8. c. 24. conclus. 8. difficult. 2.* qui cum Orellana, dixit appellationem non licere, etiamsi sint duæ opiniones æquè probabiles; eo quòd Judex protulit justè sententiam, nec ullum Parti gravamen intulit; alias lites enim fierent immortales contra Regulam Textûs, *in cap. finem litibus de dolo*, Ibi adductis, & Villalobos, cum Bañez *in summa tom. 2. tract. 16. diff. 5. num. 4.* Ait non posse Reum appellare, cum Judex sequutus fuerit probabiliorem opinionem, aut æquè probabilem. 1

Et hæc opinio confirmari videtur, Quia Judex tenetur Judicare secundùm probabiliorem opinionem, docent Layman, *de Theologia morali, lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 3. num. 16.* Sanchez, *in summa tomo 1. lib. 3. cap. 10. n. 7.* cum aliis ab eo relatis. Villalobos, *p. 1. sum. tom. 1. tract. 1. diff. 15. n. 9.* Malderus, *in 2. 2. p. D. Thom. quæst. 19. art. 5. disp. 86. circa finem.* Tanner. *in 2. 2. D. Thom. disp. 4. q. 4. dubio 6. num. 128.* Deconus *in summa tomo 2. tract. 1. cap. 4. q. 9. n. 13.* Filleuc. *tom. 2. tract. 21. c. 4. n. 144.* Alios congerit Diana, *p. 1. tract. 3. ref. 20.* 2

Confirmatur secundò, nam Consules intrantes in Parlamento, sive consistorio quoad justitiam donativi, imò & alii Ministri Regii, quoad Justitiam Tributorum tenentur sequi probabiliorem opinionem, relictâ probabili, eo quod tales constituuntur Iudices inter Regem, & Populum, utrum donativum sit probandum, nec ne? Docent Vasq. *de restit. cap. 5. §. 3. dubio 5. num. 57.* Molfes. *in sum. tom. 2. tract. 12. c. 22. n. 75.* & hanc tutiorem vocat Diana, & probabiliorem, *p. 1. tractatu 3. ref. 20.* 3

Adhoc verò etsi prædictæ opiniones in suis speciebus probabiliores, & tutiores sint, tamen in casu hoc de appellatione interponendâ à condemnato in judicio, Respondeo non solùm in caussis capitalibus, sed etiam in Civilibus licitum esse appellare, etiamsi Judex inferior sententiam tulerit secundùm opinionem probabiliorem: Dum tamen opinio, quæ appellanti assistit sit probabilis docent Salon. *in 2. 2. D. Thom. 2. q. 69. art. 3. conclus. 2. §. inde dico in primis* Joanes de la Cruz, *in direct. p. 1. præcepto 8. articulo 3. dubio 11. conclusione 2.* Qui licet teneant sic providere tantùm, quando sit appellatio à causa sanguinis; 4

verùm

verùm debet etiam procedere in quibuslibet causis Civilibus; Nam aliàs innumera committerentur peccata per Reos, Advocatos, & Procuratores, in disquirandâ magis probabili opinione; Docet hanc seutentiam Turrianus, *in 2. 2. tom. 2. disp. 51. dubio 1. n. 4.* contrariæ fundamentis respoudet Diana, *p. 3. tract. 5. miscel. res.* 104. eam videtur tenere Hurtado, *disp. 4. difficultate* 10. Sylvius, *in 2.2. D. Thom. quæst.* 69. *Articulo* 3.

5 Et probatur, Quia respectu Rei sunt favorabiliora jura: Argumento Teatûs *in cap. fin. de re Judic.* cum concordatis; deinde quia illa opinio quæ visa est probabilior Judici inferiori, potest respectu contrariæ probabilis apparere Judici superiori minùs probabilis: Argum. Teatûs, *in l.2.§. sed denique, Cod. de veteri Jure enucleando*, non enim ex multitudine Authorum, sed ex uberiori ratione, opinio magis probabilis decernanda est, cujus causâ, inter Judices potest esse non minima dissentio.

6 Hæc sunt vera, Etsi fundamenta contrariæ opinionis probabiliora & tutiora sint in suprà relatis Speciebus, tamen in practicâ, invenio plures DD. etiam in illis coutrarium tenere. Nam de judicando secundùm probabiliorem, relictâ probabili, video Martinex, *in 2. p. D. Tom. 2. q. 29. art. 6. conclus.* 2. Gaspard. Hurtado, *dif.* 21. Lorcam, *ibidem disp. 39. n.* 2. Alvarem, *ibidem, disp. 80. numero* 12. Martinum Bonacin. *de legibus disp. 2. q. 4. punct.* 9. Scot. *in select. disp. 44. numero* 50. del Rium, *in disquisit. magnis, lib. 6. q. 1. §. quotiescunque.* Ubi asserit esse communem sententiam Casuistarum, & ex uostris Morla, *in Emporio juris p. 1. tit. 2. q. 2.* Diana, *p. 2. tract. 13. resol.* 3. Ubi ad plures casus infert in versic. *ex his:* Ubi hanc veram arbitretur contra Vasq. *p. 2. tom. 1. disp. 64. num.* 5. etiam in Judice Supremo.

7 Imò & iu casu de Parlamento, & Consulibus seu aliis Ministris Regiis, circa concedenda donativa, & imponenda Tributa, Dicunt multi, posse eos probabilem opinionem sequi, eo quòd Judea videtur prudenter facere, sequendo probabilem opinionem, relictâ probabiliori, docent Morla, *in Empor. Jur. p. 1 tit. 2. q.* 2. Lorca *in p. 2. tom. 1. disp. 19. membro* 2. Gaspar. Hurtado, *disp. 4. de conscient. diff.* 21. Alvar. *in 2.2. disp. 80. num.* 12. Martinex, *ibi p. 2. tom. 1. q. 29. art. 6. dubio 6. conclus.* 2. Sancius, *in select. dict. disp. 44. num. 50. & 51.* Fagundez, *in precept. Decalog. 2. lib. 3. cap. 2. num.* 5. cum aliis Diana, *p. 1. tract. de Parlamento res.* 20. Ubi addit, ut ob id non videatur Judex personarum Acceptor, quia opinio illa probabilis consulit illi facultatem judicandi, juxta quam maluerit opinionem: Itaque non damnat Ministros concedentes Tributa Regi, & donativa secundùm probabilem opiuionem circa justitiam Tributi, seu donativi, aliàs inquam ait, quòd haberent maximum onus, multisque scrupulis implicaretur ad cognosceudam probabilem, & probabiliorem opinionem. De quo videbis Lessium, *lib. 2. de Justitia cap. 33. dubio 11. n.* 42. Hieronimum de Rua, *in suis controvers. Scholastic. tom. 2. controvers.* 2. del Rium, *disquisit. Magicar. n. 151. §. quia quotiescunque*, Suarem *de restitut. lib. 3. cap. 1. n. 268. & 269.* Et adjunges quæ suprà adduxi, *in cap. 3. de re Judicata, ubi qualem debeat in dubio eligere opinionem Judex.*

8 Ad secundam quæstionis partem, An appellationi possit renunciari? Potest ad utramque partem disputari ex adductis, *suprà in cap. 1. si diligenti de foro compet.* Ubi diai, An Quis possit privilegio renuntiare? Item ex adductis *suprà in hac Rubr. p. 1. à n.* 1. Nam si dixeris appellationem competere ut remedium jure naturæ inventum: Dices fortè à Partibus renunciari non posse, eo quòd jura naturalia immutabilia sunt; Sed amissis, quæ hîc possent disputari, Respondeo per conclusiones sequentes.

Prima conclusio: Appellatio tolli potest ex Partium consensu, & conventione Textûs, *in l. fin. §. finali, Cod. de tempore appell. l. 1. §. 1. Cod. ff. à quibus apellari non licet.* benè per Ripam, *in l. nemo potest, n. 78. ff. deleg.* 1. Decium *in cap. interposita, §. ille denique hoc tit. & in cap. ex ratione col. 5. post. principium hoc eodem tit.* Gratianum, *Regula* 41. 9

Secunda conclusio, Pactum de non appellando valet taliter ut hæc Renunciatio non suspendat eaecutionem sententiæ, Guid. P. *in tract. de appellat. q.* 106. Lancelot. *de attent. p. 2. cap. 20. num.* 20. Vel quando fuit facta obligatio de standò unicæ sententiæ: Nam hæc conventio de jure validari putatur juxta Textum, *in l. fin. Cod. de tempor. appell.* Francus, *in dicto cap. interposita, §. ille denique, num.* 2. Felinus, *in cap. ex parte el. 2. n. 6. de rescriptis, & in cap. si diligenti num. 7. de foro competenti*, Paris. *cons. 34. lib. 1. numero* 25. Salgadus, *de Regiâ protectione p. 3. cap. 9. num. 229. & 230.* ubi etiam cum aliis *dicto num.* 229. ait per Doctores, *in l. postquam liti, Cod. de pactis* expressè appellarioni renunciari, tam interjectæ, quando per transactionem receditur à lite, Lancelotus, *ubi suprà cap. 12. in præfat. num.* 19. Doctores, *in l. si contra majores, Cod. hoc tit.* 10

Et licet appellationi in Criminalibus, nec tacitè, nec expressè renuntiari queat, Boërius, *decis. 257. sub num. 6.* Francus, *in cap. cum speciali, §. porro n. 6. ante medium*, versic. *sed certe hoc tit.* Lancelotus *de attentatis p. 2. cap. 12. ampliat. 2. num.* 8. & firmet Farinacius, sic communiter per Doctores teneri, *in praxi crimin. 3. tom. q. 101. cap. 1. à num.* 2. Tamen ipse, *à n.* 20. hoc limitat quando delictum sit notorium: Sequitur Salgadus, *3. p. cap. 14. num.* 9. Dicens tunc valere renunciationem appellationis, & sic & si Glossa *in l. pactum inter haredem: ff. de pactis.* Baldus *in cap. cum non de Judic.* Covarruvias *in 4. 2. p. c. 8. §. 13. num.* 16. Matienzi, *in Dialogo relat. & advocat. 3. p. cap. 49. circa finem*, & cum aliis Gratianus. *dicta Reg. 41. num.* 4. Eaistimant renunciationem appellationis non admitti in causâ Criminali. 11

Sed hoc intelligit Gratianus *ibi num.* 5. procedere, si renunciatio fiat ante sententiam; secùs si post sententiam prolatam, quia tunc Reus posset expressè consentire, & ita ait quotidie practicari, & hoc licet post consensum appelletur, & ibi advertit quod tali casu, quando post consensum appelletur, semper incipiuntur merita causæ principalis. 12

Ex dictis etiam, Infero primò, ut possit etiam renuntiari, ea pacto Actorum nullitati, vel sententiæ, Angelus, *in l. tale pactum, §. qui provocavit, ff. de pactis.* Bernardus Diex de Luco, *in Regula* 498. Ubi benè ejus Additionator Achiles *de syndicatu cap.* 3. Glossa, *él descargo n.* 2. Gratianus, *dicta Regula 41. n.* 1. cum Aliis multis ab eo relatis, Boërius *decis. 184. n.* 18. † Imò dicit 13 14

Petrus Anchotanus, *cons.* 371. Quem sequuntur Felin. *in c. exceptian. nu.* 30. *de except.* Grat. *d. reg.* 41. *n.* 2. quòd ista exceptio, *renunciasti appellat.* impedit litis ingressum.

15 Prædicta sententia declaratur formâ sequenti; Nam si res sit integra, valet appellationis renunciatio, non inquam valebit, si integra res non sit; ex *l. si quis libellos, C. de appell. dict. cap. interposita, §. ille denique, hac tit.* Per quæ Jura aliquibus sublimitationibus consuluit, Bartol. Socin

16 *cons.* 46. *volum.* 1. *n.* 12. † Qui etiam addit, *d. n.* 12. *in fine*, & cum aliis Grat. *dict. reg.* 41. *num.* 6. & 7. tunc revera appellaturus possit appellationi renunciare, quatenus appellatio tendit ad favorem; secus si ad suum odium ex Bart. & aliis, *in d. l. si quis libellos, Cod. hoc. tit.*

17 Notabis verò prædictam sententiam fallere in Procuratore Rei; Nam etsi habeat mandatum cum libera, non poterit sine sui Domini consensu appellationi renunciare, quia pactum Procuratoris, sine speciali mandato Domino nocere non potest ut *in l. nam & docere ff. de pactis, cap. qui ad agendum de procurat. lib.* 6. benè Decius, *cons.* 308. *num* 11. Baldus, *in l. fin. §. fin. Cod. de tempor. appellat.* Angelus, *in l.* 1. *§.* 1. *ff. à quibus appellare non licet*, Jason. *in l. præses, num.* 13. *Cod. de transactianibus*, Applicabis dicta, *sub cap.* 9. *de Judiciis, à quæst.* 3. Optimè Riccius, *collect.* 902. *in fine*, cùm de Franch. *in dec.* 597. *p.* 4. Balbo, *in decis* 53. ex eo quia renunciatio, est species donationis, quam Procurator facere nequit, secundùm Fabrum, *in decis.* 59. *Cod. de procurator.*

18 Item Advertes quòd si gravamen est notorium tunc non obstente renunciatione, poterit gravatus appellare, etiamsi appellationi renuncietur, Glossa, *in c. ex conquæstiane*, verbo, *appell. de restitut. spoliat.* Hypolitus, *cons.* 16. *nu.* 6. & *cons.* 89. *n.* 18. & *cons.* 64. *nu.* 27. Gratianus, *dict. reg.* 41. *num. fin.* idem Hypolitus, *in l.* 1. *§. servi quasi, un.* 10. *ff. de quæstianibus*, & *singulari* 592. Farinacius, Rota Romana, *decis.* 59. *nu.* 4. *in* 1. *collect. novis*, Perez, *in l.* 2. *Glossa* 1. *pag.* 572. *col.* 2. *titula* 5. *libro* 3. *ordinament.*

19 Secundò, Advertes quòd, etsi appellationi possit renunciari, tamen appellaturus poterit in syndicatu agere contra Judicem ex mala Judicatûra, Bald. *in l. fin. §. fin. Cod. de temp. appellat.* idem, *in cap. sæpe columna penultima, hoc tit.* Socinus, *cons.* 24. *lib.* 1. *n.* 9. cum aliis Gratianus, *dicta regula* 41. *num.* 8.

20 Tertiò, etiam Advertes quòd licet appellationi possit renunciari, sed non reductioni ad arbitrium boni viri, Glossa, *in l. quidam eum filium, ff. de verborum obligation.* ibi, Bartol. ad Jason. *num.* 21. 22. & 23. quod intelligit Grat. *dict. reg.* 41. *num.* 13. quando læsio esset; in magna quantitate; secus aliàs, secundùm Bartol. *in l. societatem, §. arbitror. ff. pro socio*: Ita practicatur, ut ait Padilla, *in l.* 1. *ff. de leg.* 1. *n.* 38.

21 Et Bartolus, *in l. si cognoverit. ff. de re Judicata*, & Jason. *ibi, in fine*, Quos refert Gratianus, *dicta regula* 41. *n.* 11. Dicunt tunc renunciationem appellationis valere, si expressa sit, secus si tacita: Unde dubium est, Quid si Partes convenerint stare sententiæ Judicis ferendæ quæcunque illa sit, propter illud verbum, *quæcunque*, sed Glossa, *in l. tale pactum, §. qui provocavit, Glossa magna* 2. *p. ff. de pactis*, & Doctores, *ibi*, Jason *in dicta l. si convenerit, num.* 23. & 24. Gratianus, *dicta regula* 41. *nu.* 12. docent illis verbis induci veram renunciationem appellationis; ita ut à sententiâ latâ, præmissâ tali renunciatione, nequeat appellari. 22 † Et de pluribus casibus, quibus cognoscitur, ut sit appellatio renunciata. Videbis Riccium, *in collect.* 902. *ad Textum, in l. fin. §. fin. Cod. de temporibus appellat.* Veluti, si intra tempus à Judice præscriptum non petiit appellationis Apostolos; Item renunciat qui solvens sponte, & qui petiit executionem sententiæ & in aliis sex casibus, quos congerit ipse Riccius, ex Osasco Mainar. Mangonio, Capella Tholosana, & aliis, & cum pluribus aliis Pichard. *in manud. p.* 4. *§.* 6. *per totum*, Legend. Donel. *lib.* 28. *comm. c.* 6. Tuscus, *tom.* 1. *pract. concl.* 386. iterum ipse Riccius ad Textum, *in cap. sollicitudinem* 54. *hoc titulo, collect.* 1428.

23 Notabis verò, ex *dicta cap. interposita de appellat.* 79. *§. ille*, & *ibi* Barbosa, *nu.* 7. Scaccia, *de appellationibus, quæst.* 17. *limit.* 2. *num.* 111. & 113. & 114. & cum Petro Barbosa, *in l. eum qui temere n.* 188. *ff. de Judiciis*, Quòd si appellans, renunciet appellationi, etiam invito Appellato, & re integrâ, vel non, & Appellatus in prosequendo appellationem, quovis modo eam prosequutus sit; & ob id coactus fuerit facere aliquas expensas: tunc debere appellationem condemnari in expensis. 24 † Et idem si Appellatus non receperit renunciationem appellationis, nisi Appellans, Justam haberet causam appellandi; quia tunc illa causa Justa illum excusabit à condemnatione expensarum. 25 † Vel quando renunciat appellationi conditionaliter pariter etiam quando appellatus nullas expensas fecerit occasione appellationis. 26 † Sed dumtaxat occasione desertionis, quam appellanti licuit deserere, illique tacitè renunciare, & expresè re integrâ, appellato etiam invito, & contradicente, quia appellans non tenetur ad istas expensas tradit Scaccia *sup. n.* 123. & 124. Qui dixit *n.* 114. teneri illum ad expensas, qui cedit liti: notant Decius, Petrus, Barbosa, jam citati, & Asinius, *in praxi Florentia*, §. 32. *cap.* 2. *ampliatione* 2.

27 Ad tertiam quæstionis partem, An à decreto torturæ appelletur? In quo dubio Glossa. Ubi communiter Scribentes, *in l. pen. C. quorum appell. non recip.* Dicunt admitti debere appellationem à tali decreto, & constat ex dictis, *sup. q.* 1. versic. *ad quartam*, in versic. *dicitur*: Continet hæc sententia, Ut *ibi*, dixi gravamen irreparabile: Habetque vim definitivæ: tradit etiam Riccius, *collect.* 1777. Ubi ait procedere etiam absque insertione causæ gravaminis, Francisc. Marc. *in dec.* 60. In tantum ut & si aliès per appellationem ab interlocutoria, non sint ligatæ manus Judicis, qui possit ante inhibitionem suam exequi sententiam, & in causâ procedere, Juxta terminos Textûs; *in c. non solum, hoc tit. lib.* 6. *decis. Guid.* 436. sed ubi agitur de tali damno irreparabili, prout est tortura per appellationem, executio impeditur, etiam ante inhibitionem, idem Riccius dicit, *ubi sup.* & *in decis.* 22. imo Guid. Pap. *in dec.* 74. & Francis. Marc. *d. decis.* 60. *nu.* 5. Dicunt ita observari de stylo Curiarum, tam Parlamenti Superioris, quam Inferioris.

28 Quæ Doctrina venit amplianda, non solùm quando Judex pronunciat Reum esse torquendum super delicto principali, sed etiam quando torquetur ad habendam responsionem affirmativam, Juxta decisionem Capetii 145.

Secun-

Secundo, ampliatur non solùm interposita appellatione, à decreto torturæ, Ubi Judex debet supersedere, & nihil innovare, verùm, ut nec aliquid possit innovare, pendente termino ad appellandum & sic per decem dies post decretum, secundùm Franciscum Marcum, *in decis.* 907. & facit regula quòd sicut, Appellatione pendente, nihil est innovandum, ita etiam pendente termino ad appellandum, ut dico, *sub cap.* 1. *&* 51. hujus tituli, & docet Capetius, *in decis.* 167.

29 Tertiò ampliatur, ut sit etiam licitum appellare à communicatione torturæ, Riccius, *decis.*91. *& dicta collect.* 1777. versiculo, *amplia quinto*, Grammaticus, *super Capud. Regni fol.* 133.*n.*4. *in fine*, Qui dicit ita semper se vidisse servari in magna Curiæ Vicariæ, & Guido Pap. dixit, *in decis.* 136. ut sicut per appellationem, à decreto de torquendo ligantur Judicis manus; ita etiam ligantur per appellationem à comminatione.

30 Ad quartam quæstionis partem, An Inquisitores debeant admittere appellationem à sententia torturæ, & ex dictis Respendeo affirmativè, & Doctores docent per Teatum, in 2. *Cod. de appellat. recip. l. pen. Cod. quorum appell. non recipiantur* Diana, *p.* 4. *tract.* 6. *resol.* 20. idem *tractat.* 8. *dicta p.* 4. *res.* 31. in versic. *notandum*, *Glossa in clem.* 2. versiculo, *ipso Jure*, *de hareticis*, Simanca, *de catholicis institut. tit.* 52. *num.* 11. *& titulo* 65. *numero* 2. Carena, *de officio inquisit*, *p.* 3. *titulo* 16. *numero* 5. Emericus, *in directorio inquisit. p.* 3. Rubrica, *de appell. num.* 121. ubi Penna *commento* 3. *littera pag.* 487. Farinacius, *de haresi*, *quæst.* 185. §. 15. *num.* 135. Barbosa, *in dicta clementina* 1. *num.* 22. & idem Pegna ait, quòd Appellatio ab interlocutoriâ; seu gravamine, quo Reus se gravari dicit, debeat duo præcipuè continere, primum gravamen, à quo appellatur; *cap. cùm sit Romana*, *hoc titulo*, Alterum causa gravaminis; ita ut non sufficiat illa ingerere, specificè esse explicanda, de quo dico, *infra*: tradit, Diana, *dicta res.* 20. *tract.* 6. versic. *nota tamen.*

31 Sed relata sententia fallit, Quando appellatio à decreto torturæ fuisset calumniosa, & frivola; Nam tunc poterunt Inquisitores procedere ad ulteriora, absque attentatorum vitio: docent Simanca, Diana, Barbosa, Farinacius, & Carena, *ubi suprà* relati, Sousa, *in aphorism. lib.* 2. *cap.* 35. *n.* 6. Paz. *in praxi tom.* 1. *p.* 5. *cap.* 3. §. 12. *n.* 81. Sanchez, *in opusculo tomo* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. *dubio* 15. *n.* 4. Miranda, *in ordine judicior. tom.* 2. *quæst.* 26. *art.* 15. *col.* 2. Quevedo, *lib. de indiciis, & tortur. cap.* 13. *num.* 6. Villadiego, *in politica, cap.* 3. *nu.* 324. Sebastianus, Guazzinus, *in defens. reorum tom.* 3. *lib.* 1. *defens.* 30. *cap.* 2. *num.* 11. Menochius, *de arbitrariis, lib.* 2. *casu* 197. *num.* 2. ob idque Pegna, *in direct. inquisit. p.* 3. *comment.* 31. Diana, *d. tract.* 8. *res.* 32. sub versic. *notandum*, Qui afferunt resolutionem Madrilianam.

32 Quòd si Dubites, quando dicatur appellatio frivola, & calumniosa, id arbitrio Judicis relinquitur, ut quando viderit in processu apparere legitima ad torquendum indicia, & ea non fuisse purgata in termino concesso, ad defendendum; & ad praxim est videnda instructio Toletana anno 1561. *num.* 50. sic loquens, *debent los inquisidores mirar mucho que la sentença del tormento sea justificada y procediendo legitimos indicios y en caso que de esto tengan escrupulo o duda, por ser el perjuicio irreparable, pue en las causas de heregia ha lugar apelacion de las interlocutorias pero en caso que esten satisfecho de los ligitimos indicios, que dè el processo resultan esta justificada la sentença de el tormento, pues la apelacion, en tal caso se reputa frivola, deben los inquisidores proceder à la execuzion de el tormento sin dilazion alguna, y advertir que en duda an de otorgar la apelazion*, & loquens Pegna de hac praxi, *in direct. inquisitor. p.* 3. *comment.* 31. *numero* 121. Ait hæc tutissima, & æquissima esse desiderans, ut ubique in praxi observarentur, & Ego qui in hoc Vallisoletano Inquisitionis Tribunali; Dum hæc scribo sum Inquisitor, & antea per sex annos Promotor fiscalis; nunquam vidi ab ullo Reo appellationem fuisse interpositam; etsi quamplures torturæ subjecti fuerint, qui nunqam appellarunt ab ipso decreto torturæ notificato, & id factum fuit, quia propter legitima indicia, & probationes fuerunt damnati.

Et quando Appellatio à sententia torturæ dicatur frivola, explicant Scaccia, *de Judiciis tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 97. *num.* 85. Farinac. *q.* 38. *in praxi, crim. n.* 27. *&* 28. Caravita, *in ritu magnæ curiæ* 259. *n.* 10. Guazzinus *ubi suprà*, qui dicunt procedere quando constat de calumnia appellationis clarè, secus autem in dubio tam Juris, quam facti, quia tunc inquisitores debent supersedere in tortura, & spectare quid super appellatione pronunciet Judex ad quem, qui in Hispania est consilium supremum sanctæ inquisitionis. 33

Ad quintam quæstionis partem dico breviter ut appellari non possit à sententia, qua cogatur quis migrare, ex eo quia tale mandatum requirit celeritatem, & expeditionem; ut tenuit Grammat. *in dec.* 58. ob idque dixit del Castillo *in dec.* 42. qui ad hanc materiam plura cumulat procedi in prædictâ causâ, die feriatâ. Secundo quia cum hæc causa concernat possessorium, Balbus *dec.* 4. & à possessione non detur appellatio, Afflict. *in dec.* 269. aliquid per Capetium *in dec.* 34. de Franchis *in decis.* 136. & patet ex dicendis *infra in c.* 11. *hoc tit.* sequitur, ut relata Doctrina vera sit, quam tenent Doctores *in l.* 1. *in fin. ff. sol. matr.* Riccius *col.* 1810. 34

Ad sextam quæstionis partem, an detur appellatio à rejectione appellationis & Bart. *in l.* 1. *Cod. quorum appell. non recipiantur*, Contardus *in l. unic. q.* 5. *C. si. de moment. possess. fuerit appel.* dicunt appellationem dari; sed Grat. *decis.* 8. *n.* 1. resolvit quod cum in Rota fuisset dubitatum de hoc dubio, omnes ipsos Judices stetisse pro negativa sententia. 35

† Cevall. tamen de cognitione per viam Violentiæ *p.* 2. *q.* 108. distinguit dicendo quod si Iudex causa cognita, rejecit appellationem, tunc sit admittenda appellatio appellationis denegatæ, Grat. *sup. d. dec.* 8. *n. fin.* quod si pars sit citata & causa cognita, tunc revera non admittetur appellatio ad effectum retardandæ executionis; ut docent. Bart. *sup. n. fin.* Matthesilian. *ibi n.* 4. Natta *cons.* 529. *n.* 30. Cephal *cons.* 185. *n.* 3. *lib.* 2. Contardus *in l. unica, q.* 5. *n.* 9. *& q.* 1. *n.* 27. *usque ad* 31. vide *infra in c.* 4. *q.* 2. versic. *ad tertiam an à desertione detur appellatio.* 36

Ad ultimam quæstionis partem, quæ de facto contingit, multoties dicendum est vim fieri, si Iudex non admittat appellationem intra decem dies, eo quod sit interposita die feriatâ, & ratio est quia ut jam dixi, *sub cap. de feriis*, cum appellatio sit actus omni tempore permissus, fiat ut etiam in dia feriata & in Dei honoram, 37

38 ea permittatur, Abbas, *in cap. fin. de feriis.* † Bal-
dus *in dict. cap. de feriis*, Felinus, *in cap. cum. M.
Ferrariensis*, *n.* 56. *de constitution.* Ubi eam nem-
pe rationem assignat, Quia omnis actus extraju-
dicialis potest fieri die feriato, *l. Dies festos*, *Cod.
de feriis*; sed appellatio est actus extrajudicialis,
quæ valet interponi à sententia definitiva extra-
judicialiter, etiam in domo, cum in ea, non
requiratur partis citatio; quæ aliàs esset necessa-
ria, si esset actus Judicialis, *cap. nos in quem-
quam* 2. *q.* 6. *cap. inter quatuor de majorit. & obe-
dient.* Docet Cevallos cum multis, *de cognit. per
viam violentiæ*, *à nu.* 3. Ubi tradit sic fuisse de-
cisum per Rotam, *in decis.* 4. *de appellat. in no-*
39 *vis.* Ergo. † Et probat etiam quia sicut die fe-
riato potest appellatio interponi; ita, & admitti,
quia concessis extremis, conceduntur media, *l.
tria prædia*, *ff. de servitutibus*, *l. oratio*, *ff. de spons.
l. ad rem mobilem*, *ff. de procurator.* Salicetus,
in l. 1. *ad finem*, *n.* 4. *de feriis*, Felinus, *in cap.
significaverunt*, versic. *decimo*, In sexta declara-
tione de Judiciis.

40 Nec obstant verba Textûs, *in d. l. dies festos*,
C. de feriis, ibi, *dies festos Majestati altimi dedi-
catos, nullis volumus voluptatibus occupari, nec
ullis vexationibus profanari*; idem, *in l.* 34. *tit.*
2. *p.* 3. quia satis respondetur ex dictis, & ex ad-
ductis, *sup. in d. c.* 1. *de feriis.*

41 Ob idque Cevallos, *sup. nu.* 7. testatur de pra-
xi in nostra Hispania, & addit quod in dubio est
Judicandum, quod non sit deserta appellatio, pro-
42 pter lapsum temporis. † Et Menochius, *lib.* 2. *de
præsumptionibus*, *in præs.* 95. Dicit quòd dies non
currit de momento ad momentum, nec quod dies
feriati sint in termino computandi, & fuit reso-
lutum apud Gratianum, *decis.* 124. *nu.* 1. & *fin.*
tenet Paulus de Castro, *in l.* 1. *ff. si quis cautioni-
bus*, Decius, *cons.* 34. *num.* 5. Quod est mente
tenendum.

QUÆSTIO III.

An in causa appellationis sit licitum dedu-
cere id omne, quod in prima instantia? Et
An appellatus possit appellationi adhære-
re, quoad expensas, quando primus Ju-
dex, nec absolvit, nec condemnavit? Et
An ter liceat provocare? An à mandato
executorio, liceat cuilibet appellare, pro
paupere: Ubi de ætate appellantis & ejus,
cui intimatur appellatio?

SUMMARIUM.

1 *Deductum jam in prima instantia, non est de-
ducendum in causa appellationis.*

2 *Testes, & articuli directo contrarii, possunt
post publicationem præsentari in causa crimi-
nali, sicut in matrimoniali.*

3 *Articuli in primâ instantiâ agitati, non dedu-
cuntur in secunda, n.* 4.

4 *Allegari non allegatâ, & non probatâ, pro-
bari possunt in secundâ instantiâ, si depen-
deant, aut respiciant actionem jam motam,
num.* 5.

5 *Actio nova eget novo Iudicio in primâ instan-
tiâ, ita ut in causa appellationis nunquam
agitetur, & coram Iudice ejus.*

6 *Appellatus potest appellationi adherere, quoad
expensas, quando primus Judex non ab-
solvit, nec appellantem condemnavit, si fiat
cum quatuor requisitis, ut numero* 7. 8. 9.
10. 11.

13 *Appellatio à mandato executorio latæ senten-
tiæ pro Paupere in causâ alimentorum, seu
mercedis, non suspendit effectum executionis.*

14 *Appellare potest major* 14. *annorum, vel non
habens Curatorem, vel si ejus curator non
vult appellare, n.* 15. *aliàs non item, n.* 16.

AD primam quæstionis partem, quæ mul- 1
tùm dependet à dictis, *suprà in cap. frater-
nitatis* 18. *de testibus*, *quæst.* 1. *à n.* 1. Ubi egi de
quæstione, *An facta testium publicatione in prima
instantia possint alii testes examinari in causa ap-
pellationis?* Breviter respondeo cum de Fran-
chis, *in decision.* 668. Riccio, *collect.* 1333. Quòd
in causa appellationis non est licitum deducere
illud, idem, quod fuit deductum in primâ instan-
tiâ, Quia essent articuli impertinentes, Juxta
decisionem Ursil. 7. Capetii 15. & 62. Guid.
Pap. 585.

Et quia etiam pleraque dixi, *in cap. cum cla-* 2
mor. 53. *de testibus de his*, quæ Riccius hîc
movet pro exornatione prædicti dubii, & *in dicto
cap. fraternitatis*, *quæst.* 2. & 3. ideò nunc brevi-
ter cum eo, & cum Afflictis. *in decis.* 33. & 89.
& 216. Ubi congerit casus plures, in quibus post
dedicata testificata, possunt testes produci, de
quibus, Guid. Pap. *dec.* 124. Dico ex de Fran-
chis, *dec.* 470. Capetio 81. Ursil. 235. in causâ
criminali pro defensione posse articulos, & Testes
directo contrarios præsentari post publicationem;
quemadmodum in causa Matrimoniali, testatur
Thesaur. *in dec.* 262. *in fine*, Faber, *in dec.* 5.
de p[illegible]*at.* alia congerit Riccius.

Quare Ego occasione hujus dubii, dixi opere 3
pretium inserere sequentem tractationem, nun-
quid in instantia secundâ, possit cognosci, de arti-
culis, jam in prima instantia agitatis, aut de aliis
de novo allegantis, seu probandis. † Est commu- 4
nis conclusio, quòd in causâ appellationis inter-
jectæ deffinitiva sententia, possint non allegata
allegari, & non probata probari, *l. per hanc*, *Cod.
de temp. cap. cum Joannes de fide instrument. dict.
cap. fraternitatis* 17. *de testibus*, Quod tamen sic
limitatur in dictis juribus, ut tunc demum novi
admittantur articuli, si à veteribus dependeant,
& motam actionem respiciant, ut in exemplo
Textus, *in dict. cap. cùm Joannes*, Quæ exhibent
Bald. *in dicta l. per hanc col.* 4. & *in dicto cap.
cùm Joannes*, *num.* 17. Pichard. *in manuduction.
ad praxim.* 4. §. 19. *num.* 2. addit quòd, si ita
per se articuli subsistant, ut novam videantur
causam continere, sint repellendi.

Quo fit, ut si, vel Res diversa petatur, vel 5
nova intendatur actio de novo; Lis agenda sit,
nec in causa appellationis ejus examini sit locus,
adnotarunt Bartol. & Paulus *in dicta l. per hanc*,
Maranta, *de ordine Iudicior.* 6. *p. tit. de appella-
tionibus*, *num.* 163. imò dicunt Francus, *in cap.
fin. numero* 4. *de testibus*, Andreas Gailius, 1.
pract. cap. 128. oportere, ut ejus naturæ, sint in
primâ instantiâ omissi articuli, in quibus sen-
tentia lata principali causæ faceret præjudicium;
alioqui si omnino novi sint articuli, admitten-
di non sint, quantumvis eorum probatio-
nem Pars offerat, nec enim probationem su-
per eis admittendam, probat Farinacius, *de tes-
tibus*,

stibus, tit. de oppositione contra examen Test. q. 75. *num.* 317.

6 Ad secundam quæstionis partem, An appellatus possit appellationi adhærere quoad expensas? Igitur Magon. *decis. Florentina* 55. & Doctores super Textum, *in l. fin. Cod. quando provocare non est necesse*, *collect.* 1467. Dicunt quòd appellatus potest appellationi adhærere quoad expensas, quando primus Judex, nec absolvit, nec appellantem condemnavit, & hanc adhæsionem appellationis afficere, ut adhærens censeatur unus spiritus cum Appellante; imò Balbus, *in decis.* 300. addit operari etiam; ut Judex possit de toto negotio,

7 Prædicta ergo assertio vera videatur, si con-
currant quæ subsequuntur: Primò, quòd adhæ-
sio fiat intra tempus præfinitum ad appellan-
dum, cùm Appellatio post adhæsionem fiat com-
munia Surdus, *decis.* 143. & sic Guido Pap. *decis.*
13. *& in decis.* 78. & 437. Dixit non posse tunc
8 eidem renuntiari, invito Appellato. † Secundò,
quòd Adhærens non appellaverit seorsum, quia
hoc ipsum remedium datur in subditum & cùm
Quis appellat statim arguitur non contentus ap-
9 pellatione alterius, Rubinus, *decis.* 30. † Tertiò,
quòd Appellatio, cujus adhæsio intenditur, non
sit limitata, Franciscus Marcus, *decisio* 143. *p.* 2.
Borgiom. *decis.* 15. *p.* 1. *n.* 10. Surdus, *dicta decisio-*
10 *ne* 143. † Quartò, quòd fiat adhæsio, per cujus
11 interest Riccius, *id decis.* 14. *& ubi suprà.* † Quin-
tò, ut intimatio illius dirigatur ad ordinariam,
Hartan. *decis.* 3. *hoc tit.* Riccius, *dicta collect.* 1467.
in fine. Ubi ait in versic. *verum* paria esse appel-
lationi non adhærere, vel minùs legitimè adhæ-
rere, sicut non appellare, vel minus legitimè
appellare. Rota Lucen. apud Magon. *in decis.* 9.
num. 29.

12 Ad tertiam quæstionis partem, An ter liceat provocare? Dico, *infrà in capite sua nobis* 65. *hoc Titulo.*

13 Ad quartam quæstionis partem, An à mandato executorio, liceat cuilibet appellare pro paupere? Velascus, *p.* 1. *de privileg. paupet. cap.* 50. agit de quæstione illa, An à sententia alimentorum quoad effectum, saltem suspensivum in favorem Pauperum lata, vel à sententia mercedis, ejusque taxatione appellari possit? Cumque longè agat *ibi* videndus resolvit, sub *n.* 4. versic. *veritas*, denegari in Divite; secùs in Paupere dicens, ut nequaquam tunc appellatio, suspensionem operetur; ita ut non obstante executioni mandetur, nonenim admitti debet Appellans, quam si ante Parti alimenta solvat, ut docet Petrus Surdus, *de aliment. tit.* 8. *privileg.* 96. *n.* 1. Eo quòd tunc res dilationem non patitur; secùs autem procedet, ubi alimentandus succubuerit; Nam tunc suspendetur executio, & habebit locum appellatio quoad utrumque effectum, Menochius, *de adipisc. rem.* 4. *num.* 873. Petr. Surd. *de aliment. privileg.* 60. Giurba, *in consuet. Senat.* Mesanens; *c.* 7. *Glossa* 15. *nu.* 16. Marques. *de commis.* 1. *p.* §. 1. *de commis. appellat. in causa aliment. à num.* 166. Scacc. *de appellat. q.* 19. *limit.* 7. *à num.* 12. & est ratio cùm res dilationem non patitur, tunc appellatio non datur, ex *l. fin. ff. de appell. recip. l.* 1. *ff. de feriis c. fin.* 2. *q.* 6. *& in l. de Pupillo* 5. §. *si quis vivos ff. de novi operis nuntiat. l.* 6. *tit.* 18. *lib.* 4. *recop.* Quod idem probat de sententia mercedis pro Paupere lata; idem Velascus, *d. c.* 50. *n.* 22. Talia causa celeritatem requirat, sitque periculum in morâ, Scaccia *dicta quæst.* 17. *limit.* 7. *n.* 9. cum aliis, per eos relatis; & apparet ex his quæ infrà latè dico, sub *cap.* 11. *hoc Titulo.*

Ad ultimam quæstionis partem, de ætate ap- 14
pellantis, & ejus cui intimatur appellatio, Narbona, *in annalib. q.* 23. *anno* 14. Etenim Nonnulli existimant solùm appellare posse, qui legitimam ætatem standi in Judicio habent, ut pote qui vigesimum quintum annum expleverint cum multis, Sigismundus, Scaccia, *de appellationibus, q.* 5. *art.* 1. *n.* 93. Nicolaus, *tract. de concordia Glossar. concordia* 6. *fol.* 110. *n.* 146. *in fine tom.* 18. *fol.* 197. *l.* 2. *tit.* 23. *p.* 3. Ubi ideò Servus non appellat, quia non habet Personam standi in Judicio.

Sed reverà cùm jam suprà dixerim appella- 15
tionem posse interponi, etiam die feriato, quia
est actus extrajudicialis; ideò rectè dicendum
venit, ut major quatuordecim annorum non
habens Curatorem, aut Tutorem possit appella-
re, vel si Curator ejus nequeat appellare, aut ab
appellando cessaverit; quia tunc ipse Major 25.
& Minor 14. appellare poterit, *l. fin.* §. *fin. ff. hoc*
tit. l. fin. Cod. An per alium causa appellatio, leg. 1.
Cod. si sapius in integrum restitutio postul. Agnoscit
Parlamentum Parisiense, 1533. die 2. Maii, ut
ex Rebuffo refert Narbona, *anno* 24. *q.* 23. Ubi
sub n. 6. ait illum non posse prosequi appellatio-
nem, ex *l. si Prases* 6. *Cod. quomodo, & quando Ju-*
dex: Alia tradit Mejia, *in l. Toleti p.* 2. *fundam.*
10. *n.* 3. Itaque Osvaldus, *lib.* 28. *comment. Donelli*
cap. 6. *littera H*, dixit Minorem sine Curatore
appellare posse, id est cessante Curatore, eo-
que non appellante. † Extra casus verò relatos 16
Major 25. ann. appellandi jus non habebit, *Au-*
thent. 23. *hoc tit. cap.* 1. *cap. anteriorem* 2. *q.* 69. &
in prædicto sensu accipiuntur qui dicunt appel-
lationis tempora Minoribus currere, ut ex multis
refert Narbona, *n.* 4. id est, quia Minor ætate à
24. annis appellationis legitimâ est.

QUÆSTIO IV.

An contumax audiatur appellans? An admittatur appellatio à Reo convicto, & confesso? An à sententia Arbitri? Et an adversùs sententiam mixti Executoris? Et An detur reclamatio adversùs sententiam Præfecti Prætorii? An à sententia Cardinalium, ubi de Episcopo?

SUMMARIUM.

2 *Appellare nequit contumax verus, nec auditur appellans*, numero 2. & 3. fallit, numero 4. 5. 6.

2 *Appellans non auditur, qui vocatus legitimis edictis absens sit condemnatus*, *n.* 3.

3 *Appellare potest, qui ex quo non exhibuit instrumenta fuit condemnatus.*

4 *Contumax verus appellans auditur, si justam alleget causam.*

5 *Contumax quando per viam nullitatis audiatur.*

6 *Contumacia nullitas potest Amicum, & Consangaineum proponi, si ex eodem processu, & citatione probari possit.*

7 *Confessus, & convictus non auditur appellans,*

si

si clarâ probatione convictus est, n.9. & 10. & de ratione, sub n. 14.

8 *Confessio spontanea in criminalibus tollit appellationem, non si fiat in tortura.*

9 *Confessio post sententiam in criminali causa, non impedit appellattenem.*

10 *Confessus tantùm, & non convictus, potest appellare, & econtra, n. 13.*

11 Cap. cùm sit Romana, 3. §. fin. de appellat. lib. 6. l. 2. Cod. quorum appellat. non recipiantur,

12 *Appellatio à confesso, & convicto interposita, non admittitur ad impediendum executionem sententiæ.*

14 *Confessio cum qualitate, aut erronea, non impedit appellationem.*

15 *Appellatio à sententia Arbitri non datur, si Compremissarius sit, secus si sit Arbiter Juris, n. 16. Vide n.17.*

16 L. dum proferre, §. flori, ff. de Arbitris, l. fin. ff. Qui & à Quibus appellet. leg. 25. titulo 14. parte 3. cum lege 2. & 4. Cod. de Arbitris, leg. arbitrio, ff. Qui satis dare cogantur.

17 *Nullitas allegata actorum, quando à Judice non admittatur: eo quòd dicatur calumniosa, n. 18.*

19 *Appellatio admittitur à sententia meri, & mixti Executoris.*

20 *Appellari nequit ab executione, ut ea suspendatur, nisi modus excedatur.*

21 *Appellatio non licet à sententia lata per Senatum, & Consilium supremum, ubi de præfecto pratorii, numero 22. & numero 23. & 32.*

22 *Restitutio conceditur Minoribus postulantibus à sententiâ latâ à Principe, seu præfecto.*

23 *Reclamatio conceditur adversus sententiam Præfecti Pratorii, & sacri Concilii, & in incidensibus, n. 24.*

25 *Reclamatio admittitur adversùs Regis sententiam pronunciantis, juxta alterius relationem & nondum factæ sententiæ executione, n. 26. Vide n.30.*

27 *Appellatio non admittitur à sententiâ Principis, nisi contineret manifestam iniquitatem, n.29 & n.30.*

28 *Appellatio non admittitur à sententiâ Papæ, nisi in casibus, in quibus subest Concilio universali.*

31 *Appellatio non denegatur, veluti si ad relationem alterius, Princeps rescripserit.*

32 *Appellatio non admittatur à sententiâ Cardinalium, secundùm Aliquos, & verùm si lata sit à toto Cætu Cardinalium: secus si ab uno, aut altero, n. 34. & 35.*

36 *Cardinales Regibus æquiparantur, & sic injuriantes in eos puniuntur, & Rei læsæ-Majestatis.*

37 *Appellatio admittitur è sententiâ Cardinalis Legati Papæ.*

38 *Dux Lerme Cardinalis fuit creatus, & quando?*

39 *Appellatio non admittitur à sententiâ Episcopi, cujus Jurisdictio fuit prorogata de consensu Partium; secus in aliis Judicibus inferioribus.*

1 AD primam quæstionis partem, suppositis aliis de Contumace, & Confitente, *suprà sub Rubrica de lititcontestatione*, & *alibi* breviter Respondeo, cum Riccio, & Doctoribus, *in leg. pen. §. ad crimen, ff. de publicis Judiciis coll.* 856. Quòd Contumax non auditur appellans, quod intelligit Valensis, *hîc §. 4. si verus contumax est ex leg. 1. Cod. quorum appellationes non recipiantur, l. ex consensu 23. §. fin. ff. hoc titulo*, Ratio est, quia appellatio datur Oppresso, & Gravato à Judice; non autem ei, qui Judicis Rebellis est, ubi est verus Contumax; videndus Scaccia, *de appellationibus, quæst. 17. limit. 3. num. 4.* & probatur hoc, ex dictis, *suprà in cap. 1. de Judiciis.* Ubi pleràque dixi de Contumace citato, non veniente ad Judicium. † Itaque Qui legitimis voca- 2
tus edictis ad agendam causam, Absens sit condemnatus; siquidem absfuerit per contumaciam ejus, recipi non potest, *l. & post edictum 73. §. fin. ff. de judiciis, l. ex consensu 23. §. fin. ff. de appellation. l. 1. l. 4. in fine, Cod. quorum appellat. non recipiantur l. 9. tit. 23. part. 3. l. 5. tit. 16. lib. 3. ordinamenti, l. 4. tit. 18. lib. 4. novæ recopilationis*, ubi Doctores.

3 Planè quoad rem hanc attiuet; hoc Jus constitutum est adversùs eos tantùm, qui per contumaciam absunt, quia non comparendo, Judicem videntur condemnare: quòd si quid aliud in Judicem per contumaciam Quis non faciat, veluti, si non exhibeat instrumenta nihilominus eo nomine Condemnatus appellare poterit, *l. Creditor 29. §. 1. ff. hoc titulo dicta leg. 9.* versic. *pero si el demandado tit. 23. part. 3.* explicant in proposito videndi Fredericus, *de appellationibus, num. 27. 28. & 30.* Ubamesius, *in cap. cum speciali 61. §. porro, numero 9. hoc tit.* Lancelotus, *de attentis 1. part. cap. 4. limit. 18. num. 1. & cap. 11. num. 12. & part. 3. cap. 28.* Maronta, *in pract. tit. de citatione, num. 70.* Dueñas, *reg. 152.* post Gregorium Lopez, *in dicta l. 9.* & Azevedus, *in dicta l. 4. recop.* Didacus Perez, *in dicta l. 5. ordinamenti*, Socinus, *reg. 73.* Capetius, *decis. 139.* Guido Pop. *decis. 436. n. 70.*

4 Dubium vero est, An si Quis contumax verus, aliquam justam alleget causam, audiatur appellans? Respondeo affirmativè, ex his, quæ cum multis tradidit Cevallos, *in pract. quæst. 149. quæst. 266. 412. & 612.* Quatenus agit de Contumace audiendo, vel non ex quo Jure teneni, Azevedus, *in l. 10. tit. 17. lib. 4. recop. n. 83.* Julius Clarus, *lib. 5. receptarum sententiarum, §. fin. quæst. 94.* Bojardus, *ibi*, Tuschus, *conclus. 419. & 417. Littera C*, Pichardus, *in manud. part. 4. §. 1. n. 6. in fine*, & videbis quæ dixi, *sub Rubricâ de litisconsest. quæst. 14.* Ubi quæ remedia suppetant Contumaci, & Confitenti, in non contestando litem.

5 An verò Contumax audiatur, per viam nullitatis? Ita ut ipse dicere possit de nullitate in quo articulo Sesse, *in decis. 128.* Aragon. *p. 2.* refert decisum pro affirmativâ opinione, & de Franchis, *in decis. 180.* Quem refert Mostrillus, *in decis. 181. n. 18.* Refert decisum, quòd in casu, quo nullitas ex eisdem actis appareat, possit per Agnatos, & alios, nomine inquisiti allegari, secus autem, quando altiorem indaginem requireret; licèt Clarus, *in decis. 20.* referat contrarium decisum in illo Senatu, scilicet ut nullus admittatur dicendo de nullitate, nisi si se personaliter constituit.

6 Sed An nullitas contumaciæ contractæ, possit per Amicum, vel consanguineum proponi, cùm

cùm pro contumace Nemo loquatur, fuit per collater. Consil. decisum, quòd sic quando nullitas contumaciæ proposita, ex eodem processu, & citatione probari possit, de Franchis, *decisione 237. in fine*, & novissimè refert Riccius, *dicta collect.* 1856. in fine fuisse Judicatum in causa Ducis sanctæ Agatæ, cum Marchione Vallis Siculæ.

7 Ad secundam quæstionis partem, ut satiùs respondeas? Adjunges quæ adduxi, *suprà in cap. at si Clerici 4. de Judiciis*, An Convictus, & Confessus æqualiter puniendi? *ibi quæst.* 17. Nunc verò breviter Dico quòd Confessus, & Convictus, non auditur appellans, nec à Judice, qui sententiam pronunciavit, nec ab eo ad quem provocatum est. Covarruvias, *in pract. cap. 23. numero* 5. versic. *prima conclusio*, Lancelotus, *p. 2. cap. 12. de attentatis, appel. pend. ampliatione 4. numero* 13. Dueñas, *regula* 156. Scaccia, *de appellationibus, quæst.* 17. *limit. 4. numero* 30. Antonius Saochez, *variar. tom. 3. cap. 13. numero 31. post med.* latè Don. Franciscus Salgado, *de regia protectione*, r. 1. *cap. 14. p. 3. à num.* 17. Ubi *num.* 12. subdit, quòd Confessus & Convictus in criminalibus, & pro-

8 nunciariis causis, non auditur appellans. † Et *num.* 13. Advertit, ut confessio tollat in criminalibus appellationem, requiratur spontanea,

9 non per torturam, aut illius similitudinem. † Et *num.* 17. Dicit quòd confessio post sententiam in criminali causâ, non impedit appellationem; idem tenet Valensis, *hic* §. 4. *num.* 7. Ubi dicit relatam doctrinam procedere in eo; Quì clarâ probatione convictus est. Non verò si dubiâ pro-

10 batione. † Aut Confessus solùm fuerit, & non convictus, vel contra, quia tunc appellare posset, eo quòd illa duo copulativè, requirantur de Jure, non tantùm civili, sed & Canonico, tam in civilibus, quàm in criminalibus, ut tradit Maraota, *6. p. actu 2. n.*292.

11 Ubi declarat quo pacto intelligendum sit, *cap. Romana* 3. §. *fin autem*, *hoc tit. lib. 6.* quo innui videatur Confessum & non convictum audiendum non esse; Ex quo aliqui differentiam inter

12 Jus Canonicum, & civile desumunt. † Iterum Riccius tradit, *collect.* 621. *ad Textum, in l. 2. Cod. quorum appellationes non recipiantur*, ubi dicit procedere in notorio convicto, & confesso; secus si non esset manifestè convictus, & rationem reddit, Pichardus, *in manud. p.4. in princ. num.* 31. Ubi cum multis, de qua, *numero sequenti.*

13 Notatur verò quòd appellatio à Reo confesso, & convicto interposita, non est admittenda ad impediendam executionem sententiæ, Capella Tholosana, *in dcecis.*176. aliquid per Grammat. *in decis.* 39. *num.* 29. *& in decis.* 31. *num.* 7. ex eo quia per confessionem in Judicio factam per Reum de delicto, de quo inquiritur, delictum est notorium, & propterea rejicitur appellatio, Guid. Pap. *decis.* 446. Afflictis, *in decis.* 176. de Franchis, *in decis.*220. *n.*4. Riccius, *collect.* 1511.

14 *ad Rubricam, ff. de appellationibus.* † Ubi limitat primò, quando Quis esset convictus, non tamen confessus; quia tunc auditur Appellans, non obstante quòd per Rit. M. C. V. rejiciatur Minado, *in decis.* 27. aliquid per Capicium, *in*

15 *decis.* 144. *nu.* 2. † Item etiam limitat, Riccius cum de Franchis, *in decis.* 556. Quando confessio esset cum qualitate, quæ minueret delictum; ad quod applicabis dicta, *in Rubricâ de confessis, quæst.* 1. idem Riccius, *collect.*621. Ubi addit, quòd Confessus tantùm potest appellare, si in appellatione dicat se confessum per errorem, vel aliam legitimam causam contra confessionem alleget, Maynard. *decis.* 22. *lib.* 2. & faciunt quæ dixi, *in cap. fin. de confessis*, & Pichardus, *ubi suprà, dicto n.* 31. expendens Textum, *in dicta l. 2. Cod. quorum appellat. non recipiantur*; Dicit convictum, & confessum appellantem, minimè audiri, nec per Judicem à quo, nec ad quem in quocunque negotio civili, sive criminali; probans cum Covarruviâ, *suprà*, Aretino, & Abbate, ex eo quòd cùm in primâ instantiâ, citato, & defenso Reo, ita testibus sit convictus, ut dici possit legitimè, plenè, & integrè probatum esse delictum, & huic legitimæ, & lucè meridianâ probationi clariori, accedat ipsius de crimine confessio, non infringi Jus naturale; ex non admissâ ejus appellatione, addens summè conveniens esse Reipublicæ, & maximè necessarium Delinquentem, minimè appellantem audiri, & addes quæ dixi, *suprà, in cap. fin. de confessis, quæstion.* 6. versiculo, *ad secundam*, *ubi An qui confitetur audiatur appellans?*

Ad tertium, An sententia arbitri appellatio 16 admittatur? Dico à tali sententiâ non appellari, ut constat, *in l. 1. & 4. Cod. de arbitriis*, *l. diem proferre*, *ff. eodem*, Videndus Ulpianus, *in l. fin. ff. à quibus appell. l.* 25. *tit* 14. *p.* 3. docent Romanus, *cons.* 27. *&* 400. Menochius, *de arbitrariis; quæst.* 54. *num.* 31. & ad arbitrationem inter duos. *quæst.* 70. *num.* 11. fol. 15. modis limitans, *regula* 715. Tuschus, *conclus.* 413. verbo, *appellat.* Mantua, *in Glossa classica* 9. *c.* 21. Quod in Compromissariis Arbitris locum ha- 17 bet, quia ex eorum sententiâ, non oritur actio Judicati, *dicta l.* 1. sed non extenditur hæc resolutio ad Arbitros Juris; eos nempe, qui à Magistratibus eliguntur, ut docet Alciatus, *2. parad. cap.* 5. hi enim, & recusari possunt, Joannes Garcia, *de expensis, cap.* 24. *numero* 27. & ab eis appellari, *dicta l. fin. l. ex consensu* 23. *hoc tit. ubi circa compromissum*, sic legendum admonet Picbardus, *in manudictionibus*, *p.* 4. §. 7. *numero* 9. Cujacius, *in posthum. ad eam legem sub Papin. lib.* 19. *respons.* ut alii perhibent, *circa compromissum*, *l. arbitro*, *ff. qui satisdare cogantur*, & Petrus Gregorius, *lib.* 50. *cap.* 2. *numero* 24. Parladot. *lib.* 2. *rerum quotidianarum*, *cap. fin. p.* 1. §. 2. *num.* 2. & addentes, *num.* 23. Monent prædicta jura sic esse componenda cum, *dicta l.* 1. & similibus jam allegatis; & sic Andreas Valensis, §. 3. *n.*6. cum Marantâ, *6. p. actu 2. princip. à num.* 262. *& 4. p. princ. dist.* 6. versic. *quæro an coram arbitro*, admittit regulam relatam, nisi fuerit Arbiter Juris.

Quare Riccius, *collect.* 1521. in versic. *obstan-* 18 *dum sertia*, super Rubrica, *ff. hoc tit.* ait quòd appellatio à sententia Arbitrorum admitti debet; sed Minand. *in decis.* 19. dicit exequi non posse: tamen Riccius dicit hoc intelligi debere, quando est dictum de nullitate, cùm exceptio nullitatis impediat executionem sententiæ; maximè quando de nullitate fuit oppositum infra tempus legitimum, Secundùm decisionem Rotæ Aragon. fin. apud Sesse. † Riccius autem 19 advertit in Regno Neapol. extare pragmaticam regiam editam, sub die 11. Maii 1612. in qua disponitur quòd decisâ causâ principali, quando dici-

dicitur de nullitate actorum hujusmodi nullitas, non debeat admitti per Judicem, quia quando acta fuerunt fabricata, ante sententiam & Partes consenserunt determinari censeatur nullitas opponi calumniosè, & hodie, Pichard. *suprà*, per Textum, *in l.* 24. *tit.* 21. *lib.*4. *recop.* ait ex sententia Arbitri detracti, appellationem admittendam esse.

20 Ad quartam quæstionis partem, suppositis quæ latè adduxi, *in cap. de cætero* 5. *de sententia & re Judicatâ*, Ubi dixi de mero, & mixto Executore, breviter Dico, ut à sententia mixti Executoris detur appellatio: sic Riccius, *in collect.* 1726. *super cap. exhibita de Judiciis*, Rota, *in decis.* 30. *de rescriptis in novis*, *& in dec.* 204. *p.* 1. *divers. & dec.* 35. *p.* 2. Achiles de Grassis, *in dec.* 384. & sic fuit tantùm in unâ Palermitanâ Archidiaconat. 15. Junii 1590. coram Pegnâ: refert Riccius, *suprà*, qui limitat quando ob aliquam causam Quis declaratus fuisset convictus, & confessus cum Rotâ, *decis.* 1549. *p.* 3. Quòd confirmatur ex adductis, *suprà* in versic. *ad secundam*, & videbis quæ dixi, *in c. exhibita de Judiciis*, *quæst.* 3.

21 Notabis verò, ab executione appellari non posse, *l. ab executione cum similibus*, *ff. hoc tit. l.* 3. *eodem in Cod. Theodos.* Paulus, *lib.* 3. *sentent. tit.* 35. saltem, ut executio suspendatur, nisi modum in executione excedat, Suarez, *in l. post rem Judicatam in fine*, *q.*6, *n.*3. Gailius, *de arrestis*, *c.* 11. *n.*20. Guttierr. *in pract. c.*124. *n.*7. Paz. 1. *tom. p.* 4. *n.* 38. Azeved. *in l.*1. *n.*29. *& in l. fin. n.* 139. *tit.* 21. *lib.* 4. latè Tuschus, *conclus.* 410. *&* 411. Fachin. *lib* 1. *controvers. c.*74. Cevall. *q.*190. Parlador. *d. c. fin.* 2. *p.* §. 3. *n.* 9. Qui omnes disputant, An à mandato de exequendo sit admittenda appellatio? Tradit Pichard. *d. l.* 4. *part. in manud.* §. 7. *n. fin.* de quo *infrà* dico.

22 Ad quintam quæstionis partem, ut respondeam Præmitto non licere appellationem à sententia consilii, & Senatûs supremi; docent Doctores per Textum, *in l. jubemus*, *& sequent. Cod. hoc tit.* Ex eo quia nec Princeps judicat ad tantum fastigium dignitatis evectos iniquè judicare ex *l.* 1. *ff. de officio præf. prætor.* imò Cassad. doceteos judicare voce sacrâ; id est Imperatoris, *in Epist.* 6. sequitur cum aliis Pichard. *in manuductionibus* 4. *p. d.* §. 7. *n.* 4. Ubi addit hoc idem extendere Imperatores, *in l. si quis. Cod. hoc tit.* ad præfectum Prætorii: vide *infrà*, versic. *ad ultimum.*

23 Sed quia, etsi à sententiâ Principis, seu Præfecti, non detur appellatio: Attamen restitutionis beneficium Minoribus postulantibus conceditur, ex *l.*1. *Cod. si adversùs Rem judicatam l. Præfecti*, *& seq. ff. de Minoribus*, *c. auditis*, *c. tum ex litteris de restit.* prosequitur cum aliis, Morla, *in emporio tit.*5. *cap.*3. *per totam*, non enim in petendâ restitutione, detegitur iniquitas Judicis, sed Litigantis error, Qui ætatis lubrico, se deceptum fatetur; tum etiam quia appellatio interponitur ad majorem Judicem, sed restitutio ad eundum, qui judicavit, ut prosequitur Donellus, *lib.*21. *comment. cap.* 11. Pichardus, *dicto* §. 7. *in manud. part.* 4. *n.* 6. sic enim Andreas Valensis, *hic*, §. 3. *nu.*3. ait appellationem non admitti in supremis consiliis, quia eorum sententia censetur Regis, aut Principis.

24 Unde jam ad difficultatem, Respondeo dari adversùs sententiam Præfecti prætorii reclamationem, ut tradit Riccius, *coll.*1527. ad Textum, *in l. si quis adversus*, *Cod. de precibus Imperatori offerend.*
& infert reclamationem admitti adversùs decre-
tum Sacri Concilii, circa remedium capitulo- 25
rum Regni Neapoli. † Et de Franchis, *in deci-
sione* 637. tradit decisum, quòd reclamatio per-
mittatur in incidentibus causæ criminalis, à qua
per sententiam; aliàs non dabatur; quoniam
tractabatur de damno irreparabili: alia tradit,
Riccius; *suprà*, cum de Franchis, *decis.*470. *n.*6.

Ex his infero posse reclamari à sententia Re- 26
gis pronunciantis, Juxta alterius relationem,
ut per Præsidem Provinciæ, vel alterius; Gram-
mat. *in decis.* 35. & est ratio, quia tunc dicere-
tur provocatum adversùs errorem, imperitiam,
seu dolum Relatoris malè informantis, Mastril-
lus, *in decis. Siciliæ* 32. *n.*3. *&* 6. de Ponte, *cons.
decis.* 1. *nu.* 82. Riccius *suprà.* † Qui addit ut 27
admittatur reclamatio, & per consequens sit
committenda, nondum factâ executione senten-
tiæ latæ, ut refert decisum Anna, *allegat.* 63. &
faciunt dicenda, infra de supplicatione, *in cap.
in sua hoc tit.*

Hinc etiam infero, quod etsi à sententia Prin- 28
cipis appellari non possit, ex *l.* 1. *à quibus appell.*
Romanus, *cons.* 521. Alex. *lib.* 1. *cons. num.* 20.
Tuschus, verbo, *appellatio*, *conclus.* 454. Morla,
in emporio suprà, *num.* 13. Donellus, *lib.*28. *com-
ment. cap.* 6. Scaccia, *de apellation. quæst.*8. *n.*85.
Quia de substantiâ appellationis est quod fiat de
Minori ad Majorem, qualem non habet quia
alium non recognoscit Superiorem, Valensis, *hîc*
§. 3. *nu.* 2. † Et ob eandem rationem; nec à 29
Pontificis sententia appelletur, ex *cap. ipsi D. Ca-
nones* 9. *quæst. ultima*, Nisi quibus in casibus uni-
versali subdit Concilio, secundùm quæ dixi su-
pra, *sub cap.* 1. *de Judiciis*, & docent Abbas, *q.* 1.
*à num.*17. *& quæst.* 2. *col.* 12. *&* 14. Pichardos, *in
manudictionibus*, *dicta p.* 4. §. 7. *num.* 2. *&* 3. &
hoc verum sit, sive à senten à deffinitivâ, sive
ab interlocutoriâ, ut docet Angelus, *cons.* 180.
num. 2. Quia utrobique læditur Majestas Supe-
riorum Personarum, admissâ appellatione, ut tra-
dit Pichardus, *suprà*, *n.*4. *in fine*, in versic. *hæc ve-
ra*; eo quòd nec potest non sigillari authoritas
ejus, cujus arguitur iniquitas.

Tamen cessante hac ratione, appellatio non de- 30
negabitur; Nam si sententia Principis sæcularis
contineret manifestam iniquitatem posset ab ea
ad Papam appellari: Argumento Glossæ, *in c. ex
transmissa de foro compet.* Quia Papa, ratione pec-
cati omnium talium Principum, est Judex com-
petens, ut patet ex his quæ longè adduxi, *sub c.
novit. de Judiciis*, & tradit Valensis, *hic d.* §. 3. *n.*2.
† Ubi dicit, etiam appellari à Principe pronun- 31
ciante ad aliorum relationem, aut ab eo malè in-
formato, ut meliùs informetur, quæ propriè dici-
tur reclamatio, ut jam dixi.

Item non debet denegari Appellatio; veluti si 32
ad relationem alterius Princeps rescripserit; pla-
cet enim adversùs Principis rescriptum appellari
posse, *l.*1. §.1. *ff. hoc tit.* Socinus, *cons.*195. *lib.*20.
*n.*4. *&* 5. Bald. *lib.*20. *cons.*354. Donell. *d. lib.*28.
*commentar. c.*6. Pichard. *d.* § 7. *p.*4 *in manuduct. n.*
5. ex eo quia magis Appellans conqueri videtur
de falsitate relationis, & consulentis mendacio;
quàm de iniquitate sententiæ; & idem dicit cum
Abbate, *d. q.* 1. *col.*15. si à Principe malè in primâ
instantia informato, ad eundem benè informa-
tum appellatio interponatur: & sic Plutarch. re-
fert, ut tradit Pichardus, *dicto n.* 5. *Ab Alexan-
dro dormiente ad eundem experrefactum appel-
lasse Machetam.*

Ad

32 Ad ultimam quæstionis partem, videtur ex dictis appellationem non admitti à sententia Cardinalis, tum quia ut dixi ea non datur à Præfecto prætorio, ex *l. 1. ff. de officio prateris*, sed Glossa, *ibi*, subjungit Cardinalem p ræfecto comparari: ergo, cùm Kuginellus, *tract. de appellationib.* §. 2. *cap* 2. *n.* 35. Farinacins, *quæst.* 101. *limit.* 14. *n.* 72. Rolandus à Valle. *lib. 1. cons.* 94. *num.* 1. & alii communiter asserant à sententiâ Præfecti prætorii, non appellari: Quare appellandum veniat à sententiâ Cardinalis, cùm Cardinales æquiparentur Præfecto prætorii, ut docet Alexander, *in Rubric. hujus tituli n.* 39. versic. *sed quid de Cardinalibus*.

33 Et confirmatur, quia cùm Cardinales Regibus æquiparentur, ob idque *in c. felicis de pœnis, lib.* 6. inferentes injuriam Cardinalibus, tanquam Rei Læsæ Majestatis puniantur; imò Reges vocentur, ut observat Gonzal. *in reg.* 8. *Cancellariæ gloss.* 24. *num.* 14. Jason. *in l. centurio, ff. de vulgari, & pupillari*, & aliis quo citat, & sequitur Barbosa, *tom.* 1. *decret. lib.* 1. *tit.* 3. *cap.* 21. *num.* 5. Bonacina, *in tract. de electione summi Pontificis disp.* 1. *quæst.* 1. *punct.* 1. §. 2. *nu.* 2. Ergo cùm de Principe, & Rege sententiante appellatio non admittatur, ut dixi: Sequitur ut nec à sententia Cardinalis provocetur.

34 Sed revera, ut appellatio à sententia unius Cardinalis admittatur: docet Albanus, *de Cardinal. quæst.* 42. *privileg.* 3. Jacobatius, *de concil. lib.* 1. *fol.* 38. *col.* 2. *littera B*, Manfredus, *de Cardinalib. in decis.* 30. Laudensis, *de Cardin. quæst.* 66. & 67. Azorius, *tom.* 2. *lib.* 4. *mor. cap.* 4. *quæst.* 20. Tuschus, *institut. Canon. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 61. & 62. Cevallos, *de cognitione per viam viol. p.* 2. *quæst.* 131. Zachius, *de Republic. Ecclesiast. tit.* 3. *de Cardinal. n.* 9. *privileg.* 4. Lorichius, *in Thesauro*, verbo, *Cardinal.* §. 7. *privileg.* 10. Diana, *p.* 5. *tract. res.* 36. Ubi dicit hanc opinionem communem, quæ fallit, si sententia lata esset à toto Concilio Cardinalium.

35 Et hanc doctrinam veram esse existimo, etiamsi Cardinalis esset Papæ Legatus, ut docet Scacc. *de appellationib. quæst.* 8. *n.* 99. & *quæst.* 16. *n.* 1.
36 *limit.* 3. idem Cevallos, *suprà*. † Ubi refert die 15. Aprilis 1618. fuisse electum Cardinalem Ducem de Lerme, Rojas & Sandoval, postquam fuerit per plures annos Regis Philippi III. Collateralis in gubernio, hoc est *suprivado*, quem vidi anno 1620. celebrasse in cænobio D. Pauli hîc Vallisoleti primam rem sacram.

37 Sed Episcopo, cujus Jurisdictio fuit prorogata, non datur appellatio, *l. Episcopali, Cod. de Episcopali audientia*, quòd dicit Valensis, *hic dicto* §. 3. *num.* 4. speciale esse in Episcopo, quia secus obtinet in alio Judice prorogata, vel dato de communi Partium consensu, *l. ex consensu* 23. *hoc tit. & n.* 5. Quid delegato Principia cum clausulâ, appellatione remotâ, Dico *infra in c. pastor*, 53. *hoc tit.*

QUÆSTIO V.

An ejusdem naturæ? sit causa appellationis; ac fuit ejus causa principalis? Et An appellatio producat aliquos effectus? An liceat appellari à sententiâ Judicis, qua pronunciat sententiam exequendam esse? Et An in proponendâ appellatione, ab interlocutoriâ, seu à definitivâ, sit in praxi forma diversa; Ubi de libellis dimissoriis? Et An possit Princeps, appellatione remotâ, causam committere? Et An Hæreticus possit appellare à sententia.

SUMMARIUM.

1 *Appellationis causa est ejusdem natura, ac fuit ejus causa principalis exemplificatur, n.* 2. 3. *fallit, n.* 4. *ampliatur à n.* 5.
2 *Incidentia, & dependentia, ac emergentia, sunt ejusdem natura, ac ejus causa principalis, & appellationis.*
4 *Prorogatio prima instantiæ, non porrigitur ad appellationis causam.*
5 *Officium Judicis, sicut durat, ut perempta instantia, possit condemnare in expensis partem, cujus culpa contingit: sic durat in causa appellationis.*
6 *Consensus paternus præstitus Filio agenti, extenditur ad appellationis causam.*
7 *Procurator constitutus potest appellare, & prosequi causam.*
8 *Fidejussor Judicii in primâ instantiâ datus in causa succumbentia pro expensis tenetur etiam in appellationis causa.*
9 *Fidejussor de Judicato solvendo in causa principali præstitus, tenetur ad id, quod in causa principali, Judicatum fuerit.*
10 *Testes non repulsati in primâ instantiâ, quando queant in secundâ instantiâ repulsari? n.* 11.
12 *Appellationis causa per horas sequi debet, quando in causa principali, fuit adversùs condemnatum per horas processum?*
13 *Appellatio producit effectus, extinguit pronunciatum, suspendit Jurisdictionem, unius Judicis Jurisdictionem ad alium, eam transmittens: expenditur, n.* 17. 18.
14 *Appellatio non suspendit executionem in casibus possessorii, decimarum alimentorum, mercedis, in Judicio assistentia, in decretis affirmativis, & c. n.* 15.
16 *Appellatio in quibus casibus, non operetur effectum,* remissivè.
17 L. 1. §. fin. ad Turpilianum.
19 *Sententia in appellatione lata etiamsi confirmet primam, est qua sola actionem ex Judicato producit.*
20 *Appellatio ut operetur suos effectus, debet esse Judici intimata, & Parti, limitatur in extrajudiciali, n.* 21.
23 *Appellatio ab interlocutoria fit in scriptis, & à definitiva sufficit vivâ voce dicendo,* appello; *item & ab interlocutoriâ, habente vim definitiva. & quando? n.* 26.
24 *Appellatio à definitiva fit in scriptis, si illico non fuit ab ejus pronunciatione appellatum, vivâ voce.*

25 *Appellatio à sententiâ in scriptis, quibus verbis interponatur, & num exprimi debeat nomen Judicis à quo, & ad quem appellatur?*

27 *Appellatio, ut valeat, debet esse certa, & certum designare Judicem, expende, ut n. 29. & 30.*

28 *Appellatio potest ubique porrigi; nec desiderat, ut Judex à quo sedeat pro tribunali.*

31 *Appellatio à deffinitiva ex novis causis, & actis, aut probationibus, quis Justificari ab interlocutoria ex antiquis, nisi aliquid de novo veniat, n. 32.*

33 *Apostoli, seu dimissorii libelli, qui dicuntur appellationis pars, sunt litteræ dimissoriæ, quas Judex à quo transmittit ad Judicem ad quem, in testimonium, & fidem appellationis interpositæ.*

34 *Libelli dimissorii dimittuntur ad Judicem ad quem, intra 30. dies, & quoties peti possint, quòd si non petantur fit appellatio deserta, n. 35. 36. & 40.*

37 *Appellans debet protestari, si cùm petit Apostolos, Judex à quo eos non recipit, & illum convenire, post elapsum tempus, etsi Judex à quo procedat, sit processus invalidus ab illo tempore: idemque esse, si non respondeat petitis Apostolis, n. 38. & 39.*

40 *Terminus brevior quit à Judice appellato designari ad concedendos Apostolos assignato, etsi non petantur ex transacto, fiat appellatio deserta, & poterit prorogari ab eo terminus datus, n. 41.*

42 *Apostoli appellationis interposita, antiquitùs intra dies quinque petendi erant.*

43 *Apostoli appellationis, etsi in ultimâ 30. dierum die peti queant tutiùs est, ut petantur simul cum appellationis libello, & petitis, jam Judex à quo, nequit in causa procedere.*

44 *Apostoli etiam petuntur in appellatione extrajudiciali.*

45 *Apostoli apud tribunalia sacularia, videntur in desuetudine abiisse, non sic apud Ecclesiastica.*

46 *Dies, intra quos Apostoli, peti debent, currunt à die scientiæ, lata sententia, & sunt communes Parti, & Judici, n. 47.*

48 *Apostoli appellationis dantur expensis Appellantis.*

49 *Sumptibus propriis Quis aliquid offert.*

50 *Libelli copia danda est sumptibus Actoris.*

51 *Libelli dimissorii, Apostoli dicta sunt, etiam reverentiales, & refutatorii, & qui omnes, & conventionales, & testimoniales, n. 52.*

53 *Refutatorii libelli qui sint, & refutatoriæ preces quæ? n. 54.*

55 *Judex rejiciens appellationem, debet adjicere causam.*

56 *Princeps potest causam committere, cùm clausula,* appellatione, *seu* recusatione remotâ, *seu de ratione, n. 57. & 58.*

58 *Gravatus in sententiâ Judicis pronunciantis cum clausula,* appellatione remotâ, *potest queri, & restitutionem petere.*

59 *Clausula* appellatione remotâ, *excludit appellationes, quæ Jure permittuntur, non eas quæ à Jure expressè indulgentur: & Quid de appellationibus frivolis, n. 60.*

61 *Appellatio quando tacitè sublata intelligatur.*

62 *Hæreticus, An queat à sententia appellare remissivè?*

AD primam quæstionis partem, Respondeo 1
affirmativè per Textum, ubi Doctores, *in*
l. 1. ff. an per alium causa appellationis, & cum
Riccio, *in collect. 620. ad illum textum*, Ubi dicit
ejusdem esse naturæ causam appellationis cujus
est causa principalis; ob idque dixit Sesse, *in*
decis. Rota Aragon. 81. quòd si causa principalis potest
agi per Procuratorem; ita & appellationis
causa. † Imò & Franchis, *decis. 513.* dixit inci- 2
dentia emergentia in causâ; principalis esse ejusdem
naturæ, cujus est causa principalis, & appellationis.
† Itaque Maynardus, *in decis. 39.* 3
lib. 2. dixit quod sicut causa principalis, & summaria,
sic & causa appellationis; quod notat
ad ampliationem, *Clement. dispendiosa de Judiciis*,
Riccius, *suprà* versic. *infertur sexto.* † Tamen 4
Mynsingerius, *cent. 3. observat. 49.* limitat prædictam
regulam in prorogatione instantiæ quia
licet consensu partium instantia prorogari possit,
secus tamen esse ait in instantia appellationis.
Hîc adjunges adducta, *suprà in c. venerabilis 18.*
de judiciis 5. & quæst. 2. item & quæstionem,
de qua *in c. 2. de foro comp. quæst. 3.* Ubi An
prima instantia ad alios Judices spectet.

Ex his enim pro ampliatione præfatæ regulæ, 5
adjunges casus sequentes; Primus, quòd sicut
perempta instantia in causa principalis officium
Judicis durat, ut possit partem, cujus culpa hoc
contingit in expensis condemnare; ita & in causa
appellationis. † Secundus, quòd consensus pa- 6
ternus in causa principali præstitus Filiofamilias
agenti, extenditur ad causam appellationis, &
hoc non alia prorsus ratione, quia ejusdem est
naturæ, Jafredus *in dec. 484.* quod notat Ricc. *in*
d. collect. 626. versic. *infertur quarto*, ad ampliationem
Text. *in l fin. §. necesse, Cod. de bonis quæ liberis.*
† Et idem Jafredus ex eadem ratione *in dec. 482.* 7
extendit hoc dictum ad Procuratorem simpliciter
in causâ principali constitutum, qui censetur,
& pariter constitutus in causâ appellationis.

Quartus: Nam fidejussor Judicii in prima 8
instantia datus in causa succombentiæ pro expensis,
tenetur etiam in causa appellationis:
pulchrè Thesaurus *in dec. 202.* Ubi circa hoc
nonnullos distinguit casus; quod notat Ricc.
d. collect. 620. versic. *infertur 10.* pro ornatu
Text. *in l. generaliter Cod. de Episcopis & clericis.* † Quintus quòd fidejussor 9
de Judicato solvendo In causa principali præstitus;
tenetur ad id, quod in causa appellationis
Judicatum fuerit, de Franchis, *in dec. 208.*
quod notat Ricc. *suprà* in versic. *infertur septimo*,
ad ornatum Textus, *in l. cùm apud sempronium, ff.*
Judicatum solvi.

Dubium tamen est, de testibus non repulsatis 10
in primâ instantiâ; quia de his docet Afflict. *in decis. 266.*
posse de falso in causâ appellationis repulsari;
contrarium tamen decidit Rota Pedem.
Teste Thesauro, *in dec. 259.* † Quod limitat Ricc. 11
ad Text. *in l. per hanc, Cod. de temporibus appell.*
d. collect. 620. versic. *infertur 8.* equidem ipse Thesaurus
limitat, quando capita repulsæ fuerunt
producta in prima instantia, sed non probata,
quia possunt in causa appellationis, Guido
Pap. *in decisione 500.* Sed pro hoc dubio, Adjunges
quæ dixi, *suprà in capite testimonium de*
Testibus, quæst. 4. à num. 1. Ubi dixi de quæstione
An exceptio criminis, quæ non fuit opposita in
primâ instantiâ; possit opponi in secunda?

Imò & Franchis videndus, *decis. 520.* pul- 12
chrè loqnutus, dicit quòd quando in magnâ
Curiâ

Curiâ Vicariæ proceditur per horas contra committentes graviora delicta, & condemnatur inquisitus, & interponitur appellatio ad Sac. Consil. debeat ibi procedi similiter per horas.

13 Ad secundam quæstionis partem, An appellatio producat aliquos effectus? Affirmativè respondeo: Nam appellatio extinguit pronunciatum, suspenditque Jurisdictionem Doctores per Textum, *in l. 1. in fine, ff. ad Turpilianum*, Riccius, *in collect.* 168. *ad illum Textum*: Ob idque Doctores agnoscunt duplicem esse appellationis effectum suspensivum scilicet, & devolutivum; interjecta enim appellatio non tantùm inferioris Judicis Jurisdictionem suspendit, Quâ abdicatâ, nihil possit evertere, aut immutare, cum ejus Jurisdictionis Litigantes existimantur, *venientes de Jurejurando*, *c. dilectis*, *hoc tit.* sed & cognitionem causæ transfert; transmittitve ad Judicem superiorem, *c. pastoralis*, *hoc tit.* notant omnes sub hac Rubricâ, Paz. *in praxi* 1. *tom. p.* 6. *in proœmio*, *n.* 11. Duennas, *reg.* 42. Wames. *in c.* 1. *& in c. cum teneamur hoc tit.* Pichard *in manud.* 4. *p.* §. 5. *n.* 1. & sic Andreas Valens. hîc agens de hoc dubio, §. 15. ait regulariter appellatione pendente, nihil novandum: Videbis, *l. præcipimus*, *Cod. de appellationib. si causa cognita*, *c.* 1. *de re Jud.*

14 Sed quia *infrà in c.* 11. *de appellationibus*, assigno casus in quibus appellare non licet; ideò nunc breviter Dico, prædictam regulam limitari in sequentibus casibus, Primò, in causa possessorii. Secundò, in causâ decimarum. Tertiò, in causa alimentorum. Quartò, in causâ mercedis. Quintò, in Judicio assistentiæ. Sextò, in decretis affirmativis, puta in alienatione prædii minoris; in his enim casibus decisum est, ne per appellationem retardetur executio, ut colligit Riccius, *ubi suprà d. collect.* 568. & Gratianus, *in decis.* 100. Verallo, *in decis.* 39. *p.* 1. Ruta, *in decis.* 764. *p.* 1. *in novissimis* Gratiano, *in decis.* 53. Anna, *singul.*

15 42. Afflictis, *decis.* 261. † Imò & Franchis, *in dec.* 308. *&* 703. *p.* 4. declarat practicatum decreto, M. C. V. latè *infrà summam* 150. Ubi porrigit ad casum, quando prædicta summa fit, nec plus, aut minùs 150.

16 Sed quibus in casibus appellatio nullum operetur effectum. Docent Covarr. *in pract. c.* 23. *n.* 1. Paz. *suprà n.* 13. *v.* & Colligit Pichard. *in d.* §. 15. *p.* 4. *manud. n.* 3. *&* 4. *ex l.* 3. *&* 19. *tit.* 21. *lib.* 4. *recopil.* Ubi ad sententiam additionis, quam nos *deremate*, appellamus, interjecta appellatio devolutivum effectum operatur, suspensivo omnino sublato: Prosequuntur Parladorius, *lib.* 2. *quotid. c. fin.* 5. *p.* §. 15. alia exempla videbis, *in l.* 6. *tit.* 18. *lib.* 4. *recopil* ubi Aaevedus, Covarr. *suprà n.* 7. Lancelotus, *de attentatis* 2. *p. c.* 12. *limit.* 2. *n.* 1. Ubi probant Doctores quòd, etsi in illis causis auferatur suspensivum effectum: tamen ab illis appellatio admittit devolutivum effectum.

17 His tamen omnibus obstat Textus, *in d. l.* 1. §. *fin. ff. ad Turpilianum*, Ubi probari videtur appellatione sententiam Judicis inferioris extingui; Ergo malè dicitur eam suspendi tantùm; sed imò omnino ejus effectum extingui: Quare inter Juris Cæsarei, & Pontificis interpretes, adest pugna, Quibus succenset Tuschus, verbo *Appellatio conclus.* 397. *qui num.* 7. id probat, quod placuit Corrasio. *in l.* 4. §. 2. *n.* 5. *de servit.* Orusiô, *in l. tale paetum*, §. *qui provocavit*, *n.* 26. *hoc tit.* Covarruvias, *in pract. d. c.* 23. Paz. *Fermosin. de Exceptionibus*,

suprà, Qui dicunt præsenti statu attento, extinguatur sententia etsi futuro inspecto suspendatur confirmata; siquidem ea, vel deserta appellatione vires capiat; quòd cum evenire potest suspensa magis, quàm extincta censenda erit Jurisdictio; ita præfati authumant Doctores.

Sed Pichard. *in manuduct. d. p.* 4. §. 15. *sub. n.* 2. existimat in hac parte præfatis non esse inhærendum; eo quòd cum Caldas Pereira, *in l. si curatorem*, verbo, *per quod pristinum*, *n.* 35. *Cod. de in integrum restitutione minor*, putat finiri quidem futuro, etiam considerato tempore, & eventu, & sententiam, tunc demum in suspenso esse, cum suprà Judice non addito, vel addito, & nondum tamen fatalibus elapsis temporibus incertum esse, An in Rem judicatam transitura sit desertam enim appellationem, proinde Juris fictione haberi; ac si nunquam fuisset interposita; proindeque ex prima alii sententia, cum secunda non subsequatur? 18

† Sed si sententia subsequatur tunc non ex primâ, sed ex secundâ, actionem nasci, etiamsi confirmatoria primæ sit; probat Textus, *in l. furti*, ibi *hodie notari puto*, *ff. de his*, *qui non insic.* facit, *l.* 9. *tit.* 16. *lib.* 3. *ordinam. l.* 9. ubi Azeved. *n.* 3. *tit.* 17. *lib.* 4. *recop.* videbis Pichard. *in manud. p.* 4. §. 24. Ubi agi, An sententia confirmatoria, confirmata mandetur executioni? Ex his enim liquet regula. 19

Et quia proximè dicta pertinent ad dicenda, *de attentatis sub c.* 1. *c. cum teneamur* 10. *& c.* 51. *hujus titulis*, Ideò breviter pro explanatione prædictorum, ut appellatio operetur effectus, debet esse intimata Judici, & Parti: Nam aliàs Judex, & Pars ignorantes appellationem poterunt de Jure procedere in causâ, ita ut per attentata, ab eis facta, non revocentur, Marant. *de ordine Judic. p.* 6. *actu* 2. *num.* 4. † Qui id limitat, *num.* 403. in extrajudiciali in qua revocantur; licet appellato non fuerit intimata: Tradit Valensis, *d.* §. 15. *num.* 7. videndus *ibi de effectibus appellationis:* & applicabis ad quæstionem Pichard. *in manud. p.* 4. §. 18. Ubi An inferior possit cognoscere de aliis articulis, appellatione interpositâ in principali? De quo *infrà*. 20 21

Ad tertiam quæstionis partem, An liceat appellari à sententia Judicis, qua pronunciat sententiam exequendam esse? de hac dixi suprà, *in c. quoad consult. de sentent. & re Judic. quæst.* 4. in versic. *ad quartam*. 22

Ad quartam quæstionis partem, An in proponenda appellatione ab interlocutoria, seu definitiva sit forma diversa in praxi constituta? Igitur non eadem in omnibus appellationibus observatur, quia ab interlocutoriâ sententiâ, oportet appellare in scriptis libello appellationis, porrectoque, eâ ratione, nuncupatur *l.* 1. §. *fin. l. cum quidem ff. hoc tit.* sed à definitivâ sententiâ, etiam facta appellatio, vivâ voce sufficit; dum tamen eâdem die. & pro tribunali sedente Judice interponatur, *l.* 2. *l.* 5. *fin. hoc tit. litigator. Cod. eod. c. is*, *qui* 2. *q.* 6. observant Marant. *de ordine Judiciorum* 6. *p. hoc tit. n.* 124. *&* 141. Bald. *conf.* 146. *lib.* 3. *n.* 1. Petr. Greg. *lib.* 50. *syntag. c.* 2. *ex n.* 25. Donellus, *lib.* 28. *comment. cap.* 7. Tuschus, verbo, *appellatio*, *conclus.* 57. *per totam*, *& conclus.* 358. *n.* 7. Paz. *in praxi p.* 6. *in proœmio ex num.* 29. Socinus, *regula* 29. Valensis, *hic* §. 9. Ubi *num.* 1. Dicit quòd à sententiâ definitivâ, sufficit dicere, *Appello ex dictâ l.* 2. & hoc scribit in actis per Notarium. 23

Quòd si à definitiva non sit statim in continenti, viva voce, appellatum: tunc debebit scripto 24

 appel-

appellatio interponi *nu. 3. ff. eodem*, exceptis
cauſis brevioribus, De quibus, *in Authent. bre-
vioribus, Cod. de ſentent. ex brevi loeo recis*, in qui-
bus poteſt viva voce appellari, Maranta, *dicta 6.*
25 *p. actu 2. num.* 143. † Qui *num.* 135. dicit quòd
debent in appellatione poſita ſcripta inſeri ſe-
quentia verbo, *Provocato, Appello*, aut æquipol-
lentia veluti, *Submitto me protectioni, & tuitioni
talis Judicis*: Ab intetlocutoriâ autem ſempet, ut
dixi, appellantur in ſcriptis, ſive incontinenti,
ſive non appellatio intetponatur: Probatur ex
dictis, & in terminis Valenſis, *dicta* §. *9. nu. 2.*
Ubi dicit non eſſe neceſſariò exptimendum no-
men ejus, contra quem appellandum eſt, *cap. 1.
hoc tit. lib. 6. cap. ut circa, cap. quamvis de elect.
lib.6.* exceptis aliquibus caſibus, de quibus Phi-
lippus Francus, *dicta cap. 1.* Præpoſitus, *in cap. ut
debitus 59. hoc tit.* etiamſi appelletur ad alium,
quàm ad Papam, Rebuffus, *in l. quod juſſit, ff. de
re Judicata*, verſic. *nota 2. nu. 134. in fine*, Ubi
plenè ſcribit, & addit Valenſis fieri porrecto li-
bello appellatorio, quia non ſufficiat dicere No-
tario ſcribe, *Qualiter appello, ſeu quod appellem.*
26 † Verùm ſi ſententia interlocutoria habeat vim
definitivæ ait Valenſis, *dicto* §. *9. n. 3.* Poſſe ab
ea incontinenti vivâ voce appellari, quia in ea
omnes ſolemnitates ſervari debent, quæ in ap-
pellatione à definitiva, cui æquipatatur, & Bar-
boſa cum aliis, *in cap.1. hoc tit. lib. 6. nu. 2.* Ait
ex intervallo ſemper appellationem eſſe in ſcri-
ptis proponendam, ſive ſit ab intetlocutoriâ,
ſive à definitivâ, ex Calda Pereira, *de empt. &
vendit. cap. 6. n.18. in medio*, Michaele de Graſ-
ſis, *tom. 2. comm. opinion. lib. 2. tit. 21. num. 93.
pagina* 307.
27 Sed An expreſſio cauſæ prærequiratur in utrâ-
que appellatione, vel tantùm ab intetlocuto-
ria? Dico *infrà in dicto cap. ut debitus honor, hoc
titulo.* Tamen notandum eſt ad valorem appel-
lationis deſideratı, ut certa ſit, certuſque ab
appellante deſignetur Judex non enim incerta
appellatio ſuſtinetur; qua ratione appellatio-
nem alternativam invalidam eſſe fatentur om-
nes, ut conſtat ex Joanne Andtea, *in cap. is cui
de officia delegati, lib.6.* Romanus *conſ.* 360. Ale-
xander. *conſ.* 164. 167. 183. *lib. 2. & conſ. 12. eo-
dem lib.* Paz. *ſuprà, n. 39.* Pichardus, *p. 4. in
manuductionibus, dicta* §. *9. num.3.* niſi intra ter-
minum à Jure appellatus præfixum declaret ap-
pellans, ad quem Judicem appellavit Alexand.
ſuprà, Angelus; *conſ.* 336. *num.* 2. Tuſchus, 6.
hanc regulam conſtituens, *concluſ. 352. ex n. 72.*
& faciunt quæ. *ſuprà*, adduxi de generali, ſeu
alternativo libello, *in cap.2. de libelli oblatione*, ibi,
Videnda, *dico infra in cap.7. quæſt.1.* verſiculo *ad
ultimam.*
28 Maranta 6. *p. actu 2. num.* 134. & Valenſis, *hic*
§. 8. *num.* 1. dicit in primis ita eſſe intetponen-
dam appellationem, ut de ea interpoſita appa-
reat: tamen non eſſe neceſſe illam Judici præ-
ſentari ſedenti pro Tribunali, ſed poſſe ubique
præſentari, ad hoc, ut ſententiam non tran-
ſeat in rem Judicatam; imo ſufficere illam
præſentare actorum Magiſtro, ſeu notario abſ-
que Judice.
29 Et licèt nomen Judicis ad quem non exprima-
tur, tamen cenſetur ad eum provocatum, ad
quem de Jure ptovocari debet. *l. 1.* §. *ſi quis in ap-
pellatio, l. imperat. ff. hoc tit.* Ob idque dixit
Valenſis, qui videtur contravenire dictis, *nu-
mera praced.* addens *d*, §. 8. *numera* 3. hu-
juſmodi appellationem generalem, etiam de
Jure Canonico ſubſiſtere, quia illo quoque Ju-
re gradatim appellari debet, exceptis paucis
caſibus ſpecialibus, nam in dubio videtur
quis uti velle Jure communi, non ſpeciali,
Imola *in dicta l. 1. numero 16. hoc titulo*,
Decius, *in cap. 12. numero 4. hoc titulo*.
Ait enim Valenſ. quòd incertitudo, ſi quæ
ſit in hujuſmodi appellatione, aptiſſimè decla-
ratur, dum Appellans ſuam appellationem in-
troducit, & proſequitur. † De expreſſione Ju- 30
dicis à quo, etſi commodiſſimum foret, ut
ejus nomen exprimetur, ut intelligi poſſet à
quo Judice, à qua ſententiâ appelletur, & An
ordine debito, & plerumque in uſu ſit, ut in
libello appellatorio exprimatur nomen Judicia
à quo, Judicis ad quem & Adverſarii, *l. 1.*
§. *libelli, ff. hoc titulo*, Tamen ut dixi talis
expreſſio non videtur omnino neceſſaria; ita
ut ſi quid iſtorum omittatur, metuenda ſit
præſcriptio, *l. ſcia 3. in princ. ff. hac tit.* pro-
ſequitur, Pichardus, *dict. 1. p. in manuductio-
nibus*, Ubi cum multis, *num. 4. & 5.* ſcribit de
hoc dubio.
Prædictis Adjunges quòd appellatio à defini- 31
tiva ex novis actis Juſtificari poſſit; item ex novis
cauſis, ſeu probationibus, *l. eos* §. *1. Cod. hoc tit. l.
per hanc, Cod. de tempore*, & reparat appellatio-
nem, ſed appellationem ab intetlocutoria juſtifi-
cari ex antiquis actis *clem. appellanti hac tit.* docet
Valenſis, *hic d.* §. *9. n.6. & 7.* Quia iſta injuria ne-
quit detegi, niſi ex eiſdem actis, non autem de
novo deducendis. † Niſi aliquid de novo ve-
niat in notitiam appellantis: argum. *c. inſinuan- 32
te de officio deleg.* vel niſi ſententia continet gra-
vamen, ut ſi Judex pronunciaret aliquem tor-
quendum, aut aliàs habeat vim definitivæ, aut
Appellans obtulerit cauſas gravaminis, & proba-
tionis coram Judice à quo, & non fuerit ad-
miſſus, aut ſententia lata ſit contra Contuma-
cem: Nam his caſibus juſtificari poteſt ex no-
vis actibus.
Ad quintam quæſtionis partem, De libellis di- 33
miſſoriis, quod idem eſt, ac interrogate de tem-
pote petenti Apoſtolos, qui ſint; Unde dicantur;
Breviter reſpondeo; igitur, ut Scaccia, *de ap-
pellat. quæſt. 12. n. 24.* latè dicit, Apoſtoli, qui
etiam ſunt appellationis pars, dicuntur litteræ di-
miſſoriæ, quas Judex à quo appellatum eſt, tranſ-
mittit ad Judicem ad quem appellatum eſt in te-
ſtimonium, & fidem appellationis interpoſitæ,
& expendens Andreas Valenſis, *hic* §. 10. *num. 1.*
ait Apoſtolos dici; id eſt nuncios à Græco, quod
eſt *Mitto*, quia mittuntur ad Judicem ad quem,
ut de cauſa appellationis inſtrui poſſit; dicique
dimiſſorias litteras, quia per eas cauſa tranſmit-
titur ad Judicem ad quem & Pichardus, *dict.* §.
9. p. 4. in manuduction. ad praxim num. 6. Di-
cit libellos dimiſſorios eſſe, quia intetpoſitâ ap-
pellatione à Judice à quo, ad Judicem ad
quem, dimittantur inde dimiſſoriæ litteræ nun-
cupatæ, & dicti Apoſtoli quibus teſtificetur ab
appellante appellationem interpretandam, *l. 1.
ff. de litteris dimiſſoriis* & Barboſa, *in cap. 1. hoc
tit. lib. 6. num. fin.* in Gloſſa *petat Apoſtolos*.
refert Apoſtolos dici ab APOSTOLE', Vox Græca,
quòd eſt miſſio, quaſi miſſio, quam facit
unus Judex ad alium, latè Scaccia, *de appella-
tionib. q.* 13. Marcheſanus, *de commiſſ. appell. c. 1.
num.* 15. † Sunt ergo prædicti libelli mittendi ad 34
Judicem ad quem intra 30. dies, intra quos ſimi-
li-

liter instanter, & sæpius, saltem in uno contextu
peti debeant, non tamen geminatis, & separatis
libellis, quia cum instantia, facta petitio dum-
taxat requiritur, *cap. ab. eo, cap. ut super, hoc
tit. lib. 6.* Juxta *clem. quamvis eodem.* Ubi Bar-
bosa, Baldus, *cons.* 171. *lib.* 5. Lappoa, *allegat.*
9. *numero* 7. Guido, *decis.* 25. Paz, *in praxi
p. 6. in proœmio à num.* 40. Tuschus verbo, *A-
postoli, conclus.* 427. Valensis, *hic sub num.* 4.
35 † Ubi addit quòd si intra triginta dies Appel-
lans, non petat Apostolos, vel non recipiat,
censeatur appellationi renunciasse, itaut efficia-
tur appellatio deserta, *cap. ab eo* 2. *quæst.* 6. *d.
clem. quamvis, hoc tit.* 6. *eodem. lib.* 6. *l. Ju-
dicibus* 24. *C. eodem dict. l. unica, ff. de libel-
36 lis dimissoriis.* † Similiterque, desertam appel-
lationem fieri, si Apostolos ablatos intra idem
tempus recipere recuset, *dict. clem. quamvis,
37 §. verum.* † Quòd si per Judicem à quo stet
quominus eos recipiat, debebit de eo prote-
stari, *dict. clem quamvis*, Ubi doctores; etsi
absque causa, intra eos dies dederit, punien-
dus sit, *dicta l. Judicibus*, quinimo ait idem Va-
lensis, ut possit Appellans post elapsum tempus
convenire Judicem a quo, coram Judice ad quem
provocavit per Textum, *in l. si appellationem* 31.
Cod. eodem, non enim si denegantur Apostoli à Ju-
dice, debeat res esse fraudi appellanti, ex *l. unica,
§. fin. ff. de libellis dimissoriis*, perindeque haben-
dum; ac si Judex appellationis detulisset, *dict. cap.
ab eo* 2. *q.* 6. *dict. clem. quamvis, §. fin.* docent Se-
nis, *cons.* 65. 192. *n.* 2. Baldus, *cons.* 44. *lib.* 3. Uba-
38 mes. *in cap. cum cessante, hoc tit.* † Et Barbosa *in
dict. clem. quamvis, n fin.* cum Lanceloto *de at-
tentatis, p.* 2. *cap.* 13. *n.* 6. per Glossam *ibi.* sub ver-
bo, *deneganti*, & ibi, *contra Judicem.* Quòd si Ju-
dex congruo loco, & tempore requisitos Aposto-
los denegaverit expressè, aut malitia, vel negli-
genter tradere omiserit ex tunc, si in causa pro-
39 cedat, omnino sit processus invalidus. † Idemque
esse Pichardus ait, *dicto §.* 9. *num.* 7 si petitis A-
postolis, non responderit, *dict. §. fin.* vel si intra
terminum, quem præfinivit eis concedendis non
dederit, ut observat, Glossa, *in dicto §. fin.* ver-
bo, *ex tunc* Senis *cons.* 187. Capella Tholosana;
40 *decis.* 44. † Et Valensis *dicto §.* 9. *n.* 6. ubi ait
posse à Judice appellato breviorem terminum assi-
gnari, ad concedendum Apostolis appellanti; quo
transacto, si non fuerint petiti, non minus fieri
desertam appellationem; ac si 30. dies fuissent tran-
sacti, quia ejusmodi terminus à Judice assignatus
succedit in vicem termini Juris, & ejusdem parit
effectum ex *cap. ex insinuatione* 50. *hoc tit.* applica-
41 bis multa dicta, *sub Rub. suprà de dilationibus.* † Et
Capella Tholosana *dicta decis.* 44. dicit non posse
Judicem à quo assignare terminum longiorem 30.
dierum ad petendos Apostolos; sed Barbosa cum
aliis, *in dict. clementina quamvis, num.* 7. dicit
quod Judex possit ex causa terminum à se datum
prorogare; pro recipiendis Apostolis, sic cum Ty-
raquellus *de retractatu tit.* 2. *§.* 1. *Glossa* 7. *n.* 29.
quod ego intelligo; dummodo non excedat præ-
dictos 32. dies.

42 Sed primo notandum est antiquitus, & olim
in petendis, & recipiendis Apostolis, ac Judici ad
quem porrigendis, fuisse tantùm præscriptos dies
quinque: refert Paulus V. *sentent. tit.* 4. & Tex-
tus *in dicto cap. ab eo* 2. *quæst.* 6. Valensis *dict. §.
9. numero* 4. ubi dicit intra hos dies de Jure Ca-
nonico instanter, & sæpius uno contextu peti
debuisse, quos postea sublatos fuisse, refert, &
Fermosin. de Exceptionibus,
loco eorum assignatos relatos dies triginta: do-
cet Pichardus, *suprà dicto §.* 9. *numero* 6. Pe-
trus Gregorius, *in hoc tit. lib.* 7. *syntagm. c.*
7. *numero* 11. *& lib.* 50. *cap.* 2. *num.* 28.

Et addit Valensis, *dicto §.* 9. *hic*, quod etsi suf- 43
ficiat intra præfatum terminum Juris dierum 30.
sive hominis Apostolos petere, etiam in ultimâ
die, sed tutius esse eos incontinenti, & simul cum
appellatione petere, quia si appellatum est à de-
finitiva, Judex à quo post petitos Apostolos,
nequit ulterius procedere; nisi prius dederit re-
futatorios, quamvis appellatio esset mere fri-
vola: tamen non petitis Apostolis, posse ul-
terius procedere quando appellatio est frivola.

Dubium tamen est an in appellatione ex- 44
trajudiciali, debeant Apostoli peti, & quam-
vis Scaccia, *de appellationibus, quæstione* 13.
art. 2. *num.* 32. dicat, sive â Judice appelle-
tur, sive à parte, si sit, quæ dare possit, pe-
tendos esse Apostolos; & hoc tutius esse; ve-
rùm Valensis distinguit; Quod si appellatio in-
terponatur à Judice extrajudicialiter proceden-
te: tunc peti debeant ab appellante, quia est
Judex, qui eos dare possit; secus si à parte,
quæ eos dare non potest. † Pichardus inquam, 45
dict. 4. *p. manud. dict. §.* 9. *num.* 8. *in fine*, cum
Azevedo, *in l.* 20. *num.* 68. *tit.* 17. *lib.* 4. *com-
pilationis*, ait apud tribunalia secularia prædic-
tam Apostolorum petitionem in desuetudinem
abiisse; etsi in Ecclesiasticis tribunalibus adhuc
frequentetur.

Notabis primò, prædictos dies currere à die 46
scientiæ, quo Quis sententiam latam esse in-
tellexerit; & à quo habuit facultatem appel-
landi, ne aliàs procluderetur tempus petendi
ab ignorante Apostolos, cui nondum præclu-
sum est tempus appellandi, Maranta, *p.* 6.
actu 2. *numero* 130. Pichardus, *ubi suprà dic-
to §.* 9. *numer.* 6. *in fine*, Paz. *dicta* 6. *p.
cap.* 1. *numer.* 6. *Glossa clement.* 5. verbo *à
die, hoc titulo*, Barbosa, *in dicta clement.
quamvis eodem, numer.* 6 cum Guidone, &
Vestrio. † Et, *num.* 5. Ait prædictum spatium 47
esse commune Parti, & Judici: Nam sicut Ap-
pellans petere, sic Judex intra illud Apostolos
exhibere teneatur, ut probant Vestrius, *lib.* 7.
cap. 3. *num.* 33. Suarez de Paz. *tom.* 2. *in praxi,
p.* 2. *num.* 6. Franc. per Textum, *ibi, in cap.
ab eo, hoc tit. lib.* 6. & sic Andreas Valensis in-
terpretatur, *dict. §.* 9. *hic num.* 5. Textum *in
dicta l. Judicibus, Cod. hoc tit.* Quatenus definit
currere tempus à die latæ sententiæ; id est à quo
appellans habuit notitiam sententiæ latæ, vel in-
continenti à sententia lata viva voce appellavit,
sic concordando eam legem cum dicto, *cap. ab eo,
hoc tit. lib.* 6. *& d. clem. quamvis*, quæ volunt
currere à die appellationis interjectæ.

Notabis secundò, Apostolos exhibendos ex- 48
pensis Appellantis, ut servat communis Docto-
rum opinio, de qua Tyraquellus, *de retractu,
tit.* 1. *§.* 1. *num.* 107. *Glossa* 10. *& Glossa* 17. *nu-
mer.* 7. Afflictis, *lib.* 2. *constitut. Rubric.* 45. *nu-
mero* 22. Boërius, *decis.* 303. *num.* 5. Paz. *in
pract. tom.* 2. *p.* 5. *cap. unico, num.* 7. Scaccia,
de appellationibus, quæst. 14. *num.* 114. Maranta
dicta 6. *p. actu* 2. *nu.* 224. Valensis, *hic dict. §.* 9.
n. 8. Barbosa per Glossam, *in dict. clem. quamvis,
hoc tit.* verbo, *ablatos* ibi, *communis servat. quod ex-
pensis appellantis.* † Ob idque idem Barbosa, *n.* 9. 49
Tyraquellus, *d. Glossa* 17. *n.* 7. Dicunt quòd cùm
Quis offerre debet aliquid, intelligitur ipsius Of-

ferentis, sumptibus, & impensis non illius, quæ
50 oblatio fieri debet. † Et Dueñas *reg.* 5. versic.
tertio limita, observat, ut copia libelli debeat
dari sumptibus actoris, alia in confirmationem
adjunges, ex his quæ adduxi sub Textu, *in cap.*
finem litibus de dolo, & contumacia, Ubi de litium expensis.

51 Notabis tertiò, litteras, libellosve dimissorios seu Apostolos, de quibus hic esse in triplici differentia; nempe ut sint dimissorii; reverentiales, & refutatorii. Dimissorii sunt, ut *suprà*, adduxi litteræ ad Judicem appellatum directæ, & testificantes de appellatione interpositâ coram Judice à quo, vel honestis personis. Reverentiales inquam, quando non causæ Justitiam, sed solùm ob reverentiam superioris, ad quam appellatur Judex à quo defert appellationi, *cap.* 1.
52 *hoc tit. lib.* 6. † Ubi Barbosa, *nu.* 6. cum Scaccia,
hoc tit. de appellationibus, *quæst.* 13. dicit esse Apostolos conventionales, testimoniales, & prædictos tres, de quibus explicitè loquitur Scaccia, *dictâ quæst.* 13.

53 Libelli, seu Apostoli refutatorii sunt, quibus Judex à quo significat Judicem ad quem se non admisisse appellationem, de quibus, *in l. fin.* §. *in refutatoriis, Cod hoc tit. Glossa in dicto cap.* 1. in versic. *exhiberi*, Valensis, *hic sub dicto num.* 3. §. 8. Pichardus tamen, *in manud. dict.* §. 9. *sub num.* 9. videtur, *huic*, dicto non assentire contra Paz, & Tus-
54 chum. † Quia ipse didicit refutatorias preces,
non à Judice, sed ab Appellante, pro fisco ex *l. à Proconsule, Cod. hoc tit.* ibi, *acta cum refutatoriis Partium*: cùm enim Judex opinioni suæ exemplum, hoc est sententiam suam, simul cum causæ relatione Judici ad quem dimittere teneretur, ut omni fide constaret, relatio Appellanti ea debetur, *l. eos*, §. *super*, ibi, *Appellantem*, edita; *Cod. hoc tit. l.* 2. *&* 3. *Cod. de relationibus*, Quasi mendacii arguere Appellans volebat, quia ea ratione refutatorias preces continere dicebatur, deprecabitur non appellans, Ne ei relati fides haberetur, quibus consequens est refutatorias preces Litigantibus offerri, eisdemque volentibus; nec enim cogebatur relationes refutare; eo quòd res periisse videtur, *l. quoniam Nonnulli, Cod. hoc tit. ibi nec jam opiniones, & refutatas preces curant petere, vel offerre uni non petere*, Ad causam opiniones referre oportet quòd à Judice petendum erat verbum offerre ad preces refutatas; hæ non cum Appellante proficiscerentur; is eas offerebat, non postulabat à Judice: prosequitur Donellus, *lib.* 28. *com-*
55 *ment. cap.* 7. hæc tradit Pichardus. † Sed
Valensis, *sub dicto num.* 3. *in fine*. dicit quod, quando Judex appellationem rejicit, debet adjicere causam, *dicto cap. hoc tit. lib.* 6. *l. pen. Cod. de appell. non recip.* aliàs, si recuset absque causâ punitur, ut dixi supra, & probat Textus, *in l. quoniam Judices, Cod. eodem*: Alia videbis, *infra in c.* 5. *q.* 3. versic. *ad secundam*: *ubi quid Jure Regio.*

56 Ad sextam quæstionis partem, An possit Princeps, appellatione remotâ, causam remittere? Ut respondeas, Adjunges quæ, *suprà*, adduxi, *quæst.* 1. à *num.* 1. & quæ adduxi, *supra in cap.* 4. *de foro comp.* ubi de clausulâ, *appellatione*, seu *recusatione remota quæst.* 44. igitur ex *l.* 1. §. *interdum, Cod. à quibus affirmative respondetur*; Potest enim solus Princeps prædictam clausulam in additione Judicum adhibere, & eâ adjectâ, appellationem removere, ex *cap. pastoralis* 53. Ubi Doctores: *hoc tit. cap.* 1. *de rescriptis, cap. super eo, cap. super quæstion.* §. *si vero de officio deleg.* notat Gregorius, *in l.* 13. *tit.* 23. *p.* 3. *q.* 60. *Juzgador*, Gonçalez, *in regula* 8. *cancellariæ*, §. 9. *nu.* 215. Idque procedere non solùm in civilibus sed & in criminalibus causis, post numerosam allegationem affirmat Pinellus, *in Rub. C. de rescind. p.* 1. *cap.* 2. *numer.* 22. & 23.
Covarruvias, *pract. c.* 26. † Pichardus, 57
in manuductionibus p. 4. §. 7. *num.* 7. Ubi reddit rationem, quia hîc non tollitur defensio, sicut in citatione, eo quòd in primâ instan-
tiâ, potest Litigator de Jure suo docere. † Et quia 58
etiamsi sublata sit appellatio, adhuc gravato supersunt defensiones, cùm apud Superiorem quæri possit, Glossa, *in cap. querela de procuratoribus l.* 6. *tit.* 18. *lib.* 4. *recopil.* de nullitate agere Gailius 1. *pract. cap.* 135. Judicem recusare, *cap. postremo, hoc tit.* secundùm dicta, *in dicto cap.* 4. *de foro*: alia tradit Pichardus, cum Lanceloto, Paz, Tuscho, & Covarruviâ.

Unum notabis, quòd clausula, *appellatione* 59
remota, excludit tantùm appellationes eas, quæ Jure permittuntur generaliter, non quæ expressè à Jure indulgentur, quarum exempla desumi licet, ex *dicto cap. super quæst cap. postremo, cap. ex parte, c. signific. hoc tit. cap. ex conquæstione de restitut. spoliat.* agnoscit Ubamesius, *interpretans* Textum, *in dicto cap. pastor.* tradit Pichardus, *suprà num.* 8. ut interim
caveamus à Petro Gregorio. † Qui *lib.* 50. 60
syntagmat. cap. 1. *num.* 18. frivolas tantùm appellationes removere credidit, cujus sententiam palam convincit Pontifex, *in dict. cap. pastoralis*, & remotâ eâ clausulâ, frivolas appellationes deferre Judex non tenetur; sed eo tamen casu sententiam illius procedere posse, ait quo mulctâ causæ cognitione prævià, clausulâ, *appellatione remotâ*, adjiceretur, ut tradit Gregorius, *in l.* 70. *tit.* 18. *p.* 3. *Gloss.* 4. Puteus, *decis.* 328. *nu.* 1. *lib.* 1. Lancelotus, *de attentatis p.* 2. *cap.* 12. *num.* 42. Gonzalez, *dict. reg.* 8. *Cancellaria* §. 9. *num.*
244. † Notabis secundò, ex Textu, *in cap.* 61
personas 4. *hoc tit.* versic. *sine contradictione aliqua*, quod per illa verba tacitè subintelligitur sublata appellatio, Salgado *de protectione regia tom.* 1. *cap.* 8. *p.* 2. *n.* 107. Gonzalez *in dict. regula* 8. *Cancellariæ*, *Glossa* 9. *in annot. sua nu.* 218. ex aliis Barbosa, *in dicto cap.* 4. *num. fin.* Ad quæstionem videbis, *infra in dict. cap. postremo, hoc titulo, quæst.* 1.

Ad ultimam quæstionis partem, An Hæ- 62
reticus possit à sententia appellare? Dixi, *suprà*, *in cap. quoad consultationem de Re judicatâ sub quæstione* 5. *in fine*, & *sup. quæst.* 2. versic. *ad quartam.*

QUÆSTIO IV.

An appellanti vivâ voce, cum facultate postea appellandi, in scriptis, currat tempus prosequendæ appellationis, à primâ, vel secundâ appellatione? An Quilibet possit appellare? An appellatio unius, prosit Consocio? An si in uno articulo, sit appellatio interposita, possit nihilominus Judex inferior procedere in principali negotio, & aliis ejus articulis: Et qui articuli in appellatione tractentur? Et An si pendente appellatione Appellans, seu Appellatus moriatur, sit in Jure cautum ad quem spectet litis prosequutio? Et an adhæsionis Remedio altera Pars uti possit quandocunque etiam post decem dies vel desertam propriam Appellationem in capitibus connexis si ab uno quatenus, & in quantùm appellatum fuerit?

SUMMARIUM.

1 *Appellanti vivâ voce illico currit tempus, num. 3.*

2 *Dilatio legalis data aliquibus ob aliquam causam, si causa finitur, ante & ipsa cessat?*

4 *Legitimatio, personæ Litigantis ante omnia requiritur in Judiciis.*

5 *Appellare possunt à sententiâ omnes, quorum interest, & quando, n. 6. 7. & quando, & quibus intersit? n. 8. 9.*

7 *Legatarii quando appellare queunt à sententiâ latâ contra hæredem?*

10 *Appellare Quilibet potest pro damnato ad mortem.*

11 *Appellare nequit non gravatus, ut convictus confessus, aut qui frivolè appellat?*

12 *Mater quando appellet nomine Filii, seu Consanguineus, & in quibus causis? n. 13.*

14 *Appellatio Domini, prodest Subdito & Procuratoris habentis mandatum generale, n. 15. 16. & 17.*

16 *Procurator quando tenetur litem prosequi: quid si à sententia non appellavit?*

18 *Appellare nequit ille, cui non interest in causâ.*

19 *Appellatio permittitur omnibus, qui experti sunt in suâ causâ, nisi conditio, aut aliud obstet.*

20 *Appellatio pacto, aut conventione Partium, tolli quit, aut renunciari.*

21 *Promittens appellare ante sententiam coram Judice perdit provocationis remedium, non nullitatis.*

22 *Appellare quit victus, à Judice dato ex consensu Litigantium.*

23 *Appellatio denegatur cui obest persona conditio ut Servo, sed competit supplicatio, n. 24.*

25 *Appellatio rationes delictorum, personis multis denegatur; & quare, & quæ ista persona sunt? num. 26.*

26 *Appellare nequeunt publici Latrones, seditionum Concitatores, Duces factionum, Homicida, Venefici, Maledici, Adulteri, Committentes violentiam manifestam, & aliis, sub num. 27. 28.*

29 *Appellatio unius, quando aliis Correis, in causâ prosit? & n. 30. fallit, n. 31. extenditur ad Correos in criminalibus, n. 32. & vide, n. 36. & 37.*

30 *Appellatio duplex desideratur in una causa, ubi lata est una sententia sortis, alia usurarum?*

33 *Appellatio unius prodest Tertio pro suo interesse.*

34 *Privilegium unius, alteri suffragatur in causis individuis & communibus.*

35 *Appellatio unius aliis prodest litigantibus ex causâ diversâ.*

38 *Rescriptum in unâ causâ pluribus commune, omnibus prodest; etsi uni eorum soli dirigatur.*

39 *Sententia complectitur omnes Condemnatos in eâ.*

40 *Restitutio unius alteri non prodest.*

41 *Articuli, qui in causâ appellationis queant examinari, n. 44. & qui repellantur? n. 45. 46. & num. 47.*

42 *Appellatio à definitivâ totam causam devolvit, non sic ab interlocutoria.*

43 *Allegari & probari possunt in secundâ instantiâ, non allegata, & probata, quare? n. 46.*

47 *Exceptiones, quæ in causa appellationes proponantur.*

48 *Crimen An extinguatur Morte Accusatoris, vel Rei, id est mortalitate? n. 51. Fallit in crimine perduellionis & in aliis gravissimis, num. 52. Ubi quid pecuniaria pœna, aut in bonorum quæstione? n. 53. 54.*

49 *Lis transfertur in Hæredem mortuo eo qui appellavit à sententia, in negotio civili, & n. 50.*

50 L. si Pater, Cod. si pendente appellat. & l. fin. eodem, l. quanquam 15. ff. de excusatione tutor. l. cum antiquioribus, Cod. de Jure deliberandi, l. 28. tit. 23. p. 3. remissivè.

55 *Bonorum repetitio scelere quæsitorum, non perimit: etiamsi sententiâ absolutus sit Reus.*

56 L. 2. Cod. si pendente appell.

57 *Appellatus habet adhæsionis remedium in connexis per appellationem Appellantis, etiam post decennium aut desertam appellationem, non sic in separatis capitulis, ut n. 58.*

59 *Connexa aut separata capitula, quando & ex quibus cognoscantur & de Judicis arbitrio?*

AD primam quæstionis partem, Maranta, *de* 1
ordine Judicior. p. 6. actu 2. n. 132. ad 140.
latè agit, & ad utramque partem disputans, se-
quitur, *num.* 40. eam opinionem, quæ docet
currere tempus à primâ appellatione, voce in-
terpositâ; Quia si appellaturus vellet in scriptis
appellare, non appellasset antea in voce; sed
solùm protestaretur se in scriptis appellaturum;
redditque rationem, *num.* 133. † Nam ubi- 2
cunque dilatio legalis datur aliquibus ob ali-
quam causam, illa causa finitur ante finitam
dilationem; finitur etiam, & dilatio Textûs,
& *ibi* Bartol. *in l. filia*, §. *alumno*, *ff. ad Trebel-
lianum, l. si quis hæres la* 2. & *ibi* Aretinus, *ff.
de acquirenda hæreditate.* Ergo si appellavit viva
voce, & appellatio valuit, *incontinenti*, est
finita causa appellationis; scilicet ad illud idem,
Ergo debet esse finita dilatio; scilicet, ut non
possit iterum eandem appellationem facere.
† Nam dicta appellatio, vivâ voce, facta, ex quo 3

fuit fortita fuum effectum fufpenfivum; fcilicet & devolutivum ad Superiorem, aliâ appellatione opus non fuit circa idem: Argumento, *l. quibus idem*, *ff. de verb. oblig.* Ac perinde tentari poffit, ut fecunda appellatio facta circa idem cenfeatur interpofita extra terminum: multa alia adducit videnda tefpondens, *à numer.* 136. Alexand. & aliis contrariam tenentibus fententiam. Et juxta praxim, *l.* 1. *&* 3. *tit.* 19. *lib.* 4. *recopil.* conformem ftylo Caftellæ fuptemi Senatûs, fæpius eft refolutum in hoc Inquifitionis fupremo Senatu, nempe quòd etfi in voce ac in actis appellet Condemnatus, fi intra decem dies à definito non porrigat libellum gravaminum & illum præfentet faltem tradens notam caufæ. Etfi poft tempus tranfactum momentum veniat adhuc, non audiatur & fententia confirmatur fupplicatione folà generali ante factâ, ab appellat. Quâ confirmatâ fopitur lis & executioni mandatur & fic contigit me præfente, ut fifcali ejufdem Confilii.

4 Ad fecundam quæftionis partem, cùm *fuprà fub Rubricâ de Judiciis*, Dixerim regulam effe certiffimam in omnibus inftantiis, ante omnia legitimationem perfonarum requiri litigantium, ne aliàs Judicia illuforia reddantut, Quo refpicit titulus, *Cod. qui legitimam perfonam habeat ftandi in Judicio*, *l. licet* 24. *Cod. de procuratoribus*, *l. clarum* 4. *Cod. de Auth. præft. l. acta* 45. *§. fin. ff. de re Judicata*, *l.* 1. *tit.* 3. *p.* 3. *l.* 1. *tit.* 2. *p.* 3. De qua cum multis Farinacius, *in praxi* 3. *p. quæft.* 81. *cap.* 10. *ex num.* 1. & nominatim cum aliis obfervat Pichardus, *in manuduction. ad praxim*, *p.* 1. §. 1. *num.* 1. *&* 2. idem, *p.* 4. §. 1. *fub num.* 1. Ideò legitimè hîc venit agendum, quibus perfonis licita fit appellatio.

5 Et quia de nonnullis jam fupra tetigerim, veluti de excommunicato procuratore, &c. Ideò nunc breviter refpondeo, poffe appellare, quorum intereft fententiam corrigi, vel emendari, etiamfi litem, aut controverfiam egerint, vel non, *cap. non folent.* 2. *quæft.* 6. *cap. cùm inter* 16. *de electione*, *cap. fuper eo* 15. *de officio Delegati*, *cap. cùm fuper* 17. *de Re Judicatâ*, Ubi nonnulla de tertio ad Judicium venienti adduxi, *l. ab executore* 4. §. 1. *à fententia* 5. *ff. hoc tit. l.* 1. *in principio*, *ff. de appellationibus recip. l.* 4. ibi, *Mafuntodos los otros aquien vinefe la pro, o el daño de aquel Juijio, tit* 23. *p.* 3. Ubi Accurfius, Barbofa, Fèdericus, Schench. *de appellat. num.* 5. *&* 6. Donellus, *lib.* 28. *comment. cap.* 6. omnino videndus.

6 Notabis autem tunc demum, cujus intereft appellare poffit, fi is ceffet, qui Victus eft, vel fi is non ex fide caufam egiffet: Nam tunc, fi victus non appellavit, poterit cui intereft provocare quòd fi appellavit Victus: Tunc cui intereft non appellat de novo, fed committitur ei caufæ defenfio; ac fi ipfe appellaffet, ut notatur, ex *dict. l. ab executore* 4. §. 1. *hoc titulo*, *l.* 4. *tit.* 23. *p.* 3. Quæ Jura ponunt alia exempla in Creditore, & Fidejuffore: tradit Pichardus, *dicta p.* 4. *in manud.* §. 1. *numer.* 9.
7 † Qui *num.* 10. addit quòd etfi provocandi Jus, non pertineat ad eos, quibus teftamento inofficiofo, quid datum, feu relictum eft, quamvis interfit eorum Hæredem fcriptum non vinci; eo quòd ex tali teftamento, nec libertates, nec legata debeantur, *l. Papinianus* 8. *§. fin. ff. de inofficiofo*, *l. fi prolufono* 14. §. 1. *ff. hoc titulo*, *l.* 7. *titulo* 23. *p.* 3. Tamen fi dicant per collufionem effe pronunciatum, aut tranfactum cum Hærede inftituto, poterunt provocare, ex *dictâ l. à fententiâ*, §. 1. *dictâ l. qui prolufonio*, *ff. hoc titulo*, *l. fufpectâ* 29. *ff. de inofficiofo*, Quinimò, & caufam apud primum Judicem ex integro agere: Applicabis nonnulla quæ adduxi, *fub cap. penult. de fententia, & re Judicata*, Ubi expendi de hoc, & regulam res inter alios acta.

Secundò, Notabis appellationem, tunc per 8
interefle alicujus licere, quando revera Appellaturus pateretur, vel commodum pecuniarium de re familiari, vel in commodum Famæ, & Exiftimationis ad eum perveniret, ut puta Patri intereft ejus Filium non pronunciari Servum, aut Libertum, quia inde Pater dedecus peteretur. † Intereft etiam Propinquis, 9
ne Aliquis eorum Propinquus capite damnetur; his enim in cafibus licet appellatio, ex *l.* 2. §. *fi is, qui &* §. *ultimo*, *ff. hoc tit. dicta l.* 2. *l.* 4. *l.* 6. *tit.* 23. *p.* 3. Conducunt quæ latè agit de tertio oppofitore, Covarruvias, *pract. cap.* 13. cum aliis, & quæ dixi, *in dicto cap. pen. de re Judicata:* Videbis Textum, *in l.* 4. *tit.* 18. *lib.* 4. *recop.* Ubi Azevedus, Pichardus, *dicto* §. 1. *num. fin.* Andreas Valenfis, *hîc* §.
2. *num.* 1. † Ubi addit humilitatis ratione re- 10
ceptum effe, ut pro Damnato ad fupplicium provocare Quilibet poffit, ex *l.* 6. *hoc tit.* quafi omnium interfit Innocentem defendi, & hominem hominis beneficio officii, *l. fervus*, *ff. de fervis exportandis*; & hoc etiam nolente Condemnato, *l. non tantum*, *ff. hoc tit. l. addictos* 29. *Cod. eodem*, Pichardus, *dicto* §. 1. *fub num.* 3. verfic. *hoc amplius.*

Item non gravatus non appellat; ut de Con- 11
victo, & Confeffo, jam fuprà dixi, *fub. quæft.* 4. verfic. *ad fecundam*: Tradit *hic* Valenfis, *dict.* §. 2. *numero fin.* & ob id autem verus Contumax non appellat ex dictis, *fuprà in dicta quæft.* 4. *à numero* 1. tradit idem Valenfis, *dicto* §. 2. *fub num. fin.* ubi addit quod & frivola, appellans audiri non debet, cum gravatus non fit, fed alium gravare ftudeat; indeque evenire, ut poffit excommunicari, &
multari. † Alia congerit videnda Pichardus, 12
in dicta §. 1. *fub dicto numero* 3. *&* 4. Ubi agit de cafu, quando Mater nomine Filii, & in quibus cafibus poffit, ex *dicto cap. non folent* 2. *quæftio.* 6. *dicta l.* 1. *ff. de appell. recipiendis*, *l.* 2. §. 1. Quando appellandum fit, *l.* 1. *ff. de liberali caufa*, ibi *quoniam fervitus eorum ad dolorem noftrum, injuriamque noftram porrigitur ex l.* 6. *dicto tit.* 23. *p.* 3. ibi *per que*
fi empre finca la maneilla en fulinaze. † Item 13
extendit Pichardus ad cafum fententiæ fanguinis, aut aliàs famofæ ad caufas nobilitatis, ut in eis quilibet etiam Confanguineus, cui ex fententiâ præjudicium generatur, poffit appellare.

Domini tamen appellatio fubdito prodeft; 14
fi Subdito tamen per confequentiam interfit: Argumento Textûs, *in c. dilect.* 55. *hoc tit.* Valenfis *hîc dict.* §. 2. *n.* de excommunicatio jam, *fuprà*, Dixi, *fub quæftione* 1. tradit Valenfis, *hic dicto* §. 2. *num.* 4.

De procuratore autem jam, *fup.* Dixi, ut poffit ap- 15
pellare, fi habeat mandatum generale; hocque fufficere, cum appellatio fit de profecutione primæ inftan-

stantiæ, & in tantùm est, ut teneatur appellare, &
appellationem à se interpositam Domino denun-
ciare in illis casibus, quibus prosequi non te-
netur *cap. penult. de procurator.* Valensis *in dicta*
§. 2. *n.* 5. Etenim id facit, quia ad lites expertus
est; fit ergo, lite contestatâ, Dominus litis, *l.* 4.
§. *fin. ff. hoc titulo, l.* 19. *tit.* 5. *l.* 2. *&* 3. *titulo* 23.
Quibus in locis Gregorius latè, & Joannes Fer-
rar. *tract. de appellat. lib.* 2. *ex n.* 111.

16 An autem, & quando possit, vel teneatur li-
tem prosequi? Videbis Scacciam, *de appellat.*
quæst. 5. Calvolum, *in praxi* §. *procurator conclu-*
sione 15. Quòd si Procurator meus à sententiâ
adversùs me lata non provocavit (quod negli-
gentia, vel malitia sæpè contingit) potero ipse
inter legitimum tempus à die scientiæ compu-
tandum provocare, *dicta l.* 2. *partita*, Ubi Gre-
gorius, *gloss.* 16. tradit Pichardus, *in d* §. 1. 4. *p.*
manud. sub. num. 3. *in fine*, Dicens menti tenen-
17 dum. † Et addit, ex *d. l.* 2. *&* 3. *partitæ*, Procu-
ratorem non solùm posse; *verùm*, & teneri ap-
pellare, quamvis mandatum ad lites tantùm
habeat, sed aperte prosequi non teneri, Ca-
strensis *consil.* 136. *num.* 3. *lib.* 1. *col.* 4. Tuschus,
practicarum coll. littera A, conclus. 362. Ubi
idem in Fidejussore contractûs, & Emptore re-
solvit.

18 Etenim ei qui expertus non est in alienâ
causâ, si ejus interest, ut jam dixi, non licet
appellare *l.* 2. versic. *sed dicendum*, Quando ap-
pellandum sit quod sic accipies, aut nisi ei
mandatum sit, aut cùm appellasset Dominus
ratum habuerit, *l.* 1. *in princ. ff. de appellationi-*
19 *bus recip.* Ubi Accurs. † Tamen omnibus, qui
experti sunt in suâ causâ, permittitur appel-
latio, nisi cui conditio personæ aut contuma-
cia, aut delicti genus, aut conventio sua, aut con-
sensus obstet; De contumaciâ jam dixi *in d. q.* 4.
à *num.* 1.

20 Et primò, de conventione, seu pacto, Respon-
deo ex *l. ultima*, §. *fin. Cod. de temporibus, ap-*
pell. posse inter Litigatores effici, nec vi eorum
appellare liceat, & faciunt quæ *supra* adduxi
quæst. 2. versic. *ad secundum*, Ubi egi de dubio, An
appellationi possit renunciari? Et ratio est, nam
si Quis potest appellationi interpositæ renuncia-
re, ut ibi dixi longè tamen magis poterit à pro-
vocatione abstinere; idque pacto comprehen-
dere, *l. si qui libellos* 28. *Cod. hoc tit. cap. quam-*
vis 10. *de electione lib.* 6. Quod autem limitat Gre-
gorius, *in l.* 13. *tit.* 2. *p.* 3. Glossa, *sicieren postu-*
ra, in fine, si causa esset criminalis, vel libera-
lis, sive status ex ratione Textûs, *in l.* 1. §.
fin. cum legibus sequentibus, *ff. de liberali cau-*
sa, liber homo 13. *ff. ad legem Aquiliam.*

21 Imò si nihil inter eos convenerit, si tamen
Quis ante sententiam professus fuerit se à Judi-
ce non provocaturum provocandi auxilium per-
det, ex *l.* 1. §. *si quis, à quibus appell. non licet*,
consonat Textus, *in d. l.* 13. *partita*, ubi verè ex-
plicat Gregorius. Verùm ex hujusmodi pacto,
non excluditur nullitatis remedium, si seorsim
ab appellatione in Judicio deducatur. Quod di-
cit Pichardus, *d.* 4. *p. manud* §. 1. *sub numero* 8.
22 *esse*, menti tenendum. † Tamen à Judice ex con-
sensu litigantium, dato victum posse pronuncia-
re: tradit Pichardus, *suprà d. num.* 8. *in fine, ex*
l. ex consensu 23. *ff. hoc tit.*

23 Secundò, de eo, cui obest personæ conditio,
dico ei appellationem denegari, & sic servo
talis denegatur facultas; eo quòd, ut jam latè
alibi dixi *in c.* 9. *& sub c.* 11. *de Judiciis*, Servi in
Judicio stare non possunt, *l. servus* 6. *Cod. de*
Judiciis, l. 8. *tit.* 2. *p.* 3. & sic cautum reperitur
de eis in criminali causâ, *in l. servi* 13. *ff. hoc tit.*
Consonat in omnibus *l.* 2. *tit.* 23. *p.* 3. † Ubi 24
Gregor. *gloss.* 4. ait eum in hoc casu non appel-
lare, sed supplicationem interponere posse; re-
fert ex aliis Ferrarius, *in tract. de appell. lib.*
4. *c.* 1. *ad finem*, Pichardus *in d.* §. 1. *num.* 5.
Legendus, §. 23. *d. part* 4. *manud.*

Tertiò, verò dico ratione delictorum, multis 25
inquam personis appellandi facultatem aufer-
ri; Ratio est, quia cùm in primâ instantiâ,
soleant delinquentium legitimæ defensiones au-
diri Justissimè, ut dixi, *suprà quæst.* 1. *à num.* 1.
& quæstione 5. versiculo, *ad sextam*, Poterit eis
remedium appellationis auferri, propter enor-
mium delictorum qualitatem, quæ juxta Rei-
publicæ benè institutæ utilitatem, non patitur
impediri executionem sententiæ, prætextu in-
terpositæ appellationis, cum eidem Reipublicæ
expediat, ne delicta maneant impunita, *l. lo-*
catio, §. *quod illicitè, ff. de publicanis, & ve-*
ctigal. l. si ita vulneratus 52. *ff. ad legem A-*
quiliam, ubi Glossa verbo *impunita multa*, ad
idem Cumulat, & adducit jura, Covarruvias
pract. c. 23. *num.* 6. versic. *sexta infertur*, istæ-
que personæ referuntur *in l. constitus* 26. *ff. hoc*
tit. l. 2. *&* 3. *Cod. quorum appellat. non recipian-*
tur; quibus consonat, *l.* 16. *hoc tit.* 23. *p.* 3. quæ
ex eis sumpta est, *l. si quis filio exhæredato* 6.
§. *hi autem ad finem, ff. de injusta recepto, l.* 1.
§. *si autem, Cod. de raptu virgin. l.* 1. *Cod. de fal-*
sa moneta.

Itaque explicitè loquendo ex prædictis Juri- 26
bus, & ex *d. l.* 16. *parte*, reperies insignes, &
publicos Latrones; item seditionum Conciona-
tores, Duces factionum, Homicidas, Veneficos,
Maledicos, Adulteros; item eos, qui manife-
stam violentiam commiserunt, appellare non
posse. † Item nec officialem à suo Judice Con- 27
demnatum, ob delictum in suo officio Commis-
sum, Raptores Virginium, Monialium, & qua-
rumlibet honestarum Fœminarum, falsam Mo-
netam Fabricantes, litteras regias, sive Apos-
tolicas Corrumpentes, vel simulantes, Quos
placuit damnatos, statim punire debere, Quia
publicè interest eorum appellationes non recipi;
sed ita demum, si non solùm legitimis probatio-
nibus convicti, damnati sint; sed si etiam vo-
ce propriâ vitium scelus confessi sint, *d. l. quo-*
rum appell. non recipiantur, cui legi potius stau-
dum tradunt Pichardus, *d.* §. 1. 4. *p. manud.* §.
1. *sub. n.* 7. quam *dictæ legi* 16. *partita*, Julius
Clarius, *lib.* 3. *receptarum sententiarum quæst.* 94.
num. 1. sed Valensis, *in Rubr. hic* §. 4. dicens,
ut appellare non possit damnatus de crimine fal-
sæ Monetæ, ex *l.* 1. *Cod. de falsâ Monetâ, l.*
Majestatis, l. constitutiones, ff hoc tit. item, &
de crimine hæresis, *c. ut Inquisitionis de hæreti-*
cis lib. 6. De quo, *in Rub. quæst.* 5. *in fine*, aut
de raptu Virginis, De quo *in l. unic.* §. *si autem,*
Cod, de raptu Virgin. Tamen dicit appellari posse
ante sententiam.

Et An verò, *d. l.* 2. *& d. l.* 16. *partita*, in aliis 28
etiam casibus, sint recipiendæ? Scribit latè Aven-
danus, *de exequendis mandatis p.* 1. *c.* 6. Cevallos,
in pract. c. 509. cum multis. Imò & est viden-
dus Bobadilla, *in polit. lib.* 5. *c.* 3. *ex num.* 65. ubi
piè, & doctè Judices, instruit qualiter se gerant
juxta executionem sententiæ in criminalibus,

Et

Et plures casus, in quibus non admittitur appellatio: congerit Tuschus, conclus. 402. videndus omnino, juxta dict. leg. 2. & Antonius Gomez. tom. 3. variar. cap. 13. num. 3. Guttierrex, de Juramento confirmat. cap. 8. sub num. 5. p. 3. Paulus Grilland. in tractatu de relaxatione Carcer. qu. 2. à num. 5.

29 Ad tertiam quæstionis partem, ut uberiùs respondeas, adjunges, dicta in cap. quoad consultationem 15. de sentent. & re Jud. qu. 5. à nu. 1. ubi nunquid sententia mereatur executionem contra unum ex correis, qui non appellavit, si ab aliis fuit appellatio interposita. Itaque breviter Respondeo, quòd si unus ex pluribus appellaverit, & causa sit communis, & una, eademque omnium defensio appellatio unius etiam prosit aliis, qui non appellaverunt l. 1. & 2. Cod. si unus ex pluribus, l. 10. §. fin. ff. eodem, & Pontifex in cap. una sententia 72. hoc tit. idem docet quod decretum desumptum est, ex dicta l. si qui separatim 10. §. quod est rescriptum, & §. quoties & dicta l. 1. & 2. facit Textus in l. 21. versic. otro si decimos, tit. 22. l. 5. tit. 23. p. 2. & conducit, l. 18. tit. 5. p. 3. Explicat notabiliter Bartolus, in l. 4. §. cato n. 52. ff. de verb. oblig. Petrus Gregorius, lib. 5. sintagmatum cap. 2. num. 40. Ferrarius, lib. 2. de appellat. cap. 1. ad finem; Utiliter Tuschus, littera A, conclus. 366. Rebuffus, de privileg. Scobar. privil. 106. num. 29. & 51. & num. 97. Ubi plures ad rem pertinentes quæstiones disputat Socinus, cons. 152. Gregorius, Lopez, in dicta l. 6. partitæ Glossa 2. Farin. in praxi p. 2. q. 101. num. 17. ampliatione 8. Lancelotus, de attentatis p. 2. cap. 12. de attent. lite pend. ampliat. 11. princip. à num. 1. Latè Stephanus Gratianus, discept. forens. cap. 115. cum pluribus Barbosa, in dicto cap. 62. hoc tit. num. 1. & 2. Pichardus in manud. p. 4. §. 2. à num. 1. Valensis, hîc, §. 2. num. 2. Curia Philippica, p. 5. rom. 2. §. 1. num. 22. Balboa in dicto cap. 71. hoc tit.

30 Igitur ut hæc conclusio apertiùs intelligatur; Oportet ut jam dixi in omnium personis unam eandemque esse condemnationem ex dictis juribus; nam si in una causa etiam unius ejusdemque rei plures sententiæ ferantur una sortis, alia usurarum duplicem appellationem requiri apparet ex Textu, in l. cum in una 17. ff. hoc titulo ne aliàs alteram agnovisse, de alterâ provocasse intelligatur; ut ibi Consultus docet; Nam quemadmodùm uno libello, & unâ lite accusari plures possunt, l. si Quis cum Procuratorio 31. §. unius, luis, ff. de Procuratoribus; idque non tantùm ex unâ eâdemque causâ; verum etiam ex diversis, ut tradit Pichardus, ex Cyno contra Speculatorem, ex l. 1. §. Casius, ff. de aqua pluvia arcenda, Ubi suprà, num. 3. §. 3. De quo eleganter Ludovicus Romanus, cons. 140. Sic item, & plures una sententia condemnari posse, cumque una & eadem sit condemnatio, evenit ut una sit omnium causa; & defensionis identitas; ex-
31 pendit Pichardus, dicto §. 0. numer. 4. † Ubi num. 5. ut jam alibi dixi quod si uni ex pluribus Correis, aut Sociis in lite competat jus appellandi jure speciali & aliis, non tunc, quibus non competit prosit illius privilegiati; eum videbis num. 6.

32 Et extendit Valensis prædictam conclusionem, hîc dicto §. 2. num. 2. etiam ad Correos in Criminalibus ex Julio Claro, in praxi qu. 94. §. fin.
33 versic. quæro nunquid. † Et addit Valensis, in §. 6. sub num. 5. Appellationem unius prodesse etiam alicui tertio appellare volenti, qui poterit appellationem prosequi ab alio interpositam pro suo interesse; Etiamsi ipse non appellaverit l. ab Executore 4. §. 2. ff. hoc tit. cap. cum super 23. de officiis Delegati, Quia per appellationem principaliter sententia est suspensa, & omnibus, quibus gravamen illatum est aperta est via, itaut aliâ appellatione opus non sit.

Et confirmatur nam in causis communibus, 34
quando sumus in individuis privilegium unius alteri suffragatur, l. si commune fundum 10. ff. quemadmodum servit. amittantur, Surdus, de alimentis, tit. quæst. 14. num. 3. Modern. de juris p. 4. casu 12. & casu 118. Gonxalex, ad Regulam 7. Cancellariæ Glossa 24. à numer. 52. Stephanus Gratianus, dict. disp. 115. à num. 6. Mexia, de taxa panis conclus. 5. num. 74. in
fine. † Verùm si plures ex diversis causis se- 35
paratim condemnantur, vel ex eâdem causâ; tunc appellatio aliis non proderit, l. si qui separatim 10. ff. hoc tit. Videbis in §. quoad rescriptum, & causam l. 2. Cod. si tutor vel curator non gessit. Ubi ejus qui non gessit appellatio non debeat prodesse ei, qui gessit, refert Pichardus, sub dicto num. 4.

Unde evenit quòd si unus appellet, aliter ve- 36
rò non prosequatur appellationem, ut executio quoad hunc deferentem consortem suspendatur, donec appellationis causa decisa sit, Hieron. de Laurent. decis. 60. Bernardus Grave, in pract. Camera imperial. conclus. 113. considerat. 3. & conclus. 126. consider. 1. num. 2. Barbosa, in dicto cap. una sententia, num. fin.

Et sic dixit Pichardus, dicto §. 2. in manud. sub 37
num. 2. in tantùm esse verum, ut liceat aliis appellationi unius, etiam ex intervallo adhærere, & prosequi, ne ipsis noceat eo quod non appellaverint, & ad hoc etiamsi unius appellantia victoria aliis quoque, qui non provocaverunt proficiat, ut si appellatio pronunciata sit justa ab uno appellante sententia prior quoad omnes rescindatur condemnatos, & alia tradit videnda, ut explicet.

Ex his provenit, ut rescriptum in una, ea- 38
demque causa pluribus commune omnibus prosit, quamvis ad unum dumtaxat eorum directum sit ex l. 1. Cod. de diversis rescriptis l. 40. tit. 18. p. 3. Bart. in l. Lucius num. 10. ff. de vulgari Gregorius, in l. 36. Glossa 1. tit. 11. p. 5. Pichard. in dicto §. 2.
num. 2. in princ. † Ubi ait quòd pluribus con- 39
demnatis per unam sententiam, sententia omnes complectitur eo modo, quo explicat Titulus, Cod. si plures una sententia condemnati sunt, & l. 40. tit. 27. p. 3. Alia ad hanc quæstionem utilia & pro intellectu, dict. cap. una sententia, tradit
videnda Balboa, ibi. † Sed Valensis, hîc, dicto 40
§. 2. Regulam præfatam confirmando ait aliter procedere in beneficio restitutionis, in quo unius restitutio alteri non prodest, l. 2. Cod. si unus ex pluribus, & l. 1. Cod. si communi, eademque causa in integrum restitutio postuletur.

Ad quartam quæstionis partem, quæ vide- 41
tur ad materiam attentatorum spectare, & de hac quæstione, Dico, infra in cap. 1. & cap. 10. cum aliis, & cap. 51. hoc tit. Articuli qui in causâ appellationis examinari possunt, pendent ab his quæ adducti, suprà in cap. fraternitatis 17. hoc Titulo.

Et sic breviter primo affirmo, quòd appella- 42
tio à definitiva totam causam devolvit ad Superiorem, secus si ab interlocutoria: tradit post

Bartol.

Bartol. Maranta, de ordine Judicior. 6.p.tit. de appellationibus n.159. & Pichardus, in manud.§.19.
43 n. 1. † Qui n. 2. ait quòd in causâ appellationis à deffinitiva possunt non allegata allegari, & non probata probari, ex Textu in leg. per hanc, Cod. de tempor. appell. dicto cap. fraternitatis, cap.
44 cum Joannes de fide instrument. † Ubi etiam dicit, tunc demum novos Articulos admitti, si à veteribus dependeant, & motam actionem respiciant, ut in exemplis, dictis cap. cùm Joannes, & aliis adductis per Bald. in dicta l. per hanc, col. 4. & in dicto cap. fraternitatis à n. 6. Felinus, in dicto cap. cùm Joannes n 17.

45 Quòd si per se Articuli subsistant, & novam videantur continere causam, erunt repellendi, itaque si res diversa, vel nova intendatur actio, de novo erit agenda lis: ita ut in causa appellationis sit locus examini ejus, ut rectè annotarunt Bart. & Paulus, in dicta l. per hanc, Maranta, supra n.163.

46 Nam Articuli in primâ instantiâ omissi oportet, ut sint ejus naturæ, in quibus sententia lata in principali causâ præjudicium faceret Francus, in cap. fin. n.14. de Testibus, Gailius, 1 pact. 128. Alioqui si novi sint articuli; non est cur admittantur, quamtumvis pars offerat eorum probationem Farin. de Testibus, tit. de oppositione contra examen Testium q. 75. n.317. Alia ea multis tradit videnda Pichardus, suprà, dicto §. 19. n.4. versic. ut novi, Ubi ampliat in causâ appellationis non admitti probationes super eisdem Articulis, aut directo contrariis ex Testium depositione, ne daretur suspicionis subornatio ex Regula Textûs. in dicto cap. fraternitatis, ubi latè adduxi, & Clem 2. de Testibus Auth. at qui semel, Cod. de probat. Vide Textum, in l.4.
47 tit.9. lib.4. recopilat. † Et addit quòd licet in causâ appellationis novæ exceptiones proponi possint, non obtinet in dilatoriis, l. ita demum, Cod. de Procurator. Quia harum est terminis præfixus; usque ad litis contestationem, paucis exceptis, secundùm quæ adduxi, suprà in Rubrica, & tit. de exception. videbis dict., infrà in cap.7. q.2. versic. ad ultimam.

48 Ad ultimam quæstionis partem, cujus occasione referunt Doctores illam utilissimam quæstionem, An morte Accusatoris, vel Rei, Crimen extinguatur, tam quoad delictum, quàm quoad pœnam? De qua supra in Rubrica, de re judicata q.2. Gomezius, lib. 3. variar. cap. 1. ex n.38. & n. 80. Julius Clarus, & ejus Additionator Bajardus, lib. 5. in praxi, §. fin. q. 51. n. 9. & 12. Bobadilla, in politica lib. 3. cap. 15. nu. 143. Pichardus, in manud 4. p. §. 2. à num. 1. Placa, de delictis lib. 1. cap. 38. à nu. 1. & alii in tit. ff. si pendente appellation. mors intervenerit: & Cod. si Reus vel Accusator mortuus fuerit, quibus consonat. l. 28. & 29. tit. 23. p. 3. l. 7. l. 8. l. 23. tit. 1. p. 3.

49 Unde jam brevitar respondeo, ad dubium sub distinctione; Nam mortuo eo, qui appellavit à sententiâ in negotio Civilis transfertur in Hæredem, Perinde ac si prior in Judicio, Mors ei contigisset, l. 1. Cod. si pendente appellatione, & sic ea l. pen. Cod. eodem, & utique 16. Cod. de Rei vindicat. Probatur morte hominis, cujus de proprietate lis agitur, pendente appellatione, vel etiam priori Judicio litem durante propter peculium fructus partus, & stipulationem de evictione.

50 Quamvis ad condemnationem intersit multùm inter bonæ fidei, vel malæ fidei possessorem ea d.l.29.tit.23.p.3. ubi congessit plura Greg. Lop. & licet prædicta resolutio labefactari videatur ex adductis à Pichardo, dicto §. 4. sub n. 6. ex l. si pater, Cod. si pendente appellatione, Ubi si ad civilia munera, vel Decurionatum Quis fuerit evocatus, & à nominatione provocaverit, provocationeque pendente decesserit, ea quæstio Morte finita sit, Leges ipsum Pichardum: Ubi expendit cum Cujacio, lib. de divers. tempor. præscript. cap. 16. cum l. quamquam 15. de excusat. Tutor. cum Glossâ, ibi, verbo, examinanda, & cum dictâ l. fin. Cod. si pendente appellatione, & l. cum antiquioribus, Cod. de jure deliberandi, & dicta l. 28. tit. 23. p. 3. verbo, e porque los herederos, Conducunt quæ adduxi, suprà in cap. fin. de fore. Ubi de Hærede conveniendo. Ubi Defunctus debuit. Aliqua videbo, infrà in cap. 3. q. 3. versic. ad ultimam Ubi de dubio, an pœnæ condemnatio transeat ad Hæredes.

De criminalibus autem causis, aliter videtur 51
dicendum; sed iterum sub distinctione, quia Regula generalis est quòd, Morte Rei, crimen extinguitur; id est mortalitate ex Textu, in l. ult. ff. ad leg. Jul. Majest. & sic per Textum, in dict. l. 1. ff. si pendente appellatione l.8. & 21. tit.23. p.3. fit ut appellatio ex instantia cum toto Judicio evanescat, quando mortuo Reo accusato, adversùs quem lata fuit sententia, de cujus viribus disputatur, appellatione interpositâ, quod est intelligendum, si sententia Rei personam, sive statum respiciat.

Fallit in nonnullis casibus gravissimis, & 52
atrocibus, ut in crimine perduellionis, leg. penult. & fin. Cod. ad legem Juliam Majest. l. 4. Cod. de hæreticis, leg. 1. in fine, ff. de requirendis quod morte non extinguitur, & Peregrinus, de Privilegiis Fisci: congerit decem & septem casus, ubi crimen morte non extinguitur, lib.4. tit.5. à n.6. quoad pœnam respectu bonorum Fisco applicandorum; & respectu pœnæ pecuniariæ, videbis etiam Julium Clarum, & Gomezium, jam relatos, & Bobadilla, in Politica lib. 3. cap. 25. dicto nu.143. Congerit nonnullos etiam casus, in quibus etiam cadaveribus pœnæ exequuntur & Solorzano, lib.6. de pœna Parricidii, legendus, & ad omnes videbis, in dictis legibus Regiis suprà adductis.

Unde quia est etiam Regula generalis, quòd 53
si sententia respiciat ad bona instantia, Morte Rei, non evanescat, ea dicta l. 1. ff. si pendente dict. lege 8. & 21. p. 3. Idem ex proximè dictis, iterùm distinguo; Nam si priori sententiâ, contra quam Reus appellavit, bona item ejus expressim publicata sunt, tunc etsi morte Rei crimen extinguatur; tamen non extinguetur bonorum quæstio specialiter publicatorum, ex dicta l. 1. ff. si pendente appellatione, & l. 8. partita.

Verùm si tacitè, veluti si deportatus sit nullo 54
alio adjecto, revera crimen, & bonorum quæstio extinguentur, taliter, ut bona transmittantur ad Hæredes, ex dicta l. 1. Cod. si pend. appell. & videbis, l. fin. Cod. si Reus, vel accusator mortuus fuerit.

Unum tamen notabis repetitionem scelere 55
bonorum quæsitorum nunquam perimi, nec si priori sententia absolutus sit Reus, sic nec bonorum specialiter publicatorum. † Nec facit 56
contra hoc Textus, in l.2. Cod. eodem, Quia ut colliges, ex l. 1. 2. & 3. ff. de requirendis Reis, & ex

We-

Wesembechio *ibi*, & ex Brissonio, & aliis, *in tit. de verborum significatione*. Assignatio bonorum, de qua *ibi*, non est publicatio, nec annotatio inter Reos, & sic ab ea appellationem licuisse. Pichardus, *in dicto* §. 4. *sub num.* 7. *in fine*, qui *sub. n.* 4. & 5. Agit de alia quæstione, an pendente appellatione morte Rei crimen prorsùs extinguatur, quam facilè ex dictis dissolves.

57 Ad ultimam quæstionis partem; Quia idem judicandum est de adhærente, quòd de ipso principali cui adhæretur, & quòd per desertionem appellationis non tollitur effectus adhæsionis; imò nec adhæsio per renuntiationem appellationis censeatur sublata, ut cum Lanceloto, Franc. Bald. Rotâ, Rotâ Romanâ, aliis, tradit Amato, *resf.* 9. 13. 14. & 16. & adhæsio permittatur in connexis, non obstante clausula quatenùs, & inquantum, ideo cùm connexorum idem reputetur Judicium, ut sentit communis Cuma, *in cap. cum Joannes de fide instrumentor*. Felin. Cavalc. Mastril. & aliis, quos sequitur Amato legendus, *sup. à n.* 5. Dicendum esse posse alteram Partem uti adhæsionis remedio uti virtute appellationis unius ex litigantibus, non solùm intra decennium datum de jure ad appellandum, sed & post quandocunque, & etiam post desertam appellationem, appellato id licere, ita cum Pegn. Rotâ Romanâ, Osasco; & aliis idem Amato *à n.*5.

58 Et licet Nonnulli negent hanc conclusionem; eo quòd data clausula *quatenus*, & *in quantùm*, facit remedium utrique, non esse commune, inter quos Trentacin. Costa, Menoch. Marck. Mastrill. Tusch. Lam. Rugin. & Alii adducti ab Amato, *n.4. d. Reg.* 9. Tamen illi intelliguntur in districtis & separatis capitulis, vel in tertio adhærente, non in collitigante, vel quando appellans prosequitur appellationem, vult ea uti ut sententia corrigatur juxta Textum, *in l. ampliorem de appell.* idem Amato, *sub n.* 6. & 17. cum Ponte, Gratiano, Rugin. & aliis, qui secus dicit procedere in captibus connexis, vel in sententiâ, unicum tantùm continente condemnationis, vel absolutionis caput, ibi, *d. nu.* 6. cum Peregrino, Surdo, Mastrill. Deciano, & aliis.

59 Quod si dubites, quando sententia plura habeat capitula connexa, aut separata, quando omnia ab unico pendent Articulo; vel ubi omnia, unicâ; & non diversâ peterentur actione, vel quando unum caput est propter aliud, juxta *leg. Julian. ff. de condit. & demonstrat.* & unum ad determinationem alterius, & idem si ex consequentia factorum separationem non recipiant, & quando eadem causa defensionis existit, vel cum una, eademque causa condemnationis, & appellationis causa est, aut sententia lata super uno pateat exceptio Rei judicatæ, in alio, & quando separata, quando ea connexa dicantur, Doctores explicant per Textum, *in l. etiam*, §. *ex causa, ff. de Minoribus l. si Quis separatim*; §. *si Quis cum una, ff. de appell.* Lancelotus, *de attent. cap.* 12. *limit.* 2. Rugin. *de appell.* §.6. *Glossa* 1. *cap.* 1. *à n.* 20. Amato cum multis, *dicta l.* 9. *in fine*. Referens in arbitrio pendente.

AD TEXTUM IN CAPITE I.

De Appellationibus,

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Attentatorum materiam, qui DD. tractent*
2 *Excommunicare Quis possit remissivè?*
3 *Excommunicatio quas vires habeat?*
4 *Suspensio quatenus est censura, & pœna Ecclesiastica?*
5 *Interdictum Ecclesiasticum quid?*
6 *Anathema quid sit?*
8 *Testis illegitimus repellitur etiam, ut deponat in causa.*
9 *Probatio per famam loci, & vicina remissivè.*
10 *Appellationem Judex non admittens si causa est criminalis deponitur.*

Solent Interpretes ordinarii agere in hoc Textu, de attentatorum materia, & inter Modernos, latè Balboa, & Grasia *hic*. Sunt enim nonnulla jura, sub *tit. nostro*. Ubi disertè de materiâ potest agi inter quæ *cap.*6.16. 17 25.28.37. 38.42. 46.54.55.56. & 60.Ego autem de ea existimo ad longum tractare, *sub cap.bonæ* 51. *hoc tit.* & præter multos congestos à præfatis Modernis, videbis alios, quos adjungit Barbosa, *in cap. fin. hoc tit. à n.*27. & quòd appellatione pendente nihil sit innovandum; Adjunges quæ addidi, *suprà in tit. ut lite pendente nihil innovetur*. Covarr. *in pract. cap.* 23. *de revocatione attentat. cap.* 24. Riccius multa concessisse congerit, *collect.*227.336.644.1330.1414. 1469. 1449.1745. 1814. Valensuela Velasq. *p.*1. *consf.*36. & *consf.*45. & *consf.*85. Tondutus, *p.*1. *cap.* 7. cum videbis ad quæstionem, *p.*1, *q.* 59. Cevallos aliqua, *de cognitione per viam viol. p.* 1. *Glossa* 6. & *Glossa* 14. ad Glossas ipse, *p.*2. *q.*158. *q.*159. *q.*24. & *q.*117. An durante competentia revocentur attentata, idem *q.*80. videndus ipse *q.*897. *in pract.n.*819. & Balboa *in cap.*10. *de exceptionibus à n.* 10. ubi an innovata intelligantur ante inhibitionem, vel post, appellatione pendente. 1

Ubi *Archiepiscopus Apost. Sedis Legatus eundem priorem post appellationem suspendit suas Ecclesias interdixit, & Canonicos excommunicatos denuntiavit.* Per hæc verba poterat de pluribus inquiri; Primò, Quis propriè possit excommunicare, suspendere, & interdicere, de quo, sub *tit. de sent. excommunicationis*, Dixi nonnulla, *in cap. ad probandum* 14. *de sententia*; & *re judicata*. † Secundò; de viribus excommunicationis; ad quod applicabis dicta *suprà in cap. intelleximus de judiciis*. 2 3

Tertiò, de suspensione quatenùs est censura, & pœna Ecclesiastica, De quo dixi nonnulla suprà, sub *cap. intelleximus de Jud.*& alibi. † Quartò, de interdicto Ecclesiastico, & ejus viribus, dixi, *in cap.*9. *de Jurejurando*, *q. fin.* † Quid tamen sit Anathema tradidi *suprà in cap. cùm non ab homine de jud. q.* 32. 4 5 6

Et in versic. *ibi*, *super quibus si per idoneas* 7

pre-

personas veritatem, & famam loci. Per hæc verba adjungi valet Testium idoneorum materia, de qua latè, *sub Rubrica, & tit. de Testibus cogendis,*
8 † Et in tantùm Testes idoneos requiri, quòd Testis aliàs illegitimus, etiam in causa summaria appellatur, tradit Barbosa, *hic*, n.2. cum Maranta, *de ordine Judic. p.6. art.*13.*n.*34. Afflictis *decis.*355.*n.*9. Nec obstant adnotata, *suprà in c. veniens* 38. *de Test*, eo quòd ibi dicatur, quòd attestationes receptæ in summario fidem non faciant in plenariò, quia non evincitur inde, ut minùs fideles Testes requirantur in Judicio summario.
9 † Item agi potest de probatione per formam loci, & vicinæ, ad quod Applicabis quæ dixi *suprà in cap. quosdam* 7. *cap. quanto* 8. *de præsumptionibus.*

10 Barbosa notat per Glossam verbo, *gravamen*, in versic. *deberet n.*3. Quod Judex non admittens appellationem, si causa est criminalis, deponitur, si eam admittere deberet, de qua quæstione videbis.

11 Et idem Barbosa in Glossa, *post appellationem*, verbo, *quasi legitima* affirmat quod sententia alicujus censuræ lata post appellationem interpositam est ipso jure nulla, de quo dico, *infrà*, *in cap. Pastoralis*, §. *verum hoc* tit. Ubi plura ad propositum. Et qualiter noster Textus intelligatur tradunt Balboa, & Graña, hic cum multis, & Ego dico, *in cap. cum teneamur* 17. *& dicto cap.* 51. *hoc Titulo.*

AD TEXTUM
IN CAPITE II.
Inter Cætera, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. **D**Octores communiter agunt per Textum nostrum, An appellatio generalia vaga, & incerta valida sit, de quo Ago *infrà in cap.* 8. *hoc tit.* Et pro ampliatione, Adjunges quæ adduxi *suprà in cap.* 2. *de libelli oblat.* ubi plura de libello incerto, & generali sustinendo, vel non in Judicio.

II. Et sic adjunges aliam quæstionem, An pro formâ appellationis desideretur Judicis & causæ expressio, ut talis valeat appellatio, De quo *in dicto cap.*18. *hoc tit.* aliqua adduxi, *suprà in Rubr. quæst.* 5. versiculo *ad quartam.*

AD TEXTUM
IN CAPITE III.
Ad nostram, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. **U**T Textum istum in sua principali conclusione abundè possis expendere, & ne jam dicta ulteriùs repetam, Leges quæ adduxi, *suprà in cap.novit.de Judiciis, q.*50.*ubi egi, An à correctione Prælati possit Subditus appellare* Fermosin. de Exceptionibus.

vel admittatur exceptio à denuntiatione? Adjunges dicta, *ibi q.* 51. Plura de correctione fraternâ *ibi*, à *q.* 17. occasione hujus Textûs possunt adjungi plures casus; in quibus apellatio non permittitur, De quibus, *infrà in cap. de appellation.* 12. Sed ad propositum videbis quæ subsequuntur.

QUÆSTIO I.

An Religiosus possit appellare omisso medio? An Episcopus possit procedere contra Religiosum, ut processum Superiori remittat? An à decreto visitationis admittatur appellatio? Et ad quem fiat; Et An Prælati Regulares possint recusari: An Regulares vi oppressi possint auxilium Regium implorare? Et An si Prælatus modum excedat in corrigendo liceat appellatio: Quid in correctione Clerici secularis,

SUMMARIUM.

1 *Præmissum ad quæstionem.*
2 *Religiosus nunquid gradatim, vel omisso medio ad Superiorem queat appellare, n.* 3. *& si malè tractetur tute quit à Religione exire, num.* 4.
4 *Appellatio ab excessu quando alias, & nimis severus interponitur ad capitulum* 5.
6 *Episcopus qualiter procedere possit contra Religiosum delinquentem, sive incarcerando aut denuntiando suo Prælato, n.*7. 8. 9. 10. 11.
9 *Regulares circa personas degentes intra septa Monasterii; aut circa clausuram delinquentes, possunt ab Episcopo loci, ut Sedis Apostolicæ Delegato puniri, contrarium n.*10. *in casu negligentia, quid n.*11.
11 *Religiosi delinquentis remissio qualiter fiat ad suum Prælatum per Episcopum.*
12 *Appellatio decreto visitationis, quando habet effectum devolutivum, & num desideret causæ expressionem? n.* 13. 15. 16. 19.
14 *Appellatio à mandato de residendo, datur tantùm quoad devolutivum effectum.*
15 Cap. 10. Trid. de sessione 24.
17 *Appellatio admittitur, si Episcopus procedat in exemptos.*
18 *Gesta appellatione pendente revocantur, ubi apparet de Privilegio, aut exemptione.*
19 *Appellatio interposita à visitatione de correctione non suspendit executionem, & licet dato excessu, n.* 21. 25.
20 *Carcerati appellantes à quo de prætenso excessu in corrigendo cognoscantur.*
22 *Appellatio à decreto visitationis, ad quem interponatur Judicem.*
23 *Prælati regulares recusari nequeunt visitantes nisi excedant modum.*
24 *Regulares nunquid auxilium Regium implorare queant negativè respondetur, seu possit permittere ad sedandos eos in suis electionibus affirmativè.*
24 *Appellatio licet si Prælatus excedat modum in corrigendo; secùs si non, sive sit compilatus processus? n.*27. *&* 28.
26 Cap. 4. Trid. sess. 25. de Regul.

29 *Religiosus potest adire Superiorem sine licentiâ Prælati, & ad eum recurrens, videtur appellare.*

30 *Clericus secularis nequit appellare a correctione, quam in eum facit ejus Superior.*

1 UT prædictas difficultates expendas, Poteram hic cum Balboa *à nu.* 1. repetere nonnullas quæstiones, nempe An ad Abbatem spectet correctio subditi Religiosi; vel An competat Prælato simul cum suo Capitulo? Sic adjunges quæstiones sequentes, de quibus dixi, *in dict. cap. novit. de Judiciis, nempe q.23. Ubi An Prælati Regulares possint inquirere peccata Subditorum, ut illa corrigant fraterne, Ubi de aliis, q.24.* Ubi An Prælati possint corrigi à Subditis? Ad aliam, q.28. Ubi *an in Religionibus sine præviâ correctione possit peccatum occultum*, ab aliquo denunriari suo Prælato tanquam Patri?

2 Ad primam difficultatis partem, Responderunt Laurentius Portel. *in dubiis regul.* verbo, *appellare n.3.* Remigius Scophra, *in opusculo de invaliditate professionis dubio 25. & 26.* Quòd potest Religiosus omissa appellatione ad suum Provincialem, & ab hoc ad Generalem, ab hoc ad Protectorem Cardinalem statim, & illicò ad Papam; seu Nuncium appellare; Quod apud Hispanos sæpe vidi in praxi observari, cùm sæpius contingat Religiosos appellare ad Nuncium Apostolicum.

3 Contrariam tamen sententiam, nempe ut gradatim de Guardiano ad Provincialem, deinde ad Generalem, & ab hoc ad Protectorem Cardinalem, postremo ad Papam, vel ejus Nuncium fiat appellatio, Dixerunt Spatarius, *in praxi tractatu 10. p.4. c.1. n.3.* Peirinus, *de Religioso subdito tom.1. q.1. cap. 20.* Alii penes ipsos, tradit Diana, *p.3. tract.2. res.54.* Fr. Joannes à Sancta Maria, *in Tribunali Religioso tract. 5. cap. 10. n. 3.* Itaque dispositum referunt ex Sacrâ congregatione Cardinalium, & ex decreto, *Clem.8. de appell.* Omisso medio dicn latè, *infrà in cap. si duobus, §. denique hoc tit.* Quare *ibi*, dicta proportionali-
4 ter applicabis ad præsens dubium. † Et Scaccia, *de appellat. q.17. limit.27. n.14.* cum Franco, *in c. reprehensibilis hoc tit. n.13.* Decio, *n. 3.* Ait ut appellatio ab excessu, quando Abbas est nimis severus, in corrigendo, sit interponenda ad Capitulum; hoc est debet tunc adhiberi Capitulum; & dicit Navarrus, *comment. 3. de Regular. n.5.* Liberum esse Religioso appellare ad Superio-
5 rem cùm malè tractatur. † Et sequens Azor. *instit. mor. p.1. lib. 12. cap. 11. q. 8. quæst. 7.* Ait quod Religiosus à Superiore iniquè tractatus, potest tutâ conscientiâ è Monasterio exire in suo, vel eodem Superiore invito. Videbis quæ congerit Barbosa, *in cap. 4. Trid. sess. 25. de Regul. à n. 10.*

6 Ad secundam quæstionis partem, An Episcopus possit procedere contra Religiosum, ut processum remittat Prælato, Respondeo suppositis quæ adducit Barbosa, ex multis per Tridentini decretum, *sess.25. regul. cap.14.* Ubi agit quando regularis delinquens possit ab Episcopo incarcerari, aut puniri, quandove debeat ad suum Prælatum remitti, sunt enim qui negant Diana, *p.3. tract. 2. res. 332.* Villalob. *in summa p.2. tract.35. difficult. 5. n. 5.* Ubi ait Religiosos subjici Episcopo, quatenùs ad correctionem illius, qui habitans in Cœnobio, committit extra illum scandalosum delictum; sed non posse incarcerari † Tamen Barbosa, *in pastor. p. 3. alleg. 106. n. 19.* Portel. *in addit. ad dub. regul.* verbo, *punito, Relig. extra Conventum nu. 17.* Naldus, *in sum.* verbo *Episcopus nu. 28.* & Prosesius *in praxi Episcop. p. 2. cap. 3. n.43.* Docent posse Regularem in tali casu deduci ad carcerem Episcopi, & sumptâ informatione super delicto, dummodo sine morâ sumatur, remitti cum copiâ processus ad suum Superiorem puniendum, cum præfinitione termini ad puniendum. Et hanc partem defendunt Ugolinus, *de Episc. p. 1. c. 20. §. 8. num. 2.* Lezana, *in sum. quæst. regul. c. 16. num. 27.* cum aliis Barb. *in dicto Trid. decreto cap. 14. sub num. 2.*

Tamen Hieronimus Rodriguez, *in compendio quæst. regul. res.62. n.8.* Respondens ad argumenta contraria, & ad declarationes Cardinalium, Quos adducit Barbosa, ait non posse Episcopum in tali casu formare processum, contra Religiosos sic delinquentes, instans contra Portel. & alios posse Episcopum instare, & benè instare certiorem faciendo per suas litteras Prælatum Regularem de notorietate delicti à Religioso ita commissi, ut nulla tergiversatione celari potuisset; ad quod ut refert Diana, *ubi suprà* non est necessarius processus Juridicus ab Episcopo formatus; Imò videtur nullus ex defectu jurisdictionis; Quod videtur stabiliri de processu à Judice Laico facto contra Clericum, de quo dixi sub Textu *in cap. 4. cap. 10. de Judic.* 7

Novissimè verò Gregor. XV. *in sua constit.* incipit *inscrutabili*, sub datâ Nonis Februarii 1622. statuit ut Regulares circa personas intra septa Monasterii degentes, aut circa clausuram ipsam delinquentes, possint ab Episcopo loci tanquam ad hoc Sedis Apostolici Delegato puniri, & corrigi, & Loter. *de re benefic. lib. 1. q. 24. nu. 66. & 67.* Ait non intelligi de notoriis tantùm delictis, & quæ scandalo toti Populo, quasi quòd constitutio debeat sumere hanc interpretationem ab hoc decreto, sed de omnibus indistinctè cum in legibus indefinita oratio æquipolleat universali: refert Barbosa, *in d. Trid. decreto 14. n.3. versic. novissimè.* † Ubi ex Chokiero Peirino, refert quòd si Regularis delinquat ita inter Claustra, ut delictum extra Claustrorum metas exiens generet in Populo scandalum, non per hoc posse tamen ab Episcopo, in casu negligentiæ ipsius Superioris puniri, nec posse Episcopum in tali casu Prælato instare, ut talem Delinquentem puniat, quia hoc delictum non est commissum extra Claustra, quod est necessarium ad hoc, ut possit Episcopus instare Superiore, ut punir. 8

Ad secundam, hoc ultimum existimo veram 10
esse doctrinam Fusci, *de visit. lib. 2. cap.17. n.11.* Dum dicit quòd, quando fit remissio Delinquentis Religiosi, Episcopus scribat litteras Superiori Monachi delinquentis, delicto commisso, & de excessibus, de scandalo Populo illato, Possitque instare, ut intra terminum ab Episcopo præfixum velit Prælatus illum punire, & de punitione facta ipsum Episcopum certiorem reddat: Alias ipso Superiore negligente posse Episcopum punire ipsum, & tradit Fuscus, ut si Episcopus ex communi praxi faciat illas litteras, quas requisitorias vocamus de punitione Monachi delinquentis assignari in præsentiâ duorum Testium.

Ad tertiam quæstionis partem, An à decreto 11
visitationis admittatur appellatio? Quæ est etiam de materia Textûs nostri, Respondent Felin. *hic*

in

in fine, & Cevallos per Textum nostrum, *lib. de cognitione per viam violentiæ*, *nu.* 12. Quòd cùm visitatio respiciat morum correctionem; tunc appellationem non habere effectum suspensivum, ex hoc nostro Textu Francus, *in cap. reprehensibilis* 26. *nu.* 9. *hoc tit.* Clariùs dispositum est, *in cap.* 10. *Trid. sess.* 24. *ex cap.* 1. *sess.* 22. Quod debet observari ad unguem, dum sententia solùm contineat visitationem personæ, & morum correctionem, secùs si privationem administrationis, vel beneficii; Quia tunc appellatio admittenda est ad utrumque effectum. De quo dico, *infrà in fine hujus quæstionis.* Et ratio est quia visitatio morum est causa executiva, & summaria, in qua nec admittitur appellatio: Nec re-
13 cusatio. † Et Uveims. *ad constitutiones* 24. *de Jure antiquo desumptas, & per Concil. Trid. innovatas constitutione* 17. *n.* 14. *pag.* 195. *nu.* 15. Ait ut dum appellatur à decreto visitationis admitti non debeat appellatio, nisi specificè, expressæ fuerint causæ gravaminum, ut despicere possit Visitator, à quo appellatio interponitur; An causæ sint frivolæ, An justæ, An suspendere, vel mutare debeat suum decretum? An verò provisionaliter? Exequi refert Barbos *sess.* 13. *de reformatione cap.* 1. *sub n.* 5.

14 Unde fit ut non detur Appellatio à mandato de residendo in visitatione, quoad effectum suspensivum; sed tantùm quoad devolutivum, prout decisum referunt Armendar. *de visitat. tit.* 6. *nu.* 2. Marcus Antonius Genuens. *variar. lib.* 1. *resolut.* 85. *n.* 10. & *resol.* 119. *n.* 14. Aloisius Riccius, *in praxi fori Eccl. resol.* 476. *nu.* 5. *in fine, & in praxi aureâ resol.* 7. *in fine*, Barbosa, *in Pastorali allegat.* 73. *nu.* 37.

15 Quòd si in visitatione procedatur ordine judiciario, servato compilato processu: Tunc & recusationem, & appellationem admitti, quoad utrumque effectum, tradit Cevallos, *ubi suprà nu.* 14. Ubi *n.* 15. ait cum Gratiano, *in decis. Rota Marchiæ* 188. *num.* 4. Amatis, *decis.* 25. *n.* 6. sic esse intelligendum, *dict. cap.* 10. *Trid. sess.* 24. itaque fuisse declaratum per Sacram Congregationem, Barbosa, *in pastorali dicta al-*
16 *legatione* 73. *sub num.* 82. † Ubi *num.* 33. cum multis, addit à sententia definitiva, tantùm admitti appellationem, quæ suspendit judicatum, cum Salgado, *de protectione Regiâ p.* 2. *cap.* 15. *n.* 61. Curia Philippica *p.* 1. §. 7. *num.* 10. &
17 cum aliis multis. † Item etiam appellationem admitti, si Episcopus procedat in Exemptos, seu alios privilegiatos contra eorum privilegia. Marchesanus, *de commiss. p.* 1. *de commiss. appell. extra Curiam Romanam c.* 6. *num.* 78. Salgado, *suprà cap.* 16. *nu.* 68. Barbosa cum aliis, *dicta*
18 *allegat.* 73. *nu.* 34. † Idem Barbosa cum aliis, *in Trid. sess.* 13. *de reformat. cap.* 1. *n.* 5. *in fine*, & Lancelotus, *de attentatis p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 18. *à num.* 2. Ait quòd ubi apparet de exemptione, seu privilegio, Gesta, appellatione pendente, revocantur.

19 Itaque conclusio suprà relata procedit, dum Episcopi procedunt sine processu, & sine scriptis, etiam carcerando, & Carceratos detinendo, sicque ubi de visitatione, aut correctione agitur non suspendi executionem, etiamsi appellatio sit interposita ad Sedem Apostolicam, Lancelotus, *de attentatis, & innovatis appellat. pendente limit.* 18. *princ. n.* 6. Marchesanus, *suprà dict. cap.* 6. *n.* 78. Aloisius Riccius, *in praxi aureâ. res.* 7. *n.* 1. Mendez à Castro, *in praxi Lusitanâ p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 32. *pag.* 45. Marcus Anton. Genuens. *in praxi Neapoli cap.* 21. *num.* 5. Gratianus *in decis. Marchiæ* 188. *nu.* 1. Ciarlin. *controvers. forens. lib.* 1. *cap.* 65. *num.* 19.
Barbosa, *dicta alleg.* 73. *num.* 32. † Ubi addit 20
quòd, si Carcerati appellaverint, poterit Judex appellationis, cognoscere de prætenso excessu, in corrigendo; Sed non ob id interim executionem impediri, aut suspendi eorum quæ ab Ordinario fuerint decreta.

Fermosin. de Exceptionibus.

Et ex eo intelligitur Barbosa, *hic num.* 2. *in* 21
fine, dum cum Navarro, *cons.* 2. *de appellat. & Apostila de Judiciis cap.* 1. *num.* 121. Advertit quòd licet à visitatione non appelletur ex Trident. tamen si Visitator modum excedat appellationem licere.

Ad quartam quæstionis partem; Ad quem fiat 22
appellatio in casu præcedentis dubii: Breviter respondeo, quòd quando contigerit appellari ab Episcopo suffraganeo, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegato, debeat appellari ad Metropolitanum, quoad devolutivum, non quoad suspensivum ex eo quia propter dictionem illam *etiam*, quæ unum casum exprimit, & alium includit, ut tenent plures; Quos citat Barbosa, *de dictionibus & clausulis dictione* 95. utramque potestatem, ordinariam scilicet & delegatam Episcopus habere dicitur, juxta longè adducta per Barbosam, cum multis ab eo relatis, *in Pastorali p.* 3. *allegat.* 92. ipse docet, *allegatione* 73. *num.* 35. & 36. Zerola, *in praxi Episcopali p.* 2. verbo *visitat.* §. 3. Piasetius, *in simili praxi p.* 2. *c.* 3. *num.* 61. Riccius, *in praxi aurea res.* 449. *num.* 2. *propè finem* Chockier. *de jurisdictione Ordinarii in exemptos p.* 2. *q.* 14. *num.* 5. Thomas Valascus, *Allegation. juris tom.* 1. *allegatione* 70. *num.* 5. *in fine*, & confirmatur ex aliis infrà dicendis, in *dicto cap.* 7. §. *fin. hoc tit.* & applicabis dicta, *suprà q.* 1. *in fine.*

Ad quintam quæstionis partem, An Prælati 23
regulares possint recusari? Quia *suprà* de ea dixi, *in cap.* 4. *de foro comp. q.* 33. Ubi dixi, An Episcopus visitans possit recusari, seu An Prælati regulares? Ideò ad ibi dicta te remitto; & negat Barbosa, *hic num.* 10. & Glossa, *minus* ibi, nec docet, cum Sanchez. *in præcepta Decalogi tom.* 1. *lib.* 6. *cap.* 8. *nu.* 111. & probat *hic* Hostiensis, *nu.* 9. Innocent. *in cap. cum speciali* 71. *num. penult. hoc tit.* Ubi alii ex antiquis, & Barbosa, idem Barbosa cum multis optimè expendit, *dict. alleg.* 73. Videndus *n.* 38. Ubi ait accusari non posse, nisi modum in visitando excesserit, vel si procedat compilato processu, & faciunt dicta de appellatione in versic. *ad tertiam.* Et videtur recusationem & appellationem exæquare Cevallos, *suprà dicta* 2. *p. de cognitione per viam violentiæ*, *quæstione* 123. *num.* 13.

Ad sextam quæstionis partem, An Regulares 24
ut oppressi possint auxilium Regium implorare de hac quæstione, agit omnino videndus, Salcedo, *de lege Politica lib.* 1. *capite* 12. Videndus etiam *ibi*, §. 1. Cevallos, *de cognitione per viam violent. p.* 2. *q.* 96. *à nu.* 22. Ubi probat ex *l.* 40. *tit.* 5. *lib.* 2. *recopil.* Quod causæ Religiosorum non possunt per viam violentiæ ad Tribunalia Regia trahi: Ergo dicendum est ex dictis, *suprà in cap.* 9. *de Judiciis à quæst.* 2. non posse Regulares vi oppressos ire ad Judicia secularia pro redimendis vexationibus, & violentiis Superiorum suorum, ea *lege* 40. *Titulo* 5. *lib.* 2. *recopilat.*

Quia, aut, decet ut Regularium causæ ad seculare Judicium adducantur, *por raçon de el secreto que conviene tenerse de lo que en ellos se trata*: Sic idem Salcedo latissimè agens *dicto cap.* 12. *& ibi n.* 4. ex D. Bern. & ex Divo Hieronimo & *ibi n.* 32. cum aliis ex Rodriguez, *de reditibus lib.* 2. *q.* 17. *n.* 75. videndus latè Salgadus, *de Regia protect. p.* 1. §. 5. *cap.* 2. *à num.* 5. Igitur Leges ipsum Salcedum, *dicto cap.* 12. §. 1. Quatenus ibi agit de jure quo licet Principibus Præsides Assistentesve mittere ad electiones Superiorum Regularium, secundùm dispositionem; Remis. *tit.* 6. *lib.* 1. *recopil.* & procedit ex eo, quia Tranquillitas, & Quies Subditorum ad Principes spectat, & ad Magistratus, ex *l.* 1. §. *Quies, ff. de officio Præfecti Urbis*, Thesaurus, *lib.* 1. *quæst. foren. q.* 26. *nu.* 2. Giurba *conf.* 49. *num.* 4. & sic dum rixæ imminent rectè à Principe officium impartiri ad Subditorum corroborandam unitatem; Videbis Salgadum, de supplicatione ad Sanctissimum, *p.* 1. *cap.* 4. *per totum*, *præcipuè nu.* 44. *&* 45. & plura adducit videnda Salcedus ipse.

25 Ad septimam quæstionis partem, contra decisionem Textûs nostri, & pro limitatione ejus doctrinæ, Respondeo quòd, si Prælatus in corrigendo modum excedat; tunc ab eo legitimè appelletur ex jam dictis; & docent Doctores *hic*, per Textum, *in cap. de priore hoc tit.* Ubi Prior regularis, qui appellationi Religiosi non detulit graviter puniri jubetur, & ex *cap. licet de officio Ordinarii*, Ubi quamvis in corrigendis excessibus, sit appellationis refugium interclusum, non esse suæ intentionis, remedium appellationis omnino excludere, quasi id concedat: Ubi in correctione exceditur, Docet Glossa finalis, *hic*, Innocent. *n. unico*, Hostiensis, *n.* 7. de Zabarellis, *nu. fin.* Alexander de Nevo, *n.* 13. Franchis, *n.* 3. Decius, *n.* 1. cum aliis quos congerit Barbosa, *hic*, *num.* 2. inter quos videndus Scaccia, *de appellationibus*, *q.* 17. *limit.* 28. *nu.* 8. latè, & eleganter Sanchez, *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 8. n. 102.

26 † Ubi dicit non obstare Trident. *sess.* 25. *de Regul. cap.* 4. Quia non interdicit appellationem ad Superiorem, sed recessum à Monasterio prætextu Superioris adeundi: His addo Balboam, *hic num. fin.* Ubi expendit Textum, *in dicto cap. de priore*, latè, & benè Cevallos, cum pluribus ab eo relatis, *de cognitione per viam violentiæ*, 2. *p. q.* 95. omninò videndus, Ubi *à n.* 2. expendit Textum, *in dicto cap. de priore nu.* 4. dictum Trid. decretum, & *num.* 16. Textum nostrum, *& n.* 23. *l.* 40. *tit.* 5. *lib.* 2. *recop.*

27 Unde, etsi dubium sit, An prædicta doctrina procedat, sive judicialiter, aut extrajudicialiter? Tamen Abbas, *in dicto cap. cum speciali*, §. *fin. hoc tit. nu.* 3. Alexander de Nevo, *n.* 8. Præpositus, *in fine* Sanchez, *ad præcepta Decalogi toms* 2. *lib.* 6. *dicto cap.* 8. *n.* 103. Resolvunt in utroque casu integrum non esse appellare, quando Superior non excedit Regulæ limites; secùs quando illos transgreditur, Quod ante verum sit, si judicialiter procedat, compilato processu; Dixi *suprà*.

28 † Alia tradit videnda Barbosa, *in dicto cap. de priore* 31. *hoc tit. n.* 3. per Glossam ibi, *compiensi*, ibi, *ex hoc patet* cum pluribus, *ibi n.* 1. 2. *&* 3. Qui probat benè admitti appellationem, quando Prælatus modum excedit in correctione; Tradunt Maranta, *de ordine Judicior. p.* 6. *actu* 2. *sub nu.* 33. versic. *& quandoque limit.* 7. Petrus Gregorius, *hic lib.* 2. *cap.* 10. *nu.* 1. *cap.* 2. *num.* 13. Franciscus Giler. *in tractatu de Judice regular. cap.* 15. *num.* 56. Rodericus à Cuña, *in commentar. ad Textum in cap. quando* 4. *nu.* 2. *dist.* 86. Quaranta, *in summa Bullarii*, verbo, *Archiepiscopi authoritas*; *Ambor.* 18. *nu.* 20. §. 5. versic. *conclusionem*. Ruginel. *in simili tractatu*, §. 2. *cap.* 3. *nu.* 229. Scaccia, *de appellationi. q.* 17. *limit.* 27. *nu.* 12. Salgado, *de protectione Regiâ p.* 1. *cap.* 2. §. 5. *ex nu.* 18.

29 Et Cevallos, *ubi suprà dicta quæst.* 94. *à n.* 10. dicit quòd Religiosus potest adire Superiorem sine licentiâ Prælati, & *num.* 12. ait, quòd Qui recurrit ad Superiorem videtur appellare. Unum tamen notat Barbosa, *in dicto cap. de priore sub nu.* 3. cum Franchis, *hic*, *nu.* 4. Quòd in prædictâ appellatione debet exprimi causa gravaminis, sive ad correctionem procedatur in Judicio, sive extra Judicium, sive ante sententiam, sive post sententiam.

30 Ad ultimam quæstionis partem, jam ex dictis Respondeo breviter quòd Clericus secularis non potest appellare à correctione, quam in eum facit ejus Superior: Docent *hic*, Innocent. *nu. unico*, Baldus, *nu.* 2. Abbas, 7. & 8. Alexander de Nevo, 13. *&* 14. Rebuffus, *ad leges Gallicas sub hoc tit. art.* 7. *Glossa* 2. *nu.* 24. *versic.* 11. Petrus Gregorius, *tract. de appell. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 7. versic. *in Gallia*, Scaccia, *in hoc tit. dicta quæst.* 17. *limit.* 26. *nu.* 9. & facit Trid. *sess.* 22. *de reformatione cap.* 1. ibi, *nec appellatio executionem hanc, quoad morum correctionem pertinet suspendat.* tradit Barbosa, *ibi*, *& nu. fin. & hic num.* 4. & in votis decisivis Canonicis, *lib.* 1. *votis* 4. *nu.* 37. non inquam appellatio post definitivam suspendit executionem Narbona, *in l.* 59. *Glossa* 1. *n.* 119. *tit.* 4. *lib.* 2. *recopilationis*. Iterùm videndus cum multis ipse Barbosa, *sess.* 13. *de reformatione cap.* 1. *cap.* 5.

QUÆSTIO II.

An aliquæ Religiones habeant privilegia, ut nullo modo à correctione liceat Subditis appellare? Et qualiter hæc privilegia obligent? Et An possit Prælatus corrigere Subditos absque consilio sui Capituli?

SUMMARIUM.

1 *Prælatus nequit appellationem auferre suis Subditis Religiosis; secus per Pontificis privilegis, à num.* 2.

2 *Appellatio potest auferri à Religiosis ex Pontificio Privilegio, exemplificatur, numero sequent.*

3 *Religiosis Dominicanis, Franciscanis, Augustinianis, Carmelitanis, quando appellare non liceat à correctione & causis suorum Prælatorum? num.* 4. 5. 6. *&* 7.

4 *Profitens Religionem renuntiat juri, quod habet & alligatur votis.*

8 *Privilegia quibus appellatio Religiosis, solet auferri, intelliguntur juxta jus commune, non si Prælati modum excederent? n.* 9. 10.

9 *Privilegia operari aliquid ultra jus commune, qualiter intelligantur? num.* 10.

10 *Religiosus nequit appellare, nisi excessus Prælati sit manifestus?*

11 Cap. reprehensibilis, §. fin. hoc tit. n. 14.

12 *Epis-*

12 *Episcopus non corrigit sine Authoritate Capituli in atrocioribus, econtra est praxis?*

13 *Corrigere queunt Abbates, & Regulares prælati suos Subditos absque consilio sui collegii, aut conventus, nisi aliter ex consuetudine, & stylo, n. 15.*

1 AD primam difficultatis partem, Videtur dicendum, quòd cum appellatio sit de Jure naturæ; Uti adduxi, *suprà, quæst. 1. in princ.* si prælatus refert Justas appellationes à se oppressorum, nec eas admitteret, deberet acriter puniri, ex *dicto cap. de Priore, hoc tit.* effetque iniquitatem iniquitati apponere per illos, Qui non admittunt, nec dant licentiam prosequendi appellationem, & litem, & adeundi Superiorem, & pessima malis accumulare, Qui non solùm negant prædicta; sed etiam conjiciunt in carcerem duros inediâ torquendos, donec appellatione renuncient; Quod est contra Pietatis rationem, & Juris naturalis principia: Tradit Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ, p. 2. quæst. 95. num. 17.* & patet ex jam considerata, *suprà dictâ quæstione 1.* Ergo minùs debent tolerari privilegia concessa aliquibus Religionibus, si absolutè auferant appellationis remedium.

2 Nihilominus autem cum jam, *in dict. quæstione 1.* multa, *ibi*, dicta subeunt pro contrariâ Doctrinâ, & appareat ex dictis, *suprà*, versic. *ad sextam*, Ubi egi de aliâ quæstione, An possit Princeps, appellatione remotâ, causam committere, sintque casus plures, Ubi appellatio de Jure non admittitur, quorum Nonnullos adduxi, *sub Rubricâ quæstione 6.* & de aliis Dico, *infrà in c. 7. §. 1. hoc titulo*, ideò dicendum est licere Pontifici concedere Religionibus privilegia, quibus Subditi nequeant à correctione, seu
3 sententiâ prælati latâ, appellare. † Et sic sanctissimè in constitutionibus Illustrissimi Ordinis Prædicatorum, interdicitur ipsis Religiosis appellatio: Nam licet oppressis Jus naturale subveniat, per appellationis beneficium. Tamen quicunque potest, *si vult*, huic Juris naturalis subsidio renunciare, ex dictis, *suprà quæst. 2. dict. Rubric.* versiculo, *ad secundam*, imò pacisci, seu promittere non appellare, aut provocationem prosequi, ut dixi, *alibi sub dict. Rubric. quæstion. 6.* Ergo eo ipso quòd Aliquis in prædictâ Religione professionem emittit, & secundùm illius Religionis Leges, & constitutiones, vivere vult, videtur privilegiis denegantibus, & auferentibus appellationem assentiri.

4 Et confirmatur, Quia Qui profitetur Religionem, vovet Castitatem; & per hoc renunciat Juri, quod habet ad contrahendum Matrimonium, & manet alligatus ad vivendum in statu celibatûs, & vovens etiam Paupertatem; dum profitetur, similiter renunciat Juri naturali sibi competenti possidendi, & obtinendi bona temporalia, & adstringitur vivere in Paupertate perpetuâ; similiter etiam per votum Obedientiæ, renunciat Libertati sibi competenti, & subditus alligatus, aut religatus manet; Ergo idem dici debet de appellatione; facitque pro hoc dicto Textus noster: Nam si Pontifex vellet in omnibus casibus Religiosis appellationem auferre, esset constitutio Justa, sed qualiter hoc sit, dico in versiculo, *ad secundam.*

Fermosin. de Exceptionibus.

In hoc autem casu dicit Cevallos, *dict. quæstion. 95. sub num. 19. in fine*, Quòd Bonifacius Papa IX. quibusdam suis litteris datis Romæ, anno 1302. eas appellationes abstulit à prædicto Sacro Prædicatorum Ordine; imò & Barbosa, *hic sub num. 3.* Refert Julium Pap. II. prohibuisse Fratribus, & Sororibus Ordinum Prædicatorum, appellare à mandatis, & ordinationibus Prælatorum dicti Ordinis, & ante eum Sorbus, *in compendio privilegiorum Mendicantium*, verbo *appellare.* 5

Sic etiam videmus, ut referunt idem Barbosa, & Sorbus, in locis relatis statuisse Bonifacium VIII. non licere Religiosis Franciscanis à correctionibus Prælatorum ejusdem Ordinis appellare; & Quaranta, *in summ. Bull.* verbo, *Monasteria, & Conventus*, Barbosa, *hic dicto nu. 3. in fine*, Dicunt quòd Fratres Sancti Francisci de Observantiâ, non possunt appellare ad protectorem, aut Superiores Regulares, quando à Generali, à Ministris Provincialibus, vel Guardianis, pro culpis levibus, Disciplina, vel alia Pœnitentia, in Refectorio, vel alibi, facienda injungitur, sub pœnâ triduani, carceris mancipationis, ac Jejunii in pane, & aquâ. 6

Similiter etiam Sorbus, & Barbosa, referunt Sixtum Quartum, concessisse Augustinianis, & Carmalitanis, ut Generalis eorum possit suum munus obire, rejectâ quamvis appellatione, ab ejus præceptis, monitionibus, ordinationibus, & mandatis, vel decretis, & quòd aliquæ religiones habeant privilegia summi Pontificis interdicentia Religiosis appellare: Docet Sanchez *in summ. t. 2. lib. 6. c. 8. sub n. 10.* sentit Diana, *p. 3. tract. 2. res. 54.* versic. *notandum.* 7

Ad secundam partem quæstionis, in qua consistit verus intellectus, & practica præfati; Respondeo, cum Azor. *institut. moral. p. 1. lib. 12. q. 8. c. 11.* Fr. Emanuel Rodriguez *quæstion. regular. tom. 1. quæst. 29. art. 2. & quæst. 53. artic. 10.* Sayro, *in clavi Regiâ lib. 12. cap. 17. à n. 38.* Petrus de Ledesma, *in summ. p. 2. tract. 8. cap. 24. immediate 8. conclusio*, Sanchez *in summ. tom. 2. lib. 6. dicto cap. 8. num. 10.* Diana, *p. tractat. 2. resol. 54.* versic. *notandum*, Quòd privilegia prædicta sint intelligenda, secundùm Jus commune; id est, eo modo, quòd Jus commune appellationem dictis Religiosis denegat, nempe quando Prælati corrigentes, seu punientes Subditum, non excedunt limites Religiosæ Disciplinæ: Nam tunc minimè gravant; secus quando gravant eos, limites prætergrediendo, & patet ex adductis, *sub q. 1.* 8

Nec obstat dicere quòd privilegia debent operari aliquid ultra Jus commune, ex *c. Abbate d. verb. signif.* Quia respondeo cum Sanchez, *de Matrimonio lib. 2. disput. 37. nu. fin. ad ultimum*, Aliquando nihil novum continere, sed majoris gratiâ expressionis concedi, aliàs inquam fieret generalissimo privilegio, Quale est jam adductum prædictis Religionibus concessum, auferri omnimodam appellationem, Quod credi non debet, nisi modo dicto, & intelligit Cevallos, *dict. quæstion. 95. sub n. 20. lib. 2. de cognitione per viam violentiæ*, procedere appellationem denegatam ex prædictis privilegiis, & constitutionibus Religionum, ut nullo modo appellatio interposita suspendat executionem sententiæ, à Prælato lata; non tamen auferat devolutivum appellationis remedium, quia tunc quando est gravatus Subditus, admittenda est appel- 9

Nn 3 latio,

latio, Juxta Glossam, *hîc*, *& in cap. reprehensibilis*, §. *fin.* verbo, *nec subjecti*, *hoc tit.* Ubi respondet ad Regiam, *l. 40. tit. 5. lib. 2. recop.* De qua dixi, *dict. q. 1. versic. ad sextam.*

10 Notabis verò quòd Sanchez *in summa d. tom. 2. lib. 6. cap. 8. num. 10.* Diana, *dict. resolut. 54. in fine*, Putant dicta privilegia hoc amplius continere, ut Subditus non possit appellare, nisi excessus Prælatorum sit manifestatus, quia Pax, & Simplicitas, & Obedientia Religiosorum hoc postulat.

11 Ad tertiam quæstionis partem, ut respondeam, Adverto ex Textu, *in dict. cap. reprehensibilis*, §. *fin.* Quod verba, ibi *præcipuè verò hoc in Religiosis volumus, observari, ne Monachi, sive quicunque alii Religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati sui & Capituli Disciplinam appellare præsumant, sed humiliter, ac debitè suscipiant, quod pro salute eorum fuerit eisdem injunctum*, & sic videtur quòd Præ-
12 latus cum Capitulo corrigere non valeat. † Videmus enim ex Texu; *in cap. novi de his, quæ fiunt à Prælato sine consensu capituli*, ut Episcopus non corrigat sine Authoritare Capituli & sic videntur tenere Abbas, *in cap. cùm contingat. à numero 21. de foro competenti, & in cap. Joannes de Regularibus, à numero 2.* Corneus, *cons. 193. à numero 11. volumine 2.* Romanus, *cons. 375.* Guid. Pap. *decision. 559.* Puteus, *decis. 239 lib. 3.* Capella Tholosana, *decis. 309.* Clarus *in praxi, lib. 5.* § *fin. quæst. 35. num. 15.* Menochius, *de præsumpt. lib. 2. præsumptione 18. à numero 21.* latissime Bellamera, *consil.* Follerius, *praxi, ult. part. cap. 36. tit. de modo procedendi contra Monachos, à num. 39.* Scappus *de Jure non scripto, lib. 1. cap. 42.* & Balboa, *hîc sub n. 6.* fatetur expedire in his correctionibus adhibere consensum Capituli; Ubi correctio est atrocioris delicti, ad exemplum & terrorem; In praxi non video etiam atrocioribus exigi consensum Capituli.

13 Sed alii docent absolutè Abbatibus, & Prælatis Regularibus, Jus esse corrigendi Monachos absque sui Monasterii, Collegii, seu Conventûs Consilio, Panormitanus *in dict cap. reprehensibilis 16. hoc tit.* Ubi Doctores, & Barbosa, *n. fin.* Abbas *n. 11.* Franchis 12. de Zabarellis 16. Sigism. Scaccia, *de appellationibus, quæst. 17. limitat. 26. num. 10. in princ.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 20. quæst. 13.* & Balboa, *hîc num. 6.* circa medium fatetur posse Prælatum cum consensu Capituli, si voluerit facere: Ad id tamen cogi non posse; sitque verius ut solis Prælatis regularibus hæc correctio pertinent, ex *dicto c. cùm Joan-
14 nes de Regularibus.* † Et hoc in sensu interpretantur verba Textûs, *in dict. cap. reprehensibilis* Quasi intelligenda sint de hipothesi, & facti contingentia, dicens hanc interpretationem esse prædictis verbis veriorem, quàm sit aliorum, variè textum illum interpretantum; Nam quidam perperàm intelligunt materialiter de loco, videlicet capitulari, in quo solet plerumque Monachi causa discuti; itaque Azor. *ubi suprà*, dixit respondens ad Textum, *in dict. cap. reprehensibilis*, Dum meminit Capituli in correctione Monachi, ut ibi Capitulum sumatur, pro Collegio, seu loco, ubi fit Correctio; alii, inquam, ea referunt ad generale capitulum Ordinis; Alii ad regulas, & disciplinas
15 capitulares, scilicet monasticas. † Et Ego existimo praxim illius Textûs desumendam esse ex consuetudine cujusque ordinis, circa corrigendos suos subditos, tam in Levibus, quàm atrocioribus delictis, vel à solis Prælatis, vel simul cum Capitulo, vel cum aliquibus Patribus signatis in consilium Prælati corrigentis, & subditos punientis.

QUÆSTIO III.

An Prælati regulares, possint compellere Subditos ad observantiam Religionis, & constitutionis? Et An possint eos compellere post professionem, ad strictiorem vitam agendam? Et An correctio, de qua in nostro Textu, possit immediatè ad Episcopum pertinere, saltem in aliquo casu? Et An Jurisdictio, quam habent Abbates, & Prælati regulares in suos Subditos sit ordinaria? Et An Monachi correctio contineat poenæ indictionem, aut condemnationem delicti? An poenæ condemnatio, transeat ad Hæredes?

SUMMARIUM.

2 *Regularium correctio, ad quos immediatè spectet quadrupliciter opinatur, hîc? n. 4. & 5. resolvitur, n. 6.*

6 *Prælati regulares sunt Judices ad corrigenda delicta domestica regulari cognitione, n. 7. & 8.*

7 *Prælati regulares habent subjectionem immediatam de suis Subditis.*

8 *Episcopus non debet se interponere in Monasteriis, in quibus viget regularis observantia, nisi in delictis excedentibus modum regularis observantiæ, n. 9.*

10 *Episcopus cognoscit de regularibus delinquentibus, si eorum Prælati extiterint negligentes, ubi quàm monitionem faciat priùs, vel ob incorrigibilitatem Regularis, n. 12. & de pluribus casibus remissivè? n. 16.*

11 *Monasteria, quæ generalibus Capitulis, non subsunt, qualiter subdantur Episcopo?*

13 *Apostatæ regulares, seu fugitivi possunt datâ negligentiâ Prælati in eos recolligendos, Episcopi recolligere: vide n. 14.*

14 *Archiepiscopus qualiter in provinciâ moneat Sufraganeos, ut recolligant Apostatas?*

15 *Regularis degens extra Monasterium, si delinquit, poteris ab Ordinario corrigi, & visitari, aut puniri.*

17 *Regulares antiquitùs spectabant ad Jurisdictionem Episcopi, n. 18.*

19 *Abbates vitentur Jurisdictione ordinariâ in suos Subditos, regulares.*

20 *Regulares fere omnes pontificii privilegii, sunt exempti ab Espiscopi Jurisdictione.*

21 *Monasteria his temporibus habent Jurisdictionem, quasi Episcopalem.*

22 *Prælatis Monachorum possunt exercere ea omnia in Subditos, quæ Episcopi in suos?*

23 *Jurisdictio Prælatorum regularium in Subditos, est ordinaria.*

24 *Regulares Religionum, à quibus Pontificibus sint exempti à Jurisdictione ordinariâ.*

25 *Correctio Monachi continet pœnæ indictionem; id est executionem à quâ Regulares non appellant: nisi Superiores excedant in mandatis & correctionibus.*

26 *Ap-*

26 *Appellatio à condemnatione delicti facta per Prælatum, licet Regulari [nisi] non à pœna, sed à mulctâ, n. 27. 28.*
27 L. si qua pœnâ, ff. de verbor. signif.
28 *Appellari non licet à Lege, à qua imponitur pœna, & de ratione, n.36.*
29 *Legis gravamen, verè gravamen non est, ne appellandi causam præstet, n.45.*
30 *Correctio vicem obtinet pœnæ, à qua non appellatur.*
31 *Constitutio, & pœna Ordinis habetur pro Lege.*
32 *Religiosorum vita est arctior & strictior.*
33 *Appellatio permittitur à declaratione pœnæ.*
34 *Appellans non debet dicere, Appello à tali pœnâ mihi à Judice inductâ, sed Appello, quia non commisi tale delictum, vel non constat me aliquam pœnam incidisse.*
35 *Pœnæ declaratio à Judice fieri nequit, nisi Parte citatâ.*
36 *Appellatio quare non licet, & à condemnatione liceat? n.37.*
37 *Pœna est noxæ vindicta, & delicti coercitio.*
38 *Sententia qualibet condemnatoria, secum trahit executionem.*
39 *Appellatio non permittitur à statuto, seu à Lege pœnali, nec à Lege generali, n. 40. fallit, num. 41.*
40 *Convictus, & Condemnatus, aut falsi Notatus, illico meretur pœnam, & Legis Corneliæ.*
41 *Appellatio permittitur à statuto facto in odium alicujus particularis, & à sententiâ latâ, vigore statuti, seu Legis, n. 42.*
43 *Appellatio permittitur, quando per legem, tolluntur bona Privatorum.*
44 *Statuti iniquitas non transit in Rem judicatam.*
46 *Appellatio non admititur à Judicio sortis, vel futura.*
47 *Prælati, & Abbates infamati confessis, & à Capitulo moniti, si nolint relinquere Prælaturam appellare nequeunt.*
48 *Pœna transit ad Hæredes damnati mortui in tempore ad appellandum: non sic mulcta.*
49 *Mulcta statim non debetur, sicut pœna.*

1 AD primam, & secundam quæstionis partem, de quibus, *hic* Balboa, *numero* 7. & 8. Ago, *infrà* propiùs, *in cap. super eo de Regularibus.*

2 Ad tertiam quæstionis partem, An Regularium
correctio possit ad Episcopum pertinere? Dixi aliqua, *sub quæst.*1. Videoque Balboam, *hic sub n.* 3.
referre quatuor dicendi modos. Primus, nam
Nonnulli existimant hujusmodi potestatem absolutè pertinere ad Episcopum, ex regula Textûs,
3 *in cap. cum Episcopus de officio Ordinarii.* † Secundus: Ut hæc Jurisdictio absolutè spectet ad solos Abbates, & Prælatos regulares, ex *cap. fin. de*
4 *statu monachorum, cap. Abbates* 16. *quæst.*2. † Tertius; Ut cognitio, aut correctio extrajudicialis
semper ad Prælatum regularem spectet, Judicialis
verò ad Episcopum: sic Innocentius, *in cap. quan-*
5 *to de officio Ordinarii.* † Quartus: ut in atrocioribus delictis cognitis spectat ad Episcopum; in levibus verò ad Prælatum, ex communi Doctorum
sententiâ, *in d. cap. quanto.*

6 Ego tamen sic dico, quòd Prælati regulares,
sunt Judices veri ad cognoscendum, & corrigendum delicta domestica, & monastica, regulari cognitione, Argumento Textûs *in l. respiciendum, §. furta domestica, ff. de pœnis,*
quia domestica delicta, nisi gravia sint, non
sunt publicè vindicanda, id est, apud Judicem, ut *in dicto §. furta, l. servi, & filii, ff. de furtis l. congruentiùs: Cod. de patriâ potestate.* † Deinde dico, quia cùm Prælati regulares habeant immediatam subjectionem, de suis Subditis regularibus, ut in praxi
videmus: Sequitur ut Prælatus possit, non solùm leviora crimina, sed & atrociora corrigere,
etiamsi excederent correctionem Patris familias
in Filios, aut Domini in Servos, Juxta Textum
in l. 1. *C. de emendat. propinquorum, cap. Joannes de Regularibus.*

Et confirmatur ex eo, quia Episcopus, 8
non debet se interponere in monasteriis in quibus viget regularis Observantia: Refert decisum
cum nonnullis Barbosa, *in cap.* 8. *sess.* 21. *Trid. nu.* 10. ipse etiam, *in pastorali allegat.* 34. *sub num.* 16. Armendar. *in additionibus ad recopilationem, leg. Navarra,* & Alii per eum utrobique relati.

Sed quia sunt casus nonnulli, in quibus Epis- 9
copi habent cognitionem in Regulares, Juxta Tridenti decretum, *sess.* 5. *cap.* 2. Quos etiam præter Barbosam, *ibi, & in pastorali allegat.* 105. Ubi
latè; recenset Villalobos, *in summa tract.* 35. *p.*2.
difficultate 5. Existimo ut in eis possit Episcopus
immediatè de Religiosis excedentibus, aut delinquentibus cognoscere: Sed qualiter non refero. Itaque evenit, ut si Monachi crimem tale est,
ut ejus pœna modum Jurisdictionis, Prælati excedat, qualis est Degradatio, vel actualis, vel
verbalis; *cap. degradatio de pœnis, lib.* 6. *c. transmiss. de electione:* Tunc revera cognitio ad Episcopum spectet, ut pote de Hæresi, & contra
Exemptos permissum habetur, *in c. ad abolendam de Hæreticis:* De quo tantùm in Sancto Officio, etiam contra quoscunque proceditur.

Deinde hæc cognitio spectabit ad Episco- 10
pum, si Prælatus in correctione negligens extiterit ut probant Doctores, per Textum, *in c. quanto de officio Ordinarii,* & in Tridentino,
dictâ sess. 21. *c.* 8. Ubi Barbosa, *n. fin. & sess.* 25.
c. 14. Etenim ipse Barbosa, *in pastorali dict. alleg.* 74. *num.* 16. ait quòd, quando in Monasteriis viget observantia regularis, debet monere
Episcopus eorum Superiores, ut visitent, &
corrigenda corrigant, Qui si intra sex menses
visitare neglexerint, Episcopus ipse visitare posset, & corrigere nullo privilegio, aut appellatione obstante; Ita patet, ex *dicto c.* 8. *Trid.*
† Et ex *dict. sess.* 25. *c.* 8. Patet ut Monasteria, 11
quæ generalibus Capitulis, non subsunt, nec
suos habent Visitatores regulares, si monita in
Congregationes, non sese redegerint in omnibus, Episcopi Jurisdictioni subjecta sint: videbis Laurentium de Franchis, *de controvers. inter Episcop. & regul. cap.* 6. *versic.* 10. Stephanum Weyms, *ad constitutiones* 24. ex antiquo,
Jure desumptas, & super Trid. concil. innovatas, constitutione 17. *numero* 9. Campanill. *in diversi. juris, Canon. Rub.* 12. *c.* 13. *numero* 50. Tradit Bolboa, *hic sub num.* 5. † Ubi 12
addit similiter ad Episcopum pertinere correctionem, quando Monachus, datâ negligentiâ
Prælati, adhuc est incorrigibilis; vel propter
suorum Amicorum potentiam, vel propter
ejus famam, aut vagationem ut *in d. c. quanto de offic. Ordinarii.*

13 Ex his infero, ex *d. cap. quanto*, per verba ibi
ſi Prælati eorum, quòd etſi cura recolligendi
fratres Fugitivos, & Apoſtatas, ſpecialiter ſpe-
ctat, & principaliter ad eorum Prælatos reſ-
pectivè: Tamen in caſu, quo ipſi in re tanti
ponderis & momenti negligentes extiterint, ad
Epiſcopum pertinere: ſic Ludovicus Miranda,
14 *in manuali prælor tom. 1. quæſt. 32. art. 3.* † Unde
infert Barboſa, *ibi ſub num.* 5. Quod Archiepiſco-
pus poſſit monere in totâ Provinciâ Mona-
chos, & alios Regulares vagabundos, & Apo-
ſtatas, ut redeant ad ſua Monaſteria, monen-
do priùs Epiſcopos ſufraganeos, ut id exe-
quantur: deinde Regularium Superiores, ut eos
reducant; Quibus neligentibus, ipſe compellet
Regulares, & etiam Superiores, Marcus An-
tonius Genuens. *in praxi Curiæ Archiepiſc. Neap.
cap. 70. num. 20.*

15 Infero ſecundò, Quod ſi Regularis extra Mona-
ſterium degat tutus, non erit etiam prætextu
privilegii ſui Ordinis, Quominus ſi deliquerit
ab Ordinario loci, tanquam ſuper hoc à ſede
Apoſtolicâ Delegato, poſſit, & valeat viſitari,
corrigi, & puniri, ſecundùm Canonicas San-
ctiones, Barboſa, *in dicto cap. quanto dicto num.
5. in fine*; ipſe Barboſa latiſſimè videndus
cum multis, *in paſtorali p. 3. allegatione* 105.
16 *à num.* 14. cum pluribus ſequentibus. † Ubi
congerit caſus 52. in quibus habet Epiſcopus
cognoſcere de Religioſis, & de prædicto caſu
eſt locus Trident. *ſeſſ. cap. 3. de reformatione*
tradit Marcus Antonius Cuchus, *lib. 2. inſti-
tutionum moral. tit. n.* 163. Paulus Fuſcus,
de viſitatione lib. 2. cap. 17. à n. 7. Cene-
dus, *pract. quæſt. lib. 1. quæſt. 26. num.* 33.
Marcellus Vulpe, *in praxi Judicior. fori Eccle-
ſiaſtici cap. 42. à num.* 21. Campanil. *in diverſ.
Juris Canon. Rubric. 12. cap. 13. à princ.* Aloy-
ſius Riccius, *in deciſion. Curiæ Archiepiſc.
Neapolitan. deciſion. 228. part. 1. num. 4. & deci-
ſion. 231. part. 4.*

17 Ad quartam quæſtionis partem, Videtur reſ-
pondendum, ut Juriſdictio, quam habent Præ-
lati regulares in ſuos Subditos, ſit potiùs de-
legata, quàm ordinaria, eo quòd, attento Jure
communi omnes Monachi fuerunt Epiſcopis
Subjecti, in quorum Diœceſi Monaſteria ſita
erant, *cap. Abbates, cap. Monaſteria 18. quæſt. 2.*
Ita ut Epiſcopi, veluti Generales Monacho-
rum quoſdam ad profeſſionem admittere, alios
repellere potuiſſent, *cap. qui verè 16. quæſt. 1.
cap. viduitatis 27. quæſt. 1. dicto cap. Abbates*,
Gloſſa verbo, *ſi Prælati in dicto cap. quanto de
officio Ordinarii*, Qui propterea de ipſo Jure com-
muni intentionem fundatam, tàm in Civili-
bus, quàm in Criminalibus, contra Abba-
tes, & Regulares habent, Joannes Andreas,
Butrius, & Alii, atque Decianus, *in cap. ſua
nobis, num. 16. de confirmat. utili.* Gonzalez, *in
regula 8. Cancellariæ, gloſſa 23. num. 24.* Rota
Romana, *deciſ. 78. part. 1. diverſorum*, cum mul-
tis tradit Barboſa, *dictâ allegatione 105. num. 1.*
18 † Imò docent Abbas, *in cap. dilectus, num. 17. de
Capellis Monachorum*, Laurentius de Franchis
*in controverſ. tam inter Epiſcopos, quàm regula-
res, quæſt. 2. in princip.* Ut quod attinet ad Juriſ-
dictionem, & gubernationem Religioſorum,
Cœnobia erant Epiſcopo ſubjecta; licet Præſ-
bytero Parochiali eſſent ſubjecta in receptio-
ne Sacramentorum, quando Regulares, non
erant Clerici.

Tamen jam in prædicto dubio, dicendum eſt, 19
quod Abbates utuntur in ſuos Monachos Ju-
riſdictione ordinariâ; Quippe quòd Juriſdi-
ctio propria ſit muneris ſui functioni adhæ-
rens; Docent Victorinus Manſus, *de modo pro-
cedendi in cauſis regular. cap. 2. num. 2.* Baptiſt.
Confett. *ſumma privileg. titulo 11. cap. 1.* Aldre-
te, *de religioſâ diſciplinâ tuendâ, lib. 1. cap. 3. nu.*
4. & ideò Clerici Regulares, ſeu Monachi indiſtin-
ctè coram ſuo Abbate, ſunt conveniendi, vel
accuſandi; Præterquàm de graviſſimis crimi-
nibus depoſitione dignis, ut dixi, *ſuprà*, & di-
cunt Boërius, *deciſ. 271. nu.* Franc. Emanuël
Rodriguez, *quæſt. regular. tom. 2. quæſt. 62. art.
1.* Ubi tenet quòd attento Jure communi, nul-
lum eſt in hac re conſtituendum diſcrimen, inter
Clericos ſæculares, & Regulares, ut jam dixi,
num. præcedenti,

Sed hodie attentis ſummorum Pontificum 20
privilegiis, omnes ferè Regulares ſunt exem-
pti ab Ordinariorum poteſtate, ſive privile-
gia directè, ſive indirectè per communicatio-
nem, talem largiantur exemptionem. † Et 21
conſequenter Monaſteria his temporibus ha-
bent Juriſdictionem, pleno Jure, quaſi Epiſ-
copalem, juxta doctrinam Gloſſæ receptæ,
in Clementina I. de rebus Eccleſiæ, verbo *pro-
prii*, Navarrus; *in capite non dicatis 12. quæ-
ſtione 2. num. 63.* verſiculo *addo ſecundo*, Ubi
Gloſſam illam ſingularem dicit, Cavedus, *di-
verſorum Juris, argumentis libro 3. capite 18.
in principio*, Cochier. *de Juriſdictione ordin. in
exemptos part. 1. quæſt. 27. num. 9. & 25.* cum
aliis Barboſa, *dicta allegatione 105. in paſto-
rali, num. 2.* & Cenedus *in collect. ad decre-
tal. 157. num. 2.* & Barboſa, *in capite licet
12. de officio ordinarii, num. 4.* Dicunt quòd
nullum eſt Monaſterium, in quo non ſit ob-
tentum privilegio, vel conſuetudine, ut Præ-
latus cognoſcat etiam privativè ad Epiſco-
pum de delictis ſuorum Subditorum Regula-
rium.

Itaque Laurentius de Franchis, *in controverſ.* 22
*tam inter Epiſcopos, & Regulares, quàm inter
Regulares, & Laicos; quæſtione 2.* verſiculo *Ju-
re tamen novo*, Cochier. *ubi ſuprà dictâ quæ-
ſtione 19. numero 23.* Navarrus, *conſilio 23. de
privilegiis in novis*, Sairus, *in floribus deciſio-
num, ſub eodem titulo, deciſione 25.* Docent
quòd Superiores Monachorum, poſſunt exer-
cere ea omnia in ſuos, quæ Epiſcopi in Sub-
ditos. † Ergo fluit, ut Prælatorum Regu- 23
larium Juriſdictio ſit ordinaria, cùm nimia
generalis ſit, jam in Subditos ſuos: Plura
tradit videnda, Barboſa, *ubi ſuprà.* † Ubi à 24
numero 11. à quibus Pontificibus ſingulis Re-
ligionibus, data ſit in Subditos Juriſdictio,
improbans dictum Aliquorum dicentium Re-
gularium Monaſteria à Gregorio I. fuiſſe exem-
pta à poteſtate Epiſcoporum, *in capite quam ſit
neceſſarium, quæſtione* 2. cujus ſubſcriptio in-
cipit à Gratiano; Idem Gregorius, *omnibus
Epiſcopis de libertate Monachorum*, Ubi ex-
pendit Gregorii Epiſtolam, reſolvitque non
à tempore Gregorii, ſed per ejus Succeſſo-
res, omnes Monachorum Congregationes ſpe-
ciali ſedis Apoſtolicæ gratiâ, & ſummorum
Pontificum benignitate plenariam ac omnimo-
dam exemptionem obtinuiſſe, ut ipſe Barboſa
pluribus notat, *ſub d. n. 12.* Videndus ex ipſis libris
privilegiorum ſingulorum ordinum, & *à nn.* 13.
viden-

videndus recenset, deinde factum, ut per consti-
tutiones summorum Pontificum, & per Triden-
tinum multis in locis prædictam exemptionem
in aliquibus casibus restrictam esse.

25 Ad quintam quæstionis partem, An Monachi
correctio contineat pœnæ indicationem, aut
condemnationem delicti? Juxta Textûs nostri
materiam, & intellectum, Respondeo, ut quòd
vulgò dicitur à correctione appellari, non posse
non referri ad condemnationem ex delicto, sed
ad pœnæ indictionem, quæ est veluti executio
ex textu, *in cap. reprehensibilis 26. §. fin. hoc
tit. cap. licet in corrigendis de officio Ordinarii*,
non ergo possunt Regulares appellare, à suorum
Superiorum justis mandatis, & correctionibus,
quæ fiunt secundùm statuta Regulæ, vel Ordi-
nis, ad effugiendam disciplinam regularem,
nisi excedant Superiores in corrigendo, ut dixi,
quæst.2. & tradunt Barbosa, *in dict.cap. licet in cor-
rigendis, num. fin.* Sairus, *in clavi Regia lib. 12.
c. 17. n. 38.* D. Emanuël Rodriguez, *quæst.
regul. tom. 1. quæst. 29. art. 2.* Navarrus, *cons.
2. de sententia & re Judicata, in antiquis, &*
26 *cons. 5. sub hoc tit. in novis.* † Et sic Balboa, *hîc
sub. num.* 14. ait condemnatione rectè appellari
nisi, vel crimine ex facti evidentia sit notorium,
vel Reus confessus sit, *cap. cùm sit, §. fin. cap.
perveuit el. 1. cap. proposuit hoc tit. cap. Ro-
mana, si autem hoc titulo lib. 3.* videbis di-
cta, *suprà in Rubricâ quæstio. 4.* versic. *ad se-
cundam.*

27 Sed ut hoc intelligas, Advertes ex textu, *in l.
quasi pœna, ff. de verb. signif.* De pœnâ provoca-
tionem non esse, quamvis de mulctâ sit provo-
28 catio; à pœnâ enim non provocatur, † Ex eo
quia à Lege, vel ordinatione imponitur, à qua
provocare non licet, quando est edita ab illo, à
quo non licebat appellari, veluti à supremo
Principe *l. si res.* & ibi Bartol. *ff. de appell. re-
cip.* Decius, *in cap. consuluit el 3. hoc tit.* facit Tex-
tus, *in l. 2.* versic. *exactis deinde de Regibus, ff. de
origine Juris*, ibi, *Nec provocatio ab eis, sicut à re-
liquis Magistratibus, quibus Jus summum, erat
datum ad corrigendum, & interpretandas Leges
provocatio sublata erat:* tradit Rebuffus *de con-
29 stit.* Ubi latè. † Et est ratio, nam cùm omnes
ad legum teneamur observantiam, legis grava-
men, verè gravamen non censetur, nec conse-
quenter appellandi causam præstat, *l. leges, Cod.
de legibus, Authent. ut omnes obedient Judicibus
provinciar. col. 7. §. arripiat.*

30 Unde evenit, ut si à pœna Legis non appel-
letur & minùs à correctione, quæ vicem obti-
net pœnæ; & sic quod dicitur de pœnâ Legis,
id in Textu nostro ad pœnas transfertur, quæ
adversùs Religiosos, seu Monachos ex Regula
Ordinis, statutis, aut constitutionibus præscri-
ptæ sunt, ut considerat *hîc* Balboa, *num.* 14. Le-
gendus à *num.* 10. Dicens quòd species Textûs
nostri, est de regula Sancti Benedicti, ex institu-
31 tionibus Ordinis. † Cumque habeatur pro Lege,
Regula & constitutio Ordinis, & pœna in eâ con-
tenta, contravenienti sit imponenda, *l. fin. ff. de de-
32 cretis ab ordine faciend.* † Sequitur ut cum Reli-
giosorum arctior, & strictior Vita sit, Humilita-
tisque, & Obedientiæ, major necessitas adsit
in eis; Ideò in hac re minorem illis concedi re-
clamandi licentiam, *cap. qualiter el 2. de accusa-
tionibus cap. per tua de simoniâ.* Et sic debent
Monachi humiliter, & devotè suscipere quod
eis potiùs pro salute, quàm pro pœnâ in-
jungitur, *dicto cap. reprehensibilis.*

Prædicta tamen doctrina, non absolutè pro- 33
cedit: Nam à declaratione pœnæ, quæ tunc
propriè potiùs de hominis sententia, quàm le-
gis, ab ea appellari permittitur, juxta Glossam
singularem, *in cap. cupientes, §. quòd si per viginti,*
verbo, *privatur de electione lib.6.* ibi *Qui à pœna
legis, vel Canonicis non appellatur:* Benè autem
docent Guttierrez, *pract. lib. 1. quæst. 50. num. 2.*
Ubi prædictam Glossam dicit singularem, &
Legistis incognitam, secundùm Curtium Junio-
rem, plures allegantem, *in l. unica in princ. n. 41.
ff. si quis jus dicenti non obtemperat.* Barbosa, *in d.
cap. cupientes, n.26.* Qui idem dicit, si constat eum
pœnam non incidisse, vel est dubium: Tradunt
Doctores, *in cap. quia nos 32. hoc tit.* Ubi refero,
An possit appellari à lege, vel statuto? Tradunt
Romanus, *singulari* 213. Curtius Senior. *cons. 2.
n. 57.* Felinus, *in cap. Rodolphus de rescriptis in
fine, & in cap. non ab homine circa finem de Judiciis,*
† Ubi ex Baldi sententiâ, *in l. unica, Cod. ex deli 34
ctis defunct.* Advertit utiliter ad praxim, quòd
appellans non debet dicere appello à tali pœna
mihi à Judice indicta, sed appello quia vel non
commisi tale delictum, vel non constat me ali-
quam pœnam incidisse: Tradit Balboa, *hîc n. 13.*
docet prædictam sententiam Gratianus, cum aliis
regul. 35. num. 3.

Unum tamen notabis, ex Glossa celebri *in* 35
Clement. cupientes, verbo *constit. de pœnis.* Quòd
declaratio pœnæ fieri non potest à Judice, nisi
parte citatâ: Docent Felinus pleuè, *in dicto
cap. Rodolphus, num. 41. de rescriptis,* Docto-
res communiter, *in cap. cum secundum leges de
hæreticis lib. 6.* & faciunt adducta, *in cap. 1.
de Judiciis* & *in cap. penult. de foro compet. in
cap. 1. de causâ possessionis, & proprietatis & in
cap. 2. de Testibus*, Ubi dixi plura de necessitate
citationis.

Notabis secundò, ad rationem præfatæ con- 36
clusionis; ideò à pœnâ non appellari, & à con-
demnatione, sic quia legalis pœna gravamen
non continet. † Est enim pœna noxæ, vindicta, 37
& delicti Coërcitio, *l. aliud est fraus ff. de ver-
borum signif.* eaque nihil aliud est quàm legis
executio, & sicut ab executione appellari non
licet, *l. ab executione, Cod. quorum appellat. non
recipiantur*, sic nec à pœnâ. † Quia sicut quæ- 38
libet sententia condemnatoria ex crimine se-
cum trahat pœnæ executionem; eo quòd pœna
sit ex authoritate legis, cum singulis delictis
singulæ pœnæ statutæ sint, evenit, ut sicut à
Principe provocari non licet, propter ejus su-
premam authoritatem, *l. 1. ff. à quibus appellare
non licet;* similiter nec à pænâ suprà quam nihil
aliud est.

Ex his infero primò, quòd à statuto, vel à 39
lege pœnali non appellatur, ex *dicto cap. quia
vos 32. hoc titulo.* Ubi plures refert Barbosa, per
quem ita voluit Baldus, *in dicta l. unica, Cod. ne
ex defunct. delictis,* Glossa, *in dicto cap. cupientes,*
dicto verbo *privatos*, Bernardus Diez, *in reg.41.*
& *ibi* Salcedo *in addition.* Alexander, *cons.170. &
cons. 57. in fine col. 2.* Joannes de Anna, *cons.81.*
Barbatia concupiscentiam, *col. 5. de constitut. &
cons.183. col.3. volum. 2. & cons. 108. col. 3. vo-
lum. 4.* † Quia à lege generali non appellatur 40
secundùm Bartolum, *in l. anthico censum, ff. de
privilegiis creditorum,* Alexandrum, *c. 189. vo-
lum.2.* Gratianum, *regula 35. num.1.* Balboam, *hic
sub num.* 11. Ubi in fine addit quòd eo ipse quòd
Quis convictus & condemnatus est, illico
meretur

meretur criminis pœnam statutam, veluti si Quis crimine falsi notatum, eoque convictus sit, statim incidit pœnam, *Legis corneliæ de falsis*, §. *nam l. ex Cornelià instituta de publicis Judiciis*, Nam cùm pœna in eo casu aperta sit, cessat prorsus appellationis usus, *l. si constat*, *ff. de appellationibus*, ut rectè notat cum Hermenopolo, *in prochiro Juris, lib. 6. in fine* · Vide quæ congerit etiam Pichardus, *in manuductionibus ad praxim part.* 4. §.14. *à num.* 4. cum Tuscho, Ubamesio, & Farinacio, *in praxi, quæst.* 101. *numero* 65. & aliis.

41 Hæc tamen conclusio, præterquam quòd limitatur, ut dixi, quando appellatur, à declaratione pœnæ, etiam limitatur sequentibus modis. Primò, quando statutum fuisset factum in odium, vel præjudicium alicujus Particularis personæ; Nam tunc posset ab eo appellari ex Bartoli Doctrinâ, *in l. omnes populi*, *num.* 55. *ff. de Justitia*, *& Jure in l. fin. num.* 3. *ff. de appellationibus recip.* Philippus Decius, *in cap. cum omnes*, *lect.* 1. *numero.* 15. *de constit.* & ibi Felinus, *num.* 1. Jason. *in l.* 1. *num.* 3. *cum sequent. ff. de legibus.* Gregorius Lopez. *in l.* 9. *tit.* 1. *p.* t. & hanc limitationem ponit pro regulâ cum multis ampliationibus Petrus Duennas, *in reg.* 46.

42 Secundò; Nam, etsi non possit appellari à pœnâ Legis, seu statuti, à sententia tamen latâ vigore prædictæ Legis, seu statuti, benè posse appellari: Baldus, *in capite cessante col. penultim. & in l. Quisquis*, *Cod. de appellationibus recip.* Socinus, *in regulâ* 20. *fallentia* 1. Gratianus, *dictâ reg.* 35. *num.* 4.

43 Tertiò, Appellatur quando per Legem generalem tolluntur bona Privatorum, quia tunc debet eis pretium solvi, juxta Textum, *in leg. venditor*, §. *si constat*, *ff. communia prædiorum*; docent Jason. *in leg. Barbarius*, *ff. de officio Præsidis*, Afflictis, *in decisione Neapolita. decisione* 321. *num.* 17. Gratianus, *dicta regula* 35. *num. fin.* Varias etiam limitationes tradunt Socinus, *regula* 33. Abbas, *consilio* 59. Cæpola, *cautela* 44. Castrensis, *consilio* 25. *& consilio* 525.

44 † Non enim iniquitas statuti transit in Rem judicatam: Notat Scaccia, *de appellationibus quæstione* 17. *limitat.* 20. *num.* 14. Ubi *num.* 15. tenet quòd à statuto, appelletur, ad eum qui possit illum corrigere.

45 Unde pro regulâ in foro, quòd cùm jam dixi, ut legis gravamen, verè gravamen non sit, aut censeatur; ob idque nec appellandi causam præstat, ex *dictâ leg. Leges*, *Cod. hoc titulo*, *Authentica ut omnes obediant Judicibus*

46 *Provinciarum*, *colon.* 7. §. *arripiat.* † Ideò ax eâdem prorsus ratione à Judicio sortis, vel fortunæ nunquam appellabitur; Eo quòd ex eâ non inferatur gravamen Alicui; imo tale nequit gravamen inferri, ut inquit Baldus, *in leg. fin. Cod. communia de successionibus:* Tradit Balboa, *hic dicto num.* 13. in fine ex eâ ratione, quia sors & fortuna nullum habent in Mundo Superiorem.

47 Etiam infero secundò, quòd cùm appellatio non habeat locum in notoriis delictis, vel contra regularem correctionem, ex dictis, *suprà in Rubricâ*, *quæstione* 4. & in hoc Textu nostro: Sequitur ut si Abbates infamati, & confessi à Capitulo moniti, nolint relinquere Prælationem: Tunc appellare non possint, ut colligunt Ordinarii per textum, *in dicto capite quia nos* 31. *hoc titulo*, & præter illos Petrus Alagona, *in compendio Juris Canon. pag.* 331. Vivianus, *in rationali secundi libri Juris pontificii pag.* 309.

Ad ultimam quæstionis partem, An pœnæ 48 condemnatio transeat ad hæredes? Ut respondeas, videbis quæ *suprà* adduxi in *Rubrica quæstione* 6. versiculo *ad sextam.* Ubi egi de quæstione: *An morte Accusatoris, vel Rei extinguatur delictum, etiam quoad pœnam?* quæ adduxi, *suprà in Rubrica de re Judicata, quæst.* 2. Ubi egi de quæstione, *An sententia lata pro mortuo, sive contra, sit nulla?* in versic. *ad secundam*, An in corpus mortuum possit adnimadverti? Igitur dicendum est (si damnatus decesserit, pendente appellandi tempore) pœnam ad hæredes transire, cùm statim, debeatur: Argumento Textûs, *in d. l. si qua pœna* 244. *ff. de verborum significatione*, *& in l. ex Judiciorum*, *ff. de accusationibus*, explicat Antonius Concius, *ad legem Juliam Majest. cap.* 12. Bartol. *in l. qui à Latronibus*, §. 1. *num.* 2. *ff. de testam. & in l. unica num.* 2. & ibi Baldus, *Cod. ne ex delictis defunct.* Gregorius, *in l.* 2. *tit.* 4. *p.* 5. *glossa* 7. *& in l.* 7. *tit.* t. *p.* 7. *Glossa* 4. Gomezius, *tom.* 3. *variarum cap.* 1. *num.* 80. *& num.* 84. *cap.* 2. *num.* 2. *& num.* 11. *per totum.* Et hoc procedit ex dictis, *suprà* in versic. *ad tertiam*, Quia à pœna legis non datur appellatio.

Secus tamen erit in eo, Qui condemnatus est 49 ad mulctam, qui si decesserit pendente tempore ad appellandum, mulcta ad Cohæredes non transit, cum ea imponatur Judicis, & hominis arbitrio, quæ propriè dicitur condemnato, à qua licet appellare, *cap. cum sit Romana*, *num. fin. infrà hoc titulo*, *l. non tantum hoc titulo*, Aufrerius *ad Capellam Tholosanam decis.* 440. Romanus, *cons.* 489. *num.* 9. Balboa, *hic sub num.* 10. *&* 11. ubi *num.* 12. dicit licitam esse provocationem à sententiâ mulctæ, ob idque mulctam non deberi statim, sicut pœna, ex *dicta l. si qua pœna*, & in praxi servandum existimat Baldus, *in dicta l. unica*, *Cod. ne ex delictis defunct.* Ut in utroque casu, sive pœnæ, sive mulctæ, condemnatione factâ hæres tenestur, ex *dicta l. ex Judiciorum*; cum ea tamen differentiâ, ut in sententiâ mulctæ, possit condemnatus prosequi appellationem, & non aliter sententiam esse exequendam, nisi, vel deserta sit appellatio vel prima sententia in secondâ instantiâ, sit confirmata: resolvit Boërius, *decis.* 64. Balboa, *dicto num.* 12. *in fine.*

QUÆSTIO IV.

An Religiosi possint appellare, seu recusare ad Superiores sine Prælatorum suorum licentia?

SUMMARIUM.

1 *Religiosus egrediens Religionem sine licentiâ Prælati violat clausuram; item proficiscendo ultra mare, & adeundo Curias Principum.*

2 *Religiosus nimis à Prælato vexatus, quit sine ejus licentiâ appellare, seu ire ad Superiorem.*

Ut

1 UT uberiùs hanc difficultatem expendas, Adjunges dicta, *suprà in cap. 9. de judiciis, & in cap. 16. eodem*: Ubi de Religiosis, & pro negativâ sententiâ facit, quia Religiosus egrediens Religionem, sine licentiâ Prælati, violat clausuram, item profitendo ultra mare sine ejus licentiâ. Tertia, adeundo Curias Principum Inconsulto Superiore, Suarez, *de censuris disput. 23. sect. 5.* Filleucius, Bonacina, & Alii relati à Barbosa, *in cap. 4. sess. 25. Trident. à n. 4.* Tradit Diana, præter eos agens de nostro dubio, *tom. 3. resolut. 56. tract. 2.* & probatur ex eodem Tridentini decreto.

3 Sed si, ex gravi causâ Religiosus adiret Superiorem, veluti si nimis è Prælato fuisset gravatus, Tunc revera sine Prælati licentiâ posset ire, & appellare, ut quia metuit eam petere, aut petitam Prælatus negavit, vel quia injustè è carcere conjectus, fugit non enim consensus petendus est ab eo, qui vexat iniquè, solùm Concilium vetat Religiosos exire de clausurà sine tali licentia; sed non quando adest vexatio Superioris, quam Inferior intendit mediri, itinere arrepto ad Superiorem, Santarellus *de Apostatis cap. dubio 1. num. 11.* Navarrus, *de regular. com. 2. num. 61. & com. 3. num. 51.* Azorius, *tom. 1. lib. 12. cap. 11. quæst. 7.* Alii relati à Diana: Benè cum aliis multis Barbosa, *suprà n. 9.* qui de Justè Carcerato, *num. fin.* contra Bannès existimat, non posse exire de carcere, etiam ad se præsentandum Superiori, nec ad impetrandam pœnæ veniam.

AD TEXTUM

IN CAPITE IV.

Personas, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

5 *Appellationis tria sunt tempora, & quæ?*

1 HUjus Textûs Littera, Quatenus agit de termino assignato ad prosequendam appellationem; & qualis iste terminus sit, & à quo assignetur. De primo, applicabis plura in genere, *in Rubricà de dilationibus, & in cap. 1.* Ubi egi de termino assignando porrigendo, sive abbreviando, ad probationem faciendam per Litigantes. Ubi *in cap. 1. quæst. 1.* egi de quæstione, An appellatio admittatur à termino nimis brevi? Et *ibi quæst. 10.* tempus dilationis concessæ à Judice, vel ab homine, à quo tempore currat, ibi versic. *ad tertium*, Leges etiam *ibi quæ. 2. & 3.* & *dicta quæst. 10.* versic, *ad secundam*, tempus datum ad aliquem actum faciendum, An debeat esse cotinuum, vel sufficiat interpellatum? Et *ibi dictâ quæstione 10. à numero 1.* An dies termini computetur in terminis?

2 De secundo, qualis debeat esse terminus ad appellationem prosequendam, Dico *infrà in sequenti.*

3 Tertiò, à quo talis terminus assignatus, An à Judice appellatio, vel à Judice, ad quem appellatur? Ago sub littera illius Textûs.

Et ibi in versic. *si autem*, Quatenus agit de parendo sententiæ latæ, à quâ, vel non fuit appellatum intra decem dies, de Jure Canonico, vel quinque de Jure Regio, Dixi *suprà in capite quoad consultationem 15. de sententiâ & Re judicata*, Transacto enim termino ad appellandum sententia venit exequenda, ut *ibi* adduxi: alia congerit hîc videnda Barbosa. 4

Et ut hanc rem de facili comprehendas, Adverto circa appellationem, esse tria potissimùm tempora. Tempus nempe introducendæ, & interponendæ appellationis, de quo hîc Ago. Tempus petendi Apostolos, hoc est, recurrendi ad Superiorem, cùm testimonio appellationis, de hoc dixi, *supra in Rubricâ, quæstione 5.* in versic. *ad quartam*, & propiùs in versic. *ad quintam*, Ubi de libellis dimissoriis. Tertium, & ultimum tempus est prosequendæ, & finiendæ appellationis, de quo ago, *infrà in cap. 5. hoc tit.* 5

QUÆSTIO I.

An in termino appellandi, sit in Jure statutum tempus diversum: Seu An in proponenda appellatione, sit statuta forma diversa? An assignatio termini fiat per Judicem à quo aut Judicem ad quem? An possit Judex terminum appellationis prosequendæ abbreviare? An appellatio deserta censeatur, si die assignata à Judice à quo ad audiendam responsionem, super admissione, vel rejectione appellationis Appellans non compareat?

SUMMARIUM.

1 *Appellandi tempus diversum fuit Jure antiquo ab indito hodie Jure Regio, & Canonico, atque authenticorum, n. 2. 3. & 4.*

2 *Appellatio fiebat intra decem dies, à latâ sententiâ authenticarum, & partitarum Jure.*

3 *Appellatio Jure noviori Regio intra quinque dies à latâ sententiâ interponitur, etiam à Tertio volente litigare, n. 4. & extenditur ad Laudum, seu arbitri sententiam in causa feudali, & in restituto ad appellandum, sub n. 7.*

4 *Tertius volens adhærere appellationi Alterius, id facit intra quinque, aut decem dies à latâ sententiâ.*

5 *Appellationis interponenda Tempus extenditur ad beneficialia.*

6 *Procurator appellat sicut Dominus intra idem tempus, n. 9.*

8 *Supplicatio à sententiâ definitivâ, seu interlocutoriâ, intra quos Dies interponatur?*

9 *Appellatio quis interponi à non habente mandatum, si intra decem dies interponatur?*

10 *Appellatio sine præfinitione Temporis quit interponi, dum durat gravamen, & causâ appellandi, ut ab incarceratione, excommunicatione, & interdicto, & in citato ad locum non tutum, n. 11. & in aliis, n. 12. fallit si super istis, & in aliis similibus sit prounnciatum, n. 17.*

12 Ap-

12 *Appellatio à ſtatuto, à comminationibus, à delatione Juramenti, à ſententiâ latâ dolo Judicis, ex cauſâ Paupertatis, & ſi pendet articulus, An ſit deſerta, vel non? & in reductione ad arbitrium quis interponi ſemper.*

13 *Minor non appellans in tempore, reſtituitur ad appellandum: Quid de tutore? numero 14.*

15 *Appellatio quandocumque interponitur à ſententiâ, quæ non tranſit in Rem judicatam, & de aliis caſibus remiſſivè, n. 16.*

17 *Appellatio ab incarceratione loco non tuto, & aliis, ſi ſuper illis ſit lata ſententia fiat intra decem dies, ſeu quinque.*

18 *Tempus ad appellandum, jam utile jam continuum eſt, & Quid utrumque utile numeratur à ſcientiâ lata ſententia, & intimata numero 19. & 20.*

21 *Tempus continuum currit de momento ad momentum.*

22 *Tempus impedito appellare non currit, & quali impedimento?*

23 *Tempus ad appellandum, non currit pendente cauſâ, ſuper nullitate ſententia, nec agenti ſuper attentis, n. 24.*

25 *Impedimentum ad appellandum, qualiter probetur?*

26 *Appelanti incumbit probare ſe appellare intra tempus decem, vel quinque dierum, & ſub. num. 29.*

27 *Appellans in ultimâ die, debet exprimere horam diei, quâ appellat, & de praxi curia Romana.*

28 *Dies ad appellandum incipiunt ab illo puncto, & momento, quo recitatur ſententia, qui in dubio non cenſentur tranſacti, numero 30.*

31 *Sententia tranſit in Rem judicatam, & ſit appellatio deſerta ab illo tempore, quo tranſacti ſint dies.*

32 *Termini aſſignatio ad appellandum fit à Lege, ad proſequendam appellationem, fit ab homine*

33 *Dies ad appellandum nequeunt per Judicem abbreviari, nec prorogari, etiam ex Judicis permiſſione, aut Partium conſenſu, numero 46.*

34 *Dies ad appellandum poſſunt ſuſpendi.*

35 *Statutum aut ſtylus augens, vel diminuens appellandi tempus valet.*

37 *Deſerta appellatio qualiter intelligatur?*

38 *Tertius ſi appellat intra decem dies, & intra illos ratificatur appellatio faciet Judex Eccleſiaſticus vim, ſi eum non admittat appellantem.*

39 *Renunciatio appellationis, eſt facienda intra decem dies.*

1 AD primam, quæſtionis partem, reſpondeo aliud de Jure Civili antiquo, aliud de novo, & de Jure Regio, aliud de Jure Canonico; Igitur olim de Jure antiquo, *ff. & Cod. poterat Quis in cauſâ propriâ appellare intra biduum*, in cauſâ alienâ: intra triduom dumtaxat, & non ultra, *l. ſi quidem*, §. *Biduum*, §. *Dies*, & §. *in propriâ*, *ff. Quando appellandum ſit*, *lib. eos* 6. §. *fin. autem*, *Cod. hoc tit.*, Andreas Valenſis, *in Rubr. hîc*, §. 7. *num.* 2. Pichardus, *in manud. ad praxim*, *p.* 4. §. 10.

2 Hodie, inquam, de eodem Jure Civili noviori poteſt appellari intra decem dies latæ ſententiæ, *Authent. hodie*, *Cod. hoc tit.* Quod obtinet etiam de Jure noſtro Canonico per Textum, *in cap. ſignificaverunt de teſtibus*, *cap. quoad conſultationem de re Judicata*, & de partitarum Jure, *in l.* 22. *tit.* 23. *p.* 3. Gailius, *lib.* 1. *pract.* 139. Andreas Valenſis, & Pichardus, *ſuprà*, Maronta, *de ordine Judiciorum*, *p.* 6. *actu* 2. principali verbo, & *quandoque appellatur*, *quaſtion.* 3. *princip. numero* 213. 414. Mynſingerius, *cent.* 3. *obſervat.* 11. *num.* 1. Menochius, *de præſumptionibus*, *lib.* 2. *præſumpt.* 95. *num.* 1. Maſcardus, *de probationibus concluſ.* 114. *numer.* 6. & 7. Lancelotus, *de attentatis*, *p.* 2. *cap.* 12. *de attent. appellatione pendente*, *limit.* 50. *princip. num.* 38. & *p.* 3. *cap.* 26. *de probationibus*, *attent. num.* 18. & 19. Joannes Ferraro, *de appellat. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 135. Scoccia, *de appellationibus*, *quaſtion.* 12. *n.* 2. Ignatius de el Villar, *in ſylva reſponſo* 15. *quaſtion.* 4. Alexander Trentacinq. *variar. reſol. lib.* 2. *de appellat. à num.* 13. Barboſa cum aliis multis; *in dicto cap. quoad conſultationem*, cum aliis, *ſub num.* 3. Riccius, *collect.* 276. *ſuper dict. Auth. hodie de interpoſitione appellation.* Oſvoldus cum multis, ad Donell. *lib.* 28. *comment. cap.* 6.

3 De Jure autem Regio noviori, & practicabile, id redoctum eſt ad terminum quinque dierum, *ex l.* 1. *tit.* 1. *tit.* 18. *lib.* 4. *recopil.* Cujus deciſionem in extrajudiciali etiam appellatione procedere affirmat Azevedus, *ibi*, *n.* 60. qui terminus quinque, ſeu decem dierum, tam de Jure hoc regio noviſſimo, quàm de Jure Canonico, & civili novo obtinet, tam in definitivæ ſententiæ appellatione, quam interlocutoriæ, ſive alterius gravaminis extrajudicialis, *Authent. hodie*, *Cod. hoc tit. dicit*, *c. quoad conſultationem*, *c. cum dilectus*, §. *fin. de electione*, & aliis ſimilibus Gailius obſerv. 139. Pichardus, & Valenſis, *ſuprà*, & iſte ait hoc ita procedere, ſine diſcrimine alienæ, propriæve cauſæ, licet etiam ſententia ſit lata ſub conditione, *dict. l.* 1. §. *biduum*, *ff. quando appell. ſit*, *c. biduum* 2. *q.* 6. Scaccio, de *appell. q.* 12. *n.* 111.

4 Hæc aſſertio, & concluſio extenditur ad caſus ſequentes; Primò, ad tertios volentes adhærere appellationi, Scaccia, *dict. quaſt.* 12. *n.* 69. idem docet Valenſis, *in dict.* §. 7. *num.* 5. Dicens quòd ſi Tertius aliquis, pro ſuo intereſſe, velit adhærere appellationi, per alium interpoſitæ, vel appellationem ab alio abſque mandato legitimo, nomine ſuo interpoſitam ratificare; id etiam facere teneatur intra decem dies, *c. ut circa de elect. lib.* 6. Gailius, *lib.* 1. *obſervat.* 122. Barboſa, *in dict. c. quoad conſultationem de re Judic. in principio.*

5 Item extenditur prædicta Doctrina ad cauſam beneficialem: Ita Scaccio, *dict. quaſt.* 12. *hoc tit. num.* 103. & *num.* 107. ad omnem proteſtationem, quæ debet interponi coram honeſtis Perſonis: Et *num.* 114. etiam ad laudem, ſeu ſententiam Arbitri electi, ex formâ ſtatuti, ſeu
legis. † Et *num.* 118. etiamſi ſententia lata ſit 6
præſente Procuratore, cum quo cauſa agebatur, quia adhuc Procurator, ſeu Dominus debet appellare infra illos decem dies latæ ſententiæ; & *n.* 242. Dicit etiam procedere in cauſa feudali, & in
cauſa criminali. † Ampliatur etiam conclu- 7
ſio in eo, qui fuit reſtitutus ad appellandum;

Nam

Nam & is tenetur appellare infrà decem dies à die latæ sententiæ super restitutione: ita Scaccia, *suprà nu.* 141. refert Barbosa, *in dicto cap.* 15. *de re Judic. sub nu.* 8.

8 Dubium tamen est, An prædicta conclusio procedat etiam in supplicatione à sententia, sicut in appellatione; & Scaccia, *dicta quæstione* 12. *hoc titulo, numero* 83. Dicit etiam in ea procedere: Refert idem Barbosa, *dicto numero* 8. Sed Pichardus, *dicta* 4. *part. in manud. dict.* §. 10. *sub numero* 1. Paz. *in praxi part.* 6. *capite* 2. *num.* 2. & 3. Dicunt eam Doctrinam decem dierum non extendi ad supplicationem, quia huic in sententiis interlocutoriis triduo præscribitur, in definitivis decem dierum curriculo, ex *leg.* 1. *titulo* 18. *libro* 4. *recopilation.* Quod de Jure Regio sic statutum videtur, cum *in dictâ Authentica hodie, Cod. hoc titulo, exæquari*, videatur tempus ad appellandum, & supplicandum à Litigantibus. Videbis Valensem, *dicto* §. 7. *sub numero* 1. *per Authenticam, quæ supplicatio. Cod. de precibus Imperator. offerendis*, & per Glossam, *in cap. significaverunt de Testibus*, Ubi sic tenet.

9 Item prædicta doctrina procedit non solùm eodem Appellante, sed etiam in habente mandatum ad appellandum, ut dixi, verùm in non habente mandatum, quia etsi is appellet, & rata habeatur postea appellatio, intra illos decem dies, debet interponi: Argumento Textûs *in l. penult. ff. rem ratam haberi*, ut defendunt Azevedus *in dicta l.* 1. *tit.* 18. *lib.* 4. *recopilationis à nu.* 57. Maranta, *de ordine Judiciorum* 6. *p. tit. de appellationibus actu* 2. *n.* 23. Tuschus verbo, *appellatio conclus.* 354. *num.* 18. Et facit dictum de Domino, & Procuratore.

10 Prædicta tamen conclusio videtur in nonnullis limitari, etenim ea vera est quoties fit appellatio à gravamine momentaneo; secus quando sententia habet tractum successivum, & causam habet continuam: docent Maranta, *suprà num.* 26. Pichardus, *dict.* §. 10. *p.* 4. *manuduct. sub nu.* 4. Angelus, *in dict. Authentic. hodie, Cod. hoc titulo*, Sigismundus Scaccia, *hoc titulo, dict. quæst.* 12. *nu.* 144. Andreas Valensis, *in Rubrica hujus tituli dicto* §. 7. *num.* 6. Ubi exemplificat in carceratione, excommunicatione, & interdicto: Nam tunc quamdiu durat sine præfinitione temporis, quasi à præsenti, & continuo gravamine appellare licet, & si Incarceratum semper appellare posse etiam ultra menses: Nam habet causam continuam gra-
11 vaminis successivi. † Item exemplificat in citato ad locum non tutum, de quo latè adduxi, *sub cap.* 4. *ut lite non contestata*, Quia iste poterit semper appellare; eo quòd gravamen quod patitur habet causam continuam, & quoties de novo citatur, toties de novo gravatur.

12 Item limitatur secundùm Scacciam, *dict. q.* 12. *de appellat. num.* 158. in appellatione, quæ interponitur à statuto; item in appellatione, quæ interponitur à comminationibus, *ibi num.* 159. Nec procedit relata doctrina in appellatione, quæ interponitur à delatione Juramenti, & in sententiâ latâ dicti Judicis; Idem Scaccia, *dicta quæst.* 12. *num.* 161. Limitat etiam in Paupere, qui non potuit appellare intra decem dies ob suam paupertatem, *dict. q.* 12. *nu.* 162. Riccius, *dict. collect.* 276. in versic. *num.* cum Gratiano, *decis.* 34. Dico latè, *infrà quæst.* 2. versic. *ad secundam.* Item quoties pendet articulus, An appellatio sit deserta, vel non? *Ibi nu.* 171. Nec in reductione arbitramenti ac arbitratoris, ad arbitrium boni Viri, *ibi nu.* 174. Tradit etiam Barbosa, *in dicto cap.* 15. *de re Judicata, num.* 8. *in fine.*

Dubium tamen est, An etiam limitatur in 13
remediis extraordinariis in Jure? Et idem Scaccia limitat, *dict. quæst.* 12. *num.* 173. Et sic patet quòd si Minor passus est labi appellationis tempora, ut si restituat, adversùs omissam appellationem, implorato in integrum beneficio, ut observant Abbas, *cons.* 77. *lib.* 2. Tuschus, *dicta conclus.* 354. verbo, *appellatio num.* 12. Pichardus, *dicto* §. 10. *p.* 4. *manuduct. num.* 6, probat de Jure Regio Textus, *in l.* 1. *tit.* 25. *p.* 3. Et faciunt adducta, *suprà in Rubr. de litis contest. q.* 15. *à n.* 1. *ubi minor contumax in contestando, qualiter succurratur, & in cap.* 1. eodem, *An Minor positionibus non respondens, utatur appellationis, seu restitutionis remedio?* Ibi *quæst.* 8. *à nu.* 2, Et quòd adversùs lapsum decem dierum ad appellandum possit Quis restitui. Videbis Fab. *decis.* 47. *hoc tit.* Riccius, *dictâ collect.* 276. Ubi dicit interim non transire sententiam in Rem judicatam, & in versic. *num.* Dicit quòd restitutus ad appellandum debet appellare à die restitutionis infrâ decem dies.

Et quidem si Tutor solvendo non sit, nullâ 14
aliâ probatâ Læsione, quam transcursu temporis, cujus lapsus læsionem inducit, ut contra Bartol. & alios probat Azevedus, *in dicta l.* 1. *tit.* 18. *lib.* 4. *recop. n.* 38. Addens *n.* 40. Dicens quadriennium concedendum, ad petendam hanc restitutionem; & ita praxi observari, Afflictis, *decis.* 175. *num.* 5. & 6. Pichardus, *dicto n.* 6. *in fine.*

Item si sententia in Rem judicatam non tran- 15
sierit; Tunc etiam appellaturus non est obnoxius id facere, intra decem relatos dies: sic Jason. post alios, *in l. admonendi, ff. de Jurejurando, num.* 7. & 45. Azevedus, *in dicta l.* 1. *nu.* 60. Quando autem sententia in Rem judicatam non transeat, prolixè adduxit Tuschus verbo, *sententia conclus.* 373. † Et de 1
multis aliis casibus, in quibus tempus decem dierum aut quinque interponendæ appellationis non observatur, colliges, ex *l.* 9. *tit.* 13. *lib.* 8. *recopilationis* ex Tuscho, *dicta conclus.* 354. *ex nu.* 22. Cæpola, *cautela* 117. *nu.* 4. Bobadilla, *in sua politica lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 3.

Sed quod de prædictis limitationibus Dixi, 17
Existimo locum non habere, postequam super illis sit pronunciatum, veluti si Judex esset interloquutus, Aliquem esse justè carceratum, aut locum esse tutum, vel quòd Minor non debet frui beneficio restitutionis, &c. Quia tunc intra prædictos decem dies à die interlocutionis appellandum esset; aliàs inquam sententiam transire in Rem judicatam ita ut ulteriùs appellare non liceret, quia sententia contra Jus Partis lata, si ab ea non appellatur, transit in Rem Judicatam, *leg. cum prælatis*, 1. *ff. de Judiciis*, dixi latè *capite* 1. *de sententiâ & Re judicatâ*, Propterea quæ tempus prædictum ad appellandum decem dierum in casu nostro, dici fatale; Probat Valensis, *in Rubrica hîc dicto* §. 7. *sub nu.* 6. versic. *hoc tamen*, Andreas Gailius, *observ.* 139. *n.* 14.

loquentes de incarceratione, & loco non tuto ad
appellandum dixi, *ſuprà*, cum Scacciâ, *de appel-
lationibus dicta quæſt.* 12. *n.* 141. Barboſâ, *dicta
cap.* 15. *de re judicatâ*, *ſub n.* 8. Tunc enim jam
in prædictia caſibus non agitur de illo ſucceſſivo,
& continuo gravamine.

18 Unde jam pro exactâ prædictorum explana-
tione: Dico hoc tempus ad appellandum præfi-
nitum, jam utile, jam continuum judicari, utile
judicari in ſuo initio, non enim incipit numerari
à ſententiâ latâ, ſed ab ſcientiâ illius ſenten-
tiæ ex *l.* 2. §. *fin. ff. quando appelland. ſit*, Ma-
ranta *de ordine Judicior. part.* 6. *tit. de appel-
lationibus*, *num.* 215. Salicetus, *in dicta Authenti-
ca, hodie, Cod. hoc titulo*, Cardinalis & Felinus, *in
cap.* 1. *ut lite non conteſtata*, Donellus, *lib.* 18.
commentar. cap. 6. Oldradus, *conſ.* 130. *num.* 12.
Maſcardus, *de probat. concluſ.* 120. Ubi diſputat,
quando ea ſententia præſumatur. Tuſchus verbo,
appellatio concluſ. 354. *n.* 16. *&* 26. *& concluſ.* 355.
Gailius, *pract. cap.* 136 *n.* 70. Gonzales pulchram
limitationem ſubjungit, *in reg.* 8. *Cancellariæ, gloſ-
ſa* 1. facit, *dict. l.* 22. *tit.* 23. *p.* 3. *Faſta los diez dias
dasda el diag. lo ſupiere*, Ubi Gregorius nedum
19 abſentiæ. † Sed à die intimatæ appellationis
tempora numeranda, Docet praxi obſervari, Paz.
20 *in praxi p.* 6. *cap.* 2. *num.* 20. † Et ſic Valenſis,
hic ſub. numero 3. Dixit illud tempus ab initio
eſſe utile; Quia non currit impedito, vel igno-
ranti, niſi ſit verè Contumax; poſteàque fieri
continuum, cum multis Barboſa, *in dicto cap.* 15.
de re Judicata, num. 5. Et addit Valenſis, *dicto n.* 3.
in fine, ita procedere, ut includantur etiam Fe-
riæ ſolemnes, ex *l.* 1. *Cod. de feriis*, *l. ſive pars*, §.
feriæ, *Cod. de dilat.*

21 Ob idque tunc dicetur tempus continuum;
poſtquam ſemel cœpit ut ſit verum dicere cur-
rere de momento ad momentum, ut docent ci-
tati, ex *dict. Authentic. hodie, Cod. hoc titulo dicta
cap. quoad conſultationem gloſſa in Clement. ſicut
de appellationibus*, in verſic. *die* Mynſingerius *cent.*
6. *obſervat.* 12. *num.* 1. *&* 2. Hodem. *conſ.* 83. *nu-
mero* 86. Vivius *deciſ. Neapol.* 266. *numero* 2.
Hieronymus Laurent. ad Vinon. *deciſ.* 53. *ſub. n.*
10. Ignatius de el Villar. *in ſilva reſponſ. lib.* 1.
reſponſa 15. *q.* 4. *num.* 16. Alexander Trentacinq.
variar. reſol. lib. 2. *de appellationibus reſ.* 6. *à nu-
mero* 4. latè Scaccia, *de appellationibus quæſt.* 12.
numero 40. Barboſa, *in dicto cap.* 15. *de re Judi-
cata*, *numero* 4. Pichardus, *in manud. dicto n.* 3.
verſic. *continuum*: Et de hoc loquitur Riccius,
dicta collect. 276. *in dict. Authentic. hodie, Cod hoc
tit.* Ubi Cujacio *deciſ.* 266. Docet prædictos de-
cem dies eſſe continuos.

22 Et quod *ſuprà* dixi, non currere tempus ad
appellandum impedito, intellige non ſolùm,
ſi ſit impeditus adire Judicem, à quo appellatu-
rus eſt; ſed ſi impeditus ſit adire Judicem ad
quem, Sigiſmundus Scaccia, *de appellationi-
bus q.* 12. *n.* 48. Et cùm non currat impedito fa-
cto Judicis factâ proteſtatione: Dicit Ignatius de
el Villar, *ſuprà dictæ quæſt.* 4. *n.* 11. *& quæſt.* 5. *n.* 22.
Ubi tenet nec currere impedito facto Adverſarii
& quòd impedimentum excuſet, niſi ſit facta pro-
teſtatio: Dixit Menochius, *conſ.* 100. *num.* 118.
Maſcardus *de probationibus concluſ.* 116. *à num.* 7.
Flamin. *de reſig. lib.* 11. *q.* 13. *n.* 20.

23 Unde infero non currere prædictum tempus
ad appellandum, pendente cauſâ ſuper nullita-
te ſententiæ, quando videlicet nullitas princi-
paliter deducitur, Tyraquellus, *de retractu li-
nagier*, §. 4. *gloſſa num.* 3. Perez. *ad titul.* 15. *lib.*
3. *ordinamenti pagina* 737. Scaccia, *de appel-
lationibus dicta quæſtione* 12. *num.* 160. Suarez.
De pace in praxi part. 1. *tom.* 1. *temp.* 12. *num.* 9.
Cardinal. Pereira, *de renovatione emphyteuſ. quæ-
ſtione* 7. *num.* 14. Ignatius de el Villar, *dicta quæ-
ſtione* 4. *num.* 12. De hoc latè diſputat videndus
Amator Rodriguez. *De fulminando proceſſu cap.
fin. p.* 17. *à num.* 45. & juſta ratione hoc fiat, &
quia adeſt juſta litigandi cauſa. † Nec currit 24
agenti ſuper attentatis, aut pendente compromiſ-
ſo, Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.*
7. *tit.* 32. *num.* 19. *pag.* 319. Scaccia, *dicta quæ-
ſtion* 12. *n.* 110.

Dubium tamen eſt, quomodo ſit probandum 25
impedimentum; Ad quod reſpondeo, quòd Qui
vult illud probare, debet probare duo. Primò,
quòd impedimentum fuerit tale ut illud remo-
vere non poterit, Cravetta, *conſ.* 270. *num.*
2. Cardin. *conſ.* 38. *n.* 1. Socin. Junior. *conſ.* 76.
numero 79. *volum.* 1. Menochius, *conſ.* 101.
numero 116. Et ſecundo, debet probare impe-
dimentum allegatum fuiſſe, cauſam immedia-
tam, non faciendi illud, de quo quæritur, Ca-
putaquen. *deciſ.* 40. *num.* 5. *p.* 2. Boërius, *de-
ciſ.* 40. *numero* 4. & videndus Salgado; *de pro-
tect. Regia tom.* 1. *cap.* 13 *à num.* 253.

Item incumbit appellanti, probare ſe appel- 26
laſſe intra illud tempus decem, vel quinque
dierum. Vincent. Obded. *dicto conſ.* 83. *numero*
87. Bertacolus, *in tractatu de clauſul. inſtru-
ment.* 1. *gloſſa* 5. *n.* 26. Maſcardus, *de pro-
bationibus concluſ.* 214. *numero* 14. *& concluſ.*
1351. *numero* 10. Quia appellatio non præſu-
mitur intra decennium interpoſita, Obded. *di-
cto conſ.* 83. *à num.* 83. Maſcardus, *dicta con-
cluſ.* 114. *numero* 11. Lancelotus, *de attentatis
p.* 2. *cap.* 12. *de attent. limit.* 50. *n.* 197. *&* 199.
Menochius, *lib.* 2. *de præſumpt. præſumptione* 25.
n. 5. *& n.* 11.

Ex his notabis, Primò quod is, qui appel- 27
lat in ultima die, debet exprimere horam
diei, qua appellat: Docet Sigiſmundus Scac-
cia, *de appellationibus*, *quæſtione* 22. *num.* 50.
qui *numer.* 53. declarat hoc non procedere Ro-
mæ ex diſpoſitione Bullæ Innocentii VIII. ſub
data Rom. Idus Januarii 1487. Quia ſatis eſt ap-
pellare ultimâ die decennii, etiamſi lapſum ſit
ultimum momentum, quod mihi in praxi ve-
rum videtur ex adductis, *ſuprà de dilat capite* 1.
quæſtione 10. Ubi exi de quæſtione, An dies ter-
mini computetur in terminum. † Et tenens 28
Barboſa, *in dicto capite* 15. *de ſententia & re Ju-
dicata*, *num.* 5. Dicit prædictos decem dies
datos ad appellandum non ſolùm numerari
à recitatione ſententiæ, *capite anteriorem* 2.
quæſtione 6. Sed eorum initium incipere ab il-
lo puncto; & momento, quo recitatur ſen-
tentia, & currere uſque ad ultimum punctum,
& momentum decennii; ſed hoc intelliges mo-
do jam dicto data ſcientia, & abſque impedi-
mento appellationis.

Secundò, notandum eſt quòd ſi intra illud 29
tempus, non appelletur, ſententia tranſit in
Rem Judicatam, efficique appellationem deſer-
tam ex *dicta Authent. hodie, Cod. hoc tit. & d. cap.
quoad conſultationem* 15. *de Re judicatâ, dicto cap.
ſignificaverunt de Teſtibus*, Ubi Doctores; itaut
jam etiam dixi non ſufficiat appellanti, ſi pro-
bet ſe appellaſſe niſi etiam probet ſe intra de-
bitum tempus appellaſſe. † Sic Valenſis, *in*

Rubrica

Rubricâ hic dict. §. 7. *n.* 4. cum Scaccia, *dict. q.* 12. *n.* 40. Addens quòd in dubio, An lapsum sit ultimum momentum decennii? Judicandum sit non esse lapsum, & consequenter appellationem non esse desertam, ne Jus alterius pereat, & sic fieri, ut dubio etiam sit deferendum appellationi: Alia ad propositum dico, *qu.* 2. versic. *pro complemento.*

31 Ad secundam quæstionis partem, An in proponendâ appellatione, sit statuta forma diversa? Ut respondeas, Adjunges dicta *sup. in Rubr. q.* 5. versic. *ad quartam.* Ubi qualiter à definitivâ, qualiter ab interlocutoriâ.

32 Ad tertiam quæstionis partem, An assignatio termini ad prosequendam appellationem fiat per Judicem ad quem, vel à quo? Ut respondeam, Adverto aliud esse loqui de termino, intra quem sit appellandum, de quo ut vidimus, *in cap. hujus principalis quæstionis*, non fit assignatio Judicis, sed legis: Quare dubium hoc spectat ad terminum assignandum ad prosequendam appellationem: De quo dico latè, *in c. seq.* Etsi de hoc dubio rectè hîc agi posset.

33 Ad quartam quæstionis partem, An possit Judex terminum appellationis prosequendæ abbreviare? Dico etiam, *in cap. seq.* Sed nonquid ad propositum primi nostri dubii, An terminum ad appellandum decem, vel quinque dierum possit abreviare? Breviter respondeo negativè, ex Glossa, *in cap. seq.* & Gailio, *lib.* 1. *observat.* 139. *n.* 6. Ita ut nec ex Judicis permissione, aut partium consensu, possit prorogari, Valensis, *in Rubric. hoc tit.* §. 7. *cum.* 2. *in fine*, Pichardus, *p.* 4. §. 10. *n.* 2. *manud. ad praxim.* Ubi dicit præcludi Litigantibus facultatem prorogandi tempora, etiamsi Ambo consentiant: Notant in Litigantibus Doctores congesti à Barbosa, *in elem. si appellationem, hoc titulo.*

34 Etsi antequam prætereant suspendere, non prohibeantur. Ut tradit Menchaca, *de success. creatione* 1. *ram.* §. 7. *n.* 4. Guttierrez, *de Juram. confirm.* 3. *p. cap.* 5. *n.* 15. Paz. Junior, *in l.* 150. *styli*, Gregorius, *in l.* 22. *tit.* 23 *p.* 6. verbo, *decem dies*, per Textum, *in clem. si appell. hoc tit.* † Et sic Valensis, *sup. dict. n.* 2. Dicit valere statutum, seu stylum, augens, vel diminuens appellandi tempus. Et ut amplies Doctrinam, Adjunges adducta, *in cap.* 1. *de dilat. quæst.* 2. & 3. ubi, *An dilationis terminus possit à Judice abreviari, seu prorogari*, & ibi, *q.* 4. *An decem dies dati in viâ executivâ, ut Reus impediat executionem, possint prorogari, tam respectu Rei, quàm Actoris*, & *in d. q.* 3. versic. *ad secundam, An possit Judex ex justâ causâ terminum appellationis abbreviare*, & qood dixi ibi, in versic. *ad ultimam, An possint Partes litigantes fatalia appellationis suspendere vel prorogare.*

35 Et quod Judex terminum ad appellandum augere non possit: Docet Maranta, *6. p. de ordine Jud. hoc tit. n.* 249. Scaccia, *q.* 15. *n.* 214. cum aliis Barbosa, *in c.* 5. *hoc tit. n.* 17.

36 Ad quintam quæstionis partem, An deserta censeatur appellatio, si die assignatâ, à Judice, Reus non compareat ad audiendam responsionem, super admissione, vel rejectione appellationis, si Reus non compareat. Cacheranus *decis.* 7. Qui licet ex pluribus, videatur probare, *num.* 2. Non esse appellationi renunciatum: Tamen *post, nn.* 3. in versic. *contraria*, Probat appellationem esse desertam ex Textu, *in clementinâ quamvis rigor*, versic. *verum*, de appellationibus. Ubi si Judex à quo fuit appellatum, certum terminum appellanti constituat ad recipiendum Apostolos, & appellans in dicto termino non compareat. nec Apostolos petat appellationi suæ renunciasse videtur. Et Glossa in verbo, *videtur*, dicit hoc etiam posse procedere, si Appellans iret, vel mitteret ad prosequendam dictam appellationem, *c. ab eo hoc tit. lib.* 6. Et tradit rationem Cacheranus quia per hujusmodi assignationem certi termini, videtur petitio Apostolorum primo facta, ab appellante suspensa ad terminum assignatum à Judice; Ideò ne videatur ab eâ recessisse, debet petere de novo, ut concludit Cardinalis, *in d.* §. *verum*, versic. *oppona*, & Gemin. *in d. cap. ab eo tradit, not.* 5. Quod ex quo, aliàs tanquam negligens adimplere solemnitates à Jure requisitas ad appellandum in termino assignato; Videtur actui renunciasse; & probat ex aliis Cacher. cui addo Caisador, *decis.* 8. *sub n.* 1. *hoc tit.* Rota, *decis.* 57. *aliàs* 460. *sub n.* 4. eodem Sigism. Scaccia, *de appellationibus, qu.* 13. *n.* 25. versic. *extende primo* Maticen. *dec.* 92. Ubi ampliat, quatenus die 31. pro Apostolis reversus fuerit, & *decis.* 128. *n.* 3. Ubi resolvit quòd appellans, qui non rediit, pro Apostolis appellationi renunciasse videtur, nisi intra terminum Juris, ei assignatum, causam commiserit; quia non tenebatur amplius reddere: sic cum Crescens. *dec.* 65. *lib.* 1.

Nunquid tamen Judex Ecclesiasticus, faciat 37
vim non admittendo appellationem à Tertio, sine mandato admitti debeat, ex *l. non tantùm* 6. *hoc tit.* Sigism. Scaccia, *de appell. q.* 5. *ex n.* 44. *extensione* 5. cum pluribus, sic in civilibus procedere plures Doctores putant; dummodo à parte legitimâ decem dies ratificetur: refert Cevallos, *de cognit. per viam violentia, q.* 152. Petrus de Bellapertica, *in l. tuta* 27. *n.* 2. *ff. hoc. tit* Speculator, *eodem, tit.* §. 1. *n.* 7. Rugelinus, *lib.* 2. *ead. tract. c.* 1. §. 2. *n.* 81. sic ut elapsis decem diebus, de nihilo ratificatio serviret, Guid. Pap. *decis.* 13. *hoc tit. quæst.* 76. Maranta, *p.* 6. *actu* 2. *num.* 218. Scaccia, *sup. d. qu.* 5. *n.* 43. sed idem Speculator, *n.* 14. Bertachinus, *de Episcop.* 5. *p. lib.* 4. *sub num.* 31. Scaccia & Cevallos, supra tenent contra, eo quòd si Pars non ratificat appellationem intra decem dies, est nulla: Ergo ratificatio dat vires appellationi, aliàs erit nulla, nihilque operari; ob idque Judicem vim non facere, eam non admittendo.

Unùm tamen notabis quod renunciatio appel- 38
lationis est facienda intra præfatos decem dies, de quibus, *sup. dub.* 1. à *n.* 1. Docent in terminis *d. collect.* 276. Anton. Faber. *dec.* 8. *de tempor. ad appellandum.*

Ad ultimam partem quæstionis, An à rejectio- 36
ne appellationis detur appellatio, Dixi *sup. in Rubr. qu.* 2. versic. *ad sextam*, Ubi in versic. *ad ultimam*, Egi de alia quæstione, *An Ecclesiasticus vim faciat non admittendo appellationem intra decem dies.*

Fermosin. de Exceptionibus.

QUÆSTIO II.

An ex eo, quod ſit appellationi renunciatum, poſſit illico exequi ſententia? An paupertatem non appellans, vel non proſequens, appellationem audiatur? An à deſertione appellationis detur appellatio? An currat tempus ad appellandum interim, dum agitur de nullitate; & de aliis remiſſivè?

SUMMARIUM.

1 *Sententia qualiter valeat exequi à tempore renunciata appellationis? numer.* 2. 3. *ob id quid, quando appellatio eſt alteri parti communis?*

2 *Appellans nequit ſua appellationi renunciari, ſi alia Pars non appellans fuit citata, ut compareret?*

4 *Appellatio alteri Parti communis non eſt, cùm ſententia eſt lata contra Reum abſentem.*

5 *Abſens rebellis non auditur appellans non enim quit adire Judicem, dum eſt in fuga.*

6 *Appellatio prodeſt, & eſt communis, quando Pars fuit præſens, nec Judex ex officio ſupplebit.*

7 *Pauper auditur non appellans, vel non proſequens appellationem.*

8 *Deſertio appellationis quibus contingat modis?*

9 *Appellatio admittitur à pronunciatione deſertionis, contrarium, num.* 10. *ubi qualiter verius ſit? & quando primum verius num.* 11.

10 *Deſertâ appellatione, ſententia perducitur ad effectum, & cùm Appellans Judicatis ſtaret?*

12 *Appellari poteſt à ſententia, quâ declaratur non adeſſe nullitatem appoſitam?*

13 *Procuratoris negligentia in non appellando infra decem dies, Domino non nocet: quid in reclamatione? n.* 15.

14 *Appellatio in dubio præſumitur interpoſita.*

16 *Appellatio Appellantis, ad plures Judices, ut valeat debet Appellans intra decem dies eligere, coram quo velit litem proſequi, contrarium veriùs in praxi.*

1 AD primam quæſtionis partem, ſuppoſito quod dixi, *ſuprà*, ſub verſic. *ad quintam*, & in verſic. *unum.* Videtur affirmativè & abſolutè reſpondendum per dicta, *ſupra ad Rubric. quaſt.*2. verſic. *ad ſecundam.* Quia cum Appellans, poſſit ſuæ appellationi renunciare, ut *ibi*, dixi, & probant communiter Doctores, per Textum. *in l. libellos* 28. *ff. hoc tit.* Aymon. *conſ.* 115. *n.* 12. Sequitur, ut cauſa devolvatur ad eum ſtatum, ac ſi à principio non eſſet appellatum: Ergo quemadmodum eſſet exequenda ſententia tranſlata in rem Judicatam, ita & eodem modo licet à principio ſit interpoſita appellatio, ſi tali appellationi per Appellantem ſit renunciatum.

2 Adhuc tamen in hoc puncto, Uideo Doctores diſtinguere; Nam vel Pars adverſa adhæret appellationi Adverſarii, vel non? In primo caſu, docent Doctores, ut non poſſit exequi ſententia, licet appellationi ſit renunciatum, quia in hoc caſu, appellatio eſt communis, & utrique Parti eſt Jus quæſitum: Docent Imola, *in cap. interpoſita*, §. *illi*, *hoc tit.* Afflictis, *in conſtitut.* verbo *appellationum tempora*, in fine, *lib.* 2. *Rub.* 45. & ſic nihil operari renunciationem in præjudicium Tertii: Docet Baldus, *in l. omnem honorem*, *C. quando provocare non eſt neceſſe*, Tyraquellus *de utroque retractu*, *in fine tituli*, §. 30 *num.* 25. Gomezius, *de triennali*, Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ p.* 2. *quaſt.* 110. *à num.* 2. Ubi ſubintelligit re integrâ, quia ſi appellans ſe præſentavit coram Judice appellationis: Tunc per hanc citationem eſſe Jus quæſitum Parti non appellanti, taliter, ut eo inviro nequeat Appellans ſuæ appellationi renunciare: Docet Rota Provinciæ Marchiæ, *dec.* 23. *n.* 2. Apud Gratianum. Et ita concludit Cevall. ſecundùm prædictam diſtinctionem poſſe Judicem Eccleſiaſticum vim facere, ſic notum, *in l.*9. ſæpe de facto contingit: Videbis Textum; Quia *tit.* 23. *p.* 3. Ubi Gregor. Lopez.

Unde infero, ad dubium aliud; Nunquid præ- 3
dicta ſolutio, quando appellatio ſit alteri Parti communis, ſit executioni mandanda ſententia, vel ſuſpendenda, & licet videatur ex dictis ſuſpendi abſolutè. Tamen adhuc video Doctores diſtinguentes: Nam aut Pars appellata adhæſit expreſsè appellationi Adverſarii, vel non? In primo caſu, dicunt non poſſe exequi ſententiam, licet appellationi ſit renunciatum; Quia in hoc caſu appellatio eſt utrique Parti communis, eiſque Jus quæſitum, ut *in l. ampliorem in princ. C. hoc tit. dict. l.* 9. *tit.* 23. *p.* 3. Ubi Gregorius, Docet Sigiſmundus Scaccia, *de appellationib. quaſt.*1. *limitatione* 2. *num.*102. Quod iterum probat Cevallos Videndus, *ſup. q.* 160. ſubintelligens re integrâ, modo jam dicto.

Quod ſi ſententia fuerit lata, contra Reum 4
abſentem, & Actor appellaverit, tunc appellationem non eſſe communem; Docent *infra*, referendi, quia abſens Rebellis non poteſt ac-
ceptare appellationem. † Nec auditur Appel- 5
lans; ut *in l.* 1. *Cod. quorum appellat. non recipiantur.* Quam legem procedere de hoc Jure noſtro Canonico: Tradit Scaccia, *de appellationibus*, *quaſt.*17. *limit.* 3. *num.* 1. Ubi allegat declarationem Pontificis anno 1600. Quia non poteſt adire Judicem, dum eſt in fuga, Antonius Gomezius, *in l.* 76. *tauri*, *num.* 8. *l.* 3. *tit.* 10. *lib.* 4. *recopil.* Ubi Azevedus, & Guttierrez, *lib.*1. *pract. quaſt.* 66. *per totam*, Surdus, *deciſ.*143. *n.*4.
Quod fuit ex mente Baldi, *in dict. ampliorem.* † Ubi 6
dicit quòd tunc prodeſt appellatio, & eſt communis, quando præſens fuit; & quòd aliàs Judex ex officio non ſupplebit, Probat, *dict. l. partita*, verbo *eſo miſmo.* Ubi Gregorius, Gloſſa, *fuere revelde*, Scaccia, *dict. quaſt.*17. *limit.*3. Et pro declaratione, *dict. l. ampliorem.* Videbis Ludovicum Peguera, *in pract. Rub.* 27. *hoc tit. num.*47. Azevedum, *in l.*4. *tit.*8. *lib.*4. *recop. num.*53. Antonium Gomezium, *lib.*2. *variarum*, *cap.*11. *num.*16. Matienzi, *in l.* 12. *tit.* 11. *Gloſſa* 2. *num.*5. *lib.*5. *recopilationis.*

Ad ſecundam quæſtionis partem, An non ap- 7
pellans, vel non proſequens appellationem audiatur? Reſpondebis, ut dixi, *ſup. quaſt.* 1. in verſic. *item limitatur ſecundò, ſecundùm Scacciam.* Et quia de hoc dubio, latè agit Velaſcus, *p.*1. *privileg. pauper*, *quaſt.* 31. Ideò nunc reſpondeo, quòd inopiæ, & paupertatis impedimentum contingens in apellatione, illum excuſat, ſi

propter

propter ipsius paupertaten fuerit impeditus prosequi appellationem. De quo ago, *infrà in cap. sequenti*, Ubi de tempore ad prosequendam appellationem hic verò tantùm ago de tempore ad appellandum.

8 Ad tertiam quæstionis partem, An à desertione appellationis, detur appellatio? Ut respondeas, Adjunges dicta, *suprà in Rubricâ, quæstion.* 2. versic. *ad sextam An à rejectione appellationis, detur appellatio?* Contingit ergo post litem finitam, vel quia senteutia fuir translata iu Rem judicatam, eo quòd intra decennium ab ea uon fuit appellatum ex Textu, *in cap. quoad consultationem* 15. *de re Judic.* vel quia appellatio fuit deserta, vel tres senteutiæ conformes fueruut pronunciatæ, ur Judex pronunciet appellationem suisse deserram; & sententiam translatam in rem Judicatam, ex *l.*2. *tit.*21. *lib.*4. *recopilationis*, ibi, *pasa de encosa Juzgada:* Tradit Covarruvias qui, *pract. cap.* 15. *num.* 2. *& cap.* 33. *num.* 2. dicit tunc sententiam transire in Rem judicatam quoties nullus recursus appellatiouis remanet, Cassadorus, *tit. de rescriptis decis.* 8.
9 *num.* 3. † Et à pronunciatione desertionis ejus esse locum appellationis: Tradunt Philippus Fraucus, *in cap. ex ratione* 8. *boc tit.* Lanfrancus, *in cap. quoniam contra de probation. num.* 14. Maranta, *in praxi, p.* 6. *actu* 2. *de appellationibus, num.*190. Ea eo qui illi interlocutoria est quædam sententia, quæ habet vim definitivæ, cùm totam causam definiat, & ponat finem liti, & sic videtur, ut Judex Ecclesiasticus, vim non faciat, admittendo appellationem, Juxta ea, quæ tradit Cevallos, *in pract. lib.* 4. *q.* 1. *à n.*899.

10 Contrariam verò sententiam docent Fachineus, *lib.* 1. *cont. cap.* 79. *littera. B*, Osascus, *decis.* 28. Didacus Perez, *in l.*3. *ordin.* verbo, *sinque firme*, Parlador. *lib.* 2. *rerum quotid. cap.* 1. *fin. in p.* 1. §. *& cap.* 22. *num.* 11. *in fine*, Ubi dicit quòd ita practicatur, ex *l. fin. tit.* 8. *l.* 1. *tit.* 27. *lib.* 4. *recopil.* & facit Textus, *in l. fin.* §. *illud*, *Cod. boc tit.* Ubi cavetur appellatione desertâ, sententiam, ad effectum perduci debere perinde, ac si à principio appellatum nou fuisset. Item facit Textus noster, quo cavetur, appellatione desertâ, compellendum esse Appellantem sine contradictione aliquâ, judicatis stare, & Textus, *in cap. sequenti*, Ubi qui intra fatalia tempora appellationem non fuerit prosequutus, non est amplius audiendus appellans super eodem negotio. Et hanc veram esse judicio, quando transivit sententia iu Rem judicatam, eo quòd ab eâ appellarum uon fuit, vel quia pronunciatæ fuerunt tres sententiæ couformes, à quibus non licet provocare.

11 Quòd si autem senteutia trausivit in Rem judicatam, propter desertionem appellationis: tunc non æque absolutè dicendum est; quia tune potius juxta primam opinionem à declaratione talis desertionis, admittenda est appellatio, ut jam dixi, & docent in terminis Scaccia, *de appellationibus, quæst.* 11. *art.*5. *num.*148. Ubi sic distinguit, & ita docet Cevallos, *ubi suprà, quæst.* 9. *lib.* 2. *num.* 12. probat ea traditis per Gurtierom, *lib.* 1. *pract. quæst.* 10. *num.* 4. de quo dico, *in cap. sequenti*; probat, *ibi*, Guttierrez Judicem in dubio non debere appellationem esse desertam pronunciare: Tradit Cevallos, *in practicis, quæstione* 1. *numero* 24. *& quæst.* 837. Fermosin. de Exceptionibus.

Ubi resolvit in casu simili sic fuisse Judicatum per viam recursus in bac Vallisoleti Cancellaria; Dixit etiam de cognitione per viam violentiæ, *p.* 2. *dicta quæstion.* 9. *in fine*, & *p.* 1. *Glossa* 11. *numero* 14. Afflictis, *decision.* 79. & 175.

Ad quartam quæstionis partem, An cur- 12
rat tempus ad appellandum, interim, dùm agitur de nullitate? De quo jam dixi, *sub quæst.* 1. versiculo, *unde infero.* Ubi diat nou currere modo, *ibi*, dicto; Addo in boc casu, etsi proferatur sententia, qua mediante, declaretur, non adesse nulliratem; posse tunc in quinque dies de jure civili, & Regio nostro constiiutos, & decem de jure Canonico appellari ab ipsâ sententiâ, à qua actum erat de nullitate: sic Baldus, *in l. contra majores, ff. de inofficioso testament.* Hypolitus, *singulari* 157. quos refert, & sequitur Didacus Perez, *in l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 3. *ordinam. Glossa* 1. versiculo *sciendum.* Rectè declarat, & intelligit Azevedus, *in l.* 2. *tit.* 17. *lib.* 4. *recopil. à num.* 18. Apud quem poteris nonnulla legere de nullitate praxi utilia, & in legibus sequentibus late Sebastianus Vantius, *in tractatu de nullitatibus processuum, ac sententiarum.* De quo bene Rodriguez, *de ordin. processu, cap.* 12. In secundâ ejus parte, omnino Videndus *à num.* 1. nonnulla diai suprà, *sub tit. de sent. & re Judic. in cap.* 1. & iu aliis.

Pro complemento, Adverto negligentiam Pro- 13
curatoris, in non appellando infra decem dies, Domino nocere, secundùm Rotam, *in decision.* 27. Riccium, *collect.* 276. versiculo, *num. quid.* † Ubi cum eodem Rotâ, *decision.* 39. *boc* 14
titulo in novis, Dicit quod in dubio præsumitur appellario interposita, infra decem dies, secundùm dicta, *suprà quæstion.* 1. Et quomodò iu materiâ appellationis, sint dies computandi, dixi sub *dicta quæstione* 1. Er tradit Gratianus, *decisione* 1242. Cumque ex *Authenticâ bodie, Cod. boc titulo*, & ex *dicto cap.* 15. *de Re Judicatâ*, Tempus appellationis interponendæ sic decem dierum, ut dixi, *dictâ quæstione* 1. *à numero* 1. Ideò præter, *ibi*, dicta, limito regulam in laudo, cum Afflictis, *decisione* 132. † Secundò, 15
in reclamatione à sententia Senatûsconsulti; Quia si infra decem dies nou fecerit Procurator, tunc Dominus poterit, & nou currunr decem dies nisi à tempore scientiæ, idem Afflictis, *decisione* 144.

Notabis autem, quod si Quis appellat ad 16
plures Judices, debet ut teneat appellatio, infra decem dies eligere, coram quo velit litem prosequi, Osascus, *decis.* 30. secundùm quem ait Riccius, *dicta collect.* 276. *in fine*, se judicasse in Curiâ Archiepiscopali Neapoli. Sed Gratianus, *decisione* 199. & Rota, *decis.* 33. *boc titulo, in novis.* Aliter docent, quod mihi consentaneum praxi videtur, cùm semper in qualibet Curiâ fiat appellatio ad Superiorem, ad quem de jure, potest appellare gravatus: Ergo si plures habeat Iudices, poterit se presentare coram judica, quem maluerir in tempore de jure, aut à Judice assignato, secundùm dicta latè, *in Rubr. quæstion.* 5. versiculo, *ad quintam*, Ubi de Apostolis & libellis dimissoriis dixi.

Cætera ad hunc Textum conducibilia Dico, *infra in c. 5. hoc tit. & in c. 3. & 8.*

AD TEXTUM IN CAPITE V.

Cùm sit Romana, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

4 *Sententia habet Authoritatem Rei judicata, si Appellans non prosequatur intra tempus Legis, aut Judicis.*

5 *Provocatio est illa, quæ fit ante litis ingressum.*

1 Littera hujus Textûs videtur claudere tres præcipuas conclusiones. Prima, ex primis ejus verbis; nempe, ut Appellans habet annum ad prosequendam appellationem, & ex causâ biennium; imò & plus, ut in versic. *nisi*, si ex
2 distantiâ locorum Judici visum fuerit. † Unde ne diversis repetitionibus involvatur hæc tractatio, Adjunges pro exornatione hujus conclusionis, quæ tractavi, *suprà in c. venerabilis* 20. *de Judiciis*, ubi per plures quæstiones adduxi qualiter litis instantia prosequatur, & intra quod tem-
3 pus finiri debeat. † Et ibi, *sub quæst.* 2. *versic. ad secundam*, pro explicatione Textûs nostri, & *c. personas præcedentis*; Dixi de quæstione, An non solùm instantiæ duratio intelligatur de prima, seù etiam de appellationibus instantia? Per plures alias quæstiones nonnulla adduxi, *q.* 3. 4. 5. Ubi An ex partium prorogatione, Judex possit perempta instantia pronunciare? Et de aliis, *quæst.*6. aliquid, *quæst.*11. Et circa hoc nonnulla dico infra de fatalibus.

4 Secunda conclusio, quæ deducitur ex versic. *intra quod*, probat quòd si appellans non prosequatur intra tempus legis, aut Judicis litem, eo transacto, sententia tenet; ita ut amplius non audiatur Appellans; pro hac conclusione, Adduces dicta, *suprà in cap. præcedenti*, quatenus dixi transactis decem diebus, ad appellandum, sententiam latam habere authoritatem Rei judicatæ, de quo latè, & de ejus executione dixi, *suprà in cap. quoad consultationem* 15. *de re Judicata.*

5 Tertia inquam conclusio deducitur, ex versiculo, *si verò à gravamine*, Quatenus ex verbis ibi probatur posse appellari ante litis ingressum quæ appellatio vocatur provocatio, & extrajudicialis, de qua dixi, *suprà in Rubricâ in principio*, sub versiculo, *unde si plures*, & in versiculo, *extrajudicialis*, cum aliis sequentibus.

6 De tertio fatali Dico, *infra in c. ex ratione* 8. *hoc titulo.*

QUÆSTIO I.

Tempus ad prosequendam appellationem An, & cur dicatur fatale? Et An detur primus annus præcisus ad eam prosequendam? Et An istud tempus sit brevius in nonnullis causis? Et ex qua causa, possit fatale prorogari, pro secundo anno, vel tertio?

SUMMARIUM.

1 *Tempus ad prosequendam appellationem, quale de jure assignetur anni aut biennii, sive triennii ex causâ restitutionis, n. 2. 3.*

4 *Annus secundus ad prosequendam appellationem integer indulgetur, etsi Appellans toto primo anno impeditus non fuerit, numero 5. 6.*

6 *Jus præsumit Quemlibet appellantem, posse quamlibet appellationis causam etiam arduam intra biennium peragere.*

7 *Appellanti, sufficit ut incipiat appellationem prosequi in primo anno, dum tempus supersit arbitrio Judicis, ut eam finiat.*

8 *Annus primus, non est præcise fatalis: expende, n. 15.*

9 *Fatalia in appellationibus Quid sibi velint, & sub, n. 23.*

10 *Fatales dies non differunt à temporibus fatalibus.*

11 *Vita hominis in facto stari dicitur ex Philosophis, & porrigitur ad lites.*

12 *Fatalis annus incipit currere à die interposita appellationis à deffinitivâ ab interlocutoriâ, à die illati gravaminis.*

13 *Dies, qua interponitur appellatio, non computatur in termino fatali.*

14 *Annus primus datur ad finiendam appellationem num. 15.*

15 *Appellatio habetur pro desertâ, si Appellans non finivit appellationem in toto primo anno.*

16 *Sententia, appellatione desertâ, redit ad Judicem qui eam tulit, & ad quem effectum manet apud Judicem ad quem.*

17 *Appellatio olim debebat prosequi, & finiri spatio duorum mensium, ut quando appellabatur à nominatione ad munera.*

18 *Temporis reparatio poterat peti, non introductis appellationibus n. 19. 20.*

19 *Dies fatales fuerunt quatuor.*

20 *Reparatio tertia dabatur adversus transactos fatales, & temporales mox quarta: deinde quinta, & quando, n. 21.*

21 *Fatales ad prosequendam appellationem qui Jure nostro Regio, & n. 22.*

22 *Tempus quartum assignatum ad prosequendam appellationem est anni ex causa biennii: fallit in causis summa parva, n. 23.*

23 *Appellatio in causis non excedentibus summam decem millium marapetinorum interponitur ad consistoria intra quinque dies, & finitur intra triginta.*

24 *Appellatio ad consistorium civitatis, vel villæ, habet locum, quando ex statutis pro damnis montium, pastuum, aut vinearum, imponitur*

pæna

pœna partim applicata custodibus, partim consilio, partim Judici.

25 *Appellationes statuto debent breviùs anno finiri, & apud Lusitanos sex mensibus prosequuntur, & in criminalibus ab Ecclesiasticis, debent finiri sex mensibus.*

26 *Biennium quando ad prosequendam appellationem conceditur, concurrunt quatuor causa, n. 27. 28. & 29.*

28 *Appellans probare debet causam Justam, non prosequuta appellationis, & Judex declarabit competere ei secundum annum datum à lege, si adfuerit justum impedimentum.*

29 *Appellans debet docere de diligentiâ aufferendi impedimentum, Quominus appellatio prosequuta non esset.*

30 *Biennio transacto appellationis prosequenda, potest Judex à quo sententiam exequi, Parte citatâ: vide, n. 38.*

31 *Impedimentum non prosequuta appellationis, quando Appellantis Juramento probetur, numero 33. regulariter non probatur, nisi duobus Testibus, numero 34. Quid assertione Judicis, num. 35. Quid de Apparitore, n. 37.*

32 *Juramentum ultroneum, nec à Judice, nec ab Adversario delatum, nequit servire pro probatione.*

35 *Judici asserenti fuisse causam impedimenti, Quominus appellans prosequeretur appellationem non creditur.*

36 *Appellatns potest contrarium probare, ac fuit probatum ab appellante, Juxta impedimentum: non prosequuta appellationis.*

37 *Apparitori creditur asserenti pro impedimento non prosequuta appellationis.*

38 *Impedimentum in personam Appellantis contingens, facit locum biennio in pluribus casibus, qui reparabitur eo elapso.*

39 *Appellans non prosequens appellationem: ex quibus causis excusetur à desertione ejus num. sequent. ratione impedimenti sui, aut Judicis, item paupertate, numero 40. & numero 41.*

41 *Tempus prosequenda appellationis, non curris tempore pestis: nec compromissi pendentis, num. 43. aut ex prorogatione Partium, nu. 45.*

42 *Compromissum facit eo pendente silere tempus prosequenda appellationis, & quamdiu duret?*

43 *Fatalia non currunt ad prosequendam appellationem in auditorio Principum, n. 45. aut mortuo Appellante, n. 46.*

46 *Fatalia non currunt, si propter dolosum Procuratorem, appellatio non prosequitur, & adversùs eum datur actio mandati.*

46 *Fatalia non currunt hareditate jacente.*

48 *Fatalia non currunt Appellanti super attentatis.*

49 *Fatalia suspenduntur impedimento stante Partis adversa, cavillantis, & mortuo uno ex Litigatoribus n. 51.*

51 *Fatalia non concurrunt in causis reclamationum, à sentensiis Prafecti pratorii Neapoli. Quid hodie?*

52 *Fatalia Minori non currunt, sicut nec tempus ad appellandum.*

53 *Minori datur restitutio adversùs lapsum fatalium prosequenda appellationis.*

54 *Fatalium petens restitutionem, Num debeat probare se lasum? Affirmant Nonnulli, Alii negant, n. 56. Alii distinguunt, 57.*

58 *Fatalia Num computentur in causis Minoribus, aut in causis spiritualibus, n. 59.*

59 *Fatalium restitutio, quando contingat remissivè?*

UT tractationem primæ partis nostri Tex- 1
tûs faciliùs comprehendas, Adverto apud
Antiquos duplicia fuisse tempora constituta Ap-
pellantibus; unum ad appellandum, de quo di-
xi latè, *suprà in c. præcedenti*, *quæst.* 1. *à*
num. 1. secundum, & alterum ad prosequen-
dam appellationem, & finiendam causam,
de quo nunc est inquisitio, itaque tem-
pus de Jure ordinario, est unius, anni,
& ex causâ biennium, quòd sicut Justinia-
nus noviori Jure constituit *in l. fin. §.*
in his, *Cod. de tempor. appellationum*, &
in novella 49. *de his*, *qui ingrediuntur, ad appel-*
landum, & *in novella* 93. *hoc tit. similiter*,
& hoc nostro Jure Pontificio, ex Textu
nostro; & ex *c. constitutis* 45. *c. ex ratione*
8. *eodem*, *c. ei qui* 2. *quæst.* 6. *clem. sicut*
hoc tit. l. 11. *tit.* 16. *lib.* 4. *recop.* Octavia-
nus, *Pedemontanus*, *decis.* 28. Fachineus
lib. 1. *controvers.* 79. Granna *hîc num.* 1. Bal-
boa, *sub num.* 4. cum pluribus Barbosa, *in præ-*
dictis locis: Igitur primus annus conceditur
ad prosequendam appellationem simpliciter,
& integer ipso Iure, à lege sine ministerio
Iudicis, & sine aliâ consideratione, ut docet
idem Barbosa, *in dicto c. ex ratione*, *num.* 2.
† Secundus annus conceditur etiam integer, 2
& ipso Iure à lege sed tamen ex causâ ut
loquitur Textus noster. † Tertius verò, non 3
ipso Iure, sed per viam restitutionis à Iudice,
ut colligunt Doctores ex nostro Textu, &
ex *dict. c. ex ratione*; & quòd tertius annus com-
petat per restitutionem in integrum officio Iudi-
cis ex clausula, *si quâ mihi justa causa*. Docent
Ruginel. *de appell. tit.* 10. *Gloss.* 1. *num.* 19.
versic. *existente*, Scaccia, *hic quæst. num.* 8. *in*
fine. Ubi *num.* 32. advertit quòd hîc tertius
annus, qui concedi potest viâ restitutionis in
integrum, propter impedimentum, quod fuit
in secundo anno, non debet esse integer,
sed solùm ad tantundem tempus, quantum
fuit impedimentum. Qui anni fatales nuncu-
pantur, & dicuntur, ut tradunt relati; de quo
dico *infrà*.

Sed hoc dictum, quantùm ad integritatem 4
secundi anni, videtur inter Doctores esse diver-
sum; eo quod integer secundus annus conce-
datur, quando toto primo anno, fuit impedi-
tus agere appellans, vel diligentiam debitam
adhibuit; licet impedimentum parùm durave-
rit, Scaccia *de appellationibus*, *quæst.* 15. *art.* 5.
versic. *primus casus*, cum seq. Tamen quando
non fuit toto anno impeditus, sed tempore ali-
quo tantum; tunc dubium est, non leve, nun-
quid concedatur appellanti totus integer secun-
dus annus. Et pro hac parte facit adductum
de tertio anno. Secundo quia de Jure annus
primus assignatur ad prosequendam, & fi-
niendam appellationem, nisi causa exigente
assignetur annus Secundus: Ergo si toto pri-
mo anno Appellans prosequi non fuit im-

peditus, non eſt cur habeat integrum ſecundum annum, ſe illum dari, non ut indiſtinctè eo toto Appellans uti poſſit, ſed ut inde tantùm deſumat, Quantùm in priori anno per quodcunque Juſtum impedimentum, ei fuit ademptum: Argum. *ab hoſtib §. ſed quod ſimpliciter, ff. ex quibus cauſis.*

5 Adhuc verò ex adductis exiſtimo in praxi, & in foro, præſertim Eccleſiaſtico propter quodcunque impedimentum primi anni dari ſecundum integrum modo extat aliqua diligentia Appellantis, & totus primus annus non fuerit lapſus negligentia, ſive potuerit, ſive non potuerit Appellans deducto impedimenti tempore in reliquo cauſam appellationis peragere, quia tale impedimentum, non debet appellanti ad damnum referri ſed appellato ad pœnam, *cap. ſignificante 69. hoc titulo.* Capella Tholoſana, 9. *& deciſion* 331. Valenſis, *in Rubrica hic*, §. 14. *num.* 8. & probat ex Textu, *in Authentic. ſi appellation. Cod. hoc titulo*, ubi dicitur, quod ad obtinendum hoc ſecundum annum, ſi vel noviſſima Judiciorum die Appellans ad agendam cauſam, coram Judice compareat: Videndùs Scaccia, *d. q.* 15. *art.* 5. ubi alia dicit.

6 Nec obſtat adductum de tertio anno, qui integer, & præciſus non datur, ſicut ſecundus, quia reſpondeo Jus præſumere quemlibet Appellantem poſſe, quamlibet appellationis cauſam, quantumvis arduam intra biennium peragere, modo ſummâ ope, ſummoque opere; pro ut lex requirit, ad hoc nitatur, eo quod in uſu id ſit frequentius, fieri poſſit: Argumento Textûs, ex *l. ex his cum l. ſequenti, ff. de legibus*: ſic Andreas Valenſis, *ſuprà dicto* §. 14. *num.* 10. Ubi addit ideò præcisè biennii tempus præſcribi ad proſequendam appellationem, ut tanto certior, celeriorque, ſit litium finis.

7 Notabis verò quòd totus primus annus, eſt in arbitrio Appellantis, quando velit incipere, & proſequi appellationem, modò ſuperſit ſibi tempus ſufficiens ad eam finiendam arbitrio Judicis determinandum, juxta Oldradum, *conſilio 6. numero* 3. verſiculo, *quod ſi impeditus.* Scaccia, *ubi ſuprà quæſt.* 15. *art.* 5. Valenſis, *dicto*
9 *numero* 8. *in fine.* † Qui *num.* 9. in verſiculo, *inſuper*, addit quòd totus primus annus, non ſit præcisè fatalis, ſed ſolùm ſub conditione, ſi nullâ juſtâ interveniente cauſâ, quæ Appellantem impediverit, quia ex tali cauſa, datur ſecundus annus, qui eſt præcisè fatalis.

9 Unde jam, ut ad propoſitas difficultates Reſpondeam anni & biennii, Dico tempora fatalia nominari, quia eorum lapſûs fatum, hoc eſt mortem appellationibus ingerunt, Wameſius, *hic num.* 2. Donellus, *lib.* 28. *comment. cap.* 7. Cujacius, *de præſcript. cap.* 16. *& lib.* 16. *obſervat. cap.* 9. Petrus Gregorius *lib.* 50. *ſyntagmat. cap.* 2. *numero* 31. *& in tractatu de appellation. lib.* 6. *cap.* 10. *& lib.* 8. *cap.* 2. *numero* 7. Ubi dies hos Græcis mortiferos dici docet, ut ſic mori dicatur lis, quemadmodum & vivere: Videbis Pichardum, *in manud. p.* 4. §. 21. *numero* 6. Cujacium, *lib.* 18. *obſervation. cap.* 31.

10 Et ſic Balboa legendus, *hic numero quinto.* Ubi bene tradit, qui ſint fatales dies, ait nullum eſſe diſcrimen inter fatalem diem, aut tempora fatalia, quamvis inter hæc ex unâ parte, & inter annum, aut biennium ex aliâ, diſcrimen ſit; Itaut ex errore hujus diſcriminis ortum habuerit, antiquorum Interpretum placitum, uti diligenter explicuit Cujacius, *lib. de diverſis præſcript. dicto cap.* 16. Melius, *lib.* 12. *obſervat. cap.* 4. Et hoc quidquid dixerit, Donellus, *dicto libro* 28. *cap.* 7. † Et ſic concludit, 11
Balboa, *hic numero* 6. Quòd ſicut vita hominis ex Philoſophorum placitis, in facto ſtare dicatur, & Fato finiri dicatur; ſimiliter etiam metaphoricè liti, quæ in Judicio exercetur; quædam adſcribatur vita & mors, quæ fatum litis non immeritò dicitur; Taliter, ut terminus à Jure præſcriptus introducendæ, aut exercendæ appellationis, pro Fato, habeatur, quo finito, lis dicatur mortua, juxta *legem cum litem mortua. ff. Judicatum ſolvi*: Explicat Paterius, *de verbis Juris*, verbo, *fatales dies*, Azevedus, *in l.* 11. *titulo* 18. *lib.* 4. *recopilat. num.* 4.

Et ita colliges ad primam difficultatis par- 12
tem apertum reſponſum, ob id, ſi quæras à quo tempore incipiat primum Fatale currere; Etſi Jure Communi fuerit ſatis controverſum, ut diſputat Gloſſa, *in elem. ſicut, hoc titulo*, verbo, *à die*: Tamen ex ejus deciſione annus fatalis incipit currere à die interpoſitæ appellationis, ut advertunt, Abbas, & Præpoſitus, *in dicto cap. ex ratione* 8. *numero* 2. Tyraquellus, *in tractat. ceſſante cauſa, p.* 1. *à numero* 82. Quod etiam cautum eſt de jure Regio, *in dict. l.* 11. *titulo* 18. *lib.* 4. *recopilat.* Azevedus, *numero* 1. Tradit Balboa, *hic numero* 4. Dicens ſic procedere in Judiciali appellatione: Sed in extrajudiciali, quæ fit à futuro gravamine, (*Juxta ea, quæ dixi in principio Rubricæ,*) Ait ut annus fatalis, non incipiat currere à die interpoſitæ appellationis, ſed à die illati gravaminis, ut docuit, Azevedus, *ſuprà numero* 2. Quod contrarium videtur dicere, *dicta clement. ſicut.* Ubi Barboſa, *numero* 1. qui, *ſub. numero* 3. Refert Doctores agentes de prædicto dubio, Riccius, *collect.* 245. *in fine*, Puteus, *libro* 1. *deciſion.* 15. *&* 154. Vide Pichardum, *ſuprà*, *numero* 7. A quo Balboa videtur hoc ultimum dicere.

Et docet Balboa, ex *Gloſſa fin. in l. ubi* 13
lex 102. *ff. de regulis Juris*, Bartol. *in l.* 1. *ff. ſi quis cautionibus*, Matienzi *in l.* 7. *Gloſſa numero* 1. *titulo* 11. *lib.* 5. *compil.* Diem illam, quæ appellationi interponitur non computari in termino fatalis anni, Quia dies termini, non computatur in terminum, ut tradit ex pluribus Tyraquell. *de retraet. lib.* 1. §. 1. *Gloſſa* 11. *num.* 18.

Ad ſecundam difficultatis partem, An de- 14
tur primus annus præciſus ad appellationem proſequendam? Reſpondebis ex dictis, *à numero primo*, hujus quæſtionis: Facit tamen dubium, *dictâ clement. ſicut*, *hoc titulo.* Ubi dicitur non tantùm dari fatale tempus anni ad proſequendam appellationem, ſed & eam finiendam. Quia reſpondeo Textum noſtrum, dum diſponit Appellantem habere unum annum, & ex cauſa biennium ad proſequendam appellationem, ſuppleri, & declarari per dictam clemen-

clementinam, ficut quatenùs ait terminum illum assigoari, etiam ad finiendam appellationem.

15 Et confirmatur, quia infrà tempus datum ad prosequendam apellationem, Appellans non prosequitur, appellatio habetur pro desertâ, & rata manet sententia: Tradit Barbosa, *hîc nu.4.* & dicit Andreas Valensis, *in Rubrica hîc*, §. 13. *uum.* 8. per lapsum termini: Tunc à Jure, quam ab bomine desertam fieri appellationem, si consummatum sit tempus ntriusque termini, seu ultimus dies, quia ipse spectandus ast, quamvis jam constet ante fieri non posse prosecutionem appellationis. Wamesius, *in cap. præcedenti*, Pichardus, *suprà 4. p. manud.* §. 21. *à uum.* 8. sic docens cum Saliceto, & Alexandro, & quòd Appellans summè debeat fidem causæ imponere intra curricula, aliter desertam esse appellationem, si per eum steterit. Qnominùs eo tempore causa petoretur; quia desidia ejus hoc modo plectitur, ex nostro Textu; & *dicto cap.4. hoc tit.* docent Guid. Pap. *decis.* 77. Maranta plura tradens, *de desertione appell. de ordine Judic. cap.* 6. *tit. de appellationibus à u.* 48.

16 Quæ tamen dicantor, ut appellatio dicatur deserta, & sententia in Rem judicatam transeat, latè dicit Petrus Gregorius, *lib.* 8. *Syntagmatum cap.* 2. & 3. plures casus referens, quibus appellatio deserta habeatur, Tuschus, *litera D. conclus.* 222. *cum sequent.* Effectus antem hujus desettionis erit, ut nec à principio interposita videatur appellatio; ut jam dixi, *suprà sub cap. præcedenti*, docet Gomez. *in Regula de Triennali q.*54. Didacus. *in l. 2. tit.* 16. *lib.3. ordinamenti*; Etenim omnis sententia appellatione desertâ reddit ad Judicem, à quo Jurisd. reddit, quæ dumtaxat penes provocatum Judicem manebit quoad eum effectum; ut desertione non objecta primam sententiam confirmet, qui restitutionis adversùs lapsum beneficium; quo se tueri poterat, Appellans excludat, ut super allegatâ desertione sententiam dicat, plenè examinat Gailius, *lib. 1. pract. cap.* 137. Pichardus, *dicta* §. 21. *n.*14. *circa finem.*

17 Ad tertiam quæstionis partem; An tempus primi anni ad prosequendam appellationem sit brevius in nonnullis causis, & ut de pluribus dicam: Breviter præmitto ex antiquitate, cum Balboa, *hîc à num.* 7. & à Pichardo, *in manud. dicta 4. p.* §. 21. *à uu.* 1. A quo quasi per eadem verba tacito nomine, desumit Balboa antiquitùs varia tempora, pro inducendis appellationibus, fuisse constituta, & hoc pro Judicum & locorum distinctione, ex *l.2. cum anteriaribus, Cod. de tempor. appellat.* fuit unum duorum mensium, quando scilicet appellabatur à nominatione ad munera, ex *l. 1. eodem tit.* Quod qualiter accipiendum sit, Cujacius, *observat. iu parath. de Posthumis, ad eum Titulum.* Et facit de Jure Regio, *Lex* 23. *Titulo* 23. *parte* 3. Ubi Gregorius, *Glossa* 1.

18 Sin antem non introductis appellationibus
tempora laberantur, poterat peti temporis re-
paratio, eâque lapsâ, alteri intra Quadrimestre
concedi omnia alia post terminum lapsum, repa-
ratione denegandâ, ut benè Cujacius, *lib.* 12.
19 *observ. cap.* 4. & *lib.*16. *c.*7. † Et videtur facere
Textus, *in dicta l.2.Cod.de temp. appell.* Qua con-
20 stat quatuor fuisse fatales dies. † Et præter fa-
tales, seu temporales fuisse quoque reparationes
idest lapsi temporia peragendæ appellationis,
redintegrationem & restaurationem; Quos dies,
etsi Aliqui autumassent sublatos fuisse, & abrogatos per Justinianum: Tamen verius est tempora ipsius durare, ut constat ex illo Titulo Justin. *in scriptis, Cod. de temporibus, & reparationibus appell.* tradit Balboa, *hîc sub dicta n.* 5.

Deinde autem, ex *dict. l.* 2. pro reparatione 21
si fatales & temporales dies transacti, & elapsi essent, unus concedebatur mensis; ut patet ex *dicta l.* 2. & tradit Pichardus, non unus annus, ut tradit Balboa. Et post secundum hunc lapsum tertia reparatio; mox quarta concedebatur, quarum unaquæque constabat 30. diebus. Sed quinta non aliter concedebatur, quàm si intra tres menses à Principe impetraretur; Ita ut proximus post quamcunque reparationem fatalis dies esset, cujus loco Justinianus, cùm facilè fatalem unum diem observari cerneret, decem fatales constituit, & subsequenter 5. totidemque antecedentibus diebus, *dicta l. cum anterioribus, Cod. de tempor. appell.* Ubi *in* §. *cum antea*, Docent Doctores, & prosequuntur Cujacius, *suprà de præscript. c.* 7. & 16. Godofredus, *in notis ad dictam leg.* 2. Donellus, *dicto lib.* 28. *comment. cap.* 7.

Sed Jure autem nostro, in dicendis, & præ- 22
sentandis appellationibus, certa sunt constituta tempora. Ut *in l.2. tit.17. lib.4. recopil.* Ubi Azevedus, & Guttierrez, *pract. lib.1.q.203.& q.104.* Ubi disputat de quæstionibus, quibus terminis Appellans teneatur coram Judicibus superioribus; & sub quibus pœnis, & An sit deserta appellatio, si tantùm litteræ testimoniales sint præsentatæ in termino à Judice designato; & non totus processus? De quibus videbis quæ adduxi, *sub Rubr. q.* 5. versic. *ad quintam.*

Denique verò quartum, & ultimum fuit tem- 23
pus assignatum ad appellationes prosequendas; annus videlicet, & ex causâ biennium, aut plus, ut jam adduxi, *à n.*1. per Textum nostrum, *dicta cap.4. & dicto cap. ex ratione hoc tit. & ex l.fiu.* §. *illud, & Auth, ei qui, Cod. de tempor. appellat. ex dict. Clem.* 2. *sicut hoc tit. & ex dict. l.* 11. *tit.* 18. *lib.4. compilat.* Expendunt Relati, *ubi suprà*, & Cujacius, *in novella* 93. Menochius, *de arbitrariis casu* 446. Osascus, *in Pedemont.decis.*28. Gailius, *iu pract. lib.*1. *cap.* 141. Petrus Gregorius, *lib.*50. *Syntagm. cap.*2. *n.*31. & *de appellat. lib.6. cap.*10. & *lib.8. cap.2. à n.*7. Azevedus, *in dicta lege* 11. Balboa, *hîc n.*8. Pichardus, *dicto* §. 21. *n.*5. & 6. Dicentes anni & biennii tempora dici fatalia. Riccius, *collect.*245. ad Textum nostrum, *in dicta Auth. ei qui, Cod. hac tit.*

Excipiuntur ab hac Regula casus, *legis* 7. 24
*tit.*18.*lib.4.recopilat.* Ubi cavetur; Quòd in casibus non excedentibus summam decem millium MARAPETINORUM, Appellatio ad consistoria Civitatum interponi possit. Ubi eliguntur duo Decuriones, qui simul à Judice à quo, de causa cognoscant, & in his debere Appellantem quinque dies ad appellandum, & triginta ad appellationem prosequendam, intra quos tenetur causam deffinitivè concludere, tradit Balboa, *hîc num.* 10.

Et latè scribens Guttierrez, *pract. lib.*1. *q.*107. Agit de quæstione aliâ, An appellatio ad Civitatis Consistorium, vel Villæ, habeat locum quando ex statutis Civitatum, & Villarum, pro damnis Montium, & Pastuum, aut Vinearum imponitur pœna; cujus pars applicatur Custodibus, vel Denunciatoribus, & pars Civitatis, aut Villæ Con-

Concilio, parsque Judici sententiam proferenti eamque resolvit affirmativè latè corroborans, *num. sequentibus*, Videndus, & *q.* 2. Agit de alia *infrà* scribenda, & de prælatâ quæstione à nobis propositâ, benè & latè agit videndus, *tot. à quæst. 9.*

25 Etenim potest statuto primi anni fatale breviùs constitui, Docet Mascardus, *de probationibus, conclus.*117. *n.* 21. Tradit Barbosa, *hic n.* 2. Addens apud Lusitanos per ordinem Regium *lib.* 3. *tit.* 70. §. 3. Tempus sex mensium assignari ad prosequendam appellationem, & sic post statutum Capitolinum, *lib.* 1. *cap.* 81. Fatalia in secundâ instantiâ, esse sex mensium, & Naldus *in cap. ab eo cap. hac tit. lib.* 6. Dicit appellationes in criminalibus expediendas esse intra sex menses per Ecclesiasticos Judices ex constitutione Pii V. quæ incipit, *licet Juri.*

26 Ex his enim jam videbis; & ex dictis, *suprà* in primo fatali anno esse finiendam appellationem, quòd si Judex delationi causam dederit, aut inevitabilis alia ratio fecerit moram, ex Textu nostro, & *dict. l. fin.* §. *illud, Cod. de temporib. appellat.* Gregorius, *in l.* 14. *tit.* 23. *p.* 3. verbo *el Juzgador* Balboa, *hic num.* 13. Alia adductis Pichardus, *dicto* §. 21. *à n.* 9. Tunc revera fieri locum biennio ipso jure ex Textu nostro; Itaut nullâ restitutione opus sit, & hoc si modo causa ab Appellante allegetur, & probetur, ut docent Abbas & Decius, *cal.* 1. Beroius, *num.* 10. *hic*, Balboa, *hic dicto num.* 13. Datur enim secundus annus ex causâ: cum multis Barbosa, *hic nu.* 3. Ubi resolvit cùm Scaccia, *de appellationibus q.* 15. *n.* 27. & 28. & Sforcia Oddo, *de rest. q.* 70. *art.* 6. & 7. *sub num.* 35. & 36. Ut cùm annus concedatur ipso jure non posse concedi per viam restitutionis ante lapsum primi anni, nec alibi quod tempus per viam restitutionis in integrum.

27 Et ut concedatur secundus annus, quatuor debent concurrere, primò, quòd Appellans non potuerit ex necessariâ, seu justâ causâ impeditus prosequi & terminare appellationem in primo fatali. Secundò, quòd ipsa causa justa, & necessaria sit evidens. Tertiò, quòd si non fuerit toto tempore impeditus, fecerit aliquid in primo anno. Quartò, ut lapsus omninò sit totus primus annus; Nam eo non elapso non conceditur secundus; Refert Guid. Pap. *tract. de appellat. qu.* 101. *num.* 64.

28 Qui dicit quòd finito primo anno debet Appellans probare causam impedimenti; quæ si justa sit Judex declarabit ei competere secundum annum datum à lege, & ipse Barbosa, *in cap.* 8. *hoc tit. num.* 3. cum Scaccia, *dicta qu.* 15. *n.* 146. & Mascardo, *de probat. n.* 116. Ait Appellanti impedito incumbere onus probandi; Quare illam non sit prosequutus intra legitima tempora, & de prædictis requisitis loquitur Andreas Valensis, *in Rubrica hic*, §. 15. Ubi *n.* 1. & 2. Dicit quòd debet esse justum impedimentum inevitabile; seu inexorabile, & non affectatum: Nam si Appellans illud affectaret, vel sua culpa illi causam præbuerit, æquum non esse eum in hac parte subveniri, ex *l.* 2. §. *si Quis tamen, ff. si Quis cautionibus*, cumque in facto consistat, & ex facto dependeat, ait ut non debeat præsumi, ex *cap.* 1. *de constitut. lib.* 6. *cap cum in jure de officio delegati*, sed omninò, & plenè, atque evidentissimè esse probandum, ex *dicta l. ultima. C. de tempor. appell.* & *dicto cap. ex ratione* 8. *hoc tit.* tradit etiam Pichardus, *dicta* §. 21. *manud. p.* 4. *sub num.* 10.

Notabis autem non sufficere solam impedimenti probationem, nisi ultra Appellans de diligentia suâ doceat etiam ad impedimentum amovendum; quia tunc demum dicitur ex justâ, & necessariâ causâ impeditus: Quando factâ diligentia remanet impedimentum, & qui potest facere, ut possit jam dicitur posse *l.* 135. *de Regulis Juris*, nec dicitur impeditus, qui facilè potest impedimentum amovere; Imò dicitur illud volens pati, ut tradunt Scaccia, *de appellat. dicta quæst.* 15. *Articulo* 16. Valens. *dicto* §. 14. *num.* 6. 29

Etenim si de impedimento non constiterit evidenter, nec appareat de protestatione, de non lapsu fatalium poterit Judex, à quo lapso termino sententiam suam velut desertâ appellatione executioni mandare, Quod ut de primo anno jam suprà adduxi, sic & de hoc secundo procedet, sed hoc, Parte citata, ut tenet Baldus, *in l. si contra, Cod. hoc tit.* & *in l.* 2. *in fine, Cod. de temp. appell.* & Francus, *in dicto cap.* 8. *hoc tit.* sed ait Maranta, *p.* 6. *in praxi actu* 2. *de appel. num.* 23. procedere non spectato lapsu biennii. Quia Lex non dat biennium, nisi justâ subsistente causâ, & quidem evidenter probatâ; Tum quia primum annum Lex appellat primum fatale, & secundum annum vocat secundum fatale, *dicta l.* 2. & ibi, *Cod. de temporibus appellat.* Sed Ego existimo, ut sicut ad desertionem appellationis pro primo fatali desideratur, ut primus integer annus elapsus sit; Sic etiam, & in fatali anni secundi, ut patet ex jam dictis *suprà.* 30

Dubitabis primò, An prædictum impedimentum possit probari juramento Appellantis, & Rota, *sub hac tit. decis.* 15. *in novis.* Pichardus, *dicta p.* 4. *manud. dicto* §. 21. *sub n.* 10. ex Speculatore, & Guidone affirmat, eoque modo evidentissimè probari, secundum quo requirit Imperator, *in dicto* §. *illud*; Nam satis credimus factum, si modò impedimentum probare volens adjiciat semoto eo, causam se prosequuturum, ut observat Gailius, *dicta lib.* 1. *pract. cap.* 143. *n.* 1. Tamen Andreas Valensis, *dicto* §. 15. Rub. hic, hoc si absolutè non admittit *num.* 3. nisi in causis fortè modici præjudicii. † Quia juramentum præsertim ultroneum, nec à Judice, nec ab Adversario delatum, non potest servire pro ullo genere probationis, eo quòd quando ejus usus permittitur; est potiùs exoneratio, quàm probationis species, ex *dicta l. ultima*, §. *illud, C. de temporibus appellat.* De quo dixi plura, *sub tit. de Jurejurando*, & *ibi in cap. fin. de lato juramento.* 31 32

† Et videtur prædictum admittere Barbosa, *in cap.* 8. *hac tit. sub num.* 3. *in fine*, dum cum Mascardo, *dicta conclus.* 226. *n.* 15. Admittit eam probationem per juramentum, dummodo non agatur de magno præjudicio, & homo sit integer, quando impedimentum non possit per Testes probari. Iterum idem Barbosa, *hic, num.* 8. Ubi *num.* 7. cum Mascardo, *dicta conclus.* 116. *n.* 12. Refert quòd si impedimentum est facto Judicis, debet Appellans protestari, si verò facto ipsius Appellantis, non item Ignacius de el Villar, *in sylva resp. q.* 4. *num.* 11. 33

Et video eundem Valensem, *sub dicta num.* 3. §. 15. dicere quòd cùm Justinianus requirat, *in dicto* §. *illud* evidentissimam probationem non sufficiat Juramentum Appellantis, cùm unius 34

Testis

Testis Testimonio, quia quando à jure, vel Canone liquida, seu evidens (& à fortiori quando evidentissima) probatio requiritur, ea non potest confici ex conjunctione duarum imperfectarum (de quo dixi, *suprà sub Rubricâ de prob.* agens de dubio, An duæ semiplenæ probationes conjungantur) quare in proposito, ait Valensis; ut hujusmodi impedimentum debeat probari, vel per duos Testes idoneos, vel per Partis adversæ confessionem, vel per instrumentum, nisi aliàs sit notorium evidentia facti.

35 Quare, idem Valensis, *in Rubr. hic dicto* §. 15. *num.* 4. Ait nec Judici credi asserenti tale impedimentum, etiam ex propriâ personâ, ut si fateatur se ob valetudinem non potuisse vacare causæ cognitioni; aut pro Tribunali sedere, ne facile fraus fiat, *l. si fortè ff. de castrensi peculio*, neve in Judicio, tam judicantis, quàm testificantis persona fungatur, *cap. ex litteris de probat. in l. famæ, ff. de verborum signific.* Adeò ut licet in Judicio Testis unus probet semiplenè: Tamen Judici in Judicio non aliter credatur, quàm per acta judicialia, vel aliàs constet per legitima documenta, ex dictis *suprà in cap. quoniam contra* 11. *de probationibus*, & *in cap. à nobis* 28. *de Testibus*. Et hanc fieri, ut licet facilia sit præsumptio juris pro justitiâ sententiæ latæ à Judice, *cap. bona de electione*. De quo aliqua dixi *in cap. sicut* 16. *de sent. & re Jud.* sed non pro Judicis facto.

36 Alii inquam existimarunt prædicti impedimenti probationem pendere à Judicis arbitrio, eique relinqui: sic cum multis Scaccia *de appellation. q.* 15. *n.* 147. Flaminius, *de resignatione lib.* 11. *q.* 13. *à num.* 21. & conclude utcunque hoc sit quod appellatus possit contrarium probare, ac fuerit probatum ab appellante, Mascardus, *de probat. conclus.* 884. *num.* 11. Bernardus Grave, *ad practicam Cameræ Imperialis, lib.* 1. *conclus.* 143. *consider.* 1. *num.* 2. Barbosa, *in dicto cap. ex ratione*

37 *sub dicto num.* 3. † Sed quod apparitori credatur ad probandum impedimentum prosequendæ appellationis, & ut non currant fatalia tempora; tradit Antonius Faber, *Cod. de appell. decision.* 10. Riccius, *collect.* 245. versiculo, *limita tertio*.

38 Ad quartam quæstionis partem: Ex qua causâ possit fatale primi anni prorogari pro secundo anno, vel tertio jam ex dictis apparet. Etenim impedimentum in personâ appellantis contingens facit locum biennii in pluribus casibus, quod si adhuc ex eisdem impedimentis biennio appellans excludatur; iterùm reparabitur ei lapsus, restitutione in integrum petitâ, ut dixi, *suprà in princ.* & notat communis *in dicta Auth. ei qui. Cod. hoc tit.* Abbas, *in dicto cap. ex ratione* 8. *hoc tit. n.* 3. & 9. Decius, *num.* 12. Præposit. *n.* 33. non quidem, itaut transacto biennio alter, ei concedatur annus sed ut rescissus tempus præfiniatur, quo injectâ biennii morâ reparari possit Abbas, *suprà n.* 9. Afflictis, *decis.* 175. Benincasius, *de privileg. paupert. privilegio* 3. *num.* 18. cum aliis Pichardus *suprà in manud. p.* 4. *dicto* §. 21. *sub num.* 10. & 11.

39 Itaque fiet, in sequentibus casibus Appellante excusari à desertione appellationis; ex eo quòd non prosequatur appellationem: Primò ratione impedimenti sui, aut Judicis. Secundò, ratione paupertatis: Probat hîc cum multis Barbosa, à *num.* 10, & præter illos Petrus Gregorius, *de appell. cap.* 2. *num.* 13. Gailius, 1. *pract. cap.* 142. Ubi disputat Quis dicatur pauper, de quo plures aliis relati à Barbosa, *hic num.* 11. Menochius, *de arbitrariis casu* 65. Morla, *in emporio tit.* 12. *q. ultima*, refert Pichardus, *suprà dicto* §. 21. *in manud. p.* 4. *sub num.* 10. Riccius, *collect.* 245. Boërius, *decis.* 246. & qualiter pauper quis probetur dixi, *suprà in cap. si qui Testium* 8. *de Testibus*, Ubi videbis applicans *ibi* dicta, pro hoc dubio aliqua adduxi, *suprà sub cap.* 4. *hoc tit.* † Vel ratione infirmitatis Valensis *in Rubrica hic*, §. 14. *n.* 2. 40
Ubi *n.* 1. Dicit varias posse concurrere causas, vel ex parte appellantis, vel ex parte appellati, vel ex parte utriusque; vel Judicis, vel alicujus tertii, vel denique ex casu, & fortuna, ubi de quocunque, *num. sequentibus* exemplificat, & ego adjicio sequentes casus, & de Paupertate *ibi num.* 3. Dicit excusare, quando opus sumpto aliquo, secus contra, ubi dicit, ut nec videatur opus protestatione Pauperis maximè si sit nota Judici.

His præhabitis absque disputatione, & solùm doctrinæ gratiâ; Adjungo casus sequentes, 41
Primò, ut prædictum tempus non currat tempore Pestis, Antonius Faber, *in decis.* 3. *de temporibus appell.* Ricc. *in collect. ad nostrum Textum* 245. ad comprobandum hunc casum adjunges dictum, *suprà in cap. ex transmissa* 10. *cap. cum vobis* 14. *de præscript.*

Secundò, pendente compromisso, dummodò 42 hæc pendentia probetur per Scripturas, Antonius Faber, *in decis.* 2. *Cod. de temporibus appellat.* Riccius, *suprà* versic. *limita secundo*, Dicens ut nec ei debeat currere tempus, qui semper litigat; licet coram Arbitro, quòd notat, *ad Auth. si tamen, Cod. de tempor. appellat.* Barbosa, *hic, num.* 9. cum Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 7. *Trid.* 32. *num.* 19. *pag.* 319. Videndus Scaccia, *de appellationibus q.* 12. *num.* 110. Balboa, *hic, num.* 17. *ex novella* 23. *de appellation.* Dicens hoc in casu elapso biennio posse Judicem de appellationis causâ cognoscere, si deserto compromisso Litigatores ad Judicem revertantur, quibus utiliter cedet tempus, quod tempore compromissi ex anno, vel biennio supererat. Et addit hoc etiam translatum esse ad Jus nostrum Pontificium, ex *Clem. quandiu hoc tit.* Ut sive abhomine, sive à jure tempus præscriptum sit, non decurrat, quadiu causa in compromisso hæret, probat Barbosa, *in dicta Clem. num.* 1. & 2. cum multis ab eo relatis, & Guttierrez, *de juram. p.* 3. *cap.* 5. *num.* 15. sic declarandus Valensis, *in Rubricâ hic*, §. 12. *num.* 2. Ubi dicens durante compromisso, prædictum tempus cursum non habere, ex *dictâ Clementinâ*, *ex Auth. si tamen, Cod. de tempor. appellat.*

Tertiò, ut si facto Principis Litigator appel- 43 lationem prosequi non potuerit, ut *in Auth. sed lis Cod. temp. appellationum*, Thesaurus, *in decisione* 135. cum eis Riccius, *dicta collect.* 245. versic. *limita quarto*. Unde Balboa, *hic, num.* 16. ait cursum fatalium, tam in primo, quàm in secundo anno sisti, in manere in suspenso v. g. in appellatione, quæ sit ad Principem, ejusve Sacrum Consistorium, quia cum contingat, ut ibi ob negotiorum multudinem non possit lis concludi *l. præcipimus C. de appell.* sufficiat appellanti coram Superiore causam introducere, eo quòd ex solâ introductione perpetuabatur causa, ut probat Text. *in l. fin.* §. *si tamen C. de temp. appell. novell.* 23.

§. *ad*

§. *adhac sancimus de appellat.* & intra quæ tempora, Quam quoque rationem Pontifex transtulit ad appellationes, quæ ad sacrum Papæ Auditorium deferuntur, ea *cap. insinuatione* 50. *hoc tit.* Ubi in versic. *Lir qua in Consistorio Principis*, notant Doctores, quòd in Supremo Principis Audisorio non datur instantia, nec currunt fatalia. Menochius, *conf.* 790. *nu.* 8. *vol.* 8. Grammat. *decis.* 13. *in fine*, cum aliis Barbosa, *in dicto cap.* 50. *n.* 3. & 4. & sentis Valensis, *suprà dicto* §. 14. *sub num.* 9.

44 Quartò, si hæc instantia fuerit Partium consensu prorogata, Mynsing. *centuria* 3. *observat.* 49. de quo qualiter contingat dico, *infrà* Pichardus, *suprà dicto* §. 21. cum Petro Gregorio, Gailio, & Cujacio.

45 Quintò, ut fatalia non currant, mortuo Appellante, Crescent. *decis.* 4. *hoc tit.* Riccius, *suprà dicta collect.* 245. versic. *limita octavo*; Nam ut jam dixi ea justo impedimento Appellantis, elapso termino ad appellandum, non officit Appellaturo, aut Appellanti, & existente justo impedimento cum protestatione, & probatione per Testes, si causa sit talis, ut nequeat per Procuratorem expediri, Joseph. Ludovicos, *in decis. Perus.* 56. Mynsing. *cent.* 3. *observat.* 59.

46 Limitabis sextò, propter dolosam Procuratoris negligentiam in non prosequendâ appellatione, Crescentius, *decis.* 8. *hoc tit.* Casador. *in decis.* 5. *eodem*, Riccius, *suprà*, & faciunt dicta, *suprà in cap.* 4. *de Procuratore negligente ad appellandum*, Quid si negligens sit; Non tamen dolosus, *infrà q.* 2. versic. *ad quartam*, & Valensis, *in dicto* §. 14. Rubricâ, *hic sub num.* 10. Ait contra Procuratorem dari actionem mandati, si solvendo sit, ea *l. si remunerandi*, §. 1. *l. si Procuratorem*, & *l. à Procuratore*, *ff. mandati*, *l. si Procurator*, *Cod. de Procuratoribus*.

47 Septimò, ut non currant fatalia hæreditate jacente, donec hæreditati jacenti detur Curator, Mohendan. *in decis.* 10. Pro quo videbis quæ dix, *suprà de præscriptione hæreditatis jacentis*, & *vacua*, *in cap.* 8. *de præscriptionibus q.* 3. versic. *ad secundam*.

48 Octavò, limita ut non currant facta alia Appellanti super attentatis: Quia persecutio attentatorum impedit cursum fatalium. Rota, *in decis.* 15. & 29. *hoc tit. in novis*, Riccius, *dicta collect.* 245. versic *limita undecimo*. De quo plura notavi, *suprà in cap.* 1. *hoc tit.* & *infrà* ago latè.

49 Nonò, etiam suspenduntur fatalia stante impedimento proveniente ex Partis adversæ cavillatione Mastrillus, *in decis.* 185. Quod dicit verum Riccius, *suprà*, in versic. *limita* 12. Licet ille loquatur in primâ instantia.

50 Et sic evenit, ut Mortuo etiam uno ex Litigatoribus, seneatur Alter superstes prorogare fatalia, ne ei currant, Mohendan. *decis.* 10. *suprà*, & cum eo Riccius, *dicta collect.* 245. sub versic. *limita* 10. Videbis Valensem, *in Rubrica hic*, §. 14. *n.* 4. & 5. De his duobus casibus scribere.

51 Limita decimo, ut non currant fatalia in causis reclamationum à sententiis Præfecti Prætorii, ut in Senatûs-consulto Neapoli. Afflictis, *in decis.* 78. Aliquid Capetius, *decis.* 109. Faciunt dicta de appellatione ad Imperatorem, Papam, seu Supremum Consilium, seu in prædicto casu, refert Riccius, *dicta collectanea* 245. in versic. *limita* 15. Hodie prædictam limitationem non habere locum ex decreto noviter interposito per idem Senatûs-consultum, ut apparet ex *decis.* 13. Grammatici, & ea simili statuto Senatûs Gratianopolitani, ut per Guid. Pap. *decis.* 135. alias duas limitationes refert Riccius, *suprà*, versic. *limita* 13. & versic. *limita* 14. De quibus jam *suprà* adductum est.

Undecimò limitabis, in Minore, cui datur restitutio, ex jam dictis, *suprà cap. præcedenti*; Nam sicut ei non currit tempus ad appellandum; Sic nec fatalia currunt ei ad prosequendam appellationem. Et pro ampliori tractatione, Adjunges dicta, *suprà*, An Minor, vel Rustica, seu Mulier restituantur adversùs omissam litis contestationem? *In Rubricâ de litis contest. q.* 15. Et An restituantur adversùs omissam probationem? *Suprà in cap.* 31. *de Testibus q.* 2. versic. *ad quartam*. 52

Ob idque in terminis, & resolutivè, Dico ob negligentiam Tutoris causarum dari Minori restitutionem adversùs lapsum fatalium prosequendæ appellationis, quamvis Tutor solvendo extiterit, sic Barbosa, *hic*, *n.* 12. cum Franchis, *in decis. Neapol.* 475. *n.* 3. Quidquid Ignacius de el Villar. *in sylva responso* 35. *q.* 5. Dicat quòd Minor restituitur adversùs lapsum temporis datum ad appellandum, quando Tutor, vel Curator non est solvendo, tradit Barbosa. † Qui *num.* 13. refert plures agentes de illa quæstione, An restitutionem petens fatalium, debeat se probare læsum? Et pro affirmativa, quam tuentur Mynsing. Cacheran. Vincent. Alex. Laudens. Vincent. Cala & alii probatur satis, *suprà* ex adductis de Appellante, qui necesse habet probare impedimentum non prosequutæ appellationis. Alii inquam negativè respondet, inter quos Mascardus, *de probationibus conclus.* 1273. *n.* 47. Amator Rodriguez *de modo examinandi processum cap.* 8. *à nu.* 22. De quo jam diai sub dictâ quæstione, An Minor restituatur adversùs omissam probationem. † Alii inquam distinguunt nam si Minor est Reus in appellando, restituatur, aut est Actor, & tunc non appellando, non dicatur læsus absque aliâ probatione, sic Romanus, & Cacheranus, quos refert Barbosa, & pro hac faciunt notata, *in cap. fin. de Re judicatâ* & latè, *in cap. fin.* §. *fin. de Jurejurando*. 53 54 55

Sed alii inter quos Menochius; *lib.* 3. *de præsump.* 92. *sub numero* 9. & Sfortias, dicunt quòd si loquamur de aliqua probatione summariâ, ad docendum de bono jure petentis restitutionem in integrum, tunc veram esse communem sententiam jam relatam, scilicet ut sit necessaria probatio. Sin autem de probatione faciendâ super bono jure minoris in causâ principali, hoc in casu, non esse necessariam, & sic procedere secundam negativam, quemadmodum dicendi declarant, Sfortia Oddus, *de in integrum restitutione q.* 63. *art.* 4. *sub nu.* 36. *p.* 2. Mascardus, *de probationibus conclus.* 1223. *nu.* 46. Ut in casu quo ipse Minor necesse non haberet probare læsionem, Appellatori tamen integrum sit probare Minorem non esse læsum; seu jus non fovere. 56

Jam pro complemento hujus dubii quæritur Num fatalia computentur in causis minoribus? Decisum affirmat de Amatis, *in decis.* 56. Refert Riccius, *dicta collect.* 245. *circa finem*. Sed de jure nostro videtur in dubium ea dictis, *suprà de appell. ad Concilia Civitatum*. † Et An tempus fatalium, tempus habeat in causis spiritualibus; Item respondeo affirmativè cum eodem Amato, 57

in

59 *in decis. 69.* & eodem Riccio. † Ad plures verò quæstiones de restitutione fatalium tam adversùs primum annum, quàm adversùs secundum, est videndus Sfortia Oddus longè agens, *de restitutione in integrum parte 2. quæstione 70. & quæstione 71.* per septendecim Articulos omninò videndus, ut de fatalium prædictâ concessione, optimè respondens; Ad alia de tertio fatali loco, *infrà, in capite 8. hoc Titulo.*

QUÆSTIO II.

An Judex appellationis faciat vim proferendi sententiam definitivam post lapsum temporis ad prosequendam appellationem? Et An Ecclesiasticus faciat vim exequendo suam Sententiam post terminum datum à Judice ad prosequendam appellationem? An possit fieri executio Sententiæ, dato tempore, ad appellandum, seu An mandari queat intra tempus appellationis? An deferatur appellatio, Procuratore negligente, in prosequendo etiam, quod solvendo non sit? Et an ut causa non dicatur deserta, sufficiat, ut commissio causæ esset posita in Banco Cursorum, infrà decem dies, ubi ad plures casus, & de ejus desertione? An terminus, sive dilatio currat articulo dissensus, vel alio præjudiciali pendente, si Opponens succumbat, & Quid si habeat justam causam litigandi, & fuerit ab expensis absolutus?

SUMMARIUM.

1 *Appellans, nec Appellatus non admittuntur, post terminum à jure concessum, tanquam si ab initio non fuisset provocatum, numero 2.*

3 *Sententia lata post lapsum temporis prosequendæ appellationis non valet, ut latam à non suo Judice.*

4 *Judex Superior vim facit pronuncians post temporis lapsum, nisi constaret de impedimento.*

5 Cap. licat de sententiâ excommunicationis lib. 6. latè sub cap. Pastoralis, §. verùm hoc tit. q. 4. à num. 14.

6 *Terminus uterque parificatur, sive Legis, sive Hominis, si in eo appellatio non sit prosequuta.*

7 *Judex Ecclesiasticus exequendo suam sententiam, post terminum ad appellandum, & prosequendam appellationem, vim facit.*

8 *Declaratio Judicis, & pronunciatio in tempore ad appellandum, & prosequendam appellationem, erit verbum legis.*

9 *Judex, à quo potest tempus anni restrictiùs moderari: Item, & biennii ad prosequendam appellationem, & præfigere terminum ad introducendam appellationem, non ad prosequendam appellationem.*

10 *Executio sententiæ fieri nequit dato tempore ad appellandum, n. 11.*

12 *Appellatio deserta dicetur, si non probetur dolus Procuratoris eam non prosequentis, procedet etiam per viam restitutionis.*

13 *Dominus succurritur si Procurator, vel Tertius solvendo non sit.*

14 *Appellatio deserta non dicetur, si commissio appellationis posita sit in Banco Cursorum, n. 17. vel si iter arripiatur, n. 15. vel per solum actum impetrationis rescripti, numero 16. 18.*

19 *Appellatio censetur deserta ex pluribus causis, & assignantur septem casus, n. sequentibus.*

27 *Judex in dubio debet pronuntiare appellationem non esse desertam.*

28 *Deserta censetur appellatio, quoties rediens ad Apostolos habuit Reverentiales, & infrà decem dies, non fecit committere causas.*

29 *Deserta censetur appellatio, ubi Appellans, penes Regentem loco vice Cancellarii non institerit pro signaturâ commissionis obtinenda, & ad Cursores præferendâ, infrà viginti dies.*

30 *Deserta censetur appellatio, quando appellans infra annum, si habuit Refutatorios, non obtinuit committi causam appellationis, & citari ad dicendum.*

31 *Deserta censetur appellatio, quoties Appellans cui datus est terminus juris, infrà eum non redit ad Apostolos, vel causam commisit.*

32 *Deserta appellatio, quibus diebus censeatur ex constitutione Regni Neapoli. Et quando de nullitate agatur? Num. 33.*

33 *Nullitatis tractari potest, appellatione desertâ, juxta terminos constitutionis Neapoli. Ubi de qua nullitate?*

34 *Deserta appellatio quos pariat effectus? Num. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41.*

42 *Desertio appellationis attendi debet, & super ea pronuntiandum.*

43 *Deserta appellationis cognoscit Judex, à quo extitit appellatum.*

44 *Sententia super desertione appellationis est interlocutoria.*

45 *Princeps potest appellationem desertam admittere ex aliquâ præsumptione verisimili, & reparare non aliàs inferior, numero 46.*

AD primam quæstionis partem, quæ idem habet, ac secunda quæstionis pars. Breviter respondeo, ex ea adductis *hic, quæstione 1.* & ex dictis *cap. 5. suprà hoc Titulo.* Et ego claritatis gratiâ, Distinguò inter lapsum termini juris, & hominis. Et quoad primum, Dico quòd post terminum à jure concessum ad prosequendam appellationem, non admittitur Appellans nec Appellatus, cùm appellatio remaneat deserta, probat, *Clementina si appellationem hoc titulo,* & probatur ex eo quia, ut jam dixi appellatio censetur deserta, quoties appellans eam non sit prosequutus, intra tempus à jure præscriptum, v. g. intra annum. 1

Retrò enim fingitur nunquam appellatum esse, ut jam dixi, & *lege fin. §. illud, Cod. de tempore appellationis.* Tanquam si ab eo minimè fuerit provocatum: Sic Maranta, *in praxi, parte 6. actu 2. sub hoc Titulo, numero 109.*

Azevedus, *in lege 2. num. 34. Titulo 18. lib. 4. recopilationis*, Vestrius, *de stylo Curiæ, libro 3. capite 6. numero 16.* Balbna, *hic à numero 36.* & apparet ex Textu nostro, & *in capite sæpè 44. hoc Titulo Clementina sicut eodem, leg. si Præses, Codice quomodo, & quando Judex Authentica ei, qui, lege fin. §. illud, Cod. de temp. appellat. dicta l. 2. tit. 8. lib. 4. recop.*

3 Unde ad dubium, Respondeo sententiam definitivam latam, in causa appellationis, post lapsum temporis prosequendæ appellationis, non valere tanquam latam à non suo Judice, & tradit Glossa magna, *in dictâ Clementinâ, si appellationem*, per Textum illum: Tradunt Hostiensis, & Butrius, *in cap. extat hoc Titulo*, Alexander, *cons. 114. volumine 1.* Rota, *sub hoc Titulo in antiquis decis. 605.* Ubi dicit ita fuisse observatum in Curiâ Romana, tradit Cevallos, *de cognition. per viam viol. p. 2. quæstione 146.* & est ratio; Quia sententia lata à non suo Judice, & nulla, *cap. at si Clerici de Judiciis.* Ubi latè dixi, & sic contingere in Judice appellationis, quia transacto tempore, habetur non Judex, ac si ad eum appellatio non interponeretur, ob idque jurisdictionem reddi ad primum Judicem, ex *lege 2. in fine, Cod. de temporibus appellationum, l. si contra, Cod. hoc Titulo.*

4 Indeque fieri vim ab Ecclesiastico Superiore pronunciante post temporis lapsum, nisi constaret impedimento non prosequentis, ex adductis, sic Cevallos, *suprà, num. 2. & 3.* Alexander Trentac. *lib. 2. variar. res. 5. Titulo de appellat.* Videbis Riccium, *collect. 645. ad dictam Clem. si appellantem*, & *infrà* in versiculo, *ad ultimam.*

Nec obstat Textus, *in cap. licet de sententia excommunicationis, lib. 6.* Ubi sententia lata excommunicationis post appellationem legitimam, etiam postea desertâ appellatione, non convalescit: Quia respondet ex Glossa *ibi*, Textum illum loquutum esse de sententiâ excommunicationis latâ, quæ ipso Jure nulla est: sicque non convalescere, cum inferioris Jurisdictio suspensa sit per appellationem, *cap. cùm contingat. 36. de officio Delegati, cap. per tuas 40. de sententiâ excommunicationis, cap. venientes de Jurejurando*, cumque ea sententia à principio fuisset nulla; non potuit postea convalescere desertione appellationis, *cap. non firmatur, de Regulâ Juris, lib. 6. leg. quod ab initio 30. ff. eodem.* Nostrum verò Textum, & similia jura procedere in appellatione propositâ post sententiam, quæ sententiam à Judice prolatam non efficit nullam, sed suspensam, *cap. si à Judice hoc Titulo lib. 6.* Ita docent communiter Doctores, *in dicto cap. licet*, Lapus, *allegatione 1. num. 10.* Dominicus, *cons. 99. num. 4.* Etenim nos loquimur de appellatione à sententiâ validâ, quæ mediâ appellatione suspenditur; Textus verò *in dicto cap. licet*, Quoties appellatur à sententiâ nullâ, quæ non convalescit appellatione desertâ, Expendit Præpositus, *in dicto capite sæpè 44. num. 36. hoc Titulo*, & mihi non abs re iste videtur intellectus, etsi videam aliter interpretari Textum, *in dicto cap. licet*, Balboam, *hîc, num. 49.* & Grannam, *num. 11.* juxta fictionem juris, de qua dico, *infrà in cap. Pastoralis, §. verum hoc tit.*

6 Ad secundam quæstionis partem, An Ecclesiasticus faciat vim exequendo suam sententiam, post terminum datum à Judice ad appellationem prosequendam? Ut respondeam, Præmitto dictam appellationem censeri desertam post terminum legis ad eam prosequendam, sicque sententiam firmam manere, & transire in rem judicatam ex dictis juribus procedere, non solùm in tempore legis elapso, sed etiamsi appellans non prosequatur intra terminum præscriptum à Judice; Quia quoad hunc articulum uterque terminus parificatur ut hîc, & *in cap. 4. hoc Titulo.* Ubi Abbas *numero 3.* Decius, *numero 6.* Azevedus, *in dicta lege 2. titulo 18. lib. 4. recopilationis num. 36.* Balboa, *hic sub num. 39.*

7 Unde ad dubium, respondeo Judicem Ecclesiasticum exequendo suam sententiam post terminum lapsum ad appellandum, seu prosequendam appellationem, vim facere, ex *dictâ Clementinâ, sicut hoc Titulo, & ex dicto cap. licet*, per quem ita probat Cevallos, *dicto lib. 2. de cognitione per viam violentiam quæstione 106.* & per Textum, *in lege Præses, Cod. hoc Titulo*, Docent Francus, *in dicto capite 4. hoc Titulo*, Federicus de Senis. *cons. 27.* de Afflictis, *in constitutionibus Regni Siciliæ*, verbo, *appellationi tempora.* Et procedit ex eo, quia Judicis authoritas est viva vox Legis, *leg. nam & ipsum 8. ff. de Justitiâ & jure.*

8 Et cùm Lex concedat Judici hanc facultatem abbreviandi tempus ad prosequendam appellationem, illa Judicis declaratio, & pronunciatio erit verbum Legis. *Lege 4. §. duas, ff. de damno infecto, lege 1. §. omnia, ff. de veteri jure enucleando:* Alia adducens Cevallos, dicit *numero 6.* prædictam sententiam veram, & practicandam, quando fuit tempus sufficiens designatum à Judice ad prosequendam appellationem secundum distantiam loci, & causæ qualitatem, ut docent Francus *in dicto capite 4. hoc Titulo*, Quod dicit esse notandum Baldus, *in dicta lege Præses, numero 2.* versiculo *& Jure Civili, Codice hoc Titulo* Gravat. ad Vestrium, *lib. 7. cap. 20. numero 24.* versiculo *& quoniam.* Et probatur satis hæc doctrina, ex adductis hîc à Balboa, *à numero 22.* Ubi juribus in contrarium adductis, *ibi à numero 23.* Respondet *à numero 32.* & ad quæ erit videndus Granna, etiam hîc *à num. 8,*

9 Etenim Barbosa hic *numero 14.* dicit quòd Judex à quo potest tempus unius anni, seu biennii recisiùs moderari, secundùm locorum distantiam & personarum, ac negotiorum qualitatem Scaccia, *de appellationibus, quæstione 14. numero 50.* Ubi *numero 51.* dicit quòd Judex à quo potest præfigere terminum ad introducendam appellationem, coram Judice ad quem, non verò ad prosequendam, excipiendamque prosecutionem, quia esset ponere legem Judici ad quem, quod Judex, à quo non potest facere.

10 Ad tertiam quæstionis partem, An possit fieri executio, dato tempore ad appellandum? Suppositis quæ adduxi, *suprà in capite quoad consultationem 15. de re judicata:* Breviter nunc respondeo executionem fieri non debere, durante tempore dato ad appellandum, Glossa *in leg. unicâ*, verbo *novare, ff. nihil novari appellatione pendente Glossa in cap. non solum,*

verbo

verbo. *innovata hoc Titulo lib.6. leg. 5. titulo 27. p.3.* Ubi benè Gregor. Lopez. *& l.7. tit. 15. lib.2. fori*, & ibi Montalbus Gratianus, *regula* 180. Philippus Francus, *in dicto cap. non solùm.* Ubi ampliat uno modo, & limitat septem modis, & Speculator, *tit. de executione sententiæ*, congerit septemdecim casus, quibus impeditur sententiæ executio, *in §. postremo*, *num.* 1. cum aliis alios congerit Rebuffus, *ad constitutiones Regias Galliæ tit. de sentent. executoriis*, *art. fin. Glossa fin.* à *num.* 12. Petrus Duennas, *in Reg.* 273.

11 Et licet Bartolus, *in l. qui ultimo fin. ff. de pœnis*, affirmat prædictam Regulam non servari, sed Gratianus, *Regula* 445. veram esse præcipuè in multis casibus, quos congessit Antonius Gomezius, *tom. 3. variar. cap.* 13. *nu.* 35. Videbis Covarruv. *in pract. cap.* 23. 24. *&* 25. de Afflictis *decis. Neapol.* 341. *num.* 4. *&* 5. Felinus, *in dicto cap.* 15. *de re judicata num.* 23. versic. *limita* 3. Qui *in cap. sequenti nu.* 5. *de officio delegati*, eam regulam ponens, cum tribus limitationibus, congerit duodecim casus, in quibus executio, vel differtur, vel aufertur, benè Calderinus, *tit. de sent. & re judic. cons.* 1. alios adducit idem Gratianus, *dictâ Regulâ* 445. Et videbis quæ congerit Riccius, *collect.* 1457. ad Textum, *in l. non tantum*, *ff. hoc titulo*, de quo, *in dicto cap.* 15. *de re judicata.*

12 Ad quartam quæstionis partem, ex jam adductis *quæst.* 2. *& in dicto cap.* 4. *hoc titulo*, Dico ut Procuratore negligente in prosequendo appellationem, etiam quod solvendo non fuerit, si dolus non probatur, appellationem desertam dici; Ita ut Domino non succurratur, tradit Riccius, *collect.* 1619. ad Textum, *in cap. cum venissent.* Ubi Glossa de institutionibus, quod ampliat procedere, etiam per viam restitutionis in integrum, ut judicasse Rotam testatur Crescent. *in decisione* 7. *hoc Titulo*, Rota, *in decisione* 27. *de Procuratoribus*, in antiquis, ubi dicit etiam quòd Procurator non sit solvendo; Videndus Cassador. *in decis.* 5. *eodem.*

13 † Et Valensis, *in Rubrica hic*, §. 14. *sub num.* 10. *in fine*, Quòd ut Dominus sibi imputet necessum esse, ut negligentem Procuratorem elegerit, ex *cap. sæpè* 44. *hoc Titulo*, *l. sed etsi*, §. *fin. ff. de instiut. l. cum mandato*, §. *fin. ff. de minor.* Additque ut si Tertius, vel Procurator solvendo non sit succurratur, & per restitutionem in integrum, & Glossa, *in cap.* 8. *hoc Titulo l. properandum*, §. *fin. Cod. de Judic.*

14 Ad quintam quæstionis partem, An ut appellatio non dicatur deserta sufficiat fuisse positam commissionem causæ appellationis in Banco Cursorum, infrà decem dies? Crescentius *in decisione hoc Titulo refert decisum*, quod excuset à desertione, & Cassadorus, *in decisione* 7. *&* 8. *de appellation.* Dicit sic pluries fuisse per Rotam amplexum, testatur Fastol. *in decisione* 37. Reddit rationem Crescentius, *decisione* 88. *eodem Titulo.* Quia in dubio non censetur appellatio deserta. Item etiam quia tempus datum assignetur, ad prosequendam, & incboandam, non ad finiendam appellationem, ex Rota, *in decisione* 85. *hoc Titulo in novis*, sufficit intra illud tempus inchoare, vel incipere, eadem Rota, *in decis.* 85. *in antiquis*, *& in decisione* 25. *eodem titulo in novis.*

15 Et ob id dicit Riccius, *in collect. ad Textum*, *in lege* 1. *si quis cautionibus.* Ubi Castrensis, 1620,

Fermosin, de Exceptionibus,

secundùm prædictas divisiones sufficere in appellationibus, extra Curiam iter arripere, Rota, *in decisione* 13. *eodem*, *in novis*, *& decis.* 20. *eodem in antiquis*, Bellamera, *in decisione* 719. Valensis, *in Rubrica hic*, §. 13. *numero fin. in fine*, Dicens quod si Judex, à quo prout fieri solet, simpliciter præscripserit terminum ad appellationem prosequendam, sufficiat qualitercunque prosequi, etiam per solam itineris arreptionem. † Vel per solum actum impetrationis 16 rescripti, licet non doceatur de litteris impetratis, nisi consuetudine, vel statuto, aliud obtineat, *ex cap. ex parte hoc Titulo*, *capite dilectus de rescriptis*, aliquid, *infrà* dico, *in fine quæstionis.*

Et licet in Curia aliquid ultra requiratur 17 sufficiet tamen diligentiam facere, coram Regente Cancellariæ, pro commissione signandâ, Crescentius, *in decisione* 8. *hoc Titulo.* † Imò 18 Bellamera, *in decisione* 249. Quem sequitur Riccius, *dictâ collect.* 1620. Dicit quòd per solam impetrationem rescripti appellationis, dicatur, Quis appellationem prosequi, *ex cap. ex parte*, *cap. dilectus hoc tit.*

Ad ultimum de casibus desertionis, & de 19 ejus effectu satis patet ex dictis, *suprà quæstione* 1. versic. *ad quartam*, & *in Rubrica sub quæstione* 2. Cùm ergò jam *suprà* sub hac principali quæstione, dixerim ex nostro Textu, quòd prosecutio appellationis desertæ non impediat, quin sententia transeat in Rem judicatam; Ideò nunc inquiro, quando, & ex quibus causis appellatio censeatur deserta, & ex dictis breviter.

Respondeo desertam appellationem censeri 20, quando sententia non pronunciatur infrà fatalia, licet conclusum sit in causa. Rota, *in decisione* 25. *hoc Titulo in antiquis*, *& in decisione* 38. † Item ut dixi, censetur deserta per 21 lapsum fatalium, Besignet. *in decisione* 1. *eodem Titulo.* † Tertiò, quando Appellans aliquid at- 22 tentet appellatione pendente, Mynsing. *cent.* 2. *observatione* 50.

Quartò, appellatio interposita per conjunc- 23 tum intelligitur deserta ex eo quod non fuit ratificata intra decem dies, Rota Marchiæ de pegna de Amatis *in decis.* 3.

Quinto, appellatio ab interlocutoria non ad- 24 missa, nisi etiam ab ista non admissione provocetur, habetur pro desertâ Mynsinger. *centuria* 2. *observatione* 49. † Sextò, dicitur pariter 25 deserta, si non fuit appellatum intra decem dies; Qui dantur ad appellandum, idem Mynsinger. *centuriâ* 3. *observatione* 22. dixi *suprà in cap.* 4. *hoc Titulo.*

Item dicitur deserta, si in primo anno cau- 26 sa tantùm sit commissa, secundùm Achilem de Grassis, *in decisione* 11. *de appellationibus*, Hæc congerit Riccius, *collect.* 645. *ad Clem. si appellantem hoc Titulo:* Ubi dicit procedere etiam in casibus Capellæ Tholosanæ, *decis.* 394. & Guid. Pap. *in decisione* 437.

In dubio, inquam, ut jam adduxi, debet 27 Judex pronunciare appellationem non esse desertam, ut pulchrè advertit Maynardus, *in decis. Rota Tholos.* 411. *lib.* 2. Mynsing. *centuria* 3. *observ.* 22. quas notat Riccius ad originale dictum Castrensis, *in dictâ l.* 2. *ff. si Quis cautionibus.* Idem Riccius, *ad collect. lege* 1. *ff. eodem* 1620. Idem super Glossam, *dict. l.* 1. *in collect.* 1273.

28 Item addo casibus jam relatis; Nam etiam censetur appellatio deserta, quotiescumque reddens pro Apostolis habuit reverentiales, & infra decem dies non fecit committere causas, Rota, *decis. fin. de appellat.* Cassador. *decis.* 4. *eadem tit.* Crescent. *decis.* 25.

29 Item etiam ubi Appellans penes Regentem loco Vicecancellarii, non instiierit pro signaturâ commissionis obtinendâ, & ad Cursores perferendâ, infra viginti dies post appellationem, Puteus, *decis.* 389. *lib.* 2. Guido Papa, *decisione* 39. & tenuit Rota, in una Tarracin. Molendini 13. Novembris 1592. coram Seraphino.

30 Deinde dicatur deserta, quando Appellans infra annum, si habuit refutatorios non obtinuit committi causam appellationis, & citari ad dicendum contra Achiles de Grassis, *decis.* 11. *hoc tit.* Additio ad Rotam, *decis.* 7. *in novis*, Riccius, *dictâ collectaneâ* 1273. Ubi refert decîsum in unâ Placentinâ *de Porulla* 17. Aprilis 1564. coram fel. rec. Clement. VIII. tunc Auditore, & iterum in unâ Romanâ pecuniariâ 17. Maii 1595. coram Lictâ.

31 Iterùm deseritur appellatio, quoties Appellans, cui est datus terminus juris infra dictum terminum; non reddit pro Apostolis, vel causam commisit. Crescent. *decis.* 63. Cassador. *decis.* 4. *hoc tit.* Riccius *suprà*, ubi limitat prædictam conclusionem, si adesset exceptio modici temporis; videlicet unius diei tantùm, quia talis excessus non habetur in consideratione, Rota Pedemont. *decisione* 12. *num.* 9. Mohend. *decisione* 79.

32 Unde Ego addo cum eodem Riccio, *in collect.* 1734. agente super constitutione Regni Neapol. Ubi quinquaginta dies statuuntur ad præsentandum processum, aliàs deseratur appellatio, in quo idem dicit aliter procedi ex æquitate Sen. Neapol. Nam quotiescunque ab aliis ex Curiis Regni ad Sacrum Consilium appellatur, etiamsi post 50. dies præsentetur processus, antequam sit interpositum decretum declaratorium, appellationem esse desertam, revidetur causa, ex eisdem actis, prout de stylo S. C. testatur de Afflictis, *in decis.* 79. & 143. *in fine*, & ex hoc inolevit praxis, quòd datur terminus ad non posita ponenda, ut decisum refert Lapp. *in dicta constit. num.* 9. alia tradit Riccius.

33 Dubium tamen est, An desertâ causâ, juxta terminos prædictæ constitutionis, & aliarum, possit de nullitate tractari? Et ex illa constitutione habetur quòd possit procedi ad decisionem nullitatis sententiæ, sed quoad sententiam Senatûs-cons. *ibi*, tradit de Afflictis non sufficere quamlibet nullitatem, ut sententia Senatûs-consulti, suam non obtineat executionem, sed eam quæ continet defectum juris naturalis, refert Riccius *suprà dictâ coll.* 1738. *in fine.* Item de Afflictis decisum testatur, *in decis.* 283. & de Franchis, *in decis.* 243. Quæ doctrina potest ad plures casus hujus Regni applicari.

34 De effectibus inquam appellationis desertæ,
jam ex dictis in locis clarescit, de quibus videbis Textum, *in l.* 2. *Cod. de temporibus appellat.*
præter quos infero breviter ad sequentes. Primò,
Nam appellatio deserta operatur quòd Appellans dicatur acquievisse sententiæ latæ, Ma-
35 strill. Rot. Sicil. *in decis.* 166. † Secundò, Quia
habetur, ac si nunquam fuisset appellatum, ut
dixi, *in principia hujus quæstionis*, & *cap.* 4. Baræ 36
Rotæ Bonon. *in decis.* 51. † Tertiò, Quia sicut
non interpositâ appellatione, sententiæ executio
non impeditur; ita interpositâ, sed desertâ, de
Amatis Rotæ Marchiæ, *in dec.* 38. † Quarto Quo- 37
niam nec attentata per modum attentatorum, ap-
pellatione desertâ, revocantur. Rota, *in dec.* 1. *hoc tit.*
in novis, quam notat Riccius, *collect.* 664. *ad Tex-*
tum in dicto cap. non solùm hoc tit. lib. 6. † Quin- 38
tò, Quia Judex Appellantis, post appellationem
desertam, potest pronunciare se non Judicem,
Rota, *in decis.* 2. *de appellation. in antiquis*, & *in*
decis. 7. *eodem.* † Sextò, Quia appellatio licet sit 39
deserta, potest tamen Judex confirmare primam
sententiam; Eadem Rota, *in decisione* 4. *eodem*
Titulo.

Septimò, quia non potest pronunciare super 40
desertione appellationis, sine speciali mandato
Eadem Rota, *in decis.* 72. *in antiquis*, quæ *in de-*
cis. 76. Ait quòd Auditor possit pronunciare sine
aliâ commissione super desertione.

Octavò; Quia processus factus post appellatio- 41
nem desertam, dicitur nullus, Grat. Rotæ March.
in decis. 49.

Et pro ulteriori expositione, Ad lo quòd de- 42
sertio appellationis attendi debet, & super ea
est pronunciandum, & non super negotio prin-
cipali: etiamsi Pars de ea non opponat, alio-
quin sententia est nulla ex defectu jurisdictio-
nis, ut decisum refert Mynsing. *cent.* 2. *observa-*
tione 59. Ubi allegat Textum, *in dicta Clem. si ap-*
pellationem hoc tit. Ubi Doctores tradit Riccius,
dicta collect. 1273. *in fine*, Dicens cum Capellâ
Tholosanâ, *decis.* 244. hoc procedere, etiam quòd
Partes, quæ non possint Jurisdictionem pro-
rogare ad materiam: Videbis nonnulla ad pra-
xim bona per Mynsing. *cent.* 2. *observat.* 60. &
additionem ad Capellam Tholosanam *in dicta*
decisione 244.

Et de appellationis desertione cognoscit Ju- 43
dex, à quo extiterit appellatum Rota, *in decis.* 29.
hoc tit. Riccius, *dictâ collect.* 664. *in fine.* Verum
Balboa, *hic* videndus *n.* 46. distinguit.

Video tamen Guid. Pap. *in decis.* 436. & cum 44
eo Riccium, *dicta collect.* 664. vertic. *tertio* dicere
non esse necessariam declarationem super de-
sertione, & hanc amplectitur Balboa, *hic*, *n.* 43.
cum Menchaca, Rebuffo, & Maranta, Azeve-
do, *in dicta l.* 2. *tit.* 18. *lib.* 4. *recopil. nu.* 26. Ad-
dens ut quantumcunque sententia sit injusta, &
contra jus Litigatoris non sit pronunciandum
super justitiâ causæ, sed super desertione, quia
desertio, *ipso facto*, & jure, restituit jurisdictio-
nem Judici, à quo Gloss., *in l. eos*, *Cod. hoc tit.*
Verum dico quòd quoties talis sententia super
desertione, profertur appellationis, ea dicitur
interlocutoria sententia non deffinitiva, Rota
in decis. 87. *hoc tit. in antiquis* Riccius, *suprà dicta*
collect. 664. sub versic. *octavo.*

Notandum ergo est, pro complemento, posse 45
Principem appellationem desertam admittere ex
aliqua verisimili præsumptione, Baldus, *in de-*
cis. 22. Quod porrigunt Guid. Pap. latè loquens
in decis. 156. & Riccius cum eo, *dicta collect.* 1734.
in medio ad Sacr. Cons. Neapol. propter Re-
gis assistentiam; Et quia S. C. ibi gerit vices
Præfecti Prætorii, posse appellationem deser-
tam reparare; Quod secus dicunt procedere in
aliis Tribunalibus

Nec in alio quolibet Senatu Principem non 46
representante, Riccius, *suprà*, Guid. Pap. *in*
de-

decisione 185. Balboa, *hic nu.* 43. *in fine.* Ubi dicit nullum alium præter Principem posse supplere defectum desertionis, Azevedus, *num.* 29. *cap.* 4. *Prator* versic. *sicut n.* 12. *lib.* 1.

QUÆSTIO III.

An appellans à quocunque gravamine teneatur acta omnia ad Judicem proferre: Et intra quæ tempora appellans teneatur se præsentare, ut desertionem appellationis effugiat? An Litigatores possint terminum appellationis prosequendæ, non solùm suspendere, sed & prorogare, aut abbreviare, Quid de Judice? Et An statuti brevioris termini dies sit spectandus?

SUMMARIUM.

1 *Appellans à quocunque gravamine tenetur acta omnia ad Judicem transferre, ut nullitas inde proveniens non excusetur præsumptione boni juris, nu.* 2.

3 *Sententia lata à Judice appellationis, non transportatis actis, est nulla, etsi in commissione adsit clausula, quam, & quas? numero* 4.

5 *Acta sunt transportanda ad Judicem, ad quem à quocunque Judice, etiam Ecclesiastico, & quibuslibet causis?*

6 *Acta transportata non habent necesse produci coram Judice appellationis, Parte citatâ, fallit nn.* 7. *&* 8.

9 *Appellans intra quem terminum teneatur se præsentare coram Judice, ad quem, & coram Rege, nu.* 10.

11 *Terminus adse præsentandum appellans coram Judice ad quem, nec fit cum processu causæ, num.* 12.
Leg. 2. titulo 18. lib. 4. recopilationis, & num. 13. 14.

12 *Provisio, & compulsoria datur Appellanti ad transferendum processum.*

13 *Deserta censetur appellatio, si post terminos Appellans se præsentavit, & constiterit de injustiâ Sententia, & Pars opponat de desertione, sed etiam ex officio Judicis, n.* 14. 28.

14 *Deserta appellatio censetur ipso jure, transacto termino, respectu Judicum inferiorum, non sic respectu Supremorum.*

15 *Litigatores num possint suspendere terminum appellationis prosequenda, aut prorogare?* n. sequent. 16.

16 *Prorogandi terminus prosequenda appellationis consensum Partium, nequit secundùm quosdam, affirmant alii? n.* 17. 18.

18 Cap. oblatæ infrà hoc tit. l. Nemo, Cod. de temporibus appellat.

19 *Terminus prosequenda appellationis potest per Partes coarctari, & abbreviari? Quid per Judicem? n.* 20. 22. 24. *aut in Rota, n.* 21.

21 *Rota potest semel, bis, aut pluries terminum prosequenda appellationis prorogare, item & abbreviare?*

22 *Judex potest terminum appellationis prosequendæ abbreviare, ita ut aliàs censeatur deserta* Fermosin. de Exceptionibus. *appellatio, & Sententiam suam mandari executioni, num.* 23.

24 *Judex poterit arctare terminum appellanti ad petendos Apostolos.*

25 *Judex a quo nequit ad definiendam appellationem terminum breviorem assignare, & Judici ad quem illum præscribere? Vide numero* 29.

26 *Finire causam non est in potestate Appellantis?*

27 *Terminus Legis, seu ab Homine assignatus prosequendâ appellatione differunt.*

28 *Judex Ecclesiasticus poterit præfigere terminum, ut Appellans se præsentet, & ex transacto declarare appellationem desertam.*

29 *Judex à quo cognoscit de causâ, si Appellans eam non prosequatur, & reassumit jurisdictionem transacto termino à se dato, numero* 30.

31 *Judex à quo potest breviorem terminum præscribere, ut Appellans prosequatur appellationem, etiam quando appellationem rejecit & postquam detulit appellationem, num.* 31.

33 *Judex à quo, qui coarctavit terminum appellationis prosequenda, poterit eo transacto prorogare, eo tamen transacto non admitteretur moræ purgatio, n.* 34.

35 *Terminus appellationis prosequendæ, non dicitur transactus, ut appellatio censeatur deserta, si Appellans misit nuncium, aut arripuit iter.*

UT primam difficultatis partem abundantiùs exornes: Adjunges nonnulla dicta, *suprà in cap. at si Clerici de Judiciis*, aliqua in *capite* 1. *& in capite quoniam contra falsam de probationibus*: Quare nunc breviter Dico, quòd si Quis in casibus à jure permissis appellaverit, aut de aliquo gravamine conquestus fuerit, teneatur acta omnia ad Judicem appellationis, transferre, præsertim hodie stante Trid. dispositione, *sessione* 24. *capite* 20. §. *præterea de reformatione*, Quod procedit in quocunque Judice, ut censuit Rota in unâ Placentinâ administrationis Sacramentorum, primâ Die Decembris 1567. coram Lanceloto; Et iterum in uno Majorg. Officii Pœnitentiariæ 1591. coram Illustrissimo Blanqueto; Tradit Riccius, *Collect.* 1356. sic in praxi servari, super *lege* 2. Ubi Glossa, & Bartolus, *Cod. de edendo.* 1

Et addit ut talis nullitas non excusetur præsumptione Juris; Sed Parte opponente debeat priùs Judex de ea cognoscere, Puteus, *decision.* 72. *lib.* 3. si sæpius censuit Rota Romana, præsertim in unâ Pontium decimarum Julii 1576. coram de Grassis in Vesulonâ Spolii 5. Maii 1586. coram illustrissimo Plato, & iterum in unâ Venetum illegitimitatis, 26. Februarii 1597. coram Luc. de Pennade. 2

Congerit plures Barbosa, *in dicto capite* 20. *Trid. numero* 68. Dum ait quòd sententia lata à Judice appellationis, non transportatis actis est nulla. 3

Quod ampliabis procedere, quamvis in commissione appellationis adsit clausula *quam, & quas*, Statl. Pacificus, *decisione* 30. Riccius, *suprà*: & ea ratione; Quia post Tridentinum Concilium signaturâ, & Rota intelligunt dictam clausulam; ut non operetur nisi transportato processu in causis appellationum, vel ab eis dependentium. Rota in una 4

Valentinâ Parochialis 13. Januarii 1580. coram illustrissimo Blanqueto : Tradit plura cum plurimus Barbosa, *in dicto cap. 20. Trid. à num. 60.* Farinacius, *cons. 69. num. 3. & 4.* Stephanus Gratianus, *disceptation. Forensium cap. 121. num. 15.* Riccius, in *decis. Curiæ Archiepiscop. Neapol. p. 4. decisione 334. num. 1.* Giurba, *decisione 29.* Navarrus *in singul. Juris Canon. conclusione 7.* Narbona, *in lege 33. Glossa unica, num. 5. tit. 25. lib. 4. recopilationis.*

5 † Et Gratianus, *suprà à numero 18.* resolvit procedere, etiam in actis factis in partibus, coram Judice delegato, & Riccius, *suprà dicta collect.* 1356. Gratianus, *suprà à num. 20.* Alexander Ludovicus, *decisione 508. num. 11.* ibi Beltram : *num. 15.* Dicunt procedere in quocunque Judice, & in Ecclesiastico, & in causis tantùm Ecclesiasticis censuit Romana Signorum 23. Junii 1603. coram Cardinali Sacrato, & ex aliis decisionibus probat Barbosa, *nu. 62.* qui *num. 63.* Probat etiam procedere in causis profanis vertentibus coram Judice Ecclesiastico, ut ex sententia Sanctæ Congregationis Concilii firmavit, Rota in Laudiem. dominii Destevordiâ 13. Julii 1623. coram Coccino Decano reprobatâ, *decisione 106. in princip. parte 4. divers.* in qua dictum erat Concilium *in dicto cap. 20. §. præterea* habere locum, etiam in profanis, prout econversò dispositio Concilii intrat in omnibus causis Ecclesiasticis vertentibus coram quocunque Judice : etiam non Episcopo ; licet verba Concilii videantur sonare in causis vertentibus coram Episcopo ex Coccino, *decisione 274. num. 3.* & D. Rota Leodien. Alia videnda, *à num. 64.* refert idem Barbosa, usque ad 80. de quibus jam alibi.

6 Et etiam advertendum est pro materia præfati dubii, & materiæ, quòd quando acta fuerunt transportata, non est necesse ut producantur coram Judice appellationis, Parte citatâ ; Ad quod pulchrè, & omninò videnda est decisio Rotæ diversorum 688. *parte 1.* & iterum in una Tholosanâ primitiarum 27. Februarii 1581. coram Seraphino, Ubi fuit declarata Bartoli authoritas, *in lege naturaliter, §. nihil commune. ff. de acquir. possess.*

7 Ut procedat quando non constat, quòd acta fuerunt transportata, vel quando sumus in diversa causa coram eodem Judice, Riccius, *suprà*
8 *dicta collectanea* 1356. *in fine.* † Ubi addit ita quoque intelligi debere, Rotam, *in decisione 1. de fide instrumentorum in novis*, Dum voluit, quod reproductio fiat cum partis citatione ; quia non procedit, ubi acta sunt transportata : Aliqua dixi *suprà* in *Rubrica quæstione 5.* sub versiculo *ad quintam*, quæ conducunt dubio, de quo hîc.

9 Ad secundam quæstionis partem, intra quæ tempora Appellans teneatur se præsentare coram Judice ad quem ; ut desertionem effugiat, ut satius respondeas ; Repetes quæ latè adduxi, *suprà in Rubrica dicta quæstione 5.* toto versiculo *ad quintam*, Quare nunc quid de Jure Regio observetur ; Assigno igitur, *l. 2. tit. 18. lib. 4. recopilationis.* Ubi cavetur quòd Appellans se præsentare debet coram Judice appellationis intra terminum à Judice à quo ei designatum ; Sin autem designatus non sit id facere tenebitur coram Rege, ultra portus intra quadraginta dies, citra portus verò intra quindecim dies.

Si verò Rex sit in Civitate, vel appelletur 10
à Judicibus Oppidi ad Judicem Superiorem in eodem Oppido commorantem intra tertium diem à Judicibus verò termini tertæ, & Jurisdictionis ad Judices Oppidi, intra novem dies, & die quo fuerit appellationi delatum, quòd si in his diebus, & terminis Appellans, nondum se præsentaverit sententia transibit in rem judicatam.

Et addo quòd terminus ad se præsentandum 11
poterit etiam à Judice pro causæ qualitate mutari, ut constat ex *dicta lege 2. Titulo 18. lib. 4. recopilationis*, ibi *al placo que el Juzgadorlo pusiere.* Ubi notat Azevedus, *num. 3.* Quòd si terminus præsentationis à Judice non sit assignatus ; tunc servabitur terminus legalis.

Quæ præsentatio regulariter fit absque pro- 12
cessu, & statim Appellanti datur provisio Regia, quæ vulgò vocatur *majora* ; quæ est citatoria ; Nam per illam Pars appellata citatur, *lege 5. Titulo 18. lib. 4. recopilationis*, & compulsoria : namque illâ compellitur Tabellio, transumptum processûs Parti appellanti dare, tradit hic Balboa, sub *numero 21.* de cujus praxi dixi, *suprà in cap. fin. de foro competenti, quæst. 4. sub. §. 2.*

Dubium vero est ; An si factâ per Appel- 13
lantem præsentatione, post dictos terminos, & eâ admissâ, constiterit de injustitia sententiæ, à qua fuerit appellatum, si Pars de desertione opposuerit, sit eo casu servandus, *dicta leg. 2. Regia*, stylus, & Rigor, & hanc difficilem vocans Guttierrez, *libro 1. pract. quæstione 103.* respondet eo casu proculdubio desertam esse appellationem, & sententiam transisse in rem judicatam, à qua resolutione, quamvis nimiam contineat severitatem, putat Balboa, *hîc sub numero 11.* recedendum non esse, Quia dicta Lex Regia formam circa præsentationem coram Superioribus servandam, præscripsit cum clausula, *decreti irritantis*, hoc est desertionem appellationis inducentem ; Nam sibi imputare debet Appellans quod intra proximum à lege terminum non se præsentaverit, & pro resolutione faciunt quæ longè adduxi, *suprà*, & notavi, *quæst. 2. præced. in fine.*

Obstat dicere Judicem ad utilitatem priva- 14
tam non posse officium suum impertire, *ex lege 4. §. hoc autem*, Ubi Doctores, *ff. de damno infecto* : Ergo si Appellatus non opposuerit desertionem, non debebit Judex appellationem desertam esse, declarare : Sed respondeo cum Marantâ adducente plures, *de ordine Judiciorum, parte 6. hoc Titulo, numero 398.* & cum Balboa, *hic, numero 12.* Quòd Judex ex officio, Parte non opponente, debet declarare appellationem esse desertam : Quia cùm ex lege ipsa, jam sit deserta, & sententia transierit in rem judicatam, non est cui possit iterum cognoscere de re jam finitivâ ; Et sic servandum, & practicandum à Judicibus inferioribus, resolvit Balboa, secùs à Superioribus ; Quod ultimum in Cancellariis, & Supremis Consiliis video practicari, ad quod adjunges quæ dixi, *suprà, quæstione 2. numero fin.* Ita resolvit decisio Senatûs Lusitaniæ 38. *numero 1. in 1. parte*, & latè agens, dissolvens fundamenta contraria ; ipse Guttierrez omninò videndus.

Ad

15 Ad tertiam quæstionis partem, An possint Litigatores, non suum suspendere terminum appellationis prosequendæ, sed, & prorogare, aut abbreviare? Suppositis quæ adduxi, *suprà in cap. venerabilis* 20. *de Judiciis an possit Judex pronunciare, instantia perempta, ex partium prorogatione*, & agens Balboa *hic* duas contrarias refert, *num.* 18. quam suprà retuli, *in cap.*4.*& su-*
16 *prà sub quæstione* 2. † Et sit breviter in proposito refero aliam negativam tenentes opinionem, nempe ut nequeat terminum prorogare, Bartolus, *in Authenticâ si tamen, nu.* 3. *Cod. de temporibus appellat.* Vestrius, *in praxi lib.*7. *cap. ultimo, num.* 18. ubi Gravotus *num.*42. in verbo *li. et tempora*, Mathesil.*singulari* 24.Tyraquellus, *de retractu*, §. 7. *glossa* 2. *num.* 14. Avendanus, *responso* 2. *n.*6. Scaccia, *de appellationibus, quæstione* 14. *n.* 50. Babadilla, *in politica lib.* 3. *c.* 8. *num.* 190. Ignatius de el Villar, *in sylva responso* 15. *à num.* 1. sequitur cum aliis Barbosa, quorum ratio est ne lites fiant immortales contra publicam utilitatem, ex longè dictis, *suprà in*
17 *cap. finem litibus de dolo.* † Et affirmativam tenentes, quos improbat Barbosa, sunt Maranta, *de ordine Judiciorum part.* 6. *actu* 2. *hoc titulo, nu.* 236. Socinus, *regula* 226. *in fine*, Thesaurus Pedem. *decisione* 244. *num.* 7. Cacheranus. *decisione* 28. *num.* 16. videbis Sigismundum Scacciam, *suprà quæst.* 15. *n.*118. & probant Doctores ex Justiniano; *in l. fin. Cod. de tempor. appellat.* Ubi expressè cavetur pactis litigantium fieri, ut nullus servetur fatalis in versic. *legum.* Et Valensis. *in Rubrica hic* §. 14. *à num.* 5. ait pacto, & Mutuo consensu Partium posse terminum suspendi; eo quod tempus prosequendæ appellationis detur utrique Parti. Et sic hoc Jure nostro eis permitti suspensionem fatalium ex *Clementinâ, quandiu hoc titulo*, item & prorogationem ex *dictâ l. fin.* §. *fin. Cod. de temporibus appellationem, l. quòd si nolit*, §. *si quid ita ff. de ædilitio edicto, cap. de causis* 3. *de officio Deleg.*

18 Nec obstat Textus, *in cap. oblata hoc titulo* Quia loquitur in Judice, cui permittitur abbreviare, sed non prorogare. Nec Textus, *in l.nemo, Cod. de temporibus appellat.* Quia loquitur de reparatione quæ fit finito tempore: hic tamen de prorogatione, quæ fit durante tempore, ex *l. sed etsi manente* 5. *de Procurator.* Videbis latè Marantam, *p.* 5. *in praxi n.* 23. Gailium, *lib.* 2.*observat.* 141. & Valensem, *suprà n.*6.Ubi alis adducit videnda.

De secundo membro: An possint Litigantes
19 breviare, & coarctare terminum prosequendæ appellationis? Breviter respondeo posse ipsum Appellantem sibi breviorem præscribere terminum, prout præscribere potest, *cap.* 24. *cap.*57. *cap.* 64. *hoc titulo*, modò tamen is sit congruus, & conveniens, *cap.* 14. *hoc titulo*, Andreas Valensis, *in Rubrica*, §.13.*n.*5. Ubi ait quòd Appellatus non permittitur nimis accelerando terminum, aut Appellantem prævenire, ex *dicto cap.* 44.*in fine*; vide *dicta quæst.*4.*de his duobus dubiis dixi in cap.* 1. *de dilationibus*, *quæst.*3. versiculo *ad ultimam.*

20 Ad quartam partem, An Judex possit prorogare terminum appellationis prosequendæ? Respondeo ex dictis *suprà in cap.*3.*versic.ad quartam*, ut sub nostro Textu & pro latiori tractatione repetes quæ latè dixi *in cap.* 1. *de dilationibus à quæstione* 2. cum aliis.

Sed quod in Rota Romana extet stylus, & 21
praxis in expressione Innocentii VI. ut auditores Rotæ possint prorogare fatalia appellationis, semel, bis, ter & quoties arbitrio Auditori videbitur: Tradit Scaccia, *de appellationibus dicta quæst.* 15. *numero* 220. citat, post alios Vestrium, *in praxi lib.* 3. *cap.* 5. *sub num.* 4. Barbosam. *hic num.* 17. *in fine*, Marchesanum, *de commissione* 7. *prorog. fatalium, cap.* 1. *num.* 8. Reginel. *in tractatu de appellationibus* §. 10. *glossa* 1. *num.* 5

Sed An possit terminum abbreviare? Affirma- 22
tivè respondeo ex jam adductis, *hic & in cap.* 4. & item *sub cap.* 1. *de dilationibus.* Ubi longè adduxi ad alium propositum: Quare nunc breviter dico, ex hoc Textu Judici permitti terminum abbreviare, taliter ut appellatio maneat deserta, si Appellans intra tempus illud, non introduxerit, & prosequutus fuerit eandem aliquo, & qualitercunque modo, & sententiæ, ac Judicio Judicis stare compelletur, juxta Textum, *in dicto cap. personas* 4. *hoc titulo*, perinde, ac si per lapsum termini Jure definiti, in cujus locum, succedit terminus à Judice præscriptus, *in Clement. sicut hoc titulo*, Innocent. *in cap. ex ratione* 8. *& in dicto cap. personas, num.* 3. *&* 4. *& hic num.* 4. Gailius, *observat.* 104. *num.* 2. Andreas Valensis, *in Rubrica hic d.* §. † Ubi addit quòd potest 23
Judex lapso termino à se præscripto sententiam suam mandare executioni, etiam non spectato lapsu termini Juris, ex *dicto cap. personas*, ibi *ex tunc Judicio suo stare compellas*, Nam dictio *ex tunc* extremum temporis momentum significat, *l.* 4. *ex ultimo, ff. de condit. & demonstrationibus, l. in substitutione, ff. de vulgari, & pupill. l. ultima, ff. de fideicommiss. libert.* cum multis de ea loquitur Barbosa, *dictione* 118. Ubi de aliis ad dictam dictionem spectantibus.

Itaque poterit Judex à quo arctare termi- 24
num Appellanti ad prosequendum, seu petendum Apostolos, illumque limitari de quo Zetola, *in praxi Episcop. p.* 1. verbo *appellatio*, Scaccia, *de appellationibus dicta quæst.* 15. *à num.* 214.

Dubium tamen est, An ad finiendam appel- 25
lationem possit Judex à quo terminum breviorem Appellanti assignare? Breviter negativè respondeo, quia nequit Judici ad quem præscribere terminum, ut causam appellationis expediat Abbas; *hic nu.*11. *&* 12. Franchis, *n.*2. *notab.* 2. Decius; *n.*15. *fallent.* 5. † Scaccia, *dicta quæst.* 26
15. *n.* 118. qui reddit rationem, quia finire causam appellationis, non est in absolutâ voluntate, & facultate Appellantis, cum dependeat etiam à Judice appellationis, qui est superior Judice à quo, cui talem legem imponere non potest, probat Textus, *in cap. ex insinuatione* 50. Ubi Barbosa, cum multis Valensis, *dicto* §. 13. *n.* 5.
† Qui ait cum Wamesio, *in dicto cap.personas hoc* 27
titulo, in hoc differre terminum ab homine assignatum à termino Juris, quòd iste sit etiam non solùm ad prosequendam, sed etiam ad finiendam appellationem: idem docent Barbosa, *in dicto cap. ex insinuatione*, & Scaccia, *suprà in versic. tamen*, Dicentes ideò procedere, quia illa coarctatio, seu termini elongatio concernit Jus Partis.

Itemque poterit Judex Ecclesiasticus Appel- 28
lanti præfigere terminum, ut intra illum coram

Judice ſuperiore ſe præſentet cum proceſſu, &
eo tempore elapſo declarare appellationem eſſe
deſertam, Duennas, *regula 42 limitat.22.* Maran-
ta, *de ordine Judicior. p. 6. actu 2.num.235.* Re-
buffus, *tom.3.ad leges Galliæ, hoc tit. art.15.gloſ-
ſa t. num.13.*
29 Itaque abſolutè verum eſt, ut Judex à quo
præfigat terminum Appellanti ad appellatio-
nem proſequendam, Riccius, *collect.* 1743. ad
Textum, *in cap. reprehenſibilis 26.hoc titulo.* Ad-
dens ex hoc provenire, quod idem Judex à quo
non obſtante, cognoſcat de causâ, ſi Appellans
non proſequatur, Lanfranc. *in deciſione 23.*
30 facit Textus, *in cap. ad hæc hoc titulo.* † Et
inde etiam infert Riccius cum Hartman. quòd
Judex à quo elapſo termino à ſe dato reaſſumat
Juriſdictionem, ſi Appellans non proſequatur, &
deſinat labi terminum.
31 Hinc etiam ut veriùs admitto poſſe Judicem
à quo hunc terminum breviorem præſcribere,
non ſolùm quando admiſit appellationem,
verùm & quando eam rejecit, quia id facit ad
celeriorem cauſæ expeditionem, ne ſententia
à ſe lata maneat diutius in ſuſpenſo, & ut oc-
curratur malitiæ appellantium ad executio-
nem ſententiæ differendam, ac tantò citiùs per
Superiorem cognoſcatur rectè ne appellatio-
nem admiſerit, vel rejecerit, de quo jam
ſuprà.
32 Item etiam verius eſt Judicem à quo, poſt-
quam detulit appellationi, poſſe hujuſmodi ter-
minum præſcribere, ex intervallo, *cap. 1. verſic.
poſt hoc titulo, lib. 6.* Valenſis, *in dicto §. num.6.
in fine.*
33 Facilius etiam erit ei Judici, poſtquam brevio-
rem terminum præſcripſerit eundem, priùs
quàm lapſus ſit, prorogare, *l. ſed etſi 5. ff. de
precario*, quaſi quandiu decurrit is in ejus ſit po-
teſtate, & ad illum perduret Juriſdictio, Rota,
deciſione 35.aliàs 384. in antiquis Decius, *in dicto*
34 §. 13. *dicto num. 6.* verſic, *facilius.* † Ubi addit
quòd, ſi lapſus ſit ante prorogationem ſententia
immutabiliter tranſeat in rem Judicatam, *dicto
cap. perſonas l. ultima, , fin. Cod. de temporibus
appellation.* nec ullam admitti purgationem
moræ, quia cùm terminus ille ſit perem-
ptorius, *cap. ſæpè.* 44. *hoc tit.* evenit
ut mora contractu, ſtatim ſubintret le-
gis diſpoſitio, hoc eſt deſertæ appellationis
effectus.
35 Unùm tamen notabis, ut certo termino, con-
ſtituto à Judice à quo, ad proſequendam appella-
tionem, ſufficiat quod Appellans, infrà illud tem-
pus mittat Nuncium ad Judicem ad quem cauſa
introducendi. Capella Tholoſana, *deciſione* 445.
Riccius, *collect.* 1743. verſic. *quæritur ſecundo,* Di-
centes fuiſſe deciſum, quòd ſufficiat itine-
ris arreptio ad ſatisfactionem termini ad ap-
pellationem proſequendam.

QUÆSTIO IV.

An Judex ad quem poſſit appellanti præfigere terminum ad appellationem proſequendam, & illum abbreviare? An Appellatus poſſit Appellanti præfigere terminum: Vel an poſſit præveniendo Appellantem intra terminum præfixum impetrare Judicem, ſeu commiſſionem cauſæ: Et quando dicatur nimium præcurriſſe in impetrandâ commiſſione cauſæ? An eo ipſo, quòd Judex præfigit terminum ad proſequendam appellationem cenſeatur illam admittere, ſi à principio non fuiſſet recepta? Et An debeat terminum aſſignare in eodem contextu admiſſæ appellationis: Ubi de aliis dubiis, & quæſtionibus remiſſivè?

SUMMARIUM.

1 *Judex ad quem nequit præfigere terminum Appellanti, ut proſequatur appellationem niſi in magnâ, causâ, num. 2. aut ſi periculum immineres, ut in electionibus, num. 3. & cauſa matrimoniali, num. 4.*

5 *Appellatus nequit Appellanti præfigere terminum, ut proſequatur appellationem nec legem illi imponere.*

6 *Appellatus nequit præveniendo appellantem impetrare Judicem, ſeu commiſſionem cauſa, niſi in ea faciat mentionem de termino: expenditur, n. 7.*

8 *Terminus à neutra Parte præveniri ſtatutus à Judice.*

9 *Commiſſio impetrata ab Appellato, prævento Appellante, eſt nulla.*

10 *Appellatus poterit præveniendo appellantem impetrare Judicem, & commiſſionem cauſa non coactus facere expreſſionem, ſi nec Judex, nec Appellans ſibi præfixerit terminum, dummodo nimium non properet, & num Senatus cognoſcat? n. 11.*

12 Cap. oblatæ 57. hoc tit. *de non præveniendâ Parte appellante non habet locum in curia, ubi ſtatim datis Apoſtolis, Pars appellata poteſt impetrare commiſſionem ſuper appellatione.*

13 *Appellatus, ſi renunciat puncto appellationis, poteſt Judex ſuper principali cognoſcere, prætermiſſo articulo appellationis.*

14 *Appellatus quando dicatur nimis præcurriſſe tempus, relinquitur arbitrio Judicis: quid vel ante menſem anni, aut in ultimo menſe, n.15.*

16 *Judex eo ipſo, quod præfigit terminum, ut appellans proſequatur appellationem, num cenſeatur appellationem admittere.*

17 *Judex à quo, non tenetur præfigere terminum appellanti, in eodem contextu, quo ei appellationem defert.*

18 *Judex à quo abſque vitio attentatorum, elapſis fatalibus primi, & ſecundi anni, exequitur ſententiam.*

19 *Appellans à ſententia lata extra Romanam Curiam, non aſſignato termino à Judice, nec à ſe ipſo, habet annum ad proſequendum ex cauſa biennium.*

20 *Quæſtiones nonnullæ pro materia hîc aſſignantur remiſſivè.*

AD

1 AD primam quæstionis partem, breviter res-
pondeo non posse Judicem præfigere ter-
minum à jure statutum: Sic Andreas Valensis,
in Rubrica hujus tituli, §. 13. *nu.* 7. Tradit deci-
sum Capella Tholosana, *in decis.* 197. ex eo Ric-
cius *collect.* 1743. ad Teatum, *in cap. reprehensi-
bilis hoc tit.* versic. *quærtur primo*, Ubi dicit id non
posse sine cognitione causæ, & adducit Textum,
2 *in cap. oblatæ*, §. *superiore* 57. *hoc tit.* † Ob idque
eadem Capella Tholosana, *decis.* 426. ait posse ex
3 eadem causa terminum assignare. † Et sic Va-
lensis, *dicto nu.* 7. ait quòd; ubi periculum ex ni-
miâ dilatione immineret, & in causis spiritua-
libus electionum, postulationum, & aliis bene-
ficialibus, quæ cùm causam publicam aliquo
modo continent, debent accelerari, potest ju-
4 dex ad quem terminum abbreviare. † Sicut &
in causâ Matrimoniali, ob periculum incestûs,
vel Adulterii juxta Textum, *in cap. quoniam fre-
quenter*, §. 1. *ut lite non contestata.* Etenim in
causâ, alimentorum ob periculum vitæ *l. necare*,
ff. de agnosc. liber.

5 Ad secundam quæstionis partem, An Appella-
tus possit Appellanti terminum præfigere breviter
Respondeo negativè, ne in illius sit potestate? Ut
suprà adduxi appellantem nimium coarctare, &
Adversario suo legem ponere Joannes Andreas, &
Panormitanus, *in cap. personas* 4. *hoc tit.* Sicut nec
nimis accelerando permittitur terminum, aut
Appellantem prævenire, *ex cap. sæpe* 44. *hoc tit.*
Valensis, *in Rubrica*, § 13. *sub num.* 4. & confir-
matur ex dicendis.

6 Ad tertiam quæstionis partem, Responden quòd
cùm à Judice, vel ab ipso appel ante fuerit præ-
fixus terminus, (cùm ut jam quæst. præcedenti
dixi, possit appellans sibi breviorem terminum
assignari) appellatus non poterit præveniendo
appellantem impetrare Judicem, seu commissio-
nem causæ, nisi ipse in commissione faciat men-
tionem de termino, quia non facta ista mentio-
ne commissio, seu rescriptum esset subreptitium
& ideò non valeret, Scaccia *de appellationibus*
7 *q.* 14. *n.* 52. † Ubi etiam cum Franco *in dicto cap.
oblatæ* 57. declarat hoc procedere, quando im-
petratur Judex extra Curiam; secùs si impetra-
tur in Curia; quia tunc potest impetrari, etiam
8 nulla mentione facta de termino. † Addens *nu.*
54. cum Francho *in dicto* §. *oblatæ num.* 20. *in
fine*, neutram partem posse prævenire terminum
statutum à Judice, vel ab appellante, Barbo-
sa *in dicto cap. oblatæ*, & *in cap. sæpe num.* 4.
ita docet.

9 Ex quo primo notandum est commissionem
scilicet impetratam ab appellato prævento ap-
pellante non esse nullam ipso jure, sed venire
annullandum ope exceptionis, & ideò si pars op-
posuerit processum esse nullum, quia illa commis-
sio stante oppositione non tribuit jurisdictionem;
secùs si pars non opposuerit; quia tunc quamvis
sit subreptitia tribuit jurisdictionem ob id proces-
sum valere, docent *dicta q.* 14. *n.* 53. Marchesa-
nus *de commis. p.* 1. *cap.* 26. *de commis. appell. vi-
gore cap. oblatæ n.* 3. & 4. *in* 2. *impressione.*

10 Secundò notandum est, quod si nec Judex,
nec appellans sibimet præfixerit terminum, in-
deque procedere ut remaneat terminus legalis
tunc reverà appellatus possit præveniendo ap-
pellantem impetrare Judicem, & commissionem
causæ, nec cogi aliquam facere expressionem
termini legalis in commissione, dummodò ni-
mium non festinet, ut appellantem in commis-
sione supplantet, & Judicem sibi amicum impe-
tret, Marches. *in dicto cap.* 26. *sub nu.* 2. *fol.* 284.
Scaccia *dicta q.* 14. *num.* 56. † Et Surdus *decisio-* 11
ne 175. *num.* 10. & Barbosa *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 5.
in fine, dicunt indistinctè Senatum cognoscere
de meritis, etiamsi appellatio non devolveretur
vel esset malè appellatum, quando appellatus
impetrat commissionem, per quam totum ne-
gotium demandatur.

Tertiò notandum est quod Textus, *in dicto* 12
cap. oblatæ 57. *hoc tit.* quatenùs loquitur de non
præveniendo partem appellantem, in impetra-
tione rescripti non habet locum in Curia, vel
statim datis Apostolis pars appellata potest im-
petrare commissionem super appellatione: Te-
stantur Seraphinus *decis.* 445. Stephanus Gratia-
nus *discept. forens. cap.* 1. *à num.* 10. Barbosa *in
dicto cap. oblatæ num.* 6. ubi *num.* 7. refert quod
Legatus in Portugalia derogat tempori illius Tex-
tûs, & Marchesanus *p.* 2. *de commis.* §. *unico*,
num. 34. & *n.* 35. ait in commissionibus causarum
extra Curiam non derogari prædicto capiti ne
continentia causæ dividatur.

Quartò notandum est quod si appellatus 13
puncto appellationis renuntiat, potest appella-
tionis Judex super principali cognoscere, præ-
termisso appellationis articulo, Bernard. Grav.
ad pract. Cameræ Imperialis lib. 1. *conclus.* 136.
consideratione 1. *nu.* 1. Barb. *in dicto cap.* 1. *hoc
tit. num.* 5.

Ad quartam quæstionis partem, quando dica- 14
tur Appellatum nimis præcurrisse tempus in ca-
sibus dubii, versic. *ad tertiam.* Breviter respon-
deo hoc reliqui judicis arbitrio, qui considera-
re debebit qualitatem personæ, & causæ ad di-
stantiam loci, ut jam *suprà.* adduxi ad alium pro-
positum, in hoc Textu: Docent Anchoranus *in
dicto cap. oblatæ nu.* 5. *nor.* 5. Abbas, *sub nu.* 10.
Barbosa, *n.* 5. Alexander, *cons.* 19. *lib.* 1. *sub nu.* 5.
Scaccia, *de appell. q.* 14. *n.* 57. Ubi in versic. 15
tertia, intelligit, si Appellatus vult impetrare ju-
dicem ante ultimum mensem anni; Quia tunc
relinquitur judicis arbitrio: An & quando di-
catur nimium præcurrere? Sin autem Appellatus
impetret judicem, in ultimo mense anni, non
dicetur nimium prævenisse, tuncque cessare pe-
nitus arbitrium, ait & hoc forsan in casu refert
Barbosa intelligi Præpositum, *in dicto cap. obla-
tæ, n.* 20. versic. *in Glossa*, & videbis quæ *ibi* ad-
jungo, *in dicto cap. oblatæ.*

Ad quintam quæstionis partem, An eo ipsò 16
quod Judex præfigat terminum censeatur ap-
pellationem admittere? & Scaccia, *de appellatio-
nibus, dicta q.* 14. qui postquam agit, *num.* 15. de
dubio, An possit judex, qui non detulit appel-
lationem præfigere terminum Appellanti ad pro-
sequendam appellationem? De quo jam affirma-
tivè respondi, *suprà quæst. præcedenti*, Etiamsi re-
jecisset Appellanti, ut affirmat Valensis, *dicta Ru-
brica hic* §. 13. *n.* 6. Tamen idem Scaccia, postea
num. 16. Agens de nostro dubio, ait ut eo ipso
quod judex præfixit terminum ad prosequen-
dam appellationem, censeatur admittere appel-
lationem, licet appellatio non fuerit recepta, sic
cum Rota, *decis.* 21. *aliàs* 242. Vestrio, *in praxi,
lib.* 7. *cap. ultimo sub num.* 3. & quòd judex cen-
seatur admittere appellationem, quando simpli-
citer præfixit terminum, non admittendo, nec
rejiciendo appellationem, ex eo quia qui vult
antecedens vult consequens, cum multis, sic re-
solvit Scaccia contra alios.

Ad

17 Ad sextam quæstionis partem, An Judex à quo, debet præfigere terminum in eodem contextu, quo defert appellationi, videtur ad id non teneri ea dictis, *suprà sub quæstione præcedenti*, Ubi adduxi, non incontinenti Judicem posse terminum assignare appellanti, ut prosequatur, & in terminis agens, Scaccia, *dicta quæst.* 14. *n.*21. *cap.* 5. *si vero n.* 6. *hoc tit. lib.* 6. Franch. *in c.* 4. *hoc tit. sub n.*9. versic. *non abstat*, Decius, *hic sub num.*15. versic. *subjicit*, Dicentes id posse etiam ex intervallo, & Rota, *decis.*40. *aliàs* 356.quam refert, & sequitur Vastrius, *in praxi lib.*7. *cap. ultimò, sub n.* 3. versic. *dixi quoque*. Sequitur hanc opinionem in casu, quo Judex præfigat terminum post tres dies, quod verum est adversùs contrariam opinionem, quam referunt, Scaccia, eadem Rota.

18 Pro complemento hujus tractationis fatalium primi, & secundi anni. Dico posse Judicem à quo elapso termino ad docendum de prosecutione appellationis suam sententiam exequi citra vitium attentatorum, juxta ea, quæ jam *quæst.* 2. *&* 3. Adduxi de desertione appellationis, refert Riccius, *dicta collect.* 1743. versic. *quartus tertiò*, tractat Seraphinus, *in decis.* 1335. Qui *in decis.* 505. tractat de tempore à quo incipiat præfatus terminus, quod resolves, ex adductis, *suprà in præcedentibus quæstionibus*.

19 Notabis secundò, quòd Appellans à sententia lata extra Romanam curiam ei non assignato termino à Judice nec à semetipso Appellante, habet annum ad committendam, seu prosequendam appellationem in curià, & ex causà, biennium: Docent Scaccia, *de appellat. dicta quæst.* 14. *n.*19. Marchesanus, *de commiss. p.t. cap.*26. *de appellationis vigore cap. oblata*, *n.*2, *fol.*284.*in* 2. *impress.* Barbosa, *ibi n.* 2.

20 Ad alias quæstiones practicabiles, juxta *l.* 1. 2. 4. 6. *&* 7. *tit.*18. *lib.*4. *recop.* Videbis Guttierrez, *libro* 1. *pract. à quæst.* 102. *ad* 109. Quæ satis pro latiori explanatione Textûs nostri possunt hic adjungi.

Ad §. Præterea, hoc Titulo.

SUMMARIUM.

1 *Criminosus appellans, quando audiatur, vel non, remissivè?*

2 *Absens num citatur ad sententiam, quando ejus delictum notorium est remissivè, seu An queat condemnari? n.* 3.

1 Textus iste duplicem continet tractationem; unam de appellatione criminosi admittendâ, vel non. Dico, *infrà in cap.*4.*&* 13.& qui criminosi appellantes, non audiantur, Dixi, *suprà in Rubrica*, *quæst.* 4. sub versic. *ad secundam*, & *quæst.*6.toto versic.*ad secundam* & de Latronibus, & aliis facinorosis delinquentibus, adversùs quos statim sententia exequitur non admissâ eorum appellatione, breviter de pluribus dixi *suprà sub dicta quæst.*6. dicto versic. *ad secundam*, ibi in versic. *tertiò*, & versic. *itaque*, de aliis plutibus casibus, etiam civilibus in quibus statim exequitur sententia, non obstante appellatione, dico *in cap.* 11. *hoc tit.*

2 Alteram verò difficultatem, quam verbis hujus Textûs deprehendimus, de non citando Absente, quando ejus delictum est notorium, dixi latè pro explicatione hujus Textûs *in cap.*1. *de Judiciis*, *quæst.* 26. *à num.* 4. *&* 5. † Et ad aliam quæstionem, An Absens condemnari possit? Latè *in cap. veritatis* 8. *de dolo quæst.*7. 3

AD TEXTUM IN CAPITE VI.

Ad hæc, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Recusare non possit Appellans Judicem à quo appellavit remissivè? n.* 2.*&* 3.

2 *Appellatio interposita super uno articulo separata, non suspendit Jurisdictionem Judicis à quo.*

Textus iste quatenus agit de recusandi Judicis materià satis, superque explanatur ex dictis, *suprà in cap.* 4. *de foro compet.* Balboa, *hic à n.* 3. Agit de illa quæstione difficillimâ, An Appellans possit prætextu interpositæ appellationis Judicem à quo appellavit, quasi suspectum recusare, si pendente appellationis causâ coram eodem Judice super alio negotio conveniatur? Quare ne longior sim prolixis repetitionibus, quas, ut jam videbis, ex suprà traditis, te remitto pro intellectu hujus Textûs, & dubii ad Textum, *in dicto cap.* 4. *de foro competenti quæst.* 36. Ubi egi de quæstione, An Appellans possit prætextu interpositæ appellationis Judicem à quo appellavit, quasi suspectum recusare? † Item & quæstionem, 35. An Judex recusari possit in unâ causâ qui gravavit in aliâ? 1 2

Et ad quæstionem huic capiti congruentem, nempe An Appellatione in uno articulo interpositâ, possit inferior Judex in principali negotio, aut in aliis articulis procedere? Dico *infrà in cap. super eo* 10. *hoc tit.* † Et ad quæstionem principalem hujus Textûs, Videbis Salgadum, *de protectione Regia tom.* 1. *p.*3. *cap.*15. *nu.* 10. Qui docet, quòd appellatio interposita super uno articulo separata, non suspendit Jurisdictionem Judicis à quo, super aliis separatis, &c. An appellatio ab uno articulo includat totam causam? Dico *infra in dict. cap.* 10. 3 4

AD TEXTUM IN CAPITE VII.

Si Duobus, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. Sub littera hujus Textûs agunt Doctores de Judicibus, ad quos de Judice inferiore, qui tulit sententiam, est appellandum.

II. Et *in* §. *denique*, Dicitur quòd à civili Judice, qui non est de temporali Jurisdictione Ecclesiæ, non appellatur ad Papam,

pam, de quo etiam *hic* ago. Sed post perfectam tractationem assignabo rationem cur ita fiat, & in quibus de Judice Laico appellatio ad Ecclesiasticum interpoatur, & quare?

QUÆSTIO I.

An appellantio, omisso medio valeat, facta ad Superiorem, vel debeat gradatim fieri? An à Delegato Episcopi appelletur ad Papam, vel ad Metropolitanum; ut ad quos inter alios Judices appelletur in praxi? An omisso medio in terris Dominorum possit appellari ad Regiam Cancellariam? Et An Baro prohibere queat subditos suos Principem adire? Et An appellatio alternativa valeat?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio fit ab inferiore Judice ad ejus Superiorem.*

2 *Appellatio de Jure Civili, est gradatim facienda, & non omisso medio, aliàs est nulla. & requiritur: Judici incumbit cognoscere, n. 4. & qualiter, n. 5.*

3 *Princeps non facilè adimit Jurisdictionem ab ordinariis Judicibus, nisi in casibus vocatis* de corte, *& cùm Judex immediatus superior, est impeditus, n. 7.*

6 *Jurisdictiones non debent confundi.*

8 *Appellatio à quocunque Judice interponi potest ad Papam, & ad ejus Legatum, n. 9. & Nuncium Hispaniæ, n. 10. & 11.*

10 *Legatus Papa gerit vices ejus, & concurrit cum quolibet Ordinario.*

11 *Apellatio, omisso Episcopo, non fit ad Metropolitanum, & regulariter fit ad proximum Superiorem, nisi aliud consuetudo decernat.*

12 *Papa concurrit cum omnibus Ordinariis, non sic Princeps.*

13 *Appellatio gradatim, & non omisso Medio qualiter contingat, & inter quos Judices? n. 14. & num. 15.*

16 *Appellatio de Jure Regio sæpè contingit, ut omisso medio statim interponatur ad Principem?*

18 *Appellatio omisso Medio permittitur, ubi superior Judex proximior esset inhabilis, vel si appellatur ad curiam supremam, n. 19. vel si appellatur ad majorem? n. 20.*

21 *Princeps adiri potest per viam querelæ, omisso Medio.*

22 *Scholaris potest appellare à quocunque Judice ad Imperatorem.*

23 *Viduæ, & Pupilli possunt ad Principem appellare.*

24 *Appellatio, omisso Medio, quit fieri ad Patriarchas.*

25 *Appellatio, omisso Medio per errorem, non est inutilis.*

26 *Appellatio, omisso Medio, permittitur, cùm concurrit Jurisdictio mediata & immediata.*

27 *Appellatio, omisso Medio, permittitur, quando Episcopus litigaret cum Subdito.*

28 *Appellari quit, omisso Medio à Judice, qui habet Jurisdictionem à Personâ Ecclesiasticâ.*

29 *Appellatio, omisso Medio, permittitur, cùm Judex immediatus superior denegat Justitiam, vel suâ sponte causam remittit ad Superiorem.*

30 *Appellatio, omisso Medio, licet quoties sic extent Consuetudo, & Præscriptio, aut statutum ac Privilegium.*

31 *Appellandi, omisso Medio, praxis laudata, etsi in Principe contrariam laudet,* SPECULATOR, *& in Papâ eam laudet,* ABBAS *n. 32.*

33 *Papa solet remittere causam ad se appellatam alio Judici inferiori.*

34 *Appellatio de Jure Canonico interposita, omisso Medio, non est nulla, Parte appellatâ non opponente; item, & Jure Civili, n. 35.*

36 Cap. dilecti, hoc tit.

37 *Appellatio ab Episcopo Papa Delegato, Num ad Metropolitanum, seu ad Papam interponatur? Numeris sequentibus.*

38 *Appellatur ab Episcopo Papa legato in visitatione ad ejus Metropolitanum.*

39 *Legatus ordinarius authoritate Apostolicâ, quæ facit, authoritate ordinariâ facit.*

40 *Dictio* tanquam *regulariter denotat improprietatem; sæpius proprietatem, & omnimodam similitudinem, nisi ratio adversitatis obstet? num. 42.*

41 *Appellatio à Delegato, ad Delegantem interponatur? & sic ad Papam, n. 42. & 48.*

43 *Appellatio ab Episcopo Papa delegato fit, omisso Medio, ad Papam, si ratione talis delegationis, mutata sit, aut addita in aliquo ordinaria Episcopi Jurisdictio; secus si delegatio sit juxta Jurisdictionem, quam antea habebat, n. 44. etiamsi commissio fiat per verbum Commisimus, aut Præcipimus, n. 45. 46. & 47.*

46 Cap. 10. Tridentin. sess. 24. de Reformatione 48.

48 *Delegatus Principis, etsi dignior sit ordinario, tamen ordinarius firmiorem habet Jurisdictionem.*

49 *Appellatur ab Episcopo ad Metropolitanum à Patriarcha, ad Papam, aut ejus Nuncium.*

50 *Appellatio à Vicario generali Episcopi, non ad Episcopum, sed ad Metropolitanum fit; secus à Vicario foraneo.*

51 *Appellatio ab Archidiaconis fit ad ipsum Episcopum, & etiam de aliis Inferioribus.*

52 *Appellatio à judice ordinario delegante, suspecto, excommunicato, mortuo, suspenso, hæretico, longè absenti, non fit ad ipsum à sententiâ sui Delegati*

53 *Appellatio est interponenda in foro sæculari ad proximum Superiorem, nisi fieret ad Regem, vel Cancellarias.*

54 *Appellatio de judice alicujus Domini, aut de Locum tenente Prætoris, interponitur ad alios Superiores?*

55 *Appellatio à Judice vulgò* ALCALDE ordinario, *fieri potest ad Dominum, seu ejus Prætorem.*

56 *Appellatio à Judice, vulgò* ALCALDE de la Hermandad, *ad quem fiat?*

57 *Appellatio à locis & oppidis vicinis curia intra quinque leucas interponitur ad judices Provinciæ, vulgò* ALCALDES del crimen?

58 *Appellatio Judicis delegati sæcularis, seu subdelegati, ad quem interponitur?*

59 *Appellatio à Delegato Principis interponi quit ad cancellarias, nisi in casibus in quibus fit*

fit ad suprema Concilia, à quibus Judices dimanarunt: Quid in Residentiis apud Indos? n. 60.

61 *Appellatio à Judice bonorum confiscatorum Sanctæ Inquisitionis interponitur ad ipsum tribunal Inquisitionis, Ubi egit, & quando supplicari valeat ad supremum Inquisitionis Concilium? Quid in aliis causis, n. 62.*

63 *Appellatio à Judicibus subdelegatis Sanctæ Cruciatæ, interponitur ad Concilium ejus supremum.*

64 Lex Guadalazaræ 23. Aprilis 1390. num. 65. 66. & 68.

65 *Appellatio in terris Domini Vassallorum, quit, illico omisso Medio, interponi ad Regales Cancellarias accumulativè, n. 66.*

67 *Appellatio à Judice constituto per Dominum Vassallorum, ad audiendas appellationum causas aliorum inferiorum, interponitur ad Regem.*

69 *Baro, Num prohibere queat Subditos suos Principem adire, & quando ad Regia tribunalia appellatur? Num. 70. 71. & 72.*

72 *Remissio causarum Vassallorum, debet fieri absque vinculo, & comminatione expediendi causam.*

75 *Appellatio alternativa est nulla sed de Jure Canonico permittitur, a num. 75. ad numero 80. Ubi quid de civili, & Canonico Jure in praxi?*

74 *Appellatio alternativa valet, si in actu ejus concurrit dubitatio Juris vel facti.*

76 *Appellatio interposita ad Archiepiscopum, vel ad Papam est valida, & qualiter ab Episcopum, n. 77.*

78 *Appellatio alternativè concepta, est valida de stylo curiæ.*

79 *Appellatio alternativa valet, quando infra decem dies certificatur Appellatus de Judice, de quo sensit Appellans, n. 80. 81. Ubi quod aliàs sit nulla.*

82 *Appellatio alternativa non vitatur, eo quòd unus Judex ad quem sit incompetens, quia competens, est adeundus.*

1 Præter antiquos Balboa, longam ad hunc Textum repetitionem facit, & deinde Barbosa aliqua notat, sed Ego etsi tetigero eorum aliqua etiam alia de novo addo practicabilia. Et ut ad propositas difficultates respondeam, Præmitto dicendum ex jam adductis sub Rubrica, & *in capite* 4. *&* 5. *hoc titulo*, quibus colligitur semper esse appellandum de inferiore Judice pronunciante, & sententiante ad ejus Superiorem, quod etiam confirmo ex sequentibus; Nam ut jam latè adduxi ea est appellationis natura, ut ad Superiorem, scilicet Judicem interponatur, qui Inferioris iniquitatem corrigat, *cap. cùm Inferior de majoritate, & obedientia*, & probavi, jam *in Rubrica*: Tradit *in Rubrica hîc*, Andreas Valensis, §. 9. *numero* 1. Pichardus, *in manuduct. ad praxim parte* 5. §. 8. *num.* 1. cum aliis Zeppetus *sub Rubrica hîc*, & alii communiter Doctores, *in cap. Romana* 3. *hoc titulo cap. non putamus de consuetud. lib.* 6. Ubi plura congerit Barbosa: tradit Balboa cum multis, *numero* 4. per Textum, *in cap. anteriorum* 2. *quæstione* 6. *leg.* 18. *titulo* 23. *parte* 3. Latè Tuschus verbo, *appellatio conclusione* 351, inde ad dubia.

Ad primam quæstionis partem, ut resolu- 2
tivè respondeam, Existimo constituendam esse distinctionem Juris Civilis, Canonici, & Regii; Igitur de Jure Civili Nemini dubium est appellationem esse gradatim faciendam, & non omisso Medio: Docent Doctores, per Textum, *in l. Imperatores, ff. hoc titulo.* Ubi nec Princeps potest provocari, post a-
lios Gailius *Arresto cap.* 13. *numero* 15. Non 3
enim facilè Princeps adimit Jurisdictionem à Judicibus ordinariis, maximè cum gravioribus detineatur negotiis, quâ ratione, nec ad se aditum in primâ instantiâ facere aperit, paucis exceptis casibus, quos nos *Casos de corte*, appellamus, de quibus latè, Covarruvias videndus, *in practicis capite* 5. & de
quibus aliqua jam *suprà* adduxi. † Et in 4
tantùm hoc verum est, quòd si omisso medio, contingat appellari, appellatio sit nulla, taliter ut debeat remitti ad quem de Jure pertineret, *dict. leg. Imperatores, l.* 1. §. *si quis eosdem*, Docens Baldus, *consilio* 99. *libro* 3. Castrensis, *consil.* 194. *libro* 10. Pichardus, *in manuduct. dicta* 4. *parte* §. 8. *numero* 6. *&* 7. Riccius, *collect.* 905. ad Textum, *in capite dilecti filii* 93. *hoc*
titulo. † Balboa *hic sub numero* 12. Ubi 5
dicit illam appellationem non esse nullam omnino, sed tantùm, quoad Judicem ad quem, omisso Medio, fuit interposita, Andreas Valensis, *in Rubrica hîc* §. 7. *numero* 1. *&* 3.

Curia Philippica, *tomo* 1. *parte* 5. §. 1. 6
numero 8. reddit rationem Valensis, quia non debent Jurisdictiones confundi, ex *leg. nemo, Cod. de Jurisdictione omnium Judicum*, Glossa, *ibi*, in verbo *auxilium.* Probant cum pluribus Barbosa, *in capite dilecti* 66. *hoc titulo, numero* 1. *&* 2. † Cum aliis idem, *in cap. si is cui de officio delegati*, Ubi limitat hanc conclusionem non procedere, quando Superior ille immediatus proponitur impeditus, sic cum Scaccia, *hoc titulo quæstione* 7. *à num.* 37. Gailio, *lib.* 1. *observation.* 119. & aliis.

De Iure autem Canonico ex nostro Textu 7
aliter contingit, eo quòd Unus ex Litigantibus interposuerit appellationem ad Papam, *cap. sollicitudinem* 54. *hoc titulo, cap. antiqua de privileg. caput ad Romanam* 2. *quæstione* 6. Guido Pap. *decisione* 221. *numero* 5. *& decisione* 336. *numero* 49. Pichardus, *suprà numero* 8. Balboa, *hîc dicto numero* 12. Etenim ex *dicto cap. antiqua*, à quocunque Iudice, etiam Patriarcha, interponi quit ad Papam appellatio, *cap. licet ex suscepto de foro competenti, cap. ad Romanam* 2. *quæstione* 6. Quod dicit Balboa procedere, non solùm quando fit ad Papam appellatio, verùm etsi interponatur ad ejus Legatum, Guido Pap. *decisione* 221. *numer.* 5. *& decisione* 366. *numero* 49. Wames. *hîc numero* 2. Nonnulla dixi, *suprà sub cap.* 2. *hoc titulo de appellatione regularis*, ad quos
superiores regulariter fiat. † Et ad Legatum 8
de latere in provinciâ sibi commissâ & decretâ existentem. Probat Valensis, *dicto* §. 7. *ib numero* 3. *ex cap.* 1. *de officio Delegati.* Ubi Panormitanus, & Maranta, *parte* 6. *in praxi hoc titulo actu* 2. *num.* 171. Quia gerit vices Papæ, & concurrit cum quolibet Ordinario in Provinciâ

vinciâ sibi decretâ, & sic de inferiori fit appellatio quotidie ad Nuncium Papæ legatum Matriti existentem, Curiâ Philippicâ, *dict. 5. tom.* §. 1. *num.* 3. Ubi à Delegato Legati Papæ appellandum ad ipsum Legatum, Paz. *in praxi tom. 2. p. 5. cap. unico, nu. 4.*

11 Hæc tamen appellatio permittitur, omisso Medio, si fiat de inferiori ad Papam, vel Legatum de latere; secus tamen erit si fiat appellatio ad Metropolitanum, omisso Episcopo, quæ non admittitur, *cap. dilecti 66. hoc titulo*, Calderinus, *cons. 1. & 2. sub, hoc titulo*, Abbas, *consilio 45. libro* 1. Et sic relati dicunt, & Valensis, *dicto numero 3. in fine*, Regulariter etiam de Jure Canonico appellandum esse ad proximum Superiorem, nisi forte consuetudo loci, quæ Jurisdictionem tribuit, *cap. cùm contingat de foro compet.* aliud tribuat, *cap. 3. §. ab Archidiacono, hoc tit. lib. 6.*

12 Quod si dubites de ratione diversitatis inter Jus Canonicum, & civile, ea nempe est, quia summus Pontifex, est omnium Judicum inferiorum Ordinarius, & cum omnibus Ordinariis ob Sedis Apostolicæ prærogativam concurrit ex hoc nostro Textu & aliis similibus, & ex dict. Trident. *sess. 24. cap. 5. de Reformat.* Ubi cum multis Barbosa, nec communicando aliquibus Jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, abdicat à se suam Jurisdictionem; Secus verò dicit Valensis, *dicto* §. 7. *numero* 4. esse in Principe, Qui *in dict. l. Imperatores*, abdicavit à se Jurisdictionem concessam Judicibus inferioribus.

13 Dubitabis, autem hoc quod est appellare gradatim, & non omisso Medio qualiter intelligatur? Et respondeo id contingere, quando appellatur ad eum, qui est Superior, & proximior Judici qui tulit sententiam; idest subalternatus Judici à quo, ut puta ab Episcopo ad Metropolitanum illius Episcopi. Tradit Barbosa, *in dicto cap. dilecti 66. sub nu.* 2. Scaccia, *de appellat. nu.* 3.

14 Qui *num.* 4. declarat secundò gradatim, non omisso Medio, dicatur appellari, & ideò teneat appellatio, etiam quando est interposita simpliciter, non expresso Judice ad quem, quando Judex appellationis, est certus.

15 † Qui etiam, *numero* 14. declarat ut, non omisso Medio, dicatur appellatum, quando est appellatum ad Judicem competentem, quia talis appellatio valet, ut dixi, *suprà in cap. fin. de libelli oblation. quæstion. fin. sub* ; §. 2.

16 De jure tamen Regio antiquato Civili jure sæpe videmus, ut ad Principem valeat appellatio interponi, ex *l.* 18. *tit.* 23. *p.* 3. *l.* 1. *tit.* 1. *lib. 4. recopilationis.* Sed quia etiam de jure Civili prædicta regula potest limitari; Ideò existimo quasi exæquatam esse praxim omnium Tribunalium; constat enim, ut omisso Medio,
17 queat appellari in sequentibus casibus. † Primò, in summo Pontifice, ut jam dixi, Quod probatur Juxta Jus nostrum Canonicum, *ex dicto cap. dilecti 66.* Covarruvias, *pract. cap. 4. num.* 9. Maranta, *dicta p. 6. actu 2. hoc titulo, sub numero* 469. Scaccia, *quæst. 7. hoc titulo, numero* 46. Citat plures Barbosa, *in dicto cap. dilecti, num. 3. & in dict. cap. antiqua de privileg. num.* 25. Ubi respondet contrariis, distinguens cum pluribus modo dicto inter Jus Civile, & Canonicum, & in Lega-

Fermosin. de Exceptionibus.

to à latere; ut dixi: Tradit, Riccius, *collect.* 903.

Secundò & generaliter limitatur prædicta 18
regula, ubi Superior, proximior, immediatus esset inhabilis, quia tunc posset, omisso Medio, appellari ad alium magis Superiorem, Abbas, *in dict. cap. dilecti, num. 15. casu 9.* Barbosa, *dict. num.* 3. versic. *limita secundo*, Socinus, *reg. 23. fallent.* 15. Mynsing. *cent. 1. observat.* 67. *num.* 2. Maranta, *suprà, nu.* 375. Gailius, *lib. 1. observation.* 119. *sub num.* 2. Bredorodius, *in tract. hujus tituli, p. 1. tit.* 18. *omisso Medio an:* & in verbo, *si medius inhabilis*, & prædictis addo Riccium, *collect.* 905. ad Textum, *in d. c. dilecti*, cum eodem, Mynsing. *dict. centuria 1. observatione* 77.

Tertiò, limitatur quando appellatur ad Su- 19
premam Curiam, ut decisum refert, Paponius, *libro 1. titulo 9. arresto* 32. Idem Riccius, *supra.*

Quartò: Nam ubi appellatur ad majorem, 2
omisso Medio, valet, non tamen quoad effectum devolutivum. Balbus, 445. Riccius, *suprà*, quam notat ad Glossam, *in l. 1. §. si quis in appellat. ff. hoc tit.*

Quintò, Ut etiam possit adiri Princeps, omis- 21
so Medio, ad eum appellando per viam quærelæ. Franciscus Marcus, *in decisione* 346. Sextò, & in Regno Neapol. à quocunque Judice, appellatur ad Regiam, vel Magnam Curiam vicariæ, Scaccia, *hoc tit. q. 7. n.* 99.

Septimò, in Scholari, Qui potest, omisso Me- 22
dio, appellare à quocunque Judice inferiore, ad Imperatorem. Idem Scaccia, *dict. quæst. 7. n.* 102.

† Octavò, in Viduis & Pupillis; Idem Scaccia, 23
Qui *dict. quæst. 7. num.* 113. Hoc multipliciter declarat; Ad quod videbis quod Ego adduxi, *sup. in c. ex parte de foro comp.*

Nonò, Procedit etiam in Patriarchâ Constan- 24
tinopolitano, & Alexandrino, ad quos, omisso Medio, appellatur; Idem Scaccia, *dict. quæstion.* 7. *nu.* 104. † Decimò, Quando appellatur per 25
errorem, omisso Medio; Tunc enim appellatio non esset inutilis; Idem Scaccia, 96. *dict. quæst.* 7. Quod intelligit Valensis, *in Rubrica hic* §. 6. *n.* 7. si ad alium Majorem provocaverit; Nam tunc Appellanti error non nocet; Secus si appellasset ad alium minorem, *dict. l. 1. §. si quis in princ. ff. hoc tit.*

Undecimò, Quando concurrit jurisdictio me- 26
diata, & immediata, Idem Scaccia, *dicta quæst. 7. nu.* 16.

Duodecimò, quando Episcopus litigaret cum 27
Subdito. Idem Scaccia, *nu.* 107. Juxta quæ, *suprà*, adduxi de recusando Episcopo litigante, pro suo interesse cum Subdito, *in cap. 4. de foro compet. quæst.* 3.

Decimotertio, Quando appellatur à judice, 28
qui habet jurisdictionem à Personâ Ecclesiasticâ, quia potest ab eâ appellari, omisso Medio, secundum Canones; Idem Scaccia, *d. q. 7. n.* 48.

Decimoquarto, Quando immediatus Judex 29
proximior supremus, denegat Justitiam, vel suâ sponte causam remittit ad Superiorem, Gail. *lib 1. observ.* 119. *sub n.* 2. Barbosa, *in dicto cap. dilecti 66. dict. nu. 3.* versiculo, *limita tertio.* Scaccia Videndus ad alios Limitationes, *dicta quæst. 7. à nu.* 43.

Decimoquintò, Quando extaret consuetudo 30
appellandi, omisso Medio, vel adesset præscriptio, aut privilegium, seu statutum, Scaccia,

dict. quaestion. 7. num. 93. Benint. *decis. 96.* Qui idem dicit in statuto in contrarium existente: Sequitur Riccius, *dictâ collect. 903. in fine.*

31 Unde infero quòd, etsi Speculator, *in titulo de appellat. §. nunc tractemus, in princ. libro 2.* laudet, & benedicat Imperatori; eo quòd non admittat appellationem, omisso Medio, in praejudicium inferiorum Ordinariorum, & in damnum, & laborem inaestimabilem Litigantium, si ad illum appellarent: Tamen idem Scaccia, *dicto tractat. de appellationibus, quaestion. 7. à numero 46.* cohonestans praxim Ecclesiae, pluribus rationibus, non tantùm ait procedere, ut majorem Curiam habeat Papa, Juxta id, quòd dicere videtur, Bartol. *in dict. l. 1. §. si quis in appellatione, ff. hoc titulo,* Sed etiam procedere, ut sic Subditi appellantes ad Papam, omisso Medio, releventur sumptibus, & laboribus, quibus Ecclesia maximè intendit obviare, Juxta Textum *in cap. hoc titulo,* litibus scilicet, & difficultatibus, quae passim oriri solent, cùm disputatur, Quia sit Judex mediatus, vel proximus. Quibus addo, ut excusetur molestia recurrendi gradatim de Judice inferiore ad alios Superiores, qui multi sunt ad causas Ecclesiasticas.

32 Nec obstat etiam Abbas, qui *in d. cap. antiqua de privilegiis, numero 8.* dixit meliùs fortè provisum esse, si Pontifex non permitteret ad se appellare, omisso Medio, sic Imperator, Quem etiam alii sequuntur, ut refert, Barbosa,

33 *ibi sub numero 26.* Quia. † Respondent Scaccia, *dict. quaestion. 7. n. 83.* Idem Barbosa, Rebuffus, *ad leges Gallicas, hoc titulo, artic.2. Glossa, unica à numero 9.* & Alii relati ab Scaccia, solere Pontificem secundùm stylum Romanae Curiae, causam remittere ad suum Judicem, nisi intelligat Justam subesse causam, ob quam debeat eam in Curiâ retinere, si Pars petat appellata, ut eam remittat; faciunt aliqua, quae notavi, *suprà in cap. fin. quaestion. 4. de foro competent. §. 8. & §. 9.* Et sic cessare ait Barbosa praejudicium Ordinariorum, & Judicum inferiorum, quod considerabat Speculator.

34 Unùm tamen notabis, quòd de jure Canonico appellatio, omisso Medio, & à proximo judice, non esset nulla, Parte appellatâ, non opponente. Docent Abbas, *in dicto cap. dilecti 66. numero 7.* Franchis, 12. Barbosa, *fin.* Maranta, *dicta 6. p. actu 2. limitatione 4. numero 373.* Brederoc. *de appellationibus, p. 1. titulo 18. omisso medio,* verbo, *si nihil opponatur,* & verbo, *taceat,* Rebuffus, *ad leg. Gallicas, in hoc tractat. Glossa unica artic. 2. tom. 3. numer. 5. & 12.* Scaccia, *d. q. 7. n. 18. & 115.*

35 Quod etiam de jure Civili procedere existimo; Nam valebit, dum adversùs eam nihil opponatur, seu excipiatur, ex Glossa, *in dicto cap. dilecti,* Valensis, *in Rubrica, hoc titulo 6. numero 5.* Quia Partes prorogare possunt in se jurisdictionem alterius judicis, etiam sine con-

36 sensu judicis prioris. † Et secundùm haec intelliguntur, Calderinus, *consi. 207. aliàs 1. sub hoc titulo,* Tuschus verbo, *appellatio, conclusione 352. numero 96* Et sic interpretantur. Textum, *in dicto cap. dilecti 66.* Wamesius, *ibi,* Pichardus, *in dicta §. manuductian. ad praxim, p. 4. n. 9.*

Ad secundam quaestionis partem, An à Delegato Episcopo appelletur ad Papam, vel ad Metropolitanum; in qua difficultate sunt tres sententiae; Prima, quae docet ad Metropolitanum appellari, eo quòd hujusmodi Episcopi Delegati à Canone, vel à Lege, non propriè delegati appellantur, sed ordinarii, quia videntur habere jurisdictionem ordinariam, à Canone, vel à Lege tributam, ut tenet Glossa, *in cap. irrefragabili, §. caeterum de officio ordinarii,* Beroius, *in Rubrica de officio delegat. numero 57. ad finem,* de Zabarellis *in clem. unicâ. num. 4. oppos. 5. de supplendâ negligentiâ Praelatar. & ibidem,* Anchoranus; Etenim jurisdictio, quae tribuitur à Lege, non delegata, sed ordinaria dicitur; & sic talis commissio Canonis, potiùs excitatio Jurisdictionis ordinariae, quam nova delegatio appellari meretur, Felinus, *in cap. licet, à numero 1.* & Abbas, *numero 3. de officio ordinarii,* Crottus, *in l. 1. §. si quis simpliciter, ff. de verb. oblig.* Anchoranus, *consi. 201.* Nisi illud mandaretur, *appellatione remotâ,* Quia tunc videtur alterari jurisdictio ordinaria. 37

38 Et confirmatur, quia si in visitatione, appellari contingat ab Episcopo suffraganeo, etiam tanquam Apostolicae sedis Legato, prout in Sacrum Tridentinum Concil. *sessione 24. cap. 10. de Reformat.* Debet appellari ad Metropolitanum, quoad devolutivum, non quod suspensivum, prout, *sess. 22. cap. 1. de reformatione,* ex eo, quia quae in visitatione suffraganeus facit, jure ordinario facit, Piasetius *in praxi Episcopali, p. 2. cap. 2. numero 61.* Zerola *in praxi Episcop. p. 2.* verbo, *visitatio, §. 3.* Aloisius Riccius, *in praxi aurea resol. 449. num. 2. prope finem* Barbosa, *in dicto Trid. decreto, cap. 10. num. 9.* idem, *in pastorali allegat. 73. numer. 35. & allegat. 92. num. 14.* Cenedus *in pract. q. 34. n. 4. finem.*

39 Confirmatur secundò, quia Legatus ordinarius, authoritate Apostolicâ, licet sit effectus legatus; ea tamen, quae facit ut Legatus, Authoritate ordinariâ facit, quia est ordinarius, *cap. 1. de officio Ordinarii,* Hostiensis, *in summâ, titulo de officio Ordin. §. sunt autem quadam.* Ubi dicit quòd quando committitur Episcopo, id quod pertinebat ad ipsum jure ordinario, id fieri, ut magis timeatur, *cap. Quis nesciat distinct. 15.* facit Textus decisio, *in cap. ad abolendam de Haereticis in fine,* Ubi Scribentes docent, quòd quando aliquid committitur Episcopis, procedant, tanquam sedis Apostolicae Delegati, & aliquid faciant, videatur tribui eis facultas, solùm in Exemptos, ut expeditè, & absque impedimento aliquo procedant. † Tum quia dicto, *illa tanquam,* regulariter, & de sui naturâ, denotat improprietatem, & fictionem, juxta Glossam, verbo, *tanquam, in cap. solitae, & ibi,* Felinus, *de majoritate, & obedientia,* cum multis Barbosa, *dictione 403.* Tuschus, *in practic. tom. 2. littera, D. conclusione 385. num. 1.* Ubi, *numero 2.* declarat, nisi illud improprium omnino ait aequiparatum, quia tunc verè dicitur, & propriè esse tale: vide Textum *in l. si pecunia, ff. si certum petatur, l. jubemus, §. sane 1. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis:* Tradit cum aliis, Cenedus *suprà numero 5. dicta quaestione 34.* inferens, quòd cùm dictio illa denotet improprietatem, & fictionem meritò Delegatum à Canone potiùs ordinarium, quàm Delegatum censeri. 40

In

41 In contrarium tamen est regula illa generalis, quæ docet à Delegato appellandum esse ad Delegantem, *cap. super quæstionum*, §. *porro de officio Deleg. in* 6. Ubi Doctores congesti à Barbosa, de qua quæstione agunt, Fachineus *libro primo controvers. cap.* 78. Goveanus, *libro primo, variar. cap.* 46. Quintana, Dueñas, *de jure, & Imperio, libro secundo cap.* 7. *à numero* 29. Morla, *in imperio, tit.* 2. *in præludiis, à numero* 90. Balboa, *hic* latè disputans, *à numero octavo*, de qua Ego, *in dicto* §. *porro*. Itaque in proposito nostri dubii, Abbas, *in cap. irrefragabili*, §. *cæterum, numero* 1. Ubi Anchoranus *num.* 10. *ad finem, de officio ordinarii*, Abbas, *in dicto cap. ad abolendum de hæreticis, numero* 15. *&* 16. Ubi Anania, *numero* 25. Felinus, *numero* 3. de Zabarellis *in element.* 1. *numero* 4. *opposit.* 5. *& numero* 14. *de supplenda negligentiâ Prælator*, & ibi Bonifacius, *numero* 31. Imola omnino Videndus, *num.* 18. latissimè de Zabarellis *in dicto cap. ad abolendam*, §. 1. *ex num.* 2. Alex. *in l. majorum, numero* 13. *ff. de Jurisdict. omn. Judicum, & in l.* 1. *num.* 8. *ff. de officio ejus*, Navarrus, *libro* 3. *de regul. cons.* 83. *n.* 6. *in fine*, de Portoles ad Molin. §. *Judex, num.* 19. docent appellationem, de qua in dubio nostro esse faciendam, non ad Archiepiscopum, seu ejus Metropolitanum sed ad summum Pontificem, quia tales Delegati, Legis, vel Canonis dicuntur Delegati,
42 & non ordinarii. † Respondentes ad dictionem, *tanquam*, supra adductam, dicendo eam sæpius significare etiam proprietatem, & veritatem, & non similitudinem ex Glossa verbo, *tanquam in cap. cum pro causa de sentent. excommunic.* ubi Abbas, *numero* 2. *in cap. ex parte de sponsalibus*, Archidiaconus, *in cap.* 1. *num.* 2. versic. *tanquam de homicidio, libro sexto*, Boërius, *decisione* 44. *numero* 29. Cenedus, *in practic. dicta quæstione* 34. *numero* 6. *in fine*, Tuschus, *littera D, conclusione* 375. Dicens quòd importat omnimodam similitudinem, nisi ratio adversitatis obstet, Alii relati à Barbosa, *dictâ dictione* 403. *numero secundo*, & probant, Jura *in l.* 1. ibi, *tanquam adulationem. Cod. de Hæredibus instituendis, in l. sæpe, ff. de verborum significat. & in l. item Mela*, §. *si plures, ff. ad legem Aquiliam, l. si familia, ff. de Jurisdict. omn. Judicum.*

43 His tamen non obstantibus, Respondeo sub distinctione; Nam si causa committitur Episcopo à lege, vel à Canone, aliquid addendo, vel minuendo suæ ordinariæ Jurisdictioni, quam non ita omnimodam habebat, antequam ei fuisset commissa; tunc reputari Episcopum Judicem delegatum, & non ordinarium; & sic appellandum esse de eo ad Pontificem. Itaque si in commissione, adjecta fuerit clausula, *Authoritate nostrâ, vel tanquam Delegatus à nobis*, aut similiter; tunc videtur, ut Superior Jurisdictionem mutat Inferioris, Menoch. *de arbitrariis, quæst.* 12. *à num.* 4. Barbosa, *in l. cum prætor*, §. 1. *n.* 35. *de Judiciis*, Erasmus Cochier. *de Jurisdict. ordin. in Exemptos, p.* 2. *quæst.* 14. Riccius, *collect.* 413. & cum aliis, Barbosa, *in*
44 *cap. licet de officio Ordinarii, n.* 2. *in fine.* † Quòd si causæ cognitio indistinctè de Jure Communi pertineat Episcopo: Tunc revera dico per illam delegationem, & commissionem, excitatam esse ejus Jurisdictionem; & sic jussum eam commissionem potiùs vocari, quàm delegationem, *Fermosin. de Exceptionibus.* ob idque appellationem esse interponendam ad Metropolitanum, cùm non censeatur revocata ordinaria Episcopi Potestas, nec Pontifex videatur ab eo auferri Jus: Argumento Textûs, *in l.* 2. §. *merito, & §. si Quis à Principe, ff. ne Quid in loco publico.* Docent hanc concordiam, Marania, *de ordine Judiciorum, p.* 4. *distinct.* 5 *numero* 77. Felinus, *in cap. licet in corrigendis ex principio de officio ordinarii, & in cap. cam te, numero undecimo*, versiculo, *quarta differentiâ de rescriptis, & in cap. cum ex officii ex numero* 19. *in fine de rescript.* Mathesil. *singul.* 89. Ubi latè Gabriel. Sairus, *in addit.* Mandosius in Glossa, *facultatis in* §. *sitque*, versiculo, *ordinarius in fine*. Boërius, *decisione* 151. *ex numero* 5. Jason. *in l. jus civile, ex numero* 2. *ff. de justitia, & jure*, Alciatus, *regula* 3. *præsumptione* 35. *numero* 3. Menoch. *lib. de præsumpt.* 16. *numero* 4. Achiles, *in capitibus prætor, cap.* 9. in verbo; *commission*, de Portales, *in* §. *commission. ex numero* 1. Cenedus omnino videndus, *in practicis dictâ quæstione* 34. *per totam, & numero* 7. *& in casu huic simili*, Idem tenet alios allegans Bobadilla, *in politica, libro secundo, cap.* 21. *numero* 26. *littera, B*, & quos cumulat Paulus Granutius, *theorem.* 21. Videbis Cenedum *in collect.* 157. *numero* 1. & ex
his habet vim prima sententia. † Et sic Bar- 45
bosa, *in dicta cap. licet de officio ordinarii, numero* 2. Menochius, *libro* 2. *præsumpt.* 16. *numero* 24. Barbosa, *in dicto* §. *prætor numero* 34. & alii dicunt, ut quando Papa committit id, quod semotâ commissione, ad illius spectabat Jurisdictionem non delegatam, ei de novo tribui, sed tantùm excitari ordinariam, quam jam habebat; ita ut ab Episcopo in his terminis appelletur ad Metropolitanum: Et relati ampliant, etiamsi commissio fiat per verbum, *præcipimus*, per Textum, *in dicto cap. licet.* Ubi Abbas, *numero octavo*, Felinus, *numero tertio*, ibi, *recipit in mandatis*, cum aliis, Pichardus, *in manud. dicta* 4. *p.* §. 8. *numero tertio*, Et de hac quæstione, etiam adjunges, Cevallos *de cognition. per viam violentiæ. quæstion.* 15. Qui sic distinguendo resolvit, *num.* 7.

Itaque quando concilium Trid. *ibi, in dicto* 46
cap. 10. *sessione* 24. *de Reformatione*, Dicit tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, hoc facit esse ut majori Authoritate fiat illud, quod præcipit, & magis teneatur, non verò, ut deroget Jurisdictioni ordinariæ, Zerola, *in praxi, p.* 2. §. *visitatio*, versiculo, *tertio*, in fine Cenedus, *dictâ*
quæstione 34. *numero Septimo, in fine.* † Nam 47
quamvis Delegatus Principis dignior sit Ordinario, tamen Ordinarius firmiorem habet Jurisdictionem, ut optimè advertit, Alex. *in Rub. de officio ejus. cui mandata est jurisdictio, num.* 5. Menochius, *lib.* 2. *præsumptione* 17. *ex num.* 2. Bobadilla, *dicto lib.* 2. *polit. cap.* 21. *num.* 30. Videndus Cenedus, *dictâ quæstione* 34. *numero octavo.* Ubi reprehendit Gratianum, *in reg.* 255. Dum dicit actum valere, potius ex Jurisdictione delegatâ Judicis, quàm ex ordinariâ, quam habet.

Tamen si Episcopus procedat ex dicto Tri- 48
dentini decreto, 10. *sess.* 24. Uti Sedis Apostolicæ Legatus in causis, quæ sub ejus Jurisdictione, non comprehenduntur, non poterit ab eo nisi ad Sedem Apostolicam appellari: Tradit

Barbosa, *ibi*, *numero decimo*. addens cum Garciâ, *de beneficiis*, *p.4. cap. 5. numero 12.* Ex hoc nullum fieri præjudicium Judicibus inferioribus.

49 Ex prædictis; Infero breviter ab Episcopo appellandum esse ad Archiepiscopum, Metropolitanum, & à Patriarchâ, seu Primate ad Papam, aut ad ejus Nuncium, vel Legatum, Juxta *leg.* 10. 11. 15. *tit.* 5. *p.* 1.

50 De Vicario autem generali Episcopi, non ad Episcopum est appellandum, quia est unum, & idem Tribunal, sed de Vicariis foraneis Episcopi fit appellatio ad ipsum Episcopum, i-
51 tem à Delegatis Episcopi. † Item etiam appellandum est ad ipsum Episcopum, de Archidiaconis, seu aliis Prælatis ipsi Episcopo inferioribus, Paz. *in praxi* 2. *tom. p.* 5. *cap. unico*, *numero* 4. Philippica *p.* 5. *tom.* 1. §. 1. *numer.* 4. Docent communiter Doctores Tuschus verbo, *Episcopus concl.* 300. cum aliis, Pichardus, *in manud. p.* 4. *dicto* §. *numero.* 2.

52 Quòd si ordinarius Delegans, causam delegaret, quia suspectus, tunc non ad ipsum Delegantem, sed ad immediatum ejus Superiorem appellabitur, aut nisi Delegans totius causæ Jurisdictionem delegaret, *Dicto cap. super quæstionum dicto* §. *porro de officio Judicis deleg.* Ubi doctores tradit Valensis, *in Rubric. hic dicto* §. 6. *n.* 6. Et videbis Barbosam, *in cap. si is cui de officio delegati*, *lib.* 6. *num.* 4. 5. & 6. Ubi dicit idem dicendum, quando sit Delegans excommunicatus, vel quando esset mortuus, vel suspensus, aut hæreticus, vel absens notabili distantiâ; & quando Episcopus delegans sit recusatus, probat ibi cum multis.

53 In foro autem seculari interponenda est appellatio, etiamsi de Minori ad primum Superiorem, non omisso Medio, ut dixi, nisi illico fieret appellatio ad Regem, vel ejus Cancellarias, audientias regales, aut Tribunalia suprema, Iuxta *l.* 8. *tit.* 23. *p.* 3.

54 Item de Iudice alicujus Domini Vassallorum, & de Locumtenente Prætoris, non fit appellatio, nec ad Dominum, nec ad Prætorem, quia idem Tribunal est, ut tradunt, Covarruvias, *in pract. quæst.* 4. *num.* 6. & 8. Azevedus, *in l.* 10. & 11. *num.* 4. *tit. lib.* 3. *recopilat.* Curia Philippica, *dict.* 5. §. 1. *num.* 9. Faciunt latè quæ adduxi, *suprà in cap.* 4. *de foro compet. quæst.* 13. Ubi nunquid recusato Episcopo, vel Prætore, censeatur recusatus Vicarius, aut Locumtenens.

55 De Judice vulgò, *Alcalde ordinario*, fieri potest appellatio ad Dominum, seu ejus Prætorem, vulgò *Alcalde mayor.* Quia sunt illius Judices superiores. Covarruvias, *dicto cap.* 4. *pract. numero sexto*, & *septimo*, De quo,
56 Fuscus *infrà*, in versiculo, *ad tertiam.* † Sed de alio Judice, qui vocatur apud nos, *Alcalde del a Hermandad*, non appellatur ad Prætorem, nisi tantùm à sententiis provinciariis sex millium MARAPETINORUM, & infra, de quibus potest appellari de illo Iudice in Territorio Regali ad Prætorem ejusdem Territorii; etsi non adest Prætor, fiet appellatio ad viciniorem; taliter, ut sententia ab eo prælata illico sit exequenda, non admissâ appellatione, sed de majori quantitate, aut qualitate appellatio ad Regiam Cancellariam illius Territorii, Juxta *lib.* 48. *titulo* 13. *libro* 3. *recopilat.*

Item appellationes civilium litium, solent 57
interponi de Judicibus Oppidorum, subsistentium intra quinque leucas ad Judices provinciæ, qui sunt in locis, Ubi adsunt, Cancellariæ, vulgò, *los callades de el crimen*, ut hic Vallisoleti, Juxta *l.* 4. *titulo septimo*, *libro secundo*, *recopilat.*

Deinde appellatio Judicis delegati secularis 58
interponitur ad Delegantem, & ea quæ fit à Subdelegato, interponitur ad Delegantem, nisi sit Subdelegatus Delegati Judicis ordinarii, tunc interponetur non ad Delegatum, sed ad Ordinarium, qui delegavit, *l.* 21. *titulo* 23. *p.* 3.

Verùm de Delegato Principis, seu ejus 59
consilii, & senatûs, tunc interponetur ad audientias, & Cancellarias Regales, præter casus, in quibus necessum est, ut interponatur ad Consilium, veluti accidit in executoriis, quæ ab eo dimanant, & de perquisitoribus nominatis à Consilio supremo, qui facultatem non afferunt sententiandi, aut residentiandi Juxta, *leg.* 20. *titulo quarto*, & *l.* 12. *titulo quinto*, *libro primo recopilationis*, Curia Philippica, *ubi suprà*, *dicto* §. *primo*, *numero undecimo.* † Ubi dicit quòd de Residentiis, quæ 60
apud Indos fiunt ordine Vice-regum interponitur appellatio ad audientias Regias illius Territorii.

De Judice bonorum confiscatorum sanctæ 61
Inquisitionis fit appellatio ad Inquisitores illius Inquisitionis, ubi stylus est, quòd per sententias primam vulgò, *de vista*, & per aliam secundam, vulgò *de revista*, ut hic Vallisoleti vidi practicari, me Patrono fiscali, sententia confirmatoria exequatur instar sententiæ Cancellariæ Regiæ, in appellationibus interpositis à Judicibus inferioribus locorum; quòd si causa non excedat quantitatem ducentorum, non est locus supplicationi, ad Consilium supremum Sanctæ Inquisitionis. † In cæteris verò causis, quæ discu- 62
tiuntur, sive civilibus, sive criminalibus interponitur appellatio à primâ sententiâ ad supremum sanctæ Inquisitionis consilium, ut jam alibi dixi.

De Judicibus Sanctæ Cruciatæ, qui vulgò 63
vocantur. *Subdelegatos de la Santa Cruzada*, Qui semper nominantur Canonici, aut dignitates Cathedralium à Præside Cruciatæ fiet appellatio ad eundem Præsidem Cruciatæ, ejusque Consilium supremum; & sic de aliis Judicibus inferioribus interponetur ad proximum Superiorem eorum, ut patet ex dictis.

Ad tertiam quæstionis partem, An omisso 64
Medio, possit appellari in terris Dominorum ad Regiam Cancellariam, omisso Domino? Et videtur quòd sit primò appellandum ad ipsum Dominum, ex dictis; postea verò ab ipso ad Regem, ex *l. Guadelaxaræ* 26. *aprilis* 1390. cujus litteram nondum typis mandatam referunt Achiles *in capitibus Prætor*, *cap.* 38. *Glossa ante nos*, *numero tertio*, *folio* 234. Ubi commemorat plures schedulas Regias, latas in observantiam dictæ pragmaticæ directas Regalibus Auditoribus, nec cognoscerent deinceps, nec admitterent appellationes à Vassallis Prælatorum, & Ecclesiarum ad

dictos Auditores Regios, nisi priùs se præsentaverint ante dictos Prælatos, & alios Dominos dictorum locorum in gradu appellationis, & provocationis; vel coram ipsorum Judicibus appellationis, ac ipsi Judices ante sententiam protulerint in dicto gradu appellationis, & ab eis appellatum fuerit. Refert Guttierrez, *in pract. lib. 1. quæst. 42. num. 1.* Verba enim dictæ pragmaticæ sunt; *Ordenamos y mandamos que quando los vejinos, y moradores en los lugares de los señores se sentieren por agravidos de alguna sententia que diere el Alcalde, O Alcaldes en que el derecho otorque apelacion, que apeleu para ante el señor, o Su Lugarteniente que ubiere de oir de sus apelaciones, o de Isu Alcade, o Alcaldes se sintiesem agraviados, que puedan apelar para ante nos.*

65 Sed contrarium tenendum est; ita ut possit appellari, omisso Medio, ad Regem, patet, *suprà*, versiculo, *de Judice*, vulgò, *Alcade*, & ex *l. 1. tit. 1. lib. 4. recopilat. l. 18. tit. 23. p. 3.* Cujus verba refert Guttierrez, *dict. quæstion. 42. num. 2.* Etenim quotidie practicatur, ut omissis Dominis, appelletur ad regia Tribunalia, Azevedus, *in dict. l. 1. titulo 1. lib. 4. recopilat. numero 39.* & patet, ex *l. 24. titulo 18. lib. 4. recopilat.* Dueñas, *de Jurisdictione, & imperio, lib. 2. cap. 1. à num. 35.* Covarruvias, *dict. cap. 4. pract.* Videndus latè disputans, *cap. 6. & 7.* Balboa, *hic*, dicit procedere sine controversia, *numero 12. in fine*, Dicens cum eodem Covarruvias *per l. 5. titulo 3. p. 3.* in aliis Judicibus locorum Regalium, appellationem, omisso Medio, non admitti, nisi in quibusdam casibus, quo dicimus, *casos de corte:* Videbis Gregorium Lopez, *in dict. l. 18. p.* Glossa, *para el Rey.*

66 Ubi se alio loco refert. † Nec obstare advertunt dictam pragmaticam, *Guadalaxara.* Quia procedit accumulativè; id est ut possit appellari ad Dominum vel ad Regem, non inquam privativè, quia Rex concedens simpliciter Dominis locorum, ut ad ipsos appelletur, non aufert à se cognitionem appellationum, si gravati ad Regem appellari maluerint, ejusque Curias Regales, quàm ad Dominos.

67 De Judice tamen per Dominum alicujus Oppidi constituto ad audiendum appellationum causas, omnino ad Regem, & non ad ipsum Dominum erit appellandum: Sic regulariter docent de jure Communi & Regio, Doctores, Covarruvias, *dicto cap. 4. practic. numero septimo*, versiculo, *quarta conclusio*, Azevedus, *in dict. lib. 1. numero 40. 41. recopilation.* Guttierrez, *dicta quæstione 42. libro primo practic.* Docentes sic procedere, non obstante quacunque consuetudine in contrarium.

63 Et licet Achiles *in dicto cap. 38. prætor.* referat quosdam intelligere, *sub dicto numero tertio*, dictam pragmaticam, *Guadalaxara*, quando appellatur à Judicibus ordinariis positis, & electis per dictas Villas, & Loca, secus quando ponuntur per dictos Dominos; sed ipse reliquit super hoc ultimo cogitandum.

69 Ad quartam quæstionis partem, An Baro prohibere queat Subditos suos Principem adire? Ad hanc difficultatem, de qua Joannes Faber. *in l. 1. Codice de officio præfecti ur-*

Fermosin. de Exceptionibus.

bis, probat Riccius, *collect. 1923.* quòd Baro non prohibet Vassallos adire Regia Tribunalia, sed notat quod licet fuerit dubitatum aliquando Vassallos Regia Tribunalia adire, tamen hodie non posse, quando Barones secundas, & tertias causas haberent, imò statim, quod comparent in tribunalibus Regiis causæ remittuntur, & aliquando Baronibus recurrentibus ad collaterale consilium Neapoli regias provisiones sub pœnâ prohibitivas Vassallis, ne Baronalia Tribunalia deludant, hæc ille, qui dixit in principio relatam conclusionem intelligi limitatam, si in præjudicium suæ, Jurisdictionis, Vassalli ad Tribunalia Regia irent, at Boërius, *in decisione 214.* qui ait se vidisse determinari in Tribunalibus Serenissimæ Reginæ Poloniæ, prohibens Vassallis Cruptaliarum adire Regia Tribunalia, Anna, *singular. 62.*

Tamen si Vassallus habet aliquam Justam causam, tunc Baro suspectus in cognitione, & non suspectus in delegando, remittetur causa, dummodo Baro provideat, & Judicem eligat in civitate ipsa Neapoli, vel si terra Baronis, & Vassalli longè distet, aut timeatur de malâ Justitiæ administratione, docet Amendola *in decis. 529.*

Et sic de Franchis *in decision. 519.* voluit 71
Vassallos Baronum se gravatos prætendentes à Curiis eorum in incidentibus causarum ad sacrum Consilium, & magnam Curiam appellantes, si utriusque Partis interveniat consensus, quòd apud Judicem appellationis procedatur in causâ principali, nec fieri præjudicium Baroni, tradit idem Riccius alia adducens.

Unum, tamen adverte, quòd remissio cau- 72
sarum Vassallorum, debet fieri absque vinculo, & comminatione expediendi causam infra tot dies, Anna, *in singularib. decisionibus 269. 270. 271.* Quod limitat Ursillus *decisione 71.* nisi de malitiâ, vel maximâ negligentiâ Baronis dubitetur, qualiter hæc applicentur ad praxim nostræ Hispaniæ, jam est visum, *suprà sub quæstione præcedenti.*

Ad ultimam quæstionis partem, an appel- 73
latio alternativa valeat? quia jam, *suprà*, aliqua dixi, quibus satis explanatur hæc difficultas, & *in cap. 2. de libelli oblatione*, versiculo, *ad secundam*, *quæst. 2.* Ubi de appellatione generali, & quid de alternativâ, & aliquid dixi, *in Rubric. quæst. 5.* sub versic. *ad quartam*, versiculo, *sed an.* Ita nunc resumptivè dico receptam esse conclusionem, apud omnes appellationem alternativam esse nullam, ut notat Glossa, *in cap. si is cui de officio delegati, libro sexto*, Probant, Franchis. *ibi*, *numero 4.* Domin. V. scribentes, *in Rubric. nostri tituli*, ubi Cardinalis *numero 31.* Franchis *Numero 8. & in cap. dilect. el 3. eodem*, *ibi*, *à numero 59.* Cardin. *numero 24. & 25.* Legistæ, *in l. 1. §. si quis*, ubi Paulus, *numero 6.* Aretinus, *numero 15. hoc titulo*, Beroius, *consilio 7. à numero 16. lib. 1.* Villad. *in tractat. de Legato, p. 1. quæstion. 8. à numero 36.* Gavant. *in simili tractat. lib. 8. quæst. 6. num. 114.* Lancelotus, *de attent. p. 2. cap. 12. limit. 50. numero 124. & 125.* Scaccia, *de appellat. quæst. 9.* per totam, *ibi*, Videndus Tuschus, *littera, A, concl. 352.*

à *num.* 68. & alii, quos citavi, *sub dicta quaest.* 5. *Rubricae.*

74 Sed si in ipso actu appellationis concurrat probabilis dubitatio Juris, vel facti, ad quem sit appellandum, dicunt Relati, quòd tunc de-
75 beat ratione illius dubii appellatio valere. † Item fallit praedicta regula de Jure Canonico, Nam cum hoc Jure, omisso Medio, possit appellatio interponi, valebit generalis, & alternativa, tum etiam, quia hoc jure, Iudex semper est certus, ob idque alternativa resolvitur in simplicem possessionem; ita ut videatur appellatum ad competentem; Docent Cappella Tholos. & *ibi*, latè Aufrer. *decision.* 474. Riccius, *collect.* 1744.

76 Limita etiam in casu, *decis. Bellamerae*, 479. Ubi fuit dictum interpositam ab Episcopo, ad Archiepiscopum appellationem, vel ad Papam, validam fuisse, quia talis appellatio solita est recipi à Papa, quamvis Appellans infra tempus prosequendae appellationis, non eligerit, prosequi apud Papam.

77 Quarto limita, Quando etiam de Iure Canonico essemus in casu, in quo non possit appellari, nisi ad unum de Nominatis in appellatione puta quia appellatur à Suffraganeo Subdito ad Episcopum, vel Archiepiscopum, Nam ad Episcopum erit valida appellatio, Auflerius citata, *decis.* 340. Thomingus, *decis.* 140. Riccius, *supra in fine.*

78 Quintò, Nam de stylo Curiae Romanae, est valida appellatio alternativa concepta, Rota, *in decis.* 30. *de appellationibus, in novis.* Ubi etiam dicitur, quòd Curia indistinctè admittit talem appellationem, & stylus Curiae Romanae, est ab omnibus sequendus, Franc. Marcus, *decisione* 270. *p.* 1. Bellemera, *in decision.* 879. Guido Pap. *in decisione* 170. Macerat. Rota, *lib.* 2. *decisione* 38.

79 Sextò limitabis, Quando infra decem dies certificaretur Appellatus, de quo sensit Appellans Rota, *in dec.* 243. *in novis.* Riccius, *suprà*, ad cujus ornamentum videbis pulchram, *decis.* Guido Pap. 4016.

80 Regula verò adducta, solùm habet locum de jure Civili, ut tradunt Relati, *suprà in principio*, Barbosa, *in dicto cap. si is cui de officio delegati, lib.* 6. *sub nu. fin.* & idem Riccius, Quod probatur ex jam adductis, *sub hac quaestione*, principali, cum eo jure non admittatur appellatio, omisso medio, sed in praxi dico valere, si intra decem dies ad appellandum, Appellans, declaret ad quem Iudicem appellat; secus si non declaraverit, quia tunc, & de jure Canonico dicit Riccius, *dicta collect.* 1744. *in princ.* sic judicatam appellationem desertam in Curia Archiepisc. Neapol. & iterum ipse firmat, *in decision.* 400. ejusdem Curiae; Quibus enim adjunges quae congerit, Diana, *p.* 5. *tractat.* 10. *resolut.* 18. in versic. *sed quid.* Ubi referens negativam, & affirmativam, in versiculo, *Ego verò*, concludit alternativam, non adeò esse inutilem, ut pro non scripta habeatur, nisi transacto tempore ad appellandum, si adhuc qui sic appellavit, non declaravit Iudicem, ad quem appellavit, *l. fin. Cod. de tempor. appellat.* Baldus, *consil.* 320. *per totam*, Lib. 4. Alexander, *cons.* 101. *lib.* 2. *num.* 2. & *cons.* 164. & *cons.* 79. *volumine* 1. ex multis, quos ipse retulit, & ex Glossa, *in cap. is cui de officio delegati in* 6.

Et secundùm haec etiam procedat regula, ubi copulativè fuerit appellatum, *dict.* Rota Maceratensis, *lib.* 2. *in decis.* 38. Idem Riccius, *dicta decis.* 1744. Ubi ampliat istud tempus decem dierum, quòd indulgetur Appellanti, alternativè esse de substantiâ taliter, quòd si infra istud non declaraverit, appellatio censeatur nulla ipso facto, testatur Cacheranus *in decis.* 130. fuisse judicatum in Curia Senatûs Pedemont. † Et Diana supra ex Panormitano, refert non vitari appellationem, quando Appellans alternativè adjecit unum judicem incompetentem, quia tunc valet ire ad Competentem, quia certus est, ex, *l. Prator*, §. *quod autem*, *ff. de test. tutela.* 81 82

QUAESTIO II.

An Appellans à Pontifice ad Concilium generale, actu existens, incidat in bullam Caenae? An Pontifex faciat vim, non admittendo appellationem, ad Concilium generale: Quid èconträ? An à Servatoribus appelletur ad Concilium Toletanum? An Vicarius generalis possit inhibere Foraneum; An faciat vim Judex appellationis, si cognoscat de capitulis, super quibus non est appellatum?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio non imponitur à Papâ ad Concilium generale, & vide à n.* 6. *& Qui appellant fiunt excommunicati, n.* 7.

2 *Consulentes appellare ad futurum Concilium, num incurrant excommunicationem Bullae in Caenâ Domini? n.* 3. 4. 5.

6 *Pontifex non admittendo appellationem ad Concilium generale, vim non facit.*

8 *Appellatio à sententiâ Papa malè informato, ad ipsum bene informatum valet.*

9 *Concilium generale, Num possit Papam Judicare remissivè?*

10 *Concilium generale vim faciet non admittendo appellationem ad Papam, idem de Provinciali, n.* 11. 12.

12 *Appellari non potest ad Papam à Concilio generali, si Papa praefuerit in Concilio.*

13 *Appellatio ad Papam, non permittitur à Concilio congregato, super successione Papatûs.*

13 *Appellatio à Judicibus Conservatoribus Archiepisc. opatûs Toletani, non interponitur ad Consilium Archiepiscopi, contra Narbonam, cujus fundamentis satisfit, numero* 15. 16.

15 *Archiepiscopus Toletanus est Hispaniarum Primas, & Conservator supremus.*

16 *Consilium Archiepiscopi Toletani ex indulto cognoscit de Religiosis Divi Jacobi, quod in praxi non adest, vide, q.* 3. *n.* 24.

18 *Judex appellationis nequit cognoscere super capitulis separatis ab illis, de quibus appellatum est, num.* 19. 20. *secus si sint coanexa, n.* 21. 22.

20 *Appellans potest consentire in parte, & in aliâ parte appellare.*

21 Pars

21 *Pars una appellabilis trahit ad se aliam.*
22 *Connexio semper procedit ab eâdem causâ & radice.*

1 Libuit hîc de his dubiis tractare, quia non multum distant ab instituto materia Textûs nostri, & ob id breviter, & resolutive quid sententiam assignabo; Ad primam ergo difficultatis partem, videtur negativè respondendum, quia Lex pœnalis non excedit proprium casum sed pœnalis est ista Lex, & non loquitur, nisi de appellantibus, ad futurum Concilium generale: Ergo non est extendanda ad appellantes ad generale præsens, vel ad Provinciale, sive præsens, sive futurum, sic docent Castrus Palaus, *tom. 6. disput. 3. puncto 3. numero* 6. Sonsa, *in bulla cana, cap. 3. disput.* 21. *numero* 2. Diana, *p. 9. tract. 7. miscel. resolut.* 66. *in principio*, sic sequutus contra Gambacurtam, *de excommunicatione bullæ, cap.* 2. *num.* tt. & Ugolinum, *de bulla cana can.* 2. §. 1. versic. *quinto*, cum aliis id tenentes, quia appellatio hæc, sicut quæ sit ad futurum generale Concilium, est occasio schysmatis, quia utraque videtur Concilium constituere supra Papam.

2 Hinc infero, An consulentes appellare ad futurum Concilium, incidant in Bullam Cænæ, & sunt duo contrariæ opiniones probabiles satis, quæ negat habet fundamentum, quia nudum Consilium, nec est auxilium, nec favor: Ergo nudus Consiliarius non excommunicatur in hoc casu, quia in clausulâ Bullæ solùm agitur de præstantibus auxilium, & favorem, cumque Consilium differat ab eis, eo quòd juvat ab extrinseco dirigendo, & instruendo rationem ejus cui datur, & auxilium, & favor, sint actus directi, ad executionem operis: sequitur, ut in tali pæna non fiat ampliatio ad casum non expressum, cùm Pontifex in eâ de consilio mentionem non fecerit, banc docent Suarez, *de censuris disp.* 21. *sect.* 2. *n.* 17. Bonacina, *tom.* 3. *disp.* 1. *q.* 3. *punct.* 2. *n.* 6.

3 Sed advertit Diana, *dicta* 9. *p. tractat.* 7. *dicta resolut.* 66. *circa finem*, Quod esto prædicta sententia sit vera, tamen Consilianles incurrere in aliam excommunicationem reservatam, latam à Pio II. *in Bulla*, quæ incipit, *Execrabilis*, confirmata à Julio II. *in extravag. suscepti regiminis*, ut adnotarunt bene Vivaldus, Sairus, & Bonacina, *suprà*, Quinimo in dictâ constitutione Julii excommunicantur Decernentes, Deliberantes seu vocem Dantes, & Approbantes appellationem, quod optimè fieri posse ait Bonacina, *dicto puncto* 3. *nu.* 9. *in fine*: Tametsi appellatio non subsequatur.

4 Affirmativam verò docent, Navarrus, *in manuali, cap.* 27. *num.* 58. Toletus, *in summa, libro* 1. *cap.* 20. Graffis, *lib.* 4. *decis. cap.* 28. *numero* 47. Ugolinus, *in Bullâ cana dicto can.* 2. ad illa verba, *nec non eos*, versiculo, *excipiuntur*, Dicentes manere excommunicatos Dantes consilium, si appellatio sequatur ex eo, quia in prædictâ Bullâ excommunicantur dantes auxilium, aut favorem: Ergo cùm consilium sit quidam favor, eo quod qui consilium præbet, non parùm juvat ad operandum; sequitur ut Con-

5 sulentes excommunicentur. † Sed esto sequaris hanc partem, adhuc cum Suarez, *supra numero* 16. & Diana, *dicta resolut.* 66. *in fine*, Dico approbantes appellationem factam; vel præstantes auxilium, vel favorem appellantibus; post appellationem, non ligari prædictâ clausulæ excommunicatione, quia verba Legis solùm Appellantes, auxilium ad appellationem præstantes comprehendunt.

Ad secundam quæstionis partem, An faciat vim Pontifex non admittendo appellationem ad concilium generale? Licet pro affirmativâ sententiâ adsint nonnulla fundamenta, quæ oriuntur ab ipsa natura appellationis, quatenus est defensio Juxta adducta, *suprà in Rubrica quæst.* 1. Tamen revera dicendum est, quòd cùm Pontifex non habeat Superiorem in terris, Juxta longè adducta, *suprà in cap. novit de Judiciis, in cap.* 1. ideo de eo ad concilium nequeat appellari; & probatur quia de substantiâ appellationis est, quòd interponatur de minori ad majorem Judicem, ut in dictâ Rubricâ, & hoc Textu nostro probatum remanet, *quæst. præcedenti*, & resolvit Scaccia, *de appellat. quæst.* 16. *num.* 1. & 6. sed Pontifex non habet Superiorem, *cap. cuncta per mundum* 9. *quæst.* 3. Ergo ab ejus sententiâ, non potest appellari, Docent, Rebuffus, *de appellationibus, artic.* 3. *Glossa unica, num.* 8. non enim à Papa ad concilium appellari potest, ut docet Jacobat. *de concilio libro* 1. *art.* 1. *num.* 35. *usque ad* 90. Ubi dicit quod tenere contrarium esset hæreticum, quia esset constituere duo capita, in Ecclesiâ Dei: tradit Cevallos, *de cog. per viam viol. p. quæst.* 129. *à num.* 4. 6

Imò quòd Qui appellant sint excommunicati per Bullam in Cænâ Domini; Tradunt Ruginellus, *in hoc tractatu*, §. 2. *numero* 10. versiculo, *regula*, Scaccia, *in eodem tractatu quæst.* 8. *num.* 63. † Sed fallit hæc sententia, si appelletur à Papâ malè informato, ad eundem bene informatum, ut ipsemet corrigat, quia hæc appellatio, sive supplicatio est admittenda, ut tradit Cardinalis Jacob. *in tractatu de concil. lib.* 10. *art.* 1. *num.* 59. Martinus Lauden. *in tractat. de Principe quæst.* 42. Rota diverſ. *decis.* 50. *num.* 10. *tom.* 2. Cardinalis Albanus, *in tractatu de potest. Papa* 2. *p. num.* 1. Scaccia *suprà, numero* 65. Quia ipse cunctos Judicaturus est, & à Nemine est Judicandus. 7 8

Et videbis quæ adduxi, *suprà in cap.* 1. *de Judiciis, quæstion.* 6. *ubi dixi de quæstione, An Concilium generale possit Papam Judicare? Et in cap.* 12. *quæst.* 8. *& ibi, in d. cap.* 12. *Ubi dixi de quæstione, an possit Pontifex ab aliquo Judicari: & Quid in foro interiori.* 9

Ad tertiam quæstionis partem, An ècontra Concilium vim faciat, non admittendo appellationem ad Papam? Ut breviter respondeam, Suppono quod dixi, *suprà in dicto cap.* 1. *de Judiciis*, Ubi *à quæstione* 4. aliqua adduxi, de Conciliis Generalibus, Provincialibus, Nationalibus, & Synodalibus, & de eorum potestate. † Unde si Provinciale impediret appellationem ad Papam, suam exequendo sententiam, malè faceret; Nam appellatur ab eo ad Papam, *cap. sicut excellentium* 13. *quæst.* 4. Cardinalis Alexandrin. *in Rubrica de appellat. num.* 34. versiculo, *sed quid*, Petrus Gregorius, *in tractat. de appellationibus, lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 2. *versic. sed certe* Ruginellus, *sup.* §. 2. *cap.* 2. *num.* 14. Cevall. *sub quæst.* 130. 10 11

Imò etsi ipsum Concilium generale congregetur de voluntate Papæ, si in eo Papa, non præ- 12

præfuerit; potest ad ipsum Papam appellari, ut tradit, Jacob. *de concil. suprà art. 2. in fine, num. 7.* Tamen si præfuerit in Concilio: Tunc non est admittenda appellatio, cùm tota determinatio Concilii tribuatur Papæ, qui non habet Superiorem, ad quem liceat appellari, ut jam dixi, & docent, Alexandr. *in Rubric. hoc titulo, num. 36. in fine* Rebuffus, & Gregorius, Tholos. *suprà*, Sigism. Scaccia, *de appellat. quæstion. 8. num. 100.* versic. *limita primò, & quæst. 16. limit. 2.*

13 Verùm si Concilium sit generale, & legitimè congregatum super successionn Papatus, tunc à dicto Concilio non appellatur ad Papam, cùm non habeat Superiorem in Ecclesiâ; eo quod deficiente Papâ, non sit aliquis Superior Concilio generali, quod in tali causâ, Judicat de Papatu, ut tradunt Cardinalis Jacobatius, *de concil. lib. 10. art. 2. num. 5. & 6.* Scaccia, *dicta quæstione 8. hoc tit. num. 10.* in versiculo, *limita secundo.*

14 Ad quartam quæstionis partem, An à Conservatoribus appelletur ad consilium Toletanum? Plura de potestate horum Judicum Conservatorum, dixi, *suprà latè, in cap. si Clericus contra laicum 5. quæstion. 12. de foro compet.* & de aliis dubiis, *in cap. 2. quæst. 20. & in cap. 4. quæst. 43.* Quibus suppositis licet videam in hac difficultate duas opiniones pugnantes Concilium D. Joannis de Narbona, *de appellatione vicarii ad Episcopum*, pro affirmativa respondentis, *p. 2. fundam. 2. num. 5.* alteram negativam, quam amplector; de Cevallos *p. 7. de cognitione per viam violentiæ, quæst.* 121. cujus ratio potissima est, quia licet Judices conservatores, cognoscant tanquam ordinarii in prima instantia de causis Ecclesiasticis, ut dixi, *suprà in locis citatis*, & teneat in terminis, Navarrus. *cons. 3. de officio legati, p. 1.* tamen illud est quoad effectum, ut comprehendantur in suis cognitionibus, & violentiis, sub dispositione concilii, Trident. *cap. 20. sess. 24.* sed in se illorum Jurisdictio est Apostolica, delegata à Pontifice; idem Navarrus, *d. cons. 3. numer. 3.* ergo & sic ab eorum sententiis non esse appellandum ad Metropolitanum, nec ad legatos natos, vel de latere: docent additio ad Speculatorem, *titulo de Judice delegato, §. fin. numer. 24.* verbo, *ventum*, Anchoranus, *cons. 132. in primo dubio*, Mandosius, *in praxi signaturæ*, verbo, *conservatoriæ* Natta, *in addition. ad Alex. cons. 12. lib. 6.* & ideò cùm sint Delegati Apostolici, ex Trident. *sess. 20. cap. 14.* ibi. *Tanquàm in hoc ab ipsâ sede Delegatis cap. de officio Delegati, ibi, Conservatores; quos plerumque concedimus manifestis injuriis, vel violentiis, l. 1. tit. 2. lib. 8. recopilat.* ibi, *los Conservadores dados por my nuestro Sancto Padre*, sequitur, ut cùm sint majores quolibet ordinario etiam Legato de latere ex Textu, *in cap. studuisti de officio Delegat.* Ut appellatio non possit interponi de eis ad alios Judices, nec ad Consilium Archiepiscopi Toletani, possit interponi de sententiis latis per Conservatores, ibi, existentes, quia aliàs esset admittere appellationem de majore ad minorem, ut *infrà*, dico quòd prohibitum est, ut absurdum.

15 Nec obstat dicere, cum prædicto Narbonâ, Consilium Toletanum esse super alios Judices; eo quòd Archiepiscopus Toletanus Hispaniarum Primas, est supremus Conservator, omnium Conservatorum, ex Bullâ Pii V. Ubi Archiepiscopus Toletanus, *Conservator supremus appellatur*; Nam aliud est quòd sit Conservator supremus, aliud quòd possit cognoscere in gradu appellationis à sententiis Judicum Conservatorum inferiorum, quia licet sint plures Judices Conservatores, unus Superior, & alter inferior, non potest, unus, licet superior in gradu appellationis se intromittere in Jurisdione alterius, nisi habeat specialem Papæ commissionem; aliàs inquam daretur maxima confusio si unus judex, conservator posset revocare sententiam latam ab alio Conservatore.

Nec obstat aliud Narbonæ fundamentum, 16 quatenus dicit, quòd cùm Religio Divi Jacobi habeat, quòd ad quærelam, & petitionem, ipsorum per certam Bullam pontificiam, sublata fuerit dicto Concilio Toletano, ut de religiosis ejus cognosceret inferens ab speciali, posse prædictum concilium de aliis sententiis latis à cæteris conservatoribus cognoscere, quia respondeo non esse efficax tale fundamentum, nec concludens, quin potius probari nostram conclusionem, quia cum regula sit contra Dominum Archiepiscopum succedit, ut specialitas dictæ D. Jacobi religionis, potius firmet regulam nostram, ut benè considerat idem Cevallos *dicta quæst. 121. num. 22. & 23.* Videndus etiam, *quæst. 15.* Affirmans ita in tali Concilio practicari, ut se vidisse per 30. annos, advocationis illius Curiæ, Judices prædicti consilii semper respuisse, nunquamque admisisse tales appellationes.

Ad quintam, An Vicarius Generalis, possit 17 inhibere Foraneum? Dico, *infrà in cap. ut nostrum hoc titulo.*

Ad ultimam quæstionis partem, An judex ap- 18 pellationis possit cognoscere super Capitulis, quibus non est appellatum? Ut hanc difficultatem componas, Mittes adducta, *suprà in Rubrica quæst. 6.* in versic. *ad quartam*, ubi egi de dubio *an si in uno articulo sit appellatio interposita, possit inferior procedere in principali negotio, & in aliis ejus articulis.* Itaque breviter constituo, pro regulà, quòd cùm appellatio solùm devolvat causam ab eo capitulo sententiæ, à quo fuit appellatum; non verò, quoad alia capitula separata, ut docet Bartolus, *in l. appellanti, ff. hoc tit. & in l. à patre, §. 1.* Ubi Glossa verbo, *audiendus, ff. de minoribus*, Ubi Baldus, Jason, *in l. scire debemus, num. 5. de verb.* Decius, *cons. 344.* Guid. Pap. *in hoc tractat. num. 46.* Parisius, *cons. 66. artic. 3. 4. 5. & 6. volum. 1.*

Et quia non est inconveniens, ut Appellans 19 possit consentire in parte, & appellare in alià parte, Baldus, *in l. præses, num. 3. Cod. de sentent. & interlocutionibus omnium Judicum.* Romanus, *singul. 273.* Corsetus, *in suo singulari*, verbo, *appellatio*, Ideò fieri, ut Judex ad quem nequeat cognoscere de aliis capitulis, præter illa, à quibus fuerit appellatum, cùm Superior in tantùm sit Judex, in quantùm appellatur ad eum, & non ulteriùs: Sic docent communiter omnes ex prædictis, & in terminis Rota Lucen. apud D. Bernave de Carnacani, *in decis. 63. numero 1. & 5.* Videndus Peguer. *in decis. 19.* Cevallos *de cognitione per viam violentiæ, quæstion. 105. p. 2.*

Sed prædicta sententia debet intelligi, quan- 20 do capitula sunt separata, eo quod continent

factum

factum diversum, ut docent Baldus, *in l. ampliorem, num. 6. Cod. hoc tit.* Felinus, *in cap. cum inter de re judicata*, Graveta, *conf. 23. volum. 1.*

21 † Secus tamen si capitula fuerint connexa, veluti quando ex consequentiâ Factorum, non recipiunt separationem. Quia tunc fiet, ut Judex, ad quem est appellatum, etiam cognoscat de illis quia quoties una pars est appellabilis, trahit ad se aliam, Franchis, *hic num. 2.* & est bonus Textus *in cap. cum ejusdem*, §. *fin. ff. de adilitio edicto*, Gratianus, *in decison. Marcia 60. num. 6.* & commendat menti tenendum, Cevallos, *d. quæst. 105.* in fine, ad sententias residentiæ & capitulorum, quæ opponuntur adversùs personas Ecclesiasticas ubi sententiæ ipsæ continent diversa capitula quia appellatio ab uno non præstat Jurisdictionem in

22 aliis, nisi sint annexa, & individua. † Connexio in quam semper procedit ab eadem causa, & eadem radice, Imola, *conf. 134.* Eugenius, *conf. 70. n. 11.* Hic applicabis quæ de connexis, & separatis, dixi, *sup. sub tit. de rest. spol.*

QUÆSTIO III.

An utraque Pars possit appellare à sententia super eodem negotio prolata: An à legato proconsulis appelletur ad eundem? An Nobiles Jurisdictionem habentes, habeant Jus, ut ab Ordinariis, ad illos appelletur? An Feudatarius appellet ad Dominum feudi? Et An quando uterque Litigator appellat unus ad Papam, alius ad Metropolitanum, præferatur ille, qui ad Papam? Et quid si tempore hæc sit posterior: Et quid si appellatus sit ab Archiepiscopo? Et An consuetudine, seu privilegio, effici possit, ut valeat appellatio ad Judicem inferiorem, aut æqualem.

SUMMARIUM.

1 *Appellare poterit quilibet Litigantium, cujus interest, sive Actor, sive Reus, numero 2. & quando sententia continet diversa capitula, potest appellari ad Judices diversos, num. 3.*

4 L. 2. ff. quis, & à quo appellat. numero 5.

5 *Appellari potest à Legato ad Proconsulem.*

6 *Appellatio à Vicariis generalibus Toleti, & Compluti fit ad Consilium Archiepiscopi, & quare? num. 7.*

8 *Appellatio ab Ordinariis, An ad Nobiles admittatur*, remissivè.

9 *Feudatarius Num appellet ad Dominum feudi*, remissivè?

10 *Appellatio facta ad Papam, absorbet appellationem interpositam ad alium Judicem ei inferiorem in Capitulis connexis, num. 11. etiamsi Inferior prævenisset in cognoscendo ad Papam, num. 12. contra* Decium, *num. 13. expende ut, num. 15.*

14 *Ordo intellectûs regulariter præfertur Ordini scripturæ.*

15 *Archiepiscopus citans Appellatum, eum compellit comparere si nescit aliam appellationem fuisse interpositam ad Papam.*

16 *Reus citatus ab incompetente Judice, tenetur coram eo comparere, saltem ut alleget Judicis incompetentiam.*

17 *Gesta à Judice incompetente, se competentem pronunciante non valent.*

18 *Judex qui citaverit, non poterit excommunicare à se Citatum non comparentem, si Citatus compareat, deinde, & alleget se ad Papam appellasse.*

19 *Appellatio de Judice æquali ad æqualem, non valet, nec ad Inferiorem seclusâ omni consuetudine, num. 20. 21. Respondetur contrariis, num. 22. 23. 24.*

20 *Par non habet imperium in imparem.*

22 Glossa in l. 1. §. si Quis in appellatione, *verbo*, minorem, ff. de appellat.

25 *Appellatio ad æqualem, vel minorem ex statuto, seu privilegio bene valet, quia jam tunc major sit.*

AD primam quæstionis partem, quæ satis est generalis, & quæ à tam longè dicta *suprà*, dependet. Respondeo breviter, quòd cum omnibus, quorum interest sit appellatio permissa, Ideò quilibet Litigantium possit appellare, ut gravamen, quod patitur latæ sententiæ per Superiorem corrigatur, ex *l. ab Executore 4. §. 1. l. à sententia 5. ff. hoc titulo, l. 1. ff. de appellat. recip. l. 4. tit. 23. p. 3. cap. cum inter 16. de electione, cap. super eo 15. de officio delegat. cap. cum super 17. de re judicatâ*, ubi Doctores. 1

Ergo cùm sæpius contingat, ut ab eâdem sententiâ, tam Actor, quàm Reus se gravatos profiteantur: Sequitur, ut apparet ex nostro Textu utrumque Litigatorem posse appellare. Docet Scaccia, *de appellation. quæstion. 10. à numero 4.* ubi, *numero 5.* intelligit quando utraque Pars potest prætendere se gravatam. † Et *num. 7.* resolvit cum de Zabarellis *hic num. 11.* & Franch. *n. 6. & 11.* Quod quando sententia continet diversa capitula separata, utraque Pars potest appellare ad diversos Judices, quia quot sunt capitula, tot censentur esse sententiæ, ut *suprà*, dixi, *in tit. de sententiâ & Re judicatâ, & alibi.* 2 3

Et quòd appellatio possit ab Appellato, seu à Consociis in lite, jam *suprà*, dixi, *sub Rubricâ*, quæ possunt hîc applicari. 4

Ad secundam quæstionis partem, An à Legato Proconsulis appelletur ad eundem Proconsulem, hæc difficultas pendet ab intellectu, *l. 2. ff. quis, & à quo appell.* Dum docet à Legato Proconsulis posse ad proconsulem appellari, quod difficile est, cùm utriusque sit unum tribunal unumque auditorium, ut contingit in appellatione interpositâ de Vicario generali Episcopi ad Episcopum ipsum, quæ est prohibita, ut adduxi, *sub quæstione 1.* Cui dubio respondet; Pichardus, *in manud praxim, p. 4. §. 8. numero 3. versic. secundo*, Goveanus, *primo variar. cap. 46.* Dicentes prædictam legem specialiter accipiendam esse, in mulctis, quos suæ Jurisdictioni non obtemperantes legibus infligit, à quibus appellatio nulla concedi potest, sed eas nullâ appellatione prævià Proconsul, vel in totum tollere non per viam appellationis aditus, sed alio modo de earum iniquitate cognoscens: Refert etiam 5

Balboa

Balboa *hic numero undecimo*, Legendus à *num.* 8.

5 Sed Cujacius, *libro septimo observationum cap.* 21. Existimat optimâ ratione à Legato ad Proconsulem appellari posse, quia etsi Legibus Proconsulis, nihil proprium habeat, antequam ei à Proconsule Jurisdictio mandetur, ut in *l. legati*, *de officio proconsulis*, sed mandata Jurisdictione, jam tunc proprium habere dicetur: Ergo mirum non esse dicet, quòd à Legato ad Proconsulem appelletur, ut *in dicta l.* 2. non enim debemus dicere ut sentit, *hic* Balboa, *dicto num.* 11. *in fine*, in propriam fuisse Consulti locutionem, *in dict. l.* 2. Quòd absurdum esset, nisi Legatus aliquid proprium haberet, quia Legatus Jurisdictionem Jure suo habet, licet non antequam ei à Proconsule mandetur; & sic existimo liberum esse. Menochium, *de arbitrariis libro secundo*, *quaestion.* 54. *casu* 7. *observatione* 21. Quem impugnat, Pichardus, *suprà.*

6 Nec implicat etiam dicere contra id, quod adduxi de appellatione Vicarii generalis ad Episcopum prohibita in Archiepiscopatu Toletano frequenter contingere, ut de sententiis Vicariorum generalium, quales sunt Toletanus, & Complutensis appelletur ad Concilium ipsius Archiepiscopi, qui est ei inferiori, ex doctrinâ Textûs *in cap.* 2. *de consuet. libro sexto.*

7 † Quia hoc procedit ex ratione Primatiae, non Jurisdictionis ordinariae: Sic docent, & approbant Doctores, Joannes de Narbona, *de appellation. vicarii ad Episcopum*, *p.* 2. Per plura fundamenta, Ubi loquitur de appellatione Vicarii ad concilium Archiepiscopi: Sequitur Cevallos, *de cognit. per viam viol. q.* 2. *quastion.* 15. *numero* 9. Dicens procedere in sententiis Ordinariorum, etiamsi sint Delegati Apostolici, dum aliàs de jure habeant Jurisdictionem, non obstante dictâ commissione, ut resolvit, *ibi*, *numero* 7. De quo Ego adduxi, *sub dict. quaestione* 1. *hic*: secus tamen esse de appellatione Judicum Conservatorum, ut dicit, *ibi*, Cevallos *in fine*, de quo jam dixi, *dict. q.* 2. versic. *ad quartam.*

8 Ad tertiam quaestionis partem, An Nobiles Jurisdictionem habentes, habeant Jus, ut ab Ordinariis ad eos appelletur? Longè ait Covarruvias videndus, *in pract. quaest.* 4. *à numero* 6. & 7. Sed quia satis respondebis ex his, quae adduxi, *suprà quaestione* 1. sub versiculo, *ad secundam*, & ibi, in versiculo, *ad tertiam*, & ibi, in versiculo, *ad quartam*, Ideò non repeto.

9 Ad quartam quaestionis partem, An appellare teneatur Feudatarius ad Dominum feudi? Ut explices videbis quae dixi, *sup. in c. caeterum*, *q.* 14. *de Judiciis.*

10 Ad quintam quaestionis partem, quae pertinet principaliter ad Textum nostrum, Balboa, *hic numero* 16. probat ex textu nostro potiorem esse appellationem ad Papam; ita ut haec quasi ad majus Tribunal interposita, ad se trahat aliam, quae ad Ordinarium inferiorem interponitur: Argumento Textûs, *in l. contra pupillum*, *ff. de re Judicata*, *l.* 2. *in fine*, *titulo* 7. *p.* 3. Ubi Gregorius, *Glossa fin.* Quod Ego ex jam adductis intelligo in sententia, quae continet, Capitula connexa, quia tunc si unus, v. g. appellet ad Legatum, & alter ad Papam, cognoscat Papa, Franchis, *hic num.* 3. versic. *quid autem si una pars*; Barbosa, *sub numera*, Gamb. *de authoritate legati de latere*, *lib.* 8. *quaest.* 25. *num.* 112. † Et 11 sic Abbas, & Franc. *hic numero* 2. *notabili* 2. Ofasc. *decis.* 131. *numero* 14. Sigism. Scaccia, *de appellationibus*, *quaestion.* 10. *à numero* 10. Docent quòd, ubicunque à diversis Partibus interponitur appellatio ad diversos Judices, quorum unus sit Superior alteri; Tunc jurisdictio Superioris absorbeat jurisdictionem Inferioris in ipsâ causâ appellationis, quod iterum intelligit Scaccia, *numero* 14. Quando sententia habet connexa capitula ex Textu nostro, Ubi tantùm unum negotium agebatur, si sententia, à qua appellatur, ut jam diai haberet diversa capitula.

Ad sextam partem quaestionis, quae fluit ex 12 antecedenti, existimo resolutivè esse respondendum, etiam relatam Doctrinam procedere in casu, quo una Pars priùs appellasset, & per Inferiorem Pontifici esset jam inceptus processus. Docet Beroius, *cons.* 6. *num.* 4. *lib.* 6. quam refert, & sequitur Lancelotus, *de attentatis*, *p.* 2. *cap.* 12. *de attent. appellat. pend. ampliatione* 15. *in principio*, *num.* 23. Panormitanus, & Balboa, *hic num.* 17. Dicentes indistinctè appellationem interpositam ad Papam, etiam tempore posteriorem praeferendam esse, ut semper minor majori cedat. Est enim generaliter verum, quòd in concursu plurium judicum, cùm apud omnes simul causa agitari non possit, qui major est, semper praeferatur minori, *dictâ l. contra pupillum*, §. *fin. ff. de Re judicatâ.*

Nec obstat Decius, qui in praesenti acer- 13 rimè defendit praeferendam esse appellationem quae fuit interposita per unam ex Partibus ad Metropolitanum, vel Legatum, probans hujusmodi dubii resolutionem, non ex majoritate judicis, aut Tribunalis; sed ex ordine, & prioritate scripturae decerni, probans praeferri hic appellationem ad Papam in nostro Textu, quae priùs fuit interposita: Argumento Textûs, *l. qui prior*, *ff. de Judiciis.* Ubi Qui prior appellat, prior agit, sed hoc fundamentum est futile in hoc puncto, tum ex latè adductis, ubi appellatio ad Papam, fit etiam, omisso Medio. † Tum 14 etiam quia regulariter ordo intellectûs praefertur ordini scripturae, *l.* 1. §. *priùs*, *ff. de vulg. l. talem*, *ff. de haeredit. instit. praecipuè.* Nam quando Disponentis meus certa est, Ordo scripturae non attenditur, *l. in iis*, §. *fin. ff. de solutionibus.*

Ad sextam quaestionis partem, Respondent, 15 Scaccia, *dict. quaest.* 10. *de appellat. n.* 15. & Barbosa, *hic sub*, *num.* 2. *post medium.* Quòd licet appellatio interposita ad Superiorem, puta ad Papam, praevaleat: Tamen si qui appellavit ad Papam fuerit citatus coram Archiepiscopo, ad quem adversarius appellaverit, tenetur comparere, aliàs si non comparuerit, posset, uti contumax excommunicari ab Archiepiscopo, juxta Textum nostrum, quem bene declarat, Franc. *à num.* 13. Nam Archiepiscopus habet Jurisdictionem, fedibilem ope exceptionis; ob idque donec exceptione, non elidatur, possit praecedere, ut declarant, *hic* de Zabarellis *n.* 3. versic. *nota ex Textu*, & Decius, *n.* 5. *notab.* 3. Barbosa, *dicto num.* 2. *in fine*: Qui id intelligit, quando Archiepiscopus ignorabat appellationem interpositam ad Papam, prout loquitur Tex-

Textus hic, secus si Archiepiscopus sciebat, quia isto casu excommunicato non teneret, de Zabarellis, *numero* 5. Decius *notab.* 4. *numero 6. hic.*

16 Et confirmatur ex alibi dictis, nam Reus, qui citatus ab incompetenti Judice tenetur coram eo, comparere, saltem allegaturus ejus incompetentiam; ad quos leges quæ latè scribit, *hic* Balboa, *numero tertio*, *& à numero* 24. omnino videndus pro exacta explicatione nostri Textûs probans ex eo; quòd pars non tenetur allegare Jus alterius partis; ad quòd, ut Abbas advertit, *hic num.* 10. vulgò allegatur Textûs nostri, sed si citata est à Judice ordinario, quæ habeat privilegium, ut coram alio Judice litiget; adhuc, ut dixi tenetur comparere coram ordinario citante, ut privilegium suum allcget, & Judex æstimet, an sua sit Jurisdictio, ut probat, *hic* Balboa, *sub dicto numero* 17. & patet ex his, quæ adduxi, *suprà de foro comp. sub. c. pen.*

17 Sed si ècontra Judex sciat revera non esse Judicem competentem in aliqua causa, & nihilominus pronunciavit se esse competentem in ei gesta, in hoc casu non valebunt, cum certus sit de carentia suæ jurisdictionis, docet Barbosa in *l. si quis ex aliena*, *numero* 97. *ff. de Judiciis*, & ob id alter Barbosa, *hic numero* 5. Novarius, *in coll. cum contingat de rescrips.* 11. *causa nullitatis*, à principio, docent processum contumaciæ punitivum Judicis scientis, vel dubitantis se non habere Jurisdictionem esse nullam.

18 Unde evenit, Juxta Textum nostrum, ut quamvis provocatus Judex possit non comparentem excommunicare; tamen id facere non poterit si citatus compareat coram eodem Judice, & alleget se ad Papam appellasse; idemque esse, si Judex ordinarius provocatus cognoviffet appellatum esse ad Papam: sic Balboa, *numero* 17. *in fine*, Qui dicit nihil interesse, an Judex appellationem interpositam cognoscat allegante appellatore, vel non allegante, quia in utroque casu Authoritate Pontificis, tenetur reverenter deferri, qui enim certus est, amplius certior esse non potest; *l.* 1. *in fine*, *de actionibus empti*, ita ait nihil interesse plerumque unde scientia comparetur.

19 Ad ultimam quæstionis partem, An fieri possit, ut valeat Appellatio de æquali Judice ad alium æqualem, vel ad alium inferiorem? Et pro affirmativa sententia facit dictum, *suprà hic* versiculo, *ad secundam*, in versiculo, *sed neque*, Ubi adduxi valere appellationem de Vicariis generalibus Toletanis ad concilium Archiepiscopi. Sed contraria sententia est tenenda ex adductis, *suprà ad Rubricam*, Nam semper Appellatio interponitur de minori ad Majorem Judicem; Non enim potest appellari de majori ad minorem, vel æquali, ex *cap.* 2. *de consuetudine*, *lib.* 6.

20† Et quia nec par habet imperium, in parem, nec minor in majorem, *l. nam*, *& magistratus*, *ff. de receptis arbitris*, *l. ille à quo*, §. *tempestivum ff. ad Trebellian. cap. inferior. de majorit. & obedientia*, docent, Cevallos, *de cognition. per viam violentiæ*, *quæst.* 121. à *num.* 10. Balboa *hic sub num.* 4.

21 Et in tantùm verùm est, ut nec consuetudine effici possit, ut ad inferiorem, vel æqualem appellatio interponeretur, ut omnes agnoscunt per Textum, *in dicto cap.* 2. *de consuet. libro* 6. Barbosa, *hic sub dicto numero* 4. Præpositus, *in cap. dilecto*, *hoc titulo*, Gozadinus, *cons.* 661. Aymon. *cons.* 148. *numero* 4. Decius *in cap. referente*, *numero* 8. *de præb.* est enim contra substantiam appellationis appellare ad Judicem inferiorem, ex *cap. cum contingat de foro competenti*, *cap. conquæstus* 9. *quæstion.* 3. tradunt, Gratianus *decision.* 24. *numero* 12. ubi *numero* 10. Resolvit non valere consuetudinem, quod appelletur à majori ad minorem, Anchoranus, *cons.* 132. Præpositus *in dict. cap. dilecto*, Gozadinus *cons.* 76. Aymon. *consil.* 148. *n.* 4.

His enim obstat, Glossa, *in l.* 1. §. *si quis in appellatione*, verbo, *minorem*, *ff. hoc titulo*, dum docet quod etsi ad minorem, vel æqualem Judicem appellari non liceat; si tamen appelletur, valeat appellatio, sed Balboa, *hic numero* 5. dicit quod sublata consuetudine, talis appellatio improbabilis est: ergo sentit, quod consuetudine bene potest introduci, ut de minori appelletur ad majorem; imo expressè dixit, *sub dict. numero* 4. in versiculo, *nisi*, Valere tamen eam appellationem, si simul eadem consuetudine esset introductum, quod in causa appellationis, ad quem pro superiore haberetur, ut in oppidis minorum particularum, *adonde el Alcalde mayor suel conocer an primera instancia con los ordinarios y tambien conoce en segunda an grado de apelacion.* 22

Verum prædictam Glossam expendens Balboa *sub dicto numero* 5. Intelligit, ut valeat appellatio, Juxta eam adæqualem, non ut ipse de causa cognoscat, sed ut cognitionem remittat ad Judicem majorem, ad quem appellandum erat, & probat ex Textu, *in l.* 18. *titulo* 23. *p.* 3. ubi verbo, *ygual*, Glossa resolvit eo in casu appellationem valere, Villalobos, *in ærario commun. littera*, *A*, *numero* 129. Quod si ad minorem appelaretur, ex *dicta l.* 18. Non valeret appellatio: sic Gregorius, *ibi*, in Glossa, *ygual*, declarat Doctrinam Glossæ, *dict. l.* 1. §. *si Quis*, verbo, *minorem*, & verbo, *consules*, quæ aliàs communiter reprobatur, ut procedat; dummodo Judex ad quem appelletur æqualis Judici à quo, sit ejusdem Regni, & Dominii, aliàs cum non posset causam ad superiorem remittere, non valeret appellatio, sed haberetur pro deserta, & sententia transiret in rem judicatam, ut probare videtur Textûs *in dicta l.* 18. alia docet Balboa videnda in confirmationem, *numero* 6. *&* 7. 23

Nec obstat adductum de appellatione, quæ interponitur de Vicariis generalibus Toleti ad consilium Archiepiscopi, ibi existens, quia respondeo ex adducta Doctrina illud consilium esse saltem æquale; & sic posse ad eum appellationem interponi, ratione primariæ in casu, de quo jam disputavi antea, *in dicto*, versic. *sed neque*. Verùm Cevallos, qui illud amplexus loco, *ibi adducto* defendit, *in dicta quæstion.* 121. *in fine*, cum Scaccia *de appellat. quæstion.* 8. *numero* 89. *declar.* 2. dices quod si Ordinarius Toletanus procedat in aliqua causa, cum Authoritate ordinaria, & Apostolica, ut in dispensationibus, & cæteris commissionibus contigit, si tuoc ferat sententiam non appelle- 42

letur ad primatem, & per consequens, nec ad dictum consilium.

25 Verùm si statuto, privilegiove factum esset, ut de uno Judice ad alium appellaretur, qui revera esset minor, vel æqualis: tunc quoties appellatio valere contingeret, quia tunc ille Judex ad quem in illo casu, est reputatus superior, ut colliges ex his, quæ Adduxi, *suprà in cap. cùm contingat 13. de foro compet.* Quo in casu admitto Balboam, *hic*, jam relatum, Quatenus dixit valere consuetudinem, & statutum, sic probans cum Rebuffo, *ad leges Gallicas tom. 3. sub hoc tit. num. 6.* Et ait Balboa, probatum videri ex *l. 15. tit. 18. lib. 4. recopilat.* Dum disponit servandas esse consuetudines Appellandi ad Tribunalia, ad quæ aliàs de jure non esset appellandum ex defectu jurisdictionis cognoscendi super illis litibus; infert ergo Balboa, Valere talem consuetudinem, Quasi ejus prætextu, illi Judices majores efficiantur Judici à quo. Et sic resolvimus consuetudine effici posse, ut Judex, qui aliàs erat minor, constituatur major; & ob id possit ad eum appellari, sed non si adhuc remaneat minor, aut æqualis respectu Judicis à quo appellatur: quia tunc talis consuetudo, ut rationabilis repellitur ex jam dictis.

QUÆSTIO IV.

An Principes queant de facto constituere aliquod Tribunal, à quo non detur appellatio, nec ad ipsos: An Appellatio ad Romanum Pontificem habeat semper locum in omnibus causis fori Ecclesiastici? Et An Appellandi ad Papam facultas possit præscriptione, aut consuetudine tolli: Vel an privilegium aliquod potens sit, ut non appelletur ad Papam?

SUMMARIUM.

1 *Principes solent constituere aliquod Tribunal, à quo non detur Appellatio: Ubi de Neapolis, & Hispaniæ Tribunalibus, & num. 2.*
2 *Appellatio in causis inquisitionis, non est ad Romanam Curiam, sed ad supremum Tribunal inquisitionis: Et quare? num. 16.*
3 *Tribunalia suprema, quæ in Regnis Hispaniæ.*
4 *Papæ authoritas semper intelligitur præservata in concessionibus officiorum.*
5 *Persona loquentis censetur excepta in concessione.*
6 *Superioritas Jus remanet semper Principi.*
7 *Princeps non præsumitur concedere contra se.*
8 *Subditi queunt recurrere ad Principem gravati à supremis Tribunalibus, & numero 10.*
9 *Suprema Tribunalia habent potestatem à Principe, precario qui potest ad libitum diminuere? & n. 10. & 14.*
11 *Authoritas Papæ est incommunicabilis, cum sit totius Ecclesiæ: & sic individua: Et quia est Christi, n. 12.*
12 *Appellatio quare à supremis Tribunalibus non detur.*
13 *Querela remedium datur contra Judices supremos, sine recursus ad Principem, quando Quis notabiliter gravatur.*
14 *Princeps potestatem minuere potest Judicandi aliis datam, quantumvis prægnantibus clausulis.*
15 *Princeps auferendo omnem recursum, seu appellationem, intelligitur de ordinariis.*
16 *Sanctæ inquisitionis Tribunalia, nihil inique præsumuntur exequi.*
17 *Princeps non alienat ea, quæ ad Regiam potestatem spectant.*
18 *Pontifex non alienat Jura Pontificia Coronæ, quale est Jus appellandi: Et quare? numero 26.*
19 *Appellatio cuilibet licet ad Papam.*
20 *Pontifex prohibet causas Agitari in prima instantia apud Peregrinos Judices, & vult quod pateat recursus ad sedem Romæ, numero 21. 22.*
23 *Pontifex, seu Princeps Supremus non potest esse sine Suprema potestate? Nec aufert Jus Appellationum ad se? numero 24.*
25 *Princeps concedens aliquid cum omnimodâ potestate, non intelligitur concessisse eam, quanta est in se?*
26 *Pontificis suprema potestas, est vicarii, & sic Christi.*
27 *Appellandi Jus ad Papam quare nec præscribatur, nec consuetudine acquiratur? numero 28. 29. 30. 31. satisfit contrariis, num. 32.*
28 *Appellationes fuere populo reservatæ lega velleia Regibus exclusis.*
29 *Præscribi nequit quod non potest auferri à Domino, nec consuetudine induci, quod non potest lege, aut pacto.*
30 *Appellationum Jura Principi conveniunt in signum supremæ potestatis.*
32 *Subditus qualiter possit acquirere Jus superioritatis.*
33 *Princeps dicitur talis ex quo Judicat subditos.*
34 *Subjectio ad Romanum Pontificem nequit præscribi.*
35 *Vicarius Christi quoad Judicia habet eandem potestatem.*
36 *Pontifex facit idem Consistorium cum Christo.*
37 *Appellationes apud Belgas de facto excluduntur: explicat ut à n. 45.*
38 *Appellatio ad Papam, nec ullo privilegio tollitur.*
39 *Pontifex accepit potestatem non in destructionem sed in ædificationem.*
40 *Princeps qui rationem non sequitur, non utitur plenitudine potestatis, sed tempestatis.*
41 *Privilegium continet speciale beneficium concessum à Principe, circa ea, quæ possunt, à Principe concedi tantum.*
42 *Appellationis abdicatio concedi nequit à Principe privilegium.*

43 *Appel-*

43 *Appellationis actus sublatus, ne detur ad Papam, dicitur irrationabilis.*

44 *Pontificiæ Dignitatis, est inseparabile, Quod sit caput omnium Fidelium.*

45 *Belgis concessum privilegium à Leone X. &c. qualiter intelligatur in materiâ appellationum? num.* 46. *&* 47. *Ubi de quadam Declaratione.*

48 *Appellationis Jus apud Belgas non fuit sublatum.*

49 *Privilegia non præsumuntur, quibus totaliter appellatio ad Papam sit sublata; Imò subreptitia censetur.*

50 *Princeps auferendo appellationem, non aufert in notoriis gravaminibus recursum ad ipsum.*

51 *Privilegii concessus irrationabilis, nihil juvat.*

1 AD primam quæstionis partem, præmisso quod dixi *suprà quæstione* 2. *An Baro possit prohibere subditos suos Principem adire*, & soleant Principes constituere supremum Tribunal. Senatumve, à quo non detur appellatio ut de collaterali Regni Neapolitan. notat Regens de Ponte, *de potestate Pro Regis titulo* 12. *numero* 5. à cujus sententia non detur appellatio; eo quod procedat cum Jurisdictione, & potestate supremâ, nec adsit superius aliquod tribunal ipso, ad quod detur appellatio, & pas-
2 sim constet in aliis Regnis. † Sitque inter nos Hispanos nostrum supremum Sanctæ Inquisitionis Tribunal, à quo non appellatur ad sedem Romanam, ex commissione plurium summorum Pontificum, nempe Innocentii VIII. anno 1485. & 1486. Alexandri IV. anni 1518. Clement. VII. anno 1525. Pauli III. anno 1539. & 1544. Julii III. anno 1551. Gregorii XIII. anno 1572. & Clement. VIII. annn 1599.
3 † Et sic de aliis Regnis verificari valet, vel etiam in his Regnis patet respectu Regum tot tribunalia suprema, ut sunt hic Matriti Regium Castellæ supremum ad lites Justitiæ, supremum aliud supremum Regni Aragoniæ, aliud Portugaliæ, aliud Flandriæ, aliud Italiæ, Supremum pro Regnis Indiarum; aliud etiam Ecclesiasticum Sanctæ Cruciatæ, ubi causæ, quæ ad illud pertinent ibi finiuntur absque aliâ appellatione; Ideò de hac quæstione hîc peragere libuit.

4 Sed quia Regula Juris est, quod in concessionibus Officiorum semper intelligitur Præservatâ Authoritate Papæ, ut dixerunt Baldus, *in leg. qui se Patris, Cod. unde vi*, Surdus, *in concilio* 152. *numero* 16. Camillus Curtius, *part.* 1. *diversor. Juris, feudat. potest. numero* 5. Natta, *concilio* 580. *n.* 4. Ferdinandus Vasquez, *de succession. creatur. libro* 2. §. 17. *nume-*
5 *ro* 88. † Quia in omni scilicet concessione, semper intelligitur excepta persona loquentis, *leg. Inquisitio, Cod. de solution.* Ubi Doctores & *leg. mercedem*, §. *fin. ff. de action.*
6 *empti*, ubi Glossa, Bartolus, & alii. † Semperque maneat Principi salvum Jus superioritatis, Baldus *consilio* 327. *nnmero* 7. *libro* 1. Mozzius, *de feudis, titulo de natura, sub numero* 25. Menochius, Tyberius; Decianus; Mandellus, Cacheranus, Osascus, Zasius, Ruinus, cum aliis Mastrilles, *de Magistrat. libro* 1. *capite* 18. *numero* 13. Sixtinus, *de Regalibus libro* 1. *cap.* 5. *num.* 112. Rolandus, Fermosin. de Exceptionibus.

de Afflictis, & alii. † Nec Princeps contra 7
se concedere præsumatur, ex *leg. peculium*, §. *sicut, ff. de pecul. leg. & cap.* 1. *in fine, de prohibita feudi alienat.* & ut tradunt Doctores, *in l. Cod. an servi ex suo facto.*

Inde Doctores inferunt ut semper intelligatur 8
præservatum, etiam Jus Subditorum recurrendi ad Principem, si ipse apud suprema tribunalia gravamen evidens, & notabile patiantur; Quia id est ab eis inseparabile, sicuti Jus superioritatis à principe, & à fortiori. † Eo quòd su- 9
prema Tribunalia procedant nomine Principis, habeantque potestatem precario, & consequenter constitutam sub plena ejus dispositione; ita ut possit ad libitum eam minuere, vel auferre, ut dixerunt Bartolus, *in leg. hoc Tyberius, ff. de hæred. instituti.* Baldus, *in leg. qui se Patris, numero* 10. *Cod. unde liberi*, Castrensis, *concilio* 288. *numero* 2. *volumine* 1. Brunus, *consilio* 97. *numero* 2. Menochius, *consilio* 1. *numero* 181. *de arbitrar. in scholiis quæstione* 95. *numero* 5. Belluga, *in speculo Principe Rub.* 26. *numero* 3. Pena *de potest. Princip. capite* 29. *numero* 1. *&* 2. Cabed. *decisione* 85. *numero* 1. *part.* 2. Giurba, *consilio* 89. *numero* 12. Thesaur. *in præm. decisione numero* 10.

Cùm ergo dicta suprema Tribunalia non pos- 10
sideant supremam Principis potestatem, sed tantùm habeant merum exercitium; itaut non possit illam exercere sine authoritate Principis, evenit quòd ad libitum possit Princeps circa illud disponere, & quòd Quisque apud hujusmodi Tribunalia gravatus, possit recurrere ad Principem, tanquam ad eum, à quo exercitium potestatis, dependent Magistratus dictorum Tribunalium: sic Doctores per Textum, *in capite quod translatione de officio legati*, Baldus, *in dicta leg. qui se Patris* Petrus Gregorius, *de concess. feudi. parte* 1. *quæstione* 7. *num.* 4. Cabedus, *decisione* 9. *numero* 1. *&* 2. *parte* 2. Jacobus Gallus, *consilio* 225. *numero* 19. Camil. de Curte, *divers. feudor. parte* 1. §. 10. *numero* 7. Peregrimus, *consilio* 2. *mero* 1. *& consilio* 3. *numero* 16. *libro* 1.

Et quòd multò magis habeant locum in su- 11
premo Ecclesiæ Præsule Docent Decius, *consilio* 307. Guillelmus Benedictus, *in capite Raynutius de testam.* verbo *ad uxorem*, Carolus de Grass. *libro* 2. *Regal. franc. Jure* 14. Anastas. Germon. *de sacror. immunit. capite de indultis Cardinal.* §. *Episcopi numero* 29. Grammaticus, *decisione* 3. *numro* 4. Menochius, *consilio* 479. *numero* 9. Joannes Garcia, *de nobilitate. gloss.* 15. *numero* 59. Quia authoritas Papæ est incommunicabitis, cum sit authoritas capitis totius Ecclesiæ, & proinde individua, sicut unum tantùm, & individuum potest esse caput. Et † cùm sit au- 12
thoritas ipsius Christi cujus vices in terris gerit, juxta quæ dixi latè, *in capite novit. de Judiciis*, cumque dicta Tribunalia procedant nomine Regio, vel Pontificio, repræsententque Personam summi Pontificis, vel Principis, cùm sint loco ipsius, & ipsius Jurisdictionem supremam exerceant, ut dictum est, adhuc etsi appellatio in concessione sublata sit; quia & in multis casibus de Jure contingit; ut dixi *in capite* 1. *& in capite* 11. *hoc titulo*, quia sunt tribunal & Judicium proprium Principis, ejusque Senatores sunt pars corporis ipsius Principis, seu membra quorum ipse Princeps est

caput, ut *in l. quisquis, Cod. ad leg. Juliam Majest.* ibi *nam & ipsi pars corporis nostri sunt, in quo nos ipsos annumeramus*, & corpus habere motum non possit, nisi à capite censeatur, ut quod quid ipsi faciunt, fiat ab ipso Principe, quia sempet existimatur ipse intervenire tanquam Caput, ne quidem mirum sit, ut appellatio auferatur; quia Sententiæ Consiliariorum censeantur ipsius Principis, ex *l. unica*, §. 1. *ff. de officio Præfect. Prætor.*

3 Nec inquam, ex quo de facto Pontifices, aut Principes soleant constituere talia Tribunalia Suprema, à quorum sententiis denegetur appellatio, quantumvis eorum sententiis ipsi acquiescant ex fundamentis jactis, denegatur ad Papam, sive Principem secularem aliud scilicet remedium quærelæ, & recursus, ex doctrinâ Glossæ, *in capite statutum*, §. *accessorem de rescriptis, lib. 6.* Nam licet non adsit aliud Tribunal superius ipsis, tamen in ipsis locum recursus ad Papam, seu Principem pro obtinendâ provisione Justitiæ, si quis evidenter, & notabiliter gravetur; Quia etsi Senatoribus amplissimam facultatem concedant, censentur inquam, majorem sibimet reservasse ut Doctores profitentur, per Textum, *in capite dudum de præbend. lib. 6.* Ubi Gemin. & Barbosa cum multis, alter Petrus Barbosa, *in lege 1. ff. de Judiciis*, Covarruvias, *quæstiones 4. practicar.* Sixtinus *ad Regul.* 8. Cancellar. §. 2. *proæm. numer.* 2. Sixtinus, *consil. Marpurg.* 9. *numer.* 11. *volum.* 1. Thomas del Bene cum infinitis, *de immunit. Eccles. parte 1. capite 8. dubit. 47. seq. 7. ibi, numer. 6. & 7.*

14 † Qui & *num.* 15. & 16. Ait quòd Etsi amplissimis concessionibus, & prægnantibus clausulis aliquibus concedant, ut ipsius nomine jurisdictionem exerceant removendo appellationes, &c. adhuc posseut talem jurisdictionem

15 limitare † Imò addit quòd etsi auferat etiam recursum, id intelligatur de appellationibus, & recursu Ordinariis, & Regularibus, in quibus scilicet non præsumitur malitia in his, qui procedunt nomine Principis, sed non auferri concludit extraordinarium recursum in casu, quo contingeret gravamen evidens, & notabile.

16 Quare ut ad casum, tot Bullarum Pontificum *numero* 1. adductarum: quibus prohibentur appellationes, aliæve proclamationes in causis fidei, ut *in capite ut inquisitionis cum vulgatis de Haret. libro 6.* & extra, nec datur ad Papam, sed ad Supremum Tribunal Consilii, & ejus Inquisitorem Generalem, & in Bulla Alexandr. IV. quam refert Eimericus & *ibi*, Pegna, *comment.* 3. Diana, *parte 4. tractatu 8. resolut.* 32. Respondetur factum esse à Pontificibus, tum in favorem Inquisitionum Territorii Domini Inquisitoris Generalis pro his Regnis, tum propter maximam circonspectionem, & gravitatem, quibus Tribunalia Sanctæ Inquisitionis, & Supremum hoc Consilium decernunt, maturè admodùm videndo causas fidei, tum ne patiantur dispendium aliquod in dilatione, & secretò, si processus transmitterentur ad Sedem Apostolicam; Et quia Tribunalia hæc, quibus valdè confidit Sanctissimus Pastor, nihil iniquè exequi præsumantur.

17 Ad secundam pattem quæstionis, An Appellatio ad Romanum Pontificem locum habeat semper in omnibus causis fori Ecclesiastici? Facilis est responsio ex proximè dictis, Et quia quemadmodùm Regius Princeps non potest alienare ea, quæ ad Regiam potestatem spectant, *ex capite intellecto de Jurejurando* ubi notavi.

Sic nec Pontifex possit alienare jura Regiæ, & Pontificiæ Coronæ, quale est jus appellationum, & sic facere, quòd non possit quis, quando est justa appellatio ad ipsum appellare, cùm teneatur servare illibata, quæ pertinent ad Regiam, & Pontificiam potestatem, ex *dicto capite intellecto, & capite grandi, de supplendâ negligentiâ Prælator. libro 6.* 18

† Et sic communiter affirmant Doctores, ut in omnibus dictis causis possit semper unusquisque ad Apostolicam Sedem appellare, nec possit ab hac re faciendâ ab aliquo impediri, ut desumitur ex *c. si quis vestrum*, *c. si quis putaverit*, *c. ad Romanam.* 2. *cap. ideò hinc*, *cap. argu ta* 2. *quæstione* 6. Et ex Concilio Sardicensi *Can.* 7. & *ex Epist.* 3. *decret. capite* 2. Ubi Fabianus Papa prohibens peregrina Judicia, excipit Sedem Apostolicam, ex verbis sequentibus: *Peregrina verò Judicia, salvâ in omnibus Apostolicâ authoritate, generali Sanctione prohibemus: quia indignum est ab exteris, ut judicetur, qui Provinciales, & à se electos debet habere Judices, nisi fuerit appellatum.* 19

Ex quibus patet Pontificem prohibere solùm causas in primâ instantiâ agitari apud Peregrinos Judices, & velle quod ad Romanam Sedem semper pateat recursus, cùm adeò proprium sit Apostolicæ Sedis, ut possit Pontifex per aliquam concessionem abdicare à se jus cognoscendi causas per appellationem omnium Fidelium, ut inseparabile à Supremâ ejus potestate; sicut universaliter de Supremo Principe docent Joannes Andreas, *in capite cum Episcopus de offic. ordinarii, libro* 5. Menochius, *ibidem*, Plotus, *in lege si quando, numero* 288. *Codice unde vi*, Jason. *consilio* 161. *volum.* 2. Covarruvias, *pract. capite* 4. *numero* 1. Mastrillus, *de magistratibus libro* 3. *capite* 8. *numero* 19. Lucas de Penna, *in lege Sacris*, *Codice de proxim. Sacror. scrinior.* 20

Et de Pontificio docent in terminis Doctores, *in capite bona* 2. *de postulat. Prælator.* & alii Canonistæ, *in capite* 2. *de Cleric. non resid.* & *in capite venientes de Jurejurando*, Joannes Andreas, *in cap. Ecclesia Sancta Mariæ de constit.* Socinus, *consilio* 275. *volumine* 1. Baldus, *in lege cum multæ*, *Codice de bonisque liberis*, Recentiores, *in capite cum contingat de foro competenti*: Franciscus Barb. *de Episcopor. Jurisdict.* cum Glossa *in capite* 1. *de Clerico ægrot. in* 6. Seraphinus, *in decisione* 615. *numero* 5. Sanctus Thomas, *in* 2. *distinctione* 44. *in expositione littera in fine.* 21

Et hæc doctrina desumitur etiam, ex *Epistola* 2. *decret. capite* 3. Ubi Innocentius I. alloquitur sequentibus verbis: *Si quæ autem causæ, vel contentiones intra Clericos, tam Superioris Ordinis, quàm etiam inferioris fuerint exortæ, ut secundùm Synodum Nicenam congregatis ejusdem Provinciæ Episcopis jurgium terminetur, nec alicui liceat Romanæ Ecclesiæ, cujus in omnibus causis debet reverentia custodiri, relictis his Sacerdotibus; quin in eadem Provincia Dei* 22

Dei Ecclesiam nutu Divino Gubernant, *ad alias convolare Provincias*, Quibus etiam constat semper fuisse concessum recursum ad sedem Apostolicam; eo quod appellatio tendit semper ad Superiorem, ex *leg.* 1. §. *si Quis*, *ff. de appellation.* & ex Textu nostro, & *capite* 11. *de appellation.* juxta quae dixi *in Rubrica*. & *titulo nostro*: *statut* ubicunque est superioritas, ubi locum habeat appellatio.

23 Non enim potest esse supremus Princeps, vel Pontifex, sine suprema potestate respectu suorum Subditorum, cùm suprema potestas sit forma, & substantia supremi Principatûs, infinitis comprobans, Thomas del Bene, *de immunit. dict. parte* 1. *capite* 8. *dubitat.* 47. *section.* 2. Ubi cumulans alia, & plurimos sic tenentes concludit, ut cum Princeps non posset oppressionem à Subditis tollere, remota appellatione, nec proprium munus Principis exercere, & Jus appellationum sit Jus superioritatis [ut jam dixi.]

24 Nec ibi auferre Jus appellationum, quo miseri, & oppressi adversùs injustitiam, & oppressionem praesidium Innocentiae consequuntur, ex Doctrinâ Textûs, in *capite cum speculi* §. *porro*, *capite sugestum hoc titulo*, *leg.* 1. *ff. de appellation. leg.* 2. §. *ex actu*, *ff. de origin. Juris.*

25 Unde fit ut cùm Princeps supremus concedat aliquid alicui cum omnimodâ potestate, non intelligitur concedere cum illa omnimoda potestate, quae est apud ipsum ex Innocent. *in capite dudum de election.* & *in capite inter Monasterium de statu Monach.* Baldus, *in leg. testamenta. Cod. de testam.* Ruin. *consilio* 104. *numero* 13. *volumine* 3. Rimiual. Junior. *in leg.* 1. *numero* 141. *ff. de officio ejus*, quia non potest abdicare à se supremam potestatem, atque adeò, nec Jus appellationis, inde eveniat specialiori ratione, ut locum non habeat in Pontifice.

26 Siquidem ejus suprema potestas ipsius est potestas Vicarii, & sic principaliter sit potestas Christi, ut capitis Ecclesiae, cujus ipse Pontifex est Vicarius in terris habens eandem potestatem cum eo, cujus est Vicarius, *ex capite* 1. *de officio Vicarii*, *libro* 6. Ubi Glossa verbo, *ipsius*, *capite* 2. *de consuetud. cap. Romana de appellat. libro* 6. Ubi Doctores. Ergo quia habet à Christo Pontifex sibi commissam potestatem tanquam Vicarius, non est cur possit in aliquo praejudicare tali potestati, nec à se abdicare respectu cujuscunque, quae sunt talis potestatis, ut est Jus appellationum; quia quando est Jus, & potestas propria complicata cum Jure, & potestate alterius non potest quidquam quis ei detrahere, cùm hoc redundet in praejudicium alterius, cumque est Jus complicatum, ex *cap. cum tempore de Arbitris*, *capite cum olim*, *nos igitur de privileg.* Felinus, *in capite cum dilecta de rescript.* Abbas, *in capite significasti*, *numero* 12. *de foro competenti*, Tuschus, *Littera P*, *conclusione* 759. *numero* 4. Gaspar. Guillelmus, *in Apolog. feudat. capite* 8. *numero* 31. Seraphin. *decisione* 324. *numero* 5. Novar. *in praxi election. for. quaestione* 7. *numero* 17. *section.* 3. Thomas del Bene, cum aliis, *dict. sect.* 2. *n.* 13. & 14. Ubi dicit hoc praesertim in Papae Jure, quod non solum est implicatum cum alieno Jure, sed est Jus alterius, nempe Dei, & Christi, cujus vices in terris gerit, &c.

Ad tertiam quaestionis partem, An haec appellandi potestas ad Papam, possit tolli praescriptione, sive consuetudine? Et adjunctis dictis hic *in capite causam* 7. *de praescription.* Ubi Num Jus decimandi possit praescribi, seu acquiri ab incapaci? Et *in capite* 8. *de Judiciis*, & alibi saepè; pro parte affirmativa faciunt Doctores, *in capite non liceat de praescription.* Ubi Abbas *numero* 5. & Ego, quatenus dixi de illo dubio, An subditi possint praescribere obedientiam adversùs Praelatum? Et alia, ubi *quaestione* 2. *à numero* Egi de illâ: *An Jurisdictio suprema Regum possit praescribi?* Et ibi versiculo, *ad ultimam*, *An possit praescribi Jurisdictio suprema Regum faciendi Justitiam?* Et quia ibi ex multis patet res ad Principem pertinentes posse praescribi, & etiam in materiâ Jurisdictionis; & sic posse praescribi Jus superioritatis: tenuerunt Romanus, *consilio* 371. Decius, *consilio* 270. *libro* 2. Purpuratus, *in leg.* 1. *numero* 4. *ff. de officio ejus*, Covarruvias, *in regula peccatorum part.* 2. §. 9. *num.* 9. Et faciunt alia, quae *ibi*, adduxi. 27

Sed communis est Doctorum sententia, ut Jus appellandi ad Papam per viam recursus, ut injuria Judicis inferioris aboleatur, nec praescribi, nec consuetudine acquiri posse, Primò, quia Jus appellandi est de impresso mero, quòd nequit praescribi juxta quae dixi, *in dicta quaestione* 2. *à numero* 30. Ubi & *numero* 35. Quòd appellationes fuerunt Populo reservatae Lege Velleiâ, Regibus expulsis, & *numero* 46. 47. & 48. Ubi dixi quòd Jurisdictio faciendi Justitiam, hoc est, ut gravati non appellent ad Regem, nequit praescribi, Quia appellatio est fundamentum, pupillaris libertatis; & ad propositum est Textus expressus, *in capite bona* 2. *de postulation. Fral.* Ubi habetur quod non valeat consuetudo, vel praescriptio contra Jus Divinum. † Item quia ut dixi non potest praescribi, quod non potest auferri à Domino, nec possit per consuetudinem induci, quod non potest per legem, vel statutum, sed non potest subditus quandiu manet Subditus auferre supremam potestatem à Principe, nec Lex, vel statutum facere quod Subditus, manendo Subditus non recognoscat in Principe supremo potestatem supremam, cum impossibile sit, ut Subditus quandiu talis manet, non habeat in se subjectionem, & ea, quae eam consequuntur; & quòd non habeat Jura supremae potestatis; Ergo apparet evidenter cum superioritatis Jus, quod est in Principe, in quo includitur Jus appellationum & recognitio subjectionis cum his, quae sunt intrinseca, ratione ipsius, non possit praescribi. 28 29

Et docent in terminis Felinus, *in dicto capite cum non liceat*, & *in capite cum nobis de praescript.* Jason. *consilio* 70. *libro*; Curtius Junior. *de feudis parte* 2. Innoc. *in dicto capite bona de postulation. Pralat.* Butrius, *in capite cum contingat*, *de foro competenti*, Bartelus, *in leg. omnibus*, *ff. de divers. & tempor praescript.* & *in lege infamem*, *ff. de publicis Judiciis*, *lege* 1. *ff. de aqua pluviae arcenda*, & *in lege hostes*, *ff. de captivis*, Covarruvias, 30

practic. capite 4. numero 1. in regulâ possessor. parte 2. §. *numero* 8. Loquens in specie de Jure appellationis, Socinus, *consilio* 275. *libro* 2. loquens in specie de potest. Pontificis, Tuschus, *Littera P, conclusione* 369. & 570. Valenzuela, *consilio* 20. *numero* 49. & 50. & *consilio* 93. *numero* 42. Paulus Christianæus, *decisione* 294. *numero* 14. & 15. Suarez, *in defens. fidei libro* 4. *capite* 3. *numero* 10. Barbosa cum aliis, *in dicto capite cum non liceat* Divus Joannes del Castillo, *de tertiis, capite* 22. *numero* 5. Merula, *tomo* 3. *disp.* 7. *cap.* 1. *dub.* 13. *n.* 259. Riccius, *collect.* 778. Mastril. *de Magistratibus, lib.* 1. *cap.* 19. *n.* 1. & 2. Peregrinus, *de Jure fisci, lib.* 3. *tit.* 8. *n.* 13. Sixtinus, *de Regalibus, lib.* 1. *cap.* 5. *à n.* 136. Thomæ del Bene, *de Immunit. part.* 1. *cap.* 8. *sect.* 3. Cum Joanne de Lignano, Purpurato, Bellugâ, Craveiâ, Guttierre, *de Gabellis, quæstione* 5. *n.* 16. Mieres *de Majorat. parte* 4. *quæst.* 21. *n.* 79. Burgos de Paz, *consilio* 15. *num.* 11. Mascardo, *de*
31 *Probationibus, conclus.* 215. *n.* 50. & aliis † Meritò id tenentes, quia cum Jura appellationum (ut dictum est) conveniant Principi in signum supremæ potestatis, ut notant etiam Baldus, *in Authentica quas actiones, Cod. de Sacrosanct. Ecclesiis,* Covarruvias, *in dicta regula possessor. dict.* §. 2. *n.* 8. Craveta, *cons.* 209. *volum.* 2. Oldrad. *consilio* 172. & *consilio* 244. Petra, *de Potest. Princip. cap.* 6. *n.* 96. Merula, *tom.* 3. *disputatione* 7. *cap.* 1. *num.* 159. *in fine.* Sequitur quòd non possint præscribi, nec possit contra ipsas prævalere consuetudo in oppositum; & quòd alioquin esset Princeps supremus, sine debitâ obedientiâ, respectu Subditorum.

32 Jam ergo non obstant adducta in principio dicti versic. *ad tertiam.* Quia satisfit ex multis, quæ scripsi sub distinctione, *in dicto cap. cùm non liceat* 12. *de præscription. & ibi dict. quæst.* 2. Per totam; & quia licet possit Subditus acquirere Jus superioritatis abjiciendo subjectionem, & se subtrahendo à Dominio Principis, ut ibi dictum videtur; Sed non poterit ex dictis manendo Subditus præscribere Jus superioritatis, ut non possit scilicet ad Principem appellare, quia implicat, quod subditus sit talis, & non habeat subjectionem, & Sic non possit appellare.

33 Et quod Princeps sit Princeps, seu Superior & non possit Subditum Judicare & recognoscere quæ à suis subditis fiunt circa Justitiæ administrationem, ut adnotarunt rectè Oldradus, *cons.* 154. & *cons.* 244. Covarruvias *dict. parte* 2. §. 2. *n.* 8. Thomas del Bene, *dictâ section.* 3. *in fine,* & alii inserentes.

34 Non posse præscribi ullo modo subjectionem, ad Romanum Pontificem, ut Christi Vicarium, cui non potest non subjici omnis Fidelis, siquidem ex institutione Christi omnis subjicitur per illud Matthæi, *cap.* 16. TU ES PETRUS, ET SUPER HANC PETRAM ÆDIFICABO ECCLESIAM MEAM, & Joannes 21. PASCE OUES MEAS, & sic nec præscribi jus appellationum per subjectionis desitionē.

35 Habet enim Christi Vicarius quoad Judicia eandem potestatem, ut notant Abbas, *in cap. si quis contra, num.* 31. *de foro competenti,* Paris. *consilio* 99. *n.* 4. Pavinus, *de potest. capit. sede vacante, quæst.* 10. & *n.* 14. Rota, *in decis.* 371. *in novis.*

36 Facit inquam Pontifex idem consistorium cum Christo, quasi unum consistorium cum Deo, ex dictis, *suprà,* & ut tenent Gonzalez, *in reg. de mens. & altern.* §. *præmium.* 33. Azor. *p.* 2. *moral. lib.* 4. *cap.* 7. Franc. Marc. *decis.* 457. *n.* 16. & alii *suprà.*

Ad quartam quæstionis partem, An possit 37
privilegio ullo acquiri quod non appellatur ad Papam? Et videtur quod sic, siquidem de facto excluduntur apud Belgas appellationes ad Romanum Pontificem, ratione privilegii, vel concordatorum ex quodam privilegio concesso à Leone X. ad instantiam Caroli V. Item quia quæ præscriptione, aut consuetudine præscribi non possunt privilegio acquiruntur; ex dictis, *in dicto cap. causam de præscriptione & in cap. quanto de Judiciis quæst.* 5. Et alibi sæpius, possunt inquam, Pontifices circa Jurisdictionalia Laïcis concedere potestatem, à qua aliàs erant incapaces, ut dixi, *in toto titulo de foro competenti, & de Judiciis.* Ergo præcipuè ex dictis, *suprà ad Rubric. quæst.* 1. *n.* 1. Ubi egi de ea, *An appellatio taliter sit de jure natura inducta, ut nequeat Princeps ejus remedium auferre?*

Sed in puncto, de quo loquimur responden- 38
dum est, nec privilegio ullo acquiri quod non appelletur ad Papam in aliquâ Provinciâ, seu Loco, quando adest justa appellandi causa; quia etsi Pontifex habeat plenitudinem potestatis, ex *cap. ad honorem de usu pallii, cap. Decreto* 2. *quæst.* 6. & *cap. fin.* 9. *quæst* 3. Tamen quia non sit potestas illa, nisi quæ rationabilis est juxta, *dictâ leg.* 2. *ff. earum rerum, quæ usu consumunt, leg. penultim. ff. de furtis, l. reprehendenda, Cod. de institut. & substit. cap. sunt quædam*
25. *q.* 1. Præsertim in Pontifice, † Qui potesta- 39
tem accepit à Christo, non in destructionem, sed in ædificationem 2. Corinth. 10. *vers.* 8. *cap.* 2. *de donation.* & inde eveniat.

Ut Princeps, qui rationem non sequitur, non 40
utatur plenitudine potestatis, sed tempestatis ut dixerunt Baldus, *consilio* 453. Probus *in cap.* 1. *n.* 1. *ne sede vacante, lib.* 6. Rolandus *consilio* 8. *n.* 113. *l.* 3. Rolandus Junior, *consilio* 5. *n.* 229. Sequitur quod Pontifex non concedat privilegium ad ipsum non appellandi; quia, etsi ejus potestas sit summa, est tamen coarctata ad limites rationis, ex dictis, *suprà,* in versic. *ad primam* & versic. *ad tertiam.*

Et confirmatur, qui etsi privilegium conti- 41
neat speciale beneficium concessum à Principe, ut probant, DD. per Textum, *in cap. privilegia distinct.* 2. *cap. in his de privileg. cap. Abbate, & cap. olim. de verborum signification.* & ex his, quæ dico, *supra in titulo de rescrips. & infrà de privilegiis,* Tamen non potest concedi, nisi circa ea, quæ à Principe concedi possunt, non inquam circa abdicationem eorum, quæ supremam potestatem concernunt.

Ut est appellationum Jus, quæ à Principe con- 42
cedi non possunt, ut patet ex adductis, *in dictis versic.* in terminis Thomas del Bene, *de immunit. dicto cap.* 8. *dubitat.* 47. *sect.* 4.

Ubi ait quòd, si Pontifex concordaret, ne ap- 43
pellaretur ad Apostolicam Sedem, esset actus irrationabilis, essetque dissipator Jurium Vicarius Christi, imò & renunciaret juri; quod est inseparabile ab Apostolicâ Sede.

Sicut est inseparabile quod Pontifex manens 44
Vicarius Christi, non sit Caput, & Superior omnium

omnium Fidelium, ut apparet ex jam adductis in relatis, versic. *ad primam*, & *ad tertiam*.

45 Nec obstant adducta, *numero* 1. De illo privilegio Leonis X. eo quòd Belgæ, non habeant aliud privilegium, quàm illud concessum à Leone X. ad instantiam Imperatoris Caroli V. sub nonis Julii 1515. Ubi constat tale privilegium concessum esse tantùm quoad primas instantias, & in beneficialibus taxativè ad beneficia non excedentia valorem 24. aureorum de Camerâ quoad proventus, non inquam, in appellationis, & ut declarat Thomas del Bene, *suprà ex numero* 22. Adducens litteram dicti privilegii, Ubi *numero* 21. Dicit reperire rantùm quod Princeps Belgarum cogitaverit, solùm quod causæ in primâ instantiâ non evocarentur; & sic quod Archidux anno 1437. mense Maii die 20. ut habetur in libro edictorum Religiosorum, folio 209. inhibuerit suis Vassallis, ne alterum Vassallorum traherent, extra Provinciam in causâ beneficiali, nisi in primâ instantiâ fuisset terminata, & quia novisset prædictum suum statum invalidum esse, miserit, Sede vacante, ad curiam Romanam legitimos Procuratores, quòd electo Pontifice peterent ab ipso confirmationem; quam tamen non constaret obtenta fuisse, ait.

46 Et addit idem Thomas del Bene, ex *numero* 10. *dicta sectione*. 4. *capite* 8. *dub.* 47. Ut etsi reperiatur quædam mentio Concordatorum circa causas, appellationes non committendas, ait illam non abrogare Jus appellando ad Papam, sed disponere, ut non fiat committendæ Judicibus exteris, & tantùm Judicibus Patriæ in quadam supplicatione porrectâ Sanctæ Congregationi Concilii Tridenti, anno 1615. & quod in responsione Sanctæ Congregationis non fiat mentio Concordatorum, sed quod solùm declaratur per facultates Nuncio concessas, ubi non censeri derogatum statutis, & privilegiis, de quibus cavetur, *in cap.* 20. *Tridentin. de conformat. sess.* 24. Item & quòd, eadem declaratione, disponitur dictum decretum non habere locum in causis, quæ juxta Canones pertinent ad Sedem Apostolicam.

47 Nec aliud constat ex verbis prædictæ declarationis quæ subsequentur ibi: *Cum in Burgundiæ, Brabantiæ, & Flandriæ, & aliis Belgii partibus, Divo Alberto Archiduci Austriæ subjectis, inter alia Archiepiscoporum Synodalia statuta ex immemorabilibus consuetudinibus concordatis, & privilegiis notoriis earundem partium hue usque in viridi tantùm, & observatum sit omnium Incolarum, coram exteris Judicibus, nullatenus evocabilium causas: Præsertim appellatorias Judicibus synodalibus, Patriæ dumtaxat committi, & nihilominus inter alias Nunciorum Apostolicorum Belgii facultatibus, incertum asseratur indultum easdem causas generaliter committendi, & cognoscendi. Ideò per Philippum Mensiam pro eodem Alberto hic residentem, quæritur, An per dictas facultates Nunciorum Apostolicorum hic annexas, possit dictis statutis, & privilegiis, aliquatenus derogatum censeri juxta caput Tridentin. sess.* 24. *& Sancta Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum facto prius verbo cum Sanctissimo Domino nostro Paulo Papa Vel respondi ejusdem Sanctissimi, & Patrum dict. Concilii intentionem non fuisse, nec esse statutis, & privilegiis hujusmodi derogare: firma tamen ad alia illæsa permanente dict. cap.* 20. *sess.* 24. *dispositione. Romæ* 23. *Junii* 1615. *Cardinalis Lancelotus.*

Fermosin. de Exceptionibus.

48 Patet ergo, ex dictis verbis, quòd prædicta declaratio nihil juvat ad tollendum Jus appellationum ad Romanum Pontificem apud Belgas; Et sic ait idem Thomas del Bene, *dicta sectione*. 4. *numero* 12. in ea disponi quòd dictum Decretum non habeat locum in causis, quæ juxta Canones pertinent ad sedem Apostolicam, & caveri ibi quòd salva maneat authoritas summi Pontificis quando sibi videtur ex rationabili causâ per speciale rescriptum signaturæ alicui committere, & alias, ex *num.* 14. adducens.

49 Ait *numero* 20. quòd privilegia excludentia totaliter appellationem à summo Pontifice non præsumatur, ex jam adductis, & si quæ extent, vel esse subreptitia, vel extorta, & sic vim ullam habentia.

50 Et quia faciunt pro tractatione hac quæ adduxi, *in capite* 1. *de foro competenti*, *quæstione* 3. Ubi de causis, quæ etiam in primâ instantiâ, apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ; Ideò dico etiam ad aliud dubium adductum, ex traditis, *in dictâ quæstione* 1. *à numero* 1. hujus Rubricæ; quòd etsi Princeps appellationem possit auferre, ut ibi resolvi, sed non sequi, quod in notoriis gravaminibus auferat ad se recursum modo dicto, in dicto versiculo, *ad primam*: & versiculo, *ad tertiam*, ut hic, & licet differant inter se privilegia, & consuetudines, & præscriptionea, ut dixi, *in dicto capite causam de præscription. & in titulo, de consuetudine, ac in dicto titulo, de Judiciis, & foro.*

51 Tamen quoties concessio privilegii est irrationabilis, nihil juvat ex proximè dictis, &c.

AD TEXTUM
IN DICTO §. DENIQUE hujus Textûs.

QUÆSTIO I.

An ab Episcopo ad Regem sit appellandum? An appellare possit Clericus ad Judicem Ecclesiasticum, quando litigat coram Sæculari? Et An per viam recursus, licita sit appellatio de Ecclesiasticis Judicibus, ad Regia Tribunalia, ubi de aliis remissivè?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio non interponitur ad Papam à Judice Civili, qui non est de temporali Jurisdictione Ecclesiæ.*

2 *Appellandum est ab Episcopo ad Archiepiscopum, quando Clericus litigat coram Saeculari, nisi aliter consuetudine, aut privilegio disponatur, nu. 3. 4.*
5 *Clericus non appellare possit ad Saecularem, quando litiget coram Ecclesiastico* remissivè.
6 *Recursus ad Regia Tribunalia assignatur* remissivè.
7 *Laici de terris Ecclesiae debent vivere secundum Canones* remissivè.
8 *Appellatur de Ecclesiasticis Praelatis à Rege jurisdictionem habentibus ad ipsum Regem.*
9 *Appellatio de juris rigore non valuit.*

1 ISte Textus probat quod à Civili Judice, qui non est de temporali jurisdictione Ecclesiae, non appellatur ad Papam, quàmplura possent per verba hic excitari de incompetentia, & incapacitate judicum secundum dicta, *in toto Titulo de Judiciis & foro comp. cap.* 2.3.4. 8.13. 17. & aliis, *de Judiciis, & in cap. si diligenti, & in cap.* 10. *cap. ex suscepto, cap. cum contingat, cap. ex parte de foro comp. & in cap.* 5. *eodem.* Et quòd data negligentia Laici judicis cognoscere possit Ecclesiasticus, dixi, *in cap. qualiter* 17. *de Judiciis, cap. ex parte*, & aliis, *de foro compet.* Quibus nunc breviter praehabitis, jam praeterea, quae notant hic Doctores Antiqui, & novissimè Balboa, & Barbosa, *à num.* 6. Et in quibus Laici sint de jurisdictione Ecclesiae dixi, *suprà in dicto cap. novit.* 13. *de Judiciis, & in cap. cum sit generale* 8. *de foro*: aliqua *in cap.* 5. *eodem.* Unde jam ad proposita difficultates respondeo.

2 Ad primam difficultatis partem, An ab Episcopo ad Regem appellari queat, solent Doctores de hac difficultate agere, per Textum, *in cap. Romanae* 5. §. *debet hoc tit. lib.* 6. Ubi dicunt ab Episcopis in causis, in quibus jurisdictionem temporalem habent appellandum esse ad Archiepiscopum, nisi ex consuetudine, privilegio, vel alio jure speciali ad alium sit appellandum, Barbosa, *ibi. nu.* 17. Suarez de Paz. *in praxi, tom.* 2. *p.* 5. *nu.* 4. *ad finem, cap. unico*, Ita in terminis agens Covarruv. de quaestione nostrâ, *in pract. cap.* 4. *nu.* 2. omninò videndus.

3 † Etenim jam *in cap. caeterum de Judiciis*, Dixi, quod possit de judice Ecclesiastico appellari ad Dominum feudi, etiam saecularem; Potest enim Laicus inter Ecclesiasticas personas cognoscere in multis casibus, ut annotavi, *in dicto cap.* 2. *de Judiciis.*

4 Sed sto quòd consuetudine appelletur (de qua hic permittitur) ad Regem poteris intexere quae latè dixi, *suprà in dicto cap.* 2. *q.* 2. *&* 3. *& in cap.* 8. *per totum, & in cap. cum contingat de foro.* Ut apprehendas quid possit consuetudo introducere, ad hoc, ut Laicus possit inter Clericos cognoscere.

5 Ad secundam quaestionis partem, An possit Clericus appellare ad judicem, quando litigat coram Ecclesiastico: De hac dixi, *suprà in cap. licet ex suscepto* 10. *de foro comp. q.* 13.

6 Ad tertiam quaestionis partem, cùm per verba Textûs nostri posset exactè agi de recursu, qui fit ad Regia Tribunalia de judicibus Ecclesiasticis; Ideò repetes quae dixi, *suprà in dicto c.* 2. *de Judiciis q.* 19. cum aliis.

7 Et quatenùs *hic* Barbosa *num.* 6. Notat quòd Laici qui sunt de terris Ecclesiae, debent vivere secundùm Canones, & non secundum leges, ut exactè intelligas, repetes quae adduxi, *suprà in cap. quod Clerici* 9. *de foro comp.*

Itaque de jure nostro Regio cautum est, *in l.* 8. 8
tit. 3. *lib.* 1. *recop.* Ut de Praelatis Ecclesiasticis jurisdictionem habentibus temporalem à Rege sit appellandum de eis non ad Superiores suos Ecclesiasticos, sed ad Regia Tribunalia, & ad Regem Curia Philippica, *p.* 5. *tom.* 1. §. 1. *n.* 6. de quo aliis in locis jam abundè dixi.

Et quatenùs hic in Textu nostro, in verbis ibi, 9
secundum juris rigorem credimus non tenere. Possit quaestio moveri, An Rigor praeferatur aequitati, vel econtra juxta tradita longè, & notata, *in cap.* 2. *de sententia, & re judicata*, tamen praedicta verba debent intelligi, ut appellatio, de qua hic non valeat de juris rigore, id est juxta juris regulas, ut ponderat hic Balboa, *sub n.* 5. videndus.

AD TEXTUM
IN CAPITE VIII.
Ex ratione, hoc Titulo.

PRAEMISSUM.

I. TExtus iste connexam habet materiam cum Textu, *in c.* 4. *c.* 5. & aliis hujus Tituli, ut agitur de termino assignando ad prosequendam appellationem, cumque jam latè dixerim, *in dicto cap.* 4. *&* 5. de hac assignatione, quae de jure prima est unius anni, & ex causâ, secunda assignatio est biennii, de quibus latè dixi, praecipuè *in dicto cap.* 5. *& ibi* etiam addiderim ex aliis rationibus, ut etiam pro tertio termino soleat assignatio fieri, & quod ad hanc textus noster spectet, quae vocatur tertium fatale, Quid sibi velint fatalia, etiam ibi dixerim, *sub quaestione* 1. Ideò nunc ad tractationem hujus tertii termini ad prosequendam appellationem, accipies quae subsequuntur.

QUAESTIO I.

An, & quare tertius terminus fatalis assignetur in Textu nostro, cùm certum sit secundum annum fatalem assignari, etiam ad prosequendam, & finiendam litem, & hoc datâ causâ? An totus integer annus detur ipso jure, aut ope restitutionis: & quae sint justae causae dandi? An totus integer annus restitui debeat, vel tantùmdem temporis, quantùm laesio abstulit: & an forma sit sententia proferenda super hac restitutione?

SUMMARIUM.

1 Leg. Nemo, Cod. de temporibus appellat. num. 3.
2 *Fatale tertium conceditur ad prosequendam appellationem.*
3 *Lapsus primae instantiae, minùs praejudicat, quàm secundae*

secundæ, etsi difficiliùs succurratur adversus lapsum primæ, n. 4.

4 *Instantia prima nequit ex consensu Partium prorogari secus secunda?*

5 *Annus tertius ad prosequendam appellationem datur restitutionis ope sub distinctionibus, n. 6. de quibus à n. 7.*

7 *Fatale tertium ope restitutionis conceditur, quando adfuit impedimentum, non prosequutæ appellationis, in ipso Actore appellante n. 8. Quid si contingat ab Adversario? n. 9. Et quid si contingat ab ipso Judice? n. 28.*

10 *Fatale tertium non ipso jure, aut ope restitutionis detur Appellanti, si prosequi impeditus fuit ab aliquo Tertio, sub distinctione, n. 11. 12. Ubi quid si à Procuratore, & Tutore Appellantis? Et n. 13. vel ab Advocato, n. 14. Quid si à casu fortuito? n. 15. 16.*

16 *Debitor, qui dolo fecit legitimis transactis temporibus dies actionis periret, qualiter mulcretur?*

17 *Fatale tertii anni, ex quâ causâ concedatur, ut prosequi possit appellatio, n. 18. 19. 20.*

19 *Appellans ut succurratur ad tertium fatale, debet probare diligentiam fecisse pro prosequendâ appellatione, & quod probet, ut si impeditus non fuisset, eam esset prosequutus, num. 20.*

21 *Annus tertius integer non conceditur pro prosequendâ appellatione, ut hîc, & n. 23.*

22 *Restitutio in integrum non plus restituit, quàm abstulit læsio.*

24 *Fatalis ut concedatur, semper requiratur aliqua sententia, & qualiter? n. 25. 26. 27. Ubi quid si sit pronuntiatum appellationem esse desertam, & ad quantum tempus Judex restitutionem concedat?*

1 HAs omnes difficultates satis in præcitatis locis, etsi resolutivè maneant sedatæ, nunc verò ut propiùs, & abundantiùs percipi possint, ut in loco congruo, duxi; etsi breviter de eis scribere. Ad primam ergo difficultatem videtur dicendum, nunquam decisioni Textûs nostri locum ex Textu, *in l. nemo, Cod. de tempor. appell.* Ubi post omnium fatalium lapsum nullum Appellanti remedium superest: Ergo cum lapso primo fatali unius anni; non nisi causa detur secundum sequitur, ut ad assignandom tertium terminum nulla possit in jure subesse causa. Et sic contingit in lapsu primæ instantiæ, si culpâ Judicis perit, *l. properandum*, in fine à speciali secundùm Doctores communiter.

2 Tamen contrarium decidit expressè hîc Textus noster, & Glossa, *in Auth. ut sponsalia largitas, §. hæc quoque,* verbo *die.* Docent hîc communiter, probant Doctores, quos adduxi, *suprà in dicto cap.* 5. & hîc Barbosa cum multis, quos ipse refert, quibus addo Sfortiam Oddum, *de in integrum restitutione p. 2. q. 71. art. 2. à nu.* 15. & Decius, *hîc*, latè referens dicta Doctorum, *sub n. 25. 26. 27.* Expendens Textum, *in dicto §. ad hæc*, Dicit, quòd, etsi revera secundum fatale de jure faciat præjudicium tertio fatali, de quo, *hîc.* Tamen non denegari docet Appellanti remedium amplius appellationis prosequendæ, quod coceditur juxta dispositionem Textûs nostri.

3 Nec obstat dictum de lapsu primæ instantiæ, Quia respondeò minùs præjudicialem esse lapsum primæ quàm secundæ, ut tradunt Salicetus, & Abbas, Quos sequitur Sfortias, *suprà num.* 16. Maranta, *p. 6. in praxi num. 238. hoc tit.* ex eo, quia perempta prima instantia superest Actoribus iterum agendi, ut *in dicta leg. properandum*, §. 1. Sed peremptâ secundâ instantiâ, perit tota causa *Clem. si appellationem hoc tit.* Bart. *in l. petendæ, C. de temp. in integr. restit.* † Ergo & hanc 4
dicit Sfortias, quòd prima instantia non potest ex consensu Partium prorogari, secunda sic, & ob id etiam dixit Aymon. *cons.* 270. *nu.* 4. Quod difficiliùs succorritur adversùs lapsum primæ sententiæ, quàm secundæ.

5 Ad secundam quæstionis partem, An detur tertius annus ipso jure, vel ope restitutionis? Jam *suprà sub dicto cap. 5. hoc tit. q. 1.* Dixi dari restitutionis ope, & probat hic Barbosa, cum multia *sub num.* 2. Alii inquam dixerunt ipso jure assignari tertium fatale & horum sententia habet fundamentum in literâ nostri Textûs, in cujus contexturâ nihil dictum est.

6 Verùm Ego, ut rem clariorem faciam, distingo quatuor casus. Primus; Quando impedimentum non prosequutæ appellationis in biennio provenit ab ipso Actore appellante, nempe quia ipse fuit causa legitima impedimenti, quominùs in secundo anno potuerit appellationem suam prosequi. Secundus; Quando impedimentum processit ab Adversario, qui in primâ instantiâ vicit. Tertius; Quando processit ab aliquo tertio extraneo. Quartus; Quando contigerit à casu fortuito.

7 Et licet quantùm ad primum casum, Anchoranus, hic, *num.* 3. Sentiat ipso jure impedito competere fatale tertii anni, & ad id Sfortia Oddus, *dicta q. 71. de restitutione in integrum, n. 31. & 32. art.* 5. verbum Textûs nostri ibi *per impotentiam*, quod propriè ad impedimentum, ex propriâ personâ descendens refertur, ut *in cap. 2. de frigidis, & maleficiatis, & in cap. quamvis,* versic. *nisi de sent. excommunic.* & adjuncto illo cum aliis ejusdem Textûs, ibi *Nolumus quod Justitiæ vestræ debeat præjudicium generale*, Videtur non ad casum restitutionis recurrendum esse, ut tertiom fatale assignetur, sed ad ipsum jus dato impedimento. † Tamen sententia communis, est in 8
contrarium; nempe ut tertii anni assignatio fiat per restitutionem, ut jam adduxi, *suprà, sub dicto cap. 5. quæst.* 1. Ubi dixi cum multis adductis à Barbosa, hic *sub num.* 2. dari non ipso jure, sed ope restitutionis in integrum, & Judicis officio, ex clausulâ *si qua mihi justa causa*, probat Glossa *in Auth. ei qui, Cod. de tempore appellat.* Bart. simpliciter sequitur, *num.* 3. Cynus, *in principio* Baldus, *num.* 3. Salicetus, *in Auth. si appellatione in fine, Cod. de tempor. appellat.* ad idem Glossa, *in l. arbitrio, §. si cujus, ff. de dolo*, Bart. *in Auth. de his, qui ingrediuntur ad appell. num.* 5. *Glossa hîc*, & cum multis Sfortia Oddus, *dicto art. 5. quæst. 71. num.* 30. Dicens, & respondens, *numero* 33. Quòd verbum, *præjudicium* pro contrariâ parte ponderatum, potest etiam ad restitutionis beneficium auferri, ibi legendus ad alios intellectus.

9 In secundo vero casu, quando impedimentum processit ab Adversario, breviter respondeo, quòd si impedimento Adversarii lapsus fuit secundus annus interveniente dolo ipsius Adversarii: Tunc duret adhuc ille secundus annus pro Appellante, quod si non dolo Adversarii contingat, tunc revera lapsus secundi fatalis, sit legitimus, & opus sit Appellantem sucurri resti-

tutionis beneficio , Expendit Sfortias *dicta q.* 71.
dict.a art. 5. num. 35. Videndus, *quaest.* 67. Franch.
hic , *num.* 36. Videndus Baldus, *in dicta Auth.*
ei , *qui* , *Cod. de tempore appellat.* Salicetus ,
ibi, versic. *quaro quinto* , in fine illius quæstio-
nis Bart. *in dictâ Auth. de his qui ingrediuntur*
ad appell. num. 15. Ita intelligendi sub prædic-
tâ distinctione , quatenùs dicunt Appellatori
succurri ipso jure.

10 In tertio vero casu , Quando impedimentum
processit ab aliquo tertio extranen , & in hoc
casu respondeo, sub eâ distinctione , juxta de-
cisionem Textûs , *in l. arbitrio* , §. *si cujus*
dolo , *ff. de dolo.* ut si tertius impediens est
solvendo ; itaut contra eum regressus dari pos-
sit , tunc cesset restitutio appellanti impedi-
mento agere concedenda, Quòd si solvendo
non sit , vel autem si solvendo sit ; non verò
sit facilis adversùs eum regressus in favorem
ipsius læsi , tunc restitutio appellandi in subsi-
dium debeat dari , ut docet Glossa , *ibi in fi-*
ne Glossæ magnæ ubi omnes, *Glossa in Auth.*
si appellatione in fine , *Cod. de tempor. appel-*
lat. Paulus de Castro , *in leg. si unus* , §. *si fons,*
n. 5. ff. de servitut. Rusticor. prædior. Bartol. &
alii , *in dicta Auth. si appellatione* , facit Textus,
in l. fin. ff. de eo per quem factum erit,& in l. prope-
randum, §. *fin. Cod. de Judic.* Sfortia Oddus , *de*
11 *restit. in integrum p. 1. q. 13. art. 10. n.* 64. † Qui
à num. 65. ampliat in casu quod impedimentum
tertii oriatur ex culpâ levi , etiamsi tertius sol-
vendo sit , vel si sit aliquis Potens, vel Bannitus
vel Tritus , vel Vagabundus , quive aliquâ de
causâ sui copiam non faciat , juxta unum intellec-
12 tum textûs , *in c. ex litt. de in integr. rest.* † Vel
puta si Procurator læsit Dominum ex ignorantiâ
Actorum ab aliis, ut per Benintend. *decis.* 26. *n.*
7. Et in terminis docet idem Sfortia Oddus ,
dicta q. 71. art. 5. p. 2. à n. 36. Per Glossam ma-
gnam, *hic* , & cum Franco, *n.* 40. Præposito, *n.*
24. Anchorano; *n.* 3. & aliis.
13 Unde infert sub prædictâ distinctione exten-
dendam esse relatam doctrinam , ad Procurato-
rem, si culpâ ejus , vel facto impedimentum pro-
cessit. Franchus , *hic n. 41. & 42.* Præpositus *n.*
17. Ferrara, *de appellation. lib. 2. cap. 9. n.*
159. † Et addit Sfortia *n.* 39. quod idem pro-
cedit in Tutore , quando facto ejus impedi-
mentum aderit; Nam tunc erit in electione Mi-
noris ; An contra eum agere velit ad interesse ?
An tertium fatalem consequi ? Ut determinat
benè Præpositus, *hic n.* 20. Et facit Tit. *Cod.*
etiam si Tutor, vel Curator, & ad id videbis quæ
latè adducit idem Sfortia, *p. 1. de restit. quæst.* 22.
14 † Imò extendit hanc eandem doctrinam de
Procuratore dictam ad Advocatum , & Nota-
rium, si per aliquem eorum impedimentum con-
tingat ibi , *dicta q. 71. n.* 40.
15 In quarto autem casu, Quando impedimen-
tum processit à casu fortuito: Respondeo quòd
si Decius hic disputando, *col. 20. in 2. quæst. prin-*
cip. n. 4. Nitatur probare , quòd ipso Jure da-
bitur tertius annus , tamen securior sententia
est , ut opere restitutionis detur etiam in hoc
casu tertius annus , sicut regulariter datur in
casibus præcedentibus , prout de communi tes-
tatur idem Decius in specie. Docent Præposi-
tus, *hic n.* 25, Signor. de Homod. *cons.* 264. in
quæstione, *vertente col.* 2. quem refert, & sequi-
tur Purpuratus, inter consilia feudalia , *cons.* 70.
idem Sfortia Oddus, *dictâ quæstione 71. num.* 41.

Et hæc doctrina generaliter absque distinctione
casuum , breviter adducitur à Balboa ; *in dicto*
cap. 4. & 5. hoc Titulo n. 15. Qui *sub num.* 14.
reprobans Accursium , & Bartolum, *in dicta leg.*
arbitrio , §. *de dolo* , Ita tenet insurgens contra
eos ; eo quòd dixerint Adversario impendente ,
non dari Appellanti tertium fatale , nec restitu-
tionem adversùs lapsum secundi anni sed velu-
ti desertâ appellatione , ei tantùm dari actio-
nem de dolo adversùs impedientem. † Exem- 16
plo Debitoris , qui dolo fecit, ut legitimis tran-
sactis temporibus, dies actionis pariter , *in dic-*
to §. *dolo* vel instantiâ biennii in criminali causâ
l. 1. & 2. Cod. ut intra certum tempus , vel
in Civili triennalis, *dicta leg. properandum*,
Cod. de Judiciis , Quia cùm sit lis mortua ,
restitutio non conceditur , *l. cum lite* , *ff. Ju-*
dicatum solvi , sed tantùm actio ad id, quod
interest. Videbis adducta , *in cap. 20. de Ju-*
diciis, An instantiâ peremptâ , lis mortua ins-
tauretur.
Ad tertiam quæstionis partem , quæ sint justæ 17
causæ concedendi prædictam restitutionem tertii
anni fatalis , ut respondeas : Adjunges nonnulla
quæ adduxi, *suprà sub dicto cap. 5. hoc titulo*
Quibus satis colliges, quæ sint causæ justæ præ-
dictam restitutionem concedendi. Sed cum
Textus hic , secundùm communem Doctorum
sensum justissimam exigat causam : Ideò dico
quod erit impedimentum quodlibet , propter
quod non potuerit causam secundo anno expe-
diri, & ut benè explicat Sfortia Oddus , *de resti-*
tutione in integrum p. 1. q. 27. art. 1. † Debet esse 18
affectatum , ut restitutio Appellanti procedat.
† Item requiritur quod Appellans usus fuerit 19
omni ejus diligentia ; ut impedimentum remo-
veret (ut jam dixi *dicto cap.* 5.) & quod remo-
vere non potuerit Laurent. Silva , *cons. 68. n.*
8. lib. 2. Nevizan. *cons. 42. à num.* 5. Quod
temperat Sfortia Oddus , *dicta 2. p. de restitut.*
quæst. 71. n. 22. art. 3. Dummodo impedimen-
tum per se notorium non esset , Quod humanâ di-
ligentiâ separari non potest, qualis est infirmitas,
Hostium incursu , pestis , tempestas , & alia hu-
jusmodi , quæ humana vi evitari nequeunt; Ait
enim in prædictis casibus satis probatum esse cau-
sam impedimenti , si allegata fuerit, & negli-
gentia ex Adversari non fuerit probata.
Et addit *numer.* 23. requiri quod Appellator 20
probet ; quòd si impeditus non fuisset , appella-
tionem prosequutus fuisset & ante eum Decius *hic*
num. 61. & 62. De quo videbis eundem Sfor-
tiam *p. 1.* & addit, *dictâ quæstione 71. num.* 24. Quòd
si impedimentum procedit à Judice , Actor Ap-
pellans protestatur , secundùm formam , *Clem ,*
quamvis hoc Titulo De qua jam latè dixi , *sub*
dicto cap. 5.
Ad quartam quæstionis partem , An totus in- 21
teger annus restituatur Appellanti ? An verò tan-
tùm temporis , & quantùm abstulit læsio ? Et quia
jam *suprà in dicto cap.* 5. cum Barbosa, *hic n. 2. in*
fine, & cum Scacciâ : *de appellationibus* , *quæst.* 15.
n. 32. Dixi tantùmdem concedi, quantùm in se-
cundo anno fuit impedimenti ad non prosequen-
dam appellationem, & reddit rationem Sfor. Odd.
dict. 2. p. de rest. art. 4. n. 28. in fine.
Quia restitutio in integrum non plus restituere 22
potest , quàm abstulit læsio , ut repetit in to-
to illo tractatu. Pluries docent ex antiquis ,
Balbus in *dictâ Authentica ei* , *qui in principio* ,
Cod. de temporibus appellat. Albericus, *ibi n.* 1.
versic.

v... qu. dam dicunt, Paulus de Castro *num.* 2. *&* . Salicetus, *in princip.* & versic. *quæro quinto*, Ubi de communi Innocent. per Textum nostrum, *col.* 2. *in fine*, versic. *sed secus est*, Anchoranus, *num.* 8. Hostiensis, *col.* 3. Cardinal. *in quinta col. q.* 7. Francus, *num.* 64. Boich. *num.* 7. Præpositus, Alex. *num.* 1. versic. *septimo præmitte*, & *num.* 25. *&* 3. Felinus, & Decius, *num.* 48. Beroius, *in dicto cap.* 5. *hoc tit. num.* 41. cum Multis aliis, idem Sfortia Oddus, *decis. Rotæ* 60. *de appell. in antiquis*, Di-
23 cens quòd ita tenet Sacrum Palatium. † Et præter illos, addo Balboam, *in dicto cap.* 5. *hoc tit. sub num.* 15. *in fine*, de Afflictis *decis.* 175. Benint. *de privileg. paupertatis, privilegis* 3. *num.* 18. Azevedus, *in l.* 1. *tit.* 17. *lib.* 4. *recop.* ubi Metsium, in *dictis cap.* 5. *hoc tit. num.* 10. Dicentes transacto biennio non in integrum annum concedi, sed quod injecta biennio mora reparari possit, & confirmatur ex Regulâ Jurium, *in l.* 1. *ff. de divers. & tempor. præscriptisn. & in l. petendæ*, *Cod. de tempor. in integr. restit.*

24 Ad quintam quæstionis partem de sententiâ proferendâ, in puncto de quo agimus. Video Innocentium, & Imolam, *hîc*, Lappum *allegat.* 125. Dicentes posse Appellatorem, Qui fuit impeditus in primo anno prosequi appellationem in secundo, etsi opponatur de desertione, posse ab Appellatore replicari de impedimento, docent etiam Auferius, *in addition, ad Capell. Tholosan. decis.* 321. & Sfortia Oddus, *de restit. p.* 2. *dicta quæst.* 71. *art.* 7. *num.* 64. Dicentes semper requiri aliquam sententiam, quoties sit concedendus secundus, vel tertius fatalis Appellanti auxilio restitutionis, de quo erit applicandus Sfortias qui longè loquitur, *parte* 1. *quæst.* 4. *articulo* 1. cum aliis.

25 Etenim Doctores solent distinguere, Nam aut Appellans restituitur ad prosequendam appellationem, aut ipse jure si sit impeditus eam vult prosequi; itaut in secundo casu dicant relati, saltem desiderari sententiam declaratoriam ipsius impedimenti, & addit ipse Sfortia in versic. *quin imo dicto art.* 7. Si opponitur de desertione, & replicatur de impedimento, & quatenus opus sit petatur restitutio incidenter per viam replicationis adversùs lapsum fatalium, tunc Judicem non debere sententiam definitivam super petitâ restitutione, sed per interlocutoriam mandare ad viteriora procedi, non obstante execeptione desertionis; & confirmatur ex his, quæ ipse adducit, *dicta quæst.* 49. *art. penult. num.* 18. *limit.* 2. Et sic ex dictis concludo in utroque casu semper requiri sententiam saltem declaratoriam.

26 Infero ex his, si sit pronuntiatum appellationem esse desertam, & Appellator veniat petendo restitutionem, ut sufficiat concedi restitutionem super impedimento adversùs lapsum fatalium, nec requiri, ut Judex revocet expresè pronuntiatum super desertione, cùm hæc sententia potiùs sit prioris juris declarativa, quàm inductiva, motiva docet sit Sfortias *dictâ* 2. *p. quæst.* 71. *art.* 7. *nu.* 66. Rota, *tit. de restitutione in integrum in antiquis decis.* 1. *in fine.*

27 Infero secundò, Necessum esse, ut in sententia, quæ profertur super tali restitutione fatalium, sit necessum, ut Judex declaret ad quantum tempus eam restitutionem indulget, itaut aliàs sententia sit nulla. Docent Bellamera, *decis.* 216. Sfortias, *dicto art.* 7. *sub num.* 57. versic. *sed verior*, ob idqua cum eis existimo non ita esse securam sententiam dicentium, absque expressione Judicis intelligi tantundem temporis intelligi, quantùm duravit impedimentum appellantis, quia illud est de jure, & sin minùs secundum quosdam dari annum, non ergò sufficiet, ut Judex dicat *illum restituimus, si & prout de Jure* debet inquam relatam expressionem temporia assignare.

Infero tertiò, ex adductis, *sub dictis cap.* 5. *& hîc*, 28
in Textu nostro, ad aliam quæstionem, An scilicet ille tertius annus concedatur ipso Jure, vel ope restitutionis si impedimentum processit à Judice? Quam resolves ex dictis, *sub dicto cap.* 5. Sed si longè desideres eam agitatam perlegere, videbis eundem Sfortiam Oddum, *de rest. in integrum dicta quæst.* 72. *p.* 2. *art.* 6. Qui ex multis ad utramque partem disputat concludens, & resolvens ipso jure competere, tunc Appellanti restitutionem tertii anni fatalis, si impeditus Appellans protestetur non jure per se; sed per Judicem, si verò non fuisset protestatus, tunc ei dari ope restitutionis in integrum. De quo ibi, *à num.* 53. dic tamen, ut jam *sub dict. cap.* 5. resolvi.

AD TEXTUM

IN CAPITE IX.

Meminimus, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. DE Textûs hujus materia, quatenus agit de appellationibus; & iter arripientibus ad Papam. Dico *infrà in c.* 1. *de Clericis peregrinantibus.*

II. Et *ibi*, in versic. *post citationem*, Cum aliis poteris adjungere plura quæ adduxi *suprà in cap. pen. de fors comp.* ubi an citatione perpetuetur jurisdictio, & pro affirmativa faciunt verba hic, *non minus poteris in negotio secundùm juris formam procedere.*

AD TEXTUM

IN CAPITE X.

Super eo, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Instantia prosequendæ appellationis non currit, dum Appellatus impugnat appellationem, seu dicit esse desertam.*

3 *Instantia prosequendæ appellationis non currit pendente nullitate.*

4 *Fatalia ad prosequendam appellationem, non currunt Appellandi, Qui agit super attentatis.*

TExtus iste pertinet in suâ materiâ principali ad attentata, appellatione interpo- 1
sitâ, ob idque memineris eorum, quæ dico *infrà*

de

2 *de attentatis*, *in cap. bonæ 51. hoc tit.* † Ob idque Barbosa, *hic*, *à num.* 2. tria resolvit, quòd dum Appellatus impugnat appellationem, seu dicit esse desertam, non currit instantia prosequendæ appellationis, sicot non currit pendente compromisso, Quod ut explices, repetes nonnulla adducta *suprà sub cap. 5. hoc tit.* Ubi quando fatalia currant, quando, & ex quibus causis suspendantur, de quo etiam *in cap.* 8. *hoc tit.* † Et
3 *n.* 3. dicit, instantia prosequendæ appellationis non currit, pendente nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas principaliter deducitur, de
4 hac etiam dixi, *sub dicto cap. 5. hoc tit.* † Et *n.* 4. resolvit fatalia ad prosequendam, & finiendam appellationem non currere Appellanti, qui prosequitur, & agit super attentatis, de quo aliquid dixi *sub dicto cap.* 5. & infrà dico, cùm ago, *de attentatis in dicto cap. bonæ 51. hoc tit.*

5 Item ex contexturâ, & litterâ Textûs nostri, apparet aliquid agi de lite super exceptione, à qua si appelletur supersedetur in ea, qualiterque cognitio super principali, simul cum ea contingat: Pro uberiori tractatione, adjunges plura, quæ adduxi, *in cap.1. cap.2.cap.3. de ordine cognitionum.* Ubi plura de exceptionibus, quæ simul cum negotio principali disceptantur, aut priùs de eis Judicium fit, unde jam descendo ad nonnulla dubia propria hujus nostri Textûs.

6 Applicabis priùs aliqua notata, *in cap.* 15. *de restitut. spoliatorum, & in cap. significaverunt.* 36. *de Testibus.*

QUÆSTIO I.

An appellatio ab uno Articulo includat totam causam? Et an inferior Judex possit procedere in principali negotio, & aliis ejusdem causæ Articulis, si appellatio sit interposita in uno articulo? An appellans à futuro gravamine audiatur, & ad alias quæstiones remissivè?

SUMMARIUM.

1 *Appellationis Judex in Articulo non appellato, non est Judex, ex n.*3.
2 *Sententia tot, quot capita.*
3 *Inhibitio non operatur ultra casum, in quo appellatio est interposita.*
4 *Vim facit Judex Ecclesiasticus inhibendo Judici, à quo in causa, & in omnibus Articulis, in quibus non fuit Appellatum.*
5 *Attentata non committuntur, nisi ex parte illius capituli, vel secundæ, à qua fuit appellatum.*
6 *Suspendere Judex ad quem tantùm potest totam causam Judici à quo, in Articulis connexis non in separatis, & n.* 7.
7 *Jurisdictio Judicis à quo non suspenditur in totum ex appellatione interjectâ à definitivâ sententiâ in separatis Articulis, n.* 8. *fallit si isti terminari nequeant absque consensu appellantis, n.* 9.
10 *Articuli connexi sunt, qui aliis Articulis parant exceptionem rei judicatæ.*
11 *Appellatio interlocutoria lata super Articulo, cum quo est connexa, suspendit in totum jurisdictionis Judicis à quo, etiamsi appellatio sit ante litem contestatam, exemplificatur, n.* 12. 13. 14. 15.
16 *Appellatio, Num sit licita à simul cognoscente de præjudicialibus, vel lite non contestatâ, Testes recipiente, vel ejus, qui eùm offerret suam exceptionem probare, admissus non fuit à Judice remissivè.*

AD primam quæstionis partem, ut respondeam, præmitto Regulam juris; nempe ut in tantùm appellationis Judex possit in causâ procedere in quantùm est appellatum, quia in Articulo non appellato non est Judex; ut tradit Paulus Parisius, *cons.* 66. *numero* 5. & 9. *lib.* 1. Resolvens quòd ubi sententia continet plura capitula separata, si appellatur ab uno in reliquis, transit sententia in Rem judicatam. 1

Et mittetur executioni, quia tot capita, quot sententiæ, & sic licet multa capita sint definitiva unico contextu, & unicâ scripturâ probationis sententiæ, tamen tot esse sententias quot sunt capita tradit Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ p.* 2. *q.* 147. † Addens quòd inhibitio non debet operare effectum ultra casum, in quo appellatio est interposita, De quo dico, *infrà in cap. ut nostrum*, *hoc tit.* & sic Pichardus resolvit, *in manud. ad praxim q.*4. §. 18. *nu.*2. *in fine*, Improbans contrariam opinionem dicentium inhibitionem eo casu impedituram litis prosequutionem in Articulis, cum ea non alitet permittatur, quam si integrum negotium devolutum constet, *cap. non solum*, §. 1. *hoc Titulo*, *lib.* 6. 2 3

Unde Francus, *hic*, *num.* 5. dicit vim facere Judicem Ecclesiasticum inhibendo Judici à quo in totâ causâ, & in omnibus capitibus, à quibus non fuit appellatum; Imò Lancelotus, *de attentatis p.*1. *limit.* 2. *sub n.* 17. *p.* 2. *cap.* 12. Quòd si inter Partes litigetur super diversis prætentionibus, vel super diversis pecuniarum summis ex causâ separatâ Debitorum non committantur attentata, nisi ex parte illius capituli, vel summæ, à qua fuit appellatum. 4

Et hanc partem sequitur Cevallos, *suprà dicta quæst.* 147. *in fine*, Scaccia, *de appellationibus q.* 18. *limit.* 47. *membro* 1. *n.* 27. Dicentes Judicem appellationis vim facere inhibendo in Articulo devoluto, & non appellato, nisi causæ sint connexæ, & adjunctæ juxta aliqua, quæ jam suprà dixi de separatis, & connexis, *sub tit. de sentent. & re judicata*, *in cap.*17. *quæstione* 9.*versic. ad secundum*, & *in hoc nostro Titulo*, *in Rubr. & alibi.* 5

Itaque etsi Rota, *decis.* 1. *alias* 238. *de officio Delegati*, & *decis.* 65. *alias* 461, *hoc tit.* Quas sequitur Lancelotus, *dicto cap.* 12. *de attentatis*, *limit.* 29. *num.* 2. Dicant Judicem, ad quem posse suspendere jurisdictionem in totâ causâ, etiam quoad Articulum separatum, in tantùm quòd processus à Judice à quo causatus post dictam inhibitionem sit ipso jure nullus, ut tenet etiam Alex. *cons.* 89. *lib.* 1. *nu.* 9. Tamen advertes cum eodem Scaccia prædictas decisiones Rotæ procedere tantùm in Articulis connexis, non separatis, & ob id non debent admitti. Decius, *in dicto cap. ad hæc*, nec Butrius, & Imola hic dicentes, tam in separatis eandem jurisdictionem esse, quorum doctrinam vocat Pichardus, infrà citatus, *sub n.*2. periculosam. 6

Ad secundam quæstionis partem, etiam ex dictis 7

dictis respondetur; Nam ex nostro Textu à contrario sensu probant Doctores *infrà* referendi, ut ex appellatione interjectâ à definitivâ sententiâ, non censeatur in universum jurisdictio Judicis, à quo suspensa, & sic placere ut ea interposita in uno Articulo; non debeat facere, ut Judex inferior supersedeat in cæterorum cognitione Articulorum, & principalis causæ, facit etiam Textus, *in cap. ad hac el* 1. Ubi communis *hoc tit.* tradit Pich.*in manud.ad praxim p.*4. §.18. *sub n.* 1. Ubi id probat ex dictis Rotæ decision. & ex Alex. & Lanceloto, in locis proximè adductis, & ex Petro Gregor.*Syntagm. cap.*2.*n.*47. Boërio *decis.* 73. Tuscho verbo, *appellatio*, *conclus.* 376. *num.* 8. *&* 9. & resolvit contra Cujacium, & Wamesium hic, ut suspensa in uno Articulo propter appellationem Jurisdictione, & in reliquis, & in causâ principali Jurisdictio maneat: Argumento Textûs, *in l. quæ tamen de*
8 *receptis arbitris.* † Sed hæc non sic indistinctè amplectitur Pichardus, *ibi*, *num.* 2. Sed juxta relatam distinctionem separatorum, & connexorum de quibus sub dubio præcedenti; eum videbis cum pluribus ab eo relatis; Ob idque amplius non insisto.

9 Unum tamen noto, quando etiam Judicem in casu, de quo loquimur procedere, prohibitum censeri, veluti si interjecta in uno Articulo appellatione in aliis principalis causa ante ejus Articuli decisionem terminari non possit: Ita Doctores ex Textu nostro, & docet, *suprà*, Pichardus, *dicto* §.18. *num.* 2. *in principio*, præter proximè relata.

10 Etsi dubites, quando connexi, aut separati Articuli sint causæ, in qua lata proponitur sententia, Respondeo cum Decio, *consil.* 33. *n.*4. *lib.*1. & Lanceloto, *de attent.p.*2.*cap.*12.*limit.*7. Pichardo, *dicto* §.18.*sub num.*2. causam annexam hac in parte esse, in qua lata sententia aliis Articulis pareret exceptionem Rei judicatæ, etsi Menochius, *de arbitrariis*, *casu* 95. post alios Judicia arbitrio hoc relinquat.

11 Ex prædictis infero, Primò cum Abbate, *hic*, *n.*2. Franco, *n.*1. & Scaccia, *hoc tit. quæst.* 17. *limit.* 47. *membro* 2. à principio, quòd appellatio interlocutoria lata super Articulo, cum quo est connexa: Suspendit in totum jurisdictionem Judicis, à quo quod extendit etiam Scaccia, *nu.* 2. Etiam ad appellationem ante litem contestatam, ut probat Glossa hic, verbo, *appellationem*, idem
12 *ibi num.* 4. † Et *n.*5. idem Scaccia exemplificat in exceptionibus peremptoriis, quæ opponun-
13 tur post litem contestatam. † Imò & *n.* 6. exemplificat etiam in exceptione præscriptionis, & in qualibet alia simili peremptoria, sine qua ne-
14 gotium principale expediri non potest. † Et idem etiam Scaccia, *suprà num.* 3. ut refert hic Barbosa, *n. fin.* exemplificat, quando opponitur rescriptum esse subreptitium, vel Judicem esse excommunicatum, quasi Judex interloquendo gravet, possit appellari, & appellatio suspendet Jurisdictionem in tota causa. Hæc enim omnia ex prænotatis sub præmisso possunt ad Textum nostrum satis extendi.

15 Ad tertiam quæstionis partem, An Appellans à futuro gravamine possit hic ex proposito agi cum Joanne Andreâ, & Innocentio, in præsenti negativè respondentibus; Sed de hoc aliqua dixi *suprà*, & dico *infrà in cap. dilectos hoc tit.*

16 Ad alias quæstiones, An licita sit appellatio à simul cognoscente de principali, & exceptionibus præjudicialibus, vel lite nondum contestata Testes recipiente, dixi, *in cap. exhibita de Judiciis quæst.*1. & ad aliam *ibi q.*2. & ad aliam *ibi q.*4. Ubi An appellatio sit legitima, vel debeat explodi ejus, qui cum offerret suam exceptionem probare admissus à Judice non fuit?

AD TEXTUM

In §. Si Autem, dicto capite X. hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Sententia exequitur, si appellatio ab ea extiterit frivola.*

I. HUjus §. verba, quæ sic se habent *si autem adversa pars falsi suggestione in appellatione prorupit, non est sententia super hoc deferenda;* quibus superque posset agi de omnibus appellationibus, quæ cum frivolæ; & impertinentes sint, Appellanti non succurritur; Imò potiùs in eum per Judicem, à quo illico sententia executioni mandatur, ut de confessis, convictis, notoriis, & aliis, jam sub Rubricâ notavi! Notanti Doctores per Textum, *in cap. cum appellationibus frivolis lib.* 6. De pluribus etiam dico, *infrà*, *cap. sequenti*, Quæ non obstante appellatione executioni mandatur, etsi reverà, quod ad effectum devolutivum admittatur appellatio.

AD TEXTUM

IN CAPITE XI.

De Appellat. hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio admittitur etiam à Sententiis minimarum causarum, & de ratione n.* 2. *&* 3.
2 *Appellationis causa non est quantitas litis, sed iniquitas Judicis.*
3 *Modicum non differt à magno, quando illud non est fundamentum super quantitate rei, sed super injustitia.*
4 *Regula de minimis non curat Prætor remissivè.*
5 L. & in minoribus, Cod. de appellat.
6 *Causa majores, & minores differunt in ordine ad appellandum super eis ad majores Judices.*
7 *Minima causa in jure qua dicatur, &* quæst.1. à num. 1.
8 *Appellari licet in Criminali, ac in Civili causâ.*
9 *Appellari licet in Fiscalibus, sicut in privatis causis, & in multis, sicut in panis.*

I. HUjus Textûs est quædam generalis conclusio, nempe, ut admittatur appellatio, etiam à sententiis minimarum cau-

sa-

farum, ficut fi interponeretur fuper majoribus: Igitur quemadmodum locus iste aptus eft ad recenfendos cafus minimarum caufarum, à quibus admittitur appellatio, fic etiam, & ad numerandos cafus earundem caufarum, in quibus denegatur appellationis admiffio; Sic fingulariter præter fcribentes recenfet Riccius, *collect. ad hunc Textum* 166. cum quo concordat Textus, *in l. & in minoribus, Cod. hoc tit.*

2 Sed cùm appellationis caufa non fit quantitas litis, fed iniquitas Judicis finis appellationis fit; ita ut quod iniquè, aut malè judicatum eft emendetur, & corrigetur, ex dictis fuprà in Rubrica & alibi per Textum, *in l.1. ff. hoc Titulo:* Sequitur, ut cùm Judex queat peccare, etiam lædendo minimum magis, quàm Appellans à minimo appellando, evenit ex hoc noftro Textu, ut rectè appellatio etiam in minimis admittatur: Docent præter ordinarios hic Rebuffus; *tom.1. ad leges Gallicas, tractatu de fententiæ executione, art. 4. Gloffa* 1. *nu.* 5. Ruginel. *de appellat.* §. 2. *cap.* 3. *nu.* 604. verbo *modicum.*

3 † Scaccia, *de appellat. q.*18. *limit.* 40. *à n.*1. Qui teftatus eft etiam, *ibi*, *n.*4. de relatâ ratione ad appellandum in minimis; eo quod modicum non differt à magno, Quando illud non eft fundamentum fuper quantitate rei, fed fuper injuftitiâ, & iniquitate, ut tradit Gerardus, *fingul.* 19. *num.* 3.

4 Nec obftat dicere jure noftro de minimis curandum non effe, de qua Regula dixi, *fuprà, in cap. cum te* 33. *de Re judicatâ, fub quæftione* 1. præcipuè fub verfic. *ad fecundam.*

5 Nec obftat fecundo Textus, *in dictâ l. & in majoribus, Cod. hoc Titulo:* Ubi tantùm fit mentio de majoribus, & minoribus caufis; non inquam de minimis: Ergò quemadmodùm de Civili jure de minimis caufis licitè denegari debet appellatio, fic & in noftro Textu: Tamen refpondeo, quòd etfi communiter à Doctoribus ea affignetur diftinctio, ut noftro jure Canonico appellatio etiam fuper minimis admittatur; fecus autem de jure Civili, quo jure contrarium admitteretur contra appellationis naturam, cum ut jam affignavi de minimis, non curet Prætor, adhuc exiftimo Cum Balboa, *hic, num.* 12. etiam Jure Civili in minimis appellationem admitti, quia ratio generalis noftri Textûs amplectitur minimas caufas, in quibus Judicis injuftitia infpicitur, ficut & Jure Canonico.

6 Solùm ergo in ufu appellationis verum eft dicere minimas caufas à majoribus feparari refpectu Judicum, ad quos provocatur, ut in minimis majores Judices, & Magiftratus non appellentur, fed Inferiores tantùm fecundùm ordinem à Juftiniano præfcriptum, *in novella* 23. §. *illud etiam, hoc tit.* & intra quæ tempora ut jam de nonnullis dixi, *fub cap. perfonas* 4. *hoc tit.* Etenim *novella* §. *fi tibi, Cod. de mandatis Princip.* Ubi fententia in exiguis fine fcripto profertur, quod ftatuit in vilioribus caufis minuendorum fumptuum causâ; Secus in majoribus tradit Balboa, *hic, num. fin. in fine.* Sed An hoc verum omninò effe? Leges dicta, *in Rubr. de Sententia & Re judicatâ.*

7 Nunc verò jam dubitabis, quæ dicatur in jure caufa minima, & Gloffa hic verbo, *minimis* dicit minimam caufam, quæ non excedit duorum Aureorum fummam, pro quo actio de dolo non datur, *l. fi oleum*, §. *fine ff. de dolo*, *vel decem aureorum*, ut in *l.* 3. §. *quamvis, ff. ficuti plus quàm per Legem falcidiam*, Ubi cavetur Legatarios quibus ibi minuta alimenta relicta funt, præftare cautionem non debere contra id, quod in aliis majoris momenti difpofuerit Confultus, *in dicta l.* Ob idque in caufis minimarum quantitatum denegari appellationem dicunt communiter Doctores, tam prædicti, quàm Theorici. Et ita poteris applicare, quæ dixi, *fuprà in cap. dilecti* 6. *de Judic. quæft. fin.* ubi à *nu.* 14. egi de causâ fummariâ, & quæ illa dicatur ad hoc ut ordo juris poffit omitti, feu non fic punctualiter fervari, ficut in rebus magnæ quantitatis.

Habetur ergo in confideratione qualitas negotii, indeque evenit: ut liceat appellari in Criminali, atque Civili causâ, *l. non tantùm, ff. hoc tit. leg. eos*, §. *fuper his, l. Litigatoribus, Cod. eodem, cap. licet, de officio Ordinarii.* † Et ex eo in Fifcalibus, ficut in privatis caufis appellari licebit, *leg.* 1. *Cod. de pœnâ Judicis, qui malè judicavit;* & in mulctis, ficut in pœnis appellari, *l. & in mulctis hoc tit.* Quod ultimum refolves juxta diftinctionem, de qua fub *cap.* 4. *hoc tit. in fine quæftionis* 3. fub verfic. *ad tertiam*, ubi de differentiâ *pœnæ, & mulctæ.* 8

QUÆSTIO I.

An magna, vel parva caufa, feu quantitas, à qua appellatio admittitur, feu denegatur fit de jure, vel pendeat ab arbitrio Judicis; & quænam caufæ admittant appellationem, quæ vero non? Et an una caufa fufficiat ad appellandum, vel defideretur concurfus plurium caufarum?

SUMMARIUM.

1 *Caufæ quæ funt parvæ, aut magnæ quentitatis, funt in jure fcriptæ, & infinuantur, n. fequent.*

2 *Caufa minima dicitur, quæ ad fumptus Judiciales non fufficit.*

3 *Appellatio ex difpofitione ftatutorum Urbis Romæ non admittitur in caufis non excedentibus quinque Ducatos aureos de camera, & in caufis à decem fcutis ventilatis coram Senatore.*

4 *Signatura ex ftylo recepto, & Pontificia conftitutione, non committit appellationem caufarum non excedentium valorem Ducatorum fexdecim aureorum de camerâ.*

8 *Caufa minima in jure non fcripta dependet ab arbitrio Judicis, juxta perfonarum qualitatem & negotium.*

9 *Negotia ardua, quæ dicantur, fi in jure non fint fcripta? dependet ab arbitrio Judicis?*

10 *Appellatio in quibus cafibus admittatur, & in quibus non expenditur? num. fequent. & à num.* 12.

11 *Appellatio regulariter eft in jure favorabilior fententia.*

12 *Appellari poteft à tenutâ, à Delegato Apoftolico, à fententiâ triffionis, numero* 13. 14.

15 *Appellari poteft ab omiffâ condemnatione expenfarum, à rejectione probationum num.* 16.

sententia sequestrationis mulieris, *num.* 17.

18 *Appellari potest à sententiâ Arbitrorum à sententiâ super competentiâ*, *n.* 19.

20 *Appellari potest à præstatione juramenti*, *& in causâ finium regundorum*, *n.* 21.

22 *Appellari potest à Judice revocante sententiam*, *& à decreto de evacnando*, *& n.* 23.

24 *Appellari potest à sententiâ latâ de Consilio peritorum*, *& de partium consensu*, *& à sententiâ Legati de latere*, *num.* 25.

26 *Appellari potest à sententiâ instrumenti Guarentigiati.*

27 *Appellari potest à sententiâ absolutoriâ ab observatione Judicii.*

28 *Appellatio admittitur à Salviano interdicto, & de aliis casibus remissivè*, *n.* 29.

30 *Appellatio non admittitur à provisionibus civilibus in causis Fiscalibus*, *in sententia reductionis ad arbitrium*, *num.* 31.

32 *Appellatio non admittitur à sententiâ declaratoriâ, interlocutoriæ à sententiâ præstationis alimentorum*, *nu.* 33.

34 *Appellatio non admittitur in causâ dotis, & salarii in cantâ decimali*, *num.* 35. *& numero* 41.

36 *Appellatio non admittitur à sententiâ interdicti retinendæ*, *nec à sententiâ exfractionis*, *num.* 36.

27 *Appellatio non admittitur à sententiâ peritorum.*

38 *Appellatio non admittitur à sententiâ per quam Judex se competentem pronuntiat.*

39 *Appellatio non admittitur à sententiâ conservatorum*, *nec in causâ pracedentiæ*, *numero* 40.

42 *Appellatio non admittitur à sententiâ exequente primam*, *nec à decretis in causis suspitionum.*

43 *Appellatio non admittitur ab expulsione in anno militari*, *nec à dilatâ*, *nec à denegata justitia*, *nec à taxatione expensarum.*

44 *Appellatio non datur à mandato de exequendo nec à rejectione appellationis num.* 45.

46 *Venditor non appellat à sententiâ latâ contra Emptorem*, *nec is cujus nihil interest.*

47 *Appellatio negatur ei*, *qui acquievit judicato*, *item convicto*, *& confesso*, *n.* 48.

49 *Appellatio non admittitur à decretis affirmativis*

50 *Fiscus non appellat*, *licet habeat recursum.*

51 *Appellatio Num admittatur à pronuntia causam esse in decisorio.*

52 *Appellatio ubicunque prohibita est de jure communi prohibetur etiam recursus*, *sed non ita si sit prohibita vigore privilegii*, *vel praeminentia Tribunalis.*

53 *Officialis alicujus Judicis pro gestis in officio condemnatus non appellat: Item & in Sindicatu idem de condemnato pro debito publico*, *& aliis.*

54 *Appellatio introduci potest ex unâ legitimâ causâ si de se sufficiens sit.*

1 AD primam quæstionis partem videtur ex jam adductis, dicendum scriptas esse in jure causas, quæ sunt parvæ, aut magnæ, ut patet ex *dicta l. si oleum*, §.*fin.ff.de dolo*, *& ex dicta lege* 3. §. *quamvis*, *ff.si cui plus*, *quam per legem falcidia*, Ubi consultus vocat minuta alimenta ea, quæ sunt aureorum decem, ea quæ de causâ cautionem legatariis remitti. 2 † Facit argumeotum Textûs *in cap.anteriorem*, §.*illud* 2.*q.*6. Ubi causa Fermosin. de Exceptionibus.

minima dicitur, quæ ad sumptus judiciales non sufficit, & sicut jam dixi, *suprà in dicto cap.6.de Judiciis*, *q.* 17. *fin. à num.* 14. Causa summaria ad cognitionem Judicialem dici eam, quæ spectat ad parvam quantitatem, & qualitatem secundum casus plores, quos *ibi* de jure expresso assignavi.

3 Et confirmatur quia ex dispositione statutorum Urbis Romæ, *lib.* 1. *cap.* 96. non admittitur appellatio, nec datur in causis non excedentibus quinque ducatos auri de Camerâ ventilatis coram Vicario ejusdem, Docent Vestrius, *in practica lib.* 2. *cap.* 16. *n.*5. Ruginel. *de appellat.*§.2. *cap.* 2.*n.*53. Scaccia, *in eodem tract.q.*17.*limit.*41. Item & in causis à decem scutis infrà ventilatis coram Senatore, & ejus Collaterali, refert Barb. *hic. n.*3. Quod declarat Scaccia, *limit.*42.*à n.* 1. *&* 2. habere locum non solum in causis paupetum, & misabilium personarum; sed etiam in causis divitum, & personarum non miserabilium.

4 Confirmatur secondò; Quia ut docent idem Scaccia, *dicta q.* 17. *limit.*43. Marchesan. *de commissionibus p.* 1. *in commis. avocat. caus. cap.* 1. *n.* 7. *in fine fol.*68. Signatura ex stylo recepto, & Pontificia constitutione non committit appellationes causarum non eacedentium valorem ducatorum sexdecim auri de Camerâ.

5 Item Neapoli ea dispositione ritûs 257. in causis quæ non excedunt valorem duarum unciarum, & sunt civiliter intentatæ, non datur appellatio, qui ritos, etsi secundùm Marant. *in praxi p* 6. *act.* 2. *hoc tit. limit.* 21. *in fine*, *sub n.*326. verbo *& quando appellatur*, non sit in usu: Tamen Carav. *in d. ritu sub n.* 1. testatur esse in viridi observantiâ. 6 † Sicque referens Barb. in præsenti scribit *n.* 8. in Regno Lusitaniæ, ut non sit causa appellabilis ad Senatum, nisi excedat summam quatuor millium Regalium, non ex uno Senatu ad alium nisi excedat summam octoginta millium Regalium. 7 † Imò Scacc. *dicta q.*17. *limit.*44. *in fine.* Rugin. *d.*§.2.*c.*3. *sub n.*605. *versic. de jure*, *& statutorum.* Docent in ducatu Mediolanensi, non appellari à sententiâ latâ, absque Consilio Sapientis à libris decem infrà, & à libris viginti quinque, infrà quando est lata cum Sapientis Consilio.

8 Et Ego sit statoo ut in casibus, in quibus jure nostro determinatum est quæ sit magna causa quæ verò minima juris dispositioni standum sit in aliis inquam, ubi jus scriptum non reperitur; Tonc Judicis arbitrio relinqui secundùm qualitatem personarum, negotiique varias circunstantias, ut Glossa notabilis ostendit, *in lege illicitas*, §. *ne tenuit*, *ff. de officio Præsidis*, *& Glossa in lege sed & si suscepit*, *ff. de Judiciis*, Ubi cùm Territoriom donatum esset, quamvis magnum aliquantulum terræ donatum dicitur ea ratione; quia modicum erat respectu donantis personæ; Tradit hic Balboa, *numero* 4. ea Philippo Franco, concludentes, & causa quæ à Jure non eapressè decisa, ut magna, vel parva hæc Judicis relinquatur arbitrio: Nam magna causa, vel parva dicitur habito respectu ad qualitatem personarum, ut docuit Glossa, *in capite finali de Judiciis*, *libro* 6. Et facit per argumentum Teatûs, *in capite & si quæstiones de Symonia.* Et juxta hæc debet intelligi Glossa, *in dicta lege illicitas*, §. *ne tenuis.* Quatenùs vocat causam magnam, quæ de re

minima est inter Rusticos, & pauperes personas.

9 Ex quo infertur quód ubi certatum sit, quæ dicantur ardua negotia, dicant Joannes Andreas, *in cap. fin. de officio deleg.* Imola *in cap. fin. de donat.* Felin. *in cap. si pro debilitate de officio deleg. n.* 5. ibi Decius *n.* 4. Palacios Rubios, *in Rubr. de donat. inter*, §. 11. *n.* 12. Marsil. *in l. quæstionis modum n.* 421. *ff. de quæst.* Tandem obtinuisse hoc Judicis arbitrio relinquendum esse. Quam doctrinam Ego intelligo, ubi aliter decisum, aut scriptum non reperiatur, ob idque descendo ad secundam partem nostræ quæstionis, ubi summatim tibi refero casus in quibus appellatio conceditur, qui possunt dici magnæ quautitatis, seu qualitatis, & ad eos quibus denegatur, qui poterunt dici parvæ.

10 Ad secundam quæstionis partem, ut absque fastidio de pluribus queas informari pro latiori doctrinâ nostri Textûs, secundùm quæ scribit Riccius *dicta collect.* 266. ad nostrum Textum accipies cum eo, & aliis per eum relatis casus, in quibus admittitur appellatio, & casus, in quibus denegatur præter alios referendos hîc in aliis quæstionibus deputatis.

11 Et in primis cùm jam ex nostro Textu dixerim suprà in principio regulariter possit appellari à quacunque sententia, & in quibuscunque casibus, sive Civilibus, sive Criminalibus, *cap. cum sit Romana* 5. *hoc tit.* nisi inveniatur à jure prohibitum, Rebuffus, *tract. de appellationibus in præfatione n.* 72. Quia regulariter appellatio est magis favorabilis, quàm sententia Gonzalez, *in regul.* 7. *Cancell. in annotation. ad Glossam* 9. *contra nullitates, & attentata, n.* 25. Et hoc cum discrimine inter Jus Civile, Canonicum, Tridentinum Concilium, & sententiam definitivam, & interlocutoriam secundùm aliqua quæ jam dixi *suprà sub Rubr. q.* 5. versic. *ad quartam*, Ubi egi de quæstione *an in proponenda appellatione ab interlocutoria seu deffinitiva, sit praxi forma diversa*, & singulariter ad propositum, de quo hîc benè Andreas Valentis videndus, *in Rubr. hujus tit.* §. 4. à *n.* 1. cum tribus sequentibus, unde jam casus decisos à quibus appellatur resolutione assigno.

12 Primò enim, appellatur à sententia, in qua confirmatur tenuta: sic Gratian. *in dec.* 9.

13 Secundò, appellari potest à sententia delegati Apostolici, idem Gratian. *decis.* 60.

14 Tertiò, appellatur à sententia missionis in possessionem, idem *decis.* 60.

15 Quartò, appellari potest ab omissâ condemnatione expensarum: Gama, *in dec.* 65. Guid. Pap. *in dec.* 42. & applicabis quæ adduxi *suprà in cap. finem litibus de dolo, & contumacia q.* 6. *à n.* 1. Ubi egi de quæstione, An possit Victoria appellare ab omissâ condemnatione expensarum, vel ab absolutione expensarum? Ibi *dicta q.* 6. versic. *ad tertiam.*

16 Quintò, appellatur à rejectione probationum, Surdus, *in dec.* 39. Applicabîs quæstiones, de quibus *suprà ante Rubricam n.* 2. & 3. & *n.* 7.

17 Sextò, appellatur à sententia sequestrationis Mulieris, Anna, *in allegat.* 82.

18 Septimò, à Sententiâ Arbitrorum, Mynsinger. *cent.* 3. *observat.* 35. de quo dixi, *suprà in Rubr. q.* 4. versic. *ad tertiam.*

19 Octavò, à sententiâ super competentiâ; Idem Mynsinger. *cent.* 3. *observ.* 35.

20 Nonò, appellari potest à præstatione juramenti, idem, *in observat.* 39. *cent.* 1. Et ad hoc applicabis plura adducta *suprà in cap. fin. de Jurejur. q.* 3. & 4. Ubi An possit recusari Juramentum delatum & quod, *ibi dict. quæst.* adduxi, versic. *ad quintam*, An possit appellari à sententia Jurejurando causam decidentis?

21 Decimò, appellatur in causa finium regundorum de Annatis, *in decis.* 19. Et de naturâ hujus causæ & aliorum Familiæ erciscundæ, & communi dividundo dixi *suprà in cap.* 3. *de probationibus.*

22 Undecimò, appellatur à sententiâ Judicis pronuntiantis sententiam esse revocandam, idem de Amatis *in decis.* 75.

23 Duodecimò, à decreto de evacuando, Sebastianus de Medicis *in decis.* 25.

24 Decimo tertiò, appellari potest à sententiâ latâ de Consilio electorum de Partium consensu, & voluntate, Jafredus *in dec.* 453. & applicabis quod adduxi *suprà in cap.* 5. *de foro compet.* an recusari possint Judices electi de partium consensu *ibi q.* 29. Applicabis dicta de Judicio peritorum *in cap.* 4. *de prob.*

25 Decimo quartò, appellari potest à sententia Legati de latere, Franciscus Marcus, *in decis.* 345. Et applicabis dictum, *suprà in Rubrica*, *q.* 4. de appellatione à sententia Cardinalis, seu Præfecti Prætorii.

26 Decimo quintò, appellari potest à sententia instrumenti guarentigiati, idem Franciscus Marcus, *in decis.* 392. De quibus instrumentis, dixi plura sub Textu, *in cap.* 1. *de fide instrum.*

27 Decimo sexto, appellari potest à sententia absolutoria observatione Judicii, Crescentius, *decis.* 6. Applicabis plura de hac sententia, quæ dixi *in cap. examinata de Judiciis à quæstione* 20. & ibi *quæst.* 261. egi de quæstione, *an appellatio admittatur à Judice, qui interloquendo pronuntiat Reum absolvendum esse ab observatione Judicii quia Actor non probavit ante deffinitivam.*

28 Decimo septimò, dicit Ricc. *dicta collect.* 166. in versic. *sic denique*, cum Gratiano *in decis.* 214. dari appellationem à Salviano interdicto prout in casu, de quo scribit idem Gratianus, de quo interdicto jam *suprà* dixi *sub tit. de restit. spoliator.* ubi plura de omnibus interdictis Possessoriis.

29 Isti enim sunt casus omnes decisi, quos testatur ipse Riccius, *ubi suprà* qui de illis ex proposito ad nostrum Textum fecit prædictam collectaneam, quibus adjunges alios, de quibus ego jam dixi, *suprà sub Rubr.* à *quæst.* 1. & *in cap.* 3. *hoc tit.* Alios assigno ante ipsam Rubricam quos poteris applicare.

30 Econtrariò casus decisos, de quibus testatur ipse Riccius *dicta collect.* 166. nostri Textûs à versic. *casus* autem sequentes recolligit. Primus, ut non appelletur à provisionibus civilibus in causis Fiscalibus, Mastrillus, *in decis.* 3. 31 † Item à sententiâ latâ per Judicem, in casu reductionis ad arbitrium boni viri, Beninten. *in decisione* 15.

32 Tertio, à declaratoria interlocutoriæ, Flamin. Cort. *in decis.* 129. Etenim per Tridentinum non appellatur ab interlocutoriâ, nisi habente gravamen irreparabile, aut vim definitivæ, de quo aliqua dixi *in Rubrica sub quæst.* 5. versic. *ad quartam.*

33 Item à sententiâ præstationis alimentorum quoad effectum suspensivum [De quo dico *infrà* hîc, Verallus, *in decis.* 39. *p.* 1. & Vivius, *in decis.* 73.

34 *decis.* 73. † Eodemque modo in casu dotis, &
salarii, Gratianus, *in decis.* 53. Rota divers. *in de-*
cis. 764. *p.* 1. & Anna, *singul.* 52. de quo *quæst. fin.*
35 versic. *ad sextam.* † Sic & in causâ decimali,
prout intelligit Gratianus, *in decis.* 100. de quo
in cap. tua nobis de decimis; Item nec appellatur
à sententiâ interdicti retinendæ, ad eundem ef-
fectum suspensivum, de Afflictis, *in decisione* 169.
36 † Et sic nec à sententia exfractionis, Gram-
37 maticus, *in decisione* 58. † Sic à sententiâ Peri-
torum Rotæ Lucens. *in decis.* 38. Applicabis dic-
ta, *suprà*, *in cap.* 4. *de probat.* Ubi de Peritis &
38 Matronis. † Item à sententiâ, per quam Ju-
dex se competentem pronuntiat, Grammaticus,
in decis. 159. de Amatis *in decis.* 86. Sed hæ duæ
decisiones sunt contrariæ, ut legis apud Myn-
39 sing. *dict. cent.* 3. *observat.* 35. † Nec appella-
tur à sententiâ Conservatorum, Gratianus, *in de-*
40 *cis.* 170. † Sic à sententiâ latâ in causâ præce-
41 dentiæ, idem Gratianus, *in decis.* 132. † Et à
sententiâ latâ in causâ dotis; Idem *in decis.* 72.
42 † Nec à sententiâ secundâ exequente primam
appellatur, à qua non poterat appellari, idem
in decisione 74. Sic à decretis in causis suspicio-
num Judicis de Franchis, *in decis.* 408. Nec ap-
pellatur ab expulsione manu militari, Cornaz.
in decis. 131. Prout nec à delatâ, nec à de-
negatâ justitiâ Mynsinger. *centuria* 3. *obser-*
vat. 57.

43 Nec à taxatione expensarum Cam. in ver-
bo *appellatio*; Iterùm repetes quæ adduxi, *suprà*
de Textu in dicto cap. finem litibus de dolo q. 6. *à*
44 *n.* 1. Et ibi in versic. *ad tertiam.* † Nec à man-
dato de exequendo, Verallus, *in decis.* 40. Ad quod
adjunges dicta, *suprà in Rubrica q.* 5. versic. *ad*
tertiam; An liceat appellare à sententiâ Judicis,
qua pronuntiat sententiam exequendam esse,
Et quæ dixi *ibi q.* 3. versic. *ad quartam*, ubi de
quæstione, *An liceat appellare à mandato execu-*
45 *torio?* † Item à rejectione appellationis, non ap-
pellatur; Idem Gratianus, *in decis.* 8. De quo
dixi *suprà in Rubrica sub quæst.* 2. versic. *ad sex-*
46 *tam.* † Nec Venditor appellat à sententiâ latâ
contra Emptorem, idem Grat. *decis.* 1567. Sicut
nec is, cujus nihil interest, Antonius Faber,
in decis. 5. *quorum appellation. non recipiantur*, ut
probare poteris ex adductis, *in cap.* 17. *de re ju-*
dicatâ, *& suprà sub hoc tit.*

47 Nec is qui acquievit judicato; Idem Faber,
in decis. 12. *eodem tit.* Quod confirmabis ex ad-
ductis, suprà *in cap.* 15. *de sentent. & Re judicatâ*, *&*
48 *ex dictis in cap.* 4. *&* 5. *hoc tit.* † Nec convictus,
& confessus appellat Jafredus, *in decis.* 40. De qui-
bus dixi jam, *in Rubrica q.* 4. versic. *ad secundam.*
49 † Item non appellatur à decretis affirmativis,
ut putà in alienatione prædii minoris, & simi-
50 libus, de Afflictis *in decis.* 161. † Nec Fiscus ap-
pellat, licet habeat recursum Grammaticus, *in*
decis. 14. Minad. *in decis.* 27. & Gratianus, *decis.* 51.
51 † Sed Num appelletur à pronunciâ causam esse
in decisorio videndus, & venit, *in decis.* 40. ut
refert Riccius *suprà*.

52 Hæc sunt, quæ recolligit idem Riccius circa
denegatam appellationem, & concludit de eâ
deservire posse ad Textum nostrum, & ad Tex-
tum, *in d. l. & in majoribus per ampliationes, & li-*
mitationes. Et addit cum Mastrillo, *in decis.* 157.
Ubicunque est prohita appellatio de jure com-
muni prohibetur etiam recursus, sed non ita si
sit prohibita vigore privilegii, vel præemi-
nentiæ Tribunalis: Quia tunc ait benè admitti,
Fermosin, de Exceptionibus,

† De aliis verè casibus dixi, *suprà sub Rubrica*, & 53
addo etiam alios in quæstionibus sequentibus.
Et breviter addo sequentes, primò, quòd Officia-
lis alicujus Judicis condemnatus, pro gestis in
officio à suo Judice non appellat, *l. nulli, Cod. quo-*
rum appell. non recip. Sicut, nec quilibet Offi-
cialis condemnatus in Syndicatu ad effectum re-
tardandæ executionis. Valensis, *in Rubr. hîc*, §.
4. *n.* 11. Qui *n.* 10. idem dicit de condemnato pro
debito publico, seu Fiscali, *l.* 4. *l. fin. Cod. eodem*,
cap. ei qui appellat, §. *quoties* 2. *q.* 6. Quod pro-
cedit, quando Fiscus certat de damno vitando
non de lucro captando, & *n.* 13. Quod Quis non
appellat ab actu, quem probavit, *l. ab eo. Cod.*
quom. & quando Judex, nec in casibus commissis
appellatione remota ibi, *sub n.* 15. vide *suprà in*
Rubrica q. 1. Alios tradit Valensis, *dicto* §. 4. Alios
Barbosa, *in cap.* 59. *hoc tit. à n.* 14.
Ad ultimam quæstionis partem breviter respon- 54
deo, ut sufficiat ad appellandum una sola legiti-
ma causa; Si de se sufficiens sit, ita ut non desi-
deretur conversus, aut accumulatio plurium cau-
sarum, *l. appellari, ff. quis, & à quo appelletur* tra-
dit *hîc* Balboa, *sub n.* 6. *in fine.* Et probatur satis
ex longè adductis *in Rubr.* plura de concursu ac-
tionum retuli *suprà sub cap.* 15. *de Judic.*

QUÆSTIO II.

An liceat appellari in causâ momentaneæ possessionis, & generaliter in causis possessoriis? An detur appellatio à remedio retinendæ? An à sententia, per quam hæres in possessionem bonorum hæreditatis mittitur, appellatio sit permissa? Et An à Sententia possessorii summarissimi vulgò *del interim*, & an à sententia manutenendi capitulum Cathedralis Ecclesiæ contra Fiscum, & an licita sit appellatio & citatio ad Judicium Dei in valle Josaphat?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio à sententia momentanea possessionis non admittitur Jure Civili intellige in possessorio momentaneo, n.* 4. *limita ut n.* 5.
2 *Appellatio prohibita est in causis, quæ non recipiunt dilationem.*
3 *Supplicatio non admittitur in causis, quæ non recipiunt dilationem,*
6 *Restitutio in integrum admittitur à sententiâ in possessorio, num.* 14.
7 *Appellatio regulariter admittitur à meris possessoriis, de Jure Canonico.*
8 Cap. fin. *versic.* de possess. 2. q. 6.
9 *Decretum Judicis in possessorio plenario habet vim deffinitivæ, & in aliis interdictis.*
10 *Executio ut locum habeat Jure Canonico sententiæ duæ requiruntur de jure Regio, Quid? num.* 11.
12 *Sententia in possessorio potest argui de nullitate.*
13 *Nullitatis exceptio admittitur, etsi non admittitur à mandato de exequendâ appellatione.*
15 *Appell. in causis possessoriis generaliter admittitur, etsi executio sententiæ non prohibeatur expen-*

ditur num. 16. 17. 18. Ubi Quid in casu Ægidiana constitutionis.

19 *Appellatio num detur à remedio retinenda, numero 20. 21.*

21 *Attentata non cadunt in remedio retinenda possessionis, nec revocantur in datâ possessione hareditatis, num 24.*

22 *Appellatio Num permittatur à sententia, per quam hares in possessionem bonorum hareditatis mittitur? Et num. 23. Ubi quid in praxi? Et num. 25. 26.*

23 *Appellatia quoties à lege non admittitur, intelligitur de suspensivâ, non autem de devolutivâ.*

25 *Appellationi locus non datur de Jure communi, & Regia à datione possessionis, qua fit ex legis foria remedio: Item & Jure Cananico, num. 26.*

27 *Appellatio à Judicia summarissima vulgò de* el interim, *Num ad aliquem effectum admittatur? num 28. 29. 30.*

31 *Manuteneri Num possit Capitulum Cathedralis Ecclesia contra Fiscum? Affirmatur, numero 32. & 37.*

32 *Privari Nemo debet suâ administratione, nisi causa cagnita sit, & citato Possessore.*

33 *Missio in Possessorem non valet, facta etiam cantra possidentem de facta, si non fuit citatus.*

34 *Rex, aut Cardinalis, si facit aliquid superioritatis Jure, inferior non admissi sui juris, quasi possessionem.*

35 *Regia manus non privat aliquem suâ possessione esto quod eum de facto privet?*

36 *Manus Regia, quæ ad commodum Partium solet apponi, non debet in eorum detrimentum tendere.*

38 *Appellatio, & citatio ad Judicium Dei in valle Josaphat, non licita, vel prohibita.*

1 AD primam quæstionis partem; ad quam
ex sequentibus dubiis latiùs respondetur,
generaliter respondeo Jure Civili attento non
esse admittendam appellationem à sententia
latâ momentaneæ possessionis, ut sensit Glossa 1.
in capite 1. de causa possessionis, & proprietatis;
eo quod celeriter restitutio facienda est, &
absque ullâ commutatione, ut *in lege si Coloni, Codice de Agricolis, & censitis lib. 11.*
lege 1. Codice si per viam, vel alio moda,
Videtur probari expressè, *in lege unicâ, Co-*
2 *dice de moment. possess. cap. ci cui, §. de posses-*
sione 2. quastione 6. † Et procedit, quia re-
gulariter cautum est, ut in causis, quæ alias
non recipiunt dilationem prohibita sit appella-
tio, *leg. fin. ff. de appellat. recipiendis, leg.*
quisquis, Cod. quorum appellat. non recip.
Glossa in cap. cùm ad Sedem de restitutiane
spoliatorum, verbo *interdictum*: Probant relati
à Covarruv. *in practicis cap. 23. numero* 8. An-
tonius Gomezius, *in lege 45. Tauri, numero*
fin. Cevallos, *in practicis quastione 15.* Cum mul-
tis ab eo relatis, *num. 1.* Guttierez, *Canon. ca-*
pite 34. numero 86. Feliciauns, *de censibus libro 3.*
capite 1. Molina, *de primogeniis libro 3. cap. 13.*
numero 9. Gratianus, *Regula* 413. Ubi cum mul-
3 tis aliis agit de prædictâ Regulâ. † Et in tan-
tùm verum est, secundùm Prædictos, ut nec
supplicatio admittatur à dictâ sententiâ, ut est
de mente Bartoli, *in lege 2. ff. de appellationibus*
recipiendis Abbatis, *in dicta capite cùm ad Sedem,*
refert Cevallos, *dictâ quastione 15. numero 1.*

Et licet relata doctrina secundùm Jus Civile 4
generaliter loquatur in omni Judicio possesso-
rio; Sed verius est ut ea tantùm locum habeat
in Judicio possessorio momentaneo: Nam in
hoc sensu loquuntur jura allegata secundùm
mentem Balboæ, *in capite 1. de causa possessionis*
& proprietatis, num. 11. in fine dicentis cum Ri-
pa, *in cap. sape de restitutione spoliator.* & Socino,
Regula 24. in aliis Judiciis procedere Regulam
Testûs, *in lege & in majoribus, Codice hoc Titulo*
de qua dixi, *quastione praecedenti.* Et Cyriacus
cum multis, *tom. 2. cent.* 366. Ait ut non detur
appellatio à sententiâ latâ in summarissimo pos-
sessorio; nec ad effectum devolutivum, neç
suspensivum, sive sententia constituat unum
possessorium, sive confirmet sequestrationem
factam à Judice, avocando ad se possessionem
sic cum Ruginel. Menoch. Contardo pleuè, Jo-
seph. Budæo. *in decis. perus.* 20.

Prædictam verò Regulam limitat Socinus 5
in Regula 28. quinque modis, & Jason. *in le-*
ge 1. col. 2. Codice de bonorum possessione. Secun-
dùm Tabul. limitat aliis tribus modis, & De-
cius, *ibi*, ponit sex limitationes. Et Bernard.
Diez, *in Regula* 36. Ubi Salcedo in additioni-
bus limitat aliis quatuordecim modis, & Bar-
tolus, *in lege 1. ff. de appellatianibus recipiendis,*
Quem sequitur Panormitanus, *cons. 5. col. 1.*
limitatione 1. Duobus modis singularibus re-
strinxit, & Maranta, *de ordine Judiciorum, parte 6.*
versiculo. *appellatio, num.* 294. limitat undecim
modis, videbis benè Baldum, *cansilio 426. par-*
te 2. & consil. 84. parte 1. Ripam, *in lege fin. à nu-*
mero 8. ff. quorum bonor. Guid. Pap. *in singul. 336.*
per totum, & in decisione Curiæ Parlamenti, que-
stiane 132. Petrum Duennam, *Regula* 44. &
ultra plures, quos refert Gratianus, *dicta Re-*
gula 113. *sub numera* 1. versiculo *hanc.* Videbis
Hieronymum Gratum, *consil. 16. lib. 2. num. 14.*
† Et notat Gratianus, *numero* 5. cum Carolo 6
Molin. *consilia 9. numero* 2. Quòd licet appella-
tio non admittatur à Sententia in possessorio;
Admittitur tamen in integrum restitutio. De
quo videbis Covarruviam, *in practicis quæstio-*
ne 28. numero 8. Gratum, *consil. 110. lib. 2.*
numera 15. & cons. 163. per totum eadem lib.
Baldum, *in lege exigendi circa finem, Cod. de*
Procurat.

De Jure tamen Canonico regulariter à meris 7
possessoriis admittitur appellatio quoad utrum-
que effectum devolutivum, & suspensivum,
Duennas, *Regula* 94. Covarruvias, *pract. cap. 17.*
sub num. 7. Maranta *suprà num.* 295. Lancelotus,
de attentatis 2. parte, cap. 12. limitatione 15. nu-
mero 18. Osascus, *in decisione Pedemont. 25. nu-*
mero 18. *in fine* Joseph. Ludovicus, *Perusina de-*
cisione 20. numero 19. & 20. Solis, *de censibus*
libra 3. capite 1. sub numera 11. Cæs. Contar.
in dicta lege unica, Codice de mament. possession.
numero 2. limitatione 3. Pontanus, *de spoliat. li-*
bro 4. capite 1. numero 41. versiculo *verum*, Me-
nochius, *de adipiscend. remedio 4. quastione* 100.
numero 840. Achil. *personal. de adipiscend.* ver-
siculo *& quamvis, numero 346. pagina* 1269.
Marchesanus, *de commission. pagina 242. num. 86.*
parte 1. † Nec obstat Testus, *in capite fin.* ver- 8
sic. *de possess.* 2. q. 6. Quia continet verba Gratiani,
ac proinde non habet vim Canonis Contard.
in dicta l. unica. in 2. ratione decidendi, num. 31.
Scaccia *de appellat. quast. 17. limitat. 3. mem. 7.*
num. 3.

numero 2. Salgado, *de protectione Regiâ tom.* 1. *parte* 3. *capite* 12. *nu.* 76.

9 Quia decretum Judicis in possessorio plenario habet vim definitivæ, ut censuit Rota, *decis.* 227. *nu.* 3. *p.* 1. de quo *infrà* Pichard. *infrà* referendus §. 1. *p.* 4. *manud. n.* 6. Ubi cum multis, ubi tradit procedere in interdictis omnibus, sive adipiscendæ, sive retinendæ, aut recuperandæ possessionis ea Guttier. *Canon. cap.* 35. *num.* 86. & 87. Alia addit ex *num.* 88. Dictus Pichardus *dicto nu.* 6. *in fine*, alia videbis, quæ tradit Riccius, *collect.* 167. & *collect.* 1530. ad Textum, & Glossam, *in dictâ l. unica, Cod. si de momentan. possessione appelletur*, De quibus dico nonnulla *infrà*, in versic. *ad quintam.*

10 Imò de hoc jure Canonico ad hoc, ut executio locum habeat duas sententias esse necessarias, nec unam tantùm exequi dixerunt plures per Clem. unicam de sequestratione possess. & fructuum: tradit idem Gratianus, *dicta Regula* 413. *sub n.* 1. versic. *de jure tamen.*

11 De jure autem Regio, idem dicunt Doctores, per Teatum, *in leg.* 3. *tit.* 7. *lib.* 4. *recopilationis*: Ostendit benè Antonius Gomez. *in l.* 45. *Tauri, in fine.* Ubi & sex modis Regulam limitat Covarr. *in pract. q.* 23. *nu.* 8. Salcedus ad Bernard. Diez. *dict. Reg.* 36. *in fine limit.* Gratianus, *dicta Reg.* 413. *sub num.* 1. Et quod de Jure Regio, quoad utrumque effectum suspensivum, & devolutivum, habeat locum appellatio: Docet etiam Guttierrez, *in Canon. q.* 35. *à nu.* 97. Ubi limitat, & declarat hanc conclusionem Cevallos, *in pract. dict. q.* 15. *num.* 7. *in fine*, Joannes Garcia, *de Hispan. nobilitate Glossa* 1. §. 2. *n.* 5. noviter *dict. leg. unicam, Cod. si demon.* possessione interpretatur, tenentes quòd sit impedienda executio sententiæ, interpositâ appellatione, ea *lege* 9. *tit.* 7. *lib.* 5. *recopilat. quæ fuit præmat.* 42.

12 Notant verò Doctores, quòd etsi de jure communi Civili à sententiâ in possessorio non possit appellari, posse tamen talem sententiam argui de nullitate, secundùm Curtium Juniorem,
13 *cons.* 163. *num.* 9. † Et sic hodie, ex *l.* 64. *Tauri*, Licet non admittatur appellatio à mandato de exequendo, ut notant ibi Doctores, & Azevedus, *in l.* 3. *tit.* 21. *lib.* 4. *recop. num.* 2. Bernardus Diez. *in Regula* 43. Tamen allegetur nullitas notoria, prout est defectus Jurisdictionis, vel quod persona, contra quam fit mandatum de exequendo non est contenta in obligatione: Tunc licet non admittatur appellatio ad suspendendam executionem admittetur nullitatis exceptio, Covarr. *in pract.* Azevedus, *in dict. l.* 3. *tit.* 21. *lib.* 4. *recopil. num.* 6. Gomezius, *tom.* 3. *variar. cap.* 12. *n.* 8. *in fine*, Tradit cum aliis Gratianus *dict. Regul.* 413. *num.* 3. Ubi etiam probat ex *lege* 8. & *ibi*, Montalb. *Glossa fin. tit.* 15. *lib.* 2. *fori*, bene Alex. *cons.* 2. *lib.* 5. *col. pen.* & circa prædictam quæstionem de possessione, & de nullitate. Adjunges quæ cùm multis, tradit Pichard. *in manud. ad praxim. p.* 4. §. 12. & *ibi n.* 3. † *Et* 4. ubi docet etiam quòd restitutionis beneficium, adversùs sententiam, habet locum in causâ possessionis, Tuscbus, versic. *appellatio conclus.* 407. *à nu.* 42.

15 Ad secundam quæstionis partem; Videtur satis respondendum ex adductis in proximo dubio de appellatione à Possessione momentaneâ, & sic resolutivè referam opiniones diversas, unam, quæ absolutè negat appellari posse, & hujus sunt Bartol. Castrensis, & cæteri antiquiores, & Cæsar Coutard. *in dict. l. unic. Cod. si de moment.* Per verba Textûs, *ibi*, & ex eo, quia præjudicium, quod irrogatur per sententiam in possessorio latam potest reparari in Judicio possessorio.

Secunda Sententia, & opinio distinguit, ut 16 suprà inter Jus Civile, & Canonicum; itaut hoc Jure admittatur appellatio permissa à sacris Canonibus. Et ea Teatu, *in dicto cap. cum ad Sedem de restit. spoliator.* Ubi à sententiâ possessoriâ latâ, fuit appellatum ad Papam, & per eum reformata sententia. Tertio, ea *cap. ex conquestione ejusdem Tituli, & ex capite significaverunt de Testibus*, Ubi agebatur de causâ possessoriâ, & præsupponi videtur appellari potuisse à sententiâ latâ. Quartum, ea *Clementinâ* 1. *de causâ possessionis, & propriet.* ibi, *tam appellanti, quàm Appellato licere decernimus, ne dum petitorem, sed & possessorem intentare.* Ultimò, *ex dicta Clem. unica de sequestr. possess. & fructuum*, Ubi in ejus specie videtur Pontifex judicare appellationem esse permissam in causis possessorii.

Tertiò, docet tam jure Civili, quàm Ca- 17 nonico licitam esse appellationem, in causis possessoriis, sed non suspendi executionem rei judicatæ, quod idem est, ut appellari liceat ad effectum devolutivum non verò suspensivum; Sic docent Archidiaconus, *in cap. ei qui* 1. *q.* 6. Bartolus, *in lege* 2. *ff. de appellationibus recipiendis* Angelus, *cons.* 107. Covarruvias, *lib.* 1. *controvers. cap.* 75. Nam ea dicto Jure Civili non dicit Lex appellationem prohiberi, sed sententiam latam affectum sortiri, *in dict. lege* 1. *Cod. si de moment.* ibi, *& si appellat. interposita fuerit, tamen sententia lata sortitur effectum*, Quam legem inseruit Gratianus, *in dicto cap. ei qui*, §. *si Quis casus fuerit* 2. *q.* 6. & ob id ait Fachineus aliquam desumi conjecturam, ut non sit discrimen inter utrumque jus Civile, & Canonicum, eo quòd nullo loco Juris Canonici expressè caveatur appellationem esse permissam quoad effectum suspensivum: Etenim Jura relata pro secundâ opinione, tantùm ait evincere, appellationem dari; sed non evincere, ut executio sententiæ appellatione suspendatur Videndi sunt Lancelotus, *de attentatis appell. pend. ampliat.* 7. de Afflictis *in decis.* 98. Et secundùm hoc jam ad plures quæstiones, poteris respondere. † De hoc latè Balboa 18 cum multis, *in dicto capite* 1. *de causâ possessionis, & proprietatis, à n.* 12. *ubi n.* 6. & 17. Agit de differentiâ Juris Canonici, & Civilis, probans, *numero* 19. in Curiâ Romanâ, & in cæteris locis Sedi Apostolicæ subjectis non admitti appellationem à Sententiâ in possessione latâ, nec quoad devolutivum affectum in casu Ægidianæ constitutionis confirmata à Paulo III. Et addo Cevallum; *de cognitione per viam violentiæ parte* 2. *quæstione* 126. *n.* 14. Ubi quando appellatur à Sententiâ latâ in possessorio.

Ad tertiam quæstionis partem, An detur ap- 19 pellatio à remedio retinendæ possessionis? Videtur dicendum quòd sic, sicut in aliis interdictis, ut dixit Pichardus, *suprà* citatus *in manudict. p.* 4. §. 12. *sub n.* 6. & Guttierr. *Canon. cap.* 35. *n.* 76. & 87. Sic tenentes, nisi ubi de retinendâ pos-

sessione agitur notoriam, Actoris possessionem nullam allegatio peremptoria excludat, ut Ju-
20 dicatum affirmat, *num.* 88. † Et secundùm hanc limitationem existimo admitti contrariam negativam sententiam, quam refert, & sequitur Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ p.2.q.28.* Dum dicit appellationem non admitti in interdicto retinendæ possessionis. Ubi *num.* 3. probat dictum Guttierrez, *Canon. cap.34. n.88.* Qui loquitur in Debitore annui censûs, ex quo fundata erat quædam Capellania; & cùm prima sententia fuisset executioni mandata, ab eâ fuit appellatum, & processus ad Cancelleriam hanc remissivè, ubi iterum visa causa fuit; iterùm remissus ad Judicem Ecclesiasticum executorem, qui ambo referunt remissionis verba: Faciunt addino. Capellæ Tolos. *decisione fin.* versic. *quod intellige*, Puteus, *decisione* 287. *in p.2. num.* 1. & est optima decisio Josephi Ludovici,
21 69. *numero* 7. † Ubi dicit, quòd attentata non cadunt in remedio retinendæ possessionis, quod dicit notandum, cùm sæpè de facto contingat.

22 Ad quartam quæstionis partem, An appellatio sit permissa à sententia per quam Hæres in possessionem bonorum hæreditatis, mittitur? de hac quæstione agunt Relati à Fachineo, *lib.* 1. *controvers. cap.*76. & cum mùltis Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ, part.* 2. *quæst.* 22. Ubi agit de ea, An fiat vis, si exequatur sententia missionis in possessionem? Ex edicto Divi Adriani, qui late agens refert à n.1. per Textum in *leg. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tol.* Non admitti appellationem à sententia interlocutoria, vel deffinitivà latâ, favore Hæredis scripti per quam mittitur in possessionem bonorum, ex edicto Divi Adriani, ut cavetur, *in l. ultim. ff. de appellat. recip. leg. quisquis, Cod. quorum appellationes non recipiantur*, in tantùm quo non solùm, quoad effectum suspensivum, sed etiam quoad devolutivum, prohibitam esse appellationem scripserunt Augustinus Boërius, *quæst.*44. Petrus de Benintendis, *decisione* 97. n.7. Joseph. Ludovicus, *decisione perus.* 20. *n.*50. Quibus assentitur Fachineus, *suprà*, per Textum, *in dicta l. quisquis*, Ubi facit tale argumentum ex illâ lege: nam & si appellanti, & Judici appellationem admittenti, pœna irrogetur nullo discrimine adhibito, sequitur indistinctè appellationem esse prohibitam, quia etsi permissa esset, quod effectum devolutivum, nec appellans, nec Judex puniendus esset, liceret aliquo modo, & appellare, & appellationi deferre, & ibi satisfacit fundamentis contrariæ opinionis sub quadam generali responsione, nempe ut non sit alibi lex aliqua sicut præcedens, quæ tam desertè appellationem prohibeat cum pœna.

23 Mihi tamen in praxi contraria sententia verior est, eo quod prædicta lex non excludit appellationem devolutivam, sed tantum suspensivam executionis possessionis, quia quoties lex disponit, quod appellatio non admittatur, intelligitur de suspensiva, & non devolutiva: tradunt, Menochius, *de adipiscenda possess. rem.* 4. *num.* 877. Scaccia, *de appellationibus, quæst.*17. *limitat.* 6. *membro* 4. *num.*9. quod ampliat, *n.* 9. etiamsi petatur possessio ex testamento nuncupativo, & etiam ab intestato, quia non impeditur executio possessionis per appellationem: refert *suprà* Fachineus *dicto cap.* 76. *in princ.* cum Menochio *suprà*, Salcedo ad Bernardum Diaz *regula* 36. versic. *sublimata*, & Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ, part.* 2. *dicta quæst.* 12. *numero* 4. † Dicentes, 24
quod in tribunalibus Hispaniæ, usu receptum est, ut non fiat revocatio attentatorum, appellatione pendente, ab ea sententia, quæ lata fuit super immissione bonorum favore hæredis juxta *dicta fin. Cod. de edicto Divi Adriani tol.*

Imo Parladorius *libro* 2. *rerum quotidian. ca-* 25
pite 5. *numero* 31. Docet à possessionis datione quæ fit ex remedio *dicta leg. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tol. & leg. foriæ*, non fore locum appellatione de jure communi, nec Regio ad effectum suspensivum, latè Castillo, *libro* 3. *controvers. juris, capite* 24. *num.* 109. Peregrinus *de fideicommis. articulo* 48. laté agens Lancelotus *de attent.* 2. *parte capite* 12. *de appellat. pend. capite* 25. *limitat.* 1. Spino *de testam. glossa* 34. Simon. de Prætis *ultimarum voluntat. libro* 5. *interpretatione* 2. *dubitat.* 5. *nu.*35. Afflictis *decis.* 254. & alii communiter, & Verallus *parte* 1. *decis.* 223. dicit ita fuisse Judicatum per Rotam, tradit etiam Vivius *decis.* 409. *num. fin.*
† Et licet alicui per nostrum Textum, & alios 26
existimaverint quoad utrumque effectum in hoc casu admitti appellationem de jure Canonico tamen hoc jure idem dicendum esse existimo; & ita Baldus *consilio* 203. docet procedere in hoc Judicio possessorio, ex edicto Divi Adriani tol. sequitur: Covarruvias *pract. cap.* 38. *n.*8. Salcedus *dicta regula* 36. versic. *sublimita. in fin.* Hypolytus Reminaldus *consil.* 494. *num.* 3. *volum.* 5. Ubi per totum consilium prosequitur materiam nostri dubii, Franciscus Vivius *decis.*409. *lib.*3, *num.* 26. & dicit, quod est opinio Sanctissima, *decis. Perus.* 20. Marcus Eugenius, *cons.*71. Mandosius, *ad consilium Romani* 324. & Mohenda. *decis.*5. *alias* 47. *de constitutionibus*, Testator sic Judicatum à Rotâ Romanâ: Videbis Pichardum, *in manud. part.* 4. §. 12. *n.* 7. Ubi cùm aliis resolvit.

Ad quintam quæstionis partem, An detur à sen- 27
tentiâ possessorii summarissimi vulgò, *de el interim*, de hoc Judicio summarissimo, & de ejus effectibus jam dixerim, *suprà in cap. licet* 9. *de Probationibus, sub quæst.* 4. Et sic breviter circa possessionem hujus interdicti reperio etiam duplicem sententiam, una quæ docet negari appellationem, quoad utrumque effectum, quia eum possessio, quæ procedit ex hoc Judicio summarissimo non sit nociva; item sitque præambula ad Judicium possessoris ordinarii, ut dixi *sub tit. de causâ possess. & prop.* De quo ut de facili queat reformari; Ideò denegatam esse appellationem. Et in hoc sanè sensu videtur procedere, Covarruvias, *pract. cap.*27. Sarmientus, *lib.*2. *select. cap.* 13. *n.*9. Antonius Gomez. *in l. fin. Tauri, n. fin.* Menochius, *de retin. possess. rem. ultimo*, Molina, *de primogeniis lib.* 3. *cap.* 13. *nu.* 70. & 71. Guttierrez, *Canon. dict. c.* 34. à *n.*103. Qui etiam dicit *n.* 112. nec supplicationem admitti in hoc summarissimo interdicto: Multis adductis Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ. p.*2. *q.*29. Ubi dicit, quò si de jure Ecclesiastico in hoc interdicto *de el interim*, interponatur appellaio, & protestetur auxilium Regium, debet remitti processus ad Judicem causæ, quia cùm res celeritatem requirat, non est admittenda appellatio, ut probat textus, *in l. quisquis, Cod. quorum appellat. non recip.* Menoch. *suprà n.*4. Parisius, *cons.*

cons. 39. *n.* 3. Ubi dicit quòd appellatione pendente potest Quis continuare suam possessionem: Nec ex hoc dicatur attentare, vel innovare, Rodriguez, *de annuis redditibus*, *lib.* 1. *q.* 17. *à n.* 51. Ubi refert practicam hujus Senatûs Vallisoletani: Videbis quæ cum multis adducit Cevallos, *in pract. p.* 4. *q.* 1. *à n.* 942. Ubi de praxi hujus summarissimi interdicti: Tradens *n.* 944. ex Covarr. Menoch. & aliis, neo supplicationem in eo admitti, donec prima sententia super possessorio ordinario lata fuerit: Legendus, *à numer.* 948. & Barbosa, *in cap. ut debitus hoc tit. numero* 23. & 24.

28 Verùm idem Rodriguez relatus docet quòd appellatio ab interdicto, *de el interim*, non suspendit, sed devolvit causam id limitans in supplicatione: Tamen idem Guttierrez, & Cevall. *suprà*, cum aliis nullam in hoc casu præstant differentiæ rationem inter appellationem, & sic Riccius, *dicta collect.* 7. in versic. *ut etiam*, & de Beninten. *decis.* 79. Dum dicunt de Jure Canonico in possessorio, seu summario, in quo sententia lata dicitur interlocutoria, ab eâ appellari non posse, saltem quoad effectum suspensivum per textum, *in cap. fin. de possessione* 2. *quæst.*
29 6. † Igitur quoad devolutivum etiam in hoc *de el interim*, summarissimo appellationem admittunt: Sed idem Riccius videndus, *dicta collect.* 1530. Agens de regulâ, Quod licet à possessorio denegatur appellatio, admittatur autem restitutio in integrum; sed hoc non procedere in possessorio summarissimo, & extraordinario, in quod nedum appellatio, verum etiam in integrum restitutio denegatur: sic Beninten. *suprà* Capycius *in decis.* 13. & 55. Ubi refert ita bis fuisse sacrum Consilium judicatum, & tradunt rationem Riccius, *suprà*, de Amatis, *in decis. Rota Marchiæ* 77. *n.* 14. Quoniam illud damnum, quod affertur ex illâ sententiâ, dicitur modicum, & leve, quod explicat Mastrillus, *in decis.* 134. Dicens modicum esse præjudicium, quando sententia non parit præjudicium in viâ Juris, sed in viâ facti, ne de facto procedatur,
30 invitâ Parte. † Et adjunges, *infrà q.* 3. versic. *ad secundam*; Quæ tamen sint causæ summariæ tradit Ripol. *variar. cap.* ... *à num.* 236. de quibus dixi, *in cap.* 6. *de Judiciis*, *quæst. fin.* ea videbis, ut conducibilia ad nostrum textum, quia de plano solent decerni: Et sic illico executioni mandari, & agens Pichardus, de prædicto dubio cum multis, *in manud. p.* 4. §. 12. *n.* 8. Referens controvertentes, docet nullo modo in possessorio, *del interim*, suspendi executionem per appellationem.

31 Ad ultimam quæstionis partem, de manutenendo Capitulum Cathedralis Ecclesiæ contra Fiscum, Valenzuela, *part.* 1. *cons.* 58. qui plura ex multis congerens affirmat in casu, de quo lo-
32 quitur capitulum esse manutenenditm. † Quia cùm non debeat Quis administratione privari, nisi cum causæ cognitione, ex *cap. qualiter*, & *quando* & 2. *cap. pen. de accus.* Tradens cum Joan. Ferreto, *cons.* 184. *à n.* 21. quòd Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, vel alius Administrator Nosodochii, non possit à pacificâ possessione administrationis amoveri, nisi eo citato, & Juris ordine servato, *cap. licet Episcopus de præb.* ubi Doctores, *cap. in litteris de restitut. spoliator*, Lappus, *allegatione* 130. Achiles de Grassis, *decisione Rotæ* 22. *de appellation*, *n.* 4. Romanus, *cons.* 69.

† Ubi dicit quòd non valet missio in possessio- 33
nem, facta etiam contra possidentem de facto, si non fuit citatus, *l. si deserta*, *Cod. si propter publicam pensitationem*, *juncto cap. in litteris de restit. spol.*

Et facit doctrina Bald. *in cap. dilectus*, per tex- 34
tum, *ibi n.* 3. de officio Delegatis dicentis, quòd si Rex, vel Cardinalis aliquid facit Jure superioritatis, Inferior non amittit sui Juris quasi possessionem, quia non est actus derogativus, sed prorogativus cujusdam superioritatis.
† Imò & voluit Cynus, *in l. unica*, *num.* 2. 35
Cod. de prohibit. sequestrat. pecun. Manom regiam, non privare Aliquem suâ possessione. Esto quòd eum de facto privet: & tenuerunt Henric. Boich. *in cap. examinata de Judiciis*, Felinus, *in cap. illud de præscript.* Cassaneus *cons.* 47. *n.* 5. Et ex aliis sic probans suprà; idem Valenzuela, *à n.* 23. asserens id firmum esse in forensi Judicio, & inter pragmaticos.
† Quia manus Regia quæ ad commodum Par- 36
tium opponi solet, non debet tendere in detrimentum eorum, ex *l. quod favore de legi-*
bus. † Ob idque *n.* 25. in facti specie sibi propo- 37
sitâ, tenuit Decanum, & Capitulum Ecclesiæ Guadixiensis manumittendos in suâ possessione administrationis Nosodochii, superque fuit dubium, ex *cap. querelam de electione*, *cap. consultationibus de jurepatronatûs*, Cassador. *decis.* 8. *in fine de restitutione spol.* & *decis.* 10. *n.* 7. *in fine de rescript.* Paulus Æmil. *decis. Rota* 320. *n.* 3. & 4. *p.* 1.

Pro coronide hujus quæstionis princi- 38
palis, videtur licita appellatio seu citatio ad Judicium Dei in Valle Josaphat, eo quòd ut exornat variis exemplis, Mathias Stephanus, *de Jurisdictione tom.* 1. *p. lib.* 2. *cap.* 1. *memb.* 2. *n.* 189. Dicens inveniri appellatum à Judicio majorum Magistratuum & Regum, à quibus aliàs Lege humanâ prohibitum invenimus, & provocatum ad tribunal, & Judicium Dei, qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium. Et inter exempla refert à nobis Hispanis, unum quando Rex Ferdinandus IV. Filius Sanctii IV. Duos Nobiles perduellionis Reos, ex altissimâ turri præcipites dari jussisset illique constanter crimen negarent eóque confugerant, & dicerent se divinum Tribunal appellare proinde meminisse ad dies 30. Judicio sistere, propterea que Ferdin. trigesimo die cum dormire crederetur in fata concessit, ut scribit Ricc. *de Regib. Hispan.* & Fulgos. *lib.* 1. *cap.* 6. Negativè tamen responderunt Boss. *in praxi crim. tit. de extract. crim. n.* 9. Menoch. *de arbit. Jud. cent.* 4. *casu* 388. Clarus, *ff.* 5. *crim.* §. *fin. q.* 33. *n.* 7. Videndus, & licet affirment Camerarius de Ruis, Carena; Sisenardus, relati à Diana *p.* 10. *tract.* 10. *Reg.* 8. qui sic resolvit ut si citatio, & appellatio fiat non odio & vindictâ, sed bonâ fide ut Innocentia appareat, & ut infamia à familiâ arceatur, tunc sit licita aliàs non, item & non dissonat Hermog. *in discursu de appell. n.* 167. Etsi dicat periculosum ejus Sanctis talem citationem facere, Leges Dianam *suprà*.

QUÆSTIO III.

An si in sententiâ possessoriâ conjungatur proprietatis actus, detur appellatio ab executione? Et an ab ea, per quam confirmatur tenuta; & subastatio bonorum? Et an causa executiva in prima instantia, non executa, mereatur executionem in secunda? Et an Ecclesiasticus exequi possit suam sententiam injustam in Judicio possessorio? Et an possit exequi appellatione remota in fructibus Judicii possessorii?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio admittitur à sententiâ latâ in causâ possessoriâ, si est connexa proprietatis causæ.*

2 *Appellari potest, quoties duæ sunt complicatæ causæ, una applicabilis, alia non.*

3 *Appellatio Num admittatur à sententiâ, per quam confirmatur tenuta, & subastatio bonorum?* n. 4.

4 *Subastationis actus, etsi tangat proprietatem est consequutivus possessionis.*

5 *Possessionis actus in ejus continuationem, non sunt attentati post appellationem, cùm non innovet eam continuans.*

6 *Causa semel effecta ordinaria, ea semper talis erit.*

7 *Sententia secunda est exequibilis, si prima talis erat,* n. 10.

8 *Sententia* Deremate *revocata in gradu appellationis, non revocat effectum executionis.*

9 *Summaria causa in primâ instantiâ talis est, ut executiva in secundâ.*

11 *Sententiæ duæ, quarum secunda est executio primæ, si ab hac non appelletur, nec à primâ.*

12 *Appellatio non admittitur in possessorio, etiamsi causa fuerit facta appellabilis in primâ instantiâ.*

13 *Appellari potest à sententiâ meri possessorii, si sit injusta.*

14 *Appellatio nunquam censetur prohibita, datâ notoriâ iniquitate.*

15 *Appellatio datur ab inordinatè in possessorio Judicio.*

16 *Appellare Quis potest à condemnatione fructuum,* nu. 17. *Secus à taxatione fructuum,* n. 18. & 19. *Quid in causâ appellationis revocatoriâ prima,* n. 20.

19 *Taxatio, & liquidatio non est nova condemnatio, sed prioris condemnatio.*

1 AD primam quæstionis partem, Francus hîc ait, quòd sententia lata in causâ possessoriâ, est connexa, quæ procedit ab eâdem ratione; eo quòd Pars appellabilis trahit ad se in connexis Partem non appellabilem. Unde etsi communiter ex dictis, & ex *dictâ l. unica, Cod. si de moment. appellat.* traditum fuerit sententiam in Judicio possessionis tradi executioni, non obstante appellatione, ut tradunt etiam Caputaq. *decis.* 226. *lib.* 1. Gratianus, *decis.* 55. Et ita in terminis quoties in possessoriâ causâ, est etiam implicita causa improprietatis appellari posse, tradunt ipse Gratianus, *in decis.* 136. † Riccius, 2
collect. 167. versic. *fallit secundo*, Ut idem docet de possessorio, in quo agitur de amissione proprietatis, aut de pœnâ, ut in remedio, *legis si quis tantùm, Cod. unde vi*, Jafredus, *in dec.* 576. Et post multa, quæ congerit Cevallos, ex pluribus, *de cognitione per viam violentia, quæst.* 114. *part.* 2. Addit ut quoties duæ sunt simul complicatæ causæ quarum una admittit appellationem, alia non, si sententia simul feratur, sub utrâque posse appellari, tam ab unâ, quàm ab altera: Docent Baldus, *cons.* 141. *lib.* 2. Menochius, *de adipisc. possess. remedio* 3. *num.* 187. & *de recuper. remedio* 9. *n.* 319. Contardus, *in dictâ l. unica*, verbo *complicatio*, *num.* 10. & 16. Dicens quod duæ causæ complicatæ, habentur pro unâ maximè, quando respiciunt unum, eundemque effectum, & quando aliqua causa connexa est adjecta, & non separata: Alia refert videnda, Cevallos, *suprà*, in confirmationem. Ubi tradit, *num.* 3. quòd non potest dici nudum possessorium, cùm Judex in sententia aliquid addit, ultrà possessionem, quia efficitur mixtum ratione alterius causæ; & faciunt tradita, *in cap. 3. de Judiciis.*

Ad secundam quæstionis partem, ut respon- 3
deas; Adjunges dicta, *suprà quæst.* 2. versic. *ad quintam*, & per adductum in præcedenti dubio, Plerique respondent, ut quando post latam sententiam in causis possessionis executivis, alia sententia profertur, quibus mandantur bona subastari, & plus offerenti concedi: Tunc appellatio admittatur, quoad utrumque effectum, quia in hoc casu, ut in præcedenti sunt duæ causæ complicatæ nempe possessionis Emptoris, & dominii privationem Debitoris: & pro hac opinione tradit Contardus, *in dictâ l. unica, Cod. si de moment. limitat.* 2. *n.* 45. *in fine*, Pluries fuisse, Judicatum in Rotâ, Gratianus, *in decisione Rota* 9. *num.* 1. Ubi dicit illud procedere maximè si detur expensarum condemnatio, cùm in dubio appellationi sit deferendum. Ut tradit Socinus, *cons.* 39. *lib.* 4.

Alii contrariam sententiam docent; eo quòd 4
iste actus subastationis, & venditionis bonorum, licet tangat proprietatem, est consequutivus possessionis; ita ut sine eo possessio esset frustratoria, & parvi effectûs, & fortasse damnosa. † Ob idque Quintilianus Mandosius, 5
in tit. de inhibition. quæst. 22. à *numero* 4. & 13. Refert plures decisiones, in quibus fuit Judicatum actus possessorios factos in continuationem possessionis non esse attentatos post appellationem; & inhibitionem; & sic Cevallos, cum eo *de cognitione per viam viol. part.* 2. *quæst.* 9. *numero* 5. Ait recto jure decisum esse, ut Judex non attentet qui exequitur actum consecutivum possessionis, & ut qui eam continuet non innovet; sed *numero* 7. limitat, si constaret ex propriis actis de iniquitate sententiæ, cum Alexand. *cons.* 106. *num.* 27. *lib.* 3. Menochius, *de adipiscend. n.* 850. *rem.* 4. Et applicabis quæ tradit idem Cevallos, *quæst.* 61. à *num.* 6.

Ad tertiam quæstionis partem, Respondeo, aliis 6
omissis breviter, ut licet Gonzalez, *in regula* 8. *Cancell. glossa* 6. *num.* 202. Ex pluribus decisionibus Rotæ, dicat quòd si aliquod instrumentum

Gua-

Gaarenigium fuit vulneratum ex imperitia Ju-
dicantis proferendo ſententiam in viâ ordinariâ
à qua fuit appellatum tunc ſemper cauſa rema-
neat ordinariâ, ex eo quod Joſeph. Ludovicus,
decif. Peruſina 111. *à nu.* 9. Dicat cauſam ſemel
effectum ordinarium per appellationem ſemper
7 remanere ordinariam. † Tamen verior eſt con-
traria ſententia, docens ſecundam exequendam
ſi prima erat exequibilis: Nam quoties prima ha-
bet executionem paratam non obſtante appella-
tione, multò magis ſecunda confirmatoria pri-
8 mæ. † Ut in caſu fortiori: tradit Parladnrius,
lib. 2. *rerum quotid. p.* 5. §. 15. *n.* 3. verſic. *ſed
illa difficilis*, tenens quòd licet prima ſenten-
tia, *de Remate*, revocetur in gradu appellatio-
9 nis; ejus verò effectum executionis ſemper du-
rare, uſque per definitivam terminetur. † Sic-
que videmus in cauſa; quæ eſt ſummariæ in
prima inſtantia, pariter debeat eſſe executiva,
& ſummaria in ſecunda, ut eleganter reſolvit
Vincentius de Franchis, *decif.* 136. à parte
10 prima. † Dicens quòd ſtatutum magnæ Curiæ
dans executionem ſententiis, quando ſunt da-
tæ ſuper Judicio aſſiſtendi non obſtante appel-
latione; Quod ſi poſt appellationem devoluti-
vam talis ſententia, quæ fuit executioni man-
data, revocetur in ſecunda inſtantia, non obſ-
tante appellationem, ſit exequenda ſecunda,
ſicut in prima probat Cevallos, *in pract. p.* 4.
11 *quæſt.* 1. *num.* 895. † Idem *dict.* 2. *p. de co-
gnit. per viam viol. quæſt.* 116. ex ea ratione fina-
li, quia quando ſententiæ ſic ſe habent, quod
ſecunda eſt executio primæ, ſi non appellatur
à prima nec à ſecunda, tanquam habente ne-
ceſſariam conſequentiam à primâ Baldus, poſt
Gloſſam, *in l. eum exceptione*, §. *hac autem
actio*, *ff. quod metus*, Felinus, *in cap. quoad
conſultationem*, *numer.* 8. *de Re judicatâ*, *de-
cif.* 1. *num.* 22. verſic. *alia autem ratio*, &
decif. 34. *num.* 2. Lancelotus, *de attentatis
limit.* 53. *n.* 35. & 36.

12 Notat verò Riccius, *collect.* 177. *in fine*,
ad Textum, *in dicta l. unica*, *Cod. ſi de mo-
ment. appellat.* Quòd appellatio non admitti-
tur in poſſeſſorio, etiamſi cauſa fuerit facta ap-
pellabilis in prima inſtantia cum Gratiano, *de-
cif.* 204.

13 Ad quartam quæſtionis partem, aliquid dixi
cum Riccio, *in collect.* 177. in verſic. *fallit ter-
tio*, ſuprà ſub verſic. *alii contrariam*, in fine,
& ut ibi iterum dico, quòd etſi ex latè dictis
per Textum *in dictâ l. unica.*, *Cod. ſi de mo-
ment. appellatione*, Sententia lata in Judicio
poſſeſſorio, ſit exequenda, appellatione remo-
tâ, Tamen prædictam regulam fallere, ſi no-
toriè ſententia fuerit injuſta, quia tunc poteſt
appellari à ſententia meri poſſeſſorii: Docent
Joannes Baptiſta Pontanus, *lib.* 4. *cap.* 3. *n.*
5. Contardus, *in dicta l. unica limit.* 9. *num.* 2.
Dicentes nunquam prohibita eſſe appellationem,
reſpectu juſtitiæ notoriæ.

14 Bartolus, *in l.* 2. *ff. de appellat. recip. n.*
5. dicens, quòd reſpectu notoriæ iniquitatis,
nunquam cenſetur appellatio prohibita; & quòd
poſſum appellare, ſi contra Juſtitiam aufera-
tur mihi poſſeſſionis Jus, quia excluſio poſſeſ-
ſionis in poſſeſſorio Judicio intelligitur de ſen-
tiâ juſtâ, & non de iniquâ, ut tradunt Scac-
cia, *de appellat*, *quæſt.* 18. *limit.* 6. *membro*
7. *à numer.* 79. Cevallos, *de cognitione per
15 viam violentiæ*, *p.* 1. *quæſt.* 132. † Qui *num.*
6. etiam dicit Menochio, Marcheſano, Gram-
matico, Covarruviâ, & aliis, appellationem
dari, ab inordinato proceſſu, quoties Judex
procedit inordinatè in poſſeſſorio Judicio, quia
gravamen inordinati proceſsûs non poteſt repa-
rari per appellationem à definitiva ſuper poſ-
ſeſſorio, Contardus, *in dict. l. unica limit.*
18. *ſub num.* 22. Scaccia, *de appellat. quæſt.*
17. *membro* 7. *num*, 113.

Ad ultimam quæſtionis partem, An poſſit 16
exequi ſententia, appellatione remotâ lata in
fructibus Judicii poſſeſſorii? De Afflictis *in de-
cif.* 77. *in fine*, quem ſequitur Riccius, *dictâ
collect.* 177. verſic. *denique*, Docet quòd li-
cet in cauſâ poſſeſſorii non retardetur execu-
tio per appellationem interpoſitam, adhuc non
poſſit executio fieri ſuper fructibus; & licet
etiam Sigiſmundus Scaccia, *de appellation.
dicta quæſt.* 17. *limit.* 6. *memb.* 9. *num.* 3.
hanc dicat practicandam, & eam doceat Ce-
vallos, videndus, quia longè diſputat, & eam
doceant ab eo relati, *à n.* 1. inter quos Co-
varruvias, *in pract. cap.* 23. *num.* 8. verſic.
idem Menochius, *de adipiſc. rem.* 4. *quæſt.*
100. *declarat.* 7. *n.* 869. Tamen ipſe Cevallos
multipliciter diſtingoit inter fructus pendentes,
aut collectos, & inter induſtriales, & natura-
les, *ibi à num.* 10. De quibus dixi latiſſimè
ſub Textu, *in cap. gravis de reſt. ſpoliator.*
† Et ſic Ego, ne detur turbatio inter tot ſub- 17
diſtinctiones, indiſtinctè teneo relatam ſenten-
tiam cum Bartol. *in l. fin.* §. *viſus in fine*, *num.*
4. *ff. de appellat.* Baldo, qui loquitur in con-
demnato ad intereſſe, *in dictâ l. unica*, *Cod.
ſi de moment. n.* 9. Dicente quòd ſi Aliquis
in Judicio poſſeſſorio ſit condemnatus ad inte-
reſſe, & ad fructus, quod poteſt à condemna-
tione fructus appellare, tradit Capell. Tholoſ.
in decif. 92. Ubi Additionator.

Nec obſtat contraria ſententia dicentium non 18
admitti appellationem ſicut nec in ejus princi-
pali quem tenent, Butrius, *in cap. quintaval-
lis*, *n.* 48. *de Jurejurando*, Contardus; *in dicta
l. unica. Cod. ſi de moment. n.* 24. Ruginel. *de
appellat.* §. 12. *gloſſa* 2. *cap.* 5. Et alii relati à
Cevallo, *ſuprà dicta quæſt.* 154. *à n.* 6. Quia
ea tantùm poterit habere locum ſi appellare-
tur à taxatione fructuum, quia ea appellatio
illam taxationem non ſuſpendit. † Eo quod 19
taxatio, & liquidatio, non ſit nova condemna-
tio, ſed prioris declaratio, quæ fieri poteſt,
non obſtante, Ut docent Guido Pap. *in hoc
tract. quæſt.* 116. *num.* 8. idem Cevallos, *n.*
5. Qui *numer.* 21. tradit de praxi Curiæ Ro-
manæ.

Dubium tamen eſt, An procedat in ſenten- 20
tiâ latâ in cauſâ appellationis revocatoriâ pri-
mæ, à qua tamen iterum fuerit appellationis?
Tangit Franchis, *in decif.* 288. *in fine*, Qui
inclinat in partem negativam, & Riccius, *dic-
ta collect.* 177. *in fine*, dicit, ut poſſit fieri exe-
cutio ſuper fructibus, non obſtante appellatio-
ne, advertens in hoc haberi quæſtionem taci-
tè implicitam, ut ſicut actori obtinendi licet
mandare ſententiam executioni, non obſtante
appellatione, ſic & Reo, qui poſtea obtinuit,
non obſtante appellatione actoris cum de Fran-
chis, *ſuprà & decif.* 136.

QUÆS-

QUÆSTIO V.

An appellatio suspendat executionem sententiæ super alimentis latæ? Et an super solutione pensionis? Et an super solutione Excusati, & subsidii? An super congruâ sustentatione: Et an suspendat eam, quæ fertur super solutione dimidiarum, an natarum, & salariorum? An detur appellatio à mandato de exequendo: Et an Appellantes ab ordinationibus Pontificiis, sint excommunicati per Bullam Cœnæ: Et de aliis remissivè?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio admittitur quoad effectum devolutivum à sententiâ latâ super alimentis futuris, non sic de præteritis, vide n.* 4.

2 *Alimentorum causa quit tractari diebus feriatis.*

3 L. fin. ff. de appellat. recipiend.

5 *Inhibitio Superioris non suspendit præstationem alimentorum.*

6 *Alimenta sunt præstanda etiam post delictum commissum, appellatione pendente.*

7 *Pensionis Executor poterit procedere ad exequendas Bullas Apostolicas pensionis, appellatione remotâ: limitatur, n.* 8.

9 *Pensionis Debitor est cogendus solvere eam, etiamsi Pensionarius non sit in possessione exigendi adhuc opposito de nullitate.*

10 *Pensionis nullitas est proponenda coram ordinario Judice, qui nequit inhiberi ab Apostolico.*

11 *Subsidii, & excusati solutio est facienda, appellatione remotâ, nec admittitur recursus per viam violentia, num.* 12. *fallit in cessione, num.* 13.

12 *Bullarum Cruciata solutio fit, appellatione remotâ, absque recursu per viam violentiæ, fallit si debita cedantur in favorem aliorum, n.* 13.

14 *Congrua substentatio debet solvi Rectori, à Pensionario, appellatione, & exceptione remotâ, n.* 15. & 16.

15 *Episcopus in assignatione Congrua, procedet juxta suam conscientiam.*

16 *Congrua qualis debeat assignari, pendet ab arbitrio, inspectâ qualitate Loci, & Personarum.*

17 *Annata ex fructibus beneficii vacantis, quæ Dimidia pars est unus anni solvitur, appellatione remotâ, ubi de Portionariis Ecclesiæ Toletanæ, n.* 18.

18 *Venter non patitur dilationem.*

19 *Salaria famulorum sunt solvenda, non obstante appellatione, n.* 20. & 21.

22 *Appellatio à mandato de exequendo, num admittatur remissivè?*

23 *Pontifex excommunicare appellantes a suis ordinationibus potest, etiamsi fiat promulgata ab eo, tanquam temporali Domino, n.* 24. 25. & 26.

27 *Pontifex excommunicare potest Subditos, quatenus est Dominus temporalis.*

28 *Appellari nequit pluribus in causis*, remissivè, *n.* 30. & 34.

30 *Appellari nequit à Legis sententiâ, nec à pœna Juris, nec à Judice decernente pœnam Juris.*

31 *Appellandi Jus, quoad utrumque effectum, aufertur Spoliatori manifesto. Quid de appellante super remedio?* Cap. reintegranda, n. 32, remissivè.

33 *Restitutio in integrum admittitur à sententiâ super possessorio, & in spolio, & in casibus, ubi prohibetur reclamari, supplicari, & recurri.*

AD primam quæstionis partem, An in senten- 1
tiâ alimentorum appellatio sit permissa?
Suppositis adductis, *suprà in cap. 6. de Judiciis, quæst. fin. à n.* 14. Ubi annumeravi alimenta inter causas summarias, Respondeo posse appellari, etsi non quoad effectum suspensivum, tamen quoad effectum devolutivum, tum ex jam adductis, tum ex nostro Textu, & *in dicta l. & in majoribus, Cod. hoc titulo*, docent Joannes Andreas, *in additionibus ad Speculatorem, in Rubrica, de appellationibus, Novell. de dote p.* 8. *privil.* 7. Scilicet si de futuris alimentis agatur; secus enim si de præteritis, ut jam alibi dixi, & tradunt Lancelotus, *de attent. lite pend. limit.* 24.
n. 7. Fachin. *lib.* 1. *controvers. cap.* 77. † Cum 2
multis Surdus, *de alimentis titulo* 1. *quæst.* 120. *n.* 13. Qui etiam dicit diebus feriatis hæc causa possit terminari, ut dixi *suprà in cap.* 1. *de feriis*, Et probatur ex Textu *in l. 2. ff. de feriis*, Bartol. & Doctores, *in l. mela, ff. de alimentis, & cibariis legatis*, Cevallos, *de cognitione per viam viol. part.* 2. *sub q.* 38. Fachineus, *suprà in fine*. Docet etiam Pichardus, *in manud. part.* 4. §. 14. *à numero* 2. cum Tuscho *in pract. Littera A, conclus.* 286. *ex n.* 42. & *concl.* 402. *ex n.* 17. latè Surdus, *de alimentis, titulo* 8. *privileg.* 60. *per totum*, Guttierez, *in pract. cap.* 106. *ex n.* 2. Et probat, *l. 6. tit. 18. lib. 4. recopilat.* Quæ removet appellationem alimentorum præstandorum in causis Pupillorum.

Nec prohibitam esse illam appellationem, pro- 3
bat Textus, *in l. fin. ff. de appellationibus recipiendis*, Quia loquitur de alia causâ alimentorum videlicet, ne frumentum in usum Militum annonæ subsidia contrahatur, & sic cum agitur de alimentis, quæ militibus debentur; est enim causa alimentorum, quæ moram, nec dilationem patitur, nedum ipsa appellationis causa pendet atque discutitur, alimentarius fame moriatur.

Et ita tenendum, quando res dilationem 4
non recipit, etsi Speculator aliter distinguat, Bartolus, *ad dicta leg. fin. ff. de appellat. recipien.* Speculator, *suprà*, versiculo *octavo quando Res dilationem non recipit*, dicentes, aut alimenta peti Judicis officio: & tunc à sententiâ Judicis appellationem prohiberi, quia incidenter, & summatim cognoscit, *leg. si Judex, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni Juris, leg. si Quis à Liberis, §. silent, ff. de Liberis agnoscendis, capite ex parte, & capite penultimo de accusat.* aut actionis Jurè petuntur, & tunc appellationem permitti, quoniam Judex procedit, ut fit in ordinariis Judiciis: Videbis etiam quæ ex multis
repetit, Cevallos, *suprà quæst.* 8. † Ubi ait 5
num. fin.

num. fin. cum Mandosio, *de inbibit. quæst.* 110.
quòd inhibitin Superioris non suspendit præ-
6 stationem alimentorum. † Et addit quòd sunt
præstanda alimenta, etiam post delictum com-
missum, appellatione pendente, Surdus, *supra
tit.* 9. *quæst.* 32. *à num.* 6. Cevallos, *nu.* 14. *&* 15.
dicta quæst. 38.

7 Ad secundam quæstionis partem, An non ob-
stante appellatione, executioni mandetur sen-
tentia super solutione pensionis? Ut distinctè
respondeas; Leges quæ adduxi, *suprà in cap.
quia v. de Judiciis, quæst.* 16. *&* 20. Nunc
verò breviter responden, quòd poterit exe-
cutor pensionis procedere ad exequendas Bul-
las Apostolicas pensionis, appellatione remo-
ta, taliter, ut ea non obstante exequatur
ejus sententia, & si devolvi possit causa ad
superiorem, ut docent Gigas, *de pensionibus,
quæst.* 85. Flaminius, Parisius, *libro* 10. *de
resignatione part.* 2. *quæst.* 6. *à num.* 64. Flores
de Mena, *variarum, quæst. lib.* 1. *quæst.* 12.
à numero 43. tradit Cevallos, *in practicis, part.*
8 4. *quæst.* 1. *num.* 905. † Ubi à *num.* 907. ait
cum eodem, Gigante, *suprà decis.* 333. Hoc limi-
tari, eamque sententiam nec habere executio-
nem paratam, quando ex Bullis pensionis sic
opponatur exceptio incompetentiæ, vel quia
gratia est subreptitia, vel si ptobatur alia legi-
tima exceptio, quæ executionem impediat, vel
quia oritur ex natura gratiæ; quæ est conditio-
nalis; in his enim casibus appellationem habere
locum quoad utrumque effectum devolutivum,
& suspensivum.

9 Verùm, Franciscus Tondutus, *tomo* 1. *part.*
2. *capite* 1. §. 4. *à n.* 6. Ait tantam esse vim litte-
rarum Apostolicarum in hac pensionum Eccle-
siasticarum matetia, ut quamvis pensionarius
non esset in possessione exigendi pensionem,
tamen debitor sit cogendus ad solutionem,
non obstante exceptione nullitatis per eum
opposita; imò & litteras Apostolicas, non
obstante tali oppositione, esse executioni man-
dandas, etiamsi talis exceptio resultat ex ven-
tte ipsarum litterarum, & reddit rationem cum
Rota, *decisione* 301. *parte* 1. *diversorum*, Quia
Creditor pensionis multas potest habere repli-
cationes, & rationes, adversùs hujusmodi ex-
ceptiones; & sic interim propter honorem lit-
terarum Apostolicarum esse decernendam exe-
cotionem; taliter, ut non retardantur per illas
exceptiones. Sed quia Nicolaus Garcia, *de be-
neficiis, parte* 1. *sub capite* 5. *toto* §. 4. *à n.* 442.
Agit latè de Judicio prosequendo, circa solu-
tionem pensionis, & qualiter exceptiones: au-
10 diantur; ideo nunc non longius ago. † Addit
tamen Cevallos, *suprà dicta parte* 4. *quæst.* 1. Quæ
in ordine est 897. *numero* 909. *&* 910. cum mul-
tis ab eo relatis, ut judex ordinarius non possit
inhibere judici Apostolico, nec èconverso
Apostolicus Ecclesiastico, coram quo lis verti-
tur super nullitate pensionis; & quod pensio-
nis nullitas est proponenda coram judice ordi-
nario.

11 Ad tertiam quæstionis partem, An appella-
tio suspendat sententiam latam super solutio-
ne subsidit, & excusati? De hac agit, Ceval-
los, *in pract.* 4. *parte quæst.* 1. *a numero* 282. ubi
numero 286. Ad longum refert Schedulam Re-
giam circa solutionem subsidii, & excusati:
Unde Ego breviter cum Rebuffo, *de pensioni-
bus, quæst.* 95. *numero* 3. Ruginellus, *in tract. de
appellat.* §. 2. *capite* 3. *numero* 278. & cum
Scaccia, *in hoc tractatu quæstione* 17. *numero* 6.
& Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ, par-
te* 2. *quæstione* 133. Teneo, quòd solutio sub-
sidii, & excusati, est facienda, appellatione
remotâ.

Et sic patet ex prædictâ Schedulâ Regiâ latâ, 12
annos 1583. cujus litteram refert ad longum,
Cevallos, *suprà dicto numero* 276. Qui *sub nume-
ro* 287. Dicit ejus provisionem non haberi præ
manibus, nec sub ejus *titulo* 10. *libro* 1. *reco-
pilasion.* Ubi agitur de Bullis, & subsidiis, de-
prehenditur: Ideò tantùm sequentia verba re-
fero ad propositum conducentia ibi, *Per loquar
nosolo se excluyo apelaçion, pere no se puede llevar
el proceso por via de fuerça à ningun tribunal,
y lo mismo es para la cobrança do la limosna de
las Bullas de curzeda con inhibiçion de los demas
tribunales, como se contiene en la dicha cadu-
la, y an los dicho Juezes no haçen fuerça exe-
cutando sus sentençias sen embargo de apelazion.
† Pero si la causa fuesse temporal, per se deu-* 13
*da civil, y contra leges çediendo un Ecclesias-
tico su deuda, no se deve en este caso entender
la dicha çedula Real porq. redundaria la dic-
ha çesion en ofensa de la Jurisdiçion Real, y
de sus subditos.* Et in his causis, cum essem Iu-
dex, tam in Ecclesia Asturicensi, quam in hac
Vallisoletanâ, sic vidi practicari, & observari,
& *leg.* 8. *dicto titulo* 10. *libro* 1. *recopilationis*,
Præcipitur, ut Cancellariatum, aut Audientia-
rum Regalium Iudices non cognoscant de præ-
dictis causis.

Ad quartam quæstionis partem: Dico nec 14
suspendi executionem sententiæ latæ super ali-
mentis congruæ sustentationis Rectoris Ec-
clesiæ, appellatione interposita, cùm con-
grua sit assignanda Parochn, ex fructibus be-
neficii oneratí, cum pensione, ex Bulla Pii V.
& ex Tridentino, *capite* 16. *sessione* 7. Ubi ejus
Expositores, & est ratin, quia hæc portio,
quæ ratione congruæ, assignatur, est de natu-
ra alimentorum, & in simili fuit resolutum
per Rotam, ut ttadit Lancelotus, *de attentatis
limitatione* 24. *numero* 6. *&* 7. Sequitur Ceval-
los, *de cognitione per viam violentiæ parte* 2. *ca-
pite* 162. Eo quòd venter non patitur dilatio-
nem, & quia nec juti, nec æquitati conve-
nit, ut Pensionarius sine labore consequatur
integram pensionem, Parochus verò pereat:
videndus est Grattianus, *disception. forens. capi-
te* 399. *numero* 11. Ubi declarat quamdam de-
cisionem Rotæ, & resolvit in hac congruæ as-
signatione, non comprehendi distributiones,
Quia non sunt certæ, nec liquidæ. Et prædic-
tam resolutionem teneo; etiamsi Flores de
Mena *variarum quæstionum* 14. postquam res-
ponderit pro nostra opinione, postea id re-
linquet arbitrio iudicis, An nempe sententiæ
super congrua? Videbis etiam Tridentinum *sessio-
ne* 25. *capite* 8. *& sessione* 24. *capite* 4. Ubi ap-
pellatione remota, designetur congrua, ut tra-
ditur, *in Clementinâ* 1. *de Jurepatronatûs*, ut
declarat Lambertus 3. *parte lib.* 21. *quæstione*
10. *articulo* 9. *&* 10. Rebuffus, *in tractat. de
congrua capite* 4. † Ubi probatur quòd Epis- 15
copus in assignatione congruæ debet procede-
re secundùm conscientiam suam semotis om-
nibus exceptionibus, & allegationibus sic
se-

remotâ appellatione, ut *in dicto capite* 7. *Trid. sessione* 7. ibi, *appellationibus*, multa alia in comprobationem adducit Cevallos videndus, *in practicis parte* 4. *quæst.* 1. aliàs 897. *à num.* 912. *ad* 491.

16 Unum tamen notabis, ut jam alibi dixi quòd etsi commune sit dicterium, ut Rectori assignentur centum ducata, pro congrua de beneficio gravato pensione, Dico hanc partem relinqui Judicis arbitrio, Qui consideratâ qualitate personarum, locorum, & temporum judicabit, ut in simili scribit, *consilio* 35. & *in capite sicut de supplendâ negligentiâ Prælatorum*, & *in capite* 1. *de præbendis*, *libro* 6. Menochius *de arbitrar. casu* 26. *numero* 12. Ojeda *de beneficiis incompatibilib.* 1. *parte capite* 19. *à numero* 33. *usque ad finem*, Cevallos, *de cognition. per viam violent. parte* 1. *resol.* 150. *numero* 27. & 28. subdens cum eodem Menochio jam relato, quod prudens Judex poterit judicare illud beneficium esse tenue, aut parvum, cujus redditua non sufficiunt pro necessario victu Clerici, suæque Familiæ, solereque de stylo Curiæ pro congrua sustentatione centum pro Rectore designari, qualiter præfatum dicterium intelligo à communiter accidentibus, & in quo consistat hæc sustentatio congrua, dico in dubio sequenti.

17 Ad quintam quæstionis partem, An appellatione remotâ, & exequatur sententia lata super solutione dimidiarum annatarum? Et ut respondeam præmitto quod annata datur pro congrua sustentatione; & habet naturam alimentorum. Hæc enim subdeducitur ex fructibus cujuslibet beneficii vacantis, expressè cavetur, quod ex quacunque vacatione beneficii, dignitatis, vel præbendæ solvatur annata, cujus litteram refert Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ*, *parte* 1. *quæstione* 136. omninò videndus, ubi dicit *à numero* 6. & 7. cum aliis sententiam latam in hoc casu exequi, appellatione remotâ.

18 Cum venter non admittat dilationem, ut tradit etiam Cabedus, *in decisione* 66. & *numero* 7. Cevallos, idem dicit docens, *numero* 22. Quòd congrua sustentatio consistit in dimidiâ annatâ, & quòd annata est solvenda de omnibus fructibus beneficii, & quoties contingel beneficia vacare, nisi accideret bis in eodem anno, nec deberi ait *ibi*, *numero* 25. Quando beneficium non excedit viginti quatuor ducata auri *de Camerâ*, & *numero* 28. ait quòd annata dicitur dimedietas beneficii deductis oneribus, laudana, *numero* 19. consuetudinem eam solvendi, & *à numero* 30. Ait annatam esse Jus reale consistens in fructibus beneficii, & quod ejus solutio præfertur omnibus præstationibus, sicut decimæ: Alia quamplura addit, & de quibus non solvatur *ibi*, videnda, & ad propositum satis dictum est; Nam & si Cevallos nominatim loquutus de hisce annatis debitis portionariis Ecclesiæ Toletanæ ex dicta Bulla Leonis III. & ex alia Nicolai Pontif. & ex alia Sixti Papæ ibi *oportuna remedia appellatione postpositâ*, Quas refert idem Cevallos, Ego extendo ad alias dimidias annatas, quæ solent ex aliis Bullis; & inveteratâ consuetudine applicari fabricæ, aut mensæ Cathedralis Ecclesiæ, &c. Quia hæ annatæ assignantur, & solvuntur pro congruâ sustentatione Ministrorum ipsius.

Ad sextam quæstionis partem, de sententia 19 lata super salariis famulorum Advocati, Procuratoris, & aliorum prævisia, quæ adduxi de præscriptione adversùs præfatos in dictis salariis *suprà in capite* 1. *de præscription. quæstione* 4. *per totam*, Nunc breviter respondeo generaliter à Doctoribus traditum prædictam solutionem faciendam, & exequendam esse absque retardatione, appellatione remota, eo quod causa petentis mercedem est pia, ut tradit Rota diversor. *decisione* 764. *nu.* 3. *parte* 1. refert, & sequitur Ruginel. *in hoc tractatu* §. 2. *capite* 3. *numero* 280. Cevallos cum aliis, *de cognition. per viam violentiæ, parte* 2. *quæstione* 134. Et ampliat Sigismund. Scaccia, *de appellation. quæstione* 17. *limitat.* 8. *numero* 9. Etiamsi non constet de paupertate famuli; quia illud, non tam ex paupertate, quam ex servitio procedit; Quia scriptum est de jure Divino, *non morabitur opus Mercenarii tui apud te usque ad mane*, Rebuffus, *in Articulo* 3. *Glossa* 7. *numero* 1. & 2. Qui dicit non habendam esse considerationem, An indigeant mercede ad se alendos. Docent in terminis etiam Gratianus, *discept. forens. capite* 257. *numero* 44. Ubi eleganter, & magistraliter hanc materiam declarat: Videbis Florea de Mena, latè dictis salariis agentem, *libro* 1. *variarum quæst.* 8. *per totam* Mandosius, *in tract. de Monitoriis quæst.* 56.

Tamen Rodriguez, *de executione capite* 1. *Ar-* 20 *ticulo* 3. *numero* 55. Quem potiùs amplectitur Cevallos, *ubi suprà*, Dicit quòd respectu appellationis, de qua hîc est consideranda qualitas petita, & qualitas petentis; Ob idque relinquere hoc judicantis arbitrio, dum petitio non excedat triennium ex *lege* 9. *titulo* 15. *libro* 4. *recopilationis*.

Sed mihi prima uberior, & practicabilior vi- 21 detur, præcipuè in famulorum salariis, si antecedenter super eis fit concordatum cum Dominis, & confirmatur; quia hæc est laboris, & alimentorum, seu vestium assignatio: cujus solutio, ut tradit Gratianus, *suprà dicto capite* 257. *numero* 26. debet omnibus præferri; Et ita practicatur Paz. *in praxi*, *parte* 4. *tom.* 1. *cap.* 1. *num.* 56. & aliis communiter.

Ad septimam quæstionis partem, An admit- 22 tatur appellatio à mandato de exequendo? Ut respondeas applicabis, *dictâ suprà in cap.* 15. *de sententiâ*, & *Re judicatâ quæst.* 3. versiculo, *ad tertiam*, Ubi egi de quæstione, An admittatur appellatio a mandato de solvendo? Et sub *d. cap. egi* de aliis casibus exequendis, & *ibi sub quæstione* 4. in versic. *ad quartam*, Ubi egi de quæstione, An liceat appellari à sententia Judicis, qua pronuntiat sententiam esse exequendam? Et de aliis *ibi quæstione* 5. Et in Rubrica hoc Titulo *sub quæstione* 2. versic. *ad tertiam*, Egi de dubio, An à decreto torturæ liceat appellari? Et sub *quæst.* 3. versic. *ad quartam*; de dubio an à mandato executorio liceat cuilibet appellare pro paupertate, sicque remissivè ad plures declarationes, & limitationes; leges Sacc. *hoc tit.* q. 17. *limit.* 10. ubi colliges hujus dubii veram practicam.

Ad octavam quæstionis partem, An Appel- 23 lantes ab ordinationibus Pontificiis, sint per Bullam in cœnâ Domini excommunicati; & sic hæc quæstio posset tractari convenientiùs, *infrà sub capite Pastoralis*, §. *verum hoc Titulo*. Tamen hîc agimus de suspendendâ executione sententiæ

tentiæ, mediâ appellatione, & ordinatio-
num promulgatio, ad idem tendat; ideò li-
buit de hoc dubio hîc scribere, & respondeo
de appellationibus ab ordinationibus pontifi-
ciis, quatenus decretis à Pontifice, ut in spi-
ritualibus Domino nemini dubium erit incur-
rere in prædictam excommunicationem, quia
Pontifex Potest excommunicare appellantes à
suis mandatis, vel ordinationibus, quatenus
Pontificis sunt, ut omnes fatentur, dubium vero
est an idem procedat, quatenus est Dominus tem-
poralis.

24 Et in hoc ultimo dixerunt Reginaldus, *to-
mo* 1. *lib.* 9. *num.* 263. & Castrus Palaus, *tom.*6.
dispus. 3. *puncto* 3. *num.* 5. Sic à talibus ordina-
tionibus appellante, non incurrere in prædic-
tam excommunicationem; quia etsi ita appel-
lantes à mandatis Pontificiis injuriam irro-
gent si ipse in illis causis supremus Pontifex
sit sed cum id ex Pontificis munere, non in-
feratur, necessario, si quidem potest in il-
lis causis, alii Principi subjectus esse; ut pote,
qui sub ea conditione dominium tempora-
le concessit, non inquam videtur, ut Ponti-
fex in Bulla Cænæ comprehenderet prædictos
appellantes, cum sibi injuriam tantum per acci-
dens inferant.

25 At existimo etiam incurrere prædictam ex-
communicationem, quia Pontifex ob inju-
riam sibi factam in hac appellatione excom-
municationem profert; sed hæc injuria Ponti-
fici irrogatur per appellationem à quocunque
26 illius mandato: Ergo. † Tum quia Pontifex
potest etiam excommunicare subditos, quate-
nus est Dominus temporalis, sicut excommu-
nicat Piratas in suo mari Pontificio discurren-
tes; tum quia id cedit in ejus favorem; deni-
que quia excommunicatio in prædictâ Bullâ
fertur contra appellantes; absque ulla limita-
tione: ergo cum Pontifex uti queat omni sua
Jurisdictione, sive temporali; sive spirituali;
in pœnis imponendis: sequitur, ut sic appel-
lantes excommunicati censeantur, per prædic-
tam Bullam cænæ: docent, Bonacina, *tom.*
1. *disput.* 1. *quæst.* 3. *puncto* 2. *num.* 3. Diana,
p. 9. *tractat.* 7. *mis. ref.* 66. versic. *sed major*, &
in versic, *bis.*

27 Ad plures alias difficultates ejusdem Matri
respondebis, ex jam adductis interim videbis,
Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ tota* 2.
parte, Ubi de pluribus Dubiis concernentibus,
& abundè, Salgadus, *in suo tractat. de probatio-*
28 *ne Regia.* † Et quòd appellari à legis senten-
tiâ, non liceat; Docent Doctores per Textûm,
in *cap. reprehensibilis*, *hoc titulo*, Nec appella-
ri à pœna Juris; etsi appellare liceat à Ju-
dice, qui decernit locum habere pœnam le-
gis; item appellari posse, à mulcta, de quo
tradit Pichardus, *in manud. p.* 4. §. 14. *à*
numero 4. Ubi *numero* 6. ait, ut liceat ap-
pellari à Judice, Qui sententiam, sive pœnam
legis excedit; & adjunges quæ adduxi, *suprà*
in cap. 3. *quæst.* 7. *in fine*, De hac appellatio-
ne, & de differentia pœnæ mulctæ. † Et de
pluribus aliis casibus leges Marantam, *de or-*
dine judicior. p. 6. *tit. de appellation. à*
num. 169. Covarruvias cum aliis, *pract. cap.* 23.
num. 6. Petrum Gregorium, *syntagmat. juris*,
cap. 2. *num.* 11. Farinac. *in praxi*, *q.* 101. *per*
totam, Tuschum, *littera*, *A*, *conclus.* 402. 403.
Caldam, *in l. si Curatorem*, versic. *per quos pristi-*
num, n. 31. Rebuffum, *in constit. regal. tom.* 3. *art.*
8. *Glossa* 2. & allegant alios, Pichardus, *in ma-*
nud. dict. p. 4. §. 1. *nu.* 5. Bernard. Diez, *reg.* 35.
& 38. Anton. Gomez, 3. *tom. variar. cap.* 3.
num. 31. Paz. *in praxi*, *tom.* 1. *p.* 6. *in proœmio*,
nu. 17. Donellus, *lib.* 28. *commentariorum*, *c.* 6.
Speculator, *de appellat.* §. *in quibus*, & aliis
communiter.

Notabis inquam quòd Jus appellandi, quoad 30
utrumque effectum aufertur Spoliatori manifes-
to, *cap. Romana* 1 §. *præterea de appellation.* se-
quitur per eum, Romanus, *cons.* 324. *num.* 33.
Pichardus, *in manud. p.* 4. §. 12. *n.* 6. *in fine*;
& probatur ex his, quæ longè dixi, *in toto tit. de*
restit. spoliat.

Et An appellari liceat à latâ sententiâ super 31
remedio, *cap. reintegranda* 3. *quæst.* 1. Dixi, *su-*
prà in cap. sæpe de restitutione spoliatorum, *quæst.*
4. versic. *ad secundam.*

Et Riccius, *collect.* 1530. ad Glossam, in jam 32
sæpius relata, *l.* 1. *Cod. si de moment.* Tradit re-
gulam, quòd licèt à possessorio denegatur ap-
pellatio: Tamen admitti in integrum restitutio-
nem: sicque testatur decisum in Rotâ Romanâ
Cardinalis Puteus, *in decis.* 1. *lib.* 1. Plenissi-
mè Capella Tholosana. Ubi bona additio, *in de-*
cis. 106. Et ampliatur, ut detur in spolio, sicut
datur appellatio; de Afflictis, *in decis.* 169. Ca-
valcanus, *in decisione* 44. *p.* 1. & conceditur etiam
in casibus, ubi prohibetur reclamari, supplicari;
& recurri: Refert decisum Cæsar. Barz. *in de-*
cis. Bonon. 74. Riccius supra limitat in possesso-
rio summarissimo, de quo, *suprà sub quæst.* 2.
in fine. Et quando possessorium inferret plenè
damnum; secus si enormissimum ibi eum videbis
cum aliis.

Alios casus, à quibus appellare non licet con- 33
gerit Andreas Valensis, *in Rubr. hic toto*, §. 4.
de quibus, *suprà*, *&* *infra sub hoc tit.* De aliis
dico, *infra sub cap.* 17. versic. *& confirmatur.* 1.
& versic. *confirmatur secundò.*

AD TEXTUM

IN CAPITE XII.

Super Eo, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Appellari potest secundùm canones ante, & post litem contestatam, & in prolatione sententiæ, & post.*

2 *Recusatio, & appellatio æquiparantur, re-missivè.*

3 *Terminus assignatus ad causam decidendam, incipit à præsentatione rescripti.*

4 *Dies interpositæ appellationis non computatur in tempore statuto ad eam prosequendam.*

5 *Jurisdictio Judici acquiritur per præsentationem rescripti, aut privilegii, nec datur in actu ante exceptionem, numero 7. & 8.*

6 *Delegatus nullius causæ habet potestatem, ante litterarum præstationem.*

8 *Litterarum originalium præsentatio debet fieri, vel aliàs authenticarum; ita ut Transumptum non sufficiat.*

1 HUjus Textûs Littera claudit tres conclusiones. Prima, quòd secundùm Canones appellari potest ante, & post litis contestationem, & in prolatione sententiæ & post. Occasione hujus potest longè agi de appellatione ab interlocutoriâ sententiâ seu gravaminibus, qualia sunt tortura, Judicis incompetentia, & alia, quæ licet colligere, ex *l. intra*, *& l.* 39. *ff. de minoribus*, *l. arbitrio*, *ff. qui satisdare cogantur*, *l.* 2. *Cod. ut lite pend.* ex Rebuffo, *in tract. de sent. & re Judic. Glossa* 1. *à num.* 10. Dueñas *reg.* 42. Marantâ *in praxi sub hoc tit. p.* 6. *à numero* 269. Lanceloto, *de attent.* 2. *p. cap.* 12. *limit.* 1. *numero* 57. Mynsing. *cent. observat.* 5. Remin. *cons.* 68. *lib.* 5. *& cons.* 1. *numero* 4. *lib.* 4. Rotâ *decis.* 429. in *novis.* Menochio', *de retinenda, rem.* 4. *à num.* 810. *usque ad* 826. sed quia latè dixerim, *sub cap. exhibita* 19. *& cap. venerabilis* 20. *de judiciis.* De differentia inter jus civile, & Canonicum, & quid in praxi, & per Tridentinum sit statutum & nonnulla hic scribat Balboa, & latè, *in cap. ut debitus honor*, *hoc tit.* Ideò amplius non insisto in explanatione prædictæ conclusionis. Et quænam sit de jure differentia, in proponendâ appellatione ab interlocutoriâ, & à deffinitivâ, cum multis retuli, *suprà sub Rubrica hujus tituli*, *quæst.* 5. versiculo, *ad quartam*, quæ omnia conducunt pro enodatione prædictæ primæ conclusionis.

2 Secunda verò conclusio deducitur, ex versic. *in causis*, ubi videtur, ut recusatio, & appellatio æquiparantur; sed quia de hac æquiparatione jam dixerim, *suprà*, *in cap.* 4. *de foro competenti*, *quæst.* 41. Et de totâ materiâ recusationis, *ibi*, *à quæstione* 1. Ideo non insisto.

3 Tertia autem conclusio est, quòd terminus seu tempus assignatum ad causam decidendam, incipit currere à tempore præsentationis rescripti: sic colligitur, ex versic. *si autem*, ex quo de tribus inquiri potest. Primùm, de tempore intra quod debet procedi in causâ appellationis; & sic repetes dicta *suprà in cap.* 4. *cap.* 5. *& cap.* 8. *hoc tit.* Secundùm, de illo dubio, An dies termini computetur in terminum? De quo dubio Barbosa, *hic num.* 7. Ubi affirmat non computari, de quo jam Ego latè dixi, *in cap.* 1. *de dilationibus*, *quæst.* 10. & *ibi*, in versic. *ad tertiam*, Agi tempus dilationis concessæ à Judice,
4 vel ab homine, à quo tempore currat. † Itaque ex ibi adductis ad propositum nostri Textûs, Dico quòd dies interpositæ appellationis, non computatur in tempore statuto ad eam prosequendam, Tyraquell. *in tractat. cessante causa*, *num.* 82. Guttierrez *pract. lib.* 1. *quæst.* 108. Guido Papa, *decis.* 436. *num.* 3. Socinus, *reg.* 127.
5 versic. *septima fallit*, Barbosa, *hic n. fin.* † Tertiùm, & ultimom, agi poterit de eo dubio, An rescriptum valeat à tempore præsentationis, tempore ejus datæ? Cujos occasione applicabis materiam Textûs, *in cap. cæterum*, *cap. capitulum sancta Crucis de rescriptis*, *cap.* 2. *de officio deleg.* Et sic Barbosa, *hic n.* 4. 5. *&* 6. Dixit quòd Jurisdictio est acquisita Judici per præsentatio-
6 nem rescripti, aut privilegii. † Et quòd delegatus nullius causæ habet potestatem, aut exercitium ante litterarum præsentationem. † Nec 7
Jurisdictionem in actu ante expeditionem: Videbis quæ congerunt Nicolaus Garcia, *de benef. p.* 6. *cap.* 2. *à n.* 7. *&* 61. Molina, *de justitia tomo* 3. *disput.* 599. *num.* Salgadus latè, *de protectione regiâ ram.* 1. *p.* 4. *cap.* 6. *ex num.* 43. *& numero* 6. Ubi per totum caput, leges multa de Executore carente Jurisdictione, Addens idem procedere in quolibet Delegato, ut ante præsentatas litteras delegatorias non habeat exercitium Jurisdictionis, Probat, *à num.* 61. cum infinitis. † Et quòd debeat fieri præsentatio litterarum originalium, vel aliàs authenticarum, nec sufficiat transumptum factum à Notario, seu subscripta, expendit Garcia, *dict.* 6. *p. cap.* 2. *à num.* 16. De quo Ego dixi latè in quadam allegatione juridicâ, pro Ecclesiâ Asturicens. cùm essem ibi, Canonicus Doctoralis; ne reciperetur D. Didacus Salcedo Beancos in gubernium, & administrationem Episcopatûs, etiam cum schedulâ, & provisione Regiâ Regis Philippi IV. & ejus Consilii de Camerâ anno 1640. testificante de expeditione litterarum Episcopatûs illius, ad quem ipse Don Didacus fuit electus; & sic donec se ad Capitulum præsentavit cum litteris originalibus, non fuit admissus ad exercitium Jurisdictionis: Et applicabis dicta, *infra in cap. ut nostrum* 56. *quæstion.* 3. versiculo, *ad secundam*: Et quæ notæ, *sub cap.* 9. *&* 15. de electione.

AD TEXTUM

IN CAPITE XIII.

Pervenit, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

DE hujus Textûs intellectu, cùm, §. *verum*, *cap. pastoralis*, *hoc titulo*, ibi Dico quatenus agitur de effectibus appellationis interpositæ ab occulto seu publico excommunicato, propter injuriam, & manus violentas injectas in Clericum convento in Judicium; & interim applicabis quod dixi, *suprà in Rubrica hoc tit. quæst.* 1. versic. *ad secundam*, Ubi egi de dubio, An liceat excommunicato appellare? Et applicabis pleraque dicta, *suprà in cap. intelleximus* 6. *de Judiciis*, *& in cap. ad probandum* 24. *de senten. & Re Judicatâ*, quæ proportionaliter faciunt: Et vide *infrà c. seq.* ubi de Notorio.

AD

AD TEXTUM IN CAPITE XIV.

Consuluit, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio non datur in notoriis : fallit in devolutivo effectu, n. 4. in nonnullis aliis, in quibus admittitur, n. 5. 6. 7. 8. 10.*

3 *Notorium quid? Et de quæstionibus super Notorio?* remissivè.

9 *Appellatio admittitur in manifestis.*

10 *Appellatio non admittitur in Notorio præsumpto juris, & fictionis, prout surgit a facto Notorio, & n. 11.*

11 *Condemnatus ex præsumptione juris, & de jure appellat. Non si ex sola præsumptione juris.*

12 *Notorius Delinquens dicitur captus in flagranti delicto ; & non potest appellare.*

13 *Citari debet pars, quando profertur sententia declaratoria pœnæ incursa, nisi timeatur de fugâ num. 15.*

14 *Excommunicatio lata sine citatione & sine monitione tenet, sed non ejus declaratoria sententia, nisi sit super Notorio?*

1 Littera hujus Textûs, quatenus consimilem
habet resolutionem de excommunicato Appellante, exornabis, ut *in c. 13. præcedenti*, de intellectu hujus Textûs dixi, *in cap. 1. de causa possessionis, & propriet. quæstion. 1. num. 24.*

2 Et quia ibi, in versic. *Sed cùm multa dicantur Notoria, quæ non possunt, probibere debes, ne quod dubium est pro Notorio videaris habere* : Quare præter plura, quæ tradit, *hîc* Barbosa cum multis, *à num. 2. ad* 8. Ubi ponit conclusionem, quod in Notoriis non datur appellatio, de quo latissimè Salgadus, *de protectione Regiâ p. 3. tom. 1. cap. 14. à num. 54.* Sigism. Scaccia, *de judiciis causar. lib. 1. cap. 97. num. 119. & hoc tract. de appellationibus, quæst. 17. limit. 1. à num. 1.* Dueñas, *reg. 32. num. 12. limit. 2.* Antonius Gregorius, *tom. 3. variarum cap. 1. num. 47.* Clarus, *in praxi, §. fin. num. 94.* versic. *solet etiam dici*, Lancelotus, *de attentat. p. 2. cap. 12. limit. 9. num. 1.* Maranta, *de ordin. judic. p. 3. part. 6. princ. quæst. 2. num. 125.* Ca-
3 pr. *in tract. de Notorio membro 4. n. 95.* † Ad
quæstionem de Notorio Gratianus, *reg. 29. & 63. num. 7. & 8. num. 5.* Et de Notorio excommunicato; An vitando absque denunciatione? Covarruvias *in c. alma mater p. 1. §. 2. à nu. 8.* versic. *quinto*, in medio, & ad aliud, *in dict. §. 2. à num. 8.* versic. *quinto* : ubi etiam de Notorio excommunicato vitando in principio, Et de Notoriis videbis quæ congero, *in c. vestra de cohabitatione Clericorum* : Item ad propositum applicabis dicta, *sup. in Rubr. quæst. 4. à n. 1.* Et versiculo, *ad secundam*, ubi An contumax audiatur appellans? Item An admittatur appellatio à Reo convicto, & confesso? (In quibus adest Notorium.)

Fermosin, de Exceptionibus,

Tamen prædictam regulam limitant Rela- 4
ti, ut non procedat quoad effectum devolutivum, in qua appellatio procedet : sic Lancelotus, *suprà numero 3. in fine*, Scaccia,
numero 9. † Dicentes etiam, *numero* 1. & 5
65. & Salgado, *suprà numero 65.* ut etiam
possit appellari à declaratione Notorii. † Et 6
item si in appellatione exprimatur causâ, quæ habeat offuscare rationabiliter Notorium, Scaccia, *numero* 93. Salgado, *numero* 60. Farinacius, *quæst.* 101. *in praxi, numero* 64. Idem docet Valensis, *in Rubr. hic numero* 8. Ex hoc nostro Textu ex Glossa, *in c. Romana 3. §. sin autem, hoc tit. lib.* 6. Quia constat Reum condemnatum da crimine Notorio, si appellet tantùm appellare differendæ pœnæ causa, quod admitti non debet, cùm dicat, Pontifex, *in c. eum speciali 6. §. porro, hoc tit.* appellationem non esse remedium ad iniquitatis defensionem, sed ad præsidium innocentiæ, ut
jam in Rubricâ, dixi. † Dicunt etiam posse 7
appellari ab excessu pœnæ, etiam in notoriis, Salgado, *dicto c. 14. num.* 62. Farinac. *numero* 110. versic. *sub limita.* 4. Scaccia, *dict. limitatio-*
ne 4. nu. 96. † Item quod Appellans auditur in 8
notorio probationis, & in notorio Juris, & in notorio per famam, Barbosa, *hîc num.* 7. cum Lanceloto, Rotâ, Farinacio, & aliis, *ubi su-*
prà. † Item docet, *num.* 8. dari appellationem 9
in manifestis, cum sit aliud Notorium, aliud manifestum, ut tradunt, Scaccia, *dict. limit. 4. num.* 10. Salgado, *dict. c. 14. n.* 64. Ruginel. *de appellation. §. 2. cap. 3.* in verbo, *manifestum, num.* 598.

Aliqua notavi ad Textum nostrum, *in c. 5.* 10
§. præterea, ubi quoad Latrones, & publici criminosi appellantes non audiantur: Et Scaccia, *de appellation. dict. quæstion. 47. limit. 4. numero* 86. resolvit quòd in notorio præsumptionis, & fictionis; prout surgit à facto noto-
rio, non admittitur appellatio, † Item, *nu-* 11
mero 87. Tenet quòd Condemnatus præsumptione juris, & de jure appellat; non autem si sit condemnatus ex solâ præsumptione Juris, sic Farinacius, *in praxi dict. quæst. 101. nu.* 124. Menochius, *de præsumptionibus, lib. 1. præsumptione 76. num. 1. & 2.* Ruginel. *in hoc tit. §. 2. cap. 3.* verbo; *præsumptio, n.* 829. Et de differentiâ harum præsumptionem dixi, *in c. 1. & 2. suprà de præsumpt.*

Cùmque Captus in flagranti delicto dica- 12
tur notorius Delinquens, ideò illum appellare non posse; Docent Cornaz. *decision. Lucens.* 193. *sub numero quarto*, versiculo, *tertio*, Marchesanus, *de commis. in commis. appell. pend. p. 2. cap. 2. sub numero* 33. Scaccia, *dict. limit. 4. numero* 88. Et probatur ex *dicto §. præterea, cap. 5. hoc titulo.* Et ex his, quæ adduxi, *in Rubrica, quæstione quarta*, sub versiculo, *ad secundam*, sub verbo *tertio.* Ubi numeravi personas, quæ ratione delictorum appellare nequeunt.

Item applicabis ad hoc Textus quæstio- 13
nem, de qua, *suprà in Rubrica quæstione secunda, à numero 1.* An liceat appellare à sententiâ latâ, secundùm opinionem probabilem? Et aliam quæstionem, An liceat appellare casu dubio? De qua dixi. Item applicabis quæ tradit, Riccius, *collect.* 869. Ubi probat ex Glossa celebri, *in clementinâ præsenti de censibus*, quod debet

Pars citari, quando profertur sententia declara-
14 toria pœnæ incursæ, † Adeo ut etsi excommunicatio lata sine citatione, & sine monitione, vel Juris ordine, teneat, quamvis injusta, *cap.* 1. *causa* 11. *quæst.* 3. Tamen si non præcessit partis citatio, erit nulla ipsa sententia declaratoria excommunicationis à Jure lata, nisi declaratoria excommmunicationis fiat super excessu Notorio, quia tunc non erit opus citare excommunicatum, Balbus, *in dec.* 39. Quam notat Riccius, ad Textum, *in cap. venit.* proxime præcedenti, cujus decesio est similis deci-
15 sioni nostræ. † Et addit etiam Riccius procedere conclusionem, nisi sit dubium de fugâ citandi, quia tunc potest declarari incurrisse pœnam omissâ citatione, ipse, *in decis. curiæ Archiepisc. Neap.* 122. Quam reponit ad originale dictum Panormit. *in cap. cum non ab homine de judiciis in* 12. *columna.* Et hæc Ego addo pro ampliatione, An appellatione mittatur à pœna legali, seu à mulctâ, vel à declaratione illius incursûs? Secundùm dicta, *suprà in dicto cap.* 3. *hoc tit.* versiculo, *ad tertiam*, & in versiculo, *ad ultimam.*

16 Et ad Textum nostrum, in versic. *illos autem, qui appellant à præsentia tua cogere debes intra tempus conveniens appellationem prosequi, &c.* applicabis quæ latè dixi *in c.* 4. *c.* 5. *c.* 8. de tempore, intra quod appellans debeat prosequi & finire causam.

AD TEXTUM
IN CAPITE XV.
Sugestum, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

2 *Frivolæ appellationes, & calumniosæ, non admittuntur; imò regulariter à judice possunt rejici, & ad ulteriora progredi, absque vitio attentatorum.*

1 IN Textu isto agunt Doctores de appellatione per iter arripientes ad Papam, de quo dico latè, *infrà in c. unico de clerici peregrinantibus.* Per verba hujus Textûs agi quit de institutione, & naturâ appellationis; & quod præsidium innocentiæ est stabilita, de quo in principio Rubricæ hujus tituli, & alibi, & & cum multis movet; *hic* Barbosa, *nu.* 3. & 4. in verbo *ad præsidium.*

2 Et in versic. *adversarii ejus*, de comprimenda malitiâ eorum, qui impediunt Appellantes: potest per hunc versiculum disputari, de quo alibi, & Doctores per Textum *in c. cùm de appellationibus* 5. *hoc tit.* Per quem appellationes frivolæ, & calumniosæ non admittuntur, imò regulariter à Judice possunt rejici, & ad ulteriora procedi, absque vitio attentatorum, Ofascus *decision.* 5. *num.* 8. Farinacius, *in praxi criminal. quæst numero* 23. Mascardus, *de probationibus conclusione* 148. *numero* 31. Est applicabis quæstionem, de qua, *suprà*, in Rubrica, An appellans probare debeat se justè appellasse, & perperam fuisse Judicatam? *Ibi, quæst.* 1. versic. *ad secundam.*

Et in versic. *in vocem*, Glossa ibi notat, 3
quòd regulariter appellatio proponitur coram Judice à quo; ita ut si coram eo non sit interposita, appellatio sit nulla de hoc plura dixi in principio Rubricæ, & *sub c.* 4. 5. & 8. *hoc tit.* Docent Guttierez, *lib.* 1. *pract. quæst.* 102. *numer.* 1. Scaccia, *de appell. quæst.* 6. *numero* 6. Cum aliis Barbosa, *hic numero fin.* & *infra c. ut debitus.*

Quo tempore Appellans, debeat se præsen- 4
tare ad Judicem, ad quem appellat, etiam idem Guttierrez, *quæst.* 103. ad aliam, *quæstione* 104. De quibus dixi sub dictis Juribus, & in Rubricâ, *quæst.* 5. Ubi de libellis dimissoriis, & quando Appellans, debeat se præsentare cum Apostolis, hoc est testimonio appellationis, & nunquid si se non præsentet, dicatur appellatio deserta; Idem Guttierrez *dict. quæst.* 104. De quo etiam in locis adductis.

QUÆSTIO I.

An appellatio possit interponi Judice à quo absente? Et an frivolè appellans puniatur, & à quo Judice: Quid in criminalibus?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio debet proponi coram judice à quo, ne ulteriùs procedat; aliàs ab eo facta, ut attentata revocentur: Et quid amplius proponatur, num.* 1. *fallit Judice absente, num.* 2.

3 *Appellatio judice à quo absente, rectè coram honestis personis proponitur, & coram Judice ad quem, Judici, & Parti intimandam, n.* 4.

5 *Absens, ut dicatur Judex ad appellandum satis est ut requiratur in loco publico.*

6 *Appellatio incipit effectum habere à tempore, quo Judici à quo est intimata.*

7 *Appellatio valet, Judice absente, quando Quis ob ejus motum non auderet in ejus appellare præsentiâ; & tunc Judici, non est necesse intimari.*

8 *Appellatio extrajudicialis in absentiâ Adversarii debet intra mensem ei, vel ejus Procuratori intimari.*

9 *Appellatio à sententiâ latâ à pluribus Judicibus debet omnibus intimari, aut eorum majori Parti, quòd si nequeat haberi aliter fiet, n.* 10. 11. 12.

13 *Appellatio non sufficit porrigi in Tribunali, sine Judicis præsentiâ.*

14 *Frivolè ac temerè, seu calumniosè non auditur, Appellans imò punitur, & qualiter antiquitus & hodie? n.* 15. 16. 17.

16 L. ab executione, §. fine, Codice quorum appellationes non recipiantur.

17 *Appellans temerè, à quo Judice puniatur, numero* 19. *& punitur extra ordinem à Judice*

à

à quo, num. 22. & potest à Judice ad quem, num. 23.

19 *Appellandum est enim reverentiâ Judicis à quo num. 20.*

20 *Honor debitus Judicibus, ' est exhibendus.*

21 *Injuria Judicis, est ab eo recedere.*

24 *Appellans injustè, & cum convitio Judicis, ultra pœnam illatæ injuriæ æstimandam secundùm qualitatem Judicis: venit puniendus pœnâ decem* MARAPETINORUM *aureorum; id est sexcentorum, numero 28.*

33 MARAPETINUS *aureus, valebat sex, tempore Regis Alfonsi, decimi hodie, decem, n. 26. & in praxi quilibet valet sexaginta, numero 27.*

L. fin. in fine, Cod. quando provocare non est necesse, n. 29.

29 *Judex à quo injustè appellatum est, habet adversus Appellantem actionem injuriarum.*

30 *Appellans frivolè in criminalibus, Num puniatur ut in civilibus?*

1 AD primam quæstionis partem, de qua solent dubitare Doctores, per Textum, *in cap. ut debitus honor* 49. *hoc tit.* Ubi Balboa, n. 37. per Textum nostrum, *n.* 37. Ut respondeam, adverto, ut jam; *suprà in Rubrica*, Dixi, & *sub cap.* 4. & 5. *hoc tit.* appellationem esse proponendam ab Appellante coram Judice à quo appellat, & coram eo, qui sententiam tulit, quia illi debet innotescere appellatio, ad hoc, ut ulterius non procedat, etsi processerit revocentur per eum acta, tanquam attentata: docent Andreas Valensis, *in Rubrica hîc* §. 5. n. 1. Mandosius, *in additionibus ad Lapum, allegatione* 38. verbo, *in præsentia*, Rota in unâ Salarnitatâ contributionis 14. Novembris 1614. coram Dieno Zerto, apud Ferinacium, *decis.* 594. *n.* 2. *p.* 2. *recent. praxis Episcop. p.* 1. verbo, *appellatio*, §. 3. *pag.* 20. Ubi etiam per Textum, *in cap. dilecti el* 2. *hoc tit.* Dicit sufficere appellare de facto; id est per arreptionem itineris ad superiorem, & ita se vidisse practicari in multis curiis metropolitanis. Sed tutius esse practicari Textum, *in d. c. ut debitus.*

2 Per quem dicit Maranta, *de ordine Judicior. p.* 6. *hoc tit. nu.* 153. Non solùm appellatioem debere opponi coram Judice à quo, sed causas gravaminis, specialiter idem Maranta, *num.* 133. Lancelot. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *de attentatis, & innovatis appellat. pendente, ampliat.* 15. *princip.* 1. & *limit.* 50. *numero* 184. versic. *tertia causa*, Joannes Ferratus, *in hoc tit. lib.* 2. *cap.* 3. *numero* 130. *vers. fin.* Sigismund. Scaccia, *eodem tit. quæst.* 6. *à princ.* Vestrius, *in praxi, lib.* 7. *cap.* 3. *numero* 27. obi Gravat. *in additionibus, numero* 57. Nicol. *in concordantiis Gloss. concord.* 6. *fallent.* 54. *numero* 85. Et prædicta conclusio comprobatur etiam ex Textu *in cap. bidnum* 29. 2. *quæst.* 6. & *in clement.* 1. *hoc tit.* & resolvunt præter ordinarios, *ibi decem*, & in nostro, Textu Capella Tholosana, *decis.* 428. Paz. *in praxi* 6. *p. tom.* 1. *in proœmio, n.* 53. & relati à Guttierez, *in pract. lib.* 1. *quæst.* 101. & probatur, ex *l.* 22. *tit.* 23. *p.* 3. ibi, *Equando diere el escrito debele le erante el Juez.*

3 Tamen prædicta conclusio limitatur, in ca- *Fermosin. de Exceptionibus.* su, quo Judex ipse haberi non possit; Nam tunc bene Juxta propositum in quæstione, Judice à quo absente, poterit ab Appellante gravato, seu Condemnato appellatio proponi: docent relati, & præter illos, Guid. Papa *in decis.* 436. Mandosius, *dicta allegatione* 38. in versiculo, *si quis*, Andreas Valensis, *in dict.* §. 5. *num.* 2. Gravat. ad Vestrium, *lib.* 7. *in praxi, cap.* 3. *num.* 58. in versic. *caterum*: latè Sigism. Scaccia, *suprà, hoc titulo, dictâ quæstione* 6. *numero* 18. Barbosa, *in dicto cap. ut debitus honor num.* 5. *post medium*, Balboa, *ibi, dict. num.* 38. versiculo, *qua Doctrina.* Ubi dicit eo casu Judice absente, coram honestis personis rectè appellationum proponi posse, ut *in dicto cap. bidnum* 2. *quæstione* 6. *l.* 1. §. *si quis ipsius, ff. quando appellandum sit*, Glossa celebris, *in clement.* 1. *hoc titulo*, verbo, *appellandum*, & verbo, *majori*, & relati à Paz. *Suprà, numero* 53.

Et addunt Scaccia, *dicta quæstione* 6. *à numero* 31. idem Valensis, *dicto numero* 2. posse 4
etiam eam appellationem coram superiore Judice ad quem, proponi utrique, & Judici, & parti intimandam ad hoc, ut suspendatur Jurisdictio Judicis à quo, nisi aliter ad eorum notitiam pervenerit, ut latè prosequitur idem, Scaccia *suprà.* † Qui etiam *dicta quæstione* 6. *numero* 19. Addit, quod, ut dicatur 5
Judicis præsentiam haberi non posse, non sit requirendus Judex in horto, vel in villa, sed satis esse, quod perquiratur in loco publico.

Limitatur eadem prædicta conclusio, etiam 6
quando appellatio, absente judice, interposita, postea eidem intimatur ex dictis: Argumento, Textûs nostri, in illis verbis, *appellationi ejus non deferas*, & *ibi*, Decius, *num.* 4. Balboa, *in dicto cap. ut debitus dict. num.* 38. verficulo, *secundo.* Ubi ait hanc appellationem ex tunc incipere effectum habere, ex quo judici à quo sit intimata, ut ostendunt Francus, *in cap. fin. hoc tit.* Butrius, *hic num.* 3. Lappus, *dictâ alleg.* 38.

Tertio limitatur prædicta conclusio, Quan- 7
do scilicet propter metum judicis, non auderet Quis in ipsius præsentiâ appellare, juxta Textum, *in cap. fin. hoc tit.* de qua, *ibi*, Dico, quia tunc absente judice, valet appellatio, ut probant jura, ibi referenda, ut docent Balboa, *in dict. cap. ut debitus dict. numero* 38. *in fine, vers.* 3. Valensis, *qui dict.* §. 5. *in Rubricâ numero* 2. *in fine*, Ait quòd talis appellatio non est necesse, ut in tali casu judici absenti intimetur.

Sed similiter addit, *ex clement. causam* 3. *de* 8
electione, ut appelletur extrajudicialiter in absentiâ Adversarii, debet intra mensem ei, vel ejus Procuratori intimari.

Unde pro ampliatione prædictæ assertio- 9
nis quid faciendum, Quando plures Judices de causâ cognoverint, & sententiam dixerint; ad quod respondeo, ut debeat Appellans coram omnibus simul collectis, vel si omnium copia haberi non possit coram singulis, vel majori parte ipsorum separatim appellari, *dicta clement.* 1. *hoc titulo*, ubi cum pluribus, Barbosa, Scaccia, *hoc titulo, dicta quæstione* 6. *numero* 2. Valensis, *in Rubrica dicto* §. 5. *sub numero* 1. † Ubi addit 10
Tt 3 quòd

quòd ſi nequidem majoris copia nequeat ha-
beri, ſufficiat appellare coram eo, vel iis quo-
rùm, vel cujus copia haberi poteſt, adjectâ
11 proteſtatione. † Verùm ſi denique nullius à
copia haberi nequeat, aut etiam coram Judi-
ce à quo, ob juſtum metum appellare non
audeat tunc proteſtatione ſuper hoc interpoſi-
râ, & cauſis appellationis in genere expreſſis
coram probis Viris, vel coram Notario, &
Teſtibus: etiam extrajudicialiter appellare, ex
d. c. fin. & *ibi*, Gloſſa, & Franco, *hoc tit.*
12 † Vel adire Judicem ad quem porrigendo ei
appellationem ſuam.

13 Imò relatam concluſionem declarat, Scac-
cia, *dict. quaſt.* 6. *hoc tit. n.* 4. Ut non ſuſ-
ficiat porrigere, ſeu interponere appellationem,
in Tribunali Judicis, ſine præſentia ipſius Ju-
dicis: tradit ex eo Barboſa, *in dict. cap. ut
debitus*, *ſub dict. num.* 5. verſiculo, *extendit
ſecundo.*

14 Ad ſecundam quæſtionis partem, quæ col-
ligitur ex dicto verſiculo, *Adverſarii*, An fri-
volè Appellans puniatur? Ut exactiùs tractes, ad-
junges quæ ſolent Doctores docere, de pœnâ
temerè Litigantium, De quo aliquid dixi, *ſu-
prà in cap.* 3. & 4. *de Juramento calumniæ*,
quaſt. 6. Ubi videbis: Quo ſuppoſito; jam in
terminis ad dubium reſpondeo, ut non ſolùm
malitiosè, ſivè ſrivolè, aut temerè, atque ca-
lumniosè Appellans, non audiatur. Verùm
quòd plectatur, & comprimatur, oſtenditur
ſiquidem Jure Civili variis pœnis diſtinctione
temporis temerè Appellantes affecit; Olim ve-
rò eos urgebat ad ſolutionem, quam ſe ſolu-
turos tempore appellationis expendebant, conſ-
15 tat ex Paulo V. *ſenteut. tit.* 33. † Poſt modum
eo Jure antiquato Diocletianus leviori pœ-
nâ plecti juſſit, *in l. eos*, §. *ne temere*, *Cod.
hoc tit.* Quam proinde arbitrariam cum Accurſio
16 rectè crediderunt omnes, *ibi.* † Et ad 50. auri
libras extendendam putaverunt, Ferrar. *tract.
de appellat. lib.* 2. *cap.* 2. Montalb. *de except.
art.* 24. *n.* 2. boc pertinere exiſtimantes, Tex-
tum; *in l. ab executione*, §. *fin. Cod. quorum appel-
lat.* in qua ſententia perſtitit, Petrus Gregorius,
ſyntagm. cap. 2. *lib.* 50. verùm Pichardus, *in ma-
nud. ad praxim*, *p.* 4. §. 25. *fin.* Wames. *in cap.*
2. *hoc tit. nu.* 8. Menochius, *de arbitrariis*
449. *n.* 4. & 5. Prædictam legem non procede-
re ultra ſpeciem ibi propoſitam dicunt.

De Jure autem noſtro Canonico, & Regio
17 ſolùm in expenſis carpitur, & comprimitur Ap-
pellantis malitioſa appellatio, *cap. reprehenſibi-
lis dicto cap. ut debitus honor*, *hoc tit.* Docto-
res; quod idem eſt de noſtro Jure Regio, ex *l.* 9.
tit. 16. *l.* 3. *ordinam. l.* 7. *tit.* 17. *l.* 1. *tit.* 22. *lib.*
4. *recopilationis*, ſive in exordio litis, ſive poſt
facto malitioſe ſe gerat appellans: tradunt Aze-
vedus, *in prædictis locis*, Pichardus, cum mul-
tis, *ubi ſuprà*, Videndus & etiam videbis quæ
Ego adduxi, *ſuprà in cap. finem litibus de dolo &
contumacia*, Ubi de aliqua, quando Quis poſſit ap-
pellare à factâ condemnatione expenſarum, &
quando victor appellare queat à Judice victum
in expenſis non condemnante, vel ab expenſis
abſolvente: aliqua notavi inter quæſtiones ante
principium Rubricæ hujus tituli ſignatas: Vide-
bis nonnulla, *infrà*, in verſiculo, *ad quartam*,
& videbis Scacciam, *de appellat. q.* 2. *n.* 52.
verſic. *at appellatio*, & in verſic. *ſe quid-
quid.*

Ad tertiam quæſtionis partem, à quo Judi- 18
ce temerè Appellans ſit plectendus. Et Reſ-
pondeo, ex latè adductis, *ſuprà in cap.* 4. & 5.
ab ipſo Judice, à quo temerè appellavit, poſ-
ſe puniri, quia ei irrogavit injuriam & à Ju-
dice ad quem, qui cognoſcit de appellatione.

Et confirmatur ex Doctrinâ Textûs, *in dict.* 19
cap. ut debitus 59. *hoc tit. in princip.* Ex quo
infertur eſſe appellandum cum reverentiâ Judi-
cis à quo, *l. illud* 8. *ff. hoc tit*, *l. Judici* 42.
ff. de injuriis, *l.* 26. *p.* 3. & *ibi*, Gregorius,
Gloſſa 1. *l.* 12. *tit.* 16. *lib.* 3. *ordinamenti*, *l.*
12. *tit.* 18. *libro* 4. *compilat.* Ubi Azeved. Paz.
in praxi p. 6. *tom.* 1. *in proœmio*, *num.* 45.
† Cùmque Judicibus debitus honor ſit exhiben- 20
dus; ita, ut ab eis proceſſus ſine expreſſione
Juſtæ, & rationabilis cauſæ non auferatur, quia
ſi adhuc frivola, & injuſta appellatio ſufficeret
fruſtra Juriſdictio injuria afficeretur Judex, nec
ipſi debitus ſervaretur honor ex *l. fin. in fine*,
Cod. quando provocare non eſt neceſſe. † Et 21
quod à Judice recedere, ſit reperta illius in-
juria, ex noſtro Textu, & ex *l. Litigatores* 11.
in princip. ff. de receptis arbitris. † Ergo ſi 22
Appellans Judici à quo appellavit debitum ho-
norem non ſervavit, ſeu detulerit injuſtè, aut
frivolè appellando, debet extra ordinem puni-
ri, ſecundùm Bartol. *in l. illud*, *ff. hoc tit.*
Gregorius Lopez, *in l.* 16. *tit.* 23. *p.* 3. *Gloſſa* 1.
Imò eo caſu ex ſententia Angeli, *in d. l. il-
lud*, poterit Appellans puniri à Judice à quo qua-
ſi eo caſu contra illum procedat ex novâ cauſâ,
cùm injuria ei facta in Judicio injuſtè appellan-
do, ſit notoria, *cap.* 1. *de pœnis*, *lib.* 6. Bal-
dus *in l. unica*, n. 2. *Cod. nequis in propria cauſa*,
Avendanus, *de exequend.* 1. *p. cap.* 1. *n.* 14. Bal-
boa, *in dict. cap. ut debitus*, *n.* 2. & 3. Ubi etiam
dicit à Judice ad quem appellavit, poſſe Ap-
pellantem puniri: videbis quæ congerit, Bar-
boſa, *in dict. cap. ut debitus*, *n.* 2. & 3.

Ita injuſtè Appellans de jure antiquo punie- 23
batur; nunc verò ſecundùm praxim aliter obſer-
vatur; ſi quidem Appellans cum injuria, & con-
vicio judicis, ultra pœnam extraordinariam illa-
tæ injuriæ, ſecundùm qualitatem Iudicis æſti-
mandam, puniendus venit pœnâ decem MARA-
PETINORUM, ex verbis Textûs *in l.* 12. *tit.* 18.
lib. 4. *recopilat.* ibi, *peche al Alcade dies marave
por la oſadia*, ad idem antea, *in l.* 15. *lib.* 2. *fo-
ri*, quòd venit intelligendum de aureis MARAPE-
TINIS. † Quorum plerumque fit mentio in ve- 24
teribus conſtitutionibus hujus Regni, quorum
quilibet ſex valebat MARAPTINOS monetæ cur-
rentis tempore Regis Alfonſi decimi: ſic ſacere
videtur Textus, *in l.* 114. *ſtyli*, in verbis ibi, *eſtco-
los peſar con ſu moneda*, *y por peſo follaron quo
los ſeis* MARAVEDIS *do la moneda de el Rey que
peſavan un* MARAVEDI *de oro.*

Quilibet tamen MARAPETINUS Alfonſi Regis 25
illorum qui dicebantur boni pro decem vale-
bat eorum, quibus his temporibus utimur, ut
probatur ex *l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 4. *ordinam.* ibi, *ſeiſ-
cientos* MARAVEDIS *de los buenos que ſon ſeis mil*
MARAVEDIS *de eſta moneda*, quæ hodie eſt, *lex* 1.
tit. 10. *l.* 4. *compilationis.* † Sed nunc conſtat quem- 26
libet aureum MARAPETINUM illius antiquæ mo-
netæ, de quibus loquitur, *dict. l. fori*, corref-
pondere ſexaginta MARAPETINIS, quibus nunc
utimur ex ære, ut oſtendunt, Cov. *lib.* 1. *var. c.*
11. *n.* 4. & *de veterum numiſmatum c.* 5. *n.* 4. Paz.
plura adducens ad leges ſtyli, *in d. l.* 114. *per tot.*

Unde

27 Unde ad nostrum propositum, cum Balboa, *in dict. cap. ut debitus* 59. *hoc tit. nu.* 4. *in fine*, Dico quod decem relati MARAPETINI, quibus puniendus venit Appellans, cùm convicio Judicis, debent hodie æstimari secundùm valorem sexcentorum MARAPETINORUM nostri temporis, quæ condemnatio procedit ex injusta appellatione, ex qua non levis injuria Judici irrogatur, ex *l. fin. in fine*, *Cod. quando provocare non est necesse*, adeo ut Marants existimet, *in praxi*, *p.*6. *actu* 2.
28 *num.* 328. † Et ante eum Accursius, *in dict. l. fin.* Judicem à quo injustè appellatum est habere adversùs appellantem actionem injuriarum. Nec aliud colligitur ex Textu, *in l. & in majoribus*, *Cod. hoc tit.* Dum videtur ex ea probari non oportere, ut Judex existimet injuriam sibi fieri eo quod Litigator ad provocationis auxilium convolaverit, quia Textus ille loquitur de injustà appellatione, secundùm quæ longè addaxi de ejus intellectu, *in c.* 11. *hoc tit.* & secundùm Textum, *in* 1. *ff. hoc tit. l. præfecti Prætorii*, *ff. de minor.*
29 Ad quartam quæstionis partem, nunquid Appellans frivolè; & calumniosè in criminalibus, etiam puniantur sicut in civilibus causis; in quo dubio præmissis quæ adduxi, *suprà*, in versiculo, *ad secundam*, & in terminis nostri dubii docet, Franch. *in cap. ut debitus*, *hoc tit. nu.* 43. *versus finem*, versiculo, *in Glossa*, verbo, *in expensis*, Quòd si appareat in causa criminali fuisse appellationem interpositam; nunc Appellans perdat litem: Refert Scaccia, *de appellat. quæst.* 2. *nu.* 2. *nu.* 52. versic. *at appellatio* qui verò, in versic. *sed quidquid sit de Jure Civili*, ait ut calumniosè, vel temerè Appellans de jure Canonico solùm puniatur in expensis, ut docuit Franchus, *in dict. cap. ut debitus honor*, *n.*43. *in fine.* Et consuetudine ita videri servatum dixit idem Scaccia, quod Ego sic quotidie video practicari, etiam in criminalibus causis.

AD TEXTUM
IN CAPITE XVI.
Ad Præsentiam, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. AD materiam hujus Textûs, quatenus pertinet ad eam, quæ est de attentatis dico latè, *infrà in cap. bonæ* 51. *hoc tit.*

II. Et quatenus agit de excommunicato absolvendo, pendente cognitione appellationis, Applicabis quæ longe dico, *infra in c. pastor.* §. *verum*, *hoc tit.*

III. Et in versic. ibi, *Licet non esset excommunicatus de jure*; *& de facto tamen fecerunt eum absolvi*: Per hæc verba agunt Doctores de absolutione censuræ, & excommunicationis ad cautelam, de quo, *alibi*, & *sub tit. de sententia excommunicationis.*

IV. Et ibi, *Quod post excommunicationem contra appellationem factam divina cantavit nullatenus inquietis*: Per hæc verba posset de pluribus inquiri; quæ sunt prohibitis agi ab excommunicatis circa spiritualia, de quibus, *sub tit. de sent. excomm.* aliqua, *in c. ad probandum de re Jud.*

V. Et ibi, *Nullatenus inquietes, sed ad cum statum reducas omnia, in quo erant appellationis emissæ tempore*: Per hæc agi valeat de revocandis attentatis, appellatione pendente, de quo dico, *in dict. cap. bonæ* 51. *hoc tit.* plura notavi, *suprà in c.* 1. *hoc tit.* De hoc Textu dixit Balboa, *sub d. c.* 1. *hoc tit.* & *in cap. præterea* 40. Alia notat, Barbosa, quæ latinri calamo diluuntur in locis jam dictis.

AD TEXTUM
IN CAPITE XVII.
Cùm Teneamur, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 L. nulli, Cod. de Judiciis, *remissivè*, n.3. & 4. 1

PRæcipua etiam, & principalis conclusio pertinet ad reformationem attentatorum, appellatione pendente, de quibus notavi, *suprà in cap.* 2. *hoc tit.* Et ex proposito dico, *infra in cap. bonæ* 51. *hoc tit.* Expedit Balboa, *in dict. c.* 1. *à n.*52. *& in c.* 1. *de causa possessionis*, *& prop. n.* 58.

Et quia Doctores solent per hunc Textum agere de reformandà possessione turbatâ à Judice ad quem, facit dubium regula, *l. nulli*, *Cod. de Judiciis*, ut continentia causæ non dividatur, de qua dixi latissimè, *sub cap. fin. de Judiciis*, *quæstione* 1. Et ad plures casus hujus regulæ leges Riccium, *collect.* 368. ad Textum, *in dict. l. nulli*, † Eum etiam videbis, & applicabis, *in collect.* 992. *super cap.* 1. *de foro compet. lib.* 6. Quatenus docet, quòd Judex appellationis, non potest articulum omittere, & causam principalem cognoscere, ubi ad plures alios casus, & ad Textum nostrum, *infrà in cap.* 27. † Deturbatis, seu spoliatis in suâ possessione restituendis, aut protegendis dixi plura, *sub tit. de rest. spoliat.* Quæ hîc applicari valent, conducunt *d. in c.* 11. *hoc tit.* ut *infrà*, apparet, à versic. *unde jam*, ex dictis. 2 3 4

QUÆSTIO I.

Quare Judex à quo possit reformare possessionem turbatam, super qua appellatum est, cùm jam, appellatione pendente, Judex esse desierit, & causa appellata pertineret ad Judicem ad quem? Et an Judex ad quem possit inhibere Judici à quo in Judicio possessorio? Et an ex eo quòd Appellans petat à Judice à quo, ut reformet possessionem turbatam, appellatione pendente, censeatur appellationi renunciasse? Et an Judex ad quem possit omittere aliquid circa quod fuit appellatum? Et an terminus inutiliter detur pendente appellatione ab interlocutoriâ super articulo præjudiciali latâ.

SUMMARIUM.

1 *Argumenta proponuntur*, *n.*2. 3. *&* 4. *diluuntur*, *n.* 39. 40.

5 *Intellectus plures reformantur ad Textum nostrum*, v. seq. *primus.*
6 *Ordinarius Judex potest in articulis separatis procedere non obstante appellatione*, & *num.* 7.
7 *Intellectus secundus*, & *impugnatur*, *numero* 8.
9 *Intellectus impugnatur*, *n.* 10.
Judex à quo potest omnia, quæ tendunt ad faciliorem exitum facere, *absque periculo attentati*, *n.* 12. 27. 29.
11 *Intellectus quartus Hostiensis.*
12 *Intellectus quartus Baldi improbatur*, *numero* 13.
Judex à quo respectu tertii turbantis potest reformare possessionem turbatam, *n.* 15.
14 *Intellectus quintus Wamesii improbatur.*
15 *Intellectus sextus improbatur*, *n.* 16.
17 *Intellectus septimus Balboa.*
18 *Intellectus octavus improbatur*, *n.* 19.
20 *Intellectus nonus Balboa impugnatur.*
21 *Intellectus decimus Panormitani.*
22 *Intellectus undecimus.*
23 *Præmissa aliqua ad verum intellectum*, *n.* 24. 25. 26. 27. 28.
24 *Judex debet procedere sine morâ in reformatione turbatæ possessionis*, & *non obstante appellatione in causis*, *quæ celeritatem desiderant*, *n.* 25 26.
26 *Excommunicatio propter periculum transiens ad secundas nuptias tenet etiam pendente appellatione.*
28 *Judex à quo potest cognoscere*, *An sit deferendum*, *vel non appellationi*, *etiamsi canonice fuisset inhibitus?*
29 *Judex à quo tanquam magis instructus potest turbatam possessionem reformare*, *si Judex ad quem eam æque de facili nequeat reformare*, *n.* 38. 54.
30 *Sequestratio fructuum rei possessæ tenet non obstante appellatione.*
31 *Prælatus quit non obstante appellatione compellere ad residentiam*, & *constituere Vicarium substitutum*, *absolvere excommunicatos*, & *ut impensa funeralium solvantur*, *exequitur visitationi præcepta*, *providet Ecclesias habentes curam animarum*, & *alia* *n.* 32. 33.
32 *Judex à quo potest mandare*, *ut Appellans caveat de damno infecto*, *ut Testes valetudinarii recipiantur*, *ut Mortui sepeliantur*, *providet Minori de Tutore*, *jubet inventarium fieri.*
33 *Judex à quo auffert à Prodigo bonorum administrationem*, & *Seni decrepito*, *reficit pontes*, & *itinera*, & *capit Debitorem suspectum*, *præstat Famulis salaria*, & *facit alia*, remissivè, *n.* 34.
35 *Judex à quo ad reformandam possessionem turbatam*, *habet plenam jurisdictionem procedendo ordine summario*, *n.* 36. *expenditur*, *n.* 37.
36 *Intellectus ad Textum nostrum.*
37 *Summarissimum judicium vocatum del interim certum ordinem exposcit.*
39 *Possessio turbata aliquo modo defert à causa appellata*, *nec comprehenditur in appellationis judicio.* *n.* 40.
41 *Inhibere potest Judex ad quem Judici à quo: fallit*, *n.* 43. *Ubi de facilitate inhibendi Romæ.*
42 *Appellatio in judicio possessorio admittitur*, *quando appellandi ratio est in promptu.*
43 *Appellatio*, *quæ legitima non est contentis in ipso processu*, *non retardat executionem.*
44 *Appellans potens coram Judice ad quem*, *turbatam possessionem reformari*, *non censetur appellationi renunciare*, *numero* 45. 46.
45 *Renunciatio appellationis*, *non inducitur ex petitâ reformatione possessionis turbatæ coram Judice à quo.*
46 *Factum ad unum finem*, *non debet contrarium effectum operari.*
47 *Permissum favore Appellantis*, *non debet retorqueri in odium.*
48 *Judex appellationis non debet ejus articulum amittere*, *nec causam delegare*, *num.* 49. *nec de causa principali cognoscere*, *num.* 51. 52. 53.
50 *Judex appellationis si appellatum est à sententiâ super possessorio*, *petitorio suspenso*, *nequit super utroque pronunciare.*
54 *Judex gravaminis*, *quando non obstante appellatione cognoscat de eo*, & *de causa* & *num.* 55.
56 *Judex inferior*, *qui causâ appellationis*, *habet jus cognoscendi*, *non potest vigore appellationis ab interlocutoriâ retinere cognitionem principalis negocii*, *nec de eo tractare.*
57 *Terminus nulliter datur pendente appellatione articulo præjudiciali vero*, *nisi Pars non instet tunc enim Judex validè procedet ad ulteriora in causâ principali vel si articulum despiciat*, *n.* 58.
58 *Appellatio ab interlocutoriâ in articulo præjudiciali non ligat manus.*

AD primum dubium, faciunt sequentes considerationes, Prima, quia Judex à quo, nihil potest appellationa pendente innovare, ampliusve de causâ cognoscere, *l.* 1. & *toto tit. ff. nihil novari appell. pendente*, *c. non solum*, *hoc tit. lib.* 6. † Secunda, Quia si Judex à quo detulit appellationi suspensa, & quasi abdicata manet ejus Jurisdictio, *cap. cum appellationibus frivolis*, *cap. si à judice*, *hoc tit. lib.* 5. *cap. pastoralis* 28. §. *præterea*, *cap. super quæstionum* 27. §. *fin. de officio Delegati.* † Tertia, Quia totius causæ cognitio Judici ad quem appellatum est, devolvitur, *cap. ut debitus honor*, *hoc tit. dict. c. cum de appell.* † Quarta, Quia si post receptam appellationem aliquid aliud in causâ impedimento factum fuerit, eum adire Judicem oportebit; quem appellare Quis debet, ut docet Ulpianus à parte, *in l. ei* 5. *versic. sed etsi*, *ff. hoc tit.* Ergo si ad Judicem ad quem spectat cognitio super negotio principali, item super turbata ejus rei possessione, alias divideretur causæ continentia, contra manifestas regulas Juris, de quibus latè dixi, *in c. fin. quæ.* 1. *de judiciis.* 1 2 3 4

His, & aliis redditur nimis difficilis nostri Textûs decisio: Quare in ejus declarationem referam nonnullos intellectus à Doctoribus scriptos, & authumatos, sit primus, Juxta Glossam hîc, quæ existimat Textum nostrum loqui de articulis separatis, & distinctis ab appellatione. † In quibus potest Ordinarius à quo, non obstante appel- 5 6

appellatione procedere, cùm in eis, non sit ejus Jurisdictio suspensa, Juxta Textum, *c. ad hac 6. hoc tit. c. praterea 22. c. pervenit 24. eadem*, & cum articulos de possessione turbata, de quo hîc fuisset distinctus à causa proprietatis, de qua in appellationis Judicio agabatur, *l. naturaliter*, §. *nihil commune, ff. de acquirenda possessione*, de quo plura, *in d. c. fin. de judiciis*, & *sub Rubr. & tit. de causa possessionis*, & *prop.* Sequitur ut pro turbatione possessionis prædictæ, potuisset adiri Judex à quo; Juxta quem intellectum veniunt properanda verba hîc, *ea, de qua appellatio interposita est prætermissa.* Quibus videtur fuisse distinctum, & separatum articulum; itaque si hæc est vera declaratio, satis confirmabitur ex his, quæ adduxi, *sup. in Rubr. quæst.* 6. sub versic. *ad quartam*, & *in c. 7. hoc tit. q.* 2. versic. *ad ultimam.* Ubi dixi de Judice qui cognoscit super articulis, à quibus non fuit appellatum.

7 Et secundùm prædictum intellectum, Video, *hic* Barbosam, *sub nu. 4.* versic. *sed facilius*, cum Scaccia, *de appell. quæst. 11. num. 17. & 29.* variis casibus exemplificante illum præstare, & cum Decio, *n. 2. in fine*, hîc eo quòd resolvatur difficultas relata ex illo, inquam, principio, ut per appellationem tantùm suspendatur inferioris Judicis Jurisdictio; & ad Superiorem devolvatur; quoad causam, & articulum super quo appellatum est, non ad alios articulos, vel causam diversam; eo quod hîc fuerit appellatio proposita super proprietate, tantùm, diversusque fuerit articulus turbatæ possessionis, super quo nec Judex inferior pronunciaverat, nec ad Superiorem de eo fit appellatum.

8 Ab hac tamen declaratione, etsi communi, & secundùm regulis Juris, recedunt communiter Doctores; tum quia divinatoris est; tum quia non constat fuisse definitum tantùm super proprietate, & à tali pronunciatione appellatum; tum quia probabiliùs est de utroque possessorio, & petitorio actum fuisse; & ob id appellatum fuisse super eis, & totâ causâ, quæ vertebatur; tum quia ex jam adductâ regulâ generali, *l. nulli Cod. de judiciis*, *c. 1. de causa possessionis, & propriet.* Judex ad quem, qui jam de proprietate cognoscebat; debebat etiam de possessionis turbatæ reformatione cognoscere, ne continentia causæ divideretur.

9 Alii inquam dixerunt, quòd quoties appellatus, aliquid in præjudicium appellantis attentat, v. g. si illum in sua possessione turbasset Judex à quo absque periculo attentati, possit reformare possessionem ex regula Textûs nostri; eo quod Judex à quo potest omnia, quæ tendunt ad faciliorem appellationis exitum facere sine periculo attentati, Maranta, *in speculo p. 3. part. 6. princip. quæst. 8. num. 183.* Dueñas, *regula 42. num. 16.* Lancelotus, *de attent. c. 12. limit. 4. per tot.* Quia ut etiam dicit cum pluribus Salgado, *de protectione Reg. p. 2. c. 4. n. 257.* Dueñas, *sup. limit. 17.* Asserentes id necesse attentatum nec ut tale revocari.

10 Ab hac tamen communi sententia recedunt multi; quos refert Wamesius hîc existimans, ut in nostro Textu, nullum Jus singulare versetur. Et quia, ut jam dixi per appellationem suspenditur Jurisdictio inferioris in totum, & ad superiorem devolvitur ex *c. si à judice eum vulgatis, hoc tit. lib. 6.* ob idque Decius, *hic dict. n. 2,* validè hanc impugnat, eo quòd Textûs hîc minimè consideral faciliorem appellationis expeditionem, quia per reformationem possessionis privatæ, appellatione pendente; non ideò faciliùs articulus ipse appellationis expenditur, ut contingit, *in c. 2. de matr. contracto contra interdictum Ecclesiæ*, de quo Sahagun, *in c. 1. de sequestr. possess. & fruct. n. 114.*

Hostiensis autem, quem refert Wamesius *hic* 11 dixit turbatam Appellantis possessionem, non esse à Judice à quo reformandam, sed à Judice ad quem; & sic ex particulari ratione hîc reformatam fuisse à Judice à quo, videlicet ex conditione illius, ad quem illa decretalis Epistola dirigitur, quasi jure singulari hæc potestas reformandi turbatam possessionem, appellatione pendente, ex Pontificis indulgentiâ, esset concessa generaliter Archiepiscopo Cantuariensi, ut cùm longa esset ex Angliâ ad sedem Apostolicam via Appellantibus ad illam Archiepiscopus ipse posset succurrere, si aliquid in contemtum appellationis innovatum esset, quasi posset id facere Archiepiscopus ex delegatione Pontificis. Hanc autem interpretationem, quam securam possemus dicere, Doctores communiter non admittunt, cum strictiùs interpretentur verba Textûs nostri, quàm ipsa patiuntur.

Baldus verò hîc existimavit Textum nostrum 12 loqui de Tertio turbante possessionem Appellantis, non de Judice, vel appellato: Nam tunc poterit Judex à quo turbatam possessionem reformare, quia appellatio respectu tertii, qui in causa non litigavit, non suspendit ejus Jurisdictionem argumento Textûs, *in l. creditor 60. in principio, ff. mandati, c. super eo 15. de officio deleg. c. constitutus 30. de testibus, c. Romana*, §. *in animam, hoc tit. lib. 6.* Argumento eorum; quæ dixi latè, *in c. 17. & c. penult. de sent. & re judic.*
† Sed hanc interpretationem ad intellectum nostri Textûs improbant communiter etiam Doctores; quia hîc non apparet tertium Possessorem 13 turbasse; etsi de tertio esset intelligendus, superflua essent relata verba, *ibi eo de quo appellatio interposita est prætermisso*, cùm articulus appellationis Tertium non tangat, quia nec litigavit, nec appellavit.

Et Wamesius *hic*, quem sequitur Balboa, *in* 14 *dict. c. 1. hoc tit. num. 53. in fine*, Dicit necessum esse, ut Textus noster intelligatur de possessione Appellantis ab appellato turbata; quoniam nec verba patiuntur, ut intelligantur de possessione ab ipso appellante turbata, cum eo casu majus esset Appellantis periculum, si non deferret propriè appellationi, *c. constitutus 46. hoc titulo.*

Alii etiam existimant, ut cùm necessum sit 15 nostrum Textum intelligi inter Appellantem turbatum, & eum contra quem appellatur turbantem, debet noster Textus intelligi de turbatâ possessione, non ejus rei, de qua in appellationis Judicio quæstio erat, sed de alia quasi propter connexitatem causæ difficiliùs posset de ea cognosci, prætermisso appellationis articulo.
† Tamen hoc etiam intelligi non potest, nam 16 sicut verum est, quòd Appellans, non eximitur à Jurisdictione Judicis à quo, nisi in causa, in qua appellatum est, sic etiam, & est verum, quòd poterit Adversarium coram eodem Judice ex ordinariâ Jurisdictione de aliâ re convenire. † Ob idque Balboa, *suprà in dict. c. 1. hoc tit. n. 54.* intelligit 17

ligir Textum nostrum, cum communi, ut loquatur de possessione turbata appellantis ab appellato ejusdem rei, de qua tum in possessorio, tum in petitorio Judicio in causa appellationis quæstio agebatur.

18 Alii etiam voluerunt Textum nostrum intelligere, videlicet, ut Judea à quo potuisset reformare possessionem turbatam, quia cum de proprietate cognovisset, debuerat etiam cognoscere de possessione, ne continentia causæ di-
19 videretur ea jam adductis. † Sed hæc inter-
pretatio communiter repellitur ea eo quia divinaroria est, cum ex Teatu nostro non constet, an fuerit appellatum super possessione, vel super proprietate; & quia si Judex ad quem de proprietatis causa cognoscebat, debuit etiam de reformatione possessionis cognoscere ex eadem ratione, ne continentia causæ divideretur.

20 Balboa inquam, *in dict. cap. 1. hoc tit. dict. numero 54. in fine*, resolvit ea communi, ut quamvis Judici, ad quem pertineat attentatorum revocario, ut *in cap. non solùm, hoc tit. libro* 6. nihil vero repugnare rationi, si Judici à quo permittatur ejusdem turbatæ possessionis revocatio: nam, etsi lata semel sententia functus sit officio suo, *l. judex posteaquam, ff. de Judic.* ejusque Jurisdictio interposita appellatione suspendatur, *l. 1. ff. nihil novari appellatione pendente*: Adeò ut nec possit compellere lirigantes, ut appellationem coram ipso compareant, *c. si à judice hoc tit. lib. 6.* nihil autem vetare, quominus, si velit quasi renunciando Juri suo ad eum, à quo appellavit revertere, petendo absque periculo desertæ appellationis, ut sibi per adversarium turbata possessio reformetur, si malit, quod hæc revocatio à Judice ad quem fiat, ut nec in tali casu Judici à quo id permittatur: ita ille. Hæc etiam interpretatio ut multùm etiam laborar ex jam consideratis.

21 Sed Panormitanus, *hîc numero* 4. Philippus Francus *numero* 2. Maranta, *de ordine judicior. 6. p. numero* 185. Herculanus, *de attentatis, t.* 30. Covarruvias *in pract. cap.* 23. *numer.* 2. Guido Pap. *cons.* 4. *numer.* 6. & *cons.* 124. *numer.* 3. de Afflictis *decis.* 98. & *dec.* 352. Et relati à Menocbio, *de recuperanda remed.* 17. *num.* 37. Dicunt ut hîc attentatorum bodie æquitas pontificia possessionis reformationem ordinario commiserit, qui ad hoc potentior est; ita tanquam pinguius remedium ei concedatur, qui pendente appellationia remedio in possessione turbatur: Hæc tamen videtur habere singularitatem, cum attentatorum revocatio ex *dicto cap. non solum hoc titulo, lib.* 6. pertineat de jure Judici appellationis.

22 Abbas verò, *hîc numero* 5. & 6. istos in-
23 tellectus retulit ad Teatum nostrum. † Sed
ut Ego ejus decisionem imperatam de Jure videam, imo quasi constituentem regulam generalem duxi ad verum ejus intellectum nonnulla prælibare. Primò, inanem esse inter Juris interpretes disputationem, An super possessione, vel proprietate in Teatu nostro fuisset appellatio interposita, quia etiamsi super possessione, adhuc ea Teatu nostro posset Judea à quo eam reformare, ut *infrà* dico.

Secundò, quòd in reformatione possessionis
24 turbatæ, debet Judex procedere sine mora, aut
ulla cunctatione breviter, & summarie, quia causa rurbatæ, vel amissæ possessionis celeritatem desiderat, ad hoc ut turbatus, & spoliatus statim restituatur, aut desinat inquietari in tali possessione ea longè adductis, *in cap. in litteris 5. cap. conquerente cum aliis de restit. spoliator. cap. fin. de ordine cognit. l. momentarie, Cod. unde vi, l. si quis, Cod. ad legem Juliam de vi.*

Tertiò, quòd in causis, quæ celeritatem 25
desiderant, potest Judex procedere, non obstante appellatione, ut patet ea longè adductis, *suprà in Rubrica, & in c. 11. hoc tit.*
† Facit, Teatus, *in dicto c. secundo de* 26
matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ, ubi propter periculum transitûs ad secundas nuptias tenet excommunicatio, etiam pendente appellatione, quia breve remedium hoc in casu desideratur: argumento eorum quæ diai, *suprà in cap. litteras de restit. spoliat.* & quæ adduai, *suprà in cap. 6. de judiciis, quæst. fin.* Ubi de ordine procedendi in causis summariis.

Quartò, quòd Judex à quo potest facere 27
ea omnia, quæ tendunt ad faciliorem eaitum appellationis; ita ut ad hoc non censeatur ejus Jurisdictio suspensa per appellationem, ut tenet Glossa hîc; obidque poterit appellanti præfigere terminum ad prosequendam appellationem, ur latè jam diai, *in c. 4. cap. 5. & cap. 8. hoc titulo.*

Quintò, Judea a quo potest cognosce- 28
re, An sit, vel non sit deferendum appellationi? Ea dictis, *suprà in Rubrica, & in dicto cap. 11. hoc titul.* Francus, *hîc numero* 18. Quòd procedit etiamsi Judea à quo Canonicè fuisset inhibitus per Judicem ad quem, quia potest Judea à quo post prædictam inhibitionem facere ea, quæ tendunt ad faciliorem eaitum. Octavianus Vestrius, *in praxi, lib. 8. cap. 4. numer. 7.* Lancelotus, *de attentatis, cap. 12. limit. 4. numer.* 19. Et ex eadem ratione poterit revocare interlocutoriam sententiam etiam post appellationem, *cap. ut debitus honor, cap. cessante, hoc titulo*, & alia pleraque.

Unde jam ex dictis existimo animum Ponti- 29
ficis Alex. III. hîc fuisse solùm intendere, ut Judea à quo tanquam magis instructus, posset turbatam possessionem, quasi remedio attentatorum reformare; eo quòd prædicta reformatio negotium non tangeret principale; imo tenderet in faciliorem eaitum causæ appellationis, quod celerem reformationem requirebat, cum scandalum, vel periculum in mora rimeatur, & non facilis sit ad superiorem recursus: pro qua interpretatione loquuntur Abbas, & Decius, *hîc*, Francus *num.* 7. Præpositus *n.* 19. Octavius, *in praxi Curiæ Romanæ, lib. 8. cap. 4. n.* 3. Covarruvias, *pract. dicto cap. 23. n. 1. in fine*, Nav. *in cap. cum contingat de rescriptis, rem. 4. n 3. & rem. 5. in princ.* Maranta, *de ordine Judicior. 6. p. actu. 2. num.* 196. Menochius, *de recup. remedio ultimo, n.* 7. Cujacius. *in scholis hujus Textûs in operibus posthumis*, faciunt decisiones Jurium, *in dicto cap. 2. de Matrimon. contracto contra interdictum Ecclesiæ ex dicto cap. 5. hoc titulo, cap. pervenit el 2. cap. cum cessante eodem, capit. venientes de Jurejurando.*

Et

30 Et confirmatur primò ex Lanceloti Doctri-
nâ, *dict. cap.* 12. *num.* 15. *de attentatis*, *ap-
pellatione pendente*, *num.* 1. Dicentis ex ea-
dem ratione teneri sequestrationem fructuum
rei possessæ, non obstante appellatione, si fruc-
tus dissipentur, vel adsit timor dissipationis,
quia talis causa celeritatem desiderat.

31 Secundò confirmatur: Nam potest prælatua,
non obstante appellatione compellere Cleri-
cos ad residentiam, *cap. ex parte*, *cap. quali-
ter*, *cap. fin. de Clericis non residentibus.* Item
constituit Vicarium substitutum in Ecclesiâ prop-
ter non residentiam Clerici, *cap. pervenit* 28.
hoc tit. Item absolvit excommunicatos, præ-
cipuè in mortis articulo, *cap. quâ fronte*, *hoc
tit.* Ubi Francus, *num.* 18. Et cum multis
Barbosa. Facit etiam, ut impensæ funeralium
solvantur, *l. sunt persona*, *l. nec corpora*, *ff.
de religiosis domibus*, *l. fin. ff. de mortuo infe-
rendo.* Facit etiam ut testamenta aperiantur,
l. fin. ff. de appellationibus recipiendis. Exe-
quitur etiam visitationis præcepta pro morum
correctione, ut dixi, *suprà in cap.* 3. Provi-
det Ecclesias curam animarum habentes per
motum proprium Pii V. incipit, *in conferendis*,
docet Garcia, *de beneficiis tom.* 2, *p.* 9. *cap.* 2. *n.*
139. Hæc sunt exempla de his, quæ appella-
tione pendente potest præcipere Ecclesiasticus
Judex à quo appellatur.

32 Imò, ipse seu Judex laicus, appellatione
pendente, potest, eâ non obstante, ex causâ
celeritatis, seu periculi multa facere, & exe-
qui quia oportet, ut in eorum cognitione, si-
ne ulla mora procedat, veluti apparet ex plu-
ribus exemplis adductis, *sub Rubrica hujus titu-
li*, *& in dict. cap.* 11. *hoc tit.* Ubi de multis scrip-
si præter quæ leges relata & quæ subsequuntur.
Nam primò, potest mandare Judex a quo, ut ap-
pellans caveat, *de damno infecto ex l.* 1. *ff. de
damno infecto.* Secundò, ut testes valitudinarii
recipiantur, & Senes ex dictis, *in suprà in cap.
quoniam frequenter*, *ut lite non contestata*, Ma-
ranta, *de ordine Judiciorum*, *p.* 3. *sextæ partis
princ. q.* 2. *n.* 795. Duennas, *reg.* 24. *n.* 23. Ter-
tiò, præcipit, ut Mortui humi tradantur, *decisio
Rotæ* 8 *in antiquis*, *ut lite pendente.* Quartò, pro-
videt minori de tutore, *l.* 1. *ff. quando appellat.*
Quintò, jubet inventarium fieri, *Authentico de
33 hæredib. & falcid. §. huic nobis collatione.* † Au-
fert Prodigo bonorum administrationem, *l. Ju-
lianus*, *ff. de Curatore furiosi*: & item furioso fre-
netico amanti, *l.* 1. *Cod. eodem.* Et Seni deliro,
seu decrepito, Rota *decis.* 866. *in antiquo*, *dicto
tit.* Reficit pontes, & itinera: *Argumento leg. de
pupillo*, §. *si Quis rivos*, *ff. de novi operis nuncia-
tione.* Capit Debitorem suspectum de fuga, *ar-
gumento leg. ait Prætor.* §. *si Debitorem*, *ff. quæ
in fraudem credit.* Præstat famulis salaria, ut
dixi, *in dict. cap.* 11. & operariis mercedem, ex
illo Levitici, *cap.* 19. Deuteronom. *cap.* 24. To-
34 biæ, *cap.* 4. † Alios plures casus congerunt
Rebuffus, *tractat. de sententiam passis in præ-
latione*, *à n.* 39. *ad* 60. Et in sententiis pro-
visionalibus fere per totùm, Maranta, & Petrus
Duennas, *ubi suprà*, Lancelotua, *de attentatis* 2.
p. in limitationibus dict. cap. 12. Scaccia, *hoc
tit. in limitationibus* 17. *quæst.* Et alii jam ad-
ducti, *sub dicto cap.* 11.

Verùm hæc, & alia exempla, non viden-
35 tur propria, aut confirmatoria nostræ deci-
sionis cum relata à Judice à quo exequantur
ex natura cognitionis, & suæ primæ instan-
tiæ, virtute cujus habet in relatis causis,
non obstante appellatione, à gravato interpo-
sita cognoscere, potest quæ ad executionem
suæ sententiæ procedere; imò & aliquibus
causis non deferre appellationi, etiam quoad
effectum devolutivum, ut jam, *suâ dict. Ru-
bric. quæst.* 5. versiculo, *ad quartam*, & *sub
dicto cap.* 11. *hoc titulo.* Assignavi, in quo
jam aliquis ordo Judiciarius non exigitur in
dicto Judice à quo. Sed cum in Textu nostro
ibi, *ordine Judiciario tibi licebit*, deprehendatur,
ut ad reformandam turbatam possessionem, de
qua *hic*, ordo Judiciarius servandus: Sequitur
dicendum in câ reformandâ habere, atque
retinere Judicem à quo, nonobstante appel-
latione, plenam Jurisdictionem, Juxta ea,
quæ dixi, *in cap. dilecti de Judiciis*, *&
ibi.*

Tamen respondetur præfata nostri Textûs 36
verba, non esse intelligenda de ordine Judi-
ciario, qui in causis ordinariis observari de-
bet, Juxta quæ latè dixi, *à tit. de libelli
oblatione cum aliis*, *& in dicto cap. dilecti de
Judic. à quæstion.* 7. sed tantùm de alio ordi-
ne summario, & extraordinario, qui assuescit
in causis, quæ breviter, celeriter, & de pla-
no solent discuti, qualiter adduxi; & expo-
sui, *in dicto cap. dilecti de Judiciis*, *quæstion.*
16. *& quæstione* 17. *fin.* ut scilicet, ut ibi, sic
& hîc ad revocationem attentatorum, hoc est
ad reformandam possessionem turbatam Appel-
lantis, citatur coram Judice à quo appellatus
turbans; & quòd attentata & innovata brevi
termino probatur, & verificatur, & alia præ-
cedant, quæ solent ad expeditionem causæ
summariæ, Juxta tradita à Lanceloto, *de at-
tentatis* 3. *p. fere per totam.* † Et Juxta ea, 37
quæ Ego dixi de manutenendo quem in pos-
sessionem summarissimam, quæ vocatur, *de
el interim*, ubi, etsi in ea procedatur sum-
marissimè, & de plano, admodum tamen de-
sideratur, ut in illius Judicii prosecutione, ut
aliquis ordo Judiciarius observetur, Juxta ea,
quæ adduxi de illo Judicio, *sub cap. licet*,
quæstion. 4. *de probationibus*, *& alibi*, cum
Covarruvia *practic. cap.* 17. Postio, Alexan-
dro, Ludovisio, & Beltramino diversis in locis
& ea, quæ adduxi, *in toto titulo de restitu-
tione spoliatorum*, ubi dixi de celeritate, qua
turbatus in possessione, seu ab ea spoliatus,
debet manuteneri, seu restitui.

Sed hæc omnia ad declarationem nostri 38
Textûs, & ne vulnerentur regulæ genera-
les, *suprà in principio*, in contrarium adduc-
tæ ex visceribus nostri Juris existimo dispo-
sitionem nostri Textûs procedere quoties
non sic æque facilis, adsit recursus appellan-
tis in possessione turbati ad Judicem, ad
quem appellavit, ut eam turbatam reforma-
ret, nam si à Judice ad quem ita de faci-
li, & celeriter posset reformari, existimo
fallere Textûs nostri regulam, per ea, quæ
in contrarium adduxi, *numero primo*, tunc
enim à causâ cessante debuit effectus Textûs
nostri cessare ex regulâ, *legis adigere*, §.
*quamvis de Jurepatronat. dict. cap. cum ces-
sante*, *hoc titulo*, *& sic dicta suprà*, in ver-
siculo, *Hostiensis*, in se vera sunt ad decla-
rationem

rationem Textûs nostri, quem etiam non sic strictè, ut Hostiensis existimavit Ego practicarem; imò etiamsi contingeret, quod Judex ad quem appellatur; eo quod non sit in eodem loco, nec manualiter posset possessionem turbatam reformare absque laboribus, & expensis appellantis turbati, sicut Judex à quo appellatum est, qui tunc ad faciliorem exitum causæ principalis, poterit turbatum manutenere; ejus possessionem ab Appellato turbatam reformandam.

39 Nec obstant in contrarium considerata, quibus satisfit ex proximè adductis pro verâ nostri Textûs decisione, & declaratione; possumus enim aliquo modo existimare, causam turbatæ possessionis de Appellato, appellatione pendente, esse separatam, distinctam, & novam, & ob id potuisse ex prædictis rationibus secundùm regulas Judicis adiri Judex à quo ut eam reformaret, & sumptus, dilationes, atque dispendia mederentur Appellantis turbati.

40 Et confirmatur, quia, etsi voluisses impugnare dicendo sic Appellantem comparendo pro reformanda sua possessione turbata, videri ab appellatione destitisse, eique renunciasse, sive tacitè, sive expressè, Juxta dicta in ultimo dubio hujus quæstionis: tamen respondeo, ut ibi, scilicet articulum turbatæ possessionis non comprehendi in appellationis Judicio.

41 Ad secundam quæstionis partem, An Rex ad quem possit, *Inhibere Judici à quo in judicio possessorio?* Breviter respondeo cum distinctione, quia, aut inhibitione exprimitur aliqua Justa causa appellandi, quæ constat ex actis, & tunc appellatio debet admitti, quoad effectum suspensivum, & devolutivum; ob idque inhibitionem recto jure procedere docent Bartolus, *in l. fin. numer.* 2. versiculo, *sequitur, ff. hoc titulo*, Baldus, *in l. quisquis, numero* 1. *in fine, Cod. quorum appell. non recipiantur.*

42 Et quòd appellatio admittatur in Judicio possessorio, quando ratio appellandi est in promptu: Tradit Contard. *in l. unica, Cod. si de moment. quæst.* 1. *numer.* 8. Et secundùm hoc debent intelligi Aufrerius, ad Capell Tholosanam *decis. fin. numero* 5. Lancelotus, *de attentatis* 2. *p. cap.* 12. *limit.* 25. *numero* 16. & 17. Dicentes, ut debeat in casu quæstionis propositæ Judex à quo retardare executionem.

43 Quod si appellatio non sit legitima ex causis contentis in ipso processu: Tunc executio non retardabitur; imò Judex ad quem male faciet inhibendo Judici à quo, ut tradunt, Contardus, *dict. quæst.* 1. *numero* 37. Sigismundus Scaccia, *hoc titulo, quæst.* 17. *limit.* 6. *membro* 7. *numero* 103. & in verficulo, *infero*, singulariter id tradens, *para las inhibitorias que sin vista de el processo da la Rota, y el auditor de la camara*, Quæ non sunt parendæ, nisi priùs eis constiterit de meritis Judicii possessorii, viso processu; quòd dicit; Cevallos, *de cognitione per viam violentia, p.* 2. *quæst.* 145. se habuisse de facto, & obtinuisse, quia, ut refert ex eodem Scaccia, *quæst.* 10. *art.* 4. verficulo, *imò*, tanta enim inducitur facilitas inhibendi Romæ, ut Notarii in suis Judicibus ponant decretum, *quod Judex inhibuit*, & quod volunt ex hoc Appellantes introducere stylum.

Ad tertiam quæstionis partem, An parens 44
qui appellavit in specie nostri Textûs, ut Judex à quo reformaret possessionem turbatam, censeatur appellationi renunciasse? Et ut hoc uberius explices, Adjunges quæ *suprà*, dixi, *in Rubric. quæst.* 4. verficulo, *ad secundam*, An appellationi possit renunciari? Ubi adduxi casus, quibus etiam tacitè appellatio renunciari quit, quibus satis expediuntur, quidam quæ repetuntur hîc à quodam Interprete distinguente inter renunciationem expressam, & tacitam inter quos ponit compassionem appellantis super negocio appellato coram Judice à quo appellavit, qui etiam dicit in casu nostri Textûs non induci renunciationem tacitam, cùm, ut jam dixi, articulus turbatæ possessionis non comprehendebatur in appellationis Judicio, ex quo nullum præjudicium sequebatur appellationi, sed in suo statu permanebat, ob idque nullam induci ejus renunciationem per petitionem reformationis, coram Judice à quo factam: Vide, ad alia, quæstionem, *suprà in cap.* 4. *hoc tit. quæst.* 2. *à numero* 1. Ubi egi de quæstione, An ex eo quod sit appellationi renunciatum possit illico exequi sententia? Et adjunges dicta, *infra in cap. sollicitudinem* 54. *hoc titulo.*

Et confirmatur, nam quotiescunque potest capi alia conjectura, quàm renunciationis ea sumenda est, Decius, *in cap. gratum, numero quarto, de officio delegat.* Quia in dubiis non præsumitur velle quemlibet Juri suo renunciare, Butrius, *in cap. accedentibus de privilegiis*, Surdus, *tom.* 1. *consil.* 35. *per totam*, Et quòd Appellans facit circa possessionis reformationem, cùm non respiciat ad appellationem, non debeat inducere ejus renunciationem, quia adversis non fit illatio, *l. Papinianus exuli, ff. de Minoribus*, & actus agentis non debet operari, ultra ejus intentionem, *l. omnis, ff. si certum petatur.* 45

Et quod fit ad unum finem, non debet contrarium effectum operari, *l. legata inutiliter, ff. de legat.* 3. † Et quod favore Appellantis permittitur, non debet in ejus odium retorqueri, *l. quod favore, Codice de legibus*: Ergo cùm hîc Appellans ad Superiorem gravamen sentiret super negocio, à quo appellavit, si interim pendente appellatione appellata Pars Appellantem in suâ possessione turbavit, quam iste voluit, ut Judex à quo reformaret restituendo eum, aut manutenendo in eo statu, in quo ante appellationem erat, clarè constat noluisse ab appellatione interpositâ desistere, nec ei renunciare, imò potiùs in eâ persistendo tantùm voluisse, ut absque circuitu mederetur in possessione turbatâ. 46 47

Ad quartam quæstionis partem, quæ 48
spectat ad veram materiam Textûs *in cap.* 1. *de foro comp. libro sexto*, de quo, *alibi.*
Ubi

Ubi Barbosa, *n.* 1. 2. *&* 3. cum ab eo rela-
tis breviter ego sequentes casus adduco, primum,
quod Judex appellationia, non potest articulum
appellationis omittere, & causam principalem
49 cognoscere. † Et hinc evenire, ut non possit ipse
appellationis Judex causam delegare, Bellamera,
dec. 24. qoia solùm cognoscet super devolutis per
appellationem, Paponius, *lib.* 19. *tit.* 1. *arresto*
5. quam notat Riccius, *collect.* 992. *ad Clem.*
50 *appellanti hoc tit.* † Secundò, qoòd si fuerit
appellatum à sententia lata super possessorio,
petitorio, suspenso non possit judex appellatio-
nis super utroque pronunciare, Rota, *in decis.* 15.
de re Jud. in antiquis, quia primò est pronuncian-
dum super causa appellationis, quàm super princi-
51 pali. Boërius *dec.* 257. † Tertiò, quòd Judex ap-
pellationis ab interlocutoria, non debet omisso
appellationis articulo de causa principali cognos-
cere, ut est decisum apud Laurent. Avenion.
52 *dec.* 102. † Et hoc quamvia verba rescripti inclu-
derent etiam cognitionem negotii principalis,
53 Bell. *in decis.* 419. † Imò & similes commis-
siones emanarent super negotio principali, quia
non censetur commissum, nisi Rota, *in decis.*
67. *hoc tit.* Quæ sunt vera: Nam censetur
gravare Iudex, quia articulos Partis adversæ ta-
citè rejecit procedendo in causa principali, ut
voluerunt Rota Peros. *dec.* 38. Rota B:non. *dec.*
7. Senat. Pedemont. *dec.* 26. Avenion. *dec.* 102.
Et An Judex appellationis faciat vim si cognoscat
super capitulis super quibus non est appellatum?
Dixi, *suprà in cap.* 7. *hoc tir. q.* 2. versic. *ad
ultim.*

54 Hæc tamen assertio limitatur, primò, Nam
Iudex gravaminia, coram quo etiam de negotio
principali, actum fuit, debet de gravamine priùs,
seu de toto negotio principali cognoscere. Et sic
videtur contra nostrum Textum dicendum ipsum
debuisse de gravamine turbatæ possessionis co-
gnoscere, quod est verum, ut jam dixi, quando
uterque Judex appellatus, & appellationis essent
ejusdem loci, seu esset facilis ad Judicem ad
quem recursùs, relatam limitationem; Probant
decisio Trevis. 6. & Riccius, *sub di.ta collect.* 992.
55 † Secundò limitatur: Nam commissio appella-
tionia tribuit Iurisdictionem, ut possit pronuncia-
ri, tanquam in primâ instantiâ, omissâ appella-
tione, quando habet clausulam, & *totius negotii
principalis.* Voluit Borgin, Cevall. *in dec.* 27. &
Guido Pap. *dec.* 36. Dixit pro limitatione doctri-
næ adductæ, *suprà*, ut Iudex appellationis ha-
beat Jurisdictionem in territorio Ordinarii.

56 Unom tamen notabis pro complemento, quod
Judex inferior, Qui de causâ appellationis ha-
bet jus cognoscendi, non potest vigore appel-
lationis ab interlocutoriâ, nisi ab aâ fuerit ap-
pellatum; retinere cognitionem negotii princi-
palis, nec de eo tractare, etiam ex consensu Liti-
gantiom, Covarruvias, *pract. cap.* 9. *n.* 6. Scac-
cia, *hoc titulo* 17. *limitat.* 47. *memb.* 3. *n.* 9. *&* 11.

57 Ad tertiam quæstionis partem, An terminus
nulliter detur pendente appellatione ab interlo-
cutoriâ super articulo præjudiciali latâ? Et dicti
Doctores tenent, quia articulus, si appellatio
debebat admitti velut præjudicialia, est quo
pendente non potest procedi in causâ principa-
li, nisi nulliter. Magonius 37. Lancelotus *de at-
tent. appellat. pend. ampliat.* 19. Giurb. *dec.* 30.
n. 13. *&* *decis.* 33. *ref.* 39. Aut dicens interim
supersedendum esse in causâ principali, usque-
quo articulus decidatur quòd procedit, si Para
Fermosi. de Exceptionibus.

instet ut pronuncietur super illo præjudiciali, ad
quæ adduxi latè, *in cap. tnam de ordine cognit.*
aliàs si non instet certum est posse Judicem ad ul-
teriora procedere, non obstante præjudiciali ar-
ticulo: Nam quando Pars non instat quod ap-
ponatur littera P, quæ aliud non denotat, nisi
quòd pendet causa, vel si Judex habet illum ar-
ticulum pro non relevanti, & pro calumnioso,
& non apto, impedire processum; tunc enim
Judex etsi Pars protestata sit decidi in scriptis,
potest nihilominùs procedere ad ulteriora, Inno-
cent. *in cap. post. de concess. præb.* Mastril. *decis.*
120. *num.* 15. *&* 16. Intrigol. *singul.* 83. *libro* 2.
Giurba, *dec.* 36. *n.* 13. Idem Amato, *Reg.* 93.
num. 9. *&* 10 qui à *n.* 4. cum multis, probat di-
cens cum infinitis, à *n.* 5. Quod appellatio ab
interlocutoriâ in articulo præjudiciali non ligat
manus judicis à quo ut non progrediatur ad ulte-
riora in causâ principali, nisi post Canonicam in-
hibitionem Judicis ad quem, sicut interim ge-
sta non revocentur, tanquàm attentata, ex Doc-
trinâ *capite non solum hoc titulo*, *in* 6. *Clementi-
na* 1. *de sequast. posses Clementina* 1. *de Judiciis.*
Ubi Doctores prosequi faciunt dicta hic, & quæ
dico *infrà in cap.* 51.

AD TEXTUM

IN CAPITE XVIII.

Consuluit, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

3 *Appellari non potest à futuro gravamine, nisi
esset irreparabile, vel quando trahit origi-
nem à gravamine jam illato, vel si esset
comminatum per Judicem, & in appellatione
extrajudiciali, n.* 4. 5. *&* 6.

TExtus iste agit de appellatione vaga, & ge- 1
nerali admittenda, vel non, ad quod ap-
plicabis quæ dixi, *supra in cap.* 2. *de libelli
oblatione, quæst.* 3. versic. *ad secundam.* Et de hoc
dixi remissivè, *suprà in cap.* 2. *hoc tit.* An valeat
appellatio alternativa? *In cap.* 7. *hoc tit. q.* 1.
versic. *ad ult.* Et applicabis plura dicta in toto il-
lo Textu, quæ conducunt ad appellationem ge-
neralem vagam, alternativam, & quæ fit omisso
Medio.

Et quatenus ex hoc Texto agit Balboa, *in c. ut* 2
debitus honor, hoc tit. n. 3. *&* 30. De quæstione, An
sit necessaria causæ expressio ad appellandum, ab
interlocutoria? Applicabis quæ dixi, *suprà in Rub.
hoc tit. q.* 5. versic. *ad quartam.* Ubi egi de dubio,
An in proponendâ appellatione ab interlocutoriâ,
seu definitivâ, sit in praxi forma diversa?

In verbis ibi, *ab omni gravamine*: notant hîc 3
Doctores, quòd à futuro gravamine appellari
non potest. Probant Barbosa, *hic num.* 2. cum
Scaccia, *hoc titulo quæstione* 2. *num.* 43. *&* *quæst.* 5.
num. 101. De quo dixi, *suprà in cap.* 10. *hoc titulo.*
Ubi *num.* 110. *limitat.* Ut non procedat in casu
quo gravamen esset irreparabile, per appel-
lationem subsequentem. † Et *numer.* 113. li- 4
mitat, quando futurum gravamen trahit ori-

ginem à gravamine, jam illato, & appellatio
5 interponitur ratione utriusque. † Et num. 114. pariter limitat, quando futurum gravamen esset communicatum per Judicem, quia tunc à
6 futuro hujusmodi gravamine posset appellari. † Et limitat denique, ut non procedat in appellatione extrajudiciali.

AD TEXTUM
IN CAPITE XIX.
Cùm Parati, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

4 *Rex Num queat punire Episcopos, non venientes ad suum rogitum*, remissivè?

1 NOnnulla, quæ ad appellationem frivolam spectant dixi *suprà in cap. sugestum 15.*
2 *hoc titulo, quæst.* 1. † Et quatenus prima nostri Textûs verba denotant, quòd Judex à quo, non obstante appellatione frivolâ, teneatur obedire Superiori; Ideò applicabis quæ dixi, *suprà in cap. sugestum 15. in principio, & quæstione*, 1. Ubi dixi, quòd citatus, ut litiget coram Judice non suo, aut incompetenti, tenetur comparere, saltem ad allegandam incompetentiam. Possunt applicari non nulla quæ dixi, *suprà in cap. 7. hoc titulo*. Et applicabis ad quæstionem, *in cap. 1. de Judiciis, quæstione* 14. An Justa causa de non comparendo excuset citatum à contumacia? Et alibi.

3 Et in versiculo ibi *eumque*, & ibi *quòd in legatione Regis esses; Et ideò non potuisses ad vocationem prædicti Cardinalis accedere:* Per hæc verba applicabis plura dicta, *suprà sub cap. penultimo, & fin. de foro competenti.* Quatenus in legatione occupatus, durante, non teneatur comparere in Judicio Vocatus, & *in dicto capite fin. à quæstione* 20. Plura de privilegio Legati, quoad forum Judiciale.

4 Et in versiculo ibi *te sunt Nuncius invenisses*, qualiter Nuncio asserenti, seu testificanti se aliquem citasse, aut vocasse, credatur dixi latè, *supra in capite 7. de Probationibus, & in cap. 11. eadem quæst.* 4. *à n.*1. & *à n.*9. Et tradunt Balboa, *in cap. 4. de probation. à n.* 10. Et An Cursori credatur, Menochius, *de arbitrariis, libro 2. cent. 2. casu* 112. Notat ex pluribus Barbosa, *hic videndus*, congerit Riccius plura *collect.* 1169. Ubi ponit etiam limitatione septem, & duos casus notabiles.

5 Et quia Glossa *in legatione Regis*, ibi *tunc Regi obtemperandum esse ab eo obtineat regalia:* Per hanc Doctores agunt de dubio, An si Reges vocaverint, ad se Episcopos teneantur ei obtemperare? Præter congesta à Barbosa, *hic n. fin.* Adjunges quæ Ego dixi, *suprà in cap. 2. de Judiciis*; Ubi egi de quæstione, An si Reges vocaverint ad suum rogitum Prælatos Ecclesiasticos, si non compareant, possint eos punire? Et quid si eodem tempore vocentur à Papa, vel ab Archiepiscopo, cui prius debeant obedire? *ibi à n.* 9. Et applicabis dicta *ibi quæst.* 17.

AD TEXTUM
IN CAPITE XX.
Ad hæc, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Appellationem possit qui promisit eum Juramento stare sententia à Judice latæ, vel ferenda.*

AD Textum hunc applicabis quæ latè dixi, *in* 1
capite 16. & 17. de Jurejurando. Quatenus agunt de promittente stare Judicio Ecclesiæ sub Juramento, & quatenus existat obligatus: Alia conducibilia dixi, *ibi in capite 7. & in capite cùm contingat, & in capite penultimo, eodem titulo.* † Et ad materiam nostri Textûs, An appellare 2
possit; qui promisit Juramento, vel qui promisit stare sententiæ à Judice latæ, aut ferendæ: De hoc cum pluribus agit Barbosa, *à n.* 2. ad quod applicabis quæ dixi, *suprà* de illo, qui pacto appellationi renunciavit, *sub Rubricâ quæstione 4. versiculo ad secundam in capite præcedenti, versiculo ad tertiam*, & *in capite 4. hoc titulo quæst. 2. n.* 1. Et faciunt adducta, *in Rubricâ, quæstione 1. à n.* 1. Videtur enim, quod etsi appellatio publicè sit introducta, possit appellaturus ei renunciare. Et pro intellectu hujus Textûs, dixi *in dicto cap. 17. brevi de Jurejurando quæstione* 1. *n.* 3.

AD TEXTUM
IN CAPITE XXI.
Quæstioni, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

HUjus Textûs materia satis expenditur per notata, *in capite præcedenti.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XXII.
Præterea, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

1. HUjus Textûs materiam explanabis satis per notata, *sup. in cap. 6. hoc tit.* & per notata, *in capite cum teneamur 17. suprà hoc titulo.* Et, faciunt dicta, *in cap. 1. & 2. de foro competenti.* Quæ ad propositum applicabis, & *infrà in cap.* 24

AD

AD TEXTUM IN CAPITE XXIII.

Constituti, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. AD textum istum quatenus in versiculo illo *ideoque*, & ibi *Archidiaconus*, *post appellationem*, *& denunciationem excommunicationis ad nominationem sæpè dicti*, *&c.* Ad hæc verba adjunges; *infrà dicta in cap. pastoralis*, §. *verum hoc titulo.* Ubi qualiter appellatio suspendat effectus censuræ & excommunicationis. Alia præter antiquos notat hîc Barbosa.

II. Et ego ad Glossam hîc de eligendo digniori ad beneficia, Dico, *infrà in cap. grave de præb.* De quo Dubio agit præter alios, Covarruvias, *in regula peccatum 2. parte* §. 7. *num.* 3. Per nostrum Textum.

AD TEXTUM IN CAPITE XXIV.

Præposuit, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

3 *Judex in delictis notoriis non recusatur*, remissivè.

1 HUjus Textûs materia quatenus agit de Judice ordinario appellato adhuc cognoscente contra Appellantem, de aliis causis præteritis, sive futuris, & de novo ortis, non deductis in Judicio: Notabis dicta, *in cap. 6. & in cap. 22. hoc titulo.* Videbis Lancelotum, *de attentatis part.2. cap. 12. de attentatis appellatione pendente in præfatione*, *num.* 109. Scacciam, *hoc titulo*, *quæst.* 3. *num.* 46.

2 Et in versiculo. *Judex tamen à quo appellatur, quia illi omnino suspensus est, eam non debet ad respondendum, super aliis compellere, nisi pro crimine adeo gravi, & manifesto, quo ipse actu merito sit damnandus:* Per hæc verba de duobus inquiri valet; Primò, de Judice recusato, & suspecto, de quo latissimè dixi, *in cap.* 4. *de foro competenti.*

3 † Irem quod in delictis notoriis, & manifestis Judex non recusatur: Ad quod applicabis dicta, *suprà in Rubricâ*, *quæst.* 4. *in princ.* De quo dixi, *in dicto cap.* 4. *quæst.* 10. Et notanter docent Barbosa, *hîc nu. fin.* Farinacius, *in praxi quæst.* 21. *num.* 126. Antonius Gomezius, 3. *tomo variarum*, *capite* 1. *n.* 47. Aliqua de notorio dixi, *suprà in cap.* 14.

AD TEXTUM IN CAPITE XXV.

Quâ Fronte, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

3 *Absolvendusne sit Reus antequam audiatur qui citatus ab Actore, venit in Judicium?* remissivè.

AD materiam hujus textûs applicabis, quæ notavi, *suprà in cap. pervenit* 13. *hoc tit.* 1
de hoc Textu egit Balboa, *in cap.*1. *hoc tit.* cùm tractavit attentatorum materiam, & præter ea, quæ noto, *in cap. præterea* 40. *hoc titulo*, *& in cap. pastoralis*, §. *verùm eodem.* & de attentatis ago latè, *infrà in cap. bonæ* 51. *hoc titulo.*

Et in versic. ibi *fanè.* Applicabis quòd adduxi 2
suprà in cap. 1. *de Judiciis*, *quæst.* 29. *&* 30. Ubi de satisfactione præstandâ ab excommunicato, ut absolvatur. Et An si nullum præstiterit, valeat absolutio? † Et applicabis alia dicta, *sub cap. in-* 3
telleximus de Judiciis. Et præcipuè ibi *quæst.* 24. Ubi egi de dubio, An Reus excommunicatus, qui citatus venit ab Actore in Judicium, sit absolvendus, antequam audiatur. Et per hunc Textum qualiter absolutio excommunicato sit danda, benè Covarruvias, *in cap. alma mater de sentent. excommunic. lib.* 9. 1. *p.* §.11. *à n.* 11.

AD TEXTUM IN CAPITE XXVI.

Reprehensibilis, hoc tit.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Excommunicare Prælatus nequit Subditos; nisi monitione præmissa*, remissivè, *numero* 2. 3. *&* 4.

TExtûs hujus littera diversam continet materiam, quam sigillatim remissivè tanquam, 1
ut pote alibi longè agitatam; Igitur in primis verbis Textûs continetur ea generalis conclusio, ut Prælatus Subditum suspendere, vel excommunicare non debeat, nisi monitione præmissâ, & præterquàm quòd ex multis, *hîc* Barbosa, *à num.* 3. tractat de monitione, An una, sive trina? Adjunges quæ dixi, *suprà in cap.* 1. *de Judiciis*, *à quæst.* 22. *ad* 27. De qua etiam dixi, *in cap.* 7. *eodem*, *& in cap. ad probandum de Re Judicatâ:* Adjunges dicta *in cap. pastoralis*, §. *verùm hoc titulo.*

Et ibi in versic. *Non subjecti contra disciplinam regularem in vocem appellationis:* Et ibi *præ-* 2
cipuè in Religiosis volumus, *&c.* Per hæc verba agitur de aliâ conclusione: Quòd Religiosi nequeunt

queunt appellare à correctione; Ad quam videbis quæ latè adduxi, *suprà in capite 3. hoc titulo.*

3 Et in versiculo ibi, *si verò Quispiam*, agitur de aliâ generali conclusione, nempe quòd Judex à quo præfigit terminum ad appellationem prosequendam, qua non prosequuta Judex a quo procedet in negotio? Ad quam videbis quæ latè scripsi *suprà in cap. 4. cap. 5. & cap. 8. hoc titulo.*

4 Et in versic. ibi *si autem in quocunque negotio*, dicitur quòd, si Appellans non comparet ad prosequendum appellationem, & appellatus comparuit, sit condemnandus Appellans in expensis, ut timore perterritus, non facilè Quis appellat in gravamen alterius, de quo etiam dixi, *suprà dictis cap. 4. & 5.* item & *alibi sub hoc titulo.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XXVII.
Ad hæc, hoc titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

2 *Recusatio Judicis suspecti*, remissivè.

1 Littera hujus Textûs duas materias comprehendit, in primâ parte quod Judex à quo cognoscit de causâ, si appellans non prosequitur appellationem; juxta dicta *in cap. 4. cap. 5. & cap. 8. hoc titulo.* Applica dicta *in cap. cum teneamur 17. hoc tit.* Videbis ad quæstiones à quo Judice sententia est exequenda, *infrà in cap. ad aures.* De quibus Riccius, ex nostro Textu agit; *collect.* 1809.

2 Et in versic. ibi, *aut si alterutrà Partium te suspectum habuerit te insistente Judicem eligant, &c.* occasione hujus versiculi, agi potest de integrâ materiâ recusationis Judicis suspecti, de qua dixi latè, *in cap. 4. de foro competenti*, Sed Quis, aut qui loco Judicis recusati debeant in Judices eligi, & An interventione, ad instantiam ipsius Judicis recursati? Dixi latè, *ibi sub dicto cap. 4.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XXVIII.
Pervenit, hoc titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Non prosequens appellationem Canonicus, qualiter privetur prabenda*, remissivè.

2 *Residentiam monitus non faciens qualiter privetur beneficio, & prabenda*, remissivè.

3 *Canonico Appellanti, Num provideatur Vicarius ut pro eo serviat de fructibus beneficii*, remissivè.

1 Ad Textum istum, quatenus agit de statuendo termino, ut Canonicus, de quo hic appellationem prosequatur; ità ut si appellationem non prosequatur, privetur præbendâ, propter non residentiam: Adjunges dicta, *suprà in capite 4. capite 5. & capite 8. hoc titulo.*

2 Et de monito ad residendum in beneficio, seu Episcopatu puniendo, & privando, dico latè, *in cap. conquerente 6. de Clericis non residentibus*, Et de praxi procedendi in Judicio, adversùs eos dixi *suprà in cap. fin. de libelli oblatione, quæst. 4. §. 23.*

3 Ad aliam partem, quæ agit de attentatis, nempe ut non obstante appellatione à Canonico interposita adhuc Judex à quo possit providere, ut fructibus præbendæ nominetur Vicarius, qui in eo serviat, & qua ratione hoc contingat, dico, *infrà in cap. bonæ 51. hoc titulo*, Ubi ago de attentatis revocandis, aut non.

AD TEXTUM.
IN CAPITE XXIX.
Consuluit, hoc titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

2 *Appellari nequit à sententiâ latâ secundùm Canones, Leges, aut Statuta generalia.*

3 *Appellari potest à sententiâ declaratoriâ, quòd statutum sit in viridi.*

1 Ut Textum hunc abunde explices quatenus agit de non appellando à Judice Jurisdictionem exequente: Applicabis quæ longè dixi, *suprà in cap. 1. cap. de cætero 5. cap. quoad consultationem de sententiâ, & Re judicata.* Quatenus *ibi*, latè dixi de Executore ad sententiam: An ab eo appelletur, & ab ejus executione nonnulla dixi? *Suprà in Rubricæ quæst. 4.* versiculo *ad quartam.* Et ibi in versiculo *notabis*, & *in capite 21. quæst. 4.* versiculo *ad septimam.*

2 Et ibi in versiculo *non convenit*, Disputant *hic* à Barbosa traditi, *numero 2. 3. & 4.* de quæstione appellationis factæ contra Legea, Canones vel Statuta, & Decreta, ad quod videbis quæ adduxi, *suprà in cap. 11. hoc titulo*, ubi egi de dubio, *An sint excommunicati Appellantes ab ordinationibus Pontificiis? Quæstione 4.* versiculo *ad octavam.* Itaque breviter respondebis ut cùm jus Neminem gravet, nequeat appellari à sententiâ latâ secundùm Legea, Canones, Statuta generalia, decreta Juris, juxta ea quæ latè tradunt, Salgadus, *de Regia protectione tomo 1. parte 3. capite 6. à numero 1.* Farinacius, *in praxi quæstione 101. limitatione 12. numero 65.* Scaccia, *hoc titulo quæstione 17. limitat. 13.* nec à Judice exequente.

3 Idem tamen Scaccia, *limit. 20. num. 13.* Rugnel. *hoc tit. num. 89. cap. 3.* Limitant dicendo posse appellari à sententiâ declaratoriâ, quod statutum sit in viridi observantia, Sed quia hic dubitant

dubitant Doctores, An à pœna Legis possit appellari: Applicabis quæ dixi, *supra in cap. 3. hoc titulo, quæst. 3.* versic. *ad tertiam.* Item adjunges quæstionem, de qua *supra in Rubrica, quæst. 2. à n. 1.* An liceat appellari à sententiâ latâ secundùm opinionem probabilem?

AD TEXTUM.
IN CAPITE XXX.
Ad hæc, hoc titulo.
PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Jurisdictio Num citatione radicetur?* remissivè.

1 DUo præcipua continere videtur littera nostri textûs disputatione digna. Primùm An citatione radicetur Jurisdictio, de quo dixi latissimè, *in cap. penultimo de foro compet. à quæstione 1.* Doctores, *in cap. gratum, & relatum, de officio, & potest. Judicis Delegati*: Quæ dispositio suadetur ex verbis textûs nostri, ibi *respondemus, si ei constiterit Appellantem, Antequam Partes essent citatæ, vel delegatio causæ pervenisset ad ipsum.* &c.

2 Secundùm, nempe de appellatione ad Papam per Nuntium, aut itineris arreptionem: De hac dico *in cap. unico de Clericis peregrinantibus*: Et videbis Notata *supra in cap. memimimus* 10. & *in cap. suggestum* 15. *hoc tit.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XXXI.
De Priore, hoc titulo.
PRÆMISSUM.

I. PEr textum hunc poteris agere de appellatione; quæ interponitur ad Papam, cui Judex à quo tenetur deferre, & sic applicabis nonnulla de his, quæ adduxi, *supra in cap. 7. hoc tit.*

II. Item quatenus hîc Doctores movent tractationem per ultima verba textûs ibi, *de tanto excessu satisfacturum*, nempe qua pœnâ plectentur non Deferentes appellationi interpositæ, & juxta Glossam hic, quam notabiliter exornat Barbosa, *num. fin.* Adjunges quæ solent adduci de pœnis, quibus plectuntur attentantes post appellationem interpositam, de quibus dico infrà *in cap. bonæ* 51. *hoc tit.* Aliqua etiam adjunges ex dictis *supra in cap. 17.*

III. Et in versic. *contempsit*, occasio cujus Glossa affirmat; quòd si Prælatus modum excedat in correctione, benè admittatur appellatio à correctione præter plures, quos hîc adducit Barbosa: Adjunges quæ latè adduxi, *in cap. 3. hoc titulo.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XXXII.
Quia nos, hoc titulo.
PRÆMISSUM.

I. DE hujus Textûs materiâ satis dixi, *in cap. 3. hoc tit.* Et ad quæstionem, *ibi, q. 3.* versic. *ad tertiam.* Ubi de appellatione à lege, vel à statuto pœnali aliqua notanter dixi, *suprà in cap. consuluit 29. hoc tit.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XXXIII.
Ad aures, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. QUod Judex à quo possit præfigere terminum Appellanti ad prosequendam appellationem, quo lapso reassumit jurisdictionem, ut hîc probatur satis patet ex his quæ latissimè scripsi, *suprà in cap. 4. cap. 5. cap. 8. hoc tit.* Ubi videbis, probat Riccius, *in collect. ad Textum in cap. ad hæc 27. hoc tit. sub collect.* 1809. cujus occasione agit de nonnullis dubiis, quæ subsequuntur in quæstione sequenti.

QUÆSTIO I.

An Sententia lata, à qua appellatum fuit exequatur præjudicium à quo, vel per Judicem ad quem?

SUMMARIUM.

1 *Executio sententiæ à qua appellatum, est quando fiat à Judice à quo, aut à Judice ad quem? n. 2. 3. & 4. Ubi sub distinctione.*

5 *Judex à quo exequitur sententiam, si scripturæ non sint introductæ coram Judice ad quem?*

6 *Executio sententiæ quæ fuerit cœpta infra annum, potest fieri post annum infra triginta annos.*

HÆc inquisitio deducitur ex necessariâ consequentiâ à dispositione prædictorum jurium. Nam quoties à sententiâ latâ interponitur appellatio quæ in secundâ instantiâ prosequitur, si in eâ primâ, confirmetur sententia. Dubium est à quo Judice executioni mandetur, in quo dubio breviter, & sub distinctione existimo respondendum. Primò, Nam aut sententia est expressè confirmata per Judicem appellationis, & tunc ipse appellationis Judex exequitur, quia agitur ex confirmante. 1

Aut ipsa sententia fuit tacitè confirmata, putà per lapsum instantiæ, aut aliam solemnitatem omissam, juxta ea, quæ notavi; *in cap. venerabilis pen. de Judiciis, & in dicto cap. 4. 5. & 8, hoc titulo.* Et tunc Judex competens erit pri- 2

primus, qui ipsam sententiam primò tulit, Judex scilicet à quo: Tradit Mynsinger. *Cent. 5. decisione 94.* Sequitur Riccius, *dictâ collect.* 1809.

3 Secundò, Dico quod, vel Appellans recedit sponte ab ipsâ appellatione, vel per viam pacti, & conventionis Partium, juxta ea, quæ adduxi, *suprà in Rubricâ, quæstione 2.* versiculo *ad secundam*, & *in cap. cum teneatur 17. hoc tit.* versiculo *ad tertiam*, & tunc etiam sub distinctione procedit; Nam aut petitur executio sententiæ in vim pacti; & tunc exequetur ille, coram quo pactum est factum: Ita Coccin. *in decisione* 23. & Riccius, *suprà* versiculo *aut verò*, Advertit quòd pactum illud debet ordinari ad tollendam appellationem, & confirmandam sententiam; secus autem, si ad appellationem tollendam tantùm, quia tunc primus Judex exequetur: sic cum del Castillo, *in decis. Rota Siciliæ* 84.

4 Vel tertiò, petitur executio sententiæ; Et tunc dicunt Riccius, *suprà*, & de Franchis, *in decis.* 335. & 510. Quòd Quilibet potest, Primus scilicet, quia prima sententia manet firma, & ex ea oritur actio: Tamen Rota Genuens. ut testatur Cartarius, *in decisione* 70. decidit exequendam esse per Judicem ad quem, qui potest aliquid supplere, si fuerit omissum per Judicem à quo, quando sententia continet capitula separata, ut ait de Franchis, *decisione* 467. Et faciunt dicta, *suprà q. 6. ad Rub. sub versic. & in cap. 7. quæst. 2. versic. ad ultimam.*

5 Notat verò del Castillo, *decisione* 83. Riccius, *Ubi suprà dictâ decis.* 1809. *in fine*, Quòd Judex à quo exequitur sententiam; si Scripturæ non sint introductæ coram Judice ad quem, etiam quòd non fuerit decisum super desertione appellationis, quamvis ut sententia faciat transitum in rem judicatam, sit necessaria pronuntia, super desertione appellationis, latè Magon. Rota Florent. *in decis.* 55. *n. 9. & 10.* Ita ut debeat etiam citari Adversarius ad dicendam causam, *quare, &c.* Tradit etiam idem Riccius, *in*

6 *decisione* 93. *Curiæ Archiepiscop. Neapoli.* † Et addit, *dictâ collect.* 1809. *in fine*, cum del Castillo, *in decis.* 85. Quòd executio sententiæ, quæ fuerit cœpta infra annum possit etiam post annum, & infrà 30. annos exequi.

AD TEXTUM

IN CAPITE XXXIV.

Ad audientiam, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio præsumptiva, seu tacita qualiter contingat* remissivè?

2 *Litis contestatio quibus actibus contingat*, remissivè?

3 *Prolatio sententiæ, Num requirat à Judice, ut utatur condemnationis verbo*, remissivè?

4 *Consensus tacitus, ut præsumatur consentire Episcopus, ut Partes in alium Judicem consentiant*, remissivè?

5 *Verbum tenere quando latam condemnationem contineat?*

6 *Regia protectio, ubi tractetur*, remissivè? *n. 7.*

8 *Submittens se Jurisdictioni Superioris, quando pro appellante habeatur*, remissivè?

Quatenus hic in textu nostro agitur de appellatione præsumptivâ, quæ non interponitur, verbis expressis, sed tantùm inducitur ab ipso actu subjicientis se protectione Superioris, ut patet ex verbis ibi, *quia tamen postquam, & sua nostra protectioni subjecerat*; Ideò possemus hîc exemplificare, qualiter hæc tacita appellatio contingat; Ad quod faciunt notata, *suprà in cap. 10. & in cap. 15. Et alibi de arripientibus iter ad Apostolicam Sedem, seu ad Superiorem*, juxta ea quæ dico, *infra in cap. 1. de Clericis peregrinantibus.* 1

Unde applicabis ad materiam, quæ adduxi, *suprà in Rubrica de litis contestatione à quæst. 7. cum sequentibus*, Ubi dixi de actis, quibus inducitur litis contestatio. † Item quòd adduxi, *suprà in cap. 1. de Judiciis, quæst.* 28. Ubi dixi de dubio, An Judex in prolatione sententiæ, debet uti condemnationis verbo, aut satisfit, si utatur alijs verbis æquipollentibus, seu demonstratione sententiam significante? † Item applicabis quæ adduxi, *suprà in cap. 1. de foro compet. q. 5.* Quatenus ibi dixi de tacito consensu, quo Episcopus præsumitur consentiri, ut Partes in alium Judicem consentiant: Expendit textum nostrum Scaccia, *hoc tit.* † Et quòd verbum, *tenere*, de quo utitur Pontifex hîc, de sui naturâ, si præcedat negatio universalis latam sententiam contineat: Tradit ex Tyraquello, & Sairo, Barbosa, *hîc n. fin.* Farinacius, *in fragm. crimin. 2. p. 2.* verbo *lex n. 44.* 2 3 4 5

Et quia etiam hîc posset adjungi tractatus de protectione, qua in his Regnis, & aliis practicatur oppressis à Judicibus Ecclesiasticis; Ideò adjunges quæ adduxi, *suprà in cap. 2. de Judiciis, q. 19.* cum aliis. 6

Item quia occasione hujus textûs potest agi de materiâ attentatorum, per verba ibi, *non debuit. Sine causæ cognitione*, & ibi, *sententiam quam præfatus Episcopus in eundem Presbyterum tulit denuncies non tenere?* Ob quod Balboa, *sub c. 1. hoc tit.* hunc textum expendit; Ideò recurres ad ea, quæ *infrà* dico, *in cap. bona 51. hoc tit.* Ubi ago de reformandis attentatis, appellatione pendente. 7

Et quatenus resumptio textûs nostri est illa, quòd si præcedente gravamine Quis submittit se protectioni Superioris, habeatur pro Appellante, dummodo, servaverit ea, quæ in appellatione sunt necessaria; id est expresserit, cùm non satis sit, se & sua bona submittere protectioni Papæ, sed debeant omnia alia necessaria adhiberi, ut expendit idem Scaccia, *d. quæst. 4. n. 22.* cum Franch. *hîc n. 2. notab. ult.* Ideò quæ ista sint, Perpendes ex adductis, *sup. in Rub. q. 3. à n. 2.* Ubi dixi, An in causa appellationis liceat deducere id omne, quod in primâ instantia? Et propiùs quòd dixi, *ibi q. 5.* versic. *ad quartam.* Ubi de proponendâ appellatione, ab interlocutoriâ, & à definitiva, & que debeant exprimi; item *ibi*, & in versic. *ad quintam*, Ubi dixi de diligentiis, quas debet Appellans præmittere, ut ejus appellatio subsistat, & exinde poteris applicare dicta, *suprà in cap. 4. cap. 5. & cap. 8. hoc tit.* 8

AD

AD TEXTUM
IN CAPITE XXXV.
Accepta hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. QUatenus ait Textus noster, ut causa non sit à Judice à quo remittenda appellatione adhuc non justificatâ, nisi de Partium consensu. Applicabis quæ adduxi, *suprà in Rubr.* Quatenùs dixi de pluribus casibus, in quibus Appellationi non defert Judex à quo ad idem, & latissimè, *in cap. 11. hoc tit.* Et applicabis dicta, *suprà in eâdem Rubricâ q. 5.* versic. *ad quartam*, & versic. *ad quintam.* Ubi de his, quæ debent exprimi, & fieri ad hoc, ut appellatio justificetur notavi, *in cap. præcedenti.*

II. Iste Textus etiam potest introduci in attentatorum materiâ. Quatenùs Judex à quo non deferens appellationi interpositæ videatur posse evocare, & attentare, & sic Balboa expendit *sub cap. 1. hoc Tit.* Ubi agit de attentatis revocandis, vel non. Quare adjunges notata, *suprà in capite 2.* Et quæ latè dico *in cap. bonæ 51. hoc Titulo.*

III. Et quatenùs Barbosa hìc, *n. 2.* cum Gratiano, *disceptationum forensium cap. 4. n. 21.* Et ex Sardo, *consl. 465. num. 10.* Dicit ex hoc Textu quod Judex causæ principalis non possit judicare in causâ appellationis, nisi Partes consentiant saltem tacitè; ideò applicabis quæ adduxi de appellationi renuntiando, *suprà in Rubricâ, quæst. 2.* versic, *ad secundam, & in cap. cùm teneamur 17. hoc Titulo, quæst. 1.* versiculo ad *tertiam.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XXXVI.
Postremo, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Recusatio Judicum, & consanguineorum qualiter contingat* remissivè.

2 *Appellatio & recusatio, Num æquiparentur* remissivè.

1 TExtus iste claudit recusationis materiam & quia egi de ea latissimè suprà *in cap. 4. de foro competenti*, Ideò recurres ad ibi dicta, & propriè de recusando Judice delegato, seu alio Judice commissionis *ibi sub quæst. 9. & 15. & 27.* item de recusandis Judicibus consanguineis, & de aliis recusationis causis latè ibi, *quæst. 30. & quæstione 38.*

2 Et ibi *quamvis appellatione remotâ fuerit ei negotium delegàtum*; De vi hujus clausulæ dixi ibi, *in dicto cap. 4. q. 41.* Ubi de quæstione, An ita æquiparentur appellatio, & recusatio, *quòd delegata causa appellatione remotâ*, intelligatur virtute hujus clausulæ, etiam sublata recusatio, & quando utraque verificetur? Aliquid dixi *suprà in Rubricâ quæst. 1.* versic. *ad primam.* Ubi egi, An Princeps queat remedium appellationis auferre & ibi *q. 5.* versic. *ad sextam*, An possit Princeps appellatione remotâ causam remittere? De recusatione Advocati, qui advocavit in negotio; Ne Judex esse possit, dixi, *in dicto cap. 4. sup. q. 11.* & alibi ibi.

QUÆSTIO I.

An quando causa mandatur Cardinali cum clausulâ, *appellatione remotâ*, censeatur exclusa appellatio justa.

SUMMARIUM.

1 *Clausula*, appellatione remotâ, *solet in rescriptis poni magis de stylo generali, & intelligitur solùm de frivola, num. 2. & 4. fallit si causa mandatur Cardinali cognoscenda, & n. 3.*

5 *Cardinali, semel causa decisa, & ab eo non decisa, non committitur alii, & quâ clausulâ Papa* utatur, n. 6.

7 *Cardinales Judices Num recusentur* remissivè.

UT hanc quæstionem expendas, leges quæ adduxi, *suprà in Rubrica, q. 5.* sub versic. *ad sextam*, verbo, *unum*, Quibus suppositis, Addo notata *suprà*, per Doctores *in cap. de rescriptis.* Et suppono etiam in rescriptis dictam clausulam apponi potius de stylo generali, quàm de ministerio; Sonat enim potiùs in quandam monitionem, videlicet ut non deferatur appellationi frustratoriæ, quàm quòd in aliquo deroget juri communi. † Unde Cenedus cum multis, *in practicis quæstion. q. 45. n. 43.* Lancelotus, *de attentatis p. 2. cap. 12. limit. 8. n. 39. & 40.* dixerunt quòd clausula suprà dictâ appellatione remotâ, intelligitur solùm de frivolâ; non autem de verâ & reali, quia talis clausula tollit tantùm frivolas, non autem appellationes legitimas: Sequitur Ripol. *variar. resolut. cap. 2. de recusatione omnium Judicum, n. 222.* 1 2

Ad difficultatem jam respondebis, quod prædictâ generalitate non obstante, & quando Cardinali mandatur causa, *appellatione remotâ*, non frivola tantùm, sed quæcunque alia appellatio censeatur vetita, justa vel injusta. Docent Farinac, *in frag. crim. p. 2.* verbo, *Judex, n.963.* Tuschus, *concl. 400. n. 11.* Barbosa, *clausula 9. n. 17.* Zechius, *de Republicâ Christianâ tit. 3. de Cardinalibus, n. 9.* Jacobatius, *de Conciliis l. 1. fol. 38. col. 1. lit. B.* Lorich. *de Thesauro*, verbo *Cardinalis, §. 7. privileg. 9.* Manfredus, *de Cardinalibus decis. 156.* Albanus, *de Cardinalibus q. 42. priv. 4.* † Ubi sic ait clausula *appellatione remotâ*, in commissionibus apposita, frivolas tantùm appellationes rejicere videtur; secus tamen esse, quando in commissione Cardinali apposita esset, quod dicit Cevallos, *in pract. q. 897. n. 938.* Hoc magis procedere ex privilegio Cardinalium, quàm de Jure. 3 4

Solent ergò pro complemento hujus dubii, notare Doctores, pro præstantiâ dignitatis Cardinalitiæ, quod causâ semel commissa Cardinali, & 5

& ab eo non decisa, non committitur alteri
inferiori à Cardinali, propter illius honorem:
Sic Mansfredus, *dictâ decis. Cardinal. decis.* 179.
Jacobat. *de Conciliis dicto lib.* 1. *fol.* 38. *col.* 1. *litera B.* Tradit Diana, *p.* 5. *tract. de potest. Cardi-*
6 *nal. res.* 37. *in fine.* † Ubi addit cum Zech. *de*
Republicâ Christianâ, tit. 3. *de Cardinali num.* 9.
privileg. 11. Cuccho *Instit. Canonic. lib.* 2. *tit.* 4.
num. 77. in signaturis, & Judiciis, cùm Papa eis
causas delegat, non soleat opponere clausulam,
ut justitiam faciant, sed tantùm, *ut audiant*, *&*
decidant, ne eis cum his verbis injuriam inferre
videatur.

7 Occasione præfati dubii poteris applicare
quæstionem, de qua, *in dicto cap.* 4. *de foro*
competenti, *quæstione* 8. An Cardinales Judices
recusari possint?

adjunges quæstionem secundam; de qua *in cap. exhibita* 19. *de Judiciis.* Ubi egi de quæstione, An si appellatio pronuntietur injusta, debeat causæ cognitio redire ad Judices? De quo ibi.

Textum hunc expendit Balboa, sub *cap.* 1. *hoc* 3
tit. Ubi egit de revocatione attentatorum, & in
quibus appellatione attentatâ non revocentur
quæ possunt deservire pro intellectu Textûs
nostri, quatenùs ex eo benè infertur ut si in spe-
cie hac quoties injustè appellatur Judex appella-
tionis aliquid faceret non revocaretur attentato-
rum prætextu, cum semper Judex fuerit de cau-
sa, etiam appellata; argumento eorum, quæ
adduxi *suprà in cap. cum teneantur* 17. *hoc tit.*

Et ad uberiorem tractationem hujus Textûs, 4
poteris adjungere quod dixi, *suprà in Rubrica*
quæstione 2. versic. *ad sextam.* Ubi dixi de
dubio, An detur appellatio à rejectione appel-
lationis?

AD TEXTUM IN CAPITE XXXVII.

Ad hæc, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

I. DE materia hujus Textûs, Ago *Infrà in c. Pastoralis*, §. *verum hoc Tit.* videbis notata *in cap. præterea* 40. *eodem*, & applicabis quæ dixi de interdicto Ecclesiastico *suprà in cap.* 9. *de Jurejur. quæst. fin.* ad quæstiones an cessatio à Divinis suspendatur appellatione, dicit per hunc Textum Covarr. *in cap. Alma mater* 2. *p.* §. 2. *à nu.* 1. & ad Glossam *hic ibi agit à nu.* 4. De alia quæstione, An censura per appellationem interim suspendatur, nec Celebrans judicetur irregularis? De his ago etiam sub dicto versic. *verum*, *dicto cap. pastoralis infrà hoc Titulo.*

AD TEXTUM IN CAPITE XXXVIII.

Cùm Ecclesia, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Judex ad quem remittit Judici à quo, frivolè appellantem* remissivè n. 2. 3. 4.

1 QUatenus ex hoc Textu probatur quòd
Judex ad quem, si sibi constiterit de in-
justâ Appellantis provocatione, debeat eum
remittere ad Judicem à quo appellavit, Ad-
junges quæ dixi, *suprà de frivolis appellatio-*
nibus rejiciendis, *in cap. cum parati* 19. *hoc*
tit. Item applicabis plura quæ adduxi, *sub Ru-*
bricâ & in cap. 11. *hoc tit.* Ubi dixi de pluribus
casibus, in quibus non obstante appellatione
Judex à quo exequitur suam sententiam, & in-
de descendere, ut si Judex ad quem videat inju-
stam esse appellationem, debeat remittere injustè
2 Appellantem Judici à quo appellavit. † Et

AD TEXTUM IN CAPITE XXXIX.

Directè nobis, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Judex à quo, quando non prosequutâ appellatione, procedat in causâ* remissivè?

2 *Appellatio num permittatur à Judice cognoscente de principali, & exceptionibus, Quid ibi opponitur consanguinitas?* num. 3.

4 *Testes ad consanguinitatem probandam* remissivè.

7 *Appellari quit de Jure Canonico septnageßies; & amplius* remissivè.

8 *Renunsiare non intelligitur appellationi futura, qui cùm appellavit comparuit, coram Judice à quo, nec qui appellavit à gravamine vult appellare à definitiva*, *nu.* 9.

10 *Renuntians appellare à sententiâ latâ super divortio adhuc appellare quit.*

MAteria præcipua hujus Textûs est ea, 1
de qua jam latè dixi, *in cap.* 4. *capite*
5. *cap.* 8. *suprà*, Nempè, ut si Appellans, præ-
fixo termino appellationem suam non sit prose-
quutus judex à quo, in causa procedat, qui
primò de ea cognoscere cepit, quod contin-
git, vel transacto termino assignato ad appel-
landum, ut dixi, *in dicto cap.* 4. vel ad pro-
sequendam appellationem, ut adduxi, & expen-
di *in dicto cap.* 5. *&* 8. Vel si fiat recedente Parte
appellante ab appellatione, vel ea renuntiante
tacitè, sive expresse, juxta ea quæ adduxi, *suprà*
in Rubrica q. 2. versic. *ad secundam*, & *in cap.*
17. *q.* 1. versic. *ad tertiam*, Et ad alia videbis *in*
cap. 54. *hoc Titulo.*

Et ibi in versic. *post modum*, & ibi *in in causa*, 2
cognitione procedens de parentela testimonia recepisti. Ex hoc versiculo potest dici primam appellationem, de qua hic vel fuisse interpositam à futuro gravamine, vel à sententiâ interlocutoriâ continente gravamen irreparabile, seu habente vim definitivæ, ut denotant prima Textûs nostri verba, *Quòd cùm in tuâ præsentiâ causa cujusdam Matri-*

Matrimonii tractaretur, in qua pars viri consanguinitatis vinculum opponebat, & pars mulieris ad sedem Apostolicam appellasset: Ideò adjunges quæ latè adduxi, *suprà in cap. exhibita* 19. *de Judiciis ibi sub quæst.* 1. Ubi egi de quæstione, *an licitè appelletur de Judice cognoscente de principali, & exceptionibus præjudicialibus, vel lite nondum contestatâ Testes recipiente?*

3 Quid quæro ad litem notam super Matrimo-
nio contrahendo sit magis præjudiciale; quàm
oppositio consanguinitatis inter ipsos contrahen-
tes; & quod namque Matrimonio contra-
hendo plus præjudicii afferat juxta ea, quæ
dicu, *sub titulo de consanguinitate, & affinitate*;
Ad quod applicabis nonnulla utilia quæ adduxi,
in cap. litteras de restitut. spoliatorum, & in cap.
tuam de ordine cognitionum. Ubi nonnulla de ex-
ceptionibus præjudicialibus, quid officiant causæ
4 principali. † Et de testibus ad consanguinitatem
probandam, & qualiter, ut probent Testes de
auditu super ea procedatur: Adjunges quæ ad-
duxi, *suprà in cap. super eo 27. & cap. licet ex*
quadam 47. de Testibus.

5 Er quòd appellatio interponatur à futuro gra-
vamine, & à sententiâ interlocutoriâ, modo dic-
to. Adjunges quæ latè dixi, *in dicto cap. exhibi-*
ta 19. de Judiciis sub dictâ quæst. 1. Et Ubèriùs,
in cap. venerabilis 20. ejusdem Tituli, quæst. 1. à
6 *n. 15.17.* Cum aliis. † Item quæ adduxi, *suprà*
in Rubrica q.6. versic. *ad quartam*, Ubi de diffe-
rentia proponendæ appellationis à deffinitivâ, vel
interlocutoriâ.

7 Et in versic. *tamen quia iterum appellavit* (cùm
secundùm jura ei licuit in eâdem causâ bis ap-
pellare) *se à jurisdictione tuâ fecit exemptam.*
Horum verborum prætextu de duobus valet
inquiri. Primùm, Quoties in una, eademque
causa valeat provocari, de quo dico, *infrà in cap.*
sua nobis 65. hoc tit. Ubi ago de dubio, An ter li-
ceat provocare in una, eademque causa? Aliquid
dixi ex Rebuffo, *suprà in dicto cap. venerabilis* 20.
hoc tit. q. 1. nu. 15. Ubi quòd de jure Canonico
8 septuagesies, & amplius appellari quit. † Se-
cundùm, quòd etsi semel appellaverit Pars ite-
rum à sententia deffinitiva, & ab eodem Judice,
à quo super eodem negotio, potuit gravatus ap-
pellare; quia & si Quis comparendo coram Judi-
ce, à quo censeatur regulariter renuntiasse ap-
pellationi interpositæ; ut jam adduxi in locis
citatis, sed non renuntiasse appellationi inter-
ponendæ, id est juri appellandi: Sic Felinus, *in*
cap. gratum 20. sub nu. 20. de officio delegati n. 6.
Gabriel. *lib.2. comm. opinion. de appellat. concl.2.*
limit.1. n.5. & 6. Scaccia, *de appell. q.17. limit.2.*
num. 26. Ubi refert alios contrarium sentientes,
quos Ego intelligerem de Appellante à deffiniti-
vâ, non à gravamine futuro, seu ab interlocu-
9 toriâ. † Quia ut jam expendi ex hac litterâ, prima
appellatio fuit à gravamine, cujus desertio, seu
renuntiatio, non aufert jus appellandi à deffini-
tivâ, postea latâ super eodem negotio; quia
huic nunquam videtur renuntiatum, nec aliud
probat Textus noster; Potuerunt ergo hîc duæ
interponi appellationes, una à gravamine irre-
parabile, alia à deffinitivâ.

Et in versic. ibi *præsertim cùm hic ad separatio-*
nem Matrimonii, quod est res favorabilis: Ex his
verbis existimo nullam specialitatem induci ra-
tione causæ Matrimonialis, Nam etsi ut latissi-
mè dixi, *in cap. consanguinei 11. de sententia, & re judicata*, sententia lata super divortio non transeat in rem judicatam; Imò semper impugnari posse, ex ibi dictis propter specialitatem, de qua ibi quæ rectè hîc applicari valet, ad hoc ut non obstante renuntiatione appellationis interpositæ adhuc valeret gravatus iterùm appellare: Tamen hîc secundum latam jam explicationem, constituitur quædam regula generalis, ad alias etiam causas extra Matrimonium: Alia notat *hic* Barbosa, *num. 3. de favore Matrimonii*, de quo dixi aliquid *suprà in cap. fin. de sententia; & re Judicata.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XL.
Præterea, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Fictionis materia* remissivè.
3 *Debitor, cui Creditor distulit solutionem in tempus prolixius Num incidat in excommunicationem*, remissivè.
4 *Absolutio ad rei incidentiam* remissivè.

Hujus Textûs materia, quatenus probat 1
quod appellatio interposita ante conditio-
nis eventum à sententia excommunicationis,
suspensionis, vel interdicti lata sub conditione
suspendat effectum censuræ, latè dico *infra in*
cap. Pastoralis, §. *verum hoc tit.* Nam occasione
illius, §. Ago de intellectu Textûs nostri, qua-
tenus ad prædictum.

Et quia *hic* Balboa, latè fictionis materiam 2
tractavit, ex *n.*28. eam inducens occasione mate-
riæ Textûs nostri, Tu ut benè expendas leges quæ
adduxi, *suprà in Rubricâ de præsumptionibus q.* 1.
versic. *ad quintam.* Ubi dixi de quæstione, An
fictiones legum habeant locum in foro conscien-
tiæ, & quando admittantur de fictione legis
Corneliæ, & postliminii? Videbis quæ scribit
Balboa, *hîc*, & latè, *in cap.8 de præscript. à n.19.*
Et de fictione translativâ egit ipse, *in cap. penult.*
de foro compet. à nu 77. De qua Ego dica, *ibi q. 9*
num. 5. Ubi quod hæc fictio desiderat extremum
à quo habilè, verè, & realiter, & extremum ad
quod desiderat in potentiâ. Et quòd fictio in cen-
suris non admittatur ad Textum, *hîc, & in dicto*
§. *verum*, Dixi suprà *in cap.1. de Judic. q.25. n.2.*
& 3. ubi à *num.* 1. Quis dicatur fictus contumax:
Quis vero fictus, dixi latè sub Rubricâ, *de litiscon-*
test. q.12. versic. *ad tertiam*, Quod fictio naturam
imitetur, dixit Gratianus cum multis, *Reg.* 196.
Ubi de ampliationibus, & limitationibus, quem
videbis.

Et hîc ex versic. *nisi Sempronio intra* 20. *dies* 3
satisfeceris, & ibi *ad diem statutum minimè satis-*
fecerit, aliqua dixi, *in cap.17. de foro; & in cap. si*
cautio de fide instrum. Item *hic* Barbosa, *num.* 5.
cum Scaccia, *de emptione, & vendit. cap.23. n.66.*
ait quod Debitor, cui Creditor in tempus proli-
xius terminum solutioni præstitum prorogavit,
& distulit dilative priore pendente in excom-
municationis sententiam non incidit, à qua
fue-

fuerat priùs cum reincidentia absolutus à Judice Ecclesiastico. † Ob idque si velit aliqua hîc adjungere de hac absolutione ad reincidentiam, seu ad cautelam: Notabis quæ jam notavi, *in cap. Apostolica 9. de exceptionibus à n. 3.* Et quod ibi dixi *in cap. venerabilis 6. q. 4. à n. 1.* & in versic. *ad secnudam.* De quibus ago, *in cap. per tuas 40. de sententiâ excommunic.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XLI.
Secundò requiris, hoc Titulò.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum in quo committuntur plures Articuli connexi appellatione remota in uno, Num intelligatur remota in aliis* remissivè?

2 *Animi interna ex verbis intelliguntur*, remissivè.

1 EX contextura litteræ hujus Textûs deducitur, quòd si per rescriptum committantur plures Articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligatur etiam in aliis remota. Ad hanc conclusionem expendendam, adjunges quæ *suprà* adduxi *in Rubrica q. 6.* versic. *ad quartam*, & ibi verbo, *Articuli*, ubi egi de quæstione, An si in uno Articulo sit appellatio interposita, possit nihilominùs Judex inferior procedere in principali negotio, sive in aliis articulis non appellatis? Ubi de capitulis connexis, aut separatis, & iterùm applicabis ad idem quæ dixi, *suprà in cap. 7. q. 2.* versic. *ad ultimam.* Ubi egi de dubio, An Judex appellationis faciat vim si cognoscat de capitulis, super quibus non est appellatum?

2 Et in versic. ibi *Inquisitionis*, & ibi *verba intentioni deserviant*, quod animi intenta ex verbis intelliguntur, docent communiter *hic* Doctores & *in cap. intelligentia 6. de verb. significat.* tradit hîc Barbosa *num. 2.* ex Tyraquello *in lege si unquam*, verbo *libertis num. 28. Cod. de donat.* latè ipse *in dicto cap. intelligentia*: Et applicabis quæ dixi *suprà de præsumption. in cap. 6. & in cap. 9.* ubi quod ex præteritis præsumitur circa futura; & ibi dicta *in cap. cum juventute.* Ubi quod talis quis præsumatur, qualis fuerit: Applicabis etiam quæ dixi de verbis enuntiativis, An probent? *In cap. illud de præsumpt. q. 3.*

3 Et in versic. *Nihil enim interest, An jubeatur primò, An secundo medio, An fine cum ea, quæ in principio ad medium, & ad finem; Illa verò, quæ in medio ad finem, atque principium sæpe referri soleat.* Ex his communiter docent Doctores adducti *hic* à Barbosa, *nu. 3.* Quòd clausula in fine posita refertur ad præcedentia, & etiam quòd clausula in medio posita possit servire præcedentibus, & sequentibus, quod intelligit Tuschus, *tom. 1. littera C. conclus. 190.* & ibi *nu. 5.* Quando est posita inter plures Articulos connexos, & dependentes ab uno principali: sic & alii relati per istos Brun. à Sole, *de locis communibus*, verbo *clausula num. 9.* Marc. Altierius, *de cens. tom. 1. disp. 13. lib. 5. cap. 3. littera E*, Joannes Garcia, *de nobilitate Glossa 2. num. 2. & 11.* Burgos de Paz. *in l. 3. Tauri p. 1. conclus. 2. nu. 67.* Matieuc. *ad dict. l. 2. Glossa 2. tit. 4. lib. 5. recopilationis*: De his, & aliis dico infrà, *in cap. Inquisitioni 71. hoc tit.*

Ordo Scripturæ, Num attendatur? Dixi *sub tit. de fide instrumentorum.* Et applicabis dictum, *suprà de Judiciis in cap. exhibita 19. q. 7. n. 5.* Ubi quòd si omittatur Ordo unius causæ, ad seipsam vitiatur processus. 4

AD TEXTUM.
In §. Tertio postulas ejusdem cap. XLI. hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Recusatio quo tempore, & coram quo Judice?* remissivè.

PEr Textum hunc solent Doctores plenè agere materia recusationis Judicum, Sed quia de ea latissimè dixi, *suprà in cap. 4. de foro compet.* Ideò ad ibi dicta te remitto, tam ut scias coram quo Judice proponenda sit recusatio, *à q. 1.* de tempore quando proponi debeat, *ibi q. 28. à num. 1.* 1

Et in versic. ibi, *sed partes in aliquos valdè remotos conveniant.* Applicabis quæ adduxi, *in dicto cap. 4. q. 18.* Ubi egi de quæstione, An Judices electi ad Partium consensu, possint illicò recusari. 2

Et in versic. *quia suspecti, & inimici*, per hæc verba poteris disputare de diversis causis recusationis, quas retuli, *suprà in dicto cap. 4. 30. & q. 36.* Ubi etiam de inimicitiâ. 3

Et in versic. ibi, *coram quibus si causa suspicionis intra terminum competentem probata non fuerit: tunc demum authoritate suâ Judex utetur.* Occasione horum verborum, Adjunges dicta, *suprà in cap. 4. 5. & 8.* Ubi quod elapso termino ad appellandum, vel ad prosequendam appellationem, Judex à quo procedit in causâ; Et sic etiam procedat Judex recusatus, si causa adversùs eum suspicionis oppositæ, non probetur in termino; & de aliis ibi invenies; Interim adjunges quæ ex multis *hic* refert Barbosa, *à numero 4.* 4

AD TEXTUM.
IN CAPITE XLII.
An sit, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Appellationi ab alio interposita non deferens, non gaudet beneficio appellandi, nisi appellatus prosequatur, n. 4.* 1

2 *Ap:*

3 *Appellationi illius qui ea interposita alium spoliavit, non defertur.*
5 *Appellatus debet incontinenti probare molestiam ab Adversario sibi illatam, clausula incontinenti, quos effectus habeat* remissivè.
6 *Renuntiare videtur appellationi, qui post appellationem interpositam aliquid attentavit.*
7 *Privilegiatus actum contrarium faciens censetur renuntiare suo privilegio.*

1 HUjus Textûs materiam, ut spectantem ad materiam attentatorum, expendit Balboa, *sub cap.* 1. *hoc tit.* Ubi videbis, & ad ipsam tractationem dico longè, *infrà sub cap. bona* 51. *hoc Titulo.*

2 Et quatenùs generalis assertio Textûs nostri est, ut appellationi ab eo interpositæ, non deferens, non gaudeat beneficio appellandi; ob idque puniatur in eo quod delinquit; Ideò, vice versâ, Applicabis quod adduxi, *suprà in Rubrica q.*6. versic. *ad tertiam*. Ubi egi de quæstione, An appellatio unius prosit consocio, & applicabis aliam, de qua dixi, *in cap. quoad consultationem* 15. *de sentent. & re judicata quæst.* 5. Ubi An sententia mereatur executionem contra unum ex Correis qui non appellavit, si ab aliis fuit appellatum? Adjunges hîc Textum, *suprà in cap.* 23. Et applicabis quod dixi *suprà in Rubrica q.* 2. versic. *ad sextam*, An à rejectione appellationis detur appellatio?

3 Et quatenùs Barbosa, *hic*, *numero* 2. colligit ex multi non esse deferendum appellationi illius qui illâ interpositâ appellatum spoliavit ex Menochio, *de arbitrariis q.* 16. Covarruviâ, *cap.* 23. *pract. à num.* 1. Lancelotto, *de attent. p.* 3. *cap.* 3. *à num.* 217. & 233. Scaccia, *de appellat. q.* 5. *art.* 1. *num.* 75. Ideò applicabis quæ dico, *infrà in dicto cap. bona* 51. *de revocandis attentatis*. Et quæ dixi, *in cap.* 1. *cap. in litteris cum aliis de restit. spoliator.* Applica *dicta in cap.* 17. *hoc Titulo*, & de ratione *infrà in cap.* 54. *hoc Titulo* sub versic. *sed ad propositum.*

4 Et quatenùs ex Rebuffo dicit, quòd licet Appellans appellationi non possit eam prosequi; Si tamen appellatus prosequatur, possit uti Appellans, & favore Appellati: Applicabis etiam dictum, *suprà in Rubrica q.*3. versic. *ad secundam*. Et quòd appellatio unius ex litigantibus prosit Adversario suo, quoad capitula, in quibus appellatus gravatus existit, dixi jam *suprà sub hoc Titulo, & Rubrica.*

5 Et in versic. *paratus est incontinenti convincere* probat ex hoc versiculo Barbosa, cum Menochio *de arbitrariis dicto casu* 16. *num.*3. & Mascardo, *de probationibus, conclus.* 1065. *à num.* 2. Quod appellatus debet incontinenti probare molestiam ab Adversario sibi illatam, & de effectibus clausulæ *incontinenti*, De qua latè Barbosa, *de diction. & clausul. dictione* 133. *alias* 155. Secundùm Lugdun. impressionem: Applicabis quæ latè dixi, notavi *sub cap. litteras de rest. spoliat.*

6 Et ad hunc Textum notabis quòd si Appellans aliquid post appellationem attentaverit, v. g. spoliando Adversarium, ex Regula Textûs nostri, videtur appellationi renuntiasse ex Glossa magna, *in cap. non solùm hoc Tit.* Francus, *hic, n.*8. Decius, *cons.*103. Angelus, *in l. fin. Cod. de tempor. appellat.* Mathesilan. *singulari* 28. Bellonus, *cons.* 18. & relati à Menochio, *de recuperand. remed.* 17. *num.*39. Balboa, *in cap.*1. *hoc tit. num.*41. *in fine.* † Ubi dicit optimâ ratione procedere, nam Privilegiatus actum contrarium faciens suo Privilegio, censetur illi renuntiare, ut notant Doctores, *in l.* 2. *Cod. de jure Dominii impetrando*, & notabis adducta, *in cap. pen. de præscript.* & *suprà in Rubrica quæst.* 2. versic. *ad secundàm*, & *cap.* 17. *q.* 1. versic. *ad tertiam*, & facit hîc Textus quatenùs inquit, ut in eo quis puniatur, in quo deliquit.

AD TEXTUM IN CAPITE XLIII.

Novit, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Verbum* novit, qui nihil ignorat, *quid velit* remissivè.
4 *Recusari num valeat merus Executor, seu appellans recusare Judicem, à quo appellavit* remissivè.

TExtus iste quatenùs ad verbum ibi *novit ille qui nihil ignorat.* Quid sibi velit intelliges ex his quæ dixi *suprà in cap. novit in princ. de Judiciis.* 1

Et quatenùs agit de mero Executore, aut mixto, Adjunges plura, quæ adduxi suprà tradidi, & notavi, *in cap. de cætero* 5. *de Sententia, & re judicata.* 2

Et ibi *unde cum secundùm jus ab Executoribus appellari non possint, nisi forsan modum excederent in exequendo*; Ideò adjunges quæ scripsi, *suprà in Rubrica quæst.* 3. versic. *ad quartam*, ubi egi de dubio. An *à mandato executorio liceat cuilibet appellare* & *ibi quæst.* 4. versic. *ad quartam An adversus sententiam mixti Executoris?* Et videbis quæ adduxi, *in cap. exhibita de Judiciis q.*3. Alia adjunges ex dictis *suprà sub cap.*11. ad quæstiones, An à Sententia Judicis de exequendo possit appellari? Dixi *suprà cap.*15. *de re judicatâ q.*4. *in fine.* Aliqua notavi, *suprà in cap.* 29. Interim videndus Cevallos, cum multis ab eo relatis, *q.*190. *in pract.* Ubi per hunc Textum aliqua dico, *infrà in hoc Textu quæstione* 1. 3

Et ibi à versic. *de suspicione autem objecta*, Agitur de materiâ recusationis, ad quam videbis quæ dixi, *suprà in cap.*4. *de foro compet.* Et ad quæstionem, de qua *hic*, An merus Executor recusari valeat? Dixi *ibi* aliquid, *sub q.*1. *n.* 17. & *ibi q.*27. ubi de Judicibus, seu compulsorialibus. Et ad aliam quæstionem propriam per verba ibi, & *si fuisset per appellationem interpositam*, egi *in cap.*4. *de foro compet. q.*36. Ubi An appellans possit prætextu appellationis interpositæ recusare Judicem à quo appellavit? 4

QUÆS-

QUÆSTIO I.

An ab executione ſententiæ facta per merum Executorem poſſit appellari? ſi exceſſerit in exequendi modo, & quando dicatur quod excedit modum, & an ab Executore Bullarum Apoſtolicarum poſſit appellari, & quibus cognoſcatur, quod quis eſt merus, aut mixtus Executor?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio nequit à pronuntia ſententiæ de exequendo, nec à ſententia Judicis de exequendo num.* 2.

3 *Appellari poteſt à mero executore, quoties excedit exequendi modum, ab executionè exceſſivâ, nn.* 4. *& ad quem effectum, numero* 5. *&* 6.

7 *Appellatio, quæ removetur, conceditur ratione exceſſus, ſi de eo conſtet, num.* 8. *& qualis debeat eſſe? Num.* 33.

8 *Appellans habet contra ſe præſumptionem, & ſic tenetur exprimere cauſam.*

9 *Appellari non licet ab actione comprehenſâ virtualiter in viâ executivâ, & ſine quâ ſententiâ, vel contractus exequi non poſſint.*

10 *Appellatio devolutiva in viâ executivâ, liquida, erit devolutiva, & non ſuſpenſiva, niſi detur exceſſus, vel gravamen.*

11 *Appellari non licet ex declaratione qualitatum, & circunſtantiarum in re judicatâ.*

12 *Appellatio ſuſpenſiva non admittitur à ſententia, quæ non auget, nec minuit circunſtantiam, nec qualitatem ſententiâ principalis.*

13 *Appellatio ſuſpendit negotium, ſi ſententia contineat gravamen, ut in decreto executorialium, niſi committatur Cardinali*, appellatione remotâ.

15 *Appellatio ab Executore Bullarum Apoſtolicarum, qualis, & num denegetur numero* 16. 17. *&* 18.

17 *Executor Apoſtolicus cum clauſula* in forma dignum, *non exequitur ſuam ſententiam, appellatione remotâ: intelligitur de mixto.*

18 *Proceſſus meri Executoris remiſſus ad Curiam Regis, iterum revertit ad ipſum, niſi modum excedat.*

19 *Executor merus, ſeu mixtus, in quibus cognoſcatur, num. ſequent.*

20 *Clauſula* vocatis vocandis *operatur ut merus Executor efficiatur mixtus, & ſubintelligitur, quando alius eſt in poſſeſſione beneficii num.* 21.

22 *Delegatus Adverſario poſſidente, tenetur aſſumere, Partes Judicii citando, & alia faciendo, num.* 29.

23 *Executor datus ad providendum in forma dignum, eſt mixtus, & quando intelligatur hæc forma, num.* 24.

25 *Commiſſarius ad providendum delegare quit vices ſuas alteri.*

26 *Executor ſi datus eſt ad conferendum in forma Juris, dicitur mixtus, vel cum clauſula* & amato illicito detentatore, *n.* 27.

28 *Executor mixtus dicitur, ſi datus fuerit ſuper impetratione.*

29 *Executor mixtus dicitur ille; cui executio rei judicatæ ſuper negotio principali, & executorialium ab eo emanatorum committitur nulla præcedente, nec facta cauſa ſuper ea, nec diſcuſſis exceptionibus, aut aliis qui proprius merus dicitur, num.* 30.

30 *Executor qualis dicatur, quando Quis conqueſtus de ſpolio fuit facta commiſſio?*

31 *Executor non dicitur mixtus per verba illa* conſcientiam tuam oneramus.

32 *Executor debet admittere exceptiones, quæ deducuntur ante collationem impediendam, & tenetur citare poſſeſſorem ſtante clauſula* ſi conſtiterit.

33 *Exceſſus, cujus occaſione ab Executore poſſit appellari, ex quibus cognoſcatur, & n.* 34. *ubi de multis modis.*

34 *Appellatio quæ interponitur ab Executore modum excedente, potius dicitur recurſus.*

35 *Appellari poteſt ab Executore non excedente modum in pronuntiatione de exequendo inſtrumento, vel ſi in appellatione cauſa exprimatur, & in pronuntiatione negativa de non exequendo, vel in executione perverſa.*

PEr Textum noſtrum diſputant diſperſim Do- 1
ctores de his dubiis, & quoad primam difficultatis partem, ſuppoſitis quæ ſuprà in præmiſſo noto, & quæ ex multis diverſo modo ſentientibus, refert Cevallos *in practicis quæſt.* 190. adducens Doctores ſentientes quod à pronuntia ſententiæ de exequendo nequeat appellari per Textum, *in l. ab Executore, ff. quorum appellat. non recipiantur, l. ab executione, Cod eodem* juxta Gloſſam *ſi cum exceptione, §. in hac actione ff. quod
metus cauſa.* † Quæ etiam tenuit, ut nec ap- 2
pelletur à ſententia Judicis de exequendo, quod de Jure Regio, ut verius confirmatur, *in leg.* 52. *tit.* 18. *p.* 3. *& l.* 161. *ſtyli*, & alios ibi, *num.* 2. contra ſentientes *num.* 2. per Gloſſam *in dicta l. ab executione*, dicentes poſſe appellari à pronuntiatione de exequendo, de quo jam *ſub Rubricâ* adduxi, & ſub *dicto cap.* 15. *de re judicata ſub quæſtione* 4.

Tamen reſpondeo, ut quoties à mero Exe- 3
cutore, modus executionis exceditur: Tunc poſſit ab eo appellari juxta noſtrum Textum, ut docent Doctores hîc: Sic cum multis, docet Barboſa, *hîc num.* 2. qui *num.* 3. id intelligit in mero Executore, qui nullam habet cognitionem, ſed tantùm executionem ex ea ratione, quia is qui mandatum Judicis exequitur nullum gravamen infert, ubi *n.* 3. ſubdit Quis merus, quis mixtus Executor dicatur, de quo ego dixi *ſuprà in dicto cap. de cætero ſuprà de re judicata*, & ad hanc concluſionem probandam, præter adductos hîc à Barboſa, inter quos Lancelot. Ruginel. Parlador. Suarez, Scaccia, *de appellat. q.* 17. *limit.* 10. *num.* 1. Et alios; addo Duen. *Regula* 41. *limit.* 1. Qui tradit ad ſupradictam Regulam alias ſeptem limitationes, ultra quinque traditas per Socinum, *Regula* 26. & in quæſtione principali duas communes, tradit Antonius Gabriel. *comm. tit. de appellat. concluſ.* 4. Bernardus Diez. *Regula* 43. Cevallos, & cum aliis multis *dicta quæſtione* 190. *à num.* 3. Qui dicit hanc opinionem eſſe magis communem, & ſervan-
dam eſſe in judicando, & conſulendo. † Vide 4
quæ ex multis docet, *hic* Barboſa *à num.* 7. Ubi *num.* 8. dicit quod etiam appellari poteſt ab executione

tione excessivâ : sic probans cum multis : alios refert Scaccia, *de appellationibus*, *quæstione 17. limitat.* 10. *numero* 28. Ubi *numero* 29. Extendit, in eo, qui juravit non appellare, & ex quibus deprehendatur excessus, dico, *infrà* in fine.

5 Sed hæc videtur subintelligi, quoad effectum suspensivum, secus quoad devolutivum, juxta casus, quos congessi, *suprà in capite* 11. *hoc titulo*, & in terminis docent Antonius de Canario, *de executione instrumenti*, *quæstione* 46. & 47. Gutierez, *in lege nemo potest*, *numero* 447. *de legat.* 1. Parladorius, *rerum quotidianarum*, *libro* 2. *capite fin. parte* 5. §. 2. *numero* 12. Azevedus, *in leg. final. titulo* 21. *numero* 139. *libro* 4. *recopilatione*, Cevallos, *suprà num. final.* Qui docet ab hac *suprà num. final.* Qui docet ab hac observantiâ non esse recedendum in judicando, & consulendo, quia via executiva efficeretur longior ordinariâ, & lites fierent immortales, contra communissima jura, tradita, *suprà in cap. finem litibus de dolo*, & contumacia & probatur, ex *l.* 4. *titulo* 21. *libro* 4. *recopilatione*, ibi, *que dandose la sentencia en su fuerza y vigor, asta que se de sentencia en Revista.*

6 Sed idem Cevallos, *in practicis*, *parte* 4. videndus, *quæstione* 1. *in ordine* 197. *à num.* 925. Agens de dubio secundo, quando dicatur quòd Executor modum excedat in exequendo, probans etiam, cum Thomas Decio, *consil.* 71. *numero* 19. Simon de Prætis, *cons.* 116. *numero* 3. Capycio, *decisione* 34. *numero* 1. Et aliis, ut si Executor modum excedat in exequendo admittatur appellatio quoad utrumque effectum, quia in casu excessûs, appellatio est legitima, & non frivola, ut in terminis Tridentin. Concilii, *capite* 1. *sessione* 13. & *capite* 8. *Sessione* 21. Quatenus, etsi à visitationis sententiâ, non sit locus appellationi, ut jam adduxi, *sub capite* 3. *hoc titulo* Tamen si Visitator modum excedat; Ipsa lo-

7 cum babeat, quoad vtrumque effectum. † Sic Navarrus, *consil.* 2. *sub hoc titulo*, à Costa, *de Judiciis capite* 1. *numero* 211. Lancelotus, *de attentatis lite pendent. limitatione* 8. *numero* 40. Et alii plures relati ab eodem Cevallo, Dicentes, ut quoties removetur appellatio, conceditur ea, ratione excessûs: sic Doctores, *in dictâ lege ab Executore*, *Digestis*, *quorum appellat. in recip.* Et sic Rota Romana, *in decisione* 100. *parte* 1. *numero* 8. Tradit decisum, quod etiam in summariis, & executivis, ubi datur excessus ibi appellari liceat: sicque quando Executor modum excedit, licitam esse appellationem, juxta eandem Rotam, *hoc titulo*, *decisione* 45. *in noviss. alias* 346. ex eo, quia in excessu gravatur Pars, & non est Judex, ùt *in dicta decis.* 100. *numero* 17.

8 Et debet evidenter constare de excessu, & gravamine, & non probabiliter, & verisimiliter, ut tradunt Innocentius, *in capite in nostra numero* 5. & 6. De Procuratoribus. Bellamera, *in capite constitutis* 1. *hoc Titulo*, *numero* 31. Imola, *in capite bona*, *numero* 15. Decius, à *numero* 9. & 24. *hoc titulo*, exercratione. Quia Appellans habet contra se præsumptionem; & sic tenetur exprimere causam, sed datâ identitate rationis, & negotii principalis, & incidentis, clausula enim *appella-*

Fermosin. de Exceptionibus,

tione remotâ, operatur in omnibus: alia ex multis refert Cevallos, *dictâ quæstione* 897. *numero* 933. † Ubi à *numero* 934. Dicit, ut 9
non liceat appellari, datione comprehensâ, virtualiter in viâ executivâ, & sine qua, sententia, vel contractus executioni mandari non potest. † Et sic appellatio in viâ executivâ 10
est devolutiva, & non suspensiva: similiter appellatio liquida, erit devolutiva, & non suspensiva, nisi detur excessus, vel gravamen, ut fuit resolutum, *in dictâ decisione Rota Romana* 100. *n.* 3.

Ex his infero, ut non liceat appellari à de- 11
claratione qualitatum, & circumstantiarum in re judicatâ comprehensarum, docet *dictâ decisione Romanâ* 100. *numero* 32. *hoc titulo*. † Et 12
sic nec admittitur appellatio suspensiva à sententia, quæ non auget, nec minuit circumstantiam, nec qualitatem sententiæ principalis, ut tradit Roman. *in consil.* 45. *numero* 2. Ubi bona additio est decisio, *Rota Romana* 271. *numero* 2. in primâ parte, quæ loquitur in sententia liquidatoria. † Quod si sen- 13
tentia contineat gravamen, suspendit negotium appellatio, ut in decreto executorialium tradit Rota Romana, *decisione* 208. *parte* 3. *numero* 2. & *in decisione* 197. *libro* 2. *numero* 1. & *decisione* 218. *libro* 3. *numero* 5. & *decisione* 204. *eodem libro* 3. *numero* 2. Cevallos, *ubi suprà*, *numero* 938. Ubi commendat videndum Antonium Cucchum, *libro* 1. *Institutione Moral. titulo* 4. *numero* 103. Ubi hoc limitat; quando hoc committatur Cardinali, appellatione remotâ, quia etiam justa appellatio ratione excessûs, non admittitur; quod dicit Cevallos magis procedere ex privilegio illorum, quàm de jure, ut jam dixi, *suprà cap. postremo* 36. *quæst.* 1.

Ad secundam difficultatis partem jam dixi 14
in primo dubio à versiculo, *sed idem Cevallos.*

Ad tertiam quæstionis partem, An ab exe- 15
cutore Bullarum Apostolicarum, detur appellatio? Sed quia ad resolutionem hujus dubii operæ pretium erat etiam repetere jam dicta, ut idem Cevall. existimat, seu indicat de cognitione per viam violentiæ, *parte* 2. *quæstione* 6. *n.* 1. Et probet *ibi* ex nostro textu; quod merus executor, possit exequi suam sententiam appellatione remota ea textu nostro. † Ob idque Flaminius 16
Parisius, *de resignatione benefic. parte* 2. *l.* 10. *q.* 6. *parte* 6. *n. fin.* dixerit ab Executore exequente litteras Apostolicas, non dari appellationem: sicque fuisse judicatum referat anno 1582. Sequitur Garcia, *de beneficiis*, *parte* 6. *capite* 2. *à numero* 133. Ubi à *numero* 40. refert quinque notabiles limitationes, Beroius, *cons.* 4. *n.* 1. *volum.* 1. Quia talis appellatio non habet effectum suspensivum, sed devolutivum, ut refert Hieronymus Gonzalez, *in regula* 8. *Cancellariæ*, *glossa* 9. in annotationibus, *à num.* 220. & docet *ubi suprà*, Cevallos, *n.* 7. contrariam expendens opinionem.

Nec obstat decisio Rotæ 207. apud Seraphi- 17
num, *in volum.* 1. *decision.* Ubi dicitur quòd Executor Apostolicus cum clausula, *in forma dignum*, non potest exequi suam sententiam, appellatione, remotâ. Quia respondetur illum esse mixtum Executorem, cum illâ clausulâ, sed in nostro casu non item, cùm loquamur in mero Executore, qui non habet causæ cognitionem cum clausu-

Xx 11,

lâ, *dejecto aliquolibet Detentatore*: Sicque appellari à mixto, ut jam expendi locis annotatis in præmisso, & resolvit Rota apud Seraphinum, *in decisione* 1471. *numero* 2. qui loquitur in possessione Canonicatus capta post appellationem, & Cevallos sequitur, *suprà numero finali*, commendans menti tenendum; quia sæpè de facto contingit.

18 Et docet cum eodem Garcia *ubi suprà dicto*
numero 40. *ibi numer.* 4. Quod licet appellatio interponatur à sententia Executoris, & processus remittatur ad Curiam Regis per viam violentiæ, & recursus debet iterum remitti ad dictum Executorem declarando quod non facit vim exequendo suam sententiam postpositâ appellatione, nisi constiterit, quod excedat modum, quia in excessu non est Judex, ut jam ex nostro Textu, *à num.* 1. probavi.

19 Ad quartam quæstionis partem, in quibus
nempè cognoscatur quòd Quis est merus, seu mixtus Executor, præter exempla jam tradita & quæ refero, *in dicto capite de cætero, de*
20 *sententiâ, & re judicatâ.* † Dico primò, quòd
tunc cognoscitur, An Quis fuerit merus, vel mixtus Executor efficiatur? Ex clausula, *vocatis vocandis*, quæ operatur ut merus Executor efficiatur mixtus, Rota, *in decisione* 56. De concessione præbendæ in antiquis, & præterea fieri: ut meri Executoris efficiantur veri Judices: ita ut teneantur procedere cum causæ cognitione, ut per eandem Rotam *in decisione* 32. De rescriptia in antiquis.

21 Quæ clausulâ subintelligitur, quando alius
est in possessione beneficii: Sequitur Riccius, *in collect.* 1304. ad Textum nostrum, & *decisione* 13. Curiæ Archiep. Neapol. ex Textu,
22 *in capit. licet de præbendis.* † Deducens
hinc fuisse resolutum per Rotam Romanam, quod Adversario possidente tenetur Delegatus assumere partes Judicis, citare possessorem, & illum audire, ut pluries Rota tenuit: Et signanter in unâ Neapolit. S. Andreæ 14. Februarii 1569. Coram Fiteto.

23 Secundò, dignosci mixtum Executorem,
si fuerit datus ad providendum in formâ dignum, ut fuit decisum per Rotam Romanam, in una nullius Capellaniæ 1578. coram Aldobrandino postea Clem. VIII. Et patet ex dictis sub versiculo, *ad tertiam*, in verbo, *nec obstat*; Tradit etiam Riccius, *dictâ collect.* 1305.
24 versiculo *dignoscitur.* † Ubi addit tunc dici in
forma dignum: Quando fit gratia, & committitur, si inventus fuerit idoneus, ex Rota, *in decisione* 53. *de concessione præbendæ in antiquis*: Expendit latè, & cum multis idem Garcia, *dicta* 6. *parte benefic. capite* 2.

25 Sed, An talis Commissarius possit vices suas
alteri demandare? Affirmavit Rota, *in decis.* 63. *eodem in antiquis*, & Gratian. *in decis.* 157.

26 Tertiò, dignoscitur, si fuerit datus ad con-
ferendum in formâ juris per vacationem contractam per Simoniam, Rota, in unâ Aversanâ 5. Julii 1595. Coram Seraphino, ut patet in *ejus decisione* 1045.

27 Quartò, etiam cognoscitur, si fuerit datus
cum clausulâ *& amoto illicito Detentore*: Et quòd verificato valore expresso, conferat beneficium: Nam talis tanquam mixtus Executor tenetur assumere partes Judicis; Bal. *in decis.* 29. Et fuit in Rotâ decisum, in unâ asserien. attentatorum vigesimò Decembris 1593. Coram Seraphino, ut patet *in ejus decisione* 1056.

Quintò, dignoscitur mixtus eo quod Quis 28
fuerit datus super imperratione certo modo, præsertim si adjicitur clausula suprà posita, scilicet *amoto quolibet illicito Detentore*; Idem Seraphinus, suprà *decis.* 1471. Et denique Scaccia, *hoc titulo quæstione* 17. *limitatione* 11. *numero* 1. Dixit mixtum esse Executorem, ab eoque posse appellari illum dici, qui citat; aliaque facit ex necessitate actûs; vel quia est datus cum clausula, vocatis vocandis, qui debet adhibere causæ cognitionem.

Et Bobadilla, *in sua Politica lib.* 2. *capite* 20. 29
numero 48. subdit mixtos Executores dici illos quibus executio rei judicatæ super negotio principali, & executorialium ab eo emanatorum committitur, nulla præcedente; nec facta causæ cognitione super ea, nec discussis exceptionibus; aliisve, quæ in executionis discursu accidere solent, ac sint in ea admittenda in processu, ac via executiva, ex quo colligit Barbosa hîc cum aliis *num.* 5. à mixto Executore appellari posse.

Sed Ego prædictum modum Bobadillæ po- 30
tius ad merum Executorem applico, à quo non appellatur, ut dixi, *in dicto capite de cætero.* Nec implicat ipse Bobadilla, quia potiùs, *dicto numero* 48. dat ei causæ cognitionem cum illo exemplo, veluti quando quis conquestus de spolio fuit facta commissio; Si ita est eum restituas, aut quando, ut dixi datur cum clausula *vocatis vocandis*, & in aliis casibus, in quibus ab Auditoribus Regiis; seu aliis Judicibus committuntur sententiarum executiones, qui solùm possunt admittere exceptiones vulgò *de paga ò quita* juxta *legem*, 1. & 2. *Titulo* 21. *libro* 4. *recopilationis.* Et de his mixtis, seu meris Executoribus ad praxim videbis dicta per eum ibi à *n.* 45.

Unde infero primò, quòd verba illa, *cons-* 31
cientiam tuam oneramus, directa Executori non faciunt illum esse mixtum; quia referuntur tantûm ad idoneitatem provisi Apostoli, ut fuit dictum latè in unâ Aversanâ 5. Julii 1583. Coram Seraphino, Riccius, *dictâ collectaneâ* 1305. versiculo *verba.*

Ubi ad materiam executionis animadvertit, 32
quòd Executor admittere debet exceptiones quæ deducuntur ante collationem impediendam, ut fuit resolutum in unâ Florentinâ Parochialis 2. Novembr. 1569. Coram Seraphino, ut *in decisione ejusdem* 85. Ita ut teneatur citare Possessorem, stante clausulâ, *si constiterit*, Seraphinus, *in dec.* 1041.

Pro complemento, ad Textum nostrum no- 33
tabis excessum, cujus occasione ab Executore mero possit appellari ex pluribus dignosci, nam potest contingere tot modis, quot potest aliquid dici plus: Argumento eorum quæ adduxi suprà, *in cap. unico de plus petitionibus*; Exemplar sint, veluti quando immissio fit in possessionem rei magnæ, cùm sufficeret immissio in possessionem rei modicæ, vel quando exequitur in aliâ re, quàm fuerit judicata, vel quando executio fiat tempus, vel quando exequitur contra personam, quæ non tenetur in plusquam facere potest ex eo quia Executor, in eo quòd excedit, desinit esse Executor. Petrus Gregor. *de appell. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 2.

num. 2. versiculo, *Quod maximè*, Scaccia, *dictâ quæstione* 17. *limit.* 11. *sub num.* 6. Videndus, *limit.* 10. *à num.* 30. Salgad. *de protectione Regia tom.* 1. *parte* 4. *capite* 3. *numero* 62. Et quòd in excessu careat jurisdictione, & desinat esse Judex: Tenuit Rota, *decisione* 100. *num.*17. *p.* 1. *divers.* Cevallos, *in pract. quæstione* 896. *sub numero* 931. Caretque potestate Menochius, *remedio* 8. *recuper. numero* 13. *&* 27. *& consilio* 69. *ex numero* 75. Sanchez, *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 40. *num.* 17. Aliis adductis Barbosa hîc, *sub numero* 7. *&* 8.

34 Iterùm notabis appellationem quæ interponitur ab Executore modum excedente, potiùs dici recursum ad Superiorem, quàm appellationem: Tradit ipse Barbosa, *sub dicto num.* 7. & Scaccia, *hoc Titulo dicta quæstione* 17. *limitatione* 11. *à numero* 8. Ubi etiam dicit tunc executorem excedere modum, quando aliquid dolosè egerit, vel quando Pars dolo Sententiam obtinuerit, vel quando Executor aliquid injuriosè agit: Putà si lectos captos, vel dolia capta executionis causa malitiosè fregerit, vel quando faceret executionem in rebus prohibitis, ut putà in libris, Breviario, & similibus, & quibus aliis modis iste excessus committatur: tradit Salgadus, *dicto tom.* 1. *de protectione Regia p.*4.*cap.* 3. *à n.* 72. ubi videbis.

35 Denique notabis quòd etsi à mero Executore extra excessum non appelletur, limitat Scaccia etiam, *dictâ quæstione* 17. *hoc titulo limitatione* 10. *numero* 8. in pronunciatione de exequendo instrumento, qui contrarium ibi sequitur, & ibi, *numero* 20. Limitat etiam quando in appellatione exprimit causam justam appellandi, & *numero* 21. Limitat etiam in pronunciatione negativâ de non exequendo, & *numero* 23. Limitat etiam in executione perversâ, alia deduces ex jactis suprà, *in dicto capite exhibita de Judiciis & in dicto cap. de cætero, dicto capite quoad consultationem* 15. *de Re judicatâ.*

AD TEXTUM IN CAPITE XLIV.

Sæpe, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Excommunicari Num possit Dominus contumaciâ sui Procuratoris*, remissivè.

1 Textus iste satis expenditur per ea, quæ adduxi de termino præfixo, ad hoc ut appellans teneatur definitivè prosequi appellationem; Sin autem Judex à quo exequatur sententiam à qua appellatum est, *in capite* 4. *capite* 5. *& capite* 8. *hoc titulo*. Et alibi *sub hoc Titulo*. Ubi etiam videbis quod Judex à quo præfigit terminum appellantibus secundum quod probat *hic*, *numero* 2. Barbosa cum Scaccia, Azevedo, & Didaco, *in lege* 2. *per Textum ibi*, *in lege* 2. *Glossa* 1. *Titulo* 16. *lib.* 3. *ordinam. & l.* 8. *Glossa* 2. *eodem tit.*

Fermosin. de Exceptionibus.

Plura ad litteram hujus Textûs movet, & agitat Glossa hîc, & ad quæstionem in verbo, *rata manet*. Dico infrà, *in cap. pastoralis*, §. *verùm hoc titulo*. Et ad bonam dixi, *in capite* 1. ut lite non contestata *q.* 6. An Procuratoris contumacia ita Domino noceat, ut possint excommunicari? 2

QUÆSTIO I.

An Citatus, qui misit Procuratorem non comparentem in Judicio, contumax reputetur, & An terminus præfixus ad prosequendam appellationem, reputetur peremptorius? An appellationi renuntians, quando fuit injustè condemnatus possit agere justè contra Judicem in Syndicatu?

SUMMARIUM.

1 *Citatus qui misit Procuratorem non competentem contumax reputatur, & non Procurator nisi citatus sit ad audiendam sententiam, quam Procurator fuit prosequutus, num.* 2. *&* 3.

4 *Contumax fictus est tantùm Dominus citatus, ejus Procuratore misso non comparente.*

5 *Clausula* quantùm de jure poterimus, *habet vim peremptorii.*

6 *Renuntians appellationi, quando fuit injustè condemnatus, nequit petere contra Judicem in Syndicatu, numero* 7. *secus si tacitè dicatur renuntiasse: n.* 8. *&* 9.

9 *Agere potest in Syndicatu contra Judicem, qui non appellavit à sententia injusta.*

Ad primam quæstionis partem, de qua legitimè inquiritur per verba Textûs nostri, *ibi propter defectum partis alterius, &c.* Communiter respondetur quod citatus, qui misit Procuratorem non comparentem in Judicio, contumax reputatur, & non Procurator: Docent in terminis Bartol. *in l. cum filius*, §. *in hac*, *ff. de verb. oblig.* per Textum ibi, *in l. si Procuratorem*, §. *si Tutores*, *ff. mandati*, Jason. *in l. sancimus*, *Cod. de Judiciis num.*7. Sequitur, & alia singularia adducit in materia Petrus Rebuff. ad leges Gallicas, *tract. de contum. & defect. in præfatione n.* 20. *pag.* 95. *tom.* 3. *const. Francia*, Bartolus & Jason. *in l.* 1. §. *si Procurator*, *ff. si quis jus dicendi n.*1. Alex. *cons.* 115. *lib.*1. Panormitanus aliqua bona in materia tradens, *in cap.* 1. *ut lite non contestata à n.* 17. Et ibi Felinus, *n.* 8. Et faciunt nonnulla quæ adduxi, sub *cap.* 9. *de Judic. à quæst.*3. Tradit Gratianus, *Reg.* 71. qui *n.*1. Ampliat prædictum cum Bartol. per Textum ibi, *in l. si quando*, *Cod. de dilat.* Et cum Panormit. *in cap. coram de restit. in integrum n.* 3. Etiamsi Procurator compareat; Dum tamen comparaverit extra terminum citationis. 1

Verùm in nostro Textu Abbas, *numero* 2. ait quod si causa agitata per Procuratorem, Dominus citetur ad audiendam Sententiam, si non compareat, non dicetur contumax, ex eo quòd per Procuratorem liti- 2

gavit, & is erat citandus; Sic Bartolus, *in lege finali numero 3. Digestis de in integrum restitutione.*

3 Imò & idem Abbas, *dict.* 3. limitat suprà relatam Regulam quando per Procuratorem esset lis contestata: Quia tunc si Procurator citatur ipse contumax censetur, & non Dominus: Sic dixit Baldus utrumque casum refereos, & alia singularia scribens, *in Margaritâ suâ in repertorio, in non verbo Procurator quæstione* 10. † Qui etiam *in Authenticâ, Hodie in fine* 1. *col. Codice hoc Titulo.* Ait quòd licet verum sit in casu prædictæ Regulæ Dominum esse contumacem, fed non ut verus contumax dicatur, sed fictus contumax reputetur: Ad quod adjunges nonnulla, quæ dixi suprà.

4 Etenim prædictam Regulam aliis quatuor modis limitat Zepola, *cautela* 57. *numero* 2. Quem referunt Joannes Orasciuo, *in dictâ lege* 1. §. *penultimo*, *ff. si quis jus dicen. non collat.* 16. Gratianus, *dicta Regula* 71. *sub dicto numero* 5. *versiculo*, *limita Regulam.* Nihil aliud afferendo.

5 Ad secundam quæstionis partem, An terminus præfixus ad prosequendam appellationem dicatur peremptorius? Respondebis ex adductis, suprà *in dicto cap.* 4. 5. *&* 8. *hoc Titulo.* Ulli de hoc termino, & fatalibus. Et sic tantùm addo cum Antonio, *hic col.* 8. Et cum Felino alios referente, *in capite causam qua de rescriptis*, *num.* 6. Nempe ut clausula *quantum de jure poterimus*, non habeat vim peremptorii: Probat cum multis Gratianus, *Regula* 351. Sed idem Felinus suprà, & Apostilla ad Abbatem, *numero* 3. *littera, C.* Speculator, *Titulo de disput. & allegation.* §. *prius*, *versiculo*, *vel illud est*, Cardinalis, *in Clementinâ* 1. §. 1. *de privileg.* Joannes de Imola, *in capite cùm dilecti* verbo, *& nota quod in peremptorio*, & verbo, *An autem facta citatione super totâ causa*, de dolo, & contumacia Salicetus, *in lege si ea*, *penult. col. Codice qui accusare non possunt.* Matth. Matenot. 8. Felinus, *in cap. consuluit de officio delegati*, *nu.* 15. Tripliciter limitant Regulam prædictam, & semel tantùm limitat Jas. Balb. *in decisione* 181. Ad quod applicabis nonnulla quæ dixi, *sub capite penultimo de foro competenti*, & *sub capite* 3. *de causa possessionis.* Ubi quando dicatur citatio peremptoria.

6 Ad tertiam partem quæstionis, suppositis quæ adduxi de renuntiante appellationi suprà, *in Rubricâ sub quæstione* 2. *versiculo*, *ad secundam*, *& in capite* 17. *hoc Titulo*, *versiculo ad tertiam.* Ad propositum invenio duas oppositas opiniones; Quando expressè Appellans renuntiavit appellationi. Prima nempe Baldi, *in lege finali*, §. *fin autem*, *numero* 2. *Codice de tempore appellation.* Et hic in nostro Textu Angelus, *in lege* 1. *ff. hoc Titulo.* Asserentium Judicem in casu nostri dubii posse à gravato in Syndicatu conveniri pro injustâ condemnatione; Et hanc opinionem dixit communem Barbatia, *conf.* 12. *col.* 3. *volum.* 4.

7 Tamen verior est contraria sententia, quam tuetur Balbus (sibi contrarius, seu immemor sui) *in* §. *Judices cap.* 1. *col. penultimâ de pace juramento firmandâ*, Alexander dicens hanc magis communem, *in lege* 4. §. *finali*, *ff. de damno infecto*: Sequitur Cevallos, *in practicis quæstione* 154. *numero* 3. Ex eo quia propter expressam renuntiationem censetur Juri suo renuntiasse, renuntiationem censetur juri suo renuntiasse; *Lege postquàm liti*, ubi Jason. *Codice de pactis*, *lege quæro*, §. *remittentibus*, *ff. de ædilitio edicto*: Sequitur Avendanus *resp.* 11. *numero* 2. Achiles *in capitibus Prætor. capite* 1. *numero* 19. Ubi allegat Regiam pragmaticam pro hac opinione.

Sed si Quis appellavit, & postea appellationem deseruerit, quod est tacitè renuntiasse, ut apertè probatur, ex jam adductis, & Melius, juxta nostrum Textum, *& ex doctrina dict. capit.* 4. 5. *&* 8. *hoc Titulo.* Ubi si Appellans non sit prosequutus appellationem in termino assignato, videtur tacitè suæ appellationi renuntiasse: Et sic reputari, ac si non appellasset: Docent Abbas, *hic num.* 47. Decius, *numero* 7. Innocentius, & Præpositus, *numero* 47. Quòd si Quis appellaverit, & appellationem deseruerit, possit contra Judicem agere in Syndicatu; Quando fuit injustè à Judice condemnatus. 8

Et probant ex eo etiam, quia non Appellans à Sententiâ Judicis justâ, vel iniquâ, potest contra Judicem agere in Syndicatu, ut docet Glossa verbo, *novi juris* in versiculo, *quid autem in lege* 1. *ff. quod quisque Juris*, per quam idem tenent Bartolus ibi, *numero* 9. *& in lege item si res numero* 3. *ff. de alienatione Judicii*, causa facta, *& in lege* 1. *ff. hoc Titulo*, multis aliis adductis ex antiquis Cevallos, *dicta quæstione* 153. *numero* 3. Bernardus Diez, *Regula* 363. Covarruvias, *in* 4. *parte* 2. *capite* 8. §. 12. *numero* 18. 9

AD TEXTUM
IN CAPITE XLV.
Constitutus, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Legatus de latere, sive Cardinalis possunt se intromittere de appellatione interpositâ Judice inferiori ad Papam, qui eam, nequit committere expresso nomine proprio, numero* 2. *&* 3.

Hujus Textûs præcipuè materia expenditor, *sub capite* 4. 5. *&* 8. bujus Tituli, ubi quod Judex à quo ob non prosequutam appellationem per negligentiam Appellantis cognoscit de causâ, & in casibus in quibus ejus officium exuberat, ut in electione, de qua hîc, & præter Antiquos videbis quæ movet Glossa hîc: Nonnulla refert Barbosa; Nam *numero* 2. dicit quòd Legatus de latere, sive Cardinalis legatus potest se intromittere de appellatione interpositâ inferiori Ordinaria ad Papam, & causam instructiorem ad eum mittat: Videbis quæ etiam congerit Scaccia, *hoc Titulo*, *quæstione* 7. *num.* 60. *&* 61. Et ad hoc applicabis plura, quæ adduxi, *in capite* 7. *hoc Titulo de appellatione*, omisso Medio.† Unum tamen notat Navarrus, *de foro competenti*, *consil.* 1. *num.* 6. ex Joanne Monacho, quod instructio 1 2

tio, quem in hoc Textu facit ille Legatus de latere, fuit facta de facto, & non de jure, vel de consensu Partium; Etenim ut ait Scaccia, *dicto num.* 61. Eis consentientibus poterit de
3 illâ cognoscere Legatus. † Addit etiam Barbosa *nu.*4. ex Velasco, *Consult.* 62. *nu.* 2. & 7. Quòd si appellatio sit interposita ad Summum Pontificem, expresso nomine proprio, Legatus non possit causam committere, nisi qualitas causæ, & Personarum id postulet.

AD TEXTUM
IN CAPITE XLVI.
Constitutis, hoc titulo.
PRÆMISSUM.

I. Hujus Textûs materia pertinet ad eam quæ de attentatis, Dico, *inf. in c. bona* 51. *hoc tit.* Et ad ejus intellectum debet distingui inter appellationem judicialem, & extrajudicialem secundùm quam, non revocantur attentata, ut ibi dico, alia movent hîc videnda, Glossa, Doctores antiqui, & Barbosa, quæ non pertinent ad rigorem conclusionis hujus decisionis.

II. Et ibi in versic. *Quem Ecclesiæ magis utilem, & idoneum reputaverint.* De eligendo digniori ad beneficia, seu officia, Dico, *infrà in cap.* 29. *de præb.* Et cum pluribus hîc Barbosa, *num.* 21.

III. Ad quæstionem Debentis impedimentum probare, dicit Balboa, *in cap.* 10. *de præscript.* De quo plura dixi ibi, & *in cap.* 8. Agens de impedito in materiâ præscriptionis.

AD TEXTUM
IN CAPITE XLVII.
Ex Parte, hoc titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Citatus ad locum non tutum comparere non tenetur* remissivè, *& de exceptione loci non tuti, num.* 2.
3 *Protestatio unica, Num sufficiat ut stare dicatur per Judicem, quominus causam expediat?*
3 *Reus promittens sub certâ pœnâ stare, intra certum tempus, Num eo transacto incidat in eam* remissivè?
5 *Appellari Num possit semper injustè captus, & detentus* remissivè.

1 Per hunc Textum agunt Doctores de appellatione propter locum non tutum, quod citatus ad locum non tutum accedere, seu comparere non teneatur dixi latè, *in cap.* 4. Ut lite non contestatâ, ubi de exceptione loci non tuti, & sic Gratianus, cum multis egit Regula 493. De illa, & Paz. *in praxi tomo* 1. *tempore* 5. *num.* 61. & 62. egit de tempore, quando possit opponi exceptio loci non tuti: Videbis Balboam, *in cap. exceptionem, de exceptionibus, num.* 33. 34. &
35. † Et quatenùs hæc exceptio dicatur emergens: Agit Fachineus de illa generali, An judex de emergenti debeat pronuntiare? *Lib.* 1. *controvers. cap.* 33. De quo latè dixi, *in cap.* 1. *de ordine cognitionum.* 2

Fermosin. de Exceptionibus,

Ad quæstiones, cum Abbate hîc egit Cacheranus, *decisione* 12. De illa, An protestatio seu interpellatio unica sufficiat, ut dicatur stare per Judicem quominus causam expediat? † Et An si Reus promittit sub pœnâ certâ se præsentare infrà certum tempus, transacto illo tempore incidat in prædictam pœnam si non sit præsentatus? Tractat cum multis Gomezius, *lib.* 3. *variar. cap.* 9. *num.* 9. Applica dicta, *in cap. cum dilecti de dolo, & contumacia.* † Et An injustè captus, & detentus possit semper appellare, etiam post decem dies? Abbas, & alii Doctores hîc cum aliis Gomezius, suprà *dicto cap.* 9. *lib.* 3. *variar. nu.* 10. Aliqua dixi, sub *cap.* 4. *hoc tit.* Dico infrà *in cap. fin.* q. 2. Quis dicatur locus non tutus dixi, *in dicto cap.*4. Barbosa, *hîc, nu.* 3. Et de metu dico *infrà in capite fin.* Aliquid Barbosa, *hîc numero* 4. 3 4 5

AD TEXTUM
IN CAPITE XLVIII.
Significavit nobis, hoc titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

2 *Littera sigillatæ quam authoritatem habeant* remissivè, *Quid de litteris Episcopi? Numero* 2.
3 *Judici quando credatur* remissivè?
4 *Sigillo ut credatur debet esse destinatum ad illum usum, ad quem adducitur, & quid per ipsum probetur?*

Littera hujus Textûs in se pertinet ad revocationem attentatorum, appellatione pendente, ut indicant verba fin alia, ibi *Revocato in irritum quidquid post appellationem hujusmodi noveritis esse factum.* 1

Et ibi in versic. *in quarum Sigillo continebatur Sigillum*, de authoritate litterarum sigillatarum, & An eis credatur? Dixi suprà, *in cap.* 3. *de fide instrumentorum quæst.* 2. versic. *ad septimam à num.* 30. † Et *in cap.* 7. *de probat. quæstione* 5. versiculo *ad ultimam, nu.* 6. Litteræ Episcopi An credantur in spectantibus ad ejus officium in actu extrajudiciali? Et *ibi dicto cap.* 7. q. 2. *à nu.* 1. An Litteris Episcopi cum ejus Sigillo credatur quando contra Episcopum adest præsumptio fraudis? † Et ibi *numero* 2. Quid de Epistolis, unde quatenùs Barbosa hîc versiculo, *Judices*, Quod præsumitur pro Judice in his, quæ spectant ad ejus officium: Sic probans cum mul- 2 3 4

multis; Ideò adjunges dicta suprà, *in cap.* 28. *de*
5 *Testibus.* Tradit etiam Barb. *nu.* 2. *& fin.* † Quod ut Sigillo credatur, debet esse destinatum ad illum usum; ad quem adducitur; Item quod per Sigillum probatur cognitio citationis, vel alterius actûs: Item applicabis quæstionem, An Signum Tabellionis sit de substantiâ Scripturæ? De qua *in cap.* 2. *de fide instrumentorum*, *quæstione* 10. *à num.* 1.

6 Et ibi in versic. *Quemdam constituebat Actorem* per hæc verba, & antecedentia agi potest de sufficienti mandato procuratorio, ad agendum pro alio in judicio. De quo aliquid, *sub Rubr. de Judiciis*, *& in cap.* 9. *à quæstione* 3. *& sub cap.* 14. & alibi.

7 Et ibi in versic. *Quòd authoritate litterarum, & ibi non debuit per litteras posteriores: in quibus nulla fuerat mentio de prioribus conveniri:* Per hæc verba adjunges materiam Textûs, *cap. ceterum* 4. *de rescriptis*: Et alia alibi dicta, *in cap.* 3. *de fide instrument.* Et in aliis locis.

AD TEXTUM IN CAPITE XLIX.

Significantibus, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

1. Textûs hujus materia, seu littera eadem est cum ea, quæ habetur suprà, *in cap.* 2. *de libelli oblatione*: Quare ad tractationem ibi positam te remitto, & de hoc Textu ibi dixi, & Balboa, *in cap.* 1. *eodem à nu.* 9. Applicabis notata suprà, *de appellatione vaga*, *& generali in cap.* 2. *& cap.* 18. *hoc tit. & in cap. bonæ* 51. *hoc Titulo.*

AD TEXTUM IN CAPITE L.

Ex insinuatione, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

1. De Materia hujus Textûs, Dixi ubertimè, *in cap.* 4. *cap.* 5. *& cap.* 8. *hoc Tit.* Ubi de termino ad prosequendam appellationem, & quis Iudex illum assignet, An ad totam causæ prosecutionem; An ad hoc, ut appellans se præsentet coram Iudice ad quem?

AD TEXTUM IN CAPITE LI.

Bonæ Memoriæ, hoc Titulo,

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

5 *Attentatum non revocatur restitutione petita.*
6 *Causa proprietatis, & possessionis quam communionem habeant, & qualiter ter nuacientur temissivè.*

Reservari suprà *in cap.* 1. agere hîc de attentatorum revocatione, lite pendente, & quando locum habeat, interim adjunges ad hanc materiam notabilia quæ hîc signavi ex multis bonis Authoribus; nunc verò ante ejus tractationem accipies ad litteram Textûs nostri sequentem paraphrasim. 1

In versic. *ibi nequis eum super possessione Ecclesiæ præsumeret molestare*: Per hæc verba potest adjungi quidqoid dixi, *suprà de restitutione spoliatorum*, *de interdicto retinenda*, *in cap. accepta* 4. & alibi aliqua *in cap.* 9. *de probat.* 2

Et ibi *eumque aliquandiu prædictam Ecclesiam pacificè possedisset quidam laici Cantuariensis Diœcesis ipsum Abbatem*, *& Monachos de possessione ipsius Ecclesiæ per violentiam ejecerunt*, per hæc verba, & alia possunt adjungi plura quæ adduxi *suprà in cap.* 1. *cap. in litteris* cum aliis pluribus eodem Titulo ubi de interdicto recuperandæ possessionis. 3

Et ibi *ac fructus medii temporis præscriptos censuimus parti assignandos eidem*: Per hæc verba adjunges multa quæ dixi *suprà in cap. gravis eodem Titulo de restit. Spoliator.* Ubi egi *de restitutione facienda à Possessore malæ fidei*, & adjunges nonnulla *ibi dicta q.* 7. versic. *ex his.* 4

Et in verbis ibi *præmissis*, *&c.* & ibi *proprietatis parti utrilibet salvo jure*: Per hæc verba potest agi de nonnullis quæ adduxi suprà *in cap. fin. de Judic. præcipuè q.* 1. ubi de communione quam habet causa possessionis cum causa proprietatis. Et ad propositum nostri Textûs uberius, videbis quæ adduxi suprà, *de causa possessionis*, *& proprietatis in Rubrica*, *& in cap.* 1. 2. 3. *cap. pastoralis* 5. *cap. cum dilectus* 6. In quibus juribus latè dixi, quando possessorium, & petitorium queant terminari, & quando priùs pronuntietur super possessorio, suspenso petitorio; Ad quæ respiciunt verba relata *proprietatis parti utrilibet* (*salvo Jure.*) 5

Ad Textum nostrum in ultimo notabili plura congerit Riccius *collect.* 1330. de quo dixi *in cap. gravis de restit. spoliat. q.* 7. *à nu.* 9. ubi in quibus fructibus condemnetur attentans vide infrà *q. fin.* versic. *ad secundam* quando attentata veniant revocanda, dico infrà, & videbis Valent. Velasq. *p.* 1. *consf.* 45. *in fine*, *& consf.* 85. Aliqua remissivè Cyriacus, *tom.* 3. *sub contr.* 481. ubi *à num.* 6. quod attentatum dici non potest factum post petitam restitutionem in integrum quando illa est permissa à lege: Alia ibi expendens, quæ ex sequentibus patent, ubi enumerat casus, in quibus non revocantur attentata. 6

QUÆS-

QUÆSTIO I.

An non solùm attentata, & innovata appellatione pendente Judiciali debeant revocari; Sed etiam pendente appellatione extrajudiciali, Et an hæc Regula utique vera sit: non solùm in innovatis, seu attentatis circa possessionem: ut hic: Sed etiam circa causas beneficiales; matrimoniales, aliasve seculares, aut Ecclesiasticas; Et in quibus consistant attentatorum privilegia, qualiterque super eorum cognitione procedatur.

SUMMARIUM.

1 *Attentatum non dicitur, nisi lite pendente, aut appellatione pendente, & cessat ea cessante, num. 2.*
3 *Attentatum non dicitur quando appellatio fuit nulla, nec ubi lex non est, num. 4. & quando quis possidet ante litem motam, n. 5. nec habet locum in Judicio summarissimo retinenda num. 6. & nisi post litem contestatam, n. 7.*
8 *Attentare non dicitur, qui utitur possessione, qua anteà utebatur, nec continuans possessionem, & q.* 2. sub num. 14.
9 *Attentati revocatio cessat, ubi constat spoliatum jus non habere, & in aliis casibus remissivè.*
10 *Attentata aquè revocantur in appellatione extrajudiciali, ac judiciali numer. 11. & 12. impugnatur, numer. 13. & 14. & num. 16.*
11 *Appellatio extrajudicialis non suspendit jurisdictionem, ex quo extrajudicialiter procedatur.*
12 *Appellatio extrajudicialis, est quædam provocatio ad causam inchoandam.*
14 *Appellatio ab uno Articulo non suspendit jurisdictionem in alio.*
16 *Collationes facta post appellationem revocantur ut attentata, & quid de beneficialibus? Numero 19. & 23.*
17 *Attentata appellatione pendente extrajudiciali non revocantur ante omnia, sed dependent à futuro eventu.*
19 *Innovatum appellatione pendente, revocatur quoad possessionem, & fructus interim perceptos.*
19 Cap. Pastoralis 19. de jurepatron. 24. 26. & q. 2. n. 15. 16.
20 Cap. constitutis 46. hoc Tit. 24, & 55.
21 *Appellatio à provisionibus beneficii factis per Episcopum non causat attentata.*
22 Cap. pervenit 28. hoc tit num. 34.
23 *Attentata in causis beneficialibus, appellatione pendente sunt revocanda, si procedatur Judicialiter.*
25 *Electio contra appellationem facta revocatur.*
26 *Appellans ab institutione ab Episcopo denegata non inducit attentatum, nisi alius institueretur in beneficio sibi præsentato vide q. 2. n. 5. 6. & 7.*
27 *Appellari etsi possit ab electione factâ, aut ciendâ, & à confirmatione electionis, sed non sic post factam electionem à traditione futura possessionis, seu investiura, expenditur n. 28.*
28 *Appellatio extrajudicialis, quæ non suspendit actum præcedentem, sic non subsequentem.*
29 *Attentatum non datur, si appellatione pendente taxentur expensa, aut fructus sequestrentur, n. 30. & de aliis n. 31. 32. & 33.*
31 *Judex à quo potest providere de alimentis appellatione pendente, & ne animalia pereant in stabulo, & de aliis n. 32.*
34 *Attentatum non dicitur mandatum ab Episcopo, ut Canonicus resideat, nisi habeat privilegium contrarium, num. 35.*
36 *Innovata appellatione pendente à visitatione Episcopi non revocantur, nec in aliis, ut attentata, ubi appellatio locum non habet, n. 37.*
38 *Attentatorum privilegia in quibus consistant n. sequent. & quo ordine procedatur in eis? Num. 47. 48. 49. 50. 51. & 52.*
39 *Exceptio nulla proprietatis, aut potioris juris nequit opponi agenti, ut attentata revocentur nec Excommunicationis exceptio, n. 40.*
40 *Attentati revocandi Judicium, ut magis privilegiatum, quàm simplex spolii, & habet triplicem inspectionem, num. 42.*
41 *Attentata revocari petenti tria incumbit probare*
43 *Attentatorum remedium est extraordinarium.*
44 *Sententia super attentatis lata quodam modo sapit naturam meri possessorii. & qualiter.*
45 *Attentatorum revocatio potest peti in qualibet parte Judicii si sint attentata ante conclusionem, quid si post, n. 46.*
47 Cap, non solùm tit. lib. 6. & sub quæstione 5. à n. 1.
48 *Judex celeriter debet rescindere attentata aliter peccat, n. 49. quid probari debeat, in Judicio extraordinario? N. 50. 51.*
53 *Appellatione pendente qualiter queunt Partes non proposita proponere, & non probata probare, seu exceptiones opponere.*
54 *Attentata, ut revocentur, non requirunt Tituli probationem, nec possessionis, benè tamen detentionis.*
55 *Electio, collatio, institutio, præsentatio, confirmatio quando sint actus judiciales, vel extrajudiciales.*

AD primam difficultatis partem, & ad cæ- 1
teras hujus materiæ, ut faciliùs Respondeam, Præmitto nonnulla generalia hujus tractationis, nempe quod attentatum non dicitur, nisi lite pendente juxta ea, quæ adduxi suprà in Titulo ut lite pendente nihil innovetur hîc proportionaliter applicanda; item nisi appellatione pendente de quo nunc sub hac tractatione
inquirimus. † Quod cessat ubi appellatio inter- 2
posita est in casibus, in quibus non licet appellare, quia attentata cessant appellatione cessante juxta casus plures quos adduxi, *in Rubrica, & in cap.* 11. *& cap.* 17. *hoc tit.* In terminis Lancelotus, *de attentatis p.* 1. *cap.* 12. *limit.* 25. *à n.* 1. Rolandus, *cons.* 77. *num.* 20. *lib.* 2. Rota Bononien. *decis.* 76. *num.* 1, *divers.* Surdus, *decis.* 160. *num.* 54. Rota Romana, *decis.* 183. *sub numer.* 3, *in fine p.* 2, *Recentior*, Valascus, *cons.* 91. in

in princ. Cabed. *in decisione* 120. *n.* 5. & alii communiter.

3 Secundò, non dicitur attentatum; quando appellatio fuit nulla, Rota *dec.* 75. *hoc tit. in an-*
4 *tiquis.* † Tertiò, nec ubi lis non est, ut per Rotam apud Farinacium, *decisione* 693. *num.* 1. *in*
5 *prima collect. novis.* † Quartò, nec quando Quis possidet ante litem motam, ut hîc in textu nostro, respectu Abbatis, qui hîc turbatus est, seu spoliatus: videndus Lancelotus *de attentatis, lite pendente, cap.* 4. *declaratione* 4. *num.* 55. *& li-*
6 *mit.* 1. *n.* 11. *alias* 78. † Quintò etiam docet Antonius Menochius, *dec. bonon.* 30. *n.* 22. quod remedium attentatorum, non habet locum, nec datur in Judicio summarissimo possessorio retinendæ; ad quod applicabis aliqua, quæ dixi de hoc remedio, *sub dicta cap.* 17. *hoc titulo,*
7 *& uberius sub cap. licet* 9. *de probat.* † Item dicit quòd hoc remedium attentatorum non habet locum, nisi post litem contestatam fuerit innovatum; Idem Antonius Menoch. *dicta decisione* 30. *numero* 23. Ad quod faciunt
8 relata, *sub dicto titulo, ut pendente.* † Septimò, nec dicitur attentare ille, qui utitur possessione, qua antea utebatur, Lancelotus, *de attentatis, part.* 2. *cap.* 4. *limitat.* 1. *à numero* 1. Flaminius, *de resignat. libro* 2. *quæstione* 3. *numero* 72. *&* 29. Valascus, *consultat.* 156. *numero* 6, Menochius, *rem.* 17. *recuper. numero* 49. *&* 50. Continuans enim possessionem, non videtur attentare, Lancelotus, *dicta* 2. *parte in præfatione à numero* 48. *& limit.* 26. *& parte* 3. *cap.* 24. *quæstione* 20. Flores de Mena, *variarum libro* 1. *quæstione* 10. *numero* 67. Flamin. *dicta quæstione* 3. *numero* 29. Mascardus, *de Probat. conclusione* 148. Surdus, *decisione* 16. *numer.* 13. *& decisione* 45. *numero* 79. Antonius Menoch. *dicta decisione* 30. *numero* 3. Burattus, 424. *numer.* 2. Marcus Antonius, *decisione* 30. *nu-*
9 *mero* 12. † Octavò, etiam cessat attentati revocatio, ubi notoriè constat spoliatum Jus non habere Cabedus, *Lusitan. parte* 2. *decisione* 15. *numero* 18. Et ita ubi notoriè constat de bono Jure attentatis per confessionem partis, vel per rem judicatam attentatorum purgationi locum non esse censuit Rota apud Farinacium, *decisione* 682. *parte* 3. *recent. numero* 3. Alios plures casus recenset Glossa, *in cap. non solum*, verbo, *casibus hoc titulo libro* 6. Quatenus ex ea probatur revocationem attentatorum in multis casibus locum non habere, videlicet in omnibus, in quibus appellatio non admittitur, quorum plures refert hîc Barbosa, *à numero* 30. Quos non repeto, cum jam latè de pluribus dixerim, *sub Rubr. & in dicta cap.* 11. *& cap.* 17. *hoc titulo.* Ubi videbis, de aliis verò notabilibus ad veram materiæ attentatorum expeditionem infrà dico sub quæstionis sequentibus, & sub hac quæstione.

10 Igitur ut suprà dixi in Rubricæ principio, duplex est appellatio, una judicialis; alia verò extrajudicialis, ubi scripsi quæ utraque sit, seu exemplificetur; quo supposito quoad revocationem attentatorum, solent Doctores distinguere inter utramque appellationem, dicentes quòd in judiciali revocantur omnia innovata, attentata; licet non sint directè contra appellationem; sed in extrajudiciali ea dumtaxat quæ sunt directè contra appellationem, & non alia, ex ea ratione quòd appellatio judicialis, etiam in uno articulo, sive habeat connexitatem cum tota causa, sive non in totum, & quoad totam causam suspendit jurisdictionem Judicis. † Sed quia appellatio extrajudicialis 11
non suspendit jurisdictionem, et quo extrajudicialiter proceditur; ideo effici ut revocetur, dumtaxat quod est in gravamen appellationis, seu contra appellationem: Docent Maranta, *de ordine judicior.* 6. *parte, actu* 2. *numero* 4. Valensis, *in Rubrica hic*, §. 15. *numero* 5.
† Est enim hæc appellatio extrajudicialis quædam provocatio ad causam inchoandam, quæ 12
non suspendit jurisdictionem ejus, à quo interponitur, sed tantùm eo articulo, de quo specialiter est appellatum, juxta textum, *in cap. cum sit Romana*, §. *verù hoc titulo*, Lancelotus, *libro* 3. *de attent. cap.* 12. *limitat.* 3. *numero* 6. *&* 9. Covarruvias, *in practic. cap.* 24. *numero* 5. Granna, *hic sub numero* 3. Et ante eum cum multis optimè loquitur hîc Balboa, *à numero* 27.

Quæ doctrina labefactari videtur, tam in appellatione judiciali, quàm extrajudiciali, in 13
judiciali, quia ut jam dixi, *in Rubrica quæstione* 6. sub versic. *ad quartam*, *& in cap.* 7. *quæst.* 2. versic. *ad ultimam*, constituitur differentia inter connexa, & separata, ad hoc ut appellatio in uno articulo devolvat totam causam, vel tantùm articulum appellatum de judice à quo ad Judicem ad quem. Ergo cùm ibi judex à quo possit cognoscere super articulis separatis, non appellatis, etsi causa respectu articuli appellati pendeat, sequitur ut innovata, seu attentata à Judice à quo circa articulos non appellatos, non revocentur, quia super his nullam habet jurisdictionem judex ad quem, qui solet attentata revocare. † Quare 14
etsi Glossa, & Abbas, *in cap. super eo* 10. *hoc tit.* Secundùm praxim quam sequitur Andreas Valensis, *in dicta Rubrica hic* §. 15. *numero* 5. versiculo *dixi*, ea appellatio judicialis omnino suspendit, sive sit connexus articulus, sive non ex eâ oratione, in arbitrio Judicis relinquatur quæ sint connexa, quæ non, & sic facile inclinetur ad judicandum pro connexitate, ut sic totam causam ad se trahat, ubi commendat videndum Scacciam, *hoc titulo*, *quæstione* 17. *limitat.* 47. *membro* 2. *numero* 12. Tamen quia supradictum secundum Jus legitimè procedit, nempe ut appellatio ab uno articulo non suspendat jurisdictionem, nisi respectu illius articuli tantum: Sequitur, ut attentata super articulis separatis, & non appellatis, nec debeant, nec possint revocari, quia cum hæc revocatio sit facienda per judicem ad quem, *ex dicto cap. non solum hoc titulo, libro* 6. Et iste nullam jurisdictionem habeat super non appellatis: evenit veram esse doctrinam quam sequimur, contra jam relatos Doctores.

In secundò verò casu, de appellatione extrajudiciali, etiam labefactari videtur relata doc- 15
trina in versiculo, *igitur*, ex textu *in cap.* 1. *hoc titulo*: Nam cùm ea interponatur in actibus, de quibus dixi in principio Rubricæ, veluti in possessionibus, electionibus, præsentationibus, seu aliis actibus extrajudicialibus, ut exemplificant decisiones Pontificiæ, *in cap. constitutis* 33. *hoc titulo*, *in cap. concertationi hoc titulo*, *libro* 6. Evenit, ut cùm omnes tex-

tum;

tum, *in dicta cap. 1. hoc titulo*, intelligant loqui de appellatione ab actu extrajudiciali, quòd hæc appellatio extrajudicialis non efficiat attentata revocatione digna.

16 Sed retentâ relatâ doctrinâ reſpondetur in ſpecie, *dicti cap. 1. hac titulo*, appellationem fuiſſe interpoſitam, ne collationes beneficiorum ab Archiepiſcopo Evoracenſe fierent in præjudicium Appellantis: quare collationes poſtea factæ non ſolùm poſt appellationem, ſed contra appellationem innovatæ dicuntur, & conſequenter remedio attentatorum eſſe revocandas: ſic Granna, *hîc ſub dicto numero 3.* Balboa, *hîc num. 29. & 45.*

17 Tamen notabis quòd attentata appellatione extrajudiciali pendente, non revocantur ante omnia, ſed pendent ex futuro eventu, quia revocantur cum probata fuerit vera appellandi cauſa: ſic ducent, Covarruvias, *in practicis capite 4. numero 25. in principio*, ubi dicit quòd in præſenti probatus fuit veritas cauſæ appellandi, ad revocationem attentatorum, quamvis ad appellationem ipſam juſtificandam ſatis eſſet probare appellationem ex cauſâ veriſimili, & probabili propoſitam fuiſſe: Tenet etiam hîc Barboſa, *numero 3.*

18 Ad ſecundam quæſtionis partem, per verba Textûs noſtri, ibi *in eum ſtatum in quo tempore appellationis* Dico quòd innovatio appellatione pendente, non ſolùm retractatur ad quæ revocatur quoad appellationem, Sed etiam quoad fructus interim perceptos juxta ea, quæ dixi *in dicto capite gravis de reſtitutione ſpoliatorum, & in terminis hîc*, Barboſa, *numero 2.* Lancelotus, *de attentatis parte 3. capite 31. de pœnis attentatur. à numero 10.* Vivius, *tomo 2. commun. opinion. libro 7. capite 21. numero 281. verſiculo, & hinc eſt pagina 314.* Et adjonges quæ benè advertit Riccius, *collect.* 1330. Ad Textum noſtrum in ultimo notabili, quem videbis.

19 Et quòd idem dici debeat, etiam circa cauſas beneficiales probatur ex Textu, *in dicta capite 1. hoc titulo, cum concordatis*; Sed videtur obſtare Textus, *in capite paſtoralis 29. de Jurepatronatus*, Ubi cùm Epiſcopus noluiſſet admittere ad Eccleſiæ vacantem Quemdam à Patrono præſentatum, ipſe Præſentatus appellavit antequam alius ab eodem Patrono præſentatus inſtitueretur per eundam Epiſcopum, cui facta fuit Præbendæ, ſeu Beneficii collatio, & inſtitutio, non obſtante appellatione primi Præſentati, quæ revocata non fuit: Igitur in beneficialibus, Jus attentatorum non debet practicari, ſicut nec in aliis caſibus practicari debet, ut jam dixi.

20 Et confirmatur ex Doctrinâ Textûs *in capite conſtitutis 46. hac titulo*, per quem noviſſimè, Franciſcus Tondutus, *parte 1. quæſtiane, & reſolutione benefic. capite 7.* cum Cavalc. *deciſione 26. numero 56. parte 3.* Mareſcoto, *libro 2. variarum reſolutionum, capite 64. numero 20.* Lanceloto, *de attentatis capite 12. limitation. 49.* Gonzalez, *ad regul. 8. Cancellar. §. 9. in annotat. numero 27. &*

21 29. † Qui probant quòd appellatio à proviſionibus Beneficii facta per Epiſcopum, non cauſat attentata, cùm dicatur extrajudicialis. Et ſic Barboſa, *in dicto capite conſtitutis, numero fin.* Salgadus, *de protectione Regia tom. 1. capite 5. numero 105. & parte 3. capite 11. numero 32.* idem Lancelotus, *parte 2. capite 17. limitat. 39. numero 4. & 5. & limitat. 40. numero 6. & 7. & limitatione 49. numero 5.* Garcia, *de beneficiis, parte 9. capite 4. numero 9.* Dixerunt quòd quando proceditur extrajudicialiter, appellatio ex adverſo interpoſita, non ſuſpendit collationem; nec poſſeſſionis traditionem.

22 Item ex Textu, *in capite pervenit* 28. Ubi appellatione interpoſitâ à monitione de reſidendo, poteſt Judex à quo ulteriùs monere Clericum, ut vel reſideat, vel appellationem proſequatur; etſi negligat alium ei ad tempus ſubſtituere, qui ejus vicem ſuppleat.

23 His tamen non obſtantibus verum eſt dicere in cauſis beneficialibus etiam revocanda eſſe attentata, appellatione pendente, cùm proceditur Judicialiter, & per viam contentioſæ Juriſdictionis, ut tradit Tondutus, obi *ſuprà dicto capite 7. numero 2.* Ipſum videbis plura dicentem, *in tractatu de præventiane Judiciali, capite 32. à numero 14.* Tamen ſi tantùm procedat tanquam Collator ordinarius; dixit Gonzalez, *ubi ſuprà, regula 8. §. 9. numero 36.* Ut non debeat admitti appellatio, quæ ſuſpendat executionem, & cauſet attentata, quia tunc procedit dumtaxat uti Collator non uti Judex.

24 Nec obſtat Textus, *in dicta capite paſtoralis, adductus ſuprà*, in verſiculo *& quod idem*, Quia, etſi ei variè reſpondeant, Bernius, *in capite 1. hoc titulo, numero 27.* Lambertinus, *de Jurepatronatûs 2. parte libro 2. quæſtione 7. articulo 20.* Et ſit receptiſſimus intellectus Abbatis, *ibi numero 5.* Dicentis ideò, *in dicto capite paſtoralis*, attentatam inſtitutionem, & collationem non revocari, quia non tendebat ad negandam Collatoris poteſtatem; ut ex ejus litterâ conſtat ſecus, *in dicto capite 1. hoc titulo*, in quo fuit interpoſita appellatio, ad negandam poteſtatem Judicis collatoris; & tunc collationem factam poſt, & contra appellationem non revocari. † Tamen 25 iſte intellectus impugnatur apertè, *ex capite cùm à nobis de electiane.* Ubi appellatio propoſita fuit ad negandam Eligentium poteſtatem & nihilominus fuit revocata electio poſt, & contra appellationem facta.

26 Quare exiſtimo veriùs dicendum collationem beneficii, de qua loquitur Textus, *in dicto capite paſtoralis*, factam fuiſſe poſt appellationem, non tamen contra appellationem; quia primò, præſentatus à Patrono laico, & ab Epiſcopo non inſtitutus ſolùm appellavit à denegatione inſtitutionis, non inquam petiit ab Epiſcopo, quod alius non inſtitueretur, etiamſi de novo alius præſentatus fuiſſet interponendo appellationem, ex tunc ſi contrarium factum fuiſſet, quo caſu dicendum eſſet præſentationem, & collationem factam ſecundo Præſentato, poſt, & contra appellationem factam eſſe, & inde remedio attentatorum eſſe revocandam: ita Balboa; *in dicto capite 1. hac titulo, numero 46.* De cujus intellectu præter ordinarios, ibi videbis quæ ſcribit Salgadus, *de protectione Regia parte 2. capite 13. numero 1.* Ad alia conducibilia pro doctrinâ dicti capitis paſtoralis, videbis, *infrà, quæſtione*

tione 2. versiculo, *ad secundam*, & versiculo, *ad quarum*, ibi *& similiter*.

27 Unde non obstat confirmatio ex Textu, *in dicto capite constitutis* 46. *hoc titulo*. De cujus intellectu Granna, *in dicto capite* 1. *numero* 8. dicit, quòd etsi ab electione factâ aut faciendâ, & à confirmatione electionis appellari possit, ex *dicto capite cum nobis de electione capite concertationi hoc titulo, libro* 6. Tamen post factam electionem, aut confirmationem, non posse appellationem interponi à futurâ possessionis, seu investituræ traditione, ita ut operetur attentatorum effectum, *ex dicto capite constitutus*, Ne dignitas dici vacare videatur, contra regulam Textûs, *in capite ut circa de electione*: sic de jure singulari, & communi probat alia dicens.

28 Sed Balboa, *in dicto capite* 1. *numero* 47. aliter, & Clarius intelligit illum Textum ex adductis per Lancelotum, 2. *parte capite* 12. *limitat*. 40. à *numero* 1. Argumento Textûs, *in lege* 2. *ff. de Jurisdiction. omn. Judicum leg.* 6. *titulo* 31. *parte* 3. Nempe ut quemadmodum extrajudicialis appellatio non suspendit actum præcedentem, *ex dicto capite cum à nobis de electione*, Ita similiter non suspendat, nec efficiat attentatum actum subsequentem consecutivum, & connexum, sine quo actus præcedens non haberet effectum: Qualis est traditio possessionis, & investituræ, post confirmatam electionem.

29 Et ob id existimo non dari attentatum, si appellatione pendente, taxentur expensæ, Capella Tholosana, *decisione* 465. Unde Anna, *singulari* 81, dicit, quòd in anno 1551. in Sacro Consilio, fuit decisum quòd poterat Iudex Cavensis taxare expensas, absque gravaminis reputatione. Et de aliis casibus

30 dico infrà. † Item quòd appellatione pendente, potest fructus rei petitæ sequestrari, Riccius, *collect.* 646. *in fine*. Notans id ad Textum, *in leg. Imperatores, ff. hoc titulo*.

31 † Item quòd appellatione pendente, potest Judex à quo providere de alimentis, & ne animalia pereant in stabulo, quia hæc sunt accessoria, Maynardus, *in decisione* 91. *libro* 3. Imo & Rota, *in decisione* 17. *hoc titulo*, in antiquis decidit, ut appellatione pendente, possit Judex Testes ad futuros recipere, alium casum refert Guido Pap. *in*

32 *decisione* 564. † Et aliis omissis, dico generaliter posse Judicem à quo, pendente appellatione, omnia illa facere, quæ tendunt ad faciliorem exitum causæ appellationis, dummodo se non immisceat appellationi, ut in prædictis exemplis; non enim expensas incontinenti declarando aliquid innovat, nec interloquitur, sed pronunciata declarat, potest etiam Appellanti statuere certum terminum ad recipiendos Apostolos: Et ad alia secundùm adducta, *in Rubrica sub quæstione* 5. *& in capite* 4. *&* 8. *hoc titulo*, tradit Valensis, *in Rubrica hic*, §. 17. *numero fin.*

33 † Et licet quod dictum est de taxatione expensarum in praxi, difficile fateatur Balboa, *in capite* 1. *hoc titulo*. Tamen nostrum dictum defendit cum multis ab eo relatis, *in capite* 1. *hoc titulo, sub numero* 32.

Nec afficit Textus, *in dicto capite pervenit* 34
28. *hoc titulo*, adductus suprà in versiculo, *item ex Textu*; Quia regulas, de qua loquimur fallit in specie illa de qua, *in dicto capite pervenit*, Nempe quoties interponitur à Canonico, alio vi Clerico, appellatio à mandato de residendo facto per ordinarium loci, quo casu interim dum appellatio pendet, potest Episcopus Vicarium ponere, aliàs alendum ex fructibus beneficii ex ea ratione quia ibi, cùm fuisset posita appellatio, causâ dilationis, tantùm frustratoriè posita dicitur, & eo etiam quia ulteriùs favor Ecclesiæ, & cultus divini consideratur: explicant Maranta, *in speculo* 3. *parte sexta partis principalis*, *quæstione* 2. *numero* 184. Duennas, *regul.* 42. *numero* 19. Menochius, *de arbitrariis libro* 2. *centuriâ* 1. *casu* 69. *numero* 11. Pavin. *in tractatu de visitat. parte* 1. *quæstione* 10. *numero* 7. Cardinalis, *in Clementinâ unicâ de notab.* 9. *hoc titulo*, Balboa, *in dicto capite* 1. *hoc titulo*, *numero* 51. ut id extendit ad alios similes casus, & ad idem tendit intellectus Granna, *in dicto capite* 1. *hoc titulo*, *numero* 6. Non enim debuit Ecclesia fraudari servitio juxta notissima Jura.

Verùm si aliàs Appellans docuisset de pri 35
vilegio exemptionis, tunc reverà quod factum fuit, *in dicto capite pervenit*, esset attentatum revocatione dignum, ut expendit Lancelotus, *de attentatis* 2. *parte capite* 12. *limitat.* 18. *numero* 3. Affirmans sic intelligi illum Textum, praxi quæ servatum in Rota dicit communem Antonius Gabriel. *libro* 3. *commun. sub titulo, de acquirenda possess. conclusion.* 5. *limitat.* 1.

Hinc provenit non esse appellandum, à visi- 36
tatione Episcopi juxta notata, *in capite* 3. *hoc titulo*, & sic resolvit Oldradus, *in consilio* 89. Non revocari innovata in illo casu, appellatione pendente, & probatur ex Tridentino, *capite* 10. *sessione* 24.

Unde provenit, ut cùm suprà *in Rubrica*, 37
& uberiùs, *in capite* 11. *hoc titulo*, congesserim plures casus, in quibus etiam appellatio non admittitur non solùm in rebus prosanis, sed etiam Ecclesiasticis, veluti matrimonialibus, decimalibus, & aliis, attentatum non dicatur, nisi ubi appellatio locum habens, ea pendente, aliquid sit innovatum juxta regulam Textûs, *in dicto capite non solùm hoc titulo, libro* 6. Quia ex quo ea nullum habet effectum, non dat Judici ad quem Jurisdictionem, respectu cujus, ut jam dixi, dicitur attentatum: Quare evenit, ut quoties appellatio prohibetur, nullus sit locus attentatorum materiæ.

Ad tertiam quæstionis partem, in quibus 38
consistant attentatorum privilegia, Dico primò hoc remedium frui potiori privilegio, esseque longè promptius remedium spoliato, seu turbato, in sua possessione, quàm interdictum unde vi, quia etsi spoliatus, ut jam dixi, *in capite* 1. *capite in litteris*. Et aliis *de restitutione spoliat.* Ante omnia sit restituendus; ita ut attentata, & innovata ante omnia sint revocanda, *ex dicto capite non solùm hoc titulo libro* 6. Ut ibi cum multis probat Barbosa, *numero* 2. † Tamen agenti, ut at- 39
ten-

tentata revucentur, non poteſt opponi ulle
exceptio proprietatis, aut potioris juris de Af-
flictis *deeiſione* 352. ſed ſufficere, ut conſtet
quoquomodo adverſùs attentatum, & inno-
vatum fuiſſe, expendit Ponormitanus, *hic*, &
ad alia plura Andreas Valenſis, *in Rubrica hic*,
omnino videndus §. 16. à *numero* 1. ubi à
numero 2. Ait ad procedendum in hoc reme-
dio nullam requiri prioris ſtatûs Juſtitiam,
40 nec ordinem Judiciarium. † Ita ut agenti
remedio attentatorum, nec poſſit opponi ex-
ceptio excommunicationis, Imo, & hoc reme-
dium dari dicit adverſùs quemcunque poſſeſ-
ſorem; quæ omnia non ſit procedunt in præ-
dicto interdicto, ut abundè adduxi, *ſuprà in
titulo de reſtitutione ſpoliatorum.* Et Rota in
verſiculo, *ſecus deeiſione* 2. *de reſtitutione ſpo-
liatorum in novis.* Quam ſequitur Cevallos,
de cognitione per viam violentiæ, parte 2.
quæſtione 81. *numero* 4. Decius, *conſilio* 200.
numero 2. Dixerunt quòd hoc Judicium eſt
magis privilegiatum, quàm ſimplex Judicium
ſpolii.

41 Tamen adhuc petenti attentata revocari in-
cumbit tria probari, nempe fuiſſe ſententiam
ſeu deffinitivam, & appellatum, & fuiſſe at-
tentatum, Maſcardus, *de probationibus con-
cluſione* 1278. *numero* 1. Barboſa, *in dicto*
42 *capite non ſolùm numero* 9. † Imò etiam hoc
remedium habet triplicem inſpectionem, pri-
mam Judicii ſummariſſimi, eo quòd in eo
ſummariè proceditur, Ægidius, *deeiſione* 101.
De Afflictis, *deeiſione* 351. Lancelotus, *de
attentatis* 3. *parte capite* 25. *numero* 27.
43 † Secundam Judicii extraordinarii ex De Af-
flictis, *dictâ deeiſione* 351. Nam quotieſcun-
que in Judicio proceditur, implorando Judi-
cia officium, ut in remedio attentatorum,
appellatur Judicium extraordinarium *lege* 1.
ff. de variis, & extraordinariis cognitioni-
44 *bus, leg. quintus, ff. de annuis legatis.* † Ter-
tiam Judicii poſſeſſorii, ſaltem indirectè, non
verò principaliter propoſiti; adcò ut ſenten-
tia ſuper attentatis lata, quodammodo ſapiat
naturam meri poſſeſſorii Rota, *in antiquis de-
ciſione* 13. & 113. Ægidius, *deciſione* 72.
Balboa, *in dicto capite* 1. *numero* 17. Ubi
dicit hoc intelligendum, quando remedio at-
tentatorum agitur pro recuperatione poſſeſſionis,
appellatione pendente, occupatæ, ſecus verò
in aliis actibus poſſeſſionem non reſpicientibus.
Videbis Marantam probantem ſecundam inſpec-
tionem Judicii extraordinarii, *in ſpeculo* 4. *p.
princip. diſtinctione* 10.

Revocatio namque attentatorum poteſt pe-
45 ti in quacunque parte Judicii uſque ad con-
cluſionem in cauſa, non ultra Maranta, *de
ordine Judiciorum part.* 6. *actu* 2. *numero*
6. Gailius, *libro* 1. *obſervat.* 146. *numero*
10. Rota, *deciſione* 27. *licet pars in novis
hoc titulo*, Andreas Valenſis, *in Rubrica*,
§. 15. *numero* 7. Ubi hoc intelligit quoad
attentata ante concluſionem. Et ſic eſt in-
telligendus De Afflictis, *deciſione* 352. Dum
dixit attentata poſſe revocari poſt concluſum in
cauſâ.

46 Et de tempore petendi revocationem atten-
tatorum, cum multis Balboa, *in dicto capite*
1. *hoc titulo*, *numero* 13. Et quamvis ſecun-
dùm aliquos dicat in ſecundâ inſtantiâ, id pe-
tendum, antequam lis conteſtetur, ex doctrinâ
Covarruviæ *in practic. capite* 23. *numero* 3.
Sed veriùs dicitur poſſe peti, uſque ad cauſæ
concluſionem, probat cum multis & melius eſſe
ait, ſi Appellans in libello gravaminum petat
revocari attentata.

Num verò cauſa attentatorum taliter ſit 47
privilegiata, ut in ea non fini ſervandi ter-
mini in cauſis ordinariis; negat Gratianus,
deeiſione 70. Videbis Rotam; *deciſione* 78.
hoc titulo in antiquis. Sed cum Bellam. *comm.
tomo* 2. *comm. opinionum*, *libro* 7. *titulo* 21.
numero 183. *paginâ* 315. Et Michaël de Graſ-
ſis ibidem *numero* 192. *pagina* 316. dicant at-
tentata ante omnia eſſe revocanda in caſi-
bus, in quibus appellatio Jure non eſt admit-
tendâ: Sequitur, ut abſque ullâ dilatione
fieri attentatorum revocationem præcipiatur,
in dicto capite non ſolum hoc titulo. † Nam 48
ad officium Judicis pertinet, ut celeriter at-
tentata reſcindat, obſervant De Afflictis, *de-
ciſione* 98. *numero* 3. Petrus Gregorius, *li-
bro* 7. *ſyntagmat. capite* 9. *numero* 3. Wame-
ſius, *in capite ex parte* 67. *numero* 7. *hoc
titulo.* Expendit Balboa, *in dicto capite* 1.
hoc titulo. Ubi explicet Textum, *in leg. cùm
ex cauſa* 11. *ff. hoc titulo.* † Et addit *nu-* 49
mero 27. Cum multis ex doctrinâ, *dicti ca-
pitis non ſolùm*, ut Judex ad quem non re-
vocans celeriter, & ante omnia attentata pec-
cet mortaliter, propter injuriam parti Appel-
lanti illatam. Et hoc procedere ſecundum di-
ſtinctionem appellationis interpoſitæ à deffini-
tiva, ſeu ab interlocutoria, ut dixi cùm
in revocatione attentatorum poſt appellationem
ab interlocutoria, debeat priùs probari vera
appellandi cauſa, Covarruvias, *in practicis
dicto capite* 24. *à principio*, Riccius, *in
collect. deciſione parte* 5. *collect.* 1745. Bar-
boſa, *in dicto capite non ſolùm*, *numero* 7.
Quod ut abundè expendas, Leges Balboam,
in dicto capite 1. *hoc titulo*, *à numero* 68.
ad 70. Ubi benè hoc intelligit, & ex-
plicat expendens illum Textum, cum, *dic-
to capite non ſolùm*, Quatenus ibi loquitur de
ſententia interlocutoria extrajudiciali; Textum
verò, *in dicto capite non ſolùm de interlocutoria
Judiciali*, in qua cauſæ probatio eſt neceſſaria,
non ſic in extrajudiciali.

Et adducunt Doctores rationem, nam 50
quando Judex Judicialiter procedat, debet
ſervare Judicii ordinem, & Partium audire
exceptiones, ideòque præſumi juſtè proceſ-
ſiſſe, indeque oriri, ut qui ab interlocu-
toriâ appellat, juſtificere debeet ſuam appel-
lationem, & veritatem cauſæ expreſſæ, co-
ram Superiore probare, ut *in dicto capite
non ſolùm*: Tamen ſi Judex extrajudicialiter
procedat, quaſi quidam Privatus, non te-
nebatur Partium exceptiones audire, nec
Juris ordinem ſervare; quando enim appel-
latur ab interlocutoriâ Judici injuria irroga-
tur, ſecus autem quando appelletur ab actu
extrajudiciali, reſpectu cujus etiam Judex cenſe-
tur privatus.

Et ſecundùm hanc diſtinctionem exiſtimo 51
metiri quæ de ordinando Judicio in eis re-
vocandis ſubſequuntur; nempe ut ex Rotæ
deeiſione 18. *hoc titulo in antiquis*, in revoca-
tione attentatorum Pars citanda eſt. Secundò,
quod;

quod, ut attentata in Judiciali appellatione revocentur necesse sit quòd appellatio fuerit intimata Judici & Parti: Nam aliàs Judex, & partis ignorantes appellationem; possunt de jure procedere in causà, nec revocabuntur: Tunc per atteutata Maranta, *dictâ 6. parte*, *numero* 4. Secus in extrajudiciali, in qua non revocantur licet uon fuerit intimata appellatio, ut ibidem tradit, *numero* 403. verùm. De Afflictis, *in decisione* 351. Quem sequitur Riccius videndus, *collect.* 336. *ad Rubricam nihil novandum appellatione pendente*, Dicit quòd repulsa Testium non habet locum in causa attentatorum.

52 Deinde etiam, etsi pendente appellatione, nihil novandum fit ex dictis: Tamen utrique Parti licebit non proposita proponere, & non probata probare, atque exceptiones opponere, modo tameu actionem, & causam coram Judice à quo propositum respiciant, & ei connexa fiut, *leg. per hanc*, *Cod. de tempore appellat.* Valensis, *in Rubrica hic dicto* §. 17. *numero* 1. Alia tradit omninò videnda, *ibi à numero* 2.

53 Quòd in revocandis attentatis non requiratur tituli probatio, dixit Rota, *decisione* 14. *de restitutione spoliatorum in novis*, nec etiam requiri probationem possessionis, Rota, *in decisione* 56. *de causa possession. & proprietat. in antiquis*, licet requiratur probatio detentationis, & statûs, in quo Quia erat tempore attentationis. Bellam. *decisione* 101. Gratianus, *decisione* 91. Riccius, *dicta collect.* 336. *in principio*, ad alios plures casus tàm appellatione, quàm inhibitione pendente, in novatis videbis, *infrà hic*, & *in capite ut nostrum* 56. *hoc titulo*.

54 Pro complemento dubitabis, Quando confirmatio, electio, collatio, institutio, & præsentatio, sint actus Judiciales, aut extrajudiciales? Ad quod respondeo, ut quando prædicta præcedunt cum Oppositore in Judicio contradictorio cum causæ cognitione, tunc sint actus Judiciales, ut de confirmatione electionis, probatur, *in capite fin. de electione libro* 6. si verò simpliciter fiant, & absque aliqua contradictione Judiciali, erunt actus eatrajudiciales, ut exemplo præfati exempli, de quo Doctores, *in dicto capite fin.* Joannes Andreas, *in capite avaritia de electione libro* 6. Abbas, *in capite constitutis* 46. *hoc titulo*, *numero* 14. Francus, *numero* 9. Balboa, *in dicto capite* 1. *hoc titulo*, *sub numero* 47. Dicentes quòd electionis confirmatio, de qua loquitur Textus, *in dicto cap. constitutis*, fuit actus extrajudicialis, & quoad cætera de collatione, institutione, & aliis satis probatur *in dicto cap.* 1. *hoc titulo*.

QUÆSTIO II.

An durante competentia revocentur attentata? An possessio post appellationem ab institutione sit attentata? Et an innovatio fieri possit contra Tertium? Et an quæ poterant fieri, & innovari pendente causâ principali dicantur attentari, & innovari pendente appellatione?

SUMMARIUM.

1 *Attentata, durante competentiâ, revocantur, sive sit inter Laicum, & Ecclesiasticum, sive istum, & Conservatorem? n.* 4.

2 *Attentata non dicuntur quæ fiunt Judice nulliter procedente, & nulliter inhibente.*

3 *Citatio Clerici coram Judice laico nunquid sit nulla, & causetur contumacia?*

5 *Possessio post appellationem ab institutione factâ est attentata.*

6 *Institutio facta post appellationem est ipso Jure nulla, & attentata, n.* 7.

8 *Attentatum non dicitur factum à Tertio, appellatione pendente, nec si fiat per Partem unà cum Tertio, n.* 9. *nisi habeat causam à tertio, num.* 11.

10 *Innovatio contra Tertium quando fiat?*

12 *Attentari, & innovari possunt pendente appellatione quæ possunt fieri pendente causa principali.*

13 *Possessor appellatione pendente, fruitur commodo possessionis, Nemo enim propter contradictionem alterius debet carere fructu possessionis, nu.* 14.

15 *Patronus, cui competit plures præsentare, uno præsentato, & Appellante, poterit nihilominus præsentare, n.* 16.

AD primam quæstionis partem, An durante competentià, revocentur attentata? Ut latè expendas adjunges plura, quæ adduxi de competentiâ Jurisdictionis, *in Rubrica de foro competenti*, & *in illo titulo*, item &', *in capite at si Clerici*, & *alibi de Judiciis*, & in terminis Cevallos, *de cognitione per viam violentia parte* 2. *quæstione* 80. Agens de ea quæstione, An Ecclesiasticus faciat vim procedendo ad ulteriora in casibus competentiæ Jurisdictionis; & nunquid attentata statim sint revocanda cum causa, devolvitur ad Judicem sæcularem, duas contrarias opiniones refert? 1
Prima, ut si, dum tractatur de remissione causæ ad Sæcularem, dum durat competentia cum Ecclesiastico Judice, ipse Ecclesiasticus aliquid attentaverit ante omnia sic attentatum esse revocandum per eundem Iudicem, quando causa venit remittenda, dixit Guilelmus Benedictus, *in capite Raynutius*, *versiculo*, *& Uxorem el* 2. *num.* 141. Quia attentata debent revocari solo Iudicis officio, Glossa *in capite cupientes*, verbo *Gratia de collect. libro* 6. Glossa *in capite non solùm de appellat. hoc titulo libro* 6.

Sed contra hanc opinionem est Marta, *de Jurisdictione* 2

risdictione 4. p. cent. 2. casu 157. num. 5. versiculo, *sed Doctrina Guillelmi*, Ubi dicit quod attentata non causantur, quando Judex nulliter procedit; & sic quòd attentata, appellatione pendente, quæ nulla est non sint revocanda, etiamsi inhibitio procedat, quia Jurisdictio non devolvitur, quando nulliter appellatur, Juxta ea, quæ dixi, *in cap. 21. hoc tit.* & ubi nulliter inhibetur, non operatur revocationem attentatorum appellatio, ex Bellamerà, *dec.* 22. Rotâ, *decis. 45. hoc tit. in novis. & in* 43. *& 54. eadem, tit.* Vantio, *de null. tit. quando, & intra quæ tempora, n.* 48.

3 Ex quibus infert quòd, quando Clericus citatur coram Judice seculari, vel Judex Ecclesiasticus inhibetur quòd non potest dici contumax, cùm citatio sit ipso Jure nulla, ac propterea non dicatur Judex attentare si ulteriùs procedat, & ad alia adducens Marta resolvit, *numera* 15. contrà Laicum non procedere Judicium attentatorum, pendente remissione, quia Judex sæcularis, respectu Clerici habetur ut privatus, & sic facta per Judicem Ecclesiasticum post ejus citationem, & inhibitionem non posse dici attentata, lite pendente, imò addit quòd non sunt revocanda à Judice Ecclesiastico non sæculari.

4 Sed Aloisius Riccius, *collect.* 1469. Ludovicus Peguera, *decis. civil.* 189. & Cevallos, *dicta 2. p. de cognitione per viam violentiæ, p.* 2. *quæst.* 8. à *numer.* 13. Primam relatam sententiam docet Peguera, dicendo ita Judicatum fuisse in regali audientiâ, ab anno 1592. & Cevallos probat ex verbis, Trident. *cap.* 4. *sess.* 14. Ubi datâ competentiâ Jurisdictionis inter Judicem Ecclesiasticam & Conservatorem, ait nihil esse innovandum per verba, *Ibi si qua inter ipsos Judices conservatorem, & ordinarium, contentia super competentia Jurisdictionis fuerit orta, nequaquam in causa praeedatnr, donec super suspicione, ant Jurisdictione campetentia fuerit Judicatnm.* Unde ex identitate rationis idem dicendum ait Cevallos, quando inter Ecclesiasticum; secularem fuerit competentia, dicens hoc esse Juri, & rationi consonum |& aliàs quilibet esset Judex in propriâ causâ, contra, *leg. 1. Cod. ne qnis in sua causa jus sibi dicat*, Addens etiam quod actus illud verbum, *nequaquam*, Trident. inducit nullitatem, si contrarium attentatum fuerit ex *l. etiam*, §. *si quis absentis*, *ff. de petitione hæreditatis*, *l. Julia*, §. *sed cum in facto*, *ff. de actionibus empti*; Imò impugnans sententiam Martæ dicit, *sub n.* 82. Quòd si illa esset vera, consisteret semper in manu Judicis Ecclesiastici allegare nullitatem inhibitionis, ut ipse libere posset in causa procedere, & sic nunquam daretur casus competentiæ inter Judicem Ecclesiasticum; & sæcularem, nec revocatio attentatorum procederet, quia semper Judex Ecclesiasticus diceret causam ad se pertinere, & citationem esse nullam, quæ comprobari videntur ex adductis, *suprà in cap. cum sit generale* 8. *& in cap. 5. de foro compet.* Ubi de causis mixtis ad utrumque Judicem spectantibus.

5 Ad secundam quæstionis partem, An possessio post appellationem ab institutione factâ, sit attentata? Et adjungendo, *hic*, quæ adduxi, *suprà quæstione* 1. sub versiculo, *ad primam*, pro intellectu, *cap. pastoralis 29. de jurepatron. cum cap. 1. hoc titulo*, versiculo, *& quod idem*, & in versiculo, *his tamen*, jam breviter dicendum est, ut talis possessio sit attentata secundùm Rotam divers. *decis. 6. p.* 2. Ex eo quia regula Textûs, *in cap. non solum hoc titulo, libro* 6. Locum habet etiam in institutione præsentari, Sarnens. *in decis.* 31. Guido Bononiens. *in decis.* 104. Ex quo cum eodem infert, Riccius *collect.* 1814. quod possessio capta ab instituto est attentata referens sæpius in pluribus casibus per Rotam fuisse Judicatum, & signanter in unâ Calagurritanâ Beneficii 7. Maii 1577. coram Bl n quetn, & in terminis possessionem captam ab instituto, pedente appellatione interposita ab institutione attentatam esse, refert tantum à Dominis in unâ Neapol. Capellaniæ 3. Decembris 1552. coram Oradino.

Infertur deindè, prædictam institutionem esse nullam ipso jure ex regulâ attentatorum, ut dicit in terminis Bellamera, *in dec.* 84. *& in decis.* 673. *& in decis.* 707. Et sic procedere istud in omnibus contingentibus articulum à quo est appellatum, quia quoad omnia dicuntur attentata, Achilles de Grassis, *in decis.* 30. *& in decis.* 31. *de attentatis* † Ob idque evenire, ut præfata institutio habeatur uti attentata, etiamsi appellatio esset deserta, Rota, *in decis.* 1. *hoc titulo, in novis.* Crescent. *in decision.* 194. Chisanen. *in decision.* 182. quamvis regulariter in dubio præsumatur pro non desertione appellationis, ut fuit pluries per Rotam resolutum, & signanter in una Barcharens. Monasterii 14. Maii 1558. coram Justo, & in una Calagurit. Beneficii 7. Maii 1577. Coram Seraphino: Vide *infrà, ad quartam*, ibi, *& similiter.* 6

7

Ad tertiam quæstionis partem, quod Tertius non dicatur attentare, nec possit contra eam remedio attentatorum uti, tenuerunt, Lancelot. *de attent. p. 2. cap.* 3. à *numer.* 2. Menochius, *de recuper. remedio* 17. *numer.* 44. Puteus, *decis. 74. p. 2. in antiquis*, Flamin. Paris. *de resignat. lib. 1. quæst.* 16. *numer.* 44. Seraphinus, *decis.* 582. 2. Mantica, *decis.* 322. *numer.* 15. Barbosa cum aliis, *in cap. fin. hoc titulo, numer.* 35. Ubi hoc limitat, quando Tertius habet causam ab attentante, quia tunc & ipse dicitur attentare, Cæsar. de Grassis, *dec. 6. n. 9. & 22. de causâ possess. & propriet.* de Afflictis, *dec.* 354. *n.* 21. & fuit dictum in Carin. Jurispatronat. 15. Novemb. 1599. coram Cardinali Sacrato, & in Placentinâ Cappel. 31. Maii 1604. Coram Cardinali Pamphilo: Tradit Burat. *dec.* 406. *num.* 2. Achilles de Grassis, *dec.* 30. *hoc titulo.* † Riccius, *collectanea* 277. *ad Textum in cap. non solùm, hoc titulo*, versiculo, *tertio.* Et addit idem procedere in attentatis per partem una cùm Tertio quia non veniunt per modum attentatorum revocanda, *d. collect.* in versic. *item limita*, Bisegnet. *decis.* 3. *eodem.* 8

9

10 Sed quod possit innovatio fieri contra tertium, etiam super eadem re si nihil intersit appellantis eam innovationem: Tradit Andreas Valensis, *in Rubrica hic* §. *numera* 17. 2. exemplificans, ut si ex duobus Reis debendi insolidum, unus conventus, & condemnatus appellaverit, non obstante ex appellatione alium

Fermosin. de Exceptionibus,

conveniri, & adversùs eum æquè à Judice posse procedi scribit per Textum, *in l. creditor, in princ. ff. mandati*, Quia res inter alios acta aliis non præjudicat, *cap. Romana*, §. *in aliis, hoc titulo, lib. 6.* Gail. *lib. 1. observ.* 114. ad quem regulam applicabis dicta, *in cap. 17. & in cap. penult. de sentent. & re Judicatâ*, Et sicut exceptio spolii, ita & attentatorum alicui tertio opponi non poterit, Glossa, *in dict. l. Creditor.* in versiculo, *posse*, in fine, modo non habeat causam ab ipso spoliante, vel attentante, ut dictum

21 est. † Verùm si Tertius habeat causam à Parte quidquid attentet, debet ante omnia revocari, de Afflictis, *in dec.* 354. Riccius, *collect.* 1414. in versic. *amplia secundo.*

22 Ad quartam quæstionis partem; Breviter respondeo, ut ea possint attentari, & innovari, pendente appellatione quæ poterant fieri, & innovari pendente causa principali, quale est compellere litigantem ad cavendum, ut *in l. postquam hæres, Imperator. & ibi*, Bartolus, *ff. ut legat. & fideicomm. nomine caveatur.*

23 Hinc provenit ut possessor, pendente appellatione, fruatur commodo possessionis, rectèque continuet suam possessionem, non enim qui continuat suam possessionem, lite pendente, dicitur attentare, Capycius, *decis.* 72. Riccius, *collect.* 336. *ad Rub. nihil, nov. appell. pend.* in versic. *nu. continuans*, Joannes Monachus, *in clem. cupientes de elect. lib. 6. n.* 138.

24 Ubi dicit ut Nemo ob contradictionem, vel appellationem alterius debeat carere fructu possessionis suæ; & Valensis, *in Rubric. hîc dict.* §. 17. *numero* 3. Ait non attentare illum, qui Jus suum prosequitur continuando possessionem suum, fructusque percipiendo, cum possit jure veteri uti, ex *cap. 1. ut lite pend.* tradit, Gail. *lib. 1. observat. cap.* 147. Et hanc conclusionem probant etiam multi, quos refert, Barbosa, *in cap. non solùm, hoc titulo, libro 6. num.* 14.

25 Et similiter etiam Patronus; cui competit Jus præsentandi plures ad beneficium vacans præsentato uno poterit secundum præsentare, non obstante appellatione, quia ante appellationem, erat ei licita hujusmodi præsentatio, non enim debuit ipse privari ea facultate per appellationem prius præsentati, tradit, *sup.* Valensis, *d. num.* 3.

26 Nec obstat Doctrina Textûs, *cap. pastoralis*, de quo, *suprà quæst.* 1. in loco relato hac in quæstione, versic. *ad secundam*, quia ibi est alius casus.

QUÆSTIO III.

An sequestratio facta post appellationem interpositam, dicatur attentata? An Procurator attentare dicatur, seu possit attentata purgare? An appellatione pendente, à censura possit denunciari excommunicatus seu privari fructibus beneficii: Et innovata post appellationem dicantur attentata quando periculum esset in mora? Et An videatur attentatis renunciasse qui passus est pronunciari super justitia sententiæ?

SUMMARIUM.

1 *Sequestratio Num dicatur attentata facta appellatione pendente*, remissivè.

2 *Innovata per Procuratorem non habentem mandatum, non revocantur attentatorum remedio, non enim causat attentata.*

3 *Mandatum quale dicatur, sufficiens ut procurator innovans, causet attentata.*

4 *Procurator absque mandato, nequit purgare attentata.*

5 *Denunciari Num possit Excommunicatus, seu privari Beneficii fructibus, absque periculo attentati.*

6 *Attentata non dicuntur post appellationem quando periculum est in mora, si Judex à quo absolvat excommunicatum constitutum in periculo Mortis, numero 7. 8. 9. 10.*

7 *Judex à quo non obstante appellatione, potest excommunicare Testes valetudinarios, aut Senes absque periculo attentati.*

8 *Probationes tempore perituræ recepta non revocantur, ut attentata.*

9 *Debitor à condemnatione Appellans, si sit periculum non solvendi, potest compelli non obstante appellatione; idem & in alimentorum causa & n. 10.*

10 *Attentatis renunciare videtur, qui passus est pronunciari super justitia principali, numero 12. & 13.*

11 *Renunciasse videtur attentatis, qui passus est transire sententiam in rem Judicatam.*

13 *Attentata non censentur renunciata desertione appellationis.*

AD Primam quæstionis partem, Respondebis, ex latè dictis, *suprà in Rubr. de sequestr. possess. & fruct. quæst.* 2. aliquid *suprà quæst. 1. num.* 30. 1

Ad secundam quæstionis partem; An Procurator attentare dicatur? Est igitur verùm, ut innovata per Procuratorem, non habentem speciale mandatum, non sint revocanda attentatorum remedio, Caputaquen. *decis.* 53. *p.* 3. Riccius, *collect.* 273. versiculo, *limita primo*, Rota, *decision.* 705. *numero* 4. apud Farinacium, *p. 1. recent. & decis.* 562. *numero 3. p. 2. etiam recentior.* Ubi dicit, 2
quòd Procurator absque tali mandato non potest causare attentata. † Et ut mandatum di- 3
catur sufficiens, debet esse speciale quod dicitur tale quando est ad revocandum attentatis, nec esse necessarium ad renunciandum talibus attentantibus, dixit Rota in paduana sedilium 28. Aprilis 1617. Coram Cardinali Sacrato.

Unde evenit ut Procurator, absque illo mandato, nequeat purgare attentata, nam ad hoc desideratur, ut mandatum sit legitimum, & sufficiens, Lancelotus, *de attent. capit. 29. numero* 30. Gregorius XV. Ubi Beltram. *decision.* 486. *numero* 19. Barbosa, *in cap. fin. hoc titulo, sub numero* 36. Rota, *decision.* 722. *ad finem, lib. 3. divers. p.* 3. Quòd probatur ex generali Doctrinâ, De qua, *suprà in cap. 9. de Judiciis, à quæstione 5. & sub cap.* 14. *eodem.* 4

Ad

5 Ad tertiam quæstionis partem, An appellatione pendente à censura possit denunciari excommunicatus, seu privari fructibus beneficii absque periculo attentati? Dico latè, *infrà in c. pastor.* §. *verum*, *hoc tit.*

6 Ad quartam quæstionis partem, An innovata post appellationem dicantur attentata quando periculum est in mora, & non dici attentata, talites, ut egeant revocatione? Resolvunt Ripa, *in l. admonendi*, *nu.* 193. *ff. de Jurejurando*, Afinius, *in praxi*, §. 31. *cap.* 2. *limit.* 1. *num.* 7. Nam si, v. g. Judex à quo in Mortis articulo absolverit excommunicatum constitutum in Mortis articulo, pendente appellatione, nihil attentat, ut testatur Francus, *in cap. qua fronte*, *nu.* 18. *hoc titulo*, Quia periculum esset in morâ, si dilata fuisset absolutio, Balboa, *in cap.* 1. *hoc tit. nu.* 33.

7 Inde fit, ut absque periculo attentati, possit Judex à quo, non obstante appellatione Testes valetudinarios, & Senes examinare, absque periculo attentati, per latè dicta, *in cap. quoniam frequenter*, *ut lite pendente*, *non procedatur ad test. recept.* Et in terminis resolvunt Duennas, *regula* 42. *num.* 23. de Afflictis, *constitut. lib.* 2. *cap.* 32. Rolandus, *cons.* 23. *num.* 19. *lib.* 3. Eo quod periculum est in morâ.

8 Non enim probationes tempore perituræ receptæ, appellatione interposita, revocantur attentatorum remedio, Marsilius, *singulari* 87. & 258. de qua re plura copiosè Menochius, *de recuperanda possess. remedio* 17. *n.* 46. Boërius, *decis.* 153. *nu.* 3. & *decis.* 259. *nu.* 5.

9 Et ex eodem fonte oritur, ut si Debitor, v. g. conventus esset, & ad collectæ solutionem condemnatus, quæ si celeriter non exigeretur esset in mora periculum; utique etiam pendente appellatione, ad solutionem illius collectæ cogendus venit, resolvit eganter Osascus, *in pedemont. decisione* 86. *per totam*, Balboa, *in dicto cap.* 1. *hoc titulo*, *num.* 33. *in fine*.

10 Ubi *n.* 34. † Etiam hoc exemplificat in alimentorum causa; quin ut jam dixi, *sub cap.* 11. *hoc titulo*, hoc non patitur dilationem, ne alimentandus fame pereat, dum ipsa causa super alimentis pendet; Juxta rationem textûs, *in l.* 2. *ff. de feriis*, resolvit Fachineus, *lib.* 1. *controvers. cap.* 77. Eruditè Surdus, *de alimentis*, *tit.* 8. *privilegio* 60. *per totum*, Tuschus, *in practicis littera A*, *conclus.* 286. à *num.* 2. & *conclus.* 402. à *num.* 17. Facit Textus, *in l. fin. ff. hoc tit.*

11 Ad quintam quæstionis partem, An videatur attentatis renunciasse qui passus est pronunciari super justitia sententiæ? Et præmissis quæ dixi de renunciatione appellatione tacita, sive expressa, *quæstione* 2. versiculo, *ad secundam*, *in Rubrica hujus tituli*, & *in cap. cum teneamur* 17. *quæstione* 1. versiculo *ad tertiam*, affirmandum esse docet Rota, apud Farinacium, *decis.* 586. *parte* 4. *recent.* Qui intelligit procedere ubi Quis prius appofuit de attentatis, & passus est cognosci de bono Jure, & *ibi*, *decisione* 562. *num.* 4. & *decis.* 79. *num.* 2. Ait quòd attentatorum privilegio renunciatum censetur, quando Attentans fuit admissus ad probandum bonum, & illud probavit, intelligendo prout ibi.

12 Et sic dicendum est, ut qui passus est sententiam transire in rem judicatam, videatur attentatis renunciasse, Crescent. *decis.* 140. Riccius, *collect.* 327. versiculo *limita quarto*, Ubi dixit Fermosin. de Exceptionibus, etiam cum Rota, *decisione* 1. *hoc titulo in novis*, ut attentata non veniant revocanda, quando sententia transivit in rem judicatam.

Sed dubium est, An per desertionem appellationis attentata videantur renunciata, & suppositis etiam quæ adduxi, *suprà in dicta Rubrica hoc titulo*, *quæstione* 2. & alibi, Mascardus dixit, *de probat. conclus.* 148. *numero* 18, Non præsumi Juri attentatorum renunciatum, per desertionem; Refert Barbosa, *in dicto cap. fin. hoc titulo*, *num.* 42. *in fine*. Et Cæsar de Grassis, *decis.* 2. *hoc tit.* Riccius, *dictâ collect.* 227. versiculo *limita quinto*, Dixerunt attentata non revocari appellatione deserta. Vide *infra q.* 5. *n.* 14. 13

QUÆSTIO IV.

An Remedium attentatorum fundetur in Jure naturali, qualiter definiatur? Et an innovata in causis criminalibus sint, revocanda, ut attentata? Et an sicut revocantur, pendente appellatione, ita etiam causa pendente, vel tempore ad appellandum: Et qua actione attentatorum revocari petatur: Et qualiter Judex in eorum revocatione se gerat ubi de nonnullis remissivè?

SUMMARIUM.

1 *Attentatum non dicitur factum à Principe, vel authoritate Apostolicâ, appellatione pendente.*

2 *Attentatorum remedium est inventum Civili Jure, dictante naturali ratione.*

3 *Princeps potest tollere substantiam, & essentiam attentati confirmando actum qui aliàs prætenditur attentatus.*

4 *Attentatum, & innovatum dicitur, Quod fit pendente lite, vel appellatione.*

5 *Attentata revocantur etiam in criminalibus; fallit in notoriis, num.* 6. & 7.

6 Leg. 2. Cod. quorum appellatione non recip. cap. ei qui 41. *versiculo* 7 nullas 2. quæstione 6. leg. 16. titulo 23. parte 3. Qui à leg. Latronibus, §. fin. de testam. leg. 15. ff. titulo 1. parte 3. & num. 7.

7 *Condemnati appellatio in delictis notoriis non suspendit executionem sententiæ.*

8 *Attentata irevocantur in delictis, in quibus extra notorietatem, appellatione suspenditur eorum executio quoad pœnam, seu mulctam, & etiamsi constet frivolè appellasse, n.* 9.

10 *Attentata tempore ad appellandum à sententia lata, revocantur, an revocantur appellatione jam interpositâ, num.* 12. *fallit si appellatio non sit interposita sed revocantur jure nullitatis, n.* 11.

12 *Auferri spes ad Jus nequit, sicut nec ipsum Jus quæsitum.*

13 *Attentata revocari valent, vel Jure appellationis, vel Judicis officio illius nempe cujus Majestas fuit læsa.*

14 *Attentatorum remedium pinguius est, quàm appellationis.*

15 *Attentata sunt revoeanda per judicem ad quem, exceptis casibuc signatis, sub numero 16.*

17 *Attentatum non revocatur, nisi ab aliquo ex Litigatoribus petatur: Quid si habeat titulum coloratum, aut de suo Jure non constet? n. 19.*

18 *Decretum irritanr, tunc nullitatem actûs oporatur si à Parte petatur.*

20 *Attentatum, aliter revocatur, si fir ab Appellanre, ac si fiat ab Appellato? Et numer. 21.*

22 *Exceptio excommunicationis ob recursus ad Judices laicos, non obstar petenti arrentatorum revocationem, ubi de casu Rotæ.*

23 *Attentata Notoria revocantur Judicis officio, solâ citarione, & de plano, aliis solemnibus omissis.*

24 *Attentata plus lædunt Judicem, quàm Partem.*

25 *Attentata quando committantur, vel non exemplificantur. Num. 26. 27. 28. & à n. 33.*

30 *Attentata non revoeantur, si nequeunt revocari citra evidentem injuriam, nec talia dicuntur ab Ignorantibus.*

32 *Attentata revocantur ante omuia, pendente nullitatie causâ.*

37 *Attentata non probantur per remissionem ad Partec.*

38 *Sententia declarans attentata esse revocanda, est interlocutoria.*

39 *Attentatum dicitur feudum datum, lite pendeute; Quid in attentatis super remedio retinenda? Num. 40.*

41 *Attentatum si fuerit in causa recuperandæ, interim super attentara non proceditur, sed capite informatio.*

42 *Attentata taliter revocantur ante omnia ut procedat, etiamsi revocatio sir commissa Rota arbitrio.*

43 *Attentata non dicuntur purgata, nisi etiam reficiantur damua. & expensæ.*

44 *Attentata cejentur purgata per cessionem in judicio factam, & per renunciationem Judicialem liberam, n. 45.*

46 *Nunciatus de novo opere procedens in eo attentat.*

1 AD primam quæstionis partem, ut longe respondeas, Adjunges notata, *suprà in Rubrica quæst.* 1. *à n.* 1. An Princeps possit auferre appellationem? Cumque ad nostrum propositum communiter dicatur, ut nunquam Princeps attentare dicatur, Rota, *decis.* 293. *n.* 11. *p.* 1. *recent.* Nec attentatum dicotur quòd fuit factum, lite, vel oppellatione pendente, Authoritate Apostolicâ, eadem Rota, *in decis.* 411. *n.* 2. apud Farinacium, *p.* 2. *recentior.* Barbosam
2 *in cap. fin. hoc tit. n.* 37. † Sequitur, ut post varios Doctorum dicendi modos; verius sit dicere hoc remedium Jure Civili introductum fuisse, dictante ratione naturoli. Nam cùm pertineont ad defensionem oppressi, Jus naturale respicere videtur, sicut etiam apparet in recusatione, cujus forma & modus Juris Civilis est, *l. apertissimi, Cod. de judiciis.* Et cùm defensionem contineat ad Jus naturale pertinere dici debet, ex *clem. pastoralis de Re Judicatâ*, dicta ratione noturali inducta, *cap. secundo requiris*, §. 1. *hoc tit.* Resolvunt, Rebuffus, *de recusat. quæst.* 2. & 3. *n.* 5. Balboa, *in cap.* 1.
3 *hoc tit.* † Ubi *num.* 16. id comprobat ex dicto de Principe, qui potest tollere substantiam, & essentiom ottentati confirmando actum, qui aliàs attentatus prætenditur quòd facere non posset, si attentatorum remedium pertineret ad Jus naturale principaliter, de quo plura congerit, Loncelotus, *de attentatis in præfatione, p.* 1. *à numero* 62. Et adjunges etiam quæ dixi, *in Rubrica, quæst.* 5, versiculo, *ad sextam*, ubi egi de dubio, An possit Princeps committere caussam, appellatione remotâ.

Unde jam de facili videre poteris Quid sit 4
atteutare, seu attentatum in proposito de quo loquimur; igitur, *attentare*, dicitur id quod de novo lite pendente fit; Juxta adducta, *in tit. ut lite pendente*, vel quod innovatur pendente appellotione in contemptum Judicis, & Partis præjudicium: Tradit Balboa, *in dict. cap.* 1. *hoc tit. n.* 15. Ubi refert alias significationes juridicas definiens attentatum, & explicans singula definitionis verba quæ satis declarantur ea jom *suprà*, adductis.

Ad secundam quæstionis partem, An atteuta- 5
ta in causis criminolibus, sint revocanda, & revera eadem, quæ de civilibus etiam in criminalibus procedunt, ea *l. non tantùm, ff. hoc titulo, l. unica*, versiculo, *si quis ergo, ff. nil novari appellatione pendente.* Ubi communiter Doctores docent. † Nec obstant Ju- 6
ra, *in l.* 2. *Cod. quorum appellat. non recipiantur, cap. ei qui* 41. versiculo *nullas* 2. *quæst.* 6. *l.* 16. *titulo* 23. *p.* 3. Ubi domnati ob Maleficium, Homicidium, Adulterium, aut Violentiam manifestam, quibus probotur irrogandam esse pœnam sic delinquentibus, non obstante appellotione interpositâ, audiuntur. Et sic non dari locum revocationi ottentatoram, lite, seu appellatione peudente: Et Bolboa, *in dicto cap.* 1. *hoc titulo, numero* 21. expendit Teatum, *in l. qui à latronibus*, §. *fin. ff. de testamentis*, & *l.* 15. *titulo* 1. *p.* 3. Ubi validum dicitur testamentum illius, qui domnatus ad Mortem civilem, vel noturalem appellavit, aut decesserit in tempore ad appellandum, & hodie videbis, *l.* 4. *Tauri*, & *l.* 3. *tit.* 4. *lib.* 5. *recopilatio*, & *ibi*, expositores.

Sed quia hæc Jura sunt intelligenda de 7
Notoriis delictis, in quibus appellatio condemnati, non suspendit execütionem sententiæ in eis prolatæ, juxta ea, quæ adduxi, *suprà in Rubrica, hoc titulo, quæstione* 4. in versiculo, *ad secundam.* Ubi egi de quæstione. An admittatur appellatio à Reo convicto, & confesso, & *ibi à numer.* 1. Ubi de contumaci, & melius de publicis, Et Notoriis delictis, *ibi in dicta Rubrica, quæstione* 6. *sub*, versiculo, *ad secundam*, Nam dum, *ibi*, egi, An Qilibet possit appellare? Deinde, in versiculo, *tertio*, assignavi crimina in quibus appellatio, interposita, non impedit, ut Judex à quo ad ulteriora procedot absque metu attentatorum, de quo etiam notavi, *in cap.* 5. *hoc titulo, sub* §. 1. Unde cùm in Notoriis delictis frustratoria dicatur appellatio ratione Notorietatis; contumaciæ, out confessione Delinquentis, ut *ibi*, dixi, & notant, Loncelotus, *de attentatis* 2. *p. cap.* 22. *limitat.* 9. Sigismundus Scaccia, *de appellat. quæst.* 3. *articulo* 2. Osvaldus ad Donellum, *libro* 28. *commentar. cap.* 6. *littera, K*, & *y.* † 8
Sequitur dicendum extra notorietatem etiam

in

in delictis in quibus eorum executio quoad pœnam, seu mulctam, suspenditur per appellationem, ita ea interposita debeant revocari attentata ex dictis Juribus, *l. non tantum*, *& l. unica cum vulgatis*, sic docent communiter Doctores & tradit Grasia, *in c. 1. hoc tit. num.* 18.

9 Et ex hac distinctione intelliguntur Barbosa *in l. si devi*, *num.* 144. *ff. de Judiciis*, quatenus dixit revocationem attentatorum procedere etiamsi Notorium sit frivolè, & injustè appellasse; & Caved. *lusit. decis.* 15. *numero* 18. *p.* 2. dicens prædictum cessare, ubi constat spoliatum non habere Jus, refert Barbosa, *in cap. non solum hoc titulo*, *numero secundo*, *in fine*.

10 Ad tertiam quæstionis partem; Respondeo attentata appellationis tempore, ad appellandum pendente, Juxta ea, quæ adduxi, *supra in cap. quoad consultationem de sentent. & re judic. & in cap.* 4. *boc tit.* Revocanda esse, quemadmodum revocantur, ea jam interposita, docent, Covarruvias, *in pract. cap.* 23. *numero* 2. Petrus Gregorius, *lib.* 7. *syntagmat. cap.* 4. *numero* 12. Pichardus, *in manud. ad praxim*, *p.* 4. §. 16. *numero* 12. Quem videbis cum multis agentibus de hac attentatorum materia, *in toto illo*, §. expendit etiam, Balboa, *in cap.* 1. *hoc tit. numero* 20. Ex ea ratione, quia cum Juris beneficio illud tempus, nempe dierum 10. inter Ecclesiasticos, & quinque in sæcularibus, concessum sit ad interponendam appellationem, ut jam dixi in locis relatis, evenit, ut eo tempore pendente nihil debeat novari ne beneficium à jure indultum illis damnosum sit aut penitus superfluum, *cap. indultum ne regalis juris*, *libro sexto*.

11 Et Barbosa, *in cap. non solùm, hoc titulo, libro sexto*, *sub nu.* 41. in fine dicit cum multis quod quamvis regulariter gesta pendente termino ad appellandum, sint attentata, ac proinde revocanda; quando tamen appellatio non interponitur intra eundem terminum, non dicuntur attentata; & licet non revocentur privilegio attentatorum, revocari tamen saltem per viam nullitatis, Gregorius XV. *decision.* 92. *numero* 8. Lancelotus, *p.* 2. *capit.* 11. *numero* 42.

12 Et confirmatur ex eo. Nam sicut alicui Jus aliquid competens, seu quæsitum auferri non potest, ita nec auferri queat spes ad illud Jus ex Textu, *in l. si usufructus* 9. *in princ. ff. usufructuar. quemadmodum caveat*, *l. si uxor* 13. *versic. Divi servus*, *& Antonius*, *ff. ad legem Juliam de adulter.* Ita similiter in nostro casu; Nam cùm regula generalis sit, ut attentata, appellatione pendente, veniant revocanda, sic etiam attentata, dum pendet spea ad appellandum: Latè prosequitur Lancelotus, *de attentatis* 2. *p. capit.* 10. *per totum*. Et ita docent, Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 7. *tit.* 21. *num.* 182. *pag.* 313. *& numero* 187. *pagina* 315. Olascus, *decis.* 5. *num.* 1. Riccius, *p.* 2. *collect.* 777. Gonzalez, *ad regul.* 8. *Cancel. Glossa* 9. §. *in annot.* à *numero* 203. Cum multis aliis, Barbosa, *in cap. non solum*, *hoc titulo*, *libro sexto*, *sub numero* 2.

13 Ad quartam quæstionis partem qua actione veniant attentata revocanda, Breviter dico duplici jure de ea revocanda procedi posse, vel jure appellationis, vel jure attentatorum, implorato Judicis officio; ut resolvunt Petrus Gregorius, *lib.* 7. *syntagmat. cap.* 2. *numero* 42. Balboa, *in dict. cap.* 1. *hoc titulo*, *numero* 24. probans ex Textu, *in l. minime*, *Cod. hoc titulo*. Quare dixit Rota, *p.* 1. *decis.* 329. *num.* 2. Barbosa, *in cap. fin. hoc titulo*, *numero* 40. Attentata quandoque revocari posse remedio ordinario, quandoque extraordinario Judicis officio, illius scilicet, cujus Majestas, læsa fuit, Ob spretum inhibitionis; eadem Rota, *p.* 1. *decis.* 264. *n.* 3. *in fine*, Videbis Valensem, *in Rubrica hic* §. 15. *nu.* 8. Ubi expendit: Tunc remedio appellationis rescindi scilicet prosequendo eam, dicens in eo casu revocari posse ante sententiam definitivam, quamvis super libello attentatorum fuerit lis contestata, nisi talia sint, ut non possint rescindi, nisi per sententiam, quæ est spectanda, ut *in l. Chirographus*, §. 1. *ff. de administ. tutor.* Gail. *observ.* 148.

Nec obstat dicere attentatorum extraordinarium remedium, non posse concorrere cum ordinario appellationis auxilio, ex vulgatis regulis, & argumento eorum, quæ adduxi, *supra sub cap.* 15. *de Judiciis*, Ubi latè de concursu actionum; sed respondeo attentatorum remedium pinguius esse, quàm remedium appellationis, cùm in eo non servetur juris ordo, habeatque alia uberrima privilegia, quæ expendit Wamesius, *hic*, & Lancelotus, *de attent. in præfatione*, à *nu.* 79. *& percipies ex dictis*, *supra sub quæstione* 1. in versiculo, *ad tertiam*, Pichardus, *in manud. ad praxim*, *p.* 4. §. 16. *numero* 9. 14

Ad quintam quæstionis partem, à quo Judice ea revocentur, & qualiter se gerat respondeo ad primum attentata generaliter revocanda esse per Judicem ad quem, & coram eo esse per Judicem ad quem, & coram eo esse petendum super eorum revocatione, ita ut nec per alium fieri possit, etiam stante commissione cum facultate revocandi attentata, quia intelligitur, prout de jure, & sic non nisi per Judicem appellationis: sic Rota, *p.* 2. *recent. decis.* 592. *n.* 2. *&* 3. Barbosa, *in dict. cap. fin. hoc titulo*, *nu.* 41. Duenas, *regula* 42. De Attentatis, *decis.* 98. Covarruvias, *in practicis cap.* 23. *num.* 1. Barbosa, *in dict. cap. non solum, hoc titulo*, *num.* 1. *&* 2. Cum multis per Textum, *ibi*. 15

Tamen Juxta Doctrinam Textûs, *in cap. cùm teneamur* 17. *hoc tit.* & quæ, *ibi*, dixi: Fallit prædictum in casibus, ubi appellatione pendente, potest Judex à quo aliquid facere, quia & itidem poterit ad faciliorem exitum causæ innovata rescindere: sic Covarruvias, *in practicis*, *cap.* 23. *n.* 1. Balboa, *in dicto cap.* 1. *hoc titulo*, *numero* 25. Pichardus, *ubi suprà dict.* §. 16. *numero* 10. *&* 11. 16

Unde præter dicta, *sub quæst.* 1. De nonnullis judiciarii ordinis circa revocationem attentatorum infero primò, non aliter fieri revocationem attentati per Judicem, quàm si ab aliquo ex Litigantibus petatur, ut tradit ex multis, Gonzalez, *in regula* 8. *Cancell. Glossa* 56. à *n.* 63. Balboa, *in dicto cap.* 1. *hoc titulo*, *nu.* 22. † Nam etsi decretum irritans, actûs nollitatem operetur, id tamen intelligitur parte petente, & opponente, ut copiose tradit Gomezius, *in regula de* 17 18

Fermosin. de Exceptionibus. Yy 3 *trien-*

triennali possess. quæst. 49. Puteus, 340. n. 4. l. 1.
Mandosius, in regul. 7. quæst. 4. numer. 6.
Nam ex eo quòd Pars nihil petit, videtur Ju-
ri suo renunciasse, & consequenter facile ac-
tum sustineri, expendunt exemplis, Balboa,
suprà, & Gonzalez, dict. Glossa 56. à numer.
63. usque ad 109. Lancelotus, de attent. p. 3.
cap. fin. ex numer. 100. Pichardus, in manud.
19 ad praxim. 4. p. dict. §. 57. num. 2. † Imò
Achiles de Grassis, dec. 25. hoc tit. & Riccius,
collect. 336. versic. num attentata, Dicunt
attentata revocari instante eo, qui non habet ti-
tulum coloratum: Sed idem Riccius, collect. 277.
versic. limita octavo, Dicit ea non revocari ad
instantiam illius, de cujus Jure clarè non constat:
Item & ubi constat de non Jure Petentis, idem
Riccius, in dict. collect. 277. in fine, de Lau-
rent. decis. 8. Vel ubi constat de nullitate ap-
pellationis, & non interesse Partis, Rota, de-
cis. 75. in antiquir. hoc tit. Riccius, dict. col-
lect. 277. versic. limita septimo.

20 Infero secundò, ut cùm attentata fiant aut per
Partem, aut per Judicem, & utroque casu ante
omnia sint revocanda, prout latè tradit Mona-
chus, in cap. cupientes, à num. 132. de electio-
ne, lib. 6. Multùm interest, Utrum Appellans,
An Appellatus attentet? Quia si Appellans ali-
quid attentet, quod sit contra propriam appella-
tionem, veluti si appellatione pendente Adversa-
rium suâ possessione, quæ controvertitur, spolie-
tur; eo ipso tanquam sibi contrarius censebitur,
non deferre propriæ appellationi, & Jus sibi
ipsi dicendo Judicem contemnere, sicque in-
dignum se facere appellationis beneficio, cum
frustra Legis imploret auxilium, qui contra Le-
gis nititur voluntatem, cap. bonæ memoriæ de
electione, l. auxilium, §. fin. ff. de minoribus,
ac proinde sententiam, à qua statutum transire
in Rem judicatam, eamque Judicem à quo
posse statim executioni mandare, perinde, ac
si nunquam fuisset appellatum, cap. constat. hoc
tit. tradit Andreas Valensis, in Rubr. hic §. 15.
21 num. 9. † Ubi dicit secus esse, si attentata non
sint contraria appellationi, quia eo casu revo-
cari debent: Tradit Gailius videndus, observ.
146. Ubi tradit quo pacto pronunciari debeat,
quando Appellatus, vel Judex à quo pendente
appellatione attentat.

22 Infero tertiò, quòd exceptio excommunica-
tionis ob recursus ad Judices laicos non obstat
Petenti revocationem attentatorum, Lancelotus,
de attent. p. 2. cap. 12. ampliat. 13, & p. 3. cap.
24. quæstion 3. num. 10. Magon. Lucens, decis.
71. in principio, Gonzalez, ad regul. 8. Concel.
§. 7. procem. num. 239. Riccius, de jure personar.
extra grem. Ecclesiæ existentium, lib. 4. c. 32.
num. 21. & 22. ubi subdit quòd cùm hæc mate-
ria in facti contingentia, fuisset in Rota ventila-
ta, in una Chonchens. Archipresbiteratûs 14.
Novemb, 1605. coram bonæ memoriæ Peniâ re-
solutum fuerit attentata revocanda esse ad instan-
tiam excommunicari, non quidem Jure actionis,
sed Judicis officio, quod Ego apertè confirmari
existimo ex multis, quæ adduxi, suprà. in cap.
intelleximus de Judiciis.

23 Item infero quòd in revocatione attentato-
rum, si Notoria sunt, non requiritur ordo Judi-
ciarius, nec sit opus litis contestatione, sed im-
plorato Judicis officio mercenario, de plano pro-
cedi cum sola citatione, & causæ cognitione;
aliis solemnibus omissis, ex cap. fin. de ordine
cognit. cap. 1. ut lite pendente, lib. 6. Gailius,
libro 1. observat. 146. Quoties enim Judicis of-
ficio mercenario aliquid explicatur, non est
opus libello, sed de plano proceditur, Doc-
tores, ad Rubricam de interrogator. actionibus
imò Judex ex officio tunc, & Parte non peten-
te. † Et sic non Jure actionis poterit talia at- 24
tentata revocare, quia per attentata plus Ju-
dex, quàm Pars læditur, & Lex prohibens,
lite pendente aliquid innovari contemnitur,
Gailius, dicto loco, & Andreas Valensis, in
dict. Rubr. hic §. 16. sub num. 3. idem, ibi,
n. fin. §. 5. Ubi probat attentatum gravius
esse, quàm spoliatum ex prædicta causa, etiam
si sine specie delicti fieri possit.

Infero quintò, remissivè ad plures alios casus, 25
in hac materia contingentes & de Afflictis,
decision. 131. Negat causam attentatorum impe-
dire, quominus procedatur in causa principali.
† Item Rota, decis. 234. hoc tit. in novis. negat, 26
ut dicatur attentare, is qui exequitur contra ap-
pellantem, cui Jus Commune resistit, Verallus,
decis. 25. † Et Num impetrans monitorium in 27
beneficialibus, negat Achiles de Grassis, in
decis. 24. hoc tit. Et quo dicantur attentata post
citationem, ad dicendum affirmat idem Achi-
les, in decis. 27. & 29. Ubi dicit de stylo Rotæ
omnia esse attentata, facta post inhibitionem.
† Et quòd attentata non præsumantur in du- 28
bio, dixit Crescent. dec. 1. de causa possess. &
propriet.

Nec dicitur attentatum quòd factum fuerit ob 29
aliam rem, quàm de qua lis pendet, Antonius
Faber, decis. 8. ut lite pendente, nec in di-
versis, Verallus, decis. 59. p. 1. † Imò atten- 30
tata non sunt revocanda, si circa evidentem
injuriam revocari nequeant; idem Faber, in
decis. 16. Riccius, suprà. † Qui cum Camerâ 31
imperiali, in versic. attentata, resolvit non
dici attentata ab ignorantibus. † Sed dicit, ibi, 32
cum Josepho Ludovico, decis. lucens. 59. An-
te omnia revocari attentata, pendente nullita-
tis causâ: Alia tradit, ibi, in versic. limitat.
secundo, de attentatis post sententiam interlo-
cutoriam, vel post appellationem extrajudicia-
lem, vel à gravamine, de quibus, sub quæs-
tion. 1.

Sed quæ concurrere debent, ut dicatur at- 33
tentatum, tradit Valascus, decis. 91. de quo
jam aliquid dixi, † Et quando revocationi at- 34
tentatorum obstet exceptio possessionis nullæ,
Gratianus, in dec. 50.

Et Num dicatur attentare is, qui exequitur 35
contra Appellantem cui Jus commune resistit?
Negativè respondet Rota, in decis. 234. de ap-
pellat. in novis. Verallus, dec. 25, p. 1. † Nec 36
dicitur attentare, nec attentat in cassatione fac-
tæ Bullæ de mandato expeditorum de registro.
† Sed num attentata probantur per remissio- 37
nem ad Partes? negat Rota, dec. de probatio-
nibus in antiquis, Riccius. dict. collect. 336. in
fine. † Qui cum Achille de Grassis, decis. 31. 38
hoc tit. Rota, in decis. 80. hoc tit. in antiquir, Di-
cit quòd est interlocutoria sententia ea, quæ de-
clarat attentata esse revocanda.

Infero etiam, & sextò, adeo attentata, ante 39
omnia esse revocanda, pendente appellatione;
quod si lite pendente fuerit concessum feudum
alicui, qui se constitueret, precario nomine
possidere, & lite pendente revocaverit præ-
cariam possessionem capiendo, hoc fit, ut at-

tentatum

tentatum revocandum, ut probat decisum de Af-
40 flictis, *in dec.* 131. Riccius, *collect.* 1414. † Sed li-
mitat in attentatis, lite pendente super reme-
dio retinendæ possessionis, ut docent Capycius,
decis. 72. Urfillus, *decis.* 156. Josephus Ludovicus,
in decis. perusina 69. Ex ea ratione, quia hujus-
modi interdictum retinendæ possessionis, est
talis naturæ remedium, ut is qui possidet, ut
vincat qui tempore litis contestatæ possidet,
Cavalc. *decis. frui.* 23. *p.* 2. Et faciunt nonnulla,
suprà, dicta, & quæ adduxi per Textum, *ibi in*
c. 17. *hoc tit.*

41 Circa quod dices quòd, si fuerit attentatum in
causâ recuperandæ, interim super attentatis,
non est procedendum, sed est capienda infor-
matio, super Judicio summario, omisso Judicio
ordinario possessorii: sic Pisanel. de Afflictis, *de-
cis.* 156. Ubi probat sic fuisse dictum, refert,
Riccius, *dicta decisione* 1414. *in fine.*

42 Infero etiam septimò, taliter esse attentata
ante omnia revocanda, ut procedat etiam eo-
rum revocatio, etiamsi sit commissa arbitrio
Rotæ, nisi ex causa, Rota, *decis.* 235. *num.* 1.
p. 1. *recent*, Barbosa, *in cap. non solum, hoc tit. li-*
43 *bro* 6. *à num.* 38. † Ubi addit non dici purga-
ta attentata, nisi etiam reficiantur damna, &
interesse: sic cum eadem Rota, *dict. p.* 1. *decis.*
723. *numero* 2.

44 Sed An attentata censeantur purgata per con-
cessionem in Judicio factum? Affirmant Achilles
de Grassis, *decis.* 23. *hoc tit.* Riccius, *sub dict. col-
lect.* 336. versic. *attentata, an purgata*, Seraphi-
nus, *decis.* 864. Cavaler. *decis.* 138. *nu.* 1. Rota
Barchinonens. Parochialis, 27. Martii 1612. Co-
45 ram Cardinali Sacrato. † Dicentes idem esse per
renunciationem Judicialem, quod est verum,
dummodo cessio sit libera, non autem conditio-
nalis, quia aliàs non censentur plenè purgata,
Lancelot. *de attent. p.* 3. *c.* 29. *n.* 31. Gregor. 15.
decis. 486. *n.* 14. & 15. Rota, *decis.* 371. *n.* 1. co-
ram Reverendissimo Coccino.

46 Notabis quòd, si nunciatus procedit in operè post præceptum Judicis nulliter agit, omniaque hoc privilegio attentatorum, sint revocanda, Gratian. *discept. forens. c.* 84. *n.* 4.

QUÆSTIO V.

An ut attentata revocentur sit necessum, ut inhibitio præcedat, ubi multa de attentatis inhibitione pendente? Et an attentantes, ultra fructuum restitutionem, puniantur aliis nonnullis pœnis in jure, & in praxi: Ubi quid de judice attentante?

SUMMARIUM.

1 *Attentata post appellationem, veniunt revocanda, si inhibitio præcesserit, & fuerit actualiter præsentata, non si decreta:* numero 2. *etiam obtentata vigore appellationis nullæ, numero* 15. *& etiamsi aliàs actus ante fuisset licitus*, numero 16. & numero sequent. *Ubi quid amplius requiratur.*

3 *Citatio tantùm decreta, non officit, nisi etiam sit notificata, & exequuta*

4 Cap. dilectæ 10. de exception. & cap. non solum, hoc titulo, libro 6. & numero 5.

5 *Inhibitio emanata cum clausulâ*, Sine præjudicio Litterarum apostolicarum, *facit ut innovata non dicantur attentata, nec causat attentata circa ea, ubi lis non est: Ubi quæ requirantur, numero* 6.

7 *Executio facta post inhibitionem revocatur, nisi sit facta vigore obligationis Cameralis.*

8 *Attentare non dicitur Qui post inhibitionem continuat possidere, etiamsi sit inhibitus, n.* 9. *fallit, n.* 10.

11 *Inhibitio non est moderanda, ubi jam cœptum est cognosci.*

12 *Inhibitiones emanatæ in causa Matrimonii moderari non debent, nisi.*

13 *Attentata excludunt consensus partis.*

14 *Gesta post appellationem, & præsentationem inhibitionis queunt revocari Judicis officio, etiamsi Pars renunciet appellationi.*

17 *Inhibitio obtenta per assertum Procuratorem vel per non procuratorem, vel si executio facta fuisset vigore Litterarum apostolicarum, Num pereat attentata? num.* 18. *&* 19.

20 *Processus non validatur post inhibitionem, etiamsi per judicem ad quem, qui inhibuerat pronuncietur malè appellatum.*

21 *Inhibitio facit attentata, etiamsi essemus in gestis pendente recursu, & etiam respectu alium, numero* 22. *& etiamsi Pars fuisset inhibita, n.* 23.

24 *Inhibitio facit attentata, etiamsi emanasset vigore commissionis conditionalis, & habentis clausulam*, Constito quod pensio sit conditionalis, *& procedit in criminalibus, num.* 25.

26 *Inhibitio parit attentata, etiamsi instrumentum inhibitionis careat die, anno, & Pontificatu, & etiamsi esset oretenus, sive scriptura, etsi emanaverit vigore commissionis appellationis, numero* 27. *&* 28. *etiamsi non fuerit justificata, numero* 29. *etsi emanaverit ad instantiam instrusi, numero* 30.

31 *Inhibitio parit attentata, etsi præsumatur pervenisse post actum.*

32 *Excommunicatus, qui attentavit contra formam inhibitionis, non absolvitur, nisi purgatis attentatis.*

33 *Clausula appellatione postposita compescenda, quid operetur.*

34 *Attentans lite pendente, debet in fructibus condemnari, & in condemnatione expensarum, num.* 36. *Et ad omne, quod interest Appellanti, nihil fuisse novatum, numero* 37. *& in eo quod nulliter facit, numero* 40. Et in aliis, usque ad 44.

35 *Appellans si innovet aliquid appellatione pendente, privatur beneficio appellationis.*

37 *Spoliator ad omnem causam tenetur: & numero* 39.

38 *Attentans offendit eodem tempore jus, judicem & partem.*

39 *Fructus & omne, id quod interest, continetur in judiciis restitutoriis.*

40 *Contractus] super litigiosâ re facti, nullius sunt momenti.*

41 *Nullitas actûs agentis, respicit quodammodo pœnam, si fiat in odium Partis secus si resultet ex aliquo defectu processûs.*

42 *Attentans spoliatur possessione adeptâ ex attentato.*

43 *Possessio attentata restitutionem non meretur.*

44 *Attentans, si judicio pendente finium regundorum rem super qua litigatur attentando invaserit, tenetur eam restituere, & tantundem attentandum restituere passo attentatum de suo.*

45 *Attentans Judex, si male agit punitur severius in criminalibus, & exemplificatur, de Jure civili, non sic punitur de Jure Canonico, numer. 46. qualiter in civilibus, num. 47.*

47 *Judex attentans in civili, qualiter puniatur, qui si pendente inhibitione innovet, punietur pœnis in inhibitione contentis? Numer. 48.*

1 AD primum, ut & pro intellectu Textûs,
in cap. non solum de appellation. lib. 6.
Adjunges quæ hîc subsequuntur. Est igitur in
hac materia attentatorum, alia etiam regula
generalis; ut novata post appellationem: Tunc
veniant revocanda scilicet, si inhibitio præ-
cesserit; id est si attentata fuerint post inhibi-
tionem, per Textum, *in dicto cap. non solum:*
Sic Balboa, *in cap.* 10. *de exceptionibus*, à
num. 10. Quo hoc declarat, *ibi*, à *num.* 12.
De appellatione ab interlocutoriâ sententiâ:
Videbis Balbum, *in decision.* 171. Riccium,
collect. 1745. *ad Textum in l. appellatione*,
2 *Cod. hoc tit.* † Qui addit cum Seraphinn, *in
decis. Rotæ Romanæ* 1046. Insuper esse neces-
sum, ut ipsa inhibitio fuerit actualiter præsen-
tata, & executioni mandata, nec sufficere esse
decreta. Et addit Seraphinus hoc etiam pro-
cedere, datâ notitiâ decreti, & relaxationis,
inhibitionis, secundùm Lanfrancum, *in decis.*
3 122. † Pro ut dicitur de citatione, quæ tunc
quantùm ad citandum, inducit litem, si fue-
rit executa etiam, quòd citandus haboerit de-
creti notitiam. Rota in una Albaracinensis por-
tionis, 17. Decembris 1574. Coram Laureta-
no. Quod etiam procedit pariter in universi-
tate, quæ legitimè est citanda, Rota divers.
in dec, 530. *p.* 3. *lib.* 3. Et hoc notabis ad
tradita, *suprà in cap. pennit. de foro comp.* Ite-
rum videbis Riccium, *collect.* 1469. ad Textum
in dicto cap. non solum. Et Melius, *sub col-
lect.* 1818. *ad Rubr. ut lite pendente.*

4 Huic tamen regulæ obstare videtur Textus,
in cap. dilectæ 10. *de exceptionibus*, in eo dis-
tincte revocatur excommunicatio lata post ap-
pellationem ab interlocutoria, ut colligitur ex
verbis finalibus illius Textûs: Sed respon-
detur ultra plura, quæ scripserunt Innocentius,
& Panormitanus, *ibi*. Et alii relati à Balboa,
ibi, *n.* 11. Dicendo regulariter constitutionem,
dicti cap. non solum, observandam esse, ad re-
vocanda attentata post appellationem ab interlo-
cutoria, videlicet inspiciendum esse tempus
inhibitionis; sed eam constitutionem restringi,
quoties in rescripto Pontificis contraria præs-
cribitur forma quæ proculdubio erit observan-
da, non obstante constitutione dicti capituli
non solùm, ut in specie, *dicti cap. dilecti de
exceptionibus*, in quo non attenditur tempus
inhibitionis, sed appellationis, ut ibi expres-
sum est constat ex littera Textûs ibi, *appel-
latum fuisse, ab interlocutoria, & à sufficienti
gravamine:* Ita Balboa intelligit *dict. numer.*
12. ubi alia, *num.* 13. & 14. Tradit, & col-
ligit ex mente Covarruviæ, *in practicis, cap.*
23. *& cap.* 24. Rolandi, *cons.* 772. *volum.* 8.
Osasci, *in pedemont. decis.* 5. *& decis.* 25.
Menochii, *de recuper. remedio ultimo*, Bolo-
gneti. *in l.* 1. *à n.* 48. *ff. de novi operis nunciatio-
ne*, Riminaldi, *in l.* 1. *p.* 1. *à n.* 138. *ff. quod
cujusque universitatis.*

Et sic ex *suprà* relato intellectu Textûs, *in* 5
dicto cap. dilecti 10. *de exceptionibus*, cum, *dic-
to cap. non solùm.* Infero ad alias limitationes
prædictæ regulæ generalis. Primò, si inhibitio
esset emanata, cum clausula, *Sine præjudicio
litterarum apostolicarum*, quia præfata clausula
operatur, ut innovata post appellationem, &
inhibitionem, non dicantur attentata, Seraphi-
nus *decision.* 1003. *p.* 2. Puteus *decision.* 323.
libro 3.

Deinde secundo dico, quòd inhibitio non 6
causat attentata circa ea, in quibus non est lis
Bellamera, *in decis.* 55. Unde Rota Romana,
in decis. 40. Dixit duo requiri, ut sit attenta-
tum, nempe quòd sit innovatum, & quod lis
pendeat. Et propterea dicebat Cassador. *in
decis.* 4. *de restitution. spoliator.* Attentata non
dari absque litispendentia, ut voluit, Sera-
phinus *dicta decis.* 1003.

Tertiò, in casu Seraphini, *dec.* 385. Ubi fuit 7
dictom, executionem factam post inhibitionem
esse attentatam, & revocari debere, nisi esset
facta vigore obligationis cameralis, propter pri-
vilegium Auditoris Cameræ: Tradit Riccius,
dicta collect. 1745. versiculo, *limita quinto.*

Quartò, ex eodem fonte provenit, ut non di- 8
catur attentare is qui post inhibitionem, suam
possessionem, continuat Mandos. *de inhibitio-
nibus, quæst.* 9. *sub num.* 3. *& quæstion.* 23.
Hieronimus Gabriel. *cons.* 57. *lib.* 1. *num.* 17.
† Nec ille qui inhibitus suam possessionem con- 9
tinuat litependente, Lancelot. *de attentatis
p.* 2. *cap.* 4. *limit.* 2. *num.* 2. Menochius, *rem.*
17. *recuper, quæst.* 17. *n.* 49. Cum aliis Barbosa,
in dicto cap. non solum, *n.* 15. *&* 16. † Verùm 10
si contraveniens inhibitioni utatur suâ posses-
sione, non eo modo, quo utebatur ante litem
sed diverso, non excusabitur, eo quòd dicat se
suam possessionem continuare: Docent Lan-
celotus, *p.* 2. *de attent. cap.* 4. *limitatione* 1.
num. 70. Beroius, *cons.* 118. *à num.* 7. *& n.*
24. *lib.* 3.

Quintò limitatur regula, nempe quod inhi- 11
bitio, non sit moderanda, ubi jam cœptum fuit
cognosci in causa, super qua fuit inhibitum, ut
voluit Rota in unâ Cæsaraugustanâ Juris.eligen-
di, 28 Novembris 1567. *n.* 1.

Sextò limitat Riccius, *dict. collect.* 1745. Di- 12
censut inhibitiones moderari non debeant, ema-
natæ in causâ matrimonii, nisi causâ à Judice sæ-
culari ad Ecclesiasticum priùs transmissâ, Juxta
formam Textûs *in cap. lator qui filii sint legi-
mi*, Seraphinus, *in decision.* 903. Aliqua dixi,
suprà in cap. tuam, de ordine cognit.

Septimò limitatur regula in casu, quo ad- 13
esset consensus Patri in contrarium, quia
tunc præfatus consensus excludit attentata,

Crescent.

Crescent. *decis.* 17. Et inde Riccius infert cum
Seraphino, *dicta decis.* 1003. Quòd per ratifi-
cationem Partis excluduntur attentata, & hæc
confirmatur ex aliis dictis, *suprà de attentatis ap-
pellatione pendente.*

14 His ergo sic adductis pro limitatione præ-
dictæ regulæ; nunc ergo pro ejus ampliatio-
ne, & verâ intelligentiâ circa attentata, post
inhibitionem revocatione digna, videbis quæ
subsequuntur. Nam gesta post appellationem,
& inhibitionis præsentationem, taliter ut at-
tentata veniant revocanda, quod hoc fiat uti
& alia per Judicem, ex officio revocari possint;
licet pars appellationi expressè, vel tacitè re-
nunciaverit: Docet Rota, *decis.* 235. *numero
7. p.* 1. *& decis.* 79. *numero* 2. *p. recentior.*
Et in Barcinonens. Beneficii sanctæ Mariæ 15.
Maii 1610. Coram bonæ memoriæ Patriarchâ
Mancando, in qua attentata fuit, & declara-
ta sententia lata post præsentatam Judici inhi-
bitionem, licet Pars postea coram eodem Ju-
dice comparuerit, quo casu tacitè appellatio-
ni, & inhibitioni renunciasse videtur, Anto-
nius Gabriel, *comm. titulo de appellat. conclu-
sione* 2. *numero* 1. Scaccia, *in tractatu de ap-
pellation. quæst.* 17. *limitat.* 2. *numero* 14. Bar-
bosa, *in dict. cap. non solum, hoc titulo, lib.*
6. Ubi refert sic decisum in ferrarien. decima-
rum 28. Julii 1621. coram bonæ memoriæ
Ubaldo, seu, uti colligit, ex Terent. *in an-
notation. ad decis.* 406. Burattos *littera. A*, Et
Riccius, *collect.* 1469. versiculo, *amplia secun-
do*, dicit procedere etiamsi appellationi, cu-
jus vigore emanaverat, inhibitio fuerit per Ap-
pellantem tacitè, vel expressè renunciatum ex
Rota, *in decis.* 131. *hoc titulo in novis.* Boërius, *in
decis.* 256. Bellamera, *in decis.* 624. Et eo-
dem, Rota, *decisione* 3. *hoc titulo, in novissim.*
& Riccius, *dictâ collect.* 1469. versiculo, *am-
plia quinto*, vide, *suprà quæstion.* 3. versiculo,
ad quintam.

15 Et quòd ultra appellationem ad causan-
dum attentata, sit inhibitio necessaria; adeò
verùm dicitur ex prædicta regula, quod proce-
dit etiamsi fuisset obtenta vigore appellationis
nullæ Maceratens. *in decis.* 14. *lib.* 1. cujus
appallationis nullæ exemplum referunt, Rota,
in decis. 225. *in novis.* Guido Papa, *in decis.* 13.
78. & 436. Riccius, *in dicta collect.* 1745. ver-
siculo, *amplia*, ut, si jam interpositæ non in-
hæruerit infra decem dies, licet appellatus pos-
sit prævenire appellantem obtinendo, causam
committi, & inhiberi, Juxta terminos Tex-
tûs, *in capit. oblatæ*, ubi omnes, *hoc titu-
lo*, de quo dixi, *sub cap.* 5. Et docet Rota,
in decision. 104. *dicto titulo, de appellation.
in novis.*

16 Ampliatur secundò, ut procedat, etiamsi
actus, qui diceretur gestus post inhibitionem,
fuisset aliàs antequam inhiberetur licitus fa-
cienti; inhibitio enim facit illicitum, Guido
17 Papa, *decis.* 213. Riccius, *dict. collect.* 1469. † Ubi
ampliat tertiò, procedere etiam in inhibitione
obtentà per assertum Procuratorem, cum Cau-
tione de rato, Puteus, *decis.* 24. *ut lite pendente*,
Verallus, *decis.* 43. *p.* 2. Achilles de Grassis, *de-
cis.* 5. *de attent.* Et ita censuit pluries Rota, &
signanter in una Senogalliens. Parochialis 1559.
18 Coram Oradino 9. Junii. † Et ampliatur
quartò, etiamsi sententia transisset in Rem ju-
dicatam, Rota, *decis.* 51. *hoc tit. in novis.* Am-
pliatur quintò, ut quoad præfatum effectum re-
vocandi attentata intimatio non habeat vim inhi-
bitionis, maximè si fieret per non procuratorem.
Bellamera, *in decis.* 422. & 59. vel per eùm,
de cujus mandato non constaret, idem, *decis.* 58.
Riccius, *dict. collect.* 1745.

Ampliatur sextò, etiamsi executio facta fuis- 19
set vigore Litterarum executorialium, & Bra-
chii sæcularis legitimè obtenti: Nam dicitur at-
tentata, si fiat post inhibitionem, ut fuit
dictum in una Portugalliens. Parochialis 19.
Octobris 1565. Coram Oradino, quod sub-
ampliatur, etiamsi executoriales emanassent
vigore trium conformium, ut fuit dictum in
unâ Toletan. Matrimonii, 24. Januarii 1555. Co-
ram Eodem.

Septimò ampliatur, etiamsi per Judicem ad 20
quem, qui inhibuerat, pronuncietur malè ap-
pellatum, & benè per Judicem à quo pro-
cessum, quoniam per talem pronunciationem,
non validatur processus factus post inhibitio-
nem, Rota, *in decis.* 58. *de appellat. in novis.* Se-
quitur Riccius, *dicta collect.* 1469. † Ubi am- 21
pliat octavò, cum Magon. in Rota Lucens. 23.
Dicens ut inhibitio faciat attentata, etiamsi esse-
mus in gestis pendente recursu, quæ regulariter
non dicuntur attentata.

Nonò, regula procedit taliter, ut inhibitio 22
non solùm faciat attentata respectu appellan-
tis, verùm etiam respectu aliorum, Gailius,
observatione 126. *lib.* 3. *per totam.* † Et itidem 23
decimò procedere, etiamsi non Judex, sed
Pars fuisse inhibita Rota divers. *in decis.* 375.
lib. 3. † Undecimò procedere etiamsi inhi- 24
bitio manasset vigore commissionis conditio-
nalis, & habentis clausulam, *constito quod pen-
sio sit conditionalis.* Quoniam de rigore talis
inhibitio afficit. Puteus, *decis.* 12. † Imò & præ- 25
dicta regula procedit duodecimò, etiam in cri-
minalibus, Guido Pap. *decis.* 74. Capell. Tol.
in dec. 176.

Decimò tertiò ampliatur, etiamsi instrumen- 26
tum inhibitionis careat die, anno, & Pontifi-
catu, ut fuit dictum in unâ Merend. Parochia-
lis, 18. Junii 1555. Coram Chisanens. † Et de- 27
cimò quartò, etiamsi inhibitio oretenus sine
scriptura esset facta, Cassador. *in decis.* 2. *de-
pension.* † Et etiam decimò quintò, si inhibitio 28
emanaverit vigore commissionis appellationis,
quæ ob non redditionem pro Apostolis præ-
tenderetur deserta, ut fuit dictum in unâ Nu-
cerinâ attentatorum, 16. Maii 1568. Coram Lan-
celoto.

Decimò sextò, ampliatur procedere, etiamsi non 29
fuerit justificata causa, in appellatione expressâ,
Achilles de Grassis, *in dec.* 17. *de attentatis.*
† Decimò septimò procedit, etiamsi inhibitio 30
emanaverit ad instantiam intrusi contra dispo-
sitionem; *Capitis si contra quos, ut lite pend. lib.* 6.
Crescentius, *in decis.* 142. Riccius videndus, *sub
d. collect.* 1469.

Qui etiam, *dictâ collect.* 1745. intelligit pro- 31
cedere regulam, quamvis in dubio inhibitio
præsumatur, supervenisse post actum pro ejus
validitate. Achilles de Grassis, *in decis. fin. hoc tit.*
Seraphin. *dec.* 1116. Thesaur. *decis.* 48. Hartman,
hoc tit.

Ex prædictis infero, quòd Excommunica- 32
tus qui attentavit contra formam inhibitionis
to-

totalis, non absolvitur, nisi purgatia pridà attentatis, ut fuit in Rota resolutum in unâ Aquinat. Beneficii 11. Decemb. 1579. Coram Illustrissimo Seraphin. ut patet in ejus, *dec.* 432. refert Riccius sub dicto, versiculo, *quamvis dicta*, *decision.* 1745. qui in versiculo, *tandem*, pro ornamento materiæ attentatorum, alia tradit advertit jam suprà in præfatis quæstiunibus expedita.

33 Unum tamen notabis quòd claufula illa, *appellatione proposita compescenda*, operatur; ut possit fieri executio, quæ non veniat per viam attentati revocanda, Caputaquen. *in decis.* 134. *p.* 3. Riccios, *sub dicta collect.* 1743. alia de inhibitione videbis, *sub cap. ut nostrum*, *hoc titulo.*

34 Ad secundam quæstionis partem, Quibus pœnis puniatur attentans, & Juxta Textum nostrum ex Doctrinâ Baldi, & Riccii, Juxta ea, quæ dixi, *suprà sub cap. gravis de restit. spoliat. quæst.* 7. *à num.* 9. Videbis in quibos fructibus puniatur: & Rota, *decis.* 34. *de sententia*, *& re Judicata in antiquis*, Quam sequitur Riccius, *collect.* 336. *in fine*, Dicit quód Attentans lite pendente debet in fructibus condemnari, tam perceptis, quàm eorum, Cui percipi potoerunt Juxta ea, quæ de spoliante dixi, *in dicto cap. gravis*, latè. Hæc enim fructuum condemnatio rectè pœna appellatur: Argumento Textûs, *in l. nemo rem*, §. *si post moram. ff. de verb. obligat.* Puteus, *decis.* 3. Cassador. *decis.* 6. *num.* 3. *sub titulo de præbend.* Relati à Menochio, *de recuperanda remed.* 10. *à num.* 35. Cum aliis Balboa; *in cap.* 1. *hoc tit. sub num.* 41. Lancelot. *de attent. p.* 3. *cap.* 31. *à num.* 17.

35 Item ex Glossa, *in dict. cap. non solum*, *hoc tit.* verbo, *reducendum*, in versiculo, *dictamen*, Appellans si innovet aliquid, appellatione pendente privatur beneficio appellationis, & in causâ principali procedi poterit appellatinne non obstante, Bonacos, *tom.* 2. *comm. opin. lib.* 7. *tit.* 21. *num.* 2. *pag.* 303. Barbosa, *in dicto cap. non solum*, *hoc tit. n.* 18. Cum multis Barbosa, *in dicto cap.* 1. *n.* 41. sub versiculo, *sexto*, ex Textu, *in cap. an sit* 42. *hoc tit.* ubi Doctores.

36 Item Attentans debet puniri in condemnatione expensarum quas solvere tenetur Appellanti: ita Cassador. *decis.* 13. *n.* 2. *sub. hoc titulo de rescriptis*, Qui praxim esse Rotæ testatur, ut in causæ attentatorum fiat expensarum condemnatio, quoties revocantur attentata per dicta, *in dicto cap. gravis sub dicta quæst.* 7. *à n.* 9. & ex dictis latè, *in cap. finem litibus de dolo*, *& contumacia.* Et earum condemnatio fit à Judice etiam Parte non petente, Guido *dec.* 405.

37 Quartò, tenetur Attentans, ad omne id, quod interest Appellanti, nihil fuisse novatum, nec id, interest, appellatione fructuum continetur, ut declarat Asinius *in praxi*, §. 32. *cap.* 4. Et facit quod dixi etiam de Spoliatore, qui etiam ad omnem causam tenetur, *in dicto cap. gravis de restitut. spoliator.* Docent, Ripa, *in l. naturaliter*, §. *nihil commune*, *ff. de acquirenda possess.* Parisius, *cons.* 1. *à n.* 146. *lib.* 1. Rolandus, *cons.* 53.
38 *n.* 25. *lib.* 2. Paleotus, *dec.* 272. † Et facit quia majus est attentatus odium, quàm Spoliatoris, ut jam supra dixi, cum Attentans simul, & eodem tempore Jus, Judicem, & Partem offendat, ut vulgò notatur, *in cap. cordi*, *hoc tit. lib.* 6.

† Sed in Judiciis restitutoriis certom est fructus, & omne id quod interest venire, cum sit restitutio in pristinum statum repositio, Juxta vulgata jura, quæ adduxi, *suprà in Rubric. cap.* 1. *cap.* 5. cum aliis, *de restitution. spoliator.* Ergo in attentatis id potiùs venire dici debet. 39

Quintò, punitor in eo quod Attentans nulliter agit. 40 Resolvit Balboa, *in dict. cap.* 1. *hoc tit. num.* 41. *in princ.* Ex eo etiam induces contractus super Re litigiosâ factos, nullius momenti esse Jure ipso regulariter, ex *l. fin. Cod. de litigiosis*: Argumento eorum, quæ adduxi, *suprà in Rubr. & tit. ut lite pendente*, *& in cap. pen. de foro compet. q.* 14. 16. *&* 17.

Sed nullitas actûs agentis pœnam, Quodam- 41 modo videtur respicere, ut notatur, *in c. dispendia* §. *fin. de rescriptis lib.* 6. *l. senatus*, *ff. de contrahenda emptione.* Et advertunt, Cassiodor. *dec.* 6. *sub tit. ut lite pendente*, Alciatus, *resp.* 2. *n.* 27. *l.* 2. Mandosius, *in regula de minoribus*, *quæst.* 6. *n.* 1. Boërius, *decision.* 1. *n.* 16. Ubi rectè advertit: Tunc nullitatem pœnam esse, quando sit in odium partis; secus verò quando nullitas resultat ex aliqoo processûs defectu.

Sextò, in eo punitur Attentans, quod si atten- 42 tando possessionem alicujus adeptus sit, eàdem possessione spolietur, quamvis spoliatus aliàs etiam Fur, & Prædo esset restituendus in odium tamen attentatis, & in ejus pœnam Jura bujusmodi intruso restitutionem denegant. Ut resolvit Cassador. *decis.* 3. *sub tit. de restit. spoliator. & decis.* 9. *n.* 3. *sub tit. de causa possessionis.* † Quo- 43 niam possessio attentata restitutionem meretur, ut resolvit Aymon. Craveta, *cons.* 248. *n.* 5. *lib.* 1. quod ita sæpe Judicatum fuisse, à Rota, ex multis retulit Lancel. *dict. cap.* 31. *n.* 180. cum multis sequentibus.

Septimò, punitur Attentans: Nam si Judicio 44 pendente finium regundorum, Rem soper qua agitur attentando, invaserit, non solùm tenebitur rem occupatam: verùm etiam tantumdem de suo ei qui fuerat passus, attentata restituere, ut probat Textus, *In l. si constituit*, *Cod. finium regund.* ibi tantùm, *agrimodum*, *quantum adimere tentavit*: Tradunt Julius Frontinus, *in Cod. Theodosiano pag.* 170. Hieronimns de Monte, *de finibus regundis*, *cap.* 34. *n.* 9. Menocb. *de recup. rem.* 9. *q.* 50. *n.* 132.

Ad tertiam, & ultimam quæstionis partem, 45 in quo judex attentans puniatur: Supposito eo quod dixi, *in cap. cùm teneamur* 17. *hoc tit. & suprà*, Quatenus judex à quo potest innovare appellatione pendente, absque periculo attentatorum; ad propositum verò nostræ quæstionis quando malè agit attentando; Respondeo quòd si innovet in criminalibus, debet puniri pœnis severioribus, quia si v. g. Reum condemnatum ad mortem, necaverit, mortive tradiderit, pendente appellatione, Lege Juliâ, *cap.* 1. *ff. ad l. Juliam de vi publicâ*, Vel si illum verberaverit, jusseritve quid fieri; Etenim Legia Juliæ pœna erat, damnato, AQUA, ET IGNI INTERDICERE, *l. qui dolo*, *ff. ad leg. Juliam de vi publica*, cujus loco successit deportatio, ut ibi declarat Glossa in verbo, *Aqua*, *& igni*, Pichardus per Textum, *ibi in* §. *item lex Julia de vi* 7. *de publicis Judiciis.* Et hanc Doctrinam mirabilem dicit Guido Papa, *tract. de appellat. quæst.* 2. *quæst.* 120. Boërius, 153. *n.* 4. Quod intelligit Balboa, *in d. c.* 1. *hoc tit. n.* 42. † Sic de Jure Civili, nam jure 46 Caoonico

Canonico mitius agitur, cum Judice attentante post appellationem, siquidem eo casu sola depositionis pœna plectendus est, ex *cap. decreto 2. q. 6.* Vide Doctores, *in cap. de priore 31. hoc tit.*

47 In causis verò civilibus Judex attentans, pendente appellatione; punitur in 30. pondus auri, *l. quoniam Judices* Ubi omnes *Cod. de appellation.* Romanus, *cons.* 501. *num.* 2. Quamvis hoc solùm Jure Civili procedat, ut dicit Balboa, *in dicto cap. 1. hoc tit. num.* 43. Addens Jure Canonico esse arbitrariam pœnam applicandam Judici attentanti, ex textu, *in cap. de priore hoc tit.* Ubi Barbosa, *num.* 4. agit de pœnâ depositionis, contra non admittentem appellationem in causâ criminali.

48 † Quòd si Judex, pendente inhibitione, innovaret, incurreret pœnas in ipsa inhibitione expressas. De quibus agit latè Lancelotus, *de attentatis, p. 2. c. 20. de attentatis post inhibitionem præfatione q. 5. n.* 188.

AD TEXTUM IN CAPITE LII.

Dilecti, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Appellari potest judicialiter, & extrajudicialiter à præcepto facto, sub pœnâ excommunicationis.*

1 PEr Textum hunc potest agi de Appellantibus ad sedem Apostolicam: ad quod applicabis dicta, *suprà dicto cap. 7, hoc tit.*

2 † Item & de accipientibus iter ad eam, quod est appellare de facto. De quo latè dico, *infrà in cap. unico de Clericis peregrin.* Notavi plura, *in cap. meminimus 9. in cap. suggestum* 15. & *alibi in hoc tit.*

3 Et quatenus hîc Barbosa, *num.* 4. dicit, ut possit judicialiter, & extrajudicialiter appellari à præcepto facto sub pœna excommunicationis. Et quòd appellatio suspendat in tantùm, ut si Judex excommunicaret, excommunicatio esset nulla: Ad uberiorem cognitionem, adjunges quæ dico, *infrà in capite pastoralis*, §. *verùm hoc titulo.*

AD TEXTUM IN CAPITE LIII.

Pastoralis, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

1 PEr Textum hunc latè potest agi de clausula, *appellatione remotâ*, & de aliis clausulis ad idem tendentibus; sed ut hoc benè intelligas. Adjunges quæ dico, *infrà in cap. inquisitioni 71. hoc tit.*

Ad §. verùm, ejusdem Textûs.

PRÆMISSUM.

I. AD huac Textum possunt adjungi universa, quæ egi de attentatis, appellatione pendente, *suprà in cap. bonæ 51. hoc tit.* Sed quia hîc Textus exorbitat à regulà generali de revocandis attentatis, appellatione pendente, & determinet, quòd etsi excommunicatus ab excommunicatione appellet, possit nihilominus denunciari, & beneficii redditibus spoliari; ideò adjunges plura notata, *sub quæst.* 1. & aliis ejusdem Textûs, *in dicto cap. bonæ memoriæ*, Quibus patet multa, appellatione pendente, posse fieri à Judice à quo, absque periculo attentatorum, ex Juribus ibi adductis, etiam in Ecclesiasticis causis; imò, & in reformatione possessionis turbatæ, ut latè tractavi, *in cap. cùm teneamur 17. hoc tit.*

II. Et quatenus hîc agit Textus de pœna privationis fructuum, contra excommunicatos, & alios censurâ innodatos impositâ, de quo plura ex pluribus scribit, *hîc* Barbosa, quæ magis spectant ad tractationem, *de sententia excommunic. & ejus effectibus.* Et à quibus ptivet; Ideò ad *ibi*, dicenda te remitto, in eo titulo; Interim applicabis plura quæ scripsi sub repetitione Textûs, *in cap. 1. de Judiciis*, aliqua in *cap. cum non ab homine* 10. plura, *in cap. intelleximus 6. eodem*, *alia sub tit. de exceptionibus.* Et alia inquam, *in cap. ad probandum 24. de sententia & re judicata*, & *alibi.* Sæpiùs dispersim, ubi de pluribus dubiis.

III. Et an excommunicato liceat appellare. Nec ne? Adjunges quæ adduxi, *suprà in Rubrica quæstione* 1. versic. *ad secundam.*

QUÆSTIO I.

Quare interposita appellatione, possit Judex à quo declarare, seu denunciare Aliquem esse excommunicatum, cùm appellatione pendente, nihil novandum esset: Et quare ea pendente potuisset privare excommunicatum appellantem à fructibus sui beneficii, & aliis proventibus cùm ex tali facto, denegatâ appellanti excommunicato defensione, exiguum, & attentatum admitteretur contra Juris regulas?

SUMMARIUM.

1 *Excommunicatus renunciari quasi, etiamsi appellaverit à sententiâ excommunicationis fructibus Beneficii privari, numero* 2.

3 *Appellatio à sententiâ censurarum, non operatur effectum suspensivum.*

4 *Censura prolata post interpositam appellationem est omnino nulla, nec impedit ut presbyter celebret, & n.* 5.

5 Irre-

5 *Irregularis Clericus non fiet, qui post appellationem à sententia excommunicationis contra se latam, appellat, existimans valide appellare, etsi pronnnciatum fuerit invalide appellasse.*

6 *Excommunicationis lata sententia ante appellationem valet ipso Jure.*

7 *Appellatio, à sententia excommunicationis, permittitur cum effectu devolutivo, & de ratione num. 8.*

9 *Denunciatio excommunicationis jam latæ non suspenditur per appellationem, & refert se ad sententiam canonis, n. 10. 12. 13. 14. Ubi ad casus.*

10 *Declarans nihil novi addit.*

11 *Declaratio non mutat essentiam, aut naturam depositionis.*

12 *Appellatione pendente à censurâ latâ, non solùm poteris fieri denunciatio, sed & poterit Judex venire ad agravationem, absque periculo attentati.*

15 *Excommunicatus majori excommunicatione, privatur fructibus beneficii, nec lucratur quandiu est in ea, itidem privatur decimis, & obligationibus personalibus mortuariis, & emolumentis, num. 17. etiamsi prætendat se per injuriam, & injustitiam excommunicatum, num. 18. Quid in praxi? Num. 20.*

16 *Proventuum appellatio est generalis, & comprehendit naturales, industriales, ac artificiales fructus; imò & pensionis, & distributionum etiam.*

19 *Excommunicatus, Ne fame pereat, est alendus ex fructibus sui beneficii, etiamsi ab eis sit privatus.*

20 *Excommunicatus non privatur beneficii fructibus ante excommunicationem obtentis.*

1 HÆc doo dubia ab onâ radice pendent, & sic sub unâ declaratione, & interpretatione, venient intelligenda; imò & ab eadem pendet intellectus nonnullarum difficultatum, quæ subsequentur, igitur contra decisionem hujus Textûs, & aliorum similium, faciunt quæ longo calamo congessi, *sub cap. bonæ 51. hoc titulo.* Ubi de innovatis, appellatione pendente, revocandis quare nunc restat dicere de fundamento Pontificis in nostro Textu, quod satis deprehendi videtur ex verbis, ibi, *Nos itaque quod eùm executionem excommunicatio secum trahat, & excommunicatus per denunciationem, ampliùs non ligetur ipsum excommunicatum denunciare potest, ut ab aliis evitetur.*

2 Ob idque Doctores communiter docent, quod etiamsi appellatum sit à sententiâ excommunicationis, excommunicatus possit denunciari, & fructibus beneficii privari, ut observant latè, Covarruvias, *in cap. alma mater 1. p. §. 10. num. 4.* Guttierrez, *in quæstionibus Canonicis, lib. 1. cap. 1. à numer. 90.* Suarez, *de censuris, disputat. 3. section. 6.* Avila, *de censuris 2. p. cap. 5. disput. 5. dubitatione 11.* Balboa, *in cap. 1. hoc titulo, à numero 55.* Granna, *ibi, num. 12.* Farinàcius, *in praxi crimin. quæst. 101. limit. 13. num. 66. & 68.* latè Alex. Trentacinq. *resolution. lib. 2. sub hoc tit. resol. 5. à princ.* & Scaccia, *de appell. q. 17. limit. 22.* cum pluribus aliis, Barbosa, *hîc*, Videndus, *à nu. 5.*

3 Et ad clariorem explicationem prædictæ conclusionis, & ejus veram decidendi rationem: Præmitto dicendum quòd appellatio à sententiâ censurarum, non operatur effectum suspensivum, in quarum usu peculiariter aliqua observantur quæ in sententiis, & appellationibus aliarum rerum, non ita observantur; ut observat, Wamesius *hîc.* † Primùm, quòd si 4
post interpositam appellationem proferatur, censuræ sententia erit omnino nulla, ita ut non indigeat appellationis remedio, ex Textu, *in cap. ad præsentiam suprà, hoc titulo.* Ubi potest sic excommunicatus, si Clericus fuerit presbyter, pendente appellatione, sine alicujus irregularitatis incurso celebrare; & prosequi officium suum, in divinis, ut tradunt, Francus, *ibi, num. 3. 4. & 5.* Lancelotus, *de attentatis, p. 2. cap. 12. limitation. 26. num. 5.* Sigismund. Scaccia, *de appellat. quæst. 17. limitat. 22. num. 54.* Farinacius, *in fragment. criminal. p. 2. littera, I, n. 327.*

Unde sequitur quod nec etiam censeatur Clericus irregularis, qui post appellationem illegitimam ab excommunicationis sententia contra se latam existimans validam esse suam appellationem, ante absolutionem obtentam celebraverit, etiamsi postea fuerit pronunciatum suam appellationem non habuisse firmitatem ex Glossa singulari verbo, *in officiis, cap. solet de sentent. excommunic. lib. 6.* Navarrus, *in cap. cum contingat de rescriptis, remed. 3. versiculo, secunda,* Salcedus ad Bernardum Diez, *in pract. cap. 33. littera, A,* versiculo, *nec etiam Clericus, in novis.* editione, Lancelotus, *ad decretales collect. 25. num. 6.* Spino, *de testamentis Glossa 11. Rubrica num. 29.* versiculo, *patet igitur, & n. 44.* 5

Secundùm, nempe quòd ante appellationem lata sententia excommunicationis ipso Jure valet, adeò ut ejus effectus, (v. g. denunciatio) sequenti appellatione non impeditur, nec suspenditur, quamvis in aliis causis omnem executionem remoretur appellatio, *cap. venientes de Jurejur.* Juxta communem Doctorum sententiam, *hîc*, ut jam retuli, quibus addo Duennas, *regula 42. num. 8.* Maranta, *in speculo, p. 3. partis 6. princ. quæst. 2. num. 267.* Non enim amplius per denunciationem excommunicatus ligatur, ut tradunt, Romanus, *cons. 48. in secundo dubio,* Suarez *de censuris disp. 3. sect. 10. sub num. 16.* Joannes Valer. *de different. inter utrumque forum,* verbo, *excommunicatio differentia 11.* 6

Quare pro vera decidendi ratione: etsi Accursius, *in l. fin. Cod. si à non compet. Judice.* Existimet in casu, de quo loquimur, omnino appellationem denegari: Tamen verius est appellationem à sententia excommunicationis permitti cum effectu devolutivo, Juxta plura, quæ assignavi, *sup. in Rub. & in cap. 11. hoc titulo.* Ubi annumerando casus infinitos, in quibus denegatur appellatio, hoc est respectu effectus suspensivi, nunquam, verò quoad effectum devolutivum, & in terminis nostris probat Textus, *in c. per tuas de sent. excomm.* 7

Ex ea ratione quia sic Jure Pontificio statutum est, propter Ecclesiæ Authoritatem, & Clavium, quæ in usu censurarum consistunt, ut magis timeantur, habeanturque in majori reverentia, ne ex contemptu ipsarum amplius ligetur Contemnens: Docet Balboa, *in d. c. 1. hoc tit. sub n. 56.* inferens ideò excommunicationem dici medicinalem, *ex c. 1. de sent. excomm. lib. 6.* Prosequitur Granna, *in d. c. 1. sub n. 12.* Dicens item procedere, quia est etiam data in correctionem ejus, qui excommunicatur, 8

nicator, Ne prætextu frivolæ appellationis im-
pediatur correctio, indeque sublatam esse appel-
lationem, ut in omni correctione, *cap. ad nos-
tram 3. cap. reprehensibilis 26. hoc tit.*
9 Ex quo fit ad nostrum teatum, ut denoncia-
tio excommunicationis latæ hîc per appellatio-
nem, non impediretur: Nam cùm sit actus conse-
cutivus ad excommunicationem quasi Quid ea-
communicationi anneaum, & accessorium per
appellatiooem, non est cur suspenderetur, sicut
nec suspenditur eacommunicatio lata ante præ-
dictam appellationem, ut latiùs considerat Bel-
lamera, *decisione* 411. Qui aliam adjicit ratio-
nem, scilicet denunciationem non esse actum
Jurisdictionalem, Asinins, *in praxi*, §. 7. *cap.* 5.
10 *limitatione* 136. † Etenim denunciatio, hoc est
declaratio se refert ad sententiam Canonis, &
retrotrahitur ad illam, adnotata *in cap. cum tu*,
& ibi Doctores, *de usuris*, Joannes Miles, ver-
bo, *declaratio retrotrabitur*, Parisius, *consil.* 65. *n.* 5.
volumine 1. Vis ergo declarationis virtualiter,
continetur in ipsa eacommonicatione, jam lata,
qoia daclarans nihil novi addit, *l. hæredes palam*,
§. 3. *sed etsi notam.* Ubi Bartol. Paulus de Castro,
& Aiii, *de testamentis.* Parisius, *consil.* 65. *nu.* 5.
& 6. Socinus, *consil.* 95. *n.* 75. & 76. *volum.* 3.
Menochius, *consil.* 753. *n.* 20.
11 Et confirmatur; Quia declaratio non mutat
essentiam, aut naturam dispositionis, Rolandus,
consil. 15. *n.* 27. *volum.* 3. Menochius: *consil.* 331.
n. 100. & *consil.* 360. *num.* 5. & *consil.* 443. *n.* 7.
Barbosa, *hic sub num.* 5. versic. *excommunicatus.*
12 † Et ex eadem ratione, pendente appellatione,
non solùm poterit fieri denunciatio, sed, & po-
terit Judex venire ad aggravationem, absque
periculo attentati, docet Balboa, *in d. cap.* 1. *n.* 57.
hoc tit. ex Lanceloto, *de attentatis*, *p.* 2. *limita-
tione* 21. *num.* 13.
13 Imò, & plures relati, *hic* à Barbosa *n.* 6. dixe-
runt quod appellatio non impedit, quin is, con-
tra quem lata est senteuria excommunicatioois,
possit denunciari excommunicatus, ut ab omni-
14 bus evitetur. † Et adjunges, quæ ea multis re-
fert Cevallos, *in pract. q.* 897. *ex n.* 1005. *usque
ad* 1019. Ubi à *n.* 1010. dicit quòd declaratoria
non suspenditur per appellationem, quia est actua
executionis ibi videndus, ubi agit de casu quo-
dam nimis litigato in Ecclesiâ Toletanâ.
15 Ad secundam quæstionis partem, jam ea dictis
facilis est intellectus; Est enim verum quod ex-
communicatus privatur fructibus, beneficiornm,
nec eos lucratur, quandiu est in excommuni-
catione, scilicet majori, etiam occulta, licet id
in sententia non exprimatur: Tradunt Covarruv,
lib. 3. *Var. cap.* 13. *n.* 8. Lancelot. *de attent. lite-
pend. cap.* 12. *limit.* 22. Bellencin. *de charitativo
subsidio q.* 33. Suarez. *de cens. disp.* 13. *sect.* 2. An-
toniusRicciolus latè videndus, *de Jure personar.
lib.* 4. *cap.* 14. *à princ.* Cum multis aliis Barbosa,
hic n. 7. Qui *n.* 8. cum Mandosio in Glossa, *faculta-
tem*, verbo *proventus*, Gonzalez. *ad regul.* 8. *Can-
cellar.* §. 7. *proœm.* 197. Et cum Garcia, *de benefi-
ciis* 1. *parte*, *cap.* 5. *à n.* 131. & *parte* 7. *cap.* 13.
16 *num.* 114. † Dicit quòd cùm proventuum ap-
pellatio, de qua hîc fit lata, & generalis, sub tali
voce comprehendi omnea fructus, non solùm
naturales, & indostriales, seu etiam artificiales;
& sic fructus pensionis; imò & distributionum
quotidianarum; eo quòd veniant appellatione
proventuum Ecclesiasticorum, ut doceut Co-
varruvias, *dicto cap.* 13. *sub n.* 8. versiculo, *duo-
decimo*. Marcus Altierius, *tractatu de censuris*, *tom.*
1. *libro* 2. *disputatione* 6. *cap.* 8. versiculo, *ad du-
bitationem*, Moneta, *de distribution. quotid. p.*
2. *cap.* 15. *n.* 13. † Ricciolus, *dicto cap.* 4. *n.* 7. & 17
8. qui resolvit etiam pariter privari omnibus, &
quibuscunque redditibus, qui ex bonia Ecclesiæ
proveniunt, ut sont decimæ, obligationes etiam
personales, mortuaria, & emolumenta sigilli.
Imò addunt Panormitanus, *hic num.* 6. Fran- 18
chis, *num.* 4. & 17. Barbosa, *num.* 9. Suarez,
dicta sectione 2. *ante nu.* 10. Moneta, *dictâ quæ-
stione* 15. *num.* 9. Ricciolus *d. cap.* 14. *num.* 13.
hæc omnia procedere etiamsi prætendat se eacom-
municatum per injuriam, & injustitiam, & prop-
terea ab excommunicatione sit interposita ap-
pellatio, quia nihilominus, appellatione pen-
dente, prædictis omnibos privatur, ut claré pro-
bare videtur; ea nostro teatu. † Et quando sic 19
excommunicatus alendus veniat, ex prædictia
fructibus. Nonnulli hîc agunt, & Glossa, *hic ver-
bo subtrahuntur*, dicit quòd si non habet aliud
unde vivat ei interim providendum esse, & sic
Surdus, *de alimentis titulo* 8. *privilegio* 83. *n.* 14.
Velascus, *consult.* 1. *nu.* 3. Suarea, *dicta sectione*
2. *à num.* 12. Docent excommunicatum fame pe-
riturum, esse alendum de redditibus beneficii:
Alia tradit omnino notanda Barbosa, *hic*, ex
multis *à n.* 10.
Majus dubium est, An privetur fructibus be- 20
neficii ante excommunicationem obienti? Et af-
firmativam sententiam, ea nostro textu, docent
Filleucius, *tomo* 1. *tractatu* 12. *cap.* 5. *n.* 129. Ugoli-
nus, *de censuris tomo* 62. *cap.* 12. Covarruvias, *lib.*
3. *variar. cap.* 13. *n.* 8. Suarez, *de censuris disp.*
13. *sect.* 2. Toletus *lib.* 1. *cap.* 13. Sed Conink. *de
Sacram. disput.* 14. *dubio* 9. *n.* 81. Hurrado, *dis-
put.* 6. *de excommunicat. difficult.* 1. *n.* 1; cum Vas-
quezio & Navarro, dicit excommunicationem
majorem non privare fructibus beneficii, ac proin-
de excommunicatum posse adhuc licitè percipere
fructus sui beneficii, dummodo posse, aut per
Vicarium satisfaciat officio, & merito qoia ex-
communicatio ex eo quod generaliter est pri-
vatio communionis Fidelium, non privat dictis
fructibus, quia perceptio eorom, non est com-
municare cum fidelibus, non enim excommuni-
catio privat illis jure aliquo particulari, qnia si
aliquo maximè ex textu nostro, in quo id con-
tineri negat, cum tantùm fiat hîc sermo de sub-
tractione faciendâ per Judicem, mediâ sententiâ
novâ, superaddita excommunicatione, quia
Pontifex tantùm interrogat de primo dubio, jam
à *num.* 1. agitato, supponit excommunicatum
spoliari, non inqoam ipso facto spoliatum. Et
addit Hurtado, qoòd, etsi de rigore Juris ea-
communicatus eo ipso absque nova sententiâ Ju-
dicis, esset privatus froctibus beneficii, non ta-
men consuetudine privatus fructibus beneficii, non
tamen consuetudine privatur. Hanc opinionem,
ut probabilem admittit Præpositus, *in* 3. *p. q.* 2.
de excommunicat. dub. 11. *n.* 68. Et Marcerius,
in 3. *p. q.* 21. *dub.* 2. *n.* 6. Etsi contrarium sequa-
tur, dicit tamen non solere eacommunicatum pri-
vari, & sic posse se conformare huic consuetudi-
ni. Videdis Dianam *p.* 3. *tract.* 9. *re.* 104.

QUÆSTIO II.

An Appellatio à declaratoriâ incursûs censurarum vel denunciatione operetur suspensionem? An declaratus per Cedulones, incurrisse aliquam excommunicationem, si intra terminum appellavit, possit liberè cum omnibus communicare? Et An post recusationem dormitet excommunicatio: Et An petenti revocationem attentatorum possit objici excommunicatio, ubi de aliis ad Textum?

SUMMARIUM.

1 Cap. pervenit 13. hoc tit. n. 2.

2 *Appellatio à sententia, qua quis declaratur excommunicatus, suspendit declarationem, secus si declaratur, ut evitetur, & de differentia utriusque: n. 3. 4. & n. 7. & 11.*

3 Cap. is cui, §. fin. de sententia excommunicat. lib. 6. & in hoc, §. verum, num. 4. 5. 6. 7. & 8.

4 *Excommunicatus notorius, non obstante appellatione poterit declarari, non sic, si dubius sit, n. 5. & 6.*

6 *Appellatio à sententia declarationis, seu denunciationis potentior est, quam ea, quæ interponitur ante sententiam excommunicationis.*

8 *Appellatio à pœna legis non admittitur, benè tamen à sententiâ Judicis declarantis aliquem in eam incidisse.*

9 *Appellatio, quæ impedit, de jure declarationem censura, non impedit, ut Judex laicus inhibeat Ecclesiasticum.*

10 *Declaratus ut excommunicatus per Cedulones, poterit cum omnibus communicare, si intra terminum appellavit.*

12 *Appellatio à sententiâ Judicis declaratoriâ, suspendit, & devolvit causam.*

13 *Recusatio facit suspendere excommunicationem, & censuram Num queat opponi petenti revocationem attentatorum, & n. 15.*

16 *Exceptio excommunicationis, potest objici agenti interdicto.*

17 *Appellatio interposita, antequam Judex ferat excommunicationem impedit incursionem ejus, nisi Judici concessum sit, ut ea non obstante procedat.*

18 *Excommunicatio lata post appellationem est nulla, ut potè lata, non Judice.*

19 *Appellatio ab excommunicatione admittitur ad effectum devolutivum, cùm Judex ad quem possit excommunicatum absolvere.*

20 *Appellari potest à præcepto facta, sub pœna communicationis.*

21 *Appellatio admittitur quando excommunicatio contineret intolerabilem errorem, item si sit lata post legitimam appellationem.*

22 *Retractatio locum non habet, quando extrema sunt vitiosa.*

23 *Fictio non operatur, nisi manente æquitate.*

1 AD primam difficultatis partem, etsi ex doctrinâ Textûs nostri, & ejus generalitate, videatur dicendum excommunicatum; non obstante appellatione posse denunciari, ut jam dixi *quæst.* 1. ut ab aliis evitetur eo quòd secum trahit executionem paratam, ut ibi dixi, nec per denunciationem amplius excommunicatum ligari quod videtur turbari, ex Textu, *in cap. pervenit* 13. *hoc titulo.* Quatenus ex eo deprehenditur. scilicet quòd appellatio à declaratoriâ operetur effectum suspensivum, si clarè constat, & notoriè declarandum, incidisse in excommunicationem, quòd si dubium esset, An inciderit, vel ejus excessus publicus non sit, & notorius? Deferendum esse appellationi ait Textus, *ibi*, & cavendum à declaratoria.

Verùm ut hæc difficultas clarescat, ac sedatur. existimo faciendam esse distinctionem inter appellationem à sententiâ, qua Quis declaratur, seu denunciatur excommunicatus, aut in excommunicationem incidisse, & inter appellationem à sententia, qua Quis denunciatur excommunicatus, ut evitetur; ita ut in primo casu, ad quem reducitur decisio Textûs, *in dicto cap. pervenit*, appellatio à declaratoria suspendat declarationem ipsam; ita ut appellatione pendente sic declaratum exequi omnia valere, quæ possent, si declaratio non præcessisset, ut tenet glossa verbo, *privatis in cap. capientes*, 3. *quòd super viginti de electione lib.*6. De Zabarellis *in Clem.*1. *in fine de sequestr. possess & fruct.* Ubi Imola, *in fine*, Decius, *in cap. reprehensibilis*, à *n.* 20. *hoc tit.* Covar. *in cap. alma mater p.*1. §.10. *n.*4. versic. *& esse*, Suarez, *de censuris disp.* 3. *sect.* 6. *sub n.*6. Bonacina, *eodem tract. disp.* 2. *quæst.* 3. *punct.* 1. §. 1. *sub n.* 2. versic. *quarto*, Lancelotus, *de attentatis p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 22. *post n.* 18. 2

Sed obstat Textûs, *in cap. is cui*, §. *fin. de sent. excommunic. lib.*6. *& in dicto* §. *verùm*, hic, quatenus ex his deprehenditur illa verò conclusio quod appellatio à sententiâ pronunciante aliquem esse excommunicatum, non suspendit ipsam excommunicationem. Sed respondent Doctores longè dissimiles rationes considerari inter appellationem à sententia excommunicante, & appellationem à declarante incurrisse censuram, inter quas præeminet illa; quòd sententia quotiescunque fertur excommunicationis, jam constat apertè illum, in quem lata est devinctum esse excommunicatione ita prolatâ, quæ sive justa, sive injusta timenda utrique est, *c. sacro de sent. excommunic.* Cùm vero declaratoria profertur, quia denegatur crimen patratum, ob quod censura infligitur à jure, in cujus criminis probatione, & declaratione error contingere potuit, nimirum si appellatio non suspendit sententiam excommunicantem, utique verò declarantem, incursam esse censuram Juris: Sic Felin. *in c. præterea*, versic. *& ideo*, *n.*6. *de sponsalib. & in c. Rodulphus*, *n.*43. *de rescriptis*, & sic Barbos. *in d. cap. pervenit*, *sub n.* 5. Resolvit Textum illum loqui juxta hanc primam resolutionem, eumque esse declarandam prædictam resolutionem, ita ut procedat, quando esset dubium, An inciderit Quis in excommunicationem? Nam tunc appellatio à declaratoriâ incursûs censurarum suspendet ipsam declarationem, ut Præcitati resolvunt. 3

At si notoriè constet incidisse quem in excommunicationem, veluti ob manifestam Clerici percussionem, vel ob transgressionem alterius legis, poterit non obstante appellatione declarari, ut facilè deprehenditur ex verbis Textûs illius ibi, *Non permittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipso que faciat sicut excommunicatos* 4

cau-

tutius evitari, Quia ut Barbosa, *ibi*, exponit *dicta num.* 5. *circa finem*, Teatus ille loquitur in secondo casu de publico, & notorio delinquente, quia constituit duo capita alterum, ut denuncietur alterum, deinde ut denunciatus vitetur intelligendo verbum illud *denuncias*, denunciatione, quæ sapit declaratoriam, ita quod nisi denunciatio respiceret declaratoriam incursus, sed publicationem per cedulones frustra adjicerentur illa verba, *ipsosque facies sicuti excommunicatus evitari*, concludit enim ut primo declarat incurrisse, deinde verò ut faciat evitari.

5 Unde cum Falinus, *in capite cum non ab homine non de Judiciis*, Duennas, *regula* 42. *num.* 8. Francus, *hic n.* 27. *quæstione* 6. Capycius *decisione* 1. *num.* 19. Balboa, *in capite* 1. *hoc titulo*, *num.* 59. Diaerint, ut doctrina Teatûs nostri non procedat, quando Quis appellasset à declaratoriâ sententiâ, qua Judea à quo declarat aliquem incidisse in eacommunicationem à jure vel ab homine latam, quia à declaratione eacommunicationis incursæ appellatio admittitur, etsi non admittatur à sententiâ eacommunicationis, ut copiosè probat Antonius Gabriel. *libro* 6. *commun. sub titulo de regulis Juris*, *conclusione* 3. *n.* 50. Ut probant etiam Relati à Cenedo *in practic. quæstione* 45. *sub numero* 45. Videtur intelligendus sub prædicta distinctione, & quo pacto hoc intelligatur declarat optimè videndus Lancelotus, *de attentatis* 2. *part. cap.* 12. *limit.* 1. *ex n.* 21. Et videbis etiam quæ adducit idem Cenedus, *collect.* 42. *ad decretal. n.* 2. Ubi quo pacto appellatio impediat
6 denunciationem. † Et advertit *dicta quæst.* 45. *n.* 46. ut potentior sit appellatio à sententia denunciationis, ut declarationis, quam illa, quæ interponitur ante sententiam eacommunicationis, colligens ea Cardinali, in *Clementina* 1. §. *siquis quæst.* 11. *de sequæstrat. possess. & fruct.* cum aliis ostendit Humada, *in l.* 21. *tit.* 9. *glossa* 1. *n.* 10.

7 In secundo autem casu, videlicet quando Quis appellat à sententia, qua denunciatur eacommunicatus, ad hoc, ut evitetur nulli dubium esse, adveitunt Doctores his talem appellationem, non suspendere hujusmodi denunciationem, ex apertâ decisione nostri Teatûs, Duennas, *d. reg.* 42. *limit.* 8. Lancelotus, *dict. cap.* 12. *limit.* 21. *in princ.* Covarr. *in cap. alma mater part.* 1. *cap.* 10. *n.* 4. versic. *& esse hanc opinionem.* Guttierrez, *Canonic. l.* 1. *cap.* 1. *n.* 90. *cum sequent.* Scaccia, *de appellat. quæst.* 71. *limitatione* 22. *n.* 4. Campanil. *in diversorio Juris Canonici Rubr.* 11. *cap.* 15. *à n.* 41. cum aliis idem Barbosa, *hic n.* 6. idem *in dicto cap. pervenit. n.* 6. & sub relata distinctione eaistimant intelligi Teatum, *hic*, & Teatum; *in dicto cap. pervenit*, Marcus Altierius *de censuris, tom.* 1. *disp.* 5. *lib.* 3. *c.* 3. versic. *quartò dubitari potest*, Ugolin. *de cens. tabula* 1. *cap.* 11. §. 1. *sub n.* 10. agens de hoc, de Teatu illo præcipuè quando respondet Teatui nostro, supponens Teatum illum loqui in declaratoriâ, & nostrum Teatum in denunciatione, ut evitetur, supponens etiam decisioni illios Teatûs, præterea eatra casum notorii per appellationem impedimenti denunciationem faciendam non adversari Teatui nostro habenti locum in denunciatione per Cedulones, qua non amplius illa ligetur, & propterea non impediatur per antecedentem provocationem, & Suarez, *de censuris* ad ipsum significat, *de cens. disp.* 3. *sect.* 15. *sub. n.* 6.

Fermosin, de Exceptionibus,

Nec his omnibus obstat dicere, ex prædictâ doctrinâ posse appellari à sententia Juris, seu à pœna legis, contra id, quod adduxi, *supra in cap.* 3. *hoc tit. quæst.* 3. *circa finem*, ex Textu, *in cap. quia nos hoc tit. & l. si qua pœna, ff. de verb. signif.* quia respondeo hoc in casu potius esse appellare à sententia hominis declarantis illum incidisse in pœnam Juris ut advertunt Abbas, *hic n.* 6. Barbosa, *n.* 3. *in fine*, Ugolinus, *de censuris tab.* 1. *cap.* 11. §. *sub n.* 10. Quia licet à sententia Juris non appelletur, benè tamen quit appellari à sententia Judicis declarantis aliquem in pœnam legis incidisse, ut notat Navarrus, *de censuris consilio* 6. *n.* 5. *in fine*, juata distinctionem allatam de appellante à lege, vel à declaratione pœnæ ipsius legis, diai, *in dicto capite* 3. *hoc titulo*, *sub quæstione* 3. versic. *ad tertiam.* 8

Pro complemento infero quòd ubi prædicta appellatio impedit de Jure denunciationem hoc est declaratoriam prædictam, poterit Judea sæcularis concedere inhibitionem adversùs Jucicem Ecclesiasticum, ne ipsum denunciet, sicut veriùs existimavit Cenedus, *in practicis*, *quæst.* 45. *sub n.* 46. Cùm justè appellanti, non sit denegandum brachium sæculare, quò tutiùs à violentia Judicis Ecclesiastici liberetur per dicta, *suprà in cap.* 2. *de Judiciis*, *quæst.* 19. & per Aufred. *in Clement.* 1. *de officio ordin.* 9

Ad secundam partem quæstionis cujus resolutio pendet ea dictis: Respondeo posse illum, qui declaratus est per Cedulones incurrisse in aliquam eacommunicationem, cum omnibus communicare, si intra terminum appellavit. Docent Marcellus, *in praxi Judiciali fori Ecclesiastici capite* 1. *n.* 5. Ante illum Genuensis, *in praxi Archiepiscopali cap.* 22. *n.* 1. Omnino videndus Joannes Valerius, *in differentiis utriusque fori*, verbo, *excommunicatio differentia* 6. Megalius, *in* 3. *parte libro* 3. *quæstione* 1. *capite* 2. *n.* 7. Bonacina, *de censuris disputatione* 2. *puncto* 2. *num.* 8. Gordonius *in summa tom.* 2. *lib.* 7. *q.* 3. *cap.* 5. *n.* 31, Bariola, *in aphorismo littera E*, verbo *excommunicatio*, §. 8. † Et ea Theologis, A- 11 bila, *part.* 2. *cap.* 5. *dub.* 11. *conclus.* Ubi sic asserit appellatio suspendit declarationem eacommunicationis, ut si v. g. Judea declarat me incurrisse excommunicationem latam ab homine, vel à Jure, & Ego appello à declaratione, allegans quòd non feci id propter quod erat imposita eacommunicatio, val quòd factum est dubium; Talis appellatio suspendit declarationem, juata relatam Glossam, *dict. cap. cupientes*, §. *quòd si per viginti*. verbo *privatis de elect. lib.* 6. Diana, cum aliis multis relatis à Cenedo, *suprà quæst.* 45. *n.* 45. Deducens sic denunciatum non esse vitandum post appellationem, adducens cum eodem Abila, A Navarro, *cons.* 22. *et cons.* 20. *de sent. excommunic.* quòd licet à facto verò notorio non possit appellari, possit tamen appellari à sententiâ Judicis declarantis factum esse notorium, quia posset Judea hoc injustè declarasse. 10

Imò & Hurtado, *de excommunicatione disput.* 12 3. *difficultate* 4. ait quòd appellatio à sententiâ Judicis declaratoriâ, non solùm devolvit causam ad Superiorem, sed etiam suspendit eam sententiam, quia sententia declaratoria, non secum trahit executionem.

Ad tertiam quæstionis partem, An post recu- 13 sationem dormitet excommunicatio? Suppositis, quæ adduai latè, *cap.* 4. *de foro competenti*, de

effectibus recusationis, & qualiter æquiparentur
appellatio, & recusatio, ut *ibi quæst.* 41. dicen-
dum est; & sicut Francus, *in cap. eum speciali*
col. fin. hoc titulo, negativam sententiam sequu-
tur, idem procedere in recusatione, ac in ap-
pellatione, ex Navarri doctrinâ, *in cap. cum*
contingat de rescriptis col. 134. Eo quòd dor-
mitat Jurisdictio, juxta nostrum Textum, &
ex dictis, *suprà quæst.* 1. & patet *ex l.* 29. *tit.*
9. *part.* 1. Ubi Gregorius verbo, *fealce*, Due-
ñas, *regul.* 42. *nn.* 8. Cevallos, *in pract. quæst.*
228. Quibus addo Dianam, *dict. part.* 5. *trac-*
tat. 9. *resol.* 30. Ubi dicit quòd idem quòd dic-
tum est *suprà in præcedenti dubio*, de appella-
tione dici debet, de recusatione Judicis excom-
municantis, quia eadem est ratio: Et cum mul-
tis aliis idem Cevallos, *quæst.* 897. *num.* 1018.
& 1019.

14 Ad quartam quæstionis partem, An peten-
ti revocationem attentatorum possit objici ex-
communicatio? Et in hoc puncto dicit, Decius,
cons. 200. *col. fin.* versiculo *secundo*, ut petenti
attentatorum revocationem, non possit objici
excommunicationi exceptio, quia ista petitio,
saltim in appellatione Judiciali, sapit naturam
defensionis, quæ excommunicato permittitur, ut
patet ex Textu, *in cap. intelleximus de Judiciis*,
& ex his, quæ Ego latissimè dixi, & confirma-
tur ex adductis, *suprà in Rubrica quæst.* 1. versiculo
ad secundam. Sequitur Andreas Valensis, *in Ru-*
brica hic §. 16. *sub n.* 3. versiculo *rursùs*. Ubi ex-
pendens, *num.* 4. Ait sic procedere in appellatio-
ne Judiciali, quia cum extrajudicialis appellatio,
præsertim quæ à Parte interponitur, non tam
sit appellatio, quàm provocatio ad causam, *cap.*
cùm sit 5. versiculo, *si verò hoc titulo*, & pro
actione magis sit, *leg. qui appellat.* 29. *ff. de*
15 *Judiciis*. † Veriùs videri quod in hujusmodi
extrajudicisli appellatione petenti revocationem
attentatorum obstet exceptio excommunicationis,
quia illa verè agenti objicitur, non autem defen-
denti, secus autem in ea, quæ à Judice impo-
nitur præsertim in mixta executione, quia cùm
sit quoque species defensionis veriùs videtur
exceptionem excommunicationis non posse mo-
16 rari attentati revocationem. † Verùm addit
quòd Agenti interdicto, potest objici exceptio
excommunicationis; quia pro Actore habetur,
juxta Textum, *in dicto cap. intelleximus*, & *in*
cap. eum inter de except.

17 Notandum verò est pro majori intellectu Tex-
tûs nostri appellationem legitimam, id est fac-
tam ex rationabili causâ, antequam Judex fe-
rat absolutè excommunicationem ipso facto
ob peccatum factum impedire incursionem ex-
communicationis majoris, nisi quando Judici
concessum est, ut non obstante appellatione
procedat in causâ, ut constat ex Textu nostro
in principio, quia, ut hîc dicitur per appella-
tionem à puncto appellationis, eximitur Quis
quoad eum articulum à potestate Judicis, &
ejus potestas dormitat, & ut dicitur, *in*
cap. si à Judice 10. ejus Jurisdictio suspen-
18 ditur. † Et sic infert Diana, *dicta parte* 5.
tractatu 9. *dicta resolut.* 30. *in fine*, excom-
municationis lationem post appellationem fac-
tam esse nullam, ut pote factam à non Judi-
ce, seu à Judice suspenso, & dormitante: ita
ille ex Textu.

19 Decisionem, seu regulam nostri Textûs li-
mitat Scaccia, *de appellation. quæstione* 71. *li-*
mitatione 22. *numero* 34. Quem sequitur *hîc*
Barbosa, *sub num.* 3. Primò, ut appellatio ad-
mittatur ad effectum devolutivum, ut jam dixi,
sub quæstione 1. in tantùm, quòd Superior ad
quem est appellatum; potest excommunicatum
absolvere, nec tenetur illum remittere absol-
vendum Judici à quo, Quòd si velit poterit il-
lum remittere.

Et idem Scaccia, *limitat. numero* 47. in 20
præcepto facto sub pœna excommunicationis,
quia ab hujusmodi præcepto potest Judicia-
liter appellari, & extrajudicialiter, taliter-
que appellationem suspendere præceptum il-
lud, Quòd si Judex excommunicaret, ex-
communicatio esset nulla, & confirmatur ex
dicendis infrà de excommunicatione latâ sub
conditione.

Item *numero* 53. ipse Scaccia limitat quan- 21
do excommunicatio contineret intolerabilem,
& patentem errorem, & expendit Gratia-
nus, *regula* 172. *num.* 3. Veluti si dixisset ex-
commonico te, quia credis in Deum, vel quia
facis Eleemosynam.

Quartò *ibi*, Scaccia, *dictâ quæstione* 71. *li* 22
mitatione 22. *numero* 54. limitat in sententia ex-
communicationis lata post legitimam appel-
lationem; & patet, ex dictâ *quæstione* 2. Et li-
mitat *ibi numero* 5. in interdicto. Alias plures
limitationes refert Gratianus, *dictâ regulâ* 171.
& 172. Ibi videndas, quas colligit à Grego-
rio Lopez, *in lege* 6. *lege* 11. *parte* 1. *titulo* 9.
Felino, *in capite* 2. *de sponsalibus*, *numero* 4.
& Agena de regula Bernardus Diez, & Luca
in regula 39. ponit Felinum, qui quatuor
modis eam limitat, *in capite Parochianos de*
sententia excommunicationis, Quem aliter inter-
pretstur idem Gratianus, *dictâ regulâ* 17. *sub*
numero 1. Alia adducens per sex num. se-
quent. Ubi ponit sex limitationes, sive decla-
rationes.

Adjunges hîc, & ad Textum, *in capite præ-* 23
terca 40. *hoc titulo*. Quæ congerit Riccius,
collect. 1172. *ad Textum in leg. fin. ff. rem ra-*
tam haberi. Ubi dicitur, ut retroactio lo-
cum non habeat, quando extrema sunt vi-
tiosa, quia hujusmodi retroactio non fit nisi
per fictionem. † Fictioque non operatur; nisi 24
manente æquitate ex Cassad. *in decisione* 3. nec
procedere in præjudicium Tertii, cui medio
tempore Jus quæsitum est, Magon. *decis. Lu-*
cens. 22. Peguer. *in decisione* 48. Quod etiam in-
telligit secundò, in conditione causali, & mix-
tâ, secus in protestativâ, quæ non retrotra-
hitur, & 3. intelligit in casu, de Afflictis,
decisione 287. Applica hæc addicta, *infrà quæst.* 4.
versic. *ad secundam*.

QUÆSTIO IV.

An si in puncto, & momento concurrant simul excommunicatio, & appellatio præsumatur, quod excommunicatio præcesserit? Et An si per denunciationem excommunicationis latæ in plus ligaretur Appellans suum effectum, operetur appellatio; Et an appellatio suspendat, quominus absolutio ab excommunicatione valeat; Et an appellatio impediat incursionem suspensionis, seu interdicti Ecclesiastici: Et an cessatio à Divinis suspendatur appellatione interpositâ.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio non currens cum ipsa excommunicatione, præsumitur posterior in foro conscientiæ: Quid in foro exteriori?* n. 2.

3 *Appellans cum Judex legit sententiam, antequam accedat ad Verbum* excommunico, *vel econtra, dum exprimit appellans Verbum appello Judex de excommunicatione.*

4 *Judex cum clausula,* appellatione remotâ, *potest probabiliter excommunicare Appellantem.*

5 *Probare debet referens se excommunicatum post appellationem.*

6 *Appellatio præcedens declaratoriam, Num impediat, ut Judex ultro procedat.*

7 *Appellatio suspendit excommunicationis effectum, si per denunciationem excommunicatus ligaretur in plus.*

Cap. tuâ de sententiâ excommunic.

8 Cap. quià fronte 25. hoc tit.

9 *Appellatio non impedit, quominus absolutio ab excommunicatione lata suum operetur effectum, & quod excommunicatus, humiliter eam petens absolvatur,* n. 10.

11 *Excommunicatus si appellat, post decem dies, debet Judex, ex æquitate admittere ejus appellationem, sed non defendet se in expensis Parti debitis.*

12 *Excommunicatus, si non appellat intra decem dies, dempto absolutionis effectu, auditur tamùm per viam querelæ, & ad quos effectus, & num.* 13.

14 *Appellatio à censurâ suspensionis, non aquè operatur ac in excommunicatione, à numero* 21. *ubi cum distinctione: Et quid de denunciatione, seu declaratione? Num.* 22. 23. *&* 24.

Appellatio ab interdicto Ecclesiastico, cùm non suspendit in spiritualibus, non sic in temporalibus, n. 19.

20 *Cessatio à Divinis quid, & in quo differat ab interdicto?* n. 21.

21 *Appellatio sequens non suspendit cessationem à Divinis.*

22 *Cessatio à Divinis post appellationem, non est nulla, non sic interdictum, nisi cessatio habeat Juris effectus,* n. 23.

1 AD primam quæstionis partem, quia benè Decius, *in capite super eo num.* 1. *hoc titulo,* Joannes Baptista, *in suo ærario commun. littera A,* Fermosin. de Exceptionibus verbo, *appellatio, nu.* 199. Quos refert Grattanus, *regula* 171. *num.* 4. Latè agunt, benè differentes, nunquid appellatio, nunquid verò excommunicatio, priùs præsumatur; Ideò jam breviter respondeo, cum Sigismundo Scacciâ; *de appellatione, quæstione* 17. *limitat.* 22. *n.* 57. Ubi dicit quòd, si in puncto, & momento simul concurrant appellatio, & excommunicatio præsumatur quòd excommunicatio præcesserit, ob idque appellationem reddi sine effectu suspensivam in foro conscientiæ, quia in isto foro semper præsumitur pro validitate excommunicationis. † Sed in foro Judiciali ait præsumi 2
quòd præcesserit appellatio; quia debet fieri benigna interpretatio. † Et *numero* 58. expli- 3
cat quid in casu, quo Judex legebat sententiam excommunicationis, & Pars, antequam proferret Verbum *excommunico*, appellavit, vel è contra, dum Pars appellabat, exprimendo suam appellationem, Judex eam excommunicavit. † Qui 4
etiam *numero* 56. resolvit Judicem cum clausula, *appellatione remotâ*, posse etiam excommunicare probabiliter Appellantem, quando illa appellatio, non repetitur expressè approbata: Refert etiam Barbosa, *in cap. ad præsentiam 16. hoc titulo, num. fin.* † Qui *sub numero* 4. cum Re- 5
buffo, *in tractat. nominat. quæstione* 14. *numero* 23. Et eodem Scacciâ, *dictâ limitat.* 22. *num.* 57. Ait quòd referens se excommunicatum post appellationem debeat hoc probare ad tradita, *suprà in cap. fin. de Jurejurando*, Ex quibus probatur.

Et ad aliam quæstionem Quid autem, si appel- 6
latio præcesserit declaratoriam, ut puta si citatus Quis fuerit ad videndum declarari, incurrisse in excommunicationem Juris, & appellaverit, An Judex ultrò procedere, & declaratoriam proferre possit? De qua difficultate agunt Altierius *de censuris, disputatione* 5. *libro* 3. *capite* 3. versiculo, *quarto Dubitari potest*, Campanilus, *in diversorio Juris Rubrica* 11. *capite* 15. *nu.* 60. versiculo, *Quod si*, quæ omnes difficultates satis intelligendæ veniunt ex dictis, *suprà difficultate* 1. *&* 2.

Ad secundam difficultatis partem, respon- 7
dent Doctores quòd quando per denunciationem, excommunicatus in plus ligaretur, tunc appellatio suspendat effectum ejus; ita ut limitetur Textûs nostri doctrina, ut v. g. in specie Textûs, *in capite tua de sententia excommunicationis.* Ubi Inceudiarii, & Alii, de quibus *ibi*, eo plus ligantur per denunciationem, & publicationem, quòd ex tunc absolvi non possunt, nisi à Pontifice, & ideò talis denunciatio fieri non posset, appellatione pendente, uti doctè considerat Fraucus, *hic quæstione* 4. *numero* 25. Balboa, *in capite* 1. *hoc titulo, num.* 58. Et est ratio, nam in his casibus verè videtur innovare Judex, à quo denunciando excommunicationem, cùm ex ea denunciatione plus gravetur, quàm antea in excommunicatione gravatus erat, quòd pendente appellatione, fieri non potest; & sic Cenedus, *ad Decretales, collect.* 42. *numero* 3. Referendo plures Doctores, attestantes excommunicatum, post appellationem denunciari posse, ait procedere quando per talem denunciationem in plus non ligatur.

Ad tertiam quæstionis partem, Quæ depen- 8
det ab intellectu Textûs, *in capite qua fronte* 25. *hoc titulo*, ubi Doctores plura solent dicere, sed ad

9 propositum nostri dubii. † Respondetur speciale esse, Quòd appellatio non impediat, quominus absolutio excommunicationis valeat, ut copiosè explicat Lancelotus, *de attent. appellat. pend. cap.* 12. *limit.* 23. *per totam.* Nam sicut excommunicatio semel lata ligat, non obstante appellatione, postea interpositâ; sic etiam absolutio verè absolvit, non obstante appellatione, deinceps subsecutâ. Quia pari passu currunt absolutio; & excommunicatio; imò favorabilior debet esse absolutio: Argumento textûs, *in l. Arrianus, ff. de actionibus, & obligat.* Ut rectè explicat Wamesius, *in d. cap. Qua fronte*, Balboa, *in d. cap.* 1. *num.* 61. Et hunc intellectum sequutus Gratia ex eodem Lanceloto, *in d. cap.* 1. *nu.* 14. Defendit prædictum Jus singulare ex dictâ, *l. Arrianus.* Secundò, Quia nullius interest excommunicatum non absolvi, cùm per absolutionem nihil noceat, propter cautionem, de qua ibi. Tertiò, propter periculum, quod ex mora imminet, nec in peccato Homo decedat.

10 Et verum est etiam, quòd non obstante appellatione excommunicatus humiliter contumaciam remittens absolvi poterit: Nam cùm excommunicatio medicinalis sit ad reprimendam excommunicati contumaciam, *cap. multi* 2. *quæstione* 1. Æquum est, ut remissâ contumaciâ excommunicatio relaxetur; Quæ omnia inde oriuntur, nam excommunicationis sententia, nunquam transit in Rem judicatam, quominus semper possit retractari, *capite ad reprimendam de officio Judicis Ordinarii*, nullâ obstante conditione.

11 Notabis verò pro complemento hujus dubii: Quòd Excommunicatus, si appellet post decem dies, debeat Judex ex æquitate admittere appellationem, ut per praxim Episcopalem, verbo, *appellatio*, §. 11. *pagina* 23. Tradit Barbosa, *in dicto cap. ad reprimendam, n.* 5. Non inquam poterit se defendere in expensis Parti adversæ debitis ratione contumaciæ, ut docet Antonius Ricciolus, *de jure personarum, & extra grem. Ecclesia existent. lib.* 4. *cap.* 63. *n.* 20.

12 Secundò notatur, *ex dicto cap. ad reprimendam in glossa suspendatur*, ibi, *per appellationem*, Quòd Excommunicatus, nisi appellet intra decem dies, dempto absolutionis effectu, non auditur per viam appellationis, sed per viam simplicis quærelæ, Abbas, *ibi nu.* 6. versiculo, *sed quoad alios effectus*, & *in cap. consanguinei de sentent. & re Judic. num.* 9. Ubi Felinus, *num.* 2. Antonius Ricciolus, *d. libro* 4. *cap.* 63. *nu-*

13 *mero* 8. & 9. † Intelligentes quoad effectus tantùm concernentes Partis interesse: Alia addit videnda Barbosa, *in d. cap. ad reprimendam, num.* 8. & 9.

14 Ad quartam quæstionis partem, An appellatio impediat incursionem censuræ, suspensionis, aut interdicti Ecclesiastici? Communiter Doctores respondent idem, ac de excommunicatione dictum est: sic Haumada, *in l.* 21. *tit.* 9. *p.* 1. *glossa* 1. *num.* 10. Cenedus *in practicis, quæst.* 44. *nu.* 46. Et idem esse dicentes in aliis censuris interdicti, suspensionis, quæ licet non suspendantur par appellationem postea interpositam: Tamen suspendere dicunt denunciationem, hoc est declarationem censuræ; & sic si declaratus se ingerat divinis, non efficietur irregularis.

15 Ego tamen existimo respondendum esse sub distinctione: Nam etsi Turrianus, *libro* 4. *disputatione* 42. *dubio* 2, notat absolutè suspensionem non esse validam, si feratur post interpositam appellationem, juxta communem opinionem Doctorum, *in cap.* 1. *de sent. excommunicat. libro* 6. ut habetur, *in cap. is cui eodem.* Ubi si appellatio sequatur post latam suspensionem, non impedit effectum, & hanc opinionem dicat probabilem Diana, *parte* 5. *tractatu* 10. *resolut.* 16. Quia videtur sermo de suspensione, sicut de excommunicatione, Faber. *de cens. in* 4. *sentent. distinct.* 25. *quæstione* 1. *disputatione* 6. *cap.* 1. *numero* 47. Ubi asserit requiri, ut suspensio feratur ante appellationem, ut tollatur jurisdictio; si autem appellatio sequatur sententiam, non impedire effectum suspensionis, sicut nec excommunicationis, ex *d. cap. is cui.*

Tamen in suspensione non æquè absolutè 16 prædicta opinio, sicut de appellatione ab excommunicatione sequenda est, & sic procedendam cum ea distinctione, nempe quod suspensio ab officio, & ingressu Ecclesiæ, non suspenditur per appellationem subsequentem quia secum executionem defert, ut patet ex *d. cap. is cui.* Tamen de suspensione à beneficio, ut ex eodem *capite colligitur*, Nam cum ibidem singulariter dicatur suspensionem ab officio, & ingressu Ecclesiæ non suspendi per appellationem subsequentem, est de aliis suspensionibus contrarium dicendum: Quare Navarrus dixit omnem suspensionem per appellationem subsequentem suspendi, præter suspensionem ab officio, & ingressu Ecclesiæ, docent Conink. *de Sacrament. disputatione* 4. *dubio* 4. *numero* 29. Avila, *de cens. parte* 3. *disputatione* 3. *dub.* 4. *conclusione* 1. Ubi etiam docet quòd suspensio à voce activâ & passivâ, suspenditur per appellationem legitimam subsequentem, & idem tenet Hurtadus *de censuris in communi, difficultate* 15. *num.* 110. Ubi excipit suspensionem à beneficio, & ab aliis distinctis ab officio, & ingressu Ecclesiæ per sequentem appellationem suspenditur, ut *in d. cap. is cui el* 2. 20. Dum dicitur suspensionem à beneficio Ecclesiæ non impediri per sequentem appellationem, & id tacetur de suspensione à beneficio, & ab aliis: Docet etiam Altierius *de censuris, tomo* 1. *lib.* 3. *cap.* 1. *quæstione* 7. & *tomo* 2. *disputatione* 3. *capite* 2. Ubi doctè hanc pertractat quæstionem, & hoc pacto intelligantur Lappus, Abbas: Archidiacon. Geminian. Joannes Andreas, Anchoranus, Dominicus Monach. Francis. Stephanus Costa, & Barbosa, *in d. capite is cui*, *num.* 2. Vivianus, *in rationali, Libro* 5. *pagina* 318. Alagona, *in compendio pag.* 82. Ximenez, *in concord p.* 1. & 2.

Et licet etiam quidam Doctores jam citati di- 17 stinguant inter suspensionem à beneficio, & à fructibus beneficii, dicantque secundam suspendi per appellationem subsequentem, non tamen primam, sed non inspicitur Jus in quo fundetur, ut autumat Diana, *d. resolut.* 16. *post medium*, & vice versâ Ego admitterem ex textu nostro. Nec etiam est Abbas admittendus, dum *in cap.* 2. *de Clerico excommunicato minist.* & *in cap. sæpe hoc tit. libro* 6. voluit esse intelligendum de sola suspensione, quæ fertur ob contumaciam, non de illa, quæ est purè pœna: ait Diana, *d. resolut.* 16. *in princip.* Ubi dicit hanc distinctionem aliis non placere.

Et pro complemento noto cum eodem Hur- 18 tado, *de cens. in communi. dicta diffic.* 15. *n.* 100. Quòd appellatio facta post latam sententiam cen-

censuræ (id est ut Ego intelligo suspensionis) eam nequeat impedire modo dicto, sic & nec ejus denuntiationem; Quia denuntiatio est Quid accessorium ipsius censuræ incursæ ante appellationem, ac proinde eam sequi, juxta dicta *suprà sub quæst.* 1. Per Teatum nostrum; & hoc juxta distinctiones suspensionis à beneficio, vel officio & ingressu Ecclesiæ.

19 Ad quintum de interdicto, Dices quòd cùm relata porrigantur ad interdictum Ecclesiasticum post quod interponitur appellatio, tamen quoties interdictum respicit ad temporalia, ad beneficium, ad Pontificalia, & usum Pallii, quia in istis appellatio suspenderet sententiam interdicti, de quo Barbosa hic, *sub nu.* 5. versiculo *pariter limitat.* Sigismund. Scaccia, *de appellat. quæst.* 61. *limit.* 22. *numero* 6. *& ipse quæstione* 3. *n.* 97. *&* 98.

20 Et econtra tamen, his exceptis, procedet in eo, sicut in excommunicatione, ea Teatu, *in cap. ad hæc* 37. *hoc Titulo.* Ubi Franchis, *nu.* 3. declarat, ut procedat in sententia interdicti in spiritualibus, & divinis officiis, quia in istis non impeditur effectus per appellationem: Sequitur Scaccia, *de appellat. q.* 3. *numero* 65. *&* 67. Et cum aliis Barbosa, *in dicto cap. ad hæc, numero* 1. *&* 2. Ubi ex eodem Scaccià, *numero* 68. *& quæst.* 17. *limit.* 22. *num. fin.* Limitat quoties interdictum respiceret alia unde si Judea interdiaisset tibi ingressum Civitatis, seu Palatii; Appellando à tali interdicto suspenderetur effectus sententiæ; Item idem procedere in interdicto à beneficio, aut à Pontificalibus, seu ab usu Pallii.

21 Ad sextam quæstionis Partem, An cessatio à Divinis suspendatur per appellationem postea interpositam? Et videbatur dicendum idem, quod de interdicto; Est enim cessatio similis admodum interdicto Ecclesiastico, quia est suspensio organorum Divinæ laudis locum decreta, ut colligitur ex *cap. irrefragabili de officio ordinarii in* §. *cæterum cap. si Canonici, cap. quamvis eodem tit. cap. dilect.* 35. *hoc tit.* ubi Abbas refert alios Covarr. *in cap. Alma mater p.* 2. §. 2. *num.* 1. Ubi addit in multis differre interdictum & cessationem.

22 Unde infero cum Panormitano, *in dicto cap. dilectis colum. pen.* cessationem à Divinis per appellationem sequentem non suspendi; quia est quid facti, non item interdictum ex dictis, quod est quid juris; illa enim & si suspendat Officia Divino, sed non reddit, aut efficit ipsum locum interdictum, quod secùs in interdicto, ut decent præcitati, & Panormit. & alii *in dicto cap. dilectis*, videbis Gonzal. à Villadiego *de irregularitate cap. de interdicto ad finem*, Covarr.

23 *suprà* in versic. *ex quo.* † Ubi accipit eam opinionem in eum sensum, ut cessatio à Divinis post appellationem decreta minimè sit nulla ipso jure, cum ad factum pertineat, & ideo habeat effectum; Siquidem non obstante appellatione, nihilominùs à Divinis cessatur, non item in interdicto, quod cum Juris sit ejus effectus ipso jure cessat si post appellationem decretum fuerit.

24 Et addit ipse Covarr. ut quoties ipsa cessatio à Divinis habuerit aliquos juris effectus; tunc erit inanis per appellationem præcedentem; Et sic ait eam esse solùm differentiam quod cessatio à Divinis nullum, aut paucos inducit juris effectus, interdictum autem aliquot ex communicatio plures sic intelligens quod de cessatione solet adnotari post Panormitanum, & alios.

QUÆSTIO IV.

An Sententia excommunicationis in absentem latam, habeat illico executionem paratam? Et an excommunicatio sub conditione lata suspendatur, interposita appellatione? An excommunicatio conditionalis retrotrahatur? Et an ubi Sententia per appellationem suspensa est, convalescat per desertionem appellationis? Et an Debitor sit excommunicatus, elapso termino prorogationis à Creditore factæ: Ubi de absolutione data sub conditione: Quid si censura sub forma disjunctiva feratur?

SUMMARIUM.

1 *Excommunicatio in absentem lata habet executionem paratam.*

3 *Appellatio suspendit effectum excommunicationis latæ sub conditione, etiamsi Judex eam tulisset sub ea forma,* Nisi satisfeceris intra mensem ex nunc sis excommunicatus, n. 3. &c. *Et etiam suspendit præceptum ejus & obligationem exequendi, n.* 4. *fallit nisi Debitor consenserit, n.* 5.

4 *Appellatio taliter suspendit effectum latæ censura sub conditione, ut nec peccetur non exequendo mandatum.*

5 *Appellatio à censurâ sub conditione lata potest interponi illicò, & medio tempore, conditione pendente, n.* 7.

8 *Appellatio à censuris potest interponi post tempus præfixum à jure; secus in aliis sententiis ubi de differentia: Et idem procedet post desertam appellationem, & renuntiationem ejus, n.* 9.

10 *Censura lata sub conditione non ligat illum in quem lata est si mutet forum ante conditionis eventum, & idem procedit si interim Judex, qui eam tulit moriatur, n.* 11. *vel desinat esse Judex, n.* 12.

13 *Censura lata sub conditione de futuro omninò impertinens sub Judice est; An nulla? An tantum sit injusta?*

14 *Sententia lata circa res extra censuras; convalescit appellatione desertâ, num. sequent. & quæ sit differentia?*

15 Cap. licet 14. de sentent. excommunicat. libro 6. *latè intelligitur* num. 6. sequent. & num. 24.

16 Cap. 5 cap. sæpè 44. hoc Titulo Clem. sicut eodem, l. si Præses, Cod. quomodo, & quando Judex, authentica ei qui l. fin. §. illud: Cod. de tempor. appellat. l. 2. tit. 36. lib. 4. recopilat.

17 *Impedimento resistente actui sublato, nihil proponitur quod impedimento ejus validitatem.*

18 *Damnatus furti si appellet, & appellationem deserat, retro infamis censetur: & n.* 25.

25 L. furti, §. si autem suprà n. 18.

26 *Censura à Judice lata, si Debitor intra certum terminum non solvat eo transacto non obligat; si ante Creditor Debitori terminum prorogasset n. 27. secus si post, vide n. 30. ubi de absoluto ad reincidentiam.*

28 *Prerogatio termini à Creditore facta, ut solvat eo transacto liberat Debitorem, ut incurrat censuram à Judice antea latam, ut intra certum terminum solveret, & de ratione n. 29. & 30.*

31 *Absolutio Sacramentalis data sub conditione nulla est, non sic absolutio à censura n. 32. & de ratione differentia, n. 34.*

33 *Absolutus pro certo tempore, si eo elapso, reincidat si non satisfeceris est licita.*

35 *Absolutio à censura sub conditione non est actus illorum, qui non recipiunt diem nec conditionem.*

16 *Sententia definitiva nequit ferri sub conditione secus interlocutoria; quid si sub conditione extrinseca? Num. 37. & 38.*

37 Cap. Viduum 2. q. 6. l. 1. §. Viduum, ff. quando appellandum sit?

38 Cap. præterea 40. hoc tit.

39 *Absolutio de futuro valet excommunicationis, veluti,* Si intra mensem satisfeceris.

40 *Censura potest fieri sub formâ disjunctivâ.*

41 *Absolutus ad reincidentiam; Numne incidat in censuram utrumque probabile?*

1 DE communicatione in absentem lata notavi, *suprà in cap. 5. §. praterea.* Et ad primam quæstionis partem, Respondebis, ex dictis; *suprà in cap. 1. de Judicio q. 26.* Ubi affirmavi sententiam excommunicationis latam in absentem habere etiam executionem paratam, etiam ex doctrina Textûs nostri, & *cap. praterea 40. hoc Titulo.* Et ut uberiùs expendas, Leges quæ adducit Balboa, *in dicto cap. 1. de Judiciis à n. 47. & à n. 51.*

2 Ad secundam quæstionis partem, An excommunicatio sub conditione lata suspendatur appellatione? Quod idem de aliis censuris inquirimus, & breviter juxta Doctorum mentem, *in cap. praterea 40. hoc tit.* Dicendum est effectum censuræ non procedere, aut consequi, etiam conditione impletâ, quasi appellatum esset ante excommunicationem: Nam si in contractibus conditio postea retrotrahatur, secùs verò in excommunicationis sententiâ: Ut *in dicto cap. praterea*, advertunt Baldus, & Francus; Lappus *allegat. 73. numer. 4.* Joannes Andreas, *in cap. is cui 20. de sentent. excommunic. lib. 6.* Balboa, *in dicto cap. praterea*, omnino videndus, ubi alii repetentes longè agunt, idem, *in cap. 2. hoc Titulo num.* 60. pluribus adductis Barbosa, *in dicto cap. praterea numer.* 4. cum Covarr. Guttierre, Lanceloto, & aliis; & cæteris cumulatiùs Ugolinus, *de censuris tab. 1. cap. 13. §. 18. numer.* 10. probat etiam hanc conclusionem Textus, *in cap. Romana, §. caveant hoc tit. lib.* 6. Quibus omnibus addo Dianam, *p. 5. tract. 9. resol. 64.* Ubi ait non de hoc dici suspensam censuram, usque ad adventum conditionis, cùm solùm censeatur habet effectum, quando conditio extitit, & tunc censetur proferri à Judice; & non tempore pronuntiationis, ut docent Covarr. *in cap. Alma mater. 1. p. §. 10. n. 6.* Ugolinus, *suprà tab. 1. cap. 2. §. 2. n. 3.* Notabis dicta *suprà q. 2. in fine,* versic. *adjunges.* Ubi de retroactione, & ratio est; Nam cùm prior sententia conditionalis nihil sit operata ante expletam conditionem & tempore quo conditio impletur per appellationem sit jam suspensa jurisdictio, rectè dicitur appellationem censuram suspendere, utpotè si lata fuisset post appellationem interpositam, juxta jam dicta *à quæst. 1.* & colligitur ex *dicto cap. praterea, cùm contingat de officio deleg. cap. per tuas de sententiâ excommunicationis, cap. solet eodem tit. lib.* 6. Tradit Balbox, *in dicto cap. praterea à num.* 21. & ibi *num.* 24. Hurtado, *de excommunicatione disp. 13. difficult. 4. num. 11.* Avila, *p. 2. cap. 5. disp. 5. dub. 11. concl. 3.* † Qui docent cum 3
Gutt. *in Canon. lib. 1. cap. 4. n.* 20. Hanc doctrinam procedere, etiamsi Judex dicat, *nisi* v. g. *satisfeceris intra mensem ex nunc sis excommunicatus;* Nam licet verbum *ex nunc* sit præsentis temporis, denotat tamen futurum effectum; Sic etiam docent, *in dicto cap. praterea, Innocent. n. 4.* versic. *item eligendo*, Abbas, *n.* 11. Barbosa, *sub n.* 4. Anchoranus, *cons. 158. à n.* 20. & *cons. 213. n.* 5. Cardinalis, *cons. 119. post n.* 4. Decius, 213. *n.* 5.

Et adeò verum est, ut per hujusmodi appella- 4
tionem, non solùm suspendatur censura, sed ejus præceptum, aut obligatio exequendi id quod sub censurâ præcipitur; ita ut impleto termino in tali sententiâ præscripto non solùm non incurratur censura, sed etiam non peccetur, non exequendo mandatum; Quia appellatio suspendit Utrumque; ut docent Franciscus Suarez, *de censuris, sect. 6. disp.* 3. Balboa, *in dicto cap. praterea sub dicto n.* 24. Barbosa, *dicto n.* 4. in versic. *amplia.* † Et limitat cum Guttierre *dic-* 5
to cap. 4. lib. 1. Canon. n. 26. Nisi Debitor ab initio consensisset, ut post diei vel conditionis eventum, si non solverit possit excommunicari ponens exemplum in pensione.

Dubium tamen est, An prædicta appellatio 6
possit fieri toto tempore, quo conditio non est impleta, vel solùm intra decem dies, ut fieri solet aliarum sententiarum appellatio? Ex *cap. quoad consultationem de Re judicatâ.* Et videtur negativè respondendum, juxta quæ latè adduxi *in cap. 4. hoc tit.* Et Abbas dicit, *in dicto cap. praterea*, faciendam esse intra decem dies, quia est Jus generale.

Sed contrarium docuit Glossa, *ibi*, quam se- 7
quuntur Navarrus, *in cap. cùm contingat de rescriptis causa* 18. Præpositus, *in dicto cap. praterea n.* 15. Mar. Socinus, *in cap. sacro, num. 125. de sent. excommunic.* Covarr. *in dicto cap. Alma p. 1. §. 10. n.* 6. Marcus Altierius, *de cens. tom. 1. disp. 5. l. 3. cap. 1.* versic. *quinto dubitatur.* Et ut satis tutam, & probandam magis dicit Suarez, *disp. 3. sect.* 6. Diana, *dictâ p. 5. tract. 9. res.* 64. sub versic. *sed difficultas,* quam probat per verba, *dict. cap. praterea* ibi *medio tempore;* Hoc enim dicit, est totum illud tempus, quo conditio non est impleta antequam sententia illa non est simpliciter sententia, sed secundùm quid, ob id mirum non esse docens, si non comprehendatur sub jure, & lege generali. Cornejo, *in 3. part. Divi Thoma tract. 5. de cens. ingen. disp. 4. dubio 2. q.* 1. Turrianus, *de cens lib. 3. dubio* 3.

Unde Avila, *de censuris dict. p. 2. cap. 5. disp.* 8
5. dubio 11. concl. 3. Notat quòd licet ab aliis sententiis appellandum sit intra tempus à jure præfixum, scilicet intra decem dies, sed ab excommunicatione sufficiat appellari post tempus præfixum

fixum à jure ad appellandum: Sequitur Diana, *dictâ resol.* versic. *unde.* Et tradunt differentiæ rationem, quia ad excommunicationem requiritur contumacia, quæ repetitur tempore impletæ conditionis, & non retrotrahitur ad tempus, in quo prolata est sententia. Nec debet audiri Ugolinus, *de cens. tab. 1. cap. 20. §. 6. num. 3.* Qui ab hac doctrinâ M. sentit propter divisionem, *dicti cap. quoad consultationem de sent. & re jud.* Ubi oppositom videtur statui, quod ut observat. Cornejo, *dict. tract. 5. de cons. disput. 4. dubio 2. q. 5.* Decisio illius Textûs est intelligenda de aliis sententiis Judicialibus, in quibus non intervenit aliqua censura.

9 Et Avila, *de censuris dict. p. 2. cap. 3. dubio 11.* versic, *contrarium tenendum*, Bonacina, *eodem tract. disp. 1. q. 2. puncto 2. n. 3.* Cened. ad sextum *collect. 8. in fine.* Docent idem observandum esse post desertam appellationem, & renunciationem illi factam, de qua desertione, seu appellatione dixi, *suprà sub cap. 17. hoc tit. q. 1.* versic. *ad tertiam*, & *in Rubricâ quæstione 2.* versic. *ad secundam.*

10 Ex quibus infero, Quid sit dicendum ad dubiam, An si pendente conditione, ille, in quem censura lata est forum mutet, adveniente conditione censuram nihilominus incorrat? Et quid si conditione pendente Judex moriatur? Ad primam eam non incurrere dicendum est; quia si appellatione interposita eam non incurrit, & multò meliùs forum mutando ad ea, quæ dixi, *suprà in cap. pen. & fin. de foro compet.* Et de hac dixi, *ibi quæst. fin.* Quam resolves, & *ibi*, de Balboa; *in cap. 40. hoc tit. n. 37.* Etsi Diana aliter sentire videatur, *ubi suprà.*

11 Et ex eadem ratione idem videtur respondendum; quia mortuo Judice nondum effectum sortita censura cessat omninò à cessante Judice proferente: Et sic ex multis rationibus negativam sequitur sententiam Cornejo, *in 3. p. Divi Thomæ de censuris in genere tract. 5. disp. 4. dubio 3.*
12 *q. 3. & 5.* † Sed de hoc dubio latè Balboa, *in dicto cap. præterea 40. hoc tit. à n. 43.* Qui etiam *n. 47.* agit de alia, quid quando Judex, Etsi non moriatur desinit esse Judex ante conditionem impletam? Et simili modo resolvit, illum videbis.

13 Infero secundò, ad aliud dubium quòd si conditio esset de futuro, & omninò impertinens, An censura esset valida? Et idem Cornejo negativè respondet, cùm Hugolino; & Suare, *ubi suprà*, quia hoc esset abusus potestatis spiritualis, cui rationi Turrianus, *de cens. l. 1. disp. 3. dub. 3.* non assentitur, cùm videatur probare talem excommonicationem non esse nullam, sed tantùm illicitam; quia Judex potest facere suum consensum dependentem à qualibet conditione: Ergo talis actus cum aliàs non sit irritus positivo jure habebit effectum. Diana existimat utramque sententiam probabilem esse, *dicta resol. 64. in fine p. 5. tract. 10.* Quod non apparet quo jure irritus sit ille actus.

14 Ad tertiam quæstionis partem, An appellatione deserta convalascat sententia, & quod sententia excommunicationis sub conditione lata non convalescat? jam suprà probavi in versic. *& Avila.* Quod verum est quantumvis alia quælibet sententia, appellatione suspensa, ea deserta covalescat, ex adductis, *suprà sub. cap. 4. & 5.* & alibi *sub Rubr.* ad quod videbis Balboam, *in cap. 4. eodem, à num. 43. & 45.* Et ad propositum, *num. 48. & 49.* † Et hujus dubii ve- 15
ra responsio pendet à vero intellectu Textûs, *in cap. licet 14. de sent. excommunic. lib. 6. cum dicto cap. 4. & 5. hoc tit.* probat enim Textus ille quod sententia excommunicationis lata post appellationem legitimam, etiam, postea, appellatione desertâ, non convalescit.

Et licet *suprà* de vero intellectu, jam dixe- 16
rim, cum ei obstent jura, *in dicto cap. 5. cap. sæpè 44. hoc tit. Clem. sicut eodem, l. si eodem, l. si Præfec, Cod. Quomodo, & quando Judex Auth. ei qui l. fin. §. illud Cod. de tempor. appell. l. 2. tit. 18. lib. 4. recopilat.* Quibus probatur, quòd si Appellans non prosequatur appellationem, in termino præscripto maneat firma sententia, & transeat in rem judicatam; Etenim qui debito tempore appellationem non prosequitur, est, ac si à principio non appellasset, ex *dicto cap. 4. cap. 5. hoc tit.* Ut ibi dixi, sed, non datâ appellatione absque dubio valet excommunicatio, Ergo.

Et confirmatur, quia sublato impedimento ac- 17
tui resistente nihil propnnitur quod impediat illius validitatem, ut in proposito advertit Glossa verbo, *provocationis in l. furti, ff. de his qui notantur infamia.* Cum Ergo Lex appellationem removerit, quæ impediebat excommunicationis validitatem omninò debuit convalescere.

Confirmatur secundò, Quia si aliàs Damnatus 18
furti appellet, & postea appellationem deserat retrò infamis efficitur, *dict. l. furti, §. si autem juncta dict. Glossa*, verbo, *provocationis*, Quæ Textum intelligit de tempore lapso ad prosequendam appellationem. Ergo similiter Excommunicatus, qui appellationem non fuit prosequutus retrò excommunicatus debuit censeri, ut per Glossam, *in dicto cap. licet*, verbo *convalescat*, Et Glossa, verbo, *sententia in dicto cap. sæpè 44. hoc tit.*

Balboa, inquam, *in dicto cap. 4. & 5. hoc Ti-* 19
tulo n. 48. refert nonnullos communes intellectus. Primus, ut Textus, *in dicto cap. licet* loquatur de excommunicatione lata post interpositam appellationem, quæ ut jam dictum est, cùm nulla sit à principio deserta appellatione non potuit convalescere: Textum verò, *in dicto cap. 5. hoc titulo*, cum aliis loqui tantùm de sententiis latis, à quibus ante earum executinnem fuit appellatum; Nam si contingat ut appellatio deseratur; Tunc revera manebit sententia exequibilis, ac si ab ea appellatum non esset: Ita communiter Doctores, *in dicto cap. licet*, Lappus, *allegat. 1. n. 10.* Domin. *cons. 99. n. 4.* Covarr. *in cap. Alma Mater 1. p. §. 10. num. 6.* Navarr. *in cap. cum contingat De rescript. rem. 2. n. 10.*

Hunc intellectum improbat ipse Balboa, *in* 20
dicto cap. 4. & 5. hoc tit. n. 49. Nam si verus esset sequeretur quòd si ante sententiam definitivam appellatum esset, eo casu sententia post appellationem lata, etiam sequutâ dersertione, non convalesceret, quia talis sententia procul dubio nulla fuit Jure Civili attentato, *l. ante sententiam, Cod. quorum appell.* Quod est contra Textum, *in dicto cap. 4. & 5.* Siquidem talis sententia, desertâ appellatione, convalescit: Unde Balboa jure singulari interpretatur Textum, *in dict. cap. licet.* Dicens ipsum, & alia jura similia non procedere in sententia excommunicationis, quæ fertur, interpositâ appellatione, & postea sequatur desertio, affertque differentiæ rationem, cur in aliis seotentiis appellationis desertio

operatur

operatur validitatem sententiæ ratione cujusdam retrotractivæ fictionis, qua retro fingitur nunquam fuisset appellatum, de quo ipse latissimè prosequitur *in dicto cap. præterea* 40. *hoc tit. à numero* 21. quam non admittit in spiritualibus præcipuè in censuris, ubi veritas attenditur, & ubi fictioni locus non est, ut notarunt Archidiaconus *in cap. unico de voto lib.* 6. Covarruvias, & Navarrus, ubi idem Navarrus *in manuali cap.* 27. per Textum *in dicto cap. licet*, quam ponderat idem Balboa, *suprà in dicto cap.* 4.

21 Et pro hac solutione ponderatur alia pecullaris ratio; nam fictio in æquitate fundatur, *l. postliminium* 19. *ff. de captiv. & postlimin. revers. l. qui in utero* 7. *ff. de statu homin.* Bartolus *in l. si is qui pro emptore*, *num.* 67. ubi omnes, *ff. de usucapionibus*, sed iniquum esset retrotrahere excommunicationem ad tempus latæ sententiæ, à quo tempore is, qui excommunicatur non fuit contumax, at sic est quod contumacia ad excommunicationem omninò desideratur, *cap. Episcopi* 8. *& ibi glossa* 11. *quæst.* 3. & dixit latè per Textum *in cap. de Judiciis*, ibi ergo mirum non est quod sequuta desertione excommunicationis sententia convalescat quæ amplius juvantur ex doctrina Textûs nostri, & vera ejus decidendi ratinne adducta *sub quæst.* 1.

22 Verùm Barbosa *in dicto cap. licet de sententiâ excommunicationis sub num.* 3. aliter his intellectibus non admissis, Textum illum interpretatur, nullam nempe constituens differentiam inter sententiam excommunicationis, seu alias censuras addens prædictas solutiones rem non aperire autumans ex illo Textu satis depræhendi, ut per appellationem legitimè interpositum, de qua ibi, suspendatur Judicis Jurisdictio à quo, & sic durante ejus suspensione actus quoscunque factos à Judice nullos esse, juxta doctrinam Glossæ verbo *suspensi in cap. cum non ab homine illo* per Textum *titulo in cap. cum dilectus* 8. *de ætate. & qualit. ordin.* versic. *quia nobis*, ubi Glossa verbo *cessavimus*, de consuetudine, ac proinde tam excommunicatio, vel quævis alia censura, quam cæteros actus gestos ab eodem valere non posse ait, & per consequens nec ex post facto convalescere, ut colligit ex illo Textu, & ex regula non firmatur.

23 Et prædictum intellectum dicit verum esse sensus illius Textûs absque speciali ratione, ut satis voluerunt Glossa ibi dicto verbo *convalescat*, & dicto verbo *sententia*, & *ibi*, communiter Doctores, Lappus etiam, *ubi suprà*, Præpositus *in dicto cap. sæpè num.* 36. *hoc titulo*, dicit etiam Barbosa esse de mente Navarri *ubi suprà*, & impugnat relatam explicationem Balboæ, & Covarruviæ, ex eo quia *in dicto cap. licet*, censura non valuit propter defectum Jurisdictionis in excommunicante, ut pote lata à Judice suspenso modo resoluto; dicens ad propositum illius Textûs nihil facere quod censura patiatur necne fictionem.

24 Et idem Barbosa sic resolvens respondet etiam ad jura, & fundamenta contraria, jam adducta ad primum dicens non esse sublatum impedimentum quando appellatio deseritur, quamvis enim sublatum fuerit respectu illorum; quæ Judex à quo ex post facto jam suspensus temere gessit in præjudicium appellationis, quam supponit legitimè interpositam fuisse.

25 Nec pugnare ait secunda difficultas ex *dictis furti*, cum fateatur damnatum furti, si Appellaverit, & postea appellationem deseruerit retro, infamem fieri, qua infamia illa à principio simul cum ipsa condemnatione injuncta est in quibus terminis habetur proinde, ac si non appellasset, ex eo, quod appellationem deseruerit; non enim in illis terminis ipse loquitur, sed in excommunicatione, quæ non à principio, sed post appellationem legitimè interposita, ex post facto fuit prælata, juxta Textum *in dicto cap. licet*, sed præter *suprà*, adductos illum Textum interpretatur Graña *in dicto cap.* 4. *&* 5. *hoc titulo*, *num.* 11. juxta differentiam relatam à Covarruvia, Balboa, & aliis, quæ adest inter sententiam excommunicationis & alias sententias, præter censuras, in quibus fictio retrotractationis admittitur.

Ad quartam quæstionis partem de creditore 26
terminum prorogante, sunt diversæ opiniones, si v. g. Judex præcipiat Petro, quod Joanni solvat centum intra 20. dies sub excommunicationis pœna, & postea debitor creditori termini prorogationem Concedat, etenim Decius, & Innocent. *in dicto cap. præterea* 40. *nu.* 4. & Balboa *n.* 36. Baldus *in cap. venerabilem* 34. *nu.* 16. *de electione*, Felinus *in cap.* 1. *n.* 5. *de Jurejurando*, dicunt excommunicationem non incurri à debitore à die termini per Judicem assignati, sed à die termini à creditore prorogati per Textum *in l. cum stipulatus sententiam* 136. *ff. de verb. obligat.* Ubi termini prorogatio impedit obligationis effectum, & pænam stipulationis committi notat Alciatus *in l.* 63. *Parerg. cap.* 10. *l. sed & si manente* 5. *ff. precario l. qui ad certum* 15. *ff. locati*, Ubi prorogatio termini non per censetur facta cum omnibus qualitatibus præcedentis obligationis ad quod dictum applicabis plura quæ adduxi, *suprà sub cap.* 1. *& Rubr. de dilation. & sub cap.* 1. *& penult. de Jurejurando.* † Et sic Ugoli- 27
nus *de censuris tab.* 1. *cap.* 20. §. 6. *n.* 5. dixit posse creditorem terminum prorogare; ita ut adveniente conditione, & primo termino à Judice concesso, censura non obliget, docent etiam Navarrus, *in manuali cap.* 27. *num.* 14. Silvester verbo, *excommunicatio* 2. *num.* 1. *casu* 13. Gaspar. Hurtado, *difficult.* 5. *de cens.* & alii communiter.

Tota ergo difficultas est, quid si debitor non 28
solvat in secundo termino prorogato, & in hoc puncto respondent omnes ferè Doctores non incurrere talem censuram, si prorogatio facta fuit à creditore Judice ignorante, quia prorogare, aut suspendere censuram, est actus Jurisdictionis, quam non habet creditor: Latè idem Ugolinus, *lib.* 1. *de cens. cap.* 11. *n.* 20. cum multis, quos sequitur. Et absolutè hanc opinionem docent Bartolus post alios *in l.* 1. §. *& post operis*, *n.* 6. *ff. de novi operis nunciatione*, ubi Alexand. & Jason. hanc quæstionem exornat, dixit communem Covarruvias, *in cap. quamvis pactum in princ. nu.* 6. Guttierrez, *de Juramento confirmat.* 1. *part. cap.* 49. *n.* 11. Spino, *de testamentis glossa* 11. *Rub. nu.* 43. cum aliis Cevallos, *in pract. quæst.* 493. Sic tenens contra Innocentium, *in dicto cap. præterea*, cujus opinionem dixit communem Cardinalis, *in Clement.* 1. §. *nos itaque.*, *quæst.* 6. *n.* 18. *de Jurejurando*, *& cons.* 9.

Et hæc mihi vera videtur in praxi admittenda 29
quando ante diem termini fuit facta prorogatio, secus si jam dies cessit, Felinus, *in dicto cap. de Jurejurando*, *num.* 5. versic. *ad idem*, & ita in Rubrica

brica de Judiciis num. 3. Guttierez *in can. quæst.* 1. *p. cap.* 1. *num.* 2. & 3. Cevallos *suprà*, non enim ut ego existimo interest ad talem termini prorogationem scientia, aut ignorantia Judicis; quia ex quo Creditor suspendit terminum, creditur utique suspensum à Judice; eo quod Creditor ad cujus instantiam lata fuit excommunicatio, voluit prorogare terminum; Ob idque ait Cornejo *in* 3. *p. Divi Thomæ, tract.* 5. *de cens. in genere disp.* 4. *dubio* 2. *q.* 3. illam effectum habere si in secundo termino prorogato debitor non solvat ut alia ratione motus docet Suarez *de cens. disp.* 3. *sect.* 6. *num.* 11. Diana verò *p.* 5. *tractatu* 9. *resol.* 65. utramque dicit sententiam non carere sua probabilitate.

30 Itaque Barbosa *in dicto cap. præterea* 40. *n. fin.* cum Caldas Pereira *de emptione, & venditione cap.* 13. *num.* 66. dixit quod Debitor, cui Creditor prolixus terminum solutioni præstitum prorogavit, & distulit, dilatione priore pendente in excommunicationis sententiam non incidat à qua prius fuerat cum reincidentia absolutus à Judice Ecclesiastico.

31 Ad quintam de absolutione sub conditione lata ut benè dissolvas dubium est, an sicut *in dicto cap. præterea* 40. *hoc* tit. sententia excommunicationis ferri potest sub conditione, possit etiam ferri sub conditione absolutio; adeo ut sicut impleta conditione, censura incurritur eadem impleta contingat absolutio, & dubium facit pro negativa; quia sicut absolutio Sacramentalis data sub conditione nulla est; ita & absolutio à censura; quia utraque absolutio est actus legitimus, non recipiens diem, aut conditionem: Quo argumento talem absolutionem sic posse fieri, negarunt Antonius *in* 3. *p. tit.* 24. *cap.* 77. §. 1. Silvester verbo *absolutio el* 1. *num.* 19. & *absolutio el.* 3. simpliciter affirmantes absolutionem sub conditione dari non posse in futurum, & Avila *de censuris p.* 2. *cap.* 7. *disp* 3. *dubio* 15. docuit absolutionem sic factam esse illicitam; quia est contra rationem; quoad manet in suspenso esse tamen validam, utpotè nullo jure irritam. Et in hanc videtur inclinare Villalobos *in summa tractatu* 16. *tom.* 1. *difficult.* 22. *num.* 3.

32 Sed verior est contraria sententia, nempe posse absolutionem censuræ impendi sub conditione; Nam sicut excommunicatio ita fertur sic & absolutio, est enim ut *suprà* dixi favorabilior absolutio excommunicatione: docent Navarrus *in cap.* 1. *de pænit. dist.* 6. *in princ.* & *num.* 64. & *in manuali cap.* 26. *num.* 12. Covarr. *in cap. Alma mater* 1. *p.* §. 11. *nu.* 6. quos sequitur Suarez *de censuris disp.* 7. *num.* 3. *sect.* 8. *num.* 7. Balboa *in dicto cap. præterea num.* 49. Tamburin. *de cens. lib.* 2. *disp.* 24. *dubio* 1. Hurtado *de excommunic. disp.* 14. *dif.* 2. *n.* 1. Conink. *de Sacram. disp.* 14. *nu.* 218. Præpositus *in* 3. *p. q.* 1. *de cens. in communi dub.* 15. *num.* 110. Enriq. *lib.* 13. *cap.* 29. *n.* 4.

33 Et probat Pater Vazquez quem refert Diana *p.* 5. *tract.* 9. *disp.* 14. à simili de eo, qui absolvit pro certo tempore, quo elapso reincidit, si non satisfecerit, est enim absolutio tali modo concessa; non solùm valida, sed licita; quia absolutio sic facta nullo irritatur jure, ac proinde impleta conditione, sub qua fuit facta habebit effectum tollendi excommunicationem, & probatur nec esse prohibitam jure positivo, cum nullum sit quod eam impediat, nec naturali; quia sic absolvere non est contra rationem, sicut nec excommunicare sub conditione *ex dicto cap. præterea.*

34 Nec obstat æquiparatio de absolutione Sacramentali, quæ non impenditur sub conditione: Hæc enim nunquam sic impenditur, quia nunquam forma Sacramentalis effectus pendet à futuro, cum vel illicò dum profertur, prosit, aut non: Hæc enim procedit ab instituto Christi non ab intentione Ministri, quod non procedit in censura quæ est quædam humana sententia jure posito introducta, sicut & ipsa sententia censuræ: Et ideò ejus effectus pendet à voluntate ipsius absolventis, qui effectum conditione adjecta suspendere potest, tuncque talem absolutionem pendere usque ad tempus conditionis.

35 Nec iste dicitur actus legitimus; qui nec recipit diem, aut conditionem; quia Regula hæc solùm procedit respectu nonnullorum actuum, veluti emancipatione, acceptilatione, & aliorum quos enumerat Glossa *in l. actus legitimi de Reg. juris* tradit Balboa *in dicto cap. præterea n.* 50. *in fine*, & *num.* 20.

36 Nec his obstat dicere sententiam excommunicationis ferri non posse sub conditione ex *cap. biduum* 2. *q.* 6. *l.* 1. §. *biduum*, *ff. quando appell. sit*, quia respondeo procedere in sententia deffinitiva lata sub conditione, non inquam in sententia interlocutoria, quam sub conditione ferri posse testatur Glossa *in dicto cap. biduum.* Bart. *in l. a Divo Pio*, §. *in venditione num.* 1. & *ibi* Jason *num.* 17. cum aliis Balboa *in dicto cap. præterea num.* 19. dicens Textum illum loqui de interlocutoria qualis est excommunicationis sententia, ut probat Glossa verbo *sententia in dicto cap. biduum*, *Glossa in summa* 2. *quæst.* 2. *Glossa in cap. decernimus* 3. *quæst.* 9. Abbas *in dicto cap. præterea n.* 14. Felinus *in Rubrica de Re judicata num.* 15. † Et respondetur secundò contraria loqui de sententia lata sub conditione extrinseca, quæ non est necessaria de natura actus, v. g. si Judex solvere jusserit, si navis ex Asia venerit.

37

38 Sed Textum *in dicto cap. præterea*, cum similibus loqui quando sententia fertur sub conditione intrinseca, quæ omninò ad actum est necessaria, ut jusserit intra 20. dies solvere sub pœna excommunicationis, & hoc modo, ut *ibi* advertunt Abbas *num.* 10. Decius 9. Balboa 19. *in fine* sententia deffinitiva potest ferri sub conditione: argumento Textûs, *in lege à Divo Pio*, §. *in venditione*, *ff. de re ind.*

39 Itaque Barbosa *ibi num.* 3. resolvit cum multis ex adductis *suprà*, & cum Marco Altierio, & Antonio Ricciolo *de Jure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 4. *cap.* 66. improbant Silvestrum Angelum, quod valet excommunicationis absolutio sub conditione de futuro, veluti si intra mensem satisfeceris.

40 Ad sextam quæstionis partem, an censura feratur sub forma disjunctiva, juxta Inquisitionem *dicti cap. præterea*, videbis Suarez *de cens. disp.* 3. *sect.* 2. *à num.* 10. ubi & si referat nonnullos dicentes nihil operari, sic latam ob incertitudinem, ut si dixerit Judex *maneat excommunicatus, vel suspensus*, vel sub determinata specie, ut si suspendat ab officio, vel à beneficio, inter quos Ugolinus *de cens. tab. cap.* 20, §. 3. *numero* 4. Navarrus *capite* 27. *numero* 11

mero 161. Qui citat Panormitan. Tamen revera affirmativa sententia sequenda est; (quia intentio Judicis ea esse videtur, ut altera Partium executioni mandetur eam reliqueus eligendam arbitrio rei, ut quam maluerit partem illius pœnæ eligat, & acceptet: Sic accipitur ex *dicto capite praterea hoc Titulo*, in versiculo *nisi Sempronio*, *& in capite à crapula de vita, & honest. Clericorum*, in versiculo, *si quis autem*. Etenim si Quis condemnetur, ut solvat centum, vel publicè flagelletur, ad unum præcisè tenetur: Probat omninò videndus Suarez, *usque ad num*. 61. *dicta sectione* 2. Ubi etiam sic practicari in præstandis indulgentiis, aut absolutione Sacramentali.

4 Solent etiam Doctores per Textum, *in dicto capite praterea de appellat. hoc Titulo*, disputare de absolutione censuræ ad reincidentiam, de quo Balboa, *ibi*, *à numero* 51. Sed quia Ego *suprà* de exceptionibus notaverim; Ubi de hoc puncto, & cùm uberiùs; & propriè agendum esset *in capite* 6. Ubi notavi de exceptionibus, ideò interim videbis Dianam, *parte* 5. *tractatu* 9. *resol*. 15. Ubi agit de eo dubio, An ut absolutus ad reincidentiam: in censuram reincidat, sit necessaria nova culpa? Pro negativâ, & affirmativâ sententiâ probabiliter loquitur cum Præposito, *in* 3. *parte quæstione* 1. *de censuris in communi dubio* 15. *numero* 113. Notant ergo Hurtado, *de excommunicatione* 14. *difficultate* 3. *numero* 11. Diana, *ubi suprà in fine*, ex Suare contra Avilam: Quòd qui potest absolutè absolvere, potest etiam ad reincidentiam, quamvis excommunicare non possit, quia absolveus ad reincidentiam, non est qui secundò excommunicat sed ille, qui secundò excommunicavit: Aliqua dico de quæstione sequenti in fine.

QUÆSTIO IV.

An ubi causa non fuerit finita per executoriales excommunicatio lata pro executione primæ, aut secundæ Sententiæ, à qua appellatum fuerit, sit nulla? An si Episcopus post sententiam definitivam Depositus, appellaverit à sententiâ, possit, appellatione pendente, suum officium exercere? Ubi an hoc contingat in quolibet officiali, qui ab excommunicatione appellavit? Et an appellans generaliter à sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, suspendat censuram? Et an sublata, verbi gratiâ, ab Episcopo suspensione ad reincidentiam, si detur interim appellatio suspendat sententiam, ne postea suspensio contrahatur, & idem quæritur de interdicto, ubi de aliis dubiis remissivè?

SUMMARIUM.

1 Cap. ad præsentiam hoc tit.
Excommunicatio lata pro executione, aut secunda sententia à qua appellatum est nulla si causa fuerit finita per executoriales; non sic absolutio n. 3.
2 *Dictio*, Nisi feceris, nisi comparueris intra tres dies, *est conditionalis*.
3 *Appellans, absolutus ab excommunicatione manet, non obstante appellatione Adversarii*.
4 *Episcopus depositus post suam interpositam appellationem, potest ea non obstante depositione suum officium exercere, non sic in excommunicato, num*. 6.
5 *Canonicus quia appellavit à sententiâ depositionis interim potest eligere, & testimonium ferre, limitatur; n*. 6.
7 *Suspensus licet appellet adhuc remanet suspensus, nisi suspendatur in pœnam, numero* 8.
9 *Officialis quilibet appellans à censuris, nequit officium exercere, nec si appellet à sententia super officiis temporalibus, num*. 10.
11 *Appellatio generalis, & vaga ab excommunicatione, suspensione, vel interdicto ante eorum probationem est valida*.
12 *Appellatio interposita ab Episcopo sublata suspensione ad reincidentiam facit ut iterum non contrahatur suspensio, numero* 13. *nisi n*. 14.
15 *Appellatio interposita, sublato interdicto loci, aut persona ad reincidentiam, Num procedat, ac in suspensione?*
16 *Absolutus ad reincidentiam, ut reincidat in censuram, opus est nova Judicis declaratione*.
17 *Appellari potest judicialiter, & extrajudicialiter à præcepto facto sub pœna excommunicationis, & in qualibet censura lata sub conditione, n*. 18.
19 *Excommunicatus est qui non appellat, seu non paret præcepto facto sub pœnâ excommunicationis, nisi per impotentiam non paruerit*.
20 *Judex Ecclesiasticus declarando Aliquem esse excommunicatum post interpositam appellationem, An faciat vim, vel absolvendo Reum à censuris, non obstante appellatione*, remissivè?
21 *Judex Ecclesiasticus, An faciat vim procedendo per declarationem in causa executorialium, appellatione remotâ, vel procedendo ad taxationem expensarum, post appellationem à sententia executionis*?
22 *Canonicus excommunicatus post appellationem percipit distributiones quotidianas, seu alia censura inodatus, n*. 24.
23 *Expulsus à Capitulo, si appellat, aut incarceretur percipit sicut antea?*
25 *Declarari potest post excommunicationem, non obstante appellatione, potest non parens litteris Apostolicis, Quid de declaratione excommunicationis contenta in jure, vel hominis præcepto? n*. 6. *Quid si publicent ab Ordinario vel Delegato? Num*. 7.

1 AD primam quæstionis partem excommunicationem esse nullam resolvunt Doctores per Textum, *in cap. ad præsentiam hoc Titulo*, ubi Francus, *& in cap. sæpè*. Ubi Glossa verbo, *rata*, *n*. 8. *& in cap. pervenit in* 3. *notab. eodem Titulo*, Lappus, *alleg*. 1. *num*. 2. Augelus, *consil*. 188. Franchis, *in cap. solet de sent. excommunic. l*. 6. Rota, *in decis*. 20. *de appell. in novis*. Quod

quod procedit etiamsi appellatio fuerit extrajudicialiter interposita, quia interim excommunicatio fulminata, nulla est ipso Jure. Franch. *in cap. bonæ conclus.* 2. *num.* 35. *hoc tit.* Idemque dicendum, si appellatio fuerit interposita ab interlocutoriâ: Nam censuræ postea fulminatæ non ligant, & veluti attentatæ revocantur, tam coram Judice ordinario appellationis, quàm per viam violentiæ, cùm Judex Ecclesiasticus faciat vim exequendo, appellatione remotâ, ut pluries Judicatum in Rotâ, & tradit Lancelot. *p.* 2. *cap.* 12. *ampliatione* 8. *numero* 3. Quæ intelliges de censurâ fulminatâ, post appellationem, quia si purè lata esset ante appellationem valeret, ex Textu nostro, & ex jam dictis, nisi lata esset sub conditione, ex *cap. præterea* 40. *de appellat.* De quo latè dixi, *quæstione præcedenti:* Cum multis resolvit, Ce-
2 vallos, *in practicis*, *quæst.* 897. à *num.* 14. † Quia illa dictio, *Nisi feceris*, *nisi comparueris infra tres dies*, est conditionalis, ut tradunt Decius, *ibi in notabili.* per illum Teatum, Lappus *alleg.* 73. *n.* 4. Rota, *in fine de dolo in novis.*

3 Hanc vero conclusionem non procedere in absolutione, ab excommunicatione, quia interim Appellatus remanet absolutus, non obstante adversarii appellatione: Docent Franchus, *in cap. qua fronte*, *quæst.* 4. *num.* 35. Et hîc in ultimâ quæstione per Textum nostrum; Cevallos, *suprà numero* 1017. Ubi addit nec à tali sententia absolutionis debeat, admitti appellatio, ut tradit Guid. Pap. post Innocentium, *in cap. ab excommunicatione de rescriptis*, cum Antonio Nicell. *de sententia excommunicationis.* Quia semper jura sunt favorabiliora ad absolvendum, quàm ad condemnandum, & per consequens nec per viam violentiæ Appellans debeat audiri, cum nullum damnum patiatur in causâ principali, propter absolutionem, ut jam etiam liquet, in *suprà* adductis.

4 Ad secundam quæstionis partem, Breviter Glossa sub versic. *Rata manet. sententia in cap. sæpe* 44. *hoc tit.* verbo, *sed pone Episcopum aliquem.* Dicit quòd Episcopus, qui post sententiam depositionis appellavit depositus, pendente appellatione suum officium exercere, & ad hoc hanc Glossam, Dixit notabilem, singularem, Covarruvias, *lib.* 1. *variar. cap.* 16. *n.* 11. *ad finem.* Lancelotus, *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *de attent. appellat. pend. limit.* 16. *n.* 6. Barbosa, *in dict. cap. sæpe n.* 6. Sigismund. Scaccia, *de appellat. quæs-*
5 *tion.* 13. *num.* 72. † Ubi similiter idem respondit de Canonico, Qui per sententiam fuit depositus, quia potest appellatione pendente eligere, & testimonium ferre, Guttierrez, in *pract. p.* 1. *quæst.* 39. *num.* 9. latè, Et bene Axeved. *in l. n.* 16. *tit.* 7. *lib.* 3. *recop.* & *in l.* 14. Ibi sic tenens contra Avendanum: Tamen idem Guttierrez dicit, ut si considerentur, *leges* 12. *tit.* 5. *lib.* 3. *recopilat. l.* 26. *tit.* 23. *lib.* Quæ disponunt, *En los Alguaciles*, *y Iueces residenciados.* Quid sit faciendum.

6 Et hæc, quæ procedunt in disposito, appellatione pendente depositionis, ut possit Depositus exercere suam Jurisdictionem, limitantur, ut non habeant locum in sententia excommunicationis, quia licet excommunicatus appellet; non, inquam, poterit continuare. Lancelotus, *dict. cap.* 12. *limit.* 26. *n.* 7. Ideòque licet appellet, remanet excommunicatus ex Textûs nostri ratione, jam *quæst.* 1. adducta, & *in sequentibus:* Et sic Lancelot. *in præf.* à *n.* 99. Scaccia, *d. q.* 3. *n.* 76.

Deinde limitatur in sententia suspensionis, quia 7
licet suspensus appellet, appellatione pendente, remanet suspensus. Abbas, *in dict. cap. sæpè n.* 15. Barbosa n. *fin. in fine.* Lancelotus, *dict. cap.* 12. *in præfatione*, n. 104. *limit.* 1. Miles verbo, *appellatio*, sicut, *sub* n. 27. Scaccia, *dict. quæst.* 3. *n.* 77.

Ubi *num.* 78. sublimitat, ut nec procedat, 8
quando suspensio infligitur alicui in pœnam, & hæc latè vera esse, apprehendes ex jam adductis, *q.* 1. 2. & 3.

Ad tertiam quæstionis partem, An hoc con- 9
tingat in quolibet officiali, qui ab excommunicatione appellavit? Et quantùm ad alias sententias præter censuras, nemini dubium est, ut si Officialis appellet, in tempore ad appellandum constituto, nullo modo amittat sui officii exercitium, de quo longè agens, est videndus
Joannes Guttierrez, *pract. p.* 1. *quæst.* 39. † Dicit 10
verò, *n.* 4. Quòd ille, qui privatur ab honoribus futuris, etiamsi appellet ad nova officia eligi, vel aspirare non possit, & *n.* 4. quod officialia condemnatus, etiam appellans in illis officiis, quæ cursu temporis consumuntur, non est sustinendus in eis quia alias esset illusorium Judicium; Alia specificans refert videndus idem Guttierrex, de quo aliquid dixi, in Latrone appellante, & in aliis, sed de Officiali, post censuram, Appellante, facilis est resolutio, ex jam anteactis à quæstione 1.

Ad quartam quæstionis partem, An si Quis 11
appellet generaliter à sententiâ excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, suspendat censuram? Dubium faciunt adducta, *in cap.* 2. *de libelli oblatione*, & *in cap.* 2. *hoc tit.* Ubi de appellatione generali, & vagâ, admittendâ, vel non? De qua etiam, *sub cap.* 7. Ubi de Appellante ad diversos Judices, Quibus suppositis, & secundùm principia adductâ in illis locis, quorum nonnulla repetit Diana, *p.* 5. *tractat.* 9. *ref.* 12. Ubi respondet secundùm distinctionem juris Civilis, aut Canonici, ut secundùm illud valeat, secundùm nostrum Canonicum Jus, non item, ibi enim refert Decium dicentem, *in cap. consuluit n.* 4. & 5. *hoc tit.* illam appellationem in usu Juris Pontificii inutilem non esse, hujusmodi enim appellatio generalis facta simpliciter ad Judicem competentem, etsi omisso Medio ad Papam, fieri possit, vel ad ejus Legatum, tamen in dubio præsumitur facta ad proximum Judicem superiorem, cùm voluntas Appellantis non debeat præsumi suspensa, & indeterminata, eo in casu hanc Doctrinam probabilem vocat Diana, *suprà*, & valde probabilem, quia Qui appellat verbis generalibus debet adire Judicem competentem proximè Superiorem, non verò majorem, omisso Medio, etiamsi ad illum provocare potuisset: Alia tradit de appellatione alternativâ, *ibi*, in versic. *sed quid*, De qua Dixi, *sup. in cap.* 2. *de libelli oblat.*

Ad quintam quæstionis partem, An v. g. subla- 12
tâ ab Episcopo suspensione ad reincidentiam, si detur interim appellatio, suspendat sententiam ne postea contrahatur suspensio? Et licet negativam sententiam loquens de interdicto, dicat Altierius, *de censuris*, *tomo* 2. *disputat.* 8. *cap.* 6 cum Calderino, *de interdicto p.* 2. *in fine*, *num.* 31. †
Tamen idem Altierius, *disp. p.* 2. *in dubio de sus-* 13
pensione, & Bonacina, *de cens. disput.* 3. *puncto* 1.

num. 4. Docent affirmativam, nempe interposita appellatione suspendi suspensionis effectum, quia Episcopus nunquam potest tollere suam censuram, nisi eam penitus tollat: Quare si appelletur, & justa sit appellatio, censura manebit suspensa.

14 † Deinde quia in sententiis censuram, primus actus non potest separari à secundo, idest substantia sententiæ, quæ est primus, sejungi nequit ab effectu ejusdem sententiæ, qui est secundus actus, quia censuræ, ut jam ex Textu nostro dictum est, trahunt executionem paratam, & idcirco Episcopus non poterit tollere effectum sententiæ, remanente substantiâ.

15 Quare si suspendit sententiam, eam penitus extinguit; & sic si postea Suspensus appellet, talis appellatio habebit vim, ne Superior possit iterum ferre censuram, nisi antea cognoscatur de appellatione, Juxta Textum, *in c. dilectus*, §. *quia vero*, *hoc tit.* Et sic tenet Diana, *p.* 5. *tract.* 10. *resol.* 18. *in fine*, cum Abbate, *in c. ad hæc n.* 5. *hoc tit.* Dicens contrariam esse probabilem, sed potiùs huic adhærere.

Unde etiam de interdicto Ecclesiastico idem dicendum existimo, ex Doctrinâ Textûs nostri, ob eandem rationem, ac de suspensione dictum est; etsi Calderinus, *in d. tract. de interdicto p.* 2. *in fine*, *n.* 31. Dicat quòd interdictum personæ suspendi non potest, sicut nec excommunicatio, sed tantum interdictum loci; & *n.* 32. Addit appellationem interpositam in casu proposito, non posse suspendere effectum interdicti pro tempore futuro, ex ea ratione: Quia quando interdictum non tollitur, remanet habitu, & impeditur, ne producat effectum in actu; ob idque transacto tempore suspensionis, non ferri novum interdictum, sed illud idem numero, Quod erat ante suspensionem, & remansit, saltem habitu; ligans, operatur suos effectus; sicut priùs, indeque sequi, ut appellatio sit sequens interdictum, quæ cùm sequens sit nunquam, ut ex Textu nostro apparet, suspendit censuram, adhuc tamen, etsi utraque sententia probabilis sit, Existimo pendere ab illa quæstione, quam *suprà*, quæstione præcedenti notavi ex Diana, *d. p.* 5. *tract.* 9. *resol.* 15. *An ut absolutus de reincidentiam, reincidat in censuram sit necessaria nova culpa?*

17 Et pro utraque sententia, adducit Doctores, & adhuc magis urget Balboa, *in c.* 40. *hoc tit.* legend. à *n.* 51. Et Melius, à *n.* 54. Ubi agit de dubio, An sit absolutus, transacto, ipso Jure, reincidat, aut desideretur nova judicis declaratio? Et licet, ex *c. Ad reprimendam de officio Ordinarii*, *&c. ad nostram el.* 1. *de jurejur. cap. quæst.* 21. *hoc tit. lib.* 6. Pro secundâ sententiâ, nempe, ut desideretur nova declaratio, desipiri videatur: Tamen ipse, *num.* 55. probat ex multis ipso jure incurri; at cùm nihil loquatur de appellatione interpositâ, medio illo tempore, quo absolutus est à censurâ, ideò resolvet ut dictum est.

18 Pro complemento, notabis appellari posse Judicialiter, & extrajudicialiter à præcepto facto sub pœna excommunicationis, ut jam dixi: *suprà* taliterque appellationem prodesse, ut si judex excommunicaret, esset nulla excommunicatio, Marta *de jurisdict.* 3. *p. c.* 12. *n.* 3. & 4. Salgado, *de protect. Reg. p.* 2. *cap.* 5. *n.* 19. Farinac. *in praxi*, *quæst.* 101. *nu.* 70. Barbosa, *in c. dilecti* 52. *hoc tit. n.* 4.

19 Et Scaccia, *de appell. quæst.* 17. *limit.* 22. *n.* 47. Ubi *n.* 49. ampliat locum habere in quælibet sententia censuræ Ecclesiasticæ lata, sub conditione, Quia suspenditur, si ante conditionis eventum appelletur, ut dixi, *quæst.* 3. † Et *n.* 50. 20
declarat quòd licet Quis non appellando, & non parendo præcepto facto sub pœnâ excommunicationis, sit excommunicatus; tamen non sit excommunicatus, si per impotentiam illi non paruerit, *&* *n.* 51. Declarat ut excommunicatus sub conditione, non dicatur excommunicatus, ante conditionis eventum, de quo jam dixi, *sub dict. quæst.* 3. ad Textum, *in d. c. præterea* 40. *hoc tit.*

Item posses applicare, ad hanc tractationem, 21
sequentes quæstiones, quas refert, & tractat, Cevallos, *de cognit. per viam violent. p.* 2. *quæst.* 139. ubi An judex Ecclesiasticus declarando aliquem esse excommunicatum; post interpositam appellationem, faciat vim? Et An faciat vim absolvendo Reum à censuris, non obstante appellatione? Quas quidem de facili resolves, ex jam adductis in præcedentibus quæstionibus, & de prima dixit etiam, *quæst.* 35. † Et ad aliam, *ibi* 22
quæst. 36. An judex Ecclesiasticus faciat vim procedendo per declaratoriam in causa executorialium, appellatione remotâ? Sed eam etiam de facili resolves ex dictis, *ubi suprà*, & ipsum ibi videbis; & ipsum etiam videbis, *quæst.* 159. An judex faciat vim procedendo, ad taxationem expensarum post appellationem interpositam à sententia executionis? De qua, *hic* Decius in versic. *postremo*, Butrius, *n.* 4.

Item Riccius, *in collect.* 696. super Textum, *in* 23
dict. cap. dilecti 2. *hoc tit.* Agens quòd excommunicatio lata post appellationem, est ipso jure nulla, infert quòd Canonicus taliter excommunicatus, percipit distributiones quotidianas; Monalius, *consi.* 110. *p.* 2. Quod notat Riccius ad ornatum Glossæ, *hic.* † Addens procedere quem- 24
admodum percipit etiam expulsus à Capitulo qui inservire aliàs ei solebat, non obstante quòd incarceratus inservire ei non possit. † Et ampliat 25
procedere in qualibet censura in specie cum Sairo, *in dec.* 3. *hoc tit.* † Sed limitat primò, in 26
contemnente parere notoriè Litteris Apostolicis, quia etiam post appellationem excommunicatus declarari potest: Pulchrè Veral. *in dec.* 324.
† Limitat secundò, ut declaratio excommunica- 27
tionis contentæ in Jure, vel in hominis præcepto, suspendatur per appellationem: Refert decisum ipse, *in dec.* 28. *Curiæ Archiep. Neapol.* 28. Limitat etiam 3. ut non obstante appellatione, possit Excommunicatus publicari, quando sit per Ordinarium, secus in Delegato, Achilles de Grassis, *in decision.* 4. *de sententia excommunicat.* Capell. Tholos. *in decision.* 299. Et de ratione diversitatis pulchrè Maynardus, *libro tertio*, *decision.* 28. Et cum his finitur Textus iste die 31. Julii 1654.

AD TEXTUM
IN CAPITE LIV.
Sollicitudinem, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. SUb littera hujus Textûs comprehenditur materia, *in cap. pastoralis in §. verùm*, à versic. *sanè*, & ibi, *Appellationem reputans contumacem ipsum excommunicationis vinculo innodavit*, & ibi, *Quòd post appellationem legitimè ad nos interpositam ipsum excommunicaverat.*

II. Item de materiâ revocandi attentata, potest adjungi per verba ibi, *Et petens se ad eum statum.* De qua latissimè egi, *in c. bonæ* 51. *hoc tit. & in c.* 17.

III. Item hîc potest etiam adjungi, quæ latè adduxi, de appellatione ad Papam, omisso Medio, ut colligitur, ex versic. ibi, *Duobus coram Episcopo Litigantibus, altereorum ad Sedem Apostolicam appellasset.* De quo dixi latè, *in cap.* 7. *hoc tit.*

IV. Et in versic. *Si verò Notorium existeret, quòd mandatum Episcopi indiscretum fuerat, vel injustum, cui non tenebatur subditus obedire:* Adjunges quæstionem, *in cap. olim* 17. *de restit. spoliator. quæst.* 1. An excommunicationis sententia à Judice incompetenti lata, seu per aliquot dies, observatur à non Subditis, tribuat incompetenti Jurisdictionem?

V. Materia præcipua, quæ hîc sedet, pertinet ad illam, ex quibus præsumatur quem suæ appellationi renunciasse, & hîc exemplificat in illo, qui coram Judice inferiore, super concernentibus, ipsam appellationem comparet; Ad quod applicabis, quæ dixi, *in d. c. cum teneamur* 17. *quæst.* 1. versic. *ad tertiam*, & alia, quæ congressi, *in Rubr. quæst.* 2. versic. *ad secundam.* Et adjunges notata, *suprà in cap. dilectæ* 39. *hoc tit.* Et ad plura, *in c.* 5. *hoc tit.* versic. *ad ultimam.*

VI. De protestatione, & ejus vi agunt Doctores, *in c. cùm M. Ferr. de const. & in c. fin. hoc tit.* Ubi dico.

QUÆSTIO I.

An Appellans, si compareat coram Judice à quo appellavit, videatur appellationi renunciasse, etiamsi protestetur ei non renunciare? Ubi de aliis renunciandi modis?

SUMMARIUM.

1 *Renunciasse videtur Appellans sui appellationis, si compareat coram Judice à quo, super tangentibus ipsam appellationem, etiamsi aliud protestetur, secus si super aliud negotium?* N. 2.
2 *Renunciatum tacitè appellationi videtur quoties Appellans comparet coram Judice à quo, & petiit prorogationem, vel si causæ non fuit commissa?* N. 4.
4 *Renunciatum appellationi videtur tacitè, si Appellans compareat, etsi Judex nihil fecerit, item etsi compareat coram alio Judice superiore Judici appellato*, n. 6. *& etiamsi ejus Procurator compareat?* N. 7.
8 *Renunciasse beneficio tacitè videtur qui consensit, ut alteri conferatur?*
9 *Renunciasse tacitè videtur Reijudicatæ, Qui petiit, ut post illam producantur jura, & dentur articuli?*
10 *Renunciasse tacitè videtur Decimus qui consentit, ut alius eas exigat?*
11 *Actus subsequens non præsumitur factus ex errore.*
12 *Pandecta quæ in usu non est servanda.*
13 *Renunciasse videtur Dominus directus juri dicendi de caducitate recipiendo Canonem.*
14 *Renunciare tacitè appellationi videtur, Qui post appellationem petit terminum ad solvendum, vel si Partem spoliat adversam?* N. 15.
16 *Puniri Quis debet in eo quo deliquit.*
17 *Privilegio dignus non est qui eo abutitur.*
18 *Appellans semel, etsi redeundo ad Judicem, videatur renunciasse appellationi, si postea gravatur in sententia poterit nihilominus appellasse.*
19 *Renunciasse Appellans non videtur, etsi reddat ad Judicem à quo in casibus?* à n. 20. ad 25.
27 *Privilegium renunciatur, quando videatur, remissivè?*

JAm in præfatis locis, satis superque dixi qualiter 1 Appellans censeatur, sive appellationi renunciasse, sive expressè, sive tacitè; Nunc verò breviter juxta Textum nostrum respondeo, ut si Appellans compareat coram Judice à quo, super tangentibus ipsam appellationem, videatur appellationi renunciasse, etiamsi protestationem mittat, Quod non videatur prædictam comparationem se velle appellationi renunciare, quia prædictâ protestatio, tanquam facto contraria non relevat. *l. cum plures §. Locator, ff. Locati.* † Si enim actus, super 2 quibus comparet, non sunt omnino appellationi contrarii, veluti si post appellationem ab interlocutoria cum protestatione compareat Appellans coram Judice à quo, ad prosequendum negotium principale; utilis erit talis protestatio ad excludendam appellationis renunciationem, ut optimè docet Scaccia, *de appell. q.* 17. *lim.* 2. *n.* 43. Econtra tamen si compareat super negotiis tangentibus Ipsam appellationem, ei renunciasse videbitur coram Judice à quo comparendo, ut docet Salgad. *de reg. protect. p.* 1. *c.* 5. *n.* 76. *p.* 164. Ruginel. *de appel.* §. 9. *Glos.* 1. *n.* 41. versic. *insuper*, Lanc. *de attent. p.* 2. *c.* 12. *de attent. appel. pend. in præf.* à *n.* 15. *& ampl.* 2. *in pr.* Cum multis aliis Barb. *hîc n.* 3. Quibus addo Riccium, *coll.* 1428. ad textum nostrum, ubi reddit rationem, secundùm Rubinum, *in dec.* 91. Quia per posteriorem actum contrarium videtur recessum à priori.

Unde infero primò, Quòd tacitè videtur renun- 3 ciatum appellationi, quoties Appellans comparet coram judice à quo, & petiit prorogationem, ut fuit resolutum in Rotâ Romanâ, in unâ Lucanâ Caritativi subsidii 27. Aprilis 1551. Coram A. Coram bono, & facit decis. Veralli 29. p. 1. † Imò se- 4 cundò addit Riccius cum eodem Vet. *in dec.* 31. *&* 32. Ut censeatur etiam tacitè renunciatum appellationi, si causa non fuit infra decem dies commissa. † Et tertiò ampliatur, etiamsi judex nihil fecerit, 5 quia sufficit, quòd Pars coram eo comparuerit: Sic Scaccia, *dict. quæst.* 17. *num.* 15. † Et 6 etiamsi compareat coram alio judice illius Judicis à quo, Superiore ad quem: Tamen non

 si

7 sit appellandum. † Et ampliatur quartò, etiamsi ejus Procurator compareat coram judice à quo,
sic idem Scaccia, *d. q.* 17. *n.* 18.
8 Et Riccius ampliando, *in dict. collect.* 1428.
Textum nostrum, confirmat ejus regulam, ex sequentibus, Primò, quòd Qui consensit, ut beneficium suum conferatur Alteri, tacitè videtur renunciasse illud, ex Rotâ, *in dec.* 3. *de renunciatione in novis.* & Mohed. *in decis.*
9 335. † Secundò, Quod tacitè censetur renunciasse Rei judicatæ patiendo, ut post illam producantur Jura, & dentur articuli; *diversor. in decis.* 39. *&* 114. *p.* 1. Mohed. *in decis.* 39.
10 † Tertiò; Quòd Quis tacitè censetur renunciasse decimis; Patiendo ut alius illas exigat, Ve-
11 ral. *in dec.* 242. *p.* 2. † Imò quartò, infert Riccios cum Castillo, *in dec.* 34. Quòd actus subsequens non præsumitur factus ex errore.
12 † Quintò, Quod Pandecta, quæ non est in usu, vel usum habet contrarium, non sit servanda; idem *dec.* 66. Et Riccios cum eo, *suprà dictâ*
13 *collect.* 1428. † Ubi sextò, cum Monter. in decis. Aragon 3. Infert quòd Dominus directus recipiendo canonem, censetur, renunciasse Juri dicendi de caducitare.
14 Sed ad propositum qualiter, & in quibus casibus censeatur tacitè appellatum renunciasse. Dixi, *suprà in Rubric. dict. quæstione* 2. versiculo, *ad secundam.* Et colliges ex dictis, *in cap. personas cap.* 5. *hoc titulo.* Item tacitè renunciare videtur, si post appellationem petat terminum ad solvendam summam, in sententia comprehensam, *l. ad solutionem, C. de re jud.*
15 Imo etiam tacitè renunciat, si post appellationem Partem spoliat adversam, quia si ille appellationi suæ non defert, nec Judex, nec pars adversa deferre debet, *c. An sit?* 42. *hoc tit.* Ubi notavi, talisque appellationis renunciatio, ejus-
16 que beneficii probatio, maximâ nititur ratione. † Quia in eo debet Quis puniri, in quo deliquit, & simili modo laborans de eodem, non potest
17 objicere morbo. † Nec dignus est privilegio, Qui eo abutitur, *cap. Significasti de divor. cap. personas* 20. *de Testibus cap. frustra de usuris, l.* 2. *Cad. si Minor se Major.* plura cumulat ad propositum Gonzalez, *in reg.* 8. *Cancel. Glossa* 27.
18 Unum tamen notabis, ex Texto *in cap. dilectæ* 31. Quod Quis semel appellavit, & postea redeundo ad Judicem à quo appellationi renunciare videatur: Tamen si deinde gravatur in sententia; poterit nihilominus in eâdem causâ iterum appellare, ex eâ ratione, quia licet Quis comparendo coram Judice à quo, censeatur Regulariter renunciare appellationi interpositæ: Tamen non censetur renunciare appellationi interponendæ, id est, juri appellandi, ut notavi, *sup. in cap. dilectæ* 39. *hoc tit.* per Textum, *ibi*, ubi Barbosa cum multis, *n.* 1. *&* 2. inter quos Felinus, *in cap. gratum de officio deleg. sub n.* 6. Gabriel. *l.* 2. *commun. opinion. sub hoc tit. concl.* 2. *limit.* 1. *n.* 5. *&* 6. Sigismund. Scaccia, *de appellationibus, quæst.* 17. *limit.* 2. *n.* 26. Ubi refert alios contrarium tenentes.
19 Unde etiam relatam nostri Textûs regulam, etiam declarabis: Nam non procedet; si Judex postquam gravavit, & Pars appellavit, citet Appellantem ad videndum se gravari, & regravari, & Appellans compareat, & petat prorogari terminum, quia tunc non videtur renunciatum appellationi: Docet Scaccia, *dict. quæst.* 17.
20 *limit.* 2. *n.* 20. † Sed videtur contradictum,
suprà, in versiculo, *unde* † Item Scaccia limi- 21
tat, *sup. n.* 21. Etiam quoties Appellans compareat coram judice pro revocatione gravaminis, & ad docendum de gravamine, quod videtur con-
firmari ex dictis, *suprà in cap.* 17. *hoc tit.* † Item 22
& *n.* 26. Limitat in appellatione interponendâ.
† Et *n.* 51. Quando Judex à quo rejicit compa- 23
rationem. † Et quando Judex à quo retulit ap- 24
pellationi ibi, *n.* 54. † Idem Scaccia, *n.* 57. 25
quando judex à quo dolosè induxisset appellan-
tem ad comparendum, & faciendum actum. † Et 26
n. 58. Quando actus fieret ab aliquo Appellantis Amico, vel Filio, & in aliis declarat *n.* sequent. repetit. *hic* Barbosa, *n.* 3.
Applicabis hîc Textum, *in cap. suborta* 21.
de re judicata. Quatenus loquitur de renunciatio- 27
ne privilegii, per usum contrarium: Aliqua dixi, *in cap. pen. de rescript. & infra sub tit. de confirmatione utili vel inutili.*

AD TEXTUM IN CAPITE LIII.

Dilectis Filiis, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. TExtus iste duo continet principalia, & generalissima materiæ, primum, Quòd appellatio legitimè interposita, facit, ut negotium principale cum accessoriis deferatur ad Judicem ad quem, ad quòd adjunges dicta, *sup. in Rub. & in c.* 4. *&* 5. cum aliis, *hoc tit.* Sed An fallat? Videbis Textum, *in c. cum teneamur* 17. *hoc tit.* & quid in separatis articulis adjonges dicta, *sub eadem Rub. q.* 6. versic. *ad quartam*, ibi, *articuli & in c.* 7. *q.* 2. versic. *ad ultimam.*

II. Alterum verò principale, Quod agitur in hoc Textu, est nempe quod sententia excommunicationis & interdicti lata post appellationem, non tenet; sed quia hæc pars satis manet tractata, *sup. in c. past.* 53. §. *verum, hoc tit.* Ideò de ea nihil illud inquiro.

III. Et ad bonam quæstionem, An si Episcopus suspendat in casu, quo sibi licèt interdictum ad tempus & medio tempore fuerit appellatum, appellatio suspendat interdictum? Agit latè *hic* Barbosa vidend. *n.* 7. Sed satis expensum manet, *sup. in d.* §. *verum sub q.* 4. Ubi de absolutione ad reincidentiam.

IV. Expendit hujus Text. materiam Balboa, *in c.* 1. *hoc tit. & in c. præterea* 40. *eodem*: Et ad quæstiones idem, *in c.* 2. *de ordine cognit.*

V. De cessione à Divinis per hunc Text. An de ea intelligatur? Barbosa, *hic* à *n.* 8. & Cov. *in c. Alma mater, p.* 2. *c.* 1. §. 2. à *n.* 1.

VI. Et ad quæstionem, *hic in* §. *quia verò*, idem, *ibi* à *n.* 4.

VII. Ad aliam quæstionem, *ibi in* §. 4. *p.* 2. à *num.* 7. & ante.

VIII. Et de interdicto Ecclesiastico, dixi, suprà, *in cap.* 9. *de jurejur. q.* 6. Et videbis quæ disputat, *hic* Barb. à *n.* 2. ubi disputat, An Episcopus suspendere possit interdictum ad tempus? *Usque ad num.* 6.

IX. Et ibi, in versic. *cum interim, appellatione interposita*, & ibi, *ad nos interposita nihil debuit innovari*: hîc adjungere poteris integram attentatorum materiam, de qua, *sup. in c. bona* 51. *hoc tit.* aliquid, *in cap.* 17.

AD

AD TEXTUM.

IN CAPITE LVI.

Ut nostrum, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Innovata post inhibitionem, seu avocationem causarum revocantur, sicut ea, quæ appellatione pendente.*
2 *Inhibitoria conceditur cum causa cognitione, seu novo libello.*
3 *Inhibitionis aliqua quæstiones, jam tractatæ alibi hic assignantur.*
4 *Avocatio, & inhibitio differunt, & quæ utraque, & à quibus judicibus dimanent? Num. 5.*
6 *Inhibitionis materiam qui Doctores tractent?*
7 *Avocationis materiam qui Doctores scribant?*

1 HIc sedet materia Avocationum, Causarum, seu Inhibitionum, Judicum inferiorum per Superiorem factam, quæ multùm assimilatur naturæ appellationis, De qua latè in Rubrica, & titulo, hoc dicimus. Et quia sicut in appellatione pendente, seu interposita ad Superiorem, quid per Inferiorem à quo innovatur, debet remedio attentatorum revocari, ita similiter contingit, ut eodem remedio revocetur quidquid post inhibitionem, aut avocationem causæ à Principe factam, fuerit attentatorum, seu innovatum, ut suadent verba Textûs nostri ibi, *Ut si post secundum mandatum*, & ibi, *traditionem sigilli dicto H. à te cognoscerent esse factam, eam decernerent irritam, & inanem, de quo late dixi in cap. bona 52. hoc tit.* Et in terminis de attentatis, inhibitione pendente, ibi, *quæst. 5. à nu. 1.*

2 † Et ut concedatur inhibitoria, requiritur causæ cognitio; seu novus libellus, *in dict. quæst. 12. e. tuam de ordine cognit.* versic. *ad tertiam*, & versic. *ad ultimam.*

3 Ad quæstiones de avocatione, seu inhibitione, Videbis quæ jam alibi dixi: Et quod inhibere possit Judex laicus, Ecclesiastico; Ne se ingerat in his, quæ spectant ad Jurisdictionem secularem illi interdictam, Dixi in *cap. 3. de ordine cognit. quæst. 12. à nu. 8.* Et quòd sufficit cognitio summaria, ut inhibitoria discernatur ab Ecclesiastico, contra Laicum, Dixi *dict. quæst. 12. à nu. 14.* Et qualiter inhibitionia Litteræ discernantur, contra Judicem à quo, & ejus Tabellionem. *Et de praxi in foro saculari.* Et Ecclesiæ dixi *in cap. fin. de libelli oblat. quæst. 4. §. 2. num. 15.* ad alia, *in dict. cap. 3. de ordine cognit. dict. q. 12.* Et An Judex à quo possit inhibere Judici à quo in Judicio possessorio; Dixi, *suprà in cap.* Cum teneamur, *17. hoc tit. quæst. 1.* versic. *ad secundam*; Quòd Prætor non possit avocare causas, vulgò *de sacas*, de quibus ejus Locum tenens incipit cognoscere, dixi, *in dict. cap. fin. de libelli oblatione, quæst. 4. §. 21. nu. 11.* Applicabis quæ adduxi, *in c. 2. de judic. quæst. 19.* Et *in c. qualiter 17. eodem sub, q. 1. 3. & 5.*

4 Ad explicationem hujus Textûs, Dixi nonnulla, *in c. exhibita de judiciis, quæst. 2. à n. 1. & ibi, nu. 9.* Sed quòd Avocatio, & inhibitio differant inter se patet: Nam Avocatio dicitur illa, quæ fit à Judice superiore, seu à Principe, respectu Judicis ejus inferioris, ut hîc in Textu nostro, inhibitio verò, ut apparet ex quæstionibus citatis, contingit de uno Judice ab alio, Qui cùm sit competens, vult alium, ut incompetentem expellere, & inhibere à cognitione, ut facilè deprehendes, ex longè adductis, *in tit. de judiciis, & in tit. de foro compet.* Et alibi sæpè: Quod verum est, etsi videam promiscuè inter Doctores avocationis, & inhibitionis materiam tractari.

5 † Vel juridicè dices inhibitoriam decerni inter Judices ordinarios à Superiore; videlicet contra inferiores, ut videbis ex Textu, *in cap. Romanæ hoc tit. lib. 6.* in versic. *si vero*; Et avocationem causæ solùm fieri à Papa, seu à Principe manu superiori, ut hîc in Textu nostro; Argum. eorum, quæ dixi supra, *in Rub. de supplicat.* a versic. *supplicatio quid sibi velit.*

6 De inhibitione, & quibus in casibus fieri possit videndi sunt Joseph. de Sesse, in suo speciali tractatu de inhibitione, Covarruvias, *in pract. cap. 35. nu. 4.* versic. *sic etiam*, Parladorius, *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 11. n. 29.* Caldas Pereira, *de potest. eligendi, cap. 5. n. 10. & quæst. forens. lib. 1. quæst. 25. n. 27.* Petrus Barbosa, *in l. Titia, ff. de soluto matrim. n. 38. & 54.* Mendez à Castro, *in praxi Lusitana, lib. 2. cap. 11. à n. 13.* Bernardus Gravæ, *ad pract. Cameræ imperialis, lib. 1. conclus. 144. sequent.* Farinacius, *in fragm. Crimin. p. 2. littera I. à n. 312.* usque *ad 339.* Ricciusbene, *collect. 204.* item latè agit Ripol. *var. c. 3. de judice incompetente*, post inhibitionem, Valenzuela, *cons. 95.*

7 De avocatione causarum agunt Doctores per Textum nostrum, & quòd Princeps supremus causam motam, coram Inferiore ad se advocare possit. Docent Antonius de Petra, *in tract. de potest. Principis cap. 6. n. 69.* Bernardus Gravæ, *at practicam imperial. camera, lib. 1. conclus. 4.* Barbosa, *in l. si Quis posteaquam, n. 17. ff. de Judiciis*, & de Avocatione causarum per Judicem supremum, Narbona, *in l. 59. tit. 4. lib. 2. recopil.* Glossa *1. à n. 195.* Benè, & distinctè Covarruvias, *pract. cap. 6.* Alii referuntur infra, *quæst. 4.* versic. *ad ultimam.* Igitur sub nostro Textu nonnulla de inhibitione Judicum inferiorum, & de avocatione causæ, Dicam quibus fiet optimè gradus ad intellectum harum tractationum: Et in nonnullis causis procedit reservatio, avocatio, vel cognitio per Pontificem, Juxta quæ adduxi per Textum nostrum, & Trident. *in cap. 20. sess. 24.* Dixi supra, *in cap. 1. de foro comp. quæst. 3. & à num. 7.*

8 Et adjunges dicta, *infra in cap. de confirmationibus 2. de confirm. utili vel inutili, quæst. 1.* versic. *ad secundam.* Ubi de avocatione per impositionem manûs Papæ, & aliqua etiam ubi, *sub c. penult.*

QUÆSTIO I.

An inhibitio detur per Laicum contra Eccleſiaſticum, vel ècontra? Et An Vicarius Generalis poſſit inhibere foraneum: Et qualiter à Conſervatoribus detur inhibitio: Quid poſſit Judex incompetens poſt inhibitionem? Et quando per appellationem Judex ad quem inhibeat Judicem à quo: Et de aliis?

SUMMARIUM.

1 *Inhibere poteſt Eccleſiaſticus Judex Laicum in concernentibus ad ejus cognitionem, & èconʇra Laicus Eccleſiaſticum in merè profanis cauſis, n. 2.*

3 *Inhibitio datur ſine cauſa cognitione in caſu notorio.*

4 *Inhibitio contra jus, & juriſdictionem laici decreta, eſt nulla, nec cauſa attentata, nec ligat manus judicis, ſi non Canonice decreta ſit, num. 5.*

6 *Inhibitio juſta, ſive injuſta eſt timenda, ſicut excommunicatio, & quando ſic procedat? num. 7. Quid ſi cauſa ſit mixti fori? Numero 8.*

8 *Laicus Judex poteſt cognoſcere, cum agitur de excludendo Patrono ab ipſo jure Patronatûs: & Num ſit competens ſuper cauſis beneficialibus: ſi collatio beneficii pertinet ad Regem, num. 10.*

9 *Inhibere Num poſſit Eccleſiaſticus Judici laico, cum agitur de poſſeſſoriis beneficialium.*

11 *Vicarius Generalis Epiſcopi poteſt inhibere foraneum, n. 12. 13.*

12 *Vicarius foraneus reputatur pro delegato cùm certa cauſa ſint ei commiſſa, ſed Vicarius Generalis dicitur ordinarius Judex.*

14 *Inhibitio poteſt decerni à Conſervatoribus contra Ordinarium, ſi non ſit dubium de ſuperioritate, ſecus ſi non conſtet, donec cauſa competentia fuerit determinata, num. 16.*

15 *Inhibitio trahit ſecum decretum irritans.*

17 *Inhibitio nulla, & injuſta, & contractus idem judicium pariunt.*

18 Trident. cap. 14. ſeſſ. 7. & cap. 10. ſeſſione 24. & in cap. 1. ſeſſione 13. remiſſivè.

19 *Ordinarius judex poteſt procedere contra conſervatorem, ſive delegatum excedentem metam ſuæ commiſſionis, & contra executorem deputatum pro Bullis penſionum.*

20 *Dicterium quod Par in Parem non habet imperium, quando non tollat Judici ordinario cognitionem?*

21 *Ordinarius Judex poteſt punire Principis delegatum delinquentem in cauſa proceſſu, & abutentem juriſdictione.*

22 *Conſervatores debent procedere, juris ordine ſervato.*

23 *Inhibere poteſt judex laicus Eccleſiaſticum proferentem adverſus laicum, excommunicationem in diem, aut ſub conditione ſi interim ſit ab ea appellatum.*

24 *Inhibitiones à laicis non ſolent concedi adverſus Eccleſiaſticos judices, donec prius ex meritis proceſſus ſibi conſtet appellationes injuſte denegatas fuiſſe.*

25 *Judex ad quem, quando per appellationem inhibeat judicem à quo,* remiſſivè*: & quando poſſit inhibitionem decernere, id eſt quo tempore, n. 28.*

26 *Inhibitio, ut queat dici Canonica, debet habere citationem, quorum intereſt: & quando Canonica dicatur, n. 29.*

27 *Archiepiſcopus antequam inhibeat ſuffraganeo, quid prius conſideret.*

39 *Inhibitio ceſſat, cum juriſdictio eſt dubia, item poſt concluſum in cauſa, n. 2.*

32 *Inhibitio ceſſat in perſonis extraneis: & quando nullitas fuit in judicio deducta, n. 33.*

34 *Inhibitio ceſſat in Cardinalibus.*

35 *Inhibitio num locum habeat, quando eodem die, quo lata eſt ſententia reperiuntur litteræ inhibitionis præſentata.*

96 *Attentaſſe cum dicatur, qui habita inhibitione à Rota ibit ad conſilium Regium pro manutentione ſuæ poſſeſſionis.*

AD primam quæſtionis partem, & ad alias 1
ut bene reſpondeas leges quæ dixi, ſuprà *in cap. tuam de ordine cognit. tota quæſt. 12. à num. 1.* ubi egi de quæſtione, an Judex Eccleſiaſticus faciat vim inhibendo ſæculari, qui incidenter cognoſcit de cauſa Matrimonii, vel è contra, à *num,* 8. Igitur illis ſuppoſitis dicendum eſt breviter quod in criminalibus Eccleſiaſticis, & generaliter, ubi Judici Eccleſiaſtico eſt reſervata cognitio, non poſſit Judex laicus, etiamſi præveniat in cauſa cognoſcere de meritis ipſius; & tunc rectè inhiberi eum poſſe ab Eccleſiaſtico
procedendo per cenſuram. † Sicut in caſu con- 2
verſo, ſi Judex Eccleſiaſticus procedat in cauſa mere temporali, inter laicos poteſt Judex laicus inhibere Eccleſiaſtico, taliter, ut ſi ipſe procedat ad ulteriora, ſit caſus notoriæ violentiæ, implorato Regia auxilio, voluit Cevallos *in pract. quæſt.* 897. *à num.* 986. probans prædictam concluſionem ex Innocentio, quem allegat Baldus *in margarita*, verbo *judex*, & verbo, *laicus*, Cepola *conſil. crimin.* 10. *num.* 2. Gloſſa *in cap. decernimus de ſent. excommunic. lib.* 6. Boë-
rius *deciſ.* 114. *num.* 2. † Et addit, Cevallos *nu*- 3
mero 988. quod etſi regulariter loquendo, nunquam detur inhibitio ſine cauſæ cognitione: tamen hoc fallere in caſu noſtro, quod expendes, Juxta quæ dixi, *in d. c. tuam de ordine cognit. d. q.* 12. verſic. *ad tertiam.*

Sed ſi inhibitio concedatur contra Jus, & 4
adverſus Juriſdictionem, de qua laicus eſt Judex competens, de Jure, vel de conſuetudine talis inhibitio, uti non Canonicâ facta erit nulla, & per conſequens, & excommunicationis pœna; qua jubetur Judici ſæculari, ut deſiſtat à cauſa, Baldus *in l. conſulta, numero* 1. *ff. de teſtament.* Ubi Salicetus *num.* 3. tradit, Marta *de juriſdict. p.* 3. *c.* 42. *num.* 12. Et ſic inhibitio non canonicè facta, non inducit actus nullitatem, nec cauſa attentata; etiamſi adjecta inhibitione non fuiſſet appellatum: docent, Abbas *in c. cum veniſſent, num.* 4. *de reſtit. in integrum*, Decius *conſ.* 460. *num.* 20. Pariſius *conſ.* 108. *num.* 11. *volum.* 1. Rolandus
à Valla *conſ.* 77. *num.* 26. † Qui inhibitio non 5
Canonicè decreta, non ligat Judicis manus,

Rota

Rota *in decis.* 48. *hoc tit. in novis.* Parisius *cons.* 88. *num.* 9. & 21. maximè quando notoriè constat de justitia inhibitionis, ut docet Rota *in decis.* 75. *de appell.* in antiquis.

6 Et quod dicitur nempe, ut inhibitio justa, sive injusta est timenda, sicut excommunicatio: intelligunt Doctores, quando Judex sæcularis habet Jurisdictionam ab Ecclesiastico, & tanquam executor suorum mandatorum, ut tradunt Baldus *in l.* 1. *in fine, Cod quomodo, & quando judex,* Socinus *cons.* 99. *num.* 2. *volum.* 3. Marsil.
7 *singul.* 490. † Sed Cevallos *dict. quæst.* 897. *à numero* 993. ut verius intelligit procedere illam doctrinam in casibus prohibitis de Jure Canonico, in quibus, nec habet Jurisdictionem, nec præventionem, ut *in cap. si Judex laicus de sententia ex-*
8 *communic. lib.* 6. † At verò si causa sit mixti fori non esse validam talem inhibitionem, ait ut potest contingere in causa Jurispatronatus, quando agitur de privando patrono ob aliquam causam, quia tunc Judex laicus est competens, *ut in cap. significavit de fectibus,* ubi Felin. Lambert. *de jurepatronatus, lib.* 3. *quæst.* 9. *in princ. articulo,* quia cum tractetur de excludendo patrono ab ipso Jurepatronatus laicus Judex potest cognoscere: alia tradit videnda idem Cevallos, quæ poteris deducere ex his, quæ adduxi, *in cap. quanto* 3. *de judiciis:* & de multis casibus mixti fori dixi *in c. cum sit generale de foro comp.* ubi prædicta Doctrina valet exemplificari.

9 Alia etiam tradit videnda ibi, *à num.* 997. Cevallos *dict. quæst.* 897. nempe, ut Ecclesiasticus nequeat inhibere laico cognoscenti de possessoriis beneficialium quia hujusmodi possessoria sunt temporalia ad quod videbis quæ dixi suprà, *in c. fin. de judiciis quæst.* 2. *per totam* ubi latissimè dixi,
10 *de his possessoriis.* † Etiam addit ipse Cevallos *à num.* 999. esse Doctores existimantes secularem esse Judicem competentem super causis beneficialibus, etiam de proprietate tractetur, dummodo collatio beneficiorum pertineat ad Regem, & prosequitur usque ad 1002. ubi dicit contrarium practicari eo, vel maxime quod Jus, seu privilegium Pontificis, sit solum præsentandi, aut nominandi tantum prælatos ad prælaturas; sed collationem præbendæ tantum pertinere ad Ecclesiasticum, ut advertit, Marta *de jurisdict. p.* 2. *c.* 39. & *c.* 40. & ibi *à n.* 17. omnino videndus: sed tu poteris resolvere ex his, quæ adduxi suprà, *in d. c. quanto* 3. *de jud. q.* 3. *de jud. q.* 5. ubi dixi de quæstione, an laicus Judex possit aliquando beneficia conferre, & esse Judex super causis beneficialibus?

11 Ad secundam quæstionis partem, an Vicarius Generalis possit inhibere foraneum, & affirmativè respondetur, quia sicut potest appellari à sententia ejus ad Vicarium Generalem, ut tradit, Rota *in decis.* 3. *num.* 8. *de officio Vicarii in novis.* Abbas *in cap.* relatum, *nu.* 8. versiculo, *hinc est de officio delegati,* similiter inhibitoriam concedere poterit Vicarius Generalis adversus foraneum, quia in præventione, & appellatione, est superior, Rota *diversor. decis.* 1131. *p.* 3. Mohedan *decis.* 5. *hoc titulo,* Marchesanus *de commis.* 2. *com-*
12 *mis. appellat. cap.* 9. *sub num.* 19. † Et confirmatur quia vicarius reputatur pro delegato, potest appellari à Vicario foraneo, ad Vicarium Generalem ordinarium, ut tradit Baldus *in l. à proconsulibus, num.* 1. *in fine. ff. hoc titulo,* & ex eo dicitur delegatus quia causæ certæ ei sunt commissæ circa personas, vel res, ut tradit Anchoranus *in*
clement. 2. *num.* 7. *de rescriptis.* † Quod non pro- 13
cedit in Vicario Generali ordinario qui non habet causas limitatas, nec territorium, & sic dicitur ordinarius. Sigismund. Scaccia *de appellat. quæst.* 7. *num.* 28. dicit sic Judicandum quando casus occurrat, Cevallos *de cognit. per viam viol. p.* 2. *quæst.* 148. ubi dicit ita de facto contigisse inter Vicarium Generalem Toletanum, & Vicarium Foraneum, *de ciudad Real* super quadam portionatiorum Toletanæ Ecclesiæ causa, in qua cum per vim ad hanc Regiam cancellariam fuisse allata, fuit remissa tota causa ad Vicarium Generalem Toleti.

Ad tertiam quæstionis partem qualiter à 14
conservatoribus, detur inhibitio, ut bene, ut discrete expendas adjunges hîc quæ jam late dixi, de potestate, & Jurisdictione horum Judicum conservatorum, *in cap. de foro compet. quæst.* 12. *per totam* & alibi: solent ergo à Judice conservatore dari mandata inhibitoria; ut ordinarius non cognoscat in causa; & quia non est leve dubium qualiter operentur, & quando, dico resolutive; quod inhibitio consideratur duplici modo, primo quando Judex qui dat inhibitoriam est superior, de cujus Jurisdictione, & superioritate nulla est dubitatio, & tunc litteræ inhibitionis erunt obediendæ, taliter ut omnia acta post inhibitionem sint nulla, & attentata, ut fuit Judicatum, in una Toletana Canonicatûs 1. Februarii 1595. & in una Consentina 1445. tradit Flaminius *de resign. lib.* 2. *quæst.* 3. *nu.* 91. in tantum quod ea quæ de Jure non sunt attentata, subjiciuntur hujusmodi vitio post inhibitionem, ut probat, cum multis Cevallos *in pract. dicta quæst.* 897. *à num.* 744. ubi *à num.* 748. dicit etiam procedere, si sententia sit executoria, & inhibitio fuerit intimata ante executionem, ut docet Thesaurus,
decis. 49. *per totam.* † Ex eo quia inhibitio 15
trahit secum decretum irritans, & qui ut docet, Lancelotus, *de attent. cap.* 50. *ampliat.* 1. Quod à principio erat licitum post inhibitionem sit illicitum, & prosequitur idem Cevallos cum multis ab eo relatis, & probatur ex adductis, *in cap. bona* 51. *hoc tit. quæst.* 5. *à num.* 1.

Secundo autem modo consideratur inhibitio, 16
quando non constat de Jurisdictione, imo super ea vergit lis, & controversia; & in hoc casu non poterit Judex delegatus, nec conservator inhibere Judici ordinario, donec causa competentiæ fuerit terminata, & si de facto inhibitio data fuerit, non est ei parendum, cum potius ordinarius, quam conservator habeat fundatam Jurisdictionem: sic Rota *in decis.* 58. *hoc tit. in novis.* & *in* 75. *eodem in antiquis,* Surdus *cons.* 424. *num.* 35. *lib.* 3. Mandosius *in tract. de inhibitionibus quæst.* 28. *num.* 2. Vantius *de nullit. ex defectu Jurisdict. n.* 148.
Covarruvias *in pract. quæst.* 24. *num.* 3. † Et idem 17
Judicandum de inhibitione nulla sicut injusta & contra Jus: docent Surdus *dict. cons.* 224. *num.* 34. Abbas *in cap.* 2. *de in integrum restitut.* per Textum ibi, *num.* 5. Marta *de jurisdict.* 2. *p. cap.* 4. ubi explicat an quilibet Judex possit cognoscere an sua sit Jurisdictio, & an possit ab altero inhiberi; ad quod adjunges, *in d. cap. pen. de foro comp. quæst.* 26.

Alia plura tradit Videnda Cevallos; ubi supra 18
à num. 754. expendens, *à nu.* 759. *Trid. in cap.* 14. *sess.* 7. ibi, *inhibitionibus adversus præmissa nequaquam valituris,* & *in cap.* 10. *sess.* 24. ibi nulla inhibitio, *executionem quoque impediat,* & *in c.* 1. *sess.* 13.

ibi. *Nec Episcopus nec Vicarius appellationi hu-*
jusmodi tanquam frivolæ deferre teneatur, sed ea,
quæcunque inhibitio ab appellationis Judice ema-
natâ, nonobstante, ad ulteriora valeat procedere.
Quibus in locis est videndus Barbosa, & ante
eum Farinac. & Marcilius.
19 Potest enim ordinarius Judex procedere con-
tra Judicem delegatum, sive Conservatorem,
qui excedit metam suæ commissionis, & Ju-
risdictionis, ut tradit Gigas, *de pension. quæst.*
70. Contra Executorem deputatum, in Bullis
reservationis pensionis, quia si contra Pensio-
narium nulliter, & de facto procedat contra
formam mandati, tunc poterit adiri ordinarius,
ut cognoscat de prædictâ nullitate: Docent Do-
minicus, *in cap. statutum*, §. *fin. in fine de res-*
criptis, lib. 6. Et Butrius, *in cap. studuisti. n. 6. de*
officio delegati. Ubi dicit quòd licet inferior ju-
dex non possit se intromittere de gestis à Superio-
20 re. † Quia Par in parem non habet imperium,
nec Minor in Majorem, ut dixi supra, *sub cap.*
7. *hoc titulo*, & probat Textus, *in l. & est recep-*
tum ff. de receptis arbitris, sed illud procedere,
ubi gesta per Superiorem sunt valida, servata
forma commissionis, secus si nulla, quia tunc non
tollitur Ordinarii inferioris cognitio; & exami-
natio, ut quotidie practicatur contra Judices Exe-
cutores Regios, qui excedunt tramitem suæ com-
missionis: Tradit Avila, *In cap. prætor, cap.* 1. *n.*
33. Glossa *verlamando*, Montalbus, *in l.* 4. *tit.*
21 7. *lib.* 1. *fori leg. Glossa fin.* † Ubi tenet quòd Or-
dinarius potest punire Delegatum Principis de-
linquentem in causæ processu, & abutentem Ju-
risdictione, ex Textu; *in Authenticâ.* Ut Judices
sine quoquo suffragio, §. *Volumus collect.* 2. Et
cum infinitis alia adducens probat Cevallos, *d.*
quæstione 897. *à n.* 765. adducens, *à n.* 772. ra-
tionem, quia quando talis Delegatus, vel Con-
servator excedit modum agendo contra juris for-
mam, & suæ particularis commissionis, illud fa-
cit tanquam Privatus; Et sic cessat ejus dele-
gata Jurisdictio.
22 Verum ad tollendas prædictas controversias in-
ter Judicem ordinarium, & Delegatum, dis-
posuit sacrum Concilium, *in cap.* 14. *sess.* 14.
de qua *dixi in dict. cap.* 5. *de foro competenti*, *à*
n. 42. *& à n.* 43. Quòd debent Conservatores
procedere, Juris ordine servato; Et quòd pos-
sint recusari dixi *in cap.* 4. *eodem titulo quæstio-*
ne 43.
23 Ad quartam, Quid possit Iudex incompetens
post inhibitionem, jam satis ex prædictis appa-
ret, & comprobatur ex dicendis; sed notabis se-
quentia quòd optimè quit, Judex laicus inhibere
Ecclesiasticum, quando iste adversùs laicum pro-
fert sententiam excommunicationis, non purè,
sed in diem, vel sub conditione, si hoc, vel
illud fecerit, ab hujusmodi sententiâ fuerit ap-
pellatum, ante diei, vel conditionis eventum,
quàm appellationem validam esse; Affirmant,
Lancelotus, *de attent.* 2. *p. cap.* 12. *in præfat. n.*
101. *& limit.* 21. *ex n.* 30. Covarruvias, *in cap.*
alma mater, p. 1. *n.* 4. §. 10. versic. *imo licet*,
Guttierrez, *lib.* 1. *Canon. cap.* 4. *ex n.* 24. cum
aliis Cenedus, *in practic. quæst.* 45. *n.* 47. Infe-
rentes, nam sicut hujusmodi appellatio ante ad-
ventum conditionis interposita, suspendit senten-
tiam excommunicationis prolatam; ita similiter
nec Ecclesiasticum procedere posse; ob idque
posse Laicum illum inhibere, ne adversùs sic ex-
communicatum Appellantem aliquid attentet.

Notabis secundò, quòd Judices laici nunquam 24
soleant inhibitiones concedere adversùs Ecclesias-
ticos judices, quin priùs ex meritis processûs, si-
bi constet injustè appellationes esse denegatas ab
ipsis Ecclesiasticis, quæ aliàs erant de jure ad-
mittendæ, censent Covarr. *sup. n.* 3. Portel. *in*
schol. ad Molin. in §. *judex*, *n.* 24. Cenedus, *su-*
prà dict. quæst. 45. *n.* 48. Ubi alia tradit; *& n.*
49. Docet de praxi Regni Aragoniæ ad tollen-
dam inhibitionem.
Ad quintam quæstionis partem, Quando per 25
appellationem Judex ad quem inhibeat Judicem
à quo Ex dictis sufficienter colliges, & tradit,
Riccius, *collect.* 204. ad Textum, *in cap. Ro-*
mana. §. *si verò cum aliis*, *hoc tit.* Igitur no-
tabis sequentia ad hoc, ut intelligas, quando
habere possit, vel non, locum inhibitio. † Igi- 26
tur ad hoc ut queat dici legitima, & Canoni-
ca, debent Partes, quarum interest citari, Mi-
chael de Grassis, *tom.* 2. *comm. opin. lib.* 7. *num.*
159. *pag.* 270. Vant. *de nullit. ex defectu jurisd.*
ordin. n. 55. Avend. *de exequend. mandatis, p.*
1. *cap.* 22. *n.* 10. Covarr. *in pract. c.* 24. *n.* 3.
Mynsing. *cent.* 3. *observat.* 87. Surd. *cons.* 224. *n.*
41. Guttierr. *de juram. confirm. p.* 1. *cap.* 2. *n.* 31.
Grat. *reg.* 169. Bernard. *reg.* 376. Tradit Riccius,
ubi suprà, versic. *quæro*, ex Rota *in decis.* 26. Idem,
Riccius confirmat, *collect.* 203. ad Textum, *in l.*
de unoquoque, *ff. de re Judicata.* Ubi congerens
casus, in quibus necessaria est citatio. Idem de
hoc asserit: Videbis Ripol. *var. c.* 3. *à n.* 198.
Secundò, Antequam Archiepiscopus inhibeat 27
Suffraganeo, debet considerare, An per appella-
tionem, sit devolutum negotium, & causa? Et An
appellatio sit legitimè interposita? Stephanus Qua-
ranta, *in summa Bull.* verb. *Archiepiscopi authori-*
tas, *n.* 18. versiculo, *Secundò principaliter*, Bar-
bosa. *in d. c. Rom.* §. *si vero*, *hoc tit. lib.* 6.
Tertiò, Quod in casibus à jure prohibitis, pos- 28
sit Judex ad quem inhibitionem decernere, sta-
tim postquam cognoscere cœperit, Utrum re-
cipienda sit appellatio? Sic probat Textûs *in dict.*
c. Romana §. *si autem*, ubi Barbosa, *n.* 12. dicit
innovari, *per Trid. sess.* 22. *de reform. c.* 7. Tra-
dunt Abbas, *in c. cum speciali*, §. *porro n.* 6.
hoc tit. Octavian. Vestrius, *lib.* 7. *c.* 3. *n.* 11.
Quartò, Quod Canonica inhibitio dicitur, 29
quoties ea facta fuit, prævià causæ cognitione,
ad hoc appellatio sit recipienda, ex causa pro-
babili, ut jam dixi, & docent Covarruvias, *in*
d. c. 24. *pract. n.* 3. versic. *tertio* Barbosa, *in dict.*
cap. Romana, *n.* 11. agit bene Ripol. *var. d. c.* 3.
à n. 189. *&* 198. Ubi dicit quòd in notoriâ juris-
dictione, non est necessaria causæ cognitio, ut
pote jam explicui, in versic. *ad secundam.*
Unde evenit ut esset inhibitio. Primò, Quan- 30
do Judicis jurisdictio est dubia, ut colligitur ex
adductis in hac quæstione, interim non est inhi-
bendum, donec de Jurisdictionis veritate co-
gnoscatur: Docent Mynsing. *cent.* 3. *observ.* 87.
Et jam relati, & Riccius, *d. collect.* 204. in
versic. *cessat.* † Qui dicit etiam cessare secundò, 31
post conclusum in causâ, ex Rota, *dec.* 29. *sub*
tit. de dolo, & contumacia in antiquis. Ubi id
limitat in casu ejusdem Rotæ *dec.* 30.
Cessat etiam inhibitio in personis extraneis, 32
quia Collitigantibus tantùm fit inhibitio. Idem
Riccius supra ex eadem Rota, *in d. tit. de dolo*
d. 58. Item cessat, quando nullitas fuit in Judi-
cio deducta & ejus probatio requireret altiorem
indaginem Mynsing. *cent.* 4. *obser.* 64. † Cessat & 33
Quintò

Quintò, in Cardinalibus, qui non inhibentur ob reverentiam Rota, *in decis.25. de dalo.* Sicut nac Cardinalis inhibet alteri Cardinali, ibidem, *in decis.* 31. eadem Rota, & Riccius supra.

35 Dubium tamen est, An locum habeat, ubi si lata est sententia in eodem die, reperiuntur præsentatæ litteræ inhibitoriales, & non apparet de proprietate temporis? Et in hoc casu Rota censuit inhibitionem esse subsequutam, Tum propter validitatam sententiæ; Tum etiam ad evitandum delictum, ut refert Achilles, *in dec.fin.eadem tit.* Sed Riccius dicit, *sub dict. collect.* 204. versiculo, *quæro lata*, hanc decisionem non esse sine scrupulo, ideòque Senatum Pedemont. attentatâ difficultate, voluisse sequi quandam mediam viam, tenendo prædictam opinionem, sed cum temperamento, ut Appellator ex officio in integrum restitueretur, & sic restitutus fuit ad prosequendam appellationem, prout testatur Thesaur. *in decis.* 40. Tradit idem Riccius, dicens, quòd cùm hæc quæstio tractaret, ipse cum aliis supervenerit, casu Romæ Annibal Fontanerosa adolescens studiosissimus, qui audita discussione allegavit, *decis.* 387. De Afflictis, quæ visa fuit ab omnibus commendata.

36 Dubium etiam est, nunquid dicatut attentasse: Qui, habitâ inhibitione à Rotâ, ibi ad Consilium Regium pro manutentatione suæ pessessionis, & Achilles de Grassis, *in dec.36.hoc tit.* negat, ad quod gesta post inhibitionem vocentur, ut attentata, etiamsi appellatio appareat frivola, & multò magis, si sit dubium. Diait Peguera, *in decis.*189. Riccius supra, versic. *quæro num*, ad quod videbis adducta supra, *in cap. bona* 51. *q.* 5. *à n.* 1. *hac tit.*

QUÆSTIO II.

An si inhibitio fuerit notificata Notario causæ valeant gesta per Judicem ignorantem? Et an sit differentia, inter inhibitionem simpliciter factam & inhibitionem cum clausula Irritanti? Et an inhibitio possit fieri ex solo Judicis officio qui sint inhibitionis effectus, & de aliis remissive: Et an Ecclesiasticus inhibere queat sub aliqua pœna; Et an concedatur inhibitio generalis?

SUMMARIUM.

1 *Inhibitio, quæ non fuit notificata, non invalidat gesta per Judicem ignorantem, nisi facta fuerit motu proprio ipsius inhibentis, n.* 2.

3 *Inhibitio simpliciter facta non annullat gesta per Judicem primitivum ignorantem eam, secus si fiat cum clausula irritante, n.*4. *&* 5.

6 *Inhibitio reddit nulla gesta post citationem, & facit illicitum, quod antea licitum erat, n.* 7.

8 *Gesta appellationis causa, absque inhibitione valent, etsi veniant revocanda, secus si præcesserit inhibitio, n.* 9.

19 *Corrigere potest Judex à quo sententiam, si inhibitio, non intervenerit.*

11 *Inhibitionis Tenor est semper attendendus, quia si ea respiciat certum locum, non porrigit effectum ultra.*

12 *Inhibitio non conceditur post rem judicatam, si extra Curiam petatur inhiberi Judex etiamsi Quis petat audiri per viam ordinariam, aut pretextu novorum instrumentorum.*

13 *Inhibitio non juvat Tertium, sed tantùm Colligantes.*

14 *Inhibitus Judex nequit procedere ad ulteriora, si una Parte prætendente coram Seculari, inhibitionem tolli, altera Appellante.*

15 *Judex Ecclesiasticus inhibens potest Laicum inhibitum mulctare pœna excommunicationis.*

16 *Inhibitio generalis non datur in causis Ecclesiasticis, sed tantùm, ubi præcessit sententia definitiva, aut provisio habens deffinitiva vim.*

17 *Inhibitio quandoque resolvitur in vim citationis.*

AD primam quæstionis partem, Respondeo 1
valere gesta per Judicem ignorantem, cui non fuit notificata inhibitio, etiamsi nota esset suo Notario: Docent Covarr. *in pract.q.9.n.7.* versic. *secunda conclusio*, circa medium, Dicens necessariam esse scientiam hujus inhibitionis: Tradit, & sequitur Ripol. *var.cap.*3. *à n.*202. cum Decio, *in cap. si duobus n.*22. *hoc tit.* Romano, *singul.*57. *&* 566. per Textum, *in l. si forte, ff. de officio præsidis.* Cumque prædictus Judex ignoraverit prædictam inhibitionem, eo quod sibi non fuerat præsentata, clarè dicendum venit gesta per Judicem post inhibitionem, ea sibi non intimata, nec notificata valere. † Nisi facta fuisset motu proprio 2
ipsius inhibentis. Nam hæc ligat Judicem ignorantem, & facit ut absolutè, per eum gesta nulla Judicentur, secundùm plura, quæ ad hoc institutum refert Covarr. *d.c.* 9. *n.*7. versic. *secunda conclusio.*

Ad secundam quæstionis partem, Respondeo 3
magnam esse differentiam, quia si simpliciter inhibitio provideatur non annullat gesta per Judicem primitivum; si ipse ignoravit inhibitionem, Glossa communiter recepta, *in c.* 1. verbo, *referri, de concessione præbendæ, lib.* 6. Teatûs, *in cap. dudum* §. *considerantes*, *& in cap.penult. de præbendis*, *lib.* 6. Innocent. & Felin. *in c.de constit.* Decius *in c. cæterum de rescriptis.* † Quod si 4
fiat cum clausula irritanti, afficit negotium, etiam ignorante Judice inhibitionem, adeò omnia post eam facta sint ipso Jure nulla, sive hæc clausula sit apposita motu proprio Judicis, vel ad Partis petitionem: sic Ripol. *d.lib.*1. *var.cap.*3. *n.*204. *&* 205. Ex mente relatorum.

Ad tertiam quæstionis partem, Etsi ex dictis 5
videatur, ut possit inhibitio decerni, ex mero Judicis officio, tamen Ægidius, *decis.*157. Petr. Gregor. *de appell.lib.*2.*c.*14.*n.*21. Quos refert, & sequitur Ripol. *var. d.c.*3. *n.* 227. docent eam esse decernendam ad Partis instantiam, quia debet præjudicium à Parte allegari. Juxta tradita per Bald. *in l.* 2. *in fine, ff. quomodo & quando Judex.*

Ad quartam quæstionis Partem, Qui sint in- 6
hibitionis effectus: Respondebis ea dictis supra, & iterum discretè respondeo: Primò, Quòd gesta post citationem, & inhibitionem sunt nulla, *ex c.non solùm, hoc tit.lib.*6. De quo dixi latè supra, *in d.c.bona, q.*5. *à n.*1. Probat cum multis, Rip. *d.c.*3. *var.n.*186. † Secundus effectus est, ut faciat illici- 7
tum quod antea licitum erat, ut jam, *sub q.*1. *dixi*, Quia ligat manus personæ inhibitæ, cùm inducat nullitatem actûs facti post eam: Tradunt Mandosius, *in tract.de inhibit. q.* 1. *n.*3. Lancelot. *de attentatis in præf.*2.*p.c.de attent. post inhibition.* Philip-

8 lipous Francus, *in c. paſtor hoc tit. n.5.* † Tertius effectus eſt, Quòd ſi introducta ſit appellationis cauſa; abſque inhibitione, valent omnia geſta; non obſtante appellatione, licet veniant revocanda, de quo dixi ſupra, *in d. cap. bonæ ſub dict. quæſt. 5.*

9 Temen ſi præceſſerit inhibitio, omnia poſt eam facta, nulla dicuntur ipſo jore, Philippus Fran-
10 cus, *in d. c. bonæ n. 33. hoc tit.* † Et Ripol. *ſup. d. c. 3. n.286.* Ubi addit ex Lancelot. *ſup. c. 20.* Ut poſſit Judex à quo corrigere ſententiam, ſi inhibitio non intervenit, ſecus ea non intervenien-
11 te. † Quartus eſt, Quòd ſemper ſit attendendus tenor inhibitionis, quia Juxta illius tenorem procedit effectus, veluti ſi inhibitio reſpiciat certum locum, nam extra illum non producet effectum aliquem, veluti ſi apponatur in inhibitione clauſula, cum facultate inhibendi in curiâ, quia tunc non poterit inhibere extra curiam. Caſſador. *deciſ. 4. n. 1.* Mandoſ. *de inhibit. q. 3. n. 3.* Ripol. *ſuprà, num. 238.*

12 His addo poſt Rem judicatam, ſi extra curiam petatur inhiberi Judex, non concedi inhibitionem, etiamſi petat Quis audiri per viam ordinariam, *l. poſt rem ff. de Re judicata*, vel prætextu inſtrumentorum de novo repertorum, *l. ſub ſpecie, C. de re judic. l. ſub prætextu, C. de tranſact.* & utrobique Doctores, *c. ſuborta de re jud.* ubi dixi, *l. 15. tit. 31. p. 3.* Cæpolla, *conſ. 180. n. 5. p. 2. & conſil. civil. 13. num. 9.* Cevallos, *In pract. q. 840. n. 8.* Puteus, *deciſ. Rota 20. lib. 1. dec. 301. nu. 2. & 3. lib. 2.* Valenzuela cum aliis, *conſ. 68. num. 38.*

13 Secundò, Addo quòd ſi unus evocaverit cauſam, & obtinoerit inhibitionem, ſi lis contra tertium moveatur, non poſſit Tertius juvari ea, quia hæc inhibitio ſolùm liget Colligantes, cùm inter ipſos facta cenſeatur, ob idque Tertio non juvare, quaſi res inter alios acta, *c. Rom. §. in alium, hoc tit. lib. 6* ubi Philippus Franc. Ripol. *var. d. lib. 1. c. 3. n. 225.* Surd. *dec. 307.*

14 Tertiò, Addo quòd ſi una Pars prætendat, coram Judice ſæculari, tolli inhibitionem curiæ Eccleſiaſticæ, & Pars, quæ inſtavit, inhibitionem à proviſione inhibitionis, non poſſit Judex inhibitus procedere ad ulteriora; Docet Ripol. *d. c. 3. lib. 1. var. n. 226.* Extra dictis per Antonium, *in c. tuam 2. 2. de ordine cogn.* Alex. *conſ. 63. in cauſâ & lite vertente, vol. 3.* Jaſon. *in l. 1. col. 1. C. de bonor. poſſeſſ.* ſecundùm tabulas.

15 Ad quintam quæſtionis partem, An dum Eccleſiaſticus Laicum inhibet, poſſit aliqua pœna eum coercere? Reſpondeo poſſe Judicem Eccleſiaſticum ſub pœna excommunicationis inhibere Judici Laico: Docent Innocent. quem Baldus allegat, *in ſua margarita*, verſic. *judex*, & verſic. *laicus ſi reum*, Cæpolla, *conſ. crim. 10. n. 2.* Gloſſ. *in c. decernimus de ſent. excomm. lib. 6.* Bald. *in l. conſulta du alia n. 1. C. de teſtament.* Boër. *dec. 114. n. 4.* Ripol. *d. lib. 1. var. n. 222. ubi n. 223.* cum Rota, *dec. 58. hoc tit. in noviſ. n. 4.* ait quòd ſi hæc excommunicatio Juridicè, & Canonicè, poſita non fuerit, non ligat manus Judicis ſæcularis.

16 Ad ſextam quæſtionis partem, An generalis inhibitio admittatur? Ut reſpondeas Adjunges notata ſuprà. *in cap. 2. & c. 7. hoc tit.* item & *in c. 2. de libelli oblatione.* Ubi An admittatur appellatio generalis, ſeu alternativa? Et ſic breviter ad dubium, præſens reſpondeo, in cauſis Eccleſiaſticis non dari inhibitionem generalem, ſolùm enim datur, ubi præceſſit ſententia definitiva, aut proviſio habens vim definitivæ, cujus gravamen nequeat poſtea reparari, ut fuit deciſum per Concilium *trid. ſeſſ. 24. cap. 20. de reformat.* Et ibi declarationes Sacræ Rotæ Romanæ congeſtæ per Balboam verbo, *à definitiva vim habente*, & verbo, *à definitiva reparari nequeat, n. 19.* Et in terminis, Ripol. *d. lib. 2. var. c. 3. n. 228. & 229.* Ipſum videbis ad alios caſus, ſi legas ibi, *à n. 173. ad 232. & n. 284.* † Qui *n. 220.* dicit ut quan- 17
doque inhibitio reſolvatur in vim citationis, ſi Pars compareat coram Eccleſiaſtico Judice de ſuo jure deducens: Et cùm hîc tranſeo ad avocationis materiam.

QUÆSTIO III.

An avocatio cauſæ ſemper fiat à Principe ſupremo, vel an poſſit exerceri inter alios Judices inferiores? Avocatio cauſæ facta ad alterius petitionem quoniam modo ſit intelligenda? Et an avocatio cauſæ, quæ ut cum decreto irritanti, operetur amplius, quam ea, quæ fit motu proprio? Et an avocatio cauſarum ſpiritualium, ad laica Tribunalia vetita ſit, ſub cenſura Bullæ cœnæ ſi cauſæ avocentur tantùm à Judicibus ſedis Apoſtolicæ? Et an Judices laici avocantes ad ſe cauſas Eccleſiaſticas excuſentur ex tolerantia ſummi Pontificis:

SUMMARIUM.

1 *Avocationis definitio.*
2 *Avocatio propriè ſit litis pendentis, n. 3.*
3 *Cognitio in quibus caſibus pertineat ad ſedem Apoſtolicam*, remiſſivè.
4 *Avocandi cauſarum jus tantum ſpectat ad Papam, & ad Principem ſupremum: & in praxi competit etiam aliis, à n. 6.*
5 *Papa concurrit cum quolibet Ordinario Judice.*
6 *Epiſcopo quit avocare, cauſas quæ vertuntur coram ſuis Vicariis: expenditur? Numero 7. & 8.*
7 *Avocandi jus competit omnibus, quibus jus tollendi, & revocandi facultas eſt, quæ avocatio eſt potiùs aſſumptio cauſæ, n. 8.*
9 *Avocatio cauſæ à quo tempore, ſortiatur effectum? Num. 14.*
11 *Juriſdictio acquiritur per præſentationem reſcripti.*
12 *Delegatus Judex non accipit juriſdictionem, ante commiſſionis præſentationem.*
13 *Executor juriſdictionem exercere nequit, dum ei litteræ præſentatæ non ſunt, etiamſi ſciat facultatem competere.*
14 *Executor gratiæ, etſi acquirat juriſdictionem à tempore datæ: illam tamen exercere non poterit ante præſentationem litterarum.*
15 *Avocandi Judicis acta valent, dum avocatio ei intimata non ſit, etſi ſciat expeditas contra ſe litteras avocationis, n. 16. 17.*
16 Cap. Audita de teſtit. ſpoliat.
17 *Avocatoriæ litteræ habent tacitam conditionem, ſi is, pro quo ſunt expeditæ, velit is uti.*

18 Capi

18 Cap. 2. de officio Deleg.

19 L. si forte, ff. de officio Præsidis.

20 Cap. si duobus de appell. lib. 6.

21 *Avocatio causa cum decreto irritante, actus annullat, & afficit ignorantes, & inscios: Expenditur, n. 22. & 23. etiamsi adsit justa ignorantia & probabilis, n. 24.*

23 *Clausula* Decreti irritantis, *afficit ignorantes sive ad petitionem partis, aut officio Judicis, & operatur à die data, n. 25. Etiam quoad Papam, nisi faciat contra decretum motu propio? Num. 29.*

27 *Clausula decreti irritantis in avocatione causa extenditur ad Executorem apostolicum, quocunque modo emanaverit, etiam causâ non cognitâ.*

28 *Avocatione uti nolens, facit ut omnia gesta valeant, non obstante decreto irritanti.*

29 *Decretum irritans operatur, nisi is, pro quo fuit oppositum acceptaverit, ac uti eo velit, & de eo opponat.*

30 *Decretum irritans non ampliat dispositionem, nec operatur in favorem tertii, n. 31.*

32 *Decretum irritans obtentum in gratiâ de aliquo beneficio obtentâ, non afficit Ordinarii manus, si non sit reservatum, nec ultra alium modum, prater expressum, n. 32. Et censetur subreptitium, positum in gratiâ subreptitiâ, num. 33.*

34 *Irritans decretum deficit non subsistente causâ principali, cui cobaret, & adjectum conditionali dispositioni redditur conditionale, n. 35. nec operetur, non verificatâ conditione, num 36.*

37 *Avocatio causa non procedit motu proprio, nisi habitâ scientiâ Judicis inferioris, à quo avocatur, n. 38.*

39 *Jurisdictio semel data alicui, non censetur revocata, donec ipse habuerit revocationis cognitionem, etiamsi fiat motu proprio, n. 40. nisi fieret propter delictum, n. 41.*

42 *Tempus quando currat juxta clausulam ex motu proprio.*

43 *Clausula* Motu proprio, *non tanti est effectus; ac clausula decreti irritantis.*

44 *Avocatio causa Ecclesiastica facta à Judicibus laicis Sedis Apostolica, Num probibeatur, sub censura Bulla in cana? n. 45.*

45 *Particula aliis non sit repetitiva similium.*

46 *Avocatio causa non fit à Judice laico nisi ex negligentiâ Judicis Ecclesiastici.*

47 *Avocantes laici Judices ad se causas Ecclesiasticas; non excusantur ex tolerantiâ summi Pontificis.*

1 UT ad primam quæstionis partem, & alias respondeatur; Præmitto dicendum quòd avocatio est litis pendentis coram Inferiore ad Principem, vel ad Superiorem, absque provocatione, facta translatio: Sic Rebuffus, *in tractat. de evocation. quaest. 2. super leges Regias*, Covarruvias, *pract. cap. 9. n. 1.* Qui eam sic definit ex Textu nostro, & ex *l. judicium solvitur, ff. de judiciis*, & ex his; quæ utrobique scripserunt Doc-
2 tores. † Dicit enim ut litis pendentis fiat evocatio propria, siquidem lis, quæ nondum pendet; minimè dicetur avocari: Argument. Textûs, *in c. ad dissolvendum de spons. impub. l. decem, ff. de verb. oblig.* Textus in specie ista, *in c. Ecclesia in 2. ut lite pendente.*

Quare etsi jam latè, *in cap. 2. de foro compet. sub* 3
quaest. 3. à n. 7. Dixerim de casibus, quibus in primâ instantiâ ad Sedem Apostolicam, cognitio pertineat, vel ad alios Judices ex commissione speciali, præter Judices ordinarios, vel in quibus Ordinarii non habent cognitionem: Tamen revera solum ille casus spectat ad Textum nostrum, & ad materiam de qua nunc loquimur, quando scilicet jam causa pendente, coram Judice inferiore, sit avocatio à Principe, seu Pontifice.

Unde jam ad primam difficultatis partem, vi- 4
detur ex nostro Textu, dicendum non omnibus Judicibus superioribus, sed tantùm Papæ, aut Principi, hoc Jus avocandi pertinere, & facit, *Trid. locus, in c. 20. de reform. sess. 24.* in illis verbis, *Nisi ex urgenti, & rationabili causâ judicaverit summus Romanus Pontifex, per speciale rescriptum Sanctitatis sua manu propriâ subscribendum committere, aut evocare*; Quo in loco, cùm agat de Jurisdictione Judicis ordinarii, dicit eum non cognoscere si alias à Papa alii cognitio committatur vel causa, quæ pendet jam coram Inferiore per eum evocetur suo speciali rescripto: Ergo cùm nulli alii Superiori concedatur, facultas expediendi simile avocationis rescriptum, fit ut tantum Papæ, aut Principi supremo, hæc evocatio causæ pendentis concedatur, & non aliis judicibus; & confirmatur ex adductis supra, *in cap. 7.*
hoc tit. † Et ex eo quia Papa concurrit cum Quo- 5
libet Judice ordinario; eo quòd omnium sit ordinarius, & Judex supremus, ut tradit Joannes Wamesius, *hîc n. 3.*

Tamen etsi hæc vera sint adhuc video Docto- 6
res tenere, ut hæc avocatio locum etiam habeat, respectu etiam aliorum, veluti de Vicariis Episcoporum, à quibus Episcopi causas coram eisdem Vicariis vertentes in qualibet Judicii Parte; ad se evocare possunt, ut probat hîc Abbas, *n. 3.* Decius, *n. 1.* Franch. & alii, Gemin. *in cap. fin. de officio ordinarii, lib. 1.* Covarruvias, *in pract. dict. cap. 9. n. 1.* versic. *primo hinc deducitur*, Avendan. *de exequend. mandatis, p. 1. cap. 5. n. 12.* Scaccia, *jud. cap. 66. n. 20.* circa finem, *lib. 1.* Jacob. Laurent. *de judice suspecto, cap. 4. n. 7. ad med.* Gonzalez. *in reg. 8. Cancel. Glossa 52. n. 28.* Fuit expressè decisum per Rotam, in unâ Valent. Jurisdiction. die 20. Maii 1591. Teste Cardinali Seraphino, *decis. 948. tom. 1. per totam.*

Cujus rei hæc videtur ratio potissima, quia li- 7
cet hujusmodi avocandi potestas, sit supremæ potestatis judicium, ut proximè dictum est; nihilominus ea potestas omnibus illis, quibus Judices tollendi, & revocandi facultas est, liberè competit, *dict. l. jud. solvitur 38. ff. de jud.* Sed cùm Episcopus Vicarium ab eo deputatum, ad libitum revocare valeat; ut communis sententia profert, & tradit Narbona, *in l. 59. Glossa 2. n. 200.* cum pluribus aliis, *lib. 2. tit. 4. recop.* Quod latissimè comprobabis ex his, quæ adduxi, *in c. 4. de foro compet. q. 12.* Ubi agens de illa quæstione, An recusato Episcopo, censeatur recusatus ejus Vicarius; vel èccontra? Ideò fiet, ut Episcopus avocet causas à suo Vicario, cùm ut ait Covarruvias, *ubi suprà*, quia liberè Episcopus suo Vicario Jurisdictionem commiserit; & ob id sit idem Tribunal, non esse mirum, ut Episcopus à Vicario suo possit cau-
sam avocare; & ita in hoc casu practicatur. † Et 8
mihi videtur hanc non esse propriè avocationem causæ pendentis, sed assumptionem cognitionis; hoc est examinationis ejusdem causæ à Vicario agitatæ, qui vices gerit Episcopi in eodem

Tri-

Tribunali ut postea de Locumtenente Prætoris, videbis quæstione sequenti, secundùm distinctionem praxis antiquæ, & modernæ.

9 Ad secundam quæstionis partem, Quomodo sit intelligenda Avocatio causæ ad alterius petitionem, & multi existimant sufficere, ut Judex inferior, cujus Jurisdictio revocatur; habeat scientiam hujusmodi revocationis: Sic Dominicus, *cons.* 47. Imola, & Decius, *in cap. caterum, n.* 8. Et addit, Ripa *in cap. cum M. de constit. nu.* 196. Hanc opinionem esse receptam, apud curiam Romanam, ut tandem aliud sit concedi à summo Pontifice imperanti secundum rescriptum, & secundos Judices simpliciter, aliud revocari priorem Judicum Jurisdictionem, ab eisque avocari causam, cum in hoc posteriori casu, ex Authoritate Textûs nostri, possit defendi, & probari, quòd sufficiat scientia hujus revocationis, ut Judex non valeat ulteriùs, de causa cognoscere, nec tractare.

10 Contrariam oempe opinionem, ut non tollatur Judici cognitio, donec qui impetravit avocationem, & obtinuit, voluerit ea uti, hoc est donec fuerit per impetrantem revocatio ei objecta, & exhibita juxta Textum, *in cap. audita de restit. spoliat.* Tenent ibi Abbas, Innocentius, Antonius, Cardinalis, & Felinus, *in cap. cateram de rescriptis.* Hanc dicit communem Ripa, *ubi suprà*, Covarruvias, *dict. cap.* 9. *pract. num.* 9. Ubi dicit hanc magis convenire reipublicæ utilitati, ne illusio fiat facilè causarum, litiumque definitionibus, sic deducens, *ex cap. gratum de officio delegat. cap. super eo el* 2. *hoc tit.* Ubi Præpositus, *notabili ultimo*, Archidiacon. *in cap. si de procurator. in* 6. Baldus, *in l. mandatum, colum. penult. Cod. mandati*, Idem Baldus, *in l.* 1. *Cod. ut lite pend.* Decius, *cons.* 295. *col.* 2. imò, & Imola sequitur expressim, *in d. c. cateram.*

11 Et confirmatur, Nam per præsentationem rescripti, aut privilegii, est acquisita Jurisdictio Judici, Garcia Gironda, *de privileg. seu exempt. numero* 1237. Nec enim Delegatus habet causæ potestatem, aut exercitium, ante litterarum præsentationem, Menochius, *de adipisc. remed.* 4. à *num.* 410. non enim Jurisdictio in actu datur ante expeditionem, Flamin. *de resignat. benef. lib.*
12 7. *quæst.* 21. *num.* 13. † Et demum quòd Quilibet Judex delegatus, non respicit potestatem, exercitium, nec Jurisdictionem, ante commissionis præsentationem, ut tradunt Cassan. *cons.* 1. *numero* 18. Guid. Papæ *quæst.* 286. Antonius Gabriel. *comm. opinion. lib.* 2. *de execatione rei Judi-*
13 *cata conclusione* 3. *nu.* 4. † Ubi *nu.* 6. subdit hoc procedere, etiamsi Executor sciat facultatem sibi competere, sed nondum sibi litteræ præsentatæ, late Salgado, *de protectione Regia tom.* 1. *disp.* 599. *n.* 2. Et Nicolaus Garcia, *de benef. p.* 6. *cap.* 2. à
14 *num.* 7. † Ubi addit quòd licet Executor gratiæ acquirat Jurisdictionem à tempore datæ; illam tamen exercere nec possit ante præsentationem, & receptionem litterarum; & *n.* 61. Tenet generaliter procedere in quolibet Judice Delegato, ut pariter ante præsentatas litteras Delegat. non habeat exercitium Jurisdictionis: Refert, & sequitur Barbosa, *in cap.* 12. *hoc tit.* à *nu.* 4. Et faciunt quæ notanter dico; *suprà in cap.* 9. *cap.* 15. *de elect. cap. avaritia eodem, lib.* 6. *& in clem. injuste de elect.*

15 Ita dixit Rebuffus, *tom.* 1. *ad leges gallicas tractat. de avocationibus, in præfatione, quæstion.* 5. *num.* 23. Quòd ante præsentationem, & receptionem litterarum, & voluntatis avocantis, non dicatur Judex cognoscens habere notitiam avocationis, & *num.* 24. resolvit quòd si Judex avocationem sciverit ante litterarum præsentationem ei factam, adhuc acta valeant, imò *in tractat. nomin. quæst.* 14. *num.* 71. Dicit sententiam latam à primis judicibus revocatis, ante notitiam revocationis valere: Tradit Barbosa, *in cap. auditu* 4. *de restitutione spoliator. nu.* 2. † Et 16
sic colliges, ex *dict. cap. audita*, in verbis ibi, *nullatenus revocare teneris*, valere processum, & omnia acta, juxta priores litteras per judicem revocatum in litteris posterioribus, ante earumdem litterarum præsentationem, & receptionem, ex Glossa in verbo, *receptionem*, & *ibi*, Abbas, Alii cum multis, aliis, Barbosa, *num.* 4. *ex l. si forte* 17. *ff. de officio ejus*, ubi intelligit procedere in quibuscunque litteris evocatoriis. † Hujusmodi enim litteræ habent tacitam, 17
& subintellectam conditionem; scilicet si is, pro quo emanarunt eisdem uti velit, ut colligitur, ex *dict. cap. audita*, Qui magis de expressâ, quàm de tacitâ revocatione agit, ut ex eo notant omnes, & *in dict. cap. caterum*, & Covarruvias, *in dict. c.* 9. *practic.* versic. *quinta conclusio*, velut addit Barbosa, Dici potest dari revocationem potestatis, & jurisdictionis, interim tamen sub illâ tacitâ, & subintellectâ conditionali, si iidem litteris impetrans usus fuerit: Alia tradit in confirmationem, *ibi*, in versic. *amplia.*

Nec obstat Textûs, *in cap.* 2. *de officio dele* 18
gat. Per quem Nonnulli dicunt sufficere scientiam revocationis aliunde collectam, quia respondetur verbum ibi, *innotuerit*, referendum esse ad notitiam legitimam, & secundum jus, quæ habetur, & colligitur ea præsentatione, & intimatione revocationis. † Ita expendens 19
Textum à contrario sensu, *in dict. l. si forte, ff. de officio Præsid.*

Et secundò, non obstat Textus, *in cap. si duobus,* 20
in princ. hoc titulo, Quia ipse non agit de revocatione per litteras facta, sed de jurisdictione suspensâ per appellationem, apud judicem interpositam in qua specie siquidem à consensu Partis, non dependet meritò absque aliâ intimatione, & oppositione litterarum, satis est quòd judex sciat citatum legitimè appellasse: Sic ejus Expositores intelligunt.

Ad tertiam quæstionis partem, An avocatio 21
causæ, quæ fit cum decreto irritanti, operetur amplius, quàm ea quæ fit motu proprio? Respondetur quod avocatio causæ, cum decreto irritante, habet eam vim, ut acta Judicis inferioris post illam etiam ignorantis, sint omnino nulla. Hæc enim clausula (ut vulgò dicatur) ex Glossâ communiter receptâ, in *c.* 1. verbo, *referri de concessione preb. in* 6. *& in c. si postquam de preb.* & Textus optimus, *in c. dudum, §. considerantes, & in c. pen. eodem tit. lib.* 6. *c. si eo tempore*, verbo, *ignoranter de electione, lib.* 6. Ignorantes, & inscios prohibitione afficit; notatur etiam, *in cap. si beneficia de præbendis, lib.* 6. Probat cum multis Covarruvias omnino videndus, *dict. cap.* 9. *pract. n.* 7. Stephileus, *de litteris gratiæ & justitia fol.* 41. † Et 22
addit Barbosa omnino videndus, *clausula* 40. à *num.* 7. eos afficere non solùm si adsint ea verba, *vel ignoranter contigerit attentari*, ut *in dicto cap. si eo tempore*, verùm etiamsi non adsint ex

dicto

dicta c. si postquam, & *dicto cap. dudum*, & *cap.*
si beneficia de prabend. Cassador. *decisione* 12.*n*.5.
super Reg. Covarr. *in cap. Alma Mater p.* 1.
§. 10. *à num.* 4. Bonacos. *comm. opinion. lib.*1.
tit. 18. *num.* 5. Flamin. *de resignation. lib.* 5.*quæst.*
6. *à nu.* 220. & *lib.* 11. *q.* 4. *n.* 44. & *quæst.* 13.
n. 86. Farinac. *in fragm. crim. p.* 1. *lit. C. num.*
672. Cevall. *in pract. q.* 903. *num.* 13. Et hi omnes cum multis aliis.

23 · Et in terminis nostri dubii Panormit. Imola,
Felin. *n*.18. & Decius, *n*.6. *in c. caterùm de rescriptis*, Ripa *in dicta c. eam M*, *de constit. n.* 196.
Abbas in *cap. audita de rest. spoliat.* Dominicus,
in cap. 1. §. *ex parte de concessione prabenda lib.*
6. Ex quibus deducitur idem esse, sive clausula
apposita fuerit motu proprio, sive ad petitionem
24 partis, qui litteras à Principe impetravit. † Et
ampliant Doctores non solùm procedere, si adsit
præsumpta scientia, verùm etsi sit ignorantia
probabilis, ac justa non excuset, ex *dicto c. si bene-*
25 *ficia.* † Taliter ut à die datæ hujusmodi decretum operetur suum effectum, etiam ante scientiam privilegiati, aut provisi, & etiam ante constitutionis publicationem: quæ non requiritur ad hujusmodi effectum.

26 Et procedere dicunt Doctores, quos sequitur Barb. *dict. claus.* 40. *à n.* 8. Etiam quoad Papam: Nisi faciat contra decretum motu proprio, vel ad instantiam Partis ex certa scientia cum clausula derogatoria ipsius decreti: Ita ille ex multis, quos refert contra Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. Gloss.* 67. *n.* 24. Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *cap.* 1. *à n.* 19. *ad* 30. Mart. *claus.* 191. aliàs 255. *à n.* 1. Men. *cons.* 83. *n.* 23. Ricc. *collect. decis. p.* 5. *col.* 1596.

27 Et ampliat idem Barb. *n.* 11. Etiam quoad executorem Apostolicum, & *ibi n.* 12. ait, ut procedat sive decretum emanaverit motu proprio, sive ad instantiam partis, sive justè, sive injustè, atque etiam sive causa non cognita, ut post alios tradunt Gabriel. *comm. opin. lib.* 6. *de claus. concl.* 3. *n.* 3. Monet. *de commut. ultim. volunt. c.* 7. *nu.* 232. & 233. & Barb. cum infinitis, *dict. claus.* 40. *à nu.* 13. Limitat quadrupliciter hunc casum decreti irritantis, qui *n.* 2. ponit unum effectum, & *n.* 18. alium *n.* 32. & *n.* 33. & *à n.* 34. Expedit usque ad decem effectus prædictæ clausulæ.

28 Quare jam ad propositum dicendum est, Quòd si is, cujus causa, & in cujus favorem causæ avocatio fiat, ea nolit uti, aut eidem renuntiaverit, tunc valere quidquid à Judice factum fuerit, non obstante decreto, Quòd irrita decernit in contrarium acta, Dominic. *in c.* 1. *d.* §. *ex parte de concess. praben. lib.* 6. *col. penult.* Quem sequi videntur Felin. & Dec. *in d. c. caterùm de rescript.* cujus opinionem probat latè Covarr. ex his quæ tradit, *in c. quamvis pactum lib.* 6. *de pact.* 2. *p.* §. 2. *n.* 6. ipse, *in d. cap.* 9. *pract. sub nu.* 7. versic. *Quid si.* Et faciunt quæ longè adduxi, *suprà in cap. si diligenti de foro comp.* Et facit etiam; Quia constat, ut hujus decreti vis remittatur, ex Principis voluntate, si ei Pars renuntiet, cum pars in sui ipsius favorem sic obtinuerit; Ob idque parte renuntiante debet in Principe; & legis Conditore idem admitti, cujus voluntas debet considerari, ut ad eum effectum non obliget: Ex aliis probat videndus Covarruvias, *sub dicto nu.* 7. *pract.*
29 *c.* 9. versic. *deinde.* † Et confirmatur; Quia decretum irritans nihil operatur; nisi is, pro quo fuit appositum, acceptaverit, secundùm Puteum, *decis.* 230. *nu.* 3. *lib.* 1. *in correctis*. Et eo uti velit,

ac de eo opponat Gonzalez. *In Reg.* 8. *Cancellaria Gloss.* 67. *nu.* 52. Barb. *in Clem.* 1. *de concessione prabenda nu.* 7.

Notabis verò, pro intelligentiâ prædictæ clau- 30
sulæ, Primùm, Quòd decretum irritans non ampliet dispositionem principalem; sed tanquam accessorium illius naturam sequatur. Nec opere-
tur quando est ex causa falsa adjectum. † Item 31
quod positum in favorem unius operetur in favorem alterius; Et quòd obtentum in gratia de aliquo beneficio obtenta, uti de reservato, non
afficiat manus ordinarii, si non sit reservatum.
† Quintò, ut illud decretum irritans nihil opere- 32
tur, ad hoc ut expresso uno modo vacandi ve-
niat alius non expressus. † Et quod appositum 33
in gratia subreptitia & nulla, pariter subreptitium sit, & nullum tanquam dependens ab illa. Gonzalez. *Gloss.* 67. *in dicta Regul.* 8. *Cancell. à nu.* 55. *ad* 67. cum aliis idem Barbosa, *in dictâ clausulâ* 40. *à nu.* 47.

Iterùm notabis, ut non subsistente gratiâ 34
principali, cui cohæret decretum irritans, & ipsum decretum deficiat. Geminian. *in cap. præsenti in principio*, versic. *nam quod* ubi Franc. *in* 3. *notabili de officio deleg. lib.* 6. Puteus, *decis.* 108. *lib.* 3. *in correctis* Gabriel. *dict. conclusione*
3. *num.* 82. † Barbosa, *suprà* cum aliis, *num.* 35
54. Qui *num.* 55. Addit cum Doctoribus per Textum, *ibi in Clem.* 1. *de concess. prabend.* Ubi Glossa verbo, *per ordinarium*, Gonzalez. *dict. Gloss.* 67. *num.* 52. Moneta, *ubi suprà cap.* 7. *num.* 254 Et cum aliis, Quòd decretum irritans adjectum conditionali dispositioni, ipsum etiam conditionale reddatur, & suspendatur ejus effectus in eventum conditionis.

Et addit Rota apud Farinac. *dec.* 516. *num.* 4. 36
p. 1. *recent.* Ut non operetur in concessione conditionali, non verificata conditione; Videbis ipsum Barbosam, cum multis aliis, *in Clem.* 1. *de concess. prab. num.* 6.

In secundo autem casu, Quando fit avocatio 37
motu proprio expressè, & absque decreto irritanti dixerunt nonnulli, ut reddatur omninò nullum quidquid post illam actum fuerit à Judice inferiore, etiam ignorante: Sic Imola *in cap. caterum de rescript.* & *in cap. cum contingat eodem.* Francus *hîc*, *num.* 8. ex ratione responsi hujus Textus, Dominicus *cons.* 47. quasi hæc sit maxima hujus clausulæ *motu proprio*, dicit communem Petrus Rebuffus *super leg. Regias tit de evocation quæstione* 3. *num.* 19. Adducens ad hoc Francum *hîc*.

Sed Abbas, Anton. Felin. & Decius *in di-* 38
cta cap. caterum, Innocent. *in dicto cap.* 1. *de concess. prab. lib*, 6. Præpos. hîc *col. ultima*, Petr. Rebuff. *in dicta quæst.* 3. & Covarr. *dicto cap.* 19. *pract. sub numero* 7. versic. *secunda* & in versic. *sed & falsam*, Docent necessariam esse scientiam hujus avocationis, quoad Judicem inferiorem, ut nullum sit, quod postea ipse Judex fecerit; Et comproba-
tur maxima ratione. † Ut apparet ex Textu, 39
in l. si fortè, *de officio Præsidis*. Cujus meminere Romanus, *in singul.* 57. & 566. Felinus, *in dicta cap. caterum nu.* 11. Decius, *in cap. si duobus hoc tit. num.* 12. Scilicet ut jurisdictio semel data, & competens alicui non censeatur ab eo revocata, donec ipse habuerit revocationis cognitionem, & scientiam, & quia, ut ait Covarr. reprobans contrariam opinionem, nullibi in jure hujus clau-
sulæ tantus effectus probetur † Et optimè, 40

ac ex proposito agens in versic. *igitur*, concludit quod revocatio jurisdictionis, etiamsi motu proprio fiat non habet effectum, donec ipse cujus revocantur potestas, ejusdem revocationis habuerit scientiam, sic probans ex *c.* 1. §. *ex parte*, *de*
41 *concessione præbendæ lib.* 6. † Quo in loco, *& in* §. *adjiciebatur*, adnotat prædictam Regulam non admitti, ubi revocatio fieret propter delictum; quia in hoc casu ipso jure absque ulla scientia; etiam ignorante eo, cui nata erat jurisdictio, tollitur omninò ea, & ab eo prorsùs aufertur, & refert ad sic probandum multos, & *n.* 8. alia dicit explicans; ut non obstent addens aliquid *ibi sub dicto n.* 8. in versic. *tertia conclusio.*

42 Unde jam Textum, *in clem.* 1. *de concess. præbendæ*, notaverunt Anton. Gabriel. *comm. lib.*6. *tit, de clauf. conclus.*5.*n.*92. Moneta, *de commut. ultimar. voluntatum*, *c.* 7. *nu.* 92. & Barb. *in d. Clem. n.*11. Quòd ex clausula *motu proprio*, non currat tempus à die notitiæ vacationis in loco, juxta Textum, *ibi*, sed tantùm à die suæ scien-
43 tiæ. † Quare in proposito nostræ quæstionis dicendum est non tanti effectu esse hanc clausulam, *motu proprio*, ac primam clausulam decreti irritantis: multa de utraque clausula congerit videnda Barb. *dict. clausula* 40. *& claus.* 79. *ubi n.* 79. De hoc casu.

44 Ad quartam quæstionis partem, an avocatio causarum spiritualium ad laica Tribunalia vetita sit, sub censura Bullæ Cœnæ, si causæ avocentur tantùm à judicibus Sedis Apostolicæ; in quo casu affirmativè respondent Altierius, & Ugolin. quos citat, & sequitur Bonacin. *in Bulla Cœna tom.* 1. *disp.* 1. *q.*15. *puncto* 1. *num.* 7. Quæ Bulla utitur his verbis, *ab Auditoribus Commissariis nostris*, *aliisque Judicibus Ecclesiasticis*, ubi notanda est illa particula, *aliis*, quæ est repetitiva, & relativa similium, ex *cap. sedes de rescriptis*, *& ex l. quidam relegatus*, *ff. de rebus dubiis.*
45 † Tamen Filleucius *tom.* 2. *tract.* 16. *cap.* 10. *n.* 250. Sousa, *in Bulla Cœna c.*35. *n.*1. Pichardus, *can.* 14. *q.*7. *n.*1. & Diana, *p.* 3. *tract.* 2. *ref.* 55. Docent contrariam sententiam putantes dictam avocationem vetitam esse, etiamsi causæ Spirituales avocantur ab aliis judicibus Ecclesiasticis, respondentes ad argumentum contrarium prædictam particulam *aliis*, non semper esse repetitivam similium, ut patet, *in l. si fundus sub conditione* 15. *l. libertas*; *ff. deleg.* 1.

46 Dubium tamen est, An hæc etiam avocatio causaram vetita sit, etiamsi judices Ecclesiastici sint negligentes in cognoscendo de hujusmodi causis spiritualibus? Et ut exactè respondeas, Recurres ad ea, quæ latè dixi, *in cap. qualiter*, *& quando de Judiciis sub quæst.* 1. à versic. *nunc*, *& q.*3. *&* 6. Et Diana, *ubi suprà* negat cum Marta, Reginaldo, & Duardo contra Cevallos, Covarr. Menochio, Diaz. Ubi dicit non obstare Textum, *in cap. filiis, vel nepotibus* 16. *quæst.* 7. *cap. si quis cum Clerico* 11.*q.*3. *cap. Administratores*, *cap. Princeps* 23. *q.* 5. Eo quòd inibi tantùm probatur posse Principem Laicum admonere Ecclesiasticum de iniquè administrata justitia, non autem posse avocare ad se causam Ecclesiasticam, vel quòd Canones illi sunt abrogati, de quorum verò intellectu, & aliorum jurium dixi *in dicto cap. qualiter*, & uberrimè *in cap.* 2. *quæstione* 19. Ubi de avocatione causarum per viam recursus ad Regia Tribunalia.

47 Ad ultimam quæstionis partem; An Judices Laici avocantes ad se causas Ecclesiasticas excusentur, ex tolerantia Pontificis, ut benè expendas, iterùm repetes quæ adduxi, *suprà in dicto cap.* 2. *de Judic. quæst.* 19. Et hic tantùm referam quæ tradit Diana, *dict. p.*3. *ref.*56. *tract.* 1. Nempe ut Coriolanus, *in Bulla Cœna ad finem.* Et aliis quos refert Cevallos, *de cognition. per viam violentiæ*, *Gloss. B*, *nu.* 42. Affirment excusari; Sed ipse cum Bonacinâ, *in dictâ Bullâ tom.* 3. *disputatione* 1. *quæstione* 15. *puncto* 4. §. 1. *num.* 5. Altierio, *de cens. lib.* 5. *disputatione* 15. *cap*, 2. *col.* 5. versic. *animadvertit*, Duareno, *in dicta Bulla can.* 15. *quæstione* 13. *num.* 11. Filleucio, *tom.* 3. *tract.* 16. *n.* 150. Negat quia simplex tolerantia, saltem dum Superior commodè obstare non potest, privilegium non inducit; ex *cap. Cùm jam dudum de præbend.* Tum quia nulla adest tolerantia, cum summi Pontifices in Bullæ Cœnæ Domini excludant omnes prætextus.

QUÆSTIO IV.

An Avocatio causæ fieri queat à Prætore, respectu sui Locumtenentis? An ab Archiepiscopo respectu Suffraganeorum, An Auditores Regii, & Legatus Romani Pontificis habeat jus avocandi, & an Duces, Marchiones, Comites, & alii domini Vassallorum queant avocare causas à suis Judicibus ordinariis per eos electis, seu confirmatis? An avocatio hábeat locum in causa Hæresis? Et de aliis ad materiam spectantibus?

SUMMARIUM.

1 *Avocare poterat antiquitùs Prætor causam à Locumtenente: Quid hodie post legem Regiam?* *n.* 2. *& in praxi n.* 3.

4 *Archiepiscopus cognoscit pluribus in causis Suffraganeorum ex privilegio num.* 9. *Quid de avocatione?* *n.* 6.

5 *Avocatio causarum quit fieri à Judicibus superioribus, quando adest justa causa.*

6 *Avocatio causa ab Episcopo, & ejus Vicario non permittitur Archiepiscopo, & Metropolitano, Et de ratione n.* 7.

7 *Jurisdictionem Quis non habet in Subditis ejus, Qui ei subditus est?*

8 *Archiepiscopus nequit ordines conferre intra Diœcesim Suffraganeorum.*

10 *Metropolitanus verus est, ut nequeat tractare nullitatis causam Subditorum sui Suffraganei*, *n.*12. *Ubi fallit in Superiore, qui potest adiri absque appellatione?*

12 *Avocandi jus non habent Auditores Regii causas à Judicibus inferioribus, nisi ex speciali Regis decreto?*

13 *Auditores Regii possunt in primâ instantiâ de pluribus causis cognoscere.*

14 *Avocatio non solet fieri, quando causa est instructa coram primo Judice.*

15 *Avocare nequeunt Marchiones, Comites, Duces, & Domini Vassallorum causas pendentes, coram suis ordinariis Judicibus, fallit in locis Ordinum militarium*, *numero* 16. *&* 17.

17 *Du-*

17 *Duces, Marchiones, Comites, & Domini Vassallorum queunt avocare causas à suis Judicibus ordinariis, Quando eorum est nominatio, & electio; secus aliter? n. 18.*

18 *Duces, Marchiones, Comites, & Domini Vassallorum nequeunt tractare principaliter causam nullitatis, super lite cœpta coram Judice à Populo electo.*

19 *Avocare nequeunt causas ab inferioribus, nec Papa Legatus, etiam de latere, nec Nuncius, nec quilibet alius Gubernator.*

20 *Avocatio causæ ab Inquisitoribus in causa hæresis num habeat locum: Et quid de praxi Hispanica? N. 21.*

22 *Avocatio causarum est duplex expressa, aut tacita, n. 23. Ubique utraque? Et n. 27.*

24 *Avocari causa intelligitur, ex quo Papa, sive Princeps ad se avocavit, seu illam delegavit? N. 25. 26. & 27.*

25 *Manus Inferiorum ligantur, eo ipso quòd Papa ad se aliquod negotium revocat, n. 26.*

26 *Papæ manûs impositio in cognoscendo avocat causam, etiam in signaturâ, n. 28.*

29 *Collatio nova censetur revalidari, ex quo prima facta à Papa fuit nulla.*

30 *Avocatio, à Principe facta, non prorogatur ad Judicem alium inferiorem, absque ejus consensu.*

31 *Causa semel ad Curiam delatam nunquam exiit Curiam, nisi remittatur rursùs per Principem Judicem ordinarium.*

32 *Avocata causa censetur per solam commissionem revisionis.*

33 *Avocatio causæ facta proprio motu distat à facta ad Partis petitionem.*

34 *Avocatio debet fieri de totâ causâ, ut rectè Judex successor judicet.*

35 *Avocatio ut valeat debet signari propria Pontificis manu.*

1 AD primam partem quæstionis, ut exactè respondeas, Adjunges quæ latè adduxi, *in c. 4. de foro comp. q. 13.* Ubi An recusato Prætore, recusatus censeatur ejus Locumtenens, quia idem est Tribunal quid hodie, eo quod Locumtenentes Prætorum Regiorum nominentur à Consilio Regis supremo, non ab ipso Prætore? De quo *ibi*, & secundùm distinctionem, de qua latè, *ibi* ad propositum nostri dubii, & antiquitùs ut DD. docent, posse avocationem facere, id sanè probant ab eadem doctrinâ; Quia Espicopi avocant causas à suis Vicariis: sic Covar. *in pract. c. 4. n. 3.* contra Avend. *de exequendis mandatis 1. p. c. 3.* Qui in vers. *sexto deducitur*, affirmat etiam posse Correctorem seu Prætorem facere prædictam avocationem se intermittendo ad cognoscendum, quandocunqoe voluerit, præsertim, cùm potestas hujus avocationis proveniat ex liberâ revocandi facultate.

2 Sed cum jam hodie ex novâ pragmaticâ sanctione, anni 1618. à Catholico Rege Philippo III. promulgatâ, Adimatur Prætoribus facultas constituendi, & nominandi Locumtenentes, ea tantùm reservata bis, qui à Consiliis Regis in supremo Castellæ Senatu, sunt, vulgò *a el concejo de Camara*, Ideò fiet indubitatum, secundùm Narb. *in l. 59. gloss. 1. lib. 2. tit. 4. recop. n. 203.* Ut sublata fuerit à Prætoribus prædicta facultas revocandi Locumtenentes, ac proinde avocandi causas eorum, cum jam cesset ratio, qua omnis avocandi potestas Correctori competens nitebatur; Ita *Fermosin. de Exceptionibus.*

ille. & confirmatur ex adductis, *de recus. sub. d. c. 4. de foro compet. q. 13.* † Tamen in praxi au- 3
divi per aliquos Prætores contrarium practicari, & videtur facere pro eorum fundamentali ratione, Nam non obstante nominatione Consilii, adhoc Prætor, & ejus locumtenens, sunt idem Tribunal, cujus Superior est Prætor, ad similitudinem Episcopi, respectu Vicarii, ut dixi *in dict. quæst. 13. & suprà quæst. 1.*

Ad secundam quæstionis partem, An possit 4
Archiepiscopus causas suffraganeorum avocare? Videtur affirmativè respondendum ex notatis, *suprà in c. 1. de foro comp. sub. q. 3.* Ubi enumeravi plures Judices, qui, præter Episcopos, & Ordinarios, cognoscunt de diversis causis in primâ instantiâ, & in terminis de Archiepiscopo, respectu Suffraganeorum Episcoporum, & Subditorum eorum, colligitur, *ex c. pastor. de officio ord.* ex Textu, *in c. singulas el. 19. q. 3. & cap. singulas el. 29. q. 3. & ex c. quia cognovimus 10. q. 3.* Et ex aliis quæ adduxi *suprà in d. c. 1. de foro comp. sub q. 1. à n. 4. ad* 8. Quibus probavi pluribus in casibus cognoscere Archiepiscopum in primâ instantiâ Ergo & poterit ad se ex justâ causâ avocare causas à suis suffraganeis Episcopis.

Et comprobari videtur, quia Cyriac. *p. 3. con-* 5
trov. 515. à n. 1. Absque distinctione judicum, videtur probare cum Lancel. *de attentatis p. 2. c. 10. n. 56.* & Marsch. *in tract. commis. utriusque signaturæ p. 2. tit. de commis. avoc. caus. c. 1. sub n. 7. in prima impressione & n. 20. in ult.* A quibusvis Judicibus superioribus, posse fieri avocationem causarum, quando adest justa causa, veluti si sit publica, aut gravis & magna, vel quia subsit legitima Judicis suspicio, ut notat Rebuff. *in tract. de evict. art. 2. q. 6. n. 57. & q. 5. n. 66. t. 1. ad const. Gallicar.*

Tamen in casu nostro, dicendum est prædic- 6
tam avocationem, non permitti Archiepiscopo & Metropolitano, cum Archiepiscopus sit Judex quoad Episcoporum Subditos tantùm ex causa appellationis *c. Romana hoc. tit. l. 6.* Ubi DD. ob idque nisi ad Deum sit appellatum, non posse causas tractare inter Subditos Episcoporum, qui ad ejus Metropolim pertinent, ut notant omnes, *in d. c. Pastor. de officio o. d. cap. 1. de foro compet. lib. 6. cap. venerabilibus de sent. excom. lib. 6.*

Et facit, Quia constat quem non habere juris- 7
dictionem in subditos ejus; qui ei subjectus est, & ideò licet Episcopus sit subjectus Archiepiscopo Metropolitano, non ex eo sequitur quod Archiepiscopus habeat jurisdictionem inter Subditos Episcopi; Aliàs quam per appellationem probant DD. in præcitatis locis, & Covar. multis adductis ad propositum, *in c. 9. pract. n. 2. per Textum in l. Modestinus.* Ubi Glossa, & Alciat. *ff. de verb. signif.* † Et per Glossam & Tex- 8
tum ubi DD. *in c. 1.* verbo, *Agant de offic. ord. lib. 6.* Quæ scribit Metropolitanum non posse dare Ordines intra Diœcesim Suffraganeorum ipsius suffraganei Subditis Domini per Textum, *ibi in cap. cum nullius, de tempor. ordin. libro 6.* Glossa insignia, *in Clementina fin. de privileg.* verbo *etiam celebrare.*

Nec obstat relata in principio, Quia illa locum 9
habent, mediâ appellatione, vel quando per Privilegium Archiepiscopo datum sit, ut cognoscat inter Suffraganeos, hoc est Subditos sui Suffraganei Episcopi, juxta dicta, *in dicto cap. 1. de foro comp. sub dict. q. 1.* † Nec obstant etiam 10
Panormit. Qui *in c. in litteris de officio deleg. & in c. dilecto hoc tit.* probare conatur asseveran-

do Metropolitanum tractare posse inter subdi-
tos suffrageneorum de nullitatis causa principa-
liter, absque appellatione propositâ, Quod vide-
tur annotare ex Bart. *in l. si expressim*, *ff. hoc tit.*
col. pen. Scribente causam nullitatis posse non
tantùm examinari apud Judicem, qui senten-
tiam pronuntiavit, sed & apud Superiorem, *l.*
11 *absentem*, *ff. hoc tit.* & aliis. † Sed respondetur
hoc verum esse in Superiore, qui potest adiri
absque appellatione, non autem in eo, qui tan-
tum est Judex ex appellationis causa, ut proba-
tur, *in cap. 1. de officio deleg.* Ita aliis adductis re-
spondet Covarr. *dicto cap. 9. sub n. 2.*

12 Ad tertiam quæstionis partem, An Auditores
Regii, & Legatus Pontificis habeant justa vo-
candi? Et respondendum est negativè, quia nisi
per appellationem nequeant ad se avocare pen-
dentes causas, apud alios Judices ordinarios in-
feriores. Docent Montsgna, & Boërius, *in tract.*
de authoritate magni consilii, Rebuff. *in tract. de*
evocation. q. 5. nu. 47. Covarr. *dict. cap. 9. pract.*
num. 3. Scribentes non solùm denegari respectu
Auditorum Cancellatiarum Vallisoletanæ, &
Granatens. & aliarum audientiarum Regiarum;
sed etiam respectu Concilii Regii Castellæ, &
Supremi, Non enim possunt Regii Judices,
etiam Supremi, avocare causas jam pendentes
coram aliis Judicibus inferioribus absque specia-
li Regis consensu, & decreto ex Textu opti-
mo, *in l. solent*, §. *si autem* ibi, *non autem*
debent inconsulto Principe hoc facere, etsi for-
tassis magni Consilii Judicibus hoc est consensu
Principis permitti videatur, cùm sæpiùs ad se
causas avocent.

13 Nec obstat dicere posse Regios Auditores in
primâ instantiâ de pluribus causis cognoscere,
veluti in casibus Pupillorum; Viduarum, Mise-
rabilium; & in aliis casibus vulgò, *de Corte*, ut
dixi, *in c. ex tenore 11. c. ex parte 15. de foro comp.*
Quia respondetur hoc verum esse; Quia prima
instantia eis omninò est reservata, & oblata à
Judicibus aliis ordinariis inferioribus; Sed nos
loquimur quoties jam causâ pendente, coram Or-
dinario inferiore, voluissent isti Regii Audito-
res avocare, quia ex quo cœpta est debet ibi fi-
niri: Argumento eorum quæ adduxi latissimè, *in*
cap. pen. de foro comp. Tradit Covarr. *suprà.* Et fa-
cit quod novissimè tradit Cyriac. *dict. controver-*
sia 515. n. 9. Dicens, *ex cap. venerabili 37. de of-*
fic. deleg. Non potuisse avocare causam, de qua
ipse agit; quia non erat amplius integra, cùm
jam coram primis Judicibus fuisset judicatum
14 pro eodem examine. † Non enim avocatio cau-
sæ solet fieri quando causa est instructa coram
primo Judice. Marchesan. *de commis. avocatio.*
causar. c. 1. n. 5. Lancelot. *de attent. p. 1. c. 10.*
n. 24. Cyriacus *suprà n. 12.*

15 Ad quartam, An Marchiones, Duces, Comites,
& alii Domini Vassallorum possint causas avo-
care? Negativè respondetur. Non enim pos-
sunt isti causas pendentes coram Judicibus or-
dinariis suis Vassallis, ad se avocare, eo quòd
isti Judices ordinarii ab eo firmam Jurisdictionem
habeant, Quod etiamsi ad plebis electionem per
ipsum Dominum confirmentur, & constituan-
tur; nihilominùs eis liberum sit judicare abs-
que impedimento, & avocatione prædicto-
rum: Non enim ante appellationem ad ipsos
propositam habebant potestatem cognoscendi de
causis coram Judicibus ordinariis pendentibus,
Authentic. de defensor. Civitatum, §. *nulla*, & §.
jurisjurandi. Docent Paul. Castrens. *in l. nemo*,
Cod. de jurisd. Sequitur Avend. *de exequendis*
mandatis Regiis c. 6. n. 28. Covarr. *dicto c. 9. pract.*
n. 4. Ubi dicit taliter in Regiis Tribunalibus esse
receptum, ut passim avocationes istæ, litteris sub
Sigillo Regis decretis, omninò prohibeantur.
† Nisi in quibusdam locis, quorum jurisdictio 16
militaribus Ordinibus Divi Jacobi Calatravæ, &
Alcanteræ competit; Quia, in his certis olim de-
finitis casibus, avocatio permissa est, quæ dedit
causam innumeris controversis quæstionibus, &
quærelis frequentissimè ad Curiam Regis de-
ferendis.

Verùm, si Dux, Marchio, Comes, aut Domi- 17
nus, voluerint avocare Jurisdictionem, & causam
ab illo Judice, cui aliquis eorum liberè, & ipse
solus Judicem constituit, ac creavit in Oppido;
Tunc quia tota ab eo dimanat jurisdictio; ideò
ab eo poterit avocari absque ulla Judicis, & Sub-
ditorum injuria: Docent Joann. Montagn. *in tract.*
de auth. consilii, & *ibi* Boër. *n. 158.* Angel. *in l. ju-*
dicium solvitur, *ff. de Jud.* Covarr. *d. c. 9. pract. n. 4.*
Rebuff. *probat. ration. in tract. de evocat. p. 5. in*
princ. Et faciunt dicta de avocatione, quam facit
Episcopus à suo Vicario, ut dixi, *suprà q. 1. in*
princ. Nam quemadmodùm sic inter illos contin-
git; quia est unum, ac idem Tribunal: Ita de-
bet procedere in hoc casu. Nam tales Judices sic
à Dominis creati vulgò vocati (*alcaldes majores*,
a *juezez de apelacion*) eandem jurisdictionem
constituunt cum suis Dominis.

Unde evenit ut Dux, Marchio, Comes, qui ju- 18
risdictionem habent, non possint causam princi-
paliter nullitatis tractare super eâ lite, quæ se-
mel apud Judicem ordinarium ab ipso Populo
electum cœpta fuit, cùm de hac causâ, non pos-
sit aliquis horum cognoscere aliter, quàm per ap-
pellationem, ut dixi in versic. *ad quartam*: Sic
docent Covar. *d. lib. 1. pract. c. 9. sub n. 2. in fine.*
Avend. *de exequendis mandatis Regiis c. 5. n. 4.*
Secùs tamen procedere respectu aliorum Judicum
ab ipsis nominatorum, ut in dicto versic. *verum*,
num. præcedenti.

Delegatos verò Romani Pontificis dicendum 19
est non posse avocare ad se causas pendentes co-
ram Judicibus ordinariis, cùm sit locus præven-
tioni, inter eum, & Ordinarios *c. si à sede de*
preb. lib. 6. Specul. docet expressè, *Delegata*,
§. *nunc ostendendum*, vers. *præmissi*, Abbas, *in*
c. 1. de officio Deleg. Domin. *in c. 1. de foro*
comp. lib. 6. Ripa, *in c. cum M*, *de const. n. 195.*
Covar. *d. c. 9. pract. n. 3.* versic. *quarto* Narb. *in*
l. 59. tit. 4. lib. 2. recop. glossa 1. sub nu. 198. Ubi
denegat, nec admittit prædictam avocationem in
Legatis, etiam de latere, nec Nunciis, Guberna-
toribus Ecclesiasticis: aut aliis quarumcunque fa-
cultatum vigore vindicare volentibus, cùm id
expressim interdictum sit, in Trid. *sess. 24. cap.*
20. in versic. *Episcopos.*

Ad quintam quæstionis partem, An avocatio 20
habeat locum in causâ Hæresis? Respondetur, ut
cùm in aliqua speciali causâ esset Aliquis deputa-
tus Inquisitor, specialiter tunc, etsi aliis Inqui-
sitoribus Collegis eadem potestas competat gene-
raliter; tamen quia censetur per prædictam spe-
cialem delegationem interdicta potestas aliis In-
quisitoribus procedendi, in illâ speciali causâ
commissâ, & delegatâ, Ideò omnes aliis silere
debeant; Ita ut solùm procedat Inquisitor spe-
cialiter in illâ causâ Delegatus: Sic notant
Doctores ad Textum nostrum, & ad Textum
in

in cap. studuisti de officio deleg. inter quos Decius *cons.* 137. *in princ.* Carer. *in tract. de hæreticis n.* 83. versic. *item non potest procedere*, Franciscus Pegna *in addition. ad Eimericum in directorio Inquisitor. p.* 3. *q.* 46. versic. *sed obiter.* Ubi ampliat hanc conclusionem, etiam quod Inquisitor generalis jam in illa causa procedere incepisset ante factam à Papa specialem delegationem: prosequitur Farinac. *de hæresi q.* 186. §. 2. *num.* 25. Addens ut tunc Inquisitor specialis, sic deputatus, possit uti omnibus actitatis, & inventis ab aliis Inquisitoribus, eosque compellere ad sibi exhibendum omnes processus, & scripturas; Sigismund. Scaccia, *de Judiciis causarum Civil. & Criminal. & Hæretical. cap.* 67. *n.* 10. Alia addit idem Farin. *in dicto n.* 25. versic. *prima*, & in versic. *nec obstat.*

21 Sed An hoc queat observari in praxi in Regnis Hispaniæ, ubi causæ hæresis taliter ad Tribunalia Inquisitionis spectant, & ad eorum Inquisitores: ut semper ibi tractentur, nec contingat de aliqua specialiter tractari per delegationem, nec evocari à Domino Inquisitore Generali, & consilio Sanctæ Inquisitionis Supremo, nisi aut remedio appellationis, vel habita priùs cognitione per Inquisitores, vel adjecto consilio petatur remissio, vel ab ipsis inquisitoribus fiat secundùm stylum Sancti Officii, quem hîc non refero, secundùm quem jam diu vidi in hoc Vallisoletano secreto observari.

22 Ad ultimam quæstionis partem, ut hanc materiam absolvam, suppositis quæ de materia avocationis latè recenseni, jam *suprà in princ.* adducti; Videbis latè agentes de materia Aufrer. *dec.* 480. Guid. Pap. *dec.* 440. Hieron. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. Glossa* 52. *per totam*; Wamesium hîc Marchen. *de commis.* 1. *p. c.* 4. *de commis. avocat. caus. per totam*, Ubi latissimè Cyriac. *dict. contravers.* 515. Azeved. nonnulla ad praxim adducentem *in l.* 11. *tit.* 5. *lib.* 3. *recop. à n.* 1. Riccium, *collect.* 64. *ad Textum nostrum*; Ideò nunc breviter pro perfecta cognitione hujus materiæ adjungo sequentia.

23 Primò, Quòd avocatio, de qua loquimur est duplex, alia expressa, alia verò tacita, expressa dicetur quoties Princeps causam coram aliquo Judice pendentem ab eo avocat, juxta Textum nostrum. Tacita quando scilicet Princeps causam coram Judice ordinario cœptam aliis scienter delegat, & committit, ex hoc enim videtur tacitè avocare à Judice ordinario *c. cæterum de rescript.* Innocent. & alii, præsertim Ripa *in c. cum M. de const. n.* 198. Rota *in novis dec.* 67. *hoc tit.* Staphil. *de litteris gratiæ, & justitia pag.* 172. Covar. *dict. c.* 9. *pract. n.* 4. versic. *his equidem* ibi videndus *à n.* 5. ubi multa utilia congerit ad perfectam cognitionem hujus materiæ.

24 Secundò quod ubi primum Princeps, aut Pontifex avocavit ad se causam, & illam delegavit, censetur super illa substituisse omnem Jurisdictionem cuicunque Judici ordinario, Marauta *de ordin. Judic. disp.* 6. *n.* 21. Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ, tract. avocat. n.* 110. Barb. *hîc n.* 6. †
25 Et probat Narbon. *in l.* 59. *lib.* 2. *tit.* 4. *recop. Gloss.* 1. *n.* 169. dicens ut eo ipso quod Papa ad se aliquod negotium revocat, ligantur manus inferiorum; ita ut validè nihil amplius in ea causa per inferiores fieri queat & hîc ubi Innoc. Franc. Abbas *n.* 1. Decius *n.* 1. sic probans ex Textu *in c.* 1. *c.* 2. *de confirmatione utili, vel inutili*, & ex Textu optimo *in extravag. ad Roman.* §. *Rom. de præb. inter communes* quibus ita probat plura subtiliter congerens Gonzal. *suprà in d. reg.* 8. *Cancell. Glossa* 52. *præcipuè n.* 7. Wam. *hîc, n.*
6. † Etenim Papæ manus appositio, seu avocatio 26
in cognoscendo de aliqua causa, avocat illam ab omnibus quibuscunque inferioribus ordinariis, ita ut ab eisdem post modum gesta nulla firmitate revocentur: sic DD. per Textum *in c. licet de offic. deleg.* Innoc. *in c. cum M. de const.* Aufret. *ad Cappell. Tholos.* versic. *& ideo sicut Papa*, Lancelot. *de attent. p.* 2. *c.* 10. *n.* 13. Gonzal. *d. Glossa* 52. *n.* 27. Narbon. *suprà n.* 198. dicens in Papa specialiter inductum, cum ab eo omnium inferiorum jurisdictiones dimanarent, videbis dicta *suprà in c.* 1. *de foro comp. à n.* 7. *&* 8.

Non inquam refert, ut avocatio sit expressè 27
facta, nec ne, nam quamvis tacita fuerit avocatio non secùs ordinarii manus ligantur virtute illius avocationis, ac si expressè facta fuisset, tuncque fieri tacitè, ut jam dixi: veluti si Papa manus apponat in aliquo negotio, vel causa, quæ manus appositio dicitur tacita reservatio, ita Gonzalez *d. Gloss.* 52. *n.* 4. Narbon. *d. Gloss.* 1. *n.* 197. ob idque Barb. *hîc, n.* 15. dixit cum eodem Gonzal. *d. Glossa* 52. *n.* 31. Camil. Borell. *in summa omnium decision. tit.* 4. *n.* 11. quod si Papa manum apposuit in aliqua commissione signanda per talem signaturam, voluit totum negotium ad se avocare,
& inferiorum manus ligare. † Inferens *ibi* com. 28
Flam. *de resig. benef. l.* 2. *q.* 20. *n.* 6. & cum aliis.

Quod si prima collatio per Pontificem facta, ob 29
aliquod impedimentum fuit irrita, censeatur revalidatio, seu nova collatio reservari eidem Pontifici, etiam nulliter manus opponenti.

Tertiò quod ubi Princeps aliquo negotium ad 30
se avocaverit, & suæ cognitioni reservaverit non admittatur prorogatio in alium quemcunque Judicem sine consensu Principis reservantis sic Barb. *n.* 3. cum Petro Barb. *in l.* 1. *ff. de Jud. art.* 4. *n.* 42. quod adjunges ad tradita *suprà in c. significa-*
vit de foro comp. ubi plura de prorogatione. † Et 31
addit cum Covarr. *in pract. d. c.* 9. *n.* 5. & cum Hypol. *singul.* 301. Menoch. *cons.* 340. *num.* 49. quod causa semel ad Curiam delata, nunquam exiit Curiam, nisi à Principe rursus ad Judicem ordinarium remittatur, & sic Puteus *in dec.* 240. *l.* 2. quem sequitur Ricc. *collect.* 64. ad Textum nostrum dicit ut causa semel avocata censeatur semper avocata.

Quartò notatur quod per solam commissionem 32
revisionis censeatur causa avocata, & affirmat decisum Magon. Rot. Flor. *in dec.* 70. Ricc. *in coll.* 64. *ad Textum nostrum.* † Ubi addit cum Pe-
tro de Ben. *in dec. Bonon. n.* 42. quod avocatio 33
causæ facta proprio motu distat ab illa, quæ fit ad partis petitionem, quod notabis ad dicta *suprà q.* 1. sub versic. *ad tertiam* ibi *in secundo autem casu.*

Quintò ut jam dixi notandum est quod avoca-
tio soleat fieri de tota causa, ut Judex successor 34
queat rectè judicare toto negotio perspecto juxta Textum *in l. in civile* 23. *ff. deleg.* tradunt Rebuff. *in tract. de evoc. art.* 1. *n.* 95. *t.* 1. *const.*
Franc. Cyriac. *de controv.* 515. *n.* 13. *n.* 14. † Et 35
quod avocatio ut valeat, debeat propria Pontificis manu subscribi dixi *suprà in d. c.* 1. *de foro comp. dict. q.* 3. *n.* 8. & refert, ac tenet Narbona *in dicta l.* 59. *tit.* 4. *lib.* 2. *recop. Glossa* 1. *n.* 204. ex Trid. *in dicto cap.* 20. *sess.* 24. versic. *an causarum avocationes.*

QUÆSTIO V.

An beneficium maneat effectum, seu avocatum per resignationem factam in Curiâ, in qua Papa semel manum apposuit?

SUMMARIUM.

1 *Avocatum beneficium ad Curiam quando censeatur* remissivè.

2 *Devoluta quando dicatur causa ad Curiam re*missivè.

1 HAnc quæstionem movet, & resolvit agena ad utramque partem *hîc*, Barbosa *num.* 7. ubi videbis, interim videndi sunt Garcia *de beneficiis p.* 5. *cap.* 1. *à num.* 55. Gonzal. *in Regul.* 8. *Cancel. Glossa* 52. *num.* 49. Flamin. *de resignation. lib.* 11. *q.* 2. *num.* 4. alios congerit Barbosa, ubi loquitur sub distinctione.

2 Ad dubium quando causa dicatur devoluta ad Curiam dico *infrà in cap. venerabilis de confirmat. utili, vel inutili*, per quem agit omninò videndus Riccius *collect.* 1805. ad illum Textum.

AD TEXTUM IN CAPITE LVII. Oblatæ, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. HUjus Textûs materia quatenùs spectat ad terminum appellationis prosequendæ: satis superque tractatur *in cap.* 4. *cap.* 8. *hoc Titulo.*

II. Et quia hîc agi potest de prorogando, aut coarctando termino ad prosequendam appellationem, dices, ut dixi in dictis juribus, ubi notavi plura *sub tit. de dilationibus.*

III. Et in versic. ibi *nostras ad vos litteras*, & & ibi *nulla in posterioribus litteris de prioribus habita mentione*, &c. Per hæc verbo adjunges materiam Textus *in cap. caterum de rescriptis*: Applicabis ad quæstiones suprà *in cap. fin. ut lite pendente nihil innovetur q.* 1. & 2.

IV. Et ibi *nisi possit eum legitimè recusare*, de materia recusationis, & de causa legitima dixi *in cap.* 4. *de foro compet.*

V. Et ibi *superior Judex terminum providè moderari, ne gregi dominico diu desit cura Pastoris*: adjunges ad hæc verba notata suprà *in cap. pervenit* 28. *hoc Titulo.*

QUÆSTIO I.

An si appellans non prosequatur appellationem, possit appellatus eum prævenire supplendo appellantis negligentiam, vel Præveniendo ejus diligentiam, & an rescriptum impetratum ab appellato præveniendo appellationem sit ipso jure nullum, & debeat fieri mentio appellationis, & an prædicta præventio locum habeat, si minor, & brevior terminus quam ordinarius, sit appellanti victo assignatus?

SUMMARIUM.

1 *Appellans damnatus debet defendi adversus astutiam appellati num.* 2.

3 *Appellatus quando appellanti claudat viam prosequendæ appellationis, & cujus Judicis arbitrio num.* 4.

5 *Appellatus prævenit appellantem reprehensa ejus negligentia, qui nec ad dimidium fatalis causam introduxit & coram Judice provocato, excepta recusatione n.* 6. & 7.

7 *Appellatus præveniens appellantem quibus gaudeat effectibus num.* 8.

8 *Appellans, qui litteras impetravit si non vult appellationem prosequi, poterit tunc eam prosequi Reus appellans coram Iudice impetrato, & econtra num.* 9.

20 *Præveniri quit terminus appellationis, statutus à lege, non si ab homine.*

11 *Prascriptum ab appellato impetratum, præveniendo appellationem, non est nullum ipso jure, sed ope exceptionis.*

12 *Rescripta ad lites, tunc erunt nulla, si opponatur.*

13 *Appellatus datis Apostolis, num statim possit impetrare commissionem.*

14 *Breve appellationis à Nuncio Hispanico impetrato, qualiter practicetur.*

15 *Rescripti, aut litterarum impetratio num debeat appellationis mentionem facere, num.* 16. 17. *ubi de differentia à definitiva, & ab interlocutoria num.* 18.

19 *Glossa hîc intelligitur verbo* prioris.

19 *Præventio ab appellato cum appellante, num locum habeat quando terminus brevior sit appellanti victo assignatus.*

AD primam difficultatia partem pro intellectu Textûs nostri, leges quæ adduxi *suprà in cap.* 5. *hoc Titulo q.* 4. in versic. *ad secundam*, in versic. *ad tertiam*, & in versic. *ad quartam*, & quia frequentissimus sit casus propositus in quæstione, nec de eo ita curetur Jure Civili, ac cavetur jure Canonico, nec cum dicta sit sententia hoc, vel illo quæsito colore, ut quia fortè Reus in expensis quoque condemnatus non fuit, aut non majori supplicio damnatus appellatus ipse interponit quoque appellationes, & litteras impetrat, & causam ad suum Iudicem defert veri Appellatoris, & Pontifex in præsenti inquit vera appellatione: magno cum ejus incommodo, & præjudicio supplantata. † Ideò per nostrum Textum celeri astutiæ appellati resistitur, & verus appellans defenditur damnatus ad hoc, ut gaudere possit termino, 2

&

& dilatione, ad prosequendam appellationem sibi indultis, ut latè explicavi *sub dicto cap.* 4. 5. *&* 8. *hoc titulo*, consideravit specialiter Pichardus, *in manuduct. ad praxim parte* 4. §. 3. *per totum*.

3 Sed cum Victori appellato permittatur prædicta præveniendi potestas, si terminus unius anni, aut biennii longior visus sit ad prosequendam appellationem ex nostro Textu, sed non quidem quandocunque in principio hujus fatalis termini, sed cum aliqua maturitate, ut non nimium Appellatus præcurrat, ut habetur hîc. Et quamvis ex constitutione Justiniani, *in Authent. de his qui ingrediuntur ad appellandum*, §. *volumus* ibi, *itaut unus fortè superfit negotio mensis*, *collat.* 5. Convenientissimum dicit Pichardus, *ubi suprà dicto* §. 3. *à num.* 17. ut videatur accipi id de eo tempore quod sub fine biennii est, non præcisè ad postremum illius mensem addens Justinianum ibi verbo illo *fortè*, non restrictionis, sed exempli causa meminisse, ut rectè advertit Pontifex hîc, ubi nullam fecit mentionem mensis hujus, nec rem ad mensem restrinxit.

4 Et cum hîc Pontifex dicat ita demum Partem appellatam intra terminum constitutum à lege commissionis, Litteras impetrare, *Dummodo nimium non præcurrat, ut appellantem in commissione impetranda supplantet.* Ideo dicit Pichardus *in dicto* §. 3. 4. *parte manud. ad praxim*, *sub dicto num.* 17. non ab errore, qui hoc arbitrio superioris relinquat, qui personarum, negotii, & temporis, qualitatibus inspectis, pro sua religione arbitretur, an nimium, vel non nimium præcurrere dicatur, de quo dixi *sub dicta quæst.* 4. *cap.* 5. *hoc titulo*, in versic. *ad tertiam*, & versic. *ad quartam*, & meminit *hîc* Barbosa, *n.* 4. *&* 5. cum Scaccia, & aliis, & cum eo adduxi in locis relatis, qualiter practicetur in curia Romana.

5 Imo idem Pichardus dixit, *in dicto* §. 3. *sub n.* 3. *ad finem*, nihil vetare hanc præventionem posse fieri, quandocunque post lapsum dimidium temporis assignati, quasi tunc satis accidenter reprehensa appellantis negligentia, qui nequidem ad dimidium fatalis temporis causam introduxit, sic probans expressè ex Textu, *in l.* 1. §. *fin.* ibi, *Cum dicit tempus nec adjicit, diem sine dubio ostendit esse in Jus dicentis potestate quem diem præstituat*, *ff. de Jure deliberandi*, & pro exordinatione commendat videri Felinum, *in cap. ex tenore de rescriptis*, Freder. de Senis, *cons.* 28. Roman. *cons.* 483. Calderinum, *cons.* 14. *de rescriptis*. Et quæ ipse adduxit Pichardus, *in disputat. de mora*, *num.* 102.

6 Igitur dicendum est posse in majori, & longiori appellantis negligentia, præventionem ab ipso appellato Victore fieri; vel appellationem coram Judice provocato inducendo, & peragendo, aut Litteras impetrando, non quidem super sententiæ observatione, ut in casu Textûs nostri, nullo Jure factum fuisse ostendatur, Quia ut considerat Pichardus, *in manud. ad praxim*, *dicta* 4. *part.* §. 3. *num.* 18. Illius nulla unquam potest esse præventio, nondum desertâ appellatione, sed super commissione causæ ad aliquem Judicem per Superiorem dandum, vel super citatione ad comparendum coram Provocato.

7 Sed si dubites de effectu hujus impetrationis, respondebo illum nempe esse, ut quamvis appellans in diligenti suæ appellationis prosecutione; potuisset, vel provocatum Judicem habere, vel alium ab eo ad postulationem ipsius delegatum, num debeat illum agnoscere, & causam appellationis peragere coram eo, quem Victor, seu Appellatus, sic præveniendo impetravit, Tamen illi superesse potestatem recusandi, si ex justa causa eum suspectum habeat, deducit Pichardus, *dicto* §. 3. *sub dicto num.* 18. *in fine*, deducens sic, & patet ex Textu nostro in versic *ita quod si appellans voluerit in causa appellationis procedere, oportebit eum agere sub Judice, sic obtento, nisi possit eum legitime recusare.* † Et Ego addo alium 8
effectum ex aliis sequentibus verbis: Nempe ut si Appellatus, qui Litteras impetravit non vult prosequi appellationem; Tunc ipse Reus appellans possit prosequi appellationem ipsam coram Judice impetrato, ut patet ibi, *Quod si agere noluerit Appellatus, potest nihilominus prosequi causam ipsam maximè, si sentiat sibi ex dilatione imminere gravamen.* † Quòd idem poterit Appellatus 9
facere, si Appellans non vult causam prosequi, coram Judice impetrato, & hoc duplici modo interpretor verba prædicta.

Ad secundam quæstionis partem, postquam 10
Riccius, *in collect.* 1346. *ad Textum nostrum*, dixit cum Maynardo, *decis.* 100. *lib.* 1. Quòd possit præveniri terminus appellationis statutus à Jure; secus verò, si fuerit statutus ab homine, docet inferendo. † Quòd rescriptum impetratum ab Ap- 11
pellato præveniendo appellationem, juxta Textum nostrum, sit nullum ope exceptionis, non autem ipso Jure: Sic cum Puteo, *decis.* 141. *lib.* 2. *& decis.* 9. *hoc titulo*, ex ea ratione, quia regulariter quando dicitur rescriptum nullum, intelligitur ope exceptionis, nisi dicatur ipso Jure quam rationem tradidit dicendo in propriis nostris terminis Crescent. *decis.* 4. *de rescriptis*.

Et probatur secundò, Quia regulariter rescri- 12
pta ad lites, ita demum sunt nulla, si opponatur, Besignet. *decis.* 13. *hoc tit.* Deinde probatur, ac colligitur, ex Textu nostro ibi, *Obtinere non debent aliquam firmitatem*: Probat Riccius, *suprà*, addens per verbum *infinitum*, Quòd importat exceptionem ad glossam, *in l. criminali Cod. de Jurisdictione omnium Judicum*, Ita probari secundùm quam decidit Rota, *in decis.* 48. *de rescriptis in antiquis*. Et idem Riccius limitat hoc in casu decis. Crescent. 9. *hoc tit.*

Et quòd praxis Textûs nostri suprà adducta, 13
non observetur in Curiâ Romanâ, in qua appellans statim datis Apostolis, possit impetrare commissionem: Probat idem Riccius, *dicta collect.* 1346. ex Rotâ, ejusdem Urbis in Cavilitanâ Juris ingrediendi 1580. Aprilis 17. Coram Seraphino, ut patet in ejus *decis.* 455. & ex Rotâ *in decis.* 16. *hoc tit.* Ex ea ratione, ut citiùs imponatur finis litibus, & circuitus evitetur, Iaffredus, *decis.* 458. & tradit *hîc* Barbosa, *num.* 6. *&* 7. Ubi tradit ex Marchesano, *de commission. part.* 2. §. *unica num.* 34. *&* 35. in commissionibus causarum extra curiam non derogari Textui nostro, nisi utraque Pars appellaverit, Quia derogari poterit, ne continentia causæ dividatur, dixi jam, *sub dicto cap.* 5. *hoc tit. sub dicta quæst.* 4. † Tamen video 14
quotidie de praxi, ut si unus v. g. appellat ab ordinario, seu Metropolitano, & impetrat litteras vulgò *breve*, ad unum v.g. Judicem synodalem existentem in uno Episcopatu, Pars appellata solet aliud impetrare; primùm reformando,

& tunc praxis, quam sæpius expertus sum, est ut Nuncius causam revocaudo illam faciat prosequi coram suo Auditore: Aut ibi iu Curiâ Matriti, nominat aliquem ex Protonotariis Clericis, ibi existeutibus, ut determinet; deiude alium, & ad ultimam sententiam ejus Auditor fiuit litem nisi Pars coudemnata appellet ad Rotam Romanam.

15 Ad tertiam quæstiouis partem, Au impetratio-
ne litterarum debeat fieri meutio, sive ab Appel-
lante, sive ab Appellato? Et quòd requiratur
mentio, probari videtur, ex *cap. ex parte el 1. hoc
titulo, lib. 6. in cap. bona iu fine, de coufirmat.
utili, vel inutili.* Et probat Pichardus, *iu manud.
ad praxim dicta 4. part.* §. 3. *n.* 20. Indubitanter
sic procedere in appellatione ab iuterlocutoria,
quæ non tam libero pede currit, uec eadem facili-
tate admittitur ut ipse prosequitur *ibi in* §. 11. ut
videbis infrà ex notatis *in cap. ut debitus hoc titu-*
16 *lo.* † Tamen in impetratioue Litterarum super
causâ appellationis à defiuitivâ ejus mentionem
non esse necessariam, magis probat Philippus
Francus, *hîc*, ubi dicit, ut sufficiat exprimere
se habere causam contra talem, quia causæ appel-
latione, tam illa, quæ ex provocatione, quam
quæ ex prima actioue iustituitur, coutiuetur.

17 Verùm Pichardus, agens suprà ejus sententiam non admittit, nisi fortè impetratione Judicis à Papâ, Qui perinde ex appellatione, ut ex primâ actioue, omissis Mediis, adiri potest; dicens, in eo sic impetrato, posse tolerari; in alio tamen Superiore provocato, seu addito non æquè permittendum videri, cum regulariter adiri non possit, nisi per appellatiouem, *cap. cum in Ecclesia 38. dicto cap. ut debitus hoc titulo.* Nam tunc mirum non erit, si appellatiouis mentio fieri debeat, ut inde evideutiùs coustet, An ad eum appellari potuerit? An appellandi occasio fuerit? An potius simulata appellatio? Confirmatur ex adductis, *in cap. præcedenti à quæst.* 3. Ubi de avocatione causæ egi, item & de ratione differentiæ, adjunges quæ suprà adduxi, *in Rubricâ sub quæst.* 5. Ubi dixi de differentia proponendi appellatiouem à defiuitivâ, & ab iuterlocutoriâ sententiâ.

18 Et ex prædictis apparet, qualiter debeat intelligi Glossa, *hîc*, verbo *prioris*, per quam notat Barbosa, *n.* 9. cum de Palacios *in repet. capit. per vestras de donat. inter, uotab.* 4. *n.* 16. verbo *cogitatam*, Quòd ut valeat rescriptum, oportet fieri meutio specifica de appellatione, & sic de statu causæ, qua etiam de re, & quæ in impetratione rescripti delegatorii exprimi debeant late Doctores, *in cap. bona de coufirmatione utili vel inutili.*

19 Ad ultimam quæstionis partem, An locum habeat præventio? De qua hîc cùm à Judice à quo brevior terminus pro prosecutione appellationis assignatur, vel possit Appellatus illico eam prævenire, non expectato arbitrio Judicis, vel tempore, de quo jam dixi, *suprà* in versic. *ad secundam*, Quo in dubio scribit Pichardus, *in dicto* §. 3. *manud. ad praxim part.* 4. *n.* 19. Cum Federico de Senis, *cons.* 108. & 173. Sanè huic Appellanti beueficium legitimi temporis, quòd reliquum est liberum esse permitteudum ut non possit præveuiri nimium præcurreudo, angustias autem temporis per Judicem præscripti effectum esse sortitas, per introductiouem causæ ante brevius statutum tempus, ut inde deserta non possit dici appellatio, usque adeò, ut eo casu uon sit Appellanti necessarium exprimere sibi brevius tempus, statutum fuisse, quia illius effectus jam consummatus est, quo uondum consummato, non posset petere Litteras, nou facta mentione brevioris temporis statuti, quia ueuter Litigantium illum prævenire potest, ex *cap. sæpè* 44. *hoc titulo*, illo verò elapso, nulla est exprimeudi uecessitas, nec Residui legalis, quia nullo termino à Judici statuto, legitimus mauet, & omui appellatiooi cohæret. Ita ille.

A D T E X T U M

I N C A P I T E L V I I I.

Per tuas, hoc Titulo.

P R Æ M I S S U M.

S U M M A R I U M.

1 *Absens quando condemnetur?* Remissivè; *num.* 2. 3. & 4.

AD Textûs hujus materiam, Quatenus pro- 1
bat quòd si altera Pars se absentat, po-
test Judex principale negotium diffinire, si post
litem contestatam fuerit appellatum adjunges
quæ adduxi *suprà in cap.* 1. *de Judiciis*, Ubi
latè dixi de Cobuldeo Episcopo contumaciter
absente, & condemnato atque punito. † Dein- 2
de adjunges quæstiouem, de qua *in cap. verita-
tis de dolo & contumacia.* Ubi egi de dubio,
An absens condemnari possit? *Ibi quæst.* 7. † Et 3
adjunges quæ notavi, *in cap. prout eodem titulo*,
& *ibi* adducta *in Rubrica*, & *in titulo.* Ubi egi
de contumaci, nou venieute ad Judicium punien-
do. † Ad quæstionem, An deserta ceuseatur ap- 4
pellatio, si die assignata, Appellans uon com-
paruit.

Q U Æ S T I O I.

An causâ appellationis requiratur litis-contestatio?

S U M M A R I U M.

1 *Contestatio litis Num requiratur in causa appellationis* remissivè?

HÆc est propria dubitandi Thesis ad nostrum Textum, sed de ea diai, *suprà iu Rubrica de litis contestatione quæst.* 4. Agunt Multi, quos refert *hîc* Barbosa, *n.* 1. & 2. inter quos videbis Covarruvias, *in cap. Rainaldus de testam.* §. 2. *n.* 1. ubi expendit.

AD TEXTUM
IN CAPITE LIX.
Ut debitus honor, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

3 *Interlocutoria sententia; quando habeat vim definitiva? An liceat prosequi causas: & de aliis quaestionibus remissivè? Sub num.* 4. 5. 6. & 7.

5 *Appellasse in scriptis, Num videatur qui gravaminis causas expressit in schedula?* Remissivè.

6 *Causa semel ad Curiam relata, Num redeat ad Inferiorem, Quid ubi appellatio non est justificata?* Remissivè.

8 *Rescripti validitas, Num respiciat ad tempus datæ aut præsentata*, Remissivè.

9 *Rescriptum ubi impetratur, debet facere mentionem de lite pendente?*

10 *Appellatio censetur permissa, nisi in casibus, ubi specialiter prohibetur? Numero* 11. 12. 13. & 14.

1 COmmuniter docent Doctores textum nostrum esse clavem appellationis materiæ; Et sic quæ dicta sunt, & dici valent in sequentibus juribus poterant hîc peragi; sed quia de adductis in eis, & in aliis capitibus dispersim invenies satis agitatum; Ideò ex animo volui hic per verba, seu partes designare, quæ ad hanc tractationem spectant. Igitur in versic. *ut debitus honor, deferatur Judicibus*, Quid sibi velit, dixi, *supra in cap. suggestum* 15. versic. *ad tertiam*.

2 Etenim præcipua hujus textûs materia consistit in justificandâ appellatione interpositâ ante sententiam definitivam, appellando ab interlocutoriâ, & quando id liceat quæ exprimi debeant, ut ea appellatio justificetur, dixi *suprà in cap. exhibita, quæst.* 2. nonnulla, *in cap. Venerabilis* 20. *de Judiciis*: item & *suprà in Rubric. q.* 5. versic. *ad quartam*, Ubi de differentia interponendæ appellationis à definitivâ, vel interlocutoriâ: Aliqua notavi, *suprà in cap.* 12. *hoc tit.* Quæ hîc reservavi extendenda. Sed quia ex nostris novissimè plura jura congerunt, & expendunt, *hic* Balboa, & Graña, *idem* Balboa, *in cap. super eo* 12. Ideò ad dicta per eos te remitto, & addo quæ cum multis congerit utrobique Barbosa, in quo differant definitiva, & interlocutoria: Et de materia textûs nostri Rodriguez. *de ordin. processu cap.* 12. *à n.* 2. *de appellatione ab interlocutoria*: latè Narbona, *in l.* 59. *tit.* 4. *lib.* 2. *recopilat.*

3 *à nu.* 104. *glossa* 1. † Quando interlocutoria habeat vim definitivæ Riccius, *collect.* 293. Et An liceat prosequi causas appellatione ab interlocutoriâ, vel gravamine minùs expressas? Idem Ricc. *collect.* 171. *ad aliam collect.* 642. Super Tridentin. *sess.* 13. *can.* 1. Et de aliis casibus, ubi appellatio ab interlocutoriâ admittitur; Idem Riccius, *collectanea* 1306. ad textum, *in l.* 2. *ff. hoc tit.* Et An appellari possit ab interlocutoria, habente vim definitivæ, & de casibus, ubi sic contingere potest, Videbis benè per Barbosam cum multis ab eo relatis, *à nu.* 4. & 5. cum sequentibus usque ad finem. Et ad quæstionem An Judex Ecclesiasticus faciat vim non admittendo appellationem ab interlocutoriâ: Per quam tacitè, vel expressè declaratur Judex competens, Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ* 2. *p. q.* 156. Adjunges Gratianum, *disceptat. forensium*, *cap.* 25. *à num.* 1. De intellectu hujus textûs Graña, *in cap. olim* 7. *de except. num.* 4.

4 Et per hunc textum egit de commissionibus appellationum Riccius, *collect.* 1729. super doctrina Franch. *hic*, An liceat appellare à quocunque gravamine de jure Civili, aut Canonico? Idem Riccius, *collect.* 1980. ad textum *in l.* 2. ubi glossa *Cod. de Episcopali audientia*, & *in collect.* 204. ad textum, *in Clem. appellanti hoc tit.* Ubi an sententia interlocutoria queat justificari ex novis actibus. Item applicabis quæstiones sequentes, nempe an appellans probare debeat, se justè appellasse, &c. Vel An Judex teneatur regulariter admittere appellationem ab interlocutoria? De quæstionibus his dixi, *suprà in Rub. quæst.* 1. versic. *ad tertiam*, & versic. *ad quartam*: An appellans ab interlocutoria, debeat facere in scriptis; Videbis dicta, *suprà in Rub. q.* 6. *à n.* 1.

5 † Et An si Appellans, vivâ voce, gravaminis causas in schedula proponat, videatur in scriptis appellasse? Cacheranus, *decis.* 6. Et sic applicabis dicta *in cap.* 1. *de libelli oblatione*. An sit Libellus in scriptis offerendus, & sic proferenda sententia? De cognitione sententiæ definitivæ, vel interlocutoriæ simul per Superiorem, Guttierrez, *practic. lib.* 4. *quæst.* 55. Et An fiat vis non admittendo appellationem ab interlocutoria qualibet Cevallos, *de cognitione per viam viol. p.* 2. *q.* 49. *ubi à n.* 6. Declarat textum nostrum, de quo etiam Ego dixi *suprà in cap.* 1. *de dilat. quæst.* 1. *num.* 22. Applicabis quæ congerit Barbosa, *in cap.* 20. *sess.* 24. *Tridentin.*

6 Et ad bonam quæstionem, An causa semel ad Curiam delata reddat in Judicis inferioris cognitionem? Et quid ubi appellatio non est justificata, optimè Covarruvias, *cap.* 9. *pract. num.* 5. & 6. à versiculo *prima conclusio*. Ubi agit per textum nostrum.

7 Et An Tertius Appellans à definitivâ teneatur causam exprimere, disputat Balboa, *in cap.* 17. *de re jud.* Et colliges ex his, quæ *ibi* dixi.

8 Et ibi, *Quòd ad superiorem Judicem nuntium destinaverit, aut Litteras impetraverit ab eodem, priusquàm Delegato fuerint assignatæ*: Adjunges ad hæc verba aliqua, quæ notavi *suprà in cap. oblatæ* 58. *hoc tit.* Ubi de rescripto, sed An in eo tempus datæ, aut præsentatæ debeat prævalere? Videbis, *Suprà in cap. cæterum* 4. *cap. Capitulum Sanctæ Crucis de rescriptis*, & *in cap.* 2. *de Officio Deleg.* de quibus Doctores latè agunt, *ibi*.

9 Videbis quæ, & quos congerit Gratianus, *Regula* 404. Qui *regula* 405. Agens etiam de Regula, ut rescriptum, ubi impetratur, debeat facere mentionem de lite pendente, id probat per nostrum textum in verbo, *si dicat*, sed propiùs de hoc egi, *in cap. fin. ut lite pend. nihil innovetur q.* 1. & 2. Notavi *in cap. oblatæ* 58. *hoc tit.* Sed propiùs de tempore datæ in rescriptis, egit ipse Gratian. *Regula* 451.

10 Et ibi, *cùm autem ex rationabili causa*, Ex hoc versiculo possetre adjungere plura, quæ adduxi, *in Rubricâ hoc tit.* & *in cap.* 11. Ubi de casibus in quibus Judex ad quem, val remittit causam Judici à

quo

quo; eo quòd appellatio foit frivola, vel quia non obstante appellatione ipse Judex à quo exequitur sententiam, à qua appellatum est; & sic Barbosa *hic à num.* 13. Dixit quòd etsi appellatio in omni casu regulariter sit permissa, nisi expressè reperiatur prohibita; ideò, *nu.* 14. *usque ad* 18. Congessit casus, in quibus, vel non desertur appellationi, seu ea non obstante proceditur ad sententiæ executionem, quæ satis sunt declarata in locis relatis: Ad intellectum videbis Cevall. *de coguit. per viam viol. glossa* 6. *p. à n.* 82. ubi intelligit textum hunc.

11 Et ibi, *in expressis alteri Parti condemnet; alioquin ipse procedet:* Per hæc verba satis colligitur, ut frivolè, seu malè appellans, sit in expensis condemnandus: ad hoc adjunges plura, quæ adduxi de condemnatione expensarum, *in cap. finem litibus de dolo*, & ibi, *ad quæstiones quæst.* 6. *à n.* 1. & ibi in versic. *ad tertiam:* alia adduxi, *sub cap. gravis de restit. spol.* Nonnulla notavi, *Suprà in cap. suggestum* 4. & alibi.

12 Et ibi, *Satis constitutionibus causis ad Sedem Apostolicam referendis*, Quæ causæ in prima instantia spectent ad Papam, Dixi *suprà in cap.* 1. *de*
13 *foro comp. q.* 3. *à num.* 7. † Et de quibus causis
immediatè, vel omisso medio appelletur ad Pa-
14 pam, dixi *in cap.* 7. *hoc tit.* † Videbis nonnulla,
quæ annotavi, *suprà in cap. ut nostrum* 56. *hoc tit.*
Ubi egi de inhibitione Judicis inferioris; item &
à quæst. 3. de avocatione causarum facta, vel à
Papâ, vel à Principe.

A D T E X T U M

IN CAPITE LX.

Cum cessante, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Regula cessante causâ, cessat effectus, intelligitur de causa finali, etiam in foro animæ?*
2 *Suspicio cessat cessante causâ suspicionis.*
3 *Lex, aut privilegium non cessat cessante unâ de duabus causis, in quibus nititur. Cessatio obligationis qualiter contingat*, remissivè.
5 *Judex à quo appellatum est, si desistit à gravamine imposito, cujus ratione appellavit Aliquis potest in causa procedere?*

1 IN primis hujus textûs verbis agitur de Brocardico, *Quòd cessante causâ, cesset effectus*, de
quo latè Tyraq. *in tract. cessante causâ, & de Jure
primogen. quæst.* 40. *à n.* 160. Dueñas, *Regula* 82.
Caldas Pereira, *De potestate eligendi cap.* 10. *à n.*
2. Scaccia, *de appellat. quæst.* 5. *à n.* 127. Sanchez
de Matrimon. lib. 8. *disput.* 30. *à n.* 12. & *in præcepta Decalogi tomo* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 42. ubi intelli-
git de sola finali causa, & procedere etiam in foro
animæ Tyraquellus *d. tract. cessante p.* 1. *num.* 17.
cum aliis Barbosa *hic à num.* 2. ubi *n.* 3. ait cum
2 eodem Tyraquello *d. p.* 1. *num.* 226. † Et à
num. 127. cessante causa suspicionis, cessare ip-
3 sam suspicionem. † Et infert etiam cum Palacio
Rubio, ut si lex, vel privilegium duabus nitatur
una remota, non cessat privilegium: ad quod
adjunges dicta *in cap. cum dilect.* 6. *de dolo, & con-
tumacia ibi quæst.* 1. † Et de cessatione obligatio- 4
nis dixit Balboa *in cap.* 8. *de Jurejur. à n.* 75. & 80.
& sic egi *suprà in cap. veniens* 16. *de Jurejur. q.* 2.
versic. *ad secundam*, & versic. ultimam, ubi egi
de dubio, an votum invalidetur, quando culpa
voventis cessavit causa finalis: & quid si revivis-
cat. Applicabis aliqua quæ dixi, *in cap. super lit-
teris de rescriptis*, ubi de causa, *impulsiva & fin.*
& cap. veniens 16. *sub quæst.* 1. & 2. ubi de causa
cessante impulsiva aut finali,

Et in versic. *statuimus*, & ibi, *& sano usus consilio ab hujusmodi comminationis effectu destiterit libere in causa cognitione procedat, non obstante, si a tali, vel interlocutione fuerit appellatum:* per hæc verba præcipua conclusio nostri textus est, ut Judex à quo, qui gravavit aliquem ex litigantibus, non obstante appellatione gravati, si ipse Judex desistat ab eo, quod interloquendo imperavit; potest nihilominus procedere in causa principali, quæ coram eo pendet, nam adhuc Judex extitit causæ; Tum etiam quia cessante causâ cessavit appellationis effectus. 5

Et occasione præcedentium verborum, possumus *hic* adjungere tractationem de appellatione ab interlocutoriâ, seu definitivâ, qua *suprà in cap. ut debitus hoc tit.* aliqua notavi, *suprà in Rub. quæst.* 5. versic. *ad quartam*, 6

Et ibi, *dummodo, non sit alia ex causa legitimè suspectus:* Hic potest adjungi materia recusationis Judicium ad suspicionem malè judicantium, de qua dixi latissimè, *in cap.* 4. *de foro compet.* & videbis notata, *in cap. seq.* 7

Et ibi, *ne processus negotii frivolis appellationibus retardetur*, Judex à quo prosequitur causam, non obstantibus appellationibus frivolis, & notavi, *suprà in d. cap. ut debitus honor.* in versic. *& ibi cum autem*, de quibus latè, *in Rubrica, & in cap.* 11. 8

Ad quæstiones nempe, ut sententia interlocutoria bis confirmata, transit in Rem Judicatam, Gratianus *Regula* 419. 9

QUÆSTIO I.

An cessante ratione legis, cesset ipsa Lex; Et in quibus causis cessante causâ, cesset ejus effectus? An Judex à quo possit revocare sententiam interlocutoriam à se latam? Et An definitiva revocetur ab eodem?

SUMMARIUM.

1 *Lex cessat cessante Legis ratione in generali, non in casu particulari, n.* 4.
2 L. quòd pactum, ff. de pactis.
L. adigere, §. Quamvis, ff. de Jurepetronatûs.
3 L. 1. in fine, ff. de Minoribus, n. 4.
5 *Cessante causa privilegii, compromissi, donationis, & aliorum casuum, cessat eorum effectus, n.* 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12. *fallit nu.* 13. & 14.
13 *Pater immunitatem habens ob numerum Liberorum fruitur ea, etiam eis mortuis.*
14 *Legatum relictum alicui sub conditione ingressûs, Num debeatur, non facta professione?*
15 *Sententia interlocutoria potest, quandoque ab eodem*

eodem Judice ferente, revocari etiamsi sit transacta in Rem judicata n. 16. & n. seq. Et An prima per secundam contrariam, censeatur revocata? N. 20. Quid de lata consensu Partium? Num. 13. aut ex relatione peritorum, n. 24. Num. ex eisdem actis? Num. 29, fallit. à n. 30.

17 *Judex à quo potest suam sententiam interlocutoriam revocare semel, & iterum, & non pluries, n. 18. & 19. Et etiam sine causa, n. 21. Quod Parte non citatâ? N. 22. Etiamsi Judex sit delegatus, aut executor, n. 25. & etiam contradicentibus Partibus, n. 26. & 27. Quid de successore? N. 28. & numer. 38.*

31 *Sententia interlocutoria habens fataliter vim definitiva, ut post se non spectet ad aliam definitivam, nequit ab eodem Judice revocari. & exemplificatur, n. 32. non aliter? N. 33.*

34 *Sententia interlocutoria executioni mandata, non revocatur à proferente expenditur, & declaratur, n. 35. 36. & 37.*

38 *Judex potest revocare, latam sententiam interlocutoriam officio Judicis Mercenario, non Nobili, sed non ubi detulit appellationi, n. 39. 40. & 41. nisi Partes consentiant? N. 42.*

42 *Judex à quo post inhibitionem Judicis ad quem, non revocat sententiam interlocutoriam, nisi minùs legitimè, n. 43. ubi aliis modis?*

44 *Sententia interlocutoria, qua pronunciat Judex se incompetentem, quando ab eodem revocari queat? N. 45. 46. & 47.*

48 *Sententia definitiva nequit revocari ab eodem Judice: Fallit à n. 49. in lata pratextu falsorum instrumentorum, n. 50. vel contra notorium facti, n. 51. aut si nulla, & injusta, n. 52. & 53. vel suspecta de fraude, n. 54. aut per falsos testes, & instrumenta? N. 55.*

56 *Sententia lata ex præsumptionibus, potest retractari: item ex consilio Doctoris, n. 57.*

58 *Judex potest eodem die suam sententiam supplere in accessoriis, & revocare latam incontinenti, n. 56.*

59 *Judex potest interpretari, & declarare suam sententiam.*

60 *Revocatio sententiæ, contingit, quando Parte non opponente Judex admisit Adversarium ad probandum de iniquitate sententia, & probavit eam?*

1 AD primam quæstionis partem communiter Doctores respondent, ex Textu, *in l. quod dictum, ff. de pactis, l. adigere, quamvis, ff. de Jure patron.* quibus, & aliis congestis ab Eberhardo in centuriâ Legati loco à cessatione rationis deducendo quandam regulam generalem, scilicet *ut cessante ratione Legis, cesset ipsa Lex.* Verùm quia Eberbardus non sat istam difficultatem attingat, existimo eam procedere, quando cessat ratio Legis generaliter, secus scilicet in casu particulari, ut docent Aretinus, *in l. 2. col. 5.* versic. *tu autem adverte, ff. de vulgari*, Tyraquellus, *tract. cessante causâ limit.* 32. Covarruvias, *in cap. cum esses, n. 9. de testament. & in 4. de sponsalibus parte 2. cap. 6. §. 9. n. 8.* quorum fundamentum est, *in Clementinâ ad nostram de Hæreticis, & in l. 1. in fine, ff. de Minoribus.*

2 Sed huic intellectui obstare videntur prædicta Jura, *l. Quod pactum, & in dictâ l. adigere, §. quamvis.* Quatenus loqui videntur in particulari casu, in quo etiam alii Teatus concordantes. Ergo si cessaret ratio in illis casibus particularibus, cessaret Legis dispositio, quod fieri potest, ut declaratio subsistat, quia sic cautum est, ut cessante ratione legis, in uno actu particulari non
cesset lex. † Cumque hæc difficultas diù torserit, 3
Fachineo, *lib. 10. controversiarum cap. 75.* ex consilio cujusdam Discipuli sui satisfacit ex doctrinâ Textûs, *in dictâ l. 1. in fine, ff. de Minoribus*, quatenus *ibi*, cavetur, ut Res Minorum soleant committi aliorum Administrationi, licet rem suam benè gerant: Nam cùm id pertineat ad unius, vel alterius Minoris personam, eveniret utique, ut etsi Legislator sciret aliquos fore Minores industrios, atque sagaces; voluit tamen res Minoris ab aliis gubernari, quia plerumque fragile est Minoris consilium, & multis captionibus expositum, ut dicit Consultus, *in dictâ lege 1.*

Unde, etsi v. g. in Titio cesset ratio ista, vel 4
in Caio Minoribus propter sagacitatem eorum, non tamen cessare Legis dispositionem dicendum est, quia cessat ratio in casu particulari, non autem generaliter in omnibus, at *in dictâ l. adigere, §. quamvis*, Ratio Legis non cessat in uno, vel altero casu particulari, nec in aliis Juribus, quæ possunt in contrarium adduci: sic resolvit Fachineus, *suprà* Et ut uberius resolvas leges quæ dixi, *suprà in cap. translato q. 3. de constit, 93.* versic. *ad secundam*, & satis declaravi, *suprà in cap. cum venissent 12. de Judiciis: q. 3.* Ubi quando scilicet Lex negativè, id est, in casu particulari, quando verò contrariè, id est, communi, ubi An Epichcia & interpretatio ad Legesidem sint.

Ad secundam difficultatis partem, ut respon- 5
deam ad regulam, cessante causâ, cessat ejus effectus, plures adducam casus, quibus ea exemplificatur; Igitur infertur primò, Quòd cessante causâ privilegii, cessat & privilegium. Maynar-
dus, *dec. 29. lib. 3.* † Secundò, quod compro- 6
missum, quòd vigore constitutionis Regni Neapol. inter Affines, cessat, affinitare extinctâ, ut
colligitur ex Capycio *dec. 7.* † Tertiò, Quòd 7
donatio factâ ob ingressum Monasterii, cessat, causâ non sequutâ. Gratianus, Rota Marchiæ, *in*
dec. 42. † Quartò, Infertur quòd donatio facta 8
ab Eunte in Bellum, revocatur, eo reverso, Ca-
cher. *dec. 102.* cum seqnenti. † Quintò, Quòd 9
assensus limitans ad tempus, non extenditur ul-
tra tempus. Surdus, *in dec. 189.* † Sextò, Quòd 10
licentia concessa ad tempus, similiter ultra illud
minimè extenditur. Idem Surdus *in dec. 203.* † 11
Septimò, Quod Minori succedenti post conclusum in causa, non conceditur beneficium ea eâ ratione, quia cessat læsio, quæ est beneficii cau-
sa, de Afflictis, *in dec. 112.* † Octavò, Quòd 12
beneficium denegatur Minori, qui factus est Major litependente. Hoc intelligit Riccius, *collect. 443.* ad Textum nostrum alios casus adducens in casu de Afflictis *in dec. 100.*

Tamen hæc regula limitatur, Primò, Ut mi- 13
nimè procedat immunitate, quæ alicui conceditur ob numerum duodecim librorum, quia etiam ipsis mortuis frui potest: Tradit pulchrè Surdus, *in dec. 123.* Quod notat Riccius, *dictâ collect. 443.* ad ampliationem Teatûs, *in l. si quis decurio, Cod.*
de decurionibus lib. 10. † Secundò, In Legato 14
alicui sub conditione ingressûs relicto; Quia debetur etiam non factâ professione, Quod intelligit Riccius, *Ubi suprà in fine in casu Gratiani, Rotæ*

Marchiæ;

Marchiæ, in dec. 53. Commendans, ut videatur ad hoc pulchra decisio Surdi, 123.

15 Ad tertiam quæstionis partem, Respondeo breviter, Quòd sententia interlocutoria potest revocari per eundem Judicem, ex hoc nostro Textu; ubi Doctores, *l. Quod jussit, ff. de Re judicata, l. diem proferre in principio, ff. de arbitris, & Jure Regio ex l. 2. tit. 22. p. 3.* ubi benè Gregorius Lopez. *l. 5. tit. 13. lib. 2. fori*, Gratianus, *regula* 420. Ubi notat ex *l. 3. tit. 2. lib. 2. fori*, id procedere, usque ad triduum, & ita practicari. Sed quod possit quandocunque interlocutoria retractari; Docet ordinatio Lusit. *lib. 3. tit. 65. in princ.* Surdus, *de alimentis, titulo 9. quæstione 7. n. 7.* Gratianus, *discept. forens. cap. 147. n. 11. & cap. 155. à n. 16.* Lancelotus, *de attent. parte 2. cap. 12. limitat. 1. à n. 12.* Tuschus, *in pract. concl. tom. 7. littera S. concl.* 115. Scaccia, *de appellat. quæst. 19. rem. 1. concl. 5. ex n. 13. & q. 17. limit. 47. membro 1. ex n. 30.* cum aliis Barbosa, *hic n. 22.* Et faciunt jura, *in l. dicetur, §. fin. cum l. seq. ff. de arbitris, cap. si à judice hoc tit. lib. 6. cap. qualiter, & quando el 1. de accusation. cap. fin. hoc tit. l. 6. l. post sententiam.* Ubi Doctores, *Cod. de sent. & interlocut.* Glossa *in dicto cap. fin. de*
16 *appell.* † Comprobat pluribus Salgadus, *de protectione Regia*, omnino videndus, *p. 1. cap. 5. à n. 5.* Ubi refert plures alios unanimiter dicentes posse Judicem quandocunque post decem dies datos ad appellandum revocare, & reponere suam sententiam interlocutoriam ante definitivam, ex ea ratione, quia quamvis quoad partes, transeat in Rem judicatam, sed nullo modo, quoad ipsum Judicem.

17 Imò & Stephanus Gratianus, *discept. forens. dicto cap. 155. à n. 16.* Post plures relatos, dixit quòd Judex non solùm semel, sed etiam pluries, etsi millies, possit suam interlocutoriam revocare; hancque opinionem servare Cameræ Auditores Apostolicæ, de cujus stylo testantur Vestrius, *in praxi l. 8. cap. pen. ut lite pend.* Gallesius, *ad formam Cameræ oblig. Rub.* Reliqua *de processu, n.* 29. Angelus, & aliqui, quos refert Jason, *in dicta l. quod jussit sub n. 43.* versic. *secunda*, Petrus Surdus, *consil.* 188. *n.* 15. Mandosius, qui veriorem dicit, *in forma 9. commis.* in
18 verbo *admittit in fine.* † Sed Petrus de Besutio *in d. dictâ l. Quod jussit*, quem refert *ibi* Jason. *sub n. 33.* versic. *tertio fuit.* Docet non posse eam revocare, nisi semel. Refert Tyraquellus *in l. voves, §. hoc sermone, n.* 45.

19 Verùm Salgadus, *dicto cap. 5. à n. 11. & 13.* Scaccia, *de appell. dicta quæst. 19. rem. 1. concl. 6. n. 63.* versic. *infero*, Barbosa; *hic sub n. 23.* Tuschus, *pract. concl. littera S, conclusione 115. tomo 7. n. 8.* Et alii docent non primam esse amplectendam sententiam, tanquam nimis latam, nec secundam tanquam limitatam, sed quod semel & iterum tantùm possit Judex revocare suam interlocutoriam; ita ut si à gravamine appelletur illud reponat, etsi ab alterâ Parte à repositione appelletur, iterum repositionem revocare possit: sic Bartol. *in dictâ leg. Quod jussit, n. 17. col.* 3. versic. *quæro An Judex*, & *ibi* alii, Socinus, *in leg. post sententiam col. fin.* versic. *quintò quæro*, Quoties, *Cod. de sent.* Canonistæ hîc, Tyraquellus, *ubi suprà*, qui referens dictas tres opiniones, nullam sequitur.

20 Et hæc sententia intelligitur non solùm quando Judex expressè revocavit interlocutoriam, sed etiam quando tacitè, nempe si faciat actum ei contrarium, docuit Cardinalis de Zabar. *cons. 32. n. 3.* plenissimè Alex. *cons. 84. consideratis à n. 9.* versic. *principaliter*, Tuschus, *in pract. conclus. tom. 7. littera S, conclus.* 115. *à n. 2.* ubi *num. sequentibus*, plura constituit hujus exempla, cum prædicto Alexandro, Salgadus, *Ubi suprà dicto capite 5. à n. 17.* Et An per secundam interlocutoriam prima revocata censeatur scribunt Panormit. *cons. 20. n. 2. vol. 2.* & *ibi cons. 41. n. 1.* Felin. *in cap. inter Monasterium de Re judicata n. 4.* latè de materia Aretin. *consil. 20. & 106. & 1019.* Alex. post Baldum, *in l. si pacto quo, Cod. de pactis, & in l. 1, §. nunciatio, ff. de novi operis nunciatione* Ludovic. Roman. *cons.* 220.

Iterùm ampliatur; Nam ut ait Caldas Pereira, 21
quæstion. forens. lib. 1. q. 9. n. 3. Judex etiam sine causâ poterit revocare sententiam interlocutoriam, & *n.* 4. Dicit quòd appellatio interposita non impedit sententiam interlocutoriam revocari, & *n.* 5. Quòd etiam Judicis Successor revocare potest; Sequitur Barbosa, *hîc n.* 14. Dicens idem fuisse cautum apud Lusitanos, *per ordin. Reg. lib. 4. tit. 65. §. 4. & 5.* Sed multi relati à Gratiano, *Regula* 420. probant sine causa revocari non posse aliàs appellari valeat, contra quos facit Barbosa, *hîc num. fin.* ex Textu nostro versic. *liberè*.

Sed nunquid possit talis interlocutoria revo- 22
cari Parte non citatâ, negat Abbas *in cap. finem*
litibus de dolo num. 36. Ubi benè agit. † Et 23
quid si sententia lata fuit consensu Partium, idem Abbas est videndus, *in cap. significante n. 4. &*
5. de dolo. † Quid tamen de interlocutoria lata 24
ex relatione Peritorum in arte, benè per Jaffred. Balbum, *in decis. 241. & in decis.* 264. *ibi* videndum.

Igitur Salgadus, *dicto cap. 5. à num. 6.* di- 25
xit eam revocationem posse fieri non solùm à Judice ordinario, verùm etiam à Delegato ex Textu nostro, ubi omnes docent, & quod etiam id facere possit Judex Executor mixtus, secundùm Ripam, *in dictâ l. Quod jussit n. 14. ampliatione* 3. Scaccia, *de appellationibus dicta quæstione 19. rem. 1. conclus. sub n.* 22. ad quod applicabis quæ adduxi de Executore mixto *in cap. 5. de re jud.* & etiam Arbiter *l. dicetur, §. fin. cùm l. sequenti, ff. de Arbitris*, ad quod adjunges quæ de istis Arbitris dixi, *in cap. quanto 3. de Judiciis.*

Imò docent Doctores prædictam interlocuto- 26
riam posse illos Judices revocare, etiam invitis renuentibus, & contradicentibus Partibus in his nempe casibus, quibus sibi revocare licet de jure, licet aliàs dicatur quod Judex nullum possit actum facere, nisi ad petitionem partis: latè probat Philippus de Franchis, per Textum nostrum in verbo, *liberè n.* 4. Per nostrum etiam Textum Bartol. *in dicta l. quod jussit*, & Bald. *in l. 1. Cod. sententiam rescindi non posse*, Scaccia, *de appell. q. 16. rem. 1. concl. 5. n. 17.* Gratianus, *discept. forens tom. 1. cap. 155. n. 22.* Petrus Surdus, *cons. 167. sub n. 19. tomo* 2. Caldas Pereira, *dicto lib. 1. quæst.*
forens. n. 3. † Sed An Partes possint compellere 27
Judicem ad sententiæ interlocutoriæ revocatio-
nem? benè Angel. *consil.* 200. † Et An verò 28
Successor possit revocare sententiam sui Antecessoris. Angelus, *cons.* 260. refert Gratianus, *dictâ Reg. 420. n.* 2.

Sed quod ex eisdem actibus sententia inter- 29
locutoria

locutorie possit revocari, docent Matthæus de Afflictis, *decis. Neapol.* 79. *num.* 3. Gretianus, *dicta regula* 420. *num.* 1.

30 Sed cum prædictam regulam duodecim modis limitet Felinus, *in dicto cap. qualiter*, & *quando el* 2. *de accusation.* Et antè eum eodem modo limitaverit Alex. *in dicta l. quod jussit col.* 3. Ubi Ripa. undecim modis ampliat, & limitat tredecim modis, & Philipp. Francus, hic quetuordecim modis restrinxerit, & Præpositus modis viginti duo, de quibus latè loquitur Bernardus Diez, *in regula* 352. cum duebus sequentibus, & ibi Salgad. optimè docens: *ibi in addition.* Ideò hic de nonnullis fallentiis loquar.

31 Primò limitetur, quando interlocutoria sententia hebeet vim definitivæ, nam tunc Judex eem revocare non poterit, quod est intelligendum in ee sententia interlocutoria, taliter habente vim definitivæ, ut post se non expectet eliam sententiem definitivam: Sic Salgadus, cum pluribus ab eo eddictis, *dicto cap.* 5. *à n.*26. omnino videndus, qui componit desidium Doctorum: Sequitur Berbosa *hic*. Nam si revera interlocutorie sententia finem imponat Judicio, eut processui, non est, cur à prædicto Judice, queat revocari, quie per eam fuit Jurisdictio finita à Judice à quo, non enim potest Judex revocare, & reponendo, Jurisdictionem reassumere, & in causâ procede-

32 re. † Veluti sese Judicem incompetentem declarat aut appellationem esse desertam, aut non Judicem, aut quod super libello, non sit procedendum, vel quando reus ebsolvitur ab observatione Judicii, quia hæ interlocutoriæ habent definitivæ vim: Videbis Abbatem, Philippum Francum, & elios *hic*, & cum pluribus Salgedum, *dicto cap.* 5. *num.* 30.

33 Et sic etiam poterit revoeere Judex sententiem interlocutoriam vim hebentem definitivæ, si fuerit per gravatum ab ea eppelletum, eo qnod tunc eppellatio addat robur ad revocandum, & procedendum in causâ, ut eleganter eonsiderant Capycius, *in decis.* 1. incipit *causa*, *nu.*27. & 29. Lancelotus, *de attentatis* 2.*part.cap.*12. *limit.* 1. *n.*18. & 53. Selgadus, *dicto lib.*1. *de Regia protect. dicto cap.* 5. *nu.* 29. Qui hoc dictum corroborat ex aliis, quæ congerit *à num.* 30. Et hoe modo, etsi appellatum fuerit ab interlocutorie, erunt intelligendi, Maranta, *de ordine Judicior.* 5. *part.* 6. *princip. actu* 1. *de sententia*, *num.* 7. Jaffredus, Belbus, *in decis.* 459. Quos refert

34 Gratienus, *dicta regula* 420. *num.* 9. † Secundò limitetur, quendo interlocutorie seotentia est executioni mandete, Baldus, *in dicta leg. quod jussit numer.* 16. versic. *quæro an invitus*, Alexander, *num.* 24. *limit.* 9. Socinus, *nu.* 30. & 35. Jason. *sub num.* 32. *Ripa n.* 29. *ff. de Re Judicata*, Philippus Francus, *hic n.*20.*limit.*9. Barbosa, *num.* 28. *ex ordinatione Lusitana*, *tit.* 65. & 66. §. 3. Salgadus, *de Regia protectione*

35 *dicto lib.* 3. *cap.* 5. *à nu.* 45. † Quod ampliatur, sive sit executioni mandata à Judice, vel eperta, Cardinalis, & Alexander, & Francus, *hic*. Scaccie, *hoc tit. quæst.* 17. *à nu.* 62. ellegat plures elios Tuschus, *practicar. conclus. tom.*7. *littera S*, *conclus.*115. *n.*45. Et cum eliis, Salgado, *dicto cap.* 5. *à n.*48. qui *n.*50. cum eodem Scacciâ, *n.*

36 66. Lanceloto, *n.*24. & 25. † Declaret non procedere quando ex Partium consensu fieret revocatio, vel nisi revocaretur cum causæ cognitione, secus si ebsque causæ cognitione, quia tunc à

37 tali revocatione permittetur appellatio. † Item

quando ipsa interlocutoria executioni mandete nulle esse & invalida, ut pute si fuisset lata sine causæ cognitione, & sine citatione, aut alium Juris defectum pateretur, quie tunc ipsam poterit Judex revocare, quantumvis sit executioni mandate. Felious, *in dicto cap. qualiter de accusat.* Fallentie 5. *nu.* 15. *limitat.* 3. Jason. *in dicta leg. quod jussit*, *n.*32. versiculo, *limita*, & *intellige*, Scaccia, *de appellat. quæstione* 17. *sub num.* 68. † Qui etiam, *q.* 19. *n.* 1. *concl.* 6. *n.*33. Et cum 38 eo Salgadus, *suprà n.*54. Docet ut possit Judex revocare latam sententiam interlocutoriem officio Judicis mercenerio deserviente ectioni propositæ; non tamen quando officio Judicis nobili, puià super decretis interponondis; & sic intelliges quæ docent Guid. Pap. *singul.* 853. Gutierrez, *in Authenticâ Sacramenta Puberum*, *num.* 37. & alii relati à Gratiano, *dictâ regulâ* 420. *sub num.* 7.

Item relate regule limitatur principaliter, ubi 39 Judex eppelletioni ab interlocutoriè detulerit, eo quod à se abdicevit jurisdictionem, saltem quoad exercitium. Nam tunc interlocutoriam revocare noo poterit, nec reponendo reassumere jurisdictionem semel abdicetem, Abbas, *hic n.*15. Francus, *n.* 14. *limitat.* 5. Sceccie, *de appellat. dicta quæst.*17. *à n.*42. † Qui cum Geminiano, & 40 aliis id intelligit, sive ante traditionem Apostolorum delatoriorum, sive post, & Cardinelis Tuschus, *practic. conclusione*, *tomo* 7. *littera S*, *conclusione* 115. *num.* 28. & 29. in versic. *subeuntende.* Secundò ampliat, etiam post tempus dandorum Apostolorum, quorum eorum negatio, aut non datio, habet vim dilationie, ut dicit idem Scaccia: Tradit Selgedus, cum multis, *dicto cap.* 5. *à n.*37. † Ubi *n.*39. cum Scacciâ, *suprà* 41 *nu.* 64. Dicit hoc non procedere, si de consensu partium, Judex revocaret, vel quando deferre non debuit, & minus legitimè, & ab hujusmodi deletione fuerit appellatum: sequitur Barbosa, *hic num.* 26.

Etiem limitetur prædicta principalia conclu- 42 sio, postquam Judex ad quem inhibuerit, quia tunc judex à quo minimè poterit suam revocere sententiem. Scaccia, *de appellat. dicta quæst.*17. *num.* 59. Salgad. *dicto cap.* 5. *à num.* 41. † Ubi 43 sublimitet, quando inhibitio est minùs legitime, vel nulle, sicut nec poterit, ubi transacti sunt decem diee ex Gretiano, *discept. forens. dicto c.* 155. *numero* 35. vel fuerit interlocutoria geminata, Calderin. Pereire, *de potest. nomin. cap.* 2. *num.* 38. Barb. *hic num.* 27. Lencelotus, *de attentatis* 2. *p. cap.*12. *limit.* 1. *n.* 21. Abbas, *hic nu.* 16. Et tenet Philippus Franeus, *nu.* 16. Respondendo contreriis, ubi dicit posse revocare, non solùm post inhibitionem, sed & post citetionem, Deciue, *n.* 53. licet utramque opinionem videatur approbare Sceccia, *dictâ quæst.* 17. *num.* 59.

Dubium verò est, An Judex, qui pronuncievit 44 se esse incompetentem possit eam interlocutoriem sententiam revocare? Negativè respondent Abbas, *hic sub num.* 11. & 12. Cardinelis Alex. *sub num.* 40. *fallent.* 2. Felin. *in dicto cap. qualiter*, *el* 1. *de accusat. sub nu.* 9. *fallentia* 7. Guido Pap. *tract. de appellationibus*, *q.*80. *n.*53. *tom.*3. *fol.*59. Bartolus, Jeson. & alii, *in dicta l. quod jussit*, *ff. de re judicatâ*: Ita ut si Judex de facto revocet, istam interlocutoriam, dicatur nulliter revocari: sic Guido Pap. *ubi suprà*, Sceccia, *hoc tit. quæst.* 19. *rem.* 1. *concl.* 6. *à n.* 52. Qui *n.* 53. hoc extendit in

in Delegato, qui non poteſt revocare prædictam
interlocutotiam, etiam de Partium conſenſu,
ſecundùm Jaſon. *in dicta l. quod. juſſit*, *n.* 26.
verſic. *iſtam conclusionem in fine*, Philip. Fran-
45 cum, *hic ſub n.* 11. † Et idem Scaccia addit, *n.*
57. *quaſt.* 19, hanc doctrinam procedere, quan-
do Delegatus declaravit ſe incompetentem ſuper
cauſa principali, non tamen quando declaravit ſe
ſuper aliquo articulo dependenti à principali;
quia tunc cùm non expiravit Juriſdictio, pote-
rit revocare: Sic docuit cum Ripâ, Alex. &
46 Felino. † Seqnitur Salgad. *de Regiâ protectione
part.* 1. *cap.* 5. *à n.* 31. *&* 36. Ubi declarat pro-
cedere concluſionem in interlocutoriâ, per quam
finitur Juriſdictio, niſi ab ea fuerit appellatum,
quia tunc poſſet eam revocare, Decius, *hic n.*
40. *&* 42. Butrius, *n.* 10. *col.* 4. Abbas *ſub n.*
12. Cardinal. Alex. *ſub n.* 4. cum multis aliis idem
47 Salgad. qui ex aliis, *ſub. n.* 34. † Ubi adducit
prædicta intelligi in Judice delegato, non ſic in
Judice ordinario, de quo dicit ut poſſit eam re-
vocare interlocutoriam ſententiam in quolibet
caſu: Sic cum pluribus ex antiquis, & docet con-
tra alios Sigiſmund. Scaccia, *de appellat. dicta
quaſt.* 19. *rem.* 1. *conclus.* 6. *à n.* 55. latè defendit,
& explicat Rebuffus, *in dicta leg. quod juſſit n.*
106. Leges eundem Salgadum, *de protectione
Regiâ p.* 3. *cap.* 18. Ubi lariſſimè ſcribit, Tuſ-
chum, *pract. conclus. tom.* 7. *lit. S. conclus.* 115. *n.*
44. cum Romano, *conſ.* 358. *in fine.*

48 Ad ultimam quæſtionis partem, An definitiva
revocetur ab eodem Judice ad quem? Ea dictis
reſpondebis negativè, & ex Textu vulgari, *in
l. poſteaquam, ff de re Judic. & in l. Paulus eo-
dem tit.* Quod etiam in criminali procedit, ut *in
l. moris*, §. *ſed enim*, *& in l. Divi fratres*, *ff. de
pœnis*, & de Jure Regio, *in l.* 3. *&* 4. *tit.* 22. *part.*
3. Ubi benè Gregor. Lopez: Probat Gratianus,
regulâ 421. & eſt ratio, quia ſi id non permittitur
in interlocutoria habente vim definitivæ, ut jam
latè dixi in verſic. *ad tertiam*, nec locum habe-
re in revocatione definitivæ.

49 Sed quia Felinus, *in dicto cap. qualiter* 17.
de accuſationibus n. 25. Hanc concluſionem limi-
tat octo modis, & Ripa, *in dicta leg. quod juſſit*,
ff. de re Judicata, limitet novem modis, & Præ-
poſitus, *hic*, limitet duodecim modis, *col.* 17. &
Antonius Gomez. *lib.* 3. *variar. cap.* 53. *à n.* 63.
Quas etiam addnxit idem Rebuffus, *in dictâ l. Quòd
juſſit & leges Galliæ tract. de ſententia art.* 3. *gloſſa
unica tom.* 3, & Bernardus Diez, & ejus additio-
nator, *in regula* 160. Et faciant plura quæ addu-
xi, *ſuprà in cap. ſuborta* 18. *de ſententia & re Judi-
cata*, Ubi abundè dixi, aut notavi de reſtitutione
adverſùs ſententiam, ſeu de ejus retractatione;
ideò breviter libuit tantùm ſequentia ſubſcribere.

50 Igitur dicendum eſt primò, ut quoties ſenten-
tia eſt lata prætextu falſorum inſtrumentorum,
eſt retractanda, de quo dixi, *ſuprà in dicto cap.
ſuborta*: videbis Felinum, *in cap. in litteris n.* 6.
de officio deleg. Ubi benè loquitur Philippus De-
cius, Hypolitus, *in l.* 2. *n.* 32. *Cod. ad legem cor-
nel. de ſicariis*, *& in l.* 1. §. *fin. n.* 53. & *deinceps*,
ff. de quaſt. & in l. unica, *Cod. de rapt. Virgin.*
n. 146. *&* 147.

51 Secundò, Quando eſt lata contra notorium
52 facti, ut benè tradit Bernardus Diez. † Et ob
id tertiò retractari valet, Quando ſententia eſt
nulla, quæ poteſt revocari, eſt alia juſta ab eo-
dem Judice proferri, Didacus del Caſtillo, *in
l.* 35. *Tauri n.* 5. *& in l.* 1. *Tauri*, Gloſſa, *Caſa-
nus in fine col.* 3. Cui addo Text. *in l.* 5. *tit.* 13.
lib. 2. *fori*, Antonius Corſetus, verbo *ſententia*,
in ſingulari, quod incipit, *ſententia corporis afflic-
tiva*, & incipienti, *ſententia poteſt revocari*, cum
ſeqnentibus, Guido Pap. *in ſingul.* 547. & 486.
Nicol. Bellon. *conſ.* 2. *n.* 3, † Item valet retracta- 53
ri, quando notoriè apparet ſententiam eſſe injuſ-
tam Hypolitus, *in practicâ crimin.* §. *per tunc à n.*
11. *& in ſingul.* 473. Ad quod applicabis dicta *in
cap.* 1. *de re Judicata.*

Quintò, Quando ſententia eſſet ſuſpecta de 54
fraude per Textum, *in l.* 1. *ſi ſponſus* §. *ſi uxor, ff.
de donat inter Virum, & Uxorem.* Videndus Sa-
licet. *in l. falſam n.* 21. *quod ſi ex falſis inſtrument.
& in l.* 1. *Cod, hoc tit.* benè Alexand. *conſ.* 90. *n.*
1. *lib.* 1. *& conſilio* 63. *n.* 16. *volumine* 4. omninò
videndus *conſ.* 69. *n.* 4. *part.* Socinus, 3. *in re-
gulâ* 450. verbo *ſententia.* † Ubi tradit regulam 55
quod ſententia lata per falſos teſtes, vel inſtru-
mentum poteſt retractari.

Sextò, poterit retractari, quando eſt lata ex præ- 56
ſumptionibus, quia poteſt ſine appellatione retrac-
tari, ex validiori præſumptione: ſic docet Hy-
politus, *ubi ſuprà in dicta l. unica Cod. de rapin
Virgin.* 146. & 147. † Qui etiam, & ſeptimò, de-
clarat quando ſententia eſt lata ex Concilio Do- 57
ctoris, nam ſuper poteſt retractari ſine appellatio-
ne, ſi aliud conſilium peritioris in contrarium ad-
ſit quod dixit receptum. Decius, *in cap. propoſuiſ-
ti*, *n.* 13. *de probat.* Et uti ſingularia notat Gra-
tianus, *dicta regula* 421. *n.* 4.

Octavò: Nam poteſt Judex ſententiam ſuam
ſupplere in acceſſoriis ſaltem eodem die, & duo- 58
bus modis amplians, & tribus ſublimitans Ber-
nardus Diez tenet, *in regula* 160. ubi ejus addi-
tion. † Imò ipſe Hypolitus, *conſ.* 137. *n.* 37. ali- 59
ter declarando, dixit quod poteſt Judex ſenten-
tiam latam incontinenti revocare, communem
opinionem oſtendunt Tyraquellus, *lib.* 2. *de re-
tractu*, §. 1. *gloſſa* 5. *n.* 17. Philippus Decius, *in
leg. ſi fugitivis*, *n.* 83. *Cod. de ſervis, fugitivis,
& conſilio* 306. *n.* 4. † Imò etiam ut poſſit Judex
interpretari, & declarare ſuam ſententiam, do- 60
cuerunt Bernardus Diez, *regula* 367. & benè Ma-
tienzi, *in l.* 9. *tit.* 4. *gloſſa* 4. *n.* 1. *lib.* 5. *recopi-
lat.* De quo erit videndus Alciatus, *in leg.* 1.
gloſſa 1. *ad finem*, *ff. ſi certum petatur.*

Nonò, procedet revocatio ſententiæ, quando 61
Parte non opponente Judex admiſit Adverſarium
ad probandum de iniquitate ſententiæ, & proba-
vit eam: Sic docent Nicol. Bellon. *Dicto conſi-
lio* 2. *n.* 3. Gratianus, *dictâ regula* 421. *n.* 10.
Ubi commendat videndus Gomez. *in cap. cum in
multis*, *n.* 26. *de reſcriptis lib.* 6. & Covarruvias
lib. 1. *variar. cap.* 1. *n.* 4. Dinum, & ibi Boërium,
in addition. regulæ quod ſemel de regulis Juris l. 6.
Marantam, *de ordine Judicior.* 3. *part.* 9. *part. princ.*
1. *actu de ſententia à n.* 7. Et ad omnia videbis
Bartol. *de ordine Judicior. n.* 23. Panormitanum,
conſ. 192. *n.* 3. *Vol.* 1. *& in conſ.* 10. *n.* 3. *eodem
libro.*

AD TEXTUM IN CAPITE LXI.

Cum speciali, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Recusationis plures quaestiones hic insinuantur*, remissivè.

1 Communiter per Textum nostrum agunt Doctores, de recusationis materiâ, sed quia abundè de ea egi, *in cap. 4. de foro compet.* Ideò ibi reperies quæstiones litteræ hujus Textûs accommodatius, quare de ea ulteriùs non scribo. Interim ad plures præter ordinarios hic, adjunges quæ etiam Doctores referunt, *in cap. secundò requiris hoc tit.* Balboam, *in cap. 12. hoc tit.* Ubi agit de dubio, quod appellatio, & recu-
2 satio æquiparantur. † An sententia lata post recusationem, sit ipso Jure nulla? Riccius, *collect.* 1823. *collect.* 102. qualiter intelligatur super Rubricam hujus tituli. † An tota Synodus
3 recusari queat? Dixit Balboa, *in cap. 1. de Ju-*
4 *diciis*, *n.* 18. & 20. † An periti queant recusari?
5 Idem Balboa, *in cap. 4. de probat. à n.* 25. † Ipse Balboa, *in cap. 6. hoc tit à n.* 3. agit de alia quæstione, An possit Aliquis ex eo quòd appellavit in una causa, Judicem ipsum, ut sus-
6 pectum recusare? † An Cardinales si sint Judices queant recusari? Diana *p. 5. tract. 2. resolut.* 307. An per justam recusationem Episcopi ejus, Vicarius recusetur? Narbon. *de appel. Vacarii ad Episcopum part. 1. n.* 132. Ad materiam Menochius *lib. 3. de arbitrio cent. 2. casu* 121. Covarruv. *in pract. c.* 26. Videbis Riccium, *collect.*
7 83. De aliquibus causis recusandi ipse, 445. † Ad nonnulla quomodo, & per quos cognoscatur de recusatione ipse, *collect.* 770.
8 Et quando exceptio recusationis opponatur: ipse Riccius, *collect.* 1082. Dixi *in Rubr. de except.*

QUÆSTIO I.

An Judex quilibet etiam Regius supremus recusari queat, si se excuset, horis consuetis, à præstandis audientiis ulli coram se Litigatorum?

SUMMARIUM.

1 *Recusationis materia ex proposito tractata*, in cap. 4. de foro competent. *tit. de casu recusati Auditoris Vallisoletani.*
2 *Suspectus nolens gratas audientias, horis debitis dici, præstare Litigatoribus, ut suspectus recusari valet Jure civili, & Divino. A n. 3. ad* 10.
3 *Porta apertæ Judicum sunt Litigatoribus, Portus, & Præsidium.*
4 *David Rex petiit, os ad os loqui cum Deo.*
5 *Vox viva magis explicat Animum.*
6 *Absalon ad fores civitatis audiens accedentes, fuit causa disturbii inter Regem ejus Patrem, & Regnum.*
Fermosin, de Exceptionibus.
7 *Princeps instructus ad Justitiam reddendo se difficilem Vassallis, redditur injustus.*
8 *Audientia est à Judicibus personaliter danda Litigatoribus, n.* 9.
9 *Debitum ex officio præstare negans, vim infert*
10 *Judex etiam ex levi, & modicâ causâ quit recusari.*

Licèt abundè recusationis materiam tractaverim, 1
suprà in cap. 4. de foro compet. per varios casus & quæst. Et pro decidendo huic oblato faciant, quæ *ibi*, dixi *quæst. 32. n. 19. de recusando Judice*, Qui opinionem habet scriptam in libro quem composuit. Et *ibi q. 34. n.* 2. De Judice qui intempestivè declaravit votum suum. *ibi quæst. 11. n.* 6. Judice, qui fuit Sollicitator, ubi *n.* 4. De illo, qui fuit Assessor, vel Consultor, in causâ & de aliis causis inimicitiæ, ut ibi latè dixi in aliis quæstionibus. Nec casus iste in mentem veniret, quousque die 20. Februarii hujus anni 1658. audivi à D. D. Christophoro Moscoso, & Cordubâ Consilii supremi Castellæ & inquisitionis Condignissimo, Prudentissimo, & Litteratissimo Consiliario, suo tempore Vallisoleti oblatum, & intentatum à à D. Gregorio Gallo Equite Burgens. in eâ Cancellariâ Litigatore contra D.D. Antonium de Valentiâ Auditorem Regium (quem cognovi, & alloquutus fui Nolentem ei horis consuetis gratas audientias præstare, illique respondentem, ut sibi per Epistolam, aut per Amicum dubia suæ litis propalaret; & quia tantus Vir mutuavit mihi allegationem, quam tunc temporis scripsit; Ideò ad litteram referens eam, à difficultate me expediâ.

Igitur ille Vir doctus affirmans in terminis eam 2
excusationem præstandi audientias gratas, esse justam recusandi causam, ut in terminis probarunt Scipion Rovito, *consil. 8. n. 1. & 3.* & Thesaurus, *dec. pedemont. 1. n.* 35. Discursum probat, Primò; eo quod litigantes habent Jure omni Jus, ut gratis ab Auditoribus, & Judicibus, coram quibus litigant, audiantur, apertis portis suarum domorum, juxta verba Imperatoris Theodosii, *in lib. 1. tit. 7. sui Codicis*, ibi: *Non sit venale Judicis verbum, non ingressus redempti, non vitio ipsa præditi cum pretio æquè aures Judicantis Pauperrimis, & Divitibus reserventur*; Ita ut in omni horâ diei, Portæ debeant esse Judicis apertæ omni Litigatori, exceptis horis nocturnis, & meridianis prandendi, ut declaravit, *l. 1. Cod. Theodos. tit. de officio Judicis*, ibi: *nec horis meridianis à litigantibus vitantur*: Sic cum Joanne Laugleo 2. *Semestrium cap. 1. fol. sibi* 88.

Secundò, Quia ut refert Plutarchus, *in suis* 3
Problem. Rom. Assueverant etiam in nocte habere portas, ut essent Portus, & Præsidium Egentium, ut tradit Bobadilla, *lib. 3. polit. cap. 14. n.* 95. cum aliis.

Tertiò, probat ille Doctor ex Divino Jure per 4
verba Psalm. 142. ibi: DOMINE EXAUDI ORATIONEM MEAM, AURIBUS PERCIPE OBSECRATIONEM MEAM: Quibus Rex David videtur significare, Quanta sit differentia audiendi personaliter, aut per tertiam personam, quasi exposceret, tu Domine audi me ne me remittas ad alium, quia idem non est; cum aliter eadem persona, cui interest, sit repræsentatura suum Jus, necessitatem, & postulationem, quàm alia tertia, cui interesse non advenit: Etenim, ut ait Borcholten, *l. 2. cons.* 20. *fol.* 146.

Nulla est clarior probatio eâ, quæ fit vivæ vocis 5
oraculo: imò D. Hieronymus ait, *Nescio quid latentis energiæ viva vox habet.*

 Quartò

6 Quarto, comprobat facto Absalon Prætensoria Israël, qui attendens Patrem ejus graviter occupatum in Bellis, non posse Vassallis gratas, & continuas audientias præstare, nec ejus familiares ad illas obligati, liberaliter præstitissent ipse tamen positus ad fores Civitatis, ubi Negotiantes concurrebant, videns eos ægrè ferentes, quia non audiebantur, sic alloquens blandè dicebat: VIDENTUR MIHI SERMONES TUI BONI, ET JUSTI, SED NON EST, QUI TE AUDIAT CONSTITUTUS A REGE, Et expendens cum Valaquez, *Psalmo* 100. *versic.* 2. *lectione* 9. *n.* 6. *& lib.* 5. *annotat.* 11. Et cum D. Joanne de Solorzano, *emblema* 60. Sine dubio mihi videtur vestram rationem esse abundantem; Sed quia vos non audit qui debuerat, non vobis facit Justitiam, sacramque scripturam dicere ibi hac locutione, & facto Absalon sollicitare corda Virorum, à quo rebellio magna fuit orta, qua Rex & Regnum periclitabatur magnopere, ponderans tales effectus provenire à gratâ audientiâ, præstitâ sive negatâ.

7 Quintò, ex his altiùs probans, adducit D. Moscoso verba D. Ambros. *lib.* 2. *de officiis* ibi, *Licèt sit Princeps instructus ad Justitia opem, si difficilem tamen accessum faciat, erit tanquam si fons aquæ præcludatur, quid etiam prodest habere sapientiam, & justitiam, si aditum ad justitiam negat*, item adducit alia verba, quæ refert Petrus Gregor. *lib.* 50. *syntagm. c.* 1. *n.* 17. *de Maximio Tyrio* ibi, *constituto Judicio, Reus agitatur, uimir onerosus, utique erit is Judex, qui minimè utrique dicendi per se locum assignet in hoc potiùs Tyrau-*

8 *num, quam Judicem prabeus.* † Etenim pergens ait audientiam præstandam à Judicibus futuram esse, ut partes illis alloquantur personaliter, non per Epistolam, aut tertiam personam, cùm in ea locutione affecaretur intelligentia negotii, & solatium Litigatorum.

9 Quare ultimo, ut comprobat sententiam relatam, adducit doctrinam Barbosæ, *de peusionibus, quæst.* 6. *n.* 20. Sesse, *de inhibition. cap.* 9. *p.* 3. *n.* 33. Caldasii Pereiræ, cum aliis, *lib.* 4. *de extinctione emphyteusis. cap.* 3. *n. fin.* Dicentium quemque, turbare, vimque inferre negantem debitum, nec velle solvere; & sic Judicem prætendentem se liberare à majori sui officii pensione, quæ consistit in audientia libenter præstanda, ad quam ex relatis sic obligatum dicit, ut aliter justæ querelæ præbeat occasionem, & manifestet evidentem indignationis suspicionem cum Litigatore.

10 Et Ego eam sententiam amplectendo, amplius confirmo ex his, quæ cum multis dixi, *in dicto cap. si quis contra Clericum* 4. *de foro comp. quæst.* 38. *n.* 10. *&* 11. Nempe causas legitimas recusandi Judicem, non solùm esse, eas quæ expressè in Jure reperiuntur, sed quamlibet aliam similem, expressam, aut majorem, verùm & modicam, sive levem suspicionis causam; quia nimis gravè, & periculosum & coram Judice suspecto litigare. Quis inquam, negare poterit illum D. Antonium de Valençia Auditorem Regium Vallisoletanum se graviter suspectum præstitisse illi D. Gregorio Gallo Equiti D. Jacobi negantem gratam audientiam super suâ lite præstare, eique respondentem, ut per Epistolam, aut tertiam Personam, animi sui motum explicaret. Et pro latiori enodatione adjunges *hic* quæ dixi, *sub dicto cap.* 11. *de foro comp.* Ubi de formâ recusandi Auditores Regios latè egi.

AD TEXTUM.

In §. Porro ejusdem textus.

PRÆMISSUM.

I. PEr Textum hìc primò dicitur, Quòd in notoriis non admittitur appellatio, de quo dixi *suprà in Rub. quæst.* 4. versic. *ad primam*, & versic. *ad secundam*, alia dixi *in ea Rubrica*, & *in cap.* 11. *eodem*, in quibus non admittitur.

II. Et quòd in dubiis appellatio admittatur dixi *in eadem Rubr.*

III. Et *ibi q.* 2. ubi egi de illa, an queat appellari à sententia lata secundum opinionem probabilem.

IV. Et quod appellatio sit defensionis species dixi, *in eadem Rubr. in princ.* aliqua *sub quæst.* 1. *à n.* 1. cum pluribus *hic*, Barbosa, *à n.* 12.

V. Et quod causa probabilis appellationis exprimi debeat, docet hìc Pontifex in versic. *probabilem.* Ad quod notabis adducta *in c. ut debitus honor hoc tit.* 6.

VI. Et ibi *& tunc*, *& habuerit adversarium intra terminum* usque *ad prosequatur*, Adjunges quæ latè dixi, *suprà in cap.* 4. *&* 5. *hoc tit.* ubi de termino assignando ad prosequendam appellationem, quo transacto, Judex à quo procedet.

VII. Et ibi, *nullo adversario comparente*, *Judex ex officio procedet*, Hoc resolves per dicta in dictis Juribus, *& suprà in cap. solicitudinem* 54. *hoc tit. & in cap. constitus* 45. *& alibi.*

VIII. Et in versic. *cæterum has duas constitutiones præmissas*, *nolumus ad regulares extendi*, occasione hujus versiculi adjunges dicta *suprà in c.* 3. *hoc tit*, ubi quod non appelletur à correctione regulari.

IX. Ad quæstionem ad excludendam partis appellationem, sufficiat confessio Judicialis, Balboa, *in cap.* 4. *de Judiciis n.* 64. Et quæ *ibi*, Dixi aliquid notavi *suprà in Rubr. quæst.* 4. versic. *ad secundam.*

AD TEXTUM

IN CAPITE LXII.

Cùm Causam, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

6 Subdelegare possunt Papa, vel Principis Legatus.

DIversa possent hìc agregari, tam de litis contestatione per confessionem, de qua dixi, *sub* 1
Rubr. de litis contestatione. † Item de revocando 2
errore, seu confessione erroneâ, *in c. fin. de confessis.* † Item de proponendis in Judicio exceptio- 3
nibus dilatoriis, ut *in Rubr. de except.* † Item, 4
Quòd Delegatus nequit alium Subdelegare, nisi ad certos casus, veluti ad recipiendos testes: notavi *suprà in cap.* 18. *de re Judicata*, & ut per Jura nota, *suprà de officio deleg.* alia notat *hic*, Barbosa.

Ad quæstiones, An Jure antiquo fuisset necessaria expressio causæ ab interlocutoria? Applica- 5
bis notata, *suprà in dicto cap. ut debitus*, Ubi Barbosa,

6 Barbosa, de illo dubio agit, à n. 35. † Et quòd subdelegare possit delegatus Papæ, vel Principis, Gratianus, regula 443, per nostrum Textum

AD TEXTUM
IN CAPITE LXIII.
Dilecto Filio, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

I. AD Textum hunc applicabis notata, *suprà in dicto cap. ut debitus honor.* De quo Balboa *ibi à n.* 35.

II. Per hunc Textum agunt Doctores de modò interponendæ nullitatis: An principaliter? An incidenter? Videbis quæ latè adducit Covarruvias, *in pract. cap.* 24. *n.* 7. & 8. & *toto cap.* 25. Et applicabis nonnulla dicta *suprà in cap.* 1. *de re Judicata.* Aliquid de nullitatis exceptione, *Sub Rubrica de exceptionibus.*

III. Et in versic. *vel alias legitimas exceptiones coram executoribus*, &c. Executores quas exceptiones admittant *suprà in cap. de cætero de re Judicata.*

AD TEXTUM
IN CAPITE LXIV.
Nicolao, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Mandatum procuratorium qualiter intendatur?*

1 PRæcipua materia hujus Textûs reducitur ad ea, quæ dixi, *suprà in cap.* 4. & *cap.* 5. & *cap.* 8. *hoc tit.* Ubi de termino ad prosequendam appellationem, & ad illud, Quod si appellans mittit procuratorem ad prosequendam eam, tantùm in aliquo articulo condemnetur appellatio in expensis, Adjunges notata, *suprà sub hoc titulo*, vide *cap.* 26. & quæ adduxi de condemnatione expensarum, *in cap. finem litibus de dolo, & contumacia*, expendit Barbosa, *hic n.* 2. † Ad in-
2 tellectum, & quæstionem qualiter mandatum, procuratorium extendatur, egit Fachineus *lib.* 2. *controversiar. cap.* 94. Per Textum hunc, ubi expendit dicens loqui hunc Textum de rebus, ac negotiis separatis, ac diversis; nec se invicem contingentibus, aut connexis, aliud est enim Judicem impetrare, aliud verò litem instituere; Quamvis impetratio Judicis viam aperiat ad litis institutionem; & sic Procurator non extendit sum mandatum, ut colliges ex Textu *in l.* 1. §. *igitur ff. de exercitatoria actione, l. sed si tantum, & l. ex hoc jure utimur ff. de solutionibus.*

AD TEXTUM
IN CAPITE LXV.
Sua nobis, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

I. PEr Textum hunc competit agere de viribus ad appellandum permissis in Jure in qualibet causa, sive Ecclesiastica, sive sæculari, cum ejus littera videatur ad omnes apta, & sic ego breviter quæ in praxi admittuntur exponam.

II. Et applicabis quæ adduxi *suprà in cap. ultra tertiam* 55. *de testibus*, ubi An quis ad probandum ultra tertiam probationem admittatur?

QUÆSTIO I.

An in unâ causâ, liceat tertiò provocare; seu quot vices? Et An admittatur secunda supplicatio? Et An adversùs tertiam sententiam, nullitas opponi possit, ita ut retractetur ejus executio? An sententia interlocutoria bis confirmata, transeat in rem Judicatam?

SUMMARIUM.

1 *Appellatio in una causa bis tantùm permittitur, nec Tertio provocari licet etiam rescripto Principis, aut Pontificis n.* 2. & 3.
4 *Appellatio tertia non admittitur, etiam quoad effectum suspensivum, & de pœnâ tertio Provocantis n.* 5.
6 *Appellatio tertia admittitur, si in eâdem causâ aliquid sit superadditum judicialiter, & quare? N.* 7.
8 *Appellatio tertia admittitur à sententiâ tertiâ latâ, super desertione appellationis, item si Judex declaraverit in tertiâ sententiâ, alias duas, n.* 9.
10 *Appellari potest millies adversis sententiis, si millies gravetur Pars utraque potest bis appellare.*
11 *Appellari potest à sententiâ declarante, tres vel duas esse conformes Tertius potest quandocunque appellare: explicatur n.* 14. & 15.
16 *Supplicatio locum habet à sententia Principis à non appellatio.*
17 *Supplicatio habet locum, quoad effectum suspensivum, in quibus casibus, etiam habet appellatio: fallit, n.* 18. 19. & 20.
21 *Supplicatio secunda non admittitur à sententia revisionis n.* 22. & *in quibus causis, n.* 23.
24 *Supplicatio secunda, quando liceat in criminalibus, quando in civilibus de Jure nostro Regio n.* 25.
26 *Valor rei litigiosæ consideratur secundùm tempus porrecti actionis libelli.*
27 *Supplicatio secunda, quando admittitur est solùm ad Regem, & qui tunc Judices nominentur.*
28 *Supplicare licet secundò in duobus casibus in audientiis Regiis, n.* 29.
39 *Supplicatio non dicitur à sententiâ primâ confirmatoria*

firmatoria lata in Cancellariis duarum aliarum sententiarnm latarnm à Indicibns aliis inferioribus : fallit si ambæ, aut una earnm fuisset revocata, n. 31.

31 *Supplicatio secunda non admittitnr à sententiâ secundâ confirmatoriâ, seu revacatoria lata in Cancellariis Regiis.*

33 *Executoria datur in favorem ejus, qui secundam obtinuit sententiam in Cancellariâ.*

34 *Sententiæ conformes qua dicantur, n. 35. & duæ faciunt Rem judicatam, n. 36.*

35 *Conformitatis effectus verificatur, si in substantia idem continetur.*

37 *Nullitas adversùs tres sententias conformes, non impedit earum executionem, etsi post admittitur, nisi exactis manifestè constet, n. 38. aut esset injusta, n. 40. aut si Victor patiatur, ut Victus opponat de nullitate, numero 46.*

39 *Commissio ad exequendas tres sententias conformes, intelligitur de validis.*

41 *Nullitas, qua provenit ex defectu Jurisdictianis potest opponi contra tres sententias conformes : Expenditur, n. 42. & 43.*

44 *Nullitatis exceptia quanda impediat executionem sententia.*

45 *Tertius potest opponere de nallitate sententiæ, comparens pro suo interesse, & impedire executionem trium conformium.*

47 *Sententia interloentoria bis confirmata, transit in rem Judicatam, sicut nec exceptio nullitatis admittatur, n. 48. & n. 49.*

50 *Revocari sententia interlocutoria, tantùm bis potest, non millies, & semel in Partugallia, num. 51.*

52 *Appellatia tertia denegatur, etiam in sententiis, quæ non transenns in Rem jndicatam.*

53 *Restitutio Num elidas vim trium sententiarum concordantium.*

1 AD primam quæstionis partem, etsi Wamesius hîc contendat Jure Civili, nullum
esse præfixum numerum appellationum : tamen
constat de eo Jure, & de nostro Pontificio per
Textum nostrum esse taxatum numerum earum,
& cupiens Civile Jus Litigatorum calumniosorum
qui in numeris appellationibus interpositis in
infinitum, lites protrahebant cohibere, semel dumtaxat appellare permisit ita ut jubeat super
actum gemino Judicio, si appellaverit possessione excidere, juxta Textum, *in l. unicâ de
possess. ab eo qui bis provocavit in Cod. Theodosiano*, per quem Textum notat Cujac. *in
paratlita, & postb. ad tit. eod. ne liceat in
una, eademque causa*, Repellit ergo Justinia-
2 nus tertiam appellationem. † Quod itidem hoc
Pontificio Jure, etiam ex Textu nostro videtur decretum, cui concinit Textus, *in cap.
directè hoc tit.* Et Textus, *in l. 25. tit. 23.
part. 3. l. 5. tit. 17. l. 2. tit. 16. lib. 4. recopilat.* Ubi id Judicibus superioribus tribuitur, ut ab
eorum sententiis secundò supplicare nefas non
sit : Sic Ordinarii in prædictis locis, Covarruvias,
pract. cap. 15. & num. 9. & cap. 25. per totum, Paz.
in praxi 1. tomo part. 6. cap. 3. num. 9. Guttiertez,
lib. 1. pract. cap. 96. num. 5. & sequent. Tuschus in
verbo, *appellatio conclus. 402. ex num. 23. & conclus. 403. per totum*, Donellus, *lib. 18. commens.
cap. 1.* Latè Gabriel. *1. commun. tit. de executione
rei Judicata concl. 1.* Alii relati à Cenedo, *collect.
29. ad Clem*, Cevallos, *de cognit. per viam viol. art.
2. cap. 126. n. 11.* Et alii relati à Doctoribus *hîc*,
& in præcitatis Juribus.

Et in tantùm verum esse docent, ut nec Papa, 3
nec Princeps per viam rescripti ex ordinaria potestate possit concedere tertiam appellationem,
Marchesanus, *de commiss. per nullitatem cap. 2. sub
num. 1. fol. 140.* Scaccia, *hoc tit. quæst. 17. limit. 1.
nu. 2.* Qui *num. 3.* extendit principalem resolutionem, tam in definitivâ, quàm interlocutoriâ ; de qua dico, *infrà*, in versiculo, *ad ultimam.*

Ampliatur secundò, ita ut appellatio tertia 4
non admittatur, etiam quoad effectum suspensivum, si essemus in aliquo casu, in quo liceret
appellare à tribus sententiis conformibus, quia
nihilominus appellatio non impediret executionem : Sic idem Scaccia, *dictâ quæstione limitat 1.
num. 11.* Barbosa, *hic sub num. 2.* † Et quod ter- 5
tio non provocetur de pœna adversùs sic provocantem cautum est, etiam Alarici Italorum
Regis edicto, ut testatur Casiad. *lib. 9.*

Hæc tamen dicta oportet, ut declarentur pro- 6
cedere quando ab una, eademque sententia, &
super eodem negotio nihil addito, sive diminuto
apellatio interponeretur tertia, nam si contingat
ut tertia sententia plus contineat tum super novo
gravamine illato, revera appellatio alia admittetur. † Quia respectu illius est tantùm 7
prima sententia, docent Maranta, *de ordine judicior. part. 6. tit. de appellat num. 281.*
Wamesius, Paz. & Covarruvias, *suprà*, Alexand. *cons. 77. lib. 2.* Tuschus, *dictâ conclus.
403. num. 2.* imò Covarruvias tam hanc eruditè exemplis illustrat. Etenim ut ait Wamesius *hîc numero 4.* & Pichardus, *in manuduct.
ad praxim part. 4. §. 13. à num. 2.* Ut procedat nostra conclusio requiritur, ut sit una, eademque
causa, nam incidentes articuli, non unius, sed
singularum causarum, singulæ vocem obtinent,
ac subsunt.

Ob idque Rota decidit, *decis. 417. in antiquis*, 8
Quam sequitur Covarruvias, *dicto cap. 25. pract.
num. 5.* Quòd si à duabus sententiis, in eadem
causa latis appellatum sit a tertiâ, super desertione
appellationis latâ, tunc revera admittatur tertia
appellatio. † Imò & idem procedere, si Judex 9
declaraverit in tertiâ sententiâ alias duas præcedentes esse nullas, quia tunc à tali declaratione
appellare licet, ut probat *suprà*, Pichardus, *sub
num. 2.* & constat ex *decis. Rota 424. in antiquis*,
verbo *proximè.*

Unde dixit Scaccia, *dicto cap. 17. limitation. 1.* 10
à numero 18. & 40. Quòd adversis sententiis potest millies appellari, si millies gravaretur, etiam
in unâ, eâdemque causâ. † Et *num. 42.* addit 11
quòd utraque Pars potest bis appellare. † Et 12
num. 49. Quòd potest appellari à sententia declarante tres, vel duas esse conformes, & *num. 50.*
quod potest inhæreri appellationi adversarii, de
quo dixi *sub Rubrica quæst. 6. & num. 62.* quod potest dici post tres sententias de notoriâ nullitate,
& injustitiâ.

Imò idem Scaccia, *dicta quæst. 17. dicit num. 63.* 13
quod potest tertius quandocunque appellare :
Quare adjunges quæ latè adduxi, *suprà in cap. 17.
de sententia, & re Judicata*, ubi egi latè de tertio ad
Judicium veniente. † Et in terminis, ut nostra 14
procedat conclusio debet procedere in ea, qui
nominatim gravatus est sententia, nam alioqui
si tertius voluerit impedire appellationis remedio, executionem tertiæ sententiæ benè poterit.

15 terit. † Aut si id velit etiam nullitatis reme-
dio, Paz. *ubi suprà*, Quod procedet si Tertius
Jus sibi competens antea ignorasset, quia si li-
tis conscius fuisset, & denno illam causam in-
staurare desideraret, merito repelli scribunt Pi-
chardus, *d.* §. 13. *p.* 4. *manud. n.* 4. Covarr. *dicto*
cap. 15. *n.* 8. & 9. videndus.
16 Ad secundam partem quæstionis, An admit-
tatur supplicatio secunda? Ut expendas, adjun-
ges quæ notavi, *suprà in Rubr. in princ.* in versic.
supplicatio, *cum num. seq.* Ubi dixi quid sit, *sup-
plicatio.* Sed quia communiter Doctores adver-
tunt dari primam supplicationem, & aliquo-
ties secundam: Duxi ergo hîc de utraque bre-
vissimè prælibare; Igitur à sententia Principis
non appellatur; ut contingit à sententia alio-
rum Judicum inferiorum, ex eo quia cum non
detur alius Judex Principe superior, ideo ab eo
appellatur; sed quia potuit controversiam fi-
niendo, ut Homo, & malè informatus gravare
aliquam ex Partibus litigantibus: Ideò oportuit,
ut remedio supplicationis ad ipsum moderatur
damnum parti illarum, colligitur de nostro Jure
Regio, *in l.* 17. *tit.* 23. *part.* 3. Doctores per
argumentum textûs, *in cap. si quando de res-
criptis.*
17 Unde regulariter sequitur dicendum; ut in
quibus casibus habet locum appellatio; & quo-
ad effectum suspensivum itidem supplicatio, &
è contra Azevedus, *in proœmio.* & *in l.* 1. *tit.* 19.
18 *lib.* 4. *recop.* † Fallit in audientiis, ubi suppli-
catio nullitatis, seu recursus non admittitur à
sententia; quas Judices pronunciant causæ, *l.* 4.
19 *tit.* 4. *lib.* 7. *recop.* † Nec quando declaratur su-
per vi ab Ecclesiastico illata, Curiâ Philippicâ
20 *p.* 1. *de instantia*, §. 4. *nu.* 2. † Quod idem con-
tingit in sententiâ primâ super quantitate parvâ,
ex *l.* 9. *tit.* 17. *lib.* 4. *recopil.* Argumento eorum, quæ
adduxi, *suprà in cap.* 11. *hoc tit.* alia adduxit om-
nino videnda Curia Philippica, *in d.* §. 4. ubi à
quibus Judicibus, & in quibus casibus admit-
tatur, vel non prima, sive secunda supplicatio,
eum Leges ad praxim.
21 Igitur regula est, ut fas non sit secundò sup-
plicare à sententia revisionis, post aliam primam
supplicationem, Guido Papa, *q.* 189. *num.* 12. &
quæst. 345. Avendanus, *de secunda supplicatione*,
numero 1. & 5. Gailius, *lib.* 1. *practic. cap.* 155.
num. 3. facit textus, *in l.* 5. *tit.* 17. *l.* 2. & 19. *lib.* 4.
22 *recop.* † Fallit tamen in casu, *l. Segovian.* quæ ex-
tat, *in l.* 1. & *per totum*, *tit.* 20. *lib.* 4. *recopilat.*
Ubi prosequitur Azeved. & latè Avendan. *à n.* 2.
suprà: fusissimè loquitur Paz. *in praxi* 1. *tomo p.* 7.
cap. unico, Ubi videbis quæ desideraveris, post
quos videbis Curiam Philippicam, *dicta p.* 1. *de
secunda instantia*, §. 5.
23 Non enim in omnibus casibus, seu causis,
nec ab omnibus licebit supplicare secundò, nec
ab omnibus sententiis, & sic docet Pichardus,
in manud. p. 4. §. 22. *n.* 1. & 5. Quòd debeant cau-
sæ civiles esse, ex, *l.* 11. *tit.* 20. *lib.* 4. *recopilat.*
Avendan. *suprà num.* 16. item quòd debeant esse
ejus quantitatis, quam requirit, *l.* 9. *ejusdem ti-
tuli*, antiquatâ eà taxatione, quam induxerat;
l. 7. *eodem tit.* observat Paz. *suprà à num.* 63. & 86.
24 Azevedus *in dicta l.* 7. † Et quòd in criminali-
bus secunda supplicatio nona admittatur, quan-
tùm ad pœnam earum, de qua agitur principa-
liter patet, ex *l.* 9. *tit.* 10. *lib.* 4. *recopilat.* Sed quan-
tùm ad Partis interesse benè admittetur, cùm
id patetur accessoriè, & incidentet, *l.* 3. *dicto*
tit. 20. Curia Philippica, *dicto* §. 5. *num.* 4. quæ ad-
dit in fine, ut, etsi in principali causa denege-
tur, secunda supplicatio admittatur in accesso-
riâ, ut in liquidationibus, & aliis similibus.
Et addit, *num.* 9. ex *dicta l.* 9. Quòd in Judicio 25
rei petitorio, non habet locum secunda suppli-
catio, nisi causa sit nimis ardua, & magni va-
loris simul; veluti apud *nos de tresmil doblas que
cado una valle, un Castellano, el qual vale diez
y seis Reales*, Covarr. *de veterum numism. cap.* 6.
num. 3. apud Indos debet esse causa, *de diez mil
pesos*, ex *l.* 13. *Julia*, Curia Philip. *ubi sup. n.* 5.
† Et Paz. *dicto cap. unico*, *p.* 7. docet, quod va- 26
lor rei litigiosæ consideratur secundùm tempus
porrecti actionis libelli, & non de tempore
sententiæ.
Etenim supplicatio secunda solùm permissa 27
est ad Regem, quando ea conceditur, & tunc
nominantur Judices supremi existentes in Curiâ
Regiâ, Pichardus, *ubi suprà dicto* §. 22. *sub n.* 4.
Ubi videtur dicere, ut in audientiis aliis, sic non
procedat ex Paz. *dicto cap. unico*, *p.* 7. *tom.* 1. *n.* 22.
† Tamen in dictis audientiis Regiis posse in 28
duobus casibus secundò supplicari. Primò,
Quando in secundâ sententiâ primæ confir-
matoriâ, adhibita fuit nova condemnatio,
seu declaratio super aliqua nova petitione;
vel si fuit aliquis casus omissus, super quo non-
dum habita erat sententia. † Secundò, Quando 29
Aliquis, qui non litigaverat, venit, ut tertius
Oppositor, seu fuit citatus ad litigandum,
tunc enim, ille seu ejus contrarius poterit sup-
plicare, siquidem horum respectu illa fuit
tantùm sententia primæ instantiæ: Alia addu-
cit videnda Paz. *in practica* 1. *tom. p.* 6. *cap.*
2. *n.* 1. Curia Philippica, *suprà dicto* §. 4. *nume-
ro* 6. Et faciunt dicta, *suprà in principio de
appellatione.*
Pro praxi breviter notabis, ex *l.* 25. *tit.* 23. & 30
l. 4. *tit.* 24. *p.* 3. *l.* 5. *tit.* 17. & *l.* 2. *tit.* 19. *lib.* 4. *reco-
pilatione*, & *lege* 5. *titulo* 5. *libro* 7. *recopilation.*
Quòd si ab inferioribus Judicibus veluti *de
los alcaldes ordinarios de los lugares*, appelletur
ad Cancellarias, seu Regias audientias, tunc si
priùs ab inferioribus de gradu in gradum fue-
runt latæ duæ sententiæ confirmatoriæ, & ab
ultima appelletur ad dictas audientias, & inibi
ambæ, aliæ sententiæ confirmentur, non esse
admittendam supplicationem ab ea: imò po-
tius est danda executoria pro omnibus; nam ad-
versùs tres sententias conformes, nec admitti-
tur appellatio, nec supplicatio. † Tamen si 31
ambæ prædictæ sententiæ confirmatoriæ fue-
rint in Cancellariâ revocatæ, seu una eorum,
tunc à sententia lata in audientia reali admitte-
tur appellatio, vel supplicatio, non autem erit
locus appellationi, seu supplicationi, à secunda
Cancellariæ sententia revocatoria, vel confir-
matoria.
Quòd si lis ex novâ actione, & libello inci- 32
piat agi in Cancellariâ, vel audientiâ Regiâ, tunc
à sententiâ primâ, vulgò *de vista*, est supplica-
tioni locus, sed non à sententia secunda confir-
matoria, vel revocatoria juxta textum, *in l.* 2.
tit. 19. *lib.* 4. *recopil.* † Ex quo provenit cùm 33
in audientiâ reali lis fuit determinata per sen-
tentiam secundam vulgò *de revista*, statim dan-
da est, & liberanda executoria, cujus virtute
executioni mandetur, juxta textum, *in l.* 3. *tit.* 17.
lib. 4. *recopilat.* non obstante qualibet exceptio-
ne, seu oppositione; etsi post ejus executio-

nem, debeat admitti, & supplicari, in casibus jam adductis per Curiam Philippicam, *dicto* §. 4. *n.* 4. *&* 5. Alia, inquam, quæ spectant ad hoc dubium: Præcitati agunt latissimè.

34 Sed si dubites quænam dicantur sententiæ conformes? Respondeo illas verè dici, quæ conveniunt in qualitate, & substantia, Ruginel, *in hoc tract. de appellat.* §. 12. *Glossa* 1. *n.* 10. versic. *omnesque* Thesaur. Fossan. *dec.* 228. *n.* 2. Scaccia, *q.* 17. *de appellat. limit.* 1. *n.* 21. Barbosa,
35 *hic n.* 3. † Quia ad effectum, conformitatis sufficit quod in substantia idem contineat Baldus, *in l. Creditor.* §. *cum de sorte n.* 1. *ff. solut.* Rota apud Farin. *decis.* 98. *numer.* 4. *p.* 1. *recent.* Et quòd non adsit Desormitas circa substantiam, & qualitatem principalem, Alex. *cons.* 77. *n.* 3. Versic. *sicut ergo lib.* 2. Rota, *dictâ dec.* 98. Et in una Bracharens. fructuum, 18. Aprilis currentis Anni, 1625. Coram R. P. D. Burato: Videbis Covarr. *dicta cap.* 25. *pract. n.* 5. *&* 6. Expendit cum multis aliis Barbosa, *in Clem.* 1. *de re judi-*
36 *cata n.* 21. † Et Barbosa, *in dictâ Clem.* 1. *n.* 8. cum Rota, apud Farin. *p.* 1. *recent dec.* 647. *n.* 1. Dicit quòd in Urbe Romanâ, duæ sententiæ conformes faciunt Rem judicatam inter Cives, & credit sic in omnibus Curiis observari.

37 Ad tertiam quæstionis partem, An adversùs tertiam sententiam nullitas possit opponi; ita ut tres sententiæ confirmatoriæ; seu tertiò executioni mandatæ queant revocari? Et quia de hoc jam dixi, *suprà in cap. quoad consultationem de sentent. & re judic.* Ideò breviter dico, ex Textu, *in Clem.* 1. *de sententiâ, & re judicatâ.* Quòd si Quis in beneficiali, vel alia qualibet causa tres reportaverit sententias, contra se in petitorio, vel possessorio, non admittatur ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex eis, donec hujusmodi sententiæ plenariæ fuerint executioni mandatæ; Docent ibi antiqui Doctores, & hîc; & inter Modernos Soc. *Reg.* 162. Olanus, *in antinom. lit. E, n.* 23. Michael de Grassis, *tom.* 2. *commun. l.* 7. *tit.* 16. *n.* 116. *pag.* 282. Pichard. *ibidem l.* 8. *tit.* 28. *pag.* 326. Guttierrez, *pract. lib.* 1. *q.* 96. *à n.* 5. Menoch. *de arbitrariis casu* 9. *per totum, & casu* 202. *n.* 52. *& cons.* 345. *à n.* 39. *& cons.* 353. *à n.* 40. Marchesanus, *de commis. p.* 3. §. 4. *pag.* 139. cum aliis Mascardus, *conclus.* 686. *à n.* 3. Cevallos, *in practicis quæst.* 808. *n.* 98. *&* 104. *& q.* 830. *n.* 52. Latè Tuschus *tom.* 2. *lit. C. conclus.* 374. *à n.* 1. Ubi multipliciter ampliat Stephanus Gratianus, *discept. forens. cap.* 42. Gonzalez, *in Regula* 8. *Cancel. Glossa* 56. *n.* 67. Caldas Pereira, *quæstion. forens. lib.* 1. *q.* 36. *num.* 7. Quibus addo Cevallos, *de cogn. per viam violentiæ q.* 126. *p.* 2. *à n.* 11. Pichardus, *in manud. ad praxim p.* 4. §. 13. *num.* 5. Ubi reddit rationem; Nam æquè necessarium, ut malitiis Hominum obvietur.

Hæc tamen doctrina sic firma fallit in casu,
38 quo exactis manifesta constet nullitas: Sic Covarruvias, *dicta cap.* 25. *practicar. n.* 3. Mexia, *ad legem Toleti ad* 1. *fundam. p.* 2. *numer.* 26. Guttierrez extendens hanc Regulam ad quoslibet alios casus, eoque modo limitans, *ubi suprà*, Facit Textus, *in l.* 2. *tit.* 17. *lib.* 4. *recopilat.* Optimè expendit idem Cevallos, *dictâ quæst.* 126. *sub dict. numer.* 12. *à* versic. *ulte-*
39 *riùs* & *num.* 13. *&* 14. † Videndus Barbosa cum multis, *in dictâ Clem.* 1. *de Re judicatâ, numer.* 5. Ubi cum Gonzalez. *in dictâ Regula* 8. *Cancell. Glossa* 57. *num.* 20. Docet commissionem ad exequendum tres sententias confor-
mes, intelligi de validis. † Et sic dixit Ric- 40
cius, *collect.* 2050. ex Franco ad Textum, *in cap. dilecti hoc tit.* Nullitatem quæ opponitur adversùs sententiam Sacri Consilii impedire executionem, ubi ex eisdem actis esset cognoscibilis; secùs si requireret probationem extrinsecam, Joseph. Ludovic. *in dec. Rota Lucens.* 24. Gailius *observat.* 4. *lib.* 1. Mynsing. *dec.* 94. *cent.* 4. Intrigliol. *dec.* 10. Sed si executio esset irretractabilis, tunc etiam illa probatio eam impediet, Rubin. *decis.* 91. Et idem fore, si esset evidenter injusta; quia tunc æquiparatur nullitati, Barz. *in decis.* 23. In qua notoria nullitate poterit super ea pronuntiare: Etiam Parte non opponente, ut decisum refert Mynsing. *dec.* 20. *cent,* 1. Riccius *suprà dicta collect.* 250.

Secundò, in nullitate quæ provenit ex de- 41
fectu jurisdictionis, quæ potest opponi etiam contra tres conformes sententias: Ita docent Anchoranus, *cons.* 62. *numer.* 3. versic. *non obstat* Gigas, *De pension. q.* 100. *n.* 20. Hypolitus, *cons.* 81. *à n.* 37. Covarr. *dicto cap.* 25. *n.* 4. Perez. *in l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 3. *ordinam. pag.* 600. Guttierrez, *dicto lib.* 1. *pract. q.* 96. *num.* 8. Tuschus, *dicta conclus.* 374. *n.* 5. Franciscus Marcus 469. *in fine p.* 1. Barbosa, *in dicta Clem.* 1. *de re judicata n.* 7. idem cum aliis probat Pi-
chardus, *dicto* §. 13. *num,* 7. † Sic tamen qui 42
Judex sententiam tulit, nusquam in ea causa jurisdictionem habuit, Etsi sententiæ tempore fuerit extincta, tunc nullitatis exceptionem esse rejiciendam, ut longam disputationem, distinguit Covarr. *dicta cap.* 25. *pract.* à quo acce-
pit Guttierrez. † Imò & Cevellos, *dictâ quæst.* 43
126. *num.* 12. *declara tamen.* Dicit defectum jurisdictionis talem esse debere, ut consensu Partium suppleri non posset; Aliàs enim ait si coram Judice incompetente lis ageretur, videri inductam prorogationem, colligit ex *lege* 1. *ff. de Judiciis*, & cum multis ab eo relatis.

Imò idem Cevallos latè probans cum multis 44
ait exceptionem nullitatis impedire executionem sententiæ, quando executio retractari non possit; licet aliàs non impediret, *& numer.* 14. idem dicit quando infertur præjudicium irreparabile.

Tertiò, limitatur prædicta Regula in tertio, 45
qui pro suo interesse comparet; Quia iste potest opponere de nullitate sententiæ, juxta quæ latè adduxi, *suprà in cap.* 17. *de Sententiâ, & Re judicatâ*; Potest enim impedire executionem trium sententiarum conformium, Covarr. *Dicto cap.* 15. *pract. num.* 9. Michael de Grassis, *tom.* 3. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 16. *n.* 115. versic. *secundo limita*, *& n.* 120. Barbosa *in dictâ Clem.* 1. *n.* 3. idem Cevallos, *dicta quæstione* 126. *à n.* 16. Ubi benè expendit.

Quartò limitatur, si Victor est passus, quòd 46
per victum probetur Nullitas, quia ad impediendam executionem sententiæ, debet pronuntiari, super ipsâ nullitate, & tunc impedietur executio. Tradit Barbosa, *in dicta Clementina* 1. *de re judicata num,* 4. Hypolit. *cons.* 19. *n.* 9.

Ad ultimam quæstionis partem, An sententia 47
interlocutoria bis confirmata transeat in Rem judicatam? Pro affirmativâ sententiâ, respondendum est: Ita ut ampliùs revocari nequeat ex Glossâ, *in Clem, fin.* verbo, *super eam hoc tit.* Panormit. *in cap. cum cessante col.* 4. *hoc tit.* Felinus,

in

*in cap. qualiter el 1. de accusation. nu.*13. Ubi bis limitat attestans se vidisse millies in practica, Maranta, *de ordine Judicior.* 3.*p. part.*6.*princip.* Primo actu de sententiâ, *n.* 9. communem testatur Villalobos, *In ærario commun. opin.* versic. *sententia nu.* 31. Cum multis aliis Gratian. *Regu-*
48 *la* 419. † Sic amplians, ut nec exceptio nullitatis admittatur, ut communitet teneri docet Covarr. *in practic. dicto cap.* 25. *num.* 3. versiculo *quinto.*

49 Et videtur prædictum confirmari ex adductis, *suprà à n.* 1. *de sententiâ definitivâ.* Quare dixit Sigismundus Scaccia, *de appellat. q.* 17. *limitat.* 2, *n.* 3. ut dictum de sententia definitivâ, intelligatur etiam in interlocutoriâ; Imo Pichard. *in manud. dicta p.* 4. §. 13. *num.* 5. *in princ.* Docens tres sententias conformes irretractabiles esse, idem sentit, si id etiam contingeret in interlocutoriis, quia inter interlocutorias, & definitivas hac in parte nihil interest, Maranta, *de ordine Judic. suprà n.* 264. Cov. *dicto num.* 3.

50 Et sic licet Stephanus Gratianus, *discept. forens. cap.* 147. *num.* 11. *& in cap.* 154. *à nu.* 16. Dixerit ut interlocutoria sententia millies revocari possit; Tamen, ut jam dixi regulariter Judex non poterit, nisi bis suam sententiam in terlocutoriam revocare, Pichardus, *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 8. *n.* 26. *pag.* 244. & Barbosa, *in dictâ Clem. fin. hoc tit. n. fin.* Dicit ut fuleat Glossa, *super ea.* De qua ibi notavi ad hoc quod interlocutoria geminata revocari amplius non possit, quamvis aliàs semel pronunciata revocari tectè valeat, sicut docent Caldas Pereira, *De potestate eligendi, seu nominandi, cap.* 2. *n.* 38. Stephanus Gratianus, *dicto cap.* 155. *num.* 26.
51 † Sed attentatâ ordinatione Portugal. *lib.* 3. *tit.* 65. §. *ultimo*, interlocutoria sententia semel rantùm revocari poterit, ut testetur idem Barbosa, sic adducens ex Parente suo, *in commentar. ad eundem Titul.* 66. *in princ. num.* 3. Videndus, *ibi sub num.* 3.

Et Barbosa *hic* ex Scaccia, *dictâ quæst.* 17. *n.*
52 6. Dicit tertiam appellationem denegari etiam in sententiis, quæ non transeunt in Rem judicatam.

An verò restitutionis beneficium trium con-
53 cordantium sententiarum vim elidat? Tradunt Wamesius, *hic n.* 5. Azevedus, *in l.* 2. *tit.* 17. *lib.* 4. *recopilat.* Norat Pichardus, *dicto* §. 13. *in fine*, & Quid si adversùs sententiam Sacri Consilii petatur restitutio in integrum, An impediatur executio? Latè Thesaurus, *decision.* 181. De quo dixi.

AD TEXTUM
IN CAPITE LXVI.
Dilecti, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. HUjus Textûs omnimodam, & integram materiam, quæ spectat ad appellationem omisso Medio, peregi, *suprà in cap.*7. *hoc Titulo.*

II. Et quatenus in versic. *Quo circa mandamus, quatenus sententias post hujusmodi appellationem latas id eos denuntietis penitus non tenere.* Repetes quæ de revocatione attentatorum dixi, *suprà in cap. bonæ* 51. *hoc tit.* Et notata *in cap.* 1. *eodem.*

AD TEXTUM
IN CAPITE LXVII.
Ex Parte, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Mater potest esse Procuratrix Filiorum suorum? Quid in Judicio remissivè, & de aliis? Numero* 2. 3. 4. *&* 5.
6 *Fœmina non incarceratur pro debito administrata Tutela.*
7 *Mater per transitum ad secundas nuptias amittit Filiorum tutelam.*
8 *Pronunciatio tacita sufficit, ex processu ad ulteriora super Emergentibus.*
11 *Appellatio admittitur, si Judex pronunciat se competentem tacitè, vel expressè. Textus noster intelligitur.*

AD hunc Textum plura adnotari poterant; Quia potest de illo disputari, An Mulier quæ habet tutelam Filiorum suorum possit esse Procuratrix? Affirmant Dueñas, *Reg.* 311. *limit.* 11. Barbosa *hic num.* 2. sed quia Guttierrex, *de Tutelis p.* 1. *cap.* 8. Agit de Matre, vel Avia Tutrice relictâ, eum ibi Videbis, nec ad longum scribo, item pondero, quod etsi revera Tutrix esse possit. 1

Dubium tamen est, An Procuratrix in Judicio cum Mulieribus id prohibitum vulgare in jure reperiatur? Per ea quæ dixi, *suprà in cap. causam* 9. *de Judiciis*, ubi addaxi illud quod Mulieres prohibentur esse in Judicio, Ne irreverenter cogantur esse in cœtibus Virorum *ibi q.* 12. *à num.* 6. † Ad quod etiam adjunges, & videbis quæ latissimè adduxi, *in cap. tam litteris* 33. *q.* 3. *per totam*, ubi dixi de quæstione an mulieres Testes esse possint in Judicio, & in versic. *ad secundam à num.* 37. Quid in testamentis, ubi expendi telatum antiquitatis dictorum; & An Testes possint esse contra Clericos dixi, *in c. de cætero* 14. *eodem tit. q.*1. † Et An Mulierum consuetudines faciant statuta? Dixi, *in cap. illud de præsumpt. q.* 4. † Et An Matres pro Filiis, aut Filialibus possint esse Testes? Dixi, *in cap. super eo* 11. *de Testibus*, ex quibus omnibus proportionabiliter explicatis, respondebis ad punctum adductæ difficultatis. † Sed An Fœmina pro debito pecunario in carcerem mitti possit, etiam ratione administratæ Tutelæ? Agit ex Textu nostro Covarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 1. *n.* 3. Ubi negat; Notabis dicta, *infrà sub cap. cum dilecta* 4. *de confirmatione utili in versic. ibi qui verò.* 2 3 4 5 6

Et in versic. *& prædicti Filii ejus sub potestate*, per quæ verba notant Doctores relati hic & Barbosa, *n.* 3. Quòd Mater ipso jure per transitum ad secondas nuptias amittit Filiorum Tutelam, De quo dico latissimè, *in cap. penultimo*, *& fin. de secundis nuptiis.* 7

Et ibi in versic. *sed quia dicti Judices*, cùm Doctores ex hoc versiculo notent, ut cum pluribus refert 8

refart hic Barbosa, *nu.* 5. Quòd super emergentibus sufficit tacita pronunciatio ex processu ad ulteriorem actum, ideò videbis ad intellectum Textûs nostri quæ adduxi, *suprà in cap. exhibi-*
9 *ta* 19. *de Judiciis q.* 1. *num.* 11. † Et de pronunciatione super exceptionibus emergentibus: Videbis quæ adduxi, *in cap.* 1. & 2. *de ordine cognition.* aliqua *ad Rubricam de exception.* Videbis quæ notat hic Barbosa, *sub num.* 5.
10 Et ibi, *Ideòque mandamus, &c.* Ex hoc versiculo incidimus in materiam attentatorum, de qua latissimè dixi, *in cap. bona* 51. *hoc tit.* Et notavi plura, *in cap.* 1. *eodem.*
11 Et ibi in versic. *Nostram audientiam appellavit*, cum multis Barbosa hic *n.*6. probat appellationem dari, si Judex se pronunciat competentem tacitè, vel expressè, potest enim in hac pronunciatione adesse gravamen irreparabile, juxta quæ notavi, *suprà in cap. ut debitus honor hoc tit.* & *suprà sub Rubrica*, & *alibi*, etiam sub hoc Titulo: Alia notat hic Barbosa, quæ non ex
12 litteris colliguntur. † Sed hic in Textu nostro, docet Grasia, *in cap. olim* 7. *de exception. sub n. fin.* Quòd mulier hîc non asserebat Judicem esse incompetentem; Imò potiùs competentem esse fatebatur; Sed affirmabat tantùm ipsam non esse in rescripto comprehensam, siquidem communicabatur ut Tutrix, quæ non erat, cùm finita esset Tutela; postquam secundas contraxisset nuptias: Argumento eorum quæ dico, *infrà ad fin. de secundis nuptiis.*

AD TEXTUM
IN CAPITE LVIII.
Intimasti, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

2 *Respondere solent Princeps, & Præsides de jure dubitantibus Judicibus.*
3 *Judex inferior referens ad Superiorem, quæstionem facti, præsumitur faccre causa se exonerandi.*
6 *Edere, & apud acta quid sibi velit remissivè?*

1 IN Textu nostro sedet propria materia relationis & consultationis, quæ ratione causæ dubiæ in jure remittitur de Judice inferiore ad superiorem, ut super illo decernat: Videbis quæ adduxi, *suprà in principio Rubricæ*, a versic. *relatio*, & ibi in versic. *consultatio.* Item adjunges quæ adducunt Doctores, *in cap. si quando de rescriptis*, & quæ Ego latissimè scripsi, *suprà in cap. cùm venissent* 12. *de rescriptis.*
2 Et quod Princeps, & Præsides solent respondere Judicibus de jure dubitantibus, scribit Petrus Barbosa, *in l. eum qui temerè* 78. §. *fin. ff. de*
3 *Judiciis.* † Quod si Judex inferior ad Superiorem referat quæstionem facti, præsumitur ut hoc faciat causa se exonerandi, idem Barbosa, *in dictâ l. eum qui temere*, §. *fin. nu.* 32. *ff. de Judiciis*,
4 sequitur Augustinus Barbosa, *hic num. fin.* † Et quòd Judex, cùm vult consulere super dubio juris, debeat illicò Litigantibus apud acta consultationis exemplum edere, & ad quem effectum; Dixi in dictâ Rubricâ, ex Textu nostro, sub versic. *item etiam.*

Edere, Quid sibi velit latè percipies ex adductis, *suprà in cap.* 1. *de probation.* † Et quid 5 6
sic velit, *apud acta*, in Textu nostro; Expendens ex adductis, *suprà in cap. quoniam contra falsam* 11. *de probationibus sub q.* 1. & alibi.

AD TEXTUM
IN CAPITE LIX.
Significante, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Appellatur licitè, si Judex ante litem contestatam, circa principale negotium aliquid innovat, vel si diem assignatum sine causa prævenit, num.*2. *Quid Procuratore non servante mandati formam? Num.* 3.
3 *Procurator datus ad impetrandum super appellatione, si non servavit formam mandati, auditur Appellans post annum.*
4 *Textus noster intelligitur.*
5 *Clerici habent jus vendendi carnes.*
6 *Privilegium potest concedi, ut in tali loco carnes vendantur, aut pisce, & non alibi.*
7 *Molendina, seu Furni, Num fieri queant à Dominis temporalibus, aut prohibere, ut Vicini eos faciant?*
8 *Taberna, aut Hospitium, ut fiant per Vassallos, Num à Dominis, seu Barone prohiberi queat?*

EX Textu nostro duæ principales deducuntur conclusiones. Prima, *Quòd si ante litem contestatam circa principale negotium, Judex aliquid innovat, vel si diem assignatum sine causa prævenit licitè appellatur.* Ad primam partem applicabis quæ latè adduxi, *sub Rubr. & tit. ut lite non contestatâ, non procedatur ad Testium receptionem.* † Ad secundam partem applicabis notata de præventione quem facit Pars appellata adversùs Appellantem, *suprà in cap. oblatæ* 57. *hoc tit.* & *in cap.* 4. & 5. *eodem*, ut in termino ad appellandum, & prosequendam appellationem, nihil novantur à Judice à quo; Ex quo incides in materiam revocandi attentata supra post appellationem, vel in tempore appellandi, *in cap. bonæ* 51. *hoc tit.* & *ibi* dicta de novatis post inhibitionem. 1 2

Secunda autem, Quòd si Procurator datus ad impetrandum super appellatione, non servavit formam mandati, auditur Appellans etiam post annum: Per hæc verba extra ea quæ dixi de Procuratore, *in cap.* 9. *de Judiciis à quæst.* 5. & *sub cap.* 14. Et quæ notantur, *sub tit. de Procuratoribus*, ad propositum applicabis dicta, *in cap.* 5. *hoc tit.* ubi quòd ex causa potest Appellans, post annum prosequi appellationem: Applicabis notata, *in cap. Nicolao* 64. *hoc tit.* 3

De intellectu hujus Textûs, quatenùs agit de appellatione ab interlocutoriâ, docet Barbosa, *in cap. ut debitus honor hoc tit.* & Grasia, *in c. olim* 7. 4

de

de exceptionibus nu. fin. in fine, expendens Textum, *in dicto cap. ut debitus*, *& in cap. ex parte* 67. *hoc tit.* Dicit Textum nostrum agere de temporis exceptione, quæ non impedit quominùs de principali causa agatur.

5 Et quia hîc in versic. *carnes vendere*, notant Doctores quòd Clerici habent jus vendendi carnes, de quo Tyraquell. *de Nobilitate cap.* 27. *n.* 8. Boërius *decis.* 225. *n.* 4. Barbosa, *hîc n.* 2. ideo applicabis quæ longè noto, *infrà in cap. pen. & cap. fin. de vita*, *& honestate Clericorum.*

6 Et in versic. *alibi quam in stellis hîc*, Barbosa, *n.* 3. Dicit cum Covarr. *in Reg. possessor. p.* 2. §. 4. *n.* 1. Sebastiano Nebio, *in l. quisquam* 7. *ff. de diversis*, *& temporalibus præscriptionibus*, Gregorio Lopez, *in l.* 2. verbo *storgamiento*, *tit.* 3. *p.* 5. Quòd potest concedi privilegium, ut in tali loco, & non alibi carnes vendantur, vel quod Quis so-
7 lus piscetur in certâ parte Maris. † Et occasione hujus versiculi possunt hîc adjungi practicabiles quæstiones, quas ad longum agitat Guttierrez, *lib.* 4. *pract. q.* 32. 33. 34. 35. Ubi in summa, An Domini temporales possint facere Molendino, & Furnos, & probibere Vicinas, & Vassallos alios facere, vel ad alios ire ad coquendum, de quibus aliqua dixi, *sub tit. de constitut. cap.* 6. & 10. & de Macello carnium, seu Tabernæ, *ibi q.* 14. *à num.* 1.

8 Et quòd Baro non possit facere Tabernam, & cogere, ut omnes transeuntes eant ad hospitandum in ea prohibens omnibus suis Vassallia nequaquam etiam consanguineum hospitio excipiat: Tradit Barbosa, *hîc n. fin. in praxi Episcopi p.* 1. verbo *Barones* §. 4. & annotatum cum Guttierre de Molendinis, & Furnis: Tractarunt Hostiens. & Joannes Andreas *hîc*.

AD TEXTUM
IN CAPITE LXX.
Interposita, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

3 *Probatis incontinenti facta ad appellationem probandam est, cùm Appellans ostendit scripturam, vel aliud documentum, item si ex actis resultet, num.* 4.

1 TExtûs hujus materia satis expenditur in notatis, *suprà in cap. ut debitus* 59. *hoc tit.* & in locis *ibi* assignatis, ubi de causa probanda ad justificandam appellationem interpositam: aliqua notabilia refert Barbosa, *hîc*.

2 Et cum *nu.* 5. agat de oblatâ probatione, & ejus prærogativis; Ideò adjunges quæ notavi, & dixi *suprà in cap. litteras*, *& alibi* de probatione incontinenti factâ, à quibus relevet, & ad
3 quid prosit. † Igitur ad propositum Barbosa, *hic num.* 6. cum Scaccia, *de appellat.* & aliis; dicit etiam vacari probationem incontinenti ad appellationem prosequendam, cùm Appellans ostendit scripturam, vel aliud documentum nondum de actis; Quòd etsi requirat aliquam discussionem causæ; Tamen facit magnam præsumptionem.

Et quod ratio appellandi in promptu, dicitur si 4
ex actis resultet evidens iniquitas Sententiæ. Et Balboa, *in cap. olim.* 7. *de except.* à *n.* 14. agit de probanda causa coram Judice appellationis.

Ad §. eidem, ejusdem Textûs.]

PRÆMISSUM.

I. AD §. hunc notabis dicta de Procuratore, *suprà in cap. Nicolao*, *& in cap. significante* 69. Et applicabis nonnulla adducta *sub cap.* 5. *hoc tit.* Et aliqua notata de litteris impetratis ad litigandum, *in cap.* 63. *hoc tit.* & videbis *suprà in cap.* 58.

Ad §. ille denique hujus Textûs.

PRÆMISSUM.

I. PEr hunc §. agitur de Appellante, qui renuntiavit appellationi, ad quod applicabis adducta, *Suprà in Rubrica q.* 2. *& in cap.* 17. *hoc tit. q.* 1. versic. *ad tertiam*, & suprà *in cap. ad sollicitudinem* 54. Et ibi *in legitimis expensis condemnandus*: Ad hæc verba applicabis dicta in præcitatis locis, & *in cap. finem litibus de dolo*, & alibi *hoc tit.*

Ad §. Sanè parato hujus Textûs.

PRÆMISSUM.

I. AD hunc §. applicabis notata, *suprà in c. per tuas* 58. *hoc tit.* Ubi de Appellante, qui se absentavit, & qualiter Judex in negotio procedat, & ad quæstionem, *in cap.* 4. *hoc tit. quæst.* 1. versic. *ad quintam*.

II. Et in versic. *quia*, & ibi *non est rigor juris*, Applicabis quæ dixi suprà latè *in cap.* 2. *de re judicata*, ubi an rigor, vel æquitas in Judiciis præferatur.

AD TEXTUM
IN CAPITE LXXI.
Inquisitioni, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. PEr Textum hunc agitur legitimè de effectu clausulæ, *Appellatione remotâ*, de qua dixi latè, *in cap.* 4. *de foro competenti quæst.* 44.

II. Et ad quæstiones, An Princeps possit appellationem tollere, vel committere causam cum clausula *appellatione remota*? Dixi *suprà in Rubr. q.* 1. *à n.* 1. *&* 5. versic. *ad sextam*, & *alibi*, & *in cap.* 11. *hoc tit.*

QUÆS.

QUÆSTIO I.

An clausula, *appellatione remotâ*, posita in in principio, aut in medio tantùm operetur, ac posita in fine; quos effectus pariat prædicta clausula? An scriptum in principio, vel in fine, seu inter aliqua capitula referatur ad præcedentia, & sequentia? Quid operetur clausula in fine posita? An prohibitâ appellatione concedatur revisio, Clausulâ, *Non obstante tali Lege*, quid operetur? Et an Qui juravit non appellare, audiatur appellans, Ubi de repetitione clausularum.

SUMMARIUM.

1 *Clausula*, appellatione remotâ, *nullus Inferior à Principe utitur, nec Legatus de latere, cùm ea rescribit, nisi specialiter ei committatur, n. 2.*

3 *Clausula*, appellatione remotâ, *est majoris efficatiæ ad declarationem sequentium, quàm qualibet alia.*

4 *Clausula*, appellatione remotâ, *Num æquè operetur posita in principio, aut medio, sicut in fine? n. 5. Ubi quid si posita est in litteris ad unum negotium concernentibus, ac comprehendit omnes appellationes ab incidentibus, & accessoriis? Ubi est eadem ratio, & à n. 14.*

7 *Clausula*, appellatione remotâ, *est onerosa, & concessa Delegato, non transit ad Subdelegatum, respicit tantùm Litigantes, non ad Tertium? num. 8. & de effectibus hujus clausulæ, & num. 25.*

9 *Index datus cum clausulâ*, appellatione remotâ, *deferendo appellationi ex ignorantiâ juris, vel ex propriâ voluntate facit, ut sententia ab eo lata suspendatur, nec attentabit, si suam sententiam exequatur, appellatione pendente, n. 10.*

11 *Clausula*, appellatione remotâ, *tantùm intelligitur de frivolâ.*

12 *Clausula*, appellatione remotâ, *habet etiam locum in causâ reconventionis, Quid in recusatione? N. 13.*

14 *Scriptum in principio, vel in fine, seu inter aliqua capitula, refertur ad præcedentia, & sequentia, limitatur, n. 15.*

16 *Clausula generalis, sive in principio, sive in fine, sive in medio opponatur, nunquam ad significata refertur.*

17 *Clausula in fine posita refertur ad omnia, & de aliis, remissivè.*

18 *Revisio non censetur prohibita, appellatione à sententia Præfecti Prætorii, & datur appellatione desertâ, n. 19.*

20 *Revisio revisionis datur, etiamsi in rescripto Principis caveatur, ut non detur.*

21 *Fatalia concurrant in causâ revisionis.*

22 *Revisio post tres sententias conformes non conceditur, & quare? n. 23.*

24 *Expensarum condemnatio, in qua non auditur Appellans, nisi refusis expensis, extenditur ad visionem.*

25 *Supplicatio ad Superiorem non censetur sublata, ex clausula*, appellatione remotâ. *Ubi quod remissione petitâ, non retardatur sententiæ executio.*

26 *Clausula*, appellatione remotâ, *in rescripto posita, nihil operatur, sic litteræ sunt nullæ, quamdiu nullitas durat.*

27 *Clausula*, omni, & quacunque appellatione remotâ, *ad omnes etiam remotas extenditur: tam in causa principali, quàm accessoria.*

28 *Clausula*, non obstante, *verificatur in pluribus.*

29 *Clausula*, non obstantibus, *non tollit privilegia redacta in corpore juris, nec quæ transierunt in contractus.*

30 *Clausula*, non obstantibus, *quibuscunque statutis privilegiis, vel consuetudinibus contrariis non tollit jurata, Quid si per viam legis? Num. 31.*

32 *Clausula non obstantibus non tollit constitutiones Consiliorum.*

33 *Jurans non appellare, Num audiatur Appellans remissivè?*

34 *Clausularum præcedentium repetio quadruplicem habet effectum, & quando cesset? N. 35.*

ET suppositis quæ ex pluribus latè congerit 1
Barb. *de clausulis, claus. 9.* Ubi *n. 1.* congerit infinitos agentes de hac clausulâ, & ejus effectibus, & quòd nullus inferior à Principe potest prædicta clausula, *appellatione remotâ.* Uti vel ab aliis inferioribus Superiorem aliquem non recognoscentibus taliter, ut Legatus de latere cum illa rescribere nequeat, & dicit Scaccia, *de appell. q. 17. limit. 1. n. 106.* † Et 109. nisi spe- 2
cialiter in facultatibus clarè habeat, ut declarat Marchesanus, *de commis. p. 1. c. 8. pag. 302. n. 77.*

Ideò ad propositum breviter respondetur: 3
quòd & sic clausula præcedens sit majoris efficaciæ ad declarationem sequentium, quam alia Quælibet, ut tradit Glossa, & Bart. *in l. quisquis. ff. deleg. 3.* & Matienzi *in leg. 7. tit. 11. Glossa 13. n. 7. lib. 5. recopil.* Gratianus, *Regul. 412. in fine.* † Tamen videmus ex Textu nostro, quod 4
hæc clausula, *appellatione remotâ.* Si ponatur in medio Litterarum continentium plura capitula seu negotia, respicit solùm superiora: Tamen si repetatur in fine, respicit omnia, ergò ut detur dicendum est ut nunquam clausula prædicta in principio posita operetur, ac posita sit in fine. docent hîc relati à Barbosa, *num. 1. & 2.* & cum Scaccia, *de appell. quæst. 16. limit. 1. n. 79.* Quia quælibet alia clausula in fine posita, refertur ad præcedentia, ut per Menoch. *cons. 136. num. 6.* Surdum, *cons. 567. c. 4.* Guttierrez, *pract. lib. 3. c. 29. n. 11. & 12.* Sanchez, *de Matrim. lib. 3. disp. 7. num. 17.* Cevallos, *cons. com. comm. quæst. 828. num. 131.*

Ego tamen existimo idem operari, quando 5
prædicta clausula posita est in Litteris ad unum negotium concernentibus, quia ea operatur in omni causa, tam principali, quàm incidenti, ex resolutis per Cevallos, *tomo 1. pract. quæstione 1. num. 933.* † Et sic Marchesanus, *de* 6
commis. parte 1. pagin. 301. num. 60. in secunda impressione ita tenens addit, *num. 72.* Quod comprehendit omnes appellationes ab incidentibus, & accessoriis, ubi eadem ratio militat.

Ad secundum quos effectus pariat prædicta 7
clausula, videbis ex suprà notatis locis; Quare breviter nunc adverto, quod cum ista clausula sit onerosa; eo quod auferat appellandi facul-

cultatem, in quantum est remedium auferendæ
opressionis, juxta dicta, in priuc. Rubr. & iu di-
cto cap. 7. Baldus, in cap. au si, num. 2. versic.
item nota, Marchesanus, dict. p. 1. num. 24. Qui
addit, n. 94. Quòd concessa personæ Delega-
8 ti non transeat ad Subdelegatum. † Ideò tan-
tùm respicere ad Litigantes, non quoad Ter-
tium, Covarruvias, pract. cap. 15. n. 5. Pu-
teus decis. 147. lib. 2. in corrett. Barbosa,
in dict. clausulâ 9. n. 5. & 6. Et novem ef-
fectus congerit idem Barbosa, dict. clausula 9.
Legendus Riccius, collect. 135. ad Textum, in
l. 1. §. interdum, ff. à quibus appell. nou li-
ceat, & collect. 1081. Ad Tcatum, in cap. paf-
toralis, §. praterea de officio deleg. Et patent
alii effectus ex locis jam assignatis, quos non
transctibo seu repeto.

9 Unum tamen advertendum est singulare, quòd
Judex datus, etiam cum hac clausula deferendo
appellationi, ex ignorantiâ Juris, vel ex pro-
priâ voluntate faciat, ut sententia ab eo lata sus-
pendatur, pro quo sunt consulendi, Geminia-
nus, in cap. cum appellationibus, §. si vero, n.
2. hoc tit. l. 6. Francus, iu cap. pastoralis, n. 6.
versic. Quartò quaritur, & ibi, Imola, n. 6.
Joan. Ant. de Sancto Greg. u. 39. hoc tit. in anti-
quis, Ant. Gomez. variar. tom. 2. cap. 13. n. 32.
Marchesan. dict. p. 1, de commis. pag. 303. u. 81.
10 iu ultima impressione. † Ubi addit quòd si suam
sententiam exequatur, appellatione pendente,
11 non attentavit. † An tamen prædicta clausula
intelligatur de omni appellatione, etiam legi-
tima? An verò tantùm frivola? Jam suprà, di-
xi in locis relatis, quòd tantùm de frivolâ, &
quare eaplicui supra, in c. 15. hoc tit.

12 Sed quòd ea clausula habeat locum, etiam in
causa reconventionis, notant Parlador. rerum
quotidianarum. p. 5. lib. 2. cap. fin. §. 10. n.
14. Scaccia. de appellationibus, quæst. 17. lib.
17. u. 23. Barbosa cum Marchesano, dict. clau-
sulâ 9. n. 4. Riccius in locis adductis, & alii com-
13 muniter. † Sed An per talem clausulam intel-
ligatur sublata recusatio? Dixi, sup. iu c. postre-
mo, hoc titulo.

14 Ad tertiam quæstionis partem, An scriptum
in principio, seu in fine, vel inter aliqua capitula
referatur? Ad præcedentia, videtur distin-
guendum, ut suprà, à n. 1. Et sic breviter nunc
dico, quòd refertur ad præcedentia, & sequen-
tia ex Teatn, iu l. Quisquis, Cod. si certum pe-
tatur, ibl, Bald. & in l. 1. §. Filius inter medias,
ff. de Liberis, & Posthum. & in l. fin. & ibi, Bar-
tol. ff. de rebus dubiis, & in l. talis scriptura, ff. de
leg. 1. Ubi notant Bartol. & DD. Textus, hîc, &
in cap. Secundò requiris. Ubi omnes Bartol. &
Baldus, in l. quisquis, ff. de leg. 3. Bartol. iu l.
Quia in princ. ff. de conditiou. & demonstrat. &
in l. Si Quis ex argentariis, §. si initium, col. 1.
ff. de edendo, Roman. cons. 112. n. 3. & cous.
480. n. 7. Doctores, in l. si idem cum eodem, §.
1. de jurisdictione omnium Judicum, Matienzi in
l. 2. Gloss. 1. u. 8. tit. 4. lib. 5. recopil.

Hanc tamen regulam limitat septem modis Ja-
15 son, in dict. l. talis scriptura, n. 37. Octo modis
limitat Felinus, in cap. causam à u. 4. de rescrip-
tis, 12. modis limitat Jason, in l. Cod. de libe-
ris preteritis columu. 2. Et limitat modis 22. Por-
tius, iu suis regulis lib. 2. conclus. 38. clausula, &
Anton. Gabriel, lib. 6. de clausulis. Limitat mo-
dis 36. conclus. 9. Alios quam plures refert re-
16 gulam limitantes Gratianus, regul. 412. † Ubi,
Fermosi. de Exceptionibus.

num. 1. in versic Advertendum, cum infinitis ab
eo relatis, advertit quòd clausula generalis,
sive in principio, sive in fine, sive in medio
apponatur, nunquam ad specificata refertur,
ut benè ostendit Jason, l. doli clausula, num.
4. ff. de verbor. obligat. & in l. qui Roma, §.
duo fratres, eodem titulo numero 47. Igitur ut
ad plura respondeas de clausulo in principio,
vel in medio vel in fine posita. Leges cum
multis Barbosam, clausula 69. 70. & 71. U-
bi ad saturitatem.

Ad qoartum, Quid operetur clausula in fi- 17
ne posita, jam videbis ex adductis: suprà, Et
breviter cum Riccio dico, quòd refertur ad om-
nia. Riccius, collect. 399. Ad Teatum, in
dict. l. talis scriptura, ff. de leg. 1. Ubi li-
mitat cum Capycio, in dec. 108. Ut colligitur
ex prædictis; alias clausulas ponit, quas, ibi,
videre poterit: & non repeto, cùm ad rem
non faciant, & de illis, sicut de aliis multia
bene loquatur Barbosa, in d. tract. de clau-
sulis: Et quia de hac clausulâ longissimè di-
xit Barbosa; clausul. 71. Ad illum te remit-
tò.

Ad quintam quæstionis partem, An appel- 18
latione prohibitâ, concedatur revisio? Dixi,
suprà, de revisione sententiæ, iu Rubr. de re
judic. quæst. 3. à n. 14. Unde ad propositum bre-
viter dico, ut prohibita appellatione à sententiâ
Præfecti Prætoris, non censeatur prohibita re-
visio per Jura, in l. 1. §. his cuuabulis. ff. de
officio Prafecti Prator. & in l. 1. Cod. de sentent.
Prafect. Prat. Ponit Riccius, collect. 255. exem-
plum in sententia, S. C. Neapol. Cum Vincent.
de Franch. dec. 148. & Capycio dec. 144. Item
in sententia Curiæ Delphin. Guid. Pap. dec. 40.
† Et ampliat Mastrillus dec. 158. Circa medium, 19
ut etiam appellatione desertâ detur revisio, & re-
fert decisum de stylo illius Senatûs Neapol.
Quando causa est deserta, propter modicum
tempus.

Imò ampliatur ut detur revisio revisionis, 20
Thesaurus, in dec. 246. Quod subampliat Guid.
Pap. in dec. 365. etiamsi in rescripto Principis
caveatur; ut non detur, nisi unica revisio. † Et 21
addit, de Afflictis tempora fatalia non currere in
causâ revisionis, decisione 78. Sed hodie secus,
ut tradit, Grammat. dec. 23.

Sed quòd revisio post tres sententias confor- 22
mes, non concedatur, docens, Mastril. deci-
sion. 158. Francus Marcus, iu dec. 55. Valascus
in dec. 51. Ubi ponit quindecim alios casus, in
quibus denegatur revisio. † Et est ratio, Quia 23
quando appellatio est prohibita de Jure, ut in
hoc casu, tunc non habet locum revisio, secus
si sit appellatio prohibita ob præeminentiam
Tribunalis, ut propriè loquuntur relata Jura.

Unde dubium est, ut si caveatur aliqua 24
Regia pragmatica, Quod Qui nihil proba-
vit in causa principali, si condemnetur in
expensis, & appellavit non audiatur in cau-
sâ appellationis, nisi refusis expensis, habeat
locum in causâ revisionis, & negant Riccius,
dict. collect. 255. in fine, de Afflictis, in de-
cis. 231. Aliâ de revisione scribit Cyriacus,
tom. 1. cout. 182. & 183. Ubi An Adversa-
rius possit adhærere revisioni sententiæ, ab al-
tera parte & obtinere reformationem illius?
Et quòd revisione petitâ, non retardetur senten-
tiæ executio?

Unde dubitabis, An prædicta clausula. appella- 25

tione remotâ, censeatur sublata supplicatio ad Superiorem? Et respondeo eam non tollere, docent Scaccia, *de appell. quæst.* 17. *limit.* 15. *n.* 8. Marchesf. *de commis. p.* 1. *pag.* 297. *à num.* 38.
26 † Tuschus, *littera*, *A*, *conclus.* 400. *nu.* 24. Ubi
num. 12. post Lapsum, ait, *alleg.* 123. *nu.* 3. In
fine hanc clausulam in rescripto nihil operari,
si litteræ sunt nullæ quandiu nullitatis durat: Alia
27 tradit Barbosa, *dict. clausul.* 9. *à num.* 28. † Ubi
num. fin. addit clausula, *Omni, & quacunque appellatione remotâ*, Omnea, & quascunque appellationes esse remotas, & quòd prohibitâ appellatione in causa principali, stante hac clausulâ, censeatur prohibita, in causâ accessoriâ, & è contra, ita cum Scacciâ & Marchesano, & *n.* 29. Dixit, quòd illa clausula, *appellatione remotâ*, non auferat restitutionem in integrum.

28 Ad sextam quæstionis partem, clausula *non obstante tali lege*, quid operetur, & ut breviter respondeas, Præmittes quæ longè scribit Barbosa, cum infinitis ab eo relatis; *clausula* 82. ubi de clausulâ, *Non obstantibus*, *Et* 83. Ubi de clausulâ, *Non obstantibus privilegiis*. *Et* 84. Ubi de clausulâ, *Non obstantibus statutis Ecclesiæ*. *Et* 85. ubi de clausulâ, *Non obstantibus quibuscunque pactis*. Et 86. *Non obstante collatione alteri factâ*. Et 87. *Non obstante quacunque consuetudine*, Et 88. *Non obstante quacunque præscriptione*.

29 Igitur ad propositum nostri dubii Guttierrez,
in l. Nemo potest de leg. 1. *not.* 3. *à n.* 179. & 75.
Ubi dicit quòd clausula, *Non obstantibus*, *&c.*
tollit privilegia redacta in corpore Juris, nec
privilegia Principis, quæ transierunt in vim
contractûs, Precio mediante, vel ob servitia,
vel ad pias causas; quin imo eis sine justâ causâ
30 Principis derogare non possit. † Et *à num.* 166.
Quòd clausula, *non obstantibus quibuscunque statutis* privilegiis, vel consuetudinibus contrariis, con-
firmatione Apostolicâ; vel aliâ firmitate revo-
catis, cum decreto, & aliis non comprehendit
31 Jurata. † Et *nu.* 170. Quòd clausula, *Non ob-*
stantibus, per viam Legis, sive juris, tollat statu-
32 ta Jurata. † Et *nu.* 173. Quod clausula, *Non ob-*
stantibus, non tollat constitutiones Conciliorum:
Nam ut illis derogetur, oportet earum fieri specialissimam mentionem: Alia adducit, *à dict. num.* 166. Quæ à Barbosa abundantiùs recolliges de quibus non amplius loquor, cùm devient à à clausulâ, de qua Nos, *hîc*.

33 Ad ultimam quæstionis partem, An Qui juravit non appellare, audiatur Appellans, de hac difficultate loquitur ex proposito Cevallos cum multis ab eo relatis. Sed quia hæc quæstio reducitur ad id, quòd diximus, de eo, Qui renunciavit appellationi, *suprà in Rubr. sub quæst.* 2. & *c.* 17. *quæst.* 1. *vers. ad tertiam*, & *in c. sæpe* 44. *hoc tit.* Ideò ad *ibi* dicta recurres, quæ confirmari poterunt, ex his, quæ adduxi, *in cap. si diligenti de foro compet.* Ubi de Renunciante cum Juramento Juri pro se introducto, & *in toto tit. de jurejurando*, ubi qualiter Jurans obligetur adimplere.

34 Ex his jam ad effectus repetitionis clausularum poterat pervenire, sed breviter cum Cevallo longè agente, *quæst.* 905. *in pract. à n.* 1. Dico clausularum præcedentium virtutem esse quadruplicem, Declarandi, Restringendi, Supplendi, Ampliandi; Et quòd qualitates positæ in una clausulâ, repetitæ censeantur in aliis, ubi eadem est ratio, ubi *num.* 10. ex quibus verbis induca-
35 tur. † Dicens, *num.* 11. Quòd ob tres causas
repetitio excluditur. Prima, Quando est diversitas orationis. Secunda, Quando est separatio dispositionis; & Temporum. Tertia, Quando datur diversa, vel adversa ratio, probat cum multis videndus.

AD TEXTUM
IN CAPITE LXXII.
Una sententia, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. HUjus Textûs materiam intellexit, præter ordinarios, *hic*, Balboa; Sed quia jam *in Rubrica*, Dixerim, *quæstion.* 6. versiculo, *ad tertiam*, Quòd appellatio unius, prosit aliis litis consortibus: Quando id contingat.

II. Et *in c. quoad consultationem de sentent. & re jud. q.* 5. *à n.* 1. Ubi nunquid sententia mereatur executionem contra unum ex Correis, qui non appellavit, si ab aliis fuit appellatio interposita, ideò alia hîc non subscribo.

AD TEXTUM
IN CAPITE FIN. hoc Tit.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Motus justus non obligat Jurantem, & quibus probetur Testibus, n.* 2. 3. & 4.

COmmodè in hoc Textu, per verba prima, *Si justus metus, quominus appellares te excu-* 1
sat, Poteris adjungere quæ latè adduxi, *in cap. si*
vero, & in c. verum de jurejur. Ubi dixi de justo
metu qui Jurantem non obligat adimplere promis-
sum: Num Testibus deponentibus de metu, magis
credatur, quàm deponentibus de Libertate, dixi,
in c. in nostra 32. *de test. q.* 24. *n.* 45. versic. *alia.*
† Item adjunges ea quæ adduxi, *suprà in c.* 4. & 2
5. *ibi sub q.* 1. versic. *ad quartam*, ubi de causis,
ob quos fatalia prorogari possunt. † Item adjun- 3
ges omnia illa, quæ adduxi, *suprà in c.* 4. *ut lite*
non contestatâ, Ubi de eo, qui propter locum non
tutum comparere citatus in judicio non tenetur,
notavi, *suprà* ad nostram materiam, *in c. ex par-*
te 48. *hoc tit.* † Et ibi, *Coram Judice à quo*, Quòd 4
appellatio sit interponenda coram Judice à quo,
Dixi, *sup. in dict. c.* 4. *hoc tit.* aliquid de protestatione, *in c.* 4. *de except. quæst.* 1. versic. *ad septimam*. Et suprà, *in c. solicitudinem* 54. Ubi de renunciatâ appellatione ex facto & contrario, & comparatione coram judice à quo.

QUÆS.

QUÆSTIO I.

Quare metus juſtus, cadens in Virum conſtantem, faciat, ut poſt tempus Legis, Quis poſſit appellare, cùm certum ſit, ut valeant geſta per metum, etſi actione quod metûs causâ veniant reſcindenda? Et An carceratus injuſtè, poſſit poſt tempus appellare? Et An ſint aliæ cauſæ, quibus juſtus incutiatur metus, ſeu impedimentum, ad hoc, ut poſt tempus Legis, poſſit Quis appellare: Et qualiter qui appellare non audet coram Judice, debeat animum appellandi proteſtari coram Teſtibus?

SUMMARIUM.

1 *Metu geſta reſcinduntur actione quod metûs cauſa.*

2 *Appellaturus poſt lapſa tempora non admittitur.*

3 *Appellare deſinens à ſententiâ Judicis, metu, habetur pro Appellante.*

4 *Judices impedientes, ut Litigantes appellent, puniuntur.*

5 *Matrimonium, & ſponſalia metu facta non valent ipſo jure.*

6 *Appellare impeditus, ſeu proſequi appellationem tempus ad appellandum auditur, num.* 7.

7 L. fin. §. illud, Cod. de temporibus appellat.

8 *Metus juſtus excuſat Appellantem, & jus Conſanguineos, niſi juſtè incuteretur à judice, num.* 9.

10 *Metus juſtus excuſat appellantem, non ſolum ſi à judice inferatur, verùm, etſi ab altero & etiamſi cui opus eſt appellandi, fuerit cauſa ipſius metus, n.* 11. 12. 33. *ubi de juſta cauſa proteſtationis.*

11 L. 27. tit. 23. p. 3.

13 *Carceris metus, qualis appellare deſinentem excuſet?*

14 *Appellare cenſetur impeditus paupertate, impoſſibilitate, & ex aliis cauſis.*

15 *Appellare non audens, debet allegare, & probare cauſam ſui impedimenti, num. ſequent.*

16 *Proteſtari debet non audens appellare, de incuſſo ſibi metu in præſentia bonorum Virorum.*

17 *Proteſtatio habetur pro facta, ſi Appellaturus, ob juſtum metum, non audeat eam proponere coram Judice à quo.*

18 *Appellari regulariter quit coram honeſtis Viris, & à n.* 20.

19 L. cùm Quidam 7. ff. de appell.

20 *Textus noſter intelligitur,* L. 2. Codice de his, qui per metum Judicis, numero 21. 22. 23.

26 *Proteſtatio à non Appellante, propter metum, non eſt cur debeat judici intimari, niſi tantùm ut revocentur attentata, numer.* 27. *Et quid fiat in praxi? Num.* 28. & 35.

29 *Proteſtatio non Appellantis ob metum, debet fieri coram duobus ſaltem Viris honeſtis, aut coram unâ publicâ Perſonâ, n.* 30.

31 *Viri boni coram quibus proteſtatio fiat à non Appellante: Qui dicantur, relinquitur Judicis arbitrio.*

32 *Appellans coram honeſtâ Perſonâ, & non coram Judice non invento, aut causâ metûs, non tenetur repetere appellationem coram eo, ceſſante metu aut impedimento.*

33 *Impeditus comparere, propter impedimentum, tenetur proteſtari, ſi juſtum eſt.*

36 *Proteſtatio Num, ut valeat adversùs actus, debeat ſæpiùs repeti, n.* 37.

37 *Proteſtatio ut valeat, debet eſſe circa rem, & factum, quod ea eget: Expenditur, n.* 39. *Quid ſi compatitur cum eâ? N.* 40. *Aut eſt contrarium, n.* 41. *Quid ſi fiat ad tollendam mentem, & præſumptionem? N.* 42. *Et qualiter intelligantur hæc n.* 44.

42 *Proteſtatio non ceſſat ex actu dubio.*

AD primam quæſtionis partem, videtur con- 1
tra Textum noſtrum reſpondendum, ex *l.*
metum 9. §. *ex hoc edicto, ff. quod metûs cauſa,*
ubi quod omnia, quæ metu facta ſunt actione,
quæ metûs causâ reſcinduntur: Ergo videtur ut
Allegans metum, cujus causâ non appellavit,
nequeat audiri, niſi obtentâ priùs ad appellandum
reſtitutione: Ergo ſi in tempore ordinario non appellavit
à ſententiâ contra latâ, ipſa merebitur
executionem, ut tranſacta in Rem judicatam, ex
adductis ſupra, *in cap. quoad conſultationem* 15.
de ſententia & re judic. & in cap. 4. & 5. *hoc*
tit. † Non enim Aliquis poſt lapſa tempora ad 2
appellandum, debet admitti ex Textu, *in l.* 1.
l. 2. *Codice de his, qui per metum Judicis non*
appellaverunt. Non alia ratione, niſi quia metus
à Judice non juſtè allegatur, ſed vanus præſumitur,
apud quem omnia tuta reputantur, nihilque
credi ſuſpectum ex periculo metûs, *L. non*
eſt veriſimile, ff. quod metûs causâ; imò etſi Juſtus
metus fuiſſet, non appellans haberet tranſacto
tempore ad appellandam rem Judicatam adversùs
ſe, & regulam quod facta per metum valeant,
etſi actione, quæ metûs causâ, valeant reſcindi,
juxta quæ latè ſcripſi, *in c. verum* 15. *de jurejur.*

Adhuc verò in propoſito, de quo loquimur di- 3
cendum eſt, quòd qui juſto metu conſtrictus non
appellat, habeatur pro appellante, *d. l.* 2. *Cod. de*
his qui per metum judicis non appell. l. 22. *in fine*
tit. 23. *p.* 3. Bart. *in l.* 1. §. *ſi quis, ff. hoc tit.* Greg.
in d. l. 22. & *in l.* 27. *tit.* 23. *p.* 3. Et apparet ex verbis
Textûs noſtri, ibi, *ad appell. reputaris beneficium*
convolaſſe. Et ratio quia cum omnibus gravatis, &
oppreſſis in cauſis majoribus, aut minoribus, aut
criminalibus liberum ſit Litigantibus appellare per
latè dicta, *ſup. Rubr. & in c.* 11. *hoc tit.* Niſi ſpecialiter
prohibeatur modus; de quibus, *ibi*, dixi.
† Sequitur ut cum prohibitum ſit Judicibus vim, 4
metum, minaſve appellantibus inferre adeò, ut ſi
Quis Judex appellationem prohibuerit Legum
Latores ſe Ultores eſſe profiteantur, *l. minime* 12.
l. ſi Quis 30. *Codice, hoc titulo,* ut appellare liberè
impeditus ex causâ motûs, poſſit quandoque
appellare, etiam tranſacto tempore ad appellandum
à Jure ſtabilito, de quo latè dixi, *in cap.*
Perſonas 4. *hoc tit.*

Et confirmatur ex his, quæ de ſponſalibus, & ma- 5
trimonio per metum factis, ſeu celebratis; quæ ipſo
jure nulla ſunt, ut dixi, *in d. c. metum*, ubi etiam de

casibus, in quibus omnimoda Libertas desideratur in Operantibus, ut valida sint, ad eo ut metu interveniente, sint nulla, & sic cùm appellandi actus sit in ordine ad defensionem, ut latè jam dixi in Rubricâ evenit, ut ex quo metus intervenit, propter quem gravatus non appellavit in termino, post terminum, cessante metu, seu impedimento, admittatur Appellans; ita ut ei non sit opus restitutione aliqua ex causâ metûs.

6 Ulteriùs confirmatur, ex his, quæ late adduxi, *suprà in cap. 5. hoc titulo, sub quæst.* 15. versiculo, *ad quartam*, ubi de casibus, ubi qui prosequi appellationem non potuit in anno primo fatalium, vel in termino assignato, secundum qualitatem Personarum causæ, & distantiam loci, post annum audiatur Appellans; & idem, *in cap. ex ratione* 8. *eodem*, ubi qui in biennio prosequi appellationem non potuit per tampus aliud in triennio, potest eam prosequi.

7 Et sic quamvis, *in l. fin.* §. *illud, Cod. de temparibus appellat.* ibi, *vel aliam inexorabilem causam subsequutam*, & in præcitatis Juribus, & *alibi sape sub, hoc titula*, Jura loquantur in eo, qui propter impotentiam, vel aliud, quodvis justum impedimentum, non fuit prosequutus appellationem, audiatur iterum, atque iterum, ut ibi dixi idem à paritate rationis est procedendum de eo, qui appellare non potuit intra triduum, intra quinque dies, seu intra decem, Juxta quorum dierum terminum appellaturo assignatur terminus appellandi, docet hîc in terminis, Balboa, *n. 9. ex reg.* Textus, *in l. si Procuratorem* 8. §. *si ignorantes, ff. mandati*, ibi, *quid tamen si Paupertas*, extendens id ad quodcunque aliud impedimentum: *argum. l.* 2. §. *quod diximus, ff. si Quis cautionibus*, disputant, de Afflictis *dec.* 59. Decius, *cons.* 357. Tyraquell, *de retractu Linagier*, §. 9. *Glossa* 3. *& ultima*, *numero* 9. Mascard. *de probat. volum.* 1. *conclus.* 110. *à num.* 70. Et de pluribus videbis, *suprà in dict. cap.* 5. *qu.* 1. versiculo, *ad quartam*, ubi videbis.

8 Itaque Barbosa *hic*, dum, *à numer.* 3. refert modos quibus Justus metus inentitur, dicit, *num.* 1. *&* 2. ut Justus metus incussus Appellanti, illum excuset, Ne appellet coram Judice à quo: Sic ex Sanchez, *lib.* 4. *de matrim. disput.* 4. *n.* 4. *in fine.*

9 Ubi dicit idem, si metus incutiatur Consanguineis Appellantis, *& disp.* 8. *n.* 8. Resolvit, quòd si justè Judex metum incuteret, non excusaret Appellantem.

10 Unde jam incidimus in dobium, An Textus noster intelligatur de metu incusso ab ipso Judice, qui cognovit de causa, vel etiam intelligatur, si ab altero litigante; vel aliunde metus appellaturo incutiatur, & in hoc dubio, etsi ex *dict. l.* 2. *Cod. de his, Qui per metum Judicis non appell.* & ex inscriptione illius tituli, item & ex *l. cum Quidam* 7. *de appellation.* & ex Textu nostro tantùm de metu incusso à Judice, ex cujus causâ gravatus non appellat, sit intelligendum, revera si contingeret, ut ab altero metus, seu vis esset illata, seu Appellaturus impediretur, detineretur ve, aut retineri mandaretur, aliove quovis modo minatus sit, quominus non appellaret, revera, etiam possit transacto termino appellare. Et comprobatur hic intellectus, ex verbis Textûs nostri, ubi præcisè non apparet loqui de metu Judicis, sed indeterminare de justo metu, & consequenter utrumque comprehendere metum, scilicet à Judice illatum, & ab altero ex Litigatoribus. † Et expressiùs sic patet ex verbis, *dict. l.* 27. *tit.* 23. *p.* in versiculo, *O de- 11
cimos que si la parte agraviada de el Juiçio dixe se eprobasse que no osa iamar dezada, oseguirla por mieda que le feriam, o mataria, o le prenderiam, que le deve oir el Juez, à si coma si se ubiera aleada:* Ita docet, *hic* Balboa ubi *num.* 6. *in fine*, credit potiùs ex facto Litigatoris, quàm Judicis hunc Textum intelligi, sicut, & aliæ decisiones, ne aliàs ex proprio facto, & fraude hujusmodi commodum appellationis omissæ consequatur: Argumento Textûs, *in l. itaque fullo, ff. de furtis.* † Quod 12
amplio etiamsi ille, cui opus est appellare, fuerit causa ipsius metûs, sive inferatur à Partibus, earumve Consanguineis, de Franchis, *hic num.* 2. *&* 4. Barbosa, *num.* 2. *in fine*, Scaccia, *de appellat. quæst.* 6. *numer.* 15. *&* 16.

Ad secundam quæstionis partem, An injus- 13
tè carceratus, possit post tempus appellare? Hæc difficultas pendet ab illa, An metus carceris justus dicatur? De quo, *in c. verum* 15. *de jurejur. sub q. fin.*

Et quatenus hac in re sit controversia, numquid ista metus justus, & sufficiens videatur, ac reputatur, illumque indistinctè justum esse authumaverint Relati à Cordubâ, *in summa q.* 171. *puncta* 1. Guttierrez, *de Juramento confirm. p.* 1. *c.* 15. *n.* 5. Matienzi, *lib.* 5. *comp. tit.* 1. *in Rubr. Glossa n.* 189. Et sic dixerit Antonius Gomez, *l.* 3. *variar. cap.* 9. *n.* 10. Quòd injustè detentus, & incarceratus, etiam post decem dies à tempore mandati de capiendo, vel à tempore capturæ, possit semper appellare, quia gravamen est continuum, & successivum, & singulariter docent Bald. *in l.* 2. *Cod. de Episcopali aud.* 3. *col. quæst.* 2. Doctores, *in cap. ex parte el* 1. *hoc tit. & in c. dilectus el* 2. *de rescriptis*, & alii multi ex antiquis relati ab eodem Gomezio; Quomodo etiam Balboa; *hic sub n.* 3. interpretatur, de carcere scilicet diuturno, & vinculis atrocibus, ut ostendit Sanchez, *de matrimonio, lib.* 4. *disput.* 5. *n.* 9. Ad hoc nempe ut justus reputatur, accedens in Virum constantem: sed concludit quòd ad effectum appellandi, cujuslibet metus carceris, Justus reputetur ad appellandum; ob idque non amplectitur Salon. *de justitiâ & jure lib.* 4. *q.* 2. *art.* 1. *ad secundum*, & alios hunc casum intelligentes de carcere perpetuo: Vide quos *hic* refert Barbosa, *n.* 14.

Ad tertiam quæstionis partem, Breviter 14
respondeo plures alias causas dari, in quibus, aut impossibilitate, paupertate, aliove impedimento, nequit aliquis proponere suam appellationem coram Judice à quo intra terminum à Lege decretum, Juxta quæ adduxi, *suprà in dicto cap. quinta, hoc titulo, quæstione primâ*, versiculo, *ad ultimam.*

Ad ultimam quæstionis partem, ut respon- 15
deatur, Advertes, non inquam sufficere allegationem Partis dicentis se impeditam appellare intra tempus, ad tradita: *in cap. de jurejuranda*, nisi itidem probet metum, impedimentumve, aut causam non appellandi in termino, † Quare ad propositum, 16
ut

ut constet de metu appellaturo incusso, ne appellare, intelliges variis modis decisum reperiri, Primò, ut appellaturus faciat protestationem in præsentiâ bonorum Virorum, ut voluit Imperator, *in dict. l. 2. Cod. si per me-*
17 *tum judicis non appellat.* † Quare ad praxim dixit Scaccia, *de appellat. quæstion. 6. numero 9.* Quòd si Quis ob justum timorem, timeat facere protestationem coram Judice à quo, protestatio habeatur pro facta; satisque esse, ut appelletur coram Viris honestis, præmissa, ea scilicet protestatione, quòd non au-
18 det appellare coram Judice à quo. † Et sic dixit Riccius, *collect.* 1355. Ad Textum nostrum posse regulariter appellari coram honestis Viris ex decisione Rotæ relatâ à Cassadoro, *decis. 3. hoc tit.* & addit ex Capellâ Tholosanâ, ubi Aufrer. *in dec.* 28. hujusmodi appellationem habere vim legitimæ, ac veræ appellationis.

19 Sed Textus, inquam, *in dict. l. cum quidam 7. ff. hoc titulo*, dicit eam protestationem non ad bonos Viros reddi, seu publicè illam posse fieri ait, & hoc quandocunque, sed intra legitima tempora ad appellandum concessa, ex *dict. l. 2.* & sic Balboa, *hîc sub numero 7.* ut qui justo metu interveniente appellare non audet, protestetur de metu, & protestando metûs causam alleget, adjuncta quoque causa, cur appellare velit, veluti in illis casibus, in quibus causa rationabili expressa appellandum est, ut contingit regulariter in appellatione ab interlocutoriâ, Juxta ea, quæ notavi in locis adductis, *in cap. ut debitus honor, hoc tit.*

20 Hæc tamen omnia videntur turbari ex Textu nostro, quatenus dicit hanc protestationem Judici esse intimandam, si ejus possit haberi copia, expressis appellationis causis, quas debet exprimere in ipsa antecedente protestatione, ut probat Textus, *in dict. l. 2.* Quare ad praxim docuit Scaccia, *de appellationibus, dict. quæst. 6. numero* 8. Quòd si condemnatus non audeat ob justum metum appellare, tunc posset omitti appellatio, & sufficere, quòd is dicat judici à quo, *Domine Judex gravasti me in hoc.* Et hoc adducens talia gravamina ad illos, quibus liceat appellare, quia adductio talium gravaminum, habetur pro sufficienti appellatione, stante Justo appel-
21 landi timore. † Et sic videtur ut non prærequiratur protestatio coram Viris honestis, nisi fortè in casu, quo judex à quo haberi non possit, ut insinuant verba Textûs nostri ibi, *Coram Judice à quo appellasse valueris: vel si habere ipsius copiam nequivisti in præsentiâ bonorum Virorum, contestatione super hoc propositâ, causas appellationis exprimendas.*

22 Et sic docuit Riccius, intelligendum Textum nostrum, *dict. collect.* 1355, *& in decis. Archiepisc. Neapol.* Quando copia Judicis à
23 quo haberi non posset. † Secundo intelligit Textum nostrum, si infra tempus non potest adire Judicem ad quem, ex Rotâ Marchiâ, *in decis.* 100.

24 Et quòd, quando Judex non reperitur, sufficiat facere diligentiam in domo Auditoris, & petere Apostolos à Notario, & dimittere appellationis schedulam, tantùm est in Rotâ Romanâ in una Canonic. Sancti Andreæ

Martii 1545. Coram Revellatens. ut pateat in recollect. Puteus, *in decis.* 17. † Tertiò, 25
quòd talis protestatio intimetur Judici, & Parti Riccius *suprà.*

Hæc tamen in praxi videntur difficilia: 26
Nam est in admiratione, cur hæc protestatio coram Judice fieri debeat, vel saltem ei intimare; Nam qui coram Judice à quo debet protestare se per metum non appellare, faciliùs appellationem formaliter interponeret; eo quòd in utroque idem sit periculum: Qua ratione dicit, *hîc* Balboa, *num.* 8. protestationem, etiam datâ Judicis copiâ, faciendam non esse, sed indistinctè coram honestis Personis fieri posse ait, ex *dictâ l. 2. Codice si per metum Judicis, & ex dictâ l. 22. titulo 23. part 3.*

Quòd si admisso non obstat dicere, quòd 27
talis protestatio, seu appellatio debeat intimari Judici, aut Parti, quia hoc intelligitur sic necessarium, quoad effectum, ut revocentur attentata, ut dicit decisum, *in decision. 38. hoc titulo in novis.* Et tradunt Riccius, *dictâ collect.* 1355. sub versiculo, *verum*, & Mynsing. *observatione 44. cent. 4.* ex ea ratione; Nam ignorans, non dicitur contemnere. Bellam. *decis.* 340. Rota, *decis. 3. de causa possess. & propriet.* Non enim dicitur attentare Judicem à quo, qui est ignarus appellationis interpositæ, Juxta quæ dixi latè, *in cap. bonæ 51. hoc titulo.*

Et sic existimo omnia præfata requiri, ea 28
nempe digestione, seu ordine primo, ut appellatio sit interponenda, coram Judice, si haberi potest, aliàs enim, vel si ob timorem justum appellaturus non audeat accedere: tunc subsequitur, ut faciat protestationem coram honestis Viris, hoc est coram publicis Personis, aut coram Judice cujusque fori, & tempore congruo infra decem dies, ut docet Scaccia, *de appellat. dictâ quæstione 6. à numero* 11. Sequitur Barbosa, *hîc num.* 23. Itaque Pars justè timens de Judice, potest appellare coram probis Viris, licet adsit Judex, Surdus, *consilio* 228. *numero* 15. Scaccia, *quæstion. 6. n.* 11.

Dubium tamen est Textu nostro, An suf- 29
ficiat ut hæc protestatio fiat coram uno tantùm, & videtur ut coram pluribus fiat, coram duobus saltem ad. tradita, *suprà in cap. 28. de testibus*, ubi dixi latè de numero Testium ad probandum, & sic Tyraquellus negat, ut queat fieri coram uno, *in l. si unquam*, verbo, *susceperit Filios*, & probari videtur ex Textu nostro, ibi, *In præsentiâ bonorum virorum contestatione super hoc propositâ.* Tamen generali consuetudine admissum est, & moribus receptum, ut coram quacunque publicâ Personâ, interposita appellatio, sive facta protestatio sufficiens sit, & hoc sive tutus sit aditus, sive non, sive ante lapsum temporis, quo appellare licuit, protestatio Judici intimetur, sive non; ut advertunt, Decius, *in cap. suggestum, hoc titulo*, Wamesius *hîc n.* 5. Barbosa, *n.* 21. Francus, *quæst. fin.* Abbas, *n.* 3. Butrius, 14. Decius, 4. Maranta, *de ordine Judic. cap. de appellat. part. 6. n. 133. in fine.*

Quod Ego intelligo cum Sigismundo Scacciâ, 30
de appellat. quæstion, 6. num. 23. Nempe, ut si

protestatio fiat coram Personâ publicâ, ut Notario, Tabellione, tunc sufficiat ut fiat coram uno, secus si fieret coram aliis honestis Personis fidem publicam non habentibus, Juxta ea, quæ scripsi, *suprà in cap. Quoniam contra* 11. *de probat.* in verbis ibi, *Judex semper adhibeat publicam personam, aut duos Viros idoneos, qui fideliter universa judicii acta conscribant*, & idem Scaccia, *num.* 24. agit de dubio nunquid sufficiat unus, & Notarius.

31 Quòd si dubites etiam boni Viri, qui dicantur, dicit Menochius, *de arbitrariis casu* 69. *num.* 3. hoc Judicis arbitrio relinqui: Sequitur Barbosa, *hic nu. fin.* Unde si honesta persona esset aliàs inhabilis, non sufficeret protestatio coram eâ factâ, ut puta, si esset excommunicatus, quia tunc non potest dici Vir honestus, Riccius, *dict. coll.* 1355. versiculo, *tertio*, ipse *in decis.* 90. ubi allegat eundem Menoch. *de arbitr. cent.* 1. *d. casu* 69.

32 Item dubitabis Quid faciendum, cùm Quis appellavit coram honesta Persona, eo quia non invenerit Judicem, An si Judex redierit, teneatur redire ad appellandum coram eo; & quid, si Quis appellaverit coram honestis Viris, propter metum, & postea cessat metus, & cùm in hoc secundo casu non teneatur iterum appellare coram Judice, ut tradunt Scaccia. *dict. quæst.* 6. *de appellat. num.* 27. Barbosa, *hic sub num.* 22. Sic videtur dicendum, etiam in primo; sufficit enim appellanti suam interposuisse appellationem sufficientem, secundùm temporis occurrentia, ad hoc ut valeat, videbis eundem Sigismundum, *dict. q.* 6. *à num.* 25.

33 Vides ergo jam quòd Impeditus comparere, propter impedimentum, tenetur præstari, si justum est, ut per Caldasium Pereiram, *de renovat. emphyteut. quæst.* 6. *num.* 15. Quia deficiente personâ, cum qua actus debuit geri, est necessaria protestatio, ut per Tyraquell. *De retractu tit.* 1. §. 9. *Glossa* 3. *n.* 2. Barbosa, *hic num.* 26. Item requiritur, ut talis protestatio contineat causas justas. Justa autem causa dicetur, si subsit metus justus; ex Textu nostro, secundùm quem decidunt Rota, *dec.* 50. Riccius, *d. coll.* 1355. versic. *quarto*, Scaccia, *d. q.* 6. *n.* 11.

34 Item requiritur ut non sufficiant decreta, quæ spectant ad Judices, prout possunt admittere appellationem, si & in quantum litteras citatorias, aut inhibitorias committere, quia hæ propriè sunt Judicis partes, ut est punctualis decisio, & videnda, de Amatis refert Barbosa, *hic nu.* 20. *in fine*, Riccius, *dict. collect* 1355. versic. *tandem*, qui etiam dicit, in princ. quòd innovata, pendente hac appellatione, sunt etiam revocanda, quemadmodum si essent innovata, pendente appellatione, juxta dicta, *in cap. bonæ* 51. *hoc tit.* in terminis Rota, *decis.* 38. *aliàs* 309. *hoc tit.* Quod intelliges, ut *suprà* dixi, si talis appellatio sit intimata Judici, vel ejus aliquo modo habeat scientiam.

35 Notabis verò, quòd si in praxi soleant Protestantes suam protestationem repetere, etiam sub eâ chartâ, aut scripturâ, dicendo se toties protestari: ita ut semper sit una plus protestatio, contra quemcunque actum, qui intenditur elidi protestatione: tamen revera semper una protestatio fortiter facta, juxta prærequisita
adducta sufficiet, Docent Tyraquell. *de retra-*
ctu dict. titulo 1. §. 9. *Glossa* 3. *numero* 22. Se-
36 quitur Barbosa, *hic dict. num.* 26. *in fine.* † Et
Scaccia, *de appellat. quæst.* 15. *à n.* 181. ubi videbis, agit de dubio, An & quando Appellans impeditus ad evitandam desertionem causæ appellationis, debeat protestari & sæpius protestari? Rota verò, apud Paulum de Rubeis, *dec.* 29. *n.* 19. & *decis.* 21. *num.* 12. *tom.* 2. *divers. alias p.* 6. *recentior.* Dixit quòd Protestans, si non repetat in omnibus protestationem, censetur ab ea recessisse, quod non implicat dictis; Et adjunges Dicta, *infra quæst.* 3.

Notabis secundò, Quòd ut protestatio valeat, 37
debet esse circa rem, & factum, quod ea eget, nam contraria facto, non valet, nec suffragatur. Mantica, *decis.* 100. *num.* 2. Surdus, *decision.* 246. *num.* 4. Farinacius, *p.* 4. *consil.* 30. *num.* 111. Campanil. *in divers. juris Canon. Rubr.* 11. *cap.* 13. *numero* 185. Marcus Antonius, *variar. resolut. lib.* 1. *resolut.* 55. *num.* 9. Barbosa, *in cap. cum M. de constit. num.* 4. Et probat Textus, *in l. cum plures*, §. *locator*, *ff. locati*, *cap. gratum de officio deleg.* Declarant multipliciter Surdus, *cons.* 371. *num.* 67. *volum.* 3. & *decis.* 70. *num.* 8. & *decis.* 246. *numero* 4. Cardinalis Tuschus, *pract. conclus. tomo* 6. *littera*, *P*, *conclus.* 499. *per totam*, Polyd. Ripa, *observat.* 194.

Vincent. Caroc. *in singular. suis singul.* 278. Ubi 38
intelligit, quando protestatio verè facto contraria est, secus si præsumptivè tantùm, & est ratio, quia protestatio tollitur, & cessat per actum subsequentem, contrarium Signor. *De homod. consil.* 75. *num.* 21. & 22. versic. *Præterea non obstant*, Surdus, *cons.* 8. *num.* 28. & *cons.* 136. *nu.* 42. Menoch. *consil.* 375. *n.* 275. & *n.* 28. Rota, *dec.* 539. *n.* 6. apud Farin. *p.* 1. *recent.*

Sed si factum compatitur, cum ipsâ protesta- 39
tione, non tolletur Surdus, *cons.* 143. *n.* 58. & 59.
Vel quando ille actus fit cum protestationa de
non recedendo, Decianus, *cons.* 13. *num.* 25. & 26.
lib. 2. † Et sic Quod dictum est, tolli protestatio- 40
nem per actum subsequentem, intelligitur, quando est contrarium, & quando actus verè est con-
trarius. † Quòd si fiat ad tollendam mentem, 41
& præsumptionem, quæ resultaret ab ipso facto
contrario, tunc bene operabitur, & valet. Alex.
cons. 130. *in fine nu.* 16. versic. *Quia ut dicit*, *lib.* 4.
Quem refert Cardinal. Tuschus, *littera*, *P*, *con-*
clus. 944. *num.* 38. Sequitur Barbosa, *axioma* 194.
protestatio. † Ubi addit, *num.* 4. quòd actus du- 42
bius, non facit recedere à protestatione: sic
cum Bart. *in l. non solùm*, §. *Morte. n.* 29. versic. *tunc.*
Ubi Alex. *num.* 15. & 16. Jason. *num.* 14. *ff. de*
novi operis nunciatione, Tuschus, *sup. n.* 23.

Hæc tamen intelliguntur ut non procedant in 43
his, in quibus factum dependet à voluntate sola ipsius protestationis, quia tunc attenditur protestatio contraria facto in præjudicium ipsius Protestantis, Bartol. *in l. qui in aliena*, §. *Celsus. ff. de acquirendâ hæredit. in d. l. non solùm*, §. *Morte*, cum aliis idem Barbosa. *sup. dict. axiom.* 194. *n.* 6. Ubi secus dicit, quando factum non pendet totum à voluntate Protestantis, ut refert Tuschus, *d. concl.* 944 *littera*, *P*, *nu.* 41. De quo Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 97. *num.* 26. & *lib.* 3. *præsumpt.* 45. *n.* 22. Sigismund. Scaccia, *de jud. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 58.

QUÆS-

QUÆSTIO II.

An Protestatio necessaria sit omni impedito, seu tantùm quando impedimentum procedit à metu, vel vi? An protestari queat absque consensu ejus, cui protestatur? An protestatio annullet actum sequentem? Et an valeat facta, absente Parte: Et qualiter Judex ad mortem condemnans protestetur, ut fugiat irregularitatem?

SUMMARIUM.

1 *Protestatio appellaturo est necessaria omni impedito appellare metu, minis, Judicis torvo vultu, vel ex antecedente consuetudine, male tractandi, & ex aliis impedimentis, num. 2. 3.*

3 *Protestatio non est necessaria ad execusationem impediti, sed utilis.*

4 *Metus probatur protestatione.*

5 *Protestare Au sufficiat sine consensu ejus, cui protestaturi expenditur?*

6 *Protestationi videtur consentire qui tacet.*

8 *Protestatio annullat actum sequentem, si fiat incontinenti in actibus dependentibus à voluntate Protestantis: quid si ex intervallo? Num. 9.*

10 *Contractus sequens declaratur ex contractu præambulo.*

11 *Præambulum factum ad actum, si alins actur sequens ex intervallo fiat intelligitur præambulum repetitum?*

12 *Fæmina Protestans non contrahere Matrimonium sine licentiâ Patris, & quod aliàs sit nullum, Num si contrabat sine prædicta protestatione sit nullum?*

13 *Protestans se nolle Matrimonium contrahere, aut profiteri, liber manet.*

14 *Protestatio facta absente Parte, Num præjudicet? Num. 15. 16.*

15 L. cum Plures, §. Locator horrei, ff. locati, num. 16.

17 *Protestatio qualiter, & quando sit necessaria, respectu Judicum Ecclesiasticorum, & Inquisitorum damnantium Reos ad pœnam sanguinis, cujus executio competit laicis Judicibus? Num. sequent. Et quæ ista sit? Numero 18. & numero 24.*

20 *Protestatio necessaria non est, quando accusatio proponitur coram Ecclesiastico Judice.*

21 *Protestans Clericus, cùm Aliquem accusat, si judex pœnam sanguinis imposuerit, contra justitiam ab irregularitate excusabitur, & num. 24.*

22 *Prælatus etiam Episcopus temporalem jurisdictionem babens non incidit in irregularitatem, quamvis alteri committat causam, in qua postea ingeratur pœna sanguinis.*

25 *Inquisitores cùm tradunt Reos hæreticos comburendos à Judicibus laicis, qualiter protestentur?*

26 *Protestatio facta ab Accusatoribus, & Judicibus, ut effugiant irregularitatem, ob pœnam sanguinis, prodest etiamsi fiat ficto animo? & quare? n. 26. & 27.*

27 *Irregularitas non imponitur ob intentionem, & actum internum.*

28 *Protestatio non requiritur ut fiat in scriptis.*

29 *Protestans se non in Judicem consentire, non impeditur ejus declaratoria, etiamsi ante alia exceptione usus sit.*

30 *Protestatio convenit ut fiat pluries.*

31 *Protestans se non petere, quòd plus in libello petiit, excusatur à Pœnis impositis contra plus Petentes.*

AD primam quæstionis partem: Videtur respondendum, ex Textu nostro, Protestatio 1
solùm babeat locum, quando ex causâ metûs Quis nequit actum facere, & sic quod in metu ad ejus probationem, & non ad aliud, sit protestatio necessaria, affirmat communiter teneri, Hieronimus Cagnolus, *in l. in omnibus, numero* 13. Ubi Francus à Ripa, *num. 92. ff. de regulis juris.* Refert Gratianus, *regulâ 395. in fine.* Sed cum jam, *sub q.* 1. dixerim Textum nostrum procedere æquè, etiam in eo, qui propter impotentiam non appellavit, ex *l. fin. §. illud, Cod. de tempor. appellat. & c. ex ratione* 8. *hoc tit.* Bene Balboa, *hîc n.* 9. Ubi etiam *num.* 4. dixit Textum nostrum procedere, veluti ex minis Judicis torvo vultu, vel ex antecedente consuetudine malè tractandi, eos qui appellant in præsentiâ Magistratûs, etiamsi unicum ejus rei extaret exemplum, ex qua possit etiam exemplum desumi: argumento Textûs, *in l. si quis fugitivus, ff. de ædilitio edicto:* Videbis Sanchez, *de Matrimonio lib. 4. disputat. 6. quæst. 4. num.* 24. Et quod dicit, Alexand. *in l. de pupillo 5. si quis ipsi prætori, ff. de novi operis nunciat.*

Cumque protestatio sit necessaria impedito; 2
ut dixi, *sub dict. quæst.* 1. Et probent Panormit. per Textum, *ibi in cap. sciscitatus de rescriptis*, Felinus, *in cap. ex transmissa de præscription.* Ubi Panormit. post Innocent. Bernardus Diez de Luco, *in regulâ* 325. Ubi ejus Addionator, qui refert Petrum Rebuffum, super Leges Gallicas *in tractat. de excusation. à num.* 51. *tom.* 3. Ubi regulam contrariam ponens, scilicet quod impedito protestari non sit necessarium, eam amplians quatuor modis, & bis limitans, ut pote defendit, & sequitur cum Pinello, Matienzi, *in l. 8. tit. 1. Glossa 9. n. 6. lib. 5. recopil.* Quas regulas in suo sensu ambas veras esse dicit Gratian. *regulâ* 393. & primam limitat, Felinus, *suprà*, modis tribus.

Ob idque ad declarationem dicendum est 3
protestationem non necessariam esse ad excusationem impediti, sed utilem esse, quia ex protestatione impedimentum probatur, eo quòd protestatio servet Jus Protestanti, ut bene tradunt, Hypolitus, *cons. 92. num.* 8. Cum infinitis idem Gratianus, *num.* 1. in versic. itaque, *dict. regulâ* 395. Balbus, *de rescript. p. 2. partis 6. princ. 3. casu num.* 6. Cassaneus, *in consuetud. Burgundiæ Rubr. 5. §. 20.* Glossa, *en quelle ait empesquement. num.* 1. Cum aliis, Pap. *singul.* 942. §. 2. Didacus Covarruvias, *in 4. pen. 2. cap. 8. §. 5. num. fin.* † Ubi tradit metum probari protestatione, 4
bene Robertus Marant. *in praxi p. 6. in 2. actu de appellat. num.* 219. & 220. Boëtius *decis. 4. num.* 8.

Latissimè Tyraquell. *lib. 1. retractu*, §. 9. *Glossa 3. à num.* 19.

5 Ad secundam partem quæstionis, dicunt Speculator, *titulo de fidejussore*, §. 1. versiculo, *Quid si fidejussor*, Bartolus, *in dict. l. non solùm*, §. *Morte*, *ff. de novi operis nunciat.* Antonius, *in cap. cum M. Ferrer. de constitut. nu.* 6. & 8. & alii, Quòd protestare non sufficit; nisi adsit consensus ejus cui protestatur: Sequitur Gratianus, *regul.* 396. Hoc dictum limitat duodecim modis Præpositus, *in cap. sollicitudinem*, *collect.* 19. *hoc titulo*, Videndi Ludovicus Rom. *cons.* 311. Francus, Ripa, *in dict. cap. cum M.* Alex. *cons.* 78. Alii ex
6 antiquis relati à Gratiano, *suprà.* † Ubi ex Hypolito, *in l. unius*, §. *fin. num.* 39. *ff. de quæstion.* Tradit tacentem, protestationi videri consentire, de quo faciunt regulam in contrarium cum quatuor limitationibus, Bartol. Socinus, *reg.* 406. *protestatio*, Et meliùs Bernard. *in regula* 616. *protestatio*, & *ibi*, Salced. quod latissimè, prout solet, descripsit Covarruvias, *in 4. decret. p. 2. cap.* 2. *num.* 3. Videndus ipse ad materiam, *p. 2. c. 3.* §. 5. *num.* 12.

7 Et Alciatus, *in cap. cum contingat. n. 2. de jurejurando*, ex Baldo, *in l. Cleri*, *Cod. de fideicommis.* Adducit metum reverentialem Uxoris erga Maritum, etiam protestatum in absentiâ Mariti, contractum non rescindere, de quo dico, in versiculo; *ad quartam.* Et in puncto nostri dubii Gratianus, *dict. regul.* 396. notat, *nu.* 1. cum Bartol. Quòd si protestatio fit ad tollendum, seu limitandam obligationem de Futuro, & obligatio contrahitur ex alicujus actûs præcedentis necessitate, tunc in protestatione, non requiri consensum illius, cui protestatur, & referens contrariam sententiam ex Jasone; ad quod videbis Gloss. *in l. fin.* §. *item si prædixerit*, *ff. Nautæ. Caupon. & Stabularii*: Bartoli tamen opinionem, & non cavillando, defendit ipse Gratianus, ex *l. 26. tit.* 8. *p.* 5. ibi, *El primero es si anteque lo reciva, le dice guarde bien sus cosas, que non quiere el sertenido de las pecchar si se perdieren.*

8 Ad tertiam quæstionis partem, An protestatio annullet actum sequentem? In hoc puncto videtur ex adductis, *sub quæstione* 1. acta post eam esse nulla, aut revocanda, ut attentata, & nihilominus video duos dicendi modos in hoc dubio: Primum, ita protestationem impedire, & annullare actum sequentem contrarium, si ea fiat incontinenti, & in actibus dependentibus à voluntate Protestantis, secus si ex intervallo: Argumento eorum, quæ adduxi, *in cap. litteras*, *cap. transmissa.* Ubi de effectu probationis oblatæ incontinenti, aut factæ ex intervallo, & in terminis, tenet Bartolus, *in l. qui aliena*, §. *Celsus*, *ff. de acquirendâ hæreditate*, ubi Alexand. & Jason. *numero* 8. Dicunt hanc esse communem, quam tenet etiam Bartolus, *in l. item quia*, *ff. de pactis*, & *in dict. l. non solùm*, §. *Morte*, *ff. de novi operis nunciatione*, ubi Alex. & Jason. *nu.* 13. Ripa, *in dict. cap. cum M. n.* 101. *de constit.*

9 Sed quòd dicta protestatio, etiam facta ex intervallo, sufficiat, ut annullet actum contrarium, tenet Baldus, *in dict.* §. *morte*, Baldus, & Aretinus, *in l. Titia*, §. 1. *ff. de verb.* idem Aretinus, *in l. qui in aliena*, §. *Celsus*, *ff. de acquirenda hæreditate*, Baldus, in *L. pacta novissima*, *Cod. de pactis*, Alexandrinus, *in cap. sollicitudinem*, *qua*[illegible]. 6. versiculo, *ex intervallo*, *hoc tit.* † Et ratio est secundùm Angelum, *in dict. l. pacta*, quia contractu præambulo; idem Angelus, *in l. si Quis, cum aliter*, *ff. de verb.* Baldus, & Salicetus,
in l. per retentionem, *Cod. de usuris.* † Ubi 11
dicunt quòd, quando fit aliquod præambulum ad actum, si alius actus sequens ex intervallo fiat, intelligitur præambulum repetitum in contractu sequenti.

Itaque ex prædictâ ratione notabiliter Cassa- 12
neus, *in Cathal. gloriæ mundi in parte* 12. consideratione ultimâ, versiculo, *hinc sumpta*, dicit quod, si Fœmina protestetur contrahere nunquam Matrimonium sine licentiâ Patris, & quòd aliàs sit nullum, & contrahat sine prædictâ protestatione, censeatur virtualiter, & essentialiter repetita, & Cevallos *in practic. quæstion.* 489. *in fine*, affirmant semel habuisse de facto, visumque fuisse Judici valdè subtile, & curiosum, licet pro contrariâ opinione Judicaverit, quæ tutior est; & sic mihi prima probabilior, &
magis Juridica videtur. † Et quòd Protestans se 13
nolle Matrimonium contrahere, aut profiteri, liber manet, Dixi *in Rubrica de litiscontest. quæstione 9. num. sequenti.*

Ad quartam quæstionis partem, de facta ab- 14
sente Parte, quòd non præjudicet, dixit Decius, *in dict. cap. cum M. num.* 30. *de constitut.* sic intelligens, *l. cum pluribus*, §. *Locator horrei*,
ff. locati. † Sed Ripa, *in dict. cap. cum M. nu-* 15
mero 39. Paulus, *in l. cum fundus*, §. 1. *si certum petatur*; Jason. in *dict. l. non solum*, §. *Morte*, *num.* 15. Alciatus, *in l.* 40. *ff. de verb. signif.* Goveanus, *lib. 2. lectionum cap.* 23. Corasius, *in l. si tam Augusti*, *ff. de servit.* de Afflictis, *decision.* 365. *num.* 16. Gomezius, *in l.* 61. *Tauri*, *num.* 5. Cevallos, *in pract. quæst.* 490. Aliter eam Legem interpretantur, nempe ut ibi non valuerit protestatio, quia sublata fuit per contrarium factum (scilicet per acceptionem mercium) & faciunt dicta, *suprà quæstione* 1. à versiculo, *notabis*, sub versiculo, *ad ultimam*: Videbis Textum, *in l. 7. titulo 14. p. 7. lib. 26. titulo 8. part.* 5.

Prima tamen opinio, etsi ad intellectus, *dict.* 16
l. cùm plures non applicetur, videtur esse vera ex dictis, *suprà*, in versiculo, & *Alciatus*, ubi metus reverentialis Uxoris erga Maritum protestatus, etiam in absentiâ Mariti contractum non rescindit, quod singulare verbum vocat, & communem decisionem, Abbas, *in cap. causam matrimonii de officio delegat.* Ubi Moderni, tradit Gratianus, *dicta regula* 390. *in fine.*

Ad ultimam partem quæstionis, admodum 17
communissimam in Judicibus Ecclesiasticis, & Inquisitoribus damnantes Reos ad Mortem, cujus executio fit per Judices laicos Regios, & protestantur, timentes irregularitatem, ne in eam incurrant? Breviter respondeo usum hujus protestationis esse communissimum. Et cùm de hac quæstione agant Doctores, per Textum, *ibi in cap. 2. de homicidio*, *lib.* 6. Quos congerit Barbosa, *num.* 1. & 2. Loquentes de protestatione faciendâ ab Accusatore in causâ sanguinis. † Quæ est ea nempe, *Domine peto cures mihi*
satisfactionem, vel restitutionem exhiberi à Titio, 18
qui mihi damnum intulit, protestorque me nullâ ratione intendere pœnam sanguinis, mutilationem, vel mortem: sic Bonacina, *de irregularit. disputat.* 7.

19 *putat. 7. punct. 9. num.* 2. † Barbosa, cum eo, *in dict. cap.* 2. *num.* 8. Ubi dicit tacitam protestationem non sufficere, *ibi*, cum Salcedo, *in praxi cap.* 101. Observans praxim jam receptam esse, ut protestatio fiat in limine querelæ, vel accu-
20 sationis, qui etiam. † Barbosa, *in dict. cap.* 2. cum eodem, Salcedo, *dict. cap.* 101. *n.* 14. Dicit necessariam non esse protestationem, quando accusatio, coram Ecclesiastico proponitur, etiamsi delictum sit enormissimum quia Ecclesiasticus Judex non solet, imò tenetur effugere condemnationem facere ad Mortem, seu Mutilationem.

21 Unde notatur quòd Clericus accusando aliquem pro delicto, quo pœna sanguinis non imponitur, præmissâ protestatione, citra vindictam sanguinis, si Judex pœnam sanguinis imposuerit contra justitiam, ab irregularitate excusabitur, Farinacius, *in fragm. crimin. p.* 1.
22 *littera*, *C*, *à num.* 412. † Imò Prælatus etiem Episcopus temporalem Jurisdictionem habens, non incidit in irregularitatem, quamvis alteri committat causam, in qua postea ingeratur pœna sanguinis, Farinacius, *in frag. dict. littera*, *C*, *n.* 385. Barbosa, *in dict. cap.* 2. *de hom. lib.* 6. *num.* 12. *&* 13. Bonacina, *de cens. disputat.* 2. *quæst.* 4. *punct.* 1. *num.* 25. Ubi cum pluribus ab eo relatis; multa inquam congerit videnda pro intellectu, *dict. cap.* 2. Covarruvias, *in clem. si furiosus*, *p.* 2. §. 5. *à nu.* 1. Ubi loquitur de protestatione ab Advocetis facienda in limine Libelli accusatorii.

23 Jam ergo, ad difficultatem de protestatione faciendâ à Judicibus Ecclesiasticis Damnantibus ad Mortem, ut contingit quotidie per Inquisitores adversùs hæreticam Pravitetem? Respondeo sic in praxi constitui ex regulâ Textûe; *in cap. Novimus de verb. signific.* Nempe quod post condemnationem Hæreticorum, eos tradunt Judici sæculari, & eum rogant ne Morte, aut membri mutilatione eos afficiat, & probat Textus, de jure Regio, *in l.* 60. *tit.* 6. *p.* 1. [cujus praxis meminit directorium Inquisitorum, dum refert sententiarum formulas. Docet Covarruvias, *in dict. clement. si furiosus*, *p.* 2. §. 5. *nu.* 7. versiculo, *decimo quarto*, Ubi etsi satis tutum appellet, ipse tamen tutiùs scribit, si Inquisitores non traderent sic Condemnatos judici sæculari, sed eos condemnarent coram judice laico, atque ita damnatos à propriâ Jurisdictione dimitterent, & denique statim Judex sæcularis Morti, & igni traderet, ut Henriques notat, *in cap. ad abolendam de Hæreticis*, quem sequitur Joennes Igneus, *in l.* 1. §. *cùm domus*, *ff. ad Silanianum*, *nu.* 37. Et in terminis agit Villalobos, *p.* 1. *summ. tract.* 21. *de irregularitate disficult.* 25. ubi *num.* 8. *&* 9. agens de hoc causa Inquisitorum allegans juris praxim, ex *dict. cap. novi*, ex versic. in verbo, *Clericus*, & in versic. *pro quo*, sed dicit cum Pegna in dict. directorio, jam ex Bullis Pauli V. & Pii V. non indigere Inquisirores prædictâ protestatione, imò & de rigore Juris .idem dicit, etsi bonum sit ut Protestentur.

24 Etenim licet Judex justissimè Aliquem Morti tradens proprio judicio, & sententia absque dubio sit irregularis: Tamen judex qui delinquentem, juxta juris regulas Pontificis, tradit judici sæculari, Protestans ne eum Morti tradet; aut mutilatione membrorum puniet, irregularis non est, cujus ea est ratio, quia cùm talis irregularitas sit de jure positivo, eodem jure potest auferri: Alia tradit videnda, Covar. *ibi*, de eo, qui consulit, ut Aliquis martyrium subeat.

Sed ad propositum, etsi nonnulli existi- 25
ment, quod si ficto animo, tam accusatores, aut judices, quàm alii talem protestationem faciendo, non excusentur ab incursu irregularitatis, quia mendax, & fallax est, nec talia jus Canonicum requirit, ad irregularitatis labem excusandam, ut docet Navarrus, *in manuali*, *cap.* 27. *nu.* 226. Salcedus, *in praxi dict. cap.* 101. *num.* 25. versiculo, *sed opinio*, Cenedus, & alii ab eo relati ad Sextum, *collect.* 2. *num.* 2.

Tamen verior est contraria affirmativa, nem- 26
pe ut eâ protestatione, sint Liberi ab incursione irregularitatis, quia protestatio ficta tantùm valet apud judicem ignarum fictionis, quantùm valeret, si ex animo, & non fictè fieret.

Secundò, quia Ecclesia non imponit irregu- 27
laritatem ob intentionem, & actum internum, sed propter omissionem protestationis. Tertiò, quia versamur in materiâ pœnali, in qua benignior pars est accipiendâ: Argumento, *cap. in pœnis de regulis Juris*, in qua benignior pars est accipienda: Quare sic merito docent. Covarruvias, *in* 4. *p.* 2. *dict.* §. 4. *nu.* 1. Ugolinus, *de cens. & irregularit. cap.* 6. §. 8. Molina, *de justit. tomo* 2. *tractat.* 3. *disputat.* 8. *numero* 4. Bonacina, *de cens. disputat.* 7. *dict. puncto* 2. *numero* 11. Qui alia tradit, quæ repetit, Barbosa, *in dicto capit.* 2. *de Homicidio sub numero* 9.

Unum pro complemento hujùs materiæ de 28
protestatione, Notabis non esse necessarium protestatione fieri in scriptis, quia nullo jure probatur scripturam requiri: sic tradit; Ugolinus, *suprà dicto capit.* 6. §. 7. Barbosa, *in dict. cap.* 2. *de homicidio*, *numero* 8. *in fine.*

Et pro generali hac tractatione, Adjunges 29
quæ supra adduxi, *in cap. significasti* 18. *de foro comp. q.* 5. *num.* 6. Nempe quòd Protestans se in judicem non consentire, non impeditur ejus declinatoria, etiamsi alia exceptione usus sit! Et quòd protestatio necessaria sit, & quando fiet ad excusandum impedimentum, Dixi, *in cap. venerabilis* 10. *de judiciis*, *quæst.* 3. *num.* 4. † Et 30
ibi num. 7. Quod convenit, ut pluries fiat, item &, *in cap.* 4. *de foro compet. quæst.* 21. *num.* 19. Dixit quòd debet esse specifica in quolibet actu. † Et *in cap.* 1. *de plus petitionibus*, *quæst.* 31
4. *nu.* 11. Quòd Protestans se non petere, quòd plus in libello petit, excusatur à pœnis impositis contra plus petentes.

QUÆS.

QUÆSTIO III.

An proteſtatio, ſeu interpellatio unica ſufficiat, ut dicatur ſtare per Judicem, quominus cauſam expediat?

SUMMARIUM.

1 *Proteſtatio, ſeu interpellatio non ſufficit una, ut Judex conſtituatur in morâ, ſi cauſam non expedit.*

1 SUppoſitis quæ adduxi, *ſup. quaſt. 1. num. 36.* Nunc video in hoc dubio diſſentire Doctores, ſed praai receptius eſt quod ut Superior requiſitus ab Inferiore conſtituatur in morâ, requiratur multiplex interpellatio, juxta Textum, *in c. 1. de ſupplendâ negligentiâ Prælator.* Quem ad hoc notat, Butrius, *in c. cum cauſa de officio deleg. & in c. ex literis*, ubi Imola, *de conſtit.* Joannes Andreas, *in cap. dilecta*, Abbas, *in cap. ex parte, hoc tit.* Concludentes poſſe appellari à negligentiâ Judicis, ſi ter requiſitus diſtulerit pronunciare, corcordat Textus, *in cap. ſi quis ergà 2. quaſt. 7. & in Auth. ſtatuimus in fine, Cod. de Epiſcopis, & Clericis:* faciat etiam Textus, *in l. fin. §. illud, Cod. de tempor. appellat.* Ubi ſummâ ope debet Appellans niti, ut intra fatalia terminetur appellationis cauſa, quo fit, ut ſæpius debeat interpellare, quoniam is, qui ſemel interpellavit non dicitur ſummâ ope niti, ſicut dicitur de Petente Apoſtolos, quos Appellans debet de jure inſtanter, & ſæpius petere, *l. unica, Cad. de libel. dimiſſ. Canonicata in cap. poſt appell. 2. q. 6. cap. ab eo*, & *ibi*, Gloſſa, *de appell. lib. 6.* Per quæ jura hanc opinionem tenuit Baldus, *in §. ſin autem utraque*, verſic. *ut autem appareat, Cod. de judiciis.* Ubi dicit quòd ad hoc ut appareat ſtare per Judicem, debet apparere de inſtantiâ, & ſollicitudine Partis, ideoque erunt neceſſariæ protaſtationes, & requiſitiones. Et clarè probatur, ex *Authenticâ, ſi appellatione in fine, Cad. de temporibus appellat.* Ubi reprobatâ opinione Bartoli, dicit non ſufficere ſemel interpellare, cùm hoc non ſit ſummâ ope niti: Sequitur Rota, *decif. 65. in fine, in noviſ.* Salicetus, *in dict. §. illud col. 2. in fine*, Dicens hoc communiter tenere DD. & ea aliis multis fundamentis, hoc ſequitur Cacheranus *decif. 12. à n. 6. uſque ad 9.* Qui à verſiculo, *non obſtat*, reſpondet fundamentis contrariis Bartoli, & Paris. de Puteo, & aliorum, quæ plenâ manu retulit; *à n. 1.* Et ſic video in praxi receptum, & leges Scacciam, *de appellat. quæſtion. 15. à n. 181.*

AD TITULUM ET RUBRICAM DE CLERICIS PEREGRINANTIBUS.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Titulus de Clericis peregrinis non or, nandis, in quo differat à Titulo de Clerici peregrinantibus.*

2 *Peregrinans in genere Quis dicatur, & Quis in ſpecie dicatur Peregrinans, & peregrinare ad ſedem Apoſtolicam? N. 3. 4.*

5 *Peregrinare ſpecialiſſimè dicitur qui iter arripit ad ſedem Apoſtolicam, cauſâ appellandi.*

1 QUID ad Rubricam ſpectat, *ſub lectura c. unici hujus tit.* Expenditur, & licet, *ſuprà in lib. 1. decretalium*, harum ſit titulus 22. de Clericis peregrinis non ordinandis, non convenit in aliquo cum titulo noſtro, eo quòd ibi, agitur de Clericis peregrinis, hoc eſt alieni Epiſcopatûs, & Juriſdictionis non ordinandis ab eo Epiſcopo, qui eos Subditos non habet. Titulus verò noſter agit de Clericis peregrinantibus reſpectu litium, quatenus reſpectu peregrinationis gaudent, vel non gaudent aliquibus litigantium privilegiis: ſic Valenſis, & communiter alii, *in Rubr. de Clericis peregrinis non ordinandis, §. 1. in fine*.

Notabis verò Quòd Peregrinans in genere di- 2
citur quicunque per aliena loca Peragrans proficiſcitur; Etenim Peregrini apud Romanos fuerunt, Qui cives Romani non erant, *l. 6. §. ſolemus, ff. de hæredibus inſtit. l. 1. Cod. eodem*, ſeu qui Jus Civitatis non habebant, ut Quia Latinæ eſſent conditionis, vel penitus Alienigenæ; indeque Peregrinitas ſtatum, & conditionem Peregrinorum ſignificat, Valenſis, *bie ſub n. 1.*
Sed ad propoſitum de quo loquimur Peregri- 3
nans ſpecialiter capitur pro eo, qui ad ſedem Apoſtolicam proficiſcitur, ſive ea causâ peregrinationis ad limina Apoſtolorum, ut dixi, *ſuprà ſub c. 4. de jurejur.* ſive ex alia, ut tradit hîc, & *in c. meminimus 9. c. ſuggeſtum 15. c. dilecti 58. de appell.* Propriè dicitur peregrinare qui iter arripit ad ſedem Apoſtolicam, causâ appellandi, & proſequendæ appellationis in Curiâ Romanâ, ſecundùm aliqua quæ adduxi, *in c. 7. hoc tit.* Et Barboſa, *hîc*, in præmiſſo congerit Doctores ſcribentes de hac Rubrica: Et pro ampliori enodatione, Adjunges quæ dixi, *in d. tit. de Clericis peregrinis.*

QUÆS-

QUÆSTIO I.

An unus ex Litigantibus eo quòd à Judice inferiore, sit condemnatus, censeatur se munire appellationis remedio, si solùm iter arripuit ad sedem Apostolicam, absque ulla aliâ protestatione, seu animi sui declaratione? Et an debeat per se iter facere, aut sufficiat mittere Nuncium cum mandato: Etsi illico intra decem dies iter non arripiet, censeatur appellationi renunciasse: Et nunquid de hac itineris arreptione, debeat in Scriptis apud acta constare? Et an innovata post itineris arreptionem, seu in tempore illud arripiendi, debeant, ut attentata revocari? Et an arreptio ad alium Judicem, præter Papam, idem operetur?

SUMMARIUM.

1 Cap. meminimus 9. de appellationibus, numero 10. cap. suggestum 15. eodem, num. 10.

2 *Accedentes ad sedem Apostolicam cum rebus suis, sunt securi sub ejus protectione, eis ablatum interim restituitur, & sub num. 22.*

3 *Innovandum nil est contra peregrinantem ad sedem Apostolicam.*

4 *Itineris arreptio qua fit ad Papam ante coeptam causam, suspendit jurisdictionem inferioris, si fiat ex justa causa, n. 6. & n. 9. quid si ex malitia? n. 10.*

5 *Peregrinatio ad Papam habet vim appellationis.*

7 *Fugiens à carcere arripiendo iter ad Superiorem, non dicitur fugere, sed haberi, ac si suam appellationem interposuisset.*

8 *Itineris arreptio ad Papam, relevat ab onere petendi Apostolos, & sufficit absque verbo, Appello, n. 20.*

9 *Privilegium datum Itineranti ad Papam locum non habet post citationem, aut post notitiam, quam habuit Itinerans litterarum impetratarum ab Adversario, secus contra.*

10 *Textus noster intelligitur,* Cap. dilecti, n. 12. 18. cap. 1. eod.

11 *Itineris arreptio prodest etiamsi fiat per Nuncium missum à Parte, n. 12.*

12 Cap. ad hæc de appell. c. Constitutus eod.

13 *Itineris arreptio ad Papam vim appellationis habebit, dum in ea serventur solemnia quæ in appellatione, n. 14. 15.*

16 *Itineris arreptio ad Papam prodest etiamsi de ea per scripturam non constet in actis, & quare? N. 18. 19. 20.*

18 *Facta magis efficaciora sunt ad declarandum animum, quam verba?*

19 *Verba quandoque sunt falsa, facta vero nunquam?*

20 *Itineris arreptio vocatur tacita, & latens appellatio.*

21 *Innovata post itineris arreptionem, debent attentatorum remedio revocari.*

22 *Excommunicatio lata post itineris arreptionem, quasi nulla reputatur.*

23 *Itineris arreptio, etsi supponat idem, quòd appellatio debet semper ad Papam fieri, non ad alium Judicem inferiorem, n. 24.*

25 *Itinerum reparatio quæ remissivè?*

HIs enim dubiis integra Textûs nostri, & tituli materia claudi valet sufficienter; & quoad primum: Quatenus ex hoc Textu nostro sola itineris arreptio inducat ac habeat appellationis effectum, Videtur quòd non ex Textu, *in c. Meminimus 9. de appellat.* Ubi etiam post itineris arreptionem procedi valet adhuc in causâ. Deinde quia si Peregrinaturus ad Papam iter arripiat post citationem, vel notitiam litterarum delegatus Judex in causâ debet procedere, cujus Textûs decisio magis dubia redditur ex Textu, *in c. suggestum* 15. *de appell.* Dum probat non esse necessarium citationem præcessisse arreptionem itineris, ad hoc ut delegati Judicis Jurisdictio suspendatur. Et tunc etiam ex versic. *quod si in dict. c. sugestum*, dum probat ut non tantùm citatio sufficiens sit ad impediendum effectum itineris arreptionis, verùm sufficere Litterarum notitiam ut Pars non possit Romam petere. 1

Ut ergo ad Textûs nostri materiam facilius accedas præmissis, *suprà in princ.* adductis dico quòd qui accedunt ad sedem Apostolicam cum rebus suis sunt securi sub ejus protectione, etsi quid eorum durante itinere ablatum fuerit, est illis restituendum. † Quia contra Peregrinantem ad sedem Apostolicam, nibil est innovandum: Sic ex Textu nostro colligunt, Abbas, Innocent. collect. Bellam. Joannes Andreas, de Zabarellis, Imola, Anan Hostiens. Butrius, Anchoranus, Baldus, Vivianus, Granua, & Barbosa, Balboa *in c. suggestum, &c. meminimus de appell.* 2 3

Notabis primò, ex Textu nostro, quòd arreptio itineris, quæ fit ad Papam ante cœptam causam, suspendit Jurisdictionem inferioris, sive sit Ordinarius, sive Delegatus, & tuetur Papa itinerantem, ut per Mil. *in repertorio*, verbo, *appell. vim obtinet el.* 2. Sigismund. Scaccia, *de appell. quæst.* 6. *n.* 44. Barbosa, *hic n.* 2. † Habet enim talis peregrinatio, seu profectio effectum, & vim appellationis, quia sicut Appellans eximit se à jurisdictione Judicis à quo, & se confert in jurisdictionem, & tutelam Judicis ad quem, ut late dixi, *sub Rubr. & tit de appell. & ibi c.* 4. 5. *&* 7. cum aliis, ita etiam Qui post causam motam ad Sedem Apostolicam proficiscitur, licet verè non appellet: Tamen perinde se confert cum omnibus rebus in protectionem summi Pontificis, atque si vera appellaret, quoad articulum superque appellaret, ex hoc nostro Textu. Nam ex quo iter arripit censeatur appellare ipso facto, quod plus est appellare, quam verbis, ex *c. Dilecti* 52. *de appell.* Rota *dec.* 54. *aliàs* 383. *si appelletur*, *n.* 1. *de appell. in novis.* Francus, *in d.c. dilecti*, *n.* 1. Cardinalis *n.* 4. 4 5

Dictum est enim ut itineris arreptio habeat vim appellationis ad Papam post causam cœptam, quia si fieret ante cœptam causam, non haberet appellationis vim, quamquam si ex justâ causâ facta fuerit, suspenderet Jurisdictionem Judicis inferioris; idem Valensis videndus, *hic in Rub.* §. 1. *sub n.* 2. *&* 4. 6

Unde fit ut Qui fugit è carceribus iter ad Superiorem arripiendo non dicatur fugere, sed haberi 7

beri

beri, ac si suam appellationem interposuisset ad eum, sic *praxi Episcop. p.* 1. verbo *carcer*, §. 10. Marcus Antonius Genuens. *in pract. Eccles. quæst.* 741. *à num.* 3. Barbosa, *in dict. c. dilecti de appell. n.* 3.

8 Item notabis, quòd prædicta itineris arreptio, non solùm habeat appellationis vim, sed relevat etiam ab onere petendi Apostolos, de quibus dixi, *in Rubricâ de appell. sub quæst.* 5. Tradit Scaccia, *de appell. quæst.* 6. *Num.* 42. Barbosa, *in dict. cap. suggestum* 15. *eodem*. Valensis, *sup. sub num.* 3. Sic referens ex Innocentio, & tenet Anchoranus *in c.* 6. *n.* 3. *notab.* 4. *de appell. lib.* 6.

9 Deinde quòd privilegium datum Itineranti ad curiam Papæ, ut interim non possit in Patriâ conveniri, non habet locum quando iter arripit, postquam fuerit citatus, ut dixi vel habuerit notitiam litterarum, quas Adversarius impetravit à Papâ; sed si iter arripiat antequam sit citatus, vel priusquàm habuerit notitiam litterarum, tunc habebit prædictum privilegium, ne possit conveniri in Patriâ, ut colligitur, *dict. c. meminimus*, ubi de Zabarellis *num.* 2. Decius *num.* 3. & *à num.* 9. Barbosa, *num.* 1. Scaccia, *de appell. quæst.* 5. *num.* 44. versiculo, *adverte secundo*, applica dicta, *in c. fin. de foro compet.*

10 Ex quibus facilis est intellectus ad Textum nostrum, um, *dict. c. meminimus*, & *dict. c. suggestum*: Nam Textus iste procedit quando Quis Romam petit justa querela, & appellatione tacitâ, seu præsumptâ interveniente, Juxta Textum, *in c. dilecti* & *cap.* 1. *de appellat.* sic Granna *hîc num.* 3. *in fine*, Textum verò, *in dict. c. meminimus*, cum eodem Textu, *in c. suggestum*, à quo recipit integram declarationem, ut rectè, & novissimè advertunt Balboa, *in dict. c. meminimus*, *num.* 13. & Granna, *hîc* Videndus, *à dict. num.* 3. *ad* 7. Quando post citationem, seu præventam causam ab inferiore ordinario, seu delegato per citationem, aut litterarum notitiam, dolo, malitiave iter ad Papam arriperetur; alia pro intellectu dictorum jurium leges apud ipsos, & Valensis, *in Rubr. hîc num.* 3. in versiculo, *dixi*, in fine, ubi bene, & breviter explicat, & ad casus hujus præventionis adjunges, quæ latè adduxi, *in c. pen. de foro à quæst.* x. aliqua dicunt Granna, *dict. num.* 3. Balboa, *suprà num.* 6.

11 Ad secundam quæstionis partem, An Peregrinaturus ad effectum, de quo agimus debeat ipse itinerare ad Papam, vel ad ejus curiam? An autem sufficiat, ut mittat Nuncium, sive Procuratorem? In hoc puncto dixit Scaccia, *de appell quæst.* 6. *num.* 43. Quem sequitur Valensis, *in Rub. hîc sub num.* 3. *circa finem*, Quòd ut itineris arreptio habeatur loco appellationis, debet gravatus proficisci, ad hoc ut Pontifex eum tueatur, non autem eum, qui Nuncium mittit, quod suadetur ex titulo; & Rubricâ hac.

12 Verum alii dicunt sufficere hanc intineris arreptionem fieri per Nuncium missum ad Romam, ex cap. ad hæc, cap. constitutus de appellat: sic Balboa, *in dict. cap. Meminimus* 9. *eodem tit.* probans quia nihil interest per se, aut per Nuncium quis iter ingrediatur, ex *l.* 1. *dejecisse*, *ff. de vi*, & vi armatâ, imò & Textum *in dict. c. dilecti eodem tit.* loqui de Nuncio misso ad sedem Apostolicam; non verò de Appellante iter arripiente, de quo nullæ ibi fuit quæstio, ut hîc. Et hoc mihi in jure conducibilius videtur: Argumento eorum, quæ adduxi, *suprà in cap.* 7. *hoc titulo.*

Ad tertiam quæstionis partem, Respondeo 13
quòd sicut ad hoc ut Appellans audiatur coram Judice ad quem appellat, debent aliqua intervenire, ut hæc itineris arreptio habeatur appellationis loco, ut dixi, sequitur ut quoties itineris arreptio ad Sedem Apostolicam, habet appellationis vim, debeant in ea servari solemnia, quæ servari debent appellatione. † Et sic 14
sicut ad hoc ut appellatio legitimè procedat, debet hoc nostro Jure intra decem dies à pronunciatione, & notificatione sententiæ latæ interponi, ex dictis, *suprà in cap. personas* 4. *hoc tit.* Ita similiter ea itineris arreptio, debet executioni mandari intra illos decem dies ad appellandum datos, sic in terminis docent Scaccia, *de appell. dict. quæst.* 6. *num.* 42. Barbosa, *in dict. c. suggestum de appell. num.* 2. *in fine*, Valensis, *in Rubr. hîc sub num.* 2. † Et ob id existimo esse 15
observanda ea quæ adduxi, *suprà in cap.* 5. & 8. & alibi quæ spectant ad prosequendam, & terminandam appellationis causam, item & quemadmodum appellatio judicatur deserta, de quo dixi, *sub Rubr. in quæst.* 2. & *sub dicto cap.* 5. & *sub cap.* 17. & *c.* 44. Ita accidat in eo, qui etsi arripuerit iter, tamen non prosequatur causam, censeatur renunciasse privilegio Textûs nostri indulto arripienti iter ad Papam, seu ad ejus curiam: Aliquid Balboa, *in dict. cap.* 9. *num.* 9. *de appell.*

Ad quartam quæstionis partem, An de tali 16
itineris arreptione, debeat in scriptis apud acta constare? Et videtur quod sic ex dictis, *suprà in cap. quoniam contra falsam* 11. *de probationibus*, *sub quæstione prima*, Ubi dixi de actibus Judicialibus, qui solent in actis redigi: Aliquid dixi, *suprà in Rubric. de appellat. quæstione sextâ*, *numero primo*, & sic dixerunt multi necessum esse, ut scripto, expressis appellationis causis, id Judici à quo intimetur, & more ordinariæ appellationis petantur Apostoli, Juxta Textum *in cap.* 1. *de appellation. libro sexto*, resolvit copiosè ex novioribus Marcus Antonius Natta, *consilio* 606. Et confirmatur, Nam alias ipsa nuda itineris arreptio contineret in se nòn leve dubium, an videlicet ad Papam arripiens iter pergat appellationis prosequendæ causa, an vero ob causam alterius cujuscunque rei, argumento Textûs nostri.

Tamen respondeo quòd, cùm facta ma- 17
gis declarent voluntatem, quam verba, ut colligitur ex verbis Textûs, *in dicto cap. dilecti*, ibi, & *in ipsos propter ipsam causam ad Romanam Ecclesiam venientibus*, ubi notat Glossa. verbo, *non posuerit*, & ibi, *Facto provocare*, *quàm verbo*, ut tradunt Balboa, *in dicto capit. meminimus*, *sub numero nono*, Granna, *hîc sub numero quarto*, Barbosa, *in dicto capit. dilecti sub numero* 2. Ubi cum multis probat referens ex aliis ut plus sit aliquid aprobare factis, quàm verbis

Item & quia facta sunt efficaciora ad declaran- 18
dum animum facientis quàm ipsa verba. † Et ex 19
eo, etiam quia verba quandoque sunt falsa,

facta

facta verò nunquam. Ideò dicendum est quod si constet ex causa gravaminis illati gravatus iter arripiat ad Papam, satis intelligatur animi sui motum declarari, taliter ut si non exprimat verbum, *Appello*, ipsa itineris arreptio eum habeat pro Appellante; ut jam adduxi ex Textu nostro, & aliis, Guid. Pap. *decis.* 436. *nu.* 104. & suprà relati.

20 Quare dixi: Baldus, *in dicta cap. dilectis* 52. *de appell.* Hunc appellandi modum per itineris arreptionem vocari tacitam latentem, & interpretativam appellationem.

21 Ad quintam quæstionis partem, expressè respondetur in Textu nostro, nempè ut innovata post itineris arreptionem debeant attentatorum remedio revocari, ex doctrinâ eorum quæ latè adduxi, *suprà in cap. bonæ* 51. *de appellation.* Sic docet Valensis in Rubricâ, *hic n.* 3. ad probanda, Nam quemadmodum judex à quo pendente appellatione, seu tempore ad appellandum nihil novare possit quoad Articulos ejus, qui Romam proficiscitur ad Sedem Apostolicam; Adeò ut quidquid, post arreptum iter, ablatum, vel subtractum fuerit ei restitui non debeat.

22 Sic etiam Balboa, *in dicto cap. Meminimus, nu.* 8. *de appellation.* Intelligit Teatum, *in dicto cap. dilecti*, Ubi excommunicatio Archiepiscopi post iter arreptum quasi nulla reputetur: Nam in censuris Ecclesiasticis id observatur: ut latè, post appellationem interpositam non ligent ex his, quæ longè dixi, *in cap. Pastoralis*, §. *Verùm de appellationibus*, ubi videbis de ratione.

Ad ultimam quæstionis partem, An hæc itineris arreptio supponat idem quod appellatio si fieret ad Judicem alium inferiorem à Papa, veluti si ex Episcopo ad Archiepiscopum; ita ut ea itineris arreptio habeatur tanquam appellatio? Pro affirmativa sententia faciunt quæ dixi, *suprà in cap.* 7. *de appellation.* Ubi quod non est appellandum, omisso Medio, nisi ad Papam, seu Principem ut ibi dixi: Ergo si appellatio ad proximum Superiorem interponitur, & quæ dicimus de itineris arreptione eodem metro currant, evenit, ut etiam habeat locum respectu Judicum inferiorum. 23

Tamen verius est in hoc casu ex Texto nostro, ex dicto cap. dilecti, dicta cap. Meminimus, & cap. suggestum de appellationibus, hanc itineria arreptionem per privilegium concessum peregrinantibus ad Apostolicam Sedem fuisse concessam; ita ut Quisquis peregrinetur ad eam, eo fruatur indulto, & non alius, ut expendunt communiter Doctores hîc, & in aliis juribus adductis, & in expresso inter Modernos observaut Graña hîc, *nu. fin.* ante eum Balboa, *num.* 11. ubi *n.* 7. declarat jura prædicta, ut etiam *suprà in* 1. *p. quæstionis* retuli, & ex his ad alia subtiliter poteris respondere, quæ circa hunc punctum disputari offerantur. 24

Hic posses adjungere quæ scribit Narbona, de reparatione itinerum, *in l.* 58, *tit.* 4. *lib.* 2, *recopilat. Glossa* 1. & 2. 25

AD RUBRICAM ET TITULUM, DE CONFIRMATIONE UTILI, VEL INUTILI.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Titulus de confirmatione utili, seu inutili quem ordinem dicat ad praecedentes, & n. 4.*
2 *Confirmare significat simul firmare, reprobare, & innovare, aliquando significat confirmationem electionis n. 3. Et Quid hic? Num. 4.*
5 *Confirmatio sententiæ utilis, quæ dicatur, quæ inutilis? N. 6. & n. 10.*
8 *Confirmatio duplex, alia qua dicitur communis, alia ex certâ scientiâ, n. 9. Et de utriusque differentiâ? N. 10. & 9. 1.*
10 *Confirmatum ex certâ scientiâ à Papâ firmum manet.*

1 EXISTIMO meliùs sub hac Rubricâ posse declarari, quæ ad finem hujus Tituli spectant, quàm ex singulis capitibus sub ea contentis; Nam cùm ordo Compilatoris decretalium fuerit præcipuè in hoc secundo libro ordinatim proponere omnia quæ spectant ad lites in Judicio assignatas, & discussas, & pervenirit ad tetulum de sententiâ & re judicatâ, adversùs quam solent Partes gravatæ quærelare nullitatis exceptionem Allegantes, seu Appellantes, ex causâ gravaminis sibi illati ad Papam, seu ad alios Judices competentes; ob idque convolet ad Titulum de appellationibus, sub quo plura dixi de Judice Superiore, à quo gravamen sententiæ latæ ab inferiore comparetur contingatque ut iste, seu alii Judices appellationis confirment sententias in primâ instantiâ latas utiliter, vel inutiliter; Ideò optimè ordinem sequendo Compilator describit hanc Rubricam, & Titulum.

Quare etsi confirmare idem significet, ac si-
2 mul firmare, & in jure aliquando idem significet quàm approbare, seu innovare, juxta *cap. 1. in princ. de locato cap. 1. de Treuga & Pace.* Ubi Glossa verbo, *confirmet*, in hoc sensu videantur loqui aliqua capitula hujus Tituli.

Aliquando significet confirmationem, quæ fit
3 circa electionem, seu institutionem alicujus beneficii, de cujus naturâ, *suprà in Titulo de electione, de institutionibus, de concessione præbendæ & de Jurepatronatûs.* Itemque accipiatur pro Sacramento Confirmationis: de quo, *in cap. quanto de consuetudine, & in capite 1. de Sacramens. non iterandis.*

Tamen propriè hìc accipitur pro actu Judicis 4
appellationis, qui confirmavit Sententiam Judicis inferioris, à qua coram eo erat appellatum: Sic sentit Valensis, *hic n. 1.* Ubi de prædicto ordine allocutus addit sæpè contingere sententiam, seu processum Judicialem non semper retractari à Superiore Judice, sive Summus Pontifex sit, sive alius ad quem appellatum est, sed econtra confirmari sententiam in prima instantia latam, veluti pronuntiatio Judex Superior benè judicatum, & malè appellatum.

Cùmque hæc Rubrica inscribatur de confirma- 5
tione utili, vel inutili, existimo juxta prædicta sic intelligendum, nempe quod si secundùm Juris Regulas benè judicavit Judex à quo, & Superior sententiam ab illo latam confirmet, utiliter faciat, & hanc vacari confirmationem utilem. † 6
Quòd si Judex à quo malè judicaverit, & Judex ad quem appellatum est confirmet sic judicatum inutiliter quidem faciet, & ob id dicetur inutilis talis confirmatio, ut potest contingere, juxta dicta, *in cap. 1. de sententia, & re judicata.* Ubi egi de latâ sententiâ contra jus Legis, sive constitutionis, seu contra jus litigatoris. Indeque orietur ut adversùs sententiam inutiliter confirmatam quæreletur, seu secundò appellet pars gravata, indeque veniat ut incidamus in Regulam Textûs, *in cap. sua nobis 65. de appellationibus.* Ubi egi de vicibus interponendi appellationem, vel supplicationem per litigantes gravatos.

Sed quia sub Rubro hujus Tituli confirmatio 7
ampliùs sonet; Ideò secundùm eum nihil aliud erit, *Quam per Superiorem facta corroboratio Juris quocunque modo quæsiti*: Sic de mente Bartoli, *in lege si expressim, n. 17. ff. de appellation.* Abbatis, *in dicto cap. 1. n. 5. de treuga & pace, & in cap. 2. hoc Titulo* Castaldo, *de Imperio quæstione 17. numero 5. & quæstione 5. numero 4.* Abilesio, *in capitibus præt. 17. numero 13.* Definit Barbosa, *hic numero 5. in fine, & in cap. 4. n. 8.*

Et Pergens, *an. 6.* Dicit prædictam confirma- 8
tionem reperiri in duplici discrimine; Nam quædam est simpliciter facta, hoc est in formâ communi

muni, ubi etiam intelligitur in dubio, *ex dicto cap. 2. hoc tit.* Et hæc sic dicitur, veluti quando Superior non præcedente causæ cognitione actum ab Inferioribus gestum confirmat, & de hac dicit loqui Textum, *in cap. examinata 3. hoc tit.* Et Textum, *in cap. quia diversitatem in principio de concess. præb. cap. 2.* Ubi Glossa ne Sede vacante, *cap. ex parte 12.* Juncta Glossa verbo, *Confirmat de constitutionibus cap. Quia intentionis 29. de privilegiis*, Et qualiter accipiatur, dico, *quæstione* 1.
9 † Alia dicitur confirmatio ex certâ scientiâ; Quando scilicet fit cum perfectâ notitiâ totius negotii; & omnium earum circumstantiarum, veluti, quando Tenor totius privilegii, aut instrumenti inferitur in ipsâ confirmatione. De qua loquitur, *Cap. 1. cap. Veniens de transactionibus, cap. pen. hoc tit. Clem. 1. de Judiciis.* Et de utriusque differentia dico *infrà sub dicta quæst.* 1. Et præter alios de hac decisione benè Riccius, 1593. *ad hanc Rubricam.*

10 Nunc verò advertes multùm interesse, An aliquid confirmetur à Summo Pontifice? An ab alio Inferiore? Nam quòd Pontifex ex certâ scientiâ confirmavit, sive sit sententia, sive arbitrium, sive privilegium, sive Quid aliud illud firmum manet ex Textu, *in dicto cap. dilecta 4. & dicto cap. pen. hoc tit.* Nec mutari, vel de eo per Inferiorem aliquem amplius cognosci poterit; Nisi ex speciali Pontificis mandato, *cap. 1. & 2. hoc tit.* Et hæc dicitur utilis confirmatio; Sic tradit Valensis, *in Rubr. hic num. 1. versic. multùm*, inducens ex Textu, *in cap. ut nostrum 56. de appellationibus*, Sic etiam haberi, ut postquam Pontifex revocavit, ad se negotium aliquod, ita ligentur manus Inferiorum, ut nihil ulterius validè in eodem negotio per eos fieri possit, de qua causarum avocatione dixi ibi latissimè quod si velles applicare ad hunc Titulum, aliâ de materiâ confirmationis: Leges multa quæ congerit, cum pluribus D. Juan. del Castillo, *sub quæst. 89. controvers. pag. 278.*

QUÆSTIO I.

An ubi confirmationis mentio non fit, intelligatur de confirmatione ex certâ scientiâ, vel in formâ communi? Et Quæ sit differentia inter utramque? Et an facta in forma communi præstet, præscribendi causam? Et an confirmatio generalis extendatur ad illicita?

SUMMARIUM.

1 *Confirmatio in dubio intelligitur de ea, quæ fit in forma communi facta ex certâ scientiâ fit cum perfectâ cognitione totius negotii, vel si inferitur clausula, ex certâ scientiâ? N. 2. Exemplificatur n. 3. & 4.*
5 *Confirmatio ex certâ scientiâ, non censetur ex eo quòd in lege statuto, seu rescripto fiat mentio*
6 Cap. Apostolicæ 21. De præbendis.
7 Cap. Quia diversitatem de concessione præbendæ, & n. 10.
8 L. Privilegia 11. Cod. de sacros. Eccles.
9 *Confirmatio communis non præjudicat, nisi in minimis, nec confirmat alium actum, quàm* Fermosin. de Exceptionibus.

alias validum? Et numer. 10.
11 *Confirmatio communis quoad actum administrandi valet: Et gesta ratione publici Officii, præstatque authoritatem administrandi, quando aliàs administrari non potest ante confirmationem?*
12 *Confirmatio in formâ communi, & ex certæ scientia conveniunt, eo quòd utraque tribuit authoritatem actui, qui confirmatur, & usucapiendi conditionem, n. 13. differunt n. 14. 15. & à n. 24. ubi latè.*
14 Cap. Examinata hoc tit.
15 *Confirmatio ex certa scientia facit firmum & validum actum, quamvis nullum.*
16 *Confirmatio dicitur fieri in forma communi, quando Pontifex non benè instructus confirmat Contractum, & Privilegium in eo statu, ut antea erat.*
17 *Confirmatio dicitur in forma communi facta, etiamsi fieret ex certâ scientiâ, dum tamen in eo non sit inferius tenor Privilegii, vel Contractûs, aut rei confirmata, & innotuerit Papa contra alios, n. 18. & 20. ubi expenditur.*
18 *Clausula*, Motu proprio, *& ex certâ scientiâ non tollit defectum intentionis.*
20 *Clausula*, Ex certâ scientiâ, *quot habeat effectus, & quibus clausulis assimiletur?*
21 *Confirmatio ex certâ scientiâ à Pontifice facta, habet vim novæ concessionis, quando confirmat id quod est invalidum?*
22 *Confirmatio in formâ communi, etsi confirmet actum, prout erat, utilis est, cum præstet majorem authoritatem eidem actui, & Num Index inferior de confirmato à Principe in formâ communi cognoscat? N. 23.*
24 *Confirmatio facta in forma communi, Num præstet causam præscribendi, etsi eam præstet, si facta sit ex certa scientia? N. 25. 26. 28.*
27 *Innovatio privilegii, Num addat aliquid confirmationi?*
28 *Confirmatio generalis non extenditur ad illicita, sed ad statuta licita, & honesta, & juri non contraria, n. 31. 32. 34.*
30 *Confirmatio generalis statutorum, privilegiorum, seu alterius dispensationis non confirmat aliquid illicitum, nec quæ sunt contra libertatem Ecclesiasticam.*
32 *Confirmatio generalis, Ne dum facta in forma communi, sed ex certâ scientia solùm refertur ad statuta quæ sunt licita, & justa, ubi quid si fiat causâ cognitâ.*
33 *Juramenta super illicitis non obligant.*
34 *Papa non præsumitur confirmare Simoniacam permutationem.*
35 *Scientia certa non præsumitur, nisi probetur Quid esse confirmatum cum ea?*

AD primam quæstionis partem, ex hoc puncto verius est, ut dicamus quòd in dubio censeatur facta confirmatio, in formâ communi; 1
Quia confirmatio tunc censetur facta ex certâ scientiâ, Quando fit cum perfectâ notitiâ totius negotii, & omnium ejus circumstantiarum, ut jam dixi, ut quando Tenor privilegii, aut instrumenti inferitur in ipsâ confirmatione; *Cap. dilecta 4. & cap. pen. hoc tit.* ibi, *ad majorem rei evidentiam literis confirmationis tenor compositionis insertus.* Decius, *in cap. porrecta n. 15. hoc Tit.* Romanus, *cons. 336.* Molina, *de primogeniis lib. 2. cap. 7. numero 9.* Mascardus, *de probationibus*,

conclus. 22. † Vel quòd inseratur clausula, *ex certa scientia*, Balbus *decis.* 191. Riccius, *collect.* 1592. Ad hanc Rubricam Barbosa, *in dicto cap. cum dilecta n.* 13. ubi existimat.

3 Ut ad hoc quod rescriptum dicatur ex certâ scientiâ, duo copulativè requirantur; Unum, ut totius tenor inseretur, vel clausula, *ex certa scientia:* Alterum, ut cum eo causæ cognitio concurrat; Alioquin uno istorum deficiente gratia in formâ communi intelligatur obtente, Parisius, *cons.* 33. *n.* 51. *lib.* 8. Alex. *cons.* 128. *n.* 18. Abbas, *in cap. examinata hoc tit.* ubi Decius, *notab.* 2. *n.* 7. Multis aliis probat ipse Barb. *in d. c. cùm dilecta n.* 13. & 14. ubi *n.* 15. refert ex *dec. Rotæ* 1619. apud Farin. *dec.* 192. *n.* 3. *p.* 1. *recent.* Ibi breve autem Clementis fuisse concessum, ex certâ scientiâ, & non in formâ communi, visum fuit: cum quia in eo fuit narrate substantia Brevis Leonis decimi, in eo confirmati; tum etiam quia breve emanavit maturè discussa, ex Sentent. S. D. N. Cardinalis Burgensii, & Blancheti, & maximè stante clausulâ, *ex certâ scientiâ*, appositâ, in ipso Breve, ut multis eductis Doctoribus, comprobat ipse Barbosa, *dicto n.* 15. Et multis aliis idem Barbosa, *in dicto cap. venerabilis* 8. *hoc Titulo n.* 2.

4 Sed in terminis, de quibus agimus nihil horum proponitur; Quia sumus in dubio, ut patet in propositâ quæstione: Ergò & confirmatur, quia concessio Principis in dubio, dum aliud non exprimitur ita interpretari debet, ut nullum præjudicium Tertio irroget, sed confirmatio concessio est, & sumus in dubio, Ergo irrogabitur tertio maximum præjudicium, si intelligatur facta, ex certâ scientiâ; & probat Textus *in c. quia licet in corrigendis.* versic. *quia tamen de officio ordinarii gloss. penult. in c. dudum* 31. *de decimis*, & sic in dubio censeri confirmationem in forma communi: probant Glossa *pen. in l. ex verbis* 14. *Cod. de donat. inter*, Innoc. communiter receptus, *in d. c. dudum*, Fel. *in c. cum venissent de Test. n.* 2. Decius, *in c.* 2. *hoc tit. n.* 7. Ubi Barb. *n.* 3. cum multis ab eo relatis, & juvat maximè Textus, *in c. ex parte* 12. *de const.* & Textus, *in d. c. dudum*, ubi fit mentio confirmationis, & tamen non de illa, quæ ex certa scientia decernitur, sed de illa, quæ in formâ communi, & facit Textus, *in cap.* 2. *de rescriptis*, ubi si rescriptum prohibet causæ cognitionem, est de falsitate suspectum.

5 Unde non obstant dicentes, ut si in Lege statutâ rescripto, aut aliâ dispositione fiet mentio de confirmatione, intelligatur de confirmatione ex certâ scientiâ, veluti si Papa dixisset simpliciter, *Confirmamus*, ex eo quia verbum hoc, ex proprietatis sermone, importat quòd Res remaneat firma, & ex Textu, *in c. Apostolica* 2. *de prabendis l.* 6. ubi proponitur confirmatio Pontificis simpliciter facta, & tamen ibi insinuatur factam ex certa scientia, item ex Textu, *in cap. Quia diversitatem* 5. post principium de concessione prabendæ. Quia respondeo ad primum verbum, *confirmamus*, in dubio autem firmum reddere juxta propriam ipsius actûs naturam, ut si actus à Parte antea valeat firmior reddatur; Sin autem sit nullus talis permaneat, interim dum aliud non apparuerit de potestate, & mente Confirmantis; sed non inde sequi de confirmatione ex certâ scientiâ esse intelligendum quæ ampliùs operatur, ut dico *infrà* in versic. *ad secundam.*

Et ad Textum *in dicto cap. Apostolicæ*, ibi ultra 6
illud verbum *reperiri* alias conjecturas; quibus deprehenditur Papa, ex certâ scientiâ confirmasse provisionem Legati, ut patet ex verbis ibi, *authoritate nostra*, ut intelligit Glossa ibidem, verbo, *Conformamus*, Decius, *in Rubr. hîc n.* 3.

Et ad Textum, *in dicto cap. quia diversitatem*, 7
dici debet ibi non fuisse restrictè concessam confirmationem, ut ex adverso ponderatur, sed solùm declarari naturam confirmationis in formâ communi, est confirmare res Partium sicut justè, & pacificè possidentur; ita Barbosa, *in cap.* 2. *hoc tit.* versic. *Qua retenta*, *num.* 4. *in fine.* ubi colligit ex illo relativo, *quæ*, posito in eo Textu.

Unde infertur brevis intellectus ad Textum, 8
in l. Privilegia 12. *in princ. Cod. de Sacris Eccl.* Dum ibi Imperator simpliciter confirmat privilegia retrò concessa Ecclesiis, ut intelligatur de formâ communi, ut per Bart. Alex. & alios, quos ibi sequutus fuit Petrus Barbosa, *in fragm. ad illum Textum.* Cujus posterior Pars in hunc sensum traditur ab Augustino Barbosa, *in dicto cap.* 2. *hoc tit. n.* 4. *in fine.*

His tamen omnibus obstat quòd confirmatio 9
facta in formâ communi, ex certâ scientiâ, tribuit
jus, & confirmat quod nullum est, ut cum Car-
dinali, Abbate, & aliis resolvit Decius, *in dicto*
cap. 2. *n.* 6 *hoc tit.* Cui dubio respondet Guttier.
consilio 1. Molina, *de primog. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 16.
23. & 24. Hoc dictum procedere quando est mo-
dicum præjudicium; Secùs si grave, ac enorme
fuerit, & idem Guttierrez plenè fatetur, *ibi*, *à*
n. 5. Confirmationem Pontificis, quæ est in for-
mâ communi nihil juris tribuere; nec operari
confirmationem actûs nullius, sed tantùm præs-
tare robur actui, aliàs valido: De quo De-
cius, *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 5. Gailius, *l.* 1. *ob-*
servat. à. n. 3. † Cum multis aliis Barbosæ, *in* 10
cap. examinata 7. *hoc tit. n.* 3. Ubi resolvit con-
firmatum sic remanere in eo statu, in quo erat
de tempore confirmationis; Vide etiam dicta
per Barbosam, *in dicto cap. cum dilecta n.* 21.
cum multis ab eo relatis. † Fallit tamen quia non 11
procedit quoad facultatem administrandi: Nam
eam tribuit, & valent gesta ratione publici Offi-
cii, ex quo confirmatio putabatur legitima, Ab-
bas, *in cap. cum super n.* 6. *de causa possession. &*
prop. Quem sequitur Rebuffus, *ibidem in Glossa*
1. versic. *quoniam ad confirmationem.* Ubi quod
præstat authoritatem administrandi, quando
aliàs confirmationem administrari non posset,
& versic. *quarta limitatio*, Dicit quòd actus
gestus per confirmationem valeat: Si fuit habi-
tus pro tali.

Ad secundam quæstionis partem, de differen- 12
tiâ inter utramque confirmationem, Dico quòd
etsi conveniant hujusmodi confirmationes in
eo, quòd per utramque tribuitur authoritas,
& robur actui, qui confirmatur, *in cap. quis*
nesciat 11. *dist. Glossa.* verbo, *communi in dicto*
cap. quia diversitatem de concessione prabendæ.
† Item, & in eo; quia per utramque tribuitur 13
usucapiendi conditio, ut dico, *infrà* in versi-
culo *ad Tertiam*, ex Textu, *in capite exami-*
nata hoc Titulo.

Differunt tamen in eo quòd confirmatio in 14
formâ communi actui, aliàs nullo, non tribuit validitatem, *ex dicto capite examinata:* Sic intelligendo, ubi Glossa 2. Abbas & Decius, *num.* 2. Beroius 26. & omnes, *sub hoc tit. cap. ex*

ex parte 12. *de constit. cap.* 2. *ne Sede vacante*, Barbosa, *hic num.* 8. *& in dicto c. cum dilecta* 4. *hoc tit.*
15 *num.* 21. Ubi cum multis probat. † Sed confirmatio ex certâ scientiâ actum, quamvis nullum firmum facit, & validum *c.* 1. *de transact.* Glossa verbo *Ecclesia*, *in c. Ecclesia Sancta Maria de constit.* Glossa verbo, *confirmatum* post medium, *in c. eum accessissent eodem tit.* Pavinus, *de officio, & potest. capituli Sede vac. p.* 2. *q.* 8. *num.* 12. Petrus de Ubaldis *de collect. num.* 44. Laudensis, *de principibus q.* 490. Petrus de Bayzio *de electione p.* 3. *cap.* 44. *ex num.* 10. Guttierez, *cons.* 11. *ex num.* 5. Barbosa, *in dicto cap. cum dilecta n.* 18.

16 Igitur dicendum est ut confirmatio dicatur fieri in forma communi quando Pontifex de negotio non benè instructus confirmat contractum, & privilegium in eo statu, & prout antea erat ut jam dixi, ut probat Teatus, *in dicto c. quia post diversitatem de concessione prabenda*, in versic. *non obstante* ibi *sub forma communi*, *qua confirmat beneficium, & præbendas, sicut justè, & pacificè possidentur*, *& in dicto cap. examinata* ibi, *confirmaverat illud sicut providè latum*, Barbosa, *in dicto cap. cum dilecta num.* 12.

17 Item addo tunc dici fieri in forma communi, etiamsi dicatur fieri ex certa scientia, dumtamen tenor privilegii, vel contractus, aut rei confirmatæ incertus non sit, resolvit Barbosa, *in dicto c. cum dilecta num.* 17. cum Garciâ, *de benef. p.* 3. *c.* 2. *num.* 230. & Confirmatur ea dicto Guttierrez, *dicto cons.* 11. *num.* 6. qui cum Alea. *cons.* 1. *nu.* 35. *lib.* 5. dicit quòd confirmatio facta probatur in forma communi, etiamsi in ea facta fit mentio justæ concessionis, & facit econtra, quia aliàs ut dicatur facta ea certa scientia debet innotescere Papæ totus tenor, Seraphinus, *in Rota dec.* 981. *num.* 2. Barbosa, *in dicto c. cum dilecta hoc tit. num.* 14. ipse de dictionibus & clausulis clausula 25. latè Cavedus Lusitan. *decis.* 2. *in princ. p.* 1. ubi *à num.* 7. & per tres decisiones sequentes prosequitur tres confirmationis modos, alia multa refert Riccius omninò videndus, *dictâ collect.* 1592. *ad nostram Rubricam.*

18 Unde etsi in proposito dixerint Nonnulli illam dici confirmationem ea certa scientia, in qua est insertus tenor rei confirmatæ, vel saltem narrat ejus substantiam ex Rota diverf. *decis.* 455. *n.* 3. *p.* 2. & referat Riccius, *de collect.* 1592. Pluries per Rotam decisum signanter loquens imò & eadem diverf. *in decis.* 780. *p.* 1. teneat idem, ubi nec insertus est Tenor, nec narrata substantia si tamen sit apposita prædicta clausula *ex certâ scientiâ*: Tamen ex dictis hoc ultimum periclitari videtur nisi totus tenor innotuerit Papæ, præcipuè si dicta clausula ea certâ scientiâ laboraret defectu intentionis ob tertii præjudicium, Rota in unâ Calciaten. 16. Januarii 1587. Coram de Rubeis, Riccius suprà in versic. *non tamen.*

19 Ubi refert ex una Mediolan. fructuum 24. Aprilis 1592. Coram Blanqueto fuisse resolutum clausulam, *motu proprio* non tollere defectum intentionis: Bellamera, *in dec.* 392. *&* 475. nec etiam clausulam *ex certa scientia*, quia non operatur quoad ea quæ sunt, ita Cardinalis Puteus, *in dec.* 70. *n.* 4. *lib.* 3.

20 Sed Barbosa, *in dicto c. cum dilecta n.* 17. *in fine*, Gabriel. *comm. tit. de clausulis conclusion.* 1. *n.* 71. Guttierrez, *dicto cons.* 11. *n.* 13. Molina, *dicto lib.* 1. *cap.* 7. *de primog. n.* 15. Sic distinguunt quòd vel agitur de dicta confirmatione ea certa scientia ad effectum confirmandi actum nullum, & tunc rectè dici quod per eam clausulam actus nullus reddatur validus si Princeps verosimiliter de nullitate habeat notitiam; secùs ubi agitur de ea clausula ad effectum tollendi defectum intentionis, & subreptionis, & secundum hanc distinctionem procedere Sacræ Rotæ decisiones, & de pluribus effectibus prædictæ clausulæ: Tradunt Doctores, per Textum, infrà *hoc tit. in cap. venerabilis*, Ubi cum infinitia Barbosa, *à num.* 7. *qui num.* 8. dicit eam æquiparari clausulæ *de plenitudine potestatis*, & habere vim clausulæ, *motu proprio*, & clausulæ, *pro expressis*, ubi *à num.* 9. scribit de effectibus, quos operatur, & limitat; *à num.* 11. quatuordecim modis ubi desinit operari quos
ibi videbis. † Et idem Barbosa, *in dicto cap.* 21
dilecta numer. 19. *&* 20. cum multis probat quod confirmatio, *ex certâ scientiâ*, à Pontifice facta habet vim novæ concessionis, quando confirmat id quod est invalidum, & ob id non dici simplicem confirmationem, sed ampliationem, & novam concessionem.

Igitur resolves quod etsi confirmatio in for- 22
ma communi non reddat actum validum: Sed illum confirmet, prout erat, nec extendat confirmatum, nec augeat ultra quod in confirmato continetur, ut multis probat idem Barbosa, *in dicto c. cum dilecta* 4. *hoc tit. n.* 20. *&* 21. Sed non dici inutilem, & otiosam hujusmodi confirmationem, cùm faciat actum quem confirmat majoris authoritatis, id est magis timeatur per Teatum, *in c. quanquam* 13. *dict. Gloss. in c.* 2. *hoc tit.* Quia FUNICULUS TRIPLEX DIFFICILE RUMPITUR, *cap.* 1. *de Treuga, & Pace.*

Et quia per confirmationem videtur quod 23
Princeps actum suum faciat, ex *l.* 1. *C. de veteri jure enucleando*, & sic videri ut Judex inferior de tali confirmato in forma communi cognoscere non possit juxta Textum, *in c.* 2. *hoc tit.* & ex adductis, sub *Rubr. hac in princ.* in versic. *nunc verò*, Et per tradita de avocatione, suprà *in c. ut nostrum* 56. *de appell.* tamen Barb. *in d. c. cum dilecta sub n.* 22. dicit hoc merito per communem contradici; aliterque intelligi Textum, *in dicto cap.* 2. *& in dicta l.* 2. tribuit etiam, ut jam dixi facultatem administrandi.

Ad tertiam quæstionis partem; An confirmatio 24
facta in formâ communi præstet præscribendi causam? Pro affirmativâ sententiâ, nempe ut tribuat facultatem præscribendi. Docent Decius *in c.* 2. *n. fin. hoc tit.* Rebuff. *de forma mandati*, Gloss. *confirmatione in fine*, Mol. *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 54. *& c.* 7. *n.* 11. Gonz. *ad Reg.* 8. *Canc. glossa* 45. §. 1. *n.* 46. Cord. *in praxi Judicum*, verbo *confirmatio*, *n.* 4. Caved. Lusit. *dec.* 2. *n.* 2. *p.* 2. Fr. Eman. *q. Reg. tom.* 1. *q.* 8. *art.* 3. Barb. *in c. examinata hoc tit. n.* 4. qui *in d. c. cum dilecta*, adducens aliquos hujus sententiæ *n.* 23. sic probantes per Teatum, *in c. dudum de deamis. in fine*, ex Innocentio, *in cap.* 1. *eodem*, existimat non esse firmum illius Textùs fundamentum, eo quod Butrius intelligat Textum illum loqui ex certâ scientiâ confirmantem, quem sequuntur Alex. *cons.* 39. *n.* 10. *volum.* 4. Achilles *cap.* 23. Prætor verbo, *Proveer*, *n.* 7. ita ut si diligentiùs attendatur, magis probat eam confirmationem non tribuisse causam præscriptionis.

Fermosin. de Exceptionibus.

25 Unde Suarez, *de legibus lib. 8. cap. 20. nu. 7.*
& Frater Emanuel Rodriguez, *dictâ q. 8. Art. 2.*
in fine, post Cordubam, improbant effectum il-
lum: scilicet ut interrumpat invocatio præscrip-
tionem inceptam contra privilegium, veluti si
non esset in usu per spatium viginti annorum, &
superveniret invocatio; Per eam enim videri
de novo incipere privilegium, & opus esse,
quod ex nunc nova incipiat præscriptio, vel
saltem tempus ejus non computetur, nisi à factâ
26 innovatione. † Et prosequens Barbosa, *in dicto*
c. cum dilecta sub n. 23. Dicit quòd etsi talis ob-
servatio notabilis, sit quoad innovationem fac-
tam ex certâ scientiâ, sed minimè applicari posse
innovationi, seu confirmationi factæ in formâ
communi, quæ confirmat, seu innovat actum
prout est, & nihil mutat de eo statu, in quo
antea erat, & consequenter non auferre jus par-
ti quæsitum ex inchoatâ præscriptione, nec
eam interrumpere, esse de intentione Pontificis
innovantis juxta rationem, cum innovatio sit
regulanda ad instar confirmationis facta in for-
ma communi, etiamsi gratiam, & concessionem
ipsam recipiat novum jus non tribui ea allega-
to Suarez, *dicto cap. 20. num. 5.* Ubi advertit
hunc modum innovandi privilegia in usu non
esse.

27 Nec aliud significat proprietas verbi, *Innova-*
re, Quod videtur aliquid superaddere confirma-
tioni; Quia respondet Barbosa, *sub dicto cap. cum*
dilecta nu. 23. circa finem, in versic. *nec aliud*
concedendo totum in innovatione, quæ fit ea
certâ scientiâ, & respectu eorum, de quibus Pon-
tifex, aut Princeps plenè fuit informatus, & no-
titiam habuit, & nihil concludere respectu eo-
rum quæ ignoravit, atque ideò nec in confir-
matione in formâ communi, juxta Regulam
Textûs, *in l. cum Aquilianâ, ff. de transact.*
Nec etiam ait novum esse, sed ex stylo usitatissi-
mum Romanæ Curiæ geminare voces; quæ eun-
dem habent sensum; veluti concedo fructus, red-
ditus, emolumenta, &c. Et Rota, *decis. 114. p.*
2. recent. nu. 4. dicit confirmationem non ope-
rari circa non expressa, & circa quæ sunt aliena
28 à mente confirmationis. † Itaque concludo, ut
si sit vera doctrina; nempe ut confirmatio facta
in formâ communi præstet præscribendi cau-
sam procedere ea alio fundamento, quam ex *di-*
cto cap. dudum de decimis; Quod probant Doc-
tores adducti.

Ad quartam quæstionis partem; An confir-
29 matio generalis extendatur ad illicita? Igitur
ex Textu, *in cap. ad nostram 5. hoc tit.* Res-
pondeo negativè, ut docent Alex. *cons. 39.*
num. 10. vol. 4. Achilles, *ad cap. Prætor 17.*
verbo, *provecr. num. 7.* Joseph. Sesse Aragon.
decis. 93. num. 5. Imò nec intelligi confirmata
per simplicem confirmationem; id est in formâ
communi, quæ sunt juri contraria, Dueñas
Reg. 131. in princ. Imò nullum dicitur quod
confirmari nequit Menochius, *consil. 351. nu.*
19. Molina, *de primog. lib. 2. cap. 7. n. 7.* Sur-
dus, *de aliment. tit. 8. privileg. 22.* Bernardus
Grave. *ad practicam Cameræ Imperial. lib. 2. con-*
clus. 1. à nu. 32. Caldas Pereira, De potestate
nominandi in responso pro Duce Pastranæ versic.
qua sententia.

Unde confirmatio generalis statutorum, vel
30 privilegiorum, seu alterius dispensationis non
confirmat aliquid illicitum: Docent Felinus, *in*
c. Ecclesia Sanctæ Mariæ de const. num. 4. Baldus,
in l. omnes populi n. 37. ff. de justitia, & jure, ubi
quod Papa in generali confirmatione statuto-
rum non censetur confirmare ea, quæ sunt con-
tra Libertatem Ecclesiasticam: Sequitur Felinus,
suprà. † Socinus Junior, *cons. 32. num. 43. lib. 3.* 31
ubi dicit quòd confirmatio generaliter facta re-
fertur ad statuta licita, & honesta, & non ad il-
licita, sic loquens de confirmatione statutorum
Bononiæ. Docet etiam Rolandus, *cons. 29. à n. 32.*
lib. 1. Ubi quòd non refertur ad statuta injusta, &
illicita, nec ad ea, quæ sunt juri contraria, cùm
intelligatur talis confirmatio per obreptionem
impetrata, Bartol. *in l. 1. num. 1. ff. de his quæ sunt*
sui, vel alieni juris, ubi ait quòd si Papa confir-
mat omnia Privilegia alicui Ecclesiæ, seu Civi-
tati concessa, videatur confirmare quæ sunt justa
argumento, *l. 1. ff. de his quæ in Testam. delen-*
tur cap. 1. de Jurejur. lib. 6. Baldus, *in cap. 1.* Per
quos fiat investitura super feudis.

Et hæc dicta non solùm procedent in confir- 32
matione generali; quæ simpliciter lata est in
formâ communi, sed etiamsi fiat ea certâ scien-
tiâ. Nam si sit generalis solùm referretur ad sta-
tuta, quæ sunt justa, & licitâ dixit Parisius,
cons. 33. lib. 3. num. 53. ubi *cons. 106. num. 6. dicto*
lib. 3. Ait quòd ut contrarium dici possit requiri-
tur, ut sit certâ scientiâ, & causâ cognitâ,
Nam alias dicta confirmatio generalis, etiam ex
certa scientia non referretur ad statuta, quæ di-
sponunt contra Jus Divinum, Naturale, Cano-
nicum, seu Civile, Cynus, *in l. cùm oportet nu. 2.*
Cod. de bonis quæ Liberis. Ubi quòd si Princeps
confirmat omnia Privilegia, videtur confirmare
justa, non injusta: Latè videndus Guttierrez, *de*
juramento confirmat. 1. p. cap. 38. num. 6. Idem do-
cet Rota, *decis. 780. p. 1. divers. num. 6.* Hæc &
alia congerit videndus Barbosa, *in dicto cap. ad*
nostram hoc tit. num. 4.

Et in confirmationem, & longiorem tracta- 33
tionem adjunges quæ suprà retuli, *de Jurejur. in*
diversis capitibus in cap. 12. §. illi, cap. sicut 13.
c. veniens 16. c. quanto 17. cap. venientes 19. cap.
ad nostram 21. c. Quintavallis 23. c. quemadmodum
25. & ibi *in §. illud, cap. sicut 27. & 29.* Et in aliis
illius Tituli, ubi dixi non obligare juramenta
præstita super rebus illicitis, & injustis. † Et 34
addo prædictis Caputaq. *decis. 104. p. 1.* & sic
Verallus, *decis. 203. p. 1.* Riccius, *collect. 894.* ad
Teatum, *in l. adoptio non jure facta, ff. de adoptio-*
nibus, Dicentes Papam non præsumi confirmare
simoniacam permutationem.

Et pro complemento eorum quæ dixi in tota 35
hac quæstione, Adverto dicendum quod certa
scientia non præsumitur, nisi probetur per Alle-
gantem cum ea confirmatum esse à Papa, seu
Principe confirmante, & in impetrante rescri-
ptum, seu confirmationem verius est cùm sit
adversùs ipsum præsumptio, patet ex his, quæ
docent Innoc. *n. 1.* Hostiens. ad finem, Joannes
Andreas, *n. 3.* Abbas in fine, Decius, *n. 9. & 10.*
Barbosa, *num. 2. in cap. porrecta 6. hoc tit.* Sanch.
ad Præcepta Decalogi, *tom. 2. lib. 7. cap. 29. nu-*
mero 144. in fine.

QUÆSTIO II.

An actus denominetur à Confirmante? An Papæ confirmatio, etiam ex certâ scientiâ prosit in defectum substantialium? Et an suppleat omnino Confirmatio defectûs existentis in confirmato supplementum? Et an si Confirmatio sit obtenta, ex certâ scientiâ possit nihilominus de eâ ab Inferiori tractari: Ubi de nonnullis requisitis, circa concessionem Confirmationis?

SUMMARIUM.

1 *Confirmans quando faciat ut actus denominetur ab eo, vel non? Num.* 2.

3 *Confirmatio Papæ ex certâ scientiâ, non prodest in defectum substantialium nec verificatur in præjudicium Tertii, num.* 4. *nisi modicum sit num.* 5. *& expenditur num.* 6.

6 *Confirmatio ex certâ scientiâ supplet substantialia, & solemnitates sanat, quando processum est, Parte citatâ, & cum causa cognitione, aliàs non & num.* 7.

8 *Confirmatio ex certâ scientiâ dispensat super inhabilitate, tollit citationem Partis, & tollit omnis erroris præsumptionem, num.* 9.

10 *Judex inferior non potest cognoscere de confirmatione summi Pontificis, nec illam interpretari, num.* 11. *Nisi fuerit de re litigiosâ, vel fuerit subreptitia, num.* 14. *Vel si fiat speciali mandato Papæ, num.* 15. *& de ratione num.* 16. *expenditur, sub num.* 17. *&* 18. *limitatur, num.* 20. *Conclusio.*

11 *Præscriptum Pontificis vera est constitutio.*

12 *Interpres legum est tantùm qui illis authoritatem præstat.*

13 *Statuta confirmata à Papa dicuntur Papalia.*

15 Cap. illa ne Sede vacante, cap. quia diversitatem de concessione præb.

18 *Judex inferior semper de subreptione rescripti cognoscit, etiamsi ex certa scientia, n.* 19.

20 *Inferior potest agnoscere de actibus separatis à confirmatione Pontificia, n.* 21. 22.

21 *Possessor beneficii à Sede Apostolicâ confirmatur si novum crimen committat poterit coram Inferiore accusari, & ab eo puniri, & privari.*

22 *Confirmatio Jus quæsitum corroborat, sed ad illa qua de novo accidunt, & ad separata, & incognita, non extenditur.*

23 *Appellans ab Ordinario potest de delicto commisso ab eo puniri.*

24 *Confirmata dispositio à Principe ex certâ scientiâ, nequit infringi, nullitate allegatâ.*

25 *Confirmatio Superioris, validat concessionem, nulliter obtentam.*

26 *Actus redditur Majoris authoritatis confirmatione, etiamsi fieret per Inferiorem, n.* 27.

28 *Citari debet Pars ad videndum actum non confirmari ex merâ principis liberalitate, nu.* 29. *aut in parvo præjudicio, n.* 30.

31 *Pensionis modificatio facta ex certâ, scientiâ, non citatâ Parte, valet.*

32 *Citatione opus non est, eum innovatur privilegium, si fiat innovatio per eum, qui illud concedere potest?*

33 *Confirmationis tempus est attendendum.*

34 *Confirmatio Papæ operatur, ut pacta tendentia ad Cultum Divinum à Papâ confirmata, debeant ab alterâ Parte observari, Aliâ etiam contradicente.*

35 *Confirmatio nihil operatur, si prima dispositio sit nulla, & quando actus esset nullus ex defectu consensûs?*

26 *Clausula ex certâ scientiâ in quibus non operetur*, remissivè.

AD primam quæstionis partem, An actus de- 1
nominetur à confirmante? Respondeo denominari, veluti cum actus non valet, & indiget approbatione, ut notat Bart. *in l. more, num.* 5. *ff. de Jurisdict. omn. Judic.*

Tamen si illum Confirmans prout est, non 2
intendens de novo facere tunc non denominari à Confirmante, probat cum eodem Bartolus Fachin. *lib.* 13. *controvers. cap.* 29. sub versic. *secundò.* Ubi adducit Textum, *in cap. examinata* 7. *& in cap. fin. hoc titulo.*

Ad secundam quæstionis partem, An Papæ 3
confirmatio etiam ex certâ scientiâ prosit in defectum substantialium? Cui difficultati, quia ex adductis *sub quæstione præcedenti*, satis responderi valet, ideo generaliter respondebis Papæ confirmationem etiam ex certâ scientiâ non prodesse in defectum substantialium, Rota, *decis.* 130. in noxis incipit, *Papa confirmat*, Felinus qui multis exornat, *in cap.* 2. *de rescriptis num.* 51. Gratianus, *regulâ* 336. † Ubi *n.* 1. ait sic etiam confirmatio- 4
nem Papæ licet ex certâ scientiâ nunquam in præjudicium Tertii verificari, ut benè advertit Ferdinandus Loaces, super nova Paganorum conversione, *responso* 5. *colum.* 67. *num.* 20. De quo latè Joannes Orosius, *in l.* 2. *§. si is pro quo, ff. quod quisque Juris, num.* 1. Burgos de Paz. *cons.* 25. *n.* 45. Molina, *de primog. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 2. Tuschus, *Littera C. conclus.* 240. *à n.* 38. cum aliis. † Bar- 5
bosa, *in cap. penultim. hoc titulo*, Ubi refert quòd aliquid operatur, quando de modico, vel levi præjudicio Partis, secus si de maximo, sic *n.* 19. cum aliis, & hoc quidquid dicat Modernus, *de Jurisdict. parte* 4. *cent.* 2. *casu* 176. *num.* 2. Et videbis quæ congerit Barbosa, *clausula* 59. *n.* 29.

Tamen Barbosa, in puncto difficultatis nostræ 6
de clausulis, *clausulâ* 59. *sub num.* 44. *&* 45. cum Gabriel Monetâ, & Brunor. à Sole, dicit eam non procedere quoties sint substantiales defectus Juris tantùm positivi, si constiterit de his, Principem notitiam habuisse, secus in defectibus naturalibus, quamvis etiam adsit clausula, *Supplentes omnes, & singulos defectus*; Imò suppleri substantialia; & solemnitates sanarique quando processum fuit Parte citatâ, & cum causæ cognitione, alias non ipse refert ex D. Brunor. † Qua- 7
re benè stando in hoc puncto potuerunt Sebastianus Vantius, *tract. de nullit. in Rubrica*, quibus modis sententia nulla, *num.* 24. & alii infiniti relati à Gratiano, *dictâ reg.* 336. Limitare duobus modis quod pro regulâ stabilitum fuit, quod aliàs pro una ex limitationibus ponit Barbosa, *in dictâ clausulâ* 59. *Qui postquam, à num.* 1. *posuit* 23. effectus dictæ clausulæ, *ex certâ scientiâ, à num.* 29. *usque ad* 57. *ponit* 22. Limitationes, in quibus illa clausula non operatur; & deinde, à *num.* 58. ponit modos, & præsumptiones, per quos prædicta clausula inesse videatur, quæ omnia non repeto, cùm ibi ad Satiritatem possit legere, aliqua congerit, *in c.* 8. *hac tit. à nn.* 7.

8 Ad tertiam quæstionis partem, cùm clausula
ex certâ scientiâ dispenset super inhabilitate, ci-
tationem Partis tollat, actum nullum, & invali-
dum confirmet, removeatque omne Juris ob-
staculum, ut ex multis refert & sequitur Barbosa,
in dicto cap. venerabilis 8. hoc tit. nu. 10. sic videtur
ut operetur in Confirmante supplementum de-
fectûs: Unde Tuschus, in pract. Lit. C. conclus. 340.
num. 17. à quo non dissentit Marta, de jurisdict. p. 4.
cent. 2. casu 176. num. 3. Et cum aliis Barbosa, dictâ
clausulâ 59 num. 21. Docet ut illa clausula censea-
tur Princeps dispensare, cum impetrante super
inhabilitate, & sic docet in terminis ad proposi-
tum dubii Riccius, collect. 894. ad Textum, in l. ad-
9 optio non Jure facta, ff. de adoptionibus † Etenim
confirmatio ex certâ scientiâ tollit omnis erroris
præsumptionem Barbosa, in dicta clausula 59.
num. 25. & in dicto cap. 8. ubi num. 14. limitat, si
constet de errore, & num. 16. Ubi etiam dicit,
quod non supplet erroneam, vel falsam infor-
mationem.
10 Ad quartam quæstionis partem, An si confir-
matio sit obtenta ex certâ scientiâ possit nihilo-
minus de eâ ab Inferioribus tractari? Et adjunc-
tis ad hanc quæstionis partem quæ adduxi, suprà
in cap. cum venissent 12. de Jurisdict. præcipuè q. 2.
Ubi egi de illa, An Inferior possit cognoscere de
dubiis privilegiorum? Respondeo nunc breviter
sub duplici distinctione, qua nonnulla Jura in-
telligentur. Est ergo regula constituta, ex cap. 1.
cap. 2. cap. 3. Quòd Judex inferior non potest co-
gnoscere de confirmatione summi Pontificis,
nec illam interpretari, juvant etiam Jura, in
cap. præceptis 12. dicto cap. postquam 3. cap. cum in
cunctis 7. §. cum verò cap. cum transmissam 15. cap.
qualiter 17. cap. nihil est delectis, cap. ex parte de
constitution. cap. 2. de rescriptis, cap. quoniam,
Abbas, cap. pastoralis, §. præterea de officio deleg.
cap. ex litteris 3. c. accepimus 4. cap. inter intellectos
6. de fide Instrumentorum, cap. cum jam dudum de
præbendis, cap. super eo, cap. licet de crimin. falsis,
cap. olim, cap. ex parte de verborum significatione,
cap. avaritiæ, cap. fin. de elect. lib. 6. l. Aurelius
§. testamento, ff. de liberali causa, l. si quis priore,
ff. ad Trebellian. leg. 3. §. missum, ff. de Carboniano
ed Io.
11 Et ratio primæ conclusionis partis ea est; Quia
cum rescriptum Pontificis vera sit constitutio,
l. 1. ff. de const. §. Sed quod Principi inst. de Jure
naturali, & de constitutione nulli liceat judicare;
cap. in istis 4. dist. Ita similiter de rescripto con-
firmatorio aliquem cognoscere posse; seu illud
interpretari dicendum est, ex dicto cap. olim. dicto
12 cap. ex parte de verborum significatione. † Cùm
solum Legum sit interpres qui illis authoritatem
præstat, cap. inter alia, §. ut igitur de sententia ex-
communicationis, l. leges sacratissimæ l. penultim.
& fin. Cod. de legibus: Sic docent communiter
Doctores.
13 Et confirmatur quia statuta confirmata à Papa
dicuntur Papalia Honded. consil. 5. in fine,
lib. 1. Marescot. variarum resol. lib. 2. cap.
6. ex num. 20. Seraphinus, decis. 153. num. 1. &
decis. 794. num. 16. Rota decis. 369. num. 3. de-
cis. 461. num. 2. part. 1. divers. & in Balneoregi-
en. bonorum, Coram Cardinali Pamphilo apud
Marchesanum, de commis. p. 2. pag. 152. sub
num. 2. versic. & cessat Cavalerius, decis. 257.
num. 3. & decis. 423. num. 3.
14 Sed prædicta conclusio non procedit quando
facta est confirmatio de re litigiosa, vel ea fuit,
subreptitia, quibus in casibus potest cognosce-
re Inferior de tali Pontificiâ Confirmatione, ex
d. cap. 1. 2. & 3. hoc tit.
Vel si fiat de speciali mandato Pontificis, ex 15
dec. cap. 2. hoc tit. quomodo lucem accipiunt
textus, cap. illane Sede vacante, cap. quia diver-
sitatem de concessione præbendæ, Quatenus per illa
jura solet dici: ut confirmatio Principis nun-
quam soleat impedire inferioris cognitionem;
procedunt ergo sic non obstante Confirmatione
in formâ communi ita Granna, in cap. 1. hoc titulo.
num. 4. in fine. † Nec obstant quæ congerit Granna 16
in d. cap. 1. hoc tit. à num. 5. ubi ipse respondet
Juribus, quæ his limitationibus videntur impug-
nare, qui sub num. 2. præstat rationem his, quia
confirmatio rei litigiosæ seu subreptitiæ nulla
est, ex cap. causam quæ el de Testibus, Glossa verbo
noviter, & cap. ad aures 8. cap. super litteris de
rescriptis.
Unde cum numero præcedenti ex dictis Juri- 17
bus scripta sit exceptio regulæ in prædictis tri-
bus casibus, Rei litigiosæ, Subreptionis, sive
mandati, dicendum est firmam esse regulam, non
posse Inferiorem cognoscere, circa actum confir-
matum, ut docet Glossa, ante pen. in cap. ult. 11.
dist. verbo communi, d. cap. quia diversitatem, ubi
Imola, num. 19. cum multis Granna, in d. cap. 1. qui-
bus addo, Barbosam ibi, sub num. 1. & sub versic.
dum textus, & suadetur ex eo, quia ubi Ponti-
fex, vel similis Superior manum apponit, cen-
setur ad se negotium avocare, ac subinde auferre
Inferioribus cognoscendi potestatem: argumen-
to textûs, in cap. ut nostram 56. de appel-
lationibus, ubi dixi latissimè de causarum avo-
catione, cum his, quæ Gigas, de pensio-
nibus, q. 69. numero 1. Covarruvias, pract.
cap. 9. num. 1. faciunt Jura, in cap. nomen.
Presbyteri 2. quæst. 1. cap. multum stupeo 3. quæst.
6. cap. licet de officio delegati, considerat. Bar-
bosa, in d. cap. 1. hoc tit. Quam doctrinam cum
aliis ibi admittit Granna, num. 6. eam limitans
cum Abbate, n. 2. Veroio, num. 17. & 32. Quan-
do Inferior cognoscit, non de re ipsa, sed de
subreptione Confirmationis, seu privilegiis, vel
rescripti, quia tunc cognitio illa non prohibe-
tur inferiori.
Unde quamvis proprium sit, & peculiare so- 18
lius Confirmationis, ex certâ scientiâ, hunc pro-
ducere effectum, ne Inferior valeat, se intro-
mittere circa causam confirmatam ut minus benè
existimaverint Glossa verbo confirmatum in cap.
cum accessissent de constit. Glossa ult. in cap. ea, quæ
de re judicata, ubi Abbas n. 3. Glossa verbo Con-
firmatione, in cap. examinata hoc tit. Glossa 2. in
cap. Venerabilis hoc tit. Glossa 1. in cap. 2. ne Sede
vacante. † Tamen quoad partem subreptionis 19
Granna, nullam constituit differentiam inter re-
scripta, & Confirmationes ex certa scientia, quia
semper Judex inferior de subreptione cognoscit,
sic probans ex generalitate, d. cap. 1, & 2. hujus
tituli: alia in comprobationem prædictæ regulæ
adducit Barbosa, sub dicto cap. 1. num. 1. in versic.
unde fit.
Ex his infero prædicta procedere tantùm in 20
illis, quæ pertinent ad ipsam confirmationem,
sed limitari in his, quæ de novo emergunt, &
ab actu confirmato sunt omnino separata: argu-
mento eorum, quæ adduxi, suprà de appellat.
quæst. 5. ubi de separatis, & connexis, tunc enim
poterit inferior, non obstante quacunque Con-
firmatione de illis cognitionem assumere, † Ve- 21
lut

luti si Possessor beneficii à Sede Apostolicâ confirmatus novum crimen committat, quia tunc poterit, non obstante confirmatione coram Inferiore accusari, ob eo puniri, & privari, Abbas, *in dicto per tuas de Majorit. & obed. n. 4.* Barbosa, *in dicto cap. 1. boc tit. sub n. 1.* versic. *intellige.*
22 † Ubi etiam probat ex eo, quia confirmatio, jus
quæsitum corroborat, sed ad illa, quæ de novo
accidunt & separata sunt, non extenditur, nec
ad incognita, & colligit, *ex cap. 2. de renunciatione, cap. suggestam de decimis, cap. per tuas,* juncta *regula cap. fin. de officio Vicarii, lib. 6.*
23 † Et confirmatur ex textu, *in cap. praterea 22. de appellat.* ubi appellaus ob ordinario potest posteo de delicto commisso ab eo puniri: Videbis quæ ibi notavi: Applicabis dictum, *infrà in cap. 2. quæst. 1.* versic. *ad secundam*, sub versic. *inferior quarto.*

24 Ad quintam partem de requisitis ullis circa concessionem confirmationis, jam ex adductis satis percipies, & addo quod si Princeps confirmaverit aliquam dispositionem ex certa scientia, non potest amplius allegari nullitas illius dispositionis Min. *decis.43.* Riccius, *collect.894.* ad Textum *in l. adoptio non jure facta, de adoptionibus.*
25 † Ob idque videmus ut confirmatio Superioris,
validet concessionem nulliter obtentam, Capella Tolos. *in decis.432.* & per eam tuetur possef-
26 sionem Balbus, *in decis.23.* † Itaque fit ut ex con-
firmatione actus reddatur majoris authoritatis,
27 Franciscus Marcus, *decis. 330.* Quod procedit
etiamsi confirmatio fieret per Judicem inferiorem, Gailius, *lib. 2. observat. 1.*

28 Sed notabis ad propositum quòd debet citari
Pars ad videndum actus confirmari, Gailius, *observat.1. lib.2.* Sed tenuit contrarium Guido Pop.
decis.477. Pro quo faciunt Abbas, *in cap. cum olim de re Judicata* Romanus, *cons.369. in quinto dubio.* Et alii quos refert Gabriel, *lib.2. commun.tit. de cit. conclus.1. n.26. & tit. de clausul. clausula 1.*
29 *n.31.* ubi alios refert contrarium sentientes. † Sed
ipse prædictas opiniones consiliat, ut hæc ultima
præcedat in actu, qui ex liberalitate mera Principis proficiscitur, ut collatio beneficii, in qua
citatio non requiritur *cap. licet de probat. lib. 6.*
posterior in actu decisivo juris contradictoris, in
quo regulariter citatio requiritur *l. de unoquoque ff. de Re judicatâ*, & juxta ea, quæ adduxi *suprà*
30 *in cap. penul. de foro competent.* † Vel quod Prior
intelligatur in magno præjudicio: Posterior autem in parvo Romanus, *cons. 369. circa primum nu. 29.* versic. *non est dubium.* Colligit Cardina-
31 lis Tuschus, *lit. C. conclus. 340. num. 25.* † Di-
cens modificationem pensionis factam, etiam non citatâ Parte, valere, si ex certâ scientiâ: Sequitur Barbosa, *clausula 59. num. 8.* Et sic intelliges dictum Riccii, *sub dictâ collect. 894.* versic. *ad praxim.*

32 Notandum vero est quod si innovetur privilegium, non est opus citatione partis, si innovatio fiat per eum, qui de novo illud concedere potest, & in renovatione Jus tantùm antiquum confirmatur, Franciscus Marcus, *decis.456.* Baldus, *decis.25.* Riccius, *suprà* versic. *secundo* quod adjunges ad Textum, *in cap. cum dilecta hoc tit.*

33 Sed nunc tempus concordiæ confirmationis attendatur, an autem ipsius concordiæ; Videbis Caputaquen. *in decis. 205. part. 1.* qui *in decis. 209. part.2.* dicit esse attendendum confirmationis tempus, refert Riccius, *suprà* in versic. *num autem*
34 † Ubi addit cum Crescent. *dec.1.* de pactis ut confirmatio Papæ, operetur quòd pacta tendentia ad cultum Divinum confirmata à Papâ, debeant ab alterâ Parte observari, etiam aliâ contradicere.

Verùm, si prima dispositio sit nulla, nihil 35
operabitur confirmatio, Rubinus, *decis. 57.* item quando actus esset nullus ex defectu consensûs, cùm tunc confirmatio subsequens nihil operatur, Crescent. *decis.1. de confirmatione utili, vel inutili.* Riccius, *suprà*, & de aliis dixi *suprà*, alioque plura, in quibus non operetur clausulâ, ex certâ scientiâ, ponit Barbosa, *sub dictâ clausulâ 59. aliqua, sub dicto cap. penult. hoc tit.* ibi videnda.

QUÆSTIO III.

An confirmatio privilegiorum referri queat ad ea, quæ in usu non sunt? Et an cursu semel commissa in Curiâ, semper remaneat in ea, aut ex certâ scientiâ extrahatur ab eâ? Et an semper verum sit, ut si confirmatio obtenta sit subreptione, vel obreptione ex certâ scientiâ, habeat Judex inferior de eâ cognoscere: Et quid operetur contractum, seu privilegiorum confirmatio; An privilegiorum innovatio idem sit quod confirmatio.

SUMMARIUM.

1 *Confirmatio privilegii, ex certâ scientiâ, innovat illud, quod non est in usu, secus si talis confirmatio esset generalis privilegiorum, num. 2.*
3 *Confirmatio generalis qua potest referri ad privilegia valida, & ad ea, quæ non sunt in usu, prima tantùm claudit: expenditur, num. 4. & 5.*
5 *Clausula* constito, *requirit Judicialem indagationem, & causæ cognitionem.*
6 *Causa semel commissa in Curia nunquam ab ea extrahitur, nisi ex certa scientia Papæ.*
7 *Causa semel affecta Curiali semper remanet.*
8 *Confirmatio obtenta per obreptionem, vel subreptionem potest à Judice inferiori competenti cognosci.*
9 *Rescriptum impetratum contra stylam, & consuetudinem Principis est suspectum.*
10 *Falsi suspicio habetur pro falsitate ad tollendam fidem litteris, & ad puniendum.*
11 *Falsitatis suspicio in literis Apostolicis sufficit ad capiendum & incarcerandum.*
12 Cap. 2. de rescriptis.
13 *Falsarios punire spectat ad Papam in rebus ad se pertinentibus.*
14 *Rescripti falsitas ad delegatum spectat.*
65 *Confirmatio à religioso obtenta super administratione temporali, præsumitur subreptitia, vel adepta falso rescripto, & dicitur inutilis, num. 16.*
17 *Confirmatio etiam Pontificia facta in favorem regularis de aliquo beneficio manuali potest adhuc revocari ex Abbate, & Prælato, nisi fieret ex certa scientia, num. 18.* vide infrà can. 1. quæst. 1. num. 9
19 *Clausula ex certa scientia, non tollit vitium subreptionis, nisi Princeps sufficienter informatus processerit.*

20 *Clau-*

20 *Clausula ex certâ scientiâ non operatur in dispensationibus sine causa factis.*
21 *Clausula ex certâ scientiâ quando non operatur etiam de plenitudine potestatis.*
22 *Clausula motus proprii non tollit falsitatem, etsi purget vitium subreptionis.*
23 *Confirmatio facta per Papam ex certa scientia validat investituram alias invalidam, & quando contingat?*
24 *Clausula ex certa scientia non validat confirmationem subreptitiam, nisi in his quæ consistunt in Jure, secus si in facto.*
25 *Confirmatio contractus quid operetur?*
26 *Conventio invalida, consensu superioris validatur id est confirmatur n. 26. & 29.*
27 *Confirmatio privilegii nullum jus tribuit, sed quod antea erat conservat, & confirmat n. 29.*
28 *Confirmans corroborat nil addens de novo.*
30 *Innovatio privilegiorum idem est ac confirmatio, quæ nihil addit de novo: intelligitur à num. 31.*
31 L. dies 4. ff. de damno infecto.
32 L. adoptio 30, de adoptionibus, l. 1. ff. de confirm. tutore, l. 12. & 3. Cod. eodem reremissivè.
33 Cap. veniens 8. de transact. cap. fin. de sortilegiis, cap. si Apostolicæ 22. de præb.

1 IN *cap. cum dilecta 4. hoc tit.* agit Barbosa de prima quæstionis parte, & de clausulis, clausulas à *num.* 54. & utrobique præstat responsum ex alio Pontificis Julii 2. incipiente *militantis Ecclesiæ agro*, relato à Fratre Emanuel. Rodriguez *tom.* 1. Bullarum *pag.* 570. ubi cum Sixtus IV. confirmasset ex certa scientia per illa verba, *& de novo concedimus privilegia minoribus fratribus concessa*, fuit ab eodem Julio quæsitum, an hujusmodi confirmatio comprehendat ea privilegia, quæ jam in usu non erant, cui dubio ipse Julius negativè respondet cui est contrarius collector privilegiorum Medicantium prout refert Fratet Emanuel. Rodriguez. *quæst. regul. tom.* 1. *quæst.* 8. *art.* 2. ad finem.

2 Sed ego in hoc dubio dicendum existimo, ut si appareat Pontificem ea certa scientia certioratum, quod aliqua privilegia non etant in usu ea confirmasse per illam clausulam, *ex certa scientia innovamus, & de novo concedimus*, aut per verba similia novum robur, novamque validitatem eis tribuere: tunc illa privilegia etiam non usitata confirmare, etiamsi de certa scientia aliundè oon appareat, quando apponuntur in aliquo certo privilegio: tamen si confirmatio sit generalis, non specificato aliquo privilegio, hinc ea confirmatio per relata verba non sufficiet eo quod referatut ad plura, inter quæ possunt esse valida privilegia, & invalida: sic Barbosa omnino videndus *ubi suprà.*

3 Et pro hac distinctione facit doctrina Antonii de Butrii, per Textum ibi, *in cap. dudum, n.* 15. *de decimis*, & quod notat Abbas, & Doctores pet Textum, *in cap.* 1. versic. *nec constitutiones*, de his, quæ fiunt à majore parte capit. & *in cap.* 1. *de jurejurando*, *lib.* 6. Nam quotiea confirmatio generalis potest referri ad privilegia valida, quæ in usu sunt, & ad invalida, vel quæ aliàs non sunt in usu circa illa tantùm operabitur: videbis Alex. *consil.* 30. *num.* 10. *volum.* 4. Achilles, *in cap.* 17. *prætor*, verbo *proveer*, *num.* 7. post alios, Caved. Lusit. *decis.* 3. *nu.* 5. *p.* 2. Rota *decis.* 11. *num.* 3. *p.* 2. *recent.*

Nec obest dicere ut quoties Pontifex adjicit 4
confirmare, *ex certâ scientiâ*, intelligatatur confirmasse omnia privilegia retrò lata; qoia respondeo non ideo sequi ex certa scientia fecisse qualis debet adesse juxta jam suprà adducta: Nam ex illâ confirmatione generali, & non specificato aliquo privilegio speciali, non præsumitur satis fuisse de singulis informatum prout requiritur, aut expediebat econtra præsumi defectum intentationis respectu eorum, quæ vel injusta sunt, vel pet non usum sublata, quia ut jam adduxi clausula, *ex certâ scientiâ*, non aufert defectum
illum intentionis. † Et facit pro hac parte quod 5
dicunt Doctores de clausula *consito*, quæ requirit Judicialum indagationem, & causæ cognitionem, Gratian. *discept. forens. cap.* 961. Rota apud Cencium, *post suum tract. de cens. decisione* 8. *n.* 8. cum aliis Barbosa, *clausula* 25. *n.* 5. Qui ad propositum, *in dictâ clausulâ* 59. *n.* 54. *in medio*, Dicit, ut respectu eorum, de quibus Pontifex non habuit notitiam, magis reducatur ad confirmationem in forma communi, & juxta hanc receptissimam traditionem respondisse Julium II. & idem ad litteram transcripsit, *in dicto cap. cum dilecta hoc tit. à n.* 28. & 29.

Ad secundam quæstionis partem an causa se- 6
mel commissa in Curiâ, semper remaneat in ea, aut ex certa scientia extrahatur ab ea, & suppositis quæ adduxi, *suprà in cap. ut nostrum* 56. *de appellat.* Ubi de avocatione causarum tespondeo ex Riccio, *in collect.* 1805. *super cap. Venerabilis hoc tit.* Quod semper remanet in Curia, & hîc procedere, ut ab ea nunquam extrahatur, nisi ex certa scientia Papæ: sic tenet Rota, *in decis.* 48. *de rescriptis in antiquis*, & *in decis.* 1. *de elect. in novis*, & *decis.* 43. *de appellat. in novis.* & 23. *eodem in antiquis*, & *decis.* 3. *de appellat. in novis*, nec amplius perago, cum de avocatione ad Curiam dixerim, *sub dicto cap.* 56. Aliqua dico infrà *in cap.* 1. versic. *ad secundam.*

Et Riccius, *collect.* 1452. *dicto cap.* 1. & 7
2. *hoc tit.* versic. *infertur quinto*, dicit quòd manus appositio Papæ, facit quod causa semel affecta, semper remaneat curialis: Sic cum Mohed. *dec.* 12. *de re Judicata*, Rota, *dec.* 2. & *in decis.* 43. *de appellat. in novis in dec.* 23. *de rescriptis.*

Ad tertiam applicando *dicta suprà c.* 2. vetsic. 8
ad quartam, breviter respondeo, ut si confirmatio sit obtenta per obreptionem, vel subreptionem, possit quilibet Judex inferior, & competens de ea cognoscere per textum, *in cap. bonæ memoriæ*, *cap. ad nostram*, *cap. porrecta*, *cap. examinata hoc tit.* quia quod Summus Pontifex re non satis cognita, prout se habet, aut habebat, sed vel falso narrato; vel vero suppresso confirmavit, non intelligitur confirmasse, qui si rem plene intellexisset, non fuisset confirmatus, *cap. super litteris de rescriptis* cum vulgatis Valensis, *in
Rubr. hic n. fin.* versic. *dixi.* † Quare Mascardus, 9
de probat. conclus. 1269. *num.* 5. Flamin. *de resig. lib.* 8. *quæst.* 7. *n.* 103. dixerunt quod rescriptum impetratum contra consuetudinem, & stylum Principis, est suspectum de falso.

Imò idem Mascard. *concl.* 747. *nu.* 2. Farinac. 10
p. 4. *consil.* 60. *n.* 114. Dixetunt quod suspicio falsi habetur pro falsitate, non solum ad tollendam fidem litteris, sed etiam ad puniendum, & idem Farin. *de falsitate*, *q.* 151. *p.* 1. *n.* 32. Rebuffus, *in praxi benefic. tit. opponi quæ contra Bullam possunt*, *n.* 20. Bucanoron. *de different. inter Judicia*

ci-

Civilia, & Criminalia different. 53. *numer.* 8. Barboſa, *in dicto cap. porrecta numer.* 3. dicunt.
11 † Quòd ſuſpicio ſalſitatis in litteris Apoſtolicis ſufficit ad capiendum, & incarcerandum ſuſpectum de tali falſitate.
12 His obſtat Textus, *in cap. 2. de reſcriptis*, ubi dum opponitur ſalſitas contra reſcriptum, tunc Judex inferior debet remittere impetrantem ad Pontificem, ſed reſpondetur ibi non ſuiſſe factam remiſſionem, ut Pontiſex de ſalſitate ipſa cognoſceret, de qua jam inferior cognoverat; Sed tantum ſuiſſe ſactam remiſſionem, ad hoc ut qui ſalſitatem commiſit, per Sedem Apoſto-
13 licam pœnis legitimis puniretur. † Cùm ad Pontificem ſpectet ſalſarios punire in rebus ad ſe pertinentibus ex Textu *in cap. memoria* 3. §. 1. *diſt.* 19. *cap. ad falſariorum* 7. *de crim. falſi*, ubi Doctores, & Graña, *in cap.* 1. *hoc*
14 *tit. numer.* 9. † Et quod ipſa reſcripti ſalſitas ad Delegatum ſpectet, dixit Textus, *in dicto cap. ſuper litteris, de reſcriptis.*
15 Ex dictis provenit ut ſi Religioſus impetraverit confirmationem ſuper adminiſtratione temporali tacitò, quòd eſſet regularis, non valeat tanquam ſubreptitia; Quòd ſi expreſſerit, dicendum eſt ſalſum præſumi reſcriptum; quia Summus Pontiſex non conſuevit tale quid concedere, *ex dicto cap. ad noſtram, & in dicto cap. porrecta*, Ubi ordinarii Antiqui, & Moderni, pro quo faciunt quæ dixi, *ſuprà in cap.* 9. *de Iudic. à quaſt.* 1. *& cum aliis, & quaſt. fin. & in cap. ab eodem à q.* 1. Docet Andreas
16 Valenſis, *in Rubr. hic n. fin.* verſic. *hinc.* † Ubi verſic. *& hac*, addit hanc dici confirmationem inutilem; quia ut licet non ſtatim ſit ipſo jure nulla; Tamen per exceptionem repelli ſecundùm ea quæ dixit *in tit. de reſcriptis.* Et Ego aliqua ſub *tit. de exceptionibus.*
17 Unde inſero ut integrum ſit Abbati revocare ad nuxum ſicut antea licebat nominationem beneficii manualis, regularis, conceſſioneve ab ipſo ſactam etiamſi acceſſiſſet Pontificis confirmatio, quia per ſimplicem confirmationem non cenſetur Pontiſex velle rei naturam variare, atque ita ex beneficio, & peculio ad nudum Prælati revocabilis conſtituere rem ab illo irrevo-
18 cabilem. † Secus quando Pontiſex ex certà ſcientiâ confirmat, ſic docent per Textum, *in cap. porrecta hoc tit.* & per Gloſſam, *confirmatur ibi niſi evidenter appareat quod ex certa ſcientia* Abbas ibi *n.* 4. De Zabar. *in fine*, Decius, *n.* 8. Barboſa, *n.* 5. Miles. *in repert.* verbo, *beneficium n.* 9. verſic. *beneficia manualia*, licet per Papam Selva, *de beneficiis p.* 3. *quaſt.* 68. *n.* 1. Rebuffus, *de pacificis poſſeſſor. n.* 290. Gigas *de penſionibus q.* 15. *n.* 3. Azor. *inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 22. *q.* 10. *& p.* 2. *lib.* 8. *cap.* 7. *q.* 11. Sanchez. *in Pracepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 29. *n.* 130. Frater Emanuel Rodriguez, *quæſtione Regular. tom.* 1. *quæſt.* 34. *Articulo* 2.
19 Igitur dicendum eſt etiam ut clauſula, *ex certâ ſcientiâ*, non tollat vitium ſubreptionis, niſi Princeps ſufficienter informatus proceſſerit: quia tunc omne vitium ſubreptionis ceſſat, ſic intelligendi ſunt Garcia, *de beneficiis p.* 3. *cap.* 2. *n.* 233. Et Rodolphin. de Supremâ, ſeu abſolutâ Principis poteſtate, *cap.* 5. *n.* 13. & in terminis declarant Alex. *conſ.* 116. *volum.* 2. *in fine* Corneus, *conſ.* 313. *n.* 10. *volum.* 4. Cephalus, *conſ.* 617. *n.* 27. *volum.* 5. Rodolphin, *dicto c.* 5. *n.* 13. Clorir. *reſp.* 1. *p.* 1. *n.* 30. Barb. *clauſula*
39. *num.* 50. † Ubi *n.* 51. cum Martâ, *de clau-* 20
ſulis, clauſula 73. *n.* 12, & cum Monetâ, addit prædictam clauſulam non operari in diſpenſationibus ſine cauſâ factis.
Imò Guttierrez omninò videndus, *conſ.* 11. *à* 21
n. 3. Videtur ſentire cum Rolando à Valle, *conſ.* 2. *n.* 157. Et pluribus ſequentibus dicente quod confirmatio, quamvis fuerit facta cum clauſulâ, *ex certâ ſcientiâ*, & de plenitudine poteſtatis ſi ſuit ſubreptitia, quia continebat ſalſa narrata, eo quod impetratione expreſſit non dicenda, & tacuit exprimenda, nihil operetur.
† Et ibi *n.* 263. in clauſula *motus proprii* conclu- 22
dente, ut quamvis purget vitium ſubreptionis, non tamen tollat ſalſitatem cauſæ expreſſæ Imperatori.
Et *num.* 162. aſſerente cum Paulo de Caſtro, 23
Quòd tunc confirmatio ſacta per Papam ex certa ſcientia validat inveſtituram, aliàs invalidam, tanquam invalidam, volens eam facere validam confirmaſſet, & volens alteri præjudicare, ſecus ſi illam confirmaſſet tanquam validam, ignorans illam invalidam, & ſe alteri præjudicare; quia non ſuit aliquid expreſſum de invaliditate, vel de præjudicio quod alteri fiebat; Nam tunc non præſumitur tollere ſuppreſſos, & tacitos, & alicui præjudicare.
Et confirmatur ex dicto Baldi, *in l. fin. num.* 24
7. *Cod. de ſententiam paſſis*, ubi tenet quòd confirmatio ſubreptitia, etiam in clauſulâ, *ex certa ſcientia* facta non valet; quia prædicta clauſula nihil operatur niſi in his, de quibus præſumitur habere ſcientiam certam, ſicut ſunt ea, quæ conſiſtunt in jure, non autem operatur in iis, quæ Princeps præſumitur ignorare, prout ea quæ ſunt ſacti: ſic Guttierrez, *dicto conſ.* 11. *n.* 17. videndus *num.* 18. Et cum multis docet Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 7. *nu.* 15. Etenim ſi preces veritate nituntur, valebit reſcriptum, aliàs ſecus modo dicto, ut expreſsè docet Textus, *in cap. venerabilis hoc tit.* ibi *mandamus.*
Ad quartam quæſtionis partem, Quid opere-
tur contractus, ſeu privilegiorum confirma- 25
tio, & quatenùs ad contractus ſatis colliges ex his quæ adduxi ſuprà de jurejurando, ubi plura de Juramento confirmatorio, ibi, *in cap.* 1. *cap. debitores*, & in aliis illius tituli notavi reſolutivè ad plures quæſtiones ibi *in cap. cum contingat*, &
nonnulla *in cap. ſi diligenti de foro comp.* † Et 26
ſic videbis ex Textu, *in cap.* 2. *de pactis* quod conventio invalida per conſenſum Superioris validatur, id eſt confirmatur; aliquid dico infrà *in cap.* 1. *q.* 1. *n.* 1.
Et eodem modo dicendum eſt confirmatio- 27
nem privilegii nullum jus tribuere; Sed quod antea erat confirmare, & conſervare ex Textu, *in cap. præſcriptis ibi, non novum aliquid* 12. *diſtinct. cap. inter dilectos* verſic. *Caterum de fide inſtrum. ibi confirmari tanquam priùs habita donari, cap. Quia diverſitatem in principio de conceſſione prabend. ibi non obſtante confir-*
matione. † Etenim qui confirmat corroborat ni- 28
hil addens de novo, ut docent Menoch. *conſ.* 191. *num.* 46. *& conſ.* 1. *n.* 6. *& conſ.* 351. *num.* 19. Guttierrez, *pract. lib.* 3. *q.* 17. *num.* 40. *& n.* 121. *& q.* 23. *n.* 6. Bernardus Grave ad practicam Cameræ Imperialis, *lib.* 2. *concluſ.* 1. *n.* 11. Joſeph. Seſſe Aragoniæ, *dec.* 15. *numer. fin.* Cabed. Luſit. *deciſ.* 1. *num. fin. p.* 2. Declarando, ut per Rotam, *dec.* 123. apud Farin. *p.* 1.

p. 1. *recent.* & patet ex jam adductis, *suprà in*
29 *principio hujus Rubricæ.* † Sed ut videas quid operetur confirmatio contractuum, & privilegiorum, & quando tribuat novum jus, vel non Gailius *lib.* 2. *obſer.*1. per totum, ubi leges, & quæ Doctores adducunt in prædictis locis, & *in cap.* 1. *cum dilecta* 4. *hoc tit.*

30 Ad quintam quæstionis partem, An privilegiorum innovatio idem fit quod confirmatio, & videtur dicendum quod fit, nam ſicut dictum eſt quod confirmatio novum jus non tribuit, ſed ſolum antiquum, conſervat, ſeu corroborat, ita ſimiliter innovatio privilegiorum, quæ novum jus non tribuit, ſed ſolùm antiquum conſervat textus, *in dicto cap. cum dilecta* 4. *hoc tit.cap.ex parte* 13.*cap. quia intentionis* 29.*de privilegiis*,docent Doctores ibi, & Abbas, *in dicto cap. cum dilecta* 4. Socinus, à *n.*10. Barboſa, *n.*5. Graſſia bene diſputans Frater Emanuel Rodriguez, *tom.*1. *regul. quæſt.*8. *art.*2. Suarez, *de legibus lib.*8. *cap.* 20.*per totum*, Menochius, *de Arbitrariis caſu*202. idem *conſil.* 191. *nu.*96. Guttierrez, *lib.* 3. *pract. quæſt.* 17. *n.*40. Molina, *de primogeniis dicto c.*7. *lib.*2. *n.* 4. Gonzalez, *in regula* 8. *Cancell. gl.*45. §.1. à *n.*56. Covarruvias, *in pract. cap.* 15. *n.* 6. Maſcardus *de probat. concl.* 44. Et eſt ratio quia Superior privilegium aliquod ignorat, ſeu aliquam rem confirmat, non habet in mente aliquid de novo conſtituere, ſed tantùm jus priùs quæſitum corrobare.

31 Et licet Avi nominis, *innovatio*, videatur hoc turbari per textum, *in l. dies* 4. *in princip. ff. de damno infecto*, Quæ novam conceſſionem præſtat: Tamen non difficulter reſpondebis dicendo nos loqui de caſu, quando vetuſtate privilegii charta ſub curâ legentibus apparet, innovatur, quia tunc nihil aliud erit, quàm ipſius privilegii confirmatio ex his, quæ adduxi, *in cap.* 2.*& cap.fin. de fide inſtrum.* Secus tamen eſſe quoties fiat innovatio pro ipſius gratiæ, & privilegii validitate, nam tùoc negari non poterit, ut aliquid novi addat: Ita Graſſa omninò legendus, *in cap.*
32 *cum dilecta num.* 3. Ubi à *n.* 4. † Alia jura in contrarium ponderata expendit veluti Textum, *in l. adoptio* 30.*ff. adoptionibus*, *l.*1. *ff. de confirm. Tutore*, *l.*1. 2. 3. *Cod. eodem.* Ubi cavetur quòd confirmatio ſæpe cadit ſuper actu invalido faciens illud validum, & reſpondet hoc impropriè contingere, & non juxta naturam confirmationis, quæ nihil innovat, ſed tantum validum corroborat, Quod Ego intelligo de confirmatione, ſeu innovatione in formâ communi, ſecus de ea, quæ fit ex certâ ſcientiâ, & intentione ſpecificâ Confirmantis, juxta tale adducta, ad quæ reducuntur quæ congerit Graſſa, *in dicto cap.cum dilecta*, *num.* 4. *&* 5. *& ſub diſtinctione ibi*, *n.* 6. Componit aliam difficultatem, *ex cap. Venerabi-*
33 *lis* 8. *hoc tit.* † Et à *num.* 7. *&* 8. expendit alias ponderationes ex textu, *in cap.venientes* 8.*de tranſactionibus*, & *in cap. fin. de ſortilegiis*, ubi videbis, & *ibi n.* 9. 10. Expendit jura, *in cap. ſi Apoſtolica* 22.*de præb.* & *in cap. quia diverſitatem de præb.* Ad quæ reſponſum, & intellectum præbui, *ſuprà ſub quæſt.* 1. & cum his ſatis explanata remanent quæ ſpectant ad hanc Rubricam, imò & ad veram ſpeciem, ſeu intellectum cujuſlibet capitis noſtri tituli; ob idque ſi ſub littera cujuſque alia videris quæ longè agi poſſint illa omnia apparebunt extranea, & impropria ad materiam Confirmationis utilis, ſeu inutilis, de qua non huc uſque egimus. Quare tantùm de unoquoque paraphraſim faciam aggregando nonnullos Doctores, qui aliquas quæſtiones aguut prætextu Juiium, *ſub hoc tit.* contentorum.

AD TEXTUM IN CAPITE I.

Hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Litigioſa Res quæ propriè dicatur, & de aliis* remiſſivè, *n.* 3. 4. 5. *&* 6.

QUæ ſpectant ut cognoſcat Inferior de re confirmatâ à Papâ, & quando poſſit ratione rei litigioſæ, ſeu ſubreptionis reſcripti, jam dixi, *ſupra ſub quæſt.* 2. in verſic. *ad quartam*, *& ſub quæſt.* 3. in verſic. *ad tertiam.* † Sed quia occaſione hujus textûs in verbo, *ſi Quis rei litigioſa*, poſſumus agere de agnoſcendo quæ propriè dicatur res litigioſa, & de effectu litigii præter adducta hîc à Barboſa, ubi non pauca congerit: Leges quæ dico, *ſuprà in Rub.& tit.* De alienatione rei causâ mutandi Judicii. † Interim vide ad quæſtiones quæ dixi, *ſuprà in Rubric. & tit.* ut lite pendente, & ibi *ſub cap.*1.*ſub quæſt.*1.An litigioſi vitium duret, inſtantia perempta? † Et An litigioſi vitium liget Clericos, etiam quoad pœnas civiles? Et ibi, *in cap.Eccleſia* 3.*eodem tit.* An alienans rem litigioſam, teneatur aliam ſubſtituere? ibi *quæſt.* 2. † Et ibi, *quæſt.*1. *cap.fin.* Egi de quæſtione, An privilegium impetratum, non faciens mentionem de litis pendentiâ irritum ſit? † Et *quæſt.* 2. Quid, quando lis eſſet deſerta? An valeat, non faciens mentionem de eâ? Ad alia communia huic *cap. & cap.* 2.*ſequenti*, Dico ibi, *& ſub tit. de ſeſeiptis*, 1 2 3 4 5

AD TEXTUM IN CAPITE II.

De Confirmationibus, hoc Tit.

PRÆMISSUM.

I. AD textum hunc, applicabis eadem, quæ adduxi, *ſub cap.*1. *relato*, & quæ dixi, *ſuprà in cap. cum veniſſent* 12. & ibi, *quæſt.* 2. *de Judiciis*, & quæ dico, ſeu notant Doctores, *in cap.ſuper litteris* 20. *de reſcriptis* Ubi de impetratis par falſi ſuggeſtionem. Et *in cap. noſtrum de appellationibus*, ubi de avocatione cauſarum per Papam ſeu Principem.

QUÆS-

QUÆSTIO I.

An Partes possint petere à Judice confirmari contractum per eas celebratum? Et an ex appositione manuum Papæ super dispositione alicujus beneficii operetur, ut illud dicatur affectum, ubi de aliis?

SUMMARIUM.

1 *Hæres missus in possessionem bonorum Defuncti, edicto Divi Adriani potest petere confirmationem missionis.*

2 *Contractus ut confirmetur à Judice potest per Partes peti.*

3 *Detentator rei à qua petitur revocari per Adversarium, si petit in detentatione confirmari ex causâ legitimâ, Judex eum debet confirmare.*

4 *Beneficium effectum dicitur ex appositione manûs Papæ, vel si id dat in commendam, etiamsi administratio, & commenda cesset, n. 5.*

6 *Beneficium remanet affectum eo quòd Papa concedit alicui mandatum de providendo, & ex decreto apposito per Papam de eo dimittendo in manibus ejus, n. 7.*

8 *Deponi non poterit causâ delicti per ordinarium, qui fuit ordinatus à Papâ, impugnatur, n. 9.*

10 *Mentio in rescripto debet fieri de affectione ratione manûs appositionis Papæ, sicut ex expressa reservatione.*

11 *Causæ omnes ex Tridentino sunt cognoscendæ in primâ instantiâ ab Ordinario: Fallit in beneficiis reservatis, manûs appositione.*

12 *Affectio per manus Papæ de beneficio cessat ex quo sortita fuit semel effectum, & quando possessionem inficit Vacantis, aut Vacaturi beneficii, n. 13.*

14 *Manûs Pontificis appositio non derogat indulto concesso alicui Cardinali, nisi facta mentione expressâ, vel si esset in præjudicium concordatorum, n. 15.*

16 *Reservatio per appositionem manûs Papæ non intrat in beneficiis Jurispatronatûs, laicalis, vel mixti.*

17 *Papæ manûs appositio non reservat, quando posita est ad alium diversum effectum, quàm conferendi.*

1 AD primam quæstionis partem, viso eo, quod adduxi *suprà q.* 3. versic. *ad quartam*, *in principio*; nunc verò dico ut cùm possit Hæres inventare remedium, *leg. fin. C. de edicto Divi Adriani.* Tollendo scilicet ut mittatur in possessionem bonorum Defuncti, ut jam dixi sub *cap.* 9. *de prob. & 7. de re jud.* ita similiter possit petere se confirmari & defendi authoritate Judicis in sua possessione, quam habet ut expressè, & notabiliter determinat Cynus, *in l.* 1. *Cod. de Carboniano edicto col.* 1. *in fine n.* 6. Alberic. *col.* 2. *in medio*, Jacob. Butrig. *in princ.* Bart. *col.* 1. *n.* 1. Baldus *col.* 1. *in princ.* Paulus, *col.* 1. *n.* 2. Alex. *in princ. n.* 2. Corneus, *col.* 2. *in princ.* Jason. *col.* 2. *in fine*, Et hoc quidquid teneat Romanus cum infinitis aliis ex antiquis defendit Ant. Gomez. Et ibi de Ayllon. cum multis *l.* 45. *Tauri sub*
2 *n.* 193. Sub versic. *septimo.* † Et facit Textus expressus,

Fermosin, de Exceptionibus,

sus, *in l. si quis Cod. de Decurion. l.* 10. Ubi probatur quod partes possunt petere à Judice confirmari contractum per eas celebratum, licet de se fuerit validus, & ad hoc illum Textum dicit unicum Bart. ibi *n.* 1. & Plat. *in* 2. *colum. in princ.* Jason. *in l.* 1. *Cod. de Carboniano edicto*, Pro quo facit dictum Innocentii, *in hoc cap.* 2.

3 Et ulteriùs confirmatur ex notabili sententiâ Angeli, *in l. si finita post princ. n.* 2. *ff. de damno infecto.* Ubi dicit quòd, quando Quis est intentator, & detentatione, vel possessione rei, petitur ab aliquo Adversario revocari, quia fortè est nulla vel non ritè apprehensa possit; Detentator vel Possessor petere quod non revocetur; Imò quod confirmetur per Judicem si alleget, vel probet causam per quam esset sibi de novo danda, & Judex in tali casu confirmare debet; Sic etiam tenet Paul. de Castro, *in l. qui bona fide*, §. *fin. n.* 4. *ff. de damno infecto.* Et dicit esse menti tenendum, & hoc pluries practicari, tenet etiam Angel. *in* §. *quadruplici* 14. *colum. n.* 36. *in medio Inst. de action.* Alex. qui meliùs, & notabiliùs quàm alius loquitur in puncto, *in lege si finita col.* 2. *n.* 5. Sequitur alia addens Gomesius, *suprà.*

4 Ad secundam partem difficultatis breviter dico quòd ex appositione manûs Papæ super dispositione alicujus beneficii operetur, ut illud dicatur effectum; Sic Riccius, *collect.* 1452. ad Textum hunc, & ad Textum, *in cap.* 1. *hoc Tit.* Et confirmatur ex his quæ adducit Barbosa, *in cap. ut nostrum* 56. *de appellat. toto n.* 7. Ubi longè agit de puncto: An, & quando beneficium remaneat effectum per resignationem factam in Curiâ, in qua Papa semel manum apposuit? De quo videbis Garciam, *de beneficiis p.* 5. *cap.* 1. *à n.* 155. Flamin. Paris. *de resignat. l.* 11. *q.* 2. *n.* 4. Gonzalez. *in Regula* 8. *Cancell. glossa* 52. *n.* 48. Et quæ adduxi suprà de avocatione causarum per Papam, *in dicto cap. ut nostrum à quæst.* 3.

5 Ex quibus infert Riccius, quòd si Papa dat in commendam aliquod beneficium, vel in eo Administratorem apponit, quòd ex appositione manûs Papæ in dictâ commendâ remanet beneficium affectum, ut cessante commendâ, vel administratione, Papa solus providere debeat, Cassad. *decisione* 2. *de præb.* Puteus, *decisione* 168. *libro* 1.

6 Infertur secundò, quòd eo ipso quod Papa concedit alicui mandatum de providendo de certo beneficio, etiam ante vacationem, quòd quamvis aliàs beneficium non sit reservatum, nec vacaverit in mense reservato: Quòd ex dictâ appositione manûs, tale beneficium remanet affectum, Rota, junctâ additione Papazon. *dec.* 10. *de præb. in novis*, Riccius, ubi suprà.

7 Infertur tertiò, quòd ex decreto apposito per Papam, aliquid de dimittendo beneficio in manibus ejus remanet effectum, ut solus ille possit conferre pro illâ vice, etiamsi non dimitteret. Rota, *dec.* 14. *de rerum permutat. in antiquis.* Et fuit decisum in una Compostolan. Canonic. 10. Maii 1600. Coram Lanceloto.

8 Infertur quartò, quando Ordinarius à Papâ licet ex eo non sit exemptus à jurisdictione ordinariâ, juxta Textum, *in cap. per tuas de majorit. & obed.* Tamen non poterit Ordinarius per delictum ordinati degradationem requirens, illum ab Ordine deponere, ratione dictæ manûs appositionis, Capel. Tholos. Ubi *addition. dec.* 293.

9 Riccius, *suprà*. † Sed hoc videtur non sic tenendum, ex eo, quod institutus, vel confirmatus à Papa in benaficio, Quod consuevit ad Abbatis notum provideri; Si delictum privatione dignum committat, Tunc quantumcunque in perpetuum sit collatum, poterit ab Abbate illo privari; Quia solùm respectu præteritorum est præclusa via Inferioribus; Ob idque nequibunt de viribus collationis, aut confirmationis cognoscere; secùs respectu delicti de novo Supervenientis: Sic docent, *in cap.* 1. *hoc Titulo*, Butrius, *n.* 6. Abbas, *n.* 8. De Zabarellis, *in princ.* Imola, *n.* 4. *in fine*, Dacius, *n.* 57. & 58. Barbosa, *n. fin.* Achilles *in reperto.* verbo *beneficium n.* 26. Alphonsus Villagutierr. *De extensione Legis pœnalis in materia.* Conanus *conclus.* 5. *n.* 133. Sanchez. *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 29. *n.* 133. Et faciunt dicta, *suprà quæst.* 2. versic. *ad secundam*, in varsic. *ex his infero*, & *quæst.* 3. *n.* 17.

10 Infero quintò, ad alia nempe ut pariformiter sit facienda mentio de affectione ratione manûs appositionis Papæ, sicut de expressâ reservatione, aliàs gratiam esse nullam, Mohedanus, *in decis.* 9. *de prabend.* Riccius, *dicta collect.* 1455.

11 Ubi infert etiam ad Concil. Trid. *sess.* 24. *Can.* 20. *de reformat.* Disponana quòd omnes causæ sint in primâ instantiâ cognoscendæ coram loci Ordinario, ut minimè locum habeat in beneficiis reservatis; ratione manûs appositionis Papæ, de quo ipse Riccius latè, *in dec.* 21. *Curiæ Archiepiscop. Neapol.* Ubi fuit declaratum per Sacram Congregationem Trid. per hæc verba, *De affectis, aut reservatis beneficiis, si agitur, tunc causa in Curia committitur*, & ad hoc adjunges, quæ adduxi, *suprà in cap.* 1. *de foro competenti sub q.* 1. *à n.* 7. & aliis, adjunges dictum, *suprà quæst.* 3. varsic. *ad secundam.*

12 Prædicta verò limitatur: Primò, Quando affectio ex appositione manûs Papæ, semel fuit sortita effectum per provisionem subsecutam; nam tunc expirat, & non obstabit quoad futuras vacationes, Rota *dec.* 13. & 14. *de prab. in antiquis*, aliquid per Cassador. *in decis.* 4. *de causa possess. & prop. & in dec.* 9. *de præb.* Riccium, *dicta collect.* 1452. versic. *nunc.* † Ubi
13 cum Puteo, *decis.* 17. *lib.* 2. & *in decis.* 180. *l.* 3. *limitat.* Secundò, Quòd quamvis manûs appositio Papæ inficiat etiam possessionem, hoc tamen procedere quoad beneficium vacaturum, secùs quod jam vacans.

14 Tertiò, limitatur, quando ex tali manûs appositiona resultaset derogatio indulti concessi alicui Cardinali, nisi expressa fieret mentio de illo ac derogatio, Caputaq. *dec.* 82. *p.* 2. Puteus, *dec.* 141. *lib.* 2. Riccius, *suprà* versic. *limita*
15 *tertiò*. † Ubi in versic. *limita quartò*, cum Puteo, *dec.* 206. *lib.* 3. Etiam limitat, quando ex tali appositione manûs Papæ, resultaret præjudicium Concordatorum: Quia tunc nulla inducitur affectio, quæ confirmantur ex sæpius dictis suprà in Rubricâ ut confirmatio in præjudicium alterius non operatur.

16 Limitatur quintò, in beneficio jurispatronatûs laicalis, vel mixti, Nam sicut in illis non intrat expressa reservatio, sic etiam non intrat tacita ex Pontificiâ manûs appositione, ut fuit latè resolutum in Rotâ Romanâ in unâ Firmin. *beneficii* 13. 1596. Coram Illustrissimo Pamphilo. Ad quæ applicabis quæ dixi, *suprà in cap. quia*
V, *q.* 24. ubi *de subrog.* & *in Rubr. ut lite pendente.*

Sextò, & ultimò limitantur, Quando Papa 17
manum apposuit ad diversum effectum, quàm conferendi; Nam tunc minimè manent ligatæ manus Ordinarii: Quia ratione respectûs consideratur effectus, nec actus ad unum effectum, debet alium diversum operari, Rota, *decis.* 14. & 15. *de præbendis in novis.* Riccius, *in dicta collect.* 1452. *in fine*, A quo ferè hæc mutuavi quæ ex proposito congerit ad Textum nostrum, & *dict. cap.* 1. Ob quod libuit hîc dictare, cùm sic digesta, & congesta alibi non invenies. Et pro perfecto intellectu omnium, iterùm repetes quæ suprà notavi ex Barbosa, *in dicto cap. ut nostrum* 56. *de appellat. num.* 7. & 8. ubi explicat *extravag. ad Roman.* §. *Romani quoque de prab. inter communes.*

AD TEXTUM

IN CAPITE III.

Bonæ Memoriæ, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Confirmationis litteræ super Sententiâ à qua erat appellatum non valent, si Appellatus malitiosè prævenit Appellantem, si tamen faceret mentionem de appellatione valerent*, *n.* 2. 3. 4. & 5.

TExtûs hujus Littera diversa continet pro con- 1
textura, etsi pro ejus conclusione reducatur ad supradicta duo capita 1. & 2. præcipue ad secundum, quatenùs sub eo agitur de cognoscente Judice inferiore propter subreptionem rescripti, non obstante manûs appositione Papæ, & sic agit Textûs de eâ conclusione. Quòd Litteræ confirmationis super sententiâ, à qua erat appellatum non valeant si Appellatus malitiosè prævenit Appellantem, & quod aliàs pendeant
donec de appellatione cognoscatur. † Igitur ut 2
Litteræ valerent, debuit fieri in eis mentio appellationis interpositæ, Palacios, *in reper. cap. per vestras de donat. inter n.* 4. & 16. Barbosa, *hîc n.* 1. & 2. ubi *n.* 3. addit cum Scacciâ, *de appellation. q.* 1. *sub n.* 8. Quòd appellatio extrajudicialis non comprehenditur in rescripto de appellatione, & de naturâ utriusque judicialis, & extrajudicialis, Dixi, *suprà in Rubr. de appellat. in princ.* Et hæc confirmantur ex generalitate Textûs ibi, *respondemus igitur quòd Posteriores debent præjudicium generale.* Quæ limitatur in illis verbis, *Dummodo nihil diceretur de Litteris confirmationis expressa.* Cujus occasione recurres ad ea quæ dico, *suprà in cap. cæterum* 4. *de rescript.* Ubi de mentione faciandâ primi rescripti in secundo impetrato, ad hoc ut Litteræ priores per posteriores derogentur.

Et in vers. ibi, & *intra* 10. *dies ille, contra* 3
quem sententiatum fuerat ab illâ sententiâ appellavit, & ibi *cæterum Appellans statim ad Apostolicam Sedem arrepto itinere*, &c. Per hæc varba posset de duobus inquiri, nempe de appellatione interponenda intra decem dies; de quo dixi *suprà*

in c. personas 4. de appell. item & de appellatione quae intelligitur interposita per arreptionem itineris ad Papam, de quo dixi plura suprà in unico de Clericis peregrinantibus: & notavi in c. 9. c. 52. cap. 15. de appell.

4 Et ibi Adversarius ipsum cautè praeveniens, quod appellatus cautè appellantem praeveniens sit removendus, dixi suprà in capite 5. de appellation. sub quaest. 4. & notavi in cap. oblata 57. eodem titulo.

5 Et ibi in versiculo, Judices tamen nihilominus executioni Sententiam mandarunt, & ibi donec de iniqua Sententia cognitio plenior habeatur: Per haec verba notat Barbosa hic numero fin. cum multis quod attentata pendente appellatione sunt ante omnia revocanda; Sed quia ego latè de hoc puncto dixi in cap. bonae 51. de appellat. ideò recurres ad ibi dicta.

AD TEXTUM IN CAPITE IV.

Cum dilecta, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Testes valetudinarii, & alii, de quibus timetur, recipiuntur ad litem nondum contestatam remissivè.*
3 *Mulier num pro aliis queat in Judicio postulare: quid pro filio? num. 4.*
6 *Locus tutus qualis dicatur remissivè?*
9 *Uxor Num sine licentia viri queat esse in Judicio remissivè?*

1 Regula Textus nostri resolvitor in id, nempe: ut innovatio privilegii jus novum non tribuat; nec antiquum confirmet; Sed si quod competebat confirmet, quae satis expenditur, tam ad confirmationem, quàm innovationem ex dictis suprà in Rubrica, & ibi quaestione 3. versic. ad quintam, unde jam nonnulla ad paraphrasim.

2 Ibi nos igitur attendentes, quod jure Civili sit statutum, ut quando periculum tertium formidatur: ne veritas occultetur: & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite nondum contestata, Testes valetudinarii, & alii de quibus ex aliqua rationabili causa timetur ad Testimonium admittantur. De causa recipiendorum Testium lite non contestata dixi latè in Titulo ut lite non contestata, non procedatur ad Testium receptionem.

3 Et ibi quia verò, & ibi eandem Abbatissam Procuratricem ipsius duximus statuendam, an mulieres possint agere, & pro aliis postulare in Judicio, adjunges quae dixi suprà in capite 9. de Judiciis, & ad plura applicabis dicta in capite tam litteris 33. quaestione fin. de Testibus: Et applicabis adducta in capite novit de Judiciis, quaestione 9. à n.25. an mulieres aliquam Jurisdictionem possint exercere.

4 Nonnulla notavi suprà in capite ex parte 67. de appellationibus, numero 1. & hic Decius numero Fermosin. de Exceptionibus.

mero 15. Probat quod Foemina etiam pro filio pupillo in Judicio non admittitur; Ad quod videbis Textum in lege alienam, Codice de Procurator. lege qui absente eodem; lege foemina, ff. eodem, lege 5. Titulo 5. parte 3. Et Jason. in dicta lege alienam, limitat novem modis Petrus Dueñas in Regula 311. limitation. 14. modis: plures ad praedictam regulam refert Gratianus Regula 110.

5 Et ibi ut cum adversùs Romana Ecclesiae possessiones, & jura, non usi centenaria currat praescriptio, qualiter hoc intelligatur dixi latè in capite ad audientiam 13. de praescription. & in capite cum verbis 14. eodem.

6 Et ibi nolentes, & ibi mandamus quatenus locum tutum, & commodum eligens recipias Testes de hoc loco toto ad actus judiciales faciendos videbis quae latè dixi sub capite 4. ut lite non contestata, non procedatur ad Testium receptionem.

7 Et ibi quos ad praescriptionem probandam, vel interruptionem ostendendam, & ibi, nisi probata fuerit interruptio, de probanda usucapione, seu praescriptione dixi latissimè in toto Titulo de praescription. † Et qualiter interrumpatur praescriptio, & ea quibus videbis quae ibi dixi in capite illud 8. capite ex transmissa 10. de praescription. 8

9 Hic potest disputari de quaestione an uxor sine licentia viri possit esse in Judicio, de qua dixi, suprà in dicto capite 9. de Judiciis quaestione 12. Et disputavit per hunc Textum idem Gratianus dicta Regula 210. Ubi breviter ex multis resolvit; Etiam poteris adjungere quae adduxi in capite 13. de probation. Ubi latè dixi de authoritate, & probatione antiquae Scripturae.

AD TEXTUM IN CAPITE V.

Ad nostram, Hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

I. Ad Textum hunc applicabis dicta suprà in Rubrica, tam de confirmatione generali quàm speciali, & quae ibi adduxi de confirmatione illicita, ita etiam & de confirmatione statutorum, aut legis; Item & de confirmatione regularis ad beneficia, seu administrationem; Vide dicta quaestione 3. versiculo ad tertiam.

AD TEXTUM.
IN CAPITE VI.
Porrecta, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.

I. DE hujus Textûs materia dixi *sub dicta Rubrica*, & applicabis notata *suprà in cap. ad nostram* 5. *hoc tit.* vide *dicta in Rubrica q.* 3. versic. *ad tertiam.*

QUÆSTIO UNICA.

An litteræ Pontificiæ, quæ sine hisce verbis expediuntur, *servus servorum Dei*, careant fide: Et an argui possint falsitatis?

SUMMARIUM.

1 *Littera Pontificia expedita sine verbis* Servus servorum Dei, *carent fide, suntque falsitatis suspecta, eo quod non sunt expedita, & confecta juxta Curiæ stylum, numero* 2.

2 *Littera Episcopi expedita sub verbis*, Servus servorum Dei, *carent fide, numero* 4.

3 *Clerici Dei servi appellantur.*

4 *Vestium colore quo utuntur Principes nequeunt, uti alii inferiores.*

1 RSpondet Quintilianus Mandosius in Glossa *faciat*, Regem in verborum *servus servorum Dei*, litteras istas falsi esse suspectas, eo quod secundùm Curiæ stylum non sint confectæ ex authoritate Glossæ *hic*, in versiculo *confirmatur*, & ex Glossa ordinaria *in capite causam qua in secundo*, in verbo *ratione de rescript.* & ex Textu *in leg. sacri affatus*, ubi Baldus *in principio*, *Cod. de diversis rescriptis*, Ludovicus Romanus *consilio* 376. *n.*12. versiculo *secunda ratio*, Abbas *ad cap. ex parte* 2. *nu.* 2. *de officio Judicis delegatus.* Felinus *ad cap. ex parte* 1. *n.*16. versiculo *stylus de rescriptis.*

2 Et prædicta sententia placere videtur Anastasio Germonio *de indultis Cardinal.* §. *servus servorum Dei*, *à nu.* 24. ex alia Mandosii sententia qui quærendo, An & Episcopus valeat in suis litteris hac dicendi formula uti *servus servorum Dei*, concludit ipsum non posse. † Quia licet

3 omnes præsertim Clerici Dei servi sint, Deoque obsequi; & servire profiteantur, ac Dei servi appellentur, *cap. Cleros post principium* 21. *distinctione cap. si* versiculo *fin. distinct.*40. *capite penult.* 54. *distinct. cap. Diaconi sicut* 93. *distinct. cap. secundum Apostolum de prabendis, cap.* 2. *de Clerico venatore*, & aliis pluribus locis Episcopum tamen eo titulo uti non posse *servus servorum Dei*,

4 † Quia ut quemadmodum inferioribus non licèt uti in vestibus colore, quo induitur Princeps ita nec nuncupationibus, titulis, ac quibusdam propriis, & particularibus loquendi, & scribendi formulis, quod, ante Mandosium adnotavisse Gomezium in repetitione *ad cap.* 1. *n.*10. *de const. lib.* 6. *compertum est.*

AD TEXTUM
IN CAPITE VII.
Examinata, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Sententia, vel arbitrium contra formam Juris non valet, etsi confirmentur à Papa in forma communi.*

2 *Arbitrium quid sit, quid verò laudum, remissivè?*

TExtus iste videtur esse Innocentii III. Pontificis, sicut Textus *in cap. examinata de Judiciis*, ubi agitur de vice Domino, de quo etiam hic. Est ergo ea ex hoc Textu conclusio quod sententia, vel arbitrium latum contra formam Juris, non valeat, licet sit confirmatum à Papa, quod intelliges de confirmatione in forma communi, juxta quæ latè adduxi, *suprà in Rubrica tam in principio, quam in quæstionibus*, secus si ex certa scientia, & sufficienti Papæ cognitione, ut ibi distinxi. 1

Nunc autem ad Textum, ut plenè intelligas quid sit arbitrium; quid verò laudum, videbis suprà per DD. *in tit.* & *in Rub. de arbitriis*, de laudo contra formam juris, dixit Balboa *in cap.* 1. *de re Judic.* ubi ego latè de sententiâ contra leges, seu Jus litigatoris latâ: videbis eundem *in cap* 2. *de Judiciis*, à n.80. & 155. & videbis quæ Doctores *in cap.*7. & 10. *de consti.* de hoc Textu videbis quæ latè docet Felicianus de Vega *in c.* 3. *de Judiciis*, à n.102. & *ad* 108. & applicabis nonnulla, quæ adduxi ibi de arbitrio Juris, & de arbitratore: unde jam breviter ad sequentes quæstiones. 2

QUÆSTIO I.

An quando committitur causa arbitris de Jure, & de facto, teneantur partes stare sententiæ pro latæ contra Jus: Et an nullitati sententiæ possit renunciari?

SUMMARIUM.

1 *Sententia lata contra Jus non tenentur partes stare quando committitur causa arbitris de jure, & de facto.*

2 *Compromissi forma est sequenda.*

3 *Laudum super non comprehensis in compromisso est nullum, nec valet, & si per partes fuerit emologatum, valet tamen in vim pacti, sed in hoc casu est necessarius simultaneus partium consensus.*

4 *Renunciari valet nullitati sententia: fallit in laudo nullo ex defectu compromissi numero* 5. *& in nullitate, qua surgit ex incompetentia Judicis.*

6 Re-

6 *Renuntiari nequit actus, quando non est annullatus partis favore.*
7 *Renuntiari nequit nullitati, de qua contrahentes disponere non possunt.*
8 *Renuntiari num possit defensionibus in civilibus, & in criminalibus.*

1 AD primam quæstionis partem respondet Decius hic quod non, & favent Bart. *in l. diem proferre*, §. *fieri*, ff. *de arbitris*, diaerunt communem Barbatia *conf.* 3. *volum.* 4. *n.* 10. Felinus *in cap. jus naturale col.* 4. *dist.* 1. Corneus *conf.* 177. *volum.* 2. *col.* 6. *littera Z*, & Joannes Baptista *in repetitione leg. omnes Populi col.* 2. *de Justitia, & jure*, Loaces *in princ. Institutα, de Jure naturali*, *numero* 129. Quam Sententiam ut veriorem in Indicando, & consulendo admittit Cevallos *in pract. quæst.* 414. Etsi Jason *in lege qui Romæ*, §. *duo fratres n.* 9. *ff. de verb.* dicit communem opinionem Canonistarum, quam fatetur Felinus *hic n.* 6. & Bartolum communiter reprobari: de hoc enim uberius *in dicto tit. de arbitris*: ubi ago in arbitro juris, & arbitratore: Quare nec ampliùs insisto.

2 Non desinam repetere quæ cum multis notat hîc Barbosa *n.* 2. Primò per verba ibi *contra formam juris & compromissi*, quod à forma com-
3 promissi non est recedendum. † Et quod laudum super non comprehensis in compromisso est nullum: Item & quod non valet etiamsi per partes fuerit emologatum; valere tamen scribit in vim pacti: & addit via in hoc casu sit necessarius simultaneus partium consensus, quia ab initio intervenerit; quæ latiùs expenduntur sub *dicto Tit.*

4 Ad secundam partem quæstionis respondet Panormit. *hic, & in conf.* 92. *n.* 1. *lib.* 1. ut renuntiari possit nullitati sententiæ, ut tenet Glossa per Textum *ibi in lege* 2. *Cod. communia utrinsque Jud.* verbò *fecit*, Angelus *in l. tale pactum*, §. *qui provocavit col.* 10. *ff. de pactis*, & *conf.* 97. Bernardus Diez *in Regula* 498. obi Salcedo *in addition.* multos referens magis communem esse ostendit, & fatetur eam Ferdinandus Loaces *de matrim. p.* 4. *n.* 47. *fol.* 72. & ut magis communem videtur amplecti Alex. *in l. quod jussit n.* 42. *ff. de Judiciis*, Gratianus sic constituit pro Regula 402.

5 Verùm ad propositum Textûs nostri limitatur quando laudum esset nullum ea defectu compromissi, etiamsi pars jurasset non dicere laudum nullum, Angel. *conf.* 184. sequitur Socinos *conf.* 299. *n.* 1. *volum.* 2. dicit communem Alberius de Rosate *in l. societatem*, *ff. pro Socio*, Boërius *in decis.* 284. *n.* 18.

6 Secundò limitatur in renuntiatione alicujus actus quando non est annullatus partis favore; Nam ei renuntiari non potest Glossa per illum Textum *in l. à Divo Pio*, *ff. de re judic.* Alexand. *in l. juris gentium*, §. *ait Prætor*, *ff. de pactis*, Philippus Decius *in l. in ambiguis*, §. *non est novum*, *n.* 11. *ff. de Reg. juris*, ubi aliud esse affirmat, quando lex actum annullat in partis favorem, quod utrumque comprobabis ex his, quæ latè adduai *in cap. si diligenti de foro competenti* à *q.* 1. & applicabis dicta *in cap.* 1. *de re judicata*: ubi de sententiam contra jus constitutionis, aut contra Jus Litigatoris.

7 Tertiò limitatur in nullitate quæ surgit ex incompetentia judicis, juxta Glossam singula. *Fermosin. de Exceptionibus.* rem *in Clem.* 1. *in fine*, *de sequestratione*; Baldus *in l. ejus*, §. *fient*, *ff. de Testam.* Sequitur Corroboran. Guillelm, Bened. *in repetitione* 1 *cap. Raincius de Testam.* verbo *mortuo*; Itaque Testatore *l.* 1. *numer.* 113.

Quartò limitatur in nullitate, de qua contrahentes disponere non possunt, ut tradit Panormitanus *hic col. fin.* sequitur Gottiert. *in lege nemo potest*, *ff. deleg.* 4. *numerò* 397. refert, & sequitur Gratianus *Regula* 502. ubi refert Philippum Francum limitantem *in cap. dilecto de appellation. col.* 32. *quæstione* 50. Felinum *in capite significasti*, *numero* 7. *col.* 3. & *numero* 12. *de foro competenti*, Abilesium *in tractatu de Sindicatu*, *capite* 3. Glossa *el descargo numero* 2. quatuor aliis modis etiam regulam limitantes. 8

Imò & idem Abiles tradit, an defensionibus possit renuntiari, & quid in Civilibus, & quid in Criminalibus; Et licet practica se se habeat, ut possit Reus defensionibus renuntiare, dicit Gratianus se nescire cum Jure Divino, & humano: id etiam prohibitum sit, quod amplius resolves ex nonnullis dictis sub Rubrica, & nonnullis juribus *suprà de appellationibus*, ubi appellationi, quæ defensio est possit renuntiari: Alia sub *Titulo de exceptionibus*: An exceptioni renuntietur, & alibi quæ applicabis. 9

AD TEXTUM

IN CAPITE VIII.

Venerabilis, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

I. IN Textu hoc quatenùs agitur de confirmatione ea certa scientia, jam ex dictis sub Rubrica latè videbis quando operetur; quando verò non, satis ibi, & *quæstione* 2. & 3. plura congerit Barbosa *hic à numer.* 7. idem de clausulis *clausula* 59.

II. Et in versic. *ibi*; *quod inter ipsos, & vos, super quibusdam decimis, mediante Albanen. Episcopo tunc Apostolica Sedis legatò amicabilis compositio*, de amicabili compositione in rebus Spiritualibus videbis quæ Doctores adducunt *in cap. super eo de transactionibus*;

QUÆSTIO I.

An ex aliquibus poſſit cognoſci confirmationem factam eſſe ex certa Papæ ſcientia: Et ex quibus poſſit cognoſci: Et quando cauſa dicatur devoluta ad Curiam?

SUMMARIUM.

1 *Clauſula ex certa ſcientia qualiter in litteris expeditis ineſſe probetur, numero 2. 3. 4. 5. & 7.*

6 *Confirmatio non poteſt dici ex certa ſcientia, non obſtante oppoſitione ejus, niſi totus tenor Papæ innotuerit, & fuerit inſertus.*

7 *Princeps dicitur facere ex certa ſcientia, quando facit cum cauſa cognitione, maximè ſi ex intervallo facit, numero 8. vel ſi fuit de omnibus certificatus, vel quando inter partes contradicentes reſcripſit, numero 8. 9. & 10.*

11 *Devoluta cauſa, ſive avocata quando intelligatur? Nu.12. 13. & 14. ubi quando in petitorio: quid in poſſeſſorio ibi?*

15 *Devoluta cenſetur cauſa, ſi Judex à quo præfigit terminum appellationis.*

16 *Devoluta non dicitur cauſa, ſi citatio fuerit exequuta in perſonam procuratoris revocati: qualiter devolvatur ex partis conſenſu? numero 17.*

18 *Beneficiales cauſæ ſunt periculoſæ ſi in eis non ſervatur juris ordo, debentque committi Doctoribus Civilibus in jure Canonico.*

1 AD primam partem quæſtionis ſuppoſitis antea adductis de clauſula *ex certa ſcientia*,
ſub Rubrica præcipuè, quæſtione 2. adverto primo
ut prædicta clauſula ineſſe videatur, & probetur, ſi Princeps ſic in litteris exprimat. Gloſſa
verborum *litterarum in fine, cap. ſtatutum in
princ. de reſcriptis, libro* 6. Abbas *in capite examinata in fine hoc titulo*, Barboſa *in capite cum
dilecta hoc titulo, numero* 15. *ipſe in clauſula* 59.
numero 58.

2 Secundò ſi fuit certificatus de natura negotii, *cap. paſtoralis*, §. *præterea de officio deleg.* Tuſ-
3 chus *littera C. concl.* 341. *n.* 1. † Ubi *n.* 20. extendit
etiam quando Princeps ad informationem magiſtratus aliquid concedit, quia cenſetur ex cer-
4 ta ſcientia concedere. † Et Alex. *conſ.* 133. *ſuper quæſitis num.* 14. verſic. *ad hoc etiam accidit lib.* 5. Ampliat ut ſi Princeps aliquid facit
cum juramento, cenſeatur facere ex certa ſcientia eam juramentum habeat vim clauſulæ derogatoriæ.

5 Item prædicta clauſula ineſſe videbitur, ſi
Princeps in confirmatione inſerat confirmatum
integrum Abbas *in cap. examinata*, & hîc *nu.* 1.
Tuſchus *dicta litt. C, concluſ.* 341. *num.* 7. Riccius
collect. 1562. cum aliis Barboſa *dicta clauſula* 59.
6 † Ubi cum Seraphino *deciſ.* 122. ait confirmationem non poſſe dici ex certa ſcientia, non obſtante oppoſitione ejus; niſi totus tenor Papæ
innotuerit, & fuerit incertus: ſequuntur idem
Riccius, *dicta collect.* 1592. In medio. Garcia
de benef. p. 3. *cap.* 2. *numero* 233. Et dixi
ſub dicta Rubric. † Et idem Barboſa, *dicta* 7
clauſ. 59. *numero* 63. cum Alex. *conſ.* 122. *numero* 2. *lib.* 4. Addit quod Princeps dicitur facere ex certa ſcientia, quando aliquid facit cum
cauſæ cognitione. † Et Tuſchus *dicta concluſ.* 8
341. *numero* 9. & 10. hoc intelligit maximè
quando ex intervallo facit, quia magis operatur validitatem, & certam ſcientiam. † Et 9
numero 11. Ait ſufficere quod faciat mentionem in reſcripto de proceſsûs appellatione, &
meritis, & *numero* 12. Idem eſſe dicendum aſſerit quando Princeps fuit de omnibus certificatus. † Vel quando inter partes contradicentes 10
reſpicit ex certa ſcientia? Nam ſi non ſit expreſſa prædicta clauſula ait Barboſa *in l. ſi quis poſteaquam n.* 126. *ff. de Iudiciis*, ut ſufficiat de illa tacitè conſtare.

Ad ſecundam quæſtionis partem quæ pro- 11
pius ſpectat ad dicta, *ſuprà in cap. ut noſtrum de
appellat. à q.* 3. Ubi latè diſi de avocatione cauſarum per Principem factam, hîc reſpondeo ex
Riccio ſcribente occaſione Textûs noſtri, *in collect.* 1805. Quam facit hîc dicendo cum eo, &
Rota *deciſ.* 27. *de reſcriptis in antiquis*; ſcilicet dari duos modos, unum ſecundum formam
Textus *in cap. ſtatuimus de electione lib.* 6. alium
ſecundùm Clem. cauſam eodem. † Item ut ſe- 12
cundo cenſeatur cauſa devoluta ad Curiam, ſi
Judex detulit appellationi, eadem Rota, *in deciſ.* 16. *eodem tit. de appellat.* † Tertiò quando 13
per ſpecialem Papæ commiſſionem in Curia tractando commiſſa eſt, nec tunc quoad devolutionem quærendum ſit de executione citationis;
quia quoad eam non eſt neceſſaria, Bellam. *in deciſ.* 576. Rota *in deciſ.* 6. *de dolo, & contumacia in
novis, & in deciſ.* 28. *in antiquis, & in deciſ.* 1.
de procurat. in noviſ. † Quartò ut cenſeatur cau- 14
ſa devoluta ad Curiam in petitorio, ex quo in
poſſeſſorio tres latæ ſententiæ ſunt in cauſa, Rota *in deciſ.* 8. *de ſent. & re jud. in noviſ.* Verum
ſi cauſa ſit agitata in petitorio, & poſſeſſorio in
partibus; & appellatum ad Curiam, in qua vigore appellationis proceſſum ſit in utraque ſententia, in petitorio eſt nulla; quia quoad petitorium, nunquam fuit devoluta, nec cauſa
fuit in Romana Curia commiſſa, Rota *in deciſ.* 3. *de re jud. in antiquis.* † Quintò cenſeatur 15
cauſa devoluta, ſi Judex à quo præfigit terminum appellationis, Rota *in deciſ.* 24. *de appellat.
in novis.*

Sed non dicetur devoluta, ſi citatio fuerit de 16
exequuta in perſonam procuratoris revocati,
licet revocatio eſſet incognita Judici, & parti,
Rota *in deciſ.* 3. *de reſcript. in antiquis.* De effectibus autem qui ſubveniunt, ob id quod cauſa
cenſetur devoluta; Tradit eadem Rota *in deciſ.*
1. *de elect.* † Sed cauſa quomodo poſſint devolvi 17
ex conſenſu partis ad Judicem, qui non habet
aliam juriſdictionem, ſcripſit Ægidius *in deciſione* 25. Et quomodo introducatur in Romana Curia ponit Rota, quam refert Riccius
ſuprà.

Et idem Riccius *dicta collect.* 1805. *in fine*, no- 18
tat cum Rota *in deciſ.* 27. *de procurat.* Quod cauſæ beneficiales dicuntur magnæ, & periculoſæ
quemadmodum cauſæ conſiſtoriales, ſi ordo
juris in eis debitè non ſervetur: ſic eadem Rota
in deciſ. 93. *in antiquis de reſcript.* Imò eadem
Rota

Rota, *in decis.* 84. *de rescriptis in antiquis*, Dicit quòd debent committi in jure Canonico, & Civilibus Doctoribus secundùm narrativam earum.

AD TEXTUM IN CAPITE FIN.

Hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

2 *Patriarchale Jus, Quare sit* remissivè ?
3 *Legals collatio qualiter practicetur in beneficiis remissivè ?*

1 TExtus iste quatenùs sub hoc Titulo debet expendi jam satis suprà in Rubrica explanatus manet, sed quatenùs improbat collationem legati, spreto Judice ordinario Collatore, possent hîc considerari quæ scribunt Doctores, *in Titul. de preb. institu. & concessione prabenda.*

2 Et quatenùs hîc agit Pontifex de jure Patriarchali in conferendo, & in aliis: Ubi etiam dico de Constantinopolitano.

3 Item etiam, etsi hic improbetur collatio Legati adhuc possunt aliqua facere circa provisiones beneficiorum, quia hac occasione poteris applicare ea quæ scribit Garcia latè de beneficiis circa beneficia, quæ providet, & confert Nuntius Apostolicus existens in his Regnis Castellæ, & Hispaniæ, 5. p. cap. 7. Ubi de facultate legali, & *ibi* §. 1. Ubi de facultate Nuncii Apostolici, & ibi, *in cap.* 4. *de ordinario Collatore* cum multis ab eo relatis.

4 Et ibi, *Ipsi Patriarcha reverentiam, & obedientiam exhibere curatis*, de jurisdictione primæ instantiæ hic potest adjici secundùm dicta, *sub Titulo de Judiciis & foro competenti, & sub Titulo de appellation.*

5 Item & quod dixi, *in cap. cùm non liceat* 12. *de præscriptionibus.* Ubi nunquid possit præscribi obedientia adversùs ordinarios.

QUÆSTIO I.

An occasio, & causa eadem sint: Et qualiter fructus Ecclesiastici beneficii sint dividendi inter Defunctum, ejusve Hæredes, & Successores in eo? An Papa sine causâ possit Aliquem beneficio privare: Et quando dicatur confirmatio, & collatio ex certâ Pontificis scientiâ?

SUMMARIUM.

1 *Occasio, & causa non sunt idem, etsi reverà occasio contineat remotissimam causam.*
2 *Peccata in se, aut in causâ, in quo differant?*
3 *Fructus beneficii qualiter dividantur inter Defunctum, ejusque Hæredes, & Successores* remissivè ?
4 *Privare An possit Papa aliquem sine causâ à beneficio* remissivè ?
5 *Dispositio Principis, quando disponit contra jus naturale, & Divinum, Num in dubio præsumatur esse cum justa causa?*
6 *Confirmatio, & collatio, Quando dicatur ex certa Pontificis scientia?*

DE primis duobus agit hic Barbosa, de 1
primo, *à numero* 2. dicens, ut occasio
sit latissimè intelligenda; ita ut comprehendat quamlibet occasionem sine ratione, & sic deferre à causâ, quæ propriè per se ordinatur ad aliquid, sed ait, ut occasio contineat etiam remotissimam causam, & remotam, & non rationabilem Tuschus, *tomo* 1. *libro* 2. *Littera D*, *conclusione* 318. *numero* 2. qui aliud addit *numero* 4. de occasione latè agit Tyraquellus, *in tractatu cessante causa limitatione* 13. *numero* 3. hæc, alia dicit Barbo-
sa. † Quibus addo quæ possent hic adduci 2
de peccatis in se, seu in causâ proximâ, vel remotâ, quæ reservo disputanda ad titulum de Pœnitentiis.

De secunda parte agit hic latissimè Bor- 3
bosa, *sub num.* 4. à versiculo, *pro complemento*, usque ad finem omnino legenda. Sed quia jam latè dixi de hac divisione fructuum beneficiorum, *in capite quia v. de Judiciis, quæstione* 16. Et Melius *quæstione* 17. Ideò ad ibi dicta te remitto.

Ad tertiam quæstionis partem, jam dixi, *in* 4
capite conquerente de restitutione spoliatorum quæstione 3. Ubi quid de Episcopo, & de ea per
Glossam hic egit Abbas, *numero* 10. † Et 5
etiam poterit hic adjungere aliam quæstionem, An in dispositione Principis in dubio præsumatur justa causa, quando disponit contra Jus naturale, vel Divinum? Loquitur de ea Additio ad Abbatem hic. Et de utroque dubio videbis quæ scribit cum multis Cevallos, *in pract. quæstione* 528. & 529. Et de hac secunda dixi, suprà *in capite* 1. *de causâ possess. & propriet. quæstione* 8. *à numero* 4. Et videbis *num.* 2. ibi.

Ad

Ad ultimam quæstionis partem, ut benè respondeas, Videbis Sanchez. in præcepta decalogi, *tom. 2. l. 7. cap. 29. n. 144.* Et poteris bene expendere ex adductis, *in Rubricâ q. 2. & 3. & ex dictis cap. præcedenti*, Et cum his absolvitur *liber 2. Decretalium* die 31. Augusti 1654.

Quidquid in hoc Tractatu de Exceptionibus, Sententiis & Appellationibus dictum est, obtestor obnoxiæ piissimæ Sacro-sanctæ Matris Ecclesiæ Censuram.

